

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, ŒCONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÆTATEM INNOCENTII III (ANN. 1198) PRO LATINIS,
ET AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA (ANN. 1439) PRO GRÆCIS FLOUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIORA
ECCLESIAE SÆCULA,

ULTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA, OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS, DETECTIS AUCTA; INDICIBUS ORDINARIIS VEL ETIAM ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TONOS, SIVE AUCTORES ALICUIUS MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PACINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTANQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUCENTIS ET QUADRAGINTA INDICIBUS SUB OMNI RESPECTU, SCILICET, ALPHABETICO, CHRONOLOGICO, ANALYTICO, ANALOGICO, STATISTICO, SYNTHETICO, ETC., RES ET AUCTORES EXHIBENTIBUS, ITA UT NON SOLUM STUDIOSO, SED NEGOTIIS IMPLICATO, ET SI FORTE SINT, PIGRIS ETIAM ET IMPERITIS PATEANT OMNES SS. PATRES, LOCUPLETATA; SED PRÆSENTIM DUOBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS INDICIBUS, ALTERO SCILICET RERUM; QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, ABSQUE ulla EXCEPTIONE, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBIIVM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO GENESIOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT :

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS, CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, CORRECTIONIS PERFECTIO, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANTER SIMILIS, PARTII ELIGUITAS, PRÆSENTINQUE ISTA COLLECTIO UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA, SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS NIC ILLIC SPARSORUM, VEL ETIAM INEDITORUM, PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGVAS FORMASQUE PERTINENTIBUS. COADUNATORUM, ET EX INNUMERIS OPERIBUS TRADITIONEM CATHOLICAM CONFLANTIBUS, OPUS UNICUM MIRABILITER EFFICIENTIUM.

SERIES GRÆCA POSTERIOR,

IN QUA PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIAE GRÆCÆ AB ÆVO PHOTIANO AD CONCILII USQUE FLORENTINI TEMPORA, ET AMPLIUS, NEMPE MORTEM CARDINALIS BESSARIONIS.

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ cleri universæ.

SIVE CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIAE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIAM NEMPE LATINAM, ALIAM GRÆCO-LATINAM. ANTE PARTES JAM INTEGRE EXARATÆ SUNT. LATINA, 222 VOLUMINIBUS MOLE SUA STANS, 1110 FRANCIS VENIT : GRÆCA DUPLICI EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALI COMPLECTITUR, ET 109 VOLUMINA, PRO PRIMA SERIE GRÆCÆ, NON EXCEDIT. POSTERIOR AUTEM VERSIONEM LATINAM TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA 55 VOLUMINA RETINETUR. SECUNDA SERIES GRÆCO-LATINA AD 58 VOLUMINA TANTUM ATTINGIT; DUM HUIUS VERSIO NERE LATINA 29 VOLUMINIBUS EST ABSOLUTA. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM 8, UNUMQUODQUE NERE LATINUM 5 FRANCIS SOLEMNMODO EMITUR : UTROBIQUE VERO, UT PRÆTI HUIUS BENEFICIO FRUATUR EMPOR, COLLECTIONEM INTEGRAM, SIVE LATINAM, SIVE GRÆCAM COMPARET NECESSE ERIT; SECUS ENIM CUIUSQUE VOLUMINIS AMPLITUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRÆTIA AQUABUNT. IDEO, SI QUIS EMAT INTEGRE ET SEORSIM COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EANDEM EX GRÆCO LATINE VERSAM, TUM QUODQUE VOLUMEN PRO 9 VEL PRO 6 FRANCIS SOLEM OPTINEBIT. QUÆ CONDICTIONES POSTERIORI PATROLOGIÆ LATINÆ SERIEI, PATRES AB INNOCENTIO III AD CONCILIIUM TRIDENTINUM EXHIBENTI, APPLICABUNTUR. PATROLOGIA QUÆ MANUSCRIPTIS IN BIBLIOTHECIS ORBIS UNIVERSI QUIESCIBENTIBUS CONSTABIT, NECNON PATROLOGIA ORIENTALIS, CONDICTIONIBUS SPECIALIBUS SUBJICIENTUR, ET IN TEMPORE SUO ANNUNTIABUNTUR SI TEMPUS EAS TYPIS MANDANDI NOSIS NON DEFUERIT.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ, TOMUS CXXXVI.

EUSTATHIUS THESSALONICENSIS METROPOLITA. ANTONIUS MELISSA.

EXCUDERATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE, EDITOREM,
IN VIA DICTA THIBAUD, OLIM D'AMBOISE, PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO
D'ENFER NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MœNIA PARISIENSIA.

PATROL LOGS

CURSUS COMPLETUS.

UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARY

AT AN ORDINARY FORTNIGHTLY MEETING OF THE BOARD OF DIRECTORS OF THE
 NEW YORK STOCK EXCHANGE, HELD AT THE CHAMBERS OF COMMERCE, NEW YORK,
 ON THE 15TH DAY OF JANUARY, 1901, THE FOLLOWING RESOLUTIONS WERE
 PASSED:

RECEIVED 2 NOV 1964
U.S. AIR FORCE
WASHINGTON, D.C.

1. The first part of the document is a letter from the President of the United States to the Congress, dated January 3, 1862. It is a very long letter, and it contains a great deal of information about the state of the country at that time. It is a very important document, and it is one of the most interesting documents in the collection.

THESE ARE THE NAMES OF THE PERSONS WHO WERE IN THE
CITY OF NEW YORK AT THE TIME OF THE ATTACK ON
SEPTEMBER 11, 2001.

1. The first group of documents is a collection of letters and reports from the German government to the United States government, dated from 1941 to 1945. These documents are classified as "Confidential" and are held in the custody of the National Archives and Records Administration. They contain information regarding the German government's activities in the United States, including its efforts to influence American opinion and its attempts to secure American support for its war efforts.

[illegible]

SECRET

THE NUMBER OF THE VOLUME OF THE JOURNAL IN WHICH THIS ARTICLE APPEARED

RECEIVED BY THE DIRECTOR OF THE BUREAU OF INVESTIGATION, U. S. DEPARTMENT OF JUSTICE, WASHINGTON, D. C. 20535, MAY 14, 1964.

SENIOR GRACE POSTMAN

ACCURATE J. P. MIGNON

6

[REDACTED]

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

[illegible]

1. The first part of the document is a letter from the President of the United States to the Congress, dated January 3, 1862. It is a message of condolence to the people of the State of California, who have been afflicted by a severe drought. The President expresses his sympathy for the suffering and his hope that the Congress will take prompt action to relieve the distress.

THE NATIONAL ARCHIVES COLLEGE PARK, MARYLAND

EXPLORATION BY FIELD AND 1-9. MORE EDITIONS.

1951

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM XII. ANNI 1190-1200.

ΤΟΥ ΕΘΦΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΛΟΓΙΩΤΑΤΟΥ

ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΠΑΝΤΑ

ΟΣΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΣ.

SAPIENTISSIMI ET DOCTISSIMI

EUSTATHII

THESSALONICENSIS METROPOLITÆ

OPERA

QUOTCUNQUE ARGUMENTI SUNT ECCLESIASTICI.

ACCORDANT

ANTONII MONACHI

COGNOMENTO MELISSE

LOCI COMMUNES EX SACRIS ET PROFANIS AUCTORIBUS COLLECTI.

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

EUSTATHII TOMUS POSTERIOR. ANTONII TOMUS UNICUS.

VENIT 92 FRANCIS GALLICIS.

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA THIBAUD, OLIM D'AMBOISE. PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO
D'ENFER NOMINATAM, SEU PETIT-MONTRONGE, NUNC VERO INTRA MŒNIA PARISIENSIA.

1863

8221

TRADITIO CATHOLICA.

SECVLVM XII, ANNI 1190-1200.

ELENCHVS

AUCTORVM ET OPERVM QVI IN HOC TOMO CXXXVI CONTINENTVR.

EUSTATHIVS THESSALONICENSIS METROPOLITA.

OPERVM * CONTINUATIO.

De Thessalonica urbe a Latinis capta.	9
Laudatio S. Philothei Opsiciani.	141
S. Demetrii martyris Invocationes.	161
Panegyricus sermo de eodem.	169
Ad Stylitam quemdam Thessalonicensem.	217
De SS. Alpheo et sociis martyribus.	263
De SS. martyribus Anania, Azaria et Misaele in fornacem coniectis.	289
De obedientia magistratui Christiano debita.	301
Prologus ad Pindarica.	359
De simulatione.	373
Contra injuriarum memoriam.	407
Expositio hymni pentecostalis Damasceni, ex editione Romana.	501
Epistolae.	1245

ANTONIUS MELISSA.

Sententiae sive loci communes ex sacris et profanis auctoribus collecti.	765
Index ad Antonii Melissa Locos communes.	1333

* Eustathii scripta hic enumerata et ea quae tomus superior complectitur, latius prodeunt ex interpretatione nostra.

EUSTATHII

NARRATIO

DE THESSALONICA URBE A LATINIS CAPTA.

Τοῦ αὐτοῦ Θεσσαλονίκης συγγραφή τῆς εἰς ἐστὲ-
ρας κατ' αὐτὴν ἀλώσεως, ἡρώοτημένης
μὲν ἐπὶ τῆς κατὰ τὸν Κομνηνὸν Ἀνδρόνικον
δυσδαίμονος βασιλείας κατὰ τὴν λόγῳ, ἣν
ἐκεῖνος παύλῃ διατεὼν κατὰ τῆς οἰκουμένης
πολλὴν ἐκ μακροῦ ἡρώοις, ταχὺ δὲ πᾶν τε-
θεραπευμένης ὑπὸ τοῦ ἐλευθερωτοῦ, μεγάλου
βασιλέως Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου, διαδεξαμέ-
νον ἐκεῖνον εὐδαιμόνως καὶ ἀνυψῶς τῷ κό-
σμῳ, προοίῳ καὶ ἐδυσεῖα θεοῦ, μετ' οὐ πολ-
λὰς ἡμέρας τοῦ ἀλῶναι τὴν πόλιν, ἐν τῷ
χρήσασθαι δὲ νυχθεῖν ἔργων, ὡς δέον μάλιστα
ἕτερος καιρὸν εὐρηγῶς περιηγήσεται.

Προθεωρία τῆς τοιαύτης συγγραφῆς.

α'. Πόλειων ἀλώσεσι; ἰστοροῦμεναι εἴτε συγγρα-
φόμεναι μεθόδοις διοικούνται ὡ; τὴ πολλὰ ταῖς
αὐταῖς. Οὐτε δὲ ἀπάσαι; τὰ; ἐπιβαλλούσαι; ἀναγκα-
σμένως ὁ γράφων διαχειρίζεται, οὐδὲ μὴν τὰς ἀρ-
γοτέρωθι χρηστὰς ὡσαύτως διοικονομῆσται· ἀλλὰ
καθ' ἰστορῶν μὲν καὶ ἀπαθῶς γράφων, καὶ θεολογῆ-
σαι ἔστιν οὐ, καὶ πρὸς φύσεως λόγον ἐμπλατυνέται,
καὶ τὴν φράσιν δὲ ψιμυθίῳσι πρὸς κάλλος; ἀπειθί-
στερον, καὶ τοπογραφῆσαι, καὶ ἐκφράσεις ἐναγλαῖ-
σεται, καὶ ὅπως, οἷα ἐξω πάθους λαλῶν, πολλὰ δια-
θήσεται πρὸς χάριν ἀκοῆς· οὐκ ἀφίξειται δὲ οὐδὲ
τῶν ὡς εἰκὸς, στοχαζόμενος αὐτὸς ἐνταῦθα γὰρ ὅτι
μὴδὲ παρὴν τοῖς ἀργουμένοις κακοῖς, ὡς καὶ πα-
θαίνεσθαι, καὶ αὐτὰ δὴ φράζειν ἐκείνα. Καὶ οὕτω
μὲν ὁ τὰ πρὸς ἱστορίαν δηλῶν. Ὁ δὲ καὶ συγγρα-
φόμενος; καὶ χρωτισθεὶς τῷ κακῷ, πάντων ἐκείνων
προσάφεται μὲν ἀναγκαίως, οὐκ ἐπὶ τοσοῦτον δὲ
μόνῳ πλεονάζειν ὀφείλων τῷ πάθει, καὶ αὐτῷ ἀνα-
λόγως τῇ κατ' αὐτὸν προσωπικῇ ποιότητι. Τοῦ λαοῦ
μὲν γὰρ ὢν, τίνα ἂν ἔχει φόγον, εἰ; κόρον παθεῖ-
νόμενος; Βλέπῃ δὲ ἀνεμνέμενος; τῷ κατὰ πνεῦμα, καὶ με-
ταξὺ τοῦ παθεῖν καὶ τοῦ εὐχαριστεῖν τῷ κρείττονι
οὐκ ἐπιτελεῖσθαι ἐρυμνὸν, ἀλλὰ χάος μέγα βλέπειν,
φείδωθι' ἂν ἀκράτως τραγῆδω. Ὁ δ' αὐτὸς οὐδ' ἂν
παῖζοι, χορεύων ἐν πένθει, σποδὸν δὴ τι καὶ τὸ
πάνυ καλλύνειν τοῦ; λόγους κομωτικῶς; ἐν σχυθρι-
ποῖς πάθει. Καὶ τὰ ἄλλα δὲ συγγραφικὰ εἶδη στω-
φρόνως μεταχειρίζεται κατὰ μεθόδον ἰδίαν, οὕτε
παράδοξα ἐκτιθεὶς ἀκούσματα κατὰ τὸν ἀπαθῆ ἱστο-
ρικὸν, οὐτ' ἄλλα, ὅσα πρὸς οὐκ ἀκαιρον φιλοτιμίαν
καὶ πολυμαθίαν; ἐνδείξιν οἱ ἐξω πάθους; τεχνάζοντα.

β'. Εἰ τοίνυν καὶ ἐπὶ τοιούτοις τινὰ ἡ παρούσα συγ-
γραφὴ διαδέχεται, αὐτίκα φανέεται. Ἀρξεται δὲ ὁ
ὕποταγματὸς; λόγος ἀναγκαίως ἐξ αὐτοῦ πάθους,
ὅτι μὴδὲ ἦν τὸν ἂν ἐλαττωδὲς ὄντα μὴ τραγικεύουσα-

PATR. GR. CXXXVI.

Ejusdem Thessalonicensis metropolitim narratio de
expugnatione (utinam ultima!) hujus urbis male
se habentis, sub Comneni Andronici imperio fu-
nesto, qui pravo regimine orbem terrarum multis
arumnis vexavit, et quæ brevi restaurata est a
generoso magno imperatore Isaac Angelo, qui
illi bona sorte ac pro bono mundi successit, provi-
dentia ac benevolentia Dei non multo post expu-
gnatam urbem, diligentiam maxime necessariam
adhibens in executione, Deo adjuvante, ut, suo
tempore, aliter sermo exponet.

Proœmium hujus narrationis.

1. Urbium expugnationes relatæ sive descriptæ
eodem fere modo litteris mandantur. Nec vix
omnes omnino occurrentes aggrediatur scriptor,
nec quæ æqualiter intersunt æqualiter tracta-
bit; sed historicus ac simplex scriptor, modo
argumentabitur cujus est, modo pro ingenio suo
sermonem protrahet. Ad nimiam venustatem phra-
sim fucabit ac coloribus depinget, utque locutio-
nibus splendet, unoque verbo, ut aures, salva
veritate, dulciter mulceantur, totis viribus nitetur.
Nihil non faciet ut, quod justum est, eo spectans,
cum narratis calamitatibus non affuerit, incale-
scant sicque eas describat. Ita quidem ager sim-
plex rerum scriptor. Ille vero qui hujus histo-
rie ac calamitatis pars fuit, hæc omnia præ
necessitate sed leviter tanget, cum illi non tanta
opus sit passione, hocque pro qualitate ipsius per-
sonæ. Qui si ex populo esset, quantæ vituperationi
esset obnoxius, ob nimium ardorem! Qui vero
mundo mortuus est secundum spiritum, atque
inter lacrymas gratiasque Omnipotenti agen-
das, nihil inexpugnabile, sed magnum chaos videns
minime tragediam ager. Idem non ludet, medio lu-
ctu saltans, quasi in dicendis tristibus sermonem
omnino fucaret; cæteraque scribenda simul sa-
pienter dirigit secundum propriam methodum,
nec documenta nova tradens sicut simplex histo-
ricus, nec alia quæ nobili emulatione doctrinæ
que ostensione inveniunt qui similia non sunt
in animo experti.

2. Si ergo hoc præsens scriptum me fuisse talem
probatum est, statim videbitur. Hic autem ser-
mo ex ipsa passione incipiet, cum cum, qui in
mediis calamitatibus versabatur, non primum la-

mentari non erat possibile. Deinde lamentatione deposita, auctorique mali et assecit illius facta aliqua exprobratione, plane sapienterque magna quoque erunt dicenda. Atque hic sermo partim simpliciter, ut oportebat, partim elegantius a capite incipit, quod importune præpositum contextim ordinatimque in habentia finem loquendi recidet. Rursumque quæ sunt expugnationis fusius tanget, cum et ipsa sit hujus operis præcipuus scopus. *ἔπειτα καὶ αὕτη μάλιστα πρὸ ἔργου ὑποβέβληται τῇ συγγραφῇ.*

3. Quoniam vero in his signa manifestat Divinitas, quæ quidem etiam tunc apparuerunt, de quibusdam sermo noster sobrie loquitur. Non tacebit quoque causas peccaminosas, propter quas calamitates, ipsique item auctiores in opere jure ponuntur. Inquiret vero paululum has causas scriptum in fine omnis tractatus juxta methodum doctrinalium. Non enim in alio tempore recognitæ vel auditæ sunt, sed cum sermonationes dierum sanctorum jejunii auribus excipiuntur, ut in prædicationem sacram finiatur, sermo noster alio modo inchoatur, scilicet a malis quæ passa est civitas.

Exordium expugnationis narratæ.

1. Tempus hoc præsens, si quod aliud rerum statum vidit, quem homo passionis expertus stansque longe ab hujus periculo, magnum non dubitabit dicere, gravem, omni calamitate plenum, abhorrendum, fere intolerabilem, omnino lamentabilem, exigentem lacrymarum fontes, et his similia. Qui vero, ut aiunt, captus retribus, nostraque negotio est implicatus, forsitan non valeret convenienter appellare istud malum, in cogitationibus quis turbatus multitudine successioneque eventuum qui quasi absorbent unamquamque calamitatum, multas ac varias appellationes exigentes. Quamvis vero excogitare posset mali denominationem, hoc non immerito dicit magni luminis umbram. Ille nihil ad commovendos animos dicens (alias vocibus aliis fuisset utendum), recte tamen magnitudini malorum nostrorum addet.

2. Num enim inter civitates quæ sub cælo sunt maxime florens Thessalonica tantum pati debuit, quantum nunc patitur. Eo autem devenit, ut ipsi hostes horreant; facies amasie amota contristat etiam qui antea non amabat. Heu! inimicus tantæ civitatis divitiis infestus destruxit eam ac consumpsit; devastavit autem ita ut nullum pristinæ pulchritudinis vestigium remaneat. Muri ejus diruti omnesque ædes sacræ destructæ loca omnibus venerabilia: nobiles domus violatæ: opesque civium aliæ ablatæ, aliæ effusæ, aliæ dispersæ. Quid plura? hic non est locus, ut oporteret, hæc per singula referendi. Multitudo vero civitatis non solum militaris, sed etiam cætera, tam clerici sæcularis, quam laici, quia satis habeat lacrymarum? Necnon et qui tumultum fugerant, cum hi solituri in portum pervenissent,

Α σθαι τὸ γε πρῶτον. Εἶτα καθιστάμενος τοῦ οἴκτου, καὶ τι πρὸς βάρους ὑπομεμφόμενος τὸν αἰτίον καὶ συν- αἰτίον τοῦ κακοῦ, γενήσεται τοῦ καὶ εὐκρινῶς καὶ σιφῶς, ἐπὶ τι θεῶ καὶ μεγαλειῶς ἀφηγεῖσθαι. Καὶ πῇ μὲν ἀφελῶς, ὡς ἐχρῆν, πῇ δὲ καὶ γλαφυρώτερον καὶ ἀπὸ κεφαλῆς ἡρμμένως, ἥς οὐδὲν καιρῶς προσέ- τιρον, καταβήσεται εἰς τὰ ἐχόμενα καθ' εἰρμὸν καὶ τάξιν οὐ πάντῃ ἀπεριλόγητον. Καὶ ἀφεται πάλιν τὸν τῆς ἀλώσεως πλατύτερον κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην, συγγραφῇ.

γ'. Ὅτι δὲ καὶ σημεῖα ἐν τοῖς τοιοῦτοις προ- φαίνει τὸ θεῖον, ἃ δὴ κἀναυθα ἐμφανῶς προέλαμ- ψε, προσεφάσεται καὶ τοιοῦτων τινῶν ὁ λόγος εἰς σύμμετρον. Οὐκ ἀποστήσεται δὲ οὐδὲ τοῦ ἐκδίδοθαι ἀμαρτητικὰς αἰτίας, ὧν ἐνεκὸν τὰ δεινὰ, ὃ καὶ αὐτὸ οἱ συγγραφόμενοι ἐν ἔργῳ ἄλλοθι, τίθενται. Ἀνα- σκαλεύσει δὲ ἀμυβρῶς ἡ συγγραφὴ τὰ τοιαῦτα αἰτία ἐν ὑστέρῳ τοῦ ὅλου λόγου κατὰ μέθοδον διδα- σκαλικήν. Οὐ γὰρ ἐν ἑτεροῖς καιρῷ καὶ ἀνέγνω- σται καὶ ἐκδίδεται, ἀλλ' ὅτε οἱ προεισδίδοι τῶν νη- στίμων ἁγίων ἡμερῶν κατηχούνται εἰς ἀκοὰς ὡς ἀποτελεστέον τὸν λόγον εἰς διδασκαλίαν ἐκκλησιαστι- κήν, ἀρξάμενον ἄλλως, ἀφ' ὧν κακῶν ἡ πόλις ἐπαθεν. Ἀρχὴ αὐτοῦ τοῦ συγγραφικοῦ λόγου τῆς ἀλώσεως.

α'. Ἐφ' ἡ καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς ἄρτι χρόνος, εἴπερ τις ἔτιρος τῶν πάλαι, ὑπόδρασιν, ἣν ἀπαθῇ: μὲν ἀν- θρωπος καὶ μικρὸν ἔστως τοῦ κατ' αὐτὴν κινδύ- νου μεγάλην εἴποι ἂν, καὶ βαρυσύμφορον, καὶ πάν- θεινον, καὶ ἀνευκταῖον, καὶ οὐ ῥῶον φορητὴν, καὶ πολυκενθῆ, καὶ θαυρῶν πηγὰς ἐθέλουσαν, καὶ τει- αῦτά τινα. Ὅ δὲ δικτύων, ὃ φασί, πειραθεὶς καὶ καθ' ἡμᾶς ἐνεληθεὶς τῷ πράγματι, ἴσως μὲν οὐκ ἂν εὐπορήσοι, πρὸς ἐξέλιαν ἐνομᾶσαι τὸ κακὸν, ἐκκρουό- μενος οὐκ ἂν ἰδοίαι νοεῖν, τῷ ποικίλῳ καὶ ἐπαλλήλῳ τῶν συμφορῶν, δοαὶ κατέχασκεν ἐκάστου τῶν δυστο- χούντων, πολλὰ: καὶ διαφόροις οἰκτιρούμεναι κλήσειν. Εἰ δὲ καὶ δογησεται κατευστοχῆσαι τοῦ κακοῦ πρὸς ἑπο:, ἐροῖ ἂν αὐτὸ οὐκ ἀπεικίτως φροσῆτος μεγάλου ἀφάνειαν· οὐδὲν μὲν ἐκεῖνος λέγων πρὸς πάθος (ἐχρῆν γὰρ ἄλλοις ἐνόμασιν ἐναυθα παθῆνασθαι), τῷ μεγα- λειῷ δὲ ὅπως ὁρθῶς ἐπιβάλλων τοῦ δυσπραγήματος.

β'. Ἡ γὰρ οὐ τοιοῦτόν τι τὴν ἐν ταῖς ὕπ' οὐρα- νὸν πόλεις πάντῃ λαμπρὸν φαίνουσαν Θεσσαλονίκην οὕτω παθεῖν, ὡς νῦν ἔχει: ἔχει δὲ, ὡς ἂν ἀπέξαι- νο καὶ ἐχθροί· ὥσει καὶ καλὸν εἶδος ἀφανισθὲν λυ- πῆ καὶ τὸν ἦν ὅτε ἀπόστοργον, ὅμοι δαίμονος! ὃς οὕτω βριθὺς τηλικαύτης πόλεως εὐετηρίᾳ ἐνήλατο καὶ κατέστρεφεν. Ἀπῆγαγε μὲν οὖν αὐτὴν τείλεον, ὡς μὴδὲ λείψανον ἀναπομέναι παλαιὰς καλλονῆς. Καὶ τείχη μὲν αὐτῆς ἡχρεωμένα, καὶ ἱερὰ τὰ πάν- τα κατηχισμένα, εἰς ὅσον οὐδὲ τόποι τολμητοὶ πᾶσι καὶ οἰκοὶ εὐπρεπεῖς κατησχυμένοι· καὶ παρῶσαι πολιτῶν, αἱ μὲν ἡντηλμένοι, αἱ δ' ἐκσχυμένοι, καὶ ἄλ- λως δὲ διεσπαρμένοι, τί ἂν λέγοιντο, ἐνθα οὐκ ἔστιν, ὡς ἐχρῆν, αὐτὰ διέξοδοι: Τὸ δὲ ἐν ἡ πόλει πληθος, οὐ μόνον τὸ στρατιωτικόν, ἀλλὰ καὶ τὸ λοιπὸν, ὅσον ἐν ἱερᾷ πολιτείᾳ τῇ κατὰ κόσμον, καὶ ὅσον δὲ λα- χόν, τίς ἂν ἐς ἐξέλιαν θαυρόσει; Ναὶ μὴν καὶ ὅσον

asinis, qui suppellectilem in dorso portabant. Collis hic ibi turri urbis juxtapositus erat, fere similis molibus contra muros exstructis quas bellum aliquoties construit. Et hæc facta sunt ad portam arcis quæ ob oculos est. Quos vero continabat quæ erat intus, enim dux imbecillis eam fregit, fugæ male favens, ipsi novi generis tragedia se obtulit.

ὁ δὲ συνέχευε καὶ ἡ ἐνδοτικὴ, ὅτε ὁ ἀρχιεὶς αὐτὴν εὐγεν, ἄλλη τραγῳδία οὗτοι καινότερος.

6. Quasi enim non satis multi interfecti a'ibi fuissent, ille parvus pulchrè gestis sed magnus pravitæ auxit malum; ac insuper tanquam calamitati complementum dedit non ipsa manu gladio interficiens quos malo consilio fiderat, sed præcipue, ut verum dicam, collis viribus pro pugna ac custodia, ut sermo procedens clare demonstrabit. Ita ut machinationibus suis hostes a se converterit, licet hanc civitatem sic perire dimiserit, auctorque cædium furrit, immolans ipse quibus indulserat tempus. Non enim alius jussit illam præcipuam portam demittere, supra machina elevatam; sed ipse machinam solvens, statim demisit, includensque qui penetrarant, cepit eos qui mala sorte accurrerunt in suum exitium, strangulationis morte vitam committentes, triste spectaculum offerentes, dimidio corporis in lateribus inclinati, reliqua parte exteriusi conspecti, merito lugendi.

καί μιν οὕτως θάμα, τῷ μὲν ἡμίσει τοῦ σώματος φανερούμενους τοῖς ἄλλοις, ὥστε κλαίεσθαι.

7. Fuit autem homo noster adeo promptus in delenda urbe, ut de turri quæ supereminet portis vicinis funem demiserit in hostes ad illum accurrentes, ita ut milites in turri nihil prodessent, et semitam ejus funemque per risum decantarent. μελετῶν ὑπὲρ τοῦ ἐρύματος, καὶ τὴν τρίβον αὐτοῦ καὶ τὴν πύλιν αὐτοῦ ἐπαράτους ἐξελθόντες καὶ περιάδεσθαι.

8. Ille commotus inducor ad virum compellendum sic inquisiturus: Cur tandem, optime dux, civitatem destruere sinens, partes editas occupasti, latereque festinas in intus, si sic brevi eam inter manus hostium captivam esses relicturus? Cur miscram vocem ad misericordiam movendam non extulisti, antequam suffocares quos porta tenebat atque ceteros? Quomodo non moveret risum, illum currere in arcem tanquam in præsidium, ascendereque in turrim tanquam in locum altitudine tutum, statimque se demittere per funem, hocque citius quam simula in lunc putei? O maxime risu dignum cum dux illustris constitutus ante portas orientales tanquam ad illustrem pugnam, dein videns quemdam ex hostibus velociorem superantemque vallum, habenas dimiserit equo ad irruendum, procedens contra omnem aciem exercitus. Postquam autem quos invenerat subegisset et irrupisset superius, dein multos interfecisset porta, de qua locuti sumus, alios illa porta ex alto demissa, alios vero qui exterius erant, cito ascendit pugnaturus e turri, citius vero descendit ad capturam, in hoc uno fortis quod non in sporta tardius dimissus fuit, sed momento ad

πάντων ὁμοῦ πεφυρμένον, ἀνθρώπων, ἱππῶν, ἡμιόνων, ὄνων, οἷς ἐπισσαυμένα ἦσαν τὰ τοῖς πολλοῖς ἀναγκαῖα. Καὶ βουνὸς ἐκείνος τοιοῦτος ἀντανίστατο τῇ τῆς πόλεως ἐκείσε πυργώματι, μικροῦ παρειοῦς τοῖς ἐγειρομένοις πρὸς τειχέων χώμασιν, ἃ δὴ καὶ αὐτὰ σκευαίρεται ποτε πόλεμος. Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς τῇ πύλῃ τῆς ἀκροπόλεως, τῇ γε προφανομένῃ.

ἀκαίρως καθήραξε στρατηγὸς, παρειοφθαρείς ἐν τῷ ἔ. Ὁ περ γὰρ μὴ ἀρκούντων τῶν ἄλλως πεπωκότων, προσεπηξήσατο τὸ καὶ ἐκείνος ὁ μικρὸς μὲν τὰ καλὰ, μέγας δὲ τὴν πονηρίαν· καὶ οἶόν τινα κορωνίδα καὶ αὐτὸς τῷ δυστυχίματι ἐκεφαλαίωσατο, οὐκ ἀνασχόμενος μὴ καὶ αὐτόχειρι φόνῳ προσπιπιδάσθαι, οὐδὲ δυσβουλίας κατεστρατήγησε, μάλιστα δ' εἰπεῖν τίληθες, ταῖς εἰς μάχην καὶ φυλακὴν καθυφέπειν, ὥς ὁ λόγος προελόντων ἐκφανῶς διαγράφεται· ὡς ἂν, οἶμαι, τοὺς πολεμίους πρὸς αὐτοῦ ποιητάμενος ἐκμειλίζατο, εἴγε καὶ πόλιν τοσαύτην ἀφῆκεν οὕτω πεσείν, καὶ φόνων δὲ γέγονεν αὐτοῦργός, ἐπικαταθύσας καὶ αὐτὸς, οὐδὲ ἐπαμείρησεν ὁ καιρός. Οὐ γὰρ ἄλλοις ἐπέταξε χαλασθῆναι τὴν κρυφαίαν ἐκείνην πύλιν, μετέωρον ἡρμένην ἐκ μηχανῆς· ἀλλ' αὐτὸς τὸ τέχνασμα σχάσας κατὰ σπουδὴν κατήνευχε· καὶ κατὰ τῶν παρειοθυομένων συγκαλείσας, ἐπαγίδευσεν τοὺς ὑποτρέχειν λαχόντας εἰς διεσθρον, σφιγντὶ θανάτῳ μετῆλλαχότας τὸ ζῆν, καὶ προκύπτοντας ἐπὶ τὰ ἐντὸς, τῷ δὲ λοιπῷ προ-

7. Ὁ δὲ καὶ εἰς τοσοῦτον ἦν ἀνδρείος διολέσαι τὴν ὅλην πόλιν, ὡς ἅμα τε τοῦ πύργου γενέσθαι, ὅς ὑπερανίσταται τῶν ἐκείσε πυλῶν, καὶ ἅμα διὰ σχολίου καθεῖναι εἰς τοὺς ἐπιδραμόντας πολεμίους αὐτὸν, ἐάσαντα τοὺς ἐπὶ τοῦ πύργου στρατιώτας κενὰ καὶ τὴν σχολίον ταύτην ἐπαράτους ἐξελθόντες καὶ περιάδεσθαι

ἡ. Ἐνταῦθα παθαίνοντο, προάγομαι τι λαλῆσαι πρὸς τὸν ἄνδρα, καὶ πυνθῆσθαι αὐτόν· τί δὴ ποτε, ὦ βέλτιστε στρατηγέ, τὴν κάτω πόλιν κατακόπτεσθαι ἀφελ, ἐγένον τῆς ἀνω μοίρας, καὶ σπεύδων ἐκρῦθες ἐντὸς, εἰ οὕτω ταχὺ ἐχρῆν σε καὶ αὐτὴν ἀφελῆναι τοῖς ἐχθροῖς ὑποχείριον; τί δὲ μὴ τὴν ἀγεννῆ φωνήν, τὴν τοῦ ἐλεθθῆναι σε, προέκρωξας, πρηνὴ καὶ καταπνέξαι τοὺς ἐν τῇ πύλῃ σχεθέντας καὶ τοὺς λοιπούς; Πῶς οὐ γέλοιον εἰσθραμεῖν τὴν ἀκρόπολιν ὡς εἰς ἄμυναν, καὶ ἀναπηδῆσαι εἰς πύργον ὡς ἐπ' ἀγαθῶν τῶν ἀνω ἐστῶτων, καὶ αὐτίκα δράσασθαι σχολίον, καὶ θάττω κατὰ γενέσθαι, ἥπερ καθόλιον ἐν ἱμονίᾳ κατὰ φρέατος; Ὁ γέλωτος τούτου, ὅτι παρατεταγμένος ὁ λαμπρὸς ἡγεμὼν πρὸ τῶν ἐφών πυλῶν ὡς ἐπὶ μάχῃ λαμπρῶς, εἰτα ἰδὼν ἕνα τινὰ πολέμιον ἐλαφρυσθέντα καὶ ὑπερφανέντα κατὰ τῶν ἐπάλξεων, ἀνῆκε τὸν βυτῆρα τῷ ἱππῷ θέειν, προτρέχων τοῦ παντός ὁμίλου τῆς στρατιᾶς· καὶ συμπατήσας τοὺς παρευρημένους, καὶ εἰσδραμὼν ἀνω, εἰτα καὶ βιάσας πολλοὺς διὰ πύλης, ἦν προσεθέμεθα, τοὺς μὲν ὅτι αὐτῆς ἐκείνης κατενεχθείσης ἐκ μετώρου, τοὺς δὲ καὶ οἷς ἐξω συνεκλείσθησαν, ταχὺ μὲν ἀνέβη πυργομαχῶν, τάχιον δὲ κατέβη δουλοσύμμενος, τοῦτο καὶ μό-

νον ἀνδρισάμενος, ὅτι μὴ διὰ σαργάνης ἐχαλάσθῃ A volavit, tanquam vulgaris ales ad pastum suum, σχολαίερον, ἀλλὰ μικροῦ καταπετάσθῃ, ὥστε καὶ non vero ut aquila ad nobilem prædam. βοσκηματώδες πτηνὸν ἐπὶ νομῇ· οὐ γὰρ δῆπου ὥστε καὶ τι ἀσπιδὸς ἐπὶ ἀγρῶν εὐγενῇ.

Θ'. Καὶ οὐκ ἐσχῆν μὲν ἄνδρα, πάσαι μεμελητη-
κῆτα χεῖρας ἀπλώσαι γυναικίως· τοὺς δὲ αὐτοῦ εἰς
ἔρυμα παρεξιδύεσθαι, καὶ κόπους διδόναι τοῖς ἐπι-
τρέχουσιν, μὴ καὶ εἰς πλεῖον μαίνοντο. Ὁ δ' ἄλλὰ
τὴς φρίνης βλαβεῖς ἔφευγε μὲν, ὥς ἐπὶ φυλακῇ, ἀνο-
κτεπέφερετο δ' ἐξ ἧδὺς ἐκείθεν, ὥς ἂν εἴη τὸ ἀγεννὲς
αὐτοῦ ἄπονον, καὶ μὴ δοξασθεῖν πρὸς τινων, ὥς ἄρα
ἔαλε μαχόμενος· Ἀνίδης εἰς ὕψος φοιτῶν. Ὁ οὗτος,
τὸ τῆς ἀσποπιδεύς· ἡχηματώδεις σχηματώσας, ἦν
καὶ ἐκεῖ τοῖς πολέμοις προδωκας· Ἀπεναντίας ταῦ-
τι, οἷς φάλλει Δαυὶδ, οὗ τὴν κλῆσιν φέρων ἡχεύσας.

Ι'. Καὶ μὴ μοι νεμεσάτω μηδεὶς ἐνταῦθα γέροντι
μικροψύχῳ, τοιαῦτα καταλείποντι ἄνδρες, οὐπερ B
ἡδίων· ἂν μέσον ἦπαρ ἔχοιμι, δὲ δὲ ἐμφῶς, κατὰ
τὴν Ὀμηρικὴν εἰπεῖν γράψαν, ἀνὸν ὧν καὶ τηλικαύ-
της· πόλεως κατέλυσε κάρηνα, καὶ πολλῶν ἀνδρῶν
γούνατ' ἔλυσε. Γέροντο δὲ μὴ καὶ εἰσεῖται λυθῆναι, ὡ
θεῖ βασιλεῦ, καὶ ὡ θεράπον αὐτοῦ, πολιοῦχε ἡμῶν,
μὴ καὶ ἐπεκταθείη εἰς μήκιστον τὸ κακόν. Καὶ οἶδα
μὲν συνιατῶν ἐγὼ τὸν ἄνδρα τοῦτον τὰ πρὸ τῆς μά-
χης, καὶ εὐλογῶν ἐν εἰρήνῃ· καί τιν' ἐκεῖνον· ὅτε
οἱ μὲν κέρδους περηκῆρες πολῖται λαλαγοῦντες ἐπέ-
κριντο κατ' αὐτοῦ, ἄπερ ἦθελον· ἡμεῖς δὲ ἄλλως, ὥς
ἔπρεπεν, ἡρμοστέμεθα. Καὶ αὐτὸς δὲ ἀνιστρέφων,
τὸ φίλιον ἔφαινεν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ βλέμμα, καὶ νεῦμα,
καὶ τὸ ἐν πρακτέοις βέδισμα. Νῦν δ' ἄλλὰ τί καὶ δρό-
σμεν, εὐρηκότες τὸν ἱπαινιτὸν ἐκείνον μεταβάλ-
μενον, καὶ μηκέτι τόπους εἰς εὐφημίαν ὑποβαλλόμε-
νον; Ἡ πάντως ἐνθυμητέον, ὥς καινὸν οὐδὲν· καθὰ
στέργων ἐκεῖνος τὰ πρῶτῃν ἡμᾶς, εἰτα ἐν ὑστέροις
οὐκ ἡγάπα ἐλέγχοντας, οἷα μηδὲ σφοδρὸς αὐτὸς, κατὰ
τὴν Παροιμιστήν, οὕτω καὶ ἡμᾶς· τότε μὲν πρὸς ἐκεῖ-
νον εἶναι διὰ τὸ ὅσιον, ὅτι μηδὲ λίαν θρασὺς ἦν,
κατὰ τοὺς ἀδελφάστους τὰ κοινὰ σίνεσθαι· εἰτα δὲ
ἐκείνον ἐξ ἐκείνου προορωμένους μισεῖν ὡς αἰτιον,
ἀρτι δὲ καὶ ὠλοθρευμένους ἐθέλειν καὶ τι μέγα κα-
κὸν ἐκείνῳ προσδέξασθαι, ἀνδρὶ ἄλλῳ· μὲν ἀγαθῷ
δίδαντι (οὐ γὰρ σφοδρακιστέον τὰ πρὸς ἀλήθειαν), οἷς
δὲ στρεβλῶ κανόνι συνδιεγράφη τῷ τοῦ δεσπόζοντος
Ἀνδρονίκου, ἀλλ' ἐνταῦθα διεκπεσόντι ἐς ἀγρῶν
φασυλότητα. Οὕτε γὰρ ἀγαπῶν ἦν ἐκεῖνον, ὥς ὑποκα-
ταβαίνοντες παραστησόμεθα, οὕτε αὖ ἀγαπώμενος, D
καὶ οὕτε εἰς γέρας ἐννοιάν τινα καθήκων, ἀλλὰ καὶ
ποινήν προορώμενος, ἄπερ ἡμῖν φανίσκται λυμηνά-
μενα. Τοῦτο τε οὖν οὕτω βητέον, καὶ ὅτι οὐκ ἂν ποτε
προσθήσας τὸ φιλητὸν ἐγὼ, κατόπιν θεῖνῃ τὴν ἀλή-
θειαν· ἀλλὰ τὰ συμπεσόντα προβαλλόμενος εἰς συγ-
γραφὴν, ἥς ἀρετὴ τὸ φιλάλγες, οὐκ ἂν τὸ ταύτης
ἐπισκιδάσας φῶς ἀχρυσώσαιμι. Κατὰ γὰρ τὴν ὁρθὴν
ἀποφηνάμενος, ὁ φίλος μὲν ὁ ἀνὴρ, φίλοτερον δὲ τὸ
ἀληθές· Ἐτι δὲ συνθυμητέον καὶ ὡς ἡγεμονιά-
ζουσι μὲν ἐπιλεκτίον, ὅσα χρηστά, καὶ πού καὶ τὰ
φάυλα μεταχωρῶντιον δικηγορικώτερον· συγγραφο-
μένοις δὲ μὴ ὅπως· ἀλλὰ διαχειριστέον τῶν λόγων,

Ψαλ. xvii, 19.

9. Virum quoque qui inimicos molliter perse-
cutus fuerat non decuit in muros ascendere et
adversariis molestum esse ne magis forerent.
Cæterum mente percussus fugit quidem superius
tanquam in præsidium: inde vero brevi descendit,
ut dedecus ejus insolitum appareret, neque qui-
busdam videretur inter pugnandum captus. Frustra,
o tu, in arcis verticem ascendisti, captivam du-
cens captivitatem, quam hostibus tradideras;
sed hæc iis quæ David cantat repugnant, tuque no-
men illius usurpasti.

10. Nemo hic mihi seniori pusillanimo indignetur
de talibus accusanti virum, ejus medium jecur li-
benter haberem fortiter retinens, juxta vetus Ho-
meri dictum, et eo quod tantæ urbis arcem prostravit
multorumque genua debilitavit. Utinam non jam
dissolvamur, Deus rex, ministerque ejus, protector
noster, ne longissime protrahatur malum. Ego, fa-
teor, ante pugnam virum hunc prebatham, temporeque
pacis rebus ejus fausta precabar; cum cives, utilita-
tis suæ sceleratores, vociferantes post illum instarent,
nos autem e contra, ut decebat, illi consentiebamus.
Ille vero se convertens, erga nos amicitiam oculis,
nutu modoque tractandi negotia monstravit. Sed nunc
quid agemus, postquam eu non laudandum invenimus
mutatum, atque neutiquam loca gloriosa eligen-
tem? Omnino ergo verum est, et nihil esse no-
vum; quemadmodum, qui antea nos amabat,
deinde in posterum exprobrantes non diligebat, eo
quod non ipse esset sapiens, juxta proverbium,
ita in illis nos non sanctitatem lesimus, quod non
nimis esset audax, juxta severos homines, in com-
munibus diripiendis. Deinde qui ex illo perniciem
prævidebant, illum ut causam oderant, nunc vero
qui fuerunt victimæ hujus exitii volunt etiam de
illo quoddam malum magnum prædicare, qui cæte-
rum bonus videtur (non enim respiciendum quidquid
est veritatis), quibus conscriptum est canone curvo
imperatoris Andronici, sed tunc in extremam per-
versitatem delapsus erat. Non enim diligebat illum,
ut postmodum stabiliemus, nec vicissim dilige-
batur, nec aliquam mercedem concipiens, sed etiam
pœnam prævidens, quod vobis deplorandum vide-
tur. Sic ergo dicendum me, anteposito amore, ver-
ritatem postposuisse, sed facta exponens in scriptis,
ejus meritum veritatis est, hujus umbræ lumen
non velabo idque secundum recte dictum illud
Amicus quidem est vir, sed magis amica veri-
tas. Memorandum est quomodo suos heroes lau-
dent, ita ut, coloribus mutatis, omnia etiam mala
pulchris verbis bona fiant. Idem vero non est de scrip-
tis; sed verba moderanda sunt, ut pro unoquoque
veritas postulat. Hic non est locus dicendi encomii
more, sed festinanter in mente eorum qui super-

sunt infingendi quæ volando tempus exposuit. Si vero jam antea David gratiam faceret partem Dei, audiatur quoque istud : audiatur simul quod, parvobono, magno vero malo allato, aliquot rebus salvatis, his et illis deinde nocuit, omnes in substantiis suis, innumerosque in vita læsit. Neque dicat aliquis me nunc respicere, ultimoque prudenter sentire, ut David abiit, postquam scilicet Siceleg et Maurozome primitias prædæ mittere condemnatus fuerit, spoliis nostrorum delectam : quem aliquo modo disponere debebant harpyiæ antequam spriremus. Non enim nunc in mente revolve, sed in omne tempus quo in bello imperavit. Nos opprimebant hostes, egoque illum arguebam, vituperabam, revelabam ubique errata illius, dicebam, quamvis inutiliter, quæcunque ex aliis, nisi tacuissent audiisset, neque civitatis calamitas illis ora occluderet.

Ἡμεῖς μὲν θλίβον οἱ ἐχθροί· ἐγὼ δὲ ἐκείνους, ἐλέγχων, ἐξομειδίζων, ἐκπαίρων τὴν ὥς· ἐκάστοτε σφάλματα, λαλῶν, εἰ καὶ εἰς ἀνήνυτον, ἅπερ ἤκουεν ἔν καὶ ἐξ ἄλλων, εἴπερ ἐπαρρησιάζοντο, καὶ μὴ τὸ τῆς πόλεως κακοτυχίᾳ· ἐκείνους αὐτοὶ τὰ στόματα.

11. Sufficenter, puto, demonstravi me nihil novi agere, vituperando Davidem ut insipientem, quem sapientem antea laudaveram. Item vero imperatorem Andronicum, quem indulgendo in omnibus non possem laudare, alias miratus sum, cum seligendo optima illius prædicarem. Non enim juxta viles sophistas, inter se discrepantia scribo. In hac vero historia quæcunque quotidie evenerunt non sunt prætermittenda, sicut frustum facinoræ ad vilem laudationem videtur, apīs instar sapientis, non solum ex dulcibus floribus cæterisque paribus sibi unguentum dulcedinis componere, sed passim etiam ex aliis. Namque ex reliquiis non suavis mel componit, eligendo quod necessarium est, juxta quod examina condendi periti animadvertunt; hujusmodique colligit quantum opus est ad firmandos connectendosque alveolos. Apibus Hermi hujusmodi præbebant David atque Andronicus, ac præcipue Andronicus, mobilis ille vir, versatilis, sicque visus est non ad modum chamæleontis, vel polypti, sed potius Protei, potissimumque Empneæ quæ horrendas res invenit. Idem, juxta freta (ob æstium maris), inconstans erat, secundumque materiam informem primitivam omnibus se diversis modis visendum præbebat; quorum alia laudanda, alia vero non essent. Addendum vero hoc est illi, scilicet aliquam in eo miserationem incesse simulque animum magnum; præterea hoc quoque adjiciendum est : Omnia simul in eo erant quasque commixtorum unio erat in eo diverseque sententium consensus; inde tamen harmonia non oritur, sed confusio. Homo enim varium quid et scriptoribus materiam in utramque partem offert. Impelleretur aliquis ad sphaeræ illum æquiparandum, non mutata natura juxta antiqua miracula, sed diversitate morum. Si in eo exstare duos cados aliquis diceret, unum bonis plenum, alterum malis, quæ ille hauriens miscensque effunderet de-

ἡς τὸ ὑπὲρ ἐκάστων ἀληθὲς ἀπαιτεῖ· ἐνθα οὐ καίρως ἐπιλέγεσθαι τὰ πρὸς εὐλογίαν ἐγκωμίου νόμῳ, ἀλλὰ σπαύδειν πολυωρεῖν εἰς μνήμην τῶν ἐπιόντων αὐτὸ ἐκαστον, ὥνπερ ὁ χρόνος· τρέφων παρέβρυψαν. Εἰ δὲ φθάτας ὁ ἡμέτερος οὗτος Δαυὶδ ἀγαθῶν ἦν τὸ τοῦ Θεοῦ λόγος, ἀκουέσθω μὲν ἰδοὺ καὶ τοῦτο· συνακουέσθω δὲ καὶ οἱ ἐξ ὧστες, μικρὰ μὲν ἤδυνα, πικράνα· δὲ μέγιστα, οἷς περιποιησάμενός· τὴν χρηματίδου, τοῖς τοῖς ἡ καίνοις τέλος ἐξήμικε, τοὺς ἅπαντας μὲν εἰς πάντα τὰ αὐτοῖς ὄντα, μυρίους· δὲ καὶ εἰς ζωὴν. Καὶ μὴ τις ὑποφερέτω νῦν ἀναφρονεῖν με, καὶ ὑστέρῳ χρόνῳ ἐπιμηθικῶς αἰσθῆσθαι, ὅλος δὲ Δαυὶδ ἀπὸ ἐγὼ, ἐπιπλεῖν δηλαδὴ ἰδικαιώθη πεμψθῆναι τῷ Σικελῷ σὺν γε τῷ Μαυροζώμῳ πρωτόλειον, καὶ τῆς ἡμῶν ἀπωλείας ἀκροθίνον· ὃν ὠφεῖλον Ἀρκοῖαι φθάσαι οὕτω πως διαθῆσθαι, πρὶν καὶ ἐξ ἀπολείσαι ἡμᾶς. Οὐ γὰρ ἄρτι ἐς νῦν ἐγὼ ἐστράφη, ἀλλὰ τὸν ὅλον τῆς ἐπὶ πόλεως στρατηγίας αὐτοῦ χρόνον.

12. Δέδοικαί μοι ἀρκούντως, οἶμαι, ὡς οὐδὲν τι καινοπραγῶ, κακοκογῶν ἀλλοπορησάντα τὸν Δαυὶδ, ὃν σωφρονούντα φθάσας εὐλόγουν. Ἐγὼ δὲ οὕτω καὶ τὸν βασιλεῖα Ἀνδρόνικον, ὃν ὑποκαταβάς οὐκ ἂν εὖ λέγειν εἰς τὸ πᾶν ἔχοιμι, ἐν ἄλλοις ἰθαύμασι, φθάσας ἐπιλέγδην, ὅτι τῶν χρηστῶν ἐκείνῳ ἐνέλαμπεν. Οὐ γὰρ τι κατὰ τοὺς φαύλους τῶν σοφιστῶν ἀναγρίφω ἀντίφωνα. Πρὸς δὲ συγγραφικὴν ταύτην ἱστορίαν οὐκ ἔχω κρῦπτειν, ὅσα τοῖς ἄρτι πρὸς εἰρήμην συμβαίνουσιν, ὡς ἡ γε λοιπὴ ρητορεία, ἡ πρὸς φίλων ἔπαινον, δοκεῖ κατὰ τὴν σοφὴν καὶ αὐτὴ μέλλισαν οὐ μόνον ἐξ ἀνθρώπων γλυκεῖον καὶ λοιπῆς χρησιμότητος ἐαυτῇ συγκροτεῖν τὸ μυρμήγμα τοῦ γλυκάματος, ἀλλὰ πού καὶ ἐκ μὴ τοιούτων. Καὶ γὰρ τοῖ καὶ ἐκ περιττωμάτων οὐκ εὐποφθῶν ἐκείνη τιθαιδώσεται, ἐκλεγομένη τὰ συντείνοντα, καθὰ παρατηρηχότες οἱ δεῖντοι συμβολοποιεῖν οἶδασιν· καὶ τι συναγείρει κάκειθεν, εἰς ὅσον τὰ κηρία στέφεισθαι καὶ συνέχεσθαι. Ὅποια δὲ τινα μελλέταις Ἑρμοῦ ὑποκαίμενα καὶ ὁ Δαυὶδ εἰλέτην καὶ ὁ Ἀνδρόνικος, παντοδαπὸς ἐκείνος ἄνθρωπος, καὶ μαρμολικὸς, καὶ τοῦτο οὐ χαμαιλέοντος δίκην εἴτε πολύποδος, Πρωτίως δὲ μέλλον, καὶ μέλιστα κατὰ Ἑμπούσαν, ἡ φρικτὰ ἐφάνταζεν. Ὁ δ' αὐτὸς καὶ κατὰ εὐρίπους πολύστροφος ἦν, καὶ κατὰ τὴν ἀρχέγονον ἀνέιδεν ὕλην ἅπασιν ὑποτίθετο ἱερεῖς πολυειδὲς· ὧν τὰ μὲν ἐπαινοῦτο, τὰ δ' οὐκ ἂν. Ἐντὶ δ' ἐπ' αὐτοῦ προσαρμόσαι καὶ τὸ εἶναι μὲν τινα παρ' αὐτῷ οἰκτον, εἶναι δὲ καὶ θυμὸν μέγαν· ἐπὶ δὲ συμβιδάσαι καὶ τὸ· Ἦν ὁμοῦ ἐν αὐτῷ χρήματα πάντα, καὶ ὡς πολυμυγίων ἔκτισις ἦν τις καὶ παρ' αὐτῷ καὶ εἴχα φρονούντων συμφρόνησις· οὐ μὴν, ὅθεν συγκροτεῖται ἀρμονίας ἀρετῇ, ἀλλὰ κακία συγκύσσει. Πολύτροπον γὰρ τι χρῆμα ὁ ἄνθρωπος, καὶ πολυπόριστον τοῖς· ἐφ' ἑκάτερα γράφειν δευεῖς. Ἐναχθεῖς δ' ἂν τις καὶ σφαίρῳ αὐτὸν παρειακάσαι, οὐ τῷ μεταλαμβανομένῳ πρὸς γένεσιν καὶ παλαιὰν τερατείαν, ἀλλὰ πρὸς ποιητῶν ἡθῶν. Εἰ δὲ καὶ ἐν αὐτῷ δύο πίθος ἐστάναι τι;

φαίη, τὸν μὲν ἀγαθὸν πλήρη, κακῶν δὲ τὸν ἕτερον, ὃν ἀρνούμενος καὶ καταμιγνύων ἐκείνος ἐπιμέτρει τοῖς ὅπ' αὐτόν, τὰ πλείω δὲ γε μόνου τοῦ τῶν κακῶν, αἰνίξαιτο ἂν προσφυστάτα. *Ὡν γὰρ σύμμικτος, καὶ πρὸς ἀκραίῃ χάριν οὐκ ἀκρατος, οὐδὲ μὴν εὐκρατος.

19. *Ἄλλ' οὕτως μὲν ταῦτα παρεκδεσθῶ, καίριος, οἶμαι, καὶ οὐδὲ πῖνου τι ἀμεθόδως. *Ἐγὼ δὲ βραχὺ τι ἀνειμι πρὸς τὸν ἦν μὲν ὅτε (δ' μακρὰν) τινὸς φιλία; Δαυὶδ, νῦν δὲ μίσους παγκοσμίου ἄξιον. Ταχὺ μὲν ἐστρεφάς νῦντα, ὡ γενναϊότατε, φεύγειν· θάπτον δὲ ἀντιμέτωπος, οὐκ εἰς ἀντιπαράταξιν, ἀλλ' εἰς δούλωσιν ἔδραμες, εἰς τοσοῦτον τῇ φυγῇ προσμείνας, εἰς ὅσον ἄνδρῶν τὴν στροφήν ἐπιδείξασθαι· ἵνα μὴδὲν τι γενναϊότητος ἴχνης ἐν σοὶ εὐρίσκηται, μήτ' ἐν τῇ πολιορκίᾳ, ἣν καὶ εὐχόμενός σου ἦσθα συγκαταλαβῆναι τάχιον, ὥς ἐν τοῖς ἐφεξῆς ὑποκρουσόμεθα, μήτε μετὰ τὴν ἄλωσιν, ἐν ᾗ ἐφύσω καὶ τὸν ἀνδριζόμενον καὶ τὸν φεύγοντα, οἷς φεύγειν τραπείς ἐπιδέδωκας σεαυτὸν τοῖς μὴδὲ διώκουσιν. Αὐτοῖς γὰρ ἄλλα ἐν φρεσὶ μαμῆλῃτο, τὰ πρὸ ἔργου, καὶ ἀναγκαῖα σφίσι· σοὺ δὲ οὐκ ἂν, οἶμαι, οὐδὲ μνήμην ἔσχον, εἰ μὴ ἐνεφάνισας σεαυτὸν. Οἴδασι γὰρ οἱ εὐγενῶς ἄνδρες ἐξαθερίσειν τὸν μὴ τοιοῦτον στρατηγόν, ὅποιον δὴ τίνα κατέγνωσαν καὶ σὲ, οἷς τῶν τῆς σῆς ἀδελτηρίας πεπείραντο.

17. *Ἄλλα τί δὴ πᾶρενχαλθεῖς ὑπὸ τοῦ πάθους καὶ τῶν ἄρτι, καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς γενόμενος, ἀπόπλανῶ τὸν χρόνον πρὸς ὑστερον ἀκούσόμενον τοῦ συγγραφικῶς εἰδέναι τὰ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐξ ἀρχῆς ἄχρι καὶ πύρατος, ἵνα παρακολουθῶν εἰδείῃ, ἐξ ὧν τῶν πάλαι ὅλα τὰ νῦν· καὶ τὰ μὲν παθαίνονται, τὰ δὲ ἄλλως θαυμάζοι· τὰ δὲ καλὰ, εἴπερ ἐθελῶ, μανθάνω καθ' ἱστορίαν ἐπιλεγομένην, ὅσα τοῖς νῦν συγκυρήμασι χρήσιμα; Τί δὲ μὴ κεφαλὴν τίνα ἐπιστῶ, καθάτινι σώματι, τῇ συγγραφῇ ταύτῃ, δι' ἣς καταβαίνων πῶλόγω προσποδισομεύδους, ἐνθα τὸ ἐσχάτον, ἐνθεν ἐλὼν;

18. Μέλлон εἶναι φαίνεται, καθὰ Θεοφύλητος περὶ Κορινθίων βασιλεῖ Μακροῦλ συγκαταπεσεῖν καὶ εἰ τι ἐν *Ρωμαίοις ὄρθιον, καὶ ὡς ὅλα ἔλθου ἐκείνου ἐπιλιπόντος, ἀμαυρὰν γενέσθαι πᾶσαν τὴν καθ' ἡμᾶς. Οὐκοῦν ἀπῆλθεν ἐκεῖνος, ἐνθα ἐχρῆν, διαδοχὴν ἀφείλς γένους, οὐχ οἷαν ἐχρῆν. Παῖδα γὰρ μικρὸν τι παρηλλαχότα τὸν παναφῆλικα, μὴ ὅτι γε βασιλείας μεγίστης κρατεῖν οὐκ ἔχοντα δι' αὐτοῦ, ἀλλ' οὐδὲ κατὰ παιδᾶς διατεθεῖσθαι στερεῶς, ἀμφίαι καὶ ἐπὶ τρεφε φθάσας κηδεμόνι τὸν υἱὸν τῇ μητρὶ, ἐρώτων ὁσην ὥραια, εἰ καὶ κρύπτεσθαι αὐτοῦς ἐπηγγελάτο ἐκείνη, τὸν τοῦ κάλλους ἥλιον πνευματικῶς νεφώσασα κατὰ περιβολὴν μέλαιναν. Οἱ δὲ ἔρωτες; ἐκεῖνοι κυρσοῦσαντες, ὥς ἐν εἰδέειν αὐτοῦ, ἀνήσαν κακὸν κοσμικόν. Καὶ ἦσαν μὲν καὶ ἄλλοι τοῦ ἐπιτροπεύειν, ἐν οἷς καὶ ὁ λαχὼν πατριαρχεῖν, ὁ καὶ τὰς ἀρετὰς καὶ τὸν λόγον περιττὸς Θεόδοσιος, ὃν ἡ τῶν *Αντιοχείων τῇ Μεγαλοπόλει ἐχορήγησεν ἀγαθὸν πολυτιμῆτον. *Ἄλλ' ἡ γυνὴ προείχεν, ὅσα καὶ γυνὴ καὶ μήτηρ. Καὶ ἦν τοῦ λοιποῦ σκοπὸς αὐτῇ διὰ τὸ προφαίνεσθαι. Καὶ τινες ἔρωτες; νόμῳ ἐτοξάζοντο κατ' αὐτῆς, λαμβάνοντες, εἰ πως μεσιτεύσει τὰ τῆς βολῆς, ὥς ἐφίκει πρὸς βασιλείας ἐπιτυχλάν. *Υπερ-

A super, pleraque vero ex uno eado malorum, illa sibi esse innata insinaret. Erat enim commistus, de integritatis autem gratia, nec erat non mistus nec bene mistus.

12. At illa hic siniantur, opportune, puto, nec omnino sine methodo. Ego vero brevi devenio ad Davidem, tempore quo (quod est longe) aliqua erat amicitia dignus, nunc vero dignus totius generis odio. Promptus ad tergum vertendum ob fugam, o fortissime, promptior vero ad vertendum frontem, non ad conversam aciem, sed ad captivitatem eucurristi, tandiu in fuga perseverans quandiu ignobilem conversionem demonstrares; ita ut nullum fortitudinis vestigium in te inventum sit, nec tempore obsidionis, quæ ut citius finiretur, passim vota fundebas, sicut in posterum exprobraturi sumus; nec post expugnationem, quo tempore festellisti et fortem et fugientem, quibus, in fugam versus, teipsum tradidisti minime persequentibus. Alia enim illis curæ erant, antecedentia opus necessariaque sibi. Tui vero minime, existimo, memnissent, nisi temetipsum revelasses. Nam fortes hi viri contemnere solent duceem non talem, qualem novi te, cujus ignavia illis satis comperta est.

13. At parum elatus passione atque presentibus, intentusque solum visui objectis, a via deduco qui aliquando remoto tempore ex historia auditorus est quod ad nos pertinet a principio usque ad finem, ita ut narrationi intendens, ab illis quæ antiquitus ad hæc quæ nunc cognoscant. Alia autem setum, alia admirationem ejus movebunt; ex aliis tandem, si vult, in hac historia accurata, quæ presenti sint utilia dissect. Cur vero huic scripto, sicut corpori cuidam, caput non impono, ex quo sermocinando felici via frem usque ad finem incipit?

14. Si aliquid rectum est in Romanis, nos simul cum imperatore Manuele Commeno eccidisse, quem admodum Deo placuit satum nostrum videtur, ac sicut solis deficientis obscuritas omnino terram obvolvitur. Decessit igitur ille cum debebat, successorem e sua familia relinquens, qui non erat relinquendus. Puer enim erat socius aliquantulum superans, non modo imperii magni regendi impotens per seipsum, sed nec etiam pro juvenili ætate firmiter dispositus fuerat, scilicet pater illum demandaverat curæ matris, quæ florida erat in ætate, etsi occulandos curasset, solem pulchritudinis spiritualiter nebula nigra undique obtegens. Amores hi lædas torquentes, ut consueverunt, incendium universale excitaverunt. Alii quoque huic curationi præpositi erant, inter quos, qui patriarchatum sortitus fuerat, Theodosius virtutibus atque eloquentia eximius, quem omnimodo venerandum Megalopoli elegit Antiochena Ecclesia. Sed mulier prævalebat, ut mulier et mater, eratque finis omnium quæ in palam adducenda erant. Quidam autem, lege amoris, ad illam suspirabant, latentes, non semper suspiria dedignaturam sperantes, quo-

rum finis videbatur imperium. Ceteros vero vicit Alexius Comnenus, nepos Manuelis imperatoris, primi Augusti zonam ferens; aliisque videbatur charior domine, imperatoris matri. Inde igitur invidia oritur, illumque, quod « sorte communi ludere » dicunt, suspiciens, varias machinas ordiri non cessat, si forte illi aliquam vicissitudinem afferat. Sic ergo cum opinati essent tunc de pulchri gestis, assensus communis illi pallium contexitur, quo ille non ad voluptatem suam indueretur. Hoc vero pallium multi alii contexuerunt, et duo quoque filii Andronici, qui ex Comnenis; qui patruelis erat Manuelis imperatoris, ac, sicut lingua pedestris diceret, natus ex fratre. In throno regali sedit ultimus non omnino feliciter, nec sibi, nec suis. Nomina horum puerorum erant, priori natu Manuel; Joannes vero posteriori, quem ipsum novit imperium, quemadmodum et patrem, non multo post. Hi ambo quidem tunc conjuraverunt. In illis erat Alexius, dignitate quidem dux summus, legitimus solrinus charissimusque imperatori Manueli; insuper Joannes quoque Ducas, dux, quem ex ipso visu aliquis optimum judicasset (magna vero materia erat in illis invidiæ); Cæsares, Maria e sanguine imperatorio, quam sub imperatore Manuele Irena Germana sancto parit genuit, sponsusque ejus Joannes Marcesius, juvenis ætate, sed vir animo. Hæc omnia ut multa male cedunt, ubi insidiæ latere semper non possunt, sed patebunt; omnes hujusmodi deprehenduntur, uno ex insidiis revelante, causaque informatur. Præest quidem curatrix mater, omnium domina jam communi suffragio damnata, quod non licebat; post eam vero sedet filius imperatorque Alexius. Primum Augustum non leviter odientes accusant, postque multa causarum aliarum condemnant, judicante in omni re, cum illa rectitudinis nota, profundissimo Theodoro, omnisicio, primo judice præpositoque palatio. Ideo stare inter patriarchas solitus ad nihilum redegit omnem machinationem. Erat enim versutus, vere omnicivis. Vinciuntur ergo in magno palatio, fratres, Manuel et Joannes, insuper et summus dux Alexius et præfectus; reliquorumque alii dimittuntur, in veritate quidem in hesternam cœnam, propter illos qui cœnare volebant, apparenter vero ob amicitiam atque innocuitatem. Alii vero diverso modo perierunt ac nemini noto. Multi vero exilium obeuntes reipsos punierant, inter quos erat egregius Lapardas, artis militaris peritissimus, quem accipitrem nominare constituerat Turcarum Sultan ob consilii actionisque celeritatem. Qui tunc erat feliciter salvatus, postea infeliciter in insidiis Andronici imperatoris captus periit.

φρονήσεως καὶ τὸ κατὰ πρόβλεπον ὀχυρώσεως τῶν Τούρκων σουλτάν ὀνομάζειν ἐπέκρινεν· ὁ τότε μὲν εὐτυχῶς περισώθηκεν, μετὰ δὲ γε ἀθλίως ταῖς τοῦ βασιλέως καὶ ἐξολοκλήτως.

15. Et ita res se habebant. Et vero in uno die quatuor infamati conjurationis convicti sunt, scilicet

Ἀγκόντιζε δὲ τοὺς λοιποὺς Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός, ἀδελφίδους μὲν ὦν τῷ αὐτοκράτορι Μανουῇ, τὴν τοῦ πρωτοεβαστοῦ δὲ ζώνην φέρων. Καὶ προσέειπε τῇ δεσποίνῃ, τῇ τοῦ βασιλέως μητρί, πλέον τῶν ἄλλων. Ὑψίρει οὖν ζήλος ἐντεθεῖν· καὶ ὁ φασιν δεσπρανίδα κατὰ τοῦ ἀνδρὸς ὑποβιβάζεσθαι, οὐκ ἀνείκελτον στροφὴς ποικίλας, εἰ πως ἐκείνῳ μεθεδύσει μεταστάσιν. Καὶ πῶς οὕτω δόξαν τοῖς τινικαῦτα προσφέρουσι τῶν εὐ γενομένων, συνθεσίας κατ' αὐτοῦ πέπλος βάπτεται, περιδύσων αὐτὸν, καὶ συνέξων οὐ πρὸς ἰδούην. Ὑφαναν δὲ τοιοῦτον πέπλωμα οὐκ ἄλλοι τε ἑταροί, καὶ οἱ δύο παῖδες Ἀνδρονίκου, τοῦ ἐκ Κομνηνῶν· δὲ αὐτανέφιος μὲν ἦν τῷ βασιλεὶ Μανουῇ, καὶ ὡς ἂν ἡ πεδινὰ λαλοῦσα εἴποι γλώσσα, πρῶτος ἐξ ἀδελφῶν, εἰς βασιλείον δὲ θρόνον ἑαυτὸν ἐκθίσιν ὑστερον οὐ πάνυ εὐτυχῶς, οὐδ' αὐτῷ, οὕτε τοῖς περὶ αὐτόν. Ὀνόματα δὲ τοῖν παῖδων ἦτην, τῷ πρώτῳ μὲν κατὰ γέννησιν Μανουῇ, Ἰωάννης δὲ τῷ μετ' αὐτόν· ὃν καὶ αὐτὸν ἐγνώρισεν ἡ βασιλεῖα, καθὼ καὶ τὴν πατέρα μετ' οὐ πολὺ. Καὶ οὗτοι μὲν δύο τότε συνομοσάσθη. Ἐν δὲ τοῖς καὶ Ἀλέξιος ἦν, πρωτοστράτωρ μὲν τὴν ἄξιαν, ἀνεψιῶς δὲ γνήσιος καὶ ὑπαρλίαν φιλητὸς τῷ βασιλεὶ Μανουῇ· πρὸς δὲ καὶ Ἰωάννης Δούκας, ὁ ἑπαρχος, ὃν καὶ ἐξ αὐτῆς θῆας τεκμήραι· ἂν τις καλλιστεύειν ἐν ἀγαθοῖς (μεγάλῃ δ' ἐν τούτοις μοῖρα ζήλου) καὶ οἱ Καίσαρες, ἡ πορφυρογέννητος, Μαρία, ἣν ὁπὸ τῷ βασιλεὶ Μανουῇ ἡ ἐξ Ἀλαμανῶν Εὐρήνη τὸ ἅγιον ἐκείνη γέννημα ἐγένετο, καὶ ὁ συζυγῶν αὐτῇ Ἰωάννης ὁ Μαρξέσιος, νεανίας μὲν τὴν ἡλικίαν, τέλειος δὲ τὴν ἀνδρίαν. Ὅποια δὲ ἐν τοιοῦτοις ὡς τὰ πολλὰ συμπίπτει, ἐνθα ὁ λόγος οὐκ ἔχει κρύπτεσθαι εἰς τέλος, ἀλλ' ἐκφάνεται· φηρόνται πάντες οἱ τοιοῦτοι, ἐνός τινων τῶν λογικῶν καταμηνύσαντες· καὶ συγχροεῖται δίκη. Καὶ προκάθηται μὲν ἡ ἐπίτροπος μήτηρ, κυρία πάντων ἥδη προβεβλημένη ψήφῳ κοινῇ, ὡς μὴ ὥφειλεν· ὑποκάθηται δὲ ὁ υἱὸς καὶ βασιλεὺς Ἀλέξιος. Καὶ κατηγοροῦνται οἱ τὸν πρωτοεβαστὸν οὐ φαύλως μισούντες· καὶ μετὰ πολλὰ τὰ διὰ μέσων κατακρίνονται, βραβεύοντες εἰς τὸ πᾶν τῇ τοιαύτῃ εὐθουδικίᾳ τοῦ βαυδατοῦ Θεοδώρου, τοῦ παντεχνοῦ, τοῦ δικαιοδότη καὶ ἐπὶ τῶν οἰκειακῶν· καθ' οὗ θελήσας ἐνεστῆναι ὁ μέγας ἐν πατριάρχαις, ἔσχασε πᾶσαν ἐν κενοῖς μηχανήν. Ἦν γὰρ ὁ παντεχνὴς ἀληθῶς παντεχνός. Καθεύργονται οὖν ἐν τῷ μεγάλῳ παλατίῳ καὶ οἱ ἀδελφοί, ὁ Μανουῇ καὶ ὁ Ἰωάννης, πρὸς δὲ καὶ ὁ πρωτοστράτωρ Ἀλέξιος, ἐτι δὲ καὶ ὁ ἑπαρχος· τῶν δὲ λοιπῶν οἱ μὲν ἀφείδθησαν, ἀληθῶς μὲν εἰς ἑωλὸν δειπνῶν τοῖς βουλευμένοις αὐτῶν θοινήσασθαι, φαινομένως δὲ κατὰ φίλαν καὶ τὸ εἶναι ἀνύποπτοι. Οἱ δὲ τινες ἀπόλωντο ποικίλως, καὶ ὡς οὐκ ἂν τις ἴδοιτο. Πολλοὶ δὲ καὶ ὑπερορίᾳ ἰκόντες· ἐδικαίωσαν ἑαυτούς· ὦν ἦν καὶ ὁ καλὸς Λαπαρδᾶς, ὁ πάνσοφος τὰ στρατηγικά, ὃν ἴερακα διὰ τὸ τῆς

αἰ'. Ἦν δὲ ταῦτα τότε. Καὶ τίως μὲν περὶ μίαν ἡμέραν οἱ τέσσαρες ἡτιμωμένοι ἐάλωσαν δῆθεν συ-

ωμοσία, ὁ Μανουὴλ καὶ Ἰωάννης οἱ ἀδελφοί, ὁ Ἀ Μανουὴλ καὶ Ἰωάννης οἱ ἀδελφοί, ὁ πρῶτος πρῶτος Ἀλέξιος, καὶ Ἰωάννης ὁ ἑπάρχος. Καὶ εἶχεν αὐτοὺς ἡ καθέριξις, καὶ πρὸ αὐτῆς τὰ λίαν ἄνιμα. Τὸ δὲ ζῆον τοῦ θυμοῦ τοῖς κρῖναισιν ἐδράττατο καὶ κατὰ τῆς Πορφυρογεννῆτος καὶ τοῦ συμβιούντος Καίσαρος. Οὐκ εἶχε δὲ καὶ ἐκείνοι αὐτίκα, ὡς καὶ ἀποφρίσκει καὶ γενέσθαι πρόσωπον τὸ κακόν. Ἀλλ' ἐνδομυχοῦν καὶ ὑποκυφόμενον ἐπέσχευεν εἰς τοσούτον, ὡς καὶ τὸν πατριάρχην δοκῆσαι πρὸς αὐτῶν εἶναι τοὺς κρῖνοντας· διὸ καὶ αὐτὸς μὲν ἀπλοῦς ἐμηνύσατο πρὸς ἐσπέραν τὰ ἴφωνα. Οἱ δὲ οὐκ ἀλλοὶ ἐμελείων ἀνυποστάτως διακαμμένων αἰρῆς τοῦ Θεοῦ καταράξαι, καὶ συλλαβέσθαι καὶ αὐτοὺς. ὡς ἂν οὕτω τὸ ἐσπέρως αὐλισθήσεται ἀγαλλιάσεις παρ' αὐτοῖς, καὶ τὸ πρῶτον λαοθύρως ἀπαντήσας τῇ φάλλοντι. Καὶ οὕτω μὲν ἡ κακία ἐπικρύπτειν ἤθελεν αὐτῶν.

15. Ὡς δὲ ἡ σποδία ὤρεαι θεοῦ, καὶ ἡ ὁδὸς κατεμύνη πῦρ κρύπτειν σκηπτὸν διεσθῆναι, καὶ οὐκ ἦν λαθεῖν, μανθάνουσι τὴν ἐπιδοῦλιν οἱ Καίσαρες, καὶ ἀπέριττοι, ὡς εἶχον, φέρουσιν εἰς τὸ τῆς μεγίστης τοῦ Θεοῦ Σοφίας εὐαγέστατον τέμενος, ἀσυνον αὐτὸ εἰδότες, καὶ πᾶσι προσώποις ἀδέσθλον. Διαπετάσσονται τὰς ἀγκάλας αὐτοῖς ὁ ἐν ἀρχιερεῦσι πρῶτος πρῶτος περιπολεῖται, ὡς ἐξῆν· διδῶσιν ἀνάπαυσιν· λαλῶντες λόγοις τε τοῖς πρὸς παραμυθίαν, καὶ ἔργοις, ὡς εἶχεν ἰσχύος. Εἶχε δὲ, ὅσα καὶ πατὴρ ἅγιος, ὑπὲρ ἀληθείας φιλάλλος. Οὐ διήλθε τῆς ἡμέρας πολλή, καὶ οἱ τῆς δεσποινῆς ἔτρεχον εἰς τὴν ἀγῶστην Μεγάλην ἐκκλησίαν, ὥστε καὶ κυνηγέται κατὰ τινος· ἀξιολόγου ἀγρῶς, εἰπεῖν ματριώτερον. Καὶ ἐρηκότες, τὰ μὲν ἠτιῶντο, εἰ κατὰ μὴδὲν αἰτίον φόβου ἐρυγον· τὰ δὲ παρεχάλλον τοῦ σφετέρου πάλιν ἀδεῶς οἴκον γενέσθαι, παραπλέκοντες τοὺς λόγους, καὶ ὡς δύνουν ὑπόνοιαν ἀποπέμπουσιν, οἷς οὕτω δραστηρεύουσι· τοῖς δὲ τοιαύταις ἐνοίαις καὶ ἐμφάσεσι ὑποσιχίζοντες βουλῆς οὐκ ἀγαθῆς ἐπ' αὐτοῖς. Οὐκ ἔχει γὰρ τὸ πᾶν θυμούμανον σταθερῶς ἐπικρύπτειν αὐτὸ, ἀλλὰ που καὶ ἐκρήγνυσι τὸ ἐνδομυχόν, ὅποιά τις τυφῶς ταρτάρως βλαῖος.

16. Οἱ τοίνυν Καίσαρες βεβαίως αὐτὸν τὸν δόξον ἐν αὐτοῖς, οὐκ εἶχον τὸν νοῦν πρὸς τοῖς λαλοῦσιν ὡς εἰς ἀγαθόν· ἀλλὰ τῷ παραμεμειμένῳ πικράζοντι καὶ τὸ γλυκάσειν δοκοῦν ὑπεβλέποντο, ἐπιτυγχάνοντες αὐτοῖς τοῦτο γε. Ὡς οὖν ἀπὲρνοστο ἡ τὴν Καίσαρων πειθὴ, καὶ ὡς οὐκ ἔστι αὐτῶν ἄγαν θέσθαι διὰ δόλου διεγνώστο, κατανοεῖται βία. Καὶ τὸ τοῦ στόματος ἀπαλὸν σκληρὰ χεῖρ διαδέχεται· καὶ τὰς βολίδας γλώσσα· συσταλλαντες οἱ δεσποινικοί, τὰς ἐκ σιδήρου μελετῶσι χειρίζεσθαι. Καὶ πρῶτα κατὰ τοῦ ἱεράρχου τραχύνονται, ὅτι μὴ, τῆς ἐκκλησιαστικῆς προϊστάμενος, ὡς εἰπεῖν, ἀκροπόλειως καταπρόσται τοὺς πεπιστευμένους αὐτῇ, συναλεγμένους εἰς πᾶν πυκνὸν σίφον, καὶ γίνεταί τις ἀνταῦθα συγγαγῇ, ὅποιαν δαίμων ἂν τεχνάσαιο.

17. Ὡς ἐορτὴ μεγάλη τοῦ σωτηρίου Πάσχα· καὶ ὡρεῖται τῷ βασιλεῖ ἀσπαρμένῳ ἡ ἐκκλησιαστικὴ λογία, ὅσοις τὸ τοιοῦτον ἀνέκαθεν ἐψήφισται φίλημα. Ὡς δὲ καὶ τὸν ἀρχιερέα ἰδεῖν κορυφαῖον παρῆναι, καὶ κατάρξαι τῆς ὁρεῖλης (τῇ δὲ ἦν δῆλον, ὡς τὸ τοιοῦτον φίλημα παραδῶσει αὐτόν, κατὰ τὴν ὁριζώμα

Joannes perfectus. In vincula ergo conjuncti sunt, sed antea nota infamia iniusta est. Ardor irae judicantium contra Porphyrogenetam et socium Cæsarem, effervuit. Statim ebullire non potuit, ut despumaret ma'm quod praevidisset. Sed tam alte latens illud remanebat, ut ipse patriarcha existimaret ex paribus ipsorum esse judicantes; ideo ipse simpliciter ad vesperam optima detexit. Illi vero non simpliciter in innocentibus versabantur, ut subito malum detestarentur, et comprehenderentur et ipsi, ita ut in cordibus eorum vespere habitaret latititia, mane vero lucus, canibus maxime oppositus. Ita quidem nequitia abdere se voluit.

16. Quia cinis sulphur olebat, odorque mortale fulmen ignem continere indicabat, latereque non poterat, insidias agnoscent Cæsares, Inermesque, statu quo erant, in sacratissimum magnæ Dei Sapientie templum fugiunt, asylum esse scientes, omnibus inviolabile. Illis expandit brachia archipresbyterorum prior; illis auxiliatur, ut licebat, requiem dat; verbis et operibus lenit solatii causa, quantum poterat. Erat vero, sicut pater sanctus, supra quam credi potest officiosus. Magna pars diei non fluxerat, cum domine ministri in sanctissimam Magnam ecclesiam accurerent, ut eorum grex ad magni momenti prædam, ne amplius dicatur. Cum invenissent, tum inquirebant nam præ aliqua causa timoris fugerant, tum exhortabantur ut securi domos suas iterum peterent, miscentes verba, quasi malum consilium subaudientia, utpote dicta fugientibus; his consiliis ac emphasisibus in ipsis dissimulantes non benevolam mentem. Non enim ira magna firmiter se dissimulare potest, sed semper omne tegumentum dirumpit, tanquam vehemens infernalis torrens.

17. Igitur Cæsares in semetipsis timorem continentes, nesciebant quid respondendum quasi bona loquentibus; sed sub amaro quod dulce videbatur latere suspicati sunt, ipsique verum excogitaverunt. Ubi ergo Cæsarem obedientia rejecta est, nec erat locus ponendi prædam, ad dolum recurritur, vis excogitatur. Mollia ora tunc tenent manus ferrem; ac linguas ut jacula prementes ministri imperatricis, ut ferro regantur curant. Primum archipresbytero exprobrant quod, arci ut ita dicam ecclesiasticæ, ad dicendum, præpositus, non statim remisit, in densam cohortem collectos, nec hoc ignavum. Quoddam tunc scriptum apparet, quale dæmon fabricari potuisset.

18. O festum magnum salutaris Paschæ! Delectum ecclesiæ reverentiæ testimonium debebant imperatori, quibus vetere statuto dandum osculum erat. Sed cum archipresbyterum adesse quasi dux oportere, debitumque exsolvere inciperet timeret, que humano modo huic (manifestum erat hoc oscu-

lum ipsum esse proditum, propemodum ad exemplar magni Dei et Salvatoris nostri, Christi) ne rediret sacrilegus, in via ad palatium moratur; oculi soluti sit dilatio, ac procrastinatur in alterum tempus de quo certior factus est imperator. Eratque illa parasceve admodum tristis generis, atque hebdomadis post Dominicum Pascha. In ista collecta multitudine, qua solitum est tunc impleri palatium, perficitur tunc quidem amplexus (superfluitas inventionis), perficitur simul ac secretum, damnatio patriarchæ ex absentia, modo quo quis ægre eloqueretur. Aliorum enim archipresbyterorum calliditas (si fatendum sit), aliorum verecundia ob magnum timorem, aliorum odium insanum archipresbyteratus sic facile pegerunt easum illius, additis aliis quibusdam senatus, strepitum facientibus, quantus fuit, cum muri Jericho obsessi turibus sonantibus corruerunt.

19. Ut illud quoque breviter referatur, (cur enim longum scriptum prolongare?), turbatio magna erat in palatio, quanta est pro Deo propter ejus veritatem, itemque populi civitatis, ac ipsius ecclesiæ, hujus enim pauci in ista irruerunt, plerique vero Deum habebant in omnibus præ oculis, eventibusque se fortiter opponebant. Scinduntur ergo. Alii juniori imperatori obsequuntur. Postquam autem semel respondisent illi, et, utinam non fecissent! didicissent damnationem archipresbyteri, permanserunt in quibus peccaverunt, institutionique institerunt, puerum ad doctrinam incitantes, ut observare consueverant; maximeque omnipotens mater, postque illam, protosebastus qui tunc nitebatur per ecclesiam fieri potens, juxtaque proverbium pugnam cum mulieribus instituerat.

20. Ita quidam egerunt, malo exemplo. Cæteri vero patriarchæ damnationem descentes, infortuniumque Cæsarium, calamitate magna ac luctu finiunt. Ut enim breviter dicam; bellum sacrum initur, ut rationabiliter posset dici. Intus in ecclesia se muniant quasi in obsidione, armia, imperatorii vero foris impetum faciunt multi ac fortia. Non pauci eorum qui sunt in ecclesia cadunt, innumeri vero imperatorii. Hujus pugnae aliquid in forum transiit. Multos apprehendit pugna imperatoris, aliis quidem diverse nocuit, alios vero e vita eripuit. Longe lateque impletum est odium imperatricis, omnesque ferme illud experti sunt. Ora omnium nomine ejus replebantur, non in benedictionem, atque in malum illius depositionemque conspirabant.

21. In his quæ solent fieri, non solum vindicta expetebatur ex presentibus, sed etiam in longinquum cogitationes se extendebant. Illis in mentem venit Commenus Andronicus, quem superius memoravimus. In illis enim eventibus fortis miles, auxilium salvatorque futurus videbatur, non eo ut laboraret ad sibi vindicandum jugum imperii, sed

Α τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος, ἡμῶν, τοῦ Χριστοῦ), καὶ ἐδεῖται ἀνθρώποις ἰσως ἰκεῖνος, εὐλαβούμενος ἀποθῆναι κατὰ σχετόν, καὶ ὥκνησε τὴν εἰς τὰ βασίλειον ὁδόν· γίνεται ἀναβολὴ τοῦ καθήκοντος ἀσπασμοῦ, καὶ ὑπεριτίθεται εἰς ἑτέραν ὁδόν, μαθητευομένη τῇ βασιλείᾳ. Καὶ ἦν ἡμεῖς Παρασκευῇ, καὶ ἄλλοις μὲν τι; φαῦλῃ, καὶ ἐβδομάδῃ; δὲ τῆς μετὰ τὴν πεσυχάλιον Κυριακὴν· καὶ ἦν συλλεγόντες τοῦ πλῆθους, ὅσον εἰσθὲν ἐν τοῖς τοιοῦτοις πληροῦν τὰ βασίλεια, τελεῖται μὲν καὶ τὸ ἀσπασθαι (τὸ ἐπιπολάζον τῆς μηχανῆς), συντελεῖται δὲ καὶ τὸ κρύβιον, ἡ ἐξ ἐρήμης τοῦ πατριάρχου καθαιρέσις, ὡς οὐκ ἂν εὐφημῶς εἰπὴν ἔχοι τις. Τῶν μὲν γὰρ ἀρχιερέων (εἰ χρὴ φάναι) καρδαιότης, τῶν δὲ εὐλάβεια κατὰ τοῦτον φόβον, τῶν δὲ καὶ μῖσος οὐκ ἐμὲν γινώσκοντες κατὰ τοῦ ἀρχιερατεύοντος· οὕτω βῆδῃς ἤνυσαν τὴν ἑκείνου καταβολὴν, ἐπιτιθεμένων καὶ τῶν τινων τῆς συγχλήτου βουλῆς, κατακυπνόντων, ὡς οὐκ ἂν οὐδὲ ἱερικοῦνται.

19. Καὶ τὸ ἐκεῖθεν βραχυλογικῶς καὶ αὐτὸ ἱστορῆσαι (τί γὰρ ἀναμετρήσιον τὰ πέρα μέτρον;) ἄραχος μέγας τῶν τοῦ παλατίου, ὅσον ἦν πρὸς τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀληθείας, τῶν τοῦ λαοῦ τῆς πόλεως, τῶν αὐτῆς δὴ τῆς ἐκκλησίας. Καὶ ἐκείνης γὰρ ὀλίγοι κατεσκήρτησαν ἐπὶ τοῖς παραθέσιν· οἱ δὲ γε πλείους προειρῶντο τὸν Κύριον ἐνώπιον αὐτῶν διὰ παντός, καὶ κατὰ τῶν πεπραγμένων ἐγίνοντο. Οὐκοῦν καὶ μερίζονται. Καὶ οἱ μὲν τῷ μικρῷ βασιλεῖ ἐκομίζοντο. Καὶ καθάπερ ὑπαγορεύσαντες ἑκείνῳ, καὶ ὡς οὐκ ὠφελον, διδάξαντες τὴν τοῦ ἀρχιερέως ἀτιμίαν, ἐπέμενον ὥς ἐξακουρήσαν, καὶ τὴν διδοσκαλίαν ἠσφαλίζοντο, καὶ τὸν παῖδα τῷ μαθήματι ἐνεργείοντες, τηρεῖν αὐτὸν ἐβόλον· καὶ μάλιστα ἡ τὸ πᾶν δυναμένη μήτηρ, καὶ ὁ μετ' αὐτὴν πρωτοσεβαστής, ὁ κατὰ τῆς ἐκκλησίας τότε μελετήσας δυνατορομίαν, μάχην.

20. Καὶ οὕτω μὲν τινες οἱ τοῦ μὴ καλοῦ. Οἱ δὲ λοιποὶ ἐπὶ τῇ τῷ πατριαρχικῷ καταστροφικῷ δισπραγῆματι, ἐπὶ τῇ τῶν Καίσαρων δυστυχίᾳ, καταλήγουσιν εἰς κακὸν μέγα καὶ οὐκ ἴσχυον. Εἰπὴν γὰρ ἐν βραχυτάτῳ· πῶλος κροταίται ἱερὸς, ὡς ἂν καίριως φαίη τις. Καὶ στεγανοῦνται μὲν οἱ τῆς ἐκκλησίας ἐντὸς ὡς ἐπὶ πολιορκίᾳ μετ' ὅπλων· οἱ δὲ βασιλικοὶ ἔξωθεν ἐπιπίπτουσι, καὶ πολλοὶ καὶ γενναῖοι. Καὶ πίπτουσι μὲν οὐκ ὀλίγοι τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τῶν δὲ βασιλικῶν ἐμύθητοι. Διότι δὲ τι τοῦ τοιοῦτου κακοῦ καὶ εἰς τὴν ἀγοράν. Τὸ γὰρ βασιλικὸν συμμαχικὸν πολλοῖς ἐνεπλήσθη· καὶ τοῦ μὲν ἄλλως ἔβλαψε, τινὲς δὲ καὶ τοῦ ζῆν ἀπήγαγεν. Ὅθεν καὶ πλάτυνθον τὸ κακὸν ἐπλήθυνε τὸ κατὰ τῆς βασιλείας μῖσος, καὶ ἠπλώσε μικροῦ δαίν εἰς ἀπαντας. Καὶ ἔγμενον αὐτῆς τὰ πάντων στόματα, οὐκ εἰς ἀγαθόν, καὶ ἐβουλεύοντο τὰ εἰς κακῶσιν αὐτῆς καὶ ἀπόστασιν.

21. Ὅποια δὲ ἐν τοῖς τοιοῦτοις φιλεῖ γίνεσθαι, οὐ μόνον ἐκ τῶν παρὰ πόδας ἐπορίζοντο τὰ εἰς ἀμυναν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ πῶρρωθεν ἀνεβάζον τοὺς λογισμούς. Καὶ ἀνέβη αὐτοῖς ἐπὶ νοῦν ὁ Κομνηνὸς Ἀνδρόνικος, ὃν ἄνω τοῦ λόγου παρεβρίβημεν. Ἐδόκει γὰρ ἀξιώμαχος ἐπικούρος ἀναρνήσεσθαι ἂν πρὸς τὰ ζυμπεσόντα, καὶ ἀλεξίκακος, οὐκ ὥστε μὴν

ἔκει·ον δρᾶσθαι καὶ πρὸς ἑαυτοῦ θέσθαι τὰ ζυγα
 τῆς βασιλείας, ἀλλ' ὡς τῆς μητρὸς, ἡ παύλιος ἐπι-
 τροπεύειν ἰδοὺς, ἔτι δὲ καὶ τῆς τοῦ πρωτοσεβαστοῦ
 οἰήσεως ἐξεῖσθαι τὸν καταπραγματευόμενον. Καί
 ἦν τοῖς πολλοῖς, ὁκνῶ μὲν εἰπεῖν, ὡς πρὸ καὶ αὐτοῦ
 Θεοῦ· θαρρῶν δὲ ἀσφαλδέστερον φράσαι, ὡς εὐθὺς
 μετὰ Θεὸν τὰ τῆς καραδοκίας εἰς τὸν Ἀνδρόνικον.
 Ὅθεν καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πολέμου ἀκμὴν ἔχον-
 τος περὶ πού μεσημβριάζουσιν ὦραν, καὶ διαβλεπο-
 μένου, ὡς ἐτεροβρέπτης ὑπὲρ τῶν βασιλικῶν ἵσταται,
 πλάσμα ἦν λόγων τοῖς πολλοῖς, ἥδη δὲ καὶ διανοιῶν
 ἀνάπλασμα ὑπόκεινον, ὡς Ἰδοὺ ὁ Κομνηνὸς ἔχει, καὶ
 ἔγγυς πού τῆς ἀντιπρόσθιμου τῷ Βυζαντίῳ ἀδύλῃται
 ἐμμάλειος. Καὶ τὸ βουλευόμενον ἑκάστου τῶν πολιτῶν
 εἶχεν ἑκείνου παρόντα τῇ μάχῃ, ὡς εἴπειν ἐκ τῆς
 Σινωπικῆς Χερρόνησσου, ἣν τότε κατείχεν, εἰς τὴν
 Μεγαλόπολιν ἐπερύζατο. Καὶ ἰδιόζαζον ἑκείνου
 σωτήρα σφῶν ἑκάστου ἕσσεσθαι, καὶ ἔρμα τῆς βασι-
 λείας, κούφους ἰνταῦθα κίκαϊ παρυγομένης πρὸς τοῦ
 θέλοντος, εἴπειν μόνον τῷ πρωτοσεβαστῇ καὶ τῇ ξυ-
 ασπιστοῦσῃ βασιλίδι χαρίζοιτο. Ἐπεμπε γὰρ ὁ Ἀν-
 δρόνικος φαντασίαν τοῖς πλείοσιν, ἀνθρωπος εἶναι
 οἷος διέπειν κόσμον καλῶς, καὶ οἱ δὲ ἔπαθε, μαθεῖν
 ἀγαθὸς εἶναι, πάντως δ' ἂν καὶ τὸν τοῦ Μανουὴλ
 παῖδα αἰδέσσεσθαι κατὰ τοὺς συγχοῦς ὅρκους, καὶ
 μάλιστα τοῦ ὑστερον, οὗς μετὰ πάδας πολλὰς ἐπέ-
 κρινε δοῦναι. Καὶ δεδοκῶς, τὴν τῶν Παφλαγόνων
 ἀνεκκληρώσατο γῆν, ὡς καὶ στρατοπεδωθεὶς ἔκεισε,
 καὶ τὰ ἑκείθεν εἰς κέρδος ἀπονοσφίζεσθαι. Καὶ εἶχον
 μὲν οὕτως ἐλπίδων οἱ τῆς Μεγαλοπόλεως. Αἱ δὲ
 ἦσαν ἐλπίδες ἄλλως, καὶ οὐκ ἴσμεν, κατὰ τὸν εἰπόντα,
 σκιά, ὡς ὁ ἐπιπῶν χρόνος ἀνέδειξε, φεύσας τὴν καλὴν
 ζωγραφίαν (ἦν ὁ καθένα ἐπὶ τῷ Ἀνδρόνικῳ ἐνετυπώσατο εἰς ἑαυτὸν), καὶ ἀπαλείφας μὲν αὐτὴν, ἐκ-
 φήνας δὲ τὸν ἄνθρωπον καινότερον, εἰπεῖν εὐφημότερον.

κβ'. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν μικρὸν τὸ ὑστερον. Τότε δὲ
 ἀνεκαλεῖτο ἑκάστος τὸν Ἀνδρόνικον, ὡς ἥδη καὶ
 παρόντο, ἡ γοῦν ἀλλὰ παρεσόμενον. Ὡς δὲ τὸ φάν-
 τασμα ἐφύσατο, καὶ ὁ πόλεμος περὶ δελιὴν ὄψιν
 κατεργάσθη, ῥέψας πολλοὺς, καὶ τὸ νότιον πολυάν-
 δριον τὸ πρὸς τῇ θαλάσῃ πλήσας νεκρῶν βασιλι-
 κῶν, ὃ δὴ σαρπρία τεθέλειται λέγεσθαι, καὶ ἐγρήν
 κατὰ τινα ζύμβασιν τὴν τότε δόξασαν ἡρέμα κατα-
 στήναι τοὺς τε βασιλικούς, τοὺς τε ἐκκλησιαστικούς,
 ὅποι μὲν ἦλθεν μεθόδων οἱ τότε, πάριργον οἶμαι
 συγγράφειν· ὃ δὲ ἡμῖν ὁδοποιεῖ τὰ ἐφεξῆς, εἰρήσε-
 ται.

κγ'. Ἀποκαθίσταται μὲν μετὰ τινα διαστήματα
 ἔμμηνα πατριαρχεῖν αὐτοῖς ἀναγκαίως ὁ ἱερώτατος
 Θεοδόσιος, συγκαθίσταται δὲ καὶ τὸ ἀρχιερατικὸν
 ζύμπαν εἰς μίαν ἑνωσιν· καὶ δοκεῖ τὰ τῆς πόλεως
 οὕτω κύματα γαλήνην εὐρεῖν. Ὡς δὲ ἐγρήν ἑκα-
 στον μέγα πρόσωπον τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐκφαίνε-
 σθαι, κατὰ εἰρήνης δῆθεν λόγον (ἔγχεμε γὰρ αὐτῶν
 εἰσέτι τὸ θεῖον τέμενος παραμενόντων, ἐξότου προσ-
 πεφεύγασιν· οἱ μὲν οὐκ ἦν ὑποπτον τὸ βιοῦν, καὶ
 οἱς δὲ ἀπαλῶς εἶχεν ἡ ψυχὴ), προῦφαινετο· καὶ ἐλά-
 λουν καὶ ἐποιοῦν, ὅσα ὑπέβαλλον ὁ καιρὸς.

κδ'. Ἦ δὲ τοῦ Ἀνδρόνικου θυγάτηρ, ἡ τὸν Συνα-

matris, quæ tutela commissâ male fungi credebatur,
 et ex imperatoris mente contra agentis auspicionem
 tollere volebat. Multis erat dicere piget, quasi pro Deo:
 verius autem dicere ausim, statim post Deum spem
 fuisse positam in Andronico. Ideo cum milites pro
 Ecclesia pugnantes circa meridiem in pugnae ardore
 essent et sperare possent se imperatoris superatu-
 ros esse, fama falsa inter multos serpsit, vaneque
 propalaverant, jam Comnenum appropinquare ha-
 bereque castra posita in ripa contra Byzantium.
 Unusquisque civium pro certo habebat illum pu-
 gnae revera interesse, quasi ex Sinope Chersonesi,
 quam tunc occupabat, Megalopolim advolasset. Ad
 unum omnes sibi salvatorem adfuturum esse exi-
 stimabant, fulcimentumque imperii, tunc feliciter
 prolati pro beneplacito ipsius, dummodo proto-
 sebasto et conregnanti imperatrici indulgeret. An-
 dronicus enim apud plerosque fecerat ut unusquis-
 que existimaret eum esse qui mundum bene re-
 geret, atque ex his quæ fuerat passus bonus futu-
 rus esset, omninoque Manuelis puerum reveriturus
 ob multa iuramenta imprimisque ultima quæ
 post multas calamitates se præstiturum promise-
 rat. Dato iuramento, terram Paphlagonum sorte
 divisit, quasi ibi castra habiturus, indeque in lu-
 crum divisionem conversurus. Sic etiam sperabant
 Megalopolitani cives; aliæ vero erant spes atque, ut
 ita dicam, umbra somniorum, ut ostendit sequens
 tempus, mendacem faciens pulchram imaginem
 (quam de Andronico sibi unusquisque efformave-
 rat), delensque ipsam, revelans virum novum, ut
 moderate loquamur.

22. Sed hac de re infra dicemus. Tunc invocabat
 unusquisque Andronicum ut jam presentem, vel
 certe paulo post affuturum. Ubi vero rumor falsus
 inventus est, pugna ad vespem pertracta, mul-
 tis prostratis, cæmeterioque meridiano, quod ad
 mare situm est, cadaveribus imperatoris impleto,
 unde putredinem terri necesse erat, juxta scædus
 quoddam, quod tunc visum est, pacifice constituti
 sunt, tum imperatorii, tum ecclesiastici; in quam
 viam vero tunc ierint, superfluum opinor scribere.
 Quæ vero memorata digna sunt narrabimus.

23. Post aliquot mensium autem intervallum
 sanctissimus Theodosius necessario iterum in locum
 suum restitutus est, simul etiam cum illo omnis in
 unum clerus redintegratus est; sicque commota
 civitas recuperare videtur tranquillitatem. Interim
 dies advenit in qua unusquisque magnam apparere
 deberet in ecclesia, secundum pacis conditiones (sa-
 crum enim templum adhuc erat plenum iis qui re-
 manserant, ex quo eo confugerant, quorum vita jam
 non erat suspecta, quorumque animus tranquillus
 erat) advenit. Loquebantur autem atque agebant
 tempori inservientes.

24. Andronico erat filia, quæ, Theodoro Synadeno

novissime nuptia, coque mox repulso, non ex naturæ efficitur, ut aiunt, nullibi paruit, accurateque requisita fuit. Cuius vero ex ecclesia ad patrem fugerat Simonem, postquam ibi cum esse novisset, et itinere prospero usa est, ut vix vir solertissimus. Etenim natura videbatur arte fugiendi illam ornasse quemadmodum et patrem, qui felix dici potest in vita sua, quod fugit quodque se persequentis a via declinavit. Filia hæc ergo cum animo virili aufugisset, seque patri conjunxisset, quæque ad civitatem pertinent narrasset, alia, quæ nunquam ex illius corde deleri poterunt, scripsit, ipsum addens post Deum cæli terrestrem esse deum Constantiopolitæ civibus. Hoc scriptum fustum saepe evolvens Andronicus semperque meditans diversa in mente, uno ratiocinio convineitur, quod omnia in rainam everit. Inde enim aggreditur imperatricem atque protosebustum; conqueritur litteris atque ore quod, imperatoria dignitatis sanctitatem fœde cauponantes, contumellis filium imperatoris afficerent, jocans minansque hæc omnia invicem expertus. Ut loquebatur familiariter omnium indignationem reprimebat. Deinde hortabatur, sed non audiebatur, eo quod intolerabilia juberet. Imprimis se iactat nihil velle nisi vindictam regis; omnia quæ dicat, præcepta fuisse a beato Manuele, se quoque ipsum tutelæ pondus ferre.

καὶ μὴ εἰσακούμενο· ὅτι μὲν ἦν ἐπιτάσεων φορητὰ, ἐκμαίνεται εἰς ὅδον ὡς ἐπὶ ἀμύνης τῇ ὑπὲρ τοῦ βασιλείου, οἷα καὶ φημιζόμενος, ἐπιτετάχθαι πρὸς τοῦ μακαρίου Μανουὴλ, συνδιαφέρειν καὶ αὐτὸς τὸ βῆρος τῆς ἐπιτροπῆς.

25. Megalopolim hinc cœpit pergere Andronicus Imperator motus metu ne parvus Alexius vindictam aliquando esset sumpturus, revera autem quod imperator premature mortuus erat malò augurio. Collecto ergo exercitu, partim terrestri, partim navali, cum copiis quas habebat (tenuis autem erant), processit, modo celeriter, modo tardius. Moræ studens, tardus procedere videbatur ob numerum missum; quod ita non erat.

26. Regionibus Thynorum et Bithynorum peragrat, in regionem Behrycorum pervenit, castraque posuit circa Chalcedonem versus Megalopolim; erat autem pro vulgo minimus vir. Distributo circa se cum arte exercitu, tentoriis in locis aptis defixis, ita ut densum simul ac numerosum videretur exercitum habere, navibus, quas repleti aliquot armatis, super arena litoris atque in æquoris sinibus perite divisas ac constitutas, ita ut clare non pateret quales et quot essent, tantis tenebris implicavit Megalopolitanos, ceterosque inimicos ut regio e contra sinusque imminentes pleni esse viderentur, illam copiis densissimis, alios vero frequentibus trirenibus aliisque navibus quas oblongas in litore maris construunt. Sicque nos homines vere solemus facere in huiusmodi. Augemus enim ac magnificamus plerumque quæ miramur, quæque ac-

Α θηλὴν θεόδωρον ὑπερτον εἰς ἀνδρα λαβοῦσα, καὶ ταχὺ ἀποβαλοῦσα, οὐ καθ' εἰρηδὸν, ὡς λέγεται, φύσεως, ἐφαινετο οὐδαμῶς καὶ μὴ ἀνεφληλαφάτο κατ' ἐπιμίλειαν. Ἦν δὲ ἡ αὐτῆς ἐκκλησιασθὲν ἀποκρυβὴ φυγῇ πρὸς τὸν πατέρα ἑως καὶ εἰς Σινώπην, ἐνθα ἐκείνους ἐγὼ εἶναι· καὶ ἔσχεν εὐδίας, ὡς οὐκ ἂν τις οὐδὲ ἀνὴρ δεξιώτατος. Ἔοικε γὰρ ἡ φύσις φιλοτιμήσασθαι καὶ αὐτῇ τέχνῃ τοῦ φεύγειν, καθάπερ καὶ τῷ πατρὶ, ὃν μικροῦ ἂν δεήσῃ τις εἰπεῖν, ὡς διὰ βίου κατώρθου τὸ καὶ φυγὰς εἶναι καὶ διαδιδράσκειν τοὺς ἐπιτρέσαντες ἐθελοντας. Ἦ τοῖσιν θυγάτηρ ἐκείνη οὕτως ἀνδρισταμένη τὰ εἰς δρασμὸν, καὶ εἰς ἐν γενομένη τῷ πατρὶ, καὶ τὰ τῆς πόλεως περιηγησάμενη, τὰ τε ἄλλα ἐνέγραψεν εἰς ἀναπάνλειπτον ἐκείνου ψυχῇ, καὶ ὅτι δὲ θεὸς τοῖς Κωνσταντινουπολίταις αὐτὸς περὶ γῆν μετὰ τὸν οὐράνιον. Καὶ τὴν καρδιακὴν γραφὴν ταύτην ἀνελίττων συγχὰ ὁ Ἀνδρόνικος, καὶ διαλογισμοὺς ἀναβιδάζων ἀεὶ ἐν καρδίᾳ ποικίλους, ἐκινᾷται λογισμῷ ἐνὶ, ὅς τὸ σύμπαν εἰς φθορὰν ἐκύκλῃσιν. Ἀρξάμενος γὰρ ἐκείθεν ἀκροβολίσσασθαι κατὰ τῆς βασιλείδος καὶ τοῦ πρωτοσεβαστοῦ, καὶ μέμψεις ἐπιπέμπειν διὰ τὰ γραμμάτων καὶ στομάτων, ὡς ἄρα τὸ τῆς βασιλείας καθάρσειον κατηλεύοντες παρῖνουσιν κατὰ τοῦ βασιλείου παῖδος, καὶ σκώπτων, καὶ ἀπειλούμενος, καὶ τῶν ὁμοίων αὐθις ἀντιπειρώμενος, καὶ οἷα εἶλεν ἐπακούων, ὡς τοῖς ὀφριζομένοις ἤρεσκεν, εἶτα καὶ παραινῶν δῆθεν,

Β κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ὁ Ἀνδρόνικος εἰς τὴν Μεγαλόπολιν τὸ ἐντεῦθεν ὁρμῇ βασιλεὺς πρόσαις; Ἀλλ' εἰς δὴ λαβὴν ὁ μικρὸς, ληψόμενος ἀμυναν· ἄλλως μὲντοι ἀληθῶς πρόσαις βασιλεὺς ἐκείνος, ἄλλως θανόμενος, ὡς οὐκ ἐχρῆν. Καὶ γοῦν συλλεξάμενός τινα στρατιάν, τὴν μὲν κατὰ γῆν, τὴν δὲ λοιπὴν κατὰ θάλασσαν, ὡς εἶχεν ἰσχύος (εἶχε δὲ ἀμυδράς), ἤλαυνε πῇ μὲν κατὰ σπουδὴν, τὰ πολλὰ δὲ σχολαίτερον. Μεθοδεύων τῇ γαλῇ, δοκεῖ βαρὺς εἰς ὅδον εἶναι διὰ τὸ πολὺ τοῦ στρατοῦ· ὅπερ οὐχ οὕτως εἶχεν.

Γ κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ὁ Ἀνδρόνικος εἰς τὴν Μεγαλόπολιν τὸ ἐντεῦθεν ὁρμῇ βασιλεὺς πρόσαις; Ἀλλ' εἰς δὴ λαβὴν ὁ μικρὸς, ληψόμενος ἀμυναν· ἄλλως μὲντοι ἀληθῶς πρόσαις βασιλεὺς ἐκείνος, ἄλλως θανόμενος, ὡς οὐκ ἐχρῆν. Καὶ γοῦν συλλεξάμενός τινα στρατιάν, τὴν μὲν κατὰ γῆν, τὴν δὲ λοιπὴν κατὰ θάλασσαν, ὡς εἶχεν ἰσχύος (εἶχε δὲ ἀμυδράς), ἤλαυνε πῇ μὲν κατὰ σπουδὴν, τὰ πολλὰ δὲ σχολαίτερον. Μεθοδεύων τῇ γαλῇ, δοκεῖ βαρὺς εἰς ὅδον εἶναι διὰ τὸ πολὺ τοῦ στρατοῦ· ὅπερ οὐχ οὕτως εἶχεν.

Δ κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ὁ Ἀνδρόνικος εἰς τὴν Μεγαλόπολιν τὸ ἐντεῦθεν ὁρμῇ βασιλεὺς πρόσαις; Ἀλλ' εἰς δὴ λαβὴν ὁ μικρὸς, ληψόμενος ἀμυναν· ἄλλως μὲντοι ἀληθῶς πρόσαις βασιλεὺς ἐκείνος, ἄλλως θανόμενος, ὡς οὐκ ἐχρῆν. Καὶ γοῦν συλλεξάμενός τινα στρατιάν, τὴν μὲν κατὰ γῆν, τὴν δὲ λοιπὴν κατὰ θάλασσαν, ὡς εἶχεν ἰσχύος (εἶχε δὲ ἀμυδράς), ἤλαυνε πῇ μὲν κατὰ σπουδὴν, τὰ πολλὰ δὲ σχολαίτερον. Μεθοδεύων τῇ γαλῇ, δοκεῖ βαρὺς εἰς ὅδον εἶναι διὰ τὸ πολὺ τοῦ στρατοῦ· ὅπερ οὐχ οὕτως εἶχεν.

ναί. Καὶ εἰδώμεν ἀληθῶς ἐν τοιούτοις οὕτω πάλαι οἱ ἄνθρωποι. Πληθύνομεν γὰρ ὡς τὰ πολλὰ καὶ μεγαθύνομεν, ἃ θαυμάζομεν, οἷα μὴ ἀκριβοῦν πλῆττους.

κζ'. Τοιούτος οὖν ὁ Ἀνδρόνικος φανεί, καὶ ὁ οὕτως ὀλίγος μυρίος διακριθεὶς, ἐφέλκεται διὰ βραχέος καιροῦ πάντα, καὶ τὴν ὅλην πόλιν μετὰγει, ὡς οὕτως εἰπεῖν, πρὸς ἐκτενὸν. Καὶ ἵνα μὴ μακρὰ θαλάσση διηγημάτων ἐπαυόμεν, τὸ τοῦ λόγου, ἀκάτιον, ἀλλ' ὡς διὰ πορθμοῦ βραχυπορήσωμεν, ἐν ἀκαρεῖ χρόνῳ πλωῖζονται εἰς ἐκεῖνον οἱ μεγάλοι, οἱ μικροί, οἱ μέσοι. Καὶ θαυμάζουσι μὲν, ὅπου πρῶτην δοκοῦντες βλέπειν, οἷα νῦν ἐμφανῶς βλέπουσι, καὶ ὡς αἱ μὲν μακρὰ νῆες ἀλιθέες ἄρτι γνωρίζονται, τῆς πρὶν κατὰ ἀπάτην σκοτάσεως διαφωτισθείσης· αἱ δὲ σκηναὶ μακροῖς· ἀλλήλων διαστήμασιν ἀφορίζονται, σικυλλάτοις πρέπουσαι. Ὁ δὲ στρατὸς ὅσος πανήγυρις οὐκ εὐγένης· οἱ δὲ ἱπποὶ, ὅποιους τοὺς πλείους μυλῶσιν ἂν καταδέχοιντο. Καὶ ἀσυννίσκοντο μὲν καὶ ἀνέφθονον, ὡς τὰ μικρὰ γνωρίζειν αὐτὸ τοῦτο μικρὰ, καὶ μηκέτι μεγαλείῳ τι αὐτοῖς ἐπισηφίζεσθαι. Τὸ δὲ πάλαι ποδοῦν παραμένον ἔπειθεν ἰδεῖν τὸν ἄνδρα μόνον αὐτὸν φαινόμενον, τὸ πᾶν, καθὰ πρὸς ἀγαθὸν σφίσιν ἦν, καταπράξεσθαι. Οὐκοῦν ἡσπάζοντο ἐκεῖνον, ἐφίλουσαν πρόσωπόν τε, οὐ τὴν θέαν εὐχοντο, καὶ χεῖρας, ἐφ' αἷς ἐπεποιθεῖσαν, ἐκ' αὐταῖς ἐνεθουσίαν· ἐξηρπύγοντο ἐκείνους παντοδαπούς, ἀνεβίον συχνὰ δόξαν τῷ Θεῷ· προεκαλούντο, εἰ ὅλῳ τε, διαπῆδησαι εἰς τὴν ἀντίπορθμον ταχύ. Τὸ γὰρ ποδώκεας τοῦ ἀνδρός, ἐπισημον αὐτῷ τυγχάνον πρὸς φύσεως, καὶ τοιαύτην, οἶμαι, καινοτροπίαν ἐνθυμύσεως ὀρέθαλλε τοῖς πολλοῖς. Ὁ δὲ τὰ μὲν ἀντιχαρεῖς ὡς εἶδος καὶ μάλα, τὰ δὲ καὶ φιλενδεικτικῆς ἐν οἰκείοις κανεναρχήμασιν, οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ θαρρύνας τοὺς εἰς αὐτὸν ἀφειρακτάς, αἵρεται μικροῦ δεῖν ἐπὶ χειρῶν, οὐ μόνον πρὸς ἀγγέλιον, γένους τούτου βασιλικῷ λαμπροῦ τε καὶ πολυδυνάμου, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ λοιπῆς εὐγενείας, καὶ συγκαλήτου λογάδος, καὶ τῶν ἄλλων τέκνων τῆς πόλεως. Καὶ εἶχε λοιπὸν αὐτὸν οὕτως ἡ Μεγαλόπολις, μυρία καινοπαγίσαντα.

κη'. Ἐνταῦθα ἔστιν εἰπεῖν, ὡς ὁ μὲν εἰπὼν, «Εὐλόγησέ σε ὁ Θεός· ἐπὶ τῷ ποδί μου,» ἀολεῖμός ἐστιν εἰς ἀγαθόν, ἐπὶ οὐδὲ ἔξω ἰγκωμίων ἢ τοῦ δικαίου μνήμη πίπτειν οἶδε· τὸν δὲ Ἀνδρόνικον ἐξ αὐτῶν βαλθεῖον εἰσόδου ἔχει· ἂν ἡ Μεγαλόπολις μέμψασθαι, ὅτι οὐκ εὐλόγησεν αὐτὴν ὁ ποὺς αὐτοῦ. Οὐδὲ γὰρ ἴσταιτο ἐν εὐθύτητι, ὡς τὰ ἐφεξῆς ἅπαντα ἔδειξαν. Ἄρα γὰρ ἡ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου κληρονομία εἶχεν αὐτὸν, καὶ αὐτίκα οἱ ἅμφ' αὐτὸν Παφλαγόνες, ἔθνος ἀτάσθαλον καὶ ἐν Ἑλλήσει βάρβαρον, κελευσθέν ἐνεπήδησε τῷ τῶν Ἀττίνων φύλῳ· οἱ ἀφωρισμένοι κατ' ἔθος ἀρχαῖον περὶ τὸν αἰγιαλὸν τοῦ Βοζαντίου κέρατος, τὸν τοῦ φωσφορίου ἔχοντες, ὑπὲρ ἐξήκοντα χιλοστύας ἔχοντο εἰς ἀριθμόν. Ἐπεκάλουν δὲ τοῖς Λατίνοις ἐκεῖνοι, ὅτι πρὸς τοῦ πρωτοσεβαστοῦ καὶ τῆς δεσποίνης Ζήνης ἦσαν· καὶ οἱ ἐκεῖνους ἐβούλευον κατὰ Ῥωμαίων κακὰ. Καὶ ἦν ἀληθῶς οὕτως ἔχον τὸ πρᾶγμα. Δικαιοσύνες γὰρ καὶ ἡ δέσποινα καὶ ὁ πρωτοσεβαστὸς τοῦ ὅπου

A curate noscere nequimus, eo quod mens nostra turbatur rebus quae illam stupefaciunt.

δυνάμενοι, διὰ τὸ τὴν ψυχὴν συγκαχεῖσθαι τοῖς ἐκ-

27. Andronicus qui, primo minus bene iudicatus, tantus postea apparuit, omnes brevi tempore attrahit, omnemque civitatem, ut ita dicam, post se transfert. Ne longo narrationum homine eymbam sermonis mei dirigam, sed ut fretum cito trajiciam: momento temporis ad illum navigant magni, parvi, medii. Mirantur, quae pridie existimabant videre, esse ea quae nunc aperte vident, et quomodo longae naves agnoscuntur nunc scaphae, caligiae erroris antea discussa; tentoria vero longis intervallis ab alterutris distantia, cucumerum areolis similis.

B Exercitus spectaculum est vulgare; equi molestrinis plerique idonei erant. Expergiscebantur atque ad se redibant, ita ut parva agnoscerentur ut parva, minimeque aliquid magni ab ipsis consti-
tueretur. Amor autem velus perseverans impellebat ut vellent hominem solum qualis sibi apparebat, omnia perfecturum, juxta quod sibi in corpore erat commodo. Ampletebantur ergo illum, oscula-
banturque faciem, cujus aspectum desiderabant, manusque in quibus confidebant, perquam vene-
rabantur. Laudes omnis generis proclamabant, glori-
am Dei frequenter canebant; hortabantur, ut, si possibile esset, cito ultra fretum se transferret. Namque pedum velocitas viri, a natura illi indita,
C jecit. Ille vero gavisus, ut erat sane justum, seque ostentans in proprio apparatu, non parvam fidu-
ciam spectantibus injiciens, manibus pame est gestatus, non solum ab angelis, hujus generis imperatoris illustris ac potentissimi, sed a reit-
qua nobilitate, senatu atque a multis incolis civita-
tis. Caterum Constantinopolis innumeras res novantem eum experta est.

28. Nunc dicendum est, quod qui dicebat: «Benedixit te Deus in gressibus meis propter bonum celebrandus est, cum justi memoria non sine laudibus perit. Andronicum vero ab ingressu illius intra suos muros accusare debebat Megalopolis, quia non benedixerant ipsam pedes ejus. Non egit enim recte, sicut dein omnia demonstra-
runt. Nam simul ac magni Constantini sors cum recepisset, statim Paphlagonες qui cum eo erant, gens prava atque inter Græcos barbara, invitati a Latinis ad ipsos concurrerunt; qui remoti a gente perantiqua litus Byzantinum inhabitante versus orientem sexaginta millia et amplius numero, diffusi erant. Latinos illi accusabant quod a protosebaste et imperatrice stantes, per illos Romanis mala mollebantur. Quod re ipsa se habebat. Eo enim adducti imperatrix atque protosebastes, ut a Romanorum amore exciderent, ad Latinos aspiciabant, donis ac imprimis promissis urbis diripiendae et Roma-

nos illis subjiçendi allicientes; jam etiam ad inchoandam pugnam adduxissent, nisi Andronicus cito transfretasset. Hi autem, ut dictum est, ad bellum sacrum peragendum collecti erant quidem; quia autem illud brevi dissolutum iri videbant, otibantur. De hoc non immerito accusantur Latini; nihil dicere habebant, nihil certe unde innocentes constituerentur. In his, heu! imprudenter susceptis malum magnum magno malo sanare volebant Paphlagonas. Cum enim ingressi essent Megalopolim atque Latinos circumvenissent (omnino vero verisimile videbatur alios ex parte novatorum illos adiuturos), Latinos nec opinatos aggrediuntur et crudelissime tractant. Tunc etiam semina spargunt, quorum nos multique alii nobiscum in pratis Proserpinæ, ut ita dicam, manipulos collegimus. Inde enim mala præsencia nobis evenerunt.

προκαταβάλλονται, ἀφ' ὧν ἡμεῖς καὶ πολλοὶ ἕτεροι φάναι, δράγματα. Ἐκείθεν γὰρ ἡμῖν καθήκει τὰ

29. Porro autem narrare horrenda, quæ viderunt Latini; ignis qui, exceptis rebus vi ablatis, natriebat incendium quod Romani; qui in naves confugerant, circa compita, per littora fecerunt, longum esset opus, non solum quod contra armatos Latinos irruerant milites Andronici, sed quod etiam erga tam multos misere et scelestè ageretur. Mulieres enim ipsorum cum parvulis gladio necabantur. At hoc est imprimis horrendum: scilicet ventritus matrum dississis ferrum scætus obstetricabat, sicque ei qui lucem solis, non viderat, orei tenebræ successerant: mortuus erat antequam reveri vixisset. Hoc ferum atque furiosius est cæteris insaniis. Tunc quoque periit vir sacer inter Latinos, nescio an ex veteri Roma legatus venerit, an ex Sicilia; certe autem erat sive Romanus, sive Siculus. At non simpliciter periit, sed indutus omnibus sacris vestimentis, quæ ut scutum contra arma hostium induerat, si forte ipsum viri scelesti reverituri essent.

30. Hæc autem nobis fuerunt tantum levia signa eorum quæ passi sumus. Tempia enim Dei jam non fuerunt nobis asyla. Neutiquam inviolabilia manserunt, cum ubique pavimenta eorum cadaveribus constrata viscebantur, inter quæ viri sacri. «Sanguine conspersi sunt muri omnesque pulchræ trabes: supra quas sacra tecta humilia erigebantur. At hæc postea. Tunc vero tanta mala operati sunt Latini, ut causa Andronici absolvi a nobis, causaque eorum a Deo audiri videretur.

31. Sic igitur Andronicus, ut alibi legimus, in urbem viis laetis stratam ingressus est. Finis cæterorum actuum ejus fuit, pro parvo quidem tempore, imperium certis conditionibus juniori Alexio confirmare, a potestate vero matrem ejus amovere, postquam supradictum protosebastum ipsum amovisset, has primitias Erinnydis donans.

Ἀ Ῥωμαίων στέργεσθαι, ἀπέδιδξαν εἰς τοὺς Λατίνους, καὶ δώροις ἐπάραντες καὶ μάλιστα ὑποσχέσεις τοῦ τὴν πόλιν τε προνομεύσαι, καὶ ὑπὸ δουλείαν αὐτοῖς τοὺς Ῥωμαίους θέσθαι, ἀνέπεισαν ἦδη καὶ πρὸς μάχην ἐξαρτύεσθαι, εἰ μὴ ταχὺ ὁ Ἀνδρόνικος ἐπαιρώσαστο· οἱ γὰρ καὶ τοῦ, ὡς ἔβριθῃ, ἱερῷ πολέμου συνεφάσθαι τότε προσελήφθησαν μὲν, ἡγγήσαν δὲ διὰ τὸ ταχὺ ἐκείνον λυθῆναι. Ἐπεκλάτο μὲν οὖν τοῖς Λατίνοις αὕτη αἰτίας οὐ ψευδής· οὐδ' εἶχον εἰπεῖν, οὐτε μὴν ἔχουν ἀν, ὡς ἦσαν ἀμεμπτοί. Ἐμὲλλον δὲ, οἱμοὶ! κακῷ μεγάλῳ μέγα κακὸν ἐκθεραπεύσαι οἱ Παφλαγόνες, οἷς ἀλογίστω; ἐθρασύναντο. Εἰσελθόντες γὰρ τὴν Μεγαλόπολιν, καὶ πλαγιάσαντες ἐπὶ τοὺς Λατίνους (εἰκὸς δὲ πάντως καὶ ἀλλοὺς τῶν τοιαῦτα νεωτερίζεσθαι φιλοῦντων συναίρεσθαι αὐτοῖς), ἐπέρχονται τοῖς Λατίνοις, οὐκ ἂν ἐλπίζουσι· καὶ διατίθενται τὰ ἐλαυνόμενα. Καὶ σπέρματα ἐκείνα

σὺν ἡμῖν τιθερίκαμεν λαιμῶνος Περσεφόνης, οὕτω παρόντα κακά.

κθ'. Καὶ ἀφηγεῖσθαι μὲν τὰ τότε δεῖνὰ, ὅσα εἶδον οἱ Λατίνοι, τὸ πῦρ, ὃ τὰ κατ' αὐτοὺς ἐπανεῖματο δίχα γὰρ τῶν ἀφαρπαγέντων, τοὺς κατὰ θάλατταν ἐμπρησμοὺς ἐκ τοῦ παρὰ Ῥωμαίοις ὠμώρτημένου πυρὸς τοῖς ἐπὶ πλοίων φεύγειν ὀρμήσασι, τὰ κατ' αἰγιαλούς, καὶ περὶ τὰς ἀμφοδούς, ἔργον ἂν εἴη πολλὸν, καὶ ὅς οὐ μόνον τῶν ἀνδολετῶν Λατίνων κατεφύροντο οἱ τοῦ Ἀνδρονίκου, ἀλλὰ καὶ ὅσοις περιεποιεῖτο ἔλεον τὸ ἀπάλαμνον. Καὶ γυναῖκες γὰρ αὐτῶν ἐβρίπτοντο ξίφεσι καὶ βράβη. Καὶ τοῦτο μὲν δεῖνόν· οὐχ οὕτω δὲ, ὡς ὅτε καὶ γαστέρων ἀναβρῆγγυμένων μητρικῶν ἱμαίουτο σιδήρος τὰ ἔμβρυα, καὶ πρὸ ὥρας βλέποντες ἡλίου τὸ μικρὸν δὲ τοῦ βίου σκότος μετεδέχετο αὐτὸ, τεθνηχός, πρηνὴ καὶ ἤσθαι τὸ τέλειον. Θηριώδες τοῦτο καὶ ἀσύγκριτον μανίας ἐτέρας. Ἔπεισε τότε καὶ ἀνὴρ ἱερὸς ἐν Λατίνοις, οὐκ οἷδ' εἴτε ἀπὸ τῆς προσδυτέρας ἡκων Ῥώμης κατὰ πρὸςθεῖαν, εἴτε Σικελίαθεν, πάντως δὲ ἡ Ῥωμαῖος ὢν ἡ Σικελός. Καὶ οὐχ ἀπλῶς ἐπίσεν, ἀλλὰ μετὰ τῆς παρ' ἐκείνῳ ἱερὰς ὁλης περιβολῆς, ἣν ὅπλων πρόσλημμα περιέθετο, εἰ πως αὐτὸν αἰδέσονται οἱ κακοί.

λ'. Καὶ γέγονε καὶ ταῦτα ἡμῖν προκινήματα, ὧν ἐπάρομεν. Ἡμῖν γὰρ οὐδὲ οἱ ναοὶ τοῦ Θεοῦ ἄσυλοι. Οὐδὲ γὰρ οὐδ' αὐτοὶ ἀφαντοῖ ἐμείναν, ὅτε νεκροὶ μὲν ἐστρώωνον αὐτοῖς τὰς κρηπίδας παντοδαποῖ, ἐν οἷς καὶ ἱερὰ πρόσωπα· Αἵματι δ' ἐβράδατο τοίχοι καλαὶ καὶ μεσόμεναι, ἐ παρ' ὅσοις αἱ ἱερὰ στέγαι ταπειναὶ ἤσαν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον. Τότε δὲ τηλίκον ἦν τὸ κακὸν τοῖς Λατίνοις, ὡς ἐκδοήσαντας κατὰ τοῦ Ἀνδρονίκου δοκεῖν δικαιοῦσθαι καθ' ἡμῶν, καὶ ἀκουστάς Θεῷ γενέσθαι τὰς αἰτήσεις αὐτῶν.

λβ'. Καὶ οὕτω μὲν, ὡς ἐφθῃ στενωλοσχῆσας ὁ λόγος, κατίδου πόλιν ἐκείνην εὐρύθυγιαν ὁ Ἀνδρόνικος. Καὶ ἦν σκοπὸς αὐτῷ τοῦ λοιποῦ τῶν ἐφεξῆς πράξεων καὶ ἀληθῶς προὔργῳ στερῶσαι μὲν πρὸς μικρὸν τὴν βασιλείαν ἐμπορικῶς τῷ μικρῷ Ἀλεξίῳ, κατασείσαι δὲ τῆς κραταιότητος τὴν τε μητέρα, ἐπὶ τὸν ἱστορούμενον πρωτοσεβαστὴν ἀποσενεῖν.

σοιτο, πρωτόλειον ἔκεινον Ἐρινύσιον ἔκδοῦ. Καὶ κατέμενεν οὕτω προκεντήσαι τὰς τῶν πρακτέων ἀρχάς. Καὶ ὡσιώσατο μὲν ἑνταῦθα καὶ ὄρκους, καὶ αὐτοῦς οἰους καὶ θεούς, ὧν εἰς καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ μεγάλου πανσεβίστου βήματος, τεθεμελιωμένος· εἰς κρηπίδα, ἣν οὐκ ἔστι κατασεῖσαι Χριστιανούς. Εἰς αὐτὴν γὰρ ἦν συμπετηνὸς τὸ αἷμα καὶ τὸ σῶμα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, τὰ πᾶσι φρικτὰ καὶ πάντα. Ἐδίδου δὲ ὑπονοεῖ ἀσφάλειαν πίστεως βασιλικῆς καὶ τὸ τῆς ταπεινότητος ψευδεπίγραφον. Ἡεὶ δὲ γὰρ ἑαυτὸν ῥίψας· ὁ Ἀνδρόνικος, καὶ ἀπαλὸν βασιλικὸν πόδα χειρὶ ἄρας ἥρμα, τῷ σκληρῷ τραχήλῳ ἐπέθετο, φαντάζων, ὡς οὕτως ὑπὸ πόδα τῷ βασιλεῖ ἀεὶ παύσεται. Καὶ οὐ μόνον· ἀλλὰ καὶ ἐλαφρίσας ἐπεκάθισεν ὧμω σφετέρῳ, πρὸς σύμβολον καὶ τοῦτο τοῦ εἰς κεφαλὴν αὐτὸν ἔχειν, καθάπερ ὁσιν.

λβ'. Ἦσαν ταῦτα. Καὶ οἱ μὲν ἀρχινοῦστατοι, καὶ οἱ οἱ ἔχειν τὸ ἀληθὲς εὐεπὶβολον, ὧνουν πρὸς τῷ ἀνδρὶ εἶναι, οὐ πᾶν πολλοὶ ἔκεινοι, εὖ ὅτι μάλιστα εἰδότες, οἷος πέπλαστο· οἱ δὲ πλείους παρήγοντο τοῦ ἀληθοῦς· καὶ ἠνθιζόμενας τὰς ἐκείνου τρίβους ὁρῶντες, τοὺς βοθύνους οὐχ ὑπεδέλποντο. ἀγαθοὶ καὶ οὗτοι γε ὄντες Χριστιανοί, καὶ λογισμῷ διοικούμενοι, ὡς οὐκ ἄρα τοιούτους ὄρκους συγγέει κατατολήσει ἀνθρώποις· γένους εὖ ἔχων, καὶ ὁρῶν τὰ τοῦ Θεοῦ ἄλλως ἐπιβλέπων ἔχοντα πρὸς αὐτὸν, καὶ πιστωμένους χρῆναι βασιλεῦσιν εἶναι, οἷς ἡ φύσις ἀλυσιδώσασα τὴν βασιλείαν ἡρμόσατο, καὶ τὸ τῆς ἀρχῆς μῆρυγμα εὖ συνεχλώσατο.

λγ'. Καὶ οὕτω μὲν οἱ ξυμπαντες. Ὁ δὲ τὰ πρῶτα κολακσίαν σκευωρήσας, ὡς ὑπαγαγέσθαι τὸ πολιτικόν, καὶ ἀνύσας, ὁ προῦθετο, εἶναι καὶ ἀνελκίσθαι προσβάλετο, ὅλα ἐν τῷ προῦθέειν ἐπὶ ἀγαθῇ τῆς πόλεως ἐπιτυγχάνων καταβράχταις, ὥστε αὐτῷ ἀναγκαίῃ ζοῦσι τὸ βεῦμα ὡς εἰς ἀνάβρουν τινά. Διὸ καὶ ἀναχωρεῖν ἐθέλειν εἰς τὴν τῶν Παφλαγόνων αὐθι· ἐσκήπητο. Τὰ δ' ἦν κότος κατὰ τῶν καὶ εὐγενῶν καὶ ἰσχυρῶν εἰς τὸ πᾶν, ὅς μάλιστα κινὰ ὑπόπτειν ἐναντιστοιμένους αὐτῷ. Ἦν δὲ ἐν αὐτοῖς κορυφαῖον μέρος οἱ ὡς ἱρέθη ἐπὶ γῆς ἀγγελοι, φύλον ἔκεινο καὶ γένους ἔχον τὸ ὑπερέχον, καὶ ἀνδρίας εὖ ἔχον καὶ πίστεως βασιλικῆς καὶ συνέσεως· καὶ ὁ μέγας δοῦξ, ὁ Κωνσταντῖνος, ἀνὴρ δραστικὸς καὶ φρενῶν γίμων, καὶ ἔταροι μυριοὶ ὅσοι. Ἐλάνθανε δὲ ταῦτα τὸν ὄχλον, καὶ οὐκ ἤδεσαν, ὅτι κατὰ τοιοῦτον ἀνδρῶν μέμνη. Διὸ καὶ ἀξιοῦντα μεταπλέειν καὶ ὑποχωρεῖν, ὅθεν ἤλθε, διὰ τὸ μὴδὲν ἔχειν σπουδαῖον πράττειν τῇ ἐκ τῶν πολλῶν κωλύμῃ, ἐπεὶ οὐκ ἔχοντες, προσκαλόντες, ποτινῶμενοι, γουναζόμενοι πρὸς Θεοῦ καὶ φυγῆς καὶ τῶν φιλάτων, καὶ ἐνδιδόντες ἔξισιν αὐτῶν κατὰ πάντων κρατεῖν, εἰς ὅπερ ἂν αἰροῖτο. Μὴ γὰρ ἂν φασὶ διὰ τοῦδε ἡ ἐκείνου τὸ πᾶν ἐξολέσθαι. Ἀφῆσιν οὖν ἐπὶ τούτοις ὁ Ἀνδρόνικος τὴν θρόνῳ ἐκείνην. Καὶ βαθμίδα ταύτην πρῶτην ὀπαναδὰς τοῦ μέγιστα δύνασθαι διὰ τὴν δημοτικὴν ἰσχύν, οὕτως προσκολλημένην αὐτῷ, καὶ τὸ κατ' αὐτὸν ἄλλῳ εἰς μύριον ἐπαύξουσιν, βαθύνει σέξιμα λαθυρινθώδες. Καὶ τέως τρέπεται κατὰ τοῦ ἀρχιερέως, οὐ δεσμοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ μὴ εἶναι ὅλως

In his primis rerum auspiciis permansit. Tunc jusjuranda fecit, varia et multa, quorum unum fuit pronuntiatum super magno et sacratissimo suggesto in media statuto ecclesia, quod Christianis inviolabile est, idque eo magis quod coram sanguine et corpore Christi Salvatoris, quæ omnibus tremenda sunt ac veneranda, juratum fuerat. Fecit vero ut suspicarentur constantiam fidei imperatoris deque obsequio ipsius inendax scriptum. Cum enim humi procubisset Andronicus, modicumque manu sublevasset pedem delicatum imperatoris, erecto collo surrexit, significans se sic semper sub pedibus imperatoris futurum esse. Nec hoc solum, sed eorum exemplo insistens significavit quod quæ habebat in animo, cum religione associatum fore.

32. Talia ista erant. Alii autem prudentiores, melliusque dignoscentes quid sit veri in speciosis dictis, illi adhaerere dubitabant, non tamen magno numero, utpote optime noscentes quali indolo esset. Plerique vero citra verum erant; floribus sparsos gressus ejus videntes, abysos non suspicabantur hi boni Christiani, hocque ratiocinio ducti, non talia ac tanta juramenta violaturum esse hominem bonæ indolis, videntem alias bona Dei ad se inflexa, decerare esse fidelem imperatoribus, quibus natura, quasi catenam, dignitatem imperatoriam alligavit, staminaque arte convolvit principatus.

33. Omnes quidem sic opinabantur. Ille vero, primum ambiosis machinationibus quod tendebat pervenit, se deinde difficiliorem ostendere cœpit, ut cum torrens aquam optatam ad urbem afferri, quidam ut fluentum ejus retro fluat efficere conantur. Ideo iterum apud Paphlagonες residere enixe volebat. Erat omnino infensus nobilibus ac potentibus, quos nullo loco sibi adversarios suspicabatur. Caput vero eorum supradicti angelis terrestres erant, quod generis nobilitate, animo, fidelitate erga imperatorem atque prudentia præstabat; dux quoque magnus, Contostephanus, vir strenuus ingenioque præstanti, alique innumeri. Hæc autem plebem latebant nec sciebant ipsum hisce viris infensum. Ideo remeare recedereque opinantem, unde venerat, eo quod nihil utile agere posset adversantibus multis, retinere cœtebantur, plorantes, deprecantes, genua amplectentes pro deo, anima atque charissimis, seque illi submittentes pro omnibus quæ elegisset. Haud enim, inquam, fas est ut propter hos illosve totum pereat. Hoc primo gradu maximæ potestatis obiento, populi gratia sic illi acquisita, moxque in immensum aucta, consilium inextricabile meditatur. Primo adversus archiepiscopum vertitur, qui non solum carcerem, sed ut omnino non existat mereatur eum judicans, ut sibi reluctantiem, imprimisque quod sensit illum prævidentem mala quæ contra imperatorem acturus erat ex diversis indicibus illud sensit, quorum unum vulgo notum est.

ἀξίαν ἔκεινον, ὃς· ταυτὶ δυσχρηστον, καὶ μάλιστα, ὅτι καὶ ἦσθετο προσωρμένον, ἃ πράξει οὗτος εἰς τὴν βασιλείαν κακὰ. Ἦσθετο δὲ τῶσποιοι πολλοί, ὧν εἰς καὶ οὗτος διακεκρύχεται.

34. Quondam sancto seni exprobravit Andronicus quod se sicut imperatoris patrem gerebat, dumque imperantis tutelam agit, talis pueri pro filio sibi commissi minus studiosus esset. Ille autem respondit ei sufficere, si tot et tantis negotiis distractus brevibus intervallis puero invigilaret. Cum vero sic benigne exprobrationibus Andronici respondisset, dein ferrum acutum infixit, addendo: « Alias valde inquietus, ubi te regem in medio populi inveneram. » Dixit senex. Andronicus vero (erat enim perspicax in loquendo et aliorum mentem facile penetrans quamvis involutam) ex sapiente senex quærit quomodo dicere ausus fuerit per ipsum tropidasse imperatorem? Magnanimus senex ancipite verbo *inquietudinis* fretu, clarum esse verbum dixit, « cum postquam in columna firma te stabilieris ad sustinenda quæ pueri sunt, multam sollicitudinem deposuerim, in teipso fortiori pondere posito. » Tunc Andronicus tacuit, ira sub pectore pressa, hocque uno duplici et acuto strepitu contra senem intorto, utpote acutus Armenius. Iræ jungens injuriam et ironiam, ab hoc tempore palam gerere curam statuit; eoque venit vir diligentissimus, ut paulo post molestiæ repetitæ sint ad hanc audaciæ extremitatem, qua vita archiepiscopi in discrimine fuerit post opprobria multa, qualibus Judæi Deum operuerunt. Nisi ergo senex providens suæ salutis, e medio se sustulisset, archipræsulatu deposito, quod nolisset fuisse passus.

ἂν κατὰ Θεοῦ. Καὶ εἰ μὴ τεχνησάμενος ὁ γέρον ἑαυτὸν τὰ σωτήρια, ἐκ μέσων κρυβεῖς ἀπεσύρθη, ἀποδυσάμενος, ὡς ἐχρῆν, τὸ ἀρχεῖν, ἔπαθεν ἂν, ὅπερ οὐκ ἦν αὐτῷ ἐθέλοντι.

35. Ille quidem sic seipsum subduxit, adversus alios furere Andronicum permittens. Hic vero ubi hoc saxum proeminens repressisset, exitum adversus omnes evomit, adeo ut non posse dici hunc esse sentem, illum vero non esse, sed ad versus eos qui omnino insontes erant (quod nequitie cumulus est). Postquam imperatoris matrem incluserat in sacrario medici Diomedis inter sanctos conspicui, ibique non diu retinuerat, eduxit inde atque submersit, ministris usus, quorum aliquos superbia ejus paulo post condemnans merito remuneravit: Deo sic nos docente, quemadmodum pessima jubentem, ita ignave obedientem a Deo puniri, teste Davide.

36. Ita ergo inique fecit. Præterea convocatis omnibus electis viris generis illustrissimi die quadam, cujus horrorem nefandum aliquis describet, omnes comprehendit sicut pisces in reti fatali, exceptis bonis angelis, qui sibi fuga conjuvantes dispersi sunt. Omnesque tractat deinde more iniquo; nam, privatim unumquemque arguit esse secreto pro rege, illius (quæ est justa vox) hostis. Ad carcerem paucos quosdam damnavit. Fuere qui obsecrati sunt, illic plerique. Quosdam vero ex iis in exilium perpetuum egit.

37. Ὁνειδισέ ποτε ὁ Ἀνδρόνικος τὸν ἐν ἀγίῳ γέροντα, ὅτι βασιλευπάτορα τόπον ἐπέχων, οἷς ἐκ τροπικῆς τοῦ βασιλεύοντος, οὐ συχνὰ παραβάλλει ἐπισκεπτεσθαι τὸν εἰς οὖδὲν τιθεῖσθαι, τοιοῦτον. Ὁ δ' ὑπεκπῶν ἀρχεῖν, εἰ διαλείπων βραχὺ ἦκει πρὸς ἐπισκεψίν τοῦ παιδὸς, ἀνθρώπος τοσοῦτον μεριζόμενος πράγμασι. Καὶ οὕτως ἡπίως τῷ τῷ Ἀνδρόνικῳ προσενεχθεὶς οὐνειδισμῷ, εἶτα καὶ καὶ τῆρα δειμὸν ἐπέγαγε, προσεπειπὼν, ὡς· Ἄλλως καὶ ἐξεφρόντισα, ἥδη τὴν βασιλείαν ἐνδεδημηχέτα οὐ ἐξουρῶν. Εἶπεν ὁ γέρον. Καὶ Ἀνδρόνικος (ἦν γὰρ ἐξὺς, ὥσπερ στραβὴ εἰπεῖν, οὕτω καὶ ὑπονοῇται τὰ μὴ βαθέως ἔλκεται) πυνθάνεται τοῦ σοφοῦ γέροντος, πῶς ποτε ἂν εἴποι, δι' αὐτὸν ἐκπεφροντικῆν τὴν βασιλείαν; Καὶ ὁ μίγας θατέρῳ σκέλει τὸ σημαινόμενον τῆς ἐκφροντικῆς ἐνεραισάμενος, φέει καὶ εἶπε τὸν λόγον, καθότι· Σοῦ εἰς ἀστραβὴ κίον ὑποστήσαντος ἑαυτὸν, βαστάζειν τὰ ὑπὲρ τοῦ παιδὸς, αὐτὸς ἀπεφορτισάμεν τὸ πολὺ τοῦ φροντίζειν, ἀναθέμενος ὡς ἰσχυρῶς σοὶ αὐτῷ τὰ βαρὺματα. Ἦεν χάρις ἐνταῦθα ὁ Ἀνδρόνικος, καὶ τὴν θυμὸν ὑπὲρ βαλὼν, καὶ τοῦτο μόνον ἀκροβολισάμενος δίχα ροῖς τοῦ λόγου, κατὰ τὸ γέροντος, ὡς ἀρα βαθὺς Ἀρμένιος. Καὶ παραμύξας τῇ βαρύτητι καὶ σαρκασμῶν ἐπὶ ἄχρι καὶ μειδιάματος, ἀρχὴν ἐκείθεν ἔθετο τρανίστην μαλετῶν. Καὶ εἰς τοσοῦτον ἐξέλατο δραστηριότητος, ὥς μετὰ μικρὸν ἐπαναστῆσαι καὶ ἐπιστῆσαι τοὺς χυδὴν μικροὺς ὡς καὶ εἰς ἐσχάτην δραστήτητα, ὡς καὶ διαχρησθῆναι κίνδυνον γενέσθαι τὸν ἀρχιερέα.

38. μετὰ πολλὰς ὕβρεις, ὅποιαι καὶ Ἰουδαῖοι ἐτοξάζαντο ἂν κατὰ Θεοῦ. Καὶ εἰ μὴ τεχνησάμενος ὁ γέρον ἑαυτὸν τὰ σωτήρια, ἐκ μέσων κρυβεῖς ἀπεσύρθη, ἀποδυσάμενος, ὡς ἐχρῆν, τὸ ἀρχεῖν, ἔπαθεν ἂν, ὅπερ οὐκ ἦν αὐτῷ ἐθέλοντι.

39. Καὶ αὐτὸς μὲν οὕτω ξυνέστειλεν αὐτὸν, ἀφελὲς καθ' ἑτέρων μεμνημένοι τὸν Ἀνδρόνικον. Ὁ δ' ἐπὶ οὐκέτι προβλήτη σκοπέλῃ τινα ἀνεκρούετο, ἐξεκόμεναι ἐν ἐλθέσθαι κατὰ πάντων, οὐχ ὥστε καὶ εἰπεῖν, ὅς τε αἰτίος, ὅς τε καὶ οὐχί, ἀλλὰ κατὰ τῶν μηδὲν ὅλως αἰτίων (τὸ ἀδικώτατον)· καὶ τὴν τε τοῦ βασιλέως περιγρῶφας μητέρα ἐν τῷ σημειῶν τοῦ ἐν ἀγίοις σοφοῦ ἱατῆρος Διομήδους, ἐπισχῶν οὐ πολλὸν χρόνον, ἀπῆγέ τε καὶ ἐβύθισεν, ὑπουργοῖς χρησάμενος, ὧν ἐνίους ὁ καταδραβυῶν αὐτοῦ θυμὸς οὐ πολλὰ ὕστατον εὐ ποιῶν ἐτίσαστο, παιδεύοντος ἡμᾶς καὶ οὕτω τοῦ Θεοῦ, ὡς καὶ ἐκπύσσειν τὰ φαυλότατα καὶ ὁ ὑποτασσόμενος τοῦ προσώπου περὶ οὐκ αὐτοῦ, ὅποιον οἷός ἐστι αὐτοῦ.

40. Τοῦτό τε οὖν οὕτω ἐξήμαρτε. Καὶ σύγκλητον δὲ θέμενος ἀνδρῶν λογίδων ἀπάντων τῶν τοῦ μεγίστου γένους, κατὰ τινα ἡμέραν, ἦν καὶ ἐγγράφεται τις ἂν εἰς ἀποφράδα δεινὴν, συλλαμβάνει ἐκείνους ὡσεὶ καὶ ἰχθύας τινὰς ἐν ἀφύκτῳ πανάγρῳ, δίχα γὰρ τῶν καλῶν ἀγγέλων, οἳ καὶ οἷα περυστάμενοι ἐς φυγὴν, ἐσχορπίσθησαν. Καὶ διατίθεται πάντας, ὡς οὐκ ἂν εὐλογῇσι τις, λαβὰς ἐπικαλὼν ἐκαστοὺς τὸ κατὰ βασιλείας ἐνδομυγεῖν, ἐκείνου (εὐστόχως εἰπεῖν) ἄλιτῆριος. Καὶ ὀλίγους μὲν τινας ἐδικαίωσεν εἰς ἐκρήτην. Ἦσαν δὲ οἱ καὶ ἐξ ὀφθαλμῶν ἐγένοντο,

πλείους γὰρ οὗτοι. Τινὰς δὲ καὶ ἐς ἀειψύτων ὑπερ-
 ὀρίους ἔσταις. Μετὰ βραχὺ δὲ καὶ τοὺς καθειρηθέν-
 τας ὑποδιελόν, ἐμέριον εἰς τε τυφλοὺς ἐκ σιδήρου,
 καὶ μὴ τοιούτους· ὡς ἂν, οἷμαι, βλέποντες αὐτοὶ
 τοὺς πετηρωμένους, ἀεὶ ζῶσιν ἐμποδοί, καὶ συνειπα-
 ξωσιν οὕτως τὸ κακὸν τῆς καθείρξεως. Θύ πολλὴν δὲ
 χρόνον μέινας, ἐπιβαλεῖν ἐπίεται καὶ τῷ ὑπερνε-
 στηκότι βαθμῷ, κατὰγμούς τῆς πρώτης ἐκείνης βαθ-
 μίδος ὡς ταπεινῆς.

λζ'. Γαγγυσμός τοίνυν αὐδὲς αὐτῷ τεχνῶνται, καὶ
 βαρύτης προσβάλλεται, καὶ φέρους φορτίων οὐ φο-
 ρητὸς, καὶ ὡς οὐκ ἂν εἴη αὐτῷ στερεῶς, εἰ οὕτως
 τάχρην κινδυνεύει τρόποις πολλοῖς. Ἐπείγε δὲ ἄρα
 ὕδην, ἀλλ' ἐνδομωχος ἦν, πολλοὺς αὐτὸς ὑποβαλεῖν
 καὶ αἰσθητὴς ἀτλήτους παθήμασιν. Ἦς δὲ ἐκέρμενε,
 μακρὰ γογγύζων, καὶ κατὰ σχῆμα δοῦνασχετῶν,
 καὶ τῇ μὲν φυγῇ νεμόμενος βασιλικῶς τὴν Μεγαλὴ-
 πόλιν, τῇ δὲ γλώσσει τὴν Παφλαγονίαν προφίρων, καὶ
 ἄπερ αὐτὸς ἐρρήτορεύειν ἔχεισε χαλὰ, ἐν ᾗθεν Κων-
 σταντινούπολις ἑστέρητο, καὶ θεσσαυροὺς ἐκδομαζέειν
 ἐκεῖ περιλαγμένους αὐτῷ, φανίον δὲ τίνα θόραν,
 καὶ αὐτὸς ταύτην ἀναπλαττόμενος τοῖς ἀγνοοῦσιν,
 οἷα τύχη αὐτὸν τὰ πρὸ τούτων ἤλαυνε· καὶ ἦσαν τὰ
 τοιαῦτα προβλήματα φινασκούμενα τῷ ἀνδρὶ ἐν συ-
 χνοῖς ὁχλοῖς καὶ συγχῶς, καὶ ποτε καὶ παρὰ τοῖς
 τῶν θερμοτέρων ἐν τῷ κοινῷ, καὶ οὐς οὐδὲν τι ἐκφο-
 βεῖ, διὰ τὸ μὴ ἔχειν πρᾶγμα, καθὼς δεδιζόνται· καὶ
 ἤρρετο τοῖς τοιούτοις ἀναβολῆσαι· ὡς Εἰ μὴ καὶ σοὶ
 τὰ ἐνταῦθα, οὐδ' ἔστι προσημένειν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Με-
 γαλοπόλεως, τίς ἂν εἴη ὁ προϊστάμενός; φρονῶν σω-
 τηρίαις τοιοῦτου ἀνδρός; καὶ οἶ· Ἡ δόνηγ' ἡτρία, ἡ
 πολεῦχος ἦσαν, ἀρκέσει αὐτῇ ἀντὶ πάντων κατα-
 πρέζεσθαι τὰ ἡμῖν σύμφορα· εὖ τοίνυν, ἐπ' οἷς πα-
 ζων ἔλθεις, οὕτως ἐμπέφυρθεῖσιν, σιγῇ εὐδὲς, τὴν
 ὑποκριτικὴν σκηπὴν καθελόν, καὶ μηδὲν τι πλὴν
 εἰπεῖν πρόσδεξιμος. Καὶ γούνην μηχανὴν ταύτην
 εἰς κινὸν ἰδὼν σάσασαν, καὶ πού καὶ αὐτὸς παρὸς
 μισθὸς εἰπὼν, ὡς Ἀὐτὴ μὲν ἡ μῆρινθος ἡμῖν οὐδὲν
 ἔσται, καὶ τὸν ἀκκισμὸν τοῦ ἐθέλειν ἀπελθεῖν γινώ-
 ματεύσας· οὐκ ἀγαθὸν εἶναι, οἷα τοῦ σχηματισμοῦ
 καὶ τοῦ χρώματος ἀναποιούντος, ἄπερ κατὰ τῆς
 βασιλείας ἔβουλεύσασιν, καὶ ἀποτελούντος αὐτὸν ἀντὶ
 ἀρχοντος ὑπαρχον, ἑτέρας γίνεσθαι σοφιώτερας πε-
 ριεργίας. Ἡ δὲ ἦν μηχανὴ ἀμφοτέρους τοὺς ὁχλοὺς
 καὶ ἑνὶ κλίμας εἰς ὁμίαν ἀξίου ἦσαν αὐτῷ, ἀλλὰ
 τοὺς ἐν αὐτοῖς· προδύοντας, καὶ αἰεὶς ἔχον παρὰ γειν
 τοὺς πλείους, καὶ κεφαλάρχειν ὡς ἐν οὐραῖς. Ἀλι-
 τήριοι ἄνθρωποι· οἱ ἐκεῖνοι, φιλοστασιασταί, ὁχλοκῆποι,
 βασιλεῖς οἷον ἑκαστος περὶ τοὺς ὁμοίους. Φιλοῦμεν
 γὰρ οἱ ἐλαφρότεροι εὐχόως· ἐπισθαί μελέουσι τοῖς
 πρὸς ἃ πεφύκαμεν ὀδῶν· οἱ πεφύκαμεν δὲ οἱ πολ-
 λοι πρὸς τὸ φιλόκαινον, ἐπιθυμητὰ δυνεῖς καινῶν
 συβασμάτων, καὶ τὸν χρόνον ἀπαιτοῦντας ἐγκαίνι-
 ζειν ἡμῖν ἄλλοτε ἄλλα ἐκινῶντας.

λη'. Οἱ τοίνυν τῶν τοῦ δήμου τὰ πρῶτα φέροντες,
 καὶ ἀνεγείρειν τοὺς λοιποὺς ἔχοντες, προβληματι-
 σθέντες οἷον ὑπὸ τοῦ Ἀνδρονικοῦ τὸ βουλευτὸν ἐκεί-
 νῳ, εἴτα τόπους αὐτοὶ ἐξεύρισκον κατὰ τοὺς δεινούς
 τοιαῦτα σοφίζεσθαι, δι' ὧν ἐπιχειρήσαντες συμπε-

Paulo post selectis hiis qui comprehensi fue-
 rant, eos divisit in caecos ferro, inque hos qui
 non fuerant, ut ipsi, existimo, hos mutilatos viden-
 tes, cum meta semper viverent sicque adangeretur
 poena captivitat. Aliquo tempore cum exspectas et,
 proleci in locum superiorem jubet. humilitatem
 primi loci nimiam iudicans.

37. Morsum interim rursus adversus ipsum exci-
 tatur: morsum durities exprobratur impositumque
 ab eo pondus intolerabile, et quod ipse, si ad
 talem praenam condemnaretur, indigne saturus
 foret. Nihil enim patiebatur ipse, sed ex insidiis, mul-
 tos exponbat poenis intolerabilibus. Cum vero
 maneret non sine gemitu, et rem agre ferret in
 animo pastens magnificentia imperatoria Con-
 stantinopolim, sermone autem Paphlagoniam am-
 plectens, ubi plurimos pulchros sermiones compo-
 suerat, quibus postmodum privabatur Constantinop-
 olis, gloriabatur sibi servatos esse ibi thesauros,
 quamdam portam quidem Pharii, quam insu-
 rabat ignorantibus qua sorte pro illis ipse vexa-
 retur. Haec erant argumenta ab illo iactata in turbi-
 densis et plus semel, se quadam die coram qui-
 busdam ex liberalioribus plebis, quos nihil unquam
 terruerat, eo quod nulla causa eis erat ob quam
 timerent; et placuit illis exclamare, quomodo, si
 nulla hic sibi jucunda essent, non remaneret Me-
 galopoli pro urbis felicitate: quis jam enim de
 talis viri salute animo curaverit? Vix dux patrona
 nostrae urbis nobis sufficere ad praecedenda nobis
 utilia adversus omnia. Postquam ergo his quae
 nugando loquebatur eos refrenasset, subito tacet,
 scena comica finita, nihilque amplius dicere pre-
 sumit. Cum igitur haec machinatio nihil profecisset,
 funiculus ipsius, ut allegorice dicebat, nihil ex nobis
 eliciisset, nec factum propositum discedendi nul-
 lius esse potuisset utilitatis, et cum omnis signum
 et colorata quae adiutura fuerant ipsi in consilio
 de solio imperatorio, adjuvisse ut pro primo dux
 esset secundus vidisset, novam quamdam
 viam aperit. Neutiquam fuit haec ut turbae omnis
 generis protenus ad ipsum accederent, sed qui erant
 in illis eminentes, quos magno numero huc illic
 sparsurum erat et praepositurus quassi extremo
 agmini. Hi homines erant reipublicae pestes, fac-
 tiosi, seditiosi, reges unusquisque inter pares.
 Namque pro levitate nostra sequi amamus eos qui
 ducunt ad ea ad quae impellit natura; plerique
 enim natura impellimur ad novas res, cupidi novorum
 eventuum, postulantes ut tempus interdum
 res insolitas renovet.

38. Qui igitur primatum populi tenent, et cete-
 ros excitare praesumunt, defensores Andronici iuxta
 voluntatem ejus, argumenta quam possunt validissima
 emittunt in foras, quibus insolita et absurda, cum
 pace dixerim, perficiunt. Mystera etiam non sancia

facientes ad hoc pervenerunt, ut in lucem adducerent quæ tenebris sunt digna, multitudinique persuaderent quod civitas ruinam non effugiet, nisi cum parvo et inexperto Alexio in imperii consortium admitteretur Andronicus, optimæ indolis, et in regnandi arte adeo versatus, ut cum illo imperii gubernacula bene rector foret; non ita ut avelleretur, sed ut produceretur maxime magnificareturque parvitas ejus; communitate quidem unius dignitatis, consortio vero laborum ærumnarumque quibus plus satis assuefactus erat Andronicus, multimoda experientia exercitatus. Non paucis persuaserunt ut benevolis auribus audirent ac incallescere ad consummationem communis imperii Alexii et Andronici. In principio quidem de machinatione mussitabatur, postea sermo fiebat, paulo post palam etiam clamabatur. Cæterum publice ad principatum invitandus erat Andronicus; qui nisi chediret, jamjam rogandus esset; si vero nec ita exaudiret, inflexibilis permanens, vis adhibenda foret. Dicunt et hoc esse melius, illum pati quod non vult, scilicet regnare, quam mundum ruinam pati. Huic assentiunt multi ex plebe. In hunc vero torrentem fuit quidam colluvies ex congregatione aliorum, non abundans quidem, sed nocens ideoque a nobis abhorrendum. Non enim simpliciter detestabatur ætatem puerilem Alexii imperatoris Andronici gratia, sed furore suo res turbavit, utque Andronicus fureret fuit causa.

39. Inter illos erunt celebres ii qui fuerunt tum fideles, Constantinus Patrenus, imago accurata adulationis, et imbelli manu Michael, vir difficilis gubernatu, facilis vero ad pravitatem. Erat vero in illis vir insignis quasi ferens signum ruinæ (erat forte tunc in media ætate) natus ex patre perito de re publica judicandi seque in latrocinia immergendi: Stephanus quidem nomine appellatus, et super illo Hagiochristophorites, qui mutatus, ex quo adversus Deum operatur, antichristophorites cognominatur ab iis qui recte sentiunt. Huic jam tempus ætatem vili crexerat. Cum enim affinitatem non junxisset cum semetipso, sed nequius egisset quam pro connubio nobili, dedit etiam insignem vindictam. Nares enim ejus difflasse sunt, ita ut non bene respiraret, scilicet ex qua non decebat, lo-raq;ue castigantia super dorsum ejus non pauca ceciderunt. Æque autem inverecundus, omni pudore e fronte deposito, non abstinuit in publico apparere ut in derisum verteretur, sed quasi malum nullum freisset deambulabat, sicut antea, audacia superbus, ostendensque non se pudere, et sic vi persuadens malum nihil esse, sive faciat sive sustineat. Cum itaque ab omnibus despicere, et illustris matrimonii spe frustratus, nullaque alia spes promotionis adesset, sed frustra limina imperatoria tereret, quadam die forte edidit verbum alias quidem effectum malum sortitum, quod ipsi vero

A ρανοῦσι τὸ ἔκτοπον, καὶ ὀκνητέον δὲ εἶπεν, καὶ ἄπο-
πον· καὶ μυστηριασθέντες τὸ μὴ εἶσιν, ἐτελοῦντο
πρὸς ἐκεῖνο, καὶ ἐξαδοῦχον εἰς ἐμφανὲς τὰ σκότους
ἄξια, καὶ ἀναπέσαντες τοὺς ὄχλους μὴ ἂν ἐκφυγεῖν
τὴν πόλιν τὸ ἀπολεῖσθαι, εἰ μὴ τῷ μικρῷ καὶ ἀγο-
μνάστῳ Ἀλεξίῳ τὰ εἰς βασιλείαν τὸν Ἀνδρονικῷ
συνδράσουσιν, εὖ μάλα δεδασμένον, καὶ τὰ εἰς τοι-
αύτας τέχνας οἶόν τε θύτα συνδιαφέρειν ἐκεῖνον τὸν
βασιλεῖον ζυγόν· οὐχ ὥστε μὴν καὶ καταβρίπτειν,
ἀλλὰ καὶ μάλιστα ὀπνεύειν, καὶ τὴν ἐκεῖνός μεγα-
λύνειν σμικρότητα· κοινωνία μὲν ἄξιας μῖδος, ὁπερ-
οχῇ δὲ κήπων καὶ πόνων, οἷς ὁ Ἀνδρόνικος εἰθιστο
ἔδδην, πολυπλάνοις πλάναις κατὰ τὸν εἰσόντα γεγο-
μνασμένος· ἤγειραν οὐκ ὀλίγους ἀναπεισθῆναι, ὁρ-
θῶς ἀκούειν καὶ διαθερμανθῆναι εἰς ἐξάνουσιν τοῦ
B συνάδην βασιλικῶς τὸν τε Ἀλέξιον, τὸν τε Ἀνδρό-
νικον. Καὶ τὴν ἀρχὴν μὲν ὀπαιθυριζέτο ἡρέμα τὸ
σῶφισμα· μετὰ δὲ ἐλαλείτο, μικρὸν δὲ ὅσον καὶ ἐξε-
δοῶτο τρανέστερον· καὶ ἔδει λοιπὸν ἐμφανῶς προ-
κληθῆναι εἰς τὴν ἀρχὴν τὸν Ἀνδρόνικον· καὶ εἰ μὴ
παίθετο, ἀλλὰ τότε δυσωπηθῆναι· εἰ δὲ μὴδὲ οὕτω
κατακλινοίτο, ἀτενῶς ἔχουν, πειραθῆναι καὶ βίας.
Καὶ κάλλιστον φασιν ὅτι παθεῖν ἐκεῖνον, ὃ μὴ βούλεται,
τὸ βασιλεῦσαι δηλαδὴ, ἥπερ ἐξολέσθαι τὰ κοσμικά.
Καὶ ἐταιρίζονται μὲν εἰς τοῦτο πολλοὶ τῶν τοῦ λαοῦ
συνεπιβρέει δὲ τῷ κλύδωνι τούτῳ καὶ ἀπόρρητά τις
τῶν τῆς συγχλήτου, οὐ πολλὴ μὲν, ἐπιβήτης δὲ, καὶ
τοῦτο γε ἡμῖν ἀπόρρητος. Οὐ γὰρ ἀπλῶς ἀφωσιόσιν
αὐτὴν τὴν κατὰ τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου νεωτέριστον
C κατὰ χάριν Ἀνδρόνικου, ἀλλὰ ὥστε καὶ μέμνηντα
βυσσόθεν ἐκυκάτο, καὶ τὸν Ἀνδρόνικον συνεξίμανε.

λθ'. Καὶ ἔσονται ἀοιδμοὶ ἐν τούτοις οἱ τῆς ἡμέρας
ἐκεῖνός πιστοί, Κωνσταντίνος ὁ Πατρῆνης, τὸ τῆς
κολαχίας ἡκριβωμένον ἀφίδρυμα, καὶ ὁ ἀπλοῦς Μιχαήλ,
ἀνὴρ γλοῖος μὲν πολιτεύσασθαι, στρυφνὸς δὲ πονηρεύσασθαι.
Ἦν δὲ καὶ τις ἀνὴρ λαμπρὸν ἐν τοῖς τοιοῦτοῖς ὥστε πού
καὶ φρυκτὸς ὀλιβριος (μέσος ἦν δὲ τὴν τύχην), πατὴρ
ἐκφῶς δεξιῷ λογίζεσθαι τὰ δημόσια, καὶ ἐμβαδύνειν
κλέμμασιν· Στέφανος μὲν τὸ κόριν, τὸ δὲ ἐπ' αὐτῷ
Ἀγιοχριστοφορίτης· ὃς μεταθέμενος, ἐξ ὧν ὁ κατὰ
Θεὸν δικάζεται, Ἀντιχριστοφορίτης παρωνυμῆτο τοῖς ὀρθὰ νοοῦσι.
Τούτων ὁ μὲν φθάσας χρόνος, παρρησιμήνατο εἰς
ἀνδρίαντα φαυλότητος. Κηδεύσας γὰρ οὐ καθ' ἑαυτὸν,
ἀλλὰ πάνουργευσάμενος ὑπὲρ ἄξιον γάμον εὐγενῆ,
D δίδωκε τιμωρίαν οὐκ ἀγενῆ. Τὰς ρίνας τε γὰρ ἀπεσχίσθη,
ἃ τε μὴ καλῶς φριμαζόμενος, καθ' ἣς οὐκ ἔπρεπε·
καὶ τῶν αὐτοῦ νώτων σωφρονιστήρας ἱμάντες κατ-
εχόρευσαν. Καὶ ὁμοῦ Ἰταμὸς ὢν, καὶ τὴν αἰσχύνην
ἀπὸ προσώπου θέμενος, οὐκ ἀπήγαγεν ἑαυτὸν τοῦ
προπαθεῖσθαι, μὴ καὶ γελῶτο· ἀλλ' οἷα μὴδὲν τι
κακὸν δεδρακώς, περιήρχετο, ἐνθα καὶ πρῶην, φιλ-
ενδεικτῶν τὸ θράτος, καὶ ἐπιδοικνύμενος τὸ μὴ
αἰδεῖσθαι, καὶ οὕτω βιαζόμενος τὸ μὴδὲν τι παῦλον
ἢ ποιῆσαι, ἢ παθεῖν. Ὡς δὲ περιεωρῶτο πρὸς πάν-
των, καὶ τοῦ γάμου τε τοῦ ὀφελοῦ ἦν ἐκπτώτος,
καὶ οὐδὲ τινα εἶχεν ἄλλην ἀνάσσειν, ἀλλ' ἐν κενοῖς
τάς βασιλεῖος θύρας ἐξέτριβε, λαγχάνει ποτὲ προη-
κάμενος ἔπος, ἄλλως μὲν σφαλερὸν, ἐαυτῷ δὲ ἀνα-

στάσιμον. Ὡς γὰρ ὁ Μαυροζώμης Θεόδωρος, ὁ ἐκ Πελοποννήσου, ἀνδρωπὸς πολυμεφής, ἐφ' οἷς ὑπὲρ τὸ θεόν ἔδρα, μετὰ θάνατον τοῦ Ἀγιοθεοδώριτου Μιχαήλ, τοῦ ἐν ὑπογραφῇ βασιλικῷ μεγάλου, ἔγγιστα τῷ βασιλεῖ γεγονὸς ὑπερφαίνετο, οἱ μὲν ἄλλοι ἐχεφρονεῦντες ἔκτετον, εἰ τί που χόλου καὶ εἶχον, ἐφ' οἷς μὴ ἀνέβαινον· ὁ δὲ πρὸ τῆς βασιλείου σκηνῆς καθήμενος, ἐξεβόησεν εἰς πολλῶν ἀκοά· λόγῳ σχετλιασμοῦ ἄδικα πάσχειν, εἴπερ ὁ δαίνα μὲν καὶ ὁ δαίνα, οὐκ εἰς τοσοῦτον κακοὶ πεφνηστές, εἴτα ὀφούνται, αὐτὸς δὲ φουλαπύραυλος ὢν, καὶ, ὡς ἂν τις κωμικευόμενος εἴποι, μιὰρδ, καὶ παμμίαρος, καὶ μιαρῶτατος, καὶ ἄνθος κακίας, καὶ πονηρίας δόυστος, καὶ οἷοι διαρῶσθαι, ὅσα καὶ δαίμων, ἀφίεται ἤν εἰκῇ, καὶ οὐκ εἰς μέσον παράγεται, τὰ οἰκέλα ἐπιδειξόμενος, καὶ ἀρίστων εἰς πλουτοποιίαν. Ἐπῆγε δὲ δαίνα καὶ ἔρχον μέγιστον, μὴ ἂν εὐρήζεσθαι τὸν ἐπὶ κακίᾳ ἴσον. Ἐφ' ταῦτα στήλογραφῶν ἑαυτὸν, καὶ περιαιτολογῶν, ὡς αὐτῷ ἔκραιπε, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἐπέταξεν ὡς βαρυκενθῶν, καὶ ἐξεπυρῶθη χόλῳ τὸ πρόσωπον. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἐταράχθησαν πρὸς τὴν λόγον, καὶ ἱκαρδόκουν κακὰ, λογιζόμενοι, ὡς οὐ μόνον αὐτὸς δεινὰ παύεται αὐτίκα, τῆς βοῆς ἐντὸς ἀκουσθείσης, καὶ εἰς ὕδριν τῷ βασιλεῖ λογισθείσης, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ πρὸς μέμψιν ἴσονται, ὅτι μὴ θυμὸν κατὰ τοιοῦτον ἀνδρὸς ἀνέλαβον. Καὶ αὐτοὶ μὲν οὕτως. Τοῦ δὲ καθ' ἡμᾶς βίον τὸ χρεῶν οἷς ἡμάρτομεν τότε μὲν ἀδῶν ἀφῆκε μέλαινα τὸν θνῶρα, μέγα καὶ τοῦτο δοκοῦν εἶναι. Οὐ μακρὸς δὲ δίσταε χρόνος, καὶ ἤρξατο παρυφῶσθαι ὁ ἀνδρῶπος· καὶ χηρύξας ἑαυτὸν πονηρότατον, εὐρηκεν ἐπὶ πείρᾳ γέρας ὁμοιον, ὅσαι καὶ δεινὸς τις κλέπτειν εἶναι ἀνακηρύξας, προσληφθεὶς ποθέν. Καὶ ἐκείθεν ἀρξάμενος τοῦ κατὰ βίον ὕψους, γίνεται ἐπὶ τοῦ στρατοῦ, καὶ ἀρεθείς ἐπὶ τοῦ Ἀνδρονίκου τοιοῦτος, προσλαμβάνεται. Καὶ ἡ καθ' ἡμῶν περὶ τοῦτο συμφορὰ αἴρει αὐτὸν ἐπὶ πλεόν ὀφού, καὶ εἰς ψυχὴν ἐντῆκε φιλῶς τῷ Ἀνδρονίκῳ, ἵνα πάγχυ κακὸς κακὸν ἤγηλάσῃ, καὶ μὴ τὰ καλὰ τοῖς κακοῖς συμφορῇται, καὶ ὁ ὁμοιος εἰς τὸν ὁμοιον ἄγεται. Καὶ οὕτω φρονηματισθεὶς εἰς πλεόν, καὶ οὐκ ἀνασχόμενος, εἰ καιρὸν ἄρτι ἐξευρὼν οὐ πτερόζεται, καθὰ τι δαιμόνιον πρόσωπον, πειρᾶται ὑπερπαλεῖν αὐτὸς εἰς τὸ κακὸν πάντας τε τοὺς ὡς ἐρρέθη τοῦ δήμου πρόδοντας, καὶ δὴ καὶ ἑαυτόν. Καὶ συλλαβόμενος, ὅσοι τῆς καλῆς συγκλήτου βουλῆς παραπτυσθέντες ἐξεβράσθησαν κατ' αὐτόν, κῶμασιν ἔλαυνόμενοι, ἃ πνεῦμα πονηρὸν ἡγείρεν (ἦν γὰρ καὶ τὰς δαιμονοφορίας λέσχη σύγκλητος, ὡς προέχκεται, εὐφῶς ἔχουσα κατ' ἐκείνων ἀλλοφρονεῖν) οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τὰς φαύλας κεφαλὰς τοῦ δήμου, πρὸς δὲ καὶ τὸν τηνικαῦτα πατριάρχοντα, τὸν Καματηρὸν Βασιλεῖον, ἀνδρα θερμὸν καὶ ὅλον καθομιλεῖν τοὺς καιροὺς, ὡς τὸ παρ' αὐτῷ βουλόμενον ἔκρινεν (ὅς τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου, τῆς φίλης καθαριότητος γενομένου, ἀντεισθῆται, ὃν ὁ Ἀνδρόνικος ἤθελε, καὶ ἀνακάμψαι τὴν φράσιν, ὅς τὸν Ἀνδρόνικον ἤθελεν· ἐν μένος οὗτοι πνέοντες, καὶ ὅσον δι' ἀλλήλων ἤκοντες κατὰ τινα σύντηξιν ἤθους, καὶ ταυτιζόμενοι ταῖς ὡν ἔκραττον αἰρέσε-

A vitam restituli. Ubi enim Maurozomes Theodorus, ex Peloponneso, homo omni vituperatione dignus, omnis pravitatis sectator, mortuo Agiotheodorito Michaelis, inter scribas imperatoris insigni, qui secundus ab imperatore erat, ceteri prudentiores ad illum confugiebant, alii aliquam molestiam experirentur quod non promoverentur. Ille vero ante imperatoris tabernaculum sedens, in omnium aures voce lamentabili clamabat se iniqua pati, cum hic et hic, qui non in tantum criminum profecerant, promoveantur, ipse vero, qui est pessimus, atque, ut stylo comico dixeris, vitiosus, omni vitio vitiosus ac vitiosissimus, perversitatis flos, pravitalis abyssus, scientia mali nec a demone victus, qui vivere sineretur, atque in publico non appareret, cum proprio apparatu et divitiarum jactatione. Juramento insuper sponte confirmavit, non aequalem sibi malitia unquam inveniri posse. Hæc dicebat infamiam sibi iacens ac detrahens ut ipsum decebat, de omnibus gemebat ut merore confectus, indignatione autem erubescerebat vultus. Hoc vero sermone ceteri conturbati sunt, anxie mala exspectantes ac dicentes non solum mala cum statim perpersurum esse, auditis intus his clamoribus atque in opprobrium imperatoris versis, sed etiam ipsos pariter esse vituperandos, quod non irascantur hujuscemodi homini. Sic illi. Nostræ vitæ auctor ob peccata nostra impunitum talem virum dimittit et servatum, quod ipsum magnum videtur. C Non multo post, vir noster promoveri incepit; cumque denuntiasset se esse pessimum, in tentamento reperit similem mercedem, quemadmodum cum aliquis se peritum furandi denuntiasset, alicubi comprehenditur. Postquam sic ad honores promoveri incepisset, exercitui præficitur, talisque inventus ab Andronico, aggregatur. Fatum nostrum velocibus alis in majorem altitudinem illum extollit, et pro amico sese insinuat in Andronici animam, ita ut malus malum omnino posset agere, neque bona cum malis miscerentur, eque contra simile simili jungeretur. In hac altitudine majore adhuc cupidissimus, nec contentus, si occasionem nactus non advolaverit, quemadmodum genius infernalis, ipse pravitate omnes supradictos populi præsidēs vincere conatur, etiamque seipsum. Ab illo comprehensi omnes qui in hoc pulchro conventu fluctibus compulsi, adversus ipsum efferbuerant, quæ spiritus malus inspirabat (hic enim conventus erat quasi a demone possessus, sicut expositum est superius, feliciter propensus ad certandum adversus illum), alii vero etiam homines seditiosos populi, præterea qui tunc gerebat patriarchatum, Camaterum Basilium, virum studiosum, quique cum se daret occasio colloqui poterat juxta quod ab eo exigebatur (qui magno Theodosio, in saneta integritate relicto, successerat, quem Andronicus volebat et, ut emendetur phrasis, qui volebat Andronicum; fortiter navigantes, ut sibi invicem consimiles juxta dispositionem morum utque con-

sentientes unanimiter in his quæ peragebani); ita vero iste adjunctus quoque hinc pravorum acuto logothetæ (damnatu enim ad multam fuerat Augustus vocari, non re ipsa huiusmodi ad negotium aptus) accedunt cum eo ad Andronicum, tyrannidem celebrantes, illum terribilia parare una dicittantes in modum communicationis, si cum Dei auxilio qui ipsi confidentes perierint neglexerit, non solum maximam hanc civitatem, sed omnes regiones quas habet, sive ad orientem, sive ad occidentem, omnesque ceteras. Parvum autem regem venerabantur ob bonas naturæ dotes. Quod vero ad præsens nihil illum esse sanctum dicebant, orphanumque despiciebant; ad pedes ejus prosternebant se maxime adulationibus indulgentes, ad fidelitatem suam imperatori testificandam atque ad habenas imperii simul cum illo tenendas, ne non juxta fabulam juvenis Phaethontis, qui cum inscius curru paterno uti voluerat, omnia misere perdidit. Cum vero a pedibus Andronici rediissent erecti, manus extendere cœperunt ad Deum, et eadem rogaverunt. Ille vero his jam visis erectis, quid intus pateretur, quamque incredibiliter gauderet, quis non suspicaretur? Foris autem alias fucabat seipsum, videbaturque nec valere nec posse vivere si talia audiret, quasi ut fiduciam destrueret laborasset. Quis sum ego, aiebat, et quomodo jam possem? quomodo fugiam, quomodo mutabo vivendi rationem nisi recessero? Tunc sese percutiebat, sæviebat in crines, ac ubique secedebat, visus eligere secreta loca pro fuga, se tradens alias clam latitæ et cachinnis, mutata facie hic et illic, qualis ille, pessima.

40. Cum vero commodius tentorium figere conatus fuisset, ita disposuit illud ut supra cubile staret, ut forte sic multis persuasum fieret ipsum in antecessum constituisse horam post quam fugeret turbamque non excitaret, adulatorem ineptias suas concinnantes, tot multi ut non fuerint, voces extulerant, custodias ordinaverant observationesque viarum quæ illuc ducebant exquirebantque quid eventurum esset. Tunc patriarcha illos extricans modo quo nos audito risimus nuncque maxime ridemus, inter nos repetentes hoc scurrillius: «Lude, lude de malis eventibus,» ille dicebat compedes, manticas collariaque Commeno parari, quibus retineretur. Hæc ille quidem. Multi aspiciiebant ad inventionem ejusdam ænel operis: Quid fient ista? aiebant. Ille vero oblique vertens tumentum capitis dextramque in altum erigens in signum crucis, vincula, alligantibus applaudebat; tum habitu archipresbyterali Andronicum relinquebat, locum designans, ubi manentem invenerat; insistebatque ne relinqueret civitatem seque ad aliam converteret. Hic vero scilicet inivit patiens, adversus patriarcham exclamat, eo quod sic ipsum ad fugam paratum alligaverit. Heu! inquit, quid agis, despota? Ac postquam hoc sæpe repetisset, desinit alta voce lamentari quasi ob

Α σιν). οὕτω δὲ οὖν προσηλωθῶς καὶ τοῦτον δὲ τῶν φαύλων βινηλάτης λογοθέτης (τοῦτο τε γὰρ ἐτιμήθη, καὶ τὸ σεβαστὸς κληθῆναι, οὐ δὴ πῶς καὶ ὡς τοιοῦτος πρὸς πρᾶγμα), ἤκουσι παρὰ τὸν Ἀνδρόνικον, τὴν τυραννίδα χοροβατήσαντας, δεῖνὰ ποιεῖν ἔχεινον λογοποιούντες κοινῇ ὥς ἐν ἐπικλημάτων λόγῳ, εἰ τοὺς αὐτῷ πιστευθέντας παρὰ Θεοῦ περιτρέφεται ὑλομένους· καὶ οὐ μόνον πόλιν ταύτην μεγίστην, ἀλλὰ καὶ ὅσων μερῶν αὕτη ἔχεται πρὸς τε ἥλιον ἀνίσχοντα, καὶ πρὸς δυσμὰς, καὶ ὅσα λοιπά. Καὶ ἐσίμνουν μὲν τὸν μικρὸν βασιλεῖα κατὰ γε τὸ φύσει καλὸν· πρὸς δὲ γε τὸ παρὸν οὐδὲν ἱερὸν αὐτὸν ἐπασχον εἶναι, καὶ ἀπειθοῦμας ἐν μονούμενον· καὶ προέπιπτον αὐτῷ τῶν ποδῶν οἱ τὴν κολακίαν περιττότεροι πιστεύοντες εἰς βασιλεῖαν, καὶ τῶν αὐτῆς ἡνίων συνεπιδρόσαν, μὴ καὶ κατὰ μῦθον ὁ νεανίας αὐτοῦ θάψων, ἀτίκτως τὸ ἄρμα τῆς ἀρχῆς χειριζόμενος, κακῶς τὸ πᾶν διαθήσεται. Ὅτε δὲ καὶ τῶν ποδῶν ἀπαλλαγίεν τοῦ Ἀνδρόνικου ὀρθούμενοι, αἱ χεῖρες αὐτοῖς ὥς εἰς Θεὸν ἀντείνοντο· καὶ ἰδεοκλύτων ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς, Ὁ δὲ κατορθούμενος ἤδη βλέπων τὸ ἐφετν, ἔνδον μὲν οἷα ἐπασχεν ἄν, καὶ ὡς ἔχαιρεν ἀμύθητα, τίς οὐκ ἂν τεκμήραιτο; τὰ μέντοι ἐκτὸς ἄλλως ἔχρων ἑαυτὸν, καὶ ἰδοὺ μὴ ἂν φέρειν μηδὲ ζῆν, εἰ τοιαῦτα ἀκούοι, καὶ ὡς εἰς ἀπιστίαν γυμνάζοιτο. Καὶ τίς ἔγω, ἔλεγε, καὶ πῶς ἂν ἀναίστην; καὶ ὡς ψευδοῦμαι, καὶ ὡς μεταστήσω τοῦ βίου ἐμαυτὸν, εἰ μὴ ἀρίσμαι. Καὶ ἰδρᾶπτεν ἑαυτὸν, καὶ ταῖς θριξὶν ἐνύθριζε, καὶ πολλὰ τοῦ εἰλεῖτο, δοκῶν μὲν θάλλειν διακρύψιν ὡς εἰς φυγὴν, διδοὺς δὲ ἄλλως τόπον χερσὶ καὶ γέλωτι λεληθότως ἂν τῷ στρέφειν ὧδε καὶ ἐκεῖ τὸ πρόσωπον, ὅποιος ἔκρινος, τὸ περιπόνηρον.

μ'. Ὡς δὲ τὴν σκηνὴν ταύτην συμπήξοιτο τεχνασάμενος ἀσφαλτέσθων, προσποιήσατο πλάσάμενος καὶ τοῦ ὑπερφύου γενέσθαι, εἰ πῶς οὕτω φαντάσαι τοῖς πολλοῖς, ὥς υπερθήμενος τὴν ἐνεστηκυῖαν ὥραν, φευγέται μετ' αὐτὴν, καὶ ἀπαλλαγῆσθαι τοῦ ὀχλοποιεῖσθαι, οἱ κόλακες ἐντεινόμενοι τὴν ἀρμονίαν τοῦ λήρου, εἰς ἔσπον πλεον οὐκ ἦν, φωνὰς τε ἤραν, καὶ φυλακὰς ἐπὶ τῶν καὶ συνετρήσεις τῶν ἐκεῖ διεξέδων, καὶ διηποροῦντο, τί ἂν καὶ γένοιτο. Καὶ ὁ πατριάρχης ἐπιλυόμενος αὐτοῖς τὸ ἀπορον, ὥς ἡμεῖς καὶ τότε μανθάνοντες ἠγελώμεν, καὶ νῦν δὲ ἐπὶ γελώμεν, παρηγοῦντας ἕκαστος ἑαυτῷ μαμικώτερον τὸ «Παῖς, παῖς» ἐπὶ συμφωραῖς, αὐτοὺς ἔρη καὶ ποδοκᾶν, καὶ χειροπέδας, καὶ κλοιδὸν περιτρυγχέλιον, καὶ ὅσα τοιαῦτα μηχανήσασθαι τῷ Κορινθίῳ, δι' ὧν κατέχαιτο ἄν. Εἶπεν ἑκείνος ταῦτα. Καὶ οἱ πολλοὶ ἀφώρων πρὸς ἐπινόειν εἰνος χαλκεύματος· καὶ πῶς ἔσται ταῦτα; Διγυν. Ὁ δ' εὐθὺς πλαγιάσας τὸ τῆς κεφαλῆς κάλυμμα, καὶ τὴν δεξιὰν εὐθετίσας εἰς αἴριον σταυρικὸν χάραγμα, κατακροτᾷ δεσμοὺς τοὺς ἀρσαντας· καὶ ἀμφιβαλὼν ἱεραρχικῶς ἐπὶ τὴν Ἀνδρόνικον, καὶ ἀφορίζεται, ὅποι εὐρε μένοντα· καὶ κατασχέπει μὴ ἂν ἀφῇται τὴν πόλιν, καὶ ἄλλην τραπήναι. Ὁ δὲ ὡς ἀβούλητα δῆθεν παθὼν, καταβοᾶται τοῦ πατριάρχου, οἷα οὕτω καταδῆσαντος τὸν τρίχειν ἑτοιμὸν· καὶ, Ὁμοί,

44. Viro Alexio sic expulso, apud se recepit A uxorem, heu! etiam hujus mali teneram filiam, hoc matrimonium regis Franciæ horrentem, ut refer-
tur. Jam enim superbia tumens, aliasque expe-
tita ab amasio maxime polito, istius feros mores
detestabatur. Aliquando in somnis de juvene so-
mniasse eam referunt, et, O Alexi, exclamasse; quæ
passa fuerit, ipsa novit.

45. Ad vitium molice pronus, operabatur, siquidem cum ad istum gradum iniquitatis per-
venisset, cessaverit et conversus sit in verum ho-
minem, et regnum aggressus sibi magnam mo-
lestiam attraxerit. Ille autem in morum feritatem
relapsus, terrorem omnibus meditatur. Pater ejus
qui militis erat, in furorem intolerabilem incidit.
Sic autem parva mala operabatur, quando Alexii
imperatoris salutem prætexebat, pro suis proque
puero Joanne satagit; atque in tam altam co-
lumnæ erexit furorem, ut Joannes ipse suspi-
ciens vertigine die quadam fuerit correptus. Re-
velavit ergo ille ipse quadam die patri dolorem
mentis suæ, declaravitque se pro futuro timere,
de quibus nunc in magna fiducia versaretur pater;
lucetque mollius, nec vexat patrem ut in malis
viriliter agat terribiliaque consilia secum meditetur.
Ideoque voce prophetica hoc pulchrum consi-
lium aperiens, mulieres ac filios compellat, am-
plexens quoque ipsum Manuelem, deinde cum im-
precatione promittit, ne postea locus detur ambi-
tioni; illos solos futuros esse magnos, mortuo
patre; pastinatoresque (ut sicut ipse loquar),
pistores, unguentarios atque hujusmodi gene-
ris dimissurum se esse facitabat, quos ipsi dein-
ceps imperaturi, nunc forte timent; valde extolle-
bat filius dignitatem imperatoris, ut libentius parvi
imperatores fierent, quasi gigantum regno spolians,
consolari voluisset, imperium Pygmæorum illis
promittens.

46. Fit ergo homo plus quam inhumanus, ex quo
feram induit. Conventus qui illum non juva-
bant ad firmandum imperium, ubi tot et tales
quidem adducebat eosque plurimos, alios vero e
medio alio transfererebat, innumerosque alios sic
projiciebat, ordinatim comprehendendo, non ob
talem causam, sed propterea quod illi placuisset
ipsos vivere, ipse solus homo exsistere deside-
rans, propter suspiciones malas naturæ alte insitas,
quibus dolosus semper fuerat in illos qui supra
se erant; unde omnes imperatores secum compa-
rando judicabat. Nec dico multitudinem eorum qui
passi sunt; non de singulis refero; non expono quas
contra illos machinationes conceperat; nec modos
nec loca refero juxta quæ ac quomodo tentatum
fuerit malum, nihil hujusmodi amplius, ne tædio
fastidiam. Illud unum dico, eum excelluisse ve-
rum dicendo de promissionibus filiis datis. Non
enim multo post parum absuit quin præclaris ho-

μδ'. Ἀποκίχσας δὲ οὕτω τὸν ἄνδρα Ἀλέξιον,
εἰσοικίζεται τὴν αὐτῷ μνηστῆν, ᾧ καὶ ἐκείνου κα-
κοῦ νεάνιδα θυγατέρα, τοῦ τῆς Φραγγίας βῆτης,
ὀκνοῦσαν μὲν, ὡς περιβάεται, τὴν συναφῇν. Ἡδὲ
γὰρ καὶ φρενῶν ὑπεπίμπλατο· καὶ πεπειραμένη δὲ
ἄλλως λειψήτος ἔραστοῦ τὸν τραγὸν ἀπώτεργεν.
Καὶ ποτε, φασί, καθ' ὕπνου φαντασάμενη τὸν νε-
ανίαν, καὶ, Ὁ Ἀλέξιε, ἀνακράξασα, οἷα ἔπαθεν, οἶ-
δεν αὐτῇ.

μς'. Καὶ ἦν μὲν ἰσως μέτριος τὴν κακίαν, εἴπερ
ἐνταῦθα ἔλθων ἀδικήματος, ἐληξεν καὶ ἐστράφη πρὸς
τὸν ἀληθινὸν ἄνθρωπον, ἀδικήσας εἰς βασιλείαν, καὶ
μεγάλου τυγχὼν πράγματος· ὁ δ' ἄλλα πρὸς δεῖνόν,
μέγα μεταπλασθεὶς τῇ θηριωδίᾳ, ἐδ' κατὰ πάντων
φοδερῶν πραγματεύεται. Καὶ ἀφίησι μὲν πατὴρ
ὡς ἥπιος εἶναι, ἀνθαιρεῖται δὲ μαίνεσθαι οὐκέτι
ἀνεκτῶς. Καὶ ὡς εἴπερ μικρὰ ἱποῖσι κακὰ, ὅτε
πρόφασιν εἶχε τὴν τοῦ βασιλείως Ἀλεξίου περιποίη-
σιν, πολλὰ κλασάδει τὰ ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ παι-
δὸς Ἰωάννου· καὶ εἰς οὕτως ἀποκτον ἐκκορυφῶν τὸν
τῆς μανίας κολωνόν, ὡς καὶ τὸν Ἰωάννην ἀναβλέ-
ψαντά ποτε παθεῖν ὀλιγγον. Καὶ τοίνυν καὶ ἀνεκά-
λυψέ ποτε τῷ πατρὶ καὶ ἐκεῖνος· τὸ κατὰ ψυχὴν
πάθος, καὶ ἔδειξεν φόβον ἔχειν εἰς τὸ μέλλον, ἔφ' οἷς
ὁ πατὴρ ἄρτι θρασύνεται. Καὶ ὑποκλαίει μὲν μαλ-
θακώτερον, οὐκ ἀποκναίει δὲ τὸν πατέρα τοῦ ἐν
κακοῖς ἀνδρίζεσθαι καὶ δεινὰ βούλεσθαι. Δὲ καὶ
προαναφώνων τὸ καλὸν ἐκεῖνος βούλημα, γυναϊκάς
τε τοὺς υἱοὺς προσέφη, ἐπιπλέξας ἐνταῦθα καὶ τοῦ
Μανουῆλ· καὶ ἐπαράται μὴ ἂν εἰς ἄξιον ἔλθῃν τοῦ
ἡσυχῇ ζῆσιν, μεγαλείους μόνους ἐκείνους ἐσομέ-
νους, ἐπὶ δὲ πατὴρ θάνοι. Καὶ κομπάζει, μακεί-
λαρους (εἰπεῖν κατ' ἐκεῖνον) καὶ μάγγιπας καὶ
μύρων ἐφητάς μέλλειν ἀφήσιν περιεῖναι, καὶ
τοιούτους τινὰς, ὧν αὐτοὶ ἄρξοντες ὕστερον, εὐκὴ
ἄρτι δαίταίνονται· μεγάλα σμυνῶνων ἐκεῖνος τὴν
βασιλείαν τοῖς παισὶν, εἰ οὕτω μικροβασίλεις ἀπο-
θήσονται, παροῖον ὡς εἰ καὶ γιγάντων ἀποστερῶν
ἐθλοὶ παραμυθίσθαι, οἷς Πυγμαλίων ἄρξιν αὐτοὺς
ἀπόστοχοιτο.

μς'. Γίνεται οὖν ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ πλέον ἀπάνθρω-
πος, τὸν θῆρα μετενδυσάμενος. Καὶ οἷα μὴ ἀρκοῦν
αὐτῷ στερεῖσθαι βασιλείαν, εἰ τοσούτους καὶ τοιού-
τους λογάδας, τοὺς μὲν ἀπῆγγαγεν εἰς τοὺς πλείονας,
τοὺς δ' ἄλλους ἐκ μέσου ἴσθησε, προσεκικαταθάλλει
καὶ ἄλλους κυρίους ὅσους, μάρπτων ἔχεις, οὐ κατὰ
αἰτίαν οὖσαν, ἀλλ' ὅποιός τις πλάσσει· ἂν κατὰ ζών-
τιον, ἄνθρωπος αὐτὸς μόνος ἐπιμέμενος ζῇ διὰ τὸ
φύσει καχύποκτον, ὃ παγίως αὐτῷ ἐνερπίζωτο, οἷς
αὐτῇ δαὶ ἰδούλου κατὰ τὸν πρὸ αὐτοῦ· ὅθεν φετο
πάντας βασιλεῖς κατ' αὐτόν. Καὶ οὐ λέγω τὸ πλη-
θος τῶν πεπονηθέντων· οὐ προοπίομαι τῆς ποιότη-
τος· οὐκ ἐκτελεῖται τὰ κατ' ἐκείνων συμπλάσματα·
οὐ περιηγῶμαι τρόπους ἢ τόπους, καθ' οὓς καὶ
ὅπως παρανθείη τὸ κακὸν οὐκ ἄλλο τοιοῦτον οὐδὲν
μὴ καὶ ἀγρίας ἀναταράξω βάρβαρον. Ἐκεῖνο μόνον
λέγω, ὡς ἡρίστευεν ἀληθεύων ἐπὶ τῇ πρὸς τοὺς
υἱοὺς ὑποσχέσει. Οὐ πολλοῦ γὰρ ἐνέλιπε ψιλλῶσαι
ἀνθρώπων ἐπιδόξων τὴν Μεγαλόπολιν. Καὶ οὕτω

μὲν κατὰ πάντων αὐτὸς ἦσαν δὲ οὐδ' οἱ πάντες ἀπεικόντες ἐκείνου πρὸς γε τὸ μέγας. Μισοῦμενοι γὰρ ἐφιλοτιμούμενοι ἀντιμισθίν τοῦ εὐαγγελικῶς μὲν, κατὰ βασιλικὸν δὲ ἐκείνου παράδειγμα. Καὶ συλλεγόμενοι τῇ ἀμύρῃ πρὸς τι ἐν, ὅρῳ ἡθελον καὶ ἀντιλυσθὲν τὸν κατάρξαντα. Ἦσαν δὲ ἐν τοῖς ὁρώσι πρὸς ἀμυναν, ὅτι καὶ ἐν τοῖς παθοῦσι, καὶ οἱ τῆς Ἄγαρ. Τὰ γὰρ κατὰ Νικαίων πάθη, καὶ ὅσα οἱ Προυσαῖς ἐτελεσαν, ἤφανετο καὶ ἐκείνης, καὶ εἰς πολὺ ἐχθίστην ἡμῖν ἐνέγραψαν. Πολλοὺς γὰρ καὶ τῶν αὐτῆς ἐπιδέξαντες ἢ Νικαία, καὶ δὲ καὶ ἢ Προῦσα μετὰ πολυπόνον ἄλγεον μεταωρισθέντας εἶδον, ὅθεν ἴσται καταβῆναι εἰς ἔξην καὶ ταχὺ καὶ οὐκ ἴσται.

μζ'. Καὶ οἷα μὲν ἐντεῦθεν οἱ Ἀνατολικοὶ Ἰσπαθον, εἰς μνήμην, εἰ καὶ μὴ μετ' ἐγκωμίων τοῦ Ἀνδρονίκου, συγγραφέντος ἑτέρου, ἐκχειρίαν τε ἄγων ἱκανὴν, ἀλλὰ καὶ θαυροῖς πλουτῶν· ἡμᾶς γὰρ ἐπελιπόν καὶ αὐτὰ. Ἡμῖν δὲ οὐκ ἐκείθεν συνέπεσον, καὶ ὡς ἡ τοῦ Ἀνδρονίκου, ὁμαλῶς λέξει, οὐ προσηνεύει καθίστατο καὶ ἡμῶν ὁλεθρία, φράσεων ἐρχομαι, οὐ πρὸς εὐρύλογίαν οὐδ' αὐτὰ, μὴ καὶ πλατὺ μάλα βιβλιογραφῆσαι ἀνάγκη ἐν ἐρήσει, ἀλλ' ὡς πρὸς ἐκκλησιαστικὴν τῶν πεπραγμένων ὑπόδειξιν.

μη'. Οἱ βλαδέντες ἐκείνοι, οἱ πολλοὶ, οἱ ποικίλοι, οἱ πολὺγλωσσοι, διασπαρέντες ἄλλοι ἄλλοθεν, εἰ τις φρήτηρ ἐκ Πίσης, εἰ τις ἀπὸ Γενούης· τὸ τῶν Τούσκων φύλον, καὶ τι Λαμπαρδικόν· οὐκ ἀπαλλετο δὲ οὐδὲ τὸ ἐκ Λογγιβάρδων βλαδέν, οὐδ' ὅσα ἄλλα· οὐ μὴν δὲ ἄλλα καὶ τῶν Εὐγενείας ἐπιτεταγμένων. Μαλίστος δὲ τις, καὶ Δαλασηνός, καὶ Κλάδων, καὶ τινες τοιοῦτοι τῶν τῆς ὑπεριμένης, πρὸς δὲ καὶ θεραπευταὶ ἀρχόντων, οὓς δὲ Ἀνδρόνικος φασίως δέδετο· οὗτοι δὲ, καὶ ὅσοι δὲ ἄλλοι ἐν ὁμοίᾳ κακοῖς ἦσαν, ἐπρέσβευσαν παρὰ πολλοὺς τῶν μέγιστα δυναμένων, περὶ τε τῆς ἐφ' ἡμᾶς λήξεως, καὶ τὰ ἱερία. Καὶ οἱ μὲν τὸν σουλεῖν ἠρέθισαν, καὶ πλείω περὶ ἰσχυροῦς εἰς δυσωπίαν τὸν τοῦ βραχυβίου βασιλέως Ἀλεξίου θάνατον, ὅπερ ὥφειλε πιστὰ διὰ τὸν πατέρα Μανουὴλ ὁ τῶν Ἀγαρινῶν ἱθναρχος· ἑτέροι δὲ τὸν ἐν Ἀντιοχείᾳ προκαθήμενον, τὸν τε κατὰ κόσμον, καὶ τὸν ἐκκλησιαστικῶς· ἄλλοι δὲ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ζηλοῦντα βασιλικῶς ὑπὲρ τοῦ καλοῦ. Ὑπερίεστην δὲ ἄρα καὶ τούτῳ τῷ ἀρχοντι ὁρθεῖν ἀγάπην καὶ ἐπικουρίαν μετὰ τὸν Μανουὴλ ἀδικουμένων τῷ υἱῷ Ἀλεξίῳ. Αἱ δὲ ἐντρεχέστεραι τῶν πρεσβείων περὶ τὰ καθ' ἑσπέρην ἐξεταζοῦντο. Καὶ ἐλιτάζετο πρὸς μὲν τῶν ὁ τῶν ἐν μεγάλῃ Ῥώμῃ ἀρχιερατικῶς ὑπεριστώ, καὶ εἰ τις ἄλλος παρ' αὐτῷ καὶ κατ' αὐτὸν ἰσχυρὸν· πρὸς δὲ τῶν ὁ Γερμανικῶς φύλαρχος. Ὁκλείτο δὲ πρεσβευτικῶς καὶ ὁ πολλὴν τὴν ἐξουσίαν Ἀλαμανός. Καὶ οὐδὲ ὁ Μαρκεσίος ἡσυχῇ μένειν ἀφίετο, καθάπερ οὐδὲ ὁ τῆς Οὐγγρίας κρῆλης· καὶ ὅς δὲ ἄλλος ἰσχυρὸς περὶ οὓς. Καὶ ὅπως, ἐνθα περιήγησις ἀρχικῶν ὀνομάτων, ἐκεί ἀπέβλεπε αὐτοῖς τὸ δεδομένον τῆς ψυχῆς· καὶ οἱ ἐνήργει πρὸς πειθῶ.

A minibus Constantinopolim denudari. Salis ergo ille erga omnes erat; non vero omnes erant illi dissimiles odio. Odium enim odio reddentes gloriabantur, non quidem juxta Evangelium hoc facientes, sed juxta imperatorium exemplum. Coadunantes se ad vindictam contra unum agere volebant, vicissimque molestare eum qui imperat. Erant vero qui vindictam desiderabant, quia erant qui fuerant passi, et Agar filii. Quae enim Nicæenses atque Prusenses sustinuerunt, accenderunt eam fonestissimamque nobis reddiderunt. Nicæa enim itemque Prusa post durissimam expugnationem multos electos hujusmodi homines in aere sublato viderunt, unde in infernum rapidus et miserandus est descensus.

B 47. Qualia deinde Orientales fuerint passi, in memoriam, etsi non in laudem Andronici, alter conscribat, inducias justas agens, sed rivos lacrymarum movens; hæ scilicet deerant nobis. Qualia vero inde nobis evenierint, et quomodo Andronici, ut eadem intentione soni dicam, non benignitas tetigerit quoque nos mortaliter, narraturi jam sumus, ne hic longius quam alibi sermonem protrahamus; non enim magnum librum scribendi necessitas incumbit nobis, sed adumbratim facta demonstrandi.

48. Qui læsi fuerunt multi, varii, linguarum diversarum-periti, alij alio dispersi, si qua tribus ex Pisa, si qua Genoensis; tribus Tuscorum atque Lombardorum; non enim oblii sumus quod passi sumus ex Longibardis, nec alia similia; nec vert alias deputatorum nobilium. Quidam vero Mallinus, et Dalasenus et Glado, ac quidam hujusmodi secundi ordinis, præterea ministri quoque magistratum, quos Andronicus male tractavit; hi quidem et quicumque alii in malis paribus erant, legati ierunt ad multos potentissimorum, ad Orientis et ad Occidentis finium regiones. Plerique irritaverunt sultanem referentes juvenis Alexii mortem præmaturationem imperatoris, cui fidem debebat propter Manuelem patrem Agarenorum rex; alij vero eum qui regnabat Antiochiæ et per orbem, illumque qui præerat Ecclesiæ; alij etiam eum qui Hierosolymis regis titulo militabat pro bono. Hi reges igitur post Manuelem filio ejus Alexio injuste habito amorem et eam merito debebant. Celeriores vero legationes Occidentis partes viserunt. Rogabat quoque pro hujusmodi qui Romæ magnæ archiepiscopio præest, ac si quis est prope illum potens; pro aliis dux Germanorum. Movebatur vero legatione multus potestate Alemanus. Nec Marcesius tranquillius poterat manere, nec Hungariæ dux, nec quicumque vicinæ princeps. Ac ubique, hic descriptio principum nominum, ibi si vita deerat respiciebatur ad illos, pedesque statim currebant, ac lingua loquebatur simul, ac pro persuasionem operabatur.

πδδς αὐτίκα ἐρχον, καὶ ἡ γλώσσα ἐλάλει, καὶ

49. Maxime ejusmodi plebem expertus fuit A seu rex seu tyrannus Siciliae, sicut Dionysii qui in historia memorantur, atque Phalarides, alique multi, quorum regnum tyrannicum et erat et dicebatur. Ibi qui primus per vim regnaverat, et nomen Romanum comitis in nomen regis commutaverat, Rogerius erat, vir celer, ac maxime strenue agens, interque multos alios maxime loqui de se dedit scriptoribus. Secundus vero post illum tempore, manu ac fortuna, filius illius, nescio quomodo sit appellandus; hic adhuc vivens (Guilielmum eum dicunt), vir magis consiliis, sed parva executione, quippe qui pauca gessit, perpetuo usus infortunio ei, sicut observavit Aristoteles, in plerisque tertius generationibus tyrannorum familiam primum florere, deinde emarcescere frequens experientia demonstravit. Ille vero, cum bene sortitus sit sibi, forte credebat fore ut non solum non marcescat, licet tertius generatione, sed etiam fructum referat. Ompino enim in nobis bene fortunatus fuit.

50. Guilielmus ergo ille odium, puto, nutriebat, quod Manuel exercitum suum iudicat, multumque vexatum percusserat, simul ac affectabat antiquum patrimonium in litore maris situm prope Constantinopolim, quod imperfectum reliquerat pater. Simul igitur inflammatus memoria Manuclis qui terra marique Siculos aggressus fuerat (utrumque enim exorsus erat, magno quidem consilio capto, fortuna vero belli ceciderat), suscepit legationem Andronici inimicorum, quibus imperare gloriabatur Alexius Comnenus, qui quoque peregre multum longumque fecerat iter. Præter alios populos regiones Tauricorum ac Scytharum peragraverat, multis laboribus propter Andronicum toleratis. Verbum præsertim Siculus, oppis quoque suis terram mareque replet, quasque nubes jam imminuent Megalopoli, et qua profundens mortem Andronici exercitum subvertens est, interea magna operante, hacque subem persequente Alexio Comneno. Dicebat enim atque credebat penes ipsammet adesse omnem gentem Romanam, sincereque ipsum amare; nec ullos a se alienatos esse, sed simul iuvare seu ad observandum seu ad provocandum indicio, statimque in subdilectionem sibi ipsos tradituros confidentes. In his vero verbis latebat hoc consilium; scilicet, cum ita se haberent, ita diligere sibi quæ invicem intimos animi sensus aperuissent, illum imperaturum esse, Andronicum vi amoto, rotæque via sic adhuc prætermissa. Etiam rex Siculus aliud voluit, atque ut adversus ceteros Siciliam regnumque ipsius obfirmaret, proficisci Megalopolim statuit.

51. In his vero tale quid evenit. Post maximam nostram calamitatem vidimus virum quemdam decenti habitu, largiore nigro colore, optime vestium ompino more Latino præter barbam longam; qui videbatur quasi missus a superioribus ecclesiasticis,

ΜΘ. Μάλιστα δὲ τοιοῦτον ἐπειράθη δόλου ὁ τῶν Σικελῶν εἶς ῥήξ, εἶς τύραννος, ὡς οἱ Διονύσιοι καὶ ἱστορίαν βεβαιούνται, καὶ οἱ Φαλάρειδες, καὶ ὅσοις δὲ ἄλλοις τὸ ἐκείνῳ ἀρχεῖν τυραννεῖν καὶ ἦν καὶ ἐλέγτο. Ἐνθα ὁ πρῶτος πρὸς βίαν κατάρξας, καὶ τὸ Ῥωμαϊκὸν ἐκεῖνο κομητᾶτον εἰς ῥήγατον μεταγράφας, Ῥογέριος ἦν, ῥέκτης ἀνὴρ, καὶ τῷ ὄντι δραστήριος, καὶ ἐν τοῖς ἐκείνῳ πολλὴν ἱστορίαν ὅπερ αὐτοῦ περιεχόμενος· αὐτὸς δὲ μετ' ἐκεῖνον καὶ χρόνῳ καὶ χειρὶ καὶ τύχῃ, παῖς ἐξ ἐκείνου, οὐκ οἷδ' ὅπως ἤκων τοῦ ὀνομαζέσθαι· ὁ δὲ ἀπὸ ζῶν (Γαλιέμον ἐκεῖνόν φασιν), μεγαλειότηδος μὲν τὴν ἔρσειν, μικροτελετῆς δὲ ἐν ταῖς ἐπιβολαῖς. Ὅλγῃ μὲν γὰρ τινα ἡνδραγαθοῦτο, τὰ πλείω δὲ ἐπταίσι. Καὶ ὡς μὲν κατὰ τὴν σκέψιν Ἀριστοτέλους εἰς τριγωνίαν τὰ πολλὰ τὰ τυραννικὴν φύλον ἀνθῶν, εἶτα μαραινέται, συγχῇ παῖρα παρέδειξεν. Οὗτος δὲ, οἷς ἀπὸ αὐτοῦ αὐτῷ ἐπέτρευσεν, οἷστο ἂν τάχα οὐ μόνον οὐκ ἀπανθήσαιν, τρίτος ὢν αὐτὸς τῷ γένει, ἀλλὰ καὶ κάρπιμος ἐσεσθαι. Πάνυ γὰρ ἡμῶν κατεστυχῆσεν.

ν. Ὁ δὲ οὖν Γαλιέμος οὗτος ὅσον τε, εἰμαι, τρέφων, οἷς ποτὶ ὁ Μανουὴλ κατεσπράττεται τῆς αὐτοῦ, καὶ πολλὰ καὶ ἀλύπητος καὶ εὐλοφῇ, καὶ ἅμα καὶ ζῆλῶν πατρικὴν διὰ θαλάσσης ὁρμὴν ποτὶ παλαιὰν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἣν ὁ πατὴρ ἀνέγνωτον ἐξετάσσειεν· ἡμῶν δὲ καὶ συνάφας εἰς νοῦν τὴν καὶ διὰ γῆς καὶ διὰ θαλάττης μελέτην τοῦ Μανουὴλ κατὰ τῆς τῶν Σικελῶν (κατὰ μὲν γὰρ ἐκεῖνος ἐπεχείρησε, καλῶς μὲν ἐπιβαλὼν πράγματι, κατακυβευθεὶς δὲ τύχαις πολέμου), προσέταται τὴν πρεσβεῖαν τῶν τοῦ Ἀνδρονίκου ἐχθρῶν, ὧν κατάρχειν ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος ἠγγαίετο, πολυπλόκητος καὶ αὐτὸς, καὶ μακρὰ περιουσίας· εἴς γε πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ διὰ Ταυρικῆς καὶ Σκυθίδος γῆς εἰλθεῖν, διὰ τὸν Ἀνδρόνικον κυρία ἔκαμε. Καὶ τυγχάνει βαλὼν ἔπος· ὁ Σικελὸς, τὴν τε ζῆρὰν τὴν τε ὑγρὰν ἐμπλήσαι τῆς κατ' αὐτὸν δυνάμεως, καὶ οὖν τινα νέφη στρατοῦ ὑπερστήσαι καὶ αὐτῆς τῆς Μεγαλοπόλεως, δι' ὧν ἐπιδρέξας ὀλεθρον κατακλύσει τοὺς ἀμφὶ τὸν Ἀνδρόνικον· φεσφόντος ἑνταῦθα μεγάλα, καὶ τὰ τοιαῦτα νέφη συναλαμβάνοντος καὶ τοῦ Κομνηνοῦ Ἀλεξίου. Ἐλεγε γὰρ, ἀλλὰ καὶ ἐδέξατο, πρὸς αὐτοῦ εἶναι τὴν πᾶσαν Ῥωμαῖδα, καὶ φιλεῖν αὐτὸν εἰς τὸ γνῆσιν· καὶ μὴ ἂν ἀφέξοιτο τινος αὐτοῦ· ἀλλ' ἅμα ἢ κατεῖδεν ἢ μηνύματι ἐρεθισθῆναι, καὶ αὐτίκα ἐπιδοῦναι κατακλύποντας αὐτοὺς εἰς ὀπταγῆν. Ἐνεκρύνετο δὲ τοῖς λόγοις τοῦτοις καὶ νοῦς, ὡς οὕτως ἔχον, καὶ οὕτω φιλούμενος, καὶ εἰς τὰ ἐκείστων παραδύομένος σπλάγγνα, βασιλεύσει αὐτὸς, ρίψας τὸν Ἀνδρόνικον, παραγόμενος κἀνταῦθα τῆς ἐρῆς. Ὁ γὰρ Σικελὸς ῥῆξ ἄλλα ἤθελε· καὶ Σικελίαν μὲν καὶ τὸ κατ' αὐτὴν ῥήγατον ἐτίροις, ὡς φασιν, Μεγαλόπολιν μεμελέτησε.

να'. Συνέπεσε δὲ τὴν ἐν τοῦτοις καὶ τοιοῦτον. Ἐδομένῳ ἡμῖς μετὰ τὴν ἐν ἡμῖν μεγίστην δυσπραγίαν ἀνδρα τινὰ εὐσταθῆ, μελαγχρῆ πρὸς βάθος, ἐσταλμένον εὐ μάλα τὰ πάντα κατὰ Λατίνους, πλὴν ὅσον βαθυγύνειον· ἐσχηματισμένον μὲν ὡσεὶ καὶ ἀποστο-

λικώς, λεγόμενον δὲ ὑπερπόντιον εἶναι. Ἡ δὲ ψῆμα
καὶ ἱππότην δεξιὴν αὐτὸν εἶχεν, ὡς καὶ ὁ εὐγενὴς
ἵππος ὑπομαρτυρεῖν ἔφηται, ὃς αὐτὸν ἔφερε, καὶ οἱ
ἐκείνου ἐξελεγμένοι, ὅτε ἦτοτο ἐπιτικός. Ὑποσχέτο δὲ
τὸ κατὰ ζῶντην αὐτῷ εἶδος καὶ ὁπλίτην αὐτὸν εἶναι.
Ὅτε τὸν μοναχὸν ἐφύδατο, εἰς ὃν ἐπιπολὴς ἔχρω-
μάτιστο. Ἀλεξίου δὲ κλησὶν φέρων, Σικουνητὸν
ἐαυτὸν ἐπεκάλεε Φιλαδελφεύην, ἄλλα τινὰ πρὸς ἐτέ-
ρων καὶ γινωριζόμενος καὶ λεγόμενος. Οὗτος ὁ ἄν-
θρωπος, ὅστις ποτὲ καὶ ἔστι, πλέον τῶν ἄλλων κατὰ
γε πονηρὰν μέθοδον τὸ πῦρ τοῦ καταβαλόμενου
ἡμῶς πολέμου ἐξημέμωτο· εἰς αἰθέριον. Ἦν μὲν
γὰρ ὁ θαυρῶν ἄξιος βασιλεὺς Ἀλέξιος καίματος,
ὡς ὁ Ἀνδρόνικος ἔθετο· αὐτὸς δὲ ὁ μοναχὸς οὐκ
οἶδα σαφῶς ὅθεν κλέσας εἰς τὰ ὑπὲρ τὸν Ἀδριαν
ἔθνη, ἐπεδείκνυε τινα παῖδα, ἐς ὅροιον τι καὶ ὅρας
καὶ ἡλικίας ἦκειν φαινόμενον τῷ βασιλεῖ Ἀλεξίῳ.
Καὶ ἦν μὲν, φασίν, ἐκεῖνο παιδίον ἀγροικιδὸν ἐκ πο-
θεν Βαγεντίας· αὐτὸς δὲ ταῖς ἡμῶν ἀμαρτίας τὸ
τοιοῦτον σόφισμα διδάχθεις, καὶ παρίστατο δουλι-
κώτερον τῷ ἀγενεῖ ἐκείνῳ παιδίῳ, καὶ τοὺς πόδας
ἔνιπτε, καὶ ὅσα ἄλλα πρὸς ὑπηρεσίαν, ἐτέλει ὡς ἐπὶ
βασιλεῖ, ῥαδιοουργῶν κατὰ πονηρίαν, καὶ ἀναδιδά-
σας, ἐκείνον βασιλεῖα ἐαυτὸν ἐπιλέγειν, καὶ θαρρύν-
οντας, καὶ ἔγκλεισέσθαι τοῦτ' ὅσα καὶ δούλῳ, καὶ
ἀπειλεῖσθαι δριμύτερον. Καὶ βασιλικὴν αὐτῷ σκη-
νὴν οὕτω πηξάμενος, περιέφερεν ἐξ ἔθνους εἰς ἔθνος,
καὶ μάλιστα εἰς ὅσα κακῶς διέθετο ὁ Ἀνδρόνικος.
Καὶ συνέκλεισε τραγικώτερον· καὶ σκηνοδατῶν δι-
κίαν μεγάλην ὡς ἐπὶ βασιλικῷ τοῦτ' παιδίῳ ὀφειλο-
μένην ποσὴν φίλαν ὑπὸ Χριστιανῶν ἀγαθῶν, προ-
καλεῖτο εἰς ἄμυναν, ὑποδείκνυον κατὰ τὸ εἶδος καὶ
σημεῖα τριχῶν θαντότητα, ὀδόντος λεῖψιν, ὅποιαν
τινὰ καὶ ὁ ἀληθὴς Ἀλέξιος ἐκεῖνος δυσπραγεῖν ἐ-
λάχε, βλέμματος ἐμδριβεῖται ὥστε καὶ βασιλικῷ,
πλάσιν σώματος εὐπαγῇ, καὶ ἦν μάλιστα τὸ ἀγρο-
ικιδὸν εὐδοκίμως· ἔχει, καὶ ἄλλα τινὰ. Καὶ οἱ δυσ-
ποῦμνοι διετίθεντο πρὸς πένθος, καὶ ἡλίου, ὅτι
μὴ ἐξακριβοῦν ἔχοντες, οἱ ἐμπρόσθαι τῇ διακρίσει
τῶν σημείων τοῖς ἔθνεσιν ἢ κατὰ τοῦ Ἀνδρόνικου
μῆνις. Ὅθεν καὶ ἀπανούργως παιδόμενοι τὸν παῖδα
βλέπειν Ἀλέξιον, ὃ καὶ ὁ ἐξ ἀγροικῶν οὗτος παῖς
ἐτέθη καλεῖσθαι, κατέκυπτεν εἰς προσκύνησιν, ἡσπά-
ζοντο, μετέωρον ἦγον, ὅροις ἐδεξιοῦντο πολλοί· ὃ
δὲ κατεῖπα ὁ μοναχὸς, ἀπεκβαίνων βαρύπλοτος, οἱ
ἐμπορικῶς τὸν παῖδα καπηλεύων ἐχρηματίζετο. Καὶ
ἡ μὲν ἀλήθεια οὕτω λαβούσα ἐνδόμυχος ἦν, τὸ δὲ
ψεῦδος ἐκινῆσαν ἐξεθύμωσε· τὰ ἔθνη πρὸς ἄμυναν·
οἱ φθάσαντες ἀνέθισαν αὐτοῖς ὅρκους εἰς πίστιν τῷ
τῷ Μανουῇ καὶ τῷ διαβεβαμένῳ αὐτὸν υἱῷ Ἀλεξίῳ.
Ἡθῆη δὲ καὶ πρὸς τὸν ῥήγα Σικελίας ὁ τοιοῦτος
πλαστὸς βασιλεὺς. Καὶ ὁ μὲν Κομνηνὸς Ἀλέξιος, ὁ
τὸν Σικελὸν ἐρεθίσας, ἤλεγχε τὸν ἀγροικῆν τοῦτον
παῖδα, ναὶ δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ· εἰ δὲ ἐκ τῶν ἐθνῶν
ἐδεξιοῦντο, εἰ ὅτι μάλα καὶ ἀπρηξωμένως ἐπι-
σταςαι αὐτὸν ἐκείνον εἶναι τὸν παῖδα τὸν Μανουῆλ,
ὑπὲρ οὗ καὶ ἀποδυνάμεισθαι αὐτούς. Τέλος δὲ ὁ μὲν
Σικελὸς, εἰ καὶ ἐπέγνω, φασί, τὸ ἀληθές, ὅμως πει-
σμονὴν ἴδων ἔχων, καὶ τοῦ θρόνου Κωνσταντινου-

A dixitque se esse maxime fulgatum. Ex fama
eques dexter erat, quod et nobilis equus testari vi-
debatur, qui eum portabat, ut evolutiones quoque,
cum equo insideret. Gladius quo cinctus erat mili-
tem esse quoque spondebat. Sic monachum simula-
bat, cujus habitum portare cernebatur. Alexii no-
men serens Sicunterum Philadelphium se vocabat,
quibusdam aliis nominibus prater cetera agni-
tus et nominatus. Hic homo, quiquis sit vel fue-
rit, prae ceteris, funestis artibus in aera sufflavit
ignem belli quo accensi sumus. Etenim lacrimabi-
lia Alexius imperator mortuus erat, cum erigeretur
Andronicus. Hic monachus qui, nescio unde, na-
vigaverat ad regiones supra mare Adriaticum sitas,
quemdam puerum monstraverat satis specie ac
aetate similem imperatori Alexio. Illum puerum
fuisse dicunt ruricolam oriundum Bagostia, et qui
nos propter peccata nostra hanc machinationem
docuisset, coram hoc puero ignoti generis ut sub-
jectus astabat, pedes lavabat ejus, et alia multa
reverentiae causa, officia haec praestabat quasi im-
peratori, maximo dolo agens, cumque notum fa-
cisset se illum regem eligere, ausus est et illum
hortari dureque etiam illi minari. Illi quoque post-
quam tabernaculum imperatorum fixisset, de gente
in gentem eum ducebat, praesertim in eas quae aver-
sabantur Andronicum. Exclamabat autem modo tra-
gico, palamque damnabat magnam iniquitatem
quasi in imperatorium hunc puerum cui deberetur
fides ex animo a bonis Christianis, incitabat eos
ad vindictam, ut signa demonstrans, flavos capil-
los, dentis lacunam, quae quidem huic vero Alexio
acciderat, gravitatem aspectus quasi imperatorii,
formam tandem corporis bene constitutam, quam
imprimis habet ruricola, et alia quaedam. Homines
aegre ad luctum dispositi erant, miserebanturque,
eo quod non satisfaceret discernere poterant, quibus
oblata erant signa apta ad iram adversus Androni-
cum revocandam. Unde simpliciter credentes pue-
rum Alexium videre in hoc puero qui ex medio ruri-
colarum venerat ut agnosceretur, prout veneraban-
tur eum, amplectebantur, in alium extollebant,
donis cumulabant, quae accipiens monachus, dives
discedebat, atque ex illis pretium percipiebat pue-
rum cauponando. Et veritas quidem sic invo-
luta latebat, mendacium vero superstes gentes ad
vindictam excitabat; quidam jam se devinxerant ju-
ramentis ad fidelitatem erga Mannelem eumque qui
illi successerat Alexium, filium ejus. Hic pseudo-
imperator ad regem Siciliae ductus est. Alexius
autem Comnenus, qui regem Siciliae jam excitaverat,
amovit hunc ruricolam puerum, et qui cum illo
erant; sed qui erant ex aliis gentibus, eo quod
accurate agnovissent, asserabant filium esse Ma-
nuellis seque ipsius causa esse mortuos. Denique
rex Siciliae, etsi dicunt, verum cognoverit, fidem
propriam habebat, thronique Constantinopolis ca-
pidus erat. Ethnicis vero imperatoris Alexii, idol-
um pro simulacro ferebant (obtentum enim fi-

lum Sicilia probat agri esse alumnium), volebantque constituere hoc simulacrum in imperatorem adversus Megalopolitanos superbientes, adversum nos audacia magna moventur. Hæc impedimenta gravissima erant ut apparet ex optimorum sententiis, episcopi Panormitani in Sicilia episcopique Messinæ et aliorum, qui omnes quod rectum erat tantum videbant sanæ mentis regula seipsos dirigentes, ita ut iudicarent non licere comitem Siculum agnoscere imperatorem universalem qui olim ut dux subditus erat Constantinopoli, causamque huius belli non justam esse. Etenim, quævis qui regit Constantinopolim peccaret vel cade, vel tyrannide, quid causæ daretur regi qui circumscriptus in Sicilia? Alioquin omnis principatus, cum male successit inceptum, in periculo esset ne dirigeretur ab alio principatu auxiliari, sive disciplinæ sive servitutis causa.

52. Attamen Alexio Comneno totis viribus intendente ut quam citissime Constantinopolim regi Siciliæ traderet, quasi imperite inter manus retineret, sit motus multarum gentium Siculum eligentium et unanimiter proclamantium. Thesaurus publicus tunc illi aperitur non admodum divitiis, tumque mari committit longas naves ac cæteras, alias tandem plus quam ducentas equos vecturas. Sub pedibus equitum electorum resonat tellus, et ipsuper milites portabat undique fœderatos. Dicunt autem circiter centum viro coadunatos esse et alios multo plures; ex his autem et illis quosdam paucos cum elegisset, cæteros neglexit. Erant quoque illi equites, numero trecenti, qui possint, unusquisque restituere in bello nullo modo Comneni dissimiles. Illic solus hoc imperium se brevi occupaturum fore credidit, tantum pedibus equi confusus et ut passeris nidum illud capere tentaverat; verbo quidem Siculo regi, reapse vero sibi. Videbatur enim (nescimus quomodo), sicut antea exposuimus, simul ubique pervulgari, omnes oculos Romanorum in ipsum ut in solem converteri, eique soli se submittere.

ἐπιγράφετο, φυγῇ δὲ αὐτῷ. Ἰνδάλλετο γὰρ (οὐκ ἐκφαίνεσθαι πού, καὶ πάντας εὐθὺς τοῖς Ῥωμαίων αὐτοῦ μόνου γίνεσθαι.

53. Terra Latina sensim emittebat multitudinem tantam militum quæ utique nos terrebat. Veniunt omnes e terra Illyriorum, quæ terminus est imperii Romanorum ad sinum Adriaticum; postquam autem circumdedissent, quæ ibi sita est, metropolim, Dyrrachium, facile occupant eam, ut ita dicam vocis sono, secundum Andronicum, et alii dicunt ubique, traditum (sic enim ille sua curabat, non sibi, sed aliis destinans, quæ scilicet ex illo terræ Romanæ contigerunt), revera autem ab illo ipso traditam. Etenim paulo ante misso eive Romano, quem pulcher Ister emittens quasi triste effluvium contra Constantinopolim, pro his temporibus ut illius esset gener servaverat, incolas

πολέως ἐπιστρεφόμενος· οἱ δὲ ἰθὺνικοὶ Ἀλεξίου βασιλέως εἰδὼλον πρὸ τῆς φαντασίας φέροντες (τὸν γὰρ δηλωθέντα παῖδα ἢ Σικελία ἔχει ἀπαιεγχομένην θρέμμα εἶναι ἀγροῦ), καὶ ἐγκαταστήσαι τὴν φαντασίαν εἰς βασιλέα τοῖς Μεγαλοπολίταις φρουραττόμενοι, κινουμέναι κατ' ἡμῶν θάρσει πολλῷ· καὶ ταῦτα κωλύμενης οὐκ ἔστι μὴ σταθερὰς, ὥς ἐξῆν, ἀναφανισμένης ἐκ τῶν κραιπνῶν συμβουλῶν, τοῦ τε ἱεράρχου, πασι, τοῦ κατὰ Σικελίαν Πανόρμου, καὶ τοῦ τῆς ἐκείσε Μεσσηνίας, καὶ ἐτέρων, ὅσοι τὸ δέον συνεύρων, ἀγχινοίας τε στάθμη ἀπορροῦντες αὐτοὺς εἰς προόρασιν τοῦ μὴ ἂν ἐξέλθαι τὸν Σικελὸν κόμητα εἰς κοσμητὸν ἐγγραφῆσθαι βασιλέα, ὅς ποτε τῇ Κωνσταντινουπόλει δοῦξ ὑπέκειτο, καὶ τὸ μὴδὲ εὖ ἔχειν λόγον τὴν τῆς μάχης πρόφασιν. Τί γάρ, εἴπερ ὁ τὴν Κωνσταντινουπόλιν διέπων ἑξαμαρτάνοι, φονεύων ἢ τυραννῶν, δίκας ἂν δίδοι τῷ παραγγράπτῳ ῥῆγί τῷ ἐν Σικελίᾳ; εἰ μὴ ἄρα πᾶσα βασιλεία, παλαιοῦσά τι κατὰ βίον, εὐθύνεσθαι κινδυνεύει πρὸς τοῦ ὠρεγμένου, ὥς εἰ καὶ ἐπαιδαγωγείτο ἢ ἰδοσκέετο.

νβ'. Καὶ ὅμως, τοῦ Κομνηνοῦ Ἀλεξίου ἀπισχυρισμένου τὴν Κωνσταντινουπόλιν παραδοῦναι ῥῆον τῷ ῥῆγί Σικελίας, ὥς εἰ καὶ ἐν χειρὶ αὐτὴν ἔσφιγγεν ὁ ἀπάλαμνος, γίνεται κίνησις; πολυεθνὴς ἀπαιεγμένη τῷ Σικελῷ, καὶ αὐτὸν προγράφουσα κεφαλαιωτήν. Καὶ ἐκκαλοῦνται θησαυροὶ τῷ μὴδὲ μεγάλας οὕτω τι τὰς προσόδους ἔχοντι. Καὶ τῇ μὲν θαλάσῃ ἐπίστρεψαι νῆας μακρὰς ἐτιροίας τε, καὶ ἰσχυροὺς ὑπὲρ τὰς διακοσίας· τῆς δὲ γῆς κατεκράαιναν ἰππικὸν ἐπιλέκτον, οὐ μόνον ἐξ ὧν συνεκροτέτο αὐτὸς, ἀλλὰ καὶ ἄλλο παντοδαπὸν σωματικόν. Καὶ λέγεται, ὥς ἑκατὸν ποδὲν λόγου χάριν ἐπιβρέοντων εἰς σωμαχίαν, καὶ αὖ ἐτέρωθεν πλεόνων, ἢ καὶ τοσούτων, ἢ καὶ εἰς ἑλαττον ὑποδιδασκομένων, βραχεὶς τινὰς ἐκείθεν ἀποκρίνων, τοὺς λοιποὺς ἐξηθέριζε. Καὶ ἦσαν οὕτως αὐτῷ εἰ ἰππῶται οἱ ἀλαζονεύεσθαι, κατὰ τὴν ἐν αὐτοῖς φύσιν τριακισίων ἀνδρῶν ἑκατὸς ἂν τὰ κατὰ πόλεμον στήσισθαι, οὐδὲν ἀπεσικόντες οὐδ' αὐτοὶ τοῦ Κομνηνοῦ· ὅς μόνος ἰδέεζε τὴν τοσούτην βασιλείαν ταχὺ καταλήψεσθαι, βραχὺ κατ' αὐτῆς παρακαλῶν τὸν ἴππον, καὶ κατακτῆσθαι αὐτὴν χειρισάμενος, ὥστε καὶ στρούθοι φωλεόν· λόγῳ μὲν τῷ Σικελῷ, ὃν καὶ γνησίως αὐθέντην οἶδαμεν, ὅπως, καθὰ καὶ προεξεθέμεθα, ἔμα τε ὀφθαλμοὺς εἰς αὐτὸν ὥς ἦλιον ἐπιστρέφειν, καὶ

νγ'. Ἐξέρπεν οὖν ἡ Λατίνη γῆ πλήθος οὕτω πολὺ στρατιᾶς, ἀπ' ἱκανοῦ ἡμᾶς ἐκποδοῦν. Καὶ γίνονται πάντες τῆς Ἰλλυριῶν ἡπειρώτιδος, ἢ περιματίζε τὰ Ῥωμαίων εἰς τὸν Ἀδριανὸν κόλπον· καὶ περισχόντες τὴν τῶν ἐκείσε μητροπόλιν, τὸ Δυρράχιον, ἀπονητὶ ἀποχειροῦνται, καὶ ὥς εἰπεῖν αὐτοῖς· κατὰ μὲν τὸν Ἀνδρόνικον φάναι προδεδομένην ὕπ' ἑλλων εἰς τὸ πᾶν (οὕτω γὰρ ἐκεῖνος ἰδεόμενος τὰ κατ' αὐτὸν, οὐκ αὐτῷ, ἀλλ' ἐτέροις ἐπιγράφων, ἃ ἰδουσχεῖ δι' αὐτὸν ἢ Ῥωμαῖς γῆ), πρὸς δὲ ἀλήθειαν ὅπ' αὐτοῦ ἐκεῖνον πρόδοτον. Καὶ γὰρ τοὶ πρὸ βραχείων χρόνων Ῥωμαῖον τινα στεῖλας, ὃν ὁ καλὸς Ἰστρος φαῦλην ἀπόρροϊαν ἐναπερευζάμενος, εἰς Κωνσταντινουπόλιν γαμβρὸν ἐκείνῳ ἐφυλάξατο ἐν

τοὺς τότε καιροὺς, τοὺς ἐν τῷ Ἀνδρραχίῳ ἀνθούοντας Ἀ
ἐμάραντος πλούτου ἔρωσι, ὅποιος ἐκεῖνος πλούτων
ἀντικρὺς τὰ τοιαῦτα μὴ κορνεύμενος. Κάντισθεν
ἡ πόλις κακυνθεῖσα, καὶ μὴ πᾶν γενναῖος ἀντι-
σχοῦσα ἑλῶν, καὶ μαλακῶς ἐπαθεν ἐμπρημοῖς τε
καὶ λοιποῖς κακοῖς, ὅποσα φιλεῖ ἀνδρίζεσθαι πόλε-
μος, οὐ στησόμενος, ἀλλὰ προθησόμενος, καὶ ἐκ-
στήσων φόβῳ τοὺς ἐφεξῆς. Οὕτω δὲ ἑταλωκυῖα ἡ
τοιαύτη πόλις, ἐθρόησε μὲν εἰς πολλὴν καὶ ἡμᾶς, καὶ
ἔσοι δὲ ἄλλοι τὸ εὐεπιχειρήτον τοῦ ἐκεί διςπραγῆ-
ματος ἔμαθον· οὗς ἀλῶπει καὶ ἡ τοῦ ἀγαθοῦ στρα-
τηγοῦ Ἰωάννου τοῦ Βρανᾶ κατάσχεσις. Ὅς οὐ πολλὴν
περικείμενος στρατὸν, καὶ θυμῶς εἰς φυλακὴν τοῦ
φρουρίου παραδυσθείς, φόβῳ τοῦ βασιλέως Ἀν-
δρονίκου, μὴ καὶ προδότης ἐπικληθεῖς, καὶ εἰς
χεῖρας ἐκεῖνῳ πεσὼν, ἀπαχθεῖν τοῦ ζῆν, παρήχθη τῇ
λῶσει.

νδ. Καὶ ἐξαφόδαι μὲν οὕτω τοὺς περίεξ μέχρι καὶ
ἐς Θεσσαλονικὴν τὸ οὕτω ταχὺ τῆς ἀλώσεως ἐκεί-
νης, καὶ ὅτι, καθὰ τις ἂν εἴποι, τὸ τάχος τοῦ κα-
κοῦ ἐνδεκνύμενος, θατέρω μὲν τοῖν ποδῶν ἑκαστος
τῶν πολεμίων ἐπέβη τῆς Ἰλλυριῶν γῆς, θατέρω δὲ
κατανεπήδησε τῆς ἑχρῳωτάτης ἐκεῖνης πόλεως. Ὅτι
δὲ καὶ τὰ ἐκείθεν ἔως καὶ ἐς τὴν καθ' ἡμᾶς Μακε-
δονικὴν οὐδὲν αὐτοῖς ὁδοῦ προσέστη σκῶλον εἰς ἐμπό-
διον, ἀλλὰ τοῦτο τὰς ἀπάντων ψυχὰς ἐτόιμους ἔσχεσε,
τῶν κατ' αὐτὰς ἀπαλλάττεσθαι σωμάτων, οἷς ἐτα-
ράχθησαν. Οὐκ ἔστι γὰρ ὅπου συνήντητό τι δέσμα
ἐκείνοις, οὐ μέγα, οὐ μικρὸν, οὐ μέσον· ἀλλ' ὡς διὰ
λεῖων πεδίων ποταμὸς πληθῶν, ἐκεῖνος δὲ πεζὺς κατ-
έρρεε στρατὸς, ἔως ἡμῖν συνέμιξεν ἀσχυλτός. Ὁ δὲ
γε ναυτικὴς τὴν οἰκίαν τραπόμενος, ἔπλεε συνέλευ-
σόμενος ἐν καιρῷ μερίταις, καὶ κορυφώσων ἡμῖν
εἰς μέγα τὸ κακόν. Καὶ ὁσέτηρε τοῦ πεζοῦ ἡμέρας
τινὰς, εἰς ἐνδεῖαν, οἶμαι, τινὰς τε καθ' ἡμᾶς
οὐθενείας, τῆς τε κατ' αὐτοὺς ἰσχύος· ταύτης μὲν,
ὡς, εἰπερ ὁμοῦ ἐπῆλθον ἡμῖν, οὐκ ἂν οὐδὲ γούν μίαν
ἡμέραν ἀντέσχομεν· ἐκεῖνης δὲ, ὅτι καὶ μόνον τὸ
πεζὸν τοῦ στρατοῦ περικαθήμενον ἔχοντας, οὕτως
ἀρετώντες ἦμεν τῷ φαύλῳ στρατηγῷ, ὡς μηδεμίαν
ἐκδρομὴν εἶνα κατ' αὐτὸν γενέσθαι στρατωτικὴν,
ἀλλὰ φυλάττεσθαι τῷ ῥήγῃ τοὺς ἐκεῖνου εἰς ἀβ-
νυόμενον ἀπρονόμευτον, καὶ οἷον μὴ παθεῖν κολο-
δωσιν.

νε. Καὶ ὁ μὲν πεζὺς λαὸς περιεκάθεισε καθ' ὥραν
ἀρίστου τὴν καθ' ἡμᾶς πόλιν, Ἀυγούστου μηνὸς ἄγον-
τος ἔκτην ἡμέραν, καθ' ἣν ἡ ἐνδεχὸς κοίμησις τῆς
πανάγνου Θεομήτορος μνημονεύεται. Καὶ τότε δὴ
οὐκέτι φευκτὰ ἦν ἡμῖν· ἀλλ' οἱ ἀγχινοῦστέροι προεω-
ρῶντο, οἷα πείσονται, ὅπου γὰρ οὐκ οὐκ οὐκ οὐκ οὐκ
πρὸ ταύτων συνείρων τὸ μέλλον, πολλαχθὲν αὐτὸ
τεκμαιρόμενοι. Ἡμεῖς γούν φθάσαντες τὴν τῶν
πολεμίων ἐφρόδον, τοὺς ὅσοι μεθ' ἡμῶν τῆς Κων-
σταντινουπόλεως ἦσαν τέκνα, ἐξεστλαμένους τοὺς
ἐαυτῶν, οὐ μόνον ὁδοιπόριον ἐνθαφισοσάμενοι, ἀλλὰ
τι καὶ τῶν ἐς χάριν βαθυτέρας γνώμης, ὡς εὐτοὶ
θανάτῳ ἀπολούμενοι. Καὶ τῶν ἐν Θεσσαλονικῇ δὲ
εἰνας, οἷς οὐδὲν ἦν ἔργου, ἀλλ' ἡ μόνον φόβος βου-
λῇν αἰτήσαντας, οὐκ ἐκρυφάμεθα, δὲ διελίξιν ἡμῖν

Dyrrachii florentes civilium amore marcescere
fecit, sicut ille praedives nec satius! Deinde igitur
civitas corrupta mollior restitit hostibus et sic cap-
ta misere passa est incendia ceteraque mala quae
bellum comitantur, non constituturum, sed proces-
surum terroreque sudaces prostraturum. Capta sic
ista civitas, nos quoque fama sui replevit, om-
nesque alii qui exitum felicem calamitatis ejus
didicerunt, doluerunt de insignia ducis Joannis
Brannae captivitate. Hic non multo exercitu circum-
datus ac tamen arcem tueri jussus, timore impera-
toris Andronici, ne proditor vocaretur et ubi in
manus illius incidisset, e vita tolleretur, post
expugnatam civitatem in Siciliam captivus ductus
est.

B 54. Sic vicini populi usque ad Thessalonicam
perierrebantur et tam celeri expugnatione civitatis
et quod, ut dixerit aliquis, celeritas nuntii traditi,
uno quisque hostium pede terram Illyricorum inva-
sit, altero in istam munitissimam civitatem irruit.
Quod vero ab illo tempore usque ad Macedoniam
nosram nullum pedibus illorum impedimentum
in via fuerit, sed illud animas eunctorum paratas
fecerit, ad deserendum corpus quod ipsas turba-
verat. Non enim est cur timor illis occurreret aut
magnus, aut parvus, aut mediocris. Sed ut fluvius
campos planos peragrans, ita exercitus ille delabe-
batur donec nobis misceretur incolumis. Classis
vero, pro sua parte, adnavigabat ut participaret
opportuno tempore ac consummaret nostram ma-
gnam ruinam. Terrestrem exercitum tribus diebus
secuta est ad ostendendum, existimo, nobis aliquid
debilitatis suae, atque aliquid fortitudinis nostrae
adversus eos; hujus quidem, cum, quando ad nos
venerunt, ne una quidem die restiterimus; illius
vero, cum unum tantum habentes exercitum pe-
destrem, ita formidaremur sub ignavo duce, ut
ulterior excursioni non opus fuerit, sed ut tantum
custodirent regi res illius in integram praedam,
nec sufferretur ulla abistio.

55. Populus autem pedestris obsidebat hora
prandii urbem nostram, mensis Augusti sexto
die, quo dormitio purissimae Dei Matris celebratur.
Nihil tunc erat nobis fugiendum; sed prudentiores
praevidebant quae passuri essent, ubi pauci etiam
praeviderunt quod erat futurum, illud ubique
testificantes. Nos igitur adventum hostium prae-
nientes, quotquot erant nobiscum ex Constanti-
nopolis remisimus pueros ad suos, non tantum
necessitati itineris providentes, sed etiam ali-
quid dantes gravioris sensus gratia, quasi mortem
oppetituri. Quosdam vero ex Thessalonicensibus
quibus nihil operis erat sed tantum timor, con-
siliium petentes non celavimus quod timendum
acciderat nobis; eosque hortati sumus ad caven-

dum sibi caveruntque. Erat autem nobis res alia, cor intimum spectans. Duobus detinebamur, ut videtur. Nec enim dux operam dedit ut salvaret nos ob causam quam solus sapiens intelligere poterat cui datum est. Populus vero Dei tunc se derelictum fuisse dicens, si nos quoque fugeremus, nobis qui salutem propriam quaesieramus clauderetur januas. Hæc omnibus visibilia erant. Quæ vero tunc volebat Deus, alia erant; unum quidem, nos castigare, pro illis quibus nos eum læseramus; secundum vero, pro amore suo in Andronici manus tradere. Evidens enim fuit, si aliquantisper ultra urbem processissemus, perissemus, sed fax iræ ejus in nos effusa fuisset. Si vero tertium consilium esset Dei, ut nos remanentes adessemus auxilio fratribus nostris qui salvati forent, ut qui a Deo sunt probati, didicerunt. At non idem fuit de nobis cum remaneremus dum quedam naves hostiles Latinæ hostiliter ad nos ex Byzantio accederent adversus Andronicum conspirantes; nos autem manebamus. Sed hæc aggressio augurium quoddam fuit eorum quæ Latini incursando in nos cum suo equitatu facturi essent; non multum autem timorem injiciebat; quæ autem, prohi dolor! nunc nobis acciderunt miserrima sunt.

οἱ Λατῖνοι ἐπαγωνίσονται, ἡμῶν καθιππάζεσθαι ἀπέδεικνεν, ὑπερλίαν καὶ ἀναγόντα καὶ φοβερά.

Id. At hæc quasi currendo scripta sunt. Civitatem ut in amplexibus tenebat equitum et navium exercibus. Tunc ducis imperitia revelata fuit, quæ jam antea dubia non erat, ut in brevi demonstravimus. Primum enim, cum hostes non longe abessent, quosdamque milites viriliter agere jussisset (dux enim peritus dormiendi), excurserunt, ac unum quemdam comprehenderunt. Quem pulchris vestibus militaris indutum, non illius (exilis enim erat) sed suorum, in triumpho per mediam civitatem duxerunt quasque quemdam vium insignem laudibus extulerunt. Statim epistola a prefecto et duce ad imperatorem mittitur, nos bello belligerari asserentibus. Die secunda ab hac die alii mittuntur ac capiunt non hominem sed duo misera jumenta et simulacrum militis capitis. Qui enim hanc habuerat aufugerat, objeceratque quasi in pretium persequentibus. Statim iterum triumphi in civitate, jumentaque capta considerabantur quasi aliquid magnum quod raptum fuisset. Forma capitis super hasta quoque circumferebatur quasi spoliū, insigne. Iterum epistola imperiti ducia ad imperatorem de bono exitu belli. Inde irati hostes qui ibi erant ut crabrones brevi advolaverunt ad nos (antea enim distulerant, classem signum daturam expectantes), civitatemque a magnis januis occidentalibus usque ad totam arcem subito currentes circumdederunt. Ibi sit excursio duorum equitum Latinorum e gente Prehensonzonum, quæ maxima audacia exercitui Siculo adhaerebat, plurimumque ex nostris; scilicet decem et amplius. Nullus

ἐπὶ ἡδὲ καὶ παρωρισσάμεν πολεμάσθαι, καὶ ἐφυλάχθησαν. Καὶ ἦν μὲν τὸ πρῶτον καὶ ἡμῖν ἐφελκύν, οἷα ἰθαλοφυχοῦσιν· ἐπεστέθημεν δὲ θοοὶν ἔνεκον, ὡς δοκεῖν. Οὗτε γὰρ ὁ στρατηγὸς προεβουλήθη σωθῆναι ἡμᾶς δι' αἰτίαν, ἦν ὡς θυμοσφόρι ἐκείνῳ εἶναι μόνῳ καυχᾶσθαι· ὁ λαὸς δὲ τοῦ Θεοῦ ὁ ἐν ταῦθα μὴ ἂν ὑπολείπεσθαι εἰπὼν, εἰ καὶ ἡμεῖς ἐκθράμωμεν φυγάδια, ἔκλεισεν ἡμῖν οὕτως τὰς πόλεις τοῦ σωθῆναι βούλεσθαι. Καὶ τοῦτο μὲν τὸ φαῖνόμενον. Ἄ δι' ὁ Θεὸς ἐνταῦθα ἤθελεν, ἔτερα ἦν· ἐν τὸ παιδεύειν ἡμᾶς, ἀνθ' ὧν αὐτῷ προσεπυροῦμεν· δευτέρον δὲ τὸ φιλοanthρωπεύεσθαι, εἰς τὰς τοῦ Ἀνδρονικοῦ χειρας βαλεῖν ἡμᾶς. Ἐβάνη γὰρ, ὡς, εἶχε τῆς πόλεως ταύτης εἰς ὅσον βραχὺ τι προσποδίσσας, οὐκ ἂν ἐξήσπασεν, ἀλλ' ὁ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ τραγῆς ἐναπηρέυθη ἀν εἰς ἡμᾶς. Εἰ δὲ τι καὶ τρίτον ἦν Θεοῦ ἐνταῦθα σκῆμμα, τὸ ἡμᾶς παραμεινάντας πρὸς ἀγαθοῦ τινος ἀποθῆναι τοῖς παρεσσωσμένοις ἀδελφοῖς, ἰδιδάχθησαν οἱ περιπειράμενοι εὖν Θεῷ. Καὶ ἦν ἡμῖν τοῦτ' ἐπὶ παραμόνον οὐ κατ' ἐκείνῳ τὸ καλαιότερον, ὅτε νῆες μὲν ἀποστατικάι Λατρινικάι τινες ἐπ' ἡμᾶς ἐκ Βυζάντιον ἀρχέλακοι ἐπλωσσαντο, κατὰ τοῦ Ἀνδρονικοῦ καὶ αὐταὶ συμπεπνευκίαι, ἡμεῖς δὲ παρεμύνομεν. Ἄλλ' ἐκείνο μὲν καὶ προδὲν ἐνέφανε τῶν ἀπὸ δοκιμάζουσας, οἷα καὶ φῶδον εἶχεν οὐ πολὺν· τὰ δὲ νῦν, οἱμοὶ ὡς ἡμῖν

νός. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὡς ἐν παραδρομῇ τινὶ λόγῳ γέγραπται. Τὴν δὲ πόλιν συνέχεν ὡς οἶον ἐν ἀγκάλας ὁ τε καὶ Ἰπποῦς, ὁ τε κατὰ τὰς νῆας στρατός. Καὶ ἡ τοῦ στρατηγοῦ ἀβελτηρία ἐνταῦθα μάλιστα διαφανέτω, μὴ δὲ τὰ πρόην ἀδελφὸς οἶσα, ὡς ἡ συγγραφή ἐν ὀλίγιστ' ἀποδείκνυται. Τὰ πρῶτα μὲν γὰρ, τῶν πολεμίων οὐ μακρὰν ὄντων, βιασάμενοι τινες τῶν στρατιωτῶν ἀνδρίσασθαι (ὁ γὰρ τοῦ στρατηγὸς δεινὸς ἦν κοιμᾶσθαι), ἀφώρμησαν, καὶ συνέσχον ἕνα τινά· ἐν καὶ λαμπρῆς περιδύσαντες τὰ στρατιωτικά, οὐκ ἐκ τῶν ἐκείνου (φίλδς γὰρ ἦν), ἀλλ' ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς, ἐπομπεύον· τα διὰ μέσης τῆς πόλεως, καὶ ὡς μέγαν τινά θρόνον ἐκδοῦναι. Καὶ γράφει εὐθὺς τοῦ καὶ στρατηγοῦ καὶ δουκὸς εἰς τὴν βασιλέα, ὡς εὐτυχῶς ἡμῖν τὰ εἰς μάχην φέρεται. Ἡμέρᾳ μετὰ ταύτην δευτέρᾳ καὶ μετῴστῃ τοι στέλλονται, καὶ αἰρούσιν οὐκ εἶναι οὐδ' ἄνθρωπον, ἀλλὰ δύο Ἰππάρια δυστυχῆ, καὶ σκίσμα στρατιώτου κεφαλῆς. Ὁ γὰρ τοῦτο ἔχον διεικτέρευε, προηρόμενος αἶαν εἰς λῦτρον αὐτὸ τοῖς ἐπιδικουσί. Καὶ ἀδείχαθ' ὁρμαβὶ πάλιν ἐν τῇ πόλει· καὶ τὰ αἰχμάλωτα ἱππάρια περιεβόσκοντο, οἷα μέγαν θύοντι παρ' αὐτὰ εἶλον. Καὶ τὸ σκιάδιον ἐπὶ σημαίας ἦρετο, καθάτι κορυφαίον σκώκεμα. Καὶ γράμμα πάλιν τοῦ δυσαρτιστέως περὶ τὴν βασιλέα, ὡς· εὐτοχοῦμεν τὰ κατὰ πόλιν. Ὡς δὲ ἐκείθεν ἐπεβόσθοντες οἱ κατὰ γῆν πολέμιοι, καθάτι τινες σφῆκες, ταχὺ καὶ ἡμῶν ἐπταρῶσαντο (τὰ γὰρ πρὸ τούτων ἀνεβάλλοντο, παραδοκῶντες τὰ ναυτικὸν κατὰ τὴν σύνθημα), καὶ τὴν πόλιν ἐκ τῶν δυσμῶν μεγάλῳ πυλῶν ἕως καὶ ἐς ὅλην τὴν ἀκρόπολιν ἀχηρυκτε

ἐπιδραμόντες ἐκκυλίσαντο, γίνεται τις ἐκεῖ ἐκδρομή
 ὅσῳ μὲν Λατίνοι ἱππέων ἐκ τοῦ τῶν Πρεβεγεζούων
 ἔθνους, ὃ δὴ πολὺ καὶ τεθαρρημένοι τῷ Σικελικῷ
 στρατῷ παρεῖπαιτο, πλειόνων δὲ ἐκ τῶν ἡμεδαπῶν
 ὁπὲρ τούτῳ δέκα γάρ. Καὶ πίπτει μὲν οὐδεὶς ἐναγώ-
 νιοι δὲ οἱ Λατίνοι διεκφεύγουσι τὸ πασεῖν. Καὶ πάλιν
 ἀναφορὰ εἰς τὸν βασιλέα τρίτη, ὥς τῇ βασιλικῇ
 εὐχῇ τε καὶ εὐτυχίᾳ νενικήκαμεν καὶ τὸν πρῶτον
 πόλεμον, οὐκ οἶδα τίῳ περιγινώμενοι. Καὶ ἤθελε
 μὲν ὁ στρατηγὸς τὰς τρεῖς ταύτας αὐτοῦ νίκας ἐν
 ἐπιστολῇ περιλαβεῖν, φοιδοὶ δαπάνης καὶ δρομικῶν
 ἱππων. Ἐγκρατὴς γάρ ἦν χειρῶν ἀληθῶς ὁ
 ἄνθρωπος. Ἀλλὰ προεκαλεῖτο τὸν Καλλίνικον εἰς
 τὸ δαπανῆσαι τὸ ἰδίον κατὰ τοῦ βασιλέως γέλῳ.
 Καὶ ἦγεν αὐτῷ πρὸς ἀνάγκης τὸ πρᾶγμα. Ἐκεί-
 νος τε γὰρ ἐμίσει τοῦτον, καθὰ καὶ τοὺς λοιποὺς,
 ὅσοις τὸ γένος Ἑλλᾶς· καὶ αὐτὸς δὲ ἀντίστρεψε τὸ
 μίσος πρὸς αὐτὸν οὐ μακρὸν τοῦ ἀνάλογον. Ὅς γὰρ
 καὶ ἀνεφθέγγετο δεδιέναι καθεκάστην, μήποτε τις
 αὐτῷ ἐκ Μεγαλοπόλεως ἐπιπατασθῇ, ἔφορβων τοὺς
 ὀφθαλμοὺς. Καὶ ποτε καὶ τοιοῦτος ἦν ὕψους
 μητρὸς, κακολογητὰς θυμῷ τὴν τιμὴν ἐκείνην, ἐὰν
 διεδῆλου, ὥς ἀλλήν τινα τραπέσθαι αἰρήσεται, καὶ
 τοῦ ζῆν ἐξ ὀφθαλμῶν προέσθαι, ὃ ἂν τις εἴποι,

νῆ. Οὐκοῦν καὶ μεθώδευσεν τὸ τοιοῦτον. Καὶ οὐ
 βαθεῖα ψυχὴ μεριμνῶν τὰ κατὰ πόλιν, ἀνέπειθε τὸν
 Ἀνδρόνικον εὐ μάλα τεχνικῶς, ὥς εὐ ἔχουσι τὰ καὶ
 ἡμᾶς, καὶ ὥς περιπεποίηται ἡ πόλις; ἄριστα, καὶ
 οὐδὲν αὐτῇ τῶν δεόντων ἐνδεί, οὐ πύργων ἀσφάλεια,
 οὐ πετροβόλοι μηχαναί, οὐ τειχῶν ἐπιποιήσεις, οὐ
 περιτειχίσματος ἐρυμνότης, οὐ πλῆθος καὶ κάλλος
 ὀρμάτων, οὐκ ἄλλο οὐδὲν· ψευδὴ μὲν γράφων πρὸς
 τὸ ταυτὶ μόνῳ συνοῦσαν καὶ ἀνεξέλεγκτα, ὅτι μὴδὲ
 ἦν τις; ὁ εἶπε εἰδῶς, ἄπερ ἔγραψεν, εἴτε λαλῶν, εἴτε
 λαλεῖν τολμῶν· παῖθον δὲ ἐκείνον οὐκ εὐτυχῶς
 ἡμῖν. Περπαγμάτευτο γὰρ θάρρος ἐμβαλεῖν τῷ
 βασιλεῖ περὶ ἡμῶν, ὥς οὐκ ἂν τι κακὸν ποῖεν πά-
 θοιμεν· ἵνα κεφαλὴ μόνος αὐτὸς ἐφίστατο τοῖς
 ὅδε, καὶ μὴ τινι ἐτέρῳ ἐπιτραπέσθαι τὸ τῆδε, οἷον
 περιεώσασθαι ταῦτα, καὶ οὕτω τῆς ἀρχῆς αὐτὸν
 ποτε παραλυθῆναι, καὶ εἰς χεῖρας τῷ Ἀνδρόνικῳ
 περιτυχεῖν· ὅφ' ὧν καὶ πάλαι ἂν συνετρίβη, εἰ μὴ
 ὁ σεβαστοκράτωρ Μανουὴλ, ἀγαθὰ λαλῶν, καὶ μέ-
 σος πίπτων γυναικεῖου λόγῳ, αὐτὸν περιεώζετο, οὐ
 πρὸς γαλήνην ἡμῖν, ἀλλ' ὥς εἰς τυφῶνα, τὸ πάνχυ-
 κήσοντα. Καὶ ἐς τοιοῦτον περιτῆλθε πανούργως τὸν
 βασιλέα ταῖς τοιαύταις μεθόδοις ὃ δοῦξ οὗτος, ὥς
 καὶ εὐχαριστίαν αὐτῷ γραφῆναι πρὸς τοῦ ἀμειλίχ-
 του καὶ μὴ εἰδότες, οἶμαι, ὅπερ ἐστὶ χάρις. Διὸ καὶ
 τῇ εὐχαριστίᾳ ὑπεσφύμετό τις καυτήρ. Ὁμοῖα γὰρ
 ἡ βασιλικὴ γραφὴ ἐχόμενα τῆς χάριτος οὕτως·
 «Γένοιτο δὲ καὶ ἐπὶ τὰ ἑξῆς τὴν τοιαύτην εὐχαρι-
 στίαν φυλάττεσθαι σοί»· αἰνιττομένην, ὥς μικρὸν
 ὅσον, καὶ οὐ παραμενέι. Ὅ καὶ γίγονεν. Ἐδ-
 ῶσαν γὰρ δι' αὐτὸν ὥς ἐπὶ θανάτῳ ἐκεῖ καὶ
 ἡ τοῦτου μήτηρ καὶ ὁ ἀδελφός, οὐδὲν αὐτοὶ ἀμαρ-
 τόντες.

νη. Καὶ τοῦτο μὲν μετ' οὐ πολλὸν εἰς ἐκείνους.
 Αὐτοὺς δὲ τέως ἰσχυίαν κατὰ τῆς ἡμῶν ἀπωλείας, καὶ

A quidem cadit; milites vero Latini trepidi fugiunt.
 Iterum tertius nuntius, quasi precibus imperatoris
 nostraque bona fortuna vicissemus et ex hoc
 primo bello superstities evasissemus. Voluit quoque
 dux tres has ipsius victorias in uno scripto conclu-
 dere, ut impensis ex equis cursoribus parceret.
 Erat enim vere manu continens, sed hortabatur
 Callinicum ut has impensas facere vellet, quod
 risui fuit imperatori. Sic necessario huic attraxit
 negotium. Ille enim oderat hunc sicut et ceteros
 in quibus educerat genus; ipseque odium in ipsum
 convertit modo sermo simili. Dictitabat timere ea
 quotidie ne quis ad ipsum advolaret Megalopoli
 oculos eruturos. Nunquam dixi natum se esse
 a tali matre, istum honorem exsecratus, si Con-
 stantinopolim revertendum esset; innuendo se
 alia male via ingredi et minus malum majori pra-
 ferre, imo ad mortem ipsam paratum esse; quod
 fas non erat.

B. Et quidem cecidit; milites vero Latini trepidi fugiunt.
 Iterum tertius nuntius, quasi precibus imperatoris
 nostraque bona fortuna vicissemus et ex hoc
 primo bello superstities evasissemus. Voluit quoque
 dux tres has ipsius victorias in uno scripto conclu-
 dere, ut impensis ex equis cursoribus parceret.
 Erat enim vere manu continens, sed hortabatur
 Callinicum ut has impensas facere vellet, quod
 risui fuit imperatori. Sic necessario huic attraxit
 negotium. Ille enim oderat hunc sicut et ceteros
 in quibus educerat genus; ipseque odium in ipsum
 convertit modo sermo simili. Dictitabat timere ea
 quotidie ne quis ad ipsum advolaret Megalopoli
 oculos eruturos. Nunquam dixi natum se esse
 a tali matre, istum honorem exsecratus, si Con-
 stantinopolim revertendum esset; innuendo se
 alia male via ingredi et minus malum majori pra-
 ferre, imo ad mortem ipsam paratum esse; quod
 fas non erat.

57. Hæc igitur sic dirigebat. Nec animi sollicitus
 circa ea quæ urbis erant, calliditate maxima
 Andronico persuadebat omnia se bene habere apud
 nos, mirabilia agere civitatem, nihil deesse illi,
 nec turrium securitatem, nec balistas, nec murorum
 pinnacula, nec circuitus munimenta, nec curruum
 multitudinem aut pulchritudinem, nec tandem
 rem ullam. Mentiebatur quidem de rebus quæ ad
 illum solum pertinebant scribendo quæ refelli
 non poterant, cum nemo esset qui vel sciret quod
 scribebat, vel diceret, vel auderet dicere; sicque
 illi infelicitier nobis persuadebat. Audacter impe-
 ratori verba dedit de nobis, nullo modo nos ali-
 quid pati, ut rebus hisce solus prædicetur,
 et ne alicui alteri committerentur rescindenda, sic-
 que aliquando ipsi substitueretur in magistratu
 ipseque in manus Andronici incideret, sub qui-
 bus jam olim oppressus fuisset, nisi imperator
 Manuel, bene de ipso loquens, æque interpo-
 nens mulierum precibus, illum salvasset, non ad
 urbis pacem, sed ad tempestatem omnia contur-
 bantem. Adeo dolose his malis artibus circumvenit
 D. Imperatorem iste dux, ut etiam gratiarum actiones
 illi scriberet qui erat inexorabilis ac nescius,
 quod est, puto, gratitudo, itaque lenio igne torreba-
 tur. Scriptum ergo ad imperatorem hæc gratias
 continebat: «Utinam pro futuro gratiæ huius-
 modi sint agenda tibi;» ita subaudiens paululum
 eas permansuras; quod et factum est. Apprehendi
 enim fuisse ad mortem matrem et fratrem ejus
 neminem soutes.

58. Hoc igitur brevi temporis intervallo illis
 accidit. Interea ipse pernicii nostræ potens, ideoque

indurato corde imperatoris, quasi is solus urbem salvare potuerit, sicque ejus consilia nos perdidderunt. Etenim in defensionem nostram exercitum provide miserat imperator. Credens vero his quibus a Davide decipiebatur, illis commendavit, ne in urbe se includerent nec irruerent in hostes quasi in aciem instructos; dum nos, qui nesciebamus hoc auxilium, ita anxie expectaremus speque in illos suspenderemur, hi sine pugna auxilium quasi fictum nobis parabant. Erant vero multi: Gidus magnus præfectus ex orientibus, Palæologus Andronicus, Camutza Manuel, Chummus, atque alii. Se illis adjunxerat ultimus cubicularius Nicephorus qui omnino proximus erat regi, qui ad ducem Davidem scriptum mittens exposuit methodum dissimilem laborum ejus omni cælo, linguaque mensus est terram. Dixit enim, nec cælum tot stellas numerare nec tot arenis repleri terram, quantus exercitus ipsi aderat, addens se non posse non timere ne Latini certiores facti quantas ipse copias contraxerit, in fugam se convertant, ipseque tali præda orbatus sit. Hæc scripsit, nosque credideramus. Qui enim vult salvari ad credendum semper est paratus.

59. Sic ergo a missis imperatoris tunc decepti sumus. Tunc vero terra marique concurrerunt hostes, atque perite se ad pugnam paraverant. Occidentales copiæ alias machinas novas invenerant modo helepolium, quarum utilitas fere nulla erat ob magnitudinem. Orientales vero (maxime autem multitudinem classis componebant) juxta suam consuetudinem agebant. Dispositis igitur machinis ad lapides projiciendos aptis, plerisque mediocris magnitudinis, ut illis a mœnibus nostri milites subito opprimerentur, e quibus duæ majores, quarum una terræ motus illa vocari posset; dispositisque qui ramusculis implebant aptas fossas, quique mœnia labefactare possent, muros aggredi illosque indesinenter et modis omnibus quassare conati sunt. His omnibus præcurrebant fundibularii. Ad vesperam enim retinuerunt naves usque ad mane, mane autem acre certamen inierunt. Omnis quidem pars occidentalis comprehendens totum circumcultum arcis (in modum enim falcis a mari ad portas hic sitas opera turrium producta erant) non sollicitudini fuit nobis et tuta mansit; pars vero orientalis omnem impetum sustinuit. Fervebat pugna in litore maris, primum, quia loca contra muros sicca reliquerant aquæ maris, æstivi temporis causa, quodque mare plenum non erat usque ad munitiones, ita ut spatium grande ad pugnam illis relictum fuisset a mœnibus littoralibus atque ab æquore; tum quia Latini ob peritiam qua in bello pollebant hic magis urgendum viderant. Inde enim cognovi multum potuisse lædere nos, eo quod primum permanere diu poterant, cum litus hoc

διὰ τοῦτο ἐνσχιρῶσας τῇ τοῦ βασιλέως ψυχῇ, ὡς αὐταρκεῖ οὗτο; τὰ ὑπὲρ τῆς πόλεως, ἴσχυσε πείσαι τὰ εἰς ἡμῶν ἐλθερον. Ἐσταίτε μὲν γάρ ὁ βασιλεὺς προμηθεύων στρατιὰν ἐπὶ ἀμύνη τῶν καθ' ἡμᾶς· πεποιθὺς δὲ, οἷς ἐκ τοῦ Δαυὶδ ἀπεπλανᾶτο, παρηγγυήσατο ἡμᾶς εἰς τὴν πόλιν αὐτοὺς καταδύσασθαι, μὴτε μὴν τοῖς πολεμίοις ὁμῶς χωρῆσαι γενομένους ἐν χροῦ μάχης· ὡς ἐντεῦθεν ἡμᾶς μὲν, μὴ εἰδότες ἐπικουρίαν ἐκ τῶν ἰσταμένων, παραδοκεῖν, καὶ ἐκκρέμασθαι τῆς εἰς ἐκείνους ἀπίδος· αὐτοὺς δὲ ἀναμωτὶ ζῆν, ἀρωσιωμένους τὴν ἁλῶος τὸ εἰς ἡμᾶς ἐπικουρεῖν. Ἦσαν δὲ συγχοὶ ἐκεῖνοι· ὁ τῶν ἀνατολικῶν μέγας δομέστικος Γίδος, ὁ Παλαιολόγος Ἀδρόνικος, ὁ Καμύτζης Μανουὴλ, ὁ Χούμνος, καὶ ἑτεροί. Ἐπὶ ῥέουσας δὲ αὐτοὺς ἐς πανταλῶς ὕστερον καὶ ὁ τῷ βασιλεῖ πάνυ ἑγγύς, ὁ παρακοιμώμενος Νικηφόρος· ὃς γράμμα στελλας πρὸς τὸν Δαυὶδ, εἶθε τῶν ἄλλων τὰ χεῖρα αὐτοῦ κατ' οὐρανὸν, καὶ τὴν γλῶσσαν ἀφῆκε διέρχεσθαι περὶ γῆν. Ἐφατο γάρ ἡμᾶς τὸν οὐρανὸν ἄστροις ἐνευθηνέσθαι τοσοῦτοις, μὴτε τὴν γῆν ἀμμῷ τοσσηδε πληθεῖν, ὁσὸς αὐτῷ στρατὸς ἐρέπεται· προσεπιλαλῶν καὶ ὑποδεικνύων, μὴ ποτε οἱ Λατῖνοι ἐκπυθόμενοι, ὅσην ἰσχὺν περιέδωλται, φευσθῶνται, καὶ μὲν αὐτὸς κενὸς τοιαύτης ἀγῶας. Ἐγραψεν αὐτὸς τοιαῦτα· καὶ ἡμεῖς ἐπιστεύσαμεν. Τὸ γὰρ ἐπὶ σωτηρίᾳ βουλόμενον τῆς ψυχῆς ἐτοίμον ἦν πρὸς πειθῶ.

Ἦν οὖτω μὲν τὰ ἐκ τῶν βασιλικῶν ἀποστόλων φερόντων ἡμᾶς. Τὸ δὲ πολέμιον ἐπελθὼν τότε ἐξηρᾶν καὶ τὸ ἐκ θαλάσσης, ἐξηρῶτο κατ' ἐπιστήμην εἰς μάχην. Καὶ οἱ μὲν ἐκ τῶν δυσμικῶν ἄλλα ἐποιοῦν καὶνὰ τινὰ κατὰ νόμους ἐλεπόλων, αἷς διὰ τὸ ἐκ μεγέθους δυσμεταχειρίστον οὐδὲ ἐνέλαμψε τις ἐνέργεια· οἱ δὲ περὶ τὰ ἔσχα (ἦσαν δὲ μάλιστα ἐκεῖνοι ἐκ ναυτικῶν πληθος) πρὸς τὸ συνηθέστερον ἐβλεπον. Καὶ συσκευασμένοι μηχανὰς πετροβόλους, μικρομεγέθεις μὲν πλείονας, ὡς ἐπιβουλεύειν δι' αὐτῶν τοῖς ἐκ τῶν τευχῶν πολεμοῦσιν ἡμεδαίοις, δύο δὲ μέγας, ὧν θατέρω σεισμοῦ θυγάτηρ τολμήσαντα φάναι· ἐντεταμένοι δὲ καὶ τοὺς τὴν εὐεπιβούλευτον τάφρον συρφετοῦ πληθύνοντας, καὶ τὸ περίτειχος δὲ κατασεῖσαι δεινοὺς, καὶ τῷ τείχει προσβαλεῖν, καὶ διορύξαι αὐτὸ εἰς κατάπτωσιν, ἐγίνοντο τῶν ἔργων, εἰς ὅσον κραταῖον, καὶ ἀκάθεκτον κατεργάζοντο. Καὶ προέτρεχον αὐτοῖς πάντων συγχοὶ ἀκροβολισμοί. Πρὸς δεξιὴν γὰρ κατασχόντες τὰς ναῦς εἰς αὐρίον, ἐωθεν μάχης κρατερὰς ἐνήρξαντο. Καὶ τὸ μὲν δυσμικὸν ἅπαν ἕως καὶ εἰς ὅσον τὸ κύκλον τῆς ἀκροπόλεως (κατὰ σχῆμα γὰρ τι δρεπάνου ἐκ θαλάσσης ἕως καὶ τῶν ἐκείσε πυλῶν περιήγατο πυρτηροῦν) οὐχ οὕτω πράγματα ἡμῖν παρήγεον, οὕτε τραύματα ἐνέτριβε· τὸ δὲ ἐξ ἀνατολῆς ἰδηραιοῦτο. Ἦν δὲ μάχης ἐλευθερον τὸ παράλιον ἔλιν, τὸ μὲν, ὅτι ψιλὰ θαλασσίου ὕδατος ἦν τὰ πρὸς τῷ τείχει διὰ τὸν καιρὸν θερινὸν ὄντα, καὶ μὴ πληθύνοντα τὴν θάλασσαν μέχρι καὶ ἐς αὐτὸν τευχισμόν, ὡς ἐντεῦθεν ἐξ ἀσυμμέτρου τοῖς ἐκ τῶν παραλίων τευχῶν καὶ τῆς ἐκ θαλάττης εἶναι τὴν μάχην· τὸ δ', ὅτι δαήμενοι ὄντες ἐκεῖνοι μάχης, περὶ τὸ πονεῖν μᾶλλον τῆς πόλεως ἐμελέτησαν ἐν-

τήκειν πληγὰς. Ἐκείθεν γὰρ διέφυγον δύνασθαι ἀν-
βλάψαι ἡμᾶς, ὥς καὶ προσεδρεύειν εἰς μάλα δύνα-
μενοι διὰ τὸ τοῦ αἰγιαλοῦ ἀγχιβαθεῖς καὶ οὕτως εὐ-
λίμενον· καὶ ὅτι καὶ τὸ τεῖχος οὐκ ἀπονήρως εἶχεν
ἐκείσε, ἀτέχνως τε τὴν ἀρχὴν συσταθὲν, καὶ οὐκ εὖ
συμπαγὲν, καὶ μὴδὲ μεμελημένον ἀρτι τῷ καλῷ
στρατηγῷ.

Εἴ. Ἐφίκει γὰρ ἡμεῖς παρακολουθεῖντι σώματι
πонуῖντι μὲν, ὅλῳ δὲ μὴ φιλεῖσθαι, ὥς ἀναπαιθῆναι
πρὸς ὕγιαν, κἀντεῦθεν ἀμελοῦντι τὸ νοσοῦν ἀνακο-
μίσασθαι. Καὶ οὐκ ἔστι διαπιστῆσαι τοὺς εὖ κατε-
γυμνωτάς τὸ πρᾶγμα, ὥς πάντι τὴν βραχὺ προδότου τοῦ
κυρίως διενεγκέναι ὁ Δαυὶδ φαίνεται καθ' ἡμῶν· αἱ
μὴ τις ἀρα θερμότερον ἐπιβάλλων, ὥς ἐν τινι πλά-
στιγγι παριστάζοι ἐκείνων εἰς προδότην αὐτόχρημα.
Δίχα γὰρ συνθεσίων ἐπὶ ῥήτοσι· καὶ μενύσεων γνω-
ρίμων, ἃ δὴ καὶ αὐτὰ πολλοὶ κατηγοροῦσιν ἐκείνου,
τάλλα πάντα προδοτικῶς εἶχεν ὁ ἀνὴρ. Καὶ κοινὸν
αὐτῷ τε καὶ τῷ κατὰ σποδὴν φανερὰν ἄλλως προ-
δότη τὸ τοῦ κοινοῦ μὲν ὑπεροφῇ περιφρονητικῶς,
ἐαυτῷ δὲ μόνῃ χαρίζεσθαι· καὶ προτίθεσθαι πάντα
μὲν ἀπίσιν, περιεῖναι δὲ μόνῃ τὰ κατ' αὐτόν. Ἐμέμ-
φοντο οἱ στρατιωτικοί, ὅτι τὰ πετροβόλα ἐν ἡμῖν
ὄργανα οὐκ εὐχρήστως εἶχον, ὥς ἀντιφερίζειν πρὸς
τὰ τῶν ἀντιμάχων. Ὁ δὲ ἀφελὲς κατορθοῦν τὸ ψεγό-
μενον, καὶ, τί ποιήσω; Ἐλεγε, καὶ ἡρκεῖτο εἰπεῖν το-
σοῦτον ὁ κομφὺς Πυθαγοριστῆς· δοκῶν μὲν, ἱερὸν
εἶναι σιγῆς διὰ τὸ ἐχεμυθεῖν τὰ πλείω, ἄλλως δὲ
κατὰ τοὺς λοχύντας πνίγων τὴν λαλίαν ἀνθρώπων,
ἐπέχων καὶ τὰ ἐς πονηρίαν ἀδιόρατος, καὶ τὸ γε
κρυψίνων πολυδενθῆς. Ἦκουεν, ὥς τὸ περίτειχος
καταλαμπάνεται διὰ τὸ ἀνεγύρως εἶναι· καὶ παρί-
μπεν αὐτὸ ταῖς μητρᾷς τῶν πολεμίων παραβῶειν,
ἐνθα αἰσχροπρόρήμων εἶποι ἀνὴρ. Ἐπὶ λειπόντων
ὁσοῦν, τοὺς ἐπὶ τῶν τεύχεων ἦν βελῶν ζήτησις. Ὁ
δὲ καὶ ποῦ ἀν' αὐτοὺς εὖροι, ὑπερνοθόρουε, καὶ ἰδι-
δου μὴδὲν, καὶ ἡ πόλις ἔκαμνεν. Ἐκλᾶτο μηχανή,
καὶ ἦν ἀναγκαῖα ἐπιποιθῆναι, καὶ ἐζητεῖτο φύλον·
καὶ ποῦ ἀν' εἴη αὐτὸ, παραλάλει. Ἐμάνθανε τις ἄλλο
τι ἰδεῖν τῶν δεόντων, καὶ ἰλάει· καὶ ἦν τινικαῦτα
ὁ κατὰ παροιμίαν σιγηλὸς ἥρως Εὐρυβδᾶς, καὶ ἡπει-
λεῖτο κατὰ πληγῶν, κατὰ κεφαλῆς, κατὰ ὀμμάτων,
κατὰ σκολοπισμοῦ, εἰ μὴ παύσοιντο λαλεῖν οἱ τοιοῦ-
τοι· διομνύμενο· εἰς πίστιν σταθερὰς ἀπειλῆς βα-
σιλικὴν κεφαλὴν. Τῶν τις δὲ οὐ πάντι τοῦ δήμου
καὶ καταγῆ τῆς κεφαλῆς, τὰ περὶ τὸ πρόσωπον
ῥάδῳ πληγῆς, ὅτι τὰ στρατηγικὰ φαύλους ἐνεργοῦ-
μενα κατεμύψατο. Καὶ τῶν βλεπόντων οὐδεὶς οὐδὲ
γογγύσαι τετάρτηκε. Στρατιῶται δὲ παρῆρσιζόμε-
νοι, καὶ ὀρθὰ λαλοῦντες, ἐν μόνον πρὸς τοῦ ἀνέπου
ἤκουον, ὥς ὅτι κατατόπια ἐληχότες ἐκείσε, καὶ μό-
νον ποιεῖσθαι ἀνίστην ἔχουσι, πλείον δὲ τι μὴ πε-
ριεργάζεσθαι, αἱ μὴ κακὰ αἰροῖντο πείσεσθαι. Σίτον
ἐπαρκέσιν τῇ πόλει ὀρεῖλαι, ὁ δ' ἔς τοσοῦτον ἀπη-
μύησεν, ὥς ἐαυτῷ μὲν λαβῆ τοῦ τοιοῦτου καλοῦ πλοῦτον παχὺν περιθέσθαι, (οὐ τί ὁ ἀθλίος ἀπώνατο;)·
τῇ δὲ πόλει ἐγκαταστήσαι λίμνον· ὥς, εἰ μὴ ταχὺ
κινδυνεύσαι καταπαγεῖν.

A sit profundum ideoque portus commodus; tam
quod muros quamvis secundum artem bellicam con-
structus, nec perite, nec solide a principio edifica-
tus fuerat, et strenuo defensore carebat.

B 60. Erat enim similis medico curanti corpus
aegrotum ideoque sine blandimentis, ut sanitati
restitueretur, quique non jam sollicitus est de morbo
sanando. Juxta nos, ut quilibet rem cognove-
rint, David a proditore reipsa paululum differre
videtur; nisi quis reponens ardentius, prodito-
ri aequaret illum in bilance. Exceptis enim
conventus statuti signisque certis, omnia alia, quo-
rum multi illum arguunt, perfide egit. Illi commune
est scilicet cum proditore, manifeste alias ne-
gollante, bonum commune negligere sibi soli
providere, omnes dimittere unaque sola sedulo
curare. Querebantur milites quod machinæ nostræ
non apte essent ad repellendos ictus hostium.
Quod vero reprehendebatur non emendans. Quid
faciam? aiebat, tantumque ut saluus Pythagoricus
addebat, videri sibi templum esse silentii ob ple-
raque tacenda, aliis adversus insidiatores suffo-
caturis verba, aliis retenturis ob mala dissimulanda
obque secreta profundissime recondenda. Cum
audisset mœnia occupari ab hostibus eo quod
parum solida essent, voce obacena utens ad matres
hostium alludebat. Sagittis deficientibus, a muros
defendentibus querebantur jacula. Si quis vero
alieni invenisset, murmurabat, nec ullum dabat,
civitasque laborabat. Machina fracta ut reparare-
tur, lignum querebatur; tunc loca materiis plena
indicabat; cum quis diceret aliud quoddam neces-
sarium deesse, ipse sermones ciebat; tunc erat
juxta proverbium taciturnus Enryboas heros; nam
verberum, capitis, oculorum palique pœnam mi-
nabatur nisi loqui cessarent, jurans per caput im-
peratoris minarum certarum fidem fore. Quidam
autem non omnino plebeius capite levis est et
fronte virga percussus, eo quod de mala ratione
agendi militum ducis questus esset; nemoque ex
D assistantibus ne mussitare quidem ausus est. Mi-
lites qui libere recteque loqui solent, unum tantum
præter stultum audiebant, quod quia non nisi res
stultas experiri et duras pati vocati essent ita se
facturos esse ne pejora patiantur. Frumentum cum
suppeditare deberet civitati, in tantum incuriæ
venit ut ex ea circumstantia opportuna inagnas
divitias sibi acciperet (ex hoc quem fructum mi-
ser percepit?) famis vero civitati causa esset; adeo
ut, nisi ferrum hostium eos devorasset, in disci-
men se invicem devorandi adduci fuissent.

κατέσπασεν ὁ τῶν πολεμίων σίτηρος, ἀλλήλους δὲ
ἀνὰ σπῆλιν ἀνέσταντες ἐκείσε, ἀλλήλους δὲ

61. Idem et causa fuit defectionis militum in civitate. Postquam enim multorum implesset manus immerito, qui volent deserere ordines sinit patriamque fugere quo vellent. Qui divitiis abundabant, salutem cauponantes, pejus adhuc agebant. Mercenarii enim plebis, quicunque manibus id-nei ad portandas trabes, lapides procul jaciendas, machinas dirigendas arcuumque nervos tendendum, patriam reliquerant, sicque illam defensoribus orbaverant, dona autem largiendo milites adduxerunt ut se potissimum ducibus uterentur. Si quis illum admoneret, nosque praecipue, qui non parum timebamus, ne ille status rerum obesset civitati, tunc non sibi temperabam, lamentans, indigne ferens atque exprobrans quod civitatem sic orbatae hominibus videret.

62. Calamitatum cumulus fuit aquae tam necessariae penuria. Aqua enim arcis quae de longe aegre alluebat, ut esset salubris curandum erat; ad hoc tempore laboreque opus erat, et si vix potui apta fiebat, fiebat tamen. Quidam ex exercitu non ignobilis (Leo hic erat Mazidas) cum hoc accepisset munus sibi gratularetur, hortatus est Davidem ut tres dies consumerentur in opere, ut locus secretus tuto servare posset aquam in eo contentam, dum nulla esset necessitas aliud operandi, siquidem hostes nondum adessent, sed procul contra abessent. Hic sermo placuit David in tantum ut probaret. Ventus vero arripiens verba Mazidae abstulit; ac in oblivione mentem Davidis sepeliens, surculum eduxit qui factus grandis truncus fuit mali magni. Nondum erat vespera, abundansque aqua libere fluere valeas in suum receptaculum, cursum suum magno sonitu indicabat. Tunc forte Mazidas cum praeteriens quod factum esset audisset, festinanter ad Davidem currit, referensque quod dixerat in mentem revocat. David vero, qui ultionem sumere posset, oblivisci maluit. Postquam vero audisset retinendam esse aquam, quasi adhuc utilitati in posterum futuram, posuit, aquamque fluere sinere jussit. Aqua igitur fluxit in receptaculum quod illam vicissim dimisit, curam supradictam inutilem faciens, cum post limem gypsum traxerit aqua. Non multi dies erant elapsi vacuumque receptaculum erat, unde evanuerunt simul omnes spes quas in arce reposueramus, nemoque jam ad illam oculos levavit. Nosmetipsi, licet inviti, viam aggressi eramus necessaria portantes, cum didicimus, aquam perfluisse; simul autem cum illa spes omnis evanuit; ibi divisa quae supererat, unum tantummodo timere et orare statimur ut aliquis averteret haec istiusmodi proditorem adeo redolentia. Tunc enim nullum erat pactum cum hostibus (quamvis faciendum esset), nulla dona ut adirentur certius frater ac mater fatis Andronico incriticabili, sed summa negligentia illaque urbs

Εξ. Γέγονε καὶ λεητοσύνη τῇ πόλει ταύτῃ αὐτοῖς. Πληρώσας γὰρ ἐν πολλοῖς τὰς χεῖρας, ὧν οὐκ ἔχρη, ἀπεί τοῖς ἰδιόκτοις; λεητοτακτεῖν, καὶ φεύγειν τὴν πατρίδα, οἱποὶ βούλονται. Καὶ οἱ βαθυπλοῦτοι περποιοῦμενοι οὕτω τὸ σῶζεσθαι, ἀπειλοῦν καὶ τὴν χεῖρον. Μισθαρνοῦντες γὰρ τῶν δημοτικῶν, ὅσοι δεῖναι τὰς χεῖρας; καὶ βριαροὶ ῥάβδον τε κατενεγκεῖν, καὶ λίθον μακρὰν ἀφίπει, καὶ μηχανὴν διαχειρίσασθαι, καὶ τόξου νεύραν ἐντείνειν καὶ βολεῖν, ἐξοπλίζουσι τῆς πατρίδος. Καὶ αὐτὴν μὲν ἀποστέρουσι οὕτως ἀμυντήρων· αὐτοῖς δὲ δόξα καὶ στρατηγικοῖς ἐπαίδων τοιοῦτον ἀκολουθεῖν στρατὸν, δώροις παίδωνται. Κἂν τις αὐτῷ ὑπὲρβῇ, καὶ μάλιστα γὰρ ἡμεῖς οἱ μὴ πάντοις δεδοῦτες, ὅς οὐκ ἐπαθὼν τῇ πόλει τὸ οὕτω γενέσθαι, ἀλλ' ἐναυῶθα οὐκ ἦν φορητὸς ὁ ἀνὴρ, σκετίζων καὶ δυσανασχετῶν, εἰ μαρτυρεῖται ὡς περιφθὺν γενομένην οὕτω τὴν πόλιν κινανδρῶν.

Εξ'. Τὸ δὲ δὴ κορυφαῖον ἐν τοῖς κατ' ἡμᾶς τοῖς κακοῖς καὶ ἡ τοῦ ἀναγκαιοτάτου ὕδατος ἐκλείψις ἦν. Ὡς γὰρ ἡ τῆς ἀκροπόλεως δεξαμενὴ ἀργῶς ἐκ μακροῦ εἶχε, καὶ ἔχρη ἀναποιεῖσθαι αὐτὴν ἐκθεραπευθεῖσαν, ἐνθα χροῖον καταπεπνύητο, ἐγένετο τοῦτο μάλιστα μὲν, ἀλλ' οὐκ. Καὶ τις τῶν τῆς στρατιᾶς οὐκ ἀφανῆς (Λέων ἦν ἐκείνος ὁ Μαζιδῆς), ἀποδεξάμενος τὸ πρῶτον καὶ ἐπαίνεσας, παρεκάλει τὸν Δαυὶδ ἡμέρας τριδὴναι τινὰς μετὰ τὸ ἔργον, ἵνα σιγανωθὲν τὸ ἀγγεῖον ἔχη φυλάττειν τὸ πιστευθὲν ὕδωρ ἀσφαλῶς, διὰ τὸ μηδὲ ἀνάγκην τῶς ἐπιτελεῖσθαι τινὰ, ὅσα τῶν πολεμικῶν οὕτω ἐπικειμένων, ἀλλὰ πορρωτέρω ποὺ διεσπῶτων. Καὶ ἤρεσεν ὁ λόγος τῷ Δαυὶδ, ὅσα γὰρ ἔδοξαι. Ἀνεμὸς δὲ ἀφαιρῶν τὸν τοῦ Μαζιδῆς λόγον, ἀπήγαγε· καὶ λήθη καταγώσας τὸ τοῦ Δαυὶδ φρονεῖν, ἀνέφυσεν βλάστην ἀδρυθείσαν, πρέμνον μεγάλου κακοῦ. Οὐπω γὰρ ἦν ὄψις δαίτη, καὶ τὸ χορηγηθὲν ὕδωρ ἀπολυθὲν δεῖν κατὰ τοῦ σκεύους ἐλευθερῶν, κατηγορεῖ τὸν ὁρόμον τῷ κηλαρυσμῷ. Καὶ ὁ Μαζιδῆς παροδύειν τυχὼν, καὶ ἀκούσας, δὲ ἐγένετο, τρέχει σπεύδων ἐπὶ τὸν Δαυὶδ, καὶ ἀναμνησθεὶς, προενεγκὼν, δ' εἶπε. Καὶ ὁ Δαυὶδ ἀγανακτήσας σκηψάμενος, προὐβάλετο λαθῆσθαι. Ἀκούσας δὲ, δεῖν ἐπισχεθῆναι τὸ ὕδωρ, ὡς ἔγχετο γενέσθαι καὶ εἰσαυθὺς τὸ καλὸν, ἀπηνῆκατο, ἐπιτάξας ἀφίεσθαι ῥέειν τὸ ὕδωρ. Καὶ τοῖνον αὐτὸ μὲν εἰσέβρεεν, ἡ δεξαμενὴ δὲ ἐξέπνευεν, δ' ἰδέχεται ἀναλυθείσης τῆς προσφάτου ἐπιποιήσεως, οἷς τὸ ὕδωρ ἀπαλεῖψαν τὴν ὑγρὰν παρέσυρε τίτανον. Καὶ οὐ πολλὰς ἡμέρας ὄχοντο, καὶ ἦν τὸ ἀγγεῖον κενόν· ὅθεν συνεκεκωθῆσαν ἡμῖν ἀπασαί αἱ ἐπὶ τῇ ἀκροπόλει ἐλπίδες, καὶ οὐκέτι οὐδεὶς ἀνέβλεπεν εἰς αὐτήν. Καὶ ἡμεῖς οὖν συσκευασάμενοι, ἐκίσετο καταπτήσιν, εἴπαρ βίβη, καὶ τὰ ἀνάγκαια συγκατοιστάμενοι, ἐπὶ μάθοιμεν, ἀποκλιναίνα τὸ ὕδωρ, συγκατέρβῃ μὲν τὸ εὐελπι, καὶ διανεμάντες ἐκαὶ τὴν συκομιδὴν, μόνου τοῦ βελίβιν καὶ εὐχεσθαι κατεστήμεν, τίς ἂν δὴ ἀπαγάγοι τὰ τοιαῦτα τοῦ κατὰ πρόδοσαν συγγενικοῦ. Εἰ γὰρ καὶ μηδ' αὖ ἐναυῶθα συνθήκη πρὸς πολέμιους (ὅτε-ἔον γὰρ οὕτω); οὐδὲ ἀρῶσκα ἐπὶ δώροις, φεῖοι τοῦ ἐμπέλασαι τὸν τε ἀδελ-

φὸν τὴν τε μητέρα τοῦ τοῦ Ἀνδρονίκου ἀφύκτοις· ἀλλ' αὐτὸ δὴ τὸ ἀκρὸς ἀμελεῖν, καὶ παρὰ φραυλὸν τὴν τοσαύτην πόλιν τίθεσθαι καὶ τὸν ἐν αὐτῇ πάντα λαβὼν, καὶ πού καὶ εὐχεσθαι τὸν στρατηγὸν, ἐπιτεμηθῆναι τὸν τῆς ἀλώσεως χρόνον, εἴ πως ἐκφυγὼν τὸ τοῦ βασιλέως πρόσωπον, εἰς κόρακα· πετρύζεται, συγγενὲς ἂν εἴη μάλα τῷ προδιδόναι, καὶ πού καὶ χεῖρον, ὡς ἂν τις τοῦ λαλεῖν τεχνίτης ἐπαγωνισαίτο. Καὶ ὁ λογίζεσθαι συνετὸς ἐμπειροῦς γούν ταυτ' ἂν κατὰ τὸ σύστοιχον. Οὕτω καὶ οἰακοστρόφος νεῶς οὐ κατὰ κυρείαν, ἀλλὰ μισθοῦ, εἰ τῷ κεφαλαυσασμένῳ τὴν ναῦν ἔγκοιτο, εἰς ὅσον οὐκ ἔστι πλέον ἐπιτείνειν, παραμένει μὲν ποτε κινδυνευοῦσα, λαλεῖ δὲ αὐτὴν τελεῇ, καὶ πράττει οὐκ ἀρραδύμως· καὶ τὴν τέχνην εἰς τὸ πᾶν συστοίχας, ἀφίησι τὸ σκάφος προσαρχθῆναι σκοπέλω, καὶ κατὰ βοῦθῶ δύναι αὐτῷ φόρτον καὶ ἀνδράσιν. Οὕτω καὶ φύλαξ τελεσφόρου ἀμπέλου, καθάπερ ἀποστευγὼν τὸν δεσπότην κατὰ μίσος· τέλειον, βοτρυῶν μὲν ἰσως ἀπτεται εἰς οὐδὲν, συχνὰ δὲ πῇ μὲν κάτω περιδοεῖται, πῇ δὲ τοῦ σκοπευτηρίου γίνεται, καὶ ὧδε καὶ ἔχει περιδελπόμενος, φαντάζει ἐπιμελείαν· ὁρίων δὲ τὴν τοῦ φραγμοῦ σύμπτυξιν καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ τάφρον, ἐπιδουλεύσασμένα ποθεν οὐκ ἀποκωλύει, ἀλλ' οἷα καὶ ἀπονυστάζων διακρίνεται, ἀνύων μὲν οὕτω τὸ κατὰ τοῦ κτησαμένου τὴν ἀμπέλον βλάβος, μελετῶν δὲ ὁμεισθαι τοῖς αἰτιωμένοις, ὡς οὔτε φεύγοι τοῦ ἀμπελῶνος, οὔτε κεκλήροι, οὔτε ἀποδοῖη, ἀφίει δὲ τὸ, οὐδὲ μὴν ἀμελήσοι, ὃ τὴν ἀμπέλου ἀπηχρεῖωσε. Ταῦτα δὲ τὰ καὶ τῷ Δαυίδ ἐμφαινόμενα, δι' ὧν οὐ μόνον ὁ Ἀνδρόνικος ψέγει· τ' ἂν, ὁδόνου ἐαυτῷ ἄνδρα καὶ βαθὺν πονηρεύσασθαι τηλικούτοις ἐπιστήσας πράγματι· ἀλλὰ καὶ ὁ Δαυὶδ ἀπελέγχεται, μὴ ἂν ἔχειν διεκφυγεῖν γραφὴν τοῦ προδοῦναι. Ἀνακεφαλαιώσασθαι γὰρ τὸ ἐπιχειρηθὲν, οὔτε κυδερνήτης παραδοχῶν, εἴπερ ὁρμισθεῖη, ἀποβλέσθαι τὴν κεφαλὴν κατὰ τὸν δυστυχῆ σωτήρα τοῦ Ξέρξου, ὁκνήσοι ἂν, βραχίαις φθάσας προσαράξει τὸ σκάφος, κύμασιν ἐκβύς, εἴ πως ἐκκολυμῆσας· μόνος περιγενήσεται· καὶ ἀμπελῶνος δὲ φύλακα δαπανῶν μὲν τὸ πιστευθὲν οὐκ εἰδὼτα, χόλω δὲ τῷ κατὰ τὸν δεσπότην ἀφίειτα κλέπτεσθαι, καὶ θηρίοις βλάπτεσθαι, οὐκ ἂν νοσηρίζοιμην λέγειν προδοῦναι τὴν ἀμπέλον.

ἔγ'. Ὡς οἶον κακὸν, ὃ Ἀνδρόνικε, μεγάτοις ἐργοῖς, καὶ κίνδυνον δεινότατον ἐπισυρομένοις, εἴπερ ἀμελήσεις, ἵνα τινὰ μόνον εἰς αὐτοκράτορα κεφαλὴν ἐπιστῇ, καὶ αὐτὸν δὲ οὔτε λίαν ἐπιστήμονα τοῦ ὁρᾶν, καὶ ὑποπτον δέ! Ὡς ἐπιμηθεὺ βασιλικῇ, οἶον ἡμᾶς διέθω κινδόν! Ὡς ἀλυσιτελῆς ὑστεροβουλία! Ὡς δυσανακλήτου κα' οὐ ἀκίχγητα ἐπιδωλῆς! Ὡς εἰκαίος ἐκείνος μετὰ μελός! Οὐκ ἴσχε γὰρ εἰς τέλος τὰ τοῦ Δαυὶδ οὐδὲ τὸν βραχίονα λαθεῖν. Διὸ καὶ ἐξέστειλε μὲν ἐκεῖνος τὴν εἰς μνήμην ἡδὲ γραφικὴν ἀποσταθμῆνον παρακοιμώμενον, οὐ μόνον ἐπὶ ἀμόνη τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ ὡς ἂν φασιν ὑπελθὼν δεξιῶς ἀμύνεται τὸν ἀπατεῶνα Δαυὶδ εἰς ἐλεθρον. Ἦδὲ γὰρ κατ' ἐγνω τὸν ἄνδρα καὶ ὁ βασιλεὺς ὀφθαλμίστερον, οἷα βυτσοδομεῖων ἦν. Ἐχορήγεις δὲ ἄρα πρὸς Κρήτα

A cum omni suo populo malis submersa, cum via unica orandi ducem ut tempus expugnationis abbreviaret, cum, si vultum imperatoris fugiens ad corvos advolaret, proditori simillimus esset, atque aliquoties peior, qui ut comædus verbis tantum pugnasset. Mente prudens in eodem ordine istius modi poneret. Quemadmodum gubernator navis cuius non est dominus sed conductor, si irascitur illi qui eam læserit, non est ut magis irascatur, adest quidem periculo; consilia vero ejus non sunt efficacia segnitèrque agit; omni autem peritia ejus in unum intendente, in scopulos impingere carinam sinit atque in abyasso mergi simul cum mercibus et hominibus. Eadem ratione etiam custos vineæ maturis uvis consistit aversans dominum odio perfectus, unas forte ad nihil alligat, sæpe tamen descendit in inferiorem partem, modo stat quasi in spectaculo, hic et illic respiciens curam simulat; videns vero seps compages foveamque juxta illam, eos qui insidiantur non amovet inde, sed dormiens jacet, perficiens ita damnum vineæ possessoris, illico jurans querentibus se nunquam vitem deservisse, nec furatum esse, nec tandem tradidisse, clamans. Non tamen erat negligens, iis obstands quæ vineæ nocere possissent. Hæc vero in David completa sunt cum ex illi non solum Andronicus argui poterit quod ejusmodi rebus administrandis virum præfecerit sibi infestam et malis artibus secundum, sed etiam David convictus fuerit proditoris reus. Ad resumendum enim inceptum, nec gubernator fuit exspectabundus, cum appelleret, eum discrimine capitis, ut infelicem servatorem Xerxis damnare, dubitans an, postquam in scopulos carinam impigisset, fluctibus derelinquens, natando posset aliquando solus salvari: custodem quoque vineæ ex re credita fructum percipere nescientem, sed ex ira adversus possessorem sinentem eum depredari atque a bestilis lædi, non dubitarem asserere eum prodidisse vineam.

D 63. Non quantum malum, o Andronice, in magnis his operibus, quæ etiam maximum periculum secum traxerunt, cum si neglecta fuissent, unum tantum imperatori exprobratum fuisset, eique non satis quid fieri deberet edocto, solummodo vero suspicanti! O regalis Epimethen, memento, quanto malo fueris nobis! O inutile consilium ob tarditatem! O tristis memorie boni vana consuetudo! O infructuosa illa penitentia! In perpetuum enim quæ ad Davidem, aut imperatorem spectant non poterant latere. Ideo misit Cubicularium, in historia jam memoratum, non solum ad defensionem urbis, sed etiam, ut aiunt, ad defensionem Davidis errabundi in ipsius perniciem. Jam enim cognoverat virum etiam imperator, sed tardius,

quod tempore clam machinaretur. Cretece ergo A
egit erga Cretensem; sed istum asutum Argum,
Davidem dico, qui oculis acutis malum semper
videt per hunc celerem Mercurium percutere et de-
lere clam non potuit. Etenim hoc præsentens David
prævenit, tempus mali nostri, commodi proprii
gratia, abbreviaturus; atque in altum se immer-
gens ut fulica quæ aquilam metuens se in profun-
dum immergit, aduncis rostro Andronicum effu-
git, cum ipse Andronicus ad illum unguibus
aduncis descendisset. Vespere enim venit cubicu-
larius postridieque mane perieramus, omnibus
a Davide ordinatis, viso Intus quem formidabat et
nullum auxilium exterius nobis adesset, in salutem
quidem aliorum, in ruinam vero ejus, quam passus B
esset, salva civitate. Ita David insectante Andro-
nico, id meditatus est ne præda illius fieret, nihil
vero præ nobili Thessalonica, si solus ipse salva-
retur, ne totum quidem mundum posuit.

64. Porro dies multi elapsi sunt, et ante cruen-
tam bellum, et ex quo acriter pugnatum est,
nullusque vidit illum nec lorica bellica indutum
nec equo generoso insidentem. Mulus cum por-
tabat absque braciis juvenilibusque ocreis; petasus
vero ruber insolitus modo iberico caput ejus tege-
bat. Barbari iufurmant illum appellantque, quo-
modo amant, rugosum quidem sicque inferiori
parte coarctatum reliquo habitu, vultu vero dila-
tatum inflexumque commode adversus solem ut
qui molliter vitam agens procula sole militem
rejiciat; festa hujusmodi hominibus gaudent. Caelus
hæc vestimenta norunt, sicque sponsus præ vesti-
bus magnificis ostentaret mollitiem. Si quando
arcum caperet, diceres illum experiri apud ven-
ditores, quomodo tendere posset. Dicitur sagittam
projectisse in arcem contra hos qui ibi sedebant,
lapidemque unum ex funda, ac deinde se his
subduxisse ad muros; dicitur etiam suturas ocrea-
rum Latinorum irrisisse, quos tam fortiter repulit,
qui nobis mala parabant ac audiendo ridebant. Sui
vero, cum deridentes, dicebant sedisse interiori ad
murorum umbram, videntemque jacula exterius
volantia, dicere solitum: « ita bonum est hic
esse, » statimque festinantem transire in alium lo-
cum obumbratum et tutum, ita querentem partem
murorum ubi se melius haberet, juxta quod dicunt,
consulto ipsum extra teli jactum vivere.

65. Talem cum videntes convivæ deliciarum
studiosi quod placebat inhiabant; ut hoc
vero generosius videtur, blandientes accedebant
qui vacabant adulationi. Apud illos inconsiderate
irrepsit lancula sortis habens poeticas, in tartarum
vergentes. Adulatores quidem assentationi studentes,
ostentabant in semetipsis odium adversus civitatem,
ut cum illo qui eam oderat criminose consenti-
rent. Erat autem apud illos Pæanii rhetoris poema
quod ille de furto sententiam pronuntians ubique

ἐκείνους· καὶ τὸν ὅπουλον Ἀργον, τὸν Δαυὶδ,
ἀνυστάτοις τὰ γε εἰς πονηρίαν ὁρμασί βλάπτοντα,
οὐκ ἔχον ἀφορμὴν δι' Ἑρμοῦ ἐκείνου εὐπρέπου βα-
λεῖν καὶ καταβαλεῖν. Ἀλλὰ πρᾶσιθόμενος· ὁ Δαυὶδ
φθάνει ἐπιτεμῶν τὸν καιρὸν τοῦ ἡμετέρου κακοῦ,
ὡς εἰς καλὸν αὐτοῦ· καὶ οἷον ὁποδὸς βυθὸν κατὰ λή-
ρον, ὃς ὑποπτήξας ἀλαιοῖτον βυθισθεῖν, ἐξέφυγε τὸν
ἀγκυλοχειλῆν Ἀνδρόνικον, Ἀνδρόνικος ἀποδᾶς αὐ-
τὸς κατ' ἐκείνου τοῦ γαμφώνυχος. Ἐσπέρας γὰρ ἤλ-
θεν ὁ παρακοιμώμενος, καὶ αὐριον ἔωθεν ἀπολώκα-
μεν, διοικονομησαμένου τοῦ Δαυὶδ, μήτ' ἔωθεν ἰδεῖν,
ὃν ἰδεοίει, μήτε μὴν ἔξωθεν ἐπικουρίαν γενέσθαι
ἡμῖν, ἐπὶ σωτηρίᾳ μὲν τῶν ἄλλων, βλάβῃ δὲ αὐτοῦ,
ἣν ἔπαθεν ἂν, σισωμένης τῆς πόλεως. Οὕτως
ὁ Δαυὶδ κνηγετούμενος ὑπὸ τοῦ Ἀνδρονίκου, ἐμψυ-
χανάτο, μὴ πεισθῆναι ὑπὲρ ἄγαν ἐκείνῳ, παρ' οὐδὲν
μὴ οἷα γε τὴν καλὴν Θεσσαλονικίην, εἰ μόνον
περισυβείη αὐτῷ, ἀλλ' οὐδὲ τὸν πάντα κόσμον τιθί-
μενος.

66. Οὐκοῦν ἡμέραι συχναί, αἱ μὲν πρὸ τοῦ σφο-
δροῦ πολέμου, αἱ δὲ κατὰ τὴν τοῦτου ἀκμὴν, καὶ οὐ-
δεὶς ἐκείνους εἶδεν οὔτε ἐν ὅπλοις· δεινοί· δύναντα,
οὔτε ἔκπου εὐγενοῦς ἐπιδάντα. Ἡμίονος δὲ ὤχει αὐ-
τὸν ἀπὸ βράκας· καὶ πιδίλων νεωταρικῶν· Ἰσκαριὸς δὲ
καὶ τὴν κεφαλὴν Ἰδουμαίωτον ἔκφυλος· πῖλος ἔρυ-
θρος. Βάρβαροι ἐκείνους καὶ τεχνῶνται καὶ καλοῦ-
σιν, ἧ φιλοῦσι, πολὺπτυχον μὲν καὶ οὕτω συνεσταλ-
μένον κάτω τὴν λοιπὴν περιέβειν, τὰ δὲ περὶ πρόσ-
ωπον εὐρυνόμενον καὶ πρηγνέοντα ἐς ἱκανὸν κατὰ
ἡλίου, ἵνα καὶ οὕτω τὸν στρατιωτὴν ἀπολέγοιτο τρυφε-
ρεύμενος ἀνηλίστα. Ἐρῶτη φιληθεῖ τοιοῦτοις ἀν-
δράσι· πανήγυρις οἶδε τοιοῦτοις στολμούς· νυμφίος
ἂν οὕτω θρύπτοιτο ἀβρυνόμενος. Τόξον δ' ἐκείνους εἰ-
που καὶ χειρὶσθεῖν, πειράσθαι εἰπας ἂν αὐτὸν ἐκεί-
νου κατὰ τοῦ ἀνοσιμέμενος, ὅπως ἂν ἔχοι τοῦ ταῖνα-
σθαι. Κατὰ δὲ γε τὴν ἀκρόπολιν λέγεται οἰστὸν ἵνα
κατὰ τῶν ἐκεῖ περικαθημένων ἀφίεναι, καὶ λῖθον
ἵνα ἐκ σφενδόνης· εἶτα καὶ ὑποβίβειν τοῖς ἐπὶ τῶν
τοιγῶν, πιδίλων βαφείας ἐξονειδίξαι τοὺς περίελα-
τίνορας, οὓς καὶ τοσοῦτον ἡμύναντο, κακὰ ἡμῖν ῥάπτου-
τας, καὶ ἐγγελόντας οὓς ἤκουον. Ἐλεγον δὲ οἱ ἄμφω
αὐτὸν σκώπτοντας ἐκείνους, καὶ ὅτι καθήμενος ἔσω
τοιγῶν κάτω περὶ σκιάν, καὶ βέλῃ βλέπων ἔξωθεν
ἐπιπετανόμενα, εἰώθει λέγειν, ὡς Ναὶ, καλὲ, κακὰ
τὰ ὧδε· καὶ εὐθὺς ἀναπηδῶν μετεκάθισεν εἰς ἀσπίδα
τινὴ σκιατραφίαν καὶ ἀγκυλόν, πρὸς τὸν εὖ ἔχοντα
τοῖχον μεταβλέπων, ὃ φησι, καὶ ζῆν κυρώσας ἔξω
βελῶν.

67. Καὶ τοιοῦτον ὄντα ἐκδιέπτον ἐς καρδίαν αὐ-
τὴν οἱ τρώκται ἄριστοι, καθαρώτερον δ' ἐκφῆναι,
οὐκ ἀνίσταν θωπεύοντες οἱ τὴν κολακείαν περίεργοι.
Καὶ ἔρβοντο πρὸς αὐτοὺς· τῷ κούφῳ ἢ κλάστιγῃ, κή-
ρας ἔχουσα, κατὰ τὰ ποιητικὰς, νεουούσας εἰς τὰρ-
ταρον. Οἱ δὲ καρδιοκολάπτει κολακίαι· καὶ παρηγυ-
ζον ἐν σφίσιν αὐτοῖς κατὰ τῆς πόλεως μῆτος, οὓς τῷ
τὴν πόλιν μισοῦντι κακοήθως συνδιέθεοντο. Καὶ ἦν
ἐπ' αὐτοὺς τὸ ἐπὶ Πλατανίως ῥήτορος, ὅπερ ἐκείνους
περὶ κλοπῆς γνωματεύων κυκλικῶς περιήγαγεν, ὡς

πως παρατακτῆσθαι· Σοὶ μὲν, ὦ Δαυὶδ, προδοτικὸν τὸ φιλικόν, εἴπερ ἦν ἡμῶν σοί· Ἄρα δὲ οὕτως εἰρηναῖος ὢν, ἐπέστρεπεν ἄλλοις ποιεῖν τὸ εἶον εἰς μάχην· Οὐκ οὖν· ἀλλ' εἰς πανταεὶς καὶ αὐτὸς τὸν Ἄρην ἐπέδρασεν ἐν γὰρ ἡμῶν, οὐκ οἶδα τίς ποτε τῶν ἐξ Ἀλωεύ· ὢν, τάχα δ' ἂν Ἐφιάλης, εἴς' οὖν Ἐπιπάλτος, ὁ παρὰ τοῖς Ἀσκληπιάδαις ἐπιχθῶς τοῦ ἀνακειμένου βαρύνων, οἷα καὶ πνιγελῆς ὁ αὐτός· Ὅτος γάρ οὐκ ἂν λεγθεῖν, δεῦθεν τῶν εὐ λεγόντων εἰδίου ὦτα, εἰ μὴ ἄρα κατὰ τι σκῶμμα παροιμιώδες τὸ ἐπὶ εὐηθείᾳ. Τοιοῦτος γάρ τοις ὧτους καὶ θρυβας ἡ παροιμία ἔχει δοκιμάσασα. Οὔτε τοίνυν αὐτὸς ἤθελε δραστήριος εἶναι, καὶ τοὺς λοιποὺς δὲ ἀπεκώλυε, καταγγών εἰς βίαν· Ἐκδρομῇ γοῶν θέσθαι τὴν τυχοῦσαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν εἰς τοσοῦτον ἐδέχθη, ὥστε, οἶμαι, ὁ Σικελὸς, εἴπερ εἶχε μυκτηρὰ τινα νεύοντα πρὸς ἀσπίδα, εἰς εὐεργετήν αὐτὸν προσεποίησαν· ἂν· ἐπεὶ οἷα καὶ θοβαλοῦ κόρην ἐκείνη διεφύλαξε τὴν στρατιάν, ὥς μὴδὲ ναῦν ἐξ αὐτῶν ἀπολέσθαι τό γε εἰς αὐτὴν ἦκον· εἰ καὶ στρατιῶται τινες, οὐκ ἥκιστα δὲ τὰ τῆς Θεσσαλονικτῆς τέκνα, οἱ μετὰ τοῖς φυγάδας περιλοιποὶ, ἀπολειοντο· θάντες οἷον τῷ ὑπὲρ τῆς πατρίδος θυμῷ, θανάτου δὲ οὐκ ἐπὶ τῶν πολεμίων, ὥς οὐκ ἂν τις ἐλπίσει, δραστηριοῦμενοι.

ξ'. Καὶ εἶδον ἂν τις ἐνταῦθα πονηρίαν ἀνδρὸς φαύλου καὶ σοφισταίου βόθιον. Παρακλητεύμενος γὰρ, ἀνοίγεσθαι τὰς πολιτικὰς πύλας ἐπὶ πολέμῳ, καὶ μὴ ὑπακούων, εἶτα καὶ τινα σφοδρότερα μανθάνων, καὶ ὁ αὐτὸς αὖθις μένων, καὶ ἀνακρινόμενος, ἐπ' ᾧ τῶν πολεμίων οὕτω φεῖσται, πρῶτα μὲν προσβάλλεται βασίλειον τηρεῖν κλέυσμα, καστροφυλακεῖν ἐπιτάσσον αὐτῷ· μανθάνων δὲ, ὥς οὐ τοῦτο ἐστὶ καστροφυλακὴ εἶναι τινα, τὸ εἶω ταίχους ἐγκλεισθαι, ἀλλὰ τὸ πάντα ποιεῖν, δι' ὧν ἂν τοὺς ἐχθροὺς βλάψῃ, καὶ τὸ κάστρον οὕτω φυλάξῃ (εἰ μὴ τίς καλοῖται καὶ οἴκου, ἢ ἀμπέλου, ἢ νεὸς φύλακα τὸν εἶω ἐγχορυθιθέντα, καὶ οἰκουρικῶς καθήμενον· εἰ τί που δὲ ἐξωθεν ἐπιβούλον, ἀλλ' ἐκείνω ἀφέντα εὖ ἔχειν, ἕως καὶ ἐντὸς παρεῖδυσται ὀλέθριον)· ὁ δὲ δικαιολογεῖσθαι τοῦ λοιποῦ ἀφεί, διέβαλλε λέγων δεδιέναι, μὴ τὸν πηλὸν ἀφελόντες τινες προελθεῖν ἐκπασσῇσονται εἰς τὸ φυγεῖν, καὶ οὕτως ἐπὶ πλείον λειπανδρήσῃ τὰ τῆς πόλεως· Καὶ ἔδυσχέραινον μὲν οἱ ἀγαθοὶ στρατηγοὶ, ἀκούοντες τοῦτο, καὶ οἱ στρατιῶται, ἔφερον δ' ὁμοῦ, εἰ σώματι πόλεως καλῶ φαύλῃ ἐπίσταται κεφαλῇ. Καὶ οὐκ ἐτόλμων ἐγχειρεῖν λύειν τὴν ἐπιταγμένην ἁρμονίαν αὐτοῖς, πειθαρχοῦντες οὐκ ἐπ' ἀγαθῷ. Ἀλλ' ὅτε ποτὲ καὶ αὐτὸς ἐκύρωσε πειθεῖ ἐξῆλ, ῥάδιουργεῖ οὕτω, τοῦ Χοῦμου τεθαβρῆχότος ἅμα τῷ περὶ αὐτὸν στρατιωτικῷ λάχει ἐπισπεσῇ τοῖς ἐκ τῶν ἐφών πολὺν πολεμοῦσι, καὶ ἐγχεχερῆχότος οὕτως, εἰ καὶ δυστυχὴς ἀπίθη τὸ τέλος διὰ φαυλότητα τῶν συναραμένων αὐτῷ τῆς μάχης, καὶ ὀχλοῦντων τῶν τε ἐπὶ πλείον στρατιωτῶν, καὶ τῶν τῆς πόλεως δὲ τέκνων, ἃ ταύτη περιελείφθησαν μετὰ τοὺς φυγάδας, κατὰ σπουδὴν ἐγδραμῇν ἐπὶ τοὺς πολικροῦντας, διὰ τὸ τοὺς Λατίνους ὁλοῦς γενέσθαι τοῦ ἀντιχωρῆσαι κατὰ τοῦ

A ferebat, forte ut mutaret. Quidquid ad prodicionem spectabat, tibi iucundum erat, o David, cum tibi esset simile. Num ille pacificus alios agere quod necessarium erat pugnae sinebat? Neutiquam; sed omnino iis quae bellum poscebat obstabat, quadam die nescio quis ex Aloeo, forte Ephialtes, aut tandem Epialtus, impatienter qui apud Asclepiades jacebant sufferens, quasi oppressionem nocturnam. Non ergo diceretur bubo qui aures non praeberit bona consilia dantibus, sed faciliis vulgaribus ac stultis. Proverbium enim hos bubones atque aves recte probaverat. Nec ergo agere volebat, ceteros vero prohibebat, vi retinens. Egressio quidem ne ageretur adversus hostes data occasione adeo timebat, ut, puto, Siculus, si in eo fuissent aliqui: sensus urbanitatis, quasi benefactorem eum esset habiturus; cum sicut pupillam oculi ejus exercitum servaret, ita ut nullus ex eo perierit, quod certe ad eum spectabat, etsi quidam milites, praecipue autem Thessalonicæ filii, post fugam superstitēs, qui perierunt animo leonino pro patria, terribilia quotidie agerent adversus hostes supra omne quod sperari poterat.

66. Tunc dignosci poterit malitia-atque astutia hujus hominis. Invitatus enim ad aperiendas portas civitatis belli tempore, non obtemperat; deinde pericula majora discens, nihilominus adhuc perstat. Cum inde inquisisset qua parte hostibus parcendum esset, primum quidem jussum imperatoris servandum praedicat, ipsi ut castra servet praecipientis. Cum vero didicisset non satis esse aliquem custodire intra muros ut vocetur castrorum custos, sed ut omnia agat quibus offendant hostes, sicque castra custodiri (nisi aliquis domus, aut vitis, aut navis custos appellatur qui intro tutus est domique sedet; ac si aliquid insidiarum fiat de foris, hoc fieri sinat, usquequum malum interius pervadat): ille vero se purgare aliis omittens, praedicabat se timere ne quidam postquam liminum turbassent in fugam converterentur sicque amplius hominibus careret civitas. Indignabantur fortes duces, hoc audientes, militesque cum eis, D pulchro corpori civitatis turpe caput impositum fuisse. Nec audebant sponte solvere harmoniam ipsis impositam, non in bonum sic obediētes. Sed cum certus fuit de obedientia, fraudulenter egit hoc modo: cum Commenus fuisset ausus cum parte exercitus, quam sub manu habebat, ruere in hostes e portis orientalibus, sicque aggressus fuisset, etsi male successerit ob culpam eorum qui aciem ordinarant, turbulentorum, militum alienigenarum filiorumque civitatis quos amplexata est post fugam, quod festinanter excurrissent in obsidentes, eo quod omnes Latini concurrerant adversus Chumnum, ipse postquam vix aperuisset portas ac dimisisset irruere hanc excursionem desideratam, retro deinde januas clausit

quod difficile in urbem reverti possent qui sic A Χούμου, αὐτὸς μόγις ἀνοίξας τὰς πόλεις, καὶ ἀφεί-
 xissent; postremo vero juramento asseruerunt se
 pacem terribilem pro audacia solvisse, cetera
 pacificos se futuros promiserunt nec impossibilia
 contra Dei voluntatem ausuros.

τινυμένους διομόσασθαι ἡσυχάζειν τοῦ λοιποῦ, καὶ μὴ βιάζεσθαι τὰ μὴ δυνατόν, ἐνθα θεὸς ἄλλα βούλεται.

67. Superfluum non erit hic conscribere ad ho-
 norem ducis, qui bello adversus Chumnum externo
 tunc rupto, post famam ad ipsum perlatam, noluit
 periculum Barbarorum augere, contra Chumnum
 pugnando, ita ut Barbari utrinque veritati cade-
 rentur. Igitur a pugnando abstulit et aliunde trium-
 phum quæsit. Altissimus enim adversum nos
 convocavit in colle orientali Zabarii rite demon-
 strans pugnae dispositionem, quam indicabat pulvis
 sublata a currentibus atque ab adversariis. Preces
 autem ac deprecationes quas egit, nemo credere
 posset. Hoc est vero evidens quam negligens fuerit
 in Latinis persequendis, quantaque ignavia in
 amovendo a nobis bello, quomodo timens ne ac-
 cusarent, quod illius causa adoriendi exercitus
 Romanus supervenerit. Tunc vero mulieres eum
 riserunt, ac postquam de supernis illas descen-
 dere jussisset ascendit ipse indecoro modo hæc
 loca repleturus. At hoc ludibrium ex mulieribus
 neutiquam illum movit. Unde enim scire pote-
 rat ejusmodi cavillationes muliebres sæpe viris
 vacillantibus profuisse ad animum resumendum,
 cum Barbaris tum Græcis? Hoc autem malum
 magnum et manifestum ex illo experti sumus,
 scilicet didicimus ex ipsis Latinis, si hora qua C
 Chumnus in eos irruerat, qui erant in civitate
 processissent versus portum, omnes machinas
 abluturos fuisse, castraque vastaturos navibus suc-
 censius quæ ipsis superfuissent.

Λατίων ἐξαγγελλόντων, ὥς, εἰπερ τὴν ὥραν ἔκεινην,
 οἱ τῆς πόλεως περὶ τὸν ναύσταθμον, τὰς τε μηχανὰς ἀπάσας εἶλον ἂν, καὶ τὸ στρατόπεδον ἀπῆγαγον,
 ἐμπρήσαντες καὶ νῆας, ὅσας ἐξεγένετο ἂν αὐτοῖς.

68. Sed hoc posterius narrabitur a nobis. Dux
 vero ante omnia excogitabat ut ipse incolumis
 evaderet, principatuque luxuriose utebatur. Si ad
 opera laboriosa alios excitabat, ipse genio et otio
 indulgebat nostrasque res negligebat ob odium
 in imperatorem. Pessimum est quidem, sed hu-
 manum tamen, proprium malum cum bono nostro
 communi commutasse, utilitatemque Siculi magni
 Constantini utilitati anteposuisse, ac, ut aliquis
 diceret, pro Charybdæ scopulo alium elegisse.
 Illum igitur ad bonum excitat Augustus Joannes
 Maurozomes, dum ex Peloponeso profectus cum
 suo exercitu ibi commoraretur, non commodi
 nostri causa, ut multi suspiciebantur, sed in demon-
 strationem, reipsa vero cupiens per seipsum videre
 qua parte periclitaretur (de vita ipsa, dico) in quo,
 ut fama erat, Andronicum ineluebat. Attamen
 bonus erat ejus sermo ducique exprobrabat suam
 dispositionem. Non autem erat consiliorum ejus
 particeps nec ullus alius, nam illud unum agebat ut

ἔξ'. Οὐκ ἂν δὲ εἴη πάρεργον ἐνταῦθα προσηγορεῖ-
 σαι πρὸς θαῦμα τοῦ στρατηγοῦ καὶ ὅτι, τοῦ κατὰ
 τὸν Χούμον πολέμου ἔξω τότε βαγέντος, καὶ τοῦ
 πράγματος διηκουσμένου καὶ εἰς αὐτόν, αὐτὸς ἀφεί-
 δεῖν τῶν τοῦ βαρβάρου τὸν κίνδυνον, εἰπερ ὁ Χού-
 μνος μὲν ἐκεῖθεν ποιοῖτο, αὐτὸς δ' ἐνταῦθα κατα-
 στρατηγούῃ, ὥς ἂν κακοῖς ἐκατέρωθεν ἐναποληφθῇ
 τὸ βάρβαρον, καὶ κατὰ τε στέρνουν καὶ κατὰ τε νό-
 των πληττόμενον καὶ βαλλόμενον ὀλοῖτο, οὕτως γοῦν
 στρατηγείῃ ἀφεί-
 δεῖτο.

ἔξ'. Οὐκ ἂν δὲ εἴη πάρεργον ἐνταῦθα προσηγορεῖ-
 σαι πρὸς θαῦμα τοῦ στρατηγοῦ καὶ ὅτι, τοῦ κατὰ
 τὸν Χούμον πολέμου ἔξω τότε βαγέντος, καὶ τοῦ
 πράγματος διηκουσμένου καὶ εἰς αὐτόν, αὐτὸς ἀφεί-
 δεῖν τῶν τοῦ βαρβάρου τὸν κίνδυνον, εἰπερ ὁ Χού-
 μνος μὲν ἐκεῖθεν ποιοῖτο, αὐτὸς δ' ἐνταῦθα κατα-
 στρατηγούῃ, ὥς ἂν κακοῖς ἐκατέρωθεν ἐναποληφθῇ
 τὸ βάρβαρον, καὶ κατὰ τε στέρνουν καὶ κατὰ τε νό-
 των πληττόμενον καὶ βαλλόμενον ὀλοῖτο, οὕτως γοῦν
 στρατηγείῃ ἀφεί-
 δεῖτο. Ὑψιστος γὰρ ἐν τῷ ἔμφω γηλόφῳ τοῦ καθ'
 ἡμᾶς Ζαβάρειου ἐπανηγύριζε, θεωρικῶς τὴν τῆς
 μάχης ἐκείνης γνωματεύων διδάσειν, ἣν ἐγειρομένην
 κόνις ὑπὸ τῶν τρεχόντων καὶ ἀντιτρεχόντων ἐστῆ-
 ραινε. Καὶ οἷα μὲν αὐτὸς τότε εὖχετο ἂν, ἡ κατεύ-
 χετο, οὕτως ἂν εἶδειν μαθὼν· ἐκεῖνο δὲ ὅηλον, ὥς
 ὥκνει χάνταῦθα τοῦς Λατίνους ὀχλήσῃ, καὶ τι σκύ-
 λαν ἀπασφαλῆσαι τοῦ καθ' ἡμῶν πολέμου, ὥς οἷα
 τάχα που δεδιὼς μὴ καὶ ἐπικαλέσωνται, ὥς δι' αὐτὸν
 διπαλτοὶ τὸ Ῥωμαϊκὸν αὐτοῖς ἐπατέθησαν στρα-
 τισμα. Καὶ ἐπασχε μὲν τρικυκὰτα ρυκτῆρα ἐκ τῶν
 γυναικῶν, ὅτι καθάλων ἐκείνας τοῦ ἀνὰ ἐκεῖ ἐστά-
 ναι, αὐτὸς οὐ κατὰ τι ἀφιστὸν ἀναβαλὴν, γυναικείον
 τόπον ἀναπληρῶν. Ἦν δὲ αὐτῷ καὶ ὁ ἐκ τῶν γυ-
 ναικῶν μῶμος ὥσει οὐθέν. Πόθεν γὰρ εἶχε γνοῦς
 ἐννοήσασθαι, ὥς πολλοὶ γυναικῶν ὀνειδισμοὶ σφαλ-
 λομένους ἀνδρας ἀνῶρθωσαν, βαρβαρικῶς τε καὶ
 Ἑλλήνας; Καὶ ἔχομεν καὶ ταύτην βλάβην ἐξ αὐτοῦ
 μεγάλην καὶ προφανή. Ἐμάθομεν γὰρ αὐτῶν
 καθ' ἣν ὁ Χούμος αὐτοῖς ἐπέθετο, ἐνέπηθησαν
 ἐπ' αὐτοῖς.

ἔξ'. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὕστερον ἡμῖν ἐπῆλθε μα-
 θεῖν. Ὁ δὲ στρατηγὸς τέως μεθώδευσεν ἀσχύλτως τὰ
 αὐτοῦ, καὶ ἐντεῦρφα τῇ ἀρχῇ. Καὶ παρακαλούμε-
 νος εἰς ἔργα φιλοπονικῶς, αὐτὸς ἐώραζε τὸ ἀπορ-
 ραθμεῖν, καὶ ἀναπύπτειν, καὶ ἀνίστασθαι, καὶ κατα-
 προλεσθαι τὰ ἡμέτερα μίσει τῷ κατὰ τοῦ βασιλέως,
 κίχιστα μὲν ἀνθρωπίνως; δ' οὖν, ἰδίῳ κακοῦ τοῦ
 κατ' αὐτόν τὸ καθ' ἡμᾶς κοινὸν ἀλλαττόμενος, καὶ
 τὴν τοῦ Σικελοῦ τῆς τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου
 προτιθεῖς, καὶ ὡς ἂν εἴποι τις, τοῦ κατὰ Χάρυβδιν
 σκοπέλου τὸν ἔτερον ἀνδαιρούμενος. Καὶ ὥχλει μὲν
 αὐτὸν εἰς τὰ κατὰ καὶ ὁ Σισιατὴς Ἰωάννης; ὁ Μαυ-
 ροζώμης, ἐν τῷ ἐκ Πελοποννήσου ἀναβαίνειν μετὰ
 στρατοῦ παραμαίνας; ἐνταῦθα, οὕτι κατ' εὐνοίαν μάλα
 τῶν καθ' ἡμᾶς; ὥς ὅπως πολλοὶ, ἀλλὰ τοῦτο μὲν
 εἰ; πρόφασιν, πρὸς ἀλήθειαν δὲ πῶς καὶ αὐτὸς τοῦ
 βλῆβαιν, οὐπερ ἐκπεσεῖν (μὴ τι δὲ ἀρα καὶ τοῦ ζῆν)
 φόβον εἶχε καὶ αὐτὸς ἐκ τοῦ Ἀνδρονίκου, ὥς λόγος
 ἔβρεξε. Καὶ ὁμως ἐλάλει κατὰ, καὶ ἡλεγγε τὸν στρα-
 τηγόν, ἥπως ἂν καὶ διεκείτο. Ὁ δὲ οὐδ' αὐτοῦ ἐπῆ-
 λθε.

στροφος ἦν, ὥσπερ οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδενός, ἐν ἑκείνῳ
σχέματι στήσας ἐν αὐτῷ, τῇ Θεσσαλονικήῃ συγκα-
τοιχῆσθαι δεῖν τοῦ Ἀνδρονίκου. Καὶ μὴν εἶχεν ἂν
ἐγγύτην ἐπινοήσεσθαι, ὡς, εἴγε σώσει τὴν πόλιν,
ἐκμετρίζεται τὸν ἄγριον, οἷα πεπιστωμένος εἶναι
ζῆν ἄγιος. Ἄλλ' οὐτε τὸν τοῦ βασιλικοῦ ἡθύνους εὐ-
ριπονὶ θάρρει στήσεσθαι ἂν ἐπὶ τινος καλοῦ, καὶ αἱ ἁμαρτίαι δὲ ἡμῶν ἀπήγαγον αὐτοῦ τὴν τοιαύτην ἐννοίαν.

69. Καὶ ὡς μὲν ἡ κεφαλὴ τῆς πόλεως. Τὸ δὲ γε
λοιπὸν ἔπαν σῶμα πάντῃ διάφορον ἦν, ἑτεροούμε-
νον εἰς ἀγαθόν. Καὶ οἱ μὲν ἐξώθεν στρατευσάμενοι,
οὐκ ἂν ἔχοι τις εἰπεῖν, ὡς τὸ ἀρετὴν ἐφεύδοντο, οἷς
ἐνὶ πρὶπον καὶ οἱ ἐξ Ἀλλανῶν, καὶ εἰ τινες Ἱερεῖς·
οἱ δὲ τῆς πόλεως ἰθαγενεῖς, τὸ γνήσιον τηροῦντες
φιλόπαιτρι, οὐ πολλοὶ μὲν ἦσαν. Τὸ γὰρ πλεῖον ἀνέ-
μοις αὐτοῦ ἐπιτρίψαν ὥχeto, καὶ μάλιστα τὸ προέ-
χον κατὰ τὰ χεῖρα, καὶ ἐβρέθη, καὶ τὸ δύνασθαι τὸ
ἐλέγχειν τὸν στρατηγὸν καὶ συμμετάγειν εἰς τὸ
καλόν.

Καὶ εἶπεν ἂν τις ἀνθρώπους τούτους, τοὺς ὑπο-
στάντας παραμένειν τῇ πόλει, οὐκ εἶμι πολιτικούς
καὶ ἡμετέρου βίου καὶ οἰκοδομοποιτίας, ἀλλὰ λη-
στείας καὶ θηρωδίας καὶ ἐμβροτοῦς ἀγριότητος.
Ἦσαν γὰρ ἀληθῶς θυμοῦ τοῦ ὑπὲρ πατρίδος ἀκρα-
τεῖς, ἄνδρες κατορθωμάτων, ἀνδρίας γέμοντες, ἀλ-
κὴν πνέοντες, πεπλάσμενοι πρὸς ῥωμαλεότητα,
διψῶντες μάχην, κατὰ βαρβαρικῶν σαρκῶν παινῶν-
τες, φάναι τὸ πᾶν, ἀρετῶν οἱ οὕτως ἐξελάθον-
το τῶν ἄλλων, ὡς μόνου γενέσθαι τοῦ πολεμεῖν,
καὶ τῆς κατ' οἶκον τύρβης ἀνταλέσθαι τὸν ἐπὶ τοῦ
τείχους κίνδυνον.

σ. Οὐ τοίνυν ἄνδρες μόνον, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες
πρὸς Ἀρῆν ἐμαίνοντο. Καὶ ὅσαι μὲν λίθους παρε-
φόρουσαν ταῖς τε ἄλλαις μηχαναῖς καὶ τοῖς σφενδονῶσι,
καὶ ὅσαι ὑδροφόρουσαν ἀκμάζουσαι τε καὶ νεανίδες,
καὶ μὴν καὶ ὅσας τὸ γῆρας ἦδη καταργεῖν ἐποίει τὰ
ἔργα συγκεκυφίας, ἐνθα τὸ τέλος πεσοῦμεθα· αἱ
τοιαῦται βόξαιεν ἂν οὐδὲν τι μέγα ποιεῖν, εἰ καὶ
ἐποιοῦν, τὸ δύνασθαι βιαζόμεναι, καὶ δι' ἡμέρας
πονούμεναι· ὅσαι δὲ καὶ πρὸς ὀπλισμὸν ἐρρύθμιζον
ἑαυτάς, ῥάκη καὶ ψιάθους ἀναπτόμεναι ὥσαι καὶ
τινας θώρακας, καὶ τὰς κεφαλὰς μίτρας εἰς ἔλιγμα
διαλαμβάνουσαι, εἰ πως στρατιώται εἶναι σοφισ-
ται, καὶ λίθους ἐπισπαττόμεναι ἀγαθοῦς ἐκ χειρῶν
ἀφίστασαι, τοῦ τείχους ἐγίνοντο, καὶ ὡς εἶχον ἐβαλ-
λον τοὺς ἐχθρούς· ἄλλ' αὐταὶ τὴν Ἀμαζόνειον ἱστο-
ρίαν συγκροτοῦσι, καὶ οὐκ ἀφίστην ἐκείνην ἐλέγχειν
οὐδὲ καὶ τὰς παλαιὰς δὲ διακροῦνται παρευδοκι-
μοῦσαι, ὅς οὐδαμὲν κουραῖς κεφαλῶν ἐπικουρεῖν τοῖς
πατριώταις, σχοινοπλοκοῦσι κατὰ πολέμου ἀναγκαίως
ἐκ τοιούτων τριχῶν. Οὐ γὰρ τρίχας αὐταὶ, ἀλλὰ
ψυχὰς προέιντο. Ἰδὼν ἂν Σολομὼν αὐτάς, συγκατέ-
σας, εἰς τὴν προῦδάλειο ζήτησιν.

σα. Καὶ ἦν εἰπεῖν τότε τοὺς ὁρῶντας τὸν τε Δαυὶδ
καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν Δαυιτικούς (ἦσαν γὰρ, ὅσοι εἰς
ταυτὴν ἐκείνην ἐνόουν, κακὰ φρονούντες, ὅποια τὰ
τῶν κοράκων κολάκων· οἵπερ ἐπαινῶντες κρύζοντες,

A Thessalonicam veniret quod Andronicum metuebant.
Rationem autem excogitare potuerat ut, si salva es-
set civitas, istam feram leniret, ita ut, confido, dignus
vita exstaret. Sed illi spes non erat inconstantiam
imperatoris in aliquo bono retinendi; et peccata etiam
nostra ejusmodi cogitationem ab eo amoverant.

69. Sic ergo quidem erat civitatis caput. Reli-
qua vero omnis pars corporis omnino dissimilis erat,
licet in bonum mutata. Qui foris militabant, nemo
posset dicere quantopere ignaviam dissimulaverint,
inter quos praesertim Alanii et Iberos. Qui vere autem
ex civitate erant, amore patriae officia praestiterunt,
sed non erant multi. Plerique enim ad ventum se
convertentes abierant, maximeque qui robore
B pollebant, ut dictum est, corripereque ducem ejus ad
meliora reducere valebant.

Istos autem homines qui in urbe vivere statue-
rant, nemo cives bonos et institutis nostris utentes,
sed latrones, feras, barbaros appellaveris. Nam qui
patrio amore non incendebantur, nihilominus for-
tes tamen erant, belli cupidissimi, robusti, Barbarorum
sanguinem sitientes, ut uno verbo dicam, Martem spirantes,
atque ita, ceteris in vita amissis omnibus, nihil praeter bellum prosequiebantur, cu-
ris domesticis pericula in obsidendis urbibus prae-
ferendo.

C

70. Sed non viri tantum, sed mulieres quoque
Marte inflammatae forebant, aliae lapides portando,
aliae quae ad belli machinas ac fundas necessaria
erant, suppeditando; aliae quae maxime etate flore-
bant aquam humeris gestabant; aliae quoque de-
crepitate senectutis operam usque ad finem nava-
bant. Haec mulieres, etsi parum operis facere
viderentur, non tamen otiosae erant, quippe quae
totum diem laboribus consecrabant. Aliae porro
arma induebant pro pannis vilibus loriceis indute,
et militum more capiti cassides et galeas impo-
nendo, dein lapidibus armatae muros ascendebant
D et pro viribus hostes repellebant. Apud eas certe
genus Amazonum reperis, cujus ipsae fidem faciunt,
imo antiquas historias superant, capillis suis, ut
vidimus, patriae inservientes et crinibus suis ad
arcus fabricandos succurrentes, non crines, sed
vitam ipsam sacrificando. Quas si Salomon vidis-
set, feminae illi forti, de qua scripsit, accensuisset,
utpote eo honore dignissimas.

γραφὴ τῇ παρ' αὐτῷ ἀνδρική γυναικί, προσεκρή-

71. Tunc qui Davidem et ejus assecclas videbant
(erant enim qui cum eo conspirabant in malum
corvorum et adulatorum insar; quorum laudes,
quibus ille insane gaudebat, altitudinem spirabant)

d' cere potuerunt : Mulieres nostræ viri factæ sunt, A
viri vero Davidicæ evaserunt mulieres. Quid enim ?
Constitutio civilis urbis ærumnis fide majoribus
vexata est ; cæterâ vero pars ducem imitabatur,
contenta, dummodo videre et audire posset. Nec
tamen manus ejus otiosæ erant. Reputantes enim
secum quod his nunquam liceret viros sanguineos
fieri, transformati sunt, profunditatem apostoli-
cum recondendo, et rebus humanis se circumseri-
bendo.

72. Ab his porro hostes non mediocriter vexa-
bantur ; quo tempore obsidionis cognito, hostes
his se associarunt. Cives pugnam continuam exer-
cebant, nec interdiu nec noctu cessantes ab
opere, tota die certabant, noctem vero custo-
dibus dispositis vigiliis dabant ; quod urbi non pa-
rum damni attulit. Cum enim per omne tempus
laboribus obsidionis intenti essent, postremo ex-
tenuati, corpore et anima debilitati sunt, siquidem
per totam eam noctem, post quam sol infelix illuxit,
murus orientalis custodibus carebat, idque non
solum ob membra laboribus exhausta, sed quod
omnes præstegiebant, urbem postridie captum iri ;
de quo nemo jam dubitabat, cum omnes satum du-
cis in manu inexorabilis Clothus pendere cogno-
vissent, et cum hostes ipsi præcedente die stento-
ra voce exclamassent sequentem diem nobis cala-
mitosam fore non sine proditiois, puto, suspitione
fortiasse gentiliū. Latinus quidam dixit, ex turri
prope Burgesios, mandatum esse missum ad eos
qui extra urbem erant et monitum ad eos qui
intra, et nobis fidem facit. Inter mari custodes
aliqui fuere adeo scelerati, fratres adolescentes ex
Libonabit, viperarum progenies huic urbi, in
momento expugnationis eam devorabant, strictisque
gladiis, omnibus noti, vias percurrabant in testi-
monium quod jam prius insidias struxissent. Equi-
dem nullus dubito quin aliquando dignam factis
pœnam daturi sint.

τὴν τὴν τῆς ἀλώσεως ὥραν καθέσθιον αὐτὴν, καὶ
ἀμφοτέρους γνωστοὶ τοῖς βλεποῦσι, πιστὶν οὕτω διδόντες ; καὶ
οὐ μετελεύσεται ἡ δίκη αὐτοῦς.

73. Sic noster quidem Latinus veritatem sequi-
tur, homo nec in cæteris ad mentiendum aptus.
Abundius autem Manuel rem piscatoriam curans,
senex viridis, olim manuum strenuitate notus, qua
adversarios perdomabat, et cujus corpus robustum
hominem designabat ; hic homo declaravit Thes-
salonicam per omnem terram celebrem captam
esse. Nondum enim dies fatalis illuxerat, sed nox
media erat, qua murus orientalis hostibus adhuc in-
accessus erat. Ipse autem expectatus ex somno,
relieta domo ut operi vacaret, quinque Alamanos
equites armatos obvios habuit de præsentis rerum
statu confabulantes ; quos cum prætergredi vellet,
illi advocabant. Qui cum accessisset ad eos, manum

ἐφ' οἷς ἐκείνους ἀφραίνων ἦν, ἐφύσων εἰς μεγαλειό-
τητα), ὡς Αἱ μὲν γυναῖκες ἡμῖν ἄνδρες ἐγένοντο,
γυναῖκες δὲ οἱ ἄνδρες οἱ δαυδίζοντες. Τί δέ ; Τὸ
μὲν λαϊκὸν σύστημα τῆς πόλεως οὕτω ποנוύμενον
ἦν, καὶ ὑπὲρ ὃ παύεται : τὸ δὲ τῆς λαϊκῆς μερίδος
ἐπιμαίτο τὸν στρατηγὸν, καὶ τοῦ ἀκούειν μόνου ἐγί-
νετο καὶ ὄρεν. Οὐκ οὖν οὐδ' αὐτὴ ἀεργὸς εἶχε τὰς
χεῖρας : ἀλλ' οἷον ἐκλαθόμενον, ὡς οὐδὲ ποτε αὐτοῖς
ἔξεστιν ἀνδράσιν οἰμάτων εἶναι, μετεγρώζοντο, ἐπι-
κρύπτοντες μὲν τὸ βαθὺ ἀποστολικὸν, ἐπιπολάζοντες
δὲ τὸ κοσμηώτερον.

οἱ. Καὶ ἦσαν καὶ ἐξ αὐτῶν ἀγλήσεις τοῖς πολε-
μίοις οὐκ ἐγγενεῖς : ὁ ποθεν γινώσκων ἐκείνους κακῶς
ἐν τῇ ἀλώσει, καὶ τοῖς τοιοῦτοις προσήγοντο. Τοι-
αύτην συντονίαν μάχης οἱ τῆς πόλεως ἡρμολογοῦν, οὐδ'
ἡμέρας διακοπτόμενοι, οὕτως νυκτὶς ἀναπύπτοντες.
Ἐμάχοντο μὲν γὰρ πανημέριοι : παννύχιοι δὲ ἦσαν
ἐν ἐγρηγόρει, φυλακὰς ἔχοντες. Ὁ καὶ ἐβλάψε τὴν
πόλιν οὐχ ἥμισυ. Οἱ γὰρ αὐτοὶ ἀνεξέλλακτοι τὸν
ὄλον καιρὸν τῆς πολιορκίας πονουμένοι τέλος ἀπέ-
καμον, παραιμένοι καὶ τὰ νεῦρα καὶ τὰς ψυχὰς. Καὶ
τὴν τελευταίαν ὅλην νύκτα, μεθ' ἣν ἡμῖν ὁ ἥλιος
δυσατυχῶς ἐλαμψεν, οὐκ εἶχε τὸ ἔθρον τείχος τοῦ
φυλάττειν ἐθέλοντας, καὶ οὐ μόνον διὰ τὴν ἐκ κα-
μάτου πάρεσιν, ἀλλὰ καὶ διότι πρόληψις ἦδη ἄπασιν
ἐνεγένετο, ἐς αὐρίον τὴν πόλιν ἀλώσεσθαι. Καὶ ὡς
οἶα καὶ εἰς κοινὴν ἦλθε τοῦτο ἔννοϊαν, ὁφεί ποτε
ἀπάντων ἐπεγνώκωτων τὸν εἰρμὸν τῆς κατὰ τὸν
στρατηγὸν ἀνέρου Κλωθεῦς, καὶ αὐτὸν δὲ τῶν
πολεμίων τὴν προηγούμενην ἡμέραν ἀναβοῶντων
Στενότεριον ἐν τῷ μαθεῖν (οὐκ οἷδ' ὅθεν) τὴν ἐς
νέωτα καθ' ἡμᾶς βλάβην : λέγεται δ', ὅτι ἐκ προδο-
σίας τινός : οὐκ οἷδα μὲν ἀκριβῶς, εἰ καὶ ἄλλης,
ἐθνικῆς δὲ καὶ μάστιχα. Καὶ ὁ μὲν εἰπὼν Λατίνος,
ὡς ἐκ τοῦ κατὰ τοὺς βουργεσίους πύργου θέλημα
ἐπέμφθη τοῖς ἔξω κατὰ τὸν τῆς πόλεως, καὶ κατα-
μήνυμα τῶν ἐντὸς, οὐκ ἂν ἀπιστοῖτο ἡμῖν τεκμαι-
ρομένοις, ἐξ ὧν ἡκριθώμεθα. Τοιοῦτοι γὰρ τινες
πυργοφύλακες ἐπίτριπτοι, νεανίαι ἀδελφοὶ ἐκ Χου-
ναβιτῶν, ἐχθρὰν γέννηται τῇ πόλει ταύτῃ, κατ' αὐ-
τοὺς ἔβη γυμνώσαντες, καὶ κατατρέχοντες τὰς
ἀντὶ τῆς πόλεως ἐπὶ τοῦ εἶναι. Καὶ οὐκ ἐστ' ὅπως

οἱ. Καὶ ὁ μὲν τοιοῦτος Λατίνος ὥδε συγκατα-
ταί πρὸς ἀλήθειαν, καὶ ἄλλως οὐκ οἷός τε ὧν ψεύ-
σασθαι. Ὁ δὲ Ἀβουδῖμος Μανουὴλ, ἀνὴρ ἰχθυῶν
τιμῆς μελόμενος, νῦν μὲν ὠμογέρων, πάλαι δὲ ποτε
περιδόμενος : μέγας εἶναι τὴν χεῖρα, καὶ βριαρὲς
αὐτὴν κατενεχεῖν τῶν ἀνθισταμένων, οὐ κατὰ τὸ κατὰ
σῶμα εὐσταλὲς ἐστὶ κατηγορεῖ τὴν βώμην. ἦν λέγε-
ται ποτε πλουτεῖν ὁ ἀνθρώπος, αὐτὸς δὲ ἐπ' ἀνέρωπῳ
πρόδοτον εἶναι τὴν πανταχοῦ γῆς περιφάρκτον τῷ
κλέει Θεσσαλονικῶν. Οὕτω γὰρ ἀκραφῆς ἡμέρα ἡ
κατὰ τὴν ἀλῶσιν, ἀλλ' ἐστὶ νῦν ἀμφοτέρω, καθ' ἣν
ἐστὶ καὶ τὸ ἔθρον τείχος ἀπρόσβατον ἰχθόροις ἦν. Καὶ
αὐτὸς τοῦ ὕπνου ἀνεθείς, καὶ τὴν οἰκίαν ἀπὸ τοῦ
ὀπίσω, ἵνα ἔργων ἀπτοίτο, εὖρε πέντε ἄνδρας Ἀλα-

μανούς ἐνόηλους ἐρίππους, ὁμοῦ συνεστώτας καὶ Ἀ
ἐκείνους τὰ σφίσι δοκοῦντα. Καὶ ὁ μὲν παρῄχετο
ἐκείνους ὁδοῦ λόγῳ· οἱ δὲ προσεκαλέσαντο· καὶ ὡς
ἐπέλασεν αὐτοὺς μετὰ πολλὰ τὰ ἐν μέσῳ, ἀπήγαγον αὐτοῦ τὴν δεξιὰν χεῖρα δυστυχῶς τῷ ἀνδρὶ.
Γομνῶσας γὰρ εἰς ἐκείνων ξίφος, καὶ καταγαγὼν
περωθέντα ὅσον εἰς φυγὴν.

οδ'. Τοιοῦτον καὶ τὸ τοῦ Ἀλαμανικοῦ τάγματος
προδοτικὸν, οὗ πρόδρομοι τὴν χθὲς δελήν τρεῖς τῶν
δυσμικῶν πυλῶν τῆς πόλεως κατεπήδησαν, καὶ
πάντων τῶν ἐκεῖ βλεπόντων τοῖς βαρβάροις φιλίως
συνέμιξαν. Ἡ δὲ πρὸ δυοῖν ἡμέραιν τῆς ἀλώσεως
περὶ πέμπτην τῆς ἑβδομάδος βαθείας ἐσπέρας ἐπι-
φάνεια Θεοφάνους τοῦ Προβατὰ ἴσω πόλεως, δὲ ἐκ
Δυρράχλου συνωμάρται τοῖς Λατίνοις φίλιος, τίνας οὐκ
ἂν εἰς νοῦν προδοτικὸν ἀναγὰγῃ μαθόντας αὐτήν; ἦν
Λέων τις ἱππῶν ἀγαθὸς μελητής, ὁ Ἀγιοεμφημάτης,
ἰδὼν καὶ περιεργασάμενος, καὶ θυμῷ μὲν βληθεὶς,
οὐκ ἔχων δ', ὅτι καὶ δράσειεν, ὥσιώσατο ἄμυναν τῇ
πατριδῇ, ἐξαιπῶν τὸ κακὸν τοῖς μὴ τολμῶσι λαλεῖν
τι πρὸς τὸν ἐπὶ δυσπραγίᾳ κοινῇ φοβερὸν Δαυῖδ.

οε'. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως ἡμῖν ἀναγκαίως
ἐπεμδελήσθω, ἢ μάλιστα προειλήθω. Οἱ δὲ πο-
λέμιοι στερεῶς κατὰ τῶν ἐφῶν μερῶν τῆς πόλεως
τῶν κατ' αἰγιαλὸν ἔως καὶ τῶν κατὰ τοὺς ἀσωμά-
τους πυλῶν ἐπέκειντο· καὶ κατὰ τὴν πέμπτην καὶ
δεκάτην, ὡς προέκκειται, τοῦ Αὐγούστου τὰς νῆας
λιμενίσαντες, τῇ αὐρίον προῦλθεν, ὧν ἐβούλεσαντο,
εἰχόντο, καὶ ὀρυχειρίας ἐπιβαλόντες ἐποιοῦν τὰ τοῦ
πολέμου. Καὶ ἦν ἰδεῖν κατὰ τὴν Ἡροδότειον Μοῦσαν
νέφη βελῶν τῶν τε κατὰ πέτρας, τῶν τε κατὰ
ὁρίστους, δι' ὧν ἀπὸ τοῦ ἐσπιάζετο. Καὶ ἐδῶλλοντο μὲν καὶ
οἱ ἐκ τῶν τευχῶν (καὶ πῶς γὰρ οὐ; εἴγε ζυνοὶ ὁ
Ἐνυδλίος)· ἐδῶλλοντο δὲ τῶν μὲν ἡμετέρων ἡμι-
στοι, τῶν δὲ ἐναντίων πλείστοι. Πάνυ γὰρ ἰδεξίω-
σεν ὁ Θεὸς οὐ τοὺς στρατιώτας μόνους, ἀλλὰ καὶ τὰ
λοιπὰ τέκνα τῆς πόλεως, οἱ καὶ βάλλειν τοὺς πολε-
μίους εὐτόχουν, καὶ εἰς μῆκος δὲ πολὺ ὅσον ἀφίεναι
τὰ βέλη, ὡς ἐντεῦθεν τοὺς ἐχθροὺς τοξότας ἀναπο-
δίξοντας ἀπρακτὰ βάλλειν καθ' ἡμῶν ἐκ μακρῆς
ἀποστάσεως. Ἀπὸ γούν τῆς Χρυστῆς πύλης τῆς περὶ
δυσμᾶς ἀφίεμενα βέλη τέκτονας, ἐφύλασσον μετέωρον
τὸ πτερὸν ἔως καὶ εἰς τὸ καλὸν ποτε σεμνεῖον, ὃ
περιεῖπεν ὁ μυροβλύτης μέγας Νικόλαος, καὶ ἐνέπι-
πτον ταῖς τῶν βαρβάρων σκηναῖς. Καὶ εὐθὺς ἐκείναι
μεθίσταντο. Ὅμοια δὲ τινα ἐγίνοντο καὶ περὶ θάτερον
μέγας νῆας ἀνακαχεύοντες, κατὰ σπουδὴν ἐξίσταλλον.

οζ'. Ὅτι δὲ ἐξέρχον οἱ ἡμέτεροι, καταπηδῶν-
τες ἐκ τῶν τευχῶν, ὡς οὐκ ἂν εἰδείη ὁ εἰρηνικὸς
στρατηγὸς, φίλοι ὅπλοι οἱ πολλοί, καὶ ἡνδραγα-
θίζοντο, ἐν οἷς καὶ παῖδες τοῦ μυροβλύτου ἄλλοι τε,
καὶ ἐκ τῆς τῶν Σέρβων τεθέντες αὐτῷ· καὶ ὅτι πε-
ριεφρόνουν τοὺς ἐχθροὺς· καὶ ὡς ἐξ αὐτῶν τῶν βαρ-
βαρικῶν σκηνῶν ἀρπάζοντες, ἀπῆλυνον ζῶα· καὶ
ὡς τοὺς ἀντεπεξίόντας ἡμῶν οἰκνοῦντες, βάλλον-
τες, ῥίπτοντες· καὶ ὅπως ἐντεῦθεν θυμῶς καὶ προ-
θυμία τοὺς στρατιώτας ὑπεδύετο ἄπλετος, ὡς καὶ
στρατηγὸν βαρύνειν, οἷς ὥχλουν ἀφίεναι αὐτοὺς

dextram fataliter ei abstulerunt. Unus enim ex iis
gladio districto eam praecidit. Amplius autem nocere
non potuit homini in celerem fugam converso.

74. Haec fuit Alamannorum turmae proditio,
quorum praecursores hesterno die tres e portis
occidentalibus exsilierant et in conspectu omnium
cum Barbaris amicitiam junxerant. Duobus diebus
ante expugnationem, quinta fere hebdomadis die,
circa vespers finem apparuit Theophanes Probatæ
filius intra urbem, qui e Dyrrachio Latinos comi-
tatus proditiois se suspectum reddidit. Leo qui-
dam Agiocuphemites equiso, eo cognito, in mente
quidem permovebatur, sed dubius quid faceret,
patriam vindicare statuit, malum minans eis qui
non ausi fuerint loqui in Daviden communi infor-
tunio formidandum.

75. Has res nos quidem eo quo acciderunt ordine
aut anticipando narravimus. Hostes autem contra
orientales urbis partes per litus usque ad portas
asporátous processerunt, et quinto decimo die
Augusti naves in portum receperunt, postero die
mane quod voluerunt obtinere celeriterque opus
bellicum perfecerunt. Ibi, ut cum Musa Herodoti
loquar, telorum ac lapidum nubem videre erat,
quibus aer obscurabatur. Tela e muris quoque
(Mars enim communis) in nos, et a nostris in
muros projiciebantur, unde factum est ut pauci de
nostris, ex hostibus plurimi laderentur. Optime
enim Deus non solum milites, sed ceteram quoque
urbis juventutem accommodavit, qui hostes in-
terficere et tela e longe conjicere valebant, ut hi
retrogradientes in nos ex magna distantia in va-
num tela rejicerent. Tela igitur a porta Aurea
occidentali projecta sublimia per aerem ferebantur
usque ad insigne olim templum cui praeerat sanc-
tus Nicolaus, et in Barbarorum tentoria cadebant,
quae confestim mutata sunt. Eadem autem in
utroque parte evaserunt intra portum, et naves
alias periclitantes ancoris suffultae, celeriter sol-
verunt.

μέρος, ἐνθα τὸ ναύλοχον, καὶ οἱ πλώτμοι τὰς ἐπηρεαζο-

76. Videre erat nostros eurrere, postquam e
moenibus descendissent quales dux pacificus nun-
quam vidit, plerosque inermes; deinde praeclare
fecerunt, inter quos etiam filios Beati, et Serbios,
despicientes hostes; adde quod pecudes in barba-
rorum tentoriis raptas abducebant, et adversarios
telis et jaculis longe propellebant; quod ardor et
animi alacritas milites replebat, ita ut dux ipse
aegre ferret eorum impetum, et quod ille postquam
urbis ruinam statuerat nunquam animum mutavit.
Idque tum maxime cum Chumnus bellum excitas-

set et illi a civibus ladi potuissent, ipse eos custodiebat; sed cur sermonem fastidiosum prolongem? Davides murum de quo diximus, adeo neglexit, ut vivaciores anathema clamarent.

ἔβην αὐτοὺς βλαθῆναι πρὸς τῶν τῆς πόλεως, καθὰ αὐτοῦ· τί δὲ μακρότερον διαπετανύειν εἰς συγγραφὴν (βαρυνθεῖν δ' ἂν τις)· καὶ ὅτι τοῦ τείχους ὑπονομευομένου κατημύλησεν ὁ Δαυὶδ, εἰς ὅσον καὶ ἀνάθεμα πρὸς τῶν θερμότερων καταφάλλεσθαι;

77. Mœnium enim, ut ita dicam, devoratores ubi muro appropinquassent et destructionem parassent, totis viribus restiterunt, ita ut fundamentis ipsis erutis, muros penitus destruere possent. Et voti quidem compotes facti sunt. Caput et dorsum sic abscondita erant, reliquum autem corpus cuique eorum detecta erat. Quod plerosque latebat, donec Basilius Tzuscus Thessalonicensis, re examinata id quod erat vidit et indignabundus quantum potuit velocissime ad primum ducis ministrum cucurrit, et cum lamentatione petiit ab eo ut tanto malo obstaret. Hic autem (o egregie alumne qui boni ducis doctrinam in mente reposuisti!) usque in posterum diem expectandum esse dixit, donec hostes in cavi angustiis et fumo a sarmentis excitati suffocarentur. Sic venator feram facile persequitur in campis, non autem is qui eam in caverna prehendere vult; sic qui apes colunt alveum ipsum adeunt speculaturi.

οἱ ἐχθροὶ ἐντὸς ἐληθόντες τοῦ τρυπήματος, εἴτα τῷ ὧ; εἰ καὶ κυνηγέτης πρόχειρον ἄγρην ἔχων θίσσεται θηρίου ἐν τοῖς πεδίοις, ὁ δ' ἄλλα μεθεῖς παραδοὺ καὶ τὴν ἐν σπήλῳ ἐκείνου κατάδυσιν, ὧς οὕτω μᾶλλον ἀγρεύσων ἐκεῖνο· καθὰ καὶ μελίσσας ἔσω σμήνους οἱ περὶ ταύτας ποιοῦμενοι.

78. Talem se primus ducis minister gerebat. Davides vero, ipsius herus rem aliter aggressus est. Audito enim quod murus extrinsecus perforaretur: Vos quoque intus perforare necesse est; et diu cunctatus, aliquandiu semimortuus, statuæ similis mansit, ut de sicu narrat eomœdiarum auctor. Et sic linguam movere videbatur et dicere quando murum extrinsecus lapidibus peti audiebat, Jaculamini vos quoque ab intus. O ludibrium, quo nos mactabamur, ipse autem imperatoris inimicitiam effugiebat; erat enim is qui ubi vigilare opus est, obdormit, et qui veteri vocum simplicitate utitur; et nihilominus si juste spectes, excubias agit. Quod enim proposuit, vigilando peregit, nec cessavit donec omnia rite peracta essent.

79. Sic igitur hostibus ruina muri profuit, nobis obfuit; saxa enim ex magna machina facta pinnaculum destruxerunt et mœnia custodibus denudarunt; multa etiam in loca interiora præcipitata multum mali fecerunt. Igitur cum murum e regione destruere conarentur et jam manum apposuisent, a nostris repulsi sunt. Murorum enim ædificatores saxa supereminencia reformidabant, non ut Tantalus falsa somniantes, sed quia malum verum ante oculos habebant. Tum res ridicula accidit si amaritis

Α ἔξορμῃν· καὶ ὧς ἐκεῖνος καθάπαξ ἐντυπωσάμενος ἐς ψυχὴν τὴν κατάδυσιν τῆς πόλεως, οὐκ ἐστὶ τὸ ἐμ-μαχθὲν ἐξαλείφειν ἤθελε· καὶ ὧ; ἐκ τούτου ὁ πρὸς μάλιστα, ὅτε τοῦ Χούμνου συρρήξαντος πόλεμον, προεκτίθεται, ὁ δὲ ἐφυλάξατο, ὧς οἷα περιπῶ, ἀνὰ τὸν τείχους;

οἱ. Οἱ μὲν γὰρ τρώεται τοῦ τειχίσματος, εἰ χρὴ οὕτω φάναι, αὐτοὶ μὲν τῷ τείχει παλῶσαντες, καὶ συσκευασάμενοι γλύφειν, φραγνύμενοι δὲ κατόπιν τοῖς; κάτωθεν ἀκροβολιζομένοις ἀνω, ἔργου ἤπτοντο ἔγκρατώς, οἱ ἐπισπέρχοντες τὸ γλαφύρωμα, ὧς ἂν καθυποδύντες αὐτὸ ἐμβαθύνωσι, καὶ καθ' ἡσυχίαν διεμπερὲς τοῦ τειχίσματος ταχὺ τὴν συνήθειαν λύσωσι. Καὶ ἦνουν τὰ τοῦ σκοποῦ. Καὶ αἱ κεφαλὰὶ μὲν αὐτοῖς καὶ τὶ τῶν μεταφρένων ἐκρύπτοντο· ὁ δὲ λοιπὸς ἄνθρωπος, ἐκαστῷ ἐκείνων ἔσω βραχὺ προῦφαινετο. Ἐλάνθανε δὲ ἀπὸ τούτου τοὺς πλείους, ἔως ὅ ἐν Θεσσαλονικῇ Βασιλεὺς ὁ Τζύσκος, κατακύβαι ἀνωθεν τολμήσας καὶ ἰσχύσας, εἶδε τὸ πρῶγμα. Ὅς καὶ καρδιώσας ἰδραμε τὴν ταχίστην εἰς τὴν τοῦ στρατηγοῦ πρωτοθεράποντα· καὶ ἐκλαλήσας τὸ πρῶγμα μετὰ οἰκτου, προεκάλεσάτο εἰς κωλύμην τοῦ κακοῦ. Ὅ δὲ (ὦ μαθητὸ ἀγαθοῦ, ἐκμαζαμένου εὐφρῶς τὰ τοῦ καλοῦ στρατηγοῦ διδασκάλια) χρῆναι μετίσσασθαι ἀπεφάνετο μέχρις ἐς αὐριον, ἔως

ἐκ φρυγάνων καπνῷ ῥῆσον καταπνίγιεν ἐντὸς, ὅμοιον

οἱ. Καὶ τοιούτος μὲν ὁ ἀρχιερέων μηχανικός. Ὅ δ' ἀρχιτέκτων αὐτοῦ Δαυὶδ ἄλλως ἐπαίξε τὸ μηχανάσθαι· καὶ ἀκούων, ὧς τρυπάται τὸ τεῖχος; ἔσωθεν, Τρυπήτεον, εἶπε, καὶ ὁμας ἔσωθεν. Καὶ εἰς τοσοῦτον χασμησάμενος, ἐκάθητο τοῦ λοιποῦ χαῦνος, εἰκὼν ζώντος, ἐμποδίζων οἷον ἰσάδας καὶ αὐτὸς κατὰ τὸν κοιμικόν. Καὶ τὴν γλῶτταν ὥδε σαιεύσας ἀτελεσφόρητα, ἐφίκει, εἰ καὶ τὸ τεῖχος ἔσωθεν ἀκούσοι λίθοις βάλλεσθαι, εἰπεῖν ἂν, ὦ; Βάλλετε αὐτὸ καὶ ὁμας ἔσωθεν. Ὡ παῖγνια, δὲ ὧν ἐσπαρτόμεθα μὲν ἡμεῖς, αὐτὸς δὲ τὸν δύνουον βασιλεῖα ἐξέφυγεν· ἄνθρωπος, ἐφ' οἷς ἔδει ἐγρηγορεῖναι, κατακείμενος, καὶ κατὰ παλαιὰν ἀφελίαν ὀνομάτων εἰπεῖν ἀναπεσῶς· καὶ μὴν σέφασθαι ἄλλως, καὶ πάνυ ἐστὼς αὐτὸς ἦν καὶ νηφάλιος. Ὅ γὰρ προῦθετο, ἔφησε ποιεῖν· καὶ οὐκ ἀνῆκεν, ἔως αὐτὸ τεχνικῶς ἀπετέλεισε.

οἱ. Καὶ οὕτω μὲν προῦδῃ τοῖς πολεμοῖς καὶ τῇ τῶν λίθων τοῦ τείχους ἐπὶ κακῇ ἡμετέρῳ ὑπολάξουσιν κάτω· αἱ δὲ ἐκ τῆς μεγάλης μηχανῆς πέτραι τὰς τε ἐπάλξεις κατήρειπον, καὶ ἐγύμνον τὸ τεῖχος; φυλάκων· πολλὰ δὲ καὶ ὑπερπετανύμεναι κατέπιπτον ἔσω, ποιεῖσαι τινα θεινὰ καὶ αὐτὰ. Αὐτὸ καὶ τεῖχος; ἔτερον ἀναναστήσαι μελετήσαντες, καὶ ἤδη καὶ ἐγγεγρήσαντες; οἱ καθ' ἡμᾶς, ἀπετρέποντο. Ἐξεδέσαν γὰρ οἱ τειχιποιοὶ τοὺς ὑπερέλλοντας πέτρους, οὗ Ταντάλειον ταύτην φαντασίαν ὀνειρε-

πολούντες, ἀλλὰ πρόσωπον ἔχοντες τὸ κακὸν· ἐνθα ἂν
καὶ τι γελῶν συνέπτεον, εἰ τι χρὴ τοῖς μικροῖς
γλευκάζοντα συγκιρνῶν εἰρημῇ τε ἱστορίας, καὶ ἵνα
μὴ ὁ μαθητὴς τὰ καθ' ἡμᾶς ἀκράτως παθαίνοιτο.

π'. Ἦν μὲν γὰρ πολιτικὸν μυστήριον ἡ τοῦ τεύ-
χους ἀντανάστασις. Ἐλαφρίαν δὲ τις ἄνω παθὼν,
ἐξεβόησε τοῖς ἔχθοροις, ἀπρακτα μωροῦς ἐκείνους
πνεῖσθαι κατὰ τοῦ τεύχους, ἔσθαι ἀνταγιστρομέ-
νου ἑτέρου. Ὅς δὲ λόγος καὶ μᾶλλον ἡμᾶς προσέ-
βλαψεν. Ἀραὶ γὰρ τὰ πρὸ τούτου ἀπίδντες τοῖς
τειχοσειστάς λίθους οἱ ἔξω, ἐπύκνουν αὐτοὺς ἐκ-
τοτε, μεθ' ἡμέραν τε οὕτω βιάπτοντες ἡμᾶς, καὶ
οἷδε νυκτὸς βέλη ἀνιέντες διὰ τῆς μεγίστης μηχαν-
νῆς· καθ' ἧς ἡμεῖς λαλήσαντες ὡς δεσπῆς, εἰ πως
ἀποκρουσθεῖν μηχανικῶς τοῦ καθ' ἡμᾶς τείνεσθαι
ἐσφρίσθημεν εἰς μάθησιν ἐξ ἀγαθῆς κεφαλῆς, ἀκού-
σαντες, ὡς πόλις ἐκ τοιαύτης πέτρας οὐ βιάπτε-
ται. Τί δέ; ἄλλ' ὠφελείται, ὦ σοφί, μηχανὰς
ἰξουθενούν; Ἀλλὰ συνίσταται. Οὐκ οὐν πάντως;
Οὐκ οὐν τὸ ἀνάπαλιν· εἴγε καὶ καταρρίπτεται οὕτω
τὰ ἐρμυνόμενα. Εἰπομεν ἡμεῖς οὕτω, καὶ ὁ λόγος
εἰκὴ ἀπερρέυσε καὶ αὐτός.

πα'. Καὶ ἐλύπουν μὲν τὴν πόλιν καὶ τὰ μικρὰ
πετροβόλα, οὕτω δεξιῶς βάλλοντα, ὥς καὶ τοὺς μο-
δίους, οἱ πλοῖον οἰστοὶ ἐνδεδεμένοι μετέωροι ἐκρυ-
πτον ἐνθὸν ἄνδρας, εἰσθότας· ἐκείθεν καταπίπτειν
τὰ βιάπτοντα, συνεγῶς εὐσχοπα βάλλειν, καὶ κατα-
κλῆν, καὶ ἀγῶνα παρέχειν τοῖς μηχαναῖς ἐκείθεν,
διεκχεῖσθαι κάτω καὶ περισώζεσθαι. Ἦσαν δὲ τὰ
τοιαῦτα ὥσαι καὶ βέλη νηπίων, πρὸς τὴν μητέρα
μεγάλῃν μηχανῇν παραβαλλόμενα, εἰ τι χρὴ ἐκ τοῦ
σοφοῦ στρατηγοῦ πορίσασθαι τὴν νόημα. Ὅς τοῦς
ἐκείθεν ἐπαφειμένους λίθους τεθηπῶς τοῦ κτύπου,
Ἄκουε τὴν γραῖαν, ἔλεγεν, ἀπαθῆς οὕτω τι καὶ μέ-
τριος ὢν, καὶ τὴν θρηψαμένην μαῖαν οἶμαι φαντά-
ζεσθαι δοκῶν, παθαίνουμένην ἐπ' αὐτῇ καὶ κλαίου-
σαν. Λακωνίζων δὲ καὶ ἄλλως· ἐκεῖνος τὴν φράσιν,
ὥς ἐν μεταποιήσει κάμνει ἡ γραῖα, πάλιν ἐμογγιλά-
λει. Ἀποφθεῖζε δὲ ἄρα ὁ λόγος οὗτος· κατὰ τι πυ-
θωνικὸν, ὡς ἡ πρεσβυτάτη Θεσσαλονίκη πρὸς εἰ-
δωλα χαμόντων οἴχεται, καθὰ καὶ πάσαι ποτὶ, ὡς
δοι ἀκριδῶς ἀνδραχθεῖς, ὁποῖους κατὰ τῶν ἀμφὶ τὸν

A dulce fas est in historiae cursu commiscere, ne
lector fastidium de nobis capiat.

80. Cum enim istius muri adversi constructio ci-
vibus res mysteriosa esset, vir quidam frivola indolis
supra stans hostibus alta voce dixit, frustra illos
circa hunc murum fatigari, cum alter intus contra
strueretur; quae vox nos quoque non parum
offendit. Externi enim raro lapides in moenium
ruinam projecerant, sic interdiu nos laedentes,
noctu autem e magna machina tela in nos conji-
cere non poterant. De qua si tanquam tormento
horribili locuti sumus, et si quaerimus utrum mul-
tum nobis inde periculi immineat, scito nos a teste
gravi didicisse quod urbs ab ista laedi non posset.
Quid autem? An commodum est, o philosophé,
machinas contemnere? Sed obfirmi.—An prorsus?
Imo contrarium, siquidem hoc modo fortissima
diruuntur munimenta. Sic nos disserebamus, et
sermo, ut sit, effluxit.

81. Sed minora etiam saxa projecta urbem lae-
dant. Nam tanta dexteritate conjiciebantur, ut
etiam modii qui cymbis alligati intus viros conti-
nerent assuetos projectilibus hostem aggredi,
scopum nunquam non attingerent et adversarios
non parum fatigarent. Sed haec puerorum armis
similia sunt comparata ad magnam machinam,
ducis simul ratione habita, qui quando lapides
cum fragore cadebant, immotus ut erat, Audi
anum, dixit; adeo natura intrepidus ac moderatus
enim erat, ut nutricem, si de eo gravaretur, stu-
piditatis accusavisset. Laconice autem respondit
quod anus restaurando fatigaretur. Ille sermo
Pythoneum redelebat, sicut antiqua Thessalonica
ad idola defunctorum accedit, sicut dudum ex hi-
storia didicimus. Lapides autem viri pondus habe-
bant, iis similes, quas Laestrygones contra Ulyssis
socios jaculati sunt.

ἡ ἱστορία καθήκει καὶ εἰς ἡμᾶς. Καὶ ἦσαν οἱ λί-
θοι ὁμοιοὶ τοῖς Λαιστρυγόνεσι διεκρίνοντο.

πδ'. Τοῦ τοίνυν κακοῦ κάτω μὲν ἀναστομούντος·
εἰς ἀξίολογον χάσμα τὴν τοῦ τεύχους στεγανότητα,
ἄνω δὲ τοιούτοις λίθοις εἰς τρόμον βιαζομένου, ὁκ-
λάζει τὸ καὶ τοὺς πόδας καὶ τὰ ὑπερθεῖν παθόν. Καί
πως ἐπὶ γόνυ συνιζάνει, τὰ γε πρῶτα εὐμηχανῶς
συνεστηκός, ἕως οἱ μὲν ὑπορύττοντες τὸν κατ' αὐ-
τοῦς δαίθλον διηρυκότες, ἀποκατέστησαν ταῖς τῶν
συμβαρβάρων σκηναῖς· τὰ δὲ ὑποδελημένα εἰς
ἔρεισμα τῇ διορυγῇ κατακλῆν, ὡς δοῦναι τόπον ἐν-
τεῦθεν τῇ κατακλῆσει τοῦ τεύχους. Οὐπερ οὕτως ὑπο-
κλιθέντες εἰς πλαγιασμὸν, συμβαίνει τὸ ἐκείνου
ἄκρον διαιεσθῆναι ἔσθαι ἐξω καὶ κάτω, ἐνθα πως
ἐγλωκίνοιο γωνιούμενον, καὶ διαχάνειν εἰς ἡμέ-
τερον ἐλεθρον. Τοῦ γὰρ συνδετικού παραλυθέντος
εἰρημῇ, ἐσχιστο ἐξ ἀνάγκης, ὅτι· μὴδὲ εἶχεν ἡ ἔχο-

82. Dum igitur murus inferior late apertus esset
ut vorago, superior autem lapidibus projectis ad
timorem injiciendum hiaret, malum undique
grassabatur. Interdum autem ad genua procumbe-
bant dum suffodientes post exantlato labores a
tentoriis Barbarorum recesserunt; quod autem
contra vallum projectum fuerat in fossa igni con-
sumptum est, ut muri spatium inane ampliaretur,
Sic inclinato muro accidit, ut apex a summo ad
ima scinderetur, ita ut angulus factus sit nobis
magno opere damnosus. Postquam enim compages
solutae essent scissura secuta est, quod latus alteri
lateri aptari non posset in oppositum tracto pon-
dere, sed relaxata aliqua sui parte; vicino in-
clinato adherere desiit, et sic os immensum

Tartari adversus nos in chaos miserie dilatavit. Α μὴν πλεοῦρ ἔγκλισσῶσι ἡρμᾶσθαι, τῆς ἐκ πλεονούσης κατὰ βάρος· ἀλλ' ἐκπέφασά τι ἑαυτῆς, ἀφῆκεν ἐπακολουθεῖν κατακλίσειν τῇ γείτονι· καὶ οὕτω χάσμα καθ' ἡμῶν ἔδου εὐρυθὲν κατέσπασεν εἰς χάος ἀρτύετον.

83. Isti autem loco nomen erat Chamædracontis, cui custodiendi illum cum militibus suis strenuis negotium datum fuerat, et qui nobis quoque postea rei militaris peritia sua utilem operam tulit. Cum enim solus in urbe teneretur sive morbo, sive prudentia, postea autem commilito, periculorumque socius mortem oppetiisset, nisi nos Dei sapientia monente, remoto periculo, tempus distulissimus, quo barbarus ejus emollitus est animus, ita ut homini nostro vitæ, qua jam nunc fruitur, sospitatores fuerimus.

84. Muro itaque diruto ubi dies illuxit et illud foramen Charginum hostes nostrique vidissent, illi ferarum more habant contra nos, nobis autem oculos claudentibus omnis spes interierat. Dux autem antea plenus fiducia erat, jactitans apud haud ignaros, quod muris nihil accideret, et si ceciderint, ipse tamen optimis et copiis electis viris murum ferreum spondet se oppositurum, armis compactum, custodemque futurum civitati per quadraginta dies. Postremo autem hic homo jactabundus sermocinando in muri scissura jactantiae finem imposuit; ipse autem non manens se inde proripuit.

85. Simul ac hastam in mœnibus dirutis vidit, quo unus e navitis ascenderat, quos ut fortes et ad ejusmodi res habiles Siphanti navis advexerat (Siphantis pirata cum Siculis fœdus inierat, qui nos quoque hospitio exceperit, ut rem prout habet referamus, in nave ut hoc quoque paucis dicamus); quod ubi primum vidit David tremebundus, ecce præmissis oblivioni datis quadraginta dies ad aliquot horas reduxit et dorsum hostibus obtulit. Cum igitur milites coram omnibus vociferarentur: « Commene, stamen et peditatus, » ille autem vocem terminalem addidisset, καταβαλόμενα, et: Sicut me videtis, Pegasus invenire cupiit quocum in montes aut in undas maris altisoni volare potuisset; postremo mulo suo qui cum tum portabat, contentus fuit. Ausugit igitur mulo antea inusitato, delicatus visu, veste bona amictus, manu strenuus, ut gymnasiasta, sanguine non maculatus sicut aries ceteros omnes pedissequos habebat. In hac multitudine erant viri magnanimi, qui duci ignaviam exprobraverant, e quibus alii cum beato honore ceciderunt, alii post præclare facta hastam hostilem secuti sunt. In principio autem Barbari ascendentes deturbati sunt a civibus nostris non militibus. Hi enim pro viribus restiterunt donec circumventi periculum viderent, non perterriti panico Davidis timore; sed de internecione cogitabant eorum qui excursionibus suis tantum mali ipsis intulerant. Qui

πρ'. Ἦν δὲ ὁ τόπος οὗτος πύργος Χαμαδράκοντος ἐπικληθείς τῷ λαγόντι ἐπιστατῇν σὺν γὰρ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν οὐκ ἀεργαῖς στρατιωτικοῖς, ἀνδρὶ τότε μὲν τακτικῷ, ὕστερον καὶ συμπόνῳ ἡμῖν· ὃς μόνος τῶν ἄλλων ἐναγχεθεὶς τῇ πόλει, τὸ μὲν φαινόμενον κατὰ νόσον, ἄλλως δὲ προμηθεὶς καὶ συναθελεύων ἡμῖν παρήγορα, θρήξ', ὃ φασιν, ἀνὰ μέσον καὶ ἐδραπέθαντον, εἰ μὴ τὸ τῆς τριχὸς ταύτης γραμμικὴν οἶα καὶ εἰς τι πλατὺ ἐπίπεδον ἡμεῖς διαστήσαντες, ὡς μεθώδυσεν ὁ τῆς σοφίας Θεός, καὶ παρατείναντες καιρὸν, δι' οὗ ὁ βαρβαρικὸς ἐμαλάχθη θυμὸς, συνετέλεσται τι καὶ αὐτοῖ τῷ ἀνθρώπῳ εἰς τὸ καλὸν, ἧς ἀρετὴ ἔχει, ζωῆς.

πδ'. Τοῦ τοίνυν τείχους ἐκείνου παθόντος, ὡς ἐπαθεν, ἐπείπερ ἡμέρα διέφασκε, καὶ εἶδον τὸ ἐκεῖσε Χαρωνιονὸν χάσμα οἱ τε ἔχθροί, οἱ τε ἡμετέριοι, ἐκείνοι μὲν συνέχευον θηριωδῶς τοῦ λοιποῦ καθ' ἡμῶν ἡμῖν δὲ συμμύσαις ξυμπασα ἐκλείσθη ἐλπίς. Καὶ ἦν μὲν τὰ πρὸ αὐτοῦ θρασὺς ὁ στρατηγός, κομπάζων πρὸς τοὺς αὐτὸ αἰδόμενος, τὸ τεῖχος οὐκ εὖ πείσασθαι, ὡς, εἰ καὶ καταπίσειται, ὅμως αὐτὸς ἐπιλέγδην κρίνας τοὺς ἀρίστους τῆς στρατιᾶς, τείχος σιδήρεον ἀντιστήσσει, τὸ ἐκ τῶν ὀπλῶν, καὶ ἔως καὶ εἰς τεσσαράκοντα ἡμέρας φύλαξ ἔσται τῆς πόλεως. Τότε δὲ ὁ μέχρι λόγου θρασὺς ῥηζήνων τῇ τοῦ τείχους ῥήξει διακόπη τῶν αὐχημάτων· καὶ μὴ μείνων C ὁ αὐτός, ἐμπαλὲν ἐξένευσεν.

πε'. Ἀμα γὰρ ὁρῶν ἐσχέφατο πολεμικὸν ἐπὶ τοῦ ῥήγματος ἀναβρίχῃσάμενον τῶν τινος κλιώμενον, οὐδὲ ἀνδρικοῦς τὰ τοιαῦτα καὶ δεξιούς ἢ τοῦ Σιφάντου ναῦς ἐπλώϊζε (πειρατῆς δὲ ὁ Σιφάντος, ἐκὼν προσχωρήσας τοῖς Σικελοῖς κατὰ τινα ῥήττην τὴν συνδύξασιν· ὃς καὶ ἡμᾶς ἐλὼν ἐξένισε, ῥητίον γὰρ οὕτως, ἐπὶ νεῶς τῆς κατ' αὐτὸν, ὡς καὶ ὑποκαταβάντες λόγῳ βραχὺ παραστήσομεθα), ἅμα γοῦν οὕτως εἶδεν ὁ τρέσας Δαυὶδ, καὶ ἅμα κατόπιν βαλὼν τὰς ἀνδρικὰς ὑποσχέσεις, καὶ τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας εἰς οὐδὲ λεπτὸν συστειλάς ὤρα, εἶδεις μετὰφρυνα τοῖς ἔχθροῖς. Καὶ τῶν στρατιωτικῶν φωνούντων λεωφορομένην βοῇ τὸ· « Κομνηνὴ, στάμα καὶ πέ- D ζευμα· ὁ δ' ἐπιτελεύτιον οἶον ἀντιμύξας τὸ· « Καταβαλόμενα, » καὶ τὸ· « Καθὰ με βλέπετε, » ἐπὶ πόθιν μὲν ἴσως παρατυχεῖν πού τοῦ τηλικαύτου Πήγασον τινα, δι' οὗ περὶέχεται εἰς ὄρος, εἶθε ἢ εἰς κύμα πελοπολοῖσθαι θαλάσσης. Ἠρξέσθαι δὲ ὅμως τῇ φλῇ ἡμῶν, ἣ καὶ τότε φέρειν αὐτὸν ἔλαχε. Καὶ παραδειγματικῶς προφεύγων, τρυφερὰς ἰδεῖν, εὐστροφὴν ἀναβολὴν, ἀτριπτος ὄπλοις τὰς χεῖρας, γυμνασίῳ κρήμων, ἀμίαντος αἵματι, εἶχεν ὥσπερ καὶ κτελλος· ἐπεπομένους τοὺς ἅπαντας παρὰ τι ὀλίγον. Ἦσαν γὰρ ἐν τοσοῦτῳ πληθεὶ καὶ μεγάλθυμοι ἄνδρες, οἱ καὶ ἀντισταθέντες ἐν τῇ τὴν στρατηγὸν ἀνταδιώκειν ἑαυτὸν εἰς φυγὴν, οἱ μὲν ἔπασον μακαρίως καὶ εὐγενῶς, οἱ δὲ γενναῖα δράσαντες ἐνεδώκασιν, ὅπου γὰρ καὶ τὸ πολεμικὸν ἐκείνο ὄρου. Καὶ οἱ συνα-

ναβάντες τὴν ἀρχὴν βάρβαροι κατασίσθησαν ὑπὸ A
τινῶν ἡμετέρων πολιτῶν, οὐκ οὐκ γε στρατιωτῶν.
Οἱ δὲ πολῖται καὶ κατὰ κράτος· ἀντίστοιχον, ἕως κυ-
κλωθέντες εἶδον κίνδυνον· οὐ πτυρίντες δειματι
πανικῇ τῇ τοῦ Δαυὶδ, ἀλλὰ μεμνημένοι βιάσκειν
ἔσω μάλιστα πόλεως, οὗ καὶ ἐκτὸς ὤρμαινον σίνε-
σθαι, εἴπερ ἄφελοντο. "Ο δὲ ἐτροχαλώθησαν οὗτοι
κύκλωμα, οὐκ ἐκ τῶν θνηθῶν ἦν, ἀλλὰ τῶν εἰσδρα-
μόντων βαρδάρων ἐκ τῶν ἐφῶν πυλῶν· ἃ· ὁ στρατηγὸς ἀνεγμῆνας εἰσὶν τοῖς ἐχθροῖς ἐχαρίσατο εἰς
παρεσθῶσιν ἄπονον, ἐπειδὴν ἐγχειρήσας φυγεῖν ἐπῆρεψε τῇ κατεπανανεύοντι συναναφεύγειν εἰς
τὴν ἀκρόπολιν, ἔδσαντα τὰς πύλας, αὐτὸν δὲ τὸν ἐκείνου φάναι λόγον, πυρίσθιν, ὡς οἱ ἀκηκοῦτες
διδάσκουσιν.

πς'. Οὕτω δὲ οὖν τοῦ πολεμικοῦ ὁράτος ἀναφα-
νίντος ἐπὶ τοῦ τείχους, ἦδη ἐφύλαμμεν τῶν ἡμετέ-
ρων (λέγω δὲ τοῦ ἐφῶν· τὸ γὰρ θυσιάζειν οὐ τοιοῦ· B
τους εἶχε προμάχους· ἀλλὰ τῶν τινες ἐκείνων ἀντίστοιχον,
ὡς οὐκ ἂν εἴη ἀνδρικώτερον· ὧν ἐν τοῖς μάλιστα
Λέων ὁ Κουταλάς, καὶ φρενῶν καὶ βώμης καὶ ἀν-
δρίας πλήρης ἀνὴρ· ὅς· ἕως καὶ περὶ πλήθους ἀγο-
ρᾶν, τῆς πόλεως ἦδη μεμεταωμένης, ὧν οὐκ ἔθελο-
μεν, ἀντιστάς, εἶτα πρὸς οὐδενὸς ἔχων ἐπικουρίαν,
καθυφῆκε, καὶ εὐτυχῶς γυμνωθεὶς ἐκέρδανεν ἑαυτὸν
εὐκλεῶς, τότε μὲν πολλὰ κεκλαυμένος ὑπ' ἡμῶν,
ἀρτι δὲ ἐν τοῖς τῶν ἐπαινουμένων πρώτοις ταττόμενος
παρὰ γε ἡμῖν, οἵπερ οἶδαμεν) — τοῦ τοίνυν ὄψου,
ὡς ἐρρήθη, φανέντος βόρατος ἐκείνου τῇ συνθεῖ
μετακλίσει καὶ κατακύψει, ὡς εἰ καὶ τινι κατανεύ-
σει κεφαλῆς ἢ καὶ χειρὸς νεύματι μετακαλουμένου
τοῦς ἔξω, βραχὺ τι ὥρας μέσον ἦν, καὶ ἡ πόλις C
πλήρης ἦν τῶν πολεμίων, περιάβοντος Αὐγούστου
τετάρτην καὶ εἰκοστὴν ἡμέραν, ἐξότου ἐνέστη πρῶτα
μὲν τῶν τοῦ ναυτικοῦ, εἶτα κατὰ συνάρειαν καὶ τοῦ
ἱππικοῦ.

πς'. Καὶ ἦν ἰδεῖν τὴν ἡμέραν τότε οὐκ εἶδ' ἡμέ-
ραν, ἀλλὰ νυκτὶ εἰσκυῖαν, καὶ οἷον παθαινομένην καὶ
σχυρῶς παύσαν, ἐφ' οἷς ἔώρα. Ὁμίχλη γὰρ αὐτὴν
βαθεῖα ἐπίχυεν ὥστε καὶ ἐκ κοριοτοῦ, ὃν ἡ τυφῶς
αἶρει ἢ πόδες ζῶων, ἄπερ ἀριθμὸς μετρεῖ ἀπειροπλη-
θῆς· ὡς εἶναι εἰπεῖν, ὅκνεῖν λῆμψιν τὸν ἥλιον, οἷς
αἱ τῶν ὀπλῶν ὑπερηύγαζον αὐτὸν λαμπρότητες· πα-
ρηδῆσαι δὲ καὶ ἐκ παλαιᾶς Μούσης· «ὀκτωκαίδεκα
μὲν πλεον ἡμέρα ποντοπορεύον· τὸ τῆς πόλεως
σκάφος, ἐννεακαίδεκατῇ δ' ἐφάνη ὄρεα σκιδέντα, »
δι' ὧν ὁ τῆς ζωῆς ἡμῶν ἥλιος ἀποταρσιζόμενος, ἐμέ-
λαινε σκιὰν ἐπικαλύψουσαν ἡμᾶς φαιμικῶς. Οἱ δὲ D
χθὲς καὶ πρόην ἀλαλαγμοί, καὶ αἱ κατὰ πόλεμον
βοαὶ, καὶ ὁ ἐντεῦθεν θροῦς οὐκέτι ἦσαν· ἀλλ' ἀντι-
στρέψαντα τὸ φαιμικὸν, οὐκ ἦν ἀλαλαγμοὶ ἐν τοῖς
ἡμῶν πλήθεσιν. Εἶδες δ' ἂν καὶ ὀρνέων πετομένων
κενὸν τὸν αἶρα, οὐκ οἶδ' εἶπε διὰ τὸ τοῦ αἵρος στυ-
γνὸν, εἶτα καὶ ὅτι φρικτὸν ἦν καὶ ἐκείνοις τὸ πρᾶγμα
Ἡμέραι γοῦν ἱκαναί, καὶ οὐδαμοῦ οὔτε στρουθοί,
οὔτε πέλειαι, οὔτε κόρακες, οἱ τῇ καθ' ἡμᾶς πρόην
ἐπεχωρίζον, οὔτε ἄλλος τις ὄρνις τὸν αἶρα διενή-
χοντο, ἀλλ' ἐκτετοπισμένα ἐνέμοντο καὶ ἡμῖν ἄφαντα.
Ἀλλὰ τοῦτο μὲν καὶ μετὰ τὴν ἀλωσιν ἐφ' ἱκανῶν, οἷα
τοῦ θεοῦ καὶ τοῖς ἀλόγοις παραμένοντος. Ἡμέραι
γὰρ ὑστερὸν συχναί, καὶ αἱ μὲν ἀμφοδοὶ τῆς πόλεως

A eos sic circumveniebant, non erant ex his qui partes
superiores occupaverant, sed ex barbaris qui occur-
rerant ex portis orientalibus, quas mane dux reli-
querat hostibus apertas quasi ingressum faciliorem
daturus, cum fugiendo commendasset, qui comitari
abnucebat, ut in arcem ingeret, sinens portas, ut
reddantur verba ipsius, inflammari, sicut tradunt
qui audierunt.

86. Cum ita hostilia arma visa fuissent in muro,
jam nostris nudato (orientali vero dico; murus
enim occidentalis non huiusmodi habebat defen-
sores; sed quidam et illis resistebant, ut fortius
non possent; inter quos imprimis erat Leo Cutalas,
vir spiritus, fortitudinis et animi plenus; qui post-
quam restitisset usque ad forum turba plenum, jam
urbe redundante his quos abhorrebamus, deinde a
nullo auxilium recipiens, cessit felicique sui ipsius
desertione seipsum gloriose lucrificet; tunc quidem
multum a nobis defletus, nunc vero inter eos qui
laude dignissimi sunt habitus a nobis, qui cum
novimus), armis igitur, ut dictum est, visis in
superiori parte juxta assuetam invitationem atque
inspectionem, quasi capite vel manu eo qui exte-
rius invitassent, vix post dimidiam horam, civi-
tas hostibus erat repleta, die vicesima quarta
Augusti, ex quo primum classis apparuit, deinde
equitatus qui illi se adjunxerat.

87. Videre erat diem qui nondum erat dies, sed
nocti similis, quasi indignanter doleat ex his
quæ videbat. Turbo enim crassus eum condensa-
bat quasi ex pulvere quem vel typhon excitat
vel pedes jumentorum, quæ innumera erant;
ita ut arbitreris solem lucere dubitare eo quod
splendores armorum illum vincerent. Exemplo
Musæ veteris dicendum esset « decem et octo
quidem dies civitatis navis mare trajecit; de-
cimo nono vero montes umbrosi apparuerunt »
quibus sol vitæ nostræ circumvallatus obscu-
ravit umbram quæ obtexit nos, ut ait Psal-
mista. Jam non audiebantur clamores gaudii, belli
vociferationes, deinde multitudinis strepitus quæ
heri et nudius tertius ressonerant; sed in alia can-
tica mutata non erant gaudii clamores in populo
nostro. Non videbas etiam aves in aere volantes,
nescio, utrum ob difficultatem aeris, an res horri-
bilis etiam illis fuerit; satis multi fuerunt dies qui-
bus nec passeret, nec columbæ, nec corvi jam
apud nos habitabant, nec alia avis aera permea-
bat, sed alias versabantur nobisque invisibiles. At
terriculamentum, quod solitum est animalibus,
satis diu post expugnationem apud nos perma-
mansit. Multi enim deinde fuerunt dies qui-

bus loca vicina civitatis omnis generis seminibus A impleta erant, quibus delectantur quædam ex avibus (barbarus scilicet non sine rapina et vastatione vivit); nec unquam descendit volucris. Quod vero esse mirabilis puto, id est, quod pluvia vehementer lapsa, ex illis dissipaverunt hostes, tolles quidem, huic vero pulchro territorio semina non committentes; ex frumentis item abundantia et magnitudine insignibus, nullum animal aliquid gustavit, sed eligendum illi erat pulvere aut aliquo germine vesci, vel variis plantis quibus vicinitatem contaminaverunt, seu quod, juxta eos qui habitabant, ut fama est, cum antiquo Diomede, Barbaros et ipsi oderant, utpote illis non assuefacti.

88. Hæc autem et alia hujusmodi non sunt B rejicienda ut superflua ex historia. Civitas igitur, conculcata sic ab adversariis, passa est omne quod inhiæret bello. Nostri autem, non unus, aut alter, sed omnes, non retrospectientes, fugerunt, se subducendo brevi numero, ut diximus, inter quos Bolesas, unus ex ordine ecclesiastico, qui, prope triginta securi necatis, aliis vero alio modo vita orbatis, magno hostium conatu matrem suam terram osculatus est. Hoc est etiam turpiitudini Davidi, qui, postquam jurasset fore nunquam ut fugeret, sed potius periret gladio suo, deinde saluti fuga consuluit, sanguine incontaminatus.

89. Fuga vero nostra modo memorata non inordinata fuit; sed fuit ex potestate politica primi ducis, sicut jam diximus; qui, si faciem suam hostibus ostendisset, prout illum hortabantur nobilissimi cum illo fugientes, cito plagam civitatis curasset. Milites quippe hostilis agminis erant fessi, fugientes apprehendendo, prædamque ferendo. In his opus erat homine quodam salvo et integro qui desuper animadvertisset ac significasset, telorum vehementiam Deo retundente. Homo enim his calamitatibus intricatus, ac de semetipso præcipue cogitans, omnia accurate conscribere non poterit, præter quæ sunt maxime opportuna ex his quæ didicit, quibusque multis modis immixtus est.

90. Nos igitur cum de arce desperavissemus ob defectum aquæ ejus dux conductor factus est atque necessariam suppellectilem, eo quod de illa dividenda providissemus inter nos et eos qui circa nos sunt, ut jam dictum est, nullo modo curabamus de fuga in sanctum Myroblytæ (1) sepulcrum nec in alia loca sacra (non enim latebat nos, quomodo ex omnibus qui in illa confugerant, multis vita erepta fuisset vulneribus ac suffocatione), domique manentes, Psalmista qui cantat «videntes sancto servire,» aspectus et auditus malorum sine numero, admiratione nos vincunt, quomodo restitimus, extremam barbam, ut aiunt, vellentes, procedimus inter mille gladios districtos crepitantesque quemadmodum campus spicis frequens; propulsi, percussi pugnis, contumeliis affecti quales nescit hominum mos, salutarem passionem hæc judica-

(1) Demetrii.

ἐπληθύνον σπορίμων παντοδαπῶν, οἷς χαίρουσιν οἱ τῶν ἐρνέθων σπέρμοφαγοὶ (τὸ βάρβαρον γὰρ οὐκ ἀνίαι ἀρπάζον καὶ κατακτενοῦν) ὄρνις δὲ ποδῶν οὐ κατέβαινε. Τοῦτου δὲ, οἶμαι, καινότερον ἐκεῖνο ἦν, ὅτι περ, ὁμοῦ καταβράχυντος, καὶ ἐξ ὧν οἱ ἐχθροὶ ἐσκόρπιζον, ἀρούντες μὲν, οὐχοῦν σπείροντες δὲ τὸ καλὸν ὄλον ἄστυ, λητῶν ὡς περ ἀναφύετων συκῶν, καὶ εἰς μήκος ἐπέδεωκότων, οὐδὲν ζῶον ποηφάγον ἐκεῖθεν ἐκέρθανε τι, ἀλλ' ἔειχεν αἰρεσιν, κόπας ἐρέπτεσθαι, ἥπερ ἐκ τῶν βεβλαστηχότων φαγεῖν ὡς ἡ παραμαγμένων, οἷς τὸ περιέχον μεμίαντο, ἡ καὶ ὅτι κατὰ τοὺς φκειωμένους, ὡς λόγος, τῷ πάλαι Διομήδει συνείμουν τὸ βάρβαρον καὶ αὐτοὶ, οἷα μὴ ἐθάρεις ἐκείνων.

τῇ. Καὶ τοιοῦτον μὲν καὶ τοῦτο, παραβρίθην οὐ περιττῶς εἰς συγγραφὴν. Ἡ δὲ πόλις, εἰσπηδησάντων τῶν ἀντιμάχων, ἐπασχεν, ὅσα φιλεῖ ὄρνις ἀγρίος πόλεμος. Καὶ οἱ μὲν ἡμέτεροι, οὐχ ὁ μὲν, ὁ δ' οὐ, ἀλλὰ πάντες ἐφρευγον ὁμοτασσεῖται καθ' ὅπως αἰρεσιν εὐαριθμήτων τινῶν, ὅπερ ἐφάμεν ἐν οἷς καὶ τὶς Βολέας τῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνοικίας, ὃς ἐγγὺς ἐς τριάκοντα τοὺς μὲν ἀξίην διχάσας, τοὺς δὲ καὶ ἄλλως εἰς τὸ ζῆν ἀκραιώσας πολλῇ σπουδῇ τῶν πολεμίων, τὴν μητέρα γῆν ἡσπάσατο. Αἰσχύνῃ καὶ αὐτὸ τοῦ Δαυὶδ, ὃς μὴ ἂν ποτε φυγεῖν ἀπομύνης, ἀλλ' ἐπὶ τῷ αὐτοῦ ξίφει πεσεῖν, εἰτα προὔτράπητο σωθῆναι, λύθρῳ ἀχραντος.

πρ'. Καὶ ἡ ἡ καθιστορουμενὴ φυγὴ οὐκ ἀσύντακτος, ἀλλ' ἐνδόντος ἀρχῆς, ὡς προεκτίθεται, τοῦ κορυφαίου στρατηγοῦ ὃς, εἰπερ ἐδεῖξε πρόσωπον τοῖς ἐχθροῖς, ὡς ἐνεκαλεῖοντο οἱ τῶν συμφεγόντων γενναῖότεροι, συνοῦλυσεν ἂν ταχὺ τὸ τραῦμα τῆς πόλεως. Οἱ δὲ τοῦ πολεμίου στίφους ἔκαμνον, καὶ ῥίπτοντες τοὺς φεύγοντας, καὶ σατόμενοι λάφυρα. Καὶ ἐχρῆν μὲν ἐν τοῖς ἀδελφόν τινα καὶ ἀνοῦτατον ἐκ μεταώρου ποθὲν τὴν μάχην σκέπτεσθαι, καὶ παρασημαίνεσθαι, τοῦ Θεοῦ βελίων ἀπερυκτός ἐρωήν. Ἀνθρωπος γὰρ ἐνδοθεὶς τοιοῦτον κακῷ, πρὸς αὐτῷ ταμὰλιστα τὸν νοῦν ἔχων, οὐκ ἂν σχολῇ ἀκριδῶς τὸ πᾶν συγγράφασθαι, πλὴν εἰς ὅσα τὰ καιρία, ὧν τε ἔμαθε, καὶ οἷς αὐτὸς πολυτρόπως ἐπέστησεν.

λ'. Ἡμεῖς οὖν τῆς μὲν ἀκροπόλεως ἀπογνόντες διὰ τὴν τοῦ ἐκείσε ὕδατος ἐκδημίαν, ἥς ὁδηγὸς ὁ στρατηγὸς γέγονε, καὶ τὴν ἀναγκαίαν ἀποσκευὴν, ἣν προεμηθευσάμεθα ἡμῶν τε αὐτῶν χάριν καὶ τῶν περὶ ἡμᾶς διανεμιάμενοι, ὡς καὶ προέφρασαι, μερίμνης δὲ θέμενοι ἔξω καὶ τῆς ἐν ἁγίων τάφου τοῦ Μυροβλύτου καταφυγῆν, ἔτι δὲ καὶ τὴν εἰς ἑτέρους θεῶν ναοὺς (οὐ γὰρ δῆπουθεν ἐλάνθανεν ἡμᾶς, ὡς πάντων τῶν φευγόντων ἐν τοῖς τοιοῦτοις ρυτσκομένων, πολλοὶ παρασυρῆσονται τοῦ ζῆν ὁδοιμοῖς, καὶ τοῖς ἐντεῦθεν πνιγμοῖς), καὶ τῷ οἴκῳ παραμείναντες, ὃς περιφέρεται ζῶντα ἐκθεραπεύειν τὸν ἄγιον, καὶ πολλὰ καὶ μυρία κακὰ καὶ θαλαμνοὶ καὶ πεπονθότες, ἐφ' οἷς θαῦμα περίεστιν ἡμᾶς, ὅπως ἀνείχομεν, τέλος τοῦ πόνου, ὃ φασιν, ἔλκευθέντες, ἀπηγόμιστα διὰ ξιφῶν μυρίων ἀνατεινομένων καὶ φρεσσόντων ὡς καὶ λῆτον, πεπυκνωμένων ἀσταχέσει

καὶ ὠδοῦμενοι μὲν καὶ κοινολιζόμενοι, καὶ ὕβρεις αὐτοῦ τὰς ἐν ἐβραϊστί μανθάνοντες, μακάριον τὸ πάθος ἐκρίνομεν, εὐχόμενοι ἐν τοιούτοις εἶναι. Ὅτε δὲ καὶ σπάθη καθ' ἡμῶν ἐγαυρούτο, καὶ παραξίφης ἐπλάγιαζεν, ὥς εἰς σπλάγγνα βάψουσα, καὶ δοράτια τὰ μὲν ἔθεν, τὰ δ' ἐκείθεν τῶν πλευρῶν εὐθύνοντο ἀπειλητικῶς, ἅλλ' ἐνταῦθα εὐχαὶ καὶ μῶναι ἀντίπραττον βύθια. Προενέγκειν γὰρ αὐτάς ποτε ἦν; ἡα'. Καὶ ἔως μὲν καὶ τοῦ πολιτικοῦ καθ' ἡμᾶς ἱπποδρόμου τοιαύτη διάθεσις ἡμᾶς εὐθύνει. Ἐκεῖ δὲ τὸν ἤδη ἀποτεθέντα εἰς μνήμην Σιφάντων εὐρόντας, εὐίππων ἐστηκότα, μετὰ γε καὶ τοῦ Μαυροζώμῃ, καὶ σκεπτόμενον, τί ἂν ἔλοι, μεθελκύσθημεν ὑπ' αὐτοῦ, λόγῳ μὲν τῷ μὴ ἐπὶ πλεον κόπον σχεῖν τὸν ἀρχιεπισκοπον, ἀληθῶς δὲ, ἵνα δευτέρων χειρῶν πειρασώμεθα. Βραχὺ γὰρ ἐκείσε τὰ γόνата χάμψαντες; ἐν βραχὺ μικροκαλύθη καὶ ξηροῦ ἀρτου ἀποδακόντες, ἵνα ὕδατος ἐμπώμεθα (ἦν γὰρ ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἐν ἡμῖν, ὥς καὶ πάντα τὰ ἐντός), εἰτα κατὰ τιμὴν κυαρίου καλεσθέντες ἐπιβῆναι, (μὴ γὰρ οὐ τοιούτον ἐκείνο τὸ ἱππαρίδιον;) πεισθέντες τῷ ἐπιτάξαντι, καὶ ἀνατεθέντες εἰς ἐκεῖνο, ἡγόμεθα, ἔνθα τὸ νύσταθμον, μετὰ καὶ γωρυτοῦ καὶ φαρέτρας, ἅπαρ ἡ σάλλας ἐτυχε φέρουσα.

ἡβ'. Ὁ μοι τῶν ἐνταῦθεν κακῶν! Ὡς γὰρ μὴ ἀρκεσάντων τῶν νεκρῶν, δι' ὧν περὶ αὐτῶν ὠδεῖσα θερμοῖς ἀτμίζοντων αἵμασι, διὰ σωρείας ἐτέρων ἱππότης περιηγόμεν, ὧν οἱ πλείους κατεστρωμένοι πρὸ τοῦ τεύχους ἔκειντο οὕτω πεπικνωμένοι, ὥς τὸ ἱππίδιον ἢ μὴ ἔχειν, ὅποι γῆς θῆσαι πόδα, ἢ ἀλλὰ μεταξὺ τῶν τε προσθίων ποδῶν δύο ἢ τρεῖς ἔχειν ὑποκειμένους νεκρούς. Τῆς δὲ δυσκολίας τῆς τῶν πυλῶν ἐξόδου ἐν οὕτω μυρίοις Ἀγριολατίνοις, καὶ ὅσα δὲ ἐξῶ ἔως καὶ εἰς τοὺς λιμένας, ἐγὼ μὲν ἰδὼν, καὶ οἱ βλέποντες Χριστιανοί. Οὐκ ἂν δὲ αὐτὰ ἐκθίσσομαι, ἵνα μὴ, ἐν οἷς ἐπιτέμνεται ἰδίῳ, περιττολογῶ.

ἡγ'. Ταῦτα καὶ μόνον κεφαλαιώσομαι, ὅτι τέσσαρας χρυσίνων χιλιᾶδας ἐγκρατῶς ἐζητήθημεν, οἱ μὲν δὲ ψαμμῖνον ἢ χροὸς δράκα, ἢ τὸ καθομιλούμενον σέλιον ἐπὶ στόματος ἔχοντες ἀκούσαντες καὶ ὀλίγα ταῦτα εἶναι ἐξ ἀνθρώπου, δὲ ἀρχιεπισκοπὴν περιέπει, κεντηνάρια ἐς ἑκατὸν (ὦ πλούτου!) ἔτους ἐκάστου δωροφοροῦσαν αὐτῷ· καὶ ὅτι ἐν τῇ τοῦ Σιφάντου νηϊ, ὥς ἦν ἐγγωροῦν, ἀναπαυσάμενοι τῇ παραδοκίᾳ τῶν χιλιᾶδων, δὲ ἡμῖν ἐπέγραψαν οἱ μεγαλοπρεπεῖς πειραταί· αὐτὴ γὰρ ἡμῖν κατάλυμα πρῶτον εὐτυχῆθη, αἰχμαλώτων γέμουσα κατὰ τὰς λοιπὰς ἀπάσας· οἱ καὶ γοῶσαι ἡμᾶς ὀργῶντες, αὐτὸ μὲν ποιεῖν οὐκ εἶχον τόλμαν, ὥσιν οὖν δὲ τὸ πένθος προσώπου συναγωγῇ πρὸς σκυθρωπότητην, καὶ δυσωπία ἐκθλιβοῦση δάκρυα, ὁποῖοι καὶ ἡμεῖς, ὁ κατ' ἐκείνους δυστυχῆς φόρτος, αὐτοὺς ἡμεῖς μεθα. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ προσφωνῆσαι ἐξῆν.

ἡδ'. Ἐν τοίνυν τῇ τοιαύτῃ νηϊ τότε καταπαύσαντες, τῇ ἐπαύριον μετὰ τιμῆς ὁμοίως ἀνήχθημεν εἰς τὸν Κορινθίων Ἀλλέξιον· ἔνθα θῆρα ἐκονομάχων, Γελλεμόντινα, δὲ ἐκ τῆς Νικαίου διέδρα τὸν Ἀνδρόνικον, ὁ τόπος ἡμῖν ἐξέφηνεν, ἄγριον ἐκείνον, καὶ ὅλον θανατοῦν, καὶ προτεῖν ἔμφορῶν· δὲ οἷά τι

mus, et ut in istis simus supplicantes. Cum vero acinaces adversum nos saeviret gladiusque irrueretur, sicut in visceribus se abluentes, jacula hinc et illinc adversus latera dirigebantur miraciter; tuncque preces tantum humiles avertabant; at quomodo tunc deprecari poteramus?

91. Et haec usque ad Hippodromum procedentes passi sumus. Tunc cum invenissemus cum Maurozoma Siphantum, qui jam in memoriam revocatus est, in equo stantem, atque circumspicientem quid facere deberet, abducti sumus ab eo, verbo quidem dato ne archiepiscopus amplius pateretur, revera autem ut nova prioribus pejora experiremur. Brevi enim genua siccantes in quadam parva casa sedentes siccumque panem mordenies, ut aquam biberemus (cor enim nostrum ardens erat in nobis sicut et alia interiora), deinde reverentia ordinis invitati ad conscendendum (nonne hic erat ille caballus?) jubenti parentes, atque illi insidentes ducebamur jam in portum, inter pharetras quas forte carina ferebat.

92. Heu! quot et quanta mala deinde vidimus! Quasi non satis fuissent mortui per quos ambulaveram pedes, sanguine calido fumante, equo occurrebam aliorum acervis, quorum plerique ante muros jacebant tam densi ut caballus non haberet ubi poneret pedes, sed inter anteriores pedes duos vel tres mortuos haberet. Difficilis fuga e portis inter tot millia ferocium Latinorum, omniaque usque ad portum tam tristia fuerunt ut ego lacrymarem ac spectatores Christiani. Haec vero non exponam ne ea quae abbreviare volo longius protraham.

93. Haec tantum summatim dicemus, scilicet quatuor millibus aureorum praebere jubebamur, nos qui nec arenam in manu nec salivam in ore habebamus; cum audivissemus aliqua pauca esse ex homine qui archiepiscopatum quotannis obibat, nos illis daturos centum quinquaginta aureos (o divitiae!) promisimus; in navi quoque Siphantii, ut licebat, quieturi expectatione aureorum quos nobis ascripserunt magnifici piratae. Haec navis enim fuit nobis primum bonum hospitium omni cetero spatio captivis repleto; ut nos querebamus hi valde cupiebant, hoc facere non audentes; testabantur vero luctum suum contractione vultus morositatem indicante, demissione oculorum lacrymas velante, in quibus et nos, illorum infortunii socii, illos imitabamur. Nullo modo enim licebat palam conqueri.

94. In hac ergo navi cum quiescissemus, die postera ad Comnenum Alexium honorifice adducti sumus, ubi quemdam Guliellmum, iconoclasten ferocem obvium habuimus meditantem qui Niceta Andronicum deseruerat, quomodo interficeret atque ad devorandum paratum. Similis erat

Erinydī tragicæ, ut illa habens faces ad inquirendum nos (jam enim erat nox), cumque invenisset, ubi humi jaceremus, non ob somnum (qui jam pluribus abhinc noctibus avolaverat), sed quod non haberemus ubi sederemus vel staremus, jam dudum malis defessi, barbarico clamore ex frequenti imprecabatur pœnamque paratam illi qui nos non interficeret minabatur; præsertim etiam quodam bono fratre ex quo hanc feram furere contra sacras imagines didicimus. Cum interrogarem quid causæ nobis esset mortis, primum iratus magis, judicium construebat, quod, si in principio nobis adfuisset, caput nunc non haberemus. Deinde ut justificaret contra nos iram, suam exhauriebat sapientiam nos accusando infidelitatis erga Deum, cum erga Andronicum fideles essemus; ad hæc nos dissimulantes, variaque dicentes et clamantes huic insano (charum enim nobis caput nostrum), tamen ferocem adeo delinivimus, ut, postquam nos complexatus esset manumque esset osculator, discederet.

95. Ita ergo agitatam noctem habuimus modo facibus, modo clamoribus illius; nunc autem inter jacentes captivos Commeni, cum ibi paucos dies consumpsissemus, ex misericordia cibum recipientes, atque ex quodam illius nummos æreos, quorum donum tunc comparatum fuit thesauris Cræsi (donatoris miseretur Deus!); deinde ad contos, ut magis usuvenit, ad comites (non enim barbaras voces sustinere possum), conversi sumus.

96. Summatim adhuc referemus nos, postquam multa ibi passi fuissetis, ægre post aliquos dies domo Sancti restitutos fuisse; occurrentibusque ibi tribus Latinis locaque aliis hominibus repleta videntes, superioribus inferioribusque partibus jam occupatis, ad hortulum concessisse; primum tradentes nos delectationi brevissimi balnei humi jacuisse, puro gramine supposito; octo dies consumpsisse, in quibus panem purum non vidimus, sed panibus subcinericiis ex fursure confectis ventris aviditatem sativimus; post hos dies non vino usos fuisse, sed paululum vini fucati et quasi guttatim bibisse, panemque fermentatum comedisse ac aliquot alia; nec hortulum fuisse nobis portum adversus tumultus Latinicos. Si quem juvenarent arbores imprimisque fœculneæ, quarum fructus immaturus insalubris erat his qui crudis vescuntur, si item areolæ e quibus quotquot delicie enascuntur, alia cura est his qui maxime hujusmodi delectantur. Si tapeiem pedum conculcarent, nihil erat dicendum quasi impatiibilis fuisset qui sustinebat. Simul enim sedebamus et pauperes commensales, panes ex fursure pro cibo sumentes. Male educati parati ad vellendum e terra quæ semper juvant eos qui horto perfriuntur, nobis idem facturi erant; accedentes, deinde revertentes, circa sedem se spoliantes, dejectionum causa se demittentes appropinquando nobis nil nisi

A Ἐρινύς τραγικῇ ἔχων κατ' ἐκείνην, καὶ δῆλα; ἐρεβοφύσας ἡμᾶς (ἦν γὰρ ἡδὴ νύξ), καὶ εὐρών, ἔνθα γῆ; ἐκοιτάζομεθα, οὐ πρὸς ὕπνον (ἐπιτερούμετο γὰρ καὶ αὐτὸς ἐξ ἡμῶν ἐπὶ νύκτας ἡδὴ πολλὰ.), ἀλλ' ὅτι μὴ εἴχομεν ἢ καθῆσθαι ἢ ἵστασθαι, οἷα πολυτήροις καταπινόμενοι κακοῖς, ἀνάθεμα πρὸς βόην συχνὰ ἐαυδοβόριζε κατὰ τι κακὸν φροῖμὸν τῷ μὴ φρονέοντι ἡμᾶς· παρόντος καὶ ἀγαθοῦ τινο; ἀδελφοῦ αὐτῷ, ἐξ οὗ κατὰ τῶν σκεπτῶν εἰκὼν τὸν ὕψιρα ἐπάρομεν μαίνεσθαι. Ὡς δὲ ἡμεῖς; ἠρόμεθα, τί τὸ αἴτιον τοῦ φρονετούς ἡμᾶς εἶναι, πρῶτα μὲν θυμῶδεις αὐτὸς εἰς πλεόν, ἐπέειπεν, ὥς, εἴπαρ αὐτῷ τὴν ὀρχήν ἡμῖν περιέτυχεν, οὐκ ἂν ἄρτι κεφαλὴν εἴχομεν· εἴτα καὶ αἰτιολογήσας τὸν καθ' ἡμῶν θυμὸν, ἐπέειπεν τὴν αὐτοῦ σοφίαν εἰς τὸ ἀπίστους ἡμᾶς; εἶναι θεῶν, οἷα τῷ Ἀνδρονίκῳ πιστούς· πρὸς ἅπαν ἡμεῖς ὁπουλευσάμενοι, καὶ ποικίλα λαλήσαντες, ἢ λαλήσαντες, πρὸς ἀνδρα μαίνόμενον (ἡγαπῶμεν γὰρ ἔχειν κεφαλὴν), μόλις ἐξημερώσαμεν τὸν ἀτίθιστον, ὥς καὶ ἀσπάσασθαι ἡμᾶς, καὶ εἰς χεῖρα φιλήσαντα οἰχέσθαι.

Ἱε'. Καὶ οὕτως ἡμεῖς τε νύκτα καταθετικῶς εὐρομεν, τῶν ἐκείνου δῶδων καὶ ἁλῶν ἀπαλλαγέντες χεῖλων, καὶ οἱ συγκαταστρωμένοι αἰχμάλωτοι ἐς Κομνηνοῦ, καὶ διαγαγόντες ἐκεῖ μετὰ τῶν συναχμαλώτων ἡμέρας ὀλίγας, καὶ τι καὶ ἐλεθθέντες εἰς τροφήν, καὶ δὲ ὑπὸ τινος τῶν ἐκείνου καὶ εἰς χάλκεα κέρματα, ὧν ἡ θῶς ἡμῖν τρηκνῆται εἰς θησαυροῦς ἀνεγρόφῃ Κροίσου (καὶ ἐλεῆσαι ὁ θεὸς ἐκείνον τὸν ἀνδρῶπον) εἴτα καὶ εἰς τοὺς κόντους, εἴπειν δὲ συνηθέστερον, κόμητας (μισῶ γὰρ τὸ ἀκράτως βάρβαρον) ἐκομισθήμεν Ἱε'.

Ἱε'. Ἐπὶ κεφαλαίως σομαι, καὶ οὕτως ἀπελεύσαντες μακρὰ καὶ ἐκεῖ, μόλις μετὰ καὶ ἑτέρας ἡμέρας μετρίας τῷ τοῦ ἁγίου οὐκ ἀποκατέστημεν· καὶ οὕτως ἐκεῖ ἐπὶ λατινικῶν, καὶ ἑτεροῶν δὲ ἀνθρώπων γέμοντα ἰδόντες, τὰ τε ἄνω τὰ τε κάτω ἐξ ἀνάγκης ἐγενόμεθα τοῦ κατὰ τὸν οἶκον κηπίου· καὶ ἐπιδόντες ἑαυτοὺς πεσοῦσιν τοῦ ἐκείνου βραχυτάτου λοστροῦ, ἐκεῖμεθα, χόρτον ἀμικτον ὑποβληθέντες· καὶ οὕτως ὅκτω μετρήσαντες ἡμέρας, ἐν αἷς ἄρτον ἀκρατηνὴν οὐδὲ εἶδομεν, ἀλλὰ τοὺς ἐκ πυτῶν ἐγκρυφαίς ἐχρεωκοπούμεν τὸ τῆς γαστροῦ λίχνον· καὶ οἶνου δὲ μηδὲ μύρισμα εὐτυχῶντες μετ' αὐτὰς, καὶ οἶνου ψευδωνύμου ἡρέμα καὶ ὥς ἀληθῶς κατὰ στραγγὰ μετέσχομεν, καὶ ἄρτου δὲ ζυμῆτος, καὶ ἄλλων δὲ τινῶν· καὶ οὕτως οὐδὲ τὸ κηπίον εἶχε λιμὴν ἡμῖν γενέσθαι τοῦ λατινικοῦ κλύδωνος. Καὶ εἰ μὲν δένδροις ἡκριούτο, καὶ μάλιστα συκαῖς, ὧν καὶ ἄσπρος ὁ καρπὸς παρηνομεῖτο τοῖς ὠμησταῖς εἰς ἐμβρωμα, οὕτως καὶ παλαιαί, ἃ δὴ φιλατα ἡμῖν ἔφουσιν, ἅλη τοῦτο λύπη τοῖς γε φιλοστοιχείοις. Ὅτε δὲ καὶ τὴν ὑποποδίσαν ἡκρίουν τράπεζαν, ἀλλ' ἐκείνῳ οὐκ ἔγω φράσαι, ὅπως ἀνέφροι τις ἀπαθῶς. Ἐκασθήμεθα μὲν γὰρ ὀμιλᾶδων οἱ πτωχοὶ σύσσιτοι, τοὺς πυτρίδας προβληθέντες πρὸς τροφήν. Οἱ δὲ ἀπαίσκτοι ἀρπέντες κείρουν τὰ ἐκ τῆς γῆς, οἷς ἔχαιρον ἐμφιλοχωροῦντες αἱ τῷ κήπῳ, ἐσκευάζοντο καθ' ἡμῶν· καὶ ἐγγίσαντες, εἴτα στραφόντες, καὶ τὰ περὶ τὴν ἔδραν γυμνῶσαντες, καὶ

εἰ· ἔκκρισιν ὀφίζησάντες, κατεστοχάζοντο ἐξ ἑναντίας ἡμῶν ἀποκοντοῦν τὰ περιττὰ τῆς γαστρὸς, βυττάχόμενα καθ' ὕδωρ διὰ τὰς ἀγετηγούσας φυλάδας. Καὶ ἐποίουν οὕτω. Καὶ οἱ μὲν μεθ' ἡμῶν βδελυττόμενοι, ὡς ἔδει, τὸ μυστράν, διεβήγγυνον θυμῷ, καὶ κατηκινῶντό ἀτίμως ἀπαγαγεῖν τοὺς (εἰ χρὴ Ἑλληνικῶς προσεῖναι) Ὀζόλας. Ἡμεῖς δὲ ἐπιείχομεν τοῦ ἔργου, κρίνοντας, ὡς οἱ ἀμαρτιῶν βορβόροις ἐγκαλινδούμενοι καὶ τοιοῦτων ἀποβαίνουσιν ὁδμῶν ἄξιοι.

Λζ'. Προσθήσω ταῖς κεφαλαιώσεσι ταύταις καί, ὡς ἡ ξηρὰ κοίτη, ἐπὶ πλεον παραμείνασα, ὅτε ποτε ὁπὸ θεοφιλῶν ἐξεθεραπεύθη ἀνδρῶν, ὥσπερ καὶ ἡ γυμνασία, ὣν οὐχ ἡμεῖς θαφιλῶς εἰχομεν μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ μεθ' ἡμῶν· καὶ ὅτι καὶ ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν παρηγάγομέν τι κέρδους, αἰμύλα κωτίλαντες καὶ βαθεία· ὣν οὐκ ἂν ὠκνησά τις μεμνησθαι διὰ τὸ ὑπογλάφυρον, εἴπερ ἦν καιρὸς, ἐνταῦθα περιηγηθῆναι καὶ αὐτά. Καὶ ἀφαίρεμα μὲν τι τῶν ἐξ ἡμῶν (ἡμίονον θετόν εἶπελν, ἡ βίδλον μίαν γοῦν, ἡ στῶμα, ἡ ἄλλο τι τῶν ἡμετέρων) ἐκσπάσαι τοῦ κατ' αὐτοὺς χάους οὐκ ἔχομεν. Χρυσίους δὲ πεντήκοντα ἐπορισμέθθα, οὐ πάντη φορμίσαντες ἀδώρητα· ὅθεν ἡμῖν ἡσυχία τις ἀνάστασις τοῦ κατὰ παντελεῖ πτωχείαν γέγονε πτώματος τοῦ Μυροβλύτου, καὶ ἄλλοιαν ἐπὶ ῥοίαν παντοίαν πλημμύροντος, καθὰ καὶ ἐξ ὠκεανοῦ τινος· ἀφ' οὗ καὶ ἡμεῖς ἐζήσαμεν, καὶ τὸ τῆς πόλεως δὲ ἔπαν περιλειπούμενον. Οὐκ ἂν γάρ τις ματαιωθείη, καὶ εἰς Ἰουδαίην ἐκκυλισθείη ἀχαριστίαν, ὡς τολμήσαι προενεγκεῖν τῶν χειλέων, ἀκέρους ἐκ τοῦ Μυροβλύτου ἀπεκβαίνειν τὰ τε εἰς τροφήν, καὶ λοιπὰ δέ τινα.

Λη'. Καὶ ταῦτα μὲν ἡμῖν παρεκεδέσθω συμμίστρως, καὶ οὐδὲ πᾶν ἐξω τοῦ δέοντος. Οἱ δὲ βάρβαροι πληρώσαντες τὴν πόλιν ὅλην, ἐξ αὐτῶν τῶν ἐφῶν πωλῶν ἀρξάμενοι, ἐθέριζον τοὺς καθ' ἡμᾶς· καὶ συχνὰ ταῦτα δράγματα ῥιπτοντες, σωρούς ἐστολθαζον, ἐξ ὧν βόης φιλεῖ σιτούμενος. Καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τῶν ἀμφοδῶν φεύγοντες ἐπιπτον περὶ αὐτάς, καὶ ἅμα ἐγυμνοῦντο σκυλευόμενοι· καὶ οὕτως ἀλγυιαὶ εἰς οἰκτρά ἀσχεδιάζοντο πολυάνδρια, ἡλίου ἐπορῶντος, ἢ μὴ ἔκπεπεν. Οἱ δὲ ἐν ταῖς οἰκταῖς παρήμενον αὐταῖς εἰς ἀδιεξόδευτον· καὶ οὐκ ἦν εὐρέσθαι οἰκίαν, ἣν οἰκῶν ἄνθρωπος ἡλεῖσθαι, πλην εἰ μὴ ἀρα πληθὸς εἴηεν ὁ οἶκος. Ἐκείνου γάρ οἱ μὲν τινες ἐπιπτον ἔσω, οἷς καὶ ἦσαν αἱ οἰκίαι αὐτῶν τάφοι αὐτῶν, παραθεῖναι τὸ φασχόμενον· οἱ δὲ διεκχυθέντες εἰς φυγὴν, τῇ τοῦ πολέμου τύχῃ ἐπαδίδοντο. Καὶ τέως μὲν ἅπλοι ἐκείντοι ὁ βυττόμενοι· μικρὸν δὲ ὅσον τῶν πολεμίων βασιάντων τῆς ἀγαν ἐντραχείας καὶ ὑποπαίζοντων πικρότερον, κατὰ γαίας, ὃ δὴ λέγεται, κωφῆς καὶ ἑτεροῖα νεκρίματα ἐπέκειντο. Καὶ ὁ μὲν τις νεκρὸς ἄνθρωπος ὅνυ κειμένῳ συνεδύαζτο· ἑταρὸς δὲ κύνα εἶχε συμπαρακείμενον. Καὶ τούτων τὰ πλείω καταπεπιγμένα, ἦσαν, ὡς εἰς διάθεσιν συμπελοχῆς καὶ φιλήματος· Ἄλλος ὁμοῦ ἦν αἰλοῦρῳ κατοικίδιον. Οὐδὲ τοιοῦτων γὰρ τὸ βάρβαρον ἐφείδοντο, καὶ μάλιστα κυναρίων ὡς καθυλακτοῦντων καὶ ἐπιτερχόντων· διὸ καὶ αὐτῶν

lavare ventrem cogitabant, aquam dimittentes ad rivulos efformandos. Sic agebant. Qui erant nobiscum execrantes, ut merito, hanc immunditiam, indignationis impotentes erant, ac se parabant ad ignominiosae ejiciendos hos (si hellenice dicendum) Ozolas (olidos). Nos vero reatinabamus eos, persuasum habentes, qui se in caeno peccatorum voluissent hujusmodi odoribus dignos esse.

97. His summatis dictis adhuc addam, velut alius quae postquam diu siccata remanserant, postea aliquando a sanctis hominibus sanata est; velut etiam milites armaturae levis quos non nos soli plurimos habemus, sed etiam omnes nobiscum, nos ex hostibus aliquid lucri reportasse gravia leniter dicendo, quae neminem pigebit reminisci ob laetum dicendi, et etiam, si tempus adest, illa narrare. Quoad illa quae a nobis auferri poterant (multus ponendus esset, vel unus liber, vel stratum, vel aliquid nostrorum), nihil insignis pretii habebamus. Quinquaginta nummos aureos fueramus largiti, nec omnino gratis fides moveramus; et ad paupertatis levamen contigit feliciter Myroblyta reviviscens acatirigo, velut et quodam oceano fluens, unde nos et quod reliquum erat civitatis sustentati sumus. In vanitatem enim quis nonne recidisset et in Judaicam duritiam, si labia ausus esset dicere, se sine fructu a Myroblyta discedere quoad cibum, ac caetera?

98. Hoc quidem dieis causa memorentur, non omnino tamen immerito. Cum vero Barbari omnem civitatem replerent, a portis ipsis Orientalibus incipientes, messuerunt nostros, aliosque manipulos multos facientes, acervos struxerunt quibus infernus amat vesci. Qui ergo in compita fugerant, in illis cadebant spoliisque eorum qui nulli derelicti erant auferebantur; sic via in tristia commeteria subito mutatae sunt, quod sol nunquam antea inspexerat. Qui vero in habitationibus remanebant, ex illis jam exire nequibant; nec ulla habitatio inveniebatur, cujus habitatori paritum fuisset, nisi multi non fuissent illic. Illius enim quidam intus peribant, quibus domus suae ipsorum sepulcra fiebant, ut in Psalmis; qui vero in fugam conversi fuerant, fortunae belli traditi erant. Hocisque jacebant simpliciter prostrati; pauci ex hostibus ardorem nimium temperantes, crudelius illudebant, et in terra, quod quidem dicitur, multa cadavera alterius generis jacebant. Quidam mortuus asino jacenti jungebatur; alter canem comitem habebat; pleraque horum ex ludo facta fuerant velut in dispositionem amplexus et osculi. Alius simpliciter cum felle sua. Illis enim non parcebat Barbarus, atque imprimis catulis latrantibus et accurrentibus, unde illis civitas nostra caruit. Si quis alieni superesset, ad hominem Romanum latrans accurrebat; coram La-

tino vero revelebat ganniendo; noverat enim ex illis qui mali essent. Erat autem fama sparsa ut de ranis tacentibus in Seripho, deque huiusmodi quibusdam cicadis Italie, ita apud nos de canibus mutis, eixe παροιμιάσασθαι τις τότε κατὰ τοὺς ἐν Σερίφῳ τέττιγας, οὕτως καὶ κύνας ἀφώνους τοὺς παρ' ἡμῖν.

99. Direptiones per vias et domos in novum modum prælii, non vero bonam patientiam referet quis; at templa divina violari hoc divina pugna brevi iudicabitur. Alii post alios currentes barbari, omnis generis malum faciebant atque in vindictam Deum provocabant. Quam multos viros sacros, vestibus sacris quasi lorica indutos seriebant plerosque ad mortem, alios quidem in ipso pulpito sacro, alios vero extra templa, quos forte invenissent coram Deo sicarii, omnes etiam laicos quorum ora resonabant voce, « Kyrie, eleison » plectebant capitibus querendo ironice quid esset « Kyrie eleison, » ac ridendo. Mulieres venerabiles in templis depictæ ad salacitatem, deque castitate vexatæ. Ecce eas, legantur de causis, aliæ matrimonio alligatæ, aliæ ob virginitatem Deo dicatæ, aliæ sponsæ Dei. Si una tantum ex illis depingeretur, forte minus esset malum. Quæ sunt vero communes in huiusmodi, ut quidam diceret, anus, non luctum condignum invenirent.

100. Hic aliquid boni de Barbaris mihi dicendum est, scilicet quosdam in loca sacra missos ad interficiendum, extra quidem illos extraxisse, sicque interfecisse, malum ita lenientes.

101. Sacris illudentes, et imagines augustas prætententia dilacerantes, quæcunque in se materiam pretiosam non includentia, alia vero vi nudantes ornamenti ipsorum, nescientes autem hæc agere, nostri bene meminerant, nunc autem cum sciant, non spernunt. Quomodo enim nudatos fuisse homines in ecclesia discendo deque eo dolendo, posses non rumpere stomachum, spoliationem sacrorum thesaurorum sciens? Quanta tolerantia Dei, si Barbarum, qui sacrum formidandumque thesaurum conculcavit, membra genitalia retextit, minxitque consulto, vivere siverit incolemem? Venerandæ eruces, robur nostrum, quibus etiam illuserunt vestri violatores? At virtus divina non ea est quæ aliquando non exasperat.

102. Quomodo quis hic exponeret hanc quoque socordiam, cum effrenati in templum irruerent lampadibus crystallinis lucentibus, tanquam matulis, dicet tragœdia, cumque urinarum vasibus ut poculis ad bibendum uterentur? Cum enim in puteos urinarum vesicarum suarum fluere visissent, deinde exhaurientes biberunt hanc spurcitiā, hocque iterum atque iterum, semperque circulum hunc turpem volventes.

103. At illud jocosum esset aliquo modo additum sermoni velut hic; quæ vero superius scripta sunt, hæc lacrymas innumeras merentur, quale

ἢ καθ' ἡμᾶς πόλεις ἐσπάνισεν. Εἰ τι δὲ πού καὶ περιλείπειτο, ἀνδρὲς μὲν Ῥωμαίου καταβάδυσεν ἂν καὶ κατέδραμε· Λατίνῳ δὲ ὑπεξαίρει κρυζόμενον. Κατέγνω γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα οἱ κακοῦ ᾔσαν. Καὶ σιγῶντας βατράχους καὶ τινὰς τοιοῦτου; Ἰταλοῦς

Λθ'. Καὶ ἀμφόδους μὲν κατατρέχεσθαι καὶ οἰκίας, οὐκ εὖ πάσχειν οὐκ ἂν εἰς μάχης καινοπράγημα θεῖη τις· θεῖους δὲ ναοὺς τυραννισθῆναι, ἀλλὰ τοῦτο θειομαχίᾳ κρίνεται· ἂν ἀγγίθουρον. Εἰστρέχοντες γὰρ καὶ εἰς αὐτοὺς ἐκάστους οἱ βάρβαροι, ἐποιοῦν πάνδεινα, καὶ οἷα θεῶν ἐπρωίζουσιν εἰς ἀμυναν. Καὶ θεοὺς μὲν ἱεροὺς ἀνδρας, θεωρηκισμένους ὄντων ταῖς ἀμυνοταῖς τῶν στολῶν, κατέκοπτον τοὺς πλείους εἰς θάνατον, τοὺς μὲν ἂν αὐτοῦ τοῦ ἑθνοῦ βήματοι· τοὺς δὲ καὶ ἐκτὸς, ὅποι τυχὴ εὐροῖεν οἱ φονεῦται ἐνοστάτας παρὰ θεῶν· καὶ θεῶν δὲ λατρίαν, οἱ τοῦ στόματος πλήρους ὄντος τοῦ « Κύριε, ἐλέησον » ἀπηράσσοντο τὰς κεφαλὰς, ἐπανακρινόμενοι, τί τὸ « Κύριε, ἐλέησον, » καὶ γελώμενοι· αἱ δὲ κατὰ λαγνείαν χρανθεῖσαι σεμναὶ γυναῖκες ἐν τοῖς ἱεροῖς, καὶ εἰς ἀγνείαν ἐπηρεασθεῖσαι, ἰδοὺ εἰσι, καὶ προσευτάσσαν κατὰ τῶν αἰτίων, αἱ ὑπὸ γάμου ζυγὸν, αἱ διὰ παρθενίαν ἀνέτοι, αἱ νόμφαι τοῦ Θεοῦ. Καὶ μὴ μὲν ἓνα τινὰ συγχρωσθῆναι, εἴη ἂν μείον τι κακόν· αἱ δ' ἐν τοιούτοις κοιναί, καθά τις ἂν εἴποι, ἀμύει, οὐκ ἂν εὐροῖεν κλαυθμὸν ἐπάξιον.

ρ'. Ἐχω καλὸν τι ἐνταῦθα τῶν βαρβάρων εἰπεῖν, ὅτι φονεύουσιν τοὺς ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐπιβαλόμενοι τινες. ἀπέσυρον αὐτοὺς ἔξω τοῦν, καὶ οὕτω καθήρουν, τῷ ζῆν μετριάζοντες τὸ κακόν.

ρα'. Οἱ δὲ τοῖς θεοῖς ἐνυθρίζοντες, καὶ τὰ μὲν τῶν σεβασμῶν τυπωμάτων κατασχίζοντες, ὅσα μὴδὲν τι γλαφυρὸν ἐκ τιμίας ὕλης εἶχον, τὰ δὲ φιλοῦντες τοῦ κατ' αὐτὰ κόσμου μετὰ πληγῶν, οὕτε ταῦτα δρᾶν διεγνωσμένοι, ἐγώρουσαν εἰς εὐφημον ἡμετέραν μνήμην· καὶ νῦν δὲ εἰς νοῦν ἐλθόντες ἡμῖν ἀποκτύνονται. Καὶ πῶς γὰρ ἂν τις γυμνοῦσθαι ἀνθρώπους ἐκ' ἐκκλησίας μαθὼν καὶ ἀγρόμενος, ἀνάσχοιτο· ἂν μὴ οὐ χόλῳ διαβράχῃται, γύμνωσιν κειμηλίων θεῶν ἔγνωκός; Ὁ Θεοῦ ἀνεξικακίας! εἰ βάρβαρον ἀνδρὰ κατὰ τῆς ἱερᾶς καὶ φρικτῆς τραπεζῆς ἀναπηθήσαντα, καὶ ἐκκαλύψαντα τὴν αἰδῶ, καὶ ἐνυροῦντα εἰς ἀκοντισμὸν, ἀφῆκε ζῆν, ἀνεχόμενος. Ὁ σταυροὶ τίμιοι, τὸ ἡμέτερον κράτος, ὅτοις καὶ ὁμῶν οἱ μαρτοὶ ἀνέπεισαν! καὶ ἡ θεῖα δύναμις ἀτρεμεῦσα οὐκ ἔσθ' ὅπως οὐκ ἐξεγερθήσεται.

ρβ'. Τί ἂν τις ἐνταῦθα ἐκθεῖη καὶ ἀνέτην μιανέαν, ὥς τοὺς μὲν ἐξ ὅλλου ἐκκλησιαστικοῖς λαμπτήρσιν ἐνεθόρουσι οἱ ἀσύντακτοι, ὅσα καὶ οὐράναις, εἴποι ἂν ἡ τραγῳδία· τοὺς δὲ τῶν οὐρῶν δοχεῖοις οἷα καὶ ποτηρίοις ἐπέχρηντο; Οἱ γὰρ καὶ κατὰ φρεσίν ἀφῆντες προφῆρῃν τὸν τοῦ κατ' αὐτοὺς ἀσχοῦ προύχοντα πόδα, εἴτα ὑδρευόμενοι, ἐπινον τοῦ μισμοῦ, καὶ τοῦτο πάλιν καὶ πάλιν, καὶ εἰσαὶ κύκλον τοῦτον ἐλκίστοντες ἀσελγῇ.

ργ'. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἴη ἂν καὶ γελῶν, παρὰ βίβην εἰρημῇ τινι καὶ αὐτό. Ἄ δὲ ἀνέτιν συγγεγραφαί, ἀλλ' ἐκεῖνα μυρία προκαλοῦνται δάκρυα·

ὁποιον καὶ τὸ τοῦ μυροβλήτου, οὗ τῷ τάφῳ ἔμπαι-
 παϊκότες μετὰ παλίκων οἱ τοιούτων εἰς ποινὴν
 ἄξιοι, τὸν τε περίεξ ἐπιπολῶντα κόσμον ἐξ ἀργύρου
 κατέκοψαν, καὶ τὸν ἐπὶ κεφαλῇ δὲ περιέλιοντο
 χρύσειον στέφανον, καὶ μὴ καὶ τὸν ἕτερον ἀπήγαγον
 τοὺν ποδὸν· ἵνα τάχα τὸ ποδόμενος τῆς ἐξ ἐκείνου
 δίκης ἐκκλίνοιεν. Καὶ ἐξέπραξαν ἐς τὸ πᾶν, εἰ μὴ
 τὸ θεῖον ἀντέστη, καὶ ταχὺ ὁδηγήσαν τοὺς κρείττο-
 νας ἐν γὰρ τοῖς βαρβάροις, εἰς καλύμην κατεπέτασε
 τοῦ κακοῦ. Εὐνοῦχος γὰρ τοῦ ῥηγῆς, ἀμάρτυς τὴν
 ἀξίαν, πρῶτα ἐξῆς καὶ θερμὸς, οἷος φόβον βαθύν
 καταπέμπειν, οἷς ἂν ἀγρίως προσευνεχθεῖ, ἑκτεπὸς
 εἰσελάσας, ὥς οὐκ ἂν τις ἐλπίσει, ἔως εἰς βαθὺ τοῦ
 θεῖου ναοῦ, ὡς μὲν οἱ πολλοὶ ἐνόμισαν, διὰ περι-
 φρόνησιν καὶ αὐτὰς κατ' ἐκείνου (ὅς ἐν τῇ τῆς μη-
 τροπόλεως καθολικῇ καθιεπεύσας, τὸν τε ἱερὸν ἀπέ-
 θαλε συγκατενεχθεὶς θραυσθέντα, καὶ αὐτὰς οὐκ εὖ
 ἀπῆλλαξεν, ἀληθῶς δὲ κατὰ προφῆσιν· ἵνα καὶ
 ῥῆθον οὕτω διὰ τῆς πυκνότητος τοῦ λαοῦ παρεισθῶσι
 φυγόντων ἐκείστων, συμπληρωθῆναι τῷ ἱερῷ, καὶ
 ἀποπτεῖν δὲ ὧν βλέπει τότε καὶ ἀντιβλέπει τοὺς κα-
 κουργουήτας, καὶ οὕτως αὐτοὺς ἀμύνειτο)· εἰδορα-
 μῶν γοῦν ὁ εὐνοῦχος οὕτω μετ' εὐγενοῦς ἱεροῦ,
 καὶ τὴν μετὰ χεῖρα σιδηρεάν κορύνην κατέγων,
 συνεπιλαμβανόμενον ἅμα καὶ τὸν ἐπιπομῆνεν θη-
 ραπόντων, οἱ καὶ αὐτοὶ σφοδρὸν ὄρεα ἦσαν, φόνους
 τε πολλοὺς ἐκώλυσε καὶ γυνώσκει ἀνδρῶν τε καὶ
 γυναικῶν· ἃ δὲ ἐτέρωθεν καλυπθῆναι οὐκ ἔσχα· καὶ
 τοὺς ἐπιβούλους δὲ τοῦ ἀγρίου τάφου ἀπήγαγεν, ὡς
 οὐκ ἂν ἐκείνοις ἦθελον, κερδήσαντας μόνον (μυρία
 δὲ ἦσαν ἐκεῖνοι), ὅσα πρὸ αὐτοῦ κατέσπασαν φθά-
 σαντας. Καὶ φόνους μὲν τοὺς ἐκεῖ ἀπέσχευεν ὁ ἀρ-
 χων· τοὺς δὲ πνιγμοῦ τῶν φυγόντων ἐν τῷ ναῷ οὐκ
 ἦν ἐπίσχεσις· ἀλλ' ὥσπερ ἐν ταῖς ἄλλαις καθολι-
 καῖς, οὕτω καὶ ταύτῃ οὐκ ὀλίγη μοῖρα τοὺς ζῶντας
 ὁ πνιγμὸς ἐδικαίωσεν, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἐρίζοι ἂν πρὸς
 τοὺς ἐπ' ἀκροπόλει κατεπνιγμένους, ὡς ἡ ἀρχὴ τοῦ
 λόγου συνέγραψε.

ρδ'. Τί ἂν λέγοιμι τοὺς τῶν τεγέων οἰκῶν ἀνω-
 θεν καθαλλόμενους ἐπὶ μελέτῃ θανάτου, ὅτε τὸ μέγα
 κακὸν καὶ αὐτοὺς περιστοιχίζεν; Οἱ περὶ ὕψους
 εἰς αἰθέρα μὴ ἔχοντες, οὐκ ἐπὶ ἄλυστον ἂν, τὸ τῶν
 βαρέων ἐπάσχειν, καὶ ἐλάκων εἰς θάνατον, ἐκ με-
 τεώρου κατασχέποντες. Τί δὲ τοὺς κατὰ φρεσίν
 ὡσεὶ καὶ τινος κωκυτοῦ καὶ ἀχροντοῦ ὕδατος βυ-
 θιζομένους; ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας; τοὺς μὲν οὖν
 τοῦ μὴ ἂν πεσεῖν θανάτῳ, τὰς δὲ καὶ κατὰ σφύρι-
 γητα. Καὶ οὐδὲν οὐδὲ ἡ τοιαύτη ἐμπειρία; τε
 : αὐτὰ κατέπεισε παρ' ἀνδράσιν, οἱ μὴ μόνον πέτρας
 εὐχοντο ἂν φάγηται εἰς ὁδοὺς αὐτοῖς, καὶ βου-
 νοὺς εἰς κρύψιν κατακυλισθῆναι, καὶ οὐρανὸν δὲ αὐ-
 τὸν ἐπικαταπεσεῖν· ἀλλὰ πῶς καὶ χάος καὶ τάρταρον
 ἐφαντάζοντο εἰς κατάβυσιν καὶ βίου κατάλυσιν. Τὸ
 γὰρ κατ' ἱστορίαν βάρβαρον, καὶ οἱ κρημνοὶ μικρὰ
 καὶ αὐτὰ ἦσαν τοὺς ἀφαντωθῆναι θέλουσιν.

ρε'. Ὡμοὶ καὶ τῶν λίθων, οἵπερ ἐπαφίμενοι τοῖς
 τοιούτοις; πρὸς τῶν βαρβάρων, ἀνανεῖναι οὐκ ἀφί-
 σαν, ἀλλ' ἐπιπυμάζοντες; κατεχύνουσιν τοὺς ἔλασι-
 νους. Οὐαὶ τότε καὶ ὅσοι κατὰ γαστέρων εἶχον, ἃς

A hoc quod ad Myroblytam spectat, cuius cum sepi-
 crum securibus percussissent, qui ipsi istam poenam
 merebantur, ornamentum argenteum quod circum-
 dabat illud præciderunt, coronamque auream quæ
 caput ejus eingeat delaxerunt, simul et alia pedes
 ejus eingentes, forlasse ut promptam sancti vindic-
 tam effugerent. Sic ubique egissent nisi Providen-
 tia obvenisset, adhibensque brevi viros meliores o
 medio Barbarorum ad impediendum malum præsto
 fuisset. Eunuchus enim regis, amere dignitate or-
 natus, ad actum promptus ac servidus, terrorem
 maximum incutere valens, agrestis aspectus causa,
 equo sedens irruerat, nemine expectante, usque
 ad intimam partem templi divini, juxta quod multi
 crediderunt, per contemptum (equitans per me-
 tropolis cathedralem equum suum emiserat quam
 velocissime, nec cohibuit, equidem prudentiæ
 causa, ut sie per frequentiam populi facilius
 penetraret, unoquoque fugiente, ne equo con-
 culcicaretur, illeque invisibilis videre posset spo-
 liatores sicque illos punire); currens ergo eun-
 chus ita equo strenno insidens, manūque ferream
 clavam tenens, simul auxiliantibus ministris qui
 illum comitabantur, quique fortissimi erant in
 agendo, cædes cohibuit multas ac spoliaciones viro-
 rum ac mulierum; quæ vero impedire alias non
 potuit. Fores sepulcri sancti fugavit, modo qui
 non eis placuit, asportantes tantum (et quidem
 nulla) quæ ante adventum illius rapuerant. Cæ-
 des ibi quidem hominum hic cohibuit; et fugien-
 tium in templo suffocationem non erat qui impe-
 dire posset; sed quemadmodum in aliis cælibus,
 sic et in isto non paucos viventes ad mortem damna-
 vit turba, quorum numerus certabat cum numero
 eorum qui suffocati fuerant in arce, ut in principio
 libri hujus dictum est.

104. Quid dicam de his qui e tectis domorum
 præ mortis metu in tanto periculo prosliebant?
 Qui in aerem volare non valentes, sicut voluis-
 sent, ex pondere corporis patiebantur, mortis
 sonitum dabant, ex alto decedentes. Quid de illis
 qui in puteis velut in aquis prisce illius Coryti et
 Acherontis se immergebant viri ac mulieres;
 illi timore casus mortalis, hæ autem verecundie
 causa? Nec salus nec casus aliquid novi erant ullo
 modo hominibus, qui non solum factabant elisuros
 petras super quas caderent, e saxa dilapsuros in
 abyssos, ac usque ad celum casuros; sed par-
 tem chaos et tartarum se offerebant ut receptaculum et
 ad solutionem vitæ. Nam juxta historiam bara-
 thrum et abyssi parva erant his qui se invisibiles
 facere volebant.

105. Heu! quid de lapidibus qui missi adversus
 illos a Barbaris, non sinebant eos nutare, sed obie-
 gentes eos miserabiliter sepeliebant. Væ tunc his quæ
 uterum gestabant, quas in fuga detinebat charum

juxta naturam onus, ex debilitate subito dejiciebantur in infernum, prævenientes mortem ex gladio. Non vero minus erat tristis sors matrum, quas in fuga comitabantur pueruli: sæpe enim ab invicem separabantur: periculo enim instante, matres antecederant, at hoc infelicitier quidem ac infortunate. Nam cum adverterent, jam non adhaerere sibi charos suos, sed æmulatores Herodis contra petras elidentes eos; vel cadebant et ipsæ in manus eorum qui eas apprehendebant, execrantes ne in amorem eorum inciderent, ejulabant, e contra, per omnem viam qua pueri incesserant. Patres quoque fugebant retro relinquentes pueros matribus orbos. Illi autem clamabant salutis causa, illi vero non advertentes currebant, naturaque frustra clamabat. Si illi æquabant cursu, quod in se erat quidem faciebant, genitor vero idem erat, amore naturali timore mortis juxta pedes superato. Si autem pater de vita sua curabat, illi prostrati concubantique, peribant in acervis cadaverum. Sic animalia domestica lupis accurrentibus cito relinquunt parvulos suos, ac fugiunt; lupus autem nulli scit parcere.

106. Illic ego gemo, in memoriam revocans, quomodo fugimus nos omnes sicut oves occisionis, nullo pastore defendente, nec mercenario. Felices ii quorum nihil morabatur fugam. Nunc vero plerique in ora luporum parumper dilapsi sumus. Cades hæc innumera, quæ hanc urbem florentem et ab incolis bonæ frugis habitantam depopulatæ sunt. Qui vario modo sic perierant septem millia superarunt, adeo persecutores eorum ictus suos potenti solertia dirigebant, numeratis ex Bulgaris pedibus militibusque exercitus. Barbari vero, qui alias fuerant operati, quinque millia numeraverunt mortuorum, illis non annumeratis qui suffocati fuerant, vel in domibus suis perierant, sed iis tantum numeratis quos sol ictibus ipsorum expositos ostenderat.

107. Ecce hic quod remordebit cor hominum misericordiam, scilicet, eos qui jacebant in viis atque in acropoli animalibus brutis miscentes Barbari creinabant, inhumanitati suæ hoc ultimum addentes. Cum primum illos hortati essemus ut inhumarent cadavera ne hoc triste spectaculum adesset vaporesque pestilentes exhalarentur, hujusmodi se esse assuetos dicebant, hisque spectaculis et odoribus gaudere.

108. Cades quidem raptusque violenti ac pleraque mala cessare visa sunt ex jussu comitum, ad meridiem diei, qua expugnata est civitas. Erat vero Sabbatum, quo fugæ locus non erat, quam ex Evangelio deprecari fuissent, sed tantæ urbis exitum. Quæ deinceps acciderunt nemo accurate dixerit. Ea vero quæ eligere potuimus, quod ea scribere potuerimus, gloriabimur. Omnes

A ἐν τῷ φεύγειν βαρύνων ὁ κατὰ φύσιν φίλος φόβος, ἐξ ὀλιγηπαλῆς κατέρριπτε συμποδίζων εἰς ἄδην, φθανούσας τὸν διὰ ξιφῶν ἐλεθρον. Οἰκτρὸν δὲ τούτων οὐκ ἔλαττον καὶ μητέρας, αἷς φευγούσαις καὶ ἀπαλοὶ παῖδες συνέτρεχον, καὶ τῶς μὲν ὁμοῦ ἦσαν ἐπισπέρχοντος δὲ τοῦ κακοῦ, ἐνίκων τὸν δρόμον αἱ μητέρες, θοσυχῶς γε τοῦτο καὶ μάλα. Ἐπιστραφεῖσαι γάρ, ἥ οὐκέτι' ἐδίδσκον τοὺς ποθομένους, ἀναμιλλοὺς Ἡρώδου δὴ τινι ψήφῳ περιπεπτωκίας· ἥ ἐπιπτον καὶ αὐταὶ πρὸς τῶν ἐπικαταλαμβάνωντων, μισοῦμεναι, ὅτι μὴ ἐκείνων πρὸς ἔρωτα ἐπιστρέφοντο, ἀλλ' ἐκλαίον τὸν ὕστατον δόλιχον, ὃν ἐσταίλαντο. Ἐρεῦγον καὶ πατέρες, νεογνὰ μητέρων ὀρφανὰ ὅπως ἀφίεντες. Καὶ αὐτὰ μὲν ὥς ἐπὶ σωτηρίᾳ ἐγὼντο· οἱ δὲ μὴ ἐπιστρέφόμενοι ἔθρον, καὶ ἡ φύσις ἐδῶα κενά. Εἰ δὲ καὶ ἐξέδραμον ἐκεῖνα συμφεύγειν, αὐτὰ μὲν ἐποιουν τὸ δυνατόν· ὁ δὲ γινέτωρ ἦν ὁ αὐτός, τοὺς πόδας τοῦ κατὰ θάνατον φόβου τὴν φυσικὴν ἐνικνύοντος στοργήν. Καὶ εἰπερ ὁ τεκνῶσάμενος περιποιήσεται ζωὴν, ἀλλ' αὐτὰ συμπατούμενα, καὶ πρὸς βίαν σκαρίζοντα, ἐξώλυντο εἰς ἐπιθήκην τῶν κατ' ἀνδρας νεκρῶν. Οὕτω καὶ θρέμμα τραχὺ λύκων ἐπισπέρχοντων ἀφίησι τὰ οἰκία νεογνὰ, καὶ φεύγει· καὶ ὁ λύκος οὐκ οἶδεν οὐδανὸς φεῖσθαι.

ρς'. Κλαίω δ' ἐνταῦθα ἐγὼ, ἀναπολήσας εἰς νοῦν, ὥς καὶ ἡμεῖς ἅπαντες οὕτως ἐφεύγομεν, ὅλα σφαγῆς πρόβατα, οὕτε ποιμένους προμαχοῦντες, οὕτε μὴν μισθωτοῦ. Καὶ μακάριον, εἰπερ ἐφεύγομεν διὰ τέλους. Νῦν δὲ ἀλλὰ μικροῦ θέου οἱ πλείους τοῖς τῶν λύκων περιεπιπτομένῳ στόμασι. Μυρία δὲ ταῦτα πτώματα, καὶ ὅλα πόλιν ἀποκαίνου ἐφορούσαν ἦν ὅτε οἰκητόρων ἀγαθῶν. Καὶ μετροῖντο ἂν οἱ οὕτω πολυτρόπως πεσόντες ὑπὲρ χιλιάδας ἐπτά, ὥς οἱ περιελθόντες ἐστοχάσαντο πρὸς δυνατόν ἀκρίδειαν, σὺν γε τοῖς ἐκ Βουλγάρων παῖσιν, καὶ ὅσοι τοῦ στρατιωτικοῦ συνέπεσον. Οἱ δὲ βάρβαροι περιεργασάμενοι ἄλλως, εἰς πάντα χιλιάδας ἡριθμήσαν τὸ κακὸν, μήτε τοὺς πεπνυγμένους συγκεφαλαιώσάμενοι τούτοις, μήτε δηλαδὴ τοὺς ἐκ' οἰκῶν πεσόντας, ἀλλὰ μόνους ἀριθμῶ δεικνύοντες, ὅσους αὐτοῖς ἐκθέτους καίμενους ἥλιος ἐφηνεν.

ρζ'. Ἐνταῦθα δάκω ἂν καρδίαν ἀνδρὸς φιλοίκτου καὶ ὅτι τοὺς καίμενους ἐν τε ταῖς ἀμφοῖς καὶ ἐν τῇ ἀκροπόλει ἀλόγοις ζώοις ἀναμγινύοντες, κατέκαιον οἱ ἐχθροὶ τὸ μισάνθρωπον, ὥστε καὶ τοῦτο δρᾶσαντες. Τὰ πρῶτα γάρ ὅφ' ἡμῶν παρακαλούμενοι καταχῶσαι τοὺς νεκρούς, μὴ καὶ θεὰ δυσπρόσωπος ἐκκαίνται, καὶ ἀποφοράς δὲ νοσερὰς ἀτμίωσιν, ἐθόδες τοιούτων αὐτοὶ ἔφασαν εἶναι, καὶ χαίρειν τοιαύταις θέαις τε καὶ δαίμασι.

ρη'. Οἱ μὲν δὲ πολλοὶ φόνοι, καὶ αἱ σφοδραὶ ἀρπαγαί, καὶ τὰ πλείω κακὰ δοκοῦν ἂν λῆξαι μετὰ μεσημβρίαν τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἡ ἀλυσίς, ἐξ ἐπιτάγματος τῶν κομήτων. Ἦν δὲ Σάββατον, οὐ φύγῃν ἐχόν, ἣν εὐαγγελικῶς ἀπειόχεται ἂν τις, ἀλλὰ ἐπὶ λυαύτης πόλεως ἐλεθρον. Πὰ δὲ ἐνταῦθεν οὐκ ἂν μὲν τις φράσαι, ὥς μηδὲν τι ἄλλεῖται. Ὅσα δὲ ἐστὶν ἐπιλέξασθαι, ἀσχίσωμεν ἂν καὶ αὐτοὶ ἱκανοὶ

ἔσεσθαι ἀπογράφασθαι. Πάντες οἱ ἔξω ἱππῶται, καὶ οἱ ναύαρχοι δὲ, ἀκολούθως δὲ καὶ οἱ ἄμφοτεροὶ αὐτοὺς, ἀνακαθήμενοι ἦσαν τὰ σφίσι φοβερά, καὶ μισήσαντες εἰς πλεοναῖθριοι κατέβησαν, ἐπλησαν ἀδελφῶν, τὰς οἰκήσεις τῆς πόλεως· τὰς μὲν μείζους κατὰ κεφαλὰς, καὶ ὅσοι περὶ αὐτάς· τὰς δὲ ἐλάττους κατὰ τινὰς ἰσθμῶν, ὅσας ἦν σύμμετρον τὸ κατάλυμα. Καὶ τὸ ἐντεῦθεν αὐτοὶ μὲν ἦσαν οἰκῶν εἰσω· τὸ δὲ πολιτικὸν ἅπαν σύστημα ἐπλάζετο, ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς. Καὶ τὸ μὲν βάρβαρον ἐνέμετο τὰς ἐκτὸς οἰκῶν ἐνθάδε· οἱ δὲ οἰκοδομοῦντες ἀπελήσαντο, καὶ περιενόστουν ὡς ἀκαί. πεινῶντες, διψῶντες, ῥιγοῦντες, ὅτι καὶ γυμνοί. Καὶ εἶθε μὲν γυμνοί, ὡς ἂν που καὶ ἔλθοιεν ἐκ τῶν γυμνωσάντων· νῦν δὲ σοφίζονται τὴν ἐνδοσίαν, διὰ τὸ ἄλλως κατ' ὅσον αἰσχρὸν, οὐκ εἶχον ἔλθον, οἷα τῆς ἀνάγκης ἐκείνου, εἰ καὶ ἀναλλοί, ἀλλ' οὖν τινὰ στολὴν ἀφοσιούσης· ὅποιαν ἰδὼν ὁ μὲν ἔξω πένθους, γέλασος ἂν διὰ τὸ σκηνωτικώτερον, ὃ δὲ συγγεγευμένος τοῦ πάθους οὐκ ἂν ὀκνήσει μὴ ἐκθαυεῖν λυπούμενος. Ἐντύπησέν τις ψαθὸν, καὶ περιβαλλόμενος, ἐκρυπτε μὲν τὴν προσθίαν αἰσχρὴν. Καὶ ἡγάπα οὕτω καλυψάμενος, εὐδαίμων αὐτὸς τῇ πρὸς ἑτέρους παραβολῇ, ὅσοι τὸ κατὰ χεῖρα θέναν καὶ τὰ δάκτυλα καθά τι παραπέτασμα προθέμενοι, καὶ κρύπτοντες, ἅπαν ἐχρῆν, ἠρκοῦντο, μὴ ἔχοντες ὃ τι πλεονεξία δρᾶσιν. Καὶ ἦν μὲν καὶ αὐτὸ οὐ θέας ἔειχεν. Εἰ δὲ καὶ γυναῖκες τοῦ πάθους ἐκονῶντων τοῦδε, εἰ δὲ ἑλπίαν ἦλθον, ὡς καὶ τοιαῦτα καθορᾶν;

ρθ'. Ἄλλ' αὐτὸς μὲν εἶχεν ἄλλως ἐνδείκνυσθαι τι καλὸν, ἐκτρέπων τοὺς αὐταῖς ἐνδορίζοντας. Ὁ δὲ ἐπιὼν ἱσπερὸς πάνδεινα ἱππῶται, σκότον προβαλλόμενος εἰς ἀποκρυφὴν καὶ ἀναίδειαν. Ἡ μὲν γὰρ ἡμέρα εἶχε τι σῶφρον δέει τῶν ὑπερεχόντων· ἡ δὲ νύξ ἐπαρρησίαζε τὰ μὴ δεῖν. Ἦν τις τότε, καὶ ὁ βασιλεὺς εὐρηκὴς παρερρίμμενος που ἀποκαθήμενης τυχερῆς καὶ ἄλλοις, ὅποιοι πολλοὶς οἱ λευφόροι κατέστρωται, καὶ συχνὰ τοιαῦτα συγκατακρυφῶς εἰς βαφὴν, ὡς εἶχε, καὶ λεντίου τρόπον συσκευασάμενος, ἄκων ἤθελε τὴν ἀσυνήθη περιστολὴν. Ἄλλοι συνθέματα ἐρεῖα μαδῶντα ἐξευρίσκοντες, καὶ ἐναπτόμενοι, κοιλίαν μὲν καὶ βᾶσιν καὶ τὰ κατωτέρω ἔσχεπον σχολῶν σαθρὰ καὶ ρυπαρὰ, τῇ ἐκ φιλοφροσύνης, ἢ τοιούτῃ πινος περιζωσάμενοι, τὰ δὲ λοιπὰ ἐν χρῶν κατ' αὐτὴν σάρκα τῷ ἀέρι γινόμενοι. Ἰματισμένοι δὲ τινα ἰδεῖν τὸν δλον ὁμοίον ἦν ὡς εἰ καὶ ῥῆγα εἶδεν, ἢ ἄλλον ἀνδρα λαμπρότητος. Πόρνας μόναις ἐνέλαμπε κάλλος ἱματισμοῦ, αἱ τοῖς ἱεροῖς πελώμασιν ἡγλαζόντο, εὐπάρυφοι τοῖς μιαινοῖς· ἐρασταὶς παρομαρτοῦσαι, καὶ βλέπόντων ἡμῶν παρρησιαζόμεναι τὴν ἀμαρτίαν, καὶ συγκαταγορεύουσαι, ὡς κἀν ταῦθα θέας ἀνοχῆς! Αἱ δὲ κεφαλὰι τοῖς μὲν πλείοσιν ἦσαν ἀκατακάλυπτοι, τῶν Λατίνων οὕτω σκευωρησάντων, ὡς ἂν ἔχοιμεν τὸ δρόστολον.

ρι'. Καὶ τοῦτο μὲν οἱ δυνάμενοι ἔπασχον. Ὅσοις δὲ τὰς κεφαλὰς οὐκ εἶχον ἀπαθῶς, ἀλλ' ἔδει κατακαλύφθαι αὐτάς διὰ τὸ ἀρρωστον, ἀλλ' αὐτοὺς βλέπων τις παντοῖος ἂν τὴν λυπὴν γένοιτο, τῇ ποι-

A equites qui erant extra muros, ducesque classis, omnesque qui eos comitabantur, jam de omni periculo securi, nolentesque diutius sub dio manere, fiducialiter domos urbis impleverunt; majores certo militum numero, minores vero reliquis aliorum agminum, modo quo hospitium hospitibus accommodaretur; deinceps habitaverunt intra domos. Omnis vero administratio civitatis dissoluta erat, cujus nos eramus. Barbari domibus tributum constituerant; domini vero earum expulsi fuerant, hic et illic errantes, fame, siti cruciati, horrentes prae nuditate. Et ultiam fulsissent nudi, ut forte nudantes ipsos commovere potuissent! nunc vero, indumento novi generis invento, quod alias visu turpe est, non commoti sunt quamdam tunicam relinquendo, quam necessitas unicuique donaverat, licet unicam. Qui eam videbat, nedum lugeret, ridebat e contra eo quod magis scenicum esset; qui vero passionis particeps fuerat, non hæsitabat timore mortis. Stoream aliquis perforabat, circumdansque vix antierius pudendum circumtegebat. Postquam ita circumtexerat sibi videbatur esse beatus prae cæteris, qui, volam manus ac digitos velut quoddam velum proponentes abscondentesque quod erat abscondendum, sufficere existimabant, non habentes unde amplius facerent. Hoc quidem erat visu miserabile. Si etiam mulieres passæ fuerunt, quid sol illuxit ut hæc contemplaretur?

C 109. At illi saltem hoc referendum boni quod qui illis insultabant averteret. Vesper vero sequens gravissima attulit, tenebras projiciens ut omnia absconderentur omnisque pudor abesset. Dies enim prudentiam aliquam imponebat ob metum dominantium, dum nox sacrilega esset et sanctitatis contemptrix. Quidam ubi pannum laceratum aut simile quid, ut videre est in viis publicis, invenisset, partes laceras summa cura consutas in lintei formam mutabat et sic vestem insolitam vel contra voluntatem induebat. Alii pannos laneos humidos cum invenirent, consuebant, velabantque ventrem, renes ac partes inferiores fune villi ac debili, ex vilis cortice facta, vel quodam alio præcingentes; alias vero partes corporis nudas, aeri expositas, habentes. Cui vestimentum integrum, is ut rex vel alius vir insignis habebatur. Meretrices solæ splendore vestimentorum fulgebant, sacris velaminibus exsplendescentes; purpurae impuris amatoribus jungebantur, ac sub oculis nostris peccatum audebant chorosque ducere. O quanta tunc patientia Dei! capita vero plerorumque equidem nudata erant. Latitis id agentibus ut eodem modo vestiti essemus.

D 110. Hoc vero patiebantur qui potestatem habebant. Eos autem qui capite dolebant et propter malam valetudinem illud contingere debebant, si quis conspexit, summo miseratione affectus et ob vk-

ria, quæ vidit, veluti stupore correptus est. Nam A fortunatissimi quique, ubi pileum commodum capiti imponendi facultas dabatur, beatissimi sibi videbantur, dum plerique ceteri ejusmodi tegumenta ex junco, arundine, calamo conficere satagebant, eaque camisiarum ad instar desuper perforata portabant. Et usu quidem omnia terebantur, sive barbarorum mores redolebant, sive artis vestigia exhibebant, pilli sic perforati ut infundibulum pro signo symbolico erant.

111. His erant omnes induti vestimentis, quorum in multis fulgebant, quasi lapides purpurei, plagæ purpuratæ ex sanguine eorum effuso; spectaculum visu miserabile; primum quidem cum umbræ ex inferis irruere viderentur; secundum vero, eo quod non jam characteres naturales habebant, seu quod intus undique currebant, seu quod effundissent hunc pretiosum liquorem quo florescat rubia. Labor erat ergo cognoscere in illis quem maxime diligebas, unusquisque unumquemque interrogabat quis forte esset, eo quod omnes eodem colore essent atque in nullo differentes.

112. Ite in ecclesias ibique omnes inspicite atque interrogate, quis scilicet inter eos esset dives, vel pauper et his similia. At quis sacerdos est? quis lector est? quis ex populo? Omnibus enim una imago, eademque forma, ac nisi quis ex aliis respondisset, in sanctuarium intrasset, preces effusus, et aliquis in templum intrans, ascendisset psallendi causa, nulla horum et laicorum erat distinctio; hi omnes aliquid grave ostendebant, licet alias tristius. Solutis enim calceis omnes sanctæ domus crepidæ evaserant.

113. Inspecturum cibos uniuscujusque, ut agnoscat quod nihil a contribulibus acciperent, omnibus eadem fame cruciatis. Pauci ex Latinis obolos quosdam apud se habebant, unde parce vivebant. Plerique vero ex his diabolum appellabant mendicantem (hoc est apud illos in medio positum) convicia dabant velut panem et insuper pugnæ pro condimento. Misericordia sic quidem diffucillima erat excepto Myroblyta qui, ut supra scriptum est, omnes cives urbis nutrierat quantum erat necessarium. Si quis, ut mos est, pretium pro cibis offerret, heu quam barbara inhumanitas! Judæo enim ac Armenio quos finitima Crania et Zemenicus nutriunt nesciebant tantum quantum decebat, atque etiam aliquid amplius, captivo vero civi minimum, si quando ad illum reversum sit. Panis frustulum curvatum in annuli formam tantum quantum pollex indexque circumscribere possent tribus æneis stateribus miserabili civi vendebant, vix obolo uno taxatum.

114. De Armeniis loquendo, effervuerunt interiora mea in mentem revocantis quæ mala illis

κίλκα τῶν βλεπομένων συμπεριγόμενος. Πλὸν μὲν γὰρ ἀσκητὸν περιτεθίσθαι, οἱ εὐτυχέστατοι κατεπλούτουν· τῶν δ' ἄλλων οἱ πλείους ψιβάων κλίγματα ἢ σχοίνων ἢ καλάρης ἱσχυομένης εἰς τοιαύτην σκέπην, τὰ πολλὰ καὶ διατετρημένα τὴν κορυφὴν κατὰ καπνοδόκην. Τὰ μὲν ἰδρῶτε καταδοσκησαμένων, τὰ δὲ καὶ κατὰ βαρβαρικὴν ἀθῶρμα, οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ πρὸς τέχνην, ἵνα διὰ τοῦ τρήματος ὁ πῖλος, οἷα καὶ τὶς χώνη τοῖς διψῶσιν, ἐνερεῦγται συμβολήν.

ρῖα'. Καὶ ἥσαν οἱ πάντες ἐκ τῶν τοιούτων στολισμάτων, ὧν πολλοὶ ἐνδύαμποι ὡς οἷα τινες πορφύρεοι λίθοι πληγαὶ πορφύρουσαι τῷ ἐξ αἵματος λύθῳ, θάλαμα καὶ δυσπρόσοπτον καὶ δυσεἶχαιστον· τὸ μὲν, οἷς ἐκ νετέρων ἤκειν ἰδοῦν σκιά τινος ἀίσουσαι, τὸ δ', οἱ τοὺς κατὰ φύσιν χαρακτῆρας οὐκέτι εἶχον, διὰ τὸ ἐξόν που ἀναχωρήσαι ἢ καὶ τέλος ἐκλιπεῖν τὸν φῶλον χυμὸν, δι' οὗπερ ἐξάνθει τὸ ἐρύθημα. Ἦν οὖν ἔργον γνωρίζαι καὶ τὸν πᾶν ἐν τοῦτοις φῶλον· καὶ ἕκαστος ἀνθρώπου ἕκαστον, ὅστις ποτ' ἂν καὶ εἴη, διὰ τὸ κατὰ χροάν πάντων ὁμοιοῦς, καὶ διάφορον κατ' οὐδέν.

ρῖβ'. Ἰτέον ἐπὶ τὰς ἐκκλησίας, καὶ θεωρητέον τοὺς τοιοῦτους καὶ ἐκεῖ, καὶ ἐρωτητέον, τίς ἄρα ἐν τοῦτοις ὁ πλοῦσιος, ἢ πίνης, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Ἀλλὰ τίς μὲν ἱερδαῖς; τίς δὲ ἐπὶ τοῦ ἀναγινώσκειν ἐστὶ; τίς δὲ τοῦ λαοῦ εἰναι εἰληγε; Πάντας γὰρ εἶδος ἐν, καὶ μορφή ἢ αὐτὴ, καὶ ἐὰν εἰ μὴ τις ἀποκριθεὶς τῶν ἄλλων, τὸ ἱερὸν εἰσελθεῖν βῆμα, στησόμενος εἰς εὐχὰς, καὶ τίς ἄλλος εἰς τὸν ἱερὸν ἀνέλθοι ὑπερίβαινα ψαλμοῦ χάριν, οὐκ ἦν διάκρισις τοῦτων τε καὶ τῶν τοῦ λαοῦ. Εἶχον δὲ τὶ πάντες οὗτοι σιμὸν, εἰ καὶ ἄλλως λυπηρόν. Αἰλουμένοι γὰρ ἐκ τῶν ποδῶν πάντες τὰ ὑποδήματα, τῶν τοῦ ἁγίου οἴκου κρηπίδων ἐγίνοντο.

ρῖγ'. Σκοπητέον καὶ τὰς ἐκάστων τροφὰς, καὶ γνωστέον, ὡς ἐκ τῶν συμφυλετῶν μὲν οὐκ ἦν ὁ τι καὶ λάβοιεν, πάντων ἐξ Ἰσου πεινώντων. Τῶν δὲ Λατίνων ὀλίγοι μὲν τινες ἐχορήγουν ὀβολοὺς τοὺς παρὰ σπρίσι, ὅθεν ἦν γλίσχρος ἀποζῆν· οἱ δὲ πλείους διάβολον ἐπικαλοῦντας τὸν παταίνοντα (τοῦτο δὲ τὸ παρ' αὐτοῖς εὐχορήγητον), ὕδρις εἰδίδουν ὥσπερ καὶ ψωμὸν, καὶ κόνδυλον ὅλον ἐπ' αὐταῖς. Καὶ ὁ εἶας μὲν οὕτως ἦν δυσεύρετος εἶχα γε τῶν ἐκ τοῦ Μυροβλύτου, ὅς, καθὰ καὶ προϋγγράπται, πάντας τοὺς πολίτας ἐβρεψεν, εἰς ὅσον ἐχρῆν. Εἰ δὲ τις καὶ εὐπρεπὴς ποδὴν εἰδίδει τιμῆματος πορίσασθαι τὸ τρέπον, βαβαὶ τῆς βαρβαρικῆς ἀπανθρωπίας! Ἰουδαῖοι μὲν γὰρ καὶ Ἀρμένιοι, οὓς ἡ ἀγχιτέρμων Κρανία καὶ ὁ Ζεμνίκος φέρουσιν, ἐπεμέτραι, ἐς ὅσον τε καθῆκον ἦν, καὶ τι καὶ εἰς ὑπέρμετρον· ἐαλωκότι δὲ πολίτῃ ἐλάχιστον, εἰ που καὶ ἐπιστραφεῖ αὐτοῦ. Ἀρμένιον γοῦν περιττῶν ὡς εἰς χρίκον, ὅσον ἂν ἀντίχειρ καὶ λιγανὸς διαγράφαιεν, τριῶν χαλκῶν στατήρων ἀπεδίδου τῷ ἱλαίνῳ πολίτῃ, μέλις ὀβολοῦ ἀξιούμενον.

ρῖδ'. Ἀλλ' ἔτι ὑπεκρουσάμην Ἀρμένιους, καὶ ζῆσιν ἔπιθον περιάρδιον, ἐννοησάμενος, ὅποια κα-

καὶ αὐτοὺς ὁ βάσκανος δαίμων ἡμῖν προσέθετο, ἔξω μὲν πρὸ τῆς ἀλώσεως ἔνδοντας τοῖς πολεμίοις, καὶ θερμότερους ἐκείνων εἰς τὰ καθ' ἡμῶν ἀποδεικνυμένους κακὰ, ἐν ἐφοδοῖς, ἐν λόγοις, ἐν προδόσι ταῖς εἰς λείαν, ἐν μηχαναῖς, ἐν ἐκφάνεσι τῶν λανθανόντων· ἔσω δὲ δεσπόζοντας ἡμῶν καὶ αὐτοὺς, ἀπειλούμενους, ἐπιτάσσοντας, ἀποστερόντας, τυπώντας, ἀγχόντας τοῖς ὀνόσις. Ἀρτίσκειν γὰρ παλάμη περιληπτὸν, ὃν ὁβολοῦ ἂν τις τιμήσαιτο, πολλοὺ αὐτοὶ ἰσταθμῶντο, καὶ Λατινικῶς καὶ αὐτοὶ ἡμεῖς ἀπέπνιγον. Καὶ ἀπολώλαμεν ἂν τηνικαῦτα, εἰ μὴ τὴν ὁπώραν κατ' ἄμμον πληθύνας ὁ θεὸς (ἐν αἷς καὶ τὰς σταφυλάς, ἃς ἄλλων κεκοπτακότων ἑτεροὶ ἔδρεπον, εἰς τοὺς κόπους ἐκείνων εἰσαρχόμενοι), ἔθρεψε καὶ ἡμεῖς. Μὴ γὰρ ἐπὶ νῦν ἀγέτω τις, ἄλλο τι εἰς τροφήν καὶ τρυφήν ἐνδιδιφιλεῖσθαι ἡμῖν· ὃν B ἐκθλιβομένων μὲν, οἶνον ἐφόμεν, εἰ καὶ πνευματίαν ἐκείνων καὶ βόρμιον, καὶ οὐ προσηγῆ πρὸς ὕψισαν, ἄλλ' οὐκ παραμυθητικώτερον ὕδατος· καὶ ἄλλοιαν δὲ τροφήν, καὶ δὲ καὶ ἱματισμὸν τῇ ἀπεμπολήσει, καὶ εἰ τι δὲ ἄλλο ῥάδιον καὶ πρόχειρον πορίσασθαι. Οἱ δὲ ἐξώλεις Ἀρμένιοι λέγονται καὶ καταμαίνειν ἡμῖν τοὺς ἄρτους. Ἦν δὲ αὐτὸ οὐκ ἱκανὸν, τοὺς πτωχοὺς ἐκτρέπειν τοῦ προσεῖσθαι τὰ πωλούμενα. Ἀσινὴ γὰρ ἡ ἀνάγκη, τὸ καθήκον ἐκκρούεσθαι, καὶ μόνου τοῦ πρὸς βίαν ἐγκειμένου γίνεσθαι. Τοιοῦτον δὲ τινα μiasμὸν διαβρέει φήμη καὶ ἐκ τῶν Λατίνων πάσχειν ἡμεῖς. Ἐλαιον γὰρ πιμαλαῖς καὶ στέασιν ἐγκατακεραινύντες, ἐγίνοντο τοῖς ἀγαθοῖς Χριστιανοῖς αἵτισι τοῦ παρνομεῖν τὴν νηστείαν τὴν κατὰ τὰς τετράδας καὶ παρασκευάς· ἵνα μὴ μόνον τὴν τύχην ἡμῖν ἀλλοιωσωσιν, εἰς ἡμεῖς κατεδουλώσαντο, ἀλλὰ καὶ τῇ ἀγίᾳ θρησκείᾳ ἐμπροσινήσωσιν. Ὡς τις ἂν ἀνίσχοιτο ἐκείνων;

ριε'. Καὶ ὅτε ἡμεῖς μὲν ἐν τῷ τοῦ μεγάλου μυροβλύτου ναφ' ὕμνους ἱεροῦς ἐτελοῦμεν περισταμένοι τὸν περιώνυμον ἐλεήμονα, οἱ δ' ἐν ταῖς πλαγίαις τοῦ ἱεροῦ βήματος τὰ ἑαυτῶν ἐτέλουν, ἀντιφωνοῦντες ἡμῖν, καὶ τὰς πολιτικὰς φωνὰς ὑπερφωνεῖν ἐθέλοντες βοαῖς κορυφώσαις καὶ ἀπηχέσι, πολλάκις δὲ καὶ ταῖς τῶν καθ' ἡμεῖς θείων Εὐαγγελίων ἐκφωνήσεσι, πρὸς ἔριν οἱ ἀχαριτώτατοι ἀντεπεξγόμενοι, καὶ συγγέοντες οὕτω τὸ εὐτακτον, καὶ τὴν ἱερὰν ἀρμονίαν λύοντες. Καὶ ἐλάλησα μὲν εὐλαθῶς καὶ περὶ τοῦδε τῷ κόμῃτι Ἀλδοῦνῳ, εἰ πως D γένηται τάξις, καὶ μὴ γελῶντο τὰ θεῖα τῇ αὐτονομίᾳ τῶν παρ' αὐτοῖς ἱερῶν. Ἀνύσαι δὲ ἔσχον οὐδὲν, εἰ καὶ ἄλλως ἐκείνος ἐφίκει ἐν οὐκ ὀλίγοις ἐθέλειν τὰ Ῥωμαϊκὰ τάσσειν, ὥς μὴ καταλύσθαι. Ὅς γε καὶ δικαιοπραγεῖν εἴτε προσποιούμενος, εἴτε καὶ πρὸς ἀλήθειαν βουλόμενος, ἐν τε τῷ χρίναι καὶ κολάζειν τοὺς ὑπαιεῖς, καὶ ἰσότητά διανέμειν καὶ μῶλωφι καὶ λοιπαῖς αἰμίαις, ἀλλὰ καὶ σκόλοφι τῶν τινας κακοῦργων τιμᾶσθαι, καὶ τῷ τοῦ ἀγίου τάφῳ ἀργυρον καὶ χρυσὸν ἐχορήγησε τὸν ἀρκοῦντα εἰς ἀναποίησιν τοῦ ἐλλείψαντος· καὶ βίβλους δὲ, εἰ καὶ μὴ τὰς ἀφηρημένας καὶ οὐδὲ πᾶν τι εὐχρηστους, ἀλλ' ὅν, ὅσας εὐχρηστῆθαι, ἐφιλοτιμήσατο δοῦναι· καὶ πηγματα δὲ κηρῶν ἀργύρεα μεταφορητὰ ἐν

A quoque adversum nos improbus dæmon suggesterit, extra quidem civitatem, ante expugnationem, in mediis hostibus, illis etiam ferventiores in malis adversum nos ostendendis, in aggressionibus, in insidiis, in incursionibus ad prædam rapiendam, in machinis, in revelationibus absconditorum; intra vero civitatem in nos etiam tyrannice sævientes, minantes, præcipientes, rapientes, percutientes, in commercio opprimentes. Massulam enim palmæ mensura, quæ obolo constitisset, multi illi æstimabant, Latinceque et ipsi nos jugulabant. Tunc perissemus, nisi autumnum nobis consummans Deus (quo tempore uvæ abundantibus, pro quibus alii laboraverant, alii vindemiarant, in labores eorum intrantes) nos enutrisset Deus. Ne quis enim existimet aliquo alio in primam et secundam mensam donatos nos fuisse; ex uvis quas presseramus vinum quidem habebamus, licet ventosum et fetores generans nec sanitati favens, sed aqua jucundius, alioque cibo aut vestimento ex foro, ac si quod aliud paratum ac facile comparatu. Scelerati etiam Armenii panes nobis corrupisse dicuntur. Hoc vero justum non erat pauperes ab emendis necessariis avertere. Terribilis necessitas est a justo prohiberi, solumque prohibitum fieri. Talia etiam fama fuit nos a Latinis fuisse passos. Adipem enim et sebum cum oleo miscentes causa fuerunt cur boni Christiani jejunia Quadragesimæ ac Parasceves non observarent, ita ut non solum non liberos esse sineret in electione nostræ serviitutis sed etiam cultui sacro insultarent. Quis hæc tandem sustineret?

115. Cum in templo magni Myroblytæ hymnos sacros cantarem, celebrem eleemosynarium colentes, illi vero in gradibus sanctuarii sua perficiebant, nostris vocibus suas oppoentes, alius cantus profanos canere volentes rauce clamoribus ac dissonantibus, persæpe enuntiando sacra evangelia nostra, ita longe a charitate ad rixas provocantes, rectum ordinem turbantes harmoniamque sanctam dissolventes. Prudenter autem de istis comiti Alduino locutus sum, si quando fieret ordo, ac ne sacerdotum suorum privilegiis illuderent. Nihil obtinere potui, licet ille visus fuisset alias non in paucis Romana restitueret velle, non autem dissolvere. Equidem justus ille fuerat visus sive in his quæ ad ipsum spectabant, sive ad veritatem, judicando ac puniendo nocentes, atque ad æqualitatem pœnarum pro plagis cæterisque ictibus violentis, et etiam ad palum quosdam malefactorum damnando; sancti sepulcri argentum quoque et aurum præbuit quantum sufficeret ad supplendum ei quod deerat. Libros etiam, licet non ablatis, nec omnino utiles, sed qui grati esse possent, dare gloriatum est; donavit quoque cere figuras argenteas symbolicas in atris sanctis positas, memoratu di-

gnas. Cibaria vero quoque nobis præbuit simul cum libris quos non valde appetebamus, divinas imagines quarum rogati exemplaria accuratissima comitibus illius partiti sumus, nec recusare quivimus, adhuc et sanctam suppellectilem (non enim celanda est veritas), ex qua aliquot ornamenta partiti sumus multis sanctarum ecclesiarum.

116. In his laudandus est comes Latinus, licet alias aliquid mali mistum habuerit, natura enim juxta bonum malum apposuerat, craterem hujusmodi in illo commiscens. Ciam enim Latince agebat cum nostratibus, ac sæpe dicebat illis inter dentes, quod abominatio eis fuisset quod die expugnationis omnem civitatem non juglassent: Ad quid capita talibus corporibus imponuntur? sanguinem eorum cum nostro non esse commistum; regem non esse advocaturos, hosque omnes ac esse submissuros, Latinos vero solos eos esse renovaturos, sicque omnia bene esse futura. Hæc autem sequebantur minæ adversum nos, ac unaquaque hora ira comiti inspirabatur a diabolo, dum voces hæc audirentur: Cras, cras, et statim omnis Dei populus nobiscum. Necesse ergo erat opus facere ac loqui, sic quoque sæpe egimus, diverso modo laborantes. Dei gratia hoc suadebamus persæpe eoquod dux illuc irreperet, ante non nos produxeramus usquedum omnino mutati (hæc non dico in homiliam, sed in concionem) causam nostram defendebamus, non adulatione abstinentes, sermonem autem jucundum efficientes, dure tamen uliquid dicentes, querendo de atrocitate occupationis Latinorum, extollendo vero opportune laudem Thessalonicensium, hos sermones multiformes omnino concincentes accommodantesque rudibus hominibus, ita ut cum cautione scriptioris convinceremus, vituperaremus, ac exhortaremur illos, qui tempore parvis ex nostris monitis ignavi fuerant in adimplendis integre præceptis evangelicis, ne inviti pateremur, virum firmaveramus, cumque firmiter stabilitus fuisset, adduximus ad jurandum, equidem jam non metum cædis vel alterius mali victos sollicitaturum esse. Deinde quievimus usquedum licuerit. Non vero omnino licebat cum Latinis Romanorum osoribus.

πυρόμεθα, εἰς ὅσον ἦν ἔγγωρουν. Ἐνεχώρει δὲ μὴ εἰς τὸ πᾶν παρὰ γε τοῖς οὕτω μισορωμαίοις Λατίνοις.

117. Sed revertendum est ad priora postquam res comitis exposuimus, vitæ operationibus divisus in actus diei et actus nocturnos. Dies equidem mentiti fuerant urbanitatem, attenta rusticitate Latinorum quam dissimulabant; qui ergo ipsis et nobis mundum sufficere non judicabant, nobis occurrendo, nos consputabant, propellebant, supplantabant, aspergebant injuriis. Hoc sæpe in ore eorum versabatur ut versus intercalaris: « Veni, bone Joannes. » Hoc cavillum oriebatur ex eo quod tempore obsidionis gloriati eramus regem Joannem brevi nobis esse opitulaturum. Si

Ἀ ἱεραὶς εἰσόδουσιν, λόγου δέξια, ἔχαριστο· καὶ ἡμῖν δὲ τίνα ζωαρχὴ ἐπένειμε σὺν γε καὶ βίβλοις, δὲ οὐτὶ λαν ἐποδοῦμεν, καὶ εἰκονίσματα θεῶν, ὧν τὰ πεφροντισμένα τοῖς ἐκείνου ἡμεῖς αὐθὺς ἐπαμερίσαμεν, αἰτηθέντες, καὶ μὴ ἔχοντες ἀπαρνήσασθαι· ἐπὶ δὲ καὶ ἱερὰ ἐπιπλα (μὴ γὰρ κρυπτόν τὸ ἀληθές), ἐξ ὧν ἐπικοσμήματός τι πολλαῖς τῶν ἀγίων ἐκκλησιῶν διεμοιρασάμεθα.

ρίζ'. Τοῦ δὲ κόμητος τοῦτου ἐκεῖνο μάλιστα τὸ καλὸν, εἰ καὶ ἄλλως εἶχεν τι καὶ κακὸν συμμιγές, παρὰ καὶ καλῶ κακὸν θεμένης τῆς φύσεως, κρατῆρος τοιοῦτον κερασσάμενης αὐτῷ. Ἐίχε μὲν γὰρ τὸ Λατινικὸν ὑποϋλως περὶ τοὺς καθ' ἡμᾶς, καὶ συχρὸν αὐτοῖς ὅπ' ὁδόντας, ὡς ἀνάθεμα τοῖς μὴ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀλώσεως ἅπαν τὸ πολιτικὸν κατασφάξουσιν, καὶ τὸ Διὰ τὴν κεφαλὰν τοιούτοις ἐπικαθόνται σώμασι; καὶ ὅτι τὸ τοῦτων αἷμα οὐ ποιεῖ σύγκρασιν πρὸς τὸ ἡμέτερον· καὶ ὅτι παρακλητεύομεν τὸν ῥῆγα, καὶ πεσοῦνται μὲν πάντες οὗτοι, ἀντιστοιχισθῆσονται δὲ καταμόνας Λατίνοι, καὶ οὕτως ἅπαντα καλὰ ἔσονται. Οὐκοῦν ἀκούουσι τοῖς ἀπειλαῖς καθ' ἡμῶν καὶ ῥήσιμα ὅσαι ὥραι τοῦ κατὰ τὸν κόμητα θυμοῦ ἐκ διαβολῶν, καὶ ἀναφώνησις τῶν ἐνδιαβαλλόντων τὸ Ἀδριον, αὐριον, καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ λαὸς ἅπας εὐθὺς περὶ ἡμᾶς. Καὶ ἦν ἀνάγκη κοπιᾶν καὶ λαλεῖν· καὶ ἰποιοῦμεν οὕτω συχρὰ, πολυτρόπως πονοῦμενοι. Καὶ Θεοῦ χαριτοῦντος ἐπείθεμεν καὶ τοῦτο πλειστάκις διὰ τὸ τὸν ἀρχοντα ῥέπειν ἐκεῖσε· καὶ οὐ πρῶτον ἀνήκαμεν, ἕως τὸ τελευταῖον παντοιοῖς (οὐ λέγω τὰ εἰς ὁμίλιαν, ἀλλὰ δημηγορίαν) γινόμενοι, καὶ δικαιολογησάμενοι, καὶ οὐδὲ κολακείας ἀπεσχημένοι καὶ χαριεντισάμενοι, καὶ ἐμβριδῶς δὲ τι λαλήσαντες, καὶ μεμφόμενοι μὲν τὴν τὸν συγχλύδων Λατίνων δεινότητα, ἔπεινον δὲ τὸν Θεσσαλονικίῳ προνεγκόντες καίριον, καὶ ὅπως τοὺς λόγους πολυειδῶς ἀρμολογῶντες καὶ οἰκονομήσαντες πρὸς ἀνθρώπους ἀγρίους, κατὰ τι ἀμυδρὸν ἀπήχημα γραφικῆς ἐλέγξεως καὶ ἐπιτιμήσεως καὶ παρακλήσεως, οἱ καὶ κατὰ καιρὸν εἰρήνης ἐπὶ τὴν ἡμετέραν ἀτολμοὶ ὄντες ποιεῖν τὰ εὐαγγελικὰ εἰς ἀκρατον, ἵνα μὴ πάσχοιμεν ἀδούλητα, ἐδεσθαιώσαμεν τὸν ἄνδρα, καὶ εἰς ἐμπεδον καταστήσαντες, περιηγάγομεν διωμόσασθαι ἢ μὴν μηκέτι φέδον ἐπαρτηθῆσθαι φόνου ἢ τινοῦ.

Δ ἐτέρου κακοῦ τοῖς ἐαλωκόσι. Καὶ τὸ ἐντεῦθεν ἀνε-

ρίζ'. Ἄλλ' ἐπανιτέον πάλιν ἐκ τῶν τοῦ κόμητος ἐπὶ τὰ πρότερον, διχῇ διηρημένων τῶν κατὰ βίον εἰς τε τὰ καθ' ἡμέραν καὶ τὰ νύκτερα. Αἱ μὲν ἡμέραι ἡμῖν ἐφεύδοντο τὸ ἡμέρον διὰ τὴν ἐν τοῖς Λατίνοις ἀγριότητα, τὴν ἀμυδρῶς ὑπολαληθεῖσαν· οἱ μὴ χωρητὸν αὐτοῖς καὶ ἡμῖν τὸν κόσμον εἶναι κρίνουσι, συναντώντας γοῦν κατέπτυνον, ὀδῶνον, ἐσκέλιζον, κατέδρεχον ὕβρεις. Συχνὸν ἦν αὐτοῖς ὡς εἰς ἐμπέδον τὸ Ἐλθε, Καλοῦσάννης. Μυκτήρ οὗτος, ὡς ἡμῶν ἐν τῇ πολιτορχίᾳ γαυρουμένων, μικρὸν ὅσον τὸν βασιλεῖα Ἰωάννην ἐλθεῖν ἡμῖν ἐπικούρου. Εἰ δὲ τις τῶν συναχμαλώτων πεζῇ τὴν λεωφόρον τρέβοι (τίς δὲ οὐ

τοιούτους τότε ; ὅτε καὶ ἡμεῖς ἐπάσχομεν οὕτω, κα-
τάχοποι, καὶ τὰ σκέλη παράφοροι, καὶ τεταραγμέ-
νοι, καὶ σσεαλευμένοι κατὰ μεθύνοντας, εἰ τοίνυν
οὕτω τις περὶ στενωπὸν οδεύει, καὶ τύχοι Λατίνων
παρέχασθαι ἐπιπικόν, οὐκ ἂν ἐκείνος φέσαιτο κα-
ταπατῆσαι καὶ συντρίβει τὸν ἄνθρωπον, κεντρίζων
τὸν ἱππὸν εἰς κατασκήρυγμα. Οὕτως ἐφίλου ἡμᾶς
οἱ ἄνθρωποι, συγχὰ πρὸς πάντα λόγον καὶ πρὸς
πᾶν ἔργον προσιγόμενοι εἰς δικαίωσιν τοῦ κακουρ-
γεῖν τὸ ἀπὸ σπάθης ἡμᾶς ἐλαῖν· οὐκ ἀνθρώπινα
λαλοῦντες, ἀλλ' ὥσπερ καὶ λέων ἄγρων ἐλὼν ἐθέλει
διασπῆν αὐτήν, οὐχ ὅτι πεινῶν καὶ ποθοῖ σάρκα,
ἀλλὰ δικαίῳ τοῦ συχεῖν αὐτὴν θυεῖν. Οὐκ ἦν ἐπὶ
τούτοις οὐδὲ ὑποστένειν ἡμᾶς, οὐκ οὐκ οὐδὲ κατ'
ὄνιν σκυθρωπάσειν, ἀ δὴ τοῖς ἐν κλύδωνι συμφορῶν
ἀνείτα πρὸς ἐκδοχὴν τοῦ κατὰ ψυχὴν ἀχθοῦς. Πολλὴ
γὰρ αὐτοῖς ἐνταῦθα τὸ ἐ διαδόλε, τί στενάσεις ;
Ἐβούλοντο γὰρ ἀναισθητεῖν ἡμᾶς καὶ φρενοσλαβεῖν,
ὥς καὶ χαίρειν, ἐφ' οἷς κακῶς ἐπάσχομεν. Εἰ δὲ
πῃ συμπεσὼν ὥς γελαῖν εἴτε μεῖδιον ἐπὶ λθοῖ τινι,
χολή καὶ τοῦτο δριμύτα τῷ κατιδόντι Λατίνῳ. Ἐνό-
μιζε γὰρ, ὥς ἔοικεν, ἡ καταγελαῖν ἡμᾶς τῶν Λατινι-
κῶν πράξεων, ἡ ἀγαθὰ καρδοκυῶντας ὁ χαίρει κακός
εἴτε καὶ πεπονθότας ἀγαλλισθαι, ὁ τοῖς ἐχθροῖς
ἀπενέφαινε. Καὶ τοίνυν δακτύλους εἰς γρόνον ἐπ-
τυσσον, καὶ τὴν χεῖρα γογγυλίζοντες, ἐρρύθμιζον
πύξ πληττειν, « Τί γελάς, ὦ διάδολε, » βατταρί-
ζοντες. Καὶ οὕτω τὴν αἰδρίαν τοῦ μειδιάματος εἰς
νέφος δακρυόεν μετέστρεψον, ἥ καὶ ἐτέρως εἰπαί-
ν, ἐν γελῶντα Δημόκριτον εἰς Ἡράκλειτον μετε-
ποιοῦν δακρυόεντα.

ριη'. Ἀνεψπλαφῶντο παρ' αὐτῶν καὶ τὰ τῶν πα-
ροδυνόντων προκόλπια, καὶ ἐξεκινούοντο, εἰ τί που
καὶ ἔφερον χρηματισμοῦ, εἰ καὶ βραχὺ τι καίνο ἦν.
Περικυράζοντο καὶ μηροῖς, μὴ που μαχαίρας
παρήρτηνται. Καὶ εἰ που εὐρεθείη· ἐγγεφυρῖδιον
ὁποιοῦν, αἱ μὲν κόρσαι τοῦ φέροντος εἶχον πλη-
γὰς, ὁ δὲ Λατίνος τὴν μάχαιραν. Ἐδεῖ καὶ διεβρύγ-
μένα πάντα ἡμᾶς περιδεῖσθαι. Εἰ γὰρ τις ἱματί-
ζετο εἰς ἀκέραιον, ἀνεθεματίζετο παρ' αὐτοῖς ὁ μὴ
λωποδύτης τὸν ἄνθρωπον.

ριθ'. Ὅτε δὲ τὰλλα παρήσουσιν, ἐπιβούλευον ταῖς
ἐκάστων κεφαλαῖς, ἐπίσης μισούντες τοὺς τε ἀχει-
ρεσώμας, τοὺς τε βαθυπύγωνα. Καὶ οὐκ ἦν ἰδεῖν
ἄνδρα εἴτε καὶ παῖδα τύχης τῆς οἰασοῦν μὴ κουρίαν
κατὰ κύκλον, ὅποιά τις οἶμαι καὶ παροιμαζομένη
Ἐκτόρειος κουρά, εἰτ' οὐν ἡ κατὰ Θερσία τὰ πρόσ-
θια· ὥς τότε ἀντίθετον βαθεῖαι ἦσαν αἱ πάλαι κό-
μαι κατὰ τοὺς Ἀβαντας, καὶ οὐ κατὰ τοὺς Λατι-
νοὺς τούτους ; κύκλωθι τροχαλαί, καὶ ὥς εἰπεῖν
ἀκρόχομοι. Καὶ ὑπόυργει πρὸς ταῦτα τοῖς τῶν τρι-
χῶν ἐπιστόφους Λατίνους πῇ μὲν θυρὸς, πῇ δὲ
μάχαιρα· τοῖς δὲ θερμότεροις καὶ ἔξωτος. Καὶ αὐ-
τίκα καὶ ὁ πύγων ἠλαφρόνετο τῷ οὕτω κειραμένῳ
ἀνδρὶ. Καὶ ἦν πάντῃ σπάνιον ἰδεῖν ἄνδρα Ῥωμαῖον
ἄρτιον τὴν κεφαλὴν. Εἶχον γὰρ ἀνάταλιν τῷ· « Θρῆξ
ἐκ τῆς κεφαλῆς ἡμῶν οὐ μὴ ἀπόλλυται [ἀπολείται?]. »
Ἡ γὰρ πολλὴ ἁμαρτία, οἷ' ἦν καὶ πρῶτ' πεποινη-
λατῆμαθα, κατὰ τὸν αὐχῆσαντα, τὰ εἰς τὰς πρῶτας

A quis vero concaptivorum via publica pedes am-
bularet (quis tunc non ita ambulabat? cum nos
ipsi hoc sustineremus, fessi, crucibus incertis,
turbati titubantesque sicut ebrii), si ergo sic
aliquis via arcta iter faceret occurreretque Latino
in equo sedenti, hic non dubitabat conculcare
illumque elidere, equum stimulando ut subsiliret.
Homines istiusmodi ita nos diligebant ut in ver-
bis aut factis pro excusatione delicti dicebant nos
sicia ferilisse, non jam more hominum loquentes,
sed sicut leo, qui, capta praeda, eam dilaniare vult,
non eo quod esuriat vel appetat carnem, sed ut
eam unguibus retineat. In his nec ullum gemitum
edere poteramus, nec videri mœrentes, quod utique
in tormentis eventuum ad animæ oppressæ leva-
men. Tunc enim repetebant : « Diabole, cur ge-
mis? » Volebant enim nos non sentire et insanire,
ac quasi gaudere malis quæ patiebamur. Si acci-
deret cuidam, viso labente, ut rideret vel subri-
deret, Latinus irasciebatur etiam vehementer illi
qui viderat. Existimabat enim, ut videtur, sive
nos actus Latinorum deridere, sive bonum ex-
spectantes ut malo gaudentes, sive tandem de eo
gaudere quod hostes latebat. Digito igitur fle-
tebant in modum tibicinis, manumque rotundantes
in numerum agitabant ad pugnum impingendum :
« Cur rides, o diabole? » balbutiebant. Sic quo
serenitatem risus lenis in nebulam lacrymarum
convertebant, sive, ut aliter dicatur, ridentem
Democritum in Heraclitum flentem mutabant.

118. Vestimentorum sinus viatorum tangebant
evacuabantque, si quid utile esset licet parvi
momenti. Curiose scrutabantur crura ne quando
penderet gladius. Si quando pugio quantuluscunque
inveniretur, genæ quidem ferentis ictus sentiebant,
Latinus vero pugionem rapiebat. Quod vero dila-
ceratum fuerat a nobis omnibus induendum erat.
Si autem aliquis induebat puritatis gratia, ab illis da-
mnabatur qui non hunc hominem despoliaverat.

119. At his non contenti, uniuscujusque ex nostris
capiti dicam movebant, æquali prorsus odio haben-
tet et eos qui longis capillis et eos qui densa bar-
ba utebantur. Non videre erat virum aut puerum
quemcunque non habentem tonsuram rotundam,
qualis erat, puto, tonsura que in proverbio He-
ctorea, tonsura antica Thesei : tunc quasi ex an-
tithesi densæ erant ex longo comæ Abantarum,
non vero comæ Latinorum horum que tonsæ in
toto circuitu quoddam genus apicis efformabant.
Ad hæc Latini, de capillis suis solliciti, utuntur,
alii novacula, alii gladio, alii ferventiores aci-
nace; statimque tonso sic viro barba alleviabat.
Erat ergo rarum omnino videre Romanum virum,
capite integro. Proverbium quoddam erat eis contra-
rium : « Capillus de capite nostro non peribit. » Quia
multa erant peccata, ideo e mane pœnas dedimus per
eum qui gloriabatur e mane peccatores terræ inter-

ficere ac delere e civitate Domini operantes iniquitatem, usque ad ipsas capillos malum nobis exaltavit, ut toto frigeremus corpore, nudati capillis. Si vero alicui barba salva fuerit, decens erat velut ex natura, mali tonsores eum tangentes una manu, altera vero capitis capillos, hæc quidem bona esse dicebant, illa vero mala, barbæ scilicet, jocantes in non jocosis.

120. Volentes vero sic in istiusmodi nos ipsis similes esse, oderant tamen communem vitam cum illis: ideo nobiscum vivere non dignabantur. Sed cum quidam dominorum, huc et illuc errans, domum in memoriam revocaret, sua imaginaretur, illuc adire desideraret, accederet, respiceret intus, interrogatusque quis esset ut ita ageret, responderet ipsum esse jamdudum domus dominum, late recipiebatur, abnuens præ reverentia, deinde intus circumspicere ambulabat, dabanturque salus et seles, cibus et potus; hujusmodi vero observationes ut ab homine barbaro lethiferæ erant. Et enim pro bonorum ostensione ac donatione ciborum, injuriæ, e paleis fumus et alia novi generis mala; quæ semel data ordinate rursum dabantur; adhuc et anxietates miseri, intolerabiles ictuum sustentationes, usquedum carnifices vel crudelitati satisfacissent, vel fuissent miserti. Nam hoc aliquando evenit, quemadmodum leo esuriens, cum prædam dilaceraverit, deinde miseratur aut vita vexatam derelinquit. Quosdam ex his qui sic et aliter patiebantur transtulerunt e vita persecutores, timentes ne, postquam magnum thesaurum apud victimas invenissent, ipsis a comitibus extorqueretur, sicut conventum fuerat. Quidam Constantinus (nomine solo), vir bonus, divitiis cumulat, bona propria jactans, quibus cor suum devinxerat, sicque desiderio domi captus, cum suis et suspensus, milleque plagas acceperisset, ad unamquamque suspensionem bona projecisset, sicque in tantum ut mente captus videretur; cum inquirens novas artes ab eis depulsus fuisset, ac fuisset minatus se rem comitibus denuntiaturum, non jam caput habuit; sed amputatum ac sepulchrum est in terra; reliquis vero Constantinus abjectus est eadaver auxilio destitutus.

121. Aliam immoderationem habebat adhuc hoc malum. Allecti enim lucro dominorum Barbari, intra portas insidias pararunt. Ac si quem transivisse viderent, speciem certam viri divitis præbentem, apprehendebant eum intus, velut p'eræque terribiles feræ ex antro irruentes; tenentesque eum torquebant usquedum scopum attigissent. Si vero quidam vivere cum captivis volebant, deinde habebat quoque hoc incommodum, scilicet hoc libenter sufferre dicebantur; quod erat magis fraternum et humanius. Tunc non erat possibile in templis sacris sponte hymnos canere; sed hæc bono

ἀποκτείνειν τοὺς ἀμαρτωλοὺς τῆς γῆς, καὶ ἐξολοθρεῦειν ἐκ πόλεως Κυρίου τοὺς ἐργαζομένους τὸ ἄνομον μέχρι καὶ εἰς αὐτὰς τρίτας τὸ κακὸν ἡμῖν ἐκορύφωσεν, ἵνα εἰς τὸ πᾶν βιγῶμεν ἐφιλωμένοι καὶ τὰς κεφαλὰς. Κἀνεί που διακρίψιεν τι νικῶν, καὶ ἦν καθήμενος κοσμίως, ὡς εἶχε φύσιος, ἀπτόμενοι τοῦτου οἱ φαῦλοι κοῦραις τῇ ἐτέρᾳ χεὶρ, θατέρᾳ δὲ τῶν κατὰ κεφαλὴν τριγῶν, ταῦτα μὲν εἶναι καλὰ εἶπον, ἐκεῖνα δὲ κακὰ, τὰ τοῦ πύγωνος, ἀσταίζομενοι ἐν οὐ παικτοῖς.

ρκ'. Στεργόντες δὲ οὕτω τὴν ἐπὶ τοιούτοις πρὸς αὐτοὺς ἡμετέραν ἐφοροῦσιν, τὸ συζῆν αὐτοῖς ὅμως ἀπέστεργον· διόπερ οὐδὲ συμβιωτέουσιν ἡμῖν ἡρώωντα. Ἄλλ' ὅτε τις τῶν οἰκοδεσποτούντων, ὧδε καὶ ἐκεῖ πλαζόμενος ἀναπολήσει τὴν οἰκίαν εἰς νοῦν, καὶ φαντάσεται τὰ ἑαυτοῦ, καὶ ἐπιθυμήσει παραθεῖν ἐκεῖ, καὶ ἐγγίσει, καὶ παρακύψει ἐντὸς, καὶ ἐρωτηθεῖ, τίς εἶναι οὕτω ποιεῖ, καὶ ἐξείπῃ αὐτῆς τοῦ οἴκου κύριος· ποτε εἶναι, παραλαμβάνοντο μὲν ἡδῶς, καὶ ὑπανεχόμενος, ὡς ἐπὶ τριῇ, ἔβαιναν ἀδρός ἔσω, καὶ εἶχεν ἀσπαρμὸν καὶ προεδρίαν καὶ βρώσιν καὶ τὸ πλεῖν τὰ δ' ἐπὶ τοῦτοις τῷ ἀνδρὶ ἐκ τῶν βαρβάρων δεξιῶματα θαναστηρά. Κρεμάσθαι γάρ, καὶ αἰκισμοί, καὶ ἐξ ἀχόρων κίπνοι, καὶ ἕτερα κινδύτριπα κακὰ, ἐπὶ χρημάτων ἐκφάνει καὶ ὅσοι τῶν διδομένων, πάλιν κύκλος ἐν τοῖς αὐτοῖς. Ἀναρτῆσαι γάρ τοῦ ἀθλοῦ καὶ καταφοραὶ βαρεῖαι πληγῶν, ἔως ἂν ἡ ἐμπλησθῶσι τῶν ποθυμένων οἱ δῆμιοι, ἢ ἐλεησώσιν. Ἐγένετο γάρ ποτε καὶ τοῖονδε τι, ὥσπερ καὶ λέων πεινῶν καὶ ἐνδοκῶν, εἶτα ἐλεήσει, ἢ ἀφήσει τὸν αἰκίζόμενον ἢ ζῶν. Τῶν τινος δὲ οὕτω πασχόντων καὶ ἄλλως τοῦ ζῆν μετέστησαν οἱ αἰκίζόμενοι, δείσαντες, μὴ πολλὴν θησαυρὸν ἐκ τοῦ κολαζομένου ἐξευρηκότες, ἀφαιρῶσι πρὸς τῶν κομητῶν τὸ εὐρημένον, καθὰ συνέκετο. Κωνσταντίνος γοῦν τις (ὁ ἐπίκλην κεκαλεσμένος), ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ πληθὺν τὰς χεῖρας, φαντασάμενος τὰ οἰκεία, οἷς τὴν καρδίαν κεκόλλητο, καὶ οὕτω πῶψ τοῦ οἴκου ἀγρευθεὶς, καὶ ἀπαιωρηθεὶς, καὶ μυρίας πληγὰς ἐντριβεὶς, καὶ κατὰ ἐκάστην ἀπαιώρησιν ἐξεράσας χρήματα, καὶ εἰς πολλὰ κορυφώσας αὐτά, εἶτα καὶ ἀσπαρίαν παθὼν λογισμοῦ, καὶ ἐν τῷ ζητῆσαι λαβεῖν τι ἐκεῖθεν παραχρυσθεὶς, καὶ ἀπειλησάμενος, καταμηνύσαι τὸ πρῆγμα τοῖς κόμησιν, οὐκ ἔσχεν· ἔτι κεφαλὴν, ἀλλ' αὐτὴ μὲν κατεχύσθη που ἐκκομισα· ὁ δὲ λοιπὸς Κωνσταντίνος ἐξεβρίχη νεκρὸς ἀδοξόητος.

ρκα'. Ἔσχε δὲ καὶ τοῦτο τὸ κακὸν ἑτεροίαν ἐπίτασιν. Γλυκανθέντες γάρ οὕτω τῷ κέρδει τῶν οἰκοδεσποτούντων οἱ βάρβαροι, ἐνελόχων ἔσω πυλῶν. Καὶ εἴ τινα παροδύοντα ἴδοιεν, δόκῃσιν ἀνδρὸς πέμποντα κλουτούντος ποτι, ἡρπαζόν αὐτὸν ἔσω, οἳ τινες δεινοὶ θῆρες ἐκ φωλεοῦ· καὶ βιαζόμενοι ἐτυράνουν, ἔως τι τῶν κατὰ σκοπὸν ἀνύσαιεν. Εἰ δὲ τινος καὶ συμβιωτέουσιν αἰχμαλώτοις ἦθελον, εἶχε μὲν τι καὶ τοῦτο βάρος· ὡς οἱ εὖ πάσχειν δοκοῦντες περιηγούντο· ἦν δὲ πως φιλάλληλον αὐτὸ καὶ ἀνθρωπικώτερον. Οὐκ ἦν οὐδὲ τοὺς θεῖους ναοὺς ὁμοίως ἀσκύλτως περιβῆσθαι τότε· ἀλλ' εἶχε καὶ τὸ καλὸν

ἔργον τοῦτο ἐπῆρειαν. Καὶ τὰς μὲν ἀρχὰς ἔκιναι ἡμέραι, καὶ οὕτε ἐκλείοντο, οὕτε σὺναξις ἦν ἢ ἐοῶς, ὡς ὀνειδίτῃαι Θεόν, ἀλλ' εἰ που ὡς ἐπὶ σάπη καὶ ἀναπαύσει αἰχμαλωσίας, ὅσα καὶ κατ' οἴκους. Ὅτε δὲ ποτε καὶ τις ἀδεια ἐξεφάνη, καὶ θεοὶ πωλεῶν ἐκλείσθησαν, καὶ φῶς μυστικὸν ἀνήφθη, καὶ ἡρμόσθησαν ψαλμοί, καὶ ἱερεὺς ἐτέλει, καὶ λαὸς ἡμέτερος εἶχε σχολὴν κατὰ ἰσχύον, τότε ὁ δαίμων ἀντίπραττε, τῶν φαύλων Λατίνων εἰστρεφόντων, καὶ ταῖς ἱεραῖς φωναῖς ἐπιβουλεύοντων, καὶ λαλαγοῦντων, καὶ συνήθη βαυζόντων, εἰ πως ἐγκόπτουσι τὴν συνῆχαν τοῦ καλοῦ.

ρξβ. Οἱ δ' αὐτοὶ καὶ τὸ ξύλον, ὅπερ εὐδοκὸν ἐστὶ, κήρυκο; δίκην σημαίνειν τῷ λαῷ τὴν ἐκ' ἐκκλησίας ἄνθρωποι, καλύειν ἤθελον. Ὅτε τοῦν ἀρχὴν ἐκρούσθη τοῦτο περὶ τὴν καθολικὴν πρὸς δαίλην ἐσπερινὴν, ξιφήρεις αὐτίκα ἐπὶ τὴν κρούσαντα κατὰ βίτην ὀφθαλμοῦ ἢ τάχο; ἀστραπῆς οἱ βάρβαροι καὶ τὴν διὰβολον συνήθως μαζώμενοι καθ' ὕβριν ἡμετέραν. Τὸ τοῦτο; ἔλεγον, καὶ ἐκώλυσαν τότε τὸ ἔργον. Καὶ διέδη τὰ τοῦτων θέλημα κατὰ φόβον τὸν ἐς ἡμῶν καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς. ἔσοι οὕτως ἐφάλλον. Μετὰ δὲ οὐ πολλὰς ἡμέρας, τῆς ἑορτῆς ἡμῖν ἐταύριον ἀχθησομένης τῆς ὑφώσεως τοῦ παντίμοι σταυροῦ, ἀνῆλθον μὲν οἱ ἱεροκήρυκες εἰς τὴν τοῦ καθ' ἡμᾶς καθολικοῦ ἱεροῦ κορυφὴν, τὰ συνήθη τελέσσοντες ἐν ἐπιτομῇ· οὐδὲ γὰρ ἐξῆν πλατύνει διὰ τὸ τῆς εὐφημίας οὐκ ἀπρόσκοπον. Καὶ ὡς ἐσημάναν τῷ ξύλῳ τὴν ἑορτὴν τρανέστερον, πάλιν οἱ βάρβαροι· ἔιση γυμνά, καὶ ἀνοδοὶ αὐτῶν ἐντρεχεῖς, καὶ ἀνακρίσεις, καὶ ἔρουναι τῶν κύκλῳ κατὰ τινα ἰχθυόληταιν, μὴ καὶ τις ὁλοῦ; ὑπακρύπτοιο. Ὡς δὲ καὶ πολυπραγμονήσαντες, καὶ κακολογήσαντες, καὶ ἀπειλησάμενοι, σταθεροὺς ἐρμηνευτὰς τοῦ πράγματος εὗρον, τοὺς περὶ ἡμᾶς, ἐκράυθησαν, καὶ κατήλθον ἡμεροί, καὶ οὐκέτι ἠνώχλησαν οὐδαμῶς, ὅσα λελυμένου τοῦ ἀπέρου σφίσι πρὸς ἀλήθειαν. Τότε δὲ καὶ ἐπῆλθεν ἡμῖν ἀπορήσας, τί ἐπιποτε τοὺς μὲν ἄνω περὶ τὸν τοῦ μυροβλύτου ναὸς σηματοποικοῦς τοῦ ψάλλειν μεγάλους κώδωνας οὐχ ὑποπετιόουσι, τὸ δὲ περὶ τὴν μητρόπολιν συνθηματίζον ξύλον τὴν ἱερὰν σὺναξιν βαρύνει φέρουσι; Καὶ διανοησάμεθα, ὡς εἰκόσ; μὴ τοὺς τυχόντας Λατίνους δυσαρσενθῆναι, ἀλλὰ τῶν τινος ἐκ τῆς Μεγαλοπόλεως οἱ τῷ ἱερῷ παρατυχόντες πολέμῳ, τῷ προεκτεθειμένῳ εἰς ἱστορίαν, καὶ μαθόντες ἐν τῷ μεγάλῳ ναῷ τότε ξύλα τοιαῦτα κρεταλίζόμενα, καὶ τὸν Ἀνδρόνικον προκαλοῦμενα, ὡς εἰς ἐπικουρίαν τῶν τῆς ἐκκλησίας, ψήθησαν κἀναυθα ἡμᾶς τοιοῦτον τι μηχανάσθαι.

ρξγ. Καὶ τοιαῦτα μὲν ἡμῖν τὰ ἡμερινὰ κακὰ, ἐξ ἀπειρῶν μέτρια καθίστοισσι· τὰ δὲ τῶν νυκτῶν, οὐδ' αὐτὰ ἔχουσι μὴ οὐ πρὸς ἔριν τοῦτοις ἀντεπεξάγεσθαι. Καὶ τῶς ἡλίου κατακυλισθέντος εἰς δύσιν, ἔχρῃ τὴν φρονούντα ἔσω καλύβης εἶναι, μοχλοῖ; τὰς θύρας ἀσφαλίσασμενοι· ὡς, εἰ γὰρ μὴ οὕτω ποίσει, οὐδεὶς ἂν ἐγγυῶν ἐδίδου περισσώζεσθαι τὸν ἄνθρωπον. Ἄλλ' ὅτε καὶ κατ' οἶκον κρυβεῖς, οὐκ ἔχει σκότον, ἀλλὰ πυρὶ καταλάμπεται ὑπουργῶν, ἢ καὶ φωεῖ, ἕτερος τοῦτο κίνδυνος, περιόντων τῶν Σαρα-

Α ὀπερ persecutio quoque sua erat. Ac in principio multi fuerunt dies quibus nec clandeabantur, nec assensu synaxis fiebat, ad Dei laudes canendas, nisi quis esset receptus et perfugiens capivltati, scilicet etiam domibus. Cum vero aliquando libertas apparuit, portæ sacræ clausæ fuerunt, lumen mysticum accensum est, concinnati sunt psalmi, sacerdos celebravit, populusque noster, quantum poterat, otium habebat; tunc contraxit diemion, improbis Latinis irruentibus, sacris vocibus insudantibus, vociferantibus, assensuque habuitentibus, si continuitatem boni intermittent.

122. Illi vero ligni pulsationem ad indicandum populo in ecclesia cœtum, impedire voluerunt. Cum è principio pulsatum est hoc ad concionem hora vespertina, armati statim sunt adversum nuntium, ad ictum oculi aut celeritatem fulguris Barbari; diaboli juxta consuetudinem verbis utentes nobis conviciando, Quid hoc? dicentes, tuncquid illud opus prohibuerunt. Hæc eorum voluntas ex timore nostro ad reliquos venit qui tunc psallebant. Non multos vero post dies, postridie ad festum apud nos exaltationis reverendissimæ erneis celebrandum, præcones ascenderunt in apicem nostri Catholici sacri ut assensu officio fungerentur; non enim licebat longius disferre ne bonas nuntius negligeretur. Ubi in ligno indicassent clarior festum, en iterum barbari: nudi gladii, gressus eorum prompti, quæstiones, inquisitiones circumstantium, quasi post vestigia, ne dolus aliquis latitaret. Ubi vero post multas inutilis indagaciones, et injurias ac minas, aptos interpretes rei invenerunt, qui apud nos erant, placati sunt, comites devenerunt, nullo modo jam trepidantes quia dubium in veritatem abierat. Tunc scire non poteramus quid tandem non suspicenter magna tinnantia quæ sunt supra templum Myroblyte ad officium divinum vocantia, sed egre ferunt lignum quod in metropoli indicat sacra synaxim? Excogitavimus autem, quod erat verisimile, non quoslibet Latinos illud improbare, sed quosdam ex Megalopolitanis: illi, qui adfuerant bello sacro de quo primo fit mentio in historia, cum didicissent in magno templo ligna tum esse resonantia, putarunt illa Andronicum appellare velut in auxilium eorum qui erant in ecclesia, ideoque nos aliquid hujusmodi machinari.

123. Hæc sunt mala diurna, ad historiam modica jam toleratis comparata, nocturna vero nos, comparanda. Statim ut sol occiderat homo prudens domi se includere debebat, fores pessulis ocludens; nisi ita factum fuerit, nemine illum saluum fore spondere valenti. Sed cum, licet domi inclusus, in tenebris non esset, sed igne solito vel lumine illuminaretur domus, hoc erat aliud periculum, supervenientibus Saracenis, ac si qui sicut illi nefarii homines (illi vero sunt multi), interrogan-

libusque: Quid agit dominus quod non se somno tradat? fractisque portis, intus penetrant faciuntque quod ipsis lubuerit. Dicendum vero nobis est non istos solos esse qui male tractarentur, splendore ignis aut luminis favente; sed erant quoque sine igne et sine lumine. Nemine teste enim hi nefarii penetrantes, nocte quasi inferni favente, galeroque obvolvante protecti, mulieres abducebant a latere maritorum, ligamen matrimonii violento raptu fœde profanantes; quam lucente sole consideraverant, rapiebant nocte, puellas quoque a matribus, nondum factas, ut aiunt, supplicationes matrum pro nihilo habentes. Si bona raperent, quasi eleemosynas quasdam, quasi-que malum divites opum censebant. Erant vero qui in domibus suis jugularentur, malum impunitum absente sole patientes. Ratio erat furor nocturnorum furtorum ac gemitus miserorum. Qui ex Barbaris urbaniores erant ac faceti, amabant in portas irruiere, virgis frangere, avellere anserque in derisum, vel adhuc dominos loci somno privare.

κίπτοντες ράβδοις αὐτάς, καὶ ἡ βίπτοντες καὶ εἰς ἀποστεροῦντες τοῦ ὕπνου.

124. Hæc equidem et alia plura his ac imprimis nuditas, fames multos captivorum turbantes commoventesque animas usque ad mortem, ex necessitate eas impulerunt (quid enim aliud adhuc exco- gitassent?) ad sibi omnibus rationibus Latinos conciliandos, præveniando, adulando, blandiendo, obsequendo, serviendo, omnia denique agendo ut vivere possent ac absque timore essent. Sed deinde sunt qui inviti in sua recte festinatione offenderunt. Insani enim intempestive locuti sunt, abdita thesaurorum patefecerunt, rapuerunt ac despoliaverunt. Persecuti sunt fugientes, multos ejusdem sanguinis, capiendos venatoribus malis tradiderunt, in multisque aliis peccaverunt, non sponte sua in omnibus agentes, sed ut cum vulgo loquamur, vel- lent nollent.

125. Hæc sunt gravia quidem atque ad pudorem nostrum spectantia quæ commissæ sunt in propria gente (quidam enim eo descendisse convincuntur), ne per labia sua meminerit Deus. Inde matrimonia non legitima, inde mulieres recusantes quos viros lex novit, tum virginum deflorationes, de quibus duces partim non fuerunt liberi, partim illas dimiserunt; tum, loca fornicationum, de quibus multa audenter locutus, nullum fructum percepi, non valens avertire quæ peccatum admiserant, eo quod dulce amarum jam gustavissent, aliquando adversum me, ut gravem ad videndum, succlamantes: canem abortivum gustasse.

126. Denique soli motus et fissuræ quibus domus omnes effossæ fuerant, suffodientibus Barbaris quasi cuniculi vel talpæ, vel porci, vel aliud animal radices edens sub humo vivens, ut vero aliter loquamur, quasi aratores. Videtur enim velut cum

ακηνῶν, καὶ εἴ τις ἐξ ἄλλοι κατ' αὐτοὺς κακοῦργοι (πολλοὶ δὲ οἱ τοιοῦτοι), καὶ ἀνακρινόντων, τί ποιών ὁ οἰκοδεσπότης εἰς ὕπνον οὐ κατακέκλιται; καὶ κατακλόντων τὰς θύρας, καὶ εἰσπιδόντων ἔσω, καὶ δρώντων, ὅσα ἂν καὶ εἰεν βουλομένοις αὐτοῖς. Ἐχομεν δ' εἰπεῖν καὶ ὡς οὐχ οὗτοι μόνον ἁκακούντο διὰ πρόρασιν, τὸ πῦρ καὶ τὸ φῶς, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀνεμπόρευτοι καὶ ἀφώτιστοι. Ἀνεξέλεγκτα γὰρ ἐπιεισφροῦντες οἱ κακοὶ, καὶ τὴν νύκτα ὥσπερ καὶ ἡμέραν εἰς ἐπίκριψιν ἀμφιβεβλημένοι γυναῖκάς τε ἀπῆγον τῶν συνεόνων, ἀφιέντες τὸν τοῦ γάμου ζυγὸν ἑτεροκλινῇ τῇ ἀρπαγῇ τῆς δυνάμεως· ἦν ὅπῃ ἡλῶν διεκρινόντων κατασχεπτόμενοι, νυκτὸς ἀφῆρ- παζον· καὶ νειδίας τῶν γειναμένων, ἀτελεῖς, καθά- τις ἔφη, τὰς τῶν τεκόντων ἐπ' αὐταῖς εὐχὰς τιθέμε- νοι. Εἰ δὲ καὶ χρήματα συναπῆγον, ὅσα καὶ προίκα- ς τινος, ἐκ περιουσίας τοῦτ' ἐ το κακόν. Ἦσαν δὲ οἱ καὶ ἐσφάττοντο ἐπὶ τῶν οἰκιῶν τηνικαῦτα, ἡλῶν ἀμάρτυρον κακὸν πάσχοντες. Καὶ τὸ αἴτιον ἡ νυκτι- λόχος· μανία, ἡ δὲ ἐξεδόων οἱ καχοῦργοι μόνον. Ὅσοι δὲ τὸν βαρβάρων ἐπιεικότεροι καὶ παιγνῆμονες, οὗτοι δὲ ἄλλ' ἡγάπων θύρας ἐναλλόμενοι, καὶ φόρτον ἀγοντες, ἡ ἀλλὰ τοῦν τοὺς κυρίους τοῦ τόπου

ρχοῦ. Ταῦτα δὲ καὶ τούτων ἑτερα πλείω, καὶ μά- λιστα τὸ γυναικεῖν, καὶ ὁ λιμὸς τοὺς πολλοὺς τῶν αἰχμαλώτων, θροοντα καὶ διαταράττοντα ἕως καὶ εἰς θάνατον τὰς ψυχὰς ἠρέθισαν κατ' ἀνάγκην (καὶ εἴ γάρ ἄλλο ἔμψυχον ἦν;) ὁπαικάλειν τοὺς Λατίνους, ὑποτρέχειν, κολακεῖν, θάπτειν, σάινειν, δουλεῖν, πάντα ποιεῖν, ἐξ ὧν ἂν καὶ ζῆσαιεν, καὶ μὴδὲ φόβον ἔχοιεν. Κάντεῦθεν εἰσὶν οἱ προσέκοψαν εἰς τὸν ὁρθὸν δρόμον ἄγοντες. Οἱ γὰρ μὴ ἐμφρονες καὶ κατελέλησαν, καὶ θεσαυρῶν κατεμήνυσαν κρύ- φεις, καὶ ἥρπασαν, καὶ ἐσύλησαν. Ἰχνηλάτησαν δὲ καὶ φυγάδας, τοῦ αὐτοῦ αἵματος τοὺς πολλοὺς, καὶ ἀγρεύσαι τοῖς κακοῖς θηραταῖς δεδώκασιν, καὶ πολλὰ ἑτερα ἐξήμαρτον, οὗτοι ἰκόντες ἐς γὰρ τὸ πᾶν, ἀλλ' εἰπεῖν καθωμυλημένως, ἔκτουσιακούται.

ρχοῦ. Τῶν δὲ γὰρ καὶ μεγάλα καὶ πρὸς ἀνάδειαν κατενεχθέντων τοῦ φυλετικοῦ γένους (κατηγοροῦν- ται γὰρ καὶ τοιοῦτοι ἐκθῆναι τινες) μήποτε μνη- σθεῖν διὰ χειλέων αὐτοῦ ὁ Κύριος. Ἐντεῦθεν οἱ αὐ- τόνομοι γάμοι· ἐντεῦθεν γυναικῶν ἀπαρνήσεις ἀπανηναμένων, οὗς νόμος οἶδεν ἄνδρας. Ἐντεῦθεν παρθένων φθοραὶ, τῶν μὲν οὐτὶ καὶ ἰκούσιον τῶν ἀρχηγῶν αὐταῖς τοῦ εἶναι, τῶν δὲ καὶ ἐκείνων προσιμένων αὐτάς. Ἐντεῦθεν σεμνεῖα πεπορνευμένα· ἐφ' οἷς ἐγὼ πολλὰ καὶ παρακλητέας καὶ παρῆ- σιασάμενος ἀπρακτος ἔμεινα, μὴδὲ τὰς πασχούσας τὸ ἐφάμαρτον ἐπιστρέφει δύναμις, οἷα γεγευμέ- νας ἦδη τοῦ γλυκυπικτροῦ, καὶ πως ὁπορνωάσας μοι, ὡς χυλὸν, χορῶν κύνα γεῖναι.

ρχοῦ. Ἐντεῦθεν δαπιδὼν σάλοι καὶ ἀνασχίσεις, δι' ὧν οἱ οἰκοὶ πάντες ἐξωρυσάτο, ὑπονομεύοντων τῶν βαρβάρων κατὰ λαγυρεῖς, ἡ ἀσπάλακας, ἡ καὶ χοί- ρους, ἡ ἄλλο τι ζῶον βίβοφάγον γεωχαρὲς, εἰπεῖν δὲ καὶ ἄλλως, κατὰ ἀπορρέας. Φαίνεται γὰρ, ὡς καὶ

ἀρότροις ἀνέσχιζον ἂν τὰ τῶν οἰκίων, εἴπερ ἔχωρι· Α ἔθ' κατ' αὐτὰς ἐμβοδῖν. Ἐναγχος γάρ τοι ἄσπαρτα καὶ ἀνήρως δρεψάμενοι κατὰ τι πεπαρομιασμένον θέρως χρύσειον, εἴτα καὶ ἄροτον οἶον τοῦτον διεχειρίζοντο, ἐξ οὗ αὐτοφυῆ τὰ καλὰ ἐκέρδαινον ἔρματα. Καὶ τοῖς ἀμφὶ τὸν ἥλιον μὴ ἀγαπῶντας πλουτισμοῖς, ἐπεβούλευον καὶ τοῖς κατὰ γῆς. Δοτέον μοι τοὺς αὐτοὺς καλέσαι καὶ χρυσωρύχους τὴν ἐπιβολὴν, κατὰ γε τοὺς ἐνδοθεν μύρμηκας (τοιαύτης γὰρ ὕλης ἔρωτι παρηνώχλου τῇ γῇ)· τοὺς δ' αὐτοὺς καὶ τυμωρύχους μυριαχοῦ. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοὺς νεκροὺς ἀνεπιβουλεύτους παρέτρεχον· ὥς δὲ θησαυροφυλαχοῦντας ἐλόπουν, διασκαλεύοντες πλοῦτου χάριν, καὶ οὕτω τὸν ἔδην Πλούτωνα καὶ αὐτοὶ νοεῖν ὑπεμφαίνοντες.

ρκ'. Τί μοι πλείω γράφειν, ἐνθα οὐδὲ βίβλοι δλαὶ μακρὰι ἱκανώσαιεν ἂν με, εἰς αὐταρχας διαγράφοντα τοῖς φιληκόοις, ὅποια ἡμῖν συνέπεσε; Δι' ὧν ὁφέ ποτε σὺν κακῷ ἔμαθον οἱ ἐν ἡμῖν κομφοὶ τὴν νόησιν, χρῆναι τὰ θεόθεν σημεῖα λεπτολογεῖν, καὶ πρὸς αὐτοὺς διευκρινισμένους ἔχειν τὸν νοῦν, καὶ ποιεῖν τὰ δηλούμενα. Εἰ δὲ τις ἐνταῦθα παθὼν φαίνεται προσιστορηθῆναι, καὶ οἷα σήματα τῶν μελλόντων προῦφάνῃ, ἀκούετω βραχυλογικῶς, καὶ ταῦθ' ἡμῶν εἰς ἱστορίαν ἐκτιθεμένων.

ρκη'. Ἐν πρώτοις μὲν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἀνείρματα, ὅποια καὶ ἡ λαὸς οἶδε Γραφῇ μνηστικά μελλόντων εἶναι, προελάουον, οἷα πεισόμεθα. Καὶ ἡμεῖς ἐγελῶμεν, ἐξουθενούμεντες τὰς καθ' ὕπνους δηλώσεις, καὶ διαστολὴν οὐκ ἐθέλοντες ἐξευρίσκειν δράματός τε καὶ τῶν λοιπῶν, ἅπερ ὕπνος φαίνει. Καὶ ἀπείναι δὲ τὸν μυροβλύτην τῆς καθ' ἡμᾶς πόλεως, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἄλυσιν εἰσελεύσεσθαι, οἱ αὐτοὶ ἐπαράχαι, καὶ ἡμεῖς οὐ πεπιστεύκαμεν. Ὡς γὰρ ὀχλοῦντες οἱ πιστοὶ πρὸς ἐπικουρίαν ἐνέκαιντο, ἀνεκάλυψεν αὐτοὺς προφατικῶς εἰς μάτην τύρηννα δυσωπειῖσθαι. Οὐ γὰρ ἄρτι, ἀλλ' ἡ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐλεύσεσθαι. Ἦν δὲ τετάρτη μετὰ τὰς τρεῖς ἡ τῆς πορθήσεως. Καὶ συχνὰ μὲν ἐπονηόμεθα· εἰ Ἐλθὲ εἰς τὸ πῶσαι ἡμᾶς, μὴ ποτε εἴπωσι τὰ ἔθνη, Ποῦ ἐστὶν ὁ πολιούχος αὐτῶν; οὐ δ' οὐχ ὕπακούων, ἐξετόπιζεν ἡμῶν ἑαυτὸν.

ρκθ'. Ἐδάκρυον ἄγιοι ἐν εἰκονίσμασι· καὶ ἔχαιρον οἱ κενέλιδες, λέγοντες· δυσωπεῖν ἔκλεινους ὕπερ ἡμῶν. Ἐλέγομεν ἡμεῖς· Ναί, ἀλλ' οὐκ εἰσάκουόντες, διδὼ καὶ ἱπιδέμενοις κλαίοντες. Καὶ ἡπίστουν ἡμῖν. Καὶ αὐτοὶ μὲν ἦσαν ἐν ἐλπίσιν· ἡμεῖς δὲ εὐ εἰδότες τὸν βλεθρον, ἐξ ὧν καὶ ἐπαρῶμεν καὶ ἑλλόγως συνήγομεν, οὐκ εἰχομεν ὅ τι καὶ δρᾶσομεν· λέγοντες καὶ αὐτοὶ μὴ τι πρὸς ἀγαθὸν εἶναι τι τὸ μέλλον εἰδέναι, ἐνθα τῷ φρονούντι μηδὲν ἡ γνώσις λυσταλεῖ· καὶ κατὰ τὴν τῆς ἱστορίας Κασάνδραν (ὁκνῶ γὰρ εἰπεῖν, τὰ μεζῶ παρεισχυκλήσα; καὶ προφητικά) ἀληθιζόμενοι μὲν, ἀφιέμενοι δὲ λαλεῖν εἰς ἀνήκουον.

ρλ'. Ἐδειξέ τι τέρας τότε οὐκ αἴσιον καὶ ἡ πάναγνος Θεομήτωρ, ἡ παρ' ἡμῖν τοῦ ὀδηγεῖν ἐπὶ νουμοῖ, δεικνύσα, ὥς ἀποστερήγει τὰ καθ' ἡμᾶς, καὶ οὐκ ἐθέλει μεθ' ἡμῶν εἶναι. Προοδύουσα γὰρ ποτε τότε καθ' ἡμέραν, ἡ τὸ κύρος ἔχει τοῦ τοιοῦτου καλοῦ, καὶ περιελθούσα, ἐνθα τῆς πόλεως ἡ ἀειλόφτης ἤβηλε,

Aratris enim domorum fundamenta excidisse videntur, si nihil obstabat. Auream enim messem, ut poetæ dicunt, ex agris non consitis, non aratro subactis eosdem arando tulerunt, et pulchras fruges spontaneas, in areis deposuerunt. Sic non contenti opibus subsolanis subterraneas quoque indagaverunt. Liceat mihi eos aurifissores vocitare, ut formicas appellamus, quæ istius metalli amore ductæ solum vertunt; sed et sepulcorum effossores sexcenties audiunt. Nam nec ipsos mortuos intactos præteribant, sed ut gazæ custodes lædebant, auri gratia spoliantes et infernum et Plutonium, id est divitiarum deum, eundem esse asserentes.

127. Cui bono plura scribam, siquidem libri integri et grandes non sufficerent ad conscribendum ea quæ nobis acciderunt? Attamen qui apud nostrates ejusmodi rebus student, simul didicerunt Dei signa observanda esse, et mandata ejus perscienda. Si quis igitur historiam ediscere et ex signis futura augurari voluerit, quæ memoriæ tradidimus attenta mente legito.

128. Jam ab initio de somniis quæ sacra Scriptura novit ut rerum futurarum indicia, quæ sentimus jam diximus. Igitur nos risimus, floccifacientes somniorum indicia quæ intersomnum et somnia, quæ per somnum videmus distinguere nolumus. Idem enim interpretes dum viderunt Myroblytam a civitate nostra absentem obsidionis tempore reversurum esse, nos fidem nullam habuimus. Cum enim creduli impatienter auxilium expectarent, ipse propheticæ declaravit de tyranno trepidandum esse, qui post tres tantum dies venturus esset. Erat autem quarta dies ab urbe excisa; et sæpe supplices precati sumus: Veni ad salvandos nos, nequando dicant gentes, Ubi est patronus eorum? Ille autem non audiens peregre abiit.

129. Sancti lacrymabantur in suis imaginibus, et gaudebant qui vana spe ducebantur, dicentes illos nostri causa affligi; nos autem dicebamus: Esto, sed non exaudiuntur, ideo lacrymari pergunt. Et nullam nobis fidem habebant, etsi ipsi sperarent. Nos autem qui ruinam probe prævidebamus ac ratiocinabamur ex iis quæ ante oculos habebamus dubii hærebamus quid faciendum esset, et futuri scientiam nihil prodesse affirmantes, ubi ipsi prudenti nihil commodi affert; et sicut Cassandra (non enim de ejus prophetiis plura afferam), verum diximus, sed ad surdas aures.

130. Tum miraculum minime faustum purissima Mater Dei, quæ apud nos Hodegetria, viæ dux, audi, exhibuit, indicans quod res nostras odisset, et nobiscum stare nollet. Die quodam festo cum, fratribus præeuntibus, per totam civitatem ambulasset S. Mater, et in eo esset ut in ædem suam

ingrederetur, per portam intrare recusans eum qui ipsam humeris portabat, pedem referre coegit, dum pondere insolito sensim ingravescente oppressus pene humi caderet, nec ipse solus, sed quotquot manum imponere conarentur. Primo quidem qui portabat in suspicionem venit quasi domi hæc machinatus esset, ut sæpe fit. Ubi autem viri sacri, integris moribus et qui nefas committere haud possent, manum imagini promovendæ frustra apposuisse, ac nihilo minus tot quot erant, movere loco valebant, metus ingens omnes invadit vel cordatissimos, donec effusis lacrynis et gemitibus vocem elevarint ad Filium sanctæ Matris, neque inde destiterunt donec comprobato prodigio unus jam expeditus sine magno labore sanctam imaginem ad sedem suam portarit. Quod viris gravibus futilis est visum; nos autem miseri qui quere isto gravati fuimus, probe novimus, quid res sibi velit.

131. Sacra oracula interrogata eventus futuros, diem urbis expugnatz, exterminationem nostram prædixerunt. O certam prophetiam! O rei indubitatz et minime æquivocæ revelationem! O surditatem nostram!

132. Erat tunc tempus, expugnationis inquam, quo verba evangelica quibus calamitates Sion præfiguratz fuerant, in ecclesia recitari debebant. Viri enim graves de civitate ea interpretabantur. Tunc ducei qui de eventu desperabat, res nostras disponere, nosque indolentes excitare cœpit, ut eadem ei cordi esse viderentur iis qui earum rerum ignari erant. Nam quasi ludendo circa magna templa excubias agere nobis præcepit. Cur enim pro civitatis salute preces facere? In mente autem habebat religionem colere, quod non sine aliquo simulacro faciebat, ut maximam civitatis curam gerere videretur, preces pro ea facere iubendo. Equidem puto civitatis statum cum fuisse ut certe supplicationibus ei ante omnia opus esset. Ille medicus qui imperitia sua hominis ægri vitam in discrimine posuit, sacerdotem advocat ut viatico morientis salutem firmet. Gravior enim erat quam qui jocaretur, quæ est indoles eorum qui hominum mores ex usu cognitos habent. Idcirco rem religiositatibus specie probatam fecit. Utinque fuerit, illi iubenti ecclesiastici obedierunt. Et cum necesse esset ut carmina dulcia Davidis canerentur, accidit inopportunitum aliquid (erat autem diluculum, post quod sole oriente capti sumus) ut psallum eligerent ejus initium, Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam; et deinde, Polluerunt templum sanctum tuum; posuerunt morticina servorum tuorum, et reliqua. Propheta enim divinus ex revelatione eorum qui precum faciendarum gratia convenerant inspiratus erat, dicens:

καὶ ἀποκαθισταμένη αὐτῆς· εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, καὶ ταῖς εἰσοδοῖς ἐγγίσσασα, οὕτως ὥσπερ τὴν εἰσοδὸν, ὡς ἀνὰ πόδα χωρεῖν κραταιῶς βιάζεσθαι τὴν αὐτὴν φέροντα, καὶ ἐνιστάμενον βαρύνεσθαι ὀτιμάλᾳ, καὶ πρὸς τῷ καταπίπτειν γίνεσθαι· καὶ οὐ μόνον ἐκείνον, ἀλλὰ καὶ ἀλλοῦς, ὅσοι συνεπιλάθοντο. Καὶ ἦν μὲν τὴν ἀρχὴν ὁ ἐκείνην ἀνέχων ὑποκτος, ὡς οἰκοῦν τοιαῦτα τεχνώμενος, ὅποια πολλοὶ τερβρεύονται· ὡς δὲ καὶ ἱεροὶ ἄνδρες, ἀγαθοὶ τὸ ἦθος, καὶ οἱοὶ μὴ παλαμῶσαι τὰ μὴ δέοντα, συνήραντο ἐγκρατῶς, καὶ πάντες ἐλάττους ἦσαν τῆς τοῦ ἱεροῦ σίγνης ἰσχύος, καὶ οὐκ ἐπαίθετο εἰσελθεῖν, ἀλλ' ἦν, ὡς εἰπεῖν, ἀφόρητον, ὑπέρχεται φόβος ἅπαντας· ὅσον ἐχρὴν παθεῖν, ἐχέφρονες· καὶ ἀναπρήσαντες δάκρυα, ὕψωσαν κλαυθρὸν, καὶ φωνὰς ἐπήραν πρὸς τὸν ὕψιστον Ἰδὲν τῆς πανάγου Μητρός. Καὶ οὐκ ἐνέδωκαν, ἕως τοῦ σημεῖου ἦδη διαδειχθέντος, εἰτα μόνος ὁ βαστάζων ἀδάρυντος καὶ ἀπαρπόδιστος ἤγαγε τὸ ἅγιον μόρφωμα, ἐνθα ἔβρυται. Καὶ ἰδούκει μὲν καὶ τοῦτο τοῖς γενναίοις φρονεῖν ἐλαφρόν· ἡμεῖς δὲ οἱ ἀσθενεῖς ἰδαρυνόμεθα, ὑπονοοῦντες, ὅπου ναῖει τὰ τοῦ πράγματος.

πλα'. Ἀπεκρίναντο καὶ τὰ ἱερὰ λόγια ἐξ ἐρωτήσεως τῆς ἀπεδόσεως τῶν ἐν τῷ μέλλοντι, τὴν ἄλωσιν, τὴν ἡμέραν αὐτῆς, τὸ κατακοπήσεσθαι ἡμᾶς. Ὡς προφητικῆς εὐκρινείας ἐκείνης! ὡς ἀνεκικρύπτου ἀποφάσεως, καὶ μὴ ἐπισυρρόμενης λέξεως! Καὶ ἡμεῖς ἐκωφεύομεν.

πλαβ'. Ἦν τῆνικαῦτα καιρὸς, παρὰ τὰ τελευταῖα τῆς ἀλώσεως, καὶ περικοπᾶς εὐαγγελικῆς ἐν ἐκκλησίᾳ ἐκφωνεῖσθαι, δι' ὧν τὰ τῆς Σιών στηλογραφεῖται κακὰ. Καὶ οἱ ἱεροὶ φρονῶντες ἱερολογίαν κατὰ τῆς πόλεως ὑπαινέουσιν αὐτά. Ἐδοξε τῷ ἀρχηγῷ τῆνικαῦτα, οἷα τῶν στρατηγικῶν ἀπεγνωκότες, διατάττεσθαι τὰ καθ' ἡμᾶς, καὶ διεγείρειν ὡς οἷον ἀκονιστάζοντας, ἵνα φαίνοντο τοῖς μὴ συνεισὶ διὰ πάντων ἡμῶν καὶ προσηγόμεστατος. Μηγύεται γοῦν ἡμῶν παννυχίᾳς ἀγρυπνητᾶς ἐπιτάξει περὶ τοὺς μεγάλους ναοὺς, παίζων ἐκεῖνος κἀνταῦθα. Τί γὰρ καὶ ἴδαι προτρέπειν εὐχεσθαι, ὅπερ ἐκεῖνος ἀπρόχετο, τὴν σωτηρίαν τῆς πόλεως; Ἦν δὲ οἱ ἐπίνοια εὐποιεῖσθαι τὸ εὖσεβεῖν, καὶ ἐκικρύπτειν τὴν ὀρεξίν, ἵνα δοκῇ πᾶν περιποιεῖσθαι τὴν πόλιν ἢ ἅπανσιν, εἰ γε θέλει καὶ εὐχὰς τὰς ὑπὲρ αὐτῆς· οἶμαι δὲ, καὶ ἐνδεικνύμενος, οὕτω καταστήσαι τὰ τῆς πόλεως, ὡς εὐχῶν καὶ μόνων αὐτὴν δεῖσθαι· ὅμοιον ὡς εἰ καὶ ἱατρὸς καταργασάμενος ἐκ τίνος φαρμάκτου ἐπὶ θανάτῳ ἀνθρώπων, εἰτα ἐπιτάσσει προκαλεῖσθαι ἱερεῖα, ἐφοδίζοντα ἦδη θνήσκοντι σωστικῷ ἀγιάσματι. Οὕτως γὰρ ἦν ἐπὶ πόλεως, ἀλλὰ καὶ ἵνα βαθεὺς εὐτραπέλευσθαι, εἴα γε παρῆσασθαι τοῦ ἀνδρὸς τοὺς δεινοὺς γνωματεύειν ἦδη τῶν, οἷς ἂν περιτύχῃσι. Διὸ καὶ ταύτην προσηγορεύει τὴν θεολύτησιν, ὡς οὐκ ἂν τὸ θεῖον θεραπεύετο. Ὅπως δ' ἂν εἶχε τὸ πρᾶγμα, ὁ μὲν εἶπεν, οἱ δ' ἐκκλησιαστικοὶ ἐπήκουον. Καὶ δὴ χρεῖων προλάμπει τοῦ φάλλειν ἐν γλυκύνι μαλακῶν δαυδῶ, ἐπὶ ἡλθεν οὕτω κατὰ αἴσιον τοῖς δεησιμένοις (ἦν δὲ βαθεὺς δεηθῆς τότε, οὗ λαμφθέντος ἡλίω ἐάλωμεν), ἐπιλέξασθαι ψαλμὸν ἐκεῖνον, οὗ κατέρχει μὲν τό· Ὁ θεός, ἦ-

ullibi in deserta urbe invenisses, quia barbari feroces et inhumani omnia abstulerant, homines inculti et ignari, sine morum nedum artium cultura, quarum ne rudimenta quidem no erant; homines eloquentia æque ac venustatis industrie vulgarissimæ expertes, qui nostram urbem omnibus hisce bonis privarunt, ita ut mirum non sit quod tot cædes locum habuerint, siquidem vel animalibus non pepercerunt in furore suo et in vasa, ut Ierythos et alia viliora insævierunt. Adde quod multi adeo vecordes fuerunt ut nec verum statum viderent.

μηκέτι θαυμάζεσθαι, τί δήποτε αὐτοὶ κατ' ἀνθρώπων καὶ ἀλόγων ἀπειθεῖς ἦσαν κατὰ μανίαν τὴν καθ' ἡμῶν, καὶ ἀγγεῖοις ἐνύδριζον εἰς κατάλασμα, μέχρι καὶ αὐτῶν λαγύρων καὶ ληκύθων, καὶ εἰ τι φαυλότερον. Οἱ δὲ καὶ ἄλλως εἰς τέσσον ἀγροικικῶς εἶχον, ὥς μηδὲ ὀφθαλμοῖς ποτε διαλαβεῖσθαι δοκεῖν τὰ σπουδαιότερα.

135. Igitur multas res pretiosas in saccis ac pannis lineis certatim collegerunt, alia intus comprehenderunt, vasorum ora recludendo, vilia autem vasa in fenus destinarunt, præsertim iis diebus ubi rapinæ omnium cupiditatem exercitabant. Qui autem alii post alios supervenerunt, quasunque res volebant abstulere, ac divites evaserunt. Erant autem rudissimi ingenii et maxime agrestis. Qui porro mercaturæ faciendæ gratia prodibant et pro facultatibus magnum aut parvum ubi quid acquirere poterant, parvo contenti res ad vitam necessarias emerunt. In quo sciendum est quod aurum dupli pretii erat, argentum multiplicis ponderis ac pretii æstimatum cum nummis æreis commutabatur. Nec libri, quorum jactura litteratum hominem penitus affligere posset, nec vestes quibus Seres præ omnibus gaudent, nec opera textilia aranearum telis comparanda, et aut quæ a verme artificis e tenui filo conficiuntur homines barbaros et omnium delicatiorum ignaros movere poterant; quare ista omnia vili pretio vænibant.

136. Fœrunt qui vinum pervetustum eo quod minus dulce erat et odorem medicatum amarumve indicabat, respuerent non obstante salubritate quam hominibus præsertim vulneratis afferebat. Igitur hic optimus liquor contumeliose effundebatur, nec ullius usus ad morbos sanandos erat. Hanc ob causam in murorum circuitu sepultor non inveniebatur; huc adde quod vulnerati innumeri mortem promittebant et sepelientium brachia multum requirebant. Quot domos illi vulnerati evacuaverunt! Sic et vinum vetustum funeralia, ut ita dicam, sublit, utpote quod et ipsum cum iis qui ob ejus carentiam ægrotabant commortuum est. Recens vero natus subsilliebat, agitatus et bulliens, et hæc ebullitio in bibentibus quasi minæ in vitam condemnatam erant. Qui enim illo vino repleti postea Lethes potionem a Morte oblatam bibebant non nostratibus tantum (quod dicere juvat), sed præcipue Latinis, quando uvas manibus premebant et mustum sorbebant, ne primitiæ in am-

Α γιον, ἀποτροπιαζόμενοι, τύποντας τὰς αὐτῶν κεφαλὰς, καὶ οἰμίζοντες ὡς ἐπιτελεύτια, ἐπαναστρέφουσι οἰκίαις, καὶ καίνται, θανάτῳ ἐπιτρέφοντες ἑαυτοὺς. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἐστὶ βανίδα ἢ ψήγμα τι νοσήλειον, οὐδ' ἄλλοθι που τῆς καθ' ἡμᾶς ἐρημοπολείας εὐρίσθαι, πάντων ὑπὸ τῶν καὶ ἀγροίκων καὶ ἀπηνεστάτων ἐξηφανισμένων· οἱ οὐδεμίαν χάριν μὴ ἔτι γὰρ καταπλουτοῦντες, ἀλλ' οὐδὲ οἶμαι εἰδότες· ἀνθρώποι ἀγαρίστεροι πάντων, ὧν ἂν εἴποι τις, καὶ λόγον ἄλλον ἀπειρόκαλοι, καθότι τῷ χυδαίῳ τῆς πολιτεύσεως καλοῦ παντὸς ἦσαν ἀπειράτοι, καὶ τῶν τοιοῦτων ἀπάντων ἀγαθῶν τὴν καθ' ἡμᾶς πόλιν ἀπορραγίσαν, ὥς θάνατον αὐτέχρημα ἐξέδωσαν, εἰ δίχα τῶν τοιούτων

ρλε'. Αἰνέοις γοῦν σπειράμασι καὶ σπακίοις καὶ ῥίξαισι ἀγαθὰ καὶ πολλὰ καὶ τίμια ἔγκειμένα πρὸς ἔριν ἀναλεγόμενοι, τὰ μὲν ἔνδον ἐξέρριπτουν, ἀνοίγοντες τὰ τῶν ἀγγέλων στόματα, καὶ συνεπάτουν· τὰ δὲ ἄρχεα δοχεῖα εἰς κώπουν παρέδουν, ὁβολιαῖα ὡς τὰ πολλὰ ὄντα. Καὶ τοιοῦτοι μὲν οἱ πλείους τὰ πρῶτα ἐν ἀρχῇ τῆς ἀρπαγῆς. Ἐπειδὴ δὲ οἱ μετ' αὐτοῦς, καὶ οἱ μετ' ἐκείνων ἔτι, ἐφορτίζοντο τὰ ἐγκειμένα καλὰ, καὶ πλοῦτον συνέλεγον. Ἦσαν δὲ καὶ αὐτοὶ ἀγενεῖς ἀγροικοί, καὶ οὐδὲν ἀστεῖον πεποιδμένοι. Τοῖς γοῦν κατ' ἐμπορίαν παρατετυχηκόσι, καὶ εἰτα ἰσχυρότερον, ἢ πρὸς πάχος δυναμένοις κτάσθαι τὰ ἐμπολόμενα, βραχύ τι λαμβάνοντες, κατήλκτον τὰ τῷ βίῳ τίμια. Καὶ ἐστὶ μαθεῖν, ὥς διπλοῦς μὲν ὁ χρυσοῦς, ὁ δὲ ἄργυρος καὶ εἰς πολλαπλὸν πονηροῖς· εἰς ἄλλαγμα χαλκεῖος προέτα. Βίβλοι δὲ, ἃς ἀπολυλεῖς τις δάκνοιο ἂν τὴν ψυχὴν διὰ βίου, καὶ φάρμα, οἷς πρὸ τῶν ἄλλων φιληδοῦσιν οἱ Σῆρες, καὶ λοιπὰ ἔργα ἰστοῦ, οἷς ἀραχῶν μίτος ἐρίσκων ἂν, καὶ ὅσα δὲ ῥίξαν γενέσεως φέρουσι σκόληκα, ἐργάτην τρυφεροῦ μηρύματος, οὐδ' αὐτὰ ἐφολκὰ ἦσαν τοῖς μηδὲν εἰδὸς καλῶν, ἀλλὰ παρερίπτοντο εἰ καλοῦ τιμῆματος.

C ρλε'. Παρ' οἷς καὶ ὁ τριγέρων ὄνος διὰ τὸ ἀγλεῦ καὶ ἐξουθενεῖτο, οἷα καὶ τὸ φάρμακον οὐκ ἀγαθόν· οἶου δὲ οἶνου χρεῖα καὶ μάλιστα ἦν τὰ τε ἄλλα, καὶ διὰ τοῦ; ἐν πληγαῖς. Ἐξερχετο γὰρ τὸ καλὸν ἐκείνο ὕγρον, ὡς εἰς ποταμούς· ὅθεν οὐτε αὐτὸς ἦν, οὐτε τι ἀκλόουθον μάλαγμα, οὐτε ὁ καθ' εἰρημὴν κατάδεσμος. Διόπερ οὐ μόνον κύκλιρ τοῦ τεύχους τῶν νεκρῶν κειμένων, καὶ περὶ σύμπαν δὲ τὸ τοῦ τοιούτου κύκλου ἐμβαδόν, οὐκ ἦν ὁ θάπτων· ἀλλὰ καὶ οἱ πεπληγμένοι προσθήκην ἵπολουν τῷ φθῇ, καὶ πράγματα προξένουν τοῖς θάπτουσιν. Ὡ γοῦν ὅσας ἐξεκένωσαν οἰκίας καὶ οἱ τραυματαῖ, κατὰ πολυμάρη ποσότητα ἐκλείποντες! Καὶ οὕτω μὲν ὁ γέρον ὄνος ἐκπορὴν ἔπαθε, συντεθνηκὼς οἷον καὶ αὐτὸς τοῖς κινδυνεύουσι κατ' ἐνδειαν αὐτοῦ. Ὁ δὲ νεογὸς ὑπεσκήρτα, ζέων καὶ βρατόμενος· καὶ τὸ βράσμα ἦν τοῖς προσκειμένοις καθὰ καὶ τὸ ἐμβόημα, καὶ ἀπειλὴ βίου ὑπεξαγωγῆς. Οἱ γὰρ τοῦτο ὑποπιμπλάμενοι, εἰτα τοῦ τῆς λήθης ἐπινον πόματος, ὃ θάνατος οἰνοχοεῖ, οὐ τοῖς ἡμετέροις μόνοις, ἀλλ' (3) καὶ προξέρον τῷ στόματι

χαίρω) καὶ μάλιστα τοῖς Λατίνοις· οἷς μέγα τι καλὸν αὐτοὺς ἐκρίνετο, ἅμα ἐκπιέζουσι χερσὶ σταφυλῆς, καὶ βοφοῦσι χανθὸν τὸ νεόβλιπτον, ἵνα μὴδὲ ταῖς λαγύνοις πρωταίῳ ὑποδοχῇ· ἐκχωρήσωσι. Καὶ ὀφειλομένη ἡμεῖς τῷ τοιοῦτῳ βρασμάτι οἶνον χάριτας, οἷα προσεταιρισμένῳ κατὰ Λατίνων τὸν θάνατον· ὃν ἐπώτρυνεν αὐτοῖς καὶ τὰ βεῖα κρέα, οἷς τὰς γαστέρας πλησίμῳ ἐσάττον· οὕτω δὲ καὶ τὰ ἐκ βοῶν καὶ τὰ καλὰ σκόροδα, δι' ὧν ὁ καθ' ἡμᾶς κληρος ἐσώζετο, καταψάλλον καὶ καρπιζόμενος τὰ ἐξ ζῶων, καὶ οὕτω τινύμενος τοὺς φόνους, οἷς ἔκαινοι τοὺς ἡμετέρους ἐνέριψαν, καὶ μακαρίζοντες οὐκ αὐτοὺς, ἀλλὰ τὴν νόσον, ἥδῃ δὲ πού καὶ τὸν θάνατον κατὰ καὶ μηδεμίαν χάριν οἶδε θάνατος κατὰ τὸν τραγυθόν.

ρλγ'. Τὸν δὲ συχνὸν τοῦτον Λατινικὸν θάνατον αὐτοὺς ὁ Ἀλδουίνος ἐτράνωσε, περιλύπος φάμενος ὑπὲρ χιλιάδας τρεῖς μεγάλων αὐτοῖς ἀνθρώπων ἐκ νόσου πεσεῖν. Σωρὸς οὕτος ἡδὺς ἡμῖν, εἰ καὶ μὴ ἀντεσῆκου πρὸς τὴν ἐξ ἡμῶν στοιθῆν. Συναρθρομένον δὲ γε καὶ τῶν ἐν πολέμῳ πεπαικμένων, εἴχομεν παρὰ μὲν πλείονα. Ὁ αὐτοὺς γὰρ αἰτιώμενος ἄλογον ἀντιστάσιν ἡμῶν, καὶ ζημίαν ἐντεῦθεν τοῦ βηγός, ἐξετραγυθῆσεν ὑπὲρ τρισχιλίου πεσεῖν ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ ταίχους ἔξω καταπεμπομένων βελῶν δίχα γε τῶν ἐν προνομαῖς πιπτόντων, ἧ καὶ ἄλλως, ὥς ὁ τοῦ πολέμου κύβος ἐρρίπτεται, καὶ ὁ τῆς δίκης τροχὸς κατακύλιεν, εὐστραφὲς περιφερόμενος. πολλοὺς δὲ καὶ λιμὸς ἀπῆγεν. Ἔστενοχωρεῖτο γὰρ καὶ σφίσι τὰ ἀναγκαῖα.

ρλη'. Καὶ οὕτως ἡμῖν ἐπεσταλάττετο νέκταρ παρὰ μὲν τῇ ὑποκατάσει τῆς πολιτείας στρατιᾶς, ἢν οἱ δεξιῶς φιλιωθέντες ἡμῖν Λατίνοι (πολλοὺς γὰρ ὑπηγάμεθα, πρᾶγμα τεύομενοι τὰ ἐκ θεοῦ) ἐξεκάλυπτον, ὑπὲρ ὀγδοήκοντα χιλιάδας πεζῇ ἐπελθεῖν· ὧν χιλιοὶ μὲν πεντάκις φερέγγυοι ἐμαρτυροῦντο ἱκανοὶ εἶναι, πεντήκοντα χιλιάδαι· Ῥωμαϊκαὶ ἐναντία κατὰ τὴν ἐκείνων δόξαν ἀντιδραμεῖν. Τῶν δὲ λοιπῶν οἱ μὲν ἱκανοὶ εἶναι ἤσαν, οἱ δὲ φιλήται, καὶ ἄλλως δὲ μεθ' ὅπλων χρήσιμοι. Συνεπλήθουν δὲ τὸν πολλὸν ἐν αὐτοῖς ἀριθμὸν καὶ ἄνδρες, φασί, τοῦ Ῥιζίκου, μήτε διάρια λαχόντες ἐκείνοι ἐκ τοῦ βηγός, μήθ' ὑπόσχεσιν· ἀπακολουθήσαντες δὲ τῷ λοιπῷ στρατῷ, εἰ πως τῶν ἔργων συναφόμενοι, τὰ ἐκ τύχης εὐροῖεν ἀγαθὰ. Καὶ τοσοῦτοι μὲν τὸ πεζοὶ. Τὸ δὲ ναυτικὸν, ἀλλ' αὐτοὶ ὅλοι κατ' ἀριθμὸν τὸν ὑπὲρ διακοσίας νεῶν, σὺν γε τοῖς πειραταῖς· οἱ καὶ αὐτοὶ μὴδὲν βηγικὸν ἔχοντες, τύχης δώροις ἐπίτρεψαν ἑαυτοῦς· ὅφ' ὧν, κατὰ τῆν τε καὶ θάλασσαν πεισάντων ἡμᾶς, ἐξεβλήθημεν τῆς ζωῆς. Καὶ οἱ μὲν θανάτῳ κατασπάσθημεν, οἱ δὲ, τοῦ ἔθου τὸ στόμα συγκαίσαντος, οἷς, οἶμαι, κεκόρεστο, ἡμιθνήτες ἔμειναν.

ρλθ'. Ἀλλ' ἐνταῦθα παρεκδεχόμενοι καθ' ἱστορίας ἀνάγκην, ἀναδραμούμεθα πρὸς μικρὸν αὖθις, ἐκφῆναι τὸ καὶ περὶ τὸν καὶ ὑπὸ πᾶν τῶν κατακλυσμοῦ δίκην παρασπράντων τὰ πολιτικά· οἱ τὰ μὲν τίμια εὐθύως· καὶ ὅς οἱ βρεφικῶς ἀπεδίδοντο, οὐδ' ἂν τις αὐτοῖς χειρίσειε· τῶν δὲ λοιπῶν οὐδὲν ἢ βραχὺ τι παντελῶς ἀντίστων τίμημα, καὶ μάλιστα τῶν, ὅσα ἐξοπλίζει χειρομάχων πληθύν. Ἀλλ' εἶχον αὐτὰ εἰς χύμα προκείμενα αἱ λεωφόροι, τὰ ἐλαϊώδη εὐώδη,

A phoris delitescerent. Nos quidem huic vino fervido gratias ob id debemus, quod Latinis mortem dedit, simul cum carne porcina, quibus ventrem infererunt, ut et bubulis et alliis, quibus clerus noster inter psallendum et viciu quærendo sustentabatur, et sic homicidia puniens, quibus isti in nostratesævierunt, beatos dicentes non ipsos, sed mortebos, imo mortem Gadibus invecam, apud quos infernus honorabatur, licet in tragœdia mors grates ignoret.

137. Numerosas Latinorum mortes Alduinus diserte narravit, mæsto animo referens plus quam tria millia viroꝝ præcipuorum eo morbo extinctos esse; qui numerus nobis non displicet, licet de nostris non minus multi perierunt. Quod si eorum qui in præliis ceciderunt computum facimus, non parum consolationis datur. Qui enim insurrectionem nostram in absurditatis loco posuit, regis vindictam invocans tria millia et quod excedit telis e muro coniectis succubuisse more tragico refert, exceptis iis qui inter frumentandum aut aliter interierunt, prout belli alea voluit, et fortunæ rota jugiter volvens disposuit. Multos etiam fames necavit, ciborum inopia grassante.

138. Sic nobis nectar consolationis ex humilitate exercitus hostilis, quam Latini nobis associati (multos enim nostros fecimus, dum Deo grata operabamur) detexerant, plus quam octoginta millia armatorum, e quibus quinque millia equitum spectatæ virtutis in aciem processerunt contra quinquaginta millia Romanorum, prout ipsi referunt. Caeteri autem partim sagittarii, partim levis armaturæ erant, omnes utilitatis indubitatæ. Horum numerum compleverunt copiæ a Rhizico missæ, qui neque stipendia nec ullum donativum a rege obtinebant, exercitum autem sequebantur, ubi operam navantes fortuna juvabat. Hic igitur fuit copiarum terrestrium numerus. Vires navales plus quam ducentarum navium erant cum piratis, qui et ipsi nihil a rege accipientes fortunæ vicissitudinibus se permittebant; a quibus terra marique pressi in vitæ discrimine fuimus; alii morte functi erepti sunt; nos ipsi quia infernus, jam repletus, os clausit, semimortui jacuimus.

139. Hoc in loco, rerum gestarum serie reclamante, retrospectimus ut exilitas et parvitas eorum manifesta reddatur qui rem publicam in ultimo discrimine capessiverunt; qui res pretiosas stulte et puerorum more primo occupant tradidere, cæteras autem flocci fecerunt, præsertim quæ multitudini beatrix arma suppeditant. In viis publicis autem promiscue jacebant olea fragrantia, lixivium dulcis, materies siccæ seu contra morbos, seu in

usum luxurie, ad artem tinctoriam ceteraque, quibus vita elegans utitur. Itaque lignum snaveolens quod quis obtingere volebat, desolandum fuit; uva passa carbonis combusti naturam indebat; liquor ex rosis extractus aqua inutilis reputabatur; et sic in ceteris insaniebant, et qui res accuratius examinare vellet hominis naturam cum bestiarum confusam inveniret. Mirum autem fuit quod annulorum ferreorum, pugionum, thuribulorum et acuum tanquam rerum spectabilium magnam curam gerentes, maiora pedibus procelestant. Ignorantiam autem et molliem circa vitam et instituta publica considerantes mirari desinimus.

140. Hinc concludimus in nostra quoque urbe cuique libertate indecora qua vult uni licere, ut in Corryra, siquidem quisque quo vult alvi exonerandi causa secedere potest. Non autem inepte quis dixerit Megalopolin magnum esse desertum expugnatum non a Seythis, non a Latinis, sed a nobismetipsis; gravi enim peccatorum tempestate assiccata urbem nostram desertam fecimus, et in Scyllam Siculam incidimus, et utinam in Scyllam, paucis nos capitibus privaturam. Nunc autem Charyllis turbine arreptos ad se trahit.

141. Jam vero opportunum erit lamentationes inchoare et de calamitatibus nostris genere. Talia autem nec seni proficua sunt nec Dei episcopo digna, sed supplicationibus et glorie Altissimi congrua, ex quo et per quem nostra omnia suppelunt. Quid vero impedit quin, hoc solo verbo prolatum quiescam, ne, ut dixerit aliquis merito, solem alicubi majores arumnas vidisse? Quodsi adversarium obivium habeo, nec extremam senectutem, nec episcopalem dignitatem verebor, sed resistam, et commisso praelio tela oratoria non longe a scopo jacularor.

142. Tali modo res gesta est, si tragedorum more sermo terminandus est potius quam rationi operique insistendum. Et vere nunc cessandum erat, nisi audivissemus Dei iram nondum a nobis recessisse, sed manum ejus adhuc esse extentam paratamque ad vulnus lethale infligendum, Deumque nobiscum non mansurum nisi corrigamur. Correctio autem erit si vitam perversam emendaverimus propter quam cuncta hæc mala in nos irruerunt. Valde enim errat qui nos insontes pati crediderit.

143. Ante omnia igitur peccata mea ob oculos pono, misericordiam divinam invocans, a justitia et caritate appellans, qui subsistere potis non sum, si Deus peccata mea punire voluerit. Conversione igitur promptissima opus est. Nam, ut video, plerorumque conversio sincera non est. Fortasse et nos temere ausimus exclamare: Quis est domi-

τὰ στακτὰ εὐδομα, τὰ ξηρὰ, τὰ κατὰ νόπον, τὰ πρὸς τρυφήν, τὰ πρὸς βαφήν, τὰλλα, οἷς διοικουμεῖται βίος καθάριος. Σὺλον γοῦν εὐδομον εὐραῖν, ἐκπαλινκαμὰ τι αὐτοῖς ἦν ἰδεῖν· ἡ εὐγενὴς ἀσταφὴς ἀνθρακος· ἰσοδυσμένου τμήμα ἐφάνταζεν ἱκεῖνοι· τὸ βόδιον στάγμα εἰς ὕδωρ ἀραιὸν ἐτάσσεται· καὶ τὰ ἄλλα ὡδὲ πη παρνούσυντο, ἵνα μὴ διασκευάζων εἰς πλεόν, θηριώδη ἀγροικίαν δοκίην ἀπανθρωπίζεσθαι. Καὶ ἦν θαυμάζειν, ὡς κρίνων μὲν σιδηρέων, καὶ ἡλαρίων, καὶ μαχαίριδιων, καὶ πορείων, καὶ βελονίων ἐμπικλῶν· εἶχον, ὥστε καὶ μεγάλων τινῶν· τὰ δὲ ἄλλως ἀδρὰ ποσὶν ἐδίδουν πατεῖσθαι. Ἔλοι δὲ τὸ θαῦμα ἡ κατ' αὐτοῦ· ἀπειρία, καὶ τὸ πρὸς βίον ἡμερον καὶ πολιτικὸν ἀνέδιστον.

ρμ'. Ἐνταῦθεν οὖν κατὰ τὴν Κερκυραίαν παρομῖαν ἦν ἐπιλέγειν αἰσχυρῶς καὶ τῇ καθ' ἡμᾶς πόλει τὴ ἀπεκτατὴν ἐλευθερίαν, ὡς ἐξὲν ὅν, καὶ ἐν ταύτῃ ἀποπατεῖν, ὅποι ἐθέλει, τὸν βουλόμενον. Οὐκ ἂν εἰ τις ἐπ' αὐτῆς ἀφωδὴ εἴποι καὶ ἱερμίαν μεγάλην εἶναι· τὴν Μεγαλόπολιν, καὶ ἱερμίαν, οὐ Σκουθῶν, οὐ μὴν οὐδὲ Ἀκτίων τῶν ἐλόντων, ἀλλ' ἡμῶν αὐτῶν· οἱ φυγόντες ἀμαρτιῶν βαρύντες χειρῶν ἱερμον ἐπὶ καυτὴν πόλιν ἀφ' ἧς ἐθέμεθα, καὶ τὴν Σικελικὴν Σκύλλαν ἐπηγαγόμεθα, εἴτε μὲν οὖν Σκύλλαν, ὀλίγαις ἡμέραις· κεφαλαῖς ζημιώουσταν. Ἀρτι δὲ Χόρυβδι· ἡ κεῖθεν κατέσπαιεν ἡμᾶς, ὀλίθριον ἀναβροιδήσασα.

ρμ'. Καὶ ἦν μὲν ἐνταῦθ' αἰ τὸπος θρήνων κατ' ἀρξαι, καὶ ἀπομώζεσθαι τὰ ἐφ' ἡμᾶς κακὰ. Οὗτοι δὲ γίνονται τὰ τοιαῦτα προσευπορεῖται, καὶ οὐδὲ θεοῦ ἐπισκοπὸς τοιούτοις λόγοις πρέπων ἵστί, ἀλλ' ἡ μόναις εὐχαρισταῖς, καὶ δόξῃ τῇ εἰς τὸν Ὑψίστον, ἐξ οὗ καὶ δ' οὐ τὰ ἡμέτερα. Τί δὲ δὴ καλῶναι, ἐν γοῦν τοῦτο μόνον εἰπόντα με παπαύσεσθαι, ὡς, εἰ τις ἐρεῖ μὴ ἂν ἰδεῖσθαι πᾶν τὸν ἥλιον ἄλλοθι μείζω πύθη, οὐκ ἂν ἐξω λόγου ἀπεχυρίσαιο; Καὶ εἴπερ εὐρήσω τὸν ἀντιπεσούμενον, ἀλλ' ἐνταῦθα οὐκ αἰδέσομαι εἰς λαλίαν οὐτε τὸ βαθὺ γῆρας, οὐτε τὴν ἐπισκοπήν, ἀλλ' ἐνοστήσομαι, καὶ ἐπαγωνισάμενος, οὐκ ἂν πόρρω σκοποῦ τὸ τῆς ῥητορείας βέλος ῥίψαιμι.

ρμβ'. «Τοιόντ' ἀπέθῃ τότε πρᾶγμα, » εἰ τι χρὴ τραγικῶς συναλέσαι τὸν λόγον, ἵνα τὸ πάθος τραγικῶς δεῖν· καὶ οὕτε λόγῳ καθ' ὅλον οἶόν τι παρὰσθῇ, οὕτε κατὰ ἔργον φέρεσθαι. Εἴη δὲ μέγας τοῦδε λωφῆσαι τὸ πᾶν, μὴ καὶ ἀκούσωμεν καὶ αὐτοῦ, ὡς οὐκ ἐστὶ δὲ τοῦ θεοῦ καθ' ἡμῶν θυμὸς ἀπεστράφη, ἀλλ' ἐστὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὀψήλη, καὶ οἷα τι κατενεχθεῖς πατάξει εἰς θάνατον· οὐκ ἀκούσμεθα δὲ μένειν θεοῦ καθ' ἡμῶν, εἴπερ διαβρωσάμεθα. Διόρθωσις δὲ ἡμῶν ἵσταται, εἰ μεταβαλώμεθα τοῦ περιπενήρου βίου, δ' ὅν ἡμῖν ταῦτα. Μηδὲνα γάρ τοῦς πλανάτω φαντατοῦ, ὡς οὐκ ἐνδίκως παπονηλατήμεθα.

ρμγ'. Πρῶτος οὖν ἐγὼ πρὸ ὀφθαλμῶν ἱσταμένους τοὺς τῶν ἐμῶν κακῶν ἀλλήλους· ἀναθεωρῶ, καὶ ποτινῶμαι θεοκλυτῶν περὶ ἡλέους θεοῦ, καὶ πως ἐκ τοῦ δικαίου ἔρσειν πρὸς τὸ φιλόανθρωπον τίθεσθαι, μὴ ἔχον ὀφίστασθαι, εἴπερ ἀνομίας παρατηρεῖ Κύριος. Μεταβλητέον οὖν, ὅσον τάχος. Οὐκ ἐστὶ γὰρ οἱ πλείους, ὡς βλέπω, μεταβολὴν τὴν χρηστοτέραν ἡλλάγμεθα.

Μενοῦνγε φιλοτιμούμεθα καὶ αὐτοὶ λέγειν ἰδοὺ καὶ ἅλιν ἡμεῖς· τίς ἡμῶν κύριός ἐστιν, ὡς μηδενὸς ἡμῖν φαῦλον ἐπισηψισαμένου μηδέν; Ὡς τῆς ἐν ἡμῖν ἐυσαισθησίας! μὴ μοι δὲ γένοιτο, καὶ ἀναισθησίας εἶπέν, ἐν τῷ μὴ τὰ αἴτια καὶ κατασκευάσθαι, καὶ ἐκποδὼν ποιήσασθαι, ἀπ' ὧν ἡμῖν κατεδρέχθη κεραυνία κακὰ· δι' ὧν ἔκτεφρωθέντες, πληγὰς ἐντερίσθημεν, ἃσπερ οὐκ ἀνεοῦδεις μακροδὲς ἐνιαυτοὺς ἀπαληθυσάμεθα.

ρμδ'. Εἰσὶ δὲ ταῦτα (οὐ γὰρ ὀκνήσω, καὶ πάλιν τὸ τοῦ λόγου χειρισάμενος ἄροτρον, ἀναπολῆσαι τὴν κατ' ἐμὲ πνευματικὴν ταύτην γῆν, καὶ τὸν θεῖον σπέρρον, ὡς· ὠθεῖται, καταβαλεῖν)· οἱ φθόνοι, τὸ προσδύτατον κακόν, τὸ τοῦ καλλίστου ζώου μέγα αἴσχος, τὸ δεινὸν τοῦ καταπεσόντος ἐσωφόρου θείου, δ' συνερψήσατο τῆς ἐν ἡμῖν κακοποιού κεραυνώσεως· οἱ συγγέροντες τῷ φθόνῳ τύφοι, εἰς οὓς ὁ, ὡς εἶπέν, τυφογέρων δαίμων ἀναδιδάσας ἡμᾶς, καὶ προσκυνηθεῖς, ὡς ἐπὶ βασιλείαις τισὶν, εἰτα κατέρριψε κάτω βαλὼν τοὺς πολλοὺς καὶ εἰς τάρταρον· αἱ διαβολαί, αἱ τὰς θανασίμους καθ' ἡμῶν ἀπειθῦναν βολαί· τὸ βαθύ ψεύδος, οὐ ἐνεκὲν ὁ τῆς ἀληθείας θεὸς ἀπήρε τοὺς ὀφθαλμοὺς· ἐξ ἡμῶν· τὸ φιλοχρήματον, οὐ κατ' αἰτίαν εὐ δεδικαιωμένοι, πάντων χρημάτων ἀπὸ γυνώθημεν, διχα γε τῶν καὶ εἰσέτι τῷ φωλεῷ τοῦτ' ἐπωαζόντων, κάκειθεν καταδρασυνομένων, τῶν μὴ φωλεοὺς ἔχόντων, ἐνθα κλινούσι τὰς κεφαλὰς (οἱ βλέπόμενοι, μὴ ποθεν ὄντι, ὅποιοις χρή δεδιέναι, ὑπερπύσας ἀχρειώσῃ αὐτοῖς τὰ τῆς φωλείας, ὡς μὴ τελεσφορηθῆναι εἰς νεότευσιν)· αἱ ἐπὶ δίκῃ συκοφανταί, αἱ ὑπερμισήσας ὁ δίκαιος, ἐδικαίωσεν ἡμᾶς, οἷς οὐκ ἂν συκοφαντίαν προηγῆσαμένην ἐπικαλέσαιμεν· οἱ ἐπὶ δανείσμασι μετρίως ἀσύμμετροι καὶ βαρεῖς τόκοι, οἷς ὁ ἀπάλαμνος κατεπονοῦντο καὶ ἀπέριττοι καὶ ἀπεριουσίαστοι, οὓς ἐλεήσας ὁ τὰ ἐλαφρὰ φορτίζων θεὸς, καὶ τοὺς κοπιῶντας καὶ πεφορτισμένους προκαλοῦμενος εἰς ἀνάπαυσιν, μάχαιραν κατηλόνησεν ἐξωθέν τε καὶ ἔσωθεν, ἀτεννοῦσαν τοὺς τοῦ τοιοῦτου τόκου πατέρας· οἱ μὴδὲ τὴν ἀρχὴν σπαρῆναι πρὸς πατέρων ὤφειλον· εἰ δὲ καὶ ἐκ τῶν ταμίειων φόδος τοὺς τοιοῦτους ἔσχε, καὶ οἶδμεν καὶ οἶδασι.

ρμε'. Προσλογιστέον τοῖς φαύλοις ἐν ἡμῖν αἰτίαι· καὶ τὸ τῆς φιλίας εὐπεριφρόνητον, οὐκ ἂν μακρόδιον, ἀλλ' ἐφήμερον· ὅθεν κακινῆμενοι τὸ ἄγριον βάρβαρον διέθεντο εἰς ἡμᾶς τὰ διὰ βίου θρηνηθησόμενα. Συντακτέον τοῖς καὶ τὸ ἀχάριστον, καὶ ἀπάσης χάριτος εὐεπιληστον, καὶ οἷον θνήσκειν ταχὺ, ὡς ἅμα ἡλεῆσθαι τινα, καὶ τεθνάναι τὴν χάριν, κατὰ τὴν παροιμίαν. Διὸ ἤρπασεν ὁ θεὸς ἀπ' ἡμῶν τὰς χάριτας, αἷς ἐκ μακροῦ τὸ καθ' ἡμᾶς λάχος ὥρπίστο. Προσγραπτέον καὶ τὸ ἀνηλεές· ἐπὶ τοὺς βραχύ τι προσκρούοντα, ἐξ οὗ τὸ κατέρριψαν ἡμᾶς ἀπὸ ἀνηλεές τὸ δικαίωτατον· εἴπερ οὐ μικρὰ τινα ἡμεῖς, ἀλλὰ μυρία προσκεκρουκότες, οὐ τοσαῦτα τίνομεν. Προσενθυμητέον οὐχ ἡμισυ καὶ τὴν τῶν θεῶν περιφρόνησιν, τὸ χεῖριστον, καὶ τὸν ἐπ' αὐτοῖς γίλων, ἐξ ὧν περιπεφρονήμεθα, οὐ πρὸς κατάγειλον, ἀλλὰ πρὸς δλεθρον. Ἡ γὰρ οὐκ οἶδαμεν τοὺς ἐν ἡμῖν ὀργυλῶφοντας τὰ τῶν ἁγίων, καὶ ὑποσπαμένους αὐτὰ εἰς κληρονομίαν, καὶ καυχώμενους, ὡς, ἐφ' αἷς θεὸς πρᾶκτικοῦς.

nus noster? idque quoniam nemo verbum in nos retorquet. O hebetudinem nostram! Absit autem ut hebetudinem accusem, nisi peccata inquiram et rejiciam, propter quæ fulmina dira in nos ceciderunt, quibus concremati sumus, a quibus plagas accepimus, quas multi anni non sanabunt.

144. Sunt autem nunc hæc (non enim me piget ut iterum ad aratrum verbi vittam manum, hanc meam renovem spiritualem terram, semenque divinum more solito spargam): invidia, malum antiquissimum, animalis venustissimi magna turpitudine, Luciferi cœlestis præcipitati dirum sulphur quod fulmen funestum in nobis accendit; comites invidiæ alti spiritus, in quos daemon fastuosus nos protrahit; dein adoratus a nobis more regio plurimos in infernum præcipites egit; calumnia, qui mortales nobis plagas inflixerunt; mendacium fallax, propter quod Deus oculos a nobis averit; avaritia, per quam non iustificari, sed merito omnibus bonis exuti sumus, exceptis iis qui in latibulis resident, et inde temere agunt in eos qui caveas non habent, ubi caput reclinent (videant bi ne serpens, formidandus erumpens caveas eorum evertat ita ut nidificari ibidem non possint); falsæ accusationes, quas execratus magnus Iudex nos judicavit; usuræ immodicæ pecuniarum mutuosumpiarum, quibus homines simplices et rerum angustiis vexati opprimebantur, quorum Deus sospitator misertus, laborantes et oneratos ad quietem invitat, gladium utrinque exacuens ut talis prolis patrem orbet; qui a principio a patre gigni non debebant; quod autem de re penuria metuant, inter omnes constat.

145. Inter peccata nostra recensendus venit etiam amicitia contemptus et vilis brevitatis, quibus inhumanitas jugiter deploranda nobis insita est. Adde huc animi ingratiitudinem et omnis gratiæ absentiam, ita ut citius moriatur aliquis quam ut proximi sui eum misereat, quia, ut est in proverbio, gratia emortua est. Igaur Deus gratiarum echorum nobis eripuit quæ sorti nostræ associate fuerant. Annuerabis porro cordis duritiem in eos qui leviter nos offenderunt, ubi immisericordia pro iustitia habetur; non enim tantum plecitur qui non parum, sed graviter læsimus. Addendus præcipue rerum divinarum contemptus et risus, pessima res omnium; nos enim et ipsi contemptum patiemur, sed non risu, at exitio terminandum. Non enim novimus eos qui res sacras definiunt easque ad suam hereditatem trahentes, et gloriantur jejunii privilegio a Deo dato.

ὁπνοῦν προσποιεῖται, αὐτοὺς νηφαλοῦς ὄντας καὶ

146. Distuli Lucusque singillatim de patrono nostro myroblyta disserere, et de audaci temeritate, idque in negotiis quæ latere debebant, quorum testes non inscripti, portæ apertæ, securibus alte infossæ, maximam audaciam indicantes; adde concurrentium et recurrentium catervam, qualem æstas proxime elapsa vidit nullo cum fructu.

147. Hinc non facile probabis virum justum inutilem morosis, adeo ut terra abscondi velit, gravissimum reis imputandum est; adde falsas incriminationes clamorum bellicorum originem; ex depositis comoda pecuniaria, unde locupletati sumus, licet omnes pecuniosi rideant; litterarum, quarum loco crux sacra ponebatur absentiam, ubi sanctæ Trinitatis mentio sit, unius et magni Dei titulo in unoquoque fœdus serientium et juranimum indito; falsi enim juramenti reatus Deum manifeste contra nos armavit.

νῦν πρὸς ἑκάστου τῶν οὕτω συναλλαττόντων, ὥστε μωσιν ἡμῖν φανερῶς τὸν Θεόν.

148. Tempus me deficeret si omnia crimina enumerare vellem. Id unum sufficiat dixisse, Deum justum esse et justificationes amare. Ideo nihil commune ei cum iis qui tales non sunt, imo jugiter et diversimode persequetur eos qui cum injustis connumerantur.

149. Mihi videor, concives et in omnibus consortes laborum, vos quoque, o advenæ, accurate methodiceque ea descripsisse quæ ad nos pertineant, imaginemque ad docendum aptam eorum quæ sumus passi in nobis constituuisse. Nunc ergo transeundum est ad illum qui pictura sua clarius representaturus est, idque libenter facturus; quem admodum qui accuratam picturam odit, non minus, inquit, veritatem odit. Itaque puto, quod cavendum est, ne contemptu nostrarum picturarum sic deinceps deleantur imagines eorum quæ passi sumus, ac necesse sit ut in locum alterius temporalis principis pictorum, picturam alteram eorumdem quæ passi sumus in nobis substituamus. Scitis enim perfecte, quod non unam plagam Deus in perversos inemendabiles immittere solet, et quod multa tela includit tremenda pharetra ejus, quæ semper ab eo asservantur deindeque mittuntur, in isto certamine cooperantibus Myroblytæ precibus. Sed non nobis, Domine, non nobis, sed nonini tuo da gloriam. Redime vero nos qui oppressi sumus, sicque tibi gloria est, juxta illud: « Et in die tribulationis tuæ invocabis me, et eruam te, et glorificabis me » qui vere superexaltatus sum in omnia sæcula.

ρμς'. 'Αναβάλλομαι περιηγήσασθαι νῦν κατ' ἐξαιρετον καὶ τὰ κατὰ τοῦ πολιοῦχου ἡμῶν μυροβλύτου, καὶ τὰς θρασείας ἀναίδεας ἐκείνας, καὶ ταῦτα ἐπὶ πράγμασιν, ἃ προὐκαλεῖτο καὶ ἐγκαλύπτεισθαι, ὡς μάρτυρες ἀπαράγραπτοι καὶ πόλιν περίοπτοι, καταφθεῖσαι ἀξίνας· εἰς βαθὺ ποτε, καὶ προσιτιλοῦσαι θράσος· ὧσπεστον· ἔτι δὲ καὶ τὰς περιέργους συνδρομὰς καὶ καταδρομὰς, ἃς τὸ ἐναγχοῦς εἶδε θέρος, εἰς οὐδὲν δέον.

ρμς'. 'Αλλ' ὥστε οὐ τοῦτο δὴ τὸ ἐλαφρὸν δη[λῶ]σαι δίκαιον ἄνδρα, οἷα δύσχωρηστον τοῖς δυσσεβέστοις, ἀλλὰ καὶ κρύβει εἰς γῆν· τὸ βαρύτατον προσεπικεκτίον τοῖς αἰτιατέοις· καὶ τοὺς κατ' ἀλλήλων φθονισμοὺς. ἔφ' οἷς οὐκ ἔχρηγ, οἱ βοῆς μάχης ἀφύκτου ἡμῖν ἐπέβρηξαν· τὰς ἐπὶ παραθήκαις ἀποστερήσεις, ὡς ἔνεκεν ἐπεπλευτίσθημεν, εἰ καὶ γελῶσι κἀναυθα πάντες οἱ ἐπὶ ἄνδρες τοῦ πλοῦτου· τὰς τῶν γραμματικῶν ἀποπροσπονήσεις, ὡς σταυροῦ τιμίου τύπος προλάμπων, εἰτα καὶ μνήμην τῆς ἀγίας Τριάδος τοῦ ἐνδὲς καὶ μεγάλου Θεοῦ ἐπεσεύγει προγεγραμμένη καὶ ὁμωνοῦν· ὅπερ κατ' ἐπιτοκίας ἐγκλημα ἐξεπολί-

ρμτ'. Τί μοι ἀναμετρεῖν τὰ πλεῖστα αἴτια, ἐνθα μὴ πᾶν καιρὸς; Ἀρκέσει μόνον εἰπεῖν, ὡς δίκαιος ὁ Θεός, καὶ δικαιοσύνας ἀγαπᾷ. Αὐτὸ οὐτε μερὶς αὐτῷ πρὸς τοὺς μὴ τοιούτους, καὶ οὐδ' ἂν ἀνήσοι ποτὲ συχναῖς μεθόδοις μεταρχόμενος τοῖς ὅσοι τοῖς ἀδικούοις συνεξετάζονται.

ρμθ'. Δοκῶ μοι, ὦ πολῖται καὶ δι' ὧν συνανθεύονται, καὶ ὑμεῖς δὲ, ὦ νεήλυδες, ἡκριθωσάμην διαγράφας τὰ καθ' ἡμᾶς τεχνικῶς, καὶ εἰκόνα ταύτην ἐν ἡμῖν ἀνεστήλωσα διδασκαλικήν, ὡς ἐπάθομεν. Καὶ ἔστιν ἀπὸ τῆς ἀρτί ὄψεως διαθαίνειν εἰς τὸν τῇ ζωγραφίᾳ ταύτῃ ἐπεντρανίζοντα, καὶ μὴν καὶ ἀγαπῶντα· ὡς ὅ γε τὴν ἀκριβῆ διαζωγραφῆσιν μεμνηστικῶς, οὐδὲν ἤττον, φασί, καὶ τὴν ἀλήθειαν συνεμίστησιν. Οἶμαι δὲ καὶ ὡς εὐλαβητέον, μὴ τῇ περιφρονήσει τῶν ἐνταυθοῖ διαζωγραφημένων, καὶ τῇ ἐνταῦθεν ἀπαλειφῇ τοῦ τυπώματος, ὡς πεπνῶσθαι, ἀνάγκη ἐστὶ καὶ ἐτέρῳ μεταχρονίῳ ἀρχιζωγράφῳ τῶν τοιούτων πινακογράφημα ἕτερον ἐφ' ὁμοίους παθήμασιν ἐν ὁμῇ στήσασθαι. Εὐ γὰρ ἴστε πάντως, ὡς οὐ μίαν πληγὴν Θεός· ἐντήκειν εἶδε τοῖς ἀνεκστρόφως κακοτρόποις, οὐδὲ εἰσάπαξ, ἀλλὰ πολλὰ βίλην παρ' αὐτῷ ἡ μυνικὴ φαρέτρα κρύπτει, ἐξ ὧν αἰ κατασκοπεύονται αὐτῷ καὶ βάλλονται, συνεκπολεμούσης αὐτῷ καὶ τῆς ἀρᾶς; [τοῦ μυροβλύτου], 'Αλλὰ μὴ ἡμῖν, Κύριε, μὴ ἡμῖν, ἀλλ' ἡ τῷ ὀνόματί σου ὅς δοξάν. Ἐξελού [δὲ] ὀλιγομένων ἡμᾶς, καὶ οὕτω δοξαζόμενος κατὰ τό· « Καὶ ἐν ἡμέρᾳ ὀλιφείας σου ἐπικαλέσεις με, [καὶ ἐξελεύσῃ σε,] καὶ δοξάσεις με, » τὸν ὅντως ὑπερδοξασμένον εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας.

EJUSDEM

LAUDATIO S. PHILOTHEI OPSICIANI.

Τοῦ αὐτοῦ λόγος ἐπαυστικὸς βίου τοῦ κατὰ τὸν ἄγιον Φιλόθεον τὸν Ὀψικιανόν, ἐκ προσώπου Φιλοθέου μοναχοῦ, ἀνδρὸς ἀξίου λόγου, τοῦ καὶ προκαλεσαμένου εἰς ταύτην τὴν γραφήν.

α'. Αἱ πρὸς υψοῦσιν μέλισσαι, ὅτε λύουσαι τὰ περὶ φοιτῶσιν εἰς λειμῶνας, ὅτε πᾶσαι τοῖς ἀνθρώποις ἐκείνοις ἐνασχολοῦνται, οὐδὲ μὴν εἶδος ἐν τι ἀπολεξάμεναι, τὴν σκευωρίαν ἐκείθεν τοῦ μέλιτος ἐρανίζονται, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐμμελεῖται· καὶ αἱ μὲν ἐνταῦθεν, αἱ δ' ἐκείθεν τὸ χρήσιμον ἐπιλέγονται, φιληδοῦσαι μὲν τῇ πάντοθεν ἀνθολογίᾳ, συνάγουσαι δὲ ἄλλη ἄλλο, καὶ οὕτω ποικίλως πονοῦμεναι. Τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ αἱ πρὸς νήσιν μέλισσαι, αἱ τὸν ἀληθῶς ἑλλογον ἐργάτην τοῦ Θεοῦ μὴ ψευδόμεναι, συμδλοποιοῦνται τὴν κατὰ πνεῦμα γλυκύτητα ἑαυτοῖς πανταχόθεν, τοὺς ἱεροὺς λειμῶνας περιπετόμεναι, καὶ τὸ καλὸν ἀπανθίζουσιν, οὐχ ὅπη τυχῇ, λόγῳ ζωικῆς φαντασίας βεβημένοι, ἀλλὰ κατὰ σκέψιν σταθερὰν καὶ διάρθρωσιν δέουσιν ἀκριβοῦντες τὸ ἀνθολόγημα. Καὶ οὕτω κατεργάζονται μελίττειον κηρίον, ὃ φιλεῖ μὲν καὶ θεὸς αὐτὸς, ἀποστολικῶς αὐτῷ παρατιθέμενον, φιλοῦσι δὲ καὶ ἄνθρωποι θεοφιλεῖς, εἰς ὕγιαν προσφερέμενοι, βασιλεῖς τε καὶ ἄλλως ἀρχόντες, καὶ μὴ καὶ πέννυται· οὗτοι μὲν, ὅσοι ἀπεριουσίᾳ τῶν ἔχουσιν τοῦ θεῶς γλυκάζονται διὰ τὸ κατὰ νοῦν ἀπείριτον, ἀρκούμενοι ἀκροθιγῶς αὐτοὶ μέλιτος· τοιοῦτοι γασέσθαι, ὃ πρόχειρον μὲν καὶ εὖνον, ἄλλως δὲ πολυτίμητον· ἀρχόντες δὲ γε καὶ βασιλεῖς, οἷς καὶ ἄλλα μὲν πρόσεστι γλυκάσματα διὰ πολυμάθειαν καὶ περιουσίαν γνώσεως, ὅποیان ἡ συχὴ μάθησις αὐτοῖς θεσαυρίζει ἐς θαυμάσιον. Ποθεῖται δὲ ὁμῶς υπερμάλιστα τὸ εὐαγγέλιον μέλι, τὸ καὶ ἀξίεραστον, καὶ βασιλείας ἀξίον τῆς ὄντως, ἐπεὶ καὶ ἡ κατ' αὐτὸ ὕγιαι καὶ εὐπάθεια εἰς βασιλείαν οὐράνιον βόννυσσι.

β'. Πρὸς ὁμοίότητα γούν μελίτσης ἐκείνης καὶ ἐγὼ, τῆς τοῦτο καὶ ἐκεῖνο συναγωγῆς ἀνθος, καὶ ἀπασχολούσης ἑαυτὴν εἰς ἄλλοτε ἄλλο, καὶ οὕτω συμδλοποιομένης ἑαυτῇ τε καὶ ἑτέροις μέλι, οὐ κεφαλαιωδίστατον ἴδιον τὸ καὶ ὀγιάζειν καὶ φῶς παρίσχεσθαι ἄνθρωπον, καὶ τρέφειν πρὸς τε ἡδονὴν καὶ ἀδελφῶς, ἐκρίνα ἐκ τοῦ κατὰ πνεῦμα λειμῶνος καὶ τῶν ἐκείνων ὀνείων, οἷς, καθὰ φίλον Θεῷ, ἐναρξίζομεν οἱ ἀγαθοὶ Χριστιανοί, φυτὸν ἐπιλέξασθαι βρύον καλοῖς, εἰ τί που καὶ δυναίμην· καὶ μέλι σκευάσαι, παραθήσειν τοῖς φιλοκάλοις πρὸς ἡδυσμα τὸ κατὰ ἰσχύν· ἀξιώσας ἑμαυτὸν θέσθαι εἰς τοιαύτην μελίτταν διὰ μόνην πρόθεσιν ἐνδοον φιλεργόν, οὐ μὴ πρὸς αὐχμη καὶ φιλενδείξιαν, ἥς οὐκ ἔχω ἐπιχειρεῖν.

γ'. Ἐστὶ δὲ μοι τὸ φυτὸν, ἐξ οὗ συμδλοποίαν θέλαν

Ejusdem sermo memorialis vite sancti Philothei Opsiciani, dictus in persona Philothei monachi, viri spectati, qui et hunc tractatum componendi ansam præbuit.

1. Sensibiles apes, cum, explicatis alis, in prata feruntur, non omnes omnibus occupantur floribus, neque, selecto quodam flore egregio, in hoc solo delectantur, et certatim mel hauriunt, sed et cunctis indulgent floribus, et hæc quidem hinc, illa autem illinc, quod utile est eligunt, universorum, quæ passim sunt, florum captæ voluptate, sed aliud aliæ colligentes, atque ita varie laborantes. Eadem etiam ratione, intellectuales apes, quæ vere spiritualem operarium Dei non frustrantur, spiritualis mel dulcedinis sibi undique colligunt, sacra prata circumvolantes, et quod pulchrum est decerpunt, non fortuito, vivacitate imaginationis huc vel illuc actæ, sed juxta firmam circumspectionem et explanationem commodam florilegium exquirentes. Et ita efficiunt melleum favum, quem Deus ipse amat, apostolice ei appositum, quem amant etiam homines pii, ad sanitatem recuperandam occurrentes, regesque et principes, imo et pauperes; hi quidem, quicumque ob intelligentiæ mediocritatem divinam dulcedinem parce hauriendam habent, contenti si leviter tantum mel gustent illud, quod in promptu est et vilis pretii, licet in se pretiosum: principes autem et reges, quibus et aliæ sunt dulcedines ob multarum rerum doctrinam et abundantiam sapientiæ, qualem scientia locuples eis copiose thesaurizat. Expetit tamen valde nimium mel evangelicum et amabile et veri regni dignum, quoniam ea, quam præbet, sanitas et voluptas ad regnum cælestis obtinendum corroborat.

2. Ipse igitur, ad similitudinem apīs illius, hunc et illum florem colligens, et sese hic et illic exercens, et ita sibi et aliis mel condentis, cujus præcipue proprium est sanare, lætumque lumen præbere, nutrireque cum voluptate et innoxie, statim ex spirituali prato et innumeris qui ibi sunt floribus, inter quos, ut Deo placeat, ver transigimus boni Christiani, plantam aliquam eligere abunde germinantem bona, si invenire possem, conditumque mel ex illa pulchritudinis amantibus apponere, ad eam, quæ robor generat, suavitatem: æquum censens, si ego ipse talis apīs partes sumerem ob unicum propositum laborandi ad Dei gloriam, nequaquam vero ad propriam gloriationem quam assequi non valeo.

3. Est autem mihi planta de qua divinum mel

colligam, magnus Philotheus, cuius nomen ego gero et hoc quidem solummodo glorians (facilis enim quis illi sit comparandus?) ad hanc deveni orationem: Philotheus, cognomen factis confirans; Philotheus, qui seipsum inscripsit infidelem servum Dei et bonum ministrum, cui contigit Dei amico vocari ad consortium apostolicum, qui audiit et ipse illinc istud: Non jam servum te voco, sed amicum, utpote qui scias quodcumque ego facio, et alios ad mei promoveas imitationem, et mea magistri instar obveles mysteria; quippe nulla reprehensione digna res est, mentem meliori submittere qui interpretetur et adaperiat Scripturas: Philotheus, admiratio et cura mea, imo omnium. Nemo enim, nemo prorsus, auditis factis ejus, sanctum illum non admirari poterit, si tamen ex terrenis fas est depingere virum virtutibus caelestem.

4. Tulit Asiatica regio, uti posteris eam vocare placuit, optimum Opsicianum, terra immensa, dives et beata, olim quidem fama percelebris, serena nunc etiam pristinae illius excellen-¹tie signa multa et generosa, praesertim belli peritiam incolarum. Itaque, ut leviter ostendam, majestatem quamdam sanctus desumit e popularium virtute, qua Leonibus similes videntur, quando canes, Agaris filii, Dei greges aggredi conantur. Vicum autem, qui illum protulit, quoddam a reliquis diversum ostendere, quippe qui Formica (Μύρμηξ) vocetur, et isto nomine ad myrmecoleontes indigenas alludi fortasse quis dixerit. Mihi autem vicus Myrmex, sancti patria, symbolum exhibet omnino venerandum. Videer enim hic inelamantem audire mihi quoque sapientem Salomonem: «Vade ad talem formicam, o piger²»; et Philotheo illic inquisito et formicarum antro ubi invenitur aurum, scrutare divitias Deo gratias, et esio beatus mercator, congrega quoque illinc quaevis bona divide egentibus, non, formicarum instar, colligens quae in via sunt, sed celeriter currens ad optabilem circuitum ubi inveniuntur qui maximo expetenda studio nundinantur, ut et ipse divitias, quas bonus paterfamilias Deus a nobis thesaurizari optat, lucrifacias, et convenientia iis qui eunt vendas.

5. Ea igitur fuit Philothei, Deo carissimi, terra patria, suo ipsius nomine memoriam revocans zeli et studii illius in spiritualia opera; patrem autem ejus nemo dicit suam dedecuisse progeniem. Licet enim etiam ex non bonis nonnunquam boni gignantur, hic tamen non perlatusset accuratam historiae diligentiam pater omnino dissimilis optimo filio, sed in exemplum factum esset ille, et in contumeliam insignitus esset qualis qualem genuisset, spina scilicet rosam, hyoscyamua anemonem, bestia fera

α ἀποδρέφουμαι, ὁ μέγας Φιλόθεος, οὗ τὴν κλησιν βασιτάζων ἐγὼ. καὶ τοῦτό γε καὶ μόνον στανυνόμενος; (ἐργοῖς γὰρ τίς ἂν εἴη τοῦτῃ ἐνάμιλλος;) εἰς τὸν λόγον τοῦτον ἑμαυτὸν καθήκα· Φιλόθεος, ὁ τὴν ἐπιωνύμιαν τῇ ὄντι ἐπαληθεύων· Φιλόθεος, ὁ ἐγγράφας; μὲν ἑαυτὸν εἰς πιστὸν δούλον Θεοῦ καὶ ἀγαθὸν θεράποντα, κληρονομήσας δὲ, φθὸς Θεῷ κληθῆναι πρὸς ἱστοκληρίαν ἀποστολικήν, καὶ ἀκούσας; καὶ αὐτὸς ἐκείθεν τὸ· Οὐκ εἶμι δούλόν σε καλῶ, ἀλλὰ φίλον, ὡς; καὶ εἰδὼτα πᾶν, ὅπερ ἐγὼ ποιῶ, καὶ αἰλους εἰς ἐμὴν καταρτίζοντα μέμνησιν, καὶ τὰ ἐμὰ διδασκαλικῶς ἐγκαλύπτοντα μυστήρια· ὅτι μηδὲ ἔστι φθόνος, τῷ κρείττονι τὸν αὐτοῦ νοῦν προάγειν ἐκφαντορικῶς ἐν τῷ διαναίγειν Γραφάς. Φιλόθεος τὸ ἐμὸν θαῦμα καὶ μέλημα, μέλλον μὲν οὖν τὸ κοινόν. Οὐ γὰρ ἂν τις οὐκ ἂν, πάντως οὐδείς, μαθὼν τὰ ἐκείνου, ἀπόσχοιτο ἂν τοῦ θαυμάζειν τὸν ἅγιον τοῦτον, εἰ τι χρὴ καὶ ἐκ τῶν περὶ γῆν χαρακτηρίσαι τῶν ταῖς ἀρεταῖς οὐράνιων.

δ. Ἦνεγκε μὲν Ἀσιανὴ χώρα, ἣν ἤρεος τοῖς ὅτερον ὀνομάζουσι, καλὸν Ὀψικίον, γῆ πολυτελής; εἰς μιλιασμούς καὶ πολυτελὴς καὶ εὐδαίμων, πάλαι μὲν καὶ λίαν περίπυστος, φέρουσα δὲ καὶ εἰσέτι νῦν τοῦ πρωτοθέτου ἐκείνου καλοῦ χαρακτήρος πολλούς, καὶ οὐδὲ ἀγενεῖς, καὶ μάλιστα τὸ τῶν ἐγγωρίων ἐμπειροπόλεμον. Καὶ οὕτω μὲν, ὡς ἐν στενῇ δηλώσει, σημνότητι ὁ ἅγιος ἐπισύρεται τινα καὶ διὰ τὴν κατ' ἔθνος ἀρετὴν, οἷ' ἢν οἱ ἐκεῖ ἀπολειοντιοῦσθαι ἐδείκνυν ἂν, ὅτε οἱ τῆς Ἁγῆς κύνες ἐπιτρέχειν τοὺς τοῦ Θεοῦ ποιμνίους; προτίθενται. Ἐὰν δὲ ἡ προαναγκάσει τοῦτον κόμη ἐτεροῦν τι φαντάζῃ, Μύρμηξ ἐπικαλουμένη, καὶ διὰ τὸ τοιοῦτον ὄνομα ὑποβάλλῃ κατὰ τῶν πατριωτῶν μυρμηκώλετος νόημα, ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐρεῖ τις ἕτερος κατὰ τὸ παρατυχόν· ἐμοὶ δὲ ὁ Μύρμηξ κόμη τὸ τοῦ ἁγίου πατρὸς ἐξαρτος εἰς σύμβολον τίθεται πᾶν σημνόν. Ἀρκῶ γὰρ ἐνταῦθα ὑπομνηστικῶς ἀκούειν καὶ τοῦ πανσόφου Σολομῶντος· «Ἴδι πρὸς τὸν τοιοῦτον μύρμηκα, ὡς ὄκηνη, καὶ τὸν ἐκείσε Φιλόθεον ἱστορήσας; καὶ τὴν ἐν ἐκείνῳ χρυστεῖν μυρμηκίαν, μετὰλλευε πλοῦτον Θεῷ φίλον, καὶ γίνου μακαριστὸς ἐμπορος· καὶ συλλέξας ἐκείθεν πλοῦτοποιὸν τι καλὸν, διαδίδου τοῖς χρήουσιν, οὐ μυρμηκίζων τὰ εἰς ἑθόν, ἀλλὰ ταχύς τρέχων εἰς τὸ εὐκατεῖον κατάντημα τοῖς ἐμπορευομένοις τὰ σπουδαίωτα· ὅπως; καὶ αὐτὸς πλοῦτον καρδέσσης, ὃν ὁ θνατὸς οἰκοδεσπότης Θεὸς θησαυρίζεσθαι φιλεῖ, καὶ τοῖς ἀγοράζουσι πωλίζει; τὰ πρόσφορα.

ε'. Καὶ τοιαύτη μὲν τῷ Θεοφιλότῳ Φιλοθέῳ καὶ ἡ πατριωτικὴ γῆ, μνημὸν αὐτῷ γινόμενη τοῦ φιλοπόωνος ἐργάζεσθαι τὰ πνευματικὰ· γεννητῶρ δὲ, οὐκ ἂν εἴποι τις, ὡς οὐκ ἦν αὐτῷ κατὰ λόγον τοιοῦτου γεννήματος. Εἰ γὰρ ποτε καὶ ἐξ οὐκ ἀγαθῶν ἀγαθοὶ φύονται, ἀλλ' ἐνταῦθα οὐκ ἂν διέλαθε τὴν τῆς ἱστορίας ἀκριβείαν πατὴρ ἀνόμοιος προαπεικάζων οὕτω καλῶ· ἀλλὰ ἔπειθεν ἂν εἰς παράδειγμα καὶ ἐκεῖνος, καὶ παρρησιάζοιτο, ὅπως αὐτὸς ὢν, ὅποιον ἀπέτεκεν, ἀκαυχᾷ δηλαδὴ ῥόδον, ὀσπύκμας

¹ Prov. vi, 6.

ἐνεμῶνην, ὅθρ ἄγριος ἄνθρωπον λαβὼν, νύξ ἡμέραν, A hominem mitem, nox diem, et si qua res alia prava rei honestæ opponi potest.

ζ'. Νῦν δὲ ἡ τῆς παλαιᾶς ἱστορίας ἐπιδρομᾶθεν ἐπέλευσις ἀποσιμῆσασα τὸν πατέρα, νοεῖν ἡμῖν ἀφῆκεν ἐκ τῆς γεννησαμένης μητρὸς καὶ τὸν ἄνδρα. Καλὴ γάρ ἐν γυναιξὶν ἔκεινη, καὶ ὅποιαν διατυποῖ Σολομῶν, ἐν οἷς τὴν ἀνδρείαν γυναῖκα διασωγραφεῖ. Κάλλος μὲν οὖν αὐτῆς ἱστορῆσαι καὶ δεξιότητα τὴν εἰς ἔργα, οἰκωφελείαν, καὶ τὸ φιλανδρον, καὶ τὸ ἐκδουλοῦν σῶφρον, καὶ ὅσα ἕτερα γυναῖκα κοσμίαν ἀπαρτίζει, πλατύνει ἂν διαπετάσοι λόγον, ἀποκιναιόντα τὴν ἀκράσιν· ἀρκεῖ δέ μοι, τὰ πάντα κεφαλαιώσασθαι, εἰπόντι συνεπτυγμένως, διὰ πάντα, ὅσα Θεῷ φίλα, προεχειρίζετο· καὶ ἦν τρόπος τοιοῦτῃ φιλέργος, ταῦτ' οὖν δὲ φάναι, ἀγαθοεργός. Ἀμέλει, καὶ κατὰ τι θεῖον τοιαύτην ἔλαχε κλήσιν. Θεοφίλαν γὰρ οἱ τεκόντες αὐτὴν ὠνόμασαν, μεταδόντες τῇ θυγατρὶ τῶς μὲν ὀνόματος προσφυοῦς αὐτοῖς, ἐξ ὧν ἐργάζοντο· ὑπερὸν δὲ καὶ πράγματι τῷ ἐξ αὐτῆς τὸ τοιοῦτον ἐπισφραγίσαντες ὄνομα, οἷς τὴν παῖδα τρέφοντες θεοφιλῶς ἐξεκαίδεον. Τοιαύτη δὲ ἐκτραφέισα ἡ μήτηρ, καὶ ὡς Θεῷ φίλον διεσχευασμένη ταῖς ἀρεταῖς, καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ φῶδον ἐν γαστρὶ λαβοῦσα, πρότερον ἐκ διδασκαλικοῦ σπόρου, εἶτα καὶ ὠδινέτατα, οἷς ἐπὶνεῖτο κατὰ ἐγκράτειαν, καὶ ἐπὶ τούτοις τεκοῦσα πνεῦμα σωτηρίας, καὶ ἄλλως δὲ φύσεως ἀκολουθία παῖδα συλλαβομένη ἐν γαστρὶ ἔκεινη καθηγνισμένη πνευματικῶς, προήγαγεν ἀκολουθῶν· καὶ παῖδον, Πνεύματι ἀγίῳ πρόπον εἰς· ἐνοικήσιν. Διὸ προσφυῶς καὶ αὐτὸ Φιλόθεον παρωνόμασεν ἐξ εὐαγγελίας, ἐντεῦθεν ἀρξαμένη τὸν καθήκοντα μητρὸς ἐν κλήρῳ ἀποδίδοναι τῷ υἱῷ, ἵνα τοῦ κατὰ τῆς ἔρπειν ἀναστροφῆς, καὶ τὴν ἀνθρωπίνην διάλεκτον κατορθώσας, καὶ γνῶς, οὗλου μεταλήχεν ἐκποδῶν ὀνόματος, ἀποξέη φερωνύμως τὸν φυσικὸν ἀνδριάντα πρὸς τὸ θεοῦτερον, αἰδοῦμενος ὄνομα οὕτω καλὸν καὶ θεῖον ἀχρειοῦν φιλοδοτεῖ πράξεων.

ζ'. Καὶ τοίνυν οὐκ ἐνέλειπεν ἱσομοῖον τῇ κλήσει τὴν πράξιν, καὶ σπεύδων θεοδότητος εἶναι κατ' ἀμφο, καὶ ὡς περ ὄνοματι, οὕτω καὶ πράγματι φιλοσοφῶν τὴν θεοότητα, καὶ ἐπιγραφόμενος οὕτως εἰς θελὼν εἰκόνα, καὶ Θεῷ εἰς τὸ πᾶν ἀνακαίμενος· οὐ πρὸς μίμησιν ἀνωφορεῖσθαι θέλων, καὶ τὸν κάτω ὑπερανδραίνειν ἄνθρωπον, καὶ οὐράνιος εἶναι εἶχε μὲν αὐτό, καὶ διὰ θεωρίας ἰδίᾳ τε, πᾶσαν ἀγαθότητα τι- D θαιδύσων δίκην μείσσης, καὶ διὰ συνεχούς δὲ μαθήσεως καὶ ἀναγνώσεως κειμηλιούμενος ἀρετῇν ἅπασαν. Οὐκ ἔφερε γὰρ, μὴ συχὰ ταῖς ἱεραῖς Γραφαῖς ἐντρέπεσθαι, καὶ ἀδολοχεῖν ἐν τοῖς τοῦ Θεοῦ δικαίωμασι, τὰ πολλὰ καὶ εἰς τὸ κοινὸν θαμίζων τῆς ἀρετῆς διδασκαλεῖον, καὶ ταῖς ἐθιμοῖς τῶν πανηγύρεων συγγινόμενος, καὶ ταῖς ἐκεῖ πανδαλίσαις ἐντροφῶν κατὰ πνεῦμα εἰς κόρον, καὶ τὰ μὲν στείζομενος αὐτὸς, τὰ δὲ καὶ ἑτέροις ἀποπερόμενος, καθὰ καὶ ἐν εὐαγγελικῇ σπουδῇ περισσευμάτων, ἅπερ ὁ Θεὸς εὐλογεῖ. Συνεπελαμδάνετο δὲ εἰς πλεόν σὺν τῷ κατὰ θεωρίαν, ὡς ἐρρέθη, φιλοσοφεῖν καὶ ἀνάγεσθαι εἰς τὸν ὕψιστον, καὶ τὸ εὐεχέστον ἐμπρακτον, οὗ μέρους εὐεργὸν καὶ τὸ τῆς γαστρὸς ὑπόκεινον. Ἐξαντλῶν γὰρ

6. Nunc vero antiquæ historiæ succincta narratio, quæ de patre obtulit, nobis ex matre virum ipsum dignoscendum reliquit. Pulchra enim illa inter mulieres, et qualem depingit Salomon, mulierem fortem describens. Pulchritudinem autem illius narranti, et solertiam in operibus, frugalitatem toti familiæ utilem, amorem erga virum et consequentem temperantiam fuse lateque esset promenda oratio, iedoque alliciendi audientia. Satis autem mihi est si cuncta summam repelam et breviter dicam quæcunque Deo grata sunt illam exhibuisse. Erat igitur amans operis, aut ut idem dicam, bona operans. Sane quasi divinitus tale obtinuerat nomen. Theophilum enim parentes eius ipsam vocaverunt, filix primum nomen imponens congruum operibus quibus ipsi dediti erant, deinde vero eodem insignientes nomine, quod propria ipsius opera, illam a se pie educatam. Porro sic instituta mater, atque, ut Deo placet, adornata virtutibus, primum conceptio Dei timore ex doctrinæ semine, deinde cum continentix labore parturit ei sic spiritum salutis peperit. Præterea naturæ legibus filium concepit in ulero, spiritualiter purificata, ideoque peperit infantem, in quo Spiritus sanctus convenienter inhabitaret. Idcirco et ipsum suo ipsius nomine Philotheum apte vocavit, hinc incipiens decentem ex matre hæreditatem dare filio, ut cum iam humi repere desiisset, humanasque voces reddere incepisset, et cognovisset quale sortitus esset iam nomen, exspoliaret, ut nomen decebat, naturalem imaginem divinioremque indueret, veritus ne tam pulchrum et divinum nomen corrumpere nequitia operum.

7. Non cessavi igitur nomini facia adæquare, et eniti ut per utraque Dei esset, et quemadmodum nomine, ita etiam opere Deum amare, divinam in se efformans imaginem et omnino Deo devotus; cuius ad imitationem se erigere, et inferiorem hominem superare, cælestisque fieri, cupiens hoc revera assecutus est, et contemplatione privata omnem bonitatem, tanquam mel, apes instar, conciens, et omnes virtutes assidua lectione et studio sibi comparans. Non potuit quia assidue ad sacras incumberet Scripturas et meditaretur in justificationibus Domini. Frequenter ad communem virtutis conveniebat scholam consuetisque adersi cœtibus, et in lautis illis conviviis spiritualiter oblectabat se ad satietatem, saginatusque ipse hinc ad alios deferebat, quasi in evangelica sporta abundantiarum, quæ Deus benedicit. Contigit autem ei, ut in dies ad theoriam, ut diximus, magis philosopharetur, et sese erigeret ad Altissimum et ad illam felicem activitatem, quæ, venire neglecto, ad virtutem tendit. Exhaustis enim semper vas corporis omnibus superfluis humoribus, et ita terre-

num pondus alterans jejuniis, enitebatur terram more angeli et juxta Evangelii præscripta transvolare, indignum seipso judicans inscribi quidem Deo charum, altissimo Patri luminum, adherere vero terræ matri et cœlestibus præferre terrestria et humilia.

8. Cum sic terram contemneret et ad nullam rem terrenam pronus esset, quomodo non etiam per orationes ad simile prospere progredieretur bonum? Perseverabat igitur diu stans, mahibusque extensis ad illum qui sursum ipsum trahere poterat, postquam recte ambulasset, firmiter stetisset, et ad eum manus simul et totam animam elevasset. Et ita quidem omnino in excelsis versabatur: si vero aliquando super terram, propter affinitatem, non neglexit erectam hominis staturam, sed potius conservavit et terræ genitrici sese accommodavit. Porro hoc perficiebat, genua flectens continenter, et cito erigens se, illud quidem ut terrestris et ad terram rediturus hoc vero, ut quasi planta cœlestis esse videretur Accidebantque ei fere sine molestia, quamvis frequentes, casus illi et erectiones inter orandum; nam præ nimia carnis macie, quam temperantia pepererat, rito sanctus erigebat se, ita ut facilius exurgeret se quam genua flecteret, quemadmodum pulcher ramus paululum flatu incurvatus, cito erigitur.

9. Quid igitur? Numquid carnem exhauriens et evacuans, cæterum inde quæstum faciebat sicut avari, et horreum genuinum vacuum dimittens. complebat exterius et addititium, et forsân illud evertere meditabatur, majusque suscitare? Nequaquam. At terra et divitiæ quæ ex illa sunt et reliqua vitæ compendia a Deo benedicta, plenum illum faciebant omnibus quæ terrestribus exoptanda videntur; beneficentia autem et humanitas evangelico superaddita mandato, per quod invitatur cordatus homo ad deponendum superfluum in vita pondus, et dividendum pauperibus, ut ita expeditus in viam divinam et vere rectam, licet aliquo modo asperam initio ingredientibus, serviat Deo ad meliora ducenti, sancto suaserunt ut sua bona effunderet in cæteros, et ea quæ ex Dei sortitus erat munificentia transferret in consimiles, et talibus horreis (ventrem dico pauperum) crederet quæcunque Deus largiter suppeditabat. Et hoc erat quasi fons perennis et jugiter effluens. Scaturiebant enim sancto ex infinitis Dei thesauris utilia; ille vero paucis in terram suam, carnem, infusus, quantum satis erat ut humectaretur et herba virens repullularet, qualem quoque beatus David diligit, in tali nimirum terra florida a Deo constitutus, reliquum fontem dimisit ut pinguesceret alia loca, et solveret siccitatem quam penuria pauperibus gignit. Et hæc dona nec simulate ab illo fiebant (nisi quis dicat eum qui exiit seminare semen suum palam, spe majoris a Deo collectionis, simulate seminare) ne-

αὐτὸ κατὰ σῶμα κεραμεῖον πᾶν, ὅσον ἐνικμον καὶ ὕψρον, δι' οὗ πλαδαροῦται ἄνθρωπος, καὶ οὕτω κουφίζων τὸ γῆτον βριθὸς νηστείας, ἐφιλονεῖται τῆς γῆς ἀγγελικῶς ὑπερίπτασθαι, ἀνάξιον ἑαυτοῦ κρίνων, ἐγγράφασθαι μὲν εἰς φίλον Θεοῦ, τοῦ τῶν φώτων ὑψίστου Πατρὸς, προστετηκέναι δὲ τῇ μητρὶ γῆ, καὶ τοῦ αἰθερίου ἀνθαιρεῖσθαι τὸ πεδινόν τε καὶ ταπεινόν.

ἦ. Ὁ δὲ εὐτὼ τὴν γῆν περιφρονῶν, καὶ πρὸς μηδέν τι τῶν κατ' αὐτὴν κεκυφώς, πῶς οὐκ ἂν καὶ δι' εὐχῶν εἰς τὸ ὁμοιον εὐδοῖτο καλόν; Ἐσχόλαζε τοίνυν καὶ πεδῶν ὀρθία στάσει ἐφ' ἱκανόν, καὶ χειρῶν ἀνατάσει πρὸς τὸν ἄνω δυνάμενον ἔλκειν τὸν καὶ ἀσφαλῶς βιβηκότα, καὶ στερεῶς ἐστῶτα, καὶ χεῖρας ἄμα καὶ ψυχὴν ὅλην πρὸς αὐτὸν ἀνατείνοντα. Καὶ οὕτω μὲν ὅλος ἦν τῆς ἀνωτάτης ὑψώσεως· εἰ δὲ που καὶ τῆς γῆς διὰ τὸ φυλετικὸν συγγενὲς, ἐποίει μὲν καὶ αὐτὸ, οὐχ ὥστε μὴν καὶ ἀχρεῖῶσαι τὸ ἀνθρωπικὸν ὄρθιον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ φυλάξαι, καὶ τῇ μητρὶ γῇ χάρισσασθαι. Ἦνυε δὲ αὐτὸ, γόνυα κλίνων συνεχῶς, καὶ ταχὺ ἐξανίσταμενος, ἐκείνο μὲν γῆ καὶ εἰς γῆν, τοῦτο δὲ οἶα καὶ φυτὸν πεφιλοσφρημένος οὐράνιον. Καὶ εἶχον αὐτὸν ἡ τοιαύτη πυκνὴ εὐκτατα πτωχὸς τε καὶ ἀνδράσας καὶ σχεδὸν τι καὶ δίχα πόνου· τὸ γὰρ ἐξ ἐγκρατεῖς ὑπέρισχον τῆς σαρκὸς ταχὺ τῆς γῆς ἀπανίστα τὸν ἅγιον, ὡς εὐπερίστερον εἶναι τοῦ κατακλιθῆναι τὸ ἀνανεῦσαι, καθά που καὶ ὁλόος εὐφροδὲς βραχὺ τι κόψαν ἐκ καταπνοῆς, εἰτα θάττον ἀνατρέχει πρὸς τὸ εὐθὺ.

θ. Τί δὲ ἀλλὰ τὴν σάρκα ὑποκαθῶν, καὶ εἰς λαγάρην ἀποκαθιστῶν, ἐχρηματίζετο ἄλλως ἐντεθεὶν κατὰ τοὺς κίμβδικας, καὶ τὴν σύμφυτον ἀποθήκην διδάσκων ἀφίελος, ἀνεπλήρου τὴν ἐξω καὶ πρόσθετον, καὶ που καὶ καθελὲν αὐτὴν ἐμελέτα καὶ ἀνεγείραι μερίζονα; Οὐ μὲν οὖν. Ἄλλ' ἡ μὲν γῆ καὶ ὁ ἐξ αὐτῆς πλοῦτος καὶ ἡ λοιπὴ κατὰ βίον μέθοδος, εὐλογουμένη παρὰ Θεοῦ, μιστὴν αὐτὸν ἐποίει πάντων, ὅσα μακαριστὰ τοῖς περὶ γῆν· τὸ δὲ κοινωνικὸν καὶ φιλόλληλον καὶ φιλόανθρωπον, τῇ εὐαγγελικῇ παραγγελίᾳ προσαυξόμενον δι' ἧς προκαλεῖται ὁ ἐχέφρων ἄνθρωπος, ἀποτιθεσθαι τὸν περιττὸν ἐν βίᾳ φόρον, καὶ ἀνατιθέναι πτωχοῖς, καὶ οὕτω γινόμενον εὐζῶνον εἰς ὅδον θεῖαν, καὶ ἀληθῶς εὐθειαν, εἰ καὶ ἄλλον τρόπον τραχείαν τὰ κατ' ἀρχὴν τοῖς ἐκείνοις ἀκολουθεῖν προηγουμένῳ τῷ Θεῷ εἰς τὰ κρείττονα, ἐπειθον τὸν ἅγιον, ἐξ αὐτοῦ κλίνειν εἰς ἑτέρους τὸ αγαθόν, καὶ τὸ ἐκ Θεοῦ φιλοτίμημα μετὰγειν εἰς τὸ ὁμόφυλον, καὶ τοιαύταις ἀποθήκαις (γαστέρες δὲ αὗται πενήτων) πιστεύειν, ὅσα ὁ Θεὸς ἐνεδαφιλεῖτο. Καὶ ἦν τοῦτο πηγῆς ἀέναντος καὶ ἀπορρύτου μίμημα. Ἀνέβλυσε μὲν γὰρ τῷ ἁγίῳ ἐκ τῶν ἀδύσων τοῦ Θεοῦ ταμεῖων τὰ λόφον· ὁ δὲ ὅλγῃ τῇ περὶ αὐτὸν γῆ, τῇ σαρκί, ἐπιχέας, εἰς ὅσον ὑγράνασθαι τὸ ἱκανόν, καὶ γλῶσιν ἀναθῆλαι, ὅποιαν καὶ ὁ μακάριος Δαυὶδ ἀγαπᾷ, σηματοῦντος αὐτὸν τοῦ Θεοῦ εἰς τόπον τοιοῦτον γλοῖρον, τὸ λοιπὸν τῆς πηγῆς ἐξέπεμπε, παίνειν τὰ ἐφεξῆς, καὶ λυεῖν αὐχμὸν, ὅποιον ἡ πενία τοῖς ἐνδύσειν ἐπιψηφίζεται. Καὶ ἡ τοιαύτη ὁδὸς αὐτῷ ἐγένετο οὕτε ὑποκριτικῶς (εἰ μὴ τι; καὶ τὸν ἐξελεῖσθαι σπείραι τὸν

σπόρον αὐτοῦ εἰς ἐπὶ οὐρανὸν ἐλπίδι συγχρομένης πλειο-
 νος τῆς διὰ Θεοῦ, προφάσει· λέξει σπείρειν), οὐδὲ μὴν
 πεφεισμένη χειρὶ. Οὐκ ἐφίλει γὰρ οὐδὲ φλέβιον γῆς
 ἢ πέτρας ἰσχυόν, εἰς ὅσον μὴ προῤῥέει θεριπταῖαν
 δέφους. Ἀπὴν δὲ ἐκείνου καὶ τὸ ἐν τοῖς τοιοῦτοις
 ἀγρίον. Μεταδίδου γὰρ μετὰ ἱλαρότητος, ὅποιαν φιλεῖ
 Θεός, ὁ καὶ ἐλεημοσύνην ἀγαπῶν καὶ δότην οὐ τὸν
 ἀπλῶς, ἀλλὰ τὸν ἱλαρόν. Καὶ ἦν καὶ αὐτὸς οὕτω πο-
 ταμὸς ἐλεημοσύνης, κροτῶν χειρὶ αὐτὰ τὸν Ψαλμο-
 δόν. Ἐχαίρει γὰρ ἰλεῶν, καὶ ὡς ὅσον ἐκρόται χαρμό-
 συνον, οὐ δαπανῶν δοκῶν, καὶ τὸ ταμιεῖον ἀφιέναι
 κενόν, ἀλλὰ πλουτίζεσθαι, καὶ μεστὸς εἶναι, ὅλα
 ἀνακληροῖ τοὺς χρῆζοντάς, τὸ δὲ μείζον εἶπεῖν,
 Θεὸς γίνεσθαι, εἴπερ ὁ εὐεργετῶν Θεὸν μιμεῖται εἰς
 δύναμιν. Μᾶλλον μὲν οὖν αὐτὸς ἡγαλλιάτο διδοὺς,
 ἢ περ ἄλλος τις λαμβάνων· καὶ ἦν ὁρος αὐτοῦ πλοῦτου
 τὸ δανείζειν Θεῷ, οὐ μυριότοκος ἢ ἀνταπόδοσις.

Καὶ οὕτω μὲν αὐτὸς βίου πορισμὸν τὸ ἀποδοῦν
 τοῖς ἀδελφοῖς ἐκρίνεν, εἰς Θεοῦ κρίνον ἀποκαθιστᾶν
 ἑαυτὸν γνωματεύων, εἴπερ ἐνδύει γυμνοῦς, καὶ πό-
 δας εὐθετίζειν εἰς Εὐαγγελίου ὁδὸν μεθοδεύων, εἰ τοὺς
 ἀνυποδέτους περιστέλλει, καὶ βρῶμα λογίζμενος οὐ-
 καίον, εἰ χορηγεῖ τοῖς δεομένοις τὰ χρήσιμα, καὶ
 οὕτως ἐκκληρῶν καὶ αὐτὸς ἀποστολικῶς τὸ πᾶσι τὰ
 πάντα γίνεσθαι. Ἐπεὶ δὲ πολλοὶ ὁδοὶ πρὸς τὴν τῆς
 ἀρετῆς ἀκρόπολιν, εἰς ἣν ὅποια καὶ Θεοῦ ὁρος ὁ μέ-
 γας Φιλόθεος ἀνατείλων τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ τὴν
 ἐκείθεν βοήθειαν προκαλοῦμενος, αὐτὰς ἐγλίχeto,
 καὶ τὴν ἐκεῖ ἀνάβασιν διὰ πάντων ἐπραγματεύeto
 (δοκεῖ δὲ τοῖς πλείοσιν ὑπερέχειν τῶν ἄλλων ὁ μονή-
 ρης καὶ ἀπείριτος βίος, καὶ τὸ μὴ εἶναι, ἀλλ'
 ἕκαστον ἄνθρωπον μόνον ἑαυτὸν ἐπισκεπτεσθαι· καὶ
 διὰ τοῦτο ὁ ἀνακεχωρηκότες τόποι ζητοῦνται καὶ
 ἐρημίζονται, πολλοὶ δὲ καὶ σπηλαίους διὰ τοῦτο ἑα-
 νοὺς παραδύουσι, κρυπτόμενοι τὸν ἄνθρωπον, καὶ
 εἰς γῆς ὅπας παραδύονται, καὶ ἄλλα ποιοῦσι, δι'
 ὧν ἐκφευγόνται τὰς ἀγοράς, καὶ τὸν ἐν βίῳ φανητια-
 σμὸν, καὶ τὴν σύγχυσιν, τὸ πολιτικὸν καὶ σύμβιον
 ἀκνοῦντες φιλεῖν, ὡς μὴ δυνάμενον προσάγειν Θεῷ),
 αὐτὸς καὶ ἄλλα μὲν πολλὰ σκεψάμενος, ἐπέκρινε
 καὶ ἀπεδέξατο, καὶ ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ διατιθε-
 μένας εἶναι, καὶ αὐτὰ πρὸς τὴν ὑψίστον ἀρετὴν
 ἐθεώρησεν· οὐκ ἐξουδένωσε δὲ οὐδὲ τὴν προγονικὴν
 ζωὴν, καθ' ἣν πατέρας ἔσχομεν τοὺς ἀρχαίους
 προπάτορας. Συνελογίσαστο γὰρ, θέατρον εἶναι τι καὶ
 τὸν καθ' ἡμᾶς βίον, θεαταὶς μὲν συγχροτούμενον τοῖς
 καθ' ἕκαστον τῶν βιούτων ἀνθρώπων, ἀγωνοβήτη δὲ
 βραβευτῇ τῶν ἄλλων πρυτανεύμενον τῷ μεγάλῳ Θεῷ,
 ἀεθλευταῖς δὲ πονοῦμενον τοῖς ὅσοι ζῶσι κατ' ἀρε-
 τὴν, οἱς ὁ ἀγὼν οὐ πρὸς σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰ πνευ-
 ματικὰ τῆς πονηρίας, ὧν σπούδασμα, προσβάλλειν
 ἀνθρώποις, καὶ καταβάλλειν, αὐτοὺς αὐτοῖς ἀεὶ κα-
 θίστασθαι εἰς ἀντίπαλον. διὰ καλὸν μὲν εἶναι, καὶ εἰ
 καταμύνας ἀποδυσάμενός τις πυγμαχεῖ καὶ νικᾷ
 κατὰ τοῦ δαιμονίου φύλου, μόνου τοῦ παμβασιλέως
 ἐφορῶντος Θεοῦ, εἰς ὃν ἅπας ἀθλητὴς ἀνατείνει τὸν
 νοῦν, τὸ πάντιμον στίφος ἐκείθεν ἐκδοχόμενος, ὃ

A que parca manu. Ne venulam quidem terræ au-
 petræ tenuem amabat, nisi in sitis remedium pro-
 fluere. Neque in his asperitas ulla apparebat. Da-
 bat enim cum hilaritate, qualem Deus diligit, qui
 eleemosynam amat et datorem, non simpliciter
 quidem, sed hilarem. Itaque ipse erat fumen elee-
 mosynæ, plaudens manu, juxta Psalmistam *. Gau-
 debat enim miserans, et fero cum exultatione
 plaudebat, non dilapidare divitias sibi visus et va-
 cuum dimittere thesaurum, sed dives et plenus
 esse, dum egentes impleret, et ut majus dicam,
 Deus fieri, si quidem qui beneficus est Deum imi-
 tatur quantum in se est. Magis igitur exultabat
 ipse dans, quam quivis alius accipiens; et hic finis
 divitiarum erat ei, Deo scenerare, qui millies scenera
 reddidit.

10. Ita ipse vitæ luerum judicabat emori fratri-
 bus, opinans seipsum statueret, Dei lilium, si co-
 operiret nudos, pedes ad Evangelii viam aptare
 meditans, si discalceatorum pedes ornaret, escam
 sibi ministrare se putans, si utilia præberet indi-
 gentibus, et apostolicum sic adimplens mandatum
 ut omnia omnibus fiamus. Quoniam autem multæ
 sunt viæ ad virtutis arcem, quam magnus Philo-
 theus affectabat, ad illam tanquam ad Dei montem
 manus extendens et inde invocans auxilium, et ad
 eam ascendere omnimode salagens (videtur autem
 plerisque superare alias monastica et pau-
 per vita, qua nihil possidet homo, sed quemvis
 alium tanquam seipsum considerat; ideoque recessus
 et solitarii quaeruntur loci, multique in spe-
 luncis nemini notis ob hanc causam seipsos abs-
 condunt, et in foramina terræ irrepunt, et alia
 agunt, ut fora devitent, nec in vita appareant, nec
 in conturbatione vivant, societatis et convictus
 amorem reformidantes, quippe qui non possit ad-
 ducere ad Deum), ipse cum alia multa examinasset,
 hanc approbavit vitam et amplexus est, videns
 ascensiones in corde suo dispositas esse et eas
 quidem ad altissimam virtutem; nec primitivam
 quidem vitam despexit juxta quam patres habui-
 mus antiquos progenitores. Cogitavit enim specta-
 culum esse quodammodo vitam nostram, huicque
 D spectaculo spectatores complodere quicumque so-
 liariam vitam agunt, illudque summo a Deo admi-
 nistrari tanquam a designatore et instructore ec-
 clesiam præmiorumque arbitro, hos vero athletas
 decertare quicumque juxta normam virtutis vivunt,
 quibus certamen non adversus carnem, sed adver-
 sus spiritus nequitiae, quorum studium est irruere
 in homines et evertere, et sic adversus illos semper
 consistere hostiliter. Idcirco pulchrum esse
 censebat, si quis privatim etiam exutusque luctatur
 adversus demoniorum genus, et vincit, Deo summo
 rege contemplante solo, ad quem omnis athleta
 mentem dirigit, inde excipiens honoratissimam ec-

* Psal. xcviij, 8.

ronam, quæ hujusmodi victores ornat; oportere autem præterea coram innumeris testibus omnium certamine superare, cæterasque perficere pugnas spirituales. Ita enim ille qui coram innumeris oculis prosternit inimicum, non confundetur coram solitariam vitam agente, superabit autem, ut opinor, præclaro facinore. Solitarius enim quasi per planum curriculum, nullo interposito impedimento, et luctatur, et currit, et pugnat, et cætera certaminis facit; servus autem Dei qui medias per mundi vias certat, substratis tribulis, quos et semper gignit et acuit incomposita vita, subjacentibusque innumeris petris offendiculi, certat; ideoque post victoriam habet majus ornamentum, prætereaque et alios ad eundem zelum provocat, et ita multiplicat secundum Deum principes. Si vero qui solitarium athletam videt in abscondito, retribuit manifeste, nonne ei qui manifeste certat, et sic effugit: « Vae soli », et lapsum irreparabilem iustitiam reddit præter remunerationem? Sic sol pulcher est (sol est enim), quando sub terram iter facit, neque quisquam in eum oculos injicere potest; sed omnino pulchrior est cum post ortum pulchra facit quæcumque intuetur, quibus eum Deus lucere jussit usque ad occasum. Sunt autem Dei quoque invisibilia; nobis vero incomprehensibilia et admiranda, visibilia ejus, seu manifesta.

41. Cum hæc et alia (sunt enim vere multa talia) animo perpendisset Philotheus, a puero divina edoctus, desiderabat quidem secessum et asceticam vitam, plebi ignotam; attamen æqua statera simul expensis monastica et mundana vita, utraque secundum Deum, sicut ipse distinxit, et post distinctionem approbavit, elegit vitæ genus virtutibus ornatum quod beatissimus Job et ipse præoptaverat et in quo ut vix ullus qui unquam vixerunt clarus fuit. Cum autem innumeris conjugium nominibus commendari videret, et sicut parentes, ita et ipse in mundo bonum simile, successionem honestam, posteritatem beatam, benedictum semen, vellet relinquere, copiam consilii parentibus facit, et ipsi libenter sermoni filii assentiuntur, se ipsos incesantes quod non præoccupassent consilium, gaudentes autem quod et in hoc parentes imitarentur filius. Confestim de prænuntiato solliciti sunt conjugio, vitulumque cum ipsi habeant qui sub benedicto futurus est iugo, requirebant juvenecam (sociam), qua cito inventa consociaverunt hunc et illam, dignos invicem alterum altero, jugumque Dei eos reddiderunt aptum ad arandum et seminandum et colligendum necessaria ad salutem. Dens autem qui ipsos elegerat et qui plantas paradiso congruas posuerat in terra Opsicianorum, non passus est illos sua maturitate non ferre r. dicem firmam, stirpem increscentem, germinationem abundantem, et fructus tempore suo generosos; sed voluntatem timentium se in hoc quoque fa-

Α τοὺς τοιοῦτους νικηφόρους κασαι· χρῆναι δὲ ἄλλως, καὶ ἐπὶ θεσπῶν πάνυ πολλῶν παγκρατιάσιν τε, καὶ τοὺς λοιποὺς ἐξανέιν ἀγῶνας κατὰ πνεῦμα. Οὕτω γὰρ ὁ ἐπ' ὁφείκει μυρία καταβρίπτων τὸν ἀντίμαχον οὐκ ἂν ἐντρέποιο τὸν μονάζοντα, ὑπερναβαίνει δὲ ἂν οἶμαι τῷ κατορθώματι. Ὁ μὲν γὰρ μονάζων ὡς ἐπὶ σταδίου λεῖου καὶ μηδὲν τὸ συμποδίζον ἔχοντος, καὶ παλαίει, καὶ θέει, καὶ πύξ ποιεῖται, καὶ τὰλλα τοῦ ἀγῶνος ποιεῖ· ὁ δὲ περὶ μέσας ἀγυῖας κόσμον θεὸς ἀγωνιστῆς, τριβῶν ὑπεστρωμένον, ἃς καὶ ἀναφύει καὶ ὀξύνει σφοδρωδῶς βίος, ἐπὶ δὲ καὶ λίθων ὑποκειμένων μυρίων προσκόμματος, ἀσθλεύει· διδ. καὶ νικῆσας ἔχει τι καὶ πλεον ἐπιπόνημα, τὰ τε ἄλλα, καὶ ὅτι καὶ ἄλλους εἰς τὸν ὕμνον προκαλεῖται ὀῖλον, καὶ οὕτω πληθύνει τοὺς κατὰ θεὸν ἀριστεῖς. Εἰ δὲ ὁ τὸν μονάζοντα ἀθλητὴν βλέπων ἐν τῷ χρυστῷ, ἀποδίδωσιν ἐν τῷ φανερῷ, οὐκ ἂν τὸν ἐν τῷ φανερῷ ἀθλοῦντα, καὶ οὕτω διαφυγόντα τὸ, « Ὑδα τῷ ἐν, » καὶ τὸ ἀνέκρετον ἐν τῷ καταπυσίῳ. ἀφῆσι δικαίως ἐξω ἀνταποδόσεως· οὕτω καὶ ἥλιος καλὸς μὲν (ἐπεὶ καὶ ἥλιος), ὅτε ὑπὸ γῆν ὀδεύει, καὶ οὐδεὶς αὐτῷ ἐπιβάλλειν ἔχει τὴν ὁδὸν· τῷ παντὶ δὲ καλλίαν, ὅτε ἀνατείλας ποιεῖ τὰ κατ' αὐτὴν καλὰ, οἷς αὐτὸς ὁ θεὸς ἐνέλαμψε μέχρι καὶ δύσεως. Εἰσὶ δὲ καὶ θεοῦ ἀόρατα· ἡμῖν δὲ ἄλλ' ἀκατάληπτα καὶ θαύμαζόμενα τὰ ὁρατὰ τούτου, εἰς οὖν θεωρητὰ.

ια. Ταῦτα καὶ ἕτερα (εἰσὶ δὲ ἀληθῶς πολλὰ τοιαῦτα) καθ' αὐτὸν διαλογιζόμενος ὁ ἐκ παίδων τὰ θεῖα σεσοφισμένος Φιλόθεος, ἐπὶθεὶ μὲν καὶ τὴν ἀναχώρησιν, καὶ τὴν τοὺς πηλοὺς λαμβάνουσαν ἀσκήσιν· ταλαντεύσας δὲ ὅμως ἐν ἀκριβεῖ σταθμώματι τὸν μονίαν βίον καὶ τὸν πολιτικὸν, τοὺς κατὰ θεὸν, ὡς αὐτὸς διεύλε, καὶ διελὼν ἐπέκρινεν, ἐγένετο τοῦ κατὰ βίον ἐναρέτου πολιτεύματος· ὁ καὶ ὁ μακαριώτατος Ἰωὴ προεβόλετο εὐδοκίμησεν, ὡς οὐκ οἷδ' εἴ τις τῶν πόποτε. Καὶ δὴ μεθοδεύσας ἐγκώμια γάμου μυρία ὅσα, καὶ ἐβέλυσας, ὡππερ αὐτὸν ὁ γεννήσαντες, οὕτω καὶ αὐτὸς ἀφείναι καλὸν ὅμοιον ἐν τῷ κόσμῳ, διαδοχὴν τιμίαν, ἐπιγονὴν μαχηρίαν, εὐλογητὸν σπέρμα, κοινοῦται τὸ σκέμμα τοῖς γειναιμένοις· καὶ αὐτοὶ θαρμενοὶ τὸν τοῦ υἱοῦ λόγον προσείναι, μεμφόμενοι μὲν αὐτοῦ, ὅτι μὴ προήρπασαν τὴν βουλὴν, χαίροντες δὲ, ὅτι καὶ ἐνταῦθα πατρῷζει ὁ πατήρ. Καὶ αὐτίκα μελετῶσι τὴν ἐκπεφωνημένην σύζευξιν· καὶ τὸν μόσχον αὐτοὶ ἔχοντες, ὃς ὑπὸ εὐλογημένον ἔσται ζυγόν, ἐπισχῆτον τὴν δάμαλιν· καὶ ταχὺ εὐρηκότες, συνήγαγον τοῦτόν τε καὶ ἐκείνην ἀλλήλων ἀέλιους· καὶ ζεύγος θεοῦ δι' αὐτῶν ἀπέτιλεσαν, δεξιὸν καὶ ἀρούριον καὶ σπείριν καὶ φορηγείν τὰ σωτήρια. θεὸς δὲ ὁ τούτου· ἐπιλεξάμενος, καὶ φυτὰ παραδείου πρέποντα ἐνθέμενος τῇ τῶν Ὀψικιανῶν γῇ, οὐκ ἀφῆκε μὴ τελεσφορῆσαι αὐτὰ καὶ βίζωμα σπερμένον, καὶ πρέμνου ἀναδρομὴν, καὶ βλάστην ἀδράν, καὶ καρποὺς ἐν καιρῷ εὐγενεῖς· ἀλλὰ θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν κένταῦθα ποιῶν, ἐκλήθυσε τὸν οἶκον τῷ φιλοθῶπ τας διὰ τέκνων

ἐπιγοναῖς, καὶ αὐτῶν ὡς ἐπισπᾶσθαι πατρός τε Ἀ
ἀγαθοῦ εὐλογίαν καὶ μητρὸς ἐπὶ τέκνοις εὐφραϊνο-
μένης.

ιβ'. Τὸ δὲ ἐντεῦθεν (ἴνα μὴ τῷ καλῷ τῆς πρώτης
ἀρετῆς παραμιχθεῖν τι τῆς ἐν βίῳ φαυλοτήτος, μηδὲ
ἐκ κατὰ κόσμον. κάματος τοῦ καλοῦ τοῦτου ζήγγους
τὸν πρώην αἶτον ἀχρηΐωση. ζιζανίου παραφυάδα);
ἄλλη μέθοδος ἀρετῆς τῷ ἀγίῳ ἦν περιποιούσασα.
Ἐαυτὸν τε γὰρ ἐπὶ τοῖς προτέροις ἀγαθοῖς ἐτήρει,
ὁ αὐτὸς ὢν τὰ εἰς ἀρετὴν, καὶ μὴ ἀλλοιούμενος, καὶ
τὴν ὁμόζυγα εἰς ὁμοία εὐθύνει· καὶ κατ' ὅρθον ἐπι-
σης τὸ τοῦ Θεοῦ ἔργον ἀμύρτερον. Καὶ οὐκ ἦν ζυ-
γομαχεῖν αὐτοῦς, πολλῶν δὲ πλὴν οὐδὲ παροιστρῆσθαι.
Ἐνεθυμούντο γὰρ τὰς παλαιὰς ἐνζυγίας τῶν τοῦ
Θεοῦ ἀνθρώπων, οἱ βοηθοὶ πρὸς Θεοῦ δεδομένοι ἀλ-
λῆλοις, ἐργάται ἦσαν ἐκείνου ἀγίοι.

ιγ'. Ὡς δὲ ταῦθ' οὕτως εἶχε, καὶ ἐχρῆν τὸν τοῦ
Θεοῦ παλάτῃν ἐγγυτάτω πλὴν ἐκείνου γενέσθαι (εἶδει
δὲ καὶ ἄλλως τὸν δαὶ θεωρητικὸν ἐπιτείνειν τὴν διδ-
ρασιν, καὶ ἀντὶ νηεροῦ νοῦν ὡς εἶδον ἀποτελεσθῆναι,
καὶ εἰς ἀγγελοειδὲς ἀναχθῆναι), γίνεται πρὸς ἐπι-
θυμίας αὐτῷ, καὶ εἰς ἱερωσύνης ὕψος ἀναπτεῖναι,
καὶ οὕτως ἐγκαταμίξει τοῖς τοῦ Θεοῦ παρὰστάταις
ἐαυτὸν, τεχνισάμενος τὴν ἀρχὴν μὲν πρὸ πυλῶν
ῥιπτεῖσθαι Θεοῦ, ὅτε τὰ κατ' ἀρετὴν εἰσαγωγικὰ
ἐπονεῖτο· εἶτα καὶ ζητήσας εὐαγγελικῶς εἰς εὐρε-
σιν, καὶ κρούσας εἰς ἀνοιξιν· μετὰ δὲ εἰσελθὼν καὶ
ἰδὼν τὸν ποθοῦμενον, καὶ ἀκολουθῶς ἐγγίσας, καὶ
ἐπὶ πᾶσιν ἐνωθεῖς, εἶτα καὶ ἀνακραθεῖς, ὥσπερ τῷ
πῶθῳ αὐτοῦ, οὕτω καὶ ταῖς ἐκείθεν ἀλλάψεσιν.

ιδ'. Ὡς οὖν καὶ τοῦτο καλὸν ἦλθεν αὐτῷ ἐπὶ νοῦν,
καὶ ἐξεφάνθη, καὶ ἐκτελεῖσθαι ἤρξατο, καὶ ὁ ἱερὸς
κανὼν ἐζήτει τὴν ἐκ μαρτυριῶν σύστασιν· ἦν ἰδεῖν
ἐνταῦθα οὐ προσκαλουμένους τοὺς μαρτυρήσαντας
ἀρετὴν παντοίαν αὐτῷ, οὐδὲ πρὸς ἀξίωσιν λαλοῦν-
τας, ἢ ἄλλο τι ἐφοικόν, ὅποια πολλὰ ἐν τοῖς τοιοῦ-
τοις τεχνάζονται οἱ μὴ κατ' ἀρετὴν αὐτοῦθεν προλάμ-
ποντες, ἀλλὰ νόθον φῶς ἐπιτεῶμενοι. Οὐ τοίνυν
κλητοὶ καὶ ὠρισμένοι παρήγοντό τινα; μάρτυρες·
ἀλλὰ ἅμα περιήλθε φήμη τοῦ ἐγγυρῶντος, ὡς ὁ τοῦ
Θεοφιλου βίος πολυπραγμονεῖται, εἰ ἐκλάμπει, καὶ
προφανῆναι ζητεῖται εἰς ἱερωσύνην προκαλουμένου·
καὶ ὡς εἰς γλῶσσαν μίαν συντακέντες ἅπαντες καὶ
ἐνθεάζοντες ἐμεγάλυνον τὸν ἄνδρα, οὐκ ἀγνοοῦμενον
οὐδὲ τοῖς ἑρωτῶσι τὰ κατ' αὐτόν. Κανόνος γὰρ εὐ-
ουτάτου ἐκείνου ἐπλήρουον παράγγελμα· οὐ μὴν
ἄλλως ἡκριβοῦντο πρὸς ἀγνοίαν. Ἐτελέσθη γοῦν καὶ
τὸ ἱερῶτατον οὕτως ἐπ' αὐτῷ χρίσμα, καὶ εἰς ἱερέα
καταστάς, οἷα καὶ φωτὸς ἀγγελος καὶ φλόγιος λει-
τουργῆς, οὐκέτι μιμητὸς ἦν, οὐδὲ οἷος ἔχειν ἀνθά-
μιλλον· ἀλλὰ διπλασίως τὴν, ὡς ἂν τις εἴπῃ, διὰ
πᾶσιν ἀρετῶν μολῶν, καὶ τὸ ὑπέρτονον ἀρμολάμε-
νος, ἀγγελικὴν ἐμμελειαν ἀνεβάλλετο, ταῖς ἱεραῖς
παρήμενων εἰς πλὴν συνάξει, θεοῖς ψαλμοῖς καὶ
ὕμνοις προστετηκὼς, ἀναγινώσκων τὰ μὲν ἐπ' ὠφε-
λείᾳ τῶν ἀκρωμένων, τὰ δὲ καὶ καταμόνας εἰς θη-
σαύρισμα ψυχῆς, νῦν μὲν ἐαυτῷ ἀποτιθέμενον τα-

ciens, multiplicavi domum Philothei filiorum ge-
neratione, eorumque qui possent attrahere opti-
mi patris benedictionem et matris de filiis læ-
tantis.

12. Inde (ne prioris virtutis speciei immiscere-
tur aliquid terrene nequitie, nec mundanus labor
hujus præclari jugi prius frumentum inutile redde-
ret zizanie propagine) alia virtutis via a sancto
erat diligenter sectata: Seipsum enim in prioribus
conservabat bonis, circaque virtutem non immu-
tatus, sed semperidem erat, imo conjugem ad si-
milia dirigebat; et Dei opus æque perficiebant
ambo. Nec inter se dissidebant, nedum ad iracun-
diam invicem provocarent. Considerabant enim
antiqua conjugia justorum, qui a Deo sibi invicem
ad adjumentum dati, digni illius operarii fue-
runt.

13. Cum igitur hæc ita se haberent et Dei servus
magis magisque ad Deum accedere deberet (cæte-
rum par erat ut qui semper meditabatur, intelligen-
tiam promoveret, et mentem pro viribus excoleret,
ita ut ad angelorum similitudinem eveheretur),
desideravit ad sacerdotii fastigium ascendere, atque
sic Dei apparitoribus sese aggregare. Cœpit autem
se prosternere ante portas Dei, quando quæ ad
virtutem conducunt administrabantur; deinde, se-
cundum Evangelium, quæsit ut inveniret, et pul-
savit ut aperiretur; deinde intravit desideratumque
vidit et appropinquavit, et denique, uti desiderio
ejus, ita etiam illuminatione illinc proveniente,
omnibus unitus sive commistus est.

14. Cum igitur hoc laudabile propositum ex ani-
mi recessibus in lucem prodire et ad effectum per-
duci cœpisset, et sacri canones testimoniorum
commendationem requirerent: tunc videres testes
qui omnimodam illius virtutem confirmarent, non
undecunque conquisitos, aut ejus dignitatem et
quidquid ad eum promovendum conducere profes-
sos, quemadmodum sæpe accidit de iis qui non so-
lum propria virtute non lucent, sed spurio asciti-
tioque lumine splendent. Neque igitur convocati
quidam et ad hoc destinati prodibant testes, sed
totam regionem pertransiit fama de seracissima vir-
tutum vita Theophili qui ad splendidum sacerdotii
ministerium aspiraret, et cuncti quasi in unam
compacti linguam et divino numine afflati summis
laudibus extulere virum qui et ipsis percontantibus
haud ignotus erat. Hi nimirum canonis rectissimi
præcepto satisfaciebant, de iis quæ nescirentur,
haud nimium anxie disquirentes. Inunctus igitur
est hoc modo oleo sanctissimo et ad sacerdotii fas-
tigium promptus. Quo facto, velut lucis angelus et
flammæ minister, jam nemo invenit qui ipsum
imitando assequeretur, sed omnium virtutum, ut
ita dicam, concentum intendens et ad summam
harmoniam evehens, angelica consociatus fuit vita
Magis magisque igitur sanctis sacrificiis operam de-
dit, divinis psalmis et hymnis inhæsit, et alla legi

in commodum auditorum, alia in suæ animæ thesauris recondidit, et quæ hodie boni œconomi instar, sibi reservarat, postmodum, si qui illis perfrui desiderarent, larga manu exprompsit.

15. Pro habitatione plerumque habebat ædem divinam, in qua veluti plantatus pulcherrimos fructus tulit. Rareissime igitur sol cum conspexit quibus prius assueverat operam dantem, nisi forte de iis quæ maxime necessaria sunt hominibus, dispicere coactus esset, v. c. de agricultura. Neque solum enim per mercenarios terram ad producendos varios fructus effodiendam curavit, sed etiam propriis manibus eam sollicitavit, laudabile hoc esse opus iudicans et homine dignum. Etenim et in terra et in mari laborant homines: et maris quidem labor et studium serioribus temporibus introducta sunt et insensa iis qui diu et secure vivere cupiunt; terra autem, utpote mater, desiderata diligit et amore cernitur eos qui ipsi adhærent, et Neptunum arcens eos qui opportuno tempore terram colunt, conservat. Est porro agricultura bonum antiquissimum, opus ditans, res pulchra et segura, ars hominibus cognata.

16. Hæc igitur et similia quibus agricultura commendatur, Philotheum ad illam attraxerunt, præterea quod sudoribus corporis sordes detergentur, et sic homo fortis ac robustus ad agendum redditur. Quare hic quoque melius eligendum esse iudicavit, et cum sciret quantum sudoris agricola, ut officio satisfaciat, e corpore profundat, siquidem ad comedendum panem nostrum in sudore faciei condemnati sumus, et cum sudorem ac bona inde profuerunt compararet, atque hæc lancem deprimere perspexisset, hanc artem amplectitur utpote quæ vitam sustentaret et carnem extenuaret. Sic virtutem simul cum victu lucratus et terræ bona quæ etiam in animam redundarent nactus, et suis familiaribus, et pauperibus e iusti laboris proventu necessaria distribuit. Nunquam enim destitit exhaurire fontem suum in gratiam eorum qui sitirent, minus sibi et suis, quam fratribus in Christo consulens.

17. Hæc autem omnia non solum effecerunt, ut sanctus vir laudaretur, et bona fama splenderet, et celebrer esset verbis et factis quibus theoria et praxis constituitur: sed habuit etiam summum auxilium divinitus datum, quale Deus concedere solet illis qui ipsum summopere desiderant, examinati nimirum desiderii præmium splendidissimum rependens. Præterquam enim quod alioquin indigentibus auxilium ferret per preces et unctionem (oleo exultationis, uti Psalmorum auctor ait⁴), et manuum impositionem, etiam magna fecit miracula, panes aliasque res ad victum necessarias e minimis principis ad magnum numerum adaugens, secundum Dominum qui verissime promisit, quod ii qui ipsi serviunt eadem quæ ille fecit, ipsi quoque facturi

μεντικῶς, αὐριοὶ δὲ προβλησόμενοι καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἐθελούσιν.

15'. Οἶκος δὲ αὐτῷ ἦν ὡς τὰ πολλὰ ὁ τοῦ Θεοῦ οἶκος, ἐν ᾧ οἷον πεποιημένος κάρπιμον ἐβάλλει. Ὀλίγα οὖν ὁ ἥλιος αὐτὸν ἐώρα ἐμφιλοχουρῶντα τοῖς πρῶτον συνήθεισιν, ὅποτε τυχερὸν ἐπισκέψασθαι τι ἐκ τῶν ὅσα τοῖς κατὰ κόσμον ἀναγκαῖστα· ὅποιον δὲ τι καὶ ἡ περὶ γῆν αὐτῷ ἐργασία. Ἐγὰρ γὰρ οὐ μόνον θητικαῖς χερσὶν ἀνασκάλλειν τὴν γῆν εἰς ποσειδῶν φύτευμα, ἀλλὰ καὶ χερσὶ ποιεῖσθαι περὶ αὐτὴν, εὐγενὲς τοῦτο ἐπικρίνας ἔργον εἶναι καὶ ἀνθρώπῳ προσήκον. Δεῖν γὰρ τούτων, γῆς τε καὶ θαλάσσης, ταύτης μὲν ἡ ἐργασία ἐπιστάτω· ὅστιρον χρόνου, καὶ οὐδὲ πεφλημένη τοῖς ἐθέλουσι μακρὰ τε ζῆν καὶ ἀκίνδυνα· γῆ δὲ ποδομένη, ὅσα καὶ μήτηρ, φιλεῖ τε καὶ ἀσπάζεται τοὺς κυπιάζοντας περὶ αὐτὴν, καὶ τὸν Ἀσφάδιον προϊχομένη συντηρεῖ τοὺς γενηπονοῦντας εἰς καίριον. Καὶ ἔστιν ἡ γεωργία ἡ ἐπισκοπὴ ἀγαθὸν ἀρχέγονον, πλουτοποιὸν ἔργον, ἀκίνδυνον καλὸν, τέχνη συγγενὴς ἀνθρώποις.

15'. Ταῦτά τε οὖν, καὶ ὅσα τοιαῦτα σεμνὰ τῇ γεωργικῇ, καθέλιπε τὸν Φιλόθεον εἰς αὐτὴν, καὶ ὅτι τοῦ κατὰ σῶμα πλητοῦ ἐξικμάζει, καὶ οὕτω στήσανδον ἐκείνον ποιεῖ καὶ καρτερικὸν εἰς ἔργα. Ἐφίλοσῳργε τοίνυν, δεόν εἶναι πάντα ἅθλα ἐπικρίναι τὸ κρεῖττον· καὶ εἰδῶς, ὅποσον ἰδρωτὰ εἰς δεόν ἐκδύσει τῶν σαρκῶν ὁ γεωπονῶν, καθότι καὶ ἐν ἰδρωτὶ προσώπου φαγεῖν τὸν ἄρτον ἡμῶν κατακεκρίμεθα, καὶ ταλαιανέσας πρὸς ἐκείνον τὰ ἐξ αὐτοῦ καλὰ, καὶ καθέλικιν αὐτὰ βοτῆς λόγῳ διαγενέσθαι, γίνεσθαι τῆς τέχνης ταύτης εἰς βίον τε πορισμὸν καὶ τῆς ἐν σαρκῶν· καὶ ἀρετῇ ἐν ταυτῷ καὶ βίον τεχνώμενος, καὶ οὕτω ποριζόμενος τὰ ἐκ γῆς ἀγαθὰ διαβαίνοντα καὶ ἐς ψυχὴν, τοῖς τε οἰκείοις ἐπαμέτρει τὸ ἀρκούν, καὶ τοῖς δεομένοις ἐκ δικαίων πονημάτων ἰστομετρει τὰ δεόντα. Οὐδέποτε γὰρ ἀνίει ἐξαντλῶν τῇ παρ' αὐτῷ περιούσιον δεξαμένην τοῖς διψῶσιν αὐτῆς, οὐ τοσοῦτον αὐτῷ καὶ τοῖς αὐτοῦ πονοῦμενος, εἰς ὅσον τοῖς ἐν Χριστῷ ἀδελφοῖς.

15'. Ἦσαν δὲ ἅρα πάντα ταῦτα τῷ ἁγίῳ οὐ μόνον αἷμα τοῦ ἀπλῶς ἐν βίῳ σεμνύνεσθαι, καὶ εὐκλείαις ἐλλάμπεσθαι, καὶ ἐν λόγοις καὶ ἐν ἔργοις εἶναι περίελεπτον, δι' ὧν θεωρία κατορθοῦται καὶ πρᾶξις· ἀλλὰ καὶ τις μεγίστη προσθήκη ἐκ Θεοῦ, ὅποιαν αὐτὸς οἶδεν ἐπιμετρεῖν τοῖς ἀκρῶς ποδοῦσιν αὐτὸν, ἐξαρτιμούμενος τὸν πόθον, καὶ ἀντάλλαγμα διδοὺς τὸ μεγαλεῖον τῆς δόξης. Δίχα γὰρ τοῦ ἁλλως βοηθεῖν τοῖς χρήζουσι διὰ τε εὐχῶν καὶ ἀλοιφῆς (ἱλαίου ἀγαλλιάσεως, κατὰ τὸν Ψαλμῶδον), καὶ χειρῶν ἐπιθέσεως, καὶ τεράστια κατεργάσασθαι θαύματα, ἄρτους τε καὶ λοιπὰ σίτα ἐξ ἀφορμῶν ὀλιγίστων εἰς πολλὸν ἀριθμὸν πληθύνων, κατὰ τὸν ἀψευδῶς ἐπαγγελῶμενον Κύριον, ὡς οἱ αὐτὸν θεραπεύσαντες, ἃ ἐκείνος ποιεῖ, καὶ αὐτοὶ ποιήσουσι, καὶ πού καὶ μέζονα.

⁴ Psal. xlii, 8.

καὶ ταμείων οὐδὲν ἔχόντων, ἀλλὰ παντελῶς διακί-
νων, ἐκπορῶν τοῖς ἐν ἐνδείᾳ τὰ χρήσιμα, καὶ οὐ
μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ οἶνον σχεδιάζων κατὰ τὸ ἐν
Κανᾷ θαῦμα τὸ εὐαγγελικόν, καὶ οὕτως ἄρτι μὲν
στηρίζων, οἶνον δὲ εὐφραίνων τὰς τῶν δεδωμένων
καρδίας. Λέγεται γάρ καὶ πιστεύεται, ὅτι καιρὸς
τις ἦν τότε, καὶ οἶνος οὐκ ἦν τοῖς αὐτοῦ ἐπι-
δεῖσι. Καὶ αὐτοὶ μὲν ἐλάλουν τὰ πρὸς ἑκαστὴν, ὑπὲρ
οὗ ἐλαίποντο· ὁ δὲ Θεὸς ἐπήκουσε, καὶ τῷ αὐτοῦ θε-
ράποντι Φιλοθέῳ ἐπιτάξας, κατεπράξατο δι' αὐτοῦ
τὸ καλόν. Ποτάμιον γάρ τι αὐτοῦ που παραρρέων,
ἐνθα ἡ δέξαις, εἰς οἶνον μετέβαλε, σταυρὸν τυπώσας
καὶ ἐπευξάμενος. Εἰ δὲ πέτρα παλαιότητι ἐκείνη
ράβδῳ πληγείσα ὕδωρ ἐξέβρῃζε, καὶ τις γῆ μέλι
καὶ γάλα θαυμασίαν ἔφηνε σύβροιν, καὶ ποταμοὶ δὲ,
οἱ καὶ αὐτοὶ γραφικοὶ, εἰς αἷμα μετετέπησαν· πα-
ρακηκτόν ταῖς μεταβολαῖς ἐκείναις καὶ οἶνον τοῦτον
ποταμῷ ρεύσαντα, οὐ σταφυλῆς αὐτὸν αἷμα, εἰποι
ἂν ὁ μωσαϊκῶς ληνοβατῶν, δεξιᾶς δὲ Ὑψίστου βροχῇ
ἐκούσιον, ἀφωρισμένην τοῖς δεομένοις αὐτοῖς. Καὶ
δὴ θεωρητέον ἐνταῦθα, ὅτι Θεοῦ δεδοκός, τοῦ τῶν
θαυμασίων, τοῦ τῶν τεράτων, τοῦ τῶν δυνάμεων,
τοῦ τῆς ἀληθείας, ἰδοὺ θαῦμα τοῦτο μεζόν τι τοῦ ἐν
Κανᾷ, καθάπερ αὐτὸς ἐπηγγείλατο. Οὐ πίθοι γάρ,
οὐδὲ πιθάναι, οὐδὲ ἀμφορεῖς, οὐδὲ ἄγνοι, οὐδὲ
βίκοι, ποτάμιον δὲ ὅλον οἶνον βλύζον διὰ τοῦ Φιλο-
θέου, προρρέει τοῖς ἡξιωμένοις τοιοῦτου τέρατος.
Καὶ τοῦτο μὲν οὕτως πρὸς χρηστότητα συμποσιακῇν.

ση'. Ἐπεὶ δὲ πολλὴ καὶ ἐν ταῖς θαυματουργαῖς
διαφορὰ ταῖς ἐκ τῶν τοῦ Θεοῦ ἁγίων (αἱ μὲν γὰρ
αὐτῶν ὑγιάζουσιν, αἱ δὲ τρέφουσιν, τινὲς δὲ καὶ τὸ
ἄλλως ἐνδέον ἀναπληροῦσιν, ὅτε τινὲς δέονται, τὰ
μὲν ἀπάγουσαι, τὰ δὲ παράγουσαι, ἔστι δ' ὅτε ἀπο-
τελούμεναι καὶ πρὸς φόβον καὶ ἐκπληξιν, ὅποια καὶ
ἡ τῆς κατηραμένης συκῆς, δι' ἧς τὸ Ἰουδαϊκὸν φυ-
λον, καὶ ὅσον δὲ ἄλλο τοιοῦτον, τὴν τοῦ Θεοῦ ἐξεπλά-
γη δύναμιν, ὥς μὴ μόνον ζωογονοῦντος, ἀλλὰ καὶ
θανατοῦν δυναμένου, μηδὲ μόνον τὸ κατὰ ὑγίειαν
ὕγρον χορηγοῦντος, ἀλλὰ καὶ ἀποξηραίνοντος), ἐν ἡρ-
γησε καιροῦ λαλοῦντος καὶ ὁ Φιλόθεος θαῦμα, σκοποῦ
τινος τοιοῦτου ἔχόμενον· Αἰθὼν γάρ οὕτε χερσὶ λη-
πτὸν, οὕτε ὥμοις φορητὸν, οὕτε οἶον κυλίσσθαι, ἀλλὰ
γῆς ἀχθος εἶναι, καὶ τι καὶ βλάπτειν, ὅποια πολλὰ
γίνεται, λόγον ἐπιπέμφας, ὅσα καὶ μοχλὸν εὐμήχα-
νον, οὐ μόνον διώχλυσεν ὑποσταλέσας, ἀλλὰ καὶ με-
τέθηκε. Καὶ ἦν ἀναλάξιμά τι καὶ τοῦτο θαῦμα ἐκεί-
νου, διδῶσιν ὁ Θεὸς τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς, ἐπαγγει-
λάμενος, καὶ ὁρῇ μετακινεῖν αὐτοὺς ἐπιτίσσοντας,
καὶ μεταδιδάσκειν ἐκ τῆς οὐκ ἐκείνου βίσεως, εἰς ἄλλην ἐλκό-
μενα πίστει· πείσμασι. Τίς οὐκ ἂν ἐνταῦθα ἐξε-
πλάγη τὸν μέγαν Φιλόθεον, οὕτω καὶ τοῖς ἀψύχοις
ἐπιτάττειν δυνάμενον, καὶ τὴν ἐπιταγὴν βλέπων εἰς
ἔργον προβαίνουσαν; Ἐγκοπὴ παντὸς κακοῦ τὸ
τοιοῦτον θαῦμα. Οὐκ ἀνδρογλύφισεν, οὐκ ἀνδρίκην
πρὸς οἰκίαν ἤνωσεν, οὐδὲ ἀπὸ πρὸς ἄγρην, εἰ οὕτω
δύναται ὁ Φιλόθεος διασπῆν καὶ μεταδιδάσκειν ἄχθῃ
βαρύτερα, ἐν χερσὶ γῆς κείμενα, καὶ ἀκριδῶς εἰπεῖν,
ἀμετάθετα. Τὸ δὲ ὅλον φάναι ἄλλως· οὐδεὶς τοιοῦτον

A sint, et fortasse majora. Quando enim horrea nihil
continebant, sed prorsus vacua erant, illis qui ino-
pia laborarent, non solum frumentum egressit, sed
etiam ad instar miraculi quod secundum Evangelium
Canæ evenit, vinum fecit, ita ut pauperum animos
pane corroboraret, vino autem letificaret. Narratum
enim et fide dignum est illo tempore accidisse, ut
homines vini penuria laborarent. Quare ad Deum
conversi, ut ipsorum egestati succurreret, orarunt.
Deus autem eos exaudivit, et servo suo Philotheo
præcepit, et per eum auxilium tulit. Rivulum enim
qui illam calamitosam regionem præterfuebat, crucis
signaculo precibusque adhibitis in vinum transmuta-
vit. Si autem rupes illa antiqua, baculo percussa
aquam profudit, et regio quædam miraculose melle
et lacte fluxit, denique fluvii, quorum Scriptura
mentionem facit, in sanguinem conversi sunt: istis
conversionibus addi debet etiam hoc vinum in ri-
vulo fluens, non quidem vine sanguis, nisi viticola
cum Moyse dixerit, sed grata Altissimi quasi pluvia,
egentibus illis destinata. Animadvertas jam, quæso,
concedente Deo, qui est Deus miraculorum, prodigi-
orum, potentiar, veritatis, majus hic miraculum
contigisse illo in Cana facto, quemadmodum ipse
promisit. Neque enim dolia, nec doliola, nec am-
phoræ, nec lagenæ, nec ucæri, sed rivus integer vino
scaturiens per Philotheum profluxit illis qui hoc
miraculo digni habiti sunt. Et hæc quidem in con-
vivii usum.

C 18. Quoniam autem miraculorum a Dei sanctis
editorum permagna est varietas (alia siquidem san-
nitatem reddunt, alia victim suppeditant, alia aliis
necessitatibus medentur, nunc quidem auferendo,
nunc autem adducendo; sunt porro quæ metum terro-
remque incutiant, exempli gratia illud quo ficus diris
devota est, qua re tribus Judaica et omnes ejusmodi
gentes ad reverendam admoniti sunt potentiam Dei
qui non tantum vivificat, sed etiam mortem inflig-
gere potest, non solum succum valetudini utilem
suppediat, verum exarescere quoque facit), tem-
pore postulante, etiam Philotheus edidit miraculum
quod tali modo sese habuit: Lapidem nimirum qui
neque manibus comprehendere, neque humeris aspor-
tari neque volvi poterat, sed tanquam moles iners
D jacebat et, uti sæpe evenit, offensioni erat, solo
verbo vectis loco adhibito, non solum concussum
in altum sustulit, sed etiam transposuit. Fuit autem
ejus miraculum in lapide perpetratum ex his quæ
Deus discipulis suis concedit, ubi promittit fore ut
ipsi solo jussu montes dimoveant atque fidei vigore
ex alia in aliam sedem transmittant. Quis igitur
non admiretur hæc in re magnum Philotheum, qui
etiam rebus inanimatis imperare valuerit, et ejus
imperata in factum processerint? Hoc miraculum
omnem perversitatem interdicat. Nemo jam statuis
sculpentis incubuit, nemo domum domui, nec agrum
agro adjunxit, quandoquidem Philotheus tam facile
gravissima pondera, solo adherentia et, ut accurate
dicam, immobilia divellere et translocare poterat.

Ut autem omnino aliter dicam, nemo, conspecto tam potente miniatore, ausus est inherescere peccatis quorum fama ad vindictis Philothei aures pervulgari possit.

19. Quæ autem, dum adhuc superstes fuit, alta patraverit miracula, qui virtutis studio incensi auscultare et saluti animæ operam impendere studeant, ex illius regionis incolis percontari possunt, siquidem alia libris historicis tradita referuntur, alia ab iis qui horum miraculorum participes fuere, hodieque viva voce prædicantur. Iis enim diutius immorari tempus deficit, cum nonnisi e minimis quibusdam vitam Philothei summa admiratione dignam enarrare voluerimus. Quapropter uno alterove commemorato ex iis quæ non vivo sancto evenerunt, sed post ejus mortem, qua immediate ad Deum omnipotentem evolavit anima pura et quasi mens integra, concludemus nostram expositionem, symmetriæ quam intendimus ratione habita.

20. Jam Philotheus, magna aquila et daemoniacorum alitum hostis, ad Altissimam evolaverat, multis capitibus istorum injustorum lethaliter percussis. Et ipsius quidem partem divinam thronus Dei, quod autem terrenum et humile erat, terra habebat, de qua sumptum fuit, terra, inquam, latibunda de ejus depositione, neque efficiens ejus interitum seu dissolutionem, sed conservans et volens totum illum recipere et in sempiternum colere: quoniam autem animum retinere ac circumcludere non potuit, contenta fuit habere corpus quod matrem non infectaret vaporibus male olentibus aut putredinis foetore, sed quod gratos dulcesque exhalaret odores, quasi aromatum thurisque esset receptaculum, ita ut, cujus vivi preces ad Deum ascenderant thuris instar, illius et corpus tanquam altare seu thuribulum refertum esset odore quo Deus gaudet. Hoc per annum integrum perduravit, et admirationem excitavit, et dolorem injecit illis qui sanctum committebant terræ, quod thesauro condendo non haberant dignum receptaculum, neque vas unguento conveniens, neque amphoram venerando oleo congruam. Operam igitur dederunt, ut sanctum componerent in loco convenienti, et dignum eo monumentum erigerent. Quod cum fieret, et thesaurus iste ad locum splendidiorem transferretur, placuit Christianorum regi, Philothei Deo, miraculo eum honorare et velut resurrectionis typum exhibere. Jam vero, o miraculum ineffabile, quocum vix ullum comparari queat! venerabiles depositionis administri sensim manus admovebant, et sollicite sanctum corpus apprehendentes cum magna cura sublevabant et diligenter suscipiebant, veriti ne quid illius sanctæ compagis diffractum periret. Ille vero ut demonstraret, se non perisasse, sed in Deo vivere, viventem autem diffingi non posse, ambas manus, quasi viveret, extensas et ad comprehendendum compositas humeris illorum duorum sanctorum, qui eum sepeliebant, imposuit, iisque firmiter innixus atque sic sustentatus,

A. Ἰδὼν ἡ δύναμις ἀπειλητῆρα, εὐχαρίστας ἂν ἀπαρτίαις ἐπιβάλλειν, αἵτινες εἰς ἀκοὴν τῶν ἐκδικητῆν φιλοθεῖν ἐλεύσονται.

19. Ὅσα δὲ καὶ ἄλλα ἐπὶ ζῶν ἀπετέλεσε, θαύμα προκαλούμενα, ἐστὶν ἐκ τῶν ἑκαῖς κατὰ χώρας πορίσθαι τοὺς ἐνάρτεις φιλακομόνας, καὶ τῇ ψυχῇ τὴν ἐμπορευομένην ὠφέλειαν, τὰ μὲν ἐξ ἰσθμίας ἀναλεγόμενων, τὰ δὲ καὶ εἰσὶ περὶ τὸν τοῦτον θαυμασιότητος. Ἡμῖν γὰρ οὐ καιρὸς ἐνδιατρίβειν αὐτοῖς ἐπὶ πλεον, προθεμένους ἐκ βραχυτάτων τιῶν ἐμῶν τὸ μεγαλεῖον τοῦ κατὰ τὴν φιλοθεῖον πολιτείας. Διόπερ ἑνὸς τύπος ἢ καὶ δευτέρου τῶν τοῦτου ποιησάμενός μιναι, καὶ αὐτὸν οὐκ οἶον ἐξ ἐπὶ ζῶντος τοῦ μεγάλου, ἀλλὰ μετὰ ἀποβίωσιν, δι' ἧς ἀμείω, τῇ παμβασιλεῖ παρίστη ὁ θεὸς ψυχῇ ἀκραφῆς, νοῦς αὐτόχρομα, καταλύσμεν τὴν λόγον, συμμετρίαν ἐποχοσμένοι, ὅποιαν προεβέβημεθα.

20. Ἡδὲ μὲν δὲ κατὰ δαιμονίων πτηνῶν μέγας ἀνὰ τὸν φιλοθεῖον ἀπετρέβητο πρὸς τὸν Ὑψίστον, εἰς πολλὰ κεφαλὰς τοιοῦτων ἀνόνων βολῶν θάνατον. Καὶ εἰς αὐτοῦ τὸ μὲν θεότατον ὁ τοῦ Θεοῦ θρόνος, τὸ δὲ μὲν τοιοῦτον, ἀλλ' ἐκ τῶν κάτω καὶ γῆς αὐτῆς. ἢ γὰρ ἐξ ἧς ἐληλυτο, χαίρουσα τῇ καταθείσει αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐπιχειροῦσα εἰς εὐθραν, ἐπ' οὖν διασπορῇ, ἀλλὰ συντρεφούσα, καὶ θέλουσα μὲν ἔλον ἐκείνον διέξασθαι καὶ ἀμείπειν ἀνέλιπον, ἐπὶ δὲ μὴ εἶχε περισχεῖν τὸ ἀκατακράτητον, ἀρκουμένη τῇ καθικτῇ σῶματι οὐκ ἀχρεῖοντι τὴν μητέρα δυσώδεσιν ἀποφοραῖς καὶ σπητιδόνος δριμύτησιν, ἀλλ' ἐδωδίζοντο καὶ μυροῦντι, ὡς εἰ καὶ ἀρωμάτων καὶ θυμιαμάτων ἦν ὁ κη· ἴνα, εὖ ζῶντος αἱ εὐχαί εἰς Θεὸν κατὰ νόον ὡς θυμίαμα, ἐκείνου καὶ τὸ σῶμα καθὰ καὶ θυτήριον, ταῦτον δ' εἰπεῖν, θυμιατήριον ὁμοῦς πεπλασμένον εἴη, ὅπως χαίρειν οἶδε Θεός. Ἦν τοῦτο εἰς ἔλον ἐναυτὸν καὶ ἰσχυρότατον καὶ μετὰ μάλιν ἦν τοῖς τότε τὴν ἀγιον κρύψασιν ὅσοι γῆν, ἐπὶ μὲν τῇ θησαυρῷ ἀνάλογον περιτομῇ τῇ θησαυροφυλῶν, ἐπὶ μὲν κατὰ τὸ μέτρον τιμῆς ἢ μυροθήκης, ἐπὶ μὲν καὶ τὸ ἀλάβεστρον δέον τοῦ πολυτιμῆτου ἁλαίου. Καὶ τοῖνον μελέτην ἔδειντο, μεταθέσθαι τὸν ἀγιον, ὅπως μᾶλλον ἔχρη, καὶ μνημεῖον αὐτῷ πρὸς ἀξίαν τεχνήσασθαι. Καὶ ὡς ἐγένετο τοῦτο, καὶ ὁ πλοῦτος ἐκείνος μετεκομίζετο εἰς ἕτερον τιμιώτερον γασφράκιον, ἥρπασε τῷ τῶν Χριστιανῶν παμβασιλεῖ, τῷ τοῦ φιλοθεῖου Θεοῦ, αὐτόν τε ἀποστεινύναι θαυμασιώτερον, καὶ τύπον ἀναστάσεως, καὶ αὐτῷ ἐνσημῆν οἶσαι. Καὶ ὡ θαύματος ἀρρήτου, καὶ οἶον ὑπερανσταθαι συγκρίσεως! οἱ μὲν τῆς μεταθέσεως ἱερὰ κηδεμόνες ἡμέρα τὰς χεῖρας ὑπέβαλλον, καὶ περὶ σμῖνας τοῦ ἱεροῦ ἰδρᾶντο σῶματος, καὶ ἡμῶν αὐτὸ ὑπολαμβάνοντες, ἐπιμελῶς ἀνέχον, εὐλαβούμενοι, μήποτε τι συντρίβειν διαρρηθῇ τῆς ἱερᾶς ἐκείνου διαρτίας. Ὅδε δεικνύς, ὡς οὐ διαλείπεται, ἀλλ' ἐν Θεῷ ζῇ. ζῶντα δὲ οὐκ ἐστὶ παθεῖν συντρίβειν, ἀμφοὶ τῷ χεῖρι διαπετάσας, ὡς εἴπερ ἔξη, ἐπειτα καμπύλας αὐτὰς σχηματίσας, ὥστε περιλαβεῖν, καὶ τῶν ὧμων καταπέτας αὐτὰς, ἱερῶν ἐκείνων δύο

μετατιθέντων, καὶ στερεῶς ὀρθῶν, καὶ οὕτως· A
 περιεσπόμενος, ἀνίστη τε εἰς ὄρθιον, καὶ βήματα
 τὰ διαβάς, καὶ τριοὶ ταῦται βάσεις μετρήσας τὴν
 κίνησιν, εἰτα κατέπεσε, τεθεὶς, ὅποι πασὶν κεκώ-
 ρωτο. Καὶ ὅταν μὲν ἔπαθον ἐκκληζέτωι ἐτηνικαῦτα
 πύρροντες, καὶ μάλιστα ἡ μακαριστὴ θοῆς ἱερατικῆς
 ἐκείνη (μακάριος γὰρ πάντως καὶ ὁ τοιοῦτον ἑπάρας
 βάσταγμα, καθὰ καὶ τὴ φορτίον εὐαγγελικὴν), οἰάζειν
 οἱ τότε περίεπιτοχηκότες τῷ θαύματι. Ἐμὲ δὲ ἐκ-
 πληττει, πῶς ποτε οὐ παρελύθησαν φόβῳ οἱ βαστά-
 σαντες, πῶς δὲ οὐκ ἐξίστησαν ἄλλως ἐπὶ οὕτω και-
 νοτάτου πέριφ' πράγματος. Ἐγὼγ' οὖν, εἰ παρῆν,
 οὐκ ἂν κατέσχον ἑμαυτὸν τοῦ ἐνδοῦ μέναι, εἰ μὴ τι
 ἄρα καὶ διεφύνησα. Καὶ ἰσως, μὲν ἔκειτον ἑπαθόν
 ἂν τὴ τοιοῦτον. Τί γὰρ ἀπεικῆς, οὐκ συμῆται, εἰ
 μὴ ὁ φερόμενος ἅγιος ἀνεζώωυ ἐκείνου; καὶ κατὰ B
 φύσιν ἔχειν ἰδίδου; Ἐγὼ δὲ θαυμάζω, καὶ δεῖ με-
 ταθεθεὶς ἐπλημύρου τοῖς μύροις εἰς πλόν, ἥπερ
 πρότερον, δεικνύς ἐντεῦθεν τοῖς φιλοθέοις, ὅσον ἡ
 περὶ τοὺς ἁγίους τοῦ Θεοῦ τιμὴ, καὶ ὅπως δὲ αὐτῆς
 ἐπαύξεται ἡμῖν τὰ ἐκ Θεοῦ ἀγαθὰ. Τιμωμένοι γὰρ
 ἁγίου καὶ χαίροντος, ὥς τετιμῆται, πλεονάζει καὶ
 τὸ ἐν ἐκείνοις θαῦμα, καὶ παραμένει διηνεκῆς εἰς
 ἱερεῖαν ψυχῆς τε τῆς ποθοῦσης, καὶ σώματος τοῦ
 δεομένου. Οἰδμεν γὰρ, τὰς ἐπὶ τοῖς ἁγίοις ἐκ τοῦ
 Θεοῦ χάριτας εἰς ἡμᾶς διαβαίνειν. Οὐκ ἄγνοοῦμεν,
 ἀλλ' ἡκριβώμεθα, ὥς ἐκείνων καταναλωμένων τοῖς
 ἐκ Θεοῦ καλοῖς, ἀπορβέει αὐτὰ καὶ εἰς ἡμᾶς, ἐπειδὴ
 καὶ ἄλλως οὐδὲν τι τῶν τοιούτων οἱ τοῦ Θεοῦ θερά-
 ποντες· δέονται, δεῖ μὴ δὲ ἡμᾶς αὐτοῦς. Θαυματουργεῖν γὰρ C
 συγκεχωρημένοι τιμῶνται· τιμώμενοι δὲ ἀμείβονται ἡμᾶς τῶν χαρίτων. Ἀμειβόμενοι δὲ σω-
 τηρίαν ἡμῖν ἐκ Θεοῦ προσδεύουσι, καὶ ἡ προσεῖα
 εἰσακούεται, καὶ τὰ ποθούμενα καταπράττεται
 ἀγαθὰ· ὧν εἴημεν μετέχοντες ἐνταῦθα τε καὶ εἰς
 τὴν ἐκείσε ζωὴν, ἐκείσε μὲν τοῦ ὀνυμφέντου; με-
 γάλου Φιλοθέου, Θεοῦ δὲ ἐπινεύσει, ᾧ ὕμνος· καὶ δόξα
 εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

in sublimē se erigens tres passus processit, quibus
 emensis collapsus est et sepultus ubi conciderat.
 Quantopere autem obstupuerint qui tunc aderant,
 et præcipue beati isti duo viri sancti (beatus enim
 revera qui tale portat onus velut quoddam onus
 evangelicum), sciunt qui tunc miraculo interfue-
 runt. Ego autem miror, quomodo portantes præ-
 metu non mortui sint, quomodo in re tam nova
 atque inaudita non mente exciderint. Ego quidem,
 si affuissem, ad minimum permansissem attonitus,
 nedum vocem protulissem. Et fortasse quidem illi
 simile quid passi sunt. Quomodo enim improbable
 est tale quid evenisse, nisi quem serebant sanctus
 ipso ad vitam revocasset et naturali existentie
 reddidisset? Porro miror quod etiam translocatus
 abundantiori quam prius unguento acaturiverit,
 ostendens inde iis qui Deum amant quanto sanctos
 honore Deus prosequitur, et quomodo hac ratione
 bona divina in nos redundant. Quando enim san-
 ctus honoratur et honore gaudet, miraculum quo-
 que incrementa capit et perpetuo perdurat ad me-
 delam animæ desiderantis atque corporis indigen-
 tis. Scimus enim gratiam Dei in sanctis conspi-
 cuam etiam ad nos redundare. Non ignoramus, sed
 persuasissimum nobis habemus, beneficia divina in
 illis accumulata ad nos transire, siquidem Dei
 servi nihil ejusmodi opus habent nisi propter nos.
 Propterea enim quod facultatem miraculorum pa-
 trandorum acceperunt, a nobis honorantur: pro
 honore autem beneficia nobis rependunt. Eadem
 de causâ salutis nostræ gratia apud Deum interce-
 dunt, eorumque intercessio exauditur, et desiderata
 bona conceduntur, quorum utinam participes fia-
 mus hic et in futura vita, intercedente celebrato
 magno Philotheo atque annuente Deo, cui hymnus
 et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

S. DEMETRII MARTYRIS

INVOCATIONES.

Τοῦ αὐτοῦ πατρὸς εἰς τὸν ἅγιον μεγαλομάρτυρα A
 Δημήτριον.

Ejusdem Canon ad sanctum magnum martyrrm
 Demetrium.

ΩΙΩΗ Α'. Ἦχος· πλυσίου τετάρτου. Σταυρὸν χα-
 μάδας Μωυσεῖ.

ODE I. Sonus ambigui quartii. Crucem cum scul-
 pisset Moyses.

α'. Ὁ τῷ πελάγει τῶν σὺν ἐγχειρῶν ἁθλῶν, θαυ-
 ματουργὶ Δημήτρι, ὡς εὐδαρῆς· ἐλέγχεται, καὶ
 πλόν ὡς τολμηρὸς, ἐπὶ τοῖς θαύμασι λιμνάζεις
 ἀπλετα, ὡς ἔχειν δυσεκπλεύσις, εἰ μὴ. . . νήσας
 ἰσχύιν αὐτῷ ἀνωθεν καταπέμψας, ἐλλυμένεισαι
 ἐπὶ σέ.

1. Ille qui per mare præclorum tuorum se com-
 mittit, thaumaturge Demetri, tanquam audax, imo
 temerarius arguitur, siquidem prodigiis mare præ-
 bes refectum, e quo vix emergit nil... vires ipsi
 deasper mittas ut transmeet ad te.

β'. Παράδεισος ὡς τρυφῆς τὸ γενναῖον σῶμα τοῦ
 ἀθλητοῦ πεφύτευται τοῖς ἀπολαύειν θέλουσι. Καὶ

2. Deliciarum tanquam paradisi liberale athletæ
 corpus consitum est, pro his qui frui volunt. Et

lanceæ quidem in eo vivaces stipites carentes tanquam arbores inventæ sunt; fructus vero animi pastus, virtutibus omnibus fertilis et flumina simul sanguinis et unguentis sua.

3. Tuorum præliorum augusta Deus servat, tibi, sancte, perpetuum thesaurum custodiens. Sanguinum fusio hic, sanguinis more effluentis gratiæ illic profusio; prodigiorum sicut tunc, sic nunc abundantes divitiæ. Melius dicere est, amplius prodigiis nunc admirationem meruisti.

4. Virgo mater, quæ puris e sanguinibus carnem plasmatori concepisti morti subjectam oblationem, sanguinum barbarorum lacus effundi optime regis manibus curares. Semper enim tecum habes sanguine quo martyr evasit supplicentem Demetrium.

ODE III. *Virga in signum.*

5. Quemadmodum abyssus abyssum invocat prodigiorum effusio innumerabilium multiplices unguenti fluentes profusiones, quorum mare cunctam terram odore effuso replevit.

6. Tanquam stipites Phœnicum memorati videntur lanceæ, victoris frondentes in corpore; sicut scaturigines vero sanguinis manationes, quas in deliciis Israel habet.

7. Unguenta, juxta Evangelii verbum, pro sepultura tua conservata sunt, beatissime. Non enim in te valet putredo quæ aliis haret post mortem; quin imo suave fragras, tanquam Spiritu Dei afflatus.

8. Lancea perforatum vitæ datorem quæ vidisti, et doloris gladio quæ transfixa es, cum transfixo loquens Demetrio in principis gratiam, lanceam ejus hostium cordibus fige.

ODE IV. *Audivi, Domine.*

9. Ut paradisum alium templum tuum videmus, martyr Demetri, cujus fons unguentorum currens omnem terræ faciem inebriat.

10. Sanguinis vox, sancte, martyrii tui ad Dominum clamat. Non enim in æternitates exundare cessavit martyrii tuum.

11. In Dei divinum panem te, eia hostes Dei, lignum mittamus. Acta lanceæ vociferabant, frangere autem te, martyr, non valuerunt.

12. Quæ Deo carne purpurata est, purpura ortum principem nostrum protege martyris precibus, qui mortuus semper sanguine purpurat.

ODE V. *O ter beatum lignum.*

13. O ter beatæ lanceæ, quibus transfossus martyr diabolum transfodit, quibus effuso abundanti sanguine, qui sanguine lætus vivebat, flebiliter consummatus est mortuus; beata vero nomine Christiano dotata vita reverui.

14. Signo desuper divino propheta olim elevatus, allevatus est in aera. Et tu, optime, captivorum myriades a terra auferis, et salvas a gentibus recedentibus, equitantem a te salutem ostendens.

15. Tanquam abyssi radix terram retinet firma, supposita... tuam, sic retinet urbem istam unguen-

A λόγχοι μὲν ἐν αὐτῷ ζωῇ ἀστέλεχα ὡς θένδρα εὐρηναί, καρποὶ δὲ ψυχοτρόφοι, ἀρετῶν παγκραταί, καὶ ποταμὸν ἅμα τε αἱματόδροτοι καὶ γε μὴν βλυτοί.

γ'. Τὰ τῶν σὼν ἄλλων σεμνὰ ὁ Θεὸς φυλάττει, ταμειουχῶν σοι, ἄγιε, ζιγνικὲς θησαυρίσματα. Αἱμάτων χύσις ἐκεῖ, αἱμοδρότου χάριτος; κἀνταῦθα πρὶ χύσις, θαυμάτων, ὥσπερ τότε, οὕτω νῦν πολὺς πλοῦτος. Μᾶλλον δ' εἰπεῖν, πλεῖον ἐν τοῖς θαύμασι νῦν τεθαυμάστωσαι.

δ'. Παρθένε μήτηρ, ἀγῶν ἐξ αἱμάτων σάρκα τῇ πλαστοουργῇ ἐκτίσασα χρεωστικὴν ἀπόδομα, αἱμάτων βαρβαρικῶν λιμνασμοὺς ἐκχέεσθαι ποιήσας; κράτιστα χερσὶ τοῦ βασιλέως. Δυσωποῦντα γὰρ ἔχεις ἀεὶ σὺν σοὶ αἷμασι τὸν Δημήτριον, οἱ; μεμαρτύρηκεν.

ΩΔΗ Γ'. *Ῥόδος εἰς τύπον.*

ε'. Οἷα τις ἄλλη ἐπικαλεῖται ἄβυσσος; ἄβυσσος τῶν θαυμάτων ἢ χύσις τῶν ἀναριθμῶν τὰς μυροβλύτους ἀπείρους διεκχύσεις, ὧν τὸ πᾶλος πᾶσαν τὴν γῆν λιμνᾶσαν εὐώδισαν.

ς'. Ὅσπερ στελέχη τὰ τῶν φοινίκων τὰ ἱστορούμενα θεωροῦνται αἱ λόγχοι, τοῦ ἀθορόφρου πεφυτευμένοι εἰς σῶμα, ὡς πηγαὶ δὲ τὰ αἱμοδρότα, οἱς Ἰσραὴλ οἷα ἐνετάρυσεν.

ζ'. Μύρα, ὡς ῥῆσις Εὐαγγελίου, συνετηρήθησαν τῇ ταφῇ σου, παμμάκαρ. Οὐ γὰρ κραταὶ σου ἢ σηπεδῶν, ἢ τῶν ἄλλων ἀποτομένη μετὰ θάνατον· μᾶλλον δὲ πνεῖς εὐώδης ὡς θεόπνευστος.

C

η'. Λόγχῃ νυγίντα τὸν ζωοδότην ἢ θεωρήσασα, καὶ ρομφαίᾳ τῆς λύπης διελαθεῖσα, σὺν λογχευθέντι λαλοῦσα Δημητρίῳ ὑπὲρ ἀνακτος, λόγχην αὐτοῦ καρδίαις ἰχθρῶν ἐμπέξον.

ΩΔΗ Δ'. *Εἰσακήκα, Κύριε.*

θ'. Ὃς περᾶδαισιν βλέπομεν ἄλλον τὸν ναόν σου, μάρτυς Δημήτριε, σὺ πηγὴ μύρων ἐκτρέχουσα τὸ τῆς γῆς ποτίζει ἅπαν πρόσωπων.

ι'. Φωνὴ αἵματος, ἄγιε, τῆς σῆς μαρτυρίας βοᾷ πρὸς Κύριον. Οὐ γὰρ πέπνυται πλημύρουσα εἰς αἰσώλας σου μαρτύριον.

ια'. Εἰς Θεοῦ θεῶν ἄρτον σε, διῦτε οἱ μισόθεοι, ξύλα βάλομεν. Τὰ τῆς λόγχης ἀνεκραύγαζον, θρόψαι δὲ σε, μάρτυς, οὐκ ἐξίσχυσαν.

D

ιβ'. Ἡ Θεῷ πορφυρώσασα σάρκα, πορφυρόβλαστον ἡμῶν ἀνακτα σέπτε μάρτυρος δεήσῃσιν, ὃς θανόν πορφυρεῖ ἀεὶ αἷμασιν.

ΩΔΗ Ε'. *Ὁ τρισμακάριστος ξύλον.*

ιγ'. Ὁ τρισμακάριστος λόγχοι, ὅφ' ὧν ὁ μάρτυς τρωθεῖς, τὸν πονηρὸν κατέτρωσε, δι' ὧν αἷματος χυθέντος πολυδρότου, ὁ ἐν αἷμασι τρωπῶν οἰκτρὸς ἀστελέσθη νεκρὸς, χριστιανούμοις δὲ εὐώδεια ἀνατέθλην.

ιδ'. Νεύματι ἄνωθεν θεῷ προφήτης ἦρθη ποτὶ, ἱλαφισθεῖς αἰριοί. Καὶ σὺ, ἀριστε, μυρίους αἰχμαλώτους ἀναρπάξεις ἀπὸ γῆς καὶ βύη ἀπαγόντων ἰθύνων, ἱκπασίαν σου σωτηρίαν ἐνδείξιμενος.

ιε'. Ὅσπερ ἄβυσσος ἢ ῥίζα τὴν γῆν ἀνέχει στεβρὸς, ὑποβλήθεις θε . . σὴν, οὕτως ὑπανέχει πόλιν

ταύτην ἢ τῶν μύρων προχοή, ἀδύσσου. . . βλύζουσα. Α

Δὲ ὁ μύθος αὐτῆς ἐξευρίσκει σε.

15'. . . δόξης, ὑψίστου σκηνῇ Θεοῦ ἀληθῆς, ἡν-
περ κοσμεῖ τὸ κόκκινον Θεοῦ σκῆνωμα βασιλεῖον
ὑπὲρ κλάδου τῆς πορφύρας εὐδαλοῦς· δεθήσῃ σὺν
μάρτυρι, οὗ τὸ κόκκινον τῶν αἱμάτων νοοῖς κό-
σμημα.

ΩΔΗ Γ'. Νοτίου θηρός.

16'. Χάσει τῶν σὺν αἱμάτων λουτρῶ σε καθαιργ-
μένον νοερῶς ἔλουσαν, μάρτυς. Τὰ δὲ ξύλα αἱ
λόγχοι τὴν ἐν Θεῷ σου θερμὴν πύθον ἐξέκαυσαν σφο-
δρῶς. Τῆς δὲ καθαιρέσεως ἡ ζόφωσις καὶ στενοχώ-
ρησις· φωσφορεῖ, καὶ εἰς πλάτος ζωῆς ἰδῇται· τῆς ἐν
Θεῷ ζωοδότῃ, τῇ κόσμον φωτίζοντι.

17'. Σκορπίου φανελ· ἐν εἵδει ὁ βρέμων φρικαλέον
πονηρὸς, χεῖριστος δράκων, ταπεινότητος δειγμα
καθυπεδείκνυε. Θῆρ γὰρ ὁ μέγιστος φυσῶν μικρο-
ψύεστερον θηρίδιον ἐπενεδύσατο, ἀδρανῆ παριστῶν-
τος αὐτὸν τοῦ Θεοῦ. Συμπατήθεις σὺν σοὶ πίπτει
σταυροῦ τῇ τυπώματι.

18'. Ὡς δρος Σιών ὁ μάρτυς. Θεῷ γὰρ πεπρωθὺς
ἦν ψαλμικῶς τῷ οὐρανῷ, ψυχροτέρα φυτὰ μὲν, τὰς
ἀρετὰς, ἐνεγκῶν, ὥσπερ ναμάτων δὲ πηγὰς ἐξανα-
τέλλων τὴν τοῦ αἵματος· καὶ μύρου ἐκκλυσιν, εἰς
πνιγμὴν μὲν δαιμόνων, παντὸς δὲ λαοῦ τοῦ χριστω-
νύμου ὑγίαν, ψυχῶν τε πίστητος.

19'. Ὁφελίεις, Κυρίου μῆτερ, χαρίτων ἀνταπόδομα
τῇ σὺ κήρυκι νέμειν, τοῦ Υἱοῦ καὶ Θεοῦ σου χάριν
θεμένην ψυχῇν. Ὅθεν πρεσβεύοντι αὐτῷ ὑπὲρ
C τρισάνακτος συμπρέσβευε βρδραχολέτειραν κατ' ἐχ-
θρῶν ἀπευθύνειν αἰχμὴν τὴν αὐτοῦ, καὶ εἰρηναίας
ἡμέρας ἡμῖν ἐναυγάσεισαι.

ΩΔΗ Ζ'. Ἐκτρον πρόσταγμα.

20'. Ἐκεῖτο γέλωτος Ἀναῖος ὑποσχὼν τραῦμα
ἐπίχθιον, πίπτει δὲ σφαγείς ἐν μαρτυρίᾳ θεοφιλεῖ
Νέστωρ, ὁ μέγας καὶ ὁ ὁμοῦμένος· καὶ ἦν τῇ τυ-
ράννῃ θυμοῦ αὐξήσις. Καὶ γὰρ ἐνενοεί, ὡς ὁ τού-
των θάνατος νεκροῖ μὲν τοὺς ἀλάστορας, ζωὴν δὲ
δίδωσι τοῖς βοῶσι πιστῶ· θεῷ, εὐλογητὸς εἰ.

21'. Βότερος ὡς πέπειρος ἀμπέλου νοητῆς ληνῷ
καθεῖρξεν· βία ἐντεθεῖς, καὶ λογχοφόροις συμπιε-
σθείς, γλεῦκος· προβρέεις τὸ θεοπρόσδεκτον, αἱ-
μάτων ἁγίων ἀεὶ ἀσχετὰ ἐξανασκίζόντων εἰς καρ-
D διὰς ἡδυσμα εὐφρόσυνον τοῖς ψάλλουσιν· Ὁ ὑπερύ-
μνητος.

22'. Σύμβολον γέγονεν εἰρηκτῆς· μὲν τὸ στενὸν
ἰδοῦ, ἦν ἐτριψας, πόνοις σεαυτὸν ἀναποσιγγῶν εἰς
ἀρετὴν. Αἱματος λούμα καθυπέγραψεν αὐτὸ τὸ συν-
έχον λουτρὸν, μάρτυς, σέ. Πάλιν αἱ καμάραι οὐ-
ρανῶν ἀψίδωμα, εἰς οὐς ἀνέβης, ψάλλοντες· Ὁ
ὑπερύμνητος.

23'. Σώτειρα, πρέσβευε Θεῷ, τῷ διὰ σοῦ σαρκὸς
καὶ αἵματος φύσει τῇ ἡμῶν συμμετασχόντι ἀνθρω-
πικῶς, σῶσαι κρατοῦντα Ῥωμαίων ἀνακτα, σα-
λευόμενον ἡμῶν ἕνεκα, καὶ αἱματοχύτοις βεδριότα
τραύμασι. Καὶ δὲ, μέγαλομάρτυς, πρέσβευε, ὁ ἐν
σοῖς αἱμασι καὶ σαρκὸς ταῖς πληγαῖς· Θεὸν ἐκδοῦν
πέυσαι.

torum vas, abyssi... fundens. Itaque salutis funda-
mentum te invenit.

16.... glorie, altissimi tabernaculum Dei verum,
quod adornat coccineum Dei tentorium regali pom-
pa super ramum purpure frondescentem, ligare
cum martyre, ejus sanguinis coccineum templis
ornamentum.

ODE VI. Meridiane bellue.

17. In effusione sanguinum tuorum balnearis te
circumsusum spiritualiter laverant, martyr. Ligna
autem lancee tuum in Deo ardens desiderium ve-
hementer succenderunt. Carceris vero tenebræ et
angustiæ lumine illustant, et in spaliis vitæ quæ
Deo dante mundumque illuminante fluit, ducatum
præbent.

18. Scorpionis visus in figura fremens horride
malus, pessimus draco, abjectionis exemplum præ-
buit. Bellua enim maxima aspirans minimi animalis
figura se induit debilem illam reddente Deo. A te
ergo conculcata cadit crucis signo.

19. Sicut mons Sion martyr. Nam secundum psal-
mum in Deo coelesti confidebat, animæ pabula qui-
dem germina, virtutes, portans; ut aquarum vero
scaturigines profundens sanguinis et unguenti ri-
vum, in demonum suffocationem, omnis vero po-
puli Christiani sanitatem, animarumque salietatem.

20. Debes, Domini mater, gratiarum retributio-
nem præconi tuo largiri, qui pro Filio et Deo tuo
animam posuit. Itaque dum legatione fungitur pro
summo principe, assiste ei in Barbarorum
delettrice acie sua adversus hostes dirigenda, qua
pacifice dies nobis illucescant.

ODE VII. Insiptions mandatum.

21. Jacebat visu Lyæus sufferens vulnus dignum;
cavit autem maciatus in martyrio Dei grato Ne-
stor, magnus et illustris ille; et erat tyranno exan-
descens ira. Intelligebat enim horum mortem ene-
care destructores, vitam vero dare fideliter clamanti-
bus; Deus, sis benedictus.

22. Ut uva matura vineæ spiritualis torculari in-
carceratione inclusus et a lanigeris pressus, musto
manas Deo pergrato, sanguine sancto jugiter scati-
fient in cordium dulcedinem amœnam psallentibus:
D Superexaltandus.

23. Carceris symbolum facta est via, quam trivisti,
angustia, qui afflictationibus tibi ipsi ad virtutem
vim fecisti. Sanguinis lavacrum subscripsi ipsum te,
martyr, continens balneum. Insuper altissimæ celo-
rum cameræ in quas ascendisti, cantans ibi: Valde
celebrandus.

24. Salvatrix, legationem obi apud Deum, qui
per carnem tuam tuumque sanguinem naturæ no-
stræ humanæ particeps fieri non dedignatus est, salva
imperantem Romanorum principem, propter nos
factum et eruentis vulneribus consauciatum. Tu
quoque, magne martyr, legatione apud Deum
fungere, qui sanguine atque carnis plagis Deo servi-
visti.

ODE VIII. *Laudate, pueri.*

25. Eo usque, martyr, prodigiis celebrer evasisi, ut et Barbari qui non intra ovile Dominicum sunt, miraculosam virtutem tuam proclamant et supplicent pacem per te obtineant. Sic mirabilis toto in orbe factus es.

26. Tormenta quæ passus es ulcisci omnimode potuisti. In carcere enim miseros salvas, et catenarum compages potestatem tuam mirabilem sentiunt, et pulvere misti cruoris fluentia siccas, ac tela frangis Barbarorum.

27. Apostolorum olim ipsæ umbræ sanabant. Sed et nunc eadem hic sunt. Nam innumerabilia, martyr, perficis prodigia, et in somniorum umbris visus, et a terribili necessitate solvis somnum lethiferum in periculis.

28. Boni duo una adducti, quorum in medio illum accusantium stetit rex Deus. Repelit victorias Dei Mater, et tu, Demetri, illi qui terram dominatur. Multæ enim tales ipsi desper dabantur.

ODE IX. *Qui per manducationem de ligno.*

29. Felix per vulnerum decem millia, tibi, beate, parva mors Deo te obtulit sicut Seraphim, unum pluris oculatum. Nam telorum vulnera multa tibi aperuerunt oculorum fulgidas orbitas, quibus Deus conspiciuntur.

30. Vita tibi omnino immortalis, opprobrio et labe omni exempta, cum Deo te iunxit, et ut thymia multa aromatibus confectum ipsi te consecravit in gratum boni odoris ornamentum. Igitur tibi datum est post mortem unguentis distillare.

31. Thesauri instar reconditus es in sepulcro, quod sanguineas unguentariasque undas emititis. Et in his cogitandum est quasi resurrectionem novo ordine et casum fieri. Mortuus quidem natura cecidisti, sanguinis vero fluentis resurrectionem ostendis.

32. Imperatorem, Virgo, ad præclare gesta undique rege, barbaras avertens cohortes, dominatium Dominum et Filium precibus tuis placatum reddens, tecum legationem obeunte martyre, qui animum in passione dominantem accepit.

TONUS ambigui quarti: *Sapientiam verbi.*

Sanguinis tui, martyr, vivi, et unguentorum effusiones terram delectant, Demetri, et animas corporaque sanctificant, beate, undique præ fide et desiderio tui accurrentium ad templum sanctum tuum, ut ex abisso unguenta semper obtineant, sancte, in morborum sanationem. Idcirco ad te clamamus, legatus noster coram Deo adsis, et peccatorum venia detur sanctam tui memoriam festivo devotoque corde celebrantibus.

Α ΔΙΑΗ Π. *Εὐλογεῖτε, παῖδες.*

α'. Εἰ, τοσοῦτον, μάρτυς, ἐκ θαυμάτων δεδοξασαι, ὡς καὶ βαρβάρους, αὐλῆς οὐκ ἔσω θεωνομομένης ὄντας, τὴν ἐν σοὶ κηρύττειν θαυματοποιήσιν, καὶ λιτάζεσθαι σε, εἰρήνην ἐν σοὶ εἰρήσκειν. Οὕτω τεθαύμασαι εἰς πάντα κόσμον.

κς'. Οἷον περ πάχων ἑταῖς, ἐπαμύνειν δεδύνησαι ἐν πειρασμοῖς παντοίοις. Εἰρκτικῆς γὰρ ἔσω τοὺς τολαιωποῦντας σώσεις, καὶ δεσμῶν ἀνέσεις, τερματοργουῦνταί σοι, καὶ λυθοροφρήτους αἱμάτων βολῆς ξηραίνεις, δόρυτα δὲ θραύεις τὰ τῶν βαρβάρων.

κγ'. Ἀποστόλων παῖσι καὶ σκιά ἐθεράπευσεν. Ἄλλὰ καὶ νῦν ἐνθάδε ταῦτά τελοῦνται. Ἀπειροπληθὴ γάρ, μάρτυς, ἐκτελεῖς σημεῖα, καὶ ὄπτανόμενος ἐν σκιάς ὄνερων, καὶ λύεις δεινῆς ἀνάγκης ὕπνον θανάσιμον τοῖς ἐν κινδύνοις.

κδ'. Ἀγαθοὶ οἱ οὗο συνηγμένοι, ὧν ἔστι καὶ βασιλεὺς ἐν μέσῳ Θεὸς αἰτούντων τοῦτον. Ἐξαίτε τι νίκας τοῦ Θεοῦ ἡ Μήτηρ, καὶ εὐ, Δημήτριε, τῇ τῆς εἰκουμένης κρητοῦντι. Συχνὰ γὰρ αὐταὶ οὕτω δοθῆσονται αὐτῇ ὀψίθεν.

ΔΙΑΗ Θ. *Ὁ δὲ ἀρώσσεως τοῦ ξύλου.*

κθ'. Ὁ δὲ τρώσειεν μυρίων σοι, μάκαρ, προγενόμενος θάνατος μακαριστὶς Θεῷ σε περισσίστην, ὡς Σιραφίμ τινος πολυομαῖτου φύσιν. Τὰ γὰρ τρώματα τῶν δοράτων πολλὰς σοι ὀπνηοῖεν ὁμμάτων διαφάσεις, ἐν οἷς Θεὸς διοπτάνεται.

λ'. Ὁ πανακχρητὸς σου βίος, κηλίδων καὶ θυμίων πύρρῳθεν καθιέστηκώς, Θεῷ σε φικίωσι, καὶ ὡς θυμίαμα πολυμιγῆς αὐτῷ σε καθιέρωσεν εἰς δεκτὸν εὐωδίας ἀγλάισμα. Οὐκοῦν σοι ἀντεδόθη μυροβλυτεῖν μετὰ θάνατον.

λβ'. Ἐντεθησαύρισαι μὲν τάφῳ, ἀλλ' ὅμως αἱματόδρυτα χεῖματα μυροβλυτεῖς. Καὶ ἔστι λογισαῖν ὥσπερ ἀνάστασιν καὶ νεκροῦ καὶ πᾶσι τὸ γινόμενον. Καὶ θανὼν μὲν αὐτὸς φύσει πέπτωκας, αἱμάτων δὲ τῇ χύσει παραδηλοῖ τὴν ἀνάστασιν.

λδ'. Τῷ αὐτοκράτορι, Παρθένα, βραβεύεις ἀριστεύματα πάντοτε, βαρβαρικὰς ἐκτρέπουσα φάλαγγας, τὸν παντοκράτορα καὶ τὸν Υἱὸν λιτοῖς σου εὐμενίζουσα, συμπερισεύοντός σοι καὶ τοῦ μάρτυρος, ὃς νῦν αὐτοκρατοῦντα κατὰ παθῶν ἀνεδείξατο.

ΗΧΟΣ πλαιγίου τετάρτου. *Τὴν σοφίαν τοῦ Ἰδοῦ.*

Τῶν αἱμάτων σου, μάρτυς, αἱ προχαὶ καὶ τῶν μύρων ἡ βλύσις τὴν γῆν εὐφραίνει, Δημήτριε, καὶ ψυχὰς καὶ τὰ σώματα ἀγιάζει, μάκαρ, τῶν πιστῶν καὶ πόθῳ σοι προστριχόντων πάντοτε, τῷ Θεῷ τιμῆς σου, ὥσπερ ἐξ ἀδύσου ἐξανύττειν τὰ μύρα εἰς ἱασίν, ἁγίε, νοσημάτων ἐκίστασι. Διὰ τοῦτο βοῶμέν σοι, πρόσθευ τῷ Θεῷ, τῶν πταισμάτων ἄφεσιν δωρήσασθαι τοῖς δορτάζουσι πόθῳ τὴν ἁγίαν μνήμην σου.

EJUSDEM

LAUDATIO S. DEMETRII.

Τοῦ αὐτοῦ λόγος ἐγκωμιαστικὸς εἰς τὸν ἅγιον Α *Ejusdem de magno martyre sancto Demetrio panegyricus sermo.*
μεγαλομάρτυρα Δημήτριον (1).

α'. Ὁ δὲ πᾶσα ἀνάγκη κατὰ τὸν πάλαι λόγον, πάσχειν ὄκνον ἄνδρα πρᾶγμα μέγα πρᾶσσοντα (ὄκνει δὲ πάντως ἑκαίνος, καὶ ὁ ὄκνος οἷος μὴ ἔχειν τινὰ φόβον), οὐκ ἀπεικός, εἰ καὶ αὐτὸς πάσχοιμι, ἑμαυτὸν ἐπιβρίθας οὕτω μὲν μεγάλην, οὕτω δὲ καὶ δυσπεχειρήτην πράγματι. Εἰ μὲν γὰρ τὴν ἀρχὴν αὐτὸς τῷ προκαχειρισμένῳ ἔργῳ ἐπέβαλον, ἢ καὶ λόγους εἶχον τινὰς βλάβως μετρητοὺς, ἦν ἂν μοι θαρβεῖν, ἔξευρεῖν εἰπεῖν τι ἀξιον, μὴ προκαταληφθὲν τοῖς πολλοῖς, ὥς ἔάν καί τις μεθ' ἐνα ἢ καὶ δύο τινὰς μέταλλα τίμια ἐξορυττόμενα ἰδῶν, καὶ αὐτὸς ἐξευρων βασανίσῃ τὴν γῆν· ῥῆον γὰρ οὕτω πορίσεται τὸ ζητούμενον, ἢ μετὰ μυρίους ὄσους, οἱ τὸν πυθμένα τῶν μετάλλων ἐπολυπραγμόνησαν. Ἐπεὶ δὲ, μάλα πολλῶν ἀνδρῶν καὶ αὐτῶν εἰς βάθος καὶ εἰς ὕψος λόγου ἐπαναθετήκτων καὶ διορατικώτερον ἐγκυφάντων, αὐτὸς ὑστάτος ἐπαποδύομαι πρὸς ἄθλον λόγου δυσκαταπάλαιστον, οὐκ ἂν ἀπεικός τις ὄκνον πάσχοιμι.

β'. Ἀλλὰ τί μὲν μοι τὸ μέγα ἔργον; Τίς δὲ ὁ ὄκνος, εἴτ' οὖν ἡ δειλία καὶ τὸ μὴ θαρβεῖν; Δέδοικα, ἕνα κεφαλαιωσάμενος εἶπω, ἑμαυτὸν καθύλης εἰς ἐπαινοὺς τοῦ ἡμῶν πολιούχου μεγαλομάρτυρος. Καὶ νῦν μὲν γὰρ τι προσεξευρεῖν, ἐφ' οἷς τοὺς μαρτυρικοὺς ἄθλους ὑπεξῆραν οἱ φθάσαντες, οὐκ ἂν εἴη. Οὐ γὰρ παχυλῶς αὐτοὺς ἐξεργάσαντο, ἀλλ' ἐπιμελίστατα ἐλεπούργησαν, καὶ ἰσχνῶς ἐπεξήλθον ἅπανσι. Τὰ δὲ αὐτὰ εἰπεῖν αἰδέσθεται ἂν τις ἔχέφων. Εἰ γὰρ καὶ κατ' ἴχνη τῶν ἀγαθῶν βαίνειν χρεῶν, ἀλλ' ἑκαίνο λόγον ἄλλον ὁμοίότητος ἔχει. Οὐ μὴν ταυτὰ λέγειν ἑτέροις ἄντικρυς πραγματευέσθαι τοὺς ἐπαινοῦντας· ἀπαιτεῖ. Εἰ τοίνυν οὕτε καινότερόν τι ἄκουσμα προσεξευρίσκειν ἐξῆν, ἀλλ' οὐδὲ τὰ τῶν ἑτέρων ὑφαίρεισθαι δοκεῖν ταυτολογεῖντα ἐχρῆν, ἐλείπετο σιωπᾶν. Πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις καὶ γέλωι ὀφλήσει τις, εἰ τοὺς φθάσαντας ἐκμιμούμενος, ἐφ' οἷς αὐτοὶ εἶπον, οὐχ ὑπεραίρειν ἔχει, ἀλλ' ἐκπίπτει νικώμενος. Καὶ δυστυχεῖ τοῦτο κακὸν ἐπίσπαστον καὶ αὐθαίρετον. Ἦν γὰρ κάλλιον, σιγῶντα ἐπιστήμονα λόγου δοικέναι εἶναι, ἢ περ λαλεῖν καὶ ἀπειλῆγεσθαι ὁσέων.

(1) Titulum initiumque hujus orationis ms. Paris. ita legit: Τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Εὐδοκίου ἀρχιεπισκόπου λόγος ἐγκωμιαστικὸς εἰς τὸν ἅγιον μεγαλομάρτυρα, μυροβλύτην Δημήτριον. Ὁ δὲ πᾶσα ἀνάγκη, κατὰ τὸν πάλαι λόγον, πάσχειν ἄνδρα πρᾶγμα πρᾶσσοντα (ὄκνει δὲ πάντως ἑκαίνος, καὶ ὁ ὄκνος οἷος μὴ ἔχειν φόβον), οὐ κατ' αἰκὸς (sic), εἰ καὶ αὐτὸς πάσχοιμι, ἑμαυτὸν ἐπιβρίθας οὕτω μὲν μεγάλην, οὕτω δὲ καὶ δυσπεχειρήτην πράγματι.

PATROL. GR. CXXXVI.

1. Cum omnino necesse sit, ut quondam, metu percelli virum opus magnum aggredientem (penitus autem metus praevaleret, et is qui quapiam a vituperatione absit), non ab re est, si et metu percellor qui memet in tantum tantisque conatibus patens opus immitto. Si enim inter primos quidem ad propositum opus accederem, aut sermones aliquos foelle compositos haberem, meum esset animum erigere dignum quid dicturus nec a pluribus antea dictum, ut si quis post unum duosve metalla pretiosa fossas videns, et ipse qui reperit terram fodiat: facillius enim sic reperietur quasitum quam post decem millia qui metallorum ima foderint. Itaque cum post multos qui ad sermonis alta profundaque summo et perspicaci ingenio descenderint equidem ultimus hujus sermonis aggrediar certamen praecellens nullo fastidio remotus.

2. Sed quare quidem mihi magnum opus? Quo! fastidium, sive timor, et repugnancia? Timui, ut summam dicam, ne meipsum in laudando civitatis nostrae protectore martyre magno consumam. Novum enim aliquid, quo martyris victorias extollere alii praevenirent, jam non superest. Quas enim non incondite exposuerunt, sed accuratissime compserunt et omnia minutissimo sermone panderunt. Eadem vero narrare erubescit vir sensatus. Si enim bonorum vestigiis insistere necessarium est, tamen aliam similitudinis rationem habes. Non enim eadem dicere ex adverso aliorum exigitur a laudantibus. Si igitur nec audientibus offerendum quid recentius licebat, nec aliorum opera repetere decebat utique, tacendum erat. Nam ab aliis dividendus foret quod antecessores imitatus, nihil adjicere habens victus turpiter cadit. Molestum est id malum quod nobis volentibus accidit. Satis enim erat tacendo prudentem videri, quam garrientem insipientem argui.

πράγματι. Εἰ μὲν γὰρ τὴν ἀρχὴν αὐτὸς τῷ προκαχειρισμένῳ ἔργῳ ἐπέβαλον, ἢ καὶ μετὰ τινὰς βλάβως μετρητοὺς, ἦν ἂν μοι θαρβεῖν, ἔξευρεῖν εἰπεῖν τι ἀξιον, μὴ προκαταληφθὲν τοῖς πολλοῖς, ὥς ἔάν καί τις μεθ' ἐνα ἢ καὶ δύο τινὰς μέταλλα τίμια ἐξορυττόμενα ἰδῶν, ἢ καὶ αὐτὸς ἐξευρων βασανίσῃ τὴν γῆν· ῥῆον γὰρ οὕτω πορίσεται τὸ ζητούμενον, ἢ μετὰ μυρίους, οἱ τὸν πυθμένα τῶν μετάλλων ἐπολυπραγμόνησαν.

3. Hæc quidem erant de quibus mihi fastidium et A propter quæ, non solum bos linguam opprimebat, a me taciturnitate quasi pretio emptæ; metus scilicet pro ludibrio abeundi ob inutilem verborum, dum disertus alius quispiam esset, sed etiam in saxum lacui impendens navigationem impendebat. Alia vero volenti me non expeditiora quam sapientiora, nempe quod ante me aliquis locutus fuerit, quæ tardiora nec a sapientia omnino aliena, hos pretium taciturnitatis abili, rupes devoluta est; silentium aufugit, et ecce dignum in martyris honorem verborum flumen.

4. Ratiocinium vero quod tedium meum sanavit, silentiumque fugavit, suggestit quomodo cælum non solum maximis astris et fulgore post hæc secundis, sed et exiguis stellulis emicat: quæ aliquando B et resurgens quid signum sunt. Itaque cælum nostrum, Dei Ecclesia, fulgentissima astra habet, habet utique et inferiora. Pariter gloriatur qui tenuiter refulget scintillæ instar ab igne rejectæ: et volans ignitus vapor sideris in modum effulsit, et astri similitudine quasi gravis præstitit. Composita natura omnis generis animalia et reliqua produxit, alia in honoris fastigium, alia infra ad ignominiam seposita; nec defecerunt vel ista inconsiderate sic abjecta in gloriatione creationis: ecce culex villissimum animal aliquo pretio dignus habetur. Ple- C rumque multitudinem stimulat animalculum auditum, quando bombum suum buccinat; sunt vero qui propter sonum parum vel nullo modo respectant, id vero intendunt, quod utile sit. Sint ergo hæc ita; a fortiori homo sensatus, quomodo divina recto more canteat, sit attentione dignus.

λως δὲ αὐτὸ ἐπισκίπεται. ὅπῃ καὶ χρησίμῳ. Εἰ τίνων τοῦτο, τῷ παντὶ πλέον ὁ κατὰ λόγον ὁ- ὅπως δὲ αὐτὸ ἐπισκίπεται. ὅπῃ καὶ χρησίμῳ.

5. Veteris legis tabernaculum materiæ componebant pretiosæ et certe plures non tales; et templum istud celebratum non pretiosissimis in totum, sed partim lapillis exilibus confabatur, et cæmento in serio et plumbo in juncturas lapidum infuso. Non e magnis tantum insulis mare mentione digna producit, sed et parvæ quædam de miro quodam orientato gloriantur. Est forte lapis, non magni æstimationis, sed præ iis qui existimatione digni videntur, pulchrum quemdam valorem habet, ideoque non despiciunt. Ferrum auro collatum honore nihil erat, nisi accurate ad opus quicquam magna egens attentione aptaretur. Tibiæ acutiæ quandoque et in minori ordine sonum habent; similiter major tibia ad graviora descendens et sic modullos harmonicos reddit. Voces non omnibus penitus eadem, non lucet omnibus idem ingenium.

6. Sermonem et altius erigere audeo. Inter ordines supercælestes reperiuntur superiores et inferiores. Non omnes prophetæ, non omnes apostoli. Sunt et linguarum varietates, quia et gentium. Ille suaves cum jucunditate in grave tolluntur, gutturo aspero emit-

γ'. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἐξ ὧν μοι ὁ ὕμνος, καὶ δι' αὐτῶν, οὐ μόνον ἐβόησεν ἐπὶ γλώττῃ, ὡς τοῦτο δὴ τὸ σκῆμα τοῦ ἀργυρίου λαλεῖν, ὡς ἴδαν τις εἴη βούλωνος, ἀλλὰ καὶ λίθος ὥσπερ καὶ λίαν δυσχρηστοῦμένου ὕδατος ἐκείνῳ. Λογισαμένων δὲ μοι ἑτέρα, οὐ κατὰ ἑτέραν, ἢ πρὸς σοφώτερα, ὡς δὲ τις; καὶ πρὸ τῶν ἡμετέρων ἐφείλετο, βραδύτερα δὲ, καὶ οὐδὲ πάννυξ σοφίας, ὁ βούς τε ἀπανάστη, καὶ ὁ λίθος ἐκεκλίθη, καὶ ἡ σωτηρία ἀπῆλθε· καὶ ἡ τοῦ λόγου ῥαῦμα σύμμετρον εἰς τὸν μάρτυρα.

δ'. Ὅ δὲ μοι λογισμὸς, ὁ τὸν ὕμνον ἐκθεραπεύσας, καὶ τὴν σιγὴν ἀπαγαγὼν, τοιαῦτα ὑπέτεινεν, ὡς ὅτι καὶ οὐρανὸς οὐ τοῖς μεγίστοις φωσφόροις καὶ τοῖς μετ' αὐτοὺς δευτερεύουσιν, ἀλλὰ καὶ σμικροτάτοις ἀστρίοις ἀναλαίσκεται· καὶ πού καὶ αὐτὰ ἐν καιρῷ παρασημαίνονται· τὴν ἐπιφανίαν. Οὐκ οὖν καὶ ὁ καθ' ἑμᾶς οὐρανός, ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, ἔχει μὲν καὶ ἀστέρας· τοὺς φαντάτους ἐκείνους· ἔχει δὲ καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ. Σεμνύνεται δὲ ὁμοῦ, καὶ εἰ τις ἀμυδρόν τι λάμπει, καθὰ πού καὶ σπινθήρ πυρὸς ἀποπαλλόμενος· καὶ διὰ τῶν δὲ τις πυρῶν ἀστὴρ ἀστὴρα ἐφάντασε, καὶ οὕτως τὸ σεμνὸν τῷ ἀστεροειδεῖ ἀπηνέγκαστο καὶ αὐτὸς. Φύσις ἐπιταχθεῖσα παντοῦ καὶ ζωῆ καὶ λοιπὰ παρήγαγε πράγματα, τὰ μὲν εἰς ὕψος ἀνυψωμένα τιμῆς, τὰ δὲ κατὰ τοῦ τιμᾶσθαι μένοντα· καὶ οὐκ ἐπιλείπειν, οὐδὲ ταχέως οὕτως συρόμενα, σεμνύνοντα τὴν κοσμογένειαν. Ἡ δὲ καὶ κῶνυξ τὸ φαυλότατον ἀνίσταται λόγου ποτὶ C καὶ τὰ πολλὰ μὲν ὅλγον ἐμποιεῖ τὸ ζωῶν ἐκ- κούμενον, ὅτι τὸν αὐτοῦ νόμον σαλπίζει· εἰσὶ δὲ, οἱ τοῦ φόβου μὲν μικροὶ ἢ οὐδὲν ἐπιστρέφοντες, ἀ- Εἰ τίνων τοῦτο, τῷ παντὶ πλέον ὁ κατὰ λόγον ὁ- ὅπως δὲ αὐτὸ ἐπισκίπεται. ὅπῃ καὶ χρησίμῳ.

ε'. Τὴν ἐν τῷ παλαιῷ νόμῳ σκητὴν ὕλην συνεκρά- τουν πολλοὺς τε τιμώμεναι, καὶ μὴ καὶ μὴ τοιαῦτα κλίσεις· καὶ ναὸν δὲ ἐκείνον τὸν ὀνομαζόμενον ἐν τῇ τιμαρφέστῃ διδού, ἀλλὰ πού χαλκὸς λεπτὸς ἀπὸ τῆς, καὶ παρασκευασμένη τίτλων, καὶ μελίσσας τὰς τῶν λίθων ἀρμονίας παρεγγεμένους. Θάλασσα οὐκ ἐκ μόνων μεγάλων νήσων προάγει τὰ λόγῳ ἄξια, ἀλλὰ καὶ μικροὶ τινες εἰς ἐκφανσιν θαυμασίου τινὸς ἀδρόνουνται. Καὶ ἐστὶν οὐ καὶ λίθος οὐ πολὺ μέγας, ἀλλὰ τῶν δοκούντων ἡγεῖσθαι ὅλγου τινὸς, ἔχει τι καλὸν ἐνέργημα· καὶ δι' αὐτὸ οὐ παρέρχεται οὐδ' αὐτὸς. Σιμῶν παραβαλλόμενος· χρυσὸν ἢ ἄν οὐδὲν εἰς τιμωρίαν, εἰ μὴ πρὸς τὴν ἐργον σπουδαίον ἐμμελῶς εἴη συνημιέσθαι. Αὐτοὶ προάγοντες ἔχουσιν ποτὶ καὶ τὸν ἐν ἡμέτεροις τάξει· τοιοῦτον γὰρ ἡ σύριγξ ὑποδαίνουσα κατὰ βαθμίδας τινὰς, καὶ οὕτως ὑποσφύριττος ἀναρμόνιος. Θωμάς οὐ πάντως ἀπασιν αἱ αὐταί· νοῦς οὐκ ἐναστράπτει ἀπασιν αὐτὸς.

ς'. Τολμῶ καὶ ἀνωτάτω ἐξέρχαι τὸν λόγον. Ὅ τοις ὑπερουρανίοις τάγμασιν ἐστὶ τὰ μὲν ὑπερβα- τὰ δὲ ὑποβέβηκε. Μὴ πάντες προφηταί, μὴ πάντες ἀπόστολοι. Εἰσὶ καὶ γλωσσῶν διαφοραί, ἐπὶ καὶ ἰδῶν. Καὶ αἱ μὲν λέγουσι, ἔχουσι, καὶ μετ' ἡμετέρων

εἰς θυγον διαίρονται· αἱ δὲ τραχὺ γαργυρίζουσι καὶ ἔξαγριοῦνται διὰ τὸ βαρβαρόφωνον. Καὶ ὁμοῦς ἔκαστος ἔθνος, τὸ τε εὐγενὲς λαλοῦν, καὶ τὸ βάρβαρον, μένουσιν οὐκ ἀπαλειφόμενα. Καὶ διαπλέκει καὶ οὕτως ἡ πρόνοια τὸ τοῦ βίου πολυέστρον. Ὡς περ πολλὰι μοναὶ σωτήριαι, οὕτω καὶ διάφοροι σπουδαίων λόγων καταγωγὰι, καὶ θεῶ καὶ τοῖς τοῦ θεοῦ οὐκ ἀπόβλητοι. Καλὸν ποταμοὶ πλῆθοντες, καὶ εἰς πολλοὺς σχιζόμενοι κλῶνας· οὐκ ἀχαρὶ δὲ οὐδὲ πηγαὶ μονάζουσαι. Ἐδὼα τις, ὅσον ἄλλοι πενήτηκοντα· καὶ τὸ φῶνημα Στεντόριον ᾄσεται. Καὶ οὐκ ἤδη τῶν ἄλλως φωνούντων ἀποτέμνειν ἔδει τοὺς λάρυγγας. Ἐβίβεν ἑτέρος καὶ τὰ κατὰ γῆς, καὶ σταθίους, ἐπίοις· οὐδεὶς ἄλλος, παρεμέτρεϊ τὴν ὄρασιν· ἀλλὰ πλείους εἰς ἄπειρον, οἱ ἑτέροισι τὴν θῆιν ἔντας, τὴν φύσιν τοῦ βλέπειν οὐ ψεύδονται. Καὶ μὴν οὐδὲ ἀσπλάξ, ὅτι τυφλὸν ἅμα γενέσκει, καὶ διὰ βίου δὲ τοιοῦτον ἡράννισται· ἀλλὰ συντηρεῖται τῷ λόγῳ τῆς φύσεως, καὶ συμπληροῖ τὸ ποικίλον τῆς κτίσεως. Ἦκουεν ἑτέρο· ὅσα μῆδεῖς ἀνθρώπου. Τί τοίνυν; Κλειστόν ἄρα τὰς λοιπὰς ἀκοὰς, ὅτι μὴ εὐπορώταρον τοῦ ἐνεργεῖν ἔχουσι; Καὶ στρατὸς ἐκ τε ἀνδρείων, ἐκ τε μὴ τοιούτων συγκακρότηται. Ἄδων Δαυὶδ οὐκ ἀπηξίου τοὺς συγχορεύοντας. Καὶ μὴν οὐ κατ' ἐκείνων καὶ αὐτοὶ ἐμελπον. Ἀρμονία χοροῦ ἐκ διαφόρων, ἤδη δὲ καὶ ἐξ ἀντιφώνων καὶ δίχα φρονούντων ἀρμόττεται, ὥς φασιν οἱ τὰ τοιαῦτα σοφῶ· οἱ περὶ τέχνας.

Ζ'. Οὐκ ἴσθ' ὅπως ἅπαντες συνδράμοιεν ἂν εἰς ὅμοιον. Περιφέρονται Σειρήνες ἐν τοῖς πάλαι λόγοις, αἰτινὲς ποτε αὐταὶ δοκοῦσι δὲ ἄρα μέγα τι χρῆμα ἐκείναι εἶναι. Καὶ ὁ Ἰώδ οὐκ ἀπηχρεώσεν αὐτάς, οὐδὲ ἐξέβαλε τοῦ ἄδομένου σημνώματος, ἑτέρα Σειρήνη, μικροφυσὲ ζωΐδιον, τοῦς ἑαυτοῦ ἰσομοιώσας λαλοῦσιν. Ἦρεσαν ἀνθρώποις, ἐγκρίναι εἰς μελοδουὶ καὶ τὸν τέττιγα· καὶ οὐκ ἐξέπασεν ἡ ἀγδὼν τῆς σημνώτης. Ὑμεῖς θεὸν καὶ τὰ ἄλογα, οὐχ οἷς αὐτὰ φρονούσιν, ἀλλ' οἷς ἐκείνων γαρύρουσιν οἱ θεωροῦντες· αὐτὰ, καὶ τὸ τῆς φύσεως φιλοσοφούντες εὐκοσμον, ὁποῖόν τι κἀναυθα ἔσται. Εἰ γάρ τοῦ μῆδε δοκεῖν λέγειν, οἷς ἀκόμψως τοῦ λαλεῖν ἔχομεν, ἀλίσκομεθα, οἷς γοῦν ὁ ἀκροατὴς πρὸς ἡμῖν ἔχων τὸν νοῦν ἐκπεπληξέται, ὅτι πρὸς ζῆλον δλω; τοιοῦτον δεσθηρμήναμεν ἑαυτοῦς, τῷ κρείττονι θαυμάσας ἀναθήσει τὸ αἶτιον· ὅς καὶ αὐτὸς, οὐχ ὅτι πρὸς ἀξίαν, ἀλλ' ὅτι μετ' εὐφυχίας ὁμνῆται, τοὺς εἰς εὐχαριστίαν λαλοῦντας ἀμείβεται. Καὶ οὕτω καὶ ἡμῖν τάχιστα ὁ λόγος εὐρήσει ἐπινοῶν.

Η'. Ταῦτα ἐν θυμῷ βαλόμενος, καὶ τοιαῦθ' ἑτέρα, δι' ὧν θαρρῆτέον τοῦς ὑστερολόγους καὶ ταπεινοῦς, οὐ πάνυ πόρρω τῶν ὠψιλῶς λαλῆσαι φρασάντων ἐστέξεσθαι, εἰ μόνον πρὸς ὀρθὴν λογισμὸν φθάξονται, καὶ οὕτω συσχεύσας εἰς θάρσος· ἑμαυτὸν καθήμι τὸν λόγον, οἷς προθέμην, καὶ τοῦ σκοποῦ γίνομαι, οὐχ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους διαθέσθαι τι προνοησάμενος (μανίας γὰρ ἐγγὺς ἡ τῶν ἀδυνάτων κατεπιχειρήσις), ψυχῇ· δὲ ζῆτιν ἐκφαίνων, καὶ τὸ τοῦ ζήλου διακαλῶν, καὶ οὕτω τολμών, καὶ τὴν φύσιν τυραννῶν, εὐλαβέστερον ἄλλως τὰ γε τοιαῦτα διαθεμένην τὴ κατ' ἐμὴν.

tuntur, illæ et rusticiter per barbaros sonos procedunt. Similiter et unaquaque gens, alia venusta, barbære alia loquens, manent nec e medio tolluntur. Sic vitæ mobilitatem Providentia intertexit. Quemadmodum muliæ in salotis ordine mansiones, sic varii sermonem acutorum apparatus nec de Deo, nec de rebus divinis improbandi. Pulchra amne pleno flumina et in multos rivulos divisa, nec absque amœnitate fontes rivalis carentes. Clamabat aliquis quantum alii quinquaginta et vox stentorea celebratur. Nec ideo aliter loquentium gula secunda. Videbat alius quæ super terram et stadiorum numero quò nullus alius visum perpendebat; sed plures in infinito numero longe alii quoad visum sunt, nec videndi facultate frandantur. Nec certe talpa quia cæca nascitur et vivit tollitur; e contra naturæ lege servatur creationisque varietatem complet. Audivit alius quæ nullus homo. Quid igitur? Num claudendæ reliquæ aures, quia non faciliorem habent energiam? Et exercitus tum e fortibus, tum e non talibus consulit. Cantans David saltatores non dedignatus est. Nec revera secundum eum alii hymnizabant. Chori harmonia e diversis, quin imo e dissonis et separatis modis procedentibus comparatur, ut aiunt qui hucce scientiis, hucce artibus pollent.

7. Non est quod in idipsum concili concurrant. Memorantur Sirenes in priscis scriptis quæcumque essent, inde magnum quid esse videntur. Nec eas Job dedignatus est, nec e celebrato repulit ornamanto, alii Sireni, exili animalculo, suas exarquant lamentationes. Hominibus placuit inter musicos et cicadæ annumerare; nec dignitate excidit lusciniæ. Deo concinunt et irrationabilia non eo quod ipæ vocem emittant, sed quod Deum honorent qui illa miratur et qui excellentem naturæ ordinem qualis et ibi sit æstimant. Namque si nihil dicentibus similibus cum incompta verba habemus convincimur, cum auditor ad nos animo attendens stupebit quia, tanta adeo nosmet ipsos accenderimus, meliori mirans culpam imputabit, quippe qui non quod juxta dignitatem, sed quod bono animo Deo benedicit, in gratiarum actionem psallentibus respondet. Ita et noster sermo aliquam approbationem inveniet.

8. Hæc in pectore volvens et alia hujusmodi quibus modestis et humilibus animus est injiciendus, non omnino longe a grandiloquis ponendos esse, dummodo recto ratione loquantur, sic animo forti paratus sermonem emitto, prout proposui, et ad destinatum pervenio, non aliis altiora expositurum me confidens (non procul enim ab insanis abest impossibilia viribus aggredi), animæ vero æstum zelique incendium depromens, sicque audacter naturam domans, religiosiori nihilominus de talibus ingenio quod in me est accinctam.

9. Itaque quot miracula martyr iecerit singulatim A enarrare, idem esset ac si quis terram aurariam dilaudare volens, non ex eo quod auro tota tum in superficie, tum in imis abundet, extollit, sed pugilos metalli prehensens, ex his alta voce infert multis divitiis redupantem. Hic opus est non sic, sed honorifice tractare, aurifodinae opera quibuslibet relinquentes; et inibi martyris acta non per partes mirari, sed discere quasi per figuram, quot et quanta operari valet prodigia, nolle vero de singulis insuadere, praesertim de his ad quae prioribus alii et melioribus sermonibus incubuerunt. Cavendum enim, ne aut disputatione gaudentes arguamur, si quasi adversus hostem priorem incohere aut arguamur si incertum quia non facile est, sermones edificemus ne super fundamenta aliena sermones stabiliamus.

επαγαγεσθαι τοῖς προϊστορηκόσι φιλοτιμούμενοι, ἢ τὸ ἀπορῶν, ὡς ἡ εὐχέρης ἐν, λόγους οἰκοδομεῖν εἰ μὴ ἐπὶ θεμελίοις ὀνείλοισι προῦκτισθεμένοις αὐτοῖς ἐδράζομεν.

10. Confestim et martyris continua unguenti effusio magnam praes aliis et in omnibus ciebat stuporem, et thesauros cogitationum inveniebant oratores, auditoribus studiosis, scite exponentes. Nec est quod quisquam e nobis fructus uberiores percipiat, licet diu in labore insudaverit. Simili modo qui divina sapiunt et de reliquis victoris prodigiis disseruerunt, arte optima laudes celebrantes; unde qui recte cogitant ignoscent benevoli, si supervenientes nova nulla reperimus, sed aliis consona loquamur et retro post alios currentes eorum ut ventigilis insistamus. Non enim furtyum res, nec est quod ab aliis subripiamus, sed fortuitus, ut opinor, cogitationum concursus. Philosophiae enim cogitandum quod saepe a diversis idem sensus emanat, et quis antequam diluvio inundaretur (sic enim statuendum est) artem aliquam adinvenit. Tale quod in eos qui cum Noe erant penetrabat, in eorum corda et intravit et intrabit. Igitur qui sermones in martyris unguentum sive reliquum prodigiorum mare mergunt nihil novi perfectissent, nisi sicut qui manus ad locum unum jungunt appropinquanti, sic et illi manibus scribentes in unum incumbant, alii aliorum cogitationibus propiores facii.

τὰς χεῖρας εἰς τόπον ἓνα συμβάλλοντες ἑγγίζουσιν, ὥς ἀλλήλων τοῖς νοήμασι πλησιάζοντες.

11. Mihi ergo, qui sermonem de martyris operibus novum et exquisitum comparare conatus eram, gloriatio erat quasi recentioris dicti inventionis, et continebat ut gauderem quia animae campus spicas germinabat non contemnendas. Incidentem vero me in aliqua eadem quae praecellenter acrisserunt alii, nec illud longe a gloriatioe convenienti rejicit; quia et ipse sermocerandi ornatus sum honore, sicut antecessores discebat et orationis scapham in eodem aionis tenent, eodem fere tramite navigavi.

12. Sic ergo ad bonum confirmato animo meo, et fortiter aerepto, in primis examino (ratio enim exigit ut qui deficit prius defectum quantum potest deponat et ex ordine tractet); qua sit ut tot et tantis pro Deo

Θ. Περιηγεσθαι μὲν οὖν, ὅσα θαυμαστά πρὸς ἐκάστους ὁ μάρτυς ἐργάζεται, καὶ εἰς ἀριθμοῦ καταμετρεῖν λεπτότητα, ὁμοιον, ὡς εἰ καὶ γῆν χρυσίαν χρηστολογεῖν προθέμενος, οὐκ ἐξ αὐτοῦ τοῦ πάσης ἐκ τῶν ἐπιπολῆς καὶ εἰς βάθος χρυσῷ εὐφορεῖν σμερνόμεναι τις, ἀλλὰ ὁράσας τινὰς τοῦ μετάλλου χειρουργίας προθέμενος, οὐκ ἐξ αὐτῶν ὕψηλοῦ τὴν πολλοῦ πλοῦτος γέμουσαν. Καὶ ἐκεῖ γὰρ χρυσῶν, μὴ οὕτω ποιεῖν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα σμερνολογεῖν, ἀφίεντα τὴν μεταλλικὴν χειρουργίαν τοῖς θέλουσι· καὶ ἐνταῦθα δὲ, τὰ τοῦ μάρτυρος μὴ τοῖς ἐκ μέρους θαυμάζειν, ἀλλὰ διδάσκειν μὲν ὡς περ κατ' εἶδος, ὅσα μεγάλα καὶ ὅσα τερατουργεῖν δύναται, μὴ ἐθέλειν δὲ ποιεῖσθαι περὶ τὰ καθ' ἑκάστα, καὶ μάλιστα ὅς ἑτεροι ἐπιστατικῶς τὸν λόγον ἐναπεσχέλησαν. Φυλακτέον γὰρ

Β ταῦτά γε, μήπως ἢ τῷ φιλερι ἐγκληθῶμεν, ὡς ἀναταρτάς γε, ὡς ἡ εὐχέρης ἐν, λόγους οἰκοδομεῖν εἰ μὴ ἐπὶ θεμελίοις ὀνείλοισι προῦκτισθεμένοις αὐτοῖς ἐδράζομεν.

Γ. Αὐτίκα καὶ ἡ τοῦ ἀειδύτου μαρτυρικοῦ μύρου πρὸς τοὺς μυρία πρὸ τῶν ἄλλων ἐπηγάγετο καὶ πρὸς πάντων τὴν ἐκπληξιν, καὶ θησαυροῦ νοημάτων ἐξέδωκεν οἱ ῥητορικοῦσαντες, τοῖς φιλακροάμοις τεχνητέον αὐτὸ διασκεύασθαι. Καὶ οὐκ ἔστι τῶν καθ' ἡμᾶς τινα προσυποθεῖναι κάλλιον, εἰ καὶ μακρὰ ἐνιδρώσει τῷ πονήματι. Τὸν ὁμοιον δὲ τρόπον οἱ τὰ θεῖα σοφοὶ καὶ τοῖς λοιποῖς ἐπεξηλθόν τοῦ ἀλόφωδου θαύμασι, εὖ μάλα τεχνολογήσαντες τὰ ἐγκώμια· ὅθεν οἱ ὁρὰ φρονούντες συγγνώσκονται, εἴπερ ὅτεροι διεκπισόντες ἡμεῖς, μὴ καὶνὰ προσεγγίζομεν, ἀλλὰ πού καὶ σύμφωνά τοις ἄλλοις λατρώμεν, καὶ κατόπιν θέοντες ἐτέρων ἔστιν ὅπου ἵκναι συμπασθῶμεθα. Οὐ γὰρ κλοπὴ τὸ πρᾶγμα, οὐδ' ἔστιν ἀλλοτρίων παρανουσίεσθαι, ἀλλ' αὐτόματος οἷμα νοημάτων συνέμπτωσις. Λογιστέον γὰρ φιλοσοφῶντων, ὥς τὸ αὐτὸ νόημα πολλὰκις εἰς διαφόρους ἔστιν ἀνελθεῖν, καὶ τις, πρὶν ἢ κατακλυσθῆναι τὴν γῆν (θετέον γὰρ οὕτω), ἐλογίσασθαι τι σοφόν. Τὸ δ' ἦν, ὅποιον καὶ εἰς τοὺς μετὰ τὸν Νῶε καταδύναντες εἰς τὰς ἐκείνων καρδίας καὶ ἀνέθη καὶ ἀναθήσει. Καὶ τοίνυν καὶ οἱ τοὺς λόγους εἰς τὸ τοῦ μάρτυρος ἡ μύρον, ἢ τὴν λοιπὴν τὴν θαυμαστὴν θάλασσαν βάπτοντες, οὐκ ἂν ἀναισθητοῖν, ἐάν, καθάπερ ἐ

Δ ια'. Ἐμοιγ' οὖν, λόγον μὲν τινα ἐπὶ τοῖς τοῦ μάρτυρος νεαρὴν καὶ πρόσφατον εἰς ἐξέστημα καταρραγμένην, καύχημα τὸ πρᾶγμα ἦν ἂν, ὡς καινοτέρου ἀκούσματος εὐρεθῇ, καὶ ἐπὶ ἡγετο ἂν χαίρειν, ἐν μοι τὸ τῆς ψυχῆς λήθον ἀσάχατος φύει οὐκ ἀγεννὲς, οὐδὲ οὖτος ἐξαθερίζεσθαι. Συνεμψασόντι δὲ τισι, ὧν ἐκαλλιγράφησαν ἑτεροι, οὐδὲ τοῦτο ἔξω ἂν αἰσῶ τοῦ δεόντως αὐχεῖν, ὅτι καὶ αὐτὸς ἡξίωμα λογισσέσθαι, ὅσα καὶ οἱ φθάσαντες λόγιοι, καὶ τὸ τοῦ λόγου σάφους εἰς τὸν αὐτὸν ἐκείνοισι ῥοὺν ἐπαφῆς ἑτέροις πού καὶ τὴν αὐτὴν κατὰ τινα συνδρομήν.

ιβ'. Οὕτω γοῦν ἑμαυτὸν καταστήσας ἐν καλῷ κατεῦθα, καὶ τὸ θαρραλεῖν λέγειν ἀναλαβὼν, ἐν πρώτοις συνοδοῦμαι (χρὴ γὰρ ἐλλόγως ἀπορῆσθαι τὰ πρότερον, καὶ τὴν ἀπορίαν, ὅπη δύνατον; ἐπιλυσάμενον, γὰρ

ρεῖν ἐπὶ τὰ ἐξῆς), ὅπως δὲ, πολλῶν καὶ μεγάλων ὑπὲρ Θεοῦ ταπεινότητων τὰς ψυχὰς, καὶ μεγίστοις ἐνιδρωκότητων ἀγῶσι, τοῖς μὲν μετὰ καὶ τραυμάτων καὶ αἱμάτων τῶν ἐξ ἀθλήσεως, τοῖς δὲ καὶ ἄλλως ἐξ ἀσκήσεως, οὐχ ἄπασιν ἡ τοῦ μύρου βλύσις πεφιλιμῆται, ἀλλὰ τισι μετρητοῖς, καὶ οὐ· ῥῥόν ἐστι καθυπαγαγεῖν ἀριθμῷ· ἐν οἷς καὶ τὸ τῆς ἀπάσης μὲν ἐξαίρετον ἀκουσμα τῆσδε καθ' ἡμᾶς· ταύτης οἰκουμένης καὶ ἐπὶ πλεον ἀγλάνημα. Καὶ φέρεται μὲν λόγος πρεσβυτικῆς, καθιστῶν τὴν τοῦ ἀπορουμένου δερμοῦ λύσιν εἰς τὸ καθαρὸν τοῦ βίου καὶ εἰς τὸν ἔλεον, οἷς ἐνευδοκιμῶν φασιν ὑπερλίαν ὁ ἀθλητῆς ἔλαχε θεοθεν εἰς γέρας τὴν τοῦ μύρου ἐκδυσιν. Καὶ σεμνὸς μὲν ὁ λόγος οὗτος, φέδας τινὰς ὑπανοίγων, ἐξ ὧν καὶ αὐτῶν ἐστὶν ἀναβρύσκεισθαι τὸ τοῦ μύρου καλόν· ἐμοὶ δὲ τὸ ζητεῖν οὐ πᾶν τι ἐπαύσε. Μυρίοις γὰρ ὅσοις τὰ ἀγαθὰ μὲν ταῦτα καὶ εἰς ὑπερβολὴν ἐνέλαμπεν, ἡ ἐν βίῳ φημι καθαρότης καὶ ὁ ἔλεος· οὐχ ἄπασι δὲ ἡ τοῦ μύρου ὅσους πεφιλοτίμηται.

17. Ζητητέον οὖν καὶ ἐτέρων ἀνακαλύψαι τὸ κεκρυμμένον τῆς λύσεως. Καὶ μήποτε οὐδὲ τοῦτο ἔξω τοῦ προσφύους, ὥς ἄρα τόποις τε καὶ προσώποις, παρ' οἷς οἱ τοιοῦτοι κέλνται θεσπασμοί, εἰς δέον ἄνωθεν ἐπέφηφίσθη τὸ θαυματουργήμα. Ἐχρῆν γὰρ ἦτοι ἀρχῇθεν εὐθὺς εἰς Θεὸν στείλαμένους τοῖς ἐκείνου θεραπευταῖς ἐπακολουθεῖν καὶ τοιοῦτον σημείον εἰς ἐντάφισιν πολυτίμητον, ἡ καὶ μετὰ καιρὸν ὕστερον· καὶ τοῦτο, ἐνθα πρὸς ἀγαθοῦ ἦν καὶ εὐσύμφορον τοῖς περιοίχοις, τοιοῦδε κληρώσασθαι τερατουργήμα· ὥς ἂν τῷ πρὸς ἀπίστους εὐθέως σημείῳ στερεωθεῖεν οἱ τοιοῦτοι τὰ εἰς τὴν θεῖαν θρησκείαν, καὶ θεμελιωθεῖεν σαθρότητα λογισμοῦ. Καὶ τοῖνον τερατουργήθη τότε τὸ ἐξαίσιον ἀγαθόν, εἴτε τῇ μεταστάσει συγχρόνως, εἴτε καὶ μετ' αὐτὴν· καὶ δοθέν παρέμενεν, ἵνα τῷ θεῷ τε χάρισματι τὸ ἀμεταμέλητον περισώζοιτο, καὶ οἱ πιστεύοντες οὕτω πλατυνόντο. Ἐπαυξομένης δὲ ἐντεῦθεν τῆς πίστεως, οἷς οἱ ἄνθρωποι εἶδον θαυμάσια καὶ τῆς κατὰ ψυχὴν εἰς Θεὸν καὶ τὰ θεῖα ὑπαναποτρέψης θερμότητος τῷ παραμόνῳ τοῦ θαύματος, καὶ ἐκφαινομένης εἰς τὸ λαμπρότερον, ἐστηρίχθη, καὶ εἰς αἰώνιον παρατάμῃ, καὶ ἀένναον κέχεται.

18. Καὶ τοῦτο μὲν οὕτως ἂν ἔχοι τὸ εὐλογον· εἰ καὶ, ὅς, καὶ τοὺς μυροβλύτους πρὸς Θεοῦ τὸ τοιοῦτον μεγαλεῖον αὐτοὺς ἐξαιτήσασθαι. Καὶ ἦν τὸ ἔργον φιλοτίμου ψυχῆς. Χρῆ γὰρ, ὥσπερ βασιλεὺς τὸν μεγαλοπρεπέστατον ἐθέλειν μεγάλα πρὸς τῶν ἀξίων αἰτεῖσθαι, καὶ χαίρειν ἀπαιτούμενον, οὕτω καὶ ὅσον ἐν ὑπηκόοις φιλότιμον, μὴ σμικρολογικῶς ἐκείνῳ προσφέρεσθαι, ἀλλ' ὑπὲρ μεγάλων ἐνευγχανεῖν, καὶ ἄπειρ ἂν διὰ πολλοῦ θαύματος ἀγοίτο. Οὐκοῦν οὕτως καὶ οἱ τῷ μύρῳ πλουτοῦντες ἄγιοι μεγαλόδωρον τὸν παμβασιλεῖ Θεῷ, καὶ τοῖς ἐπάθλοισι ἐμπλατυνόμενον. Ὅθεν πρὸς ταῖς ἐκείθεν δωρεαῖς καὶ τῶν ἐνταῦθα τι προσεπιτεθῆναι αὐτοῖς, φιλοτίμως οἱ μὲν ᾔτησαντο, ὁ δὲ ὑπέκχουσε. Καὶ πόθνος τοῖς ἐτέροις οὐδαί, ἄλλως ἐνευθυνομένοις τοῖς θεοῖς δωρημασιν. Οὐδὲ γὰρ ἐστὶν εἰπεῖν οὐδένα τῶν ἀπάντων ἐκεῖ-

A animam ponentibus et magnis in praelis insudantibus, illis vulneribus et cruore inter praeliandum, his alias ad meditationem se exercentibus, non omnibus unguentorum effusio gloriosa habeatur, sed quibusdam, et in mensura, et qui facile essent numero aestimandi, de quibus tum quidem sit rumor electus per universam terram, tum vero per regionem hanc nostram et amplior splendor. Et in senum conclone fertur vinculorum solutionem in vitae puritate constituentibus et in misericordia, quibus superabundanter nitecebat, athletam a Deo mercedem unguenti effusionem obtinuisse. Gravis quidem haec narratio, venas aperiens, e quibus scaturit unguenti odor; mihi vero disquisitionis non omnino fuit cessandae causa. Etenim in decem millibus haec B quidem bona et supra modum enituerunt, dico vitae puritas et misericordia, non omnibus autem gloriosa unguenti effusio tributa est.

13. Querendum ergo et ab aliis patefaciendum solutionis arcanum. Nec illud forte extra rei rationem, nempe in locis et personis, in quibus hujusmodi reconduntur thesauri opportune ab alto decretum est miraculum. Ab initio enim oportebat ad Deum missos ejus servos hujusmodi signorum comitatu stipari in sepulturam gloriosam, aut etiam per subsequens tempus, quod ibi pro bono erat vicinisque valde utile hanc prodigii venire hereditatem; ita ut hoc ad infideles apto signo confirmarentur vicini in cultu divino, et ratiocinii infirmitati fundamentum esset. Itaque prodigiose tunc factum est bonum extraordinarium sive pro comitaneis vicissitudinibus, sive pro temporibus sequentibus, et mansit donum ut divina bonitate sine poenitentia donatum servaretur, et sic dilatarentur fideles. Crescente autem fide ex eo quod mirabilia viderent homines et animae Deo divinisque adherente ardore ob miri permansionem et splendidi- C lucescente, firmatum est bonum, in saecula conservatum et perpetuo sparsum est.

14. Sic quidem illud non sine causa esse patet; verisimile autem est unguento stillantes a Deo pretiosam virtutem poposcisse. Magnanimae mentis opus erat illud. Oportet enim, sicut regem magnanimum decet, velle ut magna pro dignis merces poscatur, et gaudere quia poscitur, sic etiam in subditis magno animo non de minutissimis apud cum verba submittere, sed de magnis adire et de his quae summam admirationem concitant. Igitur noverunt unguento ditiescentes sancti liberalem in donis Regem regum Deum, et breviorum largitorem. Unde hujus mundi donis et aliquid e caelo eis superaddi ipsi quidem petierunt; ille vero adjudicavit. Nec invidiae locus in abundantibus divinis donis. Non est enim quod de quolibet et cunctis sanctis dicas quare unguentis stillat, sed absque hoc quod

celebramus, absque aliis in mundo celebratis magna sortitus est bona, thaumaturgus ille, hic aliter, multis modis cuncti: tanquam si rex opibus præpollens aliis lapillos electos, aliis margaritas et aurum, aliis denique alia, omnibus multimoda largiatur dona. Sic quidam inter Deo servientes animalium irrationabilium sacrificia insulterunt aut sponte, aut ab hominibus ad hoc invocati, qua nobis unguenti splendorem illustrare videntur. Alii in peste contagiorum gratiam simili petitione collineant sagittam, alii aliis, hi majoribus, illi minoribus mederi affectant morbis; nautas fluctibus eripiunt, quibus periculosa navigatio; dentium dolores tollunt, oculorum asperissimos sedant dolores, et quod omnium jucundissimum est, cedunt et parvulorum petitionibus, ut rationabilium nihil sit in fortuna cæca positum, sed Græcorum commentum arguatur, referens nempe Providentiæ ad majora impotentiam. Si tandem fugitivorum servorum redditum permittunt, non est servis gaudium, sed gratias et munera domini debent.

φοροῖ, τὸ μὲν δουλεύον οὐκ ἂν χαίροιν· οἱ δὲ δεσπόται

15. Sic sive illi ad quos postulationes diriguntur, sive aliter qui ipsi a Deo appetiverunt, talibus prodigiis qui se Deo consecraverunt gloriam adepti sunt, timoris quem erga Deum in visceribus conceperunt, remunerationem reportantes salutis spiritum conceptum et consequentem miraculorum operationem. Namque timentium eum voluntatem facit, et exaudit eorum preces nihilque postulanti-
bus non dat. Prodigio pensandus timor; quod mensuræ ponendum timoris quem in Deum habuit, aut aliter dicamus, ad divinum timorem pensandum prodigium, ad quem æquiparanda et noscenda prodigiorum efficacia, ita ut a timore Dei cognoscatur, ut ait psalmus, hujus zelus. In tantum enim Deum timemus in quantum æquali examine ipsius zelum habemus et delictorum nostrorum quæ coram Deo non absconduntur vindictam noscimus. Nam delictorum pœnas metuentes, omnino Deum retributorem noscimus; parum vero metuentes, desidem eum putamus et dormientem nec exsurgere volentem. Itaque sic in sanctis in terra de Deo ex prodigiis trutinamus, quibus quomodo cum Deo erat. Si igitur ita est, librandum cum divino timore donum unguenti martyri traditum, atque pura mente considerandum exprimentumque æquilibrium, unde si illud donum magnum est (quod revera est), ergo et ille timor.

16. Hæc hactenus, et hucusque res consideretur per se. Non enim est qua ultra progrediamur, nisi quibus datum est. Exinde vero considerandum prodigium per aliam viam qua valde venerabile præsertim per convenientiam martyris cruciatum cum Dominica passione. Hic enim lateris scissio et vulnus post vivificam mortem sanguine manavit. Illic si non idem in omnibus superioris prototypi ad instar servatur, sed in vulneribus omnino quolibet modo

Α των ἁγίων, ὅς, εἰ καὶ μὴ τοῖς μύροις λιμνάζει, ἀλλ' ὅμως διχα γὰρ τῶν ἐκεί μὴ καὶ κατὰ κόσμον μέγαρα εἰληγεν ἀγαθὰ, ὁ μὲν οὕτω θαυματουργῶν, ὁ δὲ ἐτέρως, καὶ πάντες πολυτρόπως· καθάπερ εἰ καὶ βασιλεὺς πολυάλοχος τοῖς μὲν λίθους λογάδας, τοῖς δὲ μαργάρους καὶ χρυσὸν, ἐτέροις καὶ ἄλλοις ἄλλα, καὶ πᾶσιν ὁμοῦ πολύτροπα διανεμῇ χαρίσματα. Οὕτως οἱ μὲν τῶν θεραπευσάντων θεῶν ζώων ἀλγῶν ἐπίστανται θεραπείαις, αὐτοὶ αἰτήσαντες, ἢ καὶ ὑπὸ ἀνθρώπων εἰς τοῦτο προκλιθέντες, ἃ δὲ καὶ τὸ τοῦ μύρου καλὸν ἤμιν ἐκφήναι φαίνεται. Ἐτέροι λοιμωδῶν ἐξ ὁμοίας αἰτήσεως παθημάτων κατὰ τοξάζονται, ἄλλοι ἄλλων, οἱ μὲν μεγάλων, οἱ δὲ καὶ μὴ τοιούτων κατεμμεγεθεῦσι παθῶν· διασώζονται πλωτῆρας, οἷς μὴ εὐθυπλοεῖν κεινδύνεται· ὁδόντων ἀλγῆδνας ἐκκρίζουσιν· ὀφθαλμῶν ὀξείας ἰδύνας ἀμείλνους· τὸ δὲ ἀσπείδωτον, εἰκουσι καὶ παιδερῶν αἰτήμασιν, ἵνα μηδὲν τι τῶν ἀλλόγως ἔχόντων ἀπρονόητον ᾖ, ἀλλ' ὁ καθ' ἑλληνας λῆρος ἀλέγχοιτο, τὸ τῆς προνοίας πρὸς τοῖς μείζονσι περιγράφων ἀπειροδύναμον. Εἰ δὲ καὶ φυγάδας δούλους ἐπαναστρέψωσθαι ὀφείλουσι.

17. Καὶ οὕτως ἢ αἰτηθέντες, ἢ ἄλλως αὐτοὶ θελήσαντες ἐκ θεοῦ, θαύματα τοιούτοις οἱ ὀφειλόμενοι· αὐτῷ ἐναδρύνονται, φόβου τοῦ πρὸς αὐτὸν, ὃν ἐν γαστρὶ λαβόν, ἀντάλλαγμα σθένος τὸ ἐκείθεν κοινωσόμενον ὁσμήριον πνεῦμα, καὶ τὸ ἐπεπόμενον θαυματουργήμα. Θέλημα γὰρ τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιεῖ· καὶ ἐπακούει τῆς αὐτῶν δεήσεως, καὶ οὐκ ἐστ' ὅπως αἰτουμένοις οὐ δίδωσι. Τὸν δὲ φόβον σταθμητέον τῷ θαύματι, καὶ μέτρον αὐτὸ θεῖον φόβου τοῦ εἰς θεόν, ἢ καὶ ἄλλως εἰπεῖν, πρὸς τὸν θεὸν φόβον σταθμητέον τὸ θαῦμα, καὶ πρὸς ἐκείνου παραμετρητέον καὶ γνωστέον τὸ τερατουργήμα, ὅς που καὶ ἐκ τοῦ κατὰ θεὸν φόβου γινώσκεται, ψαλμικῶς εἰπεῖν, ὁ ἐκείνου θυμὸς. Εἰς ὅσον γὰρ θεὸν φοβούμεθα, εἰς τόσον καὶ, τὸν ἐκείνου ζυγοστατοῦντες θυμὸν, γινώσκωμεν τὴν τῶν καθ' ἡμᾶς ἐξηλατλημμελιῶν ἐπεξέλευσιν, αἱ οὐκ ἀποκρύπτονται ἀπὸ θεοῦ. Πάνυ μὲν γὰρ φοβούμενοι τὰς τῶν ἀμαρτημάτων ποινὰς, πάνυ τὸν θεὸν ἐπεξελυστικὸν γινώσκωμεν· ὁλίγα δὲ ὑποδεδιότες, καταρρέθουσι ἐκείνων οἰόμεθα καὶ ὑπνοῦν, καὶ μὴ θέλουν ἐξεγερθεῖν. Οὕτω δὲ καὶ ἐν τοῖς ἁγίοις τοῖς ἐν τῇ γῇ τοῦ θεοῦ ἐκ τῶν θαυμάτων σταθμώμεθα, ὅπως τοῦ θεοῦ ἐπιστρέφοντο. Εἰ τοίνυν τοῦτο, ταλαντευτὶν κἀνταῦθα πρὸς τὸν φόβον τὸν θεῖον τὸ θαλγὲν μῦρον τῷ μάρτυρι, καὶ θεωρητέον εὐλογημένως τὴν lotτητα, καὶ ρητέον, ὥς, εἰ τοῦτο πολλὸν (πολὺ δὲ ὄντως), καὶ ἐκείνος ἄρα.

18. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν τούτοις· καὶ μέχρι τοσούτου ἐπισκεψόμεν τὸ ἀπορον, καὶ τὰ εἰς αὐτό. Οὐ γὰρ ἔστιν ἡμῖν εἰς πλέον χωρεῖν, ἀλλ' οἷς δίδεται. Ὡς δὲ ἐντεῖθεν θεωρητέον τὸ θαῦμα καθ' ἑτέραν ἐφοδὸν, οὐ πολλὸν τὸν προσέειπον, καὶ μάλιστα διὰ τὸ τοῦ μαρτυρικοῦ πάθους συγγενὲς πρὸς γὰρ τὸ δεσποτικόν. Ἐκεῖ τε γὰρ πλεονεξίας νόξος καὶ ὠτειλῆς ἀνοξία μετὰ τὸν ζωογόνον θάνατον αἶμα ἐδύσει. Κἀνταῦθα δὲ, εἰ καὶ μὴ ταυτὸν ἐφ' ἀπασι πρὸς τὴν ὑπερβολήν

πρωτοτυπίαν σώζεται, ἀλλ' ἡ ἐν ὡσεὶ αἰσῶν ὁλως ὁπωσοῦν συμπάθεια, ἥ χαίρει πάντως· θεὸς δὲ ζηλούμενος, ὁμοιωτῆτα τεραστίου ἐξέφηεν· ὁ δὲ πρὸ πάντων τῶν ὁμοίων καὶ πρὸς ἀπάντων ἀμύθητον ἐπάγεται ἐκπλήξιν. Καλὸν μὲν γὰρ καὶ ὕδωρ ἁγιον λευκάνων ἱερῶν ὅσα καὶ πηγῶν ἐξαπορρέον ἰδεῖν, καὶ διψῶντας ἐκθεραπεῦον λαούς, ὡς τὸ μὲν πηγάζον πῆχει περιγεγράφθαι, εἴτε βραχίονι, ἢ ἀλλ' ἐτέρῳ τινὶ στερεμνίῳ τοῦ σώματος· τὸ δὲ ἐκείθεν ἐκδιύζον κατὰ τινα κρήνην ἀπόρρυτον ἐκτρέχειν ἀένναον, καὶ ἐμπικίλῃν πάντα τὸν προσείμενον, ὡς εἶν καὶ φωνὴ τις ἐκείθεν ἐξηχεῖτο, προκαλουμένη τοὺς διψῶντας ἔρχεσθαι. Τεράστιον δὲ, καὶ εἰκότων ἀπολείβεσθαι μύρον εὐώδες, ὥσπερ καὶ ἐκ στερεᾶς πέτρας ἔλαιον. Ἄλλ' ἐπὶ πλείον ἔτι θαυμάσιον, τὸ μὲν θεῶν σῶμα κρυπτόμενον στέγασθαι, τὸν δὲ τὰ φον ποταμὸν θεωρεῖσθαι μύρου τοῖς ἀρύεσθαι θέλουσιν εὐθύμιον. Ταῦτα τερατουργεῖ καὶ ὁ ταῖς ἐν Λυκίᾳ πελαγίζων μύρου προχύσει, καὶ ἡ σοφὴ παρθνομάρτυς, ἣν τῷ Σιναιῷ ἐνεφύτευσεν ὅρει ζωογόνον φυτὸν ὁ θεός, καὶ ἑταροὶ πλείους, ἐν τε ἀνδράσιν ἡλιώδες τὰ εἰς ἀρετὴν προλάμψαντες, ἐν τε γυναῖξιν. Ὁ δὲ ἡμέτερος πολιούχος τοὺς μὲν μὴ πλουτοῦντας τῷ μύρῳ τῇ θαψιλίᾳ τούτου ὑπερανεδέχθη· οἷς δὲ ὁ τοῦ μύρου πλούτος πληθύνεται, ἀλλὰ τούτοις παραβαλλόμενος, αὐχεῖ τὸ ἐπιμᾶλλον ἐξάσιον τὰ τε ἄλλα, καὶ οἷς τὸ ἀληγτικὸν αἶμα πλήσμον ἀναδρῦει, καὶ τῷ μύρῳ συμμίσγεται, καλὸν ἐπὶ καλῷ καὶ πλούτῳ ψυχῶν ἐπὶ πλούτῳ τιθέμενος.

17. Καὶ οἷα μὲν καὶ ἑτέροις τῶν καθωσιωμένων θεῶν τοιαύτην χάριν βραβευθεῖσαν μετὰ τὴν ἐκ βίου ἀπανάστασιν, ἐν οἷς καὶ ἡ τοῦ εὐφημεῖσθαι ἐπώνυμος, ἡ τοῖς ἀληθέσιν ὁροῖς μετὰ θάνατον (τὸ παραδόξοτατον) καὶ μαρτυρήσασα καὶ δικάσασα. Ἐγὼ δὲ ἀλλὰ καιρῷ ἐκείνῳ βραχεῖ ἀντιπαραθεῖναι τὸ αἰώγιον, ἢ καὶ παραμετρησάμενος πρὸς λιβάδα τὸ πελαγίζον ὀκνήσαιμι ἂν οὕτω κατὰ πάντων τῶν τοιούτων.

18. Τλήκοιεν δὲ οἱ θαυματουργοί, ἐφ' οἷς ἀκριβὴς ἡ παραύχησις. Ὁ ἡμέτερος ἀληγῆς πλουτεῖ, λαχὼν ἐκ θεοῦ τὸ ἀπαρεξίταστον, τῷ τῆς μορφοποιίας τὸ πολλῷ, τῷ ἀπείρῳ, τῷ πληθύνοντι, τῷ πελαγίζοντι, καὶ τῷ συναναβλύζοντι αἵματι, καὶ τοῖς μύροις συνδιαμύνοντι, καὶ παραδηλοῦντι τὸ τῆς ζωῆς μόνιμόν τε καὶ συνεχές. Εἰ δὲ ποτε καὶ ὑπερεκχεῖται τὸ ἀγαθόν, καὶ ὁ τάφος μὲν περιγράφειν ἰδέσθαι τὸ τίμιον, τὸ δὲ τὰς κρηπίδας ὑπονομεῖον μύρον ἐκκενωθὲν, ἁρματικῶς εἰπεῖν, γίνεται καὶ εἰς ζωὴν ἀλλομένη πηγὴ, καὶ διεκτρέχει, ὡς ὅλον ἐκκομαινόμενον, καὶ πράγματα τοῖς ἀνταῖν ἰδεῖν οὐκ ἔδωκεν, ἄλλο τοῦτο τίρας καὶ ἀδύσσοις ἐκφανσις, κάτωθεν ἐκπηδῶν ἀνείσις τὸ μύρον, καὶ διχῇ μεριστοῦσης αὐτὸ εἰς τε τὸν τάφον, καὶ τὰ τοῦτου προταμνίσματα· ἡ δὲ ἀδύσσοις καὶ ἑτέρῳ ἐπικαλεῖται ἀδύσσοις τὴν τῶν ἀπλήτων θαυματουργιῶν, συναναφανομένην καὶ οἷα συνουσιωμένην τῇ τοῦ μύρου θαυμασιότητι· ἣν δὲ καὶ ἄλλως ἔστιν ἡμῖν ἐπιθεωρησάμενος. Γῆν τε γὰρ ὁδάτων ἀδύσσοις ὀχεῖ, ὅσα καὶ οἰκοδομίαν θεμέλιος· καὶ τὴν πόλιν δὲ ταύτην ἢ καθ' ἡμᾶς ὑπενέχει ἀδύσσοις· αὕτη ἰδράσσοις. Καὶ τὸν

A sympathia qua gaudet Deus zelosus miraculi similitudinem revelavit; quod proinde prae omnibus similiter effectis et pro omnibus ineffabilem inducit stuporem. Etenim dulce est aquam sanctam et reliquis sacris tanquam e fontibus scaturientem videre et sitientes sanantem populos, sicut e cubito manans scripta est, tum e brachio, tum e qualibet alia corporis solida parte; quod vero exinde scaturivit fontis fluentis instar ad semper currendum et implendum omnem accipientem, tanquam vox exinde personabat, convocans sitientes ut ad ipsum venirent. Prodigiosum vero et ex imaginibus stillare suavi odore unguentum tanquam e saxo durissimo oleum. Sed virius divinum corpus reconditum legi, et sepulcrum flumen videri unguenti haurire cupientibus. Haec prodigium operatur et qui in Lycia unguenti mare profundit, et sapiens virgo martyr quam in Sina montem vividum germen plantavit Deus, et alii plures tum viri virtute sicut sol fulgentes tum mulieres. Civitatis nostrae protector eos qui unguenti divitiis carent abundantia illa praestat; si qui vero unguenti divitiis gaudent ipsis noster equiparatus, de multo magis extraordinario quoad alia gloriatur; et si qui victoriae sanguine nimis manant, unguento immisto, pulchrum pulchro et divitiis animarum divitiarum ponderantur.

C 17. Novi quidem inter eos qui Deo se consecraverunt, aliis talem a summo iudice collatam gratiam e vita migrantibus, scilicet gratiam tum nominis cultu religioso recepti, tum veritati post mortem testimonium et iudicium (o mirum!) reddendi. Ego vero, temporis illi brevi equiparare aeternitatem, aut gutta mare metiri eodem modo de his erubescerem omnibus.

D 18. Propitii sint thaumaturgi, si vera gloriatio. Athleta noster dives est, a Deo incomparabile nactus cum unguenti abundantia effusione, infinita, plena ut mare tum manante simul sanguine et una cum unguento perpetuo perseverante et vitae stabilitatem ostendente. Si autem superfluat bonum, et sepulcrum circumscribere honorem velit, unguentum vero labra rumpendo evacuatam reddens, ut poetice dicam, fiat et saliens in vitam fons, currat quasi exundans, et labores compeascentibus imponat aliud hoc prodigium et abyssi divulgatio, ab infra saliens unguentum emittentis et in duas partes dividens, in sepulcrum et in ejus atria, quae abyssus invocatur abyssum, nempe prodigiorum virtutum infinitarum una effulgentem existentemque cum unguenti prodigio, quam sane et alio modo abyssum pensare nos oportet. Namque terram falcit aquarum abyssus sicut et aedificium fundamentum; et urbem hanc sustentat abyssus nobis fundamentum stabilitum. Et fundamenti naturam explorans, insanus es ei.

τρόπον τοῦ ἰδράσματος παχὺς ἂν τις εἴη ὁ πυνθανόμενος.

19. Sed sic novum sacri unguentorum thesauri **A** anperest iens bonum, ne omnis martyris gloria inclusa sit, sed ut foras producatur nuntia pulchri ab infimo prævia. Haustum vero illud et in alabastrum infusum, intra manere non vult, sed effusum exundat ita ut et alia repleat vasa, e quibus et exundat pariter bonum ex istis effusum in alia fontes et ipsos pulchros vicissim multiplicatos; quod sane fieri oportebat. Nam quæ crescere et multiplicari primum illud unguentum jussu gratia, et vivis inde manantibus eandem inserebat copiam, unde non solum sepulcri non defecit tale pulchrum, sed nec si vas quoddam aliud est, inclusam tenere hunc fluendi impetum statutum est. Quid non fecit sanctorum Dominus qui in prophetæ favorem olei lecyum effundentem quod ab intus servavit plenissimum fontis instar semperfluum stabilivit.

20. Qui priscarum historiarum studio incumbit, apud veteres alicubi reperit resectum labrum quod liquore quidem plenum erat et ex illo haurientes sedulo efferebant nec ullam patebatur imminutionem. Nobis autem prodigium illud riget. Quia vere oculorum contuitus posterius in prodigium non cessabatur, sed tum apparebat, tum occultum desinebat, dubitare licet si sic se res haberet et ab utroque casu confirmationem pendere. Manifestum autem en existat prodigium nostrum: orbis universus ante ipsum, oculi omnes, et singulare per universam terram divulgatur quod cuncti ante manus et ante oculos habent. Et iusti consuevit unguento isto impingunt spiritualia capita, quicunque eximilis inter virtutum opera sic inveniunt qua latent, et sanguine spirituales postes divina imitatione obnuntiant, e quibus istæ ad meditationem sunt introitus, illæ ad operationem sedulam exitus. Sic exterminatorem vitant aut portam prætermittentem, ut dicitur, illum progredi sistentes, aut in vanum pulsantem.

21. Sanguis ille, unguentum illud vitæ æternæ sunt signa, quibus patet odoratum esse Deum martyrem suavitatis odorem. Renumeratio sit multiplex de quibus pro Christo sudore et sanguine manavit. Reddens dona præsentia in decem millia, vitam æternam adjicit. Ipsius quidem spiritus, corruptione expertis voluptatis paradisi adeptus, nobis similem parat gratiam, qua obvis custodi et agricolæ hujus incorrupti vireti sit, et primorum parentum nobis restituit hæreditatem a qua diaboli invidia excideramus; ipsius autem corpus paradisi instar nobis delectamentum sit, non solum pulchris quæ ut semper colligimus, sed et eo quod in ipso magnifica ejus mirabilia conspiciamus et unguenti stillationes et sanguinis fere usque ad abundantiam ebullientia flumina quæ perpetuo aestuant, et lanceas quas arboribus a Deo plantatis æquiparamus pulchro illo corpori martyrii tem-

10'. 'Αλλ' οὕτω μὲν καὶ τὸν τῆς λαοῦ; μυσθὴκος ὑπερεκχεόμενον τὸ ἀγαθὸν, ἵνα μὴ πᾶσα ἡ μαρτυρικὴ αὕτη δόξῃ ἐσω συγκαλεῖται, ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς προφαίνεται: προδρομὸς τοῦ ἐντὸς διαδεδεικνυμένη καλοῦ. Εἰ δὲ καὶ ἀντλήθην αὐτὸ, καὶ εἰς ἑλάνθεστον ἐνταθὲν, οὐ θέλει καθ' αὐτὸ μένειν, ἀλλ' ἐκβάλλει προρρέει, ὡς ἐμπορεῖσθαι καὶ ἑτέρα σκευή, ἐξ ὧν καὶ αὐτῶν ἀναβροῦσι τὸ ὅμοιον ἀγαθόν, ἐκ τούτων κλίνον εἰς ἑτέρα, πηγὰς καὶ ταῦτα καλὰ, ἐκ διαδοχῆς πληθυνόμενα. Καὶ ἔχρην πάντως οὕτω γίνεσθαι. Ἦ γὰρ αὐξάνεσθαι καὶ πληθύνειν τὸ πρῶτον ἐκεῖνο μύρον κελεύσασα χάρις καὶ ταῖς ἐκεῖθεν ἀπορροαῖς τὴν αὐτὴν ἐνέθετο δύναμιν· ὅθεν οὐ μόνον τῷ τάτῳ οὐκ ἔστιν ἐπιλείπειν τὸ τοιοῦτον καλὸν, ἀλλ' οὐδὲ εἰ τι σκευὸς ἑτέρον στείγειν ἐκεῖθεν ἀπορροαίαν τινα εἴτακται. Τί δὲ οὐκ ἐμμελὲν ὁ τῶν ἁγίων Κύριος, ὁ προφήτου χάριν καμφάτην ἑλαιοῦ ἐξερρυγόμενον τὸ ἐντὸς ὕδρον φυλάττων ἀεὶ πληρίστατον, καὶ εἰς πηγὴν αὐτὴν τάξας ἀείδουτον;

Κ'. Καὶ ὁ μὲν ταῖς καλαιαῖς ιστορίαις καιρὸν τινα σχολῆς ἐνδιδούς, εὐρίσκει πάσαις που πύλαις ἀνακαλυφθεῖσαι, ἥτις ὕγρου μὲν τινος; πλήρη; ἦν, καὶ ἐξηγνέτο αὐτὸ, καὶ ἐξεφορεῖτο ἐπιμελῶς· οὐκ ἦν δὲ παθεῖν ἐκεῖθεν κένωμα. Ἡμῖν δὲ καὶ αὐτοῖς τάρσας μὲν τὴν ἐκεῖνο καταφαίνεται. Ὅτι δὲ ὀφθαλμοὶ μεταχρόνιοι τῷ θεάματι οὐ προσέβαλον, ἀλλὰ τότε ποτὲ φανῖν, εἴτα κρυβὲν ἀπέστη, ἐνδοιάζειν ἐπισκιν, ἐὰν τοιοῦτον ἦν, καὶ ταλαντεύειν ἐπ' ἄμφω τὴν συγκατάθεσιν. Τὸ δὲ ἡμέτερον πάρεστι θαῦμα πρόοπτον· ἰδοὺ ἐκκεῖται· κόσμος ἅπας· ἐπ' αὐτὸ, ὀφθαλμοὶ πάντες· καὶ τὸ ἐξαίσιον εἰς πᾶσαν γῆν διακηρυκεῖται, καὶ πάντες πρὸς τὴν χειρῶν, πρὸς τὴν ὀφθαλμῶν αὐτὸ ἔχουσι. Καὶ τῷ μὲν τοῦ δικαίου μύρῳ τούτῳ τὰς νοητὰς λιπαίνουσι κεφαλὰς, ταῖς κορυφαῖαις τῶν κατ' ἀρετὴν πράξεων ἐξερυσκοντες· οὕτω τὸ ἰλαρύνεσθαι· τῶν δὲ αἱμάτων τὰς ψυχικὰς φλῆας καθ' ὁμοιότητα θύαν σφραγίζουσι, δι' ὧν αἱ τε εἰς θεωρίαν εἰσοδοὶ γίνονται, καὶ αἱ πρὸς πρᾶξιν σπουδαῖαν πρόοδοι. Καὶ οὕτω τὸν ὁλοθευόμενον διαφύγουσιν, ἢ παρὰ θύρας, ὃ φασιν, ἀφίπντες ἤκειν ἐκεῖνον, εἴτε καὶ θυροκρουστέιν εἰς κενόν.

κα'. Τοῦτο τὸ αἷμα, τοῦτο τὸ μύρον ἀειζώας τεκμήρια, καὶ τοῦ εὐώδους θεῷ τὸν μάρτυρα προσενήχθαι θυμίαμα. Ἀντιμετρεῖται ταῦτα εἰς πολυπλοῦν, οἷς ὑπὲρ Χριστοῦ ἔχουσιν ἰδρῶσι καὶ αἵμασιν· ὅς ἀποδιδούς τὰ ἐνταῦθα εἰς μυριοπλάσιον προσεπιτίθει καὶ ζωὴν αἰώνιον. Τοῦτου τὸ μὲν πνεῦμα, παραδείσῳ τῷ τῆς ἀκράτου τρυφῆς ἐνδιατωμένον, πραγματεύεται καὶ ἡμῖν τὴν ὁμοίαν χάριν, οἷς ἐντυχάνει τῷ μελεδωνῷ καὶ φυτηκόμῳ τῆς ἀφθίτου ἐκεῖνης φυταλίδας, καὶ τὴν προγονικὴν ἡμῖν ἐπανάγει κληρονομίαν, ἥς εὐθὺς σατανικὸς ἡμᾶς ἀπήγαγε· τὸ δὲ σῶμα παραδείσου ὅσον ἡμῖν ἐντρυφήμα γίνεται, οὐ μόνον οἷς ἐκεῖθεν δρεπόμεθα καλοῖ; ὡς ἐκάστοτε, ἀλλὰ καὶ οἷς ἐν τούτῳ τὰ ἐκεῖνου μεγαλοπρεπῶς θαυμάσια διοικτανόμεθα, τοῖς τε μυρορροαῖς, καὶ τοῖς τοῦ αἵματος μικροῦ καὶ κυματῶν διὰ τὸ πλησμονὴν ποταμοῖς, οἱ αὐτὸν ἐκκύπτουσιν εἰς ἀένανον, καὶ ταῖς ῥόγχαϊς, ὅς εἰ;

θεορύπτετα ζῆνδρα παρομοιοῦμεν, τῷ καλῷ τούτῳ ἰμρυτισθέντα ἦν ὅτε σώματι, καὶ εἰς παράδεισον τρυφῆς αὐτὸ τῆς κατὰ πνεῦμα διασκαυάσαντες.

κβ'. Ἐνταῦθεν ἡμεῖς καὶ εἰς ἄλλην διαβαίνομεν ἐνθύμῃσιν ὁμοιότροπον, εἰ καὶ μὴ οὕτω πᾶν μεγαλοπρεπέστατα ἔχουσιν καὶ τὸ ἐν Ἐδέμ ἄλλος ἀναπολοῦμεν εἰς νοῦν, καὶ τὰς ἐκεῖ πηγὰς καὶ τὰς φοινίκας, καὶ παραβάλλομεν εἰς ὁμοιότητα τὴν κατὰ τὸν μάρτυρα καὶ τὸν Ἰσραὴλ. Τοῦ καὶ ἡμᾶς λαοὺς τοῦ Θεοῦ θεωροῦμεν παρεμβάλλοντας ἐνταυθα, ὡς εἰς χωρίον ἱερῶν· τρυφερὸν, καὶ ἐπαναπαυομένους τῷ ταμένει τούτου, ὃ καὶ φυτὰ ὥσπερ αἱ ἐμπνεύγυται λόγγαι ἐκόσμησαν, καὶ πηγὰς δὲ ποταμῶν ἐκρέουσαι, καὶ μύρα καὶ αἵματα, ὧν ἡ πηγαία χύσις ὡς ἐξ ἀβύσσου τῆς μυροθήκης ἀναβαίνουσα, τὸ πρόσωπον ἄπαν ποτίζει τῆς γῆς. Οὐκ ἔστι γὰρ ὅπου μὴ διαδόσιμον γίνεται τὸ καλὸν, συνδιατρέχον τῷ ἡλίῳ, καὶ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἱκνούμενον. Τούτων τὸν τύπον καὶ ποταμὸν ἔστι Θεοῦ ἀσυνείκως προσειπεῖν, οὐχ ὕδατων πληρωμένον, ὃ μάρτην πλανῶνται, ἀλλὰ προχοῶν σωτηρίων, δι' ὧν ἀναψύχοντες νοερώς οἱ ἐκλείποντες.

κγ'. Ἔστιν ἡμῖν, ὁ μάρτυρ, λέγειν ἄλλον τρόπον, ἥπερ οἱ πάλαι ἀγιοστόνοι, «Τὸ αἷμα τὸ οὐν ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. » Τῶν ἐν βίῃ τὰ ἐν σαρκί, τῶν ἐξω βίου τὰ πνευματικά. Τούτῳ γὰρ καὶ ὡς οἶον σημείω τινὶ τὸ θεῖον ἡμεῖς παραδηλούμεθα ποίμνιον, καὶ τὸ ζωογόνον ἀναβρῶννύμεθα πολυπλασιάζοντες· ὃ δὴ καὶ ὡσεὶ κόκκινον ἐπανθεῖ τῷ σφ' τούτῳ ναφ', οὐχ ἥττον, ἢ τὸ παλαιὸν τῇ κατὰ νόμον σκηνῇ. Οὐκ ἔστι σοι τὸ Δαυιτικὸν λέγειν· «Τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματι μου, » ὅτι μὴδὲ κατὰ βασίς γέγονεν εἰς διασφορὰν· Πᾶς γὰρ ὅστις οὖν αὐτοῦ ἀρῶμενος, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὅσον ὠφελοῦμενος βαλτίων ἀπεισιν, ἀγιαζόμενος εἰς τὰ σάρκα καὶ αἷμα, ἀναζωοποιούμενος ζωῇ, προσεπιλαμβάνον πᾶν, ὃ τι θεοὶ παθεῖν ἀγαθόν, ἐξουσίῳ αὐτῷ. Ἡ πῶς ἂν τις ἀδυναμία εἰς ἔργον κατακαυχήσῃται τούτου, ὡς εἰπεῖν, ἀλίσχοντα, τὸ τοῦ μάρτυρος γῆινον, οὐκ εἰς λιθάδας μόνον τεραστίας, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐκρύσεις θαυματοδρότους ἀνοίξαντος;

κδ'. Μυστήρια καὶ ταῦτα οὐκ ἐκ τῶν πόρρω, ἀλλὰ τῶν ὅτι μάλιστα ἐγγυτάτα προκαταβέβληνται τῆς ἐκείσε καὶ τελευταίας καὶ αἰωνίου ζωῆς. Πόθεν ἐκεῖ, φασί, τοῖς ἐγγηγεμένοις σώμασι τὸ συνίστασθαι, ὅπου τρυφῆς μὴ ἔστιν ἐπιβροία; Αὐεὶ ὁ μάρτυρ τὸ ἀπορὸν. Ὅθεν ἱμοί, φησὶν, ἐνταῦθα ἡ ζωογόνος τῶν αἱμάτων ἀποβροία. Θεῶθεν τοῦτο. Ἐκείθεν ἄρα καὶ ἐκεῖνο ὃ ἐχέμεν λογισται. «Ἄνδρες αἱμάτων βδελύσσεται Κύριος. » Τοιοῦτον δὲ καὶ τὸ τὸρᾶνον φυλὸν, ὁδίκως ἐκχέον αἵματα, καὶ μέλισθ', ὅταν ὁπὲρ Χριστοῦ ἐκεῖνα χέωνται. Οὐκοῦν καὶ ἐκεῖνους βδελύσσεται Κύριος. Εἰ δὲ τοῦτο, καὶ ἐπαμύνει τοῖς ἐκχεομένοις αἵμασι, καὶ ποτε οὕτω κρίνας, ὡς οἷον ἐκεῖνος διατίθων ὑβεταιὶν καὶ οἰκονομεῖν ἀποκαθιστᾷ τοῖς μαρτυρικοῖς σώμασι τὸ ἐκχεόμενον, καὶ ἢ πρὸς καιρὸν (τὸ καιρὸν), ἢ καὶ εἰς αἰώνιον (τὸ καινότερον)· ὃ δὲ τῷ ἡμετέρῳ μάλιστα ἐπιπρέπει μάρτυρι πεπραγματομένῳ πρὸς Θεοῦ τοῦ μαρτυρηθέντος

porē plantatis et quasi in paradiso voluptatis eo secundum spiritum ordinatis.

22. Inde in aliam progredimur similem cogitationem, licet non tam magnificam, et hortum memoratum in Eden antio reputamus et ibi existentes fontes et palmas, ac in similitudinem adducimus narratum de martyre et de Israel. Populos Dei nostros hic turbatim coactus videmus anquam in delictis sacris exuberanti loco et in illius sacro receptaculo consistentes, quod plantariorum instar infixæ lanceæ ornaverunt et fontes in amnem scaturientes, et unguenta et sanguis quorum fluvialis effusio tanquam ex unguentario thesauro ascendens, omnem terræ faciem irrigat. Non est enim cur non transmittatur pulchrum donum, cum sole currens et in omnem terram exiens. Locus et fluvius Dei Davidico more honorandus, non aquis plenus quæ in vanum errant, sed salutare aquas effundens quibus spiritaliter sedatur deficientium sitis.

23. Nostrum est, o martyr, alio modo quam veteres sanctorum occisores dicere: «Sanguis tuus super nos et super filios nostros. » Qui sæculi sunt, quæ carnis sunt sapiunt, qui extra sæculum sunt quæ spiritualia. Namque hoc quasi symbolo, divinum ostenditur ovile nos esse et fecunditate confortamur multipliciter; sanguis tuus tanquam coecinea cortina istud tuum purpurat templum non minus quam de veteri juxta legem tabernaculo contingebat. Tuum non est cum Davide effari: «Quæ utilitas in sanguine meo, quia non descendi in corruptionem?» Unusquisque enim ex eo hauriat; dicendum non est: in quo utilitatem percipiens melior evadit, carne et sanguine sanctificatus, vita melioratus, accipiens omne quod sentire oportet bonum hoc invento. Aut quæ ad opus impotentia gloriaretur, illo ut ita dicam defuncto quod terrestre est in martyre, cum martyr non solum ad guttas minimas sed et ad omnes miraculorum vectores pateat?

24. Mystera non leviter, sed explicitè exponuntur de hac et de æterna vita. Unde, alunt, resurgentibus corporibus coalescendi facultas quo non abili alimenti derivatio? Solvit martyr difficultatem. Unde mihi, inquit, hic vividus sanguinis effusio? A Deo. Exinde ergo et illud sensatus reputabit: «Viros sanguinum abominatur Dominus. » Talem tyrannorum gentem, injuste sanguinem effundentem et præsertim cum pro Christo funditur. Ergo et istos abominatur Dominus. Si vero ita est, sanguinem quoque effusum vindicat, et judicans more quo decernens ita ut recte disponatur et provideatur reducem martyris corpori sanguinem facit, sive temporibus nostris (quod mirum), sive æternis (maximè mirum); quod nostrum præsertim decet martyrem qui bene pro Deo operatus est et testimonium dedit de vita æterna. Etenim morte immunem non licebat esse eum qui sub naturæ lege manebat, quis ei colligari et

solvi et iterum insolubile colligationem expectare oportebat. Mortuum vero iterum ad vitam redire, idque ante resurrectionis tempus, præ cæteris donatum est. Ordinatur ergo hoc modo intermedia sors : jacet corpus in sepulcro, en mortis : scaturit vero sanguis, ecce vitæ symbolum. Est casus, est resurrectio : casus per mortem secundum naturam, resurrectio per sanguinis superabundantiam supra naturam.

25. Sanguis ille, unguentum illud contra omni-modi mala maximopere polent. Mordent dolores ; et hæc afferuntur et ærumnæ discedunt et metuit doloris aculeus acutas lanceas quæ heroici martiris corpori infixæ pulchrum animum aperuerunt. Hiant vulnera quibus proxima accedit mors, aperto ore. Sed si in guento illita sint, mors fugit, sicut et de animalibus, quotquot unguenti odore infecta fugiunt, vulnus autem in cicatricem abit et integrum corpus viget. Et sic martiris vulnerum humor offendicula humana abripit, non solum incommodum allevans, sed etiam quod molestum est, in perfectum immutans.

26. Cuduntur hæc in arma adversus Dei hostes. Itaque multi pectoralia martyris gerentes exeuntem inde ad opera in belli die experti sunt virtutem. Directa in eos est trux sagitta et immissa, et tendebat intus infigi et transadigere ; erravit vero et in vanum rediit. Non enim fas erat victoris donum victo cessisse. Clypeus quidem multoties replicatus et materiarum adunatione validus, quasi e septem homin coris, sub jaculis defecit, simplex vero vestis in sinu martyris thesaurum includens telis non succubuit.

θίματι τῶν ὤλων στερέμῳ, ὡς εἰ που καὶ ἐπαθῆεις, ἐπαθὲ τι ταῖς βολαῖς· ἱματισμὸς δὲ ἀπαλὸς, στέγων ὑπὸ κλίπῃ τὴν τοῦ μάρτυρος θησαυρὸν, ἀνεπιβούλευτος τοῖς βάλλουσιν ἐμεινε.

27. Sic multis vulneribus propter Christum salvatorem confossus martyr viris vulneratis non auxiliatur solum, sed et decem malorum millibus eos premit qui tales infligunt plagas, et sicut partus dolores, sic concilia et opera in irritum adducit, ac eos qui pro præda jam in manibus erant evadere sinit. Hæc novērunt barbari bellatores et alie tribus sicut tribus Agar : corpore jam privatum protectorem reverentur ; propitium reddunt, sæpe supplicam et placamina adinveniunt, vota faciunt, deprecantur, gratiarum actiones offerunt suo more imaginem pingentes, omnia in propitiationem adhibentes. Et quibus quidem martyr tormentis morte ablatus est attendere dubitant, passum vero reverentur. A Deo factum est istud, ut gratias referret martyr. Nam non confunditur de his qui prodigia quidem exhibet, majora vero facere dat iis qui ipsi serviunt. Et hæc barbari quotquot prudentius martyrem observant. Qui autem audentiores fortioresque sunt, martyris virtutem agnoscere baud recu-

τὸ καὶ ἐνταῦθα ὅσον ἀειζῶον. Μὴ θανεῖν μὲν γὰρ οὐκ ἐξῆν τὸν ὑπὸ νόμῳ φύσεως, ἧς τὸ καὶ συνδεσθῆναι καὶ λύεσθαι καὶ ἀναμένειν τὴν εἰσαυθίᾳ· ἄλυστον σύνδεσιν. Θανόντα δὲ εἰς τὸ ζῆν αὐθὶς ἐκπανάμψαι, ἀλλὰ τοῦτο γὰρ πρὸ τοῦ τῆς ἀναστάσεως ἔρος καὶ ὑπερτίθεται. Οἰκονομεῖται οὖν πως τὸ μέσον. Καί ποτε μὲν τὸ σῶμα ἐν τάφῳ· τοῦτο τοῦ θανεῖν. Βλόζει δὲ αἷμα· τοῦτο ζωῆς σύμβολον. Καί ποτε ἔστι καὶ τοῦτο πῶσις τις καὶ ἀνάστασις· πῶσις· διὰ τὸν κατὰ φύσιν θάνατον, ἀνάστασις· διὰ τὴν ὑπὲρ φύσιν περιουσίαν τοῦ αἵματος.

καί. Τοῦτο τὸ αἷμα, τοῦτο τὸ μύρον κατὰ παθῶν παντοίων ἀνδρικῶς κρατύνονται. Ὀδῶναι κεντοῦσι· καὶ αὐτὰ προσφέρονται, καὶ τὸ λυποῦν οἴεται, καί ποτε ἡ τῆς ὀδῆς ὀξύτης δυσωπεῖται τὰς λόγχας, αἱ τῷ τοῦ ἀθλονίκου μάρτυρος σώματι ἐμπιγνύονται ὀξείαι, τὸ καλὸν βεῖμμα προέφηναν. Ἀναβρῆγγονται τραύματα, οἷς ἰγγυστα πλάζει θάνατος, κύνεον ἐμπιγνύων. Ἄλλ' ἔδην ἐπιχρισθεῖς τοῦ μύρου, θάνατος μὲν δραπέτευσεν, καθά που καὶ τῶν ζώων, ὅσα πρὸς μύρου ὀσφρησιν ἐκμαίνοντα φεύγουσι· τὸ δὲ τραῦμα οὐλοῦται, καὶ εἰς ὀλότητα τὸ σῶμα καθίσταται. Καὶ οὕτω τραυματίων μαρτυρικῶν ὀργῶν· ἐκθρώσκουσα, προσοχθίσματα παρασύρει ἀνθρώπινα, οὐ μόνον ἐλαφρύνουσα τὸ δυσχερές, ἀλλὰ καὶ τείλει ἐξαιλάττουσα τὸ δυσπαθές.

κς'. Καλκεῖονται ταῦτα καὶ ὡς εἰς ὅπλα τοῖς ἐχθροῖς τοῦ Θεοῦ ἀντίμαχα. Πολλοὶ γοῦν ἐπιτάλματα φέροντες τοιαῦτα ἐν τῶν τοῦ μάρτυρος, τὴν ἐκείθεν ἐξερχομένην ἔργῳ αὐτοῖς ἐν ἡμέρᾳ πολέμου ἐπισκιάζουσαν ἱσθῶν δύναμιν. Ἐπαθήθη μὲν γὰρ ἐν αὐτοῖς βλαῖον βίλος, καὶ ἐπίλασι, καὶ ἤθελε ψαῦσαν παραχύφαι καὶ ἐνδον, καί που καὶ δι' ἐτέρως ἐκδύναι, ὅποια τὰ διαμπερὲς βαλλόμενα· ἀπεπλάγχθη δὲ, καὶ καὶνὸν ἀνέκαμψεν. Οὐδὲ γὰρ ἐχρῆν τὸ τοῦ νικητοῦ δῶρον τὴν ἡττονα ἀπενέγκασθαι. Καὶ θυρεὸς μὲν, καὶ αὐτὸς αὐτὰ πολλὰ πολυπτύχος, καὶ τῷ συνθίματι τῶν ὤλων στερέμῳ, ὡς εἰ που καὶ ἐπαθῆεις, ἐπαθὲ τι ταῖς βολαῖς· ἱματισμὸς δὲ ἀπαλὸς, στέγων ὑπὸ κλίπῃ τὴν τοῦ μάρτυρος θησαυρὸν, ἀνεπιβούλευτος τοῖς βάλλουσιν ἐμεινε.

κς'. Καὶ οὕτω, ὃ δὲ τὸν σωτήρα Χριστὸν πολύτρωτος μάρτυς, οἷς πέπονθε, τοῖς κινδυνεύουσιν ἐν τραύμασι βοηθεῖ, καὶ οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ μυριοῖς ἐπιτρέβει κακοῖς τοῖς τὰς τοιαύτας πληγὰς ἐνέκοντες· καὶ ὡς περ τὰς βολὰς, οὕτω καὶ τὰς βουλὰς καὶ τὰ ἔργα διὰ εἰς ἀπρακτον ἀποκαθιστᾷ, καὶ τοὺς ἐν χερσὶν ἄγρας ἐξολοθίζειν ποιεῖ. Οἴδασι ταῦτα καὶ οἱ πολέμιοι βάρβαροι, τὰ τε ἄλλα φύλα, καὶ τὸ τῆς Ἀγαρ, καὶ τὸν ἀσώματον ἀρωγὸν τοῦτον δερμαίνουσι, καὶ ἰλεοῦνται, καὶ ποτινῶνται συχνὰ, καὶ μελιγμάτα ἐξευρίσκουσιν, ἀνακαλοῦμενοι λόγοις εὐκτηρίοις, λιταζόμενοι, χάριτας ἀναιθύντες, ὅποιας οἱ τοιοῦτοι ἀπνοήσασιν ἂν, τὴν χαρακτῆρα εἰκονικῶς ἐκτυποῦμενοι, πάντα ποιοῦντες εἰς πραγματείαν ἐξήλασμού. Καὶ ὅπερ οὐ μὲν τὸ παθεῖν ὁ μάρτυς ἀνίστατο, ἀλλ' ἐκείνῳ προσέχειν ὀκνοῦσι, τὸν δὲ παθόντα ἐσθίζονται. Θεοῦ καὶ τοῦτο, χαρισμένου τῷ μάρτυρι. Οὐδὲ γὰρ ὀκνεῖ οὐδὲ τὰ τοιαῦτα ἐκείνος, ὃ τεράστια μὲν ἀνδρικνύμενος, μελιζῶ δὲ διδοὺς ποιεῖν τοῖς αὐτὸν θεραπεύουσι. Καὶ τοιαῦτα μὲν τῶν βαρβάρων, ὅσοι

λογιότερον τοῖς τοῦ μάρτυρος ἐπιβάλλουσιν. Οἱ δὲ θρασεῖς καὶ θερμότεροι ἀγνοοῦσι μὲν οὐδ' αὐτοὶ τὴν μαρτυρικὴν ἰσχύν· ἀφέντες δὲ τὸ εὐλογεῖν, ὁμιος οὐδὲ οὕτως εἰς ὕβριν ἐκβαίνονται, οὐδὲ εἰς κακολογίαν ἐκληρᾶν καὶ ἀπαρχαλόωτον διακρίπτουσιν, οὐδὲ σκόδμα παρὰ μωσον ἐξερεῖγονται, οὐδ' ἐκτρέπονται πρὸς τὸ αὐστηρότερον· ἀλλὰ τῷ λυποῦντι προσφέρονται ἀστεϊότερον.

κη'. Βραχὺς γοῦν οὗτος χρόνος, καὶ τὸν ναὺν τοῦ μάρτυρος εἰδομένον αἰχμαλώτοις πυκνούμενον — φύλον Ἀγαρηνὸν οἱ αἰχμαλωτίζαντες· ἐξ ἑώρας τῆς ὑπερθεῖν Παφλαγῶνων, ἣν ὁ Εὐξείνιος ζώνουσιν, οἱ τὴν αἰχμαλωσίαν παθόντες· οἱ καὶ σωθέντες ὥσπουντο εὐχὰς, ἃς δὴ καὶ μόνας εἶχον εἰς χάριν ἀντιμένειν τῷ λυσάμενῳ μάρτυρι. Τῶν γὰρ κατὰ βίον πάντων ἐξέπεσον, μόνους ἑαυτοὺς ἔχοντας. Καὶ περιγούντο οἱ ἄνδρες τὰ εἰς αὐτοὺς· τὴν τοῦ πολέμου ῥοπήν, ὡς οὐχ ὑπὲρ αὐτῶν, ἀλλ' εἰς τούναντίον ἔκλινε τὰ τῆς μάχης τάλαντα· τοὺς δεσμούς· τὴν ἀπαγωγὴν, καὶ ταύτην ὑπερόριον (Βαβυλῶν γὰρ ἡ ἐν Πέρσας εἶχεν αὐτοὺς)· τὸν ἐν τῇ καθείρει σφιγμὸν· τὰς θεοκλυτήσας, ἃς ἀνέφερον εἰς τὸν μάρτυρα· τὸν λιμὸν, ὃν ἔπασχον· τὴν νηστείαν, ἣν ἐποιούντο· ἐκείνων μὲν οὐκ ἔχοντες, ταύτην δὲ ἀλλὰ συμπελθόντες ἑαυτοὺς. Οἱ μὲν γὰρ τῆς Ἀγαρ καταδαιτυνότες ἦσαν αὐτῶν τὸ τοῦ λιμοῦ πάθος, καὶ μέτριόν τι βεῖμα παραψυχῆς αὐτοῖς ὑπήνοιγον. Αὐτοὶ δὲ, ἵνα κιν τούτῳ χάρις τις εἴη αὐτοῖς, ὑπερναθαίνουσι τῷ ἐκουσίῳ τὴν ἐκ τῶν βαρβάρων κάκιστον, καὶ βραχὺ λαμβάνοντες εἰς ἀποτροπὴν ἐπιμετρούμενον, ὁπέσπων τι καὶ αὐτοῦ· καὶ οὕτω λεπτύνοντες ἑαυτοὺς, καὶ ὥσπερ ἄνω περυσσόμενοι εὐχαῖς, εἰς Θεὸν ἐκουφίζοντο, ὧν τὸ στόμα ἔγεμε, τῇ τῶν βρωμάτων μὲν εἰσορχῇ ἐγκλειόμενον, τοῦ δὲ ἐκείθεν πεπλησμένον μέλιτος. Ταῦτά τε οὖν ἐξετίθεισαν εἰς διήγησιν οἱ δορυβάριοι. Καὶ ὡς οὐδε ποτε ἦν, καὶ αὐτοὶ οὐ μόνον ἔξω τοῦ καθεῖσθαι ἦσαν, ἀλλὰ καὶ σταδίοις μακροῖς πόρρω τῆς πόλεως εἶχεν αὐτοὺς τόπος, βραχύτῳ πετρῶν καταφραγτός, δάσους ἐφελωμένος παντός· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἤδεσαν, ἀλλ' ἐπὶ χώρας μένειν ἐνόμιζον. Ὡς δὲ ἡμέρα διέκυψε, καὶ ἡλίου λαμπρὰς τὰ πάντα διεδείκνυε πεμψαίνουσα, τῆνικαὐτα λελεύσασαι μὲν ἐγίνωσκον τῆς εἰρηκτῆς, οὐκέτι δὲ μανθάνειν εἶχον, καὶ οὐκ ἀπαγωγῇ τόπου εἶχεν αὐτοὺς. Καὶ τοῖσιν πάλιν φόβος καὶ δέος, μὴ καὶ εἰς δουλείαν ἀλόντες ἀνακλμαίεν· καὶ κατηύχοντο τῆς λύσεως, εἰ πάλιν ἀνάγκη δεῖσθαι αὐτοὺς, καὶ βραχείας γεγευμένους γλυκύτητος πικρίαν σπάσασθαι πλείω. Ἀμα ταῦτα, καὶ ἀλλόθρους ἐκ τῶν κατοπίν ἡχος ἤκουστο, καὶ βοὴ βάρβρος, καὶ λαλιαὶ οὐκ εὐσημοὶ· καὶ αὐτοῖς εἶχε τὰς μὲν ψυχὰς τὸ δέος, ἡ γῆ δὲ τὰ σώματα. Καὶ παρέδουν ἕκαστοι ἑαυτοὺς βουχαῖς λίθων, ὅπῃ δόξειεν εἶναι σύμφορον, οὐ καταμόνας, ἀλλ' οἱ πλείονες κατὰ δεκάδας, καὶ εἰ κατ' ὅτερον· οὐχ ὅτι βουλομένοις ἦν αὐτοῖς καὶ τοῦτο, ἀλλ' ὅτι μὴ ἐξῆν μήτε ἄλλως εἰς ἀποκρυβὴν συνάγεσθαι (εἰς βραχείας γὰρ τινὰς διαστάσεις· αἱ πέτραι ὑπέχαστον), μήτε εἰς φυγὴν μερίζεσθαι (ἡ βοὴ γὰρ ἐγγίσειν ἦδη καὶ ἐπικεῖσθαι τοὺς πολέμιους ἐσημαίνειν)· οὐδ' ὅτι τοῦ σώζεσθαι ἦν ἐλπίς (οὔτε γὰρ τι σπηλαιώδες ὑπενο-

sant; beneliceræ vero remittentes, non tamen in colluvielas effernunt, nec in maledicta aspera et manifesta erumpunt, nec acerbas injurias eructant, nec in graviora declinant, sed urbanius obvias se mœrenti præbent.

28. Non ita pridem, et martyris templum captivis reſertum vidimus — Agarenorum tribus captivos duxerant; ab orientali superioris Paphlagoniæ plaga quam Euxinus circumit, captivi; qui salvati preces fundebant quas solas in gratiam martyri qui eos solverat referendas habebant. Namque omnibus ad vitam necessariis nudati, salva tantum vita remanserant. Et narrabant viri quæ ipsis acciderant, belli impetum quomodo non pro illis sed in adversum cessit prælii alea; vincula, abductionem eamque longinquam valde (Babylon enim apud Persas illis mansio fuit); in carcere angustias; preces quibus martyrem sollicitabant; famem qua cruciabantur; jejania; de illa quidem inviti, de istis vero invicem cohortantes. Nam gens Agar eos ad famis supplicium adigebat, et ipsis solatii ostium jejunium aperiebat. Ut vero in hoc et bene ipsis esset, non repugnanti animo barbarorum improbitatem vincunt, et parum recipientes in cibum arete ponderatum, ex hoc aliquid detrahebant, et sic ad maciem se ipsos adigentes et tanquam alis precum sublevati, ad Deum volabant qua os abundabat, alimentorum quidem admissioni clausum, melle vero desuper repletum. Hæc igitur narratione exponebant captivi. Et cum nox esset, et non modo extra carcerem starent, sed et longis spatiis ab urbe abesset eorum statio lapidibus circumseptæ, ab omni arbore virgultoque aperta et patens; hi vero nesciebant, sed in terra firma se esse arbitrabantur. Ubi primum diluxit, et solis lampas omnia collustravit, tunc solutos a custodia se noverunt, nec vero discere poterant quo loci abducti essent. Metus itaque rursus et trepidatio ne servituti iterum subjicerentur, et de liberatione precabantur ne forte adhuc necessitas esset ligari ipsos et paululum suavitate gustata amaritudine majori corripi. Interea advenarum retro vox personabat, barbarorum clamor et voces non gratæ: ipsorum animas timor, terra corpora tenuit. Reconclebat se quisque in petrarum fissuras obvias, non singulatim, sed plures, plus minusve decem; non prout consilium ipsis inerat, sed quoniam aliter in abditio advenari non licebat (parvis enim fissuris patebant petrae), nec in fugam dividi (clamor enim jam irruentes hostes significabat), non quod salvandi spes esset (nihil enim antro simile excavabatur, nec utrinque nemus umbram spargebat et lucem scrutantium oculis abigebat), qui nec toto corpore tegi valebant; sed quod fieri poterat fecerunt, animalium more quibus, fortiori persequente bellua, abscondere aolum caput licet, quasi sic membra omnia in tuto sint. Hæc desperantium auxilia. Jacebant ergo prout singulos

casus constituit, et prout timor fugiendi vires ademerat; tum quasi in tumultum festinanter effossum eispeos abscondentes et patere ipsis etiam tartarum cupientes. Interim adsunt alieni. O mirum prodigium! tenebræ ipsis præ oculos perculrentibus in martyrem invocantium latebras; imò non tenebræ, sed aberrans oculorum obtutus; nec etiam illud, sed ut puto nobis columna fissurarum adimplens aperturas, latere stratos fecit, et tanquam lepores fuga in petras se coram eis quæ prædam vestigiis premunt abscondentes. Transierunt horæ multæ nec canes prædæ assecuti sunt. Itaque in vanum equorum fatigatis pedibus laboraverunt et stupuerunt huc illuc prospicientes: et amplius curaturi videbantur de re illa scrutantes scrutinio, donec ipsorum inutilis curas cessare fecit vir, in veritatis rei abyssum descendens et divinum esse suspicatus quod acciderat; qui in vanum dixit defatigari persequentes eos quos consequi non licebat, et incomprehensibilia attingere instantes. Et dicere addidit, miscens philosophiæ....

κύνες οὐκ εἶχον τὸ ζητούμενον θήραμα. Καὶ τοίνυν ἰκανῶς ἐν κενοῖς τοὺς τῶν ἵππων κατατρίβαντες πόδας, ἀπὲκκρίον, καὶ τεθηπότες ἴσταντο, διακρίσαντων τε; πανταχοῦ τῆς; ἐκεῖ γῆς τὰς; ὄψεις. Καὶ ἐψέκισαν μελετᾶν ἐπιπλοῶν πράγματα τυχῖν, ἐξερευνῶντες ἐξερευνήσεις, ἔως αὐτοὺς τοὺς ἀνηνύτους μόχθους; ἐκασθεν ἀνὴρ, εἰς βάθος τοῦ τῆς ἀληθείας; προκύψας; πράγματος, καὶ θεῖον εἶναι συνηγόμενος; τὸ ἐπιπροσθεῖν· δὲ καὶ αἱ; μάτην ἐξεῖπεν αὐτοὺς; ποιεῖσθαι, ἀκίχῃτα διώκοντας, καὶ ἀκαταλήπτους; ἐπιβάλλοντας. Καὶ προσέθετο εἰπεῖν, παραμινύς; τῇ φιλοσοφίᾳ τῆς;

Desunt multa....

39.... in existentiam materiæ expertem attenuentur ita ut non tantum ipsi apud omnium altissimum Deum sint, sed et alios supra terram tollant; et hæc usque quidem exaltari faciunt, dein vero et in terra iterum absque defectu perstare. Et sic quidem qui tenebras fert (σκοτοφόρος) et circa ipsum prophetae et apostoli et quibusconque aliis Deum omnipotentem cognoscentibus exaltari leviores contigit et ad superiora promoveri, in quantum ipsos sustulit qui in sublime elevat, gaudent multiplicatam videntes pulchritudinem et cælum hominibus repletum ita ut jam non desertus æther dicatur; quo volatu elati tanquam cœlicolæ sunt per aera procedentes. Si vero tanquam equis salutaribus sublime tolluntur qui solvantur, simul exaltari visum salvante martyre, et hoc mirabile aliud est in cogitationum quasi deliramenta inducens, sicut multa et profunda beatis antiquitus incluserunt.

30. Horum omnium quæ narrationem jucundam effecerunt, si auditorum quis exempla prisca in nobis quaesierit, equidem non repugnabo. Longi autem libri, quales de istis a sapientibus exstant, opus non amarent. Non enim oportet pulchre elaboratum revolvī. De jam dictis autem si mentis nostræ liber repletur et enarrationibus angustiat, longitudinem tamen remittimus tantum novissimum ad jucunditatem auditui elaborantes. Cur enim aliorum vestigiis ingrederemur, quando sermonis semita non arcta angustiat, sed in maris latitudinem extenditur?

Α μεῦτο, οὐτε ἀμφιλαφῆς; ὅλη σκιάζειν εἶχε, καὶ τοῦ τῶν ψηλαφόντων φωτὸς ἀπάγειν τὰ παρεισδυόμενον· καὶ οὐδὲ τῷ παντὶ τοῦ σώματος; εἶχον κρύπτεσθαι. Ἄλλ' ὅπερ εἶχον, ἐπείουν, καθά; που καὶ τῶν ζώων; τινὰ, οἷς, ὅτε θῆρ βριαρώτερος; ἐπιτρέχει, κρύπτεσθαι τὴν κεφαλὴν καὶ μόνην; ἔπαισιν, ὡς ἤδη καὶ τὸ πᾶν τῶν μελῶν; ἀφανίζουσι. Τοιαῦτα γὰρ τὰ τῆς ἀμηχανίας; βουλεύματα. Ἐκείντο μὲν οὖν αὐτοί, καθάπερ; ἕκαστον; ἢ πτώσις; ἐσχημάτισε, καὶ ὡς ὁ φόβος; παραποδοῖα; ἐρρύψε, τάχα καὶ ὡς εἰς αὐτοσχεδίων; τάρων; καταχώσαντες; ἑαυτοὺς, καὶ χανεῖν αὐτοὺς; εὐχόμενοι καὶ τὸν τάρταρον. Ἐπὶ τοῦτοις; ἐρίστανται; τὸ ἀλλόφυλον. Καὶ ὦ τοῦ ταραστῆου; θαύματος;! σκότος; αὐτοῖς; πρὸ οφθαλμῶν; κατὰ τὸ ψηλαφῆτόν; εἰς; ἀποκρυβὴν τῶν διδεδυμένων; τοῦ μάρτυρος; Β μᾶλλον μὲν οὖν οὐ σκότος, ἀλλὰ; παρόρασις;· ἥδη δὲ οὐδὲ; αὐτῇ, ἀλλὰ; στυλὸς; τις, οἷμαι, νεφέλης; τὰ τῆς φάραγγος; ἀναπληρῶν; κινώματα, λαμβάνειν τοὺς; κοιταζομένους; ἐποίει, καὶ ὅλα; λαγῶδους; καταφυγόντας; εἰς; πέτρας; ἀποκρύπτεσθαι; τοὺς; ἰχνευτικῶς; ἐμψυμένους; αὐτοῖς. Ἐξεμετρήθησαν; ὥραι; συχναί, καὶ οἱ

κύνες οὐκ εἶχον τὸ ζητούμενον θήραμα. Καὶ τοίνυν ἰκανῶς ἐν κενοῖς τοὺς τῶν ἵππων κατατρίβαντες πόδας, ἀπὲκκρίον, καὶ τεθηπότες ἴσταντο, διακρίσαντων τε; πανταχοῦ τῆς; ἐκεῖ γῆς τὰς; ὄψεις. Καὶ ἐψέκισαν μελετᾶν ἐπιπλοῶν πράγματα τυχῖν, ἐξερευνῶντες ἐξερευνήσεις, ἔως αὐτοὺς τοὺς ἀνηνύτους μόχθους; ἐκασθεν ἀνὴρ, εἰς βάθος τοῦ τῆς ἀληθείας; προκύψας; πράγματος, καὶ θεῖον εἶναι συνηγόμενος; τὸ ἐπιπροσθεῖν· δὲ καὶ αἱ; μάτην ἐξεῖπεν αὐτοὺς; ποιεῖσθαι, ἀκίχῃτα διώκοντας, καὶ ἀκαταλήπτους; ἐπιβάλλοντας. Καὶ προσέθετο εἰπεῖν, παραμινύς; τῇ φιλοσοφίᾳ τῆς;

Γ κθ' εἰς; ἄλλαν; λεπτύνονται, ὥς; μὴ; μόνον αὐτοὶ; πρὸς; τῷ; ἀνωτάτω; πάντων; θεῷ; εἶναι, ἀλλὰ καὶ; ἐτέρους; ὅπερ; γῆς; κουφίζειν· καὶ; τέως; μὲν οὕτω; ἀνωφορεῖσθαι; ποιεῖν, εἰτὰ; δὲ καὶ; τῆς; γῆς; αὐθις; ἀβλαβῶς; γίνεσθαι. Καὶ; οὕτω; μὲν; ὁ; σκοτοδόρος; καὶ; οἱ; ἀμφ' αὐτὸν; προφῆται; καὶ; ἀπόστολοι, καὶ; ὅσοι; ἄλλοις; τῶν; εἰδόντων; τὸν; ἐπὶ; πάντων; θεῶν; ἀρθῆναι; κούφοις; ἐξεγίνετο, καὶ; μεταωρισθῆναι, εἰς; ὅσον αὐτοὺς; ἀνέλαθεν; ὁ; ὄψων, χαίρουσι, πληθυνόμενον βλέποντες; τὸ; καλὸν, καὶ; τὸν; οὐρανὸν; ἀνθρώπων; γέμοντα, ὡς; μηκέτι; ἐρῆμην; αἰθέρα; λέγεσθαι· ὅπου; ἀνιπτάμενοι; ὥσπερ; καὶ; οὐρανοπολιταί; τινες; γίνονται; αἰθεροβατοῦντες; ἄνθρωποι. Εἰ; δὲ καὶ; ὡς; ἐπὶ; σωτηρίου; ἱκασίας; μεταρπύσσονται; οἱ; λυόμενοι, συνέμποχοι; δοκοῦντες; εἶναι; τῷ; ρυομένῳ; μάρτυρι, ἄλλο; καὶ; τοῦτο; θαυμάσιον, εἰς; φαντασιώσεις; ἀναγόμενον; νοσῶν; ὅποια; καὶ; πολλὰ; καὶ; βαθεῖα; τοῖς; πάλαι; μακαριοῖς; ἀνδράσιν; ἐνέλαμψαν.

Δ. Τοῦτων; ἀπάντων, ἃ; δὲ καὶ; φύσει; ταῖς; ἀφηγήσεις; παρῳφάνεται, εἰ; ζητοῖ; τις; τῶν; ἀκροαμένων; καὶ; ὑποδείγματα; τὰ; παλαιὰ; ἐν; ἡμῖν, ἔγω; μὲν; οὐκ; ἂν; τάχα; ἐκνοήην· αἱ; δὲ; μακρὰ; βίβλοι, ὅσαι; περὶ; τὰ; τοιαῦτα; τοῖς; σοφοῖς; ἐκπεφώνηται, οὐκ; ἂν; φιλοῦν; τὸ; ἔργον. Οὐ; γὰρ; χρὴ; τὸ; καλῶς; ἐκπεποιημένον; ἀναπολεῖν. Τῶν; δὲ; γε; προσφάτων; εἰ; καὶ; τὸ; τῆς; ψυχῆς; βιβλίων; ἡμῖν; πᾶσι, καὶ; τοῖς; διηγήμασιν; ἐστενωχῶρηται, ἀλλὰ; τὸ; μή; τις; ὑποστειλλόμεθα, ἀοιδὴν; κεινοτάτην; εἰς; τέρψιν; ἀκοᾶς; πραγματευόμενοι. Τί; γὰρ; τῶν; ἐτέρων; ἀκολουθητέον; ἔχουσιν, ἐνθα; ἡ; τοῦ; λόγου; τριτὴ; οὐκ; ἐστενωχῶρηται; ὡς; εἰς; ἀτραπιτὸν; τριβῶν, ἀλλ' ὡς; εἰς; πηλαγόν; πεδιδῶν; εὐρύνεται.

λα'. Χόλες γοῦν παρ' ἡμῖν καὶ πρὸ τρίτης, ἵνα τῆς αἰσθητικῆς κοιλίας τοῦ ἐν ἡμῖν συγγραφικοῦ βού-
ματος· βραχεῖαν τινα παραβρῦναι ἀφήσομεν λιβάδα
πρὸς ἐνδείξιν, ἀνὴρ στρατιωτικὸς, τοῦ φυσικοῦ ὁρ-
θίου πάλοι κατακλασθεὶς, καὶ τοῦ ἀνωφορεῖσθαι
παραλυθεὶς, ὡς καὶ συγκαχυφέναι, καὶ ἐπὶ τεσσάρων
βαίνειν ἐφ' ἱκανὸν κατὰ τὰ βοσκόμενα, ἀφῆκε μὲν
περὶ γῆν λυσιπᾶσθαι, ἀρθεὶς δὲ εἰς ὕψιστον, ὅτε
πάντως θαλητὸν ἦν τῷ μάρτυρι, οὐπερ ἐνδελεχῶς ὁ
ἀσθενὴς προκυλινδούμενος ἦν, καὶ τέλειον ἀρτιωθεὶς
ἀπέπτυ, παροράσεως ἀλκισκόμενος, καὶ μέμφιν ἔχων,
ὅτι μακρὸν χρόνον ἡμῖν εἰς ὅψιν ἦκων, καὶ ὑποκι-
νῶν ἔλεον, εἰτα δὴ μετὰ τὴν ἀνάρρῳσιν οὐδὲν οἷς
ἔδει ὁμιλῆσαι, ἀπέδραμεν, ὅλα τοῦ τῆς ὕψους πε-
ρου καὶ τοῦ πόθου τῆς πατρίδος ἀφαρπασάντων τὸν
ἄνθρωπον, ἐν δευτέρῳ τὰ πάντα θέμενον.

λβ'. Τοιοῦτον γὰρ ἡ, καθά τις εἶπεν, ἐκτός καὶ
παρ' ἐλπίδας χαρὰ, ἥτις αἰφνης ἐπιπνεύσασα με-
ταρσιὶ τὸν χαίροντα· καὶ πάντων μὲν ἐκλανθάνει
τῶν πέριξ, εἰς ἐν δὲ καὶ μόνον ἀπαιθύνει, τὸ πρὸ
ὀφθαλμῶν, καὶ οὐπερ ἔτυχεν ἀγαθόν. Ὅτι δὲ καὶ τὸ
ἀντιστοιχοῦν τῷ τοιοῦτῳ καλῶ, ἡ αὐτόματο· λύπη,
οὐδ' αὐτὴ ἀπασχολεῖ τὸ λυπούμενον εἰς πολλὰ, εἰς
ἐν δὲ ἐκεῖνο μεθέλκει τὸ ὅλας κακὸν τῆς παρὰ
πόδα ὀλίγης, νοεῖν ἐξ ἀναλόγου ἔστιν.

λγ'. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὕτω παρεμποδὸν εἰρήσθω
μοι. Ἐγὼ δὲ καὶ ἐκεῖνο τοῦ μάρτυρος ἐν λόγῳ πάντο
πολλῶ τίθεμαι, ὅπως ἡ τοῦ θαίου Πνεύματος ἑλλαμ-
ψις αὐτῷ ἀναγύσασα, καὶ τὸ ἐκ φύσεως ἐπιπρο-
σθῶν σχεδάζασα, προγνώσεως ἐνῆστραψε φῶς.
Ἄγναια γὰρ, καὶ ὅσοις ἄλλοις ἀγαθοῖς αἱ ἱστορίαι
παραδεδώκασι, ναθηραμένως τὴν ψυχὴν, καὶ εἰς
προόρισιν διέδραμε, καὶ ταύτην προφήτου, ὅς, πα-
ραξέσας τὸ τῆς Γραφῆς, μυρίαν ἐν τῇ αἰκαίᾳ πατρίδι
τιμὴν εὐρατο, καὶ οὕτως ἐν αὐτῇ ἀτιμὸς ἔστι, καὶ
πανταχοῦ δὲ γῆς ὑπέρτιμος.

λδ'. Καὶ πῖναξ τοῦ λόγου τούτου ὁ λαμπρὸς Νέ-
στορ. ἐν ᾧ τῷ ἡμετέρῳ διοριστικῷ μάρτυρι· ὁ
προαγορευτικὸς λόγος· καίτοι ὅσα καὶ στήλη τιμὴ ἑγ-
γλυφεί· δ· καὶ τελεσφορηθεὶς, εἰς πέρας ἐκδόθηκε.
Λυαῖς τε γὰρ, ὡς προηγόρευται, ὅπ' αὐτῷ νικητῇ
πεπῶν ἐπιπτε, καὶ αὐτὸς ὑπὲρ Χριστοῦ νικητῆς
ἀθλητῆς ἔκειτο, ἐνθα καὶ καλὸς ὁ τῆς προφητείας
τῷ Δημητρίῳ μισθός. Μερισμὸς γὰρ τῶν βραβείων
καὶ κοινωνία ὡς περ αἱμάτων χύσεως· ὑπὲρ Θεοῦ,
οὕτω καὶ στεφάνων ἀθλητικῶν καὶ τῆς ἀνω μαχα-
ριότητος. Ἦν μὲν γὰρ τῷ γενναίῳ Νέστορι ἐπιπρύ-
ψαι τὴν εἰς μαρτυρίαν ἀλαίτην τε καὶ διδάσκαλον.
Ἄλλ' οὕτως τῷ διδάξαντι θαλητὸν εἶναι τοῦτο ἐμμε-
θῆκε, καὶ ἄλλως δὲ φθόνο· ἔδοξεν ἂν ὑποσχεσθαι,
αἱ τῆν ἐς οὐρανὸν αὐτὸς ἀνατρέψων, μὴ προσλάβοιτο
συνοδοιπόρον καὶ τὸν ἀλαίψαντα. Ἀμείλει οὐδὲ μα-
κρὸς ἐμεταλάβει χρόνος. Ἄλλ' ὁ μὲν μαθητῆς ἀνω
προῆλθε, τὸ γῆινον βελθὸς κατω ἀπέει· ἐπηκολούθει
δὲ, θέων ὅσον κατ' ἔχρη, καὶ ὁ διδάσκαλος, ἐξείρετον
ἔχων τὸ μυρίοις καταπεποιχέναι αὐτὸς τρέψματι,
καὶ ὡς περ χύσει λόγου καὶ σοφίας, οὕτω προέχων
καὶ ταῖς ἀπείροις τρώσει καὶ ταῖς εἰς ποικίλιν τοῦ

31. Hæc ergo et nudius tertius, ut elatis pecio-
ribus guttulam fluenti in nobis oratorii operis stil-
lare sinamus quod manifestetur, bellator jam pri-
dem corporis rectitudine orbatu et fractus, ita ut
curvatus et quadrupes intercedat ubi opus erat gr-
gis instar, tellurem quidem ægre membris perrepere
cessavit, plena vero sanitate redonatus, ubi omne a
volenti martyre acceperat quod antea continuo se
voluitans, sanus et perfecte allevatus exsilliebat,
contemptus culpa conascius et objurgatione dignus,
quia diu nobis videntibus incedens et miserationem
post sanitatem recuperatam, non iis quæ oportebat
incombebat, sed currebat qua sanitatis agilitas et
patris longinquæ charitatem hominem raperet, posi-
positis omnibus.

32. Nam id est, prout dixit quidam, extra spem
et seposita spe gaudium quodcumque subito afflans
quod gaudentem efferat; et omnia cætera ex animo
ejecit, in unum vero mentem figit, quod præ oculis
est et in quo bonum istud evenit. Quod vero tali
pulchro ex opposito est, ægritudo improvisa non ab
illo quod multis abundat ægritudinibus animam
distinet, in unum vero illud retrahit materiale ma-
lum præsentis angustiam, illud per analogiam cogi-
tandum est.

33. Sed istud eventum mihi dictum sit. Sed il-
lud martyris magni utique facio, quomodo divini
Spiritus illustratio ipsum illuminans et quod in
natura obstruebat dissipans, præscientiæ lumen
effulgere fecit. Castitate enim et quotquot aliis bonis
tradiderunt historiæ animam mundam fecit et in
sutura prævisa oculos defixit idque prophetæ qui
redit Scrip'turæ sententiam, immensum in patria
propria honorem invenit, nec sine honore in ipsa
est, sed ubique terrarum honore nimio nuncupa-
tur.

34. Sermonis illius exemplum celsus Nestor, in
quo nostri illustris martyris propheticus sermo est,
tanquam calumnia insculptus; qui et mature ad
metam devenit. Lyons enim, ut prædictum est,
ante ipsum victorem cecidit victus, qui ipse propter
Christum victor athleta jacebat, pulchra prophetiæ
Demetrio merces. Braviorum enim divisio et san-
guinis effusionis communis propter Deum sicut
et coronarum athletæ beatitudinisque cælestis.
Nobilis Nestor statuera institutorem in martyrio
magistrumque celasse. Sed nec doctoris illud de-
siderium esse didicerat, et alias invidia quodam
modo tabescere videbatur, si ad cælum tendens non
vix socium institutorem assumeret. Nec longum
sane effluxit tempus. Discipulus in excelsum abili,
terrestre pondus deorsum deserens; sequebatur an-
tem vestigiis insistens et magister, electam habens
sortem ipse millo vulnere varietate distingui, et
quemadmodum sermonis et sapientiæ effusione, sic
et innumeris vulneribus et quam plurimis corpo-
ris foraminibus præstare. Nam tyranni isti e mar-
tyris ipsis carnibus, ut puto, saturari cupientes,

dentibus proximum laniare dubitaverunt; lanceis A autem acutis mucronem dubitationem istam sanaverunt. Et martyris corpus sic morsum ab integritate formationis solvebatur, et lancearum multitudini expositum jacebat. Unusquisque lanceam illi infligere cupiebat per gratiam prædam tyranno. Non solum omnia in lateribus perquisiverunt martyris ossa, sed et fregerunt, sanguinis venas incliderunt, nec foderunt in modum putei sed fluminis in more aperuerunt. Si aliter thesaurum foderunt, quem ipsi juxta proverbium carbonem repererunt, fideles vero salutis divitias, sed hoc quidem sub factum venit, illud vero perverse agentes foderunt. Quid ipsi vitæ præsentis dolores ad sequentia prodigia? Vulneribus caro, cantibus ad Deum os abundabat. Fluebat sanguis, ille vero in basilicæ tincturam purpuram illam æstimabat, effuso lingentis liquoris flore tanquam ei purpura pisco e martyris corpore et ut purpurei vestimenti permaneret pulchritudo orabat, nec desierit unquam. Et ascendit oratio et annuit Dens et pulchrum illud fieri decrevit. Ecce permianei constant. Immersus est in martyri sudoribus et sanguine, quibus lavatus cadens somno beato consopitus est, cujus exspersio in perpetuæ vitæ voluntatem est evigilatio. Et quantum fluctabat sanguis, tantum ipse preces ad Deum fundebat, ne hunc parvi penderet. Verocundia suffusus postulatam porrigebat et a primo auditu petulum habuit, quia non est quod vacua cadat iusti oratio. Tyrannice agentes, a corpore citius martyris animam expellere conabantur; ille autem ut permaneret rogabat, nec solveretur ut ferrocius in Deum insurgentes hostes se ipsos læderent.

οὗτοι ἔχουσιν ἐν αἰσθητοῖς, οὐ μὴδ' ἐστὶ διεκπεραιῶν τοῦ σῆψους τάχυν τὴν τοῦ μάρτυρος ψυχὴν ἰδιόζοντο· ὁ δὲ παραμένει αὐτὴν ἡσυχέτω, καὶ μὴ ἀπολυθῆναι, ὡς ἂν θυμομαχοῦντες οἱ τοῦ Θεοῦ ἔχθροὶ αὐτοὺς βλάπτουσιν.

35. Deinde machinator daemon non eo usque arguebatur, qui nesciebat si tam nobili, intrepido et fortissimo tremores quosdam machinaretur a pugnando deterrentes et trepidationis telum scorpionem prætenderet, frangere volens a cursu secundum Deum illum qui tam fortiter et alacriter in pugna correbat et hostis laqueos capere agilitate eludebat. Cur hæc meditaris, malitiae inventor? Cur fortissimo inter optimos puerilia moliris terribula? Cur fortitudinis vastum ignem timoris gutta refrig. rantis exstinguere contendis? Non sic veneficum pungens scorpio deligit liquorum, ut fortentis imi fide infuset et illi erga Deum ignes. Lanceæ valde multæ cuspidibus in martyrem infixæ non illum a forti animo solverent, et scorpionis stimulus indigna cogitare enget magnanimum? Nihil videtur, o divinum et sapiens auditorium, majori stimulis tormentorum excogitatione tyrannice agentem excogitatum fuisse, quam pravitalis magistrum demonem, a quo animum assumpserat dominator ille. Qui quidem tyrannice agendo discipulus nobilior in vitæ solutionem martyri lanceas infixit; qui vero scorpionis sculeum acuit in illum, nec per-

σώματο; τρήσειν. Οἱ γὰρ τυραννικοὶ ἄνδρες ἔκείνοι, καὶ σκληρὸν αὐτῶν οἶμαι τοῦ μάρτυρος ἐπιείμηνον κορίσσειν, ὁδόντας μὲν ἐμπέτραι εἰς ἀνθρώπου φαγίαν ὤκνησαν· ἄλλως δὲ λόγχαῖς εἰς ὄψιν ἱσχυρηλατημέναις στόμασιν, τὴν ὄκνον ἐκείνον ἐξέθεραπευσαν. Καὶ τὸ σῶμα τοῦ μάρτυρος οὕτω θιγνόμενον, τῆς ὁλομελοῦς παρελθετο πλάτεια, καὶ οἷα τις δουροδόκη ταί; μυρίαῖς λόγχαῖς ἐξίειντο. Πᾶς τις ἐφιλοτιμεῖτο βάπτειν τὴν λόγχην εἰς αὐτὸν, γλυκίσαν ταύτην ἄγρην τῷ τυράννῳ θηρώμενος. Οὐ μόνον ἐξηρεύνησαν πάντα τὰ κατὰ πλεονὴν ὅσα τοῦ μάρτυρος, ἀλλὰ καὶ συνέτριψαν. Ἦρξαν αἵματος φιλίας· καὶ οὐχ ὑπερμέμευσαν, ὡς εἰς φρίκα, ἀλλ' ὡς εἰς ποταμὸν ἀνετίρμευσαν. Εἰ δὲ τρέπον ἴτερον θησαυρὸν ὠρυξάν, θν αὐτοὶ μὴν παρομιμωδῶς ἀνθρακας εὔρον, οἱ δὲ πιστοὶ πλοῦτον σωτήριον, ἀλλὰ τοῦτο μὲν παρεχολοῦσθαι· ἐκείνοι δὲ ἄλλα κακοποιούντες ἐξόρυκτον. Τί δὲ αὐτῶ τὰ ἐκείθεν ἀλγέματα πρὸς τὴν ὑπερὸν θάματα; Ἔγεμεν ἢ μὲν σπέρ τραυματίων, τὸ στόμα δὲ ἀνδράων τῶν εἰς Θεόν. Κατέβρετον αἵματα· ὁ δὲ ὡς εἰς βάμμα πορφυρά; ταῦτα; βασιλικῆς ἐλογίζετο, γεομένου τοῦ τῆς βασιλῆος ἄνθος ὡς ἐπὶ κογχύλης τινὸς τοῦ μαρτυρικοῦ σώματος, καὶ ἡσυχέτω παραμένειν τὸ κάλλος τῆς αἰουργίδος ταύτης; καὶ μηδέποτε διεκπεραιῶν τοῦ καλοῦ. Καὶ ἡ εὐχὴ ἀνέβαινε, καὶ ὁ Θεὸς κατένευε, καὶ ἐπεφρίσθη τὸ καλόν. Καὶ ἰδοὺ παραμένει μόνιμον. Ἐνεκολύμει ταῖς μαρτυρικαῖς ἰσχυρίαι; καὶ αἰμασιν, οἷς λουζάμενος ἀναπτέων ὑπνωσιν ὑπὸν μακάριον, οὐκ ἢ ἐξίγραις εἰς ἀπολαυστικὴν ἀειζωὴν ἰστέν ἐγρήγορσις. Καὶ ὅσον αὐτὰ ἐξίβρεται, τοσοῦτον αὐτὸς ἐξίγραις τὴν δέησιν εἰς Θεόν, καὶ μὴ περιδεῖν ταῦτα. Αὐσωπίαν προσέφερε· καὶ εἰς ἀκοὴν ὧτίου ὑπακου-

ἀπρακτον δικαίω εὐχῇ. Οἱ τυραννοῦντες ἀπαινοῦσθαι τὸν Θεόν, καὶ μὴ ἀπολυθῆναι, ὡς ἂν θυμομαχοῦντες οἱ τοῦ Θεοῦ ἔχθροὶ αὐτοὺς βλάπτουσιν.

λε'. Εἴτα δὴ ὁ κακομήχανος δαίμων οὐκ ἂν καὶ ἐντεῦθεν ἀλέγχοιτο, μὴδὲν εἰδῶ; εἰ τῷ οὕτω γενναίῳ καὶ ἀειμάντῳ καὶ καρτερόφρονι δαίματι τινα ἱσοφίετο, τοῦ ἀθλῆναι ἀπειρῶνται, καὶ φόβου πρόβλημα τὸν σκορπίον προτοχετο, ἐγκόφαι ὄθλων τοῦ κατὰ Θεὸν δρόμου τὸν οὕτως ἐντροχῇ καὶ κοῦρον δραμεῖν εἰς ἀθλήσιν, καὶ τὰ; τοῦ ἔχθρου παγίδας δορκάδο; δίχην ὑπερπλάτμενον. Τί τοῦτο νοεῖς, ὁ σοφιστὰ τῆς κακίας; Τί τῷ ἐπὶ μεγίστοις ἀνδρισμένῳ φαῦλα τεχνάζῃ φόβητρα; Τί πυρκαϊὰν θάρσους σταγόνι φόβου ψύχοντο; κατασβέσαι φιλονεικίαι; Οὐχ οὕτω ψυχρὸν ὄργον σκορπίος κεντρίων ἐναφῆσιν, ὡς καὶ μαρτυρῶν ἂν τῷ θερμότητι τὴν πίστιν, τοὺς τῆς κατὰ Θεὸν ζήτησε ἀνθρακας. Λόγχαί; μάλ' ἀπολύτῃ; ἀνακταί; τῷ μάρτυρι ἐναρτίσσαι, οὐκ ἂν αὐτὸν τοῦ εὐθραδῶς ἔχιν παραλύσωσι· καὶ σκορπίου κέντρον ἀρδὴν ἀγένης τι φρονεῖν ἀναγκάσαι; τὸν γενναίοφρονα; Ἐμοὶ δοκεῖ, ὁ Θεὸς καὶ σὺν ἀρεστέριον, μεγαλοψύστερον, τῇ τῶν βασάνων ἐπινοίᾳ τὸν τυραννοῦντα ἐπιβάλλειν, ἥπερ τὸν τῆς κακίας διδάσκαλον δαίμονα, ἥπερ αὐτὸς ὑπεφῆκε. Ὁ μὲν γὰρ τυραννεῖ μεμαθηκὸς γενναίοτερον εἰς ἀπαλλαγὴν ζωῆς τῷ μάρτυρι τὰ; λόγχα; ἀντίστη-

σιν· ὁ δὲ σκορπίου κέντρον ἐπεξαγαγὼν αὐτῷ εἴη
 ἂν οὔτε βλαπτικὸς πῖνον, καὶ οὐδὲ κατὰ τέχνην ἀντί-
 πλος, μάτην αὐτὸς καὶ νῦν βουλευσάμενος, εἴτε
 πρὸς φόβον τὸ τοιοῦτον ἐμψυχάστω κακὸν, εἴτε πρὸς
 θάνατον. Οὕτως γὰρ ἐξεφώθησε τὴν ἀθλητὴν ὁ σκορ-
 πῖος, τὸ τοῦ διαβόλου εἴτε κέντρον, εἴτε βέλος, ἀλλὰ
 καὶ νεκρὸς ἔκαστο. Ἐνθα καὶ γὰρ τοὺς θερμότη-
 ρος ἔπεισιν, ἐπ' οἷς ὁ πανούργος καὶ τὴν κακίαν
 σφώτατος ἐνηπίασε. Πάντως γὰρ ἀγνοῶν ἐπεχά-
 ζετο, καὶ τὸ ἀγνοεῖν ἐπ' ἀμφοτέρω, εἴτε κακόν τι
 διέσθηται ὁ σκορπίος τὴν ἄγιον, καὶ εἰ φόβον ὁ μάρ-
 τυς πάθει τινὰ πρὸς τὸ τέχνασμα. Καὶ αὐτὸς μὲν
 δύναιμι, ἂν αὐτοῦ μεγάλην τὴν σκορπίον ὀνόμασε,
 τὸ θεῶν ῥήτιν ἱεροτυλίον, τάχα που καὶ εἰς μέγεθος
 πολὺ ὀγκοῦμενον· ὅπου καὶ οἱ παλαιὸι λογογρα-
 φοῦσι τὸν τοῦ Ὑρίωνος, ἡ καὶ ἄλλον τινὰ, ὃν καὶ εἰς
 οὐρανὸν οἱ πάντα τολμῶντες ἀνήγαγον· ὅθεν καὶ
 πῆλξαι αὐτοῦ τὴν θῆρα, τὸ κέντρον τε ἤρριψε,
 καὶ δραστηριώτερον τὸν ἰὸν ἐνεργάσατο, καὶ εἰς κί-
 νησιν διεθίρμαεν ἔντονον, θαλπούμενος ἔλπιον, ὥς
 ἄρα ἡ ἐκφώθησι τὴν ἀθλητὴν, καὶ ἀγεννὲς τι πείσει
 φρονήσας, ὃ πάντως οὐκ ἦν ἄξιον τοῦ πεποιθότος
 ἐπὶ Θεῷ· ἡ ἄλλα κεντρίσας, ἀγεννίστατα ῥίψει, καὶ
 ἀποστερήσει τῆς ἀθλήσεως, καὶ βλαπτοῦνσιν τοῦ
 Νέστορος· εἴπερ αὐτὸς μὲν Ἀνατὸν τὸν οὗτω μέγαν
 κατήνευγε, Δημήτριος δὲ ζῶον τοῦτου ἔργον γένη-
 ται. Περιέπεισι δὲ ἄρα τοὺς αὐτοῦ διαβούλους ὁ καὶ
 τὴν ἀρχὴν ἀφρονευσάμενος, καὶ μέχρι δὲ πέρατος
 τοιοῦτος ὢν τοῖς ὀρθά φρονούσι καὶ κατὰ Θεόν. Οὐ
 γὰρ ἔσχε λογισσάσθαι λόντας ἐπαφικμένους μὲν μυ-
 ραχοῦ τοῖς τοῦ Θεοῦ ἁγίοις, ἀργοὺς δὲ εἰς τὸ βλά-
 πταιν μένοντας· οὐδὲ ἄρκτους φρίκην ἐνδοδύμειναι,
 χανθὸν μὲν ἐπιφουρέμενος, χαινούσας δὲ ὡς εἰ ἀνε-
 μων· καὶ ἑτέροις δὲ θηρίοις ἐμδύφειν, τοῖς μὲν
 ἀπρακτοῦσιν εἰς τὸ καὶ βλάβος ἐπάγειν τοῖς θερα-
 πευταῖς τοῦ Θεοῦ, τοῖς δὲ καὶ καίμενοις νεκροῖς·
 ἑτέροις δὲ καὶ εἰς δουλείαν ὑπαγομένους ἀχθοφορι-
 κήν, ἡ καὶ ἄλλως ἀμύλονομένους τὴν τοῦ θειω-
 δας ἀκμήν, καὶ μαλθακίζομένους εἰς τὸ χειρόθες.
 Ἐκαστὸ καὶ Παῦλος ἐξ ἐχθρῆς διαγμὸν· ἀλλ' ἐκτινα-
 ξάμενος ταύτην, ἐπὶ κλησιν θεῶν ἐπαιθεῖ ἀλεξιφάρ-
 μακον, καὶ τὸ τραῦμα ἰθεραπύετο. Οὐκοῦν καὶ τῷ
 Δημητρίῳ ἦν μὲν ἀμφοτέρωθεν τὸ φόβος κινδύνου·
 κεντρίσθεις τε γὰρ εἴχε διεκπιστὶν ἀδελφῆς· εἴχε δὲ
 καὶ τὸν κεντρισμὸν πάντῃ διεκφυγεῖν. Ἐλέστο δὲ
 τὸ θαυμασιώτερον. Πληγῇται μὲν γὰρ αὐτὸν ἐνε-
 ποιεῖ τιχάρμα τῷ τε δαίμονι καὶ τῷ δαιμονῶντι
 τυράνῳ· μὴ ἰαθῆναι δὲ φαῖται· ἀλλ' ἦν τοῦτο τε-
 ρατιωδέστερον· τοῦτου δὲ πλεον τὸ καὶ νεκρωθῆναι
 τὸν τοῦ δαίμονος τρόφιμον. Ζῆν γὰρ τὸ θηρίον
 μὴ πελάσαν τῷ μάρτυρι οὐκ εἴχε θαῦμα πολὺ· κεί-
 σθαι δὲ νεκρὸν τὸ γέμον δαίμονος· ἀλλὰ τοῦτο κλη-
 ρες ἦν τέρατος, πολὺ δὲ πλεον καὶ ὁ τρόπος τοῦ
 θαύματος. Οὐ γὰρ τινι τῶν σωματικῶν, ἀσωμάτῳ
 δὲ ὀργάνῳ, τῷ διὰ δακτύλων τῷπυ τοῦ σταυροῦ, ὅσα
 καὶ βέλος· ἐκλεκτὸν ἐπαφικμένῳ, τὸ τοῦ δαίμονος
 ἄργον ἀφῆκε κείσθαι ὄργανον· καὶ μικρὸν τοῦτον
 ῥίψας ὀπιδρηστέρα τοῦ δεινοῦ παλαίστω, καὶ τὴν
 μέγαν ἐκείνον ἀλεῖπτην ἐν ταυτῷ κατεπάλασε. Καὶ

A niciosus omnino fuit, nec perite adversarius fra-
 stra consilia sive ad timorem, sive ad mortem
 mala haec excogitaverit. Nec enim perterritus athle-
 tam scorpio, sive diaboli aculeus, sive jaculum,
 sed mortuus jacebat. Inde ardentioribus videre li-
 cet quibus machinator et malitia sapientissimus
 pueriliter uti praesumpsit. Omnino enim ignarus
 machinabatur, ignorantia duplici tum si ad mala in
 aliquo disposeret scorpio sanctum, tum si martyr
 de machinatione quidquam metus passus fuerit.
 Vires suas magnas scorpionem nominavit, divina
 voce profane utens, forsitan timore magno inflatus;
 sicut et veteres scripserunt de Orione, aut de quo-
 piam alio, quem qui omnia audient in caelum in-
 duxerunt, unde et suam percussit belluam, ar-
 meum stimulavit, efficacius venenum effecit, et in
 contorquendo magis inflammavit, sperserens, quasi
 qui athletam perterriturus esset, atque ignavum
 quid cogitare suaderet; quod nequaquam de eo qui
 in Deum confidebat sperandum; aut aliter aculeo
 stimulans, ignaviter prostraturus esset et victoria
 privaturus, et inferiorem praestiturus Nestori: qui
 quidem Lyaeum adeo magnum devicti, Demetrius
 vero animalis istius opus factus fuisset. Perit ergo
 in insanis consiliis quis qui ab initio stulte fecit
 usque ad finem talis in recte et secundum Deum
 sentientes perseverat. Non enim cognoscere debebat
 ut leones in Dei sanctos sexcentos immitteret,
 segnes ad nocendum nec ursos horrore indutos qui
 ferociter quidem irruentes, quasi in ventum inhiant
 et ut tum alias belluas conspiceret e quibus aliam in
 nocumentum Dei servis afferendo inertes essent,
 alias mortuas jacerent; tum alias conspiceret ad
 onera portanda natas, vel quae aliter fera indole
 exultare curarentur. Morsum viperæ passus est Pau-
 lus, quæ rejecta, invocationem Dei, medicamentum
 adhibuit et vulnus sanavit. Igitur Demetrio non erat
 periculi timor: aculeo enim vulnerato contigit in-
 columem evadere; contigit et vulnus omnino effu-
 gere. Majori itaque miraculo usus erat. Nam quod
 sauciatus esset, demoni diaboliceque se gerenti
 tyranno gaudium affererat, quod vero tangi non sine-
 retur—quod majus prodigium erat—maximum vero
 quod necaretur demonis alumnus. Etiam quod vive-
 ret quidem ad martyrem non appropinquans bestia,
 magnum non erat prodigium; quod vero mortua
 jaceret demonis plena, hoc sane res erat portentosa
 multoque amplius. Non enim aliquo e corporeis,
 incorporeo procurante organo, crucis per digitos
 signo teli electi instar immisso effecit ut agnus da-
 monis jaceret organum; et parvum terribilis adver-
 sarii serum prostravit et magnum in eodem devi-
 cit institutorem. Qui quidem insidiabatur reptantis
 animalis impetu, adeo celestem animum subactur-
 us; insidias vero irridebat ille, quippe qui cum
 tantus aestimetur sub animalculi forma appareat et
 ostendat se reptilem ex alto decidisse, et potentiae
 vilissimae sic demonstraret, et quod unde servis Dei
 noceat aperte et, ut aiunt, in faciem non habet quos

tantum aversos viriliter aggreditur. Quemadmodum enim quisque non alienum a natura illud observat, sic parvitate sua cum ipso consocium animal bellum magna sibi devinxit. Nullum enim scorpio ex facie et ore nocumentum mittit, sed extrema in cauda sepositum gestat venenum. Et dæmon aperta quidem consiliorum ei ut ita dicam ante oculos ei propalam ejaculatur malum nullo modo prae se ferentia, hæc voluptatis qua permulcentur plerique unguento liniens; retro vero et ab ultimo perniciem fert in inferni decipulo involventem, simpliciorum quæque a principio inducens, timoremque celans, in fine vero dolo bellico victor ad maciationem, non luctationibus obversa fronte, sed ut dixerit aliquis caudæ opera.

36. Hæc suffiebat dixisse. Dolosi vero erroris artificis est illud sophisma vanis imaginibus dissimulare, insidiarum vero actionem persuasive struere, et veritatis speciem ostentare. Nam vano errore metum ciere, non autem infirmum animum stupefacere valet. Judicat enim mens non inani ludibrio veritatem convenire. Quod vero juxta veritatem terribile, licet in parva re offeratur, majorem timorem provocat apud veraces. Ideo draconem apparere non fecit illusionum auctor, qualia multa in alios incitavit. Non enim malum vernaculum, eoque ipso oculis phantasma videretur. Nec leonem aut simile animal in prælium misit (ubi enim sylva quæ bestias tegat ac delegat ?); scorpionem vero animal talibus locis ut plurimum sopitum et nutritum, unde non falli se credidit, sed juxta veritatem malum inducere. At si animal non est magnum, nec pro sua natura terrefacti, sed nobis persuasum esset contra naturam illud in timorem degenerare, tanquam immundum plenum spirita, et manuum instar longarum intorquere forcipes, quod aliquis de aliis similitudinis animali excogitaret, pedibus vero utrinque supra mensuram arrectum et saepe ambulans et pugnant, aculeum vero vibrans ultra modum longum jaculum ad tremefaciendum contorquens. Et illud promptuarium erat veneni quod thesaurizavit in lethi divitiis bellua, et quantum dæmon propalavit, malum malo cumulans. Confestim et color horrendum quoddam immiscuit cinereus nigerque color, quibus talia animalia distinguuntur, et in alios variegabatur; ut et chamæleonis instar ignavi præcepce rueret, cum astantium stupore. Ita ac res habebat, cum athletæ manus venerandum contorsit telum et amplius non erant; nam qui afflaverat aufugit, quod vero afflatum fuerat exanime jacebat. Et communis quidem inimicus eorum se teli loco bestiam inventam insipienter sumpsit, fortitudinemque, ut aiunt, suam vibrabit deficientem in adversarium martyrem. Qui autem hinc et inde iterum atque iterum organo

A ὁ μὲν ἐμνησάμετο, ἐν χαμηραῖς ζῶν καταρρίβει τὸν οὕτως οὐράνιον· ὁ δὲ κατεγέλα τῆς μηχανῆς, εἰ δὲ τοσοῦτος εἶναι δοκῶν οὕτω μικροῦσι ζῶν ἐμφαντάζεται, καὶ τὸ ἐξ ὕψους καταπίπτειν ἐν τῷ ἔρποντι διαδείκνυσσι, καὶ τὸ μικροῦς δὲ οὕτω παρεμφαίνει τῆς δυνάμεως, καὶ τὸ μὴ ἔχειν βλέπειν τοὺς τοῦ θεοῦ εἰς ἐμφαντεῖς καὶ ὅ πασι κατὰ στόμα, ἀλλὰ τοῖς ὁπισθοῖν ἀνδρίζομενον. Ὡς γὰρ ἂν τις οὐκ ἔξω τοῦ προσώπου καὶ τοῦτο κατασκέψεται, καὶ ὡς ὁμοιότητά τινα σῶζον πρὸς αὐτὸν ὁ μέγας θῆρ τὸ συγγενὲς τοῦτο θῆρion ὠκειώσατο. Σκορπίος· τε γὰρ ἐκ τῶν κατ' ὅθιν καὶ κατὰ στόμα βλίσκο; οὐδὲν προσέχεται, ἀλλ' ἀκριβ' ὅτι οὐραίῳ ἐγκαθήμενον φέρει τὸ θανάσιμον. Καὶ ὁ δαίμων τὰ μὲν προάγοντα τῶν αὐτοῦ βουλευμάτων καὶ ὡς εἶπεν πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ

B λς'. Καὶ τοῦτο μὲν οὕτω παρορῶν ἡμῖν. Τοῦ δὲ τῆς πλάνης δούλου εὐρετοῦ κακίῃν σοφιστικόν, ἐπικρύπτειν μὲν τὸ δοκεῖν φαντασιοκοπεῖν, ἐθέλειν δὲ πιθανῶς ἔχειν τὴν σκηὴν τῆς ἐπιβουλῆς, καὶ παραυγάζειν τὸ ἀληθές. Φαντάται μὲν γὰρ τὸν φόβον, εἰ καὶ μέγας ἐκείνος, οὐ πάντι ἐχει ἐκπληξιν παρὰ γε τῷ φρονούντι στερῆς. Κρίνει γὰρ ἡ ψυχὴ, μὴ συμβαίνειν τὴν ἀλήθειαν τῷ φαντάσματι. Τὸ δὲ πρὸς ἀλήθειαν φοβερὸν, εἰ καὶ εἰς μικρόν τι ἐξαιρέται, ἀλλὰ μέζον τὸ δαῖμα προβάλλεται, οἷς τὸ εἶναι μὴ πάντῃ ψεύδεται. Αὐτὸ δὲ ὁράοντα μὲν οὐ παρέφηγεν ὁ τῶν φαντασιῶν ταχύντης, ὅποια καὶ τοιαῦτα πολλὰ ἐν ἄλλοις ἐχορήγησεν. Οὐ γὰρ ἂν ἔδοξε τὸ κακὸν ἐντοπὸν, ἀλλ' αὐτὸθεν φαντασιώδης ἡλέγγετο τὸ τῆς ὕψεως. Οὐδὲ μὴν λείοντα, ἣ τι τοιοῦτον, ἐπαφῆκεν C εἰς πόλεμον (ποῦ γὰρ ἐκεῖ λόχηται, τὰ τοιαῦτα καὶ κρύπτουσα καὶ ἐκφαίνουσα;) σκορπίον δὲ, κακὸν αὐθιγενὲς, καὶ τοιοῦτοις ὡς τὰ πολλὰ τόποις ἐγκαταβαρθάνον καὶ ἐκτραφέμενον, ὅθεν οὐδὲ φαντάζειν δοκεῖν ἐνόμεναι, ἀλλ' ἐξεπετάγειν τὸ κακὸν πρὸς ἀλήθειαν. Εἰ δὲ φύσει τὸ ζῶον οὐ μεγαλοφυῆς, οὐδὲ ὅλον ἔχειν ἐκφοβεῖν τὸν ἐν καθαστάτῃ μένοντα, ἀλλ' ἔστιν ἡμῖν φαντάσασθαι παρὰ φύσιν ἐκείνον διεστηκότα εἰς δγκισμα, οἷα καὶ ἀκασθάρῳ φυσώμενον πνεύματι, καὶ χεῖρας μὲν ὥσπερ μακρὰς προβεβλημένον τὰς χεῖρας, ὁ δὲ τις καὶ ἐπὶ ἑτέρας ὁμοιότητος ζῶον εἶπεν ἐσορίσεντα, τοῖς δὲ ἐκατέρωθεν ποσὶν ἐκφράμενον πέρα τοῦ μετρίου, καὶ πυκνὰ βαίνοντα, καὶ ἐναγώνιον θίοντα, ἡρώτα δὲ καὶ τὸ κίνερον ὑπὲρ ὁ φύσις οἶδε, καὶ ὡς οἷα τινα αἰγανίαν πρὸς ἐκφρόδην ἀναστρίοντα. Καὶ ἦν ἐκείνο ταμίειον φαρμάκον, ὅσον τὸ θῆρ ἰθυσούριζεν εἰς ἄλφρου ὄλεον ἐκ φύσεως, καὶ ὅσον ὁ δαίμων ἐπωχίτευα, κακὸν καὶ πρὸς ἐπιποθείς. Τάχα δὲ καὶ τῷ χρώματι φοβερὸν τὸ ἐπέφριττε καὶ ἡ τοῦ τεφροῦ καὶ μέλανος χροῖα, δι' ὧν τὰ τοιαῦτα ζῶα χρώσεται· καὶ εἰς ἑτέρας φαντασιώδους ἐξηλάττετο, ἵνα καὶ ὡς εἰς χαμαιλέοντιον ἀγεννὲς ῥίπτοιο, οἷς ἔδοξε μέγα τι ποιεῖν. Ὅσον ταῦτα, ἕως ἡ ἀβλήτικῃ χεὶρ ἐπαφῆκε τὸ τιμωτάτον βέλος· καὶ τὸ λοιπὸν οὐκέτ' ἦσαν. Ἀλλ' ὁ μὲν φυσὸν ἐφρευγε,

τὸ δὲ ἐμπνεόμενον ἄπνουν ἔκειτο. Καὶ ὁ μὲν κοινὸς πολέμιος, παρὰ πόδας ὥσπερ ὄπλον τὸ θηρίον εὐρύν, καθοκλήσας οὕτω μανιδῶς, τὸν ταυτοῦ δ' ὡς θυμὸν ἀγροῦν ἡγῶν ἐπαρῆκε τῷ ἀντιμάχῳ μάρτυρι. Ὁ δ' αὖθις ἐτίρωθεν ὀργάνῳ προχείρῳ χρῆσάμενος, τῷ σταυρικῷ τυπώματι, τὸ τε θηρίον ἀφῆκεν ἐβρίθαι νεκρὸν καὶ τὸν εἰς ἐκπόδῃσιν αὐτὸ ἐνδυσάμενον, δὲ τοῦτο ἐμνηστῆσατο περιθέμενος, ὥς εἰ καὶ λυκὴν ἢ ακατάκλητον.

λγ'. Ἄλλ' ὁ μὲν σκορπίος ῥῆθ' αἰσθῶ, καὶ παρ' ἑμὴν οὕτω καταργασθεῖς. Ἡμεῖς δὲ τῶν ἐπαίνων οὐθίς ἐπὶ βραχὺ τῆς μαρτυρικῆς εὐφυχίας γινώμεθα. Αἱβοῖς τίς οἶον προβλῆς ταῖς τῶν δοράτων ἐμβολαῖς ἀνίστατος ὁ στερεῖνιος μάρτυς ἐξέκειτο, καὶ τῆς πρὸς θεὸν ἀπαρσάλευτος πίστει, κλοζόμενος οὐ κώμαστιν, ἀλλ' αἰμασί. Καὶ αὐτὰ μὲν πυκνὰ προσέβλλοντα ἀκηρᾶλυνοντο. Ὁ δὲ ἀκράτος ἦν, καὶ οὐκ εἶδως ἀμυδρῆτα, ἐφ' οἷς ἐκινετο τομώτατον ὀδύνας κατὰ τῆς πλάνης ἐτομώμεν. Ἐμῆτρει ὁ ἐχθρὸς ταῖς εἰς τὸν μάρτυρα πληγαῖς τὰς εἰς αὐτὸν, καὶ ἦν ὁλοῦ οὕτω τραυματίας. Καὶ οἱ ἔδρα, πάγων οὐκ ἔσπεε. Τοξεύειν ταῦτόν κατὰ οὐρανοῦ, καὶ ἀκοντίζειν κατὰ τοῦ μαρτυρικοῦ σώματος, ὡς ὑπαινδύουσι τι παθεῖν πρὸς ἀσέβειαν. Ὁ αἰμασί χαίρων θῆρ, ὁ παμφάγος, οὐκ εἶχε καὶ τοῖς μαρτυρικοῖς ἐπυφραίνεσθαι. Ἐκείνα μὲν γὰρ εὐφροσύνην αὐτῷ δαιτυρεύειν εἶχον τῶν, τοῦτο δὲ ἄλλ' ἀναποτέμνικται. Καὶ φλέβα μὲν τις τραχὺς καταφορικώτερον, ἢ καὶ ἄλλως οὐ γενναῖον τραῦμα παθὼν, καὶ ἰδὼν αὐτὸν αἵματος ἐκπιδύοντα, εἰς ὄχρον μεταβάπτεται, καὶ δαίλιαν πάσχει, τὸ φυσικὸν ἀπολέσας ἔρεθος. Ὁ δὲ ὅλον ἐκκενομένος τὸ ζωτικόν, οὐ μόνον οὐδὲν ἔκασχεν ἀγνῶς, ἀλλὰ καὶ ὡς εἰς κάλλος ἐρεθόμενος πρὸς ἀνδρίαν ἐδάπτειτο.

λη'. Ἐδόκει καὶ ὡς ὄρεος εἶναι Σιών, καὶ ὡς πῖον ὄρος θεοῦ, ὑπερηρμένον μὲν τῶν κατὰ τῷ ἀνατετάμενῳ καὶ ὀρθῷ καὶ ὕψιλῳ τοῦ φρονήματος, φωτοῖς δὲ ὥσπερ κομῶν παντοδαποῖς ἀγαθοῖς, ὧν ὁ καρπὸς ἀποδίδεται ἐν καιρῷ, ῥῆθ' εἰ καὶ ταῖς ἐμφυεῖσιν λόγχαῖς, ὕδατα δὲ ζῶντα ἐξανασκίζων τὰ τῶν αἰμάτων ρεύματα, οἷς καὶ τὰ μύρα εἰς τὸ ἐπὶν συνεπέβρευσαν. Ἐδοῦρε αὐτὸν καὶ εἰς ὄρνον, εἰς δὲ ἐξωλὴ μὲν οἱ μισδοεῖ ἐνέβαλον, οἷς αἱ λόγχαί συγκακροῦντο· οὐκ ἐκρυψαν δὲ, ὡς καὶ τῆς τοῦ θεοῦ τραπέζης ἀπαγαγεῖν. Ἐρρεῖ ποτε ποταμοῦ, διδάσκαλῶν, καὶ παρέσυρε τοὺς τῶν αἰρέσεων· ἔρρευσεν καὶ ποταμὸς ἐκείνους αἵμάτων, καὶ τοὺς δαιμονοφορήτους κατέκλυσεν. Ὁχ οὕτω πέτρα πολυστόμος· ἐρερέγεται ὕδωρ θαλαμειόμενον, οὐδ' οὕτως ὀδωρβόρας ἐκ μηχανῆς πολυτρητος ἐξακοντίζει τὸ ἀναβλύζομενον, ὡς αἶμα δαυὶδ καὶ πολυκρυνον τῶν μαρτυρικῶν λαγόνων ἐξαπέβρεε, συγκαῖ· οὕτω λόγχαί πρὸς βίαν ἀναστομούμενον.

λδ'. Ἐλίσσει τὸν τύραννον τὸ τοῦ Ἀνατοῦ αἶμα γυθὲν· καὶ ἐξεδίκαε μὲν δις ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ πού καὶ ἀγαπήτῳ ἐλαγε καὶ αὐτόν, δύο ἐνδὲ ἀντιπεφάσθαι. Τὸ δὲ ἄλλως ἐξέμπετε. Δύο γὰρ τοῦτων κειμένων, Δημητρίου καὶ Νέστορος, λεγεῖν τε δαιμόνων καταβέβλητο, καὶ ὁ τύραννος καιρῶν βέβλητο, ταῦτα δὲ καὶ οἱ περὶ αὐτοῦ, ἔπαγον. Πλέον ἂν βέβηλοι τὴν λυπήσαιν, ἐκμαζώσαι τὸ ζωτικόν, ἥπερ αὐταὶ λόγ-

utens accommodato, signo crucis, iam bestiam mortuam stravi, tum enim qui ad terrendum ipsius speciem induerat: quippe qui scenicum spectrum contra intrepidam trepidationis instrumentum induerat, quasi lupinam quis vel vulpinam speciem usurpans terrere impravidum vellet.

κορματοκεῖται διχὴν κατὰ τοῦ ἀγέστου πόδῃρον καὶ ἀλωπεκῇν ὑπεβῶν τις· ἐκποδῇν ἐβλῆ· τὸν

37. Sed scorpio quidem nunc jaceat a nobis sic sermone tractatus. Jam vero et martyris magnanimiti laudes redeamus. Saxi instar signum telis in-
concussus jacebat martyr, et in fide erga Deum immobilis ablatus non fucibus, sed sanguine. Qui abundanter quidem quassantes hebetabantur. Ille vero integer stabat et incolumis, unde acerrimus pugnator contra errorem evasit. Supputabat hostis plagas suas plagis martyris, et sic erat per totum vulneratus. Et in quo egerat, patient non tolerabat. Tela in caelum jaculari et in martyris corpus transigere, quasi pail aliquantum intermitteret propter implectam. Sanguine gaudens bellus vorax, de martyris sorte non delectabatur. Namque illa gaudium ipsi immolare habebant, ab his vero suffocatus est. Venarum quidem sectionem patitur aut affligit ignobile vulnus, viso saliente cruere, in pallorem et timiditatem conjicitur, naturalis amissio robore. Qui vero penitus spiritu vitali est privatus, non solum nihil ignobile perpeusus est, sed quasi pulchritudine erubescens, virilitate honestatis est.

38. Videbatur sicut mons Sion, isque Dei mons pinguis, super inferiora elevatus propter cogitationes rectas et altas, plantationibus vero frondescens omnimode bonis, quorum fructus in tempore ipsorum datus est, jam tunc transiis lanceis, aquis vero vitentibus scaturiens per cruoris rivos, et unguenta quae undequaque effluerunt. Se ipsum aestimabat panem in quem militabant Dei hostes ligna quibus conficiebantur lanceae; non vero abscondiderunt, quo a Dei mensa amoveretur. Disciplina primo emittebat amnes, ac eos qui in erroribus degebant, extraxit; emisit et sanguinis amnes, et a daemone correptos lavit. Non sic petra multis fissis aperturis inclusam evomit aquam, nec sic aquagium ex industria multis foraminibus munitionum coarctatam conficit aquam, sicut copiosus sanguis e martyris lateribus fluxit, multis lanceis prorumpens.

39. Dolebat tyrannus de Lyai sanguine effuso; et cum bis vindicabat et quodammodo gratum dicebat, si duo pro uno damnsentur, sed aliud accidit. Jacentibus enim duobus, Demetrio et Nestore, et daemonum legio disturbabatur, et lethaliter vulnerabat tyrannus eademque comites patiebantur. Magis alicui nocere sanguisuga, quam athleta lanceae, martyris sanguini insultantes. Doloribus

enim qualis futuram juxta firmam spem remunerationem metiebantur. Qui contra incorporeos spiritus fortem se gessit et pro immaterialibus se exercuerat, carni et sanguini parcere nescivit. Voluit martyri totum adeo lanceis firmari corpus, ut per totum Christi stigmata portaret; quia vero non accidit, propter Dominicam imitationem de laterum punctationibus gaudebat, gratumque ducebat si discipulus secundum magistrum, et secundum Dominum servus fieret. Gratiam se debere fatebatur monenti Nestori et tyrannicam iram magis incendenti et reditum ad Deum acceleranti. A quo magisterii pretium grato animo lanceis metiebatur gratias: disciplinæ remunerationem plagarum numero acceptam retulit. Si vero moriebatur, firmiter perseverans, erat ei honorum caput. Omnino optabat servum Lupum, non de servitio in vita erubescere, sed animæ salutaris conservare consilia. Et desiderium adeptus est, et secutus est sicut et ille initiatorum Nestorem, ut dominum servus, ita ut non morientes, sed potius in novam et sempiternam vitam vitam ordinati, invicem relinquerent, sed in paradiso una habitantes pulchram conditionem non respuerent inter discipulum et magistrum, inter servitium et dominantem non erubescerent; imo ut discedent qui mentem ad divina applicant, sapientem virum non socios sibi adjungere dissimiles aut aliter illos ad amicitiam allicere. Demetrio ergo in Deo amici erant et Nestor et servus Lupus, itaque idem ad Deum curriculum percurrentes stadium victores absolverunt, cujus finis vita in paradiso consummata.

γούνη θεοφιλεῖς ἦσαν καὶ ὁ ἐταῖρος Νέστορ καὶ ὁ δοῦλος Λεῦπος, διὰ καὶ ταυτὸν πέρας αὐτοῖς ἐξῆλθ' τοῦ κατὰ Θεὸν δρόμου, τὸ στάδιον νικητικῶς ἐξῆλθῶσιν, οὐ κατάντημα ἢ ἐν παραδείσῳ συμβέλει.

40. Si vero prodigiis discipulum et servum præstabat athleta, abundantia in vita omnium bonorum, sic et post martyrium miraculorum care honorata est et sanguis cui incrementum post externa nutrimenta abunde datum est, regnum Dei non hereditabunt. Care autem martyrio laniata propter Deum, et sanguis aquæ vivæ ipsi ex ossibus effusus; ut cum Psalmista dicam, ipsa et bestia hereditate potiebantur, et nobis, juxta fidem dico, quotquot in acta martyris animo incanibimus, simile procreant bonum. Quomodo autem non tardavit martyris care ut terra fertilis et electa quæ boni germinis semen accepit, sulcante apostolicorum documentorum aratro, abundantius verò manante ex ipsa sudore et sanguine irrigata, et his ambobus propter Deum, et frequentium lancearum inflexionibus cuncta, tanquam vegetus et luxuriantibus undique segetibus ager, quomodo non tardavit, inquam, fructum nobis salutem metere volentibus asferre, siquidem et chlamys super sanctum corpus illud expansa, et gratiæ quæ ab eo defluit particeps, possidentibus sanctificatio sit?

41. Annulus athletæ manum ornans, ejusdem

ἁμαρτῶν ἀθλητῆν, τοῦ μαρτυρικοῦ καταναιδεῦμαι αἵματος. Ἀντιμέτρεται γὰρ ταῖς δόξαις τὴν ἐν σταθραῖς ἐπίσιν ἀπόλαυσιν. Ὁ κατὰ πνευμάτων ἀνδρῶν ἀνδρείσας, καὶ ὡς εἰς ἀύλων ἐκπονησάμενος ταυτὸν, οὐκ εἶχε σαρκὸς καὶ αἵματος φοβέσθαι. Ἦθελεν ὁ μάρτυς καὶ τὸ πᾶν αἶμα πυκασθῆναι λόγχοις τοιαύταις, ὡς ἐν δόλῳ φέροι τὰ τοῦ Χριστοῦ στίγματα· ὅτι δὲ οὐκ ἐγένετο, ἔχαιρε τῇ δεσποτικῇ μιμηματι τοῖς κατὰ πλευρὰς νύγμασι, καὶ ἀγαπήτην διαγεν, εἰ ὁ μαθητὴς κατὰ τὸν διδασκαλόν, καὶ ὁ οἰκτιρῶν κατὰ τὸν δεσπότην γένηται. Χάρην ἐφορῶντι τῇ καταμεμνηνυκῇ Νέστορι, καὶ τὸν τυραννικὸν εἰς πλάκον θυμὸν ἀπαυέφηνεν, καὶ ταχύναντι τὴν εἰς Θεὸν ἀνάλυσιν. Καὶ διδάκτρα ταῦτα πρὸς ἐκείνου λαβεῖν ἀνδραμολογεῖτο πολλοῦ ἀξία. Ἐμέτρεται ταῖς λόγχοις τὰς χάριτας· ἠρέσκει τὰς τῇ μαθητεύσεως ἀμοιβὰς ταῖς πληγαῖς. Εἰ δὲ καὶ θάνατο, καρτερωτάτα ἐκμαίνας, ἀλλὰ τοῦτ' ἦν αὐτῷ τὸν ἀγαθὸν τὸ κερδαίνειν. Ἠθέλει πάντως, καὶ τὸν δόλον Λεῦπον μὴ κατασχύναι τὰ ἐν βίῃ βουλεύματα, ἀλλὰ σωστικὰ ψυχῆς ἀναλαβέσθαι βουλεύματα. Καὶ συνεπράνθη καὶ ἐνταῦθα τὰ τῆς εὐχῆς, καὶ ἐκλούθηται, ὥσπερ αὐτὸς τῷ μύστῃ Νέστορι, οὕτω καὶ ἐκείνῳ τῷ δεσπόζοντι· ὥς ἂν μὴδὲ θανόντες, μᾶλλον μὲν οὐν εἰς καινότεραν μεταταξάμενοι ζωὴν καὶ ἀπείραντον, ἀλλήλων λείπονται, ἀλλ' ἐν παραδείσῳ συσκηνοῦσάμενοι τόπῳ τὴν καλὴν σχέσιν μὴ κατασχύναντες, τὴν τῆς μαθητείας ὁ διδασκόμενος, τὴν τῆς δουλείας ὁ δεσποζόμενος· καὶ μάθοιαν καὶ ἐνταῦθεν οἱ τὸν νοῦν πρὸς τοὺς θεοὺς ἔχοντες, ἐπ' ἀποδοῦναι· ἡμῶν οὐκ ἂν ταῦς ἀνομολοῦς προσεταιρίζοιτο, ἢ ἄλλως ἄγοι ἂν πρὸς οἰκτιρῶσι. Δημητρίῳ

μ'. Εἰ δὲ πλεονεκεῖ τὸν τι μαθητὴν τὸν τι οἰκτιρῶν τοῖς ταρασίοις ὁ ἀθλητὴς, φθόνος ἐν ζωῇ τῶν ὅλων ἀγαθῶν, οὕτω καὶ τῶν μετὰ μαρτυρίαν θαυμάτων ἔχοντος. Σάρξ τημελουμένη καὶ αἷμα πληθύνονμενον ταῖς ἐξωθεν διατροφῶν ἐπιρροαῖς· οὐκ ἂν κληρονομῆσαι βασιλείαν Θεοῦ. Σάρξ δὲ αὕτη μαρτυρικὴ σπαρὰ γείσσει διὰ Θεοῦ, καὶ αἷμα τοῦτο ὡς ὕδωρ αὐτοῖς ὅσοις διαχυθὲν, ψαλμικῶς εἰπεί, αὐτὰ τι τῆς μακαριστῆς κληρονομίας ἐτυχον, καὶ ἡμῖν, πακοιδοῦς λέγω, τοῖς ὅσοι τὰ τοῦ μάρτυρος ἀμφιπονοῦμεθα, τὸ ὅμοιον καταπράττονται ἀγαθόν. Πῶς δὲ οὐκ ἐμελλεν ἡ μαρτυρικὴ σάρξ οἷα τις γῆ πλεῖον καὶ ἐκτεκῆ, τὴν μὲν τοῦ ἀγαθοῦ σπέρματος ἔξῃ καταδολῆν διεδεγμένην, ἀρτρου ἀνασχίσαντες πλὴν τῶν ἀποστολικῶν διδασκαλιῶν, ἀρδευθεῖσα ἢ πλησθῆναι τῇ ἐξ αὐτῆς ἰδρωτί, καὶ αἵματι, καὶ ἀμφοῖν ὑπὲρ Θεοῦ, τῇ δὲ τῶν συχνῶν δοράτων ἐμπέσει σπέρματι θεοῦ ὡς εἰς βασίλειον φέρειν ἀνδραμολογεῖται· ἀσταγῶν λήθον, καρποφορεῖν ἡμῖν σωτηρίαν συγκομισθῆναι τοῖς δρέπεσθαι θέλουσιν, ὅπου καὶ χάρις τοῦ ἁγίου ἐκείνου καταπατασθεῖσα σώματος, καὶ τῆς ἐκείνου μετασχούσα χάριτος; τοῖς προσεργόμενοι; ἀγίασμα γίνεται;

μα'. Καὶ δακτύλος δὲ, ὁ τὴν ἀθλητικὴν κοσμήσας

χαίρα, τῆς αὐτῆς ἡμοίωσας χάριτος, ὃς ἔχει καὶ αὐτὸς εἰς θαῦμα τὸν ἀεροσπῆν ἐπιστῆν, πολλὰ παρρησιασμένον ἐν αὐτῷ· ἐν μὲν, ὅτι σύμβολον ἦν τοῦ χαίρειν τὸν ἀδελτὴν, ἐφ' οἷς πάσχων συνεμαρτύρει τῷ καὶ μεγίστῳ καὶ πρωτίστῳ τῆς ἀληθείας μάρτυρι. Ἀμφότεροι δὲ ἐν αὐτοῖς, τοῖς ἀδελοῖς τὴν τῆς χαίρας κόσμον ῥήσας ἀπέθετο, ἀλλὰ τῇ ἐκτὸς χειρὸν τὴν ἐντὶς προέβαινε. Καὶ ἐχρῆν οὕτως ἐκτελεσθῆναι τὸν ἐφ' οἷς οἱ πολλοὶ μεταπίπτουσιν αὐτὸν ἀκατάσειστον μένοντα. Εἰ γὰρ πολλοὶ τῶν ἀνέκασθεν, γενναιοφύλων μὲν, ἔξω δὲ θυραυλοῦντων τῆς καθ' ἡμᾶς ἀλλῆς, ἤρσας γανομένους πρὸς αὐτοὺς τοῖς, δεινότητος, ὅτε ποτὶ καὶ συνέπασσον, μὴ ὅτι γὰρ δάκρυον κατανεγκέιν, ἢ παρειὰν ἀμύσαι, ἢ στόμα πρὸς γοερὴν λόγον ἀνοῖξαι, ἢ τὸ ἱερὸν ἀμείψαι τῆς ὁψως, ἀλλὰ κοσμηθῆναι, καθάπερ ἐπὶ θυμῶνος, καὶ καταστῆσαι τὴν ψυχὴν μὲν εἰς καρτερίαν, τὸ σῶμα δὲ εἰς εὐπρέπειαν, καὶ οὕτως παραβληθῆναι τοῖς φοβεροῖς· τῷ παντὶ πλείον ἔχει χαίροντα καθυποδύναι τὰ παρ' ἀνθρώποις δευτὰ ὑπὲρ Θεοῦ τὸν εἰς τὸ τῆς τρυφῆς χωρίον ἀπείρειν μέλλοντα. Ἐν μὲν δὲ τοῦτο τοῦ δακτύλου σεμνὸν, οὐ κατὰ τὸ παλγνιον τοῦ τὸν Γύγην κρύπτοντος, ὡς ἐν σιγῇ, καὶ ἐξαφανίζοντος, καὶ αὐθὺς ἐκφαίνοντος, ἀλλ' ὥσπερ ἀν δακτύλιος τοιοῦτος αὐτὸς τε ἐκλάμπει, καὶ μάλαιστα οἷς θεοδὸν τερατοῦργεῖν διδυνάμωται, καὶ τὸν φορῶντα δὲ προεκαφαίνει τῇ αὐτῇ χάριτι.

μβ'. Συνανεφάνη δ' ἐντεῦθεν καὶ ἕτερον ὅμοιον σέμνωμα. Ψυχὴ γὰρ νομεινομένη Θεῷ, καὶ ἡδὴ ἀρμολογμένη αὐτῷ, καὶ τῆς ἐκείσε γινόμενῃ παστάδος τῆς ἀκατάλυτου, ἣν δὲ καθαρότητος μὲν τῶν ψυχῶν νομείας ἐκπᾶσαι, ἀγγελοὶ δὲ καταπεσάντες κοσμιώτατα συνεκρότησαν, καλῶς ἀν εἰς σύμβολον ἀρραβῶνος τοῦ κατὰ πνεῦμα τὸ τοιοῦτον φέροι ἀν περιτεθειμένον δακτύλιον. Εἰ δὲ τῷ περιφερῇ καὶ περιηγμένῳ τοῦ σχήματος καὶ τύπος τις ἦν στεφάνου μαρτυρικοῦ, οὐκ ἀν εἴη οὐδὲ τοῦτο εἰς λόγου χάριν ἀσύμβολον, ὡς ἄξιον ἐν τῷ παντὶ ἐστεφανώσθαι τὸν μάρτυρα, οὐ τύπος δὲ τοῦ δακτύλου στεφανοειδές. Εἴποι δ' ἀν τις, ὅτι καὶ σημεῖον αὐτὸς ἐπέγραψε τῆς ἐν φρουρᾷ περιστάσεως τε τοῦ ἀθλοφόρου καὶ κατασφίγγεως. Τίμιον δὲ τοῦ τοιοῦτοῦ δακτύλου καὶ ἡ ὡς εἰκὸς ἀγγελογραμμένη σφραγὶς καὶ τὸ ἄλλω ἀξίωμα τῶν τοῦ φερήματος. Ὑπεδῆλου γὰρ καὶ αὐτὰ τὸ μαρτυρικὸν τὸ ἀξίωμα καὶ τὸ τῆς Θείας ἐντεῦθεν χάριτος ἀνεπιβούλευτον ἐπισφράγισμα, ἧς οὐκ ἔστι κατακαυχῆσθαι τὸν συλαγωγῶντα τοῦ τῶν ψυχῶν θησαυροῦς. Ἐντεῦθεν ὥσπερ Θεοῦ δακτύλου, οὕτω δὲ καὶ τῷ δακτύλῳ τοῦτω εὐλα αὐτὰ, δυνάμει δηλονότι Θεοῦ Πνεύματος.

μγ'. Ὡς δὲ οὐκ οὐκ, οὐκ ἐντὶς ἀγαθὸν τι στέγεται, οὐκ ἀν εἴη μὴ μέτοχον εἶναι τῆς εἴτε εὐωδίας ἐκείνου, εἴτε καὶ ἀλλῆς ἡστυνοῦσιν ἀρετῆς. οὕτως οὐδὲ περίβλημα Θεοῦ, ὅποι ποτὶ μέρους, τοθεῖα σώματος, εἰς δὲ Θεὸς ἐνφύλησεν, ἔχει ἀν μὴ τῆς τοῦ στεγομένου μετέχειν χάριτος. Οὕτω τὰ ἱερὰ σιμικίνθια χάριτος, δεινότερας πέμπεται· οὕτως ἁγίων πέδιλα τοῦ; ἔξω ὕψους πλανωμένου; καὶ τριβομένου, περὶ τραχυτέραν βίον ὁδὸν, εἰς τὸ κατὰ φύσιν λείον καὶ εὐθὺ ἐπανάττοι· καὶ βακτηρία ἀνδρῶν

A particeps fuit gratiæ, et ipse auditorem in sui admirationem trahit, multis in ipso signalis: primum, symbolum erat, indicans, quod gauderet atleta, in quibus peressus, martyrii cum maximo primoque veritatis teste particeps erat. Sane in prælio manus ornamentam rejiciebat, sed exteriori lætitia intimam ostendebat. Sic ipsum disponi oportebat, in quibus plerique succumbunt, inconvulsus. Si enim multis inter illos qui desuper egregium animum sortiti sunt, licet extra sanctam Ecclesiam nostram vivant, multis placuit in terribilissima quando forte delapsi sunt, ne lacrymam unam fundere, aut genam alierare, aut os gementi verbo aperire, aut faciei lætitiæ immutare, sed exornari tanquam ad thalamum, et animam in patientia obfirmari, corpus vero in habitus vultusque decore, et sic formidolosus comparari, a fortiori oportebat gaudentem pro Deo in terribilia ab hominibus immitti tormenta eum qui in deliciarum locum jamjam se extolli sperabat. Aliud quidem annuli venerandum signum, non juxta deliramentum annuli Gygem tanquam in umbra occultantis et ex oculis subducentis, et iterum ad lucem reddentis, sed annulus talis illustrat, præsertim eos quibus a Deo prodigia faciendi data est potestas et gestantem eadem gratia ditat.

42. Exinde memorabile aliud apparuit. Sponsa enim Deo anima, jam cum ipso uncta et indissolubilis hic thalami consors effecta quem purissimus animarum sponsus ordinavit, angeli vero ornatisime disposuerunt, optime in arrharum symbolum secundum spiritum tali digitum indutum annulo habet. Quod orbiculata forma et coronæ martyris figuram exhibebat, non forsitan absque dignitate in sermone erit, per coronæ speciem annuli indicans quam dignum sit omnimode coronari martyrem. Dixerit aliquis et illo signum angustiarum in carcere et strangulationis inscribi. Egregium vero annuli talis et ut verosimile est inculpium sigillum et alias gestatione dignum. Aperte significabant ista martyris dignitatem et divinæ gratiæ genuinum sigillum, de quo nunquam gloriatur qui animarum thesaurum rapit. Inde tanquam Dei digito, sic annulo isto demonice catervæ ejiciuntur, digito sane hoc divino, nempe in Spiritus divini virtute.

43. Ut vas in quo bonum quid reconditur, non potest quin tum suavis ejus odoris, tum alius cuiuslibet virtutis particeps sit, sic nec potest indumentum divinum, super quæcumque corporis in quo Deus inhabitavit partem appositum fuerit, quin gratiæ particeps sit corporis quod tegebat. Sic sacra semicinctia diviniore gratia repleta sunt; sic sanctorum calceamenta, eos qui longe a sanitate errant et per asperiores vite viam tribulantur, in planam secundum naturam et recta reducunt; et virorum

Deo sanctificationum virgæ, virtutis virgæ sunt. Capiti sancto fuit opertorium : quod quidem quæ secundum homines sunt perdidit; quod vero mansit prodigia faciendi abundantiam protegit et servat. Sanctum corpus induit melota; et dum ad Deum ascendit iste, ipsa renovatur, plura quam videntem miracula edens, eo quod pulchrum nequaquam dediscit quod semel didicit. Martyris anulum tollens talis sermo ex athletæ corpore, miraculis abundare facit; ut sicut digitus circumdatus, sic et annulus circumdans communicatione prodigia operetur. Et chlamyda per eadem pulchra ducit, Deo per omnia talia mira facere dante, utpote qui in sanctis suis mirabilis prodigia facit et virtutes multiplicat. Aut quomodo aliter chlamys anima carens energiam contra morbos possideret aut alia operaretur mira; inter alia unum quem furem reddidit tempestas, et fluctus ulzæ exundantes sedatos placaret, et divisione scinderet ita ut facilem inveniret viam qui hanc in viæ tutamen duxit, sicis calceamentis ultra trajectus?

ῥαδίαν εὐροὶ διάδασιν ὁ ταύτην εἰς φυλακτήριον
νόμενος;

44. Annulus iste, pretiosæ certe materiæ, per quam lex figuris abundans Deum et divina significanter exprimit, ea et orbiculari forma divinis marum virtutum indicat coronam quæ athletam reddit quasi coronans, et contractionem angustiasque manifestat quas in vita sustinuit, non extra rationem errans nec dissolutus et imperate votutus et mollis, sed secum recogitans, astrictus et seipsum comprimens confinnensque a dilatazione in deliciis propter voluptatis torrentem, in quo stare nefas aliquem, qui non per arctam Dei viam incessit; quemadmodum nec in Fortunatorum Insulis historię commentum constituit illum qui ex Hesperie mari non Gadum arcu transmeavit, si per minime maxima obiter elucidare oportet.

...et ...

45. Nova quidem ista et quæ audiosorum mirationem cieant. Cum vero et in somniis efficere martyrem quemcunque vivens fecerat contigerit, amplio rem exiti stuporem. Jam non corporis prodigium, sed corporis membri ejusdem à quo virtus vivens mira operatur; sed aliud quid super omnia stupendum. Nec tamen novum, volente Deo, illud. Si enim apostolorum umbræ miracula operabantur, necque hæc per omnia extra tantum prodigiorum modum cadunt (visionum enim d.urnarum umbræ sunt quæ per somnia fiunt); si dicere ausim umbras tam divinas et adeo firmas. Quid enim adeo firmum et constans et probatum et nervosum, quæ quod e terra erigere se possit totus homo et multo ferro oneratus, sicut de martyris visionibus fit, prout prius disseminatus sermo docuit, in quibus ille à terra tali visitatione dignos sustollit, et nubium instar levium volare hi dicuntur? Et si non secundum Paulum ad tertium cælum, sed ad primi

Α ὠσιωμένους θεῷ οὕτω δυνάμει· βάθροι γίνονται·
 κεφαλὴν δοῖαν ἐκάλυψε σκέπασμα· καὶ αὕτη μὲν
 ἄφηκε τὰ κατ' ἀνθρώπους, τὸ δὲ παρ' αὐτοῖς μέλαν
 τὴν τῆς θαυματουργίας ἀπορρόσθη στίγαι καὶ συντε-
 ρεῖ. Ἀμείχει σῶμα δοῖον ἡμελῆται· καὶ ἐπειδὴ εἰς
 θεὸν ἐκείνους ἀνέλθοι, αὐτὴ νεανισθεῖται, πάλαι τοῦ
 ζῶντος ποιεῖν θαυμάσια, ὥστε περ τὸ καλὸν οὐκ εἶ-
 ἀπέμαθεν, ἐπὶ ἔμαθεν. Ὁ τοιοῦτος λόγος καὶ τὴν
 τοῦ μάρτυρος δακτύλιον ἀπαγαγὼν τοῦ ἀθλητικοῦ
 σώματος, πλεονάζειν ποιεῖ ἐν τοῖς θαύμασιν· ἴνα,
 ὥσπερ δακτύλος ὁ περιεξιμένος, οὕτω καὶ δακτύλιος·
 ὁ περὶ αὐτὸν ὡς ἐν μεταδόσει ἐνεργοίη τεράστια.
 Καὶ τὴν χλαμύδα δὲ διὰ τοῦ αὐτοῦ ἀγαι καλοῦ, θεοῦ
 πάντως· καὶ τὰ τοιαῦτα τερατουργεῖσθαι διδόντος,
 τοῦ ἐνδοξαζομένου τοῦ ἀγίους αὐτοῦ, καὶ ποιούντος·
Β τέρατα, καὶ δυνάμεις πληθύνοντος· Ἡ πῶς, ἄλλως
 χλαμὺς ἀψυχος τὸ ἐνεργεῖν κατὰ παθῶν φέροισι ἀν-
 ῆ καὶ ἐτέρως ἐργάζεται τέρατα, ἐὰν τε ἄλλα, καὶ
 ποταμὸν δὲ ὑβριστὴν, οἷς ὁ χειμῶν αὐτὸν ἐξέμαυε,
 καὶ πελάγεια δὲ πλατυνόμενα πολλῶν τῶν ρευσμάτων· συ-
 φρονίζουσα, καὶ διχοτομοῦσα εἰς διάσπασι, ὡς ἀν-
 τεβόδιον φέρων, στεγανοῖς πεδίοις τῆς ἀντιπέραν ἡ

μῦ. Ὁ δακτύλιος οὗτος, τιμὰς δέπουθεν τυγχάνων ὕλης, δ' ἥς ὁ ἐν τύπῳ νόμος Θεόν τε καὶ τὰ θεῖα συμβολογραφεῖ, ταύτη τε καὶ τῷ κυκλοτερει, ἐσχηματίζοι τὸν κύκλον καθυπέγραψε τῶν θειωτάτων ἀρετῶν, ὃς τὸν ἀθλητὴν ἐναπέλαβεν, οἷον στεφανωσάμενος, καὶ τὴν συνοχὴν δὲ παραδίδου καὶ τὸν σφιγμὸν, ὃν διὰ βίου ὑπέμεινε· οὐκ ἐξω λογι-
σμοῦ πλανώμενος, οὐδὲ διακίχμενος καὶ ρεμβόμενος ἀνετα καὶ πλάθων, ἀλλὰ νοερώς ἐξ ἐαυτοῦ στρεφόμενος καὶ ἐστυμμένος καὶ συνδιδίχων ἐαυ-
τὸν καὶ στενοχωρῶν τῷ ἐν θρύψει πλατύνεσθαι διὰ τὸν ἐκεί πλάτυσμὸν τῆς τρυφῆς, ἥ· οὐκ ἔστιν ἐντὸς γενέσθαι τινα, μὴ δὲ τῆς ἐν θεῷ στεγῆς δαύσαντα· ὥς οὐδὲ Μάκάρων Νῆσοις ὁ τῆς ἱστορίας λόγος ἐγκαθίστη τὸν ἐκ τῆς ἐσπερίας θαλάσσης μὴ διὰ τῆς Γαδερῖου στενωπότης ἐκπλάσσαντα, εἰ πρὶν σμικροτάτως παραφῆναι τὰ μέγιστα.

με. Καὶνὰ μὲν οὖν καὶ ταῦτα καὶ οἱ ἐκκληστῆται
τὸν ὀρθῶς ἐπεβάλλοντα. Τὸ δὲ καὶ ἐν οὐνεραῖς τὴν
μάρτυρα ἐπιστάμενον κατακρίνεται, ὅσα καὶ
ζῶν ἐποίησεν ἄν, ἐπὶ πλέον ἐθέλει θαυμάζεσθαι. Οὐ
κίτ γὰρ σώματος, τὸ θαυμά, ἥ τινας τῶν περὶ σῶμα,
παρ' οὐ δύναμις ἐξερχομένη τερατουργεῖ· ἀλλ' ἔστιν
ἄλλο τι τοῦτο παρὰ ὁρῶσαν θαυμασίον. Ἡδὴ δὲ οὕτῃ
τοῦτο καίνον διὰ τὸ θεῖον βούλημα. Εἰ γὰρ ἀποστό-
λων καὶ σκῆπ' ἐποιοῦν ἐξίστα, πίπτοι· ἂν οὐδὲ τὰ
κατ' ὅναρ ταῦτα ἐξῇ τοῦ τοιοῦτου τόπου τῶν θαυμα-
τουργιῶν (σκῆπ' γὰρ τινα; τῶν ὅπαρ τὰ ἐν οὐνερα-
σι), εἰ δὴ καὶ τολμητόν, σκῆπ' ἑνταῦθα λέγειν τὸ
οὕτω θεῖα καὶ στερεμνιώτατα. Ποῖον γὰρ τι οὕτως
ὑφίσταται καὶ στερεόν καὶ πάγιον καὶ σθεναρὸν,
ὡς τὸ καὶ κορυφίσιν ἐκ γῆς θυνάμενον εἶον ἀνθρω-
πον, καὶ τοῦτον ὡς τὰ πολλὰ τειθῆρος ἀνδραγχιῇ
βερνυόμενον, ὅπως εἰ ἐκπασαίει τοῦ μάρτυρος, ὅς
καὶ ἀνέπιν οὐ λόγος ἐπιτρέψαν ἐθέδασκεν, ἐν αἷ-
σι ἐκ ἵνους γῆθον ἀναισθηθῆναι τοῦς· ἡζῶμενους τοιαύ-

της ἐπισκοπῆς, ἣ καὶ ὡσεὶ νεφέλαι πέτασθαι λε-
χθήσονται ἂν καὶ αὐτοί; Καὶ εἰ μὴ κατὰ Παῦλον εἰς
τρίτον οὐρανὸν, ἀλλ' εἰς τὸ τοῦ πρώτου μετέωρον
ἀρπάζεσθαι θαρρύντως ἂν αὐχθαίεν, οὐδ' καὶ συν-
νοοῦμαι, ὅπως τὴν χαρὰν φόβῳ συγκρατὸν ἔχουσι.
Χαίρουσι μὲν γὰρ, οἷς ἀπανίστανται τῆς τῶν πολε-
μίων γῆς, καὶ τοῖς οικείοις ἐπανάσῳνται· ταρατ-
τονται δὲ, λλιγγιώντες πρὸς τὴν ἀνωθεν τοῖς κάτω
ἐπάρεσιν τῆς θύρας. Καὶ ἡ μὲν χαρὰ θάλπουσα κου-
φίζειν ἐλαφρύνουσα τοὺς τοιοῦτους δοκεῖ, φόβος δὲ
συστάλλων βαρύνειν, καὶ ὡς εἰς νέκρωσιν καταρρί-
πτειν αὐτοὺς βούλεται, ἀεροβατοῦντας μὲν καὶ περι-
ηγητικῶς τοῖς κατὰ γῆν ἐπιβάλλοντας, οὐκ ἔχοντας
δὲ πιστεῦσιν τῷ τερατουργήματι, ἀλλὰ περιεργαζο-
μένους, εἰ καὶ περὰ τούτοις ἐπανεφύσθαι. Ὅτι δὲ
μὴ ταῦτα περικρίνεται ὑποδεδιότας καὶ ὑφορμμένους
τὸ εὐδιάπτωτον, καὶ ἔχει πολὺ τὸ εὐλογον ἢ τοιαύτη
φυγικὴ συστολή. Εἰ γὰρ τὸ ὕδατι ἑαυτὸν ἐπαρεῖναι
ἔκον ἐμποῖεν οὐδὲ μαθητὴ ἐκείνῳ μεγάλῃ, κραδαινόμενῳ τοῖς κύμασι, τίς ἂν εἰς ἀέρος κυψιστῶν ἀέριος,
στερεμνωτέρων ὕδωρ ἀέρος εἶναι εἰδώς;

μς'. Εἰσὶ δ' ἐν τοῖς τοιοῦτοις καὶ διαφοραὶ τῷ
μάρτυρι, ὡς ἂν τῷ οὕτω ποικίλῃ συναναμειγμένον
εἴη τοῖς θαύμασι καὶ τὸ ἐπίχαρι. Τοὺς μὲν γὰρ
μετέωρους τῆς ἀλώσεως ὑπεξαγαγόν, εἰτα περὶ γῆν
τίθῃσι, καὶ ἀφίησι πονεῖσθαι περὶ τὴν βάθιν. Ὁβ-
τω γὰρ συμφέρειν διέκρινε, μὴ ἀπονητὶ ἀποκατα-
στῆναι τοῖς ἰδίοις, ἀλλὰ μόχθῳ τὴν λοιπὴν σωτηρίαν
πορτῶσθαι, καὶ ἐπιγνώαι, ἔξ οὖν εἰς ὅλα μετέπα-
σον. Τοὺς δὲ διὰ πάσης ἡμέρας ἀγεῖ τῆς μεταξὺ,
καὶ τῆς τῶν βαρβάρων ἀναρπάδας, οὐκ ἄλλην
ἀφίησι παύσαι, οὐ μὴ τὴν ἑαυτῶν, ὡς ἂν μηδενὸς
πόνου γεύσωνται, ἀλλ' ἐνὶ σταθμῷ τὴν οὕτω μακρὰν
πορείαν μετρήσωσιν ἀέριοι, ὡς εἰ καὶ ἐν θαλάσῃ
ἀπρόσκοπα ναυτιλλόμενοι. Πολλοὺς δὲ καὶ τῷ ἑαυ-
τοῦ τεμένει τούτῳ ἐγκαθίστη, ἵνα κἀναυθα περὶ τῶν
ἄλλων οἱ πατριῶται τοῦ θαύματος εἰέν μαρτυροῦν.

μς'. Ὁ δὲ τοιοῦτος, καὶ οὕτω κατεξουσιάζων
τῆς ἀέρος, χύσεως, τίνας οὐκ ἂν ραδίως, ὅθεν ἂν
ἐκινεῖσθε, ρύσαιτο; Πῶς δὲ οὐκ ἂν καὶ ἀνέμοις
ἐπιτάξῃ, καὶ σκηπτοῖς ἐπιτιμήσῃ, καὶ ὕετοῖς δὲ,
τοὺς μὲν ἀναστελεῖ καταγομένους, ὅποι τε καὶ ὅτε
μὴ τούτων χρεῖα, τοὺς δὲ καταρρήξῃ· αἰτούμε-
νος; ὣν δὲ πάντων εὐχταῖον καθηγεῖσθαι ἡμῖν
προϊστάμενον τὸν εὐεργετοῦντα ἐφ' ἅπασιν, ὃς
πελαγίζων ὥσπερ μύροις, οὕτω καὶ θαύμασι,
καὶ πᾶσιν μὲν οἰκουμένην ἐπισκεπτόμενος, καὶ ἐν
παντὶ τόπῳ τῆς τοῦ Θεοῦ δεσποτείας ὀνομαζέ-
μενος, ἵνα ὁ τοῖς θείοις ἐπηκολουθητικῶς προστάγμασι
περιάγῃται πανταχοῦ γῆς, καὶ συναπακολουθοῦντα
ἔχῃ τοῖς τοῦ Θεοπτότου καὶ τὰ κατ' αὐτὸν ἐγκώμια.

μη'. Τὴν ἑαυτοῦ ταύτην φιλεῖ μάλιστα, καὶ ἀν-
επίστροφος αὐτῆς οὐδὲ ἐν τοῖς βραχυτάτοις κατα-
λαμβάνεται. Εἰ δὲ Κύριος ἀγαπᾷ τὰς πόλεις Σιών
ὕπερ πάντα τὰ σκηνώματα Ἰακώβ, καὶ εἰς οἰκὸν
σκηνώμα τοῦ ἐκεῖ ἐγγράφεται, ἔχομεν καὶ ἡμεῖς ἐκεῖ-
θεν παραποιήσαντες προσηρμόσαι τῷ μάρτυρι τὴν
ὁμοίαν ἐπὶ τῷ κατ' αὐτὸν τούτῳ σκηνώματι φι-
λητικὴν σεμνότητα, καὶ ὁ λόγο· μέγα καταπλουτεῖ
τὸ εὐλογον. Ὅρξ τὸν τέπον, ἐν ᾧ ἄλλον τρίπον ἢ τὸ εὐαγγελικὸν ὑποτίθῃσι παράγγελμα.

A exelsa rapi confiden'er gloriarentur, ego intel-
ligo quare gaudium timore mistum habeat. Nam
gaudent quidem, quod ab inimicorum terra abdu-
cuntur et ad suos revertuntur; turbantur vero,
propter magnam a rebus infra visis altitudinem
vertigine laborantes. Et gaudium quidem afficiens
hos agiles viros elevare videtur; timor vero pre-
mens gravare et tanquam in mortem precipitare
eos conatur, per aera quidem discurrentes et deam-
bulando quæ sunt super terram insipientes, con-
fidentiam vero de prodigio non habentes, sed in-
quirentes num ipsis succrescant alæ. Quoniam verò
non hæc metuendi et de prospero eventu trepidandi
est locus, valde consentaneus est animæ angor.
Si enim in aquam immittere se discipulo magno
B displicuit, fluctibus perterrito, quis temere in
aera se tollet, qui aere solidiorem aquam esse
novit?

46. Sunt autem in talibus et diversitates in martyre,
quasi hæc varietate mistum fuerit prodigiis iucun-
ditatis commodum. Etenim alios e captivitate ex-
tractos super terra deponit et molesto itinere fatigat.
Sic enim opportunum iudicavit non absque labore
redintegrari, sed cum gravamine eos salvatum iri
atque cognoscere quantopere lapsi sunt. Alios
per quam elevatos ab omni intermedio et periculo
barbarorum abducens haud alibi incidere sinit, ita
ut nec proprium, nec quemlibet laborem gustent,
sed uno saltu adeo longam viam in aere conficiant,
ut in mari absque impedimento navigantes. Multos
vero et in isto templo suo statuit, ut ibi ante alios
prodigii testes sint.

47. Hic vñ summus et super aeras regiones po-
testatem habens, quosnam non facilliter quando volue-
rit, eripiet? Quomodo non et ventis imperaret, fulgu-
ribus comminaretur et imbres jam imminentes fuga-
ret ubi et quando non sunt utiles, alias vero sollicitatus
effunderet? His de causis optandum est ut nos
gubernet qui omnibus benefacit, qui fertur quasi
nando, super unguenta, nec non super miracula,
D et totum orbem considerat et in omni dominationis
Dei loco celebratur, ut qui divinis obsecutus est
mandatis ubique terrarum celebratur, et cum Do-
mini laudibus laudes suas habeat conjunctas.

48. Istam suam præsertim amat, cujus negligens
nec in minimis deprehenditur. Si vero diligit Domi-
nus portas Sion super omnia tabernacula Jacob,
et in proprio tabernaculo ibi habitat, nos quoque
inde martyri similem transferamus erga istum ejus
tabernaculum maiestatem, et sermo rationi valde
conformiter dicescit. Videt locum in quo aliud
quam evangelicum præceptum proponit.

49. Immisericordes in custodia illum asservaverunt, nec panem esurienti dederunt, in Dei vero panem ipsum ligna mutarunt, sicut antea sermone vidimus; nec sitienti potum dedere, imo omnem vitalem illius destruxerunt humorem. Et venerabilis evadit hæc cernens, quibus illustris sit. Propter amorem tolerat incarcerationem per quam sicut lucerna sub modio positus, aliquantum absconditus fuit, deinde apparuit orbemque totam illuminavit. Effundit illum balneum, ablutionis per sanguinem symbolum, effundunt et manationes, celestem indicantes cameram ad quam per martyrium pervenit. Ibi vero tanquam vitam seipsum veræ Salvatoris nostri Dei vitis considerans, et jam maturam, jam vindemias jam quasi in torculari aestinat carceris clausuram, et ex ipso fluentem sanguinem mustum a tyrannice irruentibus haustum, quod et usque adhuc saturire non cessat, corda hominum, ut cum Davide loquamur, benificans, et ad fruendum invitans. Interfectores accusat sanguis ille, fideles vero delectat. Non enim sola sanguinis Abel vox de terrâ clamorem ad Altissimum effert, sed et martyris sanguis accusatrice voce adversus tyrannum clamabat, nunc vero provocatrici voce clamat ad fidelis populi stuporem et venerationem et possessionem utpote mentis et corporis salutem producentem.

50. Hæc et reliqua venerabilia, quorum si quis indicem inire vellet, libros componere cogeretur, in patriæ protectorem martyrem constituunt; quam minimo reliquit, nec de minimis corporis reliquiis. Hoc nobis revelaverunt mysterium qui martyris capulum foderunt ad reliquias intus recipiendas, aut, ad pretiosum thesaurum inveniendum; qui vero verecundiori timore repressi sunt, audientes quod non nimis oportet sapere, et sic cessantes, illum Deo arcanum nec violabilem esse thesaurum didicerunt. Inde placet mihi magnanimum et veneratione dignum celebrare martyrem. Nam pulchrum quidem de manu ad manus multis transmitti et reliquiarum divisione locis pluribus adesse et multis in locis disseminatos et abundanter effusos salutis fructus producere, nec angustias in uno circumscriptum; qui vero divino unguento consecratus est ubique distribuendus, et mandatum accepit ut quotquot reciperent ipsum salvaret, in integritate manere maluit, totum intactumque continua integritate manere in medio omnium apud quos martyrium perfecti profuturum; nec solum qui in nullis deficeret propriorum quæ martyrii sigillum stabilivit, sed et superabundaret. Nihil ergo athleteæ corporis eum defecit, et sanguis in æternum permansit, et unguentum insuper additum est, usura eorum quæ Deo ignoverat martyr rite retributa. Si autem athletarum decem millia qui sive Domini prælia, sive exercitia pia sustinuerunt, sua permiserunt inembratim a reverenter rescantibus dividi et in salutem multimode thesaurizari,

A μθ'. Οἱ Ἀγγέλεις ἐν φυλακῇ αὐτὸν ἐπισκέψαντο· καὶ ἄρτον μὲν παίνωντι οὐκ ἔδωκαν, εἰς ἄρτον δὲ Θεοῦ αὐτὸν ζῆλα ἐνέβαλον, ὡς καὶ ἀνέπιν τῷ λόγῳ τοθεωρηκάμεν· καὶ οὐδὲ διεψώντα ἐπὶ πύλαις, ἀπασιν δὲ τὴν ζωτικὴν ἀπήγαγον τοῦτου ὑγρότητα. Καὶ σιμύνεται, ταῦτα βλέπων, ὅς οἱ ἑλλάμπεται. Φέρει δὲ ἀγάπης καὶ τὴν κάθειρξιν, καθ' ἣν ὅπου λύχνος ὑπὸ μῶδιον τεθεῖς, τὴν εἰρηκτὴν μικρὸν μὲν ἐκρύβη, εἰτα ἐξεφάνη, καὶ τὴν οἰκουμένην περιέλαμψε. Διαχέει αὐτὸν καὶ τὸ καθέλεξαν λουτρὸν, εἰτα σύμβολον τοῦ δι' αἵματος λούματος, καὶ αἱ χαμαὶ, ὡς ὑπογράφασαι τὴν αἰσανίαν ἀφιδώσιν, εἰς ἣν διὰ τοῦ μαρτυρίου ἀνέβραμεν· ἐνταῦθα δὲ ὡς εἰς βόθρον αὐτὸν τῆς ἀληθινῆς ἀμύβου τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ θεωρῶν, καὶ αὐτὸν ἥδη πέπειρον, τότε εἰς τρυγητὴν ὡς εἰς ληνὸν ἀνάγει τὸ στεγανὸν τῆς καθέλεξως, τὸ δὲ ἐξ αὐτοῦ αἷμα εἰς γλυκύας τοῖς τυραννικῶς ἐπεισιπσοῦσιν ἐκπείσθαι, ὃ καὶ εἰσὶν βλάζον οὐκ ἀνίσει, καρδίας ἀνθρώπων, δαυτικῶς εἰσέλθιν, εὐφραίνον, καὶ εἰς ἀπόλαυσιν προκαλούμενον. Αἷμα τοῦτο κατήγορον μὲν τῶν φονευστῶν, ἱλαρὸν δὲ τοῖς πιστοῖς. Οὗ γὰρ μόνον φωνὴ τοῦ ἁδελφ. αἵματος γῆθεν ἡφαι βοῇ πρὸς τὸν Ἰησοῦτον· ἀλλὰ καὶ αἷμα τοῦτο μαρτυρικὸν τότε μὲν ἔδωκα κατὰ τοῦ τυράννου ἑλληνικῶς, νῦν δὲ ἀλλὰ προκλητικῶς τοῦ πέντου λαοῦ καὶ εἰς ἐκκληζίν, καὶ εἰς προσκύνησιν, καὶ εἰς τὸ ἀπολαύειν ἐκ πρὸς· οὐτηρίαν ψυχῆς τε καὶ σώματος.

Γ'. Ταῦτα δὲ καὶ τὰ λοιπὰ σιμνά, ὡς εἰ τις ἐθέλοι ποιῆσαι κατέλογον, ἀναγκάζοντο ἀν βιβλιογραφῆν, εἰς ἐπισκοπὴν τῆς πατρίδος ἐφέλκεται τὴν μάρτυρα· καὶ οὐκ ἂν ἔχοι αὐτὴν μὴ ὅτι γε κατὰ τὸ ὅλον προλιπεῖν, ἀλλ' οὐδὲ βραχυτάτῃ λειψάνῃ τοῦ σώματος. Καὶ τοῦδ' ἡμῖν ἀπεκάλυψεν τὸ μυστήριον οἱ ἀνορεύτοντες μὲν τὴν ἱερὰν μαρτυρικὴν λάρνακα ἐπὶ ἀνάληψιν λειψάνου τινός, ταῦτόν δὲ εἰπεῖν, ἐπὶ εὐρίσει πολυτιμῆτον θησαυροῦ, κωλυθέντας δὲ φρικωδεστέρους δειμάσι, καὶ ἀκούσαντας μὴ σφοδρῶς περιττὰ, καὶ οὕτω παυσάμενοι, καὶ μολόντας, εἶναι τοῦτον θησαυρὸν Θεοῦ ἀσυλον καὶ ἀπόκρυφον. Ἐνθα καὶ ἐπὶ ῥέγεται μοι τὸ τοῦ μάρτυρος μεγαλοπρεπὲς καὶ φιλότιμον συλλογισασθαι. Καλὸν μὲν γὰρ γενέσθαι αὐτὸν πολλοῖς διαδόσιμον, καὶ μερισθῆναι τῇ τῶν λειψάνων κατατομῇ τόποις πλείοσι, καὶ σπαρῖντα πολλοῦ καρποφορῆσαι πολέοις τὰ σωτήρια, καὶ μὴ ἐστενοχωρῆσθαι περιγεγραμμένον εἰς ἓν· ὃ δ' ἀλλὰ τῷ θεῷ μύρῃ ἀναθέμενος τὸν πανταχοῦ μερισμὸν, καὶ σὺζειν τοὺς ὑποδεχομένους ἐντελείμενος, αὐτὸς ἐν ἀκραϊότητι μένειν εἴεται, καὶ ὁμοειδῶς ἔχειν τῆς συνεχούς διαρίτας, καὶ μὴ νειν ἐντελῶς ἐπὶ πᾶσιν, οἷς τὴν μαρτυρίαν ἡγύσεν· ἵνα μὴ μόνον μηδὲν τῶν οὐκ εἰδῶν λείποιτο, ἀπὸ τῆς μαρτυρίας σφραγὶς ἐδεδωκέναι, ἀλλὰ καὶ προσεπιμετροῖτό τι ἐκ περισσοῦ. Οὕτε γοῦν τινα τοῦ ἀθλητικοῦ ἐλλείπειται σώματος, καὶ τὸ αἷμα παρ' ἡμῖν εἰς δένανον, καὶ τὸ μύρον δὲ καὶ αὐτὸ προσεπιβλήται, τόκο· οὗτος προσεποδοθεῖς, ὡς ὁ μάρτυς, τῷ θεῷ δίδαναικεν. Εἰ δὲ μυρίοι ἑτεροὶ τῶν τῆς ὁληγρότων, τῶν τε ἡσυχῆτων ἡγύσοντο μελίστι

παρὰ τῶν εὐσεβῶς κατατεμνόντων μεριζόμενοι, καὶ εἰς σωτηρίαν πολυειδῆ θησαυρίζόμενοι, καὶ κατὰ μόρια δὲ βραχύτατα εἰς εὐλογία τῶν καρπουμένων καρματιζόμενοι, θέλησις ἐκείνων μὲν αὕτη· τοῦ δὲ ἡμετέρου μάρτυρος, μὴ συντριβῆναι τὴν αὐτοῦ ἢ διασπασθῆναι, ἀλλὰ φυλάσσειν τὸν ἐκ φύσεως σύνδεσμον. Καὶ ἦν ἄρα σεμνότερον, διαπέμπεσθαι τὰ καλὰ ὑπὸ τούτου, ὥς διὰ τινων ἀποστόλων, τοῦ μύρου τε καὶ τοῦ αἵματος, ἦπαρ αὐτὸν παρόντα σώματι διδόναι τὰ ζητούμενα. Τοῦτο μὲν γὰρ ὁμιλητικώτερον, τὸ δὲ στελλῆναι καὶ τὸ ἀξιώματιχόν πλεόν ἔχει, καὶ πρὸς μεγαλοπρέπειαν ἀπονέμυκε· καὶ τὸ τοῦ πόθου δὲ πῦρ ἐπὶ πλεόν ἐκκαλεῖ τοῖς φιλομάρτυσιν, ὥς καὶ θέλειν ἀγαπᾶν αὐτοὺς τὸ μαρτυρικὸν

να'. Καὶ ἰδεὺ καὶ τοῦτο συλλαμβάνεται ἡμῖν τοῦ λόγου, ὅν ἐν καταρχῇ ἰδεωροῦμεν, ἐπιλέγοντες τῇ μαρτυρικῇ ψυχῇ τὸ φιλότιμον, ἐξ οὗ καὶ ἡ μορφοῦμεν χάρις πεπόθηται, καὶ ζητηθεῖσα πρὸς Θεοῦ δέδοται, καὶ ἡ τῆς φύσεως ἀρμογὴ πεφίληται καὶ πεφιλοῖται, ὥς δὲ συναναφαίνεται καὶ τὸ φιλόπατρι, καὶ τὸ μὴ θέλειν τὸν μάρτυρα, ὥσπερ μὴ κατὰ τὸ πᾶν, οὕτως οὐδὲ κατὰ τι τῶν μερῶν γενέσθαι λειποτάτριον, ἀλλ' ἐπὶ ἧ' ἡμεῖς μένειν διόλου, καθάπερ καὶ ἐπὶ σχήματος, καὶ συντριβεῖν τὸ ἐν ἀπασι τέλειον.

νβ'. Οὐ μὴν ἀλλ' εἰ καὶ οὕτω τὴν πατρίδα περιποιεῖται, καὶ ἔστιν ὁλος αὐτῆς, ἀλλὰ φυλακτέον, μήποτε καὶ πρὸς ἀνανάκτησιν ἡμεῖς αὐτὸν ἐρεθίσωμεν, μὴ τῆς πραότητος παράγωμεν, μὴ τοῦ ἐπαρμαχεῖν παραλύσωμεν. Ἐνεστιν οἶκτος, εἰ ἔστι δὲ καὶ θυμὸς μέγας, ὃ δὲ τις εἶπεν ἐτέρῳ. Καὶ δεῖγμα τοῦ λόγου πόλεμος ἐκείνου στόμα πλεὺς ἐπαγγανὸν τῇ πόλει ταύτῃ ποτὶ, καὶ εἰς μάτην ἐξανοιχθέν· καὶ αὐτὸς πάλιν ἑτέρος πόλεμος ἄρδην ἐκθέρισα· γλαφυρὸν οὕτω καὶ βαθὺ τῆς πόλεως· λήθον, ὥς μὴδὲ βραχέων ἀσταχυολογίαν ἰγκαταλείψωμι αὐτῇ. Ἐκείνο οἶκτος, τοῦτο μαρτυρικῶς προσώπου ἀποτροπῇ· συμμαχίας ἐκεῖνο, τοῦτο ἰγκαταλείψω. Ἄρα δὲ μάτην τῷ ἀθλονικῶ ἢ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο καταπέπρακτο· Παράφρονων ἂν τις αὐτὸ καὶ λογιζαίτο. Θεράποντας μὲν γὰρ Θεοῦ τε καὶ ἑαυτοῦ ἐξυρίσκων ἡμεῖς κηδεσθαι· καὶ καθάπου καὶ μήτηρ ἀμφιπονουμένη ποθῇ τὸν βρεφύλλιον, τὰς ἀναδείξαι μύλας ἀποσοβεῖ, ὥς ἂν γλυκὺς ὕπνος αὐτὸ ἀμφιχέτοιο, οὕτως αὐτὸς ἀκίρρει πάντα δεινὰ, καὶ αὐτὸ τὰ σμικρότατα, ὥς ἂν ἡδύως αὐτοὶ καθυδύμεν. Καὶ πάντα πορίζει, τὰ τε ἐξ ἀέρος, τὰ τε ἐκ γῆς, τὰ τε ἐκ θαλάττης καλὰ· περιποιεῖται δὲ καὶ σώμασι καὶ ψυχαῖς· τὸ ὕμναι. Ἐτέρως δὲ βλέπων ἐκπύπτοντας, ἢ παραβρίπτει πρὸς κάκωσιν, ἢ ἀλλ', ἐπαρχομένης αὐτῆς, οὐκ ἀμύνει, ἀλλ' ἐπινυστάζειν δοκεῖ· καὶ ὥς ὑπὸ κουλῆς τὴν ἀμυντικὴν κρύπτων σπάθην, ὅσα τε ραδιουργίαι πόλεμος, ἀφίκοι γίνεσθαι, καὶ τὰ ἐξ ἀέρος ἡμῖν ἐπαγίζοντα δαίματα περιορᾷ, καὶ συγχωρεῖ καταρᾶσσεσθαι. Καὶ οὕτω τὴν γῆν εὐλογεῖ, ὥς διδόναι τὸ ἑαυτῆς ἀγαθόν· καὶ τὴν θάλασσαν ἢ ἐξαγριαίνει τραχυνομένην, ὥς καὶ κατασπῆν τοῦς· ἐξ ἡμῶν πλωτῆρας βαθὺ χαίνουσιν, ἢ καὶ ὥς εἶπεν ἀνρύγετον. Εἰ δὲ καὶ περὶ ταύτην ἀρῶντες· καρπίζονται τὰ ἡμέτερα, οὐκ ἂν θεῖη τις, μὴ καὶ τοῦτο ἀποτροπῆς τῆς καθ' ἡμῶν εἶναι τοῦ μάρτυρος. Ἡ Ἐλισσαῖος μὲν βραχέας τινὲς λύπης ἐκδίκου· ἐξεγείρει.

A particulisque minimis ad benedictionem eis qui fructum inde consequuntur distribui, ista quidam eorum voluntas; martyris vero nostri nec quidquam comminui, nec membratim dividi, sed naturaliter servare compagem. Et honestius sane erat bona de ipso ut de apostolis nonnullis exire tum unguento, tum sanguine, quam ipsum presentem corpori dedisse quaesita. Nam hoc quidem jucundius, unguentum vero sanguinemque emittere majorem dignitatem habet, atque magnificum est, et desiderii ignis magis martyris amicos inflammari; quippe qui martyris tabernaculum diligere volunt et ejus atria introire.

B 31. Et ecce a nobis concipitur sermo ille quem ab initio consideravimus, e martyris anima desiderium hoc seligentes, quo unguenti effusi gratia quaesita et a Deo donata est, et naturae integritas dilecta est. Hinc refulget patriae amor et in martyre voluntas, ut non de toto sic nec de partium aliqua patriae desertorem fieri, sed in regione jugiter manere ut extrinsecus, sic in omnibus integritatem servare.

52. Attamen, si sic patriam servat pro qua totus est, cavendum ne ad indignationem eum provocemus, a benignitate retrahamus, a pugnando pro nobis abducamus. Est misratio, est et ira magna, prout C alibi dictum est. Exemplum est belli istius os late quondam urbem istam habians et in vanam apertum; et iterum bellum alterum penitus vastum sic et pulchrum metens urbis agrum, ut nec minimum ei remaneret spicillegium. Illud misratio, hoc martyris aversio faciei; illud belli societas, hoc desertio. Num inconsulto a victore martyre sive hoc sive illud factum est? Insuper illud opinaretur. Nos quidem Deo sibi que servos esse curat, et sicut mater dilectissimum infantulum sollicitè tractans, molestias muscas abigit, ut eum dulcis consopiat somnus, sic ille omnia funesta vel minima amoveri ut jucunde requiescamus. Omnis largitur, tum ex aere, tum e terra, tum e mari bona; nobis autem et corporis et animae sanitatem operatur. Alio vero degeneres videns, vel in mala projicit, vel malo superveniente auxilium non fert, sed dormire videtur et quasi in vagina vindicem recondens gladium, quando furit bellum saevire sinit aereos jugiter timores, quos in nos irruere permittit. Neque terra benedicit ut bona sua donet, et mare aut procellosum inhorrescere jubet ut iurgite vasto navigantes absorbent, aut facit invium nobis reddi et infructuosum et, dicere ausim, sterile. Si vero et piratae mare transfretantes nostra praedantur, nemo affirmabit non martyris a nobis aversi opus esse. Aut Elisaeus brevis mæoris vindices aspergescit...

D ἀλλὰ ποιεῖ ἄλλως ἀπολῶσθαι εἰς ἀκροῖς ἡμῖν, καὶ ὥς εἶπεν ἀνρύγετον. Εἰ δὲ καὶ περὶ ταύτην ἀρῶντες· καρπίζονται τὰ ἡμέτερα, οὐκ ἂν θεῖη τις, μὴ καὶ τοῦτο ἀποτροπῆς τῆς καθ' ἡμῶν εἶναι τοῦ μάρτυρος. Ἡ Ἐλισσαῖος μὲν βραχέας τινὲς λύπης ἐκδίκου· ἐξεγείρει.

Desunt multa.

53... ne plura dicamus de quibus alii philosophantur, nec secundum nos, quos nullo pretio quis emeret, sed secundum sapientie culmen, precibus idoneis et quidem iis qui super de martyre locuti sunt paratis, sermoni linem faciamus omnique nobis demas.

54. O magne victor, Christi martyr, o nulli impar bono quod facere valeat homo veritati testimonium dans; nobili enim genere adeo extolleris ut ad honorem satis sit, tametsi nullo felicitatis genere multum splendesca; pulchritudine vero eximius qua effulgeret quivis tametsi non egregio gloriaretur genere; gravis appares sermonibus qui nobilitatis et corpore dignitatis gloriam extollunt, dum nihil sunt quæ his in terris exstant præbereis sapientie bonis; internis et externis sic divitiis abundas, ut nolis multos intus positos ad gloriam internam caput inclinare, sed adorantium numero esse. Omnia martyrii tui pulchritudine obscuras et obsillas; nunc coram Rege regum Deo stas supremum in optimis donis nactus, et iusta poscentibus satisfaciens, regi nostro omne bonum perfice; fac ut barbari sicut scorpiones ipsius manu enecati, ad pedes ejus jaceant; licet lethifera tela jacentur impu-mera, lethiferos eorum aculeos frange; si quid sorte inagillatum est venenatum per ipsorum mortuos per medicamentum vulnera sana, quemadmodum de scorpione sit qui cum mortem pungendo adduxit, si obtritit vulnere imponatur, morbo liberat. Lanceas quas in Romanas sortes immittunt detorquens regis hostium in corda conjice. Sub eorum ruina, terram quam pedibus calcant oculis, quasi sanguinibus ebriorum maderet. Pacificam vitam populo tuo largire. Potentiam tuam exsuscita neque differas nos salvare. Integra enim in te sunt Dei dona, nec ullo te porro cessaverunt. Igitur nec ipso venefaciens cesses. Deus triplex, cui adstans cum coelestibus choris dignum cultum perficis, donec in omnibus salutem operatus sit; hunc imitans, sis et ipse nobis semper consuetorum honorum dator benedictus, nunquam immutatus; ut et sic Deus, quem glorificasti, per ea, quæ pro ipso passus es, magis glorificetur, Deus, cui soli convenit glorificari in sæculorum sæcula. Amen.

Ἐργάζεται ἅπτοι τὰ σωτήρια· ὃν μιμούμενος, εἴης καὶ αὐτὸς ἡμῖν δέι τὰ συνήθη διαπραττόμενος ἀγαθὰ, ὃ αὐτὸς ὢν ἐν τῷ εὐεργετῇ, καὶ οὐκ ἀλλοιοῦμενος· ἵνα καὶ οὕτως ὁ Θεὸς, ὃν εἰδόσας, οἷς ὑπὲρ αὐτοῦ ἔπαυες, ἐπὶ πᾶσιν δοξάζοιτο, κρείων ὢν μόνος δοξάζεσθαι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

νῦν... τες, ἵνα μὴ πλείω λέγωμεν, ἐφ' οἷς ἔτεροι φιλοσοφῶσι, καὶ οὐδὲ καὶ ἡμεῖς, οὗς τοῦ μηδενὸς ἂν τις πρίαιτο, ἀλλὰ κατὰ σοφίας ὑπερβολὴν, εὐχὴν προσφύη καὶ αὐτὴν τοῖς ἄρτι περὶ τοῦ μάρτυρα λεγομένοις πορισάμενοι, τὸν τε λόγον παύσωμεν, καὶ ὑμᾶς ἀναπαύσωμεν.

ὦδ'. Ὁ μεγάλωνος μάρτυς Χριστοῦ, ὃ μηδενὶ τινὲς χάρις τῶν ἀγαθῶν, οἷς ἐνευθενεῖται ὁ πρὸς ἀλήθειαν ἄνθρωπος· ἀλλὰ γένους μὲν εὐκλείας τοσοῦτον ὑπερθεὶς ἀναβεθεῖως, ὡς ἀρχεῖν εἰς τιμὴν, καὶ ἐμὴν ἄλλο τῶν ἐν βίῳ ἀγαθῶν εἶχε; ἰλλάμπων σοὶ κάλλει δὲ ἐπιπρέπων, ὅποσον ἔχων τὴν διαφαινομένην ἂν, καὶ μὴ γένους αὐτοῦ κοσμιότητα· λόγοις δὲ σεμνυνόμενος, οἱ καὶ εὐγενεῖς κατακαυχῶνται καὶ ἐμπρεπίας σωματικῆς, ὡς μηδὲν αὐτὰ εἶναι τὰ κατὰ πρὸς τὸ ἐν σοφίᾳ αἰθέριον· τοῖς δὲ περιθέτοις καὶ ἐκτὸς οὕτω καὶ αὐτοῖς περιουσιαζόμενος, ὡς μὴ ἐθελῶν τῶς πολλοῦς ἴσως παρίναι, καὶ εἰς τὴν ἐνδοπροκύπτειν δόξαν, ἀλλὰ τὴν προσκυνῶν γίνεσθαι· πάντα δὲ τῷ μαρτυρικῷ καλῷ ἀποκρύφας καὶ ἐπιστραφόμενος· καὶ νῦν, τῷ πριμδασίῃ Θεῷ παρεστὸς, καὶ τὸ ἐν καλοῖς ὑπατον τοῦτο λαχὼν, καὶ τοῖς δίκαια αἰτιυμένοις ἐξάγων τὰς δεήσεις εἰς ἐντελεῖς, καταπράξας ἅπαν ἀγαθὸν τῷ ἡμετέρῳ βασιλεῖ· πολήρον τοὺς βαρβάρους, ὡς σκορπίους τῇ αὐτοῦ νεκρωθέντας χειρὶ, ὑπὸ πᾶσι τεθῆναι αὐτῷ· καὶ ἵν' ὁ θανάσιμον ὑπερβλύσῃ, βέλη, ὅσα καὶ κέντρα θανάσιμα, αἶροντες, οὐ αὐτοῖς συντρέφας, εἰ τί που καὶ ἐνετάκη φαρμακώδης, τοῖς αὐτῶν νεκροῖς, κατὰ καὶ τισιν ἀντιδόταις τὸ τραυματισθὲν θεράπευσον, ὅποσον δὲ καὶ σκορπίος· πάσχει, κεντρίσας, μὴ ποτε εἰς θανάσιμον, οἷς δὲ ἐπιτρίβεις ἐνεπλάσθῃ τῷ τραύματι, ἀπαλλάξας τοῦ νοσήματος. Τῶς λόγους, δὲ ἀπειθῶνται κατὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λόχους, ἀντιτρέφας ταῖς καρδίαις τῶν ἐχθρῶν τοῦ βασιλέως ἡμῶν. Κρίνον, ἦν πατοῦσι, γῆν τοῖς αὐτῶν ἱερείοις, ὡς ἂν μεθυσθεῖ τὸς τῶν παραινούντων εἰμασίν. Εἰρηναίαν ζωὴν τῷ λαῷ σου προτάνας. Ἐξίγειρον τὴν δυναστείαν σου· καὶ μήποτε διαλείποις ἐργόμενος εἰς τὸ σῶζειν ἡμᾶς. Ἀμεταμέλητα ἐν σοὶ τὰ τοῦ Θεοῦ χαρίσματα, καὶ οὐκ ἐλλείπεται χρόνος πύξ. Οὐκοῦν μὴδὲ αὐτὸς ἐγκόποις εὐεργετῶν. Θεὸς ὁ ἐν Τριάδι, ὃ παριστῶς μετὰ τῶν ἀνωτάτων ταγμάτων πληρὸς τὸ κρέπον λειτουργίᾳ, ἵως ἄρτι

EJUSDEM

AD STYLITAM QUEMDAM THESSALONICENSEM.

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν παρὰ τὴν σπουδάζοντα διὰ
 τοῦ λου ἐν Θεσσαλονικίᾳ ἀναγραφῆναι παρὰ
 τὸν ἐκὼν παραβλάσσειον. Εἶθε δὲ ἡ ἐκείνῳ
 καὶ ἀποδοθῇ σαφὲς τῶν λεγόμενων. Οὗ γὰρ
 ἄν ἀνέβη ἔχει ὁ ἀνθρώπος, ἀνὴρ καὶ ἄλλος,
 ὡς εἶπας, τῇ ἀνάστασι.

α'. Τοῦ ὀνόματος ὁ στύλος, δηλοῦν μὲν βούλεται
 σημασίαν, ὅποیان τινα καὶ ἡ ἐστὶν, ὅτι καὶ ἀπὸ
 τοῦ ἐστῆναι, ἡ κλήσις ἀμφότε. Ἰσχυαὶ δὲ χω-
 ρὴς αὐτῆς, εἰ καὶ ἄλλων τρόπων ἰσχύς. Ἐστῆναι μὲν
 γὰρ ἔχει ἂν ποτε καὶ γραμμάτων χαραγμένα, ὅθεν
 ἐδὲ ἐπὶ τῇ ἐκείνῳ, καὶ κινήσῃται, ὁ στύλος, ὅς οὐκ εἰς
 τοῦτο ἐξέρχεται, ἀλλ' ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὁπότερσι. Καὶ
 αὐτὴ μὲν καὶ ἡ ἀνδριάντι, ὁρμήσῃτις πρὸς κλήσιν.
 Ἐστῆλας γοῦν βασιλείων καὶ ἀνδριάντας, φάμεν,
 ὡς ταῦτ' ἐν, οὕτως ἡ οὕτως εἰπὼν. Οὐκ ἂν δὲ
 ἡ ἀνδριάντι στύλος, λέγοιτο ἂν. Καὶ ἔχει μὲν οὕτω
 διαφορὰς ἀμφὶ τὸν ῥῆματι, καὶ οὐ μόνον ταῦτα,
 ἀλλὰ καὶ εἰ τις ἑτέρως ἐπιβόλῃσιν κατὰ τὴν ἐργὸν
 βούλεται, ἡμῖν γὰρ τὸ σῆμα τοῦτο πάρεργον.
 Ἔστι μὲντοι εὐρέσθαι αὐτὰ καὶ εἰς ταῦτ' ἐν συμβα-
 νειν δοκούσιν. Ὁ γοῦν ἐκ τῆς Ἀμασείων γυναικός,
 ὁ στύλος, ὁ στυλίδας, λέγων, ἵσταν-
 κεν εἰς τὴν τιθέναι αὐτὰς. Εἰ δὲ μὴ κατὰ πᾶσαν
 ἀνάγκην ὑπερβαίνειν ὁ στύλος, ἵστανται, ὡς δὲ τοῦ
 πυρὸς στύλος, παρὰ φάσιν δοκεῖ, ὅπερ οὐδὲν ἐπι-
 κειτο βασιλεύοντος, ἀλλὰ τοῦτο μὲν τέτραπται,
 καὶ οὐκ ἔστιν ὁ πυρὸς στύλος, ῥῆμα πρῶτον
 τῶν. Φαίνεται δὲ μάλιστα κατὰ κυρίαν λέξιν ὁ σ-
 τύλος, ἀνεστηκέναι εἰς ἐδρασίαν, καὶ ὑπερκειμένου
 μὲν οὐκ ἂν εἴη τέλος αὐτοῦ ῥήματος. Αὐτὸν γὰρ ἡ
 ἐστῆναι, ὡς αὐτὴν, αὐτὸν δὲ μάλιστα τὸ ἐπὶ τῷ
 ἐστῆναι, καί μὲν οὐκ ὁπότερσι ἐστὶν, εἴτε δὲ καὶ ἑτέρον.

β'. Στύλου τοίνυν καὶ τοῦ πρὸ ὀφθαλμῶν τοῦ
 τοῦ κατονομαζομένου, θεωρητέον, οὗτος τε χάριν
 αὐτοῦ παρὸντος ὁρῶνται, καὶ εἰ δὲ καὶ ὅποσον τι
 τὸ ἀνεχόμενον, εἴτε οὐκ ἐδρασίον μὲν τε καὶ στε-
 ρεούμενον. Ὡς μὲν οὐκ ἀνθρώπος ὁ βασιλεύοντος,
 καὶ οὐκ ἑστῆναι ὁ στύλος, ὁ οὗτος ἀνέγειν τε-
 τακται, ὁρῶμεν δὴ ποῦθεν ἀπάντας, καὶ ὁμολογηταί,
 ὅθεν δὲ καὶ τίνος ἀνδρὸς ἐνεκα εἰς ὁρῶντες ὁφθαλμοί.
 Ἄλλ' ἰδὼ οὐκ ἐνταῦθα θεῶν παρὰ τοῦτ' ἐν τῇ δρ-
 ασίᾳ βούλομαι, ἀλλ' ὑπερκαταβῆναι καὶ εἰς διόρας. Ὡς
 αὐτὴ δὲ ἡμῖν ἔσται, εἰ τὸ ὁρῶμενον ἐρισόμεθα θεω-
 ρητικώτερον. Οὕτω γὰρ κατὰ ὁφθαλμῶν ἐπιβόλῃν
 καταληφθήσεται τὰ ζητούμενα.

γ'. Ἔστιν οὖν ὁ κατὰ θεωρίαν ὁ στύλος κλίμαξ,
 εἰς οὐρανὸν ἀναγεῖν ἔχουσα τὸν Θεοῦ ἐπιβήμενον, καὶ
 οἱ μὲν ἐπ' αὐτῇ συνεστημένοι, ἀνιέρχοντες, καὶ
 ἀναπαύοντες, καὶ ἀμεταστρεπτὴ ἀναβαίνοντες,
 εὐστόχως ἂν Θεοῦ ἀγγελιοὶ ἐπιβόλῃσιν. Οἱ δὲ γε
 καταβαίνοντες ἀπ' αὐτῆς ἐπαμάρτω, ὡς πόρρω

Ejusdem in quemdam supra modum id agentem ut
 per columnam Thessalonicae illustris appareret
 circa orientalem maris plagam. Et utinam ipsi
 dicta clare intelligere datum fuisset. Non enim
 eo homo cum fastidio, ut manifestum est, ascensionem
 fecisset.

1. Vox stýlos signum denotat, sicut et stýlē, quia
 ab ἐστῆναι utrumque. Absque illa verò stat, licet
 alio modo proximus. Nam stýlē ad litterarum scul-
 pturam parata est, unde vox stýlētis de-
 rivata est; stýlos autem non in eum finem inventa
 est, sed potius pro fulcimento; et stýlē cum ἀν-
 δριάντος nomine convenit. Regum ergo columnas
 et statuas pariter dicemus. Nunquam vero ἀνδριάν-
 tis dicitur stýlos. Sic differunt duo nomina, nec tan-
 tum sic, sed et si quis aliter rem comprehendere
 voluerit; nobis enim ea res secundo loco est.
 Ista in idem concordare visa sunt. Geographus
 Amasenus stýlas et stýlidas, nuncupans idem de
 utrisque intelligere videtur. Si vero non necessario
 sustentat, stýlos fere ignis columnam manifestare
 videtur, cui nihil sustentandum est, sed tropus
 est, nec primum verbum est ignea columna.
 Apparet praesertim sensu proprio columna in altum
 erecta in sedem et substrata ad aliquid fulciendum.
 Si eo sensu accipiendum, non esset ad finem aliquem
 tendens, sed potius esset stýlē. Quod autem prae-
 sertim stýlos impositum est, magis ad nos spectat,
 sive habitaculum, sive aliud quid sit.

2. Columna igitur praeculis eo nomine designata
 considerandum, quomobrem ista edito loco eri-
 gatur, deinde, cui substrata sit fulciendo at-
 que honorando. Quod quidem homo supra po-
 situs et quod Nazirae columna fulcimento con-
 stituta est, certe videmus omnes et consentimus;
 evidens vero et ejus viri gratia erecta stet.
 Sed ego non spectaculo simplici contentus, ultra
 in considerationem procedere volo. Quod fiet si
 quod videmus cum definitione exposuerimus. Sic
 enim in ediliori loco questionem comprehensam
 exponemus.

3. Est ergo in theoria columna scala advebens,
 in caelum eum qui Deum amplectitur, et qui super
 ipsam jugiter ascendunt atque irretito oculo,
 nec unquam retrospectantes optime Dei angeli
 vocantur. Qui vero deorsum peccaminose de-
 scendunt aliter quam qui secundum Deum vivunt,

4. Est ergo in theoria columna scala advebens,
 in caelum eum qui Deum amplectitur, et qui super
 ipsam jugiter ascendunt atque irretito oculo,
 nec unquam retrospectantes optime Dei angeli
 vocantur. Qui vero deorsum peccaminose de-
 scendunt aliter quam qui secundum Deum vivunt,

nequaquam tales, sed ut Simon in caput prolantur, sicut Lucifer præcipites cadunt. Talis ergo acuta ista columna est arduum boni fastigium, et qui per ipsam sursum progrediuntur multis nisibus ad virtutis fastigium veniunt, quasi abrupto vitæ duræ itinere et difficilibus aditibus dirempto; deorsum vero ex ipsa in præceps volutati, inter quos eorum qui altissimo Deo adherent nullus projicitur, lapsu gravi in tartari abyssum ruunt.

4. Mons quoque columna ista, unde venit auxilium a Deo illi qui eo oculos erigit, in qua ut super monte aliquo enim patriarcha filium immolat suum purus, qui sic suavia Deo afferre dignus est habitus.

5. Conspicitur et isto in monte malus, qui in anima plantatus nunquam hominis navem extra spirituale zurriculum circumferri et jactari sinet, quandiu aut faventibus, aut adversis ventis per vitæ mare navigat.

6. Tumulus iste virtutis signum habet, cujus ex adverso qui stant nunquam a pietate declinabunt; qui, si errans a recta secundum rationem via declinaverit, aut deorsu alto depressus fuerit, non erit sicut montes et colles quæ secundum Scripturam humiliantur.

7. Gazophylacium columna illa in supernis tuto ædificatum et ab infimis segregatum, nec insidiis et loco accessum, in quo spiritualis thesaurus reconditur, virtus, cujus pretium omnia superat; qui apud Deum coacervatur, secundum Scripturam, et in illius thesauris obisignatur.

8. Nidum videmus, in quo cibus pascuntur apostolici viri aerii, desuper volantes, et multis passeribus cantu salutari meliores.

9. Turris fortitudinis ista coram inimico fortissimo, qui bellicas machinas contra tales adducit ad ruinam. Sit hæc turris ex veritate angularibus composita et in virtutem stabilita fiat elephantina turris, qua delectatur qui divina amat, non sane ut in turri Chalane moriatur frustra contra cælum ædificata, nec ut fiat in elevationem illius qui neglecta mortis meditatione superbus, deinde in mortem transit.

γινώσκει κατὰ τὸ ὄψωμα τοῦ φωτὸς ἢ τὴν φιλοσοφίαν θανάτου μελέτην ὡς εἰς θάνατον κατεπήδησεν.

10. Non solum turris fortitudinis et locus refugii salutaris columna illa, sed et urbs munita, nec solum super montem sita, quæ omnium patens oculis abscondi non potest, sed et ad cælum pertingens pro altitudine quæ eminet, ita ut vocare liceat cælicolam eum qui super ea habitat.

11. Si ob verborum significationis affinitatem, in idem adducimus στήλη et στύλος, fortitudinis statua recte dicitur qui super columna ista stat.

Α εἰεν οἱ κατὰ Θεόν, οὐκ εἴη τοιοῦτοι, ἀλλ' οἷον καὶ κατὰ Σίμωνα κατωκάρα στρίφονται, καὶ τὸ χεῖρον ὡς εἰς ἑωσφόρον καταβρίπτουµενον τάττονται. Τοιαύτη τε οὖν κλίμαξ ὁ τοιοῦτος ἑ στύλος, ἢ καὶ ἄκρα δὲ κορυφῇ ἀγαθῶ. Καὶ οἱ ἐπ' αὐτὴν ἀνίστανται μελετήσαντες ἀναβρίχονται εἰς τὸ τῆς ἀρετῆς ἄκρον, ὡς διὰ τραχείας ὁδοῦ τῆς ἐν βίῃ σκληρῇ, καὶ ἥς πολλοὶ τὸ ἀνάντες· οἱ δ' αὖ κατακυλιόμενοι ἐξ αὐτῆς, οἱ μὲν εἰς συγκαταβαίη τῶν ὁσίων τῶν ὑφίστην Θεῷ ἐπιγράφονται, εὐπειτὸς εἰς ταρτάρου χάσμα καταλισθαίνουσιν.

Β. Ὁ ὅρος ἢ καὶ ὁ στύλος ὁ οὗτος, ὅθεν ἡ θεοθεν ἔχει βοήθεια τῶ ἐκείνῃ τοῖς ὀφθαλμοῖς αἰροῦνται, ἐν ᾧ καὶ ὡς ἐν ἐνὶ τῶν ὁρέων θυσιάζει πατριάρχικῶς τὸν ἐν αὐτῷ πατέρα ὁ καθαρὸς, καὶ ἡμωμένους οὕτω καλλιερεῖν τῷ Θεῷ.

Γ. Θεωρεῖται καὶ τις ἑ ἑστὸς ἑ ἐπὶ τοῦ τοιοῦτου ὁρους, ὅς ἐναποληφθεὶς ποτὲ εἰς ψυχὴν, οὐκ ἂν τὸ κατ' ἀνθρώπον σκάφος ὠφέλειας εἴω ἀφῇσι φέρεσθαι, καὶ ὅσοι τύχῃ πλάξουσιν, ὅτε τὸν αὐτοῦ τρόπον ἐξ οὐρίων ἢ καὶ ἄλλως τὴν τοῦ βίου διαθέσιν ὁλάσσων.

Δ. Ὁ βουνὸς ὁ οὗτος, τὴν τῆς ἀρετῆς ἔχων σημαίαν, ἣν οὐκ ἐστ' ὅπως οὐκ εὐλαβηθήσονται οἱ ἀντικείμενοι· ὅς, εἰ πλαγιάσας παραγκλιθεὶς τοῦ κατὰ λόγον ὁρθίου, ἢ καὶ συνιζήσας ὑποκαταβαίη τοῦ ὕψους, οὐκ ἂν διαφέρει ὁρέων τε καὶ βουνῶν, ἀ ταπεινούνται καὶ κατὰ τὴν Γραφὴν.

Ε. Ὁ γαζοφυλάκιον ὁ στύλος ὁ οὗτος, ὑπερανωκημένον ἀσφαλῶς καὶ ἀνακαχυωχεῖς τῶν κάτω, καὶ οὐκ εὐπεριόλεον, ἐνθα ὁ κατὰ πνεῦμα θησαυρὸς ταμειοῦχεται, ἡ ἀρετὴ, ἥς οὐκ ἔστιν ἄπαν τίμιον· ὅς δὲ καὶ συνήκται παρὰ τῷ Θεῷ κατὰ τὸν εἰπόντα, καὶ ἐσφράγισται ἐν τοῖς αὐτοῦ θησαυροῖς.

Ζ. Ὁ νοστιάς ὁ τὸ βλαπόμενον τοῦτο, ἐν ᾧ ἐκτρέφονται ἀποστολικῶς οἱ αἰθεροβάμονες, καὶ εἰς τὰ ἄνω πτητικοί, καὶ πολλῶν στρουθίων κατὰ τὴν σωτηριώδη φωνὴν διαφέροντες.

Θ. Ὁ πύργος οὗτος ἰσχυρὸς ὁ ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ, τοῦ δεινοῦ πολεμιστοῦ, ὅς μηχανώμενος ἐλεπτοῖς τοῖς τοιοῦτοις ἐπάγει πρὸς διαθρον πυργηρούμενος. Γίνετο δὲ πύργον ἰσχυρὸς εἶναι τοῦτον, ἐξ ἀκρογώνων ἀληθείας συγκροτηθέντα εἰς τὸ σταθρὸν, καὶ συντελεσμένον εἰς ἀρετὴν· εἴτε καὶ ἑ βάριν ἐλεφαντίνην, ὡς οἷον εὐφραίνεται ὁ τὰ θεῖα φιλόκαλος· οὐ μὴν εἰς πύργον ἀποτελευτηθῆναι ἑ χαλάνης, ὡς μάλιστα θεμελιωμένον κατὰ τοῦ οὐρανοῦ, μὴ δὲ

Ι. Οὐ μόνον δὲ ὁ πύργος ἰσχυρὸς ὁ καὶ ὁ κρησφύγετον ὁ σωτήριον ὁ στύλος ὁ οὗτος, ἀλλὰ καὶ ὁ πόλις ὁχυρὰ, ὡς καὶ αὐτὴ οὐ μόνον ἐπάνω ὁρους κειμένη, καὶ οἷα μὴ ἔχῃιν κρύπτεσθαι διὰ τὸ ἀποκτον, ἀλλὰ καὶ οὐρανομήκης διὰ τὸ κατ' αὐτὴν θεωρούμενον ὕψος, ὡς εἶναι προσφύς εἰπεῖν καὶ οὐρανopolίτην τὴν περὶ αὐτὴν ἐκλούμενον.

ΙΑ. Εἰ καὶ διὰ τὸ ἐν σημασίᾳ συγγενὲς τῶν βηματίων εἰς ταυτὸν τῇ ὁ στήλῃ ὁ τὸν στύλον τοῦτον ἀγάγωμεν, ῥηθεὶς ἂν καὶ ὁ καρτερίας ἀνδρείας ὁ ἐπὶ ὁ στήλης; ταύτης φερόμενος

ιβ'. Τόπος· τις· ὁ στύλος· οὗτος· πυρρός· Α
τοῖς· ἐν· ἁλὶ· πλέουσι· τελεφανῆς, φῶς· ἔστι· φέρον· τὴν
μετὰ· τοῦ· Δαυὶδ· ψάλλοντα, λύχον· τοῖς· ποσὶν· αὐτοῦ
τὴν· θεῖον· εἶναι· νόμον, καὶ· φῶς· ταῖς· τρίβοις· αὐτοῦ,
καὶ· τῷ· Πατρὶ· τῶν· φῶτων· ἐγγίζοντα, καὶ· φῶτι· τῷ
ἐκ· φύσεως· τὸ· ἐκείθεν· προσλαμβάνοντα· φῶς.

ιγ'. Ἀναρρίπτει· ὁ· τις· ἐνταῦθα· τὸ· τοῦ· νοήματος·
ζώπυρον, καὶ· προσανάπτει· τὴν· φωτοφάνειαν, καὶ·
ἐ· στυλὸν· πυρρός· τοῦτον· τηλαυγῇ· προερεῖ· ἐ· στυλόν·
διὰ· τὸ· ὑψηλόν· ἐ· πυρρὸν· διὰ· τὸ· εἰς· θεὸν· λειτουργ-
γεῖν· τοῦ· ἐν· αὐτῷ· στεγασμένου· πνευματικοῦ· ἀνδρός·
καὶ· χορηγεῖ· τὴν· ὁλὴν· τοῦ· νοήματος· ὁ· Δαυὶδ.

ιδ'. Εἰδὲ· προσεπαυξάνει· τὸ· ἐ· στυλιτικόν· ἐ· φῶς· καὶ
εἰς· ἥλιον· ἀναγῆ· τις, ἐν· ᾧ· τίθει· τὸ· αὐτοῦ· σκῆ-
νωμα· ὁ· Ὑψιστος· ἐνοικῶν· αὐτῷ· καὶ· ἐμπεριπατῶν,
τότε· δὴ· καὶ· εἰς· ἐ· ἥλιου· οἶκον· ἐ· θήσει· τὸν· ἐ· στυλόν· ἐ·
τοῦτον· σεμνότερον, ἥπερ· ὁ· ἐκ· τῆς· μαθήσεως· φιλο-
σοφῶν· ὑποτίθει· τὸν· αἰσθητὸν· θεωρῶν· ἥλιον· ὅς· δὴ·
ὁ· καθ'· ἡμᾶς· οὗτος· ἥλιος· αἰθερὸς· μὲν· οὐδ'· αὐτὸς· ἔσται,
ἀλλὰ· γινώσκει· ποτε· τὴν· δόσιν· αὐτοῦ. Φωτοφάνει·
ἐ· ἄλλως· οὐ· κατὰ· τὸν· πρὸς· αἰσθησιν· ἥλιον, ἀλλὰ· καὶ
ἀνω· φερόμενος· ὁπὲρ· γῆς· λάμψει· τῷ· τῶν· ἔργων· φῶτι·
εὐαγγελικῶς· ἐμπροσθεν· τῶν· ἀνθρώπων· φανότατα·
καὶ· ὑπὸ· γῆν· δὲ· τῷ· φαινομένῳ· δίσκῳ· δύσας, καὶ· τῷ·
τάφῳ· κατασκιασθεὶς, τὰς· τῶν· ἀγαθοῦργιῶν· ἀκτίνας·
ἀφῆσει· περιλάμπειν· οὐδὲν· ἥττον· τὴν· γῆν, ὥς·αὐτῷ·
τῷ· τέρπῳ· ἀπελάσας· τὴν· τῆς· λήθης· νύκτα, φῶς·
ἀγαθῆς· μνημοσύνης· αἰθριότητι· αἰώνιον, ὅ· τι· καὶ· φῶς·
δικαίους· διαπαντός, καὶ· ἀδιόδοχον· ταύτην· ἡμέραν·
οὕτως· ἡμέρας· εἶναι· υἱὸς· καὶ· φῶς.

ιε'. Οὐ· μόνον· δὲ· τοιοῦτος· οἶκος· ἐ· ὁ· στύλος· οὗτος, C
ἀλλὰ· τὸ· σεμνότερον· καὶ· οἶκος· ἐ· τοῦ· τῆς· δικαιοσύ-
νης· ἥλιου, ἐ· Θεοῦ, ὅτι· καὶ· ἐ· προσευχῆς· οἶκος· ἐ· ὡς,
εἴγε· μὴ· τοῦτο, σπήλαιον· ἂν· τινος· εἴη· ψυχολητοῦ,
ἢ· τρώγλη· ἀσπίδος, ἢ· δρέκοντος· φωλεός· ὥσπερ· καὶ·
φερόεικον· μὲν· εἰς· τὸ· πᾶν· περιέχει· ἂν· ἐνδόν, ἰδὼν·
ὕψότερον· διαβόλ· ἐκείνου, μέγαρον· δὲ, ἰδὼν· στεγα-
νότερον· διατεθειμένως, καὶ· εἰς· φωτοφάνεις· διασκευα-
σμένως, καθάπερ· ἐν· ἑλλέρῳ· ταύτῃ· περιέχοιτο.

ις'. Εἰ· δὲ· εἰς· τοιοῦτους· τιμίους· οἴκους· ταπεινὸν
τὸν· ἐ· στυλόν, ἐ· οὐκ· ἂν· φανεῖ· ἀπῆλθον, ἀλλὰ· καὶ
μᾶλα· σύμφωνον, καὶ· ἀπασῶν· ἀρετῶν· τῶν· θεοτέ-
ρων· ἐ· προσκίπτειν· αὐτὸν· ἐ· οὐκῆτορα· ἐ· ἔνθα· εὐθετον·
φάναι, καὶ· ὡς· οὗτος· μὲν· οἶα· καὶ· εἰς· τι· μονώροπον· λο-
γισθήσεται· σκῆνωμα, ὁ· δὲ· ἐπ'· αὐτῷ· δευτερός· ὁροφος·
λεχθεῖ· ἂν· ὁ· ὁπὲρ· πάντα· ὁροφον· οὐρανός, εἰς· ὃν· ἐν-
τεῦθεν· ὁ· ἀσκητῆς· ἀναβαίνει, ἀπὸ· δόξης· μεταβαίνων
εἰς· δόξαν, ἐπ'· ὃν· καὶ· ὁ· Κύριος· ὑψοῦσθαι· φέλλεται,
οὐ· δόξα· ἐπὶ· πᾶσαν· τὴν· γῆν. Καὶ· μακάριος· ὁ· τοιοῦ-
τους· οἴκους· ἐπιζητῶν, καὶ· μὴ· τοὺς· κάτω· καὶ· πεδι-
νοὺς, ὅπερ, ὅσῳ· ἂν· ἐπαρθῶσιν· ὑψοῦμενοι, ἐς· τόσῳ·
τὸ· ἐν· ἡμῖν· ἐλάττωσι· ταπεινώσει. Ἀεὶ· γὰρ· ὁπαραρ-
ροῦνται· ἡμῶν· καὶ· ἔστιν· εἰπεῖν, ὡς· ἀνάβασιν· πᾶσα·
οικοδομῆς· ὁπερῆφανος, καὶ· ὁρόφιας· ἢ· ἐκ· τῶν· τῆς·
γῆς, οὐδὲν· ἀλλ'· ἢ· καθιέρξει· τεχνικῶν· αἰ τῶν· καὶ·
οἶον· ἐνταρπιασμοὺς, ἄλλως· ἐπινομαζομένους· εὐφη-
μότερον· εἰς· οἴκους· καὶ· προδόμους· καὶ· δόμους· καὶ·
μέγαλα· καὶ· τοιαύτην· πολυσυνμίαν· περιέρχον· ἃ· δὲ·
τις· πάντα· συνελών, εὐστοχώτερον· ζώντων· τάφους·

12. Columna ista flammam longe navigantibus in
mari præbet, lumen intus ferens, eum qui cum Da-
vid psallit : Lucernam pedibus ejus, legem divinam
et lumen semitis ejus ; et Patri luminum appropin-
quantem et luminis quod e natura habet lumen a
Deo sibi adjungentem.

13. Inde excitans aliquis cogitationis ignes cinere
obrutos et illuminans columnam ignis de longinquo
resurgentem dicet στυλὸν ob elevationem ; ignem
vero ad signum ob publicam ad Deum orationem
ejus qui ibi includitur spiritalis viri ; et meditatio-
nis materiam præbet David.

14. Si vero auctum quis columnæ lumen in so-
lem adducat eo ubi tabernaculum suum posuit Al-
tissimus, inhabitans, tunc et solis domum reputabit
columnam illam venerabiliorē quam sensibilem
solem quem discipulus philosophiæ studens inferio-
rem æstimat : siquidem sol noster inaccessibilis
non erit, sed occasum cognoscat. Non vero lucem
sparget secundum sensibilem solem, sed sursum e
terra exaltatus operum splendore per evangelicū
lumen coram hominibus lucente, et sub terra solis
radiantis more occidit, in tumultu sepulchri bonorum
operum radios non minus quam vivens rutilantes
emittet, ut hoc modo oblivionis nocte fugata bonæ
recognitionis lucem spargat æternam, quæ lux iis
qui vere sunt justī, diem illam faciat in æterni diei
imitationem, eoque et diei et lucis filium ostendens.

ποῦ· τῆς· ἐκ· αἰωνιζούσης· ἀντίμυρον, δεικνύων· καὶ·

15. Non solum vero talis domus columna illa,
sed quod majus, justitiæ solis, Dei, quia et oratio-
nis domus ; sin minus, diaboli ipsius esset antrum
aut aspidis spelunca, aut draconis latibulum : ita
ut limacis domum bajulantis more iustus ad omne
adhærest, si humorem vitæ ille hauserit ; marga-
rite vero more, si arctius et ad fulgorem late spar-
gendum dispositus ibi includatur.

16. Si vero in venerabilium domorum atris sta-
tuenda sit columna, non apparebit dissona, sed ma-
xime consona, et omnium virtutum divinarum dice-
mus sociam ; et bene illa tabernaculum unico tecto
consistens reputabitur, secundum super ipsam vero
tectum cælum dicetur excelsū, ad quod ascen-
D ascensionem facit de gloria in gloriam transiens, in
quo exaltari Deus psallit, ejus gloria super om-
nem terram. Et beatus qui tales domos querit, nec
inferiores et terrestres, quæ quanto altius elevan-
tur tanto humilitatem nostram magis exprobrant.
Semper enim supra nos ascendunt, et dicere licet
quod in altum constructio omnis edificationis ma-
gnifica fastigiumque ubique terrarum nihil aliud
sunt quam carceres et sepulchra, lenioribus appel-
late nominibus ut porticum, palatiorum et fastuo-
sis vocabulis ; quæ omnia complectens melius vivo-
rum tumulos vocarit aliquis secundam Scripturam
dicentem : Domus eorum sepulchra eorum ; nec in
perpetuum, sed pro tempore ut plurimum brevi

supputatu facili. Hæc licet decem millium labore constructa sint, non tamen magnitudine Mausolei molem, nec Cyri apud Persas regnum æquant.

ὡς τὰ πολλὰ, καὶ ἀριθμῷ εὐπερίληπτον· εἰ, καὶ τάφοι ὑπερλάττειν, οὐδὲ μὴν τὸν παρὰ Πέρσας

17. Sed ne circa columnam divagantes, sicut in labyrintho artificij includamur in laqueo inextricabili, accuratius iterum considerata columna idque ratiocinando. Specula ille sursum incedens, in bonum erectus et iis quibus hostes insidiantur salutaris, et iis qui desides sunt spiritualis adstat gladius. Mercurij quidem tumulos historia nobis in memoriam revocat: sunt autem lapidum moles mensuratis, recordationem moventes Mercurialis alicujus cædis antiquitus traditæ. Lapidem supra interfectorem cumulari dicuntur, quasi super lapidandum; concervantur autem non ira, sed tranquillitate sceleris alicujus pœnam expiantes.

γονεῖται κατὰ τοῦ φονεύσαντος, ὡς εἰ καὶ ἐβλήθησαν κατ' αὐτοῦ· καὶ συνάγονται μὲν οὐ κατὰ ὀργήν, ἀλλ' ἡρέμα, καὶ ἐπιστοιβάζονται καθ' ἡσυχίαν πολλήν. Ὁσιούνται δὲ ὅμως φόβου ποιήνῃ, καὶ δίκην αἰὼν τινὰ δι' αὐτῶν ὁ κακοποιήσας δίδουσιν.

18. Sermo ille studio delectamentum quid immisceat et speciem non incongruam sed obscuram et umbratiliem emittit. Hæc autem pro posse nostro veritatis lumen bene pingunt. Lapidum enim ipsa moles contra inimicidam coagmentatur, in ejus probrum erecta. Inde nobis dicere licet, sacras Litteras allegando: Qui vestrum sine peccato est (scilicet a Dei statere deficiente vel fide non cecidit), lapidem in illum mittat. Latronem prosternat qui peccatum animæ perniciosum produxit: tales autem ad Deum ascensiones operetur, divinamque ædificationem ordinet.

εἰς Θεὸν ἀναβάθμους, καὶ συναρμολογεῖται ὅταν

19. Sed colles istos humiles prætermittimus. Ad columnam cælum inter terramque proposito tramite redeamus. Mirabilis hæc elevatio, non maris, quod spirantes tumefaciunt venti, et ab humili substrataque planitie in elatos montes erigunt, sed ascetarum elevatio, qui nihil maris infra agitati habent, quia non salsum sudorum æstum propter virtutem habent; imo bonorum a Deo copie adnavigant. Et divino spiritu moti non possunt cum infimis divinitati appropinquare; effundi, sed in alta tendunt.

καὶ ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀνίσταται ὁ Θεὸς ἐκ τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ σὺν αὐτῷ ἐκ τῆς γῆς ἐκείνης ἐκείνην ἀναβαίνειν.

20. Tali vero mirabili altitudine si eminet regio, opportunum est et ex adverso illud comparare: Mirabilis in excelsis Dominus, nempe in sic elatis, in aere progredientibus, terram contemnentibus, nec celsitudinem mentientibus. Etenim admiratione digni qui sic egregie se ipsos constituunt operibus admirabiles. In iis tanquam in sanctis suis mirabilis Dominus quem propriis membris et tormentis glorificant mirabiles ipsorum reddentem voluntates; qui ut sancti ad Deum ascendentes et sic 'excelsis-

(1) Nom πολυτάλειον

τὰ τοιαῦτα ἔπει, ὡς εἶναι ἀντιστρέφοντα τὸ γραφικὸν εἶπειν· αἱ οἰκίαι αὐτῶν τάφοι αὐτῶν· καὶ οὐδὲ εἰς τὸν αἰῶνα, καθρεῖν δὲ τινα, καὶ αὐτὸν βραχὺν μὲν εἰς τὸν αἰῶνα, οὐτὲ ἀν ἐν μεγάλῃ τὸν Mausoleion τοῦ Κύρου εἰς πολιτείαν (1).

17. Ἄλλ' ἵνα μὴ τοῦ ἐστύλου ἀποκλινθῆντες, ὡς ἐν τινι λαβυρίνθῳ ταῖς τῶν ἐπιδοῦλων οἰκῶν ἀναποληφθῶμεν σήραγγιν εἰς ἀδιέξοτον, ἀναθεωρητέον αὐτὸς ὕψος, καὶ θεωρητέον εἰς αὐτὸν τὸν ἐστύλον· καὶ ἄλλως κατὰ λόγον ὁριστικόν. Ἐκκοπιτήριον ὁ ὕψιδέμων οὗτος, εἰς ἀγαθὸν ἀνεγχερόμενος, καὶ τοῖς ὑπὸ πολιτείαν ἐφορευομένοις σωτήριος, οἷς ἀντιστρέφει· ἔχουσιν ἡ νοουμένη ἐπιδοῦται μάχαιρα. Καὶ λόφους μὲν τινες ἑρμαῖους ἢ τῆς ἱστορίας ἐν ἡμῖν ἔχειται μνήμη· αὐτοὶ δὲ εἰσι λίθων

κολωνοί, ἐπισταυρωμένοι πρὸς μέτριον ἔξαγμα, ἑρμαῖκοι τινος φόβου ὁποικνουντες ἐνθῦμιον, ἐν παλαιῷ λόγῳ θρυλλεῖ. Καὶ οἱ λίθοι ταπεινοὶ λί-

18. Ἄλλ' οὗτος μὲν ὁ λόγος παραμυνοῖται τῇ σπουδῇ καὶ τῇ ἀδύρματος, καὶ εἰκόνα παραυγάζει, εὐδυσκρεπὴ μὲν, ἀμυδρὰν δὲ, καὶ ὡς ἐν τινι ὀστίῃ. Ταῦτα δὲ τὰ καθ' ἡμᾶς ἀληθείαν φωσφορεῖ εὐδωγράφῳ. Αἰθρῶν γὰρ αὕτη στοιθεῖ κατὰ τοῦ τῶν θυγῶν φονεύτου συναγχεῖται, εἰς κακὸν ἐκείνου λοφουμένη. Καὶ τοῖον ἐστὶν ἡμῖν ἐνταῦθα λέγειν, παρρηδοῦσι τὸ ἐρῶτατον λόγιον· Ὅστις οὐχ ἡμαρτίᾳ (δηλαδὴ μὴ τῆς εἰς Θεὸν σταθερᾶς ἐκπίπτωνος ἐπιδοῦ; καὶ πίστεως), βαλλέτω λίθον ἐν αὐτῷ. Καὶ τὸν λησθῆν μὲν καταβαλλέτω, τὸν τῆν φονεῦτριαν ἡμαρτίαν δημιουργήσαντα· κορυφούτω δὲ τοιοῦτος οἰκοδομήν.

19. Ἀλλὰ τοὺς μὲν τοὺς οὕτω χθαμαλοῦς γεωλόφους ἐκείνους. Ἐκείνους δὲ αὖθις τοῦ μεταρτίου ἐστύλου, κατὰ τὴν ὑποτεθειμένην ἐφοδόν. Θαυμαστός τις καὶ οὗτος· μετεωρισμὸς, ὁ δὲ θαλάσσης, ἢν φυσήσαντες ἐξέχουσιν ἀνεμοὶ, καὶ ἐκ παθιάδος καταβαινούσης καὶ ὁποικημένης εἰς ἀνάβατον ὄρος ἀνίσταται, κορυφούντες μετῴρων. Ἀλλὰ ἀνθρώπων ἀσκητῶν, οἱ θαλάσσης μὲν τῆς κάτω οὐδὲν τι ἔχουσιν, οὐ μὴ τῇ ὑδατοῦρον πλημῆν τῶν ὑπὲρ ἀρετῆς ἰδρώτων καλῶντι· οὐδὲ ἄλλως ταῖς θεόθεν ἐπιβροαῖς τῶν ἀγαθῶν καὶ θεῶν κινούμενοι Πνεύματι, οὐκ εἰσι τοῦ κάτω καυρόθυμοι, ἀλλ' εἰς ὅσον αἰὼν ἐν

θεοῦ τῶν μετεωρίζονται.

20. Τῷ δὲ τοιοῦτῳ θαυμασίῳ μετεωρισμῷ συναναφανομένου πάντως καὶ ὕψους, καίριον ἐστὶ συνεπιπλέγειν καὶ τὸ θαυμαστός ἐν ὕψοις· ὁ Κύριος τοῖς οὕτω δηλαδὴ μετεώροις, καὶ ἀεροδατοῦσι, καὶ περιφρονοῦσι τὴν γῆν, καὶ μὴ φευδομένοις τὸ ὕψος. Αὐτοὶ τε γὰρ θαυμαστοί, οὕτω μετεωρίζονται· αὐτοὺς, καὶ θαυμαστοὶς ἔργοις ἐμπρέποντες. Καὶ ὁ Κύριος ἐν αὐτοῖς ὡς ἀγίοις αὐτοῦ θαυμαστός, ἐν αὐτοῖς δοξάζουσι τοῖς οἰκείοις· μέλει καὶ παθήματα, θαυμαστώσαντα ἐν αὐτοῖς τὰ οἰκία θαλήματα· οἱ

καί τις ἀκείνους ἀναθεωρῶντες, καὶ οὕτως ἀπερὸ γῆρας
γεγονότες (ὡς ἔχουσι καὶ αὐτοὶ ἀνιέναι τὰ κατ'
ἡμᾶς ἑπορᾶν), ὡς εἶναι διὰ ταῦτα τὸν «στύλον»
τοῦτον καὶ «οὐράνον» τινα τῇ κατὰ παῶν κυ-
ριεύοντι, καθ' ὃ τοξεύειν δοκίμας, οὐκ ἀδυνάτους
μέν τοι, ἀλλ' εὐπετηδῶς καὶ εὐστοχῶτατα οἱ εὐθυ-
βολοῦντες εἰ νόησιν, καὶ οἷς σκοπὸς τὰ οὐράνια
πρόκειται, καὶ ὅσοι πρὸς τὸ βραβεῖόν τῆς ἀνω κα-
τευθύνονται κλήσεως. Ἐκ τοῦ τοιοῦτου οὐρανοῦ ὃ
τὸν χαμάρβωτον κυριαρχήσας, καὶ τοῦτο τῇ λόγῃ
κύριος ἀνθρώπων, ἐπιβλέπει ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τοῦ-
τοῦς τῶν ἀνθρώπων ὄρα, οὐκ ἔθ' ἀπλῶς αὐτοῦ ὡν
ἀκείνος ὃ ἐκ γενέσεως ἀνθρώπος, ταῦτον δὲ εἰπεῖν,
ἐκ τῆς εἰς γῆν νύσεως, καθὼς τις πάλαι περιβόσ-
σεν, ἀλλ' αὐτοῦ μὲν τῷ ὀφείτερι θεῷ κατὰ μέθεξιν
υἱοθεῖε, τοῦ δὲ μὴ τοιοῦτος ὡς υἱοῦς ἀνθρώπων
περὶ τὰ βλάτα μένοντα.

κα'. Ἐνταῦθα δὲ καλὸν εἶναι εἰπεῖν, καὶ ὡς ἀνα- **Β**
κρινεῖται καθάπερ ἐκεῖ, τὴν τοῦ ἀσκητοῦ νεό-
τητα ἢ τοιαύτη ἀνοψίσις. Κουφισθεὶς γὰρ εἰς
ὀψιπείσαν τὴν πνευματικὴν γέροντα, διδόναι ἀκ-
μαιώτατα καταρτισμένον ἐκείθεν κατὰ τὸν ἀσκήτου
μὲν, ἄλλως δὲ παροξυλῶν, εἰπεῖν δὲ καὶ φοροφά-
γων ὀρνέων, ὀξυτερῶς ἐπιβάλλοντα, ὥς μὴδὲν εἰ
μῆτε κρύπτεσθαι, μῆτε διαφεύγειν αὐτὸν, ἀλλὰ πᾶσι
τοῖς τοιοῦτοις νεανικωτάτοις ἐπιτίθεσθαι, καὶ εἰς
γέροντα κινεῖν. Ἄλλ' οὕτω μὲν δὲ στυλός, μετω-
ρισμός τις θαυμαστός τεθεωρήσεται.

χθ. Ἰνα δὲ τῶν ὑψηλοτέρων καταβάντες ὑποτι-
 πώσωμεν, καὶ ἐτέρωθεν τοῦτον ὑπογραψάμεθα (ποι-
 κίλον γάρ τι χρῆμα καθυποφαινεται), « εἰρκτή »
 τίς ἐστι καὶ αὐτός, ἐν ἣ περιγράφει στενοχωρῶν
 ἐαυτὸν ἐκ τοῦ ἔξω ῥεμβασμοῦ δ' ἀσκαυμένου, διχάσας
 μετὰ μεταξὺ σώματος καὶ ψυχῆς, καὶ ἀμφοῖν κατα-
 ψηφισάμενος οἰκάλῃ θῇ τινι νόμῳ (δικαίῳ γάρ ὁ καθ'
 ἡμᾶς· οὐ καίτι· νόμος, ἀλλ' αὐτὸς ὁρθός ἐστι λόγος,
 καὶ πλείων τοῦ νόμου γίνεται), δικαιώσας δὲ τὰ κα-
 τακριθέντα τῷ διὰ βίου συγκαίσιμῳ, ἐν ὁμοίετητι
 κολλάσας τῆς ἐσχάτης ἐκείνης, ἣν οὐκ ἂν ἐκφύγῃ
 τῇ ἀόλαστα διαβούλῃ.

χγ. Νοθήσει δ' ἂν ὁ « στύλος » οὗτος καὶ ὡς
« ἀθλητικὸν βῆμα, ἐπ' οὖν ἀναβάθρα μαρτυρικῇ, »
ἐφ' ἣν ἀναβιβαθῶς ὁ ἀδίστατος ἀθλητὴς, μᾶλλον μὲν
εἶν κατὰ τῆς ἐαυτοῦ σαρκεὺς αὐθαίρετος βίσις· κατα-
βαίνει πρὸς μέγα σκάμμα, καὶ παγκρατιάσει γυν-
ναῖος, καὶ τὸν ἀντίπαλον δαίμονα κάτω βαλεῖν τε-
νωῖται.

κδ'. Εἰποὶ δ' ἄν τις τὸν εὐαγγέλιον ἀκούων, εὐαγγέλιον καὶ ἀνῶγειν ἐστρωμένον, ἐν ᾧ θεός, ὁ κατὰ μέθεσιν ἀναπαύων, ἀναπαύεται, ταύτην δ' εἰπεῖν, παντὸς ἔργου παύεται τοῦ τη γῆ πάντως πρέποντος. Ἄλλως γὰρ ἐν πρακτικώτερον ἀνερῶν καὶ ἐργαζέται, τὰ τῷ θεῷ ἀρέσκοντα ἐνεργῶν.

καὶ. Εἰ δὲ ἐπὶ τὸ ἀνύμων, τοῦτο καὶ ἄθους ἐστρω-
ταί, οἷς ὡς εἰκοθε ἀγκασθεὶς ὁ ἀγκρατής, ὁ δὲ ὁ πῆς
τοιαύτης οὐδομῆς εἰρημὶς ὁποδῶσαι νοεῖν, εἴη ἂν
ἐλιδόστρωτόν ἐστι καὶ αὐτὸ οὐκ ἐξ ἰσμενύματος,
κίλλιον ἦπερ τὰ τῶν ἱστορουμένων γυνυστοπατιῶν.

simi facti (Ita ut e summo nostra respiciant), ut per
hanc celsitudinem columna ista sit caelum quoddam
illi qui cupiditates regit, prout collineare videa-
tur : qui non ad impossibilita, sed ad ea quae omnino
obtineri possunt, et ad quae merito spectandum est
cogitationum jaculis aspirant; quibus meta caeli ad-
sunt, et qui ad supernae vocationis brachium tendunt.
Qui ex alto caelo super reptabundos dominatur hoc
verbo Dominus homo, ille terram respiciit, hominum
silius videt, non amplius simpliciter ex genere suo
homo vel, quod idem est ex inflexione ad terram,
prout olim philosophatus quidam; sed participati-
one altissimi Dei filius factus, non tales vero tan-
quam hominum filios crassiores infra gradientes et
materialibus assuetos respiciit.

πάν ὀλιγωτέρων θεωμένος κατω βαλόντας, καὶ

21. Bene porro dicere puta : renovat aquila in-
star, ascetæ juventutem talis elevatio. Ad volatum
enim sublimem attollens spiritualem senem , inde
mittit contra incarnæas, imo carnivoras, aut menti-
voras aves, et visu acerrimo aggreditur, cui nihil
absconditur, quem nihil fugit, sed in omnes tales
juventutis vigore irrui, metum incutiens. Sic qui-
dem columna excelsitas quædam admirabilis ap-
paret.

22. Ut autem ab excelsioribus terminis descendentes ex altera parte demonstremus (varium enim id negotium est), carcer quidam est in quem secedens ab extraneis avocamentis includit se asceta, inter corpus et animam distinguens, et domestica quasi lege utrumque condemnans (justo enim non convenit lex nostra, sed ipse ratio est et lege major), sententias vero pronuntiat in similitudinem pœnæ ultimæ quam nemo vitaverit, si absque virtute vixerit.

23. Columna ista ut athleticus suggestus sive
martyrum amphitheatrum est in quem sponte ascen-
dens atleta, quin imo contra carnem suam sponte
violentiam exercens in magnam descendit arenam,
fortiter pugnat et malum dæmonem contereere co-
natur.

24. Dici potest columna illa evangelico stylo et
convivium stratum, in quo Deus ad convivium
assidens recumbit et, ut ita dicam, ab omni opere
cessat pro salute terræ. Alias enim Deo digniori
semper in se facit, quæ Deo placent peragende.

25. Si vero cenaculum illud et lapidibus sternitur
quibus indormit qui foris est, quod illarum aedem
compago persuadet, solemne erit illud Ithustroton
potchris quam Gymnosopistarum in historia ce-
lebrare theatrum, qui virtutis umbram persequen-

tes, nudis membris super lapidibus sterni non dubitabant.

26. Apparet lithostroto non dissimilis columna illa, aut lecto Dei imitativo quod secundum Deum membra sua crucifigentes et morificantes sibi parant, ad ea quæ sursum sunt tendentes rerum terrestrium contemptu, extraneum in seipsis enecantes hominem, qui malis cupiditatibus renuntiantes, aliter vite consortes sunt.

27. Quid porro impedit quin in columna illa sepulcrum videam ob consummata in ipsa mysteria, funereos ascete pannos, funebre operimentum: inhumationem mortuis concessam, cantatos pro mortuis sacros hymnos; quæ omnia eum qui in columna reponitur mortuum et sepultum esse indicant.

28. Columna uti adumbratione et opere cælo delineata est et subobscure depicta: sic sapiens specimine assumpto clarius procedet, et fundamentum semel nactus plane perficiet opus. Nos quidem facile intelligimus quis ille sit stylita et quare hoc nomine decoretur. Nam si es est columna quam sermo hucusque descripsit, et qui super ipsa stat, secundum primordiale finem magna quedam hominis figura erit, nec secundum multos vilis et abiecta. Membratim enim dispersita ac definita columna abundans et pulchra videbitur, tum quidem in quantum columna est, tum vero logice et effectum multiplex.

29. Angeli sane sub figura apparebit per scalam quam videmus, in cogitationibus ad Deum ascendens, nullamque terrestrium rerum servans, sed sursum volatum tenens et apprimè secundum spiritum effeas, cui nihil de inferioribus adhæret; tum descendens ut in abyssum operibus, quibus cum inferioribus conspirat, et commodis quæ in animam infert sodalibus ita ut columna signum altum et profundum a Deo constitutum credatur, et deitur inde ascetæ qui scalæ symbolum ærvat. Etenim ipsa quæ in altum effertur, terram nequaquam relinquit, et qui supra columna stat, non omnino se a terrestribus separat ad Deum ascendens, donec a carne solutus spiritus ad Deum avolet.

30. Sicut angelus stylita considerabitur. Consequenter ergo ad virtutis fastigium ascendit, sed confestim ascendere cernitur, nec per aspera contendit ambulans, calles devias (atheletæ enim ei scurræ proprium illud est) sed viæ obviam se fert facilliori quam calcant, qui aspera transgressi sunt, et ad altissimas regiones accesserunt quiete et timore eiciunt quo debiles terrentur, amoris in via trita et plana progressi sunt, et, quod idem est Deo appropinquaverunt. Ibi

οἷπερ σκιὰν ἀρετῆς διώκοντας, οὐκ εἶχον ἔκνον, γυμνοὶ κατὰ λίθων ὑπεστρωμένων κλισθαὶ ἀνακλινόμενοι.

κγ'. Ἀναφαίνεται δ' ἐκ τοῦ λιθοστρώτου, ὡς μὴ ἀπεικνέαι τὸν ἐν στυλῶν τοῦτον μὴδὲ θεωρημαίον· στρώσαντες, ὡς περ οἱ κατὰ θεὸν σταυροῦντες καὶ νεκροῦντες τὰ ἑαυτῶν μέλη τεχνῶνται, ἄνω μὲν διηρημένοι τῇ τῶν κάτω περιορᾶται, τὸν ἔξω δὲ θεωροῦντες· ἀνθρώπων, οἷς τῶν φαύλων ἐπιθυμιῶν αὐτῶν ἀπάγοντες, ἐτέρως ζωῆς γίνονται.

κδ'. Τί δὲ δὴ κωλύει τὸ ἀποτοῦδε, καὶ εἰς τὰς ἐν ταμείστοις τῶν ἐν στυλῶν τοῦτον θεωρησάμεν, διὰ τὸ ἐν αὐτῷ μυστηριωδῶς τελούμενα, τὰ ἐκτελέει σφαῖρα τοῦ ἀσκητοῦ, τὸ νεκρικὸν ἐλπίμα, τὴν κατὰ θεοῖν, ὅποια τις καὶ θεοειῶσιν ὁμολογεῖται, τὰς ἀρροτουσῶν τοῖς ἐξαγομένους ἱερὰς· φέδης, δι' ὧν ἀπάντων ὁ τῷ ἐν στυλῶν ἐννοητέως καθάρθαι διδάσκειται.

κε'. Ἄλλ' ὅπως μὲν ὁ ἐν στυλῶν οὗτος ὑπογραφίσται ὡς ἐν προγραφῇ καὶ τινι προκειντήματι, διατυπωθὲν ἐκκαταγράφεται ἀμυνδῶς· καὶ σοφῶς λαβὼν διδομένην ἀρεμὴν, ἀναδύεται εἰς τὸ ἐν σοφώτερον, καὶ θεμελίον οὖν τοῦτον ἐξουρηγῶν, ἐκχορυφῶσι τὸ τέλος. Τὸ δ' ἐνταῦθεν ἑμὴν ἀπονητὶ προσευπρόχεται, καὶ οὐδ' οἱ ἐνταῦθεν ἀνωφροῦμενος, καὶ εἰς τὸ τοῦ ἐν στυλῶν ἐννοητέως. Εἰ γὰρ ὁ ἐν στυλῶν τοῦτοιοτος, ὅποιον αὐτὸν ὁ ὑπογραφικὸς λόγος προεπιστήσεται, καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ ἐν στυλῶν ὁ δὲ ποῦθεν κατὰ τὸν ἀπ' ἀρχῆς ἀγχι τοῦ τοῦ θεωρίας σκοπὸν μέγα τὴν ἀνθρώπου χρεῖα ἔσται καὶ ὑψηλὴν, καὶ οὐ κατὰ τοὺς πολλοὺς φαύλων καὶ ταπεινῶν. Συνεπιμεριζόμενος γὰρ οὐσωδῶς, οἷς δ' ἐν στυλῶν ὡρισται, πολυπληθὲς ἂν καὶ αὐτὸ θεωρηθῇ, ἀλλ' ὡς πλεονεχόμενος ἑλλόγως τοῖς ἐνεργήμασιν.

κς'. Ἀγγελιοδὴς ὡς γὰρ φαίνεται ἂν διὰ τὴν θεωρημένην ἐκκαταγράφεται ἀμυνδῶς· καὶ ταῖς εἰς θεὸν ἀνατάσειν ἀναβαίνων εἰς ὕψος, καὶ μὴδὲ μὴν τηλικαδὲς σχέσιν πρὸς τὰ κάτω τηρῶν, ἀλλὰ ἐπὶ πᾶσι ἀντιτάσσεται εἰς τὸν ὕψιστον, καὶ ὑπερφῶς ἐνεργῶν κατὰ νοῦν, ὅς μὴδὲν τῶν κάτω φύσει μίτεται· καταβαίνων δὲ αὐτὸς ὡς εἰς βάθος ταῖς πράξεσιν, ἐν αἷς τοῖς κάτω σύνεστιν ὁμιλητικῶς, καὶ ταῖς ὁμιλητικαῖς, ὅς εἰς ψυχὴν διαπιδέσκει τοῖς μιμητικῶς ἐντυγχάνουσιν· ἵνα τῷ λόγῳ τούτῳ καὶ ὁ ἐν στυλῶν οὗτος ὅποια τι ἐκκαταγράφεται εἰς βάθος τι καὶ ὕψος θεοδὲν ζητηθεῖ, καὶ θεοειῶσιν τῷ ἀσκητῇ, ἀποσώζονται καὶ ἐτέρως τὸ τῆς ἐκκαταγράφεται σύμβολον. Αὐτὴ γὰρ τὸ ἀνθρώπου ἐχούσα, οὐδὲ

κζ'. Κατὰ τὰς ἀγγέλων οὕτως θεωρηθῆσεται ὁ ἐπὶ τοῦ ἐν στυλῶν. Καὶ ἐκκαταγράφεται εἰς ἀρετῶν κορυφὴν οὐκ ὀκνῶν ἀναβαίνειν, ἀλλ' ἀναδύεται αὐτὴν κατὰ θεοῖν, καὶ οὐ διὰ τραχέως βιάσεται τὴν ἀνοδὸν (μαλετῶντος γὰρ τοῦτο γέ, καὶ ἐντριβομένου ταπεινότερος εἰ γυμνάσματος), ἀλλ' εἰς αὐτὴν κατηντηρεῖται τὴν ῥάβδον, καὶ ἡν πατοῦσιν οἱ τὸ κατὰ μὲν τραχὺ περὶλάσαντες, τῇ δὲ ἀνωτάτῳ πεδιδότι πελάσαντες, καὶ τῆς ἐμπροσθεν βαπτύσεως γενόμενοι, καὶ τὸν μὲν φέρον ἔξω βαλόντες, ὅς τοις ἀκροσφαλίστι

ἀφώρισται, τῷ δὲ ἀγνωμίῳ καὶ λείῳ τῆς ἀγάπης Ἀ
προβάνας, ταῦτον δὲ φάναι, Θεῷ πλησιάζοντας·
ἐνθα οἱ τῆς οὐτῆς τρυφῆς λειμῶνες τεθῆλασι, καὶ
ἀρεταὶ χοροδοτοῦσιν, οὐκ εἰ κακίαις βίου παρασι-
ζόμεναι, οὐδὲ παραμυγμέναι τοῖς ἀκανθώδεσιν
ἀμαρτήμασιν, ἀλλὰ καθαρῶς ἔγκαρποι, καὶ πάσαις
καὶ ἀκέραιοι.

λα'. Βούλομαι καὶ εἰς τὸ θεωρηθῆναι ἑδρος ὀψω-
θῆναι, καὶ εἰς τὸν ἐχόμενον τοῦτον ἑβουλήν ἑναθε-
ναι, καὶ τοῦ ἑ γαστροφακίου ἑ γενέσθαι, ὥς καὶ
προσάψασθαι τοῦ ἐντὸς ἑ θησαυροῦ ἑ εἰς πλουτισμὸν,
καὶ προσπετασθῆναι τῇ ἑ νοσσιῇ, καὶ ἐπὶ τοῦ
ἑ πύργου ἑ στηθαι, καὶ τὴν θεωρημένην ἑ πάλιν ἑ
τοπογραφῆσαι, καὶ τὸ τοῦ ἑ στύλου φωτὶ καὶ πυρὶ
τὴν θέαν ἐπαφῆσαι εἰς ἑλλαμψήν, καὶ τὸν ἑ ἥλιον ἑ
περιαθρῆσαι, καὶ τοῖς ἑλλοῖς δὲ ἀπασιν τὴν θεωρίαν
ἐνασφαλῆσαι πλατύτερον, ὅσα τὸν τοῦ ἑ στύλου ἑ
λ' ἑγον παρ' ἡμῖν ἀπεκλήρωσε. Σχάζω δὲ τὸ γὰρ πολὺ
τῆς ὁρμῆς, ὁρῶν τοὺς ἀκουατὰς ὑπαρπίζοντας, καὶ
μονονοῦχι πρὸ χειλέων φέροντας τὰ νοούμενα. Διὸ
διασκευάσθαι λεπτολογίαν πολλήν, ἀλλὰ τῆς θεωρίας

λαβ'. Ἀκούεις, ὦ ἑ στυλῆτα, ἑ εἰ μὲν ὁ ἑ στύλος, ἑ
τὶ δὲ ὁ ἑ αὐτοῦ. Ἐχεις τοίνυν ἀνθεὸν καταλαβέ-
σθαι, καὶ διατὶ ταῦτα καὶ οὐ χρὴ πνεύμονος ἡμῖν
πολὺν ἑ φρεὶ πόνον γίνεσθαι. Βλέπει, δοκῶν ἀνεστη-
κέναι, μὴ πάσης· Ὡς, μὴ καταπίσης τῆς ὑψηλῆς
προθέσεως. Ἀγγελοπρεπῆ ἑ πολιτείαν ἐπηγγέλλαι.
Χρῶν οὖν, ἐναρτέως βιάζεσθαι τὸ ἑ ἰσαγγεῖον, ἑ
καὶ πραγματεύεσθαι μὲν τὸ στάσιμον καὶ τὴν θέαν
παράστασιν, φυλάττεσθαι δὲ τὴν ὑπένδοσιν, τῷ
παντὶ δὲ πλὴν τὴν κατάπτωσιν. Ἐπὶ μακαριστῆς
ἑ ἀκρας ἑ βίβηκας. Χρὴ τοίνυν ἐπαληθεύεσθαι σοὶ
τὸ ἑ κορυφαῖον ἑ ἐν ἀρεταῖς. ἑ Ὅρος ἑ ἔχει σε
τοῦτο τὸ ὑπόκειν εἰς Θεόν, καὶ ὁ παντὸς δρους κα-
τακαυχῆσαι καὶ βουνοῦ τῶν τῆς ἀποκλινῆσαι· μὴ
ἀνάσχη στραφῆναι κάτω, ἀλλ' ἐπὶ τοσοῦτον φέρε τὰ
τῆς ὑπορείας εἰς νοῦν, ἐπ' ὅσον καὶ ἄλλους ἐκείθεν
ἀναγαγεῖν. ἑνα κατὰ θέλῃν ζῆλον, ἐπὶ ὑψηλῆς,
ἀνελκύσης πρὸς σεαυτὸν, εἰ καὶ μὴ πάντας (τάχα
γὰρ οὐκ ἂν δύνατο), ἀλλὰ γὰρ πολλοὺς, οἱ τοῖς ἐν σοὶ
καλοῖς ἑργοῖς ἐμβλέποντας, βουλῆπονται εἰς τὰ ὅσα
ἐξείρεσθαι. Συγκομῆσαι τῷ Θεῷ, καθά καί τις πο-
λυτέμης ἑ θησαυρός. ἑ Κοτάχροντε γοῦν σεαυτὸν,
μήποτε ὁ ψυχολέπτης παρασύλῃ σε καὶ κατορύξῃ,
ἐνθα τὸ θέλῃν οὐκ ἔστι ἐπαύξεισθαι τάλαντον. ἑ Νο-
οῖαν ἑ θεωρήσῃς μὲν τὸν ἀσκητικὸν ἑ στύλον ἑ δ
λόγος, ὅκνει δὲ διόλου ἐμμεῖναι τῷ ῥήματι τούτῳ διὰ
τὸν ἐν αὐτῇ τέλειον ἀνδρα, ὃν οὐ κατὰ τοὺς ἀταλαῖς
καὶ ἀπτήνας νεοσσοῦς ἔχομεν διακρίπτεσθαι, ἀλλὰ
κατὰ τοὺς ὑμπερίτας δρους, ὅποσους ἐπὶ νεφέλῃν πέτεσθαι γρυφικῶς θεωρήσῃς τις, ἢ καὶ κατὰ τοὺς βασι-
λικούς ἑ ἀποτοῖς, ἑ οὐ δὲ καὶ ἀνόνει τῷ λόγῳ προσημπορήσῃ. ἑ Ὡς τοίνυν ἡμέτερος σὺ ἑ ἀστὴ, ἑ βασιλικῶς
προσφέρει σεαυτῷ, καὶ τὸ εὐγενὲς τῆς ἀρετῆς μὴ κατασχευε, ἀλλὰ τὸ περὶν διαπαισινῶς, καὶ εἰς
ἀνίμους πλεάζόμενος· ἀλλ' εἰς Θεὸν ἀνιπτάμενος πρὸς τὴν ἀπειλομένην ἀγρὰν τὴν πῆλιν ἐδίδις.

λγ'. Στρατιώτου ἑ τάξιν ἀπῆλκε, ἐπὶ ἑ πύργου
ἐκτός ἑ τοῦ θεωρημένου τεταγμένος, καὶ ὁφειλέ-
της ὡς κακοπαθεῖν, ἑνα οἱ καλὸς ἀρετῆς τῷ ἑ στρα-
τοδραγῆται σε, εἰπεῖς ἀποστολικῶς. Περιδίδωκε
γοῦν δύναμιν, καὶ ὁπλίζου κατὰ πάσης ἐπιβουλῆς τε
καὶ ἐκπύσεως. Καὶ οἷα μὲν, ὥς προβαλέσθαι πίν-

verarum deliciarum praelia virent, et virtutes cho-
ros institunt, non amplius vitæ malis luctantes,
nec spinosis peccatis mistæ, sed fructibus abun-
dantes, ac rerum scelestarum immunes absque
furo.

φουλότησιν ἀπαρίμκτοι, καὶ ἀκραυῶς ἀκράτοι

31. Volo equidem super visum montem extolli
et ad collem vicinum ascendere, et gazophylacii,
sicut et thesauri intus reconditi particeps fieri, ad
nidum volare, super turrim stare, urbem describere,
columnæ lumini ignique profectum dare, solem con-
templari, atque aliis omnibus maiorem operam
dare, in quantum apud nos de columna sermo factus
est. Ardorem vero nimium remitto, avida haurientes
videns auditores et mentis cogitata in labiliis geren-
tes. Ideo non dici oportebit istis instare, et ser-
monem amplificare, sed pro tempore theoriam in
medium ferre.

καὶ οὐ μακρὰ με δεήσει προσενεργῆσαι τοῖς, καὶ
γενέσθαι, εἰς ὅσον καίριον.

32. Audis, o stylita, quid columna, quid super ex-
stans. Habes ergo unde intelligas ad quid ista, nec
oportet nobis multo pulmonis, ut aiunt, labore uti.
Vide qui stare videris, ne cadas: vide ne a condi-
tione ista sublimi decidas. Vitam habitantis inter
angelos annuntiasti. Necesse est ergo congruenter
virtuti angelicam vitam et constantiam divinamque
intrepiditatem monstrare, animi vero debilitatem,
et a fortiori casum cavere. Super beatum verticem
ascendisti. Necesse est ergo in virtutibus verticem
a te teneri. Te habet mons iste ad Deum elevans et
qui omnes montes et colles superat; noli vitæ
erroribus adherere, sed generosum animum indue et
alios sursum ducas; ut zelo divino, tu qui excelsus es
ad teipsum attrahas sinon omnes (forte enim non pos-
sis), saltem multos qui opera tua inspicientes ad alta
tolli cupient. Ad Deum colligaris ut prelopus thesau-
rus, Teipsum ergo absconde, ne forte animarum rap-
tor te furetur et infodiat ubi non crescit divinum talen-
tum. Nidum vidit ascetæ columnam sermo, immorari
novult verbo isti ob perfectum qui in eo conspici-
tur virum qui non ut imperfectus et alis carens est con-
siderandus, comparandus alitibus, qui per nubes vo-
lant, ut Scriptura dicit, aut aquilis regia, ut supra
diximus. Ergo tu aquila nostra, regie te gere et vir-
tutum ne erubescas, quocumque sors iulerit alios
pandens et te ventis permittens, sed ad Deum volū-
tans, fructuosam venerationem proseguere.

33. Militis ordinem tenes super fortitudinis turri
visibili collocatus, et ad mala perpetiendâ destinatus
ut tanquam bonus ei qui te militem condidit pla-
ceas, ut cum Apostolo loquar. Potentiam indue et
contra omnes insidias et belli tormenta accingere.
Et novi quidem quod te penitus protegere vales

lorica tua et ferro quod te cingit. Sed magni Pauli A
loricam et reliquam ejus armaturam in te videre
cupio. Hanc præsertim oreinge, hanc indue, et ani-
marum hostis aufugiet harpyis se tradens. Nam
pulchrum est quidem ferrum istud, ex quo adversus
pessimum hostem tela eundantur. Nihil vero sic
potest invulnerabilem militem perficere si aposto-
licam armaturam ille projecit. Et quid dico nihil
potest? dicendum erat quod deficiente illa sit asce-
te operum jaciens et summum ad terram trahit-
ur et quod leve est, aggravatur et a superno volu-
tussans in terram deficiat.

καὶ ἀπελόνει ταῦτα τὸ ἐν ἔργῳ ἀσκητικοί, ὅθεν
κούφον, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ πτῆσιν παύει, καὶ καταφέρει

54. Multos ferrum in bella contra spiritualem
hostem excitavit; multos hebetavit et impedivit
illis arina circumdedit, horum in manicas, compedes
incidens: quorum merito miserabilur sive mare
pernavigant procellosum et fluctibus diris exundans
et periculosum, super quod simplicibus membris
vgi deberent, qui adhuc ferri pondus gravans
habent. Ferrum istud his quidem qui secundum
veritatem strenui sunt, non præcipites agit pon-
dus, sed anchora salutaris et sacra ordinatur; his
vero qui aliter se habent, plumbum sit in aquis
vehementibus submersos deprimens. Non ergo sa-
lutare nec sic aut aliter cecidit, pro consilio electo
hesitante libra.

σωτηριώδης ὁ τοιοῦτος σιδηρός, ἀλλ' οὐδὲ βλαπτικός, ὅσοις
δύναμιν τάχα μὲν οὕτως, τάχα δὲ ἄλλως ἐξέπεισ, τῷ τῆς προαίρεσως ταλάντῳ ζυγοστατούμενος.
55. Ecce præsentibus adventitium quid de recens C
factis affero aliis in memoriam (multi enim nove-
runt), aliis quibus ignotum est ut rem novam. Cel-
siam divinam non ad splendorem paratam quia non
venerabilis usque ad nomen, lavit sinus iste noster
qui ante oculos est prope civitatis muros quibus
inane sol illucescit. Cella virum quemdam nutritiv
qui ascetam simulabat, non tam nigro vestium or-
natus quam sub ipsis hypocrisim reiegens. Hunc
stringebat ferrum, tum renes cingens, tum hume-
ris impositum, tum ambidextrum. Talis erat et
circumcursabat multos seducens ferro criminis
alicujus, ut opinor, divinam hanc poenam solvens,
et debitor apparens talis vestimentis. Occasio que-
dam aderat et negotia circa ipsum aliena, et hæc
peragi oportebat; et ecce mirum. Solvitur sponte
a ferreis catenis quibus dignissimus erat, ferrum
humil jacebat, jacebant et aliena gravè pondus as-
cetæ humeris impositum, ut opinor, in cauponis
cujusdam taberna, qui lassos ad se invitat ut
restarentur. Conmutationem hanc retinens asce-
te exercitii et virtutis remunerationem, maxime
hypocrisis hoc pretium accipiens abibat gaudens
ipse, lacrymas vero depositi domino relinquens.
Quanto igitur melius magnifice vestiri illum, pallio
splendido et sanum esse, quam sic ferro occin-
ctum mala infinita pperari! Et nunc apud nos as-

τω; ἂν ἔγοις, ὃν ἐγκρατῶς περιβιβηται, ὁ ὠρακα,
καὶ τὸν λοιπὸν « σιδηρὸν, » δὲ περίκειται σε. Ἄλλ'
ἐγὼ καὶ τὸν τοῦ μεγάλου Παύλου θώρακα καὶ τὴν
λοιπὴν ἀπασαν ἐκείνου πινυκλίαν ζητῶ κατεῖναι ἐν
σοί. Ταύτην περιβου μέλιστα, ταύτην ὑπόδοι· καὶ
ὁ τῶν ψυχῶν πολέμιος οὐχ ἡττάται. Ἀρπυΐαις ἐαυτὸν
ἐκδούς. Καλὸν μὲν γὰρ καὶ ὁ φορούμενος, « σιδηρός »
οὗτος, καὶ βλή κατὰ τοῦ πονηροτάτου πολεμιτοῦ
ἐξ αὐτοῦ χαλκίζονται. Ἀρκαὶ δὲ ὅμως οὐδὲν, ὡς καὶ
ἀκατάβλητον τὸν ἐν αὐτῷ στρατιώτην ἀποελεῖν, εἰ
τὴν ἀποστολικὴν ἐκείνος ἀπορρίψει σκευήν. Τί δὲ
λίγω « οὐκ ἀρκαί; » δίδω εἰπαίν, ὡς ἐκείνη διχα
καὶ καθέλεται τὸ ἀνυφορούμενον, καὶ βαρύνει τὰ
πρὸς γῆν.

56. Πολλοὺς δὲ « σιδηρός » εἰς τὸν κατὰ τοῦ νοητοῦ
ἀντιμάχου ἐστρώσει πόλεμον, πολλοὺς καὶ θραύων·
συνεπώδισεν, ἐκείνοις μὲν ὅποιά τι ὅπλον ἀμφοτερεί,
τούτοις δὲ ὡς εἰς χειροπέδην διεκπερῶν καὶ ποδοκί-
κην καὶ τῶρα « οὐκ καὶ οὐκτετραί » ἐν τῇ δικάσει,
εἰ τὴν τοῦ βίου διαπλέοντας θάλασσαν οὕτω θανά-
βραττομένην, καὶ κυματομένην ἀκάθεκτα, καὶ
ἀπειλοῦσαν κινδύνον, οἱ δὲ θεὸν ἀπερίττοις· μέλιστα
ἐφύρσθαι δι' αὐτῆς, εἰτα καὶ σιδηροῦ βάρος περι-
κείναι· ὅς δὲ σιδηρὸς τοῖς μὲν ἐπ' ἀληθεία ἐγκρα-
τευταῖς οὐκ εἰς βουθίον βάρος, ἀλλ' ὡς εἰς ἄγκυραν
σωτηριώδη καὶ ἱερὰν ἀποτέτακται, τοῖς δὲ ἄλλως
ἐχούσιν ὡς μολυβδὸς ἐν ὕδατι σφοδρῶ γίνεται, ὅπο-
θρυχίους ἐκείνους τιθεῖς. Οὐκοῦν ἐξ ἀνάγκης οὕτω

ἐπαμφοτερίζει δὲ πῶς· καὶ κατὰ τὴν παρὰ τοῖς
57. Φέρε προσηγνώτοισι παροῦσι συγχύειν πρίγ-
μακτος παραπιστούτος ἑναγχοῦ, τοῖς μὲν εἰς μνήμην

(πολλοὶ γὰρ οἶδασι), τοῖς δὲ εἰς διδασκαλίαν, ὅσοις
οὐκ ἔγνωται. Φροντιστήριον θεῖον, οὐκ εἰς λαμπρό-
τητα ἐκκευασμένον, ὅτι μὴ σημάνῃ μέχρις ἐνόςματος,
ὁ καθ' ἡμᾶς κλιθεῖ καὶ οὗτος, ὁ πρὸ ὀφθαλμῶν,
βραχὺ εἰ πρὸ τῶν ταγίων τῆς πόλεως, ὅς ἐκ προσέλα-
ναι ἀναβαλὼν ἑὸς ἥλιος. Τοῦτο τὸ σημείον ἀνδρα-
τινὰ ἐδοσκειν, ὅς τὸν ἀσκητὴν ἐμπορᾶτο, οὐχ οὕτω
κοσμούμενος τῷ τῶν ἀμυλῶν μέλανι, ὅσον ἐπικαλλί-
πτον ἐν αὐτοῖς κρυπτικῶς τὴν ὑπόκρισιν. Καὶ σιδη-
ρὸς αὐτὸν ἐσφίγγει, ὁ μὲν τὴν ὁσφὺν ζωννῶν, ὁ δὲ
ἐπιμοιχόμενος, ὁ δὲ ἀμφιμάχαλος. Ἦν ἐκείνος
τοιοῦτος, καὶ περιεπότοι φρεναπατῶν τοὺς πολλοὺς
σιδηροδέτος, κακούργιας τινὸς· οἶμαι κατὰ τι θεῖον
D δίκην ταύτην διδοῦς, καὶ παραφαίνων ὀφειλῆται
εἶναι τοιαύτης περιβολῆς. Καίρεος δὲ τις, καὶ πράγ-
ματα περὶ αὐτὸν ζηνικά, καὶ εἶδει αὐτὰ τηρεῖσθαι·
καὶ εὐθὺς αὐτῷ. Ἀδεται μὲν γὰρ αὐτάματος τοῦ
σιδηροῦ θερμοῦ ὁ πολλὸν τοιοῦτον ἐπάξει· καὶ ὁ
μὲν σιδηρός κατὰ γῆς ἔκειτο, τὰ δὲ ἀλλότρια φέρτος
τοῖς ἀσκητικοῖς ὅμοις ἐπέκειτο, ἐς καπῆλου (1) τι-
νὸς οἶμαι τὸ ἀγθὸς ἀποφορτισσομένοις, ὁπομονοῦντος·
τοῖς οὕτω κοπιῶσι, καὶ πεφορτισμένοις ἐρχεσθαι,
καὶ ἀναπαύεσθαι παρ' αὐτῷ. Καὶ ἀντάλλαγμα τοῦτο
σχεδὸν ἐκείνους ἀσκητῶς καὶ μισθὸν ἀρετῆς, μέλιστα
μὲν ὅν ὅνια ταῦτα βαθεῖα; λαβὼν ὁποκρίσεις,

(1) Sic aperte ms. : præstat χαμήλου.

ῥηχοι αὐτὸς μὲν χαίρων, κλαύματα δὲ τῷ τῆς πα-
ραθήκης δεσπότη καταλιπών. Πόσον δὴ κάλλιον,
λαμπραιομενεῖν ἐκείνων, καὶ ἱματισμὸν εὐαφῇ περι-
καίεσθαι, καὶ σωφρονεῖν, ἢ παρ' οὕτω σιδήρῳ βαρυνό-
μενον μυρία κακὰ ἐπαχθίζεσθαι. Καὶ νῦν καμνηλιού-
ται παρ' ἡμῖν ἐκείνος ὁ σίδηρος, θέαμα σεμνὸν ἐσθί-
μενος, μενοῦν γε χορηγία γέλωτος μὲν τοῖς πολλοῖς,
ἐπιστροφῆς δὲ τοῖς ἀγαθοῖς. Κεῖσεται γὰρ ὑποκρι-
σεως θράμβος, ἐλέγχων ἀρετὴν ψευδεπίπλαστον,
καὶ παραδειγματίζων τὸν οὐκ ἀγαθόν, τάχα εὐδ' ἀπορρίψεις ὑπὸ τοῦ φαύλου ζωγράφου τῆς ἀρετῆς,

ἀλλ' αὐτὸς διεκφυγὼν ἄνδρα ἐπιβουλον, ἵνα μὴ καὶ ἀχρεοίτο· σήμερον μὲν ὢν ἐναρέτου ζωῆς, καὶ
τραχυτέρου βίου σύμβολον, καπηλεύων δὲ τῆς ἀρετῆς τὸ μακάριον ἐν ἀνδρὶ κιθόρῳ, καὶ μαστροπέων
οἶον τῇ κακίᾳ, καὶ πολλοὺς εἰς αὐτὴν ἀπαγόμενος φαύλους ἁρσάτας, μάλλον μὲν οὖν ἀγαθοῦς ζηλωτῆς,

λγ'. Μηδεὶς εἴη τοιοῦτος, μηδεὶς οὕτω βαρυνέσθω·
ἀλλὰ τὸ τῆς ἀνυποκρισίας φέρων πτερόν, κοῦφος
αἰρέσθω, καὶ πρὸς θεὸν ἀναβαινέτω, εἰδὼς, ὡς κα-
λὸς μὲν καὶ ὁ αἰσίδηρος καὶ ψιλὸς βίος, καλὸς δὲ καὶ
ὁ καταφράσσων σίδηρος, εἰ καλῶς φοροῖτο, καὶ γε-
γαυμένους τῇ ἀπλότῃ τι σιλῶει, καὶ μὴ τὸν τοῦ τό-
φου ἴην προδίδληται.

λδ'. Τί γάρ μοι καὶ ἱστορίαις ἐνδιατρεῖναι, ὡς ἐν
ἐνερπείῳ τὸν ἐκ τοῦ σιδηροφορεῖν τύπον; Τί δὲ καὶ
ἐθῶν ἀναμνηστέον παλαιῶν καὶ ἐθνῶν, ἐν οἷς εὐρη-
ται τὸ στρατιωτικὸν ὄπλος ἐπηχθισμένον διὰ βίου,
ἐν τε τῷ ἐκκλησιαστικῷ, ἐν τε τῷ συμποσώδειν, ἐν τε
ὁδοῖς, καὶ ὁδῶς πανταχοῦ· ὡς ἂν οὕτως εὐφορον τὸ
τῆς πανοπλίας βάρος αὐτοῖς; εἴη καὶ περιδλῆμα σύν-
ηθες, καθὰ καὶ τις ἱματισμὸς, ἐγγυμνασμένους
τῷ συνεχεῖ τοῦ συνεθισμού; Τί δὲ προσιοτητέον,
καὶ ὅσοι πρὸς τοῖς ὅπλοις καὶ λίθον δέξιον λόγου εἰς
φόρον ἔφερον, ὃν ἐχρῆν ἐν καιρῷ ἀπαρρίψοντας ἔργου
ἄπτεσθαι γενναϊότερόν τε καὶ ἐλαφρότερον, ὡς ἂν
μὴ κατάφρακτός τις ἦν, ἀλλὰ ψιλὸς, ἢ καὶ ἡμίγυμ-
νος; Τί γοῦν μοι καὶ τοιοῦτοις ἐνδιατρεῖναι λόγοις,
ἐνθα εἰπεῖν ἀπόχρη, τὰ μακρὰ ἐπιτεμόντα ὡς φιλῶ
μὲν ἐγὼ τὸν τοιοῦτον σίδηρον καὶ ὑπερφίλῳ, ἐκείνο
συνεννοούμενος, ὡς οὔτε πόλεμος ὁ πρὸς αἰσθησιν
ῥῆθον καταργασθεῖη, μὴ καὶ σιδήρῳ βραδεύμενος,
καὶ νητὸς δὲ δέοιτο ἂν ποτε τοῦ σιδήρου τοῦτου κα-
λῶς; Καὶ ὁ τοῦτον φορῶν μετὰ λόγου ὀρθοῦ ὡσεὶ καὶ
βέλος; ἐκλεκτὸν λογίζεται τῷ θεῷ τῷ πτερῷ μὲν τῆς
νοερᾶς ἀνωφορήσεως, κουφίζόμενος, προδιδλημένος
δὲ τὸν οἶον ἐξυβελῆ τοῦτον καὶ τμητικὸν τῶν πε-
ναντίας δυνάμεων σίδηρον· καὶ οἷσιν οὕτω περ-
ρόεις, καίρια βάλλων, καὶ κατὰ τοῦ διαδόλου περ-
πόμενος, καὶ τῷ πετομένῳ ἡμέρας βίβει ἀντιπετό-
μενος. Καὶ οὕτω μὲν τὴν τοιαύτην σιδηροφορίαν
ὑπερφίλῳ· λέγω δὲ, μὴ χρῆναι ἀπεγνωσκέναι, εἶναι καὶ ἄλλως σῶζεσθαι. Καὶ γὰρ τοὶ καὶ μάχα· πολλὰ
καὶ πολεμίων καταβολαὶ ἀνύοντο ἂν, σιδήρῳ ἀμταχειρίστοι. Πολλοὺς γοῦν καὶ λίθοι καταμόνας ὄντι-
σαν, καὶ μυρία ὄρωσαν τρώκων, καὶ ταῦτα κοινῇ τε καὶ ἰδίᾳ.

λη'. Εἰ γοῦν καὶ ὁ ἱκανὸς τῇ χειρὶ δαυὶδ ὄπλῳ
τοιοῦτῳ κατὰ μέγαλον ἐχθροῦ ἐνεδράμματο, εἰ δὴ
τοῦτο, γινωσκέτω ὁ σιδηροφόρος ἀσκητῆς, καλὸν
πράγμα ποιεῖν· ἀπαιχθεῖν δὲ τῆς τῶν λοιπῶν κα-
ταχρίσεως, καὶ τοῦ λαλεῖν ὀφηλὴ καὶ φρονεῖν, ἵνα
μὴ μόνον ἐξω φοροῖν τὸν σίδηρον, καὶ προφαίνει
ἐπιπολεῖν, ἀλλὰ καὶ εἰς βάθος φέροι ἐν τῇ ψυχῇ,

A servatur ferrum istud, risus quidem materiam
multis suppedians, conversurum vero bonos. Jace-
bit enim hypocrisis triumphus, virtutem simulatam
arguens, eumque qui non est bonus delegens, non
spoliatus a vili virtutis fictione, sed virum insidia-
torem evitans ne inutilis fiat. Sigillum est probas
asperioris vitæ symbolum mercede adulterans vir-
tutis beatam sorciem in homine doloso et malitiæ
prostituens; multos in ipsam lenones adducit præ-
sertim desiderii bonos desiderii subjugatos et vi-
litalis apparentia delusos.

B 36. Nemo talis esto; ne sic gravetur; sed alas
ab hypocrisi alienas gerens, sublimis tollatur et ad
Deum ascendat, sciens quod si pulchra quidem
absque ferro et humilis vita, pulchrum etiam est
armorum ferrum si bene gestatum erit et simpli-
citate politum splendet, nec unquam præ se tollit
superbiæ venenum.

37. Cur autem narrationibus tempus tero, ut ferri
superbe portati arrogantiam incutiam? Cur in
memoriam antiquos mores populosque revocem, in
quibus inveniuntur per vitam armati bellatores,
in cælibus, in conviviis, in viis, ubique; quasi leve
esset armorum totius onus et solitum indumentum,
sicut consuetudine indesinenti circumdatis? Cur
vero insuper dicam quotquot præter arma et pre-
tiosos lapides portabant, quem tempore opportuno
projicere oportebat nobiliori et leviori assumpto
cære, ut si quis non totus loriceus esset aut levis
osset armorum? Cur autem talibus æermonibus
tempus tero, ubi dicere sufficit breviter, quantum
tale ferrum amo et diligo, illud mecum reputans
quod nullum facilius consummatur bellum quam
ferro ad iudicium assumpto; et spirituale bellum
optime ferro hoc eget? Qui istud recta ratione fert
teli electi instar Deo destinat spiritualis exaltatio-
nis ala sublatus, teli vero instar acutum istud et
hostes enecans inter pericula secum gerens fer-
rum, et sic alata sagitta opportune vibrata et con-
tra diabolum intorta in sagittam volentem in die
fertur. Sic quidem ferri gestatione maxime amo;

D dico vero desperandum non esse quod aliter salus ten-
tanda sit. Nam pugne multæ et hostium elades con-
ficerentur sine ferro. Multos ergo et lapides adjecerunt
et trophæa innumera crexerunt ei publice et privatim.

38. Si ergo et manu fortis David isto telo contra
magnum hostem effulsit, si illud reputamus, noscitur
ferri gestator asceta, pulchrum se opus facere; se
vero a reliquis judicandis abstinere, a sublimibus
verbis et cogitationibus, ne solum extrinsecus fer-
rum gerat et foris fulgeat, sed et intima anima
ferat et sic incurvetur humilis, imo undequaque lori-

catus hostium victor evadat. Sed sic quidem militis A turris custodis locum tenes, o excelsæ homo, cujus te oportet imaginem referre; nec illud tantum, sed coelestem urbem et arcem habitare sortitus es. Ne ergo civis abreas quales damnavit sanctissimum Evangelium, neque deserta pererres, in quibus jus civile secundum Deum menitur aliquis et mansuetudinem et charitatem. Civitatem serva perpetuo propugnaculo indomitam, a casu omni tutam, firmam, ne limites angustiaveris in te solo, bonum spoliatus, et morte tua in terram optimum projiciens. Sed a Deo inspiratus zelus per omnem terram extendet illam usque ad posterus. Quorsus enim civitatis supervivere te, nec vero beatam illis qui succedent memoriam relinquere, dum memoria iuste in benedictione est, sed a contra contemptu dignam, tanquam sepulchrum, mox vanum pulvere operam, et quam digna erat cuius non remaneret lapis? Servabitur vero arx, et semper stabit, si Dominus invocatus eam custodierit, ne in vanum tu custos ingulveris. Sic enim ascendens eam non perdet.

σεται δὲ ὀχυρὰ, καὶ εἰσαὶ ἐσθίξεται, εἴπερ ὁ Κύριος οὐ δὲ φυλάττω ἀγρυπνῇ. Οὕτω γὰρ οὐκ ἂν ὁ ἀναβαίνων ἐπιλείψῃ αὐτήν.

39. Hæc ergo sic age. Et quoniam pharus salutaris iuces, ne lumen exstinguas, nec permittes nocte illi errant qui ad te tendunt, ne per tectas eminentes rupes incidentes, quando navigandi tempus est, in abyssi profundum cadant nec amplius phari accensi signum, sed ignis homines decorantis elibanus cernatur. Sed nec contemplationis igneam columnam contemplabilem reddas sicut sub obruente sabulo, neque resstantibus ventis dispergi sinas non servatam, et exstingui, et viatores per tenebras incedentes relinquere, ne forte persequentibus præda facilis fiant et salutaris ignis loco ignis grænnæ castigans inflammatur. In habitatione illa sol apparet: desuper ergo emica et adure quantum opus est, vitam verospergo illis quid secundum Deum vivere debebunt. Vnus est locus iste tuus domus Dei: quia in ea Deus quidam, scilicet in se Deum habens, Deique participes ob figuræ similitudinem. Qui Deum dicit, melius aliquid aliudve cogitare non ainit, et in se Deum habentem nominans, Deo propiore vivum collocavit. Omnino decet, si ita se res habet, et templum sanctum habitationem istam vocare et mirabilem ædem merito propter inhabitantem iustum et sanctum hominem, quia justus et sanctus Deus, cuius similitudinem in templo isto in se asceta refert.

σὺν δὲ ἐν δικαιοσύνῃ διὰ τὸν ἐν αὐτῷ δίκαιον ἄνθρωπον καὶ ἔσιν· ὅτι καὶ δίκαιος καὶ ἔσις ὁ Κύριος, ὡς περ τὴν ἀφομοίωσιν ὁ ἐπὶ ναοῦ τούτου ἀσκητὴς ἐκμάττεται.

40. Si sic ad Deum contemplatione elevatus es non circuitu opus est, ut in virtute tanquam in speculo te contempleris, cuius virtutis habitatio columna cernitur. Namque divinum charismatum plenus homo, et sic Deo cuius virtus cælos legit plenus totus sane virtus est, pauca carni relinquens. Qui ergo te vident, virtutem videre se arbitrentur; unde ad imaginem istam efformati ad ultimum archetypum adducantur. Speculator positus in specula ista

καὶ οὕτω κάτω κάμπτωτο ταπεινούμενος, μᾶλλον δὲ πανταχόθεν κατὰπρακτος ὢν, τὸν πολεμούντων περιγίνοιτο. Ἄλλ' οὕτω μὲν στρατιώτου τόπον ἐπιχει; πυργωφύλακος, ὃ ὅφελ' ἄνθρωποι, καὶ θεῖα τυποῦσθαι πρὸς αὐτόν· καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ οὐρανόπολιν καὶ ταύτην ὀχυρὰν κατοικεῖν ἔλαχες. Μήτε τοίνυν πολίτης ἀποβαίης, ὅποιος ὅστρακιζοι τὸ ἀγνώστατον Ἑθαγέλιον, μήτε μὴν εἰς ἐρημίας ἀποκλανηθείης, ἐν αἷς φεῦδεται τις τὸ κατὰ τὸν Θεὸν πολιτικὸν καὶ ἡμῶν καὶ φιλόλληλον· συντήρει δὲ ταύτην ἐν ὀχυρότητι διηνεκὶ ἀκατάβλητον, ἀκατάπτωτον, μόνιμον, ὥς ἂν μὴ περιγράφῃς ἐν σοὶ καὶ μόνῳ τὸ ἀγαθὸν ἐξερημώσας, καὶ τῷ σὺ θανάτῳ συγκατανεγκὼν τὸ καλόν. Ἄλλ' ὁ ἐνθεὸς ζῆλος εἰς ἀκούμενην παρεκτενεῖ ταύτην καὶ τοῖς ἐξῆς. Τί γὰρ χρεὼν, ἐπ' αὐτῆς μὲν διαδιδῶναι σε, μὴ ἐγκαταλείπειν δὲ μνημὴν μακαρίαν καὶ τοῖς εἰσέπειτα, ὅποια ἡ τοῦ δικαίου ἢ μετ' ἐγκωμίων· ἀλλὰ ἀφεῖναι ἀξίαν καταβολῆς, καθὰ καὶ τινα τάφον, εἴτ' εὖν κενήμιον εἰς μάτην χεκοιμῆμενον, καὶ οἷον ἀξίον εἶναι μὴ μάλιστα λιβὸν ἐπ' αὐτοῦ; Συντηρηθῇ· προκληθεὶς φυλάξει αὐτήν, ἵνα μὴ εἰς μάτην

λθ'. Ταῦτά τε οὖν οὕτω ποιεῖ. Καὶ ὅτι δὲ ἡ πυρός ἡ ἀνέφθογος ἐνταῦθα σωτήριος, μὴ τὸ φῶς ἀποσείσης, καὶ ὥς ἐν σκοτομήνῃ πλανῆσθαι δώσεις τοὺς ἀφορῶντας εἰς σὲ, μήποτε καὶ ταῖς ὕψαις καὶ ταῖς βαχίαις ἐγκύρσαντες, ὅτε τοῦ πλείου καιρός, γένωνται κατὰ βουθὸν, καὶ οὐκέτι φρυκτωρῶν παρὸς τὰ ἐνταῦθα λογισθείη, φρύγοντος δὲ πυρὸς ἀνθρωποφλόγου κλιθῶντος. Ἄλλὰ μὴδὲ τὸν τῆς θαλάρας ἡ πόρινον στύλον ἡ ταπεινώσης, ὥς εἰς ἐπὶ χωσιν, ἢ καὶ καταπνοαῖς ἐναντίας ἐάσης διαφρίπτωσθαι ἀφύλακτον, καὶ σείεσθαι, καὶ ἀφεῖναι τοὺς ὀδηγούμενους κατὰ σκότον ἐλάσσεσθαι, μήποτε τοῖς ἐπιδιώκουσιν εὐχέλρωτοι γίνωνται, καὶ ἀντὶ σωτηρίου πυρὸς πῦρ Γέννης ἐξαναφθῇ κολαστήριον. Τεθεώρηται καὶ ὥς ἡ ἡλιος ἐν οὐρανῷ τούτῳ· λάμπε τοίνυν ὑψόθεν, καὶ κατὰφυγε μὲν, ὅσα χρεῶν ζωογένη δὲ, ὅσα τε κατὰ Θεὸν ζῆν ἐπιδέονται. Ἐδεωρῆθη καὶ ἡ Θεοῦ οἰκὸς· ὁ οὖν τόπος οὗτος· Θεὸς τις ἄρα καὶ ὁ ἐν αὐτῷ, οἷα ἐνθεός, καὶ Θεοῦ μετέχων διὰ τὴν μιμητικὴν πρὸς ἑαῖνον ἐκτύπωσιν. ἡ Θεὸν ὁ δὲ τις εἰπὼν, οὐκ ἀφῆσιν ἐπινοεῖσθαι κρεῖττον τι καὶ ὑψηλότερον· καὶ ἐνθεὸν δὲ τις ὀνομάσας τινά. Θεῷ τὸν ἄνδρα παρέρστησιν. Οἰκεῖον δὲ πάντως, εἰ ταῦθ' οὕτως ἔχει, καὶ ἡ νὺν ἅγιον· τὸν οἶκον τοῦτον προσεπειπὶν, καὶ θαυμα

μ'. Εἰ δ' οὕτω πρὸς Θεὸν ἀνέχθης τῇ θεωρίᾳ, οὐ χρεῖα περιβέου τινδ; καὶ εἰς αὐτὴν ἀντικρυς ἀρετὴν θεωρῆσαι σε ἀκολούθῳ; οἷς καὶ ἀρετῆς οἰκητήριον ὁ σῶλος ὁ ταβέεται. Ὁ γὰρ θεῖον χαρισμάτων ἐμπλεὺς ἄνθρωπος, καὶ οὕτω Θεοῦ γέμων, οὐπερ ἡ ἀρετὴ καλύπτει τοὺς οὐρανοὺς, ὅλος δὴπουδὲν ἐστὶν ἀρετῇ, ὀλίγα πολογίζόμενος τῇ σαρκί. Οἱ τοίνυν βλέποντές σε νομιζέτωσαν, ἀρετὴν αὐτὸ τοῦτο βλέπειν· ὥς ἂν τυποῦμενοι πρὸς εἰκόνασμα τοῦ οὐτοῦ.

ἀναγίνοντο πρὸς τὴν μεγίστην ἀρχιτέκτον. « Σκοπὸς » A penitus non debes dormire ad mortem nec cadere
 τίθεισαι ἐν « σκοπευτήριον » τοιοῦτον, καὶ χρὴ πάν-
 τως μὴ πρὸς θάνατον σε ἀφωπνύναι, ἀναπνεύσαι
 ἐπ' αὐτοῦ, καὶ κατενεχθέντα εἰς κόμα βαθύτατον,
 ἀλλὰ σεαυτὸν τε φυλάττεσθαι, μὴ ὑπὸ χεῖρα τοῖς πολεμίοις πέσης, καὶ τοὺς θεοὺς τῷ σὺ σκοπεύματι παροΐδαι.

μα'. Ἐξεγένετό σοι « μεταωρισθῆναι », καὶ οὐχ
 ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ ὡς εἰς οὐρανοῦ ὕψωμα, καὶ εἰς
 κυριότητος ἀξίαν κατανοηθῆναι ἀνθρώπων τελείῃ
 πρέπουσαν, ὅποιος ὁ πρὸ βραχέος θεωρηθεὶς ἔνθεος.
 Μὴ τοίνυν ἐθαλῆσης χθαρῶς γενέσθαι, καὶ ἀκού-
 σαι ποθεν, ἄνω καταβῆναι, εἴτε καὶ ἄλλως ἀναβῆναι
 κάτω, οἷς τῷ μὲν « στύλῳ » ἄνω, τῇ δὲ περὶ γῆν
 προσπαθεῖς κάτω βέβηχας. « Περιφρονεῖν » ἐτάχθης
 « τὴν γῆν » ὑψώθης, « εἰποι ἂν Δαυὶδ, ὡς « ἐκλε-
 κτός » ἐκ τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ. « Λιβεροδατεῖς » ἤδη,
 τῶν γῆινων ὑπεραίρόμενος. Μὴ δὴ τὸ πτερὸν ἀχρεώ-
 σης, δι' οὗπερ ἔστι σοι πέτασθαι. Οὐράνιος εἰ, οὐ
 μόνον, ὅτι « φυτὸν οὐράνιον » (τοῦτο γὰρ καὶ ἅπας
 ἄνθρωπος, καθά τις περιουλομένην), ἀλλὰ καὶ ὅτι
 τῆς γῆς ἀπαρριζωθεὶς παραδείσου φυτὸν γενέσθαι
 φιλονεικεῖς. Κάτεχε οὖν τὸ οὐράνιον, ὑποδλεπόμε-
 νος τὸν ἀπ' ἐναντίας τάρταρον. Ταῦτα πάντα συντη-
 ρῶν, περιποιεῖς τὸ ἐν θαυμαστότητι « μετέωρον, τὸ
 οὐράνιον, τὸ ἀρχικόν » καὶ μηδὲν τι τῶν τοιούτων
 παραδειγμάτων ρίψης ἔξω μιμήσεως, ἵνα πρὸς ἄκραν
 τελειότητα ἐξαρθῇ.

μβ'. Εἰ δὲ διὰ πολλῶν συμβόλων ὁ λόγος ἐρχό-
 μενος ὁ ὀριστικὸς καὶ εἰς « θεῶν » ἀντιπαρ-
 ῶν « ἀξίωμα », καὶ τοῦτο σε τυχὸν ἀρπάξει πρὸς ἐπαρ-
 σιν διὰ τὸ ὑπεροχικόν, ἀλλ' ἐπὶ λογισμοῦ ἔχε μὴ
 μόνον τὸν εἰς τρίτον μὲν οὐρανὸν ἀρπαγέντα, μέ-
 νοντα δὲ τῇ ταπεινώσει κάτω, ἀλλὰ καὶ τὴν « εἰρ-
 κτὴν », εἰς ἣν ἡ ἐν λόγῳ θεωρία περιεργασθεὶς σε
 ἐγκατέλειπε. Καὶ τῷ λόγῳ τούτῳ κάτω βάλλε, εἰ
 που καὶ ἀνασπάται τὸ της ὀφρῦος πολὺ καὶ ἀνα-
 δαίνων ἕως καὶ εἰς οὐρανὸν τῇ πρὸς θεὸν δι' ἀρετῆς
 ἐγγύτητι, κατὰβαινε καὶ ἕως τῶν ἀδύσσωτων τῷ ἀνυ-
 ποκρίτῳ ταπεινώματι. Λέγεις καὶ αὐτός « ἐγὼ δὲ
 εἰμι σκώληξ, καὶ οὐκ ἄνθρωπος » ἵνα τις ἀντι-
 φέγγῃται, μὴ τοῦτο εἶναι σε, ἀλλ' οὐράνιον ἄνθρω-
 πον · ὅς, ἔαν γὰρ τὸ σεμνὸν τοῦτο αὐτὸς ἐπιλέγειν
 σεαυτῷ δικαιούς, οὐκ ἂν φθάνοις εἰς τι φαυλότατον
 καταγόμενος. Διὰ τοίνυν τὸ ἀρχικόν καὶ ὑψηλὸν
 ἐξαιρόμενος, αὖθις διὰ τὸ κατακριτικὸν κατὰβαινε
 εἰς ταπεινώσιν. Ἀγχιθυροῦσι γάρ πως κατὰκρίσεις
 καὶ ἐγκάθειρξαι, καὶ οὐδεμία εἰρκτὴ μὴ οὐχὶ ἐπὶ
 δικαιώσει πταίσματος ἐκινεῖσθαι.

μγ'. Ἐνταῦθα δὲ ἀξιώσασαι ἂν, καὶ ἐξ ἀκαρείου
 καὶ πλήρους εἶναι τὴν κάθειρξιν, ὡς μὴ μέρει μὲν
 τινι κατακλείεσθαι, αὖθις δὲ μέρει ἑτέρῳ, καὶ ταῦτα
 τῷ κυριωτέρῳ ἀνετον εἶναι τὸν καθεστρεγμένον, καὶ
 πλανᾶσθαι, ὅποι καὶ βούλεται. Ἦν γὰρ οὐ τοιοῦτος
 ὁ τῷ σώματι μὲν ἐγκαταφυκοδομημένος, ὅταν τῷ « στύ-
 λῳ », « ταῖς δὲ ὀρέξεισι βόσκων ἑαυτὸν ἀνετον » ὅς,
 εἴπερ εἴχε τῷ τῶν ἐπιθυμιῶν κόφῳ συνεπερωσθαι,
 συνεπίεστο ἂν ἐκείναις, καὶ ὀλίγα τὸν οἰκίσκον τοῦ-
 τον ὥκησεν. Ἐγκλειστίον οὖν, ὡ οὗτος, ὅλον σεαυ-
 τὸν σώματι δηλαδὴ καὶ ψυχῇ, καὶ μάλιστα τῇ ψυχῇ,
 ὥστε σὲ μὲν ὅλον ὡς εἰς ψυχὴν μονάζεσθαι, ἀπλοῦ-

41. Tibi evenit ut exaltatus sis, nec modice, sed
 usque ad cœlum et ad Dominicam dignitatem quæ
 hominem perfectum decet, ut qui est a Deo inspi-
 rat. Noli ergo humi repere, et audire ut descen-
 deres, sive aliter ascenderes, quia columna in altum
 eorum quæ sunt super terram miseratione de-
 scendisti. Terrestria contemnere appellatus et ele-
 vatus es, ut ait David, quasi e populo Dei electus.
 Per aera jam gradieris terrestribus supereminens.
 Ne aliam inutilem reddas, qua tibi volare datum est.
 Cœlestis es, non solum quia cœlestis planta es (illius
 enim quivis homo est, prout philosophice exposuit
 quidam), sed et quia a terra revulsus, paradisi planta
 fieri contendis. Cœlestia ergo retine, iacturam re-
 spiciens. Hæc cuncta observans, acquire quod in
 admirabili negotio est elevatum, quod cœlestē,
 quod summum est, neque quid de his documentis
 temere proicias, ut ad summam perfectionem
 tollaris.

42. Si vero multis figuris definiens sermo te ad
 divinam dignitatem adduxit, et illud te forte ad subli-
 mitatem evexit propter conditionis supereminen-
 tiam, mente cogita non solum eum qui ad tertium
 raptus est cœlum, in humilitate infra permanens,
 sed et carcerem, in quo meditatio juxta rationem
 te adduxit et inclusit. Et ratione ista infra te
 projice, quamvis alienius supercilium tollitur, et
 ascendens donec in cœlo virtute Deo propior adis,
 usque ad abyssos descende cum sincera humili-
 tate. Dic tu ipse : Vermis sum, et non homo, ut
 respondeatur non talem te, sed cœlestem esse, qui
 certe, si magnum istud de te ipso dicens te ju-
 stificares, mox ad vilissimum pervenires. Ergo
 ad summa et excelsa elevatus, per severum judi-
 cium in humilitatem descende. Domorum enim quo-
 dammodo januas continent damnatio et incarce-
 ratio, nec ullus carcer nisi cum criminis sententia
 cogitatur.

43. Hic vero opportunum arbitror et de sincero
 et de completo esse incarcerationem, scilicet non
 quidem includi, e contra vero e custodia emitti
 captivum et vagari quo liberis. Non enim is es et
 qui corpore quidem habitationem habere, sicut in
 columna, appetitibus vero remissius satisfaceret
 qui, licet ad volandum cupidinis levitate aptus
 esset, his indulgens volaret, et raro cellam istam
 habitaret. Includendus ergo, o tu, totus a te ipso
 es, corpore scilicet et anima, et præsertim anima,
 ita ut te totum includas in animam tanquam mo-
 nachii cellam, te simplicem integritate completa

τοιο corde ad virtutis braviū paratū, columnam vero sicut corporis analogiam habet pro homine qui intus est, pariter includentem pro tota anima teneas.

44. Si vero necesse est cupiditates quasdam extra columnam mittere, saltem compositas volo, penitus rationabiles et ascetæ reclusioni et coactioni consentaneas, ut, quemadmodum bona domina prudentes ancillas mitti quocunque opus est; sic et anima tua utilioribus cupiditatum ministeriis utatur. Num nihil appetet styllia? Sane, qui non anima caret, escam, potum appetet, et utrumque pro necessitate hominum occursum cupiet, quibuscum loqui possit; erit ipsi aliorum desiderium quæ hominem bonum constituent; non enim propter hæc vituperandus homo est.

45. Et sic quidem cælestis per illud prævalere videtur. Custodiam meditare, et humilitate submissus fias, reputans te totum reconditum esse, secundum talem hominem cogita. Ne vero omnino in otiositatem incidas, reputans te in spectaculo ad exiguum tempus athletam esse, et athletarum tibi esse arenam, in qua te oportet fortem esse et scenicum videri. Hujus certaminis athleta propter sperata præmia esto. Hic opus est et omnes metas transilire, quia apostolicum est inveniri in laboribus supra modum. Sic enim adversarium prosternes, qui virtutum ordini infestus et villi immoderationi assuetus temperantiam detestatur. Et quamvis vincere tibi contingat et martyrum præmium adipisci, non licet erigi, aut elatione spemenda et arrogantia exaltari. Licet enim ditissimi domini conviva secundum philosophiam in cœnaculo summo sis; sed convivium istud protrahitur, quando paratæ justis deliciæ et voluptas revelabuntur.

κλήτορι κατὰ τὴν ἐν τῷ « ἀνagwγῆ » φιλοσοφίαν, ἀλλ' ὁ μὲν διειπνῶς οὕτω; ὕστερον, ὅτε καὶ ἡ τετα-

46. Nunc secundum Deum stigmata cupito crucifixionis signa mortem et super omnia sepulchrum cogita in quo columnæ illius contemplatio quoad vitæ imitationem terminum habuit, ejus vitæ tumulus finis est. Illam corde cupito, in quo te reposuit et, ut ita dicam, condidit ratio. Si enim infra manentes tanquam sursum ablatum et jam cælestem hominem te contemplamur, licet in cælo caput firmaveris, super terram tamen incedere cœlicolam te meminimus. Et quemadmodum alio modo in cælo isto conditus es, ascende et decede, tibi clamas: non ut inhabites et mortuum te geras, licet alio sensu cupiditatibus mortuus sis, sed ut divinitus et ad bona opera vigilans expergefactus appareas.

47. Ut vero etiam, quando in sepulero morientis similitudinem præbet columnæ pulchra imago, iterum et aliter illum venerationi denuntiemus, accurate consideremus secundum Deum viventium

κινουμένων τὸ τῆς διαρτίας συνθετονε; διδύχων τῷ τῆς ἀρετῆς ἐκνικημάτων, τὸν δὲ « στύλον » ὅσα καὶ ἀνάλογον ἐν τῷ σώμα εἶναι τῷ ἔσω ἀνθρώπῳ, τῷ ὅλῳ ψυχῇ.

μδ'. Εἰ δὲ ἀνάγκη πάσα, ἐπιθυμία; τινὰ; ἔξω τοῦ « στύλου » πέμπασθαι, ἀλλὰ ταῦτος ἀξίῳ ἐμμελῶς ἔχειν, καὶ πᾶν ἰλλόγως, καὶ ἀξίῳ; τῆς ἔσω στενωχωρίας τοῦ ἀσκητοῦ καὶ κατασφίγγεως. Ἰνα, καθάπερ ἀγαθὴ δέσποινα θεραπευτὶς; ἐκπέμπει σὺφρονας, ὅποι δέον ἐστὶ, οὕτω καὶ ἡ σὴ ψυχὴ τοῖς χρηστοτέροις τῶν ἐπιθυμιῶν ὑπουργοῖς χρῆται. Μὴ γάρ οὐκ ἐπιθυμῆσαι καὶ ὁ « στυλῆς » « ναὶ πάντως, ὅτι μὴδὲ ἀψυχος, ὀρίζεται βρώσει; ὀρίζεται πόσει; καὶ ἀμφοῖν ἐν δέοντι » ἐπιθυμῆσαι ἐντυχία; προσώπων, οἷς χρεῖον αὐτὸν ἐμμελεῖν. Ἔσται αὐτῷ ἔφεσι; καὶ ἐτέρων, ὅσα τὴν ἀγαθὴν συνιστῶσιν ἀνθρώπων. ἀλλ' οὐ μεμπτός διὰ ταῦτα ὁ ἀνθρώπος.

με'. Καὶ οὕτω μὲν ὁ οὐράνιος, καὶ διὰ τοῦτο ὑπερέχειν δοκῶν. Ἐνθυμῶ καὶ τὴν « εἰρηκτὴν, » καὶ γίνου τῇ ταπεινότητι κατὰ « καὶ νῦν, ὅλος ἔγκλεισμένος εἶναι, φρόνει κατὰ τοιοῦτον ἀνθρώπον. Μὴ πάντως δὲ καὶ εἰς ἀργίαν ἐνταῦθεν κατὰπίπτει, συννοοῦμενο; καὶ, ὅτι κατὰ τὴν πρὸ μικροῦ θεωρίαν « ἀθλητῆς » εἰ, καὶ « σκάμμα » σοι πρόκειται « ἀθλητικὸν, » ἐνθα χρὴ ἐνεργεῖν εἶναι σε, καὶ ὡς ἐντραχὴ θεωρίζεσθαι. Τοῦτου γένου τοῦ ἀνθρώπου διὰ τὰ ἐν ἱλπίσιν ἐπαθλα. Ἐνταῦθα χρεῖον, καὶ ὑπὲρ τὰ ἱσχυμμένα πηδῶν σε καὶ ὑπερβάλλειν, ὅτι καὶ ἀποστολικὸν « ἐν ἐν κόποις ὑπερβάλλόντως. » Οὕτω γάρ τὸν ἀνταγόμενον καταβαλεῖς, ὅς ταῖς τῶν ἀρετῶν συμμετρίαις ἀντιπαράσθῃται, καὶ τῆς φάλης ὑπερβολῆς ὢν, ἀπεχθάνεται ταῖς ἰσότησι. Καὶ γένοιτο μὲν σοι νικῆν, καὶ τῶν βραβείων τυγχάνειν τῶν μαρτυρικῶν, μὴ ἐπαρθῆναι δὲ μὴδὲ οὕτω, μὴδὲ παρωφανθῆναι τὴν οὐκ ἐπαινουμένην ἐπαρσίαν τε καὶ ὀψωσιν.

Εἰ γάρ καὶ σὺνδαικνως ἔση τῷ κλεισιωτάτῳ διειπνῶ, ἀλλ' ὁ μὲν διειπνῶς οὕτω; ὕστερον, ὅτε καὶ ἡ τετα-

μς'. Ἀρτι δὲ καὶ τὰ κατὰ Θεὸν στίγματα ἐνθυμῶ, τὰ τοῦ σταυρωθῆναι δειγμάτων, καὶ τὴν νέκρωσιν, καὶ ἐπὶ πᾶσι τὸν « τάπον, » εἰς δὲ ἡ τοῦ « στύλου » ἐκείνη θεωρία κατέλγει κατὰ βίον μέμνησιν, οὗ καὶ αὐτοῦ τάπος δὲ συμπίρασμα. Τοῦτον ἀνθύμιον ἔχει, ἐν ᾧ τίθειται σε ὁ λόγος, καὶ ὡς οὖν διελπεῖν ἔγκυρῶσιν. Εἰ γάρ καὶ ἡμεῖς κάτω μένοντες, ὡς ἀλαμβανόμενον θεωροῦμεν σε, καὶ ἥδη οὐράνιον ἀνθρώπον, ἀλλ' ἀναμνησκόμενοι, ὅτι τα, εἰ καὶ οὐρανῷ ἐσθίριζας κάρη, ἀλλ' ἐπὶ χθονὶ βαίνεις ὁ οὐρανοδόκῳ. Καὶ ὡς ἄλλον τρόπον τῷ οὐρανῷ τοῦτω ἐντέθεσθαι, καὶ πως « ἀνάβαινε καὶ ταλεῦτα » ἐπιφανοῦμεν σοι. οὐχ ὥστε μὴν καὶ ἐναπομεῖναι καὶ νεκρῶμεν εἶναι, εἰ καὶ ἄλλον τρόπον νεκρὸν τοῖς πάθειν, ἀλλὰ ἀνεγχερμένον φανῆναι κατὰ θεϊστὸν τύπον, καὶ εἰς ἀγαθὰ ἔργα νηφάλιον.

μζ'. Ἰνα δὲ, εἰ καὶ « τάπον » τελευταῖον παρδείκασται τὸ τοῦ « στύλου » καλὸν, σεμνολογησώμεν εἰς αὐθις καὶ ἄλλως αὐτὸν, σκεφώμεθα καὶ μάλα ὀρθῶς, ὡς; ὅτι τῶν κατὰ Θεὸν ζώντων καὶ τὴν εἰς ἀρετὴν

ἰδεύοντων πολλοὶ μὲν οἱ τρόποι τοῦ βίου καὶ αἱ τῆς Α πορείαι· τρίβοι πολυσχιδεῖς, ὃ δὲ κατὰ ἑστύλον ἢ βίος ἀπάντων πέφηνεν ἔκφανέστατος. Διχῇ γὰρ ὁ-
ρημένης τῆς κατὰ Θεὸν ζωῆς, εἰς τὴν ἀπλου-
στεράν καὶ τοῖς πλείοσιν ἰθάρδα, πολιτικωτέραν τε
καὶ κοινὴν, εἰς τὴν ἑτέραν, τὴν εἰς καινότεμον,
εἰς ἐξενέουσαν, εἰς ἀπεξενωμένην εἰπεῖν χρεῶν, ἥ
μὲν πρώτη οὐ πολὺ πλουτεῖ τὸ ποικίλον τε καὶ ξενί-
ζον, ἥ δὲ δευτέρα εἰς πολλὰ καινότερα ἔρχισται.

μῃ'. Ταύτης μέρος τῆς ζωῆς οἱ διὰ Χριστὸν τὴν
αὐτοσοφίαν, καὶ οὐ τῆς συνέσεως οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς,
ἀπαρνησάμενοι τὴν κατὰ βίον δοκοῦσαν σοφίαν καὶ
φρόνησιν· ταύτης ἡ οἱ γυμνῆται, ἡ οἱ τῷ ἱματισμῷ
καὶ περιεργίᾳ πάναν συναπικδυσάμενοι· ταύτης
ἡ οἱ τῶν τριγῶν ἀνεπίστροφοι, ὅτι καὶ τῆς κατὰ
κόσμον ἀπάσης περιτότητος καὶ ἀδρότητος· ταύ-
της οἱ ἡ χαμαιεῦναι, ἡ καὶ ἡ ἀνιπτόποδες, ὅς·
εὐφρῶς ἀνέπτυσθαι τῶν σφωτέρων, χαμαὶ μὲν
εὐναζομένους εἰπὼν, ἀνιπταμένους δὲ εἰς τὰ ὕψιστα·
ταύτης οἱ ἡ ρυπῶντες, καὶ ἡ ἐνταθαμμένοι τῇ πηλο-
πιᾷ ταύτη, ἵνα τὸν πῆλινον ἀποκλύαντες ἀν-
δριάνα, καθαρὰ τὴν καρδίαν γένωνται· ταύτης οἱ
ἡ σιγῶντες, ἡ εἰς βίον, ἡ ἐφ' ὅσον ἂν ἄλλος δοκοῖ
αὐτοῖς, κἀντεῦθεν ἀοιδίμοι ὄντες, καὶ σιγῆς ταύτης
τὸ μὴ σιγᾶσθαι, ἀλλὰ δι' ἔγκωμιον φέρεσθαι ἄλλοι-
ξάμενοι· ταύτης οἱ ἡ σπηλαιώται, ἡ οἱ τὸ βαθὺ τῆς
κατὰ πνεῦμα θεωρίας τῷ βίῳ τούτῳ καθυποφαί-
νουσι· ταύτης ἡ οἱ σιδηρούμενοι τοῦ Θεοῦ οἱ ὀκλι-
ται· ταύτης ἡ οἱ δεινότεροι, ἡ οἱ τοῦ ξύλου τῆς
ζωῆς ἀκρέμονες, οἱ ἀνθούντες ἐν ἀρεταῖς, οἱ καλοὶ
καρποὶ τοῦ πνεύματος· ταύτης οἱ ἡ κιονεῖται, ἡ οἱ τὸν
καθ' ἡμᾶς βίον ἀνέχοντες, καὶ λήρον ἀφιέντες εἶναι
ἐν εἰς οὐρανὸν ἀνιόντα χάλασον κίονα καὶ τοὺς
ἀτλαντικούς· ταύτης (ἵνα τοὺς λοιποὺς ἀφώμεν τὰ
ἐαυτῶν διαπραττέσθαι κατὰ τὴν θεοῦ ἐκείνουαν)
καὶ οἱ ἡ ἐν ἀσκήσει ταθαμμένοι.

μδ'. Τούτων δὲ αὐθις τριπλοῦς ὁ τρόπος· οἱ μὲν
γὰρ ἐγκαταχωννύουσιν εἰς γῆν ὅλους ἐαυτοὺς, ἐγγί-
ζοντες οὕτω τῷ τῆς ταφῆς ὀνόματι (μὴ γὰρ ὁ ὑπό-
γειος οὐ μικροῦ τέθνηται)· οἱ δὲ γῆν μὲν πατοῦν-
τες, βραχυτάτῃ δὲ καταλύουσι ἐνελθάντες· ἐαυτοὺς,
ὁπερφαίνουσι τῷ ἀπορίῳ ταθάφει καὶ αὐτοί. Τρί-
τος δὲ τῶν τῶν μετέωρος οὗτος· καὶ ὁ ἐν αὐτῷ τε-
θειμένος, εἰς καὶ ταθαμμένος, τῶν λοιπῶν τῆς
ἀρετῆς ἀνδρῶν ὁπερφαίνεται, ἀναστηλῶσας ἐαυτὸν
εἰς πρῶτον, καὶ δοὺς οὕτως ἀπασιν εἰς αὐτὸν
ἀναδιδέπειν, ὥς τοῖς ἀπάντων ὀφθαλμοῖς ἐμπέπειν,
καὶ μηδένα κρύπτεισθαι, κἀντεῦθεν ἐμφαίνων φανό-
τατος εἶναι καὶ θέας ἄξιος, οὐ μὴν ἐγκαλύπτεσθαι
καὶ ἀφανῶς ἔχειν, μηδὲ λύχνος εἶναι ὑπὸ μόδιῳ
κεκρυμμένος, κἀν τῷ ὅποιον ἄλλον ὅποιον καὶ τις μόδιος
τῇ, εἰ καὶ μὴ δύναται, διεκκλιπτέως τῆς φανέτης καὶ κατακρυπτεῖται τὸ καλυπτόμενον.

ν'. Ὅ τοῖσιν τοιοῦτος ἀνθρωπος· εἰκότως ἂν φι-
λονεικοῖη, τῶν ἄλλων μαζῶν ὡς περ φαίνεται,
οὕτω καὶ εἶναι, καὶ οὐ τῶν ἰθάρδων καὶ κοινωτέρων
καὶ πλείονων, οἱ τὴν τῆς ἀρετῆς λεωφόρον τρίβου-
σιν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν πάντων, ὅσοι τοῖς ἐπιτυχά-
νους σπανίᾳ προσβάλλουσι θέα, καὶ παράδοξος,

et virtutis semitas ambulantium multos quidem
vite modos esse et tramites multifariam dividi,
dum secundum columnam vita omnium eminet
illustrissima. In duas enim partes divisa secundum
Deum vita, in eam quæ simplicior plerisque est
consueta, magis civilibus accommodata et communis
et in alteram quæ sive innovans est sive præ insolito
singulifaciens et quam plane singularem dixeris, prior
quidem non varietate et singularitate abundat, pos-
terior vero multifariam dividitur.

48. Hujus vite parsque propter Christum qui sapien-
tia ipsa est et cujus prudentiæ non est numerus,
sapientiam rejiciunt quæ secundum sæculum esse
videtur et intelligentiam, hujus, qui nudus, cum ve-
stilimento omnem sollicitudinem abjecerunt; hujus,
qui crinium curam non habent, quia abundantie
et mollietati secundum mundum illud est; hujus
vitæ, qui solo recubant, qui balneo non utuntur,
quorum optime animum revelavit e sapientibus
quidam dicens quod humi quidem cubent, al
altissima vero volent. Hujus vitæ qui sordidi sunt,
luto hoc aspersi ut luteam figuram mundantes,
mundi corde fiant. Hujus, qui silent aut per vitam,
aut per quantum illis visum est, et exinde insignes
non silentio sese prætereundos, sed laudibus efferen-
dos autumant; porro qui in cavernis habitant, qui
contemplationis secundum spiritum viscera in vita
ista ostendunt; ferrati Dei milites; hujus, qui arbo-
rum more vivunt, qui vitæ ligni summitates sunt;
qui virtutibus efflorescunt, pulchri spiritus fructus;
deinde columnares qui vitam secundum nos susti-
nent et commentitia prætermittunt æneam ad cæ-
lum tendentem columnam et atlanticas statuas;
hujus vitæ (ut reliquos prætermittamus propria
exsequi secundum inspirationem a Deo), et qui in
pia exercitatione sepulti sunt.

49. Horum porro triplex genus: alii se totos terra
obruunt, propius sic ad sepulturæ denominationem
accedentes (nonne subterraneus fere sepultus est);
isti qui in terra ambulant, arctissima vero in cella se
includunt, sepelitis et seipsos inclusos esse indicant.
Tertium vero sepulcrum excelsa illa columna: et
qui in ea collocatus et sepultus, virtute reliquos viros
vincit, alte se insuper illa collocans, sicque omnibus
seipsam conspicuum præbens, ita ut neminem lateat
et exinde apparens illustrissimus et visu dignus, non
sane qui abscondatur et in tenebris sit, nec qui lucerna
sit sub modio abscondita, licet alio modo modii instar
columna illa ascensum abscondere vellet, quod non
potest, claritate translucens et inclusum revelante.

50. Itaque talis homo verisimiliter contendet,
sicut cæteris melior esse apparet, ita esse et non
consuetorum et plerorumque qui virtutis viam
terunt, sed et omnium qui obviis rarum offerunt
spectaculum tum insolitum, tum, ut supra dictum
est, singulare. Nam non omnino negabit esse

se sapientem secundum Deum et optime cordatum qui sic operatus est, et qui optimam partem elegit; nec qui sese humiliat offendes, ut stultus esse, et nudum in zelo superare velle videatur studium provocans, ut ipse quidem ne glorificetur se ad spirituales luctum et vinci difficilem ab adversario, pulchri Joseph qui pallio exutus sapientiam induit, vestigitiis insistendo; ille vero qui columnam vestimenti loco habet et vestibus induitur, nuditatis privilegium habere nequit. Ideo contendet stylites nuditatem clare prae se ferre paupertate, quia nec domus in columna possessor est, sed damnati instar carceris tenetur et denique neandorum sorte fruatur. Idem et abunde et incomple capillatos arguet, quasi nihil magnum sit, si quis capillorum densitatem contemnit et nullo labore abundantem sinit humanum corpus spisse germinare, nec opponitur quin sponte crescant. Melior est enim vere hujus secundum vitam depilatio et rerum terrestrium contemptus, per quam caelorum possessio multo conatu quaesita opiato sine succedit, cujus exemplum est super columnam elata constitutio; quam et ipsam victoriae bravium novimus illius qui descendit ab alto, ut omnes ad seipsum traheret; quod super columnam exaltatus facilius assequetur, non anima tantum tractus, sed et corpore trahi contendens.

Ἐπεὶ δ' ἐπὶ τῷ στύλῳ ὁ ψεύμενος φιλετιμότερον κατορθοί, οὐ ψυχῇ μόνον ἀνελκόμενος, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα φιλονεικῶν ἀνελκόμενος.

51. Pulchra humi cubatio et pedes illoti et totius corporis sordes quibus conspicui quidam feruntur, tali vita nominative designati et proclamati. Sed sepultus iste dicere potest se non per bivia ambulare qui illuviem exinde trahat, et quasi humi cubationem praestantorem habere, perpetuo sepulchrum remanens. Silere vero eum qui super columnam stat non dignum arbitror, sed talis electionis viros dominio regere, quia doctorem esse oportet eum qui super columnam stat. In quo enim a divitum prodesset, si ex infimis sursum evectus non desuper vivere se ostenderet? Alias inducenda est columna in magistri scalae figuram, sive suggesti, in quo erectus stylites sermones bonos profert. Itaque ex alio divina tonabit et documenta infra audientibus emittet, ut quasi in nubis columna, conspecti illius excelsi secessus ad eos loqui manifestetur. Alias ad id se ordinasse visus est stylita, in similitudinem primi et maximi magistri Salvatoris Christi. Hic enim a terra reductus est quondam super alium mare, praecepta turbis daturus, ne premeretur: et iste a turba super terram sese abducens cecernit ad indefesse docendum et auditu facili patendum. Et sic silentibus benefaciens stylita spernetur, cavebit autem a turgidis Pharisaeorum sermonibus, ab arrogantia in sublimibus tractandis ne audiat: Tace, obmutesce.

Ἐαυτὸν ἀπαγαγὼν ἰδίδκει διὰ τὸ τῆς διδασκαλίας ἀσχυλτον, ἥδη δὲ καὶ ἐξάκουστον. Καὶ οὕτω μὲν τοὺς σιγῶντας ὁ « στυλίτης » εὖ ποιῶν ὑπερέφεται, φυλάσσεται μὲν τοὶ τὴν Φαρισαϊκὴν εὐρυστομίαν καὶ τὸ λαλεῖν ὀφηλὴ εἰς ὑπεροχὴν, μὴ καὶ ἐπιτιθεῖς ἀκούσῃ ποθέειν. « Σιώπα, πεφίμωστο. »

52. In caverna inclusio commune quid cum sty-

καὶ, ὡς ἐρρέθη, ξενίζουσα. Οὕτε γὰρ παντῶν ἀπαρνῆσται σφὸς εἶναι κατὰ θεὸν καὶ συνετὸς ὁ οὕτω μελετητικὸς, καὶ τὸ κρεῖττον ἐπιλέγον ἰδόμενος· οὐδ' ἂν προαιραθείη ὁ ὑπερφαίνόμενος οὕτως ἑαυτὸν ταπεινῶσαι, ὡς καὶ μωρὸς εἶναι δοκεῖν, καὶ τὴν γυμνίτην δὲ ὑπερβαίνει σπουδάζει, ὡς ἂν μὴ ἐκεῖνος μὲν αὐχόσιεν ἀποδύσασθαι εἰς τὴν νοσημένην πόλιν, καὶ ὁ δὲ ἀλλήλῃ; εἶναι τῷ ἀντιπάλῳ, καὶ κατ' ἰσχὺν βάλειν τῷ καλῷ Ἰωσήφ, ὁ; ἱματισμοῦ φιλοθεῖς τὴν σωφροσύνην περιεδύτο· οὗτος δὲ τὴν « στύλον » τὴν ἀμφιβεβλημένην, καὶ ἀμφίως σκεπόμενος, οὐκ ἔχει τὰ τοῦ γυμνουμένου σίμνα. Οὐκοῦν φιλοτιμῆσται ὁ « στυλίτης », τὴν γυμνίτην καὶ αὐτὸς; ἐμφανέστατα ἐπιδείξασθαι διὰ τοῦ ἀκτιμονεῖν, καὶ μὴ οὐλοσποτεῖν ἐν τῷ « στύλῳ », ἀλλὰ δίκην ἐγκαλεῖσθαι καταδίκου, καὶ κατὰ τοὺς ἀποκατεροῦντας διαβίου. Ὁ δ' αὐτὸς καὶ τοὺς δασαί; καὶ ἀμειβεῖ τῶν τριχῶν ἀπειλῆς, ὡς μὴ πάνυ μέγα ἂν, εἰ τις περιφρονεῖ τὴν ἐκφύσιν τῶν τριχῶν, καὶ ἀπραγματεύσας εἰς τὸ ἀμφιλαφὲς πυκνούμενος ἀφῆσι τὸν ἀνθρώπινον χόυν βλαστάνειν ἀκολούτως, καὶ αὐξάνει ἀσχύλως τὰ ἑαυτοῦ. Μείζων γὰρ ἀληθῶς τοῦτου ἢ κατὰ βίον ψίλωσι; καὶ τῶν κατὰ γῆν περιφρόνησις, δι' ἧς ἡ τῶν οὐρανίων πραγματεῖα καθορθοῦται κτήσις, ἧς ὁ πῶς ἐγὼ τὸ τοῦ « στύλου » ἀνύψωμα, ἦν δὲ καὶ αὐτὴν ἐκνίκημα οἰδαμεν τοῦ κατελθόντος ἄνωθεν, ἐφ' ᾧ ἀνελκύσας πάντας εἰς ἑαυτὸν, οὐ ψυχῇ μόνον ἀνελκόμενος, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα

να'. Καλὴν τὸ χαρὰ τῆς εὐνῆς, καὶ οἱ ἀνιπτοὶ πόδες, καὶ ὁ κατὰ παντὸς τοῦ σώματος ῥύπος· ὁ δὲ ἐπιγράφονται τινες εἰς γνώρισμα, ἐκ τῶν τοιούτων βίων ἐξονομακλήθη χαρακτῆριζόμενοι καὶ λεγόμενοι. Ἄλλ' ὁ τεθαμμένος οὗτος ἔχει ἂν εἶπεν, ὡς οὕτε τὰς ἀμφόδους περιέσιν, οὕτε τὸν ἐκείθεν ῥυπον ἐφέλκεται, καὶ ὡς τὸ χαρὰ τῆς εὐνῆς ὑπερβαίνει τῷ διδῶν ἐνταφιασμῷ. Σιγῶν δὲ τὸν ἐπὶ τοῦ « στύλου » οὐκ ἂν ἐξυμῶσαιμι, ἀλλ' ὑπερβαίνει καὶ τοὺς τῆς τοιαύτης ἐπιθυμίας ἄνδρας, οἱ καὶ διδασκαλῶν εἶναι χρὴ τὸν ἐπὶ τοῦ « στύλου ». Τί γὰρ καὶ χρήσιμος ἔσται τῷ βίῳ, κατῳθέν τὴν ἀπαγαγὼν ἑαυτὸν, καὶ μὴδὲ ἄνωθεν ὑπερβαίνειν τὸ ζῆν; Καὶ ἄλλως δὲ ἀνακτεῖν τὸν « στύλον » εἰς τύπον διδασκάλου τινὸς ὀκρίσαντος, εἰς τὸν ἀναβάθμῳ, ἐφ' οὗ ἀναστῆκός ὁ « στυλίτης » λόγους ἀγαθοὺς ἐρεῖξεται. Βροντῆσαι μὲν οὖν ὕψθεν τὰ θεῖα, καὶ καταπέμψαι τὴν διδασκαλίαν τοὺς κατῳθεν ἀκούουσιν, ἵνα καὶ αὐτὸς ὡς ἐν « στύλῳ » ἐφέλγῃ, τὴν ὀκρίμην ταύτης μεταῶρον ἀποκρύψας, λέγεται λαλεῖν πρὸς αὐτούς. Καὶ ἄλλως γὰρ ἵσκειν εἰς τοῦτο ἑαυτὸν τάξαι ὁ « στυλίτης » καθ' ὁμοιότητα τοῦ καὶ πρώτου καὶ μεγίστου διδασκάλου, σωτήρος; Χριστοῦ. Ἐκεῖνος τε γὰρ ἐπαγγέλλει, ὅτε καιρὸς, εἰ; θάλασσαν, ὡ; ἂν κατὰ σχολὴν διδάσκει τοὺς ὅχλους ἐξω τοῦ συνθλίβεσθαι; καὶ οὗτος δὲ τῆς περὶ γῆν τύρβης ἀσχυλτον, ἥδη δὲ καὶ ἐξάκουστον. Καὶ οὕτω μὲν

νῆ'. « Σπληταί » δὲ κοινὸν μὲν ἢ κάθαρσις; πρὸς

γε τὸν « στυλίτην » ὅτι δὲ κρύπτει μὲν τὸν ἐντὸς Ἀ
 ἄσκητὴν τὸ σπήλαιον, καὶ ἀμάρτυρον ἑκείνος ἔχει
 τὴν ἀρετὴν, καὶ ἐπικρίνει μὲν ὁ τοιοῦτος τὸ « λάθε
 βίους », τὸ δὲ λαθάνειν ἐπισκιάζει τὸ φῶς τοῦ ἑκείθεν
 βίου· εἴη ἂν « ὁ στυλίτης » τοῦ τοιοῦτου βέλτερος,
 οἷς καὶ εἰς πλείους διατεθάζει τὸ πολυωφέλες. Καὶ
 μάρτυρας δὲ τοῦ βίου ἔχων πολλούς, οὐκ ἂν ὑπο-
 σταλείη τὸ τῆς ἀνεξέλεγκτου παιδείας πλάνημα.
 Αὐτὰ δὲ ταῦτα καὶ τοὺς « χωστοὺς » ἐγγίζει μὲν
 τοῖς « σπηλαιώταις » ποιεῖ, ὅραμαλωτέρους δὲ τῶν
 « στυλιτῶν » καθιστᾷ. Οἱ δὲ σιδηρῶ μὲν ἐμπερι-
 λημμένοι, τῷ κόσμῳ δὲ ἐμφανίζουσιν ἑαυτοὺς ἰσθι-
 νους, καὶ τόπον τόπων ἀμειβόμενοι, καὶ τὴν σιδηρεῖαν
 θυμωσιθεύοντες ἐνδεδόν, ἔχουσιν ἂν οὐδὲ αὐτοὶ οὐδὲν τι
 μείζον « στυλίτου » διὰ τὸ θεατρικὸν καὶ οὐ πᾶν
 τι ἀφιλένδεικτον. Αὐτοὺς γὰρ ἑαυτὸν ἀφανίσας μελλο-
 σης δίκην, ἐν κρυπτῷ σιμυλοποιεῖται τὸ μέλι τῆς
 ἀρετῆς, οὐ μεταλαμβάνοντες οἱ τοιοῦτοι, βλίστειν
 ἐθέλοντες, γλυκάζονται τὸν ἀρρήτων γλυκασμὸν.

γγ'. Διὰ δὲ τὴν αὐτὴν ἐπιβολὴν καὶ οἱ « ἐπὶ τῶν
 κέντρων » καὶ « οἱ ἐπὶ τῶν κίωνων αἰθριοί », εἰ καὶ εἰς
 ταυτὸν ἤκουσι τῷ τῆς ὑψώσεως ὁμοιεῖ, ἀλλ' ὑποβ-
 εθίσασθαι πῶς τοῖς ἀναβεβηκόσι τοὺς « στύλους ». Οἱ μὲν
 γὰρ ἐξ ἀνάγκης οὐκ ἂν λαμβάνουσιν, οἷα τοῖς ἀναβλέπου-
 σιν ἀφύλακτοι πρὸς θεὸν ἔκκειμενοι· ὅθεν καὶ μακρὸς
 αὐτοῖς μακαρισμὸς, καὶ τῷ πᾶν τῆς θέας συμ-
 μετρεῖται καὶ τὸ πᾶν θαυμάσιον. Τῷ δὲ τοιοῦτῳ
 σὺντροχος καὶ ὁ πολλὸς ἔπαινος. Τὴν δὲ ὁρβὴν « στυ-
 λίτην » οὐκ ἂν καταμάθοι τις, οὐδὲ ἴδῃ ζῇ· ὅθεν
 ὡς τὰ πολλὰ καὶ τοῦ ἐκπαινεῖσθαι πίνεται, ὅτι καὶ
 τοῦ συχνὰ περιδιδέσθαι τὸ γε ἐνταῦθα. Ἐκείσε
 γὰρ πλείωνον ὀρεῖλέτην ἑαυτῷ τὸν θεὸν καθιστᾷ, τὸν
 βλέποντα μὲν ἐν κρυπτῷ, ἀποδιδόντα δὲ ἐν τῷ φα-
 νερῷ.

νε'. Τάχα δὲ πῶς τοῖς « δεινροκοιμουμένοις » καὶ
 « κιονοφορουμένοις » οὐδ' ἔκουσιν τὸ ὅλον καλὸν τοῦ
 θείου ἀγῶνος ὑποληψήσεται, οὐδ' ἐξ ὁλοφύρου τὸ
 πᾶν προθέσας, οἷα καὶ αἰδοῦμένους, ἴδῃ ὑπὸ πᾶν-
 των ὁρώμενοι, οὐκ ἐργάζονται τὸ ἀγαθόν, ἀλλ' ἀπα-
 ναντίας τῷ ἐπαγγέλματι ἔρχονται· ὅτε καὶ φόβος
 ἔσται τοῖς πολλοῖς, μὴ ποτε οἱ τοιοῦτοι τὸν μισθὸν
 αὐτῶν ἐνταῦθα ἀπέχουσιν· ἢ τοῦτο μὲν οὐκ ἀγαθὸν
 ἀνδρῶν, ἔχόντων δὲ ὑποκριτικῶς τῆς ἀσκήσεως.
 Ἡμεῖς δὲ οὐ τοὺς τοιοῦτους ἀρετὴν « δεινδρίτας » καὶ
 « κιονίτας » σκεπτόμεθα, ἀπαιτοῦμεν καὶ ὁ « στυλί-
 της », εἰ καὶ μὴ αἰδοῖται πράττειν καὶ πρὸς ὀφθαλ-
 μῶν θαῦμα ὑποπτευθεῖν τὸ ἀγαθόν (ὅς γε οὐδὲ ἀνα-
 κρίνεται, ὅτι μὴδ' ἀπραγμῶνως βλέπεται), ἀλλὰ
 τρόπον ἄλλον καὶ αὐτὸς· καχυπνόπως ἀνδράσι βε-
 στώνην ὑποβάλλεται νοήσαι τινα καὶ ἐντὸς τοῦ
 « στύλου » ἀνάπτουσιν.

νε'. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, οἷς προσκόπτουσιν οἱ πολ-
 λοι, οὕτως σκοραχιστέον ἐκ τῶν πνευματικῶν τού-
 των ἀνδρῶν· διαφέρειν δὲ αὐτοῖς ἐστὶ κακίον ἔσται,
 ὡς οἱ μὲν ἄερος γοῦν ἐπαπολαύουσιν εἰς κτήσιον
 ἀμέσως ἔχουσι, καὶ ὁμιλεῖν ἥλιον, εἰ καὶ ἐν ὁπαλ-
 ὄρῳ· ὁ δὲ καὶ αὐτὸν μετρεῖται τὸν ἥλιον, ὡς δὲ καὶ κα-

lita habet, quia ascetam qui intus est tegit caverna,
 et iste absque teste virtutem habet, et confirmat
 quidem qui talis est hanc sententiam: Vivens, late.
 Latere autem lumen obnubilat vitæ in hoc loco
 transeuntis; stylita vero melior quam in cavernis
 habitans, in plures valde utilia traducit. Et multos
 vitæ testes habens, nequit irreprehensi documenti
 errore prævaricare. His sit ut qui in luteis cellis
 vivunt propius ad cavernarum incolas accedant,
 humi vero propiores quam stylita constituentur.
 Ferro autem vestiti quidem, mundo vero manifesti
 fieri volentes, locum pro loco mutant et ferrea
 vincula publice circumducentes, nihil habent mel-
 lius quam stylita, utpote qui theatrici nec sane
 alieni a curiositatem ciendi cupiditate. Stylita enim
 apud more seipsum condens in abscondito virtutis
 mel paret, cujus participes effecti quotquot mel
 exprimere volunt, dulcedinem ineffabilem acqui-
 runt.

53. Propter eandem causam et qui super arbori-
 bus et super columnis clati stant, si ad eundem gra-
 dum accedunt elevationis similitudine, inferiores ta-
 men in aliquo remanent iis qui columnam summam
 incolunt. Nam hi ex necessitate non latent, quasi
 ineluctabili modo inspicientibus spectaculo expositi.
 Unde et longa ipsis beatitudo, et completa ante ocu-
 los expositione comparatur admiratio omnia. Tali
 homini laudes multe tribuuntur. Erectum vero sty-
 litam nemo curaret nec si vivat. Unde plerumque
 laudibus caret, quia a paucis suscipitur. Ibi enim
 plurium debitorem in sui gratiam Deus firmat qui
 in abscondito videt et aperte reulit.

54. Confestim vero de iis qui arborum curam
 gerant et iis qui columnas fulcrum habent, suspi-
 cio erit quod non voluntaria sit agons excelsi
 res, et quod non ex toto corde sit propositi uni-
 versa acies; quippe qui erubescunt si omnium ocu-
 lis inspectati bonum non faciunt, sed vitæ generi in
 oppositum iter incedunt; quando et multis metus
 erit, ne huiusmodi homines suam retributionem
 percipiant; aut ne retributionem non quidem bono-
 rum virorum, sed plis exercitationibus per spe-
 clem incumbentium percipiant. Nos vero non
 tales arboribus vel columnis insistentes nunc
 consideramus; siquidem stylita, licet non re-
 spectu et propter oculos mirum bonum agere sus-
 picionem commoveat (qui non iudicatur, quia
 non absque labore conspicietur), imo alia ratione
 a mala suspiciantibus visis otiositatem quamdam
 et intra columnam relaxationem intendere repu-
 tatur.

55. Sed hæc quidem ad quæ scandalizati pedem
 offendunt multi, expellenda sunt spiritualibus his
 viris; sed in eo differunt, quod hi quidem ære absque
 mensura fruantur et sole sub dio utantur; ille autem
 solem arcia mensura habet, tanquam per camini
 spiraculum radiantem, aut aliter quasi a specula

ista, divinis radiis subtilius et exactius illustratur, aut quasi spirituale petrae foramen nactus, non solum Dei posteriora, sed et facie ad faciem eum intuetur. Et hi quidem opportunum ducunt viventes videri; ille vero se abscondit, quasi testes erubescens; totus mansionis in abscondito compos factus, dispositionem columnæ partem visibilem obnubilat, humilis effectus, quod hic consequitur.

56. Si vero mihi noctis frigus in istis et dei obijcit ardorem, consideret mansueta angustias, contractum et angustum os; et facta comparatione, ne stylitæ justo inferiorem nimisque humilem attribuat conditionem reputans. Reliquo terrestrium incluso comparatus columnæ vir large semet exaltavit, quemadmodum diversorii, sic et vitæ elevatione. Nam qui infra, cum terram inhabitantibus et præ manibus, ut ita dicam, consolationes habet quando in cujusquam indigentiam incidit, et humanior est; stylita vero procul ab hominibus sit, et tarde quæsit ad eum ascendit.

57. Sed hæc hactenus. Ultra vero progreditur aliquis, et amplius ad singula se dabit. Si vero et voluerit de accidentalibus et certis rebus vitam styliticam extollere, et supra alias omnes necessario exaltatam ostendere, dicet quod cuivis secundum virtutem viventis præsertim stylitæ certamen cum prævis cupiditatibus durum est. Nam qui procul a terra in altis habitant, accedere nequeunt ad ea quibus delectentur quando maxime volunt. Magnam vero tollit illud villitatis partem, nec cupiditatum janua, sensibus, licentia remanet nimis temerariis desideriis facilius expandi. Nec enervans eos qui in carnalibus deliciis vivunt luxuries, ad eum qui in altis habitat pervenit; nec aliud velle juveniles auditui procreant affectus, quod abasque conatu in ipsum irumpere valeat. Nec odoratus illecebras trahere eum facilius valent fortuito incidentes et per nares, ut aiunt, attractæ, in quem nec reliqua sensuum illectamenta insidianser prævalent, qui altorem constituit domum seque ab inferiori perturbatione removel, et oblectamentis removit, nec amplius de terra est (nam supra stat) nec de aere (nam densus est), parum vero naturæ est particeps et in quantum vita, secundum carnem fiat sancta patio. Sed verus quidem stylita venerabile quid utique oculis nostris præbet. Sit etiam alii vitæ a vulgaribus moribus elongate communicans, sive uni cuidam, ha ut dupliciter pulchrum sit, sive pluribus vitæ rationibus, pulchrum sic erit et multis compositum, tunc virtutum series et bonorum operum, et repositarum rerum coacervatio, et tanquam in inaccessa thesauro, in columina inquam statio.

58. Ecce ergo ipse, o sublimis homo, habes novæ vitæ speciem, et ferrum circa te idoneum venerabile, propriam semper oneris naturam fert. Penitus enim hæcetam gravat et a patientia in laboribus ferendis

Α νης τινος αὐτῷ προσβάλλοντα, εἰ καὶ ἄλλον τρόπον, ὡς ἀπὸ διόπτρας ταύτης, ταῖς θείαις ἐντρανίζει ἀκρίβει λεπτότερον τε καὶ ἀκριβέστερον, ἢ καὶ ὡς νοητὴν ταύτην ὁπὴν πέτρας ἐξευρηκώς, οὐ μόνον φαντάζεται Θεοῦ τὰ ὁπίσθια, ἀλλὰ καὶ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον αὐτὸν καθορᾷ. Καὶ οἱ μὲν ἀξιούσι φαίνασθαι ζῆν· ὁ δ' ἐγκαλύπτεται, ὡς ὅσον ἀλογυόμενος καὶ τὴν θέαν αὐτὴν· καὶ τῆς ἐν χροπῷ μονῆς διὰ γινόμενος, καὶ τὸν ἐκ τοῦ· ἐ στύλου· φανητῆσιν ἀμαυροῖ, ταπεινούμενος, οἷς αὐτῷ ἐντίθεται.

νς'. Εἰ δέ μοι νυκτὸς παγετὸν ἐν ἐκείνοις καὶ ἡμέρας προσβάλλεται τις καύσωνα, ἐνοεῖσθω τὸ πνευγρὸν τῆς ἐνταῦθα στήτης, καὶ τὸ συνισταμένον καὶ σύστομον· καὶ παρεξέτιος, μὴ πολλὸς οὖτω γινέσθω σφεζόμενος τῷ· ἐ στυλίτῃ· τὴν ὑποβίβασιν. Λοιπὸν δὴ τῷ περὶ γῆν ἐγκαλίστῳ παρατιθέμενος ὁ τοῦ· ἐ στύλου· μακρῷ καὶ αὐτὸν ὑπερ-αναβέβηκεν, ὥσπερ τῷ τοῦ καταλύματος ὕψει, οὕτω καὶ τῷ τῆς βιώσεως. Ὁ μὲν γὰρ κάτω καὶ αὐτὸς κατὰ τοὺς ἐν γῆ, καὶ πρὸ χειρῶν ὡς εἰπεῖν· ἔχει τὸ παρηγόρημα, ὅτε τινὲς παραπέσοι χρεῖα, καὶ ἀνθρωπικώτερός ἐστιν· ὁ δὲ ἐ στυλίτῃ· ἐξ ἀνθρώπων γίνεται, καὶ ὅτε τὸ ζητηθὲν ἀνέρχεται εἰς αὐτόν.

νς'. Ἀλλὰ τοιαῦτα μὲν καὶ ταῦτα καὶ ἐπὶ τοσούτων. Προσευπορήσαι δέ τις, καὶ πλείω τοῖς κατὰ μέρος ἐπιειδοῦς ἑαυτόν. Εἰ δὲ καὶ βουλευθεὶς ἐπιλευστοικώτερον καὶ ἀπερικλήτως κατὰ παντὸς βίον ἐξάραι τὸν ἐ στυλιτικόν, ἐ ἐκείνῳ φαίη ἂν, ὡς παντὶ μὲν τῷ κατ' ἀρετὴν βιούντι δόσεργα τὰ τῶν σφοδρότερον ἐπιθυμιῶν, τοῖς δὲ τοιούτοις καὶ μάλιστα. Τῆς γῆς τε γὰρ ἀνωκειμένοι, οὐκ ἔχουσι πηλᾶσαι τοῖς θέλουσιν, ὅτε καὶ θέλουσι. Τοῦτο δὲ πολὺ τι μέρος περιαιρεῖ τῆς φανόσθητος, καὶ οὐδὲ ταῖς τῶν καθῶν θύραις, ταῖς ἀσθητέσι, ἀεὶα περιγίνεται, ταῖς θρασυτέροις ἐπιθυμίαις βῆον ἀναπατάσσουσαι. Οὕτω γὰρ ἡ κατακλῦσις τοὺς τὰ κάτω τροφῶντας ἐμμέλεια καθικνεῖται τοῦ οὕτως ὁφελιοῦ, ὅτι μὲν δὲ βῆδιον εἰς αὐτὸν ἀφικνεῖται· οὕτω τι φαῖλον ἔσπερον ἀκουσμα νεανιεύεται, ἀπόνο· ἀναδραμεῖν κατ' αὐτοῦ. Καὶ οὐδὲ τὰ τῆς διαφρήσεως ἐπαγωγὰ πριάγειν αὐτὸν εὐμαρῶς ἐξίσχυει, ἐμπέποντα κατὰ τὸ αὐτόματον, καὶ ἀπὸ βινῶν, ὁ φασιν, ἔλκοντα· οὐδὲ μὴν τὰ λοιπὰ ἀσθητὰ ἐπιβούλως οὕτω κατευμαγεθοῦσι τοῦ ἀνοικίσαντος ἑαυτὸν, καὶ τῆς κάτω συγχύσεως ἀφάρρ-σαντος, καὶ τῶν ἀπολαυστῶν ἀποστήσαντος, καὶ οὐκέτι οὕτω τῆς γῆς ὕπτος (ὑπέρκειται γὰρ), οὕτω τοῦ ἀέρος (ἵστε γίνονται γὰρ), μικρὸν δὲ τι μετέχοντο; τῆς φύσεως, καὶ εἰς ὅσον τὸ κατὰ σάρκα ζῆν ἀφοσιώσασθαι. Ἀλλ' ὅπως μὲν ὁ ἀληθὲς στυλιτικὸς, ἀσμενόν τι πρᾶγμα καταμόνας θεωρούμενος. Εἰ δὲ καὶ ἐτέρου ἐπιπλεονήσχοι βίου ἐνίζοντος, εἴτε καὶ ἐνός τινος, ὡς εἶναι διπλοῦν τὸ καλὸν, εἴτε καὶ πλειόνων, καλὴν ἦδη τοῦτο πολυσύνθετον, καὶ ἀρετῶν ὁρμαθὸς καὶ ἀγαθῶν πρᾶξεων, καὶ οἷα καὶ θεμνίας τινὲς ἐπισώρευσις, καὶ ὡς ἐν ἀποθήκῃ ἀσύλη, τῷ· ἐ στύλῳ, ἐ ἀπόθεσις.

νη'. Ἰδοὺ τοίνυν καὶ αὐτὸς, ὃ μεταρρῖαι ἀνθρώποις, τοῦτο τε ἔχεις τὸ τῆς καινότερας ζωῆς εἶδος, καὶ εἰς ἑσθὲρὸς περὶ σε ἱκανὸς, ὅς ἔχει μὲν πολλὸ τὸ σμενδόν, παρηγοριάζμενον δὲ τι καὶ φόρτου φέρει. Βα-

ρύνει γὰρ πάντως τὸν ἀσκητὴν, καὶ τῆς εἰς τὸ μο-
χθεῖν συνουσίας ἀπάγει. Γόνυ γοῦν κλίνειν συχνὰ
οὐκ ἂν ἐγγίνεσθαι τῷ τοιοῦτῳ ῥαδίως κατὰ τὸν ἀσ-
κητον. Τοῦτο τοῖνον δέον σε ἄλλως ἀναπληροῦν, κα-
τακλῶντα τὸ ὑπερήφανον, καὶ κάτω βάλλοντα τὸ φρό-
νημα τῆς σαρκὸς, καὶ τὴν τῶν γονάτων ὁλκασιν
ἀνασῶζοντα τῇ κατακίμψει καὶ συντριβῇ τῆς ψυ-
γῆς. Εἰ γὰρ καὶ ἀνατάσσεις, καὶ ὑψώσεις καὶ ἀναβάσεις
θεῶν πάντως, οὐ τῆς λοιπῆς, ὅποیان ἂν ἐκείνην εἰποι τις.

νθ'. Ἀλλ' ἅμα εἰς τὸν σύμβολον εἰπον, ὡ παρόντες,
καὶ τις λόγος θεωρητικὸς ἀναπέφηνεν, ὡς οἶόν τι
πῶρισμα οὐ πᾶν πίπτει μακρὰν γλαφυρότητα.
Τριχῇ γὰρ ἡ τῶν συμβόλων θεωρία διανεμένηται.
Καὶ οἱ μὲν αὐτοὶς ἐκείνοις ἐμμένονσι, μηδὲν τι πε-
ροῖσθαι προβαίνοντες, μηδ' ἐκ τῆς αἰσθητικῆς εἰκό-
ως εἰς τὸ νοητὸν ἀρχέτυπον ἀνατρέχοντες, ὅποισιν τὸ
Ἰουδαϊκὸν φύλον, οἱ τῇ σκιᾷ προσκἀθηται, οὐκ ἀνα-
εἰλεῖν εἰς τὸν τῆς ἀληθείας ἥλιον θέλοντες. Δασύ-
ποδος γὰρ φέρε εἰπεῖν ἀπέχεσθαι καλευσθεὶς Ἰου-
δαίος, οὐκ ἂν ἀναπτύξῃ τὸ τοῦ συμβόλου ἔντρονον, καὶ
τὸν ἐν αὐτῷ θεωρήσῃ φωσφοροῦντα μάργαρον· ἀλλὰ
διώξας μακρὰν, καὶ φεύγειν ἀφ' ἐαυτοῦ τὸν
δασύπουν, οὐκ ἂν εἰς πλεον τοῦ γράμματος ἀνιχνεύσῃ
οὐτὶν, οὐδ' ἂν ἐπιγνοίῃ, συμβολικῶς ἐκείθεν διδά-
σθαι, τὴν τε ἀδιάφορον λαγνείαν φεύγειν, ἢ τις
τῷ τοιοῦτῳ ζῶφ βαθεῖα ἔγκειται, καὶ τὸ πολυτρι-
βές, ὃ μακρὰν ἐστὶ τῆς ἀπλότητος, καὶ τὸ ἐφ' οὗ οὐ
χρεῶν εὐλαδῆς καὶ δειλόν. Καὶ οὕτω μὲν εἰσιν οἱ ἐπι-
νηχόμενοι τῷ ἐν συμβόλοις ἐπιπολάζοντι· οὐδὲν τι
πλεον περιεργάζονται καὶ βαθύταρον. Οἱ δὲ τινες
συμβόλων μὲν μακρὸν ἢ οὐδὲν τι προσδόνται τῶν ἐν
γράμμασιν, ἀλλ' ἀφίεντες τὸν περὶ αὐτὰ προφορι-
κὸν κῶδωνα τοὺς βουλομένους περιηγεῖν, αὐτοὶ τῆς
αἰνιγματίζομένης ἀληθείας μόνως γίνονται, σωφρο-
σύνην γοῦν (τὸ Χριστιανικὸν φύλον) ἀσκούμενοι· καὶ
εἰς ἀγαθὸν δὲ ἀνδριζόμενοι, καὶ οὐ κατασχίζοντες
εἰς πανουργίαν· τὸ κατὰ βίον πορευτικόν, τοὺς ἐν
νόμῳ κλυομένους· δασύποδας ἐῶσιν ἐρχεσθαι εἰς αὐ-
τοὺς, καὶ οὕτω τὸν τοῦ συμβολικοῦ γράμματος ἀνα-
λεγόμενοι μυαλὸν οὐκ ἐν λόγῳ τίθενται, ὅσον ὁστώ-
δες καὶ ἀμβροτον. Καὶ οὕτω μὲν καὶ οὗτοι οἱ τοῦ
πάχους μὲν τῶν συμβόλων ὀλίγα ἐπιστροφόμενοι, λεπτοτομοῦντες· δὲ τὸ ἐκείσε γράμμα καὶ ἀνατίμνοντες,
καὶ τῆς ἐσω θεωρίας γινόμενοι. Ἐτεροι δὲ ἄμφω διὰ φυλακῆς ἀγούσι, τὸ τε σύμβολον συντηροῦντες, καὶ
ὡς περ αὐτὸ ἐστὶ σύμβολον.

ξ'. Παραδέδοται οὖν ἡμῖν πρὸς δρόμους ἐπινοῦς· D
ἐρῶσιν ἥλιον δαυσοῦσθαι τῷ παμβασιλεῖ Θεῷ τὴν
προσκύνησιν. Τοῦτο συμβολικὸν περικάρπουν. Πι-
στεύομεν δὲ τὸ αὐτὸν βασιλεῖα τὸν τῆς δικαιοσύνης
ἥλιον πρὸς ἡμῶν εἶναι, εἰπερ ἀφορῶμεν τε πρὸς αὐτὸν,
καὶ αὐτὸν θεὸν εἰδότες, λατρευτικῶς αὐτῷ ἐντυγχά-
νομεν, κεφαλὴν καὶ γόνυ κἀμπτοντες. Τοῦτ' ἐστὶν
ὃ τοῦ συμβόλου καρπός· καὶ φυλάττομεν ἄμφω,
προσκυνούντες τε, ὅποι παρηγγυήμεθα, καὶ τὸν τοῦ
γινόμενου σκοπὸν κατέχοντες. Οὕτω καὶ εἰς λούσασθε,
καθαροὶ γένεσθε· ἀκηχοῦτες, καὶ καθαρὰν δὲ ποτε
στολὴν ἑδρεῖον διατεταγμένοι μεταλαβεῖν, τὸ τε λου-
τρὸν ποιοῦμεθα τὸ πρὸς αἰσθησιν, καὶ τὴν τῆς ὁρω-
μένης εὐθιᾶς ἐξάλλαξιν, καὶ τὸ πρὸς νοῦν δὲ φυλάττομεθα, φαιδρύνοντες ἐαυτοὺς· τὰ ε' ἐνδον, τὰ
τε θύραζε.

A abluisti. Genu ergo sæpe flectere facile illi non esset
inermi. Hoc ergo oportet te adimplere, superbiam
frangere, et carnis prudentiam humi projicere, et
genuum prostrationem animæ flexione et contritione
sanctare. Si enim exaltationis et ascensionis colum-
na ista symbolum est, certe conditionis ad Deum,
non ad aliud, quatenusque dixerit illam aliquis.

ὁ εἰς τὸν σύμβολον, ἀλλὰ τῆς εἰς

59. Sed simul symbolum dixi, auditores. et ratio
quædam logica in mentem venit, tanquam conclusio
de novo deducta, non sine elegantia. Tripliciter enim
symbolorum scientia dividitur. Sic alii quidem in ipsis
remanent, ultra non progredientes, nec e sensibili
imagine in cogitatum archetypum redeuntes, sicut
B Judæorum natio, qui in umbra sedent, veritatis solem
inspicere nolentes. A lepore edendo, exempli gratia,
abstinere jussit Judæus non symboli velum detrahit
et relucens margaritam in symbolo contempletur,
sed longe persequens cuniculum non amplius litteræ
sensum indagat, nec quo symbolicum documentum
aicipiat, inde recognoscit, et indifferentem lubriri-
tatem fugere quæ in animali isto dominatur, et
fissi pedis distinctionem quæ a simplicitate longe ab-
est et qua non opus habet prudentia sancta et timor.
Sic quidem supernatant in symbolorum superficie,
nec simplicius quid et penitus perspectrum parant.
Parum aliqui vel minime symboli litteræ student, sed
eos sinentes qui sensum absconditum clamatoria tuba
mulcent, ipsi in ænigmate propositam veritatem
C tantum retinent, sapientiam (Christiana tribus) exer-
centes; et ad bona strenue exercitati, nec in dolos
ac fraudes vitæ itinerarium scandentes, prohibitos
in lege lepores ad se venire sinunt, et sic symbo-
licæ litteræ medullam seligentes, non litteræ immo-
rantes rei viscera et perpetuitatem arripiunt. Sic
quidem illi de symboli corpore pauca assumentes,
litteram attenuantes et resecantes, internum sensum
obtinunt. Alii autem utraque per observantiam
agunt, et symbolum servant, et rem ejus symbo-
lum est.

60. Nobis mandatum est insipientibus ad solis
orientales cursus Regi regum Deo adoratione sancti-
ficari; symbolicus hic cortex. Regem vero credimus
justitiæ solem nobis esse, qui in ipsum aspicimus,
et Deum ipsum cognoscentes, cum adoratione ante
eum, caput et genu inclinantes adstamus. Hic est
symboli fructus; et utraque servamus et adorantes
qua nobis mandatum est et facti rationem retinen-
tes. Sic et illud: Lavamini, mundi estote audientes,
mundam tum stolam festivam assumere jussi, lava-
tionem facimus sensibilem quidem et visibilibus vestis
mutationem, spiritualia vero servamus nitida rader-
tes de nobis et quæ intus et quæ de foris sunt.

61. Ut vero et de recens visis quoddam in contemplationem istam introducamus, qualem lorica magnus Paulus induere jubet, novimus omnes: Stylita vero ille sensibilem induit penitus utraque servans, non alterum tantum. Sunt vero hæc tum symbolice prolata, tum opere et spiritu exegitata.

62. Si vero rebus suavis nostris miscere oportet minus suaves, nec tamen convivis discendi cupidus non injueundas, multa et alienorum symbolorum hic locum tenent. Itaque cor non manducare symbolicum erat: quod tunc qui audiebat perficiebat (a cordis manducatione abstinebat); manifestum vero observabat præceptum: videlicet non angustias seipsum delere et sic absumptum intus tabescere. Iterum audivit quidam, gladio ignem ne excusca, aut, album ne domi nutrias gallum: id est excandescentem iram provocatoris sermonibus et exacerbatibus, ut ita dicam, serantibus non accendere; nec in domo clamoris uti ministris atque intus nigrum et mysterio redundans album proferentibus consilium. Et utraque faciebant isti, nec symbolum tergiversabantur, imo fiebant in primis symboli litteræ additi.

63. Et ne multa adhuc dicenda habens suspensos teneam et pertusos auditores, hic tres sunt symboli sectiones, seorsum symboli, aut ut aliter eadem dicam, ænigmatis identitas; sola in seipsa litteræ symbolicæ assumptio, et amborum simul usus. Tertiæ divisionis est columnæ propositum. Nam symbolum quidem elevationis et celsitudinis invenitur. Stylita vero mutuavit figuratæ contemplationis fidem, et loco semper sursum erit, et divinius conabitur tendere quasi in cælum et in altissima ascendere. Non sane nimis se extendet in altitudinem qui non longis unguiculis (parvi pretii illud) sed qui ad cælum ambitione progrediatur, exinde nihil æstimans eos qui circa ipsum sunt. Si enim circa te conspiciendum est, non homines, o dilecte, nec similiter vita utentes, nec reliquos consideres; bene vero ea quæ sunt super terram, quæ deseruisti, quibus valedixisti, a quibus recessisti.

Δμοιοβίους, οὗτε τοὺς λοιποὺς· περιφρονητέον δὲ τὰ περὶ γῆν. ἅπερ ἀσκήσας, οἱ ἔχεις ἀποταξάμενος, ὡνάφστησας.

64. Columnam in alta ducentem cogita, cogita et ferrum ponderosum. Symbolum sit illud de cælestibus meditationis, et sic tu meditare; humilitatis vero ferrum: sic te ipsum deorsum mitte, non ut vermium more super terram secundum carnem reptes, ne forte quis merito irrideat quod magnetis instar vitæ opera ascetæ ferrum attrahant ad seipsa. Illustis columna ista, non quia excelsa est (quid enim magnum est quod natura sua eminet?), sed quia secundum meditationes de excelsis sursum tollit et ducit ad Deum. Et Ægypti pyramides in historia famosæ magnis impensis et longis umbris ob altitudinem; et apud Cnidum Eudoxi specula, unde astra observabat; et Babylonis pensiles horti, et

Α ζα'. Ἰνα δὲ τι καὶ τῶν ἀρτί βλεπομένων εἰ; τῇ θεωρίᾳ ταύτῃ παρελκόμεν, ὅποσον μὲν ὁρώμεθα ὁ μέγας Παῦλος νομοθετεῖ φορεῖν, οἰδόμεν ἀπαρταῖς· ὁ δὲ ἐ στυλίτης· οὗτος φέρεται καὶ τὸν κατ' αἰσθησιν, τῶν πάντως ἀμφοτέρων· οὐ γὰρ ὁ θῆπου τὴ ἑτερον. Εἰσι δὲ αὐτὰ τότε προπερέρμενον συμβολικῶς, τὸ τε νοούμενον πραγματικῶς καὶ πνευματικῶς.

Β β'. Εἰ δὲ τι χρὴ τῷ γλυκεῖ καὶ ἡμετέρῳ παραμύξει καὶ μὴ τοιοῦτον μὲν, οὐ πάνυ δὲ δυσέντευκτον δαιμονίοι φιλακροάμοσι, πολλὰ καὶ τῶν ἐξωτέρων συμβόλων τοιοῦτου τόπου ἔχονται. « Καρδία» οὖν « μὴ ἐσθλὴν, » συμβολικῶς ἦν ποτε λόγος· ὁ δὲ τότε ἀκούων αὐτὸ τε οὕτως ἐποίησεν (ἀπαίχεται γὰρ τοῦ καρδιοφαγῆν), συνετίθει δὲ καὶ τὸ ἐμφανιζόμενον διδασκαλίον. Τὸ δὲ ἦν μὴ λύπαις ἐαυτὸν τι ἐκδιδοῦναι, καὶ οὕτω θαπνυόμενον τῆχεσθαι τὰ ἐντὶ. « Πικροὶ τίς αὐδὲ; » μαγαλὰ πῦρ μὴ σκαλεῖν, ἢ μὴ λευκὸν οἰκοτραφεῖν ἀλέκτορα. Τὸ δὲ ἦν μὴ τεθμὴν ζῶντα ὀπανάπτειν λόγοις ἐρεδιστικοῖς καὶ παροξύνουσι, καὶ ὡς εἰπεῖν τμητικοῖς, μήτε μὴν χρεῖσθαι κατ' οἶκον ὀπουργοῖς κεκράνταις, καὶ τὸ ἐν βῆθει μέλαν καὶ μυστηριώδες διαλευκαίνουσι βούλευμα. Καὶ ἵποδωμον ἐκείνοι ἀμφοῖ, καὶ οὗτε τὰ εὐμβολα παρατηρώντων, ἐγίνοντο δὲ καὶ τοῦ συμβολογραφημάτων μάλιστα.

Γ γ'. Καὶ ἵνα μὴ πολλὰ εἰπεῖν ἐτι ἔχων παρατίθω καὶ ἀποκναίω τοὺς ἀκροατάς, οὕτω μὲν τρία τὰ συμβολικὰ τμήματα, ἡ καταμύσας ἀνοχῇ τοῦ συμβόλου, εἰπεῖν δὲ ταυτὸν ἀνίγματος, ἡ καὶ ἐαυτὴ ἐκλογὴ τὸ συμβολογραφουμένου, καὶ ἡ ἐκείνου σύλληψις. Τοῦτου τοῦ τρίτου διαιρέματος καὶ ἡ τῷ « στύλου » ἐστὶν ἐπίνοια. Σύμβολον μὲν γὰρ ἀπὸ ἀνατάσεως εὑρηται καὶ ὕψους τινός. « Ὁ δὲ στυλίτης, » ἀπομαζάμενος τὴν τῆς εἰκονικῆς θεωρίας ἀκρίθειαν, καὶ τῷ τόπῳ ὅνῳ αἰετῶν, καὶ τῷ τρόπῳ δὲ πραγματεύσεται θεϊότερον ἀνατείνουσαν ὡς εἰς οὐρανὸν, καὶ ὑψοῦσθαι ἀνωτάτω, καὶ ἀνθελεῖν εἰς τὸν ἀπάντων ὑπερέκεινα. Οὐ μὴν ἀλλὰ ἐαυτὸν ὑπεραναινεῖ, καὶ ὁψιλοφός εἶναι, καὶ μὴ ἐπὶ ὀνύχων ἄκρων (μικρὸν γὰρ τι τοῦτο), ἀλλ' ὡς ἐπὶ οὐρανῷ βαίνειν τῷ τύφῳ, κἀντεῦθεν μὴν ἡγεῖσθαι τοὺς κατ' αὐτόν. Εἰ γὰρ καὶ περιφρονητέον, ἀλλ' οὐκ ἀνθρώπους, ὧ ἀδελφε, οὗτε τοὺς

Δ δ'. Καὶ ἐνθυμοῦ μὲν καὶ τὸν « στύλον, » ὡς ὕψος ἀνάγοντα· ἐνθυμοῦ δὲ καὶ τὸν « σίδηρον, » καὶ βαρύνοντα. Ἐκείνο σύμβολον ἐστὶν τοῦ τὰ ἀνω φρονεῖν· καὶ φρόνει οὕτως. « Ὁ δὲ σίδηρος ταπεινώσεως· » καὶ βάλλει σεαυτὸν οὕτω κάτω, οὐχ ὥστε μὴ περὶ γῆν λυσσῆσθαι τοῖς κατὰ σάρκα νοήμασι, μὴ ποτὶ τίς οὐκ ἀφ' οὗς ἐπισκώφῃ, ὡς ἄρα μαγνήτιδος δίκην τὰ κατὰ βίον πράγματα τὸν ἀσκητικὸν σίδηρον ἐπισπᾶται πρὸς ἐαυτὰ. Λαμπρόν τι πρᾶγμα δὲ « στύλος; » οὗτος, ὅςτις ἐντεπερ ὀψιλλός (τί γὰρ μέγα, ὃ καὶ προβλήτε; εὐτοχοῦσιν αὐτοφῶς)· ἀλλ' ὅτι κατὰ τὰς ἀνωτέρων θεωρίας ὀψοποιεῖ καὶ ἀναγωγὸς εἰς Θεόν. Καὶ « τυραμίδες μὲν αἱ περὶ Αἴγυπτον, αἱ κατὰ τὴν ἱστορίαν, καὶ πολυδάπανοι

καὶ
Κνίδου
οὐρά
ἡ ἐν
καὶ ἡ
πάλαι
δὲ το
των
« στυ
κουφ
ξεί
αὐτὸν
χάριν
τοῦτο
ἀνθρ
οἶον δ
διον
ἵνα τ
αὐθις
« στυ
φημί
ἀναλ
ἀνάσ
ἐλάσ
θαυμ
παρα
εὐηρ
τῶν
βλαστ
ἵλασ
ξεί
ἐν τῷ
τέρας
ἡμέδ
παρα
τοῦ δ
οἶος
Πόλει
δὴχα
ἐλλά
θρονο
δὴν ε
ζέουσ
ἔχοντ
γιοι,
τοί,
εἰπεῖ
τοίς
καὶ γ
γὰρ τ
εἰς δ
μὴ κ
τας
παρρ
ταβρ
ζωβολ
ὡς γ
εἰρη,
θρῶπ

καὶ μακρόχροιοι, οὗτοι καὶ περιμήκετοι, καὶ ἡ κατὰ Κνίδιον Εὐδίζου σκοπιὰ, ὅθεν ἑκείνους ἐσκήπτετο τὰ οὐράνια, καὶ κρεμαστὸς κήπος ὁ Βαβυλωνίος, καὶ ἡ ἐν Ῥόδῳ ὑψιδαμῶν τοῦ πολλοῦ χαλκοῦ φλογαρία, καὶ εἰ τι τοιοῦτο θέας ἔδειξεν, λόγον ποιοῦν εἶχον παλαι ποτὲ· ἦσαν δὲ, ὃ φασι, θαῦμα μωροῖς. Ἡμῖν δὲ τοῖς κατὰ Θεὸν φρονούσι, καὶ ὀλίγα τῶν τοιούτων ἐπιστρεφόμενοις, θαῦμα τοῦτο μέγα ὁ τοῦ ἐστύλου ὁ ὑψικρανος λόφος, οὗχ ὅτι μακρὸς ἐξανέστηκεν, ἀλλ' ὅτι τὸν κάτω βεβριθέα καὶ γῆινον κουφίζει, καὶ ἀνάγει πρὸς αὐτὸν Θεὸν, ὡς οἷά τι οὐράνιον ἔξαγμα.

ἔς'. Χρὴ τοίνυν τὸν ἀσκητὴν ἀντιδιδόναι τι καὶ αὐτὸν τῷ τοιοῦτῳ ἐστύλῳ, ὅ ἵνα κἀνταῦθα χάρις χάριν ἀπογεννᾷ, καὶ ὡς περ ὁ ἐστύλος ὁ ἀναφέρει τοῦτον ὑψοῦ καὶ ἐξείρει πρὸς τιμίτητα, οὕτως ἀνθυψοῦσθαι αὐτὸς τὸν ἐστύλον ὅτι αὐτοῦ, ὡς οἷον ἀντιδοτικῶς. Τὸ δὲ ἔσται, ἔκ ἐκ' ἀγαθοῖς ἀοιδιμον τὸν τόπον ὁ ἀσκητὴς ποιῆται ταῖς διαδοχαῖς, ἵνα τῷ ἱσθ' ζήλῳ καὶ μετ' αὐτὸν ἕτερος ὁμοίος, καὶ αὐτὸς μετ' ἐκείνων τοιοῦτος, καὶ τοῦτο εἰσαεὶ τὸν ἐστύλον ὁ τοῦτον ἐπαιναδαίνωσι. Τί τοίνυν καὶ ἐνταῦθα φημί; Γενοῦ Ἠλιοῦ τρόπον τινὰ, ὡς ἐστυλῖτα, καὶ ἀναλαμβάνόμενός ποτε ἄρας μαθητὴν οὐδὲν ἄπειο κῶτα εἰς τὸ θαυμάσιον, ἵνα καὶ ἐκείνους τὸν αὐτὸν ἱλάσας ὁρῶμεν, καὶ τοῦ οὐρανοῦ γενόμενος, τὰ ὁμοία θαυμαστώσῃται, καὶ οὕτως ἐσέεται τὸ καλὸν τοῦτι παραμύδιον, ὃ δὴ καὶ ἀνὸ πιν τῷ λόγῳ εἰπεῖν εὐηρέσθηται. Οὐδὲ γὰρ ὀκνοῦμεν ἐν πολλοῖς τὰ τῶν ἐννοιῶν ἀναπολοῦντες λήϊα, ἐνθα καρπὸν βλαστήσειν φιλονεικοῦμεν εὐσταχυν καὶ ψυχὰς εὐχαριν.

ἔς'. Ἄλλ' οὕτω μὲν ἐσεμνολογήθη ὁ ἀπλῶς καὶ ἐν τῷ καθόλου νοούμενος ἐστύλῳ, ὅ το γὰρ εἰς ἡμετέραν ἦκον δύναμιν· ὃ δὲ βλεπόμενος οὗτος, ὁ καὶ ἡμᾶς, ἔχει τι καὶ πλεον ὁσμύνασθαι, κἀντεῦθεν παρακαλεῖ καὶ ἄλλως εἰς ἀγῶνα μεῖζων τὸν ἐπ' αὐτοῦ ἀσκητὴν. Οὐ γὰρ τέθειται πῶς παρὰ δύστος, καὶ οἷος ἡ ἀγνοεῖσθαι, ἢ ἀλλὰ ὀλίγοις ἦκειν εἰς γνῶσιν. Πόλλαι δὲ τοιαύτῃ ἀμφοδὸν παραπέπληγεν, εἰς ἣν οἷα γὰρ τῶν γνησίων, καὶ οἷς τὸ αὐθιγενὲς ἀγαθὸν ἑλλάμπει, καὶ οἱ πανταχόθεν παραβάλλουσιν ἀνθρώποι. Καὶ χρὴ τὸν ἀσκητὴν τὸν ἐνταῦθα (βλίστου δὲ καὶ εἰπεῖν) παγκόσμιον ἀναπαφινέαι καλόν. Συρρέουσιν ἄνδρες ἐνταῦθα γῆς, αὐ μόνον γένους εὐέχοντες, ἀλλὰ καὶ θετέρου μέρους, καὶ οὐ μόνον λόγιοι, ἀλλὰ καὶ τοῦ λοιποῦ βίου, καὶ οὐ μόνον συνετοί, ἀλλὰ καὶ ἀνάπαλιν πίπτοντες. Καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν, γένος ἅπαν καὶ πανταχόθεν ἀνθρώπων. Τοῦτοις προσεμεθήσεται ὁ ἐστυλῖτης ὁ οὗτος, καθὰ καὶ χρεῶν, καὶ τὸ πᾶν φάναι, ἀποστολικῶς. Ἄπαντι γὰρ τὰ πάντα γενήσεται, ἵνα κερδήσῃ τοῖς ἅπαντας εἰς δόξαν Θεοῦ· οὐ κολακεύσει ἐν μὴ δέοντι, ὡς ἂν μὴ καὶ κατηλέυσθαι τὴν ἀλήθειαν· οὐδ' αὖ πρὸς πάντας ἀγριανέεται, μὴ καὶ κατεγκληθεῖν τὸ τῆς παρρησίας ἀκαίρον· καὶ οὕτε πάντας ἐπαινοῖς καταδρέξει (ἀρεσκος γὰρ οὕτως ἔσται)· οὐδ' αὖ χαλαροβολήσει ὡς ἀπ' ὑψους τοῦτου ταῖς ὕβρεσι (θηριώδεις γὰρ τὸ πάθος). Τάχα δὲ πῶς καὶ οἷον ἐπος εἶπη, τοῖον ἐπακροῶς αἰσχυρεῖ τὸν ἐνδοξον ἀνθρώπων· ἥδη δὲ καὶ κατὰ χρισμα ἔξει, ὡς βλασφη-

A in Rhodo multo ære stans vannus colossus, et si quid spectaculo dignum habebat antiqui; ut aiunt antem, stultis prodigia. Nobis vero secundum Deum cogitantibus et talium pauca animo revolentibus, prodigium magnum præruptus columnæ apex, non quia longus fastigiatur, sed quia gravem et terrestrem allevat et ad Deum ipsum adducit tanquam cœlestis elevatio.

65. Itaque ascetam oportet aliquid tali columnæ retribuere, ut gratia gratiam pariat et sicut columna illum in altum erebit et ad venerationem elevat, sic vicissim præcellens ab ipso columna reddatur remunerationis loco. Quod erit, si bonis celebrem locum asceta facit continua serie, ut pari zelo et post ipsum alter similis, et iterum post hunc tertius alius, et sic perpetuo ad columnam istam ascendant. Quid ergo loquor? Fias alter Elias, o stylita, et aliquando discipulum assumens, non dissimilem in mirabilibus dimitte, ut eadem via ad finem decurrat et cœli particeps simili modo mirabiliter transeat, et sic emissum sit pulchrum illud perseverans, quod antea sermone egregie proclamatum est. Non enim dubitamus in multis cogitationum messes iterum peragraré, in quibus germinaturos esse fructus spicis abundantes et animabus jucundos certo contendimus.

C 66. Sed sic quidem venerationem commendavit qui simpliciter et summum in columna excogitatus est sermo, ut pro viribus nostris fecimus: quam vero apud nos vidimus illa amplius quid habet venerabile, et exinde ad majorem agonem supra stantem ascetam invitat. Non enim alicubi reconditur ut aut ignoretur aut paucis innotescat. Ante urbem hanc propalam locata est ad quam separatim a vulgaribus, et quibus peculiare bonum effulget, et undequaque adventant homines. Et hic Ascetam oportet (parvum abest quin dicam) universaliter pulchrum apparere. Ad hanc regionem affluunt viri non solum nobilis generis, sed et alterius conditionis, nec solum egregie docti, sed et reliquæ vitæ; nec solum prudentes, sed et lapsi; ut omnia dicam ex omni genere et loco homines. Quibus ostendatur stylita ille prout opus erit, uno verbo, pro more apostolico. Nam omnibus omnia fiet ut omnes ad Dei gloriam lucretur; non sine necessitate blandietur, nec veritatem pretio vendet; non cum omnibus acerbis erit, ne arguatur liberioris loquelæ, nec omnes laudibus asperget (captator enim sic esset); nec ab alto illo injurias grandinabit (ferox enim hic affectus est). Forsan vero tale verbum dicat quo prolato virum illustrem confundat, jam et damnationem habebit tanquam blasphemæ magister. Ego vero novi illum non ad munera surdum fore pro ferventioribus circa illud viris, qui in eleemosyna exercitati manus porrigunt iis quos bonos

credunt, primitias vitæ illis afferentes, unde Deo solvebant decimas eorum quæ possidebant.

ρων ἀνδρῶν, οἱ πρὸς ἐλεημοσύνην γεγυμνασμέ-
χόμενοι τοῦ βίου αὐτοῖς, ὥσει καὶ ἐδεκάτου θε. ρ, α

67. Talium itaque primitiarum et donorum non cellarium columna erit, ne et destrueretur forte cellaria sibi proponat stylita ut majora rædificet, sed acervationem plenam in alterum (videlicet in pauperum sinum) eructabit. Et canalīs more eo penetrabit a Deo veniens beneficentiæ pluvia abundans, exinde defluet et irrigabit quotquot non in abundantia pinguescunt, sed egestatis ærumnis conficiuntur. Nolebam vero in cavernosam descendere columnam istam speluncæ similē, cavaū, nec volebam arcem esse quæ diceretur ambitu turris attingens urbs, quam spiritualiter jam consideravimus, nec fistulæ instar perforari, si alias in animum sermo eum induxit; sed penitus pro uno incola locum habere, plenam esse, nec reliquum intra habere vacuum, latebram occultans, ut similia imitari attigerit, columnas et arbores a quibus nomen sumpserunt inhabitantes ascetæ; nec in receptacula et ventrem quendam aperta sit dilatata columna nostra; ne forte concavitas ista redundantius jentaculum habeat et apostolicam sterilitatem.

μενε· μέγας τὸ κοιλώδες τοῦτο ἔχῃ τι καὶ λαβόν.

68. Quo enim opus habet stylita noster præsertim fere jam mortuus, qui sic seipsum damnat et castigat? Si enim turris columna illa æstimatur, in qua tanquam e custodia speculans stetit, adhuc etiam ut civitas aut sicut arx, quæ omnia receptacula sunt; idque non sine analogia. Nam quod turris est millibus in ea stantibus, quod civitas illam indefesse custodientibus, et refugium his qui ad id tuendum adhibentur, illud sunt superstantibus ascetis columnæ. Vere quidem juxta dicta ab initio columna eum qui insistit suffulcit, continet eique sedes est. Perforari vero et profundam cavernam habere sepimentis clausam, non sine malitia dicent qui oburgare volunt.

διατετρησθαι δι' αὐτόν, καὶ βαθεῖ κένωμα ἔχειν,
ὅν οἱ μωμοσχεπεῖν βουλόμενοι.

69. Sed argutiores apum alveos talia vocabunt, in quibus dulce alimentum ascetici florilegii reconditur. Alii formicetum bonorum nuncupantes columnam, sicut formicam hominem contemptui magnum qui in eo est hominem habebunt; nobilior esset si formicaleonem dicerent, quia melius est perire inanitione quod de formicaleone narratur, quam sic vivere, scilicet et formicæ more in horreum congregare. Quidam vero cavam columnam cum osse medulla vacuefacto æquiparantes, eam quæ non sit vacua est dulci quadam medulla repleta excoquant; multi calamo mellifluo comparant quæ articulis interrupta, sicut et geniculis culmus, plena est secundum eos dulcedine. Paucissimi vero bonum aliquid excoquant: et sic plenus erit maledictorum cavus columnæ locus.

Ἀ μί α· διδάσκαλος. Ἐγὼ δὲ οἶδα, καὶ ὥς οὐκ ἔστι
 οὐδὲ ἀδελφίτη· πρὸς γε τῶν τὰ τοιαῦτα θερμῶν
 νοι δεξιούμεται, οἷς ἔχουσι τοὺς ἀγαθοὺς, ἀπὸ
 ἐκ τῶντο.

57. Τῶν τοίνυν τοιοῦτων ἀπαργμάτων, εἴτε καὶ
 ὀρωματίων, οὐκ ἀποθήκη ὁ ἐστύλος· ἔστιται ἡ
 μὴ καὶ καθέλπει ποτε ἀποθήκας βουλευσίου ὁ ἐσ-
 τύλης· εἰς μαζόνων ἀνοικεῖσθαι, ἀλλὰ ἐξέρ-
 χεται ὡς οἱ τὰ ταμίαιον πλῆρες εἰς ἕτερον (ἢ
 πτωχικὴν λέγω γαστέρα). Καὶ σιλλῆνος δὲκινῶ-
 τεύθεν μὲν εἰσπρυσσεῖται ἡ θεύθεν ἐκπορεύεται τῆς
 δεξιῶστος, ἐκείθεν δὲ ἐκρυσχεται καὶ ἀριστερῶς
 τοῦς ὅσοι οὐ πρὸς εὐετηρίαν πεισινονται, ἀλλ'
 αἰγρῶς ἐνδείας πιύζονται. Ἐγὼ δὲ ἥδεον μὴδὲ
 παργυθὸν τὸν ἐστύλον· ἀποθήναι τοῦτον καὶ ἐπ-
 λαϊώδην καὶ γλαφυρὸν, μὴδὲ χωρίον εἶναι, καὶ, ὅ
 B ἂν τις εἴη, πάλιν περιοχῆς ἀντικύργου, ὃν πα-
 ματικῶς ἥδη τεθεωρήκαμεν, μὴδὲ σιωνικῶς
 τετρηῶσι, εἰ καὶ ἄλλως εἰς θεωρίαν τοιαύτην
 λόγος αὐτὸν περιήγαγεν· ἀλλὰ διόλου γέμειν ἐσ-
 τοῦ, καὶ ναστὸν εἶναι καὶ πλῆρη, καὶ μὴδὲ
 ἔχειν ὀπόμενον καὶ κοιλίῳδες καὶ ὀπουλον, ὅς ἢ
 μιμεῖσθαι τὰ ὀμοειδῆ, τοῦς κίονας καὶ τὰ δένδρα,
 εἰ· ὧν ὁ παρωνομούμενος αὐτοῖς ἀσκητῆς, μὴ
 μὴ εἰς δεξιὰς καὶ κοίλας τινὰς ἡνολγιστο εὐρύ-
 πλησιώτερον ἐμβρωμα καὶ κατάργιστο ἀποσ-

ξη". Τίς γάρ καὶ χρεῖα τοῦτ' τῷ ἐγκαταχωρη-
 μένῳ, μάλιστα μὲν οὖν μικροῦ καὶ τεθνεώτῃ, καί
 οὕτως ἐαυτὸν καταδικάζαντι καὶ καλᾶσαντι; Εἰ γὰρ
 καὶ πύργος ὁ ἐὺ στόλος, ὁ τεθωρήκων οὗτος, ἐν ᾧ
 καθάπερ ἐπὶ τινος φυλακῆς ἀποσκευασμένοι ἴστανται.
 ἔτι δὲ καὶ ὥς ἐ πύλις, ἢ ἀλλὰ δὴ καὶ ὥς ἐ φραι-
 ριον, ὁ δεκτικὸς δὲ ταῦτα πάντα, καὶ στέγειν ἐν αὐ-
 τῷ ἐτάχθησαν. Ἄλλ' ἔκκεινα μὲν πρὸς ἀναίολόν τινα.
 "Ὁ γὰρ δὲ πύργος τοῖς ἐπ' αὐτοῦ στρατιώταις,
 καὶ ἡ πύλις τοῖς αὐτῇ ἀσκήσιν φυλάσσοις, καὶ ὁ
 κρησφύγετον τοῖς τεταγμένοις φραιρείν, τοῦτο καὶ
 οἱ ἐὺ στόλοι, οἱ τοῖς ἐπ' αὐτῶν ἀσκηταῖς. Ἀλλ' οὐ
 μὲν τοὶ δὲ ἐὺ στόλοι, κατὰ τὸν ἐν προομίῳ; λέγει
 ὑπερβαίνει καὶ ἀνέχει καὶ ἔδραον τὸ ἄνω φερόμενον
 διεργόμενον περιφράγμασιν, οὐκ ἀπόνουν εἰσὶν

[illegible]

συνταται, ὡς ἂν εἴποιεν αὐτοί, τοῦ γλυκάζοντος. Ὅλγοι δὲ τινες ἔδραβόν τι· λογίζονται· καὶ οὕτω πλήρης ἔσται κακοκονιῶν τὸ τοῦ ἐστύλου κένωμα.

οἱ. Καθεστῆναι δὲ οὕτω καὶ τούτων, ὁ ἐστύ- A
λος· οὗτος ἔχει καὶ ἑτερόν τι σεμνόν, τὴν θέσιν
τὴν τοπικὴν. Ὅρξ γάρ, ὃ ἀσκητὰ, ὥπως καὶ
θάλασσα περὶ σε αὕτη, τὴν θεωρίαν ἐπαύξουσι.
Οὐ γὰρ μόνον εἰς τρυφὴν καὶ θαῦμα ἔκκεται
ἐφ' αὐτῇ, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀρετὴν διδασκάλιον, ὡς δύνα-
σθαι κέρδος ἐμπορεύεσθαι σε ψυχικόν ἐξ αὐτῆς,
καὶ μὴ λογίζεσθαι ταύτην εἰς παντελῶς ἀπρύγστον,
εἴγε καρπὸν ἔστι τρυφῆν ἐξ αὐτῆς σιότηριον. Ἐχῆς
γὰρ καταθεῖναι σεμνότερον, καὶ φιλοσόφως αὕτην
ἐπισκέπτεσθαι, οὐ λέγω, εἴπερ τῷ ἀέρι χέχυται
ισόμοιρος, οὐδὲ εἴπερ τῇ γῇ συνεσφαίρωται, οὐδὲ
διατρίβεται ἀλλοιῶν καὶ πικρῶν, καὶ εἴτε διηγουμένου
τοῦ ποταμοῦ καὶ γλυκέος· παντὸς, εἴτε καὶ ἐπὶ διὰ
τοιαύτης φέρεται γῆς, ἀφ' ἧς τὸν ὅμοιον ἐκκαττο-
μένην χυμὸν ἐναποπλυνόμενον στέγει ἐν αὐτῇ, οὐδὲ B
εἰ τι τοιοῦτον περιέρχον· ἀλλ' ὅσα πρὸς ἧθος διαβαίνει, καὶ ἀφ' ὧν ψυχὴ καταρτίζεται, φιλοσοφοῦσα
τὴν ἀρετὴν.

οἱ. Ἔστι σοι γὰρ εἰς τύπον βίου τοῦ καθ' ἡμᾶς
θέσθαι ταύτην, καὶ ἐξ αὐτῆς ρυθμίζειν τοὺς ἐντυγ-
χάνοντας. Ζάλη περὶ αὐτὴν, κύματα περὶ αὐτὴν,
ναυαγίαι περὶ αὐτὴν. Καὶ νῦν μὲν προσήγης ἡ πλω-
ται, καὶ ἀπαλὸν ὑποσκιρτῇ, καὶ οὐκ ἂν πολυσυμβε-
λειμῶνι παραχωρήσῃ τοῦ εἰς χαρμὴν καὶ λι-
στείου· αὐτὸς δὲ εἰς θυμὸν ἐκμαίνεται, καὶ τραχύ-
τερον ἐκτεράττεται, καὶ ὡς εἰς ἔδου βορραύεται
φάραγγας. Πάσχει δὲ τοιαῦτά τινα καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς
βίος, καὶ πεπείρανται οἱ κατ' αὐτὸν θαλαττεύοντες.
Διδασκε τοίνυν ἐνταῦθεν τοὺς ὁμιλητάς, μὴ πι-
στεύειν αὐτοὺς· ἀσάτην καὶ πολυτραχύην καὶ κινδύ-
νους πρᾶγματι, τῷ βίῳ, ἀλλὰ προσφέρειν σφίσιν C
αὐτοῖς, καὶ πλείν ἐμφόδους, καὶ τοὺς σωτηριώ-
δεις λιμένας· καὶ περιδύεσθαι. Προσάβουρσι τοῖς
αἰγιαλοῖς· ἡ θάλασσα ἐν καιρῷ· οὕτω δὲ ἱλαρὸν
ποτε προσμειδεῖ καὶ ὁ βίος, βυσσοδομούμενος ἄλλως,
καὶ ἐπικρύπτων τὰ δυσχερῆ. Ἀλλ' ἐν τῷ σκιρτῆν
ὅλον χορευτικὸς ἥρεμα κλύζουσα τὰς ἀκτῆς, καὶ
κατὰ μικρὸν ὑποσπῶσα ὅσον χοῦδός, κάτω βάλλει
ὡς μόνον οἰκίας ἡ θάλασσα, εἰ τινὲς που καὶ πα-
ραγίγιοι, ἀλλὰ καὶ προβλήτας αὐτοῦς, καὶ τὴν
βλάβην ὑποὺλως ἐπάγει, καὶ ἐν τῷ λελιθότι χειραῖον τοῦτον τεχνάται κίνδυνον. Κατὰ ταῦτον δὲ
καὶ ὁ βίος, οἷς δοκεῖ ἔχειν ἱλαρῶς· ἀλλὰ καθ' ἡσυχίαν ἔστιν ἐν, καὶ ὡς οὐκ ἂν τις ἀσθενοίτο,
προσπαίζει μὲν ἀφίησι, κλαίειν δὲ διδωσι. Διδασκε τοίνυν τοὺς ἐμμιλῶντας καὶ ταῦτα, ἵνα πρὸς τὰ πι-
ρπίπτοντα μόνον ἀκατάσιστοι.

οἱ. Περιέχει καὶ στερεοὺς τόπους τὸ πολὺ τοῦτο D
κύμα τοῦ ὕγρου τοὺς μὲν ἀσκητῶν (καὶ ἔστωσαν
αὐτοὶ σύμβολον ἀνδρῶν ἀκημόνων, οἱ κλύζονται μὲν
τοῖς τοῦ βίου κύμασι ἀκάθεκτα βρασσομένοις καὶ
προσπράσσουσιν, οὐκ ἂν δὲ ὑπενδύουσιν, οὐδὲ τοῦ
ἐμπέδους ἐστάναι μεταλλαγθόνται), τοὺς δὲ καὶ οἰ-
κουμένους. Καὶ συμβολογραφοῦσιν οὕτοι· τὸς ἐν
βίῳ μὲν πολυχτήμονι, μηδὲν δὲ πάσχοντα ἀγενεῖς,
οἵπερ αὐτὸν μὲν περιόρῳσι βυσσὸθεν παρὰ ττόμενον,
καὶ ἀγριαίνοντα, καὶ μακρὰ βοῶντα· αὐτοὶ δὲ εἰσι
τοῦ κατ' ἀνθρώπων ζῆν ἀρχικῶς, οὐ παρασαλευόμε-
νοι τῆς ὀρθῆς βάσεως. Ὑπὲρ τῶν τοιούτων στεγρῶν
τόπων εὐδαί· μακρὸς ἀνάτεινε πρὸς θεόν, βεβαίως

70. Sic vero ordinatis istis, venerabile aliud habebit
columna, situm inquam. Vides enim, o asceta, quo-
modo circum te mare istud contemplationem auget.
Non enim solum ad visus iucunditatem et miratio-
nem adjacet, sed etiam ad virtutis magisterium: unde
potes ex ipso spirituale lacrum obtinere, nec re-
putare debes penitus sterile, a quo fructus salutis
metendus. Considerare debes grave et philoso-
phice recensere, non jam dico si aeri exteodatur
consors, nec si super terram rotundetur, nec cur
salsum et amarum sive amne et dulcedine omni
permanente, sive per talem feratur terram, a qua
similem eliciens humorem mundantem in se ipsam
includit, nec si quid simili curiositate dignum, sed
quantum ad mores transeat et in quo anima recte
componatur virtutem ponderando.

71. Tuum enim est in vitæ nostræ formam illam
componere, et per ipsum ceteros regere. Circa ipsum
procellæ, fluctus, naufragia. Nunc quidem serena
explicatur, et molle sedatum manet, nec florido
prato amenitate cederet: iterum vero ecce inhoi-
rescit et asperius turbatur et quasi ad inferi
abyssos deprimitur. Talia patitur vita nostra et
experti sunt qui vitæ fluctibus jactantur. Itaque
inde discipulos mone ne in caduca, multifaria
turbata et periculosa re, vita confidant, sed animo
suo fidere, metuentes permeare et salutare por-
tus semper spectare. Littoribus alludit mare, sic
jucunde aliquando subridet vita, multa machinans et
molesta celans. Sed in saltando quasi per choream
suaviter ripas abluens et seorsim satis fundans so-
lum surripiens, non solum domos evertit mare, i
quæ ad ripam stant, sed et adjacentes scopulos
subedit et furtive terrestris periculum molitur. Pai-
ratione et vita qua videtur jucunda; sed ubi se-
cundum suavitatem apparet et nemo suspicatur,
oblectari sinit, dat vero flere. Hæc ergo discipulos
doce, ut ingruente malo maneant inconcussi.

72. Circumdatus undæ copiosus fluctus firmas re-
giones tum desertas (sint istæ symbolum virorum
qui nihil possident, qui a vitæ fluctibus quos inni-
bere nefas est, æstuantibus et concutientibus al-
luuntur; nec vero cedent, nec a constantia rece-
dunt), tum habitatas. Significant istæ homines lo-
cupletes, nihil diram patientes, qui funditus agi-
tati, æstuantem et tumultuantem circa se vident;
ipsorum vero est, principum more inter homines
vivere, et a recta via non deturbari. Pro his firmis
locis preces ad Deum funde ut constantes maneant,
super petram fundati sint, nec unquam a bono
statu moveantur. Cæteris vero documentum promitte,

persuasivum, esse in vita quosdam a mari circa ipsos æstuante ablutos, tutos vero et constantes. Ecce enim terram quatiens mare multas inclusit regiones, non eradicatas.

Ζεσθαι, ἀσφαλῶς δὲ ἔχειν καὶ φυλάττειν τὸ στάσιμον. Ἰδοὺ γὰρ καὶ ἡ ἐνοσίχθων αὐτῇ θάλασσᾳ πολλοὺς ἐναυσιπλοῖται τοῦτους, οὓς οὐκ ἂν διανύσῃ ἀναμοχλεύουσα.

73. Hic patientem Job exhibe, et quotquot ipsius instar (sexcenti sunt) in istarum testimonium rerum. Coram oculis tuis jacent et diverse piscantes, et tibi inde similitudo assumenda, inde ab alto documenti vim emitte et apostolice homines piscari et e vitæ sanguine optimos extrahere pisces eosque qui evangelium staterem gerunt ad solvendum didrachma, et quos dixerim pinguiiores, qui vitæ pinguedine fruuntur et aplos qui sale asserventur et qui carnes calefaciant utpote qui carnis humorem temperantiam et exsiccationem provocant.

74. Fremit mare, super vicina saltat, in terminum vult incurere; a furore si reprimatur iterum in seipsum retrogreditur et ultra statutos terminos transgrediendum non esse discit. Hoc documenti punctum pande contra eos qui vicinorum bona surripere volunt, et terminos inscribere et ulceris more famise insatiabilis aliena affectare. Salsugo quidem mare, unde ascendit potus abundans. Multos doce quomodo possent omnes homines boni esse et amoeni fieri potabilesque in usibus vitæ, et iterum subamari et inaccessibiles. Tunc vero mineris quomodo rapax leo et rugiens dicatur: sed novimus etiam quomodo olim ex devoratore mel exiit. Et Græce sapientiæ sermones hi quidem in ruinam, in alteram partem illi multos ducebant: et universe dicendum, sic et sic secundum oppositam ordinationem quivis homo potest.

75. Considera mihi maris spumas: nihil sunt, nisi forsitan subtilis cujusdam spiritus repercussio, quæ perlucidum quod apparet ad album adducit; hoc accommoda ad minas in vita eorum qui ad bonum nihil contribuant; et doce nihil esse illas, sed forsitan spiritum in excelsum ex sufflatione prodeuntem, non habentem unde moveantur constantes et a firmitate vel a proposito decident.

76. Habet etiam piratas sensibile mare, multo plura et vitæ piratarum pericula. Itaque filiolos secundum spiritum tuos rege, aut fugæ viam monstra, aut aliter jam lapsos solvere novissimum quadrantem, et sic extra piratarum molitiones manere vitamque degere placulam.

77. Alit animalia mare quod videmus multa quidem, esculenta vero: quorum alia viriliora creata sunt et audaciora, quorum insidiis alia subjacent. Habet et vita me raptorem et voracem, sed et multa, nihil justum dicere habentem, impossibilia facientem, et qui in ruinæ ventrem cadentem trahit

μένειν, καὶ καθεστηκότως ἡδρᾶσθαι, καὶ τῆς καλῆς μὴ παρακινεῖσθαι στάσεως. Κατάπεμψτε δὲ καὶ τοὺς ἐντυγχάνουσι διδασκαλίαν, ὡς οὐ πάντα δύσκολον, ἐν βίῳ μὲν εἶναι τινὰς καὶ τῇ κατ' αὐτὸν θαλάσῃ κλύεσθαι, ὡς οὐκ ἂν διανύσῃ ἀναμοχλεύουσα.

ογ'. Πρίφερε καὶ τὸν καρτερικὸν Ἰὼβ ἐνταῦθα, καὶ τοὺς ὅσοι κατ' αὐτὸν (μυριοὶ δὲ ἕκαστοι) πρὸς λόγου μαρτύριον. Πρόκαινται σοι τῆς ὁφείας καὶ οἱ πολυτρόπως ἀλιεύοντες, ἔστιν οὐ καὶ σὺ καθ' ὁμοιότητα, ἐνταῦθεν ἀπ' ὕψους καθίεναι τὴν τῆς διδασκαλίας ὁρμὴν, καὶ ἀλιεύειν ἀνθρώπους ἀποστολικῶς, καὶ ἀνασπῆν ἐκ τῆς κατὰ βίον ἀλυκότητος ἰχθύος νοστήμους, καὶ τοὺς τὸν εὐαγγελικὸν μὲν σταθῆρα φέροντας εἰς διάθεσιν, καὶ ὡς εἰπεῖν εὐλιπεστέρους, οἷς πιστῆτα βίου περιτρέχονται, καὶ τοὺς εἰς ταρικήσαν δὲ μάλιστα εὐθέτους καὶ σαρκῶν στάθεουσιν, διὰ τὸ ἐγκρατευτικὸν καὶ ξηραντικὸν τῆς κατὰ σάρκα ὑγρότητος.

οδ'. Ὡρεῖται ἡ θάλασσα, καὶ ἐμπηδᾷ τῇ γαίῃ· καὶ κατατρέχειν μὲν αὐτὴν εἰς τέλος βούλεται, εἰρηγεται δὲ τῆς μανίας, καὶ στρέφεται καθ' αὐτῆς· καλίντροπος, καὶ μανθάνει μὴ τὰ θεοειμένα ὑπερβαίνειν ὅρια. Τόπον τοῦτον διδασκαλίας ἔχει κατὰ τῶν θελούντων ὑποσπᾶσθαι τὰ τῶν πέλας, καὶ ὁρογλυφεῖν, καὶ κατὰ τινα ἔρηπτα ἢ καὶ φαγέδαιναν ἐπινέμεσθαι τὸ ἀλλότριον. Ἀλμυρὰ μὲν ἡ θάλασσα, ἐξ αὐτῆς δὲ ἀνάγεται τὸ πόσιμον ἀπλετον. Παίδευε τοὺς πολλοὺς, ὡς δύναται καὶ πάντες ἀνθρώποι ἀγαθοὶ τε εἶναι, καὶ γλυκεῖς ἐντυχεῖν, καὶ πόσιμοι τὰ εἰς διάθεσιν, καὶ ὁδοὶς ὑπόπτεροι καὶ ἀπρόστοι. Ἐνταῦθα δὲ ἀναμνήσκου, καὶ ὡς ἀρκάζων μὲν ἐλέων καὶ ἐφύσμενος εἰρηται· ἀλλ' ὀδύμενος καὶ, ὅπως ἐξῆλθέ ποτε μέλι ἐξ ἰσθοντος. Καὶ λόγοι δὲ σοφίας· Ἑλληνικῆς, οἱ μὲν τὴν εἰς ἑσθρον, οἱ δὲ τὴν ἐπὶ θάτερα πολλοὺς ἤγαγον· καὶ ὅπως εἰπεῖν, ὡς οὕτως καὶ οὕτως κατὰ ἐναντίαν διάθεσιν ἄπαντες ἀνθρώποι δύναται.

οε'. Διωσκέπτου καὶ τοὺς θαλαττίους ἀφροὺς, μὴ δὲν ὄντας, ἀλλ' ἢ λεπτοῦ τινος πνεύματος ἐναυσιπλοῖν, ἀγοισαν τὸ ἐπιφανιζόμενον διαφανὲς εἰς τὸ ἐνεργεία λευκὸν· καὶ συμβίβασε ταῦτα πρὸς τὰς ἐν βίῳ ἀπειλὰς τῶν οὐκ εἰς ἀγαθὸν δυναμένων· καὶ δίδασκου, μὴδὲν οὕτως ἀλλ' ἢ πνεῦμα ἐπιπολέζον εἶναι φουσίγησθαι, ὡς μὴ ἔχειν παρακινεῖν τοὺς στερεμνίους, καὶ τῆς βεβαίας ἀπάγειν στάσεως ἢ καὶ ἐνοστάσεως.

οζ'. Ἐχει καὶ πειρατὰς ἡ κατ' αἰσθησιν θάλασσα, πολλὰ δὲ κλεῖν τὰ βιωτικὰ πειρατήρια. Ῥύθμιζε τοῖνον τοὺς κατὰ πνεῦμα σοὶ παῖδας, ἢ διαδιδράσκουσιν αὐτὰ διδοὺς καὶ μεθόδους, ἢ ἀλλ' ἐμπεισόντας ἀποτινύουσιν καὶ τὸν ἔσχατον κοδράντην, καὶ οὕτως μένειν ἐξω τοῦ πειρᾶσθαι, καὶ βίον ἔλκειν ἡσύχιον.

οδ'. Τρέφει καὶ ζῶα ἡ βλεπομένη θάλασσα, φωνὴν μὲν μὴ προέδοντα, ἰδῶμα δὲ· καὶ τούτων τὰ μὲν ἀνδρικώτερα πέπλαστοι καὶ ἐπιθετικά, τὰ δὲ εἰς ἐπιβουλὴν τοῖς τοιοῦτοις ἔκκεται. Ἐχει καὶ ὁ βίος ἐμὲ ἀρπαγὰ καὶ βορὴν, ἀλλὰ καὶ ἀφῶνον, οὐδὲν μὲν εἰδῶτα λαλεῖν δίκαιον, ἐπεγαίγοντα δὲ τῷ ἀδυνάτῳ.

καὶ κατασπώντα εἰς γαστέρα ὀλέθρου τὸν παραπίπτοντα. Ἐκείνῳ ποτὲ καὶ μόνον ὑποφωνούντα δαιμόνιον τι λέληκας, ἔχόμενος ὑπὸ τοῦ πολλοῦ κρείττονος. Ἄλκι καὶ πρὸς ἐμὲ τὰ βελτιοῦντα, ὅτε αὐτῷ δίδαιμαι. Εἰ γὰρ καὶ διδασκάλου τόπον ἐπέχειν ἔλαχον, ἀλλ' οὐκ ἂν ὀκνοίην καὶ διδασκόμενος ὑπὸ σοί, ὅτε λέγειν ἔχεις ὧς ὑπὲρ πάντας τοῦς διδασκοντάς με. Συνῆκα καὶ μαθητὴς γέριον εἶναι, σκεπτόμενος· καὶ μὴδὲν εἰδώς, ἀλλὰ τὰ εἰς δικαιοσύνην ἀγορεύοντα, καὶ ὧς εἰπεῖν ἀναλφάβητος.

ση'. Τυραννοῦσι τὴν ὁρατὴν θάλασσαν καὶ θῆρας ὄβριμοι, τὰ πελώρια κήτη· καὶ ἐκδραμοῦνται ποὺ ἑρμήσαντα, ἐξερρημοῦσι τὴν κατατραχομένην θάλασσαν. Ἐχει καὶ ὁ κατὰ βίον ὠκεανὸς τοὺς αὐτοῦ θῆρας, τὰ βάρβαρα ἔθνη, τὰ πολέμια, τοὺς τῶν αἱμάτων ἀνδρας, τοὺς ἐθρούς τοῦ Θεοῦ. Πολλῶς δὲ πῖλον ἐνταῦθα πλήθονε τὰς εὐχάς, ἵνα ὁ μέγας ὁ δὲ τῆς οἰκουμένης ἐνθεος βασιλεὺς, ὁ τὴν πνευματικὴν ἀβραγὰν σαγήνην χαλῶν δεξιότατα, καὶ Θεῶς ἀγρεύων καὶ προσάγων, ὅσον κατὰ πίστιν ἐδιδόμενος, εὐθουδῇ κατὰ τῶν τοιούτων, καὶ τῇ νοουμένη τριαλνῇ, τῇ ἐκ τῆς τριαδικῆς Ὑψίστου δυνάμει· κραταιώσῃ, πληττωσὶ καίρια, τὰ μὲν ἀφήσας· καίθῃ διὰ ζωῆς, τὰ δὲ ἀπελάσῃ εἰς τόπους, οὓς οὐκ ἐπισκοπεῖ Κύριος. Εἰθίσται γὰρ αὐτὸς καὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ μυρία τοιαῦται ἀγραις ἢ χειρὶ αὐτοῦ ἐντέτριπται, ὅποια καὶ ἡ πρόσφατος, ἐν ᾗ ὅμα τε συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ οἱ τῆς Ἁγαρ θῆρας, ὠροῦμενοι· ἀγριοί, καὶ ἀρπάσαι ζητοῦντες, μᾶλλον μὲν οὖν ἦσαν καὶ χανόντες, καὶ φονίους ὀδόντας· ἐμπήξαι τῷ τοῦ Θεοῦ ποιμένι θέλοντες· καὶ αὐτὸς ἐπιδραμὼν ταχὺ, ὥστε καὶ βαρὺ ἐνύπνιον εἰς ἀπονυστάζοντας, κακὸν αὐτοῖς ὕπαιρ ἐπίστη, καὶ κατέκλινεν εἰς ὕπνον ἀνέγερτόν. Τὰ ἑναγχοῦς λέγω τρόπαια, τὰ περὶ τὴν πάλαι ποτὲ ὀνομαζομένην πόλιν, ἣν ὁ τῆς ἱστορίας Κλαύδιος ἐκαστὸς ἐπωνόμασεν. Ἄλλ' αὕτη μὲν ἐκείνῳ συντίθηκεν, οὐκ αὐτόματον παροῦσα πτώμα, χειρὶ δὲ κατασπασθεῖσα βαρβαρικῇ χρόνος ἐξότου μακρὸς. Τὸ δὲ νῦν βασιλικὸν ἀρίστευμα καινίσαι μὲν καὶ τὸ πάλαι κτητορικὸν δυναμῆ, καὶ πως συναναστῆσαι τὸ ἐκείνου ἔνδοξον, ἵνα καὶ νεκροῖς ἀνάστασις αὕτη καινουργεῖτο παρὰ τοῦ θαυμάσια ποιούντος ἡμετέρου αὐτοκράτορος· ἐπονόμεσαι δὲ τὸ μέγα τρόπαιον.

οθ'. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὕτω παραπλεῖν μέχρι τοσούτου εἰρήσθω μοι, ὅτι μὴδὲ λόγον ἔχει, ἐν παρέργῳ τίθεσθαι τὰ μεγάλου ἔργου ἐπάξια. Σὺ δὲ, ὦ ἐπὶ τοῦ ἐσύλου, ἐπιβλέπων θεωρητικῶς εἰς τὴν περὶ ὀφθαλμῶν θάλασσαν, συμβόλλου κατὰ νοῦν, καὶ ὅτι καθὰ καὶ σκοπελὸς τις ὁ πύργος οὗτος ἐνταῦθα κατὰ κυμάτων βίον ἐξανέγειν ἔλαχεν, οὐχ ὧς καὶ προσάρασσεσθαι τοὺς πλέοντας, καὶ οἰκτίστα καταθραύεσθαι, ἀλλ' ὧς ἐξανάπτειν αὐτόθεν τὰ τῆς ἐλπίδος πείσματα, καὶ οὕτω σῶζεσθαι. Φύλαττε τείνον αὐτὸν σωτήριον μεμνημένος καὶ, ὅτι ἐπὶ τοιαύταις ἐλπίσιν ὀρθοῦται. Οἶδας τὸ ἔργον, ὅπως ἐσπεύδεται· οἶδας τὸν τοῦ ἔργου ἐπιστάτην, ὧς μὲν βασιλεὺς ὀράποντα, ὧς δὲ διατετὴν ἐξότητος, τὰ τῆς δικαιοσύνης ὧς οὐκ ἂν ἐγὼς λέγειν ζυγὰ φέροντα. Οἶδας

A Illud solum daemonium quoddam indicantem clamas, sub manu constitutus multo fortioris. Loquere ad me quæ meliorem reddant quando sic animus est. Si enim magistri vires gerere sortitus sum, nihilo minus abs te discere cupio si quid nosti? supra omnes qui me docent. Novi et discipulus senex esse qui irrisorem merni nihil sciens, in justitiæ rebus plane ineruditus.

78. Tyrannice in mari dominantur belluæ prævalide, immania cete. Si forte impetu huc illuc currunt, peragratum devastant mare. Habet et vitæ oceanus bestias suas, barbaras gentes, hostiles, sanguinum viros, Dei hostes. A sortiori huc prolixius orationes offer, ut magnus piscator, orbis divinus rex, qui spiritalem rumpi nesciam augenam apprime tendit, et pro Deo piscatur, et ad litus ducit quotquot secundum fidem esculentia, certo ictu contra tales, spiritali tridente, tripliciter judicantis Altissimi potentie fortitudine, in tempore opportuno percussit, et hos quidem vita carentes projiciat, illos vero ad loca quibus non invigilat Dominus ejiciat. Quæ enim perpetrare consuevit ipse, et ad talium capturarum infinitum numerum manus ejus se confert, qualis recens illa, in qua simul abducuntur Agar belluæ sæve rugientes, quas vorarent quærentes, imo jam biantes et homicidis dentibus gregem Dei discerpere volentes. Confestum ipse accurrit, tanquam gravis visio in obdormiscentes, malum somnium eis apparuit, quos in somnum prostravit unde non evigilantur. Recentia tropæa refero circa celebratam ab antiquis olim civitatem, quam historie heros Claudius nomine suo vocavit. Sed pro illo quidem mortuus est non ultro ruinam perpressa, Barbarorum vero manibus jam pridem direpta. Regia nunc virtus renovat quidem domini prisce nomen et illius exarscit gloriam ut a mortuis resurreccio illa innovet apud nostrum mirabilia facientem dominatorem; locis vero maxime cognomen ab eo qui nunc de novo assurgere facit, dabit magnum tropæum.

μάλιστα τοῦς τόπους τῷ νῦν ἐκ καινῆς ἐγείραντα

D 79. Quod quidem evenit hocque a me dictum sit, quia non decet magni momenti res parvipendere. Tu vero, o super columnam mentis oculis obiectum mare inspiciens, animo infige iarrim istam rupis instar viæ fluctibus imminet, non quæ navigantes offendant et miserabiliter comminuat; sed cui spei anchoram figant salutis. Itaque salutarem istam serva, memor eam ad tales spes esse erectam. Opus novisti et operam; nosi operis moderatorem, regi quidem servientem, paris vero sortis arbitrum, justitiæ jugum adeo ut non habeas unde arguas ferentem. Nosti quo te amore ille complectitur, persuasum habens, ad ipsius id utilitatem abiturum esse. Noli ergo tantas rejicere spes, neve infra propicias propositam gloriam. Noli ascendens *Pater,*

Pater, audire, et Ascende, ascende cantatum, ascensione vero facta in patibulo affixorum numero quasi ob flagitium inspicere, et quadam die a ferventioribus audire: Amice, descende, jam non terræ homo es, sed es æthereus et celestis; verius autem dicere, Dei, si vis, homo. Nihil ad te reliqui sunt, si ascensione digne vivis: sed hi quidem infra, tu vero supra sortem bene habes, quia et Dei mandatis una obtemperans accedere ad Deum statuisti.

καὶ οὐράνιος, » εἰπεῖν δὲ ἀληθέστερον, « Θεοῦ, εἴπερ ἐθέλεις, ἄνθρωπος. Οὐδὲν τι πρὸς σὲ εἰ λοιποὶ ἐάν ἀξίως πολιτεύῃ τῆς ἀναβάσεως· ἀλλ' αὐτοὶ μὲν κάτω, σὺ δὲ τῆς ἄνω μοίρας ἐπαξίως, ὅτι καὶ τοὶ περὶ Θεοῦ συναντῶν τάγμασιν ἱγγίζεις προσβῶν Θεῷ. »

80. Sed de his satis: quid enim opus est meditationem prolongare? Turbam dimitte in pace, antea quidem singulos domi dispersos, nec est cur non iterum turbatum concurrant ad lumen tuum, si virtutes ille in te effulgeant. Succus enim ascetarum vita neminem avulsus volens et a seipso separatum esse, sed bonos in unum adducens et in se unitos, tanquam serum coagulatum in massam cogens, quotquot lactis more bona vita insignes sunt et munditia albedinem omni umbra puram habent; si quid vero serescens nec alibile, abire sinat quocunque natura jubet.

ἀνεπισκίαστον ἔχουσιν· εἴ τι δὲ πού ὀρώδεις καὶ μὴ τρέψιμον, ἔρρειν ἀφ' αὐτοῦ καὶ βίειν, ὅπη πέφυκεν.

καὶ, ὅπως περὶ σὲ θερμότητος ἔχει, πεποιθὸς πάντως, εἰς ἀγαθὸν αὐτῷ ἔσεσθαι. Μὴ τοίνυν τὰς τοιαύτας ἐλπίδας ἐλπίδας, μηδὲ κάτω βάλῃς τὴν ἀποβλεπομένην εὐκλειαν. Μὴ θαλήσῃ· ἀνερχόμενος μὲν « Πάτερ, πάτερ » ἀκούειν, καὶ « Ἀνάδα, ἀνάδα » τὸ ὑμνοῦμενον, ἀνελθὼν δὲ θεωρηθῆναι κατὰ τοὺς οἶον ἀνεσκολοπισμένους ὡς ἐπὶ πανουργίᾳ τινί, καὶ πού καὶ πρὸς τῶν ἐν ἡμῖν θερμότητων ἀκούειν· « Ἐταῖρε, προσκατάβηθι· οὐκ ἐστὶ γῆς ἄνθρωπος εἰ, αἰθέριος δὲ ἐθέλεις, ἄνθρωπος. Οὐδὲν τι πρὸς σὲ εἰ λοιποὶ

π'. Ἀλλὰ τούτων μὲν ἄλλας· τί γὰρ δεῖ ἐπὶ πλεονεχύνειν τὴν θεωρίαν; Τὸν δὲ ἔχλον ἀπόλυσον, καὶ δὴ ἐν εἰρήνῃ, τίως μὲν σκαδασθῶσι τομένους ἕκαστον εἰκαδὲ, οὐκ ἐστὶ δὲ ὅπως μὴ καὶ εἰσαυθίς ἀθροισθῶσι τομένους εἰ; τὸ περὶ σὲ φῶς, εἰ τὰ προτεθεωρημένα καλὰ ἐν σοὶ ἀναλαμβάνουσιν. Ὅπως γὰρ τις καὶ ὁ ἀσκητικὸς βίος, οὐδένα διεβρύχῃται θέλων καὶ ἀποδιδέσθαι αὐτοῦ, ἀλλὰ τοὺς ἀγαθοὺς ἐπισυναγαγὼν ἐνωτικῶς, καὶ εἰς ἑαυτὸν ἐπισυναγαγὼν, καὶ ὅρος οἶον τοῦτο τεταυρωμένον συνιστῶν, κορυφούμενον ἐκ τῶν ὅσοι γάλακτος δίκην ἀγαθῶν βίῃ ἐκλύονται, καὶ τὴν ἐν καθαρότητι λευκότητά εἰς τὸ πᾶν μὴ τρέψιμον, ἔρρειν ἀφ' αὐτοῦ καὶ βίειν, ὅπη πέφυκεν.

ORATIO DE S. ALPHEO ET SOCIIS MARTYRIBUS

Ejusdem enarratio martyrii sanctorum trium victorum fratrum, Alpei, Zosimi, Alexandri, Calytenorum, sociique eorum Marci.

1. Qui iter suscipiant, ubi in via homines contenta memoratuque dignos offenderint, quorum antea aut nullam, aut imperfectam habebant notitiam, ex obviis percontari prudenter solent, num illi cum laude memorari mereantur, atque ita certiores fiunt, illosque memorie tabulis inscribunt; et si quando occasio sese obtulerit, eis qui illos adhuc ignorant cognoscendos proponunt. Est autem hoc animi scientie virtutisque studiosi indicium, siquidem hoc modo non solum admiranda indagantur, sed etiam strenua et accurata illorum expositione eis qui ad talia auscultanda propendunt, communicantur.

2. Itaque et nos, vite eminentes viam multitudine et obliquam, in multos incidimus, qui partim digni essent admiratione partim haud digni; quare illos quidem pro viribus laudibus extulimus, hos autem silentio prætermisimus, neque tamen conviciis impetivimus (gloriamur enim in Deo neque serpentibus neque scorpionibus quoad linguam

Τοῦ αὐτοῦ λόγος ἐκδοτικὸς τοῦ μαρτυρίου τῶν ἀγίων τριαβλοφόρων ἀδελφῶν, Ἀλφειοῦ, Ζωσίμου καὶ Ἀλεξάνδρου, τῶν Καλυτηνῶν καὶ τοῦ συμμάρτυρος αὐτῶν Μάρκου.

α'. Ἔθος ἰλλογον τοῖς ὁδοιποροῦσι παράκλουσθαι, ἐπειδὴν ἐξανύοντες τὴν ὁδὸν συναντήσωσιν ὀνθρώποις ἀξίοις θέας καὶ λόγου, οὓς ἢ μηδὲν ἢ μὴ πρὸς ἀκρίβειαν οἰδασιν, ἐκπυθάνεσθαι τινῶν, εἴ πως εὐρήσουσιν, οἱ νινεῖ· ποτε οἱ ἀγαθῆς ἱστορίας ἀξιοὶ ἐκαίνοι, καὶ οὕτω μανθάνειν, καὶ ἐγγράφεσθαι τοὺς τοιοῦτους δέλιφ φυγῆς μνημόνων, καὶ παραδίδοναι τοῖς ἀγνοοῦσιν εἰς εἰδήσιν, εἴ πού παραπίσει καιρὸς. Καὶ ἐστὶ καὶ τοῦτο φιλομαθοῦς ἥθους καὶ ἀγαπῶντος τὸ καλὸν, τὸ μὲν, οὓς ἀνερευνάται τὰ θαυμαστά, τὸ δὲ, ὅτι παραδίδεται διὰ τῶν τοιούτων σπουδαία διηγήσεις τοῖς προαιρουμένοις ἀκροῦσθαι.

β'. Οὐκοῦν καὶ ἡμεῖς, βίῳ ὁδὸν ἐξανύοντες, τὴν καὶ πολυσχηθὴ καὶ πολυελικτον, καὶ οὐκ ὀλίγοις περιτετυχηκότας, ὧν τοὺς μὲν ἐθαυμάσαμεν, τοὺς δὲ οὐ διὰ θαύματος ἔγχομεν, καὶ ἐκαίνοὺς μὲν ἀξιῶσαντες λόγου τοῦ δέοντος, ὡς ἐξισχύσαμεν, τοὺς δὲ δευτέρους ἀφ' αὐτοῦ σιγᾶσθαι, οὐ μὴν καὶ κακολογῆσαντες (αὐχοῦμεν γὰρ ἐν Θεῷ, μὴ κενεῖσθαι

εἶναι καὶ ἀνθρώποις τὴν γλῶσσαν. ἀλλ' ὡς τὰ πολλὰ εὐλογητικοί), παρ' ἐν ἑαυτοῖς, ἔπου τὸ καὶ μέγα καὶ κάλλιστον ἡμῖν κατάλυμα τῆς βωτικῆς· οὐδὲ ἀπεκληρώθη, Θεοῦ ἀνθρώποις, οἷς ἐν χρῶ μὲν ζωικῆς θείας καὶ τῆς ἐνταῦθεν ἐγγύτης· οὐ δέδωκεν ἡμῖν ὁ χρόνος γενέσθαι (ἀφ' ἑαυτοῦ γὰρ ἦδη προχρόνιοι τῷ Θεῷ παρίστανται), ἡ δὲ ιστορία διετίθεσε μὲν εἰς ἀκοήν, πλὴν οὐκ εὐσύντακτον.

γ. Καὶ ἐπειδὴ ἀναγκαῖον ἦν τεταγμένος ἐκμαθεῖν τοὺς τοιοῦτους, ὅθεν τε γεγονόσιν καὶ ἐκ τίνων, καὶ οὖν τὸ κατ' αὐτοὺς ὑπὲρ Θεοῦ ἀγωνίσμα (εἰσὶ δὲ αὐτοὶ Ἀλέξανδρος, Ἀλφειὺς καὶ Ζώσιμος· ἀδελφοί, μάρτυρες, οἱ ἐπιλεγόμενοι Καλυτῆνοι), ἐμνησθῆσθαι ἐπιγυῖναι τὰ κατ' αὐτοὺς ἐκ τῶν περὶ αὐτοὺς, οὐκ ἀνθρώπων λέγω· πῶς γὰρ ἂν; ἐκ βιβλικῆς δὲ συγγραφῆς. Καὶ τῶς πρώτα ζητήσας ἑγὼ, καὶ μηδέποτε μαθὼν, ὅποιον τρόπον ἄγιοι οὗτοι οὐκ Ἑσρωπαϊοὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ διὰ σπουδῆς πολλῆς ἐγένοντο (ναὸς τε γὰρ αὐτοὺς ἐγγήγερα δατέως καὶ οὐκ ἀνάξιος λόγος, καὶ ὁ τῆς μητροπόλεως οἶκος αὐτὴν ἀμφέπει). ἱστοχασάμην, μετόικους τινὰς ἐκ τῆς Ἀσίας, οἱ οἱ τοιοῦτοι ἄγιοι ἐγχαροὶ ἦσαν, καταρτίσαι ποτὲ εἰς τὴν λαμπρὰν ταύτην πόλιν, καὶ ἐνδρῶσαι ταύτῃ τὸ πᾶν ἀλλήτων ἐκείνων τίμιον ὄνομα εἰς· ἐξεικόνισμα παρακλήσεως, ὥς ἂν οὕτω δοκοῖεν μὴ μετανάσσειν τῇ· ἀνατολικῆς εἶναι πατρίδος· καὶ ἐπὶ λυδῆς, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν καὶ πάλαι οἰκεῖν, καὶ τοὺς αὐτοὺς θεομάρτυρας δεσπότας αὐχίν.

δ. Καὶ τοῦτο μὲν ὅπως ἐκ τῶν εἰκότων κατέστησεν ἐν ἐμοί, καὶ ἐπαχάρισα τοὺς ἀνδρας ἐκεῖνους, δι' ὧν μετακομιδῇ τις καὶ αὕτη ἐσσημύνατο ἀγαστικῇ τῶν καθ' ἡμᾶς· εἴτα καὶ τῶν ἱερῶν πτυχίων γενόμενος, οἷς ἀνάγραπτα ἐντετύπωται τὰ τῶν τοῦ Θεοῦ ἁγίων τούτων καὶ δυνάμει καὶ πολιτεύματα, καθ' ἐν μὲν αὐτῶν σκιαγραφίαν εὐρὺν οὐκ εἰδᾶπικτον, ἀλλὰ ἰσχνὴν πάντῃ καὶ ἀμυδρὰν· ἐτέρῳ δὲ δευτέρῳ τὴν θίαν ἐπιβαλὼν ἑμαθὼν τι εὐδιακριτέον. Ὡς δὲ καὶ τρίτον τι τεθεώρηκα, ἐκλατύνω μοι· τὰ τῆς διακρίσεως, καὶ τοῦ λοιποῦ σπόρον τοῦτον πνευματικὸν ἀκρίβειαν ἐρανισάμενος, καὶ τὴν ψυχικὴν αὐλακα νῶσας ὡς εἰς τρίπολον ἀρουραν, ἐρχομαι ἰδοὺ σπείρων, εὐαγγέλιως εἰπεῖν, τοῦ σπείραι τὸν σπόρον ἐμοῦ, ὡς ὁ ἐπουράνιος γεωργὸς εἰς τέχνην ταύτην συνετίθεσε λόγος· ἐνθαίς μοι σπερματικούς.

ε. Τοῖς εἰρημένοις τριῶν μεγαλομάρτυσι πατρὶς Κάλυτος, ἡ κατὰ ἑτέρους Καλύτῃ· καὶ Καλυτῷ δὲ ἄλλοι τὴν τοιαύτην καλεῖσθαι θέλουσι, κώμην οὖσαν Ἀντιοχείας, αὐτῆς δὲ οὗτε τῆς Συριακῆς, οὐδὲ μὴν ἄλλης τινος, ἀλλ' ὅτι πολλὰ κοινούονται τὴν τοιαύτην κλήσιν, ἀλλὰ τῆς περὶ Πισιδίαν, εἴτε μὴν Φρυγογαλατίαν. Ἐθνὸς δὲ οἱ Πισιδεῖς βάρβαρον μὲν, περίφημον δὲ, οὗς λόγος καὶ Σολύμους καλεῖσθαι ποτε. Ἡ τοιαύτη Καλύτῃ ἀγαθοὺς τούτους κωμήτας ἤνεγκεν, δατέως· πεπολιτογραφημένους εἰς τὴν αὐτὴν μητροπόλιν. Καὶ τὸ πολιτογράφημα ἦν τοιοῦτον.

A similes esse, sed fere semper benedicere). Jam vero hic, ubi magnum pulcherrimumque diversarium in hujus vite itinere nobis contigit, devenimus ad Dei homines, quos quidem neque vivos neque cominus aspicere posuimus (Jam satis enim diu Deo adstant), historia autem, licet minus concinne, illorum memoriam ad nostra tempora conservavit.

3. Cum igitur illos accurately cognoscere opus esset, unde vimirum et a quibus prognati sint, et quale pro Deo sustinuerint certamen (sunt autem fratres Alexander, Alphius et Zosimus, martyres cognominati Calyteni), operam dediimus ut eorum res gestas non tam ex hominibus, quam potius a B libris de illis conscriptis pernosceremus. Ante omnia autem quæsi, neque comperire potui, unde factum sit ut sancti, licet non Europæi, magno colerentur honore Thessalonice (templum enim egregium memoratuque dignum eis dedicatum est, atque metropoleos domus illud veneratur): conjecti igitur, viros quosdam, sanctorum illorum populares, olim ex Asia in celebrem hanc urbem transmigrasse, et venerandum istorum pugilum nomen consolationis causa huic pertulisse, ut hoc modo viderentur non alieni ex orientali patria advenisse, sed hanc urbem antiquitus incolere illisque Dei martyribus tanquam dominiis suis gloriari.

C 4. Hæc igitur hoc modo secundum verisimilitudinem apud me constitit et beatos prædicavi viros illos qui nobis hanc rem venerandam apportarunt. Ubi autem sacra evolvi volumina, quibus sanctorum et nomina et res gestæ enarrantur, in uno illorum inveni descriptionunculam veram quidem, sed obscuram simul et nimis succinctam: postquam alterum inspexi, planiora et proluxiora deprehendi. Cum autem ad tertiam accessissem, omnia ad rem dignoscendam necessaria reperi. Quare nunc, semine illo spiritali illic petito, et animæ solcis veluti ad messem triplicem præparatis, adsum, ut evangelice loquar, ad seminandam sententiam meam, quemadmodum agricola cælestis ad munus hoc subeundum doctrinæ ad fructus proferendos idonea me instruxit.

D 5. Fuit autem tribus illis martyribus præclaris patria Calytus, vel secundum alios Calyta, vel etiam Calyto (ut quidam volunt), suburbium Antiochiæ, non quidem Syriacæ aut alius urbis cujusdam, siquidem multæ hoc insignitæ reperiuntur nomine, sed Antiochiæ in Pisidia sive Phrygogalatia sitæ. Gens porro Pisidarum barbara quidem, sed percelebris, olim Solymorum vocabulo appellata esse dicitur. Hos Calyta tulit heroes præclaros, in censum civium cælestis metropoleos ascriptos. Et hic fuit census.

6. Vixebat in illa regione Marcus quidam, qui, licet haud sacerdotaliter unctus, tamen inter saecos Deo consecratus et gratiam divinitus nactus erat apostolicam, qua permotus ab omni pravitate quem civem Deo perosum reddidit, recedere desideravit seque in loca contulit deserta, ubi Dei plantæ haud raro incrementa capiunt. Nonibus enim gaudebat in quibus etiam greges divini nutriri haud dedignantur, siquidem in iisdem etiam Veteris Testamenti atavi, Abel, prophetae, David, et Novi Foederis corbes sancti eorumque socii rationabili pasceendi modo doctrinam spiritualem tradiderunt atque explicuerunt, carnalibus spiritualia exponentes et præter corporis labores divinam animarum perfectionem edocentes. Sic pascebat Dei oves agnosque, cupiditates irrationabiles stolidæ, nil fors tulerit, circumerrantes pabulumque quærentes, saltusque delicatos persequens (neque enim qui saliant ad bonum finem pertingunt), præterea homines simplices et qui per vitam Dei gratia pasci desiderant.

7. Sed hæc tropico dicta sunt et metaphorice de pastore ovium Deo charo, Marcus autem, cujus vita paucis verbis nequit describi, et ipse rationabilis pastor fuit, montium amicus et gregis sui studiosus, ita ut semetipsum penitus negligeret, munereque pastoralis haud in suum ipsius commodum fungeretur, sed omnia pro Dei fratribus faceret cosque sic Deo lucraretur. Neque igitur veste indutus erat pulchra, neque carnis voluptatem curabat, quare, capite prorsus neglecto, capillos libere crescere atque luxuriare sinebat. Ita cæsoriam videres crinium subalporum ad talos usque defluentem. In tali autem capillorum densitudine haud paucas animalculas vizisse perquam verisimile est.

8. Tali igitur inter requies insignis fuit Marcus cæsar, quæ non solum, dum ille viveret, admiranda erat atque spectatioribus stuporem injectabat, sed etiam post ejus mortem evertendis destruendisque demonibus pollebat. Nimirum Magni jussu dissecta primitiarumque instar in Veneris templum deportata, vix intus erat, cum etiam miraculum eaderet. Simulacra enim quæ illic erant, quasi vita essent prædita, delapsa corruerunt, contractaque homines probos ex infima infidelitatis voragine erexerunt et ad Deum adduxerunt, quo facto diaboli mali princeps pudore suffusus, Deus autem, qui boni est principium, laudibus celebratus est.

9. Nicon enim quidam et Neon et Heliodorus, contritione peccatorum imaginum istarum conspecta, intelligentes potentiam divinam esse quæ illas concussas dejectasque confregerit, demoni principali valedicentes defecerunt, et ad Deum accedentes sanctificati sunt, deserueruntque terram truncati capite, quod homini, cælesti plantæ, radix est, in paradiso autem in sempiternum radices egerunt.

ζ'. Μαρκος ἦν τις ἐν τοῖς ἐκεῖ ἀνθρ. εἰ καὶ μὴ κεχρισμένος ἱερατικῶς, ἄλλως δ' οὖν ἐν λαοῖς τεταλεισμένος τῷ Θεῷ, καὶ χάριν ἐξ ἑαυτοῦ σὺν ἀποστολικῇ δι' ἧς ἐπιθυμίας ἀναγεωρημένοι ποτὶ ἀπάσης, ἧς ἡ φαυλότης πολίτην παράγμυστούμενον Θεῷ, ἐρήμοις τόποις ἐκδίδωκεν ἑαυτὸν, ἐν οἷς καὶ Θεοῦ φυτὰ πολλάκις κηπεύεται. Ὅρεσι γὰρ ἔχαιρεν, οἷς καὶ θεῖα ἐντρέφονται ποίμνια οὐκ ἀπαξιούσιν, ἐν οἷσι καὶ οἱ τῆς πόλεως πρωτόγονοι, Ἄβελ καὶ οἱ προφῆται, Δαυὶδ καὶ οἱ τῆς Νιζ; ἱεροὶ σπουδῶντες, καὶ ὅσοι κατ' αὐτοὺς τῇ κατ' αἰσθησὶν ποιμαντικῇ τὴν κατὰ Πνεῦμα ἐνέβαινον καὶ παρεδειγμάτιζον, διδασκαλικῶς αἰνιτιζόμενοι τοὺς κατὰ σάρκα τὰ πνευματικά, καὶ τῷ τοῦ ἔργου σώματι συμπαραδεικνύντες καὶ τὴν θεῖαν ἐν ψυχῇ τελειότητα. Καὶ οὕτως ἐποιμαίνει πρόβατα Θεοῦ καὶ ἀρνία, ὁρέξεις ἀλογιστοῦς εὐθηδικῶς, ὅποι τῶχοι, βεμβομένως, ὡς βόσκονται, καὶ σκιερήματα ἐκ ἀπαλὰ δώκων (οὐκ ἐν καλῷ ἀρνευτήρες, ὡς εἶπεν, πολλοὶ ἀπαχθάνουσιν), ἔτι γε μὴν καὶ ἀνθρώπων ἀπλοικῶς, ὡς εἰκός, καὶ οἷους ἐθέλειν διὰ βίου ποιμαίνεσθαι χάριν Θεοῦ.

ζ'. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τροπολογικῶς, ὡς ἐν τις ἀναγὰγῃ θεωρητῇ ποίμνια προβάτων. Ὁ δὲ Μάρκος, ἐν οὐκ ἔστι διὰ βραχείας ἀγαγεῖν λόγου, καὶ πρὸς αἰσθησὶν καὶ αὐτὸς ποιμαίνων ἦν, καὶ οὕτω φαληδῶν ὄρεσι, καὶ βρεμμάτων τῶν αὐτοῦ μελόμενος, ἑαυτῷ δὲ οὐκ οὐκ ἐπιστρεφῶς ἔχων, ἐτι μὴδὲ πρὸς κέρδος εἰκελὸν ἐποιμαίνειν, ἀλλὰ τοὺς τοῦ Θεοῦ ἰδελφοὺς ἱκονεῖτο, καὶ δι' αὐτῶν ἰδάνειε τῷ Θεῷ. Οὕτε τοίνυν εὐετόλος ἦν τὴν περιβολήν, καὶ οὐδὲ τὴν σάρκα θεραπεύειν ἤθελε τρυφερώς· διὰ καὶ τὴν κεφαλὴν ἄφῃκεν ἑαυτῆς εἶναι, καὶ περιουσιάζεσθαι κατὰ μόναν, ὅσα ἰθὺλοι αὐτῇ. Ἀόχη τοῦν ἐσχεδιάζετο κατ' αὐτὴν τριχῶν διαλεύκων, χαλωμένη ἕως καὶ εἰς πτέρνας αὐτάς. Εἰ δὲ καὶ οὕτως σὺν κεφαλῇς ἡ τοιαυτὴ λασιότης ἔτρεφεν, οὐκ ἐν ἀπεικῇς εἰς στομάχου.

η'. Καὶ ἦν τῷ Μάρκῳ παράσημον ἐν τοῖς τότε σωματικῇς ἡ τοιαυτῇ τῆς κεφαλῆς τριχωσίς τῆς καὶ ἐν ζωῇ θαυμασίας, καὶ οὐκ ἀκλήττειν τοῦ; θεάτης, καὶ μετὰ θάνατον τεραστίας ἄλλως διὰ τὸ καταπονεῖν δαίμονας. Τμηθεῖσα γὰρ κτελεύσει τοῦ Μάρκου, καὶ ὡς εἰς πρωτόλειον πεμφθεῖσα τῷ ναῷ τῆς Ἀρτέμιδος, ἅμα γέγονεν ἐντὸς, καὶ αὐτίκα ἑταροδόγησε. Τὰ γὰρ εἰδωλὰ τὰ ἐκεῖ, ὅσα καὶ ἐμφύχα ἦσαν, ἐκυψαν καὶ ἀπαμυνώθησαν· καὶ αὐτὰ μὲν συντερίθησαν, ἐξήγειραν δὲ ἀπὸ κατωτάτων ἀπιστίας ἀνθρώπων ἀγαθούς, καὶ παρέστησαν τῷ Θεῷ εἰς ἀλογύην μὲν τοῦ ἀρχεκάκου διαβόλου, δόξαν δὲ τοῦ καλῶν αἰτίου Θεοῦ.

θ'. Νικων γὰρ τις καὶ Νέων καὶ Ἡλιόδωρος ἰδόντες τὴν συντερίθην τῶν φαύλων ἐκτυπωμάτων ἐκείνων, καὶ ἐν αὐτῇ καταλκδόντες τὴν αὐτὰ ὠθήσαν καὶ καταβέβησαν καὶ συνθρύψαν θεῖαν δύναμιν, κατέσπον μὲν τοῦ πρωτοτύπου δαίμονος καὶ ἀπεστάτησαν· προσχώρησαν δὲ τῷ Θεῷ καὶ ἡγιάσθησαν, γῆς μὲν ἀπαναστάντες τῇ τῆς κεφαλῆς ἀποτομῇ, τῆς ἐν ἀνθρώπῳ, τῷ οὐρανίῳ φυτῷ, βί-

ζης, ἐν παραδείσῳ δὲ φιλοθίνεας· εἰς ἀνέκων. Ἄλλα ταῦτα μὲν ὑστερον ἤμιν δὲ ἀρεμένους τοῦ κατὰ κεφαλὴν παραστήσου, θεωρητέον τὸ κατὰ ψυχὴν ὡς τῷ παντὶ μεῖζον καὶ θαυμασιώτερον. Ἀρετῶν γὰρ εὐαλείων ἐντύχωνεν ὁ ἀνὴρ, καὶ ἐξ αὐτῶν διεδίδκοντο, πρᾶξιμα· εἰς διδασκαλίαν θεῶν τοῖς μαθηταῖς ἐδίδουσι.

Γ'. Ὡς γὰρ οὐκ ἐν δυναστείᾳ ἔκοντο ἐθελαι ὁ θεός, οὐδὲ ἐν κνήμας εὐδοκεῖ, οὐδὲ ἐν ἀλλοῖς τοιοῦτοις· οὕτως οὐδὲ ἐν πλούτῳ καὶ περιουσιασμῶ καὶ λοιπῇ βίου λαμπρότητι, ἀλλὰ καρδίαν ἐπιζητῶν καθαρὰν ἀεὶ, καὶ πνεῦμα συντετριμμένον, καὶ οὐκ ἐν τοιαύτῃ σεταρωμένῃ κηλίδος ἀπάσης. Καὶ εὐρὺν τὸ ζητούμενον ἔνοικε· ἐκεῖ καὶ ἐμπρικταί, καὶ πληρώσας τὸν τοιοῦτον αὐτοῦ οἶκον καὶ πλοῦτου παντός· οὐκ οὐκ καὶ εὐδοκίας· φιλίας αὐτῶν, τῇ μὲν ὀμῇ καταμηνύει, ὅπου μένει, καὶ ἐφέλκεται τοὺς τὴν νοσηρὰν βεσθησιν ὀφθαλμίζοντας, τῷ δὲ πλούτῳ καταπλεῖ τοὺς προσόντας, καὶ ἀνδρίπους τοῦ οὐραίου λόγου εἰσποιεῖται αὐτοῦ.

ΙΖ'. Οὐκοῦν καὶ τὸν Μάρκον τοιοῦτον εὐρηκῶς οἰκῆτορα εὐηρεστηθῇ, καὶ ἀραντα τοὺς ὀφθαλμοὺς· ἰδὼν εἰς ὁρὴν ἐκεῖνον ἀρέσκοντα, ἤλθεν αὐτῷ εἰς βοήθειαν, καὶ ἐνοικήσας αὐτῷ ἐπλούτισεν ἀγαθῶς, καὶ εὐδόκασε θεῖα χάριτι, καὶ οὕτως ἐπαγωγὴν εἰργαστοῖς ἐργασκόμεν· τὰς ἐν αὐτῷ ἀρετὰς· οἱ καὶ τρέχοντες εἰς αὐτὸν καὶ ἀκρωμένον τοῦ θεοῦ λαλοῦντες δι' αὐτοῦ, καὶ βαλνυόμενοι, οὐκ ἀνίσταντο μαζικοῦντες καὶ τὸ τοῦ Μάρκου ποίμνιον πληθύνοντες, ἵνα μὴ μόνον ζῶα γῆς ποιμαίνῃ, ἀλλὰ καὶ μέλλον τὰ τοῦ θεοῦ.

ΙΘ'. Πολλοὶ οὖν ἐφοίτων παρ' αὐτῷ διδασκαλίας καὶ συμβουλίας· χάριν, ἐν οἷς καὶ παρθένους, γυναικας καὶ νῆπια· οἷς καὶ αὐτοῖς ὁ ἄγιος τὰ τῶν θεῶν διδασκαλίων ἐνδείξας ἀγωγίμα, ὡς ῥέδοντα χωρεῖν, εἰς τὸν ἐκεῖ σωτήριον ἑκουστόλησιν λιμέναν, καὶ οὕτως περιεσώσαντο εἰς θεόν. Καὶ εἰς τὴν καὶ αὐτὰ ἐκεῖνα ἐβουλόμην εἶναι, ὡς ἐν εἰχομεν καὶ δι' ὀνομάτων ἐκεῖνων ἀγιάζειν καὶ ψυχὴν καὶ γλῶσσαν καὶ τὸ λοιπὸν σῶμα, τὸ μὲν τῇ μνήμῃ, τὸ δὲ τῇ γλώττῃ, τὸ δὲ τρίτον τῇ διαθήκῃ· Ἐκεῖ δὲ ἡ συγγραφὴ ἀνωμότους ἀφῆκε, καθὰ καὶ τοὺς ἀνδρας μαθητάς, οὕτως καὶ τὰς παρθένους καὶ τὰ νήπια, θαυμαστὸν τὸν μέγαν Μάρκον ἐν τῷ διορθῶσαι, οὕτως θεοῦ σεπτῶς τοῦτους ἀνους· καὶ ἀγίας ἀμύνης καὶ καθαρὰ ἀρνία ποιμένας καλῶς, καὶ εἰς νηπιότητα πνευματικὴν ἐκθρόφας, εἶτα καὶ τεθελόντες· τῷ θεῷ συγκατασφάγῃ καὶ αὐτοῖς, ἱερὸν ἀναισθηθῶν εἰς εὐπρόσδεκτον τῇ Ὑψίστου τραπέζῃ. Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ τοῦτο ὑστερὸν ἔστιν, ἐκθέτον τὰ πρὸ τῆς τοιαύτης θεωρητικῆς θεωρίας· ὧν τοιαύτη τις ἡ διάθεσις.

ΙΥ'. Διοκλητιανῷ, πολυκαρπῶν ἐκείνῳ θηρίῳ, τῷ βραχὺ τι παρὰ βαίμονα ἡλατωμένῳ τὰ γε εἰς μίσος χριστιανισμῶν, κεφαλὴ μὲν παρὰ παραπύκναι ὁ ἡγεμὼν Μάρκος, τί μὲν οὐ μηχανώμενος, τί δὲ οὐ λέγων, τί δὲ μὴ πράττων κατὰ θεοῦ καὶ τῶν τοῦ θεοῦ· περίπτος καὶ αὐτὸς τὴν κακίαν, δαίμονος μεγάλου ἐκείνου δαίμονα αὐτὸς οὐκ ἐλάττων ὑπασιπιστῆς,

Altamen de his infra dicetur. Nunc, missa cesarie illa celebri, nobis videndum quibus excelluerit animi dotibus, utpote quæ majores et admirabiliores fuere. Virtutum enim egregiarum veluti penu erat ille vir, et discendi cupidus disciplinam divinam communicabat.

10. Sicut enim Deus neque virilitas equi, neque erubescit viri, neque aliis hujusmodi volens delatetur, ita nec divitis nec opibus, nec reliquis vite splendore gaudet, sed potius cor semper purum, animum contritum et sic domum omni immunditie depurgatam querit. Atque ubi quiescentiam invenit, inhabitat ibi et inambulat, domoque illa omnibus suis divitiis et odoribus pretiosis repleta, fragrantia suavitate ubi habitat indicat, eosque qui animi olfactu gaudent, ad se pertrahit, accedentes cumulat divitiis, sibi que similes admittit adoptatque.

11. Marcum igitur hujusmodi habitantem repertum dilexit Deus, eumque videns levantem oculos ad montes sibi placitos, suo adjunxit auxilio, et inhabitans ita bonis ditavit ac suavi gratia perfudit odore, ut qui eum cognoscebant ad ipsius virtutes afficerentur: qui quidem ad eum currebant, Deumque audientes ex ejus ore loquentem, et meliores facti, inlesenter Marcum invasebant et ipsius replebant ovile, ut non solum terra preudes, sed et ipsius Dei oves pasceret.

12. Ergo multi eum frequentabant ad discendum et conversandum, in quibus et virgines mulieresque et pueri: quos et ipso sanctus, imposita divinarum disciplinarum sarcina, quantam gestaro poterant, ad celestem salutis portum appulit, siquæ incolumes ad Deum traduxit. Atque utinam illos nominare queamus, ut possimus per eorum nomina sanctificare animam, et linguam, et reliquum corpus, primam scilicet memoriam, secundam locutionem, tertium transmissionem! Quoniam vero historia discipulorum nomina prætermisit, ut virorum, sic mulierum et puerorum, cum admiratione considerandum est quomodo magnus Marcus, postquam venerandos Dei greges sanctasque oves et innocentes agnos optime paverat et in infantia spiritali aluerat, deinde immolatus Deo victima et ipse comitatus est, in sacrificium acceptabile ad mensam Altissimi ascendens. Sed cum hoc fuerit ultimum, exponenda sunt quæ illam Deo gratissimam præcesserunt maculationem: quorum hic est ordo.

13. Diocletiano, multiplici isti bellæ, cui dæmon ipse parum præstabat Christianorum odio, triste caput succrevit dux Magnus, nihil non machinans, nihil non dicens, nihil non faciens contra Deum et divina, insignis et ipse nequitia, magni illius dæmonis dæmon ipse haud inferior satellites, contendens non solum æquo gradu cum pessimo

domino concurrere, sed eum prætergredi continuo in nefas cursu.

14. Iste, se exercens quasi ad capturam Christianorum, quia venationem amabat (sicut econtra Marcus ejusque discipuli sese exercebant ad mansuetudinem, utpote vitæ pastoralis amantes), præfecit hujusmodi venaturæ quemdam Diomedem, peritum gregis canum ducendi et Christianis infensissimum, ut improbo domino similis esset minister. Et quidem quantum in venatione Marco inserviret illi sciebant; quam vero contra Deum prædandi callidus esset, hinc manifestum est.

15. Procebat quondam, venatus omnis generis feram, et multos secum habebat hujusmodi idoneos, huc illic palantes ad investigandum quæ appetebant. Illi, quæ ibi erant indagantes, occurrunt Marco docenti, et simul ac vident, obstupent. Cernere enim erat vere visu mirabile et posteris auditu incredibile. Virum quidem exhaustum jejuniis, fame attenuatum, umbram tantum hominis exhibentem, canis villosus pilis a vertice ad pedes, haud adeo admirati sunt; sed jacentem ad ejus pedes ursam, eosque leniter lambentem, et, cum loqui non posset, ita vocis obsequium supplere gestientem, stupuerunt, et præ formidine volebant a Marco et ab ura discedere. Sed morabatur admiratio et oculos delinebat, vel potius, ut ita dicam, stabant muti, astricti pavore ac stupore, donec sancti viri accitu animum recipientes ad eum accesserunt.

16. Tunc sciscitanti ac diligenter de illo percontati et comperto eum esse Christi famulum, converterunt admirationem timoremque in rabidum ipsius odium; et imprimis fera bestia Diomedes, qui statim Magno, gratissimus index, bonum deserit Marcum, discipulam haud veritus ursam: qua visa mansuetudinem a sancto edocta, cum debuisset ab ea tanquam magistra idem ipse doceri, humilis fera tamen sævivi in senem Dro charissimum. Nam credi nequit ursam pedibus Marci adjacentem ita mansuetam fuisse factam absque Dei opera, ut nempe visam Diomedis pueri imitarentur et hominem Dei vererentur.

17. Sic delatus est Marcus ad Magnum. Iste, arrepto hoc nuntio, mittit triginta milites: qui dulci captura illa potiti simul cum discipulis, Magno astiterunt. Is, percontatus et comperto venaturæ præfectum non fuisse mentitum (fatebatur enim tyranno Marcus pro tribunali, se esse Christianum, et a tali confessione nec adulationibus nec minis avertetur) statim elatus est superbia. Et ille altis laceratus est rasuris, et reliquorum tormentorum experientiam subiit, angelo astante invisibilibusque confirmante viribus et ad patien-

A φιλονεικῶν μὴ μόνον πρὸς ἰσότητά τῃ φαυλοπαθῶν, ἀλλὰ ἐκποτῇ συντρέχειν, ἀλλὰ ὑπερβάλλειν ἐκείνῳ τῷ εἰς κακίαν συντόνῳ δρόμῳ.

14. Οὗτος γυμναζόμενος, ὡς εἰς τὸ ἀγρεύειν Χριστιανούς διὰ τὸ φιλεῖν τὰ θρησκευτικά (καθὰ ἐμπικνὶς ὁ Μάρκος καὶ οἱ κατ' αὐτὸν εἰς ἡμαρτίαν διὰ τοῦ φιλοποιεῖν εἶναι), προὔδωκετο ἐξηγητὴν θήρας τοιαύτης Διομήδην τινὰ, κυνηγετὴν δὲ δεξιὸν καὶ μισόχριστον, ἵνα κακῷ ἀργῶντι συνεξομοιοῖτο καὶ ὁ ἀρχόμενος. Ὁ δὲ τὰ μὴν κυνηγητικὰ ὅπως τὸν Μάρκον ἰδεράπειεν, ἤδισαν ἐκείνοι· ὥς δὲ καὶ κατὰ Θεοῦ θεῖος ἦν ἀγρεύειν, ἰνταῦθεν ὤλην.

15. Προσῆλθε ποτὲ θηρασάμενος παντοῖαν ἀγρὰν, καὶ εἶχε περὶ αὐτὸν πολλοὺς ἱκανοὺς τὰ τοιαῦτα, διεσπαρμένους ἄλλους ἀλλαγοῦ κατὰ ζήτησιν ὧν ἤθελον· οἱ καὶ διερυνώμενοι τὰ ἐκεῖ παρατυγχάνουσι τῷ Μάρκῳ διδάσκοντι, καὶ ἅμα βλέπουσι καὶ ἐκπλήττονται. Ἦν γὰρ ἀληθῶς θαυθεὶς τότε μὴ τεράστιον δέχμα, τοῖς ὑστατον δὲ παρὰδοξον ἀκούσας. Ἀνθρώπων μὲν γὰρ ἰδεῖν νηστευτικὸν, καὶ κατασκληρότα λιμῷ, καὶ σκιὰν ἀνδρὸς ἐμφαίνοντα, καὶ βεδριβότα μαλλοῖς λευκοῖς ἐκ κεφαλῆς ἕως ποδῶν, οὐκ ἐς τοσοῦτον ἰθαύμασαν· τὴν δὲ πρὸ ποδῶν ἐκείνῳ κειμένην ἀρκτον, καὶ πρῶως λιχωμένην αὐτοῦς, καὶ, ἐπεὶ μὴ λαλεῖν εἶχεν, ἀποσιουμένην οὕτως τὸ λαλητικὸν λειτουργήμα, ὑπερεπλάγησαν, καὶ ὁ φόβος μὲν ἤθελεν ἀφιστῆναι ἐκείνους· τοῦ τε Μάρκου καὶ τῆς ἀρκτος, τὸ δὲ θαῦμα κατεῖχεν, ὥστε παραμένειν καὶ βλέπειν· μᾶλλον δὲ εἰπεῖν, ἴσταντο ἔννεοι, πεπηγότες τῷ δέει καὶ τῷ θαύματι, ἕως τεθαρβηκότας προσκαλουμένῳ τῷ ἁγίῳ ἡγγισαν πρὸς αὐτόν.

16. Καὶ τότε τυθόμενοι, καὶ τὰ κατ' αὐτὸν ἀκριβολογῆσάμενοι, καὶ μαθόντες, Χριστοῦ λατρεῖν αὐτὸν εἶναι, μετέβαλον καὶ τὸ θάμνος καὶ τὸ δῖος εἰς μανίαν τὴν κατ' αὐτοῦ, καὶ μάλιστα ἐκ κακῶν θηρίων, ὁ Διομήδης, ὃς καὶ αὐτίκα καταμηνύει τῷ Μάρκῳ τὸ φίλον ἔρμαιον, τὸν καλὸν Μάρκον, οὐκ αἰδεσθεὶς τὴν μαθήριαν ἀρκτον· ἣν ὁ βαχθεῖσαν ὡς πρὸς τοῦ ἁγίου ἡμέρας ἔχειν ἰδὼν αὐτὸς, καὶ ὀφείλων μαθεῖν ἐξ ἐκείνης, ὅσα καὶ διδασκάλου, τὸ ὅμοιον, ὁμῶς ἀδίταστος ἀπέβη θῆρ κατὰ τοῦ θεοφιλεστάτου γέροντος. Οὐ γὰρ ἴσταν ὑπολαβεῖν, ὥς ἡ ἀρκτος πρὸ ποδῶν τῷ Μάρκῳ ἐκείνο, τιθασθὲς ἐς τοσοῦτον γενομένη δίχα γε πραγμα-

17. Ἄλλ' οὕτω μὲν κατεμηνύθη ὁ Μάρκος τῷ Μάρκῳ· καὶ αὐτὸς ἀρπάσας τὴν εἰρησιν ἐπέβη στρατιώτας τριάκοντα, οἱ καὶ συλλαβόντες αὐτὸν γλυκὺ θήραμα, τῷ Μάρκῳ παρίστησαν, παρασπιζόμενον καὶ μαθηταῖς· ὃς ἀνακρίνας καὶ εὐρηκὼς τὸν ἀρχηγέτην τῆς θήρας μὴ ψευδόμενον (ὡμολόγει γὰρ καὶ τῷ τυράννῳ εἰς κοινὴν ἀκράσιν ὁ Μάρκος, Χριστιανὸς εἶναι, καὶ οὐ διεστρέφετο τῆς τοιαύτης ὁμολογίας οὔτε ὠπείαις, οὔτε ἀπειλαῖς), παραχρῆμα μὲν ἤρτο μετεωρισθεὶς. Καὶ ἀμυσσόμενος ἐν ἱκανῶν ἐξέστο, καὶ ἰσχυρὸν δὲ βασάνων δεινῶν εἰς

πῖραν ἤλθεν, ἀγγέλου παρισταμένου, καὶ δорάτῃ A
δυνάμει ἐπιβρῶννόντος, καὶ εἰς καρτερίαν στε-
ρεούτος. Εἶτα καὶ ἐν φυλακῇ τεθείς, καὶ μηδὲ
κίματος.

17. Ὡς γὰρ μὴ ἀρκοῦντων ὧν ἐπαθεν, ἠκολού-
θησε τῷ Μάγνῳ ἕως καὶ εἰς τὴν περιδρομένην
Κλαυδιούπολιν, ἵνα μεταφουτευθεὶς ἐκ τῆς τῶν
Πισιδῶν εἰς τὰ ἐκεῖ, φῶτον Θεοῦ εὐγενὲς, κάρπι-
μος καὶ τῇ τοιαύτῃ χάρᾳ ἐπὶ σωτηρίᾳ γένηται·
ὅπου καταντήσας, καὶ τοῖς φθάσασιν ἐμπονήμασι
προσπεθεὶς καὶ τὴν ἐκ τῆς ὁδοπορίας δυσκολίαν,
καὶ μὴ κινδύμενος μεταβαλεῖσθαι κακὴν ἀλλοίωσιν,
κερδαίνει καὶ ἐκεῖθεν ζηλωτὰ θέρμματα τοῖς ἐν
γύσσει κειμένους ἡμῖν ἄρει μεγαλομάρτυρας Κα-
λυτῆνος, ἐκ τῆς Πισιδικῆς, οἷα εἰκός, χῶρας ἐκεῖ-
σε κατηγηχότας ἡ μετακίσεως λόγῳ, ἡ ἐμπορίας,
ἡ ἄλλω; ὅπως οὖν.

18. Ἐτυχον δὲ εἶναι αὐτοὶ χαλκίαις μὲν τὴν τέχ-
νῃ, δι' αὐτῆς ἀποκῶντας εἰς αὐτάρκειαν, ψυχῆς δὲ
χρηστότητα, ὥς· ἐκ τῶν ὑστερον ἔστι τεκμηριώσα-
σθαι, θερμὸν τὸν εἰς ἀγαθὰ ζῆλον, καὶ οἱοὶ ἄμα
λαβεῖν ἀρχὴν καλοῦ, καὶ αὐτίκα γενέσθαι τοῦ τέ-
λους. Τοιοῦτοι δὲ πάντως οἱ εὐφρεῖς τὰ ἐς χρη-
στομάθειαν, ὃ δὴ ἀρχῶν ἡ καλλίστη τοῖς φιλοκάλοις
προποδιδέχεται· χρὴ γὰρ ζῶπυρον ἀγαθοῦ θελή-
ματος ἔγκεισθαι τινι ἐς ψυχὴν, καὶ εἰ καὶ πονηροῖς
ἐντριβοῖτο ἥθεοί τε καὶ πράγμασιν, ἵνα, ἐπηγίκα
ἐκπνοία θεῖα βίβλησιν αὐτῶν, καὶ τὴν ἐπιπροσδοκῶσαν
ἀπαγάγοι βιωτικὴν τέφραν, εὐθὺς ἀναλάμφοι φῶς
ἀληθείας, καὶ ἀνθρακες ἐξαναφθεῖν ἀφανίζοντας
τὴν φθάσαν μαχομένην ἔλιν, ἥς ὁ φορυτὸς ἀχρεῖοί
τὸ ἐν ἀνθρώπῳ ἐνθεον καὶ εἶλον. Ταύτης τῆς εὐ-
φρεῖς ὄντας καὶ οἱ Καλυτῆνοί ἐξ αὐτῆς πρώτης
πλάσεως, τέως μὲν ἐπιδάσκοντο περὶ τὰ τοῦ βίου,
καὶ τοιοῦτῃ πελάγει ἐμπλέροντες ἐφέροντο εὐκῇ
καὶ μάτῃ, ἐνθα παρέσυρεν αὐτοὺς πνεῦμα, οὐ τὸ
θεῖον, ἀλλὰ τὸ πονηρὸν· εἰ δὲ τοῦ καὶ κατήραν εἰς
γῆν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ οὐ στερὰ ἐν αὐτοῖς, ἀλλὰ κατέ-
σσε τὰς αὐτῶν βάσεις, καὶ οὕτω τῆς εἰς ὁρθὸν ἀπε-
σείρει στάσεις.

19. Οὐκ ἦν γὰρ ἐν τοῖς τότε καιροῖς οὔτε ἀσάλευτα
πλάειν, οὔτε στερεὰ βαδίζειν, οἷα τῆς δαιμονικῆς
ἐπιφορᾶς πᾶσαν καὶ θάλασσαν καὶ γῆν, τὴν μὲν
κυμαινούσης, τὴν δὲ κατασεισούσης, καὶ μὴ ἀφίσεως
τὸ τοῦ Θεοῦ πλάσμα, πρὸς αὐτῷ εἶναι, ἀλλ' ἐξαρ-
παζούσης οὐκ εἰς ὅρος ἡ κύμα θαλάσσης, κατα-
εὐιάζειν δὲ καὶ εἰς αὐτὸν βιαζομένης τάρταρον.
Καὶ οὕτω μὲν ἄγχι καὶ τοῦ κατὰ τὸν Μόρπον
μαρτυρίου ἐβίου οἱ Καλυτῆνοί, πλουτοῦντες μὲν
ἀγαθῇ μόνῃ διαθέσει, καὶ εὐμαθεὶ φύσει, καὶ
ἐξοτάτῃ εἰς τὸ καλὸν ἀναβλέψαι, καὶ ἐπαινετῇ
προέσει, ἄλλω; δὲ πανόμενοι τοῦ τελείου, ἐπεὶ
μὴ εὐρίσκον τὸν κατάρχοντα καὶ οὕτω καθη-
γούμενον εἰς αὐτό. Ἦ τί ἂν ἐπὶ οὖν ἐν σκότει
μὲν οὖν βαυτάτῃ ὄντας, ὅντες ἐκδύντες γένοντο
ἐν τοῦ φωτός, μὴ ἔχοντας δὲ τὸν προπορευόμενον,
μάλιστα δὲ μὴδὲ εἰδότες, ὃ τί ποτὲ ἔστι φῶς; Ὡς
ἡ; τὸ σκότος αὐτοῖς, οὕτω καὶ τὸ φῶς.
20. Ἐχουσι δὲ οὕτω τοῖς Καλυτῆνοις, καὶ δεο-

dum roborante. Postea in carcerem detrusus, nec
fractus animo, novis servatus est laboribus, αἰσθη-
οῦται; ὑπενδούς, παρεπέμφθη καὶ εἰς ἑτεροῦ

18. Etenim quasi ista non sufficerent quae pa-
tiebatur, comitalus est Magnum usque ad perce-
lebrem Claudopolim, ut a Pisidarum urbe huc
translata nobilis Dei planta huic etiam regioni
fructus salutis proferret. Cum eo pervenit, priori-
bus laboribus addita via vexatione, ad malum per-
verti nequit, sed ibidem invidendos lucretur alu-
mnos, quos scilicet nuper in ore habebamus insignes
martyres Calytenos, qui e Pisidia, ut videtur, illo
transierant, sive transmigrationis causa, sive
propter negotia, sive ob aliam quamvis ratio-
nem.

19. Hi ferrariam profitebantur artem, per hanc
degentes sua sorte contenti et animo simplices, ut
ex consequentibus conjici potest; fervidi virtutis
studio, et idonei qui vix capessito boni initio sta-
tim ad perfectionem pervenirent. Tales sunt qui-
cunque ad bonum sunt natura proclives, quod est
primum et optimum virtutis fundamentum: opor-
tet enim in anima subesse bonae voluntatis scintil-
lam, licet malis operum habitibus et operibus, ut
cum divinus Spiritus hanc afflaverit et superfusum
expulerit cinerem mundanum, statim emiret lux
veritatis, et carbonem accendantur pristinae edaces
iniquitatum materiae, cujus sordes obruit quod
inest homini divinum et immateriale. Bonam hujus-
modi indolem sortiti ab ipsa natura Calyteni, pri-
mum vivebant in errore, talique lanantes mari fere-
bantur passim et in incertum, quocumque traheret
eos spiritus, haud quidem divinus, sed immundus;
et si quam appellerent ad terram, haec non erat illis
solida, sed commovebat eorum pedes, et sic impe-
diebat ne in recto starent.

20. Impossibile enim erat in hisce temporibus
navigare sine procella aut firmiter deambulare,
quia demonis impetus omnes permiscebat maris
fluctus, et omnem terram concutiebatur, nec crea-
turas Dei penes ipsum esse sinebat, sed rapas hand-
quidem in maris scopulum aut gurgitem, imo in
ipsum detrucebat tartarum. Ita usque ad Marci
martyrium debebant Calyteni, divites bona tantum
indole, docilique natura, et acerrimo boni intellec-
tu, ac laudabili propensione, sed inopes perfec-
tionis, utpote neminem nati qui eos ad hanc sus-
induceret exemplo. Quid fecissent, tam densa ob-
tecti caligine ut omni lumine essent exuti, nec
habentes qui faciem praeferret, vel potius nescientes
quid sit lux? Et propterea de ipsis dici non poterat:
Quales eis tenebrae, tale lumen.

21. Ita se habentibus Calytenis, ac bono egen-

tibus impetu, quo et ipsi fierent boni, et quæ in potentia naturaliter inerat sapientia in actualem converteretur sapientiam, ecce apparet divinitus dux, qui e tenebris ad lucem adducat, venerabilis Marcus, magni summiq[ue] pastoris egregius opilio, in cordis simplicitate callidus rerum celestium, et cum ignorantia naturalem jungens in divinis sapientiam. Illum Deus illustrans arte docendi et in pastoralis officio usque ad finem vitæ conservans, ne unquam pro Deo pascere desineret, per eum dilectos lucratus est agnos : quos hic ipsi spiritaliter pastos obtulit in sanctum sacrificium, in odorem suavitatis, in oblationem acceptabilem, in hostiam placitam et salutarem nobis qui sumus filii Dei.

22. Cum igitur Marcus in ætate senili virilem gereret animum, nec eum Deus deficere sineret, ut ejus zelo adolescentes et viri accendi possent ad virtutem, ipsum Magnus novis reservabat suppliciis. Antea vero sancti senis pedes torquere decrevit intolerabili compedum mole, ut priores itineris labores recentioribus augeret podum doloribus, ac dira pateretur, ut paulo ante incedendo, ita et nunc in carcere immobiliter stando. Et quidem multo levius erat illud greus tormentum : ferret enim calcei clavis intus acutissimis hærentes optabilem, ut arbitrator, sancto viro faciebant descensum ad inferos, præ impatibili doloris acerbitate.

23. Sic igitur vinculis intolerabilibus sanctum destitans Marcus impudens Magnus, quæsit fabros qui optatam caderent maelinam : et cito reperti sunt Calyteni a viris ad pravam ferventibus. Prompti enim sunt ad inveniendum malum mali servi, neque sic bonus volita prosperat, ut vir nequiar : difficile enim inventu est omne bonum et laboriose acquiritur : malum vero facile reperitur, ideoque cito comparatur.

24. Ubi ergo reperti sunt ferrarii adductique et mercede statuta conducti ad compedum fabricam et approperati, ipsi quidem, suadente naturali bonitate, arte suaungebantur, ne fidem datam fallerent, neve fraudando contraherent præsidii. Neque enim cogitare, ne suspicari quidem poterant pravam istius consilium : nec sciebant quis esset Marcus vel Marel Deus : quæ si cognovissent, forsitan haud cœpissent talia procudere vincula, sed maturius præripuissent martirium. Et jam omnino exarserat fornax, jam ferrum igne incandescerat. Ubi vero incendi impositum fuit, et mox fabricandum erat in compedes, si eorum manus torporem passim essent (et reipsa patiebantur), id quidem visum fuisset haud multa notatione dignum, hoc vero maxime attendendum est : fustum nempe metallum jam non poterat ferrum fieri, sed coagulari recusabat, et quasi currere volens velut aqua liquidum diffugebat ac dispergebatur, atque

Α μένος ἀφορμῆς ἀγαθῆς, ἵνα καὶ αὐτοὶ γίνονται ἀγαθοί, καὶ τὸ κατὰ δύναμιν φύσει σοφὸν μεταβάλλωσιν εἰς τὸ ἐνεργεῖα σοφώτατον, ἐπιφαίνεται θεὸς θέν ποδηγῶν, ἀπὸ σκότους εἰς φῶς ἐξάγων, ὁ εὐχρησὶς Μάρκος, ὁ τοῦ μεγίστου ἀρχιποιμένος καλῶς ποιμὴν, ὁ ἐν ἥθους ἀπλότητι ἀγγέλου τὰ θεῖα, ὁ ἐν ἰδιωτεῖα θυμώσοφος καὶ θεώσοφος ὃ γυνῶσιν ἑλλείμψας ὁ Θεὸς διδάσκων καὶ τὴν ζωτικὴν ποιμαίνων αὐτῶν τηρεῖται· μέχρι καὶ εἰς αὐτὸ τέλος ζωῆς, ἵνα μηδέποτε τοῦ φιλοθείως ποιμαίνον ἀποστερηθεῖται, ἀπορίσσει δὲ αὐτοῦ ἀμνοὺς φίλους, οὓς ἐκείνος πνευματικῶς θραυράμενος προσήγαγεν αὐτὸν εἰς ἅγιον σφάγιον, εἰς εὐδὴν ὁσμὴν, εἰς προσφορὰν δεκτὴν, εἰς ὄψμα φιλητὸν καὶ σωτήριον ἡμῶν, τὸν τοῦ Θεοῦ.

Β κτ'. Ἐπὶ γὰρ ὁ Μάρκος ὅπου ἡλικίαν γεροντικὴν ἠνθρίζετο, καὶ ὁ Θεὸς οὐκ ἐνεδίδου αὐτῷ ἀμαρτανεῖν, ὡς ἂν τῷ κατ' ἐκείνον ζῆλῳ καὶ οἱ νεώτεροι καὶ οἱ ἀμυλῶντες ἔχουσιν ἐκπυροῦσθαι εἰς τὰ βαλάντια, ἵταμίστο μὲν ὁ Μάρκος αὐτὸν πεινῶν εἰς τὸ μέλλον τῷ τέλει δὲ κακῶσαι τοὺς πόδας διέκρινεν τῷ ἁγίῳ γέροντι ἀφορμὴν βαρύντην κλοιῶν, ἵνα ταῖς ἡδὴ ἐκ τῆς ὀδοπορίας κακώσεσι προσεπιλάβῃ καὶ τὰ ἐκ τῆς προσφάτου πεδωκῆς, καὶ δυνάμει πάσχοι, ὥστερ πρὸ βραχίων ὀδοπορῶν, οὕτω καὶ νῦν ἀκινητίζων ἐν φυλακῇ. Καὶ μὴν φορτικώτερον εἰς πλῆον ἦν τὸ τῆς ὀδοπορίας ἐκείνης ἐπιβούλευμα· κρηπίδες γὰρ σιδηραὶ ἦλθον ἐντὸς ἐς ἐξέτατα φρίσσουσαι, καὶ οὕτω τοὺς πόδας κακοποιῶσαι, εὐκταίαν, οἶμαι, τῷ ἁγίῳ τὴν εἰς Θεὸν ἐποιῶντο πορείαν, διὰ τὸ τῆς ὁδοῆς ἀπόρητον.

Γ κτ'. Ὑπακρίνας οὖν οὕτω δεσμεῖς οὐ φορτικῶς τὸν ἅγιον Μάρκον ἀναγῆς Μάρκος, ἀνέζητει τεχνίτας χαλκευσομένους τὸ ποδοῦμενον καὶ ταχὺ εὐρέθησαν οἱ Καλυτηνοὶ πρὸς γε τῶν θεσμῶν εἰς κακίαν. Ὅτε εἰς ἀνέμεραι κακοὶ οἱ πονηροὶ θεράπωντες, καὶ οὐχ οὕτως ὁ ἀγαθὸς εὐπορεῖ τοῦ πρὸς ἐπιθυμῆσαι, ὡς ὁ τῆς πονηρίας ἄνθρωπος. Δυσπόριστον μὲν γὰρ ἦσαν ἀγαθόν, διὰ καὶ πόνοι· κτῆται· εὐπόριστον δὲ τὸ φαῦλον, ὅθεν καὶ εὐληπτον.

Δ κτ'. Ὡς οὖν εὐρέθησαν οἱ χαλκευσοντες, καὶ ἔχθησαν, καὶ μισθοὶ ὀρισθέντες ἐπέθεσαν πρὸς τὴν καταργασίαν τῶν θεσμῶν, καὶ ἀπαυδῶντες, αὐτοὶ μὲν, τῆς κατὰ φύσιν ἀγαθότητος ἐκτεπερχοῦσης, ἐποιοῦν τὰ τῆς τέχνης, ἵνα μὴ ψεύδοντο. τὸ ἐπὶ γὰρ καλὰ καὶ ψευδόμενα ἀπεκρίνας ἔρχονται τῷ ἀρχοντι. Οὐδὲ γὰρ εἶχον ἡ νοεῖν, ἢ θανόντων τὸ κατ' ἐκείνον κακῶδουλον· οὐδὲ μὴν ἐπίσταυτο, ὅστις ποτὶ ἐστὶν ὁ Μάρκος, ἢ ὁ τοῦ Μάρκου Θεός· ὡς, εἴπερ ἐγγίνωσκον, τάχα ἂν οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἐπεδύλοντο καταργᾶσθαι κλοιὸν τοιαῦτα, ἤρπασαν δὲ ἂν τὸ μαρτύριον πρωταίτερον. Καὶ τανῦν τὸ μὲν πῦρ αὐτοῖς ἐντελῶς εἶχε, καὶ ὁ σίδηρος ἦδη πῦρ ἦν ἐκπύρουμένος. Ὡς δὲ καὶ ὁ ἀκρωὶν εἶχεν αὐτόν, καὶ ἔχρην σφυρηλατεῖσθαι αὐτὸν εἰς ὄψμα, εἰ μὲν αἱ χεῖρες αὐτοῖς νάρκην ἔπασχον (ἐπάσχον δὲ ἀληθῶς), ὁ δὲ οὖν αὐτὸν οὐ πᾶν πολλῆς ἐπιστημασίας ἔχον. Ἐκεῖνον δὲ ἐπιστῆσαι μάλιστα χρὴ, ὅτι τὸ χώνυμ οὐκέτι ἔσται εἶναι σιδηρός, ἀλλὰ τὴν συνέχον

ἀπρηνέτο, καὶ τρέχειν ὡς ἰθὺς, ὡς καὶ ἔωρα ἔχεται, καταρρύσκαμος, καὶ διασκορπίζεται, καὶ συναγόμενος πάλιν ὡς ἐξ ὑπαρχῆς, καὶ ἀποκαθιστάμενος πρῶτα μὲν εἰς μέλανα σιδηρον, εἶτα καὶ εἰς ἀνθρακώδη τῇ ἐκφυλάσει· καὶ μὴδὲ πάλιν φέρων σφύρα τύπτεσθαι, ἀλλ' ὡς ὀπισθελάμενος τὰς τοιαύτας πληγὰς, καὶ ἑαυτὸν συστέλλων ὡς εἰς ἄχνην. Καὶ οὕτως τὴν ἐκ φύσεως λύων συνέχρειαν, οὐκ ἤθελε τοὺς τοῦ Μάρκου περιουρίσαι πόδας, πρὸ ἐκείνου θνήσκων ὡς αὐτὸς, οἷς εὐλαβείσθαι συμποδίσαι τὸν εἰς ἀγαθὸν τρέχοντα. Καὶ τὸ πάθος ἐγένετο πολλάκις κατὰ τὸ πάλιν καὶ πάλιν.

κς'. Ὑπείκειν οὖν ἐπὶ τοῦτοις λογισμῶς ἐμφερων τοὺς χαλεκούς, θεῖον εἶναι τι πρᾶγμα τὸ γινόμενον, καὶ ἀληθῶς τερπύον, καὶ οὐκ ἂν μὴ σημαντικὸν μεγάλου ἀποτελέσματος· καὶ ὁ λογισμὸς οὗτος ἡμεθεύων καὶ ἐγκαθίσας ἐξ ψυχῆν, καὶ εἰς θεολογίαν ἀπολεπτόντας αὐτοὺς ἐποίησε φιλοσophῆσαι, ὡς οὐκ ἔναι ταῦτα θέλας θυνάμεως οὐδὲ Θεοῦ ἄλλα. Πῶς γὰρ ὁ σιδηρός, ὁ εἰς ἂν συρρίνιων τῇ ἐκπύρωσι, καὶ τῇ ἀναχνυέσει τὴν σκυρεῖαν ἐκτινάσκειν, καὶ οὕτως εἰς καθαρὸν ἀποκαθιστάμενος καὶ ῥῆον τὸ ἐντεῦθεν συμκταόμενος καὶ πυκνότερος, εἰ τύπτεται πρὸς ἑλασμα, νῦν πλαδαρούται, ὡς καὶ διαρρύσκεισθαι τρόπον ὕδατος, εἰ μὴ κατὰ τι θεῖον συγκύρημα ἔχον τι ἐπισκυνεῖσθαι συνάντημα; Καὶ αὐτίκα συνεισπράττει νοῦς αὐτοῖς, Θεοῦ ἀνδρῶπων εἶναι τὸν δεσποσύνον, καὶ διὰ τοῦτο ἐμποδῶν εἶναι τὸν τοῦ Μάρκου Θεὸν τῇ εὐδοῶσει τοῦ ἔργου αὐτῶν.

κς'. Πάντως γὰρ ψήμης ἀναδοωμένης, οὐκ εἴχε λαθόνειν οὐδ' αὐτοὺς ὁ Μάρκος, ὅτι Θεοῦ; μὲν ἀποδύμενος καὶ φέγων ὡς μὴ ἀληθεῖς, ἐνὶ δὲ Θεῷ προσανέχων, καὶ Θεὸν ὄντως αὐτὸν ἐπαγωνιζόμενος εἶναι, τετιμῆται δεσμοῖς. Ὅθεν τοιαῦτα σοφισθῆναις ὑπὸ τοῦ ἐντὸς αὐτῶν διδασκάλου, ὑποφητιόντος δηλαδὴ Θεοῦ ταῖς τοῦ ἁγίου Μάρκου εὐχαῖς, τὸν τε ἐκδοόμενον πιστότατον Μάρκον ἀποδύονται τῆς ὑπὲρ τοῦ φιλητοῦ Δεσπότης ἐνστάσεως, ὃν αὐτὸς κηρύττειν ἐθέλει· καὶ τῷ Θεῷ διὰ τῆς τοιαύτης ἀποδοχῆς ὁσιούνται, καὶ τὸν τύραννον ἀποστρυφούσι, καὶ γραφέντας εἰς τὸ καλῶς νοεῖν, πρὸς τῷ ἁγίῳ Μάρκῳ τὸν νοῦν ἔχουσι.

κς'. Τί δὲ οὐκ ἐμελλον ποιῆσαι οἱ πρὸς τῷ ἔωρα μυσταγωγῷ, τῷ ἐξ ἀλλόγου φύσεως, καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ Θεοῦ διδασκαλίαν τρανῶς ἐνωτισάμενοι; Φωνὴ γὰρ οὐρανὸθεν ἀπηχῆθη καὶ αὐτοῖς, ὅσοιαι καὶ ἄλλαι μυρία ἰδρόντησαν θεοπαράδοτα νοήματα, θαρρύνοντα τοὺς Καλυτηνοὺς εἰς τὸ ἀλλῆσαι. Ἡ κατακαλουδούντες, τοὺς τε πυραγρικούς καρχίνους ῥίπτουσι, καὶ συναποβάλλουσι δὲ καὶ τὰς σφύρας· καὶ τὴν ἀσδάλην μὲν ἀκαίπαμενοι, τὴν ἐκ τῆς τέχνης, καὶ τὸν ἐκείθεν ῥύπον, τὸ δὲ φῶς ἐγκρίναντες, τὸ καὶ ὄντως καὶ ἀρρήτον, ὃ καὶ ἐκληρώσατο αὐτοὺς, ὑπὲρ Θεοῦ ἀλλήλυσοντες, καὶ αὐτῶς διαφυγόντες, ὡς περ τὸ κατὰ τέχνην πῦρ, οὕτω καὶ τὸ αἰώνιον, τρέχουσιν ἐπὶ τὸν Μάρκον. Καὶ τῶς μὲν καὶ ἀποστρέφουσιν, ὃν ἑαβὼν μισθὸν τῆς κατὰ τοῦ Μάρκου σιδηροποιίας, ἵνα καὶ τὸ ἀρχύριον αὐτοῦ σὺν αὐτῷ εἰς ἀπόλειαν εἶτα καὶ πληροφροῦσι λόγοι;

iterum ut ab initio coneretur, restituebatur primo in nigrum ferrum, deinde in carbonis ardentis speciem; nec amplius poterat malleis excudi, sed horum leibibus quasi se subripiens, in favillam dilabebatur. Et sic naturalem suam obliviscens continuitatem, nolebat Marci nocere pedibus, pro eo quodammodo ipsum emoriens, et verebatur compedes impingere homini ad bonum currenti. Et illud ampe iterum iterumque contigit.

25. Et his sapienter dijudicant fabri divinum quid esse quod accidit, et vere portentosum, et non nisi magni indicium operis. Quæ cogitatio menti eorum insidens et inhærens, ipsosque res erudiens divinas, hoc illis suggestit argumentum, nempe ista haud sine Dei numine ac mōin evenisse. Quomodo enim ferrum, quod in unum confluit ex candescendo, et fusura scoriam exculit, sieque suam recuperans sinceritatem, facile exinde condensatur et comprimitur percussione in laminam, quomodo nunc relaxatur et aquæ instar fluit, nisi divinus quidam nutus in hoc singulari inspicitur eventus? Statim igitur mens illis succurrit Dei hominem esse quem compedire parabant; et propterea Marci Deum ob stare quominus in opere succederent.

26. Fama enim omnia divulgante, ipsos etiam latere haud poterat Marcus tanquam deos contemnens ac vituperans ut non veros, nisi autem Deo credens, eumque asserens verum esse Deum, atque ideo vinculis muletatus. Unde talia edocti ab interiore magistro, a Deo videlicet sancti Marci precibus annuente, percelebris Marci firmissimam approbant fidelitatem in dilectum Dominum, quem ipse prædicare volebat, et Deum ob hanc approbationem honorant, tyrannum vero detestantur, et sanæ doctrinæ destinati, mentem sancto Marco applicant.

27. Quid autem non facturi erant qui, præterquam a magistro intus per rationalem naturam loquente, ab ipso Deo disciplinam clare audiverant? Vox enim tunc etiam cœlitus exaudita est, quales et aliz millics intonerunt transmissas a Deo loquelas, excitans Calytenos ad pugnandum. Cui obediens, similes caneris forcipes projiciunt; conjiciunt simul et malleos, et extergunt fuliginem æsorilem ex arie sua inherentem; lucem vero amplectentes quæ est vera et ineffabilis, sese conscribunt ad militandum pro Deo; et sic fugientes, tum ignem suæ artis, tum æternum ignem, currunt ad Magnum. Ac primum repellunt mercedem, quam ab eo acceperant ad Marcum ferro calcandum, ut pecunia illius eum eo esset in perditionem; deinde affirmant sermone brevi se esse paratos ad moriendum pro Deo quem Marcus prædicat, nec velle dein-

Ceps vivere, si periclitantur ne cum impiis versentur vel potius vitentur.

28. Statim proinde comprehensi, varia alternaverunt tormentis tormenta: nec solum quibus assuetus erat Magnus, hæc adhibuit in illos athletas, nequaquam minus quam quæ antea exercebat, sed et alia nova quæ malesuadus isti demon suggererat. Solent enim plerumque in huiusmodi re ambitiose agere tyranni, et excogitare semper quibus terreant miseros in manus suas delapsos, et sic horrorem in eis augeant, negotiosam reddentes ferocitatem, et insitam homini mansuetudinem in bestiarum feritatem immutantes. Cum vero supplicia in illos nihil valerent, nec ullus terminus in eos esset efficax sive minarum, sive suasionis, excogitat nequissimus cruciatum haud omnino martyribus incongruentem.

29. Statuit enim tres Calytenos, qui per ignem in arte fabrilis vivebant, etiam per ignem tollere, et ex hæc ferri fabricatione, quam ignis haud peremerat, eos detrudere quadam simili fusura, ut per quod vivebant, per hoc, vita migrarent. Itaque fusa plumbi massa insertoque infundibulo in ore martyrum, velut in vasis alicujus liquoris capacibus, illud vivum et ignis infudit, ut sic intus inusti vitam illico exhalarent.

30. At ista Marci machinatio perfectum haud sortita est exitum, sed in vanum pueri jocum desit. Erat enim plumbum illud eis innoxium, sicut allegorice Psalmistæ cera liquescens in medio ventris eius. Erat martyribus quasi unda mitigativa illabens usque ad animam eorum. Si quis autem recte diceret illud velut aquam sublisce in eorum viscera, nonne etiam certo asserat hoc plumbo illis suctum fuisse cordis fervorem, et accensum domus Dei zelum qui antiqui Prophetæ cor comedebat? Imo vero refrigeratum a Deo plumbum illud visum est non igne susum, sed quale in sacro Cantico submergitur in aquis vehementibus: siquidem minime urebat, sed frigidum illabebatur in corpus pariter frigidum. Ελοισθη οὐ ποτὶ θυμῶσαι, ἀλλ' ὁποῖος ἐν ἱερῷ κατακαίων πάντως ἐκείνος, ἀλλὰ παρὰ κύπτιον

31. Quinam erant fratres illi tam fortiter athletæ, qui, fervido spiritu Deum sistentes, tale liquidum pro eo comiblerunt plumbum? nonne superabundaverunt fervore animæ in Deum? nonne combustissimi pro fide? nonne sexcentis tyrannum verbis increpuerunt et irriserunt? Quare perseverans iste in eadem pervicacia, et in martyris rabidus Deumque impugnans, ad aliam convertitur viam qua celerius sese expediat martyrum conversatione. Etenim jam non poterat resistere, ne par quidem viribus cum eis esse valens. Ideo ferrariam artem aliunde assumens in auxilium, ut in eos exsequeretur quod ipsi in Marcum facere non poluerant,

Αὐτὸ μακροῖς, ἐτοίμως ἔχειν ὀφείσκων ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ, ὃν ὁ Μάρκος κηρύσσει, καὶ μὴ ἐν ἐθέλειν τοῦ λοιποῦ μὴδὲ ζῆν, εἰ συγγράσθαι κινδυνεύουσιν ἀθέοις, μᾶλλον δὲ συγχραίνεσθαι.

κτ'. Καὶ τοίνυν κρατηθέντες αὐτίκα ἡμεῖς ἐν κολάσεσι ἐκ κολάσεων πολυτελεῖς, οὐ μόνον ὅποιος ὁ Μάγνος ἐνεθισθείς προχειρίζετο αὐτὰς, καὶ ἐπὶ τοῖς τοῖς ἀθληταῖς οὐδὲν τῶν ἄλλοτε φθασάντων ἑλαττόν, ἀλλὰ καὶ ἐτέρας καίνωτερας, ὅπως ὁ παυλοδιδάσκαλος ἐδείκνυεν ὀπηγόμενον. Εἰδότες γάρ ὡς τὰ πολλὰ ἐν τοῖς τοιοῦτοις φιλοτιμίζονται οἱ τυράννοι, καὶ προσεξευρίσκουσιν αἱ τὰ ἐκπλήττοντα πρὸς παραπίπτοντας, καὶ οὕτω προσαυξάνει τὸ ἐν αὐτοῖς φρικαλέον, πραγματικῶς ποιοῦμενοι τὴν ἀγριότητα, καὶ τοῦ κατ' ἀνθρώπον ἡμέρου τὸ θηριώδες ἀλλοττόμενοι. Ἐπὶ δὲ τὰ μὲν κολαστήρια παρ' οὐδὲν ἦσαν τοῖς ἀθληταῖς, λόγος δὲ ἄπας ἀπρακτος ἦν ἐν αὐτοῖς, ὅτε πρὸς ἀπειλὴν καὶ ὁ ἐπὶ παραίνεσι, εὐτραπελεύσεται ὁ χαίρειναιος, οὐ πάντῃ ἀπροσφυὴ τοῖς μάρτυσι κέλειται.

κθ'. Βουλευέσθαι γάρ, τοῖς διὰ ἔργασίας βαναύσου ζῶντας, τῆς ἐν πυρὶ, τρεῖς Καλυτηνοῦς, διὰ πυρὸς ἀγαγεῖν, καὶ τῆς τοῦ σιδήρου ἔργασίας ἐκείνης, ἣν πῦρ οὐ κατεργάσατο, καταπαλῆσαι διὰ τινος ὁμοίας διαγωνεύσεως, ἵνα ὥσπερ ἐζῶν, τοῦτο ἀπαλλαγῇ τοῦ ζῆν. Καὶ τήρας μολιβδῶν ἀρκούντα, καὶ χώνην ἰνδαίς ἐκάστη τῶν μαρτύρων ἐπὶ τὸ στόμα, καθὰ καὶ ἀγγέλως ὕγρου τινος δεκτικὸς, ζέοντα ἐκείνων ἐνέχεε κατὰ τῶν τριῶν, εἰ πως ἐμπροσθεν τῶν οὕτω τὰ ἐνδὲς αὐτῶν ἀπορρήξωσι τὴν ζωὴν.

λ'. Εὐτυχῆθη δὲ ἄρα οὐδὲ ἡ τοιαύτη τῷ Μάγνῳ ἐπίνοια πρὸς ἐντελὴ ἐνέργειαν, ἀλλ' ἐξέβαιναν ὥστε ἀπρακτος παιδί. Ἦν γάρ ὁ τοιοῦτος μολιβδῶς ἀβλαβής· ἐκείνοις, καθὰ καὶ τῷ ψαλμῶδι Προφῆτῃ ὁ παραβολικὸς κηρὸς, ὁ τηκόμενος ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας αὐτοῦ. Εἶχον δὲ ἂν αὐτὸν οἱ μάρτυρες καὶ οἷον τινὰ δόξατα παρήγορα, εἰσελθόντα ἐως ψυχῆς αὐτῶν. Ὑἱοὶ δὲ ἂν τις, καὶ ὅτι ὥστε ὕδωρ εἰσθλῆν ἐς τὰ ἔγχεα αὐτῶν· μὴ που δὲ ἀσφαλῶς ἂν εἶποι, καὶ ὅτι προσεπηχύνετο ὁ πυρὶς ἐκείνος μολιβδῶς τὴν ἐν αὐτοῖς καρδιακὴν ζέσιν, καὶ ζῆλον αὐτοῖς ἐνέκαυσε κατὰ τὸν τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ, δὲ ἁγίου παλαιτάτου καρδὴν κατέφαγε. Προσθετοὶν δὲ καὶ, ὡς ἀναφυγὴ τῇ ἐκ Θεοῦ μολιβδῶς ἐκείνῃ· πρὸς ἀποβολὴν καταδύεται ἐν ὕδατι σφοδρῶ, οὐκ ἂν ψυχρὸς αὐτὸς εἰς σῶμα ὅμοιον.

λθ'. Τίνες ἂν ἦσαν ἐν τοῖς τοιοῦτοις οἱ ἀδελφοὶ οὗτοι ἀθληταί, οἱ τὸν Θεὸν διψῶντες, τὸν τοιοῦτον ὕγρον ὑπὲρ ἐκείνου μολιβδῶν ἐξέπιον, ζέοντες πνεύματι; Ἄρα οἱ ἂν ἐπολυπλασίασαν τὸ τῆς ψυχῆς θερμὸν ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ; οὐκ ἂν ἐξεπύρηνθησαν ὑπὲρ τῆς πίστεως; οὐκ ἂν εἶπον τῷ τυράννῳ μυρία δόξα εἰς ἐλεγχον καὶ κατάγελον, οὐκοῦν ἐπιμένοντες ἐκείνῳ τῇ αὐτῇ ἐνστάσει, καὶ κατὰ τῶν μαρτύρων λυσσῶν καὶ θεομαχῶν, ἐτέραν τρέπεται, δι' ἧς τάχυν ἐαυτὸν ἀπαλλάξει τῆς τῶν μαρτύρων ὁμιλίας. Οὐ γὰρ ἔρερον εἶναι ἀντιπράττειν, οἷα μὴ ἰσοπαλὴς αὐτοῖς· εἶναι ἰσχυρὸν. Καὶ δὴ τὴν χαλκὴν τικτὴν τέχνην ἐτέρωθεν προσλαβόμενος, εἰς ἐπικου-

ρίαν, ὡς ἂν ἔξανυση, κατ' αὐτῶν, ὅπερ αὐτοὶ κατὰ τοῦ Μάρκου δρᾶσαι οὐκ ἔχον, ἥλους τε ἀδρούς ἐπιτάττει, δι' ὧν καθ' ἡλυντα ἀνυποκοπιζόμενοι τινες, καὶ πέτρην παρατηρεῖται οἷαν στέβει προσταγισμένους ἀνθρώπους.

λβ'. Καὶ ἦν μὲν τῷ Θεῷ δυνατόν, μήτε τοὺς ἥλους παγισθῆναι εἰς στερμένον, ἀλλὰ παθεῖν ἀνάλυσιν, ὅποιαν ὁ σιδηρός, ὁ κατὰ τῶν ἑσπῶν τοῦ Μάρκου μαλαττόμενος, καὶ τὴν πέτρην δι' στερωθῆναι εἰς ἀνυπίκτον, καὶ λαβεῖν καὶ πληγαῖς ἀνένδοτον καὶ διατρέχειν, καθ' ὧν οἱ ἥλοι παρεισδύονται. Οἰκτεράς δὲ τοὺς πολυπαθεῖς μάρτυρας, καὶ μετὰ ναστεῦσαι τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἀποφινάμενος (ἀρκοῦντως γὰρ ἐγυμνάσθησαν, ὡς καὶ νῦν ἐκρίνεν, ὅν οὐκ ἴσθιν ἐκλογισθῆναι), τῷ σιδηρῷ τε ἰψηλὴν ἥλους κατεργάζει, καὶ τὴν πέτρην ἀφήκε παθεῖν συνήθη διατόρησιν. Καὶ ὡς αὐτὸ ἐγένετο, ἀπαγορεύονται ζῆν ἐν γῇ πρὸς τοῦ Μάρκου οἱ μάρτυρες· καὶ ταχὺ ἀρθίνε· προσήγγυνται τῇ πέτρῃ, ὅσα καὶ ἐϋλὴ σταυρώσεως· καὶ οὕτως τῇ μὲν προσηλωσάμηναι μισθῶνται πῦρ· τὸν δὲ ἡμᾶς ἰθαλοῦσις προσηλωθέντα σιτηρὰ Χριστὸν, τῇ δὲ πέτρῃ τῆς μελιώσεως τῇ πίττει τῇ εἰς τὸν Κύριον.

λγ'. Ὁ δὲ ἀλεΐφας Μάρκος περιῆν μὲν καὶ εἰς τὴν οὐ γὰρ ἦγε σολὴν ὁ Μάγνος ἐπισκεψασθαι καὶ αὐτὸν, ἀλλὰ τὸν νόον ὅλον εἶχε πρὸς ταῖς αὐτοῦ προσφοραῖς, τοῖς Καλυτηνοῖς, οὓς αὐτὸς προσήγαγε τῷ Θεῷ, οἷς δὲ αὐτοῦ ἐκείνον ἐγνώρισαν, ἀναδάντας εἰς ὕψος γνώσεως· ὅσα καὶ διὰ τινος κλίμακος, τῆς ἐκ αὐτῶ ἐννοίας, ὅτε σιδηρός αὐτοῖς ἐμυσταγωγῆσθαι, καὶνότερον μαλαττόμενος. Καὶ ἔχρην οὕτω γενέσθαι δοῖν ἐνεκεν· ἵνα καὶ ὁ ἅγιος γέρον ἀπὸ τῆς θαρρῶν εἰς Θεὸν, ἐπὶ καὶ τοιαύτους τελευτῶν αὐτῷ καθήρτισε μάρτυρας, καὶ αὐτοὶ δὲ μὴ ἀποκινῶν δκον λόγῳ, τὴν τοῦ Μάρκου μεμαθηκότες μετὰ ναστεῖν καὶ πρὸς Θεὸν ἀνάβαιναι.

λδ'. Ὁ δὲ Μάγνος, ὡς οἶα μὴ ἀρκεῖσαι εἰς κάκωσιν τοῖς Καλυτηνοῖς τὸ, ὡς ἐβρέθη, προσηλωθῆναι (ἴσως γὰρ καὶ μετὰ μελὸς εἶχεν αὐτὸν, εἰ μὴ κατέχυσεν αὐτοὺς, ἀλλ' οὕτως εἰς πρόοπτον ἐξῆλθεν, ὡς καὶ περιέλεπεσθαι τοῖς θεοσεβέσιν· ἐξ οὗ συνέβαινεν, ἐκείνους μὲν θαυμάζεσθαι, τὸν δὲ τύραννον κατακραυγάζεσθαι), ἤθελε μὲν τάχα κατὰ τινὰ λυσσητῆρα κύνα τῶν σαρκῶν αὐτοῖς ἐμφαγεῖν. Ὅτι δὲ οὐκ ἦν αὐτῷ γενέσθαι, τὸ παμφάγον προκαλεῖται πῦρ κατὰ τῶν μαρτύρων, φθόνῳ τοῦ λείψανου περιελεῖσθαι αὐτῶν, ἐξ ὧν ἀγιάζονται καὶ οἱ θεοφιλεῖς· καὶ οὕτως τελείωσιν, ἔργον αὐτοῦς πυρὸς ὀρέμενος, ἐφ' οἷς ἐργαζόμενοι διὰ πυρὸς τὰ τοῦ Μάρκου ἑσπῶ, μαλ' ἂν τοσαύτην ὑπανήσαν αὐτῷ. Καὶ οὕτω μὲν τοῦ Καλυτηνοῦ ἀδελφοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνηγμένους, ὥσπερ φύσει, οὕτω καὶ πίστει τῇ ὄντως, Σεπτεβρίου μηνός.

λε'. Ἀποκλήσας δὲ τὸν ἐκ αὐτοῖς θυμὸν ὁ Μάγνος, εἶτα κατὰ σπουδὴν προμηθεύας, τοῦ μὴ καὶ ἑτέρους ὁμοίως ἀνδρῶσθαι ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ, ἀπέλυσε φροντιστῶν καὶ τὸν Μάρκον, οἷς μὲν ἄλλω ἐκδίδαν ἐκείνον καὶ ὀρέμενος καὶ ἐνδελεχῶς, οὐκ ἀναπαύσας. Καὶ γὰρ καὶ πληγαῖς ἀμυθούσας αὐτὸν

A clavos grandes imperat: qualibus palo assignuntur aliqui, et petram speculatur eapacem confingendorum hominum.

32. Facile quidem Deus efficere poterat ut clavi non solide pangerentur, sed avellerent sicut solum erat ferrum compedibus Marci destinatum, vel ut petra indurescens non cederet lapicibus, sed foramina reunderet per quae clavis penetrandum erat. Verum, misertus iam multa perpassos martyres, eisque concedens ut ex humana vita migrarent (nam satis pugnaverant, ut ipse iudicabat, a quo ratio exigi non potest), permisit clavos ferro fabricari, et petram posse juxta morem perforari. Quod ut factum est, Magnus martyribus renuit amplius in terra vivere; et illico elevati assignuntur petrae, tanquam ligno crucis; et ita clavis perfossi aliquatenus imitantur crucifixum sponte pro nobis Salvatorem Christum, petrae vero affixi, ostendunt se firmiter esse in fide Domini stabilitos. αὐτῶν προσιρρεῖσας παραηλωσῶν, στερῶς τῶν

33. Interea hortator eorum Marcus adhuc supererat; non enim moram habuerat Magnus eum visitandi, sed totam mentem adverterat ad ejus holocaustomata Calytenos: qui nempe ab illo oblatus erat Deo, et hunc per ipsum cognoverunt, ascendentes quasi per scalam ad fastigium scientiae et cognitionis ejus, quando eos edocuit ferrum extraordinarie solum. Et oportebat sic fieri propter duo: scilicet ut sanctus senex abiret confidenter ad Deum, postquam tales moriens ei praemiseraut martyres, utque ipsi non torpore descenderent, audita Marci migratione et ad Deum ascensione.

34. Porro Magnus, perinde ac si non satis esset ad Calytenorum supplicium eos, ut dictum est, conflixisse (forsan enim enim poenitebat, quod non abscondisset illos, sed in spectaculum ostendisset, ita ut a plis cernerentur, unde sequebatur in eos quidem admiratio, in tyrannum autem vociferatio), volebat rabidi instar canis cito carnes eorum vorare. Quod cum ipse non posset, edacem omnium ignem advocat contra martyres, egre ferens quod superessent illorum reliquiae quibus sanctificarentur Dei amantes. Et sic eos conficit in praedam igni traditos, quia, dum igne culerent Marci compedes, tantum ipsi succenderant prodigium. Ita igitur Calytenos fratres in unum ut natura, sic et vera fide conjunctos assumpsit Deus, vigesima octava die mensis Septembris.

προσελθετο ὁ Θεός, ὁδόν· ἐπὶ ταῖς εἰκοσὶ ἄγοντος

35. Expleta in eos ira, Magnus, deinde sedulo praecavens ne alii pariter pro Deo viriliter decertarent, solvit a curis Marcum, haud tamen a tormentis cessans quibus eum antea jugiter crudeliterque cruciaverat. Nam ipsum innumeris contudit plagis, transfodit veribus, doctricem linguam jussit

abscondi, ad portam eum etiam deluxit, continuis
arvissimarum poenarum serie prosequens scientem
fortiter pati tormenta ceteris intolerabilia. Cum
tandem gladio caput ejus sustulit, tunc liberato
finem patiendi attulit.

36. Sic illi, Marcus videlicet ac Calyteni,
verenda sanctaque fraternitate conjuncti, a terra ad
Deum transmigraverunt Claudiopolim. Reliqua au-
tem Marci familia, charissimus ei grex Nicon, Neon
et Heliodorus, quorum carnes timore Dei arcum
confixit Marcus clavis fixus, necnon virgines et
pueri, de quibus retro sermonem fecimus, haud
ita multo post impugnaverunt Phrygium Philome-
la cultum, et omnes incensas obstupescerunt, et
pro Christo passi, a Deo ibidem collecti sunt ubi
Marcus et Calyteni. Item et discipuli, quos Magni
venatores simul cum Marco ab initio ceperunt,
ut supra memoravimus, et lictores hae vitæ solva-
rant varia, ut historia fert, dispersos in loca ubi
viam amiserunt, nunc sunt coadunati in æterna
et sempiterna Trinitate, in uno et solo Deo et sic
conviventes et congaudentes et confabulantes de
nostra salute: quam utinam consequamur, mise-
rante Deo, cui gloria in sæcula sæculorum, Amen.
συγαίροντας καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἐντογγάζοντας τὰ
τοῦ Θεοῦ, ᾧ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.

Ejusdem Eustathii Thessalonicensis de iisdem san-
ctis Sequenti, quæ vespere ac mane canitur, ex
quo ea quam beatissimus Chumnos composuerat,
post urbis expugnationem jam non reperta est.

Strophe super hoc: Spes mundi.

1. Divæ Trinitatis famuli, ter beatum genus, in
unum arcu conjuncti fortitudine, fide ac fortissi-
mo naturæ vinculo, eoadunemini etiam ad nostrum
subsidiū, nos generose liberantes ab omni modis
tentationibus quotquot fert vita.

Responsorium super hoc: Completa erga nos æco-
nomia.

2. Qui res nostras quam optime gubernat crea-
trice et omnipotente sapientia, terrenis purgatos
maculis, cælesti nos induit lumine, solis instar
radiantes. Et ecce diem nobis largitur serenam,
qua fugatur obscuritas.

Carmen tertium, super hoc: Spiritalem adamanta.

3. Venerandos veritatis martyres cantibus fide-
lis celebremus, Alexandrum, Alpheum et Zosi-
am, quos pro Christo dimicantes mirati sunt
angeli, prædicaverant homines, et Deus in altissi-
mis coronavit, omnia terrena aspernatos. Nam
ecclesia tantum persequabantur, ideoque toto
animæ appetitu ac desiderio aspirabant ad Chri-
stum Deum, salvatorem animarum nostrarum.

4. Fortitudinem, Domine, honoramus trium ju-

δοτιζε, καὶ ὁδολῆσθαι διέπειρε, καὶ τὴν διδασκαλίαν
γλῶτταν ἐκτομῇ ἐδικαίωσεν, καὶ κατὰ τινος πέτρας
καὶ αὐτὸν ἤλως ἐστερέωσεν, κατὰ συναχὴ διαδοχὴν
δριμυνάταις παραπέμπων κολάσαι τὸν εἰδὼτα
φέρειν ἐγκρατῶς τὰ τοῖς ἄλλοις ἀφόρητα. Ὅτε
μέντοι ἔξῃαι τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν ἀπήραξε, τότε καὶ
τοῦ πάσχον ἀπῆλλαξεν ἀναπαυσάμενον.

37. Καὶ οὗτοι μὲν, ὁ Μάρκος δηλαδὴ καὶ οἱ
Καλυτηνοί, τιμῆς καὶ ἀγίας φανερίας γῆθεν εἰς Θεὸν
ἐν Κλαυδιουπόλει μετετάχθησαν. Τὸ δὲ λοιπὸν τῆς
κατὰ τὸν Μάρκον φυλῆς, ἡ ἐκεῖνον φιλότατη, ἐγγὴς,
ὁ Νίκων, ὁ Νέων καὶ ὁ Ἡλιόδωρος, ὡς τὰς σάρκας
ἐκ τοῦ κατὰ Θεὸν φόβου προσήλωσαν ὁ Μάρκος
καθηλωθεὶς, ἔτι γε μὴν καὶ αἱ παρθέναι, καὶ τὰ
νήπια, ὡς ἀνέσπιν ὁ λόγος μυελαν ἔδετο, τῶν μετ'
ὁ πολὺ χρόνος παρὰ που τοῦ Φρύγιον Φιλομήλιον
ἡθληκτόν καὶ ἐκπληξάντων τοὺς ἐκεῖ, ἐπ' οἷς ὁππρ
Χριστοῦ ἔκαστον, συνελέχθησαν ὑπὲρ Θεοῦ, ἔνθα καὶ
ὁ Μάρκος καὶ οἱ Καλυτηνοί· πρὸς δὲ τούτοις καὶ οἱ
μαθηταί, οὓς οἱ μὲν τοῦ Μάρκου τῷ Μάρκῳ τὴν
ἀρχὴν συνεθράσαντο, καθὰ ἐν τοῖς ἀνωτέροις διὰ
μνήμης ἦλθον, δέμιοι δὲ τοῦ καθ' ἡμᾶς βίου παρί-
λυσαν, τόποις μὲν διεσπικτότα, ὥς ἡ συγγραφή
λέγει, διαφόροις, ἐν οἷς τὸν βίον κατέλυσαν, παρι-
στῶτας δὲ εἰς ἐν τῇ προαιωνίῳ καὶ ἀειζῶν Τριάδι,
τῷ ἐνὶ καὶ μόνῳ Θεῷ, καὶ οὕτω συνόντας καὶ
εἰς σωτηρίαν· ἥς καὶ τύχοιμεν, ἐλεηθέντες ὑπὸ
Ἀρχ.

Τὸ αὐτὸν Εὐσταθίου Θεσσαλονίκης εἰς τοὺς
ἀπὸ τοῦ Καλυτηνοῦς ἀφίους ἀπολυθῆαι ἐπε-
ριτὴ καὶ ὀρθρινῇ, ὅτε ἡ τοῦ μακαριωτάτου
Χούμρου παρακλυσσοῦσα μετὰ τὴν δίκωσιν οὐχ
ἐθρίσκετο.

Κα ἥχος π Ψ. Ἐἰς τὸν κόσμον.

α'. Τριάδος θαλάς λατρευταί, τρισμακάριον γένος,
εἰς ἐν παρθένος ἀκριδὺς εὐφυχία καὶ πίστις καὶ
φύσις γνησιωτάτης δεσπῆς, ἐνώθηται καὶ εἰς βοή-
θειαν ἡμῶν, ρύομενοι θερμῶς ἡμᾶς παντοίων πει-
ρασμῶν, θοοὺς ὁ βίος φέροι.

Κοντάκιον Ψ. Τὴν ὑπὲρ ἡμῶν πληρώσας οἰκο-
νομίαν.

β'. Ὁ τὰ καθ' ἡμᾶς ὥς ἀριστα διεξάγων δη-
μιουργικῇ σοφίᾳ παντοδυνάμῳ, ἐκ τῶν κάτω κηλί-
δων ἐξάρας ἡμᾶς, φωσφορίαις ἐγκατέστησεν οὐρα-
νίαις παμμακάριστος, ἡλιῶδες ἀπασιδρόντορας. Καὶ
ἰδοὺ, ἀποδισκεύεται λαμπρὰν αἰθρίαν ἡμῖν, λυτικὴν
σκοτασμοῦ.

Στιχηρὸς ἥχος γ Ψ. Τὸν νοσὸν ἀδάμαντα.

γ'. Τοὺς σεβασμίους μάρτυρας τῆς ἀληθείας οἱ
πιστοὶ μαλ' ἀκριδῶς ἀνυμνήσωμεν. Ἀλέξανδρον, Ἀλ-
φειδὸν καὶ τὸν Ζώσιμον, οὓς ὑπὲρ Χριστοῦ ἀθλή-
σαντα, ἰθαύμασαν ἀγγελοὶ, καὶ εὐφῆμησαν ἄνθρω-
ποι, καὶ Θεὸς ἐν ὀφίστοις κατέτεψε, πᾶσι τοῖς
κάτω προσκύσαντας. Ἐστρέχουν γὰρ τοῖς ἀνω καὶ
μόνοις· διὰ καὶ πᾶσαν ἔπαινον τῆς ψυχῆς ἀπεσχόλυν
πρὸς τὸν τοδοῦμενον Χριστὸν τὸν Θεόν, τὸν σωτῆρα
τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

δ'. Τὴν καρτερίαν, Δέσποτα, τῶν ἀθλησάντων

ὡπὲρ σοῦ τριῶν δικαίων γεραίρομεν, μνημόνυμα Ἀ
 λφειοῖς ἐνώσαντες, ὧν τὴν ἀνδρείαν στεφάνου
 οὐ φόβος ἐμάλασεν, οὐδὲ πείρα καλῶσεως, οὐδὲ
 πᾶσα τοῦ Μάρκου κακόνισα, θνήσκουσιν αὐτοὺς ἀνα-
 γκάουσα. Δυνάμει γὰρ ἠνδρίζοντο θεῖς, διὰ θανά-
 του τρέχοντες εἰς ζωὴν, προκειμένην τοῖς ἀγαπῶσι
 αὐτὸν, τὸν μόνον Θεὸν καὶ σωτῆρα τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

ε'. Καθελθόντες μάρτυρες οἱ τρεῖς ἐν λίθοις,
 φαιμικὸν μέλι ἐκ πέτρας θηλάζετε, γλυκύτητα
 τὴν Θεοῦ καρποῦμενοι. Πῦρ δὲ τὸ συμπεριέει-
 σεντες, οὐράνιοι ἤρθητε ὡς πυρίνου ἐφ' ἄρμα-
 τος, Ἡλίου τὴν πορείαν μιμούμενοι· πᾶσα δὲ βλάβη
 κακώσεως τρυφᾷ ὑμῖν τὰς θείας ἐδίδου. Τοιούτοις
 γὰρ ἀμειβεται ὁ σωτὴρ τοὺς αὐτοῦ ἄρεινους πάσχοντας,
 τοῦ μόνου Θεοῦ καὶ σωτῆρος· τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

λ

Ἔτερος στιχηρὸς ἤχος π β π ρ ρ ρ · Τριήμερος
 ἀρεστικῆς, Χριστέ.

ς'. Ἀνήμερος ὑμᾶς δικαστὴς πιστεύσαντας εἰς
 Κύριον υποβάλλει βαρυστάτοις αἰχμαῖσι, χαλᾶσαι δὲ
 τῶν τῶν ὅμην ὁδὸς οὐκ ἔσχε, ἀννεσταταμένους πρὸς
 τὰ κρείττωνα. Ἐδὲ σῶμα γέμειν ὕμνων Θεοῦ αἰσθό-
 μενος ὁ ταρακτός, τοὺς χαλεκοὺς χύμην θεῖς παρ
 αὐτοῦ, μέλιθον μὲν ἔγχετο πυρὶ σφοδρῶ τανύτα,
 τοὺς ὕμνους παύσαι δὲ οὐκ ἔσχετο.

ζ'. Ὁφείλει μὲν εἰς βίον τὸ πῦρ τοῦ μάρτυρος
 Χριστοῦ ἀδελφούς, χρησιμεῖον εἰς ζωὴν πάντη
 φάει· ἐν δὲ τῷ μαρτυρίῳ χρηστὸς αὐτὸν ἀνέβη
 μεταδιδάσαν εἰς τὰ ἀφάρτα. Εὐήμερος εὐθρία
 ὑμᾶς· ἐκείσε περιελαμπέει, ὡς πυρὸς οὐχότος
 πλάνης ἀφ' ἧς· θωπεύετε γού, πάντας ἡμᾶς, ὡ
 ἀλλοφρόνι, καὶ ζῶντος λύπης ἀπείλασαν.

λ

Κν ἤχος π δ φ δ η α ρ ρ ρ · Ὑμνος διοδούσας
 ὡσεὶ ἔρηδον.

η'. Ἰδοὺ δὴ, τί κάλλιον ἢ τερπνόν, ἀλλ' ἢ κατοί-
 κειν ἀδελφὸς ἐπιτοαυτοῦ· ὡς τοὺς μεγαλόθλους ὁ
 παντάναξ καὶ ἀδελφὸς ἐν Ἑδμ συγκρατοῖσιν.
 Γενήσεως μὲν ἔστι φυσικῆς τὸ κατ' ἀδελφότητά
 γνήσιον καὶ συμφυεῖς· οἱ δὲ καὶ ἀλλήλοις ἡνωμένοι
 ὑπερφυεῖς τὸ καλὸν ἐκλήρωσαντο. Ὁ εἰς τῆς Τριά-
 δος παμβασιλεὺς εὐδὼν τὴν τριάδα τὴν γενναίαν
 τῶν ἀθλητῶν, Ἀλφειοῦ, Ζωσιμου, Ἀλεξάνδρου,
 στρατολογήσας αὐτοὺς φεικώσατο. Ὑμῶν διδοῦν
 βιωτικῆς τῆς πολυκυμάντου πολιτείας διαγωγὴν,
 μὴ ταῖς τρικυμῖαις βυθισθῆναι, θεοκυῖται καὶ σω-
 τηρία δέσποινα.

Ῥδὴ γ' Ὀδρανίας ἀγίδος.

θ'. Ἐπὶ πέτρας ἀρρήκτου οἱ στερροὶ μάρτυρες
 θεμελιωθέντες, τῇ πίστει τῇ εἰς τὸν Κύριον πόνηον
 ὁπλοῦν ποινῇ, καθελθόντες ἐν πέτρῃ, καὶ ἡμᾶς
 ὅν παύσαι τῶν ἀλημάτων ἡμῶν. Ὁφείλονται
 χαρίτων οἱ τοῦ Θεοῦ μάρτυρες, Μάρκω τῷ ἁγίῳ
 πόμνι ἀπετελεσθῆσαν, ὡς πρὸς εἰς βλάβην ζωὴν
 διὰ συγκρατοῦν ταχύντες, εἰς Θεοῦ ἀγάπην
 αὐτοὶ ἐδέθησαν.

ι'. Ἡ μὲν βία τοῦ Μάρκου φρενοβλαβὴς ἦθελε
 Μάρκον τὸν θαυμασίον κλεῖσαι σιδηρῷ δεσμῶντος,
 ὡς φλογούμενον σφοδρῶ· τῶν ἀδελφῶν τῇ τριάδι, ὡ

alorum qui pro te pugnauerunt, in praecipulis nostris
 memoriam eorum conjungentes quorum virilem
 constantiam nec timor emolluit, nec tormentorum
 probatio, nec omnis Magni malitia, eos mori co-
 gens. Divina enim vigeant virtute, per mortem
 currentes ad vitam, quae manet timentes te, solum
 Deum et salvatorem animarum nostrarum.

5. Qui tres clavis ad saxum affixi esitis, marty-
 res, Davidicum mel de petra mulgetis, divinum
 gustantes dulcedinem. Ignem perpassi ardorem,
 in coelum sublati esitis quasi euvro igneo, Elie
 transitum imitantes, et omnis tormentorum pres-
 sura divinas vobis delicias dedit. Sic enim remu-
 nerat Servator patientes pro se, solo Deo et
 salvatore animarum nostrarum.

B

Alterum carmen super hoc: Tertia die surrexisti,
 Christe.

6. Immitis vos iudex credentes in Christum gra-
 visimis subjicit cruciatibus, constantiam vero
 mollire vestram nequit, virtutis athleta. Os
 fabrorum hymnis Dei plenum videns tyrannus, fu-
 suram in illud infudit plumbumque infundit igne
 ardenti liquefactum, tympano vero finire non potest.

7. Proderat quidem ignis ad vicium fratribus
 Christi martyribus, adjuvans vitam hanc corrupti-
 bitem; in martyris autem multo utilior repertus
 est, traducens ad vitam incorruptibilem. Dulcis
 illic splendor vobis affudit, ut elapsis ex atra
 erroris caligine, illuminate igitur nos, o triumphato-
 res, et moeroris tenebras fugate.

8. Cantus primus, super hoc: Mare trans-
 gressus sicut aridam.

8. Ecce, quid pulchrius et jucundius quam habi-
 tare fratres in unum? Insignes enim athletas et
 fratres rex maximus in Edem collocavit. Naturalis
 quidem cooritur ex fraternitate germanitas et con-
 cordia; qui vero etiam agone sunt conjuncti, su-
 pernaturale bonum sortiti sunt. Unus in Triade
 Altissimus, generosam auctus athletarum triadem,
 Alpheum, Zosimum et Alexandrum, eos sibi milites
 conscripsit. Mare hujus vilis procellosum percur-
 rens, fac ne tempestatibus mergar, Deipara et
 salvatrix Domina!

D

Cantus tertius: Caelis arctis.

9. In petra irrupa armiter stabiliti martyres fide
 in Deum, laborum poenam subierunt, clavis ad sa-
 xum delixi; nunc autem eximunt nos a doloribus
 nostris. Gratias debent hi Dei martyres sancto
 Marco, cujus grex effecti sunt; quando, ad dirum
 ejus supplicium vincula excedere jussit, Dei amore
 ipsi devincti sunt.

10. Violenta Magi insania volebat inirabilem
 Mareum compedire ferro catenis: quo vehementer
 incandescens, fraternam triadem Deus ad pugnam

inflammavit. Cœleste divæ arcis limen haud relinquens, repertam te Dominus inhabitavit, et caro ipse factus e terra vos sustulit. Gloria tibi, Virgo immaculata, per quam relevati sumus.

Cantus quartus: *Audivi, Domine.*

11. Clavis perforati, mæriyres tyranno clavos ruditis tribulationum; petra affixi, in saxum stupore induratis cor ferreum et impenetrabile. Arcas conjicitis sagittas, quibus fodiuntur inimici Dei, et prosternuntur ruina irreparabili. Si ferrum velut aqua malleis subterfluxit, vos saltem fide in Deum solide compacti estis. Audii, vir sanctissime, vel potius expertus sum tua miracula; novi tuam potentiam, et precor ut virtute tua protegar.

Cantus quintus: *Nos illumina.*

12. Multum gregem custodiebas, Marce sancte; quæ autem Deo, quasi tua manu, mactata est triplex hostia, totum gregem supergressa est. Hoc tuis effectum est precibus, beatissime Marce, ut fratres catenarum tuarum fabri in vasa Dei sanctissima fabreficerent. Manus vestra torpuerunt, o beati, malleis percutiendo Marci vincula; vox autem divinus cœlitus animum vobis erexit. Illumina nos noctu, solis mater purissima, et dissipata omni dirarum calligine tribulationum, nobis serenum retribue.

Cantus sextus: *Et Ecclesiam.*

13. Qui olim piscatores piscium fecit piscatores hominum, hic vos, athlete Domini, a fabricando catenas diligentibus se, traduxit ad eundem tela adversus inimicos suos. Heu! fabrum expertus est Paulus nequissimum et anathemate dignum; bonus vero monticola Marcus tres fabros fratres subegit, quos contra se procedentes ad Deum adduxit. Reddidit tyranno beatissima trias datam mercedem compedum Marci; sed Deus meliorem reservavit, deditque in præmium regni cœlestis possessionem. Preces fundimus, o sanctissime, et oramus te salutem; cum foveis circumclaudamur ab auctore mali nostram in perniciem suffossis, nobis succurre, qui cuncta vales ad perfectam istius ruinam. γηρούμεθα λάκκοις, οὗς καθ' ἡμῶν ὁ ἀρχιέκκος τίθειαν ἀπώλειαν.

Cantus septimus: *Tres ex Judæa.*

14. Fervore spiritus accensi, o Salvator, tui athlete de fabrilis vitæ et flammæ camino ad te accesserunt, et receperunt refrigerium divitiarum et gloriæ æternæ. Tyranni quidem est tradere tormentis diligentes Deum; sed miraculum Deo dignum, sibi perfecte unire, pro se patientes, e quorum sorte sunt tres nostri patroni. Igne Belial contra nos tela nunc exstinguite, o trias par numero maxima Trinitati, et refrigerium irrorate nobis, qui fervidis Deum hymnis celebramus. Tres ex Judæa felices pueri in flammâ immissi partum tuum,

A θεὸς ἐπὶ ὤρειν αὐτοὺς εἰς ἀβλῆσιν. Οὐρανίας ἀφίλδος οὐκ ἐκλιπὼν Κύριος θεῖον οὐρανὸν, εὐρηκῶς σε ἐν σοὶ ἐσκήνωσε, καὶ σὰρξ αὐτὸς γεγονὼς γῆθεν ἡμᾶς ὑπεξῆρε. Δόξα σοι, πανάμωμε, τῇ ἀνυψώσει ἡμῶν.

Ὡδὴ δ'. *Εἰσακήκοα, Κύριε.*

ια'. Προσπελούμενοι μάρτυρες, ἤλου τῷ τυράννῳ πῆγνυτε θλίψεων· τῇ δὲ πέτρᾳ τῆς ἡλώσεως ἐκλιθεῖτε θάμβει. τὸν ἀτέραμνον χαλκοτύπον ἐν πνεύματι. Βέλη χαλκευόμενοι ἐπαφίετε, δι' ὧν βάλλονται ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ καὶ ριπτοῦνται πτώσιν τὴν ἀνέγερτον. Εἰ καὶ σιδήρος ἔρρεεν ὕδωρ τι καθάπερ σφυρηλατούμενος, ἀλλ' ὁμᾶς ἐστεριώθητε εὐπαγῶς τῇ πίστει· τῇ εἰς Κύριον. Εἰσακήκοα, πάντα γινε, μᾶλλον δὲ πιπείραμαι τῶν θαυμάτων σου. Κατένοῦσα τὸ κράτος σου, καὶ ζητῶ φρουρεῖσθαι τῇ δυνάμει σου.

Ὡδὴ ε'. *Φώτισον ἡμᾶς.*

ιβ'. Ποίμνης μὲν πολλῆς προστάταις, Μάρκε ἀγιε· ἡ δὲ Θεῷ τυθείσα, ὡς διὰ σε, τρίτη θυσία ὑπερῆρεν ἅπαν ποίμνιον. Ἐργον τοῦτο σῆς εὐχῆς. Μάρκε παμμάκαριστε, τοὺς τῶν δεσμῶν σου χαλκευτὰς; ἀδελφοὺς χαλκοურγηθῆναι εἰς σκεύη Θεοῦ πανίστα. Χεῖρες μὲν ὄνιν, ὡ μακάριοι, ἐνήρκεσαν σφυρηλατοῦσαι ἐκ τοῦ Μάρκου δεσμὰ· φωνὴ δὲ θεῖα ὁφθέν ἀγαθὴν ἐπεβρόσεν. Φώτισε ἡμᾶς νοκτὸς, ἡλίου μητρε ἀγνή, καὶ πᾶσαν σκότεισιν δεινῶν πειρασμῶν ἀπαγαγοῦσα, τὴν αἰθρίαν ἡμῖν βράδευε.

C Ὡδὴ ζ'. *Καὶ τὴν Ἐκκλησίαν.*

ιγ'. Ὁ πάλαι τοὺς ἀλῆεις τῶν ἐχθρῶν ἀλῆεις; ἀποτέλεσας ἀνθρώπων, αὐτὸς ὁμᾶς, ἀθλοφόροι Κυρίου, ἐκ τοῦ χαλκεύειν δεσμὰ τοῖς ποθοῦσιν αὐτὸν μετήγαγε βελοποιεῖν κατὰ τῶν παλαμναίων ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ. Ὡ χαλκεὺς μὲν ἐπαιράθη ὁ Παῦλος παγκράτου καὶ ἀξίον κατάρας· ὁ δὲ καλὸς ὁρεσίτροφος Μάρκος τρεῖς ἀδελφοὺς χαλκευτὰς ὑπηγάγετο, χαλκεύοντας μὲν κατ' αὐτοῦ, δι' αὐτοῦ δὲ Θεῷ προσχωρήσαντας. Ἀντίστρεφον τῷ τυράννῳ τὴν ὁδοῖν ἢ πανόλως τριάς, τὴν δοθείσαν ὑπὲρ μισθοῦ τῶν δεσμῶν τῶν τοῦ Μάρκου· ὁ δὲ Θεὸς ἐταμίευε κραιττονα, καὶ δέδωκεν εἰς δωρεάν οὐρανῶν βασιλείας ἀπόλαυσιν. Τὴν δέσιν ἐκχέομεν, πάντα γινε, καὶ αἰτούμεθα ἐκ σοῦ σωτηρίαν, ὅτι πολλοὶς πυρῶρυεν· οὗς βοήθησον ὡς πανσθενὴς εἰς ἐκείνου

D Ὡδὴ ζ'. *Οἱ ἐκ τῆς Ἰουδαίας.*

ιδ'. Τῇ τοῦ πνεύματος ζήσει πυρακτούμενοι, Σώτερ, οἱ ἀθλοφόροι σου ἐκ χειρὸν αὐτοῦ βίου καὶ καύσεως χαλκῶν σοι προσέσχον, καὶ ἐλαβὼν ἀναφυχὴν καὶ πλοῦτον καὶ δόξαν αἰωνίαν. Τυραννίδος μὲν ἔργον, ἐκδιδόναι κολάσει τοὺς ἀγαπῶντας Θεὸν Θεοῦ δὲ αὐθι; θαῦμα, οἰκειοῦσθαι παντοίως τοῦ αὐτοῦ χάριν πάσχοντας, ὧν τῆς μερίδος εἰσὶν οἱ τρεῖς ἡμῶν προστάται. Πυρακτούμενα βέλη καθ' ἡμῶν τοῦ Βελιάρ οἰεῖσθε νῦν κραταιῶς οἱ τρεῖς, οἱ τῆς μεγίστης ἰσάριθμοι Τριάδος, καὶ ἀνάψουσιν ἑνδρόσον δότε ἡμῖν, τοῖς θερμῶς θεὸν ὁμολογοῦσιν.

Οἱ ἐκ τῆς Ἰουδαίας, τρεῖς μακάριοι παῖδες ἐμβε-
 δημένοι πυρὶ, τὸν τόκον σου παρθίον ἐικονίζοντες
 ἦσαν· πῦρ γὰρ ἄδλον ἔσσεας, οὐπερ καὶ βάτος·
 ποιεῖ τύπος ἦν τοῦ Μωσέως.

Ὡδὴ ἡ· Τὸν βασιλέα τῶν οὐρανῶν.

15. Σεμνοποιοῦνται οἱ Πιστοῖ· ὡς· πολὺς τοὺς
 ἁγίους τοὺς εὐτυχούντες, Κλαυδίου τε πόλις,
 ὅπου αὐτοῖς τὸ τέλος. Ὁψιμαθεῖς μὲν τοῦ ἀγαθοῦ
 γεγονότες, στερεῶς δὲ πίστει ἐντακέντες, νῦν δοξο-
 λογούνται καλῶς οἱ ἀθλοφόροι. Ἐν τῇ χωνείᾳ τῶν
 πειρασμῶν πυρωθέντες, ὡς χρυσοῦς· εὐροζύστατος
 ἄρτι, στίλβετε, μαρτύρων καλλονὴ καὶ λαμπρότης.
 Τὸν βασιλέα τῶν οὐρανῶν, παλατίῃ, σὺ γαστρὶ,
 παρθένη, χωρηθέντα, εὐρομέν ἀπάσης αἰχμαλωσίας
 λύστην.

Ὡδὴ δ· Κυρίως Θεοτόκον δέ.

15. Οὐκ ἔστιν ἐν Κυρίῳ γένους λαμπροῦ τόπος.
 Ἐν εὐγενείᾳ ψυχῆς οὖν φανέντες παιδοὶ οἱ ἀθλη-
 ται, ἀσωμάτων χοροὶ συντάσσονται. Ὡς Μάρκα
 ὁραινόμεν, μέμνησο θεμεμάτων τῶν λογικῶν, οἱ τι-
 μῶμεν τὴν μνήμην τὴν σὴν· καὶ νῦν ποιμένας
 ἐνταῦθα, ἐκεῖ συνδόξασον. Ὡς τρεῖς, Θεοῦ ἐκλῖται,
 οὓς νῦν εὐφημοῦμεν, κατὰ δεινῶν καὶ ἀγρίων βαρ-
 βάρων ἐθνῶν ἀνθοκλισθέντες, ἐκ τούτων ἡμᾶς λυτρώ-
 σαθε. Κυρίως Θεοτόκος, μήτηρ ἀπειράνδρου, ἡ τῶν
 παρθένων σεμνότης, ἡ φύλαξ ἡμῶν, ἀγγελολομνητον
 κλέος, σὲ μεγαλύνομεν.

A. Virgo, præfigurabant: gestasti enim ignem in matre-
 riale, cujus typus erat rubus Moysis.

Cantus octavus: Regem cælorum.

15. Gloriantur Pisidæ, eo quod sanctos illos sor-
 titi sint concives, et Claudiopolis, ubi vitam finie-
 runt. Sero bonum edocti, vehementi autem fide cor-
 roborati, nunc pulchris victores laudibus extolluntur.
 In liquatorio tentationum combusti, ut aurum recen-
 tius susum fulgetis, martyrum decus et splendor.
 Regem cælorum palatio ventris tui, Virgo, conten-
 tum; invenimus omnis captivitatis liberatorem.

B. Cantus nonus: Vere Deiparam te.

16. Non est in Domino clari ortus acceptio. Nobi-
 litate igitur animæ incliti athletæ spirituum choris
 annumerantur. O Marco, montium pastor, memento
 spirituales alumnos, qui tuam colimus memoriam;
 et quos hic paviisti, illic conglorifica. O tres Dei
 milites quos nunc celebramus, qui contra terribilem
 feramque gentium barbariem pugnavisti, ab istis
 nos liberate. O vere Deipara, Mater viri nescia, puri-
 tas virginum, nostra custos, ab angelo glorificata,
 te magnificamus.

ORATIO

DE SS. MARTYRIBUS ANANIA. AZARIA ET MISAELE IN FURNACEM CONJECTIS.

α'. πῇ δὲ καίον, ὅτε δηλαδὴ φλογοῦ· C
 ται, διεμίρισε τοῖς μὲν κακοῖς ἐκκυμανθεῖς εἰς
 κλεθρον, οἷς ἐκείνος δι' αὐτῆς ἐνήργησεν, ἐπιδρα-
 μῶν τοῖς κύκλῳ Χαλδαίοις· ψύχσας δὲ δροσερῶς τοὺς
 ἁγίους, οἷς πρὸς Θεοῦ ἀνέθεισα ἐφῆκε τῷ ἄερι ποιῆ-
 σαι τὸ ταυτοῦ, τὸ δὲ ἐστὶ ψυχρότητα ἐνεργήσας εἰς
 ἀναψυχὴν τῶν τοῦ Θεοῦ παιδῶν, οὐκέτι καιομένων,
 ἀλλὰ μόνον φωτιζομένων καὶ καταλαμπομένων τῇ
 φλογί, ὥσπερ ἡσυχολημένη κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῶν
 τοῦ Θεοῦ, ἐξελάθετο φλόξ εἶναι τοῖς τοῦ Θεοῦ ἀνθρώ-
 ποις, ἡ καὶ ὡς ἐάν αὐτὴ μὲν δὴ γέγονε τοῦ τοῖς
 Χαλδαίοις ἐπεισπασεῖν· τῷ δὲ ἄερι ἐφῆκεν ἀναψέχειν
 τοὺς τοῦ Θεοῦ γεροντοπαῖδας. Μὴ γὰρ κατακρατη-
 τέον, διδίου θερμὸν εἶναι τὸν καθ' ἡμᾶς ἄερα, μηδὲ
 στοιχητέον τῇ δόξῃ ταύτῃ ἀστεμφῶς, εἰ τι προσε-
 κτίεν καὶ τῷ γεγραφότι τοὺς περὶ Προνοίας λόγους
 ἀνδρὶ σοφῷ τε καὶ ἱερῷ.

β'. Εἰ δὲ δοκεῖ, ἀσυνάρτητον εἶναι τὸ τὴν αὐτὴν
 κάμινον φλέξει τε καὶ δροσίσαι, διὰ τὸ μὴ ὡσαύτως
 ἀμφω ἐνηργηκέναι, ἀλλὰ τὸ μὲν φλέγμα τῇ τοῦ πυ-
 ρέντος ἐπιτάσαι, τὸ δὲ δροσίμον οὐ τῇ αὐτῇ, ἀλλὰ
 διαθεῖσαι ἑτεροίᾳ, τῇ κατὰ ἀνεσιν, εἰτ' οὖν ὑφ' ἐσιν
 τὴν θεοῦ, καθ' ἣν ὡσεὶ καὶ μὴ παρὼν τὸ πῦρ ἔλο-

1. Fornacis Babylonice ignis erat aliquatenus
 urens, quando scilicet flammæ dispersit exundantes
 in malorum perniciem, eorumque vim exereuit,
 invadens circumstantes Chaldaeos. Aliunde vero
 sanctos roris instar refrigerabat, et a Deo enervata
 sinebat eis vim aeris illabi, hoc est, refrigerium
 afflare Dei pueris, quos minime urebat flamma, sed
 illuminabat tantum et illustrabat: perinde ac si ad-
 versus Dei inimicos occipata, oblivisceretur se
 flammam esse erga homines Dei, vel tanquam si to-
 tam se dans irruendis Chaldaeis, aeri permittenter
 refrigerare seniles Dei pueros. Non enim tenendum
 est ambientem nos aera esse omnino calidum, nec
 immote standum huic opinioni, si qua attenditur
 ad auctorem librorum De Providentia, virum sapien-
 tem et sanctum.

2. Quod si absurdum videtur eidem camino sub-
 fuisse calorem simul et frigus, quia non iidem ambo
 agunt, sed calor ignitum dilatat, frigus vero effectum
 producit haud parem, sed absimilem remissioni seu
 relaxationi, per quam divinitus ignis ut absens
 habebatur; advertendum in sexcentis casibus item

reperiri contrarios effectus ab una causa modo valde diverso procedentes. Et multas quidem in exemplum adducere similitudines facile posset impiger; unam nunc memorabo doctis clarissimam, quæ sic se habet. Peritus gubernator scit navem salvare, pariter et perdere: salvare quidem cum adest, perdere vero si absit. Evidenter autem et ignis, cum vim naturalem exercere non valeret, tunc non adesse videbatur. Et ita sine vi, ut puto, conciliarentur in illo camino dum vires diversæ naturæ, nempe vis juxta naturam urandi, et supra naturam refrigerandi, cum præsit ambabus una causa, scilicet divina voluntas, seu, ut aliter dicam, ipse Deus, qui simul ut ignis immaterialis utque imber celestis habetur. Et sic exponitur secunda solutio.

ἔνδε ἐπιστατούντος αἰτίου, τοῦ θεοῦ προστάγματο· ἀλλὰ καὶ ὁ ἐκ δὲ οὐράνω τοθεῶρηται. Καὶ ὧδε μὲν

3. Erat etiam tercia hæc, supponens et ipsa necessario providentiæ Dei ordinationem. Hoc ideo prænosendum est: omnis videlicet actus determinatus per ordinationem, sicut et per rationem imperii, non tribuendus est agenti, sed ordinanti, si-ve rex iste sit, si-ve dominus, si-ve alio quovis modo præses. Hoc præposito, attendendum etiam est a Deo ordinante, seu ordinationis divina magnos produci effectus. Addendum quoque ab eo fieri mirabilia et supernaturalia, et quæ nullus homo valet attingere, uno verbo, quorum causas humana mens ne strictim quidem delibare potest. Quoniam igitur igni naturales quædam insunt vires a prima origine mundi constantes, hæc tamen haud ita pollent ut non possit creator Deus alterare ac permutare omnimodam ignis proprietatem et virtutem, ne glori-entur Persæ ignis cultores quod sit omnipotens nec Deo subditus. Itaque Dei ordinatio convertit et exstinguit vires ab ipsa natura excitatas, addit vero, quando vult, alias supernaturales et prodigiosas. Unde aliquando alit ignis ita corrosor et omnium edax, et vivificat, Deo imperante, ut animalcula testantur nutrita in aqua fervente, quam manus tangere nequit. Idem vim urendi penitus evacuat, Deo stante, ut invictum præbent argumentum illa per-multa martyrum millia, qui ignem superabant non materiali corporum tegmine, sed conversatione prunæ ardentis in rorem refrigerantem, atque cum hujus miraculi præcensoribus sanctis pueris concinebant victoriam de igne, triumphusque de eo jubila-bant.

δρόσον ἀναψύχουσαν, καὶ τοῖς τοῦ θαύματος τοῦδε κατὰ τοῦ πυρὸς νίχην, καὶ χαρμύσματα κατ' αὐτοῦ

4. Fatebitur ergo quilibet vir sapiens ignem ro-risum fieri eis quæ involvit, cum divina vult ordi-natio: siquidem rebus puris omnique sordis ex-pertibus vincre ignem convenientius compellit quam amianto, quem, juxta historiam naturalem, ignis superare non valet, ut docet experientia. Minime vero singulare de flamma, juxta sacrum Psalmem, rorem acatere sanctis, cum aliunde justi holocaustum, aqua succendatur. Nonne omnino congruit qui

A γίγεται ἐνθυμητόν, ὡς ἐν μυρίοις τοιαῦτα τινες εὐρηγται ἀντίθετοι ἐνέργειαι, προτοῦσαι κατὰ ἐπα-ροιστάτου αἰτίου ἐνός. Καὶ καθελκύσαι μὲν παρα-δειγμάτων πολλὰς ὁμοιότητας, οὐκ ἔστιν ἀπορήσαι τὸν μὴ ὀκνοῦντα· μνηστὲς δὲ πρὸς τὸ παρὸν ἐνός· ἀκριβέστερον, τοῖς γε μαθηταῖς διακειμένοις οὕτως. Ὁ τὴν κυβερνητικὴν ἀριστος οἶδός τις ἐν τῇ ναυῖ, ὁ δ' αὐτὸς καὶ ἀπὸλλυσιν· ἔκλεινο μὲν κατὰ πρῶτον λόγον ἐν τῷ παρῆναι, τοῦτο δὲ ἄλλως, ὅτι μὴ πά-ρ-εστι. Ἀγὼν δὲ, ὅτι καὶ τὸ πῦρ, μὴ τὰ κατὰ φύσιν δυνήθην ἐνεργῆσαι, τότε μὴδὲ παρῆναι ἰδοῦναι. Καὶ οὕτως ἂν συμμιδάζοιτο ἀδιάστως οἶραι τὸ τὴν κά-μινον ἐκείνην ἐνεργείας ἀξυμβάτους τὰ γε εἰς φύ-σιν μερισθῆναι δύσιν, τῇ γε τοῦ καύσαι κατὰ φύ-σιν, καὶ τῇ τοῦ ὑπὲρ φύσιν δροσίσαι, ἀμφοτέρως, εἰπεῖν δὲ καὶ ἐτέρως, Θεοῦ, ὅς, εἰ καὶ πῦρ δῦλον, καθίσταται καὶ τὰ τῆς δευτέρας λύσει.

B γ'. Ἦν καὶ τρίτη αὕτη, ἔχουσα καὶ αὕτη προ-υπακουόμενον ἀναγκαίως τὸ τοῦ βασιλέως Θεοῦ ἐπι-ταγμα· διὸ καὶ προληπτέον, ὅτι πᾶσα ἐνέργεια πε-ρατομένη διὰ προστάξεως, ὅσα καὶ τινος ἐπιστά-μοναρχικοῦ λόγου, οὐ τῷ δρῶντι, ἀλλὰ τῷ ἐπιτάξαντι βασιλεὶ τυχόν, ἢ οἰκοδεσπότῃ, ἢ ἄλλως ὁπωσούν προέχοντι. Τοῦτου προειλημμένου ἡμῖν, ἐνθυμητόν καὶ, ὅτι Θεὸς ἐπιτάττων, καὶ θεῶν πρόσταγμα, τὸ ἐξ αὐτοῦ, μεγαλοποιεῖ. Τοῦτοις ἐπακτέον, ὅτι καὶ τεράστια ἐκείνος ποιεῖ, καὶ πέρα φύσεως, καὶ οὐ κατ' ἀνθρώπων οὐδένα, καὶ θλίως φάναι, ὧν οὐκ ἔστιν οὐδὲ ἀκροβιγῶς ψαῦσαι ἀνθρωπικὴν διάνοιαν τὰ γε εἰς αἰτιολογίαν. Οὐκοῦν εἰ καὶ τῷ πυρὶ ἐνέργειαι τινες δίδονται φυσικαὶ ἀνέκαθεν, ἐκ καταβολῆς κίσμου συμπαραμένουσai, ἀλλ' οὐκ ἔστιν αὐταῖς αὐχῆσαι, ὅτι οὐκ ἔστι τῷ ποιήσαντι Θεῷ δύναμις ἄλλοιῶσαι καὶ μετασκευάσαι τὴν ἐν τῷ πυρὶ παν-τοίαν δύναμιν καὶ ἐνέργειαν· ἵνα μὴ ἀλαζονεύοιτο

C Πέρασι πυρὶ λατρεύοντες ὡς πολυδυνάμῳ, καὶ μὴ ἂν καταδυναστευομένου ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ. Αἰὲ ἐπιτάσσων ὁ Θεὸς μεταβάλλει καὶ σθένουσι μὲν εἰς φύσιν ἐμπε-ρευομένας αὐτῇ δυνάμει, ἐνείθῃσι δὲ, ὅτι ἂν ἐπι-λήσῃ, καὶ ἄλλοις τεραστίους ὑπερφυῶς. Τρέφει γούν ποτε τὸ οὕτω φθοροποιὸν πῦρ καὶ παμφάγον, καὶ ζωογονεῖ, Θεοῦ κελεύοντος· καὶ μαρτυροῦσι σκυλάκια ὑδατι θερμῷ ἐντρεφόμενα, οὗπερ οὐκ ἔστι ψαῖειν χεῖρ. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ τὴν καύσιν κταργεῖ, ἐς τὸ πᾶν Θεοῦ κελεύοντος· καὶ χορηγοῦσι μαρτυ-ρίας ἀπαρχαράπτους οἱ τοῦ Θεοῦ μάρτυρες μυρί· D ὅσοι ἐκείνους, καταπατοῦντες τὸ πῦρ οὐχ ὀλίκι στεγα-νύσαι σωματίων, ἀλλὰ μεταβολῇ πυρὸς καλοντος εἰς προκατάρχασιν ἱεροῖς νείας συναμειλποντες τὴν παιανίζοντας.

Ε'. Δώσει τοίνυν ἄρας ἀλλόγυμος ἄνθρωπος, ὁρ-σῶδες ἀπεκδαίνειν πῦρ ἐπὶ γε τοῖς ἐμπειρίῃσι ἡμῶ-ναις αὐτῷ, ἥνικα θεῶν βούλεται πρόσταγμα· ἐπειδὴ καὶ πρῶτοι τοὶ καθάρσι· καὶ ἔξω παντός· μέγιστος, κατευμεγθεὶς τοῦ πυρὸς εὐλογώτερον, ἥπερ τὸ κατ' ἱστορίαν ἀμείντεον, οὐ πῦρ οὐκ ἔχει περιγε-νίσθαι, ὡς ἡ πείρα μαθάνειν διδωσι. Καίνον δὲ οὐδὲν πάντως, ἐκ φλογὸς κατὰ τὸν ἱερῶς ψάλλοντα δρόσον τοῖς δόσις πηγάζεσθαι, εἰ γε καὶ δικαίου θυ-

οἱ δὲ ὕδατι ἄλλως φλέγεται. Ἡ γὰρ οὐχὶ ἀκριδῶς ἀπολυνθόντων ἐν πυρὶ θροσκόντων, τὸν αὐτὸν καὶ δι' ὕδατος φλέγειν, καὶ παραχωρεῖν τοῖς ἐναντίοις μίγνυσθαι καὶ συνέρχεσθαι καὶ τὰ ἄλληλων ἐνεργεῖν ἀντιμεταδόσεως λόγῳ, ὡς διδάσκεισθαι καὶ οὕτως ἡμεῖς, ἀγαθὸν εἶναι τὴν ὁμόνοιαν καὶ τὸ σύμφυλον αὐτῇ φιλόλληλον;

ε'. Περιφύεται οὖν ἡ τρίτη λύσις εἰς τὸ μὴ ἐνεργεῖν ἀποτεταγμένως, τῆνδε ἡ ἐκείνην, ἀλλὰ τὰς ἀπλῶς ἐνεργείας, ἃς ὁ Θεὸς ἀπονέμει, ὥστε τοῖς ἄλλοις στοιχείοις, οὕτω καὶ τῷ πυρὶ μετασκευάσει· λόγῳ, ἐφ' οἷς ἂν εὐδοκῆσειεν, ἀπομερίζεσθαι, ἐπεὶ χρεῶν, ὡς αὐτοὺς ἐπιτάξει· καθὰ καὶ νῦν τῶν ἐντεθεισῶν αὐτῷ δύο ἐνεργειῶν, τῆς τε κατὰ φύσιν καύσεως, καὶ τοῦ κατὰ θεὸν κέλευσμα ὑπερφυοῦς θροσισμοῦ, τὴν μὲν κατὰ τὸν Χαλδαίων ἐπαφῆκε, τῇ δὲ τοῖς πιστοῖς ἐδεξιώσατο.

ζ'. Καὶ ἔστι μὲν καὶ ἄλλοιαι καὶνὴ πυρὸς ἐνεργεῖα, θεῶθεν ἐπιπαχθέντος, καλεῖν μὲν δηλαδὴ σφοδρῶς, οὐ κατακαίειν δὲ, ὃ καὶ εἰς χωνείαν θεωροῦσιν οἱ τῶν θεῶν ἐξετασταί, καλλύνουσιν ὡς εἰς χρυσέαν λάμψιν τοὺς ἐνθὺν τοῦ τοιοῦτου πυρὸς. Ἄλλ' ἐγὼ τὴν χρυσοχόον ταύτην καῦσιν οὐ καταφάσκω ἐξαι τοῦ Χαλδαίου· οἶδα γὰρ παραδεδομένον τὸ πάντῃ καινότητον, τὴν ἀπραξίαν αὐτοῦ καὶ ἀργίαν, δι' ἧς μὴ οἱ γε χωνεύουσιν τοὺς ἐν αὐτῷ θεοφιλεῖς παῖδας, ἀλλ' οὐδὲ ὑποθερμαίνειν ἡπίστατον, διατεθειμένον, ὡς εἰ καὶ δρόσος αὐτοῦ περιέχυτο. Ἦν δὲ ἐκείνοις τὸ μέγα πῦρ ἐκείνο καὶ καθάπερ εἰ φῶς ἀμυδρὸν, μεγάλη φλογὶ πάλασαν, ἀποδέννυνται. Καὶ γε ἴστιν ἀκολουθῶντες ἔχον τὸ πρᾶγμα. Πίστως γὰρ πῦρ καὶ ἡ ἐκείθεν φλόξ, ἅπερ οἱ παῖδες ἐπὶ τῷ Θεῷ ἐκύρυσον, ἀξύμμετρα ἦσαν πρὸς τὸ Χαλδαϊκὸν καὶ ἀσύμμετρα καὶ τοίνυν κατεμάρανταν πῦρ ἐκείνο καὶ ἀνθρακίαν, τὴν κατ' αὐτὸ, ἐτέρῳ μίζουσι, καὶ θειοτάτῃ, καὶ διὰ τοῦτο ἀστέγη.

ζ'. Ἐρχῆν ἄρα τοὺς ἐκκακαυμένους τῷ κατὰ θεὸν ζῆλῳ μὴ εἶναι καταπόνους αἰσθητῷ ἐκείνῳ πυρὶ, ἀλλὰ καταχωρεῖν αὐτοῦ, ὡς εἰ καὶ φύχοντι ἔμβροχαςιν ὕδατι. Ἐφριξε γὰρ, κατὰ τὸν οὕτως εἰπόντα, καὶ εἰς σώμασιν ἁγίοις, οἷς Θεὸς ἐνέχει, τὸ σύνθουλον πῦρ, καὶ οὐκ εἴχε τοῖς γνησίοις ἐκείνων θεωρηπυταῖς τὸ ταπεινὸν ἀνθίστασθαι· ἀλλ' ὡς οἱ αὐτοὶ κρυσταλωθέν τῷ φέδῳ καταργεῖτο, καὶ τὸ τῆς καύσεως οὐκ εἶχεν αὐχμημα.

η'. Ταύτης δὲ καὶ τρίτης ἐπενηνεγμένης λύσεως, παρετέθη αὐτῇ καὶ ἑτεροία τετάρτη αὕτη. Ἐνεργεῖα ἴσιν ἐφαλμένης ἐνταυθὲς νοῆσαι καὶ τὰ ἦν δεῖ παλαιὰ ποτὲ τῷ πυρὶ ἐνθεωρουμένης· οὐκ ἀκαινὸς δὲ, εἶπεῖν καὶ ἐνοπεριζομένης μεγάλας καὶ θειοτάτας ἀπικαθάρσεις ἐσώτερον τῶν γραφικῶν τῆς ἀληθείας τυπώσεων, ἃς ὑπογραφικῶς ἐκτελεγεῖσθαι ἐκείνο τὸ πῦρ, ἐν αἷς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπικονίζετο γέννησις, καθ' ἣν τοῦτο δὲ τὸ πά·μεγα τεράστιον, τὸ τῆς θεότητος πῦρ, ὡς ἐν ἄλλοις φάλλεται, τὴν παρθένον οὐκ ἐφλέξεν, οἷα βροῦρου δίχην, ἐν προφητικῇ δρασὶς ἐθεώρησε πυρφορήσασα τὸν τῆς Τριάδος ἕνα Χριστόν. Ἐνεργειῶν λόγῳ ταῦτα πυρίνων ἀρρήτων γεννήσεως ὑπερφυοῦς, δι' ἧς,

igne refrigerat, eundem aqua comburere, et concedere ut contraria commisceantur convenientique et suas vicissim commutent proprietates, atque ita doceant optimam esse concordiam germanamque huius mutuam amicitiam?

5. Ad hoc igitur tertia reducitur solutio, ut non virtutem determinate hanc vel illam, sed cunctas absolute vires, quas tum ceteris elementis tum igni largitur, transmittat Deus ac disperiat quibuscunque voluerit, ubi opus est, utque ipse ordinat: sicut nunc e duabus igni insitis viribus, nempe naturaliter comburendi, et supernaturaliter divinitusque refrigerandi, unam quidem in Chaldaeos convertit, altera vero fidelibus favit.

6. Aliam adhuc proprietatem habet ignis a Deo ordinatus, vim nempe urendi, et non comburendi: quod divina meditantibus spectant in tribulationum igne, quo virtus ut aurum effluatur et splendidius collustratur. Sed ego dicere nequeo Chaldaicum ignem ussisse ut iste quo purgatur aurum; scio enim traditionem quae perhibet illum insigni miraculo ita inefficacem irritumque fuisse factum, ut nedum dissolveret amicos Dei juvenes, ne calefacere quidem valeret, sed fieret quasi ros eis circumfusus. Erat etiam illis ingens ille focus tanquam si subobscura lux luci vividae admota exstinguatur. Et est quidem res valde congruens. Nam ignis fidei ejusque flamma, quibus pueri in Deum flagrant, nullam habebant proportionem comparisonemque cum igne Chaldaico; unde infuscabant ignem hunc ejusque ardorem altero majore, ac divinissimo, ideoque intolerabili.

7. Oportebat igitur zelo Dei accensus igni huic sensibili haud esse impares, sed superiores, quasi frigidam ingressos aquam. Infremuit enim, ut ita dicam, et cessit corporibus sanctis quae Deus inhabitabat, famulatus ignis, nec potuit inclytis Dei pueris suam opponere villitatem, sed velut horrore gelidus et hebes, urere non praesumpsit.

8. Allatae illi tertiae solutioni addita est haec alia quarta. Recogitari enim possunt, tum quae hic praefata sunt virtutes, tum quae aliquando pridem in igne conspiciuntur; nec immerito dixerim velut in speculo prospici magnos divinissimosque eventus consecutos scripturales veritatis figuras, quas admiratim delineabat ille ignis, et quibus Salvatoris nostri portendebatur nativitas. In hac enim, per insigne miraculum, divinitatis ignis, ut alibi canitur, virginem haud ussit, quae imbris instar prophetica visione prospecti, ignem gestavit, nempe unum de Trinitate Christum. Ineffabiles insunt ignis proprietates supernaturali huic nativitati; per quam, velut per ignem ardentem simul et vivifice

irrorantem, omnis impura naturæ nostræ materies, quam Chaldaeorum more concremanda erat, tosta et usta fuit, et sicut in cinerem extenuata abiit peritque, igne consumpta, qui, ut ait Propheta, omnem peccati malitiam interficit. Quod autem debuit superesse ac conservari ad Deum vita angelica glorificandam, remansit; et hæc residua nobis pars est quasi plebs Dei, quæ et ipsa illi igni consimilis, nec ab eo consumpta, sed divino baptismate illuminata simul et refrigerata, sic diviniore fulget splendore. προσφύης ἔκειντο, καὶ δι' αὐτὸ μὴ καταναλισκόμενοι, καὶ οὕτω πυρίλαμπρῃ θεϊότερον ἐκφαίνόμενος.

9. Hæc nobis clare postea in novissimis temporibus manifestatas operationes præmonstrans ob inclytorum trium juvenum chaldaicus caminus et figurate adumbrans, unam quidem exercebat adversus Chaldaeos, quos comburebat, alteram vero in sanctos juvenes, quos refrigerabat. Quodsi majori claritate elucidanda sit præsens explanatio energizæ Babylonicæ ignis, canticum divinis dicit, non tam vires quæ tunc in illo erant et ab eo exercebantur, quam in posterum futuras, ut tunc quidem tales ignis proprietates prophetica tantum visione prospicerentur, postea vero ipsis oculis clare appaerent, et sic veteribus figuris responderent, juxta sacrum cantorem, eventus illi posteriores nunc adimpleti, quando videlicet conceptio in Virgine incombusta igne divinitatis, unde ortus est fons vite, et flammis scalens ad exurendos omnes diaboli tribulos, et rore dives adarrigandas Dei plantas. Hujusmodi operationes futuras fidelibus quidem lætas, secus vero infidelibus, et ita singulis proportionate dividendas eosque divisuras ille ignis præfigurabat, maxima virtute prodigia efficiens inconciliabilia. ἀπίστοις, καὶ οὕτω μεριζομέναις ἑκατέροις ἀνάλογον δυνατόναι χρῆσταιν ἐνεργούν ἀξιώματα τέρατα.

10. Illa quarta tribus addita solutio est ultima: nihil enim amplius superest ad solutionem prioris difficultatis. Alteram vero inferius in sermone expositam, ac deductam ex his verbis: *Utraque instaura, Christe Deus*, sequens elucidabit explanatio, duabus solutionibus tanquam facibus illustrans obscuræ sententiæ caliginem: quarum quidem solutionum una clara est, altera quid profundum habet.

11. Quæ autem est clarior, hæc est. Sæpius, o Deus, hymnos canens tibi, misceo etiam peccatum, illud quidem pulchre faciens, hoc vero perperam. Oportet igitur, sicut prius rectum est, ita corrigi et posterius, ut non alterum sit sine tortu, alterum vero male claudicat, sed ambo tua gratia dirigantur, quod alterorsim vergit exaequantem optima tua libella. Talis est illius difficultatis prima solutio liquidior, haud vero dicenda, ut puto, illepidior. Altera autem hæc est: Quandoque contingit nos loqui, et nescire quid loquamur, sicut etiam legere, et nescire quid legamus. Et hoc evenit non præ ignorantia sed quia mens non advertit ad ea quæ dicuntur aut leguntur. Tunc videmur ut psittacus, aut pica, aut illa Scripturæ a-

δρα καὶ πυρὸς φλογίζοντος ἅρα καὶ ζωογόνου ἐρσιζοντος, πᾶσα μὲν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς μοχθηρὰ βλῆ, ὁπόσῃν Χαλδαϊκῶς ἐχρῆν κατακαίεσθαι, κατεφρόνη καὶ ἐξεκαύθη, καὶ ὡς εἰς γούν λεπτυνθεῖσα ἔρχετο καὶ ἐξώλετο, πυρὶ ἀφανισθεῖσα τῷ προφητικῷ εἰπεῖν, καταναλίσκοντι πᾶσαν ἀμαρτητικὴν φαυλότητα. Ὅπόσον δὲ ἔδει περιελθεῖν τῷ βίῳ καὶ οὐκ εἶσθαι εἰς δόξαν Θεοῦ, τὴν διὰ πολιτείαν ἰσαγγέλον, περιποιήθη καὶ ἔστι τοῦ λάχονος τοῦτου ὁ περιούσιος, ἐν ἡμῖν λαὸς τοῦ Θεοῦ, ὃ καὶ αὐτὸς τῷ πυρὶ ἀλλὰ θεῷ βαπτίσματι φωτιζόμενος ἅρα καὶ θροσιζόμενος.

θ'. Ταύτας δὲ τὰς ἐναργίως ἐν τοῖς ὑστέρον ἐκλογατοῦ τῶν αἰώνων ἐμφανισθείσας ἡμῖν ἐνεργείας ἐκτυποῦσα διὰ τῆς τῶν μεγάλων τριῶν παίδων καθαρότητος ἡ Χαλδαϊκὴ πυρκαϊὰ, καὶ εἰκονικῶς διαζωγραφοῦσα, ἐμέριξε τὴν μὲν κατὰ τῶν Χαλδαίων, οὓς καὶ διεφθείρε, τὴν δὲ ὅπερ τῶν ὁσίων παίδων, οὓς ἐθρόσιζεν. Εἰ δὲ τι χρὴ τὴν ὑπόδοτον λύσιν κεφαλαίως ἀνεῖν διαφανέσαι σαφηνεῖν πλείονι ἐνεργείας Βαβυλωνίου πυρὸς, ἡ ᾧ δὲ λέγει μερισθῆναι οὐ τὰς ἐν αὐτῷ ἐνούσας καὶ δι' αὐτοῦ ἐκείνου ἐνεργημένας, ἀλλὰ τοῖς ἐν ὑστέρω χρόνοις, ἵνα τότε μὲν ἐμφαίνοντο αἱ τοιαῦται τῷ πυρὶ ἐνεργείαι θεοπτικῶς, ἐς δὲ τὸ μᾶλλον ὀφθαλμοφανῶς ἐκφαίνοντο, καὶ οὕτω προσαρμόζοι τὰς χρόνους ὑστέρον θεοῦταις ταύταις ἐμπράττειν ἐκβάσειν τὸ πάλαι μὲν τοποῦσθαι, νῦν δὲ ἐνεργεῖσθαι κατὰ τὸν καὶ οὕτω φέλλαντα, ὅτι ὁρῶντες τὸ συλλληθὲν ἀφλέκτως ἐν τῇ παρθένῳ πυρὶ τῆς θεότητος, ἀποτρεχθεὶς ἔκειθεν πηγὴ ζωῆς, αὐχοῦσα μὲν καὶ τὸν φλογερὸν κατὰ πάσης ἀκάνθης διαβολικῆς, πλουτοῦσα δὲ καὶ τὸ θροσερὶν ἐπὶ τοῖς φουτοῖς τοῦ Θεοῦ. Τοιαύτας ὑστέρας μετὰ χρόνους ἰατρὰς μὲν τοῖς πιστοῖς, οὐ τοιαύτας δὲ τοῖς μεριζοῦσας αὐτοὺς, τὸ πῦρ ἐκεῖνο προσηκόντως.

ι'. Αὕτη καὶ ἡ ἐπὶ ταῖς τριῶν λύσις ἡ καὶ τετάρτη καὶ τελευταία· οὐ γάρ τι πλεον ἡμῖν προσεπορήται εἰς λύσιν τῆς πρώτης ἀπορίας, τῆς δὲ γε μετ' αὐτὴν ἀνόντι τοῦ λόγου ἐκτεθειμένης, ἥτις ὑπεκινήθη ἐκ τοῦ· *Ἐκότερα διώρθωσαι, Χριστὲ ὁ Θεός*. Τοιοῦτος ὁ διαφορισμὸς, δυσὶ λύσεσιν ὡς οἶα καὶ λυχνίαις καταλάμπων τὴν τοῦ ἀπορουντος λογισμοῦ σκοτώσιν, ὧν λύσεων ἡ μὲν ἐμφαίνεται, ἡ δὲ καὶ τι βάθους ἔχει.

ια'. Καὶ ἡ μὲν ἀδαθῆς εἴη ἂν τοιαύτη· πολλὰ καὶ, ὡς Θεὸς, ὅνους βδων σοὶ παραμυγνῶ καὶ ἀμαρτίαν, ἐκεῖνο μὲν ὁρθῶς ποιών, τοῦτο δὲ πλημμελῶς. Χρὴ γούν, ὥσπερ τὸ πρῶτον διώρθωται, οὕτω κατορθωθῆναι καὶ τὸ δεύτερον, ἵνα μὴ θάτερον μὲν ἀσκερδέτως ἔγῃ, τὸ δὲ λοιπὸν ὑποσκάψῃ φαύλως· ἀλλ' ἐκότερα εἰεν διωρθωμένα τῇ σὴ χάριτι, ἀνισασθέντι τὸ ἐτορβέντες ὑπὸ τοῦ σοῦ καλοῦ ζυγοστάτου. Τοιοῦτον τὸ ἐν θεράπευμα τῆς ἀπορίας τὸ ἀδαθέστερον, οὐκ ἂν δὲ τις, οἶμαι, εἴποι, ὡς ἀμαθέστερον· τὸ δὲ ἕτερον ἔχει οὕτως. Ἔστιν ἐνίοτε λαλεῖν ἡμᾶς, καὶ μὴ εἰδέναι, τί λαλοῦμεν, ὥσπερ καὶ ἀναγινώσκειν μὲν, μὴ εἰδέναι δὲ, ἅπερ ἀναγινώσκωμεν. Καὶ οὐ λίγω, κατὰ ἀγνοίαν, ἀλλὰ παρὰ τὸ μὴ ἔχειν τὴν νῦν πρὸς τοῖς ἡ λαλουμένοις ἢ ἀναγινώσκουμένοις.

ἔτι καὶ ψιτακίζειν δοκοῦμεν, ἢ κατὰ κρίσας φθέγγεσθαι, ἢ καὶ κατὰ θὺν ἐκείνην τὴν Γραφικὴν, τάχα δὲ καὶ ὡς ἐν ὄνειροις λαλεῖν, μενοῦνγε παραλαλεῖν, μήποτε δὲ ξένη γλῶσση βατταρίζειν κατὰ τοὺς μέθη κατόχους, οἱ πολλὰ νοῦς διχα λαλοῦσι, βραχύ τι μαινομένων αὐτοὶ ἐλαττούμενοι. Οὐκοῦν καὶ ὁ ὑμνωδῶν μὲν βεβδόμενος πρὸς ἄλλα, καὶ ταῦτα οὐ βιωτικά, οἷς διὰ τὸ ἐν αὐτοῖς ἀποπονεῖ οὐ χαίρει Θεός, ἀμαρτάνει, ψευδόμενος τὸ τοῦ Θεοῦ σέβας, καὶ τὴν εἰς ἐκεῖνον κατὰ νοῦν ἀνάστασιν κοριζόμενος· καὶ τοῖνυν οὐ κατορθοὶ ἐκεῖνος τὸ ἄσπμα, καὶ δι' αὐτὸ δέσται διορθώσεως καὶ αὐτός, καθὰ καὶ ὁ ἀπλῶς ἱεραμάρτυς ἐνεργῶν. Ὡς γάρ ὁ τοιοῦτος οὐκ ἔστι πρὸς τῷ ἀγαθῷ, ἥνικα ἐνεργεῖ τὴν ἀμαρτίαν, καὶ ταῦτα θεδν ἰσως καὶ εἰδῶς· καὶ ὁρθῶς εἰδῶς· οὕτως οὐδὲ ὁ ὑμνῶν μὲν, μὴ ἀνατίειν δὲ ἐκτενὲς εἰς τὸν ὑμνοῦμενον Κύριον· ὅς θὴ ἀνθρώπος διὰ τοῦτο καὶ εἰς κενὸν κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν γνώμην κρᾶζων τὸ Κύριε, Κύριε, εἰδεώς λογίζεται οὐδὲ ὡς θηρίου σκύμνος ὠρυόμενος καὶ ζῆτῶν τροφὴν ἐκτενῶς, ἀλλὰ πολλὸν ὡς εἰς χαλκὸν ἤχουοντα, ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον, ἢ κρόταλον εἰχὴ φορῶν.

13. Διὸ καὶ ἐκἄτερον εὐκταῖον τῷ τοιοῦτῳ διορθωθῆναι ἀνδρὶ, τὴν τε ἀστορίαν τῶν πονηρῶν λογισμῶν, καὶ τὴν ἀναμειγμένην αὐτοῖς ὑμνωδίαν, καὶ οὕτως ἀχρειομένην. Ἐξωδῶν γὰρ οὐχ ὥστερ ἥλος ἥλον, τοῦτο δὴ τὸ παροιμιῶδες, ἀλλ' ὥστερ ἀγλωσύνῃν ἀμαρτία, οὕτω καὶ πονηροὶ διαλογισμοὶ ἐντελεῖς ὑμνωδίας, τὰς ἐξ ὅλης διανοίας, καὶ ἐξ ὅλης καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης ψυχῆς. Καὶ ἐπὶ αὐτὸ, οἷς πολλὰς οὕτως ὑμνοῦντες, οὐδὲ μεμνήμεθα, εἴτε ψάλλομεν. Ἐνθα πῶς ἂν ψάλλοι τις ἐξ ὅλης ψυχῆς, ὅπου πάσαν αὐτὴν ἀπήγαγεν ἐκ Θεοῦ, οὐδ' ἀχρὶ γούν, ὃ λέγεται, σημείου ἐκείνου κολλώμενος; Τοιαύτη τις ἐκείνη ἐπιμαρτύρεται, οἶμαι, ἀκρίβειαν καὶ τραγωδικῶς ἐκείνου ῥητῶ, τῷ· *Ἡ γλῶσσ' ἐμώμωκεν, ἢ δὲ φρήν ἀνάμωτος*. Εἰσὶ γὰρ οἱ προαλεῖς ἐν λόγοις οὐκ καὶ προπετεῖς τὴν γλῶσσαν, πρὶν ἂν βαῖται εἰς νοῦν καὶ ἐμβαδύται πρᾶγμασιν· ἐξομνῶνται, ὡς οὕτω λαλεῖν, τὴν γλῶσσαν ἰδίᾳ τῆς φρενός. Εἴεν δ' ἂν τοιοῦτοι ὡς μάλιστα ὄρκοι, ὅσοι κατὰ ἔρωτα· ὃ δὲ οὐδὲ ἐβρῶσθαι παροιμιάζονται. Καὶ οἷα μὲν, ὅτι κατεγλάσθη πρὸς τῆς κωμωδίας· ἢ τραγωδικῶς ἐκείνη γνώμη· περὶ δὲ τῆς σοφίας τοῦ κερτομησάντος ὀκνῶ τὴν ἀντιβρῶσιν, λέγω δὲ, μυρίους ὅσους εἶναι λόγους, οἱ διχα φρενὸν ἐκπέπονται, οὐδ' ἀφροσύνης ἂν λέγοιμεν ἔχοντα. Τοιοῦτον καὶ ἡ ὑμνωδία, ἢ παραμειγνύεται πονηροὶ διαλογισμοί, ἐνταυτοῦ δὲ καὶ πρᾶξεις ἀλόγιστοι. Πρὸς τίνι γὰρ νομιστέον τηνικαῦτα εἶναι τὸν Θεόν; Πρὸς τῷ λόγῳ τῆς ὑμνωδίας, φιλῶ κατ' αὐτὰς λέξεις; ἢ πρὸς τῷ πονηρῷ διαλογισμῷ; Ἀποδέχεται τὸ πρῶτον, ἀλλὰ τὸ δευτέρον ὑπερμειβεῖ. Καλὰ τὰ τῆς γλώσσης, ἀλλ' ὁ νοῦς ἀντιφωνεῖ. Οὐπω φθάνει προσδέξασθαι τὸν ὑμνοῦντα μόνῃ γλῶσση Θεός, καὶ ἀπωθεῖται τὸν αὐτόν, διότι τῷ κρείττονι, τῇ ψυχῇ, πονηρεῖται. Φιλεῖ τὸν μεμνημένον αὐτοῦ· ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐκ ψυχῆς, μὴ ὅτι γε διχα, ἀλλ' οὐδὲ γούν ὅλως μέμνηται, οὐδ' ὅπου φιλεῖ, μήποτε δὲ καὶ βύθῃ τὰ ὧτα πρὸς τὴν τοῦ ὕμνου κραυγὴν, ἀφίεις τὸν ὑμνοῦντα τῷ θεραπευομένῳ δαίμονι.

14. Ἐφελκῇ τὸν Θεόν, ὡς ἀνθρώπος, οἷς ὕμνεῖς ἐκείνου· ἀλλ' οἷς διαλογίζῃ τὰ τοῦ πονηροῦ, ἀπάγει

na loqui, et forsā velut in somnio effari, vel potius effutire, et aliquando barbara balbutire lingua, ebriorum instar qui multa inattento garrunt, paulo ab insanis discrepantes. Ergo psallit, vagans ad aliena, etiam non mundana, quæ utpote intempestiva Deo displicent, delinquit, frustrans Dei, et attentionem mentis ad Deum effeminans: non igitur dirigit ille spiritum, ac proinde caret ipse rectitudine, sicut et qui simpliciter peccat. Quemadmodum enim hic non stat in bono, cum facit peccatum, quamvis forsā Deum cognoscat recteque noverit, ita et qui psallit, haud vero animum intendit ad Dominum quem canit: qui quidem homo propterea inaniter, juxta evangelicum effatum, clamans: *Domine, Domine*, merito reputatur non ut bestie catulus rugiens et quærens escam sibi, sed potius velut æs sonans, aut cymbalum tinniens, aut atabalus temere strepens.

12. Optandum proinde hujusmodi viro utrumque corrigi, malam scilicet cogitationum aberrationem, et permistam his orationem sicque inutilem factam. Namque non sicut clavus clavum, juxta proverbium, repellit, sed sicut sanctitatem iniquitas, his vanas cogitationes perfectam remouent orationem, quæ est ex tota mente, et ex toto corde, et ex tota anima. Et hoc manifestum nobis, qui sæpe sic psallentes ne meminimus quidem an cremus. Porro quomodo psallat ex tota anima, qui totam illam a Deo avocavit, ne usque ad litteram quidem verborum ei adhærens? Hic animi status accurate, ut arbitror, exprimitur his trægœdi verbis: *Juravi lingua, mens vero non juravit*. Sunt enim sermone præcipientes et ore prompti, qui verba nec animo defigunt nec acibus imprimunt; horum, ut lia dixerim, linguam mens intima ejurat. Sunt autem plerumque hujusmodi sacramenta velut quæ præstantur de amore, et ideo etiam non valere dicuntur. Scio quidem irriam fuisse a comædo illam trægœdi sententiam, et sapientiam venerans ejus qui illudit, contradicere vereor, sed assero innumeros esse sermones qui sine attentione volant, et qui dici possunt inconsiderantiae filii. Talis est et oratio cui admiscantur malæ cogitationes, et aliquando prave actiones. In quo enim tunc adesset Deus? Utrum in nuda verborum orationis littera, an in mala cogitatione? Priori accipit, sed posteriorem odit. Pulehra quæ lingua sonat, sed dissonat animus. Minime potest acceptionem Deus habere illum qui labiis tantum orat, sed cum repellit, quippe cujus potior pars, anima scilicet, perversa est. Diligit memorem sui: qui vero, nedum tota anima, ne ullatenus quidem meminit, eum haud valde amat, et aliquando claudit aures ad ejus vocem, permittens psallentem dæmoni cui famulatur.

13. Allicis Deum, o homo, quatenus eum celebras; sed quatenus mala cogitas, remoues optimum tuum benefactorem. Ore sapienter loqueris, corde vero insipienter, quidquid in os venit

dicens, et sic misces quæ ratio tibi suggerit, cum illis quæ cæro facti, exulante mentis præsentia. Deo famularis, paulisper duntaxat psallens; et plerumque adversarium lætificas, qui gaudet tibi insultans dum ita psallis, et quidem merito. Cum enim oporteat bene orare et inclamare illi terrificæ, tu contra das ei libertatem ad te accedendi, Deo quidem absona psallens, isti vero pergrata. Et videris idem agere ac si una manu chordas titillans melos elicias canorum, altera vero testas collidens aures obtundas. Sic enim Deum paulisper jucundans, qua eum celebrare inchoas, deinde ira incendis, qua absonis perturbas cogitationibus.

Ἐστραξα, καὶ οὕτω λυπεῖς τὸν ἀκροώμενον. Οὕτω γὰρ τοὶ καὶ τὸν Θεὸν βραχὺ τι εὐφραίνων, οἱ ἐπιβάλλεις αὐτὸν ὀνεῖν, εἰτα παροργίζεις, οἷς θαρβεῖς, ἀτοπα διαλογιζόμενος.

14. Detur ergo tibi, o frater, et nobis omnibus, illa ambo reformari, et sic nos canere inturbida, et Deo placita et pravis haud immista cogitationibus, ut lingua et animus conserent in divino psalterio, concentum modulante rerum nostrarum moderatore Deo. Nam, si non ipse assistat, et attentionis januam omnimodamque custodiam apponere dignetur, primum interioris hominis ori et labiis, deinde apparentis involucri, id est, exterioribus ori ac labiis, quæ et ipsa haud pauca indigent custodia et attentione: non perfecte nobis in vita dirigitur oratio, et quæ ad ea existit ad Deum elevatio. Nobis cum semper est timendum ne, interioribus ore labisque imprudentur apertis, cum bonis affectibus mali quidam subintroeant, quales sæpius experimur, cum orationibus recta non præest cogitatio. Sicut, cum ovilia incustodita patent, nihil obstat quin lupus aliquando in ovium gregem irrumpat, et omnia intus prædetur, sicut etiam portis urbium non diligenter aservatis, subire possunt simul cum civibus illi quos odit sapiens regimen. καὶ λυμῶσθαι τὰ ἐντός· οὕτω δὲ καὶ πόλεις· πόλεων, τοῖς πολιταῖς καὶ οὗς ἡ ἀρετὴ πολιτεία μισεῖ.

15. Optemus igitur ut psallamus simul ore et anima, et sic tibiæ sinus divino inflatæ Spiritu et ita Deo repleti, quatenus perfecta eum canimus melodia, erubescamus labiis quidem vigilare, animo autem dormire, et esse ore quidem vivos, reliqua vero hominis parte mortuos. Benedicit linguam Deus psallentem; sed quid hoc nobis prodeat, si non animam quoque benedicat? Ne permittamus nos ludibrium adversarii, qui et ipsi, Christum Salvatore Filium Dei proclamantes, non tamen pro eo erant. Ne, credita labiis loquela, ipsi alio divagemur; tanquam si quis, suffossa canali qua fuerat via, deinde discedat, aquam sinens alia huc illuc dilabi. Non laudatur dominus qui dormit ipse, dum famulum frustra vigilare jubet. Nonne dominus est quæ dormit in nobis mens, famulatur vero in psallendo lingua? Melius est, credite mihi, si sic lingua sola psallamus, præside animo exulante, gambucis seorsim psallere, et tympanis tibisque ac lyris, et quibuscunque musicis instrumentis ludabant veteres. Quare igitur melius? Quia mens illis

τὸν πανάγαθον σεαυτοῦ. Εὐλογεῖς τῷ στόματι, ἀλογίζῃ δὲ τῇ καρδίᾳ, ἐλευθεροστομῶν οἶον, καὶ οὕτως ἡμισεύων τὸ ἐν σοὶ λογικὸν, οἷς ἡ μὲν σὰρξ ἐνεργεῖ, ὁ νοῦς δὲ σου παρὼν ἀποδημαί. Θεραπεύεις τὸν Θεὸν, ἐπὶ τὴν βραχὺ φάλλων καὶ μόνον· τῷ πλείονι δὲ ἡδοναῖς τὸν ἀντικείμενον, ὃς χαίρει καταγορεύων σου, ὅτι οὕτω φάλλεις· καὶ γὰρ καλῶς. Δίον γὰρ ὃν διώκειν αὐτὸν ἐν τῷ ὁρᾷ φάλλειν, καὶ ἐγκράζειν οὕτως αὐτῷ τὰ εἰς φόβον, οὗ δὲ ἀλλὰ παρρησίαν αὐτῷ δίδω; ἔγγιζειν πρὸς σὲ, Θεῷ μὲν ἀπὸρᾷ φάλλων, ἐκείνῳ δὲ φιλητᾷ. Καὶ εἰκοις θυμὸν τι ποιῇ, ὥσπερ θατέρῃ μὲν χειρὶ χορδὰς ἐπέρχῃ, ψηλαφῶν Β αὐτὰς εἰς κρούμα ἐμυνοσον, τῇ δὲ λοιπῇ κατακρούει. Οὕτω γὰρ τοὶ καὶ τὸν Θεὸν βραχὺ τι εὐφραίνων, οἱ

16. Γένοιτο οὖν καὶ σοὶ, καὶ ἡμῖν δὲ ἀπασιν, ὃ ἀδελφε, διορθωθῆναι τὰ τοιαῦτα ἐκότερα, καὶ οὕτως ἀθορυβητὰ μέλπειν, καὶ Θεῷ φίλα καὶ πονηροῖς διαλογισμοῖς ἀνεπίμικτα, ἵνα καὶ ἡ γλῶσσα καὶ ὁ νοῦς συμφωνοῦν ἐς Θεὸν ψαλτήριον, ρυθμιζόμενα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ διορθωτοῦ τῶν ἡμετέρων Θεοῦ· ὡς, εἴ γε μὴ αὐτὸς ἐκείνος ἐπίσταται, καὶ θύραν περιοχῆς καὶ φυλακῆν παντοῦ ἐδόκει τεθεσθαι, πρῶτα μὲν τῷ τοῦ ἐντός ἀνθρώπου στόματι καὶ τοῖς αὐτοῦ χεῖλεσιν, εἰτα καὶ τοῖς τοῦ προφαινομένου θυλάκῳ, τῷ ἐκτός θηλαδῇ στόματι καὶ τοῖς χεῖλεσιν, ἃ δὲ καὶ αὐτὰ οὐκ ἐλίγῃς δέονται καὶ φυλακῆς καὶ περιοχῆς, οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἐντελής οὐδὲ ἡ κατὰ βίον ὀμνηστικὴ διορθωσις, καὶ ἡ δι' αὐτῆς πρὸς Θεὸν ἀρεῖς. Ἀρὴ γὰρ ἡμεῖς αἱ δειδέναι, μὴ, τοῦ ἐνδον στόματος καὶ τῶν κατ' αὐτὸ χελέων ἀφυλάκτως ἀνοικομένην, συνεισέρχωνται τοῖς ἀγαθοῖς ἄσμοσι καὶ τινι φαύλῃ, ὅποια πολλὰ ἐμάθομεν, ὅτι μὴ τοῖς ψαλμφοδαῖς ἀρθῇς ἐπισταταὶ λογισμοῖς· καθά που καὶ ἐν ἀσυντηρήτοις μάνδραις ἀνεψυγίαις οὐδὲν κωλύει καὶ λύκον ἔστιν ὃ τῇ τῶν θρεμμάτων ἀγέλῃ συνεισπηδῇ, ὅσαι μὴ φυλάττονται πρὸς ἀκρίθειαν συνεισέρχουσαι

17. Εὐχοίμεθα οὖν φάλλειν καὶ στόματι καὶ ψυχῇ, καὶ αὐτοὶ οὕτως εἶναι θεῖου πληρούμενοι Πνεύματος· καὶ γέροντες οὕτω Θεοῦ, οἷς αὐτῷ μέλπομεν ὁμομῶς τε καὶ ἐντελῶς, ἔχοιμεν ἐντροπὴν, τῇ γλῶσση μὲν ἐγρηγορεῖν, ὕπνῳ δὲ τῷ λογισμῷ· καὶ τὴν μὲν τῷ στόματι, τῷ δὲ λοιπῷ τοῦ κατ' ἀνθρώπον θηήσκειν. Εὐλογεῖ τὴν γλῶσσαν ὁ Θεὸς ὀμνηστούσαν· τὴν δὲ ἡμῖν ἐντελεῖαν ἀρεῖας, εἰ μὴ καὶ τὴν ψυχὴν; Μὴ παρέχοιμεν τοῖς ἀντικειμένοις γὰρ κατ' ἡμῶν, οἱ καὶ αὐτοὶ Θεοῦ ὕπνῳ, τὸν Σωτῆρὰ Χριστὸν, κατακρούμεντες, ὅμως οὐ πρὸς αὐτοῦ ἦσαν. Μὴ ἐπὶ τινος τῇ γλῶσση λαλεῖν, αὐτοὶ ἀλλοχού βεμβόμεθα, καθάπερ εἰ καὶ ὕδατος ὄρετόν τις κινήσας, εἰς ὅδον βεῖν, εἰτα ἐκείνος ἀποσταίῃ, ἐτέρωθεν πλανῆσθαι τὸ ὕδωρ ἀρεῖς, ὅποι τύχοι. Οὐδὲ δεσπότης ἐκαινεῖται, αὐτὸς μὲν κατακοιμηθεὶς, ἀγρυπνεῖν δὲ μάτην οὕτω τὸν δοῦλον ἀρεῖς; Ἢ γὰρ οὐ δεσπότης μὲν ὁ ἐν ἡμῖν κοιμώμενος νοῦς, δουλεύει δὲ εἰς οὐδὲν δέον ἢ ἐν ψαλμοῖς λόγος γλῶσσαι; Κἀλλίον ἔστιν, ὃ οὐτοι, ἐὰν οὕτω τῇ γλῶσση μόνῃ φάλλωμεν, ἀποδημούντες τοῦ κορυφαίου λογισμοῦ, σαμβύκαι φάλλειν

καταβόνας, καὶ θυμβουρίους, καὶ αὐλαί, καὶ λύ-
ραι, καὶ ὅσοις μουσικοῖς ὄργανοις ὕμνουσι οἱ παῖδες.
Διὰ τί δὴ κάλλιόν; Ὅτι δὴ νοῦς ἐκείνους ἐπιστάται
ἐντεχνος, οὐ κατ' ἐπιστήμην, καὶ ρυθμίζει πρὸς τὴν
σκοπὴν· γλώσσα δὲ ψαλμωδῶς, ἧς ἀπάντη· τὴν λογι-
σάζουσαν, οὐτε μὴν ἐκμελῶς ρυθμίζουσα.

15'. Ἐπὶ πᾶσι τοῦτοις εἰν διὰ ζήλου ἦν καὶ με-
μεσῶς τῶν ἐκτροφικῶν παιδῶν οἱ τὰ σπουδαιότατα
τῶν μαθημάτων ἀποστηθίζοντες, οἷς πᾶν τι μέ-
μνηται ἀξιαγγελλόμενα. Ἐχουσι γάρ τὸν νοῦν ὅλον
πρὸς τε τῇ διδασκάλῳ καὶ πρὸς οἷς ἀπαγγέλλουσιν.
Ὅ πάντως ποιητέον καὶ ἡμᾶς ἐν τῇ προσπηγνύειν
τὸν νοῦν καὶ τοῖς φάλλομένοις καὶ τῇ καμμεγίστῳ
διδασκάλῳ ἡμῶν, ὃ φάλλομεν, ἵνα οὕτω μακαρίστῳ
φάλλοντες ἡμᾶς ὁμοίως τοῖς ἀναγεγραμμένοις παι-
δαίσι, καὶ στραφῇναι ἡμᾶς εἰς ἐκείνα τοῦτο γὰρ, εἴπῃ,
καὶ εἰς κληρονόμους τῆς κατ' αὐτὸν βασιλείας ἐγγ-

15. Εἰ δὲ καὶ θεὸν ὁμολοῦντες, ἡ τῶν τινος θεορ-
πώντων θεοῦ αὐτοῖς, ἐκείνοις παρεστῆναι, δοξαζο-
μεθα, καὶ κατ' ὅδον λαλεῖν, τί μὴ τὸν νοῦν ὅλον ἐκ
τῆ· ἔξω τύρῃς τηνικαῦτα μετακαλούμενοι, καὶ εἰς
ἐν συναγείροντες, νόες αὐτόχρομα γινόμεθα, συνόν-
τες τοῖ· ὁμολογούμενοι, καὶ κολλώμενοι· αὐτοῖς τὰς
ψυχὰς, καὶ οὕτω μηθεὸς τῶν βιωτικῶν ἐμπαζόμε-
νοι, μὴ ὅτι γε τῶν ἀτόπων, ἀλλ' οὐδὲ τῶν διὰ σπου-
δῆς ἀπάτης· Κακομήχανος γάρ ἡμῖν ἐχθρὸς ἐγκά-
θηται, σοφίζόμενος, μὴ μόνον λογισμοῖς ἀτόποις
ἀποδοῦναι ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῖς χρῆ-
στοῖσι τῶν ἐννοιῶν, ἵνα μόνον ὁπωσποὶ τὴν ἐκείστιν
ἡμῶν ἐγκόψῃ, καὶ μεθοδεύσῃ, ἀλλὰ μὲν ἡμᾶς λαλεῖν,
ἑταίροις δὲ τὸ νοεῖν τῆς ψυχῆς εὐκαίρως ἀκαίρως
ἐνασχολεῖν. Ἡμεῖς δὲ ἀλλὰ καὶ ὅμους φθόντες, καὶ
ἄλλως δὲ τῷ θεῷ καὶ τοῖ· αὐτοῦ ἐντυγχάνοντες, το-
ξεύομεν κατὰ σκοποῦ ἐνδὸς, τοῦ εἰδέναι, ἃ τὴ λαλοῦ-
μεν, καὶ οἱ· λαλοῦμεν, ὅνα τὸν δεῖν ἀντίπαλον οὕτω
καταποξέσωμεν, εὐστοχοῦντες· τῆ· ἀπὸ ἀλήσεως.

ἡ'. Ἐνθυμώμεθα δὲ καὶ, ὡς, εἰ βασιλεῖς ὀμιλοῦν-
τες οὐκ ἐστὶ ὅ τιτι τῶν ἐξω περιελκόμεθα, οὐδὲ ἄλλα
μὲν λαλοῦμεν, εἰ, ἄλλα δὲ τὸν νοῦν παραπέμπομεν,
τῷ παντὶ πλὴν ἐν ταῖς θειοτάται· ὀμιλίαις τοιαύταις
στοχαστέον προσοχῆς καὶ συμφωνίας καὶ εἰς ἐν συν-
κρίσεως τῆς τε γλώσσης καὶ τῆς ψυχῆς. Ταῦτα, ὦ
φίλοι ἀκροαταί, ἀρέσκοντα μὲν ὑμῖν συναρέσκουσι
καὶ ἐμοί· εἰ δὲ ἀντιφωνεῖτε, ζητήσαντες ἄλλοθεν λύσει,
καθίστασκα. Εὐρήσατε δὲ πάντως, Θεοῦ ὀφειλόντος, τοῦ
ὑπερχημένου εὐρίσκεισθαι τοῖς ζητοῦσι, καὶ ἀνοίγε-
σθαι τοῖς κρούουσιν.

A præsidiē iuxta artis regulas, et sonos moderatur ad
finem sibi intentum; lingua vero psallens, a qua re-
mōvet attentionem aberratio cogitationum, mentis
non habet concinentiā, nec numeros molulantem.

16. In his omnibus æmulandi et imitandi nobis sunt perspicaces pueri qui ediscendorum potissimè memoriter pronuntiant, et quibus maxime est curæ quod recitant. Totam enim mentem advertunt et ad magistrum et ad ea quæ narrant. Id oportet nos quoque facere, et animum defigere, tum in his quæ psallimus, tum in maximo nostro Magistro cui psallimus, ut orantes nos faciat beatos prælatorum instar puerorum, et jubeat nos horum similes fieri, B et in regni sui hæredes et filios suos adscribat.

17. Si autem Deum orantes aut aliquos famulo-
rum ejus, arbitramur nos coram ipsis stare et fa-
cie ad faciem loqui, cur non omnibus tunc cogi-
tationibus a rerum exteriorum tumultu advocatis et
in unam collectis, spiritus effimur toti, presentibus
illis quæ dicimus, bisque animas agglutinantibus, et
cuncta despicientes terrena, non solum quæ mala
sunt, sed et quæ omni cura sunt digna? Callidus
enim pravi inimicus observat, moliens nos a Deo
avertere, non perversis tantum, sed et optimis cogi-
tationibus, ut quocunque modo saltem preces no-
stras interrumpat, et machinetur nos alia dicere, ad
alia vero animæ intellectum opportune importune
applicare. Sed nos, tum hymnos canentes, tum
aliter cum Deo et sanctis ejus conversantes, ad
unum finem intendamus, scilicet ad sciendum quid
loquamur et quibus loquamur, ut terribilem adver-
sarium telis confodiamus, feliciter cœlestem attingentes hereditatem.

18. *Rerogitemus etiam nos, si cum rege collo-
quentes, ad nihil alienum distrahimur, nec alia
quidem dicimus, ad alia vero mentem avoca-
mus, multo magis in divinis conversationibus ten-
dere debere ad talem attentionem, concordiamque
et conspirationem linguae et animae. Haec, charissimi
auditores, si vobis placuerint, et mihi compla-
cent; si vero contradicatis, meliores alibi qua-
rendae sunt solutiones. Reperietis profecto, con-
cedente Deo, qui pollicetur inveniendum quaerenti-
bus, et aperiendum pulsantibus.*

EJUSDEM DE OBEDIENTIA MAGISTRATUI CHRISTIANO DEBITA.

Τοῦ αὐτοῦ παρὶ ὑπακοῆς καὶ ἐνπειθείας πρε- D
πούσης πολιτεύματι. Χριστιανικῶ.

α'. Ἐπομνήσκων ἔτι καὶ ἔτι, καὶ δὲ καὶ διδάσκων τοὺς ἀκατέρω τοιοῦτου διδασκλήνους ἀγαθοὺ ἐν ἡμῖν (τάχα γὰρ τινες οὐδ' αὐτὸν ἐξήσονται, εἰ μὴν, ὡς μὴ ἐπιβεθεῖς ὄντες διδασκαλίαν, οἱ δὲ ὡς διδόντες ἐμμελότερας ἀποσι τοὺς τοὺ Θεοῦ δικαιοματίας, καὶ δὲ αὐτὸς πεπικνωμένος ἐς ἅπαν ἀπ.).

Ejusdem de obedientia magistratui Christiano debita.

4. Admonens subinde, imo etiam docens eos inter vos qui vel admonitione vel doctrina opus habent (fortasse enim erunt qui neutro indigeant, sive nullius doctrinae indigi sint, sive omnibus Dei justificationibus intento animo studeant ideoque corroborati sint ad omne.....), ad hanc homi-

hiam quæ ad spirituales obedientiam promptumque ad auscultandum animum exhortatura est, nunc accingor, recurrens ad prima exordia quibus lubeat inhaerere. — Fuit tempus, o fratres, quo neque lex, aut regula, aut ulla rationalis hominibusque digna administratio civitatisque bene ordinatæ constitutio inter homines existeret, imo ne vitæ quidem securitas esset, quia neque societas coibat, neque concio habebatur, neque cœtus congregabatur, neque (enim id quod omnium tristissimum est tacebo!) humanitas ac mansuetudo apparebat, quæ sola hominem efficit; cuius rei demonstratio partim procul repetenda, partim ex argumentis propinquis deducenda, faciliis erit et expedita.

2. Atavi nostri generis ac speciei, homines primi, simulatque numerum primarium supergressi liberos procreaverunt, mutilationem subierunt, siquidem pius Abel cito decessit, haud morte naturali defunctus, sed nece per diaboli invidiam illata abreptus. Ex illo autem tempore demon improbius haud desit omnimodis dolis similia nequitiae lolla et contemporaneis et posteris inserere, atque post fraudem qua paradiso majores nostros privavit, alia expromit horrenda facinora Cainitice malitiæ similia, quæ etiamsi alius generis sint et minoris quam cædes illa momenti esse videantur, tamen satis prope ad illam accedunt et clanculum calamitates mortales produciunt, quales polissimum exurgere vidimus ex injustitiis et rapinis quas nuper perpetravit (diabolus), ut perverteret animas rationales, pulchrum, regium, sapiens, divinum, ab angelis proximum, a Deo conditum, atque deflecteret illud ad amentiam et faceret, ut illius ætatis homines vita haud sapienter uterentur, sed potius ad mores belluarum declinarent. Unde exorta est calamitas tanta, ut mundus non amplius existere videretur. Quomodo enim mundus, ubi non est homo? Quomodo autem homo, ubi mundus non administratur?

3. Quia autem e naturæ legibus fieri non poterat, quin illis lollis commissa essent bona quædam grana, e quibus temporis successu messis divina, speciebus frugibusque abundans, prodiret (gubernabat enim sapiens agricola et administrator mundi, quemadmodum otianum gubernat), et quin malis illis facultatibus bonæ quoque essent adjunctæ quibus vita Deo accepta formaretur: hominibus illis corruptis interfuerunt hic illic nonnulli probi qui de cæterorum malitia dolebant, reputantes quomodo Adam et prima generis humani mater a Deo fuissent creati, simplices nimirum, tranquilli, mutationis expertes, mansueti, injuste agere nescii, et quomodo secure agentes ad hoc fuissent constituti, ut augerentur, ac multiplicatio facta sit, divino præcepto ad exitum perducto.

4. Quæque tamen paterfamilias bonis moribus studere jubentur, tamen a vita majorum recedant, utpote qui

A τὴν παρούσαν οὐμίαν ἐπὶ παραλήσει, τῇ εἰς ἀθανάτων πνευματικῇ καὶ παιδῷ καὶ ὑπακοῇ, ἐνίστημι, [ἀνα]δραμὼν εἰς ἀρχὴν σκοπιμωτάτην, ἐμοὶ καλῶς ἀρέσκουσιν. — Ἦν πάντως χρόνος, ὃ ἀδελφοί, καθ' ὃν οὐτοὶ μὴ μόνον οὐ νόμος, ἡ κανὼν, ἡ ποίμνη εἰς ἕλλογος καὶ ἀνθρώποις πρέπουσα, ἡ κατάστασις; ἔθους ἀπλῶς; ἐν ἀνθρώποις ἐκράτει, ἀλλ' οὐδὲ βίος φκονομαίτο, καθότι οὐδὲ ἀμύγυρις ἡθροίκετο, οὐδὲ πανήγυρις ἦγετο, οὐδὲ σύλλογος ἐγνωρίζετο, τί μὴ λέγω τὸ οἰκιστοῦ; οὐδὲ ἡμερῆτης ἐξεφαίνετο, καθ' ἣν χαρακτηρίζεται ἀνθρώπος; καὶ ἡ τοῦ λόγου τῷ τέως ἀποδείξις, εἰ καὶ ἐκ τῶν πορρωτάτων, ἀλλὰ τρόπον ἄλλον ἐγγυτάτω, λέγοιτο ὅτι διὰ τὸ αὐτόθεν εὐπόριστον καὶ οὕτω πρὸς χειρὸν.

B Γ. Οἱ γενάρχαι τοῦ καθ' ἡμᾶς καὶ γένους καὶ εἰδους, οἱ πρῶτοι ἀνθρώποι, ἅμα πυθμενικὸν ἀριθμὸν ἐθεάσαντο τέκνα προβαλόμενοι, καὶ ἐκολοβώθησαν, ἐκείνων ταχὺ ἀπεληλυθότος τοῦ καλοῦ Ἰάβελ, οὐ θανάτῳ ἀπλῶς, ἀλλὰ τῷ διὰ φόνου ἐκ διαβολικοῦ φόνου. Ἐκείθεν δὲ χρόνου κατασπαίρων οὐ διελθόντων ὁ ἀρχέκκακος ὁμοία ζιζάνια κακοποιίας τοῖς ἐπιγόνους καὶ ἀφίγνους, ὧν δὴ ζιζανίων σῦμα καὶ ἐπὶ τὸν Ἀδάμ ἐξέπαισε, μεθοδείων· καὶ μετὰ τὸν ἔβλον, ὃς τοῦ παραδείσου τοῦς ἡμῶν προπάτορας ἀφώρισε, ἑτεροῖα ἐκράτει δεινὰ, τὰ μὲν τῆς τοῦ Κάλν μιμήσεως; ἔργα, ἑτέρα δὲ ἄλλα, δοκούντα μὲν ἱλάττω εἶναι τῶν φονευτικῶν, ἀπονέοντα δὲ πρὸς ἐκείνα, καὶ ὑποὺλως κοριζόμενα δυσπραγίας θανατηρῆς, ὅποιος οἶδαμεν ὡς μάλιστα καὶ τὰς ἐξ ἀδικιῶν καὶ ἀρπαγῶν, ὃς ἦν ἐκ παρασχεδόν, διαστρέφαι C τὸ λογικὸν ζῶον τὸ καλὸν, τὸ βασιλικὸν, τὸ ἐνθεον, τὸ δευτερεῖον μετὰ ἀγγέλους, τὸ θεόπλιστον, φιλονεικῶν μεταστῆσαι αὐτὸ εἰς ἀλογίαν, οἷς οὐκ ἐλλόγως οἱ τότε τὰ εἰς βίον δέδεικνυτο, θηριώδη ζωὴν ἐπαναιρούμενοι. Ἦν δὲ ἄρα ὁμοίον τὸ δυσπρόσπετον, ὡς εἰ μὴδὲ κόσμος ἦν ἐπὶ. Ποῦ γὰρ κόσμος, ἐνθα μὴ ἀνθρώπος; ποῦ δὲ ἀνθρώπος, ἐνθα μὴ τὸ κόσμον πολιτεύεται;

Γ. Ὅτι δὲ οὐκ εἶχεν ὁρθῶς φύσεως, μὴ ἐν τοῖς τοιοῦτοις ζιζανίοις παραμυγῆσαι καὶ τινὰς κόκκους χρηστοῦς, ἐξ ὧν ἰδύνατο χρόνῳ ποτὲ λήθον ἀποτελεσθῆναι θεοῦ εὐσταχυ καὶ πολυκαρπον (ὁικονόμησε γὰρ ὁ καὶ τεχνίτης γεωργός καὶ προνοητής τοῦ κόσμου, καθὰ οἰκονομεῖ καὶ εἰσέτι), ἐγκυχυρίσθαι φαύλαις ἐκείναις ποιότησι καὶ χρησίμοις, καὶ οἷως διαρτεῖαν θεοφιλεστέτην ἀποτελεῖν, παρέκκιντο τοῖς τότε παρεξηγημένοις ἀνθρώποις ἀναμῆξ καὶ τινες ἐμμελεῖς, καὶ ἐβλίσαν αὐτοὺς τὰ κακὰ τῶν ἄλλων ἐκείνα, λογιζομένους, οἷος ὁ Ἀδάμ καὶ ἡ κατ' αὐτὸν προμήτωρ ἀνθρώπος ἐπλάσθησαν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἀπλοὶ πάντως ἐκείνοι, καὶ ἀπράγμονες, καὶ ἀποκίλοι, καὶ πρᾶξις, καὶ οὐδὲν ἀδικεῖν εἰδότες, καὶ ὡς ἐτάχθησαν τοιοῦτοι φυλαττόμενοι, αὐξάνεσθαι καὶ πληθύνεσθαι καὶ πληροῦν τὴν οἰκουμένην, καὶ πληθυνετικὴ πληρώσις, οὐ διαπεσόντος τοῦ θείου

Δ. Ψεύδονται δὲ τὴν προπατορικὴν βίωσιν εἰ τὸ καλὸν καλεσθέντες; πᾶσαι, οἷα μὴ περὶ γῆν, ἀλλὰ

ἐργῇν, μοχθοῦντες καὶ τὰ κατ' αὐτὴν ἔργα, οὐδὲ ἐν ἰερῷ προσώπῳ ποριζόμενοι ἄρτον, οὐδὲ πρὸς λόγον ζῶντες καὶ βιοῦντες, ὡς ὁ Θεὸς ὥρισε, ἀλλὰ κατὰ σφῶν αὐτῶν ἀπανθρώπως ἐριζύζομενοι, καὶ ἀλλήλους ταρασσόντες καὶ ἀρῶσόντες καὶ σπαράττοντες, καὶ πάντα δρῶντες κακὰ εἰς τοὺς ὁμοίως αὐτοῖς ἀνθρώπους, δι' ὧν ἂν ἐκείνοι τὴν τότε μακροζωίαν ἀπύξουνται, ἣν αὐτοὶ παρέτεινεν ὁ Θεός.

ε'. Τί οὖν οὐκ ἂν ἐποιοῦν εἰς διόρθωσιν οἱ καὶ τὴν ἀκριβὴν καὶ τὸν ἀριθμὸν μέτριοι ἄνθρωποι τότε, οἱ πρὸς τῷ Θεῷ, οἱ κατὰ φύσιν, οἱ εὐγενεῖς Ἀδαμαιοί, οὓς ἡ ἀγαθότης ἐδιδάξατο τὴν ἰλαρὴν ἀνθρωπότητα; τί δὲ οὐκ ἂν μεθώδεον θυμώσοι τὰ εἰς φιλαδελφίαν, μενοῦντες θεόσοφοι ὄντες; πῶς δὲ οὐ μὴ ἐνεπυρίζοντο τὰ σκλάβηνα ἐκείνοις, καὶ ἡ καρδία ἐκαίετο, οὕτως τοῦ κατὰ ἄνθρωπον θεοῦ πλάσματος; βραχὺ τι παντελῶς ἡλάνθαιμένου θρησκείας κακωνεργείας, μόνης τῆς ἐπὶ τεισερῶν βάσεως ἐπιλείπουσης αὐτοῖς εἰς γὰρ τὴν πρὸς θηρία θειὰ καὶ ἀνθρωποδόξα ἐξίσωσιν καὶ ὁμοίωσιν;

ς'. Ἡ πάντως ἔχομεν ἐκ τῶν εἰρησίων συνεννοεσθαι, ὡς πρῶτα μὲν ἀπωδύραντο ἂν ἐγκάρδια κατὰ σφῶν αὐτοῖς; οἱ ἀγαθοὶ ἐκείνοι ἄνθρωποι, κορεσθέντες καταμύνας ἁκαρῶν - εἴτα μέτριοι τινας, οὓς τὸ κατὰ φύσιν θεὸν ζῶπυρον ἀνεθέριμαν φιλανθρωπίσασθαι, εἰς ἐν συνελθόντες βουλῆς, ἐσκέψαντο ἂν, τί τεχνησάμενοι ἀνακαλέσονται τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον. Τὸ δὲ ἐντεθεῖεν ἐντεθυμημένοι πρῶτα τὸν πλάστην Κύριον, καὶ θεοκλυτήσαντες, ἐπιβλέψιν ἐπὶ τὸν κόσμον αὐτοῦ περιτρεπόμενον εἰς ἄκοσμον καὶ ἀνασκευαζόμενον, καὶ μὴ ἀνασχέσθαι, πρόβατα μὲν καὶ βόας καὶ ὄντα θηρία διεξάγειν κατὰ φύσιν, ὧς ἐτάχθησαν, τὸ δὲ θεοεικελὸν αὐτοῦ πλάσμα παραποιεσθαι ἀλογίστως εἰς ἄλλοφους, παρεκλήσαντο ἂν, μὴ παρῆναι τὸν ἄνθρωπον, καὶ αὐτῶν ἀψύχον εἰς ἑλάντον διεκκρίπτοντα, εἴπερ αὐτὰ μὲν ἡριμαί, καὶ τῇ κτίσει λυμαινεται εἰς ὁδὸν, ὁ δὲ τεταγμένος ἐπὶ πάντων, καὶ οὗ χάριν τὰ πάντα γέγονε, παράγει τὴν εὐκοσμίαν, οἷς ἑαυτὸν ἀπάγει ἐξαναλλοκῶν, καὶ φιλονεικεῖ, ἀπάνθρωπον καταστήσαι τὸν κόσμον καὶ (τότε εἰς αὐτὸν ἦκον) ἀδέσποτον. Ἐδυσώπησαν δὲ ἂν τὸν ὑπεράγαθον Δεσπότην, καὶ μὴδὲ πρὸς ἀκριβείαν δίκης ἐπεξελθεῖν τοῖς ὑπὸ τῶν κλειδῶν πλημμελομένοις, μὴδὲ ἀντιταλάνευσαι πληγὰς; τὰς εἰς αὐτοῦ ταῖς ἐκείνων, δι' ὧν καταβάλλουσι τοὺς ὁμοφυεῖς, μὴδὲ ἐκδικῆσαι τοὺς φόνους, προβολῇν ἐπὶ καταδίκης ποιούμενον, ὡς αὐτὸς μὲν καίρια καὶ ἰλαρὰ καταδράγων λιπαίνει τὴν γῆν εἰς ἀγαθὸν ἐκείνοις, οἱ δὲ χραίνουσι τὴν αὐτὴν ἐμφυλίσιν αἵμασι, καὶ ἦν αἱ καὶ ἐκούσιον βροχαὶ παίνουσιν, αὐτοὶ λύθροις ὁμογνίοις μαινοῦσι, καὶ ὡς ἐς λάχανα βρώσεως τάσσοντες ἑαυτοὺς, ἄλλος ἄλλον ἀλληλοφονίας νόμῳ καταδροχθίζουσι.

ζ'. Ταῦτα δὲ ἐκείνοι εὐξάμενοι (οὐ γὰρ ἂν διέλιπον ἂν τὰ νήπια καθὰ φυλάσσω, οὕτως καὶ σοφίζων Κύριος, καὶ χαίρων, εἰ καὶ ἐξ ἐκείνων ἔπαιον καταρτίζεται, μὴ καὶ ἀνδράσιν ἐκείνοις χρηστοῖς; καὶ ἐνεστερνισμένοις τὸ φιλόλληλον ἐπιπνέειν ἐν-

A neque terræ, uti decebat, exercendæ operam navant, neque in sudore faciei panem acquirere contendunt, neque secundum rationem, uti Deus præcepit, vitam ac mores dirigunt, sed contra se ipsos invicem crudeliter insurgunt, perturbantes sese ac offendentes et lacerantes, et omnis generis mala inferunt iis qui æque ac ipsi homines sunt, adeo ut illi vitam longævitatē, a Deo ipsis concessam, misere detestentur.

B 5. Quid igitur non fecerunt ad mellorem conditionem reducendam pauci homines illi prudentes, Deo accepti, naturæ convenienter viventes, vel Adami posterī, quos bona ipsorum indoles placidam docebat humanitatem? Quid non excogitarunt illi qui a ratione sua, vel potius a Deo, ad fratrum charitatem stimulantur? Quomodo viscera illis non inflammata sunt, quomodo cor non exarduit, cum viderent divinam creaturam, hominem dico, bestia propemodum esse inferiorem, ita ut ad similitudinem bestiarum ferarum atque crudelium nihil fere deficeret nisi ut quatuor pedibus incederent?

C 6. Sane a vero hand aberrabimus, si concludimus illos homines probos primum summo animi mœrore affectos lacrymarum copiam profudisse, deinde paucos quosdam, fervore divino ad fratrum amorem excitatos, consulendi causa convenisse et de optima deliberavisse ratione qua veterem hominem revocarent. Tum primo Deum creatorem animo sibi representantes invocaverunt, ut mundum suum respiciat conversum ad improbitatem et pertulatum, neque, dum oves et boves et omnia animalia naturæ leges, ad quas conditæ fuerat, sequerentur, creaturam ipsi similem a natura declinare sineret. Oraverunt Deum, ut ne despicere hominem, infra bestiarum ordinem descendentem, siquidem ille tranquille viverent nec ullo modo naturam violaret, hic autem qui omnibus præstat et cujus causa omnia facta sunt, mundum bene ordinatum perturbet, et seipsum in perniciem præcipitat, denique, quantum penes ipsum est, hominibus et imperio privare mundum nititur. Præterea Dominum omnis bonitatis fontem supplicarunt, ne peccatis a multitudine perpetratis poenam accuratè compensaret, neque suppliciis quibus illi in contribules sævierant, sua commensuraret, neque cædes ultisceretur, sed potius poenam differret, quippe qui opportuno et secundo imbre pinguem redderet terram in utilitatem eorum qui fratrum sanguine illam humectarent, et quam pluvia divinitus benigne concessa impingnat, con sanguineorum cruoribus polluerent, et quasi obsoniis nihilo præstarent, semetipsos invicem devorarent.

7. Postquam sic oraverant illi - (Deus enim qui vel ipsos infantes non solum custodit, sed etiam sapientes reddit ab iisque laudem sibi offerri gaudet, viris illis bonis atque cordatis fraternam indidit charitatem, ita ut paritum supra hunc mundum elati

cum Deo cohererent, paritum huic mundo, uti Deo placet, addicti essent), et consilium quod et Deo gratum et fratri salutis utile esset, ceperant, in animum induxerunt, similem, si possent, cœtium congregare et concionem convocare in qua de publico bono ac salute deliberaretur.

8. Cum autem brevi tempore eam coegisset Deus qui charitatis pacisque amicus est, quare etiam Adamum ad ipsius imaginem efflavit, volens ut per totum terrarum orbem ejus posterī multiplicarentur: illi, tanquam doctores divinitus inspirati et cœlesti sapientia instructi, quæ necessaria aptaque videbantur, exposuerunt. Revocantes enim in memoriam primos parentes quorum exemplo auditores ad vitæ honestatem excitare studebant, ad fortius eis persuadendum dixerunt, illos ab initio non nisi unum a Deo accepisse præceptum, idque facile observandum, et cui obedientes ipsi dii essent evasuri. Illi autem transgressi præceptum, fecerunt ut venerabilis paradisi relinqueretur desertus, et omnes qui ab initio ibi congregati fuerant, jam illo excluderentur, hoc solum Deo iis injungente ut per propagationem multiplicati terram completerent. Jam vero, pergentes dixerunt, posterī eorum tantæ pravitati se dederunt, ut non solum digni sint qui e terra prorsus deleantur, sed qui vivi in tartarum detrudantur. Ut autem acriorem stimulum adderent et accusationem graviores redderent, minitabundi auditoribus dixerunt: Si Deus paradisi solummodo inhabitatum relinquere voluit, quomodo terræ parciturus est quam nos infandis criminibus commaculamus? quomodo haud faciet alterutrum, aut ut terram confectam capitis incolarum impingat, aut cœlo dejecto universum deleat, aut diluvio submergens, quod etiam accidit, genus humanum quod, cum pulcherrimum esse deberet, nunc omnium pessimum est, prorsus excindat?

9. Porro magistri illi sapientes in medium produxerunt homines ulceribus omnique vulnerum genere laborantes, eosque palam ostendentes, ut vel sic resipiscitibus misericordiam injungerent, eam vituperio eis obiectantes, quales ex qualibus redderent contribules, alios mutilando, alios exsecando, multos interficiendo, plerosque omni modo male tractando, ut etiam talis vita Abelis exade miserabilior censenda sit. Insuper commemorarunt metum qui Cainum invaserit, et a facie Dei rejectionem, et vultus sudorem ad quem Adamus, ubi leve quid peccaverat, condemnatus fuit. Denique tribulorum ac spinarum iniecerunt mentionem, quibus homo, Deo irascente, in agro laborando punitur.

10. Multa igitur ejusmodi pronuntiaverunt, et prævum illum morbum, quo isti ferarum instar in se invicem sæviebant, excidere studuerunt, Deo omnino eorum verba confirmante doctrinamque adjuvante, atque demum tranquillī expectarunt, ut auditoribus persuasum esset. Ab hoc inde tem-

A volas, ὡν ταῖς μὲν ἄπτοιτο ἂν αὐτοῦ θεοῦ ὀπερ-
κοσμίως, ταῖς δὲ περὶ τὰ κάτω στρέφοντο ἐγχο-
σμίως ἅμα καὶ θεοφιλῶς), καὶ τὸ ἐντεῦθεν κυρώσαντες,
βούλευμα φιλόθεον καὶ φιλάδελφον, ἀπετολήσαν
ἀδελφοί, εἴ που εὐρίσκον, ὁμοίαν λογάδα καὶ ὁμῶς
συστήσασθαι, καὶ κηρύττειν σύνθετον πολυάνθρωπον
ἐπὶ ἀγαθῷ κοινῇ τε καὶ ῥάβνι.

η'. Ὡς δὲ ταχὺ συνῆξεν ὁ θεὸς ἐκείνην καθοδη-
γήσας, ὃ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν εἰρήνην φιλοῦν, καὶ
δι' αὐτὸ κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ πλάσας τὸν Ἀδὰμ, καὶ
πρὸς ἄλλους τέλους ἐνδοῦς τὸν ἐν τῷ κόσμῳ δι' ἐκεί-
νου πληθυσμὸν, πάντως ἂν ἐλάλησαν ἐκείνοι, ὅσα
καὶ διδάσκαλοι ἐνδοῦς, τὰ δίδοντα, καὶ τῇ θεῷ
ἐπιτιμῶσι σεσοφισμένοι· καὶ ἀναβάντες τῇ μνήμῃ
ἐς τοὺς προπάτορας, καὶ δι' ἐκείνων προθέμενοι
ἐναγαγεῖν τοὺς ἀκροαμένους εἰς βίου ὁρθότητα,
προήγαγον ἂν εἰς χάριν παιθεύς, ὅταν μὲν μίαν ἐν-
τολὴν ἐκείνοι πρὸς θεοῦ πρώτοι ἐπιταγέντες, ῥα-
δίαν ἐκείνην ἐξανυσθῆναι, ὡς καὶ θεοὺς εἶναι τοὺς
ὁπακούσοντας, καὶ παραδεχόμενοι αὐτὴν, μονάδα
τὸν σεπτὸν παράδεισον ἀφῆκαν εἶναι, ὡς ἔγω ἐκεί-
νου μένειν τοὺς καὶ ἐν αὐτῷ ἡνωμένους, τὴν ἀρχὴν,
καὶ εἰς πληθυσμὸν σπέρμα καὶ αὐξήσεως ἀφαιρέμενους·
κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ χλῆσιν, ὅσα ἐὼς ἐξ ἐκείνων
καὶ ὅσα ποιοῦσιν ἀποτρόπαια, δι' ὧν καταξιούμεθα
μὴ μόνον ἀπάσης γῆς ἐκβεβῆσθαι, ἀλλὰ καὶ ζῶν-
τας εἰς αὐτὸν καταδύναι τάρταρον. Δριμυττόμενοι
δὲ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην, καὶ τὴν κατηγορίαν
ἐπαύξοντες, ἠπειλήσαντο ἂν τοῖς διδασκόμενοις,
καὶ, ὡς εἰ τὸν ἅγιον παράδεισον ἀόλκῃσιν ὁ θεὸς
ἀφῆκε μένειν, πῶς ἂν τῆς λοιπῆς ψείσαιοι γῆς, ἣν
ἔργοις ἀχρειοῦμεν αἰσχροί; πῶς δὲ οὐκ ἂν δυοῖν
θάτερον, ἢ τὸν οὐρανὸν καταρῥέας ἐπιτρέψῃ τὸ
πάν ἢ ἀνατρέψῃ αὐτὴν, ἐπι καταστρέψας τοὺς οἰκί-
τορσιν, ἢ βυθῶν καταλύσας, ὃ δὴ ποτε καὶ ἀπ-
έδη, ἀφανεῖ καὶ ἐκ καλλίστου ἐποφειλομένου κά-
κιστον ἔρτι γένος ἀνθρώπων;

θ'. Παρήγαγον δὲ ἂν οἱ αὐτομαθεῖς ἐκείνοι σοφοὶ
διδάσκαλοι ἐς μέσον καὶ ἀνθρώπους βεβλαμμένους
ἔλκεσι καὶ λοιπαῖς πληγαῖς καὶ ὑπό [εἰγματιζόν]τες,
ὡς δυνήθηναι καὶ ἔλεον τοῖς ἐγγηγεμένοις εἰσεβαλεῖν,
τοὺς μὲν τραυματίζοντες, τοὺς δὲ συγκόπτοντες, πολ-
λοὺς δὲ καὶ κατακόπτοντας, τοὺς πλείους δὲ κακο-
ποιούντας εἰς πολύτροπον, ὡς ἐντεῦθεν τὴν ζωὴν
ἡγεῖσθαι χεῖρονα τοῦ κατὰ τὸν Ἀδὰμ θανάτου, ἀνε-
μίμνησκον δὲ ἂν ἐκείνους καὶ τρόμου, τοῦ κατὰ τὸν
Κάιν, καὶ ἐβόλης ἀπὸ προσώπου τοῦ θεοῦ, καὶ
ἰδρώτων προσώπου, καταψήφισθέντων τοῦ προπάτο-
ρος, ἐφ' οὗς βραχὺ τι παρέβη· καὶ τριβόλους παρήγα-
γον εἰς ἐνθόμιον καὶ ἀπάνθα, αἱ θεοῦ παροξύναν-
τες κεντοῦσι τὸν ἐργάτην ἀνθρώπων.

ι'. Καὶ τοιαῦτα πολλὰ ἐκείνοι πορίζομενοι, καὶ
τῆς παύλης νόσου κατεπρόδοντες, ἣν ἐκασχονοί κατ'
ἀλλήλων ἐκθριούμενοι, πάντως ἂν συλλαλούντος
τοῦ θεοῦ, καὶ συνεπιλαμβανομένου τῆς διδασκαλίας
αὐτοῖς, εἶχον ἂν ἥρεμα ἐφ' ὅποσον οὖν πείθειν τοὺς
ἀκούοντας· καὶ τὸ ἐκείθεν ἡμερῶν ἡλαττοῦντο ἢ

κακία τῶ συνῶν τῆς διδασκαλικῆς· ἐντυχία, καὶ εἰς ὅσον καὶ ὅσον ἡ φανερὸς ἐρρίπτει, καὶ ἡ ἀδικία συνέστηκεν αὐτῇ· καὶ δὴ συνεισὼν ἕκαστος εἰς ψυχὴν καὶ προβαλλόμενος αἰδῶ καὶ νέμειν, ἐσωφρονίζοντο, καὶ ἐνταυθίζονται ἐμάνθανον Θεοῦ εἶναι ἀνθρώποι, καὶ ὡς πρὸς ἐκείνους ὀφείλουσι γράφισθαι, οὗ τὴν εἰκόνα φοροῦσιν, καὶ οὕτως βάλῃ τὸν ἐπὶ γῆς ἐτάχθη ὁ ἀνθρώπος εἶναι, καὶ ἐντρέποντο, καθὰ ἔχον, ἔαν παλασμένοι τοιοῦτοι αὐτοὶ διαφέρωσι κατ' οὐδὲν μάρτυρας τὴν γαστέρα θηρίων, ψευδόμενοι τὴν σκεπὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ οὕτως προκαλοῦμενοι τὴν ἀπειρίαν, κτήσασθαι αὐτοὺς εἰς οἶκον λαόν. Καὶ τοῖνυν ὡς ἐν ὑπαγωγῇ τινι ἀνέβαινον τῶ λογισμῷ ὁφεί, καὶ ἐφρόνουν οὐκ εἰ γῆνα εἰς τὸ πᾶν, οὐδὲ περὶ τὰ κάτω ἐκύπτει· εἰς οὐρανὸν δὲ ἀναβλέποντες ἐκ διαλειμάτων οὐ μακρῶν, καὶ τὴν τοῦ κόσμου ποιητὴν ἐννοοῦμενοι, καὶ οὕτως ὀφθαλμοὺς ἀπαρξάμενοι, καὶ τῶν περιπετείων ὑπεριπτάμενοι, τοῦ Θεοῦ ἐνέφραστο γίνεσθαι· καὶ ἀρχὴν σοφίας τὸν ἐκείνους φρόνῳ προκεντήσαντες, ἐγράοντο εἰκονιζόμενοι πρὸς αὐτὴν, καὶ ἐπείγοντο εἰς ὅσον ἐξῆν πρὸς μεσότητα. Καὶ αἱ χεῖρες τοῖς πολλοῖς ἐγίνοντο ἔργου, καταρτίσκειν τὰ εἰς κακίαν ὄργανα, εἴτε λίθοι ἐκείνα, εἴτε ξύλα, εἴτε καὶ ξυφῶν προβολαί· καὶ ἤσκησε τοῖς πλείοσιν ἡ τοιαύτη διαγωγή, τοῖς μὲν ὀδικοῦμενοι, οἱ οὐκ ἐπασχον εἰς ὁμοίαν, τοῖς δὲ ἐρχομένοις διὰ πάσης ἀδικίας, οἱ οὐκ εἰς πράγματα οὕτως ἔχουσιν οὐτε παρῆχουσιν, οὐδὲ μονίαν βίαν ἰσχυρῶνται τὸν ἀγρίον, ἀλλ' εἰς ἀγέλας Θεοῦ ἐναγίζονται, καὶ ὥσπερ πρὸς χάριτας, οὐκ οὐκ ἐχθροὶ μένειν ἐγναζόμενοι, ἀλλ' εἰς ἀδελφούς ταπείνοιοι. Καὶ γοῦν ἐλύετο ἡ ἀκρα σκυθρωπότης, καὶ ἐγαληνίων οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἐθαύμαζον συναγαλάσσεσθαι οἱ μονάδες, καὶ οἱ σποράδες εἰς ἐγγύτητα καὶ φιλίας ἐνωσιν ἤρχοντο, καὶ οἱ διεφθαργότες ἀνέστρεψαν ἐξ ἐχθροῦ τὴν ὁμόνοιαν συρραπτόμενοι.

15. Καὶ χαίρουσιν μὲν πάντως· καὶ οἱ λαοσυγάται, οὗς πρῶτους ὁ κατὰ Θεὸν ἦλος εἰς τὸ τοιοῦτον καλὸν ἠρέβει· καὶ ὁ ὑπερβολὴν δὲ μέλλον ἐξέγινετο χαίρειν τοῖς τοῦ ἀγαθοῦ ἀπολαύουσιν, εἰπεῖν δὲ ἀκριβῶς, ἀμφοτέροις ἐπληθύνετο ἡ κατὰ Θεὸν ἡδονή, τοῖς τε τοιοῦσι τὸ ἀγαθόν, καὶ οὕτως θεοῖς· ἀποφαινομένοις, καὶ τοῖς εὐπαθεῦσι κατ' αὐτὸ, καὶ ἀνθρωπισμένοις πρὸς ἀλλήλους. Καὶ τοῖνυν συνερχόμενοι πανθαύσιας ἐκείθον, καὶ ὁμιλίας ἐπαρρησίαζον, καὶ πανηγύρεις ἤγον, αἱ ἐσχεδίαζον οἱ καιροί, καὶ ἐώρταζον ὥρια. Εἰ δὲ μήπω τὰ τρυφερά ἐδέσματα, οὐδὲ μὴν οἶνος· ἐπεχωρῶσαν, ὡς καὶ τραπεζοκομεῖν, καὶ ἐπαινεῖσθαι, καὶ ἡδῶς οἰνοποτάζειν, ἀλλὰ ἐπινοίας ἐτέραις, ὡς ὁ χρίνος εἰδίδου, ἐξωσίον τὰ φιλοτήσια· καὶ ἦσαν χοροὶ καὶ τινες φῶαι, καὶ στίφος ἡθορίζον οἱ τὸ πρὶν μονήρει, καὶ ἡ ἐκ κοινοῦ χάρις ἐκείνη πλείστη ἐξεφαίνετο, καὶ ἡ ἀγάπη κατεσπαίρετο, ἀπαγγελλομένη μικρὸν ὅσον καὶ βλάστην καὶ αὐξάν τὴν δέουσαν.

16. Ὡς οὖν ἡ διδασκαλικὴ ἐπαυθὲν ἐπαυθὲν ἡρέμα κατὰ βραχὺ τοὺς καχεύτας εἰς ὑγίαν ἀληθῆ, εὐμάλα πεφυκότας ἀπακαθίστασθαι εἰς τὸ τοιοῦτον καλόν, καὶ τὸ ἀγαθόν ἐπληθύνετο, καὶ ἀρετὴ ἐπλη-

A pore imminuta est improbitas, cum doctrina perpetuo inculcaretur, et iniustitia recessit. Omnes enim unanimi studio ad pudorem ac poenitentiam conversi vitæ rationem emendarunt, et increpati intellexerunt se esse Dei homines qui ei cuius imaginem ferrent, esse addicere deberent, praesertim cum homo totius terrarum orbis rex constitutus esset. Imo pudore quo decebat, correpti sunt quod, utpote tales creati, in nulla re a seria voracitati inservientibus differrent, finem a Deo propositum haud attingerent, atque sic satanam provocarent, ut ipsos tanquam suum populum possideret. Itaque animum ad superiora extulerunt, neque amplius terrenis inhiaverunt, neque inferioribus studuerunt, sed saepe ad caelum aspicientes et mundi creatoris recordati, celestia sapere et, relictis terrestribus, Deo se consecrare coeperunt. Quo factum est ut, timore Dei tanquam initio sapientiae commoti, ad ejus similitudinem se conpererent et moderationi temperantiaeque pro viribus studerent. Multi igitur, abjectis iniustitiae instrumentis, lapidibus nimirum, lignis atque gladiis, ad opera utilia sese arcinxerunt, sicutque talis vivendi ratio plerisque accepta, injuria nempe affectis, quoniam haud amplius talia patiebantur, et illis qui iniusti fuerant, quoniam neque negotia habebant neque faciebant, neque amplius ferarum more vivebant, sed divino caeli accensiti concordiae operam navabant, ex hostium numero ad fratrum consortium transgressi. Cessavit igitur morositas, tranquillius fuere superbientes, in societatem coiverunt solitarii, ad sodalitatis amicitiaeque vincula accesserunt dispersi, et qui antea disjuncti fuerant in morum atque animorum consensu solatium dulcissimum invenerunt.

11. Quare gavisī sunt gentium consociatores quos primos servorum divinus ad hanc rem bonam perfidenciam excitaverat; multo magis autem gavisī sunt qui hoc beneficio fruebantur, vel potius, ut accurate loquamur, utrique gaudio divino repleti sunt, nimirum et hi qui hujus beneficii apctores facti et sic tanquam divi redditī fuerunt, et illi qui hoc beneficio imperitiū revera homines facti sunt. Congressi igitur convivīa instituerunt, et festivitates annuas egerunt. Jam vero si carebant adhuc cibis delicatioribus atque vino, ita ut neque exquisitiori mensarum apparatu, neque dulci vini potu delectarentur, tamen aliis rebus, prout temporis opportunitas concedebat, festivitates suas condiderunt: fuere nimirum tripudia et carmina, et qui prius solitarii fuerant, in coetum coivere, et in propatulo fuerunt beneficia unionis atque consorcii maxima, et charitas non solum radices egit, verum etiam sensim sensimque incrementa cepit.

12. Postquam igitur brevi tempore doctrina suavis ad bonam valetudinem reduxerat eos qui antea male valebant, siquidem a natura ad talis boni perceptionem apti erant, et honestas creverat, et

virtus involuerat : tunc consilarii illi prudentes ac graves sententiam in medium protulerunt, ut status ille naturalis, quem veluti divinum institutum diceretis, siceretur ac conservaretur. Quam sententiam ubi audire, qui jam illius beneficii participes erant, lubenter acieverunt, et charitas mutua mirum in modum promota est, ita ut cuncti ad huiusmodi felicitatem retinendam consentirent. Universis igitur hoc placuit vel post primam auditionem, et decretum est, ut bonum nuperrime repperit in tempus futurum propagaretur, neque ullo modo inde declinaretur. Jam vero quod sic placuerat de die in diem magis confirmatum est, salus communis stabilitatem accepit, et decretum usu diurno in consuetudinem abiit quæ, ubi in lucem prodit et inter homines apparuit, abundantiam quamdam et ut ita dicam, vitæ splendorem et magnificentiam produxit.

13. Ab illo inde tempore homines secure ac tranquille conversabantur, amicitie sinceræ vigebant, fœdera sanciebantur ; porro cultus verus ac rationalis invaluit, siquidem Deum creatorem universi, uti prius, cognoscere ceperunt eique, sicut homines decet, gratias agere. Præterea summum suavissimumque vitæ bonum, justitiam dico, coluerunt, neque amplius suffocationes, ul in proverbio est, sed partitiones fuere. Mansuetudo, primaria hominis nota, tranquillum reddidit fratrum contubernium, terra autem alma mater, plurimum laborata est arando, sodiendo, sulcando, et omnis generis nutrimenta ac delicias protulit, illa quidem ad necessitatem, has autem ad abundantiam.

14. Nec minus Venus vulgiva veluti in oblivionis oceanum submersa est, ejusque loco matrimonium introductum sanctificavit hominum conjugium. Amor communis discessit, singulæ nuptiæ institutæ sunt, et unusquisque unam ac propriam uxorem cognoscens in liberos haud spurios paternam exerevit potestatem, denique ad Adami Evæque exemplum, ipsis ante oculos positum, una caro fuerunt, et ad tale exemplar conspicuum conformati illis similes fieri studuerunt, ut si qui in posterum amori plurimum seminarum indulgerent, pudore suffunderentur. Unde factum est, ut quodvis tabernaculum, quodvis diversorium suam veluti haberet gentem ac familiam, maritum uxorem, liberos, et quæcumque cum eis debebant hoc vinculo novo conjuncti. Et diabolus ? Diceret hunc inter illos tunc haud vixisse ; detinebatur enim in locis quos Dominus non visitabat ; homo autem revera erat homo.

15. Porro homines illi Deo accepti qui hujus boni auctores suasoresque fuerant, nimium quantum ore omnium celebrati, admiratione, laudibus, felicitationibus elati, ad principum dignitatem erecti sunt, atque ita celebres facti dignique habiti qui rei publicæ curam gererent et deinceps vitæ prosperæ incrementis prospicerent. Nonnulli autem,

Α θύντο, εισηγνέθη τὸ ἐντεῦθεν γνώμη πρὸς τῶν ἐν-
ταίχων καὶ σπουδαίων βουλευτῶν ἐκείνων, μεθοδεύ-
θηται παραμονὴν τινα, καὶ φυσικὴν καὶ ὡς οἶον
ταμειυτικὴν συντήρησιν τοῦ θεοπέμπτου εὐρήματος·
καὶ οἱ τὴν γνώμην εἰσδεδιγμένοι δι' ἀκοῆς, ὡς ἦδη
τοῦ καλοῦ γεγευμένοι, ἐγλυκάνθησαν, καὶ πόθος
ἀλλήλων εἰς πλεόν εἶπεν αὐτοὺς, καὶ ἡ ψυχὴ ἐκάστων
ἐφίλει τὸ παράμικτον τοῦ γλυκάσματος. Εὐηρεστήθη
τοῖσιν ἅπασι τὸ πρᾶγμα· καὶ ὁπακοῦσάντες εἰς
ὁπακοὴν ὧτιον κατένευσαν κυρωθῆναι, γίνεσθαι τὸ
εὐρημένον ἀγαθὸν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς, ὡς οὕτως αὐτὸ
καταπράττεσθαι, καὶ μὴ ἄλλως. Καί γε ἐκρταίουτο
ἐπὶ πλεόν καθ' ἐκάστην ἡμέραν τὸ οὕτως ἀρίστον,
καὶ κοινὸν καθιστῆσαι τὸ ἱερμαῖον, καὶ τὸ δόγμα τῇ
συχῇ τριβῇ ἐσθηρικῶς εἰς αὐτὸ δὴ τοῦτο εἶδος, ὅπερ
ἐκφανθὲν εἰς πρόσποντον, καὶ ταθεαμένον ἥλιον, καὶ
ἀναλαμπῶσαν ἐπιόψει τινα περιουσιακὴν κτήσεως,
καὶ, ὡς οὕτως εἶπεν, βιότιον, καὶ αὐτὸ κόσμιον.

17. Καὶ ἐπαρρησιόσατο ἐκείθεν χρόνου τεταρτά-
τη συμβίσεις, καὶ παρηχθήσαν ἀφελείς κοινω-
νίαι, καὶ ὁπνύζαζον συναλλάγματα· ἐμελετᾶτο δὲ
καὶ τις θρησκεία ὀρθὴ μετὰ λογιστικῆς, ἐπιγνωσμέ-
νου τοῦ πάντων ποιητοῦ Θεοῦ, ὡς ἐξῆν, ἀρχαῖκῶ-
τερον, καὶ ἐπιωφελοῦντο χάριτες θαλαί τῆς τινος, καὶ
ἔσται δὲ κατ' ἀνδρῶπων· καὶ ἐφιλοσοφεῖτο δικαιοσύνη,
τὸ πάμμεγα τοῖς ἐν βίᾳ καὶ χαριστάτων ἀγαθῶν·
καὶ οὐκέτι πνίγες ἦσαν, ἀλλὰ μερίδες, τὸ παροικια-
ζόμενον· καὶ οἱ μὲν ἀδελφοὶ ἀνεστέλλοντο ἐκείθεν
ἡμερότητος λόγῳ, χαρακτηριστικῆς ἀνθρωπίνου,
ὥχλειτο δὲ ἡ μήτηρ γῆ, βοθρευομένη καὶ λαχαινο-
μένη καὶ σκαπτομένη τὰ πλείω, καὶ ἀνεδιόστανα
παντοίας τροφῆς, ἅμα καὶ τροφῆς, τὴν μὲν κατὰ τὸ
αὐταρχεῖν, τὴν δὲ καὶ εἰς ὑπερέπλεον.

18. Ἐπαύσατο δὲ καταδύσα ὡς εἰς πόντον λήθης
καὶ ἡ ἀδιάφορος Κύπρις, καὶ τῆς γάμου τύπος ἐπιει-
ελθὼν ἐσάμυνε τὴν κατ' ἀνδρῶπων συζύγιαν· καὶ ὁ
μὲν ἀγέλαος Ἔρως ἐπταρρύζατο, ἰδίαζον δὲ τινος
θάλαμοι, καὶ γνωρίζων ἕκαστος μίαν ἰδίαν, ἰδέσκειτο
καὶ τέκνων οὐκ ἀμφιβόλων, καὶ ἡ κατὰ τὸν Ἀδὰμ
καὶ τὴν Εὐάν σὰρξ μία ἦν αὐτοῖς, ὡς ὅλα πρὸ ὀφθαλ-
μῶν· καὶ τυπούμενοι πρὸς παράδειγμα τοιούτων
ἐπὶ ψίχων, προεκίντων αὐτοὺς εἰς ἰσότητον ἐπὶ εἰ-
σότητι τῶν ἐσῦστερον κοινωποιησέμενων τὰ γυναῖκα·
καὶ εἶχον ἐκάστη σκηνὴ καὶ ἅπαν κατάλυμα, καθά
τι εἶθον ; ἢ καὶ φυλὴν, τὸν ἄνδρα, τὴν γυναῖκα, τοὺς
παῖδας, καὶ ὅποσοι ἄλλοι συνδιήγον αὐτοῖς θεσμῶν,
τῶν ἐξ ἑθνῶν καινοφανοῦς. Καὶ ὁ δαίμων ; Ἀλλ' οὐκ
ἂν εἶπας αὐτὸν ἐνταῦθα γε ζῆν· εἶχον γὰρ αὐτὸν ἐπὶ
ποι, οὐδ' οὐκ ἐπαισχέσθαι ὁ Κύριος· καὶ ἦν ὁ ἀνθρώπος ;
ἀνθρώπος τῷ ὄντι.

19. Καὶ οἱ τὸ καλὸν τοῦτο ἐξανύσαντες θεογλι-
στατοί πρωτοσύμβουλοι καὶ ἀρχιεπισκοπικοὶ διὰ πάν-
των πολλοῦ λόγου ἐφέροντο, θαυμαζόμενοι, εὐφη-
μούμενοι, εὐλογοῦμενοι, καθιστάμενοι εἰς ἀρχοντας,
τιθέμενοι ὡς εἰς κεφαλὰς, καὶ οὕτω περιδεδεμένοι,
καὶ ἀξιούμενοι ἐπισκοπεῖν τὰ κατ' αὐτοὺς, καὶ
προσπεπλάσιν τὰ εἰς πλείω βιώσιμον ἐξορθώσιν

Ὅσοι δὲ πρὸς βασιλεῖαν τόλμαν ἐπέβαλλον, ἔτυχον τῷ θαύματι, καὶ θεοὺς ἵποιοῦντο τοιοῦτους, καὶ εἰς τινα χρεῖται ψύσιν αὐτοὺς ἐνέγραψον, ἐκκλητόμενοι τῆς ἐνθέου τέχνης, εἴπερ οὕτω πειθόντες διδασκαλικῶς ἐκ μικροῦ δειν ἀλόγων εἰς λογικοὺς καὶ λογικοὺς τοὺς μὴ τοιοῦτους διεδίδασκον, καὶ τοὺς μὴ αὐτὸ τοῦτο εἰδότες, ὅ τί ποτὲ ἔστιν ὁ πρὸς ἀληθείαν ἀνθρώπος, εἰς ἐνθύμιον καὶ αὐτοῦ θεοῦ μετεβίβησαν.

ιγ'. Ἐπεγνωκότες οὖν οἱ πρῶτοι αὐτοδιδάκονοι τοῦ καλοῦ ἐκείνοι, ὧς καὶ βαλτιοῦσι τοὺς ἀνθρώπους, καὶ θαυμάζονται, καὶ οὕτως ἐς πλείω ζῆλον διαθερμαινόμενοι, καὶ οἷς ἐμακαρίζοντο, εἰς ἐπίδοσιν παρσυσμένοι, καὶ οὕτω πληθυνόμενοι προσθήκαι καὶ ἐδωχαῖς, καὶ δραστηριότητος ἀποτελούμενοι, ἀγέλονται πλείονας πάλιν ὄχλους, καὶ καθίζουσιν αὖθις βουλῆς, καὶ ὑπομιμνήσκουσι τοὺς ἤδη εὐμαθέστερον ἐπαιτεῖν διδυνάμενους, ἔξ ὧσι τῶν πάλαι ὅποιοι αὐτοὶ ἀπετελέσθησαν διὰ μέσων τούτων ποδηγούντων αὐτοὺς ἐμυδιάζεσθαι εἰς ἀληθὴ ἀνθρωπότητα· καὶ καταγίνονται μὲν τῆς προτέρας ἐν τοῖς τοιοῦτοις μαθηταῖς ἀγριότητός τε καὶ πλάνης, ὡπεξαιρουσι δὲ τὴν καινὴν καὶ πρόσφατον φιλαδελφίαν καὶ φιλαλληλίαν, καὶ ἑγγύς παρὰ βραχὺ δειλότητα, τὴν καὶ πεπαγωμένην εἰς ἔθιμον παράδοσιν, καὶ βίου τριβὴν, καὶ πείραν καὶ ἐμπειρίαν δεδοκιμασμένην καὶ ἐπεγνωσμένην ὠφέλιμον.

ιδ'. Αὐτίκα δὲ οἱ τοιοῦτοι καινίσταται τῆς τραότητος καὶ τοῦ ἡμέρου βίου διδασκαλοὶ ἐξετίθεντο ἄν, ἐναργῶς ὅπλ' ὅψιν ἄγοντες, ὅπσοι μὲν τῶν ἀγαθῶν πρῶτον μὴ παρόντα νῦν ἐνδημοῦσι τοῖς ἀνθρώποις, ὅποια δὲ τῶν κακῶν καὶ πηλίκων τοῦ ἀνθρωπείου φύλου κατανατιθεύμενα ἐπαύσαντο καὶ ἔρχοντο, καὶ αὐτοὶ μὲν οὕτως ἐπιχειρηματικώτερον τὴν δημηγορίαν διεχειρίζοντο. Ἄ δὲ πρῶτον μὲν ἀγαλαῖοι ὄχλοι, νῦν δὲ εὐλογίστοι δῆμοι, χάριτάς τε ὑμολόγουν, καὶ εἰς ἀγαθότητα συνεσκευάζοντο, ἐπιτείνοντες τὴν σπουδὴν.

ιη'. Ἐπεί δὲ ἐν τοσούτῳ καὶ γράμματα ἐξυῆρτο, τὰ κατὰ τῆς μνημοσύνης ἱεμῆλια, τὸ πρωτοφύδης μουσεῖον, τὸ τῆς σοφίας ταμείον, τὸ τῆς λήθης ἀντίπαλον φάρμακον, οἱ σκιαγράφοι τῆς γνώσεως, ὁ τοῦ λόγου ὁπορχιμὸς, οἱ τῶν ψυχικῶν βουλευμάτων μηνυταί, οἱ τῶν ἐγκαρδίων διανοημάτων ἐξάγγελιοι, οἱ τῶν κρυφίων ἐκφάντορες, οἱ τὸ ἐν πράξει βευστὸν πηγνύντες καὶ στερεοῦντες τύποι, καὶ τοῖς ἐπιγινόμενοις ὁπλ' χρόνου ἀναστηλοῦντες· εἰς γνώρισμα, οἱ ζωγράφοι τῶν παλῶν καὶ πραγμάτων καὶ προσώπων, εἰδησιῶς τε χάριν καὶ μνήμης παντοδαπῆς, οἱ καλοὶ χαρακτῆρες ἀδάσκει ἐμμοῦσου παιδεύσεως, οἱ μὴδὲν ἑλαττον ἀκοῆς τὸν ἀνθρώπον σφικόντες διὰ τῆς ὁφείας, — ὅτε τοῖνον καὶ τὸ τοιοῦτον καλὸν ἔδλασταν ἤδη ἐν κόσμῳ, δι' οὗ ἅπαν ἔθος ἀγράφως ἡκριβωμένον ἐπ' ἀγαθῷ εἶχε μεταποιεῖσθαι εἰς χρηστότητα ἑγγραφον, ἣν δὴ νόμον καλοῦμεν οἱ ὑστερον, καθὰ κεκρύβηται, προφθέντο ἀξίωσιν οἱ τὴν ἄδιν ἐκεῖνοι παύσαντες βίαν, καὶ τὸ ἔθος προσηγησάμενοι καὶ εἰσαγαγόντες· διδάσκαλοι κατασταλίσασθαι στερεωθὲν τὸ νεοπαγὲς ἔθιμον εἰς

A hoc veluti miraculo percussi, eo usque progressi sunt, ut illos inter deos referrent et superiori naturæ ordini accenserent, obstupfacti nimirum virtute divina, qua, nonnisi institutione ac persuasione, ex iis qui propemodum bruti fuerant, rationales ac prudentes fecerunt, eosque qui ne nosset quidem quid vera homo esset, ad Dei voluntatem transformarunt.

B 16. Cum igitur primarii hujus boni suctores animadvertissent, homines hoc modo meliores fieri, seipsos autem in admiratione esse majori, incensi sunt studio ac fervore, et laudibus quibus ob novam prosperitatem tam felici successu angoscentem afficiebantur stimulati, majori in dies sapientia et activitate præditi, denuo majores colligunt cœtus iterumque bona consilia expromunt, et eos qui jam faciles aures præbere didicerant, commonefaciunt quales ex quibus facti sint, atque hac ratione ad veram humanitatem promovere student: denique de vita olim fera atque errabunda sermonem injiciunt, et laudibus efferunt recentem charitatem mutuum qua propemodum uti fratres conversentur ac degant, quæ jam in vite consuetudinem transierit, firmoque fundamento innitatur, quæ denique usu experientiaque comprobata et omnibus utilis inventa sit.

17. Deinde illi mansuetudinis inventores vitæque tranquillæ præceptores exposuerunt et quasi ante oculos collocarunt, quam multis bonis quæ olim deerant, homines nunc gauderent, et quam multa et magna mala quibus genus humanum vexabatur, jam penitus extirpata essent; atque sic majori cum vi ac successu coram populo perorarunt. Qui autem gregarie olim turba fuerant, nunc in rationalem collecti societatem, concordiam colere atque virtuti operam navare summo nisu studuerunt.

D 18. Cum autem illo tempore etiam invenirentur litteræ, egregia memorie dos, primum museum, sapientiæ receptaculum, oblivionis remedium, eruditionis delineatores, eloquentiæ exemplum, consiliorum animi indices, cogitationum intimarum nuntii, oculorum detectores, typi celeriter prætereuntia figentes et retinentes et ad posterorum notitiam post multa sæcula propagantes, pictores certaminum, rerum gestarum, personarum, ad omnium cognitionem ac memoriam, egregii cunctarum scientiarum characteres, qui non minus quam per auditum, per visum homines edocent erudiuntque — cum, inquam, tale ac tantum mundo illaceret bonum, quo omnis consuetudo bona, hactenus conservata sine litteris, scriptura confirmata sanciretur, quam legem hodie vocamus, tunc illi quivim ac violentiam olim intolerabilem perdoxerant, summo studio eo annisi sunt, ut recenti consuetudini legis characterem imprimerent, ut sanctio scripta veluti sigillo appposito confirmaretur, ut errabundum incertumque ad firmitatem redige-

reitur neque amplius mutabilitati obnoxium esset.

19. Et homines in societatem coadunati libenter amplexi illud consilium, ut ita fieret consenserunt, cum bene viderent, et, ut equidem opinor, etiam pronuntiarent, melius omnino esse, ut bonum quasi corpore circumdatum in librorum fundamento collocaretur, eodem modo quo verbum Dei aut viva voce prædicaretur, aut e sacris paginis prælegeretur. Itaque synodii principes ad leges redigendas et certa stabilique forma figendas sese accingunt, et disquisitione de eo quid sit lex habita decernitur, eam esse bonum divinum. Porro accepta inculpitur tabulis, aut pyxidibus et codicibus, seu, ut accuratius dicam, voluminibus, quibus veluti in quadam domo aut custodia conservetur, et sic universo cœni perpetuo adsit.

20. Eodem tempore electi constitutique sunt arbitri justitiæ, inquisitores injustitiæ, probitatis censores, conversationis honestæ custodes, legum provisorios, institutionum haud amplius instabilem, sed scriptionis tenore definitarum inspectores. Legibus igitur sic constitutis et, ne quis ignoraret eas, promulgatis, alii ad illarum normam vitam moresque composuere, et sic veluti recto cursu navigantes, cœlestium bonorum fructi sunt tranquillitate, nulla vitæ procella aut tempestate perturbati; alii autem, aliam ingressi viam, saxis illisi misero perierunt lueruntque pœnas, quas non jam fera illa ac bruta iis qui aliter sese gessissent, fixerat consuetudo, sed quasi lex divina constituerat, gladio suavi ut recte quis dixerit, scindens ac percutiens.

21. Talis autem pœnarum inflictio effecit ut mali ab improbitate ad honestatem reverterentur, cum talis medicinæ dulcis simul et amara impatiens essent; et natura humana rediit ad statum primitivum, simplicitate, pace perpetua, tranquillitate ac lætitia insignem.

22. Hoc ita sese habuerat temporibus antiquis, quorum nemo facile recordaretur; jam vero vita quæ olim invaluerat leonina, vel, ut mitiori verbo utar, impura et vana, corrigi et ad mansuetudinem revocari cœpta est, primum quidem per talem qualem convictum, deinde per certas consuetudines communes, denique per leges, quæ a singulis propositæ, universorum suffragiis sancitæ sunt. Coniuncta enim virorum sapientum meditatione atque consultatione leges promulgatæ sunt, et ius naturæ ac gentium apparuit, et sapienti Dei dispensatione, Spiritusque sancti auxilio incrementa cepit. — Quoniam autem pulchrum debebat fieri pulchrius, et divinum divinius, et mundanum exuere crassitiem suam, quo appareat ipsius virtus, et e terreno transformaretur in cœleste, et e mundano in supermundanum, ita ut, quantum augentur homines ac multiplican-

Α νόμιμον, ἵνα ὡς ὅσον σφραγίδος τύποιμα τὸ ἐν τῇ ῥήματι κύρος προσεπιτεθῇ, καὶ τὸ πλανητεύον κατασταθῇ ἐφ' ἐνός, καὶ συντηρῆται εἰς ἀμετάσταντον.

19. Καὶ οἱ τοῦ ἀπορροισματος ἄνθρωποι καταδύχονται ἀσπάσιοι, καὶ τὴν τῆς βουλῆς ταύτης εἰσαγωγὴν καλῶς ἄρα προνοησάμενοι, καὶ εὐσηβέως διεγνώκοντες, οἶμαι δὲ καὶ ἐκλαλήσαντες, μὴδὲν διαφέρων εἶναι, ἀσώματον περιφέρεισθαι τὸ καλὸν, καὶ βιβλιακῇ ἰδέσθαι ἐπαναπαύεσθαι, ὁμοίον, φασίν, ὥς εἰ καὶ Θεοῦ λόγον ἢ διὰ στόματος προφέρει τις, ἢ ἐκ διφθέρας ἱερᾶς ἀναλέγοιτο. Αἰροῦνται γοῦν οὕτως οἱ τοῦ συνεδρίου καὶ τὸ εἰσενεχγμένον ἐπὶ παραδοχῇ τῆς τῶν νόμων θέσεως βούλευμα· καὶ αὐθὺς ἐρμηνεύεται, ὁποῖον τι ὁ νόμος ἐστὶ, καὶ καταλαμβάνεται, θεοδοτόν καὶ αὐτὸς χρῆμα εἶναι· καὶ στέργεται, καὶ ἐντίθεται δόλοισι, εἰς ὃν πυθίσι καὶ κωδίκῃν, ἡμαξυμένους δὲ φάναι, βιβλίοι, ὅσα καὶ τισὶν οἴκοις ἢ φυλακαῖς ἢ μάνδραις, μὴ καὶ διαδιδράσκῃ τοὺς πολλοὺς βεβηλόμενος.

20. Ἐξαιτίκα δὲ ὥρας ἐκασίθησαν ἐπιλεγίντες ἄνδρες βραβεύονται δίκης, ἀδικίας διώκται, ὁρόδότης ταμίει, πολιτείας ἀγαθῆς φύλακας, θεσμῶν τηρηταί, ἐθῶν ἐκείνων οὐκ ἐτὶ ἀγράφων, ἀλλὰ γραπτῶν ἐπισκοποῖ. Καὶ οὕτω εὐρημένης τῆς νομικῆς διαθίσεως, καὶ εἰς γνῶσιν ἐκτεθειμένης ἅπαντι. οἱ μὲν πρὸς νόμους ἀπευθύνοντες ἑαυτοὺς, καὶ διακυβερνῶμενοι τὸν βίον, καὶ οὕτω κατ' εὐθὺς πλέοντας, τὸν τῆς Θεοῦ γαλήνης καλῶν μεταίχον· καὶ οὐδεμὴ βίου κύματος αὐτοὺς δισάλευσεν. Οἱ δὲ ἀνάπαλιν διακείμενοι ῥαχλαῖς προσήρπασσαντο καὶ ἀπώλλυντο, ποινὰς ὀφιστάμενοι, ἃς οὐ τῷπος ἐκείνος παλαιὰς θηριώδους ὑπέβαλλε τοῖς ἀποτόμως διχάζουσιν, ἀλλὰ νόμος θεῖος ὑπηγόρευε, γλυκίᾳ μαχαίρᾳ, καθά τις ἂν οὐκ ἀπροσφύως εἴποι, διχοτομῶν.

21. Καὶ ἡ τοιαύτη ἐκδίκησις ἀνακάμπτειν ἐπέλπει τοὺς κακοὺς ἀπὸ στρεβλώσεως εἰς ὁρόδτητα, ὡς ἔχοντας γλυκύπικρον τοῦτο στέγειν θεράπευμα· καὶ ἡ κατ' ἄνθρωπον φύσις εἰς τὴν ἀρχέγονον ἀνεποιετο πλάσιν, τὴν ἐν ἀπλότητι καὶ ἀτασθαλίᾳ εἰρήνῃ καὶ γαλήνῃ καταστάσει καὶ ἰαρότητι.

22. Ἦν οὖτω πάλοι ποτὲ ταῦτα, ἐξότου ῥῥόας οὐκ ἂν ὑπομνημονεύσῃ τις· καὶ ὁ βίος ἐκείνος ὁ πρῶτος, ὁ λεοντώδης, εἰ δὲ τις μετρώτερον ἰδέσθαι φράσαι, ἀκόρητος καὶ εἰχὴ καίμενος, ἐπιμεμῆλητος, καὶ εἰς ἡμερότητα μετεβέβλητος, πρῶτα μὲν διὰ μετρίου συννοικισμοῦ, εἶτα βεβαιωτέρου συνθεσμοῦ, μετὰ δὲ ὁμοῦ ἐσφορᾶς, καλῶς δὲ ἂν ἔχοι φάναι, καὶ συνεπιφορᾶς· κοινῇ γὰρ ἀνδρῶν σοφῶν βουλῇ καὶ σκέψις καὶ τότε τοὺς νόμους εἰσήγαγε, καὶ ὁ φυσικὸς ἐκείθεν καὶ ἐθνικὸς νόμος ἐξέλαμψεν, εἰς ἔγγυστον προδραμῶν αὐτῆς οἰκονομίᾳ πανσόφῃ καὶ θεοῦ τητι, τῇ κατὰ τὸν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι. — Ὅτι δὲ τὸ καλὸν ἐχρῆν γενέσθαι κάλλιον, καὶ τὸ θεῖον θεοῦ τερον, καὶ τὸ κατὰ κόσμον ἀπολεπυνόμενον πάρεως ὡς ἐκφανθῆναι τὸ ἐν αὐτῷ ἀγαθόν, καὶ ἐκ βιωτικῆς εἰς ἐνθεον κατασταθῆναι, καὶ ἐξ ἔγκωσμου εἰς ὁπερ κόσμον, ἵνα, εἰς ὅσον πληθύνονται καὶ αὐξάνονται οἱ ἄνθρωποι, ἐς τόσον καὶ ἡ ἐξ ἐπιστορῆς καλλωπῇ

αὐτῶν καὶ ἡ ἐνέργεια· ἀγωγή προσπαύσῃται, καὶ οὐκ ἐκ τοῦ Θεοῦ καλὸν εἰς μέγιστα πρέπον αὐτῶν ἐκείνῳ ἀποκατασταίη (αὐτὸς γὰρ δοτὴρ καὶ τοῦ πρωτοφανοῦς νεογράφου ἀγαθοῦ νόμου καταβιβηταί)· προσεξευρίσκειται νόμος μετ' ἐκεῖνον ἄλλος· δευτέρως ὑπέρτερος καὶ μεγαλοδύναμος, καὶ τοῦ προσεχῶς θεοσημένιου ἐς τοσοῦτον ὑπερηρμένος, εἰς ἴσον καὶ σῶμα καλὸν καὶ σφριγῶν ὑπερθεν τοῦ μὴ τοιοῦτου φέρετο ἄν.

κγ'. Καὶ ἦν ἐκεῖνος ὁ Μωσαϊκός, οὐ μόνον ὁ Σιναιτικὸς, ἀλλὰ καὶ οὗτοι πολλοὶ καὶ αὐτοὶ ἀκόλουθοι ἐκείνῳ καὶ συντροχοὶ καὶ σύμφωνοι, οὐ περὶ γῆν Ἰσραὴλ αὐτὸς, καὶ τὰ κατ' αὐτὴν μόνον συντηρῶν, καὶ ἔφορῶν καὶ ἱπανορθούμενος, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς Θεοῦ ὢ· ἐπὶ μᾶλλον ἐξαρτῶμενος. Καὶ θεογνωσίαν γὰρ ἐκεῖνος ἐπραγματεύσατο καὶ φιλοσοφίαν θεῖαν, εἴς τὴν οὐν θεολογίαν, καὶ κόσμου ἐπίγνωσιν μὲν διὰ τῆς διδασκαλίας, ἣν ἡ κοσμοποιία παραδίδωσι, διδάσκειν δὲ, οἷς ὑποβάλλει φυσιολογεῖν, κατὰ γινώσκον δὲ τὴν ἐπ' οἷς χρεῖ. δι' ὧν ρυθμίζει πρὸς ἡθός, ὡς ἐμπλεῖσθαι μὲν κόσμου, καθ' ὃν ὑπερλάμπει τὸ κοσμον, περιέφρονεῖν δὲ τὰλλα, ἐξ ὧν ὁ κατ' ἀνθρωπίνον βίος ἀπεκθαίνει ἀκοσμος.

κδ'. Καὶ ἀπέτέλεσεν ὁ τοιοῦτος νόμος· οὐ μόνον ἀγαθοὺς ἀνδρας ἀπλῶς, ὅποιοι δὲ τινες καὶ ἐν τοῖς πρὸ αὐτῶν ἐξεφάνθησαν μέτριοι ἐκείνοι καὶ βῆρον ἀριθμητοί, καὶ μάλιστα ὅτε ἡ ἀγριονομία τὴν γῆν ἀπισχότου, ἀλλὰ καὶ ἀγίους, καὶ τὸ καινότερον, θεοπάτορας. Ἐπεφάνη δὲ ἄρα ὁ τοιοῦτος νόμος τελειότερος πρὸν καὶ εἰς πλέον ἐπιμάλα σιδήσεως, καθότι καὶ θεόγραφος, μελετῶν δὲ ὅμως καὶ ὑποκρούμενος· τὰ τελειώτατα. Ἐθεωρεῖτο γὰρ ὡς ἐν ὑπογραμμῇ σκιαγραφῶν καὶ ὑπογραφῶν θεῖα τυπώματα, προφῆται· μὲν ὡς διορατικοὶ ἐποπτεύοντες, καὶ λεπτότερον κατανοοῦμενος, τοῖς δὲ λοιποῖς παχύτερον προσφερόμενος, καὶ οὐδὲ ὡς ἐν ὑπονοίᾳ τοῦ ἐπικτὸς ὧν. Μεγὰλα γὰρ καὶ θεώτατα καὶ τοῖς τυχινάδε χρόνους ἀνθρώποις ἀκατάληπτα λαλῶν, ἐπέκρυπτεν αἰνιττόμενος, τὸ φῶς οὕτω σκιάζων τῆς γνώσεως, καὶ κατακαλύπτων τὴν ἀλήθειαν ὡς ἐν παραπτάσματι, τῷ προφαινομένῳ τῆς φράσεως· καὶ εἶχον ὅλγοι ἐμβαθύνειν τοῖς αἰνιγμοῖς, οἱ πλείους δὲ ἦσαν τῆς ἐπιπολῆς.

κε'. Οὐκ ἠνέσχετο δὲ ἄρα ὁ καὶ ἐπιτίμης τὸν νόμον τοῦτον Θεός, καὶ βαθεῖως τυπώσας, καὶ ἐν συμ[βό]λοις παραδούς, μὴ οὐχὶ καὶ διασαφῆσαι αὐτὸς ἐκεῖνον ἐναργεστάτα, καὶ τελεσσοῦναι εἰς πληρεστάτην χρώσιν, καὶ οὕτω γνῶσιν, τὸ σκιαγράφημα. Εἰ γὰρ διδάσκαλος ἀποπειρώμενος μαθητῶν, πρὸς οἷς τὸν νοῦν ἔχει, καὶ γλαφυρὰ λαλήσας αὐτοῖς, καὶ εὐρηκῶς οὐκ ἐμβαθύνοντας εἰς νόησιν, καὶ δι' αὐτὸ κατονόουνας τὴν μάθησιν, καὶ τῇ ἀθυμίᾳ ἐκλείποντας, ἢ τῇ βραθυμίᾳ καταπίπτοντας, καὶ ἀποτελουμένους, ὡς οὕτως εἰπεῖν, λειπογνώμονας, οὐκ ἀνέχεται μὴ ἐς φῶς ἀγαγεῖν διευκρινήσας τὸ δυσκατάληπτον, ἀλλὰ διερμηνεύει σαφῶς, καὶ οὕτω τὸς ἐκεῖνων κτᾶται ψυχάς. Τῷ παντὶ ἐπὶ πλέον ὁ καὶ προάργων ἐνδιδασκάλως, καὶ ἄλλως δὲ παμμί-

tur, tantum etiam pulchritudo e conversione oriunda et vitæ honestas promoveretur, et bonum divinius acceptum magis magisque in Dei laudem gloriamque cederet (ipse enim benignus nova legis auctor atque dator facile agnoscebatur) : inventa est insuper præter illam lex altera superior et potens, eaque quæ jam sub manibus erat tanto præstantior, quanto corpus speciosum ac vigorosum turpi atque infirmo præstare creditur.

23. Fuit autem illa lex Moïsaica, non solum Sinaitica, sed et alæ multe ei similes et ejusdem argumenti ; illa, inquam, non ad terram repens, neque terrestria tantum respiciens, corrigens, dirigens, sed potius a Deo ipso suspensa. Suppeditavit enim cognitionem Dei et philosophiam divinam, id est theologiam, et mundi cognitionem per doctrinam quam creatio mundi exhibet, necnon judicium de rerum natura, et contemptum rerum contemptu dignarum ; quibus omnibus mores perficiuntur, ita ut mundo, quatenus verum nobis munditiam ostendit, studeamus, cetera autem, quibus vita humana ad immunditiam deprimitur, contemnamus.

24. Porro lex illa non solum reddidit homines simpliciter probos, quales etiam ante illos pauci quidam exstiterant, et imprimis cum feri illi mores terram obscurarent, sed etiam sanctos et, quod maxime admirandum est, Dei patres. Apparuit igitur lex illa perfectior et multo magis venerabilis, quoniam a Deo erat conscripta et ad summam perfectionem homines præparabat. Conspiciebatur enim quasi adumbrans et delineans præcepta divina, et a prophetis perspicacibus intellecta facilius comprehendebatur, a cæteris autem crassiori modo concipiebatur, ita ut vix conjectura ejus sensum assequerentur. Cum enim magnalia atque divina eloqueretur quæ ab illius temporis hominibus capi nequibant, lumen intelligentiæ nonnisi adumbrabat et veritatem velut ænigmatum velamine celabat, dictione nimirum res futuras præfigurans, quare paucissimi ænigmatum sensum perpetrabant, multitudo autem in superficie hærebat.

25. Deus igitur, qui hanc legem hominibus benigne concessam et symbolis involutam tulerat, ipse quoque providit, ut ea optime intelligeretur, et quæ obscure dicta essent, ad claritatem ac perspicuitatem perducerentur. Scilicet præceptor, discipulos quibus bene cupit experiurus, alium verborum suorum sensum ab illis haud perspicere animadvertens, ita quidem ut ad doctrinam pigrescant atque aut animi vigore destituti, aut levitate correpti, omni prorsus, ut vere dicam, scientia excidant, ea quæ difficilia cognita sunt non vult non in lucem producere, sed bene explicat et ita eorum animos lucratur : multo potius is qui ab æterno summus fuit præceptor, legem suam a Moyse ejusque comitis conscriptam benivole revelare statuit hominibus qui divinæ gratiæ

veritatique studerent et per ultimam perfectissimamque legem ad ipsum recurrerent, accurate ac sine vituperio ejus justificationes exsequendo.

νομομαθεῖς, καὶ διὰ τοῦ ὑστέρου καὶ πληρεστάτου νόμου ἀναδραμουμένοις ἐς αὐτὸν ἐν τῷ καλῷ καὶ ὀρθῷ ἔργῳ ἐκτελέσαι τὰ ἐκείνου δικαιοῦματα.

26. Descendit igitur per incarnationis dispensationem in mundum suum ac hominem, atque ab initio paucos tantum e multitudine elegit discipulos, in eo quoque admirandum et prodigiosum quid ostendens, quod non exspectans conspiebatur doctrinae cupidus docere, sed potius semetipsum exinaniebat, ut etiam ab ipso edocendos colligeret et ad eorum infirmitatem sese accommodaret.

27. Descendit igitur e caelo illuminatio perfectissima, luminis principium luminum pater, atque umbras luce penetrat. Inprimis autem Moysis legislatoris sapientis adumbrationes ad perfectionem provexit, æmignata symbolica interpretatus est, characteres umbratiles ad veram vitam deduxit, et præclaram illam legem ad infandam pulchritudinem, aut si accuratius dicendum est, ad spiritualem veritatem sermone claro promovit. Haud amplius enim figura post condensationem, haud symbolum, haud umbra, sed omnia lucida, perspicua omnia. Characteres explicati sunt, veritas serena luce apparuit, justitia sol exortus est, et qui antea, umbrarum caligine involuti, neque sciebamus quo eundum esset, neque apprehendere necessarium volebamus, e tenebris perpetuis ad lucem infinitam traducti sumus. Ambiguitas legalis evanuit, ejusque locum advenit mens profunda sane, sed simul simplex, quandoquidem sapienter ac strenue veritatem interpretatur; non amplius obijcitur velamen legale, intra quod salutis doctrina occultatur.

28. Neque jam dixerit quispiam e comis, se secundum crassam litteram conversari, dum hæc vel illa ad litteram agit. Si autem spirituale quid in eis reconditum sit, quis scire poterit? Sed omnia sunt perspicua, et Verbi divini incarnati effata intellectu facilia; margarita inde proveniens, omnis velamenti obscuri expers, per se ipsam comprehenditur. Aurum et argentum purum projacet, non adulteratum, nullo lapide Lydio indigens; lapides pretiosi ut investigentur, neque sudorem neque laborem fodientibus imponunt. Qui donatillos, non solum magnificentissimus apparet, sed pro immensa ipsius misericordia permittit ut qui volunt manus percipiant; non querit mercatores qui magno cum lucro istos revendant eorumque amatoribus negotium facessant, sed pauperes spiritu laetitie amicitie vinculo sibi adjungere studet, quos ditare queat, ipsis dona sua impertiens atque ad beatitudinis fastigium evehens.

βαθυκόλπους ζητεῖ εὐρέσθαι, οὐ; πλουτεῖ, παραβύσσας αὐτοῖς τὰ οἰκτεῖα δῶρα, καὶ ὀδύσας ἐπὶ μαχαρισμῷ.

29. Dolet enim, ut ita dicam, immensis divitiis suis, atque honorum ipsius participes invenire studet, improbos et qui thesaurum ab ipso collectum tollere ac supportare possint; imo et latrones ad-

γιστος, τὸν αὐτοῦ νόμον τὸν δευτερον, τὸν γραπτὸν ἐν Νιουστῇ καὶ οἱ Μωσαϊκοὶ ἐξεγράφαντο, ἐμελλεν εὐσχηλῶς ἀνακαλύψαι τοῖς ἐν χάριτι θεῷ καὶ ἀληθείᾳ νόμου ἀναδραμουμένοις ἐς αὐτὸν ἐν τῷ καλῷ καὶ ὀρθῷ ἔργῳ.

κς'. Οὐκοῦν καταβαίνει διὰ τῆς ἐνοσάρχου οἰκονομίας ἐπὶ τὸν αὐτοῦ καὶ κόσμον καὶ ἄνθρωπον, καὶ ἐκλέγεται μαθητὰς ὀλίγους· πάντας τὴν ἀρχὴν ἐκ τηλικούτης τῆς τότε ὀλότητος, τεράστιόν τι καὶ τοῦτο ἐκφάνας ἐκείνος, εἰ μὴ ἀναμείνας ἐψηλαφήθη διδοῦν τοῖς ἐπιθυμοῦντας, ἀλλὰ κατεδέξατο κενωθῆναι, ὡς καὶ ἐπιζητῆσαι τοὺς μαθησομένους ἐξ αὐτοῦ, καὶ τῇ ἐκείνου ἀσθενείᾳ συνεκδραμεῖν.

κς'. Κάτκειαι τοῖνον οὐρανὸν ἡ ὑπερφύτης· λήψας, ὁ ἀρχιφύτης, ὁ τῶν φῶτων πατήρ, καὶ καταγάγει τὴν σκιάν. Μάλιστα μὲν οὖν τὰ τοῦ σοφοῦ σκιαγράφου Μωσαίου τυπώματα χροῖζει πρὸς ἐντέλειαν, καὶ τὰ συμβολικὰ διερμηνεύσας αἰνίγματα, καὶ τοὺς τυπικοὺς χορηγητὰς εἰς πραγματικὴν ἐκδόδασιν ἀλῆθειαν, τὸν καλὸν ἐκείνου νόμον ἐκπαίδειν εἰς κάλλος ἀνεκλάλητον, μενοῦν γε ἀκριβοστικὸν φάναι, λαλητὸν πρὸς πνευματικὴν ἀλῆθειαν ἔθετο. Τύπος γὰρ οὐκ εἶναι οὐδὲς μετὰ τὴν συγκατάθεσιν, σύμβολον οὐδὲν, σκιά οὐδέ μίαν, πάντα ἐμπαῖ, προφανῇ πάντα· οἱ χαρακτῆρες διαστεινάζονται, ἡ ἀλῆθεια ἐκπέφηνεν αἰθριά, οὐσα, ὁ τῆς δικαιοσύνης ἀντίειλεν ἥλιος, καὶ συνήχθημεν ἀπὸ σκοτεινῆς διηνηκούς εἰς αὐτοὺς φωσφορίαν οἱ πρῶν ἐσκισμένοι παρὰ τὸ μὴ εἶδέναι, ποῦ πορευόμεθα, μὴ μὴν ἰδεῖν τὸ δέον ψηλαφῆναι. Ἡ νομικὴ διπλὴ παρῆλθεν, ἀντιστήλη δὲ ὁ βαθεῖς μὲν τῷ ὄντι νοῦς, ἀπλοῦς δὲ ἄλλως, καθότι ἐρμηνεύει καὶ σαφῶς καὶ τρανῶς αὐτὴν τὴν ἀλῆθειαν· οὐ προδεδίχεται κατεπίτασμα νομικὸν, οὐπερ ἐνδοξὸν κέκρυπται τὰ σωτήρια.

κη'. Οὐκ ἔχει τις λέγειν καὶ ἐν τοῖς ἄρτι, ὡς ἔγω μὲν κατὰ τὸ σωματικὸν γράμμα πολιτεύομαι, τάδε καὶ τάδε ποιῶν γραμματικώτερον. Εἰ δέ τι πνευματικὸν ἐν αὐτοῖς κέκρυπται, τίς ἂν εἰδῇ; Ἀλλὰ τὰ πάντα σαφῆ, καὶ τὰ τοῦ θεανθρώπου Λόγου παραγγέλματα ἐβλήθη· καὶ αὐτὸς ἐν νοῦς ὡς ἄπαντος προκαλύμματος ἐλυτρώδους, ὁ ἐκείνου ἐκκεῖται μάργαρον. Τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον καθαρὸν προδεδίχεται καὶ ἀκίδωλον, οὐδὲν τι βυσάνου δεόμενον· οἱ τίμιοι λίθοι οὐκ ἰδῆλουν ἰδρωτάς, ὡς ἀνιχνεύσθαι, καὶ πόνοις παρέχων τοῖς μεταλλεύουσιν. Ὁ τούτων χορηγητὴς οὐκ ἀπλῶς μεγαλοπρεπέστατος ἐγνωσται, ἀλλὰ πλήσμιον τὸν αὐτοῦ προχέων ἔλεον ἐνδίδωσι δωρεὰν ἀρύεσθαι τοῖς ἰδῆλουν· καὶ οὐδὲ ζητεῖ μεγαλειόπορος, οἷς ἀποδῶσται βαρεῖς τιμὴ τὰ ὑπερτίμα, ὡς ἐκείνους αὐθις ἀντιτιμᾶσθαι αὐτὰ ἐπὶ ἐμπολῇ καρδαίᾳ, καὶ πραγματα παρέχων τοῖς αὐτῶν ἐπιμέμους ἐμπρικώτερον· ἀλλὰ πτωχοὺς τῷ πνεύματι φιδούς.

κθ'. Ἀχθεταὶ γὰρ αὐτοὺς οἷον τῷ κατ' αὐτὸν μυρίῳ πλοῦτι, καὶ ἐπιποθεῖ μερίτας εὐρέσθαι τοῦ ἀγαθοῦ, παλαμναίους δὲ τινὰς καὶ οἷους ἀχθοφορεῖν ἀτελετικώτερον τὰ παρ' ἐκείνῳ τεθησαυρισμένα καλὰ.

ἀνέχεται δὲ καὶ ἔρπαγας εὐσυνέτως ἐπιρχομένους, ὅτι βλάπτων καὶ τὰ ἐκείνου φορτιζομένους, καὶ οὕτω βιαζομένους τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Φέρεται δὲ πού καὶ ἑλλόγιω· κλεπτόμενος· οὐ γὰρ δέδιδεν, ἐπιλαίῃ αὐτὸν τὰ χειμῆλια, ὅτι μὴδὲ πηγάς τις χύσις αὐτῶν ἐν ἐκείνῳ ἐστίν, ἢ πληθύν ποταμὸς, ἢ κόλπος θαλάσσιος· ἄδυσσος μὲν οὖν πολλὴ πλούτου, ἥς οὔτε βίβλική τις νενοήται ὑποτάξις, ἐπείγουσα πυθόμενος τόπον, οὐδὲ μὴν μέτρον ῥητόν· ἀλλ' οὐδὲ γνῶσις· τῆς αὐτοῦ ἀπειρίας, μὴ ὅτι γε καταληπτικὴ ἐντελώς, ἀλλ' οὐδὲ ἀκροβιγῶς ἐν ἐπιβολῇ κατανοήσεως ψαύουσα.

λ'. Τοιοῦτος, ὡς ἐν ὀλίγοις καθυπογράφει, ὁ καὶ τοῦ τρίτου καὶ νέου νόμου δοτῆρ θεός, οὕτω παμπλῆυστος, οὕτω μεγαλόδωτος, καὶ μὴν καὶ γνῶσεων κύριος καὶ αὐτοσοφία. Διὸ καὶ ὁ νόμος αὐτοῦ ἐπ' αἰῶνος τοιοῦτου μεγάλου λογοθέτου καὶ νομοδότου καὶ νομοθέτου πρὸς τῷ βάθει τῶν ἐννοιῶν, καὶ φῶς ἀποπάλλων ἀβύσσου σαφηνεῖται τοῖς ἐπαχίοις, καὶ ἀκροᾶσθαι αὐτοῦ, καὶ λύχνον τούτου τοῖς ποσὶ καὶ τοῖς οἰκείαις τρίβοις ἔχειν προπορευόμενον.

λα'. Εἰ δὲ τινες καὶ τῶν αὐτοῦ παραδόσεων μυστηριώδεις, οἷα τελεστικά, καὶ ἄλλως δὲ ἀπόκρυφοι, καὶ δι' αὐτὸ βάθειαι, καὶ, ὡς οὕτως φάναι, νύκτεροι τοῖς μὴ ὀφθιμένοις (πολλοὶ δὲ καὶ τοιαῦτα εἰσιν). ἀλλ' αὐτὸς ῥῆον ἀποκαλύπτει τοὺς ἡμῶν ὀφθαλμούς, εἰς τὸ ἐξελθόμεν· καὶ ὡς ἐκ νυκτὸς ὁρροῖζοντες φωτισόμεθα, καὶ κτανουόμεν οὕτω τὰ θαυμάσια πάντα ἐκ τοῦ νόμου αὐτοῦ, τὰ πλεῖν μὲν ἐξ ἀφορμῶν διδασκαλικῶν, οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ κατὰ ἐνθεον ἄλλως ἐκπνέοντα. Ὅτε καὶ ἐστὶ τοῖς καθ' ἡμᾶς λέγειν, οὐχ, ὅτι ἐξ ὅσον τὸ σκότος ἡμῖν, ἐξ τοσοῦτον καὶ τὸ ἐξ ἀνακαλύψεως ἀνασχὼν φῶς, ἀλλ' ὅτι πολλαπλάσιον, ὡς μὴδὲ καθυποβάλλεσθαι ἀριθμῷ, καὶ ὅτι, ἀπελαθέντος τοῦ κατὰ ἀγνοίαν νεφώματος, ἢ καὶ ἐτέρως φάναι, ἀλλοιωθέντος καὶ διατεθέντος εἰς χρηστότητα γνῶσεως, ἔφηναν ἐκείθεν αἱ ἀστραπαὶ τῆς θεογνωσίας τις ἐν τῇ οἰκουμένῃ, ἐὰν μὴ κοιμῶνται ἀπονοστήσαντες, ἢ τυφλωθέντες. Τέως γε μὴν, εἰ καὶ μυστήρια ὁ ἄλλος μὲν τελευτᾷ, ἀληθῶς δὲ πρῶτος κόσμος καὶ νόμος δυσανακάλυπτα ἔχει, καὶ οἷα θεῶν μόνον καταληπτὰ εἶναι δοκεῖν, μὴ ἂν δὲ τινι τῶν ἀνθρώπων, ὥς ἂν ἐκείνος τοῖς ἀξίοις ἐκφῇ αὐτὰ, ὅμως ἐν πολλοῖς τόποις, καὶ οὐχ ἀπλῶς πολλοῖς, ἀλλὰ καὶ μάλα τοσοῦτοις πᾶν ἐξαστράπτει αὐτὰ πρὸς σαφήνειαν· καὶ οὐδὲν τι ἐν αὐτοῖς διαικῶς περινοητέον, καὶ, ὡς εἰπεῖν, ἐλικτόν, οὐδὲ βεβῆ καὶ κρύφιον, οὐδὲ ἀνακαλύψω· εἰς μακρὸν ἐρημιτικῆς ἐπὶ καταλήψει θεόμενον.

λβ'. Αὐτίκα γοῦν χόδον προβεβλημένον ἔκκεται αὐθέν ἐν ἀμαθίᾳ ὑπὸ τῶν φιλοκάλων εἰσοικιζόμενον ἰδ'. Ἀγαπήτε ἀλλήλους, καὶ μὴ ψεύδεσθε, καὶ μὴ συκοφαντεῖτε, ἀλλὰ πραγματεύεσθε εἶναι ἀνθρώποι· μέλλον μὲν οὖν μὴδὲ πραγματεύεσθε τοῦτο. Ὅτι γὰρ πραγματεύεσθε, ποιεῖν εὐθέως καὶ μετὰ βεβαιότητος ἀπράγματος τὸ δεχθὲν ἀγαθόν, τὸ κρῖνον, φημι, τοῖς ἀνθρώποις, ἀγαλαίον, φιλάλληλον, καὶ τὸ ἀληθεύειν κοινότερον, περιβολὰς ἀπάσης διόχα, ἐν τῷ

A mitti solenter advenientes qui illius bona auferant et sic regno eorum vim inferant. Lubenter patitur furtum cum prudentia perpetratum; non enim metuit, ne ipsius divitiarum unquam deficiant, aliquid neque cum aquis saturientibus, neque cum fluvio pleno, neque cum maris sinu comparari queunt, sed potius fons divitiarum est immensus, cuius neque ambitus neque profunditas mente comprehendi, neque ulla mensura desiniri potest, cuius denique immensitas tantum abest ut ullo modo perspicere queat, ut ne conjectura quidem eam quis assequi valeat.

30. Talis ac tantus, ut breves simus, teritæ quoque ac novæ legis auctor est Deus, non solum divissimus, sed etiam munus largitate præcellentissimus, omnis scientiæ Dominus atque sapientiæ ipsa. Quare etiam lex ejus digna est tanto legislatore quoad effatorum profunditatem, atque luce cognitionis indicibili collustrat eos qui ejus vocem audire et istam lucernam ipsorum gressus comitantem et lucem ipsorum semitas conducentem habere dignantur.

31. Jam vero licet quædam ejus dicta sint obscura, quatenus mysteria continent, et intellectu difficilia ob sensum profundum, et his qui visu hebeti laborant, noctis, ut ita dicam, umbris involuta (sunt autem plurima), tamen ipse lubenter oculos nostros aperit, si modo velimus, quo sit ut veluti nocte emergentes illustremur ac mirabilia quæ ejus lege continentur, intelligamus, edocili sæpissime a doctoribus, illuminati autem nonnunquam Spiritus divini afflatu. Tunc vero recte dicere possumus: Non solum quanta nox et caligo nos tenebat, tanta et revelatione nobis lux affulsit, sed sexcentes, imo infinitis plus: dispersis enim ignorantie nubibus, aut, ut aliter dicam, cognitione mutata et ad melius erecta, illinc fulgura doctrinæ divinæ per universum resplendere terrarum orbem, si modo homines non dormirent aut cæcitate constringerentur. Cæterum, etiamsi ultima, vel potius prima illi lex præclara continet mysteria inexplicabilia, et soli Deo, ut videtur, comprehensibilia, non autem ulli homini, priusquam ille ista revelaverit illis qui digni sunt: tamen in multis locis, neque solum multis, sed etiam talibus imprimis illa claris perspicuntur, ita ut fere nihil admodum obscurum et veluti tortuosum, nihil profundum et absconditum, nihil quod longa interpretatione ad intellectum indigeat, in illis reperiatur.

32. Statim igitur inter plurima illud a virtutis studiosis lubenter adoptatum nobis occurrit: « Diligite vos invicem, neque mentimini, neque calumniamini, sed solliciti estote de eo ut homines sitis, vel potius, ne de hoc quidem estote solliciti. » Qui enim difficile erit, sincere et prompto animo operari id quod simpliciter est bonum, nimirum illum qui homines decet mutuum amorem, et dicere veritatem sine ulla fraude vel artificio, ita ut, quod

in vita communi fieri solet, navis revera nominetur navis, et simul neque calumniari, neque accusare, aut quæ hujusmodi vitiiis similia habenter, committere?

33. Non igitur laborandum est de communi charitate et de veritate comprehensu facili, et quæ præterea ad simplicitatem laboris expertem spectant; sed illud potius pro viribus annitendum ac meditandum est, ut charitatis non faciamus iacturam, neque in eo solummodo aut ante omnia studium operamque collocemus, ut fratres injuria afficiamus iisque metum incutiamus et terribilem in eos dominationem exerceamus. Hoc enim non amplius convenit homini probo, sed potius latroni atque piratæ, si quis talem adhuc inter homines recensere voluerit, aut bestię feræ et violentę, et homini qui dimidia sui parte brutis accenseri debet, siquidem propter inhumanam vivendi rationem seipsum indignum reddidit, qui deinceps hominibus annumeretur. Cum autem lex quæ post sanctissimam incarnationis dispensationem data est, haud sit ejusmodi, omnes homines ei subiecti necessario præstant illis qui sanctę veteri legi, de qua supra diximus, et imprimis principali parebant. Primitivam enim legem illam dicere nequeo, quæ, licet iam tunc in consuetudinem transgressa, tamen nulla constitutione aut vinculo sancta erat, sed, si ita dicere fas est, volabat et errabat ubicunque admittere homines vellent.

34. Et sic quidem accidere debebat, ut et legislator honoratus gauderet, quatenus hominum ab ipso concessum servaretur, et ipsi meliores fieremus, ut Deo atque hominibus gratum est acceptumque. Attamen non ita evenit, sed res nostrę male cedunt, siquidem cogitantes fatigamur, videntes pudore suffundimur, et loquentes cito ad silentium redigimur.

35. Age enim, consideremus rem totam breviter ac summam repelentes. Ferocitatem et inhumanitatem, quæ post primos parentes sensim posteros invasis, prohi quidam et facile numerandi viri ad mansuetudinem deduxerunt: perfecterunt autem hoc, dum summo fratres amplecterentur amore, benevole loquentes, præceptorum instar exhortantes atque sic persuadentes, et continua institutione utilitatem in virtutis decus permutantes, siquidem et ipsi a carne humana abstinentes, et illi qui nonnisi carnibus humanis vesci atque furto rapi-naque vivere consueverant, ad artes pro viribus exercendas animum appulerunt. Et ab initio Abelis Deo accepti memoriam repelentes cæperunt armenta pascere atque nutrire, e quibus multa bona easque sine magno labore percipientes, a furtis mutuis et cædibus inopportunitas manus cohibuerunt.

36. Quibus bonis degustatis etiam ad alias res utiles juveniendas animum applicuerunt, et specibus cæterisque ejusmodi deversoriis fortuitis egrcasi,

ἀγροικικῶς τὴν σκάφην σκάφην λαλεῖν, καὶ ἅμα μὴδὲ συκοφαντεῖν, καὶ ἐνδιαβάλλειν, καὶ τὰλλα ἐξ-μαρτάνειν, ἐπὶ ταῖς οὐστοῖς κακίαις τοιαύταις;

λγ'. Οὐκ οὐκον πραγματευτέον, ἐξανύειν τὴν πρόηρον ἀγάπην, καὶ τὴν εὐληπτον ἀλήθειαν, καὶ ὅποια λοιπὰ ἔργα τῆς ἀπραγματεύτου ἀπλότητος· ἀλλ' ἐκεῖνο σπουδαστέον καὶ μεθοδευτέον, ὥς ὅναμ, τὸ μὴ προΐεσθαι τὴν ἀγάπην, μὴδὲ προτίθεσθαι εἰς πραγματείας καὶ σπουδαίας τέχνην, αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ μόνον, τὸ ἐπιτηδεύεσθαι κακοποιεῖν τὴν ἐλευθέρτητα, καὶ οὕτως ἐκφοβεῖν, καὶ τεχνάσθαι κυριότητα δυσάντητον. Τοῦτο γὰρ οὐκ ἐστὶ ἀνθρώπου ἀγαθοῦ, ἀλλὰ ἢ ληστοῦ καὶ πειρατοῦ, εἰ τις καὶ τοῦτοῦτον ἐθέλει τύπτειν· ἀνθρώπων, ἢ ἀλλὰ θηρίου ἀγρίου τε καὶ σθεναροῦ, ὃ συνήθει τις ἂν εἰς θηριανθρώπου ἐπινόειαν· ὅτε καὶ ὡς ἐξ ἀνθρώπων γίνονται ὁ τοιοῦτος, ὅτε καὶ ἀπανθρωπιζόμενος τὰ πολλὰ ὄντος θεοῦ μετὰ τὴν ἐνασάρκον ἀγιωτάτην οἰκονομίαν δεδομένου νόμου τοιοῦτοί τινες, ἀναγκαῖον πάντως, τοὺς ὅν' αὐτῷ τατομένους πάντας ἀνθρώπους ὑπερταρεῖν τὼν τε κατὰ τὴν προσηγμένην τοῦ αἰετοῦ ἀγίου νόμου τύπων, καὶ μάλιστα τοῦ πρωτοφύτου. Πρωτόθετον γὰρ νόμον ἐκεῖνον εἰπεῖν οὐκ ἔχω, τὴν ἥδη μὲν ἐβόδα τότε, μηδαμῶς δὲ τεταμένον θεοῦ τρέπον καὶ θέμιδος, ἀλλὰ, ὡς εἰπεί, πειτόμενον, ὅποι ἂν αὐτὸν παραδέρχοντο τινες.

λδ'. Καὶ οὕτω μὲν ἀναγκάσιως ἔχρη γίνεσθαι, ἐκ καὶ ὁ νομοθέτης ἔχειρ τιμώμενος, οἷς τὸ ὅν' αὐτῷ δεδομένον ἀγαθὸν συντηρεῖτο, καὶ αὐτοὶ ἐβελυόμεθα, ὡς καὶ ὁ θεὸς ἂν ἐφίλει, καὶ ἡμεῖς ἀπειχόμεθα. Γίνεται δὲ ὁμοῦ οὕτως, ἀλλὰ διακρίπτει τὰ καθ' ἡμᾶς, ὅπου καὶ νοοῦντες βαρυνόμεθα, καὶ βλεπόντες αἰδοῦμεθα, καὶ λαλοῦντες ταχὺ ἀναστειλέμεθα.

λε'. Φέρε γὰρ ἀνακατεπώμεθα διὰ βραχίων ἡμετέρων τὰ ὅλα πράγματα κεφαλαιωδῶς. Ἐξημέρωσι τὴν μετὰ τοὺς προπάτορας ἐν τοῖς ἐπιγόνους ἀπανθρωπίαν καὶ ἀγριότητα χρῆστοί τινες; καὶ ῥᾶν μετρητοὶ ἄνδρες· ἦνυσαν δὲ αὐτὸ, ζῆλώσαντες φιλοδελφικῶς, λαλήσαντες εὐνοικῶς, παραινέσαντες διδασκαλικῶς, καὶ νοηθέντες εὐσυνείτως ἀγαθὰ λέγοντες, καὶ οὕτω πείσαντες, καὶ τῷ ἐνδελεχεῖ τῆς ἀγαθῆς διδασκαλίας ἀλλοιῶσαντες ἐκ φαυλότητος εἰς καλλωτὴν ἀγαθότητος, ὅτε καὶ ἀφέντοι τοῦ ἀνθρωποπαγείν, μήπου δὲ καὶ ἀνθρωποφαγεῖν οἱ μαθητευόμενοι, καὶ τοῦ ἀρπάζειν τὰ τῶν ἄλλων, ἐπιβαλλόν τέχναις, ὡς εἶχον εὐρέσεως. Καὶ πρῶτα μὲν ἐξ ἀνομήσεως καὶ ἐνθυμησεως τοῦ θεοφιλοῦς Ἀδελφείας ποιεῖν ἐκεῖνοι καὶ βόσκειν ζῶα, ἐξ ὧν χρησιμα πορίζόμενοι πολλὰ θαφιλῶς ἅμα, καὶ οὐδὲν σὺν πολλῷ πόνῳ, ἀπῆλλαξαν τὰς χεῖρας τοῦ ληστειῶν ἀλλήλους καὶ πρὸ ὥρας ἐξάγειν τοῦ ζῆν.

λς'. Γενεσάμενοι δὲ τοιοῦτου καλοῦ ῥήματος, ἐπύσαν τὸν νοῦν εἰς τὸ καὶ ἄλλως τεχνάσθαι τὰ καίρια· καὶ σπυλαῖον ἀφέντοι: καὶ λοιπὸν αὐτοσχεδῶν

καταβύσσων, ἐν αἷς οἱ κατοικεῖν λέγοντο ἄν, ἀλλὰ φιλῶσιν θηριωδῶς, ἀνέστησαν οἴκους καὶ δώματα, ὡς καὶ καταμένειν ἀσφαλεῖς, καὶ τὰ εἰς χρεῖαν ἐν-
 αποτιθεσθαι ἀνεπιβόλευτοι. Αὐτίκα δὲ καὶ γυναί-
 κιν ζυῖγμα συνεπήξαντο, μονάσαντες τοῦς κήλωνας,
 ἀλόγοις ἐντρέχειν θηλείαις ἀφίντας, ὅτε οὐδ' ἂν ἐπι-
 βαίνεσθαι ταῖς κατ' οἴκους γυναίξιν ἐπειθον σφᾶς·
 αὐτοὺς οἱ ἐξῶθεν, αὐτόθεν, οἶμαι, μαθόντες, καὶ, ὅ
 φρσιν, ἀφ' ἐστίας, ὅποι κακῶ ὁ τοιοῦτος ἔρως ἀπο-
 τελευτῇται, διαμονίου ζήλου ἐρεθίζοντος καὶ ὑποκι-
 νούοντος, ἀποσοδεῖν τῆς δημοσύγου, ἑποῖα καὶ λύκων,
 τὸν ἄρπαγα.

λγ'. Ἀκολούθως δὲ καὶ γεωργία· τὸ ἐντεῦθεν τε-
 γνασθείσης, ἡ μήτηρ γῆ ὀχλουμένη γάλα μελιτόεν
 ἐγορῇται τοῖς τέκνοις ἀνθρώποις, τὰ ἐξ αὐτῆς ἀγαθὰ.
 B Ὡς δὲ εἰρηναία ἦν ἡρέμα τοῖς ἀνθρώποις ἐκ τοῦ
 τοιοῦτου καλοῦ, ἀπελégοντο καὶ τὰ στασιωτικὰ ὡς
 ἐπιπολὶ καὶ τὴν εἰσαεὶ ἔριδα καὶ τὴν ἐπίμονον
 μίχην, καὶ μόνον ἐφίλου τὸ σωτήριον αὐταρκείας·
 οἱ μὲντοι ὁ κερῶδες ἐκινῶν ὑπήγετο φιλοτιμότη-
 ρον. Ἀλλ' ἐκείνοι τόλμαν καὶ θρασυ μῆνος καὶ ἀλή-
 κην ἰνδυσάμενοι, θαλατταῖς τοῦ λοιποῦ παρέβαλλον σφᾶς
 αὐτοῦς· κινδύνους· καὶ τὸ γλυκὺ τῆς τραφερῆς ἀπει-
 κάμενοι, τῆς ἀλμυρᾶς ἐγίνοντο μέτοιμοι, αὐτοὶ τῶν
 ὕλων ἀπεκβαίνοντες τρόπον τινά, ἡ Ἀρπυΐαις ἐκδό-
 μενοι ἑαυτοῦς, ἢ ἀλλὰ γοῦν ὡς εἰς ἀμφιβίους ἀπαχα-
 θιστάμενοι.

λδ'. Οἴκους τε οὖν ἀφ' ὁδῶν τὰς νῆας ἐτεκμή-
 ναντο παρακινδυνεύσαντες, καὶ φόρτους ἐν αὐταῖς
 ἐταμειώσαντο, καὶ περιφρονήσαντες τὴν τροφὴν γῆν,
 C εἶσαν εἰσποισιήκοντα ὑπερῶσαν, ἦν οὐκ ἂν ὀνήσῃ
 τις μητρυιάν εἰπεῖν, ὑπεραυξήσαντες ἐκείνοι τὴν
 πρῶν ἀγνηορίαν ἐν τῷ ναυτῆσθαι καὶ ὑπερόρι-
 θρασυ μὲν γὰρ καὶ θερμῶν, ἀπεικασθαι μὲν γαστρός
 χάριν τὸν ἄερα, δόσεσθαι δὲ κυβιστώντα κατὰ βυθοῦ,
 καὶ ἐμβραδύνειν αὐτόθι τὸν τῆς χέρσου τρῶσιμον
 ἄνθρωπον, καὶ ἄλλως δὲ ἀνέμοις ἐν θαλάττῃ δου-
 λεύοντα ποιεῖσθαι καὶ κατασταλεῖσθαι τροφῆς ἕνεκα,
 καὶ αὐτῆς ὡς τὰ πολλὰ δυσπορίστου.

λε'. Ὅτι δὲ καὶ ἡ χέρσος πράγματα διδῶσι τοῖς
 αἰσῶς περιεργαζομένοις αὐτὴν, καὶ τοῖς θηρο-
 λῆταις κυνηγέταις, καὶ ἄλλως δὲ ἀρκευταῖς, καὶ
 ἀνάγειται αὐτὰ εἰς τέχνην τῷ βίῳ σύμφορον, ἐπέθῃ
 καὶ ἡ ἀλευτική ἐς τίπον τοιοῦτον, καὶ ὥριστη τέχνη
 καὶ αὐτῇ, καὶ ἡγαπήθη, ὡς ἐκ τοῦ ἀνθρωπομαχεῖν
 συμμεταγαγούσα τὸ τοῦ Θεοῦ κλάσμα εἰς ἐπιτήδευ-
 σιν θηρολῆταιραν καὶ αὐτὴν, δι' ἧς οὐκέτι φονεῖς,
 ἀλλὰ παλαμναῖος τεχνίτης καὶ βωμάλδος καὶ ἄλκι-
 μος ἰσθλαίε στηλιτεῖσθαι καὶ ὁ κατὰ θάλασσαν θη-
 ρατής.

μ'. Καὶ οὕτω μὲν θαρβύλλος καὶ τολμητής· ὁ καὶ
 ἄλλως περὶ θάλασσαν ἄγων σχολήν· τὸ δὲ θρασυνα-
 οῦν, τῆς εὐσταθοῦς καὶ εὐ μάλα ἡδρασμένης καὶ
 πεπηγυίας γῆς ὑπερόριον ἀπαναστῆναι, καὶ τοῦ
 ἀσφαλοῦς μὲν μεθέσθαι, σάλος δὲ τοῖς· ἐξ ἀνέμων
 ἐπιδότων ἑαυτὸν ἐπιδοῦναι, καὶ ἀπερὸν πεφυκότα
 μελετῇται πέτεσθαι, εἰ καὶ μὴ κηρίνος πελῶν· κατὰ
 τὸν λογοποιούμενον Ἰκαρον, ἀλλὰ γοῦν λινόεις, ἃ
 ὕατον ἂν κατασεῖσας καὶ βήξας ἀνεμὸς κάτω κάρ-
 α

A in quibus non inhabitare, sed bestiarum instar
 latere eos jure quis dixerit, domos et aedificia con-
 struxerunt, ita ut abhinc securi degerent et ad vitam
 necessaria contra rapinas in tuto haberent. Simul
 autem gynaecea edificarunt, separantes lascivosos,
 irrationalibus accurrere feminis sistentes, siquidem
 cum mulieribus intra domos constitutis nullam
 habere rem iis persuaserunt, a semetipsis et quod
 aliunt, a loco elocuti quoniam talis amor tenderet,
 diabolico zelo ad conjugis raptorem lupi instar
 abigendum incitante ac insitumilante.

37. Ubi autem agricultura exerceri est copia,
 hominibus illis alma mater terra dulce hoc suum,
 id est fruges, abundanter impertivit. Et cum ot
 tale bonum pacis et tranquillitate gauderent mor-
 tales, procul allegarunt rebelliones, contentiones,
 pugnas, atque aures medicoritate sacro contenti,
 exceptis illis quos ducit deus (Mercurius) sub suam
 facile redegit dominationem. Hi enim, audacia et
 animi vigore ac generositate insignes, maris peri-
 culis sese obicere non timuerunt, et dulci almaque
 patria relicta solo sese commiserere, ipsi ex semet-
 ipsis velut egressi, aut Harpyiis sese tradentes,
 aut saltem amphibiorum quasi naturam induit.

38. Aedificiis igitur quae undis innatarent, id est
 navibus constructis posthabitisque periculis, onera
 in illis imposuerunt, et contempta alma terra aliam
 substituerunt nutricem, quam jure meritoque
 novercam dixeris; quia imo majorem animum
 quam prius sistentes, peregrinas remotasque oras
 appulere. Audax enim aleaque plenum facinus, ut
 homo, terrae alumnus, ventris causa aerem deserat
 atque in abyssum sese praecipitet ibique commore-
 tur, praeterea ventorum mariumque imperio
 subditus laboraret et periret ob victum, cumque
 difficulter acquiri solitum.

39. Quoniam autem et terra continens negotia
 facessit his qui eam colunt, et venatoribus qui ferarum
 occidunt et quovis modo capiunt, et quoniam haec
 considerantur tanquam ars vitae utilis: etiam pesca-
 tura eodem loco habita reliquisque artibus accen-
 dita et studiosae tractata est, utpote quae Dei figmen-
 tum (hominem) a corde humana deflecteret ad bellum
 feris inferendum, unde sit, ut et ille qui in mari
 venatur, non amplius intersector, sed artifex
 ingenuus, fortis et vigorosus praedicari velit.

40. Et sic quidem et generosus est et pericula
 non metuit qui alioquin nullam maris curam agit.
 At vero audacia est animi, a terra firma beneque
 stabilita longe discedere, et quod instabile est petere,
 et oceani fluctibus ventorum impetu exagitatis sese
 committere, et alarum expertem volatum meditari,
 haud quidem cereia, ut in fabula est de Icaro, at
 certe limetis alla, quibus a vento facile agitata et
 undique ruptis navigatores demittere ancoras

cogentur, navigatores, inquam, qui ligonem terrestrem deserentes et vas securum vino recipiendo aptum contemnentes, in ligneum sese coniecerunt, in quo ad cœlum usque rapti et ad abyssum usque depressi mortis aleam subeunt, hoc sane audax est facinus viri imperterriti ac generosi, et vix, ac ne vix quidem audacia similis reperietur.

41. Et tamen (siquidem pejus est, ferarum instar sine ratione vivere, et semet invicem devorare, et fratres a Deo creatos variis modis ac crudelissime interficere, et sic contra Deum luctari) homines ad mansuetudinem reducti etiam hanc alienam artem adolantur, quamvis manifestum sit, eos qui terram continentem deserunt, etiam vitæ quodammodo valedicere.

42. Artes autem cæteras omnis periculi expertes, imo et jucundas, et suavitate plenas, et magnam voluptatem secum attrahentes, quibus homines olim feri postes mansueti facti sunt, vix quisquam enumerare potuerit. Sed sic quidem admonitio illa proba, et sermo prudens, et rationalis virtutis doctrina, et obedientia prompta illos olim tortuosos in rectitudinem rexit atque expolivit, morum autem perversitatem in probitatem immutavit. Multæ autem celebrantur ac seriæ artes, quæ tunc inventæ, homines antea inertes atque magistratu destitutos ad constitutionem civilem traduxerunt.

43. Præter alia enim illi viri sapientes etiam urbes describere ac condere cœperunt, etiam hujus boni salutaria exempla posteris relinquentes; qui autem eos sequebantur, homines nimirum legi a majoribus traditæ addicti, ansam illinc capientes, rem istam præclaram pro viribus confirmarunt, et pulchro fundamento incrementa addere studuerunt venerabilia ædibusque Dei congrua. Cæterum artifices harum rerum peritissimi, inter quos et antiquissimi recensentur patriarchæ, summis laudibus prædicantur et admirationi sunt, et principibus sanctis adnumerantur, imo et cœlicola esse creduntur, nimirum et in divinos apostolos talem virtutem derivantes; qui fastigium imposuere pulchro illi ædificio antiquo, et habitatoribus impleverunt, et sanctis ecclesiis ditarunt, beatisque præconibus ac sanctis præsulibus constitutis cœtus divinos spiritualiter pascendos tradiderunt, et leges tolerunt et regulas sanxerunt, ad quas Dei oves Christiano more pascere, et pascua ostenderunt in quibus alimenta caperent.

44. Hoc modo magni illi viri, a lege non scripta in sancto veteri Testamento contenta, legem litteris traditam perfecerunt et ad tantum rectitudinis culmen evehunt, ut ne iota quidem unum aut minima litteræ apex divelli inde queat. Nos autem qui nunc vivimus homunciones, et præ omnibus ego, virorum illorum præcellentium non solum

Α σαλεύειν τοὺς αὐτῶ πεπιστευμένους βιάσται, σκαφίσου μὲν τοῦ κατὰ γῆν ἀφεμένους, καὶ σκάφοι ἀκινδύνου τὸ ἐν ἀμπελοῖς περιφρονήσαντας, ἐκλίνου δὲ ἐμβεδημένους, δι' οὗ ἀναβαίνοντες ἕως τῶν οὐρανῶν καὶ καταβαίνοντες ἕως τῶν ἀβύσσων, ὁλέθροι ἐκκινῶνται ἀλλὰ τοῦτο ἀνδρὸς ἀργαλέου τόλμα καὶ ἱγνητικῶν, καὶ παντὸς θάρρους τε καὶ θράσους ὑπερκεῖται.

μα'. Καὶ ὁμως (κακοὺ μείζονος τοῦ ζῆν ἀλόγως καθὰ καὶ θῆρες, καὶ ἀλληλοφάγειν, καὶ πολλοὺς τῶν τοῖς καὶ ἁπασιν ἀλγαινοῖς ἀπάγειν τοῦ βίου τοῖς θεοκλάστοις ἀδελφοῖς, καὶ οὕτω θεομαχεῖν) εἰσὶν καὶ τοιαύτην ἀλλόκοτον τέχνην οἱ ἐξημερωθέντες ἄνθρωποι, καθ' ἣν δῆλον, ὡς οἱ τὴν γῆν ἀπολεῖσθαι νοοῦν καὶ τὴν ζωὴν ἀπείπαντο.

μδ'. Τέχνας δὲ γε λοιπὰς ἐτέρας οὕτε κινδυνώδεις, ἀλλὰ καὶ ἁπλὰς, καὶ πρὸς χάριν ἐσκευασμένας, καὶ ἡδονὴν πολλὴν ἐπισυρομένας, οὐκ ἂν οὐδὲ διαμετρήσασθαι δύναιτο τις, αἷς οἱ πρὶν θῆρες ἄνθρωποι τι θαυτοὶ γέγοναν ὑστερον. 'Αλλ' οὕτω μὲν ὑποθήκη ἀγαθὴ ἐκείνη, καὶ ἔννοια χρηστολογία, καὶ διδασκαλία εὐδύνετος τοῦ καλοῦ, καὶ ὑπακοῇ καὶ παιδείᾳ τοῖς πάλαι ποτὲ σκαμβοῦς ἐξώρθωσε κλονίσασα, καὶ εἰς εὐθὺ ἀποστρέψασα, καὶ τῆς ἐν ἡβῇ στρεβλότητος εἰς ἰσχυτέρους μετεσκεύασε. Καὶ περιβόηται τέχνας πολλὰς καὶ σπουδαίας, τῆνικαὺτα εὐθὺς ἐκινεσημέναι, καὶ εἰς πολιτικὸν σχῆμα τοὺς πρῶην καὶ ἀτέχνους καὶ ἀπολιτεῦτους ἀποκαταστήσασα.

μγ'. Πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις καὶ πόλεις ἐκείναι περιγράφειν ἀπὸ ῥῆσαντο μηχανησάμενοι, ἀρχὰς ἀγαθῆς καὶ τῆς τοῦ καλοῦ παρεσχήμενοι τοῖς ὑστερον οἱ δὲ μετ' αὐτοὺς, οἱ τοῦ παλαιοῦ δηλαδὴ νόμου, λαθεῖς ἐκείθιν ἐνδεδομένης, τὸ καλὸν ἐκείνο ἐπιμύλιστα ἐστερέωσαν, καὶ καλῶ θεμελίω ἐκείνῃ παρῶν φωσιν καὶ αὐξησιν μεθώδευσαν ἄλλως τε σμῆνῃ, καὶ θεοῦ οἴκοις πρέπουσαν. Καὶ οἱ τῶν τοιούτων ἐπιστημονάρχει καὶ ἀρχιτέκτοντες, ἐν οἷς καὶ οἱ πρέσβιτοι πατριάρχαι, δι' ἔγκωμιων ἀγονταὶ καὶ θαύματος, καὶ εἰς μεγάλους ἀγίους ἐγγεγραμμένοι, καὶ οὐρανοπολίται εἶναι πιστεύονται, δῆλον ὡς καὶ εἰς τοὺς οὐρανοφόρους ἀποστόλους τὴν τοιαύτην ἀρετὴν κατέγοντες· οἱ καὶ ὄροφον τῇ καλῇ ἐκείνῃ ἐπέθεντο παλαιᾷ οἰκοδομῇ, καὶ οἰκητῶρων αὐτὴν ἐπλήσαν, καὶ ἐκκλησίαις ἀγιωτάταις ἐπέστρωσαν, καὶ κήρυκας μακαριστοὺς ἐνέταξαν, καὶ κοροφαίους ἱεροὺς ἐπέστησαν, καὶ ποιμένα θεία καταρτίσαντες ἐπέτρεψαν πνευματικῶς ποιμαίνεσθαι, καὶ νόμους ἔθεντο ποιμνικούς, καὶ τρόπους μεθώδευσαν, καθ' οὓς ποιμανεῖται χριστιανικῶς τὰ τοῦ θεοῦ πρόβατα καὶ νομὰς περηγῆσαντο, ἐν αἷς βοσκήσονται.

μδ'. Καὶ ὥς μὲν οἱ μεγάλοι ἐκείνοι καὶ τὴν ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἀγράφου ἐν τῇ ἁγίᾳ Παλαιᾷ ἐγγράφῳ νόμον ἐτελείωσαν, ἀρτίωσαντες καὶ ἀποκαταστήσαντες, ἐνθα οὕτε προσθεῖναι ἦν ἐτι οὐδὲ ἴσθα ἐν, οὐδὲ κεραιὰ γούνη μίαν, οὕτε ἀφελεῖν. Οἱ δὲ νῦν ἡμεῖς μικροὶ ἄνθρωποι, καὶ πρὸ τῶν ὅλων ἀπάντων ἡμῶν, τὴν μὲν χρυσομαθίαν, καὶ τὴν τῶν ἀγαθῶν ἀνδρείαν,

μη δε διδασκαλίαν, ἀλλὰ καὶ ἀπλῶς λαλίαν ἀπο-
στεύομεν, καὶ μᾶλλον ἂν ὠρυόμενον θηρίον ᾤδω;
ἀκροασώμεθα. ἤπερ ἀνδρὶ ἀπευθύνοντος πρὸς εὐαγ-
γελικὴν ὁρμήν τε καὶ ἐν ἡμῖν στρεβλότητα.

μς'. Νομίζομεν γάρ, ὡς περ τὸν τεχνικὸν κανόνα,
τὸν κατὰ τοὺς τέκτονας, οὐκ ἂν ἄλλω; δύνασθαι
λαλεῖν σανίδας ἢ ξύλον ἑτερόν, εἰ μὴ ἀπαγάγοι
ἕξας τὸ ἐμπροσθοῦν, οὕτω καὶ τὸ θεῖον διὰ τῶν
θεοκηρύκων ἀποστόλων κανόνισμα τῶν ἡμετέρων
σαρκῶν ἀποτέμνειν τι καὶ ἀπάγειν ἱποθύνει; ὅτε
ἡμῖν ἐπὶ διορθώσει ψυχικῇ προσφέρεται. Οὕτως
ἡμεῖς νοθευόμεθα τὴν ψυχικὴν διορθώσιν, οὕτω
τὴν καθαρότητα παρορώμεθα. Καὶ πῶς μὲν, ἂ
φοροῦμεν, ὑποκλησθέντα πηλοῦ χαίρομεν εἰ τις
φθάσας ἰδεῖν ἢ ἔκκαθαρίσθαι πρὸ ἡμῶν, ἢ ἐνδείξάμε-
νος ἡμῖν προκαλέσεται ἀπορροφῆσθαι (τὸ δὲ ὅμοιον
πίστομεν καὶ ἐπὶ παντὶ βύπῳ, εἴτε σώματος εἴτε ἱμα-
τισμοῦ). Φυχῆς δὲ ἀφαιρευμένης, ὡς οἱ διὰ σπλῶ-
ματος δεισσοποιῶντινος, οὐδὲ ἀκούσαι ἐνέχόμεθα, ὡς
οὕτως ἐκείνη πάσχει, μὴ δεῖ γὰρ ἀπαλεῖψαι αὐτῆς, εἰ
τί που εἰ; αἶσχος ἀνάγειον κατακλέρωται.

μς'. Τάχα γὰρ λογίζομεθα οὐδὲν ἂν δοῦλον δια-
φέρειν ἡμεῖς, οὐδὲ μὴν παιδαρίων, ἰὰν ἐπιτασσώ-
μεθα, καὶ ὑπαίκειν ἐναγώμεθα. Τάχα δὲ που ὑπὲρ
τὸ δέον μεγαλοποιούντες ἡμᾶς αὐτοῦς, λέγομεν καὶ
οὗτοι, ὡς οἱ τηλικοῖς, καὶ διδασκόμεθα δὴ. Παρα-
φαίνεται δὲ τοῖς; οὐ φρονούσιν ὁρθῶ, καὶ ὡς ἀφρο-
σύνης ἐγκλημα ἐπιλαμβάνει ἡμῖν, ὅτε ὁρῶντες, ἂ μὴ
χρῶν, μανθάνομεν οὐ καλῶ ποιεῖν, καὶ οὕτω δια-
κείμενοι καὶ κωφεύοντες, ἐφ' οἷς δεόντως, παραινού-
μεθα, καὶ ὑπεραχθόμενοι, εἰσκαίμεν οὐκ ἔχειν συνι-
δεῖν, δεῖ ἕκαστος ἄνθρωπος εἰς οὐδὲν ἀρετῇ; ἔρχεται
μόνος αὐτοῦ καθ' ἑαυτὸν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐν πολλῇ
μεγίστῃ λελογιστῇ σιγμιαίαν ἀμέλειαν. Καὶ ὅλον
αὐτὸ τοῖς ἐπάγουσιν ἐν τῇ διὰ μερικῶν ἀρετῶν ἵνα
φιλοσοφώτερον, καὶ παροιμίαν μὲν προαγαγεῖν,
ἢ; ἀπόφανσις τὸ. Εἰς ἀνὴρ οὐδέ τι φόβου ἔχει, ὡς
μορμούντεσθαι, ἀλλ' ἢ μόνον λαλεῖ τὸ ἀληθές.
Ἐκεῖνο δὲ ὡς μάλιστα ἐκφοβεῖ τοὺς φρονούντας τὸ,
οὐαὶ τῷ ἐνί; ὅν τις ἰγγυήσεται, ὡς οὐ συντριβήσε-
ται, εἴποτε καταπίσει;

μς'. Ἔστι δὲ ἡμᾶς ἀκούεσθαι παρὰ τῶν εἰδοτῶν
συνετίζειν τοὺς εὐπειθεῖς, καὶ ὡς ἡ φύσις αὐτῇ
ἐκείνη διδάσκει καὶ παιδεύει τὸν ἄνθρωπον, τὸν
ἡμερον, τὸν συναγαστικόν, τὸν βιωτικόν, τὸν
πολιτικόν, τὸν σπουδαῖον, τὸν θεωρητικόν, πολλῶν, ὡς
περ πραγμάτων, οὕτω καὶ ἀνθρώπων θέσθαι; εἰ;
συγκρίτησιν καὶ αὐταῖσιν καὶ βίον ἐντέλλειν. Ὅ
γὰρ οὐδὲν μόνον διχα γὰ τῶν ἄλλων, ὕφαντοῦ μὲν,
ὡς ἐνδύσασθαι, σκυτορρόφου δὲ, ὡς ὑποδῆσασθαι,
καὶ ἄλλων δὲ, πολλῶν δὲ ἐκείνων εἰς ἑτεροῖα τῷ
σώματι χρήσιμα; εἰ δὲ σώματι, ὡς πλέον ψυχῇ,
τῇ τὸ πᾶν ἐν ἡμῖν, καὶ οὐ ἄνευ οὐδεὶς ἄνθρωπος.

μη'. Εἰ δὲ τοῦτο καὶ ἔγνωται καὶ πρὸς δόξαν
ἐνδρέσεται πᾶσιν ἀνθρώποις, τί δὴ ποτε, ἀνθρώπου
μὲν περιόντος τὴν ἀγορὰν καὶ διεγνωσμένου, ὡς
ἀγαθός; ἐστὶ περὶ τέχνην ποιοῦν, καὶ ἐπιστρί-
νόμεθα καὶ προκαλούμεθα οἱ χρῆζοντες; πορίσασθαι

A doctrinam egregiam, sed vel merum sermonem
detestamur, et multo lubentius ferarum rugitui
aures præbimus, quam viro qui perversitatem
nostram ad evangelicam probitatem dirigere sat-
gat.

45. Quemadmodum enim regula fabrorum ligna-
riorum non aliter tabulas aut lignum quocunque
polire potest, nisi superfluum radendo removeat:
ita etiam Deum putamus per divinam apostolorum
prædicationem aliquid de nostris carnibus abscin-
dere et cum dolore auferre, quando de animæ per-
fectione agitur. Ita autem ad eam languescimus,
ita puritatem negligimus. Calceamenta quæ gesta-
mus, ubi tuto contaminata sunt, gaudemus si quis
prius animadvertens vel ante nos radens, vel
nobis indicans ad illa purganda provocaverit (et
sic quidem sentimus de omni immunditie, sive
corporis, sive vestium): cum vero anima dehone-
statur per maculam turpissimam, ne audire qui-
dem sustinemus illam sic affici, necdum abstergere,
si dedecore quodam inhoneste commaculata sit.

46. Fortasse enim nihil a servis aut pueris differre
nobis videtur, si præcepta nobis imponantur et
ad morem gerendum obstringamur. Fortasse
alius quam decet de nobis sentientes dicimus:
En nos, qui ab illis instruemur! Et quoniam haud
recte sentimus, ignorantiam crimen nobis obijci
opinamur, quando ea quæ non oportet facientes
haud bene agere nos audimus, et quando, sic affecti
et velut excutientes in iis ad quæ reclusissime insti-
mulamur, et molesta ferentes non intelligere posse
videmur, hominem per semetipsum solum nequa-
quam virtutem attingere, sed veluti punctum indi-
visibile in universo considerari. Manifestum hoc
est iis qui singulis virtutibus solertem navant ope-
ram, secundum proverbium quod ita habet: Non
est cur vir singulus metuat aut expavescat, nisi
quod solus veritatem dicat. Metum porro pruden-
tibus injicit dictum illud: Væ viro soli! quis enim
sponsorem sese dabit pro eo, quin conteratur, ubi
semel collapsus fuerit?

47. Jam vero ab iis qui dociles instruere callent,
dicetur nobis, naturam ipsam docere et erudire
hominem mansuetum, sociabilem vitæ amore præ-
ditum, civilem, strenuum ac pium, ut sicut multas
res ac negotia in unum conjungit, ita etiam homi-
nes ad cætum ac societatem convocat atque vitæ
perfectæ participes reddat. Sane enim nihil aliquid
valet, nisi alia accedant, verbi causa textor quoad
vestes, sutor quoad calceamenta, et multi alii qui
varias res in corporis usum destinatas suppeditant.
Jam vero de corpore res si ita se habet, multo
magis de anima, quæ hominis pars præstantissima
est, imo sine qua ne ullus quidem homo existit.

48. Si vero hoc et notum et, uti videtur, gratum
acceptumque est omnibus hominibus, quid tandem,
ubi quis forum frequentat et in sua arte excellere
deprehenditur, ad eum assidentes et ea quibus opus

habemus emere satagimus, et si quæ non statim appareant, summo cum studio inquirimus usque dum demum reperiamus, neque solum gaudemus quod rem desideratam jam possideamus, sed interdum etiam iusto majus pretium insumimus, ut carnem servitio addictam aliquo ornamento pulchriorem redditam spectatoribus exhibeamus, ornamento, inquam, quod a nobis plerumque ne conspicitur quidem? Animam autem dominam sordibus pollui et tenebris ita, uti dæmoni atro gratum est, involvi sinentes non solum nullam operam impendimus, ut vel ipsam tanquam Dei sponsam condecoremus, vel per alium hujus rei peritum hoc fieri sustineamus, sed etiam, si quis ad divinam formationem seu transformationem nos invitaverit atque provocaverit, conviciis proscindimus et procul abire jubemus, imo gladio aggressi interimere studemus? Omnis porro ars a nobis diligitur et approbatur, nullo inter eas discrimine admissa: illa autem quæ ad animæ pulchritudinem spectat, procul a nobis rejecta negligitur, neque ad avem infaustam aut ad rupium præcipitium, unde tandem aliquando reduci possit, amandatur, sed in oblivionis voragine immergitur, unde ad lucem nunquam redeat.

49. Econtra omne prudens consilium, omnia doctorum præcepta, ad vitam corrigendam spectantia, et leges adjuvantia et canones roborantia, suppressa jacent, omnique modo societas meditata non de eo, ut res publica salva sit, sed ut justus, nupote importunus, in vinculis doleat, et præceptor quibus bene institutus est, et ad quæ profutenda alios instituere satagit, in perpetuum valeat, et pater Spiritu divino instructus non a filio distrahat (hoc enim minus foret malum), sed per malum dæmonem servis inutilibus accenseatur, et episcopus denique indignum quid infaustumque patiat.

50. Non igitur morem gerimus, neque obedientiam spiritualem servamus, neque patribus paremus, quos sanctus Spiritus dat, neque præceptoris arte indigemus. Quapropter etiam præsentem respicimus, et eam quam non habemus, non desideramus: quod omni arti accidit in hominibus, qui ea non opus habent. Rebus autem tam misere sese habentibus necessario consequitur ut ad antiquam illam vitam ferinam adspiremus, licet clanculum hoc fiat et ab iis qui perspicacitate carent, vix sentiantur.

51. Mali autem hæc est causa: artes post hominum civilisationem inventas necessario diligimus, quoniam sine illis de vita periclitaremur; probis autem consiliis ac bonis legibus morem gerere nolumus, imo tanquam inutilia, vel etiam superflua dedignamur. Quin eo audaciæ procedimus, ut ea nil ad victum valere nugemur; proverbium autem quod potius portionem quam suspendium commendat, intervertentes, aliena pro bono habemus, panem peregrinum tanquam expetibile quid æstimamus, vinum raptum dulcissimum, aquam e furto convenientem suavissimam, vestes rapina acquisitas veluti lucis ortum, proximi domum quasi paradisum

ἀπ' αὐτοῦ τὸ ἐνδεὲς ἡμεῖν, καὶ μὴ φαίνεσθαι δὲ ἀνζητοῦντες κατὰ σπουδὴν πολλὴν ἐξουρῖσκομεν, καὶ προσρῦσκόμενοι ἔχομεν φιλητῶς· ἐκείθεν τὸ πεπονημένον, καταβαλλόμενοι ἔστιν οὐ καὶ τι ὑπέρτιμον, ἵνα τὴν δουλὴν σάρκα εἰς ὠραῖσμάν τοις βλέπουσι παραστησώμεθα διὰ καλλωπισμοῦ τινος, οὐ τὰ πλεῖστα οὐδὲ εἰς ὧν ἡμεῖν ἐργασθαι δύνανται; Τὴν δὲ διανοίαν ψυχὴν ἀφιέντες ὑποποῦσθαι καὶ σκότον οὕτω περιδιδύσκεισθαι, ὥς ἂν ὁ ζοφερός δαίμων φιλοῖη, οὕτε ζητοῦμεν, πῶς ἂν ἡμεῖς αὐτοὶ ἐξωραίσωμεν ὥς εἰς νόμῳ Θεοῦ, ἡ δὲ ἐτέρου νομολογίας ἐπιστήμονος, ἀλλὰ καὶ εἰ τις ἐπιφανείη ἐπαγγελλόμενος καὶ προκαλούμενος εἰς θεοσιδὴ καὶ θεοφειγῇ μέρῳσιν, εἴτε οὐν μεταμώρῳσιν, οὐ προφητικίζομεν, ἡ δὲ δεισιδαιμονία, ἀλλὰ καὶ εὐφρέεις ἐμπρέχοντες, ἀχρεῖον, εἴπερ οὐδὲν τε ἦν, γλιχόμεθα; Καὶ ἅπαντα μὲν τέχνη στέργεται παρ' ἡμῖν καὶ ἐγκρίνεται, καὶ οὐ διακρίνομεν οὐδεμίαν· ἡ δὲ κατὰ διδασκαλίαν ψυχὴν πρέπουσαν ἀποκρίνεται βαλλομένη μακρὰν ἐξ ἡμῶν, εἰς οὐχὶ κόρακας ἢ πέτρας ἀποκρήμνους, ὅθεν ἐπαυασθεῖται ἂν ἰσως χρόνῳ ποτὶ, ἀλλὰ ἐς βυθὸν λήθης ἀφιεμένη βαπτίζεσθαι, ὥς μὴ ἔχῃν ἐκφανσιν.

μθ'. Βουλὴ δὲ ἅπαντα καὶ συμβουλὴ καὶ διδασκαλικὴ ἁρμονία, συνιστώσα βίον ὀρθόν, καὶ νόμους ἐπικουρούσας καὶ συλλαμβανέμεν, κανόνες καθήγγηται· ἀντιπράττεται δὲ πᾶν ἐπιβουλὸν καὶ ἡ συνάξις, οὐχὶ, πῶς ἂν τὸ κοινὸν σωθεῖται, ἀλλὰ πῶς ἂν ὁ δίκαιος μὲν, δύσχερτος δὲ, καταπονηθεῖ δεισμῷ, καὶ ὁ διδάσκαλος μεταμῶθαι, ὃ καὶ αὐτὸς καλῶς δεδιδασκται, καὶ ἐτέρους ὁμοίως διδάσκειν προβάλλεται, καὶ ἡ κατὰ θεὸν πνεῦμα πατὴρ οὐ πρὸς υἱὸν ἐκστραφεῖ (οὕτω γὰρ τοῦτο μέγα κακόν), ἀλλ' εἰς ἑαυτὸν ἀχρεῖον ἐγγραφεῖ διὰ πονηροῦ πνεύματος, καὶ ὁ ἐπίσκοπος ἀσκοπὸν τὴν πόλιν καὶ ἀπαίσιον.

ν'. Οὐκ ἄρα ὁπακοῦμεν, οὐδὲ ὑποταγῇ τηρούμεν πνευματικὴν, οὐδὲ ὑπὸ πατράσιν ἑσμέν, εὖς τὸ ἅγιον Πνεῦμα δίδωσιν, οὐδὲ χρῆζομεν τέχνης διδασκαλικῆς. Διὸ καὶ παρούσαν μὲν ἐξουθενοῦμεν, μὴ οὖσαν δὲ οὐ φοβούμεν· ὁ δὲ πάσχει ἅπαντα τέχνη παρὶ ἀνθρώποις, ὃ μὴδὲν αὐτῆς προσδίδονται. Διὰ ταῦτα γοῦν ὁ τῆς φαύλης ταύτης ἀκολούθιας εἰρήδης παρβησιάζει καὶ νῦν τὸν παλαιγινῆ θηριώδη βίον ἐκείνον ὑπόυλος καὶ ὥς οὐκ ἂν ἀσθεαῖτο τις μὴ κατακλιπῶν εἰς βάθος τοῦ νοσίου.

να'. Καὶ ὁ λόγος τοῦ πάθους τοιούτος· τις τὰς μὲν τέχνας τὰς ὑστερον εὐρημένας μετὰ τὴν κατ' ἀνθρώπους ἐξημέρωσιν, στέργομεν ἀναγκάτως, οἷα μὴ ἔξῃν ὃν, ἔξῃ ἐκείνων διχα· χρησταὶς δὲ συμβουλίαις καὶ ἐυνόμως ἐννόμοις δυνούμεν πείθεσθαι, περιέργους αὐτάς, εἴτε καὶ παρέρρους γνωματευόμενοι. Καὶ που ἐθέλομεν ὑπολαβεῖν καὶ αὐτοὶ, ὥς οὐδὲν τι αὐταὶ πρὸς τὰ λήψατα· καὶ πινεῖ οὐ μὲρ ἀναστρέφους παροιμιαζόμενοι, καλὸν εἶναι τὰ ἀλλότρια γνωμολογοῦμεν, καὶ τὸν ξένον ἄρτον ἀποφαινόμεθα νόστιμον, καὶ τὸν ἀρπαγμαῖον οἶνον γλυκύτατον, καὶ τὸ τῆς κλοπῆς ὕδωρ ἡδύτατον, καὶ τὴν ἐξ ἀρπαγῆς ἐνδύσιν φωτὸς ἀναβολὴν, καὶ παρὰ δει-

σον τὸν ἀλλότριον οἶκον. Καὶ οὕτως ἀνατρέχοντες εἰς τὰ ἀρχαῖα κακῶν, ἀδικούντες, ἀρπάζοντες, λοιδοροῦντες, βλασφημοῦντες, συκοφαντοῦντες, καὶ ἐπὶ πᾶσι τοῖτοις καὶ διὰ ταῦτα πάντα ψυχῇ καρδαίνοντες ἀπώλειαν, ὥς οὔτε αὐτοὶ ξυνιέντες εἰς ἐπιστροφὴν, μηδὲ τοῖς ἀδελφικῶς ἐν θεοφιλείᾳ ἐπιστρέφουσιν ἡμᾶς ἐπόμενοι, ὥς ἐντεῦθεν λείπεσθαι ἡμῶν ἐκείτω, ἀφίναί καὶ τὰ τέκνα καὶ ἅπαν τὸ φίλτατον βόσκεισθαι ἀποίμαντον καὶ ἀναξέταστον. Καὶ οὐκ ἀνακρίνομεν λογοπραγούντες ἡμᾶς αὐτοὺς, διὰτὶ κατὰ οἴκου μὲν ποιμαίνειν δεῖον ἐθέλομεν ἀνθρωπικῶς τὸ συγγενές, τὸ δεῦλον, τὸ θετόν, καὶ πᾶς, ὅστις οὖν, διδάσκαλος καὶ νομοθέτης τῶν ἐαυτοῦ αὐτοχειροτόνητος, καθὰ ἐχρῆν, καθέστηκεν εἰς καὶ ὠφέλειαν σώματος καὶ ψυχῆς ἀνάπαυσιν· ὁ δὲ ἐκ θεοῦ, καὶ κατὰ θεὸν, καὶ θεοπαράδοτος καθηγητής, ὥς οὐκ ἂν τις ἔχῃ ἀντειπεῖν, ἀποχειροτονεῖται, ὥς οἷον καθαιρεθεὶς, καὶ οὕτως ἀφαιρεθεὶς τὴν θεοπρόβλητον ἐνέργειαν· ἵνατὶ δὲ πᾶς μὲν οἶκος φυλάττει τὴν ἐνδεχομένην διαδοχὴν, ἀλλοῖσι δομένην θεσμῶ φύσεως εἰς ἀδιάρρηκτον, ὁ δὲ ἀποστολικῶς καὶ θεϊκῶς ἐξαργύσει, οὐ μᾶλλον ἔδει· τὴν σειρὰν, οὐρανῶδες καθήκουσαν εἰς τὸν καθ' ἡμᾶς κόσμον, μείνειν ἀδιάσπαστον, καὶ συντηρεῖν τὸ θεῶθεν καλὸν συνεχές καὶ ἅλутον;

νθ'. Οὐ καλὰ δὴ ταῦτα, οὐδ' ὅσα τοιαῦτα, ὧς ἐλεῖς, οὐδὲ θεάρεστα, διαβολικῆς δὲ μεθόδου τύρβαι προφανῶς. Τί γὰρ ἔδει αὐτὰ γίνεσθαι, εἰ μὴ πρόθεσις ἦν φιλικαῖος τῷ ἀρχιεκκλῶ δαίμονι, ἀλλ' ἵνα τὸν ἀγαθὸν σάββατισμὸν τὸν ψυχικόν, τὸν ἐκ θεοῦ, τὸν ἐπὶ ἀρχαῖα πάσης κακώσεως, καὶ μεταποιῆσαι κακῶς τὰ ἀρχαῖα μὲν παρελθεῖν, καὶνὰ δὲ πάντα γενέσθαι κατὰ θεόν, εἰ· τὸ λέγειν ἀνάπαλιν, ὧς παρῆλθε μὲν τὰ καὶνὰ καὶ θεῖα, τὰ δὲ ἀρχαῖα φάσμα λεληθότως ἀντιπαρελθόντα εἰς μέσον καταγορεύει· τῆς ἐν ἡμῖν ὁμηγύρεως;

νθ'. Καὶ οἶδα μὲν (μὴ γὰρ οὕτως ἦ μανθῆν, ἢ λαθόμεν τοῦ δόντος), ὅτι οὐ κοιμήσεται ὁ θεὸς εἰς τέλος, ἀλλὰ δυνατὸς καὶ κραταιῶς ὥς ἐξ οἴνου ἀναστήσεται, καὶ ἐγκαταστήσει τὰ ἑαυτοῦ τοῖς αὐτοῦ, τῷ ὑδατακτῶ τὸ διδάσκειν, τῷ πατρὶ τὸ ὑπηρετοῦν· ἔχειν τοὺς υἱοὺς, τῷ πριμαίνοντι τὸ ἀγαπᾶν καὶ ἐπαναγεῖν τὰ ποίμνια, ὥς χρεῖν καὶ παντὶ, ὥς ἀπλῶς εἰπεῖν, ὑπερέχοντι καὶ ὑπερεχομένῳ ἐπανασώσεται τὸ πνευματικῶς καθήκον, καὶ τὸ οἰκεῖον καὶ προσήκον κανονικῶς.

νθ'. Καὶ οἶδα μὲν τοῦθ' οὕτως ἐσόμενον· ἤθελον δὲ ἄλλως αὐτίκα τοῦτο βλέπειν καὶ χαίρειν, καὶ μὴ δυσεπιστεῖν καὶ ἀγωνίζεσθαι καὶ εὐλαθεῖσθαι παρὰ τοῖς εἰσέπειτα, καὶ συνοχλεῖν τὸν Κύριον, ἀναστήναι καὶ ὀψῶσαι χεῖρα ὀφθλῆν εἰς ἐμβριθὴ ἐκδίκησιν, μηδὲ ἀποκεῖσθαι συγγράφειν, ὥς ἀρα καιρὸς ἦλθε, καὶ εὐφρόρῃς ζῆσαντων καὶ ἀκωνῶν τὸ τοῦ θεοῦ παρ' ἡμῖν καὶ πλήρωμα καὶ κλήρωμα, καὶ ὥς ἐθελήσαν ἐντεῦθεν ἱκανοὶ, καθὰ οὐκ ἐχρῆν, καὶ ὅσους οὐκ ἔδει, καὶ ὥς οὐκ ἔτρεπε, καὶ νυνί· οὐκ ἐπαθόντες· ἐκνευρίσθησαν εἰς ὀδύνην. Ὅψα δὲ ποτε μετὰ τοσάπληγον, εἴθε δὲ μὴ δεκάπληγον! εἰς εὐχρηστον

A consideramus. Sic autem ad antiquam revertimur malitiam, injuria afficientes, rapientes, conviciantes, maledicentes, accusantes, et præter hæc et propter hæc omnia animæ perniciem lucrantes, neque ipsi de conversione meditantes, neque his qui tanquam fratres per amorem Dei reducere nos velint, obsequentes; quare in fine vix fieri poterit quin eo reducatur, ut liberos nostros ac quidquid amore complectimur, sine pastore ac duce per pascua vagari sinamus. Neque nos ipsos examinando interrogamus, quare nos quidem qua homines in domibus nostris pascere velimus liberos consanguineos et adoptivos et servos, et quare quisque, præceptor ac legislator suorum sponte factus, et corporis valetudini et animæ tranquillitati prospiciat: præceptor autem a Deo datus et secundum Deum constitutus, et quod omnibus manifestum est, a Deo concessus, deponitur, tanquam vita privatus, et sic ab opere divino perficiendo arceatur? Et cur quilibet familia gaudet consequentia non interrupta, et lege naturæ quasi catena indissolubili continetur, familia autem apostolica atque divina, cujus vincula, utpote e cælo ad terram descendencia, nunquam dirumpi, sed potius nativam divinitus insitam pulchritudinem conservare deberent, aboleretur?

52. Omnia ista, o fratres, neque pulchra sunt neque Deo accepta, sed manifesto fraudis diabolicæ machinationes. Quomodo enim accidere potuisset nisi dæmon invidiosus omniscie mali auctor sibi proposuisset Sabbatum bonum, spirituale, divinitus datum, omnis malitiæ suppressione insignem perturbare, et illud quod dicitur: Vetera disparuerunt, omnia secundum Deum innovata sunt, male pervertere in hoc: Nova ac divina disparuerunt, vetus autem malignitas sensim sensimque in cælum nostrum irrepsit?

53. Equidem novi (neque enim adco mente sum captus, neque officii immemor) quod Deus non dormiet in finem, sed potens ac velut e vino excitatus exurgat, et sua cuique attribuet, præceptori ut doceat, patri ut habeat filios morigeros, pastori ut gregem ducat ac reducat, uti addeceat, et ut brevis sim, omni et præposito et subdito dabit quod et spiritualiter ei conveniat, et secundum legem ad ipsum spectet.

54. Novi, inquam, hæc ita fore: vellem tam proptinus ista videre et lætari, neque desperare nec dolere nec timere de posteris, imo Dominum rogare ut exsurgat et manum ad vindictam severam extollet, nec rationis reddendæ tempus distrahatur, siquidem momentum advenit, et divinus tum cælus tum clerus lolia ac spinas assatim proutulerunt, et haud pauci contumelia affecti sunt quot et quomodo non decebat et ob causas indignas, casique verberibus misere dolorum aculeis traditi sunt. Sero autem aliquando post tot plagas, quæ utinam haud decuplentur! terra illa ad prosperam fertilitatem

redibit. Tantopere autem desiderium istud cordi meo inhaeret tantusque zelus divinus me urit, ut in votis ardentissimis habeam, ut ab hoc statim die zizania permutata in purum frumentum exerescant, ne unquam a demone eribrentur, et ut spinæ, uti Deo gratum est, extollantur partim in cedros, cyparissos, pinus, quas Dei domus expetit, partim erigantur in alias arbores edentes fruges quas Deus diligit.

Θεοῦ οἶκος ἐπίκειται, τὰς δὲ ἀναδραμούσας εἰς ἑτεροῖα δένδρα εὐαυξή, καρποφοροῦντα τροφήν. ἢ ἀγαπᾷ ὁ Θεός.

55. Si autem hæc dierns, o fratres, et amicorum vulnera ostendens, gravis ac severus videor illis qui forte pudore suffunduntur, quemadmodum quis, qui cum speciosus non sit, tamen videri talis velit, invehitur in eum qui ipsi dixerit, formam speciosam quam sibi attribuit, esse e mentitam, at ego auditoribus persuasum esse cupio, me adulari nescire aut omnia in indiscriminatum laudibus efferre atque sic palam mentiri. Unus enim Deus omnino ac semper et ubique laudibus celebrandus, iustissimus, optimus, sanctissimus, in quo nulla inest injustitia, a quo fraud et malitia quæcunque exsultat: homo autem, quicumque demum sit et quantūcūque attigerit zelum, frustra studet et opinatur et laborat ut in omnibus laude sit dignus. Quamvis enim plurima fecerit in mundo, non tamen eo perveniet, ut omnis culpæ ac vituperii expers sit in via, sed solum obeam, quæ bene peragit et quatenus scopum propositum attingit, jure meritoque laudatur.

56. Atque hæc est arenæ lex, qua athletæ ac pugiles ad fortitudinem exstimulantur, ut modo laudibus, acclamationibus, felicitationibus, modo præmiis adornentur. Sed ab iis qui animarum curam gerunt, interdum ne ille quidem qui bene luctatus est, laudatur. Metuunt nimirum, ne discipuli sectatoresque virtutis per assensum ac gratulationem ad fastum vanamque superbiam proripiantur, ideoque vituperant pugnatōres strenuos, quos tamen ejusmodi præceptorum vituperia ad melius incitant et velut stimuli virtutis fiunt.

57. Sic autem qui in tempore virtutem æmulatur, laude dignus erit. Ubi vero, præ nimio ardore, ultra scopum prorepit, aut nimia pigritia retentus peccaverit, tunc revera nulla dignus censebitur laude, sed potius verba audiet quæ, ut non sint nimis æria et amarulenta, tamen iudicii melle, uti decet, attemperata sunt, si nimirum peccatum tale sit ut non, supplantatione diaboli, lapso interitum ac mortem comminetur. Quando autem non mediocriter, ut ita dicam, sed capitaliter peccaverit et transgressio vix remitti posse videatur, tunc peccator vituperiis et increpationibus castigabitur, et, si modo mentem sanam habeat, vulneris curationem per correctionem velut per amarum radicem lubenter admittet. Si enim non ita senserit, sed potius spirituales medicinas ægre ferre atque aversari videatur, male audiet, nil commune habens cum hominibus laude dignis, et post multa

ἢ ἡ γῆ ἐκείνη εὐφορίαν ἀποκατέστη. Ἐς τοσοῦτον δέ μοι τὰ τῆς τοιαύτης ἐπίσεως ἐνέτιγχε, καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ ζῆλος ὑπεκκαίει με, ὥστε δι' εὐχῆς εἶναι μοι, αὐτομάτως ἀπὸ τῆς σήμερον καὶ τὰ ζιζάνια εἰς καθαρὸν σῖτον ἀναθιγῆσαι μεταμειφθέντα, ὥς μὴ ἂν τῷ δαίμονι σινιαθῆναι ποτε τοῦ λοιποῦ, καὶ τὰς ἀκάνθας δὲ ἀναθῆναι θειοφιλῶς, τὰς μὲν παρυψοθεῖσας εἰς κέδρους καὶ κυπαρίσσους καὶ πύκας, ὡν ἐστὶν εὐαυξή, καρποφοροῦντα τροφήν. ἢ ἀγαπᾷ ὁ Θεός.

νε'. Εἰ δὲ ταῦτα λέγων, καὶ γοῦν, ὡ ἀδελφοὶ καὶ παραδεικνύς φιλικὰ τραύματα, βαρὺς δοκῶ τοῖς ἰσως αἰσχυρομένοις, καθὰ καὶ εἰ τις μὴ ὦν ὥρατος, ἐθελῶν δὲ τοιοῦτος δοκεῖν, κατατείνεται τοῦ ἀναδιδόσκοντος ἐκείνου, ὥς ψεύδεται τὴν εὐμορφίαν, ἣν ἐαυτῷ ἐπιγράφει — ἀλλ' ἐγὼ πληροφοροῦ καὶ ἔρι τοὺς ἀκούοντας, ὅτι κολακεύειν ὁκνῶ, καὶ οὐκ ἔχω εὖ λέγειν ἅπαντα εἰς ἀδιάκριτον, καὶ οὕτω φανερῶς ψεύδεσθαι. Εἰς γὰρ καὶ μόνος εὐλογητὸς πάντη καὶ πάντως καὶ πάντοτε ὁ Θεός, ὃς οὐκ οἶδε ἁμαρτίαν ποιεῖν, ὁ δικαιοτάτος, ὁ πανάγαθος, ὁ ἀγνώτατος, ἐν ᾧ οὐκ ἔστιν ὀδία, οὐ πᾶς ὁδός, καὶ κακὸν ἅπαν ἐξώριστα· ἄνθρωπος δὲ, ὅποιος ἂν ἐκείνος καὶ εἴη καὶ ὁπόσος τὸν τῆς ζωῆς χρόνον, μάτην καὶ ἰθὺς καὶ οἶεται καὶ πραγματεύεται, ἀπλῶς οὕτως εὐλογητὸς εἶναι διόλου. Πολλὰ γὰρ ἐνεργῶν κατὰ κόσμον, οὐκ ἂν ἐξανύσῃ, διὰ πάντων ἔρχεσθαι ἀλογοπράγματος καὶ ἀβήρους ἐν ὁδῷ· διόπερ, ἐπ' οἷς μὲν εὐτοχεῖ καὶ ὁρθῶς βάλλει κατὰ σκοποῦ, εὐλογεῖται πάντως.

νε'. Καὶ ἐστὶ τοῦτο ἀλειπτὸς νόμος, δι' οὗ καὶ οἱ ἀεθλοῦντες καὶ οἱ ἀριστεύοντες προσαυξοῦνται εἰς κραταίωσιν, οἱ μὲν ἐπαινοὶ καὶ εὐλογίαι καὶ ἔγκωμις, οἱ δὲ καὶ δῶροι· ὑπαλειψόμενοι. Καὶ μὴν ἔστιν ὅτε οὐδὲ ὁ ἀγαθοῦργων εὐλογεῖται παρὰ γὰρ τοῖς οἰκονομοῦσι τὰ ψυχικά. Οἱ δὲ δεδιότες, μὴ τοῖς μαθητευομένοις καὶ ἀλειφομένοις εἰς ἀρετὴν ἡ εὐλογία καὶ χρηστολογία εἰς τύπον ἀποτελεστέῃ καὶ διδῶν κακὴν, δυσφημοῦσι τοὺς ἀγαθοὺς μύστας, οἷς καὶ γίνονται οἱ τοιοῦτοι διδοσκαλικοὶ ὀνειδισμοὶ ἑρεθισμοὶ πρὸς τὰ κρείττονα, καὶ ὡς οἷα μάστιγες εἰς ἐργασίαν ἀγαθὴν ἐπισπέρχουσαι.

νε'. Ἄλλ' οὕτω μὲν εὐλογεῖται τις ἐν καιρῷ ἀγαθοπραγῶν. Ὅτε δὲ πού ἢ ὑπερβάλων, ὡς διεκδραμεῖν τὸν σκοπὸν, ἢ ἐλλείψας ἁμαρτοί, τότε δὲ εὐλογητὸς μὲν οὐκ ἂν ἔσται πρὸς αὐτὴν ἀλήθειαν, ἀκούσει δὲ ποδὲν λαλιάς, εἰ καὶ μὴ πάνυ τι πικρὰς καὶ ὡς ὅλον ἀφινθιώδεις, ἀλλὰ γοῦν ἐπισεικῶς κεκραμένας μέλιτι διακρίτως, ὅτε δηλαδὴ τὸ πρόσκομμα οὐ συντριβὴν ἀπειλεῖ τῷ καταπεσόντι, ὥς εἰς θάνατον, σκελισμῷ δαιμόνος· ὡς, εἰ γὰρ οὐ μέτρια, ὡς οὕτως εἰπεῖν, κεκοπραγῆσαι, ἀλλὰ κατὰκρας, καὶ φανεῖται ἀπαρμύθητος ἢ ὑπερβάς, τηνικαῦτα καὶ σκώφεται ὁ ἐπαικῶς, καὶ ἐπιτιμῆσται, καὶ θεραπεῖαν τραύματος διὰ πραινέσεως ὅποια καὶ πικρὰς τινος ῥίξης δεξάμενος ἡλαρῶς προσήσεται, εἴπερ φρονεῖ ἐντελῶς. Μὴ φρονῶν γὰρ οὕτως, ἀλλὰ ἐκφῆγας δυσανασχετεῖν καὶ ἀποδυσπετεῖν πρὸς τὴν κατὰ πνεῦμα λατρίαν, κακῶς τε ἀκούσεται ἀπαναντίας τοῖς εὐλογητοῖς ἀνθρώποις, καὶ μετὰ πολλὰ τὰ ἐν μέσῳ, καὶ οὐδὲ αὐτῷ φίλα,

σχοραχισθήσεται, ὡς ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος· καὶ ὁ ἐκείθεν Ἀθεραπευτικὴς καὶ νόων παραλίθωσι.

νη'. Καὶ ὁ μὲν θλίψας τὸν οὕτως ἀθεράπευτον οὐκ ἂν ἴσως ἀποδεχτός ἐσται οὐδενὶ τῶν τὰ ἐκείνου ζηλούντων. Ὁ δὲ Θεὸς καὶ οἱ τοῦ Θεοῦ ἀποδέξονται τὸν ἀκριδῶς λατρεύοντα, καὶ οἱ τῶν ἀνθρώπων υἱοί, βαρυκάριοι ὄντες· καὶ ἀγαπῶντες ματαιότητας καὶ φεῖδος, εὐλογεῖσθαι τὸν ὅμοιον βούλονται, καὶ οὐκ ἀνέχονται ψόγον πάσχειν. Ἄλλ' ὁ ἀρχίατρος· Θεὸς ἀνέξεται τοῦ ποιούντος· τὸ ἀγαθόν, καὶ ἐκδικήσεται ἐκείνον βλαπτόμενον. Μηδεὶς γὰρ οἶσθω, ἀπορρήθυμιν ἐν τοῖς τοιούτοις τὸν ὕψιστον Κύριον· ἀλλὰ πεπληροφωρηθῶ, παντός κακοῦ καὶ ἀνδρός καὶ πράγματος· αὐτὸν καταξανάσθαι, ὅψι μὲν διὰ τὸ μακρόθυμον αὐτοῦ καὶ φιλάνθρωπον, αὐστηρίῳ δέ γε, καὶ, κατὰ τὴν μέγαν Δαυὶδ εἰπεῖν, ἕως σφέδρα, ὁ πηνίκα καὶ τοῦτο διακρίνει.

νη'. Καὶ ἐνθυμηθέν ἐνταῦθα, ὦ ἀδελφοί, ὅτι καθὰ διδασκαλὸς μέγας, προσψύστερον δὲ γὰρ, διδασκάλων διδάκαλος, καὶ φιλοσοφίας δὲ ἀπάσης, καὶ αὐτῆς τῆς ἀνυποθέτου προϊστάμενος (καλῶς δὲ εἰπεῖν ἔχει τις, καὶ προκαθήμενος), οὐκ ἂν ἐθέλοι αὐτό· δι' αὐτοῦ καὶ μόνου μυσταγωγεῖν. Ἀλλὰ σοφίας πολυειδῶς ἑτέρους, εἰ, ὅσον ἐγγωρεῖ, προβάλλεται διδάσκειν τοὺς ὑποδεστέρους ἐν φοιτηταῖς. Αὐτὸς μέντοι παρὼν ἐφ' ἅπασι δόγμασι, καὶ διαρθρῶν, εἰ τί που δυσφραδῆς ἔχει, καὶ ἐκ καὶ ἐπιδιορθούμενος, ὅποι δέηται, τὰ διδασκαλεῖα, ἐπισκοπεῖ τὰ σερμνὰ, καὶ τὸ καλὸν ποιεῖ καὶ κλείον καὶ κάλλιον. Οὕτω καὶ ὁ τῆς σοφίας χορηγός· Θεὸς, πληθύνων καὶ ἐπὶ γῆς πολυτρόπως διὰ ἐνσωμάτων θεραπόντων αὐτοῦ τὸ οἰκεῖον ἀγαθόν, ἅμα ἐπλασεν ἄνθρωπον, καὶ σοφίαν ἐκείνῳ ἐνέθετο, πηγὴν τινα ταύτην γλυκαῖαν ὡς ἐκ πελάγους· τοῦ κατ' ἐκείνον, λιθάδιον γλυκὺ ἐξ ἀβύσσου γλυκύτητος, ἀπορροῖαν ἐπιστήμης ἁγίας τε καὶ ἀρρήτου τῆς ἐν ἐκείνῳ, ἧς μέρος καὶ τὸ προγνωστικόν.

ξ. Προσφύτευσε γοῦν, καθὰ μαθόντες ἐσχῆκαμεν, ἑρπύς ἄνθρωπος, αὐτίκα θεόθεν ἐμπνεόμενος. Καὶ τὸ ἐκείθεν ἀρξάμενος, οὐκ ἀνῆκεν ὁ πάνσοφος Κύριος, τοὺς ἐπιγόνους ὡς καὶ νῦν σοφίζων, ἀλλ' ἐπιπέμπειν τῷ κόσμῳ φιλοτιμιεῖται θεότητι παρωνυμουμένους ἄνδρας. Θεοὶ γὰρ καὶ ἔνθεοι ἐκεῖνοι πάντως καὶ πάντες, ὅποσοι ἐκ Θεοῦ αὐτοὶ ζωοῦμενοι καὶ ἑλλαμπόμενοι, καὶ οὕτω φωτός καὶ ζωῆς λόγον ἐν κόσμῳ ἐπέχοντες, ζωογονοῦσι τοὺς ἐν Θεῷ φιλοζώους, καὶ περιλάμπουσι τοὺς μήτε ἀμύλωσιν τὰ ἐξ ἀρετῆς, καὶ μηδὲ ἀκνοῦντας ἐγρηγορέειν εἰς ἔργασίαν θεάρεστον. Καὶ ἐμπνέων τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους ἐκεῖνος· τὰ διδασκαλικά, καὶ μεθοδεύων τὴν πνευματικὴν σοφιστεῖν, συνεπιτρέχει καὶ ἐξορᾷ τοὺς δι' αὐτὸν σχολαστάς· καὶ προσεπιβάλλων τοῖς μυσταγωγοῦσιν ἀναλόγως χάριν ἐπιστημονικὴν, συνεπιλαμβάνεται αὐτοῖς· τοῦ ἔργου, καὶ συγγραφῆς, καὶ συνεπιμαρτύνει τὰ εἰς καταρτισμὸν, καὶ συλλαλεῖ διαρμηνεύων ἐξ ἀπάσης Γραφῆς, καθὰ τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ, ὁμοίως καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ, ἀκολούθως δὲ καὶ συνεπο-

incommoda, ipsi graviora, excommunicabitur, uti divina et canones ejusmodi sanationem conculcantes tradunt.

58. Quamvis autem is qui talem hominem incurabilem affligit, illius amicis vix futurus sit acceptus, tamen Deus ejusque amuli solertem medicum comprobabunt, licet hominum illi, utpote corde praefracto praediti et vanitatum mendacique studiosi, ejusmodi hominem laudibus efferrī cupiant ac omnino vituperationis sint impatientissimi. At vero Deus, summus medicus, eum qui probitatem sectatur, adjuvabit, et qui injuria afficitur illum ulciscetur. Ne quis enim opinetur, Dominum supremum talia non curare, sed potius persuasissimum sibi habeat, eum omnibus vialis et hominibus et factis poenam inflicturn, sero quidem ob longanimitatem ac hominum amorem, severe autem et, ut cum magno Davide loquar, validissime, quando hoc opportunum judicaverit.

59. Jam vero, o fratres, hoc quoque attendamus. Quemadmodum magnus praeceptor, vel ut accuratius loquar, praeceptor praeceptorum, omnisque philosophiae, etiam non suppositae praefectus (et nil bene quis dixerit, praesidens) non ipse per semetipsum ac solum vult imitari, sed multimodis alios erudiens, quantum fieri potest, ad inferiores discipulos edocendos delegat, dum ipse, cunctis disciplinis praepositus, explicat si quid expositu difficiliter reperitur, et, ubi opus fuerit, dirigit scolas, et augusta adornat, et pulchrum adauget et promovet: ita etiam omnis sapientiae princeps Deus, multiplicans in terra variis modis per famulos corpore indutos benignitatem suam, simul atque creavit hominem, indidit illi sapientiam, fontem quemdam dulcem ex ipsis mari derivatum rivulum suavem ex abyso suavitatis, traducem scientiae sanctae et ineffabilis, cujus pars est facultas praesciendi futura.

60. Prophetavit igitur, quemadmodum compertimus, primus homo, exemplo divinitus inspiratus. Atque hinc exorsus, non cessavit Dominus omnium sapientissimus, posteros illuminare, uti et nunc fit, sed mittere in mundum satagi viros divinitus similes. Divini enim et Deo repleti omnes sane illi sunt, qui a Deo ipsi vivificati et illuminati, atque sic lucis et vitae scientiam in mundo gestantes, eos qui in Deo vivere student, vivificant et illustrant eos qui ad virtutem non caecutunt et ad opera Deo grata sese accingere nituntur. Inspirans autem talibus hominibus docendi facultatem, et indens sapientiam spiritualem, adjuvat et inspicit eos qui ad ipsum animum advertunt, et condonans praceptoribus, quoad opus est, gratiam intelligentiae, adjuvat eos in opere exsequendo, et promittit distribuitque quae ad perfectionem conducunt, et conversatur cum eis, explicans e tota Scriptura quae ab ipso oriuntur et ad ipsum redeunt, nec minus incitare satagit, et in docendo adjuvat atque

promovet. Ita per viros ab ipso ad docendum destinatos, dum ipse in excelsis versatur invisibilis (totus namque mundus Deo plenus est), meliores sunt qui ad virtutem sectandam apti sunt.

61. Quid autem dico apti? Etenim e lapidibus quoque quos colligunt qui sancta metalla fodiunt, exsurgunt divina semina, id est divini homines. Res autem illa præclara etiam in nos redundat qui nunc vivimus. Nam divini verbi torrens, doctrinam dico, divinitus scaturiens, veluti in quosdam sinus, nimirum in animas proborum præceptorum immititur, indeque profluens etiam ad nos pertingit et tanquam paradisos divinos irrigat ad omnimodam fertilitatem qua animæ nutriuntur, et veluti sulcos inundat ad incrementum animarum, et tanquam homines vitæ sordibus commaculatos ad puritatem lavando perducit. Neque vero aliter salus nostra obtingere potest, nisi hoc solo modo, quantumvis in aliis methodis invenjendis homines allaborent.

62. Quicunque igitur hoc bonum quod unum ac solum in toto mundo reperitur, continent, persuasum sibi habeant, se in tenebris densissimis exequientes oberrare, quia neque doctrinæ lumen præ se ferunt quo in hujus vitæ caligine ducantur, neque alia ratione diriguntur; imo pro lumine isto hilari incendium irruet in caput eorum, et pro latice refrigerante, desuper irrigante et in vitam æternam saliente, oculibus malis opprimuntur, non solum amaris, sed etiam, quæ gravior poena est, omni vigore ac fertilitate, ut ita dicam, destitutis. Sic autem communis omnium Pater magna orabitur liberorum copia quam impetus daemoniacus absorberit.

63. Cum enim inter omnes constet, calamitatem esse exitiosam, si homines pro lubitu arbitrioque suo, nulli subjecto domino, viverent (quod idem est atque propriæ voluntati addictum esse et nimia cum fiducia genio indulgere): tali calamitate, utpote nemini subjecti, laborant populi illi qui non habent duces Deo supremo duci submissos. Tales enim populos mundus circumagat ceu animalia quædam capitibus carentia. Quare eos per jocum, uti in veteri proverbio est, ἀκεφάλους καὶ ἀναύχενας (qui nec caput nec collum habent) jure nominaveris, seu potius verbis inarticulatis accensueris, existentes quidem, quod ad vitæ rationem attinet, sed putantes sese præstare omni homini qui Deo appropinquat, et ad ita sentiendum sibi invicem persuadentes, fiduciam in rebus quibus non oportebat, collocantes. De hac fiducia quantumvis sæpius verba feci, nunc quoque, quantum satis est, recordationis gratia proferre libet.

64. Fiducia et confidentia, res in tempore desiderabilis, nonnunquam autem fugienda, uti scimus, plerumque ex una radice ac fonte, seu ut simplicius loquar, ex uno principio procedunt, e subjectione nimirum. Cum autem bipartitæ sint (altera bona enim apparet, secundum quam quoad res

ἄτρυνε ἐπιμελῶς, καὶ συνδιδάσκει καὶ συνωφελεῖ. Καὶ οὕτω διὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ προβαλλομένων εἰς διδασκαλίαν, ἐν τῇ καὶ αὐτὸν ἄνωθεν ἀοράτῳ παρῖναι (τοῦ Θεοῦ γὰρ ἅπας ὁ κόσμος γέμει), βελτίονες οἱ εὐφρεῖς τὰ εἰς ὁρετὴν γίνονται.

Ξ'. Τί δὲ λέγουσιν οἱ εὐφρεῖς; ὅπου γε καὶ ἐκ λίθων, οὐδ' ἀναλέγονται οἱ ἁγίως μεταλλεύοντες, ἀνίστανται σπέρματα θεῖα, εἴτ' οὖν Θεοῦ ἀνθρώποι. Τὸ δὲ καλὸν ἐκεῖνο καθήκει καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς, τοὺς τῆς νῦν ἡμέρας. Τὸ γὰρ τοῦ ἐνθεοῦ λόγου βεῦμα, τὸ διδασκαλικὸν, πλημμύρον θεοθεν ὡς εἰς κόλπους τινὰς, τὰς τῶν ὁρθῶν διδασκαλῶν ψυχὰς, καὶ αὖθις ἐκείθεν προρρέον καὶ εἰς ἡμᾶς, καὶ ὡς παραδείσους Θεοῦ ἐρδεύει ἐπὶ παντοῖα καρποροφία, δι' ἧς ψυχὰς τρέφονται, καὶ ὡς αὐλακὰς μεθύσκει ἐπὶ βλάστη ψυχῶν, καὶ ὡς ἀνθρώπους δὲ βουπομένους ἐλὺν βωτικῇ ἀπολοῦσι εἰς καθαρότητα. Καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλως τὰ ἐν ἡμῖν σωτήρια καταπράττεσθαι, ἢ τοῦτον καὶ μόνον τὸν τρόπον, καὶ εἰ καὶ πολλὰ κάμει τις διερινώμενος, μυρίαν ἑταρίαν μέθοδον.

ΞΓ'. Οἱ τοίνυν καλὸν τοῦτο ἐν καὶ μόνον αὐτὸ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ ἀποπροσποιοῦμενοι πληροφοροῖσθωσαν, ὅτι τε ἐν σκότῳ ψηλαφητῶ τυφλοὶ κλωνῶνται, τὸ διδασκαλικὸν φῶς οὕτε φέροντες, πρὸ χειρῶν, ὡς ἐν τῇ κατὰ βίον ὁδηγεῖσθαι νοκτὶ, οὕτε ἄλλοθεν χορηγούμενοι, καὶ ἐπὶ αὐτῷ φωτὶ τοιοῦτου ἰλαροῦ φάδς τῆς αὐτῶν καταβράχθηται κεφαλῆς, καὶ ἀντὶ ἀναψύχοντος ὕδατος, ἄνωθεν μὲν ἐπομβρουμένου, κάτωθεν δὲ ἀλλομένου εἰς αἰῶνα ζωῇ, ὕδασι κατακλυσθήσονται πονηροῖς, οὐ μόνον ἄλλως πικροῖς, ἀλλὰ καὶ ἀτενοῦμένοις, εἴτ' οὖν ἀτενοῦσιν ἐπὶ ζημίαν, εἰ τι χρὴ οὕτω φράσαι, τοῦ κοινοῦ πάντων Πατρὸς ἀπαιρουμένου πολλὴν πληθύν τέκνων, ἣν παρέσυρε κατὰ ῥους δαιμόνιος.

ΞΓ'. Ὁμολογούμενον γὰρ τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ ἅπασιν ἀνθρώποις, καὶ ἐν εἶναι ἐλεηθευτικὸν τὸ αὐταξουσίως καὶ ἀδασπότης ἀναρχον (τοιοῦτον δὲ τὸ αὐτόνομον καὶ ἰδιοῤῥυθμον καὶ πεισματικόν, εἴτε πεισμονικόν), ὑπὸ τοιαύτῃ κεῖνται φαυλότητα καὶ κακίαν ἐν ἁρχῇ καὶ λαοί, ὅσοι μὴ ἔχουσιν καθηγῆτάς, ὧν ὑπερανέχει ὁ μέγιστος ἡγούμενος, ὁ Θεός· καὶ περιδείγει τοὺς τοιοῦτους λαοὺς ὁ κόσμος ὅλα καὶ τινὰ ζῶα, οἷς οὐκ ἐπιτίθενται κεφαλαί. Διὸ καλὸν μὲν, καὶ ἀκεφάλους καὶ ἀναύχενας τοὺς τοιοῦτους, κατὰ τινὰ παλαιὰν D λογοποιίαν, ἀποσκέψαι, ἀλλίον δὲ καὶ, ὡς εἰς φύσιν ἀδιαρθρωτῶν σκωλήκων ἀποτάξει αὐτοὺς, ὅντας μὲν, ὅποιοι τὰ ἐς βίον ἐκφαίνονται, δοκοῦντας δὲ ὑπερανέχειν ἀνθρώπου παντὸς, ἐγγιζόντος τῷ Θεῷ, καὶ συμπέπλητοντας ἀλλήλους εἰς τὸ οὕτω φρονεῖν, καὶ πείσμα φυλάττοντας, ἐφ' οἷς οὐκ ἐχρῆν. Περὶ δὲ πείσματος πολλὰ καὶ πολλὰκις εἰπὼν ἰδέλω κίνῃ· ὅσα μετρίως ἐπισημήνασθαι τι πρὸς ἀνάμνησιν.

ΞΔ'. Τὸ πείσμα καὶ ἡ πεισμονή, τὸ καὶ εὐκαταῖον ἐν καιρῷ χρῆμα, καὶ ἄλλως δὲ φευκτόν, ὡς οὐδὲμιν, ἐξώρμηται ὡς ἐπιπολὺ ὅσα καὶ ῥίζης τινὸς ἢ πηγῆς ἀπλῶς δὲ εἰπεῖν, ἀρχῆς ἀμφοτέρων τῆς ὑποταγῆς. Διαιτῆς δὲ οὕσης αὐτῆς (ἢ μὲν γὰρ ἀγαθὴ διεκφαίνεται, καθ' ἣν ἐβλαβήθει φιλοφιλῶν ἀνθρώποις ἐπὶ

πολύμασι πάντοις ὡφελίμοις ὑποτασσόμεθα· ἡ δὲ οὐ τοιαύτη, θεωρουμένη αὕτη, ὅτε φορτικοῖς ἀνθρώποις ὑπείκομεν, οὐκ εὐπαιδεύτως τυπούμενοι πρὸς τοιοῦτον φαῦλον παράδειγμα), διπλὴν εἶναι ἀνάγκη καὶ τὴν ἐξ ἀμφοῖν πειθῶ.

Ξ'. Πειπεισμένοι μὲν γὰρ ἀγαθοί, διδασκάλοις, ἀγαθὸν πείσμα πάσχομεν· μὴ τοιούτοις δὲ ὑπείκομεν, πείσματι ἀξίῳ τῷ ἐκείθεν, ὅποι μὴ πρέπει ἀνθρώποις, ἐκνεύομεν. Οὐκοῦν ὑποταγῆς προηγούμενης ἐπὶ ὑστεροῦντι πείσματι, καὶ δευτερεύοντος πάντως· τὰ γὰρ εἰς ὑποταγὴν τοῦ ὑπακούοντος, δὲ μὲν Θεῷ προσανέχων πείθεται διδασκάλῳ ἐνθέῳ, καὶ τὰς ἐκεῖθεν εἰσδεχόμενος ὑποθήκας ποιεῖ τὰ καθήκοντα, Θεοῦ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, καὶ σταθερὸς αὐτὸς ἐν ἀρετῇ, καὶ βέβαιος ἐν καλοῖς, καὶ ασφαλὴς τὴν ἀγαθότητα, καὶ ἀστεμφής, ὡς καὶ ἐπαινεῖσθαι, καὶ στυλὸς ὀρθότητος· ἀστραβῆς, καὶ θεμέλιος ἀββάγης, εἰ καὶ ποτε κατασείεται, καὶ παραδείσου δένδρον ἐμβρόν, καὶ οἷον μὴ διατινάσσεσθαι ὡς εἰς πτώσιν δαιμονίους πνεύμασι, καὶ Θεοῦ οἴκος ἀκατάλυτος. Καὶ τὸ πείσμα τὸ κατὰ τοιοῦτον ἄνθρωπον οὐκ ἀπλῶς ἐν ἐπαίῳ κείμενον θαυμάζεται, ἀλλὰ καὶ Θεῷ φίλον καὶ ἁγίον γνωματεύεται.

Ξ'. Εἰ δὲ τις ὑπὸ διδασκάλῳ μὴ οὕτω προηγούμενῳ εἰς εὐθὺ τάσσεται, ἀλλὰ κύκλῳ περιπατοῦντι, καὶ τὴν εὐθύτητα στρεβλοῦντι, δὲ οὐκ ἂν εἴη ἀμωμος ἐν ὅῳ Κυριακῇ, χάντεῦθεν ἀπ' ἐναντίας τῷ πρωτίστῳ καὶ ἐπὶ θρόνου δόξης ὑπερτάτου καθημένῳ φερμένῳ, τῆς διστραμμένης πειθοῦς γίνεται· καὶ λαχὼν ἐκεῖθεν ἀρχὴς οὐ θεοφιλείας, οὐδὲ φρονήσεως, τὸ πᾶν δὲ συνηρημένως φάναι, οὐκ ἐναρέτως πρὸς ἀλήθειαν, καὶ πείσας ἑαυτὸν, εἰς τέλος οὐκ ἀγαθὸν ἐνίσταται, καὶ ἀγωνιῶν ἀντεβαίνει, κοινότερον δὲ φράσαι, πρὸς ἰδιωτείαν δι' εὐμάθειαν, τὴν ἐν τοῖς πολλοῖς, πεισματίζει, ὡς καὶ κατὰ κράτος νικᾷ, καὶ συνιστᾷ ὃ βούλεται· οὐκ ἔστιν, οὐδ' ἂν εἰπεῖν τομῇσιν τῆς ὁρᾶς φρονῶν καὶ λόγου μέτρος, ἐναρέτως διακεῖσθαι τὴν οὕτω πεισμονικὴν. Οὐ γὰρ δίδωται, φαῦλη· ἀρχῆς ἀγαθὸν εἶναι συμπέρασμα.

Ξ'. Εἰ δὲ καὶ τις ἐν διαλόγῳ τὴ ψευδῇ προτείνων παρσυνάγειν ἀλήθειαν φαίνεται, ἀλλὰ τὸ ἐφαρμάτως προηγούμενον οὐκ οἶδα πῶς ἂν ἔχοι ἀποβαίνειν σωτήριον. Αἴηλον δὲ, ὡς εἰς ταυτὴν ἔκει κακοῦ, φαῦλη τὴ ἀρχῇ πεισθῆναι, καὶ κατ' ἐκείνην στρεβλωθῆναι· εἰς τὰ ἐξῆς λόγῳ ὑποταγῆς, καὶ οἰκοδὸν παρεκνεύει τῆς ὁρθῆς, ὅπου οἱ ἀλιτήριοι καὶ κατὰ τῆς ἀρετῆς αἰρετίζοντες, οἱ καὶ αὐτοὶ δαιμονίαις προθέσει καθυπεύκοντες πείθονται εἰς κακόν. Ὅτι δὲ εἰς γαλήνην σωτήριον καθορμίζει τοῦ· ἐν βίῳ σαλεύοντος τὸ θεοφιλὲς πείσμα τοῦς αὐτοὺς ἔχοντας, καὶ ἡ πρώτη λεκτικὴ θέσις αὐτοῦ δείκνυσσι· πείσματα γὰρ εἰσέσμεθα λέγειν σπάρτα ναυτικά, οἷς ὀλολῶν ναῦς ἐλλιμενισθεῖσα πείθεται, μὴ ἀφιεμένη διασαλεύεσθαι, καὶ εἰς κίνδυνον κλύεσθαι· ὅτε καὶ μένει ἐκεῖνο τὸ σάφες ἥμερον ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἐμπέειν λαχόντων. Ἐνθαῦθα δὲ πεποιθὲς τὸν θάνατον, πότε φιλοκινδύνῳ· αὐθαδίζεσθαι ναὺς τοιαύτη, καὶ ἀπορρῆξαι τοῦ λιμένος ἐκτὴν φιλονεικεῖ,

A omnino utiles viris Deo acceptis nos subiectimus; altera autem non talis est, sed in eo conspicitur quod vilibus hominibus obedimus, et ad tale malum exemplum male effingere nos studemus), ad bipartita necessario etiam persuasio erit ex ambabus profluens.

65. Si enim bonis præceptoribus paremus, bonam fiduciam nanciscimur; sin vero non talibus obedimus, confidentia mala illuc quo non decet homines, declinamus. Cum igitur obedientia præcedat, fiducia autem subsequatur, et cum omnino secundum locum obtineat qui morem gerit: profecto si Deo obediens, fiducia in præceptore divinitus inspirato collocata ejusque doctrina in se recepta id quod decet facit, Dei homo erit, firmus in virtute, constans in bonis, incensusus in probitate et inflexibilis, ut laudem mereatur columna rectitudinis non incurvata, fundamentum non evitendum, quamvis nonnunquam concutatur, arbor paradisi radices in profundum agens, ita ut nequeat a malis demonibus in ruinam deici, et domus Dei ineventibilis. Porro fiducia ejusmodi viri non solum laudē et admiratione est digna, sed etiam Deo accepta et sancta existimatur.

66. Si quis autem non a tali præceptore in recto collocatur, sed in orbe instabili atque rectitudinem pervertente, ita ut non sit irreprehensibilis in via Domini, seu potius ab eo qui in summo gloriæ throno sedet, avriatur et perversa fiducia innitatur: is, quoniam neque Dei amore neque prudentia imbuitur, et, ut breviter dicam, fiducia quæ virtutis ac veritatis fructus est, destitutus ad finem non bonum tendit et magno cum impetu per doctrinam multitudini propriam ad ignorantiam progreditur et omnem funem movet, ut ipsius voluptati satisfaciat, is, inquam, tali fiducia fretus a nemine recte sentiente aut bene instructo virtuti convenienter dispositus esse dicetur. E malo enim principio bonus finis exurgere nequit.

67. Etiam si vero quis in conversatione mendacium proferens veritatem subintroducere videtur, illud tamen quod perverse disseritur, nescio quomodo in salutem cedere possit. Manifesto autem ad idem malum redit, aut principio perverso inniti ei que inorem gerendo huc atque illuc agitari, aut ab initio de recto tramite deflectere, ubi homines nequam virtutis oblectantes ingrediuntur, qui et ipsi, inspirationibus obedientes demoniacis ad pravitatem declinant. Quod autem fiducia (πείσμα) in Deo collocata illos qui ea gaudent, quando vitæ tempestatibus turbantur, in portum tranquillum et salutarem introducit, primaria vocabuli significatio ostendit; fiduciam (πείσματα) enim appellare solemus rudentes nauticos quibus navis in portu constituta retinetur quominus fluctibus agitur aut ullo modo periclitetur, ita ut navigium illud tranquillitate fruatur non minus ad suam ipsius salutem quam eorum qui forte deo

vebuntur. Jam vero, cum magna fiducia interrogo, num ejusmodi navis sibi ipsis relicta, e portu sua sponte exire possit, an rudens ille terræ affixus navem sibi commissam, quominus abrepta discrimen ullum subire aut violentis ventis tradi possit, non prohibeat, nisi aut putredine corruptus sit funis ille, aut male confectus, ita ut facile disrumpatur.

68. Quapropter in hominibus fiducia revera est res bona, ideoque sanctis martyribus appetita, viris venerabilibus dilecta, omnibusque omnino Deo obedientibus affectata, utpote ex qua omnis virtus et ars et scientia et reipublicæ constitutio exoritur; quam utinam Deus omnibus Christianis concedat in eisque conservet, ita ut semper adsit eis ac remaneat et tempore opportuno efficacem se præstet, ut tanquam sanctas columnas et angustas statuas navesque Dei erigat ejus servitores ad salutem communem. Talis est illa fiducia in Deo reposita, sine qua nulla est salus; qua si homines carent, cur tandem paradisos plantatus est, cum nullos habiturus sit incolas? Est autem porro alia fiducia, imprudens, irrationabilis, ligæa, saxea, bruta, impetuosa, inexcusabilis, informis, obdurans, inhumana, provocans, rapax, dæmoniacæ, insana, quam pacis Dominus a nobis et ab omnibus hominibus, imprimis autem Christianis procul avertat!

69. Exaudias nos, o Deus Salvator, princeps præceptorum, summe inter æconomos, totius terrarum orbis magister, dux sacrorum ordinum, princeps principum, Domine dominorum, caput gubernantium, qui propter nos e cælo ad nos descendisti, ut etiam corporaliter principatum tuum ostenderes ignorantibus, qui præcepisti ac subjecisti, et doctrina tua salutis fundamenta posuisti: fac ut nos obedientes, morigeri et de officiis nostris bene instituti, quamvis sero, discipuli virtutis fiamus, et si imprimis qui cultui tuo proxime sese addixerunt; fac ut nos, secundum sanctum Psalmistam, irreprehensi in via tua ambulemus. Ambulans enim, inquit, in via irreprehensibili, hic mihi serviebat, non sane furore percitus aut impetu irresistibili in perniciæ gurgitem sese præcipitans. Precor autem hoc modo, o Domine hominum amantissime, ob id solum, quia omne bonum desuper nobis per te accidit, non autem quia difficile prorsus fere impossibile sit, ut malam istam fiduciam abiciamus, deleamus et ad nihilum redigamus. Simulatque enim volumus, qui tibi obedimus, etiam perfecimus; et simulatque in animam induamus, ad finem pertigimus, vel, ut prægnantius idem dicamus, simulatque, curas nostras in te rejicientes, adversus hoc malum nosmet accinximus, victoriam reportavimus.

70. Victoriam autem reportabimus hoc modo: Si quis sibi facile persuaserit et nimia fiducia ductus ad manus cum feroci pugili conserendas et pugnam cum adversario incundam processerit, ut brevi posi,

Α πότε δὲ τὸ ἀπόγειον ἐκείνο πείσμα μεταπαιδῆται ἀπλῶς οὕτω βαλῆται, καὶ τὸ πεπιστευμένον αὐτῶν πλοῖον ἀφελθῆαι βῆσαι εἰς κίνδυνον, ἢ ἀνέμοις ἐξοσταῖς ἐκδουναί παραπόρον, εἰ μὴ ἄρα ἡ καταστροφή τὸ σχοινίον ἐκείνο, ἢ ἄλλως ἐνανάλυτον κέκλωται.

Ζη'. Οὐκοῦν ἐν ἀνθρώποις πείσμα τὸ μὲν τι ἀγαθὸν ἀληθῶς, καὶ δι' αὐτὸ ζηλωτὸν ἀγίοις μάρτυσι, καὶ ἀνδράσιν ὁσίοις ἀγαπητὸν, καὶ ὅπως ἀπαιτοῖ τοῖς ὑποταγμένοις τῷ Θεῷ φιλητὸν, δι' οὗ ἀρετὴ πρόπαντα καὶ τέχνη καὶ ἐπιστήμη καὶ σύστασις πολιτείας ἐρθῆς· καὶ διδοίη ὁ Θεὸς αὐτὸ Χριστιανοῖς ἀπαντα, καὶ παραφυλάττοιτο τὸ τοιοῦτον καλὸν ἐν αὐτοῖς, ὥστε παραμένειν καὶ παρακατέχεσθαι καὶ ἐνεργεῖσθαι εἰς χαίριν, ὥς ἐνεσθῆεν ἀνδριάντας; ἱερῶς καὶ στήλας ἀγία; καὶ ναοὺς οἶον Θεοῦ ἀνιστῆναι τοὺς αὐτοῦ θεράποντας ἐπὶ κοινῷ συμφέροντι. Καὶ τοιοῦτον μὲν ἐκείνο πείσμα, τὸ κατὰ Θεόν, οὗ χωρὶς οὐκ ἔστι σῶζεσθαι, οὐ μὴ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ὄντος, τί δήποτε περὶ τεύεται παράδεισος, δόλιχτος ἐσόμενος; Λοιπὸν δὲ ἕτερον πείσμα, τὸ δδίακριτον, τὸ ἀλόγιστον, τὸ ἔυλιον, τὸ ἐκ πετρῶν, τὸ θηριώδες, τὸ θυμῶδες, τὸ ἀναπολόγητον, τὸ ἀνειδοποίητον, τὸ ἀγροποῖον, τὸ ἀπάνθρωπον, τὸ μάχιμον, τὸ ληστρικόν, τὸ δαιμόνιον, τὸ μηδὲν ὕγιες, ὅπερ ἀπαγαγοί ὁ τῆς εἰρήνης Κύριος καὶ ἡμῶν καὶ παντὸς ἀνθρώπου ἑταίρου το καὶ μάλιστα Χριστιανοῦ!

Ζθ'. Εἰς ἐπακούων ἡμῶν, Σῦτερ Θεός, ὁ πρόπαιστος ἐνηγουμένος, ὁ μέγιστος ἐν οἰκονόμοις, ὁ οἰκουμανικὸς διδάκταλος, ὁ ἐπὶ τῶν ἱερῶν καταστάσεων, ὁ τῶν ἀρχόντων ἀρχων, ὁ τῶν κυρίων Κύριος, ὁ ὑπατος ἐν τοῖς ὑποτάσσουσιν, ὁ κατελθὼν οὐρανὸν δι' ἡμᾶς ἐφ' ἡμᾶς, ἵνα καὶ σωματικῶς ὑποδείξῃς τὴν ἡγεμονίαν σου τοῖς ἀγνοοῦσι, καὶ ἐπιτάξας, καὶ ὑποτάξας, καὶ δοὺς ἀρχάς ἐπὶ σωτηρίᾳ διδασκαλικῶς, καὶ ὑπακουσθεῖς, καὶ πείσας, καὶ τὰ ποιήσας ἐγκλεισόμενος, ἀποτέλεσθαι μαθητὰς ἐφίμαθαι; τοῦ καλοῦ, καὶ ἐπὶ μᾶλλον τοῖς ἐγγυτάτω λειτουργούντάς σοι, ὅλ καὶ τὸν ἀγίως ψάλλοντα πορεύεσθαι; ἔγωγε ἐν ὁδῷ τῇ κατὰ σὲ ἀπαιτούμεθα. Πορευόμενος γάρ, φησὶν, ἐν ὁδῷ ἀρώμῃ, οὗτός μοι ἐλειτουργεῖ, οὐ μὴν παροιστρῶν καὶ κατὰ φάραγγος ἀμωλείας τρέχων ἀκαθέκτος. Εὐξάμην δὲ οὕτως, ὡ φιλόανθρωπε Κύριε, δι' αὐτὸ δὴ τοῦτο καὶ μόνον, ὅτι πᾶν ἀγαθὸν ἄνωθεν ἡμῖν διὰ σοῦ ἐπιγίνεται, οὐ μὴν ἀπὸ πάντων δυσχερὲς καὶ ἀδυνάτου ἐγγυῶς, ἀπὸ ῥῆξαι τὸ φαῦλον πείσμα καὶ διαλύσαι καὶ ἀναλύσαι ὥς εἰς τὸ μηδὲν. Ἄρα γὰρ ἐδουλήθημεν οἱ τῆς σῆς ὑποταγῆς, καὶ ἡνύσαμεν, ἅμα ἐννοησάμεθα, καὶ ἀπτελέσαμεν· ἵνα δὲ μεγαλειῶς φέρωσμεν, ἅμα ὀπλισθῆμεν κατὰ κακοῦ τοιοῦτο· οἱ τὴν ἐν ἡμῖν μέριμναν ἐπὶ σὲ μόνον ἐπιρρίπτοντες, καὶ νενικήκαμεν.

ο'. Καὶ ἡ μέθοδος τῆς νίκης τοιάδε τις· Ὑποταθῆσθαι τις πείσας ἑαυτὸν εὐχερῶς, καὶ κρατύν πείσμα συμπλέξας, ἐπανατεῖνα· χεῖρας καλαμναίῃ πυγμᾷ καὶ οἷον καταπολεμῆσαι τὸν ἀντιστάμενον, ἀλλὰ μὴ

κρὸν καὶ ἑτεροὺς αὐτὸν ἀνέχε θυμὸς, ἀφένθαι ταχὺ τῆς τολμῆς ἐκείνης, μὴ καὶ ἀποθραυσθῇ τῆς κεφαλῆς, καὶ πού καὶ ἐποθῇ κατὰ τὸν οὕτως εἰπόντα, καὶ ἐπιτριβῇ φλώμενος καὶ πνιγόμενος· καὶ λογισμὸν τοῦτον δεῦτερον συντελὼν μωρῷ ἐκείνῳ πρώτῳ ἀντιστήσας, καὶ ἄμφω ταλαντεύσας· ἐκ παραθέσεως, καὶ ῥοπήν εὐρηκῶς ἐν τῷ δευτερεύσαντι, ἔχει λέγειν ἄσπετος· πρὸς τὴν κατάρξαντα νοῦν ἐκεῖνο τὴ παλαιὸν· ὥς οὐ πείσεις, οὐδ' ἦν πείσης· ἐπεισας μὲν γὰρ, ὧ θυμὲ, χεῖρα· ἀντήρεις ἀνασχεῖν κατὰ ἰσχυροτέρου ἢ ἐγώ· οὐ πείσης δὲ ὅμως εἰς τέλος, εἰ καὶ παρέπεισας. Εὐλαβοῦμαι γὰρ ἰλυσκάσθαι, ῥίψαις εἰς γῆν, καὶ οὕτω τὴν ἔρψιν ἀλλάξασθαι τῆς βαθείσεως.

οα'. Πάλιν λογισμὸς παρέπλαγγε τινα, ὅποια πολλὰ φιλεῖ καὶ τοιαῦτα γίνεσθαι, γενναῖον εἶναι, παλαμῆσθαι συμποδισμὸν, εἰ τις εἰς καλαιστραν ἀντικατασταῖ αὐτῷ. Καὶ ἐπανηγυρίσθη ἀγών, καὶ ἐκρηύχθη καλαισμοσύνη, καὶ αὐτὸς παρεστὴς ἐς μέσους, ἰθέλων συμπλοκήν, καὶ θαρρῶν καταγαλαῖν, καὶ ἥρῃ εὐ μάλα συμπίσας ἐαυτὸν εἰς τοιαύτην ἀθλήσιν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἀνταγωνιστὴν θέσθαι φανέντα, ὃν μὴ ἐνθυμούμενος, ἀλλὰ τότε κατιδοὶ ἐξανακύψαντα καὶ εἰς ἀντίπαλον προχωρήσαντα, οὐ πείσεις τῷ πρώτῳ λογισμῷ, ἔρη, κἂν φθάσας ἐπεισας· οὐ γὰρ ἀνέξομαι πᾶσων συντριψεσθαι, καὶ καθόλου ἐν τοῖς φρονούσι καὶ μαθοῦσι βουλεύεσθαι, καὶ αὐτὸς εἰς δέον μεταβουλεύεσθαι. Πείθει μὲν τις ἐαυτὸν ἐν πολλοῖς, καὶ εἰς τι φεκτὸν καὶ κατατίθεται, καὶ πού ἐρεθίζεται, καὶ εἰς ἔργον ἐξορμᾷ. Μεταγνοῦς δὲ ἀρήσιν ἐκεῖνο, εἰς ὅπερ κατένευσας, καὶ χαίρει παυεῖσθαι, καὶ λόγῳ τοιοῦτῳ, εἰ καὶ πέπεισται, ὅμως οὐκέτι πείθεται, ὅμοιον ὥστε καὶ ὀρμηθεὶς κατὰ κρημνῷ, εἴτα μετὰ μελὸς ἐπαναστρέφεται, καὶ ἔθνους ἐκ δυσλογίστου γέννεται.

οβ'. Χρὴ τοίνυν οὕτως ἐπὶ πάντων τῶν ὁμοίων γίνεσθαι, ὥς ἀκολουθεῖς καὶ ἡμᾶς, ἀναλαβομένους πῆγμα ὅπως οὖν, εἴτε ἐξ ἡμῶν αὐτῶν ἀδούλους, εἴτε κατὰ διδασκαλίαν κακῶδουλων, πάντως δὲ ἀπὸ ἀρχεκάπου ἐλπίμονος, καὶ ὀρμηθέντος ἐς πράξιν ἀποτελευτῶσαν εἰς φαυλότητα, ἐνθυμεῖσθαι, εἶναι τινα ἡμῶν κρείττονα, καὶ εἰ μὴ ἀνθρώπων, ἀλλὰ γε τὸν θεόν, ὃς διδοὺς τὰ ἀγαθὰ καταγίνεται τῆς κακότητος, ἐαυτὸν πάντως· ἐκδικῶν διὰ τῆς τοιαύτης ἐπιελεούσεως. Ἐκεῖνος γὰρ καὶ νομοθέτης ἀγαθότητος ἀπάσας· καὶ αὐτοῦ ἐστιν, ὥσπερ ὁ κόσμος, οὕτω καὶ ἅπα· κόσμος ἡγούμενος, καὶ αὐτοῦ ἐστὶ παράγγελμα, πείθεσθαι καὶ ὑπαίκειν τοῖς ἡγουμένοις, οἱ ἐκεῖνου εἰσὶν εἰκονίσματα καὶ ὑδάματα. Διὸ καὶ ἡ αὐτῶν ὕδρις καὶ βλάβη καὶ ἡ κατ' αὐτῶν ἀδικία καὶ περιεργία καὶ περιφρόνησις εἰς ἐκεῖνον ἀναβαίνειν διαγινώσκειται, τὸν μισοῦντα μὲν καὶ ἅπαν κακόν, οὐχ ἡκιστα δὲ τὴν κατ' αὐτὸ ἐπιμονήν.

ογ'. Οὐ γὰρ ἐστὶν ἀντειπεῖν, μὴ ἐπιμονὴν τινα χερίστην καὶ τὸ πῆγμα εἶναι τὸ φαῦλον, καὶ ἰδιότητα ζωϊκὴν δυσανάλειπτον, πολλὰ γὰρ καὶ ἀνεξάλειπτον. Πλὴν ἀλλὰ ἐν ἀνθρώποις λογίμοις καὶ ἐπισταμίνοις ὑποκλίνεσθαι λόγῳ καὶ ἐπιπείθεσθαι οὐκ ἐστὶ μὴ ἐξαλειφῆσθαι καὶ τὴν τοιαύτην οὐκ

A sententia immutata, ab illo certamine recesserit, metuens ne capite percusso ad nihilum, uti alunt, redactus, contritus, suffocatus pereat; et si deinde priori illo insipienti consilio abjecto aliud experiri sapientius, et utroque deliberato et comparato, momentum inclinare ad secundum intellexerit, tunc ad mentem qua priorem suggesserat sententiam recte poterit dicere: Suasisti quidem, at non persuadelis: voluisti enim, ut contra fortiorem pugnae discrimen subirem, neque tamen, quamvis me seducere attingeris, mihi unquam persuadebis. Vereor enim ne, ad terram allisus, rependo potius sim obnoxius, quam recte incedendo idoneus.

71. Rursum ratio, uti haud raro accidere solet, B aliquem induxit, ut generosum sese exhibeat et impedimenta si quae in arena occurrant, fortiter disjiciat. Certamine igitur indicto, et pugna praecognita voce annuntiata, ille in medium progreditur, certandi avidus, de victoria certus, suis viribus in ejusmodi congressu nimium quantum confusus. At ubi adversarium quem non putaverat, apparentem ei arrectum et hosti obviam euntem conspexit, tunc rationi, dicit quamvis antea persuaseris, non amplius persuadebis; nolo enim turpi casu conteri, sed potius cum prudentibus sapientibusque viris consilium inire et ad officium reverti. Sic multis in rebus homo sibi confusus vel ad malum propendet et stimulat adeo ut ad opus aggrediendum paratus sit; sed poenitentia correptus desistit ab illo in quod antea proclivis exstitit, et quod non perrexerit gaudet, et quamvis antea cesserit ejusmodi consilio, tamen non amplius cedit, veluti si quis de praecipitio sese dejecturus, postea mutata mente revertitur et insipientiam in sapientiam permutat.

72. Ita igitur in omni re simili fieri decet. Nimirum si consilium cepimus, vel ex nobis ipsis imprudentibus, vel praeceptum malignum sequentes, vel denique demoni malorum principi obtemperantes, et ad opus improbitatis macula aspersum accingimur, tum reputare debemus, esse aliquem superiorem, etsi non hominem at saltem Deum, qui, uti bonorum fons, improbitati adversatur, et si quid ejusmodi admiserimus, ulturus est. Ipse enim leges optimas tulit; ipse est mundus universus, ipsius omnes mundi principes; ipse praecepti, ut obediamus et morem geramus superioribus qui effigies ejus sunt ac simulaera. Hinc apparet, eorum contumeliam, offensionem, injuriam, contemptum redire ad illum, qui et omnem malitiam, et in primis perseverantiam in ea odio habet.

73. Inter omnes enim constat, fiduciam perversam esse pessimis quibusque accensendam, siquidem affectio est animi, quae nonnisi difficulter, interdum autem nullo modo suppressi potest. Ceterum homines solertes rationique obedire et obsequi scientes illam malam affectionem sine dubio exuere

possunt: neque enim a natura eis indita est, sed per malam doctrinam et consuetudinem incrementa capit et stabiliitur, vel potius, ut manifestius loquar, per confidentiam perversam quæ et ipsa duplex est. Etenim aut a semetipso quis talem nanciscitur confidentiam, dum scilicet magno cum labore sese erudit instruitque et sic male fiducia impletur, aut aliunde principia sumit, malaque persuasione seductus consuetudini quam semel amplexus est, pertinaciter inhærescit. Nisi enim quis nimio rei alicujus amore teneatur, vix ei inhærebit, sed potius facile ea relicta ad aliam transibit. Illa igitur animi affectio non ad hominem vulgarem pertinet, sed ascititium manifesto quid est et per doctrinam superinductum, siquidem vel ab alio quopiam in illa mala affectione confirmatus est, vel eam sua sponte admisit, eique contumaciter addictus in dies ardentiori studio incubuit, non sine mali genii auxilio, et sic, improba consuetudine in male inflatus est.

74. Est autem fiducia omnino animi perseverantia a mala confidentia originem nacta, et perduratio firma et constans, id est immutabilis. Propterea homo sic affectus jure meritoque appellabitur tenax propositi et perseverans et inexorabilis, non tam secundum naturam simpliciter, quam secundum propriam voluntatem animique propensionem, cujus potestatem ipse habet. Etsi enim naturæ indoles mutari nequit, attamen quæ post naturam sunt, immutantur, et imprimis dotes humane proprie dictæ facilius mutari queunt, præsertim ubi ad virtutem vergunt, quam Deus ipse adjuvat, ab improbitate nos abducens, uti etiam in fiducia apparet.

75. Si enim hoc quod videtur et quod hominem ad agendum impellit ac persuadet, naturæ humanæ contrarium est fletique nescium, imo nimium quantum indurat. Talis affectus non est nisi merum arbitrium et habitus singularis eum qui, veluti sapiens, tanta cum pertinacia in malo persistit, ostentationis macula aspergens. Porro ejusmodi affectus in singularitatis studium, vanam, ostentationem superbiamque degenerat. Jam vero reputare debemus, Dominum qui superbis resistit, nequaquam favere illi velle confidentiæ a qua Lucifer exorsus est, utpote qui, superbia ac vanitate seductus, cum alia magna efficere, tum thronum suum in nubibus collocare et sic Deo similis fieri jactavit.

76. Qui cum tali fiducia inaniteretur, veteres ejus assecle, exemplum illius secuti, vix dici potest, quanto studio eum imitari contenderint: divinam enim essentiam postponentes, imbecillis atque obscuris male sese tradiderunt dominis, eoque furoris usque processere, ut pessima confidentia duce quam nullus præceptor corrigere poterat, adinstar diaboli illudere Deo viderentur. Cum enim Deum, qui est principium summum simulque principii expers et omni principio excel-

Α αγαθὴν ἰδιότητα, ὅτι μὴδὲ ἐκ φύσεως αὐτοῖς αὐξάνεται τὸ τοιοῦτον, ἀλλὰ διὰ οὐκ εὐπαιδευτοῦ συνεθισμού καὶ φύεται καὶ ἀδρύνεται, σαφέστερον δὲ εἰπεῖν, διὰ φαύλης πειθοῦς, διπλῆς καὶ ταύτης. Ἡ γὰρ οἰκοθεν πειθεται τις, μοχθηρὸν αὐτὸς αὐτὸν διδάξας καὶ παιδεύσας καὶ στήσας πεισματικὸν κακῶς εἶναι, ἢ ἐτέρωθεν παραλαβὸν ἀρχάς, ἥτοι πειθανάγκῃ τῇ ἐκείθιν παρεκκυσθεὶς, καὶ οὕτω διαμείνας κακῶς ἐπιμονῇ; λόγῳ, φιλάτης αὐτῷ. Οὐ γὰρ ἂν τις, μὴ ὑπερφιλῶν πρᾶγμα, παραμεινέι ἐς αὐτό· ἀλλὰ ταχὺ ἐκπηδήσας ἀπαλλαγῆσθαι. Οὐ τοίνυν ἰδιότης [αἰ. ἰδιότης] ἀνθρώπου τὸ τοιοῦτον πάθος ἐστίν, ἀλλὰ ἐπικτήτου εἶναι καὶ διδακτὸν ἔγνωσται, ἥτοι πεισθέντος τινός ποθεν ἐξωθεν, ἢ αὐτομαθῶς παθόντος τὴν κακίαν, καὶ μένοντος τοιοῦτου, καὶ ἐπαυξομένου καὶ στερεομένου ἐς διηκελὲς δαιμονιᾷ συναντιλήψει, καὶ κατὰ ἔθος ἐς δευτέραν ὅσον φύσιν ἀποδεσθεὶς γεγενῆ- μένου πεισματικοῦ.

Β οὐ. Καὶ ἐστὶ τὸ πείσμα ἐν τῇ καθόλου θήρῳ ἐπιμονῇ διὰ προὑπαρξάτης φαύλης πειθοῦς, καὶ ἐνστασις ἀτανῆς καὶ ἀμετάβατος, ταυτὴν δ' εἰπεῖν, ἀμετάβητος· διὸ καὶ ἰσχυρογνώμων λέγεται· ἂν ἀκριδῶς ὁ τοῦτο πάσχων ἄνθρωπος, καὶ ἐνστάτης ἀπαραίτητος, οὐ μέντοι κατὰ φύσιν ἀκράτως· καὶ καταμύνας, ὡς οὕτως εἰπεῖν, ἀλλὰ κατὰ οἰκεῖον θέλημα καὶ ψυχικὴν ὁρμὴν, ἥ· αὐτός ἐστι κύριος. Εἰ γὰρ καὶ τὸ κατὰ φύσιν μεταθεσθαι οὐκ ἐστίν, ἀλλὰ τὰ μετὰ φύσιν, καὶ μάλιστα τὰ κατ' ἀνθρώπον ῥῶον δύναται μετατιθεσθαι, καὶ ἐπιμᾶλλον τὰ εἰς ἀρετὴν βέποντα, ἥς πρὶς ἐξόρρωσιν αὐτὸς ὁ Θεὸς ἀντιλαμβάνεται, ἀπάγων ἡμᾶς τῆς εἰς τὸ ἐναντίον σπουδῆς, ὅποια τις καὶ ἐπὶ τοῦ πείσματος φαίνεται.

οὐ. Εἰ μὲν γὰρ τὸ δόξαν καὶ ὑποκινήσαν καὶ παραπεισαν ἐς πρᾶξιν τὸν ἄνθρωπον ἀπάνθρωπόν ἐστι, καὶ ἐς οὐδὲν μαλθακὸν ἐνδίδωσιν, ἀλλὰ σκληρύνεται εἰς ὅσον καὶ ὅσον· ἰδιονομία πάντως ἢ τοιαύτη ἐστὶν ἡρεξίς καὶ αὐτονομία καὶ θέσις παράδοξος ἐπὶ φανητισμῷ τοῦ τηρούντος ταύτην ἀμεταπίστου τὴν κακίαν σοφοῦ. Τάσσεται δὲ τὸ τοιοῦτον πάθος καὶ ἐς ἰδιοτροπίαν καὶ δόξαν κακὴν, οἷς καὶ τὸ ὑπερίφανον συναναφαίνεται. Καὶ αὕτως χρῆ νοεῖν ἡμᾶς, ὅτι ἐναντίος ὁ τοῖς ὑπερηφάνοις ἀντιτασσόμενος κύριος· ἔρχεται τῷ τοιοῦτῳ πείσματι, οὐ κατήρξεν ὁ Ἑωσφόρος, ὃς ὑπερφαίνεσθαι φιλονεικήσας, ἀλλὰ τε δεῖνὰ ἐβρόντησε ποιῆσαι, καὶ τὴν αὐτοῦ θρόνον ἐφρουράτω ἐν νεφέλαις καταστήσαι, καὶ οὕτως ὁμοιος εἶσθαι τῷ Θεῷ.

οὐ. Ἐκείνου δὲ οὕτω πείσαντος· αὐτὸν λαβόντες ἐκείθιν ἀρχάς· οἱ ἐκπαλὲς δαιμονιώδεις, οὐκ ἐστὶν εἰπεῖν, ὅποσα πρὸς μίμησιν ἐτεχνάσαντο, τὴν μὲν ἐνθεον ὑπεροχὴν παρωσάμενοι, βεβήλοισι δὲ καὶ ἀδοκίμοις δεσπόταις ἀγεννῶς πιστεύσαντες αὐτούς, καὶ ἐς τὸσον ἐκστάντες αὐτῶν διὰ φαυλοτάτης πεισμονῆς, ἥς οὐκ εἴχῃ τις διδάσκαλος παραγίνεσθαι, ὡς καὶ μυκτηρίζεσθαι τῆς μιμήσεως. Θεὸν γὰρ ἀπειπάμενοι, τὴν ἀναρχὸν καὶ ὑπεράρχιον ἀρχὴν καὶ παντοδύναμον, αἰλούροισι ἐπίδωκαν αὐτούς, καὶ βοῦ-

δίοις ἀνίειμαν σίδας, καὶ τοιαῦτα τινὰ ἐμωρ-
ναντο, ἀποσεμνύναντες διδασκαλίας δόξα πεισματι-
κῶς καὶ κυάμους καὶ κρόμυα.

οζ'. Καὶ οὕτω μὲν τοῖς πείθουσιν ἑαυτοὺς εἰς
φρυδιότητα ὑπερηφάνως ἐξ ἀποτελέσματος, καὶ τοι-
ούτον πείσμα κατακλωσαμένοις ἀντιφέρεται ὁ Θεός,
ὅς ἐν τούτῳ καὶ μόνον διὰ σκοποῦ, καταρρίψαι ἀδι-
κῶς ἄνθρωπον, καὶ ἐμπηθεῖναι πεπιτωκότι, καὶ εἰ-
πεῖν· « Κατάκεισο οὕτως ἀνέγερτος » Ἄλλ' ὅτε
εἰνὰ εὐρήσῃ κυρώσαντα ἐν ἑαυτῷ, οὐ πείσμα λέγειν
ἰθὺλῳ, ἢ πεισμονικὴν, τὰ ξενόφωνα, πειθοῦς δὲ τό-
πωμα καλὴν ἐκεῖνο καὶ μακαριστὸν καὶ θεοφιλῶς
ἀσφαλές καὶ βέβαιον, αὐτίκα πρὸς ἐκείνου γίνεσθαι,
καὶ πρὸς ἀρετὴν εὐδοεῖ, καὶ ἀσφαλίζεται τὰ διαβή-
ματα τοῦ τοιοῦτου ἀνθρώπου, καὶ τὴν ἐν σχολίοις
διατεινομένην παγίδα τοῖς ἐκείνου ποσὶ σφάσας εἰς
ἀνεύρητον, κἂν βήματιξῃ, ὁρᾷ ποιεῖ προπορεύε-
σθαι, κἂν ἰθὺλοι τρέχειν, ἐκπίεσθαι ποιεῖ, ὥς ταχὺ
λαμβάνεσθαι τοῦ ἐν ἐφέσει καλοῦ. Κἂν ἐστάναι δε-
ήσοι, οὐκ ἂν οὐδ' αὐτὸς δαίμων ὑποκαλίσσῃ τὸν τοι-
ούτον, ὥς Θεοῦ ἄνθρωπον καὶ πεποιθότα εἰς ἐκεῖ-
νον, καὶ οὕτως ἀνεστηκότα ὥς εἰς ὅρος Σιών, καὶ
ὥς οἶκον δὲ Θεοῦ θεμελιωμένον, καθὰ τὸ ἅγιον
Εὐαγγέλιον βούλεται, καὶ οὐκ εἰδότα κατασεῖσθαι,
ἢ ἀνέμοις, ὥς οἱ καλᾶμινον, ἢ καταράσσουσι ποτα-
μοῖς, ὥς οἱ ἐπὶ φάμμου ἢ πέτρας ἀστηρίχτου τε-
θεμιλωμένον, μετριώτερον δὲ φάναι, καὶ στύλου
δικῆν ἀνεσταμένον, οὕτε πλαιγιάζειν οἶου τε ὄντος,
πολλῷ δὲ μᾶλλον οὐδὲ καταπίπτειν, ἀλλὰ καὶ δυνα-
μένου ἰσχυρῶς ὑπανεῖχειν τὸ ἐπικείμενον.

οη'. Προκειμένοις δὲ ὁ Θεός ἅπασιν τοῖς ἀνθρώποις
εἰς αἰτίαν καὶ ἀρχὴν καὶ παράδειγμα (προσκυνητὰ
δὲ ταῦτα ἐν αὐτῷ πάντα), καὶ ἔπειτα, καὶ πείθων
οὐ διαλείπει τοὺς εἰς αὐτὸν ἀποδιέποντας, στερεοὺς
εἶναι καὶ βεβαίους κατὰ τῆς κακίας, καὶ ἀμεταβά-
τους τοῦ ἀγαθοπραγεῖν, καὶ οἷους ἄλλα τε ποιεῖν
εὐαγγελικῶς, καὶ μιμεῖσθαι αὐτὸν εἰς ὅσον δύναμις,
καὶ ὁμολογεῖν ἐκείνον ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. Ὁ
δὲ γε Σατανᾶς, καθὸς ἀντικείμενος, τῆς ἀνάπαλιν
διαθέσεως καὶ αἴτιος καὶ ἐνστάτης ἐστὶ, κακοπρα-
γεῖν τε πείθων τοὺς αὐτῷ προσανέχοντας, καὶ ἐς
τὸ πᾶν γίνεσθαι κατὰ τοῦ Θεοῦ.

οθ'. Καὶ ἰδοὺ, δύο τούτων ἰδιωτροπῶν καὶ ἐνστά-
σεων ἢ μὲν φαῦλη τοὺς ποικιλοτρόπως δαιμονιώδεις
τῷ βίῳ παρεισθήγαγεν, ἢ δὲ δευτέρα τοὺς ἡγιασμέ-
νους τῷ Θεῷ παρεστήσατο ἀσκητάς, τοὺς τῆς ἐρή-
μου, τοὺς στυλῖτας, τοὺς χωστῶς, τοὺς ἐγκλειστῶς,
τοὺς πολιτικούς παιδεύτας, τοὺς τῶν ψυχῶν ἀνεαῖς
θεραπευτάς, τοὺς τῶν ἐξαγορευομένων ψυχικῶν
τραυμάτων ἰατῆρας, οὓς ἀνάγκη καὶ ξυρῷ καὶ καυ-
τῇρη χρῆσθαι, ὅτε παραπίσοι καιρὸς, τοὺς τῶν ἐπι-
κρυπτομένων ἐρευνητάς, τοὺς εἰτε ἀτέγκτους, εἰτε
διακριτικούς τῶν ἀναιδευομένων κολαστάς, τοὺς
ἐπανασώσαντας τοῖς ἡδικημένοις ἅπαν ἄρπαγμα,
τοὺς καὶ φιλανθρώπως καὶ ἄλλως δὲ δικαίως ἐλέγ-
χοντας, ἐφ' οἷς ἐνδέχεται, τοὺς ὀνειδίζοντας, ἐφ' οἷς

A lentius, negarent, se libus sese tradidere, et tau-
ros coluerunt, aliaque similia desipuerunt, ita ut,
hominum rusticorum more, vel fabis atque cepis
litare haud erubescerent.

77. Iis autem qui tali confidentia inflati ad
pravitatem abripiuntur, ea tanquam anchora freti,
adversatur Deus, siquidem nihil aliud illis cordi
est nisi ut hominem male præcipitem ejusque
ruinæ insultantes dicere possint: En misere jaces,
nunquam resurges! Ubi vero invenit (Deus) ali-
quem qui neque confidentia neque arrogantia
tumesceat, sed fiducia honesta, laudabili, firma,
inconcussa secundum Dei voluntatem plenus est,
eum protinus adjuvat, in virtutis tramitem deducit,
gressus ejusmodi hominis confirmat, laqueos
ac retia ejus pedibus imminetia ad nihilum redi-
git, et eum in recta via conservat, currentem
autem tanquam alis donat, ut quam celerrime ad
finem bonum pertingat. Si autem standum fuerit,
ne ipse quidem diabolus eum supplantabit; est enim
homo Dei in eoque fiduciam collocat, ita quasi in
monte Sion constitutus sit, et tanquam domus
Dei, uti sanctum Evangelium ait, firmis innixa
fundamentis, nunquam concutitur, neque pro-
cellis, ut arundo, neque torrentium impetu, uti
domus super arena aut in rupe hand solida
fundata, sed quæ potius persistat columnæ instar
quæ neque inclinari, nedum dejici potest, imo
quemvis impetum fortiter arcere ac repellere va-
let.

78. Deus igitur qui omnibus hominibus et causa ex-
sistit et principium et exemplar (hæc omnia autem
in eo sunt adoranda), et hortatus est, et per-
petuo hortatur eos qui ad ipsum respiciunt,
ut firmi constantesque sint in pugna adversus
improbritatem, et perseverantes in virtute, vita-
que ad Evangelii normam composita ipsum pro
viribus imitentur atque coram hominibus consteantur.
Contra Satanas, utpote adversarius, oppositæ
affectionis auctor est instigatorque, eos qui ab
ipsis partibus stant impellens, ut malitiam se-
quantur et in omnibus rebus Deo adversentur.

D 79. En duo vitæ institundæ dirigendæque modi.
Prior itemque malus eos qui a malo genio inspi-
rantur ad vitæ turbines deducit. Alter eos qui Deo
sese consecrarunt, reddit ascetas, eremitas, styli-
tas, subterraneos, inclusos, doctores publicos, stre-
nuos animarum curatores, vulnerum animæ enun-
tiorum medicos, qui quando opportunum videtur
cutillo et cauterio uti debent; porro eorum quæ
adhuc occulta sunt indagatores, improbitatis aut
severos aut clementes vindices, eorum qui injuste
spoliati sunt defensores, humanos justosque pro
tempore coargutores, nec non ubi opus est, repre-
hensores, ad virtutis studium promovendum mo-
nitores, ad probritatem excitandam vituperatores,

ad peccata delenda speculatores, ad vitæ spiritualis incrementa instigatores, et ut uno verbo dicam, animarum quoad vitam et spiritum curatores, et quod summum est, beatos Dei confessores, quos, quia sanctis apostolis, et antiquæ legi, ante omnia autem Deo qui princeps est veritatis testis, et Christo Salvatori fidem habuere atque in sanctissima fide perstitere, servos Dei reddidit ipsorum de illo confessio et testimonium, et mors pro illo tolerata quæ omnium rerum maxime horrenda atque dirissima est.

τῇ ἀγιωτάτῃ πειθὼ φεικώσατο εἰς θεράποντας τῷ Θεῷ ἢ ὑπὲρ ἐκείνου ὁμολογία, καὶ μαρτυρία, καὶ ὁ ἑκείνων θάνατος, τὸ φρικτότατον ἐν ἀνθρώποις δεῖνόν, καὶ τῷ ὄντι βίγιστον.

80. Tales si quis imitatur eorumque rectis opinionibus sese addicit et iis pertinaciter adherens quæ decent facit, principio bono bonum finem adjungens, is primo hand dicatur improbam confidentiam sequi, sed potius rectæ fidei atque tenacitati circa res divinas operam dare : confidentia enim illa plerisque virorum plorum non approbanda, sed infastum quid esse videbatur. Jam vero etiam si ponamus, talem affectum iis qui recta fiducia innisi tenaces sunt propositi, convenire, tamen distinguendum erit dicendumque, ne spiritualem quidem qui fiduciam habet, ubique et in omnibus rebus. Ideo laudari; sed interdum, imo sæpius de sua tenacitate remittit et de jure suo, quantum fieri potest, cedit, neque solum ad litigandum contendendumque haud erit propensus, sed ne de justis quidem ad extremum usque cedere velit.

81. Hinc enim, tali bona agendi ratione inita, bellorum induciæ ac fœdera et similes res laudandæ originem traxere. Ille igitur qui sic agit, non amplius dicetur omnino tenax, sed veluti immutatus honestioribus ornabitur nominibus : appellabitur nimirum humanus, pacificus, iræ inimicus, concordie amicus, et ut accuratius loquar, moderationis amans. Qui enim de jure quod prius tenaciter defenderat, paululum remittit, ad aliam fiduciam pœnitentia commotus, deduci solet, quando virtutem sequens a proposito desistit et a pertinacia contentiosa ad moderationem transit; siquidem, quemadmodum ille qui, pœnitentia ductus, ab improba et impia confidentia, per aliam fiduciam honestam compulsus, ad meliorem sensum se confert immutatione sive conversione facta, ita etiam qui moderationis studiosus est, ubi ab initio juri suo firmiter inherere decrevit, deinde tempore opportuno laudabiliter immutatus et ad pacem propensus et uti veteribus sapientibus placitum est, de jure suo aliquantulum relaxat, atque virtutem ostendit; id est moderationem, uti sapientes cam nuncupaverunt, et ita concedit adversariis atque iis se subijciit.

82. His igitur hoc modo et hactenus consideratis (si enim longius protrahere hanc disputationem vellemus, ostentationis inopportune crimen incurreremus), quid tandem non subijcimus nos, o Do-

A χρεών, τοὺς εὐλογούντας, ὡς θαρροποιεῖν τὰ εἰς ἀρετὴν, τοὺς ἐπιπλήττοντας εἰς διόρθωσιν, τοὺς ἐπιτηροῦντας, ὡς ἀνακόπτεσθαι τὰ ἀμαρτητικά, τοὺς λογιζομένους πνευματικῶς τὰ πρακτικά, τὸ πᾶν ἐπιτόμως εἰπεῖν, τοὺς τῶν ψυχῶν ἐπιμελητάς, τοὺς τε κατὰ βίον, καὶ ὅσοι τε ἄλλως τοῦ πνεύματος, ἐπὶ πάντων μείζων εἰπεῖν, τοὺς μακαρίους τῷ Θεῷ μαρτυρήσαντας, οὓς πεισθέντας τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις, καὶ πρὸ γε αὐτῶν τῇ ἀγίᾳ παλαιᾷ νομοδοσίᾳ, εἰπεῖν διὰ τὸ σεμνότερον, τῷ πρωτομάρτυρι τῆς ἀληθείας τῷ Θεῷ, τῷ σωτῆρι Χριστῷ, καὶ ἐμμελῶντα;

π'. Τοὺς τοιοῦτους εἰ τις μιμούμενος καὶ πειθὼν ἑαυτὸν ἐνίστατο ταῖς ὁρθαῖς δόξαις καὶ ὑποθήκαις, καὶ παραμένων αὐταῖς, πράττει τὰ δεόντως καθήκοντα, χρηστὸν τέλος ἐπιτιθεῖς ἀρχαῖς ἀγαθαῖς, πρῶτα μὲν οὐκ ἀνέλγεται πείσμα φυλάττειν ἢ πεισμονὴν, ὁρθοδοξίαν δὲ καὶ ἐκστατικὴν προσοχήν ἐπὶ τοῖς τοῦ Θεοῦ· αἱ γὰρ πεισμοναὶ καὶ τὰ πείσματα ἔδοξαν μὴ ἐπ' ἀγαθῷ τεθεῖσθαι τοῖς ἐν ἀγαθῇ μοίρᾳ κλειστοῖν, ἀλλὰ δυσανυμὸν τι γῆρυμα εἶναι. Εἰ δὲ καὶ ἰσως θώμεν, προσαρμόττειν αὐτὰ καὶ τοῖς δεόντως πεπεισμένοις καὶ οὕτως ἐκστατικοῖς, ἔγωγε διελὼν ἔγραυθα εἰπεῖν, ὡς οὐδὲ ὁ πνευματικὸς πεισματικῶς ἐκπαινεῖται πάντοτε καὶ ἐπὶ πᾶσι, τοιοῦτος ὢν· ἀλλ' ἔστιν ἔπου καὶ ἐν πολλοῖς μετακινήθησεται τῆς ἐκείνης ἐκστάσεως, καὶ ὑπανδῶσαι καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ κατ' αὐτὸν δικαίου ὡς οἶόν τε, καὶ χαυνωθήσεται οἱ μόνον τοῦ ἄλλως φιλονεικεῖν, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπὶ δικαίοις εἰς ἄκρον καὶ ὑπερίαν μάχεσθαι.

πα'. Ἐντεῦθεν γὰρ καλῶ τοιοῦτῳ μεθοδεύματι αἱ ἀνογαὶ τῶν πολέμων ἐκινεῖσθαι, καὶ αἱ σπονδαὶ, καὶ ὅσα καλὰ τοιαῦτα. Καὶ τοίνυν οὕτω ποιῶν ἐκείνος οὐκέτι πεισματικῶς ὀνομασθήσεται τὸ σύνολον, ἀλλὰ ὡς οἶον μεταβαλεῖς χρωσθήσεται χρηστοτέραις κλήσεσι, φιλόανθρωπος ἐπονομαζόμενος καὶ ἀνυδνεύκος, καὶ μισὸν μὲν τὸ ἀκράχολον, εὐχολος δὲ πάντων εἶναι προτιθέμενος, εἰπεῖν δὲ ἀκριβῶς, ἐκπεικῆς. Ὅ γὰρ ἐκ πείσματος; ἀνεύτως δικαίως ὑποκαταβῶς, εἰς ἐξέρωτα πειθὼ ἐπὶ μεταβολῇ μετέπεισεν ἐκπεθεσάμενος ἐναρίτως, καὶ ἐκ φιλονεικίου ἐκστάσεως μετεληλυθὼς εἰς ἐκπεικίαν· ἐπεὶ τοι, καθὰ ὁ κατὰ μετάνειαν ἐκ πειθοῦς φεύγει καὶ ἀμαρτηκῆς διὰ δευτέρας ἐναρίτου πειθοῦς μεταβαλλόμενος εἰς καλίστην μετέρχεται νοῦν, μετατιθέμενος, εἴτ' οὖν μεταπειθέμενος, οὕτω πως καὶ ὁ ἐκπεικῆς ἑαυτὸν πείσας τὰ πρῶτα τῷ οἰκείῳ δικαίῳ καλῶς ἐνίστασθαι, εἴτα δεόντως μεταβαλὼν ἐν καιρῷ, καὶ, ὡς εἰπεῖν, ἐκπεικῆς, καὶ καθὰ δοκεῖ τοῖς πάλαι σοφοῖς, καὶ παραβαρύνσας τῶν τινα δικαιούντων αὐτὸν, ἀρετὴν ἐκφαίνει, τὴν, ὡς οἱ σοφοὶ ὀνομάζειν βούλονται, ἐκπεικίαν· καὶ οὕτως ὑπάρχει τασσόμενος ὑπὸ τοῖς ἐκστάταις, καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο ὑποτασσόμενος.

πβ'. Οὕτω δὴ τούτων ἡμῖν θεωρημένων καὶ ἐπὶ τοσοῦτον (αἱ πλέον γὰρ ἐπιτελεῖται τὸ τοιοῦτον σχέμα, φιλοτιμίαν οἰήσεται τις ἄκαιρον), τί δήποτε οὐχ ὑποτασσόμεθα, ὡς σωτὴρ κύριος, ὃ καὶ φθάσας εὐξά-

μην, παίδεσθαι τοίς διὰ σοῦ διδασκάλου; ἡμῶν, καὶ τὴν τοιαύτην παιθὸν στερεοῦμεν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς; καὶ τὰς ἐξ ἐκείνων συμπεραίνοντες ἀρχὰς ἐναρμονίως ὁ[ρ]μῶν ἀληθείας, ἀλλὰ τῷ ἀντικειμένῳ ὑποστρω-
νόμεθα, παίδοντες ἡμᾶς αὐτοὺς, ἀλλήλους ἀντιμ.
φρίσσειν ὅσα καὶ ὅπλοι; ἀρχιερέας μὲν, ταῖς κα-
κομηχάνους ἐπιθίσει καὶ τ[αῖς ἐπι]β[ού]λ[αις] ἐπι-
νοίαι; καὶ περινοίαι; καὶ πεισμοναί; τηλεβόλοι; δὲ,
ταῖς συκοφαντίαις καὶ ταῖς ἀποσταθῶν διαβολαῖς;
ἐξ ὧν οὐδὲν τι καλὸν ἐν ἡμῖν ἐκφανίζεται ποτὲ, ἀλλὰ
καὶ ὁ πολιτικὸς καὶ ὁ πνευματικὸς; παράδεισο; οὐ
μόνον ἀπανθήσουσι καὶ ἀκαρποὶ μενοῦσιν, ἀλλὰ καὶ
ἀποφυνέσκει; ἐρημίαν ἀποκαταστήσουσι, καὶ ὁ
καθ' ἡμᾶς δὲ κόσμος καὶ βίος ἀκοσμος ἔσται, καὶ
οὐ κατὰ τοὺς ἱστορουμένους δικαίους, τρόπον δὲ ἄλ-
λον ἄλιος;

πγ'. Ἐγὼ δὲ ἐν τούτοις δοκῶ μοι πολλῶν τιμῶν
ἀνολεῖν αἰτιολογούντων εὐλογησαντὸς ὁ[ρ]θεν τὰ κατ'
αὐτοῦς, καὶ ὑπολαλούντων, μὴ ἂν ἀγαθὸν εἶναι,
μηδὲ πολιτικῷ; ἐλευθέρῳ, τοὺς μὲν μεζζοντας ἐν
ἀνθρώποις εἶναι, τοὺς δὲ ὑπάρχοντας εἰς ἐλπίσιν
καὶ ὑπόπτιν, καὶ ταῦτα, ἐνθα ἡ φιλία λόγιος εἶναι
νομίζεται. καὶ ἰσοπολιτεία νενόμισται, καὶ κοινωνία
πραγματεύεται. Νοούντες, οἶμαι, οἱ τοιοῦτοι, ἀνι-
σότητα φαύλην ἐμφανέσθαι τοῖς διδασκόμενοις πρὸς
τοὺς διδασκοντας, καὶ τοῖς ποιμαίνουμένοις πρὸς τοὺς
ποιμνίζοντας, καὶ τοῖς ὑπάρχουσιν πρὸς τοὺς ἐξάρ-
χοντας, καὶ δι' αὐτὸ φευκτέαν εἶναι τὴν ὑποταγὴν
τοῖς ἐπανειρουμένοις ἐλευθέρων ζωῇν — λαμβάνου-
ται δὲ ἄρα οἱ οὕτω γνωματεύοντες, ὅτι καθυπάγου-
σιν ἑαυτοὺς, πατέρες μὲν ὄντες, τοῖς τέκνοις, δε-
σπότης δὲ, τοῖς δούλοις, νηπιῶς δὲ, εἰ τῷ μακρῷ
χρόνῳ εἰς γῆρας ἐλάττωσιν. Ἐγὼ τὰς γυναῖκας, αἷς
αὐτοί, τεταγμένοι κεφαλῇ εἶναι, εἰς πόδας ὑποκεί-
νεται κατὰ τὴν σφῶν αὐτῶν γνώμην, δι' ἧς τὸ ἐν
ἀνθρώποις ὑπάρχον κολούεται.

πδ'. Εἰ γὰρ καὶ ἐν τοῖς εἰρημίοις ἀνισότης ἐκ-
πφανταί; ἀναμφίλεκτος, τί μὴ, τοῦ αὐτοῦ τόπου,
καὶ ἔργου καὶ ἀξιώματος πάντες γινόμενοι, διδά-
σκοντες μὲν πατρικῶς οἱ γεννητάμενοι, καὶ ρυθμι-
ζοντες τὰ τέκνα εἰς ἡθος, ἐν καιρῷ δὲ καὶ ἐπιπλήτ-
τοντες; καὶ πλήττοντες, ἀντιδιδάσκονται καὶ ἀντι-
πλήττονται καὶ ἀντιγεννῶνται, καὶ εἰς ἀγωγήν
ἐπανερχονται νηπιῶδ; Οἱ δὲ οἰκοδεσποταὶν διδοῦται,
διὰ τί μὴ καὶ αὐτοὶ τοῖς δούλοις ὑποδιδάσκουσιν ἑαυ-
τοὺς ἐν μέρει, καὶ οὕτως; ἀνισάξουσιν τὸ τῆς τύχης
ἐτεροβλήτης; Τί μὴ καὶ οἱ τῷ γήρῳ πρόσθετοι ἐπα-
ναστρέφουσιν εἰς παιδείαν, οὐχ ὥς κληρονομηταὶ βα-
σιλείαν οὐρανῶν, ἀλλὰ ἐκκαίεσθαι ἀθύρμασι, καὶ παι-
ζεῖν καὶ παιζεσθαι; Οὕτω δὲ ἂν καὶ γυναῖκες διὰ τὴν
τοιαύτην ἐξίσωσιν ἀντιτιθέσθαι τοῖς ὁμοζύγοις
καὶ δεσπόζουσιν αὐτῶν, καὶ τὸν ἀποστολικὸν ἀγιον
κανόνα λύουσιν, καὶ ἀνάλλα τρόπον τοιῶδες τὰ πάντα
γενήσονται. Πῶς γὰρ καὶ ἀποκληρώσομεν, ἄλλως
μὲν τὰ; καὶ φυσικὰς καὶ πνευματικὰς ἀρχὰς κα-
ταλύσθαι, τὰ; ἐπιουδῆποτε ἄλλοι, τὰ δὲ οἰκειακὰ
μόνα εὖ καθεστάναι τὰ εἰς προταγὴν καὶ ὑποτα-
γὴν;

A mine Salvator, quod jam prius desideravi, docto-
ribus a te constitutis, et ejusmodi fiduciam in nobis
constabilimus, et fundamentis ab illis factis insi-
stimus secundum veritatis impetum, sed potius ad-
versario succumbimus, nobis ipsis fidentes, nos
invicem debellantes. . . horrere quantum et ar-
mis ad cominus pugnandum ap'is, insidiis mali-
gnis, consiliis perniciosis, suspicionibus et confi-
dentis, et armis ad eminus certandum idoneis,
conviciis et calumniis, ex quibus nunquam boni
quid in nos redundabit, sed et mundanus et spiri-
tualis paradiscus non solum floribus et fructibus
carebunt, sed etiam emarcescent et in desertum
commutabuntur, nec non terra nostra et vita omni
decere erit destituta, nullo modo similis vitae ju-
storum qui scriptis seruntur, sed vitae ne nomine
quidem digna?

83. Jam vero hic eorum qui penitus res inda-
gant hand paucos speciose, ut ipsi autumant, mihi
obloquentes audio atque dicentes, neque bonum
neque civitate libera dignum esse, ut nonnulli inter
homines sint superiores, alii autem minores et sub-
diti, idque eo minus, siquidem charitas existima-
tur aequalitas esse, et paritas civium legibus pro-
mulgata est, et omnes unam communionem con-
stituunt. Illi, opinor, existimant inaequalitatem quae
inter doctores et discipulos, inter greges et pasto-
res, inter subditos et regnantes intercedit, malum
quid esse et propterea ab omnibus qui ad liberam
vitam adspirant, subjectionem respui debere: at
qui ita statuunt, non animadvertunt, se submittere
semet ipsos, cum parentes sunt, filiis, cum do-
mini, servis, cum ad grandævam senectutem per-
venerint, infantibus. Multo feminas quibus ipsi,
licet domini earum constituti, ad pedes provolvun-
tur quando illis libuerit, ita ut illud quo viri ante-
cellere debent, penitus intervertatur.

84. Et si in dictis inaequalitas manifesto apparet
cur non, cum omnes eo lem in loco et opere et
honore existant, patres qui filios instituunt et ad
mores honestos componunt, nec non in tempore
vituperiis et verberibus castigant, et ipsi vicissim
edocentur et castigantur et generantur, et ad vitam
puerilem redeunt? Qui autem patres familias con-
stituti sunt, cur non et ipsi servis sese subdunt in-
terdum, et sic fortunae imparitatem exaequant?
Quid denique illi qui ad decrepitiā devenere senec-
centem, ejusdem aequalitatis causa, non revertun-
tur ad infantiam, hand sane ut regni caelorum he-
redes fiant, sed ut ludicris delectentur, et ludant
et ludibrio habeantur? Ita etiam mulieres, ejusdem
paritatis gratia, conjugibus qui earum domini sunt
adaequabuntur, et sanctum Apostoli canonem irri-
tum reddent, atque hoc modo omnia intervertentur.
Quomodo enim fieri poterit, ut principis natura-
libus et spiritualibus, quaecunque demum s'nt,
dissolutis atque contemptis, ea quae ad regnantes
et subditos spectant, bene apud nos habeant?

85. Væ regionibus et oppidis et vicis et agris, jam vero etiam desertis, quæ multi qui vitam secundum Deum vivunt, et dilexerunt et diligunt, et in habitationem Naziræis dignam transformatunt, ubi neque invenitur, neque cooptatur aut diligitur, imo ne quæratur quidem firmiterque constituitur superior secundum Spiritum sanctum, legem rectam usumque laudabilem et naturæ convenientem, et inferior qui ei subsit, ex quibus ambobus pulchra, rationabilis laudandaque conficitur paritas, secundum quam, ubi res administrantur juxta divinam voluntatem, multi discipuli doctoribus perfectiores, servi probi dominis excellentiores, infantes, secundum divinam revelationem et benignitatem, senibus prudentiores sunt, et mulieres Dei gratia ac sapientia illustratæ animum virilem exhibent.

86. O artes litteræque, quidni et vos invicem invidetis, et de præ eminentia jaciatis, etque emulatione improba dissidetis? O missum corpus magnum, secundum veterem opinionem, descendere aliquando, et quæ tibi subdita sunt, in cœlitum numero recenseri permittite. O membra particulæque hominibus propriæ, quidni insurgitis contra pulchrum caput, vestrum veluti cœlum? Cur vobis tolerabile videtur, ut membrorum compagi superimpositus sit globulus foraminosus, maximam partem ex ossibus compositus et carne propemodum destitutus? Cur vestrum unumquodque laborat ac luctatur, præsertim vero pectus, dum caput in alto positum omnis laboris expers eminent, et tyranni instar superciliose luxuriatur et cætera membra veluti humilia despicit? O vos qui nobis dogmata recta præceptaque divina tradidistis, apostoli et cæteri verbi cœlestis præcones, cur tandem animum ad vos advertere jubetis, nec legibus vestris ac doctrinis adversari sinitis? Nonne universi nos quemadmodum vos quoque homines e luto conflicti sumus?

87. Hæc omnia, quæ talibus dictis factisque comprehenduntur, quoniam tendant, non nisi qui erasso ingenio laborat et res penitus perspicere nequit, facile ignoraverit. Apparet enim, eum qui non intimo corde apostolorum Patrumque doctrinæ addictus, sed ab ea alienus est, haud multum abesse a contemnendis rebus divinis, cum tamen inter omnes constet, a Deo sicut omne bonum ita etiam sanctissima Evangelia tradita esse, et doctrinam apostolorum cæterorumque divinorum præconum et interpretum ad nos pervenire. Quapropter etiam, qui illis adhæret atque per eos in altum ascendit aliosque secum extollit, Dei est homo, morigeros sibi reddens similes, et ita Deum ipsum colens, ad quem omnia ab hominibus bene gesta redeunt quoniam et gratia bonum faciendi illinc desce dit. Qui autem reluctatur, et auribus obturatis omne studium in eo collocaat, ut resistat atque refractetur, is magistrum a quo ad virtutem sequendam incitatur, coronat quidem, ipse vero

πα'. Οὐαί χώραις καὶ πόλεσι καὶ κώμαις καὶ ἀγροῖς, ἥδη δὲ καὶ ἐρήμοις, ἃς πολλοὶ τῶν κατὰ Θεὸν ζώντων ἠγάπησαν καὶ ἀγαπῶσι, καὶ εἰς οἰκισμὸν μετεβάλλοντο Ναζιραίοις πρέποντα, ἐνθα μὴ εὐρίσκεται καὶ ἐπιλέγεται καὶ στέργεται, ναὶ δὲ καὶ ζητεῖται καὶ τάσσεται· στερεῖως δὲ μὲν τις μελίων κατὰ Πνεῦμα ἅγιον καὶ νόμον ὁρθὸν καὶ ἔθος εὐθὺ καὶ φύσει παραδεδομένον, ὃ δὲ ὕπ' ἐκείνων, οἷα ἐλάττων· ἐξ ὧν ἀμφοτέρων ἡ καλὴ καὶ ἐν ἰσότητι σοφὴ καὶ ἐπαινετὴ γεωμετρεῖται ἰσότης, καθ' ἣν ἐναλλὰξ τῶν πραγμάτων διοικονομουμένων ἰλλόγως θεῶθεν καὶ μαθηταὶ πολλοὶ κρείττονες διδασκάλων ἐν ἀποτελέσματι γίνονται, καὶ δοῦλοι δὲ ἀγαθοὶ ὑπέρτεροι δεσποτῶν τῶν τοιούτων, καὶ νῆπια ὑπερπερὶ γερόντων ἐκ θείας ἀποκαλύψεως καὶ δυναμώσεως, καὶ γυναῖκες ἀνδρίζονται σοφίᾳ θεῇ καὶ χάρτι.

πς'. Ὡς τήναι καὶ ἐπιστῆμαι, τί μὴ διὰ φθόου καὶ ὑμεῖς ἀλλήλαις ἔρχεσθε, οἷς θεωροῦνται ὑπεργαλ, καὶ ἐν ὑμῖν τὸ ἐπιφθονεῖν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς; Ὡς πεμπτὴν μέγα σῶμα, τὸ κατὰ παλαιὰν δόξαν, ὑποκατάθεθι χρόνῳ ποτὲ, καὶ παραχώρησον οὐρανῶθιναι τὰ ὑπὸ σέ. Ὡς μέλη καὶ μέρη τὰ ἐν ἀνθρώποις, τί μὴ καταξάνιστασθε τῆς καλῆς κεφαλῆς, τοῦ ἐν ἡμῖν οὐρανοῦ, ἀλλὰ ἀνεκτὸν ὑμῖν δοκεῖ, ὁλομελείας τοιαύτης ὑπερκεῖσθαι σφαιροῦν πολύτερτων, οὗ τὸ πλεῖον ὁστώδες καὶ οὐδὲ πλουτοῦν σαρκὸς περιουσιασμόν; Διὰ τί δὲ ὑμῶν μὲν ἕκαστον μοχθεῖ καὶ μάλλον τὰ μετὰ τὸν θώρακα, τὸ δὲ τῆς κεφαλῆς; Ἐξαρμα μόχθου παντὸς ἀπείρατον ὑπερκαθῆται, καὶ ὡς οἷα τις τύραννος ἐξαπόπτου τρυφῇ, καὶ ὅσα καὶ πεδινή; τῆς λοιπῆς διαρτίας ἐθῆλει κατατροφεῖν; Ὡς παραδόναι τῶν ἐν ἡμῖν καὶ δογμάτων ὁρθῶν καὶ πραγμάτων θείων, ἀπόστολοι καὶ λοιποὶ θεοκλήρικες, τί εἴποτε καλεῖσθε ἡμᾶς ἔχειν τοὺς λογισμοὺς πρὸς ὑμῖν, καὶ μὴ ἀρίτετι ἀντινομίθετεῖν καὶ ἀντιγνωματεύειν; Ἡ γὰρ οὐχὶ καὶ ἡμεῖς πάντες ἐπίσημοι καὶ ὁμοίως ἀπὸ γῆς ἀνθρώποι πεπλάσμεθα;

πς'. Ταῦτα δὲ πάντα, καὶ ὅσοι τοιοῦτοι λόγοι καὶ ἡθικοὶ τρόποι, ποῦ ποτὲ ἀνατείνονται, παχὺς δὲ εἴη καὶ μὴ βάπτων εἰς νοῦν βαθὺν καὶ ὁρθόν ἐκ ἀγνοῶν. Ἀἴλον γὰρ, ὡς ὃ μὴ ἐνδιαθέτως προσποιούμενος, καὶ οὕτω φιληδῶν τοῖς ἀποστολικοῖς καὶ πατερναῖς, ἀλλ' ἀποπροσποιούμενος, ἐγγὺς ἦκει περιφρονεῖν καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ Θεοῦ, ἐξ οὗ ὁμολογῆται, ὥσπερ πᾶν ἀγαθόν, οὕτω καὶ τὰ τῶν ἀγιωτάτων εὐαγγελίων παραδεδοσθαι, καὶ τὰ τῶν θείων ἐκ ἀποστόλων καὶ λοιπῶν θεοκληρικῶν καὶ διερμηνευτῶν καθῆκειν εἰς ἡμᾶς. Διὸ καὶ ὃ μὲν αὐτὸς οἰκισόμενος, καὶ οὕτως εἰς ρίον εὐθυνοόμενος, καὶ ἐτέρους δὲ ἀπευθύνων, τοῦ Θεοῦ ἐστὶν ἄνθρωπος, ὁμοίους αὐτῷ ποιῶν τοῖς ὑπακούοντα, καὶ οὕτω θεραπειῶν τὸν Θεὸν αὐτὸν, εἰς τὸ ἀναβαίνειν ἀγαθοῦργια πᾶσα ἢ ἐν ἀνθρώποις, καθότι καὶ ἡ χάρις τοῦ πράττειν τὸ ἀγαθὸν ἐκείθεν καταβέβηκεν. Ὁ δὲ γὰρ ἀποδυσπετών, καὶ τὰς μὲν ἀπολὰς ἀποκλείων, τοὺς δὲ πόδας; καὶ τὰς χεῖρας εὐθετεῖων εἰς τὸ ἀντιβαίνειν καὶ ἀντιπράττειν, τὸν μὲν διδάσκοντα καὶ κη-

ρῦττοντα τὸ καλὸν καὶ εἰς αὐτὸ προκαλούμενον στεφανοῖ· αὐτὸς δὲ τοῦ οὐρανοῦ πατρὸς ἀποστάς τῇ ἀκρωλείᾳ τίθεται εἰς οὐδόν.

πῇ. Καὶ, κύριε, βοήθει, μήποτε, ὅτε μετήρχη τὸν ἐν πολιτείᾳ τοιοῦτον ἄνθρωπον, συναπολεσθεῖεν καὶ ἑτεροί, οὐδὲν ἴσως αἰτίαι· ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἂν ποτε ποιήσῃς ὁ ἀγαθός, οὐ τῆς δικαιοσύνης καὶ ἅμα ἐλεημοσύνης· οὐκ ἔστιν ἀπαρίθμησις, ὅτι μηδὲ μάρπτειν ἐξείης ἐθέλεις, ὅς τε αἰτίαι, ὅς τε καὶ οὐχί, κατὰ τὸν οὕτω φάμενον· ἀλλὰ πάντα μὲν ἀγαθὸν ἄνθρωπον φυλάττων, τοὺς δὲ μὴ τοιοῦτους φιλανθρώπως καὶ ἐπεικῶς διοικονομοῦμενος καὶ κηδόμενος καὶ ἀνυχομένος, κατακράσει· διακρίσει τὴν κρίσιν, καὶ καταμελιτώσει· οὕτω τὴν πικρίαν τῆς καταδίκης, ὃ δὴ πάντοτε ποιεῖς, μερίζων τοῖς μὲν εὐεργεσίας, τοῖς δὲ εὐπλάγχθους, καὶ ἱλαρότητας, καὶ συμμετρίας ἐπεξελεύσεων πραγματευόμενος, καὶ οὐδέποτε θέλων ἀνθρώπου κάκωσιν, μόνον δὲ μισῶν τὸ κατὰ δαίμονα, τὸν ἀρχέκακον ἀνεπίστροφον.

πῷ. Κεφαλαιωτέον μοι τὸν λόγον, ὃ ἀδελφοί, καὶ συσταλτέον εὐροῦντα εἰς πλείω διατριβὴν, καὶ δηλωτέον οὐ πρὸς ἀναφώνησιν ψιλήν, ἀλλ' αὐτὴν ἀληθεῖαν, ὥς, εἰ μὴ καὶ τοῦ πάλοι ποτὲ ἀνέκαθεν ἀπολύτου κατὰ ἄνεσιν βίου ἀπανθίσκομεν τὰ κάλλιστα ἐπὶ συστάσει βίου τοῦ καθ' ἡμᾶς, καὶ τοῦ δευτέρου τοῦ κατὰ τὴν ἁγίαν παλαιὰν ἐπιτεξόμεθα, ὅσα τε ἕμιοι, καὶ ὅποσα πρὸς ἰσότητά συντρέχει, μάλιστα δὲ τοῦ ἁγιωτάτου τρίτου τὴν καὶ τελειοτάτην καὶ τελειοτικὴν εἰσοικισμέμα χάριν, οὐ συλλεξάμενοι, ὥς ἐν ἐπιτελείᾳ, δίκην ἐράνου, ἀλλὰ εἰσδεξάμενοι, ὥς ὁ τῶν πατέρων πατὴρ καὶ πρωτοδιδάσκαλος παραγγέλλει, μετὰ διακρίσεως αὐτῇ τε προπούσης καὶ ἡμᾶς βελτιούσης, καὶ οὕτω σκευασόμεθα πάντοθεν, καὶ συνεπιλαμβανόμενης τῆς ἁγιωτάτης· Τριάδος ἀποδόμεθα ἐν τῇ καρδίᾳ τὰ σωτήρια, τὰ μὲν αὐτοὶ φιλοπόπως ἀναλεγόμενοι, τὰ δὲ καὶ ὑπαγορευόντων ἀγαθῶν διδασκάλων ἐκδεχόμενοι, δακτύλῳ Θεοῦ γραμμένα, καὶ οὕτως ἀπονητὶ παραδεδομένα ἡμῖν, οἰχισόμεθα, ὥς οὐ θέλομεν. Ἰδοὺ, εἰπομεν ὅμιν, ἀκούοντες καὶ τοῦ ἐπὶ πάντων καὶ πάντα εἰδότος καὶ ἡμῶν.

A quia a Patre caelesti desciscit, inter filios perditionis collocatur.

88. Fac, Domine, ne quando talem hominem castigas, alii simul pereant, qui fortasse insonites sunt: at vero tu nunquam hoc facies qui bonus es, ejus justitia atque misericordia infinita est, quare non eodem modo sonitem percuties et insonitem, si quis insons dici potest, sed omnem hominem bonum servabis, qui vero malitia sunt addicti, humane mansuetique tractabis, curabis, tolerabis, in judicio faciendo dijudicabis, atque ita damnationis amaritudinem temperabis, quod semper facis, his quidem beneficia, illis misericordiam condonans atque benevolentiam et hilaritatem, in penis autem infligendis mansuetum te praebens neque unquam hominis perditionem cupiens, sed solummodo daemone pravitatis auctorem tenacissimum odio habens.

89. Jam vero, o fratres, orationis cursus ne ultra modum discurrat, restringendus est cohibendusque. Quod autem jam dicam, non mera verba sunt, sed veritas absoluta. Nisi, ad modum priscæ vitæ omnibus numeris absolutæ, pulcherrimos edimus/fructus in hac vita, neque secundam quæ in sarro veteri Testamento describitur et quæ similia sunt, sequimur, neque sanctissimæ tertix gratiam perfectam et perficientem adipiscimur, non colligentes, ut in transitu, stipis instar, sed recipientes, quemadmodum Pater patrum et summus præceptor jubet, cum judicio ipsi conveniente, atque nos meliores reddente, et Trinitate sanctissima adjuvante in corde reponimus salutaria, quæ partim ipsi studiose conquirimus, partim a bonis magistris edocemur, digito Dei conscripta et ita sine labore nobis tradita, decedemus quomodo noluerimus. Ecce, diximus vobis, et audivit omniscius et omnipotens Deus, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

δυναμένου Θεοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΤΙ ΕΝ ΔΙΑΚΟΝΟΙΣ ΟΝΤΟΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΤΩΝ ΠΙΝΔΑΡΙΚΩΝ ΠΑΡΕΚΒΟΛΩΝ.

α'. Ἀπαντι μὲν ποιητῇ μέμνηται τοῦ ᾄδειν, ὡς οἱ A
τε πρὸ Ὀμήρου ἱστοροῦνται ποιεῖν διὰ μουσῶν μέ-
σων, καὶ εἰ τι κατ' ἐκείνας ἄλλο δαιμόνιον φύλον
πρὸς μέλος ἀρμόττεται. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ κορυφαῖος
ἐν ἐκείνοις Ὀμηρος· καὶ τὸ τοιοῦτον ᾄδειν, εἴτ' οὖν
ὁ μεμελισμένος λόγος, ὃ δὴ καὶ φῶδης ἐστὶν ὄρος,
παρήγαγεν, ὡς οἱ αἱ τῆς πρωτοτυπίας, τοὺς βα-
φωδούς, τοὺς στιχιδούς, τοὺς ἀρνηδούς, τοὺς κι-
θαριδούς, καὶ ὅσοι ἕτεροι τοιαῦται· ἐναγλαίζονται
κλήσειςιν. Ὅπως δὲ ᾄδοντες ἦσαν ὡς ἑκαστοί, καὶ καθ'
οἷας ἀρμονίας, ὧν προεῖχον τέσσαρες αὐταὶ μάλι-
στα, ἡ κατὰ Ἰωνας, ἡ τῶν Δωριέων, ἡ Αἰολικῆ καὶ
ἡ Λυδικῆ (τά· γὰρ ἀπ' αὐτῶν μίξεις, καὶ τῆς ἀρ-
χαίας ἐν ἀρμονίαις ὁδοὶ ἀποπλανήσεις, καὶ ὅσαι δὲ
ἀπὸ Βαρδάρων ὡς εἰς κληρονομίαν παρενεγράφησαν
τοῖς Ἕλλησιν, οὐ πάντι ἐφίλουν οἱ εὐγενεῖς ᾄδειν),
θεωροῦσιν ἐν τοῖς παλαιοῖς ἄνδρες πολλοὶ τε καὶ
σοφοί, οὓς εἰ τις αἰροῖτο, ἐπερχέσθω τοῦ φιλῶς εἰδέ-
ναι χάριν ἐπιστήμην γὰρ ἐκείθεν ἀναλαβεῖσθαι πρὸς
ἀκριβείαν, οὐκ ἂν, οἶμαι, ῥάδιον εἴη (ὅκνῳ γὰρ εἰ-
πεῖν, ὡς καὶ ἀδυνάτου ἐγγύς) τοῖς καὶ αὐτὰ τὰ δά-
κτυλα πρὸς ἐμμελῆ κίνησιν ἀρρῦθμοις, καὶ οὐδὲ
οἷοις· τε οὕτοι μουσικῆς κρατῆσαι τέχνης ὡς ἐξ ὑπαρ-
χῆς, εἰ καὶ αὐτοὶ ἀνατεταμένοι, πρὸς ὅγκον ἢ κόμ-
πον, μὴ μόνον κατὰ περιγείους· μουσικῆς νόμους,
ἀλλὰ καὶ κατὰ σφρανγίαν ἐμμέλειαν ᾄδειν ἂν τερ-
θρεύοιντο, ὅποταν τινὰ ὁ τῆν σοφίαν αἰθέριος Πυθα-
γόρας· εἰς γῆν ἐκείθεν καταγαγεῖν ἐσεμνύνετο, καὶ
πρὸς αὐτὴν τὰ πληκτῆρα χειρίζεσθαι. Οὐκ οὖν ἐν τοῖς
νῦν ἐπιστήμην ἔστιν ἀναλαβεῖσθαι παλαιάτην φδι-
κῆν· ταῦτόν γὰρ ἀρετὴ ἐνευστοχῆσαι τοῖς παλαιοῖς
μεθοδεύταις τῆς φῶδης. ἐν γε τοῖς κρυφιδεστέροις,
καὶ αὐτόν τινα μελικτὴν ἐκ καινῆς γλαφυρὰν ἐπιστή-
μην ἐξευρεῖν. Τὸ γὰρ ἀτριβὲς καὶ ἐκ μακροῦ ἀδια-
σάφητον καὶ σεσιγημένον τῶν μεθόδων, ὅθεν ἡ
τέχνη κατέβη ὡς οἷα καὶ τεθνηκυῖα, εἰς ταῦτόν ἤγα-
γεν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς· τὸ τε ἐξευρεῖν ἀρχαιοπρε-
πεῖς φῶδεις, καὶ τὸ συνείναι, ὧν ἐπ' αὐταῖς βαθεῖα
τεχνολογοῦσιν οἱ παλαιοί. Ἄλλ' οὕτω μὲν ποιητῆς
ἄπα· φιδιὸς κατὰ μέθοδον, ἦν εἴτε αὐτὸς ἐξευρὼν
διωργάνωσεν, εἴτε καὶ ἐτέρωθεν παρειληφῶς ἤκρι-
βώσατο.

β'. Ἢ δὲ λυρικῆ διαχείρισις, ἐν ᾗ προλάμπει ὁ
κατὰ τοὺς σεμνολογοῦντας μεγαλοφρονέτατος Πίνδα-
ρος, ἐξαιρετόν τινα ἑτεροειδέτα φδικτὴν ἔχει παρά

γὰρ τὰς παλαιὰς, οὐ ποικίλως ἐγκροαίνουσα, καθὼς
τρέχει ἂν Ὀμηρος καὶ οἱ κατ' αὐτόν, ἀλλ' ἰδὼν
ἀπλουστέραν ἐλομένη τινὰ καὶ ὀλιγοσχιδῆ, καὶ οὐδὲ
ὠραϊζομένη πανηγυρικῶς, οἷς ποικιλείμων πρόεισι
καὶ τανύπεπλος, ἀλλως δὲ πως καινοφανέστερον
σφιγκτὸν αὐτῇ πέπλον σεμνὸν καὶ οὐδὲ εὐπάρκην
ἐκφανῶς ἐξυφαίνουσα τε καὶ ῥάπτουσα, καὶ οὐδε
τὸν αὐτῆς ἀνδρῶνα εἰς πολυκλίλους τόπους εὐρύνουσα,
οὐδὲ μὴν, εἰ τις παρ' αὐτῇ σεμνὴ γυναικωνίτις, εἰς
θαλάμους οὐδ' αὐτὴν διεστώσα, οἱ λίαν προσήκειν
ἂν προσώποις γυναικείοις εἰς κόσμον διακρηπῶς.
Μισθοῦ γάρ τινας οἱ λυρικοὶ χοραλοῦντες, καὶ
ἀπολαμβάνοντες πρόσωπα, ἐν οἷς δῶρων ἀλλοκιν-
ται, λαλοῦσι γλίσχρους μέντοι πρὸς λήψιν, καὶ τὰς
γλώσσας ὡς οἶον ἐκδῆσαντες τῶν τοιούτων, ποιοῦν-
ται πρὸς αὐτοὺς καὶ μόνους. Ὅθεν οὐκ ἔχουσι πο-
λυειδῆ θαμὰ τρωπᾶν ῥητορείαν κατὰ τὸν πολύφων-
νον Ὀμηρον· ἀλλὰ κατὰ μισθωτοὺς τινας ἐνὶ τῇ
προσανέχουσιν ὡς τὰ πολλὰ προσώπων, καὶ ὡς πρὸς
ὑδωρ αὐτὸ ᾄδοντες ταχὺ ἀποβρέουσι τοῖς μελλομένοις,
καὶ τοῦ Ὀμηρικοῦ ὥκεανου μακρὰν μένοντες, ἀπ-
πητὸν, εἰ καὶ εἰς ἀξίολογα λιβάδια καταστά-
ζουσιν.

γ'. Αἰδοῦσι δὲ ὁμῶς καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις πολὺ τὸ
σεμνόν, ὅσοι τοῦ κατὰ τὴν τοιαύτην ποιήσιν οὐκ
ποῦ πρὸς εὐστοχίαν κατατοξάζονται, ὧν ὑπέρκει-
ται Πίνδαρος, πολλὰ μὲν, ὡς γε αὐτὸς ἂν εἴποι,
βέβηκα σφαιρῶντα ὑπ' ἀγκυρῶς σφῆριν, οὐδὲν δὲ π
τῶν τόσων βέλων εἰς μάτην ἐπαφίεις, βαθεῖς τὰς
μεθόδους τῶν ῥητορειῶν, πόριμος ἐμπλατύνεσθαι τι
C
καιρίως· οἷς φράζει, καὶ αὖθις ἀποστενοῦν, τὸ σῶμα
τοῦ λόγου ἰσχαίνων, ὅποι δέον ἐστὶ, καὶ τοῦτο πο-
λυειδῶς, οἷον ποτὲ μὲν παρεκβαίνων, ἐνθα προγί-
νων ἄλση χώραν αὐτῇ ὑφαπλοῖ, περιέναι τὰ ἐκείσε
κατ' ἀρετὴν κάρπιμα, ποτὲ δὲ στενωλεσχῶν, ἐνθα
φλισσιν εὐρίσκων ἐν τοῖς ἐπαινουμένοις τοῦ ἀνθολο-
γεῖν τὰ χρηστότερα· ποιῶν δὲ φασὶ ταῦτα καὶ ἀλ-
λιως, τὸ μὲν μήκος τοῦ λόγου διὰ βαρεῖαν ὀλίαν
διαιρεῖς (οὐδὲ γὰρ ἐλύριζεν οὐδ' αὐτὸς ἀδωρήτα), τὸ
δὲ ὀλιγόμηκος διὰ βραχυτέτα δόσεως, οἷα συμμε-
τρῶν τοὺς λόγους οἷς ἐλάμβανε, καὶ, ὡς εἴπειν, πρὸς
χειρὰς θεωροφύρους λαλῶν, καὶ αὐταῖς τὸ σῶμα πι-
ρεζιτυῖν.

δ'. Ἐστὶ δὲ αὐτοῦ θαυμάζειν ὥς περ τὰ βραχυλο-
γικά, οὕτω καὶ τὰ τοῦ πλατυμοῦ, καὶ ὅν εὐρῶν

μὲν ἐπαίνους, ὅποι ἐγχαρεῖ, πλατὺς ῥέει· δυσπορ-
στως δὲ ἔχων ἐγκωμιάζειν, ἢ ἐπιτέμνει τὸν ἐπίνι-
κον, σκάσας τὸ γραφεῖον, ὡς οἶα μὴδὲ βάπτειν ἔχων
αὐτὸ εἰς ἀνείχαριν χροσσοῦ ἢ τινας ὁρωεῖς· ἢ ἀλλὰ
παρεκβαίνει τὰ πολλὰ εἰς μακρὸν, ὡς εἶναι ἔστιν οὐ
τὴν παρεκβαίνον, τὸ πᾶρεργον τοῦ ἔργου τῆς ψῆδης,
μείζονα, καὶ προκοιλιεῖσθαι τὸ σῶμα τοῦ μέλους
τῇ παρεκβάσει δίκην προγάστορος. Καὶ ἔστιν οὐδὲ
τοῦτο ἀμάρτημα γραφῆς τῷ Πινδάρῳ, ἀλλὰ τέχνης
μύθοδος παρεκβατική, χαρτὰ ποιούσης αὐτῷ, καὶ
τὸ τοῦ λόγου ἄρμα ἐλαυνούσης μακροτέραν πρὸς
ἐνδείξιν πολυμαθείας τε καὶ ἰσχύος γραφικῆς.

ε'. Διτεγῆς δὲ οὐσης τῆς παρεκβάσεως, καὶ τῆς
μὲν ἀπρητημένης πάντῃ καὶ ἀσυμφουῶς πρὸς τὰ
τοῦ νικητοῦ, τῆς δὲ κολλημένης εἰς τὰ αὐτοῦ καὶ
συμβαλλομένης εἰς τὸν τοῦ νικητοῦ ἔπαινον, αὕτη
μὲν ὧ· μέρος ἐστὶ τῆς ψῆδης, ἐκείνη δὲ ἄλλως ἀπο-
σπινύναι τὸν νικηφόρον, ἀρκοῦμενον, εἰ τοδαφος
τῆς Πινδαρικής ψῆδης συγκατακαίμενον καὶ αὐτὸν
ἔχει πρὸς ὧς ἡρώϊκοις, ἢ καὶ ἄλλως, ἐὰν θεῖος
καὶ πῶς οὕτω σύνναος ὁ νικητὴς ἐν μίᾳ ψῆδι γίνωτο
προσώποις μεγάλαις καὶ ὑπὲρ αὐτὸν, καὶ τὰ τῆς
τιμῆς συμμερίζοιτο. Λογιστέον δὲ εἰς παρεκβάσεων
συναρῶν καὶ τὰς τῶν φυλῶν ἥτοι πατριῶν μνήμας
καὶ τὰς περὶ αὐτῶν ἱστορίας, ἔτι δὲ καὶ τὰς τοπο-
γραφίας, εἰ που καὶ αὗται παραπέσειεν, καὶ τὰ ἐκ
μύθων δὲ καὶ ἱστοριῶν παραδείγματα, δι' ὧν ἡ
παρεκβατικὴ μέθοδος τῷ Πινδάρῳ ἐξαυύεται.

ζ'. Ἀπὸ δὲ, ὡς καὶ ἀσάφειαν ἐπιτηθεύεται ἐν
πολλοῖς· καὶ οὕτω πλουτῶν ἐν τῷ γράφειν, ὅμως καὶ
ταυτολογεῖ νόμῳ ῥητορικῷ, ποτὲ μὲν ἐν τοῖς ἔγγι-
στα, ποτὲ δὲ πορρώτερον.

ζ'. Κατεβληται δὲ ἄριστα γνωμολογῶν, τὰ μὲν
καὶ ἐκ παλαιτέρων παραποιῶν, τὰ δὲ καὶ αὐτὸς
ἀποφανόμενος. Φιλοτιμεῖται δὲ καὶ μύθοις καὶ ἱστο-
ρίαις, ἐκείνο μὲν ποιητικώτερον, τοῦτο δὲ πρὸς ἀλη-
θειαν, ἥς ἐφίενται οἱ σοφοί.

η'. Καὶ μὴν εἰ καὶ διωρίζει, οὐχ ἥμισυ δὲ καὶ
αἰολίζει, ὅμως οὐδὲ τῶν ἄλλων διαλέκτων ἀπέχεται
λόγῳ κοινῇ, καθάπερ οὐδὲ γλωσσῶν τῶν ἰδίων.
Ποιεῖ δὲ αὐτὸ, μεταωριζόμενος εἰς πολυειδὲς μέγεθος
λυρικῷ χαρακτῆρι· διὸ καὶ ἀττικίζων, φυλῶν δὲ καὶ
τὴν σαφηνείαν τὴν τῶν Ἑλληνικῶν λαλιῶν, οἷον φυ-
λῆν, ἵνα μὴ ἀφυχα γράφῃ καὶ πάντῃ ἀγλυκετῇ, ἀνθο-
λογήματος τοιοῦδε γλυκεῖος ὅποστερῶν τὰ σίμβλα
τῆς αὐτοῦ ποιήσεως, ὅμως βραχέα τοῖς τοιοῦτοις
ἐντρέχων, ταχὺ μεταπηδῇ, διαλέκτοις τε φιλαις
αὐτῷ ἰδιάζων τοὺς λόγους, καὶ μὴν καὶ τοὺς κοι-
νοὺς παρεκβλίνων σχηματισμοὺς, δι' αὐτὸ δὲ οὐδὲ τῇ
γοργοτάτῃ κατακάρως χρώμενος, καὶ μάλιστα τῇ
κατὰ κόμματα, καὶ ὅση δὲ περὶ λέξεως γλισχρεύε-
ται.

θ'. Καὶ τὴν σιωπητικὴν δὲ φυλῶν, πολυτροπον καὶ
ταύτην διαχειρίζεται γλυκασμοῦ χάριν, πῇ μὲν
κατὰ ὁμοτέχων, πῇ δὲ καὶ ἑτεροῖως. Ὡς δὲ καὶ
ἐπιχειρηματικὸς ἔστιν ὀτιμώτατα καὶ εὐπορος ἐπὶ
πάν, καὶ ὡς ἀπρόσitos μὲν καὶ θύρας ἐπιτεθειμένας

Α ἔχων τοῖς ὅποι βεβήλους τὰ εἰς ἀγορικῶν, τοῖς
γε μὴ συντοῖς αἰδῶν χαρίεντα, οἱ τὸ λαφυριν-
θῶδες τῆς ἐν αὐτῷ φράσεως καὶ τοῖς πολλοῖς ἀδιδ-
δευτον ἀπειθύνουσι, καὶ τὰς ἱλικὰς περιτοβεύοντες
ἔως καὶ ἐνδοτάτου, εἰς· αὐδὴς ἀνελίττουσι, καὶ οἶκοι
κατ' ἐμφρονα νοῦν ἀποκαθίστανται· καὶ ὡς ἱλα-
ρύνει μὲν ἀκοήν, οἷς καὶ ζυνετὰ λαλεῖ καὶ πρὸς
γλύκασμα, ἐκπλήττει δ' αὐδὴς, οἷς καὶ τὴν φράσιν
κατὰ πολυτροπίαν στρυφνοὶ ἐτέρωθι, καὶ λέξεις δὲ
τὰς ἐκ τριόδων ἀπορρίπτων, παρεμπλέκει που καὶ,
ἅς ὁ τὴν ἀρχὴν ἀκούσας πάνυ ἐκαπορεῖ· ἔτι δὲ καὶ
ὡς τοῖς ἐπιθέτοις πάνυ ποικίλος ἐστὶ, καὶ ὅσα δὲ
ἄλλα πρὸς ἀρετὴν ποιήσεως· ἔστιν αὐτῷ ἐπιγράφαι,
ἢ τῆς ἀναγκάσεως ἐκκαλύψει διέθοδος· ἥς προλη-
πτέον καὶ ταῦτα πάνυ ἀναγκαίως εἰς τε σαφηνείαν
πλεονα τῶν προσεγῶς δεδηλωμένων, καὶ εἰς θεω-
ρίαν ἐντελεστέραν, ἣν οὐκ ἂν ἐρεῖ τις ἀπάρδειν πρὸς
τὰ τοῦ λυρικοῦ.

ι'. Ὁ προκχερισμένος εἰς παρεκβολὴν μελῶδες,
οὐ τὸ τῆς μεταλλείας πολυσχημον φαίνεται, πολύ-
νους ὧν ἐφ' ἀπασιν, ἐν μὲν διηγῆσαι καὶ ἑτέροις
οὐκ ὀλίγαις ἐννοίαις ἀσαφέστερον διακείται, καὶ ὡς
αὐτὸς ποῦ φησιν, ἐρμηνέων ἐς τὸ πᾶν χαρίζαι.
Πᾶν ἐκείνος ἐνταῦθα λέγων, οὐ τὸ ἀπλῶς καθόλου,
ἀλλὰ τὸ μεθ' ὑπεξαιρέσειν τῶν συντετῶν, ὅ ἐστι
συριέντων, ὡς λογιστέων, ὧν περιαιρεθέντων τῆς
τῶν ἀκροατῶν ὁλότητος, τὸ ἐπιλοιπον, ἀλλὰ καὶ
αὐτὸ πᾶν ἔστιν ἀπέρριτον μέντοι κατὰ γνῶσιν, καὶ
δι' αὐτὸ ἐρμηνέων χαρίζαι. Καὶ οὕτω μὲν ἐν ἄλλοις
δὲ Πινδαρος ἀσαφῶς ἐθέλει γράφειν, ὡς ἐρμηνέων
δεῖσθαι εἰς τὸ πᾶν, καθὰ εἴρηται. Ὅτε δὲ θαυμα-
στῶς γνωμολογεῖν δεήσει, καὶ ἄλλως δὲ εἰπεῖν τι
ἀσπεῖον, τότε δὴ βιάζεται πῶς εἰς τὰ πολλὰ ἡρέμα
πρὸς σαφηνείαν αὐτὸν, ὡς ἂν τὸ καλὸν εἴη κάλλιον
παρ' αὐτῷ, καὶ μὴ λανθάνοι, ἀσαφέα βεβήαι ἐπη-
λυγαζόμενον, ὅσα καὶ πῶς νέπει τινα.

ια'. Γίνεται δὲ αὐτῷ ἡ ἀσάφεια, ἣν ἐπίτηδες πολ-
λὴν ἐπισύρεται, ἐκ τε συντάξεων ἀσυνήθων κατ'
ἰδιότητα σχήματος· φιλῶν αὐτῷ, ἅς ἀναστρέφειν
χρὴ πρὸς ὀρθότητα φράσεως, καὶ ἐκ τοῦ χρῆσθαι
ἀντὶ ὧν τοῖς μερικοῖς. Ὁ ζῆλος ὡς μάλιστα καὶ
λυκόφρων ἐν τοῖς ὑστερον. Παραδείγματα τοῦ μὲν
λυκοφρονεῖου ζήλου ἐν τοῖς ἐξῆς μυρία Πινδαρικά
φανέται, τοῦ δὲ τάσσειν ἀσυνήθως καθ' ὑποταγῇ
τῶν ὀφειλόντων προτάττεσθαι, τὸ ἐνίκησαν οἱ,
ἦγουν οἵτινες ἐνίκησαν· καὶ τὸ ἐπαθον αἱ με-
γάλα, ἦγουν αἵτινες ἐπαθον· καὶ· καμόντες οἱ
πολλοὶ, ἦγουν οἱ καμόντες· καὶ· ἐν καὶ θαλδω-
σῃ· καὶ· ἐν καὶ ταλευτῇ· καὶ· ταλεῖν μὴ τινα·
καὶ ὅσα τοιαῦτα.

ιβ'. Ἐτι δὲ ἀσαφὲς αὐτῷ σὺν ἄλλοις καὶ τὸ ἐν
στοιχῇ ἀποφάσεων μίαν παραλείπειν, ὡς νεομένην
κατὰ κοινοῦ καὶ αὐτὴν ἐκ τῶν ἀφεξῆς ἐκπεφυνη-
μένων, οἷον· ἀδικον, οὐτε ὑπέροπλον ὕδριν ἐρέ-
πων, ἦγουν· οὐτε ἀδικον ὕδριν, οὐτε ὑπέροπλον.
Καὶ πάλιν· νανυσί δ', οὐτε πωλὸς ἐὼν εὐδρος ἐς
Ἰπερβορέους ἰδὼν, ἦγουν· οὐτε νανυσί, οὐτε
πωλὸν ὁδεύουσιν ἀν' ἐς Ἰπερβορέους. Καὶ ἐτέρωθι

ἀνθρώποι, οὗτοι τῆρας οὐλόμενον κείραται γε-
νησθαι, ἡγοῦν· οὗτοι ῥόσοι, οὗτοι τῆρας. Τοῦτο δὲ τὸ
σχῆμα καὶ τοὺς ὑπερτον ἐξήλωται, οἷον· Ἐξως,
οὐδὲ πῦρ, οὐδὲ αἰκισμός, ἡγοῦν· οὐ ἔξως, οὐ
πῦρ, οὐκ αἰκία. Τοιοῦτόν τι καὶ τὸ βαρυνόμενον
ῥαστὴρ οὐ μόνον πρὸς δρόμον, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς
ἄλλον ἐπιτηδεύει. Τὰ γὰρ ἐντέλλει· οὐ μόνον οὐ
πρὸς δρόμον ἐπιτηδεύει. Ἐχοι δ' ἂν οὕτω συμβι-
βάσκει τις καὶ τὸ ἐπ' οὐδενός οὐδ' αὖτ' ἀπάντων
οὐκ ὁσιν, ἐπ' ὅσων οὐκ ἔστι τῶν ἀπάντων.
Ἀρνή-
σεως γὰρ ἔδειξαν τὸ πρῶτον ἔχειν ὁδοὺ δι' κόμμα,
νῦσμενός ἀπὸ κοινοῦ ἐκ τῆς καμμένης ἐν τῇ δευ-
τέρῳ. Πινδαρεὺν δὲ καὶ τὸ· διὰ σὺν Αἰακῶ, ἡγοῦν
οὐδ' αἰ καὶ Αἰακῶ. Καὶ ἂν αὐτῶν γὰρ ἐπὶ κοινοῦ
λαμβάνεται, ὥς καὶ ὁκίω· τὰ τελευτῶν ἐμπροσθεν,
ἡγοῦν ἢ σὺν· πρέσβας.

ιγ'. Ἔστι δὲ καὶ διὰ τὸ ἴσιν περιφραστικὸν ἀσα-
φής· ὁ Πίνδαρος, ὁ τεχνάται δεξιότατα, εἰς αὐτόν
ταῦτα ποιεῖν καὶ εἰς τὰ τῶν ἄλλων.

ιδ'. Ὅτι δὲ ὅσων ἡ πυκνὴ περιφρασις παρ' αὐτῶν
ἀσάφειαν ποιεῖ, οὕτω καὶ ἡ συντόμια, καθ' ἣν καὶ
συντομοῦται ποῦ ὁ ἐν πολλοῖς· πλατύνεσθαι τεχνώ-
μενος.

ιε'. Καὶ ἡ καὶνότης δὲ τῶν διαλέκτων, δι' ἣς και-
νογραφῆς ἐστὶ καὶ ἀλλόκοτος εἰς ἀκοήν, ἡ τοῦ βί-
βλου ὁρῶσι ἀνάγνωσις.

ις'. Καὶ ἐπιθέτων δὲ πόριμος ἐπινοήτης ὁ αὐτὸς
διακρίνηται, ὡς διὰ διὰ μυρίων ἄλλων τὸ γενναῖον
κραταιόμοχον λέγει, καὶ ἴσκειν κραταιόμοχα
τὸν δρόμον νικήσαντα, πρὸς ὁμοίότητα τοῦ χαλκο-
πόδαο ἴσκει, καὶ τοῦ κραταιόποδα· καὶ πόριμος
χαλκοπόδα, καὶ λαὸν ἰσχυροῦ, ὡς πρὸς τὸ ἰσ-
χυροῦσθαι· καὶ πόριμος ἀνδροπόδα, ὡς εἰς
τις εἶποι λαοπόδα· καὶ διὰ εὐρύλογον· ἄλλως
παρὰ τὸ εὐρύλογον· τὸν δ' αὐτὸν καὶ ὀρεσίλογον
καὶ ἀριστάρκον καὶ ὀρεσίτην καὶ αἰολορότην
καὶ φοινικοστέρπαν· καὶ Ἀθηνᾶν δὲ ἐγχειρο-
μον καλεῖ ἐπιθετικῶς, καὶ αἰγυρὴν ἀμασιμρότον,
καὶ ἀλκίον Αἰγυρῶν, ὡς εἰς τὴν ἐγχειρο-
μον· καὶ κραταιοῖσι χερσὶ τὸν ῥωμαλέον, καὶ ἀρμα-
σιδούπους τοὺς ἰππικιστάτους, καὶ ἐλασίχθονα
Ποσειδάωνα τὸν ἐννοσίγαιον, καὶ ἐλικοβλέφαρον
Ἀφροδίτην, καὶ ῥωδάμιον Χάριν, καθ' ἣν ζῶν
τις ὁδὸς· καὶ ἄνθρωπον δὲ μνησιόστεινον, ὃν καὶ
ἐτέρως κατὰ λόγον δριμύτατον μνησιόστεινον στεφ-
νον εἶπεν, ὡς· ποῦ καὶ αὐλήτικὸν νόμον μνησιόστεινον
ἀνθρώπων ἐστίν, ἡγοῦν εἰς μνήμην ἄγοντα τοὺς ἀγῶ-
νας· καθὼ καὶ λαὸν μνησιόστεινον πόλεμον δριμύτως
ποῦ φησὶ τὸν μνησθέντα μάχῃ, παρὰ τὸ· μνή-
σασθε δὲ δοῦριδος ἀλκῆς. Πολλοῦ δὲ καὶ δρι-
μύτως γράφει, μὴδὲ μίαν τῶν ῥητορικῶν ἰδεῶν ἀπε-
χόμενος, ὡς καὶ, ὅτε τοὺς ἰδεῶν ἐπιδεικνύμενος
φησὶ, καὶ λειγρὸν δὲ ἦτο τὴν εὐκτασίαν, καί, ὡς ἂν
τις· Ὀμηρικῶς εἶποι, ποδολύστον, εἴτε καὶ καθ'
ἐτέρον τινα ῥητορικόν. Τοιοῦτόν τι καὶ τὸ σπεί-
ρειν ἀντιάνειψαν φάναι, Ὀμήρου Ἀπαλόνας ἀν-
τιάνειψας εἰπέντος. Ὅπως δὲ καὶ ἡ φιλοτιμία τῶν
καινοφάνων ἐπιθέτων ἐπιτεθῆσεται τῷ Πινδαρῷ,

αὐτῶν ἐκ παραπονήσεως καὶ ὁμοιώσεως πα-
λαιῶν. Καὶ δοκεῖ ὁ ἄνθρωπος κένταυρος μὴ ἐθέλειν ποιη-
ταὶς ἐτέροις φανερῶς ἐπακολουθεῖν, εἰ δὲ ποῦ καὶ
ἄλλῳ ἐπεπόμενος, ἔχων ἑκατόμβας τινάς, δι' ὧν ἄλλων
τινὰ κρίνεται παρὰ τὰς λεωφόρους.

ιζ'. Ἔστι δὲ πρὸς τοῦτοις καὶ ἀλληγορικὸς ὁ ἄνθρωπος
χειρὰ μαλοποιεῖ καθ' ἐκτέραν ἀλληγορίαν, τὴν τε
κατὰ ῥητορίας, ἣν καὶ Ἐρμηνεύτης οἶδε καὶ οἱ Ὀμη-
ρίζοντες, καὶ ἣν πραγματεύονται οἱ τὰ μυθικά θει-
ρατεύοντες. Εἰ δὲ σκληρῶς ἀλληγορεῖ τὰ πάλαια,
ἀλλὰ καὶ οὕτως ἡδὺς δοκεῖ, ὡς καὶ ἀπλῶς λυσιτε-
λεῖ, καὶ ὡς Πίνδαρος ἰδιότῃ τὰς ὁδῶν, ἣν ἐπὶ τῇ εἰσέτι,
οὐκ ἐκπύπτων ἄκων εἰς ψυχρίαν, ἀλλὰ σκοπῶν αὐτὸ
προβέβηκεν, καὶ εὐστοχῶν εἰς γραφῆς ἰδιότητα
δυσμύχτην· καθ' ἣν καὶ τὴν τροπὴν πάντων φίλων,
ἣς ἄντι οὐκ ἂν εὐστατῇ εἰς λόγους ῥητορικῶς, οὐκ
ἄλλῃ τις ὁμολογία, ἀπεκτείνεται καὶ τὰ τῆς τροπῆς δι'
ἀλληγορίας, ἐχούσης τι καὶ σκληρότητος, εἰς παρ-
σημον αὐτῶν καὶ τοῦτο τιθεμένης.

ιη'. Ἐμμεταγράζει δὲ καὶ ἀκροῦσται, καὶ προ-
θεωρεῖται δὲ ποῦ διαφωτίζει ῥητορικῶς τὰ γραφ-
μένα.

ιθ'. Παρεκβαίνει δὲ καὶ εἰς παλαιὰς ἱστορίας, εἰς
καὶ πολυτέλειαν, εἰς δὲ καὶ εἰς μύθους ῥητορικοὺς καί-
λοισ, ἐνίοτε καὶ ὑπὲρ τὸ μέτρον, χρώμενος ταῖς μὴ
τῶν παρεκβάσεων οὐ κατὰ τινὰ ἐκφανιστικὴν συν-
ἄρτησιν, ταῖς δὲ διὰ παραδειγματικὴν ἀνάγκην,
τιοῖ δὲ καὶ πρὸς γνωμολογικὴν πίστιν, καὶ
πλεῖστοι δὲ δι' ἐγκώμια προγόνων ἢ πατρίδος, ἢ πα-
τρίδος τοῦ νικητοῦ.

κ'. Οὕτω δὲ σερυφνῶς φράζει ταῖς ἐννοίαις κατὰ
πολύνοιαν, ὡς ἔργον εἶναι πολλοῦ, μὴ τιμὴν στα-
θερῶς ἐννοία ἐνεωσκόνηται τὸν ἀναγινώσκοντα, διὰ
τὸ οὕτω καὶ οὕτω νοεῖσθαι αὐτὴν κατὰ τὰ ἐν χρη-
σμοῖς ἀμφέβητα. Πολλὰ δὲ τῶν τοῦ Πινδαροῦ καὶ
γνωμοτικῶς δοκοῦντα λέγεσθαι, ὅμως· καθ' ἑτέραν
ἐπιβολὴν εἰς ἰδέαν ἐννοίαν ἐλκονται. Ἔστι δὲ βεβαίως
καὶ οὐ μόνον τὸ ἐν ἐκτείνειν παραφράσει καὶ
περιφράσει καὶ τισὶν ἐτεροῖς μεθόδοις, ἀλλὰ καὶ
τὰ πολλὰ συναίρειν εἰς κομιδὴν βραχὺ. Ὀμήρου γοῦν
χαλκον οὐρανὸν φανένου, καὶ θεῶν ἔδος ἀσφα-
λές, καὶ χρύσεον δάπεδον, αὐτὸς ἐπιτεμὼν ταῦτα
συνείλεν εἰς τὸ χαλκοπόδα θεῶν ἔδραν τὸν οὐ-
ρανὸν φάναι. Ἔστι δὲ καὶ ἐπιτυχῆς ταῖς γνώμαις
καὶ ὑψηλός, οἷα μὴ μόνον εὐφυχῆς, ἀλλὰ καὶ μεγα-
λοφυχῆς.

κα'. Αἰολίζει δὲ τὰ πολλὰ, εἰ καὶ μὴ ἀκριβῶς δι-
σιν Αἰολίδα, καὶ κατὰ θεωρίας δὲ φράζει, εἰ καὶ τῇ
σκληροτέρᾳ ἀωρίδος ἀπέχεται, καθ' ἣν παλαιὸς ὁ
Κωμικός ἐν τε ἄλλοις, καὶ ἐν τῷ Μῶσιν πᾶσι, ὁ ἐστὶ
Μούσα πᾶσα. Εἰ μὴ τις τοιοῦτόν τι ἐρεῖ παρ' αὐτῇ
εἶναι τὸ· ἀπιδόσας, ὁ ἐστὶν ἐπιτυχόν, καὶ τίσ-
σαι καλῶν, ἡγοῦν ἐπιτυχῆν, καὶ τὸ ἀμύσειν, ὁ
ἐστὶν ἀμείβεσθαι καὶ νικῆσαι, οἷον· ἀμείβεσθαι
Νάξιον Τισάνδρον· ὅθεν καὶ ἀμεινομένη φρο-
νίδα φησὶ τὴν ταχέως εὐρετικὴν διάνοιαν· καὶ
ἀμεινολόγον ῥητορὸν, καθ' ἣν ἀμείβεται κορεῖν,
ὡς ἀγεσθαι εἰς ταῦτόν παρὰ τοῦτο δὲ ἀμείβεσθαι καὶ

ἐν ἀμύσειν. Εἴη δ' ἂν ὁμοίως παρ' αὐτῷ συναρᾷ καὶ αἱ αἴτιας, ὅπως ἐστὶν ἐνδίασημα, καὶ τὸ πέδοκος, ὅ ἐστι μέτοιμος, καὶ τὸ πέδα στόμα φέλλει, ἀντὶ τοῦ κατὰ στόμα, καὶ τὸ πεδοσχεῖν, ἦτοι μετασχεῖν. Τὸ μέντοι ἐρίξαι, ἔχουν εἰς ἑρὶν κινῆσαι, ὅσον ἐπὶ ψεύδος ἐρίξω, ἔχουν οὐ πρὸς ψεύδος φιλονεικῆσαι, οὐχ οὕτως ἀσφαίς, οὐδὲ τὸ τιμῇ καὶ νικῇ ἀντὶ τοῦ τιμῆ καὶ νικῆ (ὡν ἀπαρίμφοι εἴη ἂν τιμῆ καὶ νικῆ), οὐδὲ τὸ ὄρνις, ὄρνις, θεωροῦν καὶ αὐτό. Ἀλλὰ ἡ αἵμακονορία καὶ τὸ ἀκασιᾶ (ὅ ἐστι τοῦ ἐπὶ ἡσυχίας, ὅθεν ἴσως καὶ ὁ παρ' Ὀμήρῳ ἀκασιᾶς) κατὰ τὰ πρὸ τούτων δεδορισται, ὡς καὶ ἡ κατὰ ἐκθλίψιν ἀσυνήθη ἀπόδοσις, ἔχουν περίοδος· καὶ ὁ καχλαδῶς δὲ ἡ μετοχή δοκῶν παρακλῆσαι τῇ χλιδῇ, καὶνότητα παρακλῆσαι, τὰ τε ἄλλα· καὶ διότι μὴ διὰ τοῦ ἡ προάγει τὴν χλιδὴν, κατὰ τὸ δῆμος, δῆμος. Οὕτως δὲ καὶ τὸ πρὸν Δωρικὴν ἀποροῖτε ἂν, διὰ τί μὴ περιήγαγε τὸ πρὶν εἰς τὴν διὰ τοῦ ἡ γραφήν. Ἐπὶ οὐ τέρεται εἰς κοινὴν σαφήνειαν οὐδὲ τὸ λέγειν Πινδαρικῶς ἀποινα εἰν ἀραθὴν ἀραθὴν, ὅ ἐστιν ἀντίγραφον ἐπαθλόν. Μάλιστα δὲ ἀεριπτον εἰς συνήθη γυναικὶν τὸ ἀρμῶ, ἔχουν ὄρνις, ὁ παρ' ἑτέροις ἀρμῶι λέγεται· ὡς καὶ παρὰ Λυκαρρῶν γινόμενον, ὅθεν καὶ τὸ ἀρτίως, ὅσον ἐλπίων ἀδανάταις ἀρμῶ φέρονται. Καὶ τὸ ἐπαι δὲ ἀντὶ τοῦ ἐπαιτα ἡ ἀποκοπὴ καὶνὸν παρ' αὐτῷ ποιεῖ· ὥστε καὶ ἡ ἑλλειψὶς δὲ ἄς ἀντὶ τοῦ ἄς, οὐ χρήσις καὶ παρὰ τῷ εἰπόντι· ὅς γόνυ χλωρόν, ἔχουν ὄρνις ἡ δῆμιος, καὶ ὡς νάδαις, εἰς. Οὕτως δὲ καὶ παρὰ τῷ Πινδάρῳ καὶ παρ' ἄλλοις ἡ ἑλλειψὶς καὶνότητα καὶ τὸ φ, ἀντὶ τοῦ καθὰ, ὅσον· φ εἰ δὲ ἀδὸ τῶν ἰσθ, ἔχουν φ τῶν φ ἡ νόμος, ἵνα λέγῃ, ὅτι ὡς τοξεύων καὶ· ἐνθὺ λόγος ἐπαίνων, καὶ μὴ ἀλαγδῶς παρακλῆσαι, ἵνα ἡ τὸ φ ἀδὸ τῶν ἰσθ ταυτὸν τῷ φ, ὅπως ἐστὶ ἀηλυνῶς, ἀντὶ τοῦ καθὰ. Ἀσύνθηδες δὲ καὶ τὸ τὴν Τροίαν Τρωῶν Πινδαρικῶς λέγεσθαι, καὶ ἑκαστὴν τῆς ἀρχούσης, καὶ τὸ ἐκείθεν ἐπὶ ἑρῆμα Τρωῶν. Ἐπὶ πλεον δὲ ἀσύνθηδες καὶ τὸ ἐκείθεν λέγειν τὸν κοινόν, ὡς ἀπὸ τοῦ ἐκείθεν ὁ κοινός· ἵνα εἴη, ὥστερ' ἐκ τοῦ ἀλκιμῶς ἀλκιμῶν, ὅθεν Ἀλκιμῶν, οὕτως καὶ ἐκ τοῦ ἐκείθεν ὁ ἐκείθεν. Ἀκασίου γούν, τὸν βασιλεῖα Μαγνήτιον, βίου ἐκείθεν λέγει τῇ αὐτοῦ γυναικί.

κβ'. Συχνὰ δὲ καὶ ἀποστροφὰ παρὰ Πινδάρῳ, ὡς καὶ Ὀμηρῳ ἐν Ἰλιδί φιλεῖ· εἴτι δὲ καὶ στροφὰ ἔνοιοι, ὅ καὶ ποικίλαν παραποιητικὴν ἐν αὐτῷ ἐργάζεται. Εὐρηται δὲ καὶ περιαυτολόγος ἐν πολλοῖς φιλοτιμότερον, καὶ σικωπικῶς δὲ τῶν ἀντιέχων ὁμοίῳ λόγῳ, καὶ ἀμφίγλωστος δὲ ἐν οὐκ ὁμοίῳ· ὅς γε πῶς μὲν τὴν εὐφραν ἐπαινεῖ καὶ τὸ αὐτομαθῆς, ὡς καὶ αὐτὸς πολλὰ εἰδὼς πρῶτον, πῶς δὲ τὰ κατὰ μάθησιν διδάσκει. Καὶ εὐδαιμονίαν δὲ πού πρὸς τοὺς ἐπαινουμένους μετῶν, ποτὲ μὲν ταύτην λέγει, ποτὲ δ' ἐκείνην· ὅσον ποτὲ μὲν πλοῦτον ἡ τιμὴν, ποτὲ δὲ οὐν τοῦτοις καὶ τι ἄλλο ἀγαθόν.

κγ'. Πλοῦτος δὲ καὶ πολλὸν ἔχκον αὐτῷ ἡ φράσις, καὶ οὐδὲ λαλεῖν θέλει κατὰ τοὺς πόσιους· ἀλλ'

ἐστὶν αὐτῷ ἐξείρετον τὸ ἐπὶ πλοῖ ἐνδοφρονον, τάχα πού καὶ αὐτῷ θέλησαντι πατεῖν ἑτέρῳ ἔργῳ, μὴ καθ' ὁμῶς, εἴποι ἂν Καλλίμαχος.

κδ'. Φιλοτιμᾶται δὲ ποτὲ, καὶ τοὺς ἀλλοτρίους τῶν ἀλλοτρίων παραντιθεῖται τοῖς μέλλουσιν, παρέρχουσιν καὶ ταύτην τεχνόμενος, ὅτε ὡς εἶδε· καὶ ἐκείνοι θεωροῦντο εἰς μείας χάριν τῷ λυρικῷ, φιλοῦντι τὸν χρυσόν, ὡς διηχθῆσται, ἴσως δὲ καὶ πλατυσθῆναι μέλους ἔνεκεν· ὅς δὲ καὶ πλατυσθῆναι καὶ εἰς πατριῶν, ὡς ἐρρήθη, καὶ πατριῶν ἐπαινοὺς ἐκείλιν τὸν μελοποιὸν ἐν πολλοῖς ποιεῖ, καὶ αἱ εἰς τινα ἑτεροῖς, ὡν ὁμοίαν ἂν εἰς λίαν περιττὸν ἐκ παρίργου αὐτὸς μεμνησθαι τοῖς μὴ εὐεπικατεμένους αὐτόν· ὡς καὶ ὅτε εἰς ἡρωικοὺς μύθους παρακλῆσαι καὶ· οὐδὲν δέον, ἐν ᾧ δὲ τότε καὶ ἀσφαίαν κρινὴν πολλάκις ἔχει, οἷα θυάων τὰ ἡρωικά πρόσωπα, ὅπως ἐστὶ καὶ τὸ· ἦν ὁ δαίνα Κυρήνης στεφανώματα, ἦν ἡρῶν πασάν Ἀπόλλων. Ἐνταῦθα γὰρ ἐνομαρτίζει τῇ ἱστορικῶν μνήμῃ Κυρήνη πόλιν τὴν ἡρακλειμένην ἡρωῖδα κόρην, τὸ κύριον, ἦν ἡ πόλις ὁμώνυμος. Πολλαχοῦ δὲ τοιοῦτον εὐαστικὸν ἐμφάνημα ποιεῖ, ἔχον καὶ αὐτὸ ὅσον τι πρὸς χαρακτήρισμα.

κε'. Τοιοῦτο· δὲ ὡν τὴν ποιήσιν, ὡς ἀμυδρότατα ὑπαγράφει τὴν ἀνδρα (χρῶσαι γὰρ τὸ ἐκπαράφημα τοῦτα εἰς ἐντελεῖς, εἴη ἂν πᾶν ἐργάσασθαι, ἐπιμελέσθαι, ὅπως τῶν παλαιῶν καὶ εἰς γένους ἀναγραφὴν τὴν κατὰ τὴν Πλούταρχον καὶ ἑτέροις, παρ' οἷς φέρεται, ὅτι κόμην Θηβαίων οὐ Κυνουσιῶν. Ἐκ ταύτης οἱ τοῦ σοφοῦ τοῦδε γαιήτορος, πατρὸς μὲν Παγώνδας ὀνοματικῶς τύπῳ Ροιωτῆς, κατὰ τὸ Ἐπαμεινώνδας, Κρεώνδας· κατὰ δὲ τινας Δαιμόντιον ἢ Ἐκκοπλίνου ἀλλήτου, καὶ Μυρτοῦς. Ὁ δὲ Ἐκκοπλίνος τὴν ἀληθειᾶν διδάσκει τὸν παῖδα, ἵνα φανερὸν εἶδεν αὐτὸν μετῶν ἐξῆς φόντα, ἦν ὅτι αὐτὸς τελευτῶναι, παρέρχων εἰς μάθησιν μελοποιῶν, τῇ περιεδομένῳ ἄσπῳ, τῷ Ἑρμῶνι, παρ' ᾧ ἐπαιδεύθη τὴν λυρικὴν. Ἐνίοι δὲ τὸν αὐτὸν ἔρασαν διονυσία· λόγῳ Ἐκκοπλίνου καὶ Δαιμόντιον λέγεσθαι. Ἄλλοι δὲ πατέρα Πινδάρου εἶναι πατρὸν τῶν Ἐκκοπλίνου εἶπον γενέσθαι. Εἰσὶ δὲ, ὅ καὶ ὁ Μυρτός, ἀλλὰ Κλεομένην, ἢ κατὰ συναρᾷς Κλεομένην, μητέρα τῷ Πινδάρῳ ἀναγράφουσι, γενόμενον ἐπὶ ἀρχόντος Ἀθωνος κατὰ τοὺς χρόνους Αἰσχύλου, ᾧ καὶ συγγενήνται, ὁμιλήσας καὶ ἀποκαίμενος· τι καὶ τῆς ἐκείνου μεγαλοφρονίας. Τέθηκα δὲ, ὅτε τὰ Περιοιὰ ἡμαίε, κατὰ τὴν ἐκτὴν καὶ ὀδοποκοτὴν Ὀυμπιάδα, ζῆσαι· εἴη δὲ καὶ ἐξήκοντα, κατὰ δὲ ἐνίοις ὀδοποκοτὰ. Ἐσχε δὲ, φασί, θυγατέρας δύο, Πρωτομάχην καὶ Εὐρητίην, καὶ οὐδὲν δὲ Διδόμαντον, γῆμας Μεγάκλειαν· ὡν δὲ θυγατέρων μείνηται καὶ ἐπιγράμμα παλαιὸν ἐκείνου·

Ἡ μάλα Πρωτομάχῃ τε καὶ Εὐρητίῃ ἀνδρῶν

Ἐκλαύσαν, σινυρὰ Πινδάρου θυγατέρας, Ἀργὸν ἦρος ἔκοντο, κομίζοντο ἐνδοκὸν ἀρωγῶν

Ἐν ᾧ δὲ ἐπιγράφεται ὁ δὲ θεοποιῶν τοῦ, πῶς δὲ

Ἄργος θανάτῳ ὁ Πίνδαρος, εἴτα εἰς τὴν πατρίδα ἐκεῖ-
θεν ἐκομισθῇ, ὅμως ἔστιν ὑπονοῆσαι, ὅτι ἀπελθὼν
εἰς τινὰ Πελοποννήσιον ἀγῶνα, καὶ θανάτῳ κατ' αὐτὸ
τὸ Ἄργος, ἀπεδόθη ἐκεῖθεν πατρίδι νεκρός. Τῷ δὲ
βυθῶναι υἱὸν Διοφάντη καὶ βαρυνφορικὸν ἄσμα γρά-
φαι λέγεται ὁ πατήρ, ὃς φασὶ καὶ Σαμωνίδου ἡκουσε,
νεώτερος μὲν ἐκείνου ὢν, πρεσβύτερος δὲ Βακχυ-
λίδου.

κς. Εἰπὼν δὲ τοῦτο καὶ ἄλλως κατὰ τοὺς πα-
λαιούς, ἐπέβαλε Πίνδαρος τοῖς χρόνοις Σαμωνίδου,
ἢ νεώτερος πρεσβυτέρου. Τῶν αὐτῶν γοῦν μύμη-
ται ἀμφότεροι πράξαν. Ἀλλὰ καὶ παρὰ Ἱέρωνι τῷ
Συρρακουσίῳ τυράνῳ ἄμω ἐγένοντο, ἀποδημή-
σαντες θηλαθῇ κατ' ἑτέρους καὶ αὐτοὶ σοφοὺς εἰς
τὴν Σικελίαν. Καὶ μὴν πρὸς τὸ ἱστορηθῆναι τοῦτο δια-
φίρεσθαι δοκεῖ τὸ περιφερόμενον. Λέγεται γάρ, ὅτι
Πίνδαρος ἱρωτηθεὶς, διὰ τί Σαμωνίδης μὲν πρὸς
τοὺς τυράνους ἀπεδήμησεν εἰς Σικελίαν, αὐτὸς δὲ
οὐκ ἔβη; ἔφη, Διότι βούλουσι ἐμὰυτῷ ἔξῃ, οὐκ
ἄλλῃ.

κς. Ἄδειται δὲ καὶ, ὡς εὐσεβὴς ἦν, τιμῶν Πάνα
καὶ Ῥέαν καὶ Ἀπόλλωνα, καὶ ὅτι κατὰ τὴν τοῦ
Ξέρου διάθεσιν ἤμας τὴν ἡλικίαν. Διὰ δὲ τὸ θεο-
φιλεῖν ὁδεῖν, καὶ τιμῆς πολλὴν περιουσίαν ἔχον ἐν
Ἑλλήσιν. Ἀπόλλων γοῦν οὕτω φασὶν αὐτὸν ἐφιλεῖν,
ὡς καὶ μερίδα λαμβάνειν ἐκ τῶν θυομένων ἐκείνῳ,
καὶ ἐν Ἱερῇ δὲ βῶν ἐν ταῖς θυσίαις. Πίνδαρος
ἐπὶ τὸ θεῖον τῷ θεῷ ἢ καὶ ἄλλως Πίνδαρος
ἴω ἐπὶ τὸ θεῖον τοῦ θεοῦ. Κατὰ δὲ ἄλλους ἐν
Δελφοῖς κλεῖναι ὁ νεώτερος μέλλον τὸν νεῶν, κη-
ρύσσει κατ' ἡμέραν Πίνδαρος ὁ μουσοποιὸς πα-
ρίτω πρὸς τὸ θεῖον τῷ θεῷ. Καὶ γὰρ ἐν τῇ τῶν
Πυθίων ἑορτῇ ἐγενήθη, ὡς θηλοὶ καὶ αὐτὸς εἰ-
πὼν.

*Περιστὰς τοῖς ἑορταῖς βουκομπιάς, ἐν ᾗ πρῶτον
ἑδασθῇν ἀνακατέδεν ὁ σφαγῆναι,*

ὃ ἔστιν ἀλέχθην, ὡς ἀπὸ τοῦ βάλλω, ἢ καὶ ἄλλως
εὐδασθῇν, εὐρημηθῇν, ὡς ἀπὸ τοῦ εὐδῶ. Λέγεται
δὲ καὶ, ὅτι ὁ Πάν μεταξὺ Κιθαιρώνος καὶ Ἐλικῶνος
ὡς θηβίων παιδὶνα Πινδάρου, διὰ καὶ αὐτὸς ἄσμα
ἱποῖσεν, ἐν ᾧ χάριν αὐτῷ τῆς τιμῆς ἀνδομολογεῖ-
ται, οὗ ἄρχῃ.

Ἄ Πάν, Πάν, Ἀρκαδίας μετέωρον καὶ σερμῶν
ἄδοντα φύλαξ.

Τῇ ἱστορίᾳ δὲ ταύτῃ μαρτυρεῖ καὶ ἐπιγράμμα
παλαιὸν ἐκείνου.

*Νεβρίων δάκρυον σάλπιγγος ὑπερίπλεον αὐλῶν,
τόσσον ὑπὲρ πάσας ἐκράγα σείο χέλιος.*

Οὐδὲ μὲν ἀπλὸς περὶ χελίσσων ἄσμος ἐκεῖ-
νος

Ἐπὶ λαὸς κηρύσσον, Πίνδαρε, σείο μέλι.
Μάρτυς ὁ Μαιναῖος κηρύξας θεός, ὅνιον ἀσι-
στας

Τὸν σείο, καὶ νεβρίων λησόμενος δαδῶν.

Λέγει δὲ τὸ ἐπιγράμμα τοῦτο νεβρίωνος μὲν αὐλοῦς,
τοὺς ὡς εἰπὼν ἐξ ὁσίων ἱλάφου νεότης. Ἀπλὸν γάρ,
ὡς νεβρίος τὸ νεογνὸν τῆς ἱλάφου ὡς δὲ ἀπὸ οὐρίων

Α δούτων, οὕτω καὶ ἀπὸ νεβρίων αὐλοὶ ἐγένοντο. Ἡ
δὲ χελίος, ὃ δούτω ἢ κιδάρα, ἐξ ἀργαιοτάτης κη-
στως κεκληρονόμηται εἰς φράσιν. Ἦν γὰρ οἱ
δοτρακὸν χέλιος, ἤγουν χελώνης, εἰς κοίλωμα κιδά-
ρα; τῷ Ἑρμῇ ἐχρησίζευσεν (ὡς καὶ μετ' ὀλίγα γε-
γράφεται), κατ' οὗ ἐνταθείσας χορδαὶ τὴν κιδάραν
ἀπετίεσαν. Ὁ δὲ ἄσμος θηλοὶ μὲν τὴν βοτρυὸν
συνίζησιν τῶν μελισσῶν, ὅν ἐν τοῖς κατωτέρω πλα-
ταῖα μνήμη ἔσται. Ἀκούσεται γὰρ ἀπὸ τοῦ βῶ.
Κάθισμα γὰρ μελισσῶν ἢ λέξις θηλοὶ, καὶ συνιστῇ
τὸ βασὶ ἐνταῦθα πνεῦμα ὁ παρὰ Ἀριστοτέλει ἐν τῷ
Περὶ ζῶων ἱστορίας ἀπορισμός. Τὸ δὲ κηρύσσον
μέλι ἀφομοιοῦται πως τῷ παρ' Αἰσχύλῳ κηροπλά-
στῳ δόρατι, ὃς θηλοὶ τὸ σόριγγα. Μαιναῖος δὲ
θεὸς ὁ Πάν ὃς Ἀρκαδικός. Ἐν Μαιναίῳ γὰρ ἐτι-
μῶτο, Ἀρκαδίας ὄρει. Κηρύξας δὲ ὁ αὐτός, ἐπεὶ κε-
ρροφόρος ἐπλάττετο, διὰ τὰς τῶν ὀρνῶν ἐξοχὰς τὰς
ὀφληστάτας, αἱ αὐταὶ μέρος εἰσὶ τοῦ παντός, εἰς ὃ
μεταλαμβάνεται καὶ ὁ Πάν. Ὅτι δὲ κέρατα ἔλγουν-
το καὶ αἱ ὄρεσιν ἀπεροχαί, θηλοὶ ὁ γράφας ὀφθαλ-
μοῖς ἀέτρου, τὴν καὶ ὀφλητὴν καὶ εἰς ὅβη λήγου-
σαν. Ὑμνον δὲ ἀείσας ταυτὸν ἔστι τῷ ἥσας

παιῶνα, τὸν, ὡς δεδήλωται, Πινδαρικόν, εἰ καὶ ἄλ-
λως ἑτεροῖν τι παρὰ τὸν ὕμνον ὁ παιῶν. Ἀδυνα-
στεῖ δὲ τόμοι, τοῦτέστι φίλοι τοῖς νέμοισι καὶ ἐν
σύριγγι ἢ τῷ Πανὶ φιλῇ διὰ τὰς πνοὰς τῶν κατα-
κείμενων ἀνέμων καὶ τοὺς ἐκείθεν συριγμοὺς, ἢ τῷ
Πανὶ παντὶ φίλα εἶσι. Καὶ οὕτω μὲν τὸ εἰρημένον
ἐπιγράμμα θεοφιλεῖ ἐμφαίνει γενέσθαι τὸν Πίνδα-
ρον. Λέγεται δὲ καὶ, ὡς ἀνηγήγηρ ὅναρ ποτὶ αὐτῷ
ἐπιφανέσας ἐμῆματο, εἰ μόνον θεῶν αὐτὴν οὐχ
ἔμνησεν. Ὁ δὲ καὶ εἰς αὐτὴν ἐποίησεν, ἀρξάμενος
οὕτω Πόντια θεομορφία καὶ βωμῶν δὲ ἀμφοῖν
πρὸ τῆς οἰκίας ἱερόσταν. Χαμαιλίων δὲ φασὶ καὶ
Ἰστρος ἱστοροῦσιν, ὡς περὶ Ἐλικῶνα θηρώντος
αὐτοῦ, καὶ χαμαῖς κατενεχθέντος εἰς ὕπνον, μελίσ-
σα τῷ στόματι προσκαθίσασα, κηρία ἐνέειτο· οἱ δὲ
ὅναρ φασὶν ἰδεῖν αὐτὸν, ὡς μέλιτος καὶ κηροῦ κη-
ρὰς αὐτῷ γεγόναι τὸ στόμα. Καὶ οὕτως ἐκωκυρῶ-
ντος, ἔπειτα εἰς ποιητικὴν ἐπέδωκε, καθηγήσας μὲν
αὐτῷ τοῦ μαθεῖν ἢ τοῦ λάσσω, ὡς εἴρηται, ἢ τοῦ
Ἀθηναίου Ἀγαθοκλέους, ἢ Ἀπαλλοδώρου, ὃν φασὶ
καὶ προϊστάμενον κυκλίων χορῶν, καὶ ἀποδημούντα
πιστάσθαι τὴν διδασκαλίαν Πινδάρῳ, παιδὶ ὄντι,
τὸν δὲ εὖ τὸ πιττωθῆναι διακοσμήσαντα περιβοηθῆναι.
Τινὲς δὲ γε, ὡς κατωτέρω ρηθῆσεται, τὸ σημείον
τῆς μελίσης παιδὶ νεωτέρῳ ἔτι ὄντι Πινδάρῳ ἐπι-
γενέσθαι ἱστοροῦσιν. Ὅτι δὲ ἐν παλαιῷ ἐπιγράμ-
ματι κεῖται γοργῶς μνήμη τοῦ μελισσοῦ τοῦδε
κηρίου, δεδήλωται ἀνωτέρω.

κς. Ἐγθρά δὲ φασὶ φρονούντων ἀλλήλοισι Ἀθη-
ναίων καὶ Θηβαίων, ἐπὶ ἔγραφῃ που. Ὁ γὰρ ἱ-
παραὶ καὶ μεγαλοπόλιες Ἀθηναί, κατὰ δὲ τινὰς,
ἐπὶ δρεῖσμα Ἑλλάδος ἔφη τὰς Ἀθήνας, ἐζημιώ-
σαν αὐτὴν Θηβαῖοι χιλίας δραχμαῖς, ὃς ἐξέτισαν
ὕπὲρ αὐτοῦ Ἀθηναῖοι ὡς φυλακτικοῦ. Λέγεται δὲ
καὶ, ὡς Ἀλκιωνεὶς ἐμπερῶντες ποτὶ Θήβας κατὰ
μάχην, ἥς ἔρχετο Πλευσανίας ὁ σῶν βασιλεὺς, ἀπὸ

σχοτον μόνης τῆς οἰκίας τοῦ ποιητοῦ, ἰδόντες ἐπι-
γεγραμμένον ἐν Πινδάρου τοῦ μουσοποιοῦ τὴν
στῆλην μὴ καίεσθαι. Τοῦτο δὲ φασὶ καὶ Ἀλέξανδρος
μετὰ ταῦτα πεποίηκε. Καὶ αὐτὸς γὰρ ἐμπρήσας
θῆδας, ἐφύλαξε τὴν οἰκίαν, ἣ καὶ εἰς Πρωταεῖον
ὕστερον ἀπετελέσθη.

κθ'. Φέρεται δὲ λόγος, καὶ θεωροῦς ποτε ἀπίν-
τας εἰς Ἀμμωνος, αἰτῆσαι Πινδάρῳ, οἷα φίλῳ, τὸ
ἐν ἀνθρώποις ἀρίστον καὶ θανεῖν αὐτὸν ἐν ἐκείνῳ
τῷ ἐνιαυτῷ. Τοῦτο δὲ πάντως καὶ θανάτου ἔστι
σίμνωμα, ὡς κολούοντος τὴν ἐν κακοῖς μακροτέραν
βιοτήν· ὅθι καὶ ἐπὶ τῶν κτισάντων τὸν Πυθόλ ναυὲ
ιστορήται, οἷον τὸ ἔργον συνετελεσκότας θαύματος ἔξιον
ὄν, καὶ ἀγαθὸν μέγα ἑαυτοῖς θεοδὸν αἰτησάμενοι,
εἰτα ἔωθεν οὐκ ἔτ' ἦσαν, ὡς θανάτῳ ἀπεληλυθότες.
Καὶ Κλέοβις δὲ καὶ Βίτων θμολα τῆς ὑπὲρ ἀγαθοῦ
εὐχῆς ἀπώναντο, ἦνίκα ἐκείνοι τὴν μητέρα ἐπὶ
ἀμάρτης ἐλκύσαντες διὰ μέσης ἀγορᾶς ἐς νενομι-
σμένην δημοτελῆ θυσίαν (οἱ γὰρ ἱεροὶ βίος οὐ παρ-
ῆσαν), ἔτυχον μὲν εὐχῆς μητρόθεν ὡς ἐπὶ κρείτ-
τεσιν αὐτοῖς δὲ προὔκαλίσαντο θάνατον, ὅς αὐτίκα
ἐκείνων ἰδόμετο. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτω παρερρί-
φθω, οὐδ' αὐτὰ εἰς κενόν.

λ'. Τοῦ δὲ κατὰ Πινδάρου γένους οὕτως παζολογι-
κῶς προσηνεγμένου, φέρεται εἰς αὐτὸν καὶ δι'
ἐπὶν παλαιῶν ταῦτα, οἷς ἐμφέρονται καὶ τινὰ ἐπι-
κεῖνα τῶν προσηνεγμένων.

Πινδάρου ὑψιγέρην Καμητιδὸς οὐδαί θήτης
Κλειδίην, εὐνηθεῖσα μενεπολέμῳ Δαῖφνῳ, τοῦ
Γεῖνατο, ναυστόκου Κυρὸς Κεραλῆς παρὰ γάρφῳ,
Οὐκ οἶον ἄμα τῷ καὶ Ἐρίκτιμον, εἰδότα δὴτην.
Εἰδότα πυγμαχίην τε καὶ λαίσμοσύνην τ' ἀλγείει.

[γῆρ.]

Τὸν μὲν, ὅτε κρώσσοντα ποτὶ χθόνα κἀθετο

[μήτηρ.]

Εἰσέτι παιδρὸν δόντα, μέλισσά τις ὡς ἐπὶ σμ-

[δλω]

Χαίρεσι νηπιόχοισι τιθαυβόσσονσα ποτατό.

Τῷ δὲ λιγυρόδυντῳ ἐπέωρ μελέων δ' ἀπαθῆμων
Ἐκλετο δὴα Κόρινθα, θεμέλια δ' ὅλασε μύθων
Τὸ πρῶτον· μετὰ τὴν δ' Ἀγαθοκλέος ἐμφορεῖ

[αὐδῆς.]

Ὅς ῥά οἱ κατέλεξεν ὁδὸν καὶ μέτρον δαιδῆς.

Εἴτα δ' Ἀλεξάνδροιο Φιλίππιδάος μενοινῇ
Καθμειῶν ἀφίκοντο Μακηδόνας ὄστεα πέσαι,

Πινδάρων μετάρων οὐχ ἦψατο θεσπιδαῖς πῦρ.

Ἀλλὰ τὸ μὲν μετόπισθεν. Ἐτι ζωοῖσι δ' αἰδοῦν

Φοῖδος ἀναξ' ἐκέλευσε πολυχρόσυν παρὰ Πυθοῦς

Ἦτα καὶ μέθυ λαρόν δαί θήθηδες κομίζειν.

Καὶ μέλος, ὡς ἐνέπουσιν, ἐν οὐρεσιν ἠδκαρως

[Πάρ]

Πινδάρου αἰὲν αἰδεῖ, καὶ οὐκ ἐμῆτην δαῖδω.

Ἦμος δ' ἐν Μαθαῶνι καὶ ἐν Σαλαμῖνι παρίσταται

Αἰναρέται Πέρσαι μετὰ Δάτιδος ἀγριοφάνου,

Τῆμος ἐπὶ Κωσκαῖ, δὲ Ἀλφειὸς ἦν ἐν Ἀθήναις.

Τῷ δὲ Τιμοδείην παρελέξατο, δὴα γυναικῶν,

Ἦ τέκεν Εὐμητὴν μεγιστήτορα καὶ Δαφραντόν,

Πρωτομάχην δ' ἐπὶ τοῖσιν. Ἐμμελεῖ δὲ κῦδος

[ἀγῶνων]

Τῶν πισύρων, μακάρων παιήονας τ' ἀναδεδεγμέ-

[νος.]

Καὶ μέλος ὀρχηθμοῖο, θεῶν τ' ἐρικυδέας ὕμνους

Ἦ δὲ μελιρρόδυντῳ μελεδμήματα παρθευικῶν.

Τοῖος τῶν καὶ τόσσα παθὼν καὶ τόσσα τελέσσας

Κάθασεν, ὀδύωνοντα τελοιομένων ἐνιαυτῶν.

λα'. Οὕτω δὲ καὶ τούτων ἡσμένων εἰς τὸ τοῦ

Α ποιητοῦ γένος οὐκ ἀγλαφύρως, οἱ παλαιοὶ ἐξω τῶν
ἐν τῇ Πινδαρικῇ βίβλῳ χειρέων γνωμικῶν ἀπο-
θεγμάτων προσιτοποιοῦσι καὶ ταῖς. Πίνδαρος ἔρω-
τηθεῖς, τί πρίνος δεῦτερον, εἶπεν· Διὰ δὲ. Διὰ
φῶς δὲ ἐρωτηθεῖς τί παρίστι θόρων, Παιδῶν, εἶπε·
μονονυχὶ λέγων, ἐκ τῶν ἐλλογισμῶν ἀνδρῶν θυσίαν
εἶναι λόγους τῷ κρείττονι. Πρὸς [δ] οὐλλάλετ καὶ ὁ
γράφας, ὡς ἀπακτα θύουσιν δαιδῶ. Πρὸς δὲ τὸν
ἐρωτήσαντα, διὰ τί οὐ τῷ αὐτῷ πράττονται τὴν θυγα-
τέρα δίδωσιν; Οὐ μόνον αὐτῷ πράττοντος, ἔφη, δαι-
δῶναι, ἀλλὰ καὶ πράξαντος αὐτοῦ. Τῷ δὲ πυθεμένῳ,
διὰ τί μέλη γράφω, θῆκεν οὐκ ἐπιστάταις. Καὶ γὰρ
οἱ ναυπηγοὶ, ἔφη, πηδάλια ποιοῦντες, κούρατον
οὐκ οἶδασιν. Τοῦτο δὲ πως παρίσταται πρὸς τὸ ἐρω-
τηθῆναι μὲν τινα σοφιστὴν, διὰ τί, δημόγορον ἄλ-
λους πρὸς ὄχλον διδάσκων, αὐτὸς οὐ δύναται οὕτω
ποιεῖν; ἐκείνων δὲ εὐστόχως εἰπεῖν, ὡς καὶ ἡ ἀπόνη
δεύουσα εἰς τομὴν τὰ σιδήρια, ὅπως αὐτὴ τεμένει
οὐ δύναται.

λβ'. Ὅτι δὲ οὐ δεξιὸς ἦν αὐτὸς ἔδειν ὁ Πίνδαρος,
ἀλλ' ὑποβολὴ οἷον εἶχεν ἑταίρου τοῦ τοιαύτου ἔργου,
δηλώσει, ἐν οἷς μνησται τῆς Αἰνίου χοροστάτου·
ὃν καὶ δοκεῖ φιλεῖν οἷα ἐπικοσμοῦντα οἰκίᾳ τέχνῃ
εἰς Πινδαρικὰς φῶδας, ὡς κορυφαῖον χοροῦ ἀρίστον.

λγ'. Εἰ δὲ κατὰ τοὺς παλαιούς Πίνδαρος ἔφη,
τοὺς φιλοσοφούντας ἀγαλῇ σοφίας δρᾶσαι καρ-
πὸν, ἀλλὰ τοῦτο γε εἰς φόγον ἂν ἐμπίπτει, ὁποῖος
καὶ τῷ Κωμικῷ προστίθεται, ὅς που τοὺς φιλο-
σόφους διὰ τὸ ἀπράγμονας εἶναι σμῆπτει ὡς ἀρ-
γούς.

λδ'. Ποιήματα οὐ πολλὰ γράψας Πίνδαρος λέγε-
ται, ὢν καὶ φέρονται οὐκ ὀλίγα, οὐ μὲν τὰ πάντα
ὑπεμνηματισμένα. Εἰσὶ δὲ παιδῶν, δαιδῶν, ὁδῶν,
προῶδια, παρθῖνια, καὶ αὐτὰ μνημονοῦντα
πρὸ βραχείων, ὑπορχήματα, ἐγχαῖμα, θρήνοι καὶ
ἐπινίκιοι, κατὰ τὴν ἱστορίαν ὅσα τετρακισχίλιοι,
οὐδ' καὶ ἐπινίκιοι τετρασὺλλάδως φασίν, οἱ καὶ πε-
ριάγονται μάλιστα διὰ τὸ ἀνθρωπικώτεροι εἶναι καὶ
ὀλιγόμυθοι, καὶ μηδὲ πᾶν ἔχειν ἀσφαλὲς κατὰ γε
τὰ ἄλλα. Εἰ δὲ καὶ ὕμνοι λέγονται οἱ αὐτοί, ἀλλ'
αὐτὸ παραχρηστικῶς εἶδος· ἐστὶ, καθ' ἣν καὶ τὸ
ὕμνευσθαι ἀντιφραστικῶς που ἐπὶ φόγου ἐτέθη, ὡς
δηλοῖ καὶ τὸ ὕμνευσθ' ὅπ' ἀσπῶν φρομῖοις πο-

δ λυρῶδοις. Ἀλλῶν δὲ, ὡς αἱ ἐπινίκιοι ὁδοὶ τοῦ Πιν-

δάρου καὶ εἰδῶν, τοῦτοισιν ἰδέσθαι, χάριν σμυνότητος·

ὀνομάζονται, ὅπερ ὀποχορισθὲν εἰς εἰδῶ. Ἀλλὰ ἐπι-

γραφῇ γέγονε τοῖς Θεοκρίτου ποιήμασι. Μελο-

ποιδὲ δὲ ὢν ἐς τὸ καθόλου ὁ Πίνδαρος, παρωνυμεί-

ται πρὸς μέρος μουσικοῦ ὄργανου λυρικοῦ καλούμε-

νος καθὰ τις ἔτιρος κιθαριδὲς, καὶ ἄλλος ἀπὸ ψάλ-

τρου ψαλτηριδὲς. Οὐκ ἐξ ἀνάγκης· δὲ γε πρὸς λύραν

μόνην ἐμελῶδες· ἀλλ' αὐτὸ μὲν ἐπιλέγη πρὸς τι

ἐξαίρετον εἰς κλῆσιν τῷ ποιητῇ. Σμνύνεται γὰρ

πολλοῖς καὶ πολλαχῶς ἡ λύρα. Ὅ δὲ καὶ ἑτέροις

ὄργανοις ἦσαν ἐχράτο, καθὰ δηλοῖ καὶ τὸ ἀναξίφορ-

μυγτες ὕμνοι, καὶ ἐξῆς. Εἰ δ' ἴσω· ταυτὸν τι φόρ-

μιγξ καὶ λύρα, οὐδ' οὕτως αὐτῷ μόνον τὴν λύραν

χρῆμα πρὸς ὧν τὸν τὸ ἀποκεκλήρωται. Ὅς δὲ λῖρυ

εἰρηται ἢ παρὰ τὴν ἰστέον ἀρχήν, οὐκ ἐπὶ τῇ δυνάμει ἁπλῶς ἀφ' ἧς ἐκαστὸν τῶν Ὀλυμπιάδων τοῖς γλυκείοις ἀρμόττειται, ἢ παρὰ τὴν μυθικῶς εἰς λότρον καταλλαντήριον εἰσθῆναι ὑπὸ Ἑρμοῦ διὰ χάλυτον, ὅστις ἰστέον, ἐξ ἀστράχου συντεθείσαν χελώνης, διὸς τῷ φοβῷ ἀντὶ βοῶν κλεψῆς, οὕτως ἐλύσατο ἐαυτῷ τὸν ὄπερ τοῦ κλέμματος χάλυτον, λέγουσι καὶ αὐτοὶ αἱ παλαιαί.

λε'. Ἰστέον δὲ καὶ, ὅτι, τεσσάρων ὄντων περιουμένων ἀγώνων Ἑλληνικῶν, οἱ καὶ ἱεροὶ ἐκαλοῦντο, οὓς οἱ νικητὲς ἡξιοῦντο λόγον τοῖς λυρικοῖς, πρῶτους ἐξέθεντο οἱ τῷ Πινδαρῳ φίλοι πρὸς ἀνταγώσιν τοῖς Ὀλυμπιονίκαις, διὰ τὸ τοῦ Ὀλυμπικοῦ ἀγώνος πᾶν εὐδοξον, ὃ ἐν τῇ θέσιν σεμνολογοῦντες τῶν αἰνῶν παιδῶν, εἰς τὰ κατὰ Πέλοπον καὶ Οἰνόμαον αὐτὴν ἀναφέρουσιν, ὡς ἐκείθεν χρόνου ἀρξαμένου τοῦ τῶν Ὀλυμπίων ἀγώνος· πρὸς δὲ εἰς ἀναρεστοῦμενοί φασιν, ὡς αἰσχροὶν οὕτως ὕδων τῇ αἰτίᾳ τὴν θέσιν οὐκ ἂν διαψύλαξαν οἱ ἀρχαῖοι, οὐδ' ἂν περιέμενεν εἰς οὕτω μακρὸν ἱερὸς λεγόμενος ἀγών, ἐφ' οὗ οὐ τοσούτος ἔστι διὰ τὸ κατ' αἰτίαν αἰσχος, ἐπ' ᾧ κέθεται, ἥπερ ἔστιν ἔρως Ἱπποδαμίας καὶ φόνος Οἰνομάου περιέρχος. Ἐπειροὶ δὲ εἰς Ἑρακλῆην ἀνάγουσι τὴν τοῦ Ὀλυμπικοῦ ἀγώνος καταβολήν, καθὰ καὶ ὁ Πινδαρος ἐνδοξότερον αὐτὸν κοσμεῖ. Ἐπὶ γὰρ τὴν Αὐγέου κόπρον καθήρας οὐκ ἔτυχε τῶν ἐπηγγεμένων, συναγαγὼν φασὶ ἐντροπέδον, τὸν τε Αὐγέαν ἀπάγει τοῦ ζῆν, καὶ τὴν Ἥλιον παρίσταται, ἔχουσι πορθεῖ. Καὶ πολλὰ λάφυρα περιποιήσάμενος, ἀγῶνα τίθει τοῖς μὲν αὐτοῦ πολεμῆταισι. Καὶ τὸ ἔδος ἐκείθεν διαμένειν. Οἱ δὲ μὴδὲ πρὸς τοῦτο εὐαρεστοῦμενοί φασιν, ὡς οὐδὲ αὐτὴ ἔμεινεν ἂν ἡ διάθεσις, ἐπὶ ἀσχερίας πραγματικῆς ἢν ὁπομήσεις· ἀλλὰ μάλ' ὅσον ἴσως φασὶ καὶ Εὐρύλοχος· τοὺς Κιρράλους καταπαλῆσαντας ληστὰς, τὴν παρὰ τὸν τῆς Φωκίδος κατέχοντας, καὶ πολλὰ ἐξ αὐτῶν λάφυρα συναγαγόντας, ὃ μὲν ἴσως τὰ Ὀλύμπια κατεβάλετο, τὰ Πύθια δὲ ὁ Εὐρύλοχος. Καὶ παρέμενεν ἡ θέσις αὕτη, ὡς ἀπὸ ἐνδόξου αἰτίας ἔχουσα τὴν ἀρχήν.

λζ'. Ὅτι δὲ κατὰ πενταετηρίδας ἐταλεῖτο τὰ Ὀλύμπια, διὰ τὸ πᾶν πόρρωθεν συλλέγεσθαι τῶν ἀθλούντων πολλούς· καὶ ὡς αἱ τοιαῦται πενταετηρίδες καὶ Ὀλυμπιάδες ἰλγόντο ἐκ τῆς Ὀλυμπίων πανηγύρεως, ἣν ἐπὶ Ὀλυμπίῳ ἦγον διτ', τῷ τοῦ Ἑρακλέους πατρί· καὶ ὅτι, ὅπερ τοῖς ὑστερον πέντε

ἀμφοῖν ἰσχυρεῖται, τοῦτο ἐκαστὴ τῶν Ὀλυμπιάδων τοῖς πάλαι· καὶ ὅσοι δὲ ἀθλοὶ τῶν Ὀλυμπιακῶν συνεσθῶν ἀγῶνα, δηλοῦσι μὲν καὶ οἱ παλαιὸι ἀσφῶς, καὶ ἡ προαιμένη δὲ παραβολικὴ πραγματεία ἐκφανεῖ ἅπαν τοιοῦτον ἄξιον γνώσεως.

λζ'. Νῦν δὲ ῥητέον ὅτι τὸ λεγόμενον πένταθλον οὕτω περιγράφεται μέτρον λαμβάνειν.

Ἄλμα, πύλη, δίσκουμα, κούρος καὶ δρόμος.

Καὶ ἑτέρως δὲ ἡρώων μέτρον.

Ἄλμα ποδὸς, δίσκου τε βολῇ καὶ ἀκονταί· ἐρῶν, καὶ δρόμος, ἥδε πύλη· μία δ' ἐκαστὸν πᾶσι τελεῖται.

λη'. Ἐπὶ ἰστέον καὶ ὅτι τὸ ἐν τοῖς ἐπινίκιοις Πινδαρικῶν μέτρον τριάς ἐκαλεῖτο. Ἦν δὲ ἐν τῷ καθόλου τοιαύτῃ τριάς ποίημα, ἐν ᾧ, καθὰ καὶ ἐν τοῖς τοῦ Κωμικοῦ δηλοῦται, ἔστι στροφή καὶ ἀντι-στrophος καὶ ἐπωδός· περὶ ὧν καὶ οἱ τῆς ῥητορικῆς τέχνης ὑπομνηματιστὰς διαλομβάνουσι σαφέστατα, ἄλλον δὲ ἔνθα εἰσι τὰ ἐρία ταῦτα, ἡ στροφή δηλαδὴ, ἡ ἀντιστροφος καὶ ὁ ἐπωδός, ἐκεῖ καὶ χοροὶ εἰσι, στρεφόμενοι, καὶ ἀντιστρεφόμενοι, καὶ διὰ μέσων ἐκφθοντες, καὶ τὸ στάσιμον· εἰτε κύκλιοι οὗτοι εἰσιν, οὓς οἱ ἔδοντες ἀσματοκράτται σκώπτονται τῷ Κωμικῷ, εἰτε καὶ ἑτεροῖοι· ὧν καὶ αὐτῶν ἱερῶν κἀντων ὁ Πινδαρος, οὐδὲν δὲ ἦτορ αὐτοῦ καὶ ὁ κοσμῶν αὐτὸν χοροποιὸς Αἰνέας, περὶ οὗ πρὸ βραχέων εἰρηται. Ὅτι δὲ οἱ Πινδαρικοὶ ἐπινίκοι τῇ προσεχῶς δεξιῇ λαμβάνουσα τριάδι ἐναλλάτθον συντελοῦνται κατ' ἀκολουθίαν εὐσύντακτον ἐναρμόνιον, ἣν οὐκ ἔστι παραβῆναι· καὶ οἷος ποσὶ καὶ μέτροις ἡ τοιάδε τριάς ἐκασταχῶς ἀπαρτίζεται, σαφέστατα ἐκτίθενται οἱ ὁπονηματισάμενοι, οὓς καὶ ὅστιν εὐμάθως ἀκολουθεῖν τοὺς περιελθόντας ἐπισκεπτικῶς τὸ τοῦ Ἑρασιπύου μετρικὸν ἐγχειρίδιον. Ἄλλ' ἐκεῖνα μὲν ἑτέρου ἔργου· ἐνεαυθα δὲ τὸ προκείμενον ἐπέλαυσις οὐκ ἀσυνήθης, τὰ ἐκ τῶν Πινδαρικῶν ἐπινικίων συλλέγουσα χρῆσιμα εἰς εἰδήσιν εὐχρηστον τοῖς καὶ γράφειν καὶ ἄλλως δὲ πῶς νοεῖν ἐθέλουσι, καὶ τοῦτο οὐ κατὰ ὁπονηματικὴν ἐξήγησιν, ἀλλ' εἰς ὅσον ἐκ πλατυτάτου λειμῶνος ἀνθολογῆσαι, ὅσα οὐκ ἂν κατοίκοι ἢ ἄλλως ἐξαθερίζοντο τοῖς γε φιλοκάλους καὶ εἰδῶσι τὰ τῶν Μουσῶν ἀσφαινώματα.

DE SIMULATIONE.

Τοῦ αὐτοῦ περὶ ὑποκρίσεως.

α'. Ὁ πρόβλεμος, χαρακτὴρ τῆς οὐκ εὐτέχου, ἀλλὰ καὶ φαυλοτέρας διατυπώσεως ὑποκρίσεως, αὐτὴ καὶ πάντως καὶ κατὰ ψεύδους αὐτοῦ χωρεῖ, τοῦ καὶ πολυεῖδους καὶ δι' αὐτὸ πολυσχιδούς, ὅπερ εἰς ἰσὰς πολλὰς διαβαίνει καὶ κατ' αὐτὰς διαίρουμενον, ἔχει τε στρεβλὸν σκῆλος καὶ τὸ ὑποκριτικόν. ὥστε κατὰ δύο κακῶν ὁ ποιοῦτος ἀθλαύει, ὃ καὶ ἡμεῖς ἄρτι ποιοῦμεν, τοῦ τε ψεύδους καὶ τῆς ὑποκρίσεως. ἢ ἡ μὲν παλαιὰ εὐρεσις ἐπ' ἀγαθῷ μεθώδους τεχνικῶς καὶ οὕτως ἐπισφαλῶς τῷ βίῳ, οἱ δὲ τῆς ἀρετῆς ἐπιβουλὴν δαίμονες ἐν ὑστερίοις χρόνοις κακῶς τεχνήσαντες, ἐς ψυχοβλαβὴς καὶ αὐτὴν ἐνέργημα μεταποιήσαν, Ἦν μὲν γὰρ, ὅτε θεάτροις ἐνευδοκίμου πρὸς ἑταῖρον εἰκάζον οἱ ὑποκριταί, σφίαν αὐτοὶ ἐπικουμῶντες, ἦν ἐτέχνουν οἱ τῆς τραγῳδίας διδασκάλοι, ἀνατρίχοντες πρὸς ἀρετῆς καλλοπὴν τοὺς καὶ θεωμένους καὶ ἀσπρουμένους, καὶ τῇ τοιαύτῃ ἐντελειοποιήσει (δοτέον δὲ καὶ προσωποποιεῖν εἰπεῖν, ἥδη δὲ καὶ ὑποκρίσει) διδασκάλια ἐν βιβλιογραφίᾳ ἐκκαλοῦντες, δι' ὧν καὶ αὐτὸν εἰσέτι καταρτίζεται βίος ὁ καθ' ἡμέας. β'. Ἦν γοῦν ἐκ τῆς τοιαύτης τέχνης μανθάνειν τοὺς τότε ἀνθρώπους, ἔστι δὲ καὶ τοὺς νῦν, τύχης μεταβολὰς παντοίας καὶ ἡθῶν ποικιλίας καὶ βίων ἀμυθήτους διαφορὰς. Ἐδίδασκον, καὶ μὴν ἐτι διδασκουσιν αἱ βασιλικαὶ δὴσπραγίαι, αἱ δὲ ὑποκριτικὴ τέχνη λογογραφεῖ, μὴ χρῆναι πιστεῦσιν τῷ περὶ βίῳ, ἐσθλῆς εἶδος διδόνου ἐν παρωπῇ, ἀλλὰ τοὺς εὐλαβεῖσθαι καὶ κατακόλλεσθαι. Ἐκπαλιν δὲ τούτων ἐγνώρισαν ἡμῖν αἱ τῶν χαρισιφῶν προσώπων παρ' ὧσιν, αἱ καὶ αὐτὰς ἡ ὑποκρίσεις ἐκείνη διεχειρίσαστο εἰς ἐπιδείξιν, οὐ φρανῆρ ἀνθρώπων εἶναι, ἀς παίδων ὧν ἀπογινώσκει τὴν οὖν θεῶν εὐδαιμονίαν. Ἐγνώμεν ἐκεῖθεν καὶ, ὅποσα παύλα τοὺς ἡρώας ὁ φόνος διέθετο, εἰκότα ὅσα διαβαίνειν τῷ χρόνῳ καὶ εἰς τοὺς ὑστερον. Καὶ ἡ τοιαύτη γνῶσις βελτιοὶ τοὺς εἰδότες. Οὐκ ἀφῆχαν αἱ παλαιαὶ ὑποκρίσεις, ἐκεῖναι οὐδὲ τὴν φιλίαν ἀπαρστήσαντων, ἀλλὰ διέστασαν καὶ αὐτὴν ὁρῶς, μὴ ἔχουσαν ἐν καλῷ καθιστῆν λιμῖνος τοὺς περὶ βίον θαλαττεύοντας, εἰ δὲ καὶ στρεβλωθῇ, ἀναταῦν πρὸς ὧραν τοὺς ἀθλοῦς περιλημένους.

Δ. Εἰσὸς δὲ simulatione.

1. Qui sibi proponit non artificiosam tantum, sed nequissimam simulationis characterem exprimere, statim omnino contra salutatem ejus inebuitur, quæ multiformis, et ideo multiplex, in multas species transiens, et secundum illas divisa, membra articulatum torquet et loco movet, ita ut qui sic vexatur contra duo mala certet, et non, in presentiarum facimus, falsitatem et simulationem; quam quidem vetus inventio ad bonum artificialiter et utiliter pro vita instruit, insidiatores autem vitæ dæmones in ultimis temporibus prava machinatione in operationem animis perniciosam transformant. Tempus enim fuit quo propria laude celebres erant actores, ingenio quo ipsi adornantes quam artificialiter creabant tragidum magistri, ad antiquas recurrentes historias, aptas ad honestam doctrinam, et illorum personas quasi, suscitantes et ob oculos ponentes per homines, ut ita dicam, per simulacrum cum igitur perspicuissimas et in persuasionem formæ rhetoricæ et representatione personarum, in istarum passionibus ac sermonibus, velut in speculis, disponentes juxta virtutis pulchritudinem videntes et audientes, et tali representatione (dicatur autem prosopopœia, aut etiam simulationis nomine) provocantes in librorum descriptione documenta, quibus ipsis adhuc vita nostra informatur.

2. Ex hac igitur arte discere poterant tunc temporis homines, possunt autem etiam hodierni; omnimodas fortune mutationes, morum varietates, et innumeras vitæ vicissitudines. Docerant, et etiamnum docent regum infortunia, quæ actorum ars scenica describit, non esse credendum conspiciendæ vitæ, in circumspectione omnino standum, sed etiam a lapsu cavendum. Verum et contrariis prostratorum hominum elevationes, quæ etiam actores dabant passim spectandas, notum nobis fecerant, non esse sanæ mentis hominem, qui super terræ gradiens mansionem cum Deo in cælo non speret. Exinde quoque cognovimus quot malis, quæ verisimiliter ad posteros erant transitura, herodes invidia affecerit. Et talis notitia meliores reddit scientes. Non reliquerunt illæ simulationes antiquæ amicitiam irreprehensam, sed et istam recte distinxerunt, quæ non valet in portu tuto sistere per vitam navigantes, limo si porvērit, infortunatos dilectos ad horam mortis trahi.

3. Quid mihi vero discurrendum per singula A
tallum magna ex parte bonorum, cum bene scientibus indicare sufficiat, quod huiusmodi simulationis species omni modum ex historia virtutem et malitiam visendas ac audiendas antiquis proponebat, ut illam quidem probarent, hanc vero rejicerent? Bonum hoc exinde transit ad posteros, ut non solum e viventibus mutuemur boni scientiam; sed et cum mortuis per hanc transactionem conversantes, vitam virtuti congruam adipiscamur. Et talis quidem erat tunc scenica demonstratio, cum rationalis esset personarum et actionum imitatio, et in istis qualitatibus florilegium ad studiosorum disciplinam. Et erat huius temporis actor scenicus omnis virtutis præceptor, introducens quidem in theatrum etiam malitiarum typos, non ut quis earum indueret formam, sed ut ipsam avertaretur. Ut aliter dicam, quoad vultum mendax, in magisterio verax erat; et poterant spectatores tunc sibi lucrosam reddere mendaciam et illud laudabile, ubi quod spissum et sensibile erat, veritati non erat congruum; quod autem ad sententiam enuntiatam spectabat, animæ quædam erat figura.

4. Dicit vero quoque potest ejusmodi actor quasi substantivus sermo. Corpore namque personatorum fectus, disciplinis substantialiter constabat, et aliquo modo videbatur ille inherens animis heroicis, a quibus fortiter inspiratus edocebat auditores. Rectissime etiam dixeris illum ut monitorem, alienos sermones bene transmittentem audientibus; sive quasi bifrontem, e vultibus uno, et alio non quomodo celeberrimus Jænus, utentem; sive quemdam duplicem, et aliter quam Molionidæ. Imaginaretur aliquis in illo, metempsychoseos nomine, portentosam transfusionem. Qui vero mente simplex est, velot mandatarius talem nuncupaverit, personis heroicis subservientem, quasi sermones ipsarum et actiones imitando exprimeret, non judicans quidem secundum illas, vel, ut idem dicam, discernens vel decernens, et ita iudex res ipsarum determinans, ut agat et dicat quæ quidem illæ reipsum fecissent ac dixissent.

5. Aliter enim iudex simpliciter diceretur. Sed nunc, ut comparatus ad ducem et ad prætorem et ad imperio maximo præpositum, est subprætor, et subdux et hyparchus, sic et ad iudicem illum præcipuum, cui quasi thema subest primitivum, est actor scenicus; colligens quidem et ipse critico modo, opera et verba, ambo heroica, non tamen indubitanter illa ipsa quæ secundum accuratam sunt veritatem, sed verisimilia et forsitan ita se habentia, et moribus illorum submissa, et ita fere sub iudicio illorum posita; ad suadendum auditoribus ut credant, si non ipsissima, ut quis dixerit, saltem talia debuisse prototypa esse heroica, quibus disciplina theatralis resalget, et adeo ut huiusmodi orator dicere audeat animas heroicas evocatas loqui et facere, per illos actores ea quæ

γ. Τί δέ μοι ἐπεξελεῖν κατὰ μέρος τοῖς τοιοῦτοις εἰς πλεον ἀγαθοῖς, δέον ὅν ὑποκρίσασθαι τοῖς αὐτοῖς, ὡς τὸ τῆς τοιαύτης ὑποκρίσεως εἶδος παντοίαν ἱστορικῶς ἀρετὴν τε καὶ κακίαν τοῖς ἀρχαίοις ἐξέθετο εἰς τὰ πρόσωπον καὶ εἰς ἐπὶ κλον, ὡς τὴν μὲν ἐκείνους αἰρεῖσθαι, τὴν δὲ ἀποπροσποιεῖσθαι; Ὁ δὲ καλὸν ἐκείθεν κατέβη καὶ εἰς τοὺς μετέπειτα, ἵνα μὴ μόνον ἐκ τῶν ζώντων ἐραυρίσμεθα τὴν τοῦ ἀγαθοῦ μάθησιν, ἀλλὰ καὶ νεκροῖς ἐμιμούμενοι δὲ ὑποκρίσεως ἐκείνης, τὴν κατ' ἀρετὴν ζωὴν προσεπικτώμεθα. Καὶ τοιαύτη μὲν ἦν ὅτε ἡ ὑποκριτικὴ ἐκείνη, μίμησις οὕσα προσώπων τε καὶ πραγμάτων ἑλλογος, καὶ ἀνδολόγημα τῆς ἐν ἐκείνους ποιότητος ἐπὶ παιδεύσει τῶν ἐντυγχανόντων. Καὶ ἦν ὁ τότε ὑποκριτὴς ἀρετῆς ἀπάσης διδάσκαλος, παραιομένων μὲν εἰς τὸ θέατρον καὶ τύπους κακίων, οὐχ ὥστε μὴν μορφωθῆναι τίνα πρὸς αὐτὰς, ἀλλ' ὡς ἐκπύψασθαι· εἰπεῖν δὲ καὶ ἄλλως, ψευδόμενος ἐκείνους τὸ πρόσωπον, ἀληθεύόμενος ἦν τὸν διδάσκαλον· καὶ εἶχον οἱ θεαταὶ πορίεσθαι τῆνικαὺτα ψεύδος καὶ ἐκείνο ἐπαινεῖν, οὐ τὸ μὲν παχὺ καὶ πρὸς αἰσθησὶν οὐδὲν οὐδὲν ἦν πρὸς ἀληθείαν, τὸ δὲ πρὸς ἔννοιαν τὴν ἐκκληλουμένην ψυχῆς ἦν τὸ μέρωμα.

δ. Ἔστι δὲ τὸν ὑποκριτὴν ἐκείνον εἰπεῖν καὶ ὡς οἶον λόγον αὐτόχρημα. Τὸ γὰρ καθ' ὑποκρίσιν οἶμα ψευδόμενος εἰς τὸ πᾶν, ταῖς γὰρ διδασκαλαῖς οὐσίωτο, καὶ πῶς ἐφικεὶ κάτοχος/ἐκείνους εἶναι ψυχῆς ἡρωικῆς, ὅφ' ἂν ψυχαγωγικῶς ἐμπνεόμενος ἐδίδασκε τοὺς ἀκροατάς. Τάδε οὖν εἰς αὐτὸν καὶ ὡς εἰς ὑποβολήν, λόγους ἄλλοτρῶς εὐθεδῶς πορθεύοντα τοῖς ἀκροαμένοις· ἡ καὶ ὡς οἶον διπρόσωπον θεατῶν τὸν προσώπων ἐνεργούντα, εἰ καὶ μὴ κατὰ τὸν περιεχόμενον Ἰάνων· ἡ καὶ δικλοῦν τίνα, εἰ καὶ ἄλλως, ἥπερ οἱ Μολιονίδαι. Φαντάσθηται δ' ἂν τις ἐν τῷ τοιοῦτῳ καὶ τὸν τετρατευόμενον μεταγγισμὸν μεταμψυχώσεως λόγῳ. Ὁ δὲ τὸν νοῦν ἀπείριστος καὶ ὡς εἰς ἐντολήν τὸν τοιοῦτον ἐγγράφεται, καθυπογράφοντα προσώποις ἡρωικοῖς, ὥστε καὶ λόγους ἐκείνων καὶ ἔργα πρὸς μίμησιν ἐξεμύττετο· οὐ κρῖνον μὲν κατ' ἐκείνους, ταῦτ' ὅν δ' εἰπεῖν, διακρίνων ἡ ἐπικρίνων, καὶ οὕτω κριτικῶς ἐρίζων, αὐτὰ δὲ τὰ ἐκείνων, ἵνα καὶ ποιῇ καὶ λέγῃ, ἅπερ ἂν ἐκείνοι αὐτόχρημα.

ε. Ἡ γὰρ ἂν κριτικὴ ἀσυνθέτως ἔλλεγετο. Νῦν δὲ, ὡς περ ἐστὶ πρὸς τὸν δοῦκα καὶ πρὸς τὸν πρακτικὸν καὶ πρὸς τὸν ἐν μεγίστῃ ἀρχῇ ὁ ὑποπράκτωρ καὶ ὁ ὁδοῦς καὶ ὁ ὑπαρχος, τοῦτο καὶ πρὸς κριτὴν ἐκείνον κορυφαῖον οἶον ὄντα διὰ τὸ πρωτοθέτον ὁ ὑποκριτὴς· ἀναλεγόμενος μὲν καὶ αὐτὸς κριτικῶς τῶν ἔργα καὶ λόγους, ἡρωικά καὶ ἀμφοῖν, οὐ μὴν ἀναμνηστικῶς αὐτὰ ἐκείνα τὰ πρὸς ἀπηκριβωμένην ἀληθείαν, ἀλλ' ἐκείνην, καὶ τὰ ἅν ἐν οὕτως ἔχοντα, καὶ ὑπαγόμενα τοῖς ἐκείνων ἥθεσι, καὶ ὡς ὑπὸ γὰς κρῖσις ὄντα τῇ κατ' ἐκείνους· ὡς ἔχειν πεῖθειν τοῦ ἀκροατὰς οἰεσθαι, εἰ καὶ μὴ αὐτότατα, καθά τις ἔφη, ἀλλὰ γοῦν τοιαῦτα εἶναι ἂν καὶ τὰ πρωτότυπα ἡρωικά, οἷς ἡ ὑποκριτικὴ ἐλλάμπεται μέθοδος, καὶ εἰς τοσούτον, ὡς καὶ τομῆσαι ἂν τὸν οὕτω βητορεύοντα φάναι, ψυχῆς ἡρωικῆς ἀναγομένης λαλεῖν καὶ ποιεῖν

ἐκ μέσων τῶν ὑποκριτῶν τὰ εἰς κληιδόμην, ὡς οὐ-
τως εἰπεῖν, τῶν θεατῶν. Οὐ ποιητικὸν ἔστιν παρ'
ἄλλοις μὲν αἱ ἀοδαὶ Μῶσαι, παρὰ δὲ τῷ κορυφαίῳ
ἐν μαλικοῖς αἱ Κληιδόμοι; ἄλλο τέρας αὐταὶ παρὰ
γὰρ τῶν Σειρήνων. Ὁ δὲ οὕτω τολμηρὸς ῥήτωρ
καὶ τὴν ἐντεχνον παλαῖαν ὑπόκρισιν ὀρίσσει, ἂν
ὀγοῦτεον ψυχαιγωγίαν, βελτιοῦσαν τὸν βίον, καὶ
τὴν αὐτὴν μετιόντα ὑποφήτην ψυχῶν ἡρωϊκῶν πρὸς
βίου λυσιστείαν, ἢ βιβλίον ἱστορίας ζῶν καὶ λαλοῦν,
ἢ καὶ ἡρώων ὑποδρηστήρα, οἷς καὶ τεθνεώσιν ὁ νοῦς
ἐκ αὐτοῦ περὶ γῆν σώζεται.

ζ'. Καὶ οὕτω μὲν ἀγαθὸν παλαῖον καὶ ἡ ὑπόκρι-
σις, καὶ ὁ κατ' αὐτὴν τεχνίτης. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἦν μὴ
καὶ τὸ καλὸν ἐκείνο καπηλευθῆναι, καὶ πρῶτα μὲν
ἀχρεωθῆναι κατὰ παράμειν φαιδότητος, εἴτα καὶ
παντελῶς ἀμαυρωθῆναι, ὥς ἀντὶ τέχνης εὐχρηστοῦ
εἰς μετατεχνίαν, εἴτε κακοτεχνίαν διεκπεῖσθαι,
ἀνδρὶ ταῦτα ὁ πολυτέρας βίος· καὶ κατὰ τι φθόνου
τέχνημα τῇ ἀγαθουργίᾳ ἐπιβουλευσάμενος ὑποκρι-
σι, πρῶτα μὲν ἐπινοεῖται τὰ Σατυρικά, μέγιστα
ἐκείνα πράξεων καὶ λόγων τῶν ἐν προσώποις ἡρωί-
κοις, ὧν τὸ κρᾶμα γίγνεται καὶ σπουδῇ παραμεικτό.
Καὶ ἴσασιν αὐτὰ οἱ ἐντετυχηκότες· παλαιοὶς ποτὶ
μασιν, ὧν ὅλγα τινὰ περιφέρεται.

ζ'. Μετὰ δὲ τὰ Σατυρικά σπουδαιογeloia εὐδοκί-
μησι τὸ Κωμωδικὸν ὑποκριτικόν, οὐκ ἐστὶ προσώπων
ἡρωϊκῶν ἀντεχόμενον, εἰ μὴ που ἐν παρέργῳ τὰ
πολλὰ ἐκ συρφετοῖς ἐγκαλινδομένον, καὶ οὕτω κα-
ταπαυόμενον, καὶ ἂν χειρόμενον εἰς παρόραμα, εἰ
μὴ καλλιῤῥημονοῦντες οἱ κωμικοὶ ἐπὶ ἡγόντο τὰς τῶν
θεατῶν ἀκοάς, καὶ οὕτω πλατυνόμενοι περισσώθη-
σαν εἰς ἀνέγνωσιν τοῖς ἄλλοις· βιοῦσιν· οἱ τοῦ
ἐκείθεν μυελοῦ κερδαίνοντες ἀπόρριπτοῦσι τὰ ὀστέα,
καὶ ἄλλο δὲ πᾶν, ὅσον μὴ νόστιμον, εἰς ἐξουθένωσιν.

η'. Καὶ οὕτω μὲν τρεῖς αὐταὶ παλαιαὶ ὑποκρίσεις,
τῇ μὲν μεταχειρίσει διάφοροι, ἰλλόγημοι δὲ ἄλλως
καὶ ἐπαγωγοί, ἀνθήσασαι ἀνέκαθεν χρόνου, καὶ
καρπὸν δὲ ἀνεγκοῦσαι πᾶσαι, ἢ μὲν παλαιὰ θαυμά-
σιον, ἢ δευτέρα δὲ καὶ τρίτη οὐδ' αὐταὶ πάντα ἀπό-
διχτον, ἐξώλοντο. Ἀνεφάνη δὲ τετάρτη μετ' ἐκεί-
νας, οὗτε ἔλλογος, οὐδὲ μὴν ἀγαθὴ δῶς εἰς ψυχὴν,
καὶ διὰ τοῦτο ἐρεθίζουσα τοῦς φιλοῦντας· τὸ ἀληθές,
ὅμοσε χωρεῖν τῷ κατ' αὐτῆς φόνῳ, καθὰ πρῶτην
ἀράξαντες λόγου βαλθῆα ὑπεκρούμεθα. Καὶ οἷα
μὲν τὴν ἀρχὴν ἐν ἀνθρώποις ἱπολιτεύσατο, οὐκ ἂν
εἰπεῖν ἔχοι μικρὸς ἀκριβείαν. Ἐπολιτεύσατο δὲ ἂν
πάντως, καθὰ οὐκ ἀγαπᾷ ὁ θεός.

θ'. Ἐπεὶ θετέον εἰς ὑποκρίσεως τόπον καὶ τὴν κατὰ
τὸν ἀρχέκακον ὄρειν ἐκείνην ψευδαπάτην, τὴν ψίδου-
ρον. Νῦν δὲ ἀκμάζειν οἰκίαν, εἴτε σφριγᾶν καὶ ὀρ-
μᾶν καὶ τεθελέναι εἰς καρπὸν σαπρὸν. Ἐπεὶ τοίνυν
αὐτὸν, τὸν ἀρτι τοῦδε τοῦ κακοῦ συγγραφέα, ἐξέλ-
λουν ἢ μιμᾶν. Καὶ γάρ τοι κατακλιμῶς ὧν μυ-
ρίας κακίας, μήπου δὲ καὶ ἀπάσαις διαλειώδῃται
καὶ ὑπὸ ταύτης, ὧς οὐκ οἶμαι, εἰ τις ἄλλος· τῶν κατ'
ἐμὲ. Δέον γοῦν ποτε χολᾶν, ἐφ' οἷς πραγματικῶς
διὰκειμαι, ἀνακαγγάζω, ἐπικρύπτων ἑμαυτὸν, ὥς

sunt spectatoribus, ut ita dicam, inconstantiam.
Sic poeticum privilegium quidem apud ceteros sunt
cantatrices musæ, apud vero coryphæum in melicis
sunt Celedones, aliud ipsæ monstrum præter Sire-
num prodigium. Ille vero audacis imus rhetor indu-
striam veterem artem scenicam definiret anima-
rumsine magia evocationem, quæ vitam meliorem
facit, et eum qui prosequitur illam, vatem animarum
heroicarum ad vitæ utilitatem, vel historiarum librum
viventem et loquentem, vel heroum famulum, per
quem illorum etiam mortuorum mens in terra ser-
vatur.

6. Et sic quidem bonum erat antiquum et ars sce-
nica et hujus artis artifex. Cum autem fieri non pos-
set ut hoc bonum non corrumpetur, et primo qui-
dem ob vilium rerum admisionem inutilis fieret,
deinde prorsus etiam sic obfuscaretur, ut, artis bonæ
loco, in vanum sive malum desineret artificium, hæc
perficit multiformis vita; et, secundum aliquam in-
vidiæ machinationem, ut insidiata theatro, ex-
cogitat satyram, misturam illam æcilonum et ser-
monum in personis heroicis positorum, quorum com-
positio risu gravitateque commista est. Hæc sciunt
qui veteribus studuerunt operibus, quorum aliqua
pauca circumferuntur.

7. Post satyram autem jocosæ serioque tempera-
tam, in honore fuit representatio comica, non jam
personas heroicæ tractans, nisi forte per accessio-
nem, sed plerumque sordibus involuta, et sicque con-
culcata, atque in despectum castra, nisi eleganter
loquentes comædi spectalorum captivassent auditum
et ita diffusis servati fuissent ad instruendos rationa-
bilitè viventes: qui medullam excipientes, ossa
rejiciunt, et aliud omne, quodcumque non est utile,
aversantur.

8. Et ita quidem tres illæ veteres comædiæ,
tractatu quidem diversæ, aliunde vero insignes et
ad suadendum aptæ, quæ a longo tempore flore-
runt et fructum tulerunt omnes, illa quidem anti-
qua mirabilem, secunda vero ac tercia nec ipsæ
prorsus abjiciendum, perierunt. Apparuit autem
post illas quarta, nec rationalis, nec prorsus ad
animam utilis, et ideo veri amatores excitans quoad
consentiendum in ejus vituperationem, tanquam
prima sermonis repagula abscedentes insinua-
mus. Quæ qualem in hominibus se gesserit ab
origine dicere non posset nisi auctor gravis, sed
omnino vitam degit qualem non amat Deus.

9. Ponendum est adhuc in arte scenica illam
quæ secundum auctorem totius mali serpens sedu-
citræ est, susurrantem dico. Nunc autem flo-
rescere videtur, sive germinare, prorumpere ac
abire in fructum putridum. Memet scilicet ip-
sum, præsentem hujus mali descriptorem, perdit
bestia illa scelerata. Etenim traditus mille iniquita-
tibus, sinon omnibus, ab ea diffamatus sum, ut
nullus, puto, mihi æqualior. Oportet enim aliquando
de negotiis quibus insum, vexari bilem; sed abscon-

dens me sicut possum, rideo. Essent quidam a me segregandi: sed magis illos ad negotia reservo. Causam oportet defendere: taceo. In iudicium mihi. Ut omnia brevissime dicam, plerumque sincerum virum mentior. Utinam tandem non prorsus fallar, te precor, Deus Salvator, qui super me posuisti manum tuam. Hoc igitur unum non simulo, sanctitatem, a qua remotus sum, non solummodo, quantum a terra distat celum, sed, si sic loqui licet, quantum ex superterrenis ad fletos antipodes spatium currit. Ecce pessimum memetipsum manifesto. Non enim sinceritati memetipsum fallaciter inscribo, secundum plerosque eorum qui sunt circa nos, ego qui etiam frivolos homines inter aniles et vetulos et stupidos numero; nec æque cunctis in amicitiam imprudentem, blanditorem me præbeo. Verum, stricte semper quæ secundum Deum est, charitatem amplectens, nihilominus iuvante tempore, contra malitiam latro, dixerit ille malignus qui laudabilem reprehensionem in latratu ponit; et neque pacisceretur, neque complectenti coadunarer, etsi simulationem mihi exprobrans rumperetur. Cum flere oportet, non risu sardonico utar. Est quoque mihi rationalis lætitiæ occasio, cum non, contractis superciliis nec labiis constrictis, suffoco gaudium, illud intus per hypocrisin componens. Non simulatim laudarem quem non diligo, linguæ gratiam fingens adulatorem, cum etiam adulationem scio propaginem prævæ stipitis, simulationis. Non item sobrietatem fingam, satius ducens captum ebrietate me videri quam fallaciter pro homine sobrio haberi. Manum habens messe quæ venit a Deoplenæ, fructum non abscondam.

10. Ut totum declarem, simulationem ego, ut qui maxime ex omnibus, in odio habeo. Hoc autem dico non glorians, Astydāmantis instar, ut dicitur, sed secundum accuratationem studio proprio immunem. Prorsus enim malum istud detestor, et ad illo, quantum possum declino. Si vero in his forte diversæ locutionis convincor, hinc quidem memetipsum accusans de more simulatorio, sicut jam antea confessus sum, illinc autem idem negans, ecce mihi factus advocatus in veritate dico quod de cætero prosequens sinceritatis solem, simulationis effugio tenebras; sed quæcunque simulatorie facere confessus sum, hæc sunt a me rationes æconomiae, qualem regula præscribit discretos sermones dispensare statuens, labiaque secundum opportunitatem aperire, nec non aperte locutionis intempestivitatē vitare, atque omnino rerum conditionibus et opus accommodari. Quod quidem si quis tribuit simulatorio discrimini, non posset omnem honestatem et moderationem et disciplinam, quibus in vitiorum fugam Indocuntur homines, hypocrisis non subicere. Manifestum est enim, quod hominum natura, quæ lubrica est et errabunda facile potest præcipitari in ruinam; ille vero qui rectitudinis Dominus est, desuper respiciens

ἀπὸ οὐρανοῦ. Ἄνθρωποι οὖν ἀπορρίπτειν τινὰς ἀπ' ἐμοῦ, ἀπελογίζονται τοὺς τοιοῦτους πράγματεσσιν ὡς ἀδίκαια. ἀλλὰ ἐγερθεὶς εἰς κρίσιν ἐπὶ πάντων ἐν βραχυτάτῳ εἰπεῖν· ψευδοῦμαι τὸν ὄρθον ἐν ὁρώπων τὰ πολλὰ. Μὴ γὰρ μοι γένοιτο ἐς τὸ πάντως, μή, ὡς θεὸς ἔδωκε, ὁ καὶ εἰς ἐμὴς θεῆς τῆς χειρὸς σου. Ἐν γούν ἐκεῖνο οὐκ ὑποκρίνομαι, τὴν ἀγνότητα, ἣς ἀπιστάμενος οὐ μόνον, ἰδοὺ ὁδραν; ἀλλὰ ἀπὸ γαλήνης, ὡς ἀλλ' ἐπεὶ ἦν εἰπεῖν, καὶ ὅσον ἐκ τῶν ὑπεργαλίων εἰς τοὺς ἐκνοούμενους ἀντιποδοῦν. Ἐκταῖον ἐμαυτὸν ἰδοὺ περιπόνηρον. Οὐτε γὰρ εἰς ἀπλότητα ἐμαυτὸν ψευδογραφῶ κατὰ τοὺς πλείους τῶν περὶ ἡμᾶς, ὁ καὶ τοὺς ἀδελφεὺς ἀνθρώπους εἰς μαμμοκρύβους καὶ πολυώρους καὶ μελέιδας ἐγγράφω· οὐδὲ μὴν ἐπίσης ἀπασιν ὡς ἐς φιλικὴν ἀδιακρίτως προσφέρωμαι ἀρέσκου δίκην. Ἀλλὰ στέργων ὁρθῶς αἰετὴν κατὰ θεὸν ἀγάτην, ὅμως καιροῦ καλῶς καὶ καθυλακτῶ τοῦ κακοῦ, εἰποι ἂν ἐκεῖνος ὁ κακός, ὅτι τὸν ἐπαινετὸν ἐλαττον εἰς βαθυμὴν τίθηται· καὶ οὐκ ἂν οὐτε συναλλάξαιμι, οὐτε ἀπαξομένην προσκυνήσας, καὶ ἀπαρραγείη ἐπικαλῶν μοι τὸ μνησικακῶν. Κλάδους δέσσαν, οὐκ ἂν ἐκγέλασας σαφρόνων. Ἐπὶ μοι καὶ χαρμονῆς ἄλλοιου καιρὸς, ὅτε οὐκ ἂν ἀναγὰν τὰς ὁρῶς, καὶ τὰ χεῖλα συσφίγας, πᾶσι συστήλια; τὴν χαρὰν ἐντὸς ὑποκριτικῶς. Οὐκ ἂν ὑποκρινόμενος ἐπαινεῖσαιμι, ὃν οὐ φιλῶ, ψευδομένης γλώσσης χάριν κολακικώτερον, ἵναί τοι καὶ τὴν κλακίαν παραφάδα οἶδα σαυλοῦ στελέχους, τῆς ὑποκρίσεως. Οὐ προσποτήσομαι οὐδὲ τὸ ἐγκρατευτικόν. Βέλτερον ἡγήσομαι κηδεύμενος μέθη ἐκφανθῆναι, ἢ περὶ ψευδογραφῆσθαι πρὸς νηστευτήν. Περὶ παραφωρημένος τὴν χεῖρα θέρας τοῦ ἐκ θεοῦ, οὐκ ἐμκρύβομαι τὸν καρπὸν.

11. Συνόλου δὲ ἀπορήνασαι· ἀπεχθῶς ἐγὼ ἀκρίμαι περὶ τὴν ὑπόκρισιν, ὡς οὐκ οἶδ', εἰ τις ἀνθρώπων. Λέγω δὲ αὐτὸ, οὐκ ἀποσεμνύνων ἐμαυτὸν Ἀστυδάμαντος δίκην, ὃ λέγεται, ἀλλὰ πρὸς ἀφῆλτον ἀκριβείαν. Πάνυ γὰρ μισῶ τοῦτ' ἐν κακῶν, καὶ εἰ ὅσον δύναμις, παρεκκλίνω ἀπ' αὐτοῦ. Εἰ δὲ τυχὼν ἐναντιοφωρίας ἐν τοῦτοις ἀλλοιοῦμαι, καὶ μὴ κατηγορῶν ἐμαυτοῦ τὸ ὑποκριτικὸν ἦθος, ὡς φέρεται ἀνθρωπολογησάμην, καὶ δὲ ἀπαρνούμενος τὸ αὐτὸ, ἀλλ' ἰδοὺ δικηγόρων ἐμαυτῷ λέγω πρὸς ἀλήθειαν, ὅτι ἄλλως μὲν μεταδίδωκον τὸν τῆς ἀνυποκρισίας ἥλιον, ἐκφεύγω τὸ τῆς ὑποκρίσεως σκοτεινόν· ὅτι δὲ διωμιολογῶν ὁρῶν ὑποκριτικῶς, ἀλλ' ἐκτὸς οἰκονομίας εἰσι καὶ παρ' ἐμοὶ μέθοδοι, ὅποιαν δὲ ὁρθῶς παραγγέλλει κανὼν, λόγους τε κριτικῶς οἰκονομεῖ· ἐκεῖνος διαταττόμενος, καὶ χεῖλη ἐν καιρῷ ἀνοίγειν, καὶ τὸ τῆς παρρησίας ἀκαίρουν ἀπολέγειν, καὶ ὅπως ταῖς περιπετείαις τῶν πραγμάτων εἰς δέον ἀρμόττεσθαι. Ὅπερ εἰ τις ὑποβάλλει διαίρηματι ὑποκριτικῇ, οὐκ ἂν φθάσει καὶ πᾶσιν σημαντέα καὶ κοσμιέμενα καὶ παιδεύειν, δι' ὧν τῇ τῶν κακῶν ἀποχρῆν ἐνάγονται ἀνθρώποι, καθυπάγων εἰς ὑπόκρισιν. Αἰὶον γὰρ, ὡς ἡ μὲν κατ' ἀνθρώπων φύσιν εὐδοκίᾳ οὖσα, καὶ τὸ ἀμαρτητικὸν εὐπετὸς ἔχει καταρρίπτεσθαι, ὅπῃ μὴ χρῆ· ὁ δὲ τῆς ὁρθότητος Κύριος

ὑπερβαίνον αὐτὴν, δύο ταῦτα ἐξαυτοῖς ἀγαθὰ, κατα-
πίπτειν τε καὶ αὐτὴν ἐν αὐτῷ ὑπερβαίνειν καὶ συγκρο-
τεῖν, καὶ πεποιθεῖν ἐξαισιότων. Καὶ οὐ δηπουθεῖν ὁ
ἄλλως μὲν ἱστορῶς εἰς κακίαν, τῇ δὲ κατὰ νοῦν διοι-
κῆτι ἐξορροῦμενος, λέγοιτο ἂν ὑποκριτής.

10. Ὑποκριτὴν γὰρ οἰόμεν εἶναι τὸν ἐν ἀγαθῇ
προποίησει καὶ φαντασίᾳ τῇ ἐξωθεν εὐχρηστέσθαι
ἰοκύντα, καὶ ὡς εἰς μύρον θεῖον καθιστάνα· τὰ δὲ
ἐνὸς ἄρρεος καὶ ὁδοῦτα· καὶ θεῖον μὲν δολίως
προσποιούμενον, δαιμόνιον δὲ τὰ ἐς κρύφιον. Εἰ δὲ
τοιοῦτος ὁ ὑποκριτής, πῶς ἂν εἴη ὁμοιος ὁ τῇ κακίᾳ
παλαίων· καὶ πολεμούμενος μὲν ὅτ' αὐτῆς, νικῶν
δὲ αὐτὴν ἔγκρατος· καὶ κολακευόμενος μὲν, ἀνα-
νύων δὲ καὶ καταπτύων αὐτῆς, ὅτε φιλεῖν αὐτὴν
ἰθὺς.

11. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως καθιστάσθω μοι, τάχα
μὲν ἀμεμφῶς ἔχοντα, ἰσῶς· δὲ καὶ ἄλλως.
12. Οἱ δὲ ὑποκριταί, ὧν καὶ φθάσας πεπαισραμαι
καὶ εἰσὶτε πεπρωμαι, τοιαύτην ἔχουσι καταγραφὴν.
Ὑποποιούντα· πρὸ τῶν ἄλλων πρὸ φίλων, πομπύζου-
ντες τὴν παρατυγχάνοντα, ὁῦποντες, αἰκιδύοντες
ὡς οἱ καὶ τὴν κυνάρια παίοντες, κνοῦμενοι, προ-
κυνιδόμενοι ποδῶν, λείγοντες μικροῦ καὶ ἱγνῆ. πρὸ
τῶν φιλούμενων βαδίζοντες εὐνοικῶς δῆθεν, πάντα
ποιῶντες, πάντα λέγοντες, δὲ ὧν ἂν ἐφελκύνονται
ἐντροπῶν, προσανέχιν αὐτοῖς ὡς ἑταίροις φίλοις·
κλαίοντες, οὐ μόνον, ὅτε δάκρυον ὁ φιλούμενος ἐκρή-
ξει θλαδρὸν, ἀλλὰ καὶ, ὅτε πού χαίρων αὐτὸς πάθῃ,
καὶ ὁπνύται δὲ οὕτω συμβῆν ὀφθαλμῶ ἐπιγενόμενῃ
λυπήσει τὴν ὄψιν ὡς εἰς δάκρυον, ὃ τήνδοντα καὶ
εἰς ἰσμήν. Πάντῃ γὰρ πάντως μεθοδεύουσιν· τῷ γε-
λωτέρῳ συζηματίζεσθαι, ἀκριβοῦμενοι τὴν πρὸς
ἐαυτὸν εὐφροδὲς τύχασιν· καὶ οὕτω μὲν κλαίοντες,
χαίροντες δὲ ἀστείας μὲν ἰσῶς, ὅτε χαρὰν ὁ δοπευ-
όμενος ἔχει· τὸ δὲ καὶ ἄλλως, ἢ κέρχεν ἢ βῆχεν
ἥρμα ἐπὶ τοῖς ἐκείνῳ. Ὑποποιούμενοι γὰρ, δοκῶν
ἔχθαι γελῶντα ἐκείνῳ, συνδιτθάνονται τῷ κατὰ
χωρῶ εἰς ὁμοιότητα· φύλλης δὲ ἐνδοκίτου, ὡς
ἐπισημαίνονται, ἢ μυίας ἐπιπτεκασθείσης, ἱστοίμοι
καὶ ὁλοφορεῖν κατὰ τῶν ἐνδοκόντων ὅς ὅπως. Εἰ
δὲ τις θανάτιον ἢ πρόσκομμα πάθος βληχρόν τι καὶ
ἀμυρόν, ἀνέδουσιν Ἀσκληπιῶ καὶ Πανακείᾳ, συν-
ἀμυρόντες καὶ τὴν ἱασὶν πρὸς θεραπείαν. Ὅτε
καταλούμενοι καὶ τὴν ἱασὶν πρὸς θεραπείαν. Ὅτε
καὶ εἰς πταρμὸν ἐξανειμῶθῃ, βαβαὶ τῶν προσκυ-
νῶν· καὶ τῶν εὐφημιῶν! Ἀγωνιῶσι, καὶ προ-
κταὶ ἢ ἔχνην τινα ἐφικάνουσιν ἰδόντες τῇ τοῦ φίλου
ἐπιβολῇ. Καθημένῳ παρίστανται ἀνέεις, τὰς χει-
ρας ἐπὶ τὰς ἑσθῆρας, πρὸ τοῦ κόλπου, ὅσας καὶ βασι-
λῆς ἐμπεροσθῆν, ἐθλόντες ὅρας καὶ ὅπως συνδη-
λοῖται προικώτερον αὐτὰς, ἴνα τὸ δουλοπρεπὲς εἰς
αὐτὸν ἐμφήσωσιν. Ἐξαναστάτος αὐτοὶ σκύλλονται,
ἐμπροσθέν, ὅτι δρᾶσαιεν ἢ ἐξ ἐπιταγῆς, ἢ ἄλλως.
Ὡλοῦνται παρομαρτοῦσιν, ὅσα καὶ ἐρηροὶ ἐραπονο-
ντες, φιλονεικούντες τὴν πρόδον. Μαχαρίζουσι τοὺς
ἐμπροσθέν· τὸν ἀνθρωπῶν. Εἰ τι λαλήσῃ, φαντά-
σονται αὐτὸν, ὁρίων μὲν τι ἔστιν, ἔστιν εἰς Δημοσθέ-
νην, οἱ δὲ καὶ εἰς αὐτὸν Ἑρμῆν. Τοξεύων, εἰς Ἀδα-
μον ἐκτάζεται τὸν περιχλοῦτον· τρέχων, εἰς Βορέα-
δος ἀνάγεται· μικρὸν γὰρ, εἴπερ εἰς Περσέα, τὸν
καὶ τις ἐφῇ ἀρβυλόπτερον. Ἀδων, Ὀρφέω· ἐμ-

illam, hæc duo bona perficit, a cadendo præsen-
tans, sustentando fortificans, et lapsam erigens. Et
sane qui enteroquin quidem pronus est ad malitiam,
sed spiritali moderatione erigitur, non appellabitur
simulator.

11. Simulatorem quidem esse acimus eum qui bona
specie et apparentia videtur nullis et divinum cre-
deretur unguentum; interius autem inutilis est ac
foetel; fraudulenterque divinus apparet, dum cre-
tore demoniacus est. Si vero talis est hypocrita,
quomodo ei similis esset qui cum malitia luctatur?
qui quidem ab illa bello oppressus illam tamen
firmiter vincit; et adulatus ab eadem, reapuit et
conspuit illam, quando vult osculari eum. Atta-
men hæc quidem mihi sic statuta sint, forte qui-
dem irreprehensa, aliquando vero reprehendenda.

12. Hypocritæ vero, quos jam expositi sum et
adhuc expositi, talem subeant delineationem. Fin-
gunt ante omnia amicitiam, subeant provocantes
occurrentem, adulantes, mulcentes, ut faciunt
catuli candam moventes, gannientes, ad pedes pro-
voluti, vestigia fere lambentes, coram dilectis, beni-
gne aane, laurantes, omnia facientes, omnia dicen-
tes, quibus alliciant hominem ad assuescendum ipsis
ut charis sociis; plorantes, non solum, quando
amicus in tribulationis lacrymas erumpit, sed etiam,
cum forte gaudens ipse sic afflictit, et cum super-
veniens oculorum morbus visum dolore premit
tanquam ad letum, qui coaguletur in lippiudinem.

Ubique enim omni modo student irriso conformari,
naturalem ipsius typum exprimere conantes, et
ita quidem fientes; letantes vero interdum quidem
urbane, quando lætitiā adulatus habet; hoc
autem alias, si forsitan raucitas vel parva iussu illi
superveniat. Conspecti enim illum ridentem suffo-
catoque fere similem, ad imitationem ejus caehinni
componuntur. Quod si pulex momorderit, ut signū
manifestetur, vel insederit musca, parati sunt ad-
versus mordentes arma capere adulatores. Si vero
forte quamdam levem suggillationem vel subob-
secrum patiatur offendicolum, Esculapio Panæ-
ceæque libant, insuper et Jasonem ad curationem
invocantes. Cum autem in sternutamentum exigi-
telor, papæ! quæ salutationes et quæ vota! In
angoribus sunt tramam vel glumam in amici vesti-
mento supersedentem videntes. Apud sedentem
astant attenti, manibus ante sinum consertis
tanquam in regis conspectu volentes etiam, puto,
persico more, retro ligatas illas habere, ut ad ser-
viendum devoti magis appareant, assurgente,
laborant illi, observantes quid faciant vel ex jussu,
vel aliter, iter facientem comitantur, veluti celeres
servi, progressum æmulantes. Beatos prædicant
qui genuerunt hominem. Si quid loquatur, illum
parum abest quin vel in Demosthenem, plures
etiam in ipsum Mercurium transfigurent. Sagittas
Abaris famam adæquat; currens, aquilonibus as-
similatur; parum enim, si Perseo, qui, velut
aliquis dixit, pennipes erat. Cantans, Orpheo

musicior esse prædicatur. Virum sic celebratum A Nireon præponit, et super omnia felicem esse mundum alunt, quod talem exornationis gratia obtinuerit hominem. Unum quid ad elevationem amici relinquunt intentatum, hominem facere Deum, et in sacram extollere columnam. Attamen divinum ac divinissimum atque divum, atque Deo similem et Deo parem et Dei æmulum, et si quod est hujusmodi venerabile cognomen tum frequenter appellant hominem. Mane ac lavanti assistunt : a dormiente sedulo muscas abigunt ; spuientis non solum calcari salivam, non fastidiosam illam esse putantes, sed amonnam visu. Ascendentem in subjugale humeris extollunt, et adherentes illi, veluti muscæ cupeditis, de reductu persuasum habere nolunt. Enarrant quoque calumnias, contra quas, amico intentas, ipsi sane decertarunt, quasque confutaverunt, et ipsas non veras, sed fictas, scelerati. Adulatum sic ironice ipsi contumelia afflicientes, argute comminiscuntur vitæ communitatem et substantiæ distributionem, vini amphoras, et alios autumnal fructus, et calinos placentis refertos, illi proferentes. Et comedentem quidem et bibentem ad intemperantiam incitant, ut ipsi prætexunt, ad vitæ sustentationem, sed alias puto, ut ipsius gulam ebrietatemque risui habeant : verum si non satiatum illum ægre ferunt in apparentia, magis tamen gauderent, quod ipsi laute repleverunt. En autem aliquid novi magis : mysteriis initiatur, et propria secreta, quæ vel fecerunt, vel excogitaverunt, revelant, et ipsa pessima ; et tanquam amico loqui credereque cuncta in animo reposita, ausi, miserum et tunc provocant ad consortium, ut et ille quædam suorum secretiorum manifestet. Et hæc quidem ipsi faciunt, et his alia plura pejoraque, usque dum præstigiis deceiverint inescatum, illique persuaserint ut ipsis confidat et quasi rectis amicis inhereat. Cum autem intra retia miserandum hunc passerulum captum retinuerint, tunc simulationis nebulam abjicientes, apparent, amicitia vera siquoque malitia splendidissimi.

13. Et quomodo tractent hunc hominem, ege scio, fratres, et vos scitis, et ante vos sciunt scriptiores, imo omnis mundus : unde superfluum esset exponere quæ de cætero auditu non sunt digna. Araneus qui ita culicem, captum retibus teneret, animalculum offenderet. Sed istud per attenuationem dicitur. Leo vero sic irrueret ovi, animalque dente discerperet, sicut illi miserandum amicum discerpunt latantes, imo vero hilaria canentes, ut etiam cum ipsis veluti canibus ludibria conspiciantur. Non enim erubescunt, sed ostentationem amant, quasi per chorum et cantilenam, talia complentes hi audaces et miserrabiles : unum quidem, quod au'acter adversus amicitiam agunt ; aliud vero, quod nihil laudabile faciunt.

14. Itaque non jam amicitiam blandimentis alli-

μαλίσταρος εἶναι ἀκούει. Καλὸν εἶναι μανθάνει καὶ ὑπὲρ Νίρεα τὸν περιβόητον. Καὶ ἐπὶ τοῖς ἐξ ἡμῶν τοῖς ἄλλοις ἐπὶ τὸν κόσμον φαίνεται, οὗτοι τοιοῦτον εὐαγγέλιον ἔδωκεν εἰς ἐπίκοσμον. Ἐν τῇ ἀφίσει εἶναι ἀδελφόν εἰς ὑπερόψωσιν φιλικήν, τὸ θεοποίησαι, καὶ εἰς ἱερὰν στήλην ἀναστήσαι τὸν ἀνθρώπον. Τὸ μὲν θεῖον καὶ θαύτατον καὶ θίσκελον καὶ θεοεικλὸν καὶ τὸ θεοειδὲς καὶ τὸ θεομειρητον, καὶ εἰ τι τοιοῦτον σεμνὸν ὄνομα, συχνὰ καταπύδουσι τοῦ ἀνδρός. Ἐν λουμένῳ παραστατοῦσιν ὀπνοῦντες ἀποσοῦσαι τὰς μυίας, προμηθικῶς ὑπύσαντες οὐκ ἀφίσει πετηθῆναι τὸν σκελον, μὴ σιγῶν αὐτὸν εἶναι φίλον φούντες, ἀλλ' ἡδὺν βλέπεσθαι. Ἀναβαίνοντες εἰς ὑποζύγιον ἀναβάλλουσι κουρίζοντες, καὶ παραλουθόντες ὄσα καὶ μυίας γλυκάσματι, οὐκ ἰδύον παίδεσθαι εἰς ἀνάκαμψιν. Ἀφῆγονται καὶ διαβαλεῖ, ὡς ἔβηεν ἐπιφερομένων τῷ φίλῳ αὐτοὶ προέστην ἀντιμαχοὶ καὶ ἀνέτριψαν, καὶ αὐτὰς οὐκ ἀληθεύσας, ἀλλὰ πλαττομένας, οἱ ἐπιτίριπτοι. Ὑβρίζοντες αὐτοὶ οὕτω πλεῖως τὸν καλακευόμενον, σοφίζονται καὶ βλου κοινωνίαν καὶ περισυρίας ἀπομεριρῆ, βίκους οἶνου περιφοροῦντες ἐκείνῳ, καὶ ὀπῶν ἐλλοτε ἄλλην, καὶ τρυβλία περμμάτων μετὰ. Καὶ ἐσθίοντα μὲν καὶ πίνοντα συνεπιθοῦσιν εἰς πᾶσμον, τὸ μὲν φαινόμενον ἐπὶ συστάσει ζωῆς, ἄλλως δὲ οἶμαι, ἵνα καταγελῶν αὐτοῦ εἰς βορβόρον καὶ οἶνον φλυγίαν. Μὴ ἐμφορομένου δὲ δοκοῦσι μὴ ἀχθεσθαι, χαίρουσιν δὲ ἂν μᾶλλον, ὅτι αὐτοὶ πικρῶσονται θαυμάως. Τὸ δὲ καίνετον καὶ μυστηριζοῦνται, καὶ κρύφια οἰκία ἢ δράσαντες ἢ κλέσαντες, ἐκκαλύπτουσι, καὶ αὐτὰ χειρίστα, καὶ ὡς οἷα τιθεῖσθαι ῥήκτες, φίλῳ λαλεῖν καὶ παρατιθέναι τὰ ἐν ψυχῇ ἀπαντὰ, προκαλοῦμενοι τὸν ἐλεεινὸν κἀνταῦθα εἰς ἡμοιότητα, ἵνα καὶ ἐκείνους τινὰ παρ' αὐτῶν ἀφῆτῶν ἐκφῇ. Καὶ ταῦτα μὲν ποιοῦσιν αὐτοὶ, καὶ τούτων ἕτερα πλεῖον καὶ χεῖρον, ἕως ἂν καταγομφώσῃ τὸν διελαιζόμενον, πείσαντες θαρβύν ἐκείνῳ, καὶ προσανέχῃν ὅσα καὶ φίλοις ὀρθοῖς. Ὅτε δὲ ἡρασάμενοι ἔσω παγίδος τὸ οἰκτρὸν ἐκείνῳ στερεῶν κατὰσχῃσι, τότε δὴ τὸ τῆς ὑπεκρίσεως ἀπαγαγόντες νέφος, ἐκλάμπουσι, τῇ πρὸς ἀλήθειαν φιλίᾳ καὶ οὕτω κενεῖα περιφανέστατοι.

17. Καὶ οἷα διατίθενται τὸν ἄνδρα, ἰγὼ τε οἷα, ὡ ἀδελφοί, καὶ ὑμεῖς οἴσασθε, καὶ πρὸ ὑμῶν οἴσασθε ὁ βιβλιογραφῆσαντες, καὶ ὁ κόσμος ἐξ ἡμῶν καὶ περιττὸν ἂν εἴη, ἐκθίσειν τὰ καὶ ἄλλως μὴ ἀκούς ἄξια. Ἀράχνης ἂν τις οὕτω κώνωπα περιβῶν, οἷς δικτυοῦται, κακουργοίη περὶ τὸ ζωῆν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἰς ὑπεκρίαν πέφραστοι, ἄλλως δὲ οὕτως ἂν ἐπιβρίση προβάτω, καὶ συγῶν διασπῆται τὸ ζῶν, ὡς ἐκείνους τὸν οἰκτρὸν φίλον διασπῆται χαίροντες, μενοῦντες μέλποντες εὐφρόνως. ἵνα καὶ ἐπ' αὐτῶν ὅσα καὶ κυναρίων μέληθηται τὰ θεωροῖντο. Οὐδὲ γὰρ ἐπαισχύνονται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἐνδεικτοῦσιν ὡς ἐπὶ χορῷ καὶ μολπῇ, τοιαῦτα πλεῖον μελοῦντες οἱ καὶ θρασεῖ, καὶ τάλαντες : τὸ μὲν, ὅτι τολμῶσι κατὰ φιλίαν, τὸ δὲ, ὅτι οὐδὲν τι ὀρώσιν μακαρίστον.

18. Οὐκοῦν οὐτε σαίνουσι τοῦ λοιποῦ τὸ φίλον

οὐτε κλαυθμοῦ καὶ χαρὰς μερίται φαίνονται, οὐδὲ ἀμύνειν ἢ θεραπεύειν προσποιούνται, καὶ τοῦ τιμᾶν καὶ εὐλογεῖν τὸν πρῶτον φίλον καὶ αὐθαίμονον ἀπὸ γυναικῶν. Αἰρεῖν δὲ αὐτὸν ἐπὶ χειρῶν ἀναβολέων δίκην τοσοῦτον ἀπέχουσι, ὥστε καὶ βοθρεῖοντες καταβάλλουσι, καὶ ἐπέχουσι δέ· καὶ εἰ τι ἐχορήγουν τῷ φίλῳ πρὸς δεξιῶσιν, εἰ δὲ καὶ μυστήρια ἐκτεμηνιώσαντο, πού φίλικά οἱ πρὸς τούτων ἐξερευγόμενοι μυστηριακά, καὶ αὐτὸν πάλιν ἀντεισεχόμενοι, οὐδ' ἂν πηγάς χύσις ἤτισοῦν ἐκθρίσαι βῆρον ἀναβάλλουσα τὸ κατ' αὐτὴν ἀρχικὸν ὕδωρ, ὡς ἐκείνοι ἐξεμούσι τὰ παρατεταμένα κρύφια. Ταῦτα δὲ πάντα διατελεῖ καὶ εἷος ἐνεκα; Ὅτι φαυλότατον τι παραπεσὼν πρᾶγμα, οὐδὲ ὀβολοῦ ἀξιοῦμενον, ἐλύπησε τὸν ὑποκριτὴν παρερωμένον, ὡς ἂν αὐτὸς εἴποι, ἀξιῶν ἐμποικίως ἐς τὸ πᾶν τῷ κολακευομένῳ προσφέρειν, καὶ μηδενὸς ἀποτυγχάνειν ἐξ ἐκείνου, ὃν εἶπται· ὁ πάντως οὐκ ἔστιν ἐν τῷ βίῳ πρὸς οὐδενὸς γίνεσθαι, ὅπου γε πᾶς ἀνθρώπος οὐδὲ τοῦ οἴκειου κρατεῖ διόλου βουλευματος, ἀλλὰ τι κυρώτας ἐν σταθερῷ, τὴν σήμερον αὐριον μεταβαλὼν, ἀπεχειροποίητος τὴν οἰκίαν πρόθεσις. Τί δὲ φημι αὐριον; εἶον εἰπεῖν, ὅτι αὐθιγόν, τὰ τε ἄλλα, καὶ διότι οὐ πᾶν ἀπῆλθεν πρὸς ἀλήθειαν, τὸ τὰς φρένας πρὸς τύχας μετακτεῖσθαι ἡμᾶς.

14. Καὶ οὕτω μὲν τὰ ἐς φίλον κακουργοῦσιν οἱ τῆς ὑποκριτικῆς αἰδέσεως, ὅτε μεταχειρίζονται τὸ κατ' αὐτὴν πρόβλημα. Καὶ φησὶ μὲν ἀναυθία φαύλος ἐληλεῖται αὐτοῦς ἀφελῆσαι βάλλειν ἐς κόρακα. Ὁ γὰρ τῆλικούτου καταπανουργευσάμενος ἀναυθία, κατὰ πολὺν ἑτέρου ἐυλαθεῖται μὴ ἀναυθισθαι; Ἐπισκεψάμεθα δὲ ὅμως καὶ ἐπ' ἄλλοις τὴν αὐτῶν μοχθηρίαν, ὅπῃ ἐπιτιμίας ἀφώρισται ἐντυγχάνοντας· οὐδεὶς γὰρ τὴν τοιαύτην ἀγνοεῖ μοχθηρίαν, ὅπῃ ἐπιτιμίας ἀφώριται· ἀλλ' ὥστε συνστῆναι τι καὶ αὐτοὶ πρὸς κατάκρισιν, καὶ προσεπιδελὼν τῷ κατ' αὐτῆς μεγίστην κἀδδφ ψήφον μίαν γυναικα μέλαιναν, τὴν διὰ γραφῆς ταύτης, ὁμοίον ὡς εἰ καὶ τινος ἀλιτηρίου λῆθρον ἀμφισσαμένου χιτῶνα, ὃν αὐτῷ ἡ κακία ἐξέφανε, εἰς ἐπίσημον ἱππεῖον περιδελῖμα προσηπύρει καὶ αὐτὸς ἐκ παρθῶν λιθάριον εἰς ἀφοσίωσιν ἐθιμὸν.

15. Θεωρητέον οὖν τὸν ὑποκριτὴν, ὅποδ' ἔστι καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ κοινωνίᾳ, ὅτε τάδεως ποὺ περιφανούς ἐπιτεύχεται. Ἄμα εἶδεν αὐτὸν ἡ ἀγορὰ ἢ τὸ βουλευτήριον, καὶ εὐθὺς περιθέμενος τὸ τῆς εὐτυχίας προσώπου, εἴτ' οὖν εὐλαθείας καὶ προσυχῆς καὶ ἀκριβείας προσωπεῖον, βουλεύει μὲν βουλὰς ἀγοθὰς, ἐλορεύει δὲ τὰ συνοίσοντα· καὶ ὁμιλῶν μὲν ἐπιλέγειται νοῦν, ὃς προφηρόμενος ὡς εἰς Θεοῦ φωνὴν ἐπηχέται· πράττειν δὲ ἀφορίζει τὸν μῶμον ἐξ ἑαυτοῦ, ὡς καὶ φθονεῖσθαι τοῖς γε βασκάνοις. Καὶ ταῦτων μὲν οὐκ ἂν ἐς πρόσωπον ἀποδιδῇ, οὐδ' ἂν κατακαυχῆσθαι αὐτοῦ ὕδωρ· μέσος δὲ ἀλλως γινόμενος πρᾶγμασι, τὴν ἐνάρετον συντηρεῖ σύμβασιν λόγῳ τῷ κατ' ἀρετὴν. Κρίνων δὲ ἀπορροὴ τὴν γνώμην εἰς εὐθύτητα θεοφιλή. Ἐπανασύζει ἅπαν ἀφαιρέμα, παρρησιάζει τὸ δίκαιον, περιγράφει τὸ ἀδίκον, κολάζει δέοντως, ἐπιστεῖνεται πεπνόντως, καθείρ-

A ciunt, nec letus et gaudii participes apparent, nec iuari vel servire fingunt, et ab honorando benedicendoque ac praeedicando beatum hunc hesternum amicum, abstinere. Tantum autem abest ut, equisonum instar, illum in manibus tollant, ut eum in caveas praecipitent et obruant; et si quid amico suppeditabant ad amicitiae signum, et si aliunde mysteria amici quopiam servanda reponebant, illi qui antea divulgabant mysteriosa, ut vicissim obtinerent, non facilius fons ebullientis aquae suam fontanalem aquam emitteret, quam isti reposita secreta eruciant. Haec autem omnia quare et propter quid? Quia res aliqua villissima superveniens, nec oboli aestimanda, contristavit simulatorem, despectum, sicut ipse diceret, dominationem in omnibus super adulationem habere volens et ab illo nihil eorum quae desiderat, non obtinere: quod in vita prorsus a nemine potest obtineri, ubi quidem omnis homo propriae voluntatis non est omnino dominus, sed, postquam aliquid firmiter statuit, hodierna die in crastinam commutata, proprium abjudicavit propositum. Cur autem dico crastinam? diu oportebat dicere illico; istudque, inter cetera, quia non est omnino a veritate alienum, quod sensus juxta fortunam habemus.

15. Et ita quidem bonum amicitiae pervertunt, quae pertinent ad societatem hypocritarum, cum id, quod ipsius est, administrare luculentius aggressi sunt. Et quidem ibi sufficiebat istos de pravitate convictos de gradu deicere. Qui enim adversus tantum bonum perverse egit, contra quod aliud verebatur audacter ferri? Exanimemus tamen, et in aliis, ipsorum pravitatem, ubi censura signata est occurrentibus. Nemo enim talem ignorat pravitatem, ubi censura notata est; sed nos etiam aliquid colligamus ad condemnationem, et, maximo contra illam suffragio, suffragium unum inquam saltem nigrum, quod est illius accusationis, superadjudicemus, quemadmodum si, homine scelesto lapideam tunicam induto, quam ipsi malitia texuit, in signatum sepulcrum et ipse transitor ex via pallium lapideum ad expiationem ex more conficiat.

16. Consideremus igitur simulatorem, qualis sit in civili communitate, si quando ad insignem pervenerit ordinem. Statim ut conspexit eum forum vel senatus, extemplo majestatis, sive circumspeditionis et prudentiae necnon obsequii personam indutus, consiliatur quidem consilia bona, et loquitur verba magnae utilitatis futura. Conversando sententiam quidem concludit, quae prolata tanquam ad Dei vocem sonat; operando vero sic a se removei reprehensionem, ut invidia saltem fiat obiectum invidiae. Arbitratus, non ad votum unquam attendet, nec se donum in vivo ipsum gloriari audebit. Mistus aliunde negotiis, laudabilem conciliationem, sermone secundum virtutem facto, conservat. Judicans, sententiam juxta rectitudinem Deo placitam, dirigit. Omne restaurat abreptum, aperte justum declarat, repri-

nisi inustum, punit oportune, clementia convenienter utitur, firmiter coercet, clementer dimittit. Eam virtutis imaginem dixeris. Præter enim cætera noster homo primum fingit et humilitatem et veritatem: humilitatem, eo quod omnium est servus; veritatem, quia non diceret aliquid bonum, quod tale non esset. Operatur maxime pulchram hanc dyalem; eos qui sunt in maximo gradu exutus, postquam in eis illam demonstravit et curavit. Elevatus quasi duabus aureis alis, veritatis scilicet et humilitatis, a senatu populoque amatur. Exinde quodcumque civile negotium in manus ejus venit, sed præsertim negotia privata. Solet enim, etsi non semper, frequenter saltem, illi de re publica curanti superaddi rerum privatarum cura. Adeunt igitur illum, quibuslibet horis, innumeri, communitur de rebus omnimodis, puta de nuptiis, de mercessionibus, denique de omnis generis conventionibus. Et est ipsis ille bonus annus, quem non æquaret annus superveniens felicissimus; facili ad omnes et de nulla pravitate convictor. Itaque sensim sensimque ascendit ad gloriam, et alis finitæ sublevatus, non operose pedibus ac manibus sursum tendit, sed commode per aera, tanquam alatus, exsurgit. Postquam autem omnes perversis viis ad se traxerit, et sic ad ipsum devenerint, et verbum: Bonus ille, passim hic fuerit divulgatum, tunc veterem illam Deocen in mentem cito rememorabit, qui suos concives justitia rerumque communium cura demulserat, et sic in archontem assumptus, postea fortiter illis inhaesit, quæ non conveniebant, ipse quoque ad similia mutatur. Et qualiter tractet vel hanc urbem, quam obtinere potuit officiose regendam, vel hunc pagum, apud quem habitat, vel hoc oppidulum, in quo educatus est, deducendum quidem est ex historicis et monumentis, colligendum autem etiam ex his quæ velut ubique sunt; nulle namque talia prius conspecta, hucusque etiam videntur. Nobis autem dicere sufficere, oculis acutis opus esse alioquin homini sic elevato, ut in se post assumptionem clare perspiciat, necessarias autem esse preces, ut exinde possit sublimis humilia spectare.

17. Porro transcendendum est ex hoc primario conspectu ad ea quæ inferiora humillioraque sunt, in gratiam texturæ sermonis variegatæ, hisque qualibuscunque per unius collectivi modum immorandum, ne longius in injucunda materia immoremur, siquidem, velut portentia, sic et de istis sermones onerosi sunt. Sunt etiam in illis passim locis tales artifices. Non enim vult malum a minimis abstinere, sed per omnia sine relictis progreditur. Simulans quippe malitiam saphiana, vel potius verba Dei usurpans, ex verbis illius ad famulos demoniacos illud profert adulteratum: 'Videte, ne contemptis vel unum ex pusillis istis',

Α γνοῖς κραταιὸς, ἀπῆλθεν ἐπιστάτης. Εἰσὶν ἂν ἐκείνων ἀρετῆς ἀφιόρουα. Πρὸς γὰρ αὐ τοῖς ἑλλας προσποιεῖται ὁ ἄνθρωπος· τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ ταπεινὸν καὶ ἀληθευτικόν· τὸ ταπεινὸν, ὅς θεραπεύει πρὸ πάντας· τὸ ἀληθευτικόν, ὅς οὐκ ἐν ψαλῇ τι ἀγαθόν, μη οὕτως ἔχον. Πραγματεύεται δὲ ἐπιμελίστα τὴν κατὰ ταύτην δοῦδα, ἀποδύμενος· τοὺς ἐν μεγίστῃ βαρύν, καὶ ἐπιθεξάμενος αὐτὴν ἐν ἐκείνοις, καὶ θεραπευκῶς. Καὶ ἀνοψωθείς χρυσᾶν οὐα περὶ γούιν τῇ κατὰ τὴν ἀλήθειαν καὶ ταπεινώσειν, φιλεῖται πρὸς τι τῆς βουλῆς, πρὸς τι τοῦ ἔργου. Κἀνταῦθεν ἅπαν πρᾶγμα πολιτικὸν ἔχει εἰς χεῖρας αὐτοῦ, οὐχ ἥμισυ δὲ καὶ τὰ ἰδιωτικά. Φίλει γὰρ, εἰ καὶ μὴ ἴσους, ἐς γούιν τι πολλὸν, τῷ ἐπιμελωμένῳ τοῦ κοινού προσεπιβάλλεται καὶ ἡ τῶν ἰδίων καὶ καθέκαστα ἐπιστορῇ. Φοβῶν γούιν παρ' αὐτὸν μύριοι δοσε, καὶ δοσε ἄραι, κοινωσμένοι περὶ πραγμάτων παντοίων, τῶν κατὰ γέμους, τῶν κατὰ ἐμπορίας, τῶν κατὰ συναλλάγματος παντοδακῶν. Καὶ ἴσων αὐτοῖς· ὁ ἐπίστατος ἀγαθὸς οὗτος, ὃν οὐκ ἂν τὸ ἐπὶ τὸν καταλάδοι ἔτος ἀγαθὸν μένον· εὐχρηστος ἐφ' ἅπαντι, μηδὲ μίαν φουδὴν ἀλίσκόμενος. Καὶ τοίνυν ἀναβαίνει ἐς δσον καὶ ἴσων τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ψῆμας περὶ τοῦ κοινωζόμενου οὐ ἀναβρίχεται πονήτως, ἀλλ' εὐμαρῶς αἰθέριος ἀνυσιν, ὡς οἷον πετόμενος. Ἐκείνῳ δὲ πάντας ἐπελεῖσθαι τῇ κατὰ ποιήριαν μεθοδῷ καὶ πρὸς αὐτῷ ἐκείνοι γίνονται, καὶ τὸ Ἀγαθὸς ὁ θεὸς πανταχῶ τῶν ἐκείνου διαφραμασθῆν· οὕτω δὲ τῶν παλαιῶν ἐφ' ἡν ἐκείνου ἀναπολήσας τόχα εἰς νοῦν, ἐς τῶν ἐγγύχρους θέλῃς τῇ δικαιοπραγίᾳ καὶ τῇ τῶν κοινῶν ἐπιμελίᾳ, καὶ ἀποκαταστής οὕτως εἰς ἀργοντα, ἡν ἐπέβαλε κρτερῶς, ὅς οὐκ ἴδρι, μεταβάλλεται καὶ αὐτὸς ἐφ' ὁμοίᾳς. Καὶ οὐα διανέσεται ἡ τὴν κῆρα ἡν ἂν λάχοι περιεπαι, ἡ τὴν κῆρα, κατ' ἡν εὐλῆζεται, ἡ τὴν κυρδοπολιν, ἡς ἀπὸ τρέφοις γέφυρα θναλκτέον μὲν ἐκ τῶν ἱστοριῶν καὶ τῶν συγγραμμάτων, προσεπιλέκτεον δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ὡς ἐκδόσων· μυσία γὰρ καὶ τοιαῦτα προτρεπωρημένα, καὶ εὐλοπὴν βλέπεται. Ἦν δὲ εἰπεῖν ἀρεταί, ὡς ἀρετῶν ὁρίων δίστασι τοῦ λοιποῦ ὁ οὗτος ἀνέμνημιμος, ἀναβλεπόντων τρανὲς ἐπ' αὐτὸν μετὰ τὴν ἐκλήψιν, χρῆσι δὲ καὶ ἐχθρῶν, εἰ πως ἐκείθεν ἐπαρεῖν βλέπων τὰ ταπεινά.

18. Μεταβατὶν δὲ ἐκ τῆς κορυφαίας τῆς περιωπῆς πάλιν ἐπὶ τὸ κατωτέρω καὶ ταπεινότερον, διαπλοχῆς χάριν ποικιλικῆς τῆς ἐν λόγῳ, καὶ ἐνδιατριπτὸν αὐτοῖς ἐφ' ὅποσονοῦν ἐν τῷ πᾶσι συλληπτικῶς, ἵνα μὴ ἐς μακρὸν ἀγλευκεῖ πραγματεία ἐνδιατριβῶμεν, ἐπειπερ καὶ φορτικὸν, ὥστε τὰ μιστὰ, οὕτω καὶ οἱ περὶ αὐτῶν λόγοι. Εἰσὶν τοῖς ἐκαστοῦ τόποις καὶ χειροτέχναι τοιοῦτοι. Οὐα ἰθὺς γὰρ τὸ κακὸν οὐδὲ τῶν συμπεροτάτων ἀνέχεται, ἀλλὰ διὰ πάντων ἀνοπιστόλως χωρεῖ. Τραχιώμενος γὰρ ὁ σοφιστὴς τῆς κακίας, ἄλλοι μὲν οὖν ὑποσώλυν τὰ τοῦ θεοῦ ῥήματα, παραποιεῖ τὰ τῶν ἐκείνου τοῖς δαιμονοφορήτοις θεραπευταῖς ὡς

Ὅρατε, μὴ καταφρονήσῃτε, μηδὲ γοῦν ἐνὸς τῶν
 μικρῶν τούτων, ὅτι ἐστὶ ἀνθρώπων, εἴτε καὶ τεχνι-
 ὄντων. Διὸ καὶ οἱ ταῖς τέχναις παρρησιώτικα ὑπα-
 κριταί, ἀγαθοπραξίων κατάρχοντες, ὅσα καὶ δολο-
 γμάτων, καὶ τινὰς ἀγαθοῦς ἢ καὶ ἄλλως περιφανεῖς
 δι' αὐτῶν θηρασάμενοι, καὶ ἐπαγώγῳ φανεῖτες,
 αὐτίκα συνεπάγονται καὶ τοὺς ἑτεροὺς. Εἰδόμεν
 γὰρ οἱ ἄνθρωποι ταῖς τῶν χρηστῶν ἀνδρῶν χαίρειν
 μιμῆσαι, πολλοὶ δὲ καὶ ταῖς τῶν ἁπλῶς μεζόνων.
 Ἐπειδὴν δὲ πλείους ἐπαγώγονται, καὶ οἰδομένου
 φαῦλη περὶ αὐτοὺς ὑπόληψις προφαίνεται, μετα-
 βάλλονται καὶ αὐτοί. Καὶ οἱ πρόφην ἀληθευτικοὶ καὶ
 ἀπράγμονες, καὶ ὅπως μὴ βαρύνοντες τὸ φιλετινόν,
 μηδὲ τοὺς μισθοὺς παρατείνοντες, καὶ τὰ τεχνικά δὲ
 ἀκριβοῦντες, καὶ ὅπως χρηστοὶ πιστευόμενοι εἶναι,
 μισοῦσι μὲν ὄνομα κακῆσθαι καλὸν ὑπὲρ πλοῦτον,
 γίνονται δὲ βδελυρίας ἀπάσης καὶ κέρδους αἰσχροῦ
 ἥττονες· καὶ μέλλον, εἴπερ ἀρχιτεκτονεῖν λόγῳ
 καὶ δημοσίῳ προτάσασθαι, ἄλλα τε πλημμελοῦντες
 ἡδίστα, καὶ τοὺς ὑπουργοὺς καλοῦντες, ὧν μισθοῦ-
 νται· οἱ φέρουσι μὲν βάρυνος καλοῦμένου τοῦ μι-
 σθοῦ, ὑπομένονται δὲ τοὺς τοιαύτους ἐργολάβους, δε-
 δότες οὐκ ἀρετῆς ἀργατείας, εἰ μὴ τοῦ κέρδους
 ἐκχωροῦσιν αὐτοῖς. Καὶ μὴν καὶ οἱ ἐν τοῖς τοιαύ-
 τοις εἰσέτι πλέον μικροῦποκρίται, οἱ τοὺς χέλικας
 ἡλιόθεν παραφοροῦντες, καὶ τὴν πλὴν ἢ τὴν τρίταν
 ἀργαζόμενοι, τὰς ἀρχὰς μὲν, ὅτε γνωρισθῶσι τοῖς
 ἑταίρ, μικρὸν δὲ ὅσον ἐξῆλλασσασθαι ἑαυτοὺς εἰς τὰ
 ἄνω. Οὕτως κἀνταῦθα συμμορφωθεὶς ἡ τοιαύτη
 κακία, ἥτις, ὥσπερ ὀπὸ παντὶ λίθῳ σκορπίους κατα-
 φερόμεναι φαίμεν, οὕτως καὶ ὀπὸ παντὶ σχεδόν τι ἀν-
 θρώπῳ ὑπόκρισιν ἐνδομυχεῖν λέγομεν. ἢν εἰ τις
 ἑλλογὰς διαφωμένῃ προσθήσεται, εἴποι ἂν, ὡς ἀρετὴ
 θαυμάσιος ἐστὶ, κακίας· κάλλος ὑποκρίν, πραγματεία
 πειθομερδής, ἐστὶ ὅπου δὲ καὶ ἀκερδής, θεοῦ προ-
 νόμῳ βδελυρία παρακακαλυμμένη, σκιαγραφία χρη-
 στήτης, ἀγαθότης ψευδεργασίας, ἀπουσία λα-
 οῦς ἠνθισμένος, ὡς καὶ λανθάνειν γελῶν θάνατος,
 πικρία μελιτώσεως, σκότος φηλαφρονὸν μὲν ἄλλως
 τοῖς μὴ ἐκφύρσει, φευκτόν δὲ τοῖς βαθυγνώμοσι·
 ἦτορ σαρκωδὲς προβάτου, περιττεινόμενος κώ-
 λων· Αἰθερ, οὐ πρόλαμπε ζῶν· φῶς ἐκπολάζον
 βαθεῖ σκότος, ἀλώπηξ λόγῳ τὸ δύνουσι ἐκκοσμοῦσα·
 ἴδω γλυκεῶν μὲν τῇ προφορᾷ, πικρῶν δὲ τῇ
 ψυχῇ· γλυκεῖα σφαγή, θύπος διειδρός, λόγος θα-
 νάτης, ὁπλός, νόξ οὐκ ἀναπαύσιμος, σκιά θανά-
 σιμος, ἐχιδνα ὑφειμένη αἰμοκαρής· ὁράκων τὰλλα
 μὲν βροτολογίος, καὶ οὕτω σκληρός, μαλθακὴ δὲ
 τὰ εἰς χρυσὸν κατὰ τὸν θρυλούμενον χρυσοφύλακα.
 Αἶψα γὰρ ἄλλης φαυλότητος καὶ χρυσομανεῖς τὸ ὑπο-
 κριτικὸν φύλον, καὶ ἴσαν πᾶν καρδαλέον· καὶ οὐκ
 ἂν οὐδὲν ἐτέρου πρὸς τὴν αὐτοῦ εὐνοίαν,
 εἰ μὴ χρυσοῦ, καὶ αὐτοῦ συνεχῶς ἐπαντλουμένου·
 ὡς, εἴπερ λείψιν ποτὶ, συνεπιλείπει καὶ ἡ εὐνοία·
 κατὰ καὶ τῇ λυχνίᾳ ἐπιλειπούσης τῆς ἐξαιτιώσεως
 ὕλης, συναπῆλθε καὶ τὸ δι' ἐκείνης λαμπρόν. ὅτε δὲ

A sive hominibus, sive artificiosis. Idcirco qui subeunt
 artibus simulatores, bonos actus fingentes, quasi
 illectamenta, quosdamque honores vel aliter insignes
 inter ipsos venali, blandique duces visi, continuo
 sibi sociant et alios. Solemus enim homines bono-
 rum imitatione virorum, pluresque simpliciter ma-
 jorum imitatione gaudere. Postquam autem pluri-
 mos sibi junxerunt, et minime prava videtur apud
 illos congregatio, mutantur et isti. Qui prius voraces
 et sinceri, non omnino contribules gravabant, nec
 detinebant mercedes, sed arte facta curabant, et
 sic probi esse credebantur, bonum quidem super
 divitiis habuisse nomen minime amant, cullibet
 autem improbitati et inhonesto quantum cedunt;
 praesertimque, si sorte contingit ipsa ut architecti
 B sint et publicis praesint operibus, inter alia quae
 committunt facinora, submissorum operariorum
 mercedes mutant. Isti quidem recte ferunt mer-
 cede frustrari, sed huiusmodi conductores operum
 sustinent, graves eos timentes laborum exactores
 habere, nisi quod sibi lucrum retineant. Et vero
 supi in talibus non admodum simulatores; qui
 lapillos scilicet afferunt, mortariumque ac calcem
 molliunt, initio quidem, patientibus opera viden-
 tur probi sinceri que praeseferunt speciem, brevita-
 time vero postea in contrarium commutantur.

Εργολογοῦσιν, αὐτῶν καὶ ἀπλοῖχοι τυπώνται τὴν
 ἑμπαλιν.

18. Sic et ibi parca reperitur hujusmodi mallitia;
 ut, quemadmodum sub omni lapide scorpiones
 C dormitare dicimus, sic etiam sub omni fero homine
 simulationem latitare pronuntiamus. Quam si
 quis ex proposito vellet diffamare, diceret quod
 est diaboli virtus, simulata malitiae pulchritudo,
 probrosi negotiatio lucrosa, sed respectu Dei sine
 lucra; nequicia velata, adumbrata utilitatis ce-
 scripta, bonitatis simulacrum, perditionis laeus
 floribus, ne carnatur, conspersus, mors ridens,
 amaritudo mellita, tenebrae palpabiles vel ho-
 minibus non sagacibus, sed fugienda prudentibus;
 fera carnis ovilis vorax, circumdata vellere, infer-
 nus, ante quem praeceet vita; lumen amper pro-
 fundas tenebras volitans; vulpes sermone malum
 intentionem exornans; sagitta lenis quidem pro-
 simulatione, sed amara corruptione; dulcis tru-
 cidatio, hilare lethum, acies lethifera sine armis,
 D nox non ad quiescendum, mortalis umbra, vipera
 sanguine gaudens, submissa; draco, quoad cetera
 quidem mortifer atque durus, sed juxta celebra-
 tum chrysophylacem, mollis ad aurum. Praeter
 enim aliam pravitatem, simulatorum genus insanit
 auro valdeque lucrosum est; et non alio quocun-
 que benevolentiam, ejus aliquis pameret, nisi auro,
 eoque continue profuso; adeo ut, si quando defi-
 ceret, deficeret etiam benevolentia, quemadmodum
 lucernae, deficiente quae ignem dat materia, simul
 auferitur lumen.

19. Istud malum etiam nuptiarum bonis insidiatur: mulier enim conjugii simulans continentiam, ad meretriciam inardescit.

20. Istud proditioes invenit, et cum aliis, patiarum proditioes. Etenim sincere amantes, amici, socii, affinis, cives, amicos, consortes, contribules, concives tuentur; qui vero caupinantes charitatem adulteraverunt, plerumque quidem ad lucrum, raro vero gloriæ causa, amicitiae, totiusque communitatis, et generis, et ejusdem regionis civium adversarii sunt.

21. Alii simulationis effectus sunt absconsa latrocinia. Non audentes enim homicidæ pugnam ad faciem inire, aliter insidantur; et in simulatione consilii non mali, subito quidem hypocritæ personam exuunt, arma palam attingunt, et ita sibi placita complent.

22. Hypocritæ nebula speculatorum insidias obumbrans, grandia mala et exercitiis et urbibus infert.

23. Simulatio amicitiae celebrem quoque exclavit Semiramidem adversus Persarum regem, non solum innocuum, sed et amicissimum. Perfidia Sinonis magnum Trojanorum urbi malum intulit. Verum ibi de ligneo equo aliquis justo plus extollens artificium, dicat non dissimulationem perfidiam istud opus perfecisse, vel ut distinctius loquamur, non sapientiam, hypocritæ loco, hujus facinoris assignet causam. Bene scit enim vere interpellaturus, quod cuilibet operi arte facto sive secus, iniquitatem, sive secundum prudentiam, quorum mater industria presumpta est, comitatur aliquis dolus, pariterque artificium. Artificio autem doloque nemo affirmaverit non etiam perfidiam plerumque saltem subesse. Et si quidem bonus est dolus, bonus etiam est hypocritæ comitatus; quod de sophismate quoque valet. Si vero mala sunt etiam ambo, sicuti argumentor de facto Sinonis, talis esse debet illius hypocritæ, non aliter ac simulatio percelebris in magnanimitate Megabyzi. Si quis autem hæc honoris cupiditati virilique audacia ascribat, ut etiam comes simulatio laudanda, infestias non ierim, Ego vero non secundum illos mihi nocerem, plane defatigatus, et ex opportunissimis rejectus, vanæ gloriæ causa.

24. Sed quid mihi exponendum hypocritæ exempla, quæ frequentia habentur in antiquis scriptoribus qui historiam tractant? Concise nec procul a veritate dicendum est mundum præsentem esse crassa simulatione plenum. Qui vel in hoc ipso, quod « mundus » est, apud nos per homines hujusmodi fallitur; ita ut, quemadmodum magni Dei nomen per eos qui divinam non sequuntur inspirationem, blasphematur, sic etiam blasphematur mundi nomen per eos qui mundi non sunt; quales sunt, qui gentem hypocritarum componentes, destructionem super omnem aliam tri-

19. Τοῦτο τὸ κακὸν ἐνεδρεύει καὶ τοῖς τοῦ γάμου καλοῖς. Γυνὴ γὰρ ὑποκρινομένη τῆς σωφροσύνης εὐδαιμονεῖται, εὐστρηλατῆται εἰς μοιχείαν.

20. Τοῦτο τὰς προδοσίας ἐξεύρει, τὰς τε ἄλλας, καὶ τὰς τῶν πατριδῶν. Ὅρθῳ μὲν γὰρ ἀγαπῶντες, ὁ φίλος, ὁ κοινωνὸς, ὁ ἐμογενής, ὁ πολίτης, σὺν ὅσῳ τοῖς φίλοις, τοῖς συναλλάκταις, τοῖς τοῦ αὐτοῦ γένους, τοῖς πατριώταις· νοθεύσαντες δὲ τὴν ἀγάπην καπηλιῶδες, τὰ πολλὰ μὲν ἐπὶ κέρδει, κατὰ τι δὲ πού σπάνιον καὶ δόξης χάριν, καταγίνονται τῆς φιλίας, καὶ κοινωνίας ἀπάτης, καὶ γένους, καὶ τῶν τῆς αὐτῆς γῆς.

21. Ὑποκριτικῶς ἀποτέλεσμα καὶ τὰ ἐγκρητὴ ἡγορευτικά. Μὴ θαρροῦντες γὰρ οἱ φονικοὶ τὴν ἀτιμώτερον μάχην, ὑποκάζονται ἄλλως· καὶ ἐν προποιοῦται τοῦ μὴ φαύλου αἰφνης γυμνοῦσιν ἑαυτοὺς μὲν τοῦ ὑποκριτικοῦ προσωπείου, τὰ ὅπλα δὲ τῶν θηκῶν, καὶ δρῶσιν οὕτω ἐπὶ σφοδρῇ θιλήτῃ.

22. Ὑποκριτικῶς νῆφος καὶ τοῦς ἐπιθούλους ποιοῦντας ἐπηλυγάζων, μέγα κακὸν ἐκτεμνεται καὶ τὰς στρατεύμασι καὶ ταῖς πόλεσιν.

23. Ὑποκριτικῶς φιλίας καὶ τὴν περίλυτον Σεμιραμὶν καταπήρες τοῦ μηδὲν ἡδικοῦτος Περσικοῦ βασιλέως, ἀλλὰ καὶ ὑπερφύλησαντος. Ὑποκριτικῶς ἡ τοῦ Σίνωνος τὴ μέγα κατὰ τῶν Τρώων κακὸν ἐκορύψωσεν. Ἀλλὰ μὴ τις ἐνταῦθα σεμνόνων τὰ κατὰ τὸν δούρειον ἵππον, σόφισμα, λεγέτω, οὐ μὴν προφύνοισαν ὑποκριτικὴν ἐξανῶσαι τὸ ἔργον ἐκείνο· ἀκρινεστέρων δὲ εἶπεν, μὴ σοφίαν αἰτιασθῶ ἐκείνῳ τοῦ ἀριεστῆματος, οὐ μὴν ὑπόκρισιν. Εὖ γὰρ οὖν ὁ ὄντως ὑποκρουσόμενος, ὅτι παντὶ ἔργῳ δαιμόνιον ἐξανουμένη, εἴτ' οὖν κατὰ πονηρίαν, εἴτε φρόνησιν, ὅν μὴτηρ ἡ δαιμόντης περιλοοῖσθαι, παρίσταται καὶ τις ὁδός, ὁμοίως δὲ καὶ σόφισμα. Σοφίσματα δὲ καὶ ὁδὸν οὐκ ἂν τις ἀποσυρῆται· μὴ οὐκ καὶ ὑπόκρισιν τὰ γε πλείω παρακολοῦθῃν. Καὶ εἰ μὴ ἀγαθὸς ὁ ὁδός, ἀγαθὸν καὶ τὸ κατ' ὑπόκρισιν παρακολοῦθμα· οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ σοφίσματος. Εἰ δὲ φαῦλα καὶ ἄμωρα, καθά που οἶμαι καὶ τὸ κατὰ Σίνωνα, εἴη ἂν τοιαύτη καὶ ἡ κατ' αὐτὸν ὑπόκρισις, καθά καὶ ἡ κατὰ τὸν περίπυστον ἐν μεγαλοφυίᾳ Μεγάβουζον. Εἰ δὲ τις ἀπὸ εἰς φιλοτιμίαν καὶ ἀνδρικὴν τόλμην ἐγγράφεται, ἵνα καὶ ἡ ἀκλόουτος ὑπόκρισις ἐνάρετος εἴη, ἴστω μὲν αὐτὸ οὕτω· ἔχον. Ἐγὼ δὲ οὐκ ἂν κατ' ἐκείνους ἐσινάμην ἱμαυτῶς, κατακόφως· μικροῦ δεῖν, καὶ τῶν καιριωτάτων ἐκκρουσθῆς, δόξης χάριν κενῆς.

24. Ἀλλὰ τί μοι πλείω ἐπιτρέχουσι παραδείγματα ὑποκριτικὰ, ἐπιτρέποντα συχνὰ ἐκ παλαιότων ἀνοσημάτων τοῖς ἱστορεῖν προτεινόμενοις; Ἄδον εἶπεν συνεκτυγμένως καὶ οὐδὲ μακρὰν ἀληθείας, κλήρη οὖν τὸν κόσμον εἶναι ὑποκριτικῶς· ὅς γε καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ « κόσμος » εἶναι φερόμεται παρ' ἡμῖν διὰ τοὺς τοιοῦτους, ὅς βλασφημῆσθαι, καθά τὸ τοῦ μεγάλου Θεοῦ ὄνομα διὰ τοὺς μὴ ἐνδοῦς, οὕτω καὶ τὸ τοῦ κόσμου διὰ τοὺς ἀνοσημούς· ὅποιοι καὶ τὸ ἔθνος τῆς ὑποκριτικῆς, οἱ τὴν ἀνοσίμωαν ὑπὲρ πάντων ἄλλων τεχνῶνται, παραποιοῦντες τὸ τῆς φύσεως κόσμον. Ἐπ' ἄλλους γὰρ πεπλασμένοι κόσμοι, ὡς ὁ κο-

μοποιδ; Θεός; ἀπεφάνετο, ἄλλως αὐτοὶ μεταπλάτ-
τουσιν ἑαυτοὺς. ὁ γὰρ, ὡς εἰς τὸ ἑμπάλιν. Ἄκοσμοι
αὐτοὶ ἔρα πρὸς ἀλήθειαν, καὶ δι' αὐτὸ ἐξω κόσμου
ἄλλον τρόπον, ἥπερ οἱ πνευματικῶς ἀναχωρηταί.
Αὐτοὶ μὲν γὰρ τῷ κατ' αὐτοὺς ἐξωτερικῷ εἰς ὑπερ-
κοσμίου ὑπεραναικίζονται· οἱ δὲ ὑποκριτικῶς ἐξω
τοῦ κόσμου Ἀρπυαίαις ἑαυτοὺς παρατιθέασιν, ὡς
ἐξωκεανίζεσθαι.

κς'. Ἀλλ' ἐνταῦθα μνησθεὶς τῶν ὁγίως καὶ θεο-
φιλῶς ἐξω τοῦ κόσμου ἀνδρῶν, τῶν ὑπερβαν γῆς καὶ
πάντων τῶν κατ' αὐτήν, τῶν ὑπερνεφελῶν, τῶν αἰθε-
ρίων τὸν νοῦν, τῶν ἀεὶ λαμπρῶν τὴν νόησιν, τῶν φλο-
γίων ἀγγελικῶς, τῶν ἐκ Θεοῦ καὶ κατὰ Θεὸν φῶτων,
ὧν καὶ αἱ γλῶσσαι πόρριναι ἀποστολικῶς καὶ ἡ λοιπὴ
δὲ ἅπσα διαρτία, οἷς τὴν κακίαν καταναλίσκουσιν,
ἐμπιπρῶντες ὡσεὶ καὶ ἀχυρὰ· οἱ κόσμον ἀφίντες;
καὶ τὰ ἐν κόσμῳ, πρὸς αὐτῷ Θεῷ ἔγενοντο· διορῶ-
μαι στίλους μὲν ὁλίγους πυρὸς ἀσκητικῷ ἐν ἡμῖν
προφαίνοντα, γνῶφους; δὲ μυρίους ὁσους ὑποκριτι-
κοὺς, ἀποπραγνύντας καὶ διαταγίζοντας τοὺς νεφε-
λουμένους, ὡς μὴ ἔχειν ποθεῖν καταλαμβάνεσθαι.
Προσεπίδραπέτω δὲ καὶ καταγίδιας ἀπορήρυγμένας
ἐκείθεν, ἵνα καὶ τὸ φῶς ἐκείνων ὀδίσωσι, καὶ τὸ
πᾶν τοῦ ἐν ἡμῖν βίου ἐν ἀλαμπείᾳ καταστήσων-
ται.

κς'. Ὁ κακίστον θηρίον, ὑπόκρισις! τί δὲ ποτε
πρὸς τῇ λαϊκῇ τοῦ Θεοῦ ἀγέλῃ ἐνέλλῃ καὶ τῇ ἐραῇ,
ἐξ αὐτοῦ Θεοῦ ἀφαρπάζειν πειρωμένη αὐτήν, μά-
λλον μὲν οὖν ἄλλως ἐπαπορήσαι, οὐκ ἂν οἶμαι, μὴ
δεόντως; Τί δὲ ποτε τὴν διην γαρτέραν ἐκκενώσ,
τοὺς ὡσεωμένους τῷ Θεῷ βάλλον; ὧν οἱ μὲν ἐν βίῳ
δι' αὐτὸ δὴ τὸ βιωτικὸν οὐχ οὕτως ἐπιβουλεύονται
οὐδὲ βάλλονται, οἱ δὲ τὸν βίον ἀπειπάμενοι φυλα-
θῶν, καὶ πάντων ὑπερπετασθῆναι τῶν κάτω προθέ-
μενοι, ὧν μέρος καὶ ὁ πρὸς αἰσθησιν γάμος καὶ τὰ
κατ' αὐτὴν σαρκικὰ (ὁ γάρ τοι λοιπὸς γάμος, ὁ κατὰ
πνεῦμα, οὐκ ἔστιν ἀνδρὶ Χριστιανῷ οὐδενὶ ἀπέρρη-
τος, οὐπερ ἐφένται νοερώς οἱ φιλόκαλοι, τῷ τῶν
φυγῶν καθαρῷ νυμφίῳ ἑαυτοὺς παρθενικῶς ἀφο-
σιτοῦντες) οἱ τοίνυν πρὸς ἀλήθειαν τοιοῦτοι ὄντες
τοῦ Θεοῦ ἀσπονδὸν ἔχθραν ἐξανάπτουσι τῷ κοινῷ
πολεμῷ, γινομένην πρὸς αὐτοὺς ὡς μάλιστα, καὶ
φιλοτιμουμένην τὸ ἀντίπαλον, καὶ οὕτως ἀνθ' ἑαυτῶν.
Καὶ τὸ αἴτιον, ὅτι γυμνωθέντες οἱ τοιοῦτοι τῶν τῆς
παχυτέρας ζωῆς βακίων, ὁ δὲ λέγεται, ἀπαρκα-
λύπτως; εἰδόντο κατὰ τοῦ ἀντικειμένου τοξάζεσθαι
ὑπὲρ πάντα τὸν λοιπὸν ἀνθρώπων· καὶ τὴν τοῦ βίου
παρεχδύντες τύρβην, καὶ ὡς ἐκ πόλεως ταύτης,
καθ' ἣν ἔστι πολεμικῶς πυργηροῦσθαι, προποδί-
σαντες οἱ καὶ εἰς παιδία, ἐν ἧ οὐκ ἂν ὀφείλο-
τι; λόγον αὐτόχροημα, στρατιωτικῶν Θεοῦ εἶναι τάσ-
σονται, φύλακας τῶν ἄλλων πάντων ἀνθρώπων,
ὁσιλόντων μὲν καὶ ἐκείνων μὴ ἀπονυστάζειν, οὐ
κατ' αὐτοὺς δὲ, τοὺς ἤδη ταξάμενους τὰ ὑπὲρ τοὺς
λοιποὺς. Αὐτοὶ μὲν γὰρ τοῦ Θεοῦ κραταίολοι, σφόδρα
ἐξηρμένοι τῆς γῆς, καὶ διὰ τοῦτο φερίγγοι, κατὰ
τῶν πνευματικῶν τῆς πονηρίας ἀνθίστασθαι, τῶν καὶ

Abum, naturae ordinem adulterantes, artificiose
agunt. Praeter enim alia, feliciter formati, sicut
creator Deus declaravit, aliter ipsi sese immutunt:
evidens est quod in contrarium. Parum idonei
sunt ad investigandam veritatem, et ideo extra
mundum alio modo, quam spirituales anachoretae:
hi enim, suo exitu, ad supermundiales ascendunt;
qui vero per mendacium extra mundum sunt, har-
pyis, ut Oceanum transeant, se iungunt.

25. Jam vero mentione facta virorum illorum
qui sancte juxtaque Dei placitum extra mundum
sunt, qui super terram et omnia terrena sunt
elevati, qui nubes transcendunt, aetherii spiritu,
semper cogitatione lucidi, ardentis angelice, ex
Deo secundumque Deum lumina, quorum linguae,
sicut apostolorum, ignitae sunt sicut et reliqua tota
facies, ad consumendam malitiam, quam veluti
paleas comburant, qui mundum et ea quae sunt
in mundo relinquentes, ad ipsum Deum pervenerunt;
prospicio quidem in nobis aliquot columnas igne
fulgentes ascetico, sed innumeras nubes veluti
simulatorias, includentes et circumdant quae nebu-
losos, ne lumen exinde fulgere possit. Insuper
autem aspicio procellas hinc erumpentes, ut etiam
eorum lumen extinguant, et quodquid ad vitam
nostram pertinet, in obscuro constituant.

26. O pessima fero, simulatio, cum in Dei gre-
gem laicum et sacerum irruis, ipsi Deo illum cri-
pere tentans, ubi potius dubitandum, haud cre-
diderim, an non opportune? Quid totam exhaustis
pharetram, consecratos Deo percussas? e quibus
qui quidem in vitae conversatione sunt, propter
ipsam vitam non sic patiuntur insidias et fortior-
tur; qui vero saeculum tributum obnegaverunt,
sibiique proposuerunt inferiora quaeque volatu
transcendere, quorum pars nuptiae sensibiles sunt
et secundum eas carnalia; (calidae namque nu-
ptiae, quae secundum spiritum sunt, nulli viro
Christiano sunt interdictae, quas spiritualiter ample-
ctuntur ardentem amantes, puro animarum sponso
sese virginali modo consecrantes), hi proinde
secundum veritatem hujusmodi sancti Dei impla-
cibilem inimicitiam accendunt communi hosti, qui
praesertim illis adheret, in honore tenens quod sibi
adaequatum est et sic zeulum aggredi. Et causa
est, quoniam hujusmodi homines crassioris vitae
panniculis, ut vulgo dicitur, exuti, palam coe-
perunt contra hunc adversarium super omnem
reliquum hominem sagitari; et vitae turbam
fugientes, et postmodum ex hac urbe, qua turres
ab hoste circumveniri quoniam, progredientes veluti
in planitiem, ubi quis non omnino timet insidias,
milites Dei esse censentur, aliorum omnium co-
stodes hominum, qui quidem ipsi non dormire
debent, sed non juxta illos, qui jam dignitatem su-
pra ceteros obtinuerunt. Ipsi quidem etenim
sunt Dei fortes, multum e terra elevati, ideoque
magis valentes ad resistendum contra nequitiae

spiritus, qui multi sunt, et juxta Psalmistam ¹, A ex alto dimicant. Alii vero deorsum adhuc graviter incumbunt, et non tam ad pugnam idonei sunt, licet alioquin zelo secundum Deum, et sic intus igne succensi non in carbunculos, nec in qualemcunque flammam, sed velut in fulgura, quæ multiplicata conturbant inimicos Dei, non pauci superent eos qui prorsus tenebrosi sunt, adimplentes et ordine perficientes, quæ non erant ordinata. Quos, puto, pertimescentes illi monachi, qui sese in lignea simulacra secundum virtutem suam erexerunt, neque ferentes, quod quidem ipsi certaverint, alii autem auferant præmia (et hoc prorsus summo jure), sive quod ab ipsis armatura spiritus paululum rejecta, illi eam in ornamentum et propugnaculum vice sua induerint, labuntur in hypocrisis; et illa, tanquam levi quadam armatura sanctificante ad latendum circumdati simpliciores decipiunt, eo quod in armis adversus demones inimicos stantes ad fugandum illos, fugant virtutem, et illam totam e sede movent, quasi reversi sint in hanc veterem primitivamque formam, per quam velut in paradiso conversantes, intentati ab insidiatore hominum demone evaserint.

27. Videres igitur illos non quales sunt, decipere quemlibet hominem, totos a pedibus ad caput usque fictos. Non solum enim nudis neque levatis pedibus, sordibusque desuper usque deorsum repleti circumambulant, sed etiam reliquam circa pedes arte conficiunt foundationem, qualem nemo mirabitur est ipsos adinvenire, qui divine formationis immutationem semel statuerunt. Gesticulantem usurpant incessum, qualem fornicatum more incurvus præsefert senex, sic fidem facientes, se naturali vigore solvi per abstinentiam, et propemodum attingere mortem. Attamen hic manus alia testantur. Nutrientis enim ultra satietatem tumentes, contra sic se jactantem loquuntur. Illa vero quæ facie parent, ipsa differenti turba mendacii mutata videntur. Etenim barba vel inculca manens horret propter abstinentiæ sordes et deformem exinde concretionem, vel ad ornatum compta, pendentem illinc fert virtutis comprehensionem, tegente eam superioris labii lanuginoso flore, veluti tecto piloso. Si vero forte superiora quomodo manus ad ornamentum contrivit, at etiam habet ad illa asceta artificiosum suum, quæ diversis modis immutans se coloratur. Oculi vero pulchrum animæ speculum, corporis lucerna, sol in humano cælo lucens, sensibilis luminis in nobis portæ, vultus ornamentum etiam ipsi redduntur inutiles hypocritis, vultum importune præmonstrantes iratum et tetricum, reprimentes hilaritatem, et sic nebulosi, non visionis radios disseminantes ad ubique videndum et brevissimo tempore quæ sunt sursum et deorsum et circum, divinius conspiciendum, et ita visionem

πολλῶν, φαλμακῶς καὶ τοῦτο εἰπεῖν, καὶ ἐξ ὕψους πολεμοῦντων· οἱ δὲ ἄλλοι κάτω ἐπὶ βαρύνονται, καὶ οὐκ ἐς τοσοῦτόν εἰσιν ἀξιόμαχοι, καὶ ἄλλως τῷ κατὰ θεὸν ζῆλῳ καὶ τῷ οὕτως ἐνδομύχῳ πυρὶ ἀναπτόμενοι, οὐκ ἐς ἀνθρακας, οὐδὲ ἐς φλόγα τὴν τυχοῦσαν, ἀλλ' ὥς ἐς ἀστραπὰς, αἱ πληθυνόμεναι ταρασσούσι τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Θεοῦ, ὑπερανταθίσκων οὐκ ὀλίγοι τούτοις διόλου μελαμφοῦρους, ἐξανύοντες καὶ κατορθοῦντες, ἃ μὴ ἐτάξαντο. Οὗς οἶμαι καὶ διδίδτας, ὅσοι τῶν μοναζόντων ἐς ὑπόβρυλα ταυτοῦς ἀγάλματα κατ' ἀρετὴν ἀνεστήλωσαν, καὶ μὴ φέροντες, εἴπερ αὐτοὶ μὲν ἐστρατεύσαντο, ἄλλοι δὲ ἀποφύρονται τὰ ἐπαθλα (καὶ αὐτὸ πάντως ἑρμηνεύεται), εἴτε, αὐτῶν ἀπορριψάντων μικροῦ τὴν παντοπλίαν τοῦ πλάματος, ἐκείνοι αὐτὴν ἀντενεδύσαντο ἐς τε εὐπρέπειαν καὶ ἐς ὀχύρωμα, ἐκτρέπονται ἐς ὑπόκρισιν· καὶ περιβαλλόμενοι ταύτην ἐς ἐπικρυψιν ὥς οἷα τι ἐκωπρὸν ἀγιοποιῶν ὄπλον, φανακίζουσι τοὺς ἀπλουστέρους, ὅτι ἐνοπιοὶ τοῖς ἐχθροῖς δαίμοσιν ἀντικαθιστάμενοι, καὶ οὕτως ἀποσοδοῦντες ἐκείνους, ἀποσοδοῦσι τὴν ἀρετὴν, καὶ πᾶσαν ἐκείνην εἰσοικίζονται, ὥς εἰ καὶ ἀνέκαμψαν ἐς πρεσβυγενῇ ἀρχέγονον πλάσιν, δι' ἣς οἷα καὶ ἐν παραδείσῳ διαιτώμενοι, ἀνενόχληται τῷ ἐπιβόλῳ τῶν ἀνθρώπων δαίμονι ἐκδεῖναι.

κς'. Καὶ τοῖς ἂν αὐτοὺς οὐκ ἂν μὴ οἶους τε ὄντας, ἀπατήσῃ πάντα ἄνθρωπον, πεπλασμένους ὄλου· ἐκ ποδῶν ἕως κεφαλῆς. Οὐ μόνον γὰρ ἐπίτηδες νήλικοι καὶ ἀνιπτόποδες περιέρχονται, καὶ ῥύπου γέμοντες ἀπὸ ἀνωθεν ἕως κάτωθεν, ἀλλὰ καὶ λοιπὴν κάκωσιν τεχνῶνται περὶ τοὺς πόδας, ὅποιαν εἰκὸς περινοεῖσθαι αὐτοὺς, κυρῶσαντας καθάπαξ παραλλαγὴν τοῦ θεοῦ πλάματος. Βάδισμα δὲ περιποιούνται μορφαστικῶς, ὅποσον μυρμηκίων τροχάλλος πάσχει ἂν γέρον, ἔμψαν οὕτω πέμποντες, παραλεύσθαι τῆς κατὰ φύσιν τώνωσως τῇ ἐγκρατεῖ, καὶ παρασχεδὲν ἦκειν τοῦ νενεκρῶσθαι. Καὶ μὴν αἱ χεῖρες ἐνταῦθ' ἔτι ἄλλα μαρτυροῦσι. Περυσμένη γὰρ τοῖς ἐς κόρον τροφαῖς, ἀντιφωνοῦσι τῷ οὕτως ἀρετῶντι. Τὰ μὲν τοι περὶ τὸ πρόσωπον, ἀλλ' αὐτὰ ἐτεροῖς τύρβῃ φεῖδους ἐμπαίνεται. Ὅ μὲν γὰρ πῶγων ἢ ἀμελοῦμενος δυσπρόσοπτός ἐστι διὰ τὴν ἐγκρατεῦτικὴν ῥύψωσιν καὶ τὴν ἐκείθεν εἰδεχθῆ πλῆσιν, ἢ κτενιζόμενος ἐς εὐπρέπειαν, ἐκείθεν ἐκκρεμάμενον φέρει τὸ πᾶν τῆς ἀρετῆς, στεγάζοντος αὐτὴν σεμνῶς τοῦ κατὰ τὸν μύστακα πάντου, οἷα καὶ ὀρόφου λαχνηέντος. Τὰ δὲ ὑπερθεῖν αἶπου καὶ αὐτὰ κατὰ τὰς χεῖρας τήτροφεν ἐς ὠραῖαν, ἀλλ' ἔχει καὶ κατὰ τούτων ὁ ἀσκητὴς τεχνητὸν ὥχρον, δι' ὃ πολυεὶδῶς αὐτὸν ἀφανίζον βέβηπται. Οἱ δὲ ὀφθαλμοί, τὸ καλὸν τῆς ψυχῆς ἐνοπτερον, ὁ λόγος τοῦ σώματος, ὁ ἐν τῷ κατ' ἀνθρώπον οὐρανῷ ἥλιος, αἱ τοῦ κατ' ἀσθησιν ἐν ἡμῖν φωτὸς πύλαι, ὁ τοῦ προσώπου κόσμος, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἀχρειοῦνται τῷ ὀπτακρίῳ, κλυζόμενοι ἀκαίρῳ σκυθρωπότητι, συστέλλοντες τὸ λαρὸν καὶ οὕτω νεφούμενοι, οὐ σκεδανόντες τὰς ὀπτικάς ἀκτῖνας, ὥς πανταχοῦ θέειν,

καὶ ἀκαρεῖ χρόνῳ τῶν ἄνω καὶ κάτω καὶ περίε-
δράττεσθαι δεξιότερον, καὶ οὕτω τὴν θέαν μὴ ψεύδε-
σθαι· ἀλλὰ κατὰ γῆς μόνῃς αὐτὰς βάλλοντες εἰς
ἐνδείξιν ἀκουσίαν τοῦ μόνῃ γῆν εἶναι τὸ οὕτω κα-
τὰ βλέπον. Καὶ μὴν ἐχρῆν, οὐρανοβάμονα ταξάμενον
εἶναι ἄνω βλέπειν συμβολικῶς, καὶ οὕτως αἰρεῖν
ὀφθαλμούς· εἰς ἥρην, ὅθεν καταπέμπεται τοῖς ὀρθῶς
ἀναβλέπουσιν ἡ βοήθεια.

κη'. Οὐκ ἀφίησι δὲ ὁ τοιοῦτος οὐδὲ τὸ στόμα εὖ
εἶναι τοῦ κατὰ φύσιν ἐνεργεῖν, ἀλλὰ παραποιεῖ αὐτὸ,
τὰ πολλὰ μὲν σιωπῶν κατὰ τὴν, ὅς ἂν τις πῦθαγο-
ρίῳν εἴποι, ἐκσίγησι· ὅτε δὲ καὶ φθέγγασθαι αὐ-
τῷ εὐαρεστηθεῖν, νυκτερίζων δίκην ὑποπρίζων, ὥς
μὴ αἰσθῆσιν ἐμποιεῖν τινι τοῦ λαλεῖν· εἰ δὲ
καὶ διαρροῦν δέσι τὸ προπαίνόμενον ἡρέμα, καὶ
τότε ὑπόψοφῶν, ὥς εἰ καὶ εὐλαβεῖτο, μὴ συνεκπνεύσει
καὶ τὴν ψυχὴν. Ἐνδείξεις ταῦτα τῷ τοιοῦτῳ ἐναρέτω
τοῦ πεπνύχθαι τὰ ἐντὸς αὐτῷ ἐν ἀσπίδι καὶ λοιπῇ
καχεΐει, ὥς μὴ τόνον ἐντεῦθεν εἶναι αὐτῷ μηδὲ τὴν
ἐκπνοήν. Λαλιᾷς δὲ τοιαύτης ὁποῖος τις ἂν εἴη νοῦς;
Πλατὺς μὲν γὰρ πως ἂν γένηται τῷ οὕτῳ δυσάληπ
καὶ οὐ· αὐτὸ στενωπασχοῦντι, γλυκύς· δὲ οὐκ ἂν οὐδό-
λως ὁ καὶ δυσασθητός. Ὁφέλιαν δὲ ἡλικίαν ἔχει ἂν,
ἡσεται ὁ ἀκούσας, ὅς μὴ εἴην ἐγὼ. Πραγματεύεται
ἢ ἄρα ἐν τοῦτοις ὁ ψευδάνθρωπος, τὴν τῆς ἰδιωτείας
ἐπιπικρυψίν. Ἀγροικοὶ γὰρ πάντῃ πάντως οἱ τοιοῦτοι,
πραγματευόμενοι τὸ σιτηλὴν καὶ τὸ διλιγορῆμονεῖν,
ἢ τὰ ἐκείθεν ἀνεξέλεγκτον· ὥς οἱ γε σοφοὶ μοναχοί,
καὶ γραμματέων ἄνθρωποι, καὶ ἀρετῆς ἄνδρες, καὶ
μύσται χρηστῆς παιδείσεως, τὴν τε φωνὴν τορῶσι,
τρανότερον λαλοῦντες, καὶ τὸ φθέγμα καλλύνουσιν,
ἡννοίας ἐμμούσους ποταμῶν δίκην ἐξερρυγόμενοι,
ὧν τὰ ὀρμημὰτα εὐφραίνουσι πόλεις θεοῦ· καὶ τοῖς
ὀφθαλμοῖς λάμπουσι, καὶ τοῖς προσώποις· εἰς ὥραι-
σμὸν θεῶν ἐρεῦθονται· καὶ τῷ ὅλῳ κατὰ φύσιν ἀνα-
στήματι τὸ θεῖον πλάσμα ἐπαληθεύζονται, καὶ ταῖς
πράξεσιν εἰς θεοῦ μίμησιν εἰκονίζονται. Οὐ μὴν
κατὰ τὸς παρ' ἡμῖν ὑποκριτικῶς τυποῦνται, οἱ τὸ
ἀκατέληκτον μεθοδεύοντες κοιμωτικῶς, ὑπογρά-
φουσι τὴν ἐμπρακτον ἀρετὴν, εἰ καὶ μὴ ἔχουσι δι-
όλου αὐτὸ ἐξανύειν, ὅτι μὴδὲ δυνατόν.

κθ'. Πλεονάζουσα μὲν γὰρ ἡ ἀρετὴ, καὶ πραγμα-
τεωδὴς ἀληθῶς· οὕσα, καὶ σπουδαζομένη κατὰ πᾶν
τε πρόπον, ὥς ἀγγεσθαι δι' αὐτῆς ἀνδρικῶς ὁποῖα
καὶ λέοντα τὸ κατὰ ψυχὴν ἀλογον, πνίγει ἂν ἐντὸς
μοχθηρίαν, μὴ ἔχουσαν ἐκφανθῆναι, εἰ τίς που ἐν-
δόμυχος· κρύπτεται· καθὰ καὶ ὁδμή δυσπρόφορος
ἀρωμάτων παραδεληγμένων εἰς πλῆθος οὐκ ἂν ἔχοι
φιλενδοικτεῖν τὴν φαύλην ἴσσαν. Ὅτε δὲ τινι τὰ
μὲν ἐντὸς ἀπάσης ἀκαθαρσίας γέμει τῆς δὲ κα-
κίας, ἐξωθεν δὲ ἀρετῆς προφαίνονται χάσμα ἐπίπλα-
στον, πῶς ἂν ἐκεῖ νικῇ τὸ ἀληθῶς· ἐνάρετον, οὐ
μηδὲλως μέτεστι τῷ ἀνδρὶ; Ἀμφεῖ καλῶς ὁ τὴν
ἐνάρετον πᾶξιν ψευδόμενος, καὶ ὥς οἶον ἐφιμυθω-
μένος κατ' αὐτὴν, καὶ προσθέντ' ἐρυθμάτι καλλυ-
νόμενος, οὐ κρύφεται τὴν αἰσχρίαν διὰ παντός, ἀλ-
λὰ ταῦθ' ἐπιγνωσθεὶς ἐκφανεῖται, καὶ διαδείξει ταυ-

non fallendum; sed ad solam terram eos deji-
cientes, ad invite monstrandum solummodo terram
esse quam illa deorsum respicit visio. Attamen
cyclicolam prorsus perfectum, oportebat symbo-
lice sursum tueri, siveque levare oculos ad mon-
tes, unde venit rite suspicientibus auxilium.

28. Talis autem nec os sinit juxta naturalem vim
agere, sed illud adulterat, plerumque quidem silens
secundum hanc, quam pythagorici more dixeris,
taciturnitatem; sed et cum sonum edere bonum
ipsi visum est, vespertilionum more stridulam
vocem emittens, ita ut sensum sermonis alicui non
imprimat; si vero prolutum aliquantulum articu-
lare tentat, tunc etiam sobinurmeret, quasi time-
ret, ne simul exspiraret mentem. Haec itaque hujusmodi
praedito virtute testimonio claro sunt quod ea quae
sunt intus ipsi verantur inedia reliquaque mala
corporis valetudine, tanquam ex hinc non haberet
tonum nec respirationem, sermonis autem ejus-
modi qualis mens esse posset? Larga quidem vane
esse potest huic difficile loquenti et ideo anguste
fanti, jucunda vero sane non posset haberi quae
tam difficile percipitur. Quantam autem utilitatem
proferat, auditor sciet, qui ego non esse vellem.
Tentat autem in istis homo falsus sum rusticita-
tis dissimulationem. Rudes enim omnimodo sunt
hujusmodi, qui silentium verborumque paritatem
observant, quoniam exinde confutari nequeunt.
Certe enim monachi sapientes, litterarumque pe-
riti, necnon viri virtutibus pleni bonaeque disciplinae
initiatores, vocem expollunt clare loquentes et
sermonem adornant cogitationes harmonicas flumi-
num instar emittentes, quorum impetus iustificat
civitates Dei; oculis lucent, ac in divinum decus
vultu rubescunt, tota naturali celsitudine opus Dei
veraciter annuntiant, et actibus ad Dei imitationem
effinguntur. Attamen non simulatorie finguntur
secundum illos qui sunt apud nos, quique quod
incomprehensibile est de industria prosequentes,
efficacem promittunt virtutem, etsi non omnino
possint istud perficere, quod haud possibile est.

29. Virtus enim quae praestat, et vere operaria
est, ac omnimode studiosa, ita ut per illam quasi
leo stranguletur quod non est in anima rationale,
sic internam malitiam suffocaret, ut, si quae forte
lateret interior, manifestari nequireret: quemadmo-
dum tenacissimus aromatum inclusorum odor ad
multitudinem non valeret pravam olentiam expan-
dere. Cum autem alicujus interiora qualibet im-
puritate malitiae plena sunt, et exteriora fictum
virtutis hiatum ostendunt, quomodo vinceret ibi
quod vere virtutem sapit, cum huic homo minime
participat? Profecto qui pulchram actionem fingit,
et per eam quasi cerussatus est, adjectione quo-
lore venustatur, non semper foeditatem abscondet,
sed brevi cognitus apparebit, et seipsum fallacem
mendacemque signatorem ostendet. Vel enim

postquam malis artibus jam mendacium complexi, invaluitque decipiens occurrentes, ac in sanctis est reputatus, tandem abluvit hypocrisis, sique prorsus factus demonium in se latens ostendit, et, convictis mirantibus, quid ab ipso scenico sanctitatem aestimaverint, quod erat pravæ naturæ perversæque vitæ manifestatur. Vel cito boni simulationem omnem veritus, uti gravem ipsumque fatigantem, ad similitudinem ejus qui, debile corpus habens ad scenam graviter armatorum, in loricarum militum armis impeditus apparet (non enim omnino potest concinne moveri, plurimorum talentorum armaturæ pondere circumdatus), ipsam quidem virtutis apparentiam quasi gravem et intolerabilem abjicit, exinde vero fugitivus factus in evidentia peccandi brevi restituitur.

ἀριτῆς ὡς βάρυ καὶ ἀδάσταντον, ἀποκαθίσταται δὲ μαρτυρῶν.

30. Et sic uterque simulationi servit; qui per-
severat et qui fugitivus est puram retinent similitu-
dinem cum eo qui principio paruit hypocrisis, scilicet
antiquissimum. Hic enim qualiscunque, si forte
contigit set ut homo personas heroicas imitaretur,
deinde post scenam in humilem ut prius hominem
redibat: hypocrisis vero monachus, postquam vir-
tutem quomodolibet illudit, ille rursus manet qui
ante representationem erat peccator. Ascribantur
ergo tales homines comico theatro, et subordinati
quidem ordinantur in simpliciter scenicos eosque
non concinnos; superiores autem reputentur in
theatri duces, istique imperfectas simulationes
rideant, cogitationem expertis suggerentes, quales
cum tonsura quidem apparuerint, quales autem
post breve tempus manifestati sint. Simularunt
enim totum fugere mundum et consequenter ea
quæ comitantur, inter quæ sunt parentes alique
familiares. Constituerunt autem quoque sibi mo-
destiam et successum et omnino paupertatem,
ideoque nihil prorsus partiiri possunt. Quidnam enim
partirentur, qui nihil habere sinxerunt; nec ul-
lum alium hominem præter semetipsos videre as-
sueti sunt? Postquam autem huic scenæ sese
paululum dedissent representavissentque drama
quasi ipsi choragi forent, sibiimet ac levioribus
placentes spectatoribus, unum solum ex actione
dramatica plerique usque ad finem retinuerunt,
præfiguratam lamentabilem nigritiam; cæteris au-
tem abstinauerunt, non quod ludebant remanentes,
nec etiam ad priora reverentes, sed in pejores
transformati, mundum adeo sibi proprium operati,
ut illius magis quam sancti monasterii esse vide-
rentur.

31. Antea quidem etenim vel quædam victus
questio, vel publicitatis pudor ipsos arcuit a foro.
Fastidiebant enim inter multos videri, plurimi qui-
dem quia mundana conversatione non erant digni
qui conspicerentur; plures autem etiam ob aliquod
lacinus probrosum, e quibus aliquot, carcer celavit
maleficientes, et sic abscondi non libenter obti-

A τὸν ἀπάτωμα καὶ ψευδοῦς γράφον. Ἐχει δὲ διπλὴν
ὁ τοιοῦτος ἐκφάνσεως. Ἡ γὰρ ἀνύσας ἤδη τεχνικῶς
τὴν ὑπόκρισιν, καὶ ἰσχύσας ἐξαπατῆσαι τοὺς τετυ-
χηκότας, καὶ λογισθεὶς ἐν ἀγίοις, ἀπολοῦσθαι τὴν
ὑπόκρισιν τοῦ λοιποῦ καὶ καθαρὸς οὕτω γενόμενος
ἐκφαίνει τὸ ἐν αὐτῷ δαιμόνιον, καὶ πληροφορήσας
τοὺς θεαδέντας, ὅτι κατατέχθησαν ἐπ' αὐτοῦ σκηνο-
δατῆσαντος, τὴν ἀγωνιστὴν διαδείκνυνται, ὅπερ
ἦν ἰσχύσεως καὶ φάλλης βιώσεως. Ἡ ἀλλὰ εὐλα-
γηθεὶς τάχιον τὴν εὐω: ὑπόκρισιν τοῦ καλοῦ, ὡς
καὶ αὐτὴν βαρεῖαν καὶ καταποντοῦσαν αὐτὸν πρὸς
ὁμοίωτα τοῦ ἐν ἀγενεῖ τῷ σώματι πρὸς ὁπλιτι-
κὴν σκηνὴν ἐνδείκνυμένου τὰ τῶν καταπράκτων στρα-
τιωτῶν (οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἐκεῖνος εὐρύθμιος διόλου ἔχει
κινεῖσθαι, περιδεδιλημένος βάρος ὁπλισίως πολυτά-
B λαντος), ἀπορρίπτει μὲν καὶ αὐτὸ τὸ πρόσχημα τῆς
δραπαιτεύσεως ἐκίθειν ταχὺ: εἰς τὸ προφανῶς ἀπα-

λ'. Καὶ οὕτως ἐκάτεροι δοῦλοι τῆς ὑποκρισεως,
ὃ τε παράνομος καὶ ὁ φυγὰς, ἀποσώζουσι καθαρὴν
εἰκασίαν πρὸς τὸν πρωτοφανῶς ὑποκριτὴν, τὸν πα-
λαιότατον δηλαδὴ. Ἐκεῖνός τε γὰρ ὁ τυχὼν, εἴ που
καὶ λάχοι ἀνθρώπος ὢν καὶ μιμησάμενος ἡρωικὰ
πρόσωπα, εἶτα μετὰ τὴν σκηνὴν εἰς τὸν πρῶτον τα-
πεινὸν ἀνθρώπον ἀνέκαμπε· καὶ ὁ καθ' ὑπόκρισιν
δὲ μοναχὸς τὴν ἀρετὴν παύσας ἐπ' ἰσοσυνῶν, ἐκεῖ-
νος αὖθις μένει ὁ καὶ πρὸ τῆς σκηνοδατῆσεως
ἀμαρτωλός. Ἀποκληρουθῶσαν δὲ καὶ οἱ τοιοῦτοι
ἀνθρώποι τῇ παγινήμονι θυμῶν, καὶ ὑποτακτικοὶ
μὲν ὄντες τετάχθωσαν εἰς ἀπλὸς θυμολογίας, καὶ
αὐτοὺς οὐκ ἐμμελεῖς· ὑπερκαθήμενοι δὲ λογίζεσθω-
C σαν ὡς εἰς θυμῶν προέρχοντας, οἱ καὶ γελᾶσθω-
σαν τῶν οὐ σπουδαίων ὑποκρίσεων, ἔννοιαν τοῖς πε-
πειραμένοις ὑποβάλλοντες, οἱ μὲν ἅμα τῇ κορυφῇ
ἐξεφάνθησαν, οἱ δὲ μετὰ χρόνον οὐ πολὺν ἀπει-
χθησαν. Ὑπεκρίναντο μὲν γὰρ, τὸν βίον πρόπαντα
φυγεῖν, ἀκολουθῶς δὲ καὶ τὰ περιττόμενα, ἐν οἷς καὶ
οἱ πρὸς γένους καὶ οἱ ἄλλως γνωστοί. Ἐτάξαντο δὲ
καὶ ἀτυφίαν καὶ ἐκτοπισμὸν καὶ τὸ εὖως δέον, διὸ
οὐκ ἂν καὶ μετάδωσιν. Τίνος γὰρ ἂν μεταδοίεν οἱ
μυθὲν ἔχειν προσποιεσάμενοι, καὶ μυθεῖ ἀνθρώπων
βλέπειν ἄλλον κυρῶσαντες, ὅτι μὴ μόνους ἑαυτοῦ;
Μικρὸν δὲ τῇ σκηνῇ ταύτῃ ἐμμελετήσαντες, καὶ τὸ
δρᾶμα ἐπιδείξάμενοι, ὡς αὐτοὶ ἐχορήγησαν, ἑαυτοῖς
καὶ τοῖς ὁδοθεστέροις θεαταῖς εὐηρεστήκοις; ἐν
μόνον τῆς δραματουργίας παρακατέσχον εἰς τέλος;
D οἱ πλείους, τὴν προφαινομένην πίνθιμον μελανίαν
τῶν δὲ λοιπῶν ἀπέσχοντο, μὴ, ὅπερ ἔπαιζον, μι-
ναντες, καὶ μετὰ εἰς τὰ πρότερα γούν ἀποκαταστά-
ντες, ἀλλὰ μεταποιηθέντες εἰς χεῖρνας, τὸν κόσμον
ἐς τοσοῦτον οἰκισσάμενοι, ὡς ἐκείνου μᾶλλον εἶναι
δοκεῖν, ἢ τοῦ ἀγίου φροντιστηρίου.

λα. Τοπρὶν μὲν γὰρ ἡ βίου ζήτησις ἡτισσὼν
ἀπήγειν αὐτοὺς τῆς ἀγορᾶς, ἢ ἐντροπῇ προφάνεως.
Ἄκνον γὰρ τὴν ἐν τοῖς πολλοῖς θέαν· οἱ πλείους
μὲν διὰ τὸ τῆς κατὰ κόσμον ἀναβολῆς οὐκ ἀξιοθέ-
σιον, πολλοὶ δὲ καὶ διὰ κακοουργίαν αἰσχύνουσιν, ὃν
δὲ τινὰς καὶ καθίερεις ἐπέκρυπτε κακοῦργουντας,
καὶ οὕτω λαγχάνοντας τὸ οὕτω κρύπτεσθαι οὐ καθ'

ἱκανοῖον, ὅτε οὐδὲ τῆς συγγενείας ἦσαν πάντως ἐπὶ στραφοί, οὐδὲ τῆς συνηθείας, ἐπεὶ μήτε ὁ τέχνη σχολάζων ζωῆς χάριν ἀδελφὴν ἔχει τὰ τοιαῦτα ἐπιτελέεσθαι, οὐδὲ μὲν ὁ κρυπτόμενος ὁπωσοῦν. Ἀλλ' ἐπειδὴν ἱκανὸς αὐτῶν ὑποκρινόμενος, εἰς τὸ πρότερον ἦθος ἀποκατασταίη, ἐπιτελεῖ αὐτὸ εἰς ἐμψύχου οὐκ εὐάρμοστον. Ἐπανελθὼν γὰρ τῆς κατὰ πνεῦμα φυγῆς, φανησθῇ, καὶ ταῖς πρόδοις ἑλλάμπεται· καὶ τὸ μόντροπον ὥσαι οὐδὲν λογισάμενος, πολιτεύεται πρὸς βίον ἀπόδλεπτον, φιλοτιμούμενος, καὶ τὴν συγγένειαν πληθύνει καὶ τὴν γνωριμότητα. Καὶ γὰρ πληθύνει αὐτὰ, ρυθμίζων ἑαυτὸν οὐ καθ' ἑτέραν ἀναλογίαν, ἀλλὰ τὴν εἰς πολλὰ πλάσιον.

λβ'. Καὶ τοὺς τρόπους τοῦ πληθυσμοῦ τοῦδε προφέρειν μυσάτομαι, ὥν εἰς πρὸ παντὸς ἔργου ἢ τῶν τέκνων ἐπιτεταίς, ὥν τὰ μὲν σαρκικὰ ἐρρόντων· ἐγὼ δὲ λέγω τὰ κατὰ πνεῦμα, ὅποιοις ὁ μέγας μὲν Ἀβραάμ ἄλλως χεῖρει, ἑτεροίως δὲ ὁ Ἀβραμιάδης οὗτος γέγων, ὃς χάριν αὐτῶν δυσκολίαν ὑποκρινόμενος βιστῆς, καὶ τὸν ἀρχιερέα ὑποποιήσάμενος, καὶ γιλάσας μὲν οὖν, καὶ εἰς ψυχὴν ἀνάδοχον ἐπικριθεῖς, καὶ οὕτω διαβὰς ἀδελῶς εἰς τὰ κατὰ βίον σωματικά, καὶ τῇ τῶν τέκνων εἰσποίησι πλατυνόμενος, ἀπὲρ ὅσα καὶ μήτηρ ἢ γράυς ὑπάκριτις ὑπὸ τῷ καλῷ γέροντι ἔτακεν, εἴτα καὶ τὸν ἐνδόντα τεκνοποιεῖν ἀποπροποιεῖται, ὥσαι οὐδὲν ἐνὶ οὐνοῦ αὐτοῦ ἐκείνον λογισάμενος. Οὕτω δὲ μετὰ τὴν ἐκ φυγῆς ἐπανελευσιν ἐκ κοσμοῦ λογικὴν ἀποκαταστάς ἀκριβοῦται, καὶ τὸ μὴ ἄτυπον μένειν. Καὶ ποῦ γὰρ ἂν εἴη ἀτυφία παρὰ τοῖς ἀπολεξάμενοις; μὲν τὴν ταπεινότητα, καὶ ὅτι τὴν αὐτὴν ὁπαδὸν ὑπακοήν, ὁλομένοις δὲ τὸ αὐτόνομον καὶ προτακτικόν;

λγ'. Οὐκοῦν συγχὼν τοῖς ὁμοίως μετὰ τὴν ἐκ φυγῆς κἀδόδον εἰς τὰ κοσμικὰ πάτρια οὗ τοι «Εὐλόγησον,» οὗ τοι «Ὡ; κελεύσεις,» οὐδὲ τοι «Ναί, τίμει Πάτερ,» ἀλλὰ τὸ τοῦτον ἀνὰ πάλιν. Τῆς γὰρ ὑποταγῆς ἀλαξάμενος τὴν ἐπιταγὴν, εὐλογεῖ μὲν, ἀλλὰ κατὰ πρόσωπον τὰ πολλὰ διαβόλως· κελεύει δὲ τοῖς ὑπακούουσιν ὅσα καὶ εὐρανοῦ· ἀπαναίεται δὲ προκαλούμενος εἰς τι ἐνάρετον, αὐτὸς ἑαυτὸν κανονίζων, αὐτὸς ἑαυτῷ ἀρέσκειν, ἑαυτοῦ καὶ μόνου τὸν κόσμον τιθέμενος, φάναι δὲ καὶ ἄλλως, ἑαυτὸν μόνον τῷ κόσμῳ προτιγοιζόμενος· οὕτω ἐκτοπισθεῖς εἰς βραχὺ ἐπανεδραμε ταχὺ πρὸς αὐτόν, ὅσα καὶ παῖς παρὰ φίλην τιθηνόν· ἄλλως, ἥπερ ἴδει, ἀναχωρήσας ὁ κοσμικὸς ἀσκητής, καὶ ἀντὶ τοῦ ἀνω χωρῆσαι ὧς εἰς αὐτὸν Θεὸν, ἀνὴριν χωρήσας, οὕτως ἐρμηνεύμενος τὴν ἀναχώρησιν πρὸς τοῦ φαύλου διδασκάλου δαίμονος, καὶ πῶς οὕτω φιλοσοφίας κυνικῆς γενέσθαι, ὅς κύνες τὸν τρόπον ἀναλαβὼν εἰς τὸν οἰκίον ἡμεῖς ἐπανεστρεψέ. Μὴ πού τις καὶ ἀλλοτρίους ἐμέτοις ὁ τοιοῦτος προσανεχρώσθη μετὰ τὴν ἐπάνοδον, τὴν τε πρῆν φαυλότητα ἐξουρῶν, καὶ ἄλλην προσεπιτεταίς.

λδ'. Πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις οὐκ ὀλίγοι καὶ τέχνας καὶ ἐμπολὰς μετὰ τὴν κούραν προσεπιλαβόντες, ἐπανερχοῦνται εἰς τὸν βίον, καὶ ἐκείθεν ἐμφοροῦν, καὶ ἄλλα δὲ προσεπιφορτίζεσθαι δεῖν διὰ τὸ ἐκ τέχνης ποριστικόν. Οἱ δὲ τοιοῦτοι πῶς ἂν εἰν ἄδιοι, ὅπερ ἐξ

A nentes : et tunc nec prorsus inter propinquos, nec inter notos versabantur : nam neque qui vivendi causa vacat arti, neque qui quomodocumque celatur, otium habet Italia invisendi. Sed postquam eorum unusquisque, simulatione facta, ad priorem morem regressus est, extendit illum in proportionem non congruam. Nam e fuga spiritali reversus, conspici amat, et in publico fulget; solitariamque vitam pro nihilo reputans, juxta conspiciendam vitam vivit, propinquos et familiares augere cupiens. Et certe augeat illa, non sese componens ad aliam proportionem, sed istam nullo transgrediens.

32. Modos vero hujus autionis horreo proferre, quorum unus ante quodlibet opus est liberorum augmentationis. Horum quidem abeant res carnales; ego vero dico spirituales, qualibus quidem gaudet magnus Abraham, alias autem Abramius ille annex, qui in illorum gratiam, fastidio saeculi simulato, postquam archisacerdotem seduxisset et ita quidem lussisset, in patrum electus animarum, et sic ad victus materialia secure delapsus et filiorum adoptione dilatatiss, quotquot vetula mater hypocritalis sub hoc bono sene peperit, postea illum qui procreare filios dederat, renuit, quasi pro nihilo coram oculis suis illum reputans. Sic autem post logicam et laudabili fuga reversionem resutitus conatur et quod modestum est non aervare. Quomodo enim modestia maneat apud eos qui humilitatem ejusque comitem, obedientiam, abjecerunt, propriū vero juris esse eminareque maluerunt?

33. Itaque religiosis post reditum ex fuga in saecularem patriam frequens est, non : « Benedic; » non : « Ut jubes; » neque magis : « Etiam, venerande Pater, » sed prorsus contrarium. Ille enim qui pro obsequio imperium commutavit, benedicti quidem, et saepe in faciem diabolico modo; sed subtilis veluti tyrannus imperat. Invitatus autem ad aliquid laudabile renuit, seipsum regulam faciens, ipse sibi sufficiens, sui solius mundum esse supponens, lumen aliunde mundo se solum reputans; e quo digressus aliquantulum, ad illum cito revertitur, sicut puer ad suam nutricam; aliter ac oportet separatus asceta mundanus, pro superno successu velut ad ipsum Deum, retrorsum digressus, tanquam sic recessum ex nequam magistro demone interpretatus, et aliquo modo sic philosophatus fieri cynicus, quibus cynicum morem assumens, ad proprium vomitum revertitur. Alter alienis vomitibus post reditum talis applicatur, et priorem nequitiam resumens, aliam insuper adjiciet.

34. Nam praeter haec, artes et negotiationem post tonsuram non pauci rursus amplectentes, redeunt ad saecularem viam, exinde res importantes, et ad diuandum scse per negotium ex arte questuosum habiles. Tales autem immunes a victu,

quod primo sibi proposuerant quomodo essent? A Victus enim omnis est qui secundum mundum est negotiosus; ut fieri potest, unus quidem sic, alius autem aliter, et sic questuosus. Qui vero juxta veritatem egenus esse statuit, et procul a negotiis, quid ei prorsus mundo statimque victa opus est, cum occurrentibus firmaverit easse contentus? Paupertatis cupiditas desolatur monasterium.

35. Sed his quidem superfluum est amplius immorari: sufficienter enim ex hujusque secundum veritatem descripta perscrutati sumus. Ego vero quoddam non simulatæ virtutis idolum, sive simulacrum, sive spectrum (non enim imaginem de re execrabili dicere audeo) odiosum Deo venio expositum. Manus injiciunt in carnes suas alieni virtutis simulatores et quodammodo sic symbolica scribunt perdit, amputatione digni, primitias velut odiosas illa suæ consecrant dæ, cupiditati, quæ Deus illorum dici possit, sicut ei venter. Alii quidem gladio superficiem carnis paululum stringentes, ubi videtur ipsis; alii vero ungulum summitatem radentes; vel etiam lima corrodentes, fulgent videntibus, sive privatim pueris, sive publice populis, plagas istas a dæmonibus sibi per noctem orantibus fuisse impositas. Hæc portentosa simulant, ut visu mirationem moveant in sanctitatis ostentationem, vinum autem ac oleum, puto, trahant ad se in remedii adhibitionem externam et internam. Afficiant autem etiam iidem pediculorum multitudinem, ita ut extrâ laceras vestes serpentina videantur tenuia animalia. Vel etiam aliunde forte colliguntur, sive pretio data, sive gratuito. Sed ad quid? Ut per illius gregis animantia concitata miratione substantiam abundanter accipiant et inde magnum lucrum obveniat ipsis juxta scopum hypocritis. Omitto gladiatores, qui per diem loricati quidem intus, etiam exterius lorice utilitatem ostentant, eo quod pruritu moventur et pediculos studiosè exserutentur, aliunde vero exagitantur, et variis modis attentionem movent; sed nocte tale projiciunt pondus, ut leves sint ad dormitandum. Eos autem qui cavum ferrei circuli prospectum sanguine liniunt, ut videatur sacetæ rodere carnes, et ita cruorem ejusmodi evomere, disperdat Deus, ut sanguine letantes, quales erant viri sanguinum a quibus psallens David liberari precurat.

36. Mihi autem memori susius referendum est ridiculum quoddam factum, quod in amplum experimentum Megalopolitanis venit et nobis etiam novitate perculsis in constanti memoria remansit. Fuit quondam solitarius virtutis vir astutus amator, dirigente Romanum imperium felicissimis auspiciis Joanne Comneno, ferrò constringente interceptus, macula totus, odiosum strigmentum, sordes indelebiles; grave olens alienabat ceteros, quod immunditie circumcingebatur, sed et verba contigebant ipsi in vulgare cognomen; nugatorque vocabatur. Hic porro virtutis habitu prius quidem an-

άρχης προθίνοντο; Βίος; μὲν γὰρ ἀπᾶς; ὁ κατὰ κόσμον χρηματιστικὸς, ὡς ἐγγυρεῖ, ὁ μὲν οὕτως, ὁ δ' ἄλλως; καὶ οὕτω κτηνικός. Ὁ δὲ ἀκτιμονεῖν ἐπ' ἀληθείᾳ κυρώσας, καὶ ἀπραγμάτευτος; εἶναι, καὶ ἀρκεῖσθαι τοῖς παραπίπτουσιν, τί ἂν ὦλε; ὁμοίως κόσμῳ καὶ αὐτίκα βίου; Ἀκτιμοσύνης ἕρεξι; ἐρημοὶ φρονιστήριον.

λε'. Ἀλλὰ τοῦτοις μὲν περιττὸν ἐμπλατύνεσθαι. Ἰκανὸς γὰρ αὐτὰ ἐν ἄλλοις περιτρυγασμένα πρὸς ὀλθίζειν συγγραφικῇ. Ἐγὼ δὲ καὶ τι ὅριτῃ; ἀνοποκρίτου εἰδῶλεν, εἰτε βρέτας, εἰτε κεράμβηλον (εἰκόνα γὰρ ἐπὶ τῆς ἐπιστάτου εἰπεῖν κατοκῶν) ἐκθέσων ἥκω θεομισέας. Κατεπιχειροῦσι καὶ τῶν οὐκίων σαρκῶν ἔστιν οὗ οἱ τὴν ἀρετὴν προσποιήτοι. καὶ πως οὕτω συμβολογραφουσιν οἱ ἐξώλειε, ἄξιοι κατακοπῆς εἶναι, ἀπάργματα ὅσον μουσάρᾳ ταῦτα τῇ κατὰ σφᾶς οὐσιότητι θεᾶ, τῇ ὀρίξει, ὧν θεός; καὶ αὐτῇ λέγοι' ἂν, καθά καὶ ἡ κοιλία. Καὶ οἱ μὲν μαχαιριδίῳ ἕκοντες ἡρέμα τὴν ἐπιπολὴν τῆς σαρκός, ὅποι διακρίνουσιν αὐτοί; οἱ δὲ λυγίων δξύτητα ἀποσύροντες, ἄλλοι δὲ καὶ βίῃ κατὰκονοῦντες, πλάττονται τοῖς θεωμένοις, εἰτε ἰδίᾳ τέκνοις, εἰτε κοινῇ λαοῖς, πληγὰς ταῦτα; ἐκ δαιμόνιον αὐτοῖς ἐπιτεοῖσθαι νύκτωρ εὐχομένους. Τερατεύονται δὲ ταῦτα, ἵνα καὶ ἐκκληζῶσι τῇ θεᾷ εἰς ἀγιοσύνης; ἐνδειξίῃ καὶ οἶνον δὲ οἶμαι καὶ. Παιον οὕτω; ἐφαλκίζονται εἰς λατρευτικὴν ἐπιπολὴν τε καὶ ἰνδυσιν. Φιλοτιμούνται δὲ οἱ αὐτοὶ καὶ φθειρῶν πληθυσμοῖς, ὡ; καὶ ἐξω τῶν βακίων ἔρποντα προφαίνεσθαι τὰ ζωδία. Καὶ που καὶ ἐτίρωθεν ἱεραιζονται, τυχὴν μὲν καὶ δι' ἐμπολῆς, ἴσως δὲ καὶ διὰ δωρεάν. Διὰ τί καὶ τοῦτο; ἵνα τῆς ἀγέλης; ταύτης θαυματοποιούμενοι ζῴους περιουσιάζεσθαι, δι' ὧν ἔσται κέρδος οὐ τοῖς τὸ μάλιστα κατὰ σκοπὸν τοῖς ὑποκριταῖς. Ἐν τοῖς σιδηροφόροις; οἱ δὲ ἡμέρας τεθωρακισμένοι μὲν ἔχον, προβαίνοντες δὲ ὅμως τῶν θωρακισμένων εἰς ἐπιθεῖξιν, ἐν τῇ κνήβεισθαι καὶ τοὺς φθειράς πολυπραγμονεῖν, καὶ ἄλλως; δὲ διασεισέσθαι, καὶ πολυτρόπως μηχανέσθαι τὴν θείαν· ἀλλὰ νύκτωρ ἀπαλλάττονται τὸ τοιοῦτον βῆρος, ὡς ἂν ἱλαροὶ ὥσι κατακοιμάσθαι. Τοὺς δὲ καὶ αἵματι χρίοντας τὴν κοιλίην τοῦ σιδηρέου κυκλώματος περιφάσαιαν, ὡς δοκεῖν αὐτὸ παρατρώγειν τῶν τοῦ ἀσκητοῦ σαρκῶν, καὶ οὕτως αἷρα ὅλον ἐξαποπτύειν, ἐξολέσει ὁ θεός; ὅσα αἵματι χαίροντας· ὥσει καὶ αἱμάτων ἦσαν ἄνδρες, ὧν ψάλλον ὁ Δαυὶδ ρυθθῆναι εὐχεται.

λε'. Ἐποὶ δὲ ἐπιστὶς μνησθέντι καὶ τι γελῶλεν εἰς κλέον ἐκθέσθαι φάκτον τοῖονδε, εἰς πείραν ἀληθοῦς πλατεῖαν ἥρ ὅτι τοῖς Μεγαλοπολίταις, ὁ καὶ ἡμᾶς ἐκκληζέαν κατέμεινε εἰς μνήμην διηγητικῇ. Ἐγένετο τῇ; ἡσυχασιτικῇ ἀρετῇ ἀνὴρ ἐκτετριτος ἐραστή, πθύνοντας τὴν Γρωματικὴν λήξιν τοῦ παμμακάρεος Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ, σιδηρῶν μεσολαβούμενος σφίγγοντι, σπῖλος ὅλος ἐκείνος, γλοιὺς μουσάρῃς, ῥύπος ἀνέκλυτος· διὸ καὶ ὁδωδὸς ἐκείνος; εἰς δυσπρόσιτον, ὅς; ἀκαθάρτος ἰστέγαυοῦτο, ἅλλα τε ῥήματα εἰς ἐπὶνομίαν ἐκληρώσατο καμωμένου, καὶ ληρούμενο; δι' ἐπεκαλεῖτο· καὶ ἐγένετο τοῦτο

αἱ κλησιν. Ἐκείνος δὲ ὁ τῷ κατ' ἀρετὴν σχηματισμῷ τὴν ἀρχὴν μὲν ἀγγελοῖς εἶναι πεφαντασμένος, τῇ δὲ ὑστερον πρὸς ἀλήθειαν ἀποδείξει δαίμων εἶναι διαγνωσμένος, ἥδη δὲ καὶ ὑπερθεὶς ἐκείνου ἐξηγεμένος, οἷς παχύτερον ἐπιλημμέλει πρὸς σάρκα, καὶ κρεάτων οἰκίστων ἀπέλευσιν ἐσοφίετο, τῇ τοῦ σιδήρου δὴθεν παρατρίψει διαθεβρωσκόμενος εἰς βάθος, ὅσα καὶ τὶ φύλον ὑπὸ πρίονος. Καὶ τὸ σόφισμα μισρὸν τῷ ὄντι, καὶ οὐ μόνον πραγματικῶς, ἀλλὰ καὶ τῷ τρόπῳ τοιούδῃς ὄντι. Πνεύματα ζώοντα ἢ καὶ ἡπαρ ἀπολαμβάνων, καὶ εἰς λεπτότητα κατακινῶν χλοῦδα, ὅποια τὰ μεμασημένα, καὶ προπλάττων, ὅποι παρέρχονται τοῦ σιδήρου, εἰσδέχτο τοὺς ἐμπελόμενους καὶ μετὰ βραχείαν λαλίαν διεσείστο ἡρέμα, ὥς εἴπερ ὠδυνᾶτο δακνόμενος. Εἶτα τὴν χεῖρα καθίεις ἔνδον, ὅποι τὸν πνεῦμα ἐκείνον κατέχριστο, καὶ κνησάμενος ἐξῆγε τὴν ἐξάγιστον ὀπουργὸν εἰς φῶς, καὶ ἐπιφανήσας ὀδυνῶντος τὸ «Τὰ κρέατά μου, ἐδεδίνασεν αὐτὴν πρὸς τέχνην· ὥς τὸ μὲν τοῦ μύσους καταπνεῖν εἰς γῆν, ὅσον ἥδη καὶ σήφω, τὸ δὲ ἐναπομένειναι τῇ περὶ τοὺς θυγᾶς σήραγγι· ἣν ἀποπλυνόμενος ὡσεὶ καὶ βορβορώδη χεῖμαρρον, ἐπεμπε πολὺ θαῦμα τοῖς μήτε εἰδῶσιν ὁ μὴ μόνον τῶν ἐκεῖ ἐπάξιος.

λζ'. Τίνας ἂν οἱ τοιοῦτοι φαίνοιντο, εἰς τὸ οἰκεῖον σῶμα κακοῦργοῦντες; Ποία ἀποπροσποιήσονται μελυσμὸν οἱ οὕτως αἰμοχαρεῖς; Ποῖος ἂν ἐπαρμόσοι φόγος ἀνδράσιν, οἷς ἀγαθὸν αἱματηρὰ βαρὴ αὐτῇ, ὅσα καὶ γυναιξὶ φύκος; Τίς τὸ σιδήρεον τοῦτο γένος ἀξίως ἀποτρέφεται, ὅπερ ἡ πραγματεία χρυσωθῆναι δι' ὑποκρίσεως, καὶ οὕτως ἀποτελεσθῆναι εἰς χρύσειον λόγῳ ἀποπτύσεως; κῶν γούν εἰς ἀργύρεον;

λη'. Ἐτι σεσημειώνεται παρὰ τοῖς ἀνέκαθεν ἁγίοις ὅλγοι μεγάλοι στυλῖται, οἱ οὐρανοδόμοντες, οἱ ὅσα καὶ διὰ κλιμάκων, τῶν στύλων, προσέσχον τῷ οὐρανῷ. Ἡ δὲ νῦν γενεὰ οἷα καὶ δένδρα συχνὰ ἐν φυλόχῳ πολλοῦ γῆς τὸ στυλιτικὸν φύλον ἀναδίδωσιν, οὐ ζῶντες ὅν αὐτὸ φύλον, οὐδὲ γνῶσεως φύλον, ἀλλὰ παρὰ τι βραχὺ φύλον αὐτόχρομα, καὶ οὐδὲ κατὰ δωδεκαῖον ἐκείνο, ὅπερ ἦν τις λόγος, ἀλλὰ ἑτεροπλὸν καινώφωνον, ἐξ οὗ μόνον ἔστι τρυγᾶν τὸ «Εὐλόγησον.» Εἰδὲ καὶ διδασκαλίαν ἐν τοῖς ἄρτι στυλῖταις ἐπιζητοῦντες, πρόφασιν τῷ ἰδιώτῃ στυλῖτῇ γίνεσθαι τοῦ μὴ ἔχειν λαλεῖν, ἢ καταπνεῖν ἀνεμὸς λιγυρὸς καὶ σκεδάζων τὸ τῆς φωνῆς ἔναρθρον, ἢ ἀσκητικὴ τις ἰσχνότης, δι' ἣν στενοχωρεῖται ἡ λαλία. Τίς δὲ κατὰ θεωρίαν ἀρετῆς οὕτω διακρίπτων, ὅμως τὴν κατὰ χεῖρα κερδῶσαν πρῶτον εἰς μάλα ὁ τοιοῦτος κατορθοῖ, δι' ἣς ἀνιμᾶται τὴν κάλαθον, ὅτε κατ' αὐτῆς κέρμα κτυπήσῃ. Καὶ τοιαῦτα μὲν αὐτῷ τὰ ἐν τῷ φανερό· τὰ δὲ ἐντὸς οἶδεν ὁ τὰ ἐν κρυπτῷ βλέπων Πατήρ. Οὕτω δὲ ἔχοντες οἱ ἀνατεταγμένοι, τὰ τέκνα τῆς ὑποκρίσεως, οἱ μιμηταὶ τοῦ δαίμονος (τὰ γὰρ λοιπὰ τῶν κατ' αὐτοὺς ὑποκρίσεων εἶδη οὐκ ἂν, οὐδὲ εἰ μὴ εἰς χάριος τὴν γράψαν, δύναται περιηγήσασθαι), παράγουσι τοὺς ἀπλοῦς τῆς εἰς πλατεῖαν κατάγνωσιν τῆς μοναχικῆς βιοτῆς, καὶ γίνονται ὑπόδοχοι τῷ θεῷ βαρεῖς κολάσεως,

A gelus esse credius est, deinde vero juxta veritatem demonstratione daemon esse fuit agnitus atque etiam super hunc elevatus, quod crassius in carnes peccaret, suarumque carniū continentiam duceret quasi ferri contritione profunde corrosarum, ut roditur sub serra lignum. Argumentatio vere odiosa, non solum in effectu, sed etiam in modo. Pulmonem vel hepar animale sumens et in minuta concidens virescentia, qualia masticata, coaptansque ubi ferrum sineret, suscipiebat familiares; et post breve colloquium paulatim exagitabatur, quasi cruciaretur compunctus. Postea manum intus demittens, ubi pulmonem istem inunxerat, postquam raserat, sceleratam auxillatricem eduxit ad lumen, et voce lamentabili emissa:

B «Carnes meae, et illam cum arte discussit ita ut

pars quidem horrida, putredine jam olens, in terram decideret, pars autem cavis sub unguibus inhereret; qua veluti torrente cenoso abluta, multum excitavit stuporem rem nondum scientibus, ille, qui non solum hujus erosionis vera hic, sed etiam horum vermium illic erat dignus vexatione.

καταβρώσεως ἀληθοῦς τῆς ὁδοῦ, ἀλλὰ καὶ στυλῆζων

37. Cui parent ii, qui proprium corpus crudeliter tractant? A quibus maculae abhorrebunt qui sic sanguine latitant? Qualis reprehensio conveniret hominibus, quibus bonum est sic immergi cruore, ut mulieribus placet fucus? Quis hujusmodi ferream genus digne delectetur, cujus negotiatio est per hypocrisim auro supervestiri, sique loco ruinae in aurum, aut saltem in argentum desiderere?

38. Noli sunt adhuc inter veteres sanctos aliquot magni stylitae, caelo gradientes, qui per columnas, veluti per scalas, caelo propinquabant. Praesens autem generatio tanquam arbores ligno densae, multis in terga locis, styliticam tribum producit, quae non est vitae neque scientiae lignum, sed fere lignum purum, neque secundum illud Dodonaeum, cujus magna erat fama, sed aliud quid novi s. nans, ex quo solum excipi potest hoc: «Benedic.» Si quis autem in hodiernis stylitis doctrinam quarat, ignaro stylitae, quod non valeat loqui, pretextus est vel ventus, stridule spirans et vocis articulationem impediens vel quaedam aescetica gracilitas, per quam angustiat elocutio. Sic autem contemplativa virtute lapsus, manibus tamen lucrosam praeclare dirigit operationem, qua sursum elevat calathum, cum in illum nuntius sonans intravit. Talia sunt ipsi, quae sunt manifesta: interna vero novit ille quae sunt in abscondito videns Pater. Taliter autem se habentes qui supra ordinati sunt hypocriseos filii, demonis imitatores (caetera namque simulationum illorum genera nemo neque si mille libros componendo impletet, describere valeret), simplices decipiunt ad magnam monasticam vitae damnationem, et a Deo gravi punitioni obnoxii, quod per ipsos blasphemetur, non solum in

gentibus, sed etiam in Christiana religione, sanctissima ad imitationem illius conversatio.

39. Jam subobsceure indicavimus et ostendimus, fratres, quantum malum sit hypocrisis, dira perveri mendacii species, a rectitudine deflexio, quæ verum hominem reddit inutilem, ignobilis virtutis extenuatio. Fugiamus igitur illam, nos veritatis famuli, scientes nihil esse commune veritati cum mendacio, cui copulatur prava consors simulatio, malis secundissima, quam nec in inimicos bonis saltem Christianis exercere licet. Enimvero, si quis non aperte loquitur, uti rerum status requirit, contra inimicum, nec justificationem allegat, uno verbo, non totam aperit veritatem, in omnibus se prodens; hoc tamen non est hypocritarum ratio, sed solertia generans prudentiam, juxta quam laudabiliter aliquis opportune considerans tempus, et personam, atque reliquas circumstantias, dissimulabit et abscondet quod in buccam venit, sed utilia loquetur, sermonem ipsi mietiente, recteque dirigente ac ordinante, et secundum æconomiam reddente sapientem magno magistro Deo; cui gloria in sæcula. Amen.

ἔτι δι' αὐτοὺς βλασφημεῖται ἡ πρὸς μέμνησιν αὐτοῦ ἀγωνιάτῃ πολιτεία, οὐ μόνον ἐν ἔθνεσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Χριστιανικῇ ὀρθότητι.

40. Ἐχομεν ἥδη ἀμυδρῶς ὑποκρουσάμενοι καὶ ἐμφάναντες, ὡς ἀδελφοί, ὁποῖόν τι κακὸν ἡ ὑπόκρισις, τὸ τοῦ κακοῦ ψεύδους ἀδρὸν τιμῆμα, ἡ ἐκτροπὴ τῆς ὀρθότητος, ἡ ἀχρειοῦσα τὸν ἀληθῆ ἄνθρωπον, τὸ ἀγεννὲς τῆς ἀρετῆς ὑποκρίσμα. Φεύγοιμεν οὖν αὐτὴν οἱ τῆς ἀληθείας θεραπευταί, εἰδότες, μὴδὲν κοινὸν ἀληθείᾳ καὶ ψεύδει, ὥς συνδυάζεται φάουλῃ σύνοικος ἡ ὑπόκρισις, πολυτεκνοῦσα ἐν κακοῖς· ἣν οὐδὲ ἐπ' ἐχθροῖς ἐνδείκνυσθαι δαίον τοὺς γε ἀγαθοὺς Χριστιανούς. Εἰ γὰρ καὶ οὐ παρόρησιάσται τις, ἐφ' οἷς ἐχρῆν, πρὸς τὸν ἐχθραίνοντα, οὐδὲ δικαιολογήσεται, εἰπεῖν δὲ τὸ ὅλον, οὐκ ἐπαληθεύσει, παραδεδεικνός ἐαυτὸν ἐφ' ἅπαντι, ἀλλ' αὐτὸ οὐχ ὑποκριτικῇ ἐστὶ μέθοδος, δεινότης δὲ γεννώσα φρόνησιν, καὶ ἣν στοχαζόμενός τις ἐναρέτως ἐν δίοτι καιροῦ καὶ προσώπου καὶ λογτῆς περιστάσεως, κατακαλύψει μὲν καὶ κρύβεται τὸ ἐπιρχόμενον τῇ στόματι, λαλήσει δὲ τὰ πρόσφορα, μετροῦντος τὸν λόγον αὐτῷ καὶ ἀκριβοῦντος καὶ τῷ τόνοντος καὶ πρὸς οἰκονομίαν σοφίζοντος τοῦ μεγάλου διδασκάλου Θεοῦ, ὃ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

EJUSDEM

ADVERSUS IMPLACABILITATIS ACCUSATIONEM.

Eustathii Thessalonicensis metropolitæ adversus exprobrantes ei injuriarum memoriam, si quando meminisset vexationis ipsi undecunque illata.

1. « Sapiens creatura homo : » hæc est antiquæ sententiæ Musæ, quæ textilem varietatem erat mirata; exinde vero per levem transformationem dictum fuit : « sapientissimam rem esse pictoris manum. » Pulchra quidem illa duo sunt et talia quæ aureo nitore fulgeant ubi præscribuntur, et eminens splendentem hujus operis frontem faciant. Oportet autem pro simplicioribus auditoribus insuper addi vel animaliverti quod in ambobus est artificiosum. Sapiens enim est homo variegans artis ratione, qua textit manibus opera : quod extraneus dicere voluerit; pictoris autem manus est sapiens instrumentum, nisi forte pingens dolose mentiatur.

2. Quod igitur urbs hæc nostra, omnimode fecunda, pictoribus abundat, non omnibus secundum artem, imo forte lineamenta hominum male pingentibus, et alias quidem imagines, et inter eas nostram deturpantibus, meam idcirco secundum anchetypon accurate expressam transcriptu-

Εὐσταθίου μητροπολίτου Θεσσαλονίκης πρὸς τοὺς ἐπετρεχούοντας αὐτῷ μνησικαλίαν, εἰ ποτε ἀναμνησθεῖν κακώσεως τετρομένης καθὲν αὐτῷ.

α'. « Σοφὸν τι χρεῖν ἄνθρωπος. » Παλαιὰς τοῦτ' μουσῆς γνωμάτευμα, ἐφ' οἷς ὑφαντικὴν ἐκείνη τοικίαν ἰθαύμασεν· ἐκείθεν δὲ λόγῳ παραποιήσεως ἀναπύθηται τὸ « σοφὸν τι χρεῖμα ζωγράφου χεῖρα εἶναι. » Καὶ καλὰ μὲν καὶ ἀμφοὶ ταῦτα καὶ οἷα προστιθεῖν χρύσσον τι, ἐνθα προγράφονται, καὶ τηλαυγὲς γίνονται τὸ τοῦ ἔργου τοῦδε πρόσωπον. Χρὴ δὲ πρὸς γε τοὺς ἀπλοικωτέρους ἀχρωμένους προστεθεῖσθαι, ἢ γοῦν ἀλλὰ προσεπινοεῖσθαι τὸ τεχνικὸν ἐν ἀμφεῖν. Σοφὸν τε γὰρ χρεῖμα τοικιλτῆς ἀνθρώπου, πρὸς τέχνην ὑφαινων τὰ πρὸ χερσίων, ὅστις ὁ ἔξωτερικὸς εἰπεῖν βούλεται· καὶ ζωγράφου δὲ χεῖρ σοφὸν τι χρεῖμα, εἰ μὴ ἄρα τῇ τῆς τέχνης ἀρετῇ ψεύδοιτο παραγράφουσα.

β'. « Ὅτι γοῦν καὶ ἡ καὶ ἡμᾶς πάμπορος πόλις αὐτῇ γραφῶν εὐπορεῖ, οὐ πάντων πρὸς τέχνην, ἀλλὰ πού καὶ φαῦλος γραφόντων ἀνθρωπικὸς χαρρακτήρ καὶ ἀκριβοῦντων, καὶ ἄλλας μὲν εἰκόνας, ἐν δὲ καὶ ταῖς τῇν ἡμετέραν, ἥκω μεταγράφων τὴν γοῦν αὐτῶς ἑαυτοῦ, πρὸς ἀρχετυπίαν ἀκριβῶς

ἔχουσιν. Καὶ τοῦτο οὐ πρὸς φιλαυτίαν (τί γάρ μοι ἄλλο τι σκίαγραφίας, εἰ ψεύδοιτο μὲν τὸ στερέμιον, βλάπτειν δὲ λέγει οὐδέν;). ἀλλ' ἵνα μὴ παραβλέποντες οἱ τὰ ἡμέτερα ζωγραφούντες, καὶ εἰς λοιπὴν ἀταξίαν ἐκπίπτουσιν· ὅπερ εἰσμάλιστα δάκνει με, εἰ περ ἄλλως πεπαιδευμένοι τὰ εἰς τὴν γραφικὴν, καὶ τρανές δὲ ὡς ἐκάστοτε βλέποντες οὐ βλέπουσι, καὶ τοιαῦτα πρὸς ἀκριβείαν, καὶ νοούντες ἐκβαίνουσιν εἰς ἄλλόκοτον.

γ. Ἐξενίκησε δὲ με, καὶ εἰς τὸδε ἀντιγραφῆς παρήγαγεν, ὅτι μὴ μόνον ἐν τῇδε τῇ πόλει τὴν εἰκόνα ἡμῶν, τὸ Δαυϊτικὸν εἰπεῖν, ἐξουδένωσαν οἱ εἰς γράφοντες, εἴτε διαγράφοντες ἡμεῖς, ἀλλὰ τὴν φαυλοφύλουτον αὐτῶν εἰκόνα, καθ' ἣν ἡμεῖς οὐκ ἀνεστῆλως, λέγω, ἀλλ' ἐστηρίχθυσαν, ἕως καὶ εἰς τὴν μεγίστην τῶν πόλεων περιήγαγον. Ἔστι δὲ τὸ τοῦτον δεικνύον· « Μνησίτακος ἀνὴρ, ἐπιγραφάμηνος εἰς ἀρχιερέα Θεσσαλονίκης τὸν ἄρτι. » Πρὸς δὲ ὅθι βρέτα; (παικτίον γάρ τι κατὰ τῆς φαύλης τέχνης;) τὰ πρῶτα μὲν ἀντράνισας ἔγχευσα· εἴτα συνσταγὼν ἐμαυτὸν εἰς νοῦν, καὶ ἐθαύμασα, ὅπως ὁ πνεύματος χρόνος παράγει μὲν καὶ τὰ καινοφανῆ, γονεὺς δὲ ὅμως οὐκ ὀλίγα ὡς οἶον ἐν ἀνακρίμει καὶ πρὸς καλὰς ὁμοιότητας, καὶ αὐτῶν τὰς μὲν οἷας ἐπαινεῖσθαι, τὰς δὲ λήθης ἐσχάτης ὀξείας. Καὶ ἅμα ἐννοήσαμην τὰς τῶν ἀποκαταστάσεων θυλλουμένας; πεντακοσιοστῆς, ὧν ἔργον φασὶν, ἐπεὶ παραδράμειν, ἐπανατρέχειν εἰς τὰ φθάσαντα ὡς οἷα καὶ παραδείγματα, καὶ ποιεῖν αὐδῆς ἀγαθὰ τε καὶ κακὰ ἐκείνα, ὅσοις ὁ προλαβὼν τῶν πεντακοσίων ἱπὼν ἄλλοις ἐνδείκνυται.

δ. Χρόνος οὖν πάσαι ποτὲ διέβη, καθ' ὃν ἄλλα τε τῶν φαύλων ἐθεωρήθησαν, καὶ τὸ σύννοον δὲ καὶ φυλακτικὸν αὐτοῦ, καὶ μὴ βλάβως τοῖς βλάπτεσθαι ἐθέλουσιν ἀνυχροννύμενον, εἰς οὐκ ἀγαθὸν ἐνεγράφη τοῖς γε παραθεωροῦσι. Καὶ δὴ καὶ νῦν χρόνος οὗτος ἐξέβη, γράφων εἰς χαρακτῆρα ὁμοῖον καὶ ἡμεῖς, ὅτι προσίχομεν ἡμῖν αὐτοῖς καὶ σκεπτόμεθα, μὴ βλάβωμεθα, καὶ φυλακτόμεθα τὰ τῆς διαβολῆς ἀμφοτέρωθεν, καὶ ἀνακαθαίρομεν, εὐθέως τὸν πῖπρον, εἰ πως, ὧν πεπειράμεθα, παγίδων ὑπερπαύμενοι σωζόμεθα.

ε. Φέρε δὴ, χρώματα τρίψας δὲ ὧν ἔχοιμι ἀν ἐμαυτὸν μεταγράψαι εἰς ὅπερ εἰμι (οὐ γάρ λανθάνωμαι κατόπιν κακῆς ἡμέρας; ἐν ᾧ χαρακτῆρ ἔμῳ; ἐπαίνεται, δὲ ἡ ψυχὴ ἐκάστου γράφουσα ἐν τῷ βλάπτειν εἰς συνείδησιν προϊστίει, ὥστε καὶ ἄλλοις βλάπτεσθαι, καὶ διακρίνεσθαι τὰ κατ' ἥθος, καὶ οὕτω περιποιεῖσθαι μὲν τὰ ὀρθῶς, ἔχοντα, διορθοῦσθαι δὲ τὰ ὡς ἑτέρως ἐκπίπτοντα), διακριθώσομαι τὸ ἔμῳ πρὸς τοῖς ἐνταῦθα εἰκόνομαι, τὰ μὲν ἄλλα πίνυ ἀπὸ κριθωμένων κατὰ τοὺς ἔμῳ πρὸς ἀμαρτίαν γράφοντας (φαίνο γάρ ἰδοὺ ἐμαυτὸν ἄλλως μὲν ὅτι μὴ διαστραμμένον, καὶ ἀγαθῶς μὴδεὶν ἁλλομμένον εἰς εὐπρόσωπον)· τὸ μὲντοι μνησίτακον ἐν τῷ πᾶσι διαγράφω, καὶ ἐξελείφω τῆς εἰκόνης, ἣν ἐνείκησάν μοι τὰ καλὰ τέχνη ἐξοὶς τῆς πόλεως.

A rus sum. Et hoc non amore mei (quid enim mihi curæ foret pictura, si mentiretur quidem solidum, nihil autem nocivi indicaret?), sed ne qui nostra pingunt, per ignaviam denuo in artis imperitiam decidant: quod in primis me vexat; si quidem res graphicas satis docti clareque fere semper videntes, nunc quidem cæcutiunt et præ nimia cautela descendunt in absurdum.

3. Devicit autem me prorsus et in hanc accensationem induxit, quod non solum in hac urbe nostram imaginem, juxta Davidicum dictum, ad nihilum redegerunt qui nos sive pingunt, sive describunt, sed vilissimam ipsorum imaginem, per quam nos haud in cippum elevaverunt, dico, sed in cippo male notaverunt, postremo in urbium maximam circumduxerunt. Est autem illorum imago: « Memor injuriarum vir, proventus in presentem Thessalonica archiepiscopum. » Ad quod simulacrum (aliqualiter enim indendum est adversus malam artem), primo quidem, oculis in id conjectis, risi; deinde recolligens mentem, valde etiam miratus sum quomodo temporum varietas nova quedam ad lucem producat, non pauca tamen generet tanquam in renovatione secundumque veteres similitudines, quarum aliæ quidem laude dignæ sunt, aliæ vero omnium oblivione. Et simul in mentem revocavi celeberrimos restitutionum quingentos annos, quorum officium est, avari, cum transierunt, ad ea quæ præcesserunt recurrere tanquam exemplaria, denuoque producere bona vel mala illa, quibus elapsum quingentorum annorum spatium immoratum est.

4. Tempus igitur olim aliquando transit, quo, cum aliqua cætera, tum prudentia cuique conservatio prave considerata sunt, et non facilis a nocere volentibus decolorationis opificio in non bonum saltem a male judicantibus imputatum est. Et profecto nunc istud tempus reluxit, simili character nos etiam pingens, eo quod providemus nobis et ne dejiciamur cavemus, et calumniam recta fugimus, et alas aptantes repurgamus, si forte super retia, quibus tentati sumus, volantes, salvandi simus.

5. Age porro, tritis coloribus, quibus me possim talem qualis sum pingere (non enim obliviscor uti speculo; unde mea forma relucet, quod anima ejusque pingens colorando conscientiam, ante se ponit ut a cæteris cernatur, inque moralibus digne dicatur, et sic retineantur ea quidem quæ recta sunt, corrigantur errores commissi); perficiam meam coram hic presentibus imaginem; de cætero quidem prorsus accuratam secundum e-s qui me peccaminosum pingunt (ecce enim metipsum aliunde quidem deformatum, et ad pulchram formam nullo bono relucens ostendo); hanc autem mali memoriam omnino deleo et aufero ab hac imagine, quam mihi hujus urbis boni clypeus erexit.

6. Mihi autem sic habenti scopum aliter hanc colorandi partem calcis, quam docti pictores meæ applicuerunt figuræ, considerandum erit ante alia, quibus illud imaginis vitium commodè patefieri possit, quia non plane necessarium idem esse, juxta cogitationem, quædam nomina per compositionem proferre, rursumque per appositionem exponere. Sicut autem non semper in eundem conceptum veniunt expressiones privatim abstractæ, rursumque simul appositæ (non enim aliquis singillatim grammaticus dictus, et rursus privatim celer, jam etiam grammaticus celer necessario evadet, nec eques simpliciter, et privatim bonus, jam in bonum equitem necessario concurrunt); ita nec in idem vergit dicere sciomachiam, in unum redactis umbræ; pugnaque nominibus, et rursus a sub umbra pugnare: hoc quidem prospere sit et desideratur, dum sciomachia vituperationem habet et juxta proverbium ad idem redit ac aeris verberatio. Sic etiam « chirodicum, » manus jurisque conjunctio vituperabiliter ostendit; illum autem « qui jus in manibus habet, » laudabiliter designat. Pariter « sceptifer » quidem est verborum compositione rex; « sceptrum » autem disjuncte fert cuius et sordidus Ithacæ mendicus Ulysses. « Andrapoda » novimus quidem « serviles personas; » si quis autem expressione soluta dicit « hominum pedes, » exinde drapetas invenit servos. « Bubulcitas » aliquis velut agricola: « boves autem prædo abducit. » Amicus » quidem « bonus » virtutem habet: « philocalus » autem aliter intelligitur, et malitiam indicat, qualem etiam dicere sapientes hæsitant « Boni » quidem « pedes » conveniunt etiam viris, heroice agentibus, cum hæc verba separantur: in unum autem conjuncta, callisphyro (pulchris pedibus) mulierem exornant. « Sacerdotio ministerio » si quis operatur, sacris sit aptus: hierodulus autem (quod nomen) minime convenit. « Fervidum opus » facit arrogans: « θερμουργία » (fervide operatur) homo fortis; videtur idem aliquid quod habeatur sermo per « artiepum » (callide dicentem) et « artia » (seu perfecta) loquentem: sed qui posteriorem sic hunc modo sumit, ut perfecta loquentem laudabilem novit, artiepum autem ut impostorem vituperat. Hujus autem auctores methodi, quibus diversitas in solutione verborum, et iterum in eorum compositione, ordinata est, nec « patris percussorem » ducunt eundem ac eum « qui percutit patrem, » siquidem patris percussor in habitudine malitiæ est, sicut et « verberipater; » dum aliquis patrem forte percussit ignorans. Nec « himatiopolam » et eum qui vestimentum vendit, ad parem sententiam adducunt, tanquam ad artem reducentes « himatiopolam esse, » vestimentum autem vendere judicantes eum qui hoc vel semel fecit.

7. Dico ergo sic aliquomodo sese ad invicem habere « mali memoriam » in una voce, et in locutionis divisione, « meminisse mali. » Etenim mali memoria quidem, non honeste, diceretur aliquis affici, nec ab

5. Οὕτω δὲ μοι προθεμένῳ σκοπῷ, μεταχρῶμαι τοῦτο γὰρ τὸ μέρος τῆς κοιλίας, ἥν οἱ δαιμόνιοι ζωγράφοι τῇ ἐμῇ χαρακτῆρι προσέπλασαν, θεωρητέον ἂν εἴη πρὸ τῶν ἄλλων, δι' ὧν ἔκειντο τὸ τῆς εἰκότος ἀνατολὴν ἐπιτυχίαν εὐρήσει, ὅτι οὐ πάντως, οὐδὲ ἀνάγκης ταῦτόν, πρὸς ἔννοιαν συνθέτως τε προσκαίειν ὀνόματα τινα, καὶ αὐτὸ πάλιν ἐξαγγεῖλαι καὶ παράθεσιν. Ἄλλ' ὥσπερ οὐκ εἰς ταῦτόν ἐστι νόημα τῶν ἔργωντα λέγειν ἀφωρισμέναι ἰδίᾳ καὶ αὐτῶν παρατιθέμεναι (οὐ γὰρ δὴ ποῦθεν καταμόνας γραμματεὺς τις λεγόμενος, καὶ αὐτὸ πάλιν ἰδίᾳ ταχὺς ἦν καὶ γραμματεὺς ταχὺς ἀναγκαίως ἐκβαίνει· οἷον δὲ καὶ ἰππεὺς ἀπλῶς, καὶ κατ' ἰδίαν ἀγαθός, ἦν καὶ εἰς ἀγαθὸν ἰππία κατ' ἀνάγκην συνδραμεύοντι, οὕτως· οἷον εἰς ταῦτόν ἄγεται « σκιαμαχίην » εἰπεῖν, ὅς' ἐν ἀγαθόντα ῥῆμα τὸ τῆς « σκιᾶς » καὶ τῆς « μάχης » ὄνομα, καὶ αὐτὸς τὸ ἐπὶ σκιᾶ μάχεσθαι· ἀλλὰ τοῦτο μὲν καὶ εὐτυχίται καὶ τοῦτο, ὅ δὲ « σκιαμαχῶν » εἰς φόβον ἀποτάσσεται, ἢ οἶδεν ἢ παρομῖα εἰς ταῦτόν ἤχοντα τῶν ἀέρι δαιμόνι. Οὕτω δὲ καὶ τὸν μὲν « χειροδίκην » ἢ συνθετικὴν κόλλησιν τῆς τε « χειρὸς, » τῆς τε « δίκης, » φεκτικῶς παραδειγματίζει· τὸν δὲ ἐν χειρὶ τῇ δίκῃ ἔχοντα « ἐπαίνους ἀποκληροῖ. Τὸν ὅμως τρόπον « σκηπττοχὸς » μὲν κατὰ συναίρεσιν λέξαντες βασιλεὺς· « σκηπτρον » μὲν τοὶ διαλελυμένως ἔχοντες καὶ ὁ ἐν Τιβερὶ ῥιχνὸς καὶ ῥυπαλὸς ἐπαίτης Ὀδυσσεύς. Οὕτω μὲν « ἀνδράποδα » μὲν τὰ « δοῦλα σπῶντα »· « διαλύσας δὲ τις τὴν λέξιν, καὶ « ἀνδρὶ πόδας » εἰπόντι, « δραπέτης » ἐνταῦθεν εὖρε τοὺς δόλους. Καὶ μὴν « βοηλατεῖ » μὲν τις γεωργὸς οὐκ ἐβοῦ· δὲ ἐλαύνει· δὲ ληϊζόμενος. Καὶ « φίλος » μὲν « καλὸς » ἀρετὴν ἔχει· δὲ φιλόκαλος· δὲ ἀλλοῦς· εἰ ἔστι κατὰ νόον, καὶ ποτε καὶ κακίαν παραβαίνει, ὅποιαν καὶ λέγειν ὀκνοῦσιν οἱ σώφρονες. Καὶ « καλὰ » μὲν « σφύρα » ἐκτερίζεται καὶ ἀνδρὶ καὶ θηρίῳ ἀνδριζόμενοι, ὅτε δίδονται· ἡνωμένη δὲ εἰς ἐν γυναῖκα κομποῦσι τῇ καλλισφύρῃ. ἢ ἡμῶν δουλείᾳ βαρύνεται τις, καὶ ἔστιν ἱεροπρεπής· ἢ ἢ συνθετικῶς· εἰς « ἱερὰ δουλοῦν » οὐ πάντως ἐκτερίζεται. « θερμὸν ἔργον » δρᾷ δὲ αὐθαδικόμενος· « θερμουργεῖ » δὲ κατὰ θέσιν δὲ ἀνδριζόμενος. Δοκεῖ ταῦτόν τε λαλεῖσθαι διὰ τοῦ « ἀρτισπούς » καὶ τοῦ « ἀρτια βάζοντος »· ἀλλ' ὁ χρησάμενος τὸν μὲν διαλελυμένον εἰς τὸ « βάζειν ἀρτια » ἐκπαίνεται οἶδε, φέγει δὲ ἐν « ἀρτιαπῇ » ὡς ἐκλύσπον. Οἱ δὲ τῆς τοιαύτης πρὸς τοῦ πατρὸς, οἷς ἐπερωτῆται ἐν διαλύσει λέξαντες, καὶ αὐτὸ πάλιν ἐν συνθέσει τῶν αὐτῶν περὶ τοῦ νηταί, οὗτε τὸν « πατρούπτην » εἰς ταῦτόν ἄγεται τῶν « εὔποντοι πατέρα, » εἴη « πατρούπτης » μὲν ἐν εἰδει κακίας, ὁ καὶ « πατραλοῖς »· πατέρα δὲ τις « ἐτυφέ που » καὶ ἀγνοῶν. Οὐδὲ μὴν τὸν « ἡμῶν ποιεῖν » εἰς τὴν γῆν ἀφορίζοντες, « ποιεῖν » δὲ « ἡμῶν » εἰδότες καὶ τὸν εἰσάπαζ τὸ τοῖόνδε γινώσκοντες.

8. Θημι δὲ οὖν, οὕτω πως διαφέρεσθαι πρὸς ἄλλα τήν τε καθ' ἐν ὄνομα « μηχανιστικίαν, » καὶ ἐν διχασμῷ φράσεως « μεμνησθαι κακοῦ. Μηχανιστικίαν » μὲν γὰρ οὐκ ἂν ποτε λέξη τις χρηταίωσιν.

κῶς, οὐδ' εὐλογοῖτο ἂν ὑπ' αὐτοῦς ὁ μνησίχτικος· ἂν aliquo laudaretur mali memor; quod autem aliquis meminerit mali, non necessario reprehensioni subijciatur; quod ex quibusdam explicationibus manifestum fiet. Omnis malitia finis circa moralia est quidem humanæ animæ male facere velleque illi insultare maleficio, ex quo nomen habet, non tamen illi perficiendi, quod sibi proponit, semper inest facultas. Hominum enim diligentiorum ac disciplinatorum aliis quidem nec imperium in ceteros audet deferre, verita spirituales armaturam, qua protegitur adversarius ipsi miles; in alios autem impudenter irrui, et ad certamen singulare sæpe descendit, sed sanctitatis armis repellitur, aliquando quidem citissime, aliquando vero post vulnus, sive vulnera, quæ recta ratio, saltem in fidem habentibus, ad curationem dulcia fundens medicamina sanavit.

γ'. Τοιοῦτον δὲ καὶ ἡ μνησιχακία. Οὕσα κακία γάρ, καὶ κακιῶν ἡ χειρίστη, πολλοὺς μὲν, οἱ πάλαι κατίστρωννται εἰς πλάτος ἱστορικὸν (τοὺς γὰρ ἔξω ποῦ βίβλων κειμένους, καὶ ὡς εἰς πληθὺς ἀμμου κεχυμένους, οὐκ ἂν μαστρεῖν ἔχη τις), ἰλόχῃσας, καὶ ὑπερπύσσας ἐς ψυχὴν, καὶ λαθοῦσα τὴν ὕψαιον, ἐξίπται αὐτῆς ἅπαν τὸ ζωτικόν· καὶ εἰς θάνατον ἐκτῆξται, τοῦ τε σώματος παρῆλτο, καὶ τὴν ὑπὲρ τοῦ σώματος εἰς χάος ἐβύβην. Οὐ γὰρ ἂν εἴη τις ὡς τὸ μνησιχακεῖν· ψυχὴν μὲν ἔχει βλάπτειν, σώμασιν δὲ ἄλλως τὰ ἔξω· ἀλλὰ μετὰ τὸν φθόνον, ἡ καὶ κατ' ἐκείνον, καὶ τοῦ σώματος ἀφαιρείται· καθὰ καὶ τις κλέπτειν προθέμενος· οὕτε τὸν οἰκοδεσπότην ἀφίρσει χεῖρην, καὶ τὸν οἶκον δὲ ὑφάσας ἀπήγαγε.

θ'. Καὶ τοιοῦτον μὲν ἡ μνησιχακία, καθὰ καὶ πᾶσα κακία, δάκνουσα μὲν ὥσπερ καὶ κύων τινα, εἰ μὴ αὐτὴν ἐκφοβοῖεν· σοδομένη δὲ εἰς τὸ παντελές, εἰ τις ἀπεναντίας ἵσταται πρὸς αὐτήν. Ἀνδίσταται δὲ πάντως ὁ περιρῶν τὰ κατὰ βίαν ἅπαντα, καὶ μῆτε ἐκ τῶν κατὰ ροὴν φέρεσθαι μαλακῶς ἔχων, καὶ εἰχὴ τοῦ οἴακας, ὅπως ἂν καὶ τύχοι, διασπείων, μὴδ' ὅτε ἀνάρρουν αὐτῷ χωρεῖ τὰ πράγματα, τὴν εὐροίαν ἀποδιαζόμενος, καὶ ἀπομαχόμενος εὐκλειῶν· ἀλλὰ πάντα κἀλὼν καὶ πᾶσαν τέχνην ζωῆς ὀνέπτων εἰς τὸν μέγαν κυβερνήτην. Θεὸν, οἷα καὶ ὄψον ἐξ ἐκείνου λαχὼν τὸ ἐπαμφοτερίζον τῆς προαίρεσις. Καὶ εἰ μὲν βούλοιο Θεός, καὶ αὐτὸς μετέβη γινόμενος, οἷς ἀνατρέχει πρὸς ἐκείνον, ἀποματτόμενος τὰ ἐκείνου κατὰ εἰ δὲ μὴ ἐθέλει, διεκρίπτων ἄλλοις, ὡς ἡ προαίρεσις ἐταρτομένη διεκρίνε.

ι'. Καὶ οὕτω μὲν δύναται τις ἡ μνησιχακεῖν, ἔστω εἰρηται, ἡ ἀμνηστικῶς ἔχων, εἰ προέλοιτο. Κακοῦ δὲ μνησθῆναι τῇ μελέτῃ μὲν καὶ τῇ προέτασι καὶ προαίρεσι καὶ ἐψίσει καὶ σπουδῇ, καὶ εἰ τι τοιοῦτον ἔστιν εἰπεῖν, ἰσχυρὸν ἔχει ὁ μὴ πᾶν κακὸς ἀνθρώπος. Θύσει μέντοι οὐκ ἂν δύναται τις, τέλειος ὢν τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ μνημὴν πλεονῶν καὶ ἀνάμνησιν. Μυρίοις γὰρ συμπτώμασιν εἰ τῶν κακῶν μνημαὶ εἰς ψυχὴν παρῆσθουσιν, ἀπευχομένου μὲν, ὡς εἰκός, τοῦ καλοῦ ἀνθρώπου, κακοῦ μνημὴν ἀναδῆναι εἰς τὴν κερδίαν

8. Taliter igitur se habet mali memoria. Cum enim malitia sit, et malitiarum pessima, multos quidem, qui jampridem in aperto campo prostrati sunt (jacentes enim extra libros et velut in arenæ acervum accumulatos, nemo unquam metiri poterit); insidiis circumdedit, et in animam subrepens, introductione celata, totam ipsius vim vitalem exhausit; atque cum ad mortem usque consumpsisset, et corpus abstulit, et eam præter corpus in chaos projecit. Non enim aliquis dixerit a mali memoria ladi posse animam aut alio modo membra exteriora exerceri; imo post invidiam vel secundum istam, etiam corpore privatur; ut aliquis qui furtum facere voluit, non sinit possessorem domus in pace vivere, sed etiam incensa domo abducti.

9. Sic igitur agit mali memoria, ut omnis malitia, mordens uti canis obvios, nisi terrefaciant ipsam; in fugam autem veraa plane, si quis e contra stat adversus eam. Contra vero stat omnino, qui vitam omnem despicit, neque juxta fluentum ferri molliter sustinens et gubernacula, quocumque velint, exagitans, neque, cum adverso cursu fluant ipsi negotia, successum violenter abripiens et reluctans ad bonam navigationem, sed omnes artes omnemque vitæ artem ad magnum gubernatorem Deum referens, tanquam donum ab illo sortitus electionis duplicitatem si quidem voluerit Deus et ipse partem habebit, attingens ad ea quibus secundum illum ascendit, ipsius bonis utens; si vero non vult, delabens ut voluntas mutata judicavit.

10. Et ita quidem potest quis vel mali memoriam exercere, quando sic maluit, vel illa non affici, si hoc prætulit. Mali vero meminisse cura, propositione, voluntate, desiderio, studio, alioque quolibet modo homo non omnino malus potest. Natura tamen hand posset aliquis humanitate imbutus, memoria dives ac recordatione. Mille namque casibus malorum recordatio penetrat in animam, obsistente quidem, ut justum est, bono homine, ut mali recordatio in ipsius cor non ascendat, non valente autem remedium efficax aliquod opponere, quo talem visitationem repellat.

αὐτοῦ, μὴ ἔχοντος δὲ βοηθεῖν τινα ὄχυναν προβαλεῖσθαι, δι' ἧς τὴν τοιαύτην ἀνάβασιν ἀπαρκοῦνται.

11. Itaque, cum mali memorie quidem tentatio potest repelli, si quis ad hoc diligenter se astringat, mali vero non recordari sive cuiusdam causa vexationis, aliquis volens omnino non posset, quid tandem illum qui ex aliqua causa urgente se malum ab aliquo fuisse passum, in mentem revocat, injurarum memorie vituperationi subijcimus? siquidem jam agnovimus magnum intervallum jacere, in quo mali memoria, malique vel vexationis alicujus recordatio, distant. Cur etiam malum quidem, quod nondum aliquis passus est, sed in futuro jacet, suspiciens et timens et cavens, in hominem peccatorem non reputatur; vexationem vero mente revolvens, quam expertus est, et hoc juxta quamdam fortunam, sub peccatoris colore pingitur? Attamen hæc ambo, tanquam matre, spiritali generantur imaginatione. Ad hanc enim pertinent et de futuris providentia, et de præteritis recordatio. Qua autem causa quis beneficiorum meminit, eadem maleficiorum etiam memoriam habet. Auferendum est igitur animam illi qui talium oblivisci debet, et ipse morti spiritali tradendus.

12. Si quis autem in contradictione sibi complacens dicat, quemadmodum recepti beneficii memoriam comitatur beneficii redditio, sic mali tolerati memoriam subsequi ea quæ retributionis sunt, et inde mutuo concurrere sibi mali recordationem et mali memoriam, is proculdubio absurda dicit, nec certe novit accurate discretionem aut regulam observare, unde probantur quidem quæ virtutis sunt, condemnantur autem quæ pravitalis: rem non profunde penetrat. Verum, sicuti matres gravidæ, sunt quædam qualitates. Itaque beneficiorum memoria, quæ bona qualitas est, alia quidem similia generat, sicuti gratia gratiam gignit; alia vero sola voluntate consistit, quando beneficio donatus in eis quæ sunt ipsius, vacuis manibus commoratur. Est autem etiam aliquando quædam sterilis beneficentia, qualis est ingratorum, execrabilium, judicantium. Et quidem in talibus primum est beneficium retribuere; secundum autem in voluntate sistit, cum ad effectum transire nequit. Denique tertium est neque facere, neque velle, benefactori injuriam inferre, ut fecit Iscariota.

13. Talia quidem sunt spectantia ad beneficentiam, quæ aut parit ad lucem, aut in semine solo consideratur, sive quæ prorsus sterilis est, aut si quando paritur, edit molam, sive quæ veram gravitatem alio quodam modo mentitur. Maleficentia vero, juxta rationem, cui subest beneficentia; alia per mali recordationem stimulat eum qui passus est ad efficacem vindictam; et hæc ipsa, veluti gravilla, parit cum violentia ab eo qui passus est mali retributionem; alia recordatur quidem et desiderat vindictam: cum autem nocere nequit, desi-

11. Α. Εἰ τοίνυν μνησικαχίας μὲν πόλεμον ἐκ διακρούεσθαι, εἰ τις ἐς τοῦτο κατὰ σπουδὴν ἐκζητοῖτο, κακοῦ δὲ μὴ μνησθῆναι, εἴτ' οὖν ἐκ ποδὸν κακώσεως, οὐδ' ἂν ἰδὼν τις εἰς τέλος ἐκναίτο· τί δὲ ποτε τὸν ἀνθυμωμένον ἐκ τίνος περιπέτεια; ὅτι κακὸν ποδὸν παθεῖ, ἐς μέγαν μνησικάκου συντελέσμεν; καὶ ταῦτα, γινώσκει; καὶ παρὸς μερότοιχον κείσθαι, ὃ δὲ σταθερὸν τὸ μνησικαχεῖν καὶ τὸ μνησθῆναι κακοῦ ἢ κακώσεως. Ἐτι διατὶ κακὸν μὲν, ὃ μήπω πάθει τις, ἀλλ' ἐν τῷ μέλλοντι κείται, ὑποφωμένος; καὶ ποσούμενος; καὶ φυλαττόμενος, οὐ λογιζέται εἰς ἀμαρτωλὸν ἀνθρώπον· κακώσιν δὲ ἀναπολίων, ἧς περιτρίβεται, καὶ οὗτο κατὰ τινα τύχην χροῖζεται εἰς ἀμαρτηκὸν; Καὶ μὴν ἄμφω ψυχικῆς φαντασίας, ὅσα καὶ μετὰ ἀποτίκτονται. Ταύτης γὰρ καὶ ἡ ἐπὶ τῷ μέλλοντι προμήθεια, καὶ ἡ τοῦ παρερχομένου ἀναπίπτει. Ἐτι, ὃ μνησθῆναι τις εὐεργεσιῶν, ἵκεται μὴ μὴν ἔχει καὶ κακώσεων. Μένονται δὲ ἀρροὶν τῇ ψυχῇ. Ἀκαρεσιὸν ἄρα ψυχῆς τὸν τοῦτον ἐπιλησόμενον, καὶ μεταπλεσιόν οὕτως εἰς ἀψύχον.

12. Β. Εἰ δὲ τις φιλοκαλῶν ἑαυτὸν εἰς ἀντιλογίαν ἔρει, ὥσπερ δὲ τῇ τοῦ εὐεργετῆσθαι μνήμῃ συνετρέχει τὸν ἀνταυρεγέσθαι, οὕτω δὲ καὶ τῇ μνηστικῇ τοῦ κακοῦσθαι συμπαρομαρτεῖν καὶ τὰ τῆς ἀνακακώσεως, κἀντεῦθεν συνετρέχειν ἀλλήλοις; τὸ μνησθῆναι κακοῦ καὶ τὸ μνησικαχεῖν, λαλεῖ μὲν καὶ παχυλὸς ὁ τοιοῦτος, οὐ μὴν λεπτότερον ἀκρεβύνει οὐδὲ, καὶ διάκρινει ἢ κανόνα διαρθροῦν, ὅθεν γιγνέσθαι μὲν τὰ εἰς ἀρετὴν, ἀποκρίνονται δὲ τὰ εἰς φλυαυότητα· οὐδὲ ἐμβαδύνει. Ὅμως ἐγκυμονοῦσα ὅλα καὶ μητέρες τινὲς αἱ ποιοῦντες. Εὐεργεσία; γούνη μνήμη, ἀγαθὴ ποίησις οὕσα, ἡ μὲν τις καὶ γεννᾷ ὁμοία, καθότι καὶ χάρις χάριν ἐστὶ τίκων· ἡ δὲ ἐν μόνῃ τῷ ἰδίῳ ἐστίν, ὅτε ὁ εὐεργετηθεὶς κινεῖται; χαρὸς διοικεῖ τὰ καθ' ἑαυτόν. Ἐστὶ δὲ καὶ καὶ στερεοῦσα τις εὐεργεσία, ὅποια ἡ τῶν ἀρεπτοῦντων, τῶν ἐπαρτέων, τῶν λουδαίωντων. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐν τοῦτοις ἐστὶ τὸ ἀνταυρεγέσθαι· ἀνταυρεῖται δὲ τὸ ἐν τῷ ὀλέειν, ὅτε μὴ ἔχει ἀποβαλεῖν καὶ πρὸς ἀνέργειαν. Τὸ δὲ λοιπὸν καὶ τρίτον, τὸ μὴ ποιεῖν, μὴτε ἰδέσθαι, καὶ ποῦ καὶ ἀρτεῖσθαι τὴν πρὸς βλάβην τοῦ εὐεργετηκότος, ὃ Ἰσκαριώτης ἀπεικονίσσατο.

13. Γ. Καὶ τοιαῦτα μὲν τὰ τῆς εὐεργεσίας, τῆς ἡτικτούσης ἐς φῶς, ἣ ἐν σπέρματι καὶ μόνῃ θεωρουμένης, ἣ καὶ παντελὸς στερήσεως, εἰ δ' ἄρα ποιεῖ καὶ τέχνη, μύλην ἀποτικτούσης, ἣ εἰ τί ποτε ἄλλο τῇ ἀληθείᾳ ἐγκυμονήσῃν φεῖσθαι. Ἡ κακοποιία δὲ ἀλλὰ καὶ αὕτη κατὰ λόγον, ὃν ἔχει καὶ ἡ εὐεργεσία; ἡ δὲ κακοῦ ἀναμνήσεως ἐρεθίζει τὸν πεπονητότατον πρὸς ἀμυναν ἐνεργῇ· καὶ ἰδοὺ καὶ αὕτη, ὡς ὅσα κωσμένη, ἔταξε μετ' ἰσχυρὸς τὴν ἐκ τοῦ παθόντος ἀντιτάκωσιν. Ἡ μνησθῆσθαι μὲν καὶ ἐφίεται ἀμύνης· μὴ δυνάμην δὲ δρᾶσαι κακώσιν, ἵσθησι τὴν ἐπιθυμίαν ἐν τῷ

βούλεσθαι, καὶ πέττει τὸν χῶλον καὶ τὰ κύματα ὁραύουσα, οὐκ ἐξαρρίζει εἰς θυμὸν ἀκρατῆ. Καὶ οὕτως ἐξ ἀναλόγου δευτερεύει, καθάπερ εὐεργετοῦντος ἀνδρὸς κατ' ἐνέργειαν ὁ ἰσχυρὰς ἐν μόνῃ τῇ ἐθελῶν εὐεργετῆν οὕτω καὶ τοῦ μνηστικὰς ἐνεργεῖντος· τὴν κακώσιν δ' ἐθέλων μὲν, ἐπείγων δὲ ἐξέει. Ἀποτὸς δὲ καὶ τρίτος κἀνατῶθα, ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ ἐπερχομένῳ ἐπιβήτο· καὶ ἐπάρτο· (ὁ μὴτε ἐνεργῶν τὰ εὐεργετικά, μὴτε μὴν αἰρούμενος, ἀλλὰ καὶ προσπιδλάπτων), οὕτω καὶ ἐν τοῖς εἰς κακώσιν ὁ ἄλλος ἐξ ἐναντίου καὶ ἐπείνων ἄξιος καὶ εὐχῶν, ὁ μὲν κακώσιν δηλαδὴ ἐφθακυῖαν μὴτε ἐνεργήσας τὰ εἰς ἀμυναν, μὴτε μὴν ἐθέλων, ἀλλ', εἰ ποτε καὶ μαρμυρῶ, χόρῳ τῷ κακῷ ἐπιφροῶν καὶ εἰ τί που ἐξοῖται κακίας, χωνύνων αὐτὸν εἰς λήθην, καὶ μυστατόμενος καὶ τὴν μνήμην αὐτῆν.

12. Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει (ἔχει δὲ πάντως οὐκ ἔλλω), ἐφαρτάται ἄρα τοῦ εἰς ὁρθὴν βαίνειν ἀληθείας ὅτι μνησθῆναι κακοῦ εἰς ταύτην ἄγων τῇ ἀμαρτῇ τῆς ἀντικακώσεως. Δὴλον γὰρ, ὡς οὐτε ὁ μνήμην εὐεργεσίας ἀναλαβὼν πάντῃ πάντως εὐεργετῇ, οὐδὲ μὴν ὁ κακώσας μνησάμενος, ἥδη καὶ εἰς βῆρον τοῦ ἀντικακώσας ὀλισθεῖ.

13. Κεφαλαιώσασθαι δὲ τὸ χῶμα τοῦ τόπου τοῦδε· μνησθῆναι μὲν τινος ἀγαθοῦντος καὶ αὐτὸ πάλιν κακοποιούντος ἀντικειμένως ἔχουσιν, οὕτω δὲ καὶ τὸ εὐεργετῆν· ὁ δὲ τινες οἴονται μνήμης ἀγαθοῦς ἀποτίεσθαι, καὶ τὸ κακοποιεῖν δὲ, ὅπερ οἱ νοεῖν δεῖν οἴονται οὕτως τοῦ μνήμην ἀποθέτον ἔχειν κακώσας, εἰς ἀντιθέσιν ἀσύμμετον ἀπορίζονται· πρὸς δὲ τοῦτοι· καὶ τὸ ἐθέλειν μὲν εὐεργεσίαν ποιεῖν, μὴ λήθουσι δὲ, καὶ πάλιν ἐτέρωθεν τὸ βούλεσθαι μὲν ἀντικακώσας, μὴ ἔχειν δὲ, καὶ αὐτὰ εἰς μὲρ τῶν ἀντίπαλον ἰδιόζουσι. Καὶ εἰς ἀγαθῆς μὲν συστοιχίας τὸ μνησθῆναι ἀγαθοποιίας, καὶ τὸ δι' αὐτὴν εὐεργετῆν· καὶ τρίτον τὸ ἐθέλειν, εἰ καὶ μὴ αἱ γέρας ὕμνῳται συνεπιλαμβάμεσθαι. Τῆς ἐτέρας δὲ φαρίας, ὅτῃ λογίζεται εἰς ἐναντίωσιν, τὸ βαρίως μνησθῆναι κακώσας· καὶ δευτέρῳ εὐθύς, τὸ δι' αὐτὴν αὐτίκα εἶναι τινὰ κακωτικόν· καὶ ἐπὶ δευτέρῳ τοῦτοι· τὸ προαίρεσθαι μὲν, ἀτυχεῖν δὲ ὁπωσούν τὴν προαίρεσιν. Καὶ οὕτω μὲν τῶν ἐκατέρωθεν βαθμίδων αἱ ὑψηλότεραι, ἡ μὲν εὐκαταία κατ' ἀρετὴν τοῖς προσβαίνουσιν, ἡ δὲ, ὅποσον ἀπεύχεται ὁ φρονῶν, ἔχατον αὐτὸς βαθμὸν αἰρούμενος, ἥπερ ἀναβαίνειν, ὅθεν ἔστι κατὰ κλημνισθῆναι εἰς ὀλεθρον· οἱ μὲντοι τούτων πυθμῆναι ἀνάπαλιν ἔχουσι. Καὶ τὸ μὲν ἔξω τῆς μνήμης βάλλειν τὸ εὐεργετήμα, καὶ ἀγάρτισον εἶναι, καὶ πού καὶ δακνηρῶς ἐμφύεσθαι τῷ εὐεργετηκότι, ὡς καὶ ἀποτρώγειν ἐθέλειν τῶν αὐτοῦ σαρκῶν, ὁ δὲ καὶ κάτω ἔχατον ὑποτάττω· λόγῳ ἐν τῇ ἀπαινουμένῃ συστοιχίᾳ ἔκειτο, φαυλοπύραυλόν ἐστιν ὄντος καὶ μεμνημένου τῷ καὶ πρῶτῳ καὶ μεγίστῳ διδασκάλῳ, οὗ τῆς μαθητείας ὁ νενοσηκὼς αὐτὸ Ἰσκαριώτης ἐξέπεσεν. Ἐτέρωθεν δὲ γὰρ τὸ μνήμην μὲν π[ίσ]τος κακώσας, ἀμειβεῖν δὲ ἀντικακώσας, εἰς ὁ δὲ περίστη ὡς οἷα καὶ εἰς τραγίαν τινὰ ἡ κακίστη συστοιχία τοῦ μνησθῆναι κακωθῆναι, καὶ τῇ μνήμῃ ταύτῃ κα-

derium in voluntate reponit bilemque coquit et ductus reprimens, non in iram impotentem efferverse. Et sic ex analogia quemadmodum secundus est ab homine qui secundum efficaciam bene fecit, ille qui sistit in voluntate beneficiendi, ita quoque secundus est ab eo qui mali memoriam ad effectum ducit, ille qui nocere quidem vult, adhuc suum abstinere. Restat autem hic etiam tertius, sicut in his quæ sunt beneficentiae, v. tupe- randus, et execrabilis ille (qui nec beneficia re ipsa confert nec reddere gaudet, sed etiam injuriam adjicit), ita quoque in his quæ ad vexationem spectant, ille qui cæterum e contrario laudibus et benedictionibus dignus est, qui post vexationem sano præhabitam neque quæ vindictæ sunt operatur neque quæ querit, sed, si forte meminuit, aggerem opponit malo, et si quid olet malitiam, illud in oblivionem et recordationem ipsam e mente rejicit.

14. Hæc igitur si ita sint (proculdubio autem omnino sunt), convincitur in recto veritatis tramite non ambulare qui recordationem mali ad malum malo retribuendum reducit. Manifestum est enim quod neque beneficii recordatus ubique benefacit, neque qui vexationis illatæ meminit, jam eo ipso in abyssum malæ vindictæ delapsus est.

15. Age, jam resumamus hujus argumenti summam: meminisse quidem alicujus bene facientis, et rursus male agentis recordari, oppositionem habent; ut econtra etiam benefacere, quod quidam bonæ memoriæ effectum esse putant, et male facere, quod sapientes conservatæ mali memoriæ fructum censent, insociabili intervallo separantur. Insuper autem velle quidem exercere beneficentiam, sed non posse; iterumque alias cupere quidem malum pro malo reddere, n. que vero posse, in partem contrariam ipsa distinguuntur. Est boni quidem ordinis simul beneficentiae meminisse, et ob illam benefacere, et tertium mens benevola, etsi manus perficere non valeant. Alterius autem classis, quæ reputatur in oppositionem, est vexationis dolenter meminisse; secundum cito propter illam malefacere; et super his duobus, sibi proponere quidem, sed propositum quocunque modo non attingere. Et ita quidem, ex utrisque gradibus superiores sunt, unus quidem secundum virtutem ambulantis desiderabilis, alius autem talis ut eum deprecatur prudens, ultimum ipse gradum potius eligens, quam ascendere rursus, unde decidere debet in ruinam: fundi tamen illorum e contrario veniunt. Et quidem extra memoriam projicere beneficium, et ingratum esse, forteque mordicus sic inherere benefactori, ut taliter affecius etiam illius carnes comedere velit, quod deorsum in ordine laudabili, læcis loco jacebat, re ipsa pravissimum est odiosumque primo magnoque Magistro, e cujus discipulatu qui senserat hoc Iscariota excidit. Aliunde vero memoriam quidem sustinere vexationis, abstinere vero a mali retributione, ad quod vergit, tanquam ad aliquam i-

cem pessima classis qua mali facti tenetur memoria, hacque memoria malum agitur, vel malefaciendi voluntas habetur, hæc sæpe bona est et Deo grata, et peccatorum delictrix, eo quod ipsa delet ex anima non convenientem vindictam. Hujus autem accidentis causa est, quod quidem beneficentiam prorsus oblivisci, ordinatur inter composita superiorum bona, in quantum nefandum, et ob id in odio est, et in malitiam imputatur; procul autem jaceret vindictam, et velle non meminisse, si quod illatum fuerit malum, vel si forte memoria servetur, in animam introitum vindici maleficientiæ intercludere, hoc duobus de quo superiores peccatis, obnititur, et illorum declinat ordinem; et relinquens ista demoni malo, ipsa Deo appropriatur, et in virtutem purificata, sublimis ad Altissimum volitat.

16. Et sic habet se naturaliter res, sicut et doctorum regula novit. Ex his enim duobus contrariis, oblivione beneficiendi, et iterum malefaciendi oblivione, quoniam unum pravam cum sit, sub bona felici sorte cecidit, alterum ergo divinum cum sit, et ipsum sub aliam seriem malam intravit. Et aliquo modo, qui non voluit intelligere ut bene ageret, juxta Psalmistam, abundantis medio messis enata spina reputatur, scilicet, in serie beneficiorum. Qui vero non pro malo malum reddit, rosa judicatur, quæ, spinas mali memorie devitans, bonum innocuum proponit. Itaque jure dici potest, quod ambulant, bonum quidem illud corpus, beneficiorum ordo, veluti malo pede, scilicet, ingratitude; malum autem istud, mali memoria, bono pede, secundum malitiam ambulare tardante. Ut aliter dicam, hic complantantur, sicut cum virtutibus malitia, sic cum virtute magna vitia. Etenim ejus qui bene fecit meminisse, beneficiaque revera retribuere, atque etiam mutua vice beneficentiam prestare velle, ejusdem ordinis in virtute sunt; hominum autem prava voluntas his pulchris arboribus inseruit fruticem pravissimum, ingratitude, quam parere solet beneficiorum oblivio.

17. Et ita quidem exierit ex illarum virtutum ordinibus una pravitas, et ex alia parte, gravis memoria injuriarum, et ab illa prava retributio per malefaciendum. Sed hæc tria mala simul ordinata ad portam, ut aient, assimilantur uni virtuti, scilicet, non omnino velle vexationis meminisse: cui uno memetipsum ipse ascribo; et sic neque malum pro malo cuiquam invenire reddidisse; neque volens quidem, sed non valens, vindictam suspendisse; quorum prius quidem pessimum, posterius autem virtutis simulationem ingeniis non profunda subijcere vult.

18. Si quis autem dixerit vulgare hoc, istud igitur unde manifestum est? primo quidem discutiat vitam nostram, ubi non poterit invenire quemquam a nobis aliquid ulciscendi causa passum, Deinde recentioribus nostris infortuniis adhibeat curam, in quibus nemo nos audit dicentes aliquid ad damnum hujus lingue nos calumniantis

Α κοποειν, η ιδελειν κακοποειν, εριστη τε εστι, και θεω φλη, και αμαρτιων εξαλειπειτη, οτι και αδη απαλειπει της φυχης το εν μη δειντι αμυντικω. Αλτιον δε τουδε του συμπτωματος, οτι το μιν πανη επιλελησθαι αγαθοποιας ενηλλαχται προς τα ανωτερω συστοιχουντα χρηστα, εις δεον εδρζητον, και δια τουτο μισεται, και εις κακιαν απογραφεται· τι δε γε πορρω βαλλειν το αμυντικον, και ιδελειν μη μνησθαι, ελ τι που παθοι κακον, ελ δε που και μνησθει, αποκλειειν την ες φυχην εισοδον τη αμυντικη κακοποια, τουτο τοις ανωτερω δυσιν αμαρτιμασιν ες το πανταλις αντιπτεται, και την προς αυτη πατριαν εκκλινει· και αποκληρουσα εκεινα τω δεμονι, οικειουται αυτη τω θεω, και εις αρετην απολεπτυθεισα κουφη πεπερυσσεται προς τον υψιστον.

Β ις' Καλ εχει ουτω φυσως το πρδγμα, καθ και φιλοσοφος οδε κανων. Αυου γαρ τουτοιαν εναντιον, ληθης τε του αγαθουνεν, και αυ παλιν επιλησμοσης του κακοποειν, επει το εν, φαυλον δυ, ελαχεν δε τα χρηστα πεσειν συστοιχα, το δε λοικον, θεον εν, αυτο την ετεραν συστοιχιαν υπεδυ την φαυλην. Κα πως ο μιν μη βουληθεις συνιεναι του αγαθου, και τον φαυλωδον εις εκαυθα λογιζεται ληρω παραφυκυιαν εδορω, τω κατα την ευεργετικην συστοιχιαν· ο δε μη ανταποδοιους τοις κακωσασιν, εις μνη εγχεριεται, ο τα ακανθας εκφυγεν του μνηστικου αγαθον ελυπον προκαται. Ουκου και εν προς εσσεισθητα φαναι, ως βαίνουσι, καλον μιν εκιν σωμα, τα ευεργετικα συστοιχα, ως οτα φαυλα ποδ, τω του αχαριστειν, κακον δ' αυθις εκεινο, το μνησικακον, αγαθω ποδι, επεμβαίνειν οκνουντι προς κακωσιν. Θρασαι δε ελλας· παραπληγε εαντωδε, ωπερ αρεταις κακια, ουτω και αρετη φαυλοταται. Μεινησθαι μιν γαρ του ευεργετησαντος, και μη αντευεργετειν κατα εργον, ετι δε και ιδελειν ευεργεσιαν αντιδυναι, συστοιχουσι κατ' αρετην. Φαυλα δε προαιρεσις ανθρωπινη παρεπηξε τουτοις εδωροις καλοις, φυτον φαυλοτατον, το αχαριστον, ωπερ εαν τικταιν οδεν η ληθη των ευεργεσιων.

Γ ις'. Καλ ουτω μιν συστοιχοις ταυταις αρεταις κακια μια παραπληυκε, βαρετα δ' ετερωθεν μνη κακωσεως, και η εν αυτη αντικακωσις κακοποειναι. Αλλα ταυτα τρια κακα συστοιχα παρδ θραν, ο φασιν, ηκουσιν αρετη μνη, τη του μη ιδελειν εως μεινησθαι κακωσις· ο δη αγαθω εμαυτον ενω αποκληρω· και ουτε αν ευρεσειην κακου κακον τα ανταποδου (τουτο δη το χειριστον), ουδε μιν ιδελω μιν, αδυναμια δε απαιρων την αμυναν· ωπερ ερετης υποκρισιν υποβαλλειν βουλεται τοις μη εμφοβωσιν.

Δ ιη'. Ει δε τις εχει λεγειν τουτο δη το δημοτικον, το πδθεν εσα τουτο γε εηλον; πρωτα μιν επιελθετω, ος βεβωχαμεν, εν ος ουκ αν ευρεσαι δυναιτο τον εε ημων πεπονθοτα τι προς αμυναι. Ειτα και τοις εναγχοις ημετεροις ενδιατριψατω παθημασιν, εν ος ουδεις ηκουσεν ημας αποπτυσαντας τι προς βλαβην της καθ' ημων εμεδωλου γλωσσης.

κελιν, και τι εγλην, ολα μ προς α τοι, τ ησυγαι, οποιου τον βλ ιν. ομα, περι διενδυ μνησι: αγαθδ μνησι: το δευ και γ προ μνημ παρα δριστ τικω Μλμν χηιστ Ανωσ εις η γονι ελα,δ τις' κ χ. ακου εις ηη γυρις συνισ μνημ και το ραι, οκ ε εικαν η το ηημ, ιω μ ποσιν κα' εντρα και η εσθα μινος ειαη Ει δε τινδ ε η προ εην εμω, εληγ ραλη εβτα ο πρι

ἰκάνης; οὐδὲ ἐς τὸ τυγόν. Εἰ δ' ἀμφοτέλλει αὐτὸς, καὶ εἰ ἂν εἴχομεν ἀντιδιδῶναι τὸν τῆς πνευματικῆς ἀγῆλης ἀποσκιρτήσαντα ἐφ' ἡμετέρας; κακώτερον; ὅλα μὲν, ὅτι καρτομοῦσι πυνθανόμενοι, ἀπερ οὐδαίη πρὸς ἀκρίβειαν. Εἰ δὲ καὶ ἐτεδὸν ἀπὸ σπουδῆς, ὃ λέγεται, ταῦτ' ἀγορεύουσι, παραβαλλόντων ἐφ' ἡμᾶς ἰσχυαίτερον ἐπὶ μαθήσει· καὶ ἡμεῖς ἐξηγησόμεθα, ὁποῖος ἐνισχημένοι κακοὺς οὐκ ἐξελάλησαμεν εἰς; γε τὸν βλάπτειν ἐπὶ δικαίῳ; δυνάμενον.

18. Οὕτω δὲ καταστήσας τὰ εἰρημένα, ὡς οὐκ ἂν, εἶμαι, βροδῶς ἀντιλογηθῆναι, καλῶς καὶ ἄλλως περὶ ταῦτων ἐπιπομπώτερόν τε καὶ σαφέστερον, διενύς, ὡς οὐ ταῦτά, μνησικαθεῖς τε κακοῦ καὶ μνησικατεῖν ἀγαθοποιίας. Ὁ δὲ εἶνα μέμνηται· ἀγαθὸς ἄρα ἐστί. Κακώσεως ἥλθε τιμὴ μνήμη· ἄρα μνησικακὸς ὁ ἀνὴρ. Τίς δ' τὸ πρῶτον εἰπὼν; τίς δ' ὁ δεύτερον; Προβαλλέτωσαν αὐτοῦς εἰς μέσον, ἵνα καὶ γελῶντο εἰς ἐμφανές. Μέμνηται τίς; οἴκου λαμπροῦ· οἰκοδόμος; ἄρα ἐστίν, οἷς μέμνηται. Πλοῖου μνήμη ἔχει, πρὸς τέχνην οἰκιστομένου, καὶ οὕτω παρακρουμένου τὰ περίεξ κύματα· εἰκοστρόφος ἔστι; ἄρα τῇ μνήμῃ ὁ ἀνὴρ. Μέμνηται τοῦ φορητοῦ φελαρίδος· οὐκοῦν εἰ μέμνηται, τυραννέει. Μέμνηται, κατὰ κρημνοῦ πεισῶν τίς καὶ ἐτραχηλισθεῖς· πταίει ἄρα εἰς αὐτὸν ὁ ἀνθρωπος. Ἀνασκάλλει τῇ διανοίᾳ, κακὸς αὐτὸς ποτε γεγονώς, οἷς ἡμαρτε, καὶ τῇ μνήμῃ ἀχθεταί· μνησικακαί ᾧ τὸν αὐτοῦ. Οὐτε ἔκεινα σοφά, καὶ ταῦτα δὲ κωμωδίας, εἰς· οἷς οἶμαι συνταχτέον καὶ τὸ· Μέμνηται τοῦ κακώσεως ὁπωσοῦν· ἔστιν ἄρα μνησικακός.

19. Ἐτι ὁ τὴν μνησικακίαν ἀτέχνως μνήμην κακοῦ ἢ κακώσεως ἀπλῶς ὀριζόμενος, οὐ μόνον τὰ ῥητορικῶν πλημμελεῖ, καίριόν τι μέρος τοῦ πνευματικῶν ἀπάγων αὐτῆς, τὸ ψευτικὸν (ὅπερ οὐκ ἂν συνίστατο, ἀπαγομένης ἐκ βίου τῆς τῶν κακῶν μνήμης). ὁ δὲ γὰρ καὶ τὸ δικανικὸν παραγράφει, καὶ τοὺς τε ἀξίονας ἀποξέει, καὶ τὰς κύβριδας ἀπαιτεῖται, καὶ τὴν ἀδικίαν παρῥησιάζει. Αὐτὸς μὲν γὰρ οὐκ ἔδει, μνήμην εἶναι κακοῦ εἰς τὸ πᾶν. Τὸ δὲ γε δικανικὸν εἰσιν ὅπερ ὥρισαντο, μηδὲν ἕτερον εἶναι, ἢ τὸ· ἀνδρ' ἀπαμύνασθαι, ὅτε τις πρότερον χαλεπήνῃ, διὰ μνήμην πάντως κακοῦ ὑπάρξαντος· ἀτελὲς μὲν ἔκείνοι φάμενοι, οὐ μακρὰν δὲ σκοποῦ πάντη πεισύντες.

20. Χρὴ τοίνυν, ὡς εἶπες, τοὺς δικάζοντας διμαρτυρεῖν κατὰ τὴν κατηγορίαν, καὶ ἐξαναστῆναι τοῦ θρόνου, καὶ ἡ ἀρεῖναι τὸ βῆμα καὶ ἀναχωρησά, ἢ ἀλλὰ γράφειν μνησικακίας τὸν ἀνθρωπον, ὅτι μεμνημένος κακώσεως; ἔχει λύσεων κατὰ νόμου δεικναι τὴν εὐαίαν τοῦ κακοῦ, καὶ διαστησόμενος εἰρηνικῶς. Εἰ δὲ καὶ παράγγελμα θεῖον ὑπόκειται, τυφθέντα τοῦ ἐς παρεῖν στρέφει καὶ τὴν ἑτέραν, γένεται δὲ ἡ πρώτη πληγὴ οὕτω βαρεῖα, ὡς μηδὲ πλαγιάζειν ἔχει τὴν λοιπὴν, καὶ ὁ πληγῆς εἰδὼς καὶ μνήμην ἔχων, ὁ πάθος, οὐ στρέφει αὐτὸν καὶ εἰς ἕτερον πλῆγμα, ἥδη δὲ καὶ οὐδορύχοιο στενάζων τῷ βαρυντήματι· εἰπομεν ἂν ἔκειν ἀμαρτυρῶν, ὡς εἶπες, ὃ πάσχει, καὶ οὕτω μνησικακὸν; Γελοῖον τὸ πρᾶγμα καὶ ὀρισμός.

A nec sine consilio. Si vero ambigit ipse, equum habere yicissim ledere quemquam e spirituali grege de nostris maleficiis exsultantem? Scio quidem quod vexatorie percontantur quæ perfectæ norunt. Si vero certe propter studium, ut dicitur, hæc loquuntur, venientibus ad nos pacifice ad instructionem, nos etiam explicabimus, quibus irretiti malis non locuti fuerimus etiam contra illum qui juste nocere potest.

19. Dictis ita constitutis, ut non facile, puto, contradici possim, alia dicam brevius et evidentius super istis, ostendens non eadem esse recordari mali, et male meminisse beneficiorum. Alquis meminit; ergo bonus est. Injuriarum alicui memoria venit; ergo mali memor est homo. Quis illud primum dicit? quis hoc secundum? In medium se producant, ut palam irrideantur. Illustis domus aliquis meminit; ergo, quibus meminit, his est architectus. Navis memoriam habet scite gubernatæ sique fluctibus feliciter ereptæ: optimus ergo gubernator ille vir memorabilis est. Insolentia meminit Phalaridis: itaque, quia meminit, tyrannidem exeret. Meminit aliquis viri in præcipitium lapsum et conquassatum; ergo talis homo semetipsum offendit. Cogitatione reputat ipse qui fuit iniquus malique gessit et memorie succenset: ergo mali memor in seipsum est. Illa sapientia non sunt, sed comœdia digna; quibus istud adjungendum puto: aliquis injuriarum qualitercunque meminit: ergo simultatis tenax est.

20. Insuper qui mali memoriam sine artificio memoriam mali sive vexationis simpliciter desinit, is non solum rhetoris artem offendit, ab illa gravem panegyrici partem auferendo, reprehensionem (quæ non subsisteret, sublata de vita malorum memoria), sed etiam jurisdictionem abrogat, et axones abradit, et tabulas delet, et iniquitatem excusat. Ipse namque non vult omnino memoriam esse mali. Jurisdictionem autem aliqui desinit nihil aliud esse quam istud: Hominem repellere cum aliquis prius iratus est, ob memoriam sane mali quod illatum est: parum sufficienter illi quidem locuti, sed non omnino procul a vero aberrantes.

21. Oportet igitur, ut apparet, iudices, ubi cognoverunt accusatorem, e sella surgere, vel tribunal deserere et recedere, vel ob vindictæ animum condemnare hominem, quod vexationis recordatus venit per arbitrium legis mali nodum soluturus et pacifice discussurus. Sed et si divinum subijciatur mandatum, quod aliquis in maxillam percussus debeat et aliam præbere, fiat autem prima percussio tam gravis, ut impossibile sit alteram vertere maxillam, et percussus videns et memoriam habens, quod passus sit, non se convertat ad aliam percussuram, jam vero submurmurat gravi dolore gemens, dicendum nobis erit, illum peccatorem, quasi quod patitur scientem, et sic simultatis memorem? Ridenda et res et delictio.

22. Præterea vir, in legitimum conjugium sciens esse peccatum, non obliviscetur, puto, passione furentem sociam, et non lumen quo ipsum traxit, et ideo cavebit, per totam vitam memor, ne revertens iniquit salutarem disrumpat discordiam. Nec magister, nec paterfamilias, malos habentes comperitos; unus quidem discipulum, alter autem alumnus peccantibus per oblivionem veniam darent, et certe nec ipsi trito memoriæ colore, sub mali memorum imaginibus pingerentur; verum unus quidem vocabitur conjugii zelator, alius autem bonus magister, et alter prudens eorum, quorum administrationem habet, œconomus. Eadem vero plane ratione viator qui pravum itineris comitem invenit eumque ob illud suspicatur, prudens dicendus erit, non mali memor. Mercator autem qui consortem assumptum comperit bonum commune furtim exsurgentem, arguit ac exprobrat, sibi que cavet; sed non de ultione notandus est. Novimus tumulorum violatores, et semper odium, et tanquam malos vitamus, et non desinimus esse tales, donec isti tales manserint. Si quis igitur mali memores nos dicere vult, audeat et dicat et irrideatur. Hæc autem est etiam cæteris iniquitatibus explicatio. Furtur vicinus: suspectus est; mali memor ergo qui furem suspicatus est. Alius homicidium, sacrilegium alter, tertius autem impietatem perpetravit: si inde odium, mali memoriam experiuntur. Errat ita sentiens et semetipsum decipit.

23. Adhuc, si quidem contrariorum eadem est scientia cognitioque (est autem omnino), eadem erit accepti beneficii malique illati. Qui ergo iudicat ab humana anima recordationem prorsus eradicandam, cum aliquid mali passus est, optimam quoque plantam, beneficiorum memoriam, simul extirpabit, et paradisum qui nobis inest devastabit; et jam non aliquis animadvertere poterit, ut de malo tolerato, sic de beneficio recepto. Eadem enim scientia novit utrumque per recordationem. Si quis autem unius memoriam non habet suscipiendam, certe nec alterius. Et sic humana perfectio defecit.

24. Porro, meminisse mali simpliciter ad multa potest referri: non enim indivisum est. Aliquis memoria tenet, quod ægotaverit (si sane quid mali sit agritudo), quod ceciderit in mare furens et ad infernum attrahere tentans; quod gravis plaga fuerit incussa ense, non alieno, sed proprio per aliquem fati casum, quod in profundam foream ex offendiculo lapsus, quod rivi fluentio pertractus fuerit. Hæc igitur perpassi, sive unus, sive plures, non omnino, si meminerint quibus occurrerint malis, mali memoriæ reatui subjicerentur, nisi, qui male loquuntur, sic improprie dicere velint. Itaque per analogiam ex eodem loco nec recordans aliquid se mali passum a quodam fuisse, perverse dicendus est mali memor, sed aliquis recordans, sicut, quæ passus est, malorum, sic etiam eorum quæ sunt e contrario. Si vero

κῆ'. Ἐτι οὗτε ἀνὴρ. ἐς τὴν ἐννομον συζύγιαν ἐκχέσθαι εἰδὼς, λάθοιτο ἂν τῆς οἰστοπλῆγος οἰκονομίου, οἷα ἐκείνῳ διέθετο· ἐφ' οἷς καὶ φυλάττει ἂν, μεμνημένος διὰ βίου παντός, μὴ καὶ ἀνακαλίψασα ἡ κακία διατεύξῃ τὴν καλὴν ἁρμονίαν. Οὗ ἂν διδάσκαλος, οὐδὲ μὴν οἰκοδεσπότης, κακοὺς ἐξηγχοῦται, ὁ μὲν τὸν μουσόμενον, ὁ δὲ τὸν τροφόμενον, ἀμελῶν ἂν λήθῃς λόγῳ τῶν πλημμελούντων· καὶ οὐκ ἦδη οὐδ' αὐτοὶ, πατραριθομένου τοῦ κατὰ νόμῳ χρώματος, γράφονται ἂν εἰς μνησικακίαν εἰκόνας. Ἀλλ' ὁ μὲν ἔσται καλούμενος φιλοσύζυγος, ὁ δ' ἀγαθὸς διδάσκαλος, ὁ δὲ συντεὸς οἰκονόμος, ὁ οἰκοδεσπότης. Τὸν δὲ ὁμοῖον λόγον καὶ ὁδοιπόρος φηλὸν ὁδοῦ κοινοῦν ἐξευρών, καὶ συχνὰ ὑπερβόρῳ τὸν ἀνδρὰ κατὰ μνήμην, ἐχέφρων ἂν καλεῖτο, καὶ ὁ μνησικακῶν. Ἐμπορος δὲ συλλαβόμενος μέγιστον, καὶ φωρῆσας ὑποπλῶς τὸ κοινὸν ἐκμυζῶντα, ἐλθὼν μὲν καὶ μέμψεται καὶ φυλάσσεται· οὐκ ἂν δὲ εἰς μνησικακίαν ἀπάγειτο. Οἴδαμεν τυμβωρύχους, καὶ μισοῦμεν αὐτοὺς, καὶ ἐκκλίνομεν ὡς κακοὺς, καὶ οὐδ' ἂν παυσάμεθα τοιοῦτος ὄντας. ἔω; ἂν ταῖς τοιοῦτοι μνησόμενοι. Εἰ γοῦν τις ἐθέλει μνησικακῶς λέγειν ἡμῶς, τοιμάτω καὶ λεγέτω καὶ γελᾶτω. Ἡ δ' αὐτὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων κακιῶν ἐφ' ὅς. Κλέπτει γὰρ· ὑποπτεύεται. Μνησικακός· ἀρετὴ ἐν κλέπτοντα ὑπεκδόμενος. Ἐφ' ὅνουςεν ἕτερος, ἱερὸν λησὸν ἄλλος, ὁ δὲ τις ἰθεομάχησεν. Εἰ δὲ μισοῖνται, μνησικακοῦνται. Παράλογίζεται ὁ φρονῶν αὐτῷ, καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν ἀπατᾷ.

κγ'. Ἐτι εἰπερ τῶν ἐναντίων ἡ αὐτὴ ἐπιστῆμη καὶ γνῶσις· ἐστὶν (ἐστὶ δὲ πάντως), εἴη ἂν ἡ αὐτὴ καὶ τοῦ εὐεργετῆσθαι καὶ τοῦ κακοῦσθαι. Ὁ τὸν ἀδίων ἐκρίζουσθαι παντάπασιν τῆς κατ' ἀνθρώπου ψυχῆς· τὸ μεμνησθαι, ὡς κακῶς ποθέν ἐπαθε, περὶ πάντας ἂν καὶ τὸ κάλλιστον φυτόν, τὴν τῶν εὐεργεσιῶν μνήμην, καὶ τὸν ἐν ἡμῖν ἐρηγῶσαι παρθεῖσιν· καὶ οὐκέτι ἂν τις εἰδείη αἰσθῆσθαι, ὥστερ τοῦ κακοῦσθαι, οὕτως οὐδὲ τοῦ εὐεργετῆσθαι. Ἡ γὰρ αὐτὴ ἀμφω οἶδεν ἐξ ἀναμνήσεως. Εἰ δὲ τις θατέρου μνήμην οὐκ ἔχει ἀναλαμβάνει, οὐκ ἂν οὐδὲ τοῦ ἑτέρου. Καὶ οὕτως ἡ κατ' ἀνθρώπον τελειότης ἐκλείπειν.

κδ'. Ἐτι τὸ μεμνησθαι κακοῦ εἰς πολλὰ ἰδίᾳ ἀπολύσθαι· οὐ γὰρ ἐστὶν ἀσχιδές. Ἐχει τις μνήμην, ὡς νοστήσει ποτὲ (εἰ δὲ τι κακὸν ἢ νόσος) ἐκ περιπέσει ματινομένη θαλάσσης καὶ πειρωμένη πτασπᾶσειν πρὸς ἄσπην· ὡς πληγὴν εἴποι πρὸ βαρεῖαν κάκωσιν, οὐκ ἄλλοτερον, ἀλλ' ἐπὶ αὐτῇ χεῖρα· ἐκ ποθὶ τύχης τινός· ὡς βαθεῖ βόθρον φεῖς ἐκ προσκόμματος· ὡς παρασυρθεῖς ποταμῷ βέβυματι. Ὁ τοίνυν τοιαῦτα παθὼν, εἴτε εἰς ἐκείνους, εἴτε πολλοὶ, οὐκ ἂν πάντως, εἰ μὲν μνησται κακῶς ἐγκύρσαντες, τῇ τοῦ μνησικακεῖν κακῇ ὑποποσύνται, εἰ μὴ τὴ ἀκύρω· οἱ κακῶς ἀποφύοντες ὀνομάζονται βούλεινο. Οὐκοῦν ἀναλόγει ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου οὐδ' ὁ μνημονεύων, παθεῖν πρὸς τοῦ κακὸν, κακώτερον· ἂν μνηστικῶς, ἀλλὰ τις μνήμων, ὥστερ, ὃν πεπνύθει, κακῶς, οὕτω καὶ τῶν ἀντιπένων. Εἰ δὲ γε καὶ ἀμνησται κακῶς

νος μελετᾷ, καὶ τίσασθαι τυρεῦσι, καὶ κακὸν ἀνταποδοῦναι κακοῦ, ἐκεῖνό ἐστιν, ὧ οὗτοι, μνησι-κακίῃν.

κς'. Ἐτι ἐνθεσaurισμένου τῷ κατὰ ψυχὴν ταμείῳ θεῶθεν καὶ τοῦ τῆς μνήμης καλοῦ εἰς μυρίαν εὐεργεσίαν, ἣν ἐκδέσθαι βιβλιογραφίας εἴη ἀν' ἔργον μακρᾶς, τίς ἀν' οὗτω κατεπιχειρήσοι στεγανῆς ταύτης ταμειουχίας, ὥς ὀργάνῳ λήθης ἐξορύξαι τὸ φύλαγμα, καὶ ἀπώσασθαι μὲν τὸ καλὸν τῆς μνήμης περυσταμένης ἀνω πού πρὸς Ὀλυμπον, ἀντισταγαγεῖν δὲ τὴν κίβδηλον λήθην, τὴν τὸ καλὸν πλάσμα τοῦ Θεοῦ ἀπανθρωπίζουσιν;

κς'. Ἐγὼ οὖν μεμνήμην, θεῖ ὡτερ, ἀεὶ κεκλημην οὕτω εἰδῶς τε καὶ ἐπιστημῶν, καὶ διακρίνειν μαθῶν, καὶ τὸ ἔλόν εἰπεῖν, ἀνθρώπος· καὶ μὴ ἐκστραφεῖν εἰς λήθαργον, μηδὲ μεταπλασθεῖν εἰς Μαμαμάκουθόν τινα, ἢ Μελιτιζην, ἢ τὸν ἕτερον Κόροιβον, ἢ εἰς Πολύωρον· μηδὲ κορυζῶν, ὥς μηδὲν εἰδέναι χρῆναι, ἀλλ' εἰς ἀνδρείκαλον μεταπλασθαι, καὶ τὸν λογικὸν ψεύδεσθαι. Ἀδείης δὲ μοι πρὸς τῇ μνήμῃ τῶν ἐκ φύσεως καὶ τὸ μὴ κατεργάζεσθαι, μηδὲ εἰς κακοποιὸν ἄμυναν τρίβασθαι, καὶ οἷον ἀπολεοντοῦσθαι κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἐρεθίζόμενον ἵποτα καὶ ἀλκαίᾳ τινὶ ταῖς τοῦ θυμουμένου τῆς ψυχῆς· ὁποκινήσεις, δι' ὧν θυμὸς ριπιδόμενος εἰς μέγα κακὸν ἀνάπτεται, καὶ αὐτὸ ἡ μονήρης κατὰ τι ὕπουλον, ἢ καὶ ἐπαμφοτερίζον διὰ τὸ ἀνταρτίζειν φιλονεικότερον· καὶ με συντηροῖς ἐν τῷ μὴ ἐθέλειν ἀνταποδίδοναι, καὶ συνετίλλοις φυλάττεσθαι τοὺς κακοὺς καὶ ἐκκλίνειν, ὥς φεύγει τις ἀπὸ θρώας, μὴ καὶ ὡς ἐχιδναὶ ὀφείμηναι παρέρπωσι καὶ λήθωσι πίνοντές με καὶ κτείνοντες.

κς'. Ἐτι ὁ ἀξιῶν μηδαμῇ μηδαμῶς μεμνησθαι, εἰ τις ὅλως πάθει κακὸν, κακείνα δοκεῖ προσεξιοῦν. Ἐνικράνθος ἀψιθυζόμενος· οὐκοῦν περιτυχὴν μέλιτι ἐκλαθεῖ, εἰ πικρὸν ἐπὶ σοὶ τὸ ἀψύθιον. Νενόσηκας, ἀρρώστως παθὼν περὶ τι μέλος, καὶ ἡληγ-κας· ἀλλ' εἰς ὕγιαν ἐπαναχθεῖς, μηκέτ' ἐν θυμῷ ἔχει, εἰ κακὸν ἡ νόσος. Ἐγὼ δὲ τῷ τοιοῦτῳ μὲν λόγῳ, καὶ ὅσοι τοιοῦτοι (πολλοὶ δὲ εἰσι) προσχοῖν οὐκ ἀν' τεχνῶσαιμι δὲ, τὸν νοῦν ἀπερείσας εἰς τὰ τοῦ μέλιτος, καὶ τὸ κατὰ μνήμην πικρὸν ἐκχυμύσας· ἀντιθέτω γλυκάσματι. Οὕτω δὲ καὶ τῇ νόσῳ προσενεχθεῖς, οὔτε κατ' αὐτῆς λυττήσω σκιαμαχῶν, οὔτε τὸ κατὰ νόσον ἡληγῆς μέρος, ἐξ οὗ κακῶς εἶχεν ἡ ψυχὴ, ἐκτέμνομι, χορδεύσας, ὅ φασιν, ἱμαυτὸν· ἀνάμνησιν δὲ ποτε σχῶν ἐκείνου τοῦ ἀλγους, ἀντιπαρῴθῃς τὸ τοῦ ὕψιανιν ἡδῶ, καὶ τῷ χερσὶ πάθει ἐξωθήσῃ τὸ ἀγδός. Ὁμοίως δὲ πάντως, τῶν κακοποιούντων εἰ πού συμβαίῃ ἐπιμνησθῆναι με, τοῦ καρδιακοῦ θησαυροῦ ἀναλεξάμενος τὰ ἐκ τῆς νίκης καὶ τοῦ περιγενέσθαι καλὰ, τὴν μνήμην μὲν ἐκείνων ἀφορίσω, φιλήσω δὲ τὰ ὑστερον ἀγαθὰ· ὧν ἀντιστοιχούντων καὶ ῥοπήν καθελόντων ἀγαθὴν, εἰς Ἀρπυίας ἀνερετίζεται τὸ οὐκ ἀγαθὸν ἐκεῖνο μνημόσυνον. Πρὸς τοῦτοις ἐπανακρίνω τοὺς ἐμοὶ σοφιστικώτερον ἐπικειμένους, καὶ οὐκ οὐκ ἀξιῶμαι περὶ μνησικαχίας προτεινόμενους, ἀλλὰ τυφλὸν οἷον αἰτήμα προτίζομένους,

A quoque vindictam illa meditatur, machinaturque modum ulciscendi, necnon malum pro malo reddendi, hoc est verè mali meminisse.

25. Item, thesaurizato in animæ promptuario divinitus memoriæ bono in mille beneficia, quorum expositio longum opus esset, quis manus in hanc absconditam provisionem sic injiceret, ut oblivionis instrumento reconditum effoderet thesaurum, ut arceret quidem bonum memoriæ sursum volitantis ad Olympum, introduceret autem ejus loco scoriā oblivionis, quā pulchrum Dei plasma deformat?

26. Ego vero, Deus salvator, utinam meminerim semper! Vocer ita sciens et noscens, et discernere doctus, et uno verbo, homo! Non convertar in lethargicum, nec transmuter in stultum, aut Melitidem, aut alterum Corœbeum, aut Polyorum! nec ita gravedine laborem, ut nihil judicare sciam, sed in hominis figuram transformer, et rationem mentiar! Da vero mihi cum memoria rerum ex natura fluentium, non confici, nec ad malignam conteri vindictam, et quasi leonem fieri contra inimicos, stimulatū velut sævissimis animæ motibus, quibus ira succensa magnum in malum accenditur, et hoc, vel solitarium, per modum alicujus dissimulationis vel inter duos libratum, per æmulum resistendi animum. Conserva me in voluntate non retribuendi malum, et doce me cavere declinareque a malis, ut a facie colubri fugimus, ne sicuti viperæ subsidentes irrepant et latenter nos exsugant et occidant.

27. Deinceps, qui nullatenus nec unquam oportere meminisse statuit, si quis omnino passus sit malum, ista quoque probare videtur: amaricatus es absinthio potatus: ergo recurrens ad mel obliviscere, quod amarum tibi sit absinthium. Ægrota- visti, aliquo membro dolorem passus, et doluisti: ad sanitatem reversus, non jam habeas in animo, quod malum sit morbus. Ego vero hujusmodi rationi et omnes similes (multi autem sunt) non adhaerem; arte vero conarer mentem ad dulcedinem mellis applicare, necnon amaritudinem e memoria, opposita dulcedine, exprimere. Sic autem in morbum lapsus, nec adversus illum cum umbra pugnans furerem, nec membrum morbidum, ex quo patitur anima, amputarem, minuat, ut dicitur, ex me faciens: sed memoriam hujus doloris aliquando retinens, ipsi sanitatis jucunditatem opponam, et amœna sensatione repellam molestam. Prorsus autem similiter, malignantium si forte me meminisse contingit, et e cordis thesauro sumens bona quæ de victoria triumphoque sunt, memoriam quidem illorum arcebo, diligam autem posteriora bona, quibus compensantibus et bonam subducentibus lancem, ad Harpyias sustolletur hæc non bona recordatio. Super his interrogabo mihi sophistice instantes, et non placito de mali memoria propositionem ponentes, sed cæcū videlicet

quæsitum pro lucentes, quod a docto vixdum proponeretur.

28. Qui me instituit et docuit, sacer et magnus ille vir, hinc quidem ictus inferebat rationales et sine quibus recta via non incederet qui in institutionis semitas introducit; illinc autem forte (verum dicendum est) ira suggerente, extra regulam (licebat enim) castigationes modulabatur. Quid igitur non meminerō maxime illius disciplinæ, beatumque prædicabo virum, meminerō vero forte quoque hujus severioris, et, ut mihi tum videbatur, inveteratæ parumque convenientis, et hanc ipsam in gratiam habeo memoriam? Nondum hoc mali memoria est. Esset autem mali memoria, si non cum urbanitate modulate meminisset, exasperatus autem et ultor, illi insultarem.

29. Meminimus etiam (non ego solus, sed totum auditorium) quanta mala nobis omnium supremus et primus magister Deus ex Latina terra recenter in vexationem inferri permisit, et non obliviscimur. Quid igitur, vexationis memores, succensebimus Deo? dicat aliqua, si ipsi placeat. Et mihi sunt inter manus sermonis arma, gladiusque biceps ipsi addetur usque ad insignem victoriam. Verendum est autem aliter idem cogitatum: certe Deus malos non obliviscetur esse malos, et tamen non a boni inimicis mali memor diffamatur. Talibus ora claudantur. Si vero quoque sciens, memoris loco, quæ isti peccant in ipsum, afflictionem adducat, quis adeo plenus audacia esset, ut exinde mali memoria ipsi tribueretur? Obseraretur quoque tale os, sicut os quod vituperat judicantes, cum ipsi quidem civilia discernentes eos qui semper mali sunt et suam memoriam fori judicialis animabus perpetuo iniquant, æqui memoria persequantur; qui vero amantes sunt mali memores esse juris interpretes consentur: divinam vere remque nomen adulterantes, vel falso mutant, vel subripientes: quod non diligenter, neque divini viri, neque Deus ipse qui, sæpe fraudatus, non avaræ rectissime censetur, sæpe, si αποκλείοντες: ὅπως οὐκ ἂν φιλοῖεν οὐτε λήξει κλεπόμενος ὁρθότατα πεφλοσώρηται.

30. Agedum, etiam juxta quid scitum oratoris lege argumentatus, pudore sic afficiam eos qui mihi quidem volunt esse sapientes ad malitiam, me vero putant in tantam nominum permutationem insanire stupidumque esse, ac etiam forte gratias ipsis habere, quasi me sapientem ita reddant, quod sane non acute videntibus insciis facio. Mihi enim a Deo multa venit gratia, verissimeque gaudeo, quod pugnis laceratus non minus integer sum, et luctu exercitus, non opprimar; et recta via pergens et tentatus, sive scandalorum depositione, sive cum aliqua, juxta proverbium, cornu petii, non ledar, et lapidibus in scandalum projectis, non deturhar; et fovearum occurrentia ursorum, sive late profundèque hiantium, sive absconditarum, ut lata patere videatur quæ lubrica est via, in manibus ejus supervolitem. Ipse namque tol-

Δ ὁ δυσχερὲς ἂν εἴη δεῖσθαι πρὸς γὰρ τοῦ ἐπιστή-
μονος.

κτ'. Ὁ παιδεύσας με καὶ διδάξας ἱερὸς καὶ μέγας ἱκεῖνος ἄνθρωπος, τὰ μὲν ἐπιτελεῖται πληγὰς ἀλλόγους, καὶ ὧν ἀνευ οὐκ ἂν εἴη τῆς ὀρθῆς; γενέσθαι τὸν εἰς ἀτραπὴν παιδεύσεως ἱναγόμενον· τὰ δὲ πού (εἰρησθῶ γὰρ τάλῃθι) καὶ θυμοῦ ἀποβάλλοντος, ἐξω κανόνος (ἐξῆν γὰρ) θλίβων ἐβρόδυμίζε. Τί οὖν μνησομαι μάλιστα μὲν τῆς ἄλλης ἀγωγῆς, καὶ μακαρίῳ τὸν ἄνθρωπον, μνησομαι δὲ πού καὶ τῆς δριμυτέρας, καὶ, ὡς ἐμοὶ ἰδοῦμαι τότε, παρεξηγημένης καὶ οὐκ ἐμπούστου, καὶ μεθοδεύσω καὶ αὐτὴν εἰς μνήμην εὐχάριστον; Καὶ οὕτω τοῦτο μνησέσκειν. Ἦν δ' ἂν μνησικακίας τῆς δυτικῆς, εἰ μὴ αὖν ἀσπείνηται ἐμὰ ὡς ἐμὴ μνήμην, ἀλλ' ἰδρυμένη

Β μνησὶς ἐνηλλόμην ἐκείνῳ, φανταστικῶς ἀμυνόμενος.

κθ'. Μενήμηνθα (καὶ οὐ μόνος ἐγὼ, ἀλλὰ ἐν σύμπαν ἀκροατήριον), οἷα κατὰ ἡμῖν ὁ πάντων ὑπάτος; καὶ πρῶτος διδάσκαλος Θεὸς ἀφῆκεν ἑναγχοῦς πού ἐκ τῆς Λατίνης γῆς ἐπισφρησάσαι εἰς κἀκώσιν, καὶ οὐδ' ἂν ἐκλαβοίμεθα. Τί δὲ οὖν μεμνημένοι κακῶσθαι, μνησικακοῦμεν Θεῷ; λεγέτω τις, εἰ βουλομένην εἴη αὐτῷ. Κάμει μετὰ χεῖρας τὰ τοῦ λόγου ὄπλα, καὶ ὀϊπαλτος ἂν ἐπιτεθείη αὐτῷ ἔως καὶ εἰς νίκην λαμπράν. Στρέψαι δὲ καὶ ἄλλως τὸ αὐτὸ νῆμα· οὐκ ἂν ἐπιλήσεται ὁ Θεὸς τοῦ κακοῦς, εἰ μὴ τοὺς κακοῦς, καὶ ὅμως οὐκ ἂν πρὸς τῶν μισοκάλων κακηγορηθείη μνησικακος. Ἐγχαλίσθαιεν τοῖς τοιοῦτοις τὰ στόματα. Εἰ δὲ καὶ εἰδὼς, λόγῳ δέθιν μνήμης, ἄπειρ ἐκείνῳ ἐξημαρτάνουσιν εἰς αὐτόν, ἐπάξεται κἀκώσιν, τίς οὕτως ἀνάπλεως τολμῆς, ὡς ἐντεῦθεν τὸ μνησικακόν αὐτῷ ἐπιλέξει; Φραγέη καὶ τὸ τοιοῦτον στόμα, καθὰ καὶ τὸ μεμψόμενον τοὺς δικάζοντας, εἴπειρ αὐτοὶ μὲν τὰ πολιτικὰ γνοματεύοντες, τοὺς δὲ κακοῦς καὶ μνήμην ἑαυτῶν ἐνδελειγῇ ἐνοικίζοντας τοῖς τοῦ δικαστηρίου ψυχαῖς; μετέρχονται μνήμῃ τοῦ δόοντος, οἱ δὲ παρανοοῦντες μνησικακοῦς εἶναι τοὺς τῆς εἰκῆς ὑποφῆτας ὁρίζοντα· οἷον δυτικῶς χρέμα καὶ θυμοῦ παραχαράττοντες, ἢ παραποιῶντες οὔτε θεῖον ἄνθρωπον, οὔτε Θεὸς αὐτὸς, δὲ μὴ φιλεῖν πολ-

λ'. Φέρε δὲ καὶ κατὰ τι πλαστὸν ἐπιχειρήσας νόμον βητορίας, ἐντρέψω καὶ οὕτω τοὺς ἐμοὶ μὲν ἐνθάδοντες εἶναι σοφοὺς τὰ ἐς κακίαν, ἐμὰ δὲ μωραίνειν ἀξιοῦντας εἰς τοσαύτην ὀνομάτων ἐπάλλαξιν, καὶ ἀναισθητεῖν, καὶ πού καὶ εὐχαριστεῖν αὐτοῖς, οἷα οὕτω σοφίζουσι με, ὁ δὲ καὶ λανθάνων τοὺς μὴ ἐξὼ βλέποντας ποιῶ. Χάρις γὰρ μοι ἐκ Θεοῦ πολλή, καὶ χαίρω πρὸς ἀλήθειαν, ἐτι καταπονεόμενος οὐκ ἀποθραύομαι τῆς ἀρτιότητος· καὶ παλαιόμενος οὐ καταβάλλομαι· καὶ ὁρθὴν ἐλαύνων καὶ σκελιζόμενος, ἢ καταβέσει σκανδάλιον, ἢ καὶ δευτικῶς κυρηδάσει, κατὰ τὸν οὕτως εἰπόντα, οὐ κατακάμπτομαι· καὶ λίθων δὲ παραβρίπτομένων εἰς πρόσκομμα, οὐ καταβρίπτομαι· καὶ ἀνερύει δὲ βόθρων περιτυγχάνων, τῶν μὲν ὑποχασκόντων καὶ πλατῶ καὶ βαθύ, τῶν δὲ καὶ ἐπιχαλυπτομένων· ὡς δοκεῖν εὐθεῖαν εἶναι τὴν σφαλερὰν, ὑπερπε-

μαί ἐπὶ χειρῶν αὐτοῦ. Ἐκεῖνος γὰρ αἰρων, καὶ τῷ αὐτοῦ ἀγγέλῳ, τῷ μεγάλῳ καὶ κρατίστῳ ἡμῶν βασιλεῖ, περὶ ἐμοῦ ἐντελλόμενος, διαφυλάσσει με ἐν ἀπάσαις ὁδοῖς αὐτοῦ. Εἰ δὲ τοῖς ἀντιφρόσιν, ὡς πέφρασται, λάκκοις ἢ λέοντες ὑπεδρεῦουσιν, ἢ σκόλοπες ὀξείας ἐμπεπήγασιν, ἢ εἰ τι τοιοῦτον ὀλέθριον ἄλλο — ἀλλ' ἐκεῖνος κἀνταῦθα τοῖς ἐχθροῖς τὸ ὑποῦλον κακὸν περιτρέπει, κηδόμενος πάντως, εἴτ' οὖν φειδόμενος τῆς ἡμῶν ἀσθενείας, μὴ καὶ προσκόψαντες ἢ ἀπολωμένα, ἢ παρενεχθῶμεν εἰς τὸ βλάσφημον, καὶ μηδὲ οἱ ἐπιχαίροντες ἡμῖν, γέλῳσι κατὰ τὸν εἰπόντα ἐκθάνωσι, τέλος ἐγκαυχησόμενοι. Καὶ οὕτω μὲν ἐγὼ χάριτας ὁμολογῶ, τὰς μὲν ὅλας τῷ βοηθῷ Θεῷ. Εἰ δὲ τι χάριτος διαδαινεῖν ἴδῃται καὶ εἰς τοὺς ἐμοὶ ἐπ'έχοντας, οὐκ ἀνοίμαι βῆδω πιστεύειν ἔχη τις, εἰδὼς διακρίνειν, ὅ τι ποτὲ ἴσθι τὸ εὐχάριστον, καὶ ὡς οὐκ ἂν δύναιτο εὐχαριστεῖν ὁ βλαπτόμενος. Ἀγαπητὸν γὰρ καὶ τὸ στέγειν ἀνοίμωκε καὶ σιγῇ τὸ δὲ καὶ ὑπερεῦχεσθαι, θεῖον μὲν καὶ ἀνυστὸν ἐτιμᾶσα Χριστιανῶς ἀγαθοῖς, οὕτω δὲ καὶ πάντως εὐχάριστον. Καὶ τοῦτο μὲν τοιοῦτον.

λα'. Ἡ δὲ μοι ἐπηγγελμένη τοῦ κατὰ ῥητορείαν κλαστοῦ ἔφοδος τοιαύτη τίς ἐστίν. Ὑποθεθείσθω ὁδοὺς κρύπτουσα δεινοὺς ὁδοὺς τοῦ ἀνθρώπου φύλου, καὶ τις ἐκείθεν ὁδοιπορῶν ἀπείριτος ἄνθρωπος, περιπεσέτω τοῖς λογίταις, καὶ παθῇ τὸ δεινὰ δεῖν, ἐν οἷς καὶ τὸ ἀποθραυσθῆναι τῶν καιριωτέρων ἐν μέλεσιν. Εἰ δὲ τῶν τις ἐκεῖνον οὐκ ἀγαθοῦργῶν ἀνακτισάμενος οἰκτῶ τὴν καταργητά, παρέρριμμένον ἀναλόγηται, καὶ δεξιῶνεται ἄλλοις τί τισι καὶ οἷς βελτιούμενον τὸ κατακλασθῆναι εἰς ἀριότητά τὸν βεδλαμμένον ἐπανάγει (καλῶς γὰρ οὕτω, καὶ εἰδέναι τὸν ληστὴν ἐκεῖνον φάρμακα, οἷς ἴσθι ἀκεῖσθαι τὰ τοιαῦτα), καὶ ὁ θεραπευόμενος λέγων εὐχαρίστους προάγει, καὶ τοῦτοις τῶς ἀμείβεται τὸν πατάξαντα, τέλος δὲ καὶ ἐπανακληθῆναι, εἰς ὑπερ ἦν, θεοκλυτεῖ ἐπευχόμενος, καὶ ὑπισχνέται τὰ λήονα, καὶ πρὸ ποδῶν ῥίπτων ἑαυτὸν τοῦ ἀκαταμίνου ἐς γνήσιον, ἀμειψίκεται τοὺς ποδας, καὶ γε καταφιλεῖ· ὁ τοίνυν τοιοῦτος ἀμνηστῆσαι ἂν ἔχοι καὶ ὧν πάθοι ποτὲ κακῶν, καὶ ἀπαλεῖψαι μὲν αἰτὰ τῆς κατὰ φύγην δέλτου, ἀνάγραπτον δὲ φέρειν μόνον τὸ ἀκεσώδουν, οὐκ οἶμαι γὰρ, καὶ οὐκ αὐτὸς ἐγὼ, ἀλλ' οὐδὲ ἄλλος, ὅστις ποτ' οὖν. Λέγω δὲ, ὡς πρῶτα μὲν καθ' ἐκάστην θεραπείαν τοῦ σώματος, εἴτα καὶ διε ποῦ ἐντύχοι τῷ θεραπεύσαντι, καὶ κατὰ λοιπὴν δὲ ἀνάμνησιν προτρέχει ἀν' αὐτοῦ ἢ μνήμη τῆς κακοποιίας ἐκείνης, ἥς ἀνακεκομίσται. Μάλιστα μὲν οὖν κατὰ τὰ συνανέχουμένα ἢ συντεχότα τῶν σωμάτων, καὶ οὕτω δι' ἀλλήλων ἴκοντα, συμφύροιο ἂν καὶ τῇ τῆς θεραπείας μνήμῃ ἢ τῆς κακοποιίας. Καὶ ἀπεκαταστάς ὁ ἄνθρωπος, εἰς τὸ τῆς φύσεως εὖ, οὐδ' οὕτως ἂν ἔχοι λαθεῖσθαι, ὡς πάθοι. Καὶ ποῦ τῷ ληστῇ Ἀσκληπιδῇ χρόνῳ ποτὲ περιτυχὼν ἀσπάζεται μὲν ἡδέως, περιπεύεται, ναντακλύσει βεῦμασιν ἀπ' αὐτῶν, πρηνίσσεται δὲ καὶ εἰς ξενίαν αὐτῷ ἀφικέσθαι. Καὶ ἐκεῖνος ἀφίεται, καὶ χαρίτων συναπολαύσει καὶ φιλοτη-

lens, et angelo suo, magno potentissimoque nostro regi de me mandans, custodit me in omnibus viis suis. Si vero patentibus, ut dictum est, lacubus vel leones insidiantur, vel praeculi pali dedignantur, vel aliud quid hujusmodi lethiferum sit, tum ille quoque hoc inimici dissimulatum malum invertit, omnino curans, sive parcendo nostram debilitatem servans, ne scandalum passi vel dispereamus, vel in blasphemiam inducamur, neque nobis irridentes, risu juxta proverbium, moriantur, in suam gloriantes. Et ita quidem ego gratias profiteor, et has quidem totas auxiliatori Deo. Si vero quid gratiae transire velit etiam ad eos qui me persequuntur, nemo, puto, facilliter credere poterit, discernere sciens, quid sit gratitudo, quomodoque non possit gratias agere laesus. Juxta charitatem enim est, in secreto gemere silereque, pro laedentibus autem orare, divinum quidem est et possibile, praesertim bonis Christianis, nondum vero quoque omnino gratias agere. Et hoc quidem est tale.

31. Illa vero quam promisi secundum rhetoricam fictionis via talis est. Supponatur transitus diros humani generis praedatores celans, et aliquis iter illac faciens incautus homo incidat in insidiatores, crudelique patiat, quibus membra lethaliter sauciantur. Si quis porro istorum non beneficorum, misericordia vulneratum suscipiens, relevat defectum, et quibusdam aliis humaniter excipit, quibus, reparato quod ruptum erat, ad integritatem laesum reducat (nihil enim obstat, quin praedator ille remedia noceat, quibus talia vulnera curentur); et curatus gratias agit, quibus etiam percussorem vicissitudine donec, finaliterque restitutus in id quod prius erat, supplex Deum precatur; optima pollicetur, et ante pedes medici sincere se projiciens, ejus amplectitur pedes et osculator: talis igitur oblivisci debet eorum quae passus est malorum, et illa quidem ex animae tabula deleat, scriptum autem solum gerere lenimentum, non puto, et non ego solus, sed et alius quicumque sit. Dico vero quod primum quidem ad unamquamque corporis curationem, deinde quoque cum forte illi qui sanavit obvius fiet, juxta vero ceteram recordationem praecurabit eum illius memoria morbi, e quo revocatus est. Praesertim autem quidem si membra simul fermentescerent et liquefierent, et ita febri penetrarentur, curationis memoriae memoria maleficii misceretur. Sed in bonum naturae statim homo restitutus, ne sic quidem poterit eorum quae passus est oblivisci. Et forte praedatori tandem occurrens Aesculapio, cum libenter quidem amice salutabit, amplecteturque, laudum fluentis exundans, sed et rogabit, ut in hospitium ad se veniat. Et ille venit, et cum gratiis etiam prospera salute fruatur. Jam vero hospitium vicissim dabit et accipiet. Si vero quis interea benevolum hospitem, qui aegrotus fuerat et

rursum ad sanitatem revocatus, interrogaret, quis A
 et unde venit ipsi talis hospes, non ita dirus eva-
 deret ipse sophista, quin illius mali memoriam iis
 quæ diceret, intermiseret. Diceret autem sanc :
 « Alienus quidem odiosus mihi erat hospes iste,
 cum descendit, et inferni portitorem, ut deorsum
 me transduceret, invitavit. Jamque pedum altero
 procedens ego morbo gravis in scapham ascen-
 deram. Ultimo tamen mitis erga me factus, onere
 sublevato, portitoremque Charonem deprecatus
 patrocinio terræ solisque, quibus ante tempus me
 subducere parabat, in id quod nunc sum me re-
 duxit, et ideo bonum hunc hominem benevole ha-
 beo. » Numquid hæc dicens hospes ille sicque dis-
 positus (supponitur autem ita esse), simultatam
 memor erit?

καλὸν τοῦτον ἄνθρωπον. Ταῦτ' εἰπὼν ὁ ξενόδοχος,
 διαταθείσθαι, ἄρα μνησικαχὸν ἄν;

32. Ecce luctamen in ratiociniis : qui volet, ad- B
 versum me procedat. Habebit autem palastra lenem
 substratum pulverem, ut, si forte dejiciatur, resul-
 tet sanus, et surgens abstergat eum, et stet, non
 casu læsus. Dico enim (quis contradicet?), gra-
 tias sincere agentem injuriarum memorem dici
 non posse. Non igitur mali memoria simpliciter
 est mali recordatio, sed recordatio vindictæ stu-
 diosa, sive presentis, sive promptæ, quas etiam
 ambas a nobis Deus avertat, non autem solum, sed
 et ab omni bono Christiano ! Si quis autem opponit,
 quod : Hic etiam qui videbantur maligni fuisse
 prædones, bona faciunt, tibi nunc Salve, rabbi,
 clamantes, adorantes vel, sicut aliquis diceret,
 cancri humiliter prostrati, poscentes misericordiam,
 veniam supplicantes ; in primis quidem a nobis C
 disceat, quod hoc sæpe cum juramento profes-
 ejusmodi sapientes, nos faciles repertos et flexu
 dociles, paulo post pejoribus nos circumvenerunt
 sophismatibus, et dixerunt quidem : Ecce, post-
 quam læsimus, sanavimus et multa contra calum-
 niam diximus; non multo post autem incau-
 tis irruentes plura gravioraque indixerunt vul-
 nera, nec sanabilia; depulsumque latronem ac
 predatorem maledicum per modicam quidem aper-
 tura vix exire permiserunt, ad novum autem
 reditum per magnam januam aperte rursum intro-
 duxerunt.

33. Deinde mente repulent qui contra nos quidem
 memores sunt mendaces, a nobis autem memoriam
 bonum, pulchrum naturæ donum, segregant, quod
 ego sæpe adversus callidas adorationes, veluti
 quasdam cornupetarum aggressiones, incautorum
 ventres effringentes, non omnino stolidè decla-
 mavi, falsasque genuflexiones demonstravi tan-
 quam luctatorum hominum artes, conantium utrius-
 que cruris amplexu inherere, et illum cui parantur
 insidiæ prosternere. Illis autem qui semper hujus-
 modi sunt, compati et ignoscere suspicor quid
 apud ipsos significare velit. Etenim compati et ve-
 niam dare non esse posset ad id aliquid cum aliquo

σίας λαμπράς. Ἡδὲ καὶ ξένια τὰ μὲν δώσει, τὰ
 δ' ἀντιλήψεται. Εἰ δὲ καὶ τις ἐν τούτοις τὸν φιλό-
 φρονα ξενόδοχον, τὸν ἦν ὅτε παραλυθέντα καὶ αἰδῶς
 συνδεθέντα εἰς ὕψους, ἔροτο, τις αὐτῷ καὶ πόθεν
 ἦκει ὁ τοιοῦτος ξένος, οὐκ ἂν οὕτω δεινὸς αὐτῷ
 ἀποδείη σοφιστῆς, ὥς μὴ παραπλήξαι καὶ μνήμην
 ἐκείνου τοῦ κακοῦ, οἷς ἔρει. Ἐρεῖ δὲ πέντως, ὅτι
 « Ἄλλος μὲν ἐχθιστος ἐμοὶ ὁ ξένος αὐτοῦ ἦν ὅτε ἀπὸ
 ἐσθῆ, καὶ τὸν ἐν ἔδῳ πορθμεῖα ναυστολήσαι με κάτω
 προῦκαλίσαντο· καὶ ἦδη καὶ θατέρω τοῖν σκαλὸν
 ἐπιβάς ἐγὼ βαρὺς νόσῳ, τὸ πορθμεῖον ἐσκάμεινα.
 Ὑστερον μὲν τοι γαληνίσας ἐπ' ἐμοί, καὶ τοῦ βέ-
 ρους ἀνακουφίσας, καὶ τὴν πορθμεῖα Χάρωνα πα-
 ραιτησάμενος αἰδοῖ τῆς τε γῆς τοῦ τε ἡλίου, ὅτι
 ἐμελλεν ἀπαγαγεῖν με πρὸ ὥρας, περιήγαγεν, εἰς
 ὅπερ εἰμι ἄρτι, καὶ τοῦδε χάριν φιλοφρονεῖται πρὸς
 καὶ οὕτω διακαίμενος ὑπόκειται δὲ ἀληθῶς οὕτω

λβ'. Ἰδοὺ, πάλιν ἐν λόγους· καὶ ὁ βουλόμενος ἀν-
 τιπεῖτω μοι. Ἐγὼ δὲ ἡ παλαιότερα κόνιν ἀπάλην
 ὑπεστρωμένην, εἰ πως καταπεσὼν ἀναπαύσῃ αἰὼς,
 καὶ ἀναστὰς αὐτὴν ἀποθήσεται, καὶ ἐστήξεται, μὴ
 καταθρονηθεὶς τῷ πτώματι. Φημί γάρ (οὐκ ἂν ἀντι-
 λαγοίμην), ὥς ὁ εὐχαριστῶν πρὸς ἀλήθειαν οὐκ ἂν
 μνησικαχῇ λέγοιτο. Οὐ τοίνυν ἀπλῶς μνησικαχί-
 οὐ κακοῦ τινος μνήμη, ἀλλὰ ἡ πρὸς ἐντρέχειαν
 ἀμυντικὴν, ἣ τὴν αὐτίκα, ἣ τὴν εἰσέπειτα, ἀσπερ
 καὶ ἄμφω ἡμῶν ἀπαγάγοι Θεὸς, καὶ οὐ μόνον, ἀλλὰ
 καὶ παντὸς ὀρθοῦ Χριστιανοῦ. Εἰ δέ τις ἀντιθῇ,
 ὥς Ἰδοὺ κἀνταῦθα οἱ δοκοῦντες ληστεῦσαι πρὸς
 κάκωσιν ἀγαθὰ ποιοῦσιν, ἐπὶ σοὶ ἄρτι τὸ Χαίρει
 Ῥαββί, προσφωνοῦντες, ὑποκυρτοῦντες, ἢ, καὶ
 τι; ἔρη, καριδοῦντες ἑαυτοὺς προσκυνητικῶς, αἰ-
 τοῦμενοι τὸ συμπάθε, προκαλοῦμενοι συγχώρησιν
 ἐν πρώτοις μὲν ἴστω μαθὼν ἐξ ἡμῶν, ὥς τοῦτο
 πολλάκις ἐνορχοι μεθοδεύσαντες εἰ τὰ τοιαῦτα σο-
 φοί, καὶ ἡμᾶς εὐκλόους ἐξυμνησάτω καὶ εὐστρέφους
 εἰς κάμψιν, μετ' οὐ πολὺ δεινότεροις ἡμᾶς περιήλ-
 θον σοφίσμασι· καὶ εἶπον μὲν, ὥς Ἰδοὺ οἱ τρώσαν-
 τες ἐξώμεθα, καὶ μακρὰ τοῦ διαδόλου καταλέγο-
 μεν· μετ' ὀλίγον δὲ ἀφυλάκτους οὖσιν ἐπισπεύον-
 τες, πλείω καὶ βαρύτερα ἐνέτηξαν τραύματα, καὶ
 οὐδὲ θεραπεύσιμα· καὶ τὴν ἐξωθούμενον κλέπτειν
 καὶ ληστὴν διαδόλον διὰ μικρὰ; μὲν τινος ὅπως ἀφῆ-
 καν μόγις ἐξελεῖν, τῇ δὲ ἀνακάμψει διὰ μεγάλης
 θύρας παρρησιαστικῶς ἀντιστήγαγον.

λγ'. Ἐπειτα ἐνθυμεισθῶσαν οἱ καθ' ἡμῶν μὲν
 φεῦσαι μνήμονες, ἡμῶν δὲ ἀφορίζοντες· τὸ ἀγαθὸν
 μνημονικόν, τὸ καλὸν δῶρον τῆς φύσεως, ὅτι πολὺ
 χις ἐγὼ κατεβήρητέρευσα οὐ πᾶν τι ἀφωῶς τῶν στρε-
 βλῶν προσκυνημάτων, ὥς οἶα καὶ τινων κυριγμῶ-
 των ἀναβήρηγνύντων τὰς τῶν ἀρελῶν γαστέρας, καὶ
 τὰς ψευδεῖς γονυπετήσεις ἀθεώρησα ὥσπερ καὶ τέχνας
 παλαιστρικῶν ἀνδρῶν, τεχνωμένων κνήμην ἀμφοῖν
 περιπλέγδην ἐμφύεσθαι, καὶ καταβρίπτειν τὸν ἐπι-
 βουλευόμενον. Τὸ δὲ γε συμπάθειν τοῖς εἰσαὶ τοιοῦ-
 τοις καὶ συγχωρεῖν δι' ὑπερίαν, ἀγνο, τί δήποτε παρ'
 αὐτοῖς νοεῖν βούλεται. Συμπάθειν μὲν γὰρ καὶ
 συγχωρεῖν οὐκ ἂν τὸ σὺν τινι παθεῖν καὶ σὺν τινι

χωρεῖν εἰς τόδε τι. Ἐγὼ δὲ οὐκ ἂν οὕτω παθεῖν, ὅδ' ἂν οὕτω χωρεῖν ἐθέλοιμι, ὅτι μὴδ' ἄλλος τῶν φρονούντων εἰς ἀγαθόν. Τίς γάρ ἂν ἐχέρῃων ἔλοιτο παθεῖν σὺν τινὶ τῷ τῆς γνώμης ἀστατον, ἢ χωρεῖν, ταῦτον δ' εἰπεῖν ὁρμᾶν σὺν τινι, πρὸς ἅπερ ὁ συνεὶς ἀπεύχεται; Οὕτω γοῦν ὑπόπτως ἔχων πρὸς τὸ ἀπλῶς καὶ συμπαθεῖν καὶ συγχωρεῖν, διαίρων τὴν κατ' ὁμωνυμίαν σύγχυσιν, καὶ διευκρινῶν ἐν ὁρθότητι, γνωματεύω κατ' ἐμὴν ἐπίκρισιν, ὥς θελήματι μὲν ἀγαθῷ συγχωρεῖν, καὶ κατὰ πάθος εἴ ἔχον συμπαθεῖν καὶ στέργω καὶ εὐχομαι· καὶ προκαλούμενος χωρῆσαι καὶ παθεῖν ἐπομένην ἂν, καὶ πάσχοιμι, ἐς ὅσον ἐξαρκῶ, καὶ οὐκ ἂν ἀλλεγχείην, μὴ οὕτω καὶ συγχωρῶν καὶ συμπαθῶν. Καὶ μοι μάρτυρες τοῦτων οἱ τῆς πόλεως ταύτης ἀγαθοὶ ἄνδρες, οἷς πλειστάκις προκαλουμένοις εἰς ἀγαθὰς ὁδοὺς καὶ εἰς χρηστὰ πάθη καὶ συνεχώρησα καὶ συνέπαθον· τὰ πολλὰ δὲ καὶ οὐ πρὸς δύναμιν, ἀλλ', ἀποστολικῶς εἰπεῖν, εἰς ὑπερβολήν. Καὶ οὕτω μὲν συγχωρῶ καὶ συμπαθῶ· διαφωτίζω δὲ τὰς λέξεις ταύτας εἰς τὸ καιρίον, συναρμῶν καὶ συμπάσχω τοῖς χωροῦσι· δηλαδὴ καὶ πάσχοισιν, ὅσα χρεῶν· ἑτέρως δὲ συγχωρεῖν καὶ συμπαθεῖν, εἰς ἅπερ ἐθέλουσιν οἱ πολλοὶ, ἀπεύχομαι. Μὴ γάρ μοι δυσπραγῇσθαι, παθεῖν σὺν ἐκείνοις καὶ σὺν ἐκείνοις χωρεῖν, εἰς ὅσα μὴ πρέπουσιν· ἀλλὰ τὰναντία γένοιτό μοι, πάσχειν τε καλῶς, καὶ χωρεῖν τὴν κατὰ θεὸν ὁδόν, καὶ μὴ συμφέρεσθαι φαύλοις, καὶ συμπάσχειν, ἅπερ αὐτοὶ ἐν οἷς καὶ τὸ ἀναιτίως ἐπικυλίσθαι, οἷος οὐ θέμις, καὶ μελετῆν δεσμεῖν, εἰ τίς που δίκαιος, διὰ τὸ δύσχερτος· εἶναι τοῖς μὴ καλῶς διαχειριζομένοις τὰ πρακτεία.

18. Θέρε· εἰπατε πρὸς αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, εἰ μὴ ὁ φιλάγαθος ὁ αὐτόχρημα θεῖος νόμος ὁ αὐτοκράτωρ ἐπικράμῃ φιλανθρώπως ἡμῖν, καὶ ταῦτα μὴδὲν τι ἀπολογησάμενους, μὴ καὶ τὴν θεοδὲν ὀξείαν ἐπικουρίαν ἀμύλουσμεν, οἷς ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν λαλεῖν ἰσχομεν (γογγύσαι γάρ τι παρ' αὐτῷ κατὰ τῶν ὑπαντιῶν, καὶ εἰς μισαρνὴν ἡμῖν ἐλογίσθαι στόματος), ποῦ ποτ' ἂν ἡμεῖς ἄρτι; Ποῖ δὲ τύχης ἐσθηκτάς ἡμᾶς ἔδλεπον ἂν οἱ ἄνθρωποι; Οὐ τοίνυν, οἷς ὁ ἔνθεος βασιλεὺς, Θεοῦ λαλήσαντος· εἰς τὴν αὐτοῦ καρδίαν ἡμῖν ἐπένευσε, ταῦθ' ἡμᾶς ἀδωοῦσιν. Ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν καὶ δι' ἡμᾶς ὕμνητός, καὶ εὐλογητὸν καὶ θεῷ καὶ ἀνθρώποις τὸ αὐτοῦ ἔνομα. Ἐγὼ δὲ ἀγαπῶν ἀγάπην, τὴν ἀναγκαίαν, τὴν πάνδημον, οὕτε κατὰ κακίαν ὑμῖν ὅλως προσενέξομαι, οὐδὲ μὴν ἀφελῶς πάντῃ κατὰ πίστιν ἀφύλακτον, οὐδὲν τι λόγου ὑπορομένην, ἀλλὰ μετὰ συνέσεως ἐμβριθεστέρας· ὥς οἶόν τε, καὶ οἷα τοῖς πολυπαθέσιν ἡμῖν ἐπιπρέπει πρὸς τοῦς ἄγαν ἐστυμμένους καὶ αὐστηροῦς καὶ ἐντροπτικοῦς τῆς ἡμῶν, ὅτε καλέσαι καιρὸς, ἀφελείας τε καὶ ἀπλότητος· ἣν τοῖς ἀληθέσι φίλοις (οὐ γὰρ δῆπου καὶ τοῖς τυχοῦσιν) ἐμφανίζομεν προάγοντες ἀληθέστερον, ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ αὐτοῖς; ἐμὲ δὲ ποντες, οὐ νεφελοῦντες φῶς ὅφεις, οὐ τοξοποιοῦντες ὄφρυς, οὐ σεμνοπροσωποῦντες, ἃ δὴ τοῖς περιέργοις πολλῖται φαντάζομεν. Εἰ δὲ καὶ δέαι φίλοις λαλήσαι, οὐκ ἀποτορεῦντες λέξεις, οὐδὲ σμιλεύοντες ἐννοίας οὐδὲ βυσσοδομούοντες τὰ εἰς φράσιν, ἀλλ'

pati et ei in aliquo cedere. Ego vero non ita pati nec ita cedere vellem, sed nec alius bene cordatus qualiscunque. Quis enim prudens inconstantiam sententiæ cum aliquo pati consentiret, vel cedere, seu quod idem est, ferri cum aliquo ad ea quæ expers detestatur? Sicigitur suspicax ad istud simpliciter compatiendum et concedendum, vocum similitum discernens confusionem et recte dijudicans, statuo juxta meum judicium quod voluntati quidem bonæ concedere, juxtaque bonam passionem compati naturali propensione complector et desidero, rogatusque cedere ac pati sequeretur ei paterer quantum possem, nec reprehenderer veluti sic non concedens et compatiens. Hujus autem rei mihi testes sunt hujus urbis boni viri, quibus sæpe ad bonas vias et honestas actiones exhortantibus et concessi et compassus sum, ac plerumque non secundum facultatem, sed, juxta dictum apostolicum, in excessum. Et ita quidem concedo compatiorque: ut autem has voces opportunius dilucidem, concurro compatiorque currentibus ubique patientibusque sicut oportet; aliter vero concedere ac compati, ad ea quæ plerique volunt, abnuo. Non enim mihi accidat, ut patiar cum istis, et cum istis cedam, ad nulla quæ non conveniunt! Mihi autem e contra eveniat et bene pati, et cedere juxta Dei viam, et non consentire malis, nec compati cum illis iniquis; inter quæ numeratur absque causa incumbere quibus non licet, meditarique vinculisnectere, ai quis forte sit justus, quia male dirigentibus actus importunus est.

34. Agite, in ipsius Dei nomine dicite, nisi virtutis amans, ipsaque divina lex, Dominator, ad nos humaniter descendisset, et hoc, quin ullo modo fuissetis justificati, ne promptum a Deo minueremus auxilium, per ea quæ pro nobis ipsis loqui poteramus (murmurare namque quidquam apud ipsum in adversarios, in oris inquinamentum nobis reputatum est), ubinam essemus hodie? In quo fortunæ statu nunc nos viderent homines? Non enim quod numine afflatus imperator, Deo ad cor ipsius locuto nos benigne respexit, hoc nos justificat, Attamen ille quidem propter nos exaltandus est, et ipsius nomen Deo hominibusque benedicendum. Ego vero diligens charitatem, necessariam, communem, nec per malitiam vobis prorsus inhærebo, nec simpliciter ubique per fidem incautam nullasque suspicantem insidias, sed cum graviore quadam prudentia, qualis multa passo mihi convenit erga nimis acerbos et austeros avocatoresque nostræ simplicitatis ingenuitatisque, secundum opportunitatem habitæ quam cum veris amicis (non cum quibuscunque) manifestamus simpliciter procedentes, eos revelata facie contuentes, non vultus lumen obnubilantes, non supercilium arcuantes, ut in negotiis civibus videmus. Si vero quoque cum amicis sit loquendum, non polientes locutionem, non celantes cogitationem, non phrasim exaltantes, sed rusticius apparentes, et scapham, ut dicitur, scapham di-

centes, indocte loquentes secundum evidentiam, non secundum artificiosam obscuritatem, quam affectat aliter judicantium irrisor.

35. Si quis autem nobis talem criminatur asperitatem, ex homine queramus, quomodo subridere quandoque audebimus ad serenam occursum exultationem, cum cernimus homines qui in indecentem cachinnum et in tripudium corybantium, nostrum accusabunt lenem risum, ipsi vere ridiculi et differentiam nescientes inter subridere, vel irridere, vel cachinnare, vel ridere, quorum longissime distant cogitata definitiones? Quomodo vero juxta gratiam hilarem et sapientem urbanus sim futurus, juxta speciem sermonis, ponendum est acrem, qualem tradit, non solum qui vinum uvæ sanguinem^a scripsit, sed dives et dulcis orator David, qui psallit buccellis similes mitti crystallos^b, et nivem expandi sicut lanam, nebulam autem sicut cinerem spargi^c; fingit autem frigori vultum, eo quod vultus iter facientium conturbat. Omitto enim multas alias dulcedines, quibus sacra divinaque Scriptura per ænigmata loquuntur, veluti cum mel e comedente dicit exire^d, et quoddam pilum bellicosum crassum esse sicut texentium licitiorum^e; et astra in domo ambulare^f, ubi tam rara sunt teguminis superindumenta, ut intus insipientibus appareat in altissimis astrorum motus. Quibus adjungendum spinas in ebrii manu crescere^g, et patres quidem manducasse carduos, filiis autem obstupescere dentes^h. Ubi ergo quædam similia prodere ausus sum licet cum moderamine valuissem loqui, quo metropolitæ urbanitas deceptis auribus videtur esse locutio quædam non dithyrambica damnosaque (utinam enim hoc esset!), sed vino gravis, ut inter bacchanalia carmina.

36. Confiteor vobis, fratres, quod sic meos sermones concinnare volo, viris negligenter audientibus, ut etiamsi coram divino rege mihi loquendum esset, non esset mihi opus præcavere ne fortuita loquerer. Et vero scio sub antiquo necnon sub presentis sacro regno me sic in gravi cœtu fuisse locutum, ut audientes commoverem, et mihi conciliarem. Sed cum his nostris subsurdis (non enim volo dicere subdolis) nihil tale contingit; sed circumstant dolose meditantes, si forte nos decipere possint, ignobilis, sicut dicitur, phalangia misere insidiantia musculæ, si forte appropinquantem corripiant. Quid tandem, o sapientes auditores et spectatores, reprehenditis, quando vir senex et non omnino procul a ratione factus, heroicæ personæ in theatro prodeuntes cernens, Priamum puta scenæ, et Atreidas, adversarios isti reges, et famosum Ulyssem, et alterum Ajacem nomine,

Ἀγροικιώτερον διακείμενοι, καὶ τὴν σκῆψιν σκῆψιν ὀφασιν, λέγοντες, καὶ ἀμαθέστερον φεγγόμενοι πρὸς σαφήνειαν, οὐ μὴν τεχνικήν ἐπικρυψίν, ἣν ἐπισκευάσται ὁ κατὰ τῶν ἄλλων ἀκουόντων εἰρωνευόμενος.

λγ'. Εἰ δὲ τις ἡμᾶς αἰτιᾶται τῆς ταύτης στρυφνότητος, ἐρήσομαι τὴν ἀνδρᾶ, πῶς ποτε μετῴδισαι θαρρῆθοντες εἰς γαλήνιον διάχυσιν ἐντυχίας, ὅτε βλάπομεν ἀνθρώπους, οἱ καὶ εἰς καγχασμένον ἀπρετῇ καὶ εἰς ὄρησιν Κορυθάντιον τὸ ἡμῶν ἐγγράφονται μείδισμα, γελῶσι αὐτοὶ ὄντες, καὶ μὴ διαφορὰν εἰδότες τοῦ μετῴδῃν, ἢ σαρκάζειν, ἢ καγχάζειν, ἢ γέλωτος, ὧν πορρωτάτω πᾶν τὰ κατ' ἐννοίαν ἐρίσματα; Πῶς δὲ καὶ πρὸς χάριν ἱλαρὰν ἀστίλισται καὶ σὺφρονα, κατὰ ἰδέαν λόγου θετέον ἐριμίας, ὅποیان παραδίδωσιν οὐ μόνον ὁ γράψας τὸν εἶναι αἶμα σταφυλῆς, ἀλλὰ καὶ ὁ πλοῦσιος καὶ γλυκὺς ῥήτωρ Δαυὶδ, ψωμοῖς τοικίας βάλλεσθαι τοῖς κρυστάλλοις ψάλλων ἑκείνος, καὶ τὴν χιόνα διατεπτάσθαι ὡσεὶ καὶ ἔριον, τὴν δὲ ὀμίχλην ὡσεὶ σπῆδον πᾶσσομαι· πλάττοντες δὲ καὶ τῷ ψύχει πρόσωπον, οἷς παρενχλεῖ τοῖς τῶν ὀδεούντων προσωποῖς. Ἐγὼ γὰρ πρὸς γε τὸ πρὸν τὰς λοιπὰς γλυκύτητας, ἐν αἷς ἡ ἱερὰ καὶ θεία Γραφή καὶ αἰνίσσεται, ὡς καὶ ὅτε μέλι ἐξ ἐσθοντος φησὶν ἐξέλθῃ, καὶ τι ὅρου στρατηγικὸν παχὺ εἶναι ὡσεὶ καὶ ἀντίον ὀρεινόντων· καὶ ἀστρα δὲ οἰκία ἐμπεριπατεῖν, ἐνθα ὁ τοσοῦτον ἀραιὰ ἡ τοῦ στεγασματος ἐπισυνθεσις, ὡς φαίνεσθαι τοῖς ἐνδον διορωῖσι τὴν ἀνωτάτω κατ' ἀστρα κίνησιν. Οἷς ἐνταχτέον καὶ τὸ ἀκάνθα; ἐν χειρὶ φύεσθαι τῇ τοῦ μεθύσου, καὶ τὸ γονεῖς μὲν ἀκανθοφαγεῖν, αἰμαδιὰν δὲ τοῖς τέκνοις ἐμφύεσθαι. Ποῦ δὲ ἄλλὰ τοιαῦτα γούν τινα τολμήσαιμι ἂν, εἰ γέ πού καὶ εὐπορήσαιμι πρὸς γλύκασμα φεγγέσθαι, ὅπου τὸ τοῦ μητροπολίτου ἀστίεσμα δοκεῖ ταῖς ἐσφαλμέναις ἀκοαῖς λαλῆσαι εἶναι οὐ διθυραμβώδης καὶ ἀτηρὰ (εἴθε γὰρ ἦν τοῦτο!), ἀλλὰ παροῖνος κατὰ γε τὰ περιγέδωκα σκόλια.

λδ'. Ἐξομολογούμεαι ὁμῖν, ἀδελφοί, ὡς οὕτω τοῖς ἡμοῖς λόγους ἐθίλω στρογγύλεσθαι, παρηκδὼν ἀνδρῶν ἀκροωμένων, ὡς οὐδ' ἂν εἴπερ ἐμπροσθεν βασιλέως ἐνθέου λαλῶν πρὸς χρεῖας εἶχον σκέπτεσθαι, καὶ μὴ λαλεῖν ἀτημέλητα. Καὶ μὴν οἶδα ἐγὼ καὶ ἐπὶ τῆς πάλαι καὶ τῆς νῦν ἀγίας βασιλείας οὕτως ἐν βαρεῖ συλλόγῳ λαλήσας, ὡς διαχέαι τοὺς ἀκροωμένους, καὶ εἰς ἑμαυτὸν ἐπισπάσασθαι. Ἄλλ' ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς τοῖς οὐκ ὀκνῶσις (ὁκνῶ γὰρ εἰπεῖν ὑποξύλοις) οὐκ ἔστι τοιοῦτον οὐδέν· ἀλλὰ περιστάται μελετώντας ἱερέα, εἰ ποτ' ἂν ἡμῶν λυθόντα, ἀγεννή, ὃ φασιν, φολάγγια, δυστυχῇ μυῖαν λοχώντες, εἰ πως ἐγγύζουσης δρᾶζονται. Τί δὲ ποτε, ὃ σοφοὶ καὶ ἀχροαταὶ καὶ θεαταὶ, μέμψασθε, εἴπερ ἀνὴρ γέρον καὶ οὐδὲ πᾶν μακρὸν ἐκπορακισμένος λόγου, ἥρωικά σκηνοβατούμενα πρόσωπα βλέπων, Πριάμην τινα γέροντα καὶ Ἀτρείδην, τοὺς ἀντιπάλους ἑκείνων βασιλεῖς, καὶ τινα Ἐδουσα, καὶ

^a Eccli. I, 16. ^b Psal. cxvii, 17. ^c ibid. 16. ^d Psal. cxviii, 103. ^e I Reg. xvii, 7; II Reg. xxi, 19. ^f Dan. xii, 5. ^g Isa. xlviii, 1 seq. ^h Eccli. xix, 10.

ἄλλον, Ἀλάντα, διερμηνεύει πρὸς τοὺς παριστωτάς· ὑμᾶς δηλαδὴ, μὴ ἀληθῆ ταῦτ' εἶναι, ἀλλὰ σκηνῆς ποιητικῆς παίγνια, ἣ σκιὰς ἀληθείας, εἰπεῖν σπουδαιότερον· καὶ τὸν μὲν προφαινώμενον Πρίαμον ἀνθρωπίνον ἀποδεικνύει δυσγενῆ ποθεῖν, καὶ ποῦ καὶ δοῦλον, τοὺς δὲ Ἀτρεΐδης δὲ ταριχευόμενους μὲν, δεξιούς δὲ λογολεσχῆν ἐπὶ θεάτρῳ μεγαλορρήμονως καὶ εὐστολῶς οὕτως, ὥς παρεμφαίνειν βασιλικὰ πρόσωπα· τὸν δὲ τίνα ἐκ ποῦ ματρύλλειον ἐξωρμημένον, καὶ εὖ εἰδότα κατ' ἀγορὰν στωμύλλεσθαι, καὶ εἰς ῥωποπερηφίθραν σκύπτεσθαι παραφαίνειν ὑποκριτικῶς τὸν λέγοντα Ὀδυσεΐα· Ἀλάντα δὲ, τὸν προφαινώμενον μέγαν, καὶ καθά τις ἐφη παλῶριον, εἶναι μὲν ἄλλως, ὀλίγον καὶ οὐτεῖαν, ἐμβεδηκότα δὲ ὑψηλαῖς ἐμβόσιν, ἣ καὶ ἄλλως ἐυλοβάμονα, τῷ τῶ· οὕτως ὑπεξήρθαι τοῦ θαπίδου μετώρον, καὶ οὕτω σκιάζειν τὸν βουγῆτον· τί γοῦν ὑμᾶς παραλυτοὶ τὰ τοιαῦτα δακνόντα; Ἡ γὰρ οὐ τοιοῦτος ἄγῳ, διελγῶν ἐραυμένετικῶς λόγῳ διὰ γνώσεως ἀκριβοῦς τὰ ἐν ἡμῖν συμπερηφίτη σκηναῖα, καὶ διαφωτίζων τὰ μεγαλοφανῆ μὲν κατ' ἐξῆν, πᾶν δὲ συμπερηφίτη; ἄλλως ἔχοντα, καὶ διεκφαίνων τὴν ὑπόκρισιν, καὶ τὰς φαντασίας διαθρῶν, ὥς ἂν ἔκαστος πρὸς ἀληθείαν διεκφαίνοιτο, καὶ γινώσκοντο πρὸς ἀκρίβειαν, καὶ μὴ γελῶν τοὺς βλέποντας, ὥς ἄλλοι μὲν ὦν, ἑταροῖς δὲ τοῖς πολλοῖς φανταζόμενος;

Κ'. Ἡ γὰρ εἰς τὸν ἄλλον σκηνοδοτήσεων οὐχ οἱ πλείους προσωπεῖοι φίλας ἀχθονται μὲν ἐξω, εἰ τίνα λυπούμενον ἴδωσιν, τὰ δ' ἐνὶ τοῦ κροτοῦ, σκιρτῶσιν, ὀργίζονται καὶ προσπολῆτον ἔλκον παραυγάζοντες βαρύνονται ἐπὶ τοῖς ἐν λύπαις, οὐχ ὅτι τοιοῦτοι, ἀλλ' ὅτι ζῶσιν ἐν, καὶ οὐκ ἀπαύχονται; Οὐκ ἐκκαταλείπουσι μὲν ἐπὶ ἀνεγέρσει πτώματος τοῦ κατὰ πτωχεύαν, τόκου δὲ τοῦ ἐντεῦθεν βαρὺ τι καταρρίπτουσι, μικροῦ δέον καὶ εἰς τὸ λιμὴν θαναῖν οἰκτιρῶν. Καὶ οὕτω σχήματι ἄλλου εἰς αὐτοῦς τὸ πτωχικὸν ἐπαγόμενοι, καὶ περιπτυσσόμενοι ὥς εἰς ἀγάπην, εἴτα κατὰ ἀνάτην σφάντουςιν ἀνηλεῶς, οὐ προσκυνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες τοὺς ἐντυγχάνοντας· εἴτα μικρὸν τι προσελθόντες καὶ ἐκ προσώπου γινόμενοι, τὰ χεῖριστα κακολογοῦσι, μορφαίνοντες μὲν φίλον ἀνθρώπον, τοῖς δὲ ἔργοις λυσσητήρας κύνες ὑπογράφοντες. Τί μὴ λέγω τὸ βαρύτερον; Οὐ τιθεῖσι τὰς γλώσσας εἰς οὐρανόν, θεὸν τὸν οὐρανίον ἐπομνύμενοι, καὶ αὐτὸ οὐκ ἐπὶ ἀληθείας ἐνδείξει, ἀλλ' ἐπὶ κρύψει, ὦν πονηρὸς βουλευόμενος; Τοιοῦτος ἐγὼ κακοῦς ὑποκριτὰς ἐξευρίσκων, καὶ ἐπ' αὐτοφώρῳ κλέπτας τοῦ ἀληθοῦς ἐξελέγχων, καὶ ἄλλο μέντοι φαινόμενους ἀποδεικνύς, ἄλλοις δὲ τὰ ἑωὶ διακειμένους, καὶ τοῦτο οὐκ εἰσάπαξ, ἀλλὰ καὶ σήμερον καὶ αὔριον καὶ ἐς τὴν ἄλλην καὶ ἐπὶ ταῖς ἐφεξῆς, μικροῦ δὲ λείπομαι εἰπεῖν, ἔταξ, καὶ οὕτως αἰεὶ καὶ αὐτὸς μνησθημένος τοῦ κακοῦ εἶναι τίνας, συντίθεμαι ἀφιλοσόφως εἰς τύπον μνηστικῶν. Καὶ οὐκ εἶπον τὰ σοφώτερα, ἐφ' οἷς οἱ πολλοὶ ἄφροτον μὲν ἀγαθῆς ἐργασίας χειρίζονται, σπρελοῦντες δὲ αὐτὸ, φάουλὰς τε ἀνασχίζουσιν αὐλακὰς, καὶ σφόδρον οὐκ εὐλογοῦμενον καταβάλλοντες, τὰ πλείω μὲν παραθεωροῦνται ὑπ' ἐμοῦ, ἔστι δ' ὅτι καὶ ἀναδιδάσκον-

A vobis astantibus interpretatur non hæc res vero, sed poetice scenæ ludicia, vel, ut honestius dicatur, veritatis umbras; et illum quidem illustrissimum Priamum hominem ostendit ignobilem et forte servum; filios autem Atrei, salsamentarios, sed habiles in scena sic cum jactantia facillitateque loquitate, ut regias figurent personas; hunc autem quemdam e lupanari fortassis exortum, bene scientem in foro garrere joculariterque nugari, disertum personam Ulyssis representare; Adjacentem vero, præeminentem, magnum, et sicut aliquis dixerit, ingentem, esse quidem aliunde parvum et debilem, sed, altissimis ingressum cothurnis, vel alias ligno gradientem, sic exaltari super solum sublimem, et adeo jactatorem obumbrare; quid ergo talia mordentia vos contristant? Porro nomen talis ego sum, interpretatione per accuratam notationem dijudicans ea quæ nobiscum sunt posita scenica, revelansque illa quæ magna quidem sunt visu, sed aliunde parvula valde, manifestans hypocrisim, et species explicans, ut unusquisque secundum veritatem appareat perfecteque noscatur, et non aspicientes irrideat, quasi, cum alius sit, alius multitudini repræsentetur.

37. Nunquid enim præter alias scenas non perique sub amicitia persona moleste ferunt extrorsum quidem, si quemdam videant afflictum. Introrsum autem plaudunt, exsultant, tripudiant, et fictam miserationem præmonstrantes gravantur super eis qui morerent, non quia tales sunt, sed quia vivunt adhuc et non strangulantur? Non commodant quidem ad relevandum in pauperiæ lapsum, sed senoris inde nati pondus in eum projiciunt, ut fame misere moriatur. Et ita sub miserationis specie ad se trahentes quod egeum est et quasi charitate complectentes, deinde per deceptionem crudeliter jugulant, non adorantes nec benedictes occurrentibus; postea paululum progressi et ex visu elapsi, pessime maledicunt, simulantes quidem amicum hominem, sed operibus suis rabidos canes depingentes. Quid non gravius dico? Nonne tollunt linguas in cælum, Deum cælestem contestantes, idque non ad veritatis demonstrationem, sed ad abscondenda ea quæ perverse meditantur? Tales ego malos hypocritas adveniēns, et in flagranti de veritatis furto convincens, et ostendens aliter quidem parere, aliter autem intus existere, idque non semel, sed hodie et cras et postera die, diebusque sequentibus, fere dicere, perpetuo, et sic semper ipse memoriter tenens aliquos esse malos, irrationaliter ascribor in injuriæ memoris typum. Neque dixi sapientiora, quibus plerique bonæ quidem operationis aratro mandum admoventes, sed istud detorquentes, pravos insidunt sulcos, et semen non benedictum spargentes, plerumque quidem a me despiciuntur, aliquando vero gracili voce admonentur, quid agent. Et statim ego docens non so-

lum ad nihil utilis sum, sed etiam ex bono colloquio percipio fructum quod mali memor vocer. Huiusmodi multa nunc ego silentio prætermitto, tanquam iterum locum ad charitatem convenientem servans. Amicitiam enim veram pigeret aliquem hominibus promittendi, quibus semel execrandum amari factum est: quod si hoc non esset, sed expectaretur illud donec sacramentum ipsis evanescat, non esset hæsitatio sapienti eam talibus se præbere conculcandam.

38. Ut autem, hoc omisso, stringamus sermonem ad id quod jam honeste dictum est, et a prioribus absolvamur, desidero a scientibus edoceri discereque, quomodo, miserationis regis recordatus, non possim resumere simul memoriam eorum, pro quibus ex Deo, et ex divino rege misericordie ambrosia pluerit super me. Quomodo vero non hæc ambo revolverem in mente, quod sæpe quidem illi qui sane mecum sunt, adversum nos inermes sagittaverunt, et ut Deus nos protegens illæsos eripuit, et linguas jaculari lætantes, retrorsum convertiens, obtudit? Ego vero dico, fieri non posse ut sensatus et memor boni regalis in me facti, non meminero simul ex alia parte nequitiarum, pro quibus descendit super me bonum. Si quis autem ad hoc repugnare vult, vellem eum in Thracia septentrionali exsulare, ad audiendam echo, quæ inter alias ibi circulerit loca, quod adversum nos est reboans, ex qua veluti tonitru fuimus attoniti: et cognosceret ille, qualium nos nude memores, quale nomen non bene obtinuerimus. Memores enim quod vexati sumus, hoc ipso memores injuriæ dicimur. Imo sic quidem ego discutiens umbras, et falsorum virtutis signatorum phantasmata dissipans, et eos qui fratrum amatores videntur ut simulent bonum, manifestans et execrandos mutui partus ad abortum adducere conans, mendaciumque dæmonibus sortem relegans, tanquam mentem habens ad Deum veritatis, et cætera juxta similem ordinem administrans, et nunquam obliviscens, sed recordans malos reddendi meliores, præcipitor, quo demittendus est execrabilis mali memor.

39. Habeo tamen magnum Eliam, cælestem et juxta Paulum totum ignem, eo quod indignationis igne secundum spiritum æstuabat, ignemque de cælo evocavit, atque igneus sursum ferebatur, pro me loquentem, et aliunde quæ mea sunt præfigurantem, in eo quod malorum operum recordatus, non solum hoc consilii prorsus verbo ac lege admoneo, sed et aperte reprehendo, suspiciens quidem me odio habendum, juxta dictum sapientis parcemiastæ, quia non sapientes arguo, nec tamen sic loqui prætermittens. Trucidavit enim ille sacerdotes qui se voverant opprobrio; nec tamen

Α ται λεπταλέα φωνή, ἡ ποιοῦσι. Καὶ αὐτίκα ὁ δούλων ἐγὼ οὐ μόνον οὐ λυσिताλῶ εἰς οὐδὲν, ἀλλὰ καὶ ἀποκερδαίνω τῆς ἀγαθῆς ἐπιλείας τὸ καλεῖσθαι μνησικαχός. Τούτων δὲ τῶν πολλῶν σιγηλὸς ἄρτι ἐγὼ, οἷα καὶ εἰσαυθὶς τόπον εἰς ἀγάπην συντηρῶν τὴν καθήκουσαν. Φίλιαν γὰρ τὴν ὄντως ὀκνήσοι τις ἀνὺποσχέσθαι ἀνθρώποις, οἷς ἀπώμοτον καθάπαξ γέγοι· φιλοῦσθαι ὡς, εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἦν, ἀλλ' ἔκαρα· δοκεῖτο διαπεσεῖν καὶ τοῦτον αὐτοῖς τὸν ὄρκον, οὐκ ἀνέκνος ἦν τῷ φρονούντι παρέχειν αὐτὴν παταὶ καὶ τοῖς τοιοῦτοις.

λγ'. Ἰνα δὲ τοῦτο ἀπέμεινοι ἀναθλιψάμενοι τὸν λόγον εἰς τὸ σεμνῶς ἡδὴ λαχόν, καὶ τῶν προτέρων ἐξώμεθα, ἐθέλω σοφισθῆναι πρὸς τῶν εἰδόντων καὶ μαθεῖν, ὅπως ἂν τῆς βασιλικῆς ἐλεημοσύνης ἀναμνησθῆις, οὐκ ἂν ἔχοιμι ἀναλαμβάνειν εὐθύς μνήμην καὶ τῶν πραγμάτων, ἐπ' οἷς ἐκ τε Θεοῦ ἐκ τε βασιλέως ἐνθίου τὸ τοῦ ἱλείου ἀμφορόσιον ἐπεδρέχθη μοι. Πῶς δὲ οὐκ ἂν ἄμφω ταῦτα εἴην ἀναπολὼν εἰς νοῦν, ὅτι τε πολλὰ μὲν οἱ δῆθεν ἱμοὶ ὄντες, καὶ ἡμῶν ἀόπιστων ὄντων ἐτοξάσαντο, καὶ ὡς ὁ Θεὸς σκεπάζας ἡμᾶς ἀπρώτους ὑπερέσχετο, καὶ τὰς λοχαίρας γλώσσας ἀπὸ ἡμῶν, στρέψας ἐμπάλιν; Ἐγὼ γὰρ οὖν φημι, ὡς οὐκ ἔστι φρονούντᾳ με καὶ μεμνημένον τοῦ ἐπ' ἱμοὶ βασιλικῷ ἀγαθῷ μὴ συνεπιμεμνησθαι ἅμα καὶ τῶν ἐτέρωθεν κακιῶν, ἐπ' αἷς μετὰδρομεν ἱμοὶ τὸ καλόν. Εἰδὲ τις καὶ πρὸς τοῦτο ζυγομαχεῖν βοῦλεται, ἡθέλων αὐτὸν τῆς βορεσιότητος· θοράχης γενόμενον, τὴν ἡμῶν μαθεῖν, ὅση τις τῶν ἐκεί· περιήλθε βομβοῦσα τὰ καὶ ἡμῶν, ἐξ ἧς ἐμβεβροντήμεθα· καὶ ἔγνω ἂν ὁ τοιοῦτος, οἷον ἡμεῖς μεμνημένοι φιλῶς, ὅποσον λαγχάνομεν ὄνομα οὐ καλῶς. Μεμνημένοι γὰρ κακωθῆναι, παραγραφόμεθα διὰ μόνον αὐτὸ εἰς μνησικαχόν. Ἄλλ' οὕτω μὲν ἐγὼ διαφωτίζων τὰς σκιὰς, καὶ τὰς φαντασίας τῶν ψευδεπιγράφων τὰ εἰς ἀρετὴν διευκρινῶν, καὶ τοὺς δοκοῦντας φιλαδέλφους ἀνακαλύπτων, ὡς ὑποκρίνονται τὸ καλόν, καὶ τοὺς ἐπαράτους τόκους ἐξαμβλίσκειν ἐπιχειρῶν, καὶ τὴν διαβολὴν καταβάλλων, καὶ τὸ ψεῦδος δαίμονιν ἀποκληρῶν, οἷα τὸν νοῦν ἔχων πρὸς τῷ τῆς ἀληθείας Θεῷ, καὶ τὰλλα δὲ κατὰ συστοιχίαν τοιαύτην διοικονομοῦμενος, καὶ μηδέποτε λανθάνομενος, ἀλλὰ μεμνημένος τοῦ βελτιοῦν τοὺς κακοὺς, κρημνίζομαι, ὅποι· χρὴ βοθρεῦσθαι τὸν ἐπάρατον μνησικαχόν.

λδ'. Ἐγὼ δὲ ὅμως τὸν μέγαν Ἠλίαν τὸν οὐρανοβάμονα, καὶ πρὸς Παύλου τὸν ὅλον πῦρ, οἷς τε πυρὶ θυμοῦ κατὰ πνεῦμα ἐξῆς, καὶ πῦρ δὲ κατῆγεν ἀνωθεν, καὶ ἐμπύριος ἀνέφερετο, ὅπῃ ἡμοῦ λαλοῦντα, καὶ ἄλλως τὰ κατ' ἐμὲ διατυπεύοντα, ἐπ' οἷς μεμνημένος πρακτικῶν φαύλων, οὐ μόνον παραινῶ συμβουλίῃς τοῦτο γὰρ πάντως λόγῳ καὶ νόμῳ, ἀλλὰ πῶς καὶ ἐξελέγγω, ὑπνοῶν μὲν, ὡς μισηθῆσθαι κατὰ τὸν σοφὸν εἰπεῖν παρομιμασθῆναι, ἐπ' οἷς οἱ σοφοὶ ἐξελέγγω, οὐκ ἀνίστι δὲ ὅμως οὕτω ποιεῖν. Ἐσφαται μὲν γὰρ ἐκείνους ἱερεῖς, οὓς ἐκληροῦτο ἡ ἀσχύνη· οὐκ ἐνεγράφη δὲ βίβλῳ μνησικαχοῦντων, ἀλλὰ

⁴¹ Hebr. x, 25.

ζηλωτής· ἦν δ' θερμότατος. Ἐξικύνετο καὶ ὁ Φινεὺς, αἰτίας τοῦ κακοῦ ἦν· καὶ ὁ ἔκκυντός (1) σπειρομάσσης ὀβρινεῖται, καὶ οὐκ ἦν οὐδ' ἐκείνος μνησίκακος· ζήλω δὲ θεῶν καὶ αὐτὸ ἐπιγράφεται. Ἐχασκε γὰρ καὶ κατέπινε κακοῦς, ἐκδικούσα τοὺς μεμνημένους, οἱ κακοὶ ἐκείνοι· καὶ οἱ τὴν μνήμην ἔχοντες οὐκ ἐφέγοντο. Ἡμεῖς δὲ φεύγοντες μόνον τοὺς καθ' ἡμῶν ἱεζεβελ, καὶ μόγις οὕτω περισώζομενοι, καὶ μεμνημένοι φυλάττεσθαι τοῦ κακοῦ, παρνούμεθα εἰς μνησίκακον.

μ'. Καὶ μὴν μνήμη κακοῦ ἡ μὲν τίς ἐστὶν ἐφ' ἡμῖν, ἣν ὅσα καὶ μηχαναὶ ταῖς ἰδίαις ὁρέξεισι κειμένην ἀναλαμβάνουσι· ἡ δὲ τις κακοῦ μνήμη οὐκ αὐτόχρημα καὶ ἀπ' ἡμῖν ἐστὶν, ἀλλὰ φύσις αὐτὴν ἀπέθετο ἐν τοῖς κατ' αὐτὴν ταμίεσις τηρήσασα τυγχάνει, ἀνακινούσα ὅτε τι λάχοι παραπίσιν. Οὕτω κακοῦ τις παπεισμένος, καὶ ἐκλαθμένος μὲν, περιετυχικίως δὲ ποτε τῷ λυπήσαντι, καὶ λόγῳ δὲ τινι ὡς εἰκὸς ὁπομνησθεὶς πρὸς ἐνθύμιον, ἀνακαινίζει τὸ ἥδη γεγηρακὸς τῆς μνήμης, ἡ καὶ ὡς οἷα τεθνηκὸς ἀναζωοί. Καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἐστὶ μνησικακεῖν εἰπεῖν. Πῶς γὰρ ἂν εἴη μνησίκακος ὁ μνήμην μὲν ἀναλαβὼν κακοῦ, ἡμεῶν δὲ εἰς ἀντίπινον; Εἰ δ' ἄλλως ἐπὶ φθάσαντι δεινῷ ἐρεθίζοιτο πρὸς ἀμυναν, κακὰ μελετῶν, ἀλλὰ τοῦτο μνησικακεῖν ἐστὶ κατὰ τὸ πάντῃ ἀναμφισβήτητον. Οὐκοῦν δὲ μὲν ἡ φύσις κἀνταῦθα ποιεῖ, ἀφ' ὧν ἐστὶ, καὶ οὐδὲ εἰς κακίαν πίπτει, ἀλλ' εἰς ἀναμνηστικὴν τάττεται κίνησιν. Ὁ δὲ ἡμεῖς περιεργασόμεθα, μνησίκακον ἐκεῖνο, καὶ ζωϊκῆς μὲν ἄλλω, ἀπολούσας, οὐ μὴν τῆς κατ' ἀνθρώπου ἀρετῶντα καὶ τῷ κρείττονι ὀσιούμενον. Λέγω δὲ ζωϊκὸν ἐν τούτοις· τὸ ἐπὶ κακίᾳ ἀμυντικόν, δὲ καὶ οἱ παλαιοὶ ἐκτίθενται, τὸν βοῦν εἰπόντες κέρατι καλεῖν, εἰ τις αὐτὸν ἐρεθίζει, τὸν ἵππον ὀπλῇ, τὸν ἀετὸν γαμφοῖς· οὐδεὶς βλέπειν, κέντρῳ τὸν σκορπίον, τὸν ἐλέφαντα προνομῶν, ὀδόντων ἀκρωτῆας τὸν λέοντα. Καὶ οὕτω μὲν ζωϊκὰ καὶ τὰ τοιαῦτα καὶ τὸ ἐπὶ φθάσαντι κακῷ ἀμύνεσθαι. Ἐγὼ δὲ οὐ ζηλῶ ἐπὶ τούτοις· ἀλλὰ διὰ τὸ μέγα παράδειγμα τοῦ ὀβριζομένου μὲν, εὐλογούντος δὲ, καὶ πάσχοντος μὲν, οὐκ ἀπειλούντος δὲ, καὶ ὅσα ἄλλα τοῦ στολίου τούτου εἰσὶν, ἐκτρέπομαι τὸ ἀντικακοῦν. Καὶ μὴ οἱ σπουδαιότεροι δι' ἐπεικεῖας καὶ καθυφέσεως καὶ ἀοργησίας καὶ πρᾶθυμίας, βαρυτέραν ἐπινοοῦνται ἀμυναν. Τίς γὰρ μέλιον ἀμυνα τῆς διὰ Θεοῦ, ἣν θεοὶ καὶ ὁ τῷ ὄνματι Κύριος τοὺς θυρεὰν κυκλόντας αὐτὸν ἀμυνόμενος;

μα'. Ἀλλ' ἰδοὺ, φασί, καὶ σὺ ἐμβλέπων ἡμῖν ἀπαντῶν εἰς ὁμίλιαν ἐκτρέπη τοῦ καθεστῶτος, καὶ εἰ μὲν λαλῶν ἦσθα, σιγῆς, διακαχυμένους δὲ τὸ πρὶν πρὸς Παρότητα, συννεύεις εἰς αὐτὸν, καὶ στυφαίς τὸ πρόσωπον. Μνησικακεῖς ἄρα. Οὐκ, ὦ γὰρ δό', ἀλλ' ἀσφαλίζομαι, ἀλλὰ φυλάττομαι, ἀλλὰ τεχνῶμαι, μὴ καὶ λόγος τι· προδραμών, ἡ σῆμα παρτυπω-

(1) ἔκκυντός.

A mali memorum ascriptus est numero, sed zelator fuit ardentissimus. Transfigebat quoque Phinees, si quis forte malus esset; et transfigens hasta laudatur, nec fuit ille mali memor, sed zelo divino fuit hoc attributum: haviit terra malosque absorbuit, vindicans eos qui meminerant ob istorum malitiam et hi qui memoriam tenuerant, non reprehensi sunt. Nos autem eos qui contra nos sunt Jezabel solummodo fugientes, et ita vix salutem obtinentes, et malum vitandi recordantes, mali memores reputamur!

40. Attamen est quædam in nobis quidem memoria, quam, veluti machinationibus propriis desideriiis jacentem excitando movemus: est autem aliqua mali memoria, quæ non prorsus nec semper in nobis est, sed quam natura suis in repositoriis depositam servat, resuscitans cum accidit quidquam cecurrere. Sic malum aliquis expertus, oblitus quidem est; sed illi qui contristavit obviam factus, et quodam modo, sicut naturale est, ad memoriam cogitatione revocatus, quod jam in memoria senuerat renovat, vel quod aliquo modo mortuum erat resuscitat. Et hoc quidem non est mali meminisse dicendum. Quomodo enim mali memor esset qui memoriam quidem mali recipiens, ad retributionem tamen quiescit? Si vero secus super præcedente damno irritaretur ad vindictam, mala meditans, hoc prorsus sine dubio esset mali meminisse. Quod igitur hic agit natura, irreprehensibile est, nec in malitiam cadii, sed in memorem ordinatur motum. Quod autem nos operamur, mali memoria est, et quidem alias ex naturali consequentia, non tamen ex ea quæ respicit hominem in virtute viventem et meliori dicatum. In his autem naturale dico, quod super malitia repulsorium est; quod etiam veteres explicant, bovem dicentes, si quis eum irriteret, cornu ferire, equum ungula, uncis unguibus aquilam lædere, aculeo scorpionem, elephantum ore, dentibus acutis leonem. Et ita quidem naturalia sunt hæc, necnon super præcedenti malo se defendere. Ego vero non super his æmulo; sed juxta magnum exemplar illius qui passus injuriam, non maledixit, et affectus malo, non animatur, juxtaque cætera similis ordinis quæcunque sunt, malum pro malo reddere abstineo. Attamen qui honestiores sunt modestia, indulgentia, mansuetudine et patientia graviores excogitant defensionem. Quænam enim major esset quam divina vindicta, quam ostendit qui vocatur Dominus, circumvenientes se gratis, vindicando?

41. Sed ecce, aiunt, et tu nos in concionem convenientes intuens, e consuetudo discedis, et si quidem loquebaris, siles, si vero prius ad hilaritatem inclinabaris, in teipsum redis et constringis vultum. Ergo mali memores. Non, optimi, sed tueur, sed caveo, sed operam do, ne quod verbum præcurrens, aut gestus simpliciter distortus, aut intui-

tus surpervacaneus ex quodam in me mala molienti negotia mihi rursum facessât. De his autem non ego sum accusandus, sed vos, per quos ego sum ita circumspectus, et timidus, et suspicax, vel mali suspiciosus, tanquam ab ardentibus solis irruptionibus a multorum fulguribus oculis deflectens.

42. Porro dico esse mali memoriam impassibilem, vel, quod idem est dicendum, mœroris expertem: si vero hoc est, illa quoque mali memorie rationi extranea est, si quidem mali memor non est extra luctum, cum iniquitatis ex aliquo meminit. Porro si quis impassibilis meminit injuriæ, quomodo talis esset mali memor? Multas ego scio mali memorias, quas etiam comitatur risus: et tales quoque non reputarentur in mali memoriam, veluti qui passus est hilarem facientes et alacrem, ibique tantum stantes neque, in ultionem desinentes.

43. Adducor etiam in propositis fabula uti. Cancer oblique semper versus, modo dextrorsum, modo sinistrorsum, progeniem ex se natam videns sic obliquam tenere viam, terribiliter agebat indignans suisque natalis exprobrans, quod sic oblique ferretur ac nunquam scirent obvium iter. Quæ quidem fabula ridet, si quis alios hortatur ad corrigenda ea, in quibus ipse semper peccator est. Et iste risus ad nostra pertinet. Quarundam enim injuriarum memoriam causantes hi qui nos vituperant, et hoc semper disserent, et in ipsam mali memoriam manifeste prolapsi, postea nobis hoc audent scribere. Quid blateras, homo? Vulneras, et cruor e vulnere profuit, profundaque plaga subest vulnerato; et ille tantummodo clamat, et non miraris illum qui posset ad vindictam non inflammari; sed conquereris, et mali memorem vocas, quasi velis arguere naturam, si iuxta suam legem moveri dolentem ad plangendum; si vero talis vulnere percussus exinde te declinet ac fugiat, quid in hoc novum? Nec asinus bis in idem offenderet. Multis autem brutorum aliis istud proverbium rompetti, suspicantibus, ac deinde devitantibus preecedens malum. Quomodo igitur homo, rationem habens, extra illud versaretur, aliquomodo vexatus, et non semel, sed multoties. Puto ego quod non recte rationis esset, abundans in eadem passione, insensibilisque ad omne permanens se semper offendere paratus. Si tamen mali causa offendiculi, puteus aut lapis, recederet, hic quidem in semitæ latus segregatur aut alias sublatus, iste vero repletus et cumulat et ita complatatus, tum sane nec jam homo, nec aliud animal prolapsionis locum pertinesceret, sed itineri seipsum cum securitate committeret.

44. Date mihi ergo et vos facilem ad ambulandum locum; removete laqueos, extollite offendicula, soveas explentes reddite solidas; et sic vos ex Deo iudicium deseret, et me timor ac metus de statu itineris. Novit Deus, qui cuncta pernoiscit,

A θὴν ἀπελῶς, ἢ βλέμμα περιεργασθὲν, πρὸς τινος τῶν ἐν' ἱμοῖ βασιουργῶν πράγματα μοι πάλιν παρεῖσι. Ἐπὶ τὰ τοῦτοις οὐκ αὐτὸς αἰτιατός, ἀλλ' ὁμοίως, δι' οὗς ἐγὼ εὐλαβῆς οὕτω καὶ δεῖλος καὶ ὑποπτος, ἢ καχυπόπτῃς, δυσωπούμενος; ὡσεὶ καὶ ἥλιου καυστηρὰς; ἐμβολὰς τὰς ἐκ τῶν πολλῶν ἀστραπάς.

μβ'. Ἐτι φημι, ὡς ἐστι μνήμη κακοῦ ἀπαθῆς, ταῦτόν δ' εἰπεῖν, ἀλυπος· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ ἀνοίκτως τῷ τῆς μνησικακίας λόγῳ, εἰπερὶ μνησικακῶν οὐκ ἔστιν ἔξω λύπης, ὅτε κακίας τις ἐκ τινος μέμνηται. Εἰ δὲ τις οὐκ ἐμπαθῶς μνημονεύει κακώσεως, πῶς ἂν εἴη ὁ τοιοῦτος μνησικακός; Οὐδα πολλά ἐγὼ μνήμας κακοῦ, αἷς καὶ γέλως ἐφέπεται· καὶ οὐκ ἂν οὐδὲ αἱ τοιαῦται ἀνάγοντο εἰς μνησικακίαν, οἷα τὸν πάσχοντα ἡλαρυνουσαι καὶ διαγέυεσθαι, καὶ ταῦθ' αὖ μόνον ἔστηκυῖαι, καὶ οὐκ ἀποτελεστώσαι εἰς ἀμυναν.

μγ'. Προάγομαι καὶ μύθῳ κατὰ τῶν προκειμένων χρῆσασθαι. Καρκίνος· πλαγίαν δὲ τρεπόμενος, τὴν τε ἐς δεξιὰ καὶ τὴν εἰς τὸ ἐμπάλιν, καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ γονὴν οὕτω βασιδουμένην βλέπων, τὰ εἰς πορείαν, δεῖναι ἐπιφέρει ἀγανακτῶν, καὶ τοῖς ἐκγόνοις ἐπιτιμῶν ἐνέκειτο, εἰ οὕτω δόχμοι φέρονται, καὶ οὐ ποτε τὴν εἰς τὸ πρόσθεν οὐδασί τρέβον. Ὅς δὲ μῦθος οὗτος γελᾷ, εἰ παραίνοι τις ἐτέροις, κατορθοῦν ἐκείνῳ, ἢ οἷς αὐτὸς ἀντιπρὸς ἐκβαίνει δαί. Καὶ ὁ γέλως οὗτος διαβαίνει ἐς τὰ καθ' ἡμᾶς. Κακώσεων γὰρ τινων προερχόμενοι μνήμην οἱ τῆς καθ' ἡμῶν οὕτως μέρψουσι, καὶ αἱ τοιαῦται λαλοῦντες, καὶ καταγεγυμμένοι ἐς αὐτὸ τὸ μνησικακῶν προφανῶς, εἰτα δὲ τολμῶσιν αὐτὸ ἐπιγράφειν ἡμῖν. Τί λαλεῖς, ἄνθρωπε; Τραυματίζεις, καὶ καταρῥέει αἷμα τοῦ τραύματος, καὶ ἡ πληγὴ βαθεῖα τῷ πεπονθέντι, καὶ κίεραγε μόνον ἐκείνους, καὶ οὐ θαυμάζεις, ὅτι μὴ ἀντιπέπληξαι πρὸς ἀμυναν, ὅπως ἂν καὶ δύναται ἐκείνους· ἀλλὰ καταμέμψῃ, καὶ μνησικακῶν ἐμκαλεῖς, οἷα τὴν φύσιν ἐλέγχειν ἐθέλων, εἰ κατὰ τὸν α' τῆς νόμον ὑποκινεῖ τὸν ἀλγοῦντα παθαίνεσθαι. Εἰ δὲ καὶ πληγῆς εἰς τραῦμα ὁ τοιοῦτος ὑποκλίνεται εἰς εἰς τὸ ἐφεξῆς, καὶ ἐκτρέπεται, τί τοῦτο καὶ νόν; Οὐκ ἂν οὐδὲ ἄλλος εἰς τὸ αὐτὸ δις προσκέρη. Πολλοὶ δὲ καὶ ἐτέροις τῶν ἀλγῶν ἡ τοιαύτη παραμύθη ἐπιμερίζεται φανταζόμενοι, καὶ οὕτω φυλαττομένοις τὸ φθάσαν κακόν. Πῶς ἂν οὖν ἄνθρωπος; ὁ ἔξω λόγου, ἔξω ταύτης πέσειται, κακοποιηθεὶς ὁμοῦ οὖν, καὶ οὐδὲ εἰσάπαξ, ἀλλ' ἐπὶ πλεῖον; Οἶμαι γὰρ, ὡς οὐκ ἂν ἐκείνους ὀρθοῦ ἔχοιτο λόγου, πλεονάζον ἐν τῷ ὁμοίως πάσχειν, καὶ μένων ἐς τὸ πᾶν ἀνδραγχεῖ, καὶ προσκόπτειν ἔσται ἀνεχόμενος. Εἰ μένοι τὸ τοῦ κακοῦ προσκόμματος; αἰτιον ὁ βόθρος τυχὸν ἢ ὁ λίθος ἀπείλοισι, ὁ μὲν εἰς πλάγιον τῆς τρέβου ἀφορισθεὶς, ἢ καὶ ἄλλως ποῦ ὀρθεῖς, ὁ δ' ἀνάπλευς γυγνῶν καὶ ἄνθρωπος, οὕτε μὴν ζῶν ἄλλοθεν ὑποκλινόιτο τὸν ὁδῶ εἰς διατριβὴν οὐ καχυπόπτον.

μδ'. Δότε δὲ οὖν μοι καὶ ὁμοίως περιπάτον εὐδον, ὑπεξέλατε τὰ παγιδώματα, σγάβατε τὰ σκάνδαλα, στερεώσατε ἀνακληροῦντας τὰ ὑποβοθρεύματα· καὶ οὕτως ὑμεῖς τε τὸ ἐκ Θεοῦ κρῖμα ἐπιλείψετε, καὶ ἐπὶ τὸ δεδιέναι καὶ ὑφορᾶσθαι τὰ τῆς ὁδοῦ. Οἶδεν

θεός, ὁ τὰ πάντα ἐξακριβούμενος, οἴσασι δὲ καὶ οἱ ἄνθρωποι κατὰ ἡμᾶς ἐπιστήμονες, ὥς οὐδὲν ἐξ ἡμῶν εἰσπαιεῖ κακὸν εἰς οὐδέν. Οὐκ ἂν δὲ εἴμαι οὐδὲ εἰ καταλέγοντες ἡμῶν ἔχοιεν ἂν προενεγκεῖν τι πρᾶγμα εἰς ἕλεγχον. Εἰ δὲ καὶ θεῖον ἐπὶ προϋπάρξαι θεμελίοις τοῖς ἐξ ἡμῶν, ὁρῶν αὐτοὺς κακώσεως ἔθεντο μνησικαχίας οἰκείας λόγῳ. Τί δὲ φιλοσοφῶς αἰτιῶνται νῦν, μνησικαχεῖν ἡμᾶς, μεμνημένους, ὅτι μνησικαχοὶ ἀνθρώποις περιπεπτώκα μὲν, τὸ οἰκεῖον κακὸν αὐτοὶ ἐπιπλύντες ἡμῖν;

μς'. Ἐτι ἀπορραίνονται πάλιν θαρρῶν, οὐ ταῦτά νοεῖν μνήμην κακοῦ καὶ μνησικαχεῖν, ἀλλ' ἐκείνο μὲν φύσεως ἀρετὴν εἶναι καὶ τελειότητα, περισωζούσης τῇ ψυχῇ τὸ τῶν παθημάτων, εἰς οὗν νοημάτων μένον, ὅθεν καὶ τῇ μνήμῃ τὸ τῆς λέξεως ἔτυμον. Τὸ δὲ γε μνησικαχεῖν ψυχῆς φασχολύτητα τίθεται μαχίμου καὶ ὁλοβρυτικῆς. Καὶ τοῖνον μνηστὰς κακώθεις, ὃ τί περ οἶδα, καὶ ἐδεργασθῆς ποτε. Μνησικαχεῖν δὲ οὕτε οἶδα ἂν ἔργον ἔμῃν, οὐδὲ μὴν ἰδέω, καθάπερ οὐδὲ φιλονεικεῖν μάχῃ, οἷα καὶ συνειδῶς, ποῖω διδασκάλῳ μαθητῆς, εἰ καὶ ἀφῆς, ἐπιγέγραμμαι, ὅτι δηλαδὴ τῇ εἰρηνικῇ καὶ πρᾶν καὶ καθήγουμένῳ τῶν βουλευμένων εἰς τὸ φιλόδωρον. Εἰ δὲ τις ἐπεροίτης ἐν ἐμοὶ ἀγάπης πρὸς τοῦδε τοῦδε τινοῦ, καὶ ἐτέρου πρὸς ἄλλον, καὶ πολλῶν πρὸς πολλοὺς, οὐκ οὐκ ἔστιν ἄλλως εὐρεσθαι παρ' οὐδ' ὧν εἰναι ἔχον τὸ πρᾶγμα.

μς'. Κοινωνοῦμεν ἀλλήλοις ἄνθρωποι πάντων τῶν εἰς χρῆσιν βίου, καὶ ὅμοι; οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐφ' ἅπασιν· ἀλλὰ ξένη μὲν ἀρκέσει, ὁδοῦ ὁρότητα ποδομένη καθυποδείξει διὰ τὴν γνῶσιν, ὅτι τι προσπιπθῇ χρῆ καὶ λαλῶν ἱλαρὸν, καὶ τί καὶ πρὸς φιλοτιμίας, καὶ τρύφος δὲ ἀπὸ ταμείας καὶ δοῦναι, εἴγε πάρεστιν. Εἰ δὲ τις ἐπὶ πλεον γινώσκῃ, ἐπισταθῆσται ὁ φίλος καὶ εἰς κοινωνίαν τράπεζαν. Ὁ μὲντοι λόγῳ φιλίας ἐγγυατὸν κολῶμενος, ὑπερβῆν τῶν τοιούτων ἀπάντων ἐστήσεται, οὐ μόνον τῶν τῷ φιλομένῳ κοινούμενος, ἀλλὰ καὶ μυστηρίων ἐπιστήμην ἔχον τῶν τοῦ φίλου. Καὶ βίου μερισμὸν μὲν εἰπεῖν, οὐκ ἔστιν ἄλλως, ὅθεν δὲ αὐτοῦ μετουσίαν καὶ εἰσποίησιν. Καὶ καὶν οὐδὲν ταῦτα, εἰ καὶ πατὴρ ἀγέλη παιδῶν περιστοιχισμένος, οὐ τὰς αὐτὰς ἅπασιν ἀναπτύσσει πλάστιγγας, βέπει δὲ οὕτως ἢ οὕτως, ὥς τὸ τῆς ψυχῆς ποδοῦν καθέλει, καὶ τῷ δοκοῦντι τῆς ἀλκῆς, ἀ[γάπης μέτρῳ] (1), μετρεῖ τὸ φυσικὸν ἰσόρροπον.

μς'. Τί δὲ οὖν τὸν μὲν ἐκπυροῦντα φλόγα ἐπὶ ἱμνησῶν [οἴκου], εἰς δραστήριον ἄνδρα καλλιγραφεῖ, τὸν δὲ ὑπνᾶπτοντα λύχρον, φυλακῆς χεῖρ, εἰς κακοῦργον ἐγγράφετε; Τί τὸν ὁρὸν διδάσκοντα ἄλλως ἀντιδιδάσκετε; Τί τὴν στάμνην παράγετε; Τί τὴν σταφυλὴν ἀχρειοῦτε; Τί τὸν καλὸν στρεβλοῦτε; Τί κατὰ τῆς καθέτου χωρεῖτε; Τί τὸν δικαιοῦντα ζυγὸν μέμψετε; Τί δὲ ἐμὲ καὶ μόνον ἐν ἀνθρώποις ἕκαστος ἐθέλετε μετρεῖν, πρὸ;

A noveruntque de rebus nostris imbuti, quod nolum ex nobis malum in quemquam redundavit. Nec autem, puto, contra nos maledicentes aliquid factum in argumentum allegare possent; si vero quoque super fundamenta a nobis praeposita edilecandum, culmen ipsi malitiae posuerunt propriae mali memoriae ratione. Quid ergo non philosophice nunc causantur nos esse mali memores, cum recordamur, quod hominibus mali membris incidimus, proprium malum ipsi nobis imputantes.

45. Ad haec rursus explico confidens non eadem significare mali recordationem, et mali memoriam; sed illam quidem esse naturae virtutem et perfectionem, conservantis in anima quod de passionibus vel cogitationibus moratur, unde venit memoriae vocis etymon; mali meminisse vero pravitatem animae pugnacis et mortiferae arbitror. Meminit igitur qui malum passus est, quod equidem novi, et qui aliquando beneficium recepit. Mali meminisse vero tanquam opus meum nec agnosco, nec volo, sicut nec emulari pugnacem, utpote qui mihi consiliis suus, quali magistro discipulus, licet ineptus, ascriptus sim, pacifico scilicet et mihi praemonstratorique desideriorum ad humanitatem respicientium. Si quod autem in me discrimen dilectionis inter bone voluntatis, inter alium et alium, inter multos et multos, non est aliter certe, non fieri potest ut apud quemquam res inveniat.

46. Communicamus invicem homines quaecunque sunt ad usum vitae, nec tamen ad omnes eodem modo. Extraneo quidem rectum iter interroganti sufficiet id indicare digito; homini autem noto iucundam oportet addere locutionem, aliquantulum blande comitari, frustum etiam panis, si licet, abscindere ac praebere. Si quis autem magis etiam esset notus, usque ad mensam communem extenderetur commercium. Qui tamen amicitiae ratione proxime conjunctus est, super haec omnia eminebit, non solum cetera propria dilecto amico participans, sed etiam mysteriorum amici cognitionem habens. Et quidem victus partitionem dicere parum est; prorsus autem est ipsius consortio et adoptio. Nec quid novi sunt haec, si quoque pater, aliorum grege circumdatus, non easdem omnibus suspendit lanceas, sed inclinat sic vel sic, ut animae desiderium impellit, et, ut sibi videtur, ponderantis mensura charitatis, naturale mensurat equilibrium.

47. Quid igitur illum qui flammam ad incendium domus accendit, velut hominem strenuum pulchro pingitis et illum qui succendit lucernam custodiam gratiam tanquam maleficum describitis? Quid recitum adversus magistrum aliter docetis? Quid amussim pervertitis? Quid perpendicularum disturbatis? Quid regulam depravatis? Quid contra meritum exitis? Quid justum vituperatis jugum? Quid autem me, solumque inter homines, unusquisque

(1) « Haec meae loci mutili emendationi jam minus confido, » ait editor in Mantissa Observationum.

vestrum metiri vult juxta pondus quod ipse profert, et quæ sunt in me amicitie juga, sic examini sub-jicitis? Ipsi quidem librate vos sursum deorsum, ut accidit; me vero statuite comparandum ad mo-menti æqualitatem, ubi non est invenire quidquam apud vos positum in æquatione. Si enim aliquan- tulum lances vobis custodiunt æquilibrium, non potius aliquis solo visus contactu hoc vidit, sta- timque antithetum amicitie vestræ nostram in lan- cem dominatur, et deorsum aggravatam reddit inutilem ac quærentem, ubi consistat. Et magnum quidem nobis impendit crimen, quod non recte con- versamur cum illustrioribus hujus civitatis et egen- tioribus, sed confusim et indiscrete commisce- mur illis. Nihil autem hic in nostra discretionem corrigendum habemus. Ratio autem est Euripus qui nos circumdat et versoria semper gyrans. Vix enim aliquis e nostris civibus quemdam hodie prædicavit honorabilem, cum ille cras ignominiosus scribitor simulque confestim deserit. Dives nunc superbe loquitur et paulo post egentissimus ad mi- sericordie januam pulsatur. Nobilis in præsentem tem- poris puncto post breve maledicitor ignobili genere sic ortus, ut contemnendus sit, et servus, ut dicitur, pro libero compareat. Quemdam aliquandiu virtute præditum testabantur, et brevi tempore postea sce- lestus denuntiatur, velut si somnium umbra tege- retur. In quas igitur opiniones voluntatesque men- tem vertemus, cum sic in diversum scinduntur? Volo diligere laudatos: priusquam in mente re- ponantur, expelluntur.

48. Sic in aliis effecta mutatione gyroque, hoc ego experiri arguor, et de malo gravatus, mali- me- ninisse maledicor; et aliquo modo sicuti luna vi- deor, quam, ex fabula, mater increpabat, quod, stolam eleganter textam quærens, sub una magni- tudine non maneret ad id quod volebat obtinen- dum, sed paulisper plena, reliquo tempore in inde- finitam claritatis magnitudinem commutaretur. Dico vero forsitan quoque meis: in unum aliquid definitum consistite; vos ipsos in unum indivise atque immutabiliter terminate; et sic aliquid a nobis quærite definitum. Donec autem vos mutabi- les contorquetis, et ad omnem ventum vertimini et convertimini, sinite nos quiescere, gravari, memo- riamque mali quod videmus, habere, contristari, retinereque affabilitatem: nam ipsa fiducia, quod amemur, quamdam habet reservationem.

49. Confiteor, fratres (et utinam veri, quod difficile est), ad simplicem occursum tetrico vultu me conficere intueri, cum forte belluis occuro, veritas ne me aggrediantur. Cunctor etiam loqui, ne dormientes inimicos expergeficiam. Ut totum eloquar, non sum idem ac heri mala machinan- tibus, sive loquimur, sive silemus. Mutatus sum, non quidem omnibus, quibusdam saltem, sive

A ὃν ὑμεῖς προβάλλετε σταθμὸν, καὶ λογοπραγεῖτε τὰ ἐν ἐμοὶ τῆς φιλίας ζυγὰ; Καὶ αὐτοὶ μὲν ἄνω κάτω τρυτανίζεσθε, ὅπη τύχη· ἐμὲ δὲ συναλλάσ- σιν ἐπιτάσσετε πρὸς ἰσότητά ῥοπῆς, ἔνθα μὴ ἐσ- τιν εὐρίν, τί παρ' ὑμῖν καθεστὼς ἐν ταυτοῦται. Εἰ γὰρ που καὶ πρὸς βραχὺ αἱ πλάστιγγες ὁμῶς φυλάξουσιν τὸ ἀρρεπές, ἀλλ' οὐκ ἐφθῆ τις οὐδὲ κατὰ μόνην ἐπαφὴν ὅπως αὐτὸ ἰδεῖν, καὶ εὐθὺς τὸ ἀντίθετον τῇ καθ' ὁμὰς φιλίᾳ τυραννεῖ τὴν ἡμετέ- ραν πλάστιγγα, καὶ βαρυνομένην κάτω ἀχρειοί, ζητοῦσαν, ποῦ ποτε καθεστήσεται. Καὶ μέγα μὲν ἡμῖν ἐπικλᾷται κατηγορήμα, ὅτι μὴ πρὸς ὀρθότητα ἐπιβάλλομεν τοῖς τε περιδόξοις τῆς πόλεως ταύτης, τοῖς τε ὑποδεστέροις, ἀλλὰ φύρδην καὶ ἀκρίτως αὐτοῖς προσφερόμεθα. Ἐχομεν δὲ ἡμεῖς οὐδ' ἐν- ταῦθα ἐπιδιορθοῦν τὸ ἐν ἡμῖν κριτικόν. Τὸ δὲ αἴτιον ὁ περιφρῶν ἡμᾶς Εὐριπὸς καὶ τὸ ἀεὶ στροφὸν ἀνε- μούριον. Οὐ φθάνει γὰρ τις τῶν ἡμετέρων πολιτῶν ἐντιμὸν ἀπορήνασθαι τινα σήμερον, καὶ αἰὶον ἐκείνος αἷμα ἄμα γραφεῖς, καὶ ἀχρόνως ἀπαλει- φεί. Πλοῦσιος ἄρτι σεμνολογεῖται· καὶ μετὰ μι- κρὸν πένεστατος, τὴν φιλανθρώπου θύραν κοποῦμε- νος. Εὐγενὴς ἐν τῇ καθεστῶσιν τοῦ χρόνου σιγῇ· καὶ μετὰ λεπτὴν κακγορεῖται γίνους κατὰ γιν- οῖον, καὶ ἀποτροπιάζεσθαι, καὶ ποτε καὶ δοῦλος, ὃ δὴ λέγεται, ἀν' ἐλευθέρου φανεί. Ἀρεταίνει τις καιρῷ ποτε μαρτυρεῖται· βραχὺς δὴ χρόνος, καὶ καταλέγεται εἰς ἐξάγιστον, ὥς εἴπερ ὄναρ ἐστιά- ζετο. Πρὸς τοιοῖς γοῦν τὸν νοῦν ἐξομεν δόγμασι καὶ θελήμασιν, εἰ οὕτω πρὸς ἐναντιότητα οἰ- ζονται; Ἐθῶλω στέργειν τοὺς ἐπαινουμένους· καὶ πρὶν ἢ ἐγκαθίσει αὐτοὺς εἰς ψυχὴν, ἀπανίσταν- ται.

μη'. Καὶ τροπῆς οὕτω καὶ στροφῆς πλημμυρο- μένης ἐν ἄλλοις, ἐγὼ τοῦτο πάσχειν διαβάλλομαι, καὶ βαρυνόμενος ἐπὶ τῷ κακῷ, μνησικακεῖν κακο- λογοῦμαι, καὶ που καὶ τὸ τῆς σαλήνης φαντάζομαι, ἣν ἡ μυθικὴ μήτηρ μέμψεται, ὅτι εὐπάρουφον ζή- τοῦσα στολήν, οὐκ ἔχει ἐφ' ἑνὸς μεγέθους μένειν, ἵνα καὶ τύχη, ὃ δὲ λείπει, ἀλλὰ βραχὺ τι πληθύνει, τὸ λοιπὸν τοῦ κατ' αὐτὴν χρόνου ἐξαλλάσσεται εἰς ἀπερίληπτα μεγέθη φωτισμοῦ. Καὶ ποῦ φημι καὶ αὐτὸς τοῖς ἐμοῖς, ὥς ἀνοχατάστητε εἰς ἐν τι τέ-λειον· ὁρίσατε ὑμᾶς αὐτοὺς εἰς ἐν ἀσχιδῶς καὶ ἀμετακινήτως· καὶ οὕτω καὶ ἡμᾶς ἀπαιτεῖτε πρὸς τι ὥρισμένον. Ἔως δὲ ὑμεῖς εὐρίπους ἔλίσσεται, καὶ πρὸς ἕκαστον ἀνεμὸν στρέφεσθε καὶ ἀντιστρέ-φεσθε, ἀφίστε ἡσυχάζειν ἡμᾶς, καὶ βαρύνεσθαι, καὶ μνήμην ἔχειν, οὐ βλέπομεν κακοῦ, καὶ λυπεῖσθαι, καὶ ἐπείγειν τὸ εὐπροσῆγορον· ἐπεὶ καὶ τὸ παρρησι- ὡς ἀγαπώμεθα, ἐποχὴν τινα ἔχει.

μθ'. Ὁμολογῶ, ἀδελφοί (εἴθε δὲ καὶ γνήσιοι, δυσ- κῶλως ἔχει), εἰς ἐντυχίαν τὴν ἀπλῶς ἐξομολογοῦμαι σκυθρωπὰ βλέπειν, ὅτε που θηρίοις ἐντόχῳ, ἐδοι- κῶς, μὴ ποτε κατ' ἐμὸν πηδῆσωσιν. Ὅκνῳ καὶ αὐτὴν λαλιάν, μὴ καὶ ἀφυσπίσω ἐχθροὺς εὐδοντας. Ὅλως δὲ εἴπειν, οὐκ εἰμὶ ἐκείνος ὁ πρῶτον τοῖς κακῇ μηχανωμένοις, εἴτε λαλοῦμεν, εἴτε σιγῶμεν. Ἐξήλ- λαγμαί, πᾶσι μὲν οὐκ οὐκ, τοῖς δὲ γε, εἴτε φιλοφρο-

νοῦμεθα, εἴτε χρηστολογούμεν, εἴτε συμπράττομεν, εἴτε συνεφεκόμεθα, εἴτε τι ἄλλο ποιοῦμεν ἀγαπητικὸν καὶ ἐμμελές, διατιθεμένοις ἑμπαλιν, ὥσπερ ἐξ ἐπιτεχνήσεως. Ὅκνῳ τὰς καρδιακὰς πύλας ἑλκεύονται, εὐλαβοῦμενος λόγον. Φεῖδομαι τῆς ἀπλότητος διὰ τοῦς ἐλικτούς. Οὐ θαρρῶ γυμνοῦν τὸ πρόσωπον διὰ τινὰ ἢ σφῆκα ἢ ὀρθήν, (1) εἴτε καὶ αὐτὴν μέλισσαν, τὴν ἄλλως μὲν γλυκεῖαν, τῇ δὲ κέντρῳ πικραίνουσαν. Παστέλλω τὰς χεῖρας, εἰ δεξιούμεναι δρῦν πονοῦται. Παρίκνω καὶ τὸ μέλι διὰ τὰς ἐπιδοῦλους μυίας. Οὐ προφαίνω γλύκασμα, οἷς ἡ ἀντίδοσις πικρά. Καὶ ἔχει καὶ τοῦτο, οἶμαι, λόγον τινά· ἀντὶ τοῦ μάννα χολή τῇ μεγίστῃ ἡμῶν δεσπότῃ ἀλλαγμά ποτε ἦν. Εἴπατε γοῦν, εἰ μετὰ τὴν τοιαύτην χολὴν εἰσαυθὺς ἐβρέχθη (2) μάννα τοῖς, ὡς ἂν εἴποι τις, ἐγκρασιχόλους ἐκείνους; Ἄλλ' οὐκ ἂν οὕτε αὐτὸ εἰπεῖν ἔχοιτε, οὐδ' ἂν μνησικακεῖν βλασφημοῖητε τὸν Θεόν, ἐπειδὴ εἰς διαρκὲς οὐ μαννοδοτεῖ. Ἀπαγε τῆς ἀμαρτίας! Μάλιστα μὲν οὖν ἐννοήσεσθε, ὡς αὐτοὺς μὲν οἶδεν ἐκείνους κακοὺς μένοντας· οἱ δὲ οὐκ ἀλλοιοῦνται εἰς τὸ δεξιότερον. Κάνταυθεν ἐν μετεώροις· μὲν δὲ τῶν ἀγγέλων ἄρτος καίμηλιούται, οἷς δὲ κοινὸς τῶν ἀγαθῶν ταμίης ἐπιμετρεῖ αὐτόν· οἱ δὲ πρὶν δι' αὐτοῦ τρυφήσαντες πεινῶσιν ἐπικεικώς.

ν'. Ἐπάγομαι πυθέσθαι περὶ τοῦ Ἰσχαριώτου μαθητοῦ, εἴτε σέσωται, εἴτε καὶ μὴ; Καὶ ἦδη δοκῶ ἀκούειν ὑπηγουμένην ἀπόφασιν, ὡς οὐ σέσωται ὁ ἄνθρωπος. Καὶ ἐπάγω, πῶς δὴ ποτε τοῦτο; Καὶ μὴν μεταμέλου κέντρον ὑπέδω ἐκεῖνον, καὶ κατέλυσε, καὶ δὴ καὶ ἐποίησεν. ὅσα διεκρίνα, τυφλά μὲν καὶ ὠδινήσας καὶ ἀποτεκὼν ἐκεῖνος, οὐ τέλειον δὲ, ὅμως ἀγονος ἀπεκδόξ, ὡς μὴ οὐκ ἐνδείξασθαι κατὰ γνῶσιν ἀμαρτάνοντος αὐτοῦς ἑαυτοῦ. Τί δὴ οὖν ὁ τὸ γλωσσόκομον, ὁ καὶ αὐτὸς λογάς ἐν μαθηταῖς, παρακέρουσαι εἰς ἀπώλειαν, καὶ ἐθέλει ἐλέγχειν τὸν Θεὸν ὡς ἐπὶ ἀμύνῃ; Ἄλλ' ἰδοὺ με καὶ τὸν τῆς ἀπορίας ταύτης δεσμὸν αὐτοὶ ἐπιλύσεθε. Φατέ γάρ, ὡς δέοντως ἐκεῖνος ὁ ἐρωτήσας, εἴπερ αὐτοῦς ἐστὶν ὁ παραδιδούς τὸν διδάσκαλον, καὶ ἀκούσας τὸ, Σὺ εἴπας, καὶ οὕτω κατὰ μνηστὰς ἑαυτοῦ τὸ δεινόν, καὶ ὅμως μὴ μεταγνοὺς, ἀλλὰ καὶ φιλήσας τὸ μιστήν, ἀγονος ἔμεινεν ἀρετῆς καὶ δένδρον ἀπεφάνθη εὐερνὲς μὲν ἄλλως, καὶ οἷον ἐπαγγέλλεσθαι καρποὺς εὐγενεῖς, ἀτελεσφόρητον δὲ ἀληθῶς εἰς εὐφορίαν καὶ ἀξίτην· ἐπάξιον καὶ καταβολῆς εἰς πῦρ καὶ καυσίν.

νο'. Εἰ δὲ τις πρὸς ταῦτα εὐφυῶς ἀνθυποφέρει τό· Ἄλλ' ἡμεῖς, εἰ καὶ τι τυχὸν φορτικὴν προέβη, ὡς αὐτὸς οἶει, ἐκθεραπεύομεν ἐκεῖνο τιμαῖς, προπομπαῖς, κεφαλῶν κλίσεσι, χρηστοῖς προσρήμασι, δι' ὧν πάντων φιλία χαρακτηρίζεται, οὐκοῦν μνησικακοῦ ἀποτέλεσμα μὴ πρὸς ἡμῖν ὡς καὶ πάλαι εἰκαίῃ σοι τὸν νοῦν· ἡμεῖς πρὸς μὲν τὸ δῆθεν παραγραφικὸν τό· εἰ τί ποτε καὶ τετέλεσται φορτικὸν καθ' ἡμετέραν δόκῃσιν, οὕτε αὐτοὶ ἐς πέλαιος ἀπεδείξεως

A comiter agimus, sive bona loquimur, sive opitulamur, sive aliud quid ex charitate vel concinentia facimus, e contrario disponatur, tanquam ex industria. Illeco cunctas aperire cordis januas, insidias timens. Ab ingenuitate caveo propter tortuosos. Non audeo vultum nudare propter aliquam vespam aut crabronem, vel ipsam apem, de cætero quidem dulcem, sed aculeo pungentem. Subtraho manus, cum strictæ lacerantur. Mel quoque abscondo ob muscas insidiosas. Non præmonstro dulcedinem, eo quod est amara retributio. Et habet hoc puto quamdam rationem: pro manna bilis maximo nostro Domino fuit olim oblata. Dicite ergo an post hujusmodi bilem adhuc istis, ut ita dicam, biliosis, pluerit manna. Sed hoc dicere non possetis, nec asserere blasphemando mali meminisse Deum, eo quod manna dare non perseveraverit. Absit hoc peccatum! Maxime quidem igitur cogitate, quod ipse noverit illos manere malos; isti vero non mutabantur in melius. Hinc in æthere quidem panis angelorum reconditur, quibus eum communis bonorum distributor addit in mensura: qui prius autem ex eo carpebant delicias, convenienter egent.

50. Adducor ad interrogandum de Iscariota discipulo, an salvus sit, annon. Et jam audire puto submurmurari declarationem quod non salvus sit hic homo. Et addo: quomodo tandem factum est istud? Attamen poenitentiae stimulus subit illum et pupugit, et certe ille fecit quæ dijudicavit, cæca quidem parturiens et pariens, non autem perfecte, manens tamen sterilis, ita ut ipse non ostenderet sui ipsius peccatoris condemnationem. Quid igitur thesaurarius, qui et ipse electus erat inter discipulos, projectus est in perditionem, et Deum arguere de vindicatione præsumit? At ecce nodum hujus difficultatis ipsi mihi solvitis. Dicitis enim merito, quod ille qui interrogavit, si quidem ipse esset qui traderet magistrum, et audivit illud: Tu dixisti; et sic manifestavit suam perfidiam, et tamen non mutavit sententiam, sed etiam quod erat detestandum amavit, virtutis sterilis mansit, fuitque manifestatus ut arbor aliunde quidem bene creta, ac talis quæ bonos polliceatur fructus, sed non maturans ad fructificationem, et digna quæ securi percussa projiciatur in ignem in combustionem.

51. Si quis autem postea naturaliter objicit: Sed nos, si quid molesti, sicut ipse putas, illatum est, illud honoribus, comitatibus, capitis inclinationibus, probis salutationibus, quibus cunctis amicitia signatur, curavimus: ergo mali memorie consequentia est, quod erga nos sicut olim tibi non sit animus; nos quidem juxta præscriptum hoc: Si quid molesti juxta nostram opinionem perpetratum est, nec ipsi in profundum demon-

(1) Ἀνὸρθήν.

(2) Ἐβρέχθη.

itationis sumus demersi, nec vos ad talem difficultatem tradi concedimus; jaceat autem res, ut ambo novimus, ego, inquam, et vos, vel ut arbitramur Ego vero comparans cum vestris eas quæ sunt usque nunc ex me retributiones, interrogo: quid ego meis æqualibus cedo? Nonne circueiens amplexu velut in servile vinculum manus super vos conjungo? Nonne caput et cervicem submitto? Nonne dulciter alloquor? Nonne rectis precibus meos obsequio sermones? Quid igitur oportet amplius ex me ad retributionem? Si vero, quoniam non pompaticis gaudemus comitibus, triumphales gravamus, mihi opportune dicendum, quod a tanto tempore sum apud vos, et nondum me cognoscitis. Non recordamini quomodo centies adversus istos honoribus insanientes declamaverim. Non recognitis quæcumque sæpe collocutus sim ad auditorium; in quibus etiam, quod frustra gaudeo pompaticis progressibus ille qui reputat ultimam propositionem, in qua, si forte contigerit eam, super lethali foretro sublimis elevatus, non sentit quibus exaltatur, et forte immergitur sub plurimorum injuriis, quibus licet, ad mortualem lectum appropinquantibus, in maxillam cadere jacentem, nasumque digitis injuriose turbare ac forsitan malitiose proculcare: qualia multa novimus de sceleratis, qui, vel post mortem, gravem nutriendos inveteratamque iram, non erubescunt vanum lacessere pulverem.

52. Qui tales igitur cogitationes in mente revolvit (revolvit autem sane qui seipsum mortalem agnoscit, neque ultra hominem sentire præsumit), quanto cum gaudio acciperet honorificos triumphos gloriæque larvas, ad modicum tempus in idolum erectas, et rursus solutas, ut ne umbra quidem sine substantia remaneat? Ego vero prorsus hujusmodi turbulenta detestor ostentationes, aeris quidem acervitute regnante, propter multum pulverem, quem terra minuens, cum a multis agitur pedibus, excitat in ipsum vultum et in ipsius insignia, quæ ego pura manere et absque odio esse præfero. Quando autem pulveris nubes in cœnum, et ipsi aërosus, miscetur, ita ut non solum caput, sed etiam totum corpus circumveniat. Insidiis, tunc nec ab amicissimis in incommodum volo cogi comitatum. Sufficiunt enim quos Deus necessario disposuit ad præcedendum vel ad consequendum. Quid igitur grave multum, si meam hanc voluntatem obfirmo, relectans huic quæ non est mea? Quod autem profundissimas adorationes sic humidorum absque ulla fieri ratione judico, confiteor hoc et probō. Ratio vero non solum, quod divina sic hominibus multi consecrant, ubi non oportet, sed et quoniam hujusmodi multa in hominibus lusorie fallaciterque facta sum expertus. Ante verò experientiam edoctus eram erga Christum Salvatorem genuum illam flexionem ad ludicrum, propter quod perversi illi adoratores damnantur.

Α ἰκχυοῦσθαι, ὅτε ὑμεῖς ἐς τοιαύτην ἐργασίαν ἀφίεσθαι ἀποδοῦσθαι· κείσθαι δὲ τὸ πρῶτον, ἢ ὡς ὀβσάμεν ἀμφω, ἐγὼ τε δηλαδὴ καὶ ὑμεῖς, εἴτε ὡς νομίζομεν. Ἐγὼ δὲ ἀντισταθῶν ταῖς ὑμετέραις τὰς ἐξ ἑμοῦ πρὸς γε τὸ παρὸν ἀντιχάριτας, πυνθάνομαι· τί δὲ ἐγὼ μειονεκτῶ τῶν καθ' ἡμᾶς; Οὐκ ἐπαλλάττω περιάγων τὰς χεῖρας; πλέγδην ὡς εἰς δεσμὸν δουλῶσιν ἐφ' ὑμῖν; οὐ κατακλίνω κεφαλὴν καὶ τράχηλον, οὐ προσοιῶ γλαφυρῶτερον; οὐκ ἐπισφραγίζω τοὺς λόγους ὁρθαῖς εὐχαῖς; τί δὲ ὅν χρόνος ὑπέρπλεον ἔμοι πρὸς ἀπόστιον; Εἰ δ', ὅτι προπομπῆς οὐ χαίρομαι, βαρύνομαι τοὺς θρηνητικούς, ἔστι μοι κείριον εἰπεῖν, ὡς τοσούτον χρόνον εἰμι μεθ' ὑμῶν, καὶ οὐπω με οἴδατε. Οὐ μένησθε, ὅπως ἐγὼ κατεβήτορες αὐτὰς μυριάδας τῶν οὕτω δοξομανούντων. Οὐκ ἀναπολεῖτε εἰς νοῦν, οἷα πολλάκις ὤμλησα εἰς ἐπήκοον ἐν οἷς καὶ, ὅτι μάτην χαίρει πολυθύλοις προδοῖς ὃ τὴν τελευταίαν πρόθεσιν ἐνδομοῦντος, καθ' ἣν, εἰ πῶς καὶ τύχοι αὐτῆς, ἐν φέρτρῃ νεκρικῇ μετέωρος αἰρόμενος, οὕτε αἰσθάνεται, ὧν ἐκτιμᾶται, καὶ πῶς καὶ ὑπὸ πλειόνων ὕβρεσ καταλούεται, οἷς ἐξέστι, καὶ τῇ νεκροφόρῃ σκίμποδι πελάζουσι κατὰ κόρης τε τύπτειν τὸν προκαίμενον, καὶ τὴν βίβαν ὀχλεῖν δακτύλους ἐς ὕβριν, καὶ πῶς καὶ ἐν ἀλλήλοισι κακοπραγμόνως· ὅποια πολλὰ οἴδαμεν ἐπὶ ἀλειτουργίῳ, οἱ καὶ μετὰ θάνατον βαρὺν κότον τρέφοντες οὐκ ὀκνοῦσι, κωφὴν γαῖαν αἰκίζεσθαι.

νβ'. Ὁ τοίνυν τοιαῦτα νοήματα εἰς τὴν καρδίαν ἀνάγων (ἀνάγει δὲ πάντως ὁ θνητὸν ἑαυτὸν γνωματεύων, καὶ μὴ τυραννῶν, φρονεῖν τὰ ὑπὲρ ἀνθρώπων) πῶς ἀν' ἀποδείξειτο θριάμβους τιμητικούς; καὶ σκινδαλμούς δόξης, εἰς βραχὺ τι ὥρας εἰδωλοποιουμένων, καὶ αὖθις λυομένων, ὡς οὐδ' ἂν σκιά τις εἰς ἀνυπόστατον; Ἐγὼ δὲ καὶ ἄλλως μουσάττομαι τὰς τοιαύτας· ὀχλοκόπους προδοῦς, εὐδίας μὲν αἰθριαζούσης, οἷα τὸ παλὺ τῆς κόνεως, ἣν ἡ γῆ λεπτομοῦσα, ὅτε πολλοὶς ὀχλεῖται ποσὶν, ἀνατίμπει καὶ κατ' αὐτοῦ προσώπου καὶ τῶν ἐν αὐτῇ τιμῶν, ἀπερ' ἐγὼ καθαρῶς διακρίσθαι καὶ ἀνεπιβουλεύτως ἔχειν φιλοτιμούμαι. Ὅτε δὲ ποτε ὁ κοινισαὶς μὲν εἰς πηλὸν φερεῖται καὶ αὐτὸν κάθυγρον, καὶ οἷον κεφαλῆς μὲν οὐκ οὐκ μόνος, τοῦ παντὸς δὲ κατεπιβουλεύειν σώματος, οὐδὲ τότε οὐδ' ὑπὸ τῶν φητάων ἰθὺς τυραννιθεὶς εἰς προπομπὴν ὀχλήραν. Ἀρχοῦσι γάρ καὶ οὗς ὁ θεὸς ἀναγκάεις ἐπέταξεν ἢ προηγεῖσθαι, ἢ συνεφέπεσθαι. τί δὲ γοῦν βαρὺ ἐς πολλὸν, ἐὰν τοῦ μόνου τοῦτο θέλημα συνιστῶ, ἀποδοῦπεται εἰς τὸ μὴ ἑμὸν; Ὅτι δὲ καὶ τὰς βεβητάτας προσκυνῆσαι τῶν οὕτως ὑγρῶν κατακύντειν ἐν οὐδενὶ λόγῳ τίθεμαι, ἀλλὰ καὶ ἀπολογίζομαι, ἀνθεμολογούμαι καὶ αὐτό. Τὸ δὲ αἴτιον οὐ μόνον, ὅτι τὰ τοῦ θεοῦ ἀνθρώποις οἱ πολλοὶ ὁσιοῦνται οὕτως, ἐφ' οἷς οὐ χρεῶν, ἀλλὰ καὶ ὅτι πεπεισμένοι πολλὰ τοιαῦτα καὶ παικτικῶς ἐν ἀνθρώποις ῥηδιουργοῦμενα. Πρὸ δὲ γε τῆς πείρας ἔχω διδαχθεῖς καὶ τὴν ἐπὶ τῷ σωτῆρι Χριστῷ κλίειν γονάτων ἐκείνην τὴν ἐν मुखηρισμῷ, οὗ ἐνεκεν οἱ φαῦλοι ἐκείνοι προσκυνῆται καταλείπονται.

γγ'. ἴσως δὲ οὐκ ἀπᾶν, καὶ λόγον ὅμην εἶπναι, ἅ
 ἐξ οὗ πρῶτου τὸν τοιοῦτον νοῦν ἐκέρδαντα, πεῖρα
 διαλαβὼν, ἣν συγγραφῆς ἀπάσης πρόδρομον ὀφθαμεν.
 Διδασκάλω ἦτην σοφῶ, καὶ ἀμφω ἄνδρε, ὁ μὲν ἐμοὶ
 τεταγμένος εἰς ἀγωγὴν, ὁ δὲ ἕτερος· χρηστὸς αὐτῷ
 κατὰ συνήθειαν. Καὶ ἦν ἀμφοῖν ἅπαν πρᾶγμα φι-
 λων, τὰ οἴκοι, τὰ θύραζε, καὶ ὅλως εἰπεῖν, τοῦ βίου
 τὸ πᾶν. Ἦκε δὲ καίριος τρυγητοῦ, καὶ ὡς ἑκάτερος
 κένταυθα εἰθιστο, συμπροήλθον, τῆς μεγίστης τῶν
 πόσεων εἰς τινα χωρία, οὐ πᾶν μὲν, ἀνακαχωρηκῶτα
 δὲ μετρίως, τῆς Μεγαλοπόλεως προαστείων δίκην·
 ὧν τὸ μὲν τῷ γεραιτέρῳ πατρόθεν ἀφώριστο, τὸ δ'
 ἑτέρῳ ἀντεπαρεκδόητο, συγγενείας λόγῳ προσήκον
 τῷ μῶ καθηγῆ. Καὶ ἡ θέσις ἑκατέρων ἀντιπρόσ-
 ὁπος, τοῦ μὲν ἐκεῖθεν, τοῦ δ' ἐνθεν κειμένου τῆς
 διὰ λίθων μαρμάρων αὐτοῦ τῆς ὁδοῦ, ἥς ἐπικολῆς
 ἱερὸς νεὸς τῷ μεγαλὸν μῦ μάρτυρι Γεωργίῳ μέχρι
 καὶ νῦν ἵδρται. Οὗ προσιῶς ἐξ ἀνατολῶν κίων
 μάρμαρος ἐκ λευκοῦ ἀνιστήλου κατὰ κεφαλῆς ὡς
 οἷα καὶ κιονόκρανον μαρμάριον πίνακα, στήλονται
 ἡλῶδες, ᾧ σταυροῦ τύπος τίμιος ἐγχεχάρακτα. Καὶ
 ἦν ἐκ τούτου τοῖς ἐκεῖ κλῆσις παρώνυμος πίνακι. Καὶ
 ὁ κίων μὲν ἐκεῖνος χρόνῳ μακρῷ πεσθεὶς κελεύοντι
 τρομαλὸς ὀδονοῦν γίνεταί, καὶ πίπτει (χρόνος οὗτος
 οὐ μακρός), καὶ θραυσθεὶς ὀκείτι ἀνίσταται. Συν-
 ἀπλῆθε δὲ αὐτῷ καὶ ὁ κιονίκτης σταυρὸς· καὶ ὁμοῦ
 τοῖνομα τῷ τόπῳ ἐκεῖθεν ὠρίζεται καὶ καλεῖται Πι-
 νακίδιον. Ὅνομα τοῦτο κενὸν πράγματος, ἐγκατα-
 χυθέντος τοῦ ἔργου ὁλοθρῶ, οἷα καὶ τινι τάφῳ,
 καὶ τύπον οὖν κενήρου περισώζοντος. Εἰς δὲ τὸ
 πῶν τούτων παρεγένεσθην ἀμφω οἱ σοφοί, καὶ καθι-
 ῥήσαντες ἐπὶ τὴν λιθόστρωτον ἐπὶ καχλίκων, οἱ
 σωρηθὲν ἐκεῖ ἐντοιθάδαται· καὶ ὑπὸ συκῇ γεγονότες,
 ἥ· ἀπετελέστο οὐκ ἄτις ἀμφιλαφῆς καὶ οἷα σκέπειν
 ἀλλήλους· τοὺς ἐπ' αὐτῇ ἐνδοιάζοντας, ὥμλουσαν ἀλλήλοις
 τὰ πλεῖστα μὲν καταμύνας, ὡς ἡ φιλοσοφίᾳ αὐτοσχέ-
 δια, ἡ βίῳ τριβούς· περὶ γὰρ εἶναι. Ἡδεῖα δὲ αὐτοῖς
 ἡ φιλόσοφος ἀπειρώτης καὶ τι πρὸς χάριν ἔδειν, καὶ
 ταμεικωμένους τῶν ὁσων κατὰ τὰς ὁδοὺς προφοροῦν-
 ται ὧδε καὶ ὧδε, πλανύττοντες ἐν πράγμασι, καὶ
 βίῳ τούτῳ διάσπατα περιστρέφοντες, ὥστε τρέφεσθαι.
 Τῶν δὲ ἀγελίων ἐκεῖνων ὀδιτῶν ἀστείους μυκτῆρας
 ἀκροωμένων οἱ μὲν σεμνότεροι καὶ εἰδότες τῷ λα-
 λούντι ἄνδρι, ἐσιώπων καὶ προσεκύνουν, καὶ οὕτω
 τιμῶντες ἀπηλλάττοντο· οἱ δὲ κατὰ νεότητα θερμοὶ
 ἀντιφώνουν ἥρεμα, καὶ ἡ τοῦ λόγου χάρις ἀπεγένην
 τινὰς ἐν ἐκεῖνοις χάριτας, ἡμᾶς μὲν, οὐκ ἔξω δὲ
 τινος ἀγροικίας, ὅποιαν ὁ γεωργικὸς ἀκρόητος· βίος
 οἷα τημελεῖν. Πολλοὶ δὲ καὶ εἰς τὸ συνάμυνον ἐκ-
 κλίνοντες ἐβλασφήμουν καὶ αὐτοὶ ἀδιαφόρως, ὡς ἡ
 τρυφὴ ὁπλᾶται ἐνδὸν ζέουσιν· καὶ ἦν τοῖς σοφοῖς ἐκεῖ-
 θεν γλῶσς μεσιδάματος μὲν σφοδρότερος, μῶμον δὲ
 οὐκ ἐπισυρόμενος. Περὶ τῶν ἐκ τούτων καὶ νεα-
 νίας οὐκ ἀγενῆς, γραμμάτων τῶν μὲν ἥδη γεγευ-
 μένων, τῶν δὲ μέλλον, καὶ δολιχὴν εὐτυχίᾳ τούτων
 ἀνύσαι παραδοκούμενος. Ἐδάρρησε δὲ καὶ ἐκεῖ-
 ως, ἐπεὶ, καὶ ὁ Ὀμηρον εἰπεῖν, νεοῖη καὶ ἐκεῖνον

53. Forte etiam non erit alsonum rationem vobis
 exponere, ex quo primo talem concepti mentem, ex-
 perientia colligens, quam omnis scripti praeambulum
 novimus. Erant magistri duosapientes, et ambo
 viri, unus quidem mihi praepositus ad disciplinam,
 et alter utilis propter consuetudinem. Et amborum
 erat quodcumque dilectum, sive quod domi, sive
 quod extra domum, uno verbo, totam vitae com-
 mercium. Venit porro vindemiae tempus, et secun-
 dum utriusque morem, et maxima civitatem con-
 venerunt in praedia, non inultum quidem, sed mo-
 dicum, suburbiorum instar, a Megalopoli distantia.
 Quorum unum erat seniori sors devoluta paterna;
 alterum autem ratione propinquitatis obtigerat
 meo praecceptari. Utriusque situs ex adverso
 erat, hinc et inde juxta viam lapidibus marmoreis
 stratum, super quam aedes sacra fortissimo mar-
 tyri Georgio usque nunc assurgit. Ante, ab oriente,
 marmorea columna coloris albi, capite cippi, tan-
 quam marmoreum capitellum pinacem offerebat,
 solis fulgore radiantem, cui venerabilis typus cru-
 cis erat insculptus. Et erat exinde loci cognomen
 Pinaci mutuum. Et columna quidem longo cedens
 tempori undique tremula facta est, et cecidi (non
 procul abest tempus); et fracta nondum erecta stat:
 lapsus est autem cum illa crucis capitularis typus,
 et tamen loco nomen exhinc servatum est et vo-
 catur Pinacidium. Nomen est re vacuum, quae
 operi in ruinam aggerato, sicuti cuidam tumulo,
 quasi typum cenotaphii conservat. In hunc locum
 devenerunt ambo sapientes, et in lithostroto sede-
 runt super lapillos, qui aggeratim ibi congesti
 sunt; et sub sic strati cujus umbra producti
 ampla talisque, ut commode tegat eos qui sub ipsa
 disserunt, mutuo confabulabantur, plerumque soli,
 ut vel libere philosopharentur, vel vitae semitas
 explicarent. Volebat autem ipsos philosophica ur-
 banitas aliquid canere gratiosum, ridentes illos,
 quicumque per vias illuc feruntur, negotiis vacan-
 tes, et hoc vitae licium, ut educerentur, circumdu-
 cunt. Turba viatorum illorum urbanas facietas
 audientium honestiores quidem duos videntes viros
 colloquentes, siebant et salutabant, et sic honoran-
 tes praeteribant; qui vero juventute fervebant, levi
 susurro respondebant, et sermonis gratia quasdam
 in ipsis gratias producebat, iocosas quidem, sed
 non extra quamdam rusticitatem, qualem agrestis
 et non expolita vita producere solet. Multi vero de-
 clinantes ad praedatorem, blasphemabant ipsi, non
 secus ac fax murmurat intus aestuans; et exinde
 sapientibus erat risas, medio quidem risu fortior,
 sed non post se vituperationem trahens. Superve-
 nit autem et juvenis non ignobilis, litteris pau-
 culis quidem jam delibutus, aliis autem studere
 paratus, et hoc felix curriculum perficere fortiter
 annuens. Anus autem est ille, siquidem, ut ait
 Homerus, illum juvenia devicit adversus senio-

rem mordax emittere verbum. Qui jucundæ hilaritati amarum jungens animum, elevari paululum in ulnis hominis fortis grammaticum excogitat, et statim ac eum nutu sublimis extollitur, in clunes ejus virga ter immittitur. Ad id tantum magnus ille dux ultionem mensus est. Illius autem vultum circumdedit pudor, naturali pulchritudini roseoque colori ruborem substituens. Cum vero, postquam urbanum impudentem sic pudefecerit, surrexerit bonus senex, transieritque lithostrotum, et ad locum suum appropinquaverit, comitante meo magistro miserantesque oculos in juvenem conjiciente, ille minime labia aperiens, homini similis non intelligenti quod factum est, incepit stationem ad portam ligneam agrestem, qualis sapientem Odyseum excepit domum reversum. Exinde puer seipsum ligatione manuum ante pectus vincit. Et primo quidem vultu dimisso, astiat etiam lacrymas fundere paratus; posteaque caput solo suppliciter appropinquat, non metui ad commotionem movente, sed mentis urbanitate. Loquitur etiam miserranda sicut mos est, (hæc erant scena), simulque loquitur et meus magister, sed i. se sincero corde; et inducunt ambo sapientem ad bona cogitantem, sacer quidem vir in simplicitate, juvenis autem in jucunditate intus dissimulata. Cum autem utrinque placatus esset ille, misericordiamque annuit, ac signum dedit ut juvenis super terram jacens exsurgat, sit in urbanitate puer activæ solertis: caput in terram verticale firmans, tergumque magis incurvans, et seipsum gyrans ut incurvum arcum, deinde pedes in sublime tollens ad instar illius qui relatus est gesticulari manuum loco cruribus, et sic capite deorsum posito de jacenti surgens, et in rectum se sustinens, posteriora projicit in mirandum senem, et violenter incidens, illumque proprie in agrestem domunculam, resupinat, et in ipsum eodem habitu cadit, suisque pronis ipsius supina percutit; caput quidem ex illius pedibus educens, ipso vero caput ejus forcipis instar tenens. Interea quidem risus utrobique nullus erat, sed omnes anxie stupebant, quod sic puer iste talem illulisset virum, ultricemque sperabant correctionem. Cum autem heros ille super juvenilem solertiam leniter effusus est, et nubilum quod, ut naturale est, in vultum ejus præcurrerat, hilaritate dulci fractum evanuit, exsultantes de circumstanti turba, ipsi gavisi sunt, et juvenem solum dimiserunt.

54. Quis ergo spondebit nos quoque non irrideri talibus adorationibus? Insuper si quis dubitat, quid tandem de cætero, si nobis omnia sunt respecta, faciendum sit, hæc dubitatio sic solvetur, fratres: quod ego facio, facite, nec magis quam ego nobis, vos ambite. Cum autem Deum et sanctos ejus deprecamini, tunc vobis licet, si pos-

A εἰ ἐξενίκησεν, ἐκβαλεῖν ἔπος τι κέρτομον κατὰ τοῦ γεραιτέρου. • Καὶ δὲ Παρόρτητι γλυκερὰ θυμὸν ἀφηνάωδῃ συγκερασάμενος, ἀρθῆναι τὸν γραμματικὸν ἰννοεῖσθαι μετέωρον ἥρμα ἐπὶ ἀγκάλων γενναῖος ἀνδρός; • καὶ αὐτίκα ὁ μὲν ἅμα νεύματι αἰσθεται, καὶ βάδδος τῶν ἐκείνου γλουτῶν κατηνέχθη ἱστέρι. Ἐπὶ τοσοῦτον ὁ μέγας ἀρχὼν τὴν ἐπεξέλευσιν ἐμπετρίασε. Τοῦ δὲ ὅμως αἰδῶς περιήλθε τὸ πρόσωπον, ἀντιλάμψασα τῷ ἐκ φύσεως κάλλει τῷ ἐρυθροκόκκῳ τοῦ ἐρυθρήματος. Ὡς δὲ τὸν ἀστειὸν ἀναΐθῃ ἐς τοσοῦτον ἀσχηγὸν ἐξανάστη ὁ καλὸς γέρον, καὶ τὸ λιθόστρωτον διέβη, καὶ τοὺς αὐτοὺς ἡγγίξε, συνομαρτοῦντος καὶ τοῦμοῦ διδασκάλου, καὶ δυσωποῦντος ἐπὶ τῷ νεανίᾳ εἰς ἔλεον, ἐκείνος εἰς οὐδὲν οὐδὲ παρανοήτων τὰ χεῖλη, ὡς οὐκ ἄντοι δοικώς, ὁ δὲ πεποήθη, κατέκλινε τὴν στάσιν εἰς οὐδὸν ἐξὶνον ἀγροτικῶν, ἑποῖος; καὶ τὸν σοφὸν Ὀδυσσεῖα ἰδεξιοῦτο οἶκος ἐκ ἀναξέζαντα. Ἐντεῦθεν ὁ παῖς αὐτὸν δεσμεῖ τῷ πρὸ τοῦ στήθους πλέγματι τῶν χειρῶν. Καὶ πρῶτα μὲν παρίσταται κατηφής, ἐθέλων καὶ ἐνδακρυς εἶναι· εἶτα καὶ τῷ ἰδῶναι πιστεύει τὴν κεφαλὴν ἰκτετυκῶς, οὐ φόβου ὑποκινουντος εἰς πάθος, ἀλλὰ τῆς κατὰ φύσιν ἀστειότητος. Ἀλλεῖ δὲ καὶ οἰκτρά ὡς ἐφύκει (τὰδ' ἦσαν σκηνή), συνεχλαλεῖ δὲ καὶ ὁ ἱερὸς διδάσκαλος, ἀλλ' αὐτὸς ἐνδρακείμενος; • καὶ παῖδουσι ἄμφω τὸν σοφὸν εἰς ἀγαθὰ νοοῦντα, ὁ μὲν ἐερὸς ἀνὴρ ἐν ἀπλότῃ, ὁ δὲ νέος ἐνδομύχῳ στυφοῦσθι γλυκίτητι. Ὡς δὲ ἰμαλάχθῃ ἐκατέρωθεν ἐκείνος, καὶ κἀνευσεν ἔλεον, καὶ δὲ καὶ ἐξέγερσιν τοῦ νέου ἐκ τῷ

C κατὰ γῆς κεῖσθαι, γίνεται τῆς ἐνεργους ἐν ἀστειότητι μηχανῆς ὁ παῖς; καὶ τὴν κεφαλὴν εἰς γῆν εὖ μάλ' κορυφαῖον ἔρριπας, καὶ τὰ ἐξῆς νωτιαία εἰς πᾶν ἐπικυρτώσας, καὶ γυρῶσας αὐτὸν ὥσπερ καὶ τῶν βαιδῶν, εἶτα τῷ πόδε εἰς μετώρον ἐπάρας κατὰ τὸν ἱστορηθέντα χειρονομίᾳ σκέλεσι, καὶ οὕτως ἀναστὰς ἐκ τοῦ κεῖσθαι κύμβαχος, καὶ συστήσας αὐτὸν εἰς ὄρθιον, καταράσσει τὰ ὀπίσω κατὰ τοῦ θαυμασιωτάτου γέροντος, καὶ βλαῖος; ἐπεισπεσὼν, ἐκείνῳ τὰ καταβρίβας ἔσω τοῦ ἀγροικικοῦ οἰκίστου, ὀπταῖζει, καὶ αὐτὸν ἐπιπίπτει κατὰ σχῆμα ὁμοῦν, καὶ πλήττει τοὺς καθ' αὐτὸν πρηνέσι τὰ κατ' ἐκλινον ὑπτία, κεφαλὴν μὲν τοῖς ἐκείνου ποσὶν ἐκκλινας, αὐτὸς δ' αὖ τῆς ἐκείνου πυράγρας τρέπον λαβόμενος. Ἐπὶ τοῦτοις γέλως μὲν ἦν οὐδαμῶθεν, ἀλλὰ πάντες ἐτεθῆκεισαν, εἰ οὕτω παῖς ἐκείνῳ; ἄδρα τοιοῦτον κατασοφίσαστο; καὶ ἡλπιζον κολαστικὴν παιδευσιν. Ὡς δὲ ὁ ἥρω; ἐκείνος διεσχέθη ἐπὶ τῇ νεωτερικῇ δεξιότητι, καὶ τὸ ὅλα εἰκὸς προδραμὸν τοῦ κατὰ πρόσωπον ἐκείνου νέφους Παρόρτητι γλυκερὰ περιβράχην ἀπῆλθεν, ὑπερθεσθέντες τὸ περιστάσις στίφος αὐτοὶ τε ἐχάρησαν, καὶ τὸν παῖδα συνῆλυσαν.

νδ'. Τίς δὲ οὖν ἐγγυήσεται, μὴ καὶ ἡμᾶς καταχλευάζεσθαι τοιοῦτοις προσκυνήμασιν; Ἐπὶ τοῦτοις εἰ τις ἐκπαρορῇ, ὅ τι ποτε τοῦ λοιποῦ ποιητέον, εἰ πάντα ἡμῖν ὑποπτα, λελύσεται τὸ ἀπορρον οὕτως, ἀδελφοί; ὁ ἐγὼ ποίω, ποιεῖτε, καὶ μὴ φιλοτιμεσθε πλείον, ὅπερ ἡμῖν ἐγώ. Ὅτε δὲ Θεὸς καὶ τοὺς ἀγίους αὐτοῦ εὐχρίσθη, τότε δὲ ἐξὸν ὑμῖν, εἴγε καὶ δύνα-

σθε, θλους εἰς γῆν καταρβείν, καὶ οὕτω καταγείν
 ἔσθωεν τὸν θεῖον ἔλεον· ἡμᾶς δὲ ἄφετε ἀνθρώπους
 εἶναι, καὶ τιμᾶσθαι ἀνθρωπικῶς, εἴ που καὶ χρεῖων.
 Εἰ δὲ καὶ ταῦτα εἰπὼν περὶ τῆς ἀναμαρτήτου τῶν
 κακῶν μνήμης, ὑποπτος ἔτι ἐς μνησικακίαν εἰμι,
 ἢ οὐ μνημνόμενος; μὴ πᾶν, ὅ τι βοῦλεσθε, ὑμῖν
 τρήμι, ἀλλ' ἐγὼ τοῦ ταῦτα δοξάζειν οὐκ ἀποστή-
 σομαι.

ν'. Λέγω δὲ πάλιν ἀναλαδὼν, ὡς οὐκ ἂν, οὐδὲ εἰ
 μῦρα δεῖνὰ ποθεῖν ἀκούσομαι, ἀνασχομένην καταθέ-
 σθαι, ταῦτόν εἶναι (συνηρημένως λέγειν) μνησι-
 κακίαν, καὶ αὐτὸ πάλιν ἐν διαλύσει μνησθῆναι κα-
 κού. 'Αλλ' ἔκεινο μὲν καμῆλου τίθεμαι καὶ τῶν
 ὅσα τοιαῦτα, καὶ ἀνθρώπου δὲ φευδόμενου τὴν θείαν
 πλάσιν, καθ' ἣν εἰς ἀγαθοποιαν εἰργασται· αὐτὸς
 δὲ μὲνιμμαι ἀπονῆρως; εἰ τί που κακὸν ἢ σύμβαμα
 ἢ παρασύμβαμα προέβη ἐμ' ἐμοί. Καὶ πως εἰς φαν-
 τασίαν ζωϊκὴν ἐμοὶ τὰ τῆς τοιαύτης μνήμης ἀπο-
 τελευτῇ, συναποληγοῦσθες εὐθὺς τῷ φαντάσματι.
 Οἶδα γὰρ εὖ μάλα, ὡς καιρονῶς ἔκεινος ἀνθρώπος,
 καὶ ἐν αὐτῷ φέρεται τὸν αἰώνιον κακόν, τὸν οὐδέποτε
 ἀγαθοποιόν, τὸν δὲ πολέμιον· ὅς, εἰ τί που ἐσάπαξ
 πῶθι ἀδούλητον, λαθὼν ταύτην ἔχων κακόνει διὰ
 βίου τὸν βραχὺ βλάβαι φθάσαντα,

νς'. Οὐκοῦν μνησικακεῖν εἶναι οἶδα τὸ ἀποδι-
 δόναι μετὰ κάκωσιν ἀνταπόδομα, ὃ δὲ τῶν ἀμυνο-
 μένων ἐστὶ, καὶ ἄλλως δὲ, ὡς ὁ μελικὸς ἄγιος βασι-
 λεὺς ὑποβάλλει λέγειν τὸ ἀνταποδιδόναι τοῖς ἀντα-
 ποδιδούσι κακὰ· τὸ δὲ γὰρ ἀπλῶς μνησθῆναι κακώ-
 σιν τὴν τε φύσιν ἔχει συνήγορον, εἴτε συνέριθον,
 καὶ φρενῆρη χαρακτηρίζει ψυχῇ. Ἐβλάδην· μνη-
 σμαι ποτε. Τοῦτο φιλοτιμία φύσεως. Μνησόμενος
 οὐ βλάψω· τοῦτο ἐπιεικὲς καὶ θεοφιλές. Εἰ δὲ καὶ
 τὸ βλάψαν ὑποβλέφομαι, ὅτε προπέσοι τῆς ὀφείας,
 ἀλλ' αὐτὸ εὐλαθεῖς καὶ φυλακτικόν, καὶ οὐδὲ πόρρω
 συνίσταω. Εἰ γὰρ ὑπὸ παντὶ λίθῳ κατακοιμᾶσθαι
 ἔσκε σκορπίος παρὰ γὰρ τοῖς αὐτοῖς φυλασσο-
 μένοις (οὐ δὲ ποθεῖν γὰρ ἀπλῶς ἀληθὲς τὸ πάντα
 λίθῳ σκορπιοφόρον εἶναι), τῷ παντὶ μᾶλλον ὑπο-
 βλέποισ' ἂν τις λίθον, ὅθεν σκορπίοι τινὲς ἢ προέ-
 θησαν, ἢ προέκυψαν· πρὸς οὓς δὲ λίθοις οὕτω ποσὶ
 γυμνοῖς ἔγγισται τις, οὕτω κατακοιμᾶσθαι, καὶ ὅτι
 μάλιστα οἱ τὴν σοφίαν ἀπλοὶ μνησικακεῖσθαι·
 καὶ τοὺς τοιούτους λίθους φιλοσοφοῖεν. Οὐ τοίνυν οὐ
 μόνον οὐκ αἰδοῦμαι λέγων, μνησθῆναι κακόν, εἰ τί
 που πάθω· ἀλλ' ἐν πολλοῖς καὶ εὐχομαι τοιούτος
 εἶναι, ἵνα μὴ κατὰ τὸ πᾶν καὶ πᾶν ἀφύλακτα
 κακούμενος, οὐκ εἴη οὐ μὴ ὑπάρξω, ἀλλ' οἰχῶμαι
 καὶ καταγελῶμενος, οἷα ἐς τὸ πᾶν ἀπροόρατος.

νς'. Τί με διδάσκει; ὦ γὰρ, ἃ μὴ μανθάνειν
 πέφυκα; Τί δὲ ἄγειν ἐθέλεις, ὅποι μὴ ἐστι προῆναι
 Τί με τὸν ὀρθὸν κατακάμπτεις; Τί τὸν ἀνακα-
 λυμμένως βιοῦντα διαστρέφεις εἰς ὑπουργόν; Οὐκ
 ἔχω καταθέσθαι, ὡς ἀμνημονῶν ἔσομαι εἰς τὸ πᾶν·
 ἀλλὰ καὶ μέμφομαι τὸν αὐτὸ ἀξιοῦντα. Καὶ ἔστι
 κατὰ γὰρ τὸν ἐμὸν λόγον δεῖν; πολέμιος, ὅς καὶ λο-
 χίσας, πολλάκις μνημονικῶς, καὶ εἰς φανεράν δὲ

A sitis, totos in terram vos prosternere, sicque di-
 vinam misericordiam coelitus invocare; nos vero
 sinite homines esse humaneque, si oportet, hono-
 rari. Quod si talia dicens super inculpabili malo-
 rum memoria sum adhuc de mali memoria suspe-
 ctus, eo quod memor, non omne quod vultis, vobis
 permitto, ego tamen a tali opinione non recedam.

55. Dico vero iterum resumens, quod nunquam,
 etiamsi millia mala exinde audirem, veluti rem
 acquisitam admittam, idem esse conjunctim dicere
 mali meminisse, separatimque rursum meminisse
 mali. Illud quidem esse cameli conectorumque si-
 milium, hominisque mendacia, qui divinam mentitur
 creationem, juxta quam ad benefaciendum forma-
 tus est, pono; equidem vero simpliciter memini, si
 quoddam malum, vel accidens, vel consequens,
 irruerit in me. Et aliquo modo ad imaginationem
 animalem terminantur mihi quæ sunt hujusmodi
 memorie, continuo cum visione una finientis. Bene
 namque scio quod demonem agi, et in semetipso
 fert illum qui semper est malus, qui nunquam
 beneficus, qui semper inimicus; homo ille qui,
 si semel aliquid molestum fuerit passus, occasi-
 one data, per vitam eum, qui modicum nocere
 potuerit, lædit.

56. Itaque mali meminisse esse scio, post in-
 juriam reddere retributionem, quod ulciscendum
 est, et alias, ut dulcis sanciusque rex dicere sug-
 gerit, retribuere retribuentibus mala; simpliciter
 autem mali recordari naturam habet patronam,
 aive consociam, et sensatam signat animam. Læsus
 sum: reroradabor olim. Hoc nature studium. Recor-
 datus non lædam: hoc conveniens et Deo placens.
 Si vero nocivum, cum ante oculos cadit, suspicor,
 hoc ad prudentiam custodiamque pertinet, et ex-
 tra sensum non est. Si enim sub omni lapide scor-
 pio dormire videtur trepidantibus, (non enim uli-
 que verum est omnem lapidem celare scorpionem)
 maxime suspicaretur aliquis lapidem, unde qui-
 dam scorpiones exierunt vel extulerunt caput;
 ad quos certe lapides non nudis pedibus appro-
 pinquaret nec dormiret aliquis, etsi sapientia ca-
 rentes nulli memoriam istos attingere lapides opi-
 narentur. Non solum igitur non me pudet dicere
 quod recordor malum, si quoddam perituli, sed
 in multis taliter esse desidero, ne forsitan iterum
 incaute vexatus, jam non prævaleam, sed tan-
 quam ad omne improvidus, dispeream irrisus.

57. Quid me doces, optime, quid ediscere ne-
 queo? Quid me docere vis, quo non est possibile
 progredi? Quid me rectum inflectis? Quid aperte
 degentem ad dissimulationem distorques? Non ad-
 mittere possum ad omne obliviosum esse; imo
 vero qui taliter opinatur eum vituperō; et juxta
 meum judicium, terribilis et astutus est inimicus,
 qui sæpe positus memor insidis, in apertam autem

pugnam audax prorsus, et aliquid, si non magnum, adversus lacessitum operatus, deinde letum vellet oblivisci, quod ab ipso passus est: vorans quasi charitatem, et nolens esse sibi sufficiens, fœdus tamen invenire, et in pace vivere, et non pati vindictam. Evidens enim est quod homo ille tenet opinionem, quam non acceptabilem esse nemo non videt.

58. Homo inimice (loquor autem, bene novi, juxta solam rei memoriam, non tamen mali memor dilacero cogitationem); itaque secundum prædicta inimice, non recuso fœdus, sed me custodire satago, nec jam, ut tu dicis, mali memini. Si me juxta quamdam artis regulam oportet nomen ponere, mali custos sum, vel intellectui facillius loquendo, timidus, circumspectus, firmiter habens intus mentem ad securitatem. Ego vero quodam modo honoro illum qui mihi sese inimicum ac terrificum præstare conatus est: jam enim pertimeseo hominem, sicut prædictum est, et pro magno illum pono, et sic mihi inprimis caveo, et observo, ne quando quis insidiis iterum positis, tanquam inimicitia gaudens, dicat, quod adversum me prævaluit. Non sum, o frater, homo prorsus de turba, nec de vulgo, sed quoddam inter homines habeo decus, ut reputaret illud aliquis e bene cognoscentibus quæ nostra sunt. Ad totum autem uno verbo dicendum, ego sum ipse possidens. Porro, si vult invidia ad possidentem irrepere, quis mihi suadebit ne suspicem talem irreptionem, idque in his, ad quæ jam contra me dolose irrepsit, nec semel, nec bis? Non certe, licet centies aliquis mihi mali memoriam exprobraret, ab invidia vitanda desisterem, ab illa quidem, quæ nondum sese manifestavit, sed præsertim ab ea quæ apertissime se protulit.

59. Ego vero quoque scio mali memoriam esse quidem prorsus malitiam, et iniquitatum pessimam, et huic non posse contradici; quod autem aliquis pacifice patienterque meminerit, si forte prius vexatus est, exopto scire quo pravitatis loco talis sapiens, ut vocari potest, reponatur, qualisve nominis malliæ subjaceat; ut sic et ipse, si valeam, vim afferam naturæ, eamque privem memoriam, quæ mali sicut boni, rursumque boni sicut mali recordatur. Hic quoque distinguendum, quod ille quidem boni, quod alicubi reperit, recordatus, bonam præstabit retributionem, gratiam pro gratia reddens; quod est hominis virtute præditi: qui vero mali recordatur, sive vexationis ab aliquo acceptæ, si quidem honeste vivat, huc usque sistet, et ad nihil procedet amplius, nisi ad se custodiendum, donec benevolam harmoniam per longam experientiam probaverit, vel abjudicaverit inimici fuga. Quod sane beatum David e misero Saul fecit salvum, non omnino mali memorem (mitissimus enim erat Propheta, sed e malo sese circumspeditione custodientem.

Α μάχην θρασὺς προπηδήσας, πεπραχὸς δὲ τι καὶ κατὰ τοῦ πολεμηθέντος, εἰ καὶ μὴ μέγα, εἴτα τὸν ἡττηθεὶντα ἰδὼς ἐκλαθῆσθαι, ὃ τι πρὸς ἐκείνῳ πάθοι, ἀδωφραγῶν ὅσον τὴν ἀγάπην, καὶ μὴ ἰδοὺν ἄρκιον αὐτῷ εἶναι, σπουδὰς τίως εὐρίσθαι, καὶ εἰρηνεύειν, καὶ μὴ πάσχειν ἀμυναν. Ἀπλὸν γὰρ, ὡς ἀξιωμα ὁ ἀνθρώπος προβάλλεται, ὅπερ οὐκ ἀνέμολογοῖτο δεκτὸν εἶναι.

Ἡ. Πολέμῳ ἀνθρώπου (ἀλλῷ δὲ, εἰ οἶδα, πρὸς μὴν πρίγματος μνημὴν, οὐ μὴν σπαράττω μνημῶς, ὡς τὸ νόημα), ὡς τοίνυν τὰ πρὸ τούτων πόλεμῳ οὐκ ἀποστέρῳ σπείσάμενος, ἀλλὰ φυλάττεσθαι μελετῶ, καὶ οὐκ ἤδη, ὡς εὖ ἀνείπης, μνησικαχῶ. ἀλλ', εἰ με χρὴ κατὰ τινα τέχνης κανόνα ὀνομαθῆσθαι, φυλαξικαχός εἰμι, εὐμαθέστερον δὲ εἶπαι, δειλός, εὐλαβής, τὸν νοῦν ἔχων πρὸς ἐμαυτῷ ἰσχυρμένος εἰς ἀσφάλειαν. Ἐγὼ δὲ πῶς καὶ τιμῶ τὸν καὶ ἀνθρώπινον, καὶ φοβερόν μοι ἐσπικνέοντα γινέσθαι. Πτοοῦμαι γὰρ ἤδη τὸν ἄνθρωπον, καθὼς προύθετο, καὶ ἐν μεγάλῃ ἐκείνου τίσεσθαι, καὶ οὕτω προσέγω ἐμαυτῷ γραφικῶς, καὶ συντηροῦμαι, μήποτε τις λόγον καὶ πάλιν καθίσας, οἷα φιλεχθρός, ἔρει, ὅτι ἴσχυσε κατ' ἐμοῦ. Οὐκ εἰμὶ, ὡς ἀείπει, παντελῶς ἀνθρώπος τύρῃς, οὐδὲ τῶν πάντων τυχαίῳ, ἀλλ' ἔχω τι καὶ ἐπικύρημα τῶν κατ' ἀνθρώπων, ὃ τίποτε τις ἐκείνῳ λογίζεται τῶν εὖ εἰδόντων τὰ καθ' ἡμᾶς. Ὡς ἐν δὲ τὸ πᾶν εἶπαι, ἔχω καὶ αὐτός. Εἰ δὲ πρὸς τὸν ἔχοντα ἔρπειν ὁ φόβος; ἰδοὺ, τίς ἀνέμολογος μὴ οὐχ ὑπορρῶσθαι τὴν τοιαύτην ὑποβολὴν ἔρπειν, καὶ ταῦτα ἐφ' οἷς ἤδη καθείρποντο μοι πρὸς ὅλον, καὶ οὐχ ἄπαξ, οὐδὲ δις; Οὐκ ἂν, οὐδ' εἰ μυριάκις καταλέγῃ τις ἐμοῦ τὸ μνησικαχέον, μεταστῆσθαι τοῦ τὸν φόβον φυλάττεσθαι, καὶ τὸν ἕτερον μὲν, ὃς οὕτω προῦφηνεν αὐτὸν, μάλιστα εἰ γὰρ τὸν παρρησιασάμενον.

Β. Ἐγὼ δὲ καὶ ἐκείνῳ οἶδα, ὡς ἡ μνησικαχία μὲν κακία πάντως, καὶ κακίων ἡ χειρίστη, καὶ οὐκ ἔστιν ἀντιπείσιν τὸ δὲ εἰρηναίως καὶ ἀπαθῶς μνησθῆναι τινα, εἰ τί που φθίσας κεικᾶσθαι, γλιγομαι ἰδέσθαι τὸν οὕτω σοφόν, ὡς ἐξουμῶσαι, ποῖ φαιδότητος τέτακται, κακίᾳ δὲ ποῖα παρωνυμείται. Ἰν' οὕτω καὶ αὐτῷ καὶ αὐτός, εἰ γὰρ που καὶ δυνήσομαι, κατεπιχειρήσω τῆς φύσεως, καὶ ἐξωθήσω τὸ μνημονικὸν αὐτῆς, ὃ κακοῦ μὲν μέμνηται, ὅτι καὶ καλοῦ, καλοῦ δὲ αὐτὸ πάλιν, ὅτι καὶ κακοῦ. Ἐνθα καὶ διοριστέον, ὡς ὁ μὲν καλοῦ μνημνόμενος, ὅπερ εὐρηκὲς ποθεῖν, ἀντεμπούησιν, χάριτος ἀντιστοφῇ χάριν ἀντεπικτούσης· καὶ ἔστι τοῦτο ἀνθρώπων ἀρεταίνοντος. Ὁ δὲ κακοῦ μνημνόμενος, εἴτ' οὖν κακώσται; τῆς ἐκ τινος, εἰ μὲν σπουδαιότερον βίῃ, μετὰ τοῦδε ἐστὶ καὶ ἂν, καὶ εἰς οὐδὲν προχωρήσει πλέον, ἢ τὸ φυλάττεσθαι, μέχρις ἂν ὁ ἐν τοῖς πράγμασι γνώμων ἢ ἐγκρίνη φιλικὴν ἀρμονίαν τῇ μακρῇ ἐκκιμασίᾳ, ἢ ἀποκρίνη ἐς τὸ ἐκδιδράσκειν τὸν ἐχθραίνοντα. Ὁ δὲ καὶ τὴν μακρίαν Δαυὶδ ἐσωζεν ἐκ τοῦ ἀθλήου Σαούλ, οὐ μνησικαχόντα πάντως (πράτατος γὰρ ὁ Προφήτης), φυλαττόμενον δὲ ἐκ τοῦ κακοῦ προμηθέστερον.

ζ. Καὶ τοιοῦτος μὲν ὁ ὧς ἐρρίθη μεμνημένος ἁ κακοῦ, ἀνθρώπου ὠν ἐκείνος ἐμμέριμον; καὶ ἀσφαλὴς καὶ πλουτῶν ἐν συνέσει, καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς ἐμπροσθεν καὶ ὀπισθεν βλέπων, εἴτ' οὖν τοῖς φθάσαι τὰ εἰσέπειτα ἢ τεκμαιρόμενος, ἢ καὶ ὑπόνοιαν φαντασιούμενος· ὁ δ' ἄλλως μεμνημένος κακοῦ πρὸς ἄμυναν, εἴτε μίαν τινά, εἴτε καὶ διαφόρους, τοῦτο δὴ τὸ δαιμονιώδες, «μνησίκακος» ἀχραιφνής ἐκείνος, καὶ πολλὴ διάφορος τῷ ἄλλως μεμνημένῳ κακοῦ κατὰ γὰρ τὸ φύσει τέλειον τῆς ψυχῆς. Ἔστι δὲ ἄρα ὁ ἀληθῶς μνησίκακος οὐκ ἀπιστοινιμένος οὐδὲ τοῦ χαιρέκακου. Ἐκείνός τε γὰρ ἔθνηται κακοποιῶν, καὶ ὁ μνησικακῶν δὲ οὐκ ἂν εἴη μὴ χαιρῶν ἐν τῷ μνησικακεῖν. Τί δὴ ποτε οὖν, ὧ εἰ τινὲς που λοχάτε ἀμφίβολοι· ἄρα οἱ κατέρχοντες κακῶν ἐπὶ ἀνθρώπῳ οὐδὲν αὐτῷ δύναιντ' ἂν ἐκφυγεῖν τὸ καλεῖσθαι χαιρέκακοι; Οὐκ ἔγωγε οἶμαι. Εἰ δὲ τοῦτο, οὐκ ἂν οὐδὲ τοῦ μνησικακεῖν οἱ τοιοῦτοι ἀπέχοντο ἂν. Τί δὲ οὖν ἑτέροις τὰ σφῶν αὐτῶν ἐπικλῶσι; Καὶ που καὶ αὐτοὶ δημοσκοπικῶς φασὶ πρὸς τὸν οὕτω ψευδωνυμούμενον, ὡς τὰ ἡμετέρα σὰ, καὶ ἡμεῖς γελῶντες ἐπεγχανοῦμεθα.

ζα. Ἐπεισὶ μοι, ὧ φίλον ἀκροατήριον, καὶ εἰσέτι λαλῆσαι πρὸς μνησικακίας διάφθωσιν. Μνηστὰς πως καὶ βρέφος κακώσεως, τιθηνούσης αὐτὴ καὶ οὕτω τῆς φύσεως, καὶ πληγὴν ἀπαξ χειρὶ, καὶ ἰδὼν αὐτὴν εἰσαυθὶς ὀπωσοῦν ἵπαρθεῖσαν, συστέλλεται λόγῳ μνήμης τινός, καὶ ἡ φαντασία σφίγγει αὐτὸ δειλαινόμενον. Καὶ, οἶμαι, οὐκ ἦδη «μνησικακαὶ ἐκείνο, εἴπερ ἡ μὲν μνησικακία κακία πάντως βρέφος δὲ ἅπαν κακίας ἀνεπίδεκτον. Οὐκ οὖν μνησικακεῖν ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ τὸ μεμνησθαι κακώσεως. Μνήμην ἔχουσι τοῦ κακοῦσθαι καὶ οἱ παιδαγωγούμενοι, καὶ βελτιοῦνται τῇ μνήμῃ, ἐναγόμενοι τῇ εἰσάπαξ κακώσει πρὸς τὸ μὴ καὶ ἐφεξῆς ἐφάρμαρτον. Καὶ ἐστὶ καὶ ἡ τοιαύτη τοῦ κακωθῆναι μνήμη οὐδ' αὐτὴ μνησικακία, φύσει δὲ συντηρησις εἰς παιδείας ἀσφάλειαν. Οὐκ οὖν καὶ φιλικία πᾶσα ἡ κατ' ἀνθρώπων τῆς αὐτῆς ἀκολουθίας ἔχειται, καὶ ἐν οὐδεμιᾷ μνησικακίας ἐστὶ ἀπόδειξις ἢ τῆς κακώσεως ἀνάμνησις. Ἐπαθεῖ τις μὲ ἀπρόοπτον πληγὴν ὀπιανοῦν παροδεύων, καὶ ἀναλαμβάνει τάχα μνήμην, οὐ πάθοι· καὶ οὐδ' αὐτὸς μνησικακεῖ, ὅτι μὴδὲ εἰς ἀνταπόδομα κατεστρέφει, καὶ οὐδὲ πολυπραγμονεῖ τὸν πλῆξαντα. Εἰ δὲ καὶ φυλάσσεται τὸ τῆς πληγῆς δίσσευμα, οὐκ ἔχει τὸν μεμφομένον

εβ. Ἦδη που καὶ φίλτα ἡ ἀληθὴς; οἷός ποτε δαιμονος φθῶν καὶ κακώσιν τινα, καὶ τὸ ἐντεῦθεν ἀκολουθῶς καὶ μνήμην αὐτῆς, καὶ ὅμως οὐδαμῶς παρεῖδουσιν ἐκεῖ ἔχει τὸ μνησίκακον· ἀλλὰ τὸ μὲν πταιστὸν τῆς ἐν ἀνθρώπῳ φύσεως κατέσεισε τὴν φιλικὴν οἰκοδομήν καὶ ἐκάκυνε, κανὼν δὲ φιλικὸς τὸ κατασεισθὲν ὑπὲρσειεν αὐθὺς, καὶ εἰς ἔδρανον ἡσθαλίσατο. Ἄμα γὰρ ὁ φίλος ὑπεμνήσθη πρὸς τι κακὸν ἐξοκαλεῖται, καὶ εὐθὺς ἐπαγελθὼν εἰς τὸν τῆς ἐταιρίας λήμενα κατήρε. Καὶ ἰδὼν μνήμην κακοῦ αὐτὴ ἀναπέφθην ἐπανάκλησις ἀγαθοῦ.

εγ. Ἔστι καὶ νεμεσητικὸς μεμνησθαι κακοῦ

60. Talis quidem est ille qui, sicut dictum est, recordatur mali, cum sit homo sedulus et tutus et prudentiæ bonis dives, ante retroque videns, sive præteritis futura præsciens, vel per suspicionem imaginans; ille vero qui secus mali meminit ad vindictam, sive unam solam, sive diversas, quod est diabolicum, pure mali memor est et valde discrepans ab illo qui secundum naturalem animæ perfectionem aliter mali recordatur. Non est ergo vere mali memor a male gaudenti diversus. Iste namque male faciens delectatur, ille vero mali memor esse nequit, quin de mali memoria læsetur. Quid ergo tandem, o auditores, si quidam ambigui ponitis insidias? Nunquid isti qui primi mala inducunt in hominem innocuum, vitare possent vocari male gaudentes? Non ego puto. Si vero res ita est, nec a mali memoria tales abesse valerent. Quid igitur aliis sua propria tribunt? Ipse forte populariter aiunt ut ille sic mentiendo: Nostra tua sunt; et nos ridentes mirabimur.

61. Superest adhuc mihi dicendum, o charum auditorium, de mali memoriæ compage. Mali quodammodo meminit infans, ipsa sic docente natura, semelque manu percussus, si denno videt illam quomodocunque sublatam, cuiusdam memoriæ ratione constringitur, et imaginatio tremulum illum premit. Et puto, non jam ille mali meminit, siquidem mali memoria prorsus malitia est, infans autem omnino malitiæ est incapax. Non igitur ex necessitate mali meminisse est vexationis recordari. Memoriam habent mali quod pertulerunt qui sub pedagogo sunt, et ista memoria sunt meliores, vexatione semel accepta inducti ad non peccandum in posterum. Et huiusmodi memoria mali quod illatum est, nec ipsa est mali memoria, sed naturæ custodia ad disciplinæ tutamen. Itaque etiam omnis ætas hominis huiusmodi commotum retinebit, et in nulla mali memoriæ erit demonstratio, hæc vexationis recordatio. Passus est aliquis ab invisibili quamdam plagam, statimque memoriam ejus quod pertulit habet; et iste quoque non mali meminit, eo quod nihil ad retributionem parat, neque vulneris datorem inquit. Si vero se custodit a vulneris iteratione, nemo vituperabit eum.

62. Jam etiam amicitia vera, demonis invidia, cognovit aliquando certam injuriam, et inde consequenter ejus memoriam, et minime tamen huc introitum habuit mali memoria; sed quidem humanæ naturæ vacillatio quassavit amicitia edificium et læsit, charitatis autem regula quod quassatum erat iterum suffulcit et in firmum consolidavit. Simul enim ac amicus recordatus est ad aliquid malum impigisse, statim ad sodalium portum rediens applicuit. Et ecce hæc memoria mali apparuit boni reductio.

63. Fieri quoque potest ut indignanter aliquis

recordetur mali quod in alium sit, et plerique prudentium vere semper ita sentiunt: Qui, si bonum aliquid iniqui discunt esse passum, malum hoc detestantes, adversus et iniquum gravantur, neque cum tali faciunt iter, sed si forte divisio viæ conducit ipsos in unum, occursum deviant et usque adeo malum, indignationis ratione, nihil nocentes vindicant. An porro tales sint mali memores, declarant qui sunt in nobis sapientes, quibus idem est mali recordatio, et mali memoria. Meminit etiam mali qui deponit exomologesim. Audeant igitur illum in mali memoria ordinem relegare: vituperent autem de simili malitia susceptores animarum, et sic adversus ipsam exomologesim arma moveant. Qui certe resarcit animas, militiarum veterum recordatus, salutaria operatur, non mali memor. Nunquid alios juvenis ipse læderetur, acquireretque perditionem, salutem aliis quidem impertiendo, malitiæ vero recordatus, ut poenitentiae remedio peccatorum venenum evacuet? Nec igitur talis est mali memor, o vos, qui in omnibus estis boni memores.

64. Invenire etiam licet mali memoriam historicam, ex qua veluti matre procedunt notitiæ quædam ac scripta, memoriam excitantia malorum peractorum ab his vel illis, qui libris conscripti sunt. Si malorum igitur meminerint quidem historici, non autem maledicantur ut mali memores, nec scriptor, si tales excitet memorias, de mali memoria probrose noteitur, quid tandem oportet eos jocari, qui simplicem mali memoriam in mali memoriam inducunt? Si me persecuti sunt, et vos persequuntur. Si me persecuti sunt, inquit, Dominus Salvator: ergo mali meministi, siquidem omnis persecutio reputatur in vexationem, ille vero qui meminit hujusmodi mali, mali memor est. Verum hoc quidem forte per oppositionem Deus intelligit, et explicari potest. Si vero quoque David, psallens de quibusdam, quod maledixerint ipsi, velutique sermonibus odii circumvenerint ipsum, et gratis ipsi bellum intulerint, vituperaretur forte quasi mali memor, siquidem, quod fuerit læsus, meminit: Ipse etiam cum spiritu justificabitur et ab illis de quibus reprehenditur, se purgabit.

65. Nos autem dicimus, quod neque pater, neque magister, neque pastor valebit, ille quidem natos, iste discipulos, hic autem pecudes, secundum bonum finem unicuique competentem, convertere, nisi meminerit etiam malorum quæ filii, vel discipuli vel oves committunt, et quæ præsidentes, patrem, magistrum, pastorem affligunt. Si igitur ego ipse partim quidem secundum spiritum pater, partim autem sine tropo magister, jam vero quoque pastor, quales Deus suis mandat præsides futuros gregibus sacris, mihi rationale est et memoriam habere quorundam malorum, quæ juxta verisimilitudinem admittunt illi qui sub divinam paternitatem, qui sub Dominicam disciplinam, qui sub

τινα τοῦ γε ἐπ' ἄλλω, μενούνγε καὶ πολλοὺς τῶν σωφρόνων ὡς ἐκάστοτε· οἱ ἀγαθὸν τι παρηγορηθέντες, καὶ τὸ κακὸν μυσχαθίνετες, βαρύνονται κατὰ τοῦ παραινόμενου, καὶ οὔτε συνοδεύουσι τῷ τοιαύτῳ, ἀλλὰ κλινεῖ που σχίσμα ὁδοῦ ξυναγάγῃ αὐτοὺς εἰς· ἐν, ἐκτρέπονται τὸ συνάντημα, καὶ εἰς τοσοῦτον ἀμύνονται νεμέσει· λόγῳ τὸ κακὸν, οὐδὲν τι προσεπιδιδάσκοντες. Εἰ δὲ μνησικακῶν οὗτοι, γνώματεύωσαν οἱ ἐν ἡμῖν σοφοί, παρ' οἷς ταῦτόν κακοῦ μνήμη καὶ μνησικακία. Μέννηται κακοῦ καὶ ὁ τιθέμενος· ἐξομολογήσιν. Τοιμάτωσαν οὖν ἀπορρίπτειν καὶ τὸν τοιοῦτον εἰς μνησικακίαν· φεγγέτωσαν δὲ ἐφ' ὁμοίᾳ κακίᾳ καὶ τοὺς τῶν ψυχῶν ἀναδόχους, καὶ ἐπληθύνωσαν οὕτω κατ' αὐτῇ· ἐξομολογήσει. Ὁ γὰρ τοι καταρτίζων ψυχὰς, κακίων μεμνημένος παλαιῶν, ἐνεργεῖ τὰ σωτήρια, οὐ μνησικακῶν. Πῶ γὰρ ἂν ἐτίρους ὠφελῶν αὐτοὺς ἐδιδάκτετο, καὶ σωτηρίαν ἄλλοις πραγματευόμενος ἀπώλειαν ἀπεκρίβαινε, μεμνημένος δὲ κακίας, ἵνα φαρμάκιον μετανοίας ἐκκενώσῃ τὸ ἐκ κακίων δηλητήριον. Οὐκοῦν οὐδ' ὁ τοιοῦτος μνησικακός, ὡς τὰ πάντα ὀμείβει μνησικακός.

66. Ἔστιν εὐρεῖν κακοῦ μνήμην καὶ ιστορικὴν, ἐξ ἧς ὅσα καὶ μητρὸς προέινται γνώσεις τινὲς καὶ συγγραφαί, ἀπομνημονεύουσαι κατὰ πεπραγμένα πρὸς τοῦτων ἢ ἐκείνων, οἱ ταῖς βίβλοις ἐμπεριλήφεται. Εἰ τοίνυν κακῶν μεμνηνται μὲν καὶ οἱ ιστοροῦντες, οὐ καταλαλοῦνται δὲ μνησικακοί, καὶ οὐδὲ συγγραφεῖς, εἰ που μνήμας τοιαύτας ὀνομαίνει, καταφάσκειται εἰς μνησικακίαν, εἰ δὲ καλεῖται χρῆν, τὴν ἀπλῶς τοῦ κακοῦ μνήμην, εἰς μνησικακίαν ἀνάγοντας· Εἰ ἐμὲ ἐδίδωξαν, καὶ ὁμῆς διώξουσιν. Εἰ ἐμὲ ἐδίδωξαν, φησὶ, ὡς Σῶτερ Δέσποτα· οὐκοῦν μνησικακός, εἴγε διωγμὸς μὲν ἅπας εἰς κάκωσιν προσλογίζεται, ὁ δὲ μνηστὴς κακοῦ τοιοῦτου μνησικακός ἐστιν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν θεὸς ποθεῖν ἴσως ἀκούει πρὸς ἀντίθεσιν, καὶ δύναται αὐτὸ ἐπιλύσασθαι. Εἰ δὲ καὶ ὁ Δαυὶδ ψάλλον περὶ τινῶν, ὡς κακὰ εἶπον αὐτῷ, καὶ ὡς λόγοις μίσους ἐκύκλωσαν αὐτόν, καὶ ἐπολέμησαν αὐτῷ ὠρεῖν, ψεχθεὶς ποθεῖν ὅσα μνησικακός, εἰ γε μεμνηται κακῶν· ἀπολογησεται καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ πνεύματος, καὶ ἀλώσει ἑαυτόν, ἐφ' οἷς ἐξελέγχεται.

67. Ἡμεῖς δὲ φάμεν, καὶ ὡς οὔτε πατὴρ, οὔτε διδάσκαλος, οὐδὲ μὴν ποιμὴν δυνήσεται, ὁ μὲν ἔχοντα, ὁ δὲ φοιτητάς, ὁ δὲ τρίτος θρέμματα ἐπιστρέψαι, πρὸς ὅπῃ ἐκάστοις πρόκειται ἔγαθόν τι· εἰ μὴ μέμνηται καὶ κακῶν, ἀ παιδὲς ἢ μύσται ἢ ποίμνια κακοῦσι, ὀλιβοντα τοὺς ἐπιστατούντας, τὸν πατέρα, τὸν διδάσκαλον, τὸν ποιμαίνοντα. Εἰ δὲ οὖν καὶ αὐτὸς ἐγὼ πῇ μὲν πατὴρ κατὰ πνεῦμα, πῇ δὲ καὶ τροπὴς ἐξω διδάσκαλος, ἥδη δὲ καὶ ποιμὴν, ὅποιους ὁ θεὸς ταῖς ἑαυτοῦ ἐκράϊ μάνδραις ἀποστέλλει ἐπιστατήσοντας· εὐλογόν μοι, καὶ μνήμην ἔχειν κακῶν τινῶν, ἅπρ ὡς εἰκὸς ἐξιμαρτάνουσιν οἱ ὑπὸ πατρότητα θείαν, οἱ ὑπὸ παιδείαν Κυριακὴν, οἱ ὑπὸ ποι-

¹¹ Joan. xv, 20.

μανοισι ἀποστολικήν. Τί δὴ παραιρούμαι τῆς ὕλης, ἢ ἀνακύπτει τὰ διδασκαλικά; Ἀπλὸν γάρ, ὡς διδασκάλους τοιοῦτος οὐ πανηγυρίζει ἐπαινετικῶς, εἰδότες αἱ τοὺς παιδευομένους ὑπερεξαίρουσιν εὐλογητικῶς· ἀλλ' ἐστὶν οὐ καὶ ἐξονειδίζειν προσφύρουσι τὰ φαῦλα, ἐξ ὧν αὐτοὶ δακνόμενοι τὴν ψυχὴν, εἰς τὴ διδασκαλικὴν αὐτοῦς καθίστηι θέατρον. Οὕτως ὁ ἐκ Καππαδοκίας ἀνασχὼν φανότατος ἥλιος Βασίλειος, οὕτως ὁ συνανασχὼν αὐτῷ λαμπρὸς φωσφόρος Γρηγόριος· οὐκ ἄλλως δὲ οὐδὲ ὁ χρυσόβροτος Ἰωάννης, καὶ μὴν οὐδ' ἕτερος, ὅστις οὖν τὰ θεῖα λαλῶν, οὗς μὲν κατεσθύνοντας εἰς ὁδὸν Κυρίου ἐώρων, εὐλόγουν, κἀντεῦθεν θάρρος ἐνεποιουν καὶ ἐπὶ τὰ ἐξῆς τοῦ ἁγίου κατὰ τοὺς ἀλείπτας, οἱ τοῖς ἀγωνιζομένοις ἀμφεστῶτας τὰ τῆς νίκης μεθώδευον. Καὶ κατορθύνοντας μὲν εὐλόγουν· εἰ δὲ που φαύλως ἐκείνου; Ἰδλεπὸν διατιθεμένους, καὶ ἀχρειοῦντας τὴν ἀλειπτικὴν ἀρετὴν, καὶ οὕτω τοῖς διδασκάλους κακύνοντας τὴν ψυχὴν, οὐκ εἶχον εὐλογητικῶς τοῖς τοιοῦτοις προσφέρεισθαι, ἀλλ' ἐκακολόγουν, ἀλλ' ὀνειδισμοῖς ἐκπλυνον, ἀλλὰ προσέφερον τὰ ἡμαρτημένα εἰς πλατυσμὸν ἐλέγχου, ἀλλ' ἐθριάμβευον, καὶ ταῦτα οὐ μνησικακῶς, ἀλλ' ἐπιστρεπτικῶς, εἰ πως αἰσχυντηλὸ ἀποραθεντὲς ὁρᾷ βαίνουσιν. Εἰ δὲ καὶ ἔδακνον, οὗς εἶλεγον (ἔδακνον δὲ ἂν πάντως καὶ πᾶσι, εἴπερ ἴαν πληγαῖς ἐπιστρεφον), διδασκαλικὸν ἀπὸ καὶ τοῦτ' ἦν, οὐ μόνον κακωτικὸν ὡς εἰς ἀμυναν, ἵνα καὶ πληθυνόμενον εἰς « μνησικακίαν » ἐγγράφηται.

ξζ'. Θεωρητέον οὖν, εἰ καὶ ἐγὼ ἐν τῷδε τόπῳ τελέσμαι, ὁ καὶ καλοῦ μεμνημένος, οὗ τέλος ἡ εὐλογία, καὶ κακοῦ δὲ, οὗ τὸ ἐμπαλιν, ἔχω μὲν καὶ τοὺς εὐλογημένους, διὰ τὸ καλοκάγαθον· ἔχω δὲ καὶ τοὺς ἀνάπαλιν ἐκπίπτοντας, διὰ τὸ οὐ μισόκακον. Καὶ τοῖς μὲν ἡδὺς κρίνομαι διὰ τὴν εὐλογίαν, τοῖς δὲ δακνερὸς διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἐπαινεῖν, πλὴν εἰ καὶ φόρτον ἐπάγω, καὶ κακοποιεῖν δοκῶ. Ἀλλ' οὐκ ἀποστήσομαι διακείμενος οὕτως, πρὶν ἡ ἀπογῶ τῆς ἐκείνων διορθώσεως. Τότε δὲ καθέδομαι ἄφωνος καὶ ἐνός, οὐκ ἐμπαζόμενος, ὅπως ἂν με χαρακτηρίσῃ τις, εἰ τις πρὸς ἐμπάθειαν, εἰ βούλεται, μνησικακῶντος, εἴτε πρὸς ἡθὺς βαρύνῃ καὶ σκληρὴν καὶ ἀτέραμνον. Εἰ γὰρ τοῖς ἀκρωμένοις παιδευτικῶς οὐκ ἐπιτελεῖται ἀνάγκη, πρὸς τῷ διδασκάλῳ ἔχειν τὸν νοῦν, ὀρθοτομοῦντα τὸν ἀληθῆ λόγον, εἰ καὶ τοῖς ἔργοις φαύλως ἔχει, ὁ καλοῖσι οὐδὲν εἰς παῖδας ἀρεταῖς κατὰ τὸ· ὁ λέγουσιν ὅτι οἱ ἱερεῖς ποιεῖν, ποιεῖτε, καὶ τὸ ἱγόμενον· σχολῇ γ' ἂν ἐμφορὸν διδασκαλὸς ἐψέται τοῖς τοιοῦτοις, καὶ ἀντικαθεστηκός τρεσβύτου φιλέως γένηται.

ξζ'. Ἐφην λέων, τὸ ἐπισκύνειν ἢ ἐξαίρων ἢ καθαιρέων, καὶ μὴ κατὰ τὴν λυρικὴν Σειρήνα πῖθων ὁ καλός. Καλοῖμην αὐστηρὸς καὶ στερὸς, καὶ μὴ πλατὺς καὶ ἐκλυτός. Φανόμην ὀφρυόεις ἐπὶ σεμ-

Α apostolica custodia vitam degunt. Quid mihi materia subtrahitur, e qua fluunt doctrinales sermones? Manifestum est enim quod talibus magistris non semper datur edere panegyricis laudibusque discipulos superexaltare; tempus est autem quo reprehendere cogunt iniquitates, quibus animam ipsi sentientes punctam, in didascalium sese demittunt theatrum. Sic ortus e Cappadocia splendorissimus sol Basilius; sic ex eodem ortus loci fulgens lucifer Gregorius, sic autem pari er aurifluus Joannes, sic alius quicumque divina prae-dicat, quos quidem recte procedentes in viam Domini videbant, benedicebant, et exinde fiducia inspirabant ad futura certamina, sicut aliptae qui luctantibus astantes victoriae laudes celebrabant. Et recte quidem ambulantes, benedicebant illis; si vero forte viderent eos prave dispositos, inutilemque reddentes aliptarum efficaciam, et ita magistris affligentes animam, non poterant illis adherere laudantes, sed increpabant, sed reprehensionem infundebant, sed in campum exprobrationis precata producebant, sed de eis triumphabant, et hoc quidem non mali memoris, sed animadversionis, si forte verecundi manifestati recte ambulent. Quod si vero quoque pungerent his quae dicebant, (pungerent autem omnino magis, siquidem ictibus corrigerent), hoc etiam erat ad instructionem, non vero malitiosum tanquam ad vindictam, ut ad mali memoriam ascribatur.

C 66. Videndum est igitur an in hoc loci sumpserim ordinem et ego, qui boni memor, cujus finis est laudatio, malique vero, cujus est reprehensio, habeo quidem laudatos propter operationem bonam, habeo vero quoque secus tractatos, propter malum odio non habitum. Et illis quidem jucundus testimonio propter laudationem, his autem mordax, quia laudare non habeo, nisi simul onus inducam et malefacere videar. Veruntamen non cessabo sic esse dispositus, priusquam de illorum correctione desperem. Tunc autem sedebo silens et mutus, non curans quomodo me notent, si quis ad libitum, me passione mali memoriae positum, aut indole iracundum, et durum, et insuperabilem ostendat. D Ubi enim audientibus ad disciplinam non incumberet necessitas, in magistro mentem habendi rectam, ad verum sermonem distribuendum, etsi in pravis operibus sit, quod non impedit educationem ad virtutes, secundum istud: Quae dicunt vobis sacerdotes facere, facite¹³, et converse quens; multo minus sapiens magister talibus inhaereret, et, contradicente sene, voluptuosus fieret.

67. Essem leo, supercilium sive tollens, sive demittens, et non juxta lyricam Sirenem seductor jucundus. Vocarer austerus et rigidus, non flaccidus et enervatus; apparerem gravitate superciliosus,

¹³ Matth. xxiii, 3.

non mucosus et muco perfusus ob agrestem puerilitatem et simplicitatem. Odi Proteum multiformem. Amo secundum Deum uniformitatem. Aversor quod secundum Empusam multas induit phantasias. Zelor in homine simplicitatem et immutabilitatem. Non juxta pronos sphaera reputarer, cujus est semper esse mobile, sed cubus, cujus est stabilitas extra reprehensionem tetragonum. Non novit natura triplicitia monstra: quomodo haberit denticipitia? Nec Janus absque reprehensione biformis est. Unus mihi prorsus esset vulus, qui cunctis est aliis, Deum spirantibus. Non saltarem, neque secundum pyrricham, neque corybantum more: sed radicarer, stabilis permanens, ubi convenit, planta coelestis, ex aliqua parte maxime sapientiae paradisi. Ibi plantavit me Deus, sive fructiferum, sive nudatum alentibus, nescio. Sisterem igitur, sicut ordinatus sum, ne quoque, sursum deorsum factus, quibus agitor, inutilia reddam quae mihi communicantur in assimilationem. Aliud populus simplex, et aliud populus sacer. Hic quidem sursum, ille vero deorsum fixus.

68. Quid igitur me subducere vultis, indocilem desecti, quo non sinit regula, quae me sculpsit in rectum? Irrisus est et maximus noster Dominus, et qui luserunt justificantur adhuc in suis saltem opinionibus: sed nihil proficiunt, sed cum electis ordinantur. Attamen cum aliquis ex illis adeo maleficus ad eum pure venit et abnuvit priora, tunc hujusmodi recipit is, nihil priora malefacta faciens in illum, etsi malum ipsum esse noverit. Quando enim qui vivificat ab ortu, sero infunderet bona, non qualia dives ille evangelicus amat suam implere animam, sed multo majora quae suis aequae partitur discipulis? Sic autem illum qui prorsus ab ipso deflexerat, dummodo in tota redeat anima, non quasi malorum artificem propellit, sed tanquam proprium bonum accipit. Et tamen hujusmodi Salvator alio modo exterminat ab ipso quicumque fornicatur.

69. Talium exemplarium ego studiosus sum, etsi minus sapiens dico. Cum rectis quidem erigo meipsum; si quis autem tortus est, non facile et ego sic torquor; sed precor, ne injuriam reddat. Non autem scire, quod injuriam sim passus, illa, quae semel talia conscripsit, memoria non sinit. Morsum mordere proverbium concedit: pius autem sermo non absolvit, sed dissolvens conjunctionem hanc mordere morsum claudit os morso, ne quando remordens, denno delendum morsum inferat. Si vero morsu laesus aliquid rabidi senserit instillatum et exinde maneat insignitus, hoc manens signum non generat quidem memoriam ad idem retribuendum, sed

A νότῃτι, καὶ μὴ κορυζῶν, καὶ μύξῃ κατάρβυντο διὰ τὸ κατ' ἀγορικῶν παιδῶν τε καὶ ἀγελῆς. Μισῶ Πρωτέα τὸν πολύμορφον. Φιλῶ τὸ κατὰ Θεὸν μονότροπον. Ἀποτροπιδίζομαι τὸ κατὰ τὴν Ἐμπουσάν πολυφάνταστον. Ζηλῶ τὸ κατ' ἀνθρώπων ἀπλοῦν καὶ ἀποκίον. Μὴ σφαῖρα λογισομένη κατὰ πρᾶνους, ἥς ἀεὶ τὸ οὕτως ἀστατον, ἀλλὰ κύβος, οὗ τὸ στάσιμον καὶ ἔξω ψόγου τετράγωνον. Οὐκ οἶδεν ἡ φύσις τρικέφαλα τέρατα· πῶς οὖν εἰδείη ἂν ἐκατογέφαλα; Οὐδὲ τὸ τοῦ Ἰάννου διπρόσωπον ἀκαταίτια τὸν. Ἐν μοι πρόσωπον εἶη διὰ πάντος, ὃ καὶ τοῖς ἄλλοις ἄπασιν, οἱ Θεὸν πίνουσι. Μὴ ὀρχομένη μήτε πρὸς πυρρίχην, μήτε κορυβαντίων· ἀλλὰ βιζομένη, μόνιμος βεβηκώς, ἢ οὐ χρεῶν, φυτὸν οὐρανίον ἐκ ποδῶν παραδείσου τοῦ κατὰ τὴν μεγίστην σοφίαν. Ἐχέψαυός με ὁ Θεὸς ἐνταῦθα, οὐκ οἶδ' εἴτε ἐγκαρπῶν, εἴτε καὶ ἄλλως ἐφελωμένον τῶν τρεφόντων. Ἐστήκοιμι οὖν, ὡς ἐτάχθην, καὶ μὴ ἀνω κάτω γεγονός, οἷς ἀνασκαλεύομαι, συναχρειώσω καὶ τὰ κοινωνούντά μοι ἐς ὁμοειδές. Ἄλλος λαὸς ὁ ἀπίως, καὶ ἄλλος λαὸς ὁ ἱερός. Οὗτος μὲν ἀνω, ἐκείνός· ὃς ἄλλὰ ὑποβεβηκώς.

Ξῇ. Τί δὲ οὖν με καθέλκειν βούλεσθε, τὸν μὴ πεφυκότα κατακάμπτεσθαι, εἰς ὃ μὴ δίδωσιν ὁ κανὼν, ὁ εἰς ὁρθὴν ἀποστῆναι με; Ἐπαίχθη καὶ ὁ μάλιστα Δεσπότης ἡμῶν, καὶ οἱ ἐμπαιχγότες δικαιολογούνται· καὶ εἰσέτι τὰ γὰρ σοφοὶ δοκοῦντα θίνονται· δὲ οὐδὲν, ὡς καὶ συνετάχθη τοῖς ἐκλεκτοῖς. Ἄλλ' ὅτε δὲ τις καὶ τῶν οὕτω κακοεργῶν πρὸς ἐκείνου γέννηται καθαρῶς, καὶ ἀποείπῃ τὰ πρότερον, τότε δὲ καὶ προσίεται τὸν τοιοῦτον ἐκείνός, καὶ μὴδὲ πρότερον κακὰ ποιῶν ἐπ' αὐτῷ, εἰ καὶ κακὸν αὐτὸν εἶναι οἶδε. Πῶς γὰρ ὁ ζωογονῶν ἐκ γενετῆς, ὕστερον ἀγαθὰ ἐπιβρέει, οὐχ ὅποια ὁ εὐαγγελιστὴς φιλεῖ πλοῦσιος ἀποπληροῦν τῇ ψυχῇ, ἀλλὰ καὶ τὰ πολλὰ μετίζω ἐν ἰσοκλήρῳ τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς; Οὕτω δὲ καὶ πάντα τὸν ἐξ αὐτοῦ ἀποσκιρτώντα, ἔσπερ ἐν οἷῳ ψυχῇ ἐκπεπληθῇ, οὐχ ὡς ἀρχέλαχον ἀμύνεται, ἀλλ' ὡς ἰδιόκτητον ἀγαθὸν παραδέχεται. Καὶ μὲν ὁ οὕτω Σωτὴρ ἄλλον τρόπον ἐξολοθρεύει πάντα τὸν πορνεύοντα ἐπ' αὐτοῦ.

Ξν. Τοιοῦτων ἐγὼ παραδειγμάτων ζηλωτής, ἢ καὶ ἀφανίζων λέγω. Καὶ τοῖς μὲν ὁρθοῖς συνεφορῶ ἑμαυτόν· εἰ δέ τις εἶη στρεβλός, οὐ διαστρέφω μὲν εὐκόλως οὕτω· εὐχομαι δὲ, μὴ ἀποταλευτῆσαι εἰς ὁμοῖον. Οἶδα χρεώστης εἶναι τοῦ εὐδαιμονίου μὴ ἀνταδικεῖν. Μὴ εἶναι δὲ, ὡς ἰδίκημαι, οὐκ ἀφίησιν ἡ καθάπαξ ἀπογραφομένη καὶ τὰ τοιαῦτα μνήμη. Δακνόμενον δάκνειν, ἡ παροικία ἐρήσειν. Ὅ δὲ εὐλαβὴς λόγος οὐκ οὐκ ἀφίησι· παραλῶν δὲ τὴν συνάφειαν τὴν δάκνειν δάκνεσθαι, κλείει τὸ στόμα τῷ δακνόμενῳ, μήποτε ἀντιδικῶν βλάβῃ ὅποια τι δάκος ἀπεπρόκειον. Εἰ δέ γὰρ ὁ τῷ δῆγματι προσθεὶς πάθος λυσσώδης, τι ἐνταχέον, καὶ παρὰ τῷ μοῖ· ἐκείθεν μένει, τοῦτο δὲ τὸ μένειν μνήμη.

ἀντικεινὸν ἀντίδειξιν μὲν οὐκ ἐνεργεῖ, ἀνῆλθον δὲ μόνην συγγραφικὴν, οὐ πεπνυμένοι δ' ἀνθρώποι.

Οὐκ οὖν πάντῃ πάντως κακιστέρα ἡ τοῦ κακοῦ μνήμη· ἀλλ' ὅσον μὲν αὐτῆς ἀνὴρ ἀμυντῆς ἀπομυρίζεται, σκορακιστέον, εἰς ὅσον ἐξεστίν· ὅπσον δὲ ἡ κατ' ἀνθρώπον ἀπλῶς ἀπομνημόνευσις ἐκληρώσατο, ἔγωγ' οὖν οὐκ οἶδ' εἰ τις ἀπαλειψάι δύναται τῆς ψυχῆς. Εἰ δὲ τίς που καὶ τοιοῦτον ἄνδρα ἰσως ἰστέρησεν, ἴτω πρὸς παραδοξίαν, καὶ θαυμάσιον, καὶ ζηλοῦται αὐτὸς, εἰ δύναται· ἔγωγ' οὐτε βῆλον καταθείμην ἄν, καὶ ἀκολούθως οὐδὲ θαυμάσομαι, ὅτι μὴδὲ ζηλοῦν δυνήσομαι, οἷα λογίζομαι, μνήμην ἐμπαυτεμένην ἀνθρώπων εἶναι παντὶ καλοῦ μὲν, ἵνα πρὸς αὐτὸ ρυθμίζηται τὸ κατὰ βίον ἥθος, κακοῦ δὲ, ἵνα τὸ φαῦλον ἐκκλίνῃται. Καὶ οὕτως ἔχει ὁ ἀνθρώπος· ἐκλογὴν μὲν τοῦ κρείττονος, ἐκκλίσειν δὲ τοῦ εἰς ἀδελτερίαν ἀπάγοντος, ἡ τις δὲ μνήμην ὧς τὰ πολλὰ καὶ ἀκονεῖ τῷ ἐπιτετάννυνται, καὶ ὧς οὐκ ἂν προέλοιτο, καὶ που καὶ οὐδὲ πρὸς ἡδονήν. Ὡς γὰρ τῇ ὁρεῖ ὁρασις οὐχὶ αἰρετὴ ἐστίν, οὐ περιπίπτειν εἴθε, καὶ τῷ τῆς ἀκῆς αἰσθητηρίῳ ἀποτρόπαιον ἀκουσμα, καὶ τῇ γέυσει δὲ παρεγγυμίζεται ποτε τὸ μὴ φιλητὴν, παραισχυρίνεται δὲ καὶ τῇ δομῇ τῶν τι μὴ βράδιος προστίτων· οὕτω καὶ μνήμη φιλεῖ μὲν τῶν καλῶν εἶναι, παραισχυρίνεται δὲ που καὶ τὰ μὴ καλὰ οὐκ οὐκ αἰρουμένους τισί. Τίς γὰρ ἂν προέλοιτο τοῦ καλοῦ καὶ ἡδῆος τὸ πάντῃ ἐμπαλιν; Οὐκ οὖν καλῶς οὕτε καταθέσομαι, οὕτε θαυμάσομαι, ὅπερ ἀνὴρ ἐλάλησα.

οἶα. Καὶ μὴν, εἰ γε θησαυροφυλάκειον οἶον ἐστὶ φύσει; ἡ μνήμη, ἐν ᾧ ταμειοῦχεται, πολλὰ μὲν κακὰ, πολλὰ δὲ καὶ ἰσθλὰ, καὶ ἐξ οὗ καὶ αὐτοῦ προδύονται καὶνὰ τε καὶ παλαιὰ, τὰ μὲν τινα ἐπὶ ὀφελείᾳ τῇ αὐτόθεν διὰ τὸ καλὸν, τὰ δὲ (1) καλὰ μὲν, λυσitelῇ δὲ ἡ πρὸς παράδειγμα τοῦ φυγεῖν, ἡ πρὸς παραμυθίαν τὴν διὰ συγχρίσεως, ἡ πρὸς φυλάκην καὶ συντήρησιν· πῶς ἂν τις ἐροσουλῆσας τὸν πολυτελεῖστον τοῦτον φυσικὴν θησαυρὸν, μόνην τὴν τῶν κακῶν αὐτὴν καὶ αὐτὴν ἀπαγάγοι μνήμην, εἰ μὴ ἄρα τόπος τίς ἐστι καὶ ἐν αὐτῇ καὶ μετέτοιχον, διχα μερίζον τὰ τε καλὰ μνημόσυνα καὶ τὰ ἐναντία, ὧς ἔχειν τινὰς τὰ μὲν φαῦλα ὀφελίσθαι καὶ ἐξελεῖν, καὶ οὕτω κενεαγγίαν ποιῆσαι τινὰ, τὰ δὲ ἀγαθὰ μένειν ἐπὶ χώρας ἀφείναι, ὧς πλουτεῖν οὕτω τὴν φύσιν, ἐφ' ἧμιν κολοθεύσαν τοῦ λοιποῦ ἀγαθοῦ, καὶ δικαιοσύνης τοῦ μεστοῦ καὶ νατοῦ ἢ πλήρους; Ὁ δὲ ποτε λόγος πάσχειν τὰ δοτράκα. Μὴ γὰρ ἐστὶ δευχθῆναι, ὧς οὐκ ἀγαθὸν καὶ ἡ τῶν κακῶσεων μνήμη, ὅτε μὴ τις τὸ θεῖον παραχαράττει νόμισμα.

οἶα. Ἐγὼ μὲν οὖν ἤθελον καὶ κατὰ τοὺς ἱστορημένους μνημόνας, οἱ περ ἀπικληροῦντι τινι ὁπαδοὶ ἐν πολέμοις, εἰ πως ὑπομνησχοίεν ἐκκλίνειν τὰ κινδυνώδη, εἶναι καὶ ἐμοὶ τοιοῦτον τινα, ὅς ἐν καιρῷ λαθόμενός με κακοῦ τινος ἀφύκτου παρέννυτεν ἄν,

(1) Κακὰ.

A solam memoriam inscriptam illius quod homo per tulit.

70. Non igitur pessima semper et ubique mali memoria: verum quidquid ex ea quidem vir paritur ultor, hoc, quantum fieri potest, rejiciendum est; quidquid autem humana simpliciter contingit recordatio, an aliquis ex anima delere possit, nescio. Si quis vero talem forte memorat hominem, eat ad novitatem, et miretur atque zelet ipse, si valet: ego enim non facilliter admitterem, nec consequenter mirarer, minusque possem æmulari, tanquam reputans memoriam boni cuilibet esse homini in-natam, ut secundum illud vivendi ratio concine-tur, mali vero, ut pravum declinetur; et sic habeat B homo melioris quidem delectum, illius autem quod ad stultitiam ducit declinatum: quæ porro mem-oria sæpius homini invito, contra placitum, et præ-ter jucunditatem, infunditur. Sicut enim est visui, quo solet circumferri, visio non desiderabilis, et auditus sensui detestabilis auditio, gustuque mi-scetur aliquando quod non est amabile, atque olfactui infunditur etiam aliquid valde amari: sic quoque memoria bonorum esse quidem amat, sed etiam aliquando quædam non bona viris delicatis insinuat. Quis enim bono jucundoque quod plane contrarium est præferret? Rite igitur nec admitterem, nec mirarer, quod superius dixi.

71. Revera, si quasi gazophylacium naturæ memoria est, in quo reconduntur multa quidem mala, sed multa quoque honesta, et ex quo producantur nova et vetera, illa quidem aliquot ad utilitatem exhibent propter bonum, alia vero, mala quidem, utilia autem, ad exemplum sustentandum fugiendi, vel ad exhortationem ex comparatione, vel ad tutelam ac custodiam; quomodo quis, hunc naturæ varium thesaurum diripiens, solam malorum ipsam separatim abduceret memoriam, nisi quis in ista locus esset et intergeries, bona memo-rabilia contrariaque bifariam dividens, ut possint aliqui prava quidem subducere et auferre, sicque quædam facere vacuitatem, bona vero sinero loco manere, ita ut sic ditiesceret natura, de cætero di-vidiata bono, complementoque ac plenitudine pri-vata? In quo tandem ratio est patiendi ostracisnum. Non enim demonstrari potest, non esse bonum etiam malorum memoriam, nisi quis divinum adul-terat numisma.

72. Ego quidem utique vellem secundum histori-cos memores, qui contigerant quibusdam comites in bellis, ut quodammodo periculosa vitare mone-rem, esse quoque mihi talem quemdam, qui, in tempore, cujusdam imminentis mali obliviscentem

me stimularei, in mente ponens mihi custodiendum, ne rursum in idem malum incidam; et ita quidem ego in lucro ponere opportunitatem memoriam mali. Mali memori tamen aliter est memorie desiderium, qualiter est pinne testæ. Hæc enim amat pinnophylacem, eo quod ipsam apertam forcipibus premens, quando pisciculus per eam transit, irritat, et vi contrahit quasi testæ palmas, et sic includere pisciculus in escam sibi simul accandro, per quem præbentur quæ sunt ad esum. Mali memor autem sic amat memorem, qui obliuio memoriam adversus aliquem submovei, et quasi sopitam expergeficit ad hominis captionem et interitum. Hinc talis memor deleatur, non solum e mentis nostræ tabula, sed etiam viventium. Est memoria iusti et memoriale perpetuum, ad quod erit iustus¹⁴. Quid ergo? Non est etiam haud iustorum memoria? Est aliter, sane prorsus necessario. Et non jam qui meminit iniquorum hominum, mali memor reputabitur, siquidem, juxta naturæ institutionem, eorum etiam qui tales non sunt, tanquam ad lectionem, meminit.

73. Verum ut accuratus sermo non in multum suspendatur, eia postquam memetipsum delineationis modo subobscurè descripserim, postea mali memoriam vobis definiam, extrinsecus, per levem mutationem, subducens. Vivit aliquis eorum qui quocunque modo nos aliquando contristaverunt; non exacerbor. Exornat sui ipsius vitam et hoc bene; non invidio, sed jucundum habeo, sperans et ipse a Deo huiusmodi bonum. Sanus est, non affligor. Privatur, suppleo, si possum. Eget, supposito pro posse. Querit possibile, non abnuo. Alloquitur, benevole respondeo. Percutit, meliorem fieri deprecor. Conviciatur, non audire simulo. Silet, taceo. Obviam sit torvus, et quomodo non talis essem? Sympathiam poscit, do cum votis ex animo. Caput inclinat, vicissim incurro. Dominus ego sum apud illum, et ipse dominus apud me. Affabilis in me ipse est, nihil minus ego in illum. Insuper autem si querit et intimam amicitiam et convictum et contubernium, hæsito.

74. Supposita igitur tali descriptione de dispositionibus meis in lædentes, propositam ad definitionem venio, dicoque mali memoriam esse veteris iræ coctionem, dextere subsequentem, ut tandem coctum lædat. Vetus igitur ira subest mali memori, nocivum exitum querens. Ubi autem non est omnino memoria infensa, sed aliunde memoria suscitatur alicujus mali simplicem imaginationem, non ad cujusdam vexationem, verebitur, puto, sapiens hoc in ordinem malitiæ inscribere; si vero non hoc facit, nec in ipsam mali memorie tabulam inscribet.

75. Aliunde vero pulchrius est extraneo malleo

Α ἐν θυμῷ τιθεῖς μοι φυλάττεισθαι, μὴ καὶ πάλιν τοσάκως παύσασθαι· καὶ οὕτω μὲν ἐγὼ ἐπὶ πραγμάτων ἀμνην ἂν τὴν ἐν καρδίᾳ μνήμην τοῦ κακοῦ. Μνησικακῶ μόντοι ἀνθρώπων ἄλλως ἐπιθυμία μνήμης, ἡ ποία καὶ ἡ κατὰ τὴν πίναν τὸ δοτρακον. Ἐκείνη τε γὰρ φιλεῖ τὸν πιννοφυλάκα, ὅτι περ ἀνιωγύαν αὐτὴν πείσας ταῖς χηλαῖς, ὀπηνίκα δι' αὐτῆς ἰχθυῶν παροδεύει, ἐρεθίζει, καὶ συστέλλειν ποιεῖ τῆς οἰον τοῦ δοτρακού παλάμας, καὶ οὕτω χειροῦσθαι τὸ θῆάριον εἰς βρώμα ταυτῇ τε καὶ τῷ καρκινῶδι, δι' οὗ πορίζεται τὰ ἐς τροφήν. Καὶ ὁ μνησικακῶν δὲ οὕτω φιλεῖ μνήμονα, δὲ ἐκλαθόμενῳ ὁπικινεῖ μνήμην κατὰ τινος, καὶ ὥς οἷον εὐθεσσαν ἀφουπνίζει πρὸς ἀνθρώπου ἐνσχεσιν καὶ διαθρον· δὲ δὴ τοιοῦτος μνήμων ἀπαλειφείη, μὴ ὅτι γι τῆς κατὰ φύχην ἡμῖν δέλτου, ἀλλὰ γι καὶ τῆς τῶν ζῶντων. Ἔστι μνήμη δικαίως καὶ μνημόσυον αἰώνιον, εἰς δὲ ἔσται ὁ δικαίος. Τί γοῦν; Οὐκ ἔστι καὶ τῶν μὴ δικαίων μνήμη; Ἔστιν ἄλλοιον, καὶ πάντως ἀναγκαίως. Καὶ οὐκ ἤδη που ὁ τῶν ἐκθικῶν μνημνέμενος ἀνδρῶν ἐγγράφεται εἰς μνησικακον, ἔπει κατὰ φύσεως ἀπογραφῇ καὶ τῶν μὴ τοιοῦτων ὡς εἰς ἀνάγνωσιν μέμνηται.

ογ'. Ἰνα δὲ μὴ τὴν ἀκριβῆ λόγον ἐπὶ πολλῷ ἀναρτῶ, φέρε διαγραφάμενος ἑμαυτὸν ἐκταγραφῆς; λόγῳ ἀμυδρῶς, εἴτα καὶ ἐρίσσομαι τὴν μνησικακίαν ὑμῖν, ἐκ τῶν ἐξωθεν ὀφελκυσάμενος; λέγω παραποιήσω. Ζῇ τῶν τις ὀπωσούν ἦν ὅτε λυπησάντων ἡμᾶς· οὐ μικραίνομαι. Προσεπικοσμεῖ τὴν αὐτοῦ ζωὴν καὶ τὸ εὖ· οὐ φθονῶ, ἀλλὰ γλυκαίνομαι, θαρρῶν καὶ αὐτὸς τὸ τοιοῦτον θεοῖν ἀγαθόν. Γ' Ὑγιαίνει· οὐ θλίβομαι. Στέρεται· ἀναπληρῶ, εἰ τί που ἔχω. Πένεται· ἐπιδίδωμι τὸ πρὸς ἰσχύος. Ζητεῖ τὸ δυνατόν· οὐκ ἀνανεύω. Προσκαλεῖ· ἀμύβομαι φιλοπρόνος. Παίει· ἐπιύχομαι βελτιοῦσθαι. Ὑβρίζει· προσποιῶμαι κυφθεῖν. Σιγᾷ· σιωπῶ. Ἀντιπαρέρχεται παραβλῶν· καὶ πῶς ἂν ἐγὼ οὐ τοιοῦτος ἔσομαι; Αἰτεῖται συμπάθειαν· δίδωμι μετὰ τῆς εὐχῆς ὁλοβόχου. Κλίνει κεφαλὴν· ἀντιπροσκυνῶ. Δεσπόσης ἐγὼ παρ' ἐκείνῳ· αὐθέντης ἐκείνος παρ' ἐμοί. Εὐπροσῆγορος αὐτὸς εἰς ἐμὲ· οὐδὲν ἤττον ἐγὼ ἐπ' αὐτῷ. Ἐπὶ δὲ τοῦτοις, εἰ καὶ φίλιν ζητεῖ τὴν ἐν χρῶ καὶ τὸ σύσσειτον καὶ ἐμπόριον, ὀκνῶ.

δ' οδ'. Ὑποτιθεμένης γοῦν τοιαύτης διαγραφῇ, ἐφ' οἷς ἐγὼ διατίθεται πρὸς τοὺς βλάπτοντας; γίνομαι τοῦ προτεθειμένου δρου, καὶ λέγω, μνησικακίαν εἶναι κότου πῖψιν, ὑποσμήγοντος διεξιώς, πότε ἂν βλάψαι τὸν ἐγκοτούμενον. Κότος ἄρα σύνισι τῷ μνησικακῶ, ζήτων βλαπτικὸν ἀποτέλεσμα. Ἐνθα δὲ οὐκ ἔστιν ὥς μνήμη κοτήσας, μνημόσυνη δὲ ἄλλως ἀνακινούσα φαύλου τινός· φαντασίαν ἀπλήν, οὐ μὴ ἐπὶ κακίῳσι τινός, αἰδέσεται, οἶμαι, ὁ φρονῶν καὶ ἐγγράφει τοῦτο εἰς συστοχίαν κακίας· εἰ δὲ μὴ τοῦτο, οὐδὲ εἰς μνησικακίαν αὐτὴ θήσει παράπηγμα.

οε'. Κεῖ· ἄλλω; δὲ ἄλλω, ἄλλοφύλῳ σφόδρ κα-

τακροῦνται τὸ ἐμὸν τοῦτο κατὰ κακίαν ξίφος. Ὁ A
χόλος, εἴτ' οὖν θυμὸς (εἰ δὲ τις εἰπεῖν βούλοιοτο, καὶ
δρῆ) οὕτως ἐν κινήσει τογχανών ἐτι καὶ βρασμῷ,
εἰς ἀκραφῶν ἀμαρτανῶν γράφεται, οὕτως μὴ παυσά-
μενος μὲν κινήσεως, μὴ ἔλλογῶν δὲ καὶ ἐνεδρευτι-
κῶς ἐγκαθήμενος. Ἀλλ' ὅτε ἂν καὶ ἐς τοσούτον
ἀλλοιωθεῖν καταπεφθῇ, ὥς ῥῃ ἔχειν ὀλίγειν ὅλως
τὴν ἡδὴ χολωθέντα, μήτε μὴν ταράσσειν καὶ ἐνοχλεῖν,
ὥστε καὶ ὀλεῖν ἐξεμεῖσθαι· τότε δὴ οὐδ' ἂν χόλος
ἐτι λέγοιτο, τῷ παντὶ δὲ πλέον ὅτε μὴνιδος κληρώ-
σεται κλησιν, ἀλλ' οὐ κότου. Ποῦ γὰρ μῆνις, ποῦ
δὲ κότος, ὃ μήτε παραμένει, μήτε ἔγκειται; Καὶ
ὁ λῶς δὲ γοργότερον τὸ αὐτὸ σφωρηλατῆσαι· μνη-
σικακίαν λέγοιτ' ἂν τὸ καταπέσαι μὲν αὐτίκα τὸν
χόλον, μετόπισθε δὲ κατακρύπτειν αὐτὸν κότου δίκην,
ὡς ἂν βρασεῖν ἐκείνας πρὸς ἀποτέλεσμα.

ος'. Καὶ οὕτω μὲν ἐναντίσαντο καὶ οἱ τὰ ἐς πί-
στιν τυφλοὶ, ὃ, τι δὴποτε ἡ τῆς «μνησικακίας» φου-
λότης βούλεται. Οἱ δὲ τρανέστερον εἰ; τὸ τῆς ἀλη-
θείας φῶς ἀναβλέψαντες, καὶ ἡμᾶς ποιεῖν οὕτω
διδάξαντες, οἷς ἐλάττω· Εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀντα-
ποδοῦσί μοι κακὰ· ὀρίζονται προφανῶς, τμνησι-
κακίαν εἶναι, ὅς ἂν ἀνταποδοῖ κακώσεως κακώσιν.
Καὶ τοῦτο μὲν τοσούτον. Ἀλλὰ προσπειδοτικοὶ μοι
καὶ ὑμεῖς, ὃ πατριαρχικοὶ παῖδες, οἱ τοῦ μεγάλου
πατρὸς Ἰσαάκ, εἰπεῖν τι καὶ ὑμέτερον, ἐξ οὗτερ
ἀνακύπτει φιλόσοφος λόγος, ὀρίζων τὸ μνησικακί-
μα. Φανερὸν γάρ οὕτω· Μήποτε μνησικακῆσαι ἥρην
Ἰωσήφ, καὶ ἀνταποδοῖ ἡμῖν ἀνταπόδομα πάσα τὰ
κακὰ, ἃ ἐνεδειξάμεθα αὐτῷ. Ταῦτά τε οὖν ἀριδιῶς C
τὴν τῆς μνησικακίας ὅρον διακαθαίρει τοιοῦτον εἶναι,
ὅποιον μικρόν τι ἀνόπιν ὑπεκρούμεθα. Καὶ αὐτὸ
δὲ τὸ «μὴ μνησικακίαν ἀνομιῶν ἡμῶν ἀρχαίων» τοιοῦ-
τόν τι παρεμφαίνει τοῖς ἐμβαθύνουσι κατὰ νοῦν.
Ἔστι γὰρ ἐκεῖθεν ἐναντιώμενον φάναι, ὡς ἅπας ὁ ζῆ-
τῶν μὴ μνησικακῆσθαι, οὕτως ἂν ποτιδίσταται τὸν
συνάνθρωπον· μὴ μνησικακίαν, ὃ ἐταίρε, ἀμαρτημάτων
καταλείρων εἰς ἀνταπόδοσιν δηλαδὴ, ὡς οἷα μνη-
σικακός. Καὶ εἴη ἂν καὶ οὕτω μνησικακία μνήμη
καλαίων ἀμαρτημάτων ἐπὶ ἀνταπόδοσι ἐλπίσιν.

ος'. Ἀνολεκτέον δὲ εἰσέτι ἐκ τῶν ἔξω καὶ μὴ
καθ' ἡμᾶς ἀκανθῶν εἰς βοδέντα, ὡς ἂν εἰποι τις,
λόγον καὶ τὸ· Μὴ μνησικακῆσης, εἰ σὺ φυλακὴν
κατέλαβες. Ἀξιοὶ γὰρ καὶ οὗτος λόγος, τὸν κακεῖς
καπιτυχόντα μὴ μεμνησθαι, ὃ πάθοι, πρὸς ἀμυναν.
Καὶ οὕτω μὲν καὶ τοῦτο. Ἄλλος δὲ γε θυραῖος νοῦς,
δὲ οὐ παραγγέλλεται τις, μὴ μνησικακεῖν τὴν
ἡμετέραν, ὅφ' ἥς ἐνεοττοπροφῆθι ἐμφαίνει καὶ αὐτὸς
«μνησικακίας» ὑπογράφῃ. Τὸ δὲ ἐντεῦθεν ἐγὼ
θερμότερόν τι λαλῶν, φαίνῃ ἂν, ὡς οὐδὲ τὸ μεμνη-
σθαι τινος κακοῦ, μὴ ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ πικρότερον,
προσκρούειν ἂν ἐξ ἀνάγκης· ἔχει τῇ ὁρθότητι· εἰ γε
καὶ αὐτὸ οὕτω μνησικακίαν πολυπραγμονεῖ, λογιστεύων
τὸν Κύριον, τί ἐπληθύνθησαν οἱ αὐτὸν ὀλιβόντες·
καὶ εὐχεται δὲ, τὸν τοιοῦτον ἐξάντης γενέσθαι· πολ-
λοὶ δὲ καὶ ἕτεροι οὖν αὐτῷ, ψυχῆς αἰσθητικῆς εὐ-

A resonare meum hunc contra malitiam ense. Bilis
sive animus (aut, si quis ita dicere velit, ira) qui
non in motu consistit adhuc et in fervore, vel qui
motu non compositio quidem, non tamen laqueos
ponit et ad insidias sedet, in purum inscribetur
peccatum. Verum cum adeo mutatus fuerit deco-
ctus, ut nequaquam possit vexare eum qui jam iratus
est, nec agitare turbareque illum, ita ut etiam vel-
let evomi; tunc neque bilis amplius diceretur, nec
a fortiori nomen iracundiae vel veteris irae sortiri-
tur. Ubi enim iracundia, ubi vetus ira, quod neque
manet, neque subjacet? Alias autem magis stuper-
dum hoc idem malleatum: mali meminisse dicre-
tur coquere quidem subito bilem, retrorsum autem
illam veluti veterem iram abscondere, usque dum
B ebulliens in effectum erumpat.

76. Et ita quidem imaginaverunt qui in rebus fi-
dei caeci erant quid tandem mali memorie pravitas
vellit. Qui vero manifestus in lumen veritatis in-
spexerunt et nos ita facere docuerunt, ut in psalmis
habetur: Si reddidi retribuētibus mihi mala¹⁶;
evidenter definiunt mali memorem esse, qui malum
pro malo reddit. Et hoc quidem est ita; sed ad-
ditum mihi et vos, patriarchici pueri, magni patris
Isaac filii, dicitis aliquid et vestrum, ex quo surgit
philosophicus sermo mali memoriam definiens.
Dicitis enim sic: «Nequando mali meminerit in
nos Joseph, et retributione retribuāt nobis omnia
mala, quae fecimus illi¹⁷». Haec igitur manifeste
demonstrant mali memorie definitionem esse quan-
dem paulo superius indicavimus. Ipsum autem hoc:
Ne memineris iniquitatum nostrarum antiqua-
rum¹⁸, aliquid simile perhibet illis qui profunda
sunt mente. Dici namque potest exinde collectum,
quod omnis qui mali memoriam non sentire po-
scit, sic in humanitate socium suppliciter deprec-
retur. Ne memineris, sodes, veterum peccatorum,
ad retributionem scilicet, quasi mali memor. Et
esset etiam sic mali memoria, veterem memoria
peccatorum ad similem retributionem.

77. Colligendum autem est adhuc ex cæteris et
non juxta nos spinis in roseum, ut aliquis dixerit,
sermonem, etiam hoc: Ne mali memineris, si tu
D custodiam apprehendisti. Indicat enim iste sermo
malis obviam factum non debere quod passus sit
ad vindictam meminisse. Et ita quidem est istud.
Alia vero de janua sententia, qua prohibetur ne
quis in hanc artem, a qua educatus est, mali me-
minerit, manifestat et ipsa mali memorie deli-
neationem. Ego vero quod exinde est vividius ex-
primens, dicerem, quod neque cujusdam mali, non
simpliciter, sed etiam amare meminisse necessario
recitandinem offendit; si quidem ipse David sic
recordans sollicitatur, a Domino rationem petens¹⁹,
quid multiplicati sint qui tribulant ipsum; et pre-
catur ut ab illis immunis et sanus fiat (sicut et alii

¹⁶ Psal. vii, 5. ¹⁷ Gen. l, 15. ¹⁸ Psal. lxxviii, 8. ¹⁹ Psal. iii, 2.

multi, qui sensibiles obtinuerunt animas, nec ossium lineas, ob inquietudinem et difficultatem injurias obliviscendi, sentiat.

78. Si vero (quod majus est) nobis concessum est deprecari ut conculcemus inimicos, non solum spirituales, sed etiam carnales, vel ut idem dicamus, invisibiles ac visibiles; quænam est indefinita et non bene circumscripta præceptio, quod non oportet omnino mali recordari? Satis enim manifestum est, quod ille qui precatur ut a visibilibus liberetur inimicis, in quibus sunt qui irremediabilia mala fecerunt, prorsus malefici meminit. Simul enim ac precem eructavit cor ut a talibus inimicis liberatio fiat, statim in mentem ascenderunt isti. Et ecce quoque hæc est memoria mali irreprehensibilis, non tacita, nec sub dentibus, ad instar murmurantium, versata, sed ad auditionem acutius expressa.

79. Quod autem istis fortius est, fieri potest ut servetur memoria mali cujusdam ad vindictam, et, ut evidentius loquar, ad mali redditionem; et nondum hoc omnino mali memorie termino subjaceat. Talis autem plane sunt qui lege belli, necessario ac inevitabiliter, in invicem, ex urbibus et gentibus, provocati, postquam aliqui non juste turbas seditionesque ac læsiones agitare coeperunt, fortiter meminerunt mali, nec prius talem memoriam dimittunt, quam ultionem exerceverint. Et hoc rursum ac rursum frequenter excitatum, incendium belli succendit, non exstinguendum, usquedum beneficium pacis, curas oblivione tegens, coelitus demissum, hujusmodi cuncta vorans incendium temperaverit.

80. Porro si talis memoria consequensque defensio non est, absque contradictione, mali meminisse, sed similis videtur ac si feram sæpe farentem ac in interitum ruentem aliquis propulsaret, et hoc toties quoties fera perniciose fureret; quid miseram hominem dissimulatis feris undique circumdatum, volumus hebetem sese negligere, donec incustoditus suis carnibus impleat ora vorare satutarique volentium, cum oporteat adeo miserandum permittere recordari sequæ custodire, et id solum videri, devitare laqueos, quibus centies irretitus, semper malitiam horrescit?

81. In argumentum hujus loci rursum et hic necessario, præter alios plures, stet qui legitimo in nuptiarum federe a pravo socio patitur injuriam. Non est enim quod non recorderet et ipse mali sibi adversantis; sed curam adhibebit insidiasque ponet, usquedum hunc malum corripuerit, vel, antequam capiatur, alias e vita sustulerit: et non sane reputabitur ipse mali memor. (quomodo enim?) qui, sic operatus, tamen absolvitur.

82. Evidenter igitur ex his apparet non ad propulsionem simpliciter ac indefinite reduci mali memoriam, sed ad quamdam ferocem ac mordacem in æquilibrium, quæ plane non necessaria nec justa viventibus in Christo est, sed quæ laudatur

A τυχόντες, ἐστέων σῆτας, διὰ τὸ ἐμμέριμον, καὶ μὴ ῥέθως ἐπιλοστειλὴν τῶν κακώσεων.

ση'. Εἰ δὲ (τὸ πλέον εἰπεῖν) καὶ παραδίδεται ἡμῖν εὐχεσθαι, καταπατεῖν ἑχθρῶν, οὐ μόνον ἀσάρκους, ἀλλὰ δὴ καὶ ἐνσάρκους, ταύτων δὲ φάναι, ἀσάρτους καὶ ἀσάρτους· τίς ἡ ἀδιόριστος καὶ οὐκ ἐνδιόριστος παραγγελία τοῦ μὴ χρῆναι μνησθῆναι πᾶν κακὸν τὸ σύνολον; Οὐκ ἄδηλον γάρ, ὅς ἐ ποινώμενος λυτρεῖσθαι ὁρατῶν ἑχθρῶν, ἐν οἷς καὶ εἰ κακώσαντες ἀκατάλλακτα, μνησθῆναι πάντως κακοποιῶν. Ἄρα γὰρ εὐχὴν ἡ καρδία ἐξηρεῖσθαι λυτρίστως τοιούτων ἑχθρῶν, καὶ αὐτίκα εἰς νοῦν ἐκείνῳ ἀνέβησαν. Καὶ ἰδοὺ καὶ τοῦτο μνήμη κακοῦ ἀνεπιτίμητος, οὐ σιωπώμενη, οὐδ' ὅπ' ὀδόντα στριφομένη κατὰ τοὺς το-

Β θορύβοντας, ἀλλ' ἐκλαλουμένη τῶν ἄκρον. οθ'. Τὰ δὲ δὴ καὶ τῶν τοιούτων δριμύτερον ἔστι ποτὲ μνησθῆναι κακοῦ τινος πρὸς ἄμυναν, καὶ ἀνεκαλυμμένως εἰπεῖν, πρὸς ἀντιτάκωσιν καὶ οὕτω οὐδὲ τοῦτο εἰς τὸ πᾶν μνησιχαλῆς ὄρω ὀπάγεται. Τοιοῦτοι εἰς πάντως οἱ πολέμοι νόμον ἀναγκάως, καὶ ὅς οὐκ ἂν εἴη ἄλλως, ῥηθισμένοι ἐν' ἄλλῃ κατὰ τε πόλεις, κατὰ τε ἔθνη, ὅσοι, προὑπαρξάντων τινῶν οὐκ ἐνδίκως τοῦ νεωτερίσαι καὶ στασιάζειν καὶ βιάσθαι, μνησθῆναι στερῶς τοῦ κακοῦ, καὶ οὐ πρότερον ἀνῆλθι τῆς τοιαύτης μνήμης, πρὶν ἢ μάλιστα τὰ εἰς ἄμυναν. Καὶ τοῦτο κατὰ τὸ πᾶν καὶ πάλιν συχνὰ ζωπουρούμενον, πρὶν ἀνῆλθαι πολέμου, οὐκ ἂν ὀδυνυμένην, ἕως ἂν τὸ τῆς εἰρήνης λαθικηδὲς ἀνοθεν ἐπομβρηθὲν μαράνη τὴν τοιαύτην παμφάγον πυρκαϊάν.

π'. Εἰ δὲ τὸ τοιοῦτον μνημόνευμα καὶ ἡ κατ' αὐτὸ ἄμυνα οὐκ ἔστιν ἀναντιρρόητος μνησιχαλῆς, ἀλλ' ὁμοιον φαίνεται, ὡς εἰ καὶ θῆρα συνεχῶς ἀγριώμενον καὶ ἐμπηδῶντα εἰς ἐλεθρον ἀπαμύνατο τι, καὶ τσαυτάκις, ὁσάκις ὁ θῆρ ἀγριωθείη πρὸς κάκωσιν· τί δὴ τὸν πολύτλαν ἄνθρωπον καὶ θηρίοις ἀπολλοῖς κύκλῳ στοιχιζόμενον ἐθέλομεν ἡλιθιοῦσθαι, καὶ ποῦ καὶ παραδέλπειν, ἕως ἂν τὸ ἀφύλακτον πλῆθος τῶν τούτου σαρκῶν τὰ στόματα τῶν ἐθελόντων λαφύσσειν καὶ καταμύκλασθαι, δέον ἀφίεναι τὸν οὕτως ἐλεεινὸν μνησθῆναι, καὶ φυλάττεισθαι, καὶ ἀνῆλθαι αὐτὸ δὴ τοῦτο καὶ μόνον, τὸ διαδιδράσκειν τὰς παγίδας, αἷς μυριάκις ἐνσχεθεῖ; καὶ ποιεῖται κάκωσιν;

Δ πα'. Τοιοῦτε τόπου ἐγγεῖρημα κάναυθα πάλιν ἀναγκάως, διὰ γε ἄλλων πλειόνων, καί ποτε καὶ ὁ εἰς ἔννομον γαμικὴν συνάλλαξιν πρὸς φαύλου κοινωνοῦ παροινούμενος. Οὐκ ἔστι γὰρ ὅτε οὐ μνησθῆται τοῦ ἀντιζυγούντος κακοῦ καὶ αὐτὸς, καὶ μάλιστα καὶ ἐνέδρευσει, ἕως τὸν κακὸν ἢ συλλήφεται, ἢ καὶ πρὶν λαβῆσθαι, ἄλλως ἀπαγάγη τοῦ ζῆν. Καὶ οὐδὲ ποῦ ἀναμφέλεκτος εἰς μνησιχάκον οὐδ' αὐτὸς ἐγγραφῆσθαι, (πῶς γάρ;) ὅς καὶ δικαιοῦται, δράσας οὕτω.

πβ'. Οὐκοῦν ἀναπέφηνεν ἐκ τούτων φανερῶς, μὴ δὲ εἰ; ἄμυναν ἀπλῶς οὕτω ἀδιάρθρωτον ἀνάγεισθαι τὸ μνησιχαλεῖν, ἀλλ' εἰς τινα θηριωδῶς δακνηρὰν πρὸς ἀντιστάκωσιν, οὐ πάνυ οὕτε ἀνγκαίαν, οὕτε δικαίαν τοῖς γε ζῶσιν ἐν Χριστῷ, ἀλλ' ἣν ἐπαινοῖ

ἀν τις ἐθέλων ὀφθαλμὸν ἐκκόπτειν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὁδόντα καταγνύειν ἀντὶ ὁδόντος, καὶ ἀντὶ χειρὸς ἀπαρτίζειν χεῖρα, καὶ ὅσα τοιαῦτα· οἷς οὐκ ἂν εὐαρεστοῖτο ἀνὴρ ἐπεικῆς, ὃς καὶ ἐγγεῖρησας ἀμύνεσθαι, εἴτα τὸν ἐχθρὸν ὑπὸ εἴρεσι θάμενος, εἴτε χειρὶ σφετέρῃ, εἴτε τῇ κατὰ νόμον, παρίεται τὴν ψυχὴν, καὶ χινοῦται· τὰ νεῦρα, καὶ ἀρίστη τὴν ἀμαρτίαν τῷ κατακόπτοντι ἐς σφαγὴν.

αγ'. Εἰ δὲ καὶ κανὼν ἐξωτερικὸς γνώμην ἀπειθῶναι, ὅτε τις πᾶθοι, ἀ κακῶς δέδορακε, τότε δὴ εὐθεὶαν δικὴν γινέσθαι — ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἂν ζηλώσωμι οὐδὲ ἐν τοιοῦτον, ἐκ δὲ τοῦ τῆς ἐμνηστικακίας· ὁρου παρὶσσομαι τοπικῶς καὶ τὸν τῆς ἐμνηστικακίας· διορισμόν. Εἰ γὰρ ἐμνηστικακίαν ἐστὶ τὸ ἐδικοῦμενον μηδὲν ἀνταδικεῖν, μηδὲ ἀντιδιδάπτειν βλαπτόμενον,· εἴη ἂν ἐξ ἐναντιοῦ ἐμνηστικακίαν τὸ ἥδικημένον τινὰ ἢ βεβλαμμένον ἐθέλειν, ἥδη δὲ καὶ ἐνεργεῖν ἐν τῷ ποιῆσαντι τὸ ταῦτοπαθόν.· Λεγέτω γοῦν ἐγώ, καὶ ἀπαριμεισθῶ ἀδικίας καὶ βλάβος, ὃς ἐγὼ πημμελὼ ἐπὶ τέκνοις, ἅπερ εἰς παρρησίαν· ἐπ' ἐμοὶ κατέγραψαν ἐκτούς, καὶ πρὸς τῶν αὐτοῖς φιλοσέπων, καὶ πρὸς τῆς ὑπερουσίου Τριάδος, καὶ πρὸς τῆς ὁρθῆς ἡμῶν πίστεως. Καὶ οὐ μόνον διορίσωμαι, τοιούτος ἀπειλαγγχεῖς, ἀλλὰ καὶ προδοῦς ἐμαυτὸν ἵσομαι παθεῖν ἅπαν χεῖριστον.

αδ'. Εἰ δὲ κατακόπτω βλέπων εἰς γῆν, μὴ καὶ κανὼν τοῖς περιπέσω, εἰ δὲ κατακτείνω τὸ στόμα, μηκέτις ὅρις ἀκοντίας ἐνευεξήτῃ μοι τὸ θανάσιμον· εἰ δὲ τὰ βλέφαρα συναίω, καὶ πῶς μόνον πάσω, ὅσω· πῶς μόνον· ἀστραπὴς ἐκ τῶν πολλῶν κατασπινθηρίζομένης· ἐπ' ἐμοὶ (οὐ δὴπου γὰρ καὶ ἐξαλλομένης κατὰ σκηπτὸς, ὅτι μηδὲ ἔστιν αὐταῖς ὅλη πρὸς ἔξαρμα, εἰ μὴ ἔρα πρὸς μόνον ἀμυδρόν τι ἐκκαυμα)· εἰ δὲ τοσοῦτ' ὅτις ὁρῶς, ὅτε γελοῖα φρονῶν, καὶ ἐμαυτὸν δὲ σκεπτόμενός κατὰ τὸ Γνωθὶ σαυτὸν, καὶ σύννοφον· ἐντεῦθεν γινόμενος καὶ κατ' ἐμαυτοῦ θενός, ἐπείπερ ἀπλοῖκευόμενος περιπίπτω κακοῖς· εἰ δὲ διακριτικὸν τάλαντον διατείνας τὸ κατὰ συνείδησιν, ἐντίθημι θατέρῃ μὲν πλάστιγγι τὰ ἐμὰ φιλικὰ, τῇ ἑτέρῃ δὲ, ὅσα τοῦτοις ἀνάπαλιν καὶ ἡ ῥοπή γίνεται πρὸς τὰ κατ' ἀδελφότητα μῆλλον, ἥπερ τὰ τῇ τοιαῦτα· εἰ δὲ μεμνημένος παθημάτων, ἐπὶ μὲν τοῖς χρηστοτέροις Παύσομαι, τὰ δὲ λοιπὰ χρωσέ με σκυθρωπότερον, καὶ πρὸς ὠχρίαν βάπτουσιν· εἰ δὲ, οὗς μὲν θαρρῶ, ἀσπάζομαι, καὶ δεξιὰν ἐμὴν δεξιὰς, καὶ προσφιλοῦμαι, ἐφ' οἷς δὲ οὐ μοι θάρρος, ἐτέρως· ἰσοῦμαι τὴν συνάντησιν ἀνθρωπικώτερον, κοινωνίας λόγῳ τῇ· ἀπλῶς· εἰ δ' αὐτῶν, οὐ μὲν ἄρτον ἔφαγον ἐν ἐνδελίᾳ, ἀκείνους εὐεργέτης ἐμοὶ κρίνεται, καὶ σεμνολογικῶς προσφέρεται μοι δὲ τὸμάτος, ὃς δὲ μουρίαν σῶν ἐνδεδιν ἐξ ἐμοῦ, πείραν ἐσπρίβλωσεν εἰς πῦμα ἑμὸν, ἀλλ' αὐτὸν οὐκ ἔγω προτιθέναι, καὶ ἐπιπροσθεῖν ἄγειν τοῦ θρέψαντος· εἰ δὲ τῷ μὲν κατ' ἐμοῦ ὀπλιτεύσαντι συστῆλιν τὰς χεῖρας εἰρηναίως προσφέρομαι, τῷ δὲ ἐπι[θ]ορῶντι καὶ τὴν φιλοφροσύνην προβάλλομαι· εἰ δὲ τῷ μὲν εὐλογοῦντι γαληνῇ μοι τὸ βλέμμα, τὸν δὲ σκώποντα ὥσα καὶ βαρὺν διδάσκων ὑποοίτω·

A ab illo qui vult oculum effodere pro oculo, dentem extrahere pro dente, manum auferre pro manu, ceteraque similia, quibus non sibi complaceret homo clemens; sed, postquam ulcisci cepisset, deinde inimicum sive propria, sive legali manu sub eñse posuisset, flecteretur animo, nervisque mollietur, ac culpam incurvato sub gladium dimitteret.

83. Verumetsi canon exotericus dirigat sententiam, cum quis passus est, quæ malitiose fecerat; tum rectam fieri justitiam, ego tamen ejusmodi morem imitari nollem, sed ab illius definitione quod non est mali memoria juxta topicam, ad mali memorie distinctionem perveniam. Si enim non mali meminisse est, injuriam passum non injuriam reddere, nec læsum vicissim lælere, esset e contrario mali meminisse, quod aliquis injuriam passus aut læsus voluntate ipsamque daret operam ad hujus simile reddendum, quod passus est. Dicat igitur quis et adnumeret injurias ac læsiones quas ego committo in filios qui semetipsos in me parricidas monstrant, sane in nomine ipsi charissimorum, sane in nomine sanctissimæ Trinitatis, sane in nomine rectæ nostræ fidei. Et non solum emendabor, talis facti convictus, sed etiam me ipsum, tradam ad quodcumque patiendum.

84. Si vero incurvor ad terram intuens, ne in offendicula incidam, si os oculo, ne serpens acotius adhuc mihi lethiferum infundat venenum; si contraho palpebras et quasi cæcutio, ægrè ferens fulgura a multis in me scintillantia (non enim utique erumpentia sicut fulmina, eo quod ipsis non est materia ad combustionem, nisi tantum ad obscurum aliquid incendium); si in arcum supercilia curvo, non per jocum, sed meipsam considerans juxta illud: Nosce teipsum, et exinde juncta tenens supercilia, atque in meipsum gravis, quandoquidem cum simplicitate in mala incidam, si dijudicatricem conscientie stateram expandens, in una quidem lancea pono meam benevolentiam, et in alia, quod est contrariam, stauo, et momentum magis ad ea quæ fraternitatis sunt quam ad opposita inclinat; si passionum recordatus, de melioribus quidem hilaresco, ceteræ autem me tetricum pingunt ac pallidum; si quibus confide familiariter eos excipio, dexteramque jungo dexteris; de quibus autem mihi fiducia non est, aliter occursum honoro per simplicem communionem; si rursum ille cujus manducavi panem in inopia benefici mihi judicator, et honorifice per os meum proferitur, istum vero qui, multis a me victibus acceptis, calcem in casum meum intorsit, non possum præferre ducereque ante eum qui nutrit; si arma contra me ferenti manus pacifice tollens accedo, irruentique aliquid benevolentie profero; si benedicens serenum ostendo vultum, irridentem vero tanquam gravem magistrum borresco; si graviter conversantibus assimilor, ne jocosus videar istis sic vultuabilibus, his autem qui ridet non possum

hæere tanquam veraciter hilaribus, t'mescens, ne
irrideant, aut sardonico risu excipiant (multa si-
quidem per tales passus sum); si talia vel agens
vel patiens videor, commutet aliquis in me naturam,
et commutabor; alias enim deponere non possem
quod est in me sive rigidum, sive benevolum, sive
timidum.

85. In medio multorum laqueorum perambulabo. Quid igitur me prohibetis istos suspicari, quos sæpius circa maleficia vidi? Non illos contribulo, recordans quomodo sæpe perperam egerint contra me; sed transilio vel prætercurro, ut adversus alium quendam efficaciter hiant, inaniter autem adversum me; tanquam si lupus, juxta proverbium, sic in vanum os aperiat. Oluerunt mihi vibices, quas ex multis vulneribus fovi, percussus et vulneratus instrumentis belli multis, aliis quidem cominus, aliis autem plurimis eminens sentientibus. Quid porro repugnatis me circumire vibices, et ad unamquamque, dolorem placans, apponere lenimen? Si vero cum curationibus astant recordationes (propterea enim omnino necesse est meminisse, hic quidem esse jaculum ex arcu; quem iste quidam in me tetendit; huc autem inclinavisse lanceam, qua talis percussit; huc vero lapidem improbe gyratam attingisse, quem fecit fundibularius notus, ad vulnerandum me; alias autem ensis factum, abscondere carnes conatum); et ita renovantur memorie vexationum; quid ibi facerem homo qui non mentior plasmationem, qua mihi quoque memorie bonum ad benefaciendum inditum est?

86. *Strictus est pugio contra me, penetravitque carnes, et sic exacerbavit : quid igitur reprehendor, in hunc gladiolum conjiciens oculos? Non frango quidem, nec aliter quocunque modo manum in illum mitto : recorder autem illum esse malum per quem mihi largum vulnus apertum latam cicatricem in signum impressit. Percussit me lancea : hæc quidem ab inimico forte benedicitur, tanquam in profundam penetrans plagam : sed percussus quomodo posset oblivisci, qualiter ista fuerit in ipsum? Telum volitans inhæsit mihi ; quid extractum et non confractum, æstimaret quis non agnoscendum mihi telum ipsum esse quo percussus fuerim, et ita cogeret virum, bonæ memoriæ ex anima delere intelligentem potentiam?*

87. Non vis, sodes, meminisse me mali: bene scio, quoniam nec vivere. Attamen ego vitam consequentemque memoriam servare cupio. Ut evidentius autem loquar, vitæ quidem exitus his duobus miseri sunt, quod oblivio sit chari, nec ille qui vexavit noscitur. Aliquis autem in sanitate vivens, neutrum alijceret. Percussi te, inquit; hoc humanum est; ser generositer, si divinis sermonibus mentem applicas; ne me reverberes, ne quoque mali memineris. Pulchra tibi sunt hæc, frater, usque modo; loqueturque tecum ipse Deus.

Α ἱ ἐλ τοῖς μὲν ἐμβριθῶς ὁμιλοῦσιν ἐξομιλοῦμαι, μὴ καὶ παιγνήμων δοκῶ τοῖς οὕτως σεμνοπροσώτοις, τοῖς δ' αὖ γελῶσιν οὐκ ἔχω προσέχειν ὥς αὐτοῖς ἡμαρτία, δεδιώς, μὴ καὶ σαρκάζουσιν, ἣ καὶ Σαρδόνιον ὀπισθεστήσει (πολλὰ γὰρ ἐγὼ καὶ διὰ τοὺς τοιούτους ἔπαθον). — ἱ δὴ τοιαῦτα ἣ δρῶν ἣ πάσχων ἐκφάνομαι, ἀλλὰξάτω τις ἐν ἐμοὶ τὰ τῆς φύσεως, καὶ ἀλλοιωθῆσονται· ἄλλως γὰρ οὐκ ἂν ἔχομαι ἀποβιβαστὴν κατ' ἐμὲ εἴτε ἀκριβὲς, εἴτε οὐκ εὐλαβὲς καὶ δειλόν.

π᾽. Μίσον διαβαίνω παγίδων πολλῶν. Τί οὖν μοι
 κωλύετε, ὑποβλέπεσθαι τούτας, ὧν εἰς κακὴν πολ-
 λάκις πεπειραμαι; Οὐ συντρέδω ταύτας ἐν τῇ με-
 μνησθαι, ὅπως κακῶς ἔσχασαν κατ' ἐμοῦ· ἀλλ' ὕπερ
 Β τῆδω, δὲ παρακτρέχω, ἴνα κατ' ἄλλων μὴ τὴν
 χάσκωσιν ἔμπρακτα, κατ' ἐμοῦ δι' εἰς κενὸν, ὡς ἐ
 καὶ λύκος, κατὰ τὴν παροιμίαν, οὕτω διστέτῃ τὴ
 στόμα εἰς ἀπρακτον. Προσώψεσαν οἱ μῶλονπῆς μοι,
 οὓς ἐκ πολλῶν τραυμάτων ἀνεμαζέμην, βεβλημένους
 τε καὶ τετρωμένους· ὀργάνοις πολέμου πολλοῖς, τοῖς
 μὲν ὀγγεμάχοις, τοῖς δὲ πλείοσι τηλεβόλοις. Τί ἐγὼ
 κνέειτε, περὶέιναι με τούτοις μάλιστα, καὶ καθίστα-
 σθαι ἐπιτιθέιναι ἀκισμῶδον παραμύθιον; Εἰ δὲ ταῖς
 θεραπαίαις συνεκτρέχουσι μνήματι (αὐτίκα γὰρ πά-
 τως ἀνάγκη μεμνησθαι, ὥς ἐνταῦθα μὲν βολὴ ἐκ
 τόξου, ὕπερ ἐνέτεινεν· οὐ δὲ τίς ἐκ' ἐμοῦ· ἐνταῦθα δὲ
 δόρυ προκυβεῖ, δι' οὗπερ οὐ δαίνα προδύνει· ἐκείναι
 δὲ λίθου κατακυργία ἐνευτέρειαν, ὃν ἔξασφενδύσαντες
 ὀνομάκλυτος τίς, ὥς καὶ συνθραύσαι με· ἄλλοι δὲ
 Γ καταφορὰ ξίφους, πελεκίξουσιν σάρκας φιλονεικοῦσαι,
 καὶ οὕτως ἀνακαινίζεται μνήμη κακώσεων· τί δὲ
 ἐνταῦθα ποιῶσι, ἄνθρωπος μὴ ψευδόμενος τὰ τῆς
 πλάστως, οἱ· ἤς μοι καὶ τὸ τῆς μνήμης καλὸν ἐ-
 ποιοῦν συμπεφυκεν;

πς'. Ἐθραύσαντο ἡγχεῖριον κατ' ἐμοῦ, καὶ εἰρ-
πυζεν ἔσω σαρκεῖς, καὶ οὕτω; ἡγχιάναντο. Τί οὖν
φέγομαι; εἰς τὸ μαχαίριον ἔκκεινο βλέπων; Οὐ θραύ-
σάν, οὐδ' ἄλλως ὥπαισάν αὐτοῦ κατεπιχειρῶ· μ-
μνημαὶ δὲ, αὐτὸ εἶναι τὸ κακὸν, δι' οὗ μοι τραῦμα
βαθὺ ἐντακτὸν ἐνέμαρτα πλατεῖαν οὐλήν εἰς παράση-
μον. Ἐκλήξέ με δόρυ· κατ' αὐτὸ πρὸς μὲν τοῦ ἡθρῶ
εὐλογεῖται ἔσως, οἷα ἐμβαθύναν εἰς πληγὴν. Ὅθι
πεπληγμένος πως ἂν ἔχοι λαθεῖσθαι, ὅσον ἔκκεινο γέ-
νοιτο κατ' αὐτοῦ; Βέλος ἐπιπετασθὲν ἐνιπάγῃ μοι·
τί δὲ οὖν ἐξεκυσθὲν, καὶ μὴδὲ θραυσθὲν, ἀξιοί τι,
μὴδὲ γινώσκεισθαι μοι, βέλος αὐτὸ εἶναι, τί οὐ πᾶ-
πληγμαι, καὶ οὕτω βιάζεται μνήμη; ἐπαινετὴς ἀν-
δρα τῆς [ψυχ]ῆς ἀπαλεῖψαι νοεράν δύναμιν;

π. Οὐ θέλεις, ὦ οὗτος, μνησθῆναι με κακοῦ.
Οἶδα x[ἀγῶ], ἐπεὶ μηδὲ ζῆν. Ἄλλ' ἐγὼ καὶ ζῶην,
καὶ τὴν παρεπομένην μνήμην σώζοιμι. Σαφίστηρον
δὲ εἰπῖν· βίου μὲν ἐξοδοῦ δυστυχοῦσιν ἀμφοτέρω
ταῦτα, φίλον τε ἐκλανθάνεσθαι, καὶ μηδὲ τὸν κα-
κῶσαντα εἰδέναι. Ζῶν δὲ τις ἐς ὕγιαν, οὐκ ἂν οὐ-
δέτερον ἀποβάλοιτο. Ἐτυφά σε, φησίν. Ἀνθρώπων
τοῦτο καὶ φέρε γενναίως, εἰ πρὸς τοῖς θεαῖσι λόγους
ἔχεις τὸν νοῦν, καὶ μὴ με ἀντιτίθης; μὴ καὶ μνη-
σικαίησθῃ. Καλὰ σοι, ὦ ἀδελφε, ταῦτα ἐκς ὧδε·
καὶ συλλαλήσει καὶ ὁ Θεός. Λέγειν δὲ, ὡς μηδὲ λέ-

εως ἐς νούν τὸ πλημμελήθην, ἀλλὰ τοῦτο μετὰστα-
σις ἀνθρώπου ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν, καὶ ὡς οἶον με-
τάπλασις, καὶ ἀτεχνῶς ὀργὴ Θεοῦ. Ἐκαχώθην, καὶ
εἰρήνησα. Οὐ μὴν καὶ τὴν μνήμην ἐξέλειψα, ὅτι μὴδέ
ἔστι τοῦτό γε ἐνεργηθῆναι, εἰ καὶ πάνυ τις βούλοιτο.
Ἡ γὰρ ἔχει ἂν τις ἐγγυησασθαι καὶ τὰ ἐν ὕπνοις,
ἐν οἷς ἔστι σκιασθεῖσαν μνήμην κακώσεως. ἔωθεν
διεγραφεῖσθαι εἰς ψυχὴν ἀκριδῶς τὴν τοῦ ἀνανή-
φαντος; Καὶ οὐδεὶς ἀνθρώπος δυνατὸς οὕτω τὰ ἐς
σοφίαν, ὅς ἐνυπνίου φανέντος, καὶ κάκωσιν ἤδη
λαβείσαν φαντάσαντος, εἶτα καὶ ἐκλαλούμενου πρὸς
ἑλπον λάμψαντα, ὃ δὴ παλαιὸν ἔθος ἦν, μνησικα-
κίας ἢ τὸν ὄνειρον ἢ τὸν ὄνειροπολήσαντα γράφε-
ται, εἰ καὶ τις ἐντεῦθεν μνήμην καὶ εἰδήσεις συνεξί-
δραμεν. Οὐ γὰρ ταυτὸν ἔστι, κακῶς διακρίσθαι
πρὸς τινα, καὶ μνησθῆναι κακὸν εἶναι τινά. Τὸ μὲν
γὰρ ἀμύνης ἔργον, τὸ δὲ ψιλῆς γνώσεως. Ἦν ἄρα
ταυτὴν, ἀργυραμοιβοῦ ἀφελείσθαι τὴν βάσανον λίθου,
καὶ ἀνθρώπου διάκρισιν τὴν ἐν τε καλοῖς ἐν τε κα-
κοῖς. Οὐκ οὖν διακρίσεις, ἔργον τῆς κατὰ πνεῦμα,
μεμνησθαι, ὥστερ' εὐεργεσίας ἐπὶ ἀνταποδόσει,
οὐκ οὐδὲ καὶ κακώσεως οὐκ ἐπὶ ἀμύνης, ἀλλ' ὥστε
ἐκκλίνειν τοὺς κακοὺς..

πῇ. Κακῶς ποιεῖν, Θεὲ ὤντερ, μὴ ἂν ἐθίλοιμι, τὸν
κακὸν δὲ εἰδέναι, ὥστε καὶ ἐκφεύγειν, εὐτυχοῖν δὲ
σοῦ. Οἶδα κακὸν τὸν ὄφιν, καὶ οὐδ' ἂν λαθοίμην, οὐχ
ὥστε μὴν καὶ ἀντικαθίστασθαι, ἀλλ' ὡς μακρὰν αὐτοῦ
γίνεσθαι. Εἰ δέ ποτε καὶ ἀντιδότου τῆς ἐξ αὐτοῦ δέομαι,
ὅψο μοι τοῦτο γίνετο, καὶ μὴδὲ προστεροίμην αὐτό-
χρημα ἔχθραν, ἀλλὰ κατὰ εἰδοποίησιν μεταποιητικήν.

πῇ. Ὁ νόμοι, ἀμνησικακοὶ μὲν δι' αἰῶνος,
οὐκ εἰδότες δὲ φιλεῖν τοὺς κακοὺς διὰ τὸ καθ' ὅμεις
φιλεῖσθαι πονῶν ὧς κολάσεις ἐκείναι πρὸς δίκην αἰώ-
νιον, ὧν μνησικακίαν οὐκ ἂν καταπείν τομότης
τις συνάραξος ἡμῶν καὶ τοῦ λόγου, συλλάβεσθαι, ὅτε ἂν
λέγομεν, ἀμνησικακῶς μὲν ἔχειν, μεμνησθαι δὲ
κακώσεως. Ὑμεῖς μὲν γὰρ θλίβετε τοὺς κακοὺς·
ἡμεῖς δὲ μόνον μεμνημέθα, εἰ τί που πάθοιμεν ἐξ οὐκ
ἐλαστοῦ ἀνθρώπου, οὗ καὶ ἐξαιρεθήμεν. Βαρὺ δὲ
κίπνο; οὐχ ἢ μνήμην τοῦ κακοῦ, ἀλλ' ἢ ἐπεξέλευσις.

γ'. Εἶτα, ὧ λογισταὶ τῶν ἡμῶν, ἐγὼ μὲν μεμνη-
μένος, ὡς κακὸν πάθοιμι, κληροῦμαι ὄνομα φορτι-
κόν ὅμεις δὲ οἱ ἀναίτιος ἀλογίζεσθαι καθ' ἡμῶν,
τῶν καὶ ὀφελούντων τὰ πλεῖστα, ποίας ἐαυτοῦς ἀξιοῦτε
κλήσεως; Ἀκούσομαι πρῶτον, εἰ γε καὶ λαλήσει τις
τεθαβήκως, καὶ τότε ἀντιπαλήσω, ἀπερ' ὑποβαλεῖ-
ται τὸ λογιζόμενον τῆς ψυχῆς. Ὅφιν ὀρῶ τηρητικὸν
πένης τῆς κατ' ἐμέ. Ποῖος οὖν οὕτω γεννάδας
κατὰ τῆς ἐν ἐμοὶ φοβερᾶς εὐλαθείας, ὅς ἐκταμεῖ
τῆς ψυχῆς τὸ καὶ ὑπορᾶσθαι καὶ φεύγειν, ἐνθα χρεῖα
καὶ τοῦ ἄλλως ἐμοὶ αὐτῷ βοηθεῖν, εἴτε αὐτεχευρία,
ἢ καὶ κατὰ πρόσκλησιν ἐπιχορηγίην; Λέων ἐπ'
ἐμοὶ ἐνεδρεύει, καὶ ἀνάγκη πᾶσα, ἐτέραν τραπέσθαι.
Μεγαλὸς ψυχος οὖν καὶ εὐκάρδιος ὁ ἀδίων, μὴ δεδιέ-
ναι, ἀλλὰ παλάζειν θηρίῳ ὑποκαθημένῳ πρὸς θάνα-
τον. Τί δὲ οὐ λέγεις, ὧ ἀδελφε, μνησικακὸν καὶ
τὸν μετὰ βλάβην διδάσκοντα καὶ παιδεύοντα τοὺς κα-
κώσαντας, καὶ οὕτω μεμνημένον, ὅτι κακώκεται; Ἡ
πάντως ὄκνε; εἰπεῖν τοῦτο, εὐλαβούμενος φεύσα-
σθαι,

A Dicere vero : neque recipere debeas in mentem
quod commissum est, hoc est hominis a sua na-
tura alienatio, velutque transformatio, vereque Dei
ira. Injuriam passus sum et silui. Non tamen me-
moriā abolevi, quia hoc non est possibile, etiam si
quis vellet. Numquid posset aliquis cautionem of-
ferre de somniis, in quibus adumbrata vexationis
memoria potest mane accuratè depingi in mente
vigilantis? Nullus est homo satis in rebus sapientiæ
potens, qui, somnio facto, per quod vexationis jam
in oblivione positæ representatur imago, deindeque
post solis ortum relato, de mali memoria vel som-
nium, vel somniatorem, licet exinde memoria scien-
tiæque suscitetur, arguat. Non enim idem est ma-
lum in quemdam habere dispositionem, et memi-
nisse quemdam esse malum. Unum scilicet ultionis
est opus, aliud autem puræ notionis. Quod idem
esset, trapezitæ lapidem Lydium auferre, homi-
nisque in bonis et malis discretionem tollere. Dis-
cretionis igitur spiritualis est opus meminisse, si-
cuti beneficentiæ, ad retributionem, sic etiam vexa-
tionis, non ad vindictam, sed ad malorum fugam.

88. Male facere, Deus Salvator, non velim; ma-
lum autem noscere, ut illum effugiam, per te ob-
tingam. Malum novi serpentem et non obliviscar,
non ut obsistam, sed ut procul ab illo fiam. Si
vero quandoque mihi antidoto ex illo opus est, hoc
mihi sero fiat, nec reipsa ad viperam accedam, nisi
secundum specialem transmutandi proprietatem.

C 89. O leges, quæ nunquam mali memores qui-
dem fuistis, sed propter humanitatem vestram, ma-
los amare nescitis! O justitiæ punitiones æternæ, qua-
rum mali memoriam exprobrare nullas auderet! Suc-
currite nobis et cum ratione iuvate, cum dicimus
nos esse quidem sine mali memoria, vexationis au-
tem meminisse. Vos quidem enim malos asidigitis,
vos autem solum meminimus, si quid passi fuerimus
ex homine non bono, quomodo liberemur. Onerosum
autem est omnino, non memoria mali, sed vindicta.

D 90. Deinde, meorum inspectores, ego quidem
recordans, quod malum sim passus, grave nomen
sortior : vos autem qui sine causa contra nos irra-
tionabiliter ferimini, contra nos qui plurimum utiles
fuimus, quali vos ipsos appellatione dignos iudicatis?
Primum audiam, si quis fiducialiter audeat loqui, postea-
que contra loquar, quæ suggerit mentis cogitatio. Ser-
pentem video calcaneum meum observantem. Num-
quid ergo sic generosus erit contra timidam meam
circumspectionem, qui animæ suspicionem ac fu-
gam subtrahet, ubi de cætero mihi ipsi succurren-
dum esset, sive propria manu, sive exhortatione
juvante? Leo mihi insidiatur et omnino necesse est
ut iter alio vertatur : magnanimus igitur et gene-
rosus est qui iudicat non esse timendum, sed arce-
dendum feræ ad mortem accubanti. Quid vero non
dicis, frater, mali memorem etiam illum qui post
injuriam docet et erudit malefactores, et ita me-
minit sese fuisse vexatum? Numquid hoc prorsus
dicere tardas, mendacium veritus?

91. Telephus e Mysia vulneratus est : Achilles, A
qui vulneraverat, sanavit. Meminit Mysus mali. Hic
memoriae concurret sanationis cogitatum, et ad
grates inducit. Nec intermissiones inimicorum sunt
mali memores. Etenim in illis hodie amicitia, et
paulo post pugnae malitia. Et ecce, intermissionis
amicitia memoriam quidem habebat mali, non sane
mali meminerat, nec veterem iram habere videba-
tur ; attamen interea memoriam habent et specu-
latores, et, omnes insidiarum viae custodes, in spe
mali.

92. Proindeque ego, si me noverim implacabiles
inimicos habere, solerter eos ut malos devitabo,
in memoria semper recens. Non jam inde mali me-
mini, sed ubique memoriam mali tutoriam habeo,
quoniam isti ubique sunt mali, non ut memores
mali, sed ut vere hoc ipsum mali memores ; quod
si non ita foret, quis assumeret sibi seipsum
consumere in continua recordatione pravitatis, et
exhauriri sollicitudinibus, et fremitui dentium
subjici, et excogitare tartarea, et vitam humanam
mentiri, et dilabi, et absumi curarum incendio ta-
befactioneque machinationum, quibus aliquis ferox
fieri et in Timonem transformari posset ?

93. Attamen ego, si quoddam apud me iudicem
proponeretur genus hilaris vitae, aliudque rursus
in cogitationibus superfluis et maeroribus, conde-
mnationem pronuntiarem adversus acerbiam con-
victus tristitiaeque morositatem et contractionem.
Ex duobus enim illis, Heraclito Democritoque, quo-
rum unus lacrymabundus erat super humanis mi-
seriis ad ipsius experientiam updique venientibus,
alter autem risu rumpebatur de rebus humanis, in
Democriti partem magis essem, quia secundum hu-
manam naturam est, qua proprium hominis est
risus. Fletus enim non in strictam proprietatem
cadit, sed res naturae adulterat, ideoque non ipsi
natura iter amatur, sed in passione et invite fieri
assolet.

94. Non est mali meminisse, o homines, omnino
recordari mali, dicereque : Ille quidam me vexa-
vit, et tamen misereatur Deus et illius corrigentis,
et mei corripit ; quod ego faciens Deum propter
me habeo, sed prorsus ille mali meminit, qui me-
moriae conjunctum habet insidiosum consilium.
Quid cogitis simplicem et bonum Jacob in mali
memoriis inscribere, cum fratre Esau recordans
suspiciatur, et periculum ex illo suscipiens timet,
et subterfugit, et nequit oblivisci qualis in ipsum
frater sit, iracundus scilicet malitiamque depositam
in corde servans ? Quod si oblivisceretur, non,
quemadmodum non vult casum praevertere.

95. Est etiam non delecto sed casu memoria mali-
tiae, veluti si milvus advolans in memoriam revocat
se aviculorum esse rapacem, et sic admonet quemdam

147. Τῆλεφος δὲ ἐκ Μυσίας ἀπλήγη· Ἀχιλλεύς δὲ
καὶ τρώσας ἰάσατο. Μένειται δὲ Μυσοῦ τοῦ κακοῦ.
Ἐνταῦθα μνήμη συνεκτρέχει τὸ τῆς ὕλης ἐνθού-
μιον, καὶ συνεσάγει τὸ εὐχάριστον. Οὐδὲ αἱ ἀνα-
καχὰς τῶν πολέμων μνησικαχίαι. Καὶ μὴν ἐν
αὐταῖς φίλα σήμερον, καὶ μετ' ὀλίγον μάχης κακία.
Καὶ ἰδοὺ ἡ κατὰ ἀνακαχῶν φίλα μνήμη μὴ κα-
κοῦ εἶχεν, οὐ μὴν καὶ ἐμνησικαχίαι, οὐδὲ πότον
εἶχεν ἰδοῦναι· ἀλλ' ἐν τῇ μνήμῃ ἔχουσι καὶ αἱ
ἀποσκοπεύσεις καὶ πᾶσα φρουρὰ προδοχῆς ὁδοῦ, αἱ
κατ' ἐλπίδα κακοῦ.

148. Οὐκοῦν καὶ ἐγὼ, εἰ ποὺ γνοίην ἔχειν ἀσπύ-
δους ἐχθροὺς, φυλάττομαι κατ' ἀγγίνοισιν αὐτοῖς ὡς
κακοῦς, καὶ νειδῶν αἶψά τῃ μνήμῃ. Οὐκ ἦδη μνη-
σικαχῶ, ἀλλ' ἔχω πάντοτε μνήμην φυλακτικῆν
κακοῦ, ὅτι κακίνοι πάντοτε κακοί, οὐκ ὡς μεμνη-
μένοι κακοῦ, ἀλλ' ὡς ἀληθῶς αὐτὸ τοῦτο μνησι-
καχοὶ· ὥς, εἴγε μὴ τοῦτο, τίς ἂν εἰλοίτο ἐαυτῇ
ἀποσθῆναι ἐν τῇ μεμνησθῆναι κἀκῆς ἐς τὸ διηγεῖσθαι,
καὶ τῆκεσθαι μερίμναις, καὶ εἰς βρυγμὴν ὀδόντων
τάττεσθαι, καὶ βυστοδομεύειν ὀποταρτάρια, καὶ
φειδῆσθαι τὸ ζῆν ἀνθρωπικῶς, καὶ ὑπορρίπειν, καὶ
ἀμαλδύνεσθαι τυφεδόνι φρονιτίδιον καὶ μεθόδῳ τε-
κεδόνι, δι' ὧν ἂν τις ἀποθηριοίτο, ἢ καὶ εἰς Τίμωνα
μετανθρωπίζοιτο ;

149. Καὶ μὴ ἐγὼ, εἰ τις παρ' ἐμοὶ χριτὴ δύναμις
εὐτραπέλου βίου προέκειτο, καὶ αὐτὸ πάλιν τοῦ κατὰ
περίνοιαν οὐκ ἀναγκαῖον καὶ σύννοιον, προύβλεπεν
ἂν καταδιατίτῃ τοῦ ἐστυμμένου κατὰ τὸ σύμβουλον
καὶ περιμένοντι καὶ συνηγμένον εἰς τὸ ἀμειλίχως
ἐπὶ καὶ δουρὶν ἐκείνῳ. Ἡράκλειτος τε καὶ Δημο-
κρίτου, ὧν ὁ μὲν ἀρίσταρχος ἐξέδιδανεν ἐπὶ τοῖς ὡς
ἐκάστοτε ἤκουσιν αὐτῷ πρὸς παῖδαν ἀνθρωπίνων
συμβάσεων, ὁ δὲ γέλῳτα κατεβρόχθονες τῶν παρ'
ἀνθρώπων πραγμάτων, πρὸς τῷ δημοκρίτῳ μύλλον
εἶπαι, ὅτι καὶ πρὸς αὐτῇ τῇ ψύχει τῇ κατ' ἀνθρώ-
πον, καὶ ἢν ἰδιότης ἀνθρώπου τὸ γελαστικόν. Τὸ
θαυρῶν γὰρ οὐτε εἰς τοῖον τὸ ἀποκληροῦται, καὶ
τὰ τῆς φύσεως δι' οὗ παραποιεῖ· διόπερ οὐδὲ φιλεῖ-
ται αὐτῇ ἐς γνήσιον, ἀλλ' εἰ ποὺ, κατὰ πάθος, καὶ
οὐ μᾶλλον κατ' ἐκούσιον.

150. Οὐκ ἔστιν, ὦ ἄνθρωποι, ἐμνησικαχίαι ἐν
μνήμασι βλῶς κακοῦ, καὶ εἰπεῖν, ὡς ὁ δὲ τις ἐκ-
κωσέ με, καὶ ὁμοῦ λησθῆναι ὁ θεὸς καὶ οὐτὸν πα-
ιδεύοντα, καὶ ἐμὲ παιδεύμενον, ὅπερ ἐγὼ ποῶν ἔχω
τὸν θεὸν ὅπερ ἐμοῦ· ἀλλὰ μνησικαχίαι πᾶντως ἐν
τῇ μνήμῃ σύμπεστον ἔχον τὴν ἐπιδοσὴν. Τὴν βί-
ζεσθαι τὸν καὶ ἀπλοῦν καὶ καλὸν Ἰακώβ ἐγγράφειν
εἰς μνησικαχὸν, εἰ τὸν ἀδελφὸν Ἡσαΐ μνησικα-
χὸς ὀφροῦσθαι, καὶ τὸν ἐξ ἐκείνου κίνδυνον ὀφρο-
μενός εὐλαβεῖται, καὶ ὑποστέλλεται, καὶ οὐκ ἐπι-
λαθέσθαι, ὅποιος εἰς αὐτὸν ὁ ἀδελφός, βαρύνων
δηλαδὴ, καὶ κακίαν ταπεινοῦσιν ἀποδίδειν ; ὡς, εἰ
γε λάθοιτο, οὐκ ἂν φθάνοι πίπτων, καθάπερ οὐ βού-
λεται.

151. Ἔστι καὶ οὐκ αἰρετὴ μνήμη κἀκῆς, ἀλλὰ
τυχαία, ὡς εἰ καὶ ἰκτινὸς παραπτεσθεὶς ἀναμνήσκει,
ἄρπαξ εἶναι ὀρνυφίων, καὶ οὕτω προκαλεῖται τὴν

συρίξει καὶ ἐπισυναγαγείν παραφαινόμενά σου νόστιμα. Οὕτω καὶ ρυτίδες πολλὰς καὶ συριγμούς ἀνέμνησέ τινα βίβει κακωθέντα ἢ θύει· ὡς ἐπαθεῖς τότε κακὸν, ἢ ἐξ ὀφθαλμοῦ ἢ πληγῆς, καὶ ἐπὶ στόματι σου ἀνθρώπων εἰς ἐμμέριμον.

Λζ'. Εἰ γοῦν δίδοτε ταῦτα, τί δὴ μόνον ἐμὲ νοσφίζετε τοῦ καὶ νοσῆν, καὶ ἐμμερίμω; ἔχειν καὶ δεῖναι περὶ ἑμαυτοῦ, δέ, εἰ μὲν ἀμύνεσθαι μελετῶ τοὺς ἐχθρούς, εἴην ἐχθρὸς τῷ θεῷ· εἰ δὲ ἐκκλίνω τὴν ἐξ ἐκείνων βλάβην, ὅμαι; μὲν γράφεσθε με, ὅπως ἂν εἰ μὴ λίθος ὅμῃν ὑποργόειν; Ὁ δὲ διακρίνων — ἀλλ' ἐκεῖνος ἡγήσεται με καὶ ἀποφανέται βεδοχρία καὶ ἀσφαλῆ, καὶ νοῦν ἔχοντα καὶ ὀφθαλμούς ἐν τῇ κεφαλῇ (τοῦτο δὴ τὸ τοῦ γραφικοῦ σοφοῦ ὄριον)· δέ, ἢ παρεξέταξιν μὲν ἑμαυτὸν οὐκ ἔχω, ἵνα καὶ πρὸς ἐκείνον γραφοίμην ἀκριβῶς· ἐς ὅσον μέντοι ἰσχυρὸν σκιαγραφούμενος, οὐκ ἐν ψυχῇ τίθειμαι τὴν ἐφ' ὧς· κακοῦμαι ἀμυναν, οὐδέ μοι πρᾶξις διὰ βίου τοιαύτη κεραλαίεται· δέ γε καὶ τὸν ἐπὶ τοῖς ἀμυνόμενον μάταιον καὶ ἡγεῖμαι καὶ ἀποφαινομαι, οὐ μόνον ὡς ἀλαζόνα κατακρίνων, ἀξιοῦντα παντὸς ὑπερθεῖν εἶναι τοῦ θλιβόντος, ἀλλὰ καὶ ὡς οὐδὲ πᾶν φρενήρη. Ἔοικε γὰρ ὁ τοιοῦτος οὐκ εἰδέναι, ὡς ἀμυνα πᾶσα οὐκ ἐξ ἀνάγκης· ἔχει τὸ ὀρθὸν μόνον, ἀλλὰ σου καὶ ἀντιζυγοῦν εὐρίσκει τὸ πάσγειν, καὶ αὐτὸ πολλὰς μονάδας. Εἰκός γάρ, καθὰ τις εἴπειν, ἐγγυερῶντα καὶ πράττειν κακῶς. Καὶ μύριους οἴδαμεν, οἱ ἐκτραμόντες ἀμυνεῖσθαι, φθάσαντες ἐπισσον, μηδὲν τι μέγα δρᾶσαντες· καὶ τὸ πῶμα ἦν ὡς δεινόν. Διόπερ ὁ φρονῶν οὕτως ἐπ' ὀδῇ πρᾶγματι πολλὰ τωβάσει, καὶ οὐδὲ τὸ θεῖον ἑαυτοῦ ἀπαγάγη. ὁ τοὺς πείχοντας καὶ μὴ ἀμυνόμενους· ἐκδικεῖν φιλεῖ.

Λζ'. Οὐκοῦν, καὶ ὅτε ἐν χρόνῳ γέγονα χρόνος, καθ' ἃν ἐγνώσθῃ μοι τὰ κατ' ἐμὸν φαυλισθέντα, ἐξῆν δὴ καὶ λαλῆσαι, καὶ ὡς εἰκός ἀντιβλέψαι, ὅμως εἰρήνη κατενωθεῖς, ὡς εἰ καὶ ἐκωφώθην σφόδρα· καὶ πάντως ἔδει οὕτω με διατεθῆναι, εἰδὼτα, ποῖου δεσπότου δουλός εἰμι, οὐκ ἐθέλοντος, ἡμᾶς τοὺς αὐτῷ διδουλωμένους ἀντεπεξάγεισθαι τοῖς ἐκφυλαρίζουσιν τὰ ἡμέτερα, μενοῦντες τὰ τῶν ἐλπίδων πείσματα εἰς τὴν κατ' αὐτὸν πέτραν ἀνάπτειν, καθ' ἣ· οὐδὲς ἐνεργῆσαι οὐδὲ τὰ ἑαυτοῦ. Εἰς γὰρ τὸ πᾶν εἰπεῖν, ὅψι ποτ' ἂν ὁ κοινὸς ἀγαπήσῃ δεσπότης θεοῦ ἐν ἀμυνόμενον, καὶ μὴ ἐξηρημένον τῆς αὐτοῦ θυνάμειος, καθὰ δηλοῖ καὶ Ὁ Ψάλλον, ἐπὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου ἀμύνασθαι τοὺς ὅσοι κυκλοῦντες ἐκκύκλουν αὐτόν. Ἄλλως δὲ καὶ πᾶς ἂν ἀμυνέται ὁ στρέφων εἰς νοῦν, οἷον μακαρισμοῦ ὁ τοιοῦτος ἔξω πίπτει· μὴ τῷ χρεὶ συνθέδῃ, καὶ προτιθεῖς ἑαυτὸν τοῖς ἢ παῖσιν ἢ πατρίν ἐθέλωσι; Κακορρήμονεταί ὁ κατὰ θεὸν ἀνθρώπος· καὶ εἰ τοῦτο πρὸς αὐτόν, εἰ φρονεῖ τὰ τῆς γραφῆς; Ὁνειδίζεται· καὶ τί ἂν αὐτὸν βλάβῃ ὁ τοιοῦτος φόγος, οὐκ ἔχων διαβαίνειν εἰς ψυχὴν, εἰ τις ἀκούει στεγανώτερον; Αἰώκεται· καὶ μέχρι τίνος; Οὐ γὰρ δῆλον καὶ ὑπὲρ τὰ Γάδειρα. Εἰ δὲ καὶ τοῦτο, ἐγγύς εἰ τῶν μακάρων ἱστορούμεναι νῆσοι, καὶ χιταπαύσεις εἰς αὐτάς.

A edere sibilum, ut congregentur alicui apparentes pulli. Sic etiam arpe stridor aut sibilus recordationem attulit alicui, qui telo vel serpente jam vexatus est, quod olim aliquid mali vel ex serpente vel ex telo, passus sit, et hominem ad cautelam convertit.

96. Si ergo conceditis ista, quid me solum absistere cogitis a consilio et sollicitudine et metu super me, qui, siquidem vindicare me cogitem ab inimicis, ero inimicus Deo; si vero declinem illorum vexationem, vos quidem pingitis me quomodo melius vobis adjuvarent? Qui vero disjunct, at ille diriget me, reddetque firmum ac tutum, et mentem et oculos in capite habentem (hoc porro depuncti sapientis est proprium). Non habeo quidem comparare memetipsam, ut secundum ipsam accurate depingar: sed quantum possibile est adumbratus, non in anima pono de quibus vexo vindictam, nec mihi talis actio per vitam computatur. Insuper autem illum qui se vindicat vanum existimo declarare, non solum ut iactatorem condemnans, opimantem esse super omnia tribulare, sed etiam ut non omnino sensatum. Videtur enim talis nescire quod omnis vindicta non habet ex necessitate solam actionem, sed etiam contrariam invenit passionem, et hanc plerumque solam. Equum est, ut aliquis dixit, aggressorem male prosperare. Innumeros quoque novimus qui currentes ad vindictam, nihil operati magni, prius corruerunt: et ruina magna nimis erat. Ideo prudens nec in obscuro negotio multa ciebit, nec divinum auxilium abs se rejiciet, quod patientes et non se vindicantes ulcisci amat.

97. Itaque cum in ipsum tempus pervenissem, quo nota sunt mihi prava contra me facta, liceret, quo loqui et naturaliter contra nocere, tamen humilissimus silui, tanquam hebetem valde, et omnia decebat me taliter disponi, scientem, qualis Domini sim servus, nolentis nos qui ipsi servimus progredi contra eos qui nostra derident, rationes autem spei vult super ipsius petram volentis inniti, contra quam nullus ex se praevaleret fluctus. Et enim, ad totum loquendum, sero communis Dominus diligeret servum se vindicantem et ex ipsius potentia non pendentem, sicut explicat ille qui psallit, se in nomine Domini propulsare eos qui circumdantes circumdabant enim. Alias autem quomodo se vindicaret ille qui revolvit in mente de quali bestitudine talis excidat, qui non, duabus ligatis manibus, se submittit illis qui ludere vel concutere volunt? Male dicitur homo qui secundum Deum est; quid hoc ad illum, si modo Scripturam cogitet? Conviciis petitur: quid laderet enim huiusmodi vituperatio, quae non potest ad animam transire, dummodo quis tectus audiat? Persecutionem patitur: usquequo? Non certe ultra Gades, Si vero ita est, prope sunt celebrata beatorum insulae, in eisque requiescet.

98. Audire debemus dicentem : « Beati estis, A cum exprobraverint vos ac persecuti fuerint⁹⁹, » et reliquum ; in quo ponitur etiam omne verbum calumniosum ac falsum propter Deum illatum. Annon porro hæc omnia pluerunt contra nos, nebula super nos impendente, quam vapores humidi patrioici victus et odii extranei, elevaverunt et in densum contraxerunt ? Convicia passi sumus, quotquot opprobrium inferre possunt. Persecutionem sustinimus, quæ pendet ab osoribus, quibus præsentia loca non esse capacia reperiuntur, quasi sane nobis totum replentibus, et hunc universum cæteris non habitabilem facientibus. Et tamen nihil magis quam nos circumscriptum. Quantulum enim occupabit locum, pulex unus, et cui magnus David semetipsum assimilavit ? Pronuntiatur est etiam contra nos verbum, non hoc aliquid simpliciter, sed omne. Nam eheu ! qualia audivimus ! pleraque placere nequeunt linguæ quæ didicit honesta loqui. An vero non fallaciter hæc dicta sint, sed ex veritate, nondum quidem criminosam percepi demonstrationem : ecce vero certaminis statio, et si coronam meruerit adversum nos qui procedere contra fuerit ausus, corruam et a divina beatitudine et etiam a vita. Sed et si verbum « propter me » hic convenit (propter Deum enim mihi sunt huiusmodi passionibus, et propter iustitiam et veritatem ejus) ; non amplius decertare volo, ne revelans molestia, propter quæ steti adversarius et hic contra me succendi incendium, forte audiam « ecce qui mali meminisse negat coactus passione vincitur, » hunc sermonem extraneum, nec nobilem nec strenuum, resonantiam linguæ inhonesta canentis, et talis quæ balbutire nugas et nihil opportunum loqui sciat.

99. Sic ego non ulcisci machinor, sed ei cuiuslibet huiusmodi personæ negotique importunitatem et imperitiam et mane studium observo, iudicans et hoc ex me, quod illi qui maledicunt quemdam non prorsus ab usu dicendi alienum, in reprehendentem aciem inire videntur. Omnis autem talis dilectus esset rationem habenti, secundum istud : « Reprehende sapientem, et diligit te¹⁰⁰. » Addo tamen hoc pro veritate, quod, ubi quidem amicus reprehendit, ibi prorsus est jucunda reprehensio, et erudiens et sic corrigens ; ubi vero inimicus est qui reprehensionis acerbæ verba profert, ibi jucunditatem reprehensio secum non affert, eo quod ex ore non amico, nec mellifluente, sed eructante quæcunque loquens audienti putat esse mala, exit. Non vero tamen huiusmodi reprehensio cessat, quin utilis sit. Quemadmodum enim qui corpus sanum vult, etiam, plusquam ipsum mel, amarum absinthium assilabit ; sic et qui vult animus sanus esse, quod utile est emendicabit, sicut ab apica locutione ; sic etiam ab illo qui ut inimicus loquitur. Itaque, sicut invenit quod ad

λη'. Ἀκουστέον τοῦ εἰπόντος : « Μακάριοι ἐστέ, B όταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι, » καὶ τὸ ἐξῆς ὅλον, ἐν ᾧ καίται καὶ πᾶν ῥῆμα κατηγοροῦν φερόμεν καὶ ἐπαγόμενον ἐνεκεν τοῦ Θεοῦ. Ἡ γὰρ οὐ ταῦτα πάντα καθ' ἡμῶν βίβρεται, νέφους ὑπερκαρμασθέντος ἡμῶν, ὅπερ ἀτμίδης καὶ ὕγρου μὲν ἡμεδαπῶν βίου, καὶ μίσους δὲ ἀλλοτρίου, ὕψωσαν καὶ συνίστησαν εἰς πύκνωμα ; Ὀνειδίσθημεν, ὅσα καὶ προσηγάμεν αἰσχύνῃν ἔχει. Ἐξυμώθημεν τὸ γὰρ ἔχον εἰς τοὺς μαθησάντας : οἱ δὲ οὐκ εἶναι τὰ ἐνταῦθα χωρητὰ ἐνσταται, ὥς ἡμῶν ὄψιν τὸ πᾶν πληροῦντων, καὶ τὴν ἐνταῦθα οἰκουμένην ποιουμένων ἀόκητον τοῖς λαοῖς. Καὶ μὴ οὐδὲν ἡμῶν εὐπεριγραπτότερον. Πηλίκον γὰρ καθέξει τόπον φύλλος εἷς, ὅποιον καὶ ὁ μέγας Δαυὶδ εἰκάσεν ἑαυτὸν ; Ἐρρέθη καὶ καθ' ἡμῶν ῥῆμα, οὐ τὸδε τι ἀπλῶς, ἀλλὰ πᾶν. Οἱμοὶ γάρ, ὅν ἡκούσαμεν, ὧν τὰ πολλὰ οὐδὲ ὀχεῖσθαι δύναται εἰς γλώσσαν σεμνὰ φράζειν μαμαθηκυῖαν. Εἰ δὲ μὴ φευδῶς ἔκεινα λελάληνται, ἀλλὰ πρὸς ἀλήθειαν, οὐκ ἔχω μὲν κατηγορικὴν ἀποδείξιν ἔτι μαμαθηκῶς : Ἰδοὺ δὲ ῥῆμα πάλιν καὶ εἰ στεφανώσῃ κατ' ἐμοῦ ὁ προσθῆναι τεταρβηκῶς εἰς ἀντίπαλον, ἐκπέποιμαι καὶ τοῦ θεόθεν μακαρισμοῦ, καὶ τοῦ ἔχειν ζωὴν. Εἰ δὲ καὶ τὸ « ἐνεκεν ἐμοῦ » ἀρμόττει ἐνταῦθα (θεοὺ γάρ μοι ἐνεκεν αἱ τοιαῦται πάθαι καὶ τῆς κατ' ἐκείνον καὶ εἰκῆς καὶ ἀληθείας), οὐκ ἰθὺς τῶς ἐπαρνεώσασθαι, μὴ καὶ ἀποδεικνύς τὰ φορτικὰ, ὅπερ ἂν ἐνοστάτης προσειὼς ἐξέκαυσα ἐγώριον κατ' ἐμοῦ πυρκαῖαν, ἀκούσω ποθὲν, ὥς ἰδοὺ ὁ ἔξερνος τῇ C « μνησικακίῃ » ἐνισχόμενος τῷ πάθει ἀλλοίωται, παράμυσον τοῦτον λόγον, καὶ οὐκ εὐγενῆ οὐδὲ δραστηκόν, ἀπήχημα γλώσσης ἀβούσης ἀνάρμοστα καὶ οἷας βατταρίζειν εἰδέναι, καὶ μηδὲν λαλεῖν καίριον,

λη'. Ὅπως ἐγὼ οὕτως ἀμύνασθαι ταχύνωμαι, καὶ παντὸς δὲ τοιοῦτος προσώπου καὶ πράγματος ἀκαίριαν καταφράζω καὶ σκαιότητα καὶ σπουδὴν ὀπίσκεινον, κρίνας καὶ ἐκείνο πρὸς ἑμαυτοῦ, ὥς οἱ καταλογούντες τινα μὴ πάνυ ἐστερημένον τῆς ἐν λόγῳ διαγωγῆς, εἰς ἀλέγχοντα δοκοῦσι τετάρχει. Πλὴν τοιοῦτος ἀγαπητὸς ἂν εἴη τῷ λόγῳ ἔχοντι κατὰ τὸ « Ἐλεγχέ σφόδρ, καὶ ἀγαπήσει σε. » Προτίθημι μὲντοι κἀκεῖνο πρὸς ἀκρίβειαν, ὥς. Ἐνθα μὲν εἰς ἀλέγχει, ἐκεῖ πάντως καὶ ἡδὺς ὁ ἐλεγχος, καὶ ὡς σκαλίκος, καὶ οὕτως ἐπιστηρικτός : ὅπου δὲ ἔχθρος ὁ ἀναταράττων τὰ εἰς δριμύν ἐλεγχον, ἀλλ' ἐκεῖ τῆσθην μὲν ὁ ἐλεγχος οὐκ ἐπισύρεται, ἐκεῖ δὲ μὴ φίλικος πρόκειται στόματος, μέλι ἀπορρόηοντος, ἀλλὰ ἐξερυγομένου, ἅπερ ὁ λαλῶν οἷεται πρὸς κακὸν εἶναι τῷ ἀκούοντι. Οὐκ ἐστέρεται δὲ ὁμοῦς ὅδ' ὁ τοιοῦτος ἐλεγχος τοῦ προσετός εἶναι. Ὡς γὰρ ὁ μελετῶν ὀφείλει εἰς σῶμα, τιμῆσται ποτε καὶ πρὸς αὐτοῦ μέλιτος : τὸ πικρὸν ἀφίνδιον, οὕτω καὶ εἰς ψυχὴν εὐεταῖν ἰθὺς, ἐρανίσταται τὸ ὠρελόν, ὥσπερ ἀπ' ἐλίκης λαλιᾶς, οὕτω δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ πρὸς ἔχθριαν λαλοῦντος. Οὐκοῦν καὶ ὥσπερ ἐκ φλοῦ εὐρίσκει τὸ κατορθοῦσθαι

⁹⁹ Matth. v, 11. ¹⁰⁰ Prov. xix, 25.

εἰς εὐθὺ ἀρετῆς, οὕτω καὶ ἀπὸ δυσμενέως· εἰ καὶ ἔκτεινο μὲν γλυκίως, ὑποπικρῶς δὲ τούτα. Λογίζεται γὰρ εὖ μάλα ἔρως ὁ ἀκούων κακῶς, ὅτι ἀληθεύοντος μὲν τοῦ ἔχθρου κερδαίνει σωτηρίαν τι ὁ κακολογούμενος. Δίδωσι φέρει θριαμβεύμενος, καὶ κατανύσσεται ἐς ψυχὴν, καὶ φεύγει τὴν εἰς τὸ κακὸν ἐπιμονήν, λέγων καὶ αὐτὸ τὸ «Εἰ οὕτω γνωστὸν γέγονε,» καὶ θεραπείαν τινὰ ἔχων τὴν ἐν κόσμῳ κατάρκισιν. Καὶ οὕτω μὲν, εἴπερ ἀληθεύει ἐκτιθεὶς ὁ ἔχθρος τῇ τοῦ μισουμένου κακῇ· εἰ δὲ καὶ ψεύδοιτο, ἀλλὰ καὶ τὸδε κέρδος μέγα τῷ κακολογούμενῳ, καὶ οὐ μόνον ὅτι, ὥς οἴσμεν, μακαρίως πάσχει καταμαρτυρούμενος οὕτω ψευδῶς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μέλλον βυθίζεται, διανοούμενος, ὥς εἰ καὶ μὴ ποιήσας χρωματίζεται οὕτως, ὅς ἂν εἰκονισθεῖ παραπειστικῶς εἰς ἀμάρτημα. Οὕτως ἐγὼ φρονῶν περὶ ἀμύνης, οὐκ ἂν γυνοίμην τοῦ ἀμύνεσθαι, μὴ καὶ ἀπαγτάοιμι ἑμοῦ αὐτοῦ τὸ σώζεσθαι.

ρ'. Ἀλλὰ μὴ μοι τις ἐνταῦθα σοφιστικὰ παίζειν ἰθὺς ὑποφερέτω, καὶ χάριτας ἱποφείλιν χρῆναι ἀναφανδῶ τοῖς κακοποιούσιν, εἴπερ τὸ τοιοῦτον κακὸν καὶ εἰς λατρίαν τοῖς εἰδοῖσι φέρειν ἔγγράφεται, καὶ εἰς διδασκαλίαν, καὶ εἰς εὐεργέτημα, καὶ εἰς ὅσα τοιαῦτα· μηδὲ ἀξιούτω ἡμᾶς τὸ κακὸν, ὃ τὴν ἐμνησικακίαν ἡ παρανομάζει, μεταγράφειν εἰς ἀγαθόν, καὶ ἀντονομάζειν, ὥς ὅθεν καλόν· ἵνα οὕτω χρεῶν εἴη, καὶ διδασκαλοῖς ἔγγράφεσθαι τοὺς κακοποιούντας, ὥς οἷα πρὸς ἀρετὴν ἐπιστρέφοντας τὸν κακούμενον, εἴπερ εὖ ἐκεῖνος φρονοίῃ, καὶ τὴν κάκωσιν ἀνάγοι πρὸς παιδευσιν, ἀναλογιζόμενος, ὥς οὐκ ἀγαθὰ πράξας εὐρίσκει τοὺς κολάζοντας, λέγων πού καὶ αὐτὸς καίριως, ὅτι τὰ ἔργα τοὺς λόγους εὐρίσκειται, καὶ ὥς νοσημάτων ψυχῆς τοιοῦτον φύεται νοσήλιον φάρμακον.

ρα'. Μὴ δὲ τοιαῦτα τινα ὑποκρουέσθω τις παίζειν ἰθὺς καὶ γαλοῖα σοφίζεσθαι. Πρῶτα μὲν γὰρ ὁ τοιοῦτος ἀκούσεται, ὥς, εἴπερ ἀγαθὸν αὐτόχημα τὸ κακοποιεῖν, εἰ δὴ ποτε ὁ κακὸν ποῶν αὐτὸ τούτο ποθὲν ἐλεγχτικῶς ὀνειδιζόμενος ὄκνει ἀκούειν, καὶ δυσχεραίνει τὸν λόγον, καὶ οὐ χαίρει μανθάνων οἰκεῖον ἔπαινον; Ἀλλὰ ἡ βύβη· τὰ ὧτα πρὸς τὸν βυεῖδον, ἢ ἀκούει μὲν, ἀνταρεύεται δὲ γογγυσμοῖς, καὶ ὀδριζόμενος, ὅτι κακοποιεῖ; Ἐπειτα δὲ προσακούσεται καὶ, εἰ λαλεῖ μὲν ὁ οὕτως ἀξιῶσας πρᾶγμα τολμηθῆναι βυεῖδον, καὶ παραλαλεῖ ἐπιείκειαν. Δυνάμεθα γὰρ οὕτω ποιεῖν, καὶ ὀνομάζειν τὸν ἔχθρον μὲν ἄλλο τι σεμνὸν, καὶ ἐντάττειν αὐτὸν μὲν εἰς εὐεργέτου τύπον, τὸ δὲ τῶν μωλῶπων ἐξουδύνει καὶ ὑπαίμιον εἰς πάχος εὐτροφον τιθεῖναι, φίλῳ χυμῷ χρωζόμενον τὸ κατὰ ἐρύθημα, τὰ δὲ βαπίσματα εἰς φίληματα, τὰς βλασφημίας εἰς εὐλογίας, τὰ καταπτύσματα εἰς μύρων χεύματα, τοῦ· ἐκ τριχῶν ἐλκυσμοῦς εἰς κτενίσματα, ἐφ' οἷς πλόκαμοι πρὸς κάλλος κέχυνται. Καὶ δυνατὰ μὲν αἱ τοιαῦτα μετωνομαῖαι· οὐκ οἶδα δὲ, εἰ ἐκφευγέται ὁ οὕτως ἀντονομάζων εὐτραπείας ἔγκλημα, καὶ τὸ εἰρων εἶναι, καὶ κλέπειν εἴτε ἑαυτὸν εἰς νοήματα, καὶ τὸ ἐν ἀνθρώποις κοινωνοῦν ἐγκαλλάττων οὕτω, καὶ ἄλλοφρονῶν, ὥς εἰπεῖν, καὶ ἀντιφράζων ἄλλόκοτα. Μήποτε δὲ ἐπ'

A virtutis rectitudinem ducit ex amico, sic et ab homie infenso, licet quidem dulciter illud, hoc autem amare. Rectissime namque reputat qui male audit, quoniam, inimico vere quidem loquente, lueratur aliquid salutare maledictus, eo quod fert triumphaliter, et anima compungitur, et in malo perseverantiam fugit, dicens et hoc ipsum: « Si notum factum est; » et quamdam curationem ex mundana condemnatione trahens. Et ita quidem est, si verax est inimicus odiosi mala explicans; si vero mentitur, hoc etiam magnum lucrum est maledictionem patienti, non solum, quia veluti scimus, qui sic fallaciter malo testimonio laceratur, beate patitur, sed etiam quia in posterum recte dirigitur, considerans, quod si quidem non operatus taliter depingitur, qualis representaretur in peccatum prolapsus. Sic ego de vindicta sentiens, ad vindicandum haud venire, ne procul a me salutem efficiam.

100. Attamen ne quis mihi volens hic jocose opponere sophistica, dicat gratias etiam aperte malefacientibus esse reddendas, siquidem huiusmodi malum in curationem ferre scientibus censetur, et in disciplinam, et in beneficium, et in alia similia; neque existimet malum, quod mali memoriam cognominat nos, inter bona referre, aliterque nominare, quasi scilicet bonum; ita ut opus esset, inter magistros inscribi malefacientes, tanquam ad virtutem convertentes vexatum, dummodo quidem ille recte sentiat, et vexationem pro vehat in disciplinam, reputans quod non operatus bona, adulatores invenit, dicens autem etiam ipse non importune, quod opera rationes invehiunt, et tanquam animæ morborum tale producit salutare remedium.

101. Non sane talia quædam aliquis, iudere volens et jocose sophisticeque cavillari, proferat. Primo quidem enim audiet, quod, si bonum reipsa est malefacere, quid tandem malum facientem de hoc ipso vituperationem ac reprehensionem audire piget, hicque ægre fert sermonem, nec discere suam laudem gaudere? Sed vel obturat aures ad exprobrationem, vel audit quidem, et murmur eructat, etiam injuriæ habens, quod malefacit? Deinde vero quoque audiet, quod loquitur quidem, qui D judicavit ita rem ausu possibilem, sed extra sensum loquitur. Possumus enim sic facere nominareque inimicum aliud quid honestum; et ipsum quidem in beneficii locum provehere, plagarum autem tumorem et roborem in nutritorium pinguedinem, amico succo rubescentem, inscribere; alapas in oscula, blasphemias in benedictiones, sputamenta in unguentorum fusiones, capillorum circinos in comptum, quo pulebre comæ fluunt: Possibiles quidem sunt huiusmodi metonymiæ: non autem scio, an qui sic antonomastice loquitur, scurrilitatis vocamen effugiet, nec joculator dicatur, aut non in cegitationibus se seducens habebitur, sic, quod commune est in hominibus, immutans extraneamque fere linguam loquens, et per

ναι εἰς ἐπὶ ὅτι μὴδὲ προτίθενται τὴν ὥφελειαν. Ἄλλ' A
αὐτοὶ μὲν εἰς κάκωσιν βάντουσιν, ἡ δὲ κάκωσις,
θεοῦ μεταποιούντος, ἀλλοιοῦται εἰς τὸ λυσιτελεῖν· ὅθεν
οὐδ' ἂν αὐχίσαιεν κατὰ τοὺς διδασκάλους, ὥς ἄρα
τοῦδε τινὰ κακώσαντες ἐδίδαξαν εἰς ἀγαθόν. Ἄλλ' ὁ
μὲν διδασκαλὸς θαρρόντως ἂν ἐναγλασθῇ τῷ δε-
δογμένῳ, καὶ προβαλεῖται, ὅσα ἐριμυξάμενος οἷα
ἐδίδαξαν ἀγαθὰ· ὁ δὲ μεμαθητευμένος· προσκυνήσῃ,
καὶ οἱ ἀκούοντες μακαρίσουσιν. Ὁ δὲ κακοποιήσας
οὐκ ἂν ἐναδρύνῃται ὁμοίως οἷς δέδορακεν, ὥς οὐδ' ἂν
αἱ νόσοι ἀγαθολογήσωσιν αὐτάς, εἰ γε πολλοὺς κα-
κύνουσιν, πρὸς ἀρετὴν ἐπιστρέφουσιν. Οὐκ οὖν ταῦτόν
ἐστὶ τὸ διδάσκειν καὶ οὕτως εὐεργετεῖν, καὶ τὸ κακο-
ποιεῖν καὶ οὕτω δοκεῖν εὖ ποιεῖν. Ἄλλ' ἐκεῖνο μὲν
ἀγαθὸν τῷ ὄντι, εἰ καὶ ὁ διδασκῇ· ἀπεκβαῖη ἐπὶ ῥή-
τος· τοῦτο δὲ φαῦλον, εἰ καὶ ὁ κακώθεις γένοιτο
ἄγιος διὰ τὸ φερέπονον. Καὶ ἐκεῖνο μὲν αὐτοάγα-
θόν τι, τοῦτο δὲ αὐτοκακίας ἔργον. Εἰ δὲ καὶ ἀγα-
θόν τι δοκεῖ, ἀλλὰ φαντάζει τὴν ἀγαθότητα, ὥστε
καὶ κείνητος ἀνθρώπου, ἡ καὶ τὸ ἐν χελεῖνι τεχνού-
σας τέχνην οἰκοδομικῇν. Τάχα ἔδ' ἐστὶν τὸν, ἂν οἷς
βλέπειν ἐθέλει, ἐπωφελοῦντα εἰς τὸν πληξάντα μὲν
ἐπὶ φόνῳ, λαδόμενον δὲ ἡ ἀπελευθεῖ αἵματος, ἡ
ἐληγγὶ τομῶντος τραύματος· ὃν εἰκονοῖσι μὲν ἂν τις
εἰς εὐεργέτην σκιαγράφου δίκην, οὐκ ἂν δὲ διαζωγρα-
φήσῃ καὶ εἰς ἐντελές. Μενοῦν γε καὶ περιτυχὼν ποτε,
ἀποτρέψεται ὥς ἐχθρόν, καὶ πού καὶ ἀμυνεῖται, ὥς
δύναμις. Ἄλλ' ἰγὼ τοῦτο μὲν οὐκ ἂν οὐδὲ ἐκπομολήμην,
εἰ μὴ θεὸς αὐτὸς ἐξήλθαι μου τὸ φρονεῖν. Ἐμνησι-
κακῶν δὲ, ὥς ἐκεῖνος ἐντέλλεται, ἄλλο μὲν εἶναι φημι
διδασκαλὸν καὶ εὐεργέτην, ἄλλο δὲ τὸν ὠσαύτῃ διδασκα-
λὸν καὶ ὥς ὅσον εὐεργέτην, καὶ εἶναι τιμωτάτους μὲν
τοὺς πρώτους, ὅσπερ ἐν δὲ εἰς· προσδοκῶν τοὺς λοιποὺς.
ρ'. Μὴ οὖν αἰρετιζέτω τις, καὶ ἐκεῖνα καὶ ταῦτα
συνάγειν εἰς ἓν, ἀλλ' ἰδῶ μὲν φεύγειν, ὅστις ποτ' ἂν
καὶ εἴην ἐγὼ, τὸ φευκτὸν, εἴτε κατὰ τὸν τῆς ἐρή-
μου, ἢν καὶ ἐφίλει ἐκεῖνος, εἴτε κατὰ τοὺς θεilloύς.
Ἰδῶ με φρονεῖν καὶ νοεῖν καὶ εἰδέναι διαφοράς
ἡδύν, καὶ εἰ μὲν ἔστιν ἀδελφὸς ὁ ἀπλῶς, εἰ δὲ φίλος,
τὸ ἂν τοῖς καὶ· ἡμῶς μὲν εἰκαλὸν καὶ βῆρον καὶ πολύ-
χροον, τοῖς δὲ σπουδαιωτέροις μάλα πεποιημένον καὶ
μονάζον, καὶ ὁ καὶ κινεῖ τοῖς φίλοις τὰ πάντα γίνε-
ται. Οὐ γὰρ ἐστὶ κατὰ τὸ τυχεῖν φίλον ἀνθρώπου εἶ-
ναι πάντα, οὐ μὴν οὐδὲ ἀδελφόν. Ἀλλὰ χρὴ μὲν οὕ-
τως εἶναι· ἡμεῖς δὲ οὐ ποιοῦμεν οὕτως, ἀλλ' ὀνόμασι
καὶ μόνως ὀνομάζομεν, ὥσπερ τὸν ὁμόγειον, οὕτω καὶ
τὸν φίλον. Ἔστιν οὖν μοι τὸ ἀξίωμα, τὸν μὲν εὐε-
ργετοῦντα ὑπεραγαπᾶν, τὸν δὲ κακοποιούντα φέρειν,
ὥς δυνατόν, καὶ πως ἀγαπᾶν, καὶ ὑπερυχεῖσθαι τὰ
πλεῖω μὲν στήσαι τὴν κάκωσιν, καὶ παύσαι τῆς ἀνα-
κτῆσις, παρηνσπεῖρειν δὲ πού καὶ εὐχάς τὰς ὑπὲρ
αὐτοῦ, καὶ λέγειν τό· Μὴ στήσῃς αὐτόν, Κύριε, τῇ
ἀμαρτίᾳ ταύτῃ. Καὶ μὴν τοῦτο φίλον μὲν τῷ
κακοποιούντι ἀπλῶς ἀκούμενον. Φιλίᾳ γὰρ ἂν, εἴ-
παρ, ἂν οἷς κακόν τι ποιεῖ, ἀγαθὸν εὐρίσκει τὸ ἐκ
τῆς εὐχῆς· Πλὴν ἀλλὰ ἐμβαδύων τῷ λέγων, φλεπέτω
τὴν τοιαύτην εὐχὴν, μὴ τι καὶ βαρύτερος ἔχη. Στῆ-

novi ipse erga me bonos esse, nisi quod proferant
utilitatem. Ipsi quidem in injuriam mergunt; inju-
ria vera, Deo mutante, convertitur in commodum.
Unde gloriari non possent, secundum magistros,
quod aliquem male tractantes in bonum do-
cuerint. Magister quidem confidenter sibi compla-
ceret in edocto, allegaretque, quantum fuit severus,
tantum edocuisse boni; eruditus autem adoraret et
audientes dicerent beatum. Qui vero male fecit, non
similiter in his quae patravit gloriaretur, sicut nec
morbi se ipsos laudarent, eo quod multos vexantes
ad virtutem convertiant. Non igitur idem est docere,
sicque benefacere, ac malefacere, sicque ad bene
agendum erudire. Illud quidem revera bonum est,
etsi qui doctus est evadat perversus; hoc autem
parvum, etsi qui vexatus est, fiat per patientiam
sapientius. Si vero quamdam boni speciem gerit, ho-
pitatem solum fingit, quemadmodum hominem si-
mia, vel hirundinis species industriosa constru-
ctionis artem. Forte vero ponendum est illum qui,
in his quibus nocere intendit, utilis est, in percu-
tentem ad occidendum, sanantem autem cruoris
effusione, vel vulneris abscindendi plaga: quem
representaret quidem aliquis in beneficium per
modum adumbrationis, non autem omnino depin-
geret. Et vero forsitan occurrens, velut hostem
evitabit, et forte, juxta potestatem, propulsa-
bit. Hoc tamen ego quidem non mente conciperem, nisi
Deus ipse mihi sensum auferat; verum haud mali
memor, sicut ille jubet aliud quidem esse dico ma-
gistrum et benefactorem, aliud vero illum qui quasi
magister et quasi benefactor est; esseque prio-
res in honore multum, posteriores autem obari laude.

105. Non igitur aliquis contendat in unum haec
et illa congregare; sed quod quidem fugiendum est,
quisquis tandem ego sim, sugere sinat, sive sicut
ille qui fugit in eremum quem amabat, sive sicut
ignavi. Sinat me sapere, meditari, scireque morum
differentias, quid sit quidem frater simpliciter,
quid vero amicus; quod quidem in nostris est for-
tuitum et facile variumque; diligentioribus autem
valde laboriosum et unicum, juxta quod etiam om-
nia dilectis communia sunt. Non enim fieri potest
ut casu sit amicus omnis homo, ne frater quidem.
Hoc quidem oporteret esse: nos autem non sic
agimus, sed solis nominibus veluti propinquum,
ita amicum, habemus sanctum. Igitur mihi
pro logo est beneficium quidem magis diligere,
malefacientem vero ferre, quantum possibile, et
aliquatenus amare, et pro illo orare: praesertim
quidem sistere malitiam et ab indignatione absti-
nere, fundere vero quoque propter illum preces ac
dicere: Ne statuas illi, Domine, hoc peccatum¹¹.
Porro istud quidem amicitia malefacientis simplici-
ter intelligitur. Diligeretur enim, siquidem in his
quibus malum inferi, bonum orationis invenit. Autem
in altum rationis descendens talem inue-

¹¹ Act. vii, 59.

tur orationem, ne quid etiam gravitatis habeat. Hic enim Statuere videtur intelligi: *ponderare*, sive *librare*, vel, uti ita dicam, *statera sists*. Et significaret: Domine, ne juxta meritum statera ponderes; nec secundum proportionem examines hoc peccatum; at si reprimi malos oporteat, erudi quidem et converte, terreque velut ad reprimendum, atque illis ostende potentiam tuam; non autem juxta aequalitatem, vel, ut clarissime loquar, ad æquipondium.

106. Sed, ut dicebam, non aliquis velit contra statutam ire consuetudinem in rebus per antonomasiam vocandis. Etenim si maleficum in beneficium, eo quod per patientiam utilitatem percipimus, inscribamus, ex consequenti amicum, si consultus non de regulis amicitie bene decernat, in inimicum; eo quod aliquid detrimenti fuerimus experti, per metonymiam transferemus. Hoc autem dici non poterit. Non enim ex effectibus opera solent, ut didicimus, characteres accipere. Possibile namque est boni finis praviissimum esse principium, etsi finis ille prospere terminetur, finis autem actionis non bonæ probissimum initium esse, etsi male successerit operatus. Itaque probissimus amicus semper probus est, etsi per eum aliquod dilecto subeat detrimentum; maleficus autem semper pravum sortitur appellationem, donec malus perseverat, etsi per accidens in beneficium ejus malitia terminetur. Ille autem dico confidentes, quod non dicit amicus: Nocui; memoriam non habeas. Verum haud ex proposito noxam amici novit, licet quam maxima mala ex illo patiatur. Nunquam amicus maledicit similem, numquam blasphematur, non odit, non rixatur, non diffidit amico, non fingit calumnias, non accusat. Anima vero non amica nec solertiam istorum habet. Si vero quandoque male rationata velit dicere, accessit: Noli meminisse, sed semper amicus esto; jocatur in his qui repossent, nihilque tutum loquitur. Audies talis a læso: Licet notus quidem sis et familiaris, non autem amicus. Nam omnis amicus in dilectum a recto verbo regulæque non defectit. Si vero offensus, offensus non in istum haud excitatum ruet. Insuper autem talis audiet, quod juxta conscriptos in cives et ipse reputabitur. Et quemadmodum in civitatem aliquis ordinatus aliquandiu quidem non reipsa civis est, sed extraneus; inscriptus autem in societatem, appositione illius fit civitatis, et secundus est ab indigentibus tanquam hospes non pares ac ceteri participans honores, nisi deveniat, forsitan illustratus, sive per dignitatis ornamentum, sive per augmentum: sic et tibi aliquandiu quidem amicum erit contubernium: si vero favorable tempus ad regularem amicitiam illuxerit, tunc in verum amicum, qui diligit unanimitatem, ordinaris. Alias autem recte vereretur quis in te quod inexpertum est, interque ceteras rationes etiam quid forsitan, his cognitis, hesternus socius, antiquus, semper amicus, sincerus, commodus, ab amico, in unum et ipsum

σαι γὰρ ἐνταῦθα δοκεῖ λέγεσθαι τὸ σταθμῶσαι, εἴτ' οὖν ταλαντεύεσθαι, καὶ, ὡς εἰπὼν, ζυγοστατῆσαι. Καὶ λέγοι ἂν· Κύριε, μὴ πρὸς ἀξίαν σταθμῶσθι, μὴδ' ἀνάλογον τρυφανέσθῃ τοῦ τοῦ ἀμαρτήματος· ἀλλ' εἰ καὶ διήσῃ ἀνασταλῆναι τοὺς φορτικούς, καὶ δύνῃσιν μὲν καὶ ἐπιστρέφον καὶ ἐκφρόδῃσιν ὡς ἐπὶ ἀναστολῇ, καὶ γνώρισον αὐτοῖς τὴν δύναμίν σου, μὴ πρὸς ἀντάξιον δέ, καὶ σαφέστατα εἰπὼν, ἰσοστάσιον.

ρς'. Ἀλλ' ὅπερ εἶπον, μὴ τις ἐθέλῃται παρανομεῖν εἰς τὸ καθεστηκὸς κοινωνικὸν διὰ τοῦ ἀντονομάζειν τὰ πράγματα. Εἰ γὰρ τὸν κακύνοντα εἰς εὐεργετήν ἐπιγράφωμεν, οὗς ἀνέγκαια κοῦντες ὠφελούμεθα, ἐξ ἀκολούθου καὶ τὸν φίλον, εἰ ποτε συμβούλευσάμενος οὐκ εὐστοχῇσι τὰ ἐξ φιλικῆν ὑποθήκην, μετονομάσωμεν εἰς ἐχθρὸν, εἰ τί που βλαβηρόμεθα. Τοῦτο δὲ μὴδὲ λαλοῖτο. Οὐ γὰρ ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων οἶδε τὰ ἔργα χαρακτηρίζεσθαι, ὡς ἐμάθομεν. Εἰκόξ γὰρ καὶ ἀγαθοῦ φίλου; φαυλοτάτην εἰνασθῇ καταρχήν, εἰ καὶ αὐτὸ εὐτυχῶς τετέλεστοι, καὶ παράτος δὲ πράξεως οὐκ ἀγαθῆς χρηστότατον εἶναι τὸ κατάρξαν, εἰ καὶ ὁ πράξας δεδοστυχήκεν. Οὐκ οὖν καὶ ὁ χρηστότατος φίλος ἀεὶ χρηστὸς; καὶ εἰ καὶ συνέβη τῷ φιλούμενῳ βλάβη τις δι' αὐτόν; καὶ ὁ κακύνων δὲ κληρονομεῖ διόλου φαῦλης κλήσεως, ἔω; ἂν μένοι κακός, εἰ καὶ εἰς εὐεργεσίαν οὕτως συμβῇ ἀπεταλεύσασθαι ἢ ἐξ αὐτοῦ χάρισις. Λέγω δ' ἐνταῦθα θαρρόντως, καὶ ὡς οὐ λέγει φίλος; Ἐκάκιστος, καὶ μὴ ἔχει μνήμην. Ἀλλὰ κάκιστος οὐκ οἶδε φίλου τὴν ἐκ προθέσεως, καὶ ὅτι μάλιστα δεινὰ ἐξ ἐκείνου πάσχη. Οὐδέποτε φίλος κακολογεῖ τὸν ὁμοιον, οὐδέποτε βλασφημεῖ, οὐκ ἐχθαίρει, οὐκ ἐρίζει, οὐ δοῖζει ἑαυτὸν τοῦ φίλου, οὐ συμπλάττει διαβολὰς, οὐ κατηγορεῖ; ψυχὴ δὲ ἀφίλος καὶ οὐδὲ εὐμήχανος τῶν τοιούτων γίνεται. Εἰ δὲ ποτε Μ; εὐστοχῆσας ἐθέλει λέγειν τῷ πολεμῶντι· μὴ μὲνῃσθαι, ἀλλὰ διόλου φίλος ἔσο; παίζει, ἐφ' οἷς ὀφείλ, ἀσφαλὲς δὲ λέγει οὐδὲν. Ἀκούσεται γ' ὁ τοιοῦτος; πρὸς γε τοῦ βλαβέντος; Ὡς γνώριμος μὲν ἔσθι καὶ συνήθης, φίλος δὲ οὐκ ἔστι. Φίλος γὰρ ὅπως ἀναμάρτητος ὁρθῶ λόγῳ καὶ κανὼν πρὸς τὸν φιλούμενον. Εἰ δὲ που καὶ προσκόβοι, ἀλλὰ τὸ σφάλμα οὐκ εἰς ἀνέγαρτον ἐκείνον καταβρίπτει. Προσκακοῦσθαι δὲ ὁ τοιοῦτος, καὶ ὅτι κατὰ τοὺς πολιτογραφούμενους λογιζέσθαι καὶ αὐτὸς; καὶ καθ' ἑαυτὸν; τις ἐς πόλιν ἔως μὲν οὐκ αὐτόχρημα πόλιν ἐστίν, ἀλλὰ ἐξέπου ξένος; ἔγγραφός δὲ εἰς πόλιν, θέσει τέκνον γέγονε πόλεως, καὶ δευτερεύει τῶν ἰθαγενῶν, ὡς ἑλληνος, οὐ μεταλλαγάνων τῶν ἰσων τοῖς ἄλλοις προσέειναι, εἰ μὴ ἄρα συντάττει, ἀριστεύσας τυχεῖν, ἢ προσέειναι τιμῆσας, ἢ ἐπιδοῦς οὕτως καὶ σοὶ τῶς μὲν ἀγαπητὸν ἔσται τὸ ὁμορφιον. Εἰ δὲ χρόνος εὐμαρῆς; ἐκφύνη τὰ τῆς φιλικῆς κανονικῶς, τότε δὴ καὶ εἰς αὐτόχρημα φίλον τετέλεξθαι, δὲ ὁμοφυχίαν φιλεῖ ἄλλως δὲ καλῶς; ἂν εὐλογοῖτο τις τὸ ἐν σοὶ ἀδοκίμαστον, τὰ τε ἄλλα, καὶ ὅτι ταῦτ' ἔγω; μαθὼν δὲ πρῶτον ἐναιφρος ὁ χρόνιος; ὁ ἀεὶ φίλος, ὁ καθαρὸς, ὁ ἐπιωφελέης, ἀποπηδήσῃ ἂν φίλου τῶσυντος εἰς ἂν αὐτὸν τε καὶ τὸν νέηλιν; καὶ ὅτι οὕτως

σοφῶν, τὴ δὲ ἄκρας ἔχθρας πιστεύειν εἰς φίλαν ἄκραν ἄχρῶν ἀποκαθίστασθαι τινας. Ἀποφαινομαι γάρ οὐκ ἐνδοιάζων, ὥς οὐδενὶ τῶν τῆς θείας τραπέζης ἡδυσμάτων ἐπιγίγναι ὁ λίχνος δαίμων φιλεῖ, καθὰ τῇ ἀγάπῃ καὶ τῇ συστολῇ ταύτης φιλεῖ καὶ χαρμαίνεται διὰ κατὰ τοῦ τοιοῦτου καλοῦ. Καὶ ἐνθα μὲν ὁ θεὸς ἐπικουρεῖ, ἀποθούμενος τὸ θηρίον, λύκος ἀποβαίνει, μάτην χανών. Ἄλλως δέ γε ἀνίει, τὰ μὲν ἐφίε ποτε, ὅπου καθὰ πόλις ὀχυρὰ ἢ φίλα πέπηγε· τὰ δὲ καὶ βλάβει. ἐνθα κατὰ φάμμου τὰ φιλικὰ τισι μελίσσεται.

ρζ'. Χρὴ τοίνυν δοκιμάζειν, ὥσπερ τὰλλα πνεύματα, οὕτω καὶ τὴν φίλιν, καὶ μὴ προστρέσθαι τῷ τυχόντι πείρας ἄτερ, ἀλλ' ἐξετάζειν, καὶ συχνὰ περιβλέπεσθαι, καὶ πάντα ποιεῖν, δι' ὧν ἂν ὁ φίλος διακριθῇσεται, εἰ στερίμνιος, εἰ ἀληθής, εἰ μὴ χορηγεῖται σκηνικῶς· εἰ στεγανὸς τὰ χεῖλη, ὥς μήτε κακολογίας ἐκείθεν ἐκπέτεσθαι, μήτε αὐ μυστήρια προσηλῆν· εἰ δύναται φέρειν ἐλαφρῶς φίλον βρυνόμενον κατ' αὐτοῦ· εἰ μὴ πρὸς κέρως φιλεῖ, τοῦτο δὴ τὸ τοῖς πλείοσι ἐπιπολάζον· εἰ μὴ θερμὸς, εἰς ἐργασίαν ἐκτρέφειν, ὥς πράγματα παρέχειν τῷ φίλῳ· εἰ μὴ πρόεισι καχύποπτος· εἰ πρὸς ἄλλους φίλαν συνηλλαγῶς, ἐμείνε καὶ κατώρθωσεν· εἰ καὶ κινδύνους ὑπομένειν ἠτοίμασται· εἰ τῷ φίλῳ ἐπαρκεῖται, καιροῦ καλοῦντος, ἐν οἷς ἄρα καὶ δεῖοτο εἰ τυρσομένην ἐπιβουλήν καταμηνύσει μαθὼν· εἰ τοῖς τοῦ φίλου κατὰ πίπτουσι παρέξει ἀντίληψιν· τὸ πᾶν εἰπεῖν, εἰ τοιοῦτος ἔσται τῷ φίλῳ, οἷος ἂν αὐτὸς ἑαυτῷ· πάντα δὲ κατὰ τὸν εἰπόντα σοφῶν, ὁ ἄλλος αὐτός. Ὡς τῶν δοκιμάζειν αἰρούμαι τοὺς ἦν ὅτε βλάβαντας, καὶ δοκιμάσας, ἐξευρῶν εἰς ἐν αὐτοῖς ἦτοι, καὶ συνανακρίναμαι τὰ ψυχικὰ, καὶ εἰμι ἐγὼ ἐν αὐτοῖς· καθὰ παραγγέλλομαι· εἴεν δὲ καὶ αὐτοὶ ἐν ἐμοί. Ἄλλως δὲ εὐλαθεύομαι, ὑποστέλλομαι, ἥδη δὲ τοῦ καὶ διαστέλλομαι, καὶ ἐγγίζων αἰθεῖ ἀνὰ πίδα χωρεῖν ἐθέλω· καθὰ πού καὶ στρουθίον δειλὸν, ὅτε κόκκον σέτου ἴδῃ, καὶ ἐπ' ἐκείνον δραμὸν μικρὸν, καὶ κατόκιν χωρεῖ, μὴ καὶ εἰς πίδα πέσοι.

ρη'. Ἐπαθὼν ἐγὼ πολλὰ τοιαῦτα· ἐδεσάσθην, ἠκατήσθην, παρεκρούσθην, ἀπεπλανήσθην, δοκῶν φίλαν κερδοῦσαι. Ὅ μοι τῆς ἔχθρας, ἦν εὐρυν. Φαντασάμενος, ῥόδοις ἀγάπης περιτυχεῖν, περὶ ὁποῖαις ἀκάνθαις περιπάρην, οὐ τριβόλοις, οὐ παλιούροις, οὐ βάτοις, ἀλλὰ κυνοσβάτοις, αἱ κέντροις φευστατοῖς φρίσσουσι. Πλεονάκις ὑπουλος φίλα κατεκαυχῆσάτο μου, καὶ οὕτως ἐπαίδευσθην τὸ ἀκριβές. Ἠλίπισα μυριάκις τὰ εἰς φίλαν· καὶ ἡ ἐλπίς, ὅθι καὶ λέγεται τοῖς σοφοῖς, ἐλλειπῆς ἀπέβη μοι· κἀνταῦθεν δέδοικα τὸ τῶν ἐλπίδων ἀτελεσφόρητον, ὥς ἐὰν καὶ τις εὐλαθεῖτο σκιάς. Καὶ ὁ μὲν τὰς ἐλπίδας φάμενος ἐργηγορέων ἐνύπνιαι, οὐκ ἔσθ' ὅπως εὐρήσει τὸν ἢ ἀντιλέξοντα, ἢ κάλλιον φράσσοντα. Ἐγὼ δὲ ἀλλ' ἐκείθεν ἐρανισάμενος, καὶ τοῦ γνωματεύσαντος ἀπονάμενος, λέγω καὶ αὐτὸς, ὅτι, καθὰ βλεφάρων ἐξ ὑπνου ἀνάπτυξις ὀνείρων ἐστὶν ἐκπέτασις, οὕτω ψυχῆς ἀνάπτυξις κενῶν ἐλπίδων ἀπελευσις καὶ ἀπάλειψις. Διὰ πολλάκις μὲν ὀνειροπολήσας ἀγάπην,

et novellum ordinante, prosiliret; et quod non est sapiens ex inimicitia cacumine confidere quosdam ad amicitia cacumen subito transferri. Quodaro namque non dubitans quod nullam divina mensae suavitatibus inhiare solet invidus daemon, sicut charitatem et ipsius consortem amicitiam. Ubi quidem vigilat Deus, feram arcens, lupus frustrato biatu recedit. Alias autem cogitatum perficit, quandoque quidem sero, cum veluti firma civitas amicitia constat; quandoque vero facilius, cum super arenam amicitiae fundamenta nituntur.

107. Oportet igitur, sicut externos spiritus, sic et amicitiae spiritum experiri, nec occurrenti sine probatione inherere, sed examinare, crebro circumspicere cunctaque facere quibus amicus dijudicetur, an firmus, an verus, annon scentiae saluus; an habilia stringat, ut exinde maledictiones non exeant, nec secreta prosiliant; an leviter ferre possit amicum in ipsum gravatum; annon ob furtum amet, quod multis porro frequens est; annon servens ad excurrendum in difficultates, ut negotia suscipiat amico; annon ab anteriori suspiciosus; an cum aliis amicitia contracta, perseveraverit et bene processerit; an etiam pericula sustinere paratus; an amico suppeditaturus sit, poscente circumstantia, illa quibus egeret; an cognita insidiarum machinatione revelaturus; an rebus amici concidentibus auxilium praestaturus; an, uno verbo, talis amico futurus sit qualis ipse sibi motipso juxtaque sapientis dictum, alius ipse. Sic ego probare intendo illos qui aliquando noceverunt, et probatione facti, si tales inventi fuerint, in unum ipsis convenio, spiritualique communico, et ego sum in ipsis, sicut jubeor; utinam autem et ipsi forent in me. Aliter autem vereor, recedo, jam vero forte sejungor, et denno propinquans retroferre pedes volo, sicut timidus passer, qui granum frumenti videns, paululum ad illud currit, et reitrosum secedit, ne forte in laqueum cadat.

108. Ego multa similia passus sum: seductus sum, deceptus, lusus, in errorem conjectus, amicitiam me putans fuisse lucratum. Eheu! quamquam inimicitiam inventi! Imaginabar in amicitiae rosas incidisse; qualibus, eheu! perforessus sum spinis, non tribulis, non paliuris, non batis, sed cynoblatiis qui spiculis acutissimis horrent! Saepe dissimulata amicitia insolenter in me se tulit, et ita exquisitae eruditus sum. Centies amicitiae bona speravi et spes quod sapientibus etiam dicitur, imperfecta mihi abiit; quam ob causam etiam operum immaturitatem timeo: veluti si quis timeret umbras. Et ille quidem qui dixit spes vigilantium somnia, sane nunquam inveniret vel contradicentem, vel melius loquentem. Ego vero exinde tamen multatus et sententiali fruius, et ipse dico, quod, quemadmodum e somno palpebrarum apertura somniorum est evolandi ratio, sic ebrietatis animae cessatio, vanarum sperum profectus est et abolitio. Ideo saepe

quidem charitate somniata vel sperata, totiesque A
sanata ebrietate, cum speratum non invenirem ut
elapsum, illud ex animæ tabula delevis, nec jam spera-
vi. Et exhinc usque nunc spes timeo proboque,
donec illarum, ut dicere fas est, umbra in aliquid
solidum desierit : ejus præmonstrati statim ex-
stitit.

Ante transformationem istius generis, necesse
est ut homo statui politico totus inhereret. Hic au-
tem, paucis definitis verbis, in eo consistit status
ut omnes charitate se complectantur invicem et
exteros ; ut inter se communicent in quantum
quisque desideret, se mutuo defendant et adjuvent;
nullus adaint rixæ, nec lingum maledicentes, nec
ulla denuntiatio perfida, seu verius diabolica. Ast
fallor ipse qui rem unicam latius extendi prædi-
cta enim bona et cætera prætermisiss in mutuum
confluunt amorem, quo mali illati oblitio accedit.
Quæ si mens mea non esset, (est autem, juvante
Deo,) excidam de umbra divinarum alarum. Si
vindictæ gladium exacui, profecto non ascendi
gradus divini sacerdotii, verum montes abruptos et
voraginibus hiantes ! Ast si verberibus afflicti et
dolore compunctus quando ingemui, sive Heu
mihi, vix mihi ! effatus sum; si Domine, adjuva
me, exclamavi, imo et vehementiora subjeci :
Demonii, quid aggredimini hominem innocuum ?
istius modi autem verba non in mali recordatio-
nem abeant nec mihi vertantur crimini : qui talia
suis inscripta vellet tabellia, calamus currentem
intinxisset in aquam et nullam litteram formasset.
Laudo enim, quoad mali recordationem, me talem
esse per totam vitam, qualis sum, et poetæ sen-
tentiam afferam. Qui his non est contentus, qui
mihi est molestus et (si permitteret Deus) ad pe-
jora præciceret, conficit forte vota et molimina
ipsius ad Altissimum deferenda; ast nullus me te-
net tremor : apprime scio justam ad cælum ascen-
dere orationem et pervenire ad aures Dei, ast
in vanum movet istius generis invocatio scalas;
nunquam enim eo usque ascendet.

ἐστὶ ὁὖν ἀπιστίας, τοσαυτάκις δὲ ἀνανήψας, καὶ τὴν
ἀπιστίην μὴ τὴν ὥς ἀπεληλυθός, ἀπὸ κείνης τῆς κα-
τὰ φύσιν δόλου αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐστὶ ἡλπίου· καὶ ἀκαίρως
ἔω; καὶ εἰς δεῦρο δειλιῶ τὰς ἐλπίδας, καὶ θαυμάζω,
ἔω; ἂν ἡ κατ' αὐτὰς, προσφυῶς εἰπὼν, σπῆς εἰς τι
σπερήμενος ἀποτελεσθῆσεται· ὁ προφανέντος ἀνέκω-
φεν αὐτίκα τέλει φίλια, καὶ περιλάμψουσα πᾶσαν
ἀπὸ γὰρ νεφέλην ὑποφίας, καὶ ὁ φίλιος παρρησιάζεται.

Πρὸ δὲ γε τοῦ τοιοῦτου μεταστήματος ἐμμένειν
χρὴ πάντα ἄνθρωπον τῇ πολιτικῇ καταστάσει. Ἔστι
δὲ οὗτος, ὡς ἐν βραχέϊ περιγράφασθαι, τὸ πάντας
ἀγαπητικῶς ἔχειν ἀλλήλους τε καὶ τοῖς ἑξωθεν, τὸ
καὶ νονεῖν, ἐφ' οἷς ἕκαστοι χρῆσονται, τὸ συνεπιλαμ-
βάνεσθαι, τὸ ἐπαρκεῖν, τὸ μὴ ἐριθεύεσθαι, τὸ μὴ
ἐπιτρέειν συκοφαντικῶς, ταῦτον δ' εἰπεῖν, διαβο-
λικῶς. Ἐλαθον δὲ ἐμαυτὸν ἐξαπλόσας τὸ ἐν· αἱ
γὰρ τὸ ἀγαπητικῶς ἔχειν τὰλλα πάντα ὡς οἱ
σφαιροῦνται ἀγαθὰ, τὰ τε εἰρημμένα, καὶ ἂν γίγται
λόγος, οἷς καὶ τὸ ἀμνησικατεῖν συντίταται. Εἰ
δὴ ταῦτα φρονῶ (φρονῶ δὲ οὕτως, Θεοῦ διδόντος),
πίστοιμι ἔξω τῆς τῶν πατέρων τοῦ Θεοῦ σκέψης,
εἰπερ ἔξω ἀμύνης ἡρόνησά ποτε, μὴ ὅτι γε εἰς
ἀρχιερωσύνην ἐπαναβάς ἀλλὰ, καὶ ὅτε τοὺς κλημῶν
καὶ τὰς ὑποκρίσεις τοῦ τοιοῦτου ὅρους διέβαινον. Εἰ
δὲ τυπώμενος καὶ ἀλλῶν ἐγγύγνυσα, καὶ ἡ τὸ Θεοῦ
μοι, ἡ τὸ Οὐδα, ἡ ὅσα τοιαῦτα, ὑπέμεινα, καὶ
ὦ Κύριε, βοήθει ἀλάλησα, ἐξεδόθη δὲ που καὶ
τραχύταρον· Δαιμόνιοι, τί μοι ἐπιχετε μὴν
πταίνοντι; Ἀλλὰ ταῦτα, οἶμαι, οὐκ ἂν με χρωμα-
τίζοιεν εἰς μνησικαχίαν, οὐδὲ γράμματα τοιοῦτον
χρώσειεν ἐν' ἐμοί, ὥς οὐδέ τις ὀξύγραφον κάλαμον
βλάψας εἰς ὕδωρ, ἔχοι ἂν ἐντυπώσεσθαι γράμματα.
Καὶ ἐγὼ μὲν εὐχομαι, τὰ εἰς μνήμην κακοῦ τοιο-
υτος εἶναι διὰ βίου, ὅλος εἶμι, παραίσεια τὸ τοῦ
Δαιμονίου. Ὅς δὲ μὴ ἀρκίεσται, ἡ βλαπτέτω με, εἰ
χώραν αὐτῷ δειδῶ ὁ Θεός, ἡ ἐπαρσῶ τὰ χεῖρι-
στα, εἴγε θαρρόνως ἐξικνεῖσθαι τὴν τοιαύτην αὐτοῦ
εὐχὴν εἰς τὸν Ὑψίστον· ὅπερ ἐγὼ οὐκ ἂν ποιήσω,
εἰδὼς ἐν μάλα, ὡς εὐχὴ μὲν δικαία θαρρόνως τὴν ὁδοῦ
ἀνάβασιν, καὶ ἀναλαμβάνεται εἰς ἀκοὰς Θεοῦ, ἡ δὲ
μὴ τοιαύτη μάνη ἀναβρύχεται, ὅποι μὴ ἐστὶν ἀνα-
βῆναι αὐτήν.

EUSTATHII

THESSALONICENSIS METROPOLITÆ

INTERPRETATIO

HYMNI PENTECOSTALIS DAMASCENI.

MONITUM.

(Ang. Mal. *Spicileg. Rom.*, tom. V, p. xiv.)

Hactenus Eustathii archiepiscopi Thessalonicensis nomen claruerat propter eximios ad utrumque Homeri poema commentarios; nunc demum sacri quoque poematis interpres procedit, et quidem in alma Urbe primum impressus, ubi Homerica quoque ejusdem lucubrationes natalem lucem anno 1550 hauserunt. Inter hymnos qui sancti Joannis Damasceni nomen gerunt nobilis est tum ob theologie altitudinem, tum ob metri etiam suavitatem, is qui divinum Spiritum celebrat, et a Græcis pentecostali tempore canitur. Mitto nunc controversiam utrum hic hymnus reapse parentem habeat S. Joannem Damascenum τὸν πᾶν, an homonymum alium, qua super re Eustathius ipse in Proœmio verba facit, tum etiam in nupera Pentecostaril Græci editione Veneta anni 1837 docte disseritur. Neque enim nos de hymni auctore nunc quærimus, sed ejus interpretem doctissimum et copiosissimum in litterarum rem publicam læti deducimus. Scripti hujus duo saltem exemplaria innotuerunt, alterum Vindobonense, quod accurate describit Lambecius in B. Vindob. ed. nov. t. V. p. 856, a quo tamen dilaudatus quidem est, non tamen typis commendatus; alterum Vaticanum 1409, bombycinum, litteris minutissimis innumerisque siglis conscriptum; quod cum jamdiu deprehendissem, et claustris tandem obseratum aperire, constitui denique in hujus voluminis postrema parte collocare. De quo sane scripto Lambecium, et præsertim Allatium in Prolegomenis Damascenicis, cap. 68-70, apud Lequinum, copiose disputare decuit, ut inco-
gnitum scriptum lectoribus revelarent; mihi vero qui totum, qualis quantusque est, legendum orbi terrarum jam exhibeo, diu loqui non est necesse: sui enim cuique oculi, si modo Græcis litteris sit imbutus, Eustathium hunc pro dignitate ac merito commendabunt. Græca certe Ecclesia post illos primorum sæculorum Patres, parem Eustathio, interpretem vix ullum habet, qui tantam sermonis Græci copiam et theologicæ facultatis rerumque variarum peritiam oris ac ferat.

ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΚΥΡΟΥ ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΞΗΓΗΘΕΣΜΕΝΟΝ ΙΑΜΒΙΚΟΝ ΚΑΝΟΝΑ

Ὁὗ Προοίμιον πρὸς τὸ τέλος κεῖται καὶ ἡ κατ' ἐκείνον ἀκροστιχίς.

SANCTISSIMI METROPOLITÆ THESSALONICENSIS

D. EUSTATHII

PROŒMIUM IN INTERPRETATIONEM IAMBICI CARMINIS

Cujus proœmii in fine legitur acrostichis huc spectans.

Videris, frater, spiritualem illam postulationem A quam jamdiu suspensam tenebas, tempus terens et cautius loquens, remisse autem propter reverentiam, distulisse tandem quantum licebat, ut prodiret et in aperto poneretur, et studium impendisse ut ad finem duceretur. Quare hæc tecum volvens, ut quidam dixit, et paululum debilerans demissa voce, hodie in lucem emisisti, et voluisti me ad opus difficile provocare, quod est interpretatio et commentatio hymni hodie Spiritui sancto cantati, neglecti quidem ab iis qui talia diligentius sectantur, nullo modo autem digni qui sic contemnantur: ex inspiratione enim celesti prodit hic hymnus per supercoelestem Paracletum, quem veneratur poeta celebrando; et auctor illa inspiratione in sublime extollitur, alia quidem pedestri sermone proferens et verecunde incedens, in aliis autem metrica visus sublimitate vehi; cui res divinas conformans et psallens verbis poeticis; nec re ipsa ita est inferior his qui talibus non assueverunt, quibus simplicitas cordi est, videtur ideo prodiisse imaginis instar divinæ in adorationis actu prostrate, indignæ quidem fucati decoris interpretativi; sic enim, inquirenti mihi ostenditur commentatorum de tanta pulchritudine aequalitas; nisi forsan iis placuerit celatum hoc sanctum sigillum reservare inconsulto cuilibet; vel aliter, omnem gloriam divini hujus cantici intus relinquere jacentem, non ut tutus sit ab insidiis, sed ob ineffabilem admirationem, ut mysterio stuporem pariat magis quam explicatione tali, quæ festi esset impar solemnitati.

ἀλλὰ πρὸς ἀμύθητον θαυμασιότητα, ἵνα τῷ μυστηριώδει θαυμάζοιτο μάλλον ἢ τῇ ἐκφάνσει, οὐχ οὐκ τε οὖσα, τῷ μεγαλείῳ τῇ; δόρτῃ; συνεπαίρεσθαι.

At sic quidem, o amice, tanti operis gravamine

Ἐοικας, ὦ ἀδελφε, τὴν προ μακροῦ διέτριψεν πνευματικὴν δέξιωσιν τριψήμερων καὶ λαλῶν προμηθέστερον μὲν, ἡρέμα δὲ κατ' εὐλάβειαν, ἐπιτείνειν ἀρτίως ὅσον ἐξῆν, ὡς προδέσθαι καὶ εἰς ἐμφανὲς ἐνεγκεῖν καὶ σπουδῇ ποιήσασθαι ἀγαγεῖν αὐτὴν εἰς ἐντέλειαν. Διὸ τὴν τοιαύτην γνώμην ὑπὸ σταυρῷ ὧλων καθὰ τις ἐφη καὶ ὡς οἶον παραλαλῶν λεπταλέῃ φωνῇ, σήμερον ἐξεράνωσας, καὶ ἠθέλησας εἰς πρᾶγμα δύσεργον ἐμὲ προκαλέσασθαι, ὅπερ ἐστὶν ἐξηγησις εἰς οὐδὲν διευκρίνησις ὁμοῦ μελωδικοῦ τοῦ σήμερον φδομένου τῷ ἀγιοτάτῳ Πνεύματι, παρρωραμένου μὲν τοῖς τὰ τοιαῦτα μεταλθοῦσιν ἐμπυλίστερον, οὐ μὴν καὶ εἰς τόδε βαθμὸς καθεστῶσθαι ὁρίων πεφυκότος· ὁποδῶς τε γὰρ οὐρανίας ἔχεται ὁ τοιοῦτος ὁμοῦ διὰ τὸν ὑπερουράνιον Παράκλητον, ὃν ἀποσιμενῶν περιφθῶν· καὶ αὐτὸς ἐκείνῃ συνεξαίρεται εἰς ὅσον οἶον τε, τὰ μὲν περὶ τῶν προτῶν τῇ φράσει, ὡς εἰ καὶ σμυνὴ ἐδάδις· τὰ δὲ καὶ ἐποχῇ; μετρικῶς ὅφει διακφαινόμενος· ὃ συσχηματιζόμενος τὰ περὶ τὴν θειοτάτην ἔννοιαν καὶ λέξεσιν ἐγκρατῶν ποιητικώτερον· ἐστὶ δὲ οὐ καὶ οὐ πάνυ συνηθέστερον, τοὺς ἀτριβῆσαι τὰ τοιαῦτα οἷς τὸ ἀπείλῃ; παφίληται· δοκεῖ δὲ αὐτὸ εἰς εἰκόνα οἶον θειοτάτην προῖστασθαι προδεβλημένην μὲν προσκυνητῶς, οὐ μὴν κατηξωμένην καὶ τινος περιάπτου κάλλους τοῦ ἀπὸ ἐξηγήσεως· οὕτω γὰρ αἰτιολογῶν παρίσταται μοι τὸ τῶν ἐξηγησαμένων ἀπερίστροπον ἐπὶ τοιῷδε καλῶ· εἰ μὴ τι ἄρα ἐκείνοις εὐηρέστητο, τὴν γλαφυρὰν ἀγίαν σφραγίδα ταύτην ἀπαρκεῖν· τον ἀφείναι τῷ κατ' αὐτοὺς ἀνεπισηκῶν· ἢ καὶ ἑλῶ; πᾶσαν τὴν δόξαν τοῦ τοιοῦτου θείου ἔργματος ἔσω παρῆσθαι κατακαλεσθαι. οὐχ εἰς ἀνεπιβούλευτον, ἔσω παρῆσθαι κατακαλεσθαι. οὐχ εἰς ἀνεπιβούλευτον,

Ἄλλ' οὕτω μὲν, ὦ φιλότης, ἐπὶ οὕτω μεγάλῳ

πράγματι σήμερον τελεσφορήσας πρὸς ἑνστάσιν
τὴν ἐφ' ἡμῖν ἀξίωσιν, φόρτον ἡμῖν ἐπέθου, εἶθε μὴ
ἐ; τέλος, βαρύν. Ἐγὼ δὲ χρυσθεὶς οὐκ οἶδα εἴτε
δύσχω, εἴτε ἐρυθρήματι ἐφ' οἷς ἤξλωμαι· καὶ γὰρ
ἅμα αἰδώς τε καὶ φόβος ὑπῆλθέ με· ἡ μὲν, μὴ ἀπα-
νησάμενος, σκαυθήσομαι πολυειδώς· ὁ δὲ μὴ ποτε
κατανεύσας εἰς ἔργον, καὶ οὕτω τοῦ σταδίου γενό-
μενος, ἀποσυριχθήσομαι κλωζόμενος τοῖς καὶ τοῦτο
τὸ καλὸν ἐν τοῖς ἀρτί φιλοτιμουμένοις, εἴπερ τι δι-
λο τῶν διὰ σπουδῆς πολλῆς· ὅμως ἑμαυτὴν συμ-
πέσας, ἵνα μὴ ἐπὶ πλεόν εἰλήται περὶ σὲ λογισμὸς
ὀρίεως, θείας μὲν τῷ ὄντι, ὀχληρᾶς δὲ εἰ μηδέποτε
ἀποτελεσθεῖν, γίνεσθαι ἰδοῦ τοῦ σου θαλήματος· καὶ
ἐπειδὴ πάλαι ἄγλαν ἐπιθυμίαν ἐν ψυχῇ συλλαβόμε-
νος καὶ ὠδινήσας, ἐξέτεκας τὴν σήμερον, ὥς οἶον
καιροφυλακῆσας ἐκτίτθεις, μαυρώσασθαι ἤκω τὴν ἀπο-
τεχνῶν, καὶ ἐκθρέψασθαι ὥς· περίεστί μοι τοῦτο
εἶναι, καὶ ἀποδοῦναι σοι, οὐκ οἶδα μὲν, εἴπερ ἡρωί-
δα τινὰ γίνεσθαι, πειθηκίδα δὲ τινὰ πάντως ἂν οἶον
ταῖς ἀπλουστερίοις καὶ αὐτὴν περιδιέπεσθαι· κατέ-
γνωμεν γὰρ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, οὐδέν τι τῶν
ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς βίω πονημάτων πάντη πάντως
ἐξουθενοῦσαν ἐφ' ἅπασιν, οὐδὲ τὸ φαυλότατον, καὶ,
ὥς εἰπεῖν, οὐδενόσωρον· καὶ ἐστὶ τὸ πρῶγμα ὁμοίον
ὥς εἰ καὶ τῶν ἐκ γῆς ἀναδιδομένων ἄλλοις ἄλλα
πρὸς ἀρέσκειαν εὐπρόσιτα ἔκκενται. Ἀγαπήσω
γούν καὶ αὐτὸς, εἰ καὶ τίσι μετρίοις ἀξιωθήσεται
εἰς ἐντυχίαν ἔλθειν, ὅπερ ἀρτί ἀγαθόν, κατ' ἐμὲ
κρίνομαι, ἐργάσομαι· καὶ ἐστὶ λέγειν καὶ ἔμοι δι'
ἐκείνου πρὸς ἐμοὺ ὄντας, τὸ τοῦ Γλυκίως εἰπόντος·
ὥς ἄρα καὶ ἐγὼ ἐν τῇ γῇ τις φαίνομαι εἶναι.
Εἰ καὶ τοῦτου διακπεσοῦμαι τοῦ σαμνώματος, ἀρ-
κίσομαι τῇ εἴ καὶ μόνῃ εὐαρεστήσει· καὶ τὸ λεω-
φορούμενον θαῦμα μὴ ἔχον, φιλήσω τὸ μνηστῆρας,
καὶ τῷ τοῦ φίλου καὶ τῆς θυγατρὸς φίλας ὥρ παρα-
πῆξας τὴν ἐνισαίαν ταύτην ἀγάπην, διὰ τὴν ἐντεῦθεν
πεπορισμένην μοι εὐχὴν, οὐκ εὐδομαί πλεονεκτεῖ-
σαι ὥς ἰδεῖσθαι πληθυνθῆναι μοι λόγους· εὐφύμους·
οἷα πολλάκις ὑπολαλεῖν κατ' ἑμαυτὸν εἰσώδης, ὥς
καθὰ σοφὸν βούλευμα ἐν τὰς πολλὰς χεῖρας νικᾷ,
οὕτω καὶ μία εὐχὴ ἀγαθὴ τὸν μυρίων ἔκκενον. Γι-
νόμενος οὖν τοῦ λοιποῦ τῆς σῆς ἀγγαρείας ἐπὶ μι-
λιασμοῖς ὁπόσοις εὐδοῶσαι τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐκ τῶν
θεοῦ Ἐκκλησίᾳ πέπληθεν, ἐνάρξομαι οὐπερ ἐξήτησας.

Καὶ δὴ ἐν πρώτοις παρασημαίνονται ὅτι πολλῶν
ὁπαγόντων τὸ τοῦ προκειμένου ἡμῖν σκῆμα κα-
νόνος εἰς τὸν ἐκθόμενον τοῦς δεσποτικῶς λαμβέους,
τὸν εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Σωτῆρος· Χριστοῦ, καὶ τὸν
εἰς τὸ βάπτισμα, ἐκείνους δὲ αὐτὸς εἰς τὸν πάμμεγαν
Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνόν, ἐγὼ οὐκ ἔχον γενέσθαι
βέβαιως τοιαύτη γνώμη, διὰ τὸ μὴ ἐξακριβώσασθαι
τοῦτον τι τὸν κανόνα, τῇ φράσει ταχμαρμόμενος
ἀποδιδεῖν ἐκείνων τῶν δύο λαμβέων, καὶ ἄλλον
τεχνίτην ἐκείνοις ἰδιάζων ἐτέρω τινὶ τοῦτον παρα-
πῆγνυμι δε; τις ἂν καὶ εἴη ἐκείνους. Καὶ οὐδὲ ἐκεί-
νους τῷ μεγάλῳ Δαμασκηνῷ ἔχω προσεῖναι, κατ'
αἰτίαν τοιαύτη· φῶς εἰς τὰς θείας Γραφὰς ἔλθειν
ἐκ θεοῦ καὶ τὸν λαμπρὸν τοῦτον Δαμασκηνόν λέγω·
τὴν δὲ σαφήνειαν αὐτοῦ τίς ἐκμάχεται μιμησάμε-

A grave mihi, utinam non usqu' in finem, onus
imposuisti; ego autem nescio an pallore an rubore,
conspicuum sum de his quæ facere dignus habeor,
(pudor enim simul et timor me replent; ille qui-
dem, ne recusans irridear multiformiter; hic
autem, ne, annuens operi, et sic stadium ingressus,
exsibilis ab his qui et hoc pulchrum de præsentī
sectantur, si quidem aliud magni studii materia
sit eis): mihi ipsi tamen persuadens, ut non am-
plius deprehendatur in te ratio petitionis in se
quidem divinæ, molestæ tamen si non periciatur,
uam sequor voluntatem; et quoniam quam jamdiu
concepisti in mente sanctam cogitationem, et par-
turisti, hodie peperisti, quasi consulto captans op-
portunitatem, sœtum venio obstetricaturus, et
quantum in me est educaturus, et redditurus tibi
nescio an heroicam prolem, an simium aliquem
qui rudioribus admirationi sit: humanam enim
novimus naturam, quæ nullam ærumnarum ter-
restrium parvipendit, et, ut ita dicam, nullius mo-
menti: simile quid est ac si inter fructus terre
alii aliis ad delectationem accessu faciles prosti-
rent. Gratum igitur habeo et ipse si dignum in-
venitum sit in popularium congressum venire quod
modo bonum, me iudice, sum facturus: licebit et
mihi usurpare inter meos æquales, verbum Glycis
dicentis: *Et ego aliquis in terra videor esse*. Si
autem ab hoc honore exciderim, contentus ero
tua solius satisfactione; et vulgi non habens admi-
rationem, diligam solitudinem; et amici atque
amicitiæ propositio conterminans unicam hanc
ambitionem, propter præstitum deinceps mihi vo-
lunt, non gloriabor quod prævaluerim quasi volun-
tas adfuerit ut multiplicentur mihi verba laudis;
sicut sæpius dicere soleo intra me, quod quemad-
modum multas manus vincit unum sapiens con-
siliū, sic et una bona oratio multorum laudea.
Angariatus igitur a te quotquot passuum millibus
prosperum iter præbebit Spiritus sanctus, qui a
sapientibus fratribus laudem accipit, quibus plena
est sanctissima Dei Ecclesia, inde incipiam unde
jussisti.

Δὲ ἐν πρώτοις ἀνέλεφον χάριν, οἷς ἡ ἀγιωτάτη
Et hoc in primis annoto quod multi præsentem
hymnum referant ad auctorem. Dominicorum car-
minum, unius quidem de nativitate Salvatoris
Christi, alterius de baptismo, alios rursus magno
Iosanni Damasceno ascribunt. Ego autem hanc sen-
tentiam haud possum sequi, ideo quod non diligen-
ter absolutus est hic canon; et ex stylo conjectans,
semoveo duo hæc carmina, et alium auctorem his
tribuens, proprium alium quemdam huic assigno,
quisquis ille; nec magno Damasceno tribuere pos-
sum, ob eam causam quod lux in Scripturas divi-
nas a Deo venit, et in illustrem hunc Damascen-
um; et elegantiam ejus quis imitando referet,
quam in omnibus scriptis suis profert? A tali au-
tem idea longe abruunt prædicti canones. Si quis

vero dixerit illum in iis quos concinnavit iambis proprium immutasse characterem, audiet primo eundem in omnibus incedere doctum rhetorem, et forsitan invitum, dominante in illo propria in scribendo natura: illumque maxime in versibus talem existere eo quod maiorem voluptatem venatur poesis, et sic illecebras maxime praeferat; jucundum enim quod perspicuum est, non autem quod obscurum. Plato quidem cum poetice scribit, lucidior est et suavior. Audiet postea quod manifestaverit magnus ille vir quid in poesi valeret; non enim paucas tantum versuum paginas reliquit, sed et opus dramaticum scripsit, ut nobis experientia probavit qui drama legimus compositum in bestiae et castae Suzanne historiam, perperam adnotatum ut poema Joannis Mansur; erat autem Mansur cognomen quo maledictus Copronymus maligne loquebatur irridens eum quasi Syrio ortum genere; et adornabat compositionem hujusce-dramatis stylus plane Euripideus; propriam enim genealogiam texebat Suzanne, et dolebat si tanto malo succumberet in horto, et vim pateretur; tunc paradiso locum assimilans, referebat quomodo malus daemon rursus decipere tentaret Evam me; sic poesis absque grandiloquentia, et luce perspicuitatis pollens, nec rudi phraasi obscura in illustri Damasceno.

ἀρχέλαχος; δρᾶκων πάλιν κληθὲν ἔσπευσε τὴν ἔβαν ἡμῶν· οὕτως ἀστέμφραστο; καὶ ἡ ἀποποιεῖα καὶ φωτὶ σαφηνεῖται; διὰ λευκο; καὶ ἀνεπισκόνητος; φράσει σκληρῇ τῷ λαμπρῷ δαμασκηνῷ.

Hujus ad imitationem in magna Thessalonice, iambos olim texuerunt diaconi, unus quidem indigena, nomine Sumanes, scriniorum praefectus ex ecclesiastica dignitate; alter sapiens Megalopolites, levita sacrarum artium magister, Michael protecdicos, qui tandem vexatione diaboli laboravit; et ambo propter hymnum pro sanctissimo urbis praefecto, de suaevolentii magno martyre gloriam adepti sunt, cum non villis dixissent, et luciditate fulgerent. Ante eos autem, eodem suscepto opere de augustissimo Nativitatis Christi festo Joannes Geometres gloriarı potuit et ipse quod simili luce gravitatis, et claritatis et suavitatis praefulgeret, nil et ipse asperum habens. Si quis autem contendens dicere malit spirituales modulatores alta sapientem, vel aliter dithyrambico igne succensum, scripsisse, quod urbanus et doctus Theocritus in methodum redigere statuit, vel ut laudem captaret, vel ut aequaret alios tali poesi nobilitatos, etsi quendam non probata dicat, et probabilia tantum edat. Esto tamen, veritatem dixerit; ut enim non arguamur quod ita affirmative locuti simus de his quae non oportebat, demus ut mutaverit musici sanctus Damascenus propriam loquelam, quasi vocis dissimulatur, per imitationem non quae simpliciter a multis exercetur quando opportunitas voluerit, non quae insigni modo narratur de heroica quadam persona, sed secundum apostolicam illam

νο; τὴν ἐν ἀπασιν οἷς γράφει; τοιαύτης δὲ ἰδίας οἱ εἰρημένοι κανόνες πάνυ μακράν εἰσιν. Εἰ δέ τις εἴποι· ἔκτεινον ἐπίτηδες ἀλλάξει τὸν οἰκεῖον χαρακτῆρα ἐν οἷς λαμβίνα, πρῶτα μὲν ἀκούσεται ἐπὶ σαφῆς ῥήτωρ· πανταχοῦ τοιοῦτος ἔκδοται, σχεδὸν τι καὶ δεικνύει, τυραννοῦσης αὐτὸν τῆς εἰς τὸ γράφειν φύσεως, καὶ μᾶλλον ἐν ταῖς ἐπεσὶ τοιοῦτός ἐστιν ἔκτεινος, διὰ τὸ τὴν ποιητικὴν ἡδονὴν πλέον στοιχεῖσθαι, καὶ οὕτως αὐχεῖν μάλιστα τὸ ἐφοκλόν· ἡδὲ εἰ τὸ σαφές, οὐ τὸ μὴ σαφές. Ὁ γοῦν Πλάτων ἐπεὶ πρὸς μέτρον γράφει, σαφέστερό; ἐστιν αὐτοῦ καὶ γλυκύτερος· εἴτα προσεπακούσεται, ὅτι οὐ μίγα; ἔκτεινος οὐ λήθην οὐδὲ ὁποῖος ἦν τὴν ἀποποιεῖαν· οὐ γὰρ ἀπλῶς μετρητὰ; ἀφῆκε σαλῆας ἐπὶ πῶν, ἀλλὰ καὶ ἰδραματοῦργησεν· ὥς καὶ ἡμῶς ἡ πεῖρα ἰδῆσαι περὶ ταυτοχρότως δρᾶματι ἔκτεινον, πεποιημένον μὲν εἰς τὰ κατὰ τὴν μακαρίαν σύφφωνα Σωφάνη, παραποσχημένον δὲ ἐκ πλαγίων τοῖμα εἶναι Ἰωάννου Μανσοῦρ (1)· ἦν δὲ ὁ Μανσοῦρ ἐπὶ πῶν, ὃ δὲ ἐκ τῶν ἰσχυρῶν; Κοπρώνυμος ἐκακολόγησεν ὁπότε ἔκτεινον οἱ αἰώνες ὁρμημένοι σφραγίσαντες, καὶ ἔσπευσε τὴν διδασκίαν ἔκτεινον τοῦ δρᾶματος εὐριπίδειος αὐτοχρότως μίθοδος· ἔγενεαλόγει τε γὰρ αὐτὴν ἡ Σωφάνη καὶ ἀπεκλαίετο εἰ περὶ πῶν κακῇ τηλικούτῃ ἐνδὲς ἀκρίτου καὶ βιασθείη· ἔνθα καὶ παραδείξω τὸν τόπον ἐκείνους, ἐν ᾧ ἡ προμήτωρ ὑπὸ τοῦ δαίμονος ἀπατηθείη, φράζει γλυκίως ὥς ἡ ἀρχέλαχος; δρᾶκων πάλιν κληθὲν ἔσπευσε τὴν ἔβαν ἡμῶν· οὕτως ἀστέμφραστο; καὶ ἡ ἀποποιεῖα καὶ φωτὶ σαφηνεῖται; διὰ λευκο; καὶ ἀνεπισκόνητος; φράσει σκληρῇ τῷ λαμπρῷ δαμασκηνῷ.

Οὐ πρὸς τινὰ ὁμοιότητα ἐν τῇ μεγάλῃ Θεσσαλονικῇ γράσαντες ποτε ἰαμβοῖς διέκεινται, ἀλλὰ ἐν τῇ ἐγγύρῳ, ἐπὶ κλην Σουμάνης, χαρτοφύλαξ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα, ἄλλος δὲ σφίς μεγαλοπότης, λευτῆς· ἀγασσορίτης, Μιχαὴλ πρωτοκλήτης, ὁ ἐν ὁστέρω δυσκοληρῆσας ἡγεῖται δαίμονος, καὶ ἀφῆκε πρὸς ὕμνον τοῦ ἀγιωτάτου πολιούχου κατὰ τὸν μυρεβλὴτὴν μεγαλομάρτυρα εὐδοκίμην, ὅτι ταπεινὰ φράσαντες καὶ σαφηνεῖται ἀλλομάρτυρας; πρὸ δὲ αὐτῶν εἰ; ὁμοιον ἔργον ποιησάμενος ὁ σφώτατος Ἰωάννης ὁ Γεωμέτρης ἐπὶ τῇ πανόπῳ τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως ἑορτῇ, ἔρχεται αὐχῆσαι καὶ αὐτὸς ὁμοίον φωτὶ καὶ σφάνητος; καὶ σαφηνεῖται καὶ γλυκύνητος; λαμπρύνεσθαι, οὐδὲν τι σκληρύνεσθαι οὐδὲ αὐτὸς· εἰ δέ τις ἐρίων ἐλθεῖται εἰπὼν τὸν πνευματικὸν μαλῶδον λυκοφρόνως; ἢ ἄλλως διθυραμβικῶς ποιῆσαι, ὁ καὶ ὁ ἀστέμφραστο; ἄμα καὶ σφῶς Θεοκρίτος ἐπὶ τῇ περὶ μεθοδεύσαι; χάριν ἡ φιλοτιμία; ἡ ἀπλῶς ἐξισώσεως τῆς πρὸς αὐτοῦ ἀγαλλομένης ἀποποιεῖα τοιαύτη, ἀμάρτυρας μὲν λαλεῖ καὶ, ὡς εἰπὼν, εἰκοτολογαί. Ἔστιν δὲ ὁμοῖον ἀληθεύων. Ἦνα γὰρ μὴ πειρασθῇ περὶ πῶν ἐκείνην ἐπὶ οἷς οὐκ ἔχρη, διδάμεν ἀλλάξει καὶ τὸν ἅγιον δαμασκηνὸν μαλῶδον, τὸν οἰκεῖον φέγγον οἱ καὶ τινὰ φωνόμενον πρὸς μίμνησιν οὐ τὴν ἀπλῶς παρὰ τοῖς πολλοῖς μελετωμένην, ὅτι καὶ πρὸς, οὐδὲ κατὰ τὸ ἐξαιρετικὸν ἱστορημένην περὶ τινος; ἡρώου προσώπου, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὕψος αὐτοῦ μαμαλισμένην

(1) De agnomine Mansur, itemque de alio infra legendo, Arçla, Allatius loco praedicto.

ἀποστολικὴν πολυφθογγὸν ἁρμονίαν γλωσσῶν· ἵνα
πρὸς τέχνην εἴη καὶ αὐτὸς ποικιλόφωνος, καὶ ἐκ
θείας ἐπιτιμίας πολυγλωσσος.

Τοῖνυν, ὦ ἀγιώτατε Δαμασκήν, χαρώσται χάρι-
τας τοῖς παραβρίψασιν ἐπὶ σὲ τοῦς· τοιοῦτους· κα-
νόνας, καὶ εἰσποιησάμενος τοῦς λόγους τούτους· ὡς
οἶα καὶ γεννησάμενος αὐτούς, καὶ οὕτω πληθύνας
τέκνα σου, δεῖξαι καὶ τρίτον κανόνα τὸν εἰς· τὸ ἀγιώ-
τατον Πνεῦμα. Τί γὰρ καλῶς ἐπιγράφεται σοὶ
καὶ αὐτὸν κατ' ἐκείνους, ἵνα πανάριον ὁ ἐστὶ θεῶς,
ἢ ἀρχὴν, εἴτεον κιθώτιον, χαρισώμεθά σοι τῷ με-
γάλῳ Ἰωάννῃ τὸ πόνημα τοῦτο, ὡς φασιν οἱ ἱερα-
νικ, Ἰωάννου Ἀρχιδᾶ· οὐδὲ σκεπὴν γούν τι αὐτοὶ
ὄνομα χαριζόμενοι τῷ καὶ φιλοπόνῳ ἐκείνῳ καὶ με-
γαλόφωνῳ φιλοσφῶ ἀνδρὶ· οὐς ἐγὼ μισθῶ, καθά
καὶ ἄλλους οἱ καὶ τινα σοφὸν διδασκαλὸν παλαιὸν
πολλούς καὶ πολλὰς· ἐν λόγοις ὁρματώσαντα, πε-
ρόμενοι φθίνῃ Χοιροδοσκῶν ἐπιωνόμασαν· οὐκ ἂν
ἐκείνων οὕτως ἐαυτὸν δηλοῦντα, ὅτε γράφον ἔγρα-
πτήριζε τὰ εἰκεία· κακίωννυμι ἄνδρες ἐκείνοι· οὐδὲν
ἦτον ἥπερ οἱ κατὰ τὴν μασσαλιωτικὴν πίσιν Λατί-
ων, παρ' οἷς τεθλίηται ἀναίτιως οὕτω καὶ εἰς οὐδὲν
ἴδον δυσφημεῖν τοῦς ἔχρηλους ἐπιθέτοις· ὀνόμασι,
τὸν μὲν γὰρ σκύλον, τὸν δὲ σκλάβον, τὸν δὲ παγά-
νον, ἢ ἐπιονομάζουσιν ἢ καλοῦσιν· ὡς αἰρετὸν εἶ-
ναι, ἀνώνυμον παρ' ἐκείνοις εἶναι τινα, ὃ τοῖς φυλ-
αῖς τῷ ἴσθαι ἐπισυμβέβηκεν, ἢ οὕτως ἀτίμως ὀνο-
μαστὸν, χρόνῳ δὲ ποτε μακρῶ καὶ περιώννυμον·
ἀλλὰ τοῦτο μὲν τοιοῦτον ὡς ἐν παρακλάσει. Ὅσοι
δὲ Χοιροδοσκῶν τὸν τὴν λογιστὴν τοσοῦτον συλλαι-
νοῦνται, εἰαν ὑπὸ συνόχῃ ἀγόμενοι· καὶ οἱ τὸν Ἀρ-
κιδᾶν δὲ λαλοῦντες, ἀποθήκης τοιαύτης εἰαν ἐπίδοιοι,
ἴδον πλατύνονται τοιαῦτα ἐπιγράφουσιν ἀνδράσι περι-
ώννυμοι· καὶ οὐκ ἀπαγορεύεις ἐς τὸ πᾶν ἄνδρα θετέον
ἐκείνῳ, τὰ τε ἄλλα σοφὸν καὶ μουσικὸν ἐπιστήμονα,
προβόηται, καὶ οὕτως ἁρμόσασθαι τοῦς θεῖους ὁρ-
μους πρὸς μέτρον ζῆλῳ ἁλλόχῳ· ἐπεὶ τοὶ πολλοὺς
οὐκ ἔμεν καὶ τοιοῦτους ἐν τε τοῖς παλαιάτοις καὶ ἐν
ἐγγυλάτοις.

Ὁ γούν ἐν αἰτίῳ πατριάρχῃς ἀσέβητος Λουκᾶς,
ἐς νεφέλῃν χρυσὴν ἀσπεργίας ἡμῖν ἔβρεξεν, ὅτε
ἦμεν ἐν διακόνῳ στελοῦντες, ἐν τετυχηκόῃ ποιήματι
Ἀρχέκην· θαυμαστῶς κατὰ ἐκποσάαν, ὅπερ ἐν ἀ-
πείῃ μὲν ἐγγράπτῳ, ἀνέκειτο δὲ εἰς θαῦμα περὶ σου
τὰ ἐνδὲς τοῦ μεγάλου φροντιστηρίου, ὅπερ ἐξείματο
Σπυρίδης ὁ Ῥωμαῖος, ἐποίησεν τι καὶ αὐτὸς ὁμοιον,
εἰ καὶ μὴ πᾶν ἐν χρόνῳ πρὸς ἑγγύτητα· ἦν γὰρ ἀλη-
θὲς ἐκείνῳ τὸ παλαιὸν ἀμίμητον· οὐ τι πᾶσι παῖσιν
οὐδαμῶς οὐδὲ ὁ ἄγιος γέρον ἐκείνος, ἀλλὰ ἐν τῷ
χρόνῳ τὸ σύντονον τοῦ πνευματικῶς ὁδεῖν, ποιού-
μενος καὶ τὴν ἁδαιαν ἔργον, καὶ τὴν ἀνάπαυαν
ἐποιοῦν τινα, καὶ τὴν ἁδαιαν ἐντασιν εἰς γλυκὺ
ἀγαθόν· ὃ τις προσανασχὼν· ἔχει ἂν λέγειν, ὡς οὐδ'
οὕτω κακῶς. Πρὸ δὲ ἐκείνου οὐδαμὲν ἔργον λογικὸν
πονηθὲν ὅτε τὸ Ῥωμαϊκὸν σκηπετρον ὄρθου ὁ Κο-
μνηνὸς Ἀλέξιος, οὐ τοῦ ἔργου σκοπὸς· ὅμα καὶ ἀπο-
τίλασμα, στήχους ἡρωϊκὸς ἐκδέσθαι, κορυφούμενους
μὲν εἰς· ποσὸν τὸ δοκοῦν τῇ κατ' ἐκείνους μούσῃ·
ἀριθμούμενον δὲ ἕκαστον γράμμασιν ἴσοις, ὡς μηδὲ

A linguarum harmoniam ab eo diligenter quarsitam;
ut per artem esset et ipse variarum vocum et ex
divina inspiratione multarum linguarum peritus.

Nunc ergo, o sanctissime Damascene, gratias
age his qui in te hos canones injecerunt, et cum
seceris sermones illos, ut videtur, et genueris eos,
et sic multiplicaveris sicut vinea, accipe et ter-
tium canonem in Spiritum sanctum. Quid enim
vetat quin ascribatur tibi et iste cum aliis, ut
canistrum hoc, id est calathum, vel coplinum vel
sportam tribuamus tibi, opus, ut aiunt, docti
Joannis Arcla? Nec honestum illi nomen im-
ponentes impigro huic et grandiloquo philosopho;
quos ego odi, sicut et alios qui antiquum et doctum
magistrum, ejus doctrinis multi et multoties
oculati facti sunt, invidia timentes Chæroboscum
cognominaverunt; non quod ille sic seipsum ma-
nifestaverit, quando scribens propria ad vivum
exprimebat; famosi hi viri nil minus egerunt
quam, juxta Massiliensium fidem, Latini apud
quos absque ulla causa et necessitate, indigenas
appositis nominibus sic odiose vocare mos est
alium pannum, alium scilicet, alium paganum
cognominant; quasi optandum sit inter eos ignoti
nominis esse aliquem, quod plebi cum pulcibus
contingit; vel sic fœde nominari hominem etiam a
multo tempore nobilem. Sed hoc quidem in di-
gressionem; qui autem Chæroboscum hominem talis
doctrinæ irrident, sub snario degant; et qui Arclam
loquuntur, tali domicilio digni essent, si fingentes
talia nobilibus ascribant viris. Nec dico hominem
omni laude dignum, et de cætero sapientem, et
peritum musicum, in publicum edidisse, et sic
prudenter zelo versibus conclusisse divinos hymnos:
multos enim novimus tales et in antiquis et in
recentioribus, qui falso sibi attributa respuerant
ascripia.

Sanctus igitur et nobilis patriarcha Lucas qui
antem nobis benedicens rorem infudit dum inter
diaconos versaremur, occurrens poemati Araneæ
quoddam poemam admirabili, quod super clypeum in-
scriptum erat, jacebat autem in interiori parie
D magni monasterii, quod extruxerat Suidius Roma-
nus, fecit et ipse simile aliquid, etsi specie impar,
vere enim inimitabile erat vetus illud; nec aliquo
modo irridens sanctas senex, sed ut spiritalis
contentionem laboris relaxaret, quietem fecit labo-
rem, et otium suavis negotium boni; cui adherens
quisque possit dicere non ita malum. Antea autem
vidimus methodicum opus exaratum quando Ro-
manum acceptrum portabat Alexius Comnenus, cu-
jus operis acopus et finis erat heroleos deducere
versus, terminatos in quantitate poeti illorum con-
gruenti, numeratum autem unumquemque litteris
paribus, ita ut neque unus vicinum excederet, vel
una littera, et erant litteræ omnes concatenate ita
ut manifesta esset earum æqualitas; et latitudo

quidem poematis istius sententias referebat laudis plenas imperatoriae. Qui vero legendo percurrebant duos versuum terminos, litteram litterae addendo, inveniebant a dextris completum heroicum versum, et a sinistris similiter alterum; et erant sacrali acrostichides, et unusquisque seorsim ab alio, nihil fundo poematis adherentes; et scriptum erat in tetragono diligenter hoc poema lateribus circumductum non linearibus sed grammaticis; et diametri ipsae insignitae erant praeclare litteris rubris: nomina enim venerabilia quatuor paribus litteris ita delicta ut compositae ponerentur ostendebant singula diametri principia; et aspicienti haec in mentem venit nil impedivisse artificem tetragoni huius poematis, et potuisse summis diametris materiam cancellare si voluisset; noluit autem; sed cum mensurasset primo, et initia reliquisset sibi invicem adversantia, ita ut menti occurrerent diametri illae ad perfectionem, laboravit in medio epopoeae suae, et figuram rhomboidalem ex quatuor litteris descripsit; et elegans erat hoc opus, et aliter quidem, sed et scribendi peritia; et latera universi tetragoni et diametrorum initia in nominibus et rhombus rubris fulgebant ornata litteris; et residuum operis consuetis scriptum erat characteribus, et erat vere oculorum oblectamentum et scitum mentis ornamentum.

αὐτὸ διαγραφῆναι· τὰ μὲν πλευρὰ τοῦ δόλου τετραγώνου καὶ αἱ τῶν διαμέτρων ἐν ὀνόματι καταρχαὶ καὶ ὁ ῥόμβος ἔρρυθρος ἔγανόντο παραγράφοντα συνήθως εἶχε τῆς γραφῆς· καὶ ἦν αὐτὸ πανήγυρις·

Et solers nobis visus est vir ille; nec solertiam mentitis erat, in veritate dico; visus est autem non ex seipso tam pulchrum inchoasse opus, sed accepisse illud ex antiqua inventione. Antea enim exstabat simile Graecum poema, quoad sententias quidem omnino diversum; secundum enim ad imitationem, regias laudes habebat; archetypum autem peregrinis constabat substantiis; quaedam autem fugerunt me; abiit enim volumen aliquo inter Latinos; heu mihi quod meminerim quanta perperius fuerim captus et in servitutem redactus! Felicem autem me quod a Deo vere Salvatore liberatus fuero! Modicum autem recordatus, referre possum quomodo exordium unum male deducebat Sarapis, daemonis hoc nomen; reliqua autem tria similia, et ipsa litteris paria; rhombum in quadratum redigebat Ζεὺς in tali figura: Ζ quidem stante in medio versus seorsim, σ autem subiectum post versum unum, quasi sub vertice positum; in medio autem anbarum litterarum istarum erant ε et υ, in medio apte verbi vel litterarum, ita ut serent subiecta conjunctio duorum triangulorum rhombi congrue descripti; quoniam versus illi non ad densitatem per litteras coacervabantur, sed concinne ad perspicuitatem resolvebantur. Et haec quidem duo in poemis versa a viris quibus otium studium

καὶ τοιαῦτα μὲν ἔκρινε τὸ βῆθος κατὰ ἐκποσίαν πλατεῖα σπουδῇ.

Α ἐν ἔπος ὑπερπλεῖν τὸ προτεχὲς, οὐδὲ γοῦν ἐν στοιχείῳ· καὶ ἔκρινε τὰ στοιχεῖα πάντα καθ' εἰρημν, ὡς εἶναι δὴλην τὴν ἐν αὐτοῖς ἐξίσωσιν· καὶ τὸ μὲν πλάτος· τῆς ἐκποσίας· ἔκρινε περιεχέν ἑνολας ἀποσημνουδσας τὴν αὐτοκράτορα. Οἱ δὲ τὰ τῶν στοιχῶν δύο ἄκρα περιερχόμενοι ἀναγνώσται, καὶ στοιχείων στοιχείῳ ἐπιττοιδάζοντες, εὐρίσκον ἐκ δεξιῶν ἔπος ἀποτελούμενον ἡρωϊκὸν καὶ ἐξ ἀριστερῶν ὁμοιον ἔτερον· καὶ ἦσαν ἰδιάζουσαι ἀκροστιχίδες, κυρίως ταῦτα καθ' αὐτὰ ἐκάτερα, οὐδὲν τι τοῦ ἑαφίου προσπατῆμαι· καὶ καταγράφτο εἰς τετράγωνον ἀκροτὶς ἐκείνῳ τὸ ποίημα πλευραῖς περιεχόμενον ἐν γραμμικαῖς ἀλλὰ γραμματικαῖς· καὶ αἱ αἱ διαμετροὶ ἀλλὰ καὶ αὐταὶ θαυμαστῶς ἐσημειούντο γράμμασιν ἔρρυθρος. Ὀνόματα γὰρ σεμνὰ τέσσαρα ἰσογράμματα κατασυρόμενα ἐν τῇ εὐστάτει· τεθείσθαι, παρῆσαν ἀρχὴς διαμέτρου ἑκατέρως· καὶ εἶχε ἐνθόμων ὁ βέλτων μὴδὲν τι κάλυπται τὸν τεχνίτην τοῦ ποιητικοῦ τετραγώνου ἑκείνου, καὶ ἀκραιαὶ διαμετροὶ χιάσαι τὸ ἔρθεον εἰπερ ἦθελεν· οὐ ἦθελεν δὲ ἄρα ἑκείνος, ἀλλὰ διαμετρήσας ἀρχικῶς, καὶ ἀφελὲς τὰς ἀρχὰς ἀντιμετώπου· καίτοι ἀλλήλοισ, ὡς ἐνοεῖσθαι διαμέτρος ἑκείνους πρὸς ἐκείλαιαν, εἰς γὰρ αὐτὴν ἐν τῇ μεσαυτάτῃ τῆς ἐκποσίας αὐτοῦ, καὶ σχῆμα τι ῥομβοειδὲς, ἐκ τεσσάρων γραμμάτων αὐτὸ διαγράφας. Καὶ ἦν ἀστειον ἐκείνῳ τὸ πόνημα, καὶ ἄλλως μὲν, καὶ διὰ τοῦ δεξιῶς εἰς γράμμασιν· ὁ δὲ λοιπὸς δίκως ὁ κατὰ τὸ ἐμῶν δὲ ψέως, καὶ οὐσφρον ἀγαλμα ψυχῆς.

Κ Καὶ ἐπὶ τὴν δ' ἀνθρωπος ἑκείνος ἦμιν δεξιῶς· καὶ δὲ, οὐδὲ θεοῦδικο τὴν δεξιότητα πρὸς ἀλλήλαιαν· ἐφωρίθη δὲ οὐ κατὰρξας αὐτὸς τοῦ καλοῦ τοῦ πονήματος, ἀλλὰ παραλαβὼν αὐτὸ ἐξ εὐρίστω; πάλιν εἰς· προέκτετο γὰρ ἑκείνου ἐλληνικὸν τοιοῦτο ποίημα, ἐς τὸ πᾶν ἀπαράλλακτον δίχα γε τῶν ἐνοίων· τὸ μὲν γὰρ πρὸς μίμησιν δευτερεύσαν· βασιλέως εὐσεβοῦς· εἰχeto· τὸ δὲ ἀρχετυπον ἐξωτερικῶν ἐνοίων ἦρτο· καὶ τὰ μὲν ἄλλα ἑκείνου παρῆλθε με· φησὶ γὰρ μοι τὸ βιβλίον ἐς τοῦ τὴν λατίνην. Οἶμαι δὲ εἰ ἀνεμνήσθη οὐκ ἔπαθον αἰγμωτισθῆναι, καὶ οὕτω δουλοειδὲς· εὐ μοι δὲ, εἰ πρὸς τοῦ ἐλευθερωτοῦ τῇ ἐνὶ Θεοῦ λέλυμαι. Βραχὺ δὲ τι μνηστικῶς ἔχω ἀναφέρειν ὡς μίαν μὲν ἀρχὴν διαμέτρου παρέσθαι ὁ Σάραπης· δαιμόνιον αὐτὸ ὄνομα. Τὰς δὲ λοιπὰς τρεῖς ἑτέρα ὁμοία ἰσογράμματα καὶ αὐτὰ· τὸν δὲ ῥόμβον ἐτετραγώνωσεν ὁ Ζεὺς ἐν τῇδε καταγραφῇ ζ οὗ τοῦ μὲν ζ καίμινου μέσον στίχου ἰδίως καθ' αὐτὸ· τοῦ δὲ σ ὁνομαστικῶν μετὰ εἰς ἔπος ἐν, ὡς οἶον κατὰ τὴν καθετόν· ἐν δὲ σ τῷ μέσῳ τοῦτον ἀμφὸν σ· χῶν παρακειμένων τοῦ ε καὶ υ, συμμέτρῳ μεσολαβῆται στοιχείου ἢ στοιχείων, ὡς ἀν γίνονται αὐτὰ ὑποκείμενα κοινῇ τοῖς δυοῖς τρίγωνοις τοῦ ῥόμβου διαγραφέντος μάλα εὐκρινῶς· εἰπεὶ τὰ ἐπὶ ἑκείνῃ εὐ πρὸς πύκνωσιν τοῖς γράμμασιν ἐπὶ τοιδαζόντο, ἀλλὰ εὐρύθμως· ἡραιοῦντο πρὸς εὐδιάρθρων· τετραμμένα παρὰ ἀνδράσιν οἷς ἦν καὶ ἡ σχολή

Ὁ δὲ μετρήσας ἡμᾶς χρόνος, ἔφηνε καὶ αὐτὸς· A
 ἄνθρωπε λευτέρη δεξιὸν ἐξανύειν λογικὰς ἐγγειρηθείς,
 αἷς ἂν ἐπιβάλῃ, Ὀλυμπιὴν τῇ ἐπικλήν· καὶ εἰδο-
 μέν ἴσθιν ὃν ἐκείνος ἐξυφάνε μετρικῶς, καὶ ἐθαυ-
 μάσαμεν ἀκούοντες μὲν τὸ τέχνημα καὶ ἐκ παλαιοῦ,
 οὐκ ἔτι περὶ τετυχηκότες τοιοῦτῃ μίχρῃ καὶ ἐς
 αὐτὸν· ἦν δὲ τὸ ἱστούργημα ἐκείνου τοιοῦτον· στυ-
 γιδίῳ πρώτῳ ὑπέκειτο δεύτερον ὁμοιον, στοιχείοις γρα-
 φικῶς ἐς ἀπαράλειπτον κατ' ἐκεῖνο ποσοῦμενον· καὶ
 τῷ δευτέρῳ τρίτον ὑπὲρ τρωτὸ ἐμπερὶς· τὰ γὰρ εἰς
 ἀριθμὸν γραμμάτων· καὶ τῷ τρίτῳ τέταρτον, καὶ
 τοῦτο ἔχομένως, ἕως οὗ ἐκείνος εἶπε ἥθειεν εἶπε
 ἥθύνετο· καὶ τὰ γράμματα κινηθὲν ὅσον διατεταγ-
 μένα κατ' εὐκρίνειαν ἐν τῷ ἐκαστῷ στοιχείῳ ἐκάστῳ
 ἐπικεῖσθαι ἀνακαίμενον, ὥς εἰ καὶ ἀλλήλων τὰ στοι-
 χεῖα ἐξήρτηντο· ἐφάνταζον συλλίσκου τοὺς μὲν κα-
 τὰ πλάτος, τοὺς δὲ κατὰ βάθος ὁρθοὺς ἅπαντας, καὶ
 συμβιβαζομένων τῶν ἐν ἐκατέρῳ ἑνωίων ἀναγνω-
 στικῶς ἀκροστυγιδίων δίχην· ἐκληροῦντο ἰδίως μὲν
 ἰνολας οἱ κατὰ πλάτος ὁρθοὶ· (1) ἀπ' ἀρχῆς μίχρῃ
 τοῦ τελευταίου· ἰδίως δὲ ὡπαύτως οἱ κατὰ βάθος·
 καὶ ἦν οὗ Πηνελόπης ἰσθὺς ἐκείνος καὶ ἱστορούμε-
 νος· καὶ ἀναγόμενος, ἡ Ἑλένης πέπλος· Ἑλληνικοῖς
 διδασκαλῶσι κατάπαστο, ἀλλὰ ἐμπλοκή σοφίας,
 ἥς ἔργον καλὸν καὶ τὸ πάρεργον· ἰσθὺς δὲ τοῦ-
 του στήμονες· ἐν, ὅσον τὰ κατὰ βάθος ἔπη· κρό-
 κη δὲ, τὰ τοῦ πλάτους· καὶ λογίζεται ἡ μὲν τοῦ-
 του ποιήσις ὑφανσις, ὥς ὅσον δὲ ἀνάλυσις, ἡ ἀνά-
 γωσις, καὶ ὁ στήσας ἐκείνου προσωπῶς ἂν ῥηθεῖν
 λόγον ἐξυφάνει σοφόν· ὥς δὲ δύσεργον τὸ τοιοῦτον
 ἐξυφασμα, γινώσκται ὁ παρὰ σφόμενος αὐτὸ διαχειρί-
 σθαι· σοφὸς μὲν ἰσόμενος εἴπερ αὐτὸ ἀκριβώσα-
 ται· οὐ δύνησόμενος· δὲ διὰ τῶν οὐδ' αὐτὸς ἐν
 πολλοῖς εἶναι κατὰ τὸν οὐρανὸν εἰπόντα σοφόν. Πτε-
 ρυγὰς δὲ οἱ καὶ ἀξίνας καὶ ὠὰ καὶ βωμοὺς, ἀθύρ-
 ματα καὶ αὐτὰ μουσῶν σεμνότερον δὲ φάναι ἀγάλ-
 ματα, Θεόκριτος παραδεικνύτω καὶ εἰ τι· ἄλλος τοι-
 οῦτο ἐκφαίνεται· οὐ σπουδαίους ἐκείνος λογίους ἐκ-
 δίδωκε ταυτὸν κατὰ τοὺς ἀδιακρίτους ἐξεταστές,
 ἀλλὰ πρὸς οὐ φαύλην σπουδὴν ἀσπείζομεν· Ἐν
 οἷς ἔστιν εἰπεῖν ὥς ἦν αὐτοῖς ἡ τοιαύτη ἐργασία,
 κόπος ἀπὸνος, μόχθος γλοχὺς, πόνος ἀνάληπτος, ἔρ-
 μουσος ἀσχολία, δῦλος ἡδονή, ἀργία ἡλόγως ἐργα-
 στική, θῆξις ψυχῆς εἰς ὀξύτητα, ἰδισμὸς καινότερων
 ἐπινοιών, καινουργία λόγου ἐπαινετή, μέθοδος τοῦ
 μὴ βαίνειν κατ' ἔγνη πολλῶν, ὃ δὲ Καλλιμάχος ὁ
 σοφὸς ἐπετῆθευσεν, ἐφοδὸς ἐφευρετικῆς καινότερας
 ποιήσεως, ἐνδοξος ἀποφυγὴ ταυτογραφίας, εὐφράς
 ἐνδειξις, ἐπιδειξις εὐπορίας νοεράς, φιλόκανος· καὶ
 φιλότιμος μεταχειρίσις λόγου, ἐξηλλαγμένη στολή
 σοφίας, ἀγαθὸν ἀλλόκοτον, πλούτου νοεροῦ προχέ-
 ρισις, ἐμφασίς δυνάμεως ψυχικῆς, ἐκφανσις ἰσχύος
 γραφικῆς.

Ἄλλ' ὅπερ ἀνόπιν λόγου φθάσαντες ἐκεκτόμεθα,
 εἴπερ πολλοὶ τινες καὶ τῶν ἐν ἡμῖν παλαιτέρων καὶ
 τῶν κροσφάτων καὶ περὶ μέτρα ἐπονήσαντο, ἡ διὰ
 βασιτέρων ἐμφορὰ· ἡ πρὸς χάριν ὁποιανοῦν, καὶ γέ-

Sed quod mensurat nos tempus, manifestavit et
 ipsum levitiam hominem peritum perficiendi ratio-
 nalibus incepta quibus animum intendebat, Olympi-
 tum nomine : et vidimus telam quam metrica te-
 xuit, et mirati sumus audientes artem hanc anti-
 quam esse, et nondum hucusque tale quid videra-
 mus. Erat autem textura talis : Versi primo subja-
 cebat alter similis, elementis graphicis sine inter-
 missione secundum illum conformatus : et secun-
 do tertius substratus erat quod litterarum nume-
 rum compar et tertio quartus, et sic deinceps
 quoadusque textus voluit aut potuit : et litteræ col-
 umnæ instar ordinate ad perspicuam distin-
 ctionem, dum singulis versibus singuli subjacentes
 versarentur, ita ut invicem cohærerent elementa ;
 ostendebant columnas et in latitudine et in profun-
 ditate, rectas omnes, cum commentarentur in sin-
 gulis sententiæ congrue ad legendum, acrostichidum
 instar ; proprias sortiebantur sententiis versus in
 latitudine ordinati, ab initio usque ad finem ; pro-
 prias similiter qui in altitudine et erat non Pene-
 lopis tela hæc, ab historiis cognita et celebrata ; nec
 Helenæ velum Argivorum camporum certaminibus,
 sed sapientiæ complexus, cuius pulchrum opus pri-
 marium et secundarium, telæ autem hujus stamina
 sicut et versus, in profundo posita ; trama autem
 in latitudine, et æstimatur textura poesis illa, sed,
 ut æquum est, explicatio vel expositio ; et qui con-
 stituit eam, congruenter diceretur docta textuisse
 verba quam difficilis sit talis textura, sciet qui
 talem instituere tentabit, solers futurum si eam
 apte perfecit ; non poterit autem usque in finem
 et ipse in multis esse sicut prædictus ingeniosus
 vir. Alas autem, et arcures et ova, et altaria, signa
 et musarum ornamenta ut decentius appareant,
 Theocritus canat, vel si quis alius reperitur in-
 comptis dans seipsum auctor sententiis, juxta in-
 doctos inquisitores ; sed potius urbanitatem diligen-
 tissime sectatur. De quibus dicendum est tale ar-
 dum opus ipsius fuisse laborem facilem, molestiam
 dulcem, fatigationem dolore carentem, concinna
 cura, immaterialis voluptas, otium sapienter la-
 borans, ingenii acuminis cultus, novarum cogi-
 tationum consuetudo, laudabilis verbi innovatio,
 modus non sequendi viam multorum ; Callimachus
 philosophus instituit, via inventrix recentioris
 poeseos, laudabilis fuga tautographias, ingenii os-
 tensio, manifestatis uberis animi, nova et gene-
 rosa verbi tractatio, divitiarum spiritualium ac-
 quisitio, vigoris ingenii argumentum, vis graphica
 exhibitio.

Sed quod antea considerabamus utrum multi ex
 antiquioribus et ex recentibus poesi operam dedis-
 sent, vel propter inditam facilitatem, vel propter
 causam qualemcunque, et hoc accidit volenti Da-

(1) Ita cod.

masceno, Illuminatori Ecclesie Dei, qui doctos coepit iam-bos concinnare; et hoc non secundum propriam naturam quæ, ut ita dicam, homines per Spiritum sanctum lumine replet, sed ad imitationem poetici ingenii, modo quidem sublimis et dulcis, modo autem rigidi et infelleis his quibus loquitur, ut dixerit quidam; secundum quem characterem et ipse alius videtur ac antea, quasi accessu difficilis: et unde hoc oriat, affirmatur certissimo modo. Profunde igitur inclinatus, libenter accipio quod affirmatur, reprehensionem accepturus, si senior factus nondum noverim rem tam pulchram; ferens autem, eo quod non ignorem non omnibus omnia dare Deum; et longum tempus per quod statuitur experientia, non omnium peritiam omnibus tribuere; si autem qui affirmaturi sunt et probaturi quæstium non inveniunt, nihilominus annuo, et multorum sequor opinionem, et de cæterò amici Injuncta subeo: hoc bene perpendens, illud quod in Ecclesia sancta introductum fuerit, quasi inle-jam et manifestatum et probatum et judicatum, et in psalmodia prædicatum, certe in cõtemplum venire, si non admittatur ut beati Patris niente satum; et propterea non despiciendum quasi apu-rium et interpolatum et ideo rejectitum vel alji-ciendum; sed potius adoptandum, et in multa ha-bendum æstimatione. Quomodo enim reprehensi-one dignum non esset, margaritam in fundamento ecclesiastico, vel lapillo, vel illitam calcem non parvi facere, ad revereri ubi occurrerit; et do-gina de Trinitate et sermones divina mysteria inter-pretantes, quibus beati Deum servi collaudant, non cum veneratione dicere et præconare et rite com-ponere, et nil remittendo et cum luciditate expo-nere, ita ut sic sanctificentur et oculi et os, et ma-nus et habitus corporis, et anima ipsa?

ἐπὶ σαφηνείᾳ ἐρμηνεύεσθαι, ὡς οὕτως ἀγιάζεσθαι καὶ ἐφθαλμοῖς καὶ οὐροῖς καὶ χεῖρας, καὶ πνεύματι ὅλην τοῦ σώματος καὶ ψυχῆν αὐτῆν;

Inde ergo incipiendum unde proposueram, et ex-ponendum primo quomodo commentandi operis ductor, quoad styli dispositionem se habeat sive ha-tura talis fuerit, qualem respue cognitum habemus, sive per imitationem optimis et variis linguis loqui comenderit. Puritatis igitur est lumbis quod ad perspicuitatem attinet, tantum scripturæ hujus cano-nis inest, quantum hiemali nocti siderum lucis; tene-brescent enim sic in multis philosophus, tum ob co-gitationum profunditatem doctrinæ theologicæ, cum ob miram styli concinnitatem; quandoque autem propter verba hæud communia, sed, sicut ipsi ar-rident, inusitata prorsus aut difficile imitabilia; va-rios quoque ipse verbis sensus accommodat, quos puristæ non dubitant reprehendere velut quædam sermonis vitia, qui non obtemperant legibus materiæ sublimis ac proinde difficilis, per quam irriti sunt plerisque artis rhetoricæ effectus, quanquam non existiment ipsi ut peregrinum, inconsueta agendi ratione sublime loqui, vel solennia dicitare verba, vel voces inflare et dicta, et natalitias divinationes

ἄ γονεν ἐθέλουσιν καὶ τῷ ἐκ θαυμασίου φωστῆρι τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, ἀλλαξάμενῳ τὴν φιλόσοφον διδασκίαν λαμβάνει· καὶ τοῦτο οὐ κατὰ τὴν αὐτοῦ φύσιν τὴν, ὡς οὕτως εἶπαι, ἐν ἀγίῳ Πνεύματι φαι-σίμβροτον, ἀλλὰ πρὸς μίμῃσιν χαρακτήρος ποιητι-κοῦ, ἄλλως μὲν κατ' ἐννοίαν σιμυνοτάτου καὶ γλυκυ-τάτου, οὗς δὲ φράζει αὐστηροῦ εἶτε καὶ ἀτηροῦ, κατὰ τὸν οὕτως ἱερῶντα· καθ' ὅν χαρακτήρα καὶ αὐτὸς ἀλλ' ὅς φαίνεται ἢ ἀπὸ τοῦ ὡς δυσπρόσιτος, καὶ μαρτυρεῖται ποθεν τοῦτο εἰς ἀναμφύμοτον· τι-θῆμι βαθεῖαν προσκύνῃσιν, καὶ δέχομαι· πρὸς ὁμο-λογίαν τὸ μαρτυρηθὲν· πιστόμενος μὲν εἰς οὐδὲν μίμῃσιν εἰ γέρον ἀνθρώπος ἐς βαθεῖαν, οὕτω ἱερῶν ιστορήσας πρᾶγμα οὕτω καλόν. Ἀντιθέμενος δὲ διὰ τὴν μὴ ἀμφιγνοῖν ὡς οὕτως πᾶσι πάντα διδόναι ὁ Θεός· οὐδὲ μὲν ὁ μακρὸς χρόνος δι' οὗ ἀθροίζεται πολυπειρία, πάντων ἀπασιν παύσαν ἐντίθησιν. Ἐάν δὲ οἱ μαρτυρησόντες καὶ πιστωσόμενοι τὸ ζητούμε-νον οὐχ εὐρίσκοντο, προσκυνῶ καὶ οὕτως, καὶ τι-θεῖται τῇ γῆμῃ τῶν πολλῶν, καὶ τοῦ λοιποῦ γίνο-μαι τοῦ φιλικοῦ ἐπιτάγματος· ἐκεῖνο καλῶς ἐπι-λογισάμενος, ὅτι τὸ ἐκκλησιαζόμενον ἱερὸς, ὡς ἡδὴ καὶ ἐμφανισθὲν καὶ δοκιμασθὲν καὶ ἐγκριθὲν καὶ εἰς ψαλμῶδιν παρρησιαζόμενον, οὐκ ἔστιν ὥσπερ οὐκ ἐξεθερίσθαι, οὕτως οὐδὲ ἀμφιβαλεῖν μὴ οὐχὶ ἀγαθῷ πατρὸς τοῦς δηλαδὴ ἐκγονοὺς εἶναι· διὸ οὐδὲ χρῆναι παρὲς τοῦτο εἰς νόθον καὶ ὁμοδοξίαν καὶ δι' αὐτὸ ἐκδελτον ἢ ἀπόδελτον, ἀλλὰ εἰσποισ-θαι, καὶ ἐν λόγῳ τίθεσθαι πολλῶν. Ἡ πῶς οὐκ ἐν εἰς μαρτυρίαν, μάργαρον μὲν λίθον χρηπίδος ἐκκλη-σιαστικῆς, ἢ χρηπίδος ἢ ἐμπλασμα τιτάνου μὴ πε-ριρροφῶν, ὡς παραπαισὶν ὅποι τοχοί, θεολογία; δὲ τρι-δικὰς τοιαύτας, καὶ λόγους μυστηρίων θεοτάτων ἐκ-φάντορας, οὗς καὶ ἄγιοι Θεοῦ θαρσύνοντες ὁμῶς ὡς παρὰ πεισμένοι μὴ προσκυνῇς; καὶ λαλεῖσθαι καὶ ψάλλεσθαι, καὶ γράφεσθαι εἰς ὄρθον, καὶ ἀνοποσι-λῶν;

Ἀρχαίον δὲ τὸ ἐντεῦθεν, οὐ προθέμην, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἐκτετέον ὅσον ὁ τοῦ ἐγγχειρησομένου ἔργου ποιητῆς τὰ ἐ; διδασκίαν γραφικὴν, εἶτε φύσει τοιοῦτος; ἔστιν ὅς εὐρίσκόμενος ἀναγινώσκωνται, εἶτε καὶ κατὰ μίμῃσιν, ὡς ἂν τεγνῆσται καὶ οὐ-τὸς χρησταίς διαφόροις γλώσσαις λαλεῖν. Καθαρ-τῆτος μὲν οὖν καὶ φωτός τοῦ κατὰ σαφηνείαν ἐς τοσοῦτον μέτεστι τῇ γραφῇ τοῦ κατ' αὐτὸν κανόνος, εἰς ὅσον καὶ νοκτὶ χειμαρὶν ἀστράς; ἀλλὰ μὲντοι. Ἀπασκῶνται γὰρ ὅσον ἐπὶ πολλὰ ὁ σφόδρ· τὰ μὲν διὰ τὸ τῶν νοημάτων βάθος, θεολογικῶν τῶν πλεόνων ὑπερχόντων· τὰ δὲ οὗς σχηματίζει σπμνός· ἔστι δὲ ὅπου καὶ διὰ τὸ τῶν λέξεων οὐ κατημαζευμένων, ἀλλὰ πῶς καθὰ φιλεῖ διατρίβειν αὐτὸς καὶ παντα-λῶς ἀτριπτον, ἢ γοῦν ἀλλὰ δυστίθητον· ἐχει δὲ τι-να; καὶ ἱεροῦς ἐπιτηδεύσεις; ὁ λόγος αὐτῶν, ὁ; οἱ περιρροῖ οὐκ οὐκ μὴ φέγειν ὅσα καὶ τινα; κτλ; γραφῆς· οὐ περιπεσόντες αὐτοὶ ἐς ἀνέγκλην ὑποδι-σεως ὡφελῆς καὶ οὕτως ἐργάσθαι; δι' ἧς ἀκινῆσι-ζουσι τὰ κατὰ ῥητορίας σικρῆματα τοῖς πολλοῖς; οὐδὲ ἐνθυμούμενοι ἐκεῖνοι ὡς ἱεροῦς μὲν τὸ ἐν το-

Ἄρχαίον δὲ τὸ ἐντεῦθεν, οὐ προθέμην, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἐκτετέον ὅσον ὁ τοῦ ἐγγχειρησομένου ἔργου ποιητῆς τὰ ἐ; διδασκίαν γραφικὴν, εἶτε φύσει τοιοῦτος; ἔστιν ὅς εὐρίσκόμενος ἀναγινώσκωνται, εἶτε καὶ κατὰ μίμῃσιν, ὡς ἂν τεγνῆσται καὶ οὐ-τὸς χρησταίς διαφόροις γλώσσαις λαλεῖν. Καθαρ-τῆτος μὲν οὖν καὶ φωτός τοῦ κατὰ σαφηνείαν ἐς τοσοῦτον μέτεστι τῇ γραφῇ τοῦ κατ' αὐτὸν κανόνος, εἰς ὅσον καὶ νοκτὶ χειμαρὶν ἀστράς; ἀλλὰ μὲντοι. Ἀπασκῶνται γὰρ ὅσον ἐπὶ πολλὰ ὁ σφόδρ· τὰ μὲν διὰ τὸ τῶν νοημάτων βάθος, θεολογικῶν τῶν πλεόνων ὑπερχόντων· τὰ δὲ οὗς σχηματίζει σπμνός· ἔστι δὲ ὅπου καὶ διὰ τὸ τῶν λέξεων οὐ κατημαζευμένων, ἀλλὰ πῶς καθὰ φιλεῖ διατρίβειν αὐτὸς καὶ παντα-λῶς ἀτριπτον, ἢ γοῦν ἀλλὰ δυστίθητον· ἐχει δὲ τι-να; καὶ ἱεροῦς ἐπιτηδεύσεις; ὁ λόγος αὐτῶν, ὁ; οἱ περιρροῖ οὐκ οὐκ μὴ φέγειν ὅσα καὶ τινα; κτλ; γραφῆς· οὐ περιπεσόντες αὐτοὶ ἐς ἀνέγκλην ὑποδι-σεως ὡφελῆς καὶ οὕτως ἐργάσθαι; δι' ἧς ἀκινῆσι-ζουσι τὰ κατὰ ῥητορίας σικρῆματα τοῖς πολλοῖς; οὐδὲ ἐνθυμούμενοι ἐκεῖνοι ὡς ἱεροῦς μὲν τὸ ἐν το-

λιταῖς κομπάζειν, ἢ στωμύλλεσθαι πανηγυρικῶς, ἢ στρογγύλλειν προφωνήσεις καὶ λαλιάς, καὶ γενεθλιαλογεῖν, καὶ τοιαῦτα τινα μετέρχεσθαι. Ἄλλο δὲ τὸ θεολογεῖν καταμύνας ἐμπλῶς καὶ μέτρῳ ἐπεσθαι καὶ τοῖς τοῦ μέτρου δόξαι καὶ τινι νομοθέτῃ. Ἡ γὰρ ἂν εἰ οὕτω οἰκεῖντο καταθέμενοι τὰς ψήφους, καὶ συναγαγόντες ὅλους ἑαυτοῦς, ἐξέλουν τὴν εὐθέτως γράψαντα κατὰ τὸ ὑποκειμένον χορηγεῖ· καὶ ὑπερὸν εἶπὸς καὶ παραθέγγεσθαι τι κατὰ ἀνάγκην ὁ ἀγωνίων. Εἰ δὲ καὶ συνθετοῖς φανέται λήξει χαίρων ὁ νῦν εἰς τὴν προκειμένην εὐρετὴν μελοποιῶν, συγχωρεῖσθαι ποιεῖν ἀπειδέστερον ἔπερ ἐκ ἐκρίνεν· ὡς· ὅλα τρέπον τινὰ εἰς τοῦτο πεφυκῶς, σμνότητα.

Ἀρχομένων δὲ καὶ τούτων εἰς ἐνδεχομένην σάφην θεωρίας, ἐπελευστέον καὶ τὴν παρὰ τοῖς νεωτέροις μελωδικοῖς εὐρημένην ἡμισυμένην ἀκροστιχίδα· ἡμισυμένην δὲ αὕτην εἶπον, ὡς μὴ κατὰ τοῦς ἀρχαίους· ἰδίᾳ ἐξ ἀριστέρων καὶ ἰδίᾳ δεξιῶν συνεῖσαν μέτρον ἐκ τῆς τῶν ἐπῶν ὅλων ἐκατέρωθεν ἀκρότητος, τῶν ἀκρίων στοιχείων ἐπιστοιδισμένων ἀλλήλοις ἀρχήθεν μέχρι τέλους· ἀλλὰ τὸ ἡμισυ τῆς σπουδῆς ἐκείνης ἀνύουσαν, ἔπερ ἐστὶ τὴν ἐν μόναις ταῖς ἐκάστου τῶν στιχῶν ἐξ ἀριστέρων καταρχαῖς· οὗ πρὸς ἑμπαθὲν ἀμυδρὰν καὶ ἥκιστα δυσχερῆ ἐπαινεσθῆναι τοῖς πλείοσι μελωδοῖς ἢ μέχρι καὶ νῦν συντηρουμένη ἐνίοις παρασημασίαις, μόνης τῆς τῶν τροπαρίων ἐνάρξεως· ὧν ἐκάστη προσωυῖα ἡ πρώτη τῇ δευτέρᾳ, καὶ αὕτη τῇ μετ' αὐτὴν, καὶ αἱ λοιπαὶ ταῖς ἐφεξῆς, ἀποτελοῦσιν ἐναίαν τὸν ἐκ τοῦ προκαθημένου γράμματος ἐν τῇ πρώτῃ τροπαρίᾳ μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου ἀπαρτιζόμενον· εἰ καὶ νῦν παρεώραται καὶ αὐτὸ τοῖς μελωδικοῖς ἡμῖν καὶ ἀπόντοις· οἱ καὶ τὴν ψαλμωδίαν τῆς ἐν τοῖς ἱεροῖς κανόνι δευτέρας ὥδης, τὸ γὰρ εἰς ἡμᾶς ἦκον τέλειον παρεστειλαμέν, καὶ οὕτω τοῖς κανόνας ἐνεαείρμους ὄντας, ἐξημῶσάμεν εἰρμῶ ἐν ἑκάστῳ, εἰς ὁκτάδα τὴν ἐννιάδα χολοδῶσαντες· καὶ κλέμμα τοῦτο ἐξυψηλότες οὐκ ἂν οἶμαι λογιζόμενον εἰς ἐπαινετῶς ἱερὸν· εἰ καὶ ὁ ἀόλιμος ἐν σοφίᾳ Θεόδωρος ὁ Πρόδρομος αἰτιολογεῖ σεμνῶς αὐτὸ, κανόνας ἱερῶς ἐξηγησάμενος. Ἐχόντων δὲ καὶ τούτων οὕτως, ἐπεὶ ὁ ἐξηγητὴς ὁ μελωδικὸς κανὼν ἔχει συνῆθι τοῖς ὑπερὸν ἀκροστιχίδα, ἐπισκεπτέον πρὸ τοῦ κανόνος αὐτὴν διακειμένην οὕτως.

Ἡ ἀκροστιχίς.

Θεογενὲς Λόγε, Πνεῦμα παράκλητον πάλιν ἄλλον

Ἐκ γενέτου κελπὼν ἡκας ἐπιχθόνιοις,
Ὅλα πυρὸς γλώσσησι, φέρον θεότητος ὄθλου

Σῆμα τέλες φύτης καὶ χάριν ὁρμυπλοῖς.

Τούτων δὲ τῶν τεσσάρων ἐπῶν τὸ μὲν πρῶτον καὶ τρίτον ἡρώδαι εἶον· ἐλεγεῖα δὲ τὸ δεύτερον καὶ τὸ τέταρτον· ποταπὸν δὲ τὸ ἡρῶον, καὶ οἶον τὸ ἐλεγεῖον, ἀναλκτέον ἐκ τῶν ἐξηγητῶν. Ὁ δὲ νοῦς αὐτῶν τοιούτος· Ὡς ἐκ Θεοῦ Πατρὸς γεννηθεὶς Λόγε, ἐκμύσας ἡμῖν τοῖς ἐπιχθόνιοις, καὶ διὰ τοῦτο ταπεινοῖς, ὡς ἐν γλώσσησι πυρὸς, καθὼς καὶ ὁ κανὼν

A proferre, et alia similia effutire; aliud autem re divina loqui duntaxat accurate, et mensuræ subesse et metri regulis velut magistro; in tali enim casu si, sententias deposuissent, conversi ipsi cum diligenter qui recte scripserat juxta propositum argumentum: licet quandoque aliquid neglexerit scriptor ex necessitate; si autem rectis videatur gaudere verbis qui propositam canit solemnitate, liceat illi facere negligentius quod judicavit, quasi quodam modo in hoc nato, nec per contemptum agentis, sed ob placitam ei reverentiam.

οὕτω πρὸς φόρον, καὶ πρὸς ἀρίστους δὲ αὐτῶν

B Sed hæc sufficiant ad susceptam dissertationem; veniendum nunc ad inventam a recentioribus poetis dimidiatam acrostichidem: dimidiatam dixi eo quod, contra priscorum usum, non seorsim a sinistris et seorsim a dextris compleatur metrum ex initis versuum omnium, summis elementis invicem coherentibus ab initio usque ad finem; sed perficiatur dimidium operis hujus, sumptis ac necet initis sollemniter singulorum versuum a sinistris positum; unde per imitationem remotam et minime difficile excogitata est a plerisque poetis ea quæ hucusque a pluribus observatur annotatio initii solum stropharum, quarum singulis adjunctum primum secundo, et illud sequenti, et sic reliqua deinceps, unum efformant iambum, a prima littera in prima strophe usque ad ultimam absolutum: licet nunc negligatur et hoc a nobis vobis et ignavis, qui psalmodiam secundi inter sacros canones hymni, quem usque ad nos ætas integram servavit et similiter canones ex novem seriebus constantes, serie una singulos privavimus, in octavam nonarium decurtantes; et sursum illud quod invenimus non arbitror inter res vero sacras deputandum esse: licet illustris inter doctos Theodorus Prodromus hujus causam reddat qui canones sacros interpretatus est. Rebus igitur ita se habentibus quoniam interpretando melodico canoni præit respondens sequentibus acrostichis, ante canonem considerandus ipse venit.

D Acrostichis.

O Deigenum Verbum, Spiritum advocatum rursus
[alium]

Ex genitoris sinibus misisti terrestribus
In igne lingue specie ferentem Deitatis materiz
[expertis]

Signum tuæ generationis, et gratiam cætoribus.

Horum quatuor versuum primus et tertius heroicæ sunt, elegiaci vero secundus et quartus. Qualis autem heroicus, et qualis elegiacus, discendum a commentatoribus; eorum autem sensus hic est: O Verbum ex Deo Patre genitum, misisti nobis in terra degentibus et propter hoc miseris, quasi in igneis linguis, sicut duxerit canon, Spiritum con-

solitorem rursus alterum, secundum videlicet illum A postquam tu in cœlum ascendisti; ut postquam consolator venit super nos Filius tuus, consolator iterum veniret e sinu Patris, missus Spiritus sanctus, afferens laudatoribus sanctæ Trinitatis signum immaterialis tuæ divinitatis, id est naturæ ac navitatis tuæ, et psallentibus gratiam pro hymnis. Interim verbum *Dei genum* quod ab initio dicitur, ostendit violentum mensuræ in carminibus impedimentum; unde *θειογενῆ* dicit Verbum, cum impossibile sit, ut non proferatur cum diphthongo, sed cum sola littera ε, *θεογενῆ*. Manifestum enim quod aliud est *θεός*, aliud *θεῖον*: anima scilicet quæ Deus non est, divina est; unde et aliud sit *θεογενής*; et aliud *θεογενής*: forsitan autem, non per generationem inter duas immutabiles personas Verbum inventum est *θεογενής*, sed quia communiter dicitur genitum, quoniam per ipsum, scilicet divinum Verbum, divini et nos et Deo similes efficitur. Si quis autem *θεῖον* non derivative naturæ particeps accipiat, sed Deum ipsum sic cogitans, divinum dicat Verbum ex divino, Deo scilicet, Patre ortum, nescio an inveniat qui facilliter hoc admittat: mihi quidem ita sentire non placet; de Paraclete autem dicenda infra dicentur.

Ἄλλον autem vel simpliciter dicitur pro ἑτέρω, vel ad dogmaticam exactitudinem quam novit qui distinguit ἄλλας et ἄλλοις; cui obsequens, et quasi in luce ambulans, non dixisset diversum missum fuisse Paracletum, sed alterum, iuxta præsentem scripturam; genitum autem de quo hic dicitur et genitorem et satorum et Patrem, divina synonyma simul venerabunda colligit; φυτοσπόρος enim communior est: quod autem ex sinu Patris missus fuerit Spiritus sanctus, manifestius docet canon, in quo invenietur rursus vox γλώσση, poetica lonum dialecto; ut poeta enim, molestiam patitur eo quod utatur verbis quibus gaudet poesis; indicium autem naturæ Filii fert Spiritus sanctus non unum, secundum unicam aërosclehidis dictionem, sed varia, sicut veritatem decet; veritatem enim dixit magister veritatis Verbum, promittens se missurum Spiritum sanctum veritatis, amorem quem primus habuit in discipulos suos, quos dilexit et Spiritus sanctus, qui et docuit eos ut Spiritus sapientiae, ejus etiam indicium fuit consubstantialitas Patris et Spiritus, et luminis participatio et sanctitatis, et charitatis, quam inde veniens attulit Spiritus sanctus, sicut tunc et discipulis, et mox initiatoribus populorum, ita et nunc nobis spiritualibus laudatoribus, id est circa hymnos occupatis; quod bonum et in omnes effunditur Dei laudatores, quibus poeta commoile se immiscuit pro participatione eboritatis. Videndum autem utrum hoc qui fert formam incorruptibilis deitatis possit et verbo accommodari per rectitudinem masculinæ communicationis, ut dicatur Filius dare nobis per Spiritum sanctum formam naturæ suæ.

διδάξει, Πνεῦμα παράκλητον πάλιν ἄλλον, ἔχον δευτέρον τοῦτον νῦν μετὰ δὲ ἀντιληφθέντα εἰς ὁρίζον· ἵνα Παρακλήτου ἡδὴ σοῦ τοῦ Υἱοῦ κατὰ τὸν εἶδος εἰς ἡμᾶς, παράκλητος πάλιν ἔλθῃ δευτέρωματος Ἀδὲν ἐκ τῶν κόλπων τοῦ Πατρὸς, τὸ ἀπισταλόμενον ἄγιον Πνεῦμα· φέρον αὐτὸ τοῖς ὁμνηταῖς τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ σημεῖον ἁλλοῦ θεότητος τῆς φύσεως, ἔχον τῆς οἷς φύσεως ἢ γενήσεως, καὶ τοῖς ὁμνηταῖς χάριν τὴν ἐπὶ τοῖς ὁμοῖς· ἐν τοῖς δὲ τὸ μὲν θεογενὲς, ἐκ προθύρων, δὲ φασὶ, διακρίναι τὴν μετρικὴν ἐν ἱποποιῖαις βίαιαν παρεκλήν, δι' ἣν θεογενῆ λέγει τὸν Λόγον, δέον ἀδυνατῶς εἶπαι μὴ ἐν διφθόγγῃ, ἀλλ' ἐν μόνη τῇ ε· στοιχείῳ θεογενῆ. Πρόδηλον γὰρ ὡς ἄλλο μὲν θεός, ἄλλο δὲ θεῖον. Ἡ γοῦν ψυχὴ θεός μὴ οὐσα, θεῖον ἐστίν· ὥστε καὶ ἄλλο μὲν ὁ θεογενὲς Λόγος, ἄλλο δὲ ὁ θεογενής· ἴσως δὲ οὐ παρὰ γέννησιν τὴν ἐν [δύ]οις ἀμεταβόλοις, Λόγος νῦν εὐρέθῃ θεογενής, ἀλλὰ παρὰ τὸ κοινὸς λεγόμενον γενέσθαι, ἵνα δι' αὐτοῦ ἔχον τοῦ θεοῦ Λόγος ἦμᾶς· θεοὶ καὶ θεοειδὲς γινόμεθα. Εἰ δὲ τις τὸ θεῖον οὐ παραγῶγως μετουσιωτικὸν λαμβάνων, ἀλλὰ τὸν θεὸν αὐτὸν οὕτω νοῶν, θεογενῆ λέγει τὸν ἐκ θεοῦ ἔχον ἐκ θεοῦ Πατρός Λόγον, οὐκ ὅσα εἴπαρ εὐρήσῃ τὸν ἀπραγμῶν ἀποδοχόμενον τοῦτο. Ἐπεὶ γοῦν οὐκ οὐκ ἀρεσκαι οὕτω νοεῖν· περὶ δὲ Παρακλήτου εἰρήσεται τὸ ἔξω ἐν τοῖς ἑξῆς.

Τὸ δὲ ἄλλον ἢ ἀπολικῶς ἴσως εἰρηται ἀπὸ τοῦ ἑτέρου, ἢ πρὸς ἀκρίβειαν δογματικὴν, ἣν οἶδεν ὁ ἀκριβοῦσμενος; τὸ ἄλλας, ἀλλ' οὐκ ἄλλοις· ὡς περὶ ὁ ἀκολουθῶν καὶ ὡς ἐν φωτὶ οὕτω περιπατῶν, οὐκ ἂν εἴποι πεμφθῆναι ἄλλοιον παράκλητον, ἀλλὰ ἄλλον κατὰ τὴν ἐνταῦθα γραφὴν· γενέτην δὲ τὸν ἐνταῦθα ῥηθέντα καὶ γενέτωρα καὶ φύσαντα καὶ πατέρα ἢ θεὸν συνωνυμία εἰς ἐν ἅγει σημῶν· Ὁ μὲν τοι φυτοσπόρος κοινότερος, τὸ δὲ ἐκ κόλπων Πατρὸς πεμφθῆναι τὸ ἄγιον Πνεῦμα, ὁ κανὼν διδάξει ἐμφανίστερον, ἐν ᾧ εὐερέθηται πάλιν καίμενον καὶ τὸ γλώσσηται ποιητικῶς· ἰόντων διαλέκτω. Οἷα γὰρ ἱποποιῶς, ὀχλεῖται καὶ λίσεται χρῆσθαι ἱποῖας· οἷα φιλεῖν ἢ ποιῆσαι· σημεῖον δὲ φέρει τῆς τοῦ Υἱοῦ φύσεως τὸ ἄγιον Πνεῦμα, οὐχ ἐν κατὰ τὴν ἐνικτὴν προφορὰν τῆς ἀκροστιχίδος, ἀλλὰ διὰ διαφορὰ, ὅσον τὴν ἀλθῆναι· Ἠλθέστε γὰρ ὁ τῆς ἀληθείας χορηγὸς Λόγος ὑποσχόμενος πέμψαι τὸ τῆς ἀληθείας ἄγιον Πνεῦμα, τὴν φιλεῖν ἣν ἐφθασε σχεῖν ἐπὶ τοῖς μεθεταῖς, οὐδ' καὶ τὸ ἄγιον Πνεῦμα συνεφίλησε, τὸ καὶ σοφίσαν ἐκείνους ὡς Πνεῦμα σοφίας. Ἐπεὶ σημεῖον οὐ ἔπαυεν καὶ τὸ συμπροῦς Πατρὶ καὶ Πνεύματι, τὸ συμπρωτιστικόν, τὸ συναγιστικόν, τὸ τῆς χάριτος συμμεταδοτικόν, ἣν ἐκείθεν ἔχει φέρον τὸ ἄγιον Πνεῦμα ὡς περὶ τότε τοῖς καὶ μύσταις, καὶ αὐτὰ μυστηπῶν τοῦ ἐθνῶν, οὕτω καὶ νῦν ἡμῖν τοῖς πνευματικοῖς ὁμοποδοῖς, ὃ ἐστὶν ἀναστρεφόμενοι περὶ ὁμῶν· τοῦτο δὲ τὸ ἀγαθὸν καὶ εἰς πάντας διαβαίνει τοὺς τοῦ Θεοῦ ὁμνητάς· οἷς ὁ μελετῶν διζῶς ἐαυτὸν ἰδοὺ συμπάρεμξεν ἐπὶ συμμεθίξει τῆς χάριτος· σκοπητέον δὲ εἴπαρ τὸ φέρον θεότητος ἁλλοῦ σῆμα, δοῦνεται καὶ τῷ λόγῳ προσαρμῶσαι κατὰ εὐθείαν ἀρεσκαι μετοχῇ, ἵνα λέγηται ὁ Υἱὸς· ἔχειν ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἡμῖν σῆμα τῆς ἐαυτοῦ φύσεως.

Ὅτι δὲ φύτλη οὐ μόνον ἡ φύσις, ὡς εἴρηται κατὰ Α τὸν ἐξηγητὴν, ἀλλὰ καὶ ἡ γέννησις, φανερόν ἐστι κοινῶς· καὶ ἐστὶ προσφύης ἡ τοιαύτη σημασία ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ ὡς γέννητοῦ, δι' οὗ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἡμῖν ἐπιφοιτᾷ. Ἀπλὸν δὲ ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης φύτλης, καὶ ὁ διὰ τοῦ υἱοχρόνου προφερόμενος· ἐξωτερικῶς παρήκται φυτάλιμος· γινόμενος μὲν καὶ παρὰ τὸ φυτὰ ἄλλεσθαι ποιεῖν, μάλιστα δὲ παρὰ τὴν φύτλην, ἵνα ἢ ἐξ αὐτῆς φυτάλιμος, καὶ μεταθίσει φυτάλιμος· ὡς οἱ αἱ πατὴρ καὶ οὕτως αἰτίος τοῦ φύεσθαι, ἢ τις ἔννοια καὶ τὸν φυτοσπόρον ὠνόμασεν. Οὕτως δὲ καὶ τῆς ἀκροστιχίδος διεκπευασμένης, ὥρα μέχρις ὧδε καταστῆναι τὰ πρὸ τοῦ κανόνος, ἵνα ἐνταῦθεν εἰς ἐκεῖνον μεταβαλῇ ὁ λόγος ἡμῶν παρασημασμένους ὡς πλημμελῶς ἐνιαχοῦ τὸ τοιοῦτος ἔχει κανὼν, διὰ τὸ πῶν ἀντιγράφων ἐκ μακροῦ ἐφάρμαρτον, ὡς ἐν τοῖς ἐξῆς φανέται.

Εἰρμὸς τῆς φθῆς πρώτης.

Ἀρχὴ τῆς τοῦ εἰρημένου κανόνος· ἐξηγήσεως, ἔχου μὲν ὅντος τετάρτου τοῦ κατὰ τοὺς φθικοὺς μουσικωτάτου καὶ χοροποιού, μεμελιρμένου δὲ πρὸς εἰρμούς· τοῖς ὑποτεταγμένους· οἷς ὁλαθὴ ἀκολούθως· καὶ τὰ ὅφ' ἐκάστη συνείρονται τροπάρια.

1. Θείῳ καλυφθεὶς ὁ βραδύγλωσσος γνώφῃ

Ἐρρήτορευσε τὸν θεόγραφον νόμον.

Πλὺν γὰρ ἐκτινάξας ὕμματος νόου,

Ὅρᾳ τὸν ὄντα, καὶ μυσταὶ Πνεύματος·

Γνώσιν γεραίρων ἐνθέοις τοῖς ᾄσμασιν.

Ἑρμηνεία.

α'. Κανονικῶς, ὡς εἰπεῖν μεθοδεύσας τὸν παρόντα εἰρμὸν τῆς πρώτης φθῆς ὁ σοφὸς ποιητὴς Ἰωάννης, ὅς τις ποτ' ἂν καὶ εἴη οὗτος, οὐ μόνον ἐκ τῆς τοῦ θῆναι λέξεως χαρακτηρίζει αὐτὸν, ἥς χάριν ὡκεωμένης τῇ πρώτῃ φθῇ, παραιοῖται τὸ ᾄσμα κείμενον ἐν τῇ, Γεραίρων ἐνθέοις τοῖς ᾄσμασιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν νομοθέτην μόνον, ὕλην ποιεῖται τοῦ εἰρμολογικοῦ μέλους, ἄλλως μὲν τοι παρὰ τὸ συνήθες. Οὐ γὰρ τι ἐρυθραῖον ὅπως ἐνταῦθα ἡ Αἰγυπτιακὴν παραπλέκει θαυμά· τὰ τῆς ἐορτῆς δὲ παρεμβαλὼν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀσυμφανῶς, ἔχουν τὸν θεόγραφον νόμον, ὃ σύστοιχος καὶ σύμφωνος ὁ ἐκ Σιών ἐλευσόμενος νόμος, ὡς ἐν τοῖς ἐξῆς εἰρήσεται· καὶ τὴν τοῦ ὄντος ὄρασιν διὰ πνευματικῆς ἀποκαλύψεως· ὅποια καὶ τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις σήμερον ἐπιγένητο, καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος γνώσιν προθεωρηθεῖσαν ἔκτοτε, ὡς μετ' ὀλίγα λέξεται, φιλοσοφεῖ ἐπὶ τῷ προφῇτῃ οἷα πνευμαφορήτῃ τὰ καθήκοντα· ἐστὶ δὲ ὁ μέλλει τοιοῦτον· Μωϋσῆς, ὁ μακροῦ λέγεται δῖο, νοῦς θεῖος καὶ τὴν σοφίαν περιτετός, ἄλλως μὲν τοι βραδύγλωσσος, οὐ νεφέλῃ σιναιτικῇ σκεπασθεὶς ἀπῶς, ἀλλὰ γνώφῃ πυκνάζοντι θείῳ, ἐρρήτορευσε νόμον ἐκείνον τὸν περιχλυτον διὰ τὸ θεόγραφον, δωραπηβολήσας ὅσον ἐκείθεν τὸν μέχρι καὶ τότε κρυπτόμενον· ἢ καὶ ἄλλως, ἐκφώνας ὡς εἰ καὶ ἐκ λίθου πυρίτιδος φῶς αὐτὸς πρώτος· ἐφῆνεν, ὃ δὴ λέγεται, ἄπαντον τοῖς μήτε ἰδοῦσι, μήτε εἰδῶσιν αὐτό.

β'. Εἰ δὲ ἐνείζον δοκεῖ ἄνθρωπον ὑπογραμματοῦσαι, ἢ ὅπως ὁμιλῆσαι τῷ ὁράτῳ, καὶ ἀναεῖψαι καὶ ἀπροσίτῳ

Quod autem φύτλη non solum natura, ut dictum est secundum interpretem, sed et origo sit, evidens est; et naturalis est hæc significatio de Filio quasi genito, per quem nobis Spiritus sanctus venit. Evidens est autem quod ex ista voce φύτλη deductum est verbum φυτάλιμος prolatum vulgari modo per anceps; derivatum ex radice quæ significat, facere ut crescant plantæ, maxime a φύτλη, ita ut inde fiat φυτάλιμος et cum transpositione φυτάλιμος; quasi quis pater sit, et sic causa crescendi, unde venit nomen φυτοσπόρος. Verum sic adornata acrostichide, tempus est ut hic sistant quæ præeunt hymno, ut exinde in eum veniat nobis sermo, qui notavimus mendosumquandoque esse hymnum hunc, ex antiquorum culpa libroriorum, ut ex sequentibus patebit.

Hymnus primæ odæ.

Initium interpretationis prædicti hymni, e quarto tono, omnium elegantissimo et choris congruente, modulato pro subordinatis hirmis, quos deinde sequuntur subnectæ singulis strophæ.

Divina tectus tardilinguis nebula,

Elocutus est a Deo scriptam legem:

Materia enim abjecta, oculis mentis

Videre eum qui est discit, Spiritus

Cognitionem laudans divinis cantibus.

Interpretatio.

1. Regulariter, ut ita dicam, tractatam præsentem primi hymni strophen doctus poeta Ioannes, quisquis sit, non solum ex verbo ᾄδων insignit, cuius gratia primam strophem formavit, introductus est cantus his verbis: *laudans divinis cantibus*; sed et ipsum legislatorem solum materiam facit poetici operis, aliter autem quam fert consuetudo. Non enim omnino maris Rubri vel Egypti miracula hic intextit, sed furtilim introducens quæ festo Spiritus sancti congruunt, divinam nempe legem, cui compar et consona est lex ex Sion oriunda, sicut postea dicitur, simul et Dei visionem per revelationem Spiritus, qualis et sanctis apostolis hodie facta est, et Spiritus cognitionem ex tunc præbitam, ut mox dicitur, disserit de propheta quasi a Spiritu edocto quæ decent. Hoc est autem quod præeinit: Moyses (quod vix dicere necesse est), mens divina, et in sapientia excellens, ceterum lingua tardus, non nebula Sinaitica coopertus simpliciter, sed circumfusa nube divina, illam promulgavit legem omnium præclarissimam, quæ a Deo scripta est, fulgoribus inventionis eam usque ad id temporis incognitam; vel aliter, manifestans quasi ex igneo lapide, lucem quam ipse primus ostendit, quæ dicitur, his qui nec viderunt nec noverunt eam, invisibilis.

2. Si autem inauditum videatur hominem Dei scribam exsiluisse vel omnino conversatum esse cum

invisibili, formam non habente et inaccessiblei A Deo, quando spiritualibus hominis oculis non lignum, vel trabs, vel tale aliud vile corpuseulum obijacet ad eripiendam divinam visionem; sed mundanum lutum vitæ humori immistum, inungit limi instar animæ intellectum, ita ut omnino non possit per se ipsam pervenire ad visionem Dei. Si igitur non mirum videntur quibusdam, sciant non vulgarem hominem fuisse Moysen quando, ut quidam ait, cum Deo loquebatur amici instar familiarissimi, nec humanis utebatur oculis, sed fere angelicis; imo omnino angelicis. Non enim depravabat visionem ejus materia aliena, nec limus qualem diximus, qui oblinere gaudet et obtenebrare animæ lumen, et sic inutilem facere hominum prudentiam; sed cum expunxisset eum et removerset, ut aptius loquar, cum excussisset de oculo mentis impedimenta, vidit Dominum, et statim initiatus est, sive accepit novitiam ejus qui hodie celebratur Spiritus, qui cum Deo semper est et cognoscitur et cernitur; quem statim et veneratus est, ut videtur, cantibus non vulgaribus, sed vere divinis, superne afflatus sicut et in celebrato exitu. Non enim accidit ei sicut Manoe dicere: Perimus, Deum vidimus: sed, Viximus, et vitam produximus, et confirmati sumus; Deo appropinquavimus, Deo collocuti sumus ut discipuli; unde letari oportet et laudare Deum, et heta canere, non simpliciter sicut quæ vulgo laudabilia sunt, sed certe divina, per quæ et animæ bonitas demonstratur, et gaudium de bono; Deum enim vel divina laudare, animæ virtus est; cantando autem ea proferre, lætitiæ indicium: cum nullum sit animal triste, cantare volumus.

3. Vide in supracitato hymno, hoc: divina tectus nebula, dictum ad distinctionem naturalis nubeculæ densatæ in tempestatem aeriam rutilantem, per quam læduntur aliquando quæ in mundo sunt; adhuc et aliarum nubium quales violenter spirare lætatur pessimus dæmon ad perniciem Ecclesiæ, et dicere possem Christianitatis. Ex multis hisce nubibus repletur historia sacra, quam princeps tenebrarum condensat, nebulas in eos congregans qui contemnunt, insidians quandoque et machinans ut in lucem tonet et fulguret, non valens autem hoc facere usque in finem, et tenebrosus brevi evadens, sicut lumen fulguris simul ac emicat evanescit. Non talis ergo nebula beatum operuit Moysen, sed re ipsa divina; a Deo enim congregata in atrum condensata est, et virum Dei circumfudit, et modo quasi in templo divino ipso vel schola Deus loquebatur ut magister, et scribebat; Moyses autem hæc exinde hauriens promulgavit.

4. Vide tectus opportunissimum verbum, et adjacentibus congruens; non enim cooperatus vel aliud simile fuisset aptius hic Moysi quam tectus; et videtur prodire verbum hoc ex auleis, et his

Θεῷ, οὐ δὴ ἀπλῶς ἀνθρώπου τοῦ; κατὰ νοῦν ὁμα-
σιν οὐ φυλάττειον, ἢ δοκίριον, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον
φασίλον σωμάτων ἐπικείται εἰς θέαν εἶναι ἐπιπρ-
σθοῦν· ἀλλὰ τοῦ κοσμητικῆ βίου ὑπερβῆται ἀνακα-
κράμμένη ἐμπλάττει δίκην ἰδῆς· τὸ νοεῖν τῆς
ψυχῆς, ὡς μὴ ἐξικνεῖσθαι ὅλως τὸ κατ' αὐτὴν ὁπτι-
κὸν εἰς θέαν Θεοῦ. Εἰ τοίνυν τοῦτο ζενίζον ἔχει τι-
νὰς, ἀλλ' Ἰστωσαν ἐκείνοι, ὅτι οὐκ οὐκ οὐκ τυχὼν ἀν-
θρώπου· ἦν ὁ Μωϋσῆς, ὅτε κατὰ τὸν οὕτως εἰπόντα
ὠάριζε τῷ Θεῷ δίκην οικειοτάτου ὁμιλητοῦ, οὐδὲ
ὀφθαλμοῖς διακρίντο ἀνθρωπικοῖς, ἀλλὰ ἀγγελοειδέ-
σιν, εἰπεῖν δὲ ὀρθῶς καὶ ἀγγελοῖς. Οὐ γὰρ ἐκα-
κούργει τὴν εἶναι αὐτῷ οὕτως ὅλη τις ἀλλοία, οὐδὲ
μὴν ἰδῆς, ἀπολαύειν εἰσπορευ, φιληδοῦσα καταπλάττειν
κατὰ ἀραυροῦν τὸ κατὰ ψυχὴν φῶς, καὶ οὕτως ἀχρῖσθαι
τὸ ἐν ἀνθρώπῳ τοῦ νηφάδιον· ἀλλὰ ἐξαλείφει· αὐτὴν
καὶ ἀπαγαγὼν, καιριώτερον δὲ φάνει, ἐκτινάξας τοῦ
κατὰ νοῦν ὀφθαλμοῦ, ὅρξ τε τὸν κυριότητα ὄντα,
καὶ αὐτὴν μωραῖται εἰσὶν μυσταγωγείται τὴν γού-
σιν τοῦ σήμερον ἰσχυρομένου Πνεύματος, τοῦ δὲ
σὺν ἐκείνῳ καὶ ὄντος· καὶ γινώσκοντος καὶ ὁρῶ-
ντος· ὅπερ εὐθὺς καὶ ἐγέραιρειν, ὡς εἰκοῖ, ἄμασιν
οὐ τοῖς τυχοῦσιν, ἀλλὰ ἐν ἡμετέροις ἐνδοξῶν δι-
που κατὰ τὰ ἐν τῇ περιουμνήτῳ ἱερώ. Οὐ γὰρ
ἐπὶ ἡμετέροις καὶ αὐτῷ κατὰ τὴν Μανωὲ λέγων, ὡς Ἀπο-
λόλων, θεὸν ἱερώκαμεν· ἀλλὰ Ἐξήσαμεν, διαγενώ-
μεθα, συνέστημεν, Θεῷ ἡγήσαμεν, ὁμιληται Θεοῦ
χρηματίζομεν. Αἰὶ καὶ ἀγάλλεσθαι χρὴ, καὶ γεραι-
ρειν τὸν Θεόν, καὶ ἄδεν χαρμόσυνα, οὐκ ἀπλῶς ὅποια
τὰ πολιτικῶς ἐπαίνεται, ἐνδοξῶν μὲν τοι, δι' ὃν καὶ
χρησιότης ψυχῆς ἐκφαίνεται καὶ χαρμονὴ ἐπὶ τῷ
ἀγαθῷ· τὸ μὲν γὰρ ὑμνεῖν τὸν Θεόν ἢ τὰ θεῖα, ψυ-
χῆς ἀρετὴ· τὸ δὲ καὶ ἀμαστικῶς αὐτὰ προάγειν,
σύμβολον ἡδονῆς· ἐπεὶ μὴ δὲν ζῶν λυπούμενοι,
ἄδεν παραλάβομεν.

γ'. Ὅρα δὲ ἐν τῇ ῥηθείᾳ ὡς τὸ θεῖον καλυφθεῖς
γνώσῃ, ῥηθὲν καὶ ἐπὶ διαστολῇ φυσικοῦ τινος γνό-
φου πυκνωθέντος εἰς ἐκρηξιν ἀερίαν πυρρῶσαν, δι'
τῆς βλάπτουσαι ποτε τὰ κατὰ κόσμον. Ἐπὶ δὲ καὶ
πρὶς ἐπερίους γνόφους, ὅποιοις ἐπαγγέλλειν φιλεῖ ὁ
ἀρχαῖος δαίμων ἐπὶ βλάβῃ ἐκκλησιαστικῇ, ἐγ-
μῖνα δὲ εἰπεῖν, χριστιανικῇ. Καὶ γέμει πολλῶν
τοιοῦτων γνόφων ἡ ἀγία Ἰστορία, οὗς ὁ τοῦ σκοτεινοῦ
ἀρχὸν πυκνοῖ, νεφέλας ἀγέριων κατὰ τῶν μετῴ-
των αὐτῷ, τυσκαυζόμενος· μὲν ποτε καὶ ταχύνε-
νος, καὶ εἰς φῶς ἐξαστράπτειν, καὶ οὕτως ἐκλά-
πτειν· οὐκ ἔχων δὲ κατορθοῦν αὐτὸ καὶ εἰς τέλος,
ἀλλὰ σκοτίας τοῦ ταχὺ ἀποβαίνειν, ὡς καὶ σῖλα· ἀσ-
τραπαλὸν ἐκλάμψαν ἀπέσθῃ· οὐ τοίνυν τοιοῦτος· τὸ
μακάριον Μωϋσῆν ἀμφεκάλυψε γνόφος, ἀλλὰ τῷ
ὄντι θεός· ὅπου Θεοῦ τε γὰρ συνηγμένος εἰς μέλαν
ἱστογνώστον, καὶ Θεοῦ περιελάμβανεν ἀνθρώπων· καὶ
δοκῶ καὶ περὶ μουσείων θεῖον αὐτὸν ἢ διδασκαλεῖον
θεοῦ· μὲν ἐλάλει ἐξάρχων καὶ ἐγχερε, Μωϋσῆς· δὲ τὰ
ἐκείθεν μεταλαμβάνων ἱερότερον.

δ'. Ὅρα δὲ τὸ καλυφθεῖς, καιριωτάτην ταύτην
λέξιν καὶ τοῖς προκειμένοις εὐάριστον. Οὕτως γὰρ
τὸ σκεπασθῆς, οὕτως ἄλλο τι τοιοῦτον προφύοιτο ἐν
τῷ Μωϋσῇ ἐνταῦθα μάλλον, ἢ περὶ τὸ καλυφθεῖς. Καὶ

δοσι ὡρμηθῆαι ἢ λέξις ἐκ τῶν θυρατικών καλυμ-
μάτων, καὶ μᾶλλον τῶν κατὰ τὰς οὐτῶ καλουμένων
νεφέλας, ὅπουσαι πλεούμεναι δικτυοῶς καταπε-
τάννυνται πετεινῶν, καὶ περιεληφθεὶς κύκλῳ οὐτὸν
κατέχουσιν ἔσω, καὶ οὐκ ἀφίσχιν ἐκδιδύσκεσθαι τὸ
ἀμφιβληστρον. Οὕτω γὰρ πως, κυριολεκτικῶς εἰ-
πεῖν, κάτοχος τῷ Θεῷ γενόμενος ὁ καλυφθεὶς Μωϋ-
σῆς, ὅλος ἦν ἐκείνου, καὶ πρὸς ἐκεῖνον καὶ δι' ἐκεῖ-
νου ἐνήργει τὰ κλειόμενα τοιοῦτου δὲ νοήματος
ἤρτηται καὶ τὸ κεκαλύφθαι μὲν τὴν Ἐρυθρὰν ὕδατι,
ἀνακαλυφθῆναι δὲ τὰ ἐκείνης θαμέλια ἐν τῇ διαβά-
σει τοῦ Ἰσραὴλ. Οὕτω καὶ πόντος ἐκείνος τὸν Φα-
ραῶν σὺν τοῖς ἀμψ' αὐτὸν ἐκάλυψε· καὶ τὸ ἀνακαλυμμένων δὲ
καὶ οἱ ἀποκαλυμμένοι δαυτικῶς ὀφθαλμοί, τοιαύτην κατακάλυσιν ἐκδύντες, ἀνέφγασιν βλάπτειν
πλατὺ.

ε'. Ὅρα δὲ ὡς γνῶσις καλυφθεὶς ὁ Μωϋσῆς, ὅμως
οὐκ ἐσκότῳται ζοφωδῆς ὁμοίως τῷ καταπεπλασ-
μένῳ ἰλύϊ τὸ ὀπτικὸν τῆς ψυχῆς, ὡς ὁ μελιχρὸς φη-
σι, ἀλλ' εἰς τοῦτο καὶ μόνον περιεχθῆν ἐνδον, ὡς
κρυβθῆναι τὸν κόσμον καὶ θεωρῆσαι καθ' ἡσυχίαν
τὸν Θεόν, καὶ ἐξεστράφηαι λόγῳ τε καὶ πράξει, ἐκδύς
τὴν γνῶσιν ἀστραπηδόλος καὶ ἀπῆλλαγμένος αὐτοῦ,
καθὰ καὶ οὐρανὸς καλύψεως τῆς ἐκ νεφῶν. Ὅπως
γὰρ αἰνίγμα ἦν ὁ γνῶσις τοῦ καὶ σχολῆς δεῖσθαι τὸν
προφήτην, ἵνα οὕτω γνῶ δαυτικῶς, καὶ τοῦ ἀστρά-
φειν ἐκαίθειν πνευματικῶς· ἃ δὲ οὐστοίχα τῇ νῦν
ἀγομένη ἐορτῇ, ἐν ἣ φωτισμα ἁγίου Πνεύματος,
καὶ φωτοχυσίας φλῆ καὶ ὑγρότητος ἀγαστικῆς τῆς
κατὰ τὸν ἅγιον Ἰωὴλ χορηγεῖται· ἢ ὑγρότητα σκο-
τεινὸν μὲν ὕδωρ ἄλλως ἐν νεφέλαις πνευματικαῖς
κατενόησε διὰ τὸ βάθος τοῦ μυστηρίου ὁ Δαβὶδ· οὐκ
ἂν δὲ μὴ καταλάβετο καὶ πάμφωτον εἶναι τὸ αὐτὸ,
διὰ τὸ ἅγιον βάπτισμα καὶ τὴν οὕτως ἐνδυσιν τοῦ
ἀληθινοῦ φωτὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ς'. Ὁ δὲ βραδύγλωστος ἀντίκειται μὲν τῷ ταχυ-
γλώσσῳ, οὐ πάντι δὲ πλείω ψῶγον οὗτος ἐκείνου ἔχει.
Ὁ μὲν γὰρ βραδύγλωστος ἔχει ἂν ἀγαθόν τι ποτὲ, οἷς
διατρέδων τὴν φράσιν καὶ οὕτως ἔστιν ὅ τε ἀναδι-
πλὼν αὐτὴν καὶ ὅσον ἐπαναφέρων, ἔγκραθίζει ταῖς
τῶν ἀκροατῶν ψυχαῖς· εἰς ἀκριβεστέραν μνήμην καὶ
γνώσιν τὸ λεγόμενον, βάδην τῷ λόγῳ προῶν καὶ
παρακολουθοῦμενος. Ὁ δὲ ταχυλόλος καὶ φύρων
οὕτω τοὺς λόγους εἰς ἀδιάρθρωτον, οἷα ἐπιτροχον
γλώσσαν τοῖς λόγοις ἐπιεικῆς, καὶ δυσπαρακολουθή-
τος ἐντρέχων οἷς λέγει γοργότερον ὥς εἰ καὶ βέυματι
κατὰ πρηνούς ἔχεται, τάχα ἂν παραδράμει τοὺς
ἀκροαμένους, κατὰ ψοφῆσας, καὶ πνευμένων, ὃ δὲ
λέγεται πόνον παθῶν· ὁποῖους πολλοὺς οἶδαμεν πε-
πειραμένους ὠκυγλώσσους, χυδῆν τοὺς λόγους ἐκφέ-
ροντας· ἐμὲ γοῦν διδάσκαλος λάχοι πλήρης τὴν
γλώσσαν κατὰ τὸν Μωϋσῆν, καὶ μὴ περρόντας προ-
φέρων λόγους, καὶ οὐκ ἐκδιδύσκοντας· εἰ μὲν τοι
γλώσσαν ὁ τοιοῦτος πλουτεῖ ἐντρέχουσιν, ὡς οἷα καὶ
αὐτόν.

ζ'. Ἐνταῦθα δὲ σημειωτέον, ὡς εἰ καὶ, καθὰ
ἱστορήθη, ἐξ ἐπικαύσεως ἐπῆλθε τῷ μεγάλῳ Μωϋσῇ
τὸ βραδύγλωσσον, ἀλλ' οὐκ οὕτω καὶ τὸ δύσχηον,
ὅπερ ὁ ἀγιώτατος ποιητὴς Κοσμάς ἐπιλέγει αὐτῷ
ἐν τῷ, τῷ βραδυγλώσσῳ καὶ δυσήχῳ Μωϋσῇ. Τῷ

maxime quæ similia sic vocalis nebulis, retium
instar implicata, evibus expanduntur, et in gyrum
circumacta eas intus detinent, nec elabi sionunt e
reticulo. Sic ergo, ut proprie dicam, a Deo occu-
patus tectus Moyses, totus erat ejus, et pro eo et
per eum jussa persciebat (tali menti affine est quod
mare Rubrum unda coopertum est, et profunda
ejus detecta sunt in transitu filiorum Israel; sic
et mare illud Pharaonem cum comitibus suis coo-
peroit), et revelata facie tali contemplatione pro-
spicit; et detecti plane oculi, tali velamine exuti,
aperiti sunt ut late viderent.

3. Vide porro quomodo nube tectus Moyses non
tamen tenebrescit, caligine circumfusus quasi illi-
tis limo oculis mentis, ut ait poeta; sed in tantum
et solummodo in interiori effusus est, ut abscon-
deretur mundus, et in pace videret Deum, et verbo
fulgeret et acta, nube exutus fulgura coruscans,
et expeditus, sicut coelum absque velamine nebu-
larum; omnino enim mysterium erat nebula et si-
gnificabat otio indigere prophetam, ut sic aperte
cognosceret, et inde spiritualiter illuminaturum
esse; quæ presenti congrunt festo in quo il-
luminatio Spiritus sancti et flamma cum diffuso
lumine et pluvia sanctificante subministratur,
juxta sanctum Joel; quam pluviam aliter ad un-
dam tenebrosam in nubibus spiritualibus intellexit
David; non autem intellexisset lucidissimum esse
hoc per sanctum baptismum, in quo sic veram in-
duimus lucem, Jesum Christum.

6. Tardilinguis opponitur celeriter loquenti, nec
plus quam iste vituperandus est. Tardiloquus enim
hoc boni habet quod phrasim protrahens et sic
lucupletans, et quasi repetens, audientium animis
in diligentissima memoria et cognitione inserit
dicta, dum sermone vir pedetentim graditur et
comitatur; qui autem celeriter loquitur et dicta
sic inarticulatim miscet, citatam linguam verbis
impellens, captu difficilis est, et acinus in dicendo
currens ut torrens in præceptis raptus, cito au-
dientes præveniet, inutili facto strepitu, et pectore,
ut sunt, dolens; ut plures novimus breviloquentes
qui confuse verba proferunt; mihi autem magister
obveniat lingua perfectus sicut Moyses, non qui
alias proferat voces, et sic inania loquatur; si
autem perniciem talis locupletetur linguam, beatum
illum dico, sicut et calamum scribæ divina velo-
citer ascribentis.

κάλανον γραμματέως δευγράφου τὸ θεῖα μαχαρίζω

7. Notandum hic quod si, ut narratum est, ex
adustione acciderit Moysi tardiloquentia, non æque
ingratus vocis sonus quem ipsi attribuit sanctis-
simus Cosmas poeta dicens: Tardiloquo ei dissono
Moysi; in ore enim restricta lingua, eorum tan-

um qui in ipso efformantur sonorum domina est, nec faucitatis, nec gravedinis, nec ceterorum morborum qui male sonantem reddunt vocem causa est, quia non omnibus participat ipsa, sed multi soni non articulosi et qui lingua non indigent, per seipsos in nobis efformantur et somno deditis, vel aliter silentibus, nec plane loquentibus. Physicum ergo vitium in Moyse gracilis vocis sonus, nec ex adustione provenit; quoad tardiloquentiam autem, notandum quod hic non derisorie adiectum hoc nomen prophetæ qui Deum vidit inferatur, sed per singularitatem quamdam dictum sit, cum mirum sit eum qui sic lingua vitiosus erat, non fuisse errabundum in verbis interpretem Dei. Unde illustrissimum non dixit Moysen, sed ex tardiloquentia eum notavit, quasi per excellentem eum articulo demonstrativo conjunctionem, expresse omnino vocari poterit *qui divina loquitur*, si ita libuisset. Si enim vulgaris homuncio, et ut ita dicam ultimus, in cantus poetici initio commemorandum habuisset Moyses ipsum nomen dicendo: *Divinitus olim tectus nube Moyses*; vel aliter: *Divina Moyses aliquando tectus nebula*; vel *Divinam Moyses ingressus olim nubem*, quomodo, sublimis poeta videri volens, sic demens fuisset ut tardiloquum proferret, silleret autem inclytum Moysis nomen? Et tale quid hic habemus.

8. Nubes (γνῶφος) autem, si oporteat et philologis aliquid præbere quod ipsis gratum sit, non longe distat a νέφος, et νόφος et ζόφος; sic autem construitur. Est verbum absconditum, nec usu clarum νεφῶ non fulgeo, unde simplicius deducitur νέφος: solita autem commutatione litteræ ε in ο, efficitur νόφος; unde consequenter, et medius inter verbum præhabitu νεφῶ, deducitur νένοφεν, sicut dicitur χέκλοφεν; inusitatum autem verbum νόφος unam ex tribus mediis litteris, hinc γ, inde δ sumens, (quarum communio in πηδῶ et πηγῇ, et in γήπεδον et δάπεδον demonstratur) fit γνῶφος et δνῶφο; γνῶφος autem, rejecto hoc et servato quod immutabile est, et assumpto ζ, ζόφος tandem fit; quod et locum habet in μαδδ; et μαζδς, ut aiunt veteres; μαδδ enim necessario μαζδς. In nube autem, et non aperte luce fulgentis, peracta sunt prodigia quæ ad divinam legis scriptionem spectant, sicut decet omnium regem Dominum terribilem et hominum amatorem, ut milles doceant sacræ Scripturæ suaviter agenti in his quæ ad nos sunt, sicut et graviter, et ut ita dicam, regie; ut et superbos homines doceret, et eos præsertim qui in magnis dignitatibus sunt, interesse plerumque et assimilari iis qui sub manu eorum sunt per consensum et concursum in demissione; non oblivisci autem gravitatis quando necessaria est, ne impune se extollentes subditi, conversi volvantur in insubordinatione, et sic in anarchia, quod ipsis minime commodum esset, nec magistratibus. Et

στόματι γὰρ ἐγκολομῶσα ἡ γλῶσσα, καὶ μόνον τῶν κατ' ἐκείνη ποιῶν ἔχων αὐτῇ κυριεύουσα, οὐκ ἔστι καὶ βραγχύματος, καὶ κορυζης, καὶ ἄλλων παθῶν ποιούντων δυσήχους τοὺς ἐκφωνοῦντας, αἷτια ἐστίν, ὅτι μὴδὲ συνεπιλαμβάνεται πάντων ἐκείνη, ἀλλὰ πολλοὶ ἔχου ἀναρθροὶ καὶ οὐδὲν τι γλῶσσης δεόμενοι, ἐνερگوῦνται ἡμῖν αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς, καὶ ἀνακειμένοις εἰς ὕπνον, καὶ ἄλλως δὲ σιωπῶσι καὶ μὴ φθεγγομένοις τὸ σύνολον· φυσικὸν ἄρα πάθημα τὸ δύσχητον τῷ Μωσῇ καὶ οὐκ ἐξ ἐπικαύσεως καὶ αὐτοῦ. Εἰς δὲ τὸ βραδύγλωσσον, παρασημαντικόν καὶ ὅτι οὐ σιωπτικῶς ἐνταῦθα τὸ τοιοῦτον ἐπίθετον τῷ θεόπτη προφήτῃ ἐπιβρίσκεται, ἀλλὰ πρὸς τινὰ παραδοξίαν ἐπιλέγεται, ὡς καὶ νῦν ὅν, εἴπερ ὁ οὗτω τὴν γλῶσσαν ἡμαρτημένος, οὐκ ἀπαμαρτοσιπής ἦν θεοβήτωρ· διὸ καὶ σιγήσας τὸ ἐπιστημότατον κύριον τὸν Μωυσία, ἐκ βραδύγλωσσίας αὐτὸν ἐξαπακτῆρισεν, ὡς οἱ ἐξ ἔργματος ὑπερφυοῦς μετὰ καὶ ἄρθρου γνωριστικῶς, δυναίμενος πάντως ἐξονομάσαι ῥήτως τὸν θεοβήθημον, εἴπερ ἦθελεν. Εἰ γὰρ ἀνθρώπος εἰκαστός, καὶ ὡς οὕτως· εἰπεῖν ἥκιστα, ἔχου ἂν ἐν καταρχῇ τοῦ εἰρημοῦ μνησθῆναι τοῦ προφήτου πρὸς ὄνομα, εἰπὼν θεῶς ὁ Μωυσῆς πρὶν καλυφθεὶς τῷ γνόφῳ· ἢ καὶ ἄλλως· θεῶν καλυφθεὶς Μωυσῆς ποτε γνόφῳ, ἢ καὶ θεῶν παριστοῦς· Μωυσῆς κάλει γνόφον· πῶς ἂν ὁ μεγαλειήβολος μεγαλὸς βουληθεὶς, ἐξηγορήθῃ ὡς τὸ βραδύγλωσσον μὲν προσεωγκεῖν, σιγήσαι δὲ Μωυσία τὸ περίκλυτον ὄνομα; καὶ τοιοῦτον μὲν καὶ τοῦτο.

Η'. Ὁ δὲ γνόφος, εἰ τι χρὴ καὶ τοῖς ἐγκυκλίῳ παιδεύσεως ἐμιλοῦσι παραδιδόναι τι σφίσι φιλόν, οὐ μακρὰν μὲν ἀπαιροῖται νέφος; καὶ δνῶφον καὶ ζόφου. Ἔχει δὲ σκωτωρίαν τοιαύτην· ἐστὶ λείψα χροφαία καὶ οὐ παραυάξουσα χρῆσιν, νέφω τὸ οὐ λάμπω, ἐξ οὗ ἀπλοῦστερον μὲν τὸ νέφος· τροπή δὲ συνήθει τοῦ ῥηματικῶς εἰς ἐ. οματικόν ο, νόφος· ὡς ἀπολούθω καὶ μέτος παρακειμένος τοῦ αὐτοῦ ἐνεστώτος τοῦ νέφω, παραδίδεται νένοφεν ὡς χέκλοφεν· ὁ δὲ ἄχρηστος· νόφος οὗτος· ἐκ τῶν τριῶν μέσων στοιχείων πῇ μὲν τὸ γάρμα, πῇ δὲ τὸ δέλτα προσλαβὼν, ὧν κοινωνία καὶ ἐν τῷ πηδῶ καὶ πηγῇ, καὶ ἐν τῷ γῇ πεδον καὶ δάπεδον, ποιεῖ τὸν γνόφον καὶ τὸν δνῶφον. Ὁ μὲν ται γνόφος· ἐκπυρηνόσας, ὅθεν τὸ ἀμετέβολον, καὶ μεταλαβὼν τὸ φιλόν ζητα, ζόφος ἀποτελεῖται· ὁ δὲ γίνεται καὶ ἐν τῷ μαδδ; καὶ μαζδς, ὡς φασὶν οἱ παλαιοί· μαδδ γὰρ ἀναγκασίς ὁ μαζδς. Ἐν γνόφῳ δὲ καὶ οὐκ ἀπαρκαλύπτω; ὅπῃ φῶτι λάμποντι τὰ κατὰ τὴν θεῖαν νομογραφίαν ταπεινουργεῖται, καθάτι τὸν παμβασιλέα Κύριον τὸν καὶ φρικτὸν καὶ φιλόανθρωπον, κυριαζοῦ τῆς ἐκτὸς Γραφῆς μανθάνομεν, ἰαρώς τε προσφερόμενον τοῖς κατ' ἡμᾶς, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ σεμνῶς, καὶ ὡς εἰπεῖν βασιλικῶς, ἵνα καὶ τοὺς ὑπερφυοῦς ἀνθρώπους διδάξῃ, καὶ μάλιστα τοὺς ἐν μεγάλας ἀρχαῖς πραίνεσθαι μὲν τὰ κλειῶ καὶ ὡς οἷον ἀφομοιοῦσθαι τοῖς ὑπὸ χεῖρα διὰ συγχωρήσεως καὶ συνδρομῆς τῆς διὰ συγκριτέσθαι· μὴ λαμβάνεσθαι δὲ μὴδὲ τοῦ ἐμυθίου ὅτε χρεῶν· ἵνα μὴ ἐξυπτιάζαντες ἀδελῶς οἱ ὑποταγμένοι, κατακυλισθῶσιν ἐκτραπέντες εἰς τὸ ἀνὸςπικτον

καὶ οὕτως ἀναρχόν· ὡς μὲν δὲν διάφορον αὐτοῖς· καὶ τῷ ἀρχόντι· καὶ μὴν καὶ ἄλλως, ἡσυχίας φιλοσφου καὶ ἀτρεμείας καὶ ἡρεμίας, καὶ ἐπικρύψεως ἐναρέτου σύμβολον καὶ ὁ ρήθεις μωσαϊκὸς γνόφος· ὡς δέον τοῦς ὁμιλητάς τοῦ Θεοῦ μὴ κατὰ σκότον μὲν ἡλάσκεισθαι (μὴ γίνονται!) κλὴν μὴδὲ ἐν φῶτι ἀγαυαῖν καὶ τυρβαστικῷ, σεμνότερον δὲ εἶπεῖν, πανηγυρικῷ, μετιέναι τὰ θεῖα, ἐν ἀγαυαίᾳ δὲ σχολαστικῇ, καθ' ἣν οἱ σχολάζοντες γινώσκουσι δαυτικῶς τὸν Θεόν. Καὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα.

θ'. Τὸ δὲ, ὁ βραδύγλωσσος ἐρρήτορεύσεν, ἀντιθέτωι τοικε ρητορικῷ ἀντίκεινται γάρ πῶς· ἡ ρητορεία καὶ ὁ βραδύγλωσσος. Εἰ γάρ τις βραδύγλωσσος, πῶς ἂν ρητορεύει; καὶ αὐτὸν εἰ ρητορεύει, καὶ ταῦτα νόμον θεόγραφον, πῶς ἂν εἴη βραδύς τὴν γλῶσσαν; Καὶ ὅμως ἔχει τὸ ἀσφαλές ἡ ἐννοια κατὰ ἰδίαν ὕψους, ὅπερ ἐστὶ σεμνότητος. Τρόπον γάρ τινα φράζει οὕτως· 'Ὁ τὴν γλῶσσαν παρὰ σκοπὸς οὐ διὰ μογλιαν, ἀλλ' ὡς οἶον βούγλωσσος καὶ βατταρίζων σκυπτόμενος ἐρρήτορεύσεν, οὐχ ὀπουργῶν τῇ ἐπιτυχούσῃ φράσει, ἀλλὰ φθόγγῳ Θεοῦ. Εἰ δὲ σκηνοδοτῶν τις ἐν θεάτρῳ καλῶς ὑπὸ χορηγῶ λαμπρῷ, ἔπαινον πολλὸν ἐπισύρεται, πηλίκως ἂν εἴη ἐς θαῦμα ὁ τῷ χορηγῷ τῆς σοφίας Θεῷ ὑποφθεύων τὰ ἐκείνου ρητορικῶς καὶ τωρῶς; Αἰδὲ τῷ τοιούτῳ ἀντιθετικῇ σχήματι καὶ νοήματι συνεξαιρούμενος ὁ μελιρρῶς καὶ τὰ ἐξ φράσεων, οὐκ εἴπειν ὡς ὁ βραδύγλωσσος ἐξηκριβώσεν ἡ ἐξετράνωσε τὸν θεόγραφον νόμον, ἀλλὰ τοῦ τροπαίου γνόφου ὅσα καὶ βροντῇ ἐξέβρηξε τὸν τοῦ ἀμεταβόλου συχὸν ρολῶν, τριπλῶσας αὐτὸν ἐν μιᾷ λέξει πρὸς εὐλογίαν τριαδικήν, καὶ τὸ σεμνὸν σεμνότητος φράσας ὡς ἔκπερε· τί δ' ἀλλὰ καὶ χρῆζομεν ἐν τοιούτοις Μωυσεῖ τούτου στεντοροφάνου ρήτορος. οὐ καὶ τὸ ἰσχυρᾶν τῆς λαλιᾶς εἰς ὁράων αὐτὴν ἀναβαίνει ἀκουσμένου ὑπὸ Θεοῦ; καὶ στοιχείους ὑπακοὴν ἐμποιεῖ ἐπὶ ἀλλοιούσαι ξένη, καὶ θάλασσαν σχίζει καὶ ἀποκαθιστᾷ, καὶ γῆν δὲ αὐτὴν ῥήγνυσιν ὡς χαίνειν κατὰ μακρότητος, εἰ τις ἐννοήσεται τὰ κατὰ τὴν Δαθάν καὶ τὴν Ἀβειρών.

ε'. Εἰ δὲ καὶ μὴ δυσπραγία φύσεως, ἀλλὰ ἐξ ἐπικαύματος ἀνδρακος, δὲν μετέλαβεν αὐτὸς ἀντὶ στατήρος καὶ αὐτοῦ χρυσοῦ, τὸ βραδύγλωσσον ὁ γλυκὺς Μωυσεῖς ἐκλήρωσας, σεμνότης καὶ αὕτη τῷ θεράποντι τοῦ Θεοῦ μεγίστη, ἐφ' ᾧ καὶ χρυσίω τὴν γλῶσσαν λέγεσθαι, καὶ πυρίνῃν γλῶσσαν καὶ αὐτὸν λαλεῖν ἀποστολικῶς, καὶ κατὰ τὴν μέγαν Ἡσαίαν ἀνδρακα φωμισθῆναι προφητικῶς. Εἰ δὲ καὶ καφοὶ ἐκ γενετῆς τρανοῦνται γλώσσας ὑπὸ Θεοῦ καὶ θαυμάζονται, καὶ μογιάλοι διατρανοῦσι τὸ λόγιμα καὶ ὑποκινούσι καὶ αὐτοὶ θαῦμα, πηλίκως ἂν εἴη βραδύγλωσσος οὗτος ρήτωρ, δὲ Θεοῦ φωνῇ ὑποκρινόμενος, οὕτως ὑπερλίαν εὐδοκίμειν ἔλαχε; Φράσαι δὲ καὶ ἄλλως τὸ αὐτό· 'Ἐν ἀνθρωπίνῃ συνάσκησις ἐπιμελὲς θεραπεύσει γλῶσσαν δυσπραγούσαν εἰς τὸ λαλεῖν, ὃ δὲ ὁ Παισιεύς ρήτωρ ὡς καλλίστασμα δυσπραγούσης φύσεως ἐτεχνήσατο, πῶς οὐκ ἂν δυνησεται ὁ παντοδύναμος Κύριος, ὁ τῆς φύσεως δημιουργός· τὸν αὐτοῦ ρήτορα θεραπεύσαι, εἰ τὴν γλῶσσαν καχεκτεῖ; Σημειώσαι δὲ ὅτι ἄλλως τὸ ἐρ-

A aliter quidem, quietis philosophicae et securitatis, et tranquillitatis, et occultationis virtute praedita symbolum est dicta Mosaiica nubes; quare oportet Dei collocutores non in tenebris vagari, ne fiat ut aliter ad divina accedamus quam in luce non forens et tumultuaria, et melius dicam vulgari, sed in obscuritate quiete plena, in qua qui otio vacanti, Deum intime norunt. Et haec talia sunt.

B 9. Quod autem tardiloquus locutus sit, antithetisimillimum est oratoriae; opponuntur enim quodammodo eloquentia et tardiloquentia. Si enim quis sit lingua tardus, quomodo eloquatur? Et rursum, si loquatur, et legem proferat a Deo scriptam, quomodo lingua tardus sit? Et tamen certa manet mens, secundum ideam altitudinis, id est majesticis; quodam enim modo sic loquitur: Qui lingua impeditus erat non quia clara orbatu voce, sed quasi bubulam linguam gerens, et balbutit non cuilibet phrasi obsequens, sed voci Dei. Si autem scenam adiens quis in theatro a nobili magistro edoctus, gloriam multam meretur: qua in admiratione foret qui sub magistro sapientiae Deo interpretaretur verba eius clare et eleganter? Unde tali antithetica figura et cogitatione sublatius poeta etiam quoad phrasim, non dixit tardiloquum plane calluisse vel explicasse divinam legem, sed sicut figurativè nubes tonitrua, crebrum emisit immutabilis Dei sibilum, triplicans eum in uno verbo ad Trinitatis gloriam, et grandia graviter elocutus, ut debebat; quid autem nobis opus est in his Moyse illo stentoreæ vocis rhetore, cujus gracilitas vocis in caelum ipsum ascendit sub audiente Deo? Et elementis auditum fecit pro aliena transmutatione, et mare divisit et dimovit, et terramrupit, ita ut adversus pravitatem patesceret, si recognitaveris quæ circa Dathan et Abiron facta sunt.

D 10. Si autem non ex vitio naturæ, sed ex carbonis adustione, quem sumpsit ipse pro statere auri, tardiloquium mihi accidit Moysi, maxima est vere Dei dignitas, post ipsum aureum os dici, et igneam linguam sicut apostoli sortitum esse, et magni instar Isaie, carbone prophetice fuisse tactum. Si autem loquelam et multi a nativitate claram a Deo obtinent et admirationi sunt, et habi perspicuam reddunt vocem et ipsi prodigium sentiunt, qualis fuit tardiloquus ille orator qui Dei vocem interpretatus, sic abundantius meruit honorari? sed idem aliter dicendum: Si diligens hominum studium linguam curet in loquendo mali prohibitam, quod et fecit ex Pæana tribu oriundus orator ad vitiosæ emendationem naturæ, quomodo non possit omnipotens Dominus, naturæ creator, proprium interpretem curare, si lingua laboret? Notandum autem quod illud pronuntiatum non necessario sumatur pro perfecta et eleganter protulit, sed significare auctor voluit sincera et ma-

nifesta locutus est, prout faciunt diligenter et generosi oratores, qualis exstitit Moyses non a seipso loquens, nec propria proferens, sed divinitus quæ Dei erant; unde invincibiles sunt et ipsi a Spiritu sancto afflati oratores qui, ut postea canet poeta, illiterati cum essent, Græcorum philosophorum ora clausurunt, non aliter quam verbo; et tales esse Dei prædicatores omnino oportebat.

τοὺς τῶν Ἑλλήνων σοφιστὰς ἐπιστόμιζον, οὐκ ἄλλως θεορρήτορας.

11. Divina autem lex quam Deus ipse digito scripsit, per quam dæmones pellit, et onera volvit quæ nemo feret unquam, et innumera alia peragit miracula; excogitaret autem hic forsitan aliquis quod, inter cætera, alius sit legis dator, et alius legislator; sed ambo in Deum recidunt; ipse enim legem dat præcipiendo, et fert scribens in corporibus; idem legem et dedit, et tulit; manifeste autem a Deo scripta inventa est lex per Moysen divinitus Israelitis missa, ad supereminentem distinctionem cæterarum legum physicae, gentium, et si quæ alia justa distinguitur omnino ab illa lege; inæcompositæ enim et incongruæ leges, et crudeles, quales erant Cyclopum et Læstrygonum leges, non sunt hic omnino commemorandæ, quando sermo est de lege a Deo rite scripta; sicut nec leges eorum qui statutis reguntur propriis, vel molierum, vel tabularum, vel puerorum, et si qui alii tales sunt; nec ipsi enim ob vilitatem memoria digni sunt. Si autem omnis lex politica Dei donum, et sapientium hominum inventio esse dignoscitur, talis certe bona est, et vere accipitur ut a Deo data et lata.

12. Limus autem quod sit cænosa humiditas et per hoc ad illinendum apta, et aliud quam materia simpliciter, jam declaratum est pulchre representans ex conjectura naturalis inter legem collationis et carnem in nobis ex limo conditis, ideam et notionem; unde obtenebrata nostra mentali lucerna quasi ab eo liniretur velut ex limosis tabellis, ut aperte dicam, susceptio deletur et manifestatio luminis in mentibus nostris; nec prius permittitur illuminans esse et lucifera lucerna hæc a Patre luminum accensa, quam primo cænosam absterserimus interiorem mansinunculam; quando et videre vel cogitare poterimus illuminatorem Deum, cadente madido cæno, et munita contra impedimenta immissa luce; ut exinde locus qui est in anima nostra illuminans, et excipiat hilarem lucem a Deo, et emitat, adeo ut quomodo quidam ait, eum certissime cernat qui est ultra omnem visionem.

13. Verbum excutiens fortitudinem demonstrat, et nobilem facilitatem ob liberationem a malo; sic salvi Israelitæ facti sunt projectis Ægyptiis in mare; sic Paulus mordentem viperam excussit a manu. Usitatum autem hoc verbum, et in psalmis

ρητόρευσεν οὐκ ἐξ ἀνάγκης λαμβάνεται ἀντὶ τοῦ διὰ τορὸν ἑκαλλιβήρησθαι, ἀλλὰ δηλοῦν ἐθέλει καὶ τὸ σπουδαῖα καὶ ἀναντιβήρητα ἐλάττει κατὰ τοὺς καὶ ἀναγωνίους καὶ γενναίους ῥήτορας, ὅποιοι πέφηνε καὶ ὁ Μωϋσῆς, οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ λαλῶν, οὐδὲ τὴν ἑαυτοῦ, θεῶθεν δὲ τὰ τοῦ Θεοῦ· δι' οὗ ἀκαταμάχητοι καὶ οἱ κατὰ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ῥήτορες, εἰ ὡς ἐν τοῖς ἐξῆ· μέλειαι δὲ μελωδίας, ἀγράμματοι δὲ οὐτε, ἀλλὰ λόγῳ· καὶ ἐχρῆν πάντως τοιοῦτου; εἶναι τοὺς

14. Θεόγραφος δὲ νόμος, ὃν θεὸς αὐτὸς ἔγραψε δακτύλῳ, δι' οὗ καὶ δαιμόνια ἐκβάλλει καὶ φορτία μετακινεῖ, ἀπὲρ οὐκ ἂν φέροι τις, καὶ λοιπὰ δὲ μυρία ἐκταλεῖ τεράστια. Πορίσεται δ' ἂν τις ἐντεῦθεν, εἰ καὶ ἐπ' ἄλλων διαφόρους εἶναι δοκεῖ κατὰ τὸν τε νομοδότην τὸν τε νομοθέτην, ἀλλ' ἐπὶ Θεοῦ συμβαίνει ἀμφότερα. Ὁ γὰρ αὐτὸς καὶ νόμον ὕψιστον ἐπιτελλόμενος, καὶ τίθει γράφων ἐν σώμασιν· ὁ αὐτὸς ἄρα καὶ νομοδοτεῖ. Ἀπλοῦ δὲ ἐστὶ θεόγραφος εὐρέθῃ νόμῳ· ὁ δὲ ἀ Μωϋσεῖος θεῶθεν τοῖς Ἰσραηλῖταις πεμφθεὶς πρὸς ὑπέρτερον διαστολὴν ἐτέρων νόμων, τοῦ φυσικοῦ, τοῦ ἰθνηκοῦ, καὶ εἰ τις ἄξιος ἀντιδιαστέλλεται ὅλως νόμῳ τοιοῦτῳ. Οἱ γὰρ ἀλόγιστοι καὶ ἀπρεπίτες νόμοι, εἰ δὲ καὶ οἱ θρησκῶν, ὅποιοι καὶ οἱ κυκλώπειοι, καὶ οἱ κατὰ Ἀσιουργόναι, οὐδὲ μνημονεύεσθαι ὅλως ἐνταῦθα, ἐνθα ὁ λόγος περὶ νόμου εὐθέτως γραπτοῦ τῷ Θεῷ· καθὼς οὐδὲ οἱ τῶν αὐτονόμων, ἄλλως δὲ οὐδὲ οἱ τῶν γυναικονόμων, καὶ τῶν τραπεζονόμων, καὶ τῶν παιδονόμων, καὶ οἱ τινες ἄλλοι τοιοῦτοι. Οὐδ' αὐτοὶ γὰρ ἐν τοῖς ἀπριμῆς ἐπαῖτοι, διὰ τὸ εὐτελέει. Εἰ δὲ καὶ πᾶς νόμος πολιτικὸς δώρημα μὲν Θεοῦ, εὐρημα δὲ σοφῶν ἀνδρῶν ἐγνωμάτεται, ἀλλὰ τοιοῦτον ἀγαθὸν μάστιγα καὶ κυρίως ἡ διεκλιμμένη ἐκ Θεοῦ νομοδοσία καὶ νομοθεσία.

15. Ἡ δὲ ἰδέα ἐστὶ πληθὺς ὑγρότης ἐστὶ, καὶ δι' αὐτὴν ἐμπλαστική, καὶ ἄλλο τι παρὰ τὴν ἀπλῶς ὄλην, δεδῆλωται ῥῶν· σαφῶς ἐρηγνέουσα ἐξ εἰκασίας προσφύου· παραβολῆς νόμῳ τὸ ἐν ἡμῖν τοῖς ἐκ πηλοῦ σαρκικὸν φρόνημα καὶ νόημα· δι' οὗ ἐκπροσθούμενον τὸ νοερὸν ἡμῖν φανίον ὡς εἰ καὶ ἐνεπλάττετο ὑπ' αὐτοῦ οἷα καὶ πηλοῦ πλαστεῖον δαυτικῶς εἰπεῖν, ἀφαντοῖ τὴν τοῦ κατὰ Πνεῦμα φωτὸς καὶ εἰσοδοχὴν καὶ ἔκφανσιν· καὶ οὐ πρότερον ἀφεται φεραυγὴς εἶναι καὶ φωτφόρον ἐμπυρευόμενον ἐκ τοῦ τῶν φῶτων Πατρὸς, εἰ μὴ πρότερον τὴν λιυῶδη ἀπαλειφόμεν μεσολάθειν· ὅτε καὶ ὀρεῖν ἤγουν νοεῖν δυνήτομαθα τὸν φωτοδότην Θεόν, τῆς πλαστικῆς ἰδέας καὶ ἐκπικτούσης καὶ στεγανούσης πρὸς κωλύμην φωτὸς ἀπηνεργεμένης· ὡς ἐντεῦθεν τὸ ἐν ἡμῖν φωταγωγὴς χωρίον τὸ κατὰ ψυχὴν, καὶ εἰσοδῆσθαι φῶς παρὸν θεῶθεν, καὶ προπύμπειν, ὡς ὁξύτατα, κατὰ τὸν οὕτω φάμενον, ἐκδέρεσθαι τὸν ἀπίστης θείας ἐπέκτανα.

16. Τὸ δὲ ἐκτενέας γενναίωτα ἐμφανίζει καὶ εὐγενῆ ῥαστώνην ἐξ ἀπαλλαγῆς κακοῦ· οὕτως ἐξάνταις Ἰσραηλῖται τῶν Αἰγυπτίων ἐγένοντο ἔκτινα· χθέντων εἰς θάλασσαν· οὕτω Παῦλος τὴν ἑνδοκούσαν ἐχίδναν ἐκτινέας ἀπῆγει τῆς χειρὸς· χρησίμην

δὲ τὴν ἐνταῦθα καὶ ψαλμικὸν τὸ ἑξῆς ἐντάχθη ὡς ἐκ
ἀκριβέως· ὅμοια δὲ νοῦ, ὡς ἐκ μέρους τοῦτοῦ τὸν τὸ
πάντα διπλοῦν αἰνίσσεται ἄνθρωπον. Ὅς γὰρ μιᾷ
θυρίδι τοῦ κατ' ἄνθρωπον οἴκου, τῇ κατ' ἀκοὴν αἰ-
σθητικῇ ἀντανέμωσεν ἡ κατὰ νοῦν, οὕτως καὶ ταῖς
λοιπαῖς τέτταρσιν αἱ ἀνάλογοι. Εἰ δὲ καὶ χερεῖ χει-
ρες, καὶ πόδες ποσὶ, καὶ μέσα μέτοις παράκεινται,
συνδυασμοῦ λόγῳ, τοῦ κατ' αἴσθησιν καὶ τοῦ κατὰ
νοῦν, οὐκ ἂν εἴη ἀναγκαῖον εἰς πλεόν ἐπισημαίνε-
σθαι παρὰ γὰρ ἀνθρώποις οὐ παραδίδουσιν, ἀλλὰ
ὁρθῶς μεμαθηκότες θεωρεῖν διπλὴν ταύτην ἐπαινε-
τὴν τὴν κατὰ ἄνθρωπον.

13. Τὸ γὰρ, ὁρᾷ τὸν θῆτα, δίδωσιν ἡμῖν θαυμά-
ζειν, ὅτι ἐν γνώφῳ καθορᾷ ὁ θεοπτικώτατος Μωϋσῆς
κάλιον ἤπερ οἱ ἄνθρωποι τὰ αἰσθητὰ ἐν φωτὶ κα-
θορᾷ. Αὐτοὶ γὰρ παραδίδοντες, καὶ τὰ μὴ θῆτα
ἔστιν οὐ ὡς θῆτα φαντάζονται· θεορῶντες ἄρα κυ-
ρίως ὁ Μωϋσῆς ὡς θῆτα τὸν θῆτα θῆτα ὁρῶν καὶ
ἀληθῶς θεωρικώτατος. Ἰστέον δὲ ὅτι τὸ, ὁρᾷ τὸν
θῆτα, δηλοῖ μὴ ἰδεσθῆναι ἢ ἄλλως ἀπλῶς οὕτω φαν-
τασθῆναι τὸν Μωϋσῆν τμηναῦτα· αὐτὸν δὲ πάν-
τως τὸν θῆτα ἰδεῖν ὡς ἀνθρώπῳ ἐφικτὸν· ποῶν
θῆτα· οὐ κρίνον ὡς περ ὄνομα Ὁ ὦν· κατὰ τὸ Ἐγὼ
εἰμι ὁ ὦν· ὁ κατ' ἐξοχὴν δηλαδὴ. Εἰ δὲ καὶ τὰ θῆτα
εἶδεν ἄλλοτε διὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ οὕτως εἶδεν τὰ κατὰ
τὴν κοσμογένειαν ὁ Μωϋσῆς, οὐκ ἀπλῶς, λόγῳ δὲ
φιλοσοφίας καθὼ δηλαδὴ θῆτα· ἀλλὰ νῦν αὐτὸν τὸν
θῆτα βλέπει, τὸν δὲ ὅς τὰ θῆτα πάντα, καὶ ὅς τῇ
δεσποτεῖα τὰ θῆτα πάντα ὑπόκειται. Ἐν δὲ τῷ μυεῖ-
ται σημαίνει ὅτι ἅμα εἶδε Μωϋσῆς τὸν θῆτα, καὶ
αὐτίκα μυεῖται τὰ τοῦ Πνεύματος, ἐν οἷς ὁ θεόγρα-
φος νόμος, ἵνα ὡς ὁ ἔωρακός τὸν Υἱὸν ἔωρακε καὶ
τὸν Πατέρα, οὕτως ὁ ἔωρακός δὲ ἐστὶ νοήσας, καὶ
οὕτω γνοὺς τὸν θῆτα, ἔχοι γνῶσιν αὐτίκα καὶ τοῦ
Πνεύματος. Ἀγαθὸν τοῦτο μέγα, τὸ καὶ τοῖς ἀπο-
στόλοις χαρισμένον ἀπὸ τῆς σήμερον ἑορτῆς.

14. Τοῦ δὲ μυεῖται λέξιν καιριωτέραν τοῖς τὰ θεῖα
τελούμενοις οὐκ ἔστιν εὐρεῖσθαι. Ἐξ αὐτῆς· γοῦν
παρ' Ἑλλήσι μύσται τὸ πρῶτον οἱ τὰ σφίσι δοκοῦν-
τα θεῖατα κρυφιομυστικῶς παραλαμβάνοντες πρὸς
τῶν ἱερᾶσθαι λαχόντων, καὶ οὕτω τελούμενοι, καὶ
τελεταρχικῶς παιδεύομενοι· ὅποια καὶ τὰ Ἀττικὰ
μεγὰ καὶ μικρὰ μυστήρια καὶ τὰ ἐν Τροφονίου
καὶ Ἀρμυῶνος καὶ λοιπὰ. Παρῆκται δὲ ἡ λέξις ἡ ἀπὸ
τοῦ μύειν, ὅ ἐστι συγκλίνειν τὰ χεῖλη· ἀνάγκη γὰρ
ἦν σιγᾶν πάντα καὶ πάντως τοὺς μουσόμενους ἅπερ
ἐτελέσθησαν, ὡς καὶ οἱ Πυθαγορικοὶ μάλιστα δη-
λοῦσι, καὶ θανάτῳ ἐτιμῶντο οἱ τὰ μυστήρια ποιού-
μενοι ἔκφορα· ἡ ἀπὸ τοῦ μύειν, ὃ δὴ καὶ χαμμύειν
φαμέν, διὰ τὸ δεῖν εἶναι τὸν οὕτω μυστηριαζόμενον,
εἰς ἑαυτὸν συνῆχθαι καὶ μόνον, κατὰ τὸν ὅλον ἄν-
θρωπον, καὶ μηδὲν τι τῶν ἑαυτοῦ ἀπολύειν ἔξω
βέμβεσθαι, μὴδ' αὐτὸ τὸ τῆς ὄψεως ἐξαλλόμενον
ὀπτικὸν, μήποτε τι τῶν ἑξωτερικῶν εἰδῶν, ὃ μύ-
στις ἐπισσπασάμενος, ἀποκαταστήσῃ τὴν μύσιν
ὡς εἰς ὀνειροπόλησιν· οὐ μὴν οὐδὲ οὕτω χαμμύειν τοῖς
ὀφθαλμοῖς τὸν μουόμενον ὡς ὀφρυονοῦν καὶ οὕτω
νεκρίζειν· ἀλλ' ὡς τὰς πόδας τὰ βλέφαρα συγκλίνειν

notum : « Excussus sum sicut locustæ. » Oculum men-
tis ex hac parte duplicem totum hominem innuit ;
ut enim uni portæ domus alicujus quoad intelligen-
tiam sensuum, opposita patet alia in mente, sic in
aliis quatuor sensibus. Si autem manibus manus,
et pedes pedibus, ex media mediis adjacent, in
modum dualismi inter sensus et mentem, nil ne-
cesse foret illud demonstrare hominibus non negli-
gentibus, probe autem scientibus videre dupli-
cem gloriam hanc in homine.

14. Verba, videt eum qui est, admirandi locum
præbent quod Moyses vir maxime perspicuus,
melius Deum viderit in nube, quam homines in
B pura luce sensibilis. Ipsi enim torva tuentes, quæ
non sunt sibi efformant quasi sint ; Moyses autem
a Deo affatus, quasi Deum, eum qui vere est
vidit, verò oculo. Sciendum autem quod vidit eum
qui est, ostendat non visum esse, vel aliter, non
simpliciter effigiem respexisse Moysen ; ipsum au-
tem omnino Deum vidisse sicut homini fas est ;
qualem Deum ? Suum Dominum, ejus nomen :
Qui est ; juxta hæc : Ego sum qui sum, videlicet
excellenti modo. Si autem ea quæ sunt intuitus est
olim per Deum, et sic vidit ea quæ ad cosmogoni-
am spectant Moyses, non simpliciter, sed per
modum philosophicum ratione nempe eorum exis-
tentia : nunc autem et ipsum entem videt, per
quem sunt omnia, ejus potestati omnia subsunt.
C In verbo autem initiatur, notandum quod simul
entem vidit Moyses, et statim novit quæ de Spiritu
sunt, in quibus divina lex ; unde, sicut qui vidit
Filium, vidit et Patrem : ita qui vidit, id est, qui
cogitavit et sic novit entem, Spiritus statim co-
gnitionem habet ; et magnum illud bonum quod
et apostolis concessum est in hodierno festo.

15. Opportunius autem quam μυεῖται verbum iis
qui divina peragunt invenire impossibile est : ex
hoc enim apud Græcos mystæ primo, qui ea quæ
sibi divinissima videbantur, accipiebant ab his qui
sacerdotium sortiti erant, sic initiati et sacra
edocli ; qualia inter Atticos parva et magna mys-
teria, et Trophonii, et Ammonis, et alia ; dedu-
citur autem verbum a μύειν, id est labia claudere ;
necesse enim erat ut omnia omnino quæ perfecta
erant silerent initiati, sicut maxime ostendunt
Pythagorici ; et morte muletabantur qui mysteria
evulgabant ; vel a verbo μύειν quod χαμμύειν ;
quia initiatum, in seipso recollectum esse secun-
dum totum hominem, nec sinere aliquid in se
exteriori evulgari debet, ne ipsum quidem oculi ic-
tum, ne aliqua exteriori imagine abstractus qui ini-
tiatur, initiationem faciat quasi somnium ; nec sic
oculos claudere debet dum initiatur ita ut obdor-
miam, et sic moriatur ; sed quasi portas palpebras
claudere si oportuerit, et lucem omnem in myste-
rium reservare ; hujus symbolum, initiationis tem-
pus apud Atticos, et ejus ordinatio ; nox enim, erat

tempus illud; cæterum illustrata quoque erat lumen fulgore ex mysticis lampadibus diffuso, quarum usus nocturnus oculos claudi volebat; lampadum autem accensio vigilantiam et doctrinam mysticam initiatis commendabat.

τῶν μυστικῶν λαμπρῶν, ὧν τὸ μὲν νύκτερον τοῦ φωσφόρου λαμπαδοῦχημα τοῦ ἀνυστάζοντος ἐν ἔργηγόρῳ ἐμδιδάσκει καὶ ἀναθεωρεῖν τὰ τῆς μυστικῆς τέλεως.

16. Mihi quidem videtur metaphorica docti Joannis dulcedo non inconsulto hic subiunxisse divinam nubem spiritualis initiationis, sed ad genuinam metaphoram seu translationem, ut divina nubes illa sit congrua applicationi animæ non in vanis occupatæ caligo divina; initiatio autem consentanea, ea quæ in ipso sit illuminans et sub sole Spiritus sancti initiatio, et vere docta cognitio; quam cognitionem Spiritus dicit per oppositionem cæterarum notionum, sicut tertia strophe docebit varias esse, moralem, et physicam, et mathematicam, et excellentiorem theologicam Patris et Filii et Spiritus sancti: hujus meminit divinus poeta, et duas illas significavit: Dei enim lex triplex est; similiter et initiatio cognitionis Spiritus vel Filii vel Patris, communis est sanctæ Trinitati; quod item ex phrasi poetæ intelligi potest. Dicendo enim: *videt eum qui est*, sanctam Trinitatem indigitavit, et initiationem appellans Spiritus, illam nobis supponendam reliquit, sicut colligi potest ex alio poeta qui in nona strophe prosaici hymni dicens apostolos superno afflatu illuminatos, Trinitatem omnem cognovisse, inducit in sequenti strophe illius ævi populos qui cognitioni Trinitatis initiandi erant.

17. Forsitan quis dicat Moysen primum, non solum prophetici, sed Dei gratia et apostolice initiationum suis cognitioni celebrati Spiritus, et hoc ex strophes verbis erui. Sic enim per nubem significatur domus in qua inventi sunt discipuli hodie sedentes; divina enim nubes illa nuncupabatur prophetæ, et domus nebule quodammodo adumbrans interiora ejus, nec sinens illum radiis solaribus attingi. Per eloquentiam autem illi inditam, notatur sapientia apostolorum antea rudium; ejus autem tardiloquium quod ignitæ ejus eloquentiæ non nocuit, linguas significavit discipulorum igneas ex inductis a Deo magistro factas; divisionem autem linguarum et eos qui tunc adfuerunt populos lex divina manifestavit; ipsa enim dura populo Israelitico partita est ad directionem, et Christus Spiritum divisit, sicut infra canetur, populo gentili qui erat ipse dura cervice, sicut ostendunt qui ex ipsis aderant festo, et ebrietatem sanctis apostolis exprobraverunt; mox dicendum autem quod spiritum vehementem et in ipso ignem, nubes illa significat; nebulas enim pervadunt tales aeris passiones modo ex casu, modo ex Dei jussu; et tale quid fuit circa cognitionem Spiritus sancti. Posset autem aliter per circumlocutionem idem Spi-

αἰς ἐδεῖται, καὶ τὸ φῶς ἀπανοῦται ἀπασχολεῖν εἰς τὸ μυστήριον. Τοῦτου δὲ σύμβολον καὶ ὁ τοῦ μυστηριασμοῦ καιρὸς παρὰ Ἀττινοῖς, καὶ ἡ κατ' αὐτὸν διδασκαλία· νύξ μὲν γὰρ ὁ χρόνος ἑκείνος. Διδέχεται δὲ ἄλλως ἡμεροφῶς τῇ τῶν φῶτων ἀναλάμψει τῇ ἐκ

χρηναὶ καμμεῖν, ὡς εἰρηται, ἀνιγνῆται ἦν· τὸ δὲ τῶν φῶτων λαμπαδοῦχημα τοῦ ἀνυστάζοντος ἐν ἔργηγόρῳ ἐμδιδάσκει καὶ ἀναθεωρεῖν τὰ τῆς μυστικῆς τέλεως. Ἐμοίγ' οὖν ἡ μεταφορικὴ τοῦ σοφοῦ Ἰωάννου γλυκύτης, οὐ παρίργως ἐνταῦθα δοκεῖ προσθεῖναι τὸν θεῖον γνῶνον, τῆς πνευματικῆς μυστικῆς, ἀλλὰ πρὸς εὐφυῆ μεταφορὰν ἔχει τροπὴν, ἵνα σκότος μὲν εἴη θεῖον πρότερον συστολή ψυχῆς ὁ βρεμβδαστοῦ ὁ θεός· ἑκείνος γνῶνος· μύησις δὲ ἀνέλογος ἡ ἐν αὐτῷ φωταυγῆς καὶ ὑπὸ ἥλιον τοῦ ἀγιωτάτου Πνεύματος μύησις· καὶ ἀληθῶς γνῶσις· ἐπιστημονικὴ· ἦν γνῶσιν Πνεύματος λέγει· πρὸς διαστολήν ἐτέρων γνῶσεων, ὅποια καὶ ἡ τρίτη λαλήσει φῶδι διαφόρους οὐσας, ὧν καὶ ἡ κατ' ἥθεος, καὶ ἡ φυσικὴ, καὶ ἡ πρὸς μάθησιν, καὶ τὸ κορυφαῖον ἡ θεολογικὴ, ἡ τοῦ Πατρὸς, ἡ τοῦ Υἱοῦ, ἡ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἡ ἐνταῦθα μνησθεὶς ὁ θεός· ποιητῆς καὶ τὰς δύο συνεδύλωσε. Θεοῦ γὰρ νόμος· τριαδικός· ἐστιν· ὁμοῦς δὲ καὶ μύησις γνῶσεως Πνεύματος ἡ Υἱοῦ, ἡ Πατρὸς κοινὴ τῆς ἁγίας Τριάδος· ἐστὶ δὲ κατανοήσασθαι αὐτὸ καὶ ἀπὸ τῆς φράσεως τοῦ μελεβοῦ. Εἰπὼν τε γὰρ ὅρα τὸν ὄντα, τὴν ἁγίαν Τριάδα παρεστήσατο· καὶ μύησιν δὲ φάμενος Πνεύματος, τὴν αὐτὴν ἀφῆκεν ἡμῖν συνεννοεῖν, ὡς ἐστὶ καταλαβέσθαι καὶ ἀπὸ ἐτέρου μελεβοῦ, ὅς ἐν τῇ ἐννάτῃ φῶδι τοῦ παζολογικοῦ κανόνα· εἰπὼν, ὡς οἱ ἀπόστολοι ἐπιπλοῖα τῇ ἀνωθεν καταλαμφθέντες, τὴν Τριάδα πᾶσαν ἐγνώρισαν, ἐπάγει ἐν τῷ ἐξῆς τροπαίῳ τοὺς ἐκεῖ τότε λαοὺς τὴν τῆς Τριάδος μυσθῆναι γνῶσιν.

18. Ἐχοι' ὁ δ' ἂν τις εἰπεῖν ὡς ἐβηλ οὐ μόνον προφητικῶς, ἀλλὰ Θεοῦ χάριτι καὶ ἀποστολικῶς μυσθῆναι· τὴν τοῦ ἑορταζομένου Πνεύματος γνῶσιν ὁ Μωσῆς, καὶ διὰ τῶν χειμένων ἐν τῷ αἵματι· οἷον διὰ τοῦ γνῶφου τὸν οἶκον ἐν ᾧ εὐρίθηναν οἱ μαθηταὶ καθήμενοι σήμερον· ὁ θεός τε γὰρ ἑκείνος γνῶφος οἶκος οἷον ἔχρημάτις τῷ προφήτῃ· καὶ οἶκος δὲ γνωστοὶ τρέπον τινὰ σκιάζων τοὺς ἐντὸς αὐτοῦ καὶ μὴ ἀφαιεῖς ἀκτίσιν ἡλίου ψάυσθαι· διὰ δὲ τῆς κατ' αὐτὸν βητορίας τὴν τῶν ἀποστόλων ἐξ ἰδιωτῶν σφίαν· τὸ δὲ κατ' ἑκείνων βραδύγλωσσον, ὃ τὴν ἐν αὐτῷ πυρίπνοον βητορικὴν οὐδὲν ἐβλαψεν, τὰς τῶν μαθητῶν ἐμύησεν αὐτὸν γλώσσας πυρπνοῦς· εἰ ἀγραμμάτων διδασκαλικῶς γενομένης· τὴν δὲ διανέμειν τῶν γλωσσῶν καὶ τοὺς τηνικαῦτα παρὰ χόντας λαοὺς· ὁ θεόγραφος νόμος παρεδύλωσεν· αὐτό· τε γὰρ σκληρῶ λαῷ τῷ Ἰσραηλιτικῷ διανεμῆθη πρὸς διόρθωσιν· καὶ ὁ Χριστὸς ἐνεῖμεν τὸ Πνεῦμα, ὡς ἐν τοῖς ἐξῆς μελεβοθήσεται, ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ λαοῦ τοῦ καὶ αὐτοῦ σκληροτραχέλου, ὡς ἐμφαίνουσιν οἱ ἐξ αὐτῶν παρόντες τῇ ἑορτῇ, καὶ μέθην τῶν ἁγίων ἀποστόλων καταλέγοντες· τὴν δὲ γε βηθησόμεντην βίαν πνοὴν καὶ τὸ κατ' αὐτὴν πυρῶδες, ὁ γνῶφος ἑκείνος συνεδύλω. Γνώφον γὰρ τὰ τοιαῦτα ἐκτρέχουσιν ἀέρια ὄντα· παθήματα· κατὰ μὲν ἐκ

μαδάματος, ποτὲ δὲ ἐκ θεοῦ καλεῖσθαι· καὶ
 οὐδὲν μὲν τοῦτο περὶ τοῦ μυεῖται Πνεύματος
 γνῶσιν. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλως περιφράσεως λόγῳ
 ταύτῃ Πνεῦμα εἰπεῖν καὶ γνῶσιν Πνεύματος τὴν
 κατὰ νοῦν ἀνθρώπου· εἰ γὰρ καὶ παρ' ἡμῶν κατὰ τὴν
 τοῦ ἀκριβοῦς, εἰ μὴ πως ἐξομωθῇ πρὸς αὐτὸ.

ἢ. Ἰστέον δὲ ὅτι καὶ ἄλλως ἔστιν εἰπεῖν ὡς
 ἰμυθῇ ὁ Μωϋσῆς τὴν γνῶσιν τοῦ Πνεύματος· διὰ
 τοῦ νόμου, ὃν ἐκεῖθεν δεδιδάχται θεόγραφον εἶναι·
 ὁσιώται· μεμύηται καὶ διὰ τῆς ὁράσεως· καθ' ἣν
 εἶλε τὸν νοῦν τοῦ ἁγίου μεσολαβούντος Πνεύματος·
 ἐκ δὲ καὶ διὰ τοῦ γνόφου, ὃ περιελάμψθη θεωρητι-
 κῶς, ἵνα στραφῇ ἐκεῖθεν αὐτῷ καταληπτικῆς
 θείας νοήσεως, ἵνα ὥσπερ νεφέλῃ φωτεινῇ ἐπισκλα-
 σαι ὑπερτον τοῦ· μετὰ τοῦ Σωτῆρος, οὕτως ἀνάπα-
 λιν γνόφου σκία φωσφορήτῃ θειοτάτῃν ἑλλαμψιν
 Πνεύματος· ἣν ἐκ τότε, ὡς εἰκός, μυθελὲς κρυφω-
 θέσθαι ὁ προφήτης, ἱεθεώρησεν ὑπερτον ἐκφαντο-
 ρικῶς ἐν θαύμῳ· φωτὶ ἐκαίνῃ καὶ τὰ· πορίνας ἅμα
 γλώσσας ἐνοπτριζάμενος θεοπτικώτερον, καὶ οὕτω
 μίφας ἁματικῶς τῷ Θεῷ· δηλώσει δὲ καὶ τὸ τέ-
 λος τοῦ ἐφεξῆς τροπαρίου ἐν τῷ, *νείμας τὸ Πνεῦμα*
Χριστός, ὡς ταύτῃ ἐστι γνῶσιν Πνεύματος εἰπεῖν
 καὶ νόμον Θεοῦ.

ΙΒ. Τοῦ δὲ *γεραίρων*, ὅτι γέρως καὶ τιμῆς
 ἀξίον, πρωτόθετόν ἐστι τὸ γέρας· οὕτω δὲ καὶ τοῦ
 γεραίρειν, ὃ γεραίρει ἄλλοι γράφουσι, τὴ κέρα
 προτίθεται, εἰ· ὃ ἐγγέροντες τὸ ποτὶν οἱ παλαιοὶ
 ἐκείνου τὰ φίλα συμπόσια· ἐνθα δὲ ἄσματα κυ-
 ρίως ἄπερ ἄδουεν ἐνθα· ἡμῶν τὸ θεῖον ἔχοντες, καὶ
 διασαφηνήσεται ἡ λέξις· κάλλιον ἐν τοῖς ἐφεξῆς.
 Ἰστέον δὲ καὶ ὅτι ἐν τῷ *γεραίρων ἐνθεοῖς τοῖς*
ἁμασί, ἐκ περισσοῦ καίται τὸ ἄρθρον πρὸς ἀνα-
 τήρῳσιν μέτρον ἀναγκαῖον τῷ μέλει· ἄλλως γὰρ
 οὐδὲν τι παρασημειοῦται ἡ Ἑλλην φράσις, εἰ τις ἐλ-
 παί *γεραίρων ἐνθεοῖς ἁμασί*· οὕτω δὲ καὶ τὸ ἐν
 πορίνῳ τῷ εἰδῇ παρὰ τοῖς ἱεροφάταις οὐ πρὸς
 ἀνάγκην ἔχει τὸ ἄρθρον τῆς δοτικῆς· ἐντελές γὰρ ἦν
 καὶ τὸ ἐν *πορίνῳ εἰδῇ*.

Τροπάριον.

II. Ἐφ' ἐν σπεῖν καὶ σέβασμιν ὁτόμα·
 Νοσοφισμὸς ὑμῖν οὐ γενήσεται φίλοι·

Ἐγὼ γὰρ εἰς πατέρων ὑψιστον θρόνον

Συνεβράδυν, ἐκχεῶ τοῦ Πνεύματος·

Λάμψαι ποθοῦσι τὴν χάριν τὴν ἁφθονον.

20. Ματὰ τὸν εἰρημν, πρὸς ἐν εἰσώμαν ἄδειν τὰ
 μετ' ἐκείνων τροπάριον, γενόμενος τῶν ἐφεξῆς ἐχό-
 μενα τῆς ἐορτῆς ὁ μελωδός, παραφράζει Δισποτι-
 κὴν ὑπόσχεσιν ἐπηγγελμένην τοῖς ἀγιατάτοις αὐτοῦ
 μαθηταῖς οὐ μόνον ἐν τῷ, *Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφαν-
 οὓς*, καὶ ἐν ἄλλοις δὲ πολλοῖς τόποις εὐαγγελικοῖς,
 ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ, *Κοίτις ἐν Ἱερουσαλὴμ ὥς οὐ ἐν-
 ὄσησθε ὀρφανοὶ ἐξ ὑψους*· καὶ ἐν πρώτοις τῶν
 τῷ ἀγιάτων γασφυλάκιον, ἐξ οὗ προήχθη ὁ ἅγιος
 ἡσαυρός, ἡ εἰρημένη ἐπαγγελία, τὸ ὁτόμα δηλαδὴ
 τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· σπεῖν αὐτὸ
 καὶ σέβασμιν λέγει, ἀλλήλῳ θεῖς τῷ ὀνόματι
 τοῦ κατὰ μᾶ· ἀμφοτέρωθεν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν
 ἄλλο τι φράσαι προσφύστερον καὶ σεμνότερον. Τὸ
 γὰρ σέβειν τῷ Θεῷ μόνῳ ἀφώρισται εἰς οἰκείωσιν

ritus dici et cognitio Spiritus in mente hominis,
 quoniam in nobis quo ad exteriorem sapientiam,
 mens non potest doctrinam perfecte capere, nisi
 aliquo modo assimiletur ei.

ἔξω σοφίαν, ὁ νοῦς οὐκ ἔχει δρᾶσθαι τοῦ γνῶ-

18. Sciendum autem quod dici possit initiatum
 fuisse Moysen cognitioni Spiritus per legem, quam
 inde didicit esse divinam; similiter initiatum est
 per visionem qua illuminatus est spiritualiter, ful-
 gente hinc ei comprehensibili divina mente, ut
 sicut nubes lucida obumbravit postea eos qui cum
 Salvatore erant, sic rursus nebula umbra trans-
 mitteret divinissimam Spiritus illuminationem; cui
 exinde, ut videtur, initiatum obscurius propheta,
 postea manifestius vidit in Thabor; in luce hac
 speculatus igneas linguas evidentius et sic Dei
 laudes cantibus prosecutus; ostendit autem finis
 sequentis antistrophæ, in his : *dans Spiritum*
Christus; nam idem est cognitionem Spiritus dicere,
 et legem Dei.

Χριστός, ὡς ταύτῃ ἐστι γνῶσιν Πνεύματος εἰπεῖν

19. Verbi porro *γεραίρων*, id est, honore et vene-
 ratione dignum reputans, radix est *γέρας*; sic
 ut *γεραίρειν*, quod alii *γεραίειν* scribunt, a voce
κέρα derivatur, in quo potum effundentes antiqui,
 sua celebrabant convivium. Divina autem cantica
 ea sunt proprie quæ canimus Deum in nobis habuen-
 tes; et melius explicabitur verbum hoc in sequen-
 tibus. Sciendum autem quod in *γεραίρων ἐνθεοῖς*
τοῖς ἁμασί, ex abundantia ponitur articulus, ad
 complementum mensuræ versui necessarius; nam
 nil amplius significat græca phrasis, si quis dicat :
γεραίρων ἐνθεοῖς ἁμασί. Sic et illud : *ἐν πορίνῳ*
τῷ εἰδῇ in sacris scriptoribus, non habet necessario
 articulum dativo præmissum; sufficiens enim erat :
ἐν πορίνῳ εἰδῇ.

Antistropha.

Dixit severum et venerandum os,

Divisio vobis non fiet, o amici :

Ego enim ad paternum excelsum thronum

Considens effundam Spiritus

Splendere desiderantibus gratiam infinitam.

20. Post stropham (εἰρημν), post quam soliti
 sumus canere antistrophas sequentes, aggrediens
 statim poeta ea quæ ad festum spectant, explicat
 promissionem a Deo factam sanctissimis discipulis
 suis, non solum his verbis : *Non relinquam vos*
orphanos, et in aliis multis locis evangelicis; sed
 et in hoc : *Sedete in Jerusalem, donec induamini vir-
 tute ex alto*; et venerans primo sanctissimum ga-
 zophylacium unde prodiit sanctus thesaurus dicte
 promissionis, os scilicet Salvatoris nostri Jean
 Christi, *severum* illud et *venerandum* dicit, simul
 addens nomini huic duo in unum recidentia verba,
 eo quod aliud dicendum non habuerit aptius et
 augustius : verbum enim σέβειν reservatum est
 Deo soli ob congruentiam, apud antiquos, a εἰδῇ

ῥεσθαι τὰ φασὶ τὸ σφετερίζεσθαι καὶ ἰδιοποιεῖσθαι· τὰ ἄλλοτριᾶ· καὶ νοσφισμὸν τὴν τοιαύτην ἰδιοποίησιν οὕτω γὰρ καὶ νοσφίζεσθαι τις τὰ τῶν φίλων λέγεται, καὶ νοσφισμὸν ποιεῖσθαι τῶν παρ' ἐτέρους ἰστων· καὶ ἐστὶ τοιοῦτον νοσφίζεσθαι, τὸ νόσφι καὶ χωρὶς τοῦ ἔχοντος πράγμα τι ποιεῖν διὰ ἐπικτήσεως αὐτῆς ἐπαινετῆς. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐν τοῖς ὅσοις

κγ'. Ὁ δὲ τῶν παρ' Ἑλλήσι ποιητῶν πρῶτιστος, τὸ νοσφίζεσθαι τίθησιν ἐπὶ ἐννοίαν ὅσῳ· οἷδε καὶ ἱερὸς οὗτος μελωδός. Νοσφίζεσθαι γάρ, ῥησὶν ἑκαίνο, ἀνδρὸς γυναῖκα καὶ θυγατέρα, ὃ ἐστὶν ἰδίᾳ κτεσθῆναι· καὶ γυναῖκα φονεύσασαν ἀνδρα τὸν ἑαυτῆς νοσφίσασθαι ἑκαίνου καίμένου καὶ ἐπὶ ἀσπαίροντος· ἑκαίναις δὲ ταῖς χρήσεσιν ἀκολούθησας· ἀκριβῶς ὁ ἱερὸς οὗτος, νοσφισμὸν ἔφη τὴν ἀναχώρησιν, ὃ ἐστὶ τὴν χωρισμὸν, τὸ νόσφι δηλαδὴ γενέσθαι τῶν ὁμιλητῶν· τὸ δὲ ὅμην ἀσφαλῶς ἔχει· ἀν καὶ διὰ τὴν γραφόμενον, ἵνα συνεισῶγῃ καὶ ἑαυτὸν ὁ Σωτὴρ, λέγει ὡς· Οὕτε ἐγὼ ὁμῶν ἑμαυτὸν χωρίσω, οὕτε ὑμεῖς ἐμοῦ χωρίσεσθε. Εἰ γὰρ κατὰ τὸν εἰρηναῖον τὸ διαζευγνὺν τοῦ διαζευγμένου διέζευχται, οὐκ ἂν εἰκὸς εἴη οὐδὲ δυνατόν, ἐμοῦ μεθ' ὁμῶν ὄντος, μὴ καὶ ὁμᾶς μετ' ἐμοῦ εἶναι, καὶ τὸ ἀνάπαλιν. Αἴτιον δὲ τοῦ τοιοῦτου μὴ νοσφισμοῦ ἢ φιλία· ἵνα γὰρ δι' αὐτὴν ὁμῶν τε ἕκαστος ἄλλος ἔστιν ἐγὼ, καὶ ἐγὼ δὲ ὅπερ ἄλλος ὁ καθ' ἕνα ὁμῶν· οἷδε καὶ νοσφισμὸς δι' αἰώνος.

κδ'. Ὁ δὲ ὕψιστος θρόνος πολλὴν μὲν ἔχει γραμμικὴν συγκρότησιν, ὡς οἶα καὶ τινα λαμπρὰν ἀρχιτεκτονήσιν· ἀρκέσει δὲ μόνον παραδείξαι τὸ αὐτοῦ ὡς ἐκ τοῦ, ὃ ἐν ὕψηλοις κατοικῶν καὶ τὰ ταπεινὰ ἱερῶν. Τῷ γὰρ οὕτω παντεπὶπτη, καὶ ὕψιστος πάντως ὁ ἀποπεικὸς θρόνος· θρόνος· εἰδὲ καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι τὰ ὕψηλὰ τῶν ὀρέων σμνόν· ἔστι, ἀλλ' ἱερῶσυνα τὰ κατὰ τὸν οὐρανὸν, οὐ αἱ πύλαι κατὰ τὸν φάλλοντα ἀφροντα ἀναλαμβανομένου τοῦ Σωτῆρος· Χριστοῦ. Ὅρα δὲ ἐνταῦθα τὸ πατρῶν θρόνον· οὐ γὰρ εἶπεν εἰς οἰκεῖον ὕψιστον θρόνον, τούτῳ τὸν ἱμῶν, ἵνα μὴ τις διαίρεσις ἐμφανείη αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα ὑποσκιασθεῖσα τῷ τοῦ θρόνου διασμῷ. Ἐπείρινε δὲ πατρῶν θρόνον εἰπεῖν, ἵνα ὥσπερ μία προσκυνῆσις τῆς ἁγίας Τριάδος συμπροσκυνουμένη· ἵνα μὴ προσκυνῆσαι, οὕτω καὶ θῶκος· εἰς καὶ συνεδριασμός· ὧν ὁ μὲν θρόνος τὸ ἐν ἀγαθότητι βασιλικὸς· ἔδρα τῆς ἁγίας Τριάδος· δηλοῖ· ὃ δὲ συνεδριασμός τοῦ κατ' αὐτὴν ἀχωρίστου σύμβολόν ἐστι· τὸ δὲ συνεδριάζων ἐκ τοῦ κοινώτερον λεγομένου συνεδρίου παρελκυσται. Ἡ γὰρ ἔδρα ὅπερ ἐστὶ καθέδρα τριούλου ῥήμα παράγει τὸ ἐδράζειν, οὐ μὴν ἐδριάζειν· δικαστικὴ δὲ λέξις τὸ συνεδριάζειν· πρέπουσα Ὑψί τῷ καὶ κρίνοντι καὶ συγκρίνοντι τοῖς ἱσίοις τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι, καὶ ἐλευσομένῳ κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς.

κε'. Τὸ δὲ ἐκχεῶ, προφητικὴ λέξις ἐστὶ, τοῦ Ἰωηλ ἐληνόντι, καὶ ἔχεται ἱερωτάτων ἐννοιῶν, ὧν μία καὶ ἡ κατὰ τὸ ἅγιον βάπτισμα, εἰς ὃ καταδύντες, οὕτω καὶ συναναστάντες σωτηρίου ἰμᾶτιον ἡμφεσμεθα, χιτῶνα τοῦτον φωτεινὸν περιέχυμεν ἡμᾶς, καὶ διεμ-

A talem alieni usurpationem bonū; sic enim quis dicitur νοσφίζεσθαι subtrahere vicinorum bona, et furtum facere eorum quæ cæterorum sunt; et sic νοσφίζεσθαι significat aliquid separare, et procul a possessore removere per acquisitionem non laudabilem. Sed hoc in sequentibus.

23. Princeps Græcorum poetarum idem verbum hac mente accipit, sicut novit sanctus noster auctor; νοσφίζεσθαι, ait ille, a viro uxorem et filiam, id est seorsum ponere: et mulierem quæ virum suum interfecerat νοσφίζεσθαι, procul removere ab illo faciente et adhuc spirante. Quem sensum apte sequens auctor noster, νοσφισμὸν αἰ' secensum, id est separationem, procul a contubernaliis abesse. Verbum autem ὁμῶν recte diceretur per litteram (ἡμῶν), ut inducens seipsum Salvator dicat: Non meipsum a vobis secerno, nec vos a me separabimini. Si enim, ut quidam ait, dividens a diviso dividitur, non verisimile esset nec possibile, me manente vobiscum, vos mecum non esse et vice versa. Causa autem hujus indivisionis amicitia; quoniam enim per eam unusquisque vestrum, et nemo a seipso dividitur vivens, non proinde separatio vobis erit in æternum.

24. Excelsus vero thronus magnam habet apparatus descriptionis, quasi sit formosa quædam ædificatio; sufficit autem ejus altitudinem ostendere ex hoc textu: Qui in altis habitat, et humilia respicit. Ejus qui sic omnia videt, excelsus omnino visibilis thronus. Si autem quæ hic sunt excelsa montium augustum quid sunt, multo augustiora quæ sunt in cælo, ejus porte, juxta Psalmistam, elevantur ascendente Salvatore Christo. Vide nunc paternum thronum; non enim dixit: in proprium excelsum thronum, id est meum, ne aliqua divisio appareret inter illum et Patrem, duplici adumbrata throno. Maluit enim paternum thronum dicere, ut sicut una est adoratio sanctæ Trinitatis veneratæ simul in una adoratione, sic et unus sit thronus, una sedes; manifeste autem thronus est sedes sanctæ Trinitatis in bonitate; concessio autem symbolum est indivisionis ejus. Verbum autem συνεδριάζων ex voce communiter συνεδρίον trahitur; ἔδρα enim, id est cathedra, verbum trisyllabum producit ἐδράζειν ut et ἐδριάζειν; judiciale autem verbum συνεδριάζειν convenit Filio qui et judicat, et conjudicat cum æqualibus personis Patre et Spiritu sancto, qui venturus est judicare vivos et mortuos.

25. Verbum deinde effundam propheticum est, ex Joel videlicet sumptum, et abundat sanctissimis cogitationibus; quarum una ad sanctum lavacrum refertur, in quod descendentes et mox assurgentes, salutis vestem induj sumus, splendidam hanc tuni-

cam circumfusam et ostendentem Spiritum sanctum descendisse sicut in sanctos illius ætatis, ita et in eos qui postea fuerunt, et usque ad nos. Si autem et flumini undam libet dicere argenteam, simul et pulchram, et candidam, quando leniter fluit quod adjectivum apte apponemus prophetice huic effusioni a sanctis apostolis desideratæ, juxta sacrum hymnum, huic igni et flammæ, et lumini illuminaturo eos in commune bonum?

26. Notandum porro quod, sicut in sequentibus patet, amat inspiratus noster Joannes liquidos, ut quidam ait, arte facere suos versus, ex sacris talibus textibus; gaudet aspergere hoc scribendi genus ex sacris Scripturis, ex quibus habemus, si nobis opus sit, salientes undas, quales Samaritanam genuerunt; et puteorum aquam quibus antiqua sacra Scriptura refertur; et flumina evangelica ex abyssu sapientiæ divinitus defluentia; et rores et pluvias voluntarias; qualis et mannae pluvia, et procellæ quasi semper pacificæ, quas ad salutem vulgo stillat, et pluit, et effundit; et quasi imber descendens in vellus, et quasi stillans super terram, cujus nomen unguentum effusum, sicut accepimus per laudabilem suam evacuationem; superfertur autem nobis nebula salutaris, lucida ipsa, utpote quæ solem intra se inclusit, et pluvia nutrice mundi facta, quæ exinde subito inclinata, nullo modo cessat mundum verum spiritualem hominem opimare et vivificare.

27. Talibus verbis densatæ sacræ Scripturæ fulcitur quodam modo prædictum verbum *effundo*. Hic in mente habendum quod verbum hoc pro cælesti rore scriptum est, ut non solum Filius credatur pluvia effusa super vellus hoc purissimum, sed pluvia voluntaria et optata sit et Spiritus sanctus ut olim et postea in sanctos apostolos, ita et nunc in omnem Christianam creaturam effusus. Ex verbo autem *effundo*, ut dictum est, et effusio sapientiæ in digno missa est, et omnis spiritualis lætitia et gratia inde in labiis sanctis effusæ sunt. Si autem intermiscendum sit aliquid aliud, inde oritur israeliticus vulgus quando multiplicati in Ægypto sicut arena maris terram totam repleverunt. Talem autem cœlestem effusionem dulcem et lætam et consolatricem habentes et nos, et lætabundi de superna boni concessione, simul contritio animo versemur, et caveamus, et humillemur, maxime quando audierimus: Effunde super eos iram tuam, quam hi soli fugient qui effundunt coram Deo deprecationem suam.

28. In hisce notandum est verbum *effundam*, nezum esse et vinculum Salvatoris Christi, per quod non separatur ab amicis suis: dum enim effundit Spiritus gratiam in eos, sic semper inest eis: quod Spiritum autem attinet, continebitur in voce *effundam*, ut dicatur: *De Spiritu meo effundam*. Facile autem intelligitur hoc: Effundam gratiam Spiritus in

A φαίνοντα, ὅτι θεῖον Πνεῦμα ἐκχέχεται ὡς περ εἰς τοὺς τότε ἀγίους, οὕτως καὶ εἰς τοὺς μετ' ἐκείνους καὶ ἡμεῖς· εἰ δὲ ποτάμιον χύμα φιλομέν ἄργυρεον λέγειν, ἐστὶ δὲ καὶ καλὸν καὶ λευκὸν ὅτε ἡδὺ προβάλλει, ποῖον ἂν ἐπιβέτον προσαρμόσεται ἐκείνῳ; τῷ εἰρημένῳ προφρητικῷ χύματι τῷ τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις ποθητῷ κατὰ τὴν ἱερὰν μελῶδαν, τῷ καὶ κυρί, καὶ φλογί, καὶ φωτὶ περιλάμψον αὐτοὺς εἰς κοινὸν ἀγαθόν;

αἷς. Ἰστέον δὲ ὅτι καθὰ καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς φανερὰ, χαίρει ὁ πνευματικὸς οὗτος· Ἰωάννης ὁ γὰρ κατὰ τὴν οὐτως εἰπόντα ποῖον ἐπιτέθης τὰ κατὰ αὐτὸν ἱερὰ, ἐκ τοιούτων ἱερῶν λέξων· χαρεῖς ὁδρεῦσασθαι τὸν τοιοῦτον γραιπὸν τρόπον ἐκ τῶν θεοτετῶν Γραφῶν, ἐξ ὧν ἔχομεν οἱ χρῆζοντες πηγιμαδὰ τε ὕδατι, ὅποια καὶ τὴν Σαμαρείτιν ἐξουογόνησε, καὶ φρατισταῖα, ὧν ἡ παλαιὰ θεοτάτη Γραφή γέμει· καὶ ποτάμια εὐαγγελικὰ τῆς θεοδὸν ἀδύσου σοφίας ἀναπέδοντα, καὶ δρόσους καὶ βροχὰς ἐκουσίας· ὅποια καὶ ἡ τοῦ μάννα, καὶ οἱ ὡς ἐκάστοτε εἰρημαὶ ὁμοῖοι, οὗς ἐπὶ σωτηρίαν κοινῇ καὶ ψυχάζει, καὶ ὕει, καὶ καταδράσσει· ὁ καὶ ὡς ὑετὸς ἐπὶ πόσιν καταβὰς, καὶ ὡς οἱ σταγῶν στάζουσα ἐπὶ τὴν γῆν, οὗ ὄνομα μύρον, ἐκκενυθὲν καθὰ παρελθόμεναι τὴν αὐτοῦ ἐνδοξον κίνωσιν· ὁ περφέρεται δὲ ἡμῶν καὶ νεφέλῃ σωτήριος, φωτεινὴ τε ἐκείνη ὡς ἡλὺν στάζουσα ἔνδοξον, καὶ ὁμοῖον δὲ κοσμοπορέου ἱερῶν, δὲ ἐκείθεν καθάπαξ ἐκχύψας οὐδὲ ποτε ἀνῆλθον τὸν κυρίως κόσμον τὸν πνευματικὸν ἀνδρῶν καὶ νῶν καὶ ζωογονῶν.

αἷς. Τοιαύταις οὖν λέξεσι τῆς ἀγιοτάτης περικνωμένης γραφῆς, συστοιχεῖ πῶς ἐκείναις, καὶ τὰ ἐκ εἰρητῆς ἐκχέω· ἐνθα ληπτέον εἰς νοῦν, ὅτι ἡ λῆξ αὕτη ὡς ἐπὶ οὐρανίου ὁμοῖου ἔγραψεν. ἵνα μὴ μόνον ὁ Ἰλδὺς ὑετὸς νοστί βρεχθεὶς ἐπὶ πόσιν ἐκείνων κατερώτατον, ἀλλὰ βροχὴ τις εἴη ἐκουσία καὶ ἐκταῖα, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ὡς περ πάλαι ποτὶ ὑπερῶν καὶ ἐπὶ τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις, οὕτω καὶ νῦν ἐπὶ πόσιν σάρκα χριστιανικὴν· τοῦ δὲ ὡς ἱερῶν ἐκχέω, καὶ χύμα σφλας ἐπὶ τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις, καὶ πόσιν δὲ πνευματικῇ χαρὰ καὶ χάρις ἐκείθεν ἐν χειρὶν ἀγίοις ἐξεχύθησαν. Εἰ δὲ τι παρενδεῖναι χρὴ καὶ ἐνέζον ἡρέμα, ἐκείθεν καὶ τὸ Ἰσραηλιτικὸν ὥρμηται χυδαῖον, ὅτε δηλαδὴ αἰθε-

D νομνοὶ ἐν Αἰγύπτῳ ἐκείνοι καθὰ καὶ ἀρμού χύμα ἡ θαλάσσης χυδαῖοι ἐγένοντο ἐπὶ τῆς γῆς· τοιοῦτον δὲ οὐράνιον χύμα γλυκὺ καὶ ἱλαρίνον, καὶ παρήγορον ἔχοντες καὶ ἡμεῖς, καὶ χαίροντες τῇ ἀνωθεν ἀγαθοποιᾷ, ὅμοιος ἐνδομοίμεθα καὶ ἑταροῖα, καὶ αὐτίκα ἐκδοίμεθα, καὶ συστελλοίμεθα, καὶ μᾶλλον ὅτε ἀποδοῖμεν τὸ, Ἐκχεῖν ἐπ' αὐτοὺς τὴν ὀργὴν σου, ἣν μόνον φερόμενται οἱ ἐκχέοντες ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τὴν διέτην αὐτῶν. καὶ. Νοητέον δ' ἐν τούτοις τὸ ἐκχέω, ὁφιν οὐδὲν τινα καλ' ἄφην τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, δι' ἧς οὐ νοσφίζεται τῶν αὐτοῦ φίλων. Ἐκχίας γὰρ τὴν τοῦ Πνεύματος χάριν ἐπ' αὐτῶν, καὶ σύνεστιν οὕτως αὐτοῖς εἰσαί· τὸ δὲ τοῦ Πνεύματος, κολληθήσεται μὴν ἀσφαλῶς καὶ εἰς τὸ ἐκχέω, ἵνα λέγῃ ὅτι Ἐκ τοῦ Πνεύματος μου ἐκχέω· εὐδοῦται δὲ καὶ τὸ ἐκχέω,

τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος; τοῖς, ὡς εἴρηται, ποθοῦσι ἅπαντες τὴν αὐτοῦ λάμψιν· ἡ δὲ τοῦ Πνεύματος χάρις, οὐκ ἐν ἰδιόρρουσά εἶη, ἀλλὰ πάντως Τριαδικῇ. Ἡ γὰρ ἡθονος δηλοῖ μὲν καὶ τὴν βασιλὴ καὶ πολλὰν· καθότι καὶ πολλοὶ οἱ ἐκκληριακοὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ πολὺ τὸ αἶθερ· τῆς αὐτοῦ χρηστότητος· οὐ πίπτει δὲ μακρὰν ἡμαρτίας τοιαύτης οὐδὲ ἡ ἀφθόνητος.

Troparion secundum primi hymni.

III. Ὅρος βεθικῶς· ἀτρεκίστατος λόγος
Γαληνόμορφον ἐκτελεῖ τὴν καρδίαν,
Ἔργον γὰρ ἐκπεράνας, εὐφρανεν φίλους,
Πνοῇ βιατῇ καὶ πυρὸς γλωττήμασι.
Νεῖμας τὸ Πνεῦμα, Χριστὸς ὡς ὑπέσχετο.

ἔσθ'· Ἔοικε γνωμικῶς τινὶ λόγῳ ἡ καταρχὴ τοῦ παρόντος τροπαρίου, ἵνα οἱ μὲν πρῶτοι κείμενοι δύο πύτοι λέγωσιν ἐν τῷ καθόλου, ὅτι ὁ ὅρος ὁ βεθικῶς· ἦτο· ὁ στερέβος· καὶ ἀληθέστατος· λόγος, γαληνῶς αὐτὸς τὰς καρδίας· ἔχει δὲ οὐχὶ οὕτως ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ τὸ Χριστὸς ὄνομα· κείμενον πρὸς τῷ τέλει τοῦ κίματος λαμβάνον προσαρμόσσει τοῖς καταρχαῖς· ἵνα πύτοις, καὶ εἰπεῖν οὕτω θεολογικῶς· Ὁ Χριστὸς, ὁ βεθικῶς· ὅρος ὁ ἀτρεκίστατος Λόγος, γαλήνης αἰτίας ἐστὶ τῇ τῶν αὐτοῦ φίλων καρδίᾳ. Πόθεν τοῦτο ἔχον· ἔχον τὴν παρούσαν γνώμην καταγαγόντες ἱστορικῶς εἰς τι μερικὸν πιστωσώμεθα ἐκείνην δι' αὐτοῦ· Ἰδοὺ γὰρ ὡς βεθικῶς φησι καὶ στάσιμος ὅρος, καὶ ὡς Λόγος· τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἀφενδῆς, ἀποκρίμενος· ἦδη τοῖς φιλῶσι μαθηταῖς ἀκούμενον καρδιακῇ γαλήνῃ, καὶ εἰς ἔργον προαγαγόν τὴν ἐκλογὴν, εὐφρανεν αὐτούς. Τί δὲ ἦν τὸ ἔργον ὅπερ ἐκτελέσμενος ἐξέπληρωσε· τὸ διαμερίσαι αὐτοῖς τὸ ἅγιον Πνεῦμα οὐκ ἡρέμα καὶ ἡσυχῇ κατὰ τι παρῆστον καὶ οὕτω τοῖς ἐν κόσμῳ ἀνεπίγνωστον, ἀλλὰ πρὸς ἐνάργυσιν ἐν πνοῇ ἀνέμου βιαίου, ἣν οὐκ ἔχοντες, καὶ γλωττήμασι πυρὸς, οἷα γλωσσῶν πυρρῶν, ὡς οἶον ἐξ οὐρίας πνοῆς τινος, ἀνωθεν ὑφαντῶς ἐρχομένων ἐπὶ τοὺς μαθητάς, καὶ ἐμπνευστῶν ἐκείνοις· ἀοράτως· ἀγνώστα νοήματα, καὶ λαλῶς ὁμοίως· ὡς ἂν καὶ γλώσσας ἀγγέλων λαλῶσι, καὶ εἰς λειτουργικὰ φλογιστῇ ἐγγράφονται πνεύματα.

2. Καὶ τοιοῦτο μὲν ὁ τοῦ τροπαρίου νοῦς, ὡς ἐν συνείρεσει ἐκθέσθαι κατὰ πρῶτην ἀλλοουστέραν ἐπιβολήν. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλως αὐτὴν διαθέσθαι ἡμιτέτατον· Ὁ βηθικὸς ὅρος καὶ Λόγος· Χριστὸς εἰδὸς παραγεμένους εἶναι τοὺς ἀγίους αὐτοῦ μαθητάς· ἵνα ὁμοεπιστία, ὡς εἰδὸς, καὶ συννοίας μετὰ τῆς ἐκείνου ἀνάληψιν, ἐκπύσας τὸν τοιοῦτον τάραχον αὐτοῖς ὡς γαληνῶν. Πῶς δὲ κατέστησε τὸν τάραχον· ἡσυχῇ κέμψας πνοῇ, ἣ καὶ γλώσσας πυρὸς ἀναμνηστικῶν, θαῦμα εἶχον· καὶ τοῦτο ποιήσας, εὐφρανεν αὐτούς· ἀποστόλους κατὰ τὴν αὐτοῦ πρὸς ἐκείνους ὑπόσχεσιν· καὶ ἐστὶ γλυκύτερον οὕτω διατεθεὶν καὶ ἀστέρον τὸ νόημα, εἰ διὰ πνοῆς βιαίας γαλήνην ἀφρόνουν μεθώδουσεν ὁ Θεὸς τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς. Οὕτω δὲ καὶ τῆς δευτέρας ἐννοίας τοῦ τροπαρίου ἐν ἀποτομῇ καθεσταμένη· πρῶτα μὲν ἐπιστημαντέον ὅτι καὶ ἀνεπισφαλῶς τὴν ὁρὴν ἐστὶν εἰπεῖν ἀπὸ τῆς

A eos, ut dictum est, qui cupiunt ejus illuminationem; Spiritus autem gratia non individua, sed omnino triplex; infinita autem, illam ostendit magnificam et multam; sicut et multae miserationes Dei, magnam multitudinem bonitatis ejus, non procul abest ab hoc sensu invidiae carentia.

Troparium secundum primi hymni.

Terminus perfectus verissimum verbum
Tranquillae formae implet cor:
Opere enim expleto laetificavit amicos,
Flatu violento, et ignis glossematis
Dato Spiritu, Christus ut pollicitus est.

29. Sermoni sententioso simile videtur initium praesentis strophae, ita ut duo primi versus omnino enuntient terminum perfectum, stabile scilicet et verissimum verbum, quieta facere corda. Non sic autem simpliciter se habet, sed oportet nomen Christi in fine quinti versus adaptari initialibus his duobus versibus, et dici sic theologicè: Christus terminus perfectus, verissimum Verbum, tranquillitatis causa est suorum corde dilectorum; unde hoc patet? Si praesentem sententiam reducentes rhetorice ad aliquid particulare, hinc illam faciamus fide dignam. Dicit etenim: Perfectus et stabilis terminus, et Verbum Dei et Patris non mentitur, sed promissa jam dilectis discipulis quieta cordis tranquillitate, promissa perficiens laetificavit eos. Quid autem erat quod nuntiatur complevit? Partiri eis Spiritum sanctum, non sensim et paulatim quasi intrasum aliquid et sic his qui in mundo erant incognitum, sed cum evidentia in flatu venti vehementis qui latere non poterat, et linguis igneis, ut linguis igni similibus, velut secundo aliquo flatu ex alto manifeste delapsis in discipulos, et inflammantibus in eis invisibiliter sanctissimas cogitationes et locutiones: quasi linguis angelorum loquerentur, et inter ministrantes spiritus igniformes ascriberentur.

30. Et haec quidem strophae mens, sic compendiose exposita, ex prima et simpliciori conjectura. Potest autem exponi elegantius: Christus dictus terminus et Verbum, sciens turbatos esse sanctos discipulos praedestinatione, et tristitia post discessum suum, tali finem imposuit eorumurbationi; ita ut quieti fierent. Quomodo autemurbationem compressit? Violenti omnino flatu, cui et linguae ignis admixtae erant mirum in modum: quo facto laetificavit sanctos discipulos secundum ipsis datam promissionem. Et est jucundior sic positus, et proprius sensus, si per ventum vehementem tranquillitatem laetam insinnavit Deus apostolis suis. Sic secundae strophes sententia compendiose exposita, ostendendum primo quomodo certissime terminus dici possit verus, et Verbum firmum; simul et pro accurata diligentia, termini denuntiatur firmitas, et Verba

veritas; deinde discutiendæ veniunt pro luciditate singulæ strophæ partes.

31. Duplicem præbet sensum verbum *ὅρος*; enuntiatur enim *ὅρος* masculino genere, vulgo et usitatissimè terrena circumscriptio, id est (*ὅρις*;) quod ab *ὅρῳ* deducitur; talis enim terminus visibile et oculis spectabile facit uniuscujusque prædium, vel vitem, vel hortum, vel quemcunque locum; locale enim verbum est hic *ὅρος*; et apte dicitur firmum; unde proverbialis sententia, oportere ut maneat quisque intra terminum suum, id est non transgrediatur quod justum et sanctum est; idem autem dicitur *ὅριον* neutro genere; unde proverbium exitit, Ne tollas terminos æternos. Ex his autem eruitur *ὅριζω*, circumscribo mensurans terram, et inde verbum *ἀφορίζω*, cujus duplex significatio, sacra una, ut quando dicimus pluviam voluntariam segregare Deum servis suis; et segregari aliquem ex servis Dei, et Separavit Deus aliquem ad serviendum sibi; vel quando Separavit per electionem; idem autem est dicere *ὅρις*, hic enim inutilis est præpositio *ἀπὸ*, sicut et in ἀπεμνημόνευσεν pro ἐμνήσθη. Alia autem significatio verbi *ἀφορίζειν* exclusionem ostendit et ejectionem procul a consuetis finibus, juxta quam mentem et ab Ecclesia excluditur quis et a patria, procul scilicet a finibus ejus mittitur, et ostendit hic præpositio semotionem privativam, sicut in verbo ἀπεμνήσεν, id est, iram deposuit pace inrita.

32. Dicitur etiam philosophis *ὅρος*; ratio existentie cujuslibet personæ et actus; non proinde latiori sensu hoc sumitur; sicut qui ait animal esse ens animatum sensibile, terminum aut rationem terminativam ait animalis, et manifestationem essentie ejus; plane enim et clare et perspicue et verè indicat quid sit animal. Sic qui dicit hominem esse animal rationale, mortale, mentis et intelligentie capax, essentiam hominis dicit esse in hoc verbo; hoc est enim homo quod ait dicta definitio; et idem similiter de cæteris cunctis, de quibus sermo. Dicitur adhuc philosophice *ὅρος*, pars propositionis, vel quasi simplex vox; et ut apertius dicam, verbum unum definiens et circumscribens et sic clare ac perfecte manifestans cogitatum quoddam, id est unam simplicem cogitationem; sic propositio est simplex apprise et integra, non exquisita et captu facilis; Socrates philosophatur; termini autem ex quibus constat sunt Socrates et philosophatur, quorum unusquisque φάσι; dicitur apud doctos; exponit enim cogitationem, qua terminatur perfecta et veritas, simplicem, τὸ Socrates, et τὸ philosophatur; hinc quidem essentiam hominis, inde autem actionem.

33. Talibus autem terminis superior est apprise syllogismi medius terminus, qui inter duos extremos medius existens cum cadit in medio eorum, sicut tradunt philosophi, facile colligat eos;

καὶ τὸν λόγον βεβηκότα· ὅμως, πρὶς ἀκριβέστερον μὲν κατηγορεῖται τὸ βεβηκότα, λόγου δὲ τὸ ἀτρεκέι· εἴτα δὲ διαληπτικὸν ἐπὶ σαφηνείᾳ καὶ τὰ κατὰ μέρος τοῦ τροπαρίου.

κα'. Ὁ μὲν ὅρος· ὁ ὅρος· ὅρος γὰρ λέγεται ἀββενικῶς, κοινῶς μὲν καὶ συνηθέστατα ἢ κατὰ τὴν περιγραφὴν, ὅπερ ἐστὶν ὅρις, παρὰ ὅρῳ αὐτοῦ γενόμενος· εὐδαίμονος γὰρ ὁ τοιοῦτος ὅρος καὶ εὐδαίμονος ποιεῖ τὸ ἐκάστου, ἢ χωράριον, ἢ ἀμπελῶνα, ἢ γῆπεδον, ἢ ὅπως εἰπὶν τίσιον· κοινῇ γὰρ τις λέξις· ὁ τοιοῦτος ὅρος, καὶ κυρίως, λεγόμενος βεβηκότα· ἐξ οὗ παροικιῶδης παραγγελία τὸ χρῆναι μέναι ἑκάστου ἐντὸς τοῦ οἴκτου ὅρου, ἥγουν μὴ παραδύναι τὸ ἢ εἶπεν ἢ δέχαιον. Ὁ δ' αὐτὸς καὶ ὅροι λέγεται οὐδετέρῳ γένει· ἀπ' οὗ παροικιάσται τὴν

Μὴ μέταίρα ὅρια αἰώνια· ἐκ δὲ τῶν τοιούτων καὶ ὀρίζω, περιγράφω ἀναμετρῶν γῆν· καὶ ἀπ' αὐτῶν συνάπτω τὸ ἀφορίζω. Διπλῇ δὲ αὐτοῦ σημασίᾳ· ἰερὰ ἡ μία, ὡς ὅτε λέγομεν βροχὴν ἐκποῦσιν ἀφορίζειν τὸν Θεὸν τοῖς αὐτοῦ· καὶ ἀφορίσθαι τινὰ ἐκ παιδῶν τῷ Θεῷ· καὶ, Ἀγώρισαν ὁ Θεὸς· τὸν δὲ ἡμεῖς ὑπαγεῖν αὐτῷ· ἢ ὡς περιώρισεν κατ' ἐπιστήν ταῦτόν δ' εἰπὶν ὥριος, περιτεταυρούσης ἐνταῦθα τὴν ἀπὸ προδείξεως, ὡς καὶ ἐν τῷ ἀπεμνημόνευσεν ἐπὶ τοῦ ἐμνήσθη· ἢ δὲ ἑτέρα· ἐρμηνεία τοῦ ἀφορίζω, ἐξορισμὸν δηλοῖ καὶ ἀποδιώξιν ἐκ τῶν συνήθων ὁρίων· καὶ ἢ ἐννοίαν καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀφορίζεται τις καὶ τῆς πατρίδος, ἥγουν ἀπὸ τῶν ὁρίων γίνεσθαι· καὶ δηλοῖ ἐνταῦθα ἡ πρόθεσις ἀπὸ τῆς τινα στερητικῆν· ὡς καὶ ἐν τῷ ἀπεμνήσεν, ἥγουν ἀπέθετο τὴν μὴνιν σπαισάμενος.

ββ'. Ἐτι ὅρος· λέγεται καὶ ὁ λόγος τῆς οὐσίας ἑκάστου προσώπου καὶ πράγματος φιλοσόφως· οὐ μὲν τοι κοινότερον καὶ αὐτὸς, ὅλον ὁ εἰπὼν ὅτι ζῶν ἐστὶν οὐσία ἐμφυχος αἰσθητικῆ, ὅρον ἥγουν λόγον ὀριστικὸν εἶπε τοῦ ζῶου, καὶ δῆλωσιν τῆς οὐσίας αὐτοῦ· ἐδήλωσε γὰρ σαφῶς, καὶ ἀκριβῶς, καὶ βεβαίως, καὶ ὡς εἰπὶν εὐδοκράτως· πρὸς ἀλήθειαν, τί ἐστὶ τὸ ζῶον· οὕτως δὲ καὶ ὁ εἰπὼν ὅτι ἀνθρώπος· ἐστὶ ζῶον λογικὸν, θνητὸν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης ἐκτικόν, οὐσίαν ἔφη τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ τοιοῦτο λόγῳ· τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἀνθρώπος, ὅπερ εἶπεν ὁ ῥηθὲς ὀρισμός· τὸ δὲ αὐτὸ ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀπειρῶν, ὧν ἂν εἰποῖ τις· Ἐτι ὅρος λέγεται φιλοσόφως, καὶ μέρος προτάσεως, ἢ ὡς ἀπλῆ τις φωνή· καὶ σαφέστερον εἰπὶν, λέξις μία ὀρίζουσα καὶ περιγράφουσα καὶ οὕτω σαφῶς καὶ βεβηκότως δηλοῦσα νόημα τι ἐν, ἥτοι μίαν ἀπλῆν τινα ἐννοίαν· ὅλον πρότερον μὲν ἐστὶ ἀπλουστάτη καὶ ἀφελή, καὶ ἀπεριεργητικὴ καὶ εὐληγική, τὸ Σωκράτης φιλοσοφεῖ· ὅροι δὲ αὐτῆς· ἐξ οὗ συγκαταί, τὸ Σωκράτης, καὶ τὸ φιλοσοφεῖ· ὧν ἑκατέρω καὶ φάσι· λέγεται παρὰ τοῖς σοφῶν φάσκει γὰρ τι νόημα προδεδοκυῖαν ἀλήθειαν ὀρισμένον καὶ ἀπλοῦν τὸ Σωκράτης, καὶ τὸ φιλοσοφεῖ· τὸ μὲν οὐσίαν ἀνθρώπου, τὸ δὲ ἐνέργειαν.

γγ'. Τῶν δὲ τοιούτων ὅρων ὑπερτερὰ μέλει ἐκ συλλογιστικῶς μέσος ὅρος, ὅς μεσαζῶν τοῖς δύο ἀκροῦς, ἐν τῷ πίπτειν μέσος αὐτῶν, καθὰ οἱ φιλοσοφούντες παραδίδασιν, συνάγει αὐτοὺς εὐμεθέως·

ὡς ἐξ ἐκείνων καὶ τῶν κατ' αὐτοὺς δύο τὸ ἐλάχιστον ἀποτελείται, ἃ· ὁ μέσος ἀπαρτίζει διπλοῦμενος, ἀποτελεῖσθαι συμπέρασμα βεβηχὸς ὅσον καὶ στάσιμον διὰ τὸ ἀληθεύειν, καὶ οὕτως οὐ μὴν ἄλλως περιαιρεσθαι τὸ διὰ σπουδῆς τῷ πλέκοντι τὸν συλλογισμὸν· καὶ ἐστὶν ὁ τοιοῦτος ὁρος· προσφύεστατος τὰ γε κατὰ εἰς εἰκόθ, τῷ μελιωδουμένῳ ἐνταῦθα βεβηχότι ὄριον, τῷ Μεσσίᾳ Ἰησοῦ Χριστῷ, τῷ ἀκρωγωνιαίῳ παντήρῳ λῆθ, τῷ τῶν διεσπώτων οὐκ εὐλογίως λογικῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ συνδετικῷ. Πίπτων γὰρ αὐτὸς μέσος ἡμῶν τῶν ἐπαμάρτων καὶ τοῦ ὑπεραγίου Πατρὸς αὐτοῦ, συναποτελεῖ ὅπερ ἐστὶν αὐτῷ διὰ πολλοῦ σπουδαίου, τὸ ἐνοποιεῖν ἡμᾶς, καὶ κολλήσας ὀπίσω ἐκείνου κατὰ τὸν ἅγιον Δαβὶδ ἀκολουθητικῶς, καὶ περιστάνειν εἰς πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὀπτανέσθαι· καὶ οὕτως τὴν σωτηρίαν ἡμῶν οὐχὶ ἀπλῶς περαινέειν ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, ἀλλ' ἀναγκαίως συμπεραινέειν· συνθελόντων γὰρ καὶ ἡμῶν, περαιοῖ συνάγων τοιοῦτον τέλος· ἄλλος δὲ ὁκνεῖ, ὡς τὰ πολλὰ σώζειν ἄκοντας, καὶ ἐν κηρῷ καὶ χαλινῷ τὰς σαγύνας ἀγχείν τῶν μὴ ἐθέλοντων ἐγγίζειν αὐτῷ. Οὐ γὰρ οὕτως βιασθὴ ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ὡς ἐλκομένους καὶ τυραννουμένους πρὸς βίαν τὴν ἀλλοθεν σώζεσθαι ἡμᾶς· ἡ γὰρ ἂν πρὸ ἡμῶν οἱ δαίμονες τοῦτο ἐπαθόν ἂν· οὐκοῦν δικαίως· ἐξ ἀνάγκης τοῦ, ὡς οὕτως εἰπεῖν, ἑτερογενήθους, καὶ ἀστέμους καὶ ὁσπηγίους ἐν τῷ πάντῃ πάντως· ἀποπτύειν τὸν ὄντα.

18. Ἐτι ὁρος λέγεται θεῖον τρόπον καὶ λόγῳ καὶ ἐπὶ ἱερῶν ἀποφάνσεων, καὶ θεῶν κελυευμάτων. Ὅρον γοῦν τῆς ἁγίας συνόδου φασὲν τινα, καὶ βασιλικὸς ἐρισμὸς· ὃ καὶ αὐτὸ, ἀγχιστὰ κεῖται τοῦ καὶ ὁρος εἰπεῖν· κἀνταῦθεν ὥρισε, φασὲν, ἡ ἁγία σύνοδος, καὶ ὥρισε ὁ αὐτοκράτωρ. Λαμβάνουσι δὲ ἀορμήν αὐτὰ εἰς τὸ οὕτως ὠνομάσθαι ἢ ἀπὸ τοῦ κατὰ τὰς γαῖας εἰρημένου ὁρου. Ὡς γὰρ ἐκεῖνος περιγράφει τὸ ἔσω αὐτοῦ εἰς ἀμετάβατον, οὕτως καὶ οἱ ῥηθέντες σεβάσμιμοι ὄροι τὸ ὅτι αὐτῶν κελυευθῆν, καὶ ποιοῦσιν ἐκεῖνο βεβηχὸς καὶ ἀπαράδατον, καὶ ἀναντίρρητον, καὶ ἀμαχον τοῦ λοιποῦ, καὶ, ὡς εἰπεῖν, ἀήρτητον· ὃ δὲ καὶ τοῦ κατὰ τὴν γῆν ὁρου ἀρετὴ φαίνεται εἶναι. Ὁ γὰρ ἀκριβῶς περιωρισμένος καὶ ὁμολογίαν τόπος οὐκέτι ἀμφιβάλλεται ὅφ' ὅτου δεσπόζεται· διὸ οὐδὲ φιλονεικίαν ὑποκινεῖ μάχμον, ὅποισιν πάσχοουσιν οἱ, κατὰ τὴν ποίησιν, ἀμ' οὐρεσι θρησκόντες, ἢ γοῦν μαχόμενοι περὶ γῆς ὁρων· ἢ τῶν ἐκ τοῦ τὰ γῆδια περιγράφοντος ὁρου λαβόντες· ὁρους λέγομεν τοῦ, ὡς ἐρρέθη, ἁγίου καὶ θείου, ἢ ἀπὸ τοῦ φιλοσόφως διασαφούντος τὴν οὐσίαν τοῦ ὑποκειμένου, καὶ διδάσκοντος αὐτὴν ἐναργέστατα. Ὡς γὰρ ὁ ὁρος ἐκεῖνος καλοῦται τὸν νοῦν βεβηχότως ἢ γοῦν βεβαίως εἰς τὸ καταλαβέσθαι ὃ τί ποτὲ ἐστὶν ἐκεῖνο, οὐ τὴν οὐσίαν ζητοῦμεν, οὕτως καὶ οἱ σεβάσμιμοι ὄροι τυποῦσιν ἀποφαντικῶς εἰς εὐγνωστον καὶ πρὸς βεβαίωσιν ἔμπρακτον ἀναμφίλεκτον, ὅπερ ὀρίσονται.

19. Τετραχῶς οὖν ἡμῖν ἐνταῦθα, κατὰ τὸ ἐν τοῖς παρῶσι χρῆσιμον, τεθεωρουμένον τοῦ ὁρου κατ' ἐπιδρομήν· τὸ ὁρος γὰρ οὐδετέρῳ γένει ἐνταῦθα

ita ut et his propositionibus quæ inter se ad minus duo sunt, quas medius duplicans adaptat, perficiatur conclusio firma et stabilis quia vera est, et sic finem accipiat diligentia textentis syllogismum; et est talis terminus maxime congruus, ut videtur quidem ei qui canitur hic termino perfecto, Messie Jesu Christo, angulari venerando lapidi qui conciliavit rationabiles homines a Deo male divisos; cadens enim medius inter nos peccatores et sanctissimum Patrem suum, perficit quod ipsi maxime curæ est, redigens nos in unum, et adjunctos post se, juxta sanctum David, constituens in conspectu ejus ut videamur; et sic salvationem nostram non simpliciter perficiens cum Patre et Spiritu, imo necessario nobiscum procedens; volentibus enim nobis optatus hic habetur exitus; alios autem plerumque tardat salvare invitos, et camo et freno eorum maxillas constringere, nolentium accedere ad eum. Non enim ita violentum est regnum cælorum, ut tracios ei per vim aliunde coactos salvet nos; nec enim pro nobis id dæmones paterentur; juste igitur ex necessitate eos qui, ut ita dicam, indociles sunt et dura cervice, et freni impatientes ita, ut omnino dirigens eos frenum penitus abjiciant, in abyssum præcipites dari sinit.

ἀπευθύνοντα χαλινῶν, ἀφίξει κατὰ χρημοῦ φέρει.

34. Dicitur quoque ὁρος· modo divino et verbo, de sacris effatis et divinis unionibus. Dicimus item ὅρον sacræ synodi, et βασιλικὸς ἐρισμὸς istud enim idem prope est ac dicere ὁρους; inde definitivisse dicimus sacræ synodum, et decrevisse imperatorem: ortum autem ducunt hæc, vel a termino in terra prænotato. Sicut enim hic circumscribit quæ intra se sunt ita ut transgredi non possint, sic et prædicta veneranda decreta quod ab ipso imperatur, et faciunt ut illud firmum sit, nec possit violari aut contradici aut impugnari, aut citra controversiam fiat; quod videtur esse virtus decreti in terra. Qui enim perfecte delimitatur per conventionem locus, cujus domini sit non ambigitur: unde nullam contentionem suscitatur adversam, qualem patiuntur qui, juxta poetam, circa limites concertant, id est de terræ limitibus pugnant, vel limitem prædia dividendam invadunt. Definitiones vocamus, ut dictum est, sanctas et divinas, vel ab eo qui philosophica constructione notam fecit substantiæ essentiam, et illam optime didicit. Sicut enim definitio hæc mentem firmiter insituit in intelligendo quid sit hoc cujus essentiam querimus; sic veneranda decreta aperte manifestant quod interminant, ita ut bene cognitum sit, et cum explorata fide minime dubium.

35. Quadrupliciter igitur nobis secundum præsentem usum considerato termino, ὁρος enim neutro genere hic intrusum fuisse nemo cogitabit, ut

arbitror ; videndum est , utrum apte et congrue Salvatore nostro Jesu Christo accommodentur hi quatuor sensus . Et quidem primum examine- mus et dicamus terminum , sicut et Verbum inge- niti Patris Filium dici theologicè , ut terminantem eum , et ostendentem , et notum per se facientem . Sicut enim constans in terra terminus , si vocem haberet , diceret quidem ad auditorem quæ : itantem ; Qui me videt scit quid a me limitetur ; sic et Filius ait : Qui videt me , videt et Patrem ; et , Ego in Pa- tre , et Pater in me est . Sic igitur terminus existens maximus et Filius et Deus , habet necessario ex transpositione rerum bene fundatarum vel firma- rum firmum esse , id est stabilem , immobilem , in- concussum , inaccessible , uni soli pervium , constantem , solidum , immutabilem . Si enim ter- minus utilis sit quem nemo prætergrediatur evel- lens et immutans , quales novimus eos qui anti- quas metas transiliunt , quomodo non esset termi- nus perfectus qui secundum Patrem immutabilis , et secundum naturam firmissimus summe et immo- bilis est ? Et hæc prima termini commentatio rapi- da , ex terra sumpti , et notissimi , et apertissimi .

36. Adjungenda venit Salvatore nostro mens de- finitiva , juxta philosophicum terminum , idque pari celeritate et rectitudine . Si enim terminus est ver- bum notam faciens , aut ostendens essentiam vel personæ , vel qualemvis , esset et Filius , Patris Ver- bum , terminus ejus quatenus manifestavit his qui erant in mundo et etiam nunc manifestat nomen ejus , substantialiter nimirum , quatenus divinita- tem habet Pater . Omnino enim inter philosophos perfectus terminus , firma et stabilis , et essentiali- ter vera definitio , est nominis subjacentis ad noti- tiam præbendam substantialis cognitio ; et certo vi- detur auctor huic sententiæ maxime hæsisse ; unde quasi hinc comminiscens , inducit interpretative vel commutative verissimum Verbum , in unum re- digens Patris et Verbum et terminum ; quorum uni quidem adjungitur perfectus , alteri autem verissi- mum . Existimatur certe terminus , Dei Patris Filius , secundum tertiam termini significationem in pro- positione , si quis sic sedulo mentem ejus exquirat : Ego , ait , in Patre et Pater in me est ; terminus igitur oblati quasi dualismi hujus sanctissimi et semper commansuri in unitate , est Filius simplici- ter existens et cogitatus , mentem habens comple- tam et in seipso perfectam ; sed etsi excogitetur cum Patre coexistens , cum eo unitus , simul agens , et certissime et in absoluta veritate ; quod aliter de- terminatur , ei qui scit inquirere per hoc quod mediator sit ut in unitate redigat de qua paulo ante , ut licuit disserimus . Sic et hoc breviter et quasi summæ rei et sententiæ signum auferim .

37. Non multum autem laborabit quis , ut quar-

Α παροδοῦσθαι οὐδὲ ἐνθυμηθῆσθαι τι , ὁμαί . Θεω- ρητέον ἐν ἐπαλεύσει , ὡς οἶόν τε , εἰ καλῶς καὶ οὐκ ἀπρὸ φυχῶς ἀρμόσσοι τῷ ἡμῶν Σωτῆρι Ἰησοῦ Χριστῷ καὶ οἱ τέσσαρες . Καὶ πρῶτον ἐπιδιαγέτω τῷ πρώτῳ καὶ ῥητέον ὅτι ὁρος καὶ ἀθά καὶ Λόγος τοῦ ἀγεννήτου Πατρὸς ; ὁ Υἱὸς λέγεται θεολογικῶς , οὐ ὀρίζων ἑαυτὸν καὶ δικινύς , καὶ γνωρίζων δι' αὐτοῦ . Ὡς γὰρ ὁ περὶ γῆν βεθηκὼς ὁρος εἴπερ ἀνελά- βειτο φωνήν , εἶπεν ἂν ποτε πρὸς ἀκροατὴν ζητητικόν , ὅτι Ὁ ἐμὲ βλέπων οἶδεν καὶ τὸ περιωρισμένον δι' ἐμοῦ , οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς λέγει ὡς Ὁ ἑωρακὴς ἐμὲ , ἑώρακε τὸν Πατέρα καὶ , Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί . Τοιοῦτο δὲ ὦν ὁρος ὁ πάμμεγας καὶ Υἱὸς καὶ Θεὸς , ἔχει ἀναγκαίως ὡς ἐκ μεταφορᾶς τῶν αὐθι- δεθηκότων , ἢ βεθηκότων , καὶ τὸ βέβαιος εἶναι , ἢ ἡγουν σταθερὸς , ἀμετακίνητος , ἀπαρασάλευτος , ἀν- πιχειρήτος , ἐφ' ἑνὸς βάσιμος , ἑστῶς , ἀσφαλῆς , ἀμ- τάβετος . Εἰ γὰρ ὅριον εὐχρηστὸν ἐστὶ ὁ οὐδὲς παραλείδουσαι παρασῶσαι , καὶ ὀρογλυφῶν , ὁπλοῖς οἰδαμεν τοὺς ἀρχαῖα ὅρια ὑπερηγῶντας καὶ ὑπερ- βαίνοντας , πῶς οὐκ ἂν εἴη ὁρος βεθηκὼς , ὁ κατὰ τὸν Πατέρα ἀναλλοκίματος , καὶ τὴν οὐσίαν αὐταβί- στατος ἐς ἄκρον καὶ ἀμεταποίητος ; καὶ αὕτη μὲν ἐπιβολὴ πρώτῳ ὅρου ἐπίτροχος , τοῦ γῆθεν δηλονότι καὶ γνωρισμένου κοινῶς καὶ σαφεστάτου .

λς' . Ἐστὶ δὲ προσβιβάζει τῷ ἡμῶν Σωτῆρι νόον ἔριχόν καὶ κατὰ φιλοσοφούμενον ὀρισμὲν ὁμοίᾳ γαρ- γόητι καὶ ὀρθότητι . Εἰ γὰρ ὁρος ἡγουν ὀρισμὸς ἐπὶ λόγος γνωρίζων , ἥτοι δηλῶν οὐσίαν ἢ προσώπου ἢ ἀπλῶς οὐανοῦν , εἴη ἂν καὶ ὁ Υἱὸς , ὁ τοῦ Πατρὸς Λόγος , ὁρος ἑαυτοῦ , καθότι καὶ ἐγνώρισε τοὺς ἐν κόσμῳ καὶ εἰσέτι δὲ γνωρίζει τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα ὀδισιωδῶς δι- λαθὴ καὶ ὡς ἔχει θεότητος ὁ Πατὴρ . Πάντως γὰρ καὶ ὁ παρὰ τοὺς φιλοσόφους βεθηκὼς ὁρος , ἀσφαλῆς καὶ βέβαιος ὀρισμὸς καὶ ὄντως ἀληθής , ὁνόματός ἐστιν ὑποκειμένου εἰς διδασκαλίαν , οὐσιωδῆς γνωρισμός καὶ δόξος ἂν ὁ μελιωδὸς ἀπαναπαύσασθαι μᾶλλον τῇ τοιαύτῃ ἐννείᾳ . Ἀδ . καὶ ὡς οἶον πορισάμενος ἐντεῖθεν , ἐπάγει παραφραστικῶς ἢ μεταποιητικῶς τὸ ἀρε- κέστειτος Λόγος ἄγων οἶον εἰς ἐν τὸν τοῦ Πατρὸς ὅρον τε καὶ Λόγον ὦν τῷ μὲν ἐπιτίθεται ὁ βεθηκὼς , τῷ δὲ ὁ ἀρεκῆς νοοῖτο δὲ ἂν ἀσφάλει ; ὁρος ὁ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς Υἱὸς , καὶ κατὰ τὸ τρίτον σημερινόν τοῦ κατὰ πρότασιν ὅρου , εἰ τις οὕτω μετρίβοι τὸν κατὰ ἑαυτοῦ ἰσχυρῶς . Ἐγὼ , φησὶν , ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί . Ὅρος οὖν , οἶον προτεταμένου θουασμοῦ τούτου τοῦ ἀγνωτάτου καὶ ἀπὸ ζομβιδά- μένου εἰς ἐνότητα , ὁ Υἱὸς ἀπλῶς καὶ ὦν καὶ νοού- μενος , νόον ἔχων ἐλετή καὶ πανέλειον καὶ ἁπο- τόν ἄλλα καὶ συννοούμενος τῷ Πατρὶ καὶ συνὼν καὶ συμπροβαλλόμενος , καὶ συμπροτείνων τὰ ἐνεργέ- ματα , βεθηκὼς καὶ πρὸς ἀλήθειαν ἀσφαλῆ , ὁμοῦς τε περατουμένην , ὡς ἑαυτοῦ οἶδεν μεθοδεύειν , καὶ διὰ τοῦ μεσιτεύειν δὲ ὡς ὑπὸ ἐνότητι συνάγει ἡμᾶς , ὅποιαν ὀρικῶς πρὸ βραχέων , ὡς ἐξῆν διδ- λώκαμεν καὶ οὕτω μὲν καὶ τοῦτο βραχυλογικῶς , καὶ ὡς οἶον ἐπέφασθαι κατὰ τι σημεῖον μεγίστου πράγματος καὶ νοήματος .

λς' . Τὸν δὲ τέταρτον ὅρον τῷ Παμβασιλεῖ προσφ-

μοῖαι Υἱῶ, οὐ μακρὰν πονήσεται τις, τὸν καὶ ἱερῶ-
 τaton καὶ θεϊοτάτων καὶ βασιλεῖω ἐπιπρέποντα ἱερα-
 τεύματι· ὅρος γάρ ἐστι τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, καὶ ὡς τὸ
 πρὸ αἰώνων βεβουλευμένον καὶ τετυπωμένον καὶ
 ὠρισμένον, αὐτοκρατορικώτατον καὶ ἀγιοτάτων θε-
 λημα αὐτὸς πληρώσας· καὶ πρωταπόστολος τῆς ἡμῶν
 σωτηρίας· γινόμενος, καὶ δακτύλῳ Πατρὸς, ὅρου
 δίκην καὶ λόγου, τόμῳ ἐγγραφῆς ἀγίας καθαρῶ-
 τάτω παρθενικῇ, καὶ οὕτως εἰς ὅρον θεῖον ἀποτελε-
 σθεὶς, καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀποδοθεὶς, ἐπὶ ἀγαθῷ
 μεγίστῳ καὶ βεβηκότι, καὶ ἀτρεκέστατῳ πρὸς αὐτὴν
 ἀκριβοῦσαν· καὶ οὕτω μὲν ἡμῶν ὁ βεβηκὼς ὅρος, ὡς
 εἶπεν, ἐπελευστικῶς τεθεωρήται· συνεπιδραμοῦσιν
 ἑμα καὶ τὸν μελῶδικόν ἀτρεκέστατον λόγον· περὶ
 οὗ σαφέστερον ἐστὶν εἰπεῖν, καὶ ὅτι σημασίας οὐσης
 καὶ τῷ λόγῳ οὐχ ἀπλῆς, ἀλλὰ ὑπὸ δεκάδα, καθά
 B ἐκτιθενται οἱ παλαιοὶ, τὸ ὕψιστον ἐν τῇ τοιαύτῃ
 λῖξει σημαίνον· οὗ τοῦ Θεοῦ Λόγος ἐστὶν ὁ ἐνοῦ-
 σιος, ὁ πρὸ πάσης οὐσίας κτίστης, ὁ ἀκτίος καὶ
 αἰοῦ τοῦ κατὰ ἀνθρώπων λόγου· καθ' ὃν ἐκείνους
 λογικὸς ὀνομάζεται· οὐ μόνον θηλαδὴ τοῦ προ-
 φορικῆς τῆς ἰδιαιτέτης τοῦ ἀνθρώπου φωνῆς, ἀλλὰ
 καὶ τοῦ ἐνδιαθέτου, τοῦ εἰδοποιούτος τὸν ἐν τοῖς
 καθ' ἡμᾶς ἀνθρώπων· οὐ δὲ λόγου ποτὲ μὲν ψευ-
 δος ὑπαγορεύοντος ἢ ἐπαμάρτους ἢ κατὰ τι· ἕλλως
 παρατυχόν, ποτὲ δὲ πρὸς τῇ ἀληθείᾳ ὄντος, διέ-
 σταλται ὁ ἐν ἀρχῇ Λόγος διὰ τοῦ μὴ ἀπλῶς ἀτρε-
 κῆς εἶναι, ἀλλὰ ἀτρεκέστατος, ὅ ἐστιν ἀληθείστατος,
 ὅπου οἱ μὲν παρὰ τὸ στερητικὸν α καὶ τὸ τορὸν, καὶ
 τὸ ἐκὰς· εἶπον εἶναι· ἵνα εἴῃ ἀτρεκῆς τὸ μὴ τοῦ τορὸς
 ἐκὰς, ἥγουν τὸ μὴ πόρῳ τοῦ σαφοῦς καὶ τεθα-
 C ρημένον διὰ τὴν ἀλήθειαν· οἱ δὲ παρὰ τὸ α στερητικὸν
 θέλῃ χαίρων οὐ μόνον οὐκ αἰσχύνεται λαλῶν ἐναντίον ὧν ἂν λέγοι, ἀλλ' οὐδὲ φοβεῖται.

λῆ· Ἐνθυμητέον δ' ἐνταῦθα ὅτι καθὰ ὅπερ ἄπα-
 σαν οὐσίαν ἢ οὐσία ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ πάντα δὲ τὰ
 κατ' αὐτὸν ὑπὲρ ἅπαντα τὰ ἐγκόσμια, οὕτω καὶ ἡ
 αὐτοῦ ἀλήθεια ὑπὲρ ἅπανσαν ἀλήθειαν. Ὁ μὲν γὰρ
 ἐν ἡμῶν λόγος ἐκάτερος ὅτε καὶ ἀληθεύσει, οὐκ αὐ-
 τὸς ἐποίησεν ἢ ποιεῖ τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο περὶ οὗ ἀλη-
 θεύει, ἀλλὰ καταλαβόμενος ἐκφαίνει τὴν ἐπ' ἐκεῖνῳ
 ἀλήθειαν· ὁ δὲ πανάγιος Λόγος καὶ ὅρος τοῦ Πατρὸς,
 ἢ αὐτοαλήθεια, καὶ τοῖς ἔργοις ἐπαληθεύει, ὧν ἐστὶ
 ποιητῆς· καὶ προσθεύς· οὐ ψευδάμενος τὴν αὐτῶν
 παραγωγὴν ὡς οἱ ἀπαποιῶν ἀτέχνως, ἀλλ' ἐν σο-
 φῇ κατασκευάσας ἀρρήτῳ. Διὸ καὶ καλῶς ψάλλομεν
 ἀληθινὰ εἶναι πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ πάντα ἐν
 ἀληθείᾳ ποιῆσαι αὐτόν· οὐ κατ' ἄλλην ἐξοδὸν καὶ ὁ
 Λόγος ἀλήθεια ἐστὶν. Ἀσφαλίστατα γοῦν καὶ ὕψι-
 λίστατα τὸν τοῦ Πατρὸς Λόγον ἀτρεκέστατον ὁ σοφὸς
 Ἰωάννης ἐμελῶδῃσεν.

λθ'. Ἐνταῦθα δὲ λόγου ἑλλῶν καὶ διαγνοῦς οὐ κατ'
 ἐνθυμὸν, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ ἔργου, ὅτι τῶν τινες ἢ ἀπλου-
 στέρων καὶ οὕτως ἀβαθεστέρων ἢ καὶ ἁλλως· περα-
 τικῶν ἀνδρῶν ἐπιφύονται τῷ περὶ γῆν ὅρῳ, καὶ ὡς
 οἱ γῆς ἀναδασμῶν ἀκριβοῦμενοι, ἀπάγουσι τὸ κατ'
 αὐτὴν ὅριον, τοῦ βεβηκότος ὅρου, καὶ λόγου τοῦ ὑπερ-
 ουσίου Θεοῦ, ὡς μὴ ἐπάξιον ὃν τῷ ὑπερουσίῳ γῆ· ὃν
 τι παχὺ προσαρμόττειν ὄνομα· σφαδᾶζω μὲν ἐνθυ-
 οῦν πολλὰ λαλῆσαι αὐτοῖς, γινώσκων δὲ τὸ πρᾶγμα

tum terminum regio adoptet Filio sacratissimum
 et divinissimum, et regio congruentem sacerdotio.
 Terminus est enim Patris Filius, et quatenus ante
 saecula volitam et expressam et determinatam, om-
 nipotentem et sanctissimam perfecit ejus volunta-
 tem; et primus praeo nostrae salutis factus, et
 digito Patris, termini instar et verbi, volumini
 inscriptus purissimo Virginis, et sic in terminum
 divinum consummatus, et hominibus datus pro
 bono maximo et perfecto et verissimo; et sic
 perfectus terminus transeundo, ut decebat, visus
 est nobis qui simul conversati sumus cum sacra-
 tissimo verissimo Verbo; de quo apertius dicen-
 dum est quod significatione totū verbo non simplici
 existente, sed decuplici, sicut docent antiqui,
 altissima hujus significatio est Dei Verbum substan-
 tiale, ante omnem substantiam creator, auctor
 hujus qui in homine est verbi secundum quod et
 rationabilis vocatur; non solum prolationis pro-
 priae homini vocis, sed intimi sensus, unde in eo
 constituitur homo; non verbi quod errorem pro-
 fert vel culpabiliter, vel ob aliquam circumstan-
 tiam, aliquando autem praeter veritatem est; non
 ad hoc assignatum est in principio Verbum, eo
 quod sit non simpliciter verum, sed ἀτρεκέστατον,
 quod alii ab α privativo, et τορῳ, et ἐκὰς derivant,
 ita ut sit ἀτρεκῆς τὸ μὴ τοῦ τορὸς ἐκὰς, id est,
 non procul a recto et securo per veritatem; affil ab
 α privativa particula, et τρῶω; qui enim veritate
 gaudet, non solum non erubescit loquendo coram
 quibuslibet, sed nec metuit.

μόριον καὶ τὸ τρῶω τὸ φοβοῦμαι. Ὁ γὰρ τῇ ἀλ-
 θεῖᾳ χαίρων οὐ μόνον οὐκ αἰσχύνεται λαλῶν ἐναντίον ὧν ἂν λέγοι, ἀλλ' οὐδὲ φοβεῖται.

38. In mente porro recondendum quod sicut
 super omnem essentiam est essentia Dei, et cuncta
 quae ad eum pertinent super omnia mundana, sic
 et veritas ejus super omnem veritatem. Quod enim
 est in nobis verbum, quando verax est, non ipsam
 fecit vel facit rem illam de qua vera dicit, sed ac-
 ceptam manifestat de ea re veritatem: sanctissi-
 mum autem Verbum et terminus Patris, ipsa veri-
 tas, etiam in operibus verax est quorum est auctor
 et productor; non mentitur eorum creationem.
 quasi imperite assimilans, sed in sapientia dispo-
 nens ineffabili; unde recte psallimus vera esse
 D omnia opera ejus, et eum cuncta in veritate fecis-
 se; unde et per aliam expositionem, Verbum est
 veritas: certissime proinde et altissime Verbum
 Patris verissimum cecinit Joannes.

39. Atque in hoc loco confitendum nobis est non
 per cogitatum, sed ex ipsis operibus, quosdam vel
 simpliciores et sic rudiores, ac praedatorios homines
 existere in finibus terrae, et velut partitionem terrae
 probe cognitam habentes, qui terminum ejus pro-
 cul agunt a perfecto termino et Verbo supersubstan-
 tialis Dei, quasi indignum sit supersubstantiali
 terrestre quoddam et crassum adjungere nomen.
 Tripudio quidem ardore flagrans multa eis loquen-

di; sciens autem non opportunam rem esse, verba ita ponderabo ut neque his reprehendendum me præbeam, neque aliis penes quos est iudicium. Et ante omnia, ad iræ nostræ levamen, mensam ipsis instructam, qualem hospitibus præbent, proponam, per quam oblectati, ut arbitror, milites efficiuntur; apponetur autem his quidam ovis, his autem, probabile enim est quosdam Deo sacros præsto futuros, piscis λάβραξ; et si quidem in mensam hæc afferri eligant, ita ut ovem dum viveret devorent cum vellere, cum pelle, carnibus et ungulis et visceribus, et piscem cum squamis et reliquo corporis habitu: caveo statim ne respondeam eis, non mente considens, sed admiratus, me vidisse homines voraces. Si autem confecerint rite et non ferarum more, et eligentes exquisita et communia comederint, sicut oportet, reliqua autem sicut et cætera inutilia, et quasi superflua abjecerint, tunc confidens, conversabor cum eis, et postquam ipsos superaverim, gloriabor dicens me victoriam retulisse.

40. Et exprobrans primo defraudatores esse supra quam oportet erga Deum, homines de quibus præsens mihi sermo, suppliciter efflagitabo ut dentur mihi qui colligant nomina per quæ designatur Deus, ob aliquam ejus actionem, ad æmulam diligentiam, et propriam ipsi veritatem; etsi bene cesserit oratio mea, gratias agam eis multas, nec ego solus, sed et omnes quicunque tractatui illi interfuerint. Sed, antequam emisierim eos ut colligant quæ ego discere cupio, aio dici Filium Dei terminum perfectum, ex terrestri limite, non quod circum tum patiatur, et circumagatur qui includit gyrum terræ, qui omnipotens est, et incomprehensibilis, et infinitus; nec quod manibus tangatur qui intratatus est; nec quod Patrem circumscribat et coarctet quasi in circulo, nec aliud quid faciat quasi in patientem Patrem; sed inter tales omnes actiones et voces electo terrestri termino, terminus perfectus omnium Patris Verbum ejus est, secundum prædictam congruam rationem; et hoc pro nobis et per nos qui discere opus habemus, nec aliter discere possumus, quam per solas vires inditas nobis, in quibus Deus inhabitare diceretur, nec per hoc solum quod Dei qualitates in nobis et in circumstantibus rebus sitæ sunt et per medium earum sit in nobis Deus. Si autem recte sapiamus, per hæc sumus et nos in eo, ipsi attributi; et velut sinceri unguentarii, odorifera hæc aromata præparata velut ex odorante materia venerandorum a nobis nominum offerimus, ita ut odoretur Dominus odorem suavitatis, et ipsum acceptabilem, sive æ terra ascendat, sive aliunde oriatur.

41. Si autem commentatam terminum, o negotiose et industriæ tenacissime, abjicias eo quod verbum

οὐκ εὐκαιρον, μετρήσω τὴν λαλίαν εἰς ὅσον μὴ πάντῃ φόβῳ ἑμαυτὸν ὑποσχέιν μῆτε παρ' ἐκείνους μῆτε παρ' ἄλλους, οἷς ἐστὶ διάκρισις· καὶ πρό γε τῶν ἄλλων μάλιστα χόλου τοῦ καθ' ἡμῶν τράπεζαν αὐτοῖς ὅσα καὶ παραβαλοῦσι ξένους ἐξαρτίσας, ὑποθήσομαι, δι' ἧς, οἷμαι, θελξάμενοι παραυθίσονται· ἔστι δὲ τὸ πρόθεμα, τοῖς μὲν πρόδοτον, ἑτέροις δὲ, εἰδὸς γὰρ καὶ Ναζιραϊκούς τινας παρατυχεῖν, ἰσθὺς λάβραξ ἄδρις· καὶ εἰ μὲν ἐκεῖνοι ἔλονται προσενέγκασθαι εἰς τραπεζῶμα τὰ τοιαῦτα, ὥς τὸ μὲν βόσκημα καταβῆναι οὕτως ὥς ἔχει ζωῆς, αὐτῷ μάλῃ, αὐτῷ δέρματι, κέραιαν αὐτοῖς καὶ θυξί, καὶ τῇ τῶν ἐγκάτων διαδίσαι, τὸ δὲ ὀφάριον αὐταῖς λεπίσαι καὶ τῇ λοιπῇ κατὰ σῶμα διαρτίῃ, στήσομαι τάχα τοῦ ἀνεῖπιν αὐτοῖς, οὐκ ἐξαπορηθεὶς πάντως, ἀλλὰ τεθαμνημένος οἷς ἀνθρώπους εἶδον ὀμνηστές. Εἰ δὲ κατεργάζονται φρονίμως, οὐ μὴν θηριωδῶς αὐτὰ καὶ ἀπολεξάμενοι τὰ μὲν πολιτικά καὶ κοινὰ προσοίσονται, καθὰ χρὴ, τὰ δὲ λοιπὰ ὥς καὶ ἄλλως περιττὰ καὶ ὡς περιττώματα δὲ ἀποπροσποιοῦσονται· τότε ἂν τεθαβρῇ καὶ ἐμπλέξομαι αὐτοῖς, καὶ κατανεγκῶν ἀρχήσω εἰπεῖν ὡς νενίκηκα.

μ'. Καὶ πρώτα τέως ἀποστρηκτικούς ἐξονείδισαι εἶναι παρὰ τὸ δέον ἐπὶ τῷ θεῷ τοῖς ἀνθρώποις, περὶ ὧν ὁ παρὼν ἡμῶν λόγος, ποτινῶμαι προσκυνητικῶς παραδοῦναι μοι ἀπανθίσοντας ὀνόματα δι' ὧν χαρακτηρίζεται ὁ θεὸς ἐφ' ὅποιαν οὖν ἐνέργειαν αὐτοῦ πρὸς ἐμπερὴ ἀκρίβειαν, καὶ οὐκ ἐκείνην αὐτῷ ἀλήθειαν, καὶ πάντως εἴπερ εὐστοχῆσω τῆς αἰτήσεως, ὀφλήσω χάριν αὐτοῖς πολλήν, καὶ οὐκ ἰγὼ μόνος, ἀλλὰ καὶ πάντες ὅσοι τῇ τοιαύτῃ παραδώσει μεθ' ἡμᾶς ἐπιτύχωσι. Καὶ τοίνυν πρὶν ἢ ἐπιβαλεῖν αὐτοῖς ἀπανθίζεσθαι ἅπερ ἰγὼ μαθεῖν ἐμποδῶ, λέγω βῆθῃναι τὸν ὕλιν τοῦ θεοῦ βεθνήκα ὅρον ὡς ἐκ τοῦ κατὰ γῆν ὅρου, οὐχ ὅτι περιέλευσιν πάσχει καὶ περιλαμβάνεται ὁ κατέχων τὸν γύρον τῆς γῆς καὶ ἀπεροῦντος καὶ ἀπερίληπτου καὶ ἀπρίγραφτος· οὐδ' ὅτι χερσὶ φαύεται ὁ ἀναφῆς, οὐδ' ὅτι περιρρίξει τὸν Πατέρα καὶ στενωχωρεῖ ὡς ἐν περιγραφεῖ οὐδ' ἄλλο τι ποιῇ ὡς ἐπὶ πάσχοι τῷ Πατρὶ, ἀλλὰ τῶν τοιούτων πάντων ἐνεργημάτων καὶ ἰδωμάτων τοῦ γῆνιου ὅρου ὑπεξαιρουμένου, ὅρος βεθνήκως τοῦ πάντων Πατρὸς ὁ πρὸς ἐκεῖνον λόγος ἐστὶ, κατὰ μόνον τὸ ὡς ἐβρέθη πρέπον γνώρισμα· καὶ αὐτὸ πρὸς ἡμᾶς, καὶ δι' ἡμᾶς τοὺς θεωμένους μαρθάνειν, οὐκ ἔχοντας δὲ ἄλλως μαθεῖν ὅτι μὴ διὰ μόνων τῶν καθ' ἡμᾶς οἷς ἐνοικεῖν ὁ θεὸς λέγοιτο ἂν καὶ κατ' αὐτὸ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ τὰ τοῦ θεοῦ χαρακτηριστικά ἡμῖν καὶ τοῖς περὶ ἡμᾶς ἔγκειται, καὶ διὰ μέσων αὐτῶν ἐστὶν ἡμῖν ὁ θεός. Εἰ δὲ φρονούμεν ὁρᾶν, ἰσμεν διὰ τῶν τοιούτων καὶ ἡμεῖς ἐν αὐτῷ, λογισόμενοι ἐκείνην καὶ ὡς εἰς καθαρῆς μυρεφούς εὐδὴ θυμιάματα ταῦτα σκευαστὰ ὡς εἰς εὐδμου ὕλης τῶν ἐν ἡμῖν τιμίων ὀνομάτων ἀναπέμποντας· ὡς ὁσφραίνεσθαι τὸν Κύριον ὁσμὴν εὐωδίας, καὶ ταύτην εὐπροδίκτων, εἴτε γῆθεν ἀναδιδομένην εὐκόσμως, εἴτε ἄλλοθεν ὀθενούν.

μα'. Εἰ δὲ τὸν διετλημμένον ὅρον, ὃ πολυπράγμον καὶ γλισχρότατον τὴν ἀκρίβειαν, ἀποστρέψω

διὰ τὸ τῆς λέξεως χάμαλὸν καὶ παχὺ καὶ βαρὺ, καὶ τὸ κατ' αὐτὴν νόημα δογματίζεις μὴ ἂν δύνασθαι ὑποῦ ἐλαφρισθῆναι ὡς ἀρμόττειν τῷ ἀπαχεῖ καὶ ἀβαρεῖ καὶ ὑπερουρανίῳ Θεῷ, ἐξεστὶ σοι τοῦ λοιποῦ ἀποστρεφῆναι μὴ μόνον τὸν ὕδιν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ λέξεως ἀπάσης ἐγκοσμίῳ, ἀλλὰ καὶ τὸν προαιώνιον Πατέρα, καὶ τὸ συνάναρχον Πνεῦμα· οὐκ οὖν ἀπορρέασι τὰ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς πάντα ὀνόματα, ὡς μὴδὲ ἐν αὐτῶν οἰκιστὴν τῷ ἀκατονομάστῳ Θεῷ, καὶ μᾶλλον τὰ ἐν ἡμῖν ταπεινότατα, ὅσον τὸν δημιουργὸν ὃν χειροτέχνῃν ὀδῶμεν ἐρμηνεύεσθαι, περὶ οὗ καὶ ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα εἰρησεται· τὸν τεχνίτην δὲ οὐδ' αὐτὸς ὑπεροχὴν ἔχει πολλήν· τὸν παντουργόν, ὃν οὐδὲ ἐν εὐφημῷ σημασίᾳ τάττουσιν οἱ τὴν ἀρχὴν αὐτὸν ὀνομάσαντες· ἐτι δὲ καὶ τὸν ποιητὴν τὸν εἰς ταυτὸν ἥκοντα τῷ δημιουργῷ, καὶ τὸν κυβερνήτην, ἐμπορικόν γε αὐτὸν ὄντα καὶ οὕτω κερδαλέον, ὡς τὰ πολλὰ καὶ ἐφ' οἷς οὐ χρὴ τὸν ἀκρωγυναιὸν λίσθον τὸν τάχα οὐδὲ μναῖστον τὸ ἐπιμῆμα. Τί δέ μοι τῶν τοιούτων λέξεων καὶ δοται δὲ ἄλλαι κατ' αὐτὰς ἀπαξιούμεναι οἰκιστοῦσθαι τῷ Θεῷ, κατεπιχειροῦνται ὑπὸ τῆς ἐν σοὶ λεκτικῆς δυνάμεως; ἀέδοικα μὴ ὁδῷ προῶν οὐκ εὐδῶρ, μελετήσης ἀφελέσθαι τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ αὐτὰ τὰ ἰδιαιτάτα χαρακτηριστικά. Οὕτε γὰρ Πατὴρ κληθήσεται κατὰ γε κριτὴν τὸν κατὰ σέ. Πατὴρ μὲν γὰρ ἅπας ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ἐμπαθεῖς, εἴτε παρὰ τὸ σπεῖρειν κατὰ σάρκα οὕτω καλεῖται, εἴτε ἄλλοθεν ὀθενοῦν· καὶ υἱὸς δὲ ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν οὐ μὴν ὑπερφῶν ἀκόλουθα φέρεσθαι, εἴτουν φέρεσθαι, κατὰ τοὺς σοφοὺς· καὶ πνεῦμα δὲ ἐκ τοῦ ἐπιπνέειν καὶ ἐμπνέειν ἡμῖν· τὸ δὲ πνέειν, ἀστασίαν τινὰ ἔχει. Οὕτως δὲ καὶ ἄλλως, καὶ τὸ πᾶν εἰπεῖν, τολευίδως καὶ οὐ κατὰ τινα μονομέρειαν, κινούμενον ἢ καὶ ἀντικινούμενον.

μβ'. Εἰ δὲ οὕτω ἐπιχειρήσεις πρὸς διὰλεξιν σοφιστικὴν, ἐψίλωσας τὸν Θεὸν ἅπαντος τοῦ ἐξ ἀνθρώπων σεμνώματος, καὶ ἀφήκας μὲν ἐκείνον ἀνώνυμον, ἐστέρησας δὲ καὶ ἡμᾶς τῆς πρὸς ἐκεῖνον κοινωνίας καὶ ἐγγύτητος, καὶ οὐδὲ τὸ, Κύριε, ἐλέησον, καταλελοιπῶς ἡμῖν εἰς ἀνεπιχειρήστον, διὰ τὸ κατὰ τὸν ἑλεον περικταθῆς, καὶ οὕτως ἐμπαθεῖς, μόνῃ ἡμῖν ἀφήκας· τὴν εἰς οὐρανούς ἀνάστασιν τῶν χειρῶν, καὶ τὴν τῶν ὀφθαλμῶν ἄρσιν εἰς τὰ ὄρη, ὅθεν ἡμῖν ἤξει ἡ βοήθεια· ἤδη δὲ πού καὶ τοὺς στεναγμούς καὶ ὅσον ὠρυθμούς πρὸς ὁμοίωσιν σκύμνων τῶν ὠρυομένων καὶ ζητούντων παρὰ τῷ Θεῷ βρῶσιν ἑαυτοῖς· καὶ μὴ, ἄνθρωπε, καθὰ σὺ αὐτὸς οὐδὲν βοτὴν χερσαῖον, οὐδὲ ἀέριον ζῶον, οὐδὲ θαλάττιον ἀνέλεος οὕτω προσφέρῃ ἐς ἀποδοχὴν καθὰ διὰ τοῦ προβάτου, καὶ τοῦ λάθρακος προὑπηνηξάμεθα, μὴ ἀφορίζω μὲν, ὅσον αὐτοῦ καλὸν εἰς προσφορὰν, ἀπεκλεγόμενος δὲ τὸ μὴ πρόσφορον· οὕτω κατὰ τὴν τῶν ἁγίων Πατέρων τύπωσιν καὶ ἡμεῖς ἐφ' ἐκάστου τῶν ὀνομάτων, ἅπερ ἐξ ἡμῶν λαβόντες τῶν ταπεινοτάτων ἀνατιθέμεν τῷ Θεῷ, μᾶλλον δὲ ὁσιούμεν αὐτῷ τὰ ἐκείνου, ἐξαφαιρούμενοι καὶ μὴδὲ εἰς νοῦν λαμβάνοντες τὸ ἀνοικτεῖον τῷ Θεῷ, ὁρθῶς αὐτῷ προσφέρομεν ὅμοιον ὡς εἰ καὶ λαρεῖον ἀποδοίραντες καὶ εἰς καθάρειον ἀποπλύναντες, θύομεν κατὰ τὸ ὅσιον.

μγ'. Δημιουργὸν γοῦν ἐκεῖνον καλοῦμεν καὶ τεχνίτην καὶ παντουργόν καὶ ποιητὴν κατ' οὐδὲν ἄλλο ἢ μόνον διὰ παράγει ὥσπερ ἐκεῖνοι ἐπιμελῶς τὰ κατὰ σφᾶς αὐτοὺς ἔργα, οὕτω καὶ αὐτὸς, οὐ δη-

A sit vile, crassum, pingue, et sensum ejus contendas non posse in altum levare, ita ut Deo non crasso, nec gravi et supercelesti aptetur, licet tibi ceteroquin non solum Filium et Verbum Dei verbo omni munda-
dano dirimere, sed et æternum Patrem et corre-
gnantem Spiritum. Tolle igitur omnia inter nos
usitata nomina, quasi neque unum ex istis pro-
prium sit ineffabilis Dei, sed potius omnia nostra
humilia, sicut et mundi creatorem quem fabricato-
rem novimus exponi, de quo in sequentibus sermo
erit; fabricatorem, quod neque ipse magnam excel-
lentiam habeat; omnium factorem, quem neque
congrua significatione designant qui principium
ipsum vocant; adhuc et creatorem quod est mundi
creator; et gubernatorem, mercatorum ac proinde
B quæstuosum, ut plerumque circa res incongruas
versetur; lapidem angularem, quæ æstimatio non
satis ponderosa est; et quid talia commemorem quæ
omnia non judicantur Deo congruere, et tuâ convel-
luntur eloquenti potentia? Vereor, ne via incedens
in via, illas a sancta Trinitate auferre cogites quæ
ipsi propriæ sunt notas; non enim Pater vocabitur,
juxta judicem tui similem; Pater enim omnis com-
munitium affectuum particeps, sive a pariendo secun-
dum carnem sic vocatur, sive aliunde; ubi autem,
ex verbo in se non supernaturali deducitur φέρεσθαι
(gigni), vel a verbo φέρεσθαι juxta doctos; πνεῦμα autem
ex verbo ἐπιπνέειν (exsufflare), et ἐμπνέειν; flare
autem quendam habet inconstantiam. Sic et omne
C verbum multiformiter nec sub uno tantum respectu
movetur, vel ex adversa parte removelur.

πο-
λυειδῶς καὶ οὐ κατὰ τινα μονομέρειαν, κινούμενον ἢ καὶ ἀντικινούμενον.

42. Si autem dialecticam sophistarum in auxilium vocas, Deum omni qua apud homines fruitur auctoritate privas; quem ubi nomine spoliasti, nos ipsos a communitate ac familiaritate, quæ nos inter et Deum intercedit, ejicis. Quia enim ne illud quidem, Miserere, Deus, nobis reliquisti, non nisi manuum et oculorum ad montes elevationem permittis, unde nobis auxilium venit; jam vero etiam leonum more, qui circumeuntes rugiunt et alimenta a Deo efflagitant, gemere nobis ac rugire licebit. Sicut autem tu, homo, nullam animal terrestre, aut aerium, aut marinum, ovis aut lupi marini instar, offers, inter id quod offerendum est, et id quod non est, distinguendo et rejiciendo; sic et nos, secundum Patrum sanctorum exemplum, unumquodque nominum, quæ pro humilitate nostra Deo offerimus aut potius sanctificamus, et rejectis iis quæ Deo indigna sunt, ei sacrificamus.

43. Opificem igitur eum et artificem et fabrum et conditorem appellamus ob id tantum quod, sicut illi, opera sua rite exsequitur. Re vera enim non solum creat et summa arte omnia facit, sed quæ

facit cognovit et in honore habet, imo diligit, amore complectitur et iis providet. Gubernatorem autem Deum nominamus, navigii nempe mundani, sed qui nostram quoque naviculam pro scientia ac voluntate sua per undas dirigit, quanquam aliqui nostrum, spreta illius arte gubernatoria, vitæ undis decumanis agitari malunt, et cum scopulis ac saxis luctantes aquis obruuntur. Dum enim a lapide angulari quidquid superfluum est, rescindimus, id tantum conservamus quod animum versus cœlestia ac divina tollit. Christus enim Salvator, naturarum distantium quasi mœnium mediator factus, illas in unum quasi corpus adunat; quæ cum secundum gentium ac populorum ingenia diversæ apparent, non eodem diriguntur; per Salvatoris autem mediationem, contactum ac adunationem unum quid factæ, communionis spiritualis compotes sunt, ita ut quæ modo errabant et discordabant, unum fiant.

μεσολαβήσεως καὶ τῆς ἐκατέρων ἀφews καὶ συναγωγῆς ἐνοποιουμένης, ὡς εὐθυδὼλως πρὸς ὁρθότητα συνίστασθαι ἑνωτικῆς πνευματικῆς, τὰ τῶς μὲν ἀσύμφορον.

44. Eadem ratione etiam Pater qui communis omnium Pater, non per instinctum agit, sed qui post mundum creatum nostrum omnium curam agit et gaudet si multiplicamur et crescimus, sicut ipse vult. Eos enim qui ipsius more digni sunt, alit et dicit, et alios patres facit secundum carnem, alios secundum spiritum, et hereditatem, imo regnum cœlorum, ut pater benevolus, tribuit, atque ita quidem Deus verus Pater est; vult enim patrem quoque carnalem honorari qui, secundum antiquos per alium generat, illumque nostri similem neque inferiorem fieri sustinet.

45. Talis autem Patris cœternus Filius ex eo genitus, ex ipso non humano more, sed divino processit. Pater autem hunc ut sibi consubstantialem amat et duplici glorificatione honorat, una quidem ante mundi creationem, altera post incarnationem quæ mundo salutis fuit et adventum; et cohæredem habet omnium quæ vitam æternam et regnum cœlestis participant, addita Filii hereditate, quæ non cum morte exstincta, sed communionis beneficio immortalis erit, ita ut quæ Pater penes nos habet, ad Filium quoque spectent, et ut quæ Filii sunt, Patris quoque sint, et ut ambio immortales ac coætanei existant. Hic enim Filius illius Patris; sicut Pater nos filios genuit, nos adoptavit, sic ille, concesso nobis hoc privilegio, fratres suos fecit. Quia enim amorem paternum in filios et fraternum in fratres contulit, Filium illum principio carentem Patris, qui sine principio est, appellari prorsus decet.

υἱοῦς, καὶ ἀδελφικὴν ταύτην πρὸς ἀδελφούς, καὶ οὕτω μὲν ἐπιτόμως εἰπεῖν καὶ Υἱὸς Πατρὸς προσηγορίαν ἀνάγκη.

46. Spiritus porro sanctus ob nullam materialem causam ita appellatus apud sanctos Christianos hoc nomine dignus est habitus, quia omnis vitæ

μουρῶν. μόνον καὶ σωφράτῃ τέχνῃ πάντα ἐργαζόμενος καὶ ποιῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τιμῆς ἄγων καὶ συνιστῶν τὰ ἐργασμένα, καὶ φιλῶν, καὶ περιποιούμενος, καὶ προνοῶν παντοία ἐξ ἑω. Κυβερνήτην δὲ φανερὸν τὸν αὐτὸν θεόν, ὡς τοῦ κατὰ κόσμον σκάφους γε, καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς δι' ἀλιείων ἰθυντῆρα κατὰ τὴν αὐτοῦ καὶ ἐπιστήμην καὶ θέλησιν· εἰ καὶ τινες ἡμῶν παρανομοῦντες τὴν ἐκείθεν οἰκιστικὴν, καὶ βίου κύμασι προαιρούμενοι πλάσσεσθαι, χοιράσι καὶ βραχίαις ἡμᾶς αὐτοὺς προσαρᾶσσαν εἰς ἀπώλειαν· καὶ λίθου δὲ ὁμοίως ἀκρογώνου τῆς οὐκ εὐχρηστον σκύρον εἶπον λατοπὴν ἀποξένου· ἀπασαν λιθοβολῶν, ἐκεῖνο καὶ μόνον αὐτοῦ ἀπολαμβάνοντες εἰς ἔνθεον ἀναφορὰν· ὅτι μασίτης ὁ Σωτὴρ Χριστὸς τῶν διεσπῶτων φύσεων ὅσα καὶ τινῶν τοίχων γενόμενος, συνδέει αὐτάς, καὶ εἰς μίαν συνάγει συνέχειαν· γεγωνισμένους μὲν ἄλλως ἰδιοτροπία οἰκοδομῆς τῆς κατὰ ἔθνη καὶ λαοὺς καὶ οὕτω μὴ ἔχουσας τὸ ἰθυσεν· διὰ δὲ τῆς αὐτοῦ

μδ'. Τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ Πατὴρ ὁ κοινὸς πάντων Πατὴρ, οὐκ ἐμπαθῶς, ἀλλ' ὅτι κηδεταὶ πάντων ἡμῶν μετὰ τὴν ἐν κόσμῳ γένεσιν καὶ γέννησιν, καὶ εὐφραίνεται εἰς περ αὐξανόμεθα καὶ πληθυνόμεθα ὡς αὐτὸς θέλει, καὶ τρέφει καὶ πλεονεξίζει τοὺς ἀδελφούς, καὶ πατέρας ποιεῖ τοὺς μὲν κατὰ σάρκα, τοὺς δὲ πνευματικούς· καὶ κληρονομίαν πατρικῶς, καὶ δὴ καὶ βασιλείαν τὴν ἐν οὐρανοῖς ἀποτίθεσθαι· καὶ οὕτω μὲν Πατὴρ ὁ θεός· ἐθέλων μὲν τιμᾶσθαι καὶ τὸν σαρκικὸν πατέρα τὸν ἐν ἄλλῳ γεννῶντα κατὰ τοὺς παλαιούς, καὶ θεοσεβέλιον ἐκείνον ἡμῖν λογιζέσθαι, οὐκ ἀνεχόμενος δὲ εἰ τὸ φανερὸν ἐκείνου παρ' ἡμῖν φέρεται.

με'. Υἱὸς δὲ Πατρὸς τοιοῦτου συμπροαιώνιος ὁ ἐκείνου ἐκφύς, καθότι ἐξ ἐκείνου ἐξεληλυθεν ἀπαθῶς ὅτι καὶ θεϊκῶς· καὶ φιλεῖ ἐκεῖνος τοῦτον συνωσιμώμενον αὐτῷ, καὶ δοξάζει· δόξῃ διπλῇ· μὲν μὲν τῇ πρὸ τοῦ εἶναι τὸν κόσμον, ἑτέρα δὲ τῇ μετὰ τὴν κοσμοσωτήριον σάρκασιν καὶ ἐμφάνειαν· καὶ κληρονόμῳ δὲ πάντων ἔχει τῶν αὐτοῦ τῇ αἰωνίῳ αὐτοῦ ζωῇ καὶ βασιλείᾳ, καὶ τὴν τοῦ Υἱοῦ κληρονομίαν συμπαραμετρῶν· οὐ θανάτῳ ἀπειλευσμένην, ἀλλὰ κοινωνίᾳ συμπαρακταθσομένην τῇ ἐς ἀθάνατον· ἵνα τοῦτο δὴ τὸ ἐν ἡμῖν μὴ κρατοῦν πάντα καὶ πάντοτε ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ, ἔχη διηνεκῶς ὁ Υἱός, καὶ πάντα τὰ τοῦ Υἱοῦ ἔχη καὶ ὁ Πατὴρ, κοινωνοὶ οὗτοι ἀθάνατοι καὶ ἀδιάδοχοι· ἔτι Υἱὸς οὗτος Πατὴρ ἐκείνου ὅτι καθὰ ὁ Πατὴρ εἰς υἱοὺς ἡμᾶς ἐξιδιώσατο γνησιότητος λόγῳ θεοπροποῦς, οὕτως αὐτὸς ἐκχωρήσας ἐκείνῳ τῆς προληπτικῆς τοιαύτης μερίδος, εἰς ἀδελφούς ἡμᾶς φεικνύσατο· εἰς ταύτην συναγαγὼν ἀγάπης πατρικὴν ἐκείνην σχέσιν πρὸς

μδ'. Τὸ δὲ ἅγιον Πνεῦμα, κατὰ οὐδεμίαν οὐσίαν αἰτίαν οὕτως ἐπικληθὲν παρὰ τοῖς ἁγίοις Χριστιανῶν, δεδῶξενται ὀνομάζεσθαι οὕτως διὰ τὸ συστα-

κὸν τῆς καθ' ἡμᾶς εἶναι ζωῆς, καὶ πνοῆς ἀπάσης αἰτίον, καὶ Θεὸν τῶν πνευμάτων ἀναφύχοντα τοὺς ἐν ἡμῖν ἐκλείποντας ὑπὸ κακότητος, ἐπανάγοντα ἐξ ἀλιγοψυχίας, καὶ τὸ πᾶν εἰπεῖν, ζωογόνον καὶ ζωοποιὸν καὶ ζωοδότην ἀληθέστατον· οὐ μόνον γὰρ φυτὰ παντοῖα προάγον συντηρεῖ ὡς τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ συνδημιουργὸν καὶ συμπρονοούμενον καὶ συμπεριέπον καὶ συνιστῶν, ἀλλὰ καὶ ζῶον ἅπαν τῷ Θεῷ συνουσιωθέντι κατὰ φύσιν πνεύματι θάλλει, καὶ εἰς αὐξὴν προάγει, καὶ εἰς τὸ ζῆν συγκρατεῖ· ὅθεν καὶ ἡ φύσις παριονόμασται, κατὰ τινὰ σοφὴν παλαιὴν, ὡς ὅσον φύσεις κατὰ τὸ ἀρχέγονον τῆς παραγωγῆς· φασὶ γὰρ ὡσπερ αὕτη καὶ οὕτως δι-
 ιοτῆ, καὶ ἐξογκεῖ τρόπων οἰδήσας, καὶ αὖτε τὸ ζωῶν σῶμα, ὡς ἅσπρον τινα ἐμρυσώμενον· κἀν-
 τευθεν τὰς προσφύσεις διαστάσεις ἔχει τὰ ἐκ γῆς
 γεννώμενα καὶ τρέφόμενα, καὶ αὐξόμενα· συνεπι-
 λαμβανομένου τοῖς ἐν κόσμῳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος παντὸς ἀγαθοῦ, καὶ οὐ μόνον τοῦ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὑπερφυσικοῦ· καὶ ζωρεῖ δὲ ψυχὴν ἐπιούσαν τὸ ἅγιον Πνεῦμα, οὐ κατὰ τὸ ἀέριον, ἀλλ' ὑπὲρ λόγον· καὶ οὕτως ἀναφύχει ἐκείνην εἰς σωτηρίαν, καὶ πυρὶ δὲ ψυχικῷ συντελεῖ ἐνεργεῖν τὰ καθήκοντα ἐξανέπτον αὐτὸ εἰς φλόγῳσιν ἀγγελικῇν, καὶ τοῖς πνευματικῶς πλέουσι τὸν πρῶτον πλησιεσίοις χαρίζεται πλοῦν.

μζ'. Οὐκοῦν οὐδεμία τῶν κάτω καὶ περὶ ἡμᾶς λέξεων ὕψου πρὸς Θεὸν ἔχει ἀφροσύνη, μὴ ἐπεικτικῶς αὐτῷ προσδεχθεῖσα, ἐν τῷ συγκαταβατικῶς καὶ ἀναγκαίως εἰς ὅσον ἐξῆν προσιτῇ διακριτικῶς ἐκεί-
 νῳ γενέσθαι καὶ συγγνωμονικῶς παρὰ τὸ μὴ ἔχειν ἄλλως αὐτὸ γενέσθαι· καὶ ὁμοιοῦται τὸδε τὸ πρῶ-
 μα ὡς εἰ καὶ βασιλεὺς ὑπερτίμῳ πλοῦτῳ πλήθων, καὶ πολυταλάντῳ καλλωπισμῷ ἐλλαμπόμενος, ἀνέ-
 χεται ποτε ἄμφιον περιχεῖσθαι τῶν εὐτελεστέρων κατὰ τινὰ χρεῖαν, οὔτε ἀποπροσποιούμενος, καὶ ἐπικουρῶν εἰς τὸ οὐ πολυτελεῖς περιδύλαμα, ὅς ἐστι κει-
 κευσάμενος αὐτὸ περιέθετο. Τί δὲ οὐ ταχύνω λέγειν ὡς χαίρει καὶ ποιμὴν λεγόμενος ὁ Θεός· καὶ αὐτὸς οὐχὶ ὀκνῶν πάνυ σμικρολόγος εἶναι, ὅπως ὁ κατὰ τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον τὰ ἐνανήκοντα ἐνέμεν πρό-
 βετα βόσκασθαι ἀφελὲς ὡς εἰ καὶ τῆς ψυχῇ αὐτὰ ἐνέμετο, καὶ πονηθεὶς περὶ τὴν τοῦ ἐνδὸς τῶν ἐκείνων ἀποπλανηθέντος ἀναψηλάφησιν· εἰ δὲ καὶ οἰκοδό-
 μος, κατὰ τὸ, 'Ἐάν μὴ Κύριος οἰκοδομῇ οἶκον· ὁ καὶ παιδεύσας ἐπὶ ἀσφαλοῦς καὶ μὴ ἐπὶ ψάμμου οἰκοδομεῖν· καὶ φύλαξ δὲ πόλεως, ἣν αὐτοῦ μὴ φυλάσσοντος, εἰς μάτην ἀγρυπνοῦσιν οἱ αὐτῆς φύλα-
 κες· καὶ ἀμπελοργὸς δὲ, κατὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ ἀγίαν θεωρίαν· εὐαγγελικῶς δὲ καὶ οἰκοδομοπότης. Εἰ δὲ μὴ καὶ ἄλιεὺς αὐτόκλητος, ἀλλ' οὖν φιλοαλιεὺς διὰ τοὺς μαθητὰς οἱ τὴν τοιαύτην τέχνην εὖ μάλα ἡσάκησαντο· καὶ οὐδὲν φιλιώσασθαι αὐτὸν τοῖς κατ' ἀνθρώ-
 πον τὸ φιλοτίμημα τῶν αὐτοῦ χειρῶν, εἰ καὶ λέων καὶ ἀετὸς ἐκλήθη, τὸ μὲν ἐκ τῶν κατὰ γῆν οὐ λο-
 γικῶν, τὸ δὲ ἐκ τῶν ἀερῶν διεκτισάμενος. Τί δὲ μοι καὶ ταῦτα, εἰ καὶ σκώληξ αὐτῷ εἰς κλῆσιν οὐκ ἀπηξίωται· γινώσκει δὲ ὁ αὐτὸς, καὶ νηδὺν Παρθένου Μητρὸς ὑποδύς, καὶ βρέφος ἐκείθεν ἐκδύς, καὶ ἐν φάτῃ ἀνατεθείς, καὶ ἀκόλουθα τῇ κατὰ σάρκα φύσει, τὰ μὲν ποιήσας θεοπεπώς, τὰ δὲ καὶ πα-
 θὼν, καὶ διὰ πάντων τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν κοσμήσας, ὡσπερ ἐν τῷ προλαβεῖν αὐτὸν τὸν ἀναμάρ-

A et spirationis secundum modum humanum origo est, et quod Deus est spirituum, qui eos qui animi perversitate in peccata lapsi sunt redintegrat et qui pusillanimos consolatur; ut uno verbo dicam, qui reipsa vitæ genitor, conditor datorque existit. Non solum enim plantas varias producens cum Pa- tre ac Filio conservat, amplectitur, curat; sed omne animans halitu qui divinitus datur, fovet, auget, vivificat; unde etiam natura apud antiquum ali- quem philosophum sufflatio audit secundum origi- nem productionis. Sufflat enim ac separat et suf- flando distendit et corpus vividum sicut utrem in- sufflatum amplificat, et inde, quæ a terra genita aluntur et augentur, cohesionum ac connexionum loco habet, ea lege ut Spiritus sanctus rebus mun- danis adjiciatur non tantum secundum naturam, sed supranaturaliter, et Spiritus quidem sanctus animam abeuntem captivam facit suprarationaliter, et sic illam ad salutem animat, et igni spirituali ei qui debita præstat officia, angelico more incendit et iis qui cum Spiritu navigant, navigationem secundam largitur.

47. Igitur nulla vocum pedestrium atque huma- narum ad Deum tolli poterit, nisi, quantum fieri potest, inter eum et nos congruenter astruatur. Hæc vero res comparatur regi qui, divitiis abun- dans et luxu resplendens, vestem induit exiguam ad certum finem. Sed cur non dicam Deum etiam pastorem dici? et quod parvis rebus animum applicuerit, sicut is qui in Evangelio, nonaginta novem ovibus relictis, quasi spiritualiter eas pasceret, ad eam reperendam quæ amissa erat, se accinxit; aut sicut architectus, secundum illud: Nisi Dominus ædificaverit domum; ut doceret in solo firmo, neque vero in arena, ædificandum esse; aut custos urbis quæ sine ipso male custo- diretur; aut vinitor ut in Scriptura sacra legimus; aut sicut paterfamilias, ut ibidem. Si autem non reapse piscator, sed qui pisces capiendo de- lectatur propter discipulos qui istam artem strenue exercuerunt; nec mirum si alios munus ejus hono- rare docuit, sive leo, sive aquila appelletur, e qui- bus ille quidem animal terrestre rationis experts, hæc e volatilibus sumpta erat. Quid autem, si vermem elegisset? Hoc autem ipse novit; cum enim in Matris Virginis utero intraret, cum partu inde ederetur et in præsepi reponeretur, hæc omnia secundum carnem quidem, sed more divino et fecit et tulit. Et sicut naturam humanam pro viribus ac dignitate ornavit, eo nempe temporis momento quo incarnatus est, sic humanis quo- que nominibus ac vocibus appellatus est. Adeo enim pro nobis humiliatus est ad salutem no- stram, ut post incarnationem peccatum et male- dictio audiret.

τητον ἄνθρωπον, οὕτω καὶ ἐν τῷ καταδέσθαι λέξεις ὁπόσαι κατ' ἄνθρωπον· καὶ ἐς τοσοῦτον ἐπὶ σωτηρίᾳ ἡμῶν τεταπεινωμένος, δι' ἣν καὶ ἰσαρχώθη, ὡς καὶ ἁμαρτίαν καὶ κατάραν ἐπικλήθηται ὄνομα.

48. Qui porro ex istis rebus nomina adeptus est, et qui postremo humanam naturam suscepit, terminum terrestrem nunquam abolebit, ut nec cogitandi facultatem, aut activitatem quæ felici aliqua inventione vitæ tradita est; quæ æqualitatis distributivæ vi mortales justificat, et quæ cuivis homini benigno pacificoquæ amanter opitulatur. Valeat autem iste terminus, quo Spiritus sanctus non per ostentationem nomen suum gerit, sed vaporis et fumi symbolo prophetico nuncupatur; ut brevi dicam, mi frater, cogitationes nostras irreprehensibiles pio animo ad Deum referamus, qui hæc omnia nobis donavit, et cui hoc modo munus datum reddimus.

ἤμιν οὐκ ἂν ποθεν ἔχοντων μέμφιν, αἰχμαλωτίζομεν εὐσεβῶς ἐς τὸν Θεόν, οὗ δῶρον ἐν ἡμῖν καὶ αὐτὸ, καὶ οὕτως ἄξιον αὐτῷ ἀντιδίδωσθαι.

49. Quo alio igitur illum nomine appellemus, aut excipiamus cognoscamusve, aut qua ratione aliis docendo tradamus? Num secundum ea quæ Paulus in cælum sublatus mysteria didicit? Humano utique more quæ discere licebat didicit. Homo autem humanum tantum sermonem capiet; igitur res terrestres cœlestibus haud indignæ videbuntur. Insuper secundum ea quæ Paulo cœlitus revelata sunt, Joannem psalten inspiratum Filium Dei, non terminum aut Verbum appellare oportuit, sed melius aliquid; forte enim verbum non conferetur Christo supersubstantiali ab iis qui omnia ausi sunt; vox enim subito in nihilum abiit; sed nec ipse, nec nos de sermonibus cœlestibus aliquid didicimus. Non enim Paulo sanctissimo ista dicere licuit; quare non prolocutus est.

50. Age, sodes, et nos quoque sicut omnes cæteræ gentes lingua humana loquamur, postea spirituali idiomate res divinas dicturi; virtutem enim et bonum spirituale more divino enuntiamus. Age, Deum, ut ipsi comprehendimus, manifestemus, nempe ex nobis superiorem, ex comprehensibilibus incomprehensum, e terrestribus cœlestem; qui inter res sensibiles immaterialis ac incomprehensibilis est; qui in rerum circumscriptarum numero ubique adest, omnia replet; qui inter res visibiles et limitatas invisibilis et indefinitus est. Quod si nobis hæc tribuis, illico terræ terminus ipse ad præsentem doctrinam non inutilis erit, sensu proprio, ut diximus, adhibitus. Si autem secundum homonymiam tribus aliis terminis logicis circumseribis, hinc fiet ut ipsis quoque tutum aliquid et fixum inist, non secundum crassam et materialem naturam. Terminus enim super terra fixus aliter sub terra apparet et collibus, arboribus, fruticetis, spinis, et interdum multiformis surgit et opportuno loco constituitur. Multi enim termini et lapides milliares columnis politis et abacis marmoreis et diversimode inscriptis insistent. Sed, mi frater

μη'. Οὐ τοίνυν ὁ τοιοῦτος ἐπικλήσας ἐς ἀναδοχὴν ὀνόμασι καὶ καταδεξιόμενος ἐξ ἐκείνων καλεῖσθαι, τέλος δὲ καὶ αὐτὸν ἀναλαβόμενος τὸν ἄνθρωπον, ἐξουθενώσει τὸν γῆινον ὄρον· ταυτὸν δ' εἰπεῖν τὴν κατ' αὐτὸν ἐννοίαν ἦδη δὲ πῶς καὶ ἐνέργειαν, τὴν καὶ δι' εὐρέσεως ἀγαθῆς παραδοθεῖσαν τῷ βίῳ, καὶ διανεμητικὴν ἰσότητος, καὶ δικαιοῦσαν τοὺς βωτοκούς, καὶ τῷ δημοτικῷ φιλανθρώπῳ καὶ εἰρηναίῳ, καὶ ἀσταςιάστῳ συμπαράττοσαν. Χαίροι δὲ ἂν ὅροι τοιοῦτος ἱππομαζόμενος οὐ πρὸς μεγαλοπρέπειαν, καθὰ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, συμβολογραφούμενος οὐ πᾶν μεγαλείῳ· ἀτιμίδι καὶ καπνῷ προφητικῶς, κεφαλαιώσασθαι δὲ μοι τὸν λόγον καὶ ἀπαρτίσαι ταχὺ, εἰ μὴ πᾶν, ὦ ἀδελφε, νόημα τῶν ἐν εὐσεβίᾳ ἐς τὸν Θεόν, οὗ δῶρον ἐν ἡμῖν καὶ

μὲ'. Πῶς ἂν ἐκείνον καὶ πότεν ἄλλοθεν ἡ ὀνομάσωμεν, ἡ δεξιωσώμεθα, ἡ γνωσώμεθα, ἡ ἄλλοις ἐς διδασκαλίαν παραδωσώμεθα; ἄρα γε ἀφ' ὧν ὁ Παῦλος ἀρθεὶς ἦν καὶ μυηθεὶς ἔμαθε; καὶ μὴν ἐκεῖνο μαθὼν ὡς ἐξ ἧν ἦν ἀνθρώπῳ μαθεῖν ἐμεμαθήκει; ἐξ ἧν δὲ πάντως; κατ' ἄνθρωπον· ἀνθρώπος δὲ οὐκ ἂν μάθει μὴ οὐχὶ κατ' ἀνθρωπίνην διάλεκτον· ἄρα τοίνυν οὐκ ἀπηξίωται οὐδὲ τοῖς οὐρανίοις τὰ γῆινα καὶ καθ' ἡμᾶς ῥήματα· πρὸς τοῦτοις δὲ, εἰ καὶ ἐκ τῶν ἡνωμεμυσταγωγημένων τῷ Παύλῳ, ἐχρῆν ἐμπνευσθῆναι τὸν ἱερῶδὲν Ἰωάννην ὀνομάσαι τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ μὴ ὄρον ἢ λόγον, ἀλλὰ τι κρεῖττον ἄλλο· τάχα γὰρ καὶ ὁ λόγος οὐ παραδεχθήσεται ψικαιώσθαι τῷ ὑπερουσίῳ Χριστῷ παρὰ τῶν τὰ πάντα τολμώντων, διὰ τὸ τοῦ προφορικοῦ βευστὸν καὶ οὕτως ἀνοῦστον· ἀλλ' οὕτε αὐτὸς οὐθ' ἡμεῖς οὐδὲν ἐκείνων τῶν ἡνωτάτω ῥημάτων ἐμάθομεν· οὔτε γὰρ ἦν θέμις τῷ ἁγιωτάτῳ Παύλῳ εἰπεῖν ἐκεῖνα, καὶ ὁκαλούθως οὐδὲ εἶπεν.

ν'. Ἄφες οὖν, ὦ οὗτος, καὶ ἡμᾶς καθὲ καὶ πᾶν ἄλλο ἔθνος λαλεῖν ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν ἀνθρωπίνῃ ὁρῇ γλώττῃ, αὐτίκα δὲ καὶ πνευματικῇ τὰ τοῦ Θεοῦ ὡς ἐξισχύομεν· ἐπιλεγόμενους τὴν ἐν λέξεσιν ἀρετὴν καὶ τὸ κατ' αὐτὰς ἀγαθὸν ψυχικόν, καὶ πνευματικόν, καὶ οὕτω θεοκρετέες· ἄφες διασαφείσθαι τὸν Θεὸν ὅφ' ἡμῶν ὡς παρελάβομεν, τὸν ὑπὲρ ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐν ἡμῖν καθ' ἡμᾶς, ἐκ τῶν εὐλήπτων τὸν ἀκατάληπτον, ἐκ τῶν περὶ γῆν τὸν ἐπουράνιον, ἐκ τῶν αἰσθητῶν καὶ παχέων τὸν ὑπὲρ πᾶσαν αἰσθησιν καὶ ἄβυσσον, ἐκ τῶν περιγραπτῶν τόπων τὸν πανταχοῦ παρόντα καὶ τὰ πάντα πληροῦντα καὶ ἀπεριγραπτὸν, καὶ ἐκ τῶν ὁρατῶν καὶ ὁρισμένων τὸν ἀόρατον καὶ ἀπερίοριστον· καὶ εἴπερ οὕτω δώσεις καὶ ἀρήσεις ἡμῖν, αὐτίκα καὶ ὁ τῆς γῆς ὅρος οὐκ ἔσται ἡμῖν οὐδ' αὐτίς ἐς τὴν προκειμένην θεωρίαν ἀσυντελής, κυριολεκτούμενος· μὲν αὐτὸς κοινότερον, ὡς προεβρέθη, ἐπιμεριζόμενος δὲ λογικωτέρως καὶ τοῖς καθ' ὁμωνυμίαν τρισὶν ἄλλοις ὅροις ὡς ἐγχορεῖ διὰ τὸ καὶ ἐν αὐτοῖς ἀσφαλὲς καὶ στερεὸν καὶ σταθερόν· οὐ μὴν κατὰ τὴν παχυλῶς καὶ σωματευδῶς ἐστηκόδ; καὶ οὕτω βεβηχός· ὁ γὰρ τοι περὶ γῆν βεβηχώς ὅρος ἄλλως ἐν ὁρύγματι θεωρεῖται, καὶ

ἐπαναστήμασι γηλόφων, καὶ δένδροις, ἢ θάμνοις, ἢ ἀκάνθαις, καὶ ἐτίρωσ δὲ πολυειδῶς ἀνέσταται, καὶ οὕτως ἐπιτηδεύει· βέβηκε. Πολλοὶ γὰρ ὅροι καθὰ καὶ μιλιασμοὶ καὶ λίθοις παρασημειοῦνται εἰκαλοῖς ἀνεστηκόσι, καὶ κίουσιν εὖ ἀπεξοσμένοις καὶ βεηκόσιν ἐπ' ἀσφαλοῦς, καὶ πλατύτητι ἀβαχίων ἐκ μερμάρων, οἷς καὶ γράμματα ἐντετύπωται. Ἄλλ', ὦ ἀδελφεὲ ὀχληρὲ, ἄφε; με ἡσυχάσαι τοῦ λοιποῦ, μὴ καὶ ἀνακάμψας εἰς πλεόν ἐντρέψω σε, φαίνόμενον ἀπαξιοῦν μὴ ὅτι γε τὸν βεηκότα ὅρον προσαρμόττειν τῷ Σωτῆρι Χριστῷ, ἀλλὰ μὴ καὶ ἄλλην εἰς ἀνθρώπου λέξιν ὕψος ἔχουσιν καὶ σεμνότητα. ὦν μία μὲν ὁ λόγος, ὃν ὑπὲρ τοῖς ἄλλοις αὐτοῖς ἠκεῖναι, ἑτέρα ὁ Υἱός· ἃ δὲ ὀνόματα εἰς ἀνθρώπων ἐπὶ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ὀρμημένα εἴπερ ἐθλίβεις ἐμψάσθαι, οὐ μόνον ἐξώλεσε σοὶ φρένας αὐτὸς ὁ Θεός, ἀλλὰ καταγνήσονται σου καὶ οἱ δαίμονες τοιοῦτοι ὀνόματι σεμνυνούσι δουλικῶς τὸν Θεόν· καὶ οὕτω μὲν ὅρος βεηκῶς τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός· εἰς ὅρου τοῦ περὶ γῆν βεηκότος λέγοιτο ἂν· εἰς ἧς γῆς καὶ ἄλλα οὐκ ὀλίγα τῷ Θεῷ ἀντιτίθενται ὥσπερ πράγματα, οὕτω καὶ ὀνόματα.

να'. Ἡ δὲ γαληνόμορφος καρδία, ἣν ὁ Σωτὴρ εὐφραίνει τεταγμένην εἴτε πεφυκυῖαν ἄλλως ἐν τοῖς δεινοῖς παράσσεσθαι, κέντε ὕθεν μὴ γαληνῶν, οὐκ ἔστιν ἄλλου τινὸς ἢ τοῦ θεοφιλοῦς ἀνθρώπου· ὅς εὐφραίνόμενος τὴν καρδίαν, γλυκὺ θάλας προσώπου κατὰ τὸν παροϊμασθὲν προδέδληται· πάντως δὲ γαλήνη καρδίας ἀπαλλαγὴ πασῶν φροντίδων καὶ μερμάρων ἁλλοίων τε καὶ ὀπδσας εἰς ἐπηρεῖων τῶν ὁθενῶποτε πάσχομεν ἀνθρώποι· εἰς ὧν κορυφόμενα κύματα ἐν ἡμῖν καὶ ταράσσοντα κατὰ τὸ, τί τεταραγμένοι· ἔσθ' διαλογισμῶν ἀναβάσει, ὅσα καὶ κυμάτων ἀνατάσει, καταστορέννυται εἰς πρᾶξιν γαλήνην, Θεοῦ κελεύοντος καὶ οὕτως εὐφραίνοντος ἐν τῷ ὑπὲρ ἡμῶν μερμάρων. Ἀγῶν δὲ ὡς οὐ ψευδογαλήνην ἐναυθὰ δηλοῖ ἢ γαληνόμορφος, καθὸ δηλαδὴ μορφαζούσα ἡμεῖς οὐκ ἔστι γαλήνιος, ἀλλ' ὡς οὕτω φάναι γαληνοειδής· ἀλλ' ἐπειδὴ μάλιστα τῶν ἁλλων μερῶν τοῦ σώματος ἢ κατ' ὅλην μορφὴν θάλλουσα καταμηνύει χαίρειν τὸν ἀνθρώπον, καὶ ψυχῆς χαίρουσας ἐνοπτρον τὸ γαληνῶν πρόσωπον, διὰ τοῦτο γαληνόμορφον ἔφη τὴν καρδίαν, ἥ· ἢ χαρὰ τοῦ προσώπου ἐξανίσχει λάμπουσα, χυμὸν προβαλλομένης φίλιον καὶ παραφαινούσης ἑαυτὴν ὡς εἰς κάλλος πρῶτον ῥοδοδάκτυλον· καὶ ἄλλως δὲ τῆς μορφῆς εἰς φύσιν μεταλαμβάνουμένης τοῖς ἀγιωτάτοις Πατράσιν· εἰπεῖν δὲ κατ' αὐτοῦς, εἰς τὴν ἀλήθειαν εἴη ἂν· καρδία γαληνόμορφος ἢ φύσει καὶ ἀληθῶς γαληνωτέρα διὰ τὸ εἰς αὐτὸν τὸν Θεὸν εὐφροσύνης ἐλλειμνίσασθαι· οὐ ἢ κατ' εὐφροσύνην γαληνότης ἀκατάκλυτος καὶ ἀδισχῆς ὡς ὑπὲρ πᾶσαν συνέχειαν διὰ τε καὶ αἰώνιον αὐτῆς καὶ οὕτως ἀκατάπαυστος· ὡς εἶναι γαληνόμορφον καρδίαν οὐ τὴν μορφαζομένην ὡς εἰς γαλήνην, κατὰ τὸ ἐν τοῖς ἐξῆς κυρομορφοῦν, ἀλλὰ τὴν ἀληθῶς· εὐγάληνον διὰ τὸ κατ' αὐτὴν βίβαιον, ὅπερ ἔσχε διὰ τοῦ βεηκότος ὅρου Χριστοῦ τοῦ καὶ ἀτρεχεστάτου λόγου, τοῦ καὶ ἐπιτάσσοντος τῇ καταιγίδι στήνην, εἰ; αὖραν, καὶ ταπεινούντος τὰ κύματα· ὥστε συνοχὴ τῆς κατὰ γαληνόμορφον καρδίαν ἐννοίας, ὁ εἰρημένος βεηκῶς ὅρος, ὁ ἀτρεχῆς λόγος, ὁ καὶ ἐπιτάξας πρὸς ἀλήθειαν καὶ αὐτίκα ποιήσας βεηκυῖον γαλήνην εἴτουν σταθεράν, δι' οὐ ἀτρεμίζονται παντοῖα κύματα, ὡς καὶ τῶν ἀνέμων καὶ τῆς θαλάσσης ὁποῖους ἂν καὶ αὐτοὺς καὶ ἐκείνην ἐκλάβοις τις, ὑπακούοντων αὐτῶν.

νβ'. Τὸ δὲ ἐκτελεῖ οὐχ ἀπλῶς κείται ἀντὶ τοῦ ποιεῖ, ὅθεν λαβῶν τι; ποιητικώτερον εἴπειν ἂν εὖ ποιεῖ, ἢ καὶ ἄλλως οὕτω ἢ ἀρτοῖ· ἀλλὰ δηλον ὅτι ποιεῖ μὲν καρδίαν γαληνόμορφον, πλὴν οὐκ ἄλλως ἀλλὰ τελεταρχικῶς καὶ κατὰ τινα τελετὴν ἁγίαν

importune, requiescere me sine, ne denuo te excitem, qui terminum Christo Salvatore iungere non vis et sermonem sublimem et severum pronuntiare; e quibus unus est verbum quod ipse suum fecit, alter Filius. Quæ nomina ab hominibus in Dei Filium collata si in exprobris, non solum Deus te dementavit, sed daemones quoque, qui sub illis denominationibus Deo serviliter subjecti sunt, contra te insurgunt; et sic terminus fixus Patris Filius a termino terræ infixo dicendus erit. E terra enim res et nomina plurima offeruntur.

51. Cor serenum quod Salvator tantat et ærumnis objicit ita ut in trepidationem abeat, penes pium tantum invenitur; hic enim lætificans animum, secundum Ecclesiasten, vultum serenum monstrat. Certe serenitas cordis curarum et sollicitudinum absentiam quibus mortales vexantur monstrat. Undæ enim quæ corda vestra perturbant et mentem trepidam faciunt, post tempestatem ad tranquillitatem redeunt; Deus enim jubet et curas vestras ex animis vestris eripit. Manifestum est autem quod tranquillitas non tranquillitatis simulacrum exhibet; differt enim inter speciem et realitatem. Quemadmodum enim inter cetera corporis membra vultus serenus hominis lætitiā ostendit, et quemadmodum facies serenitatis speculum est, sic cor dixit serenum cuius gaudium in vultu resplendet; roseus enim ei color insidet; quæ quidem sanctorum quoque Patrum opinio fuit, quorum veracitati non resistet qui cor serenum habet, et quod in Deo ut tuto portu refugium quaerit. Ea enim vera serenitas non interrupta æterna erit. Cor enim lætum non opus habet ut lætum sistatur et inflammetur. Vera enim tranquillitas et termino Christo et genuino Verbo prodit quod vel tempestati imperat et undas subigit. Terminus igitur fixus, verbum tutum cordi tranquillitatem largitur. Illud enim serenitatem stabilit, et sic omnes undæ immobiles redduntur; venti enim ac mare Dei jubentis dicto obediunt.

52. Illud extalel porro pro poetis legitur; poetarum enim more sensa exprimere volens melius οὐσαὶ aut ἀρτοὶ dixisset. Sed sine dubio cor serenum reddit, sed cum sanctione quæ homines perfectiores reddit. Ubi enim quis serenitatem

secundum Deum, postea secundum hominem, fieri A
dicet, ut hinc perfectum dicit eum qui sancte la-
tatur? Si autem cor non indefinite dicit, sed
cum articulo et definitione generali, brevi cor
Dei amans revelabitur. Talibus enim hominibus
cordis serenitatem imperitur, efficiens quæ pro-
misit. Sed nam pro corde ipso misericordia hoc
quidem loco accipienda est, sed ad animam
ipsam recurrendum est, quod etiam facere vult
is qui dicit quod cor et caro ipsius in Deo ex-
sultant; non enim cor ad aliquid quod carnis par-
ticeps non est relegat. Patet autem quod per
cor variationis ergo spiritus intelligi debet. Quæ
etiam David postquam dixit spiritum contritum,
cor contritum addit. Per hanc enim præcipuam
partem, quæ principii loco in nobis est, vita huma-
na et omnis virtus spiritualis et cogitationes spi-
ritales indignantur.

χικοῦ, καὶ ἡ ἀνθρωπίνη δηλοῦται ζεῖν ποτε, καὶ
ματα.
55. Opus dein perfecturus et nos exhortans ne
sermonum sectatores simus, quod quidem homini
prudenti minus expedit, ut jam veterum aliquis
docuit, id præcipit ut perfectæ amicitie adhærea-
mus; ne sermonibus et vanis spebus illecti ut
somniaiores et mendaces vivamus. Tu igitur quod
scriptum exstat nota, et quod ad omnipotentem
Deum spectat ob oculos pone. Εὐφρανεν autem
Attici dicunt, augmentum naturale adhibere sata-
gentes, sicut in εὐλόγησε, εὐδοκίμησε, εὐμόρησε,
εὐμάρισε, εὐρε, εὐτύχησε, εὐκρίνησε, et in aliis. Si
quis autem ἡ his vocibus præsignare voluerit, com-
muni dialecto se conformans faciat. Nota autem
quod dictio superius prolata, ἔργον γὰρ περάνας
εὐφρανε φίλους, duobus in locis falsa est; parti-
cipium enim æque ac verbum ipsum male se habet.
Quando enim quartus pes spondeus est cum finali,
et εκπέρανας ut τύφας aut λέξας, etc., profertur,
quintum quoque pedem brachycatalectum habet
contra normam, quasi iambus aut trocheus esset.
Itaque non facile est versum secundum commune
nostrum iambeum scandere ac metiri. Si quis autem
arte critica usus et more ionico scripserit ἔργον γὰρ
εκπέρανε, aut εἰς πέρας ἤγαγεν εὐφραίνων, aut εὐ-
φράνας φίλους, pes quartus neque nimis longus, ne-
que quintus nimis brevis erit, et sic voci iusti iambi
formam dabit. Si autem sic scribendum esse alicui
probabimus, jam non errabimus. Quod autem
περαίνειν sæpe cum περατεῖν congruit, τὸ τελειοῦν
quoque indicat. Quod autem περαίνειν aliud quid
valet, id aliunde cognosci potest.

ὅτι τὸ περατεῖν δηλοῖ καὶ τελειοῦν· τὸ δὲ περαίνειν
ἄλλοθεν τι σημαίνει, ἐτέρωθεν ἐστὶ γινώσκειν.
54. Amicos Christi sanctos apostolos secundum
sanctum Evangelium appellat poeta. Quod porro
Dei presentia et operationum signa et indicia
sunt tempestates et ventorum impetus, maris tur-
bines et fervor, aer obscurus, æther violentus, cœli

δὲ ἡς ἀνθρώποι τελειοῦμεθα· τοῦ γὰρ ἂν εἴποι
τις τὴν κατὰ Θεὸν εὐφρόσυνον γαλήνην κατὰ τὴν
ἀνθρωπίνην ποιεῖσθαι, ὥς ἐντεῦθεν καὶ τετελειωμέ-
νον ἀγίως λέγεσθαι τὴν κατ' αὐτὴν εὐφρανόμενον;
Τὴν καρδίαν δὲ εἰπὼν οὐχὶ ἀορίστως, ἀλλ' οἷον
κατὰ προσδιορισμοῦ καθολικοῦ διὰ τὸ ἀρθρον, τάχα
ἂν πᾶσιν καρδίαν δηλοῖ· θεοφιλεῖ δὲ πάντως· ἐκλι-
νῶν· τὰς τοιαύτας γὰρ ὁ Χριστὸς γαλήνημόρφους
ποιεῖ, ἐργαζόμενος ἅπας ὑπέσχετο. Οὐ τὸ σπλάγ-
χνον δὲ αὐτὸν καρδίαν νοητέον ἐνταῦθα, ἀλλ' ἀνα-
δατέον ἐξ αὐτῆς συνήθως εἰς τὴν ψυχὴν· ὁ δὲ ῥοῦ-
λεται ποιεῖν καὶ ὁ τὴν καρδίαν αὐτοῦ καὶ τὴν σάρκα
ἐνθὺς ἀγαλλιάσθαι φέμενος· οὐ δὴ ποῦ γὰρ τὴν
καρδίαν εἰς τι ἄσπεκτον ἐκείνο ἀπέταξε· ὅλον δ'
εἶ καὶ ταῦτόν ἐστι καρδίαν πνεῦμα εἰπεῖν πολυ-
νομίας λόγῳ· διὸ καὶ ὁ Δαβὶδ εἰπὼν πνεῦμα συντε-
τριμμένον, ἐπισυνάπτει καρδίαν συντετριμμένην·
δὲ ἡς καιριωτάτου μορίου ἐν ἡμῖν οὐσης καὶ ἀρ-
πάσα δύναμις ψυχικῇ, καὶ τὰ ψυχικὰ δὲ φρονή-

νῇ. Τὸ δὲ ἔργον γὰρ εκπέρανας, καὶ ἐξῆς πα-
θεῖν ἀριθμήτως ἡμᾶς βούλεται μὴ λόγους φιλεῖν,
ὅπερ οὐ στέργει ἀνθρώπος φρονῶν, καθά τις ἐθί-
σας ἐγνωμάτευσεν, ἀλλὰ σπεύδειν ἐργάζεσθαι τὰ
πρὸς ἐνταλὴν φιλιαν· ἵνα μὴ λόγων μόνων καὶ
τῶν ἐντεῦθεν ἐλπίδων ἀπαιωροῦμενοι, ὥς ἐν ἐνέ-
ροις ζῶμεν, γλυκίως ἐλπιδοκοπούμενοι καὶ τὸ θαυμά-
σιον ψεύδους οὕτω παρήχθίζοντες· σημαίνομαι δὲ
τὸ ἐνταῦθα γραφὴν ἔργον, καὶ τὰ κατ' αὐτὸ θεῶν
ὡν ἐνεκεν παντοῦργος ὁ Θεός, ὥς ἐν τοῖς ἐξῆς φα-
νείται. Τὰ δὲ εὐφρανεν Ἀττικοὶ λέγουσιν, ἀρκούμε-
νοι τῇ κατὰ φύσιν αὐξήσει τῇ τοῦ ἐνεστώτος, καθά
καὶ τὸ εὐλόγησε, καὶ εὐδοκίμησε, καὶ εὐμόρησε,
καὶ εὐμάρισε, καὶ εὐρε, ἢ αὐτύχησε, καὶ εὐκρί-
νησε, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Εἰ δὲ τις τὸ ἡ προκαθίζει
τῶν τοιούτων λέξιων, χειροτονεῖται ἐκείνο ὡς βού-
λεται χαρίζομενος τῇ κοινότητι· σημαίνομαι δὲ ὅτι
τὸ προσεχὺς ἐξηγητέον ἐπος, τὸ, ἔργον γὰρ εκπε-
ράνας εὐφρανε φίλους, ἐν δυοῖ τόποις ἐφαρτεῖται,
δυσπαθῶν κατὰ τὴν μετοχὴν καὶ τὸ ῥήμα. Ὅταν
γὰρ ὁ τέταρτος· ποὺς σπονδεῖός ἐστιν ἐκταίνων τὴν
λήγουσαν τοῦ εκπέρανας κατὰ τὸ τύφας, καὶ λέξει,
καὶ τὰ ὅμοια, καὶ τὴν πέμπτον δὲ πόδα βραχυκατά-
ληκτον ἀσυνήθως ἔχει ὡς εἴπαρ ἢ ἱαμβος· ἢ τρο-
χαῖος, καὶ ἐστὶ διὰ τοῦτο ὑποδύσκολον ἐκθεραπεῖσαι
τὴν στίχον ὡς μετρηθῆναι κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν ὅτι
κοινὴν ἱαμβεῖον. Εἰ δὲ τις κριτικῶς λόγῳ μετα-
γράψει αὐτὸ οὕτως, ἔργον γὰρ εκπέρανε, ἰωνικῶς,
ἤγουν εἰς πέρας ἤγαγεν, εὐφραίνων, ἢ εὐφράνας
φίλους, τότε τοῦ προκολλίου τοῦ τέταρτου ποδὸς θερα-
πεύσει, καὶ τὸ τοῦ πέμπτου λαγαρόν· καὶ οὕτως εἰς
ἄλλοθεν τι σημαίνει, ἐτέρωθεν ἐστὶ γινώσκειν.

νῇ. Φίλους δὲ τῷ Χριστῷ τοὺς ἀγίους ἀποστό-
λους ἀκολούθως τῷ ἀγίῳ Εὐαγγελίῳ εἶπαι ὁ μιλῶ-
ν· ὡς δὲ θεῶν παρουσιῶν καὶ ἐνεργειῶν ἀλλὰ
ὅσα τὰ καὶ ἐνεργειῶν ἐπίσημά εἰσι καὶ παράσημα,
αἰγίδες· καὶ κατάφοροι ἀνέμων, ὡν ἀποτίλεσμα καὶ

ἀργιότης θαλάσσης, καὶ ἄηρ σκοτεινός, καὶ σκυθρω-
πότης αἰθέρος, καὶ ἄχος οὐρανοῦ, καὶ τῶν περὶ
γῆν ἀνακίνησις, οὐδεὶς ἄγνωστος. Ἔργωνται δὲ ὁμοίως
καὶ αὐτὴν τὴν κτίσιν συνεκπολεμῶμεν τῷ Θεῷ καθ'
ἡμᾶς, ὅτε αὐτὸν εἰς ἀγανάκτησιν ἐρεθίσωμεν· ἐν-
ταῦθα μέντοι εἰς τοιοῦτον οὐδὲν ὑπουργοῦσι τῇ
Σωτηρίᾳ Χριστῷ ἢ μελωδούμενη βία· πνοὴ καὶ τὰ
κατ' αὐτὴν· ἀλλὰ συμπαρομαρτοῦσι τῇ διανομῇ
τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ὅσα καὶ βασιλεῖ μεγίστῳ δοῦλα
σώματα, ἥτοι καλεούμενα, ὡς οὐκ ἐξέφυγεν ἐμφα-
νῶς ὡς ἡ ἁγία Γραφή· ἢ καὶ ἄλλως ἀκλειευστα ὡς
δοῦλα ὑποκινούμενα ὁφειλετικῶς εὐδοκίᾳ Θεοῦ, καὶ
αὐτὸ ἐπὶ αἰσχύνῃ τῶν λογικῶν ἡμῶν ἀχρηστοδοῦ-
λων, οἱ τῷ κοινῷ Δεσπότην πρὸς οὐδὲν εὐχρηστοῦ-
μεθα· καὶ ἔστι μύρια ὅσα ἐνταῦθα Γραφικῶς συναγα-
γέσθαι· χρηστὰ πρὸς λόγου πίστῳσιν, καὶ πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ μὴ ἂν διὰ ἐκφωνεῖσθαι, ὡς οὐ καλεῖται θεῶς
τὰ κατὰ κόσμον φανερά· ἡμῖν ἐμπορμῶνται, ἢ ἐπιτίθενται, ὡς δοκεῖν καὶ αὐτὰ καθ' αὐτὰ ὅσον ὁ-
κῶθεν ζηλοῦντα βλέπτειν, θεοθεν παραχωρούμενα.

vs. Ἐθέρξε μὲν οὖν πῦρ ὁ Κύριος, καὶ ἀπέστει-
λε καταιγίδα· ἐγένοντο δὲ ταῦτα καὶ ἄλλως εἰς
κάκῳσιν διχα ἱστορικῶς ἐπιστημάνουσας, εὐδοκού-
μενα σιωπηλῶς· οὕτω καὶ ἐπιθλίπων ἐπὶ τὴν γῆν
ποιεῖ τρέμειν αὐτὴν, ὡς ἐκείνος οἶδεν καὶ τοῦτο
ποιεῖν. Οὐκοῦν καὶ ἐνταῦθα τῇ τοῦ θείου Πνεύμα-
τος τοῦ ἀνωθεν παρακλήτου ἀποστολῇ καὶ ἐναργεῖ
ἐπιφοιτήσει καὶ ἐνεργεῖ, παρακολουθοῦσιν ἀναγ-
καίως καὶ φρικτὰ τινα Θεῷ ἐπιτρέποντι· πνοὴ τε,
φησί, βία καὶ πυρὸς γλωττήματα καὶ πνεύματι
ἀγαθῷ καὶ πραυτάτῃ ψυχᾷς ἀνακτωμένων καὶ οὕτως
εὐκταίῃ, παρομαρτεῖ πνεῦμα βίαιον, ὡς οἱ φιλο-
τιμούμενον καταπνέειν καὶ ἡχητικῶς ὑποσαλπίζειν
καὶ παρασημαίνειν ἐνδημίαν ταύτην βασιλικήν, καὶ
πυρὶ θεοτάτῃ θάλλονται μὲν καὶ φωτίζονται καὶ
ζωογονοῦνται, ἀλλὰ δὴ καὶ ὡς ὅσον ἐργατικῶς τὰ
δεόντα ἐκφλογοῦνται, καὶ παράγονται, καὶ δὴ καὶ ἀφέ-
φονται τοὺς τῷ πνεύματι ζέοντας καὶ τῇ ἐκείνου
τραπέζῃ προσήκοντας ὅσα καὶ βρῶμα θεῖον καὶ
θυσίαν φιλῶν τῷ Θεῷ· ἄλλως δὲ καὶ καταναλίσκονται
αὐτῆς ἐπεξελεύσεως ἄξια· συντρέχει καὶ πῦρ ἄεριον
τοῦ ὅλου πῦρ ἐκείνου καὶ ζωηφόρῳ συνεξαστράπτει
τῆτου Πνεύματος, φῶς τι καὶ ἐκ τοῦ αἰσθητοῦ οἱ
διπλοῦν πορίζονται ἀγαθόν.

vs. Κι δὲ καὶ εἰς γλώσσας πυρίνας τὸ ἄεριον
ἐκεῖνο πῦρ ἐσχημάτιστο, ἀναμῖξ τῇ βίαιᾳ πνοῇ συμ-
φερόμενον, ἄλλο καὶ τοῦτο θάμβος τοῖς θεαταῖς·
τὸ μὲν οἷς ἐξέπληττε γλωσσοποιούμενον τὸ μὴ πε-
φυκὸς οὕτω μεταπλάττεσθαι· τὸ δ' ὅτι ἐπιηροφόροι
οὐκ εἴτι τοὺς Θεοῦ φίλους· ἀποστόλους γλώσσας χρή-
σθαι ταῖς· περὶ γῆν, ἃ· καὶ γλωττοπέδῃ φυσικῇ
κατάρχει, καὶ οἰόηρος ἀπάγει, καὶ φθορὰς ἐγχελεῖ,
καὶ ἀπορία κατασιγάγει, ἀλλὰ οὐρανίαις καὶ οὕτως
ἐνθίοις καὶ γε ἀπαθέσιν· ἀλλὰ καὶ οἷαις ἐμπιπρῶν
πᾶσαν ὕλην ἀθείας ὅσα καὶ εὐδξαπτον ἄχυρον εἴτε
φρῶγγον, καὶ φωτειναῖς δὲ καὶ λαμπραῖς διὰ τὴν
θεολογικὴν ἐκφάνσιν· ἀλλὰ καὶ πανσόφοις ὡς· πυρὸς
μῆκος πνέειν, οὐκ οὖν τοῦ κατὰ ῥητορεῖαν ἢ λοιπὴν
σοφιστείαν, τοῦ δὲ κατὰ τὴν ὑπερσεμνον Κύριον,
ὅς καὶ τοιοῦτον πῦρ ἤθελ βαλεῖν εἰς τὸν κόσμον·
φῶς αὐτὸς εἰς ἐκεῖνον ἄλλως ἐληλυθὼς, καὶ τοὺς

A ira, terrae motus, nemo ignorat. Notum vero
est quod ipsa creatio secundum nos Deo adver-
satur, quando ipsum ad iram lacessimus. Hoc
autem loco Christo Salvatori spiritus violentus, de
quo poeta loquitur, nullatenus inservit, sed Spiritui
sancto, ut regi maximo corpora servilia imperanti
obtemperant, ut Scriptura sacra hoc quidem loco
minus clare indicat, aut alio modo, sicut corpora
serva Dei gloriae more debito inserviunt, idque
ad confundendos nos servos inutiles, qui communi
Domino nulla in re prosumus; ad quod proban-
dum sexcentos Scripturae sacrae locos congerere
liceret quibus probaretur, nutu divino visionibus
terrificis nobis interminari, ut eas vere a Numine
ipso ad nos castigandos missas credamus.

B 55. Igitur Dominus ignem coelitus demisit et
tempestates; quae omnia tacite et quin historia
enarrat, in perniciem inducerant. In terram enim
respiciebat, eam tremefacit. Igitur hic quoque Spi-
ritus divini missione ac visitatione necesse est ut
terrificamenta, Deo permittente, subsequantur.
Ventus enim violentus ac linguae ignite Spiritum
optimum et dulcissimum qui animas captivas post
flamina violenta adducit, qui Regis adventum tuba
indicat et igne divino illuminat et vivificat et quae
necessaria sunt illustrat et spiritu calefactos ad
cibi divini participationem et Deo gratam cibum
invitat; qui quidem spiritus caetera consumit et
dissolvit et in nihil reducit quaecunque illo adventu
indigna sunt. Sed ignis quoque aereus et flammis
celens simul descendit ut cum terrore consolatio
quoque appareat, et igne invisibili sancti Spiritus
spectatores ex visibili aliquid assumant et loco
simplicis boni duplex bonum recipiant.

καὶ ἀφανίζονται, καὶ ἀναλύνονται ἐς τὸ μηδὲν τὰ τοι-
φλογερόπνοον, ἵνα πρὸς τῷ ἐκφοδεῖν καὶ σμυνῶν-
αὐτὸ δουλικῶς· καὶ φωτὶ ὁρατῶν τῷ ἐκ τοῦ ἁγί-
ου θεώμενοι προσλαμβάνοιντο, καὶ πῶς ἀντὶ ἀπλοῦ

56. Si autem ignis ille aethereus in linguas igneas
flamine violento divisus est, novum id spectantibus
terriculamentum exstitit. Linguarum enim ignea-
rum species contra naturam transformavit et Dei
amicis apostolis facultatem impertivit omnibus
per orbem linguis loquendi, quas ordo naturalis
constringit et ferrum abigit, et metus concludit, et
dubium silere facit. Istae enim linguae ex sunt quae
omnem impietatem sicut paleam comburant, et vi
theologica lucem et claritatem extendunt, imo et
omniscientiae ignem efflant et doctrinae fontes re-
cludunt, ipsumque Dominum maximo venerandum
qui venit talem ignem super mundum projecturus.
Ipse lux apparuit et philosophos mundanos, quo-
rum lingua resonuit, in terram vocavit; initiatores
autem coelestes et divinos ibidem recondidit, nu-
bem igniferam monstrando, et linguas spirituales

ignitas in angelicas transformando quæ humanis
linguis superiores essent, quippe quæ Spiritus
dactylo tactæ essent, et quæ mundo salutaria essent
psallendo resonarent, ut etiam ii qui a sanctis
discipulis initiati essent novis linguis loquerentur
mirum in modum secundum David, linguis dico
quas nunquam didicerunt. His enim linguis opus
erat loqui contra vanos, et sic Dei Spiritum
testari et cœlestia annuntiare. Si enim atheis a
linguis labor et difficultas nascitur, piis e contra
dulcedo ut mel accedit, ut linguæ antiquorum po-
pulorum, quibus lux immensa accensa est et quæ
in aerem ascendit, pessimi regis in auxilium, sunt
humilitatæ in miserias vitæ humanæ. Presentis
autem festi linguæ et qui iis illuminati sunt Deo
regum Regi se addixerunt. Trinitatis enim ignem
continent, qui res externas non comburit. Quia
enim cum vento violento desuper venit, non sicut
tonitru et contra legem naturalem in linguis flam-
meas incidit; sed illuminat et perficit mirum in
modum eos qui sic illa luce præditi fuerunt, et
tanquam vento violento qui Spiritus sancti virtuti
incst, ad Patrem luminum perducit.

καὶ γοῦν συρφετοῦ βιωτικοῦ κατέχουσαι· τῆς δὲ νῦν
τοῦ πανὸς ἀγαθοῦ παμβασιλείᾳ Θεοῦ πεφύκασιν· οἱ
καὶ περὶ πῦρ ἔχουσι τοῦτο στρεφόμενοι Τριαδ-
κόν, οὔτε τοὺς ἐντὸς αὐτοῦ φλέγον οὔτε πλαγιάζον καὶ
ἐκτρέχον εἰς ἐμπρησμόν τῶν πέριξ, οὐδὲ τὸ και-
νίτατον καὶ ὅτι ἀνωθεν κάτασκηπτὸν μετὰ βίας
πνοῆς, οὐ κεραυνῶν ἐμπέτει· ἀποπάλλων μερισμῶ
παρεδόξῃ γλώσσας φλογέας, ἀλλὰ φωτίζει καὶ ἀποτελεῖ
θαυμασίον τὸ τοῦς οὕτω φωτισθέντας· ὁ αὐ-
τοῦ ἀναρπάζεσθαι, ὡς διὰ πνεύματος βίαιου τῆς
κατὰ τὸ ἅγιον Πνεῦμα δυνάμεως, εἰς αὐτὸν δὴ τὸν
Πατέρα τῶν φώτων.

57. Restat illis nobisque dicere quomodo dictio
symbolica, Deum esse ignem, non a mala phœnice
desumptum, non eo usque Dominum omniscium
perduxisse, ut missis linguis igneis super disci-
pulos suos vivificam Spiritus sancti virtutem opere
visibili et quod mentem supernaturalem denotet,
indicaret. Unde cognoscimus sermonem quoque
apostolicum igneum evasisse, et quod fulgura ra-
tione spirituali apostolis cœlitus immissa sunt,
quæ impie audientes non ad cantum exilarunt.
Per fulgura autem non simpliciter tonitru voces
subaudiendæ erunt, quales aliunde cognovimus,
sed tonitru filii. Tonitru enim impellente et ipsi
et post ipsos magistri locuti sunt; quo quidem
sensu et Joannes tonitru filius, sicut et fulgur di-
vinum istius tonitru effectus est, quia non modo
vita Deo digna per virginitatem effulsit, sed etiam
theologico sensu. Si autem linguæ secundum
gentes linguis opponuntur, apostolicæ quoque
non, sicut dictum est, ebrietatis effectus fuere,
quippe quo spiritualiter et harmonice inter se con-
spirant. Quare quæ desuper sunt linguæ, igneæ
habendæ sunt.

συμφωνοῦσιν ἔχειναι πνευματικῶς, καὶ εἰς ἓν ἁρμονίας ἔρχονται· ὅτε καὶ ἦν τινα; λέγειν, ὡς αἱ
μὲν ἀνωθεν γλῶσσαι, γλῶσσαι πυρὸς.

58. Quod vero ipsæ operantur, non ignis, non
fulgoris aut rerum in mundo ignearum opus sunt,
sed lucis spiritualis more angelos symbolice trans-
figurat; quam qui habet, non lumen est singulari-

Α μὲν σοφιστὰς τῶν γλῶσσων, ὧν ἡ γλῶσσα διήλθε,
προσφωῶς εἰπεῖν, ἐπὶ τῆς γῆς ἀπήγαγε· τοὺς οὐ-
ρανομήστους δὲ καὶ θεορρήτορας ἀντεισαγαγὼν ἐπαρ-
ρήσιας γλωσσόκομον, ὅσον αὐτοῖς παραφῆρας τὸ
πυρίμορφον ἔχεινον νέφος, καὶ πνευματοφόρος
γλῶσσαις ὡς ὅσον ἐν πυρὶ τὰς ἔχεινον στομάχους
καὶ ἐμπυρεύσας ἀγνῶς εἰς ἀγγελικὰς, ὡς ὑπερ-
βάνας γλῶσσαν ἄπασαν τὴν κατ' ἀνθρώπων, ἀγγέ-
λων γλῶσσαις λαλεῖν, ψηλαφωμέναις δακτύλοις Πνεύ-
ματος, καὶ φαλλοῦσαις καὶ ἀπηχούσαις τὰ τῷ κόσμῳ
σωτήρια· ἴνα καὶ οἱ διὰ τῶν ἀγίων μαθητῶν μυστα-
γωγούμενοι λαλούντων γλῶσσαις καιναῖς, λέγοιεν
μετὰ θαύματος ἐκ τῶν τοῦ Θεοῦ γλῶσσας ἀκούσαι
ὡς ἔγνωσαν οὐδέποτε· καὶ ὡς ἔρχῃν κατὰ τῶν λήρων
γλωσσαλιῶν γλῶσσας ταύτας ἐνθόους πεμφθῆναι
οὐ δυσπραγοῦσας ἀλγεῖν, ἀλλὰ θεραπευμένους
λαλούσας λαλεῖν· καὶ ὡς τοῖς μὲν ἀθέοις κόπος
καὶ πόνος ὑπὸ ταῖς γλῶσσαις, τοῖς δὲ ἐνθέοις ἡδυσμα
ὑπὲρ μέλι, καὶ ὡς αἱ μὲν σύμφυλοι τοῖς πάλοι
λαοῖς, καὶ ταῖς τότε φυλαῖς γλῶσσαι, ὅτε καὶ ἡ
μικροῦ δίσουσα πεντηκοντάπηχους ἐξανήπτο φίλξ,
καὶ εἰς αἰθέρα ἐπιλονεῖται ἀναβῆναι, βασιλείας τε
ἦσαν κακίστου, καὶ κάτω συρόμεναι καὶ ταπειναί,
ἐορτῆς αἱ γλῶσσαι καὶ ὅσοι δὲ σοφίζονται δι' αὐτῶν

νῆ. Ἔστι δὲ καὶ ἑκσίνους καὶ ἡμῖν λέγειν, καὶ
ὡς τὸ συμβολικῶς μὲν γεγραμμένον πῦρ εἶναι τὸν
Θεόν, οὐ καλῶς δὲ ἐκλήφθην τῷ κακοσώφῃ φοῖνικι,
ὅς τοσοῦτον οὐκ ἐνέτρεψε τὴν πάνσοφον Κύριον, ὡς
Ἰδοὺ καὶ γλῶσσαις πυρίναις ταύταις ἐπιπεμπομέ-
ναις τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς, τὴν ζωοποιὸν τοῦ ἁγίου
Πνεύματος παραδελοῦν δύναμιν καὶ ἐνέργειαν αἰ-
σθητῇ σεμνῇ πράγματι παραδελοῦναι νόημα ὑπερ-
φύς· δι' οὗ καταλαμβάνομεν, καὶ ὡς οἱ αὐτὴν
λαλῶν γενήσεσθαι τὴν ἀποστολικήν· καὶ ὡς ἀστρα-
παὶ νοητῶς πληθυνθήσονται θεόθεν τοῖς ἱεροῖς ἀπο-
στόλοις, ταραύσονται ψαλμικῶς τοὺς μὴ ἐνθέως
ἀκρωμένους· αἱ δὲ ἀστραπαὶ λέγοντο ἂν οὐ φωναὶ
ἀπλῶς βροντῆς, ὅποιαν ἄλλοι ἐγνωμεν, ἀλλὰ βρον-
τῆς ἔχουσι· βροντολάλοι γὰρ καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ μετ'

αὐτοῦς διδάσκαλοι· ὁποῖα λόγῳ καὶ ὁ θεολογικώ-
τατος Ἰωάννης βροντῆς υἱός, καθότι καὶ ἐνθεὸς
ἀστραπὴ τοιαύτης βροντῆς ἔχοντος, διὰ τὸ ἐξαστρά-
φαι οὐ μόνον θεοπρεπεῖ φανότῃ βίῳ διὰ παρθε-
νίας, ἀλλὰ καὶ θεολογικῶς· εἰ δὲ γλῶσσαι γλῶσ-
σαις αἱ κατὰ ἔθνη ἀντίκεινται, ἀλλὰ αἱ ἀποστολικάι,
εἰ καὶ κατὰ τὸν οὕτως εἰπόντα εἰχα φρονέουσι τῇ
κατὰ δόξαν μίθῃ παρακούσματος, ἄλλως γοῦν

νῆ. Ὁ δὲ αὐταὶ ποιοῦσιν, οὐ πυρὸς ἔργον, οὐδὲ
ἀστραπῆς, οὐδὲ ἄλλων ὁπόσα πυρὰ εἰσιν ἐν τῇ
κόσμῳ, φλογὸς δὲ νοερά, ὅποιαι καὶ τοὺς ἀγγέλους
οὐκ οὐκ εἰδοποιεῖ, ἀλλὰ συμβολογραφεῖ, ἣν ὁ ἔγνω

οὕτως φῶς ἐστὶ καταμόνας, οὕτως νοῦς ὁ τυχὼν, ἀλλὰ φωσφόρος νοῦς τοῦ τῶν φῶτων Πατρὸς ἀποπαλλόμενος, καὶ τῇ κατ' ἀνθρώπον φωτοφανεῖα ἐνοῦμενος, καὶ προσπαύων τὴν κατ' αὐτὸν ἐνέργειαν, καὶ ἐξ ἀνθρωπίνης μεταποιῶν εἰς θεῖαν καὶ ἀποστολικήν, καὶ οἷαν μὴ φαντάζειν, ἢ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, ἢ τοὺς ἀποστολικούς εἰς ἔρμας, ἀλλὰ καὶ εἰς φύσιν Θεοῦ θερμότερον, ἵνα Θεὸς θεῶν οὕτω τῶν ἀποστόλων ὁ Κύριος λέγοιτο, ὁ σὺν τῷ πληθύνειν ἑράσει· ποτὲ σεμνῶς πυροέσας, ἐμφανίσας νῦν καὶ γλώσσας πυρίνας· εἰς μυστήριον, ἐκπλήττειν ἅμα καὶ σοφίζει τοὺς ζητητικούς δυνάμενος· οὗ τὸ ἀξιάγαστον ἐπελθεῖν βραχυλογικῶς, οὕτω συμβολογραφείτω, καθὰ ψάλλει ὁ μελωδός· Πνεύματος μὲν τοῦ ἀγιοτάτου σύμβολον ἡ πνοή· τὸ δὲ κατ' αὐτὴν βλαῖον, τὴν ἐκείνου δύναμιν ὑπογράφει ὡς Θεοῦ τῶν δυνάμεων· τὸ δὲ πῦρ τὸ καὶ φλογερὸν ἅμα καὶ φωτιστικὸν τῆς θεότητος· ὧν ἡ προχείρισις· πρὸς τὰ ὑποκείμενα, αἱ δὲ γλώσσαι σοφίας ἐνδείξις· τῆς ἀδύσου παρὰ τῷ Θεῷ ὑπερκεχυμένης ποταμοὶ ἐξερεῦνται τοῖς καὶ πίνειν ἀξίοις, καὶ ἄλλω· δὲ ἐξαντεῖν εἰς κοινήν ὀφέλειον. Ἄλλα ταῦτα

νθ'. Ἡ δὲ βλαῖα πνοὴ πρὸς διαστολήν μὲν ἐρηται μὴ τοιαύτης πνοῆς, ὅποια τις καὶ ἡ καθωμίλημένη αὐρα πρᾶξι, καὶ τὸ διασπρίζον πνεῦμα τῆς ὁρᾶς. Ἔστι δὲ οὐχ οὕτω βλαῖα, ὡς ἡ τοῦ νότου ἡ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν κατατεμουσα εἰς διαίρεσεις, καὶ ἡ τοῖς τέκνοις τοῦ μακαριωτάτου Ἰωβ οἶκον ἐπικατασεύσασα εἰς ἀπώλειαν. Διὸ οὐδὲ καταφορικῶς νῦν τὸ πνοὴ βλαῖα εἴρηται, ἀλλ' ἐπὶ σεμνότητι μέλλον· βλαῖα γὰρ ἡ ἰσχυρὰ καὶ ἐνδύναμος, καὶ λέγεται οὕτω παρὰ τὴν βίαν, ἥτις ἦν δύναμις ἐν τοῖς πάλαι, καὶ ἔπαινον εἶχε πολὺν· διὰ καὶ τὸν βίον αὐτῇ παράγει. Ὁ γὰρ ἄλις ἔχων τοῦ κατὰ κόσμον βίου, ἐκαίνο· καὶ δύναιμι πλουτεῖ πολυειδῆ· τὴν μέντοι κερὰ τοῖς ἀρετῇ λεγομένην βίαν τὴν ἀπάνθρωπον καὶ τυραννικὴν, καὶ δι' αὐτὴν κολαζομένην κατ' ἐκδίκησιν, ὑπέρβιον ὕδριν οἱ σοφοὶ εἶλεον· οἶδασιν δὲ καὶ οἱ πεζολόγοι ῥήτορες· ἐπὶ ἐναρέτου σημασίας τὸ βλαῖον ἐπιχειρήσιν τινα γενναίαν λυτικὴν ἀντιθέσεως τῷ τοῦ βλαίου καλούμενης ὀνόματι· τὴν δὲ λέξιν τοῦ γλωττήματος ὅθεν εἰληφεν ὁ μελωδὸς οὐκ οἶδα. Εἰκὸς δὲ ἐν τῷ μυρίῳ καὶ ἀπεριελεύσῃ λεκτικῷ χύματι, ψιδα παρειαχέσθαι που ἡμῖν ἀθεώρητον τὸ γλωττῶ γλωττήσω· ἐξ οὗ καὶ ἡ γραμματικὴ λέξις τὸ γλωσσηματικόν. Καταγλωττίσμα μέντοι οἰζμεν ἐκ τοῦ καταγλωττίζω ῥήματος, καὶ ἄλλα δὲ τοιαῦτα τινα, ἐν οἷς καὶ ὁ καταγλωττισμένος. Εἰ δὲ λάλον ὅσωρ ἐρρέθη που δεξιῶς, εἴπω ἂν τις καὶ λάλον ταύτην τὴν πνοὴν ἐνθῆς τε καὶ οὐδὲ ἀπροσφυῶς, διὰ τὰ εἰρημένα καταγλωττήματα μετὰ τῆς διειλημμένης πνοῆς.

ξ'. Τὸ δὲ, νεῖμας τὸ Πνεῦμα, ταῦτόν ἐστι τῷ διαμερίσας· μερίζεται δὲ αὐτὸ οὐκ ἄλλως ἄλλ' ἢ κατὰ τὴν ἐκάστην καὶ τότε δεδομένην καὶ μέχρι νῦν διδομένην χάριν ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὃς ἄλλοις ἄλλα διδωσιν ὡς ἐκεῖνος ἐπικρίνει, καὶ οὐδ' ἂν παύσῃται ποιεῖν τοῦτο διζπαντός. Εἰ δὲ τις ἄλλον τινὰ βλέπων πλεονεκτοῦντα χάρισματι βιάζεται τὸ ἐκ περισσοῦ, οὐκ ἂν ὀκνήσῃ ὁ χαριτοδότης Θεὸς εἰπεῖν καὶ πρὸς ἐκεῖνον, ὡς Ἀρχεῖ σοι ἡ χάρις μου· προθέμενος ἰσως καὶ τὸ, Ἡ δύναμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. Εἰ γὰρ

ter, neque intellectus, sed mens lucifera e Patre luminum progrediens et illuminationi secundum hominem addita et facultates adaugens, quas ex humanis in divinas et apostolicas, imo in naturam Dei calidiores transformat, ut Deus decorum sic apostolorum Dominus vocaretur, qui visiones igneas multiplicare, et nunc linguas ignitas in mystariis manifestare, eos autem qui circa quaestiones versantur permovere et ad mentem reducere valet; cujus miracula, ut breviter dicam, symbolice representantur, ut poeta cantat: Spiritus sancti symbolum ventus; cujus porro vim sicut Dei virtutum exprimit, ignem autem fulminantem et illustrantem divinitatis opus exhibet, cujus praesentia ad res praesentes spectat, et qua in re linguae sapientiam indicant; cujus etiam abyssi apud Deum flumina iis fluunt qui inde bibere et ista ad communem utilitatem exantlare digni sunt. Sed haec haec tenus.

59. Violentius porro ventus ab eo distinguitur qui dulci aura adest et qui vocem agitat. Non est tamen violentia venti qui mare Rubrum in partes divisit, et qui beatissimi Job filios aedificii sub ruina consepelivit. Quare etiam nunc quidem non ob violentiam, sed propter sollemnitatem ventus praedicatur. Violentia enim fortis est et a vi derivatur, quae apud antiquos virtus sonat et de quo multus sermo est. Hinc enim vita quoque originem ducit. Qui enim multum vitae humanae habet, is quoque virtute magna pollet. Quae autem apud nostrates vis tyrannica et inhumana audit, quaeque a legislatoribus poenae datur, eam philosophi nimiam insolentiam vocitarunt. Sed pedestres quoque scriptores cum voce blavon antithesin conjungunt et hoc sensu adhibent. Unde vero γλωττήματος vocem poeta sumpserit ignoro. Forte autem in vocabulorum turba guttula per γλωττῶ γλωττήσω distillavit, unde etiam apud grammaticos γλωσσηματικόν. Καταγλωττίσμα quidem a verbo καταγλωττίζω derivatum novimus, ut et alia similia, ut καταγλωττισμένος. Quod si alieubi aqua loquens legitur, ventum quoque loquentem divinitus et mediate dixerit, ob καταγλωττήματα vocem cum vento diviso.

60. Quod deinde νεῖμας Spiritum dicitur, idem est ac διαμερίσας. Distribuitur autem non aliter ac secundum gratiam quae cuique data est a Deo, qui aliis alia distribuit, sicut ille quidem judicat, et quod facere nunquam cessabit. Si quis autem alium gratia superabundantem videns vim inde patitur, Deus charismatum dator dicere poterit ad eum: Sufficit tibi gratia mea; addens illud quoque: Virtus mea in debilitate perficitur. — Si tu enim debilis es, nulla ex me sumpta gratia, ego, inquit,

60. Quod deinde νεῖμας Spiritum dicitur, idem est ac διαμερίσας. Distribuitur autem non aliter ac secundum gratiam quae cuique data est a Deo, qui aliis alia distribuit, sicut ille quidem judicat, et quod facere nunquam cessabit. Si quis autem alium gratia superabundantem videns vim inde patitur, Deus charismatum dator dicere poterit ad eum: Sufficit tibi gratia mea; addens illud quoque: Virtus mea in debilitate perficitur. — Si tu enim debilis es, nulla ex me sumpta gratia, ego, inquit,

in virtute mea debilitatem implebo. » Sciendum autem quod illud *νεῖμας*, quod derivatur a *νέμω*, unde et νόμος, indicat, quod hodierna Spiritus distributio apostolis et discipulis Christi in legem abierit, ut, distributione rite facta, secundum præceptum nostrum, nobis Israelitis legislatores facti sunt, qui per ipsos mentes Deum videntes facti sumus.

μενοι καθὰ ὑπὲρ ἡμῶν ἐνετάλθησαν, καὶ νομοθεταὶ γέγονασιν ἡμῖν τοῖς κυρίως Ἰσραηλίταις, οἱ δὲ λοιποὶ διὰ μέσων αὐτῶν καὶ δι' αὐτοῦ νόμος ἐστὶν Θεοῦ ὁρῶντες γέγοναμεν.

61. Ὑπέσχετο deinde, quod dicit, syntaxeos normam transgreditur. Illud quoque ἔργον γὰρ ἐκπεράνας omnes operis divini partes superat. Solvenda vero vox ὑπέσχετο ab ὑπέσχεν derivata, qua utimur, humilitatis sub specie, in ὑπέσχεν αὐχένα, τὴν χεῖρα, id est, salutandi formula subiecit se manni distribuenti. Sic enim quodammodo etiam Christus Salvator discipulis suis promisit, per condescendentiam sese communicando, et beneficium pollicendo amicis, qui ipsi ad bonum oblatum se accommodare et gratias referre debebant. Quod si aliter ista verba interpreteris, conjunctivum ὑπέσχετο sensum habet. Patet enim quod is qui aliquid promittit, præcipue autem veris amicis, ab his tenetur et quasi debito obligatur. Cum his autem vocibus ὑπισχνέσθαι quoque ejusdem naturæ est, sicut et ὑπέσχετο, et alia similia.

δὲ τοῖς τοιοῦτοις ῥήμασι καὶ τὸ ὑπισχνέσθαι· ἀκολουθῶς δὲ καὶ τὸ ὑπέσχετο, καὶ ὅποσα δὲ ἄλλα τοιαῦτα.

Hirmus tertius odæ.

Effregit ventris sterilis vincula,
Injuriamque intolerabilem secundæ
Sola oratio prophetissæ olim
Annæ, ferentis spiritum contritum
Ad potentem et Deum scientiarum.

62. Hujus tertii carminis nexus juxta quamdam tenuissimam mentem a festivo subjecto dependens, in cetera ipsius textura rebus sanctæ Annæ prophetissæ componitur: hoc sit ex lege psallendi per nexum quem illius oratio parat tertia carmina dirigentibus. Dicit ergo sacer ille poeta, simul pulchrum christianæ consequentiæ pœnumque systema, necnon sanctam Annam exornans, rem adeo esse pulchram orare, et a Deo meliora precari, ut insolubiles compedes et vincula non parientis ob sterilitatem ventris Annæ, quam Scriptura declarat prophetissam non quoddam donum, qualia magna sunt apud homines, sed solo Deo chara, precatio mulieris calamitatem patientis, diruperit, illamque tandem liberam in pace per vitam ob fecunditatem ambulare permiserit. Siatim autem eadem oratio simul sustulit et injurias aut exprobrationes quas ex invidis patiebatur Anna, ac præsertim ex fecunda beataque ob prolem Phenenna. Qui nihil aliud valentes maledicere contra castam et Deum timentem prophetissam Annam, ex inepta sterilitatis ratione, quasi ratio criminandi inde penderet, calumniabantur eam ut ma-

καὶ οὐ δυνάμεν εἶναι, μὴ λαβὼν ἐξ ἐμοῦ χάριτος ἐπιβολήν, ἀλλ' ἐγὼ, φησὶ, τῇ ἐν ἐμοὶ δυνάμει ἀναπληρώσω τὴν κατὰ δυνάμειν. Ἰστέον δὲ καὶ ὅτι τὸ *νεῖμας*, οὐ προκατάρχει τὸ *νέμω*, ἐξ οὗ ὁ νόμος, ἐμφαίνει καὶ εἰς νόμον γενέσθαι τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις καὶ μαθηταῖς τοῦ Χριστοῦ τὴν σήμερον διανομήν πρὸς αὐτοὺς τοῦ ἀγιοτάτου Πνεύματος, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς φανήσεται· ὥστε ταύτην εὖ διαθεῖναι γέγονασιν ἡμῖν τοῖς κυρίως Ἰσραηλίταις, οἱ δὲ λοιποὶ ὁρῶντες γέγοναμεν.

ἔα'. Τὸ δὲ ὑπέσχετο ἀναχθὲν κατὰ ὑπέρβασιν συντάξεως· εἰς τὸ ἔργον γὰρ ἐκπεράνας, διαβαίνει ἐκείθεν καὶ εἰς ὅλα κατὰ κοινὸν τὰ τοῦ θεοῦ ἔργον μερικὰ. Δεξιωτική δὲ λέξις τὸ ὑπέσχετο, ἐξωρμημένη τοῦ ὑπέσχεν, οὗ χρήσις ἐν τῷ ὑπέσχεν αὐχένα ταπεινώσεως λόγῳ· καὶ ἐν τῷ ὑπέσχε τὴν χεῖρα, ἡγοῦν ὑπέθετο καὶ ὑποκάτω ἔσχε τῆς διωρουμένης χειρὸς λόγῳ δεξιώσεως. Οὕτω γὰρ πρόπον τινὰ καὶ ὁ Σωτὴρ Χριστὸς ὑπέσχετο τοῖς μαθηταῖς, ὅσα συγκατάθεσεως ταπεινωτικοῦ χάριν ἑαυτὸν ὑποσχών· καὶ ἐπαγγελιδάμενος εὐεργεσίαν φίλοις ὀφειλουσιν ἑαυτοὺς ἀνθυποσχέσθαι εἰς τὰ ὑποδοχὴν τοῦ διδομένου αγαθοῦ, καὶ εἰς ἀπόδοσιν ἀντιχάριτος· καὶ ἄλλως δὲ τῇ λέξει ἐπιβαλεῖν, συνθετικὴν ἔννοιαν ἔχει τὸ ὑπέσχετο. Ἀλλοι γὰρ ὡς ὁ ὑποσχόμενός τι, καὶ μάλιστα φίλοις γνησίοις, ἴσχυται ὑπ' ἐκείνων ἢ ἔχεται ἐκείνων, ἢ ἐνέχεται ὥσπερ χρεῖ. Συστοιχῇ δὲ τοῖς τοιοῦτοις ῥήμασι καὶ τὸ ὑπισχνέσθαι, καὶ ὅποσα δὲ ἄλλα τοιαῦτα.

C

Ῥόδης τρίτης εἰρηδός.

IV. Ἐβόησε γαστρός ἡτεκνωμένης πίδαξ,
Ἵδριν τε δυσκάθεκτον εὐτεκνωμένης
Μόνη προσευχὴ τῆς προφήτιδος πάλαι
Ἀννης, φεροῦσης πνεῦμα συντετριμμένον
Πρὸς τὸν δυνάστην καὶ Θεὸν τῶν γνώσεων.

ἔβ'. Ὁ εἰρηδὸς τῆς ἐνταῦθα τρίτης φῶδης κατὰ πᾶν βραχύν τινα νοῦν παραπτόμενος τῆς ἑορταστικῆς ὑποθέσεως· τῷ λοιπῷ αὐτοῦ ὄψει τῶν κατὰ τὴν προφητίαν ἀγίαν Ἀννὴν ἔχεται, νόρμῃ εἰρηολογίας ψαλμωδίας, ἣν καὶ ἡ προσευχὴ ἐκείνης ἀρτῶει τοῖς μεταχειριζομένοις τὰς τρίτας φῶδας. Ἀγία οὖν ὁ ἱερός οὗτος ποιητής, ἀποσεμνύνων ἅμα καὶ τὸ καλὸν χρῆμα τῆς Χριστιανικῆς ἀκολουθίας καὶ εὐχῆς, καὶ τὴν ἀγίαν δὲ Ἀννάν, ὅτι τοσοῦτον καὶ τοιοῦτόν ἐστι καλὸν τὸ προσεύχεσθαι, καὶ αἰτεῖσθαι παρὰ Θεοῦ τὰ κρείττονα, ὥστε τὰς ἀλύτους πίδαξ καὶ τὰ δεσμά τῆς διὰ στερίωσιν ἀτεκνώσεως γαστρός τῆς κατὰ τὴν Ἀννάν τὴν, ὡς ἡ Γραφὴ ἀποδείκνυσσι, προφητίαν, οὐ διωρεῖ τις, ὅποσαι παρ' ἀνθρώποις μεγάλαι, ἀλλὰ μόνῃ φῶδι Θεῷ προσευχῇ τῇ· πασχούσης τὸ κακὸν γυναικὸς διέβρῆξε, καὶ ἀπέλυσε λοιπὸν ἐκείνην ἐλευθέραν ἐν εἰρήνῃ κατὰ βίον πορεύεσθαι διὰ τοῦ τεκνοποιήσεσθαι. Αὐτίκα δὲ συναπέρφρτισεν ἡ αὐτὴ προσευχὴ καὶ τὰς ὕβρεις εἰς τὸν ἀναιδέα μολὸν, οὗς ἡ Ἀννα ἐκ τῶν ἐριθευνόντων κακοχέλης ἐπασχέ, καὶ μάλιστα ἐκ τῆς εὐτέκνου Φενάννης, τῆς καὶ πολυτέκνου· οἱ ἄλλοι κατεπαῖν μὴδὲν ἔχοντες τῆς καθαρᾶς καὶ Θεὸν διοπτεύουσας Ἀννης, καὶ διὰ

τοῦτο προφήτης, ἐκ τῆς κατὰ τὴν ἀτεκνίαν οὐκ αὐτέχνου αἰτιολογίας, ὡς εἰ καὶ ἐγκλημα ἦν ἐξ αὐτῆς ἐπαγόμενον, ἐκείνην ἐκακολόγουν, οἳ αὐτῇ ἀμαρτωλὸν οὖσαν, καὶ δι' αὐτὸ καρπὸν κοιλίας ἐκ Θεοῦ μὴ λαμβάνουσαν· λυπησομένην μὲν πάντως καὶ αὐτὴν ἐν τῷ τέκτειν, χαίρουσαν δὲ μετὰ τὸν, ὅτι ἐγεννήθη δι' αὐτῆς ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον, καὶ διὰ τοῦτο μὴ παραχωρούμενην θεῶν συλλαβέσθαι καὶ τεκεῖν, ἵνα μὴ χαίρειν αὐτῇ γένετο ποτε· ἐρρώγη δὲ, φησὶν, ὁ τῆς ἀτεκνίας δεσμός τῇ ἀγίᾳ ἐκείνῃ Ἀννῇ, τεκούσῃ οὐ πολλοῖς, ἀλλὰ ἓνα μίαν, τὸν φερωνύμῳ θεαίτητον Σαμουὴλ διὰ προσευχῆς, οὐ τῆς ἀπλῆς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἦν οἱ πολλοὶ ἀχροὺς μόνοις ἐκπνέοντες χειλεσιν, ἐξοσιούμενοι ἀναπνεῖν ἅμα καὶ εὐχεσθαι, ἀλλὰ ἦν εὐξάτο, προσάγουσα δέησιν μετὰ συντριβῆς ψυχῆς τῷ Θεῷ τῷ πάντα καὶ δυναμῶν καὶ γινώσκοντι. Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ ἔννοια τοῦ ὅλου εἰρημῶ.

ΕΥ. Ὁ δὲ εἰς νόυς ὁ ἐπὶ βραχὺ τῆς πάνηγυριζομένης, ὡς ἔφαμεν, ἐρρώτης ἐχόμενος, τὸ συντετριμμένον ἵπτι πνεῦμα τῆς Ἀννης, ὃ καὶ αὐτὸ χάρισμά ἐστι ἄγιον τοῖς ἀγαθοῖς ἀνθρώποις θεῶν, ἔχουν ὥσπερ ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, οὕτω καὶ τοῦ ἐορταζομένου ἀγιοτάτου Πνεύματος. Οὐδὲν γὰρ ἐστὶν ἐν ἡμῖν ἀγαθόν, ὃ μὴ κατέλθεν ἀνωθεν· τῶν δὲ ἐν τῷ εἰρημῶ λέξεων τὸ μὲν ἐρρώτης ἦν ἱραφῆναι καὶ ἔλυσαι· λύονται γὰρ ὥσπερ δεσμά, οὕτω καὶ πέδας· κατὰ τὸ, *Λύσον τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου*· ὑπόδησαι τε γὰρ καὶ δεσμησάι· αὐτοὶχά εἰσι, καὶ ἡ πέδη δεσμός τις οὖσα, ποδὶ παρωνόμασται· διὸ ταυτὸν τι πέδας λύσαι, καὶ ἐκ ποδῶν ὑπόδημα λύσαι. Ἐκδήλον δὲ μάλιστα τὸ ρηθὲν ἐξ ἑτέρας μελωδίας, ἐν ᾗ λέγεται ὁ Θεὸς λύσαι, ταυτὸν δ' εἰπεῖν ρῆξαι τὰ ἅπαντα τῆς ἀτεκνίας δεσμῷ τῇ μητρὶ τῆς Θεομήτορος. Τοιοῦτω δὲ λόγῳ ἐπ' αὐτῆς ἐλύθη, ὃ ἐστὶν ἐρρώγη, ὅσα καὶ στερρός τις δεσμός καὶ ἀρρηκτός ἢ ἀρὰ τοῦ ἐν λύπαις τέκτειν τὰς μετὰ τὴν Εὐάν· ἐκφαίνεται δὲ ἡ ρηθείσα ἰσοδυναμία τοῦ ρῆξαι καὶ λύσαι ἐν τῷ, *Τὰ δεσμά διαρρήξας τοῦ Ἰδοῦ*, ἔλυσε τοῦ θανάτου τὸ κατάκριμα· καὶ οὕτω μὲν εἶχε γράφαι ὁ μελωδὸς, ἀντὶ τοῦ ἐρρώξε, τὸ ἔλυσε· προσκρίθη δὲ ἐνταῦθα τὸ ρῆξαι τοῦ λύσαι, καὶ διὰ τὸ σεμνὸν μὲν ἰσως τῆς φράσεως, καὶ οὕτω φάναι, ροιζητικόν· μάλιστα δὲ πρὸς ἔμφασιν καὶ τῆς τοῦ δεσμοῦ στερρότητος, καὶ τῆς ταχυτάτης ἐκλύσεως· ἀκολούθως γὰρ τῷ εἰπόντι δεσμούς ἀρρήκτους, ἀλύτους· ρήγνυνται μὲν οἱ σιδηροὶ καὶ ὅσοι οὕτω σκληροὶ ὁμοίως αὐτοῖς· ὅποιος καὶ ὁ ἐν Ἐφῆσιν ἀργύρεος, ὃν ὁ μέγας Ἀλέξανδρος ἐρρώξε κρούσας ἔφει· λύονται δὲ ὅσοι ἀναγνάμπεσθαι δύνανται· ὅλγοι δὲ τὸ σεμνὸν τῆς λέξεως καὶ ἡ παραγωγή αὐτῆς· ἐκ τοῦ ῥῶ γὰρ τὸ δύναμαι καθὰ ἡ ῥῶσις, οὕτω καὶ τὸ ρῆσσειν παράγεται.

ΕΞ. Τὸ δὲ γαστρός πέδας, διαστολή ἐστὶν ἑτεροῶν πολυειδῶν δεσμῶν. Οὐκ ἄδηλον δὲ ὡς ἐπὶ ποδῶν κυρίως ἡ πέδη, ὅθεν καὶ παρήχθαι φαίνεται· δεσμοὶ δὲ πάντως γαστρός πολλοί, ὅθεν διαστολῆς χάριν κεῖται τὸ ἡτεκνωμένης· δοκεῖ γὰρ πεπιδηθῆαι καὶ νηδὺς ἀτεκνός παρὰ τὸ μὴ εὐδρμεῖν δύνασθαι εἰς τὸ τὰ αὐτῆς ἐνεργεῖν. Εἰ δὲ ζητεῖν θέλει τις τί τὸ

A nifestam peccatricem et ideo fructum ventris a Deo non suspicientem : tristitiam enim prorsus etiam in pariendo habuisset ; sed post partum, lætitiā, quod ex ipsa homo genitus esset in mundum ; et idcirco non obtinuerat a Deo concipere et parere, nequando gaudere ipsi daretur. Ruptum est autem, inquit, sterilitatis vinculum illi sanctæ Annæ, quæ peperit non multos, sed unum magnum, cognomine petiitum a Deo, vel Samuel, per orationem, non simplicem, quam plerique summis tantum labiis efflamus, respirare simul et orare sancte studentes, sed quam efflagitabat, supplicans cum contritione cordis Deum, qui cuncta potest et scit. Talis igitur totius nexus sententia.

B 63. Unus autem ille sensus, ut diximus, a dici solemnitate pendens, contritus est Annæ spiritus, qui et ipse sanctum est charisma bonis hominibus veniens a Deo, seu, quemadmodum a Patre Filioque, sic et a sanctissimo Spiritu cuius festum agimus. Nihil enim in nobis est boni, quod non descendat ab alto. Ex vocibus autem sequela, verbum *rupit* poterat etiam scribi *solvit*. Sicut enim solvuntur vincula, sic et compedes, juxta illud : *Solve calcamentum ex pedibus tuis*. Subligare enim vincireque ejusdem sunt ordinis, et cum vinculum quoddam est compes, a pede cognominatur. Ideo idem est solvere compedes, et ex pedibus calcamentum solvere. Maxima vero quod dicimus manifestum est ex alia melodia, qua legitur Dens solvisse, vel, quod idem est, rupisse insolubilia sterilitatis vincula matris Deiparæ. Simili ratione propter ipsam soluta vel rupta est, quasi solidum quoddam et firmissimum vinculum, maledictio qua in mœrore pariunt post Evam mulieres. Manifestatur autem dicta potestas æqualis verborum *rupisse* et *solvissæ*, in hoc : Ruptis inferni vinculis, mortis solvit sententiam. Et ita quidem scribere poterat cantor pro verbo *rupit* verbum *solvit*. Hic autem verbum ρῆξαι verbo λύσαι fuit antepositum, quia dictio æque honesta est, et, ut ita dicam, sonora ; sed præsertim ad ostendendam vinculi duritiam et solutionis celeritatem. Congruenter enim dixit : vincula infragilia et insolubilia ; rumpuntur quidem ferrea et quæ alia sunt similiter illis dura, quale erat argenteum Ephesi, quod Alexander Magnus ense dirupit ; solvuntur autem quæcunque possunt enodari. Ostendit autem etiam dictionis magnificentiam ejus derivatio : ex ῥῶ namque potens sum, sicut ῥῶσις, sic etiam ρῆσσειν derivatur.

64. Compes autem ventris est distinctio cæterorum vinculorum quæ multiformia sunt. Non obscenrum est pro pedibus esse proprie compedem, unde quoque derivari videtur. Ventris autem vincula cum omnino multa sunt, distinctionis gratia ponitur hoc : infecundi. Videtur enim compedibus ligari sterilis uterus, eo quod non excurrere

valet ad eorum quæ sibi propria sunt efficaciam. Si quis autem querere vult quid prophetissam orbaret prole; sicut enim omnino sterilitas feminam sterilem reddit, ut scimus, ex humoribus sterilitatem generantibus, sic etiam quod est sterile a quodam sterilitatis auctore sterile factum est; discet naturæ quidem paralysi, qua multæ afficiuntur matricēs, eam fuisse sterilem factam, sed a Deo sanata per sobolem convaluit.

65. Intolerandam autem injuriam, violentas, ut dictum est, de carentia prolis exprobrationes, intelligendum est: injuriæ siquidem illæ sunt species, maxime cum in cute mordent audientes, in profundum animæ penetrant; et tunc intolerabiles sunt; nam difficile est et exprobrationem passo, dolorem continenti quasque decoquenti non aliquo modo vicissim contristari. Alias autem talis injuria dici potest infrenata, non audienti, sed loquenti: quia cuncti quidem sermones alati sunt, et citi velocesque ex hominum ore volant, et hic etiam manum admovet et convolat diabolus, gaudenti congaudens contumelioso. Sicut enim ei qui irascitur et verbera impingit, ira melle dulcior distillat in pectore, ita etiam ei qui cum ira insultat; ita ut cum Herodoto dicere possimus quod, sicut ubi vinum bibitur verba proferuntur, ita, quando ira melle dulcior in ejus corde liquefit, insultationes prorumpunt. Nota autem quod poeta calumniam infrenatam rhythmo subijcit, quod quidem e secundo versu patet. Postquam enim in primo dixisset, ventris vinculum rupit, tum opprobrium intolerabile subijcit, et insultationi vocem *rupit* addit, et nos subaudire vult quod sicut quod prius ruptum est, catena fuit, ita etiam quod postea ruptum fuit, eundem sensum habet, et quod sine dubio mœror sæpe hominem pungit, idque sæpe magis quam ferrum.

ἑρρηγμένον ὅμοιον ἔχει λόγον· καὶ οὐκ ἔστιν ἀντιστεῖν ὡς οὐ θλίβει πολλάκις τὰ λυπηρὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ χειρὸν δεσμοῦ.

66. Vox autem *prole felix* convenienter specie distinguit injuriam, ut non putemus Annam simpliciter alicunde contumeliam pati, sed præsertim a mulieribus prole felicibus. Attamen ipsa fuerat cogitandum secundam fortunam non esse necessario bonorum tantum hominum, sed aliquando et improborum, ut ostendit illud: «Accepisti, dives, bona tua dum viveres, et Lazarus similiter mala.» Vos igitur, muliere partu felices, vosque, patres prole gaudentes, ne sic incaute invehamini contra eos qui quidem boni sunt, sed orbitate affliguntur, ne, postquam Spiritum sanctum contristaveritis, mutationem in his quæ sunt ad vos sentiat, prout iudicabit Deus, qui prolem dat et aufert. Memento autem quod non omnino unus bonæ mulieris injuria contristabat Annam: etenim illine demonstrantur aliæ, nec per istam solum molestari dicitur prophetissa, siquidem multæ ei exprobrabant, Phenennæ secunditatem, dicentes matrem et ipsam futuram fuisse, si Dei serva, ut ista, fuisset.

Ἀτεκνοῦν τὴν προφητίαν· πάντως γὰρ καθὰ τὸ ἀτεκνοῦν ἀτεκνοῖ τινα, ὡς οἴδαμεν, ἐκ τῶν ἀτεκνοῦντων ὁδῶν, οὕτω καὶ τὸ ἀτεκνούμενον ὑπὸ τινος ἀτεκνοῦντος ἀτεκνοῦται· μαθήσεται ὡς πῆρως μὲν φύσεως ἡτέκνωσεν ἑκείνην, ὅποιας πολλὰς αἱ μήτραι πάχουσιν· ὁ δὲ θεὸς ὀγιώσας εἰς εὐτεχνίαν ἐπέβρωσεν.

Ξ'. Ὑβριν δὲ δυσχάθεκτον τοὺς ἐπὶ τῇ ἀτεχνίᾳ, ὡς ἐβρίθη, καταπορικῶς ὀνειδισμοὺς νοητόν· ὕβρειος γὰρ τι καὶ αὐτοὶ εἶδος, καὶ μάλιστα ὅταν ἐν χρεῶν δάκνουσι τοὺς ἀκούοντας, ἐς βάθους παραδύμενοι ψυχῆς· ὅτε καὶ ἀκάθεκτοί εἰσιν· ὡς δυσχερὲς ὅν τῷ ὀνειδίζοντι κατασχόντι τὴν λύπην, καὶ ὡς οἷον καταπέψαντι, μὴ ἀντιλυπῆσαι ὁπωσοῦν. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλως δυσχάθεκτον ὕβριν τὴν τοιαύτην εἶπαι, οὐ τῷ ἀκούοντι, ἀλλὰ τῷ λαλοῦντι· διὸ καὶ πάντας μὲν λόγους περὶόντας εἶναι, καὶ ὅςτις καὶ ταχεῖς ἐκπέτεσθαι τοῦ κατ' ἀνθρώπον τῶν ὁδόντων ἔρχους· ἐπιλαμβανομένου τι κἀναύθα καὶ συμπατομένου τοῦ δαίμονος, καὶ χαίροντι τῷ ὕβριστῇ συγχαιρόντος· ἵνα, ὥσπερ τῷ ὀργιζομένῳ καὶ κλητόντι γλυκίων μέλιτος ὁ θυμὸς ἐν στήθεσι καταλείβεται, οὕτω καὶ τῷ μετὰ θυμοῦ ὕβριζοντι· καὶ γίνηται λέγειν, ὥσπερ καθ' Ἡρόδοτον, οἶνου κατιόντος ἀναπλέειν ἔπεα, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ ἐνδιαθέτως ὕβριζοντος, ὅτι γλυκίων ἦπερ μέλι καταλείδομένου αὐτῷ θυμοῦ ἐν καρδίᾳ, ὕβρεις ἀναπλέουσι. Σημειώσαι δὲ ὅτι δεσμῷ τινι ὁ μελωδὸς ὑπάγει καὶ τὴν ἀκάθεκτον ὕβριν· καὶ ὁρῶν αὐτὸ ἐκ τῆς συντάξεως τοῦ δευτέρου στίχου. Εἰπὼν γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ, Ἐβρίζεε γαστρός πέδας, εἶτα ἐπαγαγὼν ὕβριν τε δυσχάθεκτον, καὶ προσαρμόσας κοινοῦ καὶ τῇ τοιαύτῃ ὕβρει τὴν ἐβρίξην, ἀφῆκεν ἡμᾶς νοεῖν ὅτι ὥσπερ τὸ βαλὼν ἀνωτέρω δεσμὸς ἦν, οὕτω καὶ τὸ κατωτέρω

Ξ'. Τὸ δὲ εὐτεκνομένης ἰδιαιτέρι τὴν ὕβριν ἐπιτηδεύει, ἵνα μὴ ἀπλῶς ὕβριζεσθαι νοῦμεν τὴν Ἀνναν ἀπὸ τῶν τυχόντων, ἀλλὰ καὶ μάλιστα ὑπὸ τῶν εὐτεκνομένων γυναικῶν· καὶ μὴν ἔχρην ἑκείνας ἐνθυμεῖσθαι ὡς οὐκ ἐξ ἀνάγκης αἱ εὐπραγίαι τῶν ἐναρέτων μόνον προσώπων εἰσιν, ἀλλὰ ποτε καὶ τῶν μὴ τοιούτων, ὡς ὁλοὶ καὶ τὸ, «Ἀπέλαβες, ὦ πλούσιε, τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ Ἀλέξαρς ὁμοίως κακὰ.» Ὁ γοῦν γυναῖκες εὐτεκνούμεναι, καὶ ὡς πλείους εὐτεκνοῖ, μὴ καταπαίρσθε ἀπραγμῶνας οὕτω τῶν φανερώς μὲν ἀγαθῶν, δυσπραγοῦντων δὲ ἀτεχνίαν, ἵνα μὴ, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον λυπήσαντες, μεταστρέψῃτε τὰ καθ' ὑμᾶς, ὡς ὁ θεὸς διακρινεῖ, ὁ καὶ διδοὺς παῖδας καὶ ἀφαιρούμενος. Ἰστίον δὲ καὶ ὡς οὐκ ἐξάπαντος μίς ἀγαθῆς γυναικὸς ὕβρις· ἐλπίαι τὴν Ἀνναν, ἀλλὰ ἡ ἐκ μέρους ἑκείνης καὶ ἄλλα δηλοῦνται πρόσωπα, ἡ δὲ ἑκείνην τὴν μίαν λέγεται ἡ προφητις βαρύνεσθαι, ὡς πολλῶν προπερόντων εἰς ὀνειδισμόν αὐτῇ τὸ τῆς Φενάννης εὐτεκνον, καὶ λεγόντων μητέρα καὶ αὐτὴν γενέσθαι ἂν, εἴπερ ἦν θεράπινα θεοῦ κατ' ἑκείνην.

ξ'. Τὸ δὲ μόνον προσευχὴ τῆς προφήτιδος· ὡς ἐξαι- A
ρει τῶν ἄλλων θεῶν προσφορῶν τὴν καθαρὰν προσ-
ευχὴν, ἣν καὶ αὐτὲ ἀσυνῶναι τὸ κατ' αὐτὴν ὄνομα·
εὐχὴ γὰρ ὠνόμασται παρὰ τὸ τοῦ εὐ, ἦγουν τοῦ ἀρί-
στου, ἔχεισθαι. Εὐ δὲ καὶ ἀριστον καὶ τὸ τελικώτα-
τον ἐν ταῖς ἀρεταῖς, μάλιστα δὲ ὁ θεός· πρὸς ᾧ γενό-
μενος ὁ θεοφίλης ἄνθρωπος τοῦ κυριωτάτου εὐ ἔχε-
ται, ἦτοι τοῦ θεοῦ προσιεμένου τὴν τοιαύτην
προσευχὴν. Ἰστέον δὲ ὅτι οὐ πάντοτε εἰς ταυτὴν
σημασίας ἤκουσιν εὐχὴ καὶ προσευχή· ἀλλὰ ὅτε μὲν
δέεται τις τοῦ θεοῦ, ἀνατείνων τὴν ψυχὴν εἰς ἐκεί-
νον καὶ τρόπον τινὰ περιστάμενος, ἦγουν ἐγγὺς
ιστάμενος, προσευχὴ ἐστὶ τὸ τοιοῦτον, αὐτίκα δὲ
καὶ εὐχή· ὅτε δὲ ἀναπολήσας ἀγαθὰ τὰ ἐκ θεοῦ
ὀπισχεύεται ἀπερ' ἀναρίτως ἐθέλει ὡς εἰς ἀντίδοσιν,
τότε εὐχεται μὲν καὶ εὐχὴν ποιεῖται, οὐ μὴν ἀπλῶς
προσευχὴν, ἀλλὰ τὴν οὕτω κοινῶς λεγομένην ὑπό-
σχασιν, ἐγγίζουσάν πως καὶ αὐτὴν τῇ προσευχῇ,
καὶ διὰ τοῦτο λεγομένην εὐχὴν. Καὶ ἄλλως δὲ εἰ-
πεῖν, ἡ προσευχὴ πλεονεχεῖν δοκεῖ τὴν εὐχὴν.
Ἐχει μὲν γὰρ καὶ τὸ ἐκείνης τὸ ἅπαν· ἐπέκεινα
δὲ εὐκλιρεῖ καὶ τὸ δηλοῦν ἐγγύτητα διὰ προβέσεως,
δι' ἧς ἐμφαίνει ὡς πρὸς τῷ θεῷ ἰστάμενος ὁ εὐχό-
μενος καὶ θαρρῶν, ὡς οἱ καὶ ἐπὶ ψάλλῃ, ἀναφέρει
ἐκείνῃ τὰ βουλήτ'· ἐν οἷς πολλάκις καὶ ὠρεατικῇ
τις βούλησις· διὸ αὐχῆσαι ἀν' ὁ τοιοῦτος εἰσελθεῖν
τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ ἐγγίσει
τὴν αὐτοῦ δέξασιν ἐνώπιον ἐκείνου. Τὸ δὲ μόνον οὐχ
ἀπλῶς ἐνταῦθα τίθεικεν ὁ μελωδὸς λόγῳ κοινῷ καὶ
ἀφελεί, ἀλλὰ φιλοσοφωτάτῳ. Πρὸς νόησιν γὰρ αὐτὸ
ἐφη τῶν, ὡς φασὶν οἱ σοφοί, συζυγούντων τῇ προσ-
ευχῇ· συζυγοῦσι δὲ αὐτῇ θυμιάματα, σπονδαί, θυ-
οῖαι, ἀναθήματα πολυεῖδη. Λέγει οὖν ὅτι ἑρατοῦργ-
γησε διὰ τοῦ θεοῦ ἡ τῆς προφήτιδος προσευχὴ, οὐ
μετὰ τίνος συζύγου καὶ συττοῦχου αὐτῇ, ἀλλὰ μόνον
αὐτὴ κατ' αὐτὴν, δι' ἧς δικαίως πάντως ἀναφερομένης,
περιβολὴν, εἴσουν περιτότητα βιωτικὴν.

ξη'. Τὸ δὲ τῆς προφήτιδος Ἀννης τὴν ἐκ τοῦ
θεοῦ τῶν γνώσεων, ἐν τῇ ψυχῇ τῆς ἁγίας γνώσιν
ἦτοι πρόγνωσιν δηλοῖ, καὶ τὸ ἐκείθι εὐελεῖ. Εὐ γὰρ
εἰδυία ὅτι καὶ ἄλوتي ὧσιν ἄλλως ὁ θεσμός τῆς στει-
ρώσεως, ὅμως λελύονται αὐτῇ, οὐδὲν ἦν ἔκτον ἤπερ
τῇ μεχαρίᾳ Σάρρα, εἰ μετὰ συντετριμμένου πνεύ-
ματος εὐξεται τῷ θεῷ, παποῖηκεν οὕτω· καὶ εὖρε τὸ
ἐφετὴν ἐκβαθηκὸς αὐτῇ κατ' ἐλπίδα. Τὸ δὲ φερούσης
πνεῦμα συντετριμμένον πρὸς τὸν θεόν, διάλυσιν πέ-
πονθεν τῆς προσφορᾶς ἰωνικωτέρως· Ὡς γὰρ τὸ
ῥῶα γράφειν διαλελυμένως ῥηθὲν, ταυτὸν ἐστὶ συν-
θέτω τῷ ῥωγραφεῖν, οὕτω· καὶ τὸ φέρειν πρὸς τὸν
θεῖον, εἰς ἴσον ἔρχεται τῷ προσφέρειν τῷ δεῖν.
Πνεῦμα δὲ συντετριμμένον εἶπεν οὐ κατὰ τὸ σημει-
νόμενον τοῦ συντετριμμένου γραφικῶς καλῶς, ἡ
τῶν ψυχικῶν ὁσῶν, ἀ συντριβῆναι φάλλοντα· ὑπὸ
βάρους ἡδονῶν, ἀλλὰ τὴν τεταπεινωμένην ψυχὴν
κατὰ ἀρετὰς· ὅτε δηλαδὴ ἀγαθὰ πράττων ἄνθρωπος,
τὸ μηδὲν ἑαυτὸν εἶναι λογίζεται· ὁπνίκα καὶ κάτω
νεύειν καὶ κατακάμπτεσθαι κλοιοῦ δίκην λέγεται ἡ
ψυχὴ, καὶ συγκεχυμένη, ὡς καὶ ἄλλους ἐξανορθοῦν
σωτηριωδῶς, οὐ μὴν πάσχειν κατ' ἐκείνην τὴν

67. Hoc autem sola prophetissæ precatio, se-
gregat ab aliis divinis oblationibus puram preca-
tionem, quam ipsum ejus nomen exornat. Eὐχὴ
namque est vocata ab εὐ ἔχεισθαι. Hoc autem
est bene et optimum in virtutibus, et maxime
Deus : apud quem factus homo pius, bene adheret
præstantissimo, sive Deo, qui talem admittit pre-
cationem. Sciendum est autem non prorsus idem
significare εὐχὴ et προσευχή. Cum aliquis Deum
suppliciter rogat, animam ad illum tollens et aliquo
modo ante faciem ipsius stans, hoc est προσευχή,
sed simul etiam εὐχή. Cum autem divina recogiti-
tans bona pollicetur ea quæ sibi proponit in retri-
butionem, tunc votum (εὐχὴ) facit ; jamque non est
simplex προσευχή, sed illa quæ communiter dici-
tur promissio, sese quodammodo jungens preca-
tioni, et ideo dicta εὐχή. Aliis autem verbis, preca-
tio videtur præstare voto : habet enim quidquid
ad hoc pertinet ; sed insuper gloriam indicandi
propinquitatem per præpositionem qua declarat
apud Deum adstare illum qui precatur, et confi-
dentem tanquam amico, ipsi desideria communi-
care. In his etiam sæpe quidam est munerabunda
voluntas ; ideoque talis gloriari posset quod suum
votum coram Deo venit, sua deprecatio in conspec-
tum ejus propinquat. Vocem autem sola non hic
simpliciter communi tenuique, sed sapientissima
ratione artifex posuit : ob intellectum enim hoc
dixit eorum quæ, sicut aiunt philosophi, subjungun-
tur precatiori. Subjunguntur autem ipsi suffitus, li-
bamina, victimæ, donaria diversa. Dicit igitur quod
per Deum prodigia fecit prophetissæ precatio, non
cum aliquo subjuncto vel affini, sed ipsa sola per
ipsam ; qua digne prorsus oblata, salvatur homo, nul-
lam habens in mundo eminentiam aut præstantiam.

68. Vox prophetissæ Annæ, illam scientiarum Dei
scientiam sive præscientiam et exinde bonam spem
in anima sanetæ ostendit : bene namque sciens
aterilitatis vincula, licet insolubilia, tamen fore sol-
venda sibi, non minus quam beatæ Særæ, si cum
spiritu contrito precaretur Deum, ita fecit, et
quod desiderabat citra spem experta est. Illud :
ferentis ad Deum spiritum contritum, ionico more
sejunctionem oblationis subiit. Sicut enim, dictum
sejunctionem, ῥῶα γράφειν idem est ac compositum
ῥωγραφεῖν, sic etiam ferre adaliquem idem est ac ei
offerre. Spiritum autem contritum dixit non juxta
sensem calami Scripturæ contracti, vel spiritualium
ossium, quæ conteri voluptatum pondere psallun-
tur, sed humiliatam secundum virtutem animam
significavit ; quod fit, cum bene agens homo, nihil
semelipsum esse putat, necnon quotiescunque deor-
sum incurvari tanquam collare et inclinari anima
dicitur, ut alios salutariter erigat, non tamen ut
afficiatur sicut illa quæ misere corruit ; atque hu-
jus rei manifestatio sunt prostrationes et genufle-
xiones, humiliante se cum anima corpore. Trans-

late sunt autem ipsa contritio ac humiliatio ab arboribus, quarum multæ quidem flectuntur, non paucae vero cremationis causa comminuantur, seu teruntur siccata; quod etiam patiuntur eorum ossa qui Davidico more per Deum humiliati sunt; quasi oporteat in his quæ juxta vim errantia sunt, fortia esse conterenda, quoniam facile humiliantur et mollia. Rursum igitur spiritualem sanitatem affectantibus interiora necesse est conteri per humilationem et ab intensa labilique altitudine demitti, ut, interioribus sanatis, ac restitutis in rectum hominem interiorem, firmus etiam constet exterior, carnalis et materialis. Sic enim cum arbor curva dextere erigitur, ipse cortex in similem habitum rectitudinem extenditur. Cor igitur contritum, id est, ut interpretatur David, spiritum contritum ac humiliatum qui gerit, his quæ sunt a Deo, non frustrabitur.

τετριμμένην, ταυτὸν δ' εἶπεῖν, ὡς ἐρμηνεύει· Δαδὶδ, σάμνός· τίς οὐκ ἐξουδενώθησεται τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ.

69. Illic autem etiam alia recogitanda sunt ossa Davidica, quorum nec unum conteretur. Quenam vero sunt? Ea quibus prope est Deus, eo quod humilia sunt spiritu, sique digna salute. Qui namque quasi leones sunt, et adeo spiritualibus ossibus fortiter compaginati, ut tanquam ignivorum instrumentum sint istorum contritione contra persequentes ipsos, non egeant contritione ossium juxta eos qui sic pati sunt digni. Si quis autem reputans animo contrito et humiliato opponi quod rectum est, et in mentem revocans spiritum rectum, præferre se potius dicat habere rectum spiritum quam spiritum contritum et humiliatum, audiet ipsi dimidium esse tale bonum desiderium: oportere enim ipsum dicere se non magis quam spiritum contritum amare rectum, sed æqualiter utrumque. Maxime igitur præstat ipsum scire quod primo conterendum est cor sicut petram montosam et asperam, in præcipiti minantem, respuentemque quod est campestre proindeque humile ac planum vel æquum; deinde studium de recto instruendum procedendumque juxta viam illis eham qui secundum Deum ambulant in vita. Alias enim anima non contrita non recte dirigetur ad bonum, sicut nec saxa scandali, quæ non remota ad iter æquandum, viam sequi rectam sinent.

70. Ut autem et aliter nunc sermonem resnam, contere, dilecte, dictam hanc arduam, collis instar, petram et in minuta dissecatam exporta diligenter, et observata operatione opportuna, recogitataque in temetipso ædificatione sancta, sicut divinissima Scriptura præcipit, et materia convenienti aggregata, structuram Domino auspice incipias in nomine Dei, illamque in rectitudinem partim perpendiculo, partim amussi spiritualis artis dirigens, æcommoda domum in templum Deo dignum, ut inhabitet tibi spiritus rectus: sic enim et non aliter

οἰκτρά συγκύπτουσιν· καὶ τοῦτο παρὰ δαίεις καὶ αἱ προσκυνήσεις καὶ αἱ γονυπετήσεις συνταπεινωμένων τῇ ψυχῇ καὶ τοῦ σώματος· καὶ μετρίεται ἡ συντριβὴ αὐτῇ καὶ ἡ κατάκαμψις, ἀπὸ φωτῶν ὧν πολλὰ μὲν κάμπτονται, οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ ἀποφυγεῖν φράσσαντα συντρίβονται, ἡγουν ὁμοῦ τριβονται τειρόμενα, ὃ πάσχουσι καὶ τὰ ὁστέ τῶν δαυιδικῶς ταπεινωμένων διὰ τὸν Θεόν· ὡς θεὸν ὃν τὰ κατὰ βίαν ἀμαρτητικὰ στερίμενα θρύπτεσθαι· οἷς ῥῆθον συνταπεινωμένοι καὶ τὰ μαλθακά. Οὐκοῦν ἀνάπαλιν τοῖς ἐκθεραπεύουσιν ἑαυτοὺς εἰς ὑγιαίναν πνευματικῇ, τὰ ἐντὸς χρὴ συντρίβειν διὰ ταπεινώσεως, καὶ ὑποκαταβάειν τοῦ ἀναισθητοῦ καὶ ἐπαμαρτωτοῦ ὁρθοῦ, ἵνα τῶν ἐντὸς ὑγιασθέντων καὶ ἀποκαταστάτων εἰς τὸν ὁρθὸν ἀνθρώπων τὸν ἐντὸς, ἀτανὴς ἐστήξεται καὶ ὁ ἄκρως, ὁ σαρκικὸς καὶ δερματίνος. Οὐδὲν γὰρ καὶ στραβὸν φωτὶ ἐξορθωθέντι δεξιὸς, καὶ ὁ φλοιδεῖς ὁμοῖον εὐφυῖαν παρεκταθῆσεται· καρδίαν οὖν συνπνεῦμα συντετριμμένον καὶ ταπεινωμένον κτη-

69. Ἐνθυμηθέν δ' ἐνταῦθα καὶ ἕτερα ὅστια δαυδικὰ, ὧν οὐδὲ ἓν συντρίβησεται. Ποῖα δὲ ἐκεῖνα; Οἷς ἱγγύς ἐστιν ὁ Θεός· ταπεινοί· οὗτοι τοῦ πνεύματος, καὶ οὕτω σωτηρίας ἀξιοί. Οἱ γὰρ τοιοῦτοι λέοντες ὄντες, καὶ εἰς τοσοῦτον ἐστεγνωμένοι στερέβω· τὰ κατὰ ψυχὴν ὁστέ, ὡς καὶ πυρεκβολὴν τῇ καρτὰ συντρίψει κατὰ τῶν αὐτοῖς ἐγκειμένων, οὐκ ἂν δέοιντο συντρίβης ὁστέων κατὰ τοὺς οὕτω πάσχον ἀξίους. Εἰ δέ τις ἐντεθυμημένος ἀντιχεῖσθαι τῷ συντετριμμένῳ καὶ κατακαμμένῳ τὴν ψυχὴν τὸ εὐθεῖ, καὶ προσειληφώς εἰς νοῦν τὸ εὐθεῖς πνεῦμα, αἰρεῖσθαι μᾶλλον εἰποι πνεῦμα εὐθεῖς ἔχειν ἢ περ συντετριμμένον καὶ κατακαμμένον, ἀκούσοι ἂν ἡμῶς εἰσθεῖσθαι αὐτῷ τὴν τοιαύτην ἀγαθὴν ἐπιθυμίαν ἐνταῦθα· χρῆναι γὰρ αὐτὸν εἰπεῖν μὴ μᾶλλον τοῦ συντετριμμένου πνεύματος ἀγαπᾶν τὸ εὐθεῖ, ἀλλ' ἐπίσης καὶ ἀμφοτέρω, ἐπειδὴ καὶ εἰς τὸν τέλος ἀγαθοῦ ἀποτελευτῶσιν ἑκάτερα. Μάλιστα μὲν οὖν κἀλλίον ἐστιν εἰδέναι αὐτὸν ὅτι πρῶτον συντρίπτει τὴν καρδίαν, ὥστε καὶ πέτραν ὁρεινὴν ἀπακρυστον ὄχθοις ἐκτραχυνομένην καὶ ἀπαρνούμενην τὸ πικρὸν καὶ οὕτω ταπεινὸν καὶ ὁμαλὸν ἢ ἀγγώμαλον. Ἐπεὶ πραγματευόμενος τὸ εὐθεῖ καὶ ἀναπιδρόντων εἰς ὅθιν φιλῶν τοῖς θεοφιλῶς ὁδοιποροῦσιν ἐν βίῳ. Ἄλλως γὰρ ἀσύντριπτος ψυχὴ οὐ κατευθυνθήσεται εἰς ἀγαθότητα, ὡς οὐδὲ πέτραι σκανδαλοποιοὶ μὴ ἐκπιδείσθαι πρὸς λεωφόρον κατευθύνεσθαι τὴν πορείαν ἀφ' ἧς οὖσιν.

70. Ἴνα δὲ καὶ ἄλλως κορυφώσω τὸν λόγον τοῦτον, σύντριψον, ὦ φιλότης, τὴν εἰρημένην ὁρθώθη κατ' ἐκπρσιν πέτραν, καὶ διατμήσας εἰς λεπτὰ παραμύμιον ἐπιμελῶς, καὶ φυλαξάμενος ἐργασίαν εὐκαιρον, καὶ λογισάμενος κατ' ἑαυτὸν οἰκοδομὴν ἁγίαν, ὡς ἡ θειοτάτη Γραφὴ ἐγκυλεύεται, καὶ ὕλην ἐπιμαρῶσας ἱκανὴν, ἀρξαι θεοφυλάκτου οἰκοδομῆς ἐν ὁνόματι Θεοῦ, καὶ ἀπευθύμενον αὐτὴν εἰς ὁρθότητα πῇ μὲν καθ' αὐτὴν τέχνης πνευματικῆς, πῇ δὲ ἐκτάτῃ ἀπάρτισον τὸν οἶκον εἰς Θεοῦ ναὸν ἐκτελέσειον, ὡς ἐνοικῆσαι αὐτῷ πνεῦμα εὐθεῖς· οὕτω γὰρ καὶ οὐκ

ἅλλως τὸ πανάγιον Πνεῦμα εἰς τὸν οὖν οἶκον τὴν καρδίαν εἰσελεύσεται. Τοῦτο σοὶ καρθίσαντες ἐξ ἐπιστημονάρχου τοῦ μεγάλου Δαυὶδ ἰδοὺ παραδεδωκαμέναις ὀφείλειαν, ὡς εἶπεν, *Καρδίαν καθάρην κτίσον ἐν ἐμοί, ὁ Θεός, ὡς ἐξ ὑπαρχῆς βίου θηλάθῃ ἐπάγει, καὶ, Πνεῦμα εὐδοκῆς ἐγκαταρίσον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου*. Ἴνα τί ποίω; Ἴνα οὕτως ἐστηριγμένου μοι τοῦ ἱεροῦ οἴκου καὶ ἀδελφούς μένοντος ἀνίμων τε καταπνοαῖς καὶ ποταμῶν ἐπιρροαῖς καὶ οὐσμῶν ταναγμοῖς, ἡγεμονεύω κατὰ παθῶν, καὶ μὴ δουλεύω ὅτι αὐτοῖς γινώσκω, ἡγεμονικῶς πνεύματι στηριζόμενος διὰ σοῦ. Καφαλαῖώσασθαι οὖν τὸ πνὺν ἐν βραχέι, συντριβὴς πρὸ πάντων χρεῖα, ὡς εἰρηται· εἴτα εὐδοκῆς, μεθ' ἣν πνεῦμα εὐδοκῆς τοῖς ἡμῶν ἐγκάτοις; ἐγκαινισθήσεται. Αἰρετὸν οὖν ἐπίσης ὡς περ τὸ συντετριμμένον πνεῦμα, οὕτως καὶ τὸ εὐδοκῆς.

α'. Συντριβὴν δὲ καὶ πάλιν ἤμῃ τὴν ἐνδρετον καὶ ἐκείνου, ὅποιαν μακαρίως πάσχουσι καὶ οἱ λέγοντες πρῶτοι τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν καὶ σφᾶς αὐτοὺς κατακρίνοντες. Οἱ γὰρ ἄλλως ἐτέρωθεν συντριβόμενοι καὶ κατακαμπτόμενοι, οὐ μακαρίως ἔχουσιν. Τί γὰρ καλὸν ἔσται πονηρῶ ἀνθρώπων καὶ ἀμαρτανῶ συντριβέντι τὸν βριχίονα φαλακῶς, ἢ τῷ ἐναχθέντι ἐς παγίδα, καὶ κατακαμπθέντι τὴν ψυχὴν; Ἐπιστῆσαι δὲ χρὴ ὡς καὶ ἡ τοιαύτη εὐαγγελιστὴ συντριβὴ διὰ τοῦ Θεοῦ γίνεται τοῦ προσιεμένου, καὶ μὴ ἐξουθενούμετος· τὸ συντετριμμένον πνεῦμα, ὡς ἄξιον οἰκτιροῦσθαι αὐτῷ. Καὶ εἴη ἂν συντριβὴ αὕτη λεγομένη διὰ τὸ οὖν ἐτέρω τὴν ψυχὴν κατακρίβειν ἑαυτὴν καὶ συνθῆναι, καὶ ἐπισκοπεῖν τὸ κατ' αὐτὴν ἀσκήτην καὶ ἀπολεπτόντιν εἰς πνεῦμα σφίματι ἀσυνώσαστον. Ποιὸς δὲ ἐκεῖνος ἕτερος; Ὁ Θεός, οὐ συντετριμμένον πνὺν ἰδὼν πλάσματος, ὡς ψυχὴν μόνον δι' αὐτοῦ ἀποτελεῖσθαι τὸν σύνθετον ἀνθρώπου ὡς ἰδὼναι συντριβεσθαι εἰς εὐαγγὺ ταπεινώσει τὴν ἐν Θεῷ, ἐξαιρούσαι ῥῶτον τὴς συντριβῆς ἀγαθόν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν πεπονημένα μεταφορικῶς ἀπὸ συντριβῆς ἡμᾶ καὶ κατακάμψεως φτυκῆς· ἄλλως δὲ καὶ ἡ καταμόνας τροπικὴ συντριβὴ, ὅπερ ἐστὶ συντριβὴς, χρησίμη φαίνεται εἶναι εἰς τὸ τὴν συντετριμμένην κατὰ Θεὸν ψυχὴν, καὶ οὕτως ἀσκήσαντων καὶ ἀσκήσαντων, καὶ οὐδὲ ἐκηρμένῃν, κατανοεῖσθαι φικὴν εἶναι τῷ Θεῷ. Βούλεται δὲ καὶ ἄλλως ἢ κατὰ τὴν συντριβὴν τροπῇ, ὅ ἐστι μεταφορὰ, δηλοῦν ἐνταῦθα τὸ κατ' ἐλπίδα συλλήπτικῶς, ὡς εἰπεῖν, τριβὴν ἔνα τὸ συνθελῆναι πνεῦμα ἐκείνου καὶ συντριβήσεται, ὡς οὖν θραυσθὲν διὰ ταπεινώσεως εἰς πανταλὲς· καὶ ἄλλως πολλοὶς ἢ καὶ τινι ἀξιολόγη ἐνί.

β'. Δυνάστην δὲ γραφικῶς λέγει τὸν παντοδύναμον Θεὸν ὁ μεγαρῶς, ἢ ὡς ἀπλῶς; ὁργοντα, ἢ ἀντὶ τοῦ ἐνδύναμον καὶ ἰσχυρὸν, οἷα τῆς λέξεως τοῦ δυνατοῦ μήτε κατὰ μέτρον, μήτε κατὰ μέλος, ἐδρησάτο ἐνταῦθα τῷ ποιητῇ ὄντος. Ὅσα δὲ καὶ ἡ τοιαύτη λέξις ἔπαινον ἔχει παρὰ τοῖς παλαιστοῖς, ἀλλ' εἰσὶ τινες οἱ βλαπτοὶ τὴν δυνάστην φασιν, οὐ χωριολατῶντες αὐτοῦ, ἀλλὰ μέτρον λέξιν, καὶ τὸν δυνάστην, καὶ τὸν δυνατὸν, τοῦτον. Εὐρηται γὰρ καὶ ὁ δυνατὸς ἐν τῇ θειοτάτῃ Γραφῇ οὐ μόνον ἐκαινούμενος κατὰ τὸ, Κύριος κραταίος καὶ δυνατός ἐν

sanctissimus Spiritus in domum tuam, id est cor, intrabit. Hoc tibi locasti ex magistro scientiarum magno David, tradidimus ad utilitatem; qui dicens: *Cor mundum crea in me, Deus, tanquam ex vitæ initio repeti; et, Spiritum rectum innova in visceribus meis: ut quid faciam? Ut sic mibi stabilita sacra domo, immuniq; manente a ventorum flatibus et a fluminum fluentis, et a terræ motuum procellis, ego dux sim adversus passiones, et non illis serviliter subiciar, spiritu principali per te roboratus. Ut igitur breviter totum summam repetam, contritione ante omnia opus est, ut diximus; deinde apta constructione, postquam spiritus rectus in visceribus nostris inhabiabit. Est igitur desiderabilis sicut spiritus contritus, sic et rectus.*

71. Contritionem rursus dico laudabilem ac voluntariam, quam feliciter experiuntur qui primi suas culpas dicunt et semetipsos judicant. Qui enim alias et aliunde conteruntur et humiliantur, non feliciter afficiuntur. Quid enim erit boni homini nequam et peccatori juxta psalmos brachio conteritur, vel illi qui inductus est in laqueum, et anima humiliatus est? Meminisse vero oportet illam sanctissimam contritionem per Deum fieri qui probat neque rejicit spiritum contritum, ut dignum qui sibi conjungatur; et ista contritio sic dicitur quia cum altero anima semetipsam atterit et frangit, et quod in se durum est, attenuat, et minuit in spiritum corpori dissociatum. Quinam autem est ille aliter? Deus, quo propriam creaturam adjuvante, ita ut anima sola per ipsam perficiatur compositus homo qui vult in docilem humiliationem, illam quæ in Deo est, conteritur, completur facile contritionis bonum. Hæc autem metaphorice quidem deducta sunt a contritione et incurvatione plantarum: sed aliter seorsim tropica συντριβή, quod est συντριβήs contribuere videtur, ut anima secundum Deum contrita; et ista nec aspera nec dura, nec superba, censeatur esse Deo chara. Aliter autem contritionis tropus, id est metaphora, hic ostendere vult quod in totum est tritum; ita ut spiritus contritus etiam conteratur, quasi per humiliationem plane fractus; aliis autem verbis, conteritur quod multis modis, vel uno aliquo majori ab omni parte teritur.

δὲ φράσαι, συντριβέται τὸ συνθῶς τριβὴν τρόποις

72. *Dynastiam* autem graphice Deum omnipotentem dicit scriptor, vel ut simpliciter dominantem, vel potentem ac fortem, quatenus vox *potens*, nec juxta metrum, nec secundum melodiam hic expedit poeta. Non autem semper hujusmodi dictio laudem invenit apud antiquos, sed aliqui sunt qui virum violentum *dynastiam* vocant, non sensu proprio loquentes, sed mediam dictionem et *dynastiam* potentem ponentes. Invenitur enim et *potens* in divina Scriptura non tantum cum laude dictus, ut: *Dominus fortis et potens in prælio*; et, *Accingere gladium tuum super femur*

num, o Potens; sed et cum vituperatione; quatenus qui in malitia gloriatur, sic etiam dynasta, ut passim videmus. Hic ergo dynasta Deus est, cujus brachium est potentia munitum: quem autem evertit Altissimus disperit jacens. Sic etiam equi potentia, quod est vigor, laudem habet suam. Ita quoque in homine octoginta annorum vivendi facultates. Non tamen hujusmodi est potentia tyrannica. Querendum est porro utrum, ut a πειράζω παύσῃς, a δοκιμάζω δοκιμασῇς, sic etiam ex δυνάμει δυνάστης secundum aliquos derivet quæ causa non ipso accentu noteatur. Forsitan autem confudit poeta, sicut πυραύστης, parvum animal; de quo proverbium est: Sors pyraustæ, de eis qui brevi percunt ex propria incuria.

73. Deum porro scientiarum ac sapientiæ dicere idem est. Qualium tandem scientiarum? Certe primo earum quæ in ipso Deo sunt, incogitabilem et ineffabilem etiam angelis juxta quas ipse semetipsum cognoscit; deinde quoque earum quæ apud homines sunt, quæque et ipse ad Deum pertinent, quatenus exinde ad illos devenerunt. Sermonem vero nobis etiam confirmat magnus Petrus cum dixit: Domine, tu omnia nosti, tu scis quia amo te. Si vero quis inter omnes jactator gloriatur quod ipse quamdam artem aut methodum invenerit, frequens autem sapientium hominum turba tradita sit, altamen non est iste Deus hujus scientiæ; sed tantum per inventionem artis procreator ex scientiarum Deo, C cujus et solius est proprium ipsum esse Deum et dominum scientiarum, cum aliarum, tum earum quæ pertinent ad diversa specialiter dicta studia, quique studia parat, illi sane solique convenientia. Non enim aliis ista parare dicitur, sed sibi semetipsi juxta concinnam sanctæ Annæ theoriam. Hic autem sciendum est quod si secundum sanctissimum Petrum dicentem: Tu omnia nosti, tu scis quia amo te, ejusdem sensus est scire et cognoscere, aliquis tamen forte timuerit dicere Deum idearum, sicut scientiarum, veritus ne videretur delirare juxta Platonicas idearum species; et tamen ille veritus quod si juxta rectam sententiam ac opinionem in idem reduceret scientias et cognitiones, non absonum aliquid diceret, ut in sequentibus ex auctore nostro patebit.

74. Quod autem aliis scientiis illa Dei cognitio clare præponitur, quæ proprie vera est et certissima, ex eo quoque manifestum est quod nemo potest mentem Domini novisse, secundi cum sint ab illo qui recte de Deo ratiocinantur, quales erant qui tunc Judæam habitabant, juxta illud: Notus in Judæa Deus; ubi prorsus sanctus Israel erant quæ Deum videbant mentes. Ideo egregie David adjecit: In Israel magnum nomen ejus, ubi quoque psallens ita, Magnificamus et exaltamus nomen Domini, recte dicebat. Hic enim maxime magnificabatur. Hæc autem hujusmodi cognitio vel scientia

A πολλήμ· καὶ, Περιῆσαι τὴν σοφίαν σου ἀπὸ τὸν μηρόν σου, ἀνατί· ἀλλὰ καὶ μαθητός· ὡς καὶ ἐν κακίᾳ ἐγκαυχόμενος, οὕτω δὲ καὶ ἐν ἀγαθῇ, ὡς πολλὰ ἔδωκεν διηγεῖται. Ὁ μὲν οὖν ἀνατὶς δυνάστης; ὁ θεός ἐστιν, οὗ καὶ ὁ βραχίον ματὰ δυναστείας· ὃν δὲ καθαιρεῖ ὁ Ὑψίστος, ἐξολοίτῃ καίμηνος· οὕτω καὶ δυναστεία μὲν ἵππου, ὃ ἐστὶ βόμην, ἐπαινον ἔχει· ὡς καὶ αἱ κατὰ ἐγδοκονοσύνην ἀνθρώπων δυναστεῖαι τοῦ ζῆν. Οὐ μὲν τοιαύτη καὶ ἡ τυραννική. Ζητητίον δὲ, εἰπερ ὡς πειράζω παύσῃς, δοκιμάζω δοκιμασῇς, οὕτω καὶ δυνάστης ἐκ τοῦ δυνάμει κατὰ τινὰ γίνεται, πῶς οὐκ ὀξύνεται αὐτός; ἴσως δὲ ἐξηκολούθησε τῇ ποιητῇ, καὶ τῷ πυραύστης, ζωοφρον δὲ οὗτος, παρὶ οὗ παροιμία ἐστὶ Πυραύστου μέρος, ἐπὶ τῶν ταχὺ ἀπολλυμένων ἢ οἰκείας ἀδουλίας.

οἱ. Θεὸν δὲ γνῶσκειν καὶ σοφίαν εἰπεῖν, εἴη ἐν ταυτῷ. Ποίων δὲ γνῶσκειν; Ἡ πάντως πρῶτον μὲν τῶν παρ' αὐτῷ τῷ Θεῷ, τῶν καὶ ἀκατανοήτων καὶ ἀρρήτων καὶ ἀγγέλοις αὐτοῖς, καὶ δὲ καὶ ἑαυτῷ ἑαυτός γινώσκει· εἴτα καὶ τῶν παρ' ἀνθρώποις, αἱ καὶ αὐταὶ τοῦ Θεοῦ εἰσιν, ὡς ἔχειν πάντως κατέκουσαι εἰς αὐτούς. Πιστοῦται δὲ τὸν λόγον ἡμῶν καὶ ὁ μέγας Πέτρος ἐν οἷς λέγει· Κύριε, σὺ πάντα οἶδας, σὺ γινώσκεις διὰ φιλήω σε. Εἰ δὲ τοῦτο ἀλαζονευόμενός τις τῶν ἀπάντων, αὐτὸς ἐξυρεῖν αἰεὶ τέχνην οἰανοῦν ἢ μέθοδον, συγχῶς δὲ σοφῶν ἀνθρώπων τοιοῦτος ὄμιλος παραδίδοται, ἀλλ' οὐκ ἐστὶ θεός· ἑαυτός τῆς τοιαύτης γνῶσεως· προβαλεῖς δὲ μὲν κατὰ εὐρεσιν τέχνης ἐκ τοῦ Θεοῦ γνῶσκειν, οὐ καὶ μόνον βίον τὸ εἶναι αὐτὸν Θεὸν καὶ Κύριον γνῶσεων τῶν τε ἄλλων, καὶ τῶν κατὰ τὰ ἰδίως οὕτω λεγόμενα παντοῖα ἐπιτηδεύματα, ὅς καὶ ἐτοιμάζει ἐπιτηδεύματα, ἑαυτῷ δηλαδὴ καὶ μόνῳ πρόποντα. Οὐ γὰρ ἄλλοις αὐτὰ ἐτοιμάζειν εἰρηται, ἀλλὰ ἑαυτῷ κατὰ τὴν τῆς ἀγίας· Ἀννης ἐπιμελῆ θεωρεῖν. Βεταῦθα δὲ ἰστέον ὡς εἰ καὶ κατὰ τὸν ἀγνώστου ἡτρον εἰπόντα, Σὺ πάντα οἶδας, σὺ γινώσκεις διὰ φιλήω σε, τῆς αὐτῆς ἐννοίας ἐστὶ τὸ εἰδέναι καὶ τὸ γινώσκειν, ὅμως εὐλαβηθήσεται τις ἴσως Θεὸν εἰπεῖν εἰδήσεων, ὥστε καὶ γνῶσεων, δεδοῦς μὴ καὶ σκαυθήσεται παραλαβεῖν τὸ Πλατωνικὸν εἰρητικὸν αἴτιον· καὶ μὴ ἑαυτός; ὁ οὕτως εὐλαβηθεὶς εἰ πρὸς ἐννοίαν καὶ δόξαν ὀρθὴν εἰς ταυτὸν ἄγει τὰς γνῶσεις καὶ τὰς εἰδήσεις, οὐκ ἂν ἀπὸ τῶν ἐκ λαλήσων, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἀξίς φανήσεται ἀπ' αὐτοῦ τοῦ μελεδοῦ.

οἱ. Ὅτι δὲ τῶν ἄλλων γνῶσεων ἡ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐξαιρετὸν ὑπάρχειται γνῶσις, ἡ κυρίως ἀληθὴς καὶ πιστημονική, δῆλον καὶ ἐκ τῆς μετέωρα δυνάμεως τοῦ γινῶναι Κυρίου, δευτεροῦντων αὐτοῦ τῶν πρὸς ὀρθότητα θεολογούντων, ὅποιοι καὶ οἱ τῆς Ἰουδαίας ἦσαν τότε οἰκιστοί, κατὰ τὸ, Γνωστὸς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Θεός, ἐνθα πάντως ὁ ἅγιος Ἰσραὴλ ἦσαν αἱ Θεὸν ὀρῶντες νόες. Αἰδὲ καλῶς ἐπήγαγεν ὁ ἀσθὲς, ὡς ἐν τῇ Ἰσραὴλ μέγα τὸ ὄνομα αὐτοῦ· ὅπου καὶ ὁ ψάλλον, ὡς Μεγαλόνομος καὶ ὀφειόμενος ἐκ τοῦ Κυρίου ὄνομα, καλῶς ἔλεγεν· ἐπεὶ γὰρ ὑπερλίαν ἐμεγαλύνετο. Ἡ δὲ τοιαύτη γνῶσις εἴτε εἰρητικὴ καὶ

ἐκ πάντων ἀπαιτεῖται ἀνθρώπων· ἴδετε, γάρ, φησὶν, ὅτι ἐγὼ εἰμι Θεός· ὅπερ ἐστὶ, Γινώτε, νοήσατε. Ἄλλὰ πρῶται μὲν αὐταί, καὶ δευτέραι γνώσεις· αἱ μὲν αὐτοῦ φανερώς οὐσαι Θεοῦ, αἱ δὲ ἡμῖν ἐξ ἐκείνου ἐλλείπουσαι. Εἰοὶ δὲ καὶ ἄλλαι παρὰ ταύτας γνώσεις Θεοῦ, αἱ τῶν καρδιῶν ἡμῶν καὶ τῶν τριβῶν ἡμῶν, εἰς ἃς καὶ αὐτὰς ἡ προφητικὴ ἀπονεύουσα, ὑπομνήσκουσιν δοκεῖ τὸν Θεόν, ὡς καὶ καρδίαν καθαρὰν ἔχειν αὐτὴν οἶδε, καὶ εὐθυποροῦσαν ἐναρτίως γινώσκει. Διὸ καὶ ζητεῖ ἐξ ἐκείνου ἀντίχαριν, ὡς ἐτοιμάσαι, ἥγουν ἐτοιμῶς καὶ ἀπενευθεὶν αὐτὸν ἐπιτηδεύσασθαι καὶ τὸ δι' εὐχῆς αὐτῇ· καὶ τοίνυν πισθεὶ προσευξαμένη, καὶ ἐπιτυγχάνει τοῦ ἁγίου αἵματος·

οἱ. Εἰ δὲ καὶ ἑτεροαἱ γνώσεις εἰσι παρὰ τῇ Ὑψίστῃ μὴ ἀν συνηριθμημέναι ταῖς ἐκείνῃ φίλαις, καὶ ἐκείνων πάντως αὐτὸς κύριος μετασκευάζων αὐτὰς ὅπως ἀν ἰδίῳι, καὶ κατακυριεύειν οὐκ ἀραὶ καὶ λυμάνεσθαι τοῖς αὐτὸν θεραπεύουσιν· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνας ἀπάγων ἢ ἁλλοῶν, καὶ τὰς οἰκίας παριστάγων ἀκαταλήπτῳ χάριτι, ἣν ὁ ἔχων θεολογεῖ κατὰ τοὺς προφήτας καὶ τοὺς μαθητὰς τοῦ Χριστοῦ, οὐ καταπνεύμενος πονηροῖς πνεύμασι παρενοχλοῦσι τοῖς θεωρητικοῖς, ἀλλὰ σκεπαζόμενος, ὡς ἐκὼ μόνων ἐκινήσει θείας ἢ ἁγίου ναοῦ, τῶν κρείττωνων τοῦ Μωσαϊκοῦ γνόφου, καὶ ὡς, οὕτως εἰπεῖν, θείῳν ἡσυχαστηρίων· Σκεπάσω γὰρ, φησὶν, αὐτὸν δὲ ἔγωγε τὸ θυμὸν μου. Τοιαύτη δὲ ἡ προφητικὴ Ἄννα, γινώσκουσα τὸν Θεὸν ἐν τῷ σκεπάζεσθαι ὑπ' αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἐν ἡσυχίᾳ καρδιακῶς αὐτῇ ἐντυγχάνουσα, καὶ κραγὸν μὲν οὐ κρᾶζουσα καὶ τρανὴς καὶ πορνὴ, ἀλλὰ καὶ καθὰ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ἐκ τοῦ κήτους, βωδὸς ἐκ συνοχῆς καρδίης ἐνδόμυχος. Διὸ πανόφως καὶ ὁ ἀσπίδ' μετὰ τὸ σκέπασμα τὸ διὰ τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ, ἐπήγαγε τὸ, *Κεκαρδεῖται πρὸς με, καὶ ἐπακούσονται αὐτοῦ*· ὅς γε καὶ ἐπὶ λαλοῦντος τοῦ ἁγαθοῦ ἀνθρώπου, καὶ πεινῇ δὲ λαλεῖν, κλίνει τὸ οὖς καὶ ὁπακοῦει αὐτοῦ.

οἱ. Τοῦτων δὲ οὕτως ἔχοντων, καλῶς ἀν ἔχοι σκεπὴν ἡμῶς καὶ οἱ ἐφάσασα ἡ θαυμασία προφητικὴ ἐν τῇ κατ' αὐτὴν ψῆφ' ἀποκωλύσαι τοῖς· ὅπ' αὐτῆς διδασκομένους τοῦ ὕψους εἰς ὑπεροχὴν λαλεῖν, καὶ τῆς μεγαλοβήμοσυνης ἣν τῇ καυχῇσι ἐπαδὸν ὀφθαλμοῖς, ὡς ἀνοήτων ὄντων τῶν τοιαῦτα ποιοῦντων καὶ οὖν μὴ ἔχοντων καὶ γνῶσιν, καὶ διὰ τοῦτο ἀπεστραμμένους τῷ Θεῷ· αὐτίκα φιλοσοφεῖ ὡς αὐτόχρημα γνῶσις ἐστιν ὁ Θεός, καὶ Θεὸς γνῶσιν, καὶ φιλῶν τοὺς ὄντως αὐτῇ γνωστούς. Διὸ τοιαύτη φιλοσοφία προσεσχηκώς ὁ Θεός, καὶ ὡς εἰς κήρυγμα λογιζάμενος καὶ αὐτὴν καὶ διδάσκαλον, ἀποδίδωσιν αὐτῇ τὸ δι' εὐχῆς, τὸν ἀγαπητὸν δηλαδὴ τάκον, ὃν ἠτήσατο. Ἐπὶ τοῦτοις ἐστὶ γοργῶς φράσαι ὡς· Θεὸν γνῶσιν ἢ μακαριωτάτῃ Ἄννα εἰποῦσα τὸν Κύριον, φιλοσόφως ἀντιπίπτει τοῖς βλασφημῶ· φημένους· εἰ ἐστὶ γνῶσις ἐν τῷ Ὑψίστῳ· μονονουχὶ λέγουσα ὡς ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι οὐκ ἐπιστάμεθα, καὶ δι' αὐτὸ οἷα γνῶσιν μὴ ἔχοντες ὀφειλομένους καὶ αὐτοὶ λέγειν τὸ, *Τίς ἐγὼ νοῦν Κυρίου ὅς πάντα οἶδε καὶ πρὸ γε-*

A ab omnibus requiritur hominibus : Scitote enim, inquit, quod ego sum Deus : id est, cognoscite, intelligite. Sed alia quidem prima, alie vero secundae sunt cognitiones, aliquidem alie quidem ipsius Dei manifeste sunt : alie vero nobis ex illo illuxerunt. Sunt autem etiam praeter illas alie Dei cognitiones, cordium inquam nostrorum ac viarum, ad quas ipsas alludens prophetissa, in mentem Dei revocare videtur, quod ipsam esse puro corde novit, et secundum virtutem ambulare cognoscit : ideoque remunerationem ab illo quaerit, ita ut disponat, seu prompte et exinde adducat illum, et hoc per precem, ad curam de ipsa habendam. Et certe precando persuadet et desideratam rem obtinet.

B 75. Si vero quoque sunt alie cognitiones apud Altissimum, quae connumerari non possent cum illis ipsi charis, istarum etiam ipse prorsus Dominus est, disponens illas sicut vult, nec sinens dominari aut nocere fidelibus servis, sed et illas abducens vel immutans, et proprias introducens ineffabili gratia, qua praeditus homo, secundum prophetas et discipulos Christi, de Deo loquitur, non a malignis spiritibus qui speculantes conturbant inspiratos, sed in tuto positus, quasi manens intra divinum tabernaculum seu sanctum templum, quae Mosaica nube mellifera sunt, et, ut ita dicam, divini recessus : Protegam enim, inquit eum, quoniam cognovit nomen meum. Talis autem erat prophetissa Anna, quae cognoscebat Deum, quod ab ipso protegeretur, et sic in securitate ipsi ex animo inhærebat, non quidem acuto manifestoque clamore clamans, alias autem, sicut sanctus Jonas ex ventre ceti, ex anxietate cordis intrinsecus clamans. Ideo sapientissime David, post « protectionem in cognitione Dei » adjecit : *Clamabit ad me, et exaudiam eum*. Hic enim adhuc loquente bono homine, sed et priusquam loquatur, aurem inclinat et exaudit eum.

76. Haec autem cum ita sint, consonum nobis esset dicendum quod, postquam haec admirabilis prophetissa praevenisset in suo carmine prohibere doctos ab ipsa ne sublimia superbe loquerentur et caverent a jactantia quam gloriationis comitem esse scimus, quantum qui talia agunt insulsi sunt nec mentem nec cognitionem habent, et ideo a Deo avertuntur, statim philosophica docet quod re ipsa scientia Deus est et Deus scientiarum et diligit eos qui ipsi vere noti sunt. Idcirco talem philosophiae magistratam advertens Deus et tanquam praeconeum ac discipulam reputans, ipsi tradidit quod erat in voto, dilectum nempe Filium, quem poposceraat. Acute praeterea dicendum est quod Deum scientiarum sanctissima Anna proclamans Dominum, philosophice obnitiuit iis qui blasphemando pronuntiant an sit scientia in Excelsis : quasi diceret nos homines non esse scientia praeditos, et ideo veluti cognitionem non habentes debere et ipsos hoc dicere, Quis novit sensum Domini, qui cuncta scit etiam

antequam eveniant? Ipse namque reipsa sapientissimus est, et summe sapiens, cuncta sciens, et non scientiæ vel scientiarum, sed scientiarum omnium Dominus. Unde colligitur quod nullius iniquitatis ille noxus est: peccatum enim non est cognitio, sed prorsus ignorantia. Porro si peccatum est ignorantia, non ergo sapientiam habet peccator in quantum peccat. Sapientissimus igitur et sanctissimus est scientiarum Dominus. Si vero de numero cognitionum est ea quæ ad laudabile Adami respicit matrimonium quo cognovit Adam uxorem suam quæ et ipsa cognovit illum, et hujus cognitionis Deus est Deus. Faciet ergo quoque super istam dignissimum effectum et institutum, assentiens in adimplerionem ejus quod ipsa postulaverat.

77. Hic autem addi potest quod accurate de Deo disserit prophetissa, cum omnium bonorum causam esse prædicat Deum. Est enim, inquit, Deus scientiarum, nulla vero artificiosa cognitio otiosa est apud ipsum, sed omnes in bonum opus abeunt, et hoc omnino competit huic optimo artifice. Non autem absurdum esset dicere quod copulantur bonæ cognitioni quæ secundum Deum est laudabilis præcognitio, dignoscentia, recognitio, de peccatis antea commissis condemnatio nobilis ignoscentia, circumspicientia, cum spiritualiter inter se circumspicientes disserunt. Talia namque cognitiones quædam sunt Deo probatæ. In his autem est notandum quod hic scite et sapienter modulator appositus dyname Deum cognitionum, ostendens quod, sicut hominem perfectum scimus esse verbo et opere conspicuum, sic et Deum nosse convenit dyname et cognitorem; maxime vero super omnes hujusmodi, qui talis cum sit et cognoscens et potens quod in Anna faciendum erat hoc, nullo cooperatore fecit.

ἵνα ἡμεῖς ὡς αὐτὸς ὢν καὶ γινώσκων καὶ ἐπινοήσας αὐτὴν οὕτως· ἀλλὰ συμπράττοντος

Troparium primum tertie ode.

Incomprehensibilis est divinissimus principatus. Rhetores enim demonstravit illiteratos, Satis sophistas mutire faciendo sermone, Et a profunda nocte extrahendo Populos infinitos fulgur Spiritus.

78. Ausit aliquis fortasse hic pulchri operis in proposito tropario, non longe fulgens dicere exordium, quod requirit poeta Thebanus antiquissimus. Si enim in quinto versu positum: ἀστραπή τοῦ Πνεύματος non est in dativo, sed nominativo desinit ἀστραπή ordinatque sic aliqua syntaxis: Incomprehensibilis est Spiritus fulgor, non valde laudari posset ob extremam inversionem, et hanc uti quis audacius loqueretur, toto cælo procul distantiam aive juxta altitudinem cæli supra terram, aut saltem quantum de supra cerni possumi quæ sub terra sunt, aut in profundum demergi potest: namque transiens homo simplex et iners, audito: Incomprehensibilis est divinissima, statim perspicere conatur quænam sit ista, et eum tædet per longum

ἄρδωντος· αὐτὸς γὰρ μόνος τῷ ὄντι σοφώτατος, καὶ κατὰ πάνσοφος, οὕτως καὶ παγγινώσκης, καὶ οὐ γινώσκως ἢ γινώσκων, ἀλλὰ τῶν γινώσκων πασῶν Κύριος· ἐξ ὧν συνάγεται· καὶ ὡς κακίας καὶ οὐδεμιᾶς ἐκείνο· αἰτίας. Ἡ γὰρ ἀμαρτία οὐ γινώσκει, ἀλλ' ἀβύχρημα ἀγνοία. Ἐάν δὲ αὐτὴ ἀγνοία, οὐδὲ σοφίαν ἀρα· ἀμαρτάνων ἔχει καὶ ἀμαρτάνει· πάνσοφος· ἀρα καὶ ἀγνώτατος· ἐ τῶν γινώσκων Κύριος. Εἰ δὲ μία τῶν γινώσκων καὶ ἡ κατὰ τὴν Ἀδαμῆσαν εὐλογητὴν συζυγίαν, καθ' ἣν ἔγνω Ἀδάμ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, γινώσκουσάν δὴπου καὶ αὐτὴν ἐκείνον, καὶ ταύτης ἀρα γινώσκεις Θεός· ὁ Θεός. Ποιῇσι ἀρα καὶ ἐπ' αὐτῇ ἀξιολογώτατον συμπέρασμα, καὶ ἐπιτήδευμα ἐκινῶσας εἰ; συμπλήρωσιν οὐ αὐτὴ ἠδύετο.

οὐκ ἀνένδεκτον δὲ εἶπαιν ἐνταῦθα καὶ ὡς θεολογεῖ συνεπιγεγμένως ἢ προφητικῶς, πάντων τῶν ἀγαθῶν αἴτιον εἶναι δοξάζουσα τὴν Θεόν. Θεός· γὰρ φησὶ γινώσκων, οὐδεμία δὲ γινώσκῃ δημιουργικῇ ἀργίᾳ παρ' ἐκείνῳ ἀπέκειται, ἀλλὰ πᾶσαι εἰς ἔργον ἀποτελοῦνται ἀγαθῶν, καὶ αὐτὸ πάντως καὶ πρῶτον τοιούτῳ παναγάθῳ δημιουργῷ. Οὐκ ἂν δὲ τῇ πᾶρ ἔργον εἶπαι καὶ θεὶ συμπαρεκτείνονται τῇ γνώσει τῇ ἀγαθῇ τῇ κατὰ Θεόν, καὶ ἡ ἐκπαινετὴ πρόγνωσις, καὶ ἡ διάνοσις, καὶ ἡ ἐπιγνωσις, καὶ ἡ ἐπὶ φύσεσι πταίσμασι δικαία κατὰγνωσις, καὶ ἡ ἐλλόγιμος ζύγγωσις ἡγουν συγγνώμη, καὶ ἡ πολυνόμως καλουμένη μετάγνωσις, καὶ μετάνοια, καὶ μετὰγνωσις· ἥδη δὲ ποτε καὶ ἡ ἀμφίγνωσις, ὅτε συζητοῦσι πνευματικῶς οἱ ἀμφίγνωσόντες. Γινώσκεις γὰρ τινες καὶ ἐδ τοιαῦτα θεοφιλεῖς· ἐν τοῦτοις δὲ σημειώμενον καὶ θεὶ δεξιῶς καὶ σοφῶς ὁ μελωδὸς ἐνταῦθα παρέθετο τῇ δυνάσει τῶν Θεῶν τῶν γινώσκων δεικνύς ὡς, καθὲ τὸν τέλειον ἀνθρωπίνον, ὁδεῖται οὐδὲ μὴν εἶναι καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ, οὕτω καὶ τὸν Θεόν εἶδέναι πρῶτον καὶ δυνάστην καὶ γινώστην· μέλιστα δὲ ὑπεροχικῶς, καὶ ὑπερβατικῶς· ἐν τῇ Ἀννῇ ποιήσαν, ἅμα δὲ καὶ δυνατῶς, καὶ ἐκπαινετικῶς· ἀλλὰ συμπράττοντος προσειρηθείς.

Troparion proutor tñs tritēs wdhc.

V. Ἀληπτός ἐστιν ἡ θαρραλινότης.

Ῥήτρας γὰρ ἐξέφηνη τοὺς ἀγραμμάτους,

Ἄλις σοφιστὰς συστομίζοντας λόγῳ.

Καὶ τῆς βαθείας νυχτὸς ἐξαιρουμένους

Ἀποὺς ἀπαίρους ἀστραπὴ τοῦ Πνεύματος.

ση'. Ἐστίν, οἶμαι, τομῆσαι τίνα εἶπαι ἐνταῦθα ἔργου καλοῦ τοῦ κατὰ τὸ ἐκτελεῖν τροπαρίου μὴ πάντοτε τῆς προσηγορίας, ὃ δὲ ἀπατεῖ ὁ θηροφῶν καὶ λατὰς λυρῶδης. Εἰ μὲν γὰρ ἐν τῷ πρῶτῳ στίχῳ καίμενον τὸ ἀστραπὴ τοῦ Πνεύματος οὐκ ἐστὶ δοτικὴ, ἀλλὰ κατ' εὐθὺ πείτωκεν ἡ ἀστραπὴ, καὶ συνεδρεῖ τις ὅτι ἀληπτός ἐστιν ἡ θαρραλινότης ἀστραπὴ τοῦ Πνεύματος, οὐκ ἂν μάλα ἐκπαινετὸς τις ἀρετὴς ὑπερβάσει, καὶ τῆς ὡς ἂν τις τομῆστέρον ὑπερβαλὼν, ἄσων ὁρᾶντος ἐστ' ἀπὸ γαίας, διαστάσεως, ἢ κατὰ φύσιν ὁρᾶντος ἀπὸ γῆς, ἢ γοῦν ἀλλὰ ἐς ἔσθον ἐξ ὑπερφύου τὸ ὑπὸ γῆν ἰδεῖν, ἢ κατακολουθεῖν βυθίων. Ὁ γὰρ τῆς παρὰ τοῦ ἀνθρώπου ὁ ἀπράγμων καὶ ἀφελής, ἀνοῦσας ὡς ἀληπτός ἐστιν ἡ θαρραλινότης αὐτίκα ἰδεῖν ἐντρανίζει, καὶ τίς ἐκτελεῖ ἐστὶ;

καὶ ὄνει ἀναμένειν ἐπὶ μακρὸν τὴν ὁπόσιν, καὶ οὕτω μὲν οὐκ ἀναπαύει· ἀποκτίνει τὸ μακρὸν ὑπερβατόν. Εἰ δὲ τι ἄλλο νοήσει τις ἀπὸ κοινοῦ λαβὼν ἡνομα κατὰ συνήθειαν παλαιάν, ἀλλὰ τοῦτο ἐνέσει τὴν μὴ ἐντριβὸς ἀκροώμενον· τάχα γὰρ ἔστιν εἰπεῖν ὅτι καθάπερ ἐκ τοῦ βασιλεύειν ῥήματος οὗτο; εὐρηταί που ἐλκόμενον κατὰ κοινοῦ ὄνομα τὸ ὁ βασιλεύς, ἢ ὁ βασιλεύων ἐν τῷ, οὐ μὲν γὰρ τι κακὸν βασιλεύμεν ἀλφά τῆ οἱ, ἤγουν ἐν τῷ βασιλεῖ ὡμ' ἀφνειὸν πᾶνται· ὡσαύτως· δὲ καὶ ἐν τῷ δικάσει. Ἰδέσθαι δὲ ἔστιν ἢ ἐκ τοῦ δικάσει δηλαδὴ ὁπακουθεῖσαι δική, οὕτω κἀναπαύειν ἐκ τοῦ ἐξέφηνε ῥήματος παρεσθῆναι τῇ ἡνολῇ, ὅτι ἀληπτός ἐστι

ὁθ'. Εἰποι δ' ἂν τις ὁμοίως βιασάμενος καὶ ὡς ἐκ τοῦ ἀληπτός ὑπονοηθῆναι δύναται ἀσφαλῶς ἀπὸ κοινοῦ ἢ λήψας ἢ θεωρητικῶτάτη, ἣν δηλαδὴ λαμβάνωμεν καὶ ὡς λήμμα ἐνδοξότατον οἱ Χριστιανοί, καὶ πάγκοινον δόγμα ἔχομεν· θεωρητικῶτάτην καὶ παρεληφότες καὶ φυλάσσοντες· τὴν τριαδικὴν ἐν ἐνὶ θεῷ ὑπερούσιον ἐξουσίαν τὴν τριουπόστατον· ἥτις λήψας εἶπεν λαβὴ καὶ κατέληψας ἐτέρω λόγῳ ἀληπτός· ἔστιν, ἐπεὶ καὶ τοῦτο μόνον αὐτῆς ληπτόν, ἢ ἀκατάληπτα κατὰ τὸν οὕτω φιλοσοφῆσαντα. Δύναται δὲ καὶ ἐκ τοῦ θεωρητικῶτάτη παρελκυθῆναι ἢ κατὰ ἄρχουσα τοῦ τοιοῦτου ὀνόματος θεωρία, καὶ ἀποτελεῖσαι ἀσφαλῶς καὶ ὀρθῶς ὁμοίαν σύνταξιν. Ἐπεὶ τοίνυν κατὰ τὸν πρῶτον λόγον τὸν κατὰ μακρὸν ὑπερβατὸν σχῆμα τὴν φρασηκὴν τάξιν τοῦ τροπαρίου μεθοδεύσει τις, ἔπειτα κατὰ τοὺς τρεῖς τοὺς ἀπὸ κοινοῦ ἐρανισμένους· θηλυκὸν εὐθὺ ὄνομα, τὸ ὁπονοηθέντος δοτικῇ μένει τὸ ἀστραπή τοῦ Πνεύματος, σύν-οιαν τὸ πρόσωπον τοῦ προκειμένου μελωδικοῦ ἔργου ἐμποιεῖ τῷ περιτυγχάνοντι, καὶ τὴν ὅφιν ἐς αὐτὸ ἐπιβρίπτοντι· ἐπικρινέσθω οὖν τῷ φιλοθεάμονι ἴσποιν βούλῃται· οἶμαι δὲ ὡς ὁ πρῶτος ἀρίστος ἂν λόγος διὰ τὸ προφανὲς ἀόκλητον.

π'. Ἐφ' οὗ καὶ θεωρητὸν τὴν κατὰ τὸ τροπάριον ἔννοιαν βουλομένην λέγειν ὅτι ἡ θεωρητικῶτάτη ἀστραπή τοῦ Πνεύματος ἀληπτός· ἔστιν, ὅπερ ἔστιν ἀκατάληπτος, ἀκατανόητος, μὴ ὑποκαίμενη λαβαί, ὃ ἔστιν ἀπαῖς, ὡς περ οὐ ταῖς κατὰ σῶμα, οὕτως οὐδὲ κατὰ νοῦν. Εἰ μὴ ἄρα ἐκείνη· ἡλάμπετο φιλογὶ ἀγγελικῇ, ὡς ἔχειν οὕτω λαβέσθαι πυρός, καὶ φωτὶ φῶς προλαμβάνειν, καὶ τῷ τῶν φῶτων οὕτω προσπελάζειν Πατρὶ τῷ μεγάλῳ θεῷ· πόθεν τοῦτο ὅλῳ; Ἐξ αὐτοῦ δὲ τοῦ σήμερον θαύματος· ῥητορικῶς γὰρ αὐτίχα δὲ καὶ φιλοσόφως τοὺς ἀγγραμμάτων ἐστῶμμε μαθητὰς, καὶ ἀρχόντας· καὶ ὡς ἐν ἀτόμῳ σοφούς ἐξέφηνεν ἄλῃ, ὅπερ ἔστιν αὐτάρκως, τοὺς ἰδιώτας συστομίζοντας τῷ οἰκείῳ λόγῳ, τοῦ ἔστιν ἐν τῷ ἐμφράττειν τὰ χεῖλη, ἐπιστομίζοντας τὸ παρ'. Ἐλλοι· σοφιστικὸν φύλον, καὶ τῷ τῆς θείας διδασκαλίας ἐξασπράττοντι φωτὶ, ἐξίγοντας τοῦ κατὰ τὴν ἀγνωσίαν ὄφου νοκτείου· ὅπερ ἐνέργημα πάντως ἀκατάληπτον ὁμολογηθεῖν δέ.

πα'. Καθεσταμένη; δὲ ὡς τῆς ἡνολῆς, τὰ κατὰ

(1) Et ita non moratur auditorem longo hyperbato.

(2) Divinissimam traditione acceptam custodien-

A explicationem expectare (1). Si vero quis aliud quid cogitet, communi juxta morem antiquam sumptum nomine, at istud auditorum non assuetum confundit. Forte namque dici poterit quod, quemadmodum ex regnare, quod est verbum, inventum est derivatum commune nomen rex, vel qui regnat, in hoc: « Non enim aliquid malum est regnare, et sive in hoc: Regi nobile palatium est; ita etiam in verbo: Judicabo. Rectum vero erit ex judicabo, subauditum sane judicium, sic et ibi ex verbo ἐξέφηνε occurrit menti, quod incomprehensibilis est expanis quæ illiteratos reddidit oratores.

Ἐκφανίς· ἢ ῥήτορας τοὺς ἀγγραμμάτων ἐκφηνάσα. B 79. Similiter autem aliquis dicere posset, quod ex voce incomprehensibilis tuto subintelligi potest nomine communi apprehensio ἡ θεωρητικῶτάτη quam certe tanquam lemma celeberrimum nos apprehendimus Christiani, et communissimum habemus dogma (2); quæ apprehensio, sive acceptio, vel, aliis verbis comprehensio, incomprehensibilis est, siquidem, secundum eum qui sic philosophatur, hoc solum istius est comprehensibile, quod incomprehensibilis est. Potest autem etiam ex θεωρητικῶτάτη derivari vox quæ præstat huic nomini θεωρία, complereque tuto recteque similem syntaxim. Sive ergo juxta primum modum, de longa scilicet inversione, ordinat quis elocutoriam syntaxim troparii sive juxta tres alios, derivantes in nominativo femininum communeque nomen, quo subintellecto daltus manet ἀστραπή Spiritus, frons propositi operis melodici sensum præstat occurrenti et oculos in ipsum injicienti. Discrimen igitur sit curioso quodlibet. Equidem puto quod primus sufficeret modus, quia manifeste non affert difficultatem.

80. Super hoc etiam considerandum est troparii sententiam quæ dicere vult quod divinissima fulguratio Spiritus incomprehensibilis est, nempe inapprehensibilis, impercepta, non subiecta conceptui, id est, tactui ut incorporeis sic neque spiritualibus. Nisi igitur spiritus iste flamma luceret angelica, ita ut posset ignem apprehendere, lumineque lumen assumere, et sic Patri lumen, magno Deo, propinquare, unde hoc foret manifestum? Ex ipso hujus diei prodigio. Protinus enim oratores et philosophos desertos fecit illiteratos discipulos, et exemplo quasque in instanti sapientes reddidit satis, hoc est sufficienter, hos idiotas, obmutescere proprio sermone facientes, id est, in occludendo labia, silere cogentes sophisticam Græcorum tribum; istamque divinæ doctrinæ fulguranti lumine educentes ex ignorantie tenebrosa nocte: quæ efficacia prorsus incomprehensibilis censenda est.

81. Statuta vero taliter sententia, quæ ad dictiones trinam in uno Deo supersubstantialem substantiam tribus personis constantem.

nes troparii pertinent, sic explicantur: Imprensibilis, ut inventum est, idem significat quod incomprehensibilis, quam capere non est possibile. Ostendit autem ista dictio, quæ homonyma est, etiam irreprehensibilem sive hominem, sive victum, cuius et ipsius, tanquam commendabilis virtute, nihil aliquis incriminandum reperire potest. Videtur autem dictio metaphorice deduci a luctatoribus, qui oleo peruncti et aliunde solertes inclinari, curant ne captum adversariis præbeant. Unde optime *imprensibilis* diceretur castus Joseph, qui dominam Ægyptiam nudus fugit ut comprehendi non posset. Hæc autem *imprensibilis*, iuxta modum luctatoris, opponitur εὐλαδῆς, quem scilicet facile prehenderes. Vox autem ἰσὺν per consequentiam nexus acuto accensu notatur, ut hoc ἀληπτός ἐστὶ, concinat τῷ ἑρρήξει γαστρός, secundum vim accentus aruti. Aliunde vero, sicut viri docti volunt, enclitica esse debet. Qui vero hoc audire fastidit, nobis prorsus illasias prætereat.

82. Quæ vero θεωρχικωτάτη dicitur, omnem splendoris intentionem excedit. Superior enim est una altera fulguratio, magis una divina; atque altera quædam principalis, et principalior, et principalissima: sed divina principalissimaque fulguratione Spiritus, et Patris et Filii, non recte dicemus aliquid esse præstantius. Hæc enim summam significat Dei virtutem, sapientiam mundum diversimode docentem et ita salvantem: quo quid præstantius opus Dei esset præter incarnationis œconomiam, ubi cuncta sunt ad nostram salutem et ad impletionem superioris mundi spectant? Est autem theologica vox θεωρχία et quæcunque inde veniunt. Vox autem ῥήτρας per circumflexum pro ῥήτορας, non est valde usitata, sicut neque πάτρας pro πατέρας, μήτρας, pro μητέρας, vel aliud quid simile. Θυγατέρας tamen invenitur cum syncope. Igitur noscit aliquis undecunque dictionis hujus usum, vel remittendum est ad licentiam poeticam vel aliam propter metrum necessitatem. Attamen ῥήτρας cum accentu super penultimam dicimus genere feminino, cum quibusdam conditionibus conventiones; quarum singulare est hoc: Euge, ῥήτρην faciamus, et est istud sicut φρήτην, et similia. Ἐξέφηνεν autem spectat ad fulgurationem, qua manifestantur quæ hucusque in obscuritate erant, quemadmodum et discipuli, qui erant obscuri, manifestati sunt, cum a Spiritu sancto illuminati fuerunt. Et non solum ipsi luxerunt, sed et aliis bonam hanc affectionem dederunt. Illiteratos autem dicit, vel qui prorsus litteras nesciebant, quosque dixeris analphabetos, vel qui paucas sciebant litteras: qua significatione usus est etiam qui scripsit episcopum esse posse illiteratum, sive qui paucis sacrarum litterarum libris operam dat: nam illum qui nihil omnino novit pigeret, puto, sacram lucernam accendere.

83. Vox ἄλις quæ significat sufficienter, tanquam adverbium, venit ex ἀλίω ἀλίω, id est cogo, po-

A λέξιν τοῦ τροπαρίου ἔχουσιν οὕτως· ἀληπτός μὲν νῦν ὧς εὐρίθη ἡ ἀκατάσχετος, ἥς οὐκ ἐστὶ λαβίσθαι δηλοῖ δὲ ποτὲ ἡ λέξις ὁμώνυμος εἶσα καὶ τὸν ἀμεμπτον, ἡ ἀνθρωπον ἡ βίον, οὗ καὶ αὐτοῦ ὡς ἐναρέτου δρᾶσθαι τις οὐ δύναται λόγῳ αἰτιάσεως· δοκεῖ δὲ μετενεχθῆναι ἡ λέξις ἐκ παλαιστικῶν τεχνικῶν, οἱ καὶ ἀλειφόμενοι ἔλαιον, καὶ ἄλλως δὲ ὑποκλίνοντες δεξιῶς ἐπιτηδεύοντα· μὴ ἐνδιδάναι τοῖς ἀντιπάλοις λαβᾶς· ἔθεν πᾶν γλυκῆος ἀληπτός λέγοιτ' ἂν ὁ σῶφρων Ἰωσήφ, ὁ τὴν Αἰγυπτίαν δέσποιναν γυμνὸς φυγόν, ὧς μὴ ληφθῆναι καταδεξάμενος· τῷ δὲ οὕτως ἀληπτῷ κατὰ λόγον πάλιν, ἀντίκειται ὁ εὐλαδῆς, οὗ δηλαδὴ ῥῆθον ὁ βουλόμενος λάβοιτο. Τὸ δὲ ἐστὶν διὰ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ εἰρμού δέχνεται, ἵνα τὸ ἀληπτός ἐστὶ, συνῆτοι τῷ ἑρρήξει γαστρός, κατὰ τὴν δευτερονησίαν· ἄλλως δὲ, ὧς οἱ τεχνικοὶ βούλονται, ἐγκλίνεσθαι ὀφείλει· ὁ δὲ ἀκνῶν ἀκούειν τοῦτο, παρακούμετω θλίβων ἡμᾶς οὐδὲν.

πῆ'. Ἡ δὲ θεωρχικωτάτη πᾶσαν ἐπίτασιν ὑπερβαίνει λαμπρότης· ὑπερτέρα μὲν γὰρ ἄλλη ἄλλης ἀστραπῆς, καὶ θιοτέρα, καὶ ἀρχικὴ τις εἶτρα, καὶ ἀρχικωτέρα, καὶ ἀρχικωτάτη· τῆς δὲ θεωρχικωτέρας ἀστραπῆς τοῦ Πνεύματος, αὐτίκα δὲ καὶ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, οὐκ ἂν ὀρθῶς εἰποῖμεν εἶναι τι ὑπέρτερον. Θεοῦ γὰρ αὕτη ἐνέργειαν τελικωτέτην σημαίνει σφελίζουσαν κόσμον πολυειδῶς· καὶ οὕτω σώζουσαν· οὐ τί ἂν ὑπερτέροι· ἔργον Θεοῦ μετὰ τὴν ἐνεαρχον οἰκονομίαν, ἔθλα τὰ πάντα εἰς σωτηρίαν ἡμῶν, καὶ οὕτως ἀναπλήρωσιν τοῦ ἀνω κόσμου ἀπορᾶς· Θεολογικὴ δὲ λέξις καὶ ἡ θεωρχία καὶ τὰ ἐντεῦθεν παραγόμενα. Τὸ δὲ ῥήτρας προπερισπόμενον, ὅ ἐστι ῥήτορας, οὐ τέτριπται εἰς πλατεῖαν χρῆσιν, ὧς οὐδὲ τὸ πατέρας πάτρας, μητέρας μήτρας, ἡ ἄλλοι τοιοῦτοι· θυγατέρας μὲντοι εὐρηται συγχεομένη ἐκ τοῦ ἀπλοῦ· ἔχουν οἱδὲ τις χρῆσιν τῆς λέξεως ἰδενούν, ἡ ἄλλα ἀνακεκαμμένη εἰς ἄλιαν ποιητικὴν καὶ τὴν διὰ μέτρον ταύτην ἀνάγκην. Ἄλλως μὲντοι ῥήτρας φανερὴν παροξυστικῶς γίνεαι θηλυκῇ, τὰς ἐπὶ τισὶ ῥήτοσι· συνθήκας· ὧν ἐνικνὸν ἐθ, ἀλλ' ἄγε ῥήτρην ποιήσωμεν· καὶ ἐστὶν ἐκείνη κατὰ τὸ φρήτην καὶ τὰ τοιαῦτα. Τὸ δὲ ἐξέφηνεν οἰκίον πρὸς τὴν ἀστραπὴν, ἥς ἀλλαμψέας ἐκφαίνεται τὰ τέως ὄντα ἐν σκότει, καθὰ καὶ οἱ μαθηταὶ ἀφανίσ· ὄντες, ἐξαφάνησαν, οἷς ὀπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνελάμψθησαν· καὶ οὐ μόνον αὐτοὶ ἐξέλαμψαν, ἀλλὰ καὶ ἄλλοις ἔδωκαν τὸ ἀγαθὸν τοῦτο πάθος. Ἀγραμμάτων δὲ ἡ τοῦς μὴ εἰδότες ὅπως γράμματα λέγει, οὐς ἀναγραφῆτους ἔφη τις, ἡ τοῦς ἀλγογραφμάτων· δι' οὗ σημαίνοντι συνγορεῖται καὶ ὁ γράφας μὴ κωλύεσθαι εἶναι καὶ ἀγραμμάτων ἐπίσκοπον, εἶχουν ὅλοις ἐντριβέντα βιβλίοις ἱερῶν γραμμάτων. Ὁ γὰρ καὶ μηδὲν ὅπως εἰδὼς, ἀνήσκει ἂν, οἶμαι, καὶ ἱερὰ λόγια ἀνὰ πτεν.

πγ'. Τὸ δὲ ἄλις, ὃ σημαίνει μὲν τὸ αὐτάρκως, ὧς ἐπὶ ῥήμα· γίνεται δὲ ἐκ τοῦ ἀλίω, ἄλιω, τὸ ἀθροῖον,

ἔχει συμβεβῆσθαι ἀδίδακτος καὶ πρὸς τὸ ρήτρας καὶ πρὸς τὸ ἀγγραμμάτους, καὶ πρὸς τὸ συστομίζοντας. Σοφισταὶ δὲ παρ' Ἑλλήσι διχῶς, καὶ μάλιστα μὲν οἱ πλασματογράφοι ῥήτορες· σοφίζοντες ἑκαῖνοι ἐν τῷ μελετᾶν πλαστάς ὑποθέσεις, τοὺς ἐπ' ἀληθείᾳ δικηγόρους. Οὕτω γοῦν σοφιστὴς Διδανίδης τις καὶ Ἀφρόδιος καὶ λοιποί. Ἦσαν δὲ καὶ φιλόσοφοι σοφισταὶ διαλεκτικοὶ σοφιζόμενοι τεχνικῶς τοὺς αὐτοῖς κοινωνοῦντας, καὶ παραλογιζόμενοι, καὶ ἐν τῷ οὕτω ποιεῖν ἐλεγχόμενοι καὶ ἐλέγχοντες· οὐ ζηῶντες μὲν ἐκείνοι ὧς καὶ προκαθίστασθαι διδασκαλείων, πορευόμενοι δὲ ὅμως περὶ τέχνην ταύτην ὀχληράν. Ὅθεν λαβόντες ἡμεῖς, σοφιστὴν κακίαν φαμέν καὶ πάντα μὲν κακὴν, μάλιστα δὲ τὸν ἀρχέκακον δαιμόνα· συστομίζοντας δὲ ἀντὶ τοῦ τὸ στόμα ἐμφράττωσας, καὶ ὡς ἐν ἀνθ' ἑνὸς εἰπεῖν ἐπιστομίζοντας. Ἑλληνται δὲ ἡ λέξις ἀπὸ ἀγγείων βραχυστόμων, καὶ ὡς οἱ παλαιοὶ φασὶ συστόμων· τοιαῦτα δὲ εἰσιν ὧν τὰ στόματα συνήκται εἰς κομίδι στινὴν, ὡς πομάζεσθαι ὀλιγίστῳ δερματίῳ, ἢ στυπείῳ, ἢ φυλγίῳ· ἔστι οὖν συστομίζειν τὸ ἀχανῆ ποιεῖν τὸν ἐλεγχόμενον, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι προάγειν ὅλιος λόγον τοῦ στόματος· ὡς εἰ καὶ μὴ πλατὺ χαίνειν εἶχεν, ἀλλὰ συνήκτο τὰ χεῖλη κατὰ βαλάντιον ἢ τινα βίχον· ὅπερ ἐμάθανον οἱ τοῖς ἀγιωτάτοις τοῦ Θεοῦ μαθηταῖς ἀντικαθεστάνενοι σοφισταί, οὐ φόβῳ ἢ βίᾳ, λόγῳ δὲ συστομίζόμενοι ἀποστολικῶ τῷ ἐκ τοῦ πανοῦ Θεοῦ.

π'. Ἐνταῦθα δὲ οὐ πάντα ἄκαιρον καὶ ἀπερλεργον ἱστορῆσαι ὅτι σοφός τις δύο φοιτηταὶς παρασκιζόμενος· πάνυ αὐτῷ μελομένους, ὧν ὁ μὲν εὐχερὴς καὶ μικροῦ δεῖν ἀγρόν· ἀναλαμβάνοντα διδασκαλία, εἶτα ἐξελαυνάμενος ταχὺ, ὁ δὲ μόχθῳ πολλῷ εἰσερχόμενος τὸ ἐρμηνεύμα παρακατεῖχεν εἰς μνήμην διηνεκῇ στεγόμενος· τὸν μὲν πρῶτον ἐκείνου λαγόνῳ εἰκαζεν εὐρυστόμῳ, ῥῆθον μὲν πληρουμένην, ῥῆθον δὲ ἀποκονουμένην· τὸν δὲ δευτέρον ἀγγεῖδιον συστόμῳ, ῥῆθρον καὶ εἰσερχομένῳ, καὶ ἀποπτύοντι τὸ ὕδρον, καὶ τοιοῦτον μὲν τὸ σύστομον. Βαθεῖαν δὲ τὴν νύκτα λέγει τὴν παλαιάτην ἐν τοῖς ἐθνικοῖς πλάνῃν, δι' ἣν ὡς ἐν σκοτίᾳ περιπατοῦντες, οὐκ εἶχον τὸ τῆς ἀληθείας βλέπειν φῶς, οὐδ' αὐτοὶ Ἑλλήνες, οἳ· ἡ κατὰ κόσμον σοφία ἐνέλαμπεν· καὶ ἦν ἐκεῖνος ἡ νύξ αὕτη καινότροπος· οὐ γὰρ ἥλιος, γῆν ὑποδύς, τῇ ἐκείθεν σκιᾷ ἐλύπει τὴν κτίσιν· ἀλλ' ὁ μὲν ἥλιος τῆς ἀληθείας ὁ ὑπερουράνιος ἐπλήρου τὸν κόσμον· ἐκαῖνοι δὲ βλέποντες οὐκ ἔδωκαν· ἐμελλε δὲ ἄρα ἐν τῷ ὑστερον ἀνάπαλιν θαύματι τὸ ἐμπάλιν τοῦ πρώτου πάθους ἐγγενέσθαι τοῖς ἔθνεσιν. Ὅτε γὰρ ὁ ἄδυστος ἥλιος οὐρανὸν κατελθὼν ἐπ' ἡμᾶς ὑπὸ γῆν γένοιτο, τὴν καὶ αὐτὰ ἐκαῖνοις ἡ πρώτη μὲν ἀπὸ ἀλήθης νύξ, ἐπὶ λαμπρῇ δὲ φῶς τὸ ἀνέσπερον. Ἰστέον δὲ ὡς βαθεῖα νύξ ὅλοϊ μὲν τὴν ἀκρῶς μέλαιναν, καὶ κατὰ τις ἐξη σκοτομήνιον· τὴν μεταφορὰν δὲ εἰληγεν ἐκ τῶν βαθέων, καὶ φρεάτων, καὶ φαραγγῶν, καὶ βόθρων, καὶ πελογέων καθ' ὧν οὐ διακρίνεται φῶς καθαρόν, ὅπερ ἀνω φορούμενον φύσει, ὀλίγα πέφυκεν ἀσχηλίσθαι περὶ τὰ ἡ βαθεῖα ἢ ἄλλως γυνουόμενα καὶ παράθυστα· ἐνταῦθεν δὲ νοστήσαν καὶ βαθύ

A test referri ad oratores, et illiteratos, et os obturantes. Sophistarum vero apud Græcos duo genera habebantur: præsertim plasmatographi oratores: hi ficta subjecta declamantes, veros efformabant ad sapientiam advocatos. Talis fuit sophistes Libanius, et Aphthonius, et cæteri. Erant porro philosophi sophistæ dialectici, qui secum conversantes argutiis ludebant et sic erant convicti et convincentes; non zelantes ut disciplinæ præessent, laborantes tamen circa istam molestiam artem. Unde morem assumpsimus nos, sophistam malitiæ vocandi omnem improbum, præsertim malorum principem demonem. Συστομίζοντας autem similiter pro, obturantes ora; et, ut unum pro altero dicam, ἐπιστομίζοντας. Dictio vero desumpta est a vasis tenuis colli, quæ dicuntur ab antiquis σύστομα. Talia sunt ea quorum os in arcem introductionem tenuatur, ut obtrudi possit tenuissima pellicula, vel stuppa, vel lignea particula. Συστομίζουσιν igitur mutum facere convictum, eo quod omnino nequit ex ore proferre sermonem, et tanquam ad modum erumenæ vel urceoli non potest late hiare, sed contrahuntur labia. Quod didicerunt sanctissimisi Dei discipulis adversarii sophistæ, non metu aut violentia, sed apostolico sermone a Deo sapientissimo proveniente, ora obturati.

84. Hic autem non prorsus intempestivum aut superfluum est enarrare quod quidam philosophus duobus auditoribus, quos magna prosequabatur cura, deditus, quorum unus facile ac subito suscipiebat documenta, sed brevi postea obliviscebatur, alter magno labore susceptam explicationem in memoria perpetuo custodiebat, primum quidem assimilat ab ore largo lagenæ quæ facile impletur, sed facile et vacuatur; secundum autem angustis urceis, tardius recipienti et rejicienti aquam. Tale quidem est verbum, σύστομον. Profundam autem noctem dicit antiquissimum ethnicorum errorem, per quem velut in tenebris ambulantes, non valebant veritatis aspicere lumen, nec ipsimet Græci quibus sapientia secundum mundum illuxerat. Erat autem illis ista nox novi generis. Non enim sol sub terram subiens creaturam exinde contristabat umbra; verum hic quidem celestis mundum replebat sol veritatis; sed illi aspicientes non videbant. Debebat proinde fieri gentibus in ultimo prodigio quidquam huic primæ affectioni contrarium; etenim cum ille sol indeficiens, ad nos ex alto dimissus, sub terram intravisset, statim hæc prima nox evanuit, eisque lumen absque vespere illuxit. Notandum est autem quod dictio profunda nox ostendit illam fuisse summe nigram, illunem ac tenebricosam. Metaphora vero sumpta est de profunda, puteis, barathris, foveis, pelagis, in quæ non penetrat purum lumen; quod natura sursum elevatum, circa profunda vel alias angulata seu furtiva parum est versari natum. Exinde quoque concipien-

dum est illam ad solum usque profundam adorationem et profundam serenitatem, quam qui non habet, ex aquis profundis eripi se precatur.

85. Vex εξαρουμένους est pro εκλαμβάνοντας, et sic educētes. Dici solet de iis quæ ex profundo eriuuntur. Extrahit igitur aliquis eum qui demergendo suffocatur, aut in profundum cœnum lapsus est: vel magis tropice, qui cecidit in captivitatē. Illic autem εξαρουσίν afflita sunt εξαλεισθαι et εξαλειν. Talia vero non sunt ἀναιρεσθαι et ἀναλίσθαι: non enim ex profundo suscipientes, sed lapsum erigentes, aliquem elevamus; et sic indicabit istud: ἀνέλιτο έκαινον. Quod autem τὸ εξαρεισθαι et ὁ εξαρουμένος, ex quibus sunt ὁπεξαρεισθαι et ὁ ὁπεξαρουμένος, passivam aliquando significationem habeant, non est ambigendi locus. Populos autem immensos solummodo dicit eos qui fulgore Spiritus illuminati sunt. Licet enim alias maxime gentilium immensitas pateat, si quis eos qui etiam nunc in tenebris errorum ambulant, et nocturno tempore contra nos insidiantur, consideret; attamen immensi quoque sunt secundum Deum illuminati: et nobis ante oculos ducentur omnes sancti, prorsusque mirabimur eorum infinitatem, etsi non proprie sumamus istam. Si enim nec omnes homines qui ab Adam ad consumptionem usque sæculi sunt, coram Deo proprie dicentur innumeri vel infiniti, quomodo sanctis ejus et cæteris simul Christianis infinitas competet? Sunt ergo populi infiniti, quorum multitudo, licet habeat finem, nobis tamen non est magis nota, quam quod est proprie infinitum. Si vero quæque terra tum esse dicitur immensa, tum habere terminos, observandum est hoc etiam utile præsentibus futurum. Eidem etiam uti inservit dictum: « Populis infinitis consentientibus », quod apud alium poetam invenitur.

86. Fulguratio vero sancti Spiritus, et præsertim illa quæ spectat ad hodiernam festivitatem, in qua sunt spiritus vehemens et ignita lingua, aliquid suavitatis additum majestati habet ex naturali cogitatione per quam ad divinissimam speculationem anagogice ducimur. Scimus enim quod sensibilis fulguratio sensibilem spiritum, ante propriam generationem jam existentem, hancque producentem, arguit: quo intra nebulam obscuram, motuque inflammato, atque exitum querente, tenebrarum violentia scissura tonitruum efficit, fulgurationem vero quæ diurnis coloribus æra pingit, spiritus generat. Quæ porro physica cum sit, in præsentis festivitatis scintillam docere qui cupit audire quod pium est lucrare querere. Quod autem, sicut noctem ignis illuminat, et non dico ignem hunc antiquum Judæis auxilium præstantem, sed simplicem ignem, sic etiam fulguratio; quodque sæpe multum juvat et viatores et navigatores, et ipsis est saluti, norunt qui sunt experti, apud quos etiam gratiarum debita, merito, talibus fulgetris reservantur. Multo vero magis et omni modo maximas debemus gratias sancti Spi-

Α προσκύνημα τὴ ζωὴν ἐδάφους, καὶ βαθεῖαν γαλήνην. ἢ ὁ μὴ ἔχων, εὐχεται βουθῆναι ἐκ τῶν βαθύων ὁδῶν.

πρ'. Τὸ δὲ εξαρουμένους εἴρηται μὲν ἄρτι ἀπὸ τοῦ εκλαμβάνοντας καὶ οὕτω· ἐξάγοντας· λέγεσθαι δὲ εἰσθαι ἐπὶ τῶν ἐκ βάθους ἀνελκόντων ἐπιθέποντες. Ἐξαιρεῖται γοῦν τις τὸν ἐν τῇ κατακυλωμένῃ πειγμῶν, καὶ τὸν ἐμπροσθέντα αὐτῷ βαθεῖα· ἀντιπῶν δὲ τροπικώτερον καὶ τὸν σιγμαλωσῖα περιπρόσθοντα· τῷ δὲ τοιοῦτῳ εξαρεινὴν σύστοιχόν ἐστι καὶ τὸ εξαλεισθαι καὶ εξαλειν· οὗ τοιαῦτα δὲ καὶ ἀναιρεσθαι καὶ ἀναλίσθαι. Οὐ γὰρ ἐκ βάθους ἀναλαμβάνοντες τινα, πρὸς τὸν δὲ ὀρθοῦντες ἀναιρούμεθα, καὶ ὡς τοῦτο ποιήσῃ ἀνέλιτο έκαινον. Ὅτι δὲ τὸ εξαρεισθαι καὶ ὁ εξαρουμένος καὶ παθητικὴν ποτε σημασίαν ἔχουσιν, ἐξ ὧν καὶ τὸ ὁπεξαρεισθαι καὶ ὁ ὁπεξαρουμένος, οὐκ ἔστιν ἀμφιβολεῖν. Ἀποδὲ δὲ ἀπαιρούς τοὺς τῇ ἀστραπῇ καταλαμφθέντας τοῦ Πνεύματος μόνους φησίν. Εἰ γὰρ ἄλλως· μάλιστα τῶν ἰδῶν ἀπειρία κατακίχεται, εἰ τις τοὺς ἐν καὶ νυκτικῶρους ἐν τῇ πλάνῃ, καὶ νυκτιλόγους δὲ καθ' ἡμῶν σκέπτοιο· ἀλλ' οὐν ἀπειροὶ καὶ οἱ κατὰ Θεοῦ πεφωτισμένοι, καὶ προαχθῆναι ἡμῖν εἰς· ἔννοιαν οἱ ἀγιοὶ πάντες, καὶ πάντως θαυμασόμεθα τὸ ἐν αὐτοῖς ἀπειρον, οὐ κυριολεκτούμενον οὐδὲ αὐτό. Εἰ γὰρ μὴδὲ πάντες ἄνθρωποι οἱ ἐξ Ἀδάμ καὶ μέχρι συντελείας τοῦ κόσμου ἀπειροὶ παρὰ τῷ Θεῷ κυρίως λεχθήσονται, πῶς ἂν τοὺς ἀγίοις ἐκείνου, καὶ τοὺς ἄλλοις δὲ θεοῦ Χριστιανοὺς· ἀπειρία ἐπαληθεύοιτο; Εἰδὲν οὖν λαοὶ ἀπειροὶ, ὧν τὸ πλῆθος εἰ καὶ πεπέρασται, ἀλλ' ἡμῖν οὐκ ἔγνωσται ὡς οὐδὲ τὸ κυρίως ἀπειρον. Εἰ δὲ καὶ γῆ ποτὲ μὲν ἀπειρων εἶναι λέγεται, ποτὲ δὲ πέρατα ἔχειν, ἐπισκεπτέον καὶ ἐκεῖνο χρήσιμον τοῖς ἐνταῦθα ἐσόμενοι· ἐνθυμητέον δὲ πρὸς ὁμοίαν χρίαν καὶ τὸ λαῶν ἀπειρων συμφωνούντων, ὃ δὴ παρὰ ἑτέρῳ κεῖται μελιώδῃ.

πρ'. Ἡ δὲ ἀστραπὴ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, καὶ μάλιστα ἡ κατὰ τὴν σημερινὴν ἑορτήν, ἐν ᾗ ἡ πνοὴ διαλα καὶ γλῶσσαι πυρὸς, ἔχει γλυκύτητα· τι πρὸς τῷ σέμνῳ καὶ ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἐννοίας, δι' ἧς εἰς θεωρίαν θεωτάτην ἀναγόμεθα. Οἴθαμεν γὰρ ὡς καὶ ἡ κατ' αἰσθησὶν ἀστραπὴ πνεύμα αἰσθητὴν προδάρξαν αἰτιᾶται τῆς οἰκίας γενέσεως· οὐ ἐγκλεισθέντες· ἐσω νεφελῇ καὶ τῇ κινήσει ἐκπυρῶθέντες καὶ ζητούντες ἐκπύρουν, ἡ μὲν τοῦ γνόφου πρὸς βίαν ῥῆξις βροντὴν ἀποτελεῖ, ἀστραπὴν δὲ τὸ Πνεῦμα ποιεῖ, τὸν ἀέρα χρώζουσαν ἡμεροφάει· ἡ δὲ φυσικὰ ἐντα ἑορταστικῶς· οἷον νῦν σοφίαν τὴν ἐθελοντα κερδαίνειν πάντοθεν τὸ θεοσεβεί· ὅτι δὲ καὶ καθόλου νύκτα τὸ πῦρ φωτίζει, καὶ οὐ λέγω τὸ πᾶσι ποτὲ τοὺς ἰουδαίους ἐπικουροῦν, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀπλῶς, οὕτω καὶ ἡ ἀστραπὴ, καὶ οἱ ὡρεῖται πολλὰς μυσίας καὶ ὁδοιπόρους, καὶ ὅσοι δὲ ναυτιλλόμενοι, καὶ σωτηρία αὐτοῖς γίνεσθαι, ἴσασιν οἱ πεπαιραμένοι, παρ' οὗ καὶ ὁρσιὰ καὶ χρίτων, οἶμαι, ταῖς τοιαύταις ἀστραπῶς ταμιεύονται· μυσίας δὲ μάλιστα δὲ τῷ παντὶ ὁρλωμέν ἀπειρῶς χάριτας τῇ ἀστραπῇ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, δι' ἧς νυχθὲς πολυιδεύ· βαθεῖας ἐξαι-

ροῦμεθα. Οὐ μόνον γάρ τῆς κατὰ ψυχὴν, ἀλλὰ καὶ τῆς περὶ βίον, δε μικροῦ καὶ ἀκατάληπτος ἔστιν ὅσα καὶ ὁποῖοις νυκτέροις πλάνοις μετατρέται.

Τροπάριον δευτέρον τῆς τρίτης ᾠδῆς.

VI. Ἦν ἔκπορευτὸν ἐξ ἀγεννήτου φῶς

Τὸ πανσθενουργῶντων ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ,

Οὐ τὴν, δι' Υἱοῦ πατρικῆς ἐξουσίας,

Νῦν ἐμφανίζει συμφοῇ φρυκτωρίαν

Πυρώδης ἤχος ἐν Σιών τοῖς ἔθνεσιν.

πζ'. Θεολογία ἔκλον τὸ παρὸν τροπάριον κοινὴν ὧς ἐννοεῖται οὐκ ἐπισυρόμενον· ἑορταστικῶς δὲ ἀρχεται ὁ μελωδὸς ἀπὸ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκπορεύσεως ἐκ τοῦ Πατρὸς· γοργῶς ἄλλων καὶ σιμνῶς ὡς προσέχει τῷ μέτρῳ· ἡ δὲ ἀρχὴ αὐτῇ κατὰ τὴν τοῦ πρώτου Θεολόγου εὐαγγελιστοῦ ἐοχημένους εἰπόντος, «Ὡς ἀρχὴ ἦν ὁ λόγος»· φησὶ γάρ, ἦν ἔκπορευτὸν, καὶ ἐξῆς· ἐνταῦθα δὲ ἐπιστημαντέον ἀναγκαίως πρὸ τῆς ἐρμηνείας, ὅτι μετὰ τοὺς ἐν ἀρχῇ δύο διστίχους, οἱ ἐπιτερόμενοι γράφονται καὶ οὕτως· — οὐ τὴν δι' Υἱοῦ πατρικὴν ἐξουσίαν — νῦν ἐμφανίζει συμφοῇ φρυκτωρίαν — πυρώδης ἤχος ἐν Σιών. — Καὶ περὶ μὲν τῆς γραφῆς ταύτης ὡς καὶ περὶ πρὸ αὐτῆς, εἰρησέται τὸ δέον· τῷ τέμῳ δὲ ἐπιδηλητέον τῇ ἐννοίᾳ τοῦ τροπαρίου τοῖςδε ὁσιν· Ἦν, ὡς ἐρρέθη, ἔκπορευτὸν ἐκ φωτὸς ἀγεννήτου, ἔχουν ἐκ τοῦ τῶν φῶτων Πατρὸς, τὸ καὶ ἀσφαρτον οὐκ, ἔχουν ἅγιον Πνεῦμα, φῶς ἐκ φωτὸς προσελθὼν καὶ παντοδύναμον ἄλλω· τε πολυτρόπως, καὶ ἐν τῷ φωτὶ εἶναι παρεκτικὸν καὶ αὐτὸ· ὃ ἔχουν τοῦ εἰρημένου ἁγίου Πνεύματος, τὴν φρυκτωρίαν εἶπουν φανόγητα, τὴν αὐτῷ συμφοῇ ὡς μεγάλῳ φωτὶ, τὴν γενομένην διὰ τῆς πατρόθεν τοῦ Υἱοῦ ἐξουσίας τῆς κοινῆς τῇ ἁγίᾳ Τριάδι, τοῖς παρατεχούσιν ἔθνεσιν ἐμφανίζει νῦν σήμερον αἰσθητῶς καὶ οὕτως ἐμφανῶς, κατὰ τὴν Σιών ἐν τῇ τῆς Πεντηκοστῆς ἑορτῇ τὸ πυρώδες ἀπῆχημα· ἔχουν ἡ ἐν πύλιναις, ὡς προεβρέθη γλώσσαις, βίατα πνοὴ φερόμενη ἀνωθεν ἡχητικῶς καὶ ζωοῦσα τοὺς τότε πιστοῦς· δι' αὐτῶν δὲ καὶ τοὺς ἀκουσομένους ἐξ αὐτῶν τὸ κύρυγμα καὶ τὴν ἀληθεστάτην ἱστορίαν τοῦ θαύματος.

πη'. Σημειώσαι δὲ ὡς ἐν τῷ πρώτῳ ἐπαι μυστικῶς, καὶ δι' αὐτὸ οὐ πᾶν σαφῶς, ἀγεννέοντος φῶς ὁ ὕψινους μελωδὸς τὸν Πατέρα εἰπὼν πρὸς διαστολὴν τοῦ γεννητοῦ φωτὸς τοῦ Υἱοῦ· ἐν δὲ τῷ τρίτῳ στίχῳ τὴν ἁγίαν Τριάδα θαῖς, τὸ μὲν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὄνομα, δι' ἀνταρυσίαν μονοσυλλάβου ἐδήλωσεν· τὸν δὲ Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν ἀρεθῶς ἐξέκρινεν· ὡς αὐτεῖα συναννοεῖται καὶ τὸ μυστικὸν εἶπας, τὸ καὶ δι' ἀνταρυσίαν δεδηλωμένον ἁγίον Πνεῦμα. Θαυμαστόν δὲ τοῦ θεωρουμένου τροπαρίου καὶ ὅτι ὁλόφωτον αὐτὸ ἐξέφανεν ὁ μελωδός· καὶ οὕτως εἰπεῖν, λυχνίαν αὐτὸ ἀνήψε μυστικὴν ἐπὶ φωτον· τὸ μὲν ἀγεννέοντος φῶς τὸν Πατέρα ἐκφώνησας, τὸ δὲ γεννητὸν τὸν Υἱὸν συνεπινοεῖσθαι ἀρεῖς· οὐ διατελλόντων πάντως ἀγεννέοντος φῶς εἰπε τὸν Πατέρα· τῷ δευτέρῳ στίχῳ φῶς ἐνθεῖς καὶ σέ-

ritus fulgurationi, per quam e nocte multifarie profunda extrahimur: non solum ex anime nocte, sed etiam ex nocte victus, qui fere quoque incomprehensibilis est, quot et qualibus nocturnis erroribus mensuram habeat referam.

Troparium secundum tertiam odam.

Erat procedens ex ingenua luce

Omnipotenter luciferus incorruptusque splendor,

Cujus per Filii paternam substantiam

Nunc manifestat cognatam faciem

Ignita vox in Sion gentibus.

87. Theologia totum est præsens troparium, non omnino vulgarem aliquam post se trahens sententiam. Incipit vero festivaliter poeta a sancti Spiritus ex Patre processione, vivide magnificeque canens ut metro convenit. Initium autem apud ipsum configurationem habet cum initio primi Theologi evangelistæ dicentis: In principio erat Verbum. Dicit enim: Erat procedens, et sequentia. Hic autem ante interpretationem necessario notandum est quod, post duo prima disticha, subsequētia sic etiam scribuntur: οὐ τὴν δι' Υἱοῦ πατρικὴν ἐξουσίαν, νῦν ἐμφανίζει συμφοῇ φρυκτωρίαν πυρώδης ἤχος ἐν Σιών. De Scriptura quidem ita sicut de ea quæ præcessit, dicitur quod necessarium est. Nunc autem inhaerendum est troparii sententiæ, quæ sic se habet: Erat, ut dictum est, procedens ex ingenuo lumine, sive ex Patre lumen, incorruptibile lumen, sive sanctus Spiritus, lumen e lumine proveniens, omnia multifarie facere valens, sed præsertim in eo quod ipsum luminis emissionem habet propriam. Cujus ergo dicti Spiritus sancti pharum seu fulgorem, ipsi tanquam magno luminis proprium, enatum per Filii a Patre potestatem quæ sanctæ Trinitatis communis est, occurrentibus gentibus manifestat hodie sensibiliter et ita patenter in Sion in festo Pentecostes ignita resonantia, sive ille in igneis, ut dictum est, flagnis spiritus vehemens desuper cum sonitu veniens, et tunc temporis fideles vivificans; per ipsos autem vivificans et illos qui ex ipsis præconium historiamque prodigii verissimam auditori sunt.

88. Notandum est autem quod, cum in primo versu mystice proindeque non omnino clare ingenuum lumen excelsa præditus mente poeta dixit Patrem, ad distinguendum eum a Filio, genito lumine, in tertio autem versu sanctissimam Trinitatem posuit; sancti quidem Spiritus nomen per pronomen monosyllabum ostendit; Patrem vero Filiumque manifeste nominavit; quibuscum profusus et intelligitur mysticus fulgor; qui quoque per pronomen declaratur Spiritus sanctus. Mirandum autem est illud spectati troparii, quod illud omnifulgens exposuit poeta, et ut ita dicam, illud mysticam septem luminibus facernam accendit: quandoquidem ingenuum lumen pronuntiavit Patrem; genitum vero dedit simul intelligi Filium, a quo prorsus secernens, ingenuum lumen dixit Pa-

trem; in secundo autem versu, lumen ac fulgorem posuit; in tertio vero quamdam exposuit faciem et ejusdem ordinis pharum accendit; in quinto vero et ultimo ignitam resonantiam stridere fecit.

89. De processione vero, quod ipsi et soli decernatur Spiritui sancto sicut Filio generatio passiva, activaque Patri (generat nempe Pater, Filius autem inde generationem habet, et procedit ex eodem Patre Spiritus sanctus), hoc quidem est divinis Scripturis constanter usitatum, probatum et professum; et sicut ille qui in Creta de animae immortalitate colloquebatur, magnus sapiens egregie dixit quod immortalis est anima, sic etiam nunc dicere possumus quod dogmatizare, quia sola tria hæc et Patrem generare et Filium a Patre generari, et a Patre procedere Spiritum, characteres sunt illis speciales, cætera vero cuncta divinitatis pariter applicantur tribus sive sanctissimæ Trinitati, verius est quæ quod hora quæ ista sane proferimus in Scripturam, æstiva serenaque nostra est. Est igitur mihi desiderium ab hac dictione minime desistere, sed solam hanc sinceram æmper habere super linguam. Non quod bonum non est etiam productio, juxta quam ratione divinarum polyonymiarum, sanctissimi Patres Spiritum sanctum esse productum dicunt nec non alii quos indicant characteres, sed quod ex Evangelio prototypum est hujus specialitatis hoc nomen et quasi radicem gerit; et ex ipso, tanquam ex principio quodam theologicæ præstituto, omnis dictio procedendi, juxta sensum evangelicum, erumpit.

90. Coactus igitur Spiritus sancti processionem in exitum accipere, licet hæc ambo ad unum reducantur sensum propter Filium dicentem: Exivi a Patre; scio quidem a Deo prolatam hanc vocem, et ad rectissimam sententiam adaptans amo; sed tamen ab ipsa processione non desisto. Et ita quidem a Patre procedens est Spiritus sanctus. Lumen autem ad quid Patrem dicit? Nemo tam mentis visione obtusus est, ut ignoret se non intueri lumen illius tanquam aliquid quod attingere possumus, nec illius claritatem intelligere. Ingenitum autem hoc lumen ait propter Filium, qui lumen ipse quidem est, sed genitum, ut dictum est; at quadam ad idem hic polyonymiæ ratione Patri lumen est attributum: aliter enim non apte τὸ ἀγέννητον lumini, nisi tanquam Deo Patri, tribueretur. Dictio vero πανθενουργώτων a dicendi tarditate per celeritatem synthesis poetam liberat: quatuor enim voces πᾶν, σθένος, ἔργον, φῶς, tanquam glomeratas in plurium una congregatorum globum, velociter dixit, huic necessario applicatum, metro cogente. Si vero comicis poetis hæc convenire veteres statuunt, rarissimam apud antiquos esse talem synthesis adnotantes, legem sibi met ipsis statuunt, sinentes divinos viros spiritualia spiritualiter loqui, qualitercunque excedant. Significat autem vox prædicta quod πανθενής; id est

λας· τῷ δὲ τρίτῳ καὶ φανὸν τινα παραυγῶδας πνευματικὸν διὰ τοῦ ἐμφανίζει ῥήματος, καὶ φρυκτωρίαν σύστοιχον ἐξανάσας· ἐν δὲ τῷ πέμπτῳ καὶ τελευταίῳ ριζήσας ἔχον πυρόεντα.

πρ'. Περί δὲ τοῦ ἱκπορεύεσθαι ὅτι αὐτῷ καὶ μόνῳ ἰδίως ἀφώρισται τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, καθά καὶ τῷ Υἱῷ τὸ γεννᾶσθαι, καὶ τῷ Πατρὶ τὸ γεννᾶν· γεννᾷ μὲν γὰρ ὁ Πατήρ, γεννᾶται δὲ ἐκείθεν ὁ Υἱός, ἱκπορεύεται δὲ τοῦ αὐτοῦ Πατρὸς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τέτριπται εἰς ἀπαιγίστον ταῖς θεαῖς Γραφαῖς, καὶ ἀποδίδεται, καὶ οὕτω· ὁμολογῆται, καὶ ὥστερ ὁ ἐν Κρήτῃ διαλεγόμενος μίγας σοφῶς περὶ ἀθανασίας ψυχῆς, ἔφη γλυκέως ὡς τὸ τῆν ψυχὴν ἀθάνατον εἶναι, οὕτως· ἐστὶ φάναι καὶ νῦν ἡμᾶς ὅτι τὸ δογματίζειν ὡς μόνα δὴ ταῦτα τρία καὶ τὸν Πατέρα γεννᾶν, τὸ τὸν Υἱὸν γεννᾶσθαι ἐκ τοῦ Πατρὸς, καὶ τὸ πατρῶθεν ἱκπορεύεσθαι τὸ Πνεῦμα, ἰδιόζουσιν ἐκείνοις χαρακτηριστικῶς· τὰ δ' ἄλλα πάντα τῆς θεότητος ἐπίσης προσαρμόζει τοῖς τριῶν, ἔχουν τῇ ἀγιοτάτῃ Τριᾷδι, ἀληθείστατόν ἐστι τοῦ νῦν ὅτι θαλαδὴ ταῦτα προφέρομεν εἰς Γραφῇν θερινὴν αἰθριάζουσαν ἡμετέραν εἶναι· καὶ τοίνυν ἐμοὶ ὁρεῖς μὴ ὅλως ἀπίστασθαι λέξεως, ἀλλὰ μόνον ἀπαραιοῦτον αὐτὴν δαὶ εἶναι ἐπὶ γλώττης· οὐχ ὅτι μὴ καλὸν καὶ ἡ προβολὴ καθ' ἣν καὶ προβλήτην τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ ὅσα δὲ ἄλλα χαρακτηριστικὰ πολυνουμίας θείας λόγῳ, οἱ ἀγιοτάτοι Πατέρες αὐτὸ ἐπιλέγουσιν, ἀλλ' ὅτι εὐαγγελικῶς πρωτόθετον ἰδιότητος ταύτης ὄνομα τοῦτο, καὶ ὡς εἰπεῖν ριζικόν· καὶ ἐξ αὐτοῦ ὅσα καὶ ἐξ ἀρχῆς τινος προκαταβεβλημῆνας θεολογικῶς, ὁρμάται λέξεις ἀπασα ἱκπορευτικὴ κατὰ εὐαγγελικὴν ἔννοιαν.

λ'. Συτελλόμενος γοῦν ἐκλαβέσθαι τὴν ἱκπορευτὴν ἐπὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς ἐξέλευσιν, εἰ καὶ ἄμφω ταῦτα εἰς νοῦν ἓνα συνέρχονται διὰ τὸν ἐκπίνοντα Υἱόν, Ἐξῆλλον ἐκ τοῦ Πατρὸς· καὶ οἶδα μὲν θεόφθογον ἐκεῖνο τὸ ῥῆμα, καὶ φιλῶ αὐτὸ ἀρμότων εἰς ὁρθότητῃν ἔννοιαν· οὐκ ἀπίσταμαι δὲ ὅμως αὐτῆς δὴ τῆς ἱκπορεύσεως· καὶ οὕτω μὲν ἱκπορευτὸν Πατρός τὸ ἅγιον Πνεῦμα· φάος δὲ διὰ τὸ τὸν Πατέρα λέγει· Οὐδεὶς οὕτω εὐδυσώπητος τὴν κατὰ νοῦν ἔφην, ὡς ἀγνοεῖν μὴ ἐμβλέπων τῷ κατ' ἐκείνον φωτὶ καθὰ ἐφικτόν, καὶ κατανοούμενος τὴν φωσφορίαν αὐτοῦ· ἀγέννητον δὲ φῶς ἐκείνον φησι διὰ τὸν Υἱόν· φῶς μὲν καὶ ἐκείνον ὄντα, γεννητὸν δὲ, ὡς εἴρηται, λόγῳ δὲ τινι πολυνουμίας εἰς ταυτὸν ἐνταῦθα ἔκται τῷ Πατρὶ τὸ φῶς. Ἄλλως γὰρ οὐκ ἂν εὐζήλως τὸ ἀγέννητον φωτὶ προσαρμόττοιο, εἰ μὴ ὡς Θεῷ Πατρὶ· τὸ δὲ πανθενουργώτων βραδύγλωσσις ἀπαλλάττει τὸν μελουργὸν τῇ κατὰ σύνθεσιν γοργότητι. Λέξεις γὰρ τέσσαρας, τὸ πᾶν, τὸ σθένος, τὸ ἔργον, καὶ τὸ φῶς, γοργυλλας οἷον εἰς μίαν συνημμένων ὕψην, γοργῶς ἔφρασεν, ἐπιτηδευσάμενος αὐτὸ ἀναγκαίως, μέτρου καταπειγόντος. Εἰ δὲ οἱ παλαιοὶ κωμικοὶ ποιηταὶ ἀρμόττειν τὰ τοιαῦτα νομίζουσι, παρρησιάζομενοι σπανίζειν ὅτι μάλα παρὰ τοῖς πάλαι τὴν τοιαύτην σύνθεσιν, νομοθεσίῳσαν ἑαυτοῖς, ἀφίεντα· τοῖς θεοῖς ἀνδρας φράζειν πνευματικῶς τὰ πνευματικὰ, ὅπως ἂν καὶ

ἐκχωροῦντο, ἀηλοὶ δὲ ἡ βοηθεῖσα λέξις, οὗ πανσθενὲς, ὁ ἵστι παντοδύναμον ὃν τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐργάζεσθαι τὰ θεοπρεπῆ. καὶ φωτὸς εἶναι δύναται ἀποτελεστικὴ ἀφθίτου ὁ σήμερον ἑορταζόμεν· καὶ ἄλλω; δὲ σέλας ὅποιον εἴρηται τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐρη ὁ μελιωδὲς κατὰ ἐξαίρετον παράδοξον· οὐδὲ γὰρ ἄλλο σέλας πρὸς τὸ φωτίζειν καὶ πανσθενὲς ἵστι καὶ παντοῦργον.

Ια'. Τὸ δὲ ἀφθίτον εἶποι μὲν ἂν τις ἀσφαλὼς ἴσον δύνασθαι τῷ ἄδωτον, ὡς ἐπὶ φωτὸς ἡλιακῶ· ἐπεὶ καὶ ἡ κατὰ τὴν ἡλιακὴν δύσιν ὥρα φθινά; ἵστιν. Ἀπὸ τοῦ φθίω δὲ ἡ λέξις γίνεσθαι, ὅθεν καὶ ὁ φθιμένος καὶ ὁ φθιτός· κωλύει δὲ οὐδὲν καὶ ἀπὸ τοῦ φθίω παρῆχθαι. Εἰ δὲ οὐκ ἔγκειται τὸ θεματικὸν ἀμετάβολον τῇ τοιαύτῃ λέξει ἵνα ἡ ἀφθιντον, ὡς ἀνάκλιντρον, καὶνὸν οὐδὲν, ἐπεὶ τοι οὐδὲ ὁ κατάκλιντρος, οὐδὲ ὁ κριτός, ὡς ἐκ τοῦ κρίνω ἐπάγονται τὸ τοῦ ἐνεστώτος ὕγρον. Τοῦ μέντοι πίνω οὕτε τοιούτων τι ἐξεγένετο οὕτε ἀλλοίον· ἀλλ' ἐκεῖνο μὲν ἀπόκειται μονήρες, ἡ δὲ σύστασις αὐτῷ λέξι; τὸ ποτὶν ἀλλοθεν ἀπολειφεται, οὕτως δὲ καὶ τὸ πίνω ἥτοι ὁ ὕγρος τόπος, ἐξ οὗ δηλαδὴ ἵστι πίνω, ὡς τὸ πίνω ποτίζεσθαι. Τοῦ πίνω γὰρ καὶ αὐτὸ ἐξώρμηται, οὗ χρῆσις μέλλοντος παρὰ τῷ λυρικῷ, ὅθεν καὶ ἡ Ὀλυμπιακὴ Πίσις, ὡς εἰ τις εἴποι ποτίσθαι· ἐκεῖθεν δὲ καὶ φάρμακον ποτὶν τὸ πινόμενον, ὥσπερ χριστὸν τὸ χριόμενον. Ἰστέον δὲ οὗ πανσθενουργώτων σέλας τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἰρησθαι φαίνεται ὡς ἀπὸ ἡλίου, τοῦ καὶ πολυσθενοῦς καὶ φωσφόρου ἐν τῷ κόσμῳ στοιχείου· διὸ χωρίζων πίνην τὸν ὅπερ νοῦν ἡλίου τοῦ αἰσθητοῦ ὁ μελιωδὲς, ἀφθίτον ἐκεῖνον λέγει ὁ ἵστιν ἄδωτον, ὡς τοῦ φθίνειν καὶ ἐπὶ δύσεως ἡλίου λεγόμενου, καθὰ εἴρηται.

Ιβ'. Τὸ δὲ σέλας ἔχει μὲν διαφορὰν τινα λεπτὴν πρὸς τὸ ἀπλῶς φῶς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, νῦν δὲ πολωνομίας λόγῳ ἀντὶ φωτὸς εἰληπται. Ἡ δὲ διὰ τῆς πατρικῆς τοῦ Υἱοῦ ἐξουσίας συμφορῆς, ὡς εἴρηται, φρυκτωρία τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οὗ περιορίζου τὴν θεϊκὴν ἐξουσίαν εἰς μόνον τὸν Πατέρα οἷα εἰς πηγὴν τινα ἡ δεξαμενὴν, ὡς ἐκεῖθεν μὲν αὐτὴν τὸν Υἱόν, ἀπ' αὐτοῦ δὲ μετοχευέσθαι καὶ διαβαίνειν εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα· τριπενέργητος δὲ, ὡς οὕτως εἰπεῖν, ἐξουσιαστικὴ κἀναυθα φρυκτωρία δηλοῦται Πατρός, Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, ὁμοῦ καὶ ὡσαύτως προβαλλομένη ὅπῃ τῶν τριῶν· μὴ γὰρ ἐξουσία ἐν τῇ ἁγίᾳ Τριάδι καὶ παντελὴς ἡ αὐτὴ οὐκ ἐκπεριεργαμένη, οὐ διαπεμπομένη πρὸς ἐνδεῖας ἀναπλήρωσιν, οὐ κατὰ χάριν διαδομένη, ἀλλ' αὐτοφῶς αὐτῇ ἀπὸ προσώπου, καὶ παρούσα, καὶ ὁμοτιμῆς ἐνεργούσα· εἰ καὶ ἡ καθ' ἡμῶν γλῶσσα καὶ φράσις ἀνθρωπίνως ἐρμηνεύουσα τὰ θεϊότατα, καὶ ὕμῳ πληρῷ τῷ κατὰ στόμα καὶ γλῶσσαν ἐντυπούσα χαρακτῆρας θεϊκοῦς, ἐξακριβῶν οὐ δύναται τὸ ἀράτον ἐξεκόνισμα. Ἡ γοῦν Πατρικὴ ἐξουσία ἡ αὐτὴ καὶ τοῦ Υἱοῦ ἵστι καὶ ἐν τῷ Υἱῷ ἵστι· καὶ ἡ τοῦ Υἱοῦ δὲ ὡσαύτως ἐν τῷ Πνεύματι. Ἐμφανίζεται δὲ διὰ τῆς πατρῶδεν ἐξουσίας τοῦ Υἱοῦ ἡ συμφορῆς τῷ Πνεύματι φρυκτωρία,

A potentissimus est Spiritus sanctus ad operandum ea quæ Deo competunt, et purissimi luminis quod hodie celebramus, effector est. Affunde vero fulgorem, qualis Spiritus sanctus dictus est, juxta specialissimam acceptionem declaravit poeta: nullus enim alius fulgor ad illuminandum est omniparens et omnipotens.

91. Vocem vero ἀφθίτον tuto posset aliquis æquiparem dicere voci ἄδωτον, tanquam de lumine solis; siquidem solis occumbentis hora desinens (φθινά;) est. A verbo autem φθίω venit, unde quoque sunt φθιμένος et φθιτός. Nihil autem impedit quin ex φθίω derivetur. Si vero non integra radix huic voci inhæreat, ut sit ἀφθιντον, sicut ἀνάκλιντρον, non est mirum; siquidem nec ὁ κατάκλιντρος nec ὁ κριτός, tanquam ex κρίνω, præsentis liquidam assumunt. Ex verbo tamen πίνω nec aliquid tale nec diversum provenit, sed illud quidem reponitur solitarium. Vox autem ejusdem ordinis ποτὶν aliunde desumitur, necnon etiam τὸ πίνω, sive humida loca, unde sane venit πίνω, sicut πίνω ποτίζεσθαι (loca humida ac florida): ipsum enim eruitur ex πίνω, cujus futurum in usu venit apud lyricum, unde quoque derivatur Ὀλυμπιακὴ Πίσις, tanquam aliquis diceret ποτίσθαι. Inde pariter venit remedium ποτὶν quod potum est, sicuti christum, vel unctum (χριστὸν) quod unctum est. Notandum est autem quod πανσθενουργώτων lumen Spiritus sanctus dici videtur ex sole qui validissimum et lucidissimum est in mundo principium: idcirco solem qui supra mentem est a sensibili sole discernens poeta illum dicit incorruptibilem, id est innociduum, quia φθίνειν etiam de solis occasu dicitur, ut notatum est.

92. Σέλας parvam quidem differentiam a simplici lumine (φῶς) apud antiquos habet, nunc autem ratione polyonymiæ pro lumine dicitur. Ille vero per paternam Filii potestatem congeneratus Spiritus sancti fulgor, non circumscribit divinam potestatem ad solum Patrem tanquam ad aliquem fontem aut freceptaculum, et exinde quidem eam accipere Filium et ab ipso derivari transireque ad Spiritum sanctum; terefficit autem, ut ita dicam, imperatorius hic fulgor ostenditur Patris, Filii et Spiritus sancti, simul et simili modo a tribus productus. Una nempe potestas est in sancta Trinitate, omninoque eadem, non superveniens, non ad egostatis impletionem transmissa, non secundum gratiam tradita, sed essentialiter ipsi semper astans et inhærens, et æqualiter operans; licet nostra lingua locutioque, divinisissima humanitus interpretans, et humido oris et lingue luto divinos typos exprimens, invisibilem effigiem adamussim adumbrare nequeat. Paterna scilicet potestas eadem Filii est et in Filio est; et hæc Filii potestas pariter est in Spiritu. Manifestatur autem per Filii a Patre potestatem congeneratus Spiritui fulgor, quia secundum illius promissionem, ut dictum est,

talis manifestatio facia est, non ut a Patre dependentis, sed secundum ejus potentiam operantis illuminationem, non igitur absque consortio tum cooperantis Spiritus tum Patris, ejus euntium ad discipulos demisit. Verbum autem *ἐμφανίζει* festivitati, sicut dictum est, convenit, in qua clare manifesteque coram multorum oculis et, ut ait, visibile sancti Spiritus prodigium factum est. Congenitum autem fulgorem juxta sententiam apud antiquum lyricum jacentem simillimam, ingenitum etiam dici potuisset: prorsus autem sacri poetæ verbum pulchrius: quod enim consortii præfert præpositio, trinam evidenter hic positam manifestat illuminationem. Talia porro sunt juxta sensum expositæ prioris scripturæ troparii, in qua congenitum fulgorem in singulari accusativo novimus.

93. Nam est et alia scriptura jam enuntiala quæ dicit quod *igneus* sonus hodie miraculose proditus manifestat per Filium paternam potestatem sancti Spiritus, hancque claram facit per congenitum ipsi sive genito sono fulgorem; vel ut idem aliter dicam, expandit suo congenito fulgore, qui non est hucusque explicatæ faci similis. Videtur enim dicere carmen quod hodiernus sonus ignitus, symbolicus, qui per sanctum Spiritum producitur, consecratum sibi talem habet fulgorem. Ignitus enim cum sit, fulgidus eūam est: quod certe sæpius aeri similiter juxta naturam accidit, non tamen juxta quoddam mysterium prodigiumque Deo conveniens, quale nunc istud celebratum. Notandum autem est etiam aliud quid esse præter jubar increatum et omnimode fulgens lumen, hanc igniti sonitus dictam illuminationem: illa namque supernaturalia sunt ac per orbem diffusa: hæc autem in sola Sion nunc circumscriptur ad insar cujusdam lampadis permanentis et semper lucenis. De lampade vero Incernaque necnon similibus in sequentibus dicitur, ubi de *πυρρομορφούν* erit sermo. Nota vero vocem *πυρώδες*, indicare non ignem esse re. p. s. linguas, quas celeberrimas gestat festivitas, sed ignitas: aliud enim prorsus est ignis, et aliud quod derivative dicitur ignitum. Sic autem diverse dicuntur lignum et ligneum, vinum et vineum. Pinguis igitur herba siccata diceretur lignosa, non autem lignum, et piriquidem vinea, non autem simpliciter vinum. Taliter etiam lingua scorpionis, et fuliginosus, et alia non pauca.

94. Notandum est autem quod *πυρώδες*; egregie quidem sumitur pro adverbio tanquam æquivalens τῷ *πυρώδες*. Cum vero hominibus ante nos ausum est pro neutro sumi ἥχος, ita ut libera melodus dicat τὸ *πυρώδες* ἥχος, pro τὸ βρέμειν κατὰ πῦρ ἤχημα, quod est, sicut fuit dictum, violentum flammæ, bonum sit est istud, sicuti quibusdam placuit, ὁ θρήνος myrrhigerorum τὸ θρήνος dici: nunquam vero poeta hoc admittet, bene sciens quod ac

A διδοί κατὰ τὴν ἐκείνου ὁπότερον, ὡς προείρηται, ἡ τοιαύτη ἐμφάνεια γέγονεν, οὐκ ὑπεξουσίᾳ ὄντος τοῦ Πατρὸς ἰλλὰ κατὰ τὴν ἐκείνου ἐξουσίαν ἐνεργήσαντος τὸ φρυκτώρημα· οὐκ οὖν ἀνεπινοήτως τῇ συνεργούντος Πνεύματος, οὐδὲ τῇ τοῦ Πατρὸς, οὐ τὴν ἐπαγγελίαν ἀπέστειλε τοῖς μαθηταῖς. Τὸ δὲ *ἐμφανίζει* πρέπει τῇ ἐορτῇ, ὡς καὶ προείρηται, καθ' ἣν ἐναργῶς καὶ ἐφανῶν· καὶ ἐνώπιον πολλῶν ὤφειον, καὶ, ὡς εἶπεν, ἐπὶ φῶν τοῦ ἁγίου Πνεύματος· θαῦμα γέγονε. Τὴν δὲ συμφυῆ δύνατον μὲν καὶ ἐμφυῆ λεχθῆναι κατὰ τὴν παρὰ τῷ ἀρχαίῳ λυρικῷ καίμην ὁμοιοσημάντων ἐννοίαν· τῷ παντὶ δὲ ἀλλίον τὸ τοῦ Ιεροῦ μελωδῶ· τὸ γὰρ κοινοποιῶν τῆς συμπεροδίας τριαδικῇ ἀποφαίνει σαφέστατα καὶ τὴν ἐν ταῦθα καίμην φρυκτωρίαν· ἀλλὰ τοιαῦτα μὲν κατὰ τὴν ἐννοίαν τῆς ἐκτεθειμένης πρώτης τοῦ τροπαρίου γραφῆς, ἐν ᾗ συμφυῆ φρυκτωρίαν κατὰ μὲνικὴν αἰτιατικὴν ἐγνωμεν.

Λγ'. Ἐπεὶ δὲ ἡ ἑτέρα γραφὴ προδεδηλωμένη καὶ αὐτὴ λέγει, ὅτι ὁ πυρώδης ἥχος ὁ σήμερον θαυματουργήσας, ἐμφανίζει τὴν διὰ τοῦ Υἱοῦ Πατρικῇ ἐξουσίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ φανερὰν ποιεῖ διὰ τῆς συμφυῆς αὐτῷ ἤχου τῷ πυρώδῃ ἤχῳ φρυκτωρίας, ταυτὲν δ' εἰπεῖν ἐκφαίνει τῇ κατ' αὐτὸν συμφυεῖ φρυκτωρίᾳ ἑτεροῖα ὁδὴ παρὰ τὴν προσεχῶς ἐρμηνευομένην· δοκεῖ γὰρ λέγειν ἡ μελωδία, ὅτι ὁ σήμερον πυρώδης ἥχος, ὁ συμβολικός, ὁ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, συνουσιωμένην αὐτῷ τῇ τοιαύτην ἔχει φρυκτωρίαν· πυρώδης γὰρ ὢν ἅμα καὶ φρυκτοειδής ἐστιν· ὁ δὲ πολλὰκις καὶ τῷ αἵρῃ ἐπισυμβαίνει κατὰ φύσιν μὲν τοι αὐτῷ, οὐ μὲν κατὰ τι μυστηριώδες τῷ θεῷ πρέπον τεράστιον ὅποιον τὸ νῦν ἐορταζόμενον· σημειῶσαι δὲ καὶ ὡς ἐτεροῖν τι παρὰ τὸ ἀγέννητον φῶς καὶ τὸ πανθενουργόφωτον ὁδῶς, τὸ εἰρημένον φρυκτώρημα τοῦ πυρώδους ἤχου· ἐκεῖνα μὲν γὰρ καὶ ὑπερέσθια καὶ παγκόσμια· τοῦτο δὲ τῇ Σιών μόνῃ ἐμπεριώριται νῦν φρυκτοῦ τινος διχην παραμονίμου καὶ ἀειλαμπούς. Παρὶ δὲ φρυκτοῦ καὶ φανοῦ καὶ τῶν κατ' αὐτὰ ἐν τοῖς ἐξῆς βηθήσεται, ὅπου λόγος ἐστὶ περὶ τοῦ πυρρομορφούν. Τὸ δὲ πυρώδες σημειῶσαι, δηλοῦν καὶ αὐτὸ οὐ πῦρ αὐτόχρημα τὰς γλῶσσας εἶναι ὡς περιλαλήτους ἡ ἐορτὴ φέρει, ἀλλὰ πυροειδείς· ἄλλο γὰρ πάντως τὸ πῦρ, καὶ ἄλλο μετουσιωστικῶς λεγόμενον πυρώδες. Οὕτω δὲ ἑτεροποιῶνται καὶ τὸ ξύλον καὶ τὸ ξυλῶδες, καὶ ὁ οἶνος καὶ τὸ οἰνώδες· βοτάνη γοῦν παχέα, κατὰξῆρος, ξυλῶδες μὲν λεγέσθῃ ἀν, οὐ μὲν καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο ξύλον, καὶ ἅπαν οἰνώδες μὲν, οὐ μὲν ἀκραφυνῶς οἶνος· τοιοῦτον καὶ ὁ σκορπιώδης τὴν γλῶσσαν, καὶ ὁ καπνώδης, καὶ ἅλλα οὐκ ὀλίγα.

Λδ'. Ἰστέον δὲ ὡς τὸ πυρώδες καλὸν μὲν ἀντὶ ἐπιρρήματος λαβεῖν, οἷα ἐξισάζον τῷ πυρώδῃ· ἐπεὶ δὲ ἐτολήθη τοῖς πρὸ ἡμῶν λεφθῆναι ὁ ἥχος ἀντὶ οὐδετέρου, ἵνα λέγῃ αὐτόνομος ὁ μελωδὸς τὸ πυρώδες ἥχος, ἀντὶ τοῦ τὸ βρέμειν κατὰ πῦρ ἤχημα, ἡ, ὡς ἐβλήθη, βίαλα πνοή· ἴστω καλὸν καὶ αὐτὸ, καθά τισιν ἤρσις, καὶ ὁ θρήνος τῶν μυροφόρων, τὸ θρήνος λέγεσθαι· μήποτε δὲ οἱ ἀνὶ ὁ μελωδὸς αὐτὸ καταδέξοιτο, εὐ εἰδὼς ἐκεῖνο, ὅτι ἀπρὸ μὲν ἡχῶν καὶ

πνεῦμα βίαιον ἡχητικόν, πυρῶδες καὶ ὅτι ποτὶ καί-
ρου καὶ λέγεται· ἦχος δὲ πυρῶδης οὐκ εἴσθαισι δέ-
γεσθαι. Οὐ γὰρ τις οὐσία τὸ ἀπῆχημα ὡς ἐκπυρο-
θῆναι, ἀλλὰ σύμπαρα οὐσία· περὶ πυλῆς τε ἐκπυ-
ροῦσθαι ποτε καὶ παροχούσης ἐκπύρουσιν· εἶπεν δὲ
σαφέστερον καὶ γοργότερον, ποτὶ τις φωνὴ πεπλη-
γότες ἀέρος, ὡς περὶ ὁ βόμβος, καὶ ὁ θόρυπος, καὶ ὁ
κτύπος, οὕτω καὶ ὁ ἦχος· ὡς δὲ ἐκείνη οὐκ ἐκπυ-
ροῦνται, οὕτως οὐδὲ αὐτός. Κάλιον οὖν ἐπιρρήμα-
τικῶς πυρῶδες εἶπεν ἀντὶ τοῦ πυροειδῶς, καθὰ καὶ
ἐν τῇ ἐξῆς τετάρτῃ ψῆλῃ κεῖται ἀπεκλῆς καὶ νημερ-
τὲς ἀντὶ τοῦ ἀληθῶς, ὡς ἐκεῖ φανείται. Ἰσως δὲ οὐκ
ἀπεκλῆς νοῆσαι, καὶ ὅτι γοργῶς ἐν δυοῖν κομμάτιος
παρὰ φράσαι βουλῆθεῖς ὁ ἀγγέλους μαλ' ὀδὲ τὴν προ-
μεμελισμένην πνοὴν βίαιαν καὶ τὰ τοῦ πυρὸς γλωτ-
τήματα, καὶ θέλων εἶπεν ὡς ἐμφανισθὲν ἀέριον
πυρῶδες καὶ ὁ κατ' αὐτὸ ἦχος, ἐκολούθη τῷ σφικτικῷ
τοῦ μέτρου, καὶ οὕτως ἐστὶ ἀσυνδέτως ἐν γοργότητι,
κατ' ἰδίαν μὲν τὸ πυρῶδες πρᾶγμα, ἰδίᾳ δὲ τὸν κατ'
ἐκείνην ἦχον εἰσὺν βρόμον· ἦχος δὲ ἐκταυθῆς ἢ βοῇ
καθολικῆς ἀοριστίας λόγῳ, ὁ μὴν καθ' ἣν ἡχέτα
τίττιξ εἴρηται· τὸ δὲ τοῖς· ἔθενσιν εἰς τοὺς προφῆ-
θίντας ἀνακτεῖον ἀπείρους λαοὺς τοὺς ἐν τῇ Σιών
σήμερον.

Ψῆλς τετάρτης εἰρμῶς.

VII. Ἀναξ ἀνάκτων, ὅς ἐξ οὐοῦ μόνος,
Λόγος προελθὼν Πατρός ἐξ ἀναίτου,
Ἰσασθῆνός σου Πνεῦμα τοῖς ἀποστόλοις
Νημερτὲς ἐξέπεμψας, ὡς εὐεργέτης,
Ἄδουσι, Δόξα τῷ κράτει σου, Κύριε.

Ιε'. Θεολογία ὁ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐστῆς
ἐποποιῆς καὶ ἐν τῇ παρούσῃ ψῆλῃ, καὶ ἀποτεινόμε-
νος τὸν λόγον πρὸς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, εἰτα μετα-
βαλὼν εἰς τοὺς ἁγίους ἀποστόλους καὶ εἰς τὸ κατα-
πεμψθὲν αὐτοῖς ἅγιον Πνεῦμα, τελειοῖ δεξιῶς τὸν
εἰρμὸν εἰς ἔννοιαν χαρακτηριστικὴν τῆς τετάρτης
ψῆλς τοῦ ἁγίου Ἀδδουχοῦ· ἥς προανέχρουμα τὸ,
Δόξα τῇ δυνάμει σου, Κύριε. Ἐν δὲ τοῖς κατ' ἀρ-
χούσι δυοῖν στίχοις στρουφωτὴν φράσιν, ὡς τοῦ μέ-
τρου μὴ ἀφαινέτος αὐτὸν ἐκκαταθέσθαι πρὸς σαφή-
νειαν· καὶ βούλεται μὲν εἶπεν ὅτι, Ὡ παμβασιλεῦ
Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ὃς μονογενὴς Υἱὸς Πα-
τρὸς ἐξ ἀγεννήτου γέγονας διχα μητρός, ὅπερ οὐ-
δεὶς ἄλλος υἱὸς ἔσχεν, ἀλλὰ σὺ μόνος, καὶ τὰ ἐξῆς.
Ἐπεὶ δὲ ἡ τοῦ μέτρου ἐκλογὴ οὕτε τὴν κλητικὴν
πρῶτον αὐτοῦ, καὶ τὸ ὅς δὲ ἰσοδυναμοῦν τῷ μόνος,
οἷα ταυτότημον, ἐπικρίνασα ἐθευτέρως, καὶ τρίτον
συγκατέλεξεν αὐτοῖς τὸ μόνον ἐν στίχῳ ἐν, ἐντεῦ-
θεν ἐνέπνευσεν τῷ εἰρμῷ φράσιν ὑποδύσκουσαν.

Ις'. Ἐξ ἀρχῆς τοῦν αὐτῆς τὸ ἀναξ ἀνάκτων καὶ
τὰ ἐξῆς, οὐ κλητικῶς, ὡς ἔχρηθ, ἀλλὰ γραφικῇ ἀνάγκῃ
κατ' εὐθείαν φράσιν, προάγει ἐννοιαν τοιάνδε· Σὺ
ὁ Παμβασιλεὺς (τοιούτος γὰρ ὁ τῶν ἀνάκτων ἀναξ),
σὺ τοῖνον, ἀττικῶς εἶπεν, ὧ καὶ Παντάναξ καὶ Λόγος
καὶ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς, ὁ ἐν τοῖς ἀπ' αἰῶνος γεννητοῖς
μεμονομένος τῷ τεραστίῳ τῆς γεννήσεως, ὁ προελ-
θὼν ἐξ ἀναίτου ἦτοι ἀνάρχου καὶ ἀγεννήτου Πα-
τρὸς, ἵνα μὴ γεννηθεῖς Πατὴρ, μηδὲ ἀνάγκην ἔχῃ
γεννησθαι ἀκολουθεῖν φύσει· προελθὼν δὲ ἐκεῖθεν

A quidem resonans et flamen violentum reboans, ali-
quando ignitum est et dicitur, sonitus autem igni-
tus dici non solet. Non est enim sonus aliqua sub-
stantia quæ accendatur, sed accidens substantiæ ad
inflammationem aptæ et combustionem patientis;
vel ut brevius et clarius dicam, est aliqua vox
aeris percussæ, sicut bombus et murmur et crepi-
tus, ita et echo: porro sicut illa non accenduntur,
sic nec ista. Melius est ergo πυρῶδες adverbialiter,
dicere pro πυροειδῶς, sicut in sequentibus,
in carmine quarto, ponitur ἀπεκλῆς et νημερτὲς
pro ἀληθῶς, ut ibi monstratur. Forte vero non ab-
surdo crederes, quod in duabus particulis volens
subtilis poeta citius explicare præbuit flamen
violentum et ignitas linguas, et dicere quod
apparuit ignitus aer et illius sonus, angustia me-
tri fuit impeditus, et sic abique conjunctione cito
dixit, speciatim quidem rem ignitam, speciatim
vero illius sonitum. Echo autem hic indefinitè pro
sono dicitur, non pro illo qui dicitur est ἦχος
τέττιξ. Quoad vero τοῖς ἔθενσιν, ad prædictos
innumeros populos in Sion hodie referendum est.

Hirmus quartæ odæ.

Rex regum, solus ex solo, solam tu causam
Verbum procedens a Patre causæ experte,
Æquipotentem tuum Spiritum apostolis
Vere illustrando misisti, ut benefactor,
Cantantibus potentia tua gloriā, o Domine.

95. Theologie agit et in præsentī carmine epi-
cus festivitatis sancti Spiritus vates, et sermone
ad Filium Dei productio, deinde ad sanctos aposto-
los et ad immisum ipsis Spiritum sanctum tradu-
cto, scite nexum perficit ad characteristicam quædam
carminis sancti Abhacum sententiam, cujus exor-
dium est: Gloria potestati tuæ, Domine. In duobus
autem primis versibus locutionem arduam facit,
quasi metro non ipsi permittente clarius eam expla-
nare. Vult enim dicere: O potentissimum Dei et
Patris Verbum, tu qui unigenitus Filius es Patris,
ex ingenito genitus absque matre, sicut nullus un-
quam fuit alter filius, sed tu solus, et reliqua. Cum
autem metri delectus non casum vocativum
admittit, vocem autem ὅς equipollentem voci
μόνος, et idem resonantem duplicavit, et tertiam
ipsis connexit vocem μόνον in uno versu: exinde
nexui dictionem subasperam adscriptit.

96. Cum igitur ex ipso principio dictionem:
Vox regum, et sequentia, non vocative, ut oportebat,
sed mensuræ necessitate nominative adhibuit,
profert sententiam hanc: Tu rex potentissimus;
talis enim est Rex regum; tu ergo, ut Attico dicam,
ὧ παντάναξ, rex omnipotens et Verbum et Filius Pa-
tris, qui in genitis a sæculo, solus et miraculo ge-
nerationis, procedens ex Patre causam seu princi-
pium nesciente et ingenito, ut non genitus Pater
nec necessitatem generandi consequentia naturæ

habeat; procedens autem exindesolus sive unigenitus, et unus ex uno solo Patre sine matre; o rex omnipotens, tu solus, et, ut ita dicam, solissimus procedens unus ex uno, sicut diximus, Patre; misisti, mentiri neceus; uti promiseras, tuis apostolis, æquiparem tibi et veracem Spiritum: per ipsum enim sicut per te ac Patrem spiramus utraque vita viventes; quatenus etiam communiter benefacit. Quibus autem? Tuis apostolis, istud canentibus propheticum: Gloria potestati tuæ, Domine; sic enim præstat scribere, ὁδὴν cum littera v. Rex regum verò Salvator est, quia, juxta sapientem paraclesiam, et per ipsum cuncti reges regnant, et pascentes eos qui circa ipsos sunt cum adjutorio baculi et virgæ; (quam dabit illis Deus.) Non vero secundum accuratam locutionem prædicatur rex regum, tanquam obistente metro: non enim simpliciter rex regum, ille Rex est summus. Mille namque reges in mundo fuerunt et sunt, qui tamen non dicuntur summi reges aut summi duces. Tutius ergo pedestris sacer Psalmista de Deo dixit: Qui Rex regum est ac Deus.)

97. In hoc autem οὗος et in hoc μόνος, differentiam existentem examinemus quod μόνος quidem, cum, ut aiunt sapientes, ad aliquid conjunctum dicitur, sic ad sibi conjunctos omnes alios pronuntiatur. Οὗος autem ad aliquid unum in se dicitur, quod non habet fratrem juxta similitudinem adjunctum. Si ergo synonymiæ causa idem est dicere, οὗος et μόνος, clara tamen interpretatio confusionem inde amovet: dicit enim sacer poeta Dei Verbum solum ipsum ex omnibus filiis generari οὖον, sive unum, ex οὖο Patre, sive non conjuncto, ideoque solo. Similis est loquendi modus ac si quis speciatim quemdam in laude segregans, ac nolens alium præter ipsum reputari, diceret quod οὗος sive unus ille possidet istud laudis genus, solus et non cum alio quocunque. Simili modo melodus voces οὗος et μόνος ad Filium Dei consociavit; οὖον dicens, quia solus iste Filius, nec alius, unus Filius generatus est solus ingento patrum Patri; significans his quæ præclare dicit, quod mille quidem sunt mille patribus unigeniti; οὗος autem vel unus Filius, quod est solus, æn, quod idem est dicere, unigenitus, ex οὖο sive uno solo Patre, nullus est alius, nisi tu omnino solus.

98. Memento porro quod si ter vox οὗος vel μόνος in nexu esset, eadem sententia pie conservari posset. Solus enim Salvator soli Patri solus Filius generatus est. Sic autem etiam οὗος ille ex Patre οὖο οὗος exivit. Melodus vero locutionem disposuit, alternans, ut metrum dabat. Sciendum etiam quod istud: unum ex uno Patre solum Verbum exiens, non absurde quis diceret antistrophum seu æquipollens huic: Solus unigenitus unigeniti filii Pater. Circa eadem enim ex æquo convertun-

Α οὗος ἔτοι μονογενής και εἰς εἰς οὖον μόνου Πατρὸς δίχα μητρός. Ὡ γοῦν τοιοῦτος Παμβασιλεῦ, ὁ μόνος και, ὡς οὕτως εἰπεῖν, μονώτατος προελθὼν οὗος εἰς οὖον, ὡς ἔγραμν, Πατὴρ· εἰς τὴν φωνήν· ὡς ἀφενδής, καθὰ ὑπάρχου τοῖς σοῖς ἀποστόλοις, ἰουθενίς σου Πνεῦμα και ἀληθείς· δι' αὐτοῦ γάρ ὡς και διὰ σοῦ και Πατὴρς πνέομεν ζῶντες ἐκαστὴν ζωὴν· καθότι και κοινῇ εὐαγγελισαίς· ποιοῖς δέ; Ἀποστόλοις σου, τοῖς ἄδουσιν ἐκεῖνο προφητικὸν τὸ, δόξα τῷ κράτει σου, Κύριε· οὕτω γάρ εἰμῖνον γράφειν ἡμῶν δόξαν μετὰ τοῦ ν. Ἀναξ δὲ ἀνάκτων ὁ ἑωτήρ, διότι κατὰ τὸν σὺνδὸν παροικιασθὴν δι' αὐτοῦ βασιλεῖς ἅπαντες βασιλεύουσι, ποιμαίνοντες τοὺς περὶ αὐτοὺς παρικλήσαι πάδου και βακτηρίας ὁποῖαν δώσαι ἐκεῖνους ὁ Θεός. Οὐδὲ πρὸς ἀκρίβειαν δὲ πῶρασταί τὸ ἀναξ ἀνάκτων, οἷα προσιστάμενου τοῦ μέτρου· οὐ γάρ ὁ ἀπλῶς ἀνάκτων ἀναξ, ἐκεῖνος και παμβασιλεὺς ἵστι· μυριοὶ γοῦν ἐν τῷ κόσμῳ ἀνάκτων και γαγόναις και εἰσὶν ἀνακταί, και ὅμως οὐ λέγονται παμβασιλεῖς ἢ παντάρνακταί. Ὁ γοῦν παζολογικὸς ἱεροφάτης ἀσφαλότερον εἶπεν ἐπὶ Θεοῦ τὸ, Ὁ τῶν ἀνάκτων ἀναξ και Θεός.

Λζ'. Ἐν δὲ τῷ οὗος και ἐν τῷ μόνος χρή ἐπιση-
σαι τῇ κατ' αὐτὰ διαφορῇ, και νοῦσαι ὅτι τὸ μὲν
μόνος πρὸς τι συζυγοῦν, ὡς φαῖν οἱ σοφοί, λεγομέ-
νον, ὡς πρὸς συζυγοῦντας αὐτῷ φράζεται τοὺς ἄ-
λους ἅπαντας υἱούς· τὸ δὲ οὗος πρὸς τι δν και αὐτὸ,
οὐκ ἔχει συζυγον ἀδελφὸν κατὰ τὸ εἰκός· ὥστε εἰ
και ταυτὸν ἵστι συνωνυμίας λόγῳ οὗος εἰπεῖν και
μόνος, ἀλλὰ ἡ σαφὴς ἐρμηνεία διευκρινήσῃ τὴν ἐν
αὐτοῖς σύγχυσιν· λέγει γάρ ὁ ἱερὸς οὗτος ποιητὴς
τὸν τοῦ Θεοῦ ἄδον μόνον αὐτὸν ἐκ πάντων γεννη-
θῆναι υἱὸν οὖον, ἡγουν ἕνα εἰς οὖον πατὴρς ἔτοι
ἀσυνδιδάστου και δι' αὐτὸ μόνου· και ἔστιν ὁμοῖος ὁ
λόγος, ὡς εἰ και τις ἰδίᾳ μονάζων τινὰ κατ' ἐξείρα-
τον και ὁκνῶν συνεπινοηθῆναι αὐτῷ και ἑταρον, εἴ-
ποι ὅτι οὗος ἡγουν εἰς οὗτος τόδε τι ἔχει σμῦν
μόνος και οὐ σὺν τινι ἑτέρῳ· ὥστε και ὁ μελωδὸς
τοιοῦτῳ λόγῳ συνεδάσε τὸ οὗος και τὸ μόνος ἐπὶ
τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· ὡς οὖον εἰπὼν ὅτι μόνος οὗτος
Υἱὸς και οὐδεὶς ποτε οὐδαμοῦ ἄλλος, εἰς Υἱὸς γί-
γναι μόνου, ἀνενηντὴ πατέρων Πατρί· νοῦν ἐν οἷς
γοργῶς φράζει, ὅτι μονογενεῖς μὲν μυριοὶ τοῖς αὐ-
τῶν τοκεῦσιν· οὗος δὲ ἔτοι εἰς υἱὸς, ὁ ἔτοι μόνος,
ταυτὸν δ' εἰπεῖν μονογενεῖς, εἰς οὖον ἔτοι ἕνός· μόνου
τοῦ Πατρὸς, οὐδεὶς ἄλλος ὅτι μὴ σὺ μονώτατος.

Λη'. Ἰστέον δὲ ὡς εἰ και τρίς τὸ οὗος, ἢ τὸ μόνος
ἐν τῷ εἰρημῷ ἔκειτο, ἢ αὐτῇ ἐννοίᾳ εὐσεβῶς εἶχε
σώζεσθαι· μόνος γάρ ὁ ἑωτήρ τῷ Πατρὶ μόνῳ μέ-
νος Υἱὸς γέγονεν· οὕτω δὲ και οὗος αὐτὸς ἐκ Πα-
τὸς οὖον οὗος προήλθεν. Ὁ δὲ μελωδὸς διέκρινε τὴν
φράσιν, ἀλλάξας ὡς τὸ μέτρον ἔδιδου. Ἐπὶ ἰστέον
και ὅτι τὸ οὗος εἰς οὖον μόνος Ἀδός· προελθὼν Πατὴρς,
ἀντιστροφῶν εἶποι τις ἂν οὐκ ἀπροσφύως, εἴπουν ἰσό-
στροφον τῷ, Μόνος μονογεννητορ μονογενοῦ· Υἱοῦ Πα-
τὴρ. Περὶ τὰ αὐτὰ γάρ εἰς ἰσοῦ στρίφονται ἄμφω

νοήματα· εἰ καὶ ἐκεῖνο μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς ἀρχαίον· ὡς μόνου μονογενήτορος εἰς τὸν μονογενῆ κατέληξεν Υἱόν. Τοῦτο δὲ ἀνάγκη· διάφορον δὲ ἀμφοῖν, ὅτι ἐκεῖ μὲν ἐξηρασαν ἀσφαλῶς τριπλοῦθ' ἐν τῷ μόνῳ, ἐνταῦθα δὲ ἅπασι αὐτὸ ἐρρέθη ὡς τοῦ οὐλοῦ τῇ διπλοῦσαι τὸν ἐκεῖνου τόπον ἀνακληρώσαντος· ὅτι δὲ φιλοῦται καλῶς τὸ οὐλοῦ ὁ μόνος, παραδίδωσιν οἱ παλαιοὶ λέγοντες ὡς ἐκ τοῦ ἵος ἀρσενικὸν μὲν γένος οὐ παρελάβομεν· θηλυκὸν δὲ εὐρηται· ἢ ἡ μία· φαίνεται δὲ καὶ οὐδέτερον αὐτοῦ εἶναι τὸν τὸ ἐν, κατὰ τὸν εἰκόστα θανειν τινὰς ἰψὴματι ἢ ὡς ἐνί· ὁ περιστάμενος καταφεύσεται εἰς τὴν ἀναλογίαν τοῦ θηλυκοῦ. Ὡς περ γὰρ ἡ μία βαρυτόνως, ἢ δὲ γενική ἰδὲ περισπωμένης ὡς μία μίς, οὕτως καὶ τὸν μὲν τὸ ἐν κατὰ βαρυτόνησιν, τοῦ δὲ καὶ ἰψὴ μετὰ περισπωμένης, αἱ πλάγιοι.

19. Ἀνατίον δὲ Πατέρα τὸν ἀγέννητον λέγει, ὡς μὴ γινόμενον καὶ αὐτὸν αἰτιατὸν ἐν τῷ σχεῖν πατέρα αἰτίον τῆς αὐτοῦ γενέσεως κατὰ τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ. Αὐτὸ αὐτὸς μὲν αἰτίας ἐστὶν ὡς Πατὴρ Υἱοῦ αἰτιατοῦ κατὰ μόνον τὸ γεννηθῆναι. Ἄλλος δὲ τις οὐκ ἐστὶν αὐτοῦ δὴ τοῦ Πατρὸς αἰτίας· οὐκοῦν ἀνατίος ὁ Πατὴρ λέγεται παρὰ τὸ μὴ ἔχειν Πατέρα αἰτίον τοῦ εἶναι τοῦτον. Ὅτι δὲ τὸ μὲν αἰτίον τῷ Πατρί προσαρμόσται, τὸ δὲ αἰτιατὸν τῷ Υἱῷ, παραδίδωται καὶ θεολογικῶς· σημειώσας δὲ ὅτι ὁ μόνος λέξις ὁ ἀνατίος, ὁ μὴ ἔχων αἰτίαν, ἢ ὡς μὴ ὑποκειμένος αἰτιάματι, ὁ ἐστὶ μομφῇ τινι, ὅς καὶ οὐκ αἰτίας λέγεται, ὡς τὸ, Ὅστι μοι αἰτίη ἐσσί· ἢ ὡς οὐχ' ὑπάρχεις μοι μαμπία, οὐδὲ ἔχω αἰτιάσασθαι σε· καὶ τοῦτο μὲν ἐν σημαινόμενον τοῦ ἀνατίος· ἄλλως δὲ φιλοσόφως ἀνατίος ἐνταῦθα Πατὴρ, ὁ μὴ ἔχων αἰτίον γεννήσεως τῆς αὐτοῦ, ἀλλ' αὐτὸς θελαθὲ αἰτίας γεννήσεως τοῦ Υἱοῦ, αἰτιατοῦ θελαθὲ αὐτοῦ ὄντος· τὸ γὰρ αἰτίον αἰετὶ πρὸς αἰτιατὸν λέγεται, ὡς καὶ αἰτιατὸν πρὸς αἰτίον· καὶ αἰετὶ αἰτίας μὲν ὁ Πατὴρ πρὸς Υἱόν, αἰτιατὸς δὲ αὐτὸς πρὸς Πατέρα· καὶ οὕτως μὲν σεμνόντα ὁ Πατὴρ Θεὸς ἀνατίος λέγεται· ἄλλως δὲ κατὰ τὴν κοινὴν σημασίαν εἰπεῖν αὐτὸν ἀνατίον ἰδιωτικῶς, ἀληθὲς μὲν ἐστὶν, οὐ πάντῃ δὲ σεμνόν. Τί γὰρ ὕψηλόν ἀνατίον ἔχον ἀφογον καὶ ἀμεμπτον εἰπεῖν τὸν Θεόν, καὶ ἐπὶ ποῖα αἰτιάσαι· ὅπερ οὐδὲ ἑνδοξος ἀνθρώπος ἀκούσας ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀποδέξαντο ἀντὶς λίαν.

ρ'. Ἰστέον δὲ ὅτι τε οὐ ταυτὸν αἰτιατὸς καὶ αἰτιατός, ἀλλὰ ὁ μὲν αἰτιατὸς ἀγαθὴ λέξις, ὁ δὲ αἰτιατός ἐπιφθογός· καὶ ὅτι εἰ ἀνατίος ἐνταῦθα ὁ Πατὴρ, καθὰ εἴρηται, ἀλλὰ τρόπον ἄλλον αἰτίας ἐστὶ πάντων τῶν ὄντων, καὶ οὕτῳ αἰτιώμεθα πάντῃς καλοῦ, ἥτοι αἰτίον κρῖνομεν πάντων τῶν ἀγαθῶν. Μηδεὶς δὲ παίζων λεγέτω καὶ τὸ μὴ ὄν καὶ τὸ μὴ εἶν ἀνάτεια εἶναι, ὡς μὴ ὄντος τινὸς αἰτίου αὐτῶν. Τὸ μὲν γὰρ αἰτίον ὄντος τινὸς αἰτίον, εἴτε οὐσία ἐκεῖνο τὸ ὄν εἴτε συμβεβηκός· τὸ δὲ μὴ ὄν, καὶ τὸ μὴ εἶν, οὐσία μὴ ὄντα, ὥς περ οὐ τὸ αἰτίον, οὕτως οὐδὲ τὸ ἀνατίον ἐξουσι κατηγορούμενον αὐτῶν· εἰ

tur ambae sententiae, licet haec a Patre incipiens tanquam solo unigenitore ad Filium unigenitum desinat, illa vero e contrario. Ambobus autem discrepantia, quod hic sufficit triplicata vox μόνος, illic vero semel dicta fuit, tanquam voces olo; duplicata locum hujus implente. Quod autem recte spiritu tenui noletur olo; (solus) tradunt antiqui, dicentes nos ex loc' genus quidem masculinum non accepisse, sed femininum inveniri sa (sola). Videtur autem etiam ipsius neutrum esse lor (unum), secundum dicentem quosdam esse mortuos ip' telo seu tanquam uno; quod circumflexum aufugiet ad analogiam feminini: sicut enim sa quidem gravi tono est, genitium autem circumflexo, tanquam mta mta; sic etiam lor quidem (unum), erit cum gravi tono, casus autem obliqui lo' et ip' cum circumflexo.

99. Ἀνατίον vero Patrem ingentum dici, non causam ipsum agnoscentem in habendo patre suae generationis causa, secundum eos qui sunt in mundo. Ideo ipse quidem est causa ut Pater Filii causam habentis in solo generationis puncto; alius autem quis non est Patris principium. Itaque Pater ideo dicitur ἀνατίος, quatenus ipse non habet patrem suae existentiae causam. Quod autem causa Patri conveniat, causatum vero Filio, theologico traditum est. Notandum est autem dictionem ἀνατίος (qui non habet causam), esse homonymam, sive quod iste non subiaceat causae, id est, cuidam criminationi, et dicitur οὐκ αἰτίας, ut istud: nihil mihi causa est, sive quod dicatur: Tu mihi criminanda non es, nec ego te accusare habeo; et hoc quidem est unum vocis ἀνατίος significatum; aliter autem hic philosophice dicitur ἀνατίος; Pater, qui non habet suae generationis causam, sed ipse sane causa est generationis Filii, causam reipsa habentis. Αἰτίος enim semper ad αἰτιατὸν refertur, velut affectus ad causam; et semper causa Pater est quoad Filium, causatus autem hic quoad Patrem. Et ita quidem honorifice Deus Pater ἀνατίος dicitur. Alias autem, juxta communem significationem, ipsum privatim ἀνατίος dicere, verum quidem est, non autem multum honorabile. Quid enim sublime ἀνατίον, sive insonem, sive irreprehensum, dicere Deum, et super quam criminatorem? Quod nec illustris homo de se taliter audiens in magnum acciperet.

100. Nota autem idem non esse αἰτιατὸς et αἰτιατός, sed αἰτιατὸς donam esse locutionem, αἰτιατός vituperabilem. Insuper si Pater hic est ἀνατίος, ut fuit dictum, at alio modo honorum omnium est αἰτίας seu causa, ipsumque cujuslibet boni facimus auctorem, sive causam omnium bonorum judicamus. Nemo vero ludens dicat id quod non est et id quod est nihil, ἀνατίος esse, quatenus ipsorum non est aliquis auctor; quod enim est αἰτίον, cum sit alienius entis causa, id sive substantia sive accidens est; quod autem non est et quod est nihil. cum substantiae non sint, sicut non

αἰσῖον sic neque ἀναἰσῖον de semetipsis habebunt
pronuntiatum. Si vero forte quis dicat substantiam
illius quod non est vel est nihil, ipsum nihil esse,
Iudit ille substantiam et. ens affirmans, id quo-
reipsa non est et est nihil; et verba per quæ con-
tradicit in absurdum abducens sermonem. Adde
illum etiam esse αἰσῖον seu principium, cum medio
dicitur, qui dat impulsum actionis vel passionis, sive
irreprehensæ sive reprehensæ. Invenitur autem lo-
cutio privatim accepta ad aliquid solitarium et
in vituperationem; qualiter αἰσῖο; qui scripsit
Callimachi causas sive culpandas vel reprehen-
dendus est qui talia scripsit. Nomen propriam
Παναἰσῖο; , venerabilem videtur tamen habere laud-
dem, philosopho congruentem, causam cuiuslibet
rei tradenti debitam: quod positivæ philosophiæ
proprium est, vereque divinum et Deo conveniens,
apud quem, ut omnium causam, cunctorum sunt
principia bonorum, quique cuncta sciens, immit-
tent, aliis quidem cum abundantia, aliis autem

101. *Equipollentem vel ejusdem potentie dicere Spiritum, eandem vim habet. Idem est dicere de ὁμοθεντός, non autem de ὁμοουσιαντός: sicut enim dogmatice prohibemur dicere ὁμοουσιον, sic etiam ὁμοουσιαντός necnon ὁμοουδιοναρον, in his quæ spectant ad sanctam Trinitatem. Sciendum autem etiam quod si quidem scriberetur: Par tibi potentia, verbum eandem vim haberet nec aliqua explanatione egeret. Si vero alias scribitur: Πνεῦμά σου par potentia, ut legas: spiritus tuus par tibi potentia, sententia remittenda est ad puallem: Spiritum qui meus est et Patris, mittam, jam alias sufficienter explicatum. Νηπαριός autem venit a νη privativo et a verbo ἀπαρταίνω, et significat verax et infallibile, quomodoque veracitas inter homines exerceri possit et secundum id quod non diceatur homo mendax. Non autem a recto deviare, qui tanquam adverbium hanc expressionem acciperet, uti prius hoc monstratum est, ita ut poeta dicat: Vere misisti. Non enim erat possibile te mentitum fuisse discentem: promissionem Patris te discipulis fore missurum. Tuus enim sermo veritas est, et te scimus esse veritatem ipsam, non minus ac tuos in sanctitate compares Patrem et Spiritum. Locutio: Misisti apostolis, aliquid habere nunc etiam sanctum Spiritum demonstrat; nec mirum est ita sentire: Paracletus enim sanctus Spiritus apostolis missus est; Salvator autem Christus nuntius nobis a Patre salutaris venit; sicut angelus, qui super omnes angelos est, utpote supersubstantialia. Vox autem *beneficus* ostendit manifestissime beneficentiam esse quæ a Deo veniunt charismata, nec omnino tantum in particulari, sed communiter: bonum igitur tunc apostolis missum, ad nos hucusque pervenit et in æternum perveniet. Hoc autem, Gloria potestatis tue, insinuatio est quod potentes ad imitationem Dei *beneficos* esse oportet.*

δὲ τυχὸν οὐσίαν τοῦ ὄντος καὶ τοῦ μηδενὸς ἐπεὶ τὸ
 εἶναι αὐτὸ τὸ μὴ εἶναι, παίζει καὶ οὗτος, οὐσίαν λέγων
 καὶ ὄν, τὸ αὐτόσημα μὴ ὄν καὶ μὴ εἶναι· καὶ οὕτως
 εἰς ἀποκτον ἀπάγων τὸν λόγον οἷς ἀντιφάσαι· ἐπι
 λείποναι καὶ δὲ αἰτίῳ, ἐπει μὴ, ὅτε λέγονται μέσῳ, ὃ
 ἀπορρήνθῃ τοῖς πράξεσιν ἢ πάθος τινός· ἢ ἀφύγον· ἢ
 ἐπιφύγον· εὐρηται δὲ ἡ λέξις ἰδίως ληφθεῖσα κατὰ
 τι μονήρας καὶ ἐπὶ φύγον· οἷον αἰτίῳ, ὃ γράφας αἰ
 τία Καλλιμάχου, ἥτοι αἰτιατός· καὶ χαλαστός ὃ
 γράφας ἔχειν. Ὁ μόντοι Παναταίος τὸ κύριον, εὐ
 φημίαν ἔχειν δοκεῖ σμερνήν, φιλοσόφῳ πρέπουσαν,
 παντός πράγματος· αἰτίαν ἀποδιδομένη βούσαν· ὃ τῆς
 ἀνυποθέτου φιλοσοφίας ἰδίον ἐστι, καὶ θεῶν αἰτί
 χημα, καὶ θεῶν πρέπον, παρ' ᾧ πάντων αἱ αἰτίαι
 τῶν ἀγαθῶν ὡς πανταίτιον, καὶ ὃς πάντα εἰδὼς
 διατέμπει γινῶσιν καὶ τοῖς κατ' ἀνθρώπον φιλοσο
 φούσι, τοῖς μὲν ἐξ ἐκμητρου, τοῖς δ' ἄλλως, ὡς
 βούλειται.

ientiam illis qui secundum hominem philosophiae stu-
diter, prout vult.

ρὰ. Ἰσοσθενὲς δὲ Πνεῦμα αἰτεῖν καὶ ταυτοσθενὲς, τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν· ἥδη δὲ καὶ ὁμοσθενὲς, οὐ μὴν καὶ ὁμοιοσθενὲς. Ὡς γὰρ κεκώλυται δογματικῶς τὸ ὁμοιοοῦσιν, οὕτω καὶ τὸ ὁμοιοσθενὲς ἐπὶ τῆς ἀγίας Τριάδος, καθά τε τὸ ὁμοιοδύναμον. Ἰστέον δὲ καὶ ὅς· εἰ μὲν γράφεται ἰσοσθενὲς σοι, τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν, οὐ δίδεται τινος ἰσιστοιχίας τὸ ῥηστὸν εἰ δ' ἄλλως γράφεται ἰσοσθενὲς σου Πνεῦμα, ἢ αὐτὴν λέγει τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἰσοσθενὲς σοι, ἀναπαμπτεῖον τὴν ἑνωσίαν εἰς τὴν ψάλλοντα, τὸ Πνεῦμα τὸ ἐμὸν τε καὶ Πατρὸς ἀποσταλῶ, ἐξηγητὴν ἀπὸ τοῦ ἐξουσιῶν. Τὸ δὲ νημερτὲς γίνεται μὲν ἐκ τοῦ νῆ στερετικῶς καὶ τοῦ ἀμάρτανεν, καὶ δηλοῖ ἀληθὲς καὶ ἀπαιτῶν ἐν τῷ ὅπως οὖν ἀνθρωπίνως ἀληθεύειν· καὶ δ' ἀνθρώπος οὐκ ἀπαμαρτωπῆς ῥηθεῖν δύ. Οὐκ ἂν δὲ σφαλῇ τοῦ δόντος, εἰ τις καὶ ὡς ἐπὶ ῥήματι ἀπαυθὺς λάβῃ τὴν λέξιν ταύτην, καθὰ καὶ αὐτὸ προδεδήλωται, ἢ αὐτὴν λέγει ὁ Ποιητὴς ὅτι, Ἀφενδῶς ἐξέταμψας. Οὐ γὰρ ἦν ψεύσασθαι σε εἰπόντα ὡς τὴν ἐκπαιγνῶν τὸ Πνεῦμα ἐξαποσταλὲς τοῖς μαθηταῖς. Ὁ γὰρ λόγος ὁ ὅς ἀληθεύειν ἐστίν, καθὼς καὶ αὐτὸ ἀποδείξειν σε οἶδαμεν κατ' ἴσον τοῖς συναγωνισταῖς τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι· τὸ δὲ, Ἐξέταμψας ἀποστόλους, ἔχειν τι ἄρει καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα δηλοῖ· καὶ καινὸν οὐδὲν ἐστὶν οὕτω νοῆσαι· Παράκλητον γὰρ τὸ ἅγιον Πνεῦμα τοῖς μαθηταῖς ἀπέσταλται, καὶ ὁ Σωτὴρ δὲ Χριστὸς ἀπόστολος ἡμῶν πατὴρ ἐν σωτηρίᾳ ἦλθεν· καθὰ καὶ ἀγγελος ὁ ὑπὲρ πάντων ἀγγέλων, ὅτι καὶ ὑπερούσιος· τὸ δὲ ὡς εὐεργετήν, δηλοῖ σπεύσαντα εὐεργεσίαν εἶναι τὰ θεῶν χαρίσματα, καὶ πάντως οὐκ ἀκλῶς ἐν μέρει, ἀλλὰ κοινῶς. Τὸ γούν τοις ἀποστολῶς παρῶν ποτε ἀγαθόν, καὶ εἰς ἡμᾶς διβαίνει μέχρι καὶ νῦν, καὶ εἰς αἰῶνας διαδοῖσθαι· τὸ δὲ, Ἀδελφά τῷ πατρὶ σου, αἰνιγματὶ ἐστὶν τοῦ χρῆναι τοὺς κρατιοὺς· εὐεργετινοὺς εἶναι πρὸς θεοῦ μίμησιν.

Τροπάριον πρῶτον τῆς τετάρτης ᾠδῆς.

A

VIII. Λουτρὸν τὸ θεῖον τῆς καλιγενεσίας·
 Λόγῳ κεραννύς συντεθειμένη φύσει,
 Ὁμροδλυτεῖς μοι βεῖθρον ἐξ ἀκηράτου
 Νενυγμένης σου πλευρᾶς, ὦ Θεοῦ Λόγε,
 Ἐπισφραγίζων τῇ ζήσει τοῦ Πνεύματος.

ρρ'. Κορεῶν ἐκκλησιαστικῶς ὁ ἱερεὺς οὗτος πνευματῶδες, καὶ δαιταλέων φιλοτήσια καὶ πνευματικῶς τρυφερὰ, καὶ ἀγλαῖζων τὴν ἑορτὴν ἑννοίων ποιήλαις, ὡς ἔξεστιν, ὁχετεύει ἐς τὴν ἄρτι πνευματικὴν πανήγυριν, καὶ θειοτάτου λουτροῦ κέρασμα, οὗ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι μέτεστι, τὸ δὲ ἐστὶ τὸ κατὰ τὸ ἅγιον βάπτισμα, καὶ διατίθεται τὴν ἑννοίαν τοῦ τροπαρίου γλυκίως ὡς πρὸς ἀκολουθίαν λουτρῶνος ὁποῖους οἱ καθαριότεροι σκευάζουσι· κεράννυται γὰρ παρ' ἐκείνοις τὸ λούμα, θυμῆρες αὐτὸ κατὰ κράτις τε καὶ ὤμων κερασσάμενοις, καὶ βεῖθρον ἐκείσε χορηγεῖται Παρὸν ὁποῖόν τι καὶ τὸ δαδριον· φιλοτιμούνται δὲ ζῆσιν ἐκείνοις ἀγαθύνουσιν. Πρὸς γοῦν τοιαύτην ἰδέαν ἔλκων ὁ μελετῶς τὴν διάθεσιν τοῦ ἑορταστικοῦ τοῦδε τροπαρίου, ἑννοίαν γράφει τοιάνδε· Ὁ Θεοῦ Λόγε, τὸ θεῖον λουτρὸν τῆς Χριστιανικῆς καλιγενεσίας κεραννύς τῇ κατ' ἀνθρωπον οὐχ ἀπλή, ἀλλὰ συντεθειμένη φύσει, τῇ ἐκ φύξης δηλαδὴ ἀθανάτου καὶ φθορτοῦ σώματος· πῶς δὲ αὐτὸ συγκεραννύς; λόγῳ δηλαδὴ σὺ, τοῦτέστιν ἑλλόγῳ καλεῖται καὶ ἀναλογίᾳ πρεπούση τῇ κατ' ἀνθρώπων θεοπλαστία· ἢ καὶ ἄλλως, Λόγῳ τῷ διὰ τῶν ἀγιοτάτων ἐκκλησιαστικῶν εὐχῶν, ὁμροδλυτεῖς μοι ἐπέκεινα τῆς λοιπῆς ἱεροτελεστίας τῆς καὶ συμπτικτῆς φαινομένης, καὶ ἄλλως δὲ θεωρητικώτερον νοούμενης, καὶ τὸ ἐκ τῆς ἀκηράτου σου πλευρᾶς βεῖθρον τῆς, γραφικῶς εἰπεῖν, νενυγμένης λόγγῃ στρατωτικῇ, καὶ τῷ τοιοῦτῳ θεῷ λουτρῷ προσεπιβάλλεις φιλοτιμώτερον τὴν ἐνθεον ζῆσιν τοῦ Πνεύματος, τὴν διαθερμαίνουσιν τῶν τῷ Πνεύματι ζήοντες, ἥς προφανῇ σύμβολα καὶ τὰ ἐκ Πατέρων ἁγίων τύπου θερημὰ ὕδατα· ὅτι δὲ ἡ τοιαύτη τοῦ ἁγίου Πνεύματος ζῆσις, ἡ ζωτική, ἡ ζωογόνος, ἡ θεῖον ζῆλον ἐνθήκουσα τῇ ψυχῇ, τὸ τελικώτατόν ἐστιν αἰτιον καὶ σκοπιμώτατον τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, δηλοῖ ὁ μελοποιὸς εἰπὼν ἐπισφραγίζεσθαι τὴν τοιαύτην ἑλλῃ ἱεροτελεστίαν τῇ ζήσει τοῦ Πνεύματος· Ὡς γὰρ ἐπιβουλεύει θεοαυρὸς ὁ ἀσφράγιστος, οὕτως ἀκάθαρτον βάπτισμα, καὶ τοῖς ἐπιβουλοῖς δαίμοσιν εὐπεριφρόνητον τὸ μὴ δι' αὐτοῦ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ὅποια τὰ τε ἄλλων αἱρετικῶν καὶ τὰ τῶν ἀναβαπτίζοντων ἡμεροδαπτιστῶν, ὧν ἀπεστὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὡς μὴ εἰδὸς ἐκείνους εἰ καὶ ἐπικαλοῦντας αὐτό. Ἐνθυμητόν δ' ἐνταῦθα λουτρὸν εἶναι θεῖον καὶ τὸ διὰ τῶν δακρύων καὶ τὸ μοναχικόν· οἷς καὶ αὐτοῖς Πνεύματος ἀνδρακεύεται καὶ ἀναλάμπει ζῆσις παρὰ τοῖς θερημῶς προσεμένους αὐτά. Προσενθυμητόν δὲ καὶ ὅτι καθὰ τὴν εἰρημένην ζῆσιν ἐπικοσμεῖ τὸ Πνεῦμα συνεχρῶνθῃ, οὕτω καὶ τὸ θεῖον προστεθειμένον, σίμνωμά ἐστι τοῦ λουτροῦ· καὶ ὁ λόγος δὲ ὁ τοῦ διευτέρου στίχου προκείμενος κόσμημά ἐστι τῆς ἑννοίας, ὡς καὶ εἰρηται καὶ αὐθι, εἰρηται.

Troparium 1 quarta oda.

Balneum divinum regenerationis
 Verbo miscens composita natura,
 Suppeditas mihi aquam ex incorrupto
 Vulnerato tuo latere, o Dei Verbum,
 Sigillans fervore Spiritus.

102. Choros ducens ecclesiasticos sacer ille Spiritu plenus, et invitans ad spirituales amabilesque delicias, atque sententiarum varietatibus, ut sit, festivitatem exornans, diducit in presentem spirituales cœtum etiam divinis balnei mitionem, quod cum sancto Spiritu partem habet (hoc est, sancti baptismatis lavaerum), et eximie sententiam strophæ disponit, tanquam ad balnei consectoria, qualia balneatores parant. Miscetur enim ab istis lavaerum, in caput et humeros illud gratum infundentibus, huicque velut imber dulces diducitur fluentum. Curant autem isti fervorem bonum. Juxta talem igitur hujus strophæ disponens ordinem melodus, hanc scribit sententiam: O Deus Verbum qui Christianæ regenerationis divinum lavaerum miscuisti naturæ humanæ, non simplici, sed compositæ, ex anima scilicet immortalis et corruptibili corpore. Quomodo autem illud commiscuisti? Verbo tuo, id est, rationali ordinatione et analogia ad divinam hominis conformationem convenienti. Aliis verbis, verbo tuo per sanctissimas Ecclesiæ preces, mihi, ultra cæteram imitationem quæ corporaliter apparet, et aliunde theoretice reputatur, tanquam imbrem infundis fluentum ex purissimo tuo latere, quod, ut expresse loquar, lancea militis est percussus; talique divino lavaero pretiosum Spiritus fervorem divinitus superaddis, qui spiritu viventes calefacit, cujusque manifesta sunt symbola ex sanctorum Patrum typo, fervide aquæ. Quod autem talis Spiritus sancti fervor, vitalis, vivificans, divinum zelum animæ communicans, ultima sit ratio scopusque præcipuus sacri baptismatis, ostendit poeta dicens totam hanc sacram initiationem Spiritus fervore obsignari. Sicut enim non signatus thesaurus insidiis obijcitur, sic impurum baptismum, quod non est per ipsum Spiritum sanctum, demonibus insidiantibus facile lacessitur: qualia sunt cæterorum hæreticorum baptismata necnon anabaptistarum quotidie baptizantium, a quibus abest Spiritus sanctus, ut nesciens illos, tametsi ipsum invocent. Hic autem recogitandum est lavaerum esse quoque divinum, illud quod sit per lacrymas, et illud quod monachicum est: his et ipsis Spiritus fervor accenditur et ardet in illis qui fervide suscipiunt ea. In mente vero simul habendum est, quod sicut dictum fervorem exornat Spiritus simul evanilat; sic etiam divinum superadditum est lavaeri decoramentum. Verbum autem λόγος, qui secundum versum antegreditur, ornamentum est sententiæ, sicut dictum est et iterum dicitur.

103. Regeneratio autem, apud Græcos initium A sortita, venit ad nos; lapis tunc forte projectus, ultimo vero divinæ ædificationi coaptatus, sive ex calculo in lychnitum cum splendore mutatus, vel etiam arbuscula non nobilis ex monte Libani, sic in cedri altitudinem aucta, ut culmini sacro conveniat; præter illas autem locutiones, ex indigno in dignum commutata, et ex profano in sanctissimum. Antiquus quidem et variis sapientia poeta non expresse talem adhibuit locutionem, sed illam tantum indicavit, dicens: Nunc quidem jactator nec sis, nec fias; hoc enim: nec sis nunc vivens, nec fias, in futurum scilicet, regenerationis æquivaleat voci. Post illum autem, discipuli Pythagoræ ei dederunt nomen, παλιγγενεσίαν dicentes iterum atque iterum fieri per metempsychosin post mortem, ut isti aiebant, in eo quod a corporibus in corpora transfunderentur sive transmigrarent hominum animæ, sicque periodos percurrerent, quas illi strabis intuentes oculis spectaverant. Et certe taliter huiusmodi transmissionem firmavit, ut non solum greges exteriores talem mortiferam manducarent herbam, sed et quidam ex ovili et aula Christiana, inter quos præcipue mirabitur aliquis sapientem Origenem in irrationalem hæresim ita fuisse illapsum, postquam retrorsum a sana mente cecidit.

104. Sanctissima tamen Ecclesia pulcherrimum renovationis nomen sciens pessimæ sententiæ impositum, et inanis talem in desuetudinem veniret periclitari, illud celebravit, statim post migrationem ex præsentibus in meliora, regenerationem dici statuens, eo quod pro mundi generatione corruptibili sit illic incorruptibilis, et transformationem huius vitæ in bonum, præsertim cum sacra tonsura pure sanctificamur, eadem honorans appellatione, quasi nunc iterum facti fuerimus in vitam editi. Gratias tibi, o pulchra dictio Christiana, quod ita lectionem hanc, angustam quidem, sed debonestatam sententia, cui servierat, nobiliter liberatam in honestum ætulistæ donum dabo, qui sanctificatus sibi per penitentiam purificat, tanquam per desideratum lavaerum, et statim hoc honoris nomen ferre permittit. Notandum est autem quod communem usum et scripturam sequentes παλιγγενεσίαν hic dicimus, in hoc recte agentes. Si vero iambico inherendum est metro, et omnino ab illo in præsentibus non est recedendum, παλιγγενεσίαν hic oportet scriptum fuisse, ut antepenultimum ita rectam perficiat mensuram; alias enim claudicat. Et est ille quoque sensus accuratus: Sicut enim hoc sacro lavacro renovamur, sic etiam magis proprie rursum generamur tanquam filii Dei: ita ut bonum sit, quod communius, παλιγγενεσία, necnon παλιγγενεσία, quod ibi metrum requirit.

105. Hoc autem λόγῳ, de quo jam scriptum est, conjungi potest etiam cum composita natura. Verbo

ργ'. Ἡ παλιγγενεσία δὲ ἀπὸ Ἑλλήνων ἀρχὴν λαβούσα, ἐφ' ἡμᾶς ἔκει, λίθος παρεβρίμενος μὲν εἰκὴ τότε, ὑστερον δὲ οἰκοδομῇ θεῷ παρεντέθειλος εἰς εὐάρεστον, ἣ καὶ ἀπὸ κάλληκος εἰς λυχνίτην ἐκφανεί, ἣ καὶ ἀπὸ ὄρου; Λιθάνου φυτάριον οὐκ εὐγενὲς, καθρωθὲν σεμνότερα ὥς; ἐμπρέπειν ὁρόφῳ ἱερῷ· διχα δὲ τοιούτων φράσεων ἀπὸ ἀναξίου μεταποιηθεῖσα εἰς ἄξιον, καὶ ἀπὸ ἀνείρου εἰς ἀγνιώτατον καὶ ὁ μὲν παλαιὸς καὶ ποικίλος τὴν σοφίαν ποιητῆς; οὐκ ἐξεφώνησε βητικῶς τὴν τοιαύτην λέξιν, ἀλλ' ἐνέφηγε μόνον αὐτὴν ἐπὶ τῶν, Νῦν μὲν δὴ μήτε εἰς βουγάτε, μήτε γένοιτο· - τὸ γὰρ μήτε νῦν εἰς ζῶν, μήτε γένοιτο, εἰς τὸ μέλλον θηλαδῇ, παλιγγενεσίαν φασὶν αἰνιττεῖσθαι· μετ' ἔκείνων δὲ οἱ ἀμφὶ τὸν Πυθαγόραν καὶ ὠνόμασαν αὐτὴν, παλιγγενεσίαν εἰπόντες τὸ πάλιν καὶ πάλιν γίνεσθαι μετεμψυχωμένους μετὰ θάνατον, ὡς εἰπον ἔκείνοι, ἐν τῇ μεταγίγνεσθαι εἴτουν μετεμμιδάζεσθαι ἀπὸ σωμάτων εἰς σώματα τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς, καὶ περιόδους οὕτως ἐλπίσται ὅς ἔκείνοι παραδίδοντες ἐθεώρησαν· καὶ δὴ ὑστερέως τὴν τοιαύτην ὑπόληψιν εἰς τοσοῦτον, ὥς μὴ μόνον τὰ ἐξω βοσκήματα ἐμφαγεῖν τῆς τοιαύτης ὀλεθρίου βοτάνης, ἀλλὰ καὶ τινὰς τῆς Χριστιανικῆς μάνδρας τε καὶ αὐτῆς, ὧν ἐν τοῖς μέλλων τὸν σοφὸν Ἀριγένην θαυμάσει τις οὕτως συναπαχθέντα εἰς ἀλόγιστον αἵρεσιν ἐν τῷ ἀνάπαλιν πεσεῖν τοῦ φρονεῖν ὁρᾷ.

ρδ'. Ἡ μέντοι ἀγνωστὴ Ἐκκλησία γνοῦσα καλίστον ὄνομα τὸ τῆς παλιγγενεσίας χειρίστη ἰννοία ἐπιτεθειμένη καὶ κινδυνεύον ὀχρεωθῆναι ἀρχηστίας λόγῳ, ἐκλήισεν αὐτὴν τε μετὰ τὴν ἐκ τῶν ὧδε μεταστάσιν εἰς τὰ κρείττονα παλιγγενεσίαν κυρώσασα λέγεσθαι, διὰ τὸ ἀνάπαλιν τῇ κατὰ κόσμον ἐν τοῖς φθοραῖς γενέσει ἀφάρτα εἶναι τὰ ἐκεῖ, καὶ τὴν ἐν ὧν δὲ ζῶμεν μεταποιήσιν εἰς τὸ καλὸν, πρῶτα μὲν διὰ κουράς ἀγίας ὁσιωθῶμεν ἑκείνῳ καθαρῷ, τῇ αὐτῇ σεμνύνουσα κλήσει, ὥς εἰ καὶ ἄρτι πάλιν γεγονότες εἰς βίον προήλθομεν. Χάρις σοι, ὦ καλὴ Χριστιανικὴ λεκτικὴ, ὅτι οὕτω λέξιν ταύτην σεβασμίαν μὲν, ἀτιμούμενην δὲ ὑπὸ ἐννοίας, ἣ κατεδουλώθη, εὐγενῶς λυσάμενην προσεκόμισας εἰς δῶρον τίμιον τῷ θεῷ ἐκκαθαίροντι τοὺς αὐτῷ διὰ μεταβολὰς οικουμένους, ὅσα καὶ λουτροῦ ἐρετοῦ καὶ αὐτίκα φορεῖν διδόντι τοιοῦτον σεμνότερος ὄνομα· σημεῖωσαι δὲ ὡς τῇ κοινῇ παρακολουθοῦντες χρῆσαι τε καὶ γραφῇ παλιγγενεσίαν ἐνταῦθα φάμεν· καλῶς τοῦτο γε ποιοῦντες. Εἰ δὲ γε τῷ λαμβικῷ προσεκτεῖον μέτρῳ, πάντως δὲ χρὴ μὴ ἀποστῆναι αὐτοῦ ἐν τοῖς παροῦσι, παλιγγενεσίαν ἐνταῦθα χρὴ γράφαι, ἵνα προπαρὰ λήγον ἐν τῇ τοιαύτῃ λέξει τὸ ἦτα εὐμενέραν ἀποτελῇ· ἄλλως γὰρ ἐσφαλταί· καὶ ἔστιν ὁ τοιοῦτος νοῦς ἀκριβὲς καὶ αὐτός. Ὡς γὰρ πάλιν γινώμεθα τῷ ἁγίῳ λουτρῷ, οὕτω καὶ ἐπὶ προσφύστερον πάλιν γινώμεθα ὡς υἱοὶ θεοῦ· ὥστε καλὸν καὶ ἡ παλιγγενεσία κοινώτερον, καὶ ἡ παλιγγενεσία, ἣν ἐνταῦθα τὸ μέτρον ἀπαιτεῖ.

ρε'. Τὸ δὲ λόγῳ, περὶ οὗ καὶ προεγράφη, δύναται κολλᾶσθαι καὶ τῇ συντεθειμένῃ φύσει· λόγῳ

γὰρ Θεοῦ συντίθεται ὁ ἄνθρωπος διεξοικιστέω, καὶ οὕτω πλεῖον καὶ ἐνδοξότερον τῶν πρὸ αὐτοῦ παραχθέντων, ὡς ἔστιν ἐκ τῆς θειοτάτης Γραφῆς ἀναλέσθαι. Καὶ τοίνυν κατὰ τοιαύτην ἰσὺς ἔνοιαν συνθεσάμενη φύσις ἡθικῶς ὁ ἄνθρωπος λέγοιτ' ἄν· ἄλλως γὰρ καὶ τὰ ἄλλα σώματα καλεῖσαι τοῦ Θεοῦ γεγονότα σύνθετά εἰσιν, οὐ δὴπου γὰρ ἀπλά. Τὸ δὲ κεραννύς, καλὸν ἐν εἰς τὴν κατὰ τὸ λουτρὸν τροπὴν, οὐδὲ εἰς τὴν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἔνοιαν ἀκαλλέξ· ἐστὶ· καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖνα μυστηριωδῶς κεράννυνται, ὡς οὐδασιν οἱ μεμνημένοι παρ' οἷς καὶ τὸ ἁγιώτατον μύρον καὶ τὸ τίμιον ἔλαιον θειότατα μεμυστηρίσται· συμποτικὴ δὲ λέξις οὕσα τὸ κεραννύναι, καὶ παρὰ τὸ κέρας γενομένη, δι' οὗ τὴν πόσιν οἱ παλαιοὶ προσεφύροντο, μεταφίκεται ἄρτι ἐκείθεν θειότερον δηλοῦν μίγμα τὸ κατὰ τὸ ἅγιον θερμὸν αἷμα καὶ ὕδωρ τὸ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Ἔστι δὲ λογισθαι ὅτι πρὸς τὸ κεραννύναι ἰσὺς ἐπῆχται καὶ ἡ συνθεσάμενη φύσις ἡ κατ' ἄνθρωπον, ἵνα ἡ ἀρμόστιον τὸ πνευματικὸν τοῦτο κέραςμα ἦγουν κρᾶμα πρὸς τὸ θεοπλασθῆναι σύνθεμα, καὶ ἀναμυχθῇ οὐδὲν τοῦτο σύνθετον θειότατον καὶ ἐκεῖνο τὸ ἐκ Θεοῦ. Μάλιστα δὲ λογιστέον ὅτι καὶ ἀνιγμὰ τῆς φρικτῆς τῶν ἁγιωτάτων μυστηρίων τοῦ Θεοῦ μεταλήψως, ἡ παρούσα φράσις ἐστὶ· κρᾶμα γὰρ ἁγιαστικὸν ἐκ αἵματος κυριακοῦ μυστηριάζεται καὶ ὕδατος καὶ ζέσεως πνευματικῆς τῶν ἐκ πλευρᾶς ἀκηράτου δι' ἧς ἀνεπλάσθη. Εἰ δὲ τὸ ἐξ ἀκηράτου πρὸς τὸ κεραννύς ἐπῆχθη κατὰ τινα, τυχαίαν μὲν, γλῶσσαν δὲ ἐκασίαν ῥητορικῆς παρηχίσεως ἑποία καὶ τοιαῦτα πολλὰ τοῖς γράφουσι παραπίπτουσιν, οὐκ ἀναγκαῖον ἐξακριβώσασθαι· μόνον δὲ παρασημαντέον ὡς τοιοῦτον καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς τῷ, κάμπται γόνυ γόνυ Πατρός· καὶ ἀλλοχού τῷ, ἐξ ἀλοχεύτου προσελθὼν, καὶ λογχθεὶς τὴν πλευράν.

ρς'. Τὸ δὲ ὁμοροδύτης, θαυμασιῶς ἔχει πρὸς ὀήλωσιν τοῦ κατὰ τὸ ἅγιον αἷμα καὶ ὕδωρ, ὅτε Δεσποτικῆς νυγέσεως πλευρᾶς ἐξήλθεν. Ἄλλως μὲν γὰρ ἀσύνθετα εἰς ἓν, ἡ πάντως ἀνωθεν ὁμῆσις καὶ ἡ κάτωθεν βλύσις· ἐπὶ δὲ τοῦ ἐν τῷ παντίμψ σταυρῷ Θεανθρώπου Λόγου ἀξιολογώτατον τὸ ῥήμα. Ὁ μὲν γὰρ ὁμορος, τὸ καὶ ὁμόθεν καὶ ἐκ θείας πλευρᾶς τὸ ἁγιαστικὸν αἷμα καὶ ὕδωρ κατελθεῖν σημαίνει· τὸ δὲ βλύειν, τὸ ἀπὸ τῆς γῆθεν προσελήψεως ἐκεῖνα προῤῥεῖσαι δηλοῖ. Ἀκέραιος δὲ πλευρᾶ ἡ τοῦ Δεσπότου Θεοῦ, διὰ τὸ μὴ παθεῖν κῆρα τὴν κατὰ ἀπλῶς ἄνθρωπον. Εἰ γὰρ καὶ μὴ ἀφ' ἑαυτοῦ οὕσα πρὸ θανάτου ἡ Δεσποτικὴ σάρξ ἐνεκράθη, ἧς καὶ ἡ πλευρᾶ μέρος, ἀλλ' οὐκ εἶδε διαφθοράν, οὐ μὴν οὐδὲ φθοράν μετὰ τὸ πάθος καὶ τὴν ἔγερσιν, ὡς διαφωτίζει καὶ ὁ ἐκ Δαμασκοῦ λαμπρὸς δοξολόγος τῶν ἁγίων Γραφῶν. Τὸ δὲ νευυγμένης πλευρᾶς κυριολεκτεῖται, ὡς παλαιὰι θεολογίαι χρήσεις, ἐν αἷς νόσσειν λέγεται τὸ κεντεῖν· ἄλλως δὲ τροπικῶς νόσσειν λέγεται καὶ τὸ λόγους ἢ ἔργους ἐρεθίζειν τινὰ εἰς πράξιν οἰανοῦν.

ρς'. Ἡ δὲ ζέσις τοῦ Πνεύματος πεπρόρισται μὲν

A namque Dei compositus est homo largiore, siveque majore et illustriore quam ea quæ ante ipsum producta sunt, ut ex divinissima Scriptura potest intelligi. Itaque juxta talem sententiam composita natura moraliter homo diceretur: aliter enim cætera quoque corpora Dei jussione producta, composita sunt, non sane simplicia. Vox autem κεραννύς ad tropum de balneo bona, nec ad sancti baptismatis sententiam est invenusta. Hic enim etiam mystica sit mistio, sicut noverunt initiati, pro quibus sanctissimum unguentum et pretiosum oleum divinissime consecrata sunt. Convivalis autem cum sit dictio τὸ κεραννύναι, et juxta τὸ κέρας facta, quo potum veteres proferebant, nunc exinde derivata est diviniore sana mistura, quæ sacro ferventi quoque sanguine necnon aqua constans, ex latere Salvatoris Christi profluxit. Potest vero putari quod ad τὸ κεραννύναι est relata etiam hominis natura composita, ut illa spiritalis mistura sive commistio cum divina compositione sit adoptata; et huic composito divinissimum istud compositum, quod ex Deo est, commistum sit. Maxime vero cogitandum est præsentem dictionem esse tremendæ sanctissimorum Dei mysteriorum participationis ænigma: est enim ibi mystice sanctissima commistio Dominici sanguinis et aquæ, necnon fervoris spiritualis, e purissimo latere, quo plasmati sumus, profluentium. An autem hoc, ἐξ ἀκηράτου, juxta quamdam, fortuitam quidem, sed jucundam rhetoricæ figuræ de sono imitatione speciem, qualia sunt scribentibus elapsa multa, ad τὸ κεραννύς relatum sit, non necesse est accurate definiri: solum vero notandum tale quoque esse in sequentibus, *flectit γόνυ γόνυ Patris; et alibi: ἐξ ἀλοχεύτου procedens, et latere λογχθεὶς.*

106. Vox ὁμοροδύτης, mirabilis est ad significandum sacri sanguinis et aquæ fluentum, cum e percusso Domini latere exivit. Non enim alias una congruunt pluvia, quæ desursum omnino venit, et effusio, quæ ab imo est (ὁμῆσις et βλύσις); sed de Verbo Theanthropo, venerandissimæ cruci affixo, convenientissimum est dictum: pluvia namque (ὁμορος) desuper et ex divino latere sacratissimum sanguinem et aquam exivisse significat; erumpere (βλύειν) verò ex assumptione terrena ista profluxisse ostendit. Incorruptum est Domini Dei latius, eo quod meri hominis non subierit fatum. Etiam enim, non incorrupta ante mortem, caro Domini mortua est, cujus quoque latius pars erat, non tamen vidit corruptionem, nec ullam alterationem post passionem ac resurrectionem, ut explicat illustris ex Damasco sacrarum Scripturarum lucernarius. Dicitio vero νευυγμένης πλευρᾶς, proprie sumitur, ut antiqui ostendunt usus, quibus νόσσειν dicitur τὸ κεντεῖν: alias autem νόσσειν, verbis et operibus aliquem ad quæcunque actum excitare, tropice dicitur.

107. Fervor autem Spiritus poetæ quidem præ-

statu ex ea de linguis igneis, inflammatione celebrata; spiritualibus autem bellatoribus hujusmodi dictio tanquam arma conspicua utilis est adversus hæresim Hydroparastatarum, quam alius erit temporis circumire, si quidam occurrerit utilitas. Est autem iste fervor vivificans quidem eos qui fervide lavati sunt in Spiritu sancto commiscente, comburens vero sicut ignis prædictos hæreticos aliosque quicumque similes sunt, per calorem sanguinis et aquæ, quæ de sacratissimo latere fluxerunt; quorum meminisse sacratissimus interpres in sua enarratione tonitru Filium ac Theologum ostendit, ubi scribens in epistola ait: Tres sunt qui testimonium dant, spiritus et aqua et sanguis, et hi tres in unum sunt. Quale hoc unum? secundum unam deitatem, ad quam est satagendum restitui nos per sancti Spiritus fervorem ac perfectionem.

Troparium 2 quartæ odæ.

Flectunt omnia Consolatori genu,

Filioque Patris, Patri cognatissimo.

In personis enim novit tribus substantiam

Vere inaccessibilem, temporis exsortem, unam.

Illuxit enim lumen gratia Spiritus.

498. Cum dixerit sanctissimus Apostolus in nomine Jesu Christi, Salvatoris nostri, omne genu flectendum, cælestium, terrestrium et infernorum, ibi canit poeta hoc jam advenisse, licet alii quidam aliud hujus miraculi tempus interpretentur. Omnia genu flectunt Paracletō, sive, ait, Patris nato Patrique consubstantiale: hæc autem mirabilis et divinissima geneflexio facta est eo quod non simpliciter, sed omnibus illuxit gratia Spiritus, per quam lucem omnia illuminata subjecta sunt, tanquam protinus perfecta scientia a Deo et Domino scientiarum clarificata, cognoscentiaque Dominum omnipotentem, et ipsi prompte submissa. Qualis autem est hujusmodi spiritualis gratia? Sanctæ Trinitatis agnitio. In tribus enim personis, inquit, scienter noverunt omnia, seu mundus, νημερτές, id est vere, ut paulo ante dictum est, unam substantiam sicut et naturam, quæ sanctissimæ Trinitatis est, Patris ingeniti, geniti Filii, et procedentis Spiritus; quas non prius aliquis trinas dixit, quam in unum conglutinavit et adoravit; nondum autem, ut ita dicam, ad unitatem illis reductis, melodus iterum sanctissimis illis tribus personis, omnia, quotquot habet proferre angusta epitheta, siquidem dives erat graphicum solum, tripliciter prostravit; ob loci tamen angustias, istam unicam substantiam inaccessam et æternam dicere satis habet.

499. Hoc quidem, quod Deus invisibilis est: Deum enim nemo vidit unquam; sed etiam tremendus, non quantum ignis consumens, multo vero magis, et ideo inadibilis. Cui enim accessibilis esset, nisi cum reverentia appropinquanti ad ipsam illuminationem? Accedite enim, inquit, et

τῷ μελῶδῳ ἐκ τοῦ ἑορταζομένου κατὰ τὰς πυρρίνας γλώσσας φλογώδους· χρησιμεύει δὲ πνευματικοῖς πολεμισταῖς ὅλα καὶ ὅπλον ἀξιολόγον ἢ τοιαύτη λέξις, κατὰ τῆς αἰρέσεως τῶν ὑδροπαραστατῶν, ἣν ἄλλου καιροῦ περιάλθειν εἰ τις παρεμπόσει χρεῖται. Ἔστι δὲ ζῆσις αὕτη ζωοποιούσα μὲν τοὺς ἐνθέρμως ἐν ἁγίῳ Πνεύματι κεραννύντι λελουμένους, καί οὖσα δὲ ὡς ὅλα καὶ πῦρ τοὺς εἰρημένους αἰρετικῶδες καὶ ὅσοι δὲ ἄλλοι κατ' αὐτοὺς ἡ νοουμένη ἐν τῷ θεύσαντι ἐκ τῆς ἀγνωστῆς πλευρᾶς αἵματι καὶ ὕδατι ὦν μεμνησθαι παραπήγνυσιν ὁ ἱερώτατος ἐξηγητῆς τῇ κατ' αὐτὸν ἐξηγήσει, καὶ τὸν τε βροντῆς ὡὼν θεολόγον ἐνθα ἱστορίας λέγει, ὅτι Τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες, τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα, καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἓν. Ποῶν ἐκεῖνο τὸ ἓν; τὸ κατὰ τὴν μίαν θεότητα, εἰς ἣν πραγματευτέον ἀποκαταστήναι ἡμᾶς διὰ τῆς κατὰ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ζῆσεως; καὶ οὕτω τελειώσεως.

Τροπᾶριον δεύταρον τῆς 8 φῶδης.

IX. Κάμπτει τὰ Πάντα τῷ Παρακλήτῳ γόνυ,

Γόνυ τε Πατρὸς Πατρὶ συμφυεστάτῳ.

Ἐν γὰρ προσώποις οἶδε τριτοῖς οὐσίαν

Νημερτὲς ἀπρόσιτον, ἄχρονον, μίαν·

Ἐλαμψε φῶς γὰρ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος.

ρη'. Εἰπόντος τοῦ ἀγνώστου Ἀποστόλου ὡς ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πᾶν γόνυ κάμψει ἰπουρανίων καὶ ἐπιγαιῶν καὶ καταχθονίων, ψάλλει ἐνταῦθα ὁ μελῶδης ὅτι ἀρτι ἀπέβη τοῦτο, εἰ καὶ τισιν ἕτερος καιρὸς ἡρμηνεύεται τοῦ τοιοῦτου θαύματος· καὶ τὰ πάντα κάμπτει γόνυ τῷ Παρακλήτῳ, ἦγουν τῷ καὶ Γόνυ, φησὶ, τοῦ Πατρὸς καὶ συμφυεστάτῳ τῷ Πατρὶ. Γέγονε δὲ ἡ τοιαύτη εὐκατα καὶ θεοτάτη κατάκαμψις, διότι οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ πᾶσιν ἐλαμψε φῶς ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος, δι' οὗ τὰ πάντα φωτισθέντα ὑποτίθενται, ὡς αὐτίκα καὶ ἀλλαμφθέντα τελεία γνώσει ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ Κυρίου τῶν γνώσεων, καὶ ἐπιγινόντα τὸν παντοδύναμον Δεσπότην, καὶ ὑποταγέντα ἐτόλμο; αὐτῷ· τίς δὲ ἡ τοιαύτη πνευματικὴ χάρις; Ἡ τῆς ἁγίας δθηλαδὴ Τριάδος ἐπίγνωσις. Ἐν γὰρ προσώποις, φησὶ, τρισὶν οἶδε γνωστικῶς τὰ πάντα, ἦγουν ὁ κόσμος, νημερτὲς ἦτοι ἀληθῶς, ὡς καὶ πρὸ ὀλίγων ἐρρέθη, οὐσίαν μίαν ὥσπερ καὶ φύσιν τὴν ἐν τῇ ἀγνωστῇ Τριάδι, τῇ κατὰ τὸν ἀγέννητον Πατέρα, καὶ τὸν γεννητὸν Υἱόν, καὶ τὸ ἐκπορευτὸν Πνεῦμα· ἀπερ οὐκ ἐρῶν τις τριαδικῶς εἰπεῖν, καὶ ἅμα εἰς ἓν συνηψε καὶ συμπροσεκύνησεν· οὕτω δὲ αὐτὰ ἐνίσας, ὡς οὕτως εἰπεῖν, αὐτὸς ἐτρίαζε τοῦτοι; τοῖς τρισὶ προσώποις τοῖς ὑπεραγιοτάτοις μυρία ὅσα προσεωχέιν σεμνὰ ἔχον ἐπίθετα ὁ μελῶδης, εἰπερ ἐπικλύεται γραφικῶν πλατὺ ἔδαφος, ὅμως διὰ τὸ στενώχωρον ἀρκεῖται τὴν μοναδικὴν ταύτην οὐσίαν ἀπρόσιτον εἰπὼν καὶ ἄχρονον.

ρθ'. Τὸ μὲν, ὅτι καὶ ἀόρατος ὁ Θεός· Θεὸν γὰρ οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε· ἀλλὰ καὶ φρικτὸς οὐχ ὅσα καὶ πῦρ καταναλίσκον, ἀλλ' εἰς ὑπέρπλεον, καὶ δι' αὐτὸ ἀκατατόμητος. Τίτι γὰρ γίνονται προσεῖδες, εἰ μὴ ἄρα τῷ μετ' εὐλαβείας προσιόντι αὐτῷ ἐπιφωτισμῷ; Προσελθετε γὰρ, φησὶ, πρὸς αὐτὸν, καὶ φω-

τίσθητε, ἵνα δηλονότι καλοὶ γένησθε· καὶ ἀνακαλυμμένοι προσώπων βλέποντες Θεὸν ἀγγελαιοδῶς, μὴδὲν σκοτίου αἰσχύου προκαλύμματι προσώπου φέροντες. Αἰὶ καὶ ἐπάγει ὁ Δαβὶδ μετὰ τὸ, Φωτισθήτε, τὸ, Καὶ τὰ πρόσωπα ὑμῶν οὐ μὴ κατασχυνοῦν. Ἄλλ' οὐπω μὲν ἀπρόσιτος ἡ ἀγία Τριάς, ὁ εἷς Θεός· χρόνος δὲ, ὅτι αὐτὸς μὴ ὅτι γε χρόνος καὶ καιροὺς, ἀλλὰ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησε. Αἰὶ οὐδὲ ἦν χρόνος ὑπέχουσαι τὸν παντὸς χρόνου ποιητὴν καὶ κύριον. Τὸ δὲ, κάμπτεται γόνυ, ὅ ἐστι προσκυνοῖ ἐν τῷ γονυπετεῖν, ἦγουν ἐπὶ γόνυ πίπτειν καὶ γονυκλιτεῖν, μετῆκται ἀπὸ τεταμένων σωματίων, ἀ ταπεινούμενα κάμπτονται· ὁποῖόν τι καὶ τεταναὶ λεγόμεναί τριχες· ἔστι δὲ ἡ ἐπίτασις τετανοῦ τὸ ἀτενὲς ὡς λίαν τεταμένον εἰς ὄρθιον, ἢ στέρησις ὡς μὴ δέουσαν τάσσει· τείλονος, ἦν ὁ ἀπολείας κίχαμπται. Τοιαῦτα δὲ τὰ μὴ ὄρθια πάντα σώματα, ἐν οἷς αἱ οὐλαὶ τριχες, καὶ τὰ γναμπτὰ ἀγκίστρα καὶ τὰ ἀγκιστροειδῶς περιηγμένα, οὐχ ἥμισυ δὲ καὶ τὰ κυρτὰ, ὧν παρωνυμία οἱ ἀλιευτικοὶ κύρτοι. Ὑποταγῆς δὲ σύμβολον ἀκρας τὸ κάμπτεται γόνυ· διὸ καὶ τοῖς κραταῖοι· βασιλευσὶν ὅτε που ἔθνος ὑποταγῇ, κάμπτειν αὐτῷ γόνυ λέγεται· τὸ δὲ μελφοῦς τὰ πάντα εἰπεῖν, ἢ τὸ πᾶν ἀποστολικῶς, τῆς αὐτῆς ἐννοίας εἰσὶ ἐπὶ τοῖς σοφοῖς· κοσμικὴ γὰρ ὁλότης· δι' ἐκατέρων σημαίνεται.

ρ'. Παράκλητον δὲ τὸν Υἱὸν πρὸς τὸν Πατέρα λέγομεν, καθὰ καὶ τὸ Πνεῦμα· οὐκ ἂν οὐδὲ τοῦ Πατρὸς ἀπαξιοῦντος τὸ πρῶγμα ἢ ἄλλως ἀποστερουμένου τοῦ καλεῖσθαι οὕτω· οὐ μόνον δὲ παρακαλεῖται καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῆς οἰκίας· φιλανθρωπίας· εἰς τὰ ὑπὲρ ἡμῶν, ἔτι δὲ καὶ ὅφ' ἡμῶν προκαλουμένων τὴν ἐκείθεν βοήθειαν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ παρακαλεῖ ἡμᾶς ὡς εἰ καὶ κατέψα, καὶ πομπύζων ἐκολάκευε, καὶ πάντα τρόπον ἐπήγετο εἰς· τὸ καὶ υἱοὺς καὶ κληρονομοὺς ἀποστείλει αὐτοῦ. Εἰ γὰρ μὴ ὁ Πατὴρ ἐδίδει καὶ δύναται παρακαλεῖν ἡμᾶς· εἰς τὸ κρείττω, τάχα ἂν οὐδὲ ὁ Υἱός, οὐδὲ τὸ Πνεῦμα ἔξουσι τὸ τοιοῦτον σίμνωμα· καὶ ἄλλως ἢ τοῦ ἁγίου Πνεύματος οὖν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ συμπροσκυνουμένου, καὶ δὲ καὶ συνδοξαζομένου ἐφ' οἷς τερατουργεῖ, ἀποτόν ἐστιν ἀποστερεῖν αὐτοῦ τὴν ἡμῶν παράκλησιν.

ρια'. Χρὴ γὰρ εἶδέναι ὅς πρὸ πάντων τῶν κατ' ἀνθρώπους θεομιμήτως καὶ διδασκαλικῶς οἰονεῖ παρακλήτων, ὁ κυρίως Παράκλητος Πατὴρ καὶ Λόγος καὶ Πνεῦμα ἐπὶ τοὺς μακαριωτάτους ἦλθε μαθητάς, καὶ μετ' ἐκείνους ἐπὶ τοὺς δι' ἐκείνων ἐπιγνωκότας τὸν Θεόν· ὃς οὐ μόνον λαλοῦντων τῶν αὐτοῦ θεομιμῶν, ἀλλὰ καὶ μήπω μὴδὲ λαλῆσαντων, πάρεστιν· ὃ δὲ παρακαλεῖν ὁμολογουμένως ἐστὶ. Παρακαλεῖ δὲ, ταυτίσσειν ἐγγύς· αὐτοῦ καλεῖ, πρὸς σωτηρίαν τοὺς τὸν λογισμὸν ἔχοντας πρὸς αὐτῷ μυριαχῶς, οἰονομαζῶν κτισμάτων καλλόντας, ἀ δι' ἡμᾶς ἐποίησε, καὶ τῆς ἐκείθεν παντοδαπῆς ἀμόχθου ἡμῖν ὠφέλειας, καὶ διὰ τοῦ ἀγ. θα μὲν τοῖς ἀγαθοῖς· ἐπιμετρεῖν, τοῖς δὲ κακοῖς· ἄλλως προσφέρεισθαι· καὶ διὰ τοῦ ἐπιφιλοτιμησασθαι νοῦν καὶ διάνοιαν ἐπιγνώμονας ἀγαθοῦ τε καὶ κακοῦ· ὡς τὸ μὲν ἐγκρίνειν καὶ ἐπιλέγεσθαι, τὸ δὲ ἀποκρίνειν καὶ ἐξουθεῖν οἷα τοῦ κατὰ

A illuminamini, ut nempe boni sitis, et revelata facie Deum angelice tuentes, nihilque opprobrii tenebrosi velamen faciei ferentes. Itaque post : Illuminamini, David adjicit : et facies vestrae non confundantur. Non solum autem inadibilis est sancta Trinitas, unus Deus : est etiam aeternus, quod ipse non tantum tempus et saecula, sed et aeternitates fecit. Ideo tempori non erat subjiciendus, qui cujuslibet temporis est auctor et Dominus. Hoc autem : κάμπτεται γόνυ, quod est adorat in τῷ γονυπετεῖν, sive in prosternendo se et genua flectendo, translatus est ab extensis corporibus, quae demissa flectuntur, qualiter etiam extenti dicti crines. Est autem tensionis excessus, inflexibile, ut nimis tensum in rectum, vel privatio, sicut non egens majore tensione ; quam qui perdidit incurvatur. Talia sunt autem omnia non recta corpora, in quibus crispae sunt crines, et curvi hami, et in hami forma tortae res, sed et maxime curvae (κυρτὰ) quorum est derivatio piscatoria nassa. Summae vero subjectionis symbolum est curvare genu : ideoque cum potentibus regibus gens subjicitur, ipsi curvare genu dicuntur. Dicere vero cum poeta omnia, vel cum apostolo omnes, pro sapientibus ejusdem est sententiae : ab utroque enim universitas mundi significatur.

110. Paracletum autem apud Patrem Filium dicimus, sicut et Spiritum ; cum re non indignus esset ipse Pater, nec aliunde frustrari potest hujusmodi nomine. Ipse quippe ad res nostras advocatur, non solum a sua benignitate propter nos, sed etiam a nobis ipsius auxilium ad nos advocantibus. Insuper advocat nos, quasi nos attraheret, sibilandoque leniret, et omni modo nos allicit, ut filios et haereditarios suos nos efficiat. Immo nisi Pater velit et possit nos ad meliora vocare, continuo neque Filius neque Spiritus hoc decus haberet. Aliunde vero ubi sanctus Spiritus cum Patre et Filio simul adoratur et conglorificatur pro miraculis quae patravit, absurdum esset advocandi nos illum honore privare.

111. Scire enim oportet quod, praeter omnibus qui inter homines ad Dei magistrorumque instar sunt quasi paracleti, ille qui proprie Paracletus est Pater, Verbum et Spiritus ad beatissimos venit discipulos, et post illos ad eos qui per ipsos Deum cognoverunt ; atque non solum loquentibus, ipso egentibus, sed etiam nondum locutis, adest ; hoc est autem, uti constat, παρακαλεῖν : advocat autem, id est, ad se propius vocat ad salutem eos qui secum utuntur ratione multis modis, qualiter per creaturarum pulchritudinem, quas propter nos fecit, et multiformem exinde nobis absque labore utilitatem, et per bonitatem qua bona quidem abunde largitur bonis, malis autem alias succurrit, necnon per dilectionem qua prosequitur mentem et cor quae bonum et malum discernunt ; ut unum quidem admittant et eligant, alterum autem re-

prohent et ejeciant, tanquam homine secundum Deum aliquid indignum. Quod si nos affligens, et in memoriam subiiciens nos ipsius esse servos, ad bene agendum nos inducit, omnino sic etiam ad salutaria nos advocat, tanquam mortificando, et vivificando, pauperem faciendo divitemque reddendo, humiliando et elevando, cæterisque hujusmodi modis.

112. Quod autem ex omnibus in promptu maxime est ac facillimum, et, uti quis recte diceret, magis obvium ac popolare, vereque cunctis commune, advocat etiam per suos discipulos et documenta quibuscunque temporibus opportuna; quorum alia quidem circumscribuntur sanctissimo conclusa Evangelio, alia vero prope in infinitum antiquis circumferuntur traditionibus. Paracleti namque, confidenter dico, post Deum, primo quidem in antiqua lege prophetæ salutisque magistri, deinde quotquot, ante celebratam hodie sancti Spiritus in nobis inhabitationem, fuerunt apostoli, per argumentum, ut plerumque, perque objurgationem advoantes reformabant populos, juxta illud: Argue, increpa, exhortare. Illorum verò successores apostolici viri, quorum gratia quæ secundum Spiritum sanctum est, ad præsentem usque generationem pervenit, similiter exhortantur et ipsi ad virtutis auditores, maximeque illi qui sunt sacerdotes, quibus expresse populos exhortari præscriptum est.

113. In his autem observandum quod, si paraklēsi eadem serie respondere scimus Παράκλητον, atque dicimus consolationem a nobis remitti consolatori, nemo tamen ex nobis paracletus vocari posset, sed soli Deo tale nomen attributum est, qui quidem venit ad nos recte advocantes, propinquat egentibus, et nobis inhabitat cum decenter advocatur; aliunde vero dignum censet honorabiliter in throno gloriæ regni sui manere, ne pertingat ipsum aliquid non conveniens. Rationem autem habet advocacy ex nobis ad altissimum, et iterum advocacy exhine erga nos ex nostris duplicatio: supponamus enim aliquem, ut difficilis exitus locum fuisse lapsum scireque stantem super hunc puteum hominem generosum et amicum quem advocari supplicat ad susceptionem. Si porro caput inclinans isto, amicoque per nomen immittens appellationem, exhortansque ab imo extendere manum, et auditus corripit manum amicam et ad se trahens terre matri resiliat hominem, ut reponatur ubi stabat ante casum, en advocatus ille ad salvandum hominem, illum vicissim advocavit et salvavit: sic etiam paracletus Dominus, hominem diligens salvari advocantem, illum advocat taliter affici, et ecce ibi quoque duplex advocatio, una quidem Salvatoris paracleti, provocantis egentem, alia vero illius, qui dici posset παρκλητήρ. Ideo pulchre canit qui sic aliquem e Dei sanctis supplicat: Advoco te advocare me.

A Θεὸν ἀνθρώπου ἀνέξιν. Εἰ δὲ καὶ θλίβων ἡμᾶς καὶ ἐνθὺμιον ὑποβιβλῶν τοῦ εἶναι δούλους αὐτοῦ, εἰς ἀγαθοπραξίαν ἡμᾶς ἀνάγει, παρακαλεῖ πάντως καὶ οὕτως εἰς τὰ σωτήρια ὥσπερ καὶ διὰ τοῦ θανάτου, καὶ ζωογονεῖν, καὶ πτωχίζειν, καὶ πλουτίζειν, καὶ ταπεινῶν, καὶ ἀνυψῶν, καὶ πάντων τῶν ἄλλων ἕως τοιαῦτα.

βιβ'. Τὸ δὲ πάντων προχειρότατον καὶ εὐπόριστον, καὶ ὡς ἂν τις ὁρθῶς εἴποι λεωφορούμενον καὶ δημοκοπούμενον, καὶ ἀληθῶς πάγκοινον, παρακαλεῖ καὶ διὰ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν τε καὶ μαθητιῶν τῶν ὡς ἐκδοτοὶ καιροῦ· ὧν αἱ μὲν μεμέτρηται τῇ εὐαγγελιστῇ Εὐαγγελίῳ περιειλημμένοι, αἱ δὲ μικροῦ καὶ εἰς ἀπειρίαν κίχονται ταῖς ἀνέκθετον διαδοχαῖς. Παράκλητον γὰρ, θαρρόντως φημί, μετὰ τὸν Θεὸν πρῶτα μὲν οἱ ἐν τῇ παλαιτάτῃ νόμῳ προφῆται καὶ διδάσκαλοι τοῦ σώζεσθαι, εἰτα ὁπόσοι, πρὸ τῆς ἐορταζομένης ἁγρῆς ἐν ἡμῖν τοῦ ἁγίου Πνεύματος; ἐνθῆμαις, ἀπόστολοι μετὰ Ἐλεγχον, ὡς τὰ πολλὰ, καὶ ἐπιτίμῃσιν παρακαλοῦντες διωρ-
B θούντο τοὺς λαοὺς, κατὰ τὸ, "Ἐλεγον, ἐπιτίμησον, παρακάλεισον· οὗς οἱ μετ' ἐκείνους ἀποστολικοὶ ἄνδρες διαβεβήμενοι, ὧν ἡ κατὰ τὸ ἅγιον Πνεῦμα χάρις μέχρι καὶ εἰς τὴν νῦν γενεάν καθήκει, παρακαλοῦσιν ὁμοίως καὶ αὐτοὶ πρὸς ἀρετὴν τοὺς ἐπακούοντας, καὶ μάλιστα οἱ ἱερεῖς· οἷς γραφικῶς ἐντέταται παρακαλεῖν τὸν λαόν.

ριγ'. Ἐν τούτοις δὲ σημειῶσαι ὡς εἰ καὶ τῇ παρακλήσει συστοιχοῦντα ὁδῶμεν τὸν Παράκλητον, λέγομεν δὲ καὶ παρακλήσειν δι' ἡμῶν ἀναπέμπεσθαι τῷ Παράκλητῃ, ἄλλ' οὐκ οὐδεὶς ἡμῶν Παράκλητος ἐπιλέγοιτο ἂν· ἀλλὰ μόνον τῷ Θεῷ νεμένηται τὸ τοιοῦτον ἔθνος εἰς ἐξάρτητον, ἐρχομένην μὲν ἐφ' ἡμᾶς παρακαλοῦντας ὁρθῶς, καὶ ἐγγιζόντι δεινότητι, καὶ ἡμῖν ἐνσκηνοῦντι ἐν τῷ πρῶτοντι; παρακλητεῦσθαι· ἄλλως δὲ ἀξιοῦντι στανῶς ἐπὶ ὁρόνου δόξης τῆς βασιλείας αὐτοῦ μένειν ὡς μὴ παρ-
C ψαύειν αὐτοῦ τὰ μὴ πρέποντα. Ἐχει δὲ τὸ εὐλογον ἡ δικλὴ τῆς ἐξ ἡμῶν παρακλήσεως εἰς τὸν Ὑψίστον καὶ τῆς ἐκείθεν αὐθιγῆς ἐφ' ἡμῖν ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς. Ὑποθετόν γὰρ καταπεσόντα τινὰ εἰς δυσεξίτητον λάκκον καὶ εἰδὸτα ἐπιστάσθαι τῷ βοθῶντι ἐκείνῳ γένναλον ἄνδρα φίλον κατακαλεῖσθαι ποτινύ-
D μενον εἰς ἀνάληψιν. Εἰ δὲ ἐκεῖνος ἐπικύψας καὶ τῷ φίλῳ κλήσιν ἐπιπέμψας πρὸς νοῦμα καὶ παρακαλέσας ἀνατείνει χεῖρα κάτωθεν καὶ ἀκουθεὶς ὁράε-
ται τῆς φίλης χειρὸς, καὶ ἀνακύψας· ἀποδώσει τῇ μητρὶ γῆ τὸν ἄνθρωπον, ὡς καθεστάναι ὅποι καὶ πρὸ τοῦ πτώματος, ἰδοὺ παρακαλεσθεὶς ἐκεῖνος ἐφ' ᾧ περιώσασθαι ἄνθρωπον, ἀντιπαρεκάλεισεν ἐκεῖνον καὶ εἰσώκεν· οὕτω δὲ καὶ ὁ Παράκλητος κύριος ἄνθρωπον φίλῳ παρκαλοῦντα σιωθῆναι, παρακαλεῖ παθεῖν ἐκεῖνον οὕτω, καὶ ἰδοὺ δικλὴ κἀναυθα παρὰ κλήσεις, ἡ μὲν τοῦ Σωτῆρος παρακλήτου προκαλοῦμένου τὸν δεινόμενον, ἡ δὲ τοῦ, ὡς οὕτως ὀνομάσαι, παρακλήτορος. Διὸ καλῶς φάλλει ὁ δυσωπήσας τὸν τινα Θεοῦ ἁγίου ὡς Παρκαλῶ σε παρκαλεῖσαι με.

ρ'. Περὶ δὲ συμφύλας Τριαδικῆς καθ' ἣν ὁ Χρισ-
 τὸς γόνος ἐβρέθη Πατρὶ συμφυεστάτος, προεγράφη
 τι ἐν τῷ συμφυῇ φρυκτωρίῳ. Νῦν δὲ ρητέον ὡς ἡ
 λέξις ἐληγεται προφωρῶς ἀπὸ κλάδων συμφυῶν καὶ
 ὁμοουσίαν φυτῷ τινι, καὶ ἀπὸ βλαστημάτων προφ-
 ρίζων μιᾷ ἀρχῇ ἐφορημένον· ὁμοίως γάρ τινα
 τρόπῳ συμφυεστάτος καὶ ὁμοφύης τῷ Πατρὶ ὁ Υἱὸς
 καθὰ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα κατὰ τὴν θεότητα καὶ
 τὰλλα ὅπως δογματίζομεν οἱ Χριστιανοί. Περὶ δὲ
 προσώπου οὐσίας τῶν οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὡς ἡγορημέ-
 νων ἐκκλησιαστικοί· ἀνδράσιν, ὁ ἐνταῦθα γράφει
 τι μέλλον ὡς ἐπὶ φιλοτιμίᾳ δεούσῃ, κρατεῖται καὶ
 κύσθον ὡς μετρήσων δι' αὐτῆς θάλασσαν· ὅμοιον
 γὰρ τοσαύτῃ ἀρετῇ φιλοσοφίᾳ ἐπιβάλλειν τινα καὶ
 θαλάσσης μετρητῇ γενέσθαι· ποσοῦτον δὲ ρητέον
 ἐν στενῷ πρὸς ὑπόμνησιν τοῖς ἀπὸ εἰσαγωγῆς, ὅτι
 οὐσία μὲν μία τῆς ἀγίας Τριάδος· μονάξαι γὰρ
 ἰδιόζων αὐτῇ τὸ εἶναι, καὶ οὐ σχίζεται εἰς διαφορὰς·
 ἀλλοιούσας ἢ ἑτεροιοῦσας αὐτήν. Ἀλλὰ εἰς ἐκείνη
 Θεὸς· ἀπλοῦς· ἀναλλοίωτος. Εἰ γὰρ ἡμῶν ἐκάστου
 αὐτοῦ καθ' αὐτὸν ἀποφάσσεται τὸ πρὸς τοῦς καθ'
 ἡμᾶς ἑτεροοῦσιον τοιούτων ὄντων τὰ ἐς ποικιλίαν
 ὁποιοὶ ἔσμεν, τίς ἂν τολμήσῃ συγγενεῖς ὡς εἰπεῖν
 τοιαύτης καὶ συνοικιστέως καὶ ταυτέτης τὴν
 ἁγίαν ἀποστερησάι Τριάδα καὶ τὸ ἀποστατικῶς ἐν
 αὐτῇ θεωρησάι ἀγγέμαχον διὰ τῆς ἀσυμφουῆς καὶ
 ἐμφύτου ἑτεροδοτικτοῦ; Καὶ οὕτω μὲν οὐσία μία τὴν
 ἁγίαν Τριάδα συνάπτει ὅποιαν εἰκὸς ἐνθεωρεῖσθαι
 τῷ ὑπερουσίῳ Θεῷ, τῷ καὶ ἐπείκεινα πάσης οὐσίας
 ὑπερουσίμου τε καὶ ἡγουσίμου καὶ αἰτίῳ.

ρ'. Καὶ τοῦτο περινοήσασθαι καὶ τῶν ἔξω οἱ
 σοφώτεροι ἐν εἶναι το κυρίως· ὃν ἐφιλοσόφησαν· ἐμ-
 μέλιναντες δὲ τῷ τοιοῦτῳ ἐκείνῳ νοήματι ἐφ' ὅσον
 ἐμέτρησεν ἡ ἐν αὐτοῖς γνώσις, εἶτα κατέστησαν αὐτὸν
 εἰς ὅποσα οὐκ ἂν ἔχοι τις ῥάδιως οὐδὲ ἀριθμήσασθαι
 πολυθυσίαν ἐκείνῳ δοξάζαντες. Οἱ δὲ τῆς καθ' ἡμᾶς
 πίστεως ἀγιώτατοι παραδόντες τὴν εἰρημνὴν θείαν
 οὐσίαν εἰς τρία διελόντες, Πατέρα λέγω καὶ Υἱὸν
 καὶ ἅγιον Πνεῦμα, τὰ καὶ πᾶσι μὲν Χριστιανοῖς
 προσκυνητὰ, οὐκ ἂν δὲ μὴ καὶ τοῖς ἄλλοις ἁπλῶς
 αἰδᾶσθαι ὅποσοι δι' αὐτῶν ὁπωσοῦν ἤκοντες ἀπρο-
 θιγῶς παραφάσουσι θείας γνώσεως, εἰς Τριάδα
 διήγαγον τ' ἵνα ἐκείνον Θεὸν, καὶ πρόσωπα τὰ
 τοιαῦτα τρία ὀνόμασαν, οὐδὲν τι σεμνότερον ἄλλο
 ἔχοντες· ἐπιθέσθαι αὐτοῖς εἰς γνώρισμα τίμιον·
 ἀλλ' ἐκ τοῦ καθ' ἀνθρώπων τιμιωτάτου μέρους· ὃν
 κατ' εἰκόνα Θεοῦ ποιήσας ὁ ἐν Τριάδι Θεὸς ἐξ ἐκεί-
 νου προσωποικῶς ταυτὸν εἰκόνησεν, ἐκείνον χαρακτη-
 ρίσαντες. Οἱ δὲ αὐτοὶ ἅγιοι καὶ τὴν εἰς τρία ταύτην
 διαίρεσιν φιλοτιμούμενοι συναιρεῖν πρὸς ὁρθότητα,
 οὐκ ἀποθιστάσιν εἰς ἀσύμβατα, καὶ ἄλλοτρια, καὶ
 ἀσύντονα· διαφορὰν δὲ ὅμως ἐν τοῖς τοιοῦτοις
 παρατίθεντες τὴν κατὰ ἰδιότητα εἶχον χαρακτή-
 ρας· καθότι ὁ μὲν Πατὴρ ἀγέννητος, καθὰ προε-
 δόχεται, ὁ δὲ Υἱὸς γεννητός, τὸ δὲ Πνεῦμα τὰλλα
 μὲν ταυτιζόμενόν ἐστι τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ, ἰδίᾳ
 δὲ νοσηριζόμενον τὴν πατρὸθεν ἐκπέρευσιν, ἀφ' ἧς

114. Quoad Trinitatis connexionem juxta quam
 Christus Filius dictus est, Patri natura conjunctis-
 simus, aliquid praescriptum est in locutione :
 φρυκτωρίαν συμφυῇ. Nunc dicendum quod dictio
 convenienter sumpta est a ramis coherentibus et
 consubstantialibus arbori, et surculis radiectis ex
 uno principio derivatis. Similiter enim quodam-
 modo conjunctissimus et consubstantialis Patri Fi-
 lius est, quemadmodum Spiritus sanctus, secundum
 divinitatem et cetera quaecunque dogmata tenemus
 Christiani. De persona vero substantiaque, de qui-
 bus non est dicendum utpote viris ecclesiasticis
 non notis, qui super haec aliquid scribere debet
 tanquam ex zelo necessario, vas corripit quasi
 eo mare mensurus. Tali namque se dare philosophiā
 non secus est ac mare metiri velle. Breviter hoc
 tantum dicendum est tanquam memoriale super
 initiatis, quod una quidem est substantia sanctae
 Trinitatis. Unicum enim esse proprium est ipsi,
 nec dividitur in differentias, illam variantes vel
 alienantes : verum una est, Deus simplex, incommu-
 tabilis. Si enim unoquoque nostrum ipso man-
 nente, negatur erga similes nobis substantiae diver-
 sitas, cum, quicumque sumus, tales simus ad
 varietatem, quis auderet tali, ut ita dicam, naturae
 cognatione, consubstantialitate et identitate sanctam
 privare Trinitatem et in ipsa videre repugnantiam
 ex insociabili ingenitaque diversitate? Et ita qui-
 dem una substantia sanctam coaptat Trinitatem
 C qualem aequum est in superconsubstantiali con-
 tueri Deo, qui super omnem substantiam munda-
 nam et coelestem est ac principium.

115. Et hoc considerantes inter externos sapien-
 tiores, unum esse quod ens proprio est, philoso-
 phati sunt. Cum autem in hac sententia perman-
 serunt illi quantum permisi quae in ipsis erat co-
 gnitio, postea diviserunt istud in tot entia quot ali-
 quis nec facile numerare posset, polytheismum
 opinati. Sanctissimi vero fidei nostrae traditores
 divinam hanc dictam substantiam ut tria distri-
 buentes, Patrem inquam et Filium et Spiritum san-
 ctum, quae quidem omnibus Christianis sunt ado-
 randa, sed non ita cunctis aliis veneranda, qui
 quomodoconque leviter inter eos venientes, divi-
 nam notitiam leviter attigerunt, in Trinitatem hunc
 unum Deum traduxerunt, et personas illa tria no-
 minaverunt, nihil aliud habentes honorabilius, quod
 illis ad distinctionem auguste imponerent; sed ex
 augustissima parte hominis, quem ad imaginem
 Dei factum hic in Trinitate Deus personaliter sui
 ipsius imaginem dedit, illum caractere distinguen-
 tes. Iidem vero sancti talem in tria distributionem
 juxta rectitudinem in unum contrahere studentes
 non in disparata, nec aliena, nec discordia, separant,
 distinctionem tamen eam quae est juxta proprie-
 tates seu characteres, in illis assignantes; quate-
 nus quidem Pater est ingenuus, uti praemonstra-
 tum est, Filius autem genitus, Spiritus vero de cae-
 tero idem cum Patre et Filio. proprie tamen per

processionem a Patre distinctus, concedunt alia, quæcunque dicere quis posset, esse communis; ita ut proinde, salutaris nobis omnibus, Trinitas ista, propriis quidem characteribus circumscripta, sed in immensum diffusa supersubstantiali natura potentialium suarum in operando atque providendo, nos quoque doceat homines in quamdam multipartitam divinamque communionem informari.

116. Et sic illi quod unum est tria cogitantes, non omittunt quin statim continuoque ac subito ea quæ, sicut dictum est, sunt divisa, ad unum reducant; et hoc citius quam diceret aliquis id unum Trinitatem vel hanc Trinitatem esse monadem. Ideoque distinctionem facientes, sicut mutuo rami consubstantiales et veluti congeneres, simul separantur quantum satis est ut videantur, et statim ad primam cohesionem recurrant, iidem ad mentem humanam ac rationem et spiritum in eodem ordine conflantem et concurrentem, sanctæ Trinitatis conceptum producant; et, adumbrata per huiusmodi pulchram in nobis Trinitatem illa veneranda atque colendissima, nos inducant ad cogitandum, ut possibile, per istam, quomodo sit hæc tria simul et unum. Cum enim in nobis pater animus, et in ipso ratio, et ex ipso et per ipsum spiritus, quæ tria sunt et mensurata, in aliquod unum inseparabiliter conspirant, maximus etiam Pater et sanctissimum ejus Verbum, et sacratissimus Spiritus, aliquo simili modo sane concipiuntur. Unum autem prorsus est ista Trinitas, et tria hæc monas, non juxta quæ sunt in nobis habentia causam producta, facta; omnium vero nostrum et rerum quæ sunt sursum et infra, ipsa certe et sola proprie causa.

117. Et postquam ita propemodum, non secundum homines, sed angelorum linguis, locuti erant sancti, vel potius, auctore Deo, talia constituerant, sicut nobis ex divinis sacrisque Scripturis colligere datur, aliter etiam nobis in mentem eandem philosophiam recte simul ac sapienter inducere studebant. Ponebant quidem, ut aliquam domum, maximum mundum, et tres ibi suspendebant hypothesei lampades, sanctam trifluentem Trinitatem. Has autem lampades contuebantur privatim nitentes et domum illuminantes; exinde vero claritates et radiationes excogitabant mutuo, per se venientes et cooperantes, unum efficere bonum supremum et finale, hospitali administrationem per illuminationem et pragmaticam ostensionem, in cujus gratiam tales accensæ fuerant lampades; et huiusmodi exemplo docebant, unam compositamque sanctæ Trinitatis operationem, et neque trinum per confusionem in ea velaretur, sed manifeste pateret; et operatio, quin esset communis et inconfusa, non impediretur. Sunt quidem sapientissima sublimisque, præter alia multa, talia documenta, necnon reclarum cogitationum inventa, sed ipsa tamen breviora sunt ac corporalia taliaque quæ

τὰ ἅλλα πάντα κοινὰ εἶναι ὅποια εἴποι τις ἂν· ὡς οὕτω τὴν πάντων ἡμῶν σωστικὴν Τριάδα μεμετρημένην μὲν τοῖς χαρακτηριστικοῖς ἰδιώμασι, κεχρημένην δὲ εἰς ἀπείρων τῶν ὑπερουσιασµῶν τῶν κατ' αὐτὴν ἐνεργειῶν, τῶν τε δημιουργικῶν, καὶ προνοητικῶν, καὶ τῶν λοιπῶν παιδεύειν καὶ ἡµᾶς τοὺς ἀνθρώπους· εἰς τινὰ τοιαύτην πολυμερῆ κοινωνίαν ἐνθεον.

ρις'. Καὶ οὕτως ἔκείνοι τρία νοοῦντες· τὸ ἐν, οὐκ ἀφίξει μὴ οὐκ συντόμως καὶ ἀχρόνως καὶ ἀκαρεὶ τὰ, ὧ· εἴρηται, διηρηµένα συναίρειν· καὶ τοῦτο θάπτει ἡµερ φράσαι τις ἂν, ἐνταῦθα τὸ ἐν Τριάδι, ἢ τὴν Τριάδα μονάδα εἶναι. Καὶ τοίνυν διελόντες ὡς εἰ καὶ συμφυεῖς κλάδοι ἀλλήλων ἐχόμενοι καὶ οἷον συμπεφυκότες, ἅµα διασπῶσιν εἰς ὅσον ἰδέσθαι, καὶ αὐτίκα εἰς σύμφυτον θραµοῦνται τὴν πρότερον· οἱ αὐτοὶ καὶ εἰς νοῦν τὸν κατ' ἀνθρώπον καὶ εἰς λόγον τοιοῦτον, καὶ εἰς πνεῦμα στοχῶν τοιούτων σύμπουν καὶ σύνδρομον, προοιδοῦσιν τὴν τῆς ἀγίας Τριάδος νόησιν· καὶ ἐξηκάσαντες τῇ καθ' ἡµᾶς καλῇ Τριάδι ταύτῃ τὴν πάντιμον ἔκλειψιν καὶ ὑπέρτιμον, ἐνάγουσι κατανοεῖν ἡµᾶς ὡς δυνατόν ἐκ ταύτης, πῶς καὶ ἔκλειψιν καὶ τρία ἐστὶ καὶ ἐν. Ὅτε γὰρ ἐν ἡµῖν πατὴρ νοῦς, καὶ ὁ ἐν αὐτῷ λόγος, καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ πνεῦμα, τρία καὶ ὄντα καὶ μετρούµενα εἰς· ἐν τι συννεύουσιν ἀχωρίστως, καὶ ὁ μέγιστος Πατὴρ, καὶ ὁ ἀγιώτατος αὐτοῦ Λόγος, καὶ τὸ πανάγιον Πνεῦμα, ὁμοίῳ δὲ τινι τρόπῳ καταλαβάνονται· ἐν δὲ πάντως ἡ Τριάς αὕτη, καὶ τρία ἢ μόνες, οὐ κατὰ τὰ ἐν ἡµῖν τὰ αἰτιατὰ, τὰ παρηγγέµενα, τὰ ποιητὰ· πάντων δὲ καὶ ἡµῶν καὶ τῶν τε ἄνω καὶ τῶν κάτω, αὐτὰ δὲ καὶ μόνα κυρίως αἵτια.

ρις'. Καὶ οὕτω πως οἱ ἄγιοι οὐ κατ' ἀνθρώπους λαλήσαντες, ἀλλὰ γλώσσαις ἀγγέλων, μάλλον δὲ θεοπαράδοτως τὰ τοιαῦτα καταστήσαντες, ὡς ἔστιν ἡµῖν ἀναλέγεσθαι ἐκ τῶν θείων καὶ ἱερῶν Γραφῶν, φιλοτιμῶνται ἐµοιβάσαι ἡµῖν εἰς νοῦν καὶ ἅλλως τὴν τοιαύτην φιλοσοφίαν εὐθυβόλως ἅµα καὶ σοφῶς· ὡς οἶκον μὲν τινὰ ὑπερβέμενοι τὸν μέγιστον κόσμον, λύχνα δὲ οἷον ὑπανάψαντες ὑποθετικῶς τρία, τὴν τρίφωτον ἁγίαν Τριάδα· καὶ τοὺς μὲν λύχνους ἰδίᾳ θεωροῦντες ἐκλάμποντάς καὶ τὸν οἶκον φωτίζοντας· τὰς δὲ ἐκείθεν λάμψεις καὶ ἀκτινοβολίας φιλοσοφούντες δι' ἀλλήλων ἠκούσας καὶ συναργούσας, ἐν ποιεῖν ἀγαθὸν καιριώτατον, καὶ σκοπιμώτατον τελικῶς, τὴν τοῦ θεοπαιδίου διοίκησιν διὰ φωτισμοῦ καὶ καθυποδείξεως πραγματικῆς, ἥς χάριν τὰ τοιαῦτα λύχνα ἐξανήφθησαν, καὶ διδάσκουσι καὶ ἐκ τῆς τοιαύτης παραδείξεως, τὸ τῆς ἀγίας Τριάδος μονεργητὸν συνίργασµα, ὧς· μήτε τὸ τριαδικὸν αὐτῆς ἐκκαίεσθαι διὰ συγχύσεως, ἀλλὰ φανερώς ἐκφαίνεσθαι· καὶ τὸ ἐνέργηµα δὲ κοινωνικῶς καὶ ἀσυγχύτως ἀνεπικάλυτον εἶναι αὐτῇ· καὶ εἰς μὲν πᾶν σῶµα καὶ τὰ τοιαῦτα πρὸς μυρίους ἄλλοις διδασκάλια καὶ ὕψηλα, καὶ διανοίων εὐθέων εὐρήµατα, ταχύτερα δὲ καὶ αὐτὰ ὅμως, καὶ σωματικὰ καὶ οἷα μὴ

ἔχειν πληροφορεῖν ἀνθρώπων πολυπράγμονα πρὸς ἀνυζήτητον κατάληψιν, εἰ μὴ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἀποκαλύψας τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἡ ἀμείνων ποικίλων ἢ ἄλλως δυσωπουμένων τὴν πρὸς τὸν ἥλιον τῆς ἀληθείας ἀνάβλεψιν, ἑαυτὸν ἐμφανίσαι καὶ διδάξει τὰ ὑπὲρ ἀνθρωπικῆν κατανόησιν. Οὐκοῦν ἴνα μὴ ἀναγκασθῶμεν αὐτόχρονα μεταλαμβάνειν τὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ἐξ ἀντιγράφων ἐραυζόμενοι τὰ καὶ ἡμῶν διχα ἐκδηλα εἰς ἐνδείξιν φανεράν τοῦ μίαν ἐν τρισὶ προσώποις εἶναι τὴν ἀγνώστην θεότητα, καὶ εἰκῇ φανίσθαι περὶ τὰ πᾶσιν εὐόριστα, περιωρίσθω ἡμῖν ὡς ὧδε καὶ ὁ τοιοῦτος νοῦς· τὸ δὲ, ἔλαμψε φῶς ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος, διχῶς νοητόν· ἡ γὰρ ἐτι ἀπετίλεσε λάμψιν φωτίζουσαν ψυχὰς ἡ χάρις τοῦ ἑορταζομένου Πνεύματος, ἡ ἐτι σήμερον ἐξέλαμψεν ἀνατελλαν φῶς οὐ τὸ σύνθετος, καὶ πρὸς αἰσθησιν, ἀλλὰ ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἴνα ταυτὸν εἴη φῶς ἐνταῦθα εἰπεῖν, καὶ χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Τροπάριον τρίτον τῆς δ' ὁδῆς.

Χ. Τελείσθε πάντες τῇ θεαρχικωτάτῃ

Ὅσοι λατρεῖται τῆς τριπεγγυῶς οὐσίας·

Ἵπερφῶς τελεῖ γὰρ ὡς ἐδεργέτης,

Καὶ πυρσομορφοὶ Χριστὸς εἰς σωτηρίαν

Ὅλην πορίζων τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος.

ριθ'. Ἡθικεῖται ὁ μελωδὸς· ἅμα παρόντι τροπαρίῳ, καὶ τὰ τῆς ἑορτῆς φιλοσοφεῖ. Καὶ ἡ μὲν πρὸς ἥθους παιδεύσις λέγει, ἐτι Πάντες· ὅσοι ἐστὲ λατρεῖται τῆς τριπεγγυῶς οὐσίας τελείσθε, τούτοις μυσταί γίνεσθε, τελετὴν ἑορτάζοντες, καὶ οὕτως τελειοῦσθε τῇ τοιαύτῃ θεαρχικωτάτῃ οὐσίᾳ· ἡ δὲ φιλόσοφος θεωρεῖα πληροφορεῖ ἐτι ἡ τοιαύτη οὐσία διὰ τοῦ Χριστοῦ, ὅς ἐδεργέτης ὄντως ἐστίν, ὑπερφῶς τε τελεῖ ἡγούν μου, τούτοις μυσταγωγεῖ διδάσκων, καὶ παιδεύων καὶ πυρσομορφοὶ οὐ πρὸς ἐρύθημα αἰδοῦς εἶτε καλλῶς, ἀλλὰ εἰς σωτηρίαν, πορίζων τοῖς μυσταῖς αὐτοῦ ὅλην τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος. Οὐ γὰρ ἀτελής ὁ Θεός, ὥσπερ οὐ τὴν πληροστέτην φύσιν αὐτοῦ ἢ ἄλλο τι τῶν κατ' αὐτόν, καὶ περὶ αὐτόν, οὕτως οὐδὲ τὴν ἐυεργεσίαν καὶ τὴν χάριν τὴν ἐξ αὐτοῦ πρὸς τοῦ αὐτοῦ. Εἰ γὰρ καὶ πάνυ μικρὰ λαμβάνων προσλατῶν ὅς γε καὶ προσκυνῶσαι χαίρει τῇ κατ' ὁρθότητα καὶ εὐλογίᾳ εὐγνώμονι ὡς καὶ ὄντως εὐλογητὸς, ἀλλ' αὐτὸς μεγαλόδωρός ἐστιν, ἐτι καὶ ἐλευθεριότητος ἀπάσης, καὶ μεγαλοπρεπείας δεσποτίας· ἅμα καὶ παραδότης· καὶ ὁ τὸν ἀναμάρτητον ἀνθρώπων ὅλον ἑαυτὸν ἐκείνῳ ἀντιδίδωσιν εἴπερ ἄξιος τούτου γίνηται.

ριθ'. Ἰστέον δὲ ἐτι προστακτικῇ τε ἐγγράσειως τὸ τελείσθε, καὶ ἐτι μυστικῶς ἁγία ἡ τοιαύτη λέξις οὐστοιχος τῇ τελετῇ, καὶ τῇ τελεταρχίᾳ, καὶ τοῖς τελεσταῖς τῶν μυστηρίων ἐκφάντορες· τοιοῦτον δὲ καὶ τὸ τελεῖ, ὅπερ ἀνωτέρω κεῖται. Ἀποκαρανοῦται δὲ, ὁ δὲ τις ἔφη; ταῦτα καὶ ὅσα τοιαῦτα, ὧν καὶ προσηνέσθημεν· σαφῶς δὲ εἰπεῖν κεφαλαιοῦται καὶ ἀφορᾷ εἰς τὴν κατ' ἀνθρώπων τελειώσιν, ἣν εὐπραγοῦσιν οἱ πρὸς ὀρθὴν ἀλήθειαν καὶ ὁρθότητα, οὐ μὴν εἰς κρῖμα ἢ εἰς κατάκριμα, τὰ θεῖα μισοῦμενοι· τάχα δὲ τοιαύτη τις ἔννοια καὶ τοὺς ἐν

A convincere nequeant hominem de inscrutabili comprehensione curiosum, nisi Deus ipse revelans oculis debiliū et eorum qui alias difficile sustinent solis veritatis intuitionem, semetipsum manifestet et ea quæ humanam superant intelligentiam doceat. Itaque ne reipsa cogamur ex rescriptis eruentes explicare dicta sanctorum Patrum, quæ sine nobis ad clare demonstrandum in tribus personis unam esse sanctissimam Deitatem manifesta sunt, vanique videamur circa res omnibus obvias, hucusque circumscribatur nobis hæc talis sententia. Hoc autem : ἔλαμψε φῶς ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος, dupliciter intelligendum : aut enim, quod claritatem animas illuminantem perfectit celebrati Spiritus gratia, vel quod hodie luxit exorients lumen non assuetum, et sensibile, quod tamen est gratia sancti Spiritus, ut idem sit lumen hic dicere Spiritusque sancti gratiam.

Troparium 3 odæ quartæ.

Servitis omnes divinissimo principatui,

Quot servi estis triluminis substantiæ.

Supernaturaliter enim perficit ut benefactor,

Et igneam formam Christus dat in salutem,

Totam porrigens gratiam Spiritus.

118. In præsentī quidem strophā poeta moraliter ac philosophice quæ sunt festivitatis tractat. Et quidem moralis instructio dicit : Quicumque substantiæ ter incensis estis adoratores. Initiamini, id est, mysticæ sicuti mysteria celebrantes, et ita tali omnipotenti substantiæ consecramini. Philosophica vero theoria plenam facit fidem quod talis substantia per Christum, qui vere beneficus est, superius perficit, id est, initiat et sacris consecrat, docens et erudiens, et ignis formam ingerit, non juxta ruborem pudoris vel pulchritudinis, sed ad salutem, suis mystis omnem Spiritus gratiam præbens. Non est enim imperfectus Deus, sicut nec circa perfectissimam ejus naturam, vel aliud quid eorum ad ipsum respicientium, sic neque circa beneficentiam et gratiam quæ ex ipso et per ipsum est. Et si enim valde parva suscipiens concipitur, qui facta secundum rectitudinem adoratione gaudet necnon benevola laude, quasi revera laudatus, ipse tamen in donis magnificus est, utpote qui cunctis liberalitatis et magnitudinis est dominus et dator, quique innocentem hominem totum seipsum illi vice sua tradit dum ille dignus hoc fiat.

119. Scilendum est autem imperativi modi esse vocem τελείσθε; mysticeque sanctam esse hanc locutionem quæ ejusdem est generis ac ἡ τελετῇ et ἡ τελεταρχία, et οἱ τελεσταί, qui sunt mysteriorum interpretes. Tale est quoque verbum τελεῖ, quod superius habemus Ἀποκαρανοῦται autem, ut aliquis dixit, hæc alique similia, quorum memoriam fecimus : vel, ut clarius loquar, summam dicuntur et spectant ad hominis τελειώσιν quam recte faciunt qui juxta rectam veritatem et orthodoxam fidem, non in judicium et condemnationem, divina imitan-

tur. Forte vero talis quædam sententia eos exornat A qui in τέλει, id est in dignitate sunt secundum istud: Illis qui sunt in dignitate (τέλει) constituti, parebo, necnon forsitan bellici ordines hinc (τέλη) dicuntur propter illorum velut initiationem ad bonam compositionem, ob quam etiam de talibus quæstionibus liber honorabiliter τακτικὸν dicitur. De voce autem, ἀρχικωτάτη jam scriptum est. Οὐσία vero prorsus juxta communem formam hic sumitur, non ex quadam prævia, sed ex illa quæ in secundo versu posita est.

120. Λατρεύειν olim quidem pro servire sumebatur, et ideo λάτρης servus dicebatur, secundum la particulam augmentariam, et τρεῖν quod est vereri: taliter enim ad dominos servile genus affici oportet; siquidem δούλος (servus), secundum τὸ δέους ὅλος appellatur. Qui tamen aliter afficitur servus haud λάτρης, sed ἀτρεὺς vocari nobilissimus vellet, scilicet veritus ne quoque tremens diceretur, secundum illum qui sic ob timorem luditur. Cum autem, o sodes, inveneris quemdam fornicationi vel avaritiæ λατρεύειν scriptum, hominem commiserescere risu dignum ac commiseratione tanquam idololatram sciens, eo quod talibus iniquitatibus servivit. Sciendum autem expressionem: ὅσοι λατρεύετε, evidenter explicare hoc: « In his sanctæ Trinitati initiabuntur, » at segregati soli omnes ipsius adoratores. Hoc vero: τριφεγγεὺς οὐσίας, ex nominativo accentu acuto notato consuetoque dictum est. Sicut πολυφεγγής, sic etiam est τριφεγγής substantia. Invenitur autem etiam alia dictione talis dictio in hoc: τριφεγγον οὐσίαν glorificamus. Hoc autem fecit hiatus evitatio vitandaque asperitas, quæ, nisi sic modularctur, esset futura: τριφεγγος autem ac τριφεγγής congruenter est ἡ τριφωτός: lumen enim ac illuminatio simul est sancta Trinitas, juxta quam lumine videbimus lumen, non autem in tenebris mundano modo. Prorsus inauditum vero est ac supernaturale unam substantiam esse τριφεγγή, triluceantem; eo quod soli Deo, in Trinitate uni, specialiter hoc adjectivum competit.

121. Sciendum est vero quod τριφεγγος et τριφεγγής similitudinem habent ut ἀτερπος et ἀτερπής; quorum unum quidem ponitur apud D dicentem: Injucundæ miseræ memoriam non habuisse, alterum autem in, injucundam aulam, seu triste tabernaculum (ἀτέρπου ὀϊζύος ἀτερπεία αὐλήν. Hoc autem: ὑπερφυῶς τελεῖν, toto dicitur. Quod enim aliquis ad summam artem initiatur, nihil hoc habet supernaturale; quod autem aliquis mystice initiatur, ut non solum ad Deum appropinquet vel arceat, sed et raptus ad Apostoli instar coram Deo sistat in altissimo, hoc supernaturale simul est, ac ineffabile continet beneficium. Ideoque huic: ὑπερφυῶς τελεῖν (supernaturaliter initial) recte subjectum est: εὐεργέτης, Christus scilicet. Verbum autem κυρτομορφοί simplicius ponitur pro: similes facit, sicut jam scriptum est, vel lu-

τέλει σεμνύνει, ὃ ἐστὶ τοὺς ἀξιώματικούς, κατὰ τὸ τοὺς ἐν τέλει βεβῶσι παύσονται· καὶ τὰ πολεμικὰ ἐπὶ τάγματα ἴσως ἐνταῦθεν τέλη λέγονται διὰ τὴν κατ' αὐτὰ ὥσαντι μύησιν τὴν ἐπὶ εὐταξίᾳ, δι' ἣν καὶ τὸ περὶ τοιοῦτων ὑποθέσεων βιβλίον σεμνῶς τακτικὸν λέγεται. Περὶ δὲ τοῦ ἀρχικωτάτης προγράφεται· οὐσία δὲ πάντως αὕτη ληρθεῖσα κατὰ τὸ ἀπὸ κοινοῦ σχῆμα ἐνταῦθα, οὐκ ἐκ τινος προηγησαμένου, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐν τῇ δευτέρῃ στίχῳ καίμνης οὐσίας.

ρξ'. Τὸ δὲ λατρεύειν πάλαι μὲν ποτε ἀντὶ τοῦ δουλεύειν εἰληπετο, διὸ καὶ λάτρης ὁ δούλος εἰλέγετο, παρὰ τὸ λᾶ ἐπιτακτικὸν μόριον καὶ τοῦ τρεῖν ὃ ἐστὶ τὸ φοβέσθαι. Οὕτω γὰρ πρὸς τοὺς δεσπότας τὸ δούλον γένος διακρίσθαι γινώσκον· ἐπεὶ τοὶ ὁ δούλος παρὰ τὸ δέους ὅλος εἶναι ὀνόμασται. Ὁ μὲν τοὶ ἄλλως διακείμενος δούλος, ὁ δὲ λάτρης ἀλλὰ ἀτρεὺς καλεῖσθαι· ἀν' εὐγενέστερον εἶδαι, ὥς οἱ δεδιώ· μὴ καὶ τρέσας κληθεῖν κατὰ τὸν οὕτως ἐπὶ δεῖλῃ κυμωδούμενον. Ὅτε δὲ, ὡς οὗτος, εὐροῖς τινα γραφόμενον τῇ πορνείᾳ λατρεύειν, ἢ τῇ φιλαργυρίᾳ, οἰκταίρε· τὸν ἀνθρωπίνον τοῦ μυκτηριζομένου, καὶ τῆς ἐλεεινότητος ὡς εἰ καὶ εἰδωλολάτρην ἥκουσιν, οἱ αὖ δεδουλωμένοι κακίαις τοιαύταις. Ἰστέον δὲ καὶ ὅτι τὸ ὅσοι λατρεύετε διασαφηνικόν ἐστιν εὐκρινῶς τοῦ, τελεσθῆσονται τὰ τῆς ἀγίας Τριάδος; ἀλλὰ ἐπιλέγδην μόνον πάντες οἱ αὐτῆς λατρεύετε. Τὸ δὲ τριφεγγεὺς οὐσίας, ἀπὸ εὐθείας ἐξήρτησαν συνήθους· ἐκλήθη· καὶ ἐστὶν ὡς ἡ πολυφεγγής, οὕτω καὶ ἡ τριφεγγής· εὐρίσκαται δὲ καὶ ἐπιτοίχας λέξεις ἡ τοιαύτη λέξις ἐν τῇ, τριφεγγον οὐσίαν δοξάζομεν. Ἐποίησε δὲ ἐκεῖνο ἡ τῆς χαρμοσύνης ἀποφυγῇ, καὶ τὸ δυσμελές· εἰ μὴ οὕτω μεμείστο· τριφεγγος δὲ καὶ τριφεγγής ὁμολογουμένως ἡ τριφωτός· φῶς γὰρ ἅμα καὶ φῶτα ἡ ἀγία Τριάς, καθ' ἣν φωτὶ φῶς θεώμεθα, οὐ μὴν ἐν σκότειν κοσμομικταίρον. Παράδοξον δὲ πάντως καὶ ὑπερφυῶς μίαν οὐσίαν τριφεγγή εἶναι· διὸ καὶ μόνον τῷ ἐν Τριάδι ἐνὶ θεῷ τὸ τοιοῦτον ἰδιαιζόμενος ψευδίζονται.

ρξ'. Ἰστέον δὲ ὅτι τὸ τριφεγγος καὶ τριφεγγής ὁμοιότητα ἔχει πρὸς τὸ ἀτερπος καὶ ἀτερπής· ὡς τὸ μὲν καίεται παρὰ τῷ εἰπόντι· ἀτέρπου ὀϊζύος ἐκτελεσθῆναι· τὸ δὲ παρὰ τῷ φράσαντι· ἀτερπεία αὐλήν· ἥγουν λυπηρὰν κατασκήνωσιν. Τὸ δὲ ὑπερφυῶς τελεῖν, ἀσφαλῶς εἰρηται· μυηθῆναι μὲν γὰρ τινα πρὸς τέχνην ἀκρην οὐκ ἔχει τὸ ὑπερφυῶς· τελεσθῆναι δὲ τινα μυστικῶς, ὡς· ὁ μόνον ἐγγίσι ἢ εἰσελθεῖν εἰς τὸν θάβον, ἀλλὰ καὶ παραστήναι αὐτῷ ὕψου ἀποστολικῶς ἀρθέντα· ὑπερφυῶς τε ἅμα ἐστὶ καὶ εὐεργεσίαν πλουτεῖ ἀνυπόκριτον· διὸ τῷ ὑπερφυῶς τελεῖν, καλῶς ἐπιήκει· τὸ εὐεργετής, ὁ Χριστὸς δηλαδὴ· τὸ δὲ κυρτομορφοί ἀπλούτερον μὲν ἀντὶ τοῦ, ἰσομοιοῦ πυρὸς, καθὰ καὶ προγράφεται· καὶ, ἢ λαμπρύνει τὴν τοῦ μύστου φύσιν. Μορφὴ γὰρ, ὡς προφηγούμεν, καὶ ἡ φύσις, ἢ καὶ τὸ πρόσωπον, καθὰ ποτε θεόδοξαστο καὶ Μιουσης τῇ κατὰ πρόσωπον

φωτίζεται, πιστὸν ἔκεινο τότε προδείξαι, καὶ τὸ τῆς Α μεταμορφώσεω; θαῦμα, ἐν ᾧ ὑπὲρ ἡλίου ἑλαμψεν ὁ Χριστός· ἐνθα τῆνικαυτὰ παρὼν καὶ ἔκείνος, ἐμπε-
θιν εἰς πλῆθυν ὅπως ὁ Θεὸς πάντα ὅσα ἔχει διανέμει
καὶ τοῖς αὐτὸν θεραπεύουσιν. Καὶ ταῦτα μὲν ἀπλού-
στερον περὶ τοῦ ὧ· ἐρρήθη πυρσομορφῶν.

modo cuncta, quaecunque Deus habet, ipsi servientibus distribuat. Et haec quidem simpliciter de verbo, ut dictum est, πυρσομορφῶν.

οκβ'. Ἄλλως δὲ εἰς σωτηρίαν πυρσομορφοὶ ὁ
Θεός· τοὺς ἀληθεῖς αὐτοῦ λατρευτάς, ὡς μορφῶν
καὶ εἰδωποιῶν αὐτοὺς εἰς πυρρὸν, ὃ ἐστὶ φανὸν καὶ
φρυκτὸν τῷ ὄντι σωτήριον· ὅς προκαίμενός που ἡ
νύσσω ἡ γῆ; παραιγιάλου πιστήριον; προλάμπει τοῖς
ἡ ἀμφοῖν νοοῦσιν ὅπου προδέρχονται τῆς ἡ θαλάσσης,
ἡ ποταμῶν; κίνδυνον προφανή. Τοιοῦτοι δὲ πρὸς
τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τὸν Θεόν, καὶ ἄλλοι μὲν μυρίοι
ἔσονται ἐλεήμονες ἔκείνου τὴν ψυχὴν, καὶ οἰκτιρμοῦντες,
καὶ φιλάδελφοι, καὶ φιλόανθρωποι, καὶ πρὸ πάντων
φιλόδοτοι· μάλιστα δὲ οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ προσεχῶς
βασιλικοὶ, καὶ οἱ τῶν ἐπισκοπῶν δὲ εἰς ὑπέρπλεον·
οἱ καὶ ἡ κλῆσις ἐκ τοῦ περιττοκοῖν, καὶ οὕτως
φωλάσσειν καυχᾶσθαι· εἰ μήπου, ὅπερ καὶ ἑσθλῆς,
ὦ Κύριε, γίνεσθαι, ἡ σφοδρὰ καταγίγῃ τὸν λαμ-
πτήρα νοῦν αὐτοῖς ἀποσβέσει καὶ λόγον, ἡ κόνις
ἐπαχλύσασα συγγέει τὸ ὀπτικὸν ὃ συγκατεῖ τὸν
ἐπίσκοπον. Ὅρθως οὖν εἶμαι καὶ οὕτω πυρσομορ-
φῶν λέγεται ὁ ἐν Τριάδι Θεός· εἰς τοὺς ὁρθῶς αὐτῷ
λατρεύοντας.

οκγ'. Ἰστέον δὲ ὅτι ταυτὴν φανὸν, καὶ πυρρὸν,
καὶ φρυκτὸν· καὶ ὁ φανὸς μὲν, ὃν καὶ πανὸν δὲ τοῦ
π γράφουσι τῶν τινες παλαιῶν, ἀπὸ τοῦ φαίνω
φανῶ, τὸ λάμπειν, γίνεται· ἐξ ἑκείνου δὲ φανῶν
ὑποκαριστικῶς τὸ παρ' ἡμῶν φανήριον. Ὁμωνύμου
δὲ ὄντος τοῦ φαίνειν, ἐλέγετο γὰρ φαίνειν Ἀττικῶς,
καὶ τὸ ἐνδείκνυσθαι, ὅπερ ἦν εἶδος· κατηγορίας
πιττάκιον φαίνου ἔλεγετο· ἀθηματικῇ λαλῆ, φανὸς
ἐσκώπετο τις Ἀθηναῖος δικῶν ὑπογραφεὺς, ὡς οἱ
φαίνων καὶ οὕτως βλάπτων τινάς· καὶ πῶς ἔφηκε ὁ
τοιοῦτος τῷ συνοφάντῃ, ὃ καὶ αὐτὸς ἐκ τοῦ ἐπὶ
συκῶν οὕτω φαίνειν ὀνόμασται· καὶ τοιοῦτον μὲν
εἰ ὁ φανὸς σωτήριος ὢν ὡς τὰ πολλά· ὁ δὲ φρυκτὸς
φαίνει μὲν καὶ αὐτὸς, ὀνόμασται δὲ οὐκ ἀπὸ τοῦ
ἔργου οὐ ἐπὶ σωτηρίᾳ ποιεῖ, ἀλλ' ἐκ τῆς ὀπαναπτου-
σης αὐτὸν ὕλης, ἥπερ ἐστὶ περρυγμένα ξύλα εἶτε
καὶ φρύγανα, καὶ παράγεται ἀπὸ θέματος τοῦ
φρύγαν φρύξω, ἐξ οὗ βῆμα πέφυκται, ὅθεν καὶ
φρυκτὸς δὲ ῥηθεῖς, καὶ φρυκτωρὸν, καὶ φρυκτωρία ἡ
κατὰ τὸν φρυκτὸν φυλακὴ, ὡς· ἀπὸ τοῦ ὠρῶ τὸ
φωλάσσει. Τοιοῦτος δὲ ὄντος καὶ τοῦ φρυκτῶν, καὶ
τῶν ἐξ αὐτοῦ, ὁ πυρρὸς γνωριμώτερον μὲν ἐξονό-
μασται, οὐ μὴν κάλλιον ἥπερ ὁ φανὸς· καὶ ἔστιν
εἰπεῖν ὡς· πορρώτερον μὲν τοῦ κατὰ τὴν εὐρεσιν
τῶν τριῶν σκοποῦ ὁ φρυκτὸς, ἀπὸ ὕλης ὀνομασθεῖς
ὡς προσεχῶς ἐρρήθη· ἑγγύτερον δὲ ὁ πυρρὸς, οἷα
πῦρ αὐτὸ ὢν ἀποτελεσθὲν ἐκ τῆς τοιαύτης ὕλης·
εἰ δὲ ἐγγιον ὁ φανὸς, οἷα παρὰ τὸ φαίνειν γενό-
μενος, οὐ ἔνεκεν καὶ τὰ φρύγανα συνήκται καὶ ὁ
πυρρὸς ἀνήκται ὡς φαίνεσθαι τοῖς ἀναγκαῖαις χρή-
ζουσι.

centem initiat naturam reddit: forma namque
est, ut ante fuit dictum, vel natura vel facies, si-
cut olim clarificatus est Moyses, faciei illumina-
tione, credibile jam antea faciens illud et transi-
gurationis miraculum, in quo plusquam sol illuxit
Christus; ibique simul astans ille magis didicit quo-
modo cuncta, quaecunque Deus habet, ipsi servientibus distribuat. Et haec quidem simpliciter de verbo, ut
dictum est, πυρσομορφῶν.

122. Aliter autem in salutem πυρσομορφοὶ Deus
veros suos adoratores, ut confidens et specie
similans illos ad πυρρὸν, quod est, lucernam ac
pharum revera salutarem; quae sita ante insulam
vel maritimam terram salutaris praelucet iis qui
quo maris vel terrae progrediantur hesitant vel
imminens periculum reformidant. Tales autem sunt
a Deo et per Deum, tum quidem mille alii animo
misericordes et benigni, et fratrum amatores, et
humani, et ante omnia erga Deum pii, sed praesertim
reges et propinqui principes et maxime
qui de episcopis sunt; quibus nomen ex περισκο-
πεῖν et sic custodire gratiose donatum est; si non,
quod ne sinas, Domine, fieri, vel violenta tempe-
stas faciem fulgentem ipsis mentem et rationem
extinguet, vel pulvis obscurans infundetur in oculo
qui constituit episcopum. Recte igitur, puto,
sic etiam ignis formam dare dicitur Deus, in Trini-
tate unus, illis qui ipsum recte adorant.

123. Sciendum est porro idem esse φανὸν et πυρρὸν
et φρυκτὸν· ὁ φανὸς quidem, quem etiam πανὸν per-
scribunt veterum aliqui, a φαίνω φανῶ, id est
luceo, venit. Ex hoc autem deminutive est φανῶν
quod apud nos est φανήριον. Homonymum autem
cum sit verbum φαίνειν (dicebatur enim Aulice
φαίνειν convincere, quod unum erat accusationis
genus, in populari lingua πιττάκιον dici assuetum),
φανὸς Athenis lusorie dicebatur quidam causarum
notarius, veluti clarificans et ita quosdam laedens.
Et aliquo modo talis assimilatur sycophante, qui
et ipse ex locutione ἐπὶ συκῶν οὕτω φαίνειν,
appellatus est. Et ita quidem est plerumque φανὸς
σωτήριος· φρυκτὸς etiam ipse φαίνει, sed vocatur
non ab opere, ubi salutariter agit, sed ex materia
ipsum accendente, quae est torrefacta ligna (περρυ-
γμένα ξύλα) sive cremia (φρύγανα) et deductur a
themate φρύγω φρύξω, ex quo dictus φρυκτὸς, et
φρυκτωρὸν, et φρυκτωρία, quae est secundum ob-
servationis faciem custodia, velut ab ὠρῶ quod
est φωλάσσει. Talia cum sint et verbum φρυκτὸς,
et verba quae ab isto veniunt, ὁ πυρρὸς saepius
nominatur, non autem pulchrius est quam ὁ φανὸς.
Dicendum autem quod ab inventionis trium scopo,
ὁ φρυκτὸς, a materia nominatus ut proxime vidimus,
longius adest: propius autem est ὁ πυρρὸς, ut pote
qui ignis ipse est, ex huiusmodi materia effectus;
proxime vero est ὁ φανὸς, ut a verbo φαίνειν ve-
niens, cuius causa cremia succendantur et ὁ πυρ-
ρὸς accenditur, ut quibus est opus luceat.

124. Et exinde perficiatur quartum et ultimum et maxime necessarium his quibus opus est sive φανὸς sive φρυκτῶ, salus scilicet intuentium ad hoc luminare. Quod autem et alias φανὸς seu fax efficitur absque siccata materia ignisque carbonarii expositione, manifestum est ex constructis tubis et vasculis, in quibus modicæ quedam facies per noctem sive cera sive oleo succenduntur, vitris, tanquam minutis linteaminibus, orbiculatim sanctorum flaminibus, quibus talia lumina extinguuntur. Cum vero fumus per diem sæpe procul idem præstat indicium ac pharus, et ipse salvificat, φανὸς aut lucerna dici potest et ille per catachresim, vel homonymiam, non iuxta φάειν, quod est lucere, sed iuxta aliud commune φάειν seu indicare, et ad lucem conducere, quod proprie dictus φανὸς aut pharus.

125. Considerandum autem est aliunde an istos fumos, salutis per diem locos, vel alio modo signiferos in insulis aut in aliis locis, recte φανὸς vel φρυκτῶς vel πυρῶς; aliquis dicere possit. Forte enim, non invento meliore nomine, nigrum hunc fumum appellare φανὸν ausit aliquis ob lucernam ignem, cujus signum fumus cum sit, rem colorat in nigrum elevatus: propter eandem vero causam πυρῶν eisdem fumum vocabit, φρυκτῶν tamen vel φρυκτῶρον hunc appellare quis verebitur: non enim ex fricta materia necessarie producitur iste fumus, ut apud poetam sunt φρύγανα; sed potius viridi ligno sub ignem aggeratim immisso solet surgere ille fumus. Ast quidem nos velut e fumo, quod dicitur, exeamus ex hoc sermone; sufficienter explicato verbo πυρσομορφοί, quod est, informat tanquam in πυρῶν.

126. Sciendum est etiam quod ex voce πῦρ πυρὸς venit πυρρὸς duplicata sine mutatione littera ρ, qua in semisonum σίγμα fit πυρῶς, ex quo verbum πυρσομορφοί: non autem obscurem est quod vir πυρρὸς et mulier πυρρὰ dicuntur, qui sunt etiam a ῥῶν ῥῶσαι; invenitur et πυρῶη coma qua est πυρρὰ. Sic autem etiam proprium nomen Πύρρος; cum accento penultimo ad distinctionem adjectivi cum accentu ultimo historia monstrat. Πορρίζειν autem idem est ac præstare, facium vel a voce πόρος, ex qua venit ἑμπορος et consortia verba; vel a πόρος, ex quibus, ut plerumque obscuris, nobis utilia proveniunt; vel a verbo πόρρω, unde quoque est ἄλολις πόρρω et πορσύνω. Verbum tamen ἐκπορίζειν quamdam expulsionem ac expensam ostendit. Sic enim ignis in hiemis tempore accedens ad nudum, tristitiam ἐκπορίζει, id est, eximit, abigit, evacuat. Est ibi metaphora a sudantibus, quorum corporales pori superfluum humorem colant. Sic autem etiam fures apte dicerentur ἐκπορίζειν aliena. Alias autem, ut rem accurate exponamus, quemadmodum apud antiquos ἐξαίσιον et ἐκδικον,

ῥαδ'. Κίνεσθαι ἀποταλεῖσθαι τὸ τέταρτον, καὶ τελειώτατον, καὶ ἀναγκαιότατον τοῖς θεομένοις τοῦ εἶτε φανοῦ, εἶτε πυρῶς, τὴν σωτηρίαν δηλαδὴ τῶν ἀναδλεπόντων εἰς τὸ τοιοῦτον λαμπρὸν. Ὅτι δὲ καὶ ἄλλως φανὸς ἀποτελεῖται διὰ φρυγανίδους ὕλης καὶ πυρὸς ἡυδακνωμένου ἐκράνεται, δηλον δὲ ἐκ τῶν οἰκοδομητῶν χωρημάτων τε καὶ ἀγγείων, ἐν οἷς μέτριοι φανοί τινες: νύκτωρ ἀνάπτονται εἶτε ἀπὸ κηροῦ φανία, εἶτε καὶ ἑλαίου, ὁρίων ὅσα καὶ τινος λαμπρῆς ὁδῶνς ἀντικειμένου κύκλῳ ταῖς τῶν ἀνέμων καταπνοαῖς, δι' ὧν τὰ τοιαῦτα φῶτα σβέννυνται. Εἰ δὲ καὶ καπνὸς ἡμερινὸς πύρρῳθιν δηλοῖ πολλάκις ὁπσοῦ καὶ ὁ πυρὸς, καὶ σῶζει καὶ αὐτὸς. δύναται φανὸς καὶ ἐκείνος; ὀνομασθῆναι καταχρηστικῶς λόγῳ, ἢ ὁμοωνυμίας, οὐ παρὰ τὸ φαίνειν ὃ ἐστὶ λάμπειν, ἀλλὰ παρὰ τὸ κοινῶς ἑτεροῖον φαίνειν, ἡγούσιν δεικνύειν καὶ εἰς φῶς προάγειν ἐκείνα ὁπσοῦ καὶ ὁ κατὰ κυριολεξίαν φανὸς.

ῥαδ'. Ἐκπορίζειν δὲ καὶ ἄλλως εἰ καὶ τοῦ μετ' ἡμερῶν σωτηρίου; τόπος καπνὸς, ἢ ἄλλον τρόπον σημειώδεις; νησιωτικούς τυχόν ἢ καὶ ἐν ἄλλοις; ὡς εἰχὼς τόποις, συνήσεται τις φανὸς ὁρθῶς ἢ φρυκτῶς ἢ πυρτῶς εἶπαι. Ἰσως γὰρ ὁ μὴ ἐκ τοῦ προχείρου εὐπορικῶς κριτέτους ὀνόματος τολμήσει ἂν καὶ τὸν μέλανα καπνὸν ἐκείνον φανὸν ὀνομάσαι; διὰ τὸ φανὸν πῦρ, οὐ σημείον ὁ καπνὸς ὧν, χρᾶζει τὴν δίρα εἰς μελάντερον ἐξαίρματος. Διὰ τὴν αὐτὴν δὲ αἰτίαν καὶ πυρῶν τὸν αὐτὸν καπνὸν καλεῖται φρυκτῶν μέντοι ἢ φρυκτῶρον εὐλαθεθῆσθαι τις ὀνομάσαι αὐτόν. Οὐ γὰρ φρυκτῆς ἐξ ἀνάγκης ὕλης ἐξαναβίβεται καπνὸς τοιοῦτος ὅπως παρὰ τῷ ποιητῇ - κάκκα καὶ ζύλα - καὶ τὰ ἐπ' ἀληθεία φρύγανα, γλωσσῶν δὲ μάλλον ὕλας ὀνομαζέμενοι κυρὶ ὀχλουμένω, ἀναθρόσκων φιλαί ὁ χρησίμος; ἐκείνος; καπνός. Ἄλλ' ἡμεῖς μὲν ὡς ἐκ καπνοῦ, ὃ δὲ λέγεται, ἀπὸ λωμν τοῦδε τοῦ λόγου, ἀρκούντω; διασκευάσαντες τὸ πυρσομορφοί, ὅπερ ἐστὶ, μορφάζει ὡς εἰς πυρῶν.

ῥαδ'. Ἰστέον δὲ καὶ ὅτι ἐκ τοῦ πῦρ πυρὸς γίνεται πυρρὸς, διπλασιασθέντος τοῦ ἀμεταβόλου ρ, ὥς εἰς ἡμίφωνον τὸ σίγμα γίνεται πυρῶς, ἐξ οὗ τὸ πυρσομορφοί - οὐκ ἀδελον δὲ ὅτι καὶ πυρρὸς ἀνὴρ καὶ γυνὴ πυρρὰ λέγονται οἱ καὶ ἀπὸ τοῦ ῥῶδου ῥῶσαι. Εὐρηται δὲ καὶ πυρὸς θριξ ἢ πυρρὰ. Ἦς δὲ καὶ Πύρρος κύριον ὄνομα βαρυτόνως πρὸς διαστολὴν τοῦ ἐπιθέτου ἐξυτόνως ἢ ιστορία δηλοῖ. Τὸ δὲ πορίζειν ταυτὸν ἐστὶ τῷ παρέχειν, γενόμενον ἢ ἀπὸ τοῦ πόρου ἐξ οὗ ὁ ἑμπορος καὶ τὰ κατ' αὐτὸν, ἢ ἀπὸ τῶν πόρων, ὧν ἀδελῶν ὡς τὰ πολλὰ ὄντων ἐξίενται τὰ χρηστὰ ἡμῖν, ἢ καὶ ἀπὸ τοῦ πόρρω ῥήματος; ἐξ οὗ καὶ τὸ πόρω Ἀιολικῶν, καὶ τὸ πορσύνω. Τὸ μὲν τοι ἐκπορίζειν ἐξαγωγήν τινα δηλοῖ καὶ διαπάνην. Οὕτω γὰρ πῦρ τῷ γυμνιζέοντι προσὲν ἐν χειρὶ χειμῶνος, ἐκπορίζει τὰ λυκοῦντα, τουτέστιν ἐξάγει, ἀπάγει, ἐκκαίει - καὶ ἐστὶν ἐνταῦθα ἡ μεταφορὰ ἐκ τῶν ἱερῶντων, ὧν οἱ κατὰ σῶμα πόροι διηθροῦσι τὸ περιττὸν ὑγρὸν - οὕτω δὲ καὶ φῶμας λέγοντο ἂν ἀστειῶς ἐκπορίζειν τὰ ἀλλότρια - ἄλλως δὲ πρὸς ἀκριβείαν παρὰδοῦναι, ὥσπερ παρὰ τοῖς καλαίοις μὲν ἐξαίσιον, καὶ ἐκδικον τὸ ἐξ τοῦ αἰσίου καὶ τοῦ

δικαίου, ὡς οἷον στέρηνση δηλοῦση; τῆ; ἐκ προβέ-
σειας· παρὰ δὲ τοῖς ὑστερον ἐξαίσιον κατ' ἐπίτασιν
καὶ ἐκδικον τὸ λίαν, πᾶν αἶσιον καὶ δικαίον· οὕτω
καὶ ἐκπορίζειν ἦν μὲν οὗτε τὸ μὴ πορίζειν, ἀλλὰ
ἀπάγειν· οἱ δὲ ὑστερογενεῖς ῥήτορες εἰς ταυτὸν τὸ
πορίζειν ἀγούσι καὶ τὸ ἐκπορίζειν, ὡς δηλοῖ καὶ τὸ,
παρασκευὴν τροφῆς ἐκπορίζει, ὃ ἐστὶ σαφιλῶς χο-
ρηγεῖ.

Ἰρδῆς ε' εἰρμός.

XI. Λουτήριον κάθαρσιν ἀμπλακημάτων
Πυρίπνοον δέξασθε Πνεύματος ὁρόσον,
Ἡ τέκνα φωτόμορφα τῆς Ἐκκλησίας·
Νῦν ἐκ Σιών γὰρ ἐξελέλυθε νόμος.

Ἡ γλωσσοκυρτόμορφος Πνεύματος χάρις.

ρξ'. Πρὸ βραχέων λουτροῦ θείου μνηστῆς ὁ B
καλὸς οὗτος· μελεῶδες, καὶ ὀλίγον ἀποστάς ἐκείνου,
ἐκπνεύσαμεν ὡς οἷα τις φιλόδοτος πάλιν ἐπ'
αὐτό· καὶ οὐ διαπετάνουσι μὲν ὅλην τροπικῶς τὴν
εἰσοδὸν, ὡς ἐκεῖ ἐνεδάθουν, εἰπὼν τὸ, Ὁμροδολυταῖς
μοι βεῖθρον, καὶ ἐξῆς. Προκύψας δὲ ἄλλως εἰς ὅσον
ἡμεῖα κανεὺδα προσάψασθαι τοῦ ἀγαθοῦ, ἐπιστρί-
φεται εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ τέκνα, καὶ προκαλεῖται
αὐτὰ καθήρασθαι, λελουμένα μὲν ἤδη ὄντα καὶ οὕτω
φωτόμορφα, διόμενα δὲ ὁμῶς καὶ εἰσαεῖ τῆς αὐτῆς
χάριτος, ἣν οὐδέποτε ὀκνήσει ὁ φιλότιμος Χριστιαν-
ὸς ἐπιτελεῖσθαι ζητεῖν ἐκ Θεοῦ. Φησὶν οὖν τοιαῦ-
τα· Ὁ τέκνα φωτόμορφα ἐκκλησιαστικὰ, δέξασθε
κάθαρσιν ἀμπλακημάτων λουτήριον, ἥγουν ἀπο-
λούουσαν ὡς οἷον ῥύπον πολὺν καὶ οὕτω βαρὺν, τὰ
ἐν ἡμῖν ἀμαρτήματα· ἥ δὲ καθάρασι πλουτάμενοι, C
καὶ ὡσεὶ ἔριον λευκανθήσεσθε, τῇ τοῦ Θεοῦ σκηπῇ
χρησιμεύοντες, καὶ ὑπὲρ χρίμα ἥ· πολὺ τι καλὸν
τοῖς ἐπὶ γῆς τὸ ἀποτέλεσμα ἐν καιρῷ. Ποίαν δὲ
λέγω κάθαρσιν; Τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος πυρίπνοον
ὁρόσον· ἣν αὐτίκα Σιώνίτην νόμον ἐρμηνεύσει, εἰ-
πὼν· Νῦν γὰρ ἐκ τῆς περικλύτου Σιών, ἥ; πλεῖ-
στος λόγος πανταχοῦ τῆς γῆς, ἐξελέλυθε νόμος. Ποῖος
ἐκεῖνος νόμος; Ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἥ, ὡς
εἴρηται, γλωσσοκυρτόμορφος.

ρξη'. Ἰστέον δὲ καὶ ὅτι τοῦ ἐνεαύδα λουτήριου
παράφρασις εἶναι δοκεῖ τοῦ ἐν τῇ τετάρτῃ ψῆ-
θειου λουτροῦ. Καὶ τοῖσιν τὸ μὲν θεῖον ἡ τῶν
ἀμπλακημάτων κάθαρσις περιφραστικῶς ἐρμη-
νεύει· θεῖον δὲ αὐτὴ πάντως οὕτω λουτρόν· τὴν δὲ D
ἐκεῖ ζῆσιν τοῦ Πνεύματος, ἥ ἐν τῷ εἰρμῷ τούτῳ
λέξις ἐμφαίνει τοῦ πυρίπνοον· ἥ δὲ ὁρόσον· τὸν ἐκεῖ
ὄμβρον καὶ τὸ βεῖθρον· οὐ γὰρ ἑτερογενὴς ὁ ὄμβρος
καὶ ἡ ὁρόσος, καθὰ οὐδὲ τὸ βεῖθρον. Τὸ δὲ ἐφεξῆς;
πῶς καὶ ὁ πυρὸς τὰ ἐν τῷ τρίτῳ καὶ πέμπτῳ
στίχῳ λάμποντα, σεμνύνουσιν ὑπὲρ τὴν ψῆθν ἐκεῖ-
νην, τὴν φωτεινὴν κατὰ Πνεῦμα κάθαρσιν, εἰπὼν
ἀπλοῦσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν τέκνων· ἀμα δὲ τὴν
εἰρημένην ὁρόσον τοῦ Πνεύματος λαμα οὖσαν τοῖς
τέκνοις τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ χαρακτήρος; τῆς πέμ-
πτῆς κατὰ τὸν Ἠσαΐαν ψῆθς ἐνθυμητικὸν εἶναι·
καθὰ καὶ τὸ πῶς ὁ προλάμπει τῶν εἰδῶν ὅσα
προστάσει ὁ θεός· οὐ πῶς; τὰ προστάγματα ἐπὶ
τῆς γῆς. Ὁ δὲ πυρὸς ὁ εἰρημένος ἐν τῷ πυρὸς-

A quod extra conveniens ac justitiam est, signifi-
cat, privationem ostendente propositione ex; apud
recentiores autem exaitionem est cum intensione ei
exaitionem cum amplitudine, quod omnino conveniens
et iustum est: ita etiam exaitionem erat olim non
præstare, sed abducere; sed posteriores rhetores
in unum redigunt exaitionem et exaitionem, ut illud
ostendit: præparationem cibi exaitionem, quod est
laute proponit.

Hirmus oda 5.

Solubilem purgationem criminum,
Ignem accipite Spiritus rorem,
O filii luciformes Ecclesie:
Nunc enim ex Sion exivit lex,
Ignem lingue forma, Spiritus gratia.

127. Paulo ante divini lavacri mentione facta
paululumque præterita bonus poeta noster ut homo
balnei cupidus, ad illud iterum redit. Non explicat
quidem tropologice totum aditum, sicut illic pro-
funde penetravit dicens: Tanquam imbreem mihi
fluentem immittis, et reliqua; sed alias inclinatione
facta tanquam ad paululum huius boni hic etiam
delibandum revertitur ad Ecclesie filios, et illos
hortatur ut se purificent, jam lavati et illuminati,
sed tamen adhuc in perpetuum eadem egentes gra-
tia, quam fervens Christianus a Deo portulare nun-
quam pigre curabit. Hæc igitur dicit: O illuminati
Ecclesie filii, purificationem peccatorum accipite,
abluentem veluti sordem multam et profundam,
quæ sunt in nobis peccata: hæc purificatione C
lavati, sicut lana dealbanti, Dei tabernaculo ser-
vientes, et super nivem, cuius in tempore oppor-
tuno effectum est aliquid valde bonum his quæ sunt
super terram. Qualem autem dico purificationem?
Igniferum sancti Spiritus rorem; quem continuo
Sioniticam legem interpretabitur, dicens: Nunc
enim ex inclita Sion, cuius plurimus est ubique
terrarum sermo, venit lex. Quenam ista lex? Gra-
tia sancti Spiritus, quæ, sicut dictum est, ignis et
linguæ figuram gerit.

128. Sciendum autem etiam est quod ibi λουτή-
ριου paraphrasis esse videtur divini lavacri in
quarto carmine commemorati. Itaque verbum di-
vinum peccatorum purificatio circumlocutione in-
terpretatur, cum ipsa sit omnino divinum lava-
crum. Fervorem autem illic Spiritus, dictio πυρί-
πνοον in hoc nexu demonstrat. Hic ros imbreem illic
et fluentum denotat: non enim alieni generis sunt
imber et ros, sicut et fluentum. Lumen et fax quæ
postea tertio quintoque versu lucent, in illo car-
mine purificationem secundum Spiritum lucidam,
sive filiorum ecclesiasticorum purgationem exor-
nat. Simul autem oportet ut meditemur prædictum
Spiritus rorem, qui filiis Ecclesie remedium est,
charactere quinti secundum Isaiam carminis esse;
sicut et lumen, quod præluet videntibus quantum
præcipit Deus, cuius lumen sunt præcepta super
terram. Dicta vero fax πυρὸς, in voce πυρὸς μορ-
φῆς contenta, non absque verisimilitudine dici

potest et ipsa ex eodem carmine eluxisse, faciente memoria ignis, qui consumit adversantes nobis. Et quidem tale est istud.

129. Dicta vero balnearia purificatio dicitur ad distinctionem ab aliis sanctis purificationibus, quales sunt hæc quæ sit per exomologesim, hæc per poenitentiam de malefactis, hæc per morales virtutes. Novimus autem et illum qui carbone circa labia spiritualiter purificatus est. Purificabatur etiam aliquis qui zelum habuerat erga Deum, et qui de illo testimonium reddiderat, vel aliud quid simile bonum fecerat. Horum autem omnium principium est balnearius et igne afflatus traditus ros Spiritus sancti. Ros quidem cognominatus, et quod desursum tanquam irrigat ac pinguefacit pulchras paradisi plantas (bonos homines), easque vocat ad fructuum abundantiam; igne afflatus autem dictus, ob renovationem spiritualis potentiae per illum et secundum illum factam; quatenus hac potentia aqua consumit ea quæ a Deo præscribuntur, et flamma irrigat quæ salute digna sunt; ita ut sit ideo, juxta poetam, ros igne afflatus sancti ros Spiritus, idemque sit roriger ignis cum spiritali fervore, sicque balnearius ad decoram animæ purificationem.

130. Vox ἀμπλάκημα etiam feminine ἀμπλακία, venit a locutione ἀνάπαιν ἔχειν, eo quod non rectam vivendi sequitur viam peccator, sed tanquam retrorsum a rectitudine peccans recedit. Πυρίπνοον synthesis est locutionis πῦρ πνέειν, non flammeum, quod ex aere inflammato est, ita ut aliquis eo plenus, ignem sicut chimæra vel catoblepas spiret, sed quale viros apostolicos angelice inflammavit ad divina mysteria; cujusque linguae ignitæ (γλωσσοπυρόμορφοι) erant symbolum. Nota deinceps quod τὸ πυρίπνοον et ejus masculinum genus accentu notentur in antepenultima; vox autem per syncopen trisyllaba πυρνός in penultima habet accentum; sicut et ex illis paulo post ὁ πυρίπνοος et adverbium πυρνῶς. Hic autem etiam exoticum vide cogitatum sacro hymnographo traditum ad hymnum spiritualem: dictum enim πῦρ πνέειν (ignem spirare) quod initio fuit adinventum de tauris Colchicis et de chimæra Lyciaca, ut ignem spirantibus traditis, sibi nunc solerter proprium fecit, ignis illius, ut ita dicam, ficti et extranei lampade mystice accensa dicataque sancto Spiritui; per quem balneariam purificationem fidelibus perfecit. Quod si vero posterius aliquis dictus est ob eloquentiam vim ignis spirasse, vel aliquo modo simile est feбри fervens, pro: pathetice locutus est, tropi a sunt ista, quod nec anagogice expressa et excelsa. Hic quoque notandum est quod πυρνός taurus et πυρνός; chimæra recte acuto tono significantur ob actionem quam ostendunt, quemadmodum in hac dictione: mulier πρωτότοκος: hæc enim primum parit, et illi spirant ignem. Porro πυρίπνοος ros a passionem resolvitur, sicut et

μορφο; οὐκ ἀπεικίτω; καὶ αὐτὸς· βῆθει ἂν τῆς αὐτῆς φῶδης ἐκλάμψαι, πυρὸς μεμνημένης; ὁ κατεσθίαι τοῦς ὀπεναντίους; ἡμῖν. Καὶ τοιοῦτα μὲν καὶ τόδε.

ρβ'. Ἡ δὲ εἰρημένη λουτήριος· καθάρσις πρὸς διαστολὴν ἄλλων εἰρηται ἁγίων καθάρσεων· ὅποια καὶ ἡ δι' ἐξομολογήσεως, καὶ ἡ διὰ μετανοίας τῆς ἐπὶ κακοῖς, καὶ ἡ δι' ἀρετῶν ἠθικῶν. Οἰδαμεν δὲ καὶ τὸν καθηράμενον ἀνθρακι νοητῶς τὰ χεῖλη· ἐκαθήρατο δὲ τις καὶ ζηλώσας ἐπὶ τῷ Θεῷ, καὶ ὁ μαρτυρήσας ὑπὲρ ἐκείνου, ἢ ἄλλο τι ποιήσας ἀγαθὸν ὁμοιον. Τούτων δὲ πάντων αἰτία ἡ νῦν παραδιδόμενη λουτήριος· πυρίπνοος δρόσος τοῦ Πνεύματος· δρόσος μὲν ὀνομασθεῖσα διὰ τὸ ἀνωθεν οἶον ἀπομβεῖσθαι καὶ πιαίνειν τὰ καλὰ τοῦ παραδίδου φυτὰ, τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐκκαλεῖσθαι αὐτὰ εἰς πολυκαρπία· πυρίπνοος δὲ διὰ τὸ κατ' αὐτὴν καὶ δι' αὐτῆς· καινότερον τῆς πνευματικῆς δυνάμεως· καθ' ἣν ὕδωρ τε φέγγει ἅπτερ ἐπιτάσσεται θεοθεν, καὶ φλὸς δροσίζει· τὰ σώζεσθαι δεῖα· ὡς εἶναι διὰ τοῦτο καὶ δρόσος πυρίπνοον τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, κατὰ τὸν μελεθδὸν, καὶ πῦρ τὴν αὐτὴν δροσερὸν ἡμαρτίαν πνευματικῇ, καὶ οὕτω λουτήριον ἐπὶ καλῶς καθάρσει ψυχῆς.

ρλ'. Τὸ δὲ ἀμπλάκημα καὶ ἀμπλακία λέγεται θηλυκῶς· γίνεται δὲ παρὰ τὸ ἀνάπαιν ἔχειν, ἐπὶ μὴ εὐθυπορεῖ κατὰ βίον ὁ ἀμαρτωλὸς, ἀλλὰ τῆς ὁρθῆς ἀμαρτάνων ἀναχωρεῖ ὡς οἶον ἐμπάλιν. Τὸ δὲ πυρίπνοον σύνθεσις ἐστὶ τοῦ πυρπνέειν, οὐ φλόγειν τὸ ἐξ ἀέρος ἐμπύρου ἵνα τις ἐμπορηθεῖ αὐτοῦ, πῦρ πνέη δίκην χιμαίρας ἢ κατωδελτερος, ἀλλὰ ὅποιον τοῦ; ἀποστολῶς; ἀγγελικῶς ἐξεφλόγωσεν εἰς λειτουργίας θείας, οὐπερ αἱ γλωσσοπυρσομορφοὶ γλῶσσαι σύμβολον. Ἰστέον δὲ ὅτι τὸ μὲν πυρίπνοον καὶ τὸ ἀρσενικὸν αὐτοῦ προκαροῦνται· τὸ δὲ κατὰ συγκοπήν τρισύλλαβον ὁ πυρνός παροῦνται, ἐκ τούτων δὲ μετ' ὀλίγα ὁ πυρίπνοος, καὶ ἐπιβόημα τὸ πυρνός. Ὅρα δὲ κἀναυθα νόημα ἐξωτερικὴν παραδεδῆκται τῷ ἁγίῳ μελεθδῷ εἰς ὅμον πνευματικόν. Τὸ γὰρ πῦρ πνέειν τὴν ἀρχὴν ἐπὶ ταύρων Κολχικῶν, καὶ ἐπὶ χιμαίρας τῆς Λυκιακῆς λογοποιήθη, ἃ δὴ ζῶα πυρνός παραδίδονται, φκαιοῦσθε νῦν δὲ ζῶα; πυρὸς, ὡς οὕτως εἰπὶν, ἐκείνου πλαστοῦ ἀλοφύλου ἐναύσας μυστικῶς λαμπάδα καὶ ἀναθεῖς τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, δι' οὗ λουτήριον καθάρσει ἐξήρτισται ταῖς πιστοῖς. Εἰ δὲ ἐν τοῖς ὑστερον μένοις πυρὸς πνέειν τοῦ κατὰ ῥητορείαν ἐβρόχῃ τις, ἢ πυρὶ τῷ ζῶον ὁμοίον τι ἐπὶ τῷ πάθει ἐλάλησε τροπικὰ ταῦτα, οὐ μὴν ἀναγωγικῶς γραφικὰ καὶ ὠφελῆ. Ἐπειγμαντέον δὲ ἀναγκαῖως ἐναυθα ὅτι πυρνός μὲν ταῦρος, καὶ πυρνός χιμαίρα, ὁρθῶς ὁρτυνοῦνται δι' ἣν δηλοῦσιν ἐνέργειαν, ἀναλόγω; πῦρ, γυνὴ πρωτότοκος; ἐκείνη τε γὰρ πρῶτος; εἰς, καὶ αὐτὰ πυρνέουσιν. Ἡ μάντοι πυρίπνοος; δρόσος εἰς πάθος ἀναλύεται, ὡς καὶ ὁ πρὸ δέο συλλεῶν ὀδυρόμενος παῖς· ἐκ πυρὸς γὰρ αὐτὴ ἀναπνέεται ἀτιμωμένη, καὶ σχεδὸν τι δρόσος οὔσα· οὐ γὰρ

παρενοχλεῖ ὡς αὐτόχρομα πῦρ, ἀλλὰ θερμαίνει ἅ
παρήγορα ὡς οἶα λουτήριος.

ρλβ'. Φωτόμορφα δὲ τέκνα, ἢ τὰ μορφῇ, ὅ ἐστι
φύσει, ὡς προσεβρίθη, καὶ ἀληθῶς φωτεινὰ, ἢ τὰ
φωτοειδῆ· τὸ δὲ τῆς Ἐκκλησίας γλυκίως καίται ὡς
μητρὸς τῶν εἰρημένων τέκνων, ἵνα λέγῃ αὐτὰ ὁ
μελωδὸς παῖδας· ἐκκλησιαστικούς, λελουμένους ὑπ'
αὐτῆς· ἐπὶ καθάρσει φωτεινῇ, ἀρεσκουσῇ τῷ Θεῷ.
Ὁ δὲ νῦν ἐξεληλυθὼς νόμος οὐκ ἄλλοθεν ποθεῖν,
ἀλλὰ ἐκ τῆς Σιών ἢ τοῦ Πνεύματός· ἐστὶ κατὰ τὸν
μελωδὸν χάρις. Καὶ ἐνθυμητέον ἐνταῦθα ὅτι καλῶς
καὶ πρὶ ὁλίγων τὸ νεῖμας τοῦ Πνεύματος ὡς ὑπέσχετο,
τοιαύτη· ἐννοίας ἐφαμεν εἶναι ἔμφαντικόν. Εἰ γὰρ
μὴ τὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· εἰς νόμους θήσομεν
πυρσεύοντας γλώτταις γραφικαῖς τὰ σωτήρια,
σχολῇ γ' ἂν νομοθέτας ἐξωτερικούς ἀζώοσωμεν
λόγου. Τὸ δὲ, ἐξεληλυθε νόμος, ἄλλως μὲν οὐκ ὀρθῶς
ποδίζεται, διὰ τὸ βραχυκατάληκτον τοῦ ἐξεληλυθε·
πυρβίχιος γὰρ βαίνει ὁ πέμπτος ποὺς. Ἐχει δὲ
θεραπείαν λόγῳ κενῆς συλλαβῆς, ὅποιαν καὶ ἀορί-
στου λήγουσα ὁμοία ἐν τῷ - Νέστορα δ' οὐκ ἔλαθεν
λαχὴ - τινὲς δὲ ἔγραψαν, ἐξεληλυθεί, κατὰ ὑπερσυν-
ταλικὸν χρόνον. Ἔστι δὲ ἴσως οὐκ ἀνρ.θῆς ἢ τοιαύτη
γραφή, διὰ τὸ νῦν ἐπιβρίχημα τὸ κατάρχον τοῦ στί-
χου ἐπὶ ἐνδεξίαις Καινῆς Διαθήκης. Αὐτὸ μὲν γὰρ
ὁμολογουμένως ἐνεστῶτα δηλοῖ, καὶ φέκεται πα-
ρακειμένῳ καὶ ἐνεστῶτι. Ὁ δὲ ὑπερσυνταλικὸς ἦδη
φθάσα· χρονικῶς ὑπερσυντετέλεστο· ὅτι δὲ καὶ
ὁ οὕτω γράψας δύναται εἰπεῖν χρόνον ἀντὶ χρόνου
συνήθως ληφθῆναι· ἢ ὡς ὑπερσυνταλικὸν ἀντὶ πα-
ρακειμένου, καὶ ὅτι ὁ αὐτὸς τὸν νῦν ἐξεληλυθότα
νόμον ὡς ἀρχῆθεν βεβουλευμένον τῷ Θεῷ ὑπερσυν-
ταλικῶς ἐξελεῖν φθάσαι ἠθέλησαν, ἐς τοσοῦτον
διαληπτέον.

ρλγ'. Τὸ δὲ ἐκ Σιών ἐξεληλυθῆναι τὸν εἰρημένον
τῷ μελωδῷ νόμον, συμφωνεῖ τῷ ἀγνώστῳ Εὐαγγε-
λίῳ· ἔχρην γὰρ καὶ αὐτὸν ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀρ-
ξασθαι, μετανοίας στίχον ἡμῖν ὄντα καὶ ἀφίσσεως
ἀμαρτιῶν. Ὅρα δὲ τὸ γλωσσόπυρρόμορφος, ἐξαθε-
ριζόμενον μὲν καὶ αὐτὸ τοῖς εἰς οὐδὲν δῖον περιέρ-
γοις τὰ γραμματικά, φιλούμενον δὲ τῷ ἱερῷ ποιη-
τῇ, καὶ δι' ἐκείνων τοῖς φιλοκάλοις στεργόμενον.
Ἔστι γὰρ παντὶ ῥήτορι, καθὰ καὶ τῷ ἐξωτερικῷ
καλῷ Ἐ.νοφῶντι, κατὰ ποσὰ διαστήματα γράφειν
παράστημόν τι φίλον αὐτῷ κατὰ χαρακτῆρα ὄνιον.
Μὴ γοῦν κατακλῶσωμεν ἀφρόνως, ἀνδρὸς οὐκ
ἀγνοήσαντος, ἀλλ' ὡς αὐτῷ ἰδόκει, ἐπικρίναντος τὸ
παρ' ἄλλοις οὐχ ἡδύ. Αὐθρόντως οὖν, ὡ μελωδῶ,
ἀναφώνησον καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς, καθὰ σὺ φιλεῖς, τὸ
ἀκτιστοσυμπλαστοσυγσύνθρονον, ὅπερ ἡμεῖς μὲν
ἡδέως ἀκουσόμεθα ἐπικλείοντες ὅλα, κλειζόντες ὡς
οἶα καὶ νεωτάτην ἀοιδίην, ὃ δὴ λέγεται. Οἱ δὲ μὴ
ἀρεσκόμενοι βούτεσαν τὰς ἀκοὰς, ἀλειψάμενοι κη-
ρῷ αὐτάς, εἴτε πληρῷ, οὐ καὶ εἰσι κατὰ εἶσι.

ρλδ'. Ἰστέον δὲ ὡς δοκεῖ χαίρειν ὁ ἐποποιὸς οὐ-
τος· καὶ τῇ λέξει τῆς μορφῆς, τῆς προσωπικῆς δη-
λαδῇ, ὡς οἶα πρόσωπον αὐτὸ τοῦτο λαμβάνων ἐκ-

καὶς acuto notatur accentu pro duabus syllabis : ex
igne scilicet iste spiratur vaporatus, cum adhuc
fere sit ros : non enim obiturbat ut ipsemet ignis,
sed calefacit quasi balnearis.

131. Φωτόμορφα dein τέκνα sunt vel forma, id
est, natura, sicut ante dictum est, et vere lucidi
illius, vel lumini similes. Vox autem τῆς Ἐκκλησίας,
commode ponitur quasi de matre dictorum filio-
rum, ut illos dicat poeta filios ecclesiasticos ab illa
lavatos ad purificationem lucidam et Deo gratam.
Lex autem quæ non aliunde venit nisi de Sion,
Spiritus est secundum hymnographum gratia ; et
ibi recogitandum quod pulchre, paulo antea dictio-
nem, « distribuens Spiritum ut promiserat », ta-
lis cogitati diximus esse demonstrativam : nisi
enim quæ sunt Spiritus sancti ponamus in leges
igneis linguis salutaria demonstrantes, vix legisla-
tores extraneos dignos verbo judicabimus. Hoc ve-
ro : ἐξεληλυθε νόμος, non recto graditur metro pro-
pter syllabam brevem vocis ἐξεληλυθε : pyrrhichius
enim graditur pes quintus : habet autem remedium,
syllabæ communis ratione, quæle similis aoristum
terminans in hoc : Νέστορα δ' οὐκ ἔλαθεν ια, ἦ. Qui-
dam scripserunt ἐξεληλυθεί plusquamperfecto :
quæ scriptura non videtur accurata propter adver-
bium νῦν incipiens versum de manifestatione Novi
Testamenti. Ipsum enim ex confesso præsens indi-
casset appropriatur præterito et præsentem : plusquam-
perfectum autem, quod jam tempore præcessit,
ante fuerat elapsum. Quoniam autem ille qui taliter
scripsit dicere potest tempus pro tempore de more
fuisse sumptum, velut plusquamperfectum pro præ-
terito, idemque legem, quæ nunc advenit, tanquam
ab initio Deo beneplacitam, in tempore plusquam-
perfecto venisse voluit indicare, hic disserendi finem
facimus.

132. Ex Sion venisse legem a poeta prædictam
sanctissimo consonat Evangelio : oportebat enim
etiam illam a Jerusalem incipere, tanquam peni-
tentia peccatorumque remissionis nobis causam.
Vide vero vocem γλωσσόπυρρόμορφος, despectam
illis qui de grammaticis nimis et inutiliter delica-
tiores sunt, sacro autem poetæ charam, et per illum
pulchri amantibus dilectam. Cuilibet enim rhetori,
sicut honesto exotico Xenophonit, licet aliquoties
aliquid non probatum scribere sibi placens juxta
specialem characterem. Non igitur insulse clami-
temus adversus hominem non ignorantem, sed, ut
ipsi videtur, quod apud alios non est acceptum,
eligentem. Confidenter igitur, o poeta, personam etiam
in sequentibus, ut tibi placet, dictum ἀκτιστοσυμ-
πλαστοσυγσύνθρονον, quod nos quidem libenter
audiemus, omnino probantes, celebrantesque re-
centissimum carmen. Qui vero contenti non sunt,
obturent aures, nungentes eas cera, vel luto, quo
etiam bene sunt digni.

133. Notandum autem quod etiam gaudere vide-
tur poeta noster dictione τῆς μορφῆς, personalis
sane, tanquam personam hanc sibi præcietam su-

mens. Ideo saepe linguam admovet. Ad illam, indicantem hic etiam in fine *nexus*, vel quod natura verum est, vel quod est iuxta spem, ut ait γλωσσουπόμορφος gratia, quae per rubras linguas configurata est secundum exemplar, et ita *lumini facta similis*, ad divini luminis ostensionem, πυρῶ simpliciter accepto pro lumine; aliis autem verbis, πυρσόμορφος est ista gratia, quae πυρῶνδς sicque faciem tum imitata, linguas ignitas configurabat; quibus linguis, ignari quidem facti sapientes, sermones bonos et vere sapientes et divinissimos adinvenierunt; philosophi vero, adherente gutturi cujusque lingua, inania balbutiverunt.

Troparium 1 odæ quintæ.

Sicut dignum voluit sponte sua liberaliter,
Domino carens descendit Spiritus a Patre,
Sapientes faciens in linguis apostolos,
Sigillans in illis vitæferum verbum,
A Patre pariformi, quod Salvator dixit.

134. In hac strophæ sancti Spiritus descensum philosophico tractat poeta, docens quod non serviliter desuper missus est ad apostolos in ethnicorum congregatorum utilitatem, sed, inquit, sicut bene placuit, proprio sane placito communicare sanctæ Trinitati, verum etiam sponte sua plenaque voluntate a Patre descendit, siquidem, ut idem placitum, sic quoque potestas eadem ac idem dominatus est et Patri talem descensum comprobant, Filioque, ac pariter sancto Spiritui. Descendit autem, inquit, eruditi in linguis, sive per linguas ignitas, quibus significabatur Spiritus sanctus, apostolos, atque docens, seu confirmans salutiferum sermonem, quem Salvator dixit, sive sermonem Salvatoris Christi, veraciter affirmantem venturum esse Paracletum, Spiritum veritatis, in apostolos, et induitur eos in omnem veritatem. Talem autem Filii sermonem etiam παρροθενῇ vocat, tanquam exiade vim efficaciam tenentem; et ζύμμορφον veritatem, sive isti Verbo et Filio, qui est ipsa veritas, sive aequali Patri, loco dictionis συμφυῇ, juxta significantium μορφῆς, quod naturam indicat; nam omnia quæcunque potest Deus et quæcunque naturalis sunt ei, Filii quoque sunt. Videtur enim sapiens poeta noster vi cogere voluisse quæ sunt Filii, sive virtutem a Patre, id est, potestatem Patri concordem, et quod est cum ipso consubstantiale, ferventiusque sermoni ab isto sive Filio firmiter promisso ac verissimo coadunare. Talis est, quantum nobis intelligere datur, strophæ sensus, juxta traditum ipsius textum.

135. Si quis autem vivificum sermonem ipsum Dei Patris Filium esse putans ad illum referre velit dictiones: παρροθενῇ et ζύμμορφον, non facile poterit, puto, juxta talem sensum illis conjungere dictionem: ὃν ζωτήρ ἐφη. Melius esset ad facilis sententiæ dispositionem si quis scriberet recto, nominativoque casu: παρροθενῆς ζύμμορφος, ut confirmet sanctus Spiritus vivificum verissimum-

λεκεὶν αὐτῷ· διὰ καὶ συχνὰ πρὸς αὐτῇ ἔχει τὴν γλῶσσαν, δηλούσῃ καὶ ἐνταῦθα ἐν τῷ τίλει τοῦ εἰρημοῦ, ἢ τὸ φύσει ἀληθὲς, ἢ τὸ κατὰ εἶδος, ἢ αὐτῇ γλῶσσοπυρσόμορφος, ἢ διὰ πυρῶν γλῶσσῶν μορφοθεῖσα πρὸς ἑνδοξα, ὡς ἐξῆν, καὶ οὕτω φωτισθῇ πρὸς ἑνδοξίαν θεοτάτου φωτός, λαμβανομένου τοῦ πυρσοῦ ἀπλῶς ἀντὶ φωτός· καὶ ἄλλως δὲ φράσαι πυρσόμορφος Πνεύματος χάρις, ἢ πυρῶνδς καὶ οὕτω πυρῶν τότε ἑνδοξούσα, ἥτις καὶ γλῶσσαις πυρίνας ἐμύρφαζε· δι' ὧν γλῶσσῶν ἀγράμματοι μὲν σοφισθέντες, λόγους ἀγαθοὺς καὶ τῷ ὄντι σοφοὺς καὶ θεοτάτους ἐξηραῦζαντο· φιλόσοφοι δὲ κολληθεῖσιν τῷ λάρυγγι τῆς γλώττης ἐκείτῃ, κατὰ ἰδαντάριον.

Τροπάριον πρῶτον τῆς πέμπτης ᾠδῆς.

B XII. Καθὼς περ εὐδόκησεν αὐτεξουσίας
Ἀδίσποτον κατεῖσι Πνεῦμα παρροθεν,
Σοφίζον ἐν γλώσσησι τοὺς ἀποστόλους,
Ἐπισφραγίζον τὸν φερέσθιον λόγον
Παρροθενῇ ζύμμορφον ὃν ζωτήρ ἐφη.

ρλδ'. Ἦν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὁ μελερδὲς φιλοσοφεῖ καθόδον ἐν τῷ ἀνακειμένῳ τροπαρίῳ, διδάσκων ὅτι οὐ δουρικῶς ἐπιμύθη ἀνωθεν εἰς τοὺς μαθητάς· ἐπ' ὠφέλειαν τῶν συνελεγγμένων ἰθνηκῶν, ἀλλὰ καθάπερ, φησὶν, εὐδόκησεν, ἰδίᾳ τε θελαθῇ εὐδοκίᾳ καὶ κοινῇ δὲ κατὰ τὴν ἁγίαν Τριάδα, ἀλλὰ καὶ αὐτεξουσίας καὶ ἀδίσποτον κατέρχεται παρροθεν· ὡς τῆς αὐτῆς καθὰ εὐδοκίαν· οὕτω καὶ ἐξουσίας καὶ δεσποτικής οὐσίας, καὶ τῷ τὴν τοιαύτην καθόδον συναποδεχομένῳ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ δὲ ὥσπερ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι· κατέρχεται δὲ, φησὶ, σοφίζον ἐν γλώσσαις, ἔχουν διὰ γλῶσσῶν πυρίνων, αἷς τὸ ἅγιον ἱσημαίνετο Πνεῦμα, τοὺς ἀποστόλους· καὶ ἐπισφραγίζον ἦτοι βεβαίουν τὸν φερέσθιον λόγον, ὃν ὁ ζωτήρ ἐφη, ἔχουν τὸν τοῦ ζωτήρος Χριστοῦ, τὸν ἀληθῶς εἰπόντα ἐλευθεῖσθαι τὸν Παράκλητον, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας ἐπὶ τοὺς μαθητάς, καὶ ὀδηγήσειν αὐτοὺς εἰς πάσαν ἀλήθειαν. Τὸν δὲ τοιοῦτον τοῦ Υἱοῦ λόγον καὶ παρροθενῇ ὀνομάζει, ὡς ἐκείθεν ἔχοντα τὸ κατ' ἐνέργειαν ὄντος, καὶ ζύμμορφον διὰ τὴν ἀλήθειαν, ἣ ἐκείνῳ τῷ Λόγῳ καὶ Υἱῷ τῇ αὐτοαληθείᾳ, ἣ τῷ ἱσῷ Πατρὶ· ἀντὶ τοῦ συμφυῇ, κατὰ τὸ σημαίνονμενον τῆς μορφῆς, ὃ τὴν φύσιν δηλοῖ· πάντα γὰρ ὅσα τε ὄντιναι ὁ Πατήρ καὶ ὅσα συμπεφυκέν αὐτῷ ὡς πανοθενεῖ θεῷ, καὶ τοῦ Υἱοῦ εἰσι· δοκεῖ γὰρ ἐθελῆσαι βιάσασθαι ὁ σοφὸς μελικὸς οὗτος τὰ τοῦ Υἱοῦ, ἔχουν τὸ παρροθενεῖ, τοῦτέστιν ἰσοθενεῖ· τῷ Πατρὶ, καὶ τὸ πρὸς ἐκείνον συμφυὲς, καὶ τῷ ὄν' ἐκείνου ἔχουν τοῦ Υἱοῦ βεβηκώτως ὁπασχημένῳ καὶ ἀληθεύσαντ' λόγῳ θερμότερον πρᾶσαρμόσαι· καὶ τοιαύτη, ὅσα γὰρ ἡμᾶς ἐπιβαλεῖν, ἢ ἐννοῖα τῷ τροπαρίῳ, κατὰ τὴν προσηνεγμένην γραφὴν αὐτοῦ.

ρλε'. Εἰ δέ τις φερέσθιον λόγον αὐτὸν τὸν τοῦ θεοῦ Πατρός νοήσας Υἱόν, ἐθελῆσαι πρὸς αὐτὸν ἐκείνον συμβιβάζει τὸ παρροθενῇ καὶ ζύμμορφον, οὐκ ἂν, οἶμαι, δυνήσεται ῥῶν κολλησθαι αὐτοῖς πρὸς νοῦν τοιοῦτον καὶ τὸ, ὃν ζωτήρ ἐφη. Εἴη δὲ ἂν κάλλιον εἰς ἀπαρτισμὸν εὐδοκούμενης ἐννοίας, εἰ τις γράφει κατὰ ὁρὴν καὶ εὐθείαν πτώσιν, παρροθενῆς ζύμμορφος, ἢ αὐτοαληθείᾳ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, τὸν ζωτή-

φῶρον καὶ ἀληθέστατον προφορικὸν λόγον, ὃν ὁ Σω-
τήρ Χριστὸς ἔφη, ὁ καὶ πατροσεβὴς ξύμμορφος τῷ
Πατρὶ δηλαδὴ. Τοῦτον δὲ οὕτω προσηγορεύσαντων,
καὶ καλὸν ἐστὶ καὶ τὰ κατὰ μέρος ἐπισκρίψασθαι τοῦ
τροπικρίου σηνήθως, ἵστέον ὅτι τὸ καθῶς περ, εἰ
καὶ μὴ πάνυ τέτριπται τοῖς πάλαι βήτορσιν, ἀλλὰ
προτιμᾶται αὐτοῦ τὸ καθάπερ, ὡς περ καὶ τοῦ καθῶς
τὴ καθά, ὅμως ὁ μεταρῶς διὰ τὸ μέτρον καὶ τὴν
πάγκοινον χρῆσιν καὶ ἀγίαν, ἥς τὸ καθῶς ἀπέσταλκε
μὲ ὁ Πατήρ, προέκρινε τὸ καθῶς περ.

ρλζ'. Τὸ δὲ εὐδόκησεν λίαν σημνῶσαι· ὡς γὰρ
γὰρ λέξις τὸ εὐδοκεῖν, καὶ Θεῷ καὶ θεοῖς ἀνδράσιν
ἀποκακηρωμένη, ὅποιοι μάλιστα οἱ βασιλεῖς. Ἔχει
δὲ τὸ σημνῶν διὰ τὸ κατ' ἐπίκρυσιν ἀποφαντικῶς·
οὐ γὰρ εὐδόκησεν φαμέν, οὐδὲ δοκεῖ ἐπὶ τῶν τοιοῦ-
των, ἀλλὰ εὐδόκησε καὶ εὐδοκεῖ· αὐτεξούσιος δὲ κυ-
ριος ὢν· αὐτῷ κρατοῦντι αὐτοῦ, διὰ ἐπιτάγ-
ματος ἔξουσι ποιεῖν ὅπερ θέλει· καὶ λέγεται ὁ
τοιοῦτος αὐτεξουσίας ποιεῖν ὅπερ ἂν ποιῇ, ὡς ἔξον
ὃν αὐτῷ. Ἀδέσποτον δὲ νῦν μὲν τὸ μὴ τεταγμένον
ὑπὸ τινι δεσποτῇ. Οἱ δὲ παλαιοὶ ῥήτορες καὶ βιβλίων
ἀδέσποτον φασὶ τὸ ἀνώνυμον, οὐ μὴ φανερός ὁ ποιη-
τῆς ἢ ὁ δεσπότης· οὕτως δὲ καὶ ζητήσιν ἀδέσποτον,
τὴν ἀνεπίγραφτον καὶ οὕτως ἀδηλον· καὶ φήμην δὲ
ἀδέσποτον τὴν ἀμάρτυρον, ἥς οὐκ οἶδαμεν τὸν κατάρ-
ξαντα. Εἰ δὲ πατρίδων τὸ Πνεῦμα κάτεισιν, ἀλλὰ
καὶ ὁ Υἱὸς ἐπαμφαν αὐτό· καὶ αὐτὸ δὲ αὐτεξουσίας
κατήλθεν ἀδέσποτον. Πάντως, δὲ οὐ περιγράφεται
τόπω καταφορεῖσθαι τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καθὼς οὐδὲ ὁ
Υἱὸς· οὕτε συγκαταθεθῆναι, οὕτε ἀνεληλυθῆναι· παντα-
χοῦ γὰρ ἀεὶ πᾶρεστιν ἡ ἅγια Τριάς.

ρλζ'. Σοφίζειν δὲ καὶ ἐνταῦθα τὸ σοφὸς ποιεῖν,
οὐ δῆπου γὰρ τὸ ἐξαπατῆν· τὸ δὲ ἐν γλώσσαις,
γλώσσησιν εἶπεν ἀναγκάσιος ποιητικαὺς ὁμιλῶν· καὶ
ἐστὶν ἡ λέξις ἴωνον, οἱ καὶ τὸ μούσαις καὶ σφαίραις,
μούσῃσι φασὶ καὶ σφαίρησιν· οὐκ ἂν δὲ γλώσσας
ἐνταῦθα μόνως νοοῖμεν ἂν τὰ· ἐν εἰδῇ πυρός ἐμ-
φανισθείσας ποτὶ, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον τὰς τῶν ἀλλογε-
νῶν, αἷς ὡς μελῶδεται καινουργηθέντας· ἐσοφισθη-
σαν οἱ μαθηταί. Εἰ δὲ ὁ Υἱὸς σφραγίς ἱερότυπος·
λέγεται τοῦ Πατρὸς, οὐ μεμπτόν τὸν μελῶδον εἰ-
πόντα καὶ ὅτι σφραγίς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τὸν τοῦ
Υἱοῦ λόγον· οὐδὲν γὰρ τι κωλύει προσαρμόζειν τῇ
ἀγίᾳ Τριάδι καὶ τὸ κατὰ τὴν σφραγίδα σημνῶν. Θε-
ρέσιος δὲ λόγος κυρίως καὶ πρῶτως, ὁ μὴ κατ' ἀν-
θρώπων τὸν ἀπλῶς, ἀλλὰ ὁ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ
καὶ ἄλλως μὲν σημνυνομένου τῇ τοιαύτῃ λέξει πολ-
λαχῶς, μάλιστα δὲ ὅτι αὐτὸς λόγος ἦτοι αἰτία ἐστὶ
πάντων τῶν ὄντων, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ζωογόνος καὶ
φερέσιος, ἦτοι φέρων ἡμῖν βίον, ὅπερ ἐστὶ ζωὴν
διπλὴν, τὴν κατὰ ψυχὴν ὁμοῦ καὶ σάρκα, καὶ τὴν
κατὰ βίον, ὃν καὶ αὐτὸν ζητῇ καλεῖ ὁ σημνῶν τὸν
Ἰθακῆσιον ἥρωα ὅτι ζωὴ αὐτῷ ἦν πολλή· ζωὴν
ἐκείνος λέγων τὴν τε ἀλλήν ἐν βίῳ κτήσιν καὶ τὴν
ζώοις παντοδαποῖς. Ἐκ τοῦ φέρω δὲ φερέσιος, ὡς
ἄρχω ἀρχέπλουτος, καὶ ὡς φέρω φερέσιος. Διὰ δὲ
τὰ συχνὰ βραχέα φωνήεντα καὶ τὴν ἐνταῦθα κακο-

A que verbaalem sermonem, quem dixit Sēlvator
Christus, qui sane cum Patre virtute formaque
consimilis est. His itaque sic adjectis, quoniam bonum est per partes, ex more, strophe perspicere
miembra, sciendum est quod vox καθῶς περ, etsi
non multum fuerit apud antiquos rhetores usitata,
ipsique praefertur τὸ καθάπερ, ut verbo καθῶς verbum
καθῶ, poeta tamen ob metrum et similem
sanctumque usum, qui dicitur: καθῶς ἀπέσταλκε
μὲ ὁ Πατήρ, praeulit καθῶς περ.

136. Verbum autem εὐδόκησεν valde convenien-
ter adhibuit. Excelsa namque est dictio εὐδοκεῖν,
et Deo divinisque viris sorte tributa, quales sunt
praesertim reges. Habet autem majestatem ob ele-
ctionis liberam manifestationem: non enim dici-
mus εὐδοκῆσεν, nec δοκεῖ, erga eos tales, sed εὐδό-
κησεν et εὐδοκεῖ, αὐτεξούσιος autem proprie est
illius cui, sui domino, absque jussione licet facere
quod vult. Et dicitur talis αὐτεξουσίας facere quod
facit tanquam ipsi licitum. Ἀδέσποτον vero est quod
sub aliquo domino non est constitutum. Veteres
autem rhetores ἀδέσποτον quoque vocant librum
anonymum, ejus auctor aut dominus non apparet
sic etiam disquisitionem ἀδέσποτον, illam quae
titulo caret et non est manifesta; ἀδέσποτον quo-
que dicimus hanc quae non habet testem ejusque
nescimus auctorem. Si vero Spiritus a Patre descen-
dit, at Filius illum etiam misit. Ipse vero quoque
sponte sua liberique descendit. Non autem omnino
circumscribitur loco descendens Spiritus sanctus,
sicut neque Filius, cum ipse descendit aut ascen-
dit: ubique enim semper adest sanctissima Trini-
tas.

137. Σοφίζειν hic etiam sapientes facere, non
sane decipere significat. Hoc vero: ἐν γλώσσαις,
magis poetice necessario dixit γλώσσησιν. Diction
est ionica quā pro μούσαις; et σφαίραις, dicunt
μούσῃσι et σφαίρησιν. Hic autem de linguis cogita-
re debemus, non istis solis, quae sub ignis speci:
apparuerunt, sed praesertim de alienigenarum
linguis, quibus, ut poeta carmine celebratur,
renovati sapientes facti sunt discipuli. Si vero Fi-
lius aequum Patris dicitur sigillum, non arguendus
est poeta dicens Spiritum sanctum signare Filii
verbum. Nihil enim impedit quin tribuatur sanctae
Trinitati quod in sigillo venerandum est. Vivificum
autem verbum proprie primumque non est homi-
nis vulgaris verbum, sed Verbum Filii Dei, qui
saepē tali dictione celebratur, sed ideo praesertim
quod ipse ratio sit (λόγος) sive causa cunctorum
entium; et ideo dicitur vivificus et vitalis, seu
nobis ferens vitam, id est, duplicem vitam, eam
quae simul ad animum et carnem respicit, et illam
quae juxta victum consideratur, quem etiam vitam
appellat iste celebrans libicensem herodem, quod
ipsi multa vita (ζωή) erat, vitam vocans reliquam
victus possessionem et praesertim eam in variis
animalibus stantem. Everbo autem φέρω venit φερέ-
σιος, sicut ἀρχω ἀρχέπλουτος et φέρω φερέσιος.

Propter multas vero breves vocales et falsam exinde mensuram, additione litteræ α factum est verbum φέρειος. Sic quoque θεόδοτος in metro θεόδοτος diceretur. Similis vero ratio litteræ σ donavit etiam θεσπίσιον, et ex θεοεικλή θεάκλον, postea θίσκλον.

Troparium secundum odā quintā.

Curabat mentes quidem a peccato

Et sibi apparabat apostolorum,

Deus Verbum, omnium princeps, immaculata domo;

Æquabilis roboris autem et consubstantialis,

Nunc informatur Spiritus lumen.

138. Gratias debere magno doctori Christo sanctos apostolos philosophice docet poeta, non minores deinde Spiritui sancto; necnon ipsi Patri. Supremus enim Dominator Filius, quatenus ratio cunctæque persecutor amentia, ipso vel ipso peccato ante ascensionem, et curabat animos apostolorum; recte vero sub imperfecti forma verbi ipso, subintelligeres; ipso autem sive jam tunc curavit. Et hoc agens et perficiens parabatque paravit autem, sive ταυτῶ, cum aspero spiritu, puram domum, seu sanctam habitationem, unumquemque apostolum. Et hoc quidem sapientissimus œconomus Filius Dei jam ante diem hodiernam in sanctos apostolos perfecerat, eos sibi domos affabre divina cura construens: quidam enim artificiosa dictio est κατασκευάζειν; aut, ut idem dicam, architectonica: unde nominatur apud sapientes ἀνασκευὴ et κατασκευὴ. Nunc autem Spiritus sanctus, ut semper dignam quærens in habitationem ac permansionem sibi, inventis sanctorum apostolorum animis, id est, intellectualibus domibus, scopis mundatis et pulchritudine splendentibus, aromatum plenis, et ad illum alliciendum valde idoneis, inhabitavit hujusmodi domibus, utpote qui cum illo ejusdem est virtutis et consubstantialis. Hic etiam ipsi libertas plena nec ulla senatusconsulti necessitas, ubi nec invidia nec contentio reperitur. Hanc igitur Verbi domum, quæ simul est Patris, hodie Spiritus sanctus ingreditur, vel, ut simplicius dicam, habitat.

139. Verbum ipso poterat etiam dicere ipso, communis per litteram α. Sequens autem, tanquam extraneus, istud, ἡτρός et ἡτρεῖον, ionice dictum; et hoc: non oculum ipso, nequidem Neptunus; scribit et ipse ipso pro ipso. Pectora vero Christum sanare dicit, non viscera, vel corporalia pectora, quorum derivatio est φρενίτις, sed spiritualia, secundum quæ sensati (φρενήρεις) parentes esse, et non seductionem neque demeritum subire, putamus illa quidquam etiam fuisse cooperata. Istud enim aliquando faciet medicus, timens ne hypochondria curatus morbi perversitate patiat. Medicus autem animarum, Dei Filius, in apostolis habitaculum sibi, mentem curat, quæ sapere in hominibus est, seu φρονούν, quod φρένας dixit

Α μετρίαν, ἐπεὶ νοῖσι τοῦ α γίγνετο φρέσβιος· οὕτω καὶ ὁ θεόδοτος· θεόδοτος· ἐν μέτρῳ λεχθεὶς ἂν· ὁμοίως δὲ λόγος εἰσιγμάτις καὶ τὸ θεσπίσιον, καὶ τὸ ἐκ θεοεικλῆς θεάκλον, εἴτα θίσκλον,

Troparium δεύτερον τῆς πέμπτης ψῆδης.

XIII. Ipso tās φρένας μὲν ἐξ ἀμαρτίας,

X' αὐτῷ κατασκευάζει τῶν ἀποστόλων,

Θεός· Λόγος πάνταρχος ἀχραντὸν δέμον·

Ὁμοσθενοῦς δὲ, καὶ συνουσιωμένου

Νῦν ἐγκατοικίζοιτο Πνεύματος φῶς.

ρλθ'. Χάριτας ἐπορεύειν τῷ μεγάλῳ διδασκάλῳ Χριστῷ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους φιλοσοφεί ὁ μελεδός· ναὶ δὴ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ἐξάπαντος· δηλον δὲ πάντως ὡς αὐτίκα καὶ τῷ Πατρὶ· ὁ γὰρ πάνταρχος Υἱὸς καθὼ Λόγος καὶ πάσης ἀλογίας διώκτης, ἦτο, ἤγουν ἰπτο ἐξ ἀμαρτίας καὶ ἰτεράπνευ πρὸ τῆς ἀναλήψεως τὰς φρένας τῶν ἀποστόλων· ὁρῶς δὲ ἂν τῷ κατὰ παρατακτὶκὸν σχηματισμῷ τοῦ ἰπτο, συνεπινοήσασθαι τις καὶ τὸ ἦσαν αὐτὰς, ἤγουν ἰτεράπνευσιν ἔκτοτα. Καὶ τοῦτο ἐξανῶν καὶ ἐξανύσας, κατασκευάζειν ἦτοι κατασκευάσειν αὐτῷ, ἤγουν αὐτῷ, κατὰ πνεῦμα βασιλ, δέμον ἀχραντὸν, ἤγουν ἁγίον οἶκον ἑκαστον ἀπόστολον· καὶ τοῦτο μὲν ὁ σοφώτατος οἰκοδόμος ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἤνυσεν ἡδη φθάσαι· πρὸ τῆς σήμερον ἐπὶ τοῖς ἁγίοις μαθηταῖς, οἶκους ἐκινούσας αὐτῷ συστησάμενος ἐπιστημοναρχικῶς ἐνθὲν σκευωρία· τεκτονικῇ γὰρ τις λέξει· τὸ κατασκευάζειν· ταυτὸν δ' εἰπεῖν καὶ οἰκοδομικῇ· C ὅθεν ἐνδύμασται καὶ ἡ παρὰ τοῖς σοφοῖς ἀνασκευὴ καὶ κατασκευὴ. Νῦν δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὡς αἰζητοῦν ἀξίαν ἐνοικήσιν καὶ παραμονὴν αὐτοῦ, εὐρὴν τὰς τῶν ἁγίων ἀποστόλων ψυχὰς, ὅ ἐστι τοῦ τοιοῦτους νοητοῦς οἶκους αὐτῶν, σεσαρωμένας· καὶ εἰ· κάλλος λαμπομένης, καὶ ἀποπορᾶς εὐόδου· τεπλησμένης, καὶ πολὺ τὸ ἐφοικὼν αὐτοῦ εὐπραγούσας, ἐνέψκας τοῖς τοιοῦτοις οἰκοῖς τοῦ ὁμοσθενοῦς αὐτῷ καὶ συνουσιωμένου ἁγίου Πνεύματος· αὐτῆς οὖσιον κἀναυθα καὶ προβουλεύματα· οὐ δέομενον, ἐνθα οὕτε φθόνος, οὕτε στάσεως· ἡμισοῦν παρειακρίνεται. Τῷ γοῦν οἴκῳ τοῦ Λόγου, αὐτίκα δὲ καὶ τοῦ Πατρὸς, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα σήμερον ἐγκατοικίζοιτο, ἤγουν ἀπλοικῶς εἰπεῖν, ἐνοικεῖ.

D ρλθ'. Τὸ δὲ ἦτο εἶχε μὲν καὶ ἰπτο εἰπεῖν κοινώτερον διὰ τοῦ α· ἀκολουθεῖν δὲ ὡς οἱ ἐξωτερικῆς τῷ ἡτρός καὶ ἡτρεῖον ἰωνικῶς, καὶ τῷ· οὐκ ὀφθαλμῶν ἡσεται, οὐδ'· Ἐνοσίχθων· γράφει καὶ αὐτὸς ἐνταῦθα ἦτο ἀντὶ τοῦ ἰατρεῖ· φρένας δὲ τὴν Χριστὸν ἰδῆσθαι φρενί, οὐ τὸ σπλάγχχνον, τὰς σωματικὰς δεξιὰς, ὧν παρώνυμος ἡ φρενίτις, ἀλλὰ τὰς ψυχικὰς, καὶ ἂς φρενήρεις φαινόμενοι εἶναι, καὶ οὕτε φρεναπάτην πάσχαι, οὕτε φρενοβλάθειαν, φρονούμεν συντελοῦσας τι καὶ αὐτάς. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ ἰατρός ποτε ποιήσει, δεδιὼς μὴ καὶ τὸ ὑποχόνδριον ὁ ἰατρεῖομένο· δυσπαθήσῃ κακοτροπῇ νόσου· ὁ δὲ τῶν ψυχῶν ἰατρός, ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱός, ἐν τοῖς ἀποστόλοις τὸ αὐτῷ οἰκεῖν, τὴν νοῦν θεραπεύει, ὅ· ἐστὶ τὸ ἐν ἀνθρώποις φρονούν, ὁ φρένας εἰπεῖν ὁ με-

λυτός· τὸ δὲ ἐξ ἁμαρτίας πρὸς ἀκρίθειαν ἐννοίας **A** καίται· φρενῶν γὰρ ψυχῶν ἰατρία ὡς καὶ καρ-
 διας, ἣ τῆς ἁμαρτίας ἐξαιρεσι·.

ρμ'. Καὶ σημειῶσαι τὸ ἴητο, ἥγουν ἰάτρειν φρέ-
 να· ἐξ ἁμαρτίας· δι' οὗ δηλοῦται ὅτι καθὰ νόσοι
 σωμάτων αἱ κατ' ἐκεῖνο καίεται, οὕτω καὶ φρε-
 νῶν αἱ ἁμαρτίαι· καὶ οἱ ἅμα ἐκεῖνων ἰασί· ἀποτε-
 λείται, καὶ αὐτίκα δόμος Θεοῦ γίνεται ὁ τεθραπευ-
 μένος· ὡς δὲ σώματος καθικνούνται νόσοι καὶ δι'
 ἁμαρτίας, ἔμαθε καὶ ὁ ἀκούσας τὸ, Ἰδε ὡς γέγον-
 ος· μηκέτι ἀμάρταναι· καὶ ἔχει εὐλόγους· καὶ τοῦ-
 τὸ πρᾶγμα. Εἰ γὰρ τὸ κατ' ἀνθρώπων ὄργανικόν σώ-
 μα βλάπτει ψυχὴν καθὰ καὶ τεχνίτην ἀνθρώπων
 καὶ ἐπιστήμονα πολλὰκις τραυματίζει καὶ ἄλλως
 δὲ λυπεῖ τὸ κατ' αὐτὸν ὄργανον, οὐδ' ἐκεῖνο ἀπαθὲς
 αἰδῶν, καλῶς ποτε καὶ αὐτὸ πάσχει ἐν καιρῷ κατὰ **B**
 τὴν ἀντιπάθειαν. Ἰστίον δὲ οἱ τε ὁ μὲν σύνδεσμος
 ἐνταῦθα οὐκ ἀποδέσναι συνήθως, ἀλλὰ δοκεῖ ἀνα-
 πόδοτος εἶναι μερισμὸς ὁποῖος καὶ ἐν τῇ καταρχῇ
 καίται τοῦ σεβασμοῦ βιβλίου τῶν Πράξεων τῶν
 ἀποστόλων. Εἰ μὴ τις ἄρα διεξῶς αὐτὸν συνῆσει
 ἐν τῷ ὁμοθενοῦς δὲ καὶ συνουσιωμένου· ἵνα λέγῃ
 ὡς τὰ μὲν πρὸ τούτου δόμον ἄχραντον ὁ Θεὸς Λόγος
 κατεσκεύαζε· νῦν δὲ τῷ τοιοῦτῳ οἴκῳ ἅγιον Πνεῦ-
 μα ἐγκατοικίζεται. Μέρου δὲ πεισμῷ σφριγγόμενος
 ὁ μελωδὸς τὸ καὶ αὐτῷ κατεσκεύαζε δόμον, χ' αὐ-
 τῷ λέγει, ἀφελόμενος μὲν τὸ κατ' ἀρχὴν τῆς ἀνω-
 νυμίας· τῆς καὶ οὕτως πάλιν δασυνομένης· τρέψας δὲ
 τὸ x τοῦ καὶ συνδέσμου εἰς ἀντίστοιχον δασὺ τὸ χ,
 μετὰ τὴν λόγῳ συναλοιφῆς ἐκθλίβει τῆς αἰ διφθόγ-
 γου· ἦτις διφθογγος οὕτως ὀπῆλθε κυριευθεῖσα **C**
 καὶ ἐν τῷ· Ἐρχομ' ἔχων ἐπὶ νῆας· ἔχει δὲ καὶ
 ἀρχετυπίαν χρήσεως παλαιτάτης ὁ μελωδὸς ἐκ τοῦ
 τυράννου Οἰδίποδος· τὸ· χ' αὐτοῦ· ἦτοι καὶ αὐτοῦ.

ρμα'. Τὸ δὲ πάνταρχος ἴσον ἔστι τῷ παμβασιλεῖ,
 καὶ παντάναξ, καὶ ἀναξ ἀνάκτων, καὶ βασιλεὺς
 βασιλέων, καὶ κύριος κυριεύοντων, τὸ δὲ μείζον
 καὶ Θεὸς θεῶν. Σεμνότερον δὲ πάνταρχος· λέγειν διὰ
 τοῦ τ, ὡς περ καὶ παντάναξ, ἥ περ διὰ μόνου τοῦ ν,
 καὶ ἡ αἰτία δῆλη· διὸ καὶ ὁ παντουργός· προεκρίθη
 ἐπιλέγεσθαι τῷ Θεῷ, τοῦ πανουργοῦ ἀφορισθέντος
 ὡς ἐπιβόητου τὰ πλεῖον· αἰ καὶ ὁ παροιμιστῆς
 ἀγαθὴν ἐννοίαν παρεπισκρίνει αὐτῷ, ἐνθα ἐπαιῶν
 ἐκφαίνεται τὸν πανουργόν. Λόγῳ δὲ ὁμοίῳ καὶ παν-
 αἰτία σοφία λέγεται ἡ τοῦ Θεοῦ παρὰ ἑταίρῳ ἁγίῳ **D**
 μελωδῷ, οὐ πρὸς ἀκλουσίαν τοῦ Παναγίτου κυρίου
 ὀνόματος· οἱ δὲ καὶ δίχα τοῦ τ ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἡ
 αὐτὴ ἐννοία σώζεται ὁποῖα ἦν ἂν καὶ μετὰ τοῦ τ,
 δῆλον δίχα πολλῶν ἄλλων καὶ ἐκ τοῦ πανωλεθρίε,
 καὶ τοῦ πανόπτην κύκλον ἡλίου καλῶ· ταυτὸν δ'
 εἰπεῖν τὸν πάντ' ἐφορῶντα, καὶ ὡς ἂν φαίη τις παν-
 τεπόπτην· ἄχραντος δὲ δόμος ὁ ὑπὲρ πᾶν ἀρχικὸν
 ὑπερφόν, ὁ πρίμων πάντως Θεῷ. Τοιοῦτος δὲ ὁ
 ναὸς Θεοῦ ὢν, ἐκεῖνος οἶκος· ὥστε κατὰ τὴν δαυιτι-
 κὴν ἱκεσίαν, ἥς προσμνήσθημεν, τὰ ἐνταῦθα γίνε-
 ται· κατασκευάζει μὲν γὰρ ὁ Υἱὸς καὶ Θεὸς δόμου
 ἄχραντου τοὺς ἀποστόλους, καρδίαν καθαρὰν κτείζων
 ἐν αὐτοῖς· ἐγκατοικίζεται δὲ κατὰ τὸν μελωδὸν αὐ-
 τόθι πνεῦμα εὐθές, ἐγκαίνισμῳ λόγῳ.

Hoc autem : ἐξ ἁμαρτίας, ad sententiae ac-
 curationem ponitur : pectorum enim spiritualium
 sicut et cordis curatio, est culpae avulsio.

140. Notandum est hoc loco : ἴητο, sive libera-
 bat peccatis pectora : hinc demonstratur quod sicut
 morbi corporales sunt malae corporis habitudines,
 sic et pectorum culpae ; quodque, statim ut illo-
 rum sanatio completur, continuo domus Dei sit
 sanata. Quod autem ad corpus attingant morbi vel
 per culpas, ille didicit qui sic audivit : Vide, sanus
 factus es ; jam noli peccare. Et hoc quoque ratio-
 nabile est. Si enim organicum hominis corpus ani-
 mam ledit quemadmodum artificiosum et perlitum
 hominem saepe sauciat aliasque contristatur ip-
 sius instrumentum, quod non est semper impassi-
 bile, bene aliquando etiam ipsum cum opportuni-
 tate quodammodo patiuntur antipathiam. Scito autem
 quod conjunctio μὲν hic non ex more producitur,
 sed videtur esse sine respondente particula, qualis
 in initio venerandi Actuum apostolorum libri legi-
 tur ; nisi quis eam conjungat cum isto : ὁμοθενοῦς
 δὲ καὶ συνουσιωμένου ; ut dicat : quod antea quidem
 puram domum Deus Verbum parabat ; nunc autem
 in ista domo Spiritus sanctus inhabitat. Metri
 vero constrictione pressus poeta, hoc αὐτῷ κατε-
 σκεύαζε δόμον, - χ' αὐτῷ dicit, dimissa quidem
 initiali littera e pronomini, quod sic etiam aspe-
 ro spiritu notatur ; conversa autem conjunctionis
 littera x in asperam ejusdem ordinis χ, post elisio-
 nem, per synaepham, diphthongi ai ; quae diphtho-
 ngus sic insinuat elisa in hoc : ἔρχομ' ἔχων ἐπὶ
 νῆας. Habet autem exemplum antiquissimum poeta
 ex Oedipo rege locutionem χ' αὐτοῦ, sive καὶ αὐ-
 τοῦ.

141. Vox πάνταρχος aequivaleret voci παμβασιλεῖς,
 necnon vocibus παντάναξ, ἀναξ ἀνάκτων, βασιλεὺς
 βασιλέων, κύριος κυριεύοντων ; et, quod plus est,
 Θεὸς θεῶν. Salius autem dicere πάνταρχος ; per τ
 sicut παντάναξ, quam per solum ν. Ratio manifesta
 est, ideoque ὁ παντουργός dicere de Deo praestat,
 quam ὁ πανοῦργος, qui plerumque malo sumitur
 sensu. Si Proverbiorum auctor bonam ei tribuit
 significationem, hic manifeste videtur laudare τὸν
 πανοῦργον. Simili ratione πανταγία dicitur sapien-
 tia Dei apud socium sanctum melodum, non con-
 grueniter ad nomen proprium Παναγίτος. Quod autem
 etiam in similibus absque τ serveitur eadem senten-
 tia qualis esset cum hac littera, patet, praeter cele-
 ra, ex πανωλεθρία ; et πανόπτην orbem solis voco ;
 id est, cuncta speculantem ; et, quasi dicas, παντα-
 πόπτην ἄχραντος ; deinde est δόμος surgens super
 omnem primarium ordinem, et Deo prorsus compe-
 tens. Talis vero, quae templum Dei est, illa domus ;
 ut juxta Davidicam supplicationem, de qua men-
 tionem fecimus, res ibi sint : parat enim quidem
 Filius ac Deus, in domum immaculatam, apostolos,
 cor mundum creans in eis ; inhabitat autem juxta
 poetam ibidem spiritus rectus, dedicationis.

142. Vel ut idem dicam, ἐνδρῶσαι; ratione. A Sacra vero lectio est ἱερῶς; ex extraneis introrsum invecia Deoque sacrata. Dicebatur autem apud Græcos ἱερός, primum instituere in templum cum honorifico comitatu a lege statuto, quod apud ipsos undecunque venerandum erat divinum simulacrum aut statua. Notandum vero quod de immaculata seu pura domo sententia ad prædictum lavacrum aliquo modo pertinens converti potest. Valde namque solerter artificioseque sacer melodus, servato lavaeri tropo, sicut in locutione: divinum regenerationis lavacrum, sic etiam paulo ante: Lavacrum peccatorum purificationem; purificatio namque convenienter lavaero inhaeret; similiter autem ignis, quo eget balneum, præposito vero sensu huic amico sententiam, isto: τέκνα φωτόμορφα, quod est, filii nivē ac puri; juxta illud: Lavamini, puri estote, purificantes scilicet vestimenta vestra, quod est, exteriorem ac circumpositum vestimentum animæ purgantes et tali lavaero dealbantes. Sic igitur hac metaphora sapiens poeta recte producta, dictam immaculatam domum illi accommodavit; siquidem, ut vestimentum est animæ corpus, ita quoque domus illius est idem corpus. Itaque, sicut oportet tale vestimentum purgare, sic etiam eandem spirituales domum mundare, quatenus semper in ea maneat inaugurationis gratia vel dedicationis, Spiritus sanctus; ut illa domus et quæ sunt ei similes domus prædictæ Sion legis, gratiæ Spiritus sancti, destructivæ fiant domorum iniquarum, de quibus igitur apud David, sicut illa spelunca sancta nativitatis Christi speluncarum latronum scholam reprobavit, quæ probrum et objurcationem habent in sancto Evangelio.

143. Paris sicut æquæ virtutis est Spiritus cum sanctissimo Filio, necnon, ut dictum est, cum Patre; sed non similis: hoc enim est hæresis. Sic neque similis substantiæ, sed ejusdem substantiæ (οὐκ ὁμοιούσιον, ἀλλὰ ὁμοούσιον) vel, aliis verbis, consubstantialis. Unde quoque consubstantivum Filio Spiritum ibi dicit. Non autem respuendum dicere συσθενές, vel ταυτοσθενές, vel ταυτούσιον, et recta sunt ista aliæque similia. Evidens autem est impossibile esse Spiritum sanctum, Verbo consubstantivum, non eandem cum illo domum inhabitare. Hoc autem Πνεύματος φῶς, ob festivitatis habetur lumen. Per periphrasim vero dictum est: pro Spiritu namque sumptum. Et ibi poetice loquitur poeta: figura namque poetica est periphrasis. Sive autem quis dicat: inhabitat Spiritus, juxta illud: Spiritum rectum innova in visceribus meis; sive Spiritus gratia, sive Spiritus lumen, hæc uni sententiæ consecrantur. Si vero Spiritus lumen dicte domui divine præparatæ insidet, a Deo proinde juxta David ista domus est constructa, in quam non frustra laboraverunt ædificantes, ejusque lucidæ portæ Deo paratæ sunt ad liberam

ρμῆ'. Ταῦτόν δ' εἰπεῖν ἐνδρῶσαι; ἱερὰ δὲ λέξις καὶ ἡ ἱερῶς ἐκ τῶν ἱερῶν παρὰ τοὺς ἱερεῖς ἀφιερῶσθαι τῷ Θεῷ· εἰλέγετο δὲ ἱερός ἐν παρ' ἑλ- λησι τὸ τὴν ἀρχὴν καθιστῆναι εἰς ναὸν μετὰ τιμῆς ἀκολουθίας νεομισμένης, τὸ παρ' αὐτοῖς τιμώμενον ἐξ οἰαστοῦν ἑλῶς θεοειδὸς ὁμοιωμῆς εἶπουν ἀφ' ἑδρῶμα. Ἐτι ἱερόν καὶ ὡς κατὰ τὸν ἀγρῶντον ἢ ὡς καθαρὸν δόμον ἱστοία δόξαι ἂν τρέπον τινὰ τοῦ προειρημένου λουτροῦ ἔχεισθαι· πάνν γὰρ δεξιῶς φυλάξας ὁ ἱερός ἐμποιοῦς τὴν κατ' ἀκρίβειαν τρέπῃ, καὶ τεχνικῶς καθά ἐν τῷ - λουτρῷ τὸ θεῖον τῆς παλιγγενεσίας· - οὕτω καὶ πρὸ ὅλλου ἐν τῷ - λουτήριον καθάρισιν ἀμπλακημά- των· ἡ καθάρισις τε γὰρ τῷ λουτήριον ἐμπροσθεν παρα- κολουθεῖ· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ πῦρ οὐδέεται τὸ λουτήριον. Προβέβηκεν δὲ νοῦν φησὶν τοιαύτῃ ἱστοίᾳ καὶ τὸ τέκνα φωτόμορφα, ὅ ἐστι λευκὰ καὶ καθάρᾳ, κατὰ τὸ - λού- σασθαι, καθάροι γένεσθαι - πλύναντες δηλαδὴ γραφι- κῶς καὶ τὰ ἱράτια ὁμῶν, ὅ ἐστι τὸν ἱεὺς καθάραν- τες καὶ περιβλεπόντες ὅσον ἱματισμὸν τῆς ψυχῆς, καὶ λευκάναντες τῷ τοιοῦτῳ λουτρῷ. Οὕτω γοῦν τὴν μεταφορὰν ἐκείνην ἀπεσθύνει· ὁ σοφὸς μετὰ δὲ, φησὶ καὶ τὸν εἰρημένον ἀγρῶντον δόμον· εἴπερ ὥσπερ ἱματισμὸν ψυχῆς τὸ σῶμα οὕτω καὶ οἶκος ἐκείνης τὸ αὐτὸ σῶμα. Αἰὶ καθὰ πλύνειν χρὴ τὸ τοιοῦτον ἱματίον, οὕτω καὶ τὸν αὐτὸν πνευματι- κὸν οἶκον σῆσαι, ὡς διόλου μένειν ἐνοικισμοῦ χά- ριν ἐν αὐτῷ, εἴπουν ἑγκαινισμοῦ, τὸ ἅγιον Πνεῦμα· ἵνα οἶκος οὗτος καὶ οἱ κατ' αὐτὸν οἶκοι τοῦ προει- ρημένου Σιωνίτου νόμου τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καθαιρετικοὶ γίνωνται οἶκον ἀνομιῶν τῶν παρὰ τῷ Θεῷ, καθὰ καὶ σπηλαίον ἁγίων ἐκεί- νο τὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ σχολὴν καταφύ- φισατο σπηλαίον ληστρικῶν, ἂν τῷ ἁγίῳ Εὐαγγε- λίῳ ἔχει μορφήν καὶ διαγχοῖν.

ρμῆ'. Ὁμοσθενές δὲ ὡς καὶ ἱσοσθενές τῷ ἀγνώ- τῳ γὰρ τῷ Πνεύματι, οὕτω δὲ καὶ τῷ Πατρὶ καθὼς προεγράφη· οὐ μὴν ὁμοιοσθενές· αἰρεσις γὰρ τοῦ- τό γε· οὕτω δὲ οὐδὲ ὁμοιοούσιον, ἀλλὰ ὁμοούσιον, εἰπεῖν δὲ ἄλλως, συνοούσιον· ὅθεν καὶ συνοουσιωμέ- νον ἐν ταῦτα τῷ γὰρ τῷ Πνεύματι φησὶν· οὐκ ἀπόδη- τον δὲ καὶ συσθενές εἰπεῖν, καὶ ταυτοσθενές καὶ ταυτούσιον, ἀλλὰ ὁρᾷ πάντα ταῦτα καὶ ὅσα τοιαῦ- τα. Διὸν δὲ ὡς ἀδύνατον τὸ συνοουσιωμένον τῷ Ἀ- γίῳ Πνεύματι μὴ τὸν αὐτὸν ἐκείνῳ δόμον οἰκεῖν· τὸ δὲ Πνεύματος φῶς, διὰ μὲν τοῦ φάους ἔχεται τῆς ἰορτῆς· περιφραστὰς δὲ· ἄνευ γὰρ τοῦ Πνεύμα- τος ἐληπτὰ· καὶ ποιητικῶς καὶ κατὰ τὸν ὁμῶν- δός· σχῆμα γὰρ τὸ ποιητικὸν καὶ ἡ περιφρασίς. Εἴτε δὲ ἑγκαιοῖται Πνεῦμα εἴποι τις κατὰ τὸ, Πνεῦμα εὐ- δὲς ἑγκαινισμοῦ ἐν τοῖς ἑγκάτοις μου· εἴτε Πνεύματος χάρις, εἴτε Πνεύματος φῶς, μὴ ἱστοία ταῦτα καθά- γιζονται. Εἰ δὲ Πνεύματος φῶς τῷ ρηθέντι θεοσκευ- ἀστῳ δόμῳ ἑγκαιοῖται, θεόδομος τε ἀρα ὁ τοιοῦ- τος οἶκος κατὰ τὸν Θεόν, εἰς δὲ οὐ μόνον οἰκοδομούν- τες τινες ἐκποίησαν, καὶ αἱ κατ' αὐτὸν φωταγωγοὶ θύραι, Θεῷ ἡσκηναὶ εἰς ἀχώλυτον φωτὸς· εἰσδοχὴν, ὅπερ ἐκείνους ἀκτινοβολεῖ· καὶ φῶς πνευματικῶν

ὁ τοιοῦτος ἱδμὸς πλήρῃται, ὃς οὐκ οὐδε κατα-
καυχᾶσθαι.

ρμδ'. Τοῦτων οὕτως ἐχόντων, ἐπεισιν ἡμῖν ἀνα-
δρομοῦσαι, εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐξηγημένου τροπαρίου
θεωρῆσαι μήποτε οὐκ ἐξ ἀνάγκης· ὁ θεὸς ἴστω κατὰ
τὴν μελεῶν φρένας τὰς τῶν ἀποστόλων· οἱ καθά-
παξ ὁλοφύως αὐτῶ ἐνωθέντες καθαροὶ πάντες ἦσαν
κατὰ τὸν ἐκείνου λόγον, διχα ἐνὸς τοῦ ἐπαράτου
Ἰούδα· ἀλλὰ φρένας ἐτέρας δυσίατους ἐν τῷ ἀμαρ-
τάνειν, καὶ οὕτως ἐκείνας ἰόμενος αὐτοῦ κατεσκεύα-
ζε δόμον ἀποστόλων, ἡγουν ἀποστολικὸν, ὃ οἰκονό-
μοι· δηλαδὴ κατέστησαν εἰ ἀπόστολοι, ὡς καὶ ἐργάται
δοῦλοι πιστοὶ καὶ φίλοι κοινωνοὶ ὑπὸ οἰκονομότη-
τεταγμένοι τῷ θεῷ. Εἰ δὲ δόμον εἶπεν ἐνικῶς καὶ
ὁ δόμονος πληθυντικῶς, οὐ θαυμαστὸν ἡμᾶς ἐνθυ-
μουμένους τὴν μίαν ἀγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολι-
κὴν Ἐκκλησίαν, τὸν τοῦ Θεοῦ δόμον, τὸν διὰ μέσης
τῆς ἐκκλησιαστικῆς λέξεως ἐμπριεχόμενον τῷ
ἀγνωστῷ συμβόλῳ τῆς κοσμοσωτηρίου χριστιανικῆς
πίστεως.

Ῥδθ: ἑκτῆς εἰρμὸς.

XIV. Ἰλασμός ἡμῖν, Χριστέ, καὶ σωτηρία
Ὁ Δεσπότη· Ἰλασμός ἐκ τῆς Παρθένου,
Ἰνα ὡς προφήτην θηρὸς ἐκ θαλαττίου
Στέρνων Ἰωνᾶν τῆς φθορᾶς διαρπάσῃς
Ὅλον τὸν Ἀδὰμ παγγενὴ πεπτωκότα.

ρμε'. Ἀσυνάρτητος ἡ ἐννοία τοῦδε τοῦ εἰρμῶ
πρὸς τὰ τῆς παμφώτου ἑορτῆς, βραχὺ τι παντελῶς
ἐκείνης διγγάνουσα κατὰ τὸ, Ἰλασμός ἐκ τῆς Παρ-
θένου, δηλαδὴ ἡ· προλογίσας τὸν ὑπερφυῆ τοκετὸν,
εὐθὺς ὡς ἐχρὴν ἀσχολεῖται εἰς τὸ κατὰ τὸν Ἰωνᾶν
ἐτέρας τὸν συστάτην τῆς ἑκτῆς ῥδθ:· πρὸς δὲ παραβο-
νικῶς εἰκάζει τὰ τοῦ Ἀδὰμ, λέγων οὕτω· Χριστέ
Ὁ Δεσπότης, Ἰλασμός ἡμῖν καὶ σωτηρία Ἰλασμός
ἐκ τῆς ἀειπαρθένου θεοτόκου. διὰ τί· Συγκαταβάς
καὶ ταπεινωθεὶς ἐς τοσοῦτον, ὡς δι' ἡμᾶς γενέσθαι
καὶ ἄνθρωπος ὁ ἡμῶν κλάστης, Ἰνα δηλονότι καθὰ
τὸν προφήτην Ἰωνᾶν, ὃς προετύπων τὴν ἐκ ταφῆς
τριημέρου ἀνάστασιν σου, τεραστίως περισώσῃς ἐκ
τῶν στέρνων τοῦ θαλαττίου θηρὸς· θῆρες γὰρ καὶ τὰ
κῆτη· οὕτω καὶ τὸν Ἀδὰμ ὅλον διαρπάσῃς ἐκ τῆς
φθορᾶς, παγγενὴ πεπτωκότα. Ὅλω γὰρ τὸν Ἀδὰμ,
ἡγουν πᾶσιν τῇ ἐξ Ἀδὰμ ἀνθρωπίνῃ φύσει, καὶ
ὅλην δὲ κατὰ ψυχὴν, δηλαδὴ ἄλλως καὶ σῶμα, ἐβόθῃ
τὸ διὰ τὴν ἀδαμιαίαν ἀμαρτίαν ἐπιτίμιον, καὶ πάν-
τας ἐκείθεν φθορᾶ ὑποκαίμενοι ἐπανασώθῃμεν εἰς τὸ
ἀρχαῖον διὰ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ.

ρμε'. Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ τοῦ εἰρμῶ ἐννοία· τινὰ
δὲ ἀντίγραφα ἀντὶ τοῦ Ἰλασμός καὶ σωτηρία, ἰλα-
σμών καὶ σωτηρίαν ἔχουσι κατὰ πῶσιν αἰτιατικὴν,
Ἰνα λέγῃ ὁ μελεῶν ὅτι Ἰλασμών καὶ σωτηρίαν ἡμῖν
λάμψαι πεποίηκας. Σμνότερα δὲ ἡ πρώτη γραφὴ·
αὐτόγραφη γὰρ Ἰλασμός καὶ σωτηρία ἐστὶν ὁ Χρι-
στός. Ἰλάω δὲ ἐστὶ τὸ θέμα τοῦ ἱασμοῦ, ὅθεν καὶ
τὸ Ἰλάσθαι· ῥῆμα δὲ οὐκ εὐχρηστον πραχθῆναι ἐξ
αὐτοῦ τὸ ἰλημῶς ἔστιμι, παράγει τὸ ἰληθι, καὶ ἰλα-
θι, καὶ τὸ ἰλῆκοις, ἀντὶ τοῦ ἰλεω· εἰς. Ἡ δὲ προ-
γωγὴ τοῦ ἰλάω καὶ τῶν συστοίχων αὐτῷ περιττῇ

A luminis acceptionem, quod ille irradiat; et spiritali
lumine talis repleta est domus, contra quam nox
gloriarī nescit.

144. His igitur ita sese habentibus, nobis oc-
currit redeuntibus ad initium enarratae strophae
speculari ne forte non necessario Deus, juxta pne-
tam, apostolorum pectora sanaret; qui semel omni-
nino ipsi uniti, puri omnes erant juxta ipsius
verbum, excepto uno traditore Juda, sed alia pec-
tora, a peccato curatu difficilia, haecque sic sanans
sibi praepareret domum apostolorum sive apostoli-
cam, cujus oeconomī sane constituti sunt apo-
stoli, tanquam operarii, servi fideles et amici so-
ciati, sub Domino domus ordinati Deo. Si vero
domum singulariter dixit et non domos in plurali
B numero, nobis non est mirandum, recogitantibus
nam esse sanctam catholicam et apostolicam
Ecclesiam, Dei domum, quae media Ecclesiae dic-
tione, sanctissimo symbolo fidei christianae, mundi
servatricis, comprehenditur.

Hirmus odae sextae.

Propitiatio nobis, Christe, et salus

Præsens illuxisti ex Virgine,

Ut, tanquam prophetam ex fere marinae

Pectoribus Jonam, a corruptione eriperes

Totum Adam cum omni genere cadentem.

145. Non coherens hujus nexus sententia cum
reliquis lucidissime festivitatis, cum ad hanc om-
nino paululum attigit secundum istud: Luxisti de
virgine; de cujus sane præclara supernaturalique
progenie prolocutus est, statim, ut oportebat, ap-
plicat auctorem sexti carminis ad zonæ prodigium;
juxta quod parabolice depingit res Adamī, sic di-
cens: Christe dominator, propitiatio salusque nobis
e Deipara semper Virgine luxisti. Quomodo? Des-
cendisti nobiscum et humiliatus es, ut propter nos
et homo fieres, qui noster es creator; ut sane sicut
prophetam Jonam, qui præfiguravit tuam e tumulo
post tres dies resurrectionem, miraculose ei-
pisti de ventre maritimæ feræ; feræ namque sunt
cete; sic etiam totum Adam, universe lapsum, e
perditione subduceres. Toti enim Adam, sive
cunctæ quæ venit ex Adam humanæ naturæ, toti
vero secundum animam et alio sane modo secun-
dum corpus, ultio data est; et omnes exinde cor-
ruptioni subjecti in pristinum statum per Christi
nativitatem redintegrati sumus.

146. Talis est nexus sententia; quædam autem
exemplaria pro Ἰλασμός et σωτηρία, Ἰλασμών et
σωτηρίαν per casum arcusativum habent; ut dicat
poeta: propitiationem et salutem nobis lucere fe-
cisti. Augustior autem prima sententia est: propi-
tatio namque reipsa ac salus est Christus. Ἰλάω
vero, unde quoque venit Ἰλάσθαι, radix est τοῦ
Ἰλασμοῦ. Verbum autem non commode factum ex
ipsa ἰλημι tanquam ἰστημι, derivatione dat ἰληθι,
ei ἰλαθι, et ἰλῆκοις, pro, ἰλεω; εἰς, propitius esto.
Derivatio autem τοῦ ἰλάω ipsiusque consortio hic

superflue nunc exponeretur: ex verbo Ἰάω, Ἰάσω, communius verbum Ἰάσω venit. Quoad autem vocem σωτηρία, scito quod vox σωτήρ, cuius est derivatio σωτηρία, ex extraneis ad res nostras divinas est deducta, sicut et βασιλεύς. Atticis enim populare regimen præferentibus, nec tamen haud ignorantibus regiam potestatem aliis meliorem esse potestatibus, Jupiter cognominabatur βασιλεύς, quasi dignus non esset homo qui rex esset inter ipsos; et ipsum nominabant σωτήρα, cui etiam κρατήρα cognomen in conviviis imponebant. Verbum autem Ἰαμψεν ut de sole pronuntiavit; iuxta quem angustissima Deipara cælum est, ex quo iustitiæ Sol illuxit. Aliis autem verbis, ex qua, velut lucida nubes et hæc salutaris, illuminatio venit et salvificans nos imber super terram irruit. Ideo prætulit huiusmodi dictionem istis: ἔφανα, aut πέφανα, aut ἤσταφας, quæ sunt ipsæ splendide dictiones.

147. Hic insuper advertendum nubem modo memoratam non simpliciter etymon habere iuxta quaecunque nebulum, veluti nigram ac tenebrosam, sed, ut ita dicam, iuxta nebulum solare, tanquam obumbrantem intra seipsam veritatis ac iustitiæ solem. Vox autem ὁ Δεσπότης admirative dicta est, siquidem hic dominator ita illuxit servis, nihil durum ostendens. Dictio: ex Virgine, cogitare suggerit verbum Ἰαμψας, non secus ac Incarnatus es e Virgine puritate splendente; sicque lumine salutis nos in peccatorum tenebris jacentes circumfulsisti. Per expressionem vero τῶν στέρνων τοῦ χήτους, ipsius ventrem, ut materno more licebat, significat. Prorsus autem huiusmodi pectoribus ac ventre, quæ sunt inferni figurate cogitanda sunt; unde fuga liberati resurrectionem obtinuimus; et aliquo modo dicit: Quoniam e ventre virginali sicut sol illuxisti, dominator ac Salvator Christe, de ventre inferni mortifero eruisti nos, iuxta veterem typum prophetæ Jonæ. Sciendum autem quod pro στέρνων dicere potuisset σπλάγχων, nisi jam ab alio melodo præventus esset. Vide vero dictionem: φθορὰς διαρπάσας, de Salvatore Christo prorsus festive fiducialiterque adhibitam: qui enim prævalentis olim contra nos spolia diripuit, non prætermisit quin etiam Adam corruptione subriperet: optimus raptor et ipse vocari contentus, qui nos docuit, præter alia salutaria, rapere tempus, quod, sicut aliquis sapiens dixit, pretiosissimus est sumptus. Notum est autem linguæ peritis quod τὸ ἀρπάζειν leonum, leopardum, aliorumque similium proprium positum est. Hoc autem: Totum Adam, referri potest ad id: lapsum; ut intelligatur lapsus Adam totus, anima quidem ob peccatum, corpore vero propter condemnationem ad mortem; cuius liberatio non erat nisi per Salvatoris nostri Jesu Christi resurrectionem.

148. Notandum autem quod sanctissimus Damascenus lapsum nostram naturam redintegratam

ἐνταῦθα νῦν ἐκτεθῆναι: ἐκ τοῦ Ἰάω, Ἰάσω, κοινότερον ῥῆμα τὸ Ἰάσω γίνεται. Ἐν δὲ τῷ σωτηρία ἰστέον ὅτι καὶ ὁ Σωτήρ, ὃ παρώνυμον ἡ σωτηρία, ἐκ τῶν ἔξω παρεῖναι εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς θεϊότατα, καθὰ καὶ ὁ βασιλεύς. Ἀττικοῖς γὰρ δημοκρατεῖσθαι μὲν προσηρμένους, οὐκ ἡγνοῦσιν δὲ κρατεῖν εἶναι τῶν ἄλλων ἀρχῶν τὴν βασιλικήν, ὁ Ζεὺς ἐπεκαλεῖτο βασιλεύς, ὧς μὴ ἄξιον εἶναι ἀνθρώπων ἐν αὐτοῖς βασιλέα εἶναι. καὶ σωτήρα αὐτὸν ἐνόμιζον. ὅ· καὶ κρατήρα ἔκτων ἐν συμποσίοις ἐπώνυμον. Τὸ δὲ Ἰαμψεν ὡς ἐπὶ ἡλίου εἶπε· καθ' ὃν οὐρανὸς ἡ ὑπεραγνος Θεοτόκος, ἐξ οὗ ὁ τῆς δικαιοσύνης Ἰαμψεν Ἥλιος. Φράσαι δὲ καὶ ἄλλως, ἐξ ἧς οἱ αὐτὴν φωτεινῆς καὶ τοιαύτης σωτηρίας; λάμψας γέγονε, καὶ ὁ σωστὸς ἡμῶν οὗτος ἐρδάγη ἐπὶ γῆς. Αὐτὸ καὶ πρόκληρον τὴν τοιαύτην λέξιν τοῦ ἔφανα, ἡ πέφανα, ἡ ἤσταφας, αἱ φασιν καὶ αὐταὶ εἶναι λέξεις.

ρμζ'. Παρασημαντέον δ' ἐνταῦθα τὴν προσεχῶς μνημονευθεῖσαν νεφέλην οὐχ ἀπλῶς ἐτυμολογεῖσθαι κατὰ τι νέφος; τὸ προστυχόν, οἷα οὐνοφράν τινα καὶ σκοτίεσαν, ἀλλ' ὡς οὕτως εἰπεῖν φερωνόμους νέφος ἡλίου, οἷα σκιάσαν ἐνδον αὐτοῦ τὸν τῆς ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης ἥλιον. τὸ δὲ ὁ Δεσπότης θαυμαστικῶς εἴρηται, εἰ ὁ Δεσπότης οὕτω λάμπει τοῖς θούλοις μηδὲν τι παραδεικνύς ἀγριώτατον. Τὸ δὲ ἐκ τῆς Παρθένου νοεῖν ὑποβάλλει τὸ Ἰαμψας, ὅμοιον τῷ Ἰσακώθης ἐξ ἀειπαρθένου φωσφορούσης τῇ ἀγνείᾳ. καὶ οὕτω φωτὶ σωτηρίας ἡμᾶς τοὺς ἐν σκότει ἀμαρτιῶν περιηύσας. διὰ τῶν στέρνων δὲ τοῦ χήτους τὴν ἐκείνου κοιλίαν ὡς μητρικῶς ἐνέχωρε δλοῖ. Πάντως δὲ στέρνοις καὶ κοιλίᾳ τοιαύτῃ τὰ κατὰ τὴν ἄβυσσον εἰκαστέον. ὅθεν φωνόντες ἐτύχομεν ἀναστάσεως. καὶ πῶς λέγει ὅτι ἐκ παρθενικῆς κοιλίας λάμψας ὁ Δεσπότης Σωτήρ Χριστὸς ἡλιοειδῶς, ἐκ κοιλίας ἡδου θανατηρῶς ἐξέσπασας ἡμᾶς, κατὰ τὸν πάλαι ποτὲ τύπον τοῦ προφῆτου Ἰωνᾶ. Ἰστέον δὲ ὅτι τὸ στέρνων εἶχε σπλάγγων εἰπεῖν, εἰ μὴ προκατελήφθη ἐτέρω μελῶδῳ. Ὅρα δὲ τὸ φθορὰς διαρπάσας πᾶν ἀστέλιος λεχθὲν καὶ τιθαρήμενος ἐπὶ Σωτήρος Χριστοῦ. Ὁ γὰρ τὰ σκύλα τοῦ καθ' ἡμῶν ποτε δυνατοῦ ἀρπάσας, οὐκ ἐμέλησε καὶ τὸν Ἀδάμ τῆς φθορᾶς ἀπαρπάσαι. ἀρπαξὶς ἀριστος εὐδοκῆσα: κληθῆναι καὶ αὐτός. ὅς καὶ ἡμᾶς εἰδὼσεν ἄλλα τε ἀρπάζειν σωτήρια καὶ αὐτὸν τὸν καιρὸν, τὸν καθὰ τις ἐφη σοφός, πολυτελέστατον δαπάνημα. Γνωστὸν δὲ τοῖς περὶ λόγους ὅτι τὸ ἀρπάζειν λείοντων, καὶ παρδάλεων, καὶ ἄλλων τῶν κατ' αὐτὰ ἴδιον ἐτίθεται. τὸ δὲ ὅλον τὸν Ἀδάμ δύναται διαβιβασθῆναι καὶ εἰς τὸ, πεπτωκότα. Ἰνα νοηται πεπτωκὸς ὁ Ἀδάμ ὅλος, ψυχῇ μὲν διὰ τὸ ἡμαρτηκέναι, σώματι δὲ διὰ τὸ κατακριθῆναι θάνατον. οὗ λόγῳ οὐκ ἦν εἰ μὴ διὰ τῆς τοῦ Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξαναστάσεως.

ρμη'. Σημειῶσαι δὲ ὅτι ὁ μὲν ἀγιώτατος Διμασχὸς τὴν πεπτωκυῖαν ἡμῶν φύσιν ἀνοικοδομηθεῖ-

ναί εἶπεν ἀναστάντος τοῦ, ὡς ὁ Ἰωνᾶς προδιετύπω-
σι, παθόντος καὶ ταφῇ δοθέντος καὶ ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς
γῆς γενομένου Χριστοῦ · ἡ δὲ παρούσα ὥδῃ σωθῆναι
φησὶν ἀπαρπαγέντα φθορᾶς τὸν Ἀδὰμ πεπτωκότα,
Χριστοῦ λάμπαντος ἐκ τῆς Ἀειπαρθένου · δεξιώτα-
τα τῆς μελωδίας ἀνατιθεῖσθαι· τὸ αὐτὸ καλὸν ἔχει μὲν
τῇ θεωσώμῃ ταφῇ τοῦ Χριστοῦ τῇ ἐπισφραγιστικῇ
τῆς ἡμῶν σωτηρίας · ἐνταῦθα δὲ τῇ καταρκτηκῇ
τοῦ σωθῆναι τὸ ἀδαμιαῖον φύραμα γενῆσαι· ἐκείνου·
ἐν οἷς ταυτὸν ἔστιν ἐκ χόδς· εἰπεῖν ἀνοικοδομηθῆναι
τὴν κατ' ἀνθρώπων οὐσίαν, ὃ ἐστὶ φύσιν κατὰ τὸν
ἀδαμιακὴν, καὶ ἐκ φθορᾶς ἀρπαγῆναι τὸν ὅλον
Ἀδὰμ· συμπεδάζοντος τοῦ εἰρημοῦ καὶ τὸ κατὰ τὸν
Ἰωνᾶν, εἰς τινὰ ὁμοίαν ἐκείνῃ Ἰννοίαν, ὡς δύνανται
διασκαυῶσαι· ὃ τὰ θεῖα σφόδρ. Δοκεῖ δὲ ἡ μὲν ἔχει
μετὰ πτώσειν ἀνοικοδομηθεῖσα θεία οὐσία, πτώμα
χοικὸν δηλοῦν τὸ εἰς αὐτὸν τὸν ὅδον· ὃ δὲ ὡς εἰρη-
ται πεπτωκός· Ἀδὰμ, ἐμπτωσιν ὡς εἰς ὅδον τὴν
κοιλίαν τοῦ κήτους· εἰς δὲ τὸ παγγενῆ χρησιμεύει
κατὰ τὴν γραφὴν καὶ κατ' ἔννοιαν ἡ φασματωμένη παγ-
γενῆς κατὰ τῆς προμήτορος.

Τροπάριον πρῶτον τῆς ἑκτης ὥδης.

XV. Ἰμερτὸν ἡμῖν εὐθὺς ἐν τοῖς ἐγκάτοις

Αἰωνίως· ἔξουσι· πνεῦμα καὶνίσαις,

Πατροπροβλήτως πάντοτε ζυνημένον,

Υἱὸς ἀπεχθοῦς καυστικὸς μολυσμάτων,

Ρύπου τε παντός ρυπτικὸν παντοκράτορ.

ρμθ'. Καθάρως τὸ παρὲν τροπάριον τὴν τῆς ἐν-
νοίας ἀφορμὴν ἐκ τοῦ πανσόφου ἔχει· ἀποδίδει, οὗ θεο-
κλυτῆσαντος καρδίαν αὐτῷ καθάραν κτισθῆναι, καὶ
πνεῦμα εὐθὺς ἔγκαινισθῆναι τοῖς ἐγκάτοις αὐτοῦ,
καθὰ καὶ προσγράψαμεν, παραφράσας ὃ μελωδὸς
ὑπερεῦχεται εἰς κοινὴν, οὕτω πρὸς ἀκολουθίαν ἐορ-
ταστικὴν παραμυγνὺς καὶ θεολογίαν· Ὁ παντοκρά-
τορ Λόγῃ, καὶνίσαις εἴθε τοῖς ἐγκάτοις ἡμῶν τῶν
χριστιανῶν πνεῦμα ἱμερτὸν καὶ εὐθὺς, ὃ καὶ αἰω-
νίως ἔξοιμεν· ἵνα ὡς τὸ ἅγιον Πνεῦμα συνῆπται σοὶ
ἀεὶ, οὕτως· ἡ χάρις σου μένῃ διαπαντός· μεθ' ἡμῶν
ἕως συντελείας αἰῶνος, ὃ μεταμελομένων εἰ μὴ
φθάσαντες ἡμεῖς πταίσομεν, οὐδὲ διδόντος πνευμα-
τικῶς κρίσιμα. Εἴτα φιλοσοφῶν θεολογικῶς, λέ-
γει πάντοτε τὸ ἅγιον Πνεῦμα ζυνηθῆναι τῷ Υἱῷ
καὶ Λόγῳ τοῦ Θεοῦ πατροπροβλήτως, ἐν τῷ ἐκ τοῦ
Πατρὸς δηλαδὴ προβεβληθῆναι καὶ ἐκπορεύεσθαι·
ὡς λόγῳ συνωνυμία· μυστικῆς ἀμφοτέρων τούτων
ταυτιζομένων τῶν λέξεων.

ρν'. Πρόδηλον δὲ ὅτι συνῆπται ἀεὶ τὸ Πνεῦμα
καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ ὡς πάντοτε ὁ Πατὴρ ἐν αὐτῷ, οὕ-
τω καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα· εἴτα καὶ τὴν ἡμῖν ἐνέρ-
γειαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἐν ὀλίγιστῃ διασφῶν
ὃ μελωδὸς, καὶ παραδεικνύς πῃ καταναλίσκον εἶ-
ναι αὐτὸ, καυστικὸν εἶναι φησὶ μολυσμάτων ὕλης
ἀπεχθοῦς, καὶ ρυπτικὸν ὃ ἐστὶ καθαρτικὸν ρύπου
παντός, τοῦ κατὰ νοῦν δηλαδὴ, ὃ δηλοῦται ἐν τῷ·
Καθάρισον ἡμᾶς ἀπὸ πάσης κηλίδος· ἣν κηλὶς
καὶ ὃν ρύπον οἱ ἀπλουσάμενοι, καθαρὸι τῇ καρδίᾳ
καὶ οὕτω θεόπται· γίνονται, καὶ ὡς Θεῷ φίλον ὡς
ἱμάτιον ἀναβάλλονται. Ἰστέον δὲ ὅτι τε ἐν παλαιῶς
ἀντιγράφοις· εὐρηται ρύπου φρενῶν τε ρυπτικὸν

A fuisse dixit, resurgente, qui, sicut Jonas præsi-
guravit, passus est et tumulo creditus et in ventre
terre positus, Christo: præsens autem carmen
lapsus Adam, e corruptione raptum, ait fuisse
salvatum, cum Christus e semper Virgino luxit,
melodia idem bonum commode tribuente illic qui-
dem venerando Christi sepulcro salutis nostræ
sigillo; hic autem incipienti massam Adamiticam
salvare, nativitali ejus: in quibus idem est ex
humo restauratam fuisse substantiam hominis, hoc
est, naturam, juxta Damascenum, et ex corru-
ptione fuisse raptum totum Adam juxta nexum,
qui quod ad Jonam attinet, concinit cuidam illi
simili sententiæ, ut concipere potest in divinis
sapiens. Videtur autem illic post casum restau-
rata divina substantia, terrestrem casum in ipsum
infernum indicare lapsum: lapsus autem, ut dictum
est, Adam, lapsus, tanquam in infernum, in ceti
ventrem. Huic autem: παγγενῇ, servire potest
quoad scriptum et quoad sensum, psalmis celebrata
παγγενῆς aviæ maledictio.

Troparium primum odæ sextæ.

Desideratum nobis rectum in interioribus

Æterne habituris Spiritum innoves,

A Patre procedentem undique copulatam,

Materiæ inimicæ combustilem inquisitionem,

Sordisque omnis purgativam, o omnipotens.

149. Puram hujus sententiæ originem præsens
strophe tenet e sapientissimo David, quem, cum
petivisset a Deo sibi cor mundum creari, spiri-
tumque rectum in visceribus suis innovari, quem-
admodum antea scripsimus, commentatus poeta,
ad festivalem continuationem admiscens quoque
theologiam, sic communiter deprecatur: O omni-
potens Verbum, utinam innoves in visceribus nos-
trum Christianorum spiritum desiderabilem ac
rectum, quem in sempiternum habeamus! ut, sicut
Spiritus sanctus tecum est semper unius, sic tua
gratia semper nobiscum maneat ad sæculi con-
summationem, te non variante nisi prius nos pec-
cemus, nec spiritaliter momentanea dante. Deinde
theologicæ philosophans, ait Spiritum sanctum sem-
per conjungi cum Filio Verboque Dei πατροπρο-
βλήτως, in eo quod sane ex Patre producit (προ-
βεβλησθαι), et procedit, tanquam, mystica syno-
nymia, utraque dictione idem significante.

150. Manifestum est autem quod etiam cum
Filio semper conjungitur Spiritus; et quemadmo-
dum Pater semper est in ipso, sic etiam Spiritus
sanctus. Deinde nobis etiam sancti Spiritus effica-
ciam brevissime manifestans hymnographus, ipsum-
que consumentem ignem esse demonstrans, urentem
esse dicit macularum odiosam materiam, eluen-
temque seu purgantem omnes sordes, illas scilicet
quæ spectant ad mentem, quod in hoc demonstra-
tur: Munda nos ab omni macula: qua macula
quaque sorde lavati puri sunt corde sicque Deum
videntes sunt; lumenque Deo clarum tanquam ve-
stimentum induunt. Sciendum est autem quod in

antiquis exemplaribus, invenitur : ῥύπου φρεσὼν τε A
ῥυπτικὸν παντοκράτορ, quodque strophæ sententia
prorumpit eadem ac strophæ paulo superioris in
quinto carmine, ubi Dei Verbum sibi præparabat
domum, in qua Spiritus lumen inhabitavit. Ut
autem accuratius dicam, asseverationem illic posi-
tam, in precem hic mutavit poeta, oratione facta
ut nos bonum habeamus, quod antea philosophice
in secunda illa strophe et in illius continuatione
exposuit.

151. Supponendum est autem quod ἔγκατοιχίζοιτο,
optative dictum illic propter metrum, loco hujus :
ἔγκατοιχίζεται καὶ ἡ νοῦσι, sacrum poetam ut en-
thymema duplicantem, induxit ad directe nunc
aliquo modo precandum ibique sic dicendum : O
summe Potens, postquam immaculatam apostoli-
camque domum tibi metipso præparasti nos, innova
nobis Spiritum sanctum. Non autem in eodem modo
quis dixerit quod ex præcedenti divino lavacro et
ex hujus lavacri purificatione deducitur hic odiosa-
rum macularum exustionis sententia spiritualisque
purgatio. Cæterum, omissa suppositione quod dic-
tum verbum καυστικὸν fuerit translatum tropice
ex spiritu fervente, ex igneis etiam pendet linguis :
et ex hoc : Ignem consumentem esse Spiritum
sanctum. Evidens est autem quod magis assatum
prorsus τὸ καλεῖσθαι quam τὸ ῥύπτεισθαι ; nec obli-
visendum illam exustionem odiosæ macularum
materiam, tanquam de materiis adulterinis in vase
fusorio per ignem vehementem liquefactis : omnis
enim hujusmodi materia, puris odiosa, post fusio-
nem et exustionem ejus quod illum sedat, amatur
et requiritur : quod etiam egregie patitur ille qui
Spiritus igne probatur, et hæc macule detersione
purificatus exit, ut sit de his quæ sillonica certe
vel aliter sordibus abstergantur. Istorum enim non
est quamlibet exustionem subire ; istis autem si-
miles sunt Davidici, qui lavari bene volunt, non
tamen gustare quemlibet ignem.

152. Attendendum autem ibi ne quando quidam
ex nobis, sola tantum deterstone sordem deponere
valentes, poetam cogamus ad nos in ignis carbo-
nes volvendos, ut sic concremata sorde dealbemur
et ad Eucharistiam redeamus. Vidimus enim ma-
nutergia ex illis amianti contexta, quem olim
dicitur produxisse montana Carystes petra, in
quibus, cum profunda insedisset macula, facile
evanescere per ignis combustionem aut alias per
detersionem : ordinandi sunt in hanc purificatio-
nem illi qui celeriter ex pura vita, non advertentes,
aliquandiu mutati, postea prompte convertuntur si
quis in camino fundit ipsis spiritualem constan-
tiam. Et ita sensus hujus strophæ constitutus sit.
De recto autem Spiritu parum quidem, sed tamen
jam scriptum est. Nunc dicere satis erit omnino
quidem recto curvum opponi, alias autem etiam
toruosum. Talia vero nec in spiritualibus ad vi-
tam civilem attinentibus probantur, si bonis uta-
mur moribus. Huic autem desiderabile festivitatis

παντοκράτορ, καὶ ὅτι τροπαρίου ἐξώρηται ἡ εἰρη-
μένη ἔννοια τοῦ πρὸ βραχίων ἐν τῇ πέμπτῃ φθῆ-
νθα ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος δόμον αὐτῷ κατασκευάζειν, ἢ
ἐγκατοιχίσθαι Πνεύματος φάος : καὶ ἀκριβέστερον δι-
εῖπεν, ὅτι ἐκεῖ ἀπόφανσιν εἰς εὐχὴν ἐνταῦθα ἡμε-
ψεν ὁ μετὰ τὸν εὐχόμενος ἔχειν ἡμᾶς : ὅπερ ἀγαθὸν
εὐχάσας ἐφιλοσόφησεν ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκείνῃ τρο-
παρίᾳ, καὶ ἐν τῇ ἐκείνῃ εἰρημῇ.

ρνα'. Ἐστὶ δ' ὑπονοήσαι καὶ ὅτι τὸ ἐγκατοιχίζοιτο
εὐκτικῶς ἐκεῖ λαχθὲν διὰ τὸ μέτρον, ἀντὶ τοῦ ἐγκα-
τοιχίζεται καὶ ἡ νοῦσι, ἐν γὰρ τὸν ἱερὸν μετὰ τὸν
ὡς οἶον ἐπανθυμηθέντα εἰς τὸ ἐξ ὀρθοῦ νῦν εὐχα-
σθαι πως, καὶ ἐνταῦθα τὴν, Ὡ παντοκράτορ, κατα-
σκευάσας δόμον ἀρχαντὸν ἀποστολικὴν σοὶ αὐτῷ
ἡμᾶς, ἐγκαίνισον ἡμῖν τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Οὐκ ἂν δι-
δυστραπέως εἴποι τις ὅτι καὶ ἐκ τοῦ φθάσαντος
θεοῦ λουτροῦ, καὶ τῆς τοῦ λουτηρίου καθάρσεως,
παρελκυσταὶ ὥς ἡ τῆς καύσεως ἔννοια τῶν ἀπι-
χθῶν μολυσμῶν, καὶ ἡ πνευματικὴ ῥύψις : ἄλλως δὲ
τὸ εἰρημένον καυστικὸν, διὰ γε τοῦ ὑπονοήσαι με-
τηνέχθαι τροπικῶς ἐκ Πνεύματος ἐμπόρου, καὶ τῶν
πρὶν ἔχειται γλωσσῶν : καὶ τοῦ, πῶρ καταναλί-
σκον εἶναι καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Ἀλλ' ὅσον δὲ ὅτι φρυ-
κτότερον πάντως τὸ καλεῖσθαι τοῦ ῥύπτεισθαι : καὶ
νοητέον τὴν μὲν καῦσιν τῆς τῶν μολυσμάτων ἀπε-
χθεῖς ὕλης, ὡς ἐπὶ τῶν ἐν χωνεῖα τῇ διὰ πυρὸς
σφοδρῶς τηκόμενων κεδῶλων ὕλιν. Πᾶσα γὰρ ὕλη
τοιαύτη ἀπεχθὴς οὖσα τοῖς καθαρείοις μετὰ τὸ
χωνευθῆναι καὶ καυθῆναι τὸ μολύνον αὐτὴν, στέργεται
καὶ ἀμφέπεται : ὃ δὲ πάσχει ἐπικινεῖται καὶ πᾶς ὁ
πυρὶ Πνεύματος δοκιμαζόμενος καὶ καθαιρόμενος
τῇδε τοῦ ῥύπου ἐκπλύνειν, ὡς ἐπὶ τῶν σμηχομένων
ἢ κναφευτικῶς ἢ ἄλλως ὅπως οὖν. Τοῦτων γὰρ ἀπασ-
παντοῖα καύσις : τοῦτοι δὲ ἐδικασιν οἱ θαυτικῶς
πλυνεῖσθαι ἀξιούντες, οὐ μὴν πυρὸς τινας γεύσασθαι.

ρνα'. Προσεκτεῖον δὲ ἐνταῦθα μήποτε τινες οἱοί τε
δύναι, μόνῃ σμῆγματι ἀποθίσθαι τὴν ῥυπαρίαν ἀναγ-
κάζωμεν τὸν ποιητὴν ἐπ' ἀνθράκων πυρὸς καταστρέψ-
σαι ἡμᾶς : ὡς ἂν οὕτω κατακαυθέντος τοῦ ῥύπου,
λευκανθώμεθα καὶ εἰς εὐχαριστίαν ἐπανελθωμεν.
Ἐθεασάμεθα γὰρ χειρὶ μακτρα μέτρα ἐκ μύλων
ἀμιάντου ὕλης ἐξυφνεθέντα, ἣν πάλαι ποτὲ λέγεται
χορηγεῖν καὶ ἡ κατὰ Κάρυστον ὄρεινὴ πέτρα, οἷς
βαθρὸς ἐγκαθίσας ῥύπος, ῥέον ἀπὸ ῥαχέων διὰ πυρὸς
καύσεως ἥπερ ἄλλως διὰ τοῦ ῥύψασθαι. Ταχέϊον
δὲ εἰς τοιαύτην καθάρσιν τοῦ ἐκ καθαροῦ βίου παρὰ
ἀλλὰ ττομένους ἀνεκασθήτο κατὰ μίχρον, εἴτα
ἔσται μεταβαλλόμενος εἰ τις χαμινεύει αὐτοῖς
πνευματικῶν ἐμβρίθειαν : καὶ οὕτω μὲν ὁ νοῦς κα-
θεστᾶτω τοῦδε τοῦ τροπαρίου. Περὶ δὲ εὐθείας Πνεύ-
ματος ὀλίγον μόνον, προεγγράπηται δὲ ὁμοῦ : νῦν
δὲ εἰπεῖν ἀρκίσει, ὅτι καθόλου μὲν τῷ εὐθεῖ τὸ χαμ-
ινὸν ἀντίκειται, καὶ τὸ ἄλλως δὲ στρεβλόν : τὰ δὲ
τοιαῦτα οὐδὲ ἐν τοῖς κατὰ πολιτείας πνευματικῶς
παρόρηται εἰπερ εὐνομούμεθα : τῷ δὲ τῆς ἐπο-

τῆς εὐκταίῳ Πνεύματι τῷ εὐδοτάτῳ, ἀντιθεταί τὸ δαιμόνιον· ὃ καὶ τοὺς κύκλῳ, ψαλμικῶς εἰπεῖν, περιπατοῦντας περιάγει, καὶ οὐδὲν ἀγαθὸν πρὸς ἀληθειαν εὐδοτήτα ποιεῖ, ἀλλὰ στρεβλοῖ τὰ πάντα εἰς τὸ ἡμῖν ἀσύμφορον, εἰ μὴ τὸ εὐδὲς ἀντιπράττει Πνεῦμα βεηθοῦν ἡμῖν· διὰ τῶν ἑγκάτων δὲ τῆς ψυχῆς καὶ τῶν κατ' αὐτὴν ποικίλων θεῶθεν ἐννοιῶν αἰνίττεται βάθος, καθ' ὃ σημαινόμενον καὶ ὁ Δαβὶδ τοῖς αὐτοῦ ἐντὸς εὐλογεῖν τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπιτίλλεται· ὃς καὶ ἐκ τοιούτων βαθέων κεκραγὼς τῷ Κυρίῳ εἰσακούσεται. Ἐρῆ γὰρ πᾶν ἀγαθὸν ψυχικὸν μὴ ἐπιπόλαιον προφέρεσθαι, ἀλλ' οἰκουρεῖν ἐν βάθει τρυμνικῶς, θεσαυροῦ δόξαν, ᾧ καὶ ἡ τοῦ καθέκαστον καρδία σύνεστι κατὰ τὴν ἁγίαν Γραφήν. Ὅτι δὲ τὸ ἑγκάτοις, ἑγκασιν ἑρῆ ὁ ἐν τοῖς ἑξῶ σοφὸς ποιητῆς, δῆλον τοῖς εἰδόσιν· ὃς καὶ τὸ προσώποις προσώπαιον ἔγραψεν· ὁμοίως δὲ ἄστροις ἄστροισι, καὶ ὀνείροις ὀνείρασι. Τὸ δὲ μόλυσμα ἐκ τοῦ μόλυνω παρηγμένον ἀναλογεῖ πρὸς τὸ μαιίνω μίasma, καὶ ῥῥόνω ῥῥύσμα· τὸ δὲ αἰωνίως πρὸς τὸ πάντως ἀρμωστέον, ἵνα δι' εὐχῆς ἡμῖν εἴη, αἰωνίως ἐν ἡμῖν τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἶναι τὸ πάντοτε συνηγμένον τῷ Παντοκράτορι. Τὸ δὲ ῥύπου ῥυπτικόν, ἐστὶ μὲν ἐτυμολογικοῦ τρόπου, Ἀττικῆς δὲ κοινῆς γλώττης ὥρμηται· τοιοῦτον δὲ καὶ τὸ λέγω λόγον, καὶ ὄπνω ὄπνον, καὶ τὰ ὅμοια.

Τροπάριον δευτέρον τῆς ἐκτῆς ᾠδῆς.

XVI. Ὁρεκτὸν ἀξίωμα τοῖς ἀποστόλοις·

Σιώνιταις μένουσι τὴν παρουσίαν,

Γνώρισμα Πνεῦμα πατρογεννήτου Λόγου

Λόγῳ ἀπηγὴ τῶν ἰδῶν πομπημάτων

Ὅκιστα δεικνὺς πυρπνός καθιδρύεις.

ργ'. Εὐχόμεθα ἐν τῷ παρόντι τροπάρῳ περιτοχεῖν ἀντιγράφῳ ἀσφάλτου. Οὗς γὰρ ἐνεκύρσαμεν οὐκ ἐστὶ μέψιν ἀξίαν ἐπινεγκεῖν· τῷ τέως δὲ γράψαντες πρὸς τὰ παριυρημένα ὅπως ἰσχυρόμεν, ὕστερον δὲ ὁρθῇ ἐκδόσει περιτευξόμεθα, τότε ἀνακάμφομεν τὸ οὐκ εὐθὺ. Λέγομεν οὖν ἀφορμὰς εἰληφότες ἐκ τινος προῦπάξεως, ὅτι δοκίμ' πρὸς τὸ ἅγιον ἀποτεινόμενος Πνεῦμα ὁ μελωδὸς, λέγειν οὕτω πως· Ὁ Πνεῦμα ἅγιον, γνώρισμα τοῦ ἐξ ἀνάρχου Πατρὸς γεννηθέντος Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ὁ γὰρ ὁ Υἱὸς ἡμῖν τὴν Πατέρα γνωρίζει, οὕτω σὺ τὴν Υἱόν· Ὁ πᾶν ὁρεκτὸν ἀξίωμα τοῖς ἀποστόλοις τοῖς ἐν Σιών καθημένοις καὶ ἀναμένουσι τὴν παρουσίαν σου καθὰ παρηγγέλησαν, σὺ ὡς Θεὸς πυρπνός, καὶ δι' αὐτὸ φοβερός, δεικνὺς τὴν Λόγῳ καὶ τὴν ὁμίλειαν τῶν κατὰ τὰ ἱερὰ τὰ μὴ πιστὰ πομπημάτων· ὅτι οὐκ ἐστὶν ἐκείνη πνευματικὴ, ἀλλὰ ἀπηγὴ ὥκιστα καὶ σὺν οὐδενὶ πόνῳ καθιδρύεις τοὺς ἰδονκοὺς· ἥγουν ἀπλῶς καθίζεις καὶ οὕτω καταστράξεις καὶ ἀκινήτεις ποιεῖς, ὥς μηχανεῖ μέθην εἶναι νομίζειν τὴν ἀποστολικὴν ῥήτορσαν· καὶ τοιοῦτον μὲν ὡς ἐκ τῶν παραπιστόντων ἀντιγράφων ἠρτιστάμεθα νοῦν δηλοῦντα, ὡς ἐν ὀλίγῳ φράσαι, ὅτι Ὁ ἅγιον Πνεῦμα τὴν ἰθνηκὴν φουαρὶαν ταχὺ ὡς Θεὸς παραδειγματίζεις, κατέπαυσας. Εἰ δὲ τὸ πυρπνός ἐπὶ ῥήμα

A spiritui rectissimo, opponitur demonium; quo hac et illae ambulantes, ut cum Psalmis loquar, circumducit, nec ullum bonum juxta veritatem rectitudine facit, sed omnia detorquet ad nostrum incommodum, nisi spiritus rectus, nobis auxilium praestans, obsistat. Per animae viscera variarum ipsius a Deo cogitationum profunditas insinuat, juxta quod significatum David his quae intra ipsum sunt, ut nomen Domini benedicant, praecipit. Et etiam, enim ex talibus profundis clamavit ad Dominum, exauditur. Oportet enim omne bonum animae non ad superficiem proferri, sed pretiose opus in profundo custodiri, sicut thesaurum, cui juxta sacram Scripturam, uniuscujusque cor apponitur. Quod autem vocem ἑγκάτοις, ἑγκασιν dixit sapiens apud externos poeta, viris doctis notum est: similiter scripsit, προσώπαιον pro προσώποις, ἄστροισι pro ἄστροις, ἐνείρασι pro ὀνείροις. Vox autem μόλυσμα e verbo μόλυνω derivatur analogice cum: μαιίνω μίasma, et ῥῥόνω ῥῥύσμα. Adverbium αἰωνίως juxta πάντως accommodandum est, ut nobis sit in voto semper (αἰωνίως) in nobis esse Spiritum sanctum, qui summo dominatori semper (πάντως) conjungitur. Hoc autem ῥύπου ῥυπτικόν, est quidem etymologicus tropus, Attica vero communis lingua formatur. Talia sunt: λέγω λόγον, ὄπνω ὄπνον, et similia.

Troparium secundum octavam.

Appetibilis dignitas apostolis:

Sionensibus, expectantibus tuam praesentiam.

Nota, Spiritus geniti a Patre Verbi,

Nugas inficetas blanditiarum gentium

Celeriter monstrans, in illis instar ignis insides.

153. Gloriarī possumus in hac strophe nos occurrīse tuto exemplari: his enim quibus obvi fuimus nihil exprobatōne dignum inferri potest. Hucusque vero cum secundum inventa, quomodo valeremus, scripsimus, postea eum editioni rectae occurreremus, tunc quod non est rectum corrigemus. Dicit us ergo, exordium ex quibusdam praeeuntibus mutuat, quod videtur ad sanctum intentus Spiritus poeta ita quodammodo dicere: O sancte Spiritus, Filii Dei, ex Patre principium nesciente geniti, revelatio, sicut enim Filius nobis revelat Patrem, sic et tu Filium; — O dignatio valde desirabilis apostolis in Sion sedentibus expectantibusque tuam, ut ipsis est promissa, praesentiam; tu tanquam Deus ignifans (πυρπνός) et ideo tremendus, ostendens relate ad ethnicos non fideles seductionem, sermocinationem ac conversationem, quod non est spiritualis, sed crudelis, protinus et absque ullo labore illos ad terram prosternis, sive simpliciter sedere, sicque silere ac sine motu esse cogis, ut jam non putent ebrietatem esse apostolorum eloquentiam. Talem equidem ut ex praeterlapsis exemplaribus eruimus sensum significantem, ut breviter loquar, istud: O sancte Spiritus, ethnicam garrulitatem cito tanquam Deus stigmate no-

tam, continenti. Si vero πυρπνός adverbium est, vel δεικνός aliter scribitur, vel καθυδρῦεις secunda persona non est, nec simpliciter sessionem ac quietem significat, sed, ut paulo ante demonstratum est, sacra est dictio, ut in dedicationem vel in solii inaugurationem dederit Deus nos illuminari.

154. Bonum autem videri posset sic etiam notavi presentem strophē: O sancte Spiritus, ut dictum est in tribus ex ordine versibus significatum, tu demonstrans ut Deus sanctis apostolis, sive tanquam doctor manifestans qualia sibi sententiae, qualis vero theologia doceant discipuli Dei, hoc autem ostendens per linguas igneas et per vehementem flatum, sanctos apostolos constituis, sive consecras, et ita venerandos instituis, tanquam divinas statuas, quae Dei templis illuceant, et ita venerantur, dignas: ut secundum hanc sententiam, sacra dictio sit verbum ἐνδρῦειν, quatenus ante scriptum est: Et tale quidem est istud. Verbum autem ἀξίωμα de adocatione quidem intelligere proprium est: sed potius ἀξίωμα dicitur, vel quia apostoli, corde mundo in eis creato, digni erant qui Spiritum sanctum reciperent, vel propter hoc: ex πρώην ἀναξίως ἀξιοί γέγονασι, (ex hesternā indignitate digni sunt fieri) et revera conspicui magnificique propter sancti Spiritus in eos inspirationem. Insuper autem in sermone philosophico cum auctoritate (ἀξιωματικῶς) loquebantur velut exinde repleti sapientia. Si enim Pythagora loquente vana, ille qui dubitabat, cum a quodam ex discipulis ejus audierat: ipse dixit, a querendo cessabat, quomodo ille qui discipulos spiritu plenos audiebat docentes tam augusta, tam exalta, tam auctoritatis plena, tam Spiritu sancto digna, rebellionē ac contradictione doctrinae obstitisset?

155. Ὁρεκτὸν autem apostolis erat hujusmodi dignatio, sive valde desiderata, et, sicut praedictum est, ἱμερτὸν; ἱμερῖν enim et ἱμερῆσθαι est ἐπιθυμῆν, et (ὀρέγεσθαι), cujus est derivatio appositus et appetentia (ὀρεκτὸν et ὀρεξίς); sive praeclenter a Deo data: verbum enim ὀρέγειν hujusmodi quoque significationi subjacet, ut sic: ὀρεξὲν μοι et manum auxiliatricem, sive porrige, da; ex quo venit cum accentu penultimo ὀργυία, seu juxta veteres, cum accentu antepenultimo, ὀργυία (ὤλη): unde: ὀργυιάσθαι extendere nautica vela. Ex hoc autem, ut dictum est, verbo ὀρέγειν, derivatur etiam ἔγχο; (lancea) non cominus feriens, sed projecta per manus tensionem. Hoc autem Σιώνιται; est pro Ἰεροσολυμίταις, seu juxta Sion. Vox vero μένουσιν tuto dici potuisset μένουσιν, illius loco: In Sion ἀναμένουσιν (expectantibus) tuam sive tui praesentiam: elegit autem poeta quod magis poeticum erat; communiter enim μένω dicimus: poetice vero derivatum μένω. Talia sunt τέκω τέκτω, ἔχω ἔχω, et similia. Vox autem πατρογεννήτου compositio est auctori sacro chara.

ἄστιν, ἢ τὸ δεικνός ἄλλω; γράφεται, ἢ τὸ καθυδρῦεις οὐχὶ δευτέρου ἐστὶ προσώπου, οὐδὲ ἀπλῶς κάθισμα καὶ ἀργίαν ἐηλοῖ, ἀλλὰ ὧ; καὶ πρὸ δόλγῳ δεδηλωται, ἱερὰ λέξις: ἐστὶν, ὧ; ἐπὶ ἐγκαινίου ἢ ἐνθρονισμού δοτὴ ὁ θεός διαφωτισθῆναι ποθεῖν ἡμᾶς.

ρπδ'. Δόξοι δὲ ἂν καλὸν εἶναι νοηθῆναι καὶ οὕτω τὸ παρὸν τροπάριον. Ὁ ἅγιον Πνεῦμα, ὧς ἐρρήθη ἐν τοῖς τριῶν καθέξῃς δηλούμενον στίχοις, εὐδεικνός ὧς θεός τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, ἤγουν διδασκαλικῶς παραδελῶν ὅποια μὲν πομπύουσιν οἱ ἔθνη, ὅποια δὲ θεολογοῦσιν οἱ τοῦ θεοῦ μαθηταί, δεικνός δὲ αὐτὸ διὰ τῶν πυρπνῶν γλωσσῶν καὶ τῆς βίας πνοῆς καθυδρῦεις τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, ἤγουν ἀγιάζει, καὶ οὕτω καθιστᾷ ἐντίμους, ὥστε καὶ ἀγάλματα θεῶν νοεῖ θεοῦ ἐμπρέπειν ἄξιᾳ, καὶ οὕτω σεβάσασθαι. Ἰνα κατὰ τὴν ἔννοιαν ταύτην, ἱερὰ λέξις εἴη τὸ ἐνδρῦειν, καθὰ καὶ πρὸ τούτων γέγραπται. Καὶ τοιόνδε μὲν καὶ τοῦτο. Τὸ δὲ ῥῆμα ἀξίωμα ἐπὶ παρακλήσεως μὲν νοῆσαι ἰδιωτικόν ἐστι· μέλλον δὲ ἀξίωμα λέγεται, ἢ διότι ἀξιοί τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὁδοποχίης οἱ ἀπόστολοι ἦσαν διὰ τὸ καρδίαν αὐτοῖς καθαρὰν κτισθῆναι, ἢ διὰ τὸ ἐκ πρώην ἀναξίως ἀξιοί γέγονασι, καὶ ὅτως ἀξιωματικοὶ καὶ μεγαλοὶ διὰ τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς αὐτοὺς ἐπίπνοιαν· καὶ ἀξιωματικῶς δὲ φιλοσόφῳ λόγῳ ἐλάλουν ὧς ἐκείθεν εσοφισμένοι πληρέστατοι. Εἰ γὰρ Πυθαγόρου κενολογούντος, ὁ ἀπορῶν καὶ ἀκούσας πρὸς τίνος τῶν ἐκείνῳ φοιτῶντων ὅτι αὐτὸς ἔφατο, ἐπαύετο τοῦ ζητεῖν, πῶς ἂν ὁ τοῦ πνευματοφόρου μαθητὰς ἀκούων διδάσκοντας οὕτω σιμᾷ, καὶ ὀψήλῃ, καὶ ἀξιωματικᾷ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀξία, ἀνεκοφέν ἂν τὴν διδασκαλίαν ἐνστατικῶς καὶ ἀντιλογικῶς;

ρνε'. Ὁρεκτὸν δὲ ἀποστόλοις τὸ τοιοῦτον ἀξίωμα, ἢ ὧς ἐφετῶς ἐπιθυμητὸν, καὶ ὁ δὲ προσηρῆται, ἱμερτὸν. ἱμερῖν γὰρ καὶ ἱμερῆσθαι τὸ ἐπιθυμῆν, καὶ ὀρέγεσθαι, οὐ ἐκφοίτησις τὸ ὀρεκτὸν καὶ ἡ ὀρεξίς· ἢ τὸ ἐξαιρέτως θεοθεν δοτὸν· καίτοι γὰρ τὸ ὀρέγειν καὶ ἐπὶ τοιοῦτον σηματομένον, ὧς τὸ, Ὁρεξὲν μοι χεῖρα βοηθείας, ἤγουν ἔκτεινον, ὁδός· εἰς οὐ καὶ ἡ παροξυνόως ὀργυία, ἢ κατὰ τοὺς παλαιούς παροξυνόως ὀργυία· ὅθεν τὸ ὀργυιάσθαι τοὺς ναυτικούς φώοννας· τοῦ δὲ, ὧς ἐρρήθη, ὀρέγειν παρῆται καὶ ἔγχο; ὀρεκτὸν, οὐ τὸ ἀγγέμαγον, ἀλλὰ τὸ ἐπαφίμενον διὰ ἐκτάσεως χειρός. Τὸ δὲ Σιώνιται; ἀντὶ τοῦ Ἰεροσολυμίταις ἤγουν κατὰ τὴν Σιών· τὸ δὲ μένουσιν εἶχεν εἶπειν ἀσφάλτως μένουσιν, ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ Σιών ἀναμένουσι τὴν παρουσίαν, ἢ οὐ παρουσίαν· εἴτα το δὲ μελωδός· τὸ ποιητικώτερον, Κοινῶς μὲν γὰρ μένω φασὶν· ποιητικῶς δὲ μένω κατὰ παραγωγήν· ὁμοίως τῷ τέκω τέκτω, ἔχω ἔχω, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Ἡ δὲ τοῦ πατρογεννήτου σύνθεσις φησὶ καὶ αὐτὴ τῷ ἱερῷ.

ρως'. Λίσχη δὲ νῦν μὲν κοινότερον ἢ μὴ ἀναγκαῖα πίνω, τάχα δὲ καὶ ἀκαιρός πολυλογία καθήμενων τινῶν ἀργῶν ἔθνικῶν. Πάλαι δὲ ποτε οἱ ἀργοὶ διὰ πένιας, καὶ μὴ ἔχοντες ἔργου σπουδαίως ἔχεσθαι, ἀθροίζονται περὶ καμίους βαλανειακὰς χειμῶνος καὶ περὶ χαλκεύμας χάριν ἁλῆας ὅ ἐστιν ἁλειωρῆς καὶ θερμότητος, καὶ ἀνακείμενοι καὶ λαλοῦντες τὰ ἐκείνοις φίλα, καὶ μάτην οὕτω τὴν γλῶσσαν πονοῦμενοι, καὶ κατατρίβοντες ὥς οἷα καὶ γλίσσαλοι, τὴν τῆς λέσχης ὀνομασίαν ἐξέφηναν. Λέσχη γὰρ ἐκαλοῦντο οἱ τοιοῦτοι τόποι, τάχα μὲν ἀπὸ τοῦ λέγειν ἦτοι λαλεῖν, μάλιστα δὲ ὥς ἀπὸ τοῦ λέγω τὸ κάθημαι, καὶ ἀνάκειμαι, καὶ κοιτάζομαι· ὅθεν λέξω, λέξομαι, τὸ κοιμήσομαι· παρακείμενος δὲ τοῦ τοιοῦτου θέματος· λέλεχα, ὅθεν οὐ μόνον λέχος καὶ λέκτρον ἢ κοίτη, καὶ γυνὴ λεχὼ, ἀλλὰ καὶ ἡ ῥηθείσα λέχη, καὶ πλεονασμῷ τοῦ σ λέσχῃ· ὅθεν καὶ τὸ ἀδολεσχεῖν, ἡγρουν δεψιλῶς λαλεῖν.

ρως'. Ἡ ἀπηνὴς δὲ, καὶ ὁ ἀπηνής, καὶ τὸ ἀπηνές, οὐ μόνον τὸ ἀντικείμενον τῇ πρᾶσσει θηλοῖ, καθ' ὃ σημαίνονμενον τοὺς τυραννικοὺς ἀπηνεῖς λέγομεν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀσμενον παρ' Ἀττικοῖς, ὡς ἀπο αἵνου ἡγρουν μακρὰν ἐπαίνου· τὸ γὰρ μὴ σεμνὸν οὐκ ἔχον ἐπαίνειν· ἀπηνής οὖν λέσχῃ ἔθνων κατ' ἀμφω ταῦτα σημαίνονμενα. Τὸ δὲ πόππυσμα ποῖα λέξις ἐστίν; ὀνομαστικοποιημένη δηλαδὴ· ἐτυμολογίαν μὲν οὐκ ἔχουσα, πραγματικῶς δὲ γνωρίζομένη τοῖς ἀκούουσιν ὅτι τὰ χειρὶ σφιγμῷ συνάγοντες, ἡ βρέφη προσφωνοῦμεν φίλως ποτακτικώτερον φωνῇ ἀνάρθρῳ, ἢ παλάρια, ἢ ἄλλο τι μὴ ἔχον ἐπαίνειν ἐνάρθρῳ λαλιᾶς· καὶ ἐστὶ τοῦθ' ὁμοιον ὥς εἰ καὶ καθὰ κόκκω κοκκίζω, οὕτως ἦν καὶ πόππυ, ἔξ οὗ τὸ ποππύζω, ἢ γρὺ γρύζω, καὶ μὴ μύζω· ποππύσματος δὲ εἰκάζεται δεξιῶς ἅμα καὶ ἀστέως τὰς τῶν ἔθνων λέσχας, δὲ τὸ ἐν λόγοις μόνος· ἥδ' οὐ καὶ ὅσον φιληματικῶς ἐπαγωγὴν τῶν ἐξωτερικῶν φράσεων. Καρπὸν γὰρ ἐκτείνει φυγοτρόφον μὴ φέρουσα, τὸ ἐφελκὼν εἶχον ἄλλως· μυθικὸς πλάσματος καὶ τισι τοιοῦτοις λήροις, οἷς οἱ χυδαῖοι χαίρουσιν ὥσπερ καὶ ζῶα ποππύζοντα.

illicebras aliter habebant ex fabulosis adinventionibus quibusdamque talibus nugis, quibus vulgus, tanquam animalia sibilis illecta, gaudet.

ρως'. Τὸ δὲ ὤκιστα, οἰκειότατον ἐνεργεῖα Πνεύματος, ἀχρόνως· τὰ οἰκεία ἐνεργοῦντος, ἐπίτασις δὲ τάχους, ὥσπερ ὠκὺ ὤκιστα. Τὸ δὲ δεικνύς ὥς μὲν πρὸς τὴν φορὰν τοῦ Πνεύματος, δεικνύν ὠφελει εἶναι· προνεχθὲν δὲ οὖν τῷ πυρπνῶος ἀρτενικῶς ἀντικίττεται πρὸς ὕψιστον ἐννοίας· θεὸς γὰρ ἀληθὺς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα· διὸ καὶ τὸ δεικνύς ἀρμόττει αὐτῷ· τὸ δὲ πυρπνῶος· παράφρασις γοργωτάτη ἐστὶ τοῦ πνοῦ βιαία καὶ πυρὸς γλωττήμασιν· ὁποῖόν τι καὶ ἡ πυρπνοος· πνευματικὴ δρῶσις, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Ὅτε δὲ οὗ τὸ πυρπνῶος εἰ μεγθυίνει τὴν λήγουσαν ἐπιρρήματικῶς, συντακτέον ἐστὶ τῷ δεικνύς· οὕτω γὰρ ἡγρουν πυρπνῶος, καθὰ ἐρρέθη, διδρασκται τὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν τῇ νῦν ἑορτῇ αὐτοῦ.

156. Λέσχῃ nunc quidem communiter est non multum utilis, sed etiam forte non opportuna confabulatio hominum otiosorum ethnicorum. Olim autem ei ἀργοὶ propter paupertatem, et qui non poterant operi strenuo vacare, congregati, circa balnearios hiemis caminos et circa fornaces arariorum ob calorem (ἀλῆαν), id est tutelarem et solum, jacentes et confabulantes, sicque frustra linguam exercentes et consumentes veluti loquaces λέσχης nomen propalaverunt: λέσχη enim vocantur hujusmodi loca, forte a verbo λέγειν seu loqui, sive potius a λέγω recubo, jaceo, dormio; unde λέξω, λέξομαι, requiescam. Affinitatem autem habet cum hujusmodi radice λέλαχα, unde non solum venit λέχος; et λέκτρον cubile, et mulier λεχὼ (puerpera), sed et dicta vox λέχη, quæ cum expletivo σ fit λέσχῃ. Hinc etiam venit ἀδολεσχεῖν, sive copiose loqui.

157. Voces autem ἡ ἀπηνής, et ὁ ἀπηνής, et τὸ ἀπηνές, non solum quod opponitur mansuetudini significant, quatenus hac significatione tyrannos dicimus ἀπηνεῖς, sed etiam apud antiquos expriment quod indignum est tanquam a laude sive gloria (αἵνου et ἐπαίνου) longinquum. Quod enim honorabile non est, laudare non possumus: ἀπηνής igitur erat ethnicorum λέσχῃ sive confabulatio, secundum utramque significationem. Jam πόππυσμα qualis est vox? Onomatopœia sane. Etymologiam enim non habet, sed effectus noscitur audientibus cum labia stringentes, amice blanduleque intriculata voce compellamus infantes aut pullos, aut aliud quid locutionem articulatam attendere non valens. Hoc vero non secus est ac si juxta κόκκω κοκκίζω, sic haberetur πόππυ, unde ποππύζω, vel γρὺ γρύζω et μὴ μύζω. Sibilacionibus autem blandulis vere, et urbane confabulationes ethnicorum assimilant, eo quod in solis verbis constat quod exterarum locutionum. Dulce quodamque modo amanter attractum est. Fructum enim animæ nutritum istæ non ferentes;

158. Hoc autem: ὤκιστα, maxime proprium efficaciz Spiritus, qui sua sine tempore operatur, superlativum est τοῦ τάχους, quemadmodum ὠκὺ, ὤκιστα. Δεικνύς vero, tanquam ad Πνεῦμα relatio, debebat esse δεικνύν: sed verbum hoc prolatum cum πυρπνῶος, genus masculinum atticæ juxta cogitationis valetudinem sequitur. Deus enim vere quoque Spiritus sanctus est, ideoque cum ipso consentit δεικνύς. Vox autem πυρπνῶος vivida paraphrasis est illius: πνοῇ βιαία καὶ πυρὸς γλωττήμασιν; qualiter ἡ πυρπνοος πνευματικὴ δρῶσις, et his similia. Sciendum autem quod si τὸ πυρπνῶος adverbialiter finalem auget, construendum erit cum τῷ δεικνύς. Sic enim, sive πυρπνῶος, ut dictum est, ea quæ sunt sancti Spiritus in hac ipsius præsentī festivitate manifestata sunt.

Firmus odes septima.

A

Ῥόδης ἐβδόμης εἰρμός.

Concoris clamavit instrumentorum cantus,
Adorare auream insaniam imaginem.
Paracleti autem lucifera gratia
Dignos facit ut clament, O Trinitas sola,
Equipotens, sine principio, benedicta es.

159. Histricæ veteris appositione populum hunc
vetustissimum non sapientem melodius opponit
fessiviter agentibus nunc in Sion, qui sancti
Spiritus hodiernum descensum in apostolos ele-
brant: abjudicat quidem a parte landatoria turbas
illas; ibi vero sistit epos qui, opportuna dictione,
spirituales sunt. Habet autem sacer vates historiam
ex adulatrice statuæ Nabuchodonosor elevatione
impiorumque ipsius adoratorum agendi ratione.
Dicit quod symphoniacæ de Nabuchodonosor melo-
dia sonitusque multiformium illorum instrumen-
torum, quorum pleraque nota non erant Hellenorum
genti, signum dabant, ut adoraretur aurea statuæ,
sive inanimum idolum: sed hoc quidem tum erat,
cum idololatria publice colebatur. Num autem cum
ille qui vere Dominus est et Deus deorum agnoscitur,
paracleti sancti Spiritus gratia non aperte
noscitur in sonitu clangoris, fistulæ, citharæ,
samburæ, psalterii, aliorumque similium; sed
sonus extraordinarius vehementis flatus et resonan-
tis ignis, quo percussæ sunt hic occurrentes con-
gregati, neminem quidem turbavit, sed σεβασµιάζει
sive σεβασµίως (veneranter et pie) movet, angus-
tiamque venerationem spiritualem inspirat, et angu-
ste resonat ob concordiam personantis flatus
deorum cum celestibus melodis, docens, non ad
istam veterem similitudinem, inanimo sicque in-
sensibili sono respondere, sed fiducialiter voce
clara dicere ad illum qui prodigia profert, Deum,
qui in Trinitate subsistit: O Trinitas, æqua po-
testate sineque principio constans; sola sane tu
juxta veritatem es benedicenda; ideoque te solum
nos qui tui sumus, benedicimus, tanquam nullum
aliud Deum præter te solum agnoscentes. Ita ver-
bum σεβασµιάζει antithetum est ad verbum
ἰδοῦν, præsertim autem ad dictum σέβειν τὸ
βρέτας; cumque fortassis est licitum ad occasio-
nem necessariam rhetoribus novas invenire dictiones,
hoc etiam ibi fecit melodius, ex verbo σέβειν
derivans σεβασµιάζειν.

160. Vide autem ut solerter sacer ille poeta,
dictam Chaldaicam historiam septimi carminis
nexui adaptatam, velut aliquid addititium adducens,
parallelamque ponens cum his quæ ad celebratum
Spiritus sanctum attinent, dexteritatem suam
multam manifestavit. Symphoniacæ quippe melodie
eorum quæ sensus afficiunt instrumentorum, præ-
æstem spiritualem symphoniam opposuit: non
enim habetur ibi linguarum confusio, sed unio, et
ut ita dicam, consensus. Illorum autem inspira-
tione motui, (quædam enim in eis erant inspi-
rata), spiritalem inspirationem in apostolos ex

XVII. Σύμφωνον ἰδρόησεν ὀργάνων μέλος;
Σέβειν τὸ χρυσότευκτον ἄψυχον βρέτας;
Ἦ τοῦ Παρακλήτου δι' εὐσφάρος χάρις
Σεβασµιάζει τοῦ βοῦν· Τριάς μόνη,
Ἰσοσθενής, ἀναρχε, εὐλογητὸς εἰ.
ρὺθ'. Ἰστορίαν παλαιάν παραβίσι· λαὸν ἐκείνον
οὐκ ἔμφορνα παλαιάτων δ' ἡμετέρους τοῖς νῦν ἐν τῇ
Σιών ἑορτασταῖς ἀντιθεῖς, οἱ καὶ τὴν σήμερον τοῦ
ἀγίου Πνεύματος ἔχουσιν ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους παν-
ηγυρίζουσιν· ἀποκρίναι μὲν τῆς ἐπαίνου τῆς μοίρας
τοὺς ὁχλοῦς ἐκείνους, ἐγκαθιστᾷ δὲ αὐτῇ τοὺς, και-
ρίως εἰπεῖν, πνευματικῶν. Ἔστι δὲ ἡ ἱστορία τῇ
ἱερῶν ἐκ τῆς κατὰ τὸν Ναβουχοδονόσορ ἀλαζονικῆς
εἰκονοστασίας, καὶ τῶν ἐπιτερίπτων τότε προσκυνη-
τῶν ἐκείνης· καὶ λέγει ὅτι τὸ σύμφωνον ἐπὶ Να-
βουχοδονόσορ μέλος; καὶ ὁ κατ' ἐκείνο θροῦς τῶν πο-
λυεῖδων ἐκείνων ὀργάνων, ὧν τὰ πολλὰ οὐδὲ γνωστὰ
τῇ καθ' Ἑλλήνας γενεᾷ, συνθηματίζων ἦν, σέβειν
τὸ χρυσότευκτον βρέτας, ἦγουν εἰδωλὸν τὸ ἄψυχον.
Ἀλλὰ τοῦτο μὲν τότε δεῖ τὰ τῆς εἰδωλολατρίας
ἐπαρρησιάζετο· νῦν δὲ τοῦ ὄντος Κυρίου τοῦ τῶν
θεῶν Θεοῦ ἐπεγνωσμένου, ἡ χάρις τοῦ παρακλήτου
ἀγίου Πνεύματος ἑμφανὲς ἐγνωσμένη οὐκ ἐν τῷ
θορυβῶν σάλπιγγας, καὶ τύμπανα, καὶ ψαλτήρια,
καὶ θαμβούρια, καὶ σαμβύκας, καὶ εἰ τι τοιοῦτον·
ἀλλὰ κατηχηθεῖς παραδόξως πνοῇ βίαι καὶ βρέ-
μοντι πυρὶ τοὺς παρερημένους καὶ συλλεγῆναι
λαχόντας, ἰδρόησι μὲν οὐδένα, σεβασµιάζει δὲ ἦτοι
σεβασµίως καὶ σεπτῶς ὑποκινεῖ καὶ σεβασµία ἐνθε-
ζει σηµαντῶς πνευματικὸν καὶ κατηχεῖ σεπτῶς ἐνεκα
τοῦ ἀντιδοῦν κατέθεναι ταῖς ἀνωθεν κατηχοµένῃ
πνοῇ, ὃ πρὸς ὁµοιότητα ἐκείνην παλαιὰν ἀψύχην
καὶ οὕτως ἀναστήτω βοῇ ἀντιρρέγγεσθαι, ἀλλὰ
θαρσαλέως λέγειν διατόρῳ βοῇ πρὸς τὸν ἄρτι σηµει-
φοροῦντα Θεόν, τὸν ἐν Τριάδι τὸ Ὁ Τριάς Ἰσοσθενής
ἀναρχος· μόνῃ σὺ εὐλογητὸς εἰ πρὸς ἀλήθειαν. Διὸ
καὶ μόνον σὲ ἡμεῖς οἱ σοὶ εὐλογοῦµεν, ὥς µὴ εἰ-
δότες Θεὸν ἄλλον εἶναι µὴ σὲ καὶ µόνον· ὥστε τὸ σε-
βασµιάζει ἀντίθετόν ἐστι πρὸς τὸ ἰδρόησι, µάλιστα
δὲ πρὸς τὸ σέβειν τὸ βρέτας· καὶ ἰσως ἐξ ἧν ἐν τοῖς
ρήτορσιν ἔστιν οὐ κατ' ἀνάγκην τινὰ καινουργεῖν
λέξεις· ἐποίησε τοῦτο καὶ ὁ μελωδὸς νῦν, παραποι-
ῶν ἐκ τοῦ σέβειν τὸ σεβασµιάζειν.

D

ρϛ'. Ὅρι δὲ ὡς διεῖξεν ὁ ἱερὸς οὗτος ποιητὴς τὴν
εἰρηµένην Καλδαϊκὴν ἱστορίαν παρεισοδιάσας ἀρµόν-
τουςαν εἰρμῷ ἐβδόμης Ϝδῆς, καὶ παράλληλον αὐτὴν
θεῖς τοῖς κατὰ τὸ ἑορταζόµενον ἄγιον Πνεῦμα, δε-
ξιότητα πολλὴν οἰκειάν ἐξέφηνε· τῷ μὲν γὰρ συμ-
φώνῳ μέλει τῶν πρὸς αἰσθητῶν ὀργάνων ἐκείνων,
τὴν ἄρτι πνευματικὴν συμφωνίαν ἀντιπαρίθετο.
Οὐ γὰρ γλωσσῶν ἐνταῦθα σύγχυσις, ἀλλὰ ἑνωσις,
καὶ ὡς οὕτως εἰπεῖν συμφρόνησις· τῇ δὲ κατ' ἐκείνα
ἐμπνοῇ καὶ κινήσει, ἐμπνευστὰ γὰρ τίνα πάντως
ἦσαν ἐν αὐτοῖς, τὴν πνευματικὴν ἐπίπνοαν εἰς
τοὺς ἀποστόλους ἀντιτίθεικεν· ὅργανα Θεοῦ αὐτοῦς

ὄντας τὰ ἐκείνου μάλιστα : τοῖς δὲ τότε λαοῖς, καὶ φυλαῖς, καὶ γλώσσαις, τὰ ἐν τῇ νῦν ἰορτῇ-δμοια· τῇ δὲ βοῇ ἐκείνῃ πρὸς βίαν πληττούση τὸν αἶρα, τὴν ἐνταῦθα βίαν πνοήν· τῷ δὲ ἐκαὶ αἰσασμῷ τοῦ ὀφίου κακολογεῖσθαι ἀφύχου εἰδύλου, καὶ τῇ προσκυνήσει, τὴν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ τοῦ αἰετῶντος ζωοπαρόχου ἐπίγνωσιν καὶ προσκύνησιν· συννοητέον δὲ καὶ ὡς πυρὶ ἐκείνῳ Χαλδαῖκῳ φυλάσσοντι μὲν τοὺς τὴν ἀγίαν Τριάδα τυποῦντας μακαρίους τρεῖς παῖδας τὴν ἐν μιᾷ θεότητι πάντως, ἣν συμβολικῶς ἐδύλου ὁ εἰς ὁ συγκαταβᾷ· ἐπὶ σωτηρίᾳ ἐκείνοις, πῦρ τὸ ἐνταῦθα παρίετο, σῶζον μὲν σὺν τῷ καὶ πυρίνων εἶδει γλωσσῶν σοφίαν τοὺς τῆς ἀγίας Τριάδος ἐπιγινώσκοντας· οὐκ ἂν δὲ μὴ καταναλίσκον ἀρρήτων συνειδήσεως τρόπῳ καὶ λόγῳ τοὺς μὴ τοιούτους, καθὰ καὶ προσέριπται· καὶ τοιαύτῃ μὲν ἡ τοῦ σοφοῦ ἱεροφάντου ἐνταῦθα δεξιότης ἐς ὅσον ἡμᾶς ἐνοπτερίσασθαι. Ἐν δὲ τῷ εἰρημῷ τῷ μὲν σύμφωνον μέλος, καίριως ἀλέκται, καὶ οὐκ ἔστι φράσαι κάλλιον· ἐνθα ὅρα λέξιν ἀγαθὴν καὶ σύμφωνον, καὶ οὕτως ἐναρμόνιον, φασιδιπραξίᾳ προσαρμόσασαν τῇ ἐκ θελήματος τυραννικοῦ· καὶ εἰσὶν ἀληθῶς καθὰ συνειδήσεως ἀπύκναι καὶ φευκταί, ὅποια καὶ ἡ τῶν ποιητῶν συνάγωγῃ, ὡς ψάλλει Δαβὶδ, καὶ καὶ ἡ συνελθεῖν Ἀτταγάς Νομηνίῳ πεπαρομίσταται, οὕτως καὶ συμφωνίαι δαιμονιώδεις· ὧν χειρίστη μὲν ἡ συγκράζασα τὸ, Ἄρον, Ἄρον, σταύρωσον αὐτόν· ὑπεριμένη δὲ ὡς πρὸς ἐκείνην, ἡ βασιλεῖα μὲν ἔχειν ἀπαρηρτημένη, ἔχρινάσα δὲ Καίσαρα.

ρῆα'. Τὸ δὲ ἰθρόνης τραχεῖα λέξις κρέπουσα ἐν-
νοία ἐκφορητικῇ· ἄλλως δὲ γε ἀστέια, διότι οὐδὲν
εἶχεν ἡδὺ τὸ μέλος ἐκείνο, ἀλλ' ἡ μόνον ἰθρόνης κα-
ταποδοῦν· ἐπιστήσαι δὲ χρὴ ἐνταῦθα μήποτε οὐ τὸ
σύμφωνον τῶν ὀργάνων μέλος τὸ μάλιστα θέλγει,
ἰθρόνης τοὺς παρατετυγχάνοντας, ἀλλὰ τὸ κήρυγμα
τοῦ βασιλικοῦ βουλήματος· ὃ κήρυγμα συνεπιλαβί-
μενον καὶ ὀρθῶς, ὃ ἔστιν κλονήσαν καὶ ἑτέρον
μελῶδες, πεποίηκε συνεξακουέσθαι τοῖς ὀργάνοις
τὴν ὀρθήσιν. Ἀληθῶς γὰρ οὐ τὸ μέλος ἰθρόνης, ἀλλὰ
τὸ κήρυγμα· ἴσως δὲ καὶ διὰ τὸ ὑπερπάλειν τὰ τύμ-
πανα καὶ τὰ βάρβιτα καὶ τὰ κύμβαλα τῷ τραχυφώνῳ
τὴν λεπτὴν ἐμφύειαν, καὶ ὁρυθητικὰ μέλλον εἶναι
ἡπερ θαλακτήρια, ὡς ἐκ μέρους αὐτῶν καὶ τῶν κατ'
αὐτὰ κατηγόρησε τὸ θροεῖν τῶν ὀργάνων· γίνε-
ται δὲ τὸ θροεῖν ἐκ τοῦ ὀρόδος θροῦς, ὃ ἐρηλὶ τὸν
ὀρύβον· δύνανται δὲ θροεῖν εἶναι καὶ τὸ ἔχειν ἀπλῶς,
καὶ τὸ λαλεῖν δὲ θροεῖν φασὶν τινες, οὐ μὴν παζολο-
γικῶς, ἀλλὰ ποιητικῶς τραγικώτερον. Ὀργανα δὲ
ἰδίως νῦν τὰ μουσικὰ, οὐ κυριολεκτικῶς, ἀλλὰ κοι-
νότερον δι' αὐτὴν ἐπ' αὐτοῖς ὀρεῖν τῶν ὡς ἐπὶ πολὺ
ἀργότερον, μάλιστα δὲ τῶν ἐν πανηγύρεσιν· ἄλλως
μέντοι ὄργανα, καὶ ἐργασία εἰς τὴν σηματοῖαν ἀπο-
τελευτῶσι· τὰ μὲν παρὰ τὸ ἔργον ὀνομασμένα
ὡς ἐργατικῶς ἀφωρισμένα προσώποις· τὰ δὲ παρὰ
τὸ ὀρέγω τὸ κτείνω, εἰς ἃ χεῖρας ἐργατικὰ ὀρέγον-
ται ἔχουν ἐκτείνονται.

ὀρέγω tendo, in quae manus operariae tenduntur vel ὀρέγονται.

adverso statuit, qui sunt ipsi Dei instrumenta, ipsius laudes melode canentia. Istis autem olim populis et tribubus et linguis, quae sunt in hac festivitate similia comparat; illi vero clamori vio-
lenter aera percutienti v. hementem ibi statum; illi venerationi digni cui maledicatur inanimi idoli atque adorationi, veri Dei semper viventis et vivi-
ficantis agnitionem et adorationem. Una vero cogitandum quod illi Chaldaico igni, beatos illos servantis tres pueros, figurantes sanctam Trinitatem in una prorsus divinitate, quam symbolice figurabat hic unus qui descendit ad salvandos illos, ignis ibi contra positus est, servans quidem, sub ignearum forma linguarum reddendo sapientes sanctae Trinitatis cognitores; nonne autem forte consumens in stabili conscientiae modo rationeque eos qui tales non sunt, ut jam dictum est? Talis quidem est ibi sapientis auctoris sacri solertia, quantum nos inspicere posuimus. In hoc autem nexu: σύμφωνον μέλος, opportune dictum est, nec erat locutio pulchrior: ubi vide dictionem bonam et symphoniacam, et ideo harmonicam pravo adaptatam operi quod ē voluntate tyranni pendebat. Sunt etenim vere, sicut abominabilia detestandaque concilia, qualis erat, juxta psallentem David, iniquorum synagoga, illaque qua Atticus cum Numeisio congregari proverbium est, sic etiam demoniacae symphoniae, quarum pessima fuit quidem ea quae conclamavit: Tolle, tolle, crucifige eum; et ea quae, tanquam illi subjecta, non habere regem nisi Caesarem, affirmabat.

161. Verbum autem ἰθρόνης dictio est aspera, terrificae sententiae conveniens; alias autem uranica, eo quod nihil habebat dulce talis melodia sed tantum personabat ad terrendum. Hic autem advertendum minime symphoniacam instrumentorum melodiam, valde mulcentem, obvis conturbavisse, sed regiae voluntatis praeconium: quod praeconium, simul acceptum et ὀρθῶς, id est, juxta melodiam alterum, turlans (κλονήσαν), exaudiri fecit cum instrumentis terroris sonum: vere namque non melodia, sed praeconium conturbabat. Forsitan autem etiam, eo quod tympana, barbytes, et cymbala raucō sono lenem melodiam superabant, ideo magis turbare quam mulcerē poterant, ita ut ex parte illorum et ipsis similium adversus omnia dixerit instrumenta verbum θροεῖν. Venit autem θροεῖν ex voce ὀρός θροῦς, quod significat tumultum. Potest autem esse θροεῖν simpliciter ἔχειν, resonare, et etiam loqui dicunt aliqui θροεῖν, non quidem in prosa, sed in stylo poetico tragico. Ὀργανα vero specialim hodie dicuntur instrumenta musica, non propria dictione, sed communi, ob appetitum ὀρεῖν in ea plerumque pigriorum maximeque ecclē-
bus panegyricis assuetorum. Alias tamen organa et ἐργασία in unum quoddam significationem desinunt: una quidem ob ἔργον dicta tanquam ἐργατικῶς sejuncta a speciebus; alia vero propter ὀρέγονται.

162. Quoad σείδας autem, cuius est derivatio ἀσέδαζειν, unde venit ὁ σεδάσμος; et σεδασμιάζειν, in prima strophā primi carminis scriptum est. Auream vero statuum illam dicit ex illius parte, quod pretiosius est, ut ibi quoque quodammodo tyrannidem exerceat aurum, alias quidem materias statuae abscondens, et illa vocatum. Alias enim diversis materiis erat idoli compositio, licet etiam aliunde gentium idola sint tantum argentum et aurum. Adjectivum autem ἀψυχον ad confusionem dictum adorantium huiusmodi simulacrum, cuius honor species angusta; non solum non habens spiritum in ore ejus, ut juxta David loquar, sed nec aliquid pium in animam suggerens.

163. Vox βρέτας venit quidem a voce: βροτὴ; homo, significatque mortale sive humanum simulacrum ἀνδριάντα scilicet: duas autem habet terminationes, unam in α; ut γήρας, et ὕδρας, et οὐδας; pavementum; et aliam in ο, secundum prædicta: Sicut enim dicimus γήρας, ex quo venit γηροτροφεῖν, et apud Sophoclem γηροδοσκός, atque etiam ὕδρας, cuius dativus est ὕδαί et ὕδαί tanquam ταίχαι ταίχαι; similiter quoque ἔδρας, ἔδρας ἔδρας, ἔδαί ἔδαί; sic etiam βρέτας, ex quo pluraliter decorum βρέτη idola dicuntur. Poetica vox est βρέτας etiam pedestribus rhetoribus. Ideo dulcis comicus disyllabam hanc dictionem alicubi deridens, βρετέτας in tribus syllabis dixit. Si vero βρέτας; comice ridetur, quid ergo patietur κεράμβηλον? Similis quidem significationis et ipsum, ausum autem sic dici juxta κίρας et præpositionem ἀνά, et τὸν βῆλόν, quod est cœli limen, ut sit κεράμβηλον, cuius κίρας sive potentia, pervenit ad ipsum cœlum. Ut breviter autem hæc resumam, veteribus polyonymia sunt ista ἡ εἰκὼν, et τὸ εἰδωλόν, et τὸ δεικνύον, et τὸ βρέτας, et τὸ κεράμβηλον. Ex his autem κεράμβηλον quidem expulsum est et jacet abjectum; βρέτας autem et δεικνύον aliquando circumferuntur juxta metri necessitatem. Cæterorum vero duorum ἡ quidem εἰκὼν in honorem specialim venit in hoc: «Ad imaginem Dei,» et similibus; idolum vero gentibus a dæmonibus ductis ablegatum est: «Idola namque gentium, ait, argentum et aurum.»

164. Gratiam paracleti sancti Spiritus dicit hominibus gratiosam dispensationem ac viam, juxta quam in hymnis benedicuntur sancta Trinitas. Vide vero quod prorsus verbis fulgidus cum sit melodus, φωσφόρον (fulgidam) hic etiam ait prædictam Spiritus gratiam, propter ignem festivum. Βοῶν autem a rectitudine metri non excessisset melodus siens λέγειν vel λαλεῖν, sed prætulit augustius. Hæc enim ob sonum τοῦ λάμδδα leniora dulcioraque sunt: sed verbi βοῶν emphasis dignitatem subjecto convenientem infert. Cæterum autem, sicut verbo τῷ σέδειν de Nabuchodonosor statua dicto, inseruit spiritualiter τὸ σεδασμιάζειν; sic illa melodia, sonitu turbante, convenientius erga nos dictum

ῥεῖβ'. Παρὶ δὲ τοῦ σείδας οὐ παράγωγοι τὸ σεδάζειν, ὅθεν ὁ σεδάσμος, καὶ τὸ σεδασμιάζειν, ἐν τῷ πρώτῳ γέγραπται τροπαίῳ τῆς πρώτης ψῆδς. Χρυσότευκτον δὲ εἰκόνα ἐκείνην λέγει ὡς ἀπὸ μέρους τοῦ τιμιωτέρου, ἵνα πῶς κἀνταῦθα τυραννῇ ὁ χρυσοῦς, τὰ; μὲν ἄλλας ὕδας τοῦ ἀνδριάντος ἀποκρύψας ἐκφανγθεὶς δὲ αὐτὸ· ἄλλως γὰρ διαφορῶδους ἦν ἡ τοῦ εἰδωλοῦ σύνθεσις· εἰ καὶ ἄλλως τὰ εἰδωλα τῶν ἰδνῶν ἀργυρίῳ εἴη μόνον καὶ χρυσίῳ μόνον· τὸ δὲ ἀψυχον παρὶς ἐντροπήν εἰρηται τῶν προσκυνοῦντων τοιούτων βρέτας, οὗ τὸ τίμιον φαντασία σιμνῇ, οὐ μόνον οὐκ ἔχον πνεῦμα ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, λαυτικῶς εἰπεῖν, ἀλλ' οὐδὲ συμβαλλόμενον τι ἐς ψυχὴν θεοφιλῶς.

ῥεῖγ'. Τὸ δὲ βρέτας γίνεται μὲν ἀπὸ τοῦ βροτὸς ὁ ἀνθρώπος, καὶ δηλοῖ βρότειον εἰδωλόν ἡγουν ἀνθρώπινον, ἀνδριάντα δηλαδὴ. Ἐχει δὲ καταλήξει καὶ αὐτὸ δύο, τὴν εἰς α; ὡς γήρας, καὶ ὕδρας τὸ ὕδωρ, καὶ οὐδας τὸ ἔδαφος· καὶ τὴν εἰς ο; καθὰ καὶ τὰ βῆθέντα. Ὡς γὰρ γήρας λέγομεν ἐξ οὗ τὸ γηροτροφεῖν, καὶ παρὰ Σοφοκλεῖ ὁ γηροδοσκός, ἐπὶ δὲ καὶ ὕδρας, οὗ δοτικὴ τῷ ὕδαί καὶ ὕδαί, ὡς ταίχαι ταίχαι· ὁμοίως καὶ ἔδρας, ἔδρας ἔδρας, ἔδαί ἔδαί, οὕτως καὶ βρέτας, ἐξ οὗ πληθυντικῶς θεῶν βρέτη τὰ εἰδωλα. Ποιητικὴ δὲ λέξις τὸ βρέτας, καὶ πεζολόγοις ῥήτορσι· διὸ καὶ ὁ γλυκὺς κωμικὸς καταμακωμένους που τῆς δισουλὰδος ταύτης λέξεως, βρετέτας ἔφη ἐν τρισὶν λέξεσιν. Εἰ δὲ τὸ βρέτας κακωμῶδῆται, τί ἄρα πείσεται τὸ κεράμβηλον; ὁμοίως μὲν ὅν καὶ αὐτὸ σημασίας, τολμηθὲν δὲ οὕτω λεχθῆναι παρὰ τὸ κίρας καὶ τὴν ἀνά πρόθεσιν καὶ τὸν βῆλόν, ὃ ἐστὶ τὴν βάσιν τοῦ οὐρανοῦ, ἵνα ἡ κεράμβηλον, οὗ τὸ κίρας ἡγουν ἡ δύναμις ἀνήκει ἐς αὐτὸν οὐρανόν. Συναιεῖται δὲ τὰ τοιαῦτα ἐν στενῷ, ταυτὰ πολυονυμίας, λόγῳ ἐπὶ τοῖς παλαιοῖς, ἡ εἰκὼν, καὶ τὸ εἰδωλόν, καὶ τὸ δεικνύον, καὶ τὸ βρέτας, καὶ τὸ κεράμβηλον. Τούτων δὲ τὸ μὲν κεράμβηλον ἐκκίχρουσται καὶ κίτται ἀπορρίψιν· τὸ δὲ βρέτας, καὶ τὸ δεικνύον περιφρονταί ποτε διὰ χρείας μέτερον· τῶν δ' ἐπιλοΐτων δύο ἡ μὲν εἰκὼν ὑπερταίχεται ἐν τῷ κατ' εἰκόνα θεοῦ καὶ τοῖς ὁμοίοις. Τὸ δὲ εἰδωλόν τοῖς δαιμονοφορήτοις ἰδνεῖσιν ἀπονενέμῃται· τί γὰρ εἰδωλά φησι τῶν ἰδνῶν ἀργυρίον καὶ χρυσίον.

ῥεῖδ'. Χάριν δὲ τοῦ παρακλήτου ἁγίου Πνεύματος λέγει τὴν σημερον χάροποιον οἰκονομίαν καὶ μέθεδον, καθ' ἣν ὁμολογικῶς εὐλογεῖται ἡ ἁγία Τριάς. Ὅρα δὲ ἐπὶ πάντοτε φωτολόγος ὢν ὁ μελωδὸς, φωσφόρον κινεῖται τὴν εἰρημένην τοῦ Πνεύματος χάριν φησί, διὰ τὸ ἱερταστικὸν πῦρ. Τὸ δὲ βοῶν οὐκ ἂν ἐσφάλη τῆς κατὰ μέτρον ὀρθότητος ὁ μελωδὸς λέγειν εἰπὼν, ἡ λαλεῖν, προέκρινε δὲ τὸ σεμνότερον· λαιότερα μὲν γὰρ ἐκείνη διὰ τὸν τοῦ λάμδδα ἦχον, καὶ γλυκύτερα. Ὅ δὲ τοῦ βοῶν στομφοσμός σεμνότερη ποιεῖ τῇ νῦν προθέσει κρέπουσαν· ἄλλως δὲ ὥσπερ τῷ σέδειν βῆθέντι ἐπὶ τῆς τοῦ Ναβουχαδονόσορ εἰκόνης, ἐντέθεικε τὸ σεδασμιάζειν πνευματικῶς, οὕτω τοῦ μελωδὸς ἐκείνου θροῦντος, ἐφ' ἡμῶν εἰρηται σεμνότε-

ρον τὸ βοᾶν· ὡς· χρεὼν δὲ οὕτως· ἄδειν τῷ Θεῷ, A
κατὰ τὸ, ἀνεφώνησε φωνῇ μεγάλῃ καὶ εἶπε.

ρῆς'. Τὸ δὲ ἱσοσθενῆς καὶ ἀναρχος κλητικῶς νο-
οῦμενον, Ἀττικῶς· ἀν εἶποι ἀνὴρ ἀντὶ τοῦ Ὡ ἱσο-
σθενῆς καὶ ἀναρχε· Ἀθηναῖοι γὰρ ταυτίζουσι τὴν
δρθὴν καὶ τὴν κλητικὴν, τὰ εἰ· ἐκφώνησιν· καὶ ἡ
εὐλογία δὲ Τριᾶς, τῆς αὐτῆς διαλέκτου ἐστὶ, καθὰ
καὶ τὸ ἡ γενναῖος, καὶ τὰ τοιαῦτα· ἐδ γὰρ κοινὸν
ἡ εὐλογητή. Οὕτω δὲ καὶ τὸ κατάρχον ἐν ἱερᾷ;
ἀκολουθίας τριτάγιον κατὰ κλητικὴν ἔνοιαν ἐκφω-
νεῖται καὶ ἀληθῶς παρακλητικὴν, εἰ καὶ ἄλλως κατ'
εὐδαίην πᾶσιιν ἐκπεφώνηται. Ἀλλοῖ δὲ ἐστὶ ὥσπερ
ἡ δύναμις καὶ τὰ κατ' αὐτὴν, ἐστὶ δὲ καὶ ἰσχυρὸς καὶ
τὸ κράτος, οὕτως καὶ τὸ σθένος φησὶν αὐτῷ Θεῷ·
διὸ καὶ ἱσοσθενῇ τὴν ἀγίαν ἐφη Τριᾶδα· δυνατὸς
γὰρ ὁ Θεός, καὶ δυνάστης, καὶ ἰσχυρὸς, καὶ κρα-
ταῖος, καὶ σθεναρὸς, καὶ πάντα τοιαῦτα, καθ' ὑπέρ-
βειν ἀνυπέβλητον· τῆς κατὰ τὴν ἐδόμητος φῶδην
χοροποίας ἴδεν τὸ εὐλογητὸς εἰ. διὰ τετραπλῆς αὐτῷ
ἐσφράγισεν ὁ μελωδὸς ἐνταῦθα τὰ τέσσαρα μέλη
αὐτοῦ, τὸν εἰρμὸν καὶ τὰ τρία τροπάρια, ἐκφοδοῦ
δικὴν ἱπαγαγὼν αὐτὸ δις μὲν Ἀττικῶς, δις δὲ κοι-
νότερον.

Τροπάριον πρῶτον τῆς ἐδόμητος φῶδης.

XVIII. Φωνὴν προφητεύοντων ἡγνησάμενος,

Ἐρασπον οἰνότευκτον ἄφρονος μέθην,

Ῥήσεις ξηνηκούσθησαν ὡς ἀποστόλων·

Οἱ εὐσεβεῖς δὲ σοὶ βοῶμεν ἐνθίως,

Νεουργε τοῦ σύμπαντος, εὐλογητὸς εἰ.

ρῆς'. Τοὺς περιτετυχηκότας τῇ τοῦ ἀγαυοτάτου

Πνεύματος ἐνδμήτῃ τότε λαοὺς, καὶ μὴ ἐπιπνοῖα
τοῦ Θεοῦ τῶν γνώσεων, ἐπιγνόντας τὴν ἐκείνου δειο-
τάτην δύναμιν, μηδὲ ἐμβαδύναντας διορατικῶς ὅπως
χορηγοῦντος τοῦ Θεοῦ διαφόροις γλώσσαις τὰ ἐκείνου
ἐλάλουν οἱ ἀπόστολοι ἐναρμονίως ἐν διαφορᾷ κρου-
μάτων, ὅπερ ἐνήργει ἐν ταῖς ἐκείνων γλώσσαις τὸ
ἅγιον Πνεῦμα ὡς οἶα καὶ πλῆκτρον δεξιόν. Τοὺς
τοίνυν τοιοῦτους λαοὺς παραδειγματίζων ὁ μελωδὸς
ὡς μὴ ἀποδεχόμενοι· ἐκείνοις, ἄφρονάς τε ἀποκαλεῖ
ὡς ἀλογίᾳ κατέχουσι, καὶ συνθέναι μὴ ἔχοντας οἶα
καὶ ὅσα δύναται ὁ Θεός, καὶ ὅποια λαλεῖ ἐκείνος καὶ
ποιεῖ διὰ τῶν θαρπνόντων αὐτοῦ· καὶ μέμφεται ἐπὶ
ἐλεγεν οὖν μεθύειν τοὺς ἀποστόλους, ἐπὶ ῥήσεις
ἐκείνων ξέναι, ὅ ἐστι ξενίζουσαι, καὶ ξένως ἦτοι
παραδόξως ἀπηχοῦμεναι διὰ τὸ ἑτερόγλωσσον καὶ
οὕτως ἀλλόγλωσσον, ἡκούσθησαν· Ἐποιοῦν δὲ, ἡ μάλ-
λον ἱπαρχον τὴν ἀφροσύνην ταύτην οἱ εἰρημίνοι,
ὡς ἡγνησάμενος τὴν προδηλωθεῖσαν τοῦ προφήτου
Ἰωὴλ φωνήν· καὶ ὡς ἡ ξενίζουσα τῶν γλωσσῶν
ἐκείνη ἀναλλαγὴ τὴν τῆς Ἑλληνικῆς θρησκείας ὑπε-
δύλου ἐπὶ τὸ χρεῖστον ἀλλοίωσιν, οὐκ εἶ ἀλλ' ὁρα-
κὸν εἶναι ῥηθησομένην, ἀλλ' ἐκ τοῦ Σωτήρος Χρι-
στοῦ, δὲ σεβόμεθα οἱ χριστιανοί· ὅς καὶ πρὸ τῶν
ἀγίων παθῶν αὐτοῦ ὑπέφηνε τῇ ξένη μεταμορφώσει
τὸ αὐτὸ μυστήριον· ἀλλοίωσιν δηλῶν τὴν ἐν τῷ
παντὶ, καὶ σκότους μὲν παγκοσμοῦ, τοῦ κατὰ τὴν
πλάνην, ἀπέλασιν· φωτὸς δὲ ὀρθοδόξας ἐκλαμψιν·
ἀλλ' οὕτω μὲν φησὶν ἄφρονες ἐκείνοι, μὴ ποῦ δὲ καὶ
εἰς τὸ πᾶν ἀσεβεῖς. Ἡμεῖς δὲ οἱ ἀντιδιηρημένοι

A est τὸ βοᾶν; quasi necesse sit illa canere Deo, jux-
ta istud : Clamavi voce magna, et dixi.

165. Voces autem ἱσοσθενῆς et ἀναρχος vocative
sumptas, atticus homo sic diceret pro : Ὡ ἱσοσθενῆς;
et ἀναρχε : Athenienses enim nominativum et voca-
tivum in pronuntiatu similiter habent. Εὐλογητός
autem Trinitas ejusdem est dialecti; sicut et
ἡ γενναῖος et similia : communiter enim dicitur
ἡ εὐλογητή. Sic autem etiam in capite sacram
litaniarum τριτάγιον juxta vocativum sensum et
vere deprecatorium pronuntiat; licet alias pro-
nuntiantur consuevit juxta rectum eam. Patet au-
tem quod quemadmodum potentia ipsiusque con-
sectaria, necnon virtus et imperium, sic etiam
σθένος robor appropriatur Deo : ideoque sanctam
B Trinitatem ait ἱσοσθενῇ. Patens enim est Deus, et
dynastes, et fortis et robustus, et validus, cætera-
que similia, in supremo gradu. Choric vero can-
tus proprium est in septimo carmine istud : εὐλο-
γητὸς εἰ : ideo quater obsignavit ipso melodus hic
quatuor melodias stas, nexum et tres strophas.
epodi more produens illud, his quidem atticis, his
autem communiter.

Troparium primum octa septimo.

Vocem a propheta dictam qui ignoravit,

Dicebant stulti, factam a vino ebrietatem.

Loquelæ peregrinæ auditæ sunt, ut apostolorum.

Pii autem tibi clamamus divinitus

Novitice universi, benedictus es.

166. Populos tunc forte præsentés ad sanctissi-
mi Spiritus incolatam, nec, Dei scientiarum inspi-
ratione, divinissimam ejus potentiam agnoscentes,
neque perspicaciter intuentes quomodo Deo duce,
variis linguis ipsius verba loquerentur apostoli con-
cinne in diversitate sonorum, quos in ipsorum lin-
guis Spiritus sanctus velut dexterum plectrum
producebat; hos igitur ejusmodi populos stigmatè
notans melodus tanquam non approbans illos,
insipientes vocat tanquam amentia correptos nec
intelligere valentes quæ qualiaque possit Deus, et
qualia loquatur et agat ille per suos serros; et
vituperat quod dicerent ebrios esse vino apostolos,
postquam ipsorum verba extranea, id est, mire
prolata, ξένως aut extraordinarie sonantia, pro-
pter loquendi facultatem alienis et sic incognitis
D linguis, audita sunt. Agebant seu potius patieban-
tur hujusmodi stultitiam prædictæ, nescientes ante
manifestatam Joëlis prophetæ vocem; nec adverten-
tes quod novitate percellens ista linguarum com-
mutatio græcæ religionis (θρησκείας) mutationem in
melius indicaret, non jam a Thracis venire dicen-
dam, sed a Salvatore Christo, quem veneramur
Christiani, quique ante sacram ipsius passionem
extranea transformatione idem mysterium abin-
dicavit : mutationem significans in omnibus, et qui-
dem tenebrarum mundi, quæ spectant ad errores,
expulsionem, luminis autem orthodoxæ fidei reful-
gentiam. Attamen, si veluti melodus ait, taliter erant
imprudentes isti, non erant in omnibus impii. Nos

autem qui cum illis ex adverso positi sumus ut prudentes et pii, ubi non simpliciter, sed divino motu clamamus: Benedictus es, o restaurator universorum, sive mundi renovator. Convenientissime enim illum qui spiritum rectum ad utilitatem mundi in visceribus apostolorum innovavit, vel, ut aliter dicam, mundum iniquitatibus antiquatum, renovavit, universi dicunt renovatorem: cum enim æquum est καὶνὸν et νέον dicere, esset ὁ ἐγκαίνιστής, et ὁ ἀνακαινίσας, quidam καινουργός et ideo νεουργός.

167. Et ista quidem non superflue ponantur pro simplicioribus. Hujus autem prædictæ melodice artifex forsitan urbane etiam hic, quodam modo, posset hoc audire de se. At est antiquus melodus, qui, velut aliquis diceret, sibi complacet in pulchris, diciones quidem simplices et ita neglectas, ad terram deponit et ad se non omnino sumit; compositis autem alias eligens, et ornans et multum amans. Etenim in præcedentibus cum dixerit χρυσότευκτος simulacrum, auditoremque ferme non intellexerit gravatum, triplicat quod sibi charum est, hic πρὶν προφητόφθεγγτον αἰὲν ἰοὺν ἰοῦν, et ebrietatem οἰνώτευκτον, et sermones ξηνηκούσθησαν, quod quidem superius interpretatum est. Et aliquis urbane diceret quendam savorum in cogitationibus esse melodum illum, magisque gaudere compositis tanquam de negotiis nullum afferentibus lucrum. Istis enim majus est lucrum quam expeditis, et dictio per compositionem aggregata, tanquam pinguior non composita divitiorque, amanti talia, judicatur. Verbum autem ignorantem, indicat quidem populos istos fuisse prophetarum verborum ignaros; significat autem alias forsitan et alteram ignorantiam, illam quæ venerat ex oblivione, vel ex attentionis defectu ad Joelis verba: præteriti namque temporis usus subindicat, jam pridem illos ignaros fuisse: ideoque vere imprudentes erant illi qui tunc animum dissipabant, ubi dissipatum colligere decebat.

168. Ebrietatem ex vino proveniente ad distinctionem alterius dixit; siquidem animo quidam ebrius est tunc cum etiam insanire dicitur, et qui patitur amoris furorem, sic ebrius est. Evidens autem est quod qui magna perpetravit, ebrius est gaudio, secundum istud: Talis factorum magnitudine est ebrius. Si quis autem fervens autumnus gravem somnum dormienti suggesserit, ipso tanquam ebrium illum facit; experientia multi novērunt. Quod autem hordeacea preparatio vinum simulans, quosdam ex vulgo afficit ebrietate, nullus ignorat; et hoc etiam usu receperunt illi, saltem in hoc semibarbari vocare οἰνώδεις: οὐλὰς quidem intelligere poetice dantes hordea; βίνουμ vero, latine tinum. Unde quoque διεινός Latini dicunt aliquem lapillum, tanquam vino coloratum. Scribit etiam Parabates heroicos quosdam versus ad hujus vini laudem. Vile autem ut proverbialem sapientie calicem, quem ipsa miscelat vere pru-

αἰκλίνους ὡς ἐμπροσθεν καὶ εὐσταθεί, βοῶμεν σοὶ ὡς ἀπ' ὧς, ἀλλὰ ἐνθῶς· τὸ ἐλλογῆτις εἰ, ὡ νεουργὸς τοῦ σύμπαντος, ἡγουν τοῦ κόσμου. Πάνυ γὰρ προσφυῶς τὸν ἐγκαίνισαντα τοῖς ἀποστολικῶς ἐγκάτοις· τοῦδε πνεῦμα ἐπ' ὠφέλειά τοῦ κόσμου, καὶ ἄλλως δὲ φάναι παλαιολογίαν ἀνομίας· τὸν κόσμον ἀνακαινίσαντα νεουργὸν ἐξη τοῦ σύμπαντος. Ἐκεῖ γὰρ ἴσον καινὸν καὶ νέον εἶπαι, εἴη ἂν ὁ ἐγκαίνιστής, καὶ ὁ ἀνακαινίσας καινουργός τις καὶ δι' αὐτὸν νεουργός.

167. Καὶ ταῦτα μὲν οὐκ ἐν παρίσταν οὕτω τεθείσθαι τοῖς ἀπλουστεροῖς· ὁ δὲ τοῦ προειρημένου μέλους ταχύντης, ἔχει ἂν ἀκούσαι ποσὸν ἀπειλῶς· κἀνταῦθα παραποιητικῶς· τὸ ἐστὶ δ' ὁ παλαιὸς μελωδός, ὁ καθὰ τις ἂν εἴποι, φιλαυτός ἐν καλοῖς, καὶ τὰς μὲν ἀπλὰς, καὶ οὕτως ἀπρίπτους· λέξεις, πειθοὶ καθεζόντων καὶ οὐ πάνυ πρὸς αὐτοῦ ποιοῦμενος· τὰς δὲ συνθέτους, ἄλλως ἐξάγων καὶ τημελῶν οἷα καὶ ὑπερφύλων· χρυσότευκτον γὰρ βέλτε· ἐν τοῖς πρὸς τοῦτων εἰπὼν καὶ τὸν ἀκροατὴν τάχα πρὸς συνθεῶν οὐ βαρυνόμενον, τριπλάζει τὸ αὐτῷ φιλητὸν, ἐνταῦθα φωνὴν προφητόφθεγγτον εἰπὼν τὴν τοῦ Ἰωήλ, καὶ μέθην οἰνώτευκτον καὶ βήσεις ξηνηκούσθησαν, ὅπερ ἐξηγγεῖται ἀνωτέρω· καὶ τίς ἀστέλεστα φιλοκέρδη τινα τοῖς ἐννοήσις ὄντα τὸν μελωδὸν τοῦτον, χαλεπὴν ταῖς συνθέτοις ἐπὶ μέλλον ὅσα καὶ ἐμπόροις πολυφόροις; ἐκείνοις τε γὰρ πλείον τὸ κέρδος ἢ περ τοῖς εὐζώνοις, καὶ λέξεις ἐστασιασμένη κατὰ συνθεσίαν, παχυτέρα τις ὁδὸν καὶ διδωτέρα τῆς ἀσυνθέτου τῷ φιλοτοῦτῳ λελογίσται· καὶ τὸ δὲ ἡγνοηκότες, ἐμφαίνει μὲν καὶ ἀμαθείς προφητικῶν βήσεων εἶναι τοὺς λαοὺς ἐκείνους. Διηλοὶ δὲ ἄλλως καὶ ἐπερὶ αὐτοὺς ἡγνοίαν ἔστω, τὴν ἐκ τοῦ ἡ ληθίσθαι ἢ μὴ ἐπιστήσας τημελῶν τῇ βήσει τοῦ Ἰωήλ. Χρόνον δὲ οὐ παρακειμένου ὑποδείκναι τότε ὥρας αὐτίκα ἡγνοηκέναι αὐτοὺς· διὸ καὶ ἀφρονες ἀνθρώποι οἱ τὸν νοῦν σκεδάσαντες τημελῶν ὅτε καὶ ἐσκοπισμὸν ἐκείνων ὄντα, δεῖσι συναγαγεῖν.

168. Οἰνώτευκτον δὲ μέθην ἐξη πρὸς διαστολὴν ἐτέρως· εἰ γὰρ καὶ θυμῷ μεθύει τις ὅτε καὶ μαίνεσθαι λέγεται· καὶ πάσχων δὲ τις ἐρωμανίαν μεθύει οὕτω· ἄλλον δ' εἴτι καὶ μεγαλουργῶν τις, μεθύει τῇ χαρᾷ, κατὰ τὸ μεθύει τῷ μεγέθει τῶν πεπραγμένων ὁ δεινός· εἰ δὲ καὶ τὴν ἐπὶ κάρην ἐμποιοῦσα τῷ κορευσμένῳ αὐτῆς μεθύσκεισθαι οἶον ἐκείνους ποιεῖ, πᾶσα οὐδασιν οἱ πολλοί. Ὡς δὲ καὶ σκεῦοςμα κρίθιον οἰνώδες, μεθυστικῶς διατίθεται· τινες ἰθνηκοὺς, οὐδὲς ἄγνοει. Ὁ καὶ παρὶλαβὸν οἱ τοῦτο γὰρ ἡμετέρωθεν οὐλοσθίνας λέγειν· οὐλὰς μὲν διδόνται· τὰς κριθὰς νοεῖν ποιητικῶς· βίνουμ δὲ λατινικῶς τὸν οἶνον· ὅθεν καὶ διδινόν· Ρωμαῖοι λιθέρην τι λέγουσιν, ὡς οἰνώχρουν. Καὶ γράφει ὁ Παραβάτης ἐπιανετὰ ἡρῶα ὀλίγα εἰς τοιοῦτον οἶνον. Ὅρα δὲ ὡς τὸν παρ' ἡμῶν κρατῆρα τῆς σοφίας· οὐ αὐτὴ ἐκίρναται; ἐμπροσθὶν ὄντας ἀποστόλους μεθ' ὀφίλου κηρύγματος τοῦ ἀνωθεν, οὐ σύμβολον καὶ ἡ βία πν. ἡ καὶ τὴν ἐμπόρῃσιν τοῦ οἶνου οὐ ἐκείνη τοῖς ἀποστό-

τοῖς κσεράκι, μέθην ἱκανοὶ ἐνόμιζον· καὶ ἄφρονες μένουσιν παρανομοῖ, ἐξολοθρευθῆναι αὐτοὶ ἄξιοι κατὰ τὴν ἀσυνετήν ἀποφασίν· ἡ γὰρ οὐ τοιοῦτοι δοτοὶ μὴ τῷ ἐκ Σιών, ὡς ἐλθέτω, ἐξελεῖν νόμῳ προσεσχέκασιν; ὃν δ' ἡ νόμος διάνοιαν ἔχει ὁρθὴν κατὰ τὴν παροιμιαστὴν, καὶ τοῦτο τῷ τρέπῳ ᾧ πολὺν χρόνον προστεμένης αὐτῷ ζωῆς πολυτούς διὰ τοῦ κυρίου τῶν γνώσεων, τοῦ ἀποθεχομένου τὸν πορευόμενον ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ.

cogitationem; istoque modo vivit tempore multo, proposita ipsi longorum annorum vita per Domini scientiarum, qui recipit in ipsius lege ambulantiem.

ρξ'. Τότεον δὲ καὶ οὗτοι ἄφρονες οὐ τοὺς ἀπὸ τοῦ ἔργου ὁ μελετῶν, ἀλλὰ τοὺς ἀπίστοις· καθὰ δοκεῖ ἐρμηνεύειν ὁ τὴν τότε τοῦ Πνεύματος ἐνέργειαν εἰπόντων μέθην τοῖς ἀπίστοις λογίζεσθαι· καὶ αὐτὸ δὲ οὕτως ὁ μελετῶν ἐπαγαγὼν ἀνεπίτηκῶ σχήματι ἐδ-
Οἱ εὐσεβεῖς δὲ οὐ βοῶμεν· ἀσεβεῖς νοεῖν ἀφῆσι τοὺς ἀνομοίους ἡμῖν καὶ διὰ ἀπιστίαν ἄφρονες· καὶ εἶχε μὲν ἂν καὶ αὐτὸς εἰπεῖν, "Ἐρασκον οἰνότευκτον ἀπίστοι μέθην. Προέρινα δὲ οὕτως φράσαι εἰς το-
κρότερον οὐνεπισμῶν, χειρόνως ἐκείνους μεθύειν ἐμφανῶν ἡμερ τοὺς ἀπίστοις· ἐκ μέθης μὲν γὰρ ταχὺ ἀνανήκει τις; Οὐχ οὕτως δὲ καὶ ἐξ ἀπιστίας, δι' ἣν αἱ ἄλλαι παρηγγελίαι μὴ μωρὸν ἀπα-
καλεῖν τὸν ἀδελφόν, ἀλλ' ἐπεὶ ὁ ἀπίστος οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἀδελφός, ὁρθῶς ἂν καλοῖμεν αὐτὸν καὶ βακχῆ, καὶ μωρὸν, καὶ ἄφρονος, καὶ οὕτως τοιαῦτα. "Ἐτι ἰστέον καὶ οὗτοι τὸ οἰνότευκτον φυλάσσει τὴν ἐν διφθογγῶν ἀπὸ τοῦ τεύχους ἐνιστάμενος, καθὰ καὶ τὸ τεύχος· ἀ-
λλὰ δὲ λέγεις τοῦ τοιοῦτου ἐξαρμυμέναι θύματος ἡ τὸ ὑμῶν τὸ ἐξ ἐκείνου φυλάσσειν, ὡς τὸ τυκτεῖν κακόν, καὶ τὸ εὐτυκτεῖν, καὶ τὸ τυκτεῖν παρὰ τῷ κυματικῷ ἐν "Ὀρνίσι, καὶ ἡ τύχη, καὶ τὸ τυκάνιον· ἡ μόνον τὸ ε, ὡς ἡ τέχνη καὶ τέκτων, ἥδη δὲ καὶ τὸ τέκνω καὶ τὸ τέκνον.

ρδ'. Τοῦ δὲ ἐξηκουόθησαν ὁμοιότης ἐν τοῖς ἐξῆς εὐρεθῆσθαι τις εἰ; τὸ πατρακουσθέν. Τὸ δὲ ὡς ἀπο-
στῶλον ἀναστρεπτόν, ἵνα ἡ τρόπος ἀνατροπῆς· λέγει γὰρ ὁ μελετῶν· οὗτοι ἔλεγον οἱ ἄφρονες ἔπαρ ἔλε-
γον, ὡς ἡκούσθησαν αἱ ἐνέκρουσαι ῥήσεις; τῶν ἀπο-
στῶλων, ἥτοι ἐπειδὴ ἡκούσθησαν. Τὸ δὲ ἐνθῶς· ῥῶν διαστολὴν ἔχει παντοίας ἄλλης ῥῆσις· ἔστι δὲ ῥῶν ἐνθῶς; ἡ κατὰ τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον ἀναφωνοῦσα φωνὴ μεγάλη καὶ λαλοῦσα τὰ τῷ Θεῷ ἀρέσκοντα, ὡς καὶ περὶ ἐξήλωται. "Ἦν δὲ γνωστὴν τι καὶ τοῖς "Ἑλλήσι τὸ ἐνθῶς· ῥῶν, δὲ καὶ ἐνθεάζειν ἐκείνοι καὶ βακχεύειν ἔλεγον. Εὐλογητὸς δὲ κυριώτατα μόνος· δὲ ἐν Τριᾷ Θεός, ὃν εὐλογοῦσι καὶ ὁμοῦσι πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ· τῶν ἄλλων δὲ ἀπάντων οὕτινι προσημαίνεται οὕτως ἡ τοιαύτη λέξις, οὗτοι μὴ δὲ κο-
μοποῖς ἄλλος ἢ μόνος Θεός.

Τροπάριον δευτέρον τῆς ἑβδομῆς ὥδης.

XIX. Θέσπιν κατεβρόντησεν ὁ βλέπων ὅπα
"Ενθῶς· Ἰωὴλ τοῦ θαρραλυντάτου,
Οἱς ἐκχεῖ, φέσπιντος, οἷα παρ Λόγου
PATROL GR. CXXXVI.

A dentibus apostolis, cum excelsio præconio, desuper veniente, ejus quoque symbolum erat vehemens status, infusionemque vini, quod illa miscebat apostolis, ebrietatem idonei putabant iudices, qui manebant insipientes et iniqui, digni qui juxta Davidicam sententiam ipsi funditus perderentur. Nonne enim tales erant, qui legem ex Sion, ut dictum est, venientem, in votis non habuerunt? Quam qui novit, juxta Patemilastem, rectam habet

169. Sciendum autem quod insipientes aut melo-
dus non eos qui tales sunt simpliciter, sed infideles; sicut videtur interpretari qui dicit tunc Spiritus efficaciam infidelibus ebrietatem facere reputatam. Idem quoque suggerit ille melodus sub antithetici for-
ma, subjungens: Nos autem pii tibi clamamus: impios intelligere nobis relinquit disparas, et propter incredulitatem insipientes. Poterat quidem etiam ipse dicere: Alebant vino factam ebrietatem infideles: prætulit autem sic loqui in amariis convicium, illos deterius inebriari significans quam infideles. Etenim ex ebrietate quidam ali-
quis mentis sanitatem recepit; non autem sic ex infidelitate, propter quam, licet aliunde juxta sumus non fatuum appellare fratrem, quoniam tamen infidelis, non est nobis frater, recte vocamus eum et raca, et fatuum, et insipientem, et quæcunque similia. Adhuc autem sciendum quod vox οἰνότευκτον servat diphthongum tu ex verbi præsentis tempore τεύχος, sicut et τὸ τεύχος: alie vero dictiones ex eadem exortæ radice, vel τὸ u tantum servant, veluti τυκτεῖν malum, et τὸ εὐτυκ-
κτον, et, apud comitum in Avibus, τὸ τυκτεῖν, et ἡ τύχη, et τὸ τυκάνιον vel solum τὸ ε, sicut ἡ τέχνη, et τέκτων, necnon τὸ τέκνω et τὸ τέκνον.

170. Hujus autem verbi ἐξηκουόθησαν aliqua reperietur in sequentibus similitudo circa τὸ πατρακουσθέν. Hoc vero ὡς ἀποστόλων invertendum est, ut sit inversionis tropus. Dicit enim melodus quod dicerent insipientes quod dicebant, cum audire sunt extraneæ voces apostolorum, sive postquam audire fuerunt. Hoc autem ἐνθῶς ῥῶν differentiam habet ab alio quocunque clamore. Est autem divinus clamor ille qui juxta sanctum Evangelium magna voce profertur et qui Deo placet loquitur, sicut monstratum est. Erat autem quodammodo Græcis notum ἐνθῶς ῥῶν, quod etiam illi ἐνθεάζειν et βακχεύειν dicebant. Benedicendus autem proprie solus in Trinitate Deus, quem benedicunt hymnisque celebrant omnia opera ejus. Aliorum autem quorumcunque nemini sic competit hujusmodi dictio, quoniam non est alius auctor mundi nisi solus Deus.

Troparium secundum octavam septimam.

Vaticinantem pertinuit videns vocem
Deo plenus Joel divinissimi principatus:
Quibus effundam, aiebat, tanquam Verbum,

De Spiritu meo, una clamabunt : O natura
Triplici splendore lucens, benedicta es.
171. Non praelucet quidem huius strophae per-
spicuitas : est autem alias accessibilis ob senten-
tiae uniformitatem et velocitatem. Exponit enim
breviter unam sententiam a Deo prophetae sug-
gerat circa Spiritus sancti descensum, et ait quod
Iacel, intus ut propheta, motus inspiratione, sul-
minavit, id est, clare elocutus est prophetica vocem,
sive divinam vocem eius qui, sicut dictum
est, excellenter est θαρχικώτατος, Deus ac pater;
eius qui dixit et praenuntiavit istud : Homines,
quibus de Spiritu nunc dederim, cancellabunt,
sive voce concordare clamabunt iuxta divinam co-
gnitionem, hoc ipsum sane : Tu, o Deus, ter luci-
dissima essentia, benedictus es, ut antea scriptum
est. Et quidem est hoc simplicius. Si vero iuxta
exemplaria quaedam scribitur : Tibi clamabunt;
adaptabitur etiam a praefertentibus eam aequaliter
huiusmodi scriptura : sed, puto, non facile. Si
quis autem, praedictam immutare volens senten-
tiam, haec construxerit : Fulminavit propheta vocem
divinissime potentis Verbi, sive Filii, qui dixit,
οὐρανὸν ἢ ὁρατὸν ἢ ἀρατὸν articulato verbo, hoc et hoc,
hominum more, attentionem fortassis et ipse inve-
nit.

172. Interca tamen iuxta praordinatam stro-
phae scripturam hic etiam ride congeriam verbi,
τρισσογγόρωτος, non volente melode discedere
quodammodo de longis dictionibus, quas amat si-
cut Libani longas cedros, et aliquis aliter quer-
cum congregaciones excelsas, aut cypressos ma-
gnas. Eviscerari mallet quam huiusmodi solvere
congestas dictiones, et simplicius eas dispergere; sic
igitur, optime, scribe, quaque vis dicens fac etiam
quae nobis salutaria sunt; divitem, inquam, doxo-
logiam sanctae Trinitatis, quam ille qui revera
benedictus est Deus accipit. Vox autem φέγγος,
eius solari lumini ponatur aequivalens, multis
tamen φάως ἔγγυς; esse videtur. Dicimus, ergo ful-
guris φέγγος; ex hoc autem etiam φέγγος; de ser-
mone qui sententias velut in tenebris absconditas
illuminat, ut sit quoque φέγγος; hoc εἶναι
ἐγγίσειν. Dicta vero θέσις, divina vox interpre-
tata, semisono redundat sicut παρθέσιον et θεάσι-
ον, et similia. Respondeo namque θέσις est pro
ὕποθεσι, ἐκδοσι, a Deo venire seu theologicē
dici. Tale quoque est ὁ θεολογικὸς λόγος. Res ta-
men aliter est θεάσιος, tanquam in nos a Deo
lapsa. Ex hac autem etymologia venit etiam apud
antiquos τρισύλλαβα vox θέσιος; (puer) in oraculo,
sive divinus Iuvenis. Est autem etiam proprium
nomen ὁ θέσις, tragicus poeta. Simili redundan-
tia gaudet et ὁ θεσμός, qui deberet esse θεμός;
iuxta ὁμῶν, a qua venit etiam ὁδῶμος.

173. Verbum autem καταδρόντης magnifico
dictum est. Non enim solum significat quod
clare, sicut dictum est, et perspicue locutus est
propheta, sed etiam quod desuper ipsi demon-

Αὐτοῦ τοῦ Πνεύματος μου, συμβόησονται φῶσις
πορ. Ἡ τρισσογγόρωτος, εὐλογητὸς εἰ-
πορ. Ὁ πρόλαμπει μὲν οὐδὲ τοῦ παρόντος τρο-
παρίου σαφέναι· ἐστὶ δὲ ἄλλως εὐπρόσβητον διδόν
αὐτὸ διὰ τὸ κατ' ἰννοίαν μονοειδὲς καὶ γοργόν.
Ἐκτείνεται γὰρ ἐν βραχέϊ ἰννοίαν μίαν προφητικὴν
θεδόν περὶ τῆς κηρύξεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, λέγον
ὅτι ὁ Ἰωὴλ ὁ βλεπόντων οἶα προφήτης, ἔνθους γενέ-
μενος, καταδρόντησεν, ἔχουν τρανῶς· ἐξείπεν, ὅσα
θέσιν, ἔχουν θέσαν φωνὴν τοῦ ὡς καὶ προεβόη
θεαρχικωτάτου κατ' ἐξείρετον Θεοῦ καὶ Πατρὸς·
φῆσαντος καὶ προειπόντος. Ὅτι ἄνθρωποι οἱς ἐκείν
τοῦ Πνεύματος μου, ἐκείνοι συμβόησονται, ἔχουν
βοή συμφώνων κεκρέσονται κατὰ θέσαν ἐκίγνωσιν,
αὐτὸ δὲ τοῦτο τὸ· Ἐγώ, ὦ Θεοῦ, ἡ τρισσογγόρωτος
φῶσις, εὐλογητὸς εἰς ὡς προεγράφεται. Καὶ τοῦτο
μὲν οὕτως ἀπολύτερον. Ἐπὶ δὲ γράσσεται κατὰ τὰ
τῶν ἀντιγράφων, τοὶ βοήσονται, συμβόησονται·
μὲν ἰσως καὶ ἡ τοιαύτη γραφὴ πρὸς τῶν αἰρουμέ-
νων αὐτῶν οὐκ ἂν δι' αὐτῶν, εἰμαι. Ἐπὶ δὲ τὴν
ρήθειαν ἰννοίαν ἐθελήσας ἀλλοιωσάτω, συντάξει δι
κατεδρόντησεν ὁ προφήτης ὅσα τοῦ θεαρχικωτάτου
Λόγου, ἔχουν τοῦ Πνεύματος φῆσαντος, οἵαντες, ἔχουν
φωσὶν ἐνάρθρωσι λόγῳ εἰπόντος, τὸ καὶ τὸ ἀνθρωπι-
κώτερον, εὐρήσεται προσοχῇ ποδὲν καὶ αὐτὸς.
Τὸ πῶς μένει κατὰ τὴν ἀνατεταγμένην
τοῦ τροπαρίου γραφὴν· ὅσα κἀνακῶσα τὴν εὐνοίαν
τοῦ τρισσογγόρωτος, οὐκ ἐθέλοντος τοῦ μελετοῦ
ἀπαλλάττεσθαι· ὡς περ εἶπεν τῆς μακρολαβίας, ἡν
φιλεῖ καθὰ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος μακρὰς κείρους· καὶ
τις ἄλλος δρυμὼν αἰγείρους μακρονδὲς, ἡ κομπλη-
ροῦς μηχανδᾶς· καὶ ἂν εἴητο καταγορευθῆναι
αὐτὸς, ἡ τοιαύτας διαλύσαι σαφανεύμενας· λέγει,
καὶ διασκεδάσαι αὐτὰς εἰς ἀπλότητα, καὶ γράψαι
οὕτως· ὡς ἄριστος, καὶ λέγων ἅπαν ἰθὺς ποιεῖ καὶ
τὰ ἡμῖν σωτήρια· τὴν ἐμφαλὴν φημι θεολογίαν τῆς
ἁγίας Τριάδος, ἡν ὁ ὄντως εὐλογητὸς Θεός· ἀποδείχ-
ται· τὸ δὲ φέγγος εἰ καὶ εἰς ἰσὺν εἰσέεται ἡλικυῶ
φωτὶ, ἀλλὰ πολλοὶς φάως ἔγγος εἶναι δοκᾷ· φέγγος
οὖν φαμεν ὁστραπῆς, ἐξ οὗτοῦ δὲ καὶ φέγγος; ἐπὶ
λόγου φωτίζοντος τὰ ὡς ἐν σκότειν κρυφαῖς νοήματα,
ἵνα ἡ καὶ φέγγος; τὸ φάει ἐγγίσειν· ἡ δὲ ρηθεῖα
θέσις, φωνὴ διαίτη ἀρμηνηνομένη, κατὰ τὸ φερέσιον
D πλεονάζει τῷ ἡμῶν, καθὰ καὶ τὸ θεάσιον, καὶ
τὰ τοιαῦτα. Τὸ γὰρ ἐντελὲς θέσις; ἐστὶ, διὰ τὸ ὅτι
θεοῦ περὶ, ἔχουν ἄγεσθαι θεολογικώτερον. Ὅραον
δὲ καὶ ὁ θεάσιος λόγος· πρῶτον μὲν ἄλλος
θεάσιον, ὡς ἀπὸ Θεοῦ περὶ εἰς ἡμᾶς· ἐκ δὲ
τοιαύτης παραγωγῆς καὶ ἀπὸ τοῖς παλαιῶς τρι-
συλλάβως· θεάσιος κύριος ἐν χρησμῷ, ἥτοι θεός· νόος
ἐστὶ δὲ καὶ κύριον νομα ὁ θεάσιος τραγωδίας ποιητής
ἐκείνος· ὁμοῖον δὲ πλεονασμοῦ καὶ ὁ θεσμός, θεμὸς
ὁρεδῶν εἶναι κατὰ τὴν θέμιν, ἀφ' ἧς καὶ τὸ ὁδῶ-
μος.
πορ. Τὸ δὲ καταδρόντης σημῶναι εἰρηται· οὐ
μόνον γὰρ δηλοῖ τὸ τρανὸς, ὡς ἐβόηθη, καὶ τοῦ
ἐλάησιν ὁ προφήτης, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἀνωθεν ἐκφανθῆν
αὐτῷ Θεοῦ θέλημα ἐξερῶνται· ὁ δὲ νόημα βροντῆν

• Deo prophetæ factam inspirationem et revelationem. Si vero scribitur ad dativum casum, servatur sic etiam eadem sententia, ut dicat: Elocuto Deo tanquam λόγῳ sermone enuntiativō. Superius autem significatum est quod etiam λόγῳ scribitur ad genitivum casum.

• *Troparium tertium eod. septima.*

• Tertia quidem nactus est horarum gratiam,

• Ut demonstraret, tres substantias

• Adorare in simplicitate potestatis:

• Sed in una nunc dierum domina,

• Filius, Pater, et Spiritus, benedictus es.

176. Cum Spiritus sanctissimus, ut accipimus, hora tertia super apostolos descendit, ideo tempore isto, divinissimam ceremoniam adimplemus in epem firmam desiderabilis Spiritus adventus. Ex illa sententia, mysterioque secundum illam symbolice expresso strophæ præsens exposita est. Et quidem illius sententia clare breviterque est directa. Dicit enim quod hora tertia Spiritus prodigium habuit; ut symbolice tres sanctæ Trinitatis personas subindicet, quas tertia hora adumbravit. Hodie vero non celebramus in ægimate, nec subindicantes, sed aperite benedicentes Filium, Patrem et Spiritum, sanctam Trinitatem, unum Deum. Talis quidem est proposita sententia, quam progrediens sermo magis planam necessario faciet. Scriptura vero strophæ, etsi non habet ex initio tertiam per unum τ, cum accentu penultimo, sed tertiam per duplicem τ, cum accentu ultimo, nec ionium habet, neque juxta τδ σύμμενον μέλος nexus, neque juxta τδ θέσπιν καταδρόντησιν ὄπα, sed juxta τδ φωνὴν προφητόφθεγκτον, ideo melius scribitur τρίτη cum accentu penultimo per unum τ. Qui vero contradicere voluerit, scribat et dicat quoque τρίτη, sicut ἡ φωνή.

177. Hoc autem εὐμοίρησεν, cuius Atticum est, ut prædictum fuit, augmentum, ex omnium confesso præter communem syntaxim hic assumptum est. Nemo enim Græce loquendo scriberet εὐμοίρησε τὴν χάριν, sed τῆς χάριτος. Attamen melodus metro angustatus, pro trisyllaba voce χάριτος adhibuit χάριν, excipiens verbum εὐμοίρησε pro simplici ἔλαχεν et ἔσχεν. Hujusmodi vero dictio non hanc sortem (μοίραν) quam sato juxta Græcos assignatur, sed illam quæ dicitur μέρος, amplectitur. Ideo recte τδ εὐμοίρησεν in τδ ἔλαχεν interpretatur: nam εὐμοίρειν est bene habere de μέρος, sive de μέρος, id est, λάχε: hæc enim synonyma sunt. Ille autem τρίτη ὥρῳ diurnarum sane, melodi placito sic pluraliter positum est: poterat enim dicere juxta nominativum casum ὥρα, ut esset: τρίτη ὥρα vel τρίτῃ invenit et obtinuit sanctissimam hanc Spiritus gratiam, ut, inquit, theologicæ speculantibus subindicaret, sive representationem quasi specularem cogitationemque juxta consilium introductorium daret, quod adorentur tres personæ unus Dei in simplicitate substantiæ, id est, unitate essentiae, sicut demonstrabitur. At il-

• Α προφήτῃ δοθείσαν ἐπιφανοῖαν καὶ ἀποκαλύψιν. Εἰ δὲ γράφεται λόγῳ κατὰ πῶσιν δοτικήν, εὐρίσκεται καὶ οὕτως ἡ αὐτὴ ἔννοια, ἵνα λέγῃ, φήσαντος τοῦ Θεοῦ ὡς οἷα καὶ λόγῳ προφορικῷ ἀντιφράσῃ δὲ παρασημασθῇ ἐστὶ καὶ λόγῳ γράφεται κατὰ πῶσιν γενικήν.

• *Τροπάριον τρίτον τῆς ἑβδομῆς φθῆς.*

XX. Τρίτῃ μὲν εὐμοίρησεν ὥρῳ τὴν χάριν,

• Ὅπως ὑπεμψήναι τρεῖς ὑποστάσεις

• Σέβειν ἐν ἀπλότῃ τῆς ἐξουσίας

• Ἄλλ' ἐν μιᾷ νῦν ἡμερῶν τῇ κυρίᾳ

Υἱῷ, Πατρὶ, καὶ Πνεύματι, εὐλογητὸς εἰ

ρος'. Τοῦ ἀγιοτάτου Πνεύματος περὶ τὴν τρίτην ὥραν καταπαμφθέντος τοῖς ἀγίοις μαθηταῖς, ὡς παραλάβομεν, διὰ παρρη τοιοῦτον καὶ ἡμεῖς τὴν θεωτάτην ἀγίτητα ἐπιτελοῦμεν ἐπὶ σταθερᾷ ἐκείνῃ τοιαύτης ἀξιεπείσεως πνευματικῆς ἐκτελέσεως· ἐκ τῆς τοιαύτης ἔννοιας, καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν συμβολογραφουμένου μυστηρίου τὸ παρὸν τροπάριον ἐκτίθεται· καὶ ἡ μὲν ἔννοια τοῦτου ἐστὶ καὶ σαφὴς εὐθυνομένη καὶ βραχυλογικῶς. Λέγει γὰρ ἐστὶ τρίτη ὥρα τὸ πνευματικὸν θαυμάσιον ἔλαχεν ἵνα συμβολικῶς ὑποφύῃ τρεῖς ὑποστάσεις τῆς ἀγίας Τριάδος, ὡς ἡ τρίτη ὥρα ἡνέκατο. Σήμερον δὲ οὐκ ἐν αἰνίγματι πανηγυρίζομεν, οὐδὲ ὑπεμαρτυροῦντες, ἀλλὰ ἔμφανως εὐλογοῦντες Υἱὸν, Πατέρα, καὶ Πνεῦμα, τὴν ἀγίαν Τριάδα, τὸν ἵνα Θεόν. Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ προκειμένη ἔννοια, ἣν προὖν ὁ λόγος διασαφίζει ἀναγκαίως πλατύτερον· ἡ δὲ γραφὴ τοῦ τροπαρίου, εἴπερ οὐκ ἔχει ἐξ ἀρχῆς τρίτην βαρυτόνησιν δι' ἐνὸς ταῦ, ἀλλὰ τρίτῃ ἐξουτόνωσιν· ἐν ἀπλότῃ τοῦ ταῦ, οὕτε πρὸς τὸ σύμμενον μέρος τοῦ εἰρημῶ τοιοῦτου, οὕτε πρὸς τὸ θέσπιν καταδρόντησιν ὄπα, ἀλλὰ πρὸς τὸ φωνὴν προφητόφθεγκτον διὰ νικᾷ γράφεται τρίτη βαρυτόνωσιν δι' ἐνὸς ταῦ· ὁ δὲ ὅλιαν ἐνίστασθαι γράφεται καὶ λέγεται καὶ τρίτῃ, ὡς ἡ φωνή.

ρος'. Τὸ δὲ εὐμοίρησεν, ὃ Ἀττικόν, ὡς προείρηται, τὸ ἀναούθητον, ὁμολογουμένως παρὰ τὴν κατὰ τὴν σύνταξιν ἐνεσθῆα εἰληπται· οὐδεὶς γὰρ Ἑλληνικῶν γράφει ἂν εὐμοίρησε τὴν χάριν, ἀλλὰ τῆς χάριτος· καὶ ὅμως ὁ μελωδὸς ὑπὸ τοῦ μέτρου στενοῦμαι, ἀντὶ περισπλάσσου χάριτος χάριν παραλέγειν, ἐκτελοῦμενος· τὸ εὐμοίρησεν ἀντὶ τοῦ ἔλαχεν ἀπλῶς καὶ ἔσχεν. Οὐ μοίραν δὲ ἡ τοιαύτη λέξις περιέχει τὴν κατ' Ἑλληνικὰς εἰσαρμένην, ἀλλὰ τὴν λεγομένην μέρος· διὰ καλῶς τὸ εὐμοίρησεν εἰς τὸ ἔλαχεν μεταλαμβάνεται. Εὐμοίρειν γὰρ τὸ εὖ ἔχειν μέρος· ἔχουν μέρος, τοῦτοστι· λάχουσιν συνώνυμα γὰρ καὶ ταῦτα. Τὸ δὲ τρίτη ὥρῳ ἡμερῶν δηλαδὴ, θελήσει καὶ αὐτὸ τοῦ μελωδοῦ οὕτως ἐπέθετο πληθυντικῶς· ἡδύνατο γὰρ ὥρα κατ' ἐὸν ἡμερῶν πῶσιν εἰληπται, ἵνα ἦν ὅτι τρίτη ὥρα ἡ τρίτῃ εὐρα καὶ ἔλαχε τὴν ἀγιοτάτην ἐκείνην χάριν τοῦ Πνεύματος, ὅπως, φησὶν, ὑπεμψήναι τοῖς θεολογικῶς ἐκτελλομένοις, ἔχουν ἔμφανιν δώσει ὡς ὅσον ἐνοσηπτικὴν καὶ ὑπόνοιαν κατὰ ἐναγωγὴν εἰσαγωγικὴν, εἰδὲν τρεῖς ὑποστάσεις τοῦ ἐνὸς Θεοῦ ἐν ἀπλότῃ ἐξουσίας, ὅ ἐστι μονάδι οὐσίας, ὡς δηλωθήσεται. Ἄλλα τοῦτο μὲν τότε πρῶτον ἐν τῇ Σιών· ἐν δὲ τῇ κατ' ἡμᾶς σήμερον ἰορταστικῇ]

τοῦ θαύματος ἐκείνου ἀδρόσει ἐν μιᾷ ἡμερῶν κυρίῳ. Ἄ lud quidem tum primum in Sion factum est. In hac autem nostra congregatione, quae sit in una dierum Dominica, ad celebrandum hoc prodigium non tanquam in representatione et in speculo divinitatem in tribus personis, cogitamus; sed hoc trium horarum representationum pignus iuxta purissimam, accuratissimam et ita manifestissimam veritatem intelleximus; et existimantes visibiliter intueri te in tribus personis unum Deum Filium, et Patrem, et Spiritum, dicimus et clamamus et psallimus tibi: Benedictus es.

177. Καὶ ὅρα τὸ ἐν μιᾷ ἡμερῶν συνηγοροῦν τῷ τριτῷ ὥρῳ, ὡς ἀναγέγραπται· εἰ μὴ τις τὸ ἡμερῶν τῇ κυρίῳ συντάξει κολλήσῃ, καθότι ἡ παρ' ἡμῶν τοιαύτη δογματικὴ κυρία ἐστὶ καὶ αὐτὴ τῶν ἡμερῶν δι' ὧν ἀπαρτίζεται ἡ ἑβδομάς. Τὴν δὲ χάριν εἰπὼν μετὰ ἁδρόου, κατ' ἐξαίρετον ἐξήλωσε τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν σχήματι ἐξοχῆς· ἢ χάριν ὅ ἔχων πεπλασται τῶν κρεττόνων, καὶ οὕτως αὐτόρριχός ἐστι, καὶ μὴ μετὰ ἀλλοτρίου, ὡς τοῦ Θεοῦ παντοῦς ἐπισκεπτομένου αὐτόν· καὶ τοῦτο δηλοῖ ὁ ἐκείθεν ἐφ' οἷς ἰδέσθαι μαθὼν τὸ, Ἄρχαι σοὶ ἡ χάρις μου· ἢ δὲ ἀπλότης ἐνταῦθα οὐ τὴν συνήθη δηλοῖ, κατ' ἢν ἀπλοῦς τις πεπλασθαί φησιν, ἀλλὰ τὸ μονήρης καὶ ἀσύνθετος καὶ ἀποκίλον τῆς ἁγίας Τριάδος ἐξουσίας. Ἢ δὲ ἐξουσία ἐν αὐτοῖς· οὐκ ἐπὶ συνάμεινός ἀπλῶς κυριολεκτεῖται, ὡς εἰδόμεθα, ἀλλὰ μέγιστα οὐσίαν δηλοῖ ἐξοχωτάτην ὑπερούσιον, ἥ περ ἐστὶν ὁ Θεός, τῆς δὲ προθέσεως καὶ νῦν ἐπιτακτικὴν δηλοῦσας ὑπεροχὴν, ὡς καὶ ἐν τῷ, ἐξώγκωται, καὶ ἐν τῷ Ἐκδικός ὁ ἄγαν δίκαιος, καὶ ἐν τοῖς ὁμοίοις, περὶ ὧν προεγέγραπται. Τὸ δὲ ἐν μιᾷ πρὸς τὸ τρίτῳ ἀφορᾷ, ἵνα νοῦμεν ὡς τότε μὲν αἱ τρεῖς ὥραι τὸ τρισυπόστατον ὑποσημαίνον τῆς θεότητος, νῦν δὲ παρ' ἡμῶν ἐν μιᾷ Κυριακῇ τὸ ἀπλοῦν καὶ ἑνιαῖον τῆς εἰρημνίας ἐξουσίας δηλοῦται.

Trinitatem, nunc vero apud nos ἐν μιᾷ Κυριακῇ (una dierum Dominica) simplicitatem et unitatem dicte præcellentis substantie demonstrari.

178. Ἐν δὲ τῷ, Υἱός, Πατήρ, καὶ Πνεῦμα εὐλογητός εἰ, νοητέον μὲν Ἀστικῶς, Ὡ Υἱὸς, Ὡ Πάτερ, Ὡ Πνεῦμα· συννοητέον δὲ καὶ ὅτι τὸ, Εὐλογητός εἰ, ἐκπληχθὲς ἐνικῶς τοῖς τρισὶν, ὡς εἴπερ εἶπεν, Εὐλογητοὶ ἱστέ, πρὸς δὴλωσιν τοῦ κατ' οὐσίαν ἑνιαίου αὐτῶν. Μίαν γὰρ τριπροσώπων φύσιν καὶ ὁ τοιοῦτος δηλοῖ σχηματισμός. Μὴ θαυμαστέον δὲ εἰ προτάσσεται Υἱός ἐνταῦθα τοῦ Πατρὸς διὰ τὴν ἀκολουθίαν τῆς ἀκροστιχίδος. Εἰ γὰρ καὶ εἰσώθαμεν εὐαγγελικῶς Πατέρα λέγειν, εἶτα Υἱόν, καὶ τρίτον τὸ Πνεῦμα, κατὰ τὸ, Βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅμως καλῶς οὐδὲν κατὰ τὰς τῶν Πατέρων παραδόσεις καὶ τὸν Υἱόν προτάσσειν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ὁρθότῃ ἐννοιακῇ, διὰ τὸ τῆς ἁγίας Τριάδος ἐφ' ἅπασιν ὁμότιμον, καὶ οὐδὲ τι φθόνου ἐπισυρόμενον οὐδὲ ἐν ταῖς τοιούταις κατ' ὄνομα προτάγαις· ὁ μῆτε ὑπονοεῖν, μῆτε λέγειν ἀνδρὶ χριστιανῷ γίνεσθαι, εὖ εἰδότες μὴ ὅτι γε τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ παντὸς ἀγαθοῦ ἀνδρὸς ἐξέριστον εἶναι τὸ πάθος τοῦ φθόνου.

178. Et vide locutionem, in una dierum congregari, dictione τριτῇ ὥρῳ fuisse delineatam; nisi quis τὸ ἡμερῶν τῇ κυρίῳ syntacti conjungat, quatenus apud nos dies hujusmodi festiva κυρία ἐστὶ (domina est) ipsa subsequens dierum, quibus hebdomada componitur. Cum autem etiam χάριν cum articulo dixerit, eximie gratiam Spiritus in supremo gradu significavit; quam gratiam habens melioribus repletur, et sic, licet nullo tribulationes sustineat, tanquam Deo omnimodo eum visitante satis habet. Et hoc demonstrat ille qui exinde, ubi deerrant multa, didicit: Sufficit tibi gratia mea. Hic autem simplicitas non hanc significat communem, juxta quam aliquis simplex dicitur esse Deus, sed sanctæ Trinitatis substantie unitatem, atque compositionis et varietatis. In his autem ἡ ἐξουσία non simpliciter juxta morem de potentia proprio dicitur, sed potius substantiam indicat præstantissimam et supersubstantialem, quæ Dea est, proposita particula ἐξ etiam nunc ordinativam significante superiorem dignitatem, sicut in hoc: ἐξώγκωται, et in hoc: ἔκδικος (qui nimis justus) et in similibus, de quibus ante scriptum est. Hoc autem, ἐν μιᾷ, ad hoc τριτῇ, respicit, ut intellegamus tunc quidem tribus horis innuī Divinitatis

(una dierum Dominica) simplicitatem et unitatem.

179. In hoc autem: Filius, Pater, et Spiritus, Υἱός, Πατήρ, καὶ Πνεῦμα, εὐλογητός εἰ, Attice quidem cogitandum est Ὡ Υἱὸς, Ὡ Πάτερ, Ὡ Πνεῦμα: simul autem est intelligendum quod id: εὐλογητός εἰ, ad tres singulariter prolatum est, quasi dixerit: εὐλογητοὶ ἱστέ, benedicti esis, ad ostendendam eorum substantie unitatem: unam enim in tribus personis naturam talia forma demonstrat. Non vero mirandum si Filius hic prior Patre ponatur, ob acrostichidis sequelam: si enim secundum evangelium consuevimus dicere Patrem, deinde Filium et tertio Spiritum, juxta istud: Baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, nihil tamen obstat juxta Patrum traditiones, quin, salva recta fide, prius ordine ponatur Filius et Spiritus sanctus, quia quod ad sanctam Trinitatem attinet ejusdem est dignitatis in omnibus, et ex his numinum præpositionibus nihil invidiosæ consequitur quod neque suspicari, neque dicere contingat homini christiano, bene scienti quod non solum a Deo, sed ab omni homine probo procul abest invidiæ passio.

Hirmus ode octava
Solvij vincula, et roat flammam
Ternis lumine principatus forma
Laudant pueri, laudate vero solum
Salvatorem, et conditorem, omium, et benefi-
creata universa creatura.
180. Iste nexus et prodigium puerorum regali summa
sanctae Trinitati numero parium per sequelam oc-
tavi carminis elapsione continuatus; separatim
quidem non meminit celebrati sancti Spiritus;
sed in divina Trinitatis potestate sub memoriam
et ipsam comprehendit, dicens: quod typus ille
antiquus, qui secundum olim quidem melodum
olim pingebat et praesigurabat Domini matrem;
secundum autem hodiernae festivitatis epieam poe-
tam *ὁ ὑμνοποιῶν*, a quo voce derivatum est praes-
criptum *ὁ ὑμνοποιῶν*, subindicat etiam terribi-
dus, et *ὁ ὑμνοποιῶν*; ita ut iterum melodos charo-
luminis splendens: hic etiam divina celebret; ille
proinde typus supremae divinaeque potestatis quo
mundo salutaris postremum administravit, pue-
rorum vicinis solvit (non enim soluti, sed compe-
diti misi sunt in fornecem); et circumstantem ipsos
flammam irroration. Hae enim: *ἀὼν* et *ἀποστολῆς*,
per: *ἄνθρωποι* et *ἀποστολῆς*, consuevit rhetorum re-
gula; posita sunt. Postquam autem sic prorsus vivide
prodigium illud melodus expressit, absque conjunc-
tione per modum admirationis, adiecit quod hym-
num canunt pueri illi primum; non enim adhuc
tunc et alii; benedixit autem communiter Deum
facta creatura, sive omnia opera ejus; hunc enim
ut solem ipsi confitentur anime perdoctores dia-
mones, veluti sanctam tradit Evangelium; ita ut
cum pueris illis conciant omnes in mundo, sicut
noterunt, et hymini consorium habeant. Et sic qui-
dem nihil aperte videtur continere de festo praesens
ille nexus octavi carminis; alias tamen innuit
enigmatice sancti festivitatis amat, et per verbum
ἀποστολῆς et per *ὁ ὑμνοποιῶν*, quod continetur in *ἐπί-
σκοπῶν* *ὁ ὑμνοποιῶν*; et per trium sanctorum pue-
rorum prodigium, et per hoc, quod in igne, poste-
riores igneus linguas symbolice figurant, desuper
et tunc facit omni sapientes, et philosophiam velut
ignitiam emisserunt, novis linguis et ipsi *πνεύματος*
ardenter cantantes; quae sapientes musici non in
carminibus imitarentur; necnon per triam hanc
praedictam *ἀνθρωποι*, eo quod praesens festivitas etiam
habet luciferum ignem, qui tales linguas manife-
stavit; perque humidum atque liquidum et fluidum
rorem, quo stillantem conobispas septimi carminis
Spiritus, id est: *Effundam de Spiritu meo super
omnem carnem*. Si vero quoque verbum *ἀποστο-
λῆς*, ut dictum est, proloquamur, ad hostiarum
vehementem statum facile referemus, tale verbum
ἀποστολῆς exornantes, et eo quod hodiernum
apostolorum continentiam subindicat, et tamen
ad illa praeterita spirituales extendant, quando
regales statum praetoribusque imbuantur. Et ita qui-
dem ista constituta sunt.

Εἰρμὸς φῶς· ὁ δόξης.
XXI. Λόγι· τὰ δεσμά καὶ θροῦναι τὴν φλόγα
Ὁ τρισσοφῆτης τῆς θαύραξας τοῦτος.
Υμνοῦσι παῖδας, εὐλογοῦντες τὸν μένον
Σωτήρα καὶ παντοκράτορα, ὃς εὐεργετήσῃ,
Ἡ δημιουργηθεὶς σὺν κατὰ κτίσις.
ῥον· Ὁ εἰρμὸς οὗτος ἐκ τῆς κατὰ τοὺς τοσούτους
τῆ· βασιλικωτάτης ἀγίας Τριάδος παῖδας θαυματοοργ-
γίας γοργότατα συνειρμένος διὰ τὴν τῆς δόξης
φῶς ἀκολουθίαν καταμύνας μὴν οὐ μὲνεται το
ἐορταζομένου ἀγίου Πνεύματος· τῇ δὲ Τριαδικῇ
θεοῦ συμπεριλαμβανόμενος εἰς ἡμέραν καὶ αὐτὸν
λέγων ὅτι Ὁ τοῦτος· ὁ καὶ κατὰ τὴν μὴν εἰρμὸν
μελῶν τυπῶν καὶ προεικονίζων τὴν τοῦ Κυρίου
μητέρα, κατὰ δὲ τὸν ἐποποιῶν τῆς σημεῖον ἐορτῆς,
καὶ τὴν θαύραξαν ὑποδράσαν ἀρ· ἧς παρήχεται τὸ
προγράψαν θαύραξωτάτων ὁ τρισσοφῆτης, ὁ ἐστὶ
κάνταθθα τριφυτός, ἵνα καὶ πάλιν ὁ μελῶν φωτὶ
λαμπρομένως φῶν μίλην τὰ ὅσα. Ἐκείνος τοῖνον
ὁ τοῦτος τῆς ὑπερτον διοικονομησάμενης θαύραξας
τὰ τῇ κδομῇ σωτήρια εἴσεται τὰ τὸν παῖδων δεσμά-
ου γὰρ ἄντοι, ἀλλὰ πῶς τὰ εἰς τὴν πυρὰν ἐνέσκη-
θησαν, καὶ τὴν περισχύουσαν αὐτοὺς φλόγα ἰδρῶσι.
Τὸ γὰρ λῦσι καὶ θροῦναι ἀντι τοῦ εἴσεται καὶ ἰδρῶ-
σις τελευτᾷ συνήθει νόμον ῥητορικῶν. Οὕτω δὲ
πάνω γοργῶς· ὁ μελῶν δὲ θαύραξ ἐκείνῳ φρίδας
ἐκείνῳ ἀσυνδέτως θαυμαστικῶν σχήματι, ὅτι δυνάμει
παῖδας ἐκείνῳ πρώτως. Οὐ δὲ που γὰρ τότε καὶ
ἄλλοι· εὐλογοῦν δὲ κίνῶν τὸν θεὸν καὶ ἡ δημιουργη-
θεῖσα κτίσις, ἥθουν πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ· ὃν καὶ
αὐτοὶ ὁμολογοῦσι τοιοῦτον ἐν φυλαχθεῖν δαίμονα,
καὶ τὰ ὅσα παραβέβησιν θαύραξιν· ὃς τοὺς
παισιν ἐκείνους καὶ τοὺς τοῦ κδομοῦ συμπεριλαμβάν-
ουσι, ὡς οἰδαμεν, καὶ τοῦ ὕψους συνεπιδραμεν-
ουσι καὶ οὕτω μὲν οὖν τι κῆρμα παρὶχων ἐνάρ-
χους ἐορταστικῶν ὁ προκείμενος εἰρμὸς τῆς δόξης
φῶς· ἄλλως μόντοι ἀντίτρεται ὡς ἡ ἐορτὴ φιλεῖ
διὰ τὸ τοῦ θροῦναι, καὶ διὰ τοῦ φέγγους, ὅπου
ἐγκνεται τῇ τρισσοφῆτῃ θαύραξ, καὶ διὰ τοῦ κατὰ
τοὺς ἀγίους τρεῖς παῖδας θαύματος, καὶ διὰ τοῦτον
μὲν ὅτι ἐν πυρὶ συμβολογραφοῦνται τὰς ὑπερτον
κυρίως γλῶσσας, καὶ ἐκείνῳ ἐκπεριβήσαν ἀνω-
θεν, καὶ ἀντιβάλλοντο φιλοσοφίαν οἷον ἐμπόριον, καί-
μας γλῶσσας μὲν ποτε, καὶ αὐταὶ κορυφώσας· ἀπὸ
οὗ δὲ ἀν σοφὸν μουσικὸν ἐκταχθεῖσιν· ὁμοῦ δὲ
δὲ τοῦ εἰρημίνου Τριαδικοῦ φέγγους, ὅτι καὶ ἡ νῦν
ἐορτὴ πῦρ φεγγόδοκον ἔχειν, ὁ τοιαύτας γλῶσσας
ἐκφῆναι διὰ δὲ τῆς ὑπῆρξ· καὶ οὕτω χυτῆς καὶ ρυτῆς
θροῦ, ἥ καὶ τὸ διὰ πυρὶν ὁ πνεῦμα συνανθομοῦσθαι
τῆς ἐκδομῆς φῶς· τὸ, Ἐκχὸς τὸ πνεῦμα τοῦ ποῦ καὶ
καὶ ἀντιπᾶν ὁμοῦ. Εἰ δὲ καὶ τὸ ὡς ἐκπεριβήσιν διὰ
πᾶν ἀπολόγησθαι· πᾶς τὸ σημεῖον βλαδὸν πνεῦμα
ἡρμα συμπεριλαμβανόμενος ἐκείνῳ, ἀντιπᾶν τὸ τοιοῦ-
τον διὰ πυρὶν, καὶ ἐκ τοῦ τῆν ἡμέραν ἀποστολῆς
τὴν ἀμπελαίαν ἀντιπᾶν, καὶ πᾶς τὰ ὅσα ἀπο-
τείνεσθαι ἀνεμωτικῶς μέντοι, ὅτι καὶ οὐρίγγει
ἐκφῶντος βασιλικῇ καὶ ψαλτήρι· καὶ οὕτω μὲν
καὶ ταῦτα καὶ ὁμοῦ.

ρπα'. Τὸν δὲ Θεὸν Σωτῆρά τε λέγει ὁ εἰσαὶς οὐ μόνον κοινῶς, ἀλλὰ καὶ ἰδίᾳ ἐχομένως· τοῦ κατὰ τοὺς ἁγίους παῖδα· θαύματος· καὶ παντοῦργον δὲ, ὅς ἐνταῦθεν ὀφειλόμενος εἶναι τοὺς περὶ σύμπαντες τοῦ αὐτοῦ θυνεῖν ὡς καὶ εὐεργετικώτατον τοιοῦτο γὰρ ὑπερβαλλόντως· ὁ καὶ κοινῶς Σωτὴρ καὶ δημιουργός. Τὸ δὲ λύειν δεσμὰ, ὃ καὶ διαλύειν λέγεται, οὗτοι διαφορὸν ἐστὶ πρὸς τὸ ῥήσασιν ἐφάνη ἐν τῷ ἑρμηνεύει πᾶδας γαστροῦ. Ἐξαιὼν μὲν γὰρ τὸ ῥήσασιν, γαληνὸν δὲ τὸ λύειν, καὶ μᾶλλον ἐνταῦθα λεγού· τὰ γὰρ τὰ δεσμὰ τῶν ἁγίων παίδων οὐδὲ ἀπλῶς ἔλυσεν ἡ καμινὰ φλὺξ ἐκείνη σιδηρὰ ὄντα· μὲν-οὔνε τῆς αἰς· τὸ πρῶτον ἀνέλυσεν μέταλλον, οὐ φλεγόμενον τῶν παίδων, ἀλλὰ ῥοσισομένον παρα-δόξως τῇ φλογί· καὶ ἔστιν εἰκόσι προσφών· οὗ κατὰ τῆς αἰς κηρὸς ἀπὸ προσώπου πυρὸς, τοιοῦτω τρόπῳ καὶ τὰ δεσμὰ τῶν ἁγίων ἐκείνων παίδων ἀπερρήν ἐν τῷ πυρί· ἀπονητὶ διακτεσθέντα ὡς οὐδὲ ἐκπῆρ ὑποδήματα ἰλῶθῃ αὐτοῖς ἐκ ποδῶν. Ὅτι δὲ τὸ διαλύειν διαφέρει τοῦ λύειν, ὅλην ἐκ τοῦ συναλ-λακτικῶς διαλύσθαι, καὶ ἐκ τοῦ ἄλλως δὲ φυσικῶς κατὰ τὸ, διαλύεται· καὶ ἀνὴρ ποιος. Θανερὸν δὲ οὗ γένος λύσεως τε καὶ ῥήσεως τῶν ἀντιδιηρημένων ἡ ἀπλῶς λύσις. Διὸ ἡ μὲν ῥῆξι· καὶ λύσις τις λέγοι ἀν-ἀναγκαῖως, ἡ δὲ λύσις· τὸ γένος, οὐκ ἐξ ἀνάγκης ῥῆξις, οὐδὲ ἡ λύσις τὸ εἶδος· τοῦ δὲ εἶναι γενικὴν λέξιν τὴν λύσιν, δείγμα τὸ τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν ἀντιθεσις. Οὐ γὰρ παρελάβομεν δεσμεῖν καὶ ῥῆ-σειν, ἀλλὰ πάντα ὅσα ἀν λύσῃ κατὰ τὴν ὁμολογίαν, λελυμένα ἢ δεδεμένα ἔσται ἀνω. Πολλὰ μὲν τοῖς ὡς πολυώνυμα τὸ λύειν καὶ τὸ ῥήσασιν ταυτίζονται. Ῥῆγνυται γοῦν καταπίεσμα, καὶ λύεται κρήδεμνα πλοῖως· ἐπὶ δὲ ῥῆγνυται ὁδοῦ δεσμὰ, καὶ καταλύεται σταυρῶ θάνατος. Εἰοὶ δὲ τινες λύσεις ὡς προῦπαρ-χει δεσμός, αἷς οὐκ ἐστὶ προσωμῶσαι ῥῆξιν, ὅσον τῇ τοῦ, Ἐξ ὁδοῦ καταλύοντο εἰς ἀνέκταλιν· καὶ τοῦ, Λύοντο χροῖς ἡ πλόκαμον, ἡ λυόμενον αἰχμαλώτου, ἡ ἀπαλύοντο χρησμῶν· καὶ ὁ εἰπὼν δὲ οὗ οὐδὲν τι τέλη λύσει ἀντὶ τοῦ λυσιτελεῖ, οὐκ ἔχει ἀντιθεῖναι τῇ λύσει ταύτῃ ῥῆξιν εἶνα. Ἀφούται δὲ οὐτω καὶ αἰνύματα καὶ ῥητήματα· ὁμοίῳ δὲ λόγῳ καὶ πηδῶν διαρὰ· εἰπεῖν γὰρ αὐτὰ ῥαγῆναι, ὁκνήσει τις. Φαί-νεται δὲ διαφορὰ ἐνσωμάτου λύσεως καὶ ῥήσεως, καθότι τὰ μὴ δυνάμενα λύσθαι ῥήσσονται· τὰ δεσμὰ δὲ μεταπεπλάσονται ἀπὸ γένους ἄρρενος εἰς οὐδέτερον κατὰ τοὺς παλαιούς. Ὡς· γὰρ ὁ ζυγὸς τὸ ζυγὸν ὁμωτόνως, καὶ ὁ σταδμὸς τὸ σταδμὸν, ὅτι καὶ ὁ δεσμός τὸ δεσμὸν, ὅθεν τὰ δεσμὰ.

ρπα'. Τὸ δὲ ῥοσίζει τὴν φλόγα ἱκανῶς ἑρμηνεύ-ρεται τοῖς πάλαι ἁγίοις· ἀκολουθοῦν δὲ τῇ συμβου-λογισμῇ τῆς κατὰ τοῦ· ἁγίου· τρεῖς παῖδας ἱστο-ρίας, ὅς· ἡκάμεινος ὅσα καὶ ζωγόνος ἀπὸ κατε-καυσεν· ἀλλὰ ζωγόνον θάλασσα περιεσώσατο μόνον τὸ φωσφόρον αὐτῆς καὶ φρεῖνδν ἀποσυλῆσαι κατὰ νοῦν ἡμῶν· καὶ ἐκμαρῆσθαι· οὐ μὲν τὸ καυστικὸν συνεπινοῆσαι καὶ καταναλίσκον καὶ παμφάγον, ἀλλὰ τῷ αἰσθητῷ πυρί· ἀφείναι αὐτὰ. Διὸ οὐδὲ εἰπεν ὡς

181. Deum autem Salvatorem ait sanctus hōb co- lum communiter, sed specialiter propter amato- rum puerorum miraculum; et omnium factorem; ut exinde debeant omnes qui totam componunt crea- tionem, illum tanquam beneficentissimum hymnis celebrare. Taliter enim est superabundanter com- munis Salvator et Creator. Hoc autem a λύειν δι- σκν, quod etiam dicitur διαλύειν, a verbo ῥήσασιν differre monstratum est in hoc: ῥήσας πᾶδας γα- στροῦ: violentum enim quidem est τὸ ῥήσασιν, tranquillum autem τὸ λύειν, et praesertim ibi saci monis: forte enim sanctorum puerorum vincula, cum essent ferrea, nec simpliciter solvit formaeis flamma: imo vero liquefactum in primum, statim resolvit metallum, non adjuvis parvis, sed flamma mirabiliter irrigatis. Et est apte concludendum quod sicut fuit cera a facie ignis, ita sanctorum quoque puerorum vincula profuixerunt in igne. Quod au- tem διαλύειν et λύειν inter se differant, patet ex hoc: συναλλακτικῶς διαλύσθαι, et ex eiusdem verbi physiologico usu in hoc: διαλύεται ὁμολογία homo. Manifestum est autem quod genus λύσεως et ῥήσεως oppositorum, est simplex solutio λύσις, ἢ ῥῆξις: etiam quaedam λύσις, solutio necessario sonat; λύσις autem, genus, non est necessario ῥῆξις: neque λύσις species. Quod vero vox generis sit λύσις, argumentum est τοῦ δεσμεῖν et λύειν antithetum: non enim traditione receperimus δεσμεῖν et ῥῆσασιν, sed: quaecunque solveritis (λύσῃτε) infra, vel liga- veritis (ῥήσῃτε), soluta vel ligata erunt: saepe tamen ut polyonyma verba λύειν et ῥῆσασιν assimilantur: ῥῆγνυται proinde autem, et λύεται urbis pinnarum decus. Adhuc autem ῥῆγνυται inferni vincula, et καταλύεται cruce mora. Sunt au- tem quaedam λύσεις, quas praecesserunt vincula et quibus non est adaptare ῥῆξιν, qualis haec: Ex itinere solvebantur in requiem; et ille: λύοντο δε- βίτον vel cincinnus; vel λυόμενον αἰχμαλώτου (so- luto captivo), vel ἑκλυόντο χρησμῶν (solventur ora- culum) et qui dixit quod ovis τὴν τέλη λύσει pro: λύσιτελει, non habet huic solutioni τινὰ ῥῆξιν sup- ponere. Sic autem etiam solvantur enigmata et quaesita, similiter vero quoque pedum vincula: haec namque dicere rumpi (ῥαγῆναι) aliquis non audeat. Videtur autem differre corporalis λύσις ac ῥῆξις, quatenus ea quae solvi nequeunt rumpuntur. Vincula vero commutata sunt Graece ex masculino genere in neutrum iuxta veteres. Sicut enim ὁ ζο- γός, ὁ σταδμός, τὸ σταδμὸν, unde τὰ δε- σμὰ.

182. Hoc autem: ῥοσίζει τὴν φλόγα, valde rhetori- cali sunt veteres sancti, sed consequenter ad sym- bolicum sensum historiae trium sanctorum puerorum quos missus quasi vivificus aer non combassit, dum ipsa calefaciens vivificat tantum romanis ut quod in ipsa luciferum et lucidum erat, nos iuxta mentem auferremus et exprimeremus; nec quidem adhuc cogitaremus aliquid causticum, consumens et do- vorans, sed ista, sensibili igni relinqueremus. Iuxta

non dixit: Solvit vincula irroratque flammam ὁ πυρ-
 ρωδὴς τῆς θαρρείας τύπος, vel aliud quid simile,
 sed ὁ τρισσοφηγγῆς, pulchre componens et ibi di-
 ctionem istam, ut est sibi charum: φέγγος enim non
 urit, sed illuminat. Observandum est autem in ta-
 libus, quod si typus ille ter lucida potestatis divinae
 haec portentose fecit, quanta miraculose possit ope-
 rari typo figurata θαρρεία, cuius typus talia valet.
 Quoniam autem ipse typus mysterio pariter incar-
 nationis aptius relate ad augustissimam Virgine[m]
 Matrem, quae quidem recepit divinitatis ignem, nec
 tamen fuit consumpta, cogitandum est etiam de
 praefigurata sancta Deipara, qualis est nobis et
 qualis erit perpetuum in salutem, passionum flam-
 mas extinguens, et omne vinculum compedem-
 que ac ceteram constrictionem lethiferam animae
 solvens.

183. Hoc vero: Omnis creatura a Deo condita
 benedixit illum qui solus est Salvator, et reliqua,
 interpretatio est locutionis: Benedictus Deus, non
 a talibus scilicet et talibus, sed ab omni creatura,
 sive ab omnibus operibus Domini, sicut nona psal-
 lit ode, multum vivide disponens eorum partes, ubi
 sunt ipsius sacerdotes et servi, familiares amici
 sancti apostoli sacerdotaliter ipsi ministrantes, et
 ita facti liturgici spiritus, praevia visione noti ma-
 gno David, qui spiritus speculatur angelos Dei et
 flammam ignis ipsi ministrantes: quae certe conve-
 niunt intelligentibus recta. Prævia autem eorum
 iudicia erant, ex melode sanctorum puerorum, se-
 cundum nonam oden, choro, fulgura et nubes,
 quae canebant illi camino clusi, praevidentes sym-
 bolicum hodie celebratum statum et ignicoloram
 visionem linguarum, quarum symbolum erant nu-
 bes, opportuno spirituum matres, et flammifera ful-
 gura.

184. Haec sunt odes nonae; quibus coniungenda
 sunt ibi celebrata lux et tenebrae; per quas signifi-
 catur quod apostolici viri aliquando quoque Mo-
 saico more obscurantur, ut prima ode canonis do-
 cuit, et iterum resplendent, ut ipse copiose tradidit.
 Opportunum autem est nobis hic dicere id quod in
 apostolicis mithereum est ac spirituale, aeris elevatione
 subindicari: iuxta quam sublimi volatu tanquam
 aquila surgentes illi, in praedictum augustissimam
 Deipara tabernaculum requieverunt. Dictionem vero
 τὸν μόνον σωτήρα, multum accurate scriptum est:
 sicut enim unus est Deus qui Deus deorum est,
 unusque Dominus qui dominorum est Dominus, sic
 etiam unus est Salvator qui salvatorum Salvator
 est. Reliqui vero ex ipse per communicationem
 sunt salvatores, si tanquam est quod salvent. Dat
 autem mihi sic dicendi rationem, qui tradidit non
 esse condendum in principibus, in aliis hominum
 in quibus non est salus. Quod autem ex Graecorum
 spinis hanc salutarem rosam collegerimus, ante
 scriptum est. Attici namque primi Jovem excellen-
 ter salvatorem inscripserunt.

185. Ὁ πανουργός, apud recentes quidem, ex

λῶσι δεσμά καὶ δροσίζει φλόγα ὁ πυρρωδὴς τῆς
 θαρρείας τύπος, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον, ἀλλὰ ὁ τρι-
 σοφηγγῆς· συνθεῖς καλῶς κἀνταῦθα τὴν λέξιν, ὡς
 φλὸν αὐτῷ· φέγγος γὰρ οὐ καίει, ἀλλὰ φωτίζει·
 ἀπιστῆσαι δὲ χρὴ ἐν τοῦτοις ὡς κἀν τύπος· καί τις
 τῆς τρισσοφηγγοῦς θαρρείας τοιαῦτα ἰθαυματούρ-
 γησεν, ἥλικα ἔχει τερατουργεῖν ἢ τυπουμένη θαρ-
 ρεία, ἥς ὁ τύπος τοιαῦτα ἰσχύει. Ἐταί δὲ αὐτὸ
 τύπων καὶ τῷ μυστηρίῳ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας
 ἀρμόττειται τῷ κατὰ τὴν πανάγων Μητροπάρθενον,
 δεξαμένην μὲν τὸ τῆς θεότητος πῦρ, οὐ μὲν κατα-
 φλεγεῖσαν, συννοήτων καὶ τὴν κραταυρουμένην
 ἀγλάν Θεοτόκον, ὅποια καὶ ἴσται ἡμῖν καὶ ἴσται δὲ
 αἰὼνος εἰς σωτηρίαν, φλόγας τε παθημάτων ἀποσθεν-
 νύσα, καὶ κλοῖον πάντα, καὶ ποδοκλάτην, καὶ λοιπὸν
 σφιγμὸν ψυχολέθρον λύουσα.

ργῇ. Τὰ δὲ· Ἡ σύμπασα κτίσις ἡ δημιουργηθεῖσα
 εὐλόγει τὸν μόνον σωτήρα καὶ ἑξῆς, ἐρηνησία ἴσται
 τοῦ, Εὐλογητὸς ὁ Θεός, οὐχ ὅπῃ τῶνδε ἢ τῶνδε
 δηλαδὴ, ἀλλ' ὅπῃ πάσης κτίσεως, ἥγουν ὅπῃ πάντων
 τῶν τοῦ Κυρίου ἔργων, ὡς ἡ ὁδὸς φάλλει φῶς· ὦν
 τὰ κατὰ μέρος αὐτῇ διασκευάζει πᾶν γοργῶς· ἐν
 οἷς οἱ αὐτοῦ ἱερεῖς καὶ δοῦλοι, καὶ οἰκιακοὶ φίλοι
 ἄγιοι ἀπόστολοι, λειτουργοῦντες αὐτῷ ἱερατικῶς,
 καὶ οὕτω λειτουργοῦντες ὄντες πνεύματα, γινωσκόμενα
 προορατικῶς καὶ τῷ μεγάλῳ Δαβὶδ, ὡς πνεύματα
 θεωρεῖ τοὺς τοῦ Θεοῦ ἀγγέλους, καὶ φλόγα πυρὸς
 τοῦ· λειτουργοῦντας αὐτῷ. Ἄ δὲ ἐπιπρέπει τοῖς
 νοοῦσιν ὁρᾶ· προμήνυμα δὲ τούτων ἐκ τῆς κατὰ
 τὴν ὁδὸν φῶς ἐμμελοῦς· τῶν ἀγίων καλῶν γο-
 ρείας, καὶ ἀστραπαὶ καὶ νεφέλαι, ὡς ἐκείνοι καμ-
 νευόμενοι ἐφαλλον, προορώμενοι τὴν ἀρετὴν πανηγυ-
 ριζομένην συμβολικὴν πνεύνην καὶ τὴν πυρρωδὴ
 θείαν τῶν γλωσσῶν, ὦν σύμβολον νεφέλαι μητέρες
 πνευμάτων ἐν καιρῷ, καὶ φλογιστοὶ ἀστραπαί.

ρπδ'. Ταῦτα δὲ τῆς ὁδοῦ φῶς· οἷς κολλητιῶν
 καὶ τὸ μαρτυρούμενον ἐκεί· φῶς καὶ σῶτος· ἐπὶ τοῖς
 καὶ γνώφῃ μὲν σύστοιχον τὸ σκοτεινός, ἀστραπῆς δὲ
 ἀρετῇ τὸ φῶς· δι' ὧν δηλοῦται ὡς οἱ ἀποστολικοὶ
 ἄδρες καὶ γνοφούνται ποτε Μωσαϊκῶς, ὡς ἡ πρώτη
 φῶς τοῦ κανόνος εἰδίδεξε, καὶ φωσφοροῦσιν αὐτῶν ὡς
 αὐτὸς πλατέως παρέδοτο. Εὐχαιροῦν δὲ ἡμῖν εἶπεν
 ἐνταῦθα καὶ ὅτι τὸ συμβολικῶς πνευματικόν, καὶ
 αἰθέριον τῶν ἀποστόλων, καὶ ἡ ἀρετὰ συγκροτεῖ
 ἑκαστοί· ἥν ἐκείνοι μετάρσιοι πετόμενοι ὡσεὶ καὶ
 ἀετοί, ἐπὶ τὸ τῆς πανάγων σκηνώματι προκείμενον
 Θεομήτορος ἀνέκασαν. Τὸ δὲ, τὸν μόνον σωτήρα,
 πᾶν συνεστηρημένως γέγραπται. Ὡς γὰρ μόνος
 Θεός ὁ τῶν θεῶν Θεός, καὶ Κύριος ὁ τῶν κυρίων
 Κύριος, οὕτω καὶ σωτὴρ μόνος· ὁ τῶν σωτήρων
 σωτὴρ· οἱ γὰρ λοιποὶ ἐξ αὐτοῦ σωτῆρας κατὰ μετέ-
 δοσιν, εἰ τίως καὶ σώζουσι. Δίδωσι δὲ μοι τοῦτο
 λῆγειν ὁ παραδούς μὴ πεποιθέναι ἐπ' ἀρχοντας ἐπὶ
 υἱοὺς ἀνθρώπων, οἷς οὐκ ἔστι σωτηρία· ὡς δὲ ἐξ
 Ἑλληνικῶν ἀκανθῶν καὶ τὸ σωτήριον τοῦτο ῥόδον
 ἀπολέλεκται, προγέγραπται· Ἀττικοὶ γὰρ πρῶτοι
 κατ' ἐξαιρέτην Δία σωτήρα ἐπεγράφοντο.

ρπε'. Ὁ δὲ πανουργός παρὰ μὲν τοῖς ὁσπερ

ἀγία λέξις ἐστὶν ὁμολογουμένη· μόνος γὰρ παν-
 τουργὴς ὁ Θεὸς παρ' ἡμῖν εὐσεβῶς. Οἱ δὲ καὶ
 "Ελλήνας τῆς αὐτῆς εἶχον σημασίας τὸν παντουργόν,
 ὡς καὶ προειδέσθωται, τὸν καὶ ἐφ' οἷς οὐ χρὴ πε-
 ρεργάσασθαι καὶ οὕτω κακοεργόν· οὐ παντὶ ἔργῳ τῷ
 κατ' ἀνθρώπον ἐναρτέως ἐπιβάλλοντα, ἔγχειρόντα
 δὲ καὶ οἷς οὐκ ἔχρην· ὁ δὲ καὶ τῶν τις παλαιτάτων
 σοφῶν κατηγορηθεὶς ἐβλάδθ' ὧς· διαστρέφων τοὺς
 μαθητευομένους ἐν τῷ ἀναγινώσκειν αὐτοῖς τῇ,
 "Ἔργον δ' οὐδὲν θνείδω, οὐ πρὸς ὀρθόν, λόγον ὡς ὁ
 κατηγορὸς ἔφη· ἀλλ' ἐπὶ ἔργον οὐδὲν θνείδω ἐστίν,
 ἥγουν οὐδὲ μία ἐργασία πρὸς θνείδισμῳ γένοιτ' ἂν
 τῷ ἀποκληρούντι αὐτήν· ὅς δὲ λόγος ἀτοπος· ἐξεφα-
 νίετο, εἰ παιδαῖοι μὴ θνείδισμὸν τινα ἔχειν τὰ ἐφά-
 μαρτα ἔργα, ἀπαινετὸν δὲ εἶναι καὶ τὸν ἅπαντα ἐρ-
 γάζομενον καὶ οὕτω παντουργόν· διὸ εἰς ἀπόδλητον
 ἀπερίπαιστο τοῖς τότε ὁ παντουργός· ὕστερον μὲν
 τοῦ ἔργου ἀποκριθεὶς εἰς ἐρμηκίαν πράξεως
 ἀγαθῆς, καὶ ἰδὼσαντος εἰς ἀπαινετὸν καὶ πρέπον
 βίῳ πολιτικῷ, καὶ ἐργάτου λεγομένου τοῦ εὐεργετοῦ
 καὶ ἐνεργοῦ· ἐπὶ καλῷ, πολιτικῶν ἡμᾶς ὁ παντουρ-
 γὸς ἀπὸ χθονὸς εὐρυδοτείς εἰς "Ολύμπου ἀναβέβηκε,
 τῷ Θεῷ εἰς ἱπποσύριαν οἰκισσόμενος, καὶ τὸν παν-
 οὔργον καταλείπων εἰσελθεῖν περὶ ἡμῶν· οὕτω
 καὶ θαυματουργὸς πάλαι μὲν ποτὲ ὁ παγγίναν τὴν
 ἑβρὴν ἀποκτανὼν ὅποια τὰ περιεβόματα Σωκράτους
 εἶναι, καὶ ἄλλα δὲ τινα ὧν κατέποιεν "Ἡριγένης
 ἀπελτέλεις αὐτὰ, θαύματα μωροῖς ἐκείνῳ κατὰ τὸν
 οὕτω φάμενον· ὕστερον μὲν τοῖς ὁ θαυματουργὸς
 θεωρεῖται λέξις ἐστὶ, Θεοῦ θαυμαστοῦτος· τὴν ἐκεῖ-
 θεν τοιαύτην χάριν ἔχοντα.

ργος· Ὁ δὲ εὐεργέτης καὶ βασιλεὺς ἀγαθοῦ,
 Πτολεμαῖος δὲ ἦν ἐκεῖνος, ἐπώνυμον ἐπεκρίθη
 γενέσθαι, διὰ τὸ ἐνδύειν ἀγαθὸν τοῦ εὐεργετοῦ, εἰ
 τι μεμνήμεθα, βασιλεὺς παλαιῷ φαμένῳ· δεῖ Σή-
 μαρον οὐκ ἰδωσέμεθα, οὐ γὰρ εὐεργέτησα· καὶ αὐ-
 τὸν πάλιν εἰπεῖν μὴ τοιοῦτον, περὶ οὗ σοφὸς τις ἐρω-
 τηθεὶς ἐν τῷ τοῦ ἀρχιεῖς ἐξίναί, τί ὁ βασιλεὺς
 ποιεῖ, Πτωχοῖς, ἔφη· σκώπτων ἐκεῖνος τὸν ἀρχοντα
 ὡς μὴ εὐεργετῇ. Καὶ τὸν οὕτω βασιλεὺς φερόμενος
 θησαυρῶν καὶ δὲ· αὐτὸν χρυσοφυλακῶν μύρμηξ ἂν
 εἴη χρυσοφυλῶν, ὅς ἐνθυμέσθω καὶ τοὺς ἱστορο-
 μένους· μὴ εἰς οὐδὲν θεῶν φιλεῖν τὸν χρυσόν. Οὕτω
 δὲ καὶ πᾶς πλούσιος τῇ γῇ πιστεύων τὰ χρήματα ἢ
 τοίχοις παραδίδων εἰς νοῦν λαμβάνειν μὴ ἂν προ-
 σέβῃ τας ταφῆσθαι, εἴπαρ αὐτὸς θάπτεται τὰ μὴ ἄξια
 κατακρύψας, ἀλλὰ διαδόσας· τῆς πρὸς τοὺς ἀδελ-
 φούς· Ὁ δ' αὐτὸς ἐννοεῖσθω καὶ ἐπὶ ἅμα χρήματα
 ἐκρύβησεν, καὶ ὁ Θεός· τοὺς εὐκτιρμοὺς αὐτοῦ συνέ-
 στείλας, λέγων οἴσω εἰ, Ἀδὲ, ὦ πλούσιε, καὶ δώσω,
 εὐεργετήσων, καὶ εὐεργετήσω, καὶ οὕτως ἴσομαι σοὶ
 οὐκ ἀποδότης καὶ βραβευτὴς χάριτος, ἀλλὰ δώσω
 σοὶ ὁρμητικὸς ἄξιον ἀνταπεδοῦμαι. Ὅρα δὲ ἐπὶ τὸ
 εὐεργετῇ, ὁ ἐστὶν εὐνοεῖν, εἴπουν εὐ ποιεῖν, ἢ
 μεταδόσεις ἐξιδύσασθαι ἀποκληρωτικῶς κατ' ἐξείρετον
 διὰ τὸ θεωρημῆτον· εἰς ὁ μαρτυρεῖ ὁ γνωματευσάμε-
 νος τὸν εὐεργετοῦντα μιμητὴν εἶναι τοῦ Θεοῦ.

ργος· Τὸ δὲ δημιουργεῖν, εἴπαρ ὁ πίντων ποιητῆς
 καὶ Θεὸς ἀνίχεται ἀνατίθεσθαι εἰς ἱπποσύριαν αὐτῷ

A omnium confesso, sacra dictio est : solus enim
 Deus apud nos pie dicitur παντουργός. Auctores
 autem Graeci, sicut praemonstratum est, ejusdem
 significationis habebant τὸν παντουργόν, illum qui
 valde operarius est in quibus non oportet, et sic
 malefactor est ; qui non omni se det operi humano
 laudabiliter, sed manum ingerit ubi non oportet ;
 de quo unus ex antiquissimis sapientibus accusatus
 punitus fuit ut pervertens discipulos ipsais persuaden-
 do quod nullum opus probum est. Non ad rectam
 rationem, ut accusator dixit, sed quod nullum opus
 probum est, seu nulla actio probro esse potest,
 adimplenti illam : qui sane sermo videbatur absur-
 dus, si doceret nullum probum habere peccatoria
 opera, laudabilem vero esse cuncta operantem et
 ita παντουργόν. Ideo contemptui tradatur homini-
 bus hujus aevi ὁ παντουργός. Posterius tamen, opere
 in interpretationem actionis bonae eximato, pro-
 prieque pertinente ad id quod laudatur et competit
 homini politico, et operario dictio illo qui bene vi-
 riliterque agit in bono, derelinquens nos ὁ παντουρ-
 γός ἀπὸ χθονὸς εὐρυδοτείς in Olympum ascendit,
 in cognomen Deo propriatus, et τὸν παντουργόν circa
 nos versari reliquit. Sic etiam olim θαυματουργός· ille
 quidem erat qui jocosa specie seductoris fingebat, qua-
 lia sunt quae celebrantur esse Socratis et alia quaedam
 de quibus confutatis risit Origenes : haec autem juxta
 nomen erant miranda stultis. Posterius tamen ὁ θαυ-
 ματουργός· divini huiusmodi vox facta est, Deo mirum
 faciente illum qui talem existit gratiam habet.

186. Vox autem εὐεργέτης boni regis, et hic
 quidem erat Ptolemus, cognomen Seri iudicata
 est, eo quod divinitus bonum est benefacere, si
 meminerimus veteris illius regis, alientis : Hodie
 non regnavi ; non enim benefeci ; et alterius haud
 similis, de quo sapiens quidam in palatii exitu in-
 terrogatus quid rex faceret, Pauperes, inquit, con-
 siderans iste principem ut non beneficum. Et revera
 princeps thesauris parans, et Ideo auriculis, for-
 mica quaedam esset infodiens aurum ; hic in men-
 tem revocat traditos memoriae mures in nullam
 utilitatem aurum diligentes. Sic autem etiam om-
 nis dives terrae fidens divitias aut muris inserens,
 mente concipiat se non forte decenter esse tumu-
 landum, etsi tumultus ipse res absconitione non dignas,
 sed potius erga fratres largitione. Ipse vero quoque
 recogitet quod, ubi thesaurus abscondit, simul et
 Deus misericordiam conclusit in eum, quodammodo
 dicens : Da, dives, et dabo, benefac et benefaciam ;
 et sic ero tibi non gratiae largitor et redditor, sed
 tibi debitam dignamque retributionem dabo. Vide
 ergo quod τὸ εὐεργετῇ, id est benefacere, sibi tan-
 quam hereditatem excellenter appropriat ob imita-
 tionem Dei bonorum communicatio : quod testatur
 sententia illius qui dixit, beneficium imitatore
 esse Dei.

187. Hoc autem δημιουργεῖν, si quidem omnium
 factor et Deus consenti accipere sibi cognomina

a nobis, maxima est gratia. Quid enim est ad illum huiusmodi officio: Quomodo δημιουργός est hic universi mundi creator? δημιουργόν νομῶν ἀντι-
 qui illum qui publica agit, qui civilia operatur, qui, ut ita dicam, laboriosae multitudinis est homo. Et tamen ille qui propter nos peccatum et maledictio vocatus est et sustinuit, sustinet, sicut viduam ipsi tanquam pauperi quosdam obolos porrigentem, sic et nos ipsum cognominantes iuxta quamdam omnino bonitatem, ex qua partiaria licet et particulari, transit ad aliquid excelsius is qui mente transcendit. Sic etiam gubernator, qui mundum dirigit, et plastes, qui summe sapiens est et artifex, vocari gaudet. Vox σύμπασα nihil eorum quae sunt in mundo, neque mortale, neque immortale sine Deo esse demonstrat; κτίσις autem a Dei officio subtrahit malitiam: peccatum enim ipse secundum nullam huius sententiae significationem creavit aut fecit. Simul autem seipsum increatum esse solum ostendit.

Troparium primum octavae.

Memoriam Christus verborum quibus mortales Quae a Patre audivit, apostolis dixit.

Spiritus preparat linguarum ignearum spectaculo Insidens, benedictum, assimilata:

Alienata vero laudat te creatio.

188. Scimus Salvatorem Christum praeveniendo promississe discipulis: Cum Paraclitus venerit, docebit vos omnem veritatem et suggeret vobis quaecumque dixi. Novimus etiam quod nihil est apud Patrem, quod non sit etiam apud Filium; et quae audivit a Patre, discipulis nota fecit. Tales igitur sententias componens melodus ait quod Christus ταύτα, id est, parat et facit, sibi consubstantialem et supremum dominum; Spiritum sanctum, μνήμην, id est, memoriale recordationumque τῶν βροτοσώων ἱπῶν, salutarium, sermonum, quos παρακινουθεῖς, sive a Patre audiens, tanquam exhibe illos accipiens, sicut et ex ipso et Spiritu sancto, apostolis dixit, sicut doctor illos tradens. In memoriam igitur revocavit. Ipsi Spiritus sanctus iuxta dictam promissionem, et apud eos mansit sedens benedictus, id est, insidens et, sicut post Davidicam dedicationem, modo stabili et immutabili in loco constitutus. Quomodo vero discipulis venit Spiritus sanctus in recordationem, ad instar, ut aliquis diceret, memorantis et recordationem suggerentis? In visione γλωσσοπυρρῶν, sive in specie flammearum ignearumque linguarum. Hoc autem facto, hisque ab ista die exorsis omnes docere et baptizare idololatrias gentes, vindicta tibi, Christe, tandem creatura tibi per idololatricum errorem quondam aliena, μέλει, id est, cum melodia te celebrat: μέλειν enim non est simpliciter laudare, sed, ut demonstratum est, cum cantu, secundum etymologiam ἐπεσθαι μέλει.

189. Quod memoriam tibi recordationem dicat, evidens est: doctrina namque praevia, oblivione postea ut par est inscuta, supervenit recordatio,

αὐτῶν ἡμῶν. μεγάλη χάρις. Τί γάρ πρὸς αὐτὸν ἡ τοιαύτη λέξις; πῶς δὲ δημιουργὸς ὁ τοῦ κόσμου σύμπαντος ποιητής; δημιουργὸν οὖσασι οἱ παλαίῃ τὸν τὰ δέμια ἐργαζόμενον τὸν πολιτικόν, χειρὸν αὐτοῦ, τὸν, ὡς αὐτὸς εἰπεῖν, τῆς χειρὸς αὐτοῦ πληθύνον ἀνθρώπων. Καὶ ὅμως ὁ δι' ἡμᾶς ἁμαρτία καὶ κατὰ ἐρα ἀνομασίαι καὶ ἀνασχόμενος, ἀνέχεται καθὰ χεῖρας οἷα καὶ πένθη αὐτῶν ποριζοῦσης ὁδοῦς τινος, οὕτως καὶ ἡμῶν ἐπινομαζόμενον αὐτὸν κατὰ τινος ὁδὸς χρηστότητα, ἐξ ἧς μερικῆς οὐσίας καὶ ἰσχυροῦς μεταχρησάμενος πρὸς τὸ ὑψηλότερον ὁ τὸν νόον διαθεστικὸς οὗτος καὶ κυβερνήτης ὁ τοῦ κόσμου παρακαλεῖ γὰρ χαίρει ἀκούων, καὶ πλάσσης δὲ καὶ πανευφρόνῃ μιν καὶ πάνσοφος. Τὸ δὲ σύμπασα οὐδὲν τι τῶν ἐν τῷ κόσμῳ δίχα Θεοῦ γενέσθαι παραδείξαι, οὕτως δὲ τὸν αὐτὸν, οὕτως ἀθάνατον, τὸ δὲ κτίσις ὑπεβίβει τῆς κατὰ Θεὸν δημιουργίας τὴν κακίαν: ἁμαρτίαν γὰρ αὐτοῦ κατ' οὐδὲν σημειώμενον ἐννοίας ταυτέως ἐκτίσεν, εἰσὶν ἐπὶ τῇσιν ἅμα δὲ καὶ δεσποτὸν αὐτῶν εἶναι μόνον παραδείξαι.

Troparium primum octavae.

XXII. Μνήμην ὁ Χριστὸς τῶν βροτοσώων ἱπῶν.

Ἄ παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῖς ἀποστόλοις ἔφη.

Τὸ Πνεῦμα ταύτας γλωσσοπυρρῶν θέα.

Ἐλπίον, εὐλογητὸν, οὐκ ἐκινούμενον.

Ἡλιωτρωμένη δὲ μέλει σε, κτίσις.

ῥπγ. Ὁδοῦν φράσαι τοῖς μαθηταῖς ἀποχετικῶς

τὸν Σωτῆρα Χριστὸν δεῖ, Ὁ Παράκλητος, ἡλθὼν διδά-

ξει ὑμᾶς πάντα, καὶ ὑπομνήσει ἅ ἐπον ὁμῶν ὡσαύ-

τως οὐδὲν καὶ δεῖ οὐδὲν τι παρὰ τῷ Πατρὶ ἔστιν

ὁ μὴ καὶ παρὰ Υἱῷ καὶ δεῖ ὁ παρὰ τοῦ Πατρὸς

ἡκούσιν, ἐγγνώρισεν τοῖς μαθηταῖς. Τὰς τοιαύτας οὖν

ἐννοίας ἐνταῦθα συνάφας ὁ μελετῶν, ἡρεῖ, δεῖ

Χριστὸς ταύταις, ὁ δεῖ κατασκευάζει καὶ ποιῇ τὸ

ὁμοούσιον, καὶ συναδέσποτον ἅγιον Πνεῦμα, μνήμην

δὲ δεῖ μνημόσυνον, καὶ ἀνάμνησιν τῶν βροτοσώων

ἱπῶν, ἡγουν τῶν σωτηρίων λόγων, ἃ παρακινουθεῖς,

ἡγουν παρόθεν ἀκρόσας, ὡς ἐκείθεν αὐτὰ λαβόν,

καθὰ καὶ ἐξ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τοῖς

ἀποστόλοις ἔφη, παραδόντες ἐκεῖνα διδασκαλοῦν καὶ

τοῖς ἄλλοις ἀνάμνησιν αὐτοῦ: τὸ ἅγιον Πνεῦμα κατὰ τὴν

ἐληγμένην ἐπαγγελίαν, καὶ παρέμεινεν αὐτοῖς, ἐπὶ

ζὼν εὐλογητὸν, ὁ δεῖν ἐπικαθήμενον καὶ ὡς οἶον

μετὰ ἐγκαινισμὸν Δαυιδικῶν θυρυρῶν εἰς ἀμετάθε-

τον καὶ ἀμετάστατον. Πῶς δὲ ἐπὶ τοῖς μαθηταῖς

τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἰς ἀνάμνησιν, διέκρινεν ὡραῖον, εἰποι

τις μνήμονος, ἡγουν ὑπομνήσκοντος; Ἐν οἷς γλωσ-

σοπυρρῶν, ἡγουν ἐν εἰσὶ πυρρῶν γλωσσῶν, ἡτοι

πυρίων. Τοῦτου δὲ οὕτως γενομένου, καὶ τῶν ἀπὸ

τῆς ἀρετῆς ἀρετῶν καὶ μαθητευσάντων πάντα τὰ

εἰδωλολατρῶντα ἔθνη καὶ βαπτισάντων, οὐκ ἐκινούμενη

σοι, ὦ Χριστὲ, τοῦ λοιποῦ ἡ κτίσις ἡ ἡλιωτρωμένη

πρὸς ἀπὸ σοῦ διὰ τὴν εἰδικήν τι λάνην, μέλει

σε, ὁ δεῖν ὁμῶς σε μετὰ μέλους: μέλει γὰρ οὐχ

ἀπλῶς, τὸ ἐπαινεῖν, ἀλλ' ὡς καὶ προδεδίλωται, τὸ

μετὰ φόματος, παρὰ τὸ ἐπιδεῖν μέλει, καὶ ὡς

ῥπγ. Ὅτι δὲ μνήμην ἐνταῦθα τὴν ἀνάμνησιν

λεγει, ὅλον διδασκαλίας γὰρ προσηγορεύεται, εἴτα

λεγει ὡς ἐκείνη ἐγγενεμένης, ἐκπεσφάται ἀνάμνη-

οις, ἀναπόληται· οὐσα μνήμης ἐκείνης, καὶ μνήμη
 πρὶν καὶ αὐτὴ λεγομένη, κυριώτερον δὲ ἀνάμνησις.
 Τὸ δὲ, βροτοσώτων ἐπὶ τὸν, δηλοῖ μὲν τοὺς τῶν βροτῶν
 σωστικούς λόγους τοῦ Θεοῦ· παραλήγεται δὲ τῷ με-
 γάλῳ ω, ὡς ἀπὸ τοῦ σώω τὸ σώζω, οὐ παράγωγον
 τὸ σώσσω καὶ σώσκον, ὡς τὸ ζῶω, ζωέσκω καὶ
 ζωέσκον. Εἰ δὲ καὶ διὰ τοῦ ο μικροῦ γράφει τις αὐ-
 τὴν παραλήγουσαν, οὐ σφαλῆται. Εἰ γὰρ σὸς ὁ
 ὕγις παρ' Ὀμήρῳ ἀπὸ τοῦ σέω τὸ ὀρμῶ, καὶ ἐκεί-
 θεν λαοσσός ἐπὶ λυκῶς ἡ σωστική τοῦ λαοῦ, δύναται
 εἶναι καὶ λαοσσά ἐπὶ τὰ θεῖα, δι' ὧν ὕγις ἔχει
 ἀρταίνων ὁ ἄνθρωπος. Εἰ δὲ τις ἰσρεὶ λαοσσόν εἶναι
 Ὀμηρικῶς τὴν σόουσαν, ἤγουν κινούσαν τὸν λαόν εἰς
 πόλεμον, ᾧ δὲ ὅμοιον καὶ τὸ δορυσσός, καλῶς μὲν
 λέγει καὶ ἐκείνος, οὐκ ἀνατρέπει δὲ τὸ παρ' ἡμῶν
 ῥηθὲν, ἀσφάλτως γὰρ εἴρηται. Τάχα δὲ καὶ κατὰ
 τοιοῦτον σημαινόμενον βροτοσσά ἐπὶ τὰ τοῦ Θεοῦ
 λέγονται, οἷα σέοντα ἦτοι σίδοντα, καὶ παρακινούντα
 τὸν ἄνθρωπον εἰς ἀγαθοπραξίαν· ἀληθῶς γὰρ διχα
 διδοσκαλίας θείας καὶ ἐπιπολαίας τῆς ἐκ Θεοῦ καὶ
 συνάρτεως ἀκινετίζει τὰ εἰς ἀγαθοουργίαν ὁ ἄνθρω-
 πος· ποιητικῶς δὲ τὸ βροτοσσόν διπλάζει τὸ σ·
 καθὰ καὶ τὸ δορυσσός, καὶ λαοσσός.

ρβ'. Τὸ δὲ ἐπὶ τὸν εὐτονον μὲν ἦν ἰάν εἶπε λόγων
 κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ εἰρημοῦ· ὅτι δὲ ἡ προδεδη-
 λωμένη τοῦ κανόνος ἀκροστιχὶς ἀπαιτεῖ τὸν ἐνταῦθα
 δεύτερον στίχον τοῦ τροπαρίου μὴ ἄλλοθεν ἀρξα-
 σθαι, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἀλφα, μεταλαβὼν ὁ μελωδὸς τὸ
 ἐπὶ τὸν οὐδέτερον πληθυντικόν, ἐπάγει, Ἄ παρακουσθεῖς
 ἔφη, τοῦτ' ἐστὶ τὰ ἐπὶ. Τὸ δὲ παρακουσθεῖς ὁμοιάζει
 τῇ προφορᾷ πρὸς τὸ ξηνηκούσθησαν, προπαρεση-
 μάθη· καὶ ἔστι καὶ αὐτὸ γαρτὸν τῷ μελωδῷ· προ-
 παραλήγεται δὲ τὸ ἀλφα ὡς ἀναύξητον· ὁ δὲ πείτε-
 ται καὶ τὸ ξηνηκούσθησαν ἐν τῇ ξηνακουσθεῖς, εἰ
 ποῦ τις αὐτὸ εἴπῃ. Τὸ δὲ τεύχει ὡς ποιητικώτερον
 ἐπιλέγεται· ἄλλως γὰρ καὶ τὸ πέμπει οὐκ ἀκροσφύς
 ἦν ἐνταῦθα, ὡς καὶ προδεδηλωται. Ἡ δὲ γλωσσο-
 πύρρετος θέα οὐκ ἀήθησι τὸν συνετὸν ἀκροατὴν
 οὐδὲ ὁπολαβεῖν μὴ ὅτι γε νοῆσαι, ὅτι τὸ ἅγιον Πνεύ-
 μα εἰς πνεῦμα βλαῖον καὶ γλώσσας πυρρὰς, ἤγουν
 πυρίνας μεταβεβλημένον, ἐπῆλθε τοῖς μαθηταῖς·
 ἀλλὰ τοῖς ὡς ἔξην βλέπουσιν ἐθεάθη οὕτως. Πῶς
 οὕτως; γλώττοι· δὴ, ὡς φασιν οἱ ἅγιοι, ὅπερ ἐστὶν
 ἐν εἰδοῖ πυρρὴς, καὶ ὡς ἐν εἰδοῖ γλωσσῶν· δι' ὧν ἡ
 αὐτοσφραγὶς τὴν δοθησομένην τοῖς ἀποστόλοις σοφωτά-
 την λεκτικὴν ἐδήλωσε, διὰ τὸ μὴ δυνατόν εἶναι ἄλ-
 λως τοὺς θεατὰς κατ' ὅσον οὐκ ἐκίνην ἀντιλαβεῖ-
 σθαι τοῦ ἀποστόλου φωτὸς καὶ πυρὸς τοῦ ἁγίου Πνεύ-
 ματος.

ρβ'. Δύναται δὲ ἡ θέα ἐνταῦθα πρὸς τῇ καὶ κατ'
 αἰσθησὶν εἶναι καὶ θεωρίαν δηλοῦν φιλόσοφον· ἢ ἐνε-
 σταθόνον, ὡς εἰκ' εἰ, οἱ σοφοὶ τὰ πνευματικά· θεωρία
 γὰρ τις πάντως καὶ τὸ νοῆσαι ὡς αἰ πορταὶ γλώσσαι
 τὰς ἀποστολικὰς αἰνέσσονται, λαλοῦσαι καὶνὰ φωνὰς,
 ἀλλογενέας, καὶ δηλοῦσαι οὕτως· ἐγκαινισμὸν οὐ νῆ-
 σων, οὐδὲ χώρας τῆςδε ἢ ἐκείνης, ἀλλὰ πάσης οἰκου-
 μένης, καὶ οὐκ ἐκ τῆς χαρμαγιάου σοφίας, ἀλλ'

A que quodammodo memoriam illam remandū, di-
 cta quidem et ipsa memoria, proprius tamen re-
 cordatio. Hoc autem βροτοσσών ἐπὶ τὸν, significat
 quidem Dei sermones mortalium servatores. Pen-
 ultimum autem habet longum ω, tanquam a ver-
 bo σώω pro σώζω, cuius derivatio est τὸ σώσσω et
 σώσκον, sicut τὸ ζῶω ζωέσκω et ζωέσκον. Si quis
 vero per brevem o scribat istam penultimam, nul-
 lum incurrit periculum: si enim σός apud Ho-
 merum a σέω irruo pro ὁ ὕγις habetur, et exinde
 λαοσσά feminine dicitur populi servatrix, possunt
 etiam esse λαοσσά verba divina, per quas sanus
 efficitur virtute praeclitus homo. Si quis autem di-
 cat apud Homerum esse λαοσσόν eam quae est
 σόουσα, sive populum movens ad bellum, non secus
 ac verbum δορυσσός pulchre quidem et ille dicit,
 sed a nobis dictum non evertit: tuta namque di-
 ctum est; sed forte iuxta talem significationem Dei
 verba βροτοσσά dicuntur, tanquam σέοντα sive
 σίδοντα moventiaque hominem ad bene agendum:
 semotis enim divina doctrina et inspiratione qua
 ex Deo est et unione non ad bonum agendum mo-
 vetur homo. Poetico more autem τὸ βροτοσσών
 o duplicat, sicut et δορυσσός et λαοσσός.

190. Hoc autem ἐπὶ τὸν bene quidem esset ten-
 sum, si dixisset λόγων iuxta nexum sequelam: quo-
 niam autem praemonstrata canonis acrostichis hic
 repositi secundum strophæ versum non aliter in-
 cipi, quam per α, sumpto verbo ἐπὶ τὸν ad plurale
 neutrum adjicit melodus: Ἄ παρακουσθεῖς ἔφη,
 id est τὰ ἐπὶ (verba). Hoc vero παρακουσθεῖς
 ad τὸ ξηνηκούσθησαν enuntiatione simile prius ex-
 positum est: et est, hoc ipsum melodo jucundum.
 Alpha vero propter augmenti remotionem habetur
 antepenultima: quod sane pateret, etiam τὸ
 ξηνηκούσθησαν in τῇ ξηνακουσθεῖς, si quando quis
 hoc diceret. Hoc autem τεύχει ut magis poeticum
 eligatur: aliter enim verbum πῆμα non esset hic
 incommodum, uti prius demonstratum est. Ἡ γλωσ-
 σοπύρρετος autem visio non sinit intelligentem
 auditorem nec suspicari, nec a fortiori cogitare
 quod Spiritus sanctus in spiritum vehementem et
 linguas rufas sive igneas transmutatus super discipu-
 los venit: attamen videntibus, ut licebat, sic visus
 est. Quomodo sic? Corporali specie, ut alunt sancti, id
 est sub ignis imagine, et sub linguarum specie; per
 quas ipsamet sapientia dandam apostolis sapientissi-
 mam eloquentiam manifestavit, eo quod possibi-
 le non est aliter spectatores in carnalibus oculis
 invisibile lumen et ignem Spiritus sancti appre-
 hendere.

191. Potest autem hic ἡ θέα praeter sensibilem visum
 etiam speculationem philosophicam significare, in
 quam penetrant, ut par est, spiritualibus sapientes.
 Quedam enim prorsus est theoria cogitare quod
 igneae linguae linguas apostolicas enigmatice pro-
 dant, nova linguis alienis loquentes, et sic ostenden-
 tes renovationem non insularum neque regionis bu-
 jus aut illius, sed orbis universi, et quod non ex

sapientia terrestri, sed desuper, ea quæ nunc dicuntur et quæ spiritualiter in posterum sunt dicenda, Dei homines linguis exprimunt. Diceret etiam sapiens iste melodus quod sicut visæ sub ignis specie linguæ, non absque aëria spiratione apparuerunt, sic neque apostolorum linguæ sine divina motione per Spiritum sanctum activæ fuerunt.

192. Hoc autem ἐπιζὼν velut thronos Spiritus sancti subindicat apostolos; quibus tanquam spiritaliter insidens ille similes istos facit divinis circa Deum thronis uni supercælestium sacrorum ordinum, ut didicimus. Et hic etiam dictio τοῦ ἐπιζῶνς emphatice significat ingredi Spiritum sanctum in apostolos tanquam in propriam domum nuper dedicatam, ut antea dictum est; et tanquam rectum et firmiter permanere, sive juxta locutionem magis evangelicam, mansionem apud illos facere, et tanquam supersedere, in unumquemque eorum firmiter requiescentem et in finem assurum super sedem istam gloriæ regni ejus. Si autem hic dici potest quod etiam velut in curru in apostolos ἐπιζῶν pronuntiatum est Spiritus sanctus, recogitandum quod non τὸ ἐπιζῶνς, sed τὸ ἐπιβαίνειν hujusmodi sententiæ convenit, inquam: Conscendisti, Domine, equites apostolos tuos, etc., ut connectit alter melodus.

193. Hoc autem εὐλογεῖν hic commodè positum est ad mentem hujus octavi carminis; ejus præloquium: Benedicite Dominum, hæc et ista, pervenit ad illud: Benedicite, spiritus justorum, quibus sane gaudet Spiritus sanctus: suaviter autem post: insidentem, ponitur hoc: benedictum. Non enim sicut mundanum pondus gravat Spiritus sanctus insidens, ubi sibi placuerit, sed de consensu benedicitur; quoniam bonum est sanctæ Trinitatis jugum et onus ejus leve. Ideo bonus Christianus precatur ut ad se veniat et insideat Spiritus sanctus, et acquiescentem benedicit, et superlaudat et superexaltat, cognoscens taliter posse se propinquitatem ad Deum habere; sancti namque pueri benedictum et superlaudabilem et superexaltatum psallentes Dominum, quod est, quod fuit, et quod in æternum erit, exprimebant. Οἰκτιρουμένη vero creatura juxta communem dialectum dicta est: quos enim diligimus, propinquos facimus, et isti nobis propinqui et familiares dicuntur. In hoc sensu reperiebantur apud Persas intimi sermonis principes, ut Amaseus geographus refert, et istud seu sermonis intimi (οἰκτιροῦ λόγου) denominatio usque nunc in lingua ecclesiastica servatur.

194. Vox autem ἡλλοτριωμένη expresse dicta est. Alienos enim sacra Scriptura dicit impios, et illos qui recta fide non sunt ad Deum. Tales sunt alieni illi, quos audimus a semilibus suis claudicasse, peccatoresque qui ab utero alienati sunt. Cæterum autem alienos dicere extraneos commune est: ad sensum vero sententiæ proprium, alienatam dixit creaturam in tempore plusquam perfecto; propin-

Α ἄνωθεν τὰ τε νῦν λαλοῦμενα, καὶ τὰ ὑστερον πνευματικῶς λαληθησόμενα οἱ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι γλωσσηματίζονται. Εἴποι ἂν ὁ σοφὸς οὗτος μελωδὸς, καὶ ὅτι ὡς παρὰ αἱ ὁραθεῖσαι πυροσφιδεῖς γλῶσσαι οὐ δίχα πνοῆς ἀερίας ἐφάνησαν, οὕτως οὐδὲ αἱ γλῶσσαι τῶν ἀποστόλων ἐνέργησαν μὴ θεοκινήτως διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

ρλβ'. Τὸ δὲ ἐπιζὼν καὶ ὡς θρόνους ὑπεμφαίνει τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοὺς μαθητάς· ὅς οἱ αἱ πνευματοφόροι ἔκκειντο ἐπικαθήμενον, ἀντιμίμους αὐτοῦ ποιεῖ τοῖς θεοτάτοις περὶ Θεὸν θρόνοις τῷ ἐν τῶν ὑπερουρανίων ἁγίων ταγμάτων, ὡς· ἐμάθομεν· καὶ ἔστιν ἐνταῦθα ἡ λέξις τοῦ ἐπιζῶντος ἐμφαντικῇ τοῦ ἐισελθεῖν τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὡς εἰς οἶκον ἴδιον τοὺς ἀποστόλους προσφάτως ἐγκαινισθέντα, καθὰ προεγγράπται· καὶ ὡς εὐδὲς καὶ εὐσταθὲς παραμεῖναι, εἰπεῖν δὲ μάλιστα εὐαγγελικῶς, μὴν παρ' αὐτοῖς ποιησθαι, καὶ οἶον ἐπικαθεσθῆναι, εἰς ἕνα ἕκαστον ἐκείνων ἐπαναπαυσάμενον ἐδραῖως, καὶ μᾶλλον εἰς τέλος καθῆσθαι ὡς ἐπὶ θρόνῳ τοῦτου δόξης τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Εἰ δὲ ἔστιν εἰπεῖν ἐνταῦθα ὅτι καὶ ὡς ἐπὶ ἀρμάτων τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἐπιζῶν ἐρρέθη τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἐνθυμητέον ὅτι οὐ τὸ ἐπιζῶν ἀλλὰ τὸ ἐπιβαίνειν τῇ τοιαύτῃ ἀρμύρῃ ἐννοεῖται, ὡς τὸ, Ἐπέβη ἐφ' ἑκαστοῦ τοῦ ἀποστόλου σου, Κύριε, καὶ ἔξῃς, ὡς αἰρμικοῖς ἑτέροις μελωδοῖς.

ρλγ'. Τὸ δὲ εὐλογεῖν ἐκτίθηται ἐνταῦθα τεθῆναι πρὸς ἐνθύμιον ὁδὸς ταύτης φῶδης· ἥς προκατάρχον τὸ, Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον τάδε καὶ τάδε, καθέκει καὶ εἰς τὸ, Εὐλογεῖτε πνεύματα δικαίων, δηλαδὴ ὅποιοι χαίρει τὸ ἅγιον Πνεῦμα· γλυκίως δὲ μετὰ τὸ ἐπιζὼν κεῖται τὸ εὐλογεῖν. Οὐ γὰρ κατὰ βριθεοσύνην κοσμηκὴν βαρύνει τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐπιζὼν, ὅπου ἂν εὐδοκίῃ, ἀλλὰ εὐλογεῖται τῆς ἁγίας· ἐπὶ καὶ χρηστὸς ὁ τῆς ἁγίας Τριάδος ζυγὸς, καὶ ἀλαφρὸν τὸ φορτίον αὐτῆς· διὸ καὶ εὐχεταί ὁ καλὸς Χριστιανὸς εἰσεῖν ἐν αὐτῶν καὶ ἐπιζῆσαι τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ ὑπακούσαν ὑπακούσθαι, καὶ ὑπαρμυεῖ αὐτὸ καὶ ὑπερυψοῖ, γινώσκων δύνασθαι οὕτως οἰκισθῆναι πρὸς τὸν Θεόν. Οἱ γὰρ φάλαγγες ἅγιοι παῖδες εὐλογημένοι καὶ ὑπερῴμνητον καὶ ὑπερυψούμενον εἶναι τὸν Κύριον τὸ ὅν αὐτὸ εἶπον, τὸ καὶ γινόμενον, καὶ εἰς αἰῶνας γεννησόμενον· οἰκισομένη δὲ κτίσις κατὰ κοινὴν διδασκον πείρασται· ὅς γὰρ φιλοῦμεν, οἰκισομένα, καὶ οἰκεῖοι λέγονται ἡμῖν ἔκκενοι καὶ οἰκιακοί. Τοιαύτης δὲ ἐννοίας καὶ οἱ παρὰ Πέτρος τοῦ οἰκεῖου λόγου βασιλικοί, ὡς ὁ Ἀμασεὺς γεωγράφος ἱστορεῖ, καὶ φυλάσσεται τοῦτο, ἧγουν ἡ τοῦ οἰκεῖου λόγου κλήσις μέχρι καὶ νῦν ἐκκλησιαστικῶς.

ρλδ'. Ἡ δὲ ἡλλοτριωμένη γραφικῶς ἐρρέθη· ἀλλοτρίους γὰρ ἡ ἁγία Γραφή τοὺς ἀθέτους λέγει, καὶ μὴ ὁρθοὺς τὴν εἰς Θεὸν πίστιν· τοιοῦτοι γοῦν οἱ ἀλλοτριοὶ υἱοί, ὅς χωλῶναι ἀκούομεν ἀπὸ τῶν τριβῶν αὐτῶν, καὶ οἱ ἀλλοτριωθέντες ἐκ μήτρας ἀμαρτωλοῦ· ἀλλοτρίους δὲ ἄλλως τοὺς ξένους λέγειν κοινὸν ἔστι· πρὸς ἀπείδειαν δὲ ἐννοεῖται ἡλλοτριωμένην ἐπὶ κτίσιν κατὰ χρόνον ὑπερσυντελεικὴν· οἰκισομένην

δὲ κατὰ ἐνεστώτα· ἡλλοτριώθη μὲν γὰρ ἀπ' ἱκανοῦ ἀπεστηκυῖα τοῦ Θεοῦ ἡ κτίσις· οικειοῦται δὲ μετὰ τὴν κοσμοσωτήριον ἐνανθρώπησιν. Ἔστι δὲ καιρὸς ὅτε παντελῶς φκειωμένη τῷ Θεῷ κληθήσεται· καὶ γε Θεοῦ χάριτι καὶ ἔστιν ὁ τοιοῦτος καιρὸς κατὰ τὴν μελεθρίαν τῆς, Κάμπει· τὰ πάντα τῇ Παρακλητικῇ γόνῳ· ἐδ δὲ, Μίλπει· οὐ εἶχεν ἄλλως εἶπαι καὶ Μίλπει σοὶ ὁ μελωδός· ἀρίστην δὲ αὐτῷ ἀφ' ὧς εἴλετο συντάξαι οὕτως. Τὸ δὲ κτίσις γογγύσας λόγῳ δεικνύσι καὶ τὸν ἥλιον, καὶ τὴν σελήνην, καὶ τὰ στοιχεῖα καὶ τὰλλα πάντα μέλπειν τὸν Κύριον κατὰ τὴν ἀναφωνήσιν τοῦ παγκοσμοῦ μέλους τῆς ὀρθῆς φῶδης· μέρη γὰρ καὶ ἐκείνα τῆς κτίσεως· ὡς εἶναι λοιπὸν ἀνοήτους καὶ ἀθέτους τοὺς ἐκείνους ὡς θεοὶ προσανέχοντες.

Τροπάριον δεύτερον τῆς ὀρθῆς φῶδης.

XXIII. Σωτηριωδῶς αὐτοδοσπότης ἰδὺ

Φῶς αὐτολαμπές, καὶ παρεκτικὸν φάους

Υπάρχον ἤκας ἐμποροῦν ἀποστόλους

Τιμῆν ὡς ἄμνα τοῖς σοῖς· οἰκέταις

Λελιπαρημένον τε Πνεῦμα προσνέμεις.

ρλζ. Ἀπολιώτερον καὶ σαφέτερον πρὸς τὸν Σωτήρα Χριστὸν ὁ μελωδὸς διηγηματικὸν λόγον ποιοῦμενος, αὐτὸ τοῦτο καὶ μόνον φράζει ἐν τῷ παρόντι τροπαρίῳ, ὅτι καὶ Ἐσωτηρία κοινὴ τὸ ἔργον Πνεῦμα τοῖς σοῖς ἀποστόλοις ἐπέταξε· λέγει οὖν ὅτι σωτηριωδῶς, Ὡς ὁ λαὸς τῆς Σῶτερ, ἤκας, ἔχουν ἀφ' ἧς καὶ ἐπεμφας φῶς αὐτολαμπές· ὁπάρχον, καὶ παρεκτικὸν φάους, οὐ καλεσθέν δουλικῶς, ἀλλὰ αὐτοδοσπότης ἰδὺν· φῶς ἐκ φωτὸς προῖον, καὶ αὐτὸ οὐκ ἀμυδρὸν λόγῳ φειδούς ἢ τινος ἄλλου πάθους ἀπερ ἅπαντα τῆς θεϊκῆς ἀπόκρισαι φύσεως, ἀλλὰ ἐμποροῦν τοὺς ἀποστόλους. Ἐπεμφας δὲ, φησὶν, οὐδὲ, οὐχ ὡς μηδὲνα τῶν ἀπάντων ἀισθῆσαι, ὁ δὲ ἐπὶ τοῖς σοῖς ἀγίοις ποιεῖς ὡς ἐκείνους, ἀλλ' ἵνα γνωστὸν λαοῖς γενόμενον μαρτυρῆται καὶ πρὸ τῶν ἀπακολουθούντων σημείων πιστεύεται. Καθὰ γὰρ τιμῆν ἄμνα, ἔχουν πνεῦμα, τοῖς αὐτοῖς σοῖς οἰκέταις ἀποστόλοις αὐτὸ ἐξάκουστον μετὰ βίας καὶ πνοῆς ἀφ' ἧς, καὶ τοῦτο ποιήσας λελιπαρημένον Πνεῦμα προσνέμεις καὶ τοῖς ἀποστόλοις μὲν καὶ τῷ κόσμῳ δὲ δηλονότι παντὶ ὅπου τοῦ τοιοῦτου καλοῦ ἐλποφῶς ἐφάνται οἰκέται σου οὕτως· ὥστε τὸ, τοῖς σοῖς οἰκέταις, ἐρσιον ἀρμόττει προσεῖναι τῶν· τιμῆν τε γὰρ τοῖς σοῖς οἰκέταις ὀρθῶς λέγεται, καὶ λελιπαρημένον τοῖς αὐτοῖς, καὶ προσνέμεται δὲ αὐτοῖς.

ρλζ. Ἔστι δὲ Πνεῦμα λελιπαρημένον ἢ τὸ παρακλητησθὲν ὥστε δοθῆναι καὶ αὐτὸ παρακλητὸν ἡμῖν λιπαρεῖν γὰρ τὸ δούσκειν· ἢ τὸ παρέμνον, καὶ ὡς πρὸ ὀλίγων ἐρρήθη, ἐρρίζον· λιπαρεῖν γὰρ καὶ τὸ προσμένειν, καὶ ἐγκατατεῖν, παρὰ τὸ λαν παρῆναι· ὅθεν καὶ λιπαρὴς ἱερεὺς ἢ πολὺμωρος, ἢ πολυχρόνιος, ἢ διηνεκὴς· κλινομένη λιπαροῦς, καὶ ἔχουσα οὐδέτερον τὸ λιπαρές. Καὶ οὕτω μὲν διατίθεται τὸ ρηθὲν τροπάριον κατὰ προτιμωθεῖσαν ἔννοιαν. Εἰ δὲ τὸ· ἡκας· γράφεται ἡκας διὰ τοῦ· κατὰ τινὰ τῶν ἀντιγράφων ἀντὶ τοῦ ἡλδς, οὐκ ἔστιν ὅλως νοησαὶ τὸ ρηθὲν τροπάριον πρὸς τὸν ὕμνον λεχθὲν περὶ

A quam autem factam in presenti. A longo namque tempore fuerat alienata procul a Deo creatura; propinqua vero facta est post salutarem mundo incarnationem. Tempus autem erit cum omnino Deo proxima propriaque vocabitur; et tamen Dei gratia est etiam tale tempus juxta melodiam dicti: Paraclete curvant omnia genu. Hoc vero μέλπει· ut poterat aliter dicere μέλπει σοὶ melodus; sed illam sibi placentem syntaxim irreprehensibiliter elegit. Vox autem κτίσις elissime significat et solem et lunam et elementa, aliaque cuncta, melode celebrare Dominum juxta conclamationem melodice communis octavi carminis: partes enim sunt ista creationis; ita ut de cetero stulti sint et impii qui talibus ut diis addicuntur.

B *Troparium secundum octavam.*

Salutari ratione sua potestate iens

Lux a te splendida, etatrix luminis

Existens, venisti ut impleres apostolos,

Honoratum tanquam halitum tuis servis,

Illustremque Spiritum distribuis.

195. Simpliciter ac evidenter ad Salvatorem Christum enarrativum texens sermonem melodus, hoc ipsum et solum in presenti strophe dicit, quod ad communem salutem Spiritum sanctum suis apostolis misit. At ergo: Salutariter, o manifesta Salvator, ἡκας sive ἀφ' ἧς misisti lumen quod proprio nitore lucet, suppedit atque jubat, jussu non serviliter accepto, sed motu proprio veniens: lumen precollens, et hanc non subobacurum propter parimoniam aut quandam aliam passionem, cuncta quoque divina natura sunt aliena, sed inebrians apostolos. Misisti autem illud, inquit, non taliter ut omnium nemo sentiat quod certe pro sanctis tale continuo facis, sed ut notum populis factum testes habent et sequentibus signis fide tangatur: pleat enim pretiosum flatum seu spiritum, eisdem apostolis familiaribus tuis, illud cum vehementi flatu sensibile misisti, et hoc facio, advocatum Spiritum tribuis et apostolis quidem, et universo mundo, quotquot hujusmodi bonum ex toto corde desiderant utpote familiares tui: ita ut dictis: τοῖς σοῖς οἰκέταις, tribus enncipiendi modis conveniat: τιμῆν enim τοῖς σοῖς οἰκέταις recte dicitur, et λελιπαρημένον αὐτοῖς, et προσνέμεται αὐτοῖς.

196. Est autem Spiritus λελιπαρημένος, sive advocatus, ut ipse nobis Paracletus donetur; λιπαρεῖν enim est supplicare; sive permanens incola atque ut paulo ante dictum est, inaskens: λιπαρεῖν enim est etiam permanere et persistere, ex τῷ λαν παρῆναι. Unde ἱερεὺς λιπαρὴς est oratio longa, diuturna, permanens. Et sic quidem exponitur dicta strophe juxta prescriptam sententiam. Si vero ἡκας scribatur ἡκας per e juxta quendam exemplaria pro ἡλδς, non potest omnino praesens intelligi strophe tanquam ad Filium de Spiritu sancto juxta expositionem dicta, sed ad ipsum Spiritum sanctum

φορὴν ἦτοι ἐπιβάλλειν, καὶ τοῦ προφορεῖσθαι ὅτι διδάσκειν καὶ τοῦ διαφέρειν, διαφορεῖται γὰρ ἡ κατὰ ζῶον ἔχουσα τῆς κοίτης. Εἴτι δὲ καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ἐν οἷς καὶ τὸ ἀνοφορεῖσθαι, καὶ τὸ περιφορεῖν, ὅθεν καὶ ὁ περιφορεῖται. Πρωτόθεν δὲ πάλαι ποτὶ τὸ ἐκφορεῖν ἐπὶ νῆος ἀληθοφάνης, ᾧ ἀντίκειται τὸ ἐμφορεῖν. Εἰ δὲ ταύτην ἐμφορεῖν εἰπεῖν καὶ ἐμπληρῶν κατὰ τὸ, Ἐκλήθη Πνεύματος, ἀγίου, εἰσὺν ἐνεφορήθη, καὶ ἦν καὶ τὸ μετὸν δεκτικὸν τοῦτου· ἀλλὰ προετιμήσατο καλῶς ὁ μελωδὸς τὸ ἐμφορεῖν ἥπερ τὸ ἐμπληρῶν.

ἐν sancto, sive ἐνεφορήθη; et versus alterutrum recipere poterat, attamen pulchre melodus τὸ ἐμφορεῖν τῷ ἐμπληρῶν προτίθηται.

ρλθ'. Σκοπεῖται δὲ μήποτε τὸ Ἐμφορεῖν τοὺς ἀποστόλους ἀγμα τιμῆν, παρελκόμενα ἀπὸ ἐξωτερικοῦ ἔκτους τοῦ, Ἐκρήθη δ' ἀνεμὸς ἰστέον μέσον, ἑταίρος ἐκείνος ὁνομασθεὶς καὶ δι' αὐτὸν εἰρήνη· καὶ εἴη ἀν' οὗτος ὁ μελωδὸς λέγων ὅτι ἐνεφορήσαν, ἦγουν ἐκρήθη, τοῦτοστιν ἐκλήρωσαν ὅτι πῶλον τιμῶν πνεύμα ὅσα καὶ τινὰ ἰστέα πνευματικὰ τοὺς ἀποστόλους, ἵνα οὕτω πλησίστοι ἐξουρίας ταύτης πνοῆς φερόμενοι, τὰς ἰθυικάς θαλάσσας περιέρχοντο· νήσους τε προφητικῶς ἐγκαινίζοντες τῷ θεῷ, καὶ τοῖς ἐν ταῖς χερσὶ παρακομίζοντες ἐμπορίας τρέπον τὰ εἰς σωτηρίαν ἐκδίδοντα. Ἄγμα δὲ τὸ πνεῦμα, ὡς ἀπὸ τοῦ ἀγίου ἀέρος, ἐξ οὗ καὶ παρατάσσεται· Μῆνα δ' ἀληκτον· ἀεὶ ὁσος· οὐ σημασία μὲν τὸ εἶναι πνοῆς δὲ κατὰ τὸ εἶδέναι, εἰδέναι, εἶδαι· τοῦ δὲ καὶ μετὰ τὴν τοῦ ἀγίου ἀέρος ἀέντου, ὡς εἰδέναι εἶδέναι· οὐ γὰρ ἐκτικὴ πληθυντικὴ ἀέντου, ὡς τὸ Ἀνέμουν μένος, ὅργον ἀέντων· ἐκλήθη δὲ ἀήτης ὁ ἀνεμὸς· ὡς δὲ ἐκ τοῦ ἀγίου τὸ ἀγμα, ὅθεν ἐκ τοῦ εἰδέναι ἐπίδημα, τὸ πῶμα τῆς χηλῶς· καὶ ἀνάδημα καὶ ὁσὸν δῆμα.

Τιμῆν δὲ τὸ εἰρημνῶν ἀγμα, ἦγουν ἡ βία πνοῆς, διὰ τὸ ἄγνον Πνεῦμα, ᾧ ἐκλήθη ὅσον παρακλητικὴ πνοῆς οὐκ ἀπέχουσα· ὅτι ἐν ἀκούσαντά του ἀέρος ὅθεν τὸ εἶναι παρομοιωμένον τοιοῦτον ὁποιοῦναι· καὶ οὕτω τιμῶν καὶ τὸ νῦν ῥηθὲν ἀέριον· καὶ ἄλλως δὲ τὸ τιμῆν συνταχθὲν τοῖς οἰκταῖς ἄλλως δὲ ἔχει· τιμῶν γὰρ ἦν τοῖς ἀποστόλοις, ὡς αὐτὰς εἰρήσεται, τοῖς καὶ μένοι· ἐνεφορεῖσθαι τὴν ἐν τῷ συμβόλῳ θεωρούμενην σοφίαν, καὶ διακρίνασθαι ἐν ἡγῶν τῆς βίας, πνοῆς· ταυτὸν δ' εἰπεῖν τοῦ βιαίου ἀγματος, μῆνυμα εἶναι τῆς τοῦ ἀγαπᾶτου Πνεύματος ἐκταλόμενης· Εἰ δὲ τὸ τοιοῦτον πνεῦμα οὐκ ἐφῆκεν, ἀλλὰ ἀτίμητον χαρῶντα, ὡς εἰδός, οἷος νομίσμεν τοὺς πιστοὺς εἰκέντας τοῦτους εἶναι τὰ εἰς χαρὰν ἐπ' οἷς ἀνήγγον ὅσαρον ἐμφορηθέντες τοῦ ἀγίου Πνεύματος· Εἰ δὲ κατενόηθησαν ἡδὴ τὰς φιλίας πρὸ θεοπότη Χριστοῦ, καθὰ ἐκείνος εὐαγγελικῶς διέθετο, ἀλλ' οὐκ ἀνεκρεῖσθαι τὸ μὴ ὁδοῖν εἶναι φέρεται, καὶ δὲ καὶ ὁδοῦν ἐκδοῖναι.

venit Exopon mysterium; et ex Emopon; dictum enim: Emopon congesti accusationes et mugas multas; et ex Emopon, quod est colligere et ex Emopon, sive ordiri: et ex Emopon, Emopon enim (disperguntur) animalis viscera et ventre effusa: Sunt etiam huiusmodi alia, in quibus τὸ ἀνοφορεῖσθαι et τὸ περιφορεῖν· ὅθεν δ' ἐμφορητός· hinc illas versatus. Primitiva autem erat olim forma Exopon de navi impleta, cui opponitur Emopon. Si vero idem est dicere: Emopon et Emopon, iuxta istud: ἐκλήθη repletus est Spiritu, mirabiliora huiusmodi melastitica sunt.

199. Videndum autem ne forte dictio: Repleus apostolos venerandum nomen, erota sit ex hoc externo dicto: Ἐκρήθη δ' ἀνεμὸς ἰστέον μέσον, infans ventus medium velum, amicus iste dictus et ideo pretiosus seu venerandus. Et sic melodus diceret: ἐνεφορήθη sive Ἐκρήθη, ἢ est, replevit, uti venerandum amicumque nomen, tanquam quaedam navalia vela, apostolos, ut sit repleti per faustam hanc spirationem hanc, catholica maria circumirent; insulas prophetico modo dedicantes Deo, et ad illos qui terram solidam habitant, veluti negotiando, ea quae ad salutem necessaria sunt, importantes. Spiritus autem est ἀγμα, velut ab ἀγῷ ἀέρος, ex quo imperfectum: Μῆνα δ' ἀληκτον· ἀεὶ ὁσος, interminatio mense spirabat notus; cuius significatio quidem est ut sciret: motio vero sit iuxta τὸ εἶδέναι, εἶδέναι, εἶδαι. Est autem etiam participium τοῦ ἀγῷ, ἀεὶ ἀέντος, sicut videtur εἶδέναι, cuius pluralis genitivus est ἀέντων, ut in hoc: Ἀνέμουν μένος· ὅργον ἀέντων, ventorum motus variabilis spirationum. Exinde quoque venit ἀήτης ὁ ἀνεμὸς. Sicut autem ex τῷ ἀγῷ τὸ ἀγμα, sic ex τῷ εἶδέναι ἐπίδημα, operculum capsulae; et ἀνάδημα et ὁσὸν δῆμα.

200. Venerandum autem est praedictum nomen sive spiratio fortis; ob Spiritum sanctum; cui quodammodo comit praevia fuit. Non autem contra verisimilitudinem est eum qui quopiam audivit nomen odoriferam sive suavitatem, tale suspicari aliqual et ita pretiosum, praesenter dictum· ἄλλα· ἄλλα· autem τὸ τιμῶν conjunctum cum τοῖς οἰκταῖς, aliter haberetur: pretiosum enim erat apostolis, ut continuo diceretur, qui soli divinitissimum sapientiam agnoverant. In symbolo sonantque vehementis status vel quod idem est, fortis ἀγματος, dijudicaverant indicium esse sanctissimi Spiritus advenientis. Si vero talem spiritum non reformidaverunt, sed honoraverunt latentes, ut est verisimile, quales putabimus fideles istos familiares esse in gaudio, super his, quae postea fortiter operabantur Spiritu sancto repleti? Si autem iam ordinati sunt amici Christi Domini, sicut iste disposuit in Evangelio, non tamen cessaverunt esse naturae servi, quia inno-

201. Sciendum autem quod unde venit ἀγμα, unde quoque ἀνεμὸς qui velut ἀγμα, quidam, additione v. si ἀνεμὸς et quod ἀγμα· usus etiam est

in locutione : ἄμα πνευμάτων et quod ἄμα dicere prætulit melodus τὴν πνοὴν, quam πνεῦμα, verius ne concursus ex homonymia fieret, eo quod continuo dicere deberet λελιπαρημένον πνεῦμα spiritualium Dei gratiam, sanctis apostolis dispersitam et quod prædictam vehementem spirationem hic evidenter honestavit τιμήσαν diceas ad ostendendum ibi τὸ βλαῖον non esse vituperationis dictum ; et quod τιμῆν ἄμα spiritualibus domesticis dixit ad locutionis accuratorem : fidelibus enim Spiritus sancti domesticis venerandum ex confesso istud flamen erat, sed non omnibus quotquot aderant : qui enim spiritualium energiam apostolorum divinitus inspiratorum ebrietatem iudicabant, non ut fideles servi istud honorabant flamen, cui quoque linguarum ignis mixtus erat, ut venerando quidem Spiritus sancti flamine, id quod exinde refrigerans ac vivificans est, pateret ; ignis autem specie, id quod aptum est omnem peccandam materiam ac dispositionem consumere ; linguarum vero forma, docendi peritia divinitus inspiratorum, quando Spiritus insidens et requiescens super apostolos, illos edocet.

202. Vide vero quoque quod τὸ τοῖς οἰκέταις potens melodus prius ponere in hoc : ἐμποροῦν ἀποστόλους ; valebat enim dicere ἐμποροῦν τοὺς οἰκέτας meliorem hic adoptavit ordinem, apostolos quidem splendoris ac luminis proximitate honoris causa, dignius, domesticos autem flaminis reverentia : quiddam enim servile est quod agitur reverentia, non apostolicum. Manifestum est autem quod ad αὐτοδύνατον spectat hoc : τοὺς τοὺς οἰκέτας : domesticorum enim dominus est ὁ δεσπότης dominus, qualescunque dicat quis illos, sive servos, sive liberos ; οἰκέτης enim et οἰκὸς apud antiquos unus de alio mutuo dicebantur. Videtur autem liberior οἰκέτης (familiaris) ad idem significationis venire cum οικιακῷ domestico. De verbo λελιπαρημένῳ, sicut dictum est, intellecto velut stabiliter manente, testimonium est illud : Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. Sciendum est autem quod huius strophæ juxta possibile, a nobis sedulo expositæ quintus versus in quo jacet τὸ λελιπαρημένον Πνεῦμα, velut summarius aliquis epilogus, complectitur longe prolatam in quatuor versibus sententiam, sive quoad hoc : ἤκας φῶς pro ἤλθες ; sive quoad istud : ἤκας φῶς pro ἐπεμφας. Hanc quidem scripturam, ubi verbum ἤκας scribitur per α, sic resumit : dicebat illa diffusius, quod, Misisti, Salvator, huiusmodi Spiritum apostolis.

203. Finalis autem versus, eadem cogitatione resumpta, repetitione dicti quod etiam una cum dicto lumine : tribuis ac dispersis, Salvator, Spiritum sanctum, ut dictum est, λελιπαρημένον : tanquam idem sit illud dicere lumen, et istum Spiritum. Et sic quidem hanc primam scripturam, in qua jacet ἤκας, quintus versiculus in repetitionem brevem recollegit. Secundam vero scripturam sic

Α ἄμα πνευμάτων· καὶ ὅτι προέκρινεν ὁ μελωδὸς ἄμα· εἰπεῖν τὴν πνοὴν ἥπερ πνεῦμα, εὐλαβοῦμενος τὴν ἐξ ὁμωνυμίας συνάμπτωσιν διὰ τὸ προσεχῶς μέλλειν εἰπεῖν λελιπαρημένον πνεῦμα τὴν πνευματικὴν θέαν χάριν τὴν διανεμηθεῖσαν τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις· καὶ ὅτι τὴν προσηρημένην βλαῖαν πνοὴν σαφῶς ἐνταῦθα ἐπέμνυε τιμήσαν εἰπὼν πρὸς ἐνδειξιν τοῦ μὴ εἶναι τὸ βλαῖον ἐπὶ λόγῳ ῥηθῆναι, καὶ ὅτι τιμῆν ἄμα τοῖς πνευματικῶς οἰκέταις ἔφη πρὸς ἀπρίθειαν φράσεως· τοῖς γὰρ τοῦ ἁγίου Πνεύματος πιστοῖς οἰκέταις τιμῆν αὐτὸ ἦν ὁμολογουμένως, οὐ μὴν καὶ τοῖς ὅλοις ὅσοι παρήσαν· οἱ γὰρ τὴν πνευματικὴν ἐνέργειαν τῶν θεοπνευμένων ἀποστόλων μέθην κρίναντες οὐκ ἂν ἐτίμων δουλικῶς ἐκεῖνο τὸ ἄμα, ᾧ καὶ πῦρ τὸ κατὰ τὰς γλώσσας συναναμέμκτο, ἵνα τῷ μὲν τιμῆναι ἄμῃματι τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὸ ἐκείθεν ἀναφύγον ἐμφαίνοντο καὶ ζωογόνον, τῷ δὲ πυράντι τὸ καὶ ἀναλωτικὸν πάσης ἀμαρτητικῆς ὕλης καὶ διαθείας, τῷ δὲ γλωσσοειδεῖ τὸ διδασκαλικὸν τῶν ἐμπνευσμένων θεϊκῶς ὅτε τὸ Πνεῦμα ἐφίξον καὶ ἐπαναπαυόμενον τοῖς ἀποστολικοῖς, σοφίζει αὐτούς.

Οβ. Ὅρα δὲ καὶ ὅτι τὸ, τοῖς οἰκέταις, δυνάμενος ὁ μελωδὸς βῆναι προτέρως ἐν τῷ, ἐμποροῦν ἀποστόλους· εἶχε γὰρ εἰπεῖν ἐμποροῦν τοὺς οἰκέτας, ἐταμειύσαντο ἐνταῦθα ὡς πολλὸν ἐχρῆν· τοὺς μὲν ἀποστόλους διακονῶντας τῇ παραθέσει τῆς λαμβείας, καὶ τοῦ φάους, λόγῳ σεμνότητος, τοὺς δὲ οἰκέτας τῇ τιμῇ τοῦ ἄμματος· δουλικὸν γὰρ τι τιμῆς ἔργον, οὐ μὴν ἀποστολικόν, ἀλλὰ καὶ ὅτι πρὸς τὸ αὐτοδύνατον ἀπορῶν τὸ, τοὺς τοὺς οἰκέτας· οἰκετῶν γὰρ δεσπότης ὁ δεσπότης, ὁποῖος ἂν τούτους εἴποι τις· εἴτε δούλους εἴτε ἐλευθέρους· οἰκέτης γὰρ καὶ οἰκέας παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἐπ' ἀμφοτέρων ἔλεγοντο· δοκεῖ δὲ ὁ ἐλευθερος οἰκέτης εἰς ταυτὸν σημασίας ἔχειν τῷ οἱ οικιακῷ· παρὰ δὲ τοῦ λελιπαρημένου ὡς εἴρηται νοουμένου καὶ τοῦ μονίμως παρόντος μαρτυρία ἐστὶ τὸ· Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μετ' ὁμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Ἰστέον δὲ ὅτι ὁ πέμπτος στίχος τοῦ ὡς δυνάτον ἦν πρὸς ἑξῆς ἐξηγημένου τροπαρίου ἐν ᾧ καίτοι τὸ λελιπαρημένον Πνεῦμα, περιέχει ὡς οἷα καὶ τις ἐπινομή· κε φαλαυδῶς τὴν μακρολογικῶς προσεχθεῖσαν τελεστικὴν ἔννοιαν, τὴν τε κατὰ τὸ, ἤκας φῶς, ἀντι τοῦ ἐπεμφας, καὶ τὴν κατὰ τὸ, ἤκας φῶς, ἀντι τοῦ ἤλθες· καὶ τὴν μὲν πρώτην γραφὴν τὴν κατὰ τὸ ἤκας διὰ τοῦ ἀλλα συντέμνει οὕτως· ἔλεγεν ἐκεῖνη διεξοδικώτερον, ὅτι, Ἐπεμφας, ὡς Σῶτερ, Πνεῦμα τοῖνδε τοῖς ἀποστόλοις.

Ογ. Ὁ δὲ τελευταῖος στίχος τὸ αὐτὸ νόημα στρογγύλως λέγει· ταυτολογικῶς ὅτι καὶ αὐτίκα τῷ εἰρημένῳ φωτὶ συννέμει· καὶ συμπληρεῖται· τὸ, ὡς ἐρρήθη, λελιπαρημένον ἅγιον Πνεῦμα· ὡς ταυτὸν ὅν φῶς ἐκεῖνο εἰπεῖν, καὶ Πνεῦμα τοῦτο· καὶ οὕτω μὲν τὴν πρώτην γραφὴν τὴν ἐν τῷ ἤκας συνίσταται τὸ πέμπτον ἔπος εἰς κομίδι βραχὺ· τὴν δὲ ἐτίραν οὕτω διοικονομεῖται βραχυλογικῶς· Ὡς αὐτοδύνατον καὶ

αὐτολαμπές φῶς καὶ φωτὸς μεταδοτικόν, ἀρχέγονον ἦτοι πρόναρχον, ἡλὸς τοῖς ἀποστόλοις ἄρτι· καὶ τοῦτο μὲν τὸ ἐν τοῖς τέσσαρσι στίχοις δεῦτερον πλατὺ νόημα· ὁ δὲ πέμπτος ἅμα καὶ σφίγξας ἐκεῖνο, καὶ διασαφής λέγει ὅτι καὶ νέμεις ἔχουν χαρίζῃ Πνεῦμα παράκλητον, ἔχουν σὲ αὐτὸ καὶ τὴν ἀπὸ σοῦ ἐμποιήσαναν θεοτάτην χάριν· καὶ οὐχ ἀπλῶς νέμεις, ἀλλὰ κατ' ἐπιβολὴν τινα περισσεΐα· λόγῳ· τοιοῦτον γάρ τι τὸ προσνέμεις· καλοὶ μὲν γὰρ καὶ πρὸ τούτου ἀπόστολοι, ἐκ τῆς σήμερον δὲ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς μέχρι τέλους καλλίονες ἔσονται καὶ ἀγαστότεροι, διὰ τὸ ἐνδυσασθαι δύναμιν ὑψόθεν ἐκ τοῦ δυνατόου καὶ Θεοῦ Σαβαώθ, ἔχουν Κυρίου δυνάμεων πολλῶν· ὥστε τὴν ἐν τοῖς τέσσαρσιν ἔπαισιν κατὰ διττὴν γραφὴν τοῦ ἥκας καὶ ἥκας περιειλημμένην θεολογίαν, ἰδίᾳ ὁ πέμπτος ἔχει στίχος ἀπολαδών· ὁ δὲ δυνάμει τοῦ μελῦδου νοερὰν πολλὴν καὶ ἐν τῷ ῥάδει ἐνδείκνυται.

Τροπάριον τρίτον τῆς ὁρθόξης φώδης.

XXIV. Ὅς προφητῶν πνευματέμφορον στόμα
Σὴν σωματωδῶς, ὦ Μέδων, ἐνδημίαν
Καὶ Πνεῦμα κόλπων πατρικῶν προηγμένον,
Ἀχτιστοσυμπλαστουργοσύνθρονον σέθεν
Τεῖς ἐνανθρωπήσεως πιστοῖς σέλας.

σδ'. Ἀποκίλιν γὰρ τὸ τρίτον τοῦτο τροπάριον, διπλὴν μέντοι ἔχον καὶ αὐτὸ πλεῖον τοῦ προσεχῶς εἰρημένου· λέγει γὰρ ἡ ὅτι, ὦ μέδων, ὁ ἐστὶ βασιλεὺς Σῦντερ Χριστέ, ἦσαν δ' ἐστὶν ἔλεξεν, ὡς ἐκ τοῦ ἔδω ἔσω, τὴν σὴν σωματωδῶς ἐνδημίαν τὸ στόμα τῶν προφητῶν, τὸ ὡς ἐν τῷ πρὸ τούτου τροπαρίῳ εἴρηται πνευματέμφορον· ἡ καὶ ἄλλως τὸ στόμα τῶν πνευματοφόρων προφητῶν· ὁμοίως δὲ ἐμελεῖ τὴν αὐτὴν ἐνδημίαν σου, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα προηγμένον τῶν πατρικῶν σου κόλπων, οὐχὶ αὐτὸ ἔδον, ἀλλ' ἐνεργεῖν ἐν τοῖς προφητεύουσι καὶ οὕτως ἔδουσι· καὶ, ὡς οἱ ἅγιοι Πατέρες· φασί, λαλοῦν διὰ τῶν προφητῶν τὰ καθολικῶς καὶ ἀποστολικῶς ἐκκλησιαστικά· καὶ ἔστιν ὁ τρίτος στίχος ἐνταῦθα διασαφεικὲς τοῦ πρώτου ἐπὶ τῇ αὐτῇ ἐνοσίᾳ· λέγων ὅτι Οὐχ ἀπλῶς τὰ κατὰ σέ, ὡς παμβασίλευ, τὸ τῶν προφητῶν στόμα ἐλάλησας πληρωθὲν ἁγίου Πνεύματος τότε τοῦ νῦν συμβολογραφεύτος διὰ τῆς φερομένης βιαίας πνοῆς, καὶ δι' αὐτὸ κληθὲν πνευματοφόρον ἢ πνευματέμφορον· ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα τὴν λαλῆν ἡρμόσαστο ἐκεῖνου τοῦ στόματος· οἷον ἐγκλεισθῆναι ἐκαστῇ τῶν προφητῶν, Πλάτυνον τὸ στόμα σου, καὶ πληρώσω αὐτό· καὶ Ἄνοιξον τὸ στόμα σου, καὶ ἐκλύσεις με· ὥσπερ μέλλει καὶ ἐν τοῖς μαθηταῖς ποιῆν, ὧν πολλοὶ καὶ προφητεύουσι. Καὶ ἄλλως δὲ λέγει ἂν τὸ τροπάριον, ὅτι ὦ Μέδων Σῦντερ, ὥσπερ σὲ μέλλοντα σαρκωθῆναι ἤσεν ἔχουν προκατήγγειλε τὸ προφητικὸν στόμα ἀριθήλως, οὕτως καὶ τὴν ἑορταζομένην παρουσίαν τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος.

σε'. Ὁ δὲ πέμπτος ἐνταῦθα στίχος ἔχων οὕτως· — τεῖς ἐνανθρωπήσεως πιστοῖς σέλας· συνάσσεται μὲν τῷ δευτέρῳ στίχῳ ἀποδιδόμενος πρὸς τὸ, ὦ μέδων, καὶ συγχροτῶν τὴν δευτέραν ἐννοιαν· καταλή-

PATROL. GR. CXXXVI.

A summam repetit : O summe Domine, lumen ex temetipso fulgens, ac lucem communicans, primum sive principale, apostolis hodie venisti. Et hæc quidem est in quatuor versibus expressa prolixè secunda sententia. Quintus autem versus illam simul stringens et elucidans, ait : Tribuis sive gratificaris Spiritum paracletum, seu teipsum, et a te digressam divinissimam gratiam. Et non simpliciter tribuis, sed, abundantie causa, cum quadam additione : tale enim aliquid est verbum *προσνέμεις*. Boni scilicet erant jam prius apostoli : ex hac vero die et deinceps et usque in finem, meliores et mirabiliores erunt, eo quod induti sunt virtute ex alto, a Domino Deoque Sabaoth, id est, multarum potentiarum Domino. Ita ut involutum in quatuor versibus, juxta duplicem scripturam ἥκας et ἔκας, theologiam, quintus versus, propriam sibi faciens, amplectatur : quod potentiam multam potius, tum in cogitando, tum in eloquendo, ostendit.

Troparium tertium ordo octavus.

Cecinit prophetarum Spiritu plenum os.

Tuum corporaliter, o Domine, adventum,

Et Spiritum sinibus paternis productum

Increatum, confactorem, consessorem tuum,

Quem misisti incarnationis fidelibus ecclendum.

204. Simplex illa tertia strophe sicut præcedens, sensum tamen magis duplicatum habet. Dicit enim : ὦ Μέδων, id est, rex salvator Christus! Cecinit sive dixit, tanquam ex ἔδω ἔσω, tuam inter nos corporalem præsentiam os prophetarum ; quod, ut dictum est in præcedenti strophe, erat πνευματέμφορον, Spiritu plenum. Vel aliter, os plenorum Spiritu prophetarum. Similiter autem cecinit eundem incolatum tuum Spiritus sanctus qui de Patris tui sinu procedit, non ipse canens, sed virtutem prophetantibus et ita capentibus infundens, et, sicut aiunt sancti Patres, qui sunt Ecclesie catholice et apostolice loquens per prophetas. Et est tertius versus super eandem sententiam, prius explanatior, dicens : Non tantum quæ ad te spectant, o Rex omnipotens, locutum est os prophetarum, tunc repletum Spiritu sancto qui nunc symbolice figuratur per latam vehementem spirationem, et ideo vocatum πνευματοφόρον vel πνευματέμφορον, quasi spiritiferum ; sed etiam ipse Spiritus sanctus ejus oris loquelam adaptabat, tanquam jussum fuisset unicuique prophetarum : Dilata os tuum : et implebo illud ; et : Aperi os tuum et attrahes me : quemadmodum in discipulis etiam facturus est, quorum multi quoque prophetabunt. Alii autem aliquis stropham dicere posset : O Rex Salvator, sicut te velut incarnandum cecinit seu præannoniavit conspicue propheticum os, sic etiam celebratam tui sanctissimi Spiritus præsentiam.

203. Quintus autem hic versus, qui sic habet : τεῖς ἐνανθρωπήσεως πιστοῖς σέλας, ordinatur quidem ad secundum versum, respiciens ad hoc : ὦ μέδων, et secundam sententiam resumens. De-

venit autem ad σέλας, sive lumen Incarnationis et
 -hodjerna festivitatis commune bonum : lumen au-
 tem dico, non istud quod secundum stellam est et
 -ideo juxta linguarum ignem, sed lumen gratiae
 juxta quam sanctissima Virgo, Ave, gratia plena,
 sibi dicere audit. Tanquam solem vero spe-
 culatus poeta Regem Christum, dictum protulit
 versum; extollens ineffabilem hunc ex Virgine
 parium, eo quod non solum tunc temporis suam
 misericordiam erga mundum miram effecit, sed
 etiam nunc misericordiam exerceat, illuminans nos
 Christiane, et usque in finem bonum istud exten-
 det. Et quidem talia sunt in hoc versu quinto com-
 prehensa, qui clarius sic exponitur : O Rex, ut
 dictum est, qui elicits et mittis sui misisti Spiritu-
 tum tuum sanctum, incarnationis tuae jubar, illu-
 strans utique manifestansque ac revelans incom-
 prehensibilem incarnationem tuam; o Rex igitur
 Christe, celebraverunt et prophetae tuam inter nos
 inhabitationem, sed ante eos Spiritus sanctus in-
 spirans eos et suggerens velut oribus divinitus lo-
 quentibus quae nobis salutaris sunt.

206. Hoc autem de quinto versu sic observo,
 quartus qui praecedit et cujus est textus :
 Ἀκτιστοσυμπλαστουργοσύνηρον σθέν, non est
 ambigendi locus quin extollat valde Spiritum san-
 ctum, eo quod eadem cum Patre participat, ut-
 pote cum illo inreatum, et creatorem, et throni
 -consessorem, ut confessum est. Videretur autem
 curavisse poeta, talem fasciculum dictionum, ut
 sibi placet, astruens, jam hujusmodi dilectioni
 suae valedicere : jamjam enim non ita conspicua
 componet insequentibus. Neglectus, ut ita dicam,
 et inordinatus est hujusmodi versus, duobus tan-
 tum roboratus acutis tonis, et sic praeter harmo-
 niam dispositus; et haec spectant ad duas praee-
 dentes strophas et ad nexum, aliunde tonis apte
 constitutos. Talia vero omnino sunt carmina ad-
 instar tabulae extensa, quale est istud apud quem-
 dam : ἡ ψευδοσεμνοκομπομυθοπλαστία.

207. Hoc autem, ἦος, melodiam vocem, acrosti-
 chis quidem necessario praestitit; diceret autem
 aliquis quod a propheticissimo poeta David, velut
 a parte dignissima, amanter inheret etiam aliis
 prophetis poeta, tanquam ipsis etiam continen-
 tibus, et ita lyricos quoque cogitat eos propter
 David, qui desuper, quod est in principio Verbum
 sic advocans : Inclina caelos et descende, etiam
 Filium hominis evangelice praevидit, ipsumque dixit
 a Patre fuisse roboratum, et nobis visum ut elec-
 tum ejus, et ipsis iter in gemitibus omnibus esse
 notum, spectatasque esse semitas ejus utique in
 terra; de Spiritu autem sancto passim theologice
 locutus est, ut in psalmo quinquagesimo, videns
 etiam ipse factus, secundum Jochem. Sciendum
 autem est quod ἦος non solum æquum est verbo
 ἐμελεψεν, at etiam τῷ εἰπεῖν. Ex verbo enim ἔπω
 formatum est εἶπεν, ex quo etiam ἔπος et ἔννεπς,
 voces quoque poetice.

γὰρ δὲ εἰς σέλας ἦτοι φῶς· κοινὸν τῆς τε ἐνανθρωπή-
 σως καὶ τῆς νῦν ἑορτῆς· φῶς δὲ φημι οὐ τὸ κατὰ
 τὴν ἀστέρα ἐκεῖ, καὶ ὧδε τὸ κατὰ τὸ πῦρ τῶν γλωσ-
 σῶν, ἀλλὰ τὸ τῆς χάριτος· καὶ ἦν καὶ ἡ παναγαωμένη
 Παρθένος τὸ Χαῖρε, χαγαριτωμένη, ἤκουσε· ὡς ἡλιον
 δὲ θεωρήσας ὁ μελωδὸς τὸν βασιλεῖα Χριστὸν, προ-
 ἤνεγκε τὸν εἰρημένον στίχον· σεμνύνων τὸν ἀρρήτον
 ἐκείνον ἐκ Παρθένου τόκον, οἷς οὐ τότε μόνον ἔδω-
 μάτωσε τὸ κατὰ κόσμον εἶδος αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ μέ-
 χρι νῦν ἔλατ φωτίζων ἡμᾶς Χριστιανικῶς· καὶ εἰς
 τέλος δὲ τὸ αὐτὸ ἀγαθὸν παρατείνει· καὶ τοιαῦτα μὲν
 τοῦ πέμπτου ἔπους· ὁ σαφέστερον οὕτως ἐρμηνευ-
 θήσεται· Ὡς μέδων, ὡς εἰρηται, ὁ εἰς καὶ πέμπτου
 ἦτοι πέμψας τὸ ἅγιόν σου Πνεῦμα, σέλας τῆς ἀρρή-
 του σαρκώσεως σου, τὸ ἐκφαντορικὸν καὶ διασαφη-
 τικὸν θηλαδῆ, καὶ ἀνακαλυπτικὸν τῆς ἀκατανόη-
 του ἐνανθρωπήσεως σου· ὧς τοίνυν μέδων Χριστὶ,
 ὤμνησαν καὶ οἱ προφῆται τὴν σὴν εἰς ἡμᾶς ἐνδη-
 μίαν· πρὸ δὲ αὐτῶν, τὸ αὐτοῦ· ἐμφοροῦν ἅγιον
 Πνεῦμα, καὶ ἐμπνέον ὡς αὐτοῖς θεοφθόγοις τὰ ἡμῖν
 σωτήρια.

ος· Οὕτω δὲ καὶ τούτου ἐπὶ τῷ πέμπτῳ στίχῳ
 τεθεωρημένου; ὁ πρὸ αὐτοῦ τέταρτος οὗ ὕμνος· τὸ
 ἀκτιστοσυμπλαστουργοσύνηρον σθέν, οὐκ ἔστιν
 ἀμφιβολεῖν ὅτι σεμνύνει λόγον πάντοτε τὸ ἅγιον Πνεῦμα,
 οἷς ἐπικοινωνεῖ τῶν αὐτῶν τῷ Πατρὶ, ἀκτιστὸν τε
 ὃν κατ' ἐκεῖνον καὶ συμπλαστουργὸν ἐκείνου, καὶ
 σύνηρον καθὰ ὡμολόγηται· ὁδοὶ δὲ ἐν φιλοτιμη-
 σασθαι ὁ μελωδὸς θέμενος ἐνταῦθα φάκελλον τοῦτον
 λέξεων καθὰ φιλεῖ αὐτὸ, ἥδη συντάσσασθαι τῷ τοι-
 οῦτῳ φιλήματι αὐτοῦ· ἡρέμα γὰρ οὐχ οὕτως ἐμφα-
 νῶς συνθήσει ἐν τοῖς ἐξῆς· ἀμελὲς δὲ, ὡς οὕτως εἰ-
 πεῖν, καὶ ἀρρύθμῳ τὸ τοιοῦτον ἔστιν ἔπος, οὐκ ἰσχυ-
 ραῖς βωννύμενον δέξεται, καὶ οὕτω πρὸς ἐμμελείαν
 ἀρμωστέμενον· καὶ ταῦτα τῶν πρὸ αὐτοῦ δύο τροπα-
 ρίων καὶ τοῦ εἰρημῶ ἄλλου· διοικουμένων τοῖς τόνοις
 ἐμμελῶς· τοιαῦτα δὲ πάντα; τὰ πινακῶδην ἀποτει-
 νόμενα ἔπη, ὅποσον παρὰ τινι καὶ ἡ ψευδοσεμνοκομ-
 πομυθοπλαστία.

ος· Τὸ δὲ ἦος τὴν μελωδικὴν λέξιν ἡ ἀκροστιχὴς
 μὲν ἀναγκαῖα; ἐπορίετο· εἴποι δὲ ἂν τις, ὅτι ἀπὸ
 τοῦ προφητικωτάτου μελωδοῦ τοῦ Δαβὶδ, ὡς ἐκ μέ-
 ρους ἀξιολογωτάτου, φιλητικῶς ἔχει καὶ τοῖς ἄλλοις
 D προφῆταις ὁ μελωδὸς οἷα καὶ αὐτοῖς ᾄδουσι, καὶ οὕ-
 τως; ἁρματικῶς; καὶ ἐκείνους νοεῖ διὰ τὸν Δαβὶδ, ὃς
 ὑψόθεν τὴν ἐν ἀρχῇ ἐντα λόγον κατακλιθεὶς ἐν τῷ
 — Κλίον τοὺς οὐρανοὺς καὶ κατέβηθι — καὶ ἴδον
 ἀνθρώπου αὐτὸν προσθεώρησεν εὐαγγελικῶς, καὶ
 κραταιωθῆναι εἶπεν αὐτὸν τῷ Πατρὶ, καὶ θεαθῆναι
 ἡμῖν ὡς ἐκλεκτὸν αὐτοῦ, καὶ γνωσθῆναι τὴν ὁδὸν
 αὐτοῦ ἐν πᾶσιν ἔθνεσι, καὶ θεωρηθῆναι τὰς πορείας
 αὐτοῦ ἐν γῇ θηλαδῇ· καὶ περὶ τοῦ Πνεύματος; ἐκ
 ἐθελόγησε πολλὰ καὶ ἐν τῷ πεντηχοστῷ
 ψαλμῷ, βλέπων ὧν καὶ αὐτὸς κατὰ τὸν Ἰωήλ.
 Ἰστέον δὲ ὅς; τὸ ἦσεν οὐ μόνον ἴσον ἐστὶ τῷ ἐμελεψεν,
 ἀλλὰ καὶ τῷ εἶπεν· ἐκ τοῦ ἔπω γὰρ κεκίνηται τὸ εἶ-
 πεν, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἔπος, καὶ τὸ ἔννεπς, λέξεις καὶ
 αὐταὶ ποιητικαί.

ση· τοὺς δὲ πνευματεφόρους καὶ πνευματοφό- A
ρους· φαμέν, ὡς ὁῦλον ἐκ τοῦ — Πνευματοφόροις
μαθηταῖς· νῦν συγχορευόμεν — οὐ ἀναλογία κατὰ
τὸ σημειοφόρος καὶ τροπαιοφόρος· ὧν τοῦ μὲν ἀνέ-
λυσιν ἱερὰ τὸ σῆμα θεότητος φέρων, τοῦ δὲ ἐτέρου
ἐξωτερικὴ τὸ — Εἰσηλθὲ Τραπεζῆς, ἐπὶ τῶν ὁμων
φέρων τὰ τροπαια — τὸ δὲ στόμα τῶν προφητῶν
καθολικὸν τι ὡς προσηγορικόν, ἀντὶ πληθυντικῆς
ἐπιληπται· καὶ λέγει· ὅτι· Ἐλεξαν οἱ πνευματέμφοροι
προφηταί, Σῶτερ, τὴν παρουσίαν σου. Ἰστέον δὲ ὡς
ἐκ τῶν ἐξω εἰσωδιάσθη τοῖς ἀγίοις καὶ ὁ πνευματέμ-
φορος· πνεῦμα γὰρ ὑπόγειον ἐν Δελφοῖς ἀνέρπον
διὰ τοῦ μαντικῆς τρίποδος, ᾧ ἐπεκράθητο ἡ Πυθία
προφῆτις, ἐνεφορεῖτο ἐκεῖνον καὶ οὕτω καίνως ἐν-
θεάζουσα ἐξελάλει χρησμούς.

σθ· Τὸ δὲ σωματικῶς ἀντὶ τοῦ σαρκικῶς· ὁ
προσολογιστέον γὰρ ἐνταῦθα τὸ τῆς λέξεως μετουσια-
στικόν, ὡς ἐντεῦθεν ὁθεν μὴ ταῦτόν εἶναι σωματι-
κῶς εἰπεῖν καὶ σωματικῶς· ἀλλὰ τῇ τοῦ μέτρου
εἴκειν ἐνταῦθα βίβλιν δοθέν τῷ μελικῷ· τὸ δὲ, ὡ μέ-
δων, μετοχή ἐστιν, οὐ μὴν μετοχικόν κατὰ τὸ ὁ λέων
τοῦ λέοντος, καὶ δράκων, καὶ ὁ θεράπων, καὶ ὁ οὐκ
ἀλλέγων τοῦ οὐκ ἀλλέγοντος, καὶ ὁ εὐέλθων τοῦ εὐελθόν-
τος· διὰ καὶ φυλάσσει τὸ ὡ τῇ· εὐθείας ἐν τῇ κλητι-
κῇ· εἰ δὲ καὶ χάριον ὄνομα εὐρηγὰς τις Μέδων, οὐ-
δὲν ἡμῖν τοῦτο πρὸς τὸ παρόν· γίνεται δὲ ὁ κατ' ἀν-
θρώπου Μέδων, ἐκ τοῦ μῆδω τὸ βουλευόμεν συστο· ἡ
τοῦ η εἰς· βουλευτικὸν γὰρ πάντως καὶ βουλευτήν C
καὶ τὸν βασιλέα ὅτι μάλιστ' εἶναι χρεών.

σι· Ἡ δὲ ἐνδημία οὐ δῆμον ἓνα δηλοῖ ὡς ἐπὶ κο-
σμικοῦ μέδοντος γίνεται, ἀλλὰ δῆμους ἐννόμους ὅσοι
τὴν κόσμον ἀπαρτίζουν, οὐ μέδων ὁ παμβασιλεύς
θεός. Εἰ δὲ δῆμόν φαμεν τὴν Χριστιανικὴν λαὸν, οὐ
βασιλεύει ὁ θεός, καὶ νῦν οὐδὲν· οὐ γὰρ δημοκρατίαν
ἐνταῦθεν ἔξ ἀνάγκης εἰσαγομεν, ἥς ὁ πανδυναεὶς μέ-
ναρχος ἀπεινῶν, ἀλλὰ τὸ αὐτεξουσίον δηλοῦμεν· οὐ
καλῶς φυλαττομένου ἐν ἡμῖν, οὐδὲν τι πολυπραγμο-
νοῦμεθα ὑπὸ τοῦ βασιλέως θεοῦ, ἀλλὰ φιλάται αὐ-
τῷ ἐγκρινόμεθα· καὶ οὕτω βασιλεία καὶ δῆμος ἐν
ἡμῖν πρὸς μακαρίσμον διεκφαίνεται, κρατοῦντος
ἀριστα ἡμῶν τοῦ λογιστικοῦ, ὅτε τῇ ἀντιλήψει τῆς
ἀρχικωτάτης ἁγίας Τριάδος, καὶ τῆς τρεῖς περισώ-
ζομεν ἐπαινετὰς ἀρχάς, τὴν τε βασιλείαν, καὶ δι'
αὐτῆς τὴν ἐν ἀριστοκρατίᾳ καὶ ἥν καὶ ὁ ἀδελφικὸς
δῆμος ἐμφορῶς ἐξορθοῦται εἰς ἀγαθόν· ὁ μόνος
ἀρετὴ σκιαγραφεῖται, ὡς ἐγγραφεῖ τοῖς πάλαι μὲν
ποτε κατ' Εὐρωπαϊκὴν Ἐνετείαν, νῦν δὲ Οὐνετείαν
εἰς τὴν Βενετίαν, ὧν ἡ χώρα Οὐνετία, εἰς Βενετίαν
τετραμμένη κοινῶς, παρ' οἷς τὸ μὲν μοναρχικὸν σώ-
ζεται, διὰ τοῦ ἐν αὐτοῖς ὑπερχαθμένου Δουκῆ·
διὰ δὲ τῶν κονσούλων, οἵπερ εἰσὶν ἐπικρατοὶ σύμ-
βουλοι, τὸ ἀριστοκρατικόν· οἱ δὲ παρ' αὐτοῦς καὶ
μετ' αὐτοῦς, τὸ δημοτικὸν συμπληροῦσι φύλον· καὶ
τριπλόκω σχοινίῳ τούτῳ εὐχρηστῶ διαπλεγεγμένῳ
εἰς ἀρόρηκτον, τὴν κατ' αὐτοῦς κληροδοσίαν συνέ-
χουσι.

208. Τοὺς πνευματεφόρους dicimus etiam πνευ-
ματοφόρους, ut patet ex hoc : Πνευματοφόροις dis-
cipulis nunc assentiamur ; ejus analogia est cum
σημειοφόρος et τροπαιοφόρος, quorum analysi
sacra, quod ad primum attinet, est signum dei
tatis ferens ; et, quoad secundum, profana, sic
habetur : Intravit Trajanus, super humeros ferens
tropaea. Os autem prophetarum, quod est aliquid
universale tanquam prolutionis instrumentum,
pluralis loco sumptum est. Et dicit : Locuti sunt
πνευματέμφοροι prophetae, Salvator, tuam presen-
tiam. Sciendum autem quod ex exteris inter sanctos
venit etiam ὁ πνευματέμφορος. In Delphis enim
subterraneus spiritus per vaticinum tripodem
sursum repens, ubi sedebat Pythia prophetissa,
B implebat illam, et ita recenter inspirata oracula
dabat.

209. Istud autem σωματικῶς est pro σαρκικῶς.
Non enim hic praemittendum est dictionis deriva-
tionem, tanquam exinde sane non idem esset σωμα-
τικῶς et σωματικῶς dicere ; sed concedendum hic
poetae meltri necessitati acquiescere. Hoc autem,
ὡ μέδων, participium est, non tamen cum vi parti-
cipii juxta illud : ὁ λέων τοῦ λέοντος, et ὁ δράκων,
et ὁ θεράπων, et ὁ οὐκ ἀλλέγων τοῦ οὐκ ἀλλέγοντος,
et ὁ εὐέλθων τοῦ εὐελθόντος. Ideo servat ὡ nomi-
nativi in vocativo. Si vero nomen proprium etiam
invenitur Μέδων, nihil nostri refert ad praesens.
Qui vero secundum hominem est Μέδων, sic dici-
tur ex μῆδω, delibero, contractione litterae η in ι :
consiliosum enim et consiliatorem esse quam
maxime regem oportet.

210. Ἡ vero ἐνδημία non unum populum indi-
cat, ut de mundano rege fit, sed populos (δῆμους)
subjectos legi quousque partiuntur mundum, ejus
est dominator supremus rex, Deus. Si vero dici-
mus rempublicam (δῆμον) Christianum populum,
(τὸν) super quem regnat Deus, nihil mirum :
non enim exinde necessario democratiam intro-
ducimus, a qua summus abest monarcha, sed libe-
ram significamus potestatem ; qua fideliter in nobis
custodita, minime negotiis fatigabimur sub rege
Deo, sed ipsi dilectissimi judicabimur. Et sic in
nobis regia democraticaque potestas ostenditur ad
beatitudinem, optime dominante nobis ratione,
D quando receptione principalissime sanctae Trini-
tatis, et tres conservamus laudabiles potestates, et
regiam, et per hanc illam quae sinit in aristocra-
tia, juxta quam fraternus etiam popularis status
prudenter dirigitur ad bonum : quod solis nunc,
ut licet, adumbratur populis, olim dictis, secun-
dum Europam, Enetis, hodie vero Venetis sive
Benetis, quorum est regio Venetia, communiter
in Benetiam usu mutata, apud quos regimen mo-
narchicum quidem servatur per ducem super alios
constitutum ; aristocraticum autem per consules,
qui sunt electi consilarii ; popularem vero tribum
complement qui sunt apud illos et post illos. Et hoc
triplici funiculo in infractum plexo hereditatem
sibi sortitam continent.

211. Hoc autem : κόλπον πατρικῶν, periphrasis A est patris : abundantius quidem est dictum, similiter tamen interpretatum : æquum enim est dicere Spiritum ex sinu Patris procedentem. Qui vero curiosius inspicere voluerit hujus Patris sinus, e quibus ad accuratorem perfectam Filius quidem exit, Spiritus autem procedit, illos leviter et hesitans, manibus impositis, palpabit. Ex ineffabili namque sinu metaphorice dicitur Spiritus sanctus processisse, sicut a suo corde Verbum bonum idem absque principio Pater eructavit. Sinum autem maris de ipso metaphorice loqui aulemus, quando honorum ex ipso profluentium, misericordiarum, sapientiarum et ceterorum, ut possumus, immensitatem consideramus, naviculam humanam in hoc immensum pelagus immitentes.

212. Vide autem quod pro : ἐκπορευόμενον, προηγμένον sine periculo dixit. Quoniam igitur æqualiter cum his expressionibus venit etiam τὸ προβεβλημένον, capiendum est quod, sicut dicitur Pater Spiritum ἐκπορεύειν, sic etiam προάγειν et προβάλλειν. In quarto autem versu, in quo jacet manifestata satis compositio in unum coalescens, pulchre et solerter per compositionem ejecta est immutabilis finalis ex vocibus : ἀκτιστον et συμπλαστουργόν, ne simul cum malo metro lector offendens linguam contra talium finalium successionem immutabilium nimis laboret. Vox autem αἶθεν poetica, sicut et σέο, quod ipsius prototypus est. Sumitur utrumque pro σοῦ. Similiter ex pronomine soluto ἐμοῦ fit ἐμέο, et exinde ἐμέθεν; et ex οὗ ἔο atque ἔθεν pro αὐτοῦ. Ἰεὺς autem ex verbo paulo ante dicto ἵημι venit, cujus imperfectum est ἵην et participium ἵεὺς ἵεντος, quod cum præpositione ἀπὸ dicitur ἀφ' ἵεὺς ἀφ' ἵεντος. Ex sole autem, velut in arcum curvato secundum veteres, sumptum est : ἵναί σελας, emittere lumen ad instar ἰοῦ ejusdam sive jaeuli. Quod enim desuper ille radiet in terram, hoc sagittarum jactui urbane illi assimilabant; unde quoque ἵῃν in quatuor syllabis allegorice vocabant eum. Vocibus autem ἐνανθρωπήσεως et τοῦ ἐνανθρωπεῖν non est de salutifera Christi Salvatoris œconomia vividior proprioremque dictionem invenire.

Hirmus odæ nonæ.

Salve, Regina, matrivirginalis gloria,
Omne enim bene volabile, bene loquens os
Rhetorica arte non potest te laudare digne.
Caligat autem mens omnis ad tuum partum
Cognoscendum, unde te cum desiderio glorificamus.

213. In aliis quidem carminibus præcedentibus venerabilis quem tractamus lyricus, alias interponebat sententias et historias, ex antiquissimis sacris et præcipuis carminibus, juxta quas strophas expositas concinnuit : sed nonam hanc odam, augustissimæ Deiparæ sacratam, implevit, ut licebat, sententiis ad eam pertinentibus. Et hic quidem nexus pure speciatimque, consuetæ sequela, celebrat eam. Strophæ vero quæ sequitur

σιν'. Τὸ δὲ κóλπον πατρικῶν περίφρασις ἐστὶ τοῦ πατρὸς· περιττότερον μὲν ἔκείνου φρασθὲν, ὡσαύτως δὲ ἐρμηνευόμενον· ὅμοιον γὰρ Πνεῦμα εἰπεῖν κóλπον ἐκ Πατρὸς προηγμένον. Ὁ δὲ περιεργαζόμενος κóλπους Πατρὸς τούτου ὧν ὁ μὲν Ἰῆς πρόεισι, τὸ δὲ Πνεῦμα ἐκπορεύεται πρὸς· ἀκριβείαν ἐντελεῖ, τότε τοὺς τοιοῦτους κóλπους ψηλαφησὶ τῷ χεῖρι καὶ ἴς ἐπ' αὐτούς· ἀρρήτου γὰρ κóλπου μεταφορικῶς προῆχθαι τὸ ἄγον Πνεῦμα λέγεται, ὡς καὶ ἐκ τῆς αὐτοῦ καρδίας λόγον ἀγαθὸν ὁ αὐτὸς ἀναρχὸς Πατὴρ ἐξηρῶετο· κóλπον δὲ θαλάσσης ἐπ' αὐτοῦ μετανεγκεῖν τροπικῶς ἔχγειροῦμεν, οἷα τὸ ἀπειρον τῶν ἀγαθοῦσι τῶν αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἑλέους, καὶ τῆς σφιλῆς, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ὡς δυνατὸν σκαπτόμεθα, ἀπαφίεντες ἀπλήτην παλάγην τοῦτο ἀλλάξαι τὴν κατ' ἀνθρώπων.

σιν'. Ὅρα δὲ οἱ, ἀντὶ τοῦ ἐκπορευόμενον, προηγμένον εἶπεν ἀσφαλῶς. Ἐπεί οὖν εἰς Ἰσον τοῦτοις ἔρχεται καὶ τὸ προβεβλημένον, λεπτέον οἷα ὥσπερ ἐκπορεύει ὁ Πατὴρ τὸ Πνεῦμα λέγεται, οὕτω καὶ προάγειν καὶ προβάλλειν· ἐν δὲ τῇ τεταρτῇ στήλῃ ἐν ᾧ ἡ δεδηλωμένη σύνθεσις ἐπίτηδες ἡ κατὰ τὴν ὕψην, καλῶς καὶ τεχνικῶς· ἐξέστη διὰ τῆς συνθέσεως τὸ τελικὸν ἀμετάβολον ἐκ τοῦ ἀκτιστον καὶ συμπλαστουργόν, ἵνα μὴ σὺν τῇ κακομετρίᾳ καὶ ὁ ἀναγνώστης πονῇται προσπειλῶν τὴν γλῶτταν τῇ τῶν τοιοῦτων ἀμεταβόλων ἐπαλληλίᾳ. Τὸ δὲ σέθεν ποιητικόν ἐστίν, ὥσπερ καὶ τὸ σέο τὸ πρωτότυπον αὐτοῦ· λαμβάνονται δὲ ἀμφω ἀντὶ τοῦ σοῦ· οὕτω καὶ ἐκ τῆς· ἐμοῦ ἀντωνυμία· διατελειμένης τὸ ἐμέο γίνεται, καὶ ἐκείθεν τὸ ἐμέθεν, καὶ ἐκ τοῦ οὗ τὸ ἔο, καὶ ἔθεν ἀντὶ τοῦ αὐτοῦ. Τὸ δὲ ἱεὺς ἐκ τοῦ πρὸ ὀλίγων βηθέντος ἵημι γίνεται, οὗ παρατακτικὸς ἵην, καὶ ἡ μετοχὴ ἱεὺς ἵεντος, ὁ μετὰ τῆς ἀπὸ προβέσεως ἀφ' ἱεὺς ἀφ' ἵεντος λέγεται· ἐξ ἡλίου δὲ ὡς οἷα τοξότου κατὰ τοὺς παλαιούς· εἰληπται τὸ εἶναι σέλας ἰοῦ· τινος δίκην ὅ ἐστιν εἰσέτου· τὴ γὰρ ἀκτινοβολεῖν ἀναθεῖν ἔκείνον εἰς γῆν, τοξεῖα εἰσὸς ἐκείνου ἀστείζόμενοι. Ὅθεν καὶ ἱῃν ἀλληγορικῶς ἐν τέσσαραις συλλαβαῖς ἐκάλουν αὐτόν· τῆς δὲ ἐνανθρωπήσεως καὶ τοῦ ἐνανθρωπεῖν οὐκ ἐστὶν ἐπὶ τῆς κοσμοσωτηρίου οἰκονομίας ἀναργαστίαν καὶ χωρητίαν λέξιν εὐρέσθαι.

D ὁδὴς ἐννότητος εἰρημίας.

XXV. Χαίροις, ἀνασσα, μητροπάρθενον κλέος,

Ἄπαν γὰρ εὐδύνητον, εὐδαλον στόμα

Ῥητρύθην, οὗ σ' εἶναι σε μέλειαν ἀξίως·

Ἰλιγγί δὲ νοῦς ἅπας σου τὸν τόκον

Νοεῖν· ὅθεν σε σὺν πόθῳ δοξάζομεν.

σιγ'. Ἐν μὲν ταῖς πρὸ ταύτης μολεαῖς ὁ ἀνὰ χεῖρας ἡμῖν τίμιος ἐποποιὸς· ἄλλως παρενεσθίει ἐννοίας καὶ ἱστορίας ἐκ τῶν παλαιάτων ἁγίων κορυφαίων φθόν, πρὸς ᾧ ἐμελεῖ τὰ ἐκτεθειμένα τροπάρια· τὴν δὲ ἐνάτην ταύτην φθὸν, ὡσιωμένην τῇ πινάγῃ Θεομήτορι, ἐμέτωπον ὡς· ἐξῆν ἐννοιαῖς ταῖς εἰς ἐκείνην· καὶ ὁ μὲν εἰρημὸς ἀκράτως καὶ καταμόνας ἐκείνην εὐφημῇ ἀκολουθεῖ συνήθει· τῇ δὲ μετ' ἐκείνου τροπαρίῳ παραμύγνυσσι πρὸς τῷ τέλει

βραχύ τι πνευματικόν, πρὸς ὄνομα μόνον μνησθεῖς. Αὐτοῦ ὁρταζομένου Θεοῦ· τὸ δὲ γε λοιπὸν τροπάριον ἐξ ὁρθοῦ ἐστι τριαδικόν· ἀνακλίουσιν οὖν τοῦτο τῇ ἀρμονίᾳ τῶν ἄλλων κανόνων ἐν οἷς τὰ τριαδικὰ τῶν θεοτοκίων πρόκεινται.

σιδ'. Ἐννοία δὲ τὸν ἐνταῦθα εἰρμὸν ἀπαρτίζει τοιαύτη· Χαίροις, ὦ Ἄνασσα, μητροπάρθενον κλέος, ὅπερ ἐστὶ περιφραστικῶς μὲν, μήτηρ καὶ παρθένη, ἄλλως δὲ, κλέος μητέρων τε καὶ παρθένων· τῶν μὲν διὰ τὸν γεννηθέντα Θεὸν ἀνωδύνως καὶ ἄλμπως διὰ τὸ δίχα ὡδύνων καὶ τῶν ἐντεῦθεν ὀδυνῶν τεκεῖν· καθότι καὶ ἀνευ ἡδονῆς συνέλαβε τὸν αὐτὸν Θεόν, καὶ ἀνευ θελήματος σαρκικοῦ, ὃν οὐδὲν ταῖς ἄλλαις μητρᾷσιν ἐνθεωρεῖται· καὶ οὕτω μὲν ἡ ὑπὲρ φύσιν τεκούσα, μητέρων κλέος τῶν καὶ ἐν λύπαις τικτούσων τέκνα καὶ τὴν λοιπὴν ἐπισυρομένων ἐμπάθειαν, ὁπόση φυσικῶς ταῖς τοιαύταις παρομαρτεῖ· παρθένων δὲ κλέος ἡ αὐτὴ διὰ τὸ προτιμηθῆναι καὶ ὑπερεσθῆναι τοῦ ἄλλως μητρικοῦ αὐχήμετος τὸ παρθενακὸν· στάχυς τε γὰρ ἀρχέγονος ἐκείνος ὁ ἀσπαρτος καὶ γῇ ἀνήροτος, ἡ ἐκθρεψαμένη ἐκεῖνον, ἐς λίαν πλὴν θαυμάζονται τῶν ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἀκολουθίας καὶ γενέσεως, καὶ γῇ αὐτῇ ἀστίδης, καὶ ἀπάτητος, καὶ εἰς τὸ πᾶν ἀγεώργητος τὰ ἐς φύσιν· εἰ καὶ ἄλλως ἐξ ἀρετῆς εἰς ὑποδοχὴν Θεοῦ ἦν εὐθετος· καὶ ζωῆς δὲ στάχυς ὁ ἐξ αὐτῆς, δι' ὅπερ ἡμῖν ὁ οὐράνιος ἄρτος καὶ ἐσθὴ καὶ ἰδὼθῇ, καὶ παραμένει ζωὴ καὶ ζωοποιός, οὐκ ἐστὶ κλέος ὅπερ οὐκ ἂν ὑπερβαίνον.

σιε'. Ἐτι δὲ κλέος μητέρων καὶ παρθένων ἡ αὐτὴ μητρανδρος ἡ κατ' ἐξαιρετον ἀειπαρθένης καὶ ἀεικόρης, ἐπεὶ ἂν σώας ἔχωσι φρένας καὶ πρὸς ἐκείνην μετροῦσαι ὡς δυνατόν παρεξάγωσιν αὐτάς· αἱ μὲν θυμοῦμαιναι ὡς ἡξίωνται μητέρες εἶναι, καὶ αὐταὶ πράγματος τοῦτου καὶ ὀνόματος ἐπιτυχάνουσαι καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ· αἱ δὲ παρθενίας ἔχουσαι κτήμα ὅπερ ὁ Θεὸς ἀγαπήσας φεικώσας, εὐκλείαν αὐταῖς ἐντεῦθεν περιποιούσιν· θαυμαστήν. Χαίροις οὖν, ὦ Βασιλεῖα, κλέος ὧν εἰπομεν γυναικῶν. Διὰ τί δὲ χαίροις ἂν; Τοῦτο δὴ τὸ τοῦ Γαβριὴλ ἦν ὅτε ἀγγελίων προσφώνημα· διότι πᾶν ἐγκώμιον ὑπερανάβειδης διὰ τὸ ὑπερβᾶλλον τῆς ἀρετῆς, καθ' ἣν καὶ τῶν οὐρανίων ταγμάτων ὑπέκλειται· ἅπαν γὰρ στόμα βρότειον εὐδίνητον, ἥγουν εὐστροφον καὶ εὐλαον, οὐκ ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ ῥητορεῖον, ἥτοι ῥητορεῖον, οὐκ ἔχει ἀξίως μέλπειν σε· τοῦτο δὲ γίνεται παρὰ τὴν χορηγὸν τῆς ῥητορείας νοῦν. Ἐπεὶ γὰρ ἅπας νοῦς ἡγεγιγῆ νοεῖν σου τὸν τόκον, πῶς ἂν τὸ στόμα ῥητορεῖον ἐπ' αὐτῇ δύναται; Διὸ ἀμνησνοῦντες πλατολογεῖν μόνον τὸ Δόξα σοι, ἀναδοῶμεν, οὐ πρὸς ἀφυσίωσιν καὶ μόνην, ἣν καὶ προσποιήτον ἐν πολλοῖς ὀθαμεν γίνεσθαι, ἀλλὰ σὺν πόθῳ πρέποντι.

σις'. Ἰστέον δὲ ὅτι στόμα μὲν εἰπεῖν εὐλαον κυριολεκτικόν ἐστιν· εὐδίνητον δὲ αὐτὸ φάναι οὐ κυριολεκτεῖται· ἀλλὰ ὡς ἀπὸ μέρους τῆς γλώσσης δυνουμένης ὅτε λαλοῦμεν εὐδίνητον καὶ τὸ στόμα

istum, ad finem, aliquid breve de Spiritu commissum, solo nomine celebrati Dei memoriam ponens. Cætera vero strophe recte de Trinitate est. Hoc igitur non coheret cum harmonia aliorum canonum, in quibus quæ de Trinitate sunt, ea quæ a Deo exeunt antegrediuntur.

214. Hunc autem præsentem nexum talis sententia paritur: Salve, Regina, μητροπάρθενον κλέος, quod est per circumlocutionem, mater et virgo, cæterumque matrum ac virginum decus; aliarum quidem propter illum quem genuit Deum suaviter et læte, eo quod absque partu angustiiis et meroribus exinde peperit; quatenus eundem Deum sine voluptate sineque voluntate carnali concepit; quod in aliis matribus nullo modo reperitur; atque ita quidem, cum supra naturam peperit, decus est matrum, quæ filios in meroribus pariunt, cæterosque turbidos secum trahunt affectus, qui naturæ comites hujusmodi matribus adsunt. Virginum autem decus eadem est, eo quod prætulit ac præposuit maternæ gloriationi virgineam. Spicus enim ille primigenius sine semine, terraque non arata quæ nutritivum illum, multo magis quam illi qui naturalem generationem consequuntur, mirationem movent. Et ista terra non calcata, non trita, non omnino culta, licet ex virtute Deo recipiendo bene disposita, vitæque spicus ex ea surgens, per quem nobis panis cælestis visus et datus est, permanetque vivens et vivificans, non est decus quod superare nequeant.

215. Aduh autem matrum ac virginum est decus eadem mater excellentier semper virgo semperque puella, dummodo sanas habeant mentes, et secundum illam, ut est possibile, sese mesurantes perambulent; aliæ quidem recordantes quod meruerunt esse matres, hujus officii nominisque pulchri ac boni facie participes; aliæ vero virginitalis sortitis thesaurum, quem Deus, ipsius amore captus, proprium sibi fecit, miram exinde gloriam sibi acquirunt. Salve ergo, Regina, mulierum quas diximus, decus. Cur autem hoc salve tibi? ut quid hoc gaudeas? Hac certe fuit olim exultans Gabriæ salutatio, quoniam super omnem laudem es exaltata propter excellentiam virtutis, juxta quam cælestes ordines transgressa es: omne namque os humanum volubile, sive promptum, et loquax, non simpliciter, sed discretum et secundum, non te digne celebrare potest: hoc autem mentem eloquentiæ ducem superat. Cum enim omnis mens sinet et hæsitat cogitare tuum parium, quomodo super illum os eloquens esse poterit? Ideo non valentes te laudare multum, solum hoc: Tibi gloria, clamamus, non ad solam absolutionem officii, quam simulatam in multis esse novimus, sed cum desiderio convenienti.

216. Sciendum autem quod os quidem εὐλαον dicere, propria dictio est: illud autem εὐδίνητον pronuntiare, non proprie dicitur: sed velut ex parte lingue quæ movetur quando loquimur, os etiam mobile

fertur vel εὐδίντων. Εὐδίντος autem ea est lingua quæ convenienter est ad volutandum. Talis est quæ non, ut urbane loquar, est gracilis κατ' Ἑλληνισμὸν derelictione : hæc enim ad motum egeret vocis, alia vero ligamine vel alio retinaculo. Potest autem εὐδίντων dici στόμα, rursum, quod clare acylique loquitur, atque, ut ita dicam, εὐτορον est, in eo quod lingua bene voluitur, et labia concinne moventur. Et venit huiusmodi verbum ἡ δίνω, id est, τέρω, seu τέρνω, ex quo etiam τορρεύειν et τορρίζω, quæ sit apud Latinos cavatura, quam cælant cavatores. Τοῦ δίνου autem, qui etiam apud veteres rotationem celestem significat, derivatio est δίνη, de sustollendis aquis dicta, quales multe sunt per repulsum in mari et in fluviiis. Ab huiusmodi δίνῃ venit etiam locutio ἀργυροδίναι ποτάμιοι, fluvii fluctus argenteos volventes.

217. Hoc autem εὐλαλῶν simpliciter ut commune quidem, etiam pulchre cogitatur : melius est vero cogitare tale os, illud quod Christianum est et bene loquitur velut orthodoxum. Talia namque concinnat Deiparam, eisi non iuxta dignitatem hoc facere queant ; non tamen illa, quæ quidem bene versata sunt et disertæ, sed non recte sciunt, unum in Trinitate Deum et dilectissimum Filium descensum apud nos, et ex virgine, ipsi convenientem, generationem. Syncopæ vero τοῦ ῥητροῦν conformis est illa respiciens ad ῥήτρας ἐξέφηνεν, ut dictum est, illiteratos. Verbum autem μέλειν ex cum accusativo hic construitur, eo quod sumitur pro ὁμνεῖν, et sic ἐπαινεῖν. Ἀξίως vero securitatis causa prepositum est. Quis enim non Deiparæ laudes in carmine celebrat ? Attamen eisi omnes hoc facere studemus, juxta dignitatem attingere quod convenit, non possumus, licet aliunde dignus eam celebremus quam cæteros sanctos, quia dignum et justum est ita fieri. Ut autem aliter breviusque idem dicam, conantur quidem multi, cupitque gestunt laudabilissimam ac beatissimam celebrare : ad hoc autem quod dignum est pertinere nemo valet nec valebit.

218. Hoc vero Πιγγιῶν non significat vorticis desiderium ad instar τοῦ μαθητιῶν et τυραννιῶν et similibus ; sed passio cum sit corporalis et quidem aliter menti non conveniat, metaphorice tamen ad animam et mentem et cogitationem transfertur. Quod autem corporalis passio sit vertigo, non est ambigendum, siquidem plerumque supervenit et illis qui frequenter voluntur, unde quoque nomen habet, venit enim a τῷ εἰσίστασθαι, ὁ Πιγγός, et eis qui ab excelso præruptoque loco in profunditatem magnam despiciunt ; quibus etiam genus metu commoventur et flectuntur, non solum quando visio præseniter agit, sed etiam quando post experientiam celsitudinem atque profunditatem recordantur. Ex necessitate vero τὸ Πιγγιῶν hic ponitur, sicut et in sequenti στροφή βῆσιν pro ὁμνεῖν ; quia talium versuum initia, vi æroscitichidis, unum quidem iota, alterum autem ypsilon requirunt.

λέγεται. Εὐδίντος, δὲ γλῶσσα ἡ συμμέτρω; ἔχουσα τοῦ δινέσθαι· τοιαύτη δὲ ἡ μήτις, Ἀττικῶς εἰπεῖν, λίσπη κατ' Ἑλληνισμὸν ἢ μὲν γὰρ μοχλοῦ ἂν δέοιτο κινήσεσθαι, ἢ δὲ γλωττοπέδης ἢ ἑταροίας ἐποχῆς· δύνανται δὲ εὐδίντων λέγεσθαι στόμα, καὶ τὸ φεγγόμενον τορῶς καὶ σαφῶς, καὶ ὡς εἰπεῖν εὐτορον ἐν τῷ καὶ τὴν γλῶσσαν εὖ στρέφεσθαι, καὶ τὰ χεῖλη ἑναρμονίως κινεῖσθαι· καὶ γίνεται τὸ τοιούτων ἀπὸ τοῦ δίνου ὃ ἐστὶ τέρου τοῦ καὶ τέρνου, ἐξ οὗ καὶ τορρεύειν, καὶ τορρίζω ἢ καὶ καθάτοῦρα παρὰ Ῥωμαίους, ἣν διαχειρίζονται οἱ καθάτορες· τοῦ δὲ δίνου, ὅς καὶ τὴν οὐράνιον στροφήν σημαίνει ἐπὶ τοῖς πάλαισι, παράγωγον ἢ δίνῃ λεγομένη ἐπὶ ὕδατων στροφῆς, ὅποια πολλὰ κατ' ἀντίκρουσιν καὶ ἐν θαλάσῃ καὶ ἐν ποταμοῖς γίνονται· ἀπὸ δὲ τῆς τοιαύτης δίνης καὶ οἱ ἀργυροδίναι ποτάμοι.

σιγ'. Τὸ δὲ εὐλαλῶν καὶ ἀπολικῶς μὲν κοινότερον, καλῶς νοεῖται· καλλίον δὲ νοῆται στόμα τοιούτων, τὰ Χριστιανικὰ καὶ εὖ λαλοῦν ὡς ὀρθόδοξον· τὰ γὰρ τοιαῦτα μέλπουσι τὴν Θεοτόκον, εἰ καὶ μὴ πρὸς ἀξίαν τοῦτο ποιεῖν δύνανται· οὐ μὴν τὰ ἀπλῶς μὲν εὐστοροῦσα καὶ ῥητορικὰ, μὴ εἰδέντα δὲ ὀρθῶς τὸν ἐν Τριάδι ἕνα Θεὸν καὶ τὴν τοῦ ἁγιοτάτου Υἱοῦ καθόδον ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐκ παρθένου προέπουσας αὐτῷ γέννησιν. Τῇ δὲ τοῦ ῥητροῦσιν συγκατὰ σύστοιχος καὶ ἡ κατὰ τὸ ῥήτρας ἐξέφηνεν, ὡς ἐβρέθη, τοὺς ἀγραμμάτων. Τὸ δὲ μέλειν σε μετὰ αἰτιατικῆς κἀνταῦθα τέτακται διὰ τὸ λαμβάνεσθαι ἀντὶ τοῦ ὁμνεῖν, καὶ οὕτως ἐπαινεῖν. Τὸ δὲ ἀξίως ἀσφαλείας χάριν προτίθεται. Τίς γὰρ οὐ μέλει τῇ Θεοτόκῃ τὰ εἰς ἔπαινον ; Πλὴν εἰ καὶ πάντες ἐπιβάλλομεν οὕτω ποιεῖν, ἀλλὰ πρὸς ἀξίαν ἐπιτυγχάνειν τοῦ δέοντος οὐ δυνάμεθα, εἰ καὶ ἄλλως ἀξίως αὐτὴν μέλομεν ἢ περ τοὺς ἄλλους ἁγίους, διὰ τὸ ἄξιον καὶ δίκαιον εἶναι οὕτω γίνεσθαι· καὶ εἰς τὴν δὲ τὸ αὐτὸ φράσαι γοργότερον σθένους μὲν πολλοί, πάντες τὲ ἐπιβάλλουσι μέλειν τὴν πανόμνητον καὶ παμμακάριστον τοῦ πρὸς ἀξίαν δὲ οὐβελὺς ἐφικέσθαι, οὕτω δύνανται οὕτε δυνήσεται.

σιγ'. Τὸ δὲ Πιγγιῶν οὐ ὁμοῖοι βρεξίν Πιγγόν πρὸς ἀναλογίαν τοῦ μαθητιῶν καὶ τυραννιῶν καὶ τῶν ὁμοίων, ἀλλὰ πάθος ἐν σωματικῷ, ἄλλως μὲν οὐ προσφύεται τῷ νῷ, τροπικῶς δὲ μεταφέρεται καὶ εἰς ψυχὴν καὶ εἰς νοῦν καὶ εἰς διάνοιαν· οὗτι δὲ σωματικὸν πάθος ὁ Πιγγός, οὐκ ἂν εἰς ἀμφιβαλεῖν ἐπιγινόμενος αὐτὸς ὡς μάλιστα τοῖς ; τὰ συχνὰ εἰλουμένοις, οὐκ ἂν τοῦνομα ἔχει· παρὰ τὸ εἰσεῖσθαι γὰρ ὁ Πιγγός, καὶ τοῖς ἀπ' ὕψους καὶ κρημνώδους τόπου εἰς βάθος· πολλὸν καταβλέπουσιν· οἷς φόβος καὶ τὰ γόνυα κατασείονται, οὐ μόνον οὗτις ἡ θεὰ ἐνεργεῖται, ἀλλὰ καὶ οὗτις μετὰ τὴν ψαῖραν τὸ ὕψος ἐκείνη καὶ τὸ βάθος ἀναπολήσουσιν· ἀναγκαστικῶς δὲ καὶ τὸ Πιγγιῶν κἀνταῦθα κεῖται, καθὰ καὶ ἐν τῷ ἐφεξῆς τροπαίῳ τὸ ὁδεῖν ἀντὶ τοῦ ὁμνεῖν· διότι αἱ τῶν τοιούτων στίχων καταρχαί, τῇ τῆς ἀπροστυγίᾳ βίη, ἢ μὲν τὸ ἰῶτα, ἢ δὲ τὸ ὑ ἀπαιτοῦσιν.

σιδ'. Τότεον δὲ ὡς οἱ λοιποὶ σοφοὶ δεξιῶς καὶ εὐμε-
 βάδως καὶ, τὸ ὅλον εἰπεῖν, διδασκαλικῶς ὑποδεικνύ-
 ντες τοῖς φοιτηταῖς, τὸν κατὰ σῶμα Λιγγὸν γίνεσθαι
 κατὰ συστροφὴν ὕγρου, τοῦ μὲν περὶ τὴν κεφαλὴν
 ὡς ὅλον λιμνάζοντο·, τοῦ δὲ ἀναδιδόμενου ὡς εἰς
 ἐπιβολὴν, τὰς ἀνωτέρω ρηθείσας δίνας τῶν ὕδατων
 οὐκ ἔγραψαν μὲν, ἀλλως δὲ ἀγράφως παρέδοσαν,
 Λιγγας ἐρμηνεύοντες ἰδιωτικῶς λέγεσθαι τὴν περὶ
 λυγρῶ, πρὸς ὅλως τὸν καὶ τὸν Λιγγὸν κατὰ τινα
 τοιαύτην εἰσελθεῖν δύνανται· καὶ κατὰ σπουδὴν μὲν
 οὐδεὶς μὴ χυδαῖζειν προδόμενος τοιαύτην λέξιν ἐρεῖ-
 σοφὴς δὲ τις οὐ πρὸ πάντων μακροῦ, ὃ καὶ ἡμεῖς
 ἐφοίτησάμεν ποτε, ἀστεϊζόμενος ἐπὶ τινὶ ῥήτορι
 ἀγλευκεῖ τότε καιροῦ, σκηπτουχοῦν τὸν Περιχλέα
 φαιμένῳ ἔγγράφως διὰ τὸν σκηπτὸν, ὃς ἐμπειῶν τῇ
 ἐκείνου οἰκίᾳ, χιλίας ἀπεκάλυψε πανοπλίας, ὧν ἐνε-
 κεν τυραννίδα μελετᾶν ἐκείνος ἐπεκλήθη· διὰ τοῦ
 τοιοῦτου Λιγγου ἐπαίξεν εἰς τὸν Σφαλτὸν σκηπτου-
 χον· οὗτος ἀνέπλεε διὰ τοῦ Βυζαντίου πορθμοῦ,
 λουτόμενος εἰς ποντοῦ ἑλκεῖ γλυκίαν θερμὰ· καὶ ὡς
 εἶδε περὶ τοὺς αἰγιαλοὺς εἰλουμένας δίνας, ὅποιαι
 μυρία περὶ τοὺς τοιοῦτους δινοῦνται στρεφόμεναι,
 δάκτυλον ἀπεσπύνας ὡς ἐπιστρέφει τὰς ἀκροατὰς·
 πρὸς τὴν καθ' ὕδατος· ἐκείνην εἰσησιν, εἶπεν ὡς·
 Ἐπερ ὁ δεῖνα παρὴν ἐνταῦθα, Λιγγιδὴν εἶπεν ἂν
 τοῦτ' ἐπὶ ὕδατος· Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὡς ὅλον ἡδυσμά τι
 πανηγυρικῆς ἐννοίας· παρεντεθείσθω τῇ ψῆδὶ ταύτῃ,
 κατὰ συγγνώμην ἀγαπητικὴν τὴν ἐν Θεῷ· ἐπεὶ τοι
 καὶ οἱ τὰ θεῖα ῥοιδαζόντες δινοῦνται ἐννοίας,
 κόπου περιεληλυθότες αὐτοὺς, ὡς καὶ ὁμολογεῖν κα-
 θίζουσιν· ἐπὶ βραχὺ, καὶ οὕτως παραμυθησάμενοι
 τὸν κόπον ἐν τῷ καὶ ἄλλοις μέλη περιεσφριθῆναι,
 ὧν οὐκ ὀλίγα καὶ ἡ σεμνὴ θυμὴν παρενοσφισατο,
 αὐθις ἐξαναστάντες, τῆς ἀρχῆθεν σπουδῆς γίνονται,
 ὅποια τις ἐνταῦθα καὶ ἡμῖν πρόκειται.

honestam scenam, rursus assurgente primitivam resumunt diligentiam, qualis hic etiam nobis pro-

ponitur.
 αα'. Τὸ δὲ, νοῦς ἅπας Λιγγιδὴν τὸν τόκον σου νοεῖν,
 οὐκ ἂν ἀπεικόνως λέγοιτο συμπεριλαμβάνειν καὶ
 τοὺς περὶ Θεὸν νόας, οὐς καὶ ἡ ἀκατανόητος ἐναν-
 θρώπησις τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ λαθεῖν παραδίδο-
 ται· οὐκ ἂν γὰρ οὐδὲ ἐκείνοι προκύπτειν εἰς τὸ βάθος
 τοῦ μυστηρίου δύνανται. Ὁ Θεὸς πάντως ὁ τὴν ἀρ-
 χὴν κρυβεῖς αὐτοὺς, ἀνεκάλυψε ἐαυτὸν ἐκείνοις· ὁ
 καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀποκαλύψας αἰτησάμεν τῷ
 προκατόρῳ προφῆτῃ καὶ μελωδῷ, ἐφ' ᾧ κατανοή-
 σασθαι τὰ ἐκείνου θαυμάσια. Τότεον δὲ καὶ ὅτι οὐ
 λέγει ὁ μελωδὸς μηδὲνα νοῦν δυνήθησιν ἂν τὸν τοῦ
 Σωτῆρος νοεῖν τόκον, ἀλλὰ Λιγγιδὴν εἰς τὴν ἐκείνου
 ψοφὴν κατανόησιν· οὐκ ἐξ ἀνάγκης γὰρ ὁ Λιγγὸς
 ἀπάγει τοῦ ἀνθρώπου τὸ νοεῖν. Εἰ δὲ καὶ δώσωμεν
 τῷ Λιγγῷ τοιαύτην λαχὺν ἐφ' ἡμῶν ὡς ποιεῖν αὐτὸν
 ἀπρακτεῖν παντὸς νοῦν ἀνθρώπου εἰς τὴν κατανόη-
 σιν τοῦ κατὰ τὸν Σωτῆρα Χριστὸν τοκετοῦ, ἀλλ'
 οὐδ' οὕτως ἀληθεύει ὁ λέξων μεθόδως· κατανενοή-
 σθαι τὸν εἰρημένον ὑπὲρ φύσιν τόκον· πῶς γὰρ
 αὐτὸν οἱ ἄγιοι Πατέρες ἐλεπτολόγησαν· καὶ μάλιστα
 ἐν οἷς τὴν αἰτίαν αὐτοῦ ἐξέθεντο τὴν ἐπὶ σωτηρίᾳ
 ἡμῶν.

A 219. Sciendum autem quod ceteri sapientes
 solerter et compendiose, et, ut totum dicam, di-
 dascalice subindicantes discipulis corporis verti-
 ginem fieri per volutationem humidi, alius quidem
 circa caput veluti stagnantis, alius autem sicut
 ad irruptionem assurgentis, superius dictas aqua-
 rum volutationes non scripserunt quidem, sed aliis
 sine scripto tradiderunt, Λιγγας (vortices), expli-
 cantes idiotice dici genere feminino, ad ostenden-
 dum τὸν Λιγγὸν (vertiginem) juxta quamdam hu-
 jusmodi volutationem versari, et sedulus quidem
 nemo, vulgare loqui non præferens, hujusmodi
 dictionem usurpabit. Sapiens autem quidam, non
 longum tempus abest, cui nos etiam sumus assi-
 dui, urbane loquens de quodam rhetore limpidio
 hujus temporis, σκηπτουχὸν λεγόντι per scripturam
 Periclem, ob τὸν σκηπτὸν (fulmen), quod lapsus
 in ipsius domum mille revelavit universas armatu-
 ras, quarum causa tyrannidem affectare dictus
 est, per hujusmodi Λιγγον, hunc Deceptorem
 σκηπτουχὸν irrisit. Hic e porta recedebat per
 Byzantium fretum, ad se lavandum, ahiubi dul-
 ces inveniret aquas calidas; et cum vidisset ad
 lituora volutos vortices, quales apud ista mille
 volutati gyranur, digito significans ut auditores
 verteret ad talem aquæ gyranem motum, ait:
 Si talis ille quidam hic adesset, Λιγγιδὴν, vertigine
 laborare, diceret hanc aquam. Sed hoc quidem
 veluti condimentum aliquod panegyricæ sententiæ
 interponatur huic oræ, cum charitatis in Deo
 venia, siquidem et illi qui divina sententiis majo-
 ritate plenis celebrant, labore circumveniente illos,
 ut paulisper in genua succumbere cogat, postquam
 ita laborem demulserunt quædam interponendo
 diversa carmina, quorum non pauca subripuit.

220. Hoc autem: νοῦς ἅπας Λιγγιδὴν τὸν τόκον
 σου νοεῖν, non immerito dicitur etiam compre-
 hendere spiritus circa Deum stantes, quos etiam
 ineffabilis Salvatoris Christi incarnatio latere tra-
 dita est: nec enim quidem isti mysterii profundi-
 tatem penetrare possunt. Deus qui prorsus initio
 absconditus ipsis erat, semetipsum illis revelavit;
 Qui etiam detexit oculos roganti progenitori pro-
 phetæ et poetæ, ut meditaretur illius miracula.
 Sciendum autem quod poeta non dicit nullam
 mentem posse Salvatoris cogitare partem, sed ad
 hujusmodi cogitatum vertiginem capi. Non enim ex
 necessitate vertigo tollit ab homine cogitandi fa-
 cultatem. Licet vero talem demus vertigini virtutem
 in nos, ut ipsa prorsus inertem faciat hominis
 mentem ad concipiendam Salvatoris Christi gene-
 rationem humanam, non tamen sic vera loquitur
 qui dicit minime comprehendendi dictam supra natu-
 ram partem. Multum enim illum sancti Patres
 minute discusserunt; et præsertim in hoc quod
 ipsius causam in salutem nostram exposuerunt.

321. Si vero modum illius perlingentes maxime A
mirandum, ut ex immaculata virgine seminis exper-
te, renuerunt per totum id quomodo scrutari, non
est hoc ignorantia neque cogitandi privatio, sed
prædictæ vertigo; quam oculorum tenebrationem
dicunt interpretes. Qui enim didicerunt et noverunt
melius quam nos quod in hominis puri generatione
non materia spermatica humida efficit illum fœtum,
qui primo quidem, juxta magnum David, non
est elaboratus, postea vero bene articulatus est,
et promittit ultimum hominem, sed quod juxta
locutionem ipsorum, spermatica ratio intellectua-
lis et invisibilis fœtus formationem perficit; qui-
dam adhuc etiam magis mysteriosum ac divinum
scrutari, quomodo dicerentur non attendisse modo
divinæ incarnationis illi ab ipso Deo incitati, divi-
nis instigati, et ita super hominem sapientes facti?
Ilic autem oblivisus observandum quomodo verti-
gine laboret omnis spiritus considerando ineffabi-
lem Filii Dei partem ex virgine. Et interea presu-
mendum quod ex verbo εἰσέσθαι et ex hujusmodi
vorticæ quadamque volutatione, dicta est vox
Πιγγὸς vertigo. Postea præcidendum quod mens
humana, postquam vertit et tanquam in semeti-
psam gyrovit, multaque et longa curavit, multaque
solicite peregit, an forte ex hac volutatione posset
idem vel aliquid simile invenire, in cogitationem
reversa, necnon accuratam adepta comprehensio-
nem quod nihil aliquid tale fuit aut unquam futu-
rum est, exinde vertiginem subit intelligentem so-
poremque prudentem; et sic retenta a tali studio,
remittit ab inquisitione, et glorificat omnipotentem
Filium et illam quæ præter opinionem eum genuit.

322. Hoc autem: cum amore glorificamus, tan-
quam aliquid extraordinarium melodus adscripsit.
Qui enim ex toto corde glorificant Deum ipsiusque
sanctissimam Matrem atque sanctos, juxta quædam
mirum stuporem hoc faciunt, continuo cla-
mantes ex more: Gloria. Non autem idem est,
procul dubio, stupor et amor, nec simul ex necessi-
tate cunctis stupentibus supervenit illa desiderare
per quæ fit stupor. Multi namque sola miratione
perculsi, constitierunt nihil inde desiderantes, et
aliquando multum odio tenentes. Nos autem, inquit,
o summa Regina, te cum amore glorificamus;
tanquam amor mirationem vinceret, ipsiusque
locum occuparet; vel potius uterque maneret al-
mihi apud nos, eodemque modo nobiscum existeret
ac concordiam haberet: una quippe desiderio
mirationeque capimur. Ideo te cum amore glorifica-
mus. In his autem id est causativum est, ut sen-
sus quinti versus talis sit: Quoniam omnis elo-
quentia a te superatur, augustissima Deipara, et
omnis mens vertigine laborat tuum cogitandum
paratum, ideo nos glorificamus te, non multiloquio
sicque operi supra virtutem addicti, sed vel hoc
ipsum: Gloria tibi, vel aliud quid venerabile, vel
saltem hoc angelicæ salutationis: Ave, seu salve,
cantantes.

ρχα'. Εἰ δὲ τὸν τρόπον ἐκείνου περιερχομένοι τὸν
παραδοξάτοιν τὸν ἐκ παρθένου ἀποθόρου καὶ ἀπα-
ρου, ἀπηγνήναντο ἐπιζητεῖν διὰ τέλους τὸ πῶς, οὐκ
ἔστιν ἀγνοία τοῦτο εἶπουν στήρησις τοῦ νοεῖν, ἀλλὰ
Πιγγὸς ὁ προῤῥηθεὶς: ὃν σκοποῦσιν φασὶν οἱ ἐρ-
μηνεύοντες: οἱ γὰρ μαθόντες καὶ εἰδότες κάλλιον
ἤπερ ἡμεῖς, ὥς καὶ ἐν τῇ γενέσει τῇ κατ' ἀνθρώπων
τὴν ἀπλῶς, οὐ τὸ ὕλατον σπερματικὸν ὑγρὸν ἀπα-
τελεῖ τὸ τοῦ ἐμβρύου, πρῶτα μὲν ἀκατέργαστον,
κατὰ τὸν μέγαν Δαβὶδ, εἰτα εὐδιάρθρωτον, ὃ ἐπαγ-
γέλλεται τὸν ὑστερον ἀνθρώπον: ἀλλὰ ὁ, κατ' ἐκεῖ-
νους εἰπεῖν, σπερματικὸς λόγος ὁ νοητὸς καὶ ἀόρατος
τὴν ἐμβρυονπλαστίαν ἐτελεῖ: καὶ μυστικώτερον ἐστὶ
ἐμβαθύναντες καὶ θειώτερον, πῶς λαχθεῖν ἂν μὴ
ἐπιδαλεῖν τῷ τρόπῳ τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως ὅτι
αὐτοῦ Θεοῦ ἰναγόμενοι καὶ τὰ θεῖα μυούμενοι καὶ
οὕτως ὅπερ ἀνθρώπων σοφίζεσθαι: 'Ἐνεαυθὰ δὲ
θεωρητέον πραγματικώτερον, πῶς Πιγγὶ νόος
ἅπας νοεῖν τὸν ἐκ Παρθένου ἐξέρχον τόνον τοῦ Υἱοῦ
τοῦ Θεοῦ: καὶ τῶς προληπτικὸν ὡς ἐκ τοῦ εἰσεῖσθαι
καὶ τοιαύτης ὁδὸς καὶ στροφῆς τινος, εἰρηται ὁ
Πιγγος: μετ' ὃ ἐπισημαίνεται ὅτι ὁ ἀνθρώπινος νόος
συστρέφας, καὶ ὅσον εἰς ἐαυτὸν εἰληθεῖς, καὶ πολλὰ
καὶ μακρὰ μελετήσας, καὶ πολλὰ μεριμνήσας εἰπου-
τοιαύτης εἰλήσεως δυνήσεις ἐξευρεῖν ἢ ταυτὴν ἢ
ἀλλὰ ὁμοίον τι, ἐπανακάμψας εἰς νόησιν καὶ κατὰ-
ληφὴν ἀκριθεὶς τὴν τοῦ μηδὲν τι ἄλλο τοιοῦτον ἢ
γενέσθαι ποτὶ ἢ γενήσεσθαι ἂν, πάσχει ἐκείθεν
Πιγγον ἔκνονον καὶ χάρον ἐμφορὰν: καὶ ἀνεθεῖς τοῦ
οὕτου σπουδάζειν, παρίεται τῆς ζητήσεως, καὶ δο-
ξάζει τὸν ἀπειροδύναμον Κύριον, καὶ τὴν παραδό-
ξω τεκοῦσαν αὐτόν.

σχβ'. Τὸ δὲ, σὺν πόθῳ δοξάζομεν, ὡς παρὰ δόξον τι
ὁ μελωδὸς παρρησιάζομαι: οἱ γὰρ ὁλοφύχως δοξάζον-
τες τὸν Θεόν, καὶ τὴν ἀγιωτάτην αὐτοῦ μητέρα καὶ
τούς ἁγίους αὐτοῦ, κατὰ τινα τεραστίαν ἐκκλησίαν
τοῦτο ποιοῦσιν, ἀναδοῦμενοι αὐτίκα καὶ τὸ Ἀδξα
κατὰ τὸ σὺνήσειν: οὕτε δὲ ταυτὸν ἀναντιρρήτως τῇ
ἐκκλησίᾳ ὁ πόθος, οὕτε συμπάρεστιν ἐξ ἀνάγκης
ἅπασιν τοῖς ἐκκλησιολογούσι καὶ καὶ ποθεῖν ἐκεῖνα δι'
ὧν ἡ ἐκκλησία γίνεται: πολλοὶ γὰρ ἐκπλαγέντες
μόνον, ἐπαύσαντο μηδὲν τι ποθέσαντες: ἔστι δὲ οὐ
καὶ μισήσαντες λίαν πάνυ. Ἡμεῖς δὲ, φησὶν, ὡ
παντάνασσα, σὺν πόθῳ δοξάζομεν σε: ὡς τοῦ πόθου
τὴν ἐκκλησίαν ἐκνικῆσαντος, καὶ ἀντισταχθέντος
ἐκείνου, μέλιστα μὲν οὖν σὺν ἐκείνῳ μένοντος παρ'
ἡμῶν καὶ συζυγοῦντος ἐν τῇ συνδύσεσθαι: ἅμα γὰρ
καὶ ποθοῦμεν, καὶ ἐκπληττόμεθα: διὸ καὶ σὺν πόθῳ
σε δοξάζομεν: ἐν τοῖς τοῖς δὲ τὸ ὅτι αἰτιολογικὸν
ἔστιν, ἵνα ὁ νόος τοῦ πᾶμπτου ἔπους εἴη τοιοῦτος:
'Ἐπειδὴ ἅπαντα βητορεία ἡτάται σου, ὡ πάναγνε
Θεοτόκε, καὶ νόος δὲ ἅπας Πιγγὶ τὸν τόκον σου
νοεῖν, διὰ τοῦτο ἡμεῖς δοξάζομεν σε, οὐ πολυλογούν-
τες, καὶ οὕτως ἐγγχειροῦντες τοῖς ὅπερ δύναμιν,
ἀλλὰ ἢ αὐτὸ τοῦτο ἀναφωγγόμενοι τὸ, Ἀδξα σοι, ἢ
ἄλλο τι γερὰν, ἢ ἀλλὰ αὐτὸ τὸ Χαῖροις ἢ Χαῖρε,
τὸ ἀγγελικὸν προσφώνημα.

Τροπάριον πρῶτον τῆς ἐννάτης ὁδῆς.

XXVI. Ὑδαίνετο τὴν φυσίζων κόρην.

Μόνη γὰρ ἐν δίνῃσι κεκρύφει Λόγον,

Νοσοῦσαν ἀλθαίνοντα τὴν βροτῶν φύσιν,

Ὅς δεξιῶς κλισμοῖσι νῦν ἰδρυμένο;

Πατὴρ δὲ πέποιθε τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος.

ακγ'. Εἰς τὴν πανύμνητον Θεοτόκον ἀπονεῦον καὶ τὸ παρὸν τροπάριον, ὡς ἐρρέθη ἐν τοῖς περὶ τοῦ εἰρημοῦ, ἐπικρίνεται δεόντως εἶναι ὑμνεῖσθαι αὐτὴν ὡς μόνην ἐκ πασῶν τῶν γενεῶν ἡμφορηθεῖσαν Θεοῦ, καὶ ἀγαπηθεῖσαν αὐτῷ· καὶ ἔνθεον καὶ θεοδόχον οὐ κατὰ διαγωγὴν ἐνδρότον, ἢ κατὰ τὸν προσεῦτατον καὶ ἀγιώτατον Συμεῶν, ἀλλὰ ὡς ἀληθῶς ἐν γαστρὶ δεξαμένην ἔκεινον, ὃ ἐστὶ κοσμοφῶσσαν· τοιαύτη γὰρ, φησὶν, ἦγουν πρέπει, οὐδεμία γὰρ τῶν ἄλλων ση-μασιῶν τοῦ τοιαύτου ἀρμοστέα ἐνταῦθα, ὕδαίνετο ἦτοι ὕδαίνετο καὶ ὑμνεῖν ὡς καὶ προεγράφη, τὴν φυσίζων κόρην, ἦγουν τὴν μητροπαρένουν, ὡς μετ' ἄλλα εἰρησέται· μόνη γὰρ κεκρύφει ἦγουν ἐκρυφέν ἐν ταῖς, ὡς ὁ προσηγορευόμενος τὴν ἐξήγησιν λέγει, λα-γύσιν αὐτῆς, ὡς εἶπας, φησὶν, ὀνομάζει ὁ ποιητής, λόγον τὸν κυρίως, τὸν ἐνυπόστατον, τὸν τῷ Πατρὶ συγκαθήμενον, τὸν ἀλθαίνοντα ἦτοι θεραπεύοντα, καὶ ἱατρούοντα τὴν καὶ νοσήσαντα τῶν ἀνθρώπων φύσιν καὶ νοσοῦσαν καὶ οὕδην παυσομένην νοσεῖν, ἔω; τὰς ἀμαρτητικὰς καχεξίας κακῶς ποιοῦσα, προσέεται καὶ εἰσοικίζεται.

ακδ'. Ἐνθα σημειῖται ὡς ἐπεὶ ἐν τῷ μόναις ἐν δίνῃσι κεκρύφει Λόγον, οὐκ ἐξήλυσεν ὡς Λόγον ἐφ' ἃ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἐπηγάγετο μὲν σαφηνεῖν χάριν τὴν αὐτὴν ἀλθαίνειν θεραπευτικῶς ἡμᾶς νοσοῦντας, ὅσα ψυχῶν καὶ σωμάτων ἱατρον. Ἐπει δὲ καὶ ἄλλως λόγοις θεῖαις ἰδνται ἀνθρώποι, διὰ τοῦτο, πρὸς κλείω καὶ εὐκρινεστάτην σαφηνεῖαν, ἐπάγει καὶ ταῦτα· Ὅς ἦγουν ὁ ῥηθεὶς Λόγος ἰδρυμένος νῦν ἐν δεξιῶς κλισμοῖς ὃ ἐστὶ ὁρόνους μεγαλοσύνης τοῦ Πατρὸς, κατὰ τὸ, Ἐβάθυσεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ, πέποιθε τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, οὗ τὴν ἐορτὴν σημερον ἀγο-μεν. Καὶ τὸ μὲν εὐκρινεῖν ἀγαθὴν τῆς τροπικῆς ἐννοίας. τοιοῦτον τῶν δὲ κατὰ λέξιν τὸ μὲν ὕδαίνετο ἦν μὲν εἰπεῖν κοινότερον ὑμνεῖν ἀλυμάντως τῇ ἀκροστιχίδι· ὃ δὲ παροξύτωνος μελωδικῆς τόνος τοῦ, Χαίροις, Ἀνασ-σι, τὸ ὑμνεῖν ἀπαγαγὼν, τὸ ὕδαίνετο ἀνταίσθηται· ὅπερ ἀπὸ τοῦ ὕδαίνετο παρηχθῆναι κατὰ τινα γλῶσσαν φησὶν οἱ παλαῖοι δωρικώτερον.

ακε'. Ἡ δὲ φυσίζων κόρη, οὕτως ἂν συνθήσει τὴν ὡς ἐρρέθη μητροπαρένουν· τοῦ μὲν φύσαι ὃ ἐστὶ γεννησαι, τῇ μητρὶ ἀρμοστομένου· τῇ δὲ κόρης εἰς ταυτὴν ἰούσης τῇ παρθένῳ· πάντως δὲ ἡ φύσας ἐν τῷ μόναις τοιαύτη κόρη, τὴν μητροπαρένουν σημαίνει· τὸ δὲ φυσίζων ὃ μὲν Ἑλληνικῆς γλῶσῃς ποιητῆς γῆ· ἐπίθετον οἶδε, λεγομένης οὕτως ἢ παρὰ τὸ φύειν ζεῖς, ἵνα ἡ φυσίζων γῆ ὡς ἀπὸ μέρους τῶν ζεῖων ἦτοι πάντοτε, ὅθεν ἡ παντοπρία παράγεται· ἢ ἄλλως φυσίζων ἡ φύσας ἀπὸ τῆς ζωῆς γράφεται δὲ παρ' ἑαλίνῃ τῇ ποιητῇ διὰ τοῦ ο μικροῦ ἢ παρὰ ἡγούσα τῆς παρ' αὐτῷ φυσίζου,

A

Troparium primum ode nona.

Cantare decet naturam vivificantem puellam :

Sola enim in profundis occultavit Verbum,

Ægrotanti medens mortalium naturæ;

Quod dextris sedibus nunc sedens

Patris, misit gratiam Spiritus.

223. Ad laudabilissimam Deiparam respiciens et ista strophe, sicut in his quæ spectant ad natum fuit dictum, oportere decernit illam celebrare veluti solam ex omnibus generationibus Deo repletam ipsique dilectissimam; et a Deo afflatam ac visitatam non secundum vitam virtute præditam, nec secundum venerabilem sanctissimumque senem Simeonem, sed velut eam quæ suscepit illum in ventre vel in utero tulit. Ὑδαίνετο, decet enim, inquit, sive convenit, nulla siquidem ex aliis significationibus τοῦ τοιαύτου hic aptatur. ὕδαίνετο sive ὕδαίνετο, carmine celebrare hymnisque, sicut dictum est, exaltare, καὶ φυσίζων κόρη, sive virginem matrem, ut paulo post docetur: sola quippe κεκρύφει sive ἐκρυφέν, abscondit, sicut dux interpretationis dicit, in ilibus suis, quæ εἶπας (vortices) vocat poeta, illum qui proprie est Verbum, consubstantiali ac consensorem Patri, τὸν ἀλθαίνοντα, sive qui curat ac sanat ægrotatam et ægrotantem, et nunquam ab ægrotatione cessaturam hominum salutem, dum peccatorias dispositiones male habens, accipitur et in novam habitationem eligitur.

C

D

E

F

G

H

I

J

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

AA

AB

AC

AD

AE

AF

AG

AH

AI

AJ

AK

AL

AM

AN

AO

AP

AQ

AR

AS

AT

AU

AV

AW

AX

AY

AZ

BA

BB

BC

BD

BE

BF

BG

BH

BI

BJ

BK

BL

BM

BN

BO

BP

BQ

BR

BS

BT

BU

BV

BW

BX

BY

BZ

CA

CB

CC

CD

CE

CF

CG

CH

CI

CJ

CK

CL

CM

CN

CO

CP

CQ

CR

CS

CT

CU

CV

CW

CX

CY

CZ

DA

DB

DC

DD

DE

DF

DG

DH

DI

DJ

DK

DL

DM

DN

DO

DP

DQ

DR

DS

DT

DU

DV

DW

DX

DY

DZ

EA

EB

EC

ED

EE

EF

EG

EH

EI

EJ

EK

EL

EM

EN

EO

EP

EQ

ER

ES

ET

EU

EV

EW

EX

EY

EZ

FA

FB

FC

FD

FE

FG

FH

FI

FJ

FK

FL

FM

FN

FO

FP

FQ

FR

FS

FT

FU

FV

FW

FX

FY

FZ

GA

GB

GC

GD

GE

GF

GG

GH

GI

GJ

GK

GL

GM

GN

GO

GP

GQ

GR

GS

GT

GU

GV

GW

GX

GY

GZ

HA

HB

HC

HD

HE

HF

HG

HH

HI

HJ

HK

HL

HM

HN

HO

HP

HQ

HR

HS

HT

HU

HV

HW

HX

HY

HZ

IA

IB

IC

ID

IE

IF

IG

IH

II

IJ

IK

IL

IM

IN

IO

IP

IQ

IR

IS

IT

IU

IV

IW

IX

IY

IZ

JA

JB

JC

JD

JE

JF

JG

JH

JI

JJ

JK

JL

JM

JN

JO

JP

JQ

JR

JS

JT

JU

JV

JW

JX

per o breve penultima vocis φουσίζου juxta darty-
li dispositionem; et ex hujus ordinatione brevis
scripturæ ratio querenda est. Et ita quidem est
illa Græca φουσίζως. Deipara vero φουσίζως signi-
ficatur esse mater vitæ, quæ ante omnia est, et quæ
in omnibus participatur Dei, cujus in nomine,
sicut scriptum est, vitam habemus.

226. Somnus autem dominicus φουσίζως, in
carmine beatissimi melodi Marci positus, magnam
pascit inrationem, non habens, puto, in universo
mundo, vel aliud simile verbum conjuge, vel alias
comparari potens, et in æquilibrium poni divini,
jucundi, suavis et divinitus afflati successus. Mihi
certe recordanti nunc illum φουσίζων somnum
supervenit requiescere et tanquam dormire volupta-
te captus; pectusque sentiebam impetu latum ad
exerendum pectoribus ut apud dominum istum Mar-
cium essemus, vel illum ad nos alliciendo, vel
saltem apud illum manendo. Jaceat ille somnis
φουσίζως, et repositum corpus, cui cogitatio illius
inhæret, jam satis curati ab his qui secundum
istum vitæ cupidus sunt, φιλέζωσι, ut ita dicam, et
ideo pulchritudinis amantes, statim autem honesti
quoque expertes homines.

227. In universum autem est κόρη quælibet virgo,
vel a κορῷ, quod est exorno; naturaliter enim in
ornamenti curam est prona hujusmodi puella;
ut ostendit ille qui reprehendit hominem aurum
gestantem in hoc: Ad bellum venit aurum-gestans
ut puella; vel tanquam pura, a κορῷ, id est, puri-
fico, ex quo venit νεωκόρος, ille qui templum puri-
ficat et dicitur etiam σηκοκόρος propter eandem
rationem. Aliunde vero puella quoque talis dicitur
ad respectum cum illa quæ vocatur oculi pupilla
nobisque dilectissima est: dilecta nempe cuncta
puella virgo est et his qui genuerunt et his qui se
gerunt ut amatores; et custodia judicator digna,
aliquatenus apud nos in thalamo servata puella,
sicut intra palpebras ista pupilla: hæc, quæ fre-
quenter clauduntur et aperiuntur, proprie per
ascensionem ac demissionem pupillas custodiunt
adversus insidias exterorum corporum, quæ tre-
menda sunt, sive percussiva, sive aliter laceran-
tia, cum introducuntur: sic etiam pupillas virgines
servat thalamus intra portas occludentes eas ut
difficile conspiciantur. Ideo sanctissimæ pupillæ
proceum, sanctum Joseph, aliquis vivide simul ac suaviter celebravit, ipsum custodire virginem, ut pu-
pillam oculi, concinens.

228. Hoc autem, μόνη γάρ ἐντὸς κεκρύφει λόγον,
intelligi potest veluti pro: illa una; sed potius
pro, seclusa a conjuge, sive viro; ut secundum
istud: solius unigenitor unigeniti Filii Pater, sicut
ante scriptum est, accommodetur ibi etiam hoc:
solius unigenitrix unigeniti Filii mater. Hoc vero:
ἐν θύγῃ, si quis non juxta dictam veterem inter-
pretationem in feminino genere scribat, sed potius,
ἐν θύοισιν, quod idem est ac viscera sive intestina,
ionice poeticum est, sicut antea τὸ ἐν γλώσσησιν
aut γλώσσαις; et inferius: κλισίοισιν aut κλισίαις.

κατὰ δακτύλου ἀπηρτισμένον· καὶ τὴν αἰτίαν τῆς
τοιαύτης μικρογραφίας ζητητέον ἐν τοῖς ἱερίοις
καὶ οὕτω μὲν ἡ Ἑλληνικὴ ἔχει φουσίζως· ἡ
δὲ φουσίζως θεοτόκος ζωῆς μήτηρ θηλοῦται εἶναι
τῇ· πρὸ πάντων, καὶ μεταδοτικῶς ἐν πᾶσι τοῦ Θεοῦ,
οὗ ἐν τῷ ὀνόματι, καθὰ γέγραπται, ζωὴν ἔχουσαν.

σχς'. Ὁ δὲ φουσίζως ὕπνος ὁ κυριακός, ὁ κεῖμι-
νος; ἐν ἔσχατοις τοῦ μακαριωτάτου μαλεφθοῦ Μάρκου,
θαῦμα ἰσθλεῖ πολὺ, οὐκ ἔγνω ἱερεὺς ἐν ἑλῳ, οἰμαί,
τῷ κόσμῳ ἡ συζυγοῦν ἄλλο ῥῆμα τοιοῦτον ἢ ἄλλως
ἀντιπαρεσθῆναι θυνάμενον, καὶ ταλαντευθῆναι εἰς
ἀντιστήκωσιν ἐπιτυχίας θείας καὶ ἀσείας, καὶ γλυ-
κείας, καὶ ἀνθεαστικῆς· ἐμοίγ' οὖν ἐντεθυμημένῳ
ἄρτι τὸν φουσίζων ἔκρινον ὕπνον, ἐπὶ ᾧ δὲ ἀνέσθαι
καὶ ὡς οἷον ὕπνον ὅψ' ἡδονῆς· καὶ τὸ στήθος ἡσθί-
μην ὁρμώμενον ἐκθρόσκειν στηθεῖον ὡς πρὸς τῷ
κυρίῳ ἔκρινον Μάρκῳ γενέσθαι, καὶ ἡ ἐπεκρύπτειν
αὐτὸν πρὸς ἡμᾶς, ἢ ἄλλὰ παρ' ἐκτὶνος μένει· καὶ
κρίσθω ὕπνος ἕκτεινος ὁ φουσίζως, καὶ τὸ λεπτὸν
σῶμα, ᾧ ἡ κατ' ἐκτὶνος ἐννοία ἐγκρατεῖται, ἱκανῶς ἥδη
τημεληθέντα ὑπὸ τῶν κατ' αὐτὸν φιλοζώων, ὡς οὐ-
τως εἶπαι, καὶ δὲ αὐτὸ φιλοκάλων, αὐτίκα δὲ καὶ
ἀπειροκάλων ἀνδρῶν.

σχς'. Κόρη δὲ καθόλου πᾶσα παρθένος, ἡ παρὰ τὸ
κορῷ τὸ καλλωπίζω ἐπιρρέπτης γὰρ φύσει εἰς ἐπι-
μειαν καλλωπιζομένη ἢ τοιαύτη κόρη, ὡς θεοὶ καὶ
ὁ ψέγων ἄνδρα χρυσωφόρον ἐν τῷ - Ἥθελον εἰς πῶλε-
μον χρυσὸν ἔχον ἡῶτα κοῦρη - ἡ ὡς καθαρὰ παρὰ
τοῦ κορῷ τὸ καθαίρω, εἰς οὗ καὶ νεωκόρος; ὁ τὸν
ναὸν καθαίρων ὁ δ' αὐτὸς καὶ σηκοκόρος; εἰς τὸν
αὐτὸν λόγον· καὶ ἄλλως δὲ κόρη ἡ τοιαύτη κατὰ
ἀναφορὰν τὴν πρὸς κόρην ὀφθαλμοῦ, τὴν φιλετήν
ἡμῖν· ὥσπερ γὰρ καὶ πᾶσα παρθένος κόρη τοῖς τε
γεννησαμένοις, καὶ τοῖς περὶ ἑωρταῖς· καὶ φυλακῆς
δὲ ἐξίσταται, καθὰ καὶ παρ' ἡμῖν ἡ κόρη, θαλαμνο-
μένη ἔκτεινη ὥσπερ καὶ αὐτὴ ἐντὸς τῶν βλεφάρων·
ἄπειρ συχνὰ κλειόμενα καὶ ἀνοίγόμενα κυρίως τῇ
ἀναδόσει καὶ καταδόσει τὰς κόρας συντηροῦσιν
ἀνεκδοκίλους τοῖς ἐξώθεν φθορίοις, ἢ πληκτικοῖς,
ἢ ἄλλως λυμαινομένοις ἐν τῷ παρεσθῆναι· καθὼς
συντηρεῖ καὶ τὰς κόρας παρθένους ἢ θαλάμους
ἐσω θυρῶν ἐγκαλειουσῶν αὐτὰς εἰς δυσόρατον· ὁ δὲ
θαυμαστικὸς τὸν τῆς ἀγιοτάτης κόρης μνηστῆρα τὸν
ἄγιον Ἰωσήφ, ἐμειψέ τι γοργῶς ἅμα καὶ γλυκύως,
φύλαξαι τὴν παρθένον ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ.

ση'. Τὸ δὲ - μόνη γάρ ἐντὸς κεκρύφει λόγον - νοῦτο
μὲν ἂν καὶ ἀντὶ τοῦ μὴ αὐτῇ, μάλιστα δὲ ἀντὶ τοῦ
μεμονωμένη τοῦ συζυγοῦντος, ὅς ἐστιν ἀνὴρ· ἵνα
κατὰ τὸ, μόνου μονογεννήτορ μονογενοῦς Υἱοῦ Πα-
τρὸς, ὡς καὶ προέγραπται, προσαρμῶση καὶ ὥς τὸ,
μόνου μονογεννήτρια μονογενοῦς· Υἱοῦ μήτηρ· τὸ
δὲ, ἐν θύγῃ, εἰ τις οὐ κατὰ τὴν εἰρημμένην παλαίαν
ἐξηγήσιν ἐν γένει γράφει θεολογικῶς, ἀλλὰ πᾶλλον ἐν-
θύνουσαν, ὁ ταυτὸν ἐστὶ τῷ ἐκλογισμῷ ἢ ἐγκρατεῖσι,
ποιητικὸν ἐστὶν ἰωνικῶς· καθὰ πρὸ αὐτοῦ τὸ, ἐν
γλώσσησιν ἡγοῦν γλώσσαις, καὶ κατωτέρω τὸ κλι-

ἡμοῖσιν ἦγουν κλισμοί· οὐδέτερον δὲ γένους· τὸ ἐν-
δίνουσιν, οὐ εὐθεία τὸ ἐνδόνον, τοῦ ἐνδίνου· ἐνδύνα
δὲ τινὲς μὲν τὰ ἐντερα εἶπον, ὡς οἶον ἐνδόν ἴνας,
διὰ τὸ κατ' αὐτὰ νευρώδεις· οἱ δὲ ἀκριβέστεροι ἀπλῶς
τὰ ἐντόσθια, ὧν καὶ ἡ νηδύς· καὶ ἡ γαστήρ καὶ ἡ
μήτηρ· ἡ δὲ χρῆσις τῆς λέξεως καύτης ἐπὶ τῷ ἐν
Ἑλλήσι σοφῶ ποιητῇ ἐν τῷ - ὅς δὲ φαύσαι ἐνδύνων-
ῆγουν ὅστις ἀνοείσας· φαύσαι τῶν ἐγκλίτων, διελά-
σας ἑαυτὴν τὸ ὄδον.

σκέ'. Τὸ δὲ κεκρύφει Ἀττικῶς ἔγγραφη μετὰ μιᾶς
αὐξήσεως, ὡς εἰ τις εἴποι τεττόφει· τὸ δὲ κοινῶς
ἐντελέξ· ἐκεκρύφει καθὰ καὶ ἐτετόφει· εἰ δὲ ἐκ τοῦ
ποιούτου κεκρύφει ὁ κεκρύφαλος· γίνεται γυναικεῖος
κόσμος, οὐδὲν αὐτὸ πρὸς τὰ παρόντα. Ἀλθαίνειν
δὲ λέγεται τὸ θεραπεύειν, ἀπ' οὗ καὶ ἡ παναλθής
τὸ καλὸν φάρμακον· γίνεται δὲ παρὰ τὸ ἀλλεσθαι.
Τοῖς μὲν γὰρ νοσοῦσι τηκόμενον τὸ σῶμα συμ-
πίπτει· τὰ δὲ τῶν ὑγιαίνοντων ἐξάλλεται ὅσον αὐξά-
μενα καὶ ἐξαίρμενα ζωογόνῳ πνεύματι φυσικῶ·
διὸ ἀστέλις· οἱ παλαιοὶ σοφοί, καθὰ καὶ προείρηται,
τὴν φύσιν παρὰ τὸ φυσῶν ἐξιοῦσι παρηγεῖν· ὅτι δὲ
τὸ ἀλθαίνειν καὶ ἀλθεσθαι λέγεται, ὅθεν καὶ ἀλθαία
τὸ φυτόν, καὶ κύριον δὲ θύομαι, δηλοῖ καὶ ὁ γράφας
τὸ, ἀλθητος δὲ χεῖρ. Χρὴ δὲ παρασημειῦσθαι νῦν
ὅτι ἀλθαίνει τὴν βροτείαν φύσιν ὁ Κύριος, καὶ ἄλλως
μὲν, μάλιστα δὲ εἰς τὴν ἀσθένειαν θεραπεύεσθαι σπεύδει,
ὅτε καὶ παναλθής αὐτῇ φάρμακον ἔκαστον ἔστιν.

σλ'. Ἰστέον δὲ ὅτι κρύφει τὴν παρθένον εἰπὼν
ἐν δίνουσι Λόγον, διαρρηγνύει ἐνταῦθα τίνα φησὶ
Λόγον· οὐτε γοῦν λόγον τὸν κοινῶς προαγόμενον ἢ
ἄλλον τινὰ ὁμοίον αὐτῷ εἰπεῖν ἔστιν, ὡς οὐδὲ ἐν τῷ,
Πνεῦμα ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις, κοινὸν τι νοεῖ-
ται πνεῦμα, οὐδὲ μὴν τὸν κατὰ γένεσιν σπέρματι-
κόν, ὃν οἱ φυσικοὶ κατέλαβον, ἀλλὰ τὴν τοῦ Πατρὸς
Θεοῦ τὴν ὑπερούσιον· οὗ ἔργον καὶ τὸ νοσοῦσαν ἀλ-
θαίνειν τὴν φύσιν ἡμῶν· ἀλθαίνειν δὲ, προσφῶς
αὐτῷ· προσφῶς δὲ ἔκαστω, τὸ καθὼς ἀκούει, οὕτω
καὶ λατρεύειν· ἀκούει δὲ τοῦτέστιν ὁνομάζεται Λόγος·
οὐκοῦν λόγῳ καὶ λατρεύει· ὡς ἐδάρρησεν ὁ φάμενος
τὸ· Εἰπὲ λόγον, καὶ λαθήσεται ὁ νοσῶν· καὶ ὡς
ἐπιράθη ὁ παράλυτος, καὶ ὡς ἀνίστη κληθεὶς ὁ
Αἰζάρως· ἴδαι δὲ ὁ Σωτὴρ πάγκοιτος· λατρὸς οὐ
τοῦδε ἢ ἐκείνου, ἀλλὰ τὴν ἀνθρωπίνην διὰ τὴν φύσιν
εἰς δὲ τὸ, Καθὼς ἀκούει οὕτω καὶ λατρεύει, ἐνθυμη-
τέον τὸ, Καθὼς ἀκούω, κρίνω, καὶ ἐξῆς· Ἀκούω δὲ
δικαιοῦ, δικαίως· ἀρα κρίνω· καὶ ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ
δικαία ἐστὶ· δηλον δὲ ὅς· τὸ ἀλθαίνειν τὴν τῶν βρο-
τέων φύσιν πρὸς διαστολὴν ἐρράθη τῶν μερικῶς θερα-
πευόντων.

σλα'. Παρὶ δὲ θρόνου θεοῦ δεξιῷ ἀρχοῦντως ἐπι-
λοσόφησαν οἱ ἅγιοι· ἐξ ὧν καὶ αὐτῶν ἔχοντες φιλητὰ
μὲν εὐαγγελικῶς τὰ δεξιὰ εἶναι, ἀνάπαλιν δὲ τὰ
ἀριστερὰ ὅθεν λαοὶς τις καὶ ἐπαρίστερος ἔκκεται·
εἰ δὲ ἀποδεκτὰ εἶναι μᾶλλον τὰ δεξιὰ, χρήσιμον
ἐκ τῶν παλαιῶν, καὶ τὸ, Ἐπλήγη τ' ἐπιδύξια, ἔχον
τὰ καίρια μέρη τοῦ σώματος· καὶ τὸ· Ἐπιπονοί γε
οἱ δεξιοί· Εἰ δὲ τι χρὴ ἐνταῦθα καὶ χεῖρα ἐκείνην

A Neutralis vero generis est τὸ ἐνδύνουσιν, cuius no-
minativus est ἐνδύνον, genit. ἐνδύνου. Ἐνδύνα vero
quidam τὰ ἐντερα dixerunt, tanquam ἐνδόν ἴνας, eo
quod nervosa sunt; accuratiores autem simplici-
ter τὰ ἐντόσθια, quorum sunt venter, uterus et ma-
trix. Hujus autem dictionis usus habetur apud
poetam in Graecis sapientem in hoc: ὅς δὲ φαύσαι
ἐνδύνων, sive quicumque jaculans atigerit visco-
ra, bucusque lanceam insigens.

229. Hoc autem κεκρύφει Attice scriptum est
cum uno augmento, tanquam si quis diceret τεττόφει·
forma vero communis integra est ἐκεκρύφει sicut
ἐτετόφει. Quod si vero ex hujusmodi κεκρύφει,
venit κεκρύφαλος, muliebri ornamentum, nihil ad
praesens hoc attinet. Curare vero dicitur ἀλθαίνειν,
a quo venit ἡ παναλθής, id est, bonum medica-
mentum. Derivatur autem ex ἀλλεσθαι: egrotan-
tibus enim tanquam maceratum concidit corpus;
quae vero sanorum sunt exsiliunt tanquam accreta
physicoque spiritu vivifico elata. Ideo festive sapi-
entes antiqui, sicut dictum est, τὴν φύσιν α verbo
φυσῶν (inflare) derivatam existimant. Quod autem
τὸ ἀλθαίνειν etiam ἀλθεσθαι dicitur, unde est ἀλθαία,
genus plantarum, et proprium nomen, ostendit
ille qui scripsit: ἀλθητος δὲ χεῖρ. Nunc autem est
praeterea notandum quod ἀλθαίνει (sanat) morta-
lem naturam Dominus, etiam alias, sed maxime
cum ipsa, quando medicamen istud optimum ipsi
datur, sanari festinat.

C 230. Sciendum autem quod virginem in visce-
ribus Verbum abscondisse dicens, interpretatur quod
ibi Verbum dicat. Non dicendum est igitur esse
verbum commune vel aliud ipsi simile, tanquam
in hoc: Spiritus innova in visceribus, non aliquis
communis spiritus intelligitur; nec etiam illi ὁ
generationis spermaticum, quod physici cogitaverunt,
sed Verbum Dei Patris supersubstantiale; cuius
opus est egrotam sanare naturam nostram, et sanare
prout ipsi naturale est. Naturale autem est ei, sicut
audit, sic et sanare; audit autem, id est nominatur Ver-
bum: igitur verbo quoque medetur, sicut fidenter te-
nuit ille qui dixit: Sic verbum, et sanabitur egrotans;
et sicut expertus est paralyticus, et sicut surrexit vo-
catus Lazarus. Sanat autem Salvator, medicus om-
nibus communis, non hos vel illos, sed humanam
naturam totam. Relate vero ad hoc: Sicut audio,
sic sanat; recogitandum est istud: Sicut audio,
iudico, etc. Audio vero justus; juste proinde iu-
dico, et iudicium meum justum est. Evidens au-
tem est quod curare mortalium naturam ad distin-
ctionem eorum qui partim medentur fuit dictum.

231. De divino autem dextero throno sufficienter
dissernerunt sancti; ex quibus ipsis etiam tenemus
dilecta quidem secundum Evangelium esse dextera,
e contrario autem esse sinistra: unde laevus qui-
dam etiam ἐπαρίστερος; jocose dictus est. An autem
magis acceptabilia sint dextera, prodesse potest id
antiquorum: Ad dexteram percussus est, sive prae-
cipuis in partibus corporis; et istud: Laboriosi

sunt dexteri. Si vero quoque hic oportet considerare dexteram manum illam misericordem, cujus opus nesciet sinistra, non est solum dicendum quod jam ab alio sapiente scite cum symbolo dictum est: Utraque manu misericordiam fac et exhauri divitias: non enim ita sciet tua sinistra quod dextera tua facit; sed etiam: Eleemosyna donetur sola dextera, operaria, virili, symbolice divinam operationem exprimente, ab ipsa natura, sicut speculantur physici sapientes, honorata, naturaliter ad operandum commode disposita, et, quod vividius est, illa quæ ad recipiendum bene probatur. Sinistram autem sinas omittere quæ sunt ad eleemosynam, cui opus est diligentia, festinatione multa, concitatione sive contentione, atque, ut omne opportune dicam, dexteritate, quibus orbatur sinistra, nata quidem et ipsa fieri dextera, særo autem forsitan hujusmodi prosperans in bono, ut ambidexterum perficiat hominem: tardescit enim segnis lava, impelliturque dexteram a bono, et in aliis actionibus quibus non apte virescit, et in eleemosynæ actu quem cum pompa et ostentatione pharisaice splendescere gessit.

232. Omnino vero non in bonum veteribus sinistram habebatur. Quod malum augurium reputarint lava, quid oportet dicere? Manu vero manum sinistram tangere, abominandum erat: amabatur autem maxime dextera. In pactis sicut in juramentis dexteram dexteris fiducialiter jungebant; et usque ad hodiernum diem fidentes homines sibi mutuo dexteram porrigunt. Bene vero operans natura, quæ dextere quoque scribendi functionem assignavit, paucas sinistras honestare solet hujusmodi bono. Bonum est mercatoris navibus dexter paries inclinatus; et hunc seligit proverbium volentibus salvari. Magnum autem dexteritatis est etiam decus, quod orientales mundi partes dexteram esse statuunt sapientes. Si vero laudibus oportet superexaltare dexteram, vide mihi dexteram Excelsi mutationem, et dexteram Dei virum, quem in regia potestate confirmavit sibi, dexteramque manum Domini, quæ glorificata est in virtute, quæ vulneravit inimicos, quæque, ad abundantiam gloriæ suæ, contrivit adversarios.

233. Si vero quoque repugnantes Domini dexteræ cogitemus, a quibus se cuiusdam magni David precatur, ipsosque sinistros ponamus, ut consecutio poscit, quis a sinistris esse vellet aut ordinem et constitutionem ita sinistram laudare? Fidem autem et ipsa faciet apostolica piscatio, non esse fructum a sinistris, siquidem apostoli, cum a dexteris, jussu Domini, laxavissent rete, copiosa captura mirationeque multa repleti sunt. Si vero exornata lava, fucata et cerussata bonis verbis, quibus dexteram sinistra quidem ex apostolorum vocata est; ex particula autem eò nominata est εὐδύνμος, ad solem evellatur, recogitandum esse utram fellis, et botrum amaritudinis, et sepulcrum dealbatum, et gustus dulcamaros, et borathra floribus circumfusa; tali-

A ελεημονα δεξιαν σκιάσθαι, ἥς τὸ ἔργον οὐκ ἐπιγνώσεται ἡ ἀριστερὰ, οὐ μόνον ἔστιν ἐπὶ τὸν πόδα τὸν αὐτῆς ἡ δὴ παρ' ἄλλου σοφοῦ ρηθῆναι συμβολικῶς, ὅτι Ἀμφοτέραις ἐλαίαι καὶ ἐξάντλει τὸν πλοῦτον· οὕτω γὰρ οὐκ ἂν ἀριστερὰ σου ἐπιγνοίῃ δ' τι ποτὶ ἡ δεξιὰ σου ποιεῖ· ἀλλὰ καὶ ὅτι Μόνῃ τῇ δεξιᾷ μεταδίδόντω ἡ ἐλεημοσύνη, τῇ ἐργατικῇ, τῇ ἀνδρικῇ, τῇ συμβολογραφουσῇ θέλειν προδῆναι, τῇ ὑπὸ τῆς φύσεως αὐτῆς ταπεινημένη, ὡς θεωροῦσιν οἱ φυσικοὶ σοφοί, τῇ πεφυκυῖα ὁρᾶν εὐμαρῶς, καὶ θερμότερον, τῇ καὶ δεκτικῇ, εὐαποδέκτω· τὴν δὲ λατὴν ἀφ' ἧς ἀπρακτεῖν τὰ γὰρ εἰς ἐλεημοσύνην, ἢ χρεῖα σπουδῆς καὶ συντομίας πολλῆς καὶ συντονίας εἶναι συντάσσουσιν, καὶ, τὸ πᾶν καιρῶς εἶπαι, δεξιότητος, ὧν ἀποστρέφεται ἡ λατὴ, πεφυκυῖα μὲν δεξιὰ γίνεσθαι καὶ αὐτῇ, ὅφρ' ὅτε ποτὶ τοιοῦτον εὐπραγούσα καλὴν, ὡς ἀμυδρίστου ἀποτελεῖν τὸν ἀνθρώπον· νοθεύεται γὰρ ὀκνοῦσα ἡ ἀριστερὰ, καὶ ἀποκαλύπτει τὴν δεξιάν τοῦ καλοῦ ἐν τε ἄλλαις πράξεσι καὶ ὅς ἀφ' αὐτῆς ἐνεργεῖ, καὶ ὅτι δὲ τὴν ἐλεημοσύνην ἐκφαίνει θριαμβεύουσα καὶ φιλενδείκτειν ποιοῦσα παριστατικῶς.

εἰς. Ὡς δὲ οὐ πρὸς ἀγαθὸν τοῖς παλαίοις τὸ ἀριστερὸν ἐτίθετο· καὶ ὡς μὲν δουλοῦντα ἐνομιζοντο τὰ λατὰ, τί χρὴ καὶ λέγειν; Χεὶρ δὲ χειρὸς ἐφάσθαι ἀριστερὰ, ἀπώματον ἦν· ἐφιλείτο δὲ μάλιστ' ἡ δεξιὰ· καὶ οἱ δεξιούμενοι ἐν συνθήκαις ὅσα καὶ ὅρκους ἐπιποιήσαν ταῖς δεξιαῖς· καὶ μέχρι καὶ ἐσθρὸν πιστούμενοι ἄνθρωποι, δεξιάς ἀλλήλοις ἐμβάλλουσιν· εὖ δὲ ποιῶσα ἡ φύσις καὶ τὸ γράμμα ἀποκατηρώσασα τῇ δεξιᾷ, ὀλίγας ἀριστεράς τοιοῦτον καλῶ ἀποσεμνύνειν θέλει· καλὴν δὲ πλοῖος ἐμπορικὸς τοῖχος ὁ δεξιὸς· καὶ ἡ παροιμία τὸν τοιοῦτον ἐπιλέγεται τοῖς ἐθέλουσιν σωθῆναι. Μέγα δὲ φιλετιμῆμα δεξιότητος, καὶ ὅτι τὰ τοῦ κόσμου ἀνατολικά δεξιὰ τίθενται εἶναι οἱ σοφοί· εἰ δὲ ὑπερυψώσαι τὴν δεξιάν χρὴ ἐπαινετικῶς, θαύρει μοι δεξιὰς Ὑψίστου ἀλλοῖουσιν, καὶ ἄνδρα δεξιὰς Θεοῦ ὃν ἐκείνος βασιλικῶς ἐκπαταῖσεν αὐτῶν· καὶ δεξιὰν χεῖρα Κυρίου δεδοξασμένην ἐν ἰσχυρί καὶ θαύσαν ἐχθροὺς καὶ τῷ πλῆθει τῆς ὁδοῦ· αὐτοῦ συντερίδουσιν τοὺς ὑπεναντίους.

ολγ'. Εἰ δὲ καὶ τοὺς ἀνθεστηκότας τῇ τοῦ Κυρίου δεξιᾷ ἐννοησόμεθα, ἐξ ὧν φυλαχθῆναι δεπ' αὐτοῦ ὁ μέγας Δαβὶδ εὐχεται, καὶ ἀριστεροὺς αὐτοῦ· ὁμῆσαι ὡς ἡ τῶν πρὸς τι ἀπαταῖ ἀκολουθία, τίς ἂν εἰλοῖτο ἀριστερὸς εἶναι, ἡ τάξιν καὶ θέσιν οὕτως ἀριστερὴν ἐπαινεῖν; Πιστώσεται δὲ καὶ ἀποστολικὴ ἀγρυπνία ἐν τοῖς ἀριστεροῖς ἀκάθαρτον, οἱ ἐν δεξιᾷ δεσποτικῇ κελεύσει χαλάσαντες, ἀγρὰς τε θαψαλῶς· καὶ θαύματος πολλοῦ ἐπλήσθησαν. Εἰ δὲ κοιμητικῶς ἐσταλμένη πεφυκυμένη τε ἡ λατὴ, καὶ ἐφιμυθιωμένη ἀγαθῶς βήμασιν οἷς ἀριστερὰ μὲν ἐκ τοῦ ἁγίου ἐκλήθη· ἐκ δὲ τοῦ εὐδυνώμασθαι εὐδύνμος, ἀνατείνεται εἰς ἐξάρμα, ἐνδυμητέον σταφυλὴν χοῆς, καὶ βότρυν πικρίας, καὶ τάρπον κακονομῆμον, καὶ γέουσιν γλυκυπύκρους, καὶ βάραθρα περιγυθισμένα·

καὶ παραβλητέον τοῖς τοιοῦτοις τῆς ἀγαθωνύμου
τὴν ἀριστεράν, καὶ τὴν ἐκείθεν εὐώνυμον. Ὅθεν
γὰρ καὶ ἑτεροῦς παραβῆναι λέξεις, ὡν τὸ νόμα
μὲν ἦδύ, τὸ πρῶγμα πικρὸν, καὶ ἡ προγραφὴ μὲν
ζωή, θάνατος δὲ τὰ ἐντός· ὡν μία καὶ τὰ κατὰ κοι-
νὴν συνήθειαν ἔλεος τοῦ Θεοῦ παρὰ τοῖς πολλοῖς·
οὐ τὴν θεοῦ δόξην διὰ χαλάζης, καὶ ὅσα δὲ τοιαῦτα,
Θεοῦ φασιν ἔλεος, εὐφημότερον· οὕτως δὲ καὶ τρά-
χηλοι ἀνθρώπων ὑγρότητα πικραίνουσιν ἀλγῆμασι
κατὰ τὴν πάθος, ὃ καλοῦσιν γλυκύ· καὶ οἷδα μὲν τὴν
Σολομώντειον σοφίαν ἀγαθὰ φέρουσαν, ἀλλὰ μὲν ἐν
τῇ δεξιᾷ μέγала ἐκεῖνα, ἑτεροῖα δὲ τινα ἐν τῇ
ἀριστερᾷ· ὁκνῶν δὲ πολυπραγμονεῖν ἐπὶ πλέον τὸ
τοιοῦτον κεφάλαιον, καθίστω ἕως ὧδε τὸ φιλοδέξιον
σέμγμα, γινόμενος τῶν ἐφεξῆς ἑορταστικῶν μελῶν.

οὐδ'. Καὶ δὴ λέγω ὡς ὁ κλισμός, ὃν θρόνον εἴπο-
μεν, εἰς ἀνάκλιτρον μᾶλλον κυριολεκτικῶς ἐρμη-
νεύεται, ὃ γίνεται ἐκ τοῦ ἀνακλίνειν. Εἰ δὲ γενό-
μενος ὁ κλισμός ἐκ τοῦ κλίνω, διὰ τοῦ σ προσφέρε-
ται, νοητέον ὡς οὕτως καὶ ἐκ τοῦ μολύνω γίνεται
μολυσμός. Ὅρα δὲ ὅτι ἐπικρίνας ὁ μελωδὸς εἰπεῖν
ἐν καταρχῇ τοῦ τροπαρίου ποιητικώτερον ὕδριν τὸ
ὁμνεῖν, διόγνω χρῆναι καὶ ἄλλας παρασπεῖραι λέξεις
ἐν αὐτῷ ποιητικᾷ· οὐκοῦν ἐπήγαγε τοιοῦτον ὄνομα
σεμνὸν τὴν φυσικῶν, καὶ τὰ ἐνδύνα, καὶ τὸ ἀλθαί-
νειν. Ἰδοὺ δὲ καὶ τοὺς κλισμούς· εὖ εἰδὼς αὐτὸς
ὅπως ἐνδέχεται διαχειρίζεσθαι τὰ μελικά ὡς κοινοῖς
μὲν ἀνακληροῦν τὰ κοινὰ, τοῖς δὲ μὴ τοιοῦτοις τὰ
καθ' ἑαυτὰ.

οὐε'. Ἰερουμένος δὲ καὶ ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ ἀπλῶς
καθήμενος· καὶ μετῴνεται ἡ λέξις ἐκ τῶν καθ'
ἡμᾶς εἰς τὸν Θεόν· προσαχθεῖσα ὡς ἐκείνου καθά
καὶ τὰ ἄλλα ὅσα ἐκ τῶν ἡμετέρων προσήχθησαν
αὐτῷ· ἵνα καὶ ἐνταῦθα ἠθικῶς παιδευόμεθα ἐξι-
δοῦσθαι καὶ ἡμᾶς τὰ ἐκείνου θεομιμήτως· καὶ φιλο-
θέως, καθάπερ ἐκεῖνος τὰ ἡμέτερα· εἰπεῖν δὲ
μᾶλλον ἀκριβῶς, ἐπεὶ ἄλλοθι ποὺ ἱερὰ λέξις· τὸ
ἱερόσθαι, καθά καὶ προδοξῆσθαι, ὧδε μάλιστα
τοιαύτη ἐστὶ κατ' ἐπίτασιν ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.
Τὸ δὲ νῦν οὐκ ἀρετέον συντετάχθαι τῷ ἱερουμένῳ,
ἀλλὰ μεθελκυστέον εἰς τὴν πίπομεν, ἵνα ἡ δὲ Νῦν
πίπομεν ὁ Σωτὴρ Χριστὸς τὴν χάριν τοῦ Πνεύμα-
τος, οὐκ ἰδιόζων χωρὶς, ἀλλὰ συνεδριάζων τῷ Πατρὶ·
πάντως δὲ νῦν πέμφας, ὅτε καὶ ἑορτάζομεν, καὶ πρὸ
τούτου ἀεὶ ὡσαύτως· ἔπεμψε τὴν αὐτὴν χάριν τοῖς
ἀγίοις αὐτῆς· καὶ οὐδὲ εἰς τὸ ἐξῆς παύσεται ποτε
οὕτω ποῶν, ἵνα παραμύση καὶ τῇ τοιαύτῃ θεῖᾳ
διωρεῖ τὸ νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

οὐε'. Τὸ δὲ πίπομεν χαρακτῆρα ἔχει διπλοῦν
ὀριστικοῦ παρακειμένου, ἐνεργητικοῦ τε δηλαδὴ καὶ
μέσου· ἐνεργητικοῦ μὲν διὰ τὸ φεῖ τὸ ἐκ τοῦ πέμψω
πέμψω. Εἰ γὰρ, φασιν, ὁ μέλλων διὰ τοῦ φεῖ, ὁ παρα-
καίμενος διὰ τοῦ φεῖ· μέσου δὲ διὰ τὸ ο' τὸ μικρὸν, ὃ
παραλήγεται μέσος παρακαίμενος ὁ ἔχων δισυλλάβον
μέλλοντα παραλήγόμενον τῷ ε· εἰ γὰρ ἐν δισυλλάβῳ,
φασί, μέλλοντι τὸ ε εὐρεθῆναι, εἰς ὃ αὐτὸ τρέπει ὁ
μέσος παρακαίμενος· ὅλον σπερὶν ἱσπορα· κατὰ

busque conferendum est bonas sinistræ famas et
dictionem exinde εὐώνυμον. Omitto enim cæteras
comparare dictiones, quarum nomen est quidem
dulce, res autem amara, et programma quidem
vita, mors autem interiora : quarum una quidem
est iuxta communem morem Dei misericordia apud
multos, qui divinam iram in grandine, et quæcu-
que cætera hujusmodi, Dei misericordiam pie dicunt.
Sciunt autem etiam hominum colla humiditatem
exasperare dolores ad quamdam attinentes passio-
nem, quam dulcem vocant. Scio quoque Salomo-
nis sapientiam bona ferentem, sed alia quidem in
dextera magna, diversa vero quædam in sinistra.
Nolens autem hujusmodi caput diutius explorare,
hucusque sisto dextere amicam inquisitionem, et
ad sequentes festivitatis melodias redeo.

234. Jam vero dico quod ὁ κλισμός, quem hinc
diximus, in ἀνάκλιτρον (torum reclinatorium)
magis proprie exponitur, quod venit a verbo ἀνα-
κλίνειν. Si vero veniens ὁ κλισμός a verbo κλίνω,
cum σ profertur, cogitandum est quod similiter
ex μολύνω sit μολυσμός. Vide autem quod, si me-
lodus in initio strophæ magis poetice dicere debet
verbum ὁμνεῖν, selegit, scilicet judicavit oportere
quoque alias dictiones in ea spargere poeticas : ideo
introducitur hujusmodi venerandum nomen τὴν φυ-
σικῶν, et τὰ ἐνδύνα, et τὸ ἀλθαίνειν, necnon et
τοὺς κλισμούς, bene sciens quomodo conveniat
adminisrare melodia, ut communibus quidem im-
pleantur communia, non autem talibus quæ diversa
requirant.

235. Ἰερουμένος autem hic similiter pro simpli-
citer sedente. Transfertur autem dictio ex nostris
ad Deum, admissa ab illo, sicut et alia quæcumque
ex nostris ipsi applicantur : ut exinde quoque mo-
raliter discamus nobis appropriare quæ sunt illius
per imitationem ac pietatem, sicut ille nostra sibi
propria facit. Ut autem accuratius loquar, si quo-
piam alibi sacra dictio est τὸ ἱερόσθαι, uti præ-
monstratum est, hic maxime cum intentione talis
est erga Dei Filium. Adverbium autem νῦν non
sinendum est ordinari cum verbo ἱερουμένος, sed
transferendum ad τὸ πίπομεν; ut sensus sit :
Nunc misit Spiritus gratiam Salvator Christus, non
separatim agens, sed considerans Patri. Propterea
autem nunc, quando festum agimus, missa gratia,
semper etiam antea similiter eandem gratiam
merentibus misit; nec in futurum sic agens
unquam cessabit, ut hujusmodi divinæ largitionis
conveniat nunc et semper et in sæcula.

236. Verbum autem πίπομεν duplicem habet
characterem indicativi perfecti; activi scilicet et
medii : activi quidem per τὸ φεῖ, quod est a verbo
πέμψω πέμψω; si enim, inquis, futurum for-
matur per φεῖ, perfectum per φεῖ; medii vero, per ὁ
breve, quod in penultima tenet medium perfectum
habens disyllabum futurum cum penultima e : si
enim, aiunt, in disyllabo futuro littera e inventa
fuerit, ipsam in o vertiet medium perfectum; veluti

περὶ ἑποπῶ. Secundum igitur duas hujusmodi regulas, cum duo sint ex πέμπω, indicativi perfecti, quorum primum quidem, activum, est πέμπω per ε, medium autem πέπομα per ο; perfectum igitur πέπομα characterem habet duorum, activi quidem per φ, medii vero per ο breve. Tale autem est κίχλωα ex præsente κλέω, cujus etiam, cum naturaliter duo sint perfecti, activum κέχλωα, et medium κέχλωα, activi quidem est τὸ φ, medii autem τὸ ο. His autem prorsus simile est etiam τέτροφεν. In alio autem ordine verborum habetur quoque εἰκός Ionice et Attice εἰκεν, atque ἀλλογχε et ἐνήνοχε. Est autem alio modo media dicere tālia perfecta, quia medium enuntiatione tenent inter activa proprie dicta, et media. Ἡ χάρις autem Spiritus ex τῷ χαίρειν derivatur, et ex τῇ χαρά, qua gaudent spirituales, cum desideratum possident, et ideo merentur a Deo secundum Evangelium audire : gaudete : sicut enim dicitur κιδάρα κιδάρις, sic etiam χαρά χάρις.

Trōparium 2 oda nona.

Quoscumque inspiravit deus gratia, Splendentes, fulgurantes, permutati, Externam permutationem, decentissimam, Equipotentem, indivisibilem cognoscentes, [canus. Sapientem triplicis splendoris substantiam glorificamus, et omnino glorificare debemus sapientem trilucentem substantiam, Trinitatem scilicet, indivisibilem scientes illam, quatenus dissecari non omnino potest, ut ab invicem personæ separantur; sed in unum solum credantur et intelligantur et doceantur tres unus Deitatis personæ. In his autem potest verbum δοξάζωμεν consulte cogitari : si vero non extendit penultimam, hoc Ionice indifferentiæ est. Quoad autem reipsa indivisibilem in tribus personis substantiam, et dictum de ipsa sensum, recogitandum est magnum sanctum qui dixit simul ac scinduntur, etiam atomos coalescere, sive non esse secios sectura dividente, qualem dicimus, qui fingeretur deitas in substantia trinus, vel in trina deitate substantia. Et ita quidem recte ponitur hujusmodi sententia strophæ.

238. Sed ad melius adhuc attendendum est : honorabilem sui ipsius prædicationem ibi poeta exponit, in communionem commode latitantem. Sermone namque laudans eos qui sanctam Trinitatem glorificant, in commune sese prorsus immisceet tanquam qui melode et magnificenter Hiam celebravit et ita glorificavit. Dicit ergo : Quibus-
cunque ex nobis spiravit Spiritus gratia, ipsi prorsus, hujusmodi gratia lucentes, et extraneæ mutati, et æqualem sanctæ Trinitatis potentiam

ἔχον τοὺς τοιοῦτους δύο κανόνας ὁριστικῶν παρακειμένων δύο γινόμενων ἐκ τοῦ πέμπω. Ὦν ὁ μὲν πρῶτος καὶ ἐνεργητικὸς πέμπω διὰ τοῦ ε, ὁ δὲ μέσος πέπομα διὰ τοῦ ο. Ἄρα ὁ πέπομα παρακείμενος τὸν χαρακτήρα ἔχει τῶν δύο, τὸν μὲν τοῦ ἐνεργητικοῦ διὰ τὸ φ, τὸν δὲ τοῦ μέσου διὰ τὸ ο μικρόν. Τοιοῦτον δὲ καὶ τὸ κίχλωα ἐκ τοῦ κλέω ἐκαστώτος, ὃ καὶ αὐτοῦ δύο φέσει παρακειμένων ὄντων τοῦ κίχλωα ἐνεργητικοῦ καὶ μέσου τοῦ κέχλωα, τοῦ ἐνεργητικοῦ μὲν ἔστι τὸ φ, τοῦ μέσου δὲ τὸ ο. Ὁμοιον δὲ τοῦτοις ἀπαρallάττως καὶ τὸ τέτροφεν· ἐν ἄλλῃ δὲ συζυγίᾳ ῥηματικῇ καὶ τὸ εἰκός Ἰωνικῶς, καὶ τὸ εἰκεν Ἀττικῶς, καὶ τὸ ἀλλογχε, καὶ τὸ ἐνήνοχε· καὶ ἔστιν εἰπεῖν τρέπον ἄλλον μέσου τοὺς τοιοῦτους παρακειμένους, ὡς μεταξὺ πως ὄντες τῇ προφορᾷ, τῶν ἰδίων ἐνεργητικῶν λεγομένων, ἐστὶ δὲ καὶ τῶν μέσων. Ἡ χάρις δὲ τοῦ Πνεύματος ἐκ τοῦ χαίρειν παρῆται, καὶ τῆς χαρὰς ἣν χαίρουσιν οἱ πνευματικοί, τὸ ἐρετὸν ἔχοντες, καὶ δι' αὐτὸ ἡξιωμένοι θεοῦ ἐυαγγελικῶς ἀκούειν τῆς χαίρετος· ὧς γὰρ φασι κιδάρα κιδάρις, οὕτω καὶ χαρά χάρις.

Trōparior δεῦτερον τῆς ἑννάτης φῶς.

XXVII. Ὅσοις ἐπνευσεν ἡ θεόρρυθτος χάρις, Λάμποντες, ἀστράπτοντες, ἡλιωμένοι, Ὅθενίαν ἀλλοίωσιν, εὐπρεπιστάτην, Ἰσοσθενόυσαν, τὴν ἀτμητον εἰδότες, Σοφὴν τριπλογγον οὐσίαν δοξάζομεν.

σλζ'. Θεολογίας κρῆμα τὸ παρὸν τροπάριον καὶ ὑπομνήσεως ὕμνου τριαδικοῦ, εἰς ὃν καταλήγει ἡθικῶς ἐκ τοῦ ὀψηλοτάτου ἀρξάμενον· λέγει γὰρ ὅτι ὅσοις ἐπνευσεν ἡ θεόρρυθτος χάρις, ὡς λάμπειν καὶ ἀστράπτειν καὶ ἡλιωθῆναι ὁθενίαν ἔχουν ἔξην ἀλλοίωσιν εὐπρεπιστάτην δοξάζομεν, καὶ δοξάζειν πάντως· ὁφειλομένη τὴν σοφὴν τριπλογγον οὐσίαν, τὴν τριαδικὴν θεολογίαν, ἀτμητον εἰδότες· αὐτὴν κατὰ τὸ μὴ τέμνεσθαι διαμπερὲς ὡς καὶ χωρίζεσθαι ἀλλήλων· ἀλλὰ εἰς μόνον ὅσον πιστώσασθαι καὶ νοῆσαι, καὶ διδῆναι τὰ τρία πρόσωπα τῆς μιᾶς θεότητος· ἐν τοῦτοις δὲ δύναται τὸ δοξάζομεν καὶ συμβουλευτικῶς νοεῖσθαι· εἰ δὲ μὴ ἐκτείνει τὴν παραλήγουσαν, ἡσυχίᾳ τοῦτο ἀδιαφορίας ἐστίν. Εἰς δὲ τὴν ὄντως ἀτμητον τριπρόσωπον οὐσίαν, καὶ τὸν εἰρημὸν ἐπ' αὐτῇ νοῦν, ἐνθυμητὸν καὶ τὸν μέγαν ἄγωνος ἐρη, ἀμὲν τῷ τεμεῖν, ἐπισυνάπτειν τὰ άτομα, ἔχουν τὰ μὴ τεμνόμενα τομῇ διαιρετικῇ, ὅποιαν ἔφαμεν, δι' ἧς τριούσιος φαντάζοντο ἂν θεότης ἡ οὐσία τριῖδας· καὶ οὕτω μὲν ἐρῶς· διὰκείται ἡ τοιαύτη τοῦ τροπαρίου ἐννοία.

σλη'. Ἐπιβαλεῖν δὲ εἰσέτι κἀλλίον· ἀμνην παρ' αὐτολογίαν ὁ μεγαλὸς ἀναθῆναι ἐκτίθει λαμβάνουσιν εὐμεθῶς διὰ κοινοποιήσεως. Σημολογῶν γὰρ τοὺς τὴν ἁγίαν Τριάδα δοξάζοντας, συνεισάγει πάντως ἐν τῷ κοινῷ καὶ ἐκτενῶς, ὡς ἐμμέτρως αὐτὴν καὶ μεγαλειῶς ὁμολογῆσαντα καὶ οὕτω δοξάσαντα. Λέγει οὖν ὅτι ὅσοις ἐξ ἡμῶν ἐπνευσεν ἁγίου Πνεύματος χάρις, αὐτοὶ πάντως λαμπρυνθέντες τῇ τοιαύτῃ χάριτι καὶ ἔξιναι ἡλιωμένοι, καὶ ἐν τῇ ἁγίᾳ Τριάδι ἰσοσθενεῖς εἰδότες, ταυτὸν δ' εἰπεῖν,

ἐγνωστέ· ὡς ἐν τῷ εἰρημῷ τῆς τρίτης ψῆδης δεδω-
λωται· ἥτις ἁγία Τριάς οὐκ ἀπλῶς οὐσία ἐστίν, οὐδὲ
ἀπλῶς τριφυγος, ἀλλὰ κατὰ τινα τρίασιν ἐπιθέτων,
σοφῇ τριφυγος οὐσία· αὐτοὶ τοίνυν οὕτω λαμπροὶ
ὄντες καὶ τὰ θεία σοφοί, δυνάτες καὶ δοξάζομεν.
Καλῶς δὲ ἄρα καὶ ἀποστολικῇ μεθόδῳ, ἐν Κυρίῳ
καυχῶνται ὁ θεὸς οὗτος μελωδὸς παποιδὸς ἀληθεύειν·
καὶ γε ἀληθεύει Θεοῦ χάριτι· οὐκ ἀπορητέον δὲ
πῶς ὁ μελωδὸς ἠρξίσθη, οὐσίαν εἰπὼν τὴν ὑπὲρ
πάντων οὐσίαν ἁγίαν Τριάδα· ἀλλ' ἐνθυμητέον ὅτι
καὶ μὴ ὑπερούσιον ῥητῶς εἶπεν αὐτῇ, ἀλλὰ τρόπον
ἄλλον τὴν αὐτὴν ἐννοίαν ὑπεκρούσαντο ἀσφαλῶς·
οὐσία γὰρ σοφῇ τριφυγος, ἡ ἀγιωτάτη μὴν καὶ
ἀνωτέρευ ἐρρέθη Τριάς.

sententiam tuto subindicavit: substantia namque sapiens, triluca, sola, sanctissima Trinitas superius dicta est.

αὐτ'. Ὅρα δὲ τὸ ἐκνευσεν, σημαντικὸν ἐν τοῦ
ἐφανε καὶ ἐλαμφε καὶ πάντων τῶν τοιοῦτων, καὶ
οἰκιστικόν τῷ ἐορταζομένῳ ἁγίῳ Πνεύματι· οὗ τὴν
χάριν θεοδύτου ἐξ ὑγρᾶς κἀναυθα τροπῆς ἐφ' ὧς
καὶ ὁμορρομένην ἀνωθεν ἐπὶ ἀναφυῇ τῶν πιστῶν,
καὶ πλύνουσαν ἁγίῳ τε βαπτίσματι καὶ λοιποῖς
θεοῖς καθαρίσις, καὶ ἀρθεύουσαν αὐλακας θείας,
καὶ αὐξουσαν πνευματικὰ σπέρματα, καὶ κατακλύ-
ζουσαν ἁμαρτίας· καὶ ὅλος ἀνωθεν ἐκχεομένην προ-
φητικῶς ἐπ' ἀγαθῷ τῶν τοιοῦτου Πνεύματος
ἀξίων ψυχῶν· τοιοῦτοι δὲ λόγοις χυτὴ ἀν εἰς ἀνω-
θεν μεταφορικῶς ἡ θεία πνευματικὴ χάρις, καὶ
ὁμορρητὴ καὶ ῥυτὴ, ἥδη δὲ ὑγρὸν πνεῦμα πνευμα-
τικῶς, εἰ τι χρὴ καὶ οὕτω φράσαι ἀρχαίως, ὥστε
προσφωδῶς τὸ ἐκνευσεν ἐπὶ τῆς θεοδύτου χάριτος
εἶπεν ὁ μελωδὸς· καὶ ἄλλως δὲ τὸ αὐτὸ σημανῖναι,
ὥσπερ ἔρπει πρὸς τινα τὸ ἐρπετόν, καὶ βαδίζει τὸ
ποδωτόν, καὶ ἐπιπετάννυται τὸ πτηνόν, καὶ νήχεται
ποῦ τὸ νηκτόν, οὕτω πάντως πνέει καὶ ἀερίᾳ πνοῇ,
φυσικῇ μὲν αὕτη, συμβολογραφουσα δὲ ὡς οὐκ ἀν
ἀνείρη τις τὸ ἅγιον Πνεῦμα, δὲ καὶ ἐκ τοῦ πνέειν
καὶ τῆς κατ' αὐτὸ πνοῆς ὠνομαστῆται.

σμ'. Πνοὴν δὲ φημι ἐναυθα, οὕτε τὴν ἀπόγειον
ὁποῖα πολλὰ περὶ ἡμᾶς πνέουσιν ἀήματα, οὕτε τὴν
ἐκ καπνῶδους ἀετῶν, καὶ οὕτω ξηρὰν· ἀλλὰ τὴν
ἀπ' ὕψους καὶ φύσει ἐνικρον καὶ ὑγρὰν· τοιαύτη
γὰρ νῦν χρησιμεύει τῷ μελωδῷ τροπικῶς, ἵνα δι'
αὐτῆς φιλοσοφῇ θεολογικῶς· διδὼν καὶ δυνάμενος
εἰπεῖν ὅσοις ἐκνευσεν ἡ θεοδύτου χάριν ἐφρασεν·
γῆθεν γὰρ τὸ βρῦον καὶ τὸ βλύον, εἰ καὶ γενικῶς
ῥυτὰ εἴσι καὶ αὐτὰ. Προέκρινε δὲ τὸ θεοδύτου χάρις,
ἵνα ἐκ τοῦ ἐκνευσε καὶ ἐκ τοῦ θεοδύτου ὡς ἐκ
πνευματικῶδους ἐνύγρου νέφους ὕψηλόν πορίσθῃται
καὶ ἀστραπαλὴν ἐννοίαν τὴν ἐν τοῖς πνευματικῶς
ἀστράπτεται πιστοῖς, καὶ νόημα λαμπηδόνης τὸ ἐν
τοῖς λάμπουσι μαθηταῖς, κοινὸν ὑπάρχον αὐτὸ καὶ
ἀστραπῆς λαμπουσίας καὶ ὑγρότητος ὁμορρητᾶς ἀπο-
πνευστικῆς καὶ λευκανούσης καὶ ποιούσης οὕτω λάμ-
πειν· καὶ κείσθω καὶ ἡ τοιαύτη σκέψις ἐπὶ σημαν-
ματι τοῦ ἐκνευσε καὶ ἐξῆς· ἐνθα ἐννοία· παρέρρασεν
ἄς φάσας ἀπὸ τοιοῦτων μεταφορῶν ἐμελωδῆσε,
δεξιᾶς ὧν οὕτω ποικίλλεσθαι μεταφοραῖς καὶ παρα-

scientes, sive cognoscentes, ut in carminis tertii
nexu monstratum est; quæ sancta Trinitas non
simpliciter substantia est, nec simpliciter trilucens,
sed juxta quamdam triaxim epithetorum, sapiens
triluca substantia; ipsi proinde sic fulgentes et
in divinis sapientes facti, ut oportet, etiam glorifi-
camus. Pulchre quidem igitur apostolica methodo,
in Domino gloriatur divinus ille melodus, in veritate
se esse confidens. Et certe gratia Dei vera loquitur.
Non autem est ambigendum quomodo melodus
contentus sit substantiam dicens, illam quæ super
omnem substantiam est, sanctam Trinitatem; sed
recogitandum quod etsi non verbis dixerit eam
supersubstantialem, alio modo tamen eandem sen-

B 239. Vide autem verbum ἐκνευσεν, ut præstantius
verbis ἐφανε et ἐλαμφε, et omnibus similibus, con-
venientiusque celebrato Spiritui sancto; cujus
gratiam ex humiditatis figura fluentem a Deo dixit
tanquam imbrem desuper manantem ac fideles
refrigerantem, sanctoque baptismate ac cæteris
divinis purificationibus lavantem, et divinos sulcos
irrigantem, et spiritualibus seminibus incrementum
dantem, atque culpas abluentem; uno verbo, juxta
prophetica verba, effusum in bonum animarum
hujusmodi Spiritus gratia dignarum. Talibus autem
rationibus divina Spiritus gratia metaphorice dice-
tur desuper fusilis, utque imber fluens et decur-
rens, jamque spiritualiter humidum spirans, si
oportet ita quoque prisco more loqui; ita ut natu-
raliter de gratia divinitus manante verbum ἐκνευσε
dixerit melodus; sed ut aliter idem honestemus,
quemadmodum ad aliqua repit repens, et graditur
pedestre et volat pennatum, et aëtat natatilis, sic
prorsus spirat aëria spiratio, quæ quidem physica
est, sed symbolice, sicut nemo contradicere potest,
effingit Spiritum sanctum, qui ex spirare et ex
Ipsius derivata spiratione nomen habet.

C 240. Spirationem autem hic dico, non terre-
strein; qualiter multa circa nos spirant flamina,
nec illam ex exhalatione fumi simili surgentem et sic
aridam; sed illam quæ venit ab alto naturaque humi-
da atque madida est. Talis nunc enim tropice melodo
deservit, ut per ipsam theologice philosophetur. Ideo
cum dicere posset: ὅσοις ἐκνευσεν aut ἐφρασε (sugges-
sit) θεοδύτου gratiam: de terra namque sunt βρῦον
et βλύον, licet in genere sint ipsa (fluenta) ῥυτὰ; ma-
luit tamen hoc: θεοδύτου χάρις, ut ex verbo ἐκνευ-
σε et adjectivo θεοδύτου, tanquam ex humido et ex
celso et spirituforni nebulo, deduceret fulguris sen-
tentiam, in fidelibus qui spiritualiter fulgurant, et
splendoris cogitatum, in discipulis splendentibus,
cum sit hoc commune fulguri lucenti et
humiditati pluviosæ quæ lavat et dealbat et ita
lucere facit. Et ita jaceat talis inquisitio de con-
venientia verbi ἐκνευσεν et sequentium. Ibi sen-
tentias circumlocutus est quas præcedenter ab-
que circumlocutione cecinit; solers ita varietatem

inducere per metaphoras et paraphrases, quibus cogitationum repetitio diversam induit formam.

241. Sciendum autem quod conveniens dictio est ἡ χάρις; et aliquo modo ῥυθὶς est etiam ipsa seorsim dicta, sine adjectivo θεοδόρυτος; et quod est et quodammodo χυτή; siquidem ex χέω venit χάρ-ιν, unde quoque χάρις, quæ χαρὰ per derivationem affinis est. Quædam enim effusio est ἡ χαρὰ (lætitia) et ἡ χάρις (gratia), quemadmodum σύγχυσις est quod ipsis opponitur. Ideo quoque parabola quædam convenienter huic sententiæ causam lacrymarum exquiri: partim quidem ab extrema voluptate, partim autem ab afflictione prorumpentes, spongiam in similitudinem adducunt; concludens humidum, hinc quidem explicata, ad satietatem ac αὐτοδόρυτας (spontefluentes) promittit sine pressura fusas; illinc autem necessario stricta: sic et anima tum arefacta per lætitiā, et sic per expansionem emittit lacrymas, tum vero afflicta, sive, quod idem est, pressa; evidens est enim quod idem sunt afflictio et pressura. Sciendum autem quod antiquorum divinis dictionibus consociantium gratiam, audacissimi divinam fecerunt illam, et in triadem ordinaverunt, tres rationabiles effingentes gratias, et augusta nomina eis imponentes. Quod autem honestissimum illius est, nemo nec aliorum sapientium, nec sanctorum Patrum, dedignatus est in Deum huiusmodi dictionem; sed omnes iudicaverunt in ipsum illam adaptari. Licet igitur dicere gratiam, vel χαριτώνυμον, vel χαριτωμένην vel aliud quid simile, et negligere prorsus quod dictum est. Ideo ὁ χάριτος, sive placenta foret, sive homo, honestabatur huiusmodi dictione. Pulchram autem illam inveniens et ipse sapiens ille Joannes, multiplicavit, ut oportebat, ipsa, tanquam varietate florum, melodum pepalum conspergens.

242. Liberalius tamen tanquam margaritas, dictiones, ut ita dicam, fulgidas, utpote proprias et accommodatas maxime sanctæ Trinitati, in variegatum texture decus, apposuit. Dictiones autem dico luminis, splendoris, facis, et derivatorum, præter dictiones torridi, ignis, fulguris, jubaris, nominisque splendoris analogorum; ita ut exinde sit huic voce sonora melodo spiritualis psalmodia quasi tota lucida. Et propter hæc in elogium ei tribuendum est canonis, id est carminis expansionem, non solum lapidibus pretiosis conspersam in cogitatis de suavi gratia, sed etiam ex fulgidis margaritis, ut dictum est, clarissime fulgurantem.

243. Decus autem etiam est gratiæ tanquam ipsi inherens, quod adoratio in spiritu et veritate, in spiritu et gratia dicitur adoratio; quodque canonica apostolorum signa sanctissimi Spiritus gratia signat; et quod ille qui in Domino gloriatur, hoc gratia Dei facere se dicens, contentus est; et quod ad hunc redit, Dei donum et gratiam fari, et quod ad salutem pertinere dicitur Dei gratia misericordique ac humanitas; et quod huius gratiæ parti-

Α φράσσει, δι' ὧν ἡ τῶν νοημάτων ταυτέτης; ἐξαιλλασσεται.

σμα'. Ἰστίον δὲ καὶ ὅτι σημανὴ λέξις ἡ χάρις· καὶ πως ῥυθὶς καὶ αὐτὴ καὶ αὐτὴν μονήρης λεγομένη διχα τοῦ θεοδόρυτος καθότι καὶ χυτὴ τρόπον τινά· εἴπερ ἐκ τοῦ χέω γίνεται χάρειν, ὅθεν καὶ ἡ χάρις ἡ τῇ χαρὰ παρίονυμος· διάχυσις γάρ τις καὶ ἡ χαρὰ καὶ ἡ χάρις, καθὼς σύγχυσις τὸ ἐναντίον αὐταῖς· διὸ καὶ τις παραβολὴ προσφωῖς τῇ τοιαύτῃ ἐννοίᾳ αἰτιολογούσα τὸ δάκρυον· πῇ μὲν ὁρ' ἡδονῆς προλὼν ἀπαρὰς, πῇ δὲ ὁπὸ θλίψεως, τὸν ἀπόγονον προφέρει ἐς ὁμοιότητα, ὅς ὕγρον στάγων, πῇ μὲν ἀναπαταμένος ἐς κλησίμιον αὐτοδόρυτον ἐκείνο προάγει γεόμενον διχα πεισμοῦ, πῇ δὲ δι' ἐνδειαν σφιγγόμενος· ὡς καὶ ψυχὴ, πῇ μὲν ἡραυμένη ἐν τῷ χάρειν καὶ οὕτως ἀναπατάσθαι, προησι δάκρυον, πῇ δὲ θλιβομένη, ταυτὸν δὲ φάναι, πειζομένη· ὁλὼν γὰρ ὡς ταυτίζεται ἡ θλίψις καὶ ὁ πεισμός. Ἰστίον δὲ ὅτι τῶν παλαιῶν θείαις λέξεσιν ἐντασσόντων τὴν χάριν, οἱ τολμηρότεροι καὶ ἰδεοποιήσαν αὐτὴν, καὶ ἐς Τριάδα περιέστησαν, τρεῖς ἁλλήως ἀναπλάσσοντες χάριτας, καὶ δυνάματα σημανὰ ἐπιτιθέντες αὐταῖς. Σημνότερον δὲ αὐτῆς ἐκείνῳ ἔστιν, ὅτι οὐδεὶς οὐτε τῶν ἄλλων σφῶν, οὐτε τῶν ἁγίων Πατέρων, ἀπηξίωσαν ἐπὶ Θεοῦ τὴν τοιαύτην λέξιν, ἀλλὰ πάντες ἐνέκριναν καὶ ἐν' αὐτοῦ ταύτην ἀρμόττεισθαι· οὐκ οὖν ἔστιν εἰπεῖν χάριν ἢ χαριτώνυμον ἢ χαριτωμένην ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον, καὶ ἐξαερίσαι ὅλως τὸ λεχθέν· διὸ καὶ ὁ χάριτος εἴτε πλακοῦς ἐκείνος εἴτε ἀνθρώπος ἐσφυμένω τῇ τοιαύτῃ λέξει· καλὴν δὲ αὐτὴν οὕσαν εὐρὺν καὶ ὁ σφῶν Ἰωάννης οὕτος, ἐπέδωκεν, ὡς ἐχρήν, καταπάσας αὐτῇ τὸν μελωδίζον πέπλον ὅσα καὶ ποικιλίᾳ ἀνθηρῶν.

σμβ'. Ἀπειδέστερον μέντοι ὅσα καὶ μαργάρους, τὰς ὡς οὕτως· εἰπεῖν φωσφόρους λέξεις, ὅσα εἰσιαιτέρας καὶ προσευστέρως τῇ ἁγίᾳ Τριάδι, ἐνίθετο ἐς καλλῶνα τοῦ ὕψους ποικιλμὸν· λέγει δὲ τὰς τοῦ φωτός, καὶ τοῦ φέγγους, καὶ τοῦ φάους, καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν, διχα γὰρ τῶν τοῦ φουκτοῦ, καὶ τοῦ πυρός, καὶ τῆς ἀστραπῆς, καὶ τοῦ εἰλας, καὶ τῶν κατὰ τὸ δνομα τῆς λάμψεως, ὡς ἐντεῦθεν ὁλόφωτον σχεδόν τι τὴν πνευματικὴν ψαλμωδίαν εἶναι τῷ ὕψιλω φώνῳ μελωδῶν· καὶ διὰ τὰ τοιαῦτα καὶ ἐς λογιεῖον αὐτῷ ἰλλογείσθαι τὸ τοῦ κανόνος ἔκπλωμα· οὐ λίθους μόνον κατεστρωμένον τιμίοις τοῖς κατὰ τὴν γλυκεῖαν χάριν νοήμασιν, ἀλλὰ καὶ μαργάρων φεινῶν ἐξαστράπτου, ὡς ἐρρέθη, φαινόμενα.

σμε'. Σέμνωμα δὲ χάριτος καὶ σύνναον οἶον αὐτῇ καὶ τὴν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρείαν, ἐν πνεύματι καὶ χάριτι λέγεσθαι, καὶ ἐν ταῖς κανονικῶς ἀποστολικῶς σφραγίδας, ἡ τοῦ παναγίου σημειῶν Πνεύματος χάρις· καὶ ὅτι ὁ ἐν Κυρίῳ καυχώμενος, ἀρκεῖται εἰπὼν Θεοῦ χάριτι ποιεῖν αὐτό· καὶ ὅτι ἐς ταυτὸν ἔχει Θεοῦ δωρεάν καὶ χάριν εἰπεῖν· καὶ ὅτι σωτηριάδες, χάριν καὶ εὐκτιρμοὺς καὶ φιλανθρωπίαν συνεκφωνῆσαι Θεοῦ· καὶ ὅτι ὁ

μὲν ἔσω ταύτης καὶ μέτοχος, ἡδὺς ὅτι μάλα · ὁ δὲ A
τοῦ καλεῖν ἐκπτώτος τοῦδε, οὐδὲν τι τοιοῦτος δοκεῖ ·
ὡς ὁ ἀγαπᾷ καὶ ὁ ἀγαπώτερος δόρυς ἢ λόγος · καὶ
τὸ ἀγαπώτατον ἦγον ἀνεδέσταναι καὶ πᾶν ἀγαπᾷ,
καὶ μάλιστα ὁ ἐπάρτος ἀγαπώτος. Ὅτι δὲ καὶ ἐτί-
ραις ὑψηλαῖς ἐφίλησεν ὁ μελωδὸς ἐγκραίνειν λέ-
ξεις· λόγῳ ἐπιμονῆς, εὐχρήστοις καὶ ὑψηλαῖς· εἰ καὶ
μὴ κατὰ τὰς εἰρημύνας λέξεις· τὴν χάριν καὶ τὰς
ἐκ τοῦ φωτός, καὶ τῶν κατ' αὐτὸ, ἢ περιοχῇ τοῦ
κανόνος ὁλοῖ τοὺς περιερχομένους αὐτόν.

σμδ'. Ἀλλὰ γὰρ ἐς τοσοῦτον συμμέτρως τὴν χάριν
περιεργασάμενοι, καὶ εὐξάμενοι τῷ Θεῷ μὴ ἀπο-
στερεῖν ἡμᾶς αὐτῆς, λέγομεν καὶ ὅτι τὸ λάμποντες
ἀστράπτοντες ἡλλοιωμένοι· ἀσυνδέτως· προαχθέντα,
γοργῶς καὶ γλυκῶς· πέφραται· τῇ πνευματικῇ δὲ B
φωσφορίᾳ ἀκείνεται πάντως καὶ τὸ λάμπειν καὶ τὸ
ἀστράπτειν. Ἔστι δὲ τοῦτον τὸ μὲν ἐφετὸν φύσει,
τὸ δ' οὐ τοιοῦτον· διὸ ἡσaron μὲν ἢ λαμπράς, διὰ
τὸ κατ' αὐτὴν γλυκὺ φῶς· φρικτὸν δὲ ὡς πυρόεν,
ἢ ἀστράπτει· ἅπαρ καὶ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ νοοῦντες ἡμεῖς,
εἴπερ φρονούντες, καὶ φοβερὸν μὲν εἶναι τὸν Θεὸν
λογιζόμενοι, καὶ οἷον μὴ ἐξυμῶσιν τὸν ἀντιστη-
σόμενον τῇ δικαίᾳ αὐτοῦ ὀργῇ, ἀλλὰ δὲ καὶ φιλον-
ορωπότατον αὐτὴν εἶναι συννοούμενοι, φυλαξόμεθα
ἡμᾶς αὐτοὺς ὡς ἢ μὴ ἀμαρτάνειν ἀπαρκαλύπτω·
οὕτω καὶ ἀλογίστως· ἐπὶ κληρονομίᾳ δαίμονος, ἢ
ἀλλὰ καὶ ἡμαρτηκότες ταχὺ ἐπιστρέφειν, τὴν
καλὴν ἡλλοιωθέντες ἡλλοίωσιν, ἥς ἐνεαῦθα ἐμνή-
σθη ὁ μελωδὸς παρελχόμενος αὐτὴν ἐκ τῶν τῆς ἐορτῆς· C

σμε'. Ἔστι γὰρ νοῆσαι ἡμᾶς, ὅτι τὴν κατὰ νοῦν
λάμψιν καὶ τὴν ἀστράπην καὶ τὴν εὐπρεπὴ ὀνειναι
ἡλλοίωσιν, ἣν παραγγέλλει ὁ σοφὸς οὗτος ἐποποιός,
καὶ ἐπιμάρτυρεται ἡμῖν ὡς λατρευταῖ· τῆς ἀγίας·
Τριάδος, τοῖς μαθηταῖς πρώτοις ἐναθεώρησας. Τί γὰρ
ἀπαίσιον ἢ ἀπόρημον ἢ ἀνακόλουθον τῇ ἐορτῇ, καὶ
τοιαύτην χάριν ἔνθεον πεμφθῆναι τοῖς θεοκήρυξιν,
ἵνα τοῦ περιέχοντος λαμπομένου πυρός· γλώσσας
καὶ τῇ ἐκείθεν φανῶντι, καὶ τὰ μαθητικά πρόσωπα
φωτὶ λάμπουντο, καὶ θεῶν οὕτως πλουτεῖεν ἡλλοίω-
σιν· οὐ γὰρ ἂν εἴποι τις πρέπειν τὸν μὲν ἐκεῖ ἀέρα
λάμπειν, κατενώπιον δὲ τοῦ Θεοῦ ἀποσκόλων ζό-
φον εἶναι, ὡς νυκτὶ εὐκείναι σφίσι τὰ ἐπὶ ὅπια ὥχρω
βεβαμμένα τῷ ἐκ φόβου καὶ συστολῆς, τοῦ πρὸς D
κάλλος ἐρεθίζοντος αἵματος· ἢ Μωϋσῆ· μὲν ὑπερ-
δοξάσθη τὸ πρόσωπον ἦν ὅτε ἐκ Θεοῦ καθὰ πρέπον,
οἱ δὲ μαθηταὶ οὐκ ἦσαν ἄξιοι καλῶ τοιοῦτο ἡλλάμ-
φασθαι· καὶ τυχεῖν ὁμαδικῶς ἀγαθοῦ ὁποῖον ἐν τῷ
Θαβὼρ ἐπερᾶθησαν τρεῖς ἐκεῖνοι· ἐπισκετοὶ μαθη-
ται, οὐ καὶ αὐτοὺς ὁ νῦν ἀποστολικὸς· περιέγει οὐλο-
γος, χαίρωντας· πάντως ὅτι τὸ ἰδιάζον πρὸ τοῦ
πάθους καλὸν τὸ ἀρρήτον ἐκεῖνο φῶς, ἐκινώσαντο
ἀρτι πάντες ἀδελφικῶς· διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος,
ὡς αὐτὸ ἐπεμέρησας.

σμε'. Διὸ ἐστὶ νοῆσαι καὶ εἰπεῖν ὁρθῶς, ὡς οἱ
λάμποντες· οὕτω καὶ ἀστράπτοντες διὰ τὸ θεοθεῖν
λάμπειν καὶ ἀστράπτειν, καὶ πυρίνας δὲ
γλώσσας ψαυόμεναι θιγγανούσας οἷον τῆς ἐκάστου

ceps, quam maxime jucundus est; qui vero boni
illius est expert, nihil talis esse videtur; veluti δ
ἀγαπᾷ et ὁ ἀγαπώτερος; δόρυς; sive λόγος, et,
id quod ingratisimum seu infucundissimum et
prorsus insulsum est, et præsertim detestabilis,
ingratus. Quod autem etiam aliis excelsis dictio-
nibus amavit cum perseverantia poeta lyram
percutere, et si non secundum has dictas locutio-
nes, gratiam, ceterasque ex lumine et derivatis
orias, commodis et excelsis, hujus carminis argu-
mentum ostendit percurrentibus illud.

214. At vero sic de gratia sufficienter habito
sermone, Deum, ne nos orbet illa, deprecari, dici-
mus quod verba λάμποντες, ἀστράπτοντες, ἡλλοιω-
μένοι, siue conjunctione prolata vivide jucundeque
dicta sunt. Spirituali vero lucidationi prorsus ap-
propriantur τὰ λάμπειν et τὸ ἀστράπτειν. Ex his
autem unum quidem natura est desiderabile, aliud
vero minime ita: quoniam jucundum quidem est
lucerna, propter dulcem ipsius lucem; tremen-
dum autem veluti ignium, fulgur. Quae res etiam
de Deo cogitantes, dummodo prudenter, sinis re-
putantesque tremendum esse Deum ac talem qui
non inveniat ipsius irae justa quemquam obstan-
tem, alias autem illum esse benignissimum intelli-
gentes, nos ipsos custodiamus, ne vel imprudenter
ac irrationabiliter in daemonis hereditate flammus
peccantes, vel saltem etiam lapsi brevi convertamur
hac pulchra transmutati mutatione, cujus hic me-
mini poeta ex his ad seipsum attinentibus illam
deducens.

215. Nobis enim cogitandum quod hunc mentis
splendorem ac fulgurationem convenientemque ex-
traneam mutationem, quam sapiens ille canior
nuntiat, et nobis ut sanctae Trinitatis cultoribus
attribuit, in primis discipulis speculatus est. Quid
enim sinistri vel infausti vel repugnantis festivitatis
quod talis gratia desuper etiam nriteretur Dei pre-
conibus, ut, capite linguis ignis et exinde splen-
doribus fulgente, discipulorum vultus etiam lumine
fulgerent, et sic divina mutatione ditarentur. Non
enim, quis dicere posset convenire illic quidem aera
fulgere, sed coram Deo apostolorum tenebras esse,
ita ut nocti similes ipsis essent facies, pallor ex
metu et animi contractione, dum in pulchritudinem
sanguis rubefacit tinctæ. Nunquid Moysis quidem
vultus olim a Deo convenienter glorificatus est,
discipuli vero digni non essent qui tali splendore
fulgerent, parique jure bonum obtinerent, quale
super Thabor experti sunt illi tres electi discipuli,
quos et ipsos præsens apostolicus complectitur ecce-
tus, omnino gaudentes quod speciatim concessum
ante occasionem bonum illud ineffabile lumen, nunc
omnes fraterne per Spiritum sanctum, ut illud su-
pererogavit, in communi participari?

216. Idcirco recte cogitandum et dicendum, quod
ita fulgentes ac fulgurantes, eo quod a Deo incurrent
ac fulgurarent, igneisque tacti linguis tanquam
uniuscujusque linguam attingentibus, et ita dulcem

cognitionis flammam, ut Dei angeli, accedentibus convenientia sane concinerent, etsi circumstantes ethnici male comprehenderent illos et aliquo modo secundum illos e medio ignis Deum benedicentes et hymnis celebrantes et populum idololatricum circumstantem obstupefacientes, sacros pueros, et ipsi agerent. Non igitur absimile nec dubium specie lucidissimos etiam apostolos fuisse, cum sub ignis specie desuper illis venit Spiritus illuminatio, ut interiori lumine lumen etiam vultus haberent; illaque iris ex æthere lucerent ipsis lumina, unum quidem ex igneis linguis, aliud inherens menti, et tertium quod ipsis faciem ad gloriam sanctæ Trinitatis splendescere fecit.

247. Hoc autem ita cum sit, potest aliquis locutionem: «Extranea convenientissima mutatione ipsos commutari,» ad huiusmodi splendorem ac fulgurationem urbane referre, dicereque quod ibi sacer poeta alludit ad veterem apud Græcos vultus immutationem, quæ superveniebat heroicæ personæ, de qua factum est istud: Alius mihi, peregrine, recens vel antea visus es. Dicitur enim tunc heros vir et reliquis corporis et facie recenter fuisse mutatus. Erat etiam illius extranea mutatio, non quidem aliquatenus conveniens, sed aspectu deformissimum illum demonstrans ruga nempe circumdabat eum, et pellis sicut lignum arefacta erat, et oculi caligaverant, nisi pejus adhuc esset hæc mutatio.

248. Hic autem dicere posset poeta quod, dextera Dei mutante apostolos, sic mutati sunt ut alienus esset eis sicut et cuilibet alii personæ fulgurans iste splendor, sed convenientissimus, utpote blandus et alliciens ipsam intendentes. Non enim, ut in Thabor, lumine super solem coruscante, veluti fulgure, percellerantur, sed sicut tunc linguarum ignis urere non valebat, sic nec exinde lumen excæcare intuentes: in bonum enim hæc in festivitate facta est mutatio, non autem ad lædendum neque discipulos nec alium quemquam. Et ita quidem in exemplum apostolis per recordationem adductis sapiens melodus Joannes hunc splendorem in nos spiritualiter declinare vult per rectam sanctæ Trinitatis adorationem.

249. Hanc vero dictam mutationem poeta dixit ὄνειραν, sive extraneam, ut dictum est, et extraordinariam, usus tropo qui dicitur apud antiquos metalepsis, sive juxta metalepsin, non hanc quam adhibent pedestres rhetores, sed illam quæ poetis est in usu. Sic supponatur dictio requirens interpretationem ad claritatem; et explicetur illa per dictionem homonymam sive ad minus dictionem, id est duas habentem a se diversas significationes, quarum una quidem est maxime propria, sicut videtur, ad asserendam subjectæ dictioni claritatem; alia vero vi trahitur ad ipsam interpretationem, auditore vocatio transferre suam mentem a naturali

γλώσσης, καὶ οὕτω γνώσεως πρᾶξαν φλόγα ἐμπνευσταί; ὡς Θεοῦ ἀγγέλους, ἐμελπον ἂν τὰ εἰκότα, καὶ οἱ περιεστώτες ἐθνικοὶ παρενόουν αὐτούς; καὶ πως κατὰ τοὺς ἐκ φλογὸς μέσης τὸν Θεὸν εὐλογούντας καὶ ὁμνούντας ἁγίους παῖδας ἐκείνους, καὶ τὸν περίεξ λαὸν τὸν εἰδωλολάτρην ἐκπλήττοντας, διετέθειντο καὶ αὐτοί; Οὐκ οὖν ἀπεικὸς οὐδὲ ἀμφίλεκτον λαμπρότατους εἶναι καὶ τὴν μορφήν τοῖς ἀποστόλοις ὅτε πυρρομόρως αὐτοῖς ἦλθεν ἡ ἀνωθεν τοῦ Πνεύματος ἑλλαμψίς, ἵνα φωτὶ τῷ ἐντὸς φῶς; ἔχοιεν καὶ προσωπίχον· καὶ τρία ταῦτα φῶτα εἰναί· θριδίζοι αὐτοί; τὸ ἐκ τῶν πυρίνων γλωσσῶν, καὶ τὸ κατὰ ψυχῇ· καὶ τρίτον ὅπερ αὐτοῖς τὴν ὄψιν εἰς δόξαν τῆς ἁγίας Τριάδος ἡγιάζεν.

σμζ'. Εἰ δὲ τοῦθ' οὕτως ἔχει, δύναται τις καὶ τὸ ὄνειραν ἀλλοίωσιν εὐπρεπεστάτην ἡλλοιωσθαι αὐτοὺς συμβιβάζει ἀσπελὺς πρὸς τοιαύτην λάμψιν καὶ ἀστραπὴν, καὶ εἰπεῖν ὅτι μυκτηρίζει ἐνταῦθα ὁ ἅγιος μελωδὸς παλαιὰν ἐν Ἑλλήσι κατ' ὅψιν ἀλλοίωσιν, ἐπιγινώσκων ἡρωϊκῶν προσώπων περὶ οὗ ποιεῖται τὸ - Ἄλλοιός μοι εἶν' ἐφάνης νέον ἢ παρ-οῖθεν· λέγεται γὰρ ποτε ἥρωας ἀνὴρ ἀλλοιωθῆναι καίνως τὰ τε ἅλλα τοῦ σώματος, καὶ τὸ πρόσωπον· καὶ ἦν ἡ ἀλλοίωσις ὄνειρα ἐκείνου, καὶ οὐδὲ βραχὺ τι γούν εὐπρεπῆς, ἀλλὰ εἰδεχθέστατον ἐκείνον διαδεικνύσα· ὅτις τε γὰρ ἐκείνον περιέσπειλε, καὶ ὁ χρός ὥσπερ καὶ κάρπος ἀπεξήραντο, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ἐκνυζώθησαν, τὴν μὲν ἦν ἡ ἀλλοίωσις ἐκείνη ἐκ τοῦ χρεῖττονος.

σμη'. Ἐνταῦθα δὲ εἰποι ἂν ὁ μελωδὸς ὅτι τῆς δεξιᾶς τοῦ Θεοῦ ἀλλοιούσης τοὺς ἀποστόλους, οὕτως ἡλλοιωθῆσαν ὡς ὄνειραν τε αὐτῶν παθὰ καὶ παντὸς ἄλλου προσώπου εἶναι τὴν ἀστραπαίαν ταύτην λάμψιν, ἀλλὰ καὶ εὐπρεπεστάτην οἷα καὶ ἐπαγωγὴν καὶ ἐφοκὸν τὸν ἐντρανίζοντα αὐτῇ. Οὐ γὰρ ὡς ἐν τῷ θαλάρῳ ὅπερ ἦλιον τοῦ φωτός ἐνεργούντος, ὑπερηυγάζοντο καταστραπτόμενοι, ἀλλὰ ὥσπερ τὸ τμηναῦτα πῦρ τῶν γλωσσῶν οὐκ ἤθελε καίειν, οὕτως οὐδὲ τὸ ἐκείθεν φῶς ἐκτυφλοῦν τοὺς βλέποντας· ἐπ' ἀγαθῷ γὰρ ἐκαινουργήθη ταῦτα ἐν τῇ ἰορτῇ. οὐ μὴν ὥστε βλαθῆναι· μὴ ὅτι γε τοὺς μαθητάς, ἀλλ' οὐδὲ ἑτερόν τινα· καὶ οὕτω μὲν εἰς παράδειγμα τοὺς ἀποστόλους ὁποσότητος διὰ ἀναμνήσεως ὁ σοφὸς μελωδὸς Ἰωάννης, τὴν ἐκείνην λάμψιν ἐθέλει μετακλίνειν νοητῶς εἰς ἡμᾶς, ἐν τῷ λατρεύειν τῇ ἁγίᾳ Τριάδι ὁρθῶς.

σμβ'. Τὴν δὲ βηθείσαν ἀλλοίωσιν ὄνειραν ὁ μελωδὸς εἶπεν, ἔγουν ξένην, ὡς ἐββέθη, καὶ παράδοξον, πρόπω τῷ παρὰ τοῖς παλαιοῖς λεγομένῳ μεταληπτικῷ, ἔγουν τῷ κατὰ μέταληψιν, οὐ τὴν παρὰ τοῖς πεζολόγοις βήτορσιν, ἀλλὰ τὴν παρὰ τοῖς ποιηταῖς γινωμένην. Οὕτως ὑποκεισθῶ λέξις δεομένη ἐρμηνείας εἰς διασάφην, καὶ ἐρμηνευθῆτω ἐκείνη διὰ λέξεως ὁμωνύμου, ἔγουν τὸ εἰλαχιστον, δισχισμού, ὃ ἐστὶν ἐχοδὸς δύο σημασίας ἐπαιρουμένης ἀλλήλων, ὧν ἡ μὲν μία οἰκειοτάτη, ὡς εἰκὸς αὐτὸθεν ἐστὶ τῇ ὑποκειμένῃ εἰς διασάφην· ἡ δὲ ἑτέρα βιαίως ἔλκεται εἰς ἐρμηνείαν ἐκείνην, ἐξωθουμένου τοῦ ἀκροατοῦ μεταγαγεῖν τὴν αὐτοῦ νοῦν ἀπὸ τῆς

προσφωῶς ἐρμηνείας εἰς τὴν ἄλλην τὴν ἐξ ὁμωνυμίας ἀντιπαράκειμένην, καὶ προσαρμόσαι αὐτὴν εἰς ἐρμηνείαν τῆς προκειμένης λέξεως· ὅλον ἔστω δοομένη ἐρμηνείας λέξις ἡ γλῆνῃ ἐν τῷ· Ἐρρε, κακὴ γλῆνῃ· - καὶ ἐρμηνευτέον αὐτὴν διὰ τοῦ κόρη. Ἐπὶ οὖν κόρη μὲν καὶ ἡ κατὰ τὸν ὀφθαλμὸν, κόρη δὲ ὁμωνύμως κατὰ ἑτεροίαν σημασίαν καὶ τὸ νεαρὸν γυναικάριον, ὃ μὲν προσόφας τῇ γλῆνῃ τὴν πρῶτην κόρην τὴν κατ' ὄψιν, ἵνα λέγῃ οἱ· Ἐρρε, κακὴ θέα, ἦγουν Ἄνερ μὴ ἀξιοθέατε, οἰκείως ἡρμῆκυσεν, εἰς τὸν προσφωῶς· ὃ δὲ μεταλαβὼν ἦγουν ἀλλάξας τὴν θέαν καὶ εἰπὼν μεταληπτικῶς, Ἐρρε, κακὸν κοράσιον, ἦγουν Ὁ γυναικίᾳ καὶ δειλοτάτῃ ἄνερ, οὐ καλῶς μὲν ἡρμῆκυσσε· δοκεῖ δὲ βιαίως ἀναγκάζεσθαι, ὡς ὅλον ἀναπαιτῆσαι, ὅτι ἐπὶ γλῆνῃν ἐφης τὴν κόρην· κόρη δὲ καὶ τὸ κοράσιον, καταδέξαι εἰπεῖν ἐρμηνευτικῶς καὶ τὸ· Ἐρρε, κακὴ γλῆνῃ, - ἀντὶ τοῦ φθάρθῃ ὃ γυναικάρει διὰ δειλίαν. Τοιοῦτον δὲ τινι λόγῳ καὶ ὁ μελωδὸς ἐγγράφας τῇ ψυχῇ, ξένην ἀλλοίωσιν εἰπεῖν τὴν ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐν τῷ λαβεῖν ἴσως αὐτὸ ἐκ τοῦ· Ἄλλοιός μοι, εἴην, ἐφάνης νέον ἢ παρόθεν· - καὶ εἰδὼς ξένην λέγεσθαι οὐ μόνον τὴν ξενίζουσαν καὶ παράδοξον, ὅπερ ἀληθῶς ἀρμόττει ἐνταῦθα, ἀλλὰ τὴν ὀδυνην ἦγουν ἀλλοτρίαν, ἀπητήθη ἀναγκαστικῶς ὑπὸ τῆς μετρικῆς ἀκροστιχίδος· ξενίζουσαν μὲν μὴ εἰπεῖν· ὀδυνην δὲ ἐξ ἀνάγκης, διότι ἡ ξένη ἀλλοίωσις ἀμοτίμως ὥσπερ τὴν παράδοξον οὕτω καὶ τὴν ὀδυνην ἐδήλου.

σν'. Καὶ τοίνυν ποιῶν τοῦτο ἄκων· εὐ μὲν εἰδὼς παραποιεῖν τὸ τοῖς προκειμένοις ἀκολουθεῖν· ἀνατιθεῖς δὲ αὐτὸ γρίφου δίκην παρὰ εὐγνώμοσι κριτικοῖς· τῇ ἔστιν ὅτι κατ' ἀνάγκην διδυραμβιώδει μεταχειρίσας τῆς ποιήσεως, ἀλλαξάμενος τῆς καθ' ἐρμηνείαν προσεχούς λέξεως τὴν πορρωτέρην, παραδοξίας χάριν καὶ γλαφυρότητος· δι' ἣν καὶ ἀλλοίως ἐν ἑτέροις παραδοξοφωνίας ἐμάθομεν· ὥστε ὀδυνην νῦν ἀλλοίωσις, ἡ ξένη καὶ παρηλλαγμένη, φρασθεῖσα οὕτω ποιητικῶ μεταληπτικῶ τρῶπῳ δεδομένη τοῖς ἐποικοῖς· καὶ ἄλλως δὲ διασαφῆσαι τὸ τοιοῦτον καινὸς σχηματισμὸν, φαίνεται ἡ ὡς ἐρρέθη ὀδυνην ἦγουν ξένη ἀλλοίωσις, προῆχθαι κατὰ τὴν νόημα σοφιστικὸν μὲν, καὶ οὐχ ὀρθόν, δοκοῦν δὲ εἶναι συλλογιστικὸν τοιοῦτον τὸ ὀδυνην, ξένον δὲ·

σνα'. Τοῦτων δὲ ἀρκούντως οὕτω ῥηθέντων, εἰ τις ἀλλοίωσιν ὀδυνην ἐνταῦθα λέγει τὴν ἐξ ὀρθοῦ ἀλλοτρίαν, οὐκ ἂν εὐρήσῃ· ῥαδίως οὕτω καὶ ἀπραγμῶνως ποθεῖν προσοχῇ. Πῶς γὰρ ἀλλοτρία· ἢ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι νῦν μεταβολὴ καὶ ἀλλοίωσις ἐκ τῆς παρὰ φύσιν κακίας καὶ ἀμαρτίας εἰς τὴν κατὰ φύσιν ἀναμαρτηρίαν καὶ ἀρετὴν, εἴτε κατὰ τὸ κοινὸν σημαίνονμενον τῆς εἰρημένης λέξεως, καθ' ἣν ὀδυνην λέγει τις καὶ ἀλλότριον, ἦγουν μὴ οἰκείον, εἴτε

A interpretatione ad aliam, quæ ex homonymia est, diversam, et adaptare istam ad interpretationem subjectæ dictionis. In exemplum sit egeus interpretatione dictio ἡ γλῆνῃ in hoc: Abi, mala γλῆνῃ; et interpretatio fiat per vocem κόρη. Cum igitur est quidem κόρη oculi pupilla, κόρη vero per homonymiam est etiam cum alia significatione juvenis mulier, ille quidem qui τῇ γλῆνῃ adaptavit priorem κόρην ad oculum respicientem, ut dicat: abi, mala visio, sive homo visu indigne; proprie seu naturaliter interpretatus est. Ille vero qui, transfrens sive commutans visionem, per metalepsin dixit: abi, κακὸν κοράσιον, seu o muliercula et ignavissime homo, non bene quidem interpretatus est; sed videtur vi cogi, tanquam petitione, cur ad γλῆνῃν dixisti τὴν κόρην? κόρη vero dicitur et τὸ κοράσιον, ostendere interpretatione to disrisso istud: Ἐρρε, κακὴ γλῆνῃ, pro hoc: peras, homo muliercula propter ignaviam. Porro, simili quadam ratione, poeta, postquam in animo inscripserat ξένην mutationem dicere quæ sit ex Spiritu sancto, hoc forte sumens ex isto: Ἄλλοιός μοι εἴην ἐφάνης νέον ἢ παρόθεν: Alius mihi, amico, nuper vel antea visus es; sciensque ξένην dici non solum extraneam visu et extraordinariam, quod hic vere convenit, sed τὴν ὀδυνην, sive alienam, necessitate coactus est acrostichidis metro, ξενίζουσαν quidem non dicere, sed ὀδυνην, quoniam ἡ ξένη ἀλλοίωσις; pariter sicut extraordinariam, sic etiam alienam significabat.

250. Et tamen facit hoc invidus; bene quidem sciens alienare quod subjectis est adjunctum; applicans autem illud ad modum ænigmatis eorum benevolis criticis; tali modo quandoque ex necessitate in dithyrambica poseos tractatione, dictionem interpretationi propinquam cum longinqua, mirationis et elegantie causa, mutans; ubi alias in aliis extraordinarias voces didicimus; ita ut ὀδυνην sit nunc mutatio, quæ extranea sive extraordinaria est, sic poetico metalepsis tropo lyricis concessio dicta. Ad aliter autem etiam explicandum novam huiusmodi formam, videtur ista, sicut dictum est, ὀδυνην sive extranea mutatio prolata fuisse juxta quoddam conceptum, sophisticum quidem et non sanum, sed visum huiusmodi syllogisticum: τὸ ὀδυνην, extraneum significat; extraneum autem est quod est extraordinarium: unde ὀδυνην est mutatio quæ extraordinaria est. Sic etiam: γλῆνῃ ἡ κόρη; κόρη vero est quedam mulier tenella; ergo τῇ γλῆνῃ est etiam puella.

251. His autem sufficienter ista dictis, si quis ἀλλοίωσιν ὀδυνην hic dicit illam quæ ex recto est aliena, non ita facile commodeque sibi conciliabit attentionem: quomodo enim aliena esset præsens in Spiritu sancto mutatio atque transformatio ex malitia et culpa contra naturam, in justitiam et virtutem juxta naturam, sive secundum communem memoratæ vocis significationem, juxta quam ὀδυνην dicit etiam aliquis ἀλλότριον, seu non pro-

primum, sive secundum descriptionem qua ἀλλόφυλοι dicti sunt ὡς ἀλλότριοι? non est enim nobis impropria in bonum ex malo mutatio, nec a Deo alienati eos qui secundum ipsam mutantur: unde non est epithetum huiusmodi conversionis ἡ ὁθνεῖα sive ξίνη tanquam ἀλλοτρία; et ita quidem sub-invisum est ἀλλοτρίαν (alienam) τὴν ὁθνεῖαν (extraneam) interpretari.

252. Si quis autem dicat illius ævi sanctos spiritaliter mutatos fuisse ξίνη ἄλλοις, quæ ὁθνεῖα sive ἀλλοτρία erat usque ad ipsos, vel a qua prius ipsi alienati atque disjuncti fuerant, est quidem violenti quoddam hæc expressio; benevolis autem auditoribus accipietur; ὁ ὁθνεῖος vero masculinum, ex quo ἡ ὁθνεῖα, e voce νόθος derivatur; a qua sicut Κάδμος καδμεῖος, sic νόθος νοθεῖος, et litteræ transpositione ὁθνεῖος; et forte hoc est quod etiam ibi fecit de ὁθνεῖς mutatione ambiguitatem. Cum enim νόθος proprie quidem est filius qui non est germanus et legitimus generatori, prævenit autem illa dictio poni de rebus simpliciter extraneis et sic alienis; deinde vero deducta sunt etiam verba ὁ ὁθνεῖος et cætera derivata, propriam dictionis illius immutatio commutavit etiam concepta in quibus illæ voces spargebantur, et præsertim in dispositione poetica.

253. Laudandus porro poeta est quod, necessitatem habens in tertio versu jam tractati initium ab o brevi ponendi, talem in metri necessitate dictionem invenit. Considerandum est autem an forte non sit melius scribere mutationem ὁθνεῖον ab αὐτῷ nominative ἡ ὁθνεῖος. Dicere nampe τὴν ὁθνεῖαν in communibus iambis non est consuetum; tanquam spondeo, ex regula grammatica, evadente secundo pede, propter longam vocis finale ἡ ὁθνεῖα. Sicut enim ex τοῦ θεῖου τὴν θεῖαν communiter extendimus, sic etiam ex τοῦ ὁθνεῖου τὴν ὁθνεῖαν. Si vero forte poeta recordatus istud: τῇ μακρᾷ πέμπτῃ μακρὸν ὕμνον ἐξέδω, secundum hunc iambum mensus est quoque præsentem, non inutiliter hic contradicimus, sed in memoriam revocamus quod similiter fecit sanctus ille Ioannes et in hoc: ἐπισφραγίζων τῇ ζέσει τοῦ Πνεύματος. Nam verbi σφραγίζειν initialis est extensa, sicut vocis σφραγίδος, ut non est ambigendum homini grammatico. Quod autem herolici multa quoque talia nomina feminina in alpha desinentia ex genitivis per longam terminatis contrahunt, non est contradicendum constanter, si quis expertus sit. Vocem vero εὐπρεπεστάτην pro καλῇ usurpavit melodus, bene quoque ibi locutus: si enim iuxta quemdam dicentem, pulchra est mutatio dextera Excelsi, etiam convenientissima esset. Hoc autem demonstrat τὴν ὁθνεῖαν intelligendum esse non alienam, sed extraordinariam: talis enim est hæc mutatio, diceret aliquis, amphibologiam hic etiam ostendente præpositione. Communius tamen sicque notius est ἡ εὐπρεπεστάτη. Non ignotum est autem quod pulchritu-

κατὰ τὸ γραφικὸν ἐν τῷ ἀλλόφυλοι ἐφρέθησαν οἱ ἀλλότριοι; οὕτε γὰρ ἀνοικτεῖς ἦν ἡ ἐκ κακοῦ εἰς καλὸν μεταβολή, οὕτε τοῦ Θεοῦ ἀλλοτρίοι τοὺς κατ' αὐτὴν ἀλλοιούμενους· ὥστε οὐδὲ ἔστιν ἐπίθετον ἀλλοιώσεως τοιαύτης ἡ ὁθνεῖα ἣ γουν ξίνη ὡς ἀλλοτρία· καὶ οὕτω μὲν ὑποδίσκοιλον τὸ ἐρμηνεύσαι ἀλλοτρίαν τὴν ὁθνεῖαν.

συγ'. Εἰ δέ τις εἴποι τοὺς τότε ἁγίους ἡλωιωμένους πνευματικῶς ξίνην ἀλλοιῶσιν, καὶ ὁθνεῖαν ἦτοι ἀλλοτρίαν μέχρι καὶ τότε αὐτῶν, ἣ γουν ἥς πρὶν αὐτοὶ ἀπεξένωντο καὶ ἡλωτρίωντο, ἔστι μὲν βιαστὴν τι τοῦτ' ἐννοεῖται προσεχθῆσεται δὲ ἀκροαταῖς εὐγνώμοσιν· ὁ ὁθνεῖος δὲ ἀρσενικὸν ἐξ οὗ ἡ ὁθνεῖα ἐκ τοῦ νόθος παρῆκται· ἀπ' οὗ ὥστερ Κάδμος καδμεῖος, οὕτω νόθος νοθεῖος, καὶ μεταθέσει στοιχειῶν ὁθνεῖος· καὶ τάχα τοῦτό ἐστι τὸ καὶ ἐνταῦθα πεποιηκὸς τὴν ἐπὶ τῇ ὁθνεῖᾳ ἀλλοιώσει στρεβιολογίαν. Ἐπεὶ γὰρ νόθος μὲν κυρίως υἱὸς ὁ μὴ γνησίος καὶ ἔννομος τῷ γεννησαμένῳ· ἐφθῇ δὲ ἡ λέξις τεθῆναι καὶ ἐπὶ τῶν ἀπλῶς ξίνων καὶ οὕτως ἀλλοτρίων· ἐκείθεν δὲ κεκίνηται καὶ ὁ ὁθνεῖος καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ, ἡ τῆς κυριολεξίας ἐκείνης ἐκτροπή συνεξίστηρε, καὶ τὰ νοήματα ἐν οἷς τοιαῦτα λέξεις κατασπάρησαν, καὶ κάλλιστα ἐν διαθέσει ποιητικῇ.

συγ'. Ἐπαινέσθων δὲ τὴν μελῶδον εἶναι ἀνάγκην ἔχον ἐν τῷ τρίτῳ στίχῳ τοῦ προκειμένου ἀπὸ τοῦ ο' μικροῦ θέσθαι ἀρχήν, ἐξ αὐτοῦ τοιαύτην λέξιν ἐν ἀνάγκῃ μετρικῇ. Σκοπεῖται δὲ μήποτε κάλλιον ἔστι γράφαι ὁθνεῖον ἀλλοιῶσιν, ἀπὸ τούτου ἡ ἄντι- κῆς τῆς ἡ ὁθνεῖος· τὴν ὁθνεῖαν γὰρ εἶπεν οὗ σύ- νθετος ἐν λαμβάνει κοινός· οἷα σπονδαίου κανόνι γραμματικῷ ἀπεκαθαίροντος τοῦ δευτέρου ποδὸς, διὰ τὴν λήγουσαν τοῦ ἡ ὁθνεῖα. Ὡς γὰρ ἐκ τοῦ θεῖου τὴν θεῖαν ἐκτείνωμεν κοινόντερον, οὕτως καὶ ἐκ τοῦ ὁθνεῖου τὴν ὁθνεῖαν. Εἰ δὲ ἴσως ὁ μελῶδός ἐνθυμηθεὶς τὸ τῇ μακρᾷ πέμπτῃ μακρὸν ὕμνον ἐξέδω, πρὸς ἐκεῖνο τὸ λαμβάνει ἐπόδισι καὶ τὸ παρὸν, οὐκ ἀντι- πίπτωμεν εἰς οὐδὲν δέον, ὑπομνήσκωμεν δὲ ὡς ἁμῶν πεποιθὲν ὁ ἱερὸς Ἰωάννης οὗτος, καὶ ἐν τῷ ἐπισφραγίζων τῇ ζέσει τοῦ Πνεύματος. Τοῦ γὰρ σφραγίζειν ἐκτείνεται ἡ ἀρχουσα, καθὰ καὶ ἡ τῆς σφραγίδος, ὡς οὐκ ἔστιν ἀμφιβαλεῖν ἀνδρα γραμ- μaticόν. Ὅτι δὲ ἡρωϊζοντες πολλὰ καὶ τοιαῦτα θη- λυκὰ ὀνόματα εἰς ἀλφα λήγοντα ἐκ μακροκαταλή- κτων γενικῶν συστέλλουσιν, οὐκ ἔστιν ἀνταπεινὸν σταθερῶς, εἰ τις πεπεισμένος. Τὸ δὲ εὐπρεπεστάτην ἀντὶ τοῦ καλῇ διαβῆναι ὁ μελῶδός, εὐ καὶ ἐνταῦθα λαλῶν· εἰ γὰρ κατὰ τὸν εἰπόντα καλῇ ἀλλοίωσις ἡ τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου, καὶ εὐπρεπεστάτη ἂν εἴη· τοῦτο δὲ διασαφηνισκόν ἔστι τοῦ τὴν ὁθνεῖαν μὴ ἀλ- λοτρίαν χρῆναι ὅς ὀπνοεισθῆαι, ἀλλὰ ἐνέζουσιν· ἡ τοιαύτη γὰρ ἀλλοίωσις λέγοι τις ἂν, ἐπίτασιν κά- ταυθα δηλώσεως τῆς προθέσεως· κοινόντερον μὲν τοι καὶ οὕτω γνωριμώτερόν ἐστιν ἡ εὐπρεπεστάτη· οὐκ ἄδηλον δὲ εἶναι καλλονὴν τινα σημαίνει καὶ τὸ ἐρέπον, καὶ ὁ εὐπρεπής, καὶ ὁ ἐκπρεπής, καὶ τὸ ἐκπρέπειν, καὶ ἡ εὐπρέπεια· γίνεται δὲ ἀπὸ τοῦ

περίπειν· τὰ γὰρ τοιαῦτα ὡς καλὰ περιέπονται.

σνδ'. Σημειῶσαι δὲ καὶ ὅτι ἐπιλογικῶς ὡς τὸ ἔλον θαῦμα τῆς ἄρτι ἐορτῆς ὁ μελωδὸς ἐν τῷ παρόντι ἐκεφαλαιώσατο τροπαρίῳ. Τὸ μὲν γὰρ ἐπνευσσε διὰ τὴν βίβλαν ἐρρίβη πνοήν· ἡ δὲ θεόρρυθτος χάρις διὰ τὸ ἐκχέω· ἐνθα ἐπίτασιν ἡ πρόθεσις δηλοῖ, ὡς δοκαὶ ἐρμηνεύειν ἕτερος μελωδὸς εἰπὼν, Πλουσίως ἐξέχεας· ἐκ τοῦ Πνεύματος μὲν χίας, ὡς φησιν Ἰωήλ· ἄλλως δὲ ἐκχέας εἰς ἀμέτητον· τὸ δὲ λάμποντες ἀστράπτοντες, κεφαλαιώσις ἐστὶ τῆς ἀναμιγμένης τῇ πνοῇ καὶ ἑλλαμπούσης πυρῶσεως· κισθ' ἦν ἡ γλῶσσαι πυρῶδεως ἐλέγοντο ἂν αἱ τότε, ἡ πυρὰ ἐκείνη γλῶσσοειδής· τὸ δὲ ἡλλοιωμένοι τὴν ἀποστολικὴν κεφαλαιῶ μεταβολὴν εἰς θειοτέραν ἢ περ πρότερον· τὸ δὲ ὀφνεῖαν ἀνάμνησιν ποιεῖται τῆς ἐν ξέναις γλῶσσαις λαλιάς· τὸ δὲ εὐπρεπιστάτην ἐνδύγει τὸν ψάλλοντα μὴ ἐπ' ἄλλοτρίας νοσὶν τὴν ὀφνεῖαν ταύτην· ἐκείνη γὰρ εὐπρεπής. Τὸ δὲ σοφὴν οὐσίαν τοῦ σοφισθῆναι τοὺς ἀποστόλους τηλικαῦτα μυσία ἐστὶ· τὸ δὲ ἰσοσθενοῦσαν, προέγινεται ἐν τῷ Ἰσοσθενὲς πνεῦμα. Οὕτω δὲ προδεδηλωται καὶ περὶ τοῦ, Σοφὴ κρίφεγγος οὐσία καὶ ὡς ἡ κρίφεγγος καὶ κρίφεγγος λέγεται. Ἡ δὲ, ὡς ἐρρίβη, ἀτμητος οὐσία παρακαίμενον αὐτὴ ἔχουσα τὸ ἰσοσθενοῦσαν, ἐμφαίνει καὶ τὸ ὑπερλίαν κραταῖον τῆς ἁγίας Τριάδος· ἡ γὰρ ἀτμητως τεμνομένη κρίφεγγος οὐσία, πανθενοστάτη πάντως ἐστίν, ὡς ἀρχὴ μεγίστη μηδέποτε μεριζομένη ἐφ' ἑαυτὴν καὶ οὕτω ἀκαταπύνητος. Τὸ δὲ εἰδότες δηλοῖ μὲν γινώσιν τὴν οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ θειοστάτην καὶ ἀληθεστάτην εἰς τὸν ἐπιστημονικὴν, ὡς πού καὶ παρεσημάνθη, καθὰ ὅθλον καὶ ἐκ τοῦ· εἰδότες ὅτι ὁ Κύριός ἐστιν.

significat quidem cognitionem non simplicem sed

significat quidem cognitionem non simplicem sed alicubi monstratum est, sicut evidens est etiam ex hoc: εἰδότες quoniam Dominus est.

σνε'. Αἰσγύνει δὲ ἡμᾶς ψάλλοντας, εἴπερ ὁμολογούντας εἰδέναι τὴν ἀγιοτάτην Τριαδικὴν οὐσίαν, ἐπὶ αὐτῇ ὅλῳ κενόν ἐμελέσαμεν, εἴτα λυπούμεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλοφρονούντες, καὶ σοφὸν ἐπιστάμενοι τὸν θεὸν καὶ σοφίζοντα ἡμᾶς μεταδοτικῶς διὰ τὴν αὐτοῦ ἀγαθότητα, καθιστώμεν ἑαυτοὺς ἀσέβους καὶ ἀσυνέτους καὶ ἄφρονες, ὡς ἀνεπιγνώμονες τοῦ καλοῦ· ἡ μᾶλλον ἐπιγνώμονες μὲν, ἀμελήται δὲ, οἷς οὐδὲ μία χάρις, οὐδὲ εἰς ἐξέ-

A dinem quamdam significat τὸ πρότερον, et ὁ εὐπρεπής, et ὁ ἐκπρεπής, et τὸ ἐπιπρεπείν, et ἡ εὐπρεπεία: venit autem a περιέπειν: talia namque sicut bona περιέπονται (curantur).

354. Notandum est autem quod velut epilogo totum hujus festivitatis prodigium melodus in praesenti strophe summam resumpsit. Verbum enim ἐπνευσσε per βίβλαν πνοήν dictum est; ἡ θεόρρυθτος gratia per verbum ἐκχέω; ubi amplitudinem praepositio demonstrat, ut videtur alter melodus interpretari, dicens: Πλουσίως ἐξέχεας (ditissime sedulū) de Spiritu quidem fudisti, sicut ait Joel; alias autem in immensum effudisti. Hoc autem: lucentes fulgurantes, est summa illius aspirationi mixta fulgentisque incensionis; secundum quam illae linguae dici poterant igniformes, et ignes illi linguarum formam exprimentes. Vox ἡλλοιωμένοι resumit apostolicam transformationem in diviniorē quam antea. Dicitio ὀφνεῖαν in memoriam revocat in linguis extraneis locutionem; vox autem εὐπρεπιστάτην, inducit psallentem ut in alienam non reputet hanc ὀφνεῖαν: hoc enim est convenientissima. Σοφὴν autem οὐσίαν, quod tunc apostoli sapientia repleti sunt, est commemoratio: hoc vero ἰσοσθενοῦσαν, jam cognitum est in hoc: ἰσοσθενὲς πνεῦμα. Sic autem ante monstratum est de hoc: Σοφὴ κρίφεγγος οὐσία, et quomodo ἡ κρίφεγγος et κρίφεγγος dicitur. Haec autem, ut dictum est, ἀτμητος οὐσία (indivisa substantia) quae verbum ἰσοσθενοῦσαν appositam ipsa habet, summam aeternae Trinitatis potestatem expandit: illa nempe substantia quae sine divisione κρίφεγγος distinguatur, omnipotentissima prorsus est, tanquam maximum principium, quod in seipsum nunquam dividitur et sic est invincibile. Hoc autem εἰδότες divinissimam verissimamque sive certissimam, ut

355. Pudet autem nos psallentes, siquidem noscēre confidentes sanctissimam Trinitatem, qualem in toto praesenti carmine celebravimus, deinde constriamur Spiritum sanctum aliena cogitantes; sapientemque esse Deum communicantemque nobis bonitate sua sapientiam noscentes, nos ipsos reddimus inipientes, et amentes, et imprudentes, tanquam bonum ignoremus: vel potius, illius quidem sumus cognitores, sed non memores, eo quod non est ulla gratia, licet glorificemus Deum, ita facti viles, labilis quidem honorantes et propinquantes, sed ab illo cor procul habentes; et ideo ab hac, sicut dictum est, κρίφεγγος aut alias κρίφεγγος substantia segregati, horribili vero tenebrarum saeculo relegati; quorum unus ego sum, qui per tantam quidem lucem nunc veni, totus autem tenebrosus sum, et exinde punitionibus obnoxius. Attamen non me, Domine, non me, sed in te non confidentem solum a te sinas excidere.

Finivi, dilecte, opus, ut iussisti: utinam hoc placens appareat, ut mercedem convenientem accipiam, tuas sanctas preces; quas adimpleat Deus, qui benedictus est in saecula. Amen.

EUTHYMIUS

NEOPATRARUM METROPOLITA.

NOTITIA.

(Tafel De Thessalonica ejusque agro, p. 392.)

Euthymii Eustathiique amicitiam, quam permultarum epistolarum commercio eos fovisse ex Monodia infra edita discimus, præter nostram orationem maxime testantur duæ illi ab Eustathio datæ epistolæ. Reliqua hujus amicitia monumenta intercidisse videntur. Fuit autem Euthymius, ut Eustathius, Cpoli in litteris eruditus, deinde ad thronum Neopatrarum metropolitani evectus, post medium, puto, sæculum duodecimum. Eustathio natu aliquanto majorem fuisse conjicio ex his quæ de eo offert Michael Lequienius in *Oriente Christiano*, vol. II, pag. 125, 126, ubi Novarum Patrarum metropolin exponit, simulque de nostro Euthymio scriptorumque ejus vestigiis agit. Quando diem obierit, nondum inveni. Putem tamen, hoc factum esse ultimis sæculi XII annis, brevi post Eustathium suum, cui honora oratione parentasse videmus.

Sedes ejus Thessalica, *Novæ Patræ*, quos conditores habuerit, non constat. Turcice nunc dicitur *Patradschik*, coll. Melet. geogr. ed. Gaz. vol. II, p. 438. Judice Leakio (*Travels in North. Gr.* Vol. II, pag. 19-25), Neo-Patræ respondent Æniamum metropoli, nomine *Hypata*, ad radices OEtæ montis, prope ad fluvium Spercheum (Helladam) superiorem. Apud scriptores mediæ ævi Græcos occurrit quoque simpliciter *Patrarum* nomine : fuit autem vel tum magnum ejus momentum. De urbe Hypata præter Leakium adi quoque Mannertum *Geogr.* vol. VII, pag. 629; quanquam doctus uterque memorabilem Heliodori locum omisit *Ethiop.* II, 34 (ed. Bipont.) : Οἱ μὲν Αἰγυπτῶνες . . . Θεσσαλικῆς ἐστὶ μοῖρας τὸ εὐγενέστατον, καὶ ἀκριβὲς Ἑλληνικὸν, ἀπ' Ἑλλήνων τοῦ Ἀστυκαλῆωνος, τὸ μὲν ἄλλο τῷ Μαλιακῷ κόλπῳ παρατείνόμενον, μητρόπολιν δὲ σερμυνομένην Ὑπάταν, ὡς μὲν αὐτοὶ βοῦλονται, ἀπὸ τοῦ τῶν ἄλλων ὑπατεύειν καὶ ἀρχεῖν ὀνομασμένην ὡς δὲ ἑτέροις δοκεῖ, διότι περ ὑπὸ τῇ Οἰτῇ τῷ ἄρει κατὰφασται. Mihi Ὑπάτα simpliciter *montem s. collem* significare videtur, ut Κολωνός et alia urbium pagorumque nomina. Habet urbs situm satis editum, inter OEtam et Spercheum.

ΜΟΝΩΔΙΑ ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ

ΚΥΡΙΟΥ ΕΥΘΥΜΙΟΥ

ΑΝΑΓΝΩΘΕΙΣΑ ΕΠΙ Τῷ ΤΑΦῷ ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΚΥΡΙΟΥ ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ
ΜΕΤΑ ΤΙΝΑΣ ΗΜΕΡΑΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΥ ΤΕΛΕΥΤΗΣ.

—
MONODIA SAPIENTISSIMI

DOMINI EUTHYMII

PRONUNTIATA IN TUNULO SANCTISSIMI THESSALONICÆ DOMINI EUSTATHII
POST NONNULLOS DIES AB EJUS MORTE.

1. Me forsā mirabitur quis modo loquentem quem oporteret, jacente amico, labia etiam præcludere, et totum exhalare spiritum. Sed quid pa-

α'. Ἐπὶ δὲ καὶ θαυμάσεται τις ἄρτι φεγγόμενον, ὃν ἔδει τοῦ συμπνέου καιμένου καὶ τὰ χεῖλη συγκαταμύσαι, καὶ πνοὴν διην συγκατερεῖσθαι.

Ἄλλὰ τί πάθω; Ἐπόθουν ἰδεῖν τὸν ἐμὲ ποθοῦντα, Α καὶ ταῖς καθημεριναῖς ἐλπίσιν ἰδοῦν κολῶμεθα, ὁ μὲν τὸν ἀδελφὸν ὑποδέξασθαι καὶ φιλενδοικτῆσαι περὶ τὸν ξένιον, ἐγὼ δὲ τῷ φιλούμένῳ περιχυθῆναι καὶ ἀφοσιώσασθαι οἱ τὸν φίλον. Ἄλλ' οἶμοι! φθάνει τὸ τοῦ θανάτου ταχυπέδες καὶ δξύδρομον. Καὶ κεῖται μὲν ὁ πεποθημένος ἄφαντος, ἀναυδός· ἐγὼ δὲ τάφον περιστάμαι τοῦτον, ὃν οὐκ οἶδ' ὅπως καὶ προσ-
ιδεῖν ἐκαστέρησιν. Οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τάφον ἡρχόμεν, οὐδ' ἐπὶ πένθους ὑπόθεσιν, ἀλλ' ἐπὶ λειμῶνα Χαρί-
των, ἐπὶ ταρπνῇ ἀγαλλίᾳσιν. Καὶ γοῦν μοι τὰ μὲν τῆς ζωῆς προσλαλῶς ὁ χάριτος οὗτος ἀναπληροί, ὃς καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ πάθους αἰθάλης μᾶλλον ἢ τοῦ συνήθους· βάμματος μεμελάνωται. Καὶ φθέγγομαι μὲν, ἀλλ' οὐχ οἷα καὶ τὸν ἀδελφὸν ὑπακούσαι καὶ ἀντιδοῦναι φθέγμα προσήγορον, ἀλλ' οἷα τάφον μέ-
νον περιπαλῆσαι, καὶ τοῖς παρεστῶσιν ἀναγεῖραι κλαυθμόν. Εἰ δὲ καὶ τὴν ἀδελφικὴν ἐστίαν ἰδοῦν πῶς καταλαβεῖν, ἀλλ' οὔτε μοι προσυπαντῶντα βλέ-
ψω τὸν ἀδελφόν, οὔτε μὴν τὸν θυρωρὸν ὑπανοίγοντα· ἔστηκα δὲ μακρὸν κεκραγώς, καὶ κρούων τὴν θύραν, καὶ οὐχ ὑπακούων οὐδείς.

Β'. Ἄλλ', ὃ ἀρχιερέων θειότατε καὶ σοφώτατε, μὴ τί σου καὶ νῦν βιβλίον ἐν τῇ χειρὶ, καὶ τὸν νοῦν ἐκεῖσε τρέψας πρὸς τὸν φθόγγον ἀνηκουστῆς, μὴδὲ καὶ γράφων, ὅσα πρὸς καταρτισμὸν τοῦ ποιμνίου, ἢ βίους σκοτεινούς· ἐρεδοφῶν καὶ ἀναπτύσσων, ὅποσα κρύψια, ἢ βασιλεῦσι πλέων ἐγκώμια, ἢ φίλοις ἐγ-
χαράτων ἐπιστολάς (ταῦτα δὲ σοι τὰ πρεσβευχῆς καὶ μερίμνης ἀεὶ), ἀπέκλεισάς σου τὴν θύραν, ὡς
μὴ σοι ἐπιτραχθῇ τὸ ἐμπόνημα; Ἄλλ' ἐπὶ τοῦ-
τοις ἀδικαῖς μὲν ἐμὲ, μάτην ἐπὶ σὲ τῷ δρόμῳ χρη-
σάμενον, οὐ καὶ τὴν θείαν ἐκαραδόξεις, ᾧ καὶ τρά-
πεζαν καὶ κλῆνον ἡυτέρεπες, καὶ οὐχὶ τοὺς ὀποδε-
ξόμενους ἀνεπετάνυσες, ἀλλὰ καὶ ψυχῆς αὐτῆς ὀπ-
ήνοιγες τὸ θυρήδιον· ἀδικαῖς δὲ καὶ τὴν σὴν ταύτην πόλιν, μὴ θορήων ἐπαλὼν τῶν πανοδύρτων οὐς ἐπι-
λείβεις σου τῇ σοφῇ παννύχιός τε καὶ παννήμερος·
ὡς ἔγωγε ταύτην καὶ ἐλεῶ, τοσοῦτον κόσμον ἀπο-
θεμένην, καὶ τηλίκον ὀποσάσαν δυστύχημα. Ὅτε καὶ ναῦν πολλὰς ἡλέησα τὴν κυβερνήτην ἀποβαλοῦ-
σαν, οὕτω καὶ στρατιὰν τὴν στρατηγὸν ἀπολέσαν·
ἐπὶ δὲ σώματι καλῷ καὶ κοσμίῳ τὴν κεφαλὴν ἀπα-
τημένῃν καὶ ἐπεδάκρυσα.

Γ'. Τῷ ὄντι δὲ νῦν, ἔπειτα ἄλλοτε ποτε, γέγονεν ἢ Θεσσαλονικίαν πόλιν αἰχμάλωτος, καὶ πολέμου δί-
ξι καὶ Βαρβάρων ἐπιδρομῆς ἰσχυρότης τῶν ἐαυτῆς καίμηλίων, ὃ τίπερ κράτιστον. Δοκεῖ μοι καὶ ὁ ἐν μάρτυσι μυροβλύτης, τὴν τοῦ βείθρου πλημύραν ἀνακῆφας ἐπὶ μικρὸν, τῆς οἰκείας πόλεως ἐπιση-
μῆναι τὴν συμφορὰν. Ὅ δὲ τὴν πόλιν περιχλύζων δεύτερος ποταμός, οὐ τὸ βέμμα τῶν λόγων καὶ τοῦ Νεῖλου καταράχτας ἀπέκρυψεν, ἐπαύσατο ῥέων, καὶ ὁ πολὺς ἐκεῖνος ῥοῖζος εἰργασεν. Καὶ νῦν οἱ χθὲς χανόν ἐκροφούντες, καὶ τῷ μελιγρῷ τοῦ νάματος γλυκαζόμενοι, αὐαλοὶ σήμερον καὶ περιχαεῖς τῷ πυρὶ τῆς δόξης καίμινυονται. Διήγησεν δ' οἶμαι καὶ πολὺ τι μέρος τῆς οἰκουμένης, ὅσοι τῶν τοῦ μάχα-
ρος ναμάτων ἐγεύσαντο· οἱ μὲν ἐκ τῶν σχεδὸν τῆς

tior? Desiderabam videre me desiderantem, et quo-
tidiana spe deludebamur: ille quidem sperabat se
fratrem suscepturum eique splendidum offerre
hospitium; ego autem me sodalem amatum suavia-
turum, et erga illum amicitiae functurum officiiis.
Sed heu! interiit morte repentina velocique ereptus.
Nunc quidem jacet desideratus, sine forma, sine
voce; ego vero isti tumulto adato nec satis scio
quo pacto eum aspicere sustinui. Ad templum
enim nequaquam veni, nec ad mœoris materiam,
sed ad hortum Gratiarum, ad hilarem festivitatem.
Mibi ergo hæc charta vivam suppleat quæ magis
doloris fuligine quam solito fuscata fuit atramento.
Loquar quidem, sed non qualiter juvat cum fratre
conversari, ut ab eo responsum accipiatur. Vox
autem mea solum personabit sepulchrum et circum-
stantibus excitabit gemitus, Si rursus fraternas
ædes adire placuerit, mihi occurrentem non videbo
fratrem nec mihi fores pandentem; sed steti diu
clamans et portam pulsans, nec audivit ullus.

2. Sed, o pontificem divinissime et sapientis-
sime, numquid quia manu tenens librum inde
mentem nutriebas, ad sonum non attendisti; num-
quid quia scribebas ea quæ in grege pacem resti-
tuant, vel quia vitas obscuras scrutatus explicabas
velut secretissima, vel imperatoribus texebas eu-
comia aut amicis exarabas epistolas (his enim tuæ
curæ, tua sollicitudo continua) tuam obserasti ja-
nuam ne tui turbentur labores? Et inde nec me
dignaris suscipere qui ad te velociter cucurri, cu-
jus aspectum ardentem optabas, cui mensam et le-
ctulum paraveras, cui non tantum detegebas reci-
piendos, sed ipsius etiam animæ portam aperiabas;
nec accipere dignaris ipsam tuam civitatem, flebi-
libus ejus non auditis gemitibus quos tota nocte
totaque die edit in tuo sepulcro. Quantum ego
ipse eam dolui quæ tanto spoliata ornatu tantam
sustulit ærumnam. Sicut navis sæpe misertus sum
gubernatore destituta, sicut exercitus duce orbat,
ita in corpore pulchro et specioso caput ademptum
dessevi.

3. Utique præsentī tempore, si unquam, captiva
facia est Thessalonicensis civitas, et præter
bellum, incursum Barbarorum suarum pre-
tiosissima gemmarum fuit exuta. Videtur mihi
ille inter martyres Myrostillans paululum suspensio
fluxu prorsus odorifero, urbis significasse exitium.
Posterior urbem irrigans fluvius, cujus sermonem
fluento Nili ipsius cedunt cataractæ; fluere desit,
et magnus ille fragor siluit. Et nunc qui heri pleno
ore bibentes amne mellifluo delectabantur, sicci
hodie et torridi sitis igne uruntur. Siliant etiam,
me iudice, multi telluris incolæ quotquot Beati
nostri fluenta gustaverunt; tum qui lingua aurea
propius gaudebant, tum qui procul echo perci-
piebant. Non enim tonitru indignior sermonum illius

emio ita ut a finibus terræ ad fines percrebraret, et contradicere audentes timidos efficeret, necnon trepidos auribus manus inserentes et quasi stupore torpentes. Nec sonus fulguris obscurior ita ut ubique simul appareret et tot fulminaret quos circa audita non saperent; adeo ut quod de apostolis prolatum est: in omnem terram exivisse sonum eorum et in fines orbis terræ verba eorum, ego auderem egregio isti applicare lumini et vero Christi discipulo. Terram quidem non erat percurrens nec perlegens civitates, nec ab alia in alteram transiens prout mandaverat Dominus, nec fama aligera eum ubique circumferbat; habuit autem Thessalonica scribentem, urbes vero cæteræ, in quibus nonnulli litterarum alumni et humanitate positi, sermones ad se convocabant, qui erant vere pennati velociter ad vocantes transmigrantes. Igitur hæc quidem civitas doctorum Beati nostri scriptorum copia referta est, referta etiam civitatum regina quæ ejus sermones collegit. Si vero ad alias transferis, nullum litterarum participem invenies Eustathii Musæ ignarum. Apud me adhuc multi epistoliarum fascēs inulta repleti sapientia et omnem malitiam ignominia afficientes, quibus ego cor sepius scio extinxisse æstivans et immodicam tristitiam ejecisse. Et omnino magistri mihi apparebat litterula. Nam non tantum in testimonium amoris exarabatur, sed etiam malis infamiam inurebat et bonos mirabatur. Alios quidem vehementius insectabatur, qui urbes lacerant et ecclesias scindunt; mundum vero deflebat in maligno positum quatenus iniquitatibus nostris perditum et inquinatum.

τὸ μοι τὸ ἐπιστόλιον. Οὐδὲ γὰρ εἰς ἀγάπης δαίγμα μόνον ἐχαράττετο, ἀλλὰ καὶ κακοῦ; ἐλοιδορεῖ, καὶ ἀγαθοῦς ἀπεθαύμασε. Καὶ ἐτίρων μὲν ἐπιστίμα ταῖς ἀπληστῆσι; οἱ τὰς πόλεις καταλωδῶνται, καὶ τὰς ἐκκλησίας Θεοῦ λυμάλυνται· ἀπεκλάστω δὲ καὶ κόσμον οὐκ ἐν καλῷ κείμενον, ἅτε δὴ ταῖς ἡμετέραις ἀνομίαις συναχραιοῦμενον καὶ συναμαυροῦμενον.

4. Verum tantum eloquentiæ et sapientiæ dono speciosus iste pontifex ornabatur ut ejus lingua omnes tum musarum tum rhetoriæ amici caperent, nec ceram auribus insererent ad instar navigantium juxta Sirenas, quo minus cantu delinerentur. Volebant autem statim post auditum obire, et in ipsa interire jucunditate. Morum lepor et urbanitas probaque agendi ratio cui omnium velut isti, necnon amabilitas gravitasque sermonum? Aliis quidem aliud laudatorum donum, et qui duobus gaudet hic nobis optimus valdeque mirandus. Eustathio autem prorsus omnia optima simul convenientia florem perfecterunt paradisum omnibus virtutum formis repletum et concinnatum, fructibus maturis luxuriantem, ferentem etiam lignum scientiæ, muliere serpentique exceptis. O novus hic paradisus in quo invidia quidem non erat, sed nec querela nec mendacium neque puditas! Fructus etiam scientiæ nequaquam prohibebatur, verum multi de eo epulati sunt et saturati, jubente hortulano, nec a ligno viæ fuerunt interdicti. Cæteras autem hori gratias quomodo explanarem dolore concissus? O mens cælestis! o cor fortissi-

χρυσῆς ἀπολαλαυδῶν γλώττης, οἱ δὲ καὶ πόρρωθεν τοὺς ἤχους δεχόμενοι. Οὐδὲ γὰρ ἀτιμωτῆρὰ βρόντης ἢ τῶν ἐκσίνου λόγων ἦχῳ, ὡς μὴ καὶ ἐκ περάτων διαθεῖναι εἰς πέρατα, καὶ τοὺς ἀντιλεγεῖν τολμῶντας δειλοῦς ἐργάζεσθαι, καὶ περιδείξαι τοῖς ὡσι τὰς χεῖρας; ἐπιτιθέντας, καὶ τὸ ἐμδρόντητον ὑποπτεύοντας. Οὐδὲ δ' ἐφθόγγο; ἀστραπῆς ἀμαυρότερος, ὡς μὴ προφαίνειν ἀπανταχοῦ, ἐνέλου; δὲ καὶ πικρῶν, ὅσοι περὶ τὴν ἀκοήν οὐκ εὐγνώμονες· ὥστε καὶ, ὅπερ ἦν τοῖς ἀποστόλοις ἐφαίρετον, εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξελεῖν τὸν φθόγγον αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα, οὐκ ἂν ἐγὼ φοβηθῆσοιμην καὶ τῷ καλῷ συναράδσαι τοῦτω φωστῆρι καὶ ἀληθῶς τοῦ Χριστοῦ μαθητῇ. Ἰγὼ μὲν γὰρ οὐκ ἦν περιτρέχων, οὐδὲ τὰς πόλεις ἀναμετρῶν, καὶ ἀπὸ ταύτης πρὸς ἐτίραν μεταχωρῶν κατὰ τὸ τοῦ Κυρίου παράγγελμα· οὐτε μὴν φῆμιν περιρροσμένη πανταχοῦ τοῦτον παρήκμας. Καὶ εἴγε μὲν Θεσσαλονικίων τὸν λογογραφούντα, αἱ δὲ λοιπαὶ τῶν πόλεων, ἐν αἷς καὶ λόγων τρόφοιμοι τινες καὶ φιλόκαλοι, μετακαλῶντο τοὺς λόγους· καὶ ἦσαν ὅπως περὶόντες, τάχως; πρὸς τοὺς καλῶντας μεταφερόμενοι. Οὐκοῦν γέμει μὲν ἡ πόλις αὐτῇ τῶν σοφῶν τοῦ μάκαρος συγγραμμάτων, γέμει δὲ καὶ ἡ τῶν πόλεων βασιλῆς, ὅθιν τοὺς λόγους ἐδρέψατο. Εἰ δὲ καὶ πρὸς ἐτίρας βασιλείας, οὐκ ἂν εὐρήσεις τοῦ λόγου μέτοχον τῇ; Εὐσταθίου Μούσης ἀμύητον. Παρ' ἐμοὶ δὲ ἅρα καὶ φαίκαλοι πολλοὶ τῶν ἐπιστόλων, σοφίαν τε πολλὴν ἐμπεφορτισμένοι καὶ κακίαν ἅπασαν στηλιτεύοντες· ὅφ' ὧν ἐγὼ καὶ θυμὸν πολλὰκις οἶδα οὐσίας φλεγμαίνοντα, καὶ λύτης ἀμετρίαν ἀποσιτισμένους. Καὶ ὅλος διδασκάλου ἐφαίνε-

το. Ἄλλὰ λόγου μὲν καὶ σοφίας οὕτως εἶχεν ὁ καλὸς οὗτος ἀρχιερεὺς, ὡς τῆς αὐτοῦ γλώττης πάντας ἐξηρηθῆσαι φιλομουσους ἅμα καὶ φιλορήτορας, καὶ μὴδὲ κηροῦ δεῖσθαι ταῖς ἀκοαῖς κατὰ τοὺς τὰ Λαίρηνια παραπλέοντας, ὡς μὴ ταῖς μελωδίαις ἐναπομείνειεν. Ἦθελον δὲ τῇ ἀκρόασι καὶ ἐπαποθανεῖν, καὶ αὐτῇ συναποθανεῖν τῇ γλυκύτητι. Ἦθους δὲ κοσμιότης καὶ χρηστότης τρόπου καὶ προαίρεσις ἰδελόκαλος τίνι τῶν ἀπάντων ὡς τοῦτω καὶ φῶλον χρῆμα καὶ σεμνολόγημα; Ἄλλω μὲν γὰρ ἄλλο τι τῶν ἐπαινουμένων κατορθώμα· ὁ δὲ καὶ δυσὶν ἀρεταῖναιν ἀρίστος οὗτος παρ' ἡμῶν καὶ θαυμάσιος. Εὐσταθίῳ δὲ τῷ πᾶν πᾶν ὁμοῦ τὰ κάλλιστα συνελθόντα εὐθαλῇ παράδεισον ἀπέτελεσαν, πάσαις μὲν ἀρετῶν ἰδέαις περιτριβῇ καὶ κατάκομον, καρποῖς ὥραις ἐνευθηνούμενον, φέροντα δὲ ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς γνώσεως ἔζλον, γυναικὸς δὲ δίχα καὶ ἑρως. Ὁ καινὸς οὗτος παράδεισος, ἐν ᾧ φθόνος μὲν ἀπῆν, φιθυρισμὸς δὲ οὐκ ἦν, οὐδὲ ἀπάτη καὶ γύμνωσις! Οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ ὁ τῆς γνώσεως καρπὸς ἀπηγόρευτο, ἀλλ' ἐπύργησαν μὲν οἱ πολλοὶ, καὶ εἰς κόρον ἑδωμάτισαντο, τοῦ φυτηκόμου καλεούντος, καὶ οὐδὲ τοῦ ζύλου τῆς ζωῆς ἀπεκλείσθησαν. Τὴν δὲ λοιπὴν τοῦ

λειμῶνος χάριν πῶς ἂν ἀφηγησάμην, ὅπῃ τοῦ πα-
 θους ἀνακοπόμενος; Ὡς οὐκ αἰθέριος! ὧ φρένες
 στερέμινι! ὧ φρονήσεως μέγεθος! ὧ χεῖλεσιν γλυ-
 κύητες μέχρι καὶ μόνου προσήματος! ὧ χεῖρες
 καλαὶ μὲν κατὰ τὰς πρὸς Θεὸν ἐκτάσεις, οἷς τῷ λαῷ
 τὸν Κύριον ἐξημενίζον, καλαὶ δὲ καὶ τὸν χροῦνδὸν
 τοῦ ἑλίου, ὃν πενομένοις ἐπήγαγον! Ὡς καλὰ πᾶν-
 τα καὶ πρὸς αὐτὰ καὶ πρὸς ἄλληλα, καὶ ὡς λύρα
 τις ἢ κιθάρα καλῶς πρὸς ἁρμονίαν μίαν ξυνάρμοζό-
 μενα! Ὡς γλυκεῖα προσλαλῶ καὶ βλεμῖνα προσήνεις
 καὶ μετλήχιοι! Εἰ δ' ἔστιν οὐ καὶ πρὸς ἐνίοους ὑπε-
 ρβυύσαστο, ἀλλὰ ἐνταῦθα τὸ ἀρχικὸν ὑπεραπολα-
 γεῖται τοῦδε τοῦ θαυμασίου, καὶ τὸ τέλεος ἐγκλημα-
 τοῖς κατορθώμασι συνεισέρχεται. Πάθος μὲν γὰρ
 οὐκ ἦν χρῆσθαι τῷ εἰς βακτηρίαν ταύτην ἐγγει-
 ρισθέντι καὶ τῶν ἐπιβουλεύοντων ἐλάττειν, λόγῳ
 δὲ καὶ βλεμνῶσι πλήξει τὸν ἀτακτοῦντα, καὶ ἀπὸνῶς
 ἀρτιῶσαι τὸν ὑποσχόμενον. Τοῦτο δὲ ἄλλα καὶ ὁ
 Χριστὸς ἵσται περὶ τοῦς ἀπειθευτοῦντας ἀμφὶ τὸ
 ἱερὸν. Οὐ μὴ πῶς ἦν ἐκεῖ τὸ φραγέλιον, ὥς τότε,
 παντελῶς ἀνάληκτον καὶ ἀνεπιτίμητον, τοῖς δὲ ἀρ-
 χομένοις πάντως ἐπιθεάεσθαι, καὶ οὐδὲ τοῖς ἀρχουσιν
 αἰνέειν. Ἡ γὰρ ἂν καὶ ἁ παρὰ τὸν νόμον παλαιῶς
 ἱερῶν ἐμμεῖν ἀκατάκρητος, παρανομοῦσι τοῖς οἰσὶ
 μετὰ βραχὺ ποτὶ δριμυτάμενος. Ὡς ταπεινώσεως
 ὕψος κατὰ τοσοῦτον πληθύνει τῶν ἀρετῶν, οἷς ἐπα-
 λεί τὸ μέγαλαυχον! Οὐτε γὰρ τὸ περὶ τῆς σοφίας,
 οὐτε τὸ τῆς συνέσεως ὑπερβάλλον, τὸ τοῦ βίου φιλο-
 σοφόν, οὐτ' ἄλλο τι τῶν κατορθωμάτων οὐδὲν εἰς τὸ
 τόσου βάραθρον αὐτὸν ἀπεκρήμινεν. Οὐ μὴν οὐδὲ
 τὸ τῆς ἀξίας ὕψος, οὐδ' ὁ περίδοξος ὁρῶς, καὶ δὴ
 ταῖς τὰ μέγιστα κληρουμένοις παρέπεται, κατοφρυῶ-
 σαι τοῦτον δεδυνάμενοι. Ἀλλ' ἦν ὁφθαλμοῖς μὲν τοῖς
 ἔργοις, ταπεινὸς δὲ τῷ φρονήματι, καὶ μέγας μὲν
 ἐντὸς καὶ ὅσον ἂν τι; ἐκπλαγείη κατανόησις, καὶ
 τοῖς τοῦ Λιβάνου δένδροις συγκαταλέξειεν. Ἐξωθεν
 δὲ μικρὸς τε καὶ περιπέσιος, καὶ ὅλος ἐξηματῆσται,
 καὶ εἰς περιφρόνησιν παρακινῶσαι τοῖς ἀντιγυ-
 νοντας. Δορυφορία τε γὰρ ἀπὴν, καὶ ὀπαδοὶ καὶ κό-
 λακας οὐ παρίποντο. Μόνον τὸ συνήθως προπορευ-
 ῶμενον πῶς καὶ ἡ λαμπὰς ἡ προάγουσα τὸν ἐν ἀρ-
 χιερεῦσι μέγαν ἐσέμνευε, διδασκαλὸς τῆς ἐνδον οἰ-
 κουρούσης λαμπρότητος, καὶ τοῦ φωτός τῶν ἔργων
 προάγγελος. Εἰ δὲ καὶ πλουτεῖν ἠγάπα, εἰ δὲ καὶ
 σωροὺς χρημάτων ἐπιστοιβάσαντο, ζητεῖ τὴν ἐξ ὁμῶν
 μαρτυρίαν, οἷς ἦν αἱ καὶ σύνοικος καὶ συνόμιλος.
 Τί δὲ; λημμάτων ἐκληροῦτο τὰς χεῖρας; Τί δὲ;
 ξενίοις καὶ δούροις ἐχάριεν, ὥς καὶ τὰ πνευματικὰ
 τοῖς βουλομένοις ἔστιν ὅτε καταχειρίζεσθαι. καὶ
 μοῦνον χεῖρας ἀθέμιτος λήμματα; Καὶ τίς οὕτω
 ψευδοσπῆς καὶ θρασυστομος, ὥς ἐπιβαρῆσαι
 τοιοῦτον ῥήματι, καὶ τὸν σπῆλον ἐπιτίθει τῷ καθα-
 ρῷ, καὶ τὸ πῶς ὀνομάσαι σκότος, καὶ τὸν λυχνίην
 καλεῖται κάληκα; Χεῖρες γὰρ ἦσαν ἐκείνου λείαι
 μὲν αἱ καὶ καθαφαὶ μετὰ τῆς ἰακῶδ' ἀπληστίας·
 μεταπλάσαι δὲ ταύτας εἰς τὸ ἀμφικαλῆς οὐκ ἠν-
 ἔσχετο, ὥς ἂν τὸ ἀληθὲς ἐπικρύπτοιτο. Φύσει γὰρ καὶ
 τὸ ἐπὶ κλοπὴν ἐμῖσι, καὶ τὸ δόλιον ἀπεστρέφετο.
 Καὶ εἰ ποτὲ τις αὐτῷ πῶς τοιοῦτος χαίρων ἐπεφώρτο, εἰς ἔχθρὸν ἐγένετό οἱ, καὶ μῖσος τοῦτον ἐμῖ-

A muni! o intellectus magnitudo! o laborum amce-
 nitias etiam in solo verbo! o manus pulchre ad
 Deum extensis quæ Deum populo placebant; pul-
 chre etiam ex fonte misericordiæ qui inde stato-
 riebat indigentibus! O bona omnia cum in seipais
 tum erga alia; et quasi lyra vel cithara in unam
 harmoniam coordinata! O dulcis loquela! o ju-
 cunde et suavis ocule! Qui si a nonnullis punctus
 fueris, in hoc præsertim capite admiratione om-
 nino dignus es, et accusatio in ejus gloriam verti-
 tur. Nam uti virga non necesse erat ut adversarios
 everteret, sed verbo et aspectu profertum sterneret,
 et sine labore frangebatur supplicatorem. Hoc
 et Christus faciebat circa defluentes in templo.
 Nullam tunc proferebat vocem omnino asperam vel
 contumeliosam, sive subjectis noxium, sive prin-
 cipibus irreverens. Sine judicio condemnatus exiit
 in lege senior ille sacerdotum (Hellas), qui nec
 leviter quidem illos delinquentes vituperavit. O
 humilitatis altitudo in tanta virtutum copia quas
 subsequi solet arrogantia! Nec enim sapientia, nec
 excellens intellectus, nec vita philosopho congrua,
 nec quicquam aliud commodorum illum in superbia
 barathrum præcipientem egit. Neque dignitatis ma-
 gnitudo, neque sedis honor nec quæcumque alia
 præclara quibus sortiti stipantur eum inflare pote-
 runt. Sed erat excelsus operibus, conscientia autem
 humilis, interius quidem magnus ita ut quilibet
 intelligens obstupescat, et eum Libani lignis confè-
 rat; exterius vero parvus et abjectus ita ut occur-
 rentes deluderet et ad contemplantum incitaret.
 Quippe satellites aberant, necnon comites et adula-
 tores nunquam sequebantur. Solitum autem solum
 præiens lumen et lampas antecedens illum inter
 pontifices magnum illustrabat, magistræ internæ
 claritatis, et lucis operum prænuntia. Quod si di-
 testere amabat, si opum æcerros congregabat,
 vestrum poscit testimonium inter quos semper
 vixit, semper conversatus est. Quid ergo? muneribus
 manus implevit? Quid ergo? Obvatis donisque
 delectabatur ita ut spiritalia volentibus pretio
 tradiderit et illicitis lucris manus polluerit? Sane
 quis adeo mendax et insolens ut taliter loqui audeat,
 et sordem munditiæ immittat, et lucem appellat
 tenebras, et faciem vocat caliginem? Manus enim
 illius erant læves et puræ cum cupiditate Jacob.
 Eas in ancipiti extendere non patiebatur ut veritas
 claresceret. Nam natura fraudem oderat et dolum
 aversabatur. Et si quis inquam ipsi libibus gau-
 dens ostenderetur, huic in inimicam vertebatur, et
 perfecto odio oderat eum. Ipse enim in innocentia
 cordis in medio domus ambulabat, nec a juventute
 ambagibus et circuitibus fuit delectatus, nec januas
 divitiarum magis quam doctorum pulsavit. Sed quasi
 senem honorans veritatem quam cum Deo confere-
 bat, facientes mendacium oderat et contra proxi-
 mum secreto maledicentes et murmurantes inse-
 ctabatur.

Kal ei potè tis autw pws toioytois xairwn epewrato, ei; echthron egéneto oi, kai mîso; toupton emi-

σεί τέλειον. Αὐτὸς μὲν γὰρ ἐν ἀκακίᾳ καρδίας ἐν μέσῳ τῆς οἰκίας διεπορεύετο, ὅσῳ προδοῖς τε καὶ περιόδοις οὐκ ἐνησιμίζεν ἐκ νεότητος, οὐδὲ θύρας πλουσιῶν μᾶλλον ἢ τῶν λογίων ἐξέτριβε. Πρεσβύων δὲ ἄλλα καὶ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἄγων ἴσα θεῶ, τοὺς ποιούντας παραβάσεις ἡμῖσι, καὶ τοὺς λάθρα τοῦ πλησίον καταλαλούντας· καὶ φθουρίζοντας ἐξεδίωκεν.

5. O quid tui prius deslebo, frater divinissime? A

Quid tui lacrymabo posterius? Gravitationem et philosophiam, vel societatem atque charitatem? linguæ prudentiam, aut susvitatem et gratiam? pontificalem honorem, aut politicam conversationem? Omnia enim simul collecta quæ hominem adornant inter se optime coordinata temperasti et in compositionem perfecisti quam arte efformant omnis generis flores atque colores. O quantæ gratiæ! o quantus decor, quantæque virtutes! o vir etiam ante finem beatificatus, et post finem propter jacturam quidem desletus, sed propter virtutes celebratus! O juvenus gloriosa! o senectus concinenda! Nam juvenem habuit eum litterarum civitas, Constantinopolis, et omnis juvenus litteris dedita circa illum; Musarum velut templum erat; alia quædam Academia, Porticusve et Peripateticorum deambulatorium. Alios quidem introducebat in grammaticam, in metra atque poesim, tanta de illis scientia præditus ut nullo modo ab earum excogitatoribus superatus fuisset; alios vero linguam docebat, ad rhetoricam ductos, et alios aliis exercebat tum institutionibus tum doctrinis. Sed eo juventam transgresso, et in pontificiæ dignitatis altitudinem ascendente, quid necesse plura dicere? Unus in pontificibus, unus in sapientibus Thessalonicensis episcopus ab omnibus prædicabatur. Et nunc vita defunctum plorat totus doctorum chorus, et amplius istis sapientes ejus discipuli; plorat etiam ordo pontificum suo ornamento, suo decore exutus, et amplius istis ego ejus annis æqualis et educationis socius necnon studiorum condiscipulus, qui omne juventutis tempus cum ipso in eadem domo conversatus transegi; et ut omnia in uno colligam, in unam ambo animam confirmati sumus et conglutinati.

6. Hæc manibus tuis libamus, o divum et mihi amicissimum caput. Hæc sunt quæ tibi lingua sodalis dilecta offert, quam olim loquentem amabas, nunc vero dolore ardentis ejus non misereris, nec ex sinu patriarchæ in quo portaris roscidam guttulam nobis emittis tristitiæ igne æstantibus.

Accipe ergo hæc a nobis, pauca quidem ac spiritu anhelante composita. Quomodo enim equo quis insidens stylum exerceat? qui capite dolens et annis gravis amicum morte ereptum digne fleam? Nos quoque aliquando terræ creditos amici circumstabunt multi, sed nulla vox qualis tua fuit, nos celebrabit: et hoc quidem priori calamitati secundum additur infortunium.

ε'. Ὡς τί σου πρῶτον ἀποκλαύσομαι, θεοτάτε ἀδελφεῖ; Τί δέ σου θαυρῶσι δεύτερον; Τὸ ἀμυδριθὲς καὶ φιλοσοφον, ἢ τὸ κοινωνικὸν καὶ φιλόλληλον; Τὸ σὺφρον τῆς γλώττης, ἢ τὸ γλυκύ τε καὶ χάριεν; Τὴν ἀρχιερατικὴν εὐκοσμίαν, ἢ τὴν πολιτικὴν ἐπιφάνειαν; Πά-τα γὰρ ὁμοῦ συλλαβῶν, ὅσα τε ὄντως κοσμοῦσιν ἄνθρωπον, ἀλλήλους ταῦτα καλῶς συνήρμοσάς τε καὶ συνεκέρασας, καὶ εἰς οἰκονομίαν ἐξετελέσθης, ἣν τεχνικῶς ἐμορφώσαντο παντοδαπὰ καὶ ἀνθ' καὶ χρώματα. Ὡς τηλικούτων χαρίτων! Ὡς τοσούτου κόσμου καὶ ἀρετῶν! Ὡς ἄνθρωπος καὶ πρὸ τελευταίης ὄντως μακαριζόμενος, καὶ μετὰ τελευτὴν διὰ μὲν τὴν ζημίαν θρηνοῦμενος, διὰ δὲ τὰς ἀρετὰς ἐξυμνοῦμενος! Ὡς νεότης περιόδος! Ὡς γῆρας ἀοιδίμον! Ἀκμάζοντα μὲν γὰρ εἶχε τε ἡ τῶν λόγων πόλις, ἡ Κωνσταντινίου, καὶ ἡ φιλόλογος νεολαία πᾶσα περὶ αὐτὸν, καὶ ἡν μουσεῖον ἀντικρυς τοῦ δωματίου, ἅλλη τις Ἀκαδημία καὶ Στοὰ καὶ Παρίπατος. Καὶ οἷς μὲν ἐχορήγει γραμματικὴν καὶ μέτρα καὶ ποίησιν, τοσαύτην ἔχων τοῦτων τὴν ἐπιστήμην, ὥς μηδὲν τῶν ἀρξαμένων σφῶν εὐρέσιως ἀπολείπεσθαι· οἷς δὲ τὴν γλώττην ἠέκοναι, ρητορικῶς ἐξηγουόμενος, καὶ ἄλλους ἄλλους ἐνήσκει καὶ παιδεύει καὶ μαθήμασιν. Ὅθεν καὶ κλέος ἔσχεν εὐρὺ, τοῖς ἀπάντων κείμενο; στέμασι. Παραμείψας δὲ τὸν νῆον, καὶ εἰς τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ὕψος ἀναδραμών, εἰ δὲ πολλὰ λέγειν; Εἰς ἐν ἀρχιερεῦσιν, εἰς ἐν σοφοῖς ὁ Θεσσαλονίκης παρὰ πᾶσιν ἀνεκηρύττετο. Καὶ νῦν μὲν ἀπολιπόντα τὸν βίον θρηνεῖ μὲν ὁ λογικὸς χορὸς ἅπας, καὶ τούτων πλέον οἱ σοφοὶ μαθηταί· θρηνεῖ δὲ καὶ ὁ τῶν ἀρχιερέων κατάλογος; ὃν εἶχε καύχημα καὶ κόσμον ἀποδιδόν, καὶ τούτων πλέον ἐγὼ ὁ συνηλικιώτης καὶ σύντροφος, ὃς καὶ μαθημάτων συμμετέσχον αὐτῷ, καὶ τὸν πάντα τῆς νεότητος χρόνον συνηυλισθὼν τε καὶ συνέζησα, καὶ ἴσα συνελὼν ἐκπῶ, εἰς μίαν ἀμφω ψυχὴν συνεκράθημ' ἐν τε καὶ συνεδέθημ'.

ς'. Αὐταὶ σοι κείμεν' παρ' ἡμῶν αἱ χεῖρες, θεία καὶ φιλάτῃ μοι κεφαλὴ. Ταῦτά σοι τὰ τῆς φιλομένης γλώττης καὶ ἥλικος ἐναγίσματα, ἣν πάλαι μὲν λαλοῦσαν ἠγάπα, νῦν δὲ τῷ πάθει φλεγομένην οὐκ ἔλεες· οὐδὲ ἀπὸ τοῦ φέροντός σε κόλπου τοῦ πατριαρχικοῦ καὶ δροσίδεσσαν βανίδα ἐπιπίπτεις ἡμῖν φλογισμένοις τῷ τῆς λύπης πυρὶ.

Δ. Χολὴ μὲν οὖν ταῦτα παρ' ἡμῖν, ὀλίγα μὲν καὶ τῷ τοῦ δρόμου ἄσθματι μικροῦ συμπαγόμενα· πῶς γὰρ καὶ ἀφ' ἵππου βαίνων τις καὶ λογογράφῃται; πῶς δὲ καὶ δρόμῳ κεφαλὴν τεινόμενος, καὶ γῆρ' κχιμπτόμενος, πρὸς ἄξιον θρηνήσει τὸν φίλον κείμενον; ἡμᾶς δὲ μετὰ οἱ κειμένους φίλοι μὲν ἴσως πολλοὶ περιστήσονται, γλώσσα δὲ πάντως οὐ περιλαλήσει τὸν τύμβον, οἷαν τὴν σὴν ἔγνωρίσαμεν. Καὶ ἔσται μοι καὶ τοῦτο μετὰ τὴν νῦν συμφορὰν δυστύχημα δεύτερον.

ANNO CONTROVERSO.

ANTONIUS MELISSA

NOTITIA.

(Ex Bibliotheca Græca Fabricii, tom. VIII.)

Post Joannem Damascenum Antonius, qui a studio colligendi *Melissa* sive *Apis* dictus est, locos communes sententiarum e sacris, ecclesiasticis et externis scriptoribus, sub titulis CLXXVI digessit duobus libris. Prodierunt primum Græce cum Theophilo contra Autolyceum et Tatiano contra gentes, locisque communibus S. Maximi, de quibus supra dixi, curante *Conrado Gesnero*, qui Latinam quoque versionem ad voluminis calcem subjunxit, Tiguri 1546, fol. Versio Antonii Melissæ partim eidem Gesnero, partim *Joanni Ribitto* Sabaudo debetur. Eandem habeo excusam separatim, Antwerpæ 1560, in-12. De aliis editionibus quibus Antonii collectanea Maximo vel etiam Stobæo admista feruntur, in Maximo et Stobæo jam dixi. In præsentii tantum monebo de ætate hujus Antonii rem non esse plane exploratam, neque exinde quod Theophylactum laudat, statim eum cum Clariss. Caveo ad medium sæculum duodecimum rejiciendum esse duxerim. Theophylactus enim qui ab Antonio citatur non est Theophylactus Bulgarorum archiepiscopus, sed Theophylactus Simocatta, sæculi septimi scriptor, qui claruit ultimis Heraclii imp. temporibus. Antonium Melissam, Joannis Damasceni discipulum appellari video a Paulo Colomesio p. 136 Observationum sacrarum, nescio an proprie hoc ita volente intellectum, an tantum eum ita appellante ideo, quod scribendi genus idem post Damascenum imitatus fuit.

EDITORIS PATROLOGIÆ MONITUM.

Fr. Combefsius tom. II Operum S. Maximi, ubi ad ejusdem locos communes præfatur, valde Gesnero medico succenset quod is Maximi et Antonii opus sine distinctione con-gesserit. Addit se, post frustra quasitam Antonii peculiarem editionem Antverpiensem anni 1560, a Joanne Ribitto curatam, ad codicem ms. recurrisse cujus ope Maximo sua asse-ruerit, aliena sustulerit. Restabat igitur ut in hac nova Antonii editione eos locos Antonio redderemus quos ipsi Combefsius, eos omittens, reliquerat. At cum in manus nostras venerit Joannis Ribitti editio quæ genuinum Antonii textum, sed Latine tantum, continet, nobis eam lucem attulit quam Combefsius sibi deesse dolebat, et jam nihil aliud pensi habuimus quam Græca ex editione Gesneri expressa Latinis juxtaponere. EDIT.

ANTONII MONACHI

[COGNOMENTO MELISSÆ

SENTENTIÆ SIVE LOCI COMMUNES

EX SACRIS ET PROFANIS AUCTORIBUS COLLECTI.

ΛΟΓΟΣ Α'.]

Περὶ πίστεως καὶ εὐσεβείας εἰς Θεόν, καὶ ὅτι πάντες ἀγαθὸν ἐκτελέουσιν, ἀπὸ τῆς πολλοῦ διὰ τῶν ἔργων ἀναλαμβάνουσιν.

Ἐγένετο μεθ' ἡμῶν, ἦνευξε Κάιν ἀπὸ τῶν καρπῶν τῆς γῆς θυσίαν τῷ Θεῷ. Καὶ Ἀβὲλ ἦνευξε

A

SERMO I [al. CLX].

De fide et pietate in Deum, et quod omnibus bonis antecellant, quando maxime per bona opera resplendent.

I Gen. iv. Et factum est post dies, obtulit Cain de fructibus terræ sacrificium Domino. Et Abel obtu-

lit et ipse de primogenitis ovium suarum et de adipibus earum. Et respexit Deus ad Abel et ad munera ejus. Ad Cain autem et ad sacrificia ejus non attendit.

Gen. v. Et placuit Enoch Deo, et non inveniebatur, quia transtulit illum Deus.

Gen. vi. Noe invenit gratiam coram Domino Deo.

Ibid. Et fecit Noe omnia, quaecunque praecepit ei Deus, sic fecit.

Ibid. Noe homo justus, perfectus existens in generatione sua. Deo placuit Noe.

Gen. xvii. Dixit Dominus Deus ad Abraham : Ego sum Dominus Deus tuus, complace coram me, et esto irreprensibilis.

Gen. xv. Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam.

Exod. ix. Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, de domo servitutis. Non erunt tibi dii alii praeter me. Non facies tibi idolum, neque ullius simulacrum, quaecunque in caelo sursum, et quaecunque in terra deorsum, et quaecunque in aquis sub terra. Non adorabis ea, neque servies eis.

Deuter. x. Dominum Deum tuum timebis, et illi soli servies, et illi adhaerebis, et in nomine ejus jurabis. Ipse gloriatio tua, ipse Deus tuus.

Ibid. Et nunc, Israel, quid Dominus Deus tuus petit a te nisi ut timeas eum, ut ambules in omnibus viis ejus, et diligas eum, et servias Domino Deo tuo, ex toto corde tuo, et ex tota anima tua ?

Job. xxxiv. Ecce pietas est sapientia.

Psal. xxxii. Rectum est verbum Domini, et omnia opera ejus in fide.

Psal. c. Oculi mei ad fideles terrae, ut sedeant ipsi mecum.

Salomon. Exhibitam et certam fidem annuntiat justus.

Prov. i. Pietas in Deum initium sensus vel sapientiae.

Prov. xv. Desideria piorum delectant animas.

Osee, vi. Misericordiam volo et non sacrificium, et notitiam Dei magis quam holocausta.

Isa. xxi. Via piorum recta et parata est.

Pii prudenter consuluerunt, et consilium illud manet.

Jerem. v. Si est qui faciat iudicium et quærit iudicium, propitius illi ero, dicit Dominus.

Sap. i. Diligite iustitiam, qui iudicatis terram ; semite de Domino in bonitate, et in simplicitate cordis quærite illum : apparet enim iis, qui illi non dimittunt.

Eccli. xlii. Omnium potentissima est pietas.

Eccli. xxiii. Thesaurus nunquam periturus timor Domini.

Crede Deo, et recuperabis te.

Eccle. ii. Donum Domini permanet cum piis.

καὶ αὐτὸς, ἀπὸ τῶν πρωτοτόκων τῶν προβάτων αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ τῶν σταδίων αὐτῶν· καὶ ἐπιβὰν ὁ Θεὸς ἐπὶ Ἀβελ, καὶ ἐπὶ τοῖς θύροις αὐτοῦ, ἐπὶ δὲ Κάιν καὶ ἐπὶ ταῖς θυγατρὶσι αὐτοῦ οὐ προσέσχεν.

Ἐνὼς εὐηρέστησεν τῷ Θεῷ, καὶ οὐχ εὐρίσκατο, διότι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ Θεός.

Νῶε εὗρε χάριν ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ.

Καὶ ἐποίησεν Νῶε πάντα ὅσα εἶπεν αὐτῷ Κύριος ὁ Θεός, οὕτως ἐποίησε.

Νῶε ἄνθρωπος δίκαιος, ὧν, τέλειος· ἐν τῇ γενεᾷ αὐτοῦ. Τῷ Θεῷ εὐηρέστησεν Νῶε.

Εἶπεν Κύριος ὁ Θεός τῷ Ἀβραάμ, « Ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου, εὐαρίσται ἐναντίον μου, καὶ γίνου ἀμειψτός. »

Ἐπίστευσεν Ἀβραάμ τῷ Θεῷ, καὶ ἡλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.

« Ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου, ὁ ἐξαγαγὼν σε ἐκ τῆς Αἰγύπτου, ἐξ οἴκου δουλείας. Οὐκ ἔσονται σοι θεοὶ ἑτεροὶ πλην ἑμοῦ. Οὐ ποιήσεις σκαμπὴν εἰδωλόν, οὐδὲ παντὸς ὁμολοίμα ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἔσται, καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ ἔσται, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασι ὑποκάτω τῆς γῆς. Οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς. »

Κύριον τὸν Θεόν σου φοβήθησιν, καὶ αὐτὸν λατρεύσεις, καὶ πρὸς αὐτὸν κοληθήσῃ, καὶ ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ὁμῇ. Αὐτὸς καύχημά σου, καὶ αὐτὸς Θεός σου.

Καὶ νῦν, Ἰσραὴλ, τί Κύριος ὁ Θεός σου ἀπατεῖ παρὰ σοῦ, ἀλλ' ἢ φοβεῖσθαι αὐτὸν, καὶ ποιεῖσθαι ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, καὶ ἀγαπᾶν αὐτὸν, καὶ λατρεύειν Κύριον τῷ Θεῷ ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου ;

Ἰδοὺ ἡ θεοσεβεία ἐστὶ σοφία.

Εὐθὺς ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, καὶ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πίστει.

Οἱ ὀφθαλμοί μου ἐπὶ τοὺς πιστοὺς τῆς γῆς, τοῦ συγκαθῆσθαι αὐτοὺς μετ' ἑμοῦ.

Ἐπιδεικνυμένην πίστιν ἀπαγγέλει δίκαιος.

Εὐσεβεία εἰς Θεὸν ἀρχὴ αἰσθήσεως.

Ἐπιθυμία εὐσεβῶν ἡδύνουσι ψυχάς.

Ἐλεον θέλω, καὶ οὐ θυσίαν, καὶ ἐπιγνώσιν Θεοῦ, ἢ ἡλοκαυτώματα.

Ὅσος εὐσεβῶν εὐθεῖα ἐγένετο καὶ παρσκευασμένη.

Οἱ εὐσεβεῖς συνετὰ ἐβουλεύσαντο, καὶ αὕτη ἡ βουλή μενεί.

« Ἢ ἐστὶ πᾶν πίστιν, ὡς· ἔσονται αὐτῷ, » λέγει Κύριος.

Ἀγαπήσατε δικαιοσύνην, οἱ κρίνοντες τὴν γῆν, φρονήσατε περὶ τοῦ Κυρίου ἐν ἀγαθότητι καρδίας, καὶ ἐκζητήσατε αὐτόν. Ἐμφανίζεται γὰρ τοῖς μὴ ἀπιστοῦσιν αὐτόν.

Παντὸς δυνατωτέρη ἐστὶν ἡ εὐσεβεία.

Θησαυρὸς ἀδιάπτωτος ἡ θεοσεβεία.

Πίστευσον τῷ Θεῷ, καὶ ἀντιλήφεται σου.

Δόσις Κυρίου παραμένει εὐσεβέσιν.

Διήγησις εὐσεβοῦς διὰ παντός σοφία.

Ἐν στόματι εὐσεβῶν πληθυνθήσεται ἄνθρωπος.

Ἀνθρώπος εὐσεβής ἐν σοφίᾳ μένει, ὡς ὁ ἥλιος.

Πίστις εἰς τὸν αἰῶνα σταθήσεται.

Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἔάν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἔρεϊτε τῷ ὄρει τοῦτῃ· Μετάσθῃ ἐντεῦθεν ἔκει, καὶ μεταθήσεται.

Ἀποκριθεὶς δὲ Πέτρος εἶπε τῷ Ἰησοῦ· Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολούθησάμεν σοι· τί ἄρα ἔσται ἡμῖν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Ἐάν ἡμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὁμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ καινῇ γενεᾷ, ὅταν καθίσῃ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τοῦ θρόνου δόξης αὐτοῦ, τότε καὶ ὁμεῖς καθίσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ. Καὶ πᾶς ὅστις ἀφήκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἕκαστον ἀπολασθήσεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρομήσει.

Οὕτως ἡγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπώληται.

Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, καὶ αὐτοὺς ποιήσει, καὶ μείζονα τούτων ποιήσει.

Μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες.

Ἐάν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματι σου, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ Θεὸς ἡγείρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ. Καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν.

Ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ οὕτε περιτομὴ τί ἐστίν, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἀνεργουμένη.

Ἔστι δὲ πίστις ἐλπίζομένων ὑπόστασις πραγμάτων, ἐλεγχος οὐ βλεπομένων.

Χωρὶς πίστεως ἀδύνατον εὐαρεσθῆσαι. Πιστεύουσι γὰρ δεῖ τὸν προσερχόμενον τῷ Θεῷ, ὅτι ἐστὶ, καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μεθ'αποδείξεως γίνεται.

Χάριτί ἐστε σεσωσμένοι.

Γύμναζε σεαυτὸν πρὸς εὐσεβείαν. Ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος· ἡ δὲ εὐσεβεία πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης.

Ἡ πίστις ἔάν μὴ ἔχῃ ἔργα, νεκρά ἐστὶ καθ' ἑαυτήν.

Σπουδάσατε διὰ τῶν καλῶν ἔργων βαβαλαν ὁμῶν τὴν κλῆσιν καὶ ἐκλογὴν ποιήσασθαι. Οὕτως γὰρ ἡμῖν πλουσίως ἐπιχορηγήθησεται ἡ εἰσόδος εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ὅσπερ οἱ βλέποντες τὸ φῶς ἐντός εἰσι τοῦ φωτός, καὶ τῆς λαμπρότητος αὐτοῦ μετέχουσιν· οὕτως οἱ βλέποντες τὸν Θεὸν ἐντός γίνονται τοῦ Θεοῦ, μετέχοντες αὐτοῦ τῆς λαμπρότητος. Ζωῆς οὖν μετέχουσιν οἱ ὁρώντες Θεόν.

Πίστις ἡγεῖσθαι τῶν περὶ Θεοῦ λόγων· πίστις, καὶ μὴ ἀπόδειξις· πίστις ἡ ὑπὲρ τὰς λογικὰς μεθόδους,

A *Ecclesi. xxvii.* Pii oratio munda est sapientia.

In ore piorum multiplicabitur laus.

Ecclesi. xxvii. Homo pius in sapientia permanet, ut sol.

Ecclesi. xl. Fides in saeculum stabit.

Matth. xvii. Amen dico vobis, si habueritis fidem, ut granum sinapis, dicetis monti huic: Transi hinc, et transibit.

Matth. xix. Tunc respondens Petrus, dixit ad Jesum: Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te: quid ergo erit nobis? Jesus autem dixit illis: Amen dico vobis, quod vos, qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit Filius hominis in sede maiestatis suae, sedebitis et vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Et **B** omnis qui reliquerit domos, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, et vitae aeternae sortietur hereditatem.

Joan. iii. Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, in tenebris non maneat.

Joan. xiv. Qui credit in me, opera quae ego facio, et ipse faciet, et maiora his faciet.

Joan. xi. Beati qui non viderunt, et crediderunt.

Rom. x. Si confessus fueris ore tuo Dominum Jesum Christum, et credideris in corde tuo, quod Deus illum excitavit a mortuis, salvaberis. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutem.

Galat. v. In Christo Jesu nec circumcisio est nec praepitium, sed fides per charitatem operans.

Hebr. xi. Est autem fides rerum sperandarum substantia, et argumentum eorum, quae non videntur.

Ibid. Sine fide fieri non potest, ut quis illi placeat. Nam qui accedit ad Deum, huic credere oportet, quod Deus sit, et quod remunerator sit quantibus **3** ipsum.

Ephes. ii. Gratia estis servati.

I Tim. iv. Exerce te ipsum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio paululum habet utilitatis: at pietas ad omnia utilis est, ut quae promissiones habet vitae praesentis et futurae.

Jacob. ii. Fides, si facta non habuerit, mortua est per se.

II Petr. i. Operam date, ut vocationem et electionem vestram firmam efficiatis. Siquidem ad hunc modum abunde subministrabitur vobis introitus in aeternum regnum Domini nostri Jesu Christi.

Irenaei. Quomodoque qui lumen intuentur, intra lumen sunt ac ejus splendore fruuntur; sic qui Deum vident, intra Deum existunt, splendoris ipsius participes. Vita ergo participes erunt, qui Deum vident.

Basilii. Fides eorum, quae de Deo dicuntur, dux sit; fides, et non demonstratio; fides, quae omnem

rationis methodum superans mentem ad consensum et approbationem trahit. Fides, inquam, non geometrica aliqua necessitate, sed Spiritus effectum et operatione animis innascens.

Theologiae mysterium fidei nihil sollicite inquirentis assensionem requirit. Deum enim esse omnino credendum est; quid vero ille sit, nequaquam inquirere aut disputare convenit. Denique si fides earum rerum, quæ sperantur, substantia est, et argumentum eorum quæ non apparent, ne contemderis ea nunc videre, quæ procul dissita sunt, neque in dubium vocaris ea quæ sperantur, eo quod ipsa cognitione nondum assequi queas.

Fides est assensus de iis quæ auditu percepit, nihil ambigens, cum certa persuasionem veritatis earum rerum, quæ Dei gratia prædicatae sunt. Hujus exemplum aut specimen exhibuit Abraham, qui juxta Scripturæ testimonium non dubitavit per incredulitatem, sed fide confirmatus est, Deo gloriam tribuens, et certa animi fiducia persuasus, quod quæ promisit Deus, eadem et præstare possit.

Greg. Thaumaturgi. Præcipuam pietatis curam habere convenit, quam non immerito virtutum parentem nominant. Hæc enim omnium virtutum principium et finis est.

Ut Deum et causam omnia continentem efficientemque cognoscamus, tum visu tum naturæ lege docemur: illo nimirum, dum res visibiles et solidas spectat; hac vero, dum ex visu cognitis et ordine dispositis summum ducem et opificem considerat.

Tecto pulsa et sub dio agens fides, & sumptuosa impietate præstantior est, et tres in nomine Domini congregati, multis divinitatem negantibus antecellant.

Nihil coram Deo æque magnificum est, atque sermo purus, et veritatis dogmatibus perfecta anima.

Sola pietas stabile et firmum bonum est. Quod enim acquisitum impossibile est, idem propter invidiam incredibile etiam judicatur. Atqui profanæ mentes nullam rem, quæ bona et honesta est, fide dignam existimant.

Chrysost. Hoc fidei maxime proprium est, rationes eorum quæ sunt non inquirere, sed obtemperare præscriptis.

Pium et fidelem virum tam firmo et constanti erga Dei promissiones animo præditum esse oportet, ut licet sibi ipsis contraria esse videantur quæ sunt, ne sic tamen vel animo turbari possit, vel de eventu desperet. Fidelem Abraham itaque inspicito, qualem nimirum promissionem ipse acceperit, et quænam ipse facere coactus sit.

Fides virtutum mater, corona et perfectio est.

Athanasi. Melius est dubitationem obortam silentio reprimere et credere, quam propter dubitationem diffidere.

Greg. Omne quod creatum est, extra divinam naturam aut essentiam esse judicare edocti sumus:

Α τὴν ψυχὴν εἰς συγκατάθεσιν ἔλκουσα· πίστις οὐχ ἡ γεωμετρικαὶς ἀνάγκαις, ἀλλὰ ταῖς τοῦ Πνεύματος ἐνεργείαις ἐγγινόμενη.

Τὸ τῆς θεολογίας μυστήριον τὴν ἐκ τῆς ἀδασανιστοῦ πίστει ἐπιζητεῖ συγκατάθεσιν. Πιστεῖν γὰρ δεῖ ὅτι ἐστὶ Θεός, οὐχ ἡ ζητῆσαι καὶ λογομαχεῖναι τὸ, τί ἐστὶ. Καὶ ὅπως εἰ ἡ πίστις ἐστὶν ἐπιζόμενων ὑπόστασις πραγμάτων, ἐλεγχος οὐ βλέπομένων, μὴ φανερῶν· ἰδεῖν ἥδη τὰ μακρὰν ἀπωχισμένα, μὴτε τὰ ἐπιζόμενα ἀμφίβολα καταστοῆς, διὰ τὸ μήπω αὐτῶν δύνασθαι κατὰ τὴν γνῶσιν ἐφάπτεσθαι.

Πίστις ἐστὶ συγκατάθεσις ἀδιάκριτος τῶν ἀκουσθέντων ἐν πληροφορίᾳ τῆς ἀληθείας, τῶν κηρυχθέντων Θεοῦ χάριτι, ἥτινα ἐπεδείξατο Ἀβραάμ, μαρτυρηθεὶς, ὅτι οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ, ἀλλ' ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει, δοὺς δόξαν τῷ Θεῷ, καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ ἐπηγγέλται Θεός, δυνατός ἐστι καὶ ποιῆσαι.

Εὐσεβεία· ἐπὶ πᾶσι φροντιστέον, ἥν μητέρα φασὶ τῶν ἀρετῶν, ὁρθῶς λέγοντες. Αὕτη γὰρ ἐστὶν ἀρχὴ καὶ τελευτὴ πασῶν τῶν ἀρετῶν.

Τὸ εἰδέναι Θεὸν καὶ τὴν πάντων συνεκτικὴν τε καὶ ποιητικὴν αἰτίαν, καὶ ὅψι διδάσκαλος, καὶ ὁ φυσικὸς νόμος· ἡ μὲν τοῖς ὁρωμένοις προσβάλλουσα καὶ πεπηγμένη, ὁ δὲ δι' αὐτῶν τῶν ὁρωμένων καὶ τεταγμένων τὸν ἀρχηγὸν τοῦτον συλλογίζομενος.

Κρεῖσσον ὑπαίθριος πίστις πολυτελοῦς ἀσεβείας, καὶ τρεῖς συνηγμένοι ἐν ὀνόματι Κυρίου πολλῶν ἀρνούμενων θεότητα.

Οὐδὲν οὕτω τῷ Θεῷ μεγαλοπρεπές, ὥς λόγος καθαρινόμενος, καὶ ψυχὴ τελεία τοῖς τῆς ἀληθείας δόγμασι.

Μόνον ἀμετάπτωτον ἀγαθὸν καὶ παραμένον ἡ εὐσεβεία. Τὸ γὰρ οὐκ ἐπικτεδὸν οὐδὲ πιστὸν, πῶς διὰ τὸν φθόνον· ψυχᾷ γὰρ βεβήλαις οὐδὲν τῶν καλῶν ἀξιοπιστόν.

Τοῦτο μάλιστα πίστει, μὴ ζητεῖν εὐθύναι τῶν πραττομένων, ἀλλὰ πισθεῖναι τοῖς ἐπιταττομένοις.

Τὸν εὐσεβῆ καὶ πιστὸν ἄνδρα οὕτω βεβαίως διακεῖσθαι χρὴ πρὸς τὰς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ, ὥστε καὶ ἐναντία αὐτοῖς φαίνεσθαι τὰ γινόμενα, μὴδὲ οὕτως ταράττεσθαι, μὴδὲ ἀπογινώσκειν τὴν ἐκβασιν. Ὅρα γοῦν, ὁ πιστὸς Ἀβραάμ τίνα μὲν ὑπόσχεται ἰδεῖν, τίνα δὲ πράττειν ἠναγκαῖσται.

Πίστις μήτηρ καὶ στεφάνη καὶ συμπαράλωσις τῶν ἀρετῶν ὑπάρχει.

Βέλτιον ἀποροῦντας σιωπᾶν καὶ πιστεῦναι, ἢ ἀπιστεῖν διὰ τὸ ἀπορεῖν.

Πᾶν τὸ χτιστὸν ἐξω τῆς θείας φύσεως εἶναι νοεῖν ἐπιτελεύθωμεν· μόνην δὲ τὴν ἀχτιστον φύσιν λα-

τρεῦειν καὶ σέβεσθαι, ἥς χαρακτὴρ ἐστὶ καὶ γνώ-
ρισμα τὸ μὴτε ἀρχεσθαι τοῦ εἶναι ποτε, μὴτε παύ-
σθαι.

Πίστις μόνῃ κρατεῖ τὸν ἀκράτητον· πίστις μόνῃ
κατανοεῖ τὸν ἀθέατον· πίστις μόνῃ προσπελάζει
τῷ ἀπροσπελάστῳ, ὅσον ἐγγυρεῖ καὶ ὅσον ἐνδέχεται.

Ἐπειδὴ ἀνεπίδατός ἐστι λογισμοῖς ἀνθρωπίνους
τῆς ὑπερκαίμενης φύσεως· ἡ κατάληψις, τοῦτου
χάριν ἡ πίστις ἀντὶ λογισμῶν γίνεται, τοῖς ὑπὲρ
λόγον καὶ κατάληψιν αὐτὴν ὑπερβαίνουσα.

Τὸ πιστεῖν παραδεκτὸν, ἀπολυπραγμόνητον εἶναι
χρή. Τὸ γάρ τοι βασιανίζμενον πῶς ἐτι πιστεύου-
ται;

Ἡ μὲν πίστις σύντομός ἐστιν, ὥς εἰπεῖν, τῶν
καταπειγόντων γνώσις. Ἡ γνώσις δὲ, ἀπὸδεῖξις τῶν
διὰ πίστεως παρελημμένων ἰσχυρὰ καὶ βεβαία.

Οὐχ ὁ παντὶ πιστεύων πιστὸς λέγεται· ἀλλ' ὁ Θεῷ
πιστεύων, αὐτὸς μόνος πιστὸς καὶ ἐστὶ καὶ λέγεται.

Ἡ ἀληθὴς ἱεραρχία τίς ἂν εἴη, πλὴν ψυχῆς θεο-
φιλοῦς εὐσέβεια; ἥς τὸ εὐχάριστον ἀθανατίζεται
παρὰ τῷ Θεῷ, συνδιακινῶν ἡμῶν, καὶ σελήνη, καὶ
τῷ παντὶ κόσμῳ.

Ἀρχὴ ἀρίστη πάντων μὲν ὁ Θεός, ἀρτῶν δὲ εὐ-
σέβεια.

Ὅσπερ φασὶν ἐν ἱατρικῇ, τὰ μὴ καθαρὰ τῶν
σωμάτων ὁπόσῳ ἂν θρέψῃς, μᾶλλον βλάπτεις, ὕλην
ὑποβαλὼν τῇ κακοχυμῇ· οὕτως καὶ ψυχὴν μοχθη-
ροῖς δόγμασι προκατειλημμένην, ὁπόσῳ ἂν διδάξῃς,
μᾶλλον βλάπτεις, μείζονας ἀρχὰς αὐτῇ τῆς ψευδοδο-
ξίας παρέχων.

ΛΟΓΟΣ Β΄.

Περὶ τῶν παραβεβηκότων τὴν εὐσέβειαν καὶ
πίστιν, καὶ εἰς Θεὸν ἀσεβοῦντων.

Ἰδὼν ὁ λαὸς ὅτι κεχρόνικε Μωϋσῆς καταβῆναι ἐκ
τοῦ ὄρους, συνέστη ἐπὶ Ἀαρὼν, καὶ λέγει αὐτῷ·
Ἀνάστηθι καὶ ποίησον ἡμῖν θεοὺς, οἱ προπορεύ-
σονται ἡμῶν. Ὁ γὰρ Μωϋσῆς οὗτος ὁ ἄνθρωπος ὃς
ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐξ Αἰγύπτου, οὐκ οἶδμεν τί γέγονεν
αὐτῷ. Καὶ λέγει αὐτοῖς Ἀαρὼν· Περιέλεσθε τὰ ἐν-
ώτια τὰ χρυσὰ τὰ ἐν τοῖς ὠσὶ τῶν γυναικῶν ὑμῶν,
καὶ θυγατέρων ὑμῶν, καὶ ἐνέγκατε πρὸς μέ. Καὶ
παραβέλοντο πᾶς ὁ λαὸς τὰ ἐνώτια τὰ χρυσὰ, καὶ ἔ-
γχαν πρὸς Ἀαρὼν· καὶ ἔποίησεν αὐτὰ μόσχον χυ-
νευτὸν, καὶ εἶπεν· Οὗτοι οἱ θεοὶ σου, Ἰσραὴλ, οἵτι-
νες ἀνετίθασάν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου.

Διὰ τὴν ἀσέβειαν τῶν ἰθὺν τὸν Κύριος ἐξ-
ολοθρεύσει αὐτοὺς πρὸ προσώπου σου· οὐ διὰ τὴν
δαίτυτητα τῆς καρδίας σου εἰσπορεύῃ κληρονομήσαι
τὴν γῆν αὐτῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀνομίαν τῶν ἰθὺν
τούτων, Κύριος ἐξολοθρεύσει αὐτοὺς πρὸ προσω-
που σου.

Εἶπεν Κύριος τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, Ἑγμεῖς ἐγκα-
τεῖκατε με, καὶ ἐδουλεύσατε θεοῖς ἑτέροις διὰ
τοῦτο οὐ προσθήσω τοῦ ὤσσαι ὑμᾶς. Βαδίζετε καὶ
βοᾶτε πρὸς τοὺς θεοὺς οὓς ἐξελέξασθε ἑαυτοῖς, καὶ
αὐτοὶ σωσάτωσαν ὑμᾶς ἐν καιρῷ θλίψεως.

eam vero solummodo naturam, quæ increata est,
colere et venerari didicimus, cujus nota et indicium
est, nec unquam capisse, nec unquam descere.

Sola fides comprehendit incomprehensibilem. Sola
fides invisibilem percipit. Sola fides inaccessum ac-
cedit, quoad ejus fieri potest et licet.

Quandoquidem supernæ naturæ comprehensio
humanis rationibus longe est superior, ideo fides
rationum locum explet, super ea quæ rationem et
intellectum superant, semetipsam extendens.

Clementis. Quod fide perceptum est, a curiosa
inquisitione alienum sit oportet. Quod enim ad
amussim studiose exploratum est, quomodo fide per-
ceptum aut creditum esse dicetur?

Fides brevis et compendiosa, ut ita dicam, rerum
necessariorum est cognitio. At cognitio constans et
firma est eorum, quæ per fidem accepta sunt, demon-
stratio.

Severini. Non qui cuivis credit fidelis dicitur, sed
qui Deo credit, hic solus fidelis est et dicitur.

Philonis. Vera hierarchia quænam alia, quam ani-
mæ Deo dilectæ pietas, fuerit? cujus gratitudo apud
Deum immortalis est, perenne ævum cum sole,
5 luna et toto mundo extendens.

Aristotelis. Omnium quidem principium opti-
mum Deus est, virtutum vero pietas.

Quemadmodum in medicina fieri dicunt, ut cor-
pora non pura quo magis nutriveris, eo magis
lædas, materiam nimirum corruptis humoribus
suggerens: sic pravis opinionibus præoccupatam
animam, quo plus docueris, eo magis lædes, ma-
jores subinde male et perperam sentiendi occa-
siones suppedians.

SERMO II [al. CLXI].

De illis qui pietatem ac fidem prævaricantur, et in
Deum sunt impii.

Exod. xxxii. Videns populus, quod tardavit
Moyses descendere de monte, congregatus est ad
Aaronem, et dicit ei: Surge, et fac nobis deos,
qui præcedant nos. Nam Moyses hic homo, qui
eduxit nos de terra Ægypti, non scimus quid
factum est illi: Et dicit illis Aaron: Tollite inau-
res aureas, quæ in auribus mulierum vestrarum
et filiarum vestrarum, et afferte ad me. Et abstule-
runt omnis populus in aures aureas, et attulerunt
ad Aaron; et fecit eas vitulum conflatilem. Et
dixerunt: Isti dii tui, Israel, qui eduxerunt te de
terra Ægypti.

Deut. ix. Propter impletatem gentium harum
excindet eos Dominus ante faciem tuam. Non
propter sanctimoniam cordis tui tu ingredieris,
ut possideas terram earum, sed propter iniquita-
tem gentium harum Dominus excindet eos ante
faciem tuam.

Judic. x. Et dixit Dominus ad filios Israel:
Vos reliquistis me et colistis deos alienos. Ideir-
co non addam, ut liberem vos. Ite et clamate ad
deos quos elegistis vobis, et ipsi liberent vos in
tempore afflictionis.

Job xx. Gaudium impiorum ruina indecens, A lætitia autem iniquorum perditio. Si ascenderint in cælum ejus dona, et sacrificium ejus nubes attigerit, et visus fuerit jam firmatus esse, tunc in universum peribit, et qui cognoverant ipsum, dicent: Ubi est?

Ibid. xi. Facies impiorum ignominia implebuntur.

Ibid. xxi. Lumen impiorum exstinguetur.

Ibid. xv. Omnis vita impij curis transigitur: et cum visus fuerit jam in pace agere, veniet ei subversio.

Ibid. xi. Spes impij perit.

Ibid. xxi. Impiorum lucerna exstinguetur, superveniet autem illis subversio, et erunt sicut paleæ vento agitatæ.

Ibid. xi. Oculi impiorum tabescent. Nam spes eorum perditio.

Psalm. xvi. Filii alieni mentiti sunt mihi. Filii alieni inveterati sunt, et claudicaverunt a semitibus suis.

Ibid. xxxvi. Inimici Domini mox ut honorificati et exaltati fuerint, deficientes quemadmodum fumus defecerunt.

Ibid. Vidi impium superexaltatum et elevatum sicut cedros Libani. Et transivi, et ecce non erat, et quæsi eum, et non est inventus locus ejus.

Ibid. lxxii. Qui elongant se a te, peribunt. Perdidisti omnes, qui fornicantur abs te.

Prov. iv. Viæ impiorum tenebræ, et non sciunt in quo offendunt.

Ibid. xi. Facilis et jucunda est impiorum perditio.

Vitam impiorum subvertet Dominus.

Ibid. x. Fructus impiorum perditio.

Ibid. ii. Opera injusta facit impius.

Ibid. ii. Viæ impiorum de terra peribunt.

Ibid. ii. Persecutio impiorum ad mortem.

Ibid. xvi. Impius servatur in diem malum.

Ibid. xxviii. Fugit impius nemine persequente.

Animæ impij nemo miserebitur mortalium.

Prov. xviii. Cum venerit impius in profundum D malorum, contemnit.

Ibid. xii. Viscera impiorum misereri nesciunt.

Osee. Maledictio Domini in domibus impiorum. Anni impiorum pauci erunt.

Osee. vii. Væ eis, quoniam resillerunt a me. Miseri sunt, quoniam impij fuerunt in me. Ego autem redemi eos, et ipsi locuti sunt contra me mendacia.

Habac. i. Infirmandus impij, et auferam impios a facie terræ, dicit Dominus.

Isa. i. Audi, cælum, et terra, auribus percipe verba oris mei, quoniam Dominus locutus est: Filios genui, etc.

Εὐφροσύνη ἀσεδῶν πτώμα ἐξαίσιον· χαρμονὴ δὲ παρανόμιον ἀπόλεια. Ἐάν ἀναβῇ αὐτοῦ εἰς οὐρανὸν τὰ δῶρα, ἣ δὲ θυσία αὐτοῦ νεφῶν ἀφῆται, καὶ δοκῇ ἡδὴ καταστρεῖσθαι, τότε εἰς τίλος ἀπολείται. Οἱ δὲ ἰδόντες αὐτὸν ἱροῦσι, ποῦ ἴσιν;

Πρόσωπα ἀσεδῶν ἀτιμίας ἐμπλησθήσονται.

Φῶς ἀσεδῶν σβεσθήσεται.

1. α. δ βλος ἀσεδῶς ἐν φροντίδι. Ὅταν δοκῇ εἰρηνεύειν, ἤξει αὐτῷ ἡ καταστροφή.

Ἐλπίς ἀσεδῶς ἀπολείται.

Ἀσεδῶν λύχνος σβεσθήσεται. Ἐλεύσεται δὲ αὐτοῖς ἡ καταστροφή, καὶ ἔσονται ὡς περ ἀχυρὰ ὑπὸ ἀνέμου.

Ὁφθαλμοὶ ἀσεδῶν ταχέζονται. Ἡ γὰρ ἐλπίς αὐτῶν ἀπόλεια.

Υἱοὶ ἀλλότριοι ἐφύσαντό μοι. Υἱοὶ ἀλλότριοι ἐπαλεισθήσαν, καὶ ἐχώλῳσαν ἀπὸ τῶν τριβῶν αὐτῶν.

Οἱ ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου ἅμα τῷ δοξασθῆναι αὐτοῦ καὶ ὑψωθῆναι, ἐκλείποντες ὥστε καπνὸς ἐξελίπον.

Εἶδον τὸν ἀσεδῆ ὑπερυψούμενον καὶ ἐπαιρούμενον, ὡς τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου. Καὶ παρήλθον, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν· καὶ ἐζήτησα αὐτὸν, καὶ οὐχ εὗρέθη ὁ τόπος αὐτοῦ.

Ἰδοὺ οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ ἀπολείνται. C Ἐξωλόθρευσα πάντα τὸν πορνεύοντα ἀπὸ σοῦ.

Αἱ ἔδοι τῶν ἀσεδῶν σκοτεῖναι, καὶ οὐκ οἶδασιν πῶς προσκύνουσιν.

Πρόχειρος γίνεται καὶ ἐπὶ χάρτος ἀσεδῶν ἀπίολεα.

Ζωὴν ἀσεδῶν ἀναστρέφει Κύριος.

Καρποὶ ἀσεδῶν ἀπόλεια.

Ἀσεδῆς ποιεῖ ἔργα ἀδικα.

Ὅδοι ἀσεδῶν ἐκ γῆς ὀλοῦνται.

Ὁ διωγμὸς ἀσεδῶν εἰς θάνατον.

Φυλάσσεται ὁ ἀσεδῆς εἰς ἡμέραν κακῆν.

Φεύγει ἀσεδῆς μηδὲν διώκοντος.

Ψυχὴ ἀσεδῶς οὐκ ἐλεηθήσεται ὑπ' οὐδενὸς τῶν ἀνθρώπων.

Ἀσεδῆς ἐλθὼν εἰς βάθος κακῶν καταφρονεῖ.

Τὰ σπλάγχνα τῶν ἀσεδῶν ἀνελεήμονα.

Κατὰρα Κυρίου ἐν οἴκοις ἀσεδῶν. Ἐτη ἀσεδῶν ὀλίγα.

Οὐαὶ αὐτοῖς, οἳ ἀπεκήδησαν ἀπ' ἐμοῦ· δειλατοὶ εἰσιν, οἳ ἠσέδησαν εἰς ἐμὲ. Ἐγὼ δὲ ἐλυτρώσωμαι αὐτούς· αὐτοὶ δὲ καταλάβησαν κατ' ἐμοῦ ψευδῆ.

Ἀσθενήσουσιν οἱ ἀσεδεῖς, καὶ ἐξαρῶ τοὺς ἀσεδεῖς ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς. λέγει Κύριος.

Ἄκουε, οὐρανέ, καὶ ἐνωτίσου, ἡ γῆ, τὰ ῥήματα τοῦ στόματός μου, οἳ Κύριος ἐλάλησεν, ἐγὼ εὐλόγησα.

Οὐκ ἐγὼ παρηγορήσας αὐτοὺς, ἀλλ' αὐτοὶ παρηγορήσαντο με. διὰ τοῦτο ἐγκατέλιπον τὴν οἰκὸν μου. Ἐντελοῦμαι τῇ οἰκουμένῃ κακὰ, καὶ τοῖς ἀσεβέσι τὰ ἀμαρτίας αὐτῶν.

Ἀρθῆτω ὁ ἀσεβής, ἵνα μὴ ἴδῃ τὴν δόξαν Κυρίου. Οὐκ ἔστι χαίρειν τοῖς ἀσεβέσι, λέγει Κύριος.

Τί εὗρον οἱ πατέρες ὑμῶν ἐν ἐμοὶ πλημμέλημα, ὅτι ἀπέστησαν ἀπ' ἐμοῦ μακρὰν, καὶ ἐπορεύθησαν ὀπίσω τῶν ματαίων, καὶ ἐματαιώθησαν;

Ἔμεις οἱ ἐγκαταλείποντές με, καὶ ἐπομάζοντες τῇ τύχῃ τράπεζαν, καὶ κινῶντες· τῷ δαίμονι χάρισμα. Ἐγὼ ἀναποδώσω ὑμᾶς εἰς μάχιστον· πάντες σφαγῇ πεσεῖσθε, ὅτι ἐκάλεσα ὑμᾶς, καὶ οὐκ ἤκούσατε· καὶ ἐποίησατε τὸ πονηρὸν ἐναντίον μου, καὶ ἂν οὐκ ἔβουλόμην ἐξελίξασθε.

Ἐξέστη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ τοῦτῳ, καὶ ἔρριξεν ἡ γῆ ἐπὶ πλεον σφόδρα, λέγει Κύριος· ὅτι δύο καὶ πονηρὰ ἐποίησεν ὁ λαὸς μου· ἐμὲ ἐγκατέλιπον πηγὴν ὕδατος, ζῶντος, καὶ ὥρυξαν αὐτοῖς λάκκους συντετριμένους, οἱ οὐκ ἔδύναντο ὕδωρ συνέχειν.

Παιδεύσει σε ἡ ἀποστασία σου, καὶ ἡ κακία σου ἐλιγξεί σε, καὶ γνώθι καὶ ἴδε, ὅτι μικρὸν σοὶ τὸ καταλείπειν σέ με, λέγει Κύριος ὁ Θεός σου.

Εἶπεν Κύριος πρὸς με, εἰμὴ προσεύχου περὶ τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ μὴ ἀξίου ἐλεηθῆναι αὐτούς· ὅτι οὐκ εἰσακούσομαι σου. Ἡ οὐχ ὅρας τί οὗτοι ποιοῦσιν ἐν ταῖς πόλεσιν Ἰούδα, καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς; Ἰερουσαλὴμ; Οἱ υἱοὶ αὐτῶν συλλέγουσι ξύλα, οἱ πατέρες αὐτῶν καίουσι πῦρ, καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν τρίβουσι σιῆρα, τοῦ ποιῆσαι χανῶνας τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ σπεῖσαι σπονδὰς ἀλλοτρίας. διὰ τοῦτο τάδε λέγει Κύριος· Ἰδοὺ ὁργὴ θυμοῦ μου ἐκχίται ἐπὶ τὸν τόπον τούτον, καὶ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους τούτους, καὶ ἐπὶ τὰ κτήνη, καὶ ἐπὶ πᾶν ξύλον τοῦ ἀγροῦ αὐτῶν, καὶ ἐπὶ πάντα τὰ γεννήματα τῆς γῆς, καὶ ἐκκαυθήσεται, καὶ οὐκ ἔσται ὁ σέδιον, super omne lignum agri ipsorum, et super omnes fruges terræ, et succendetur, et non erit qui exstinguat.

Υἱὲ ἀνθρώπου, ἐώραξας τί οὗτοι ποιοῦσιν; ἀνομίας μεγάλας ποιοῦσιν ὧδε, τοῦ ἀπεχέσθαι ἀπὸ τῶν ἁγίων μου· καὶ ἔτι ὄψει ἀνομίας μέζοντας.

Τάδε λέγει Ἀδωναὶ Κύριος· ἡ Ἀνθ' ὧν ἐπέλαθον μου, καὶ ἀπερρίψας με ὀπίσω σου, καὶ σὺ λάβε τὴν ἀσεβειάν σου καὶ τὴν πονηρίαν σου.

Ἐν ἡμέρᾳ μισθῶν τῷ Θεῷ, καὶ ὁ ἀσεβὴς, καὶ ἡ ἀσεβεία αὐτοῦ. Τὸ πραχθὲν σὺν τῷ δράτατι ἐξολοθρευθήσεται.

Ἐλπίς ἀσεβοῦς ὡς φερόμενος χροῦς ὑπὸ ἀνέμου.

Τοῖς ἀσεβέσι μέχρι τέλους ἀναλετήμων θυμὸς ἐπίσται.

Ἀρνούμενοι οἱ εἰδέναι ἀσεβεῖς, ἐν ἰσχύϊ βραχίονός σου ἐμαστιγώθησαν.

Ἐκδίκησις ἀσεβῶν πῦρ καὶ ἐκώληξ.

Ὁδοὶ ὄραν, ἄνδρες ἀσεβεῖς, οἵτινες ἐγκατέλιπον νόμον Θεοῦ. Ἐάν γὰρ πληθύνητε, εἰς ἀπώλειαν,

Non ego repudiavi illos, sed ipsi me repudiaverunt. Idecirco dereliqui domum meam.

Mandabo super terram mala, et impiis peccata ipsorum.

Tollatur impius, ne videat gloriam Domini.

Isa. LVII. Non est pax impiis, dicit Dominus.

Jerem. II. Quod invenerunt patres vestri in me delictum, quod recesserunt procul a me, et ambulaverunt post vanitates, et vani facti sunt?

Isa. LXV. Vos dereliquentes me et oblitii montis sancti mei, et parantes fortunæ mensam, et implentes daemoni potionem. Ego tradam vos in gladium: omnes in caede cadetis, quia vocavi vos, et non audistis; locutus sum, et contempsistis: et fecistis malum in conspectu meo, et quæ non volebam elegistis.

Jerem. II. Obstupuit cælum super hoc, et inhorruit supra modum vehementer, dicit Dominus, quia duo mala fecit populus meus. Me dereliquerunt fontem aquæ viventis, et foderunt sibi lacus contritos, qui non potuerunt aquam continere.

Ibid. Castigabit te defectio tua, et malitia tua arguet te: et scito et vide, quia amarum tibi relinquare te me, dicit Dominus tuus.

Jerem. VII. Dixit Dominus ad me: Ne oraveris pro populo isto, ne preceris ut ipsi misericordiam consequantur, quoniam non exaudiam te. Annon vides quid ipsi faciunt in civitatibus Judæ, et in plateis Jerusalem? Filii colligunt ligna, et patres eorum succendunt ignem, et mulieres ipsorum subigunt simlaginem, ut faciant placentas militiæ cæli et libent libamina aliena, ut ad iracundiam provocarent me. Nunquid me ipsi ad iracundiam provocant? dicit Dominus, Nonne semetipsos, ut confundantur facies eorum? Propterea hæc dicit Dominus: Ecce ira furoris mei effunditur super locum istum, et super homines, et super jumenta,

Ezech. VIII. Fili hominis, vidisti quid isti faciunt? iniquitates magnas, quas domus Israel faciunt hic, ut abstineant a sanctuario meo: et adhuc videbis iniquitates majores.

Hæc dicit Adonai Dominus: Eo quod mei oblitus es, et abjecisti me post te, etiam tu accipe impietatem tuam et malitiam tuam.

Sap. XIV. Ex æquo Deo invisa et exosa sunt, tam impius quam impietas ejus. Nam et opus cum eo qui fecit illud excidetur.

Ibid. V. Spes impii qualis a vento sublata languo est.

Ibid. XIX. Impios sæva indignatio usque ad extremum persecuta est.

Sap. XVI. Qui te novisse negaverunt impii, in fortitudine brachii tui flagellati sunt.

Ecclesi. VII. Vindicta impii, ignis et vermis.

Ecclesi. XIV. Vae vobis, viri impii, qui deservistis legem Dei; licet enim multiplicemini, peribitis:

et si nascimini, in maledictionem id fiet: et si A obieritis, in maledictionem divisi eritis.

Eccli. xii. Luctus mortui septem dies, stulti autem et impij omnes dies vite illius.

Eccli. xxxiv. Oblationes impiorum non probat Altissimus.

Matth. x. Quicumque negaverit me coram hominibus, negabo et ego illum coram Patre meo, qui in cœlis est.

Hebr. vi. Fieri non potest, ut qui semel fuerint illuminati, gustaverintque donum cœleste, et participes facti fuerint Spiritus sancti, gustaverintque bonum Dei verbum ac virtutes futuri sæculi, si prolabantur, denuo renoventur **B** per pœnitentiam, ab integro crucifigentes sibi metipsis Filium Dei, et ludibrio exponentes. Siquidem terra, quæ imbrem sæpius in se venientem combiberit, et progenuerit herbam accommodam eis, opera quorum et colitur, recipit benedictionem a Deo. At quæ produxerit spinas et tribulos, reprobata est et maledictioni confinis, ejus exitus huc tendit, ut exuratur.

Basilii. Impietas proprie dicitur, quod in Deum commissum est peccatum.

Fieri non potest, ut a justa via exorbitent, quorum animi Dei oblivione non laboraverint.

Nullus eorum qui falsas et pravas a Deo opiniones conceperunt, suas in psalmodiis laudes Deo acceptas fore existimet.

Dei ignorantia, animæ mors est.

Theologi. Si namque Deus medius assumptus vel interpositus, ea quæ hominibus sibi mutuo intercedunt, conventa confirmat, quam periculosum erit, si ea transgressi fuisse deprehendemur, quæ cum ipso nobis inita sunt, præsertim cum nulla sit regeneratio vel reformatio, nec aliqua antiquæ conditionis restitutio.

Qui diversam quam nos sentiunt, eos ceu veritatis lumen assumamus, et curemus quoad potest fieri; eos vero, qui incurabiles sunt aversemur, ne prius ipsorum contagio ipsi inficiamur, quam nostræ illi sanitatis per nos participes fiant.

Malorum inventrix est impietas, et ad aggrediendum longe audacissima.

Greg. Nyssen. Primam Deo pœnam debet homo, quod a creatore suo descivit, et ad adversarium ejusdem transfugit, fugitivus et desertor Domini naturalis factus: alteram vero, quod miseram et infelicem peccati servitutem pro libero sui juris arbitrio cum permixtis accepit, præstabilius nimirum esse docens perniciosæ et exitialis potentie tyrannidem pati quam Deo servire.

Theophili. Atqui terrenus aliquis rex esse creditur, licet non omnium oculis conspicuus sit. Per leges enim ipsius, statuta denique, potestatem et virtutem atque imagines percipitur. Tu vero Deum ex suis operibus et virtutibus intelligere non vis.

Sera iocis. Nunquam aliqua hæresis Ecclesiam superavit, sed furii quidem semper, aliquousque autem progressa statim dissolvitur.

καὶ ἐὰν γεννηθῇτε, εἰς κατάραν γεννηθήσεσθε, καὶ ἐὰν ἀποθάνητε, εἰς κατάριν μαριθῆσεσθε.

Πένθος νεκροῦ ἑπτὰ ἡμέραι, τοῦ δὲ νεκροῦ καὶ ἀσεβοῦς πᾶσαι αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς αὐτοῦ.

Οὐκ εὐδοκεῖ ὁ Ὑψίστος ἐν προσφοραῖς ἀσεβῶν.

Ὅστις ἀρνήσεται με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι κατὰ αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

Ἀδύνατον τοῦ ἀπαξ φωτισθέντος, γενησάμενους τε τῆς δωρεᾶς τῆς ἰκτουρανίου, καὶ μετόχου γεννηθέντος Πνεύματος ἁγίου, καὶ καλῶν γευσάμενους Θεοῦ βῆμα, δυνάμεις τε μέλλοντο αἰῶνος, καὶ παραπεσόντας, πάλιν ἀνακαινίζειν εἰς μετένοιαν, ἀνασταυρῶντας ἑαυτοὺς τὴν ἰδὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ παραδειγματίζοντας. Γῆ γὰρ ἡ ποιοῦσα τὸν ἄνθρωπον πολλὰκις ὑπερῶν, καὶ τίκτουσα βοτάνην εὐδαίμων, ἐκείνους δὲ οὓς καὶ γεωργεῖται, μεταλαμβάνει εὐλογίας ἀπὸ Θεοῦ· ἐκφέρουσα δὲ ἀκάνθας καὶ τριβόλους, ἀδόκιμος καὶ κατάρας ἔγγυς, τῆς τῷ τέλος εἰς καύσιν.

Ἀσέβεια κυρίως λέγεται ἡ εἰς Θεὸν ἀμαρτία.

Ἀμύχανον ἐκτραπήναι τῆς δικαίας ὁδοῦ, μὴ λήθην Θεοῦ ταῖς ψυχαῖς νοσήσαντας.

Μηδεὶς οἰσέτω τῶν ἐσφαλμένων περὶ Θεοῦ ἔχόντων τὰς ὑπολήψεις, ὅτι δεκταὶ εἰσιν αὐτοῦ αἱ ἐν ψαλμῷ διαιρέσεις.

Θεοῦ ἀγνοία θάνατός ἐστι ψυχῆς.

Εἰ γὰρ τὰς πρὸς ἀνθρώπους συνθήκας ἐμπεδοίθετε, μέσος παραληφθεὶς, πῶς κίνδυνος ὢν πρὸς αὐτὸν ἰθὺς συνθηκῶν, τοῦτων παραδόντας εὐρίσκεισθαι, καὶ ταῦτα οὐκ οὐσης δευτέρας ἀναγεννήσεως, οὐδὲ ἀναπαλάσεως, οὐδὲ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀποκαταστήσεως.

Τοὺς ἐτέρως φρονούντας ὡς λύμην τῆς ἀληθείας, ἕως μὲν ἂν ᾗ δυνατόν, προσλαμβάνομεθα καὶ διαπραψύσωμεν, μὴ τῆς νόσου μεταλάβωμεν πρὶν μεταδοῦναι τῆς ἑαυτῶν οὐσίας.

Εὐρύτης κακῶν ἀσέβεια, καὶ λίαν τολμηρὸν εἰς ἐγγείρησιν.

Πρώτην ὥφλσει τιμωρίαν ὁ ἄνθρωπος τῷ Θεῷ, ὅτι ἀπίστησεν ἐαυτὸν τοῦ ποιήσαντος, καὶ πρὸς τὴν ἀναντίον ἀπηγορευμένην, δραπέτης τοῦ κατὰ φύσιν δεσπότη καὶ ἀποστάτης γινόμενος· δευτέραν δὲ, ὅτι τὴν ποιητὴν τῆς ἀμαρτίας δουλείαν, ἀντὶ τῆς αὐτεξουσίας ἐλευθερίας ἠλλάξατο, καὶ προετίμησε τοῦ δουλεύειν Θεῷ τὸ τυραννίσθαι ἀπὸ τῆς καταφθειρούσης δυνάμεως.

Εἰτα βασιλεὺς μὲν ἐπίγειος πιστεύεται εἶναι, καὶ περ μὴ πᾶσι βλέπομενος· διὰ δὲ νόμου καὶ διατάξεων αὐτοῦ, καὶ ἐξουσιῶν, καὶ δυνάμεων, καὶ εἰκότων, νοεῖται. Τὸν δὲ Θεὸν οὐ βούλη σὺ νοῆσαι δι' ἔργων καὶ δυνάμεων.

Οὐδέποτε αἵρεσις τὴν Ἐκκλησίαν ἐνίκησιν, ἀλλ' αἱ μαίνεται, καὶ κατ' ὄλγον προελθούσα εὐθὺς λύεται.

Isa. xvi. Propter timorem tuum, Domine, in A
utero concepimus.

Jerem. xxxii. Erunt mihi in populum, et ego ero
eis in Deum, et dabo eis cor aliud et viam aliam,
ut timeant me omnibus 10 diebus, in bonum tam
ipsis quam filiis ipsorum post illos.

Ecclesi. i. Initium sapientiae, timere Dominum.

Ibid. Corona sapientiae timor Domini, germinans
pacem et sanitatem salutis.

Ibid. Plenitudo sapientiae timere Dominum, et
inebriat eos fructibus suis.

Ibid. ii. Qui timetis Dominum, sperate in bona, et
in laetitia sempiternam ac misericordiam.

Ibid. xxxiii. Nihil est melius timore Domini, et
nihil dulcius quam attendere praeceptis ipsius.

Ibid. i. Dilectio Dei gloriosa est sapientia, et B
largietur eam diligentibus ipsum.

Ibid. xiiii. Dilige Dominum, et invoca illum in
salutem tuam.

Joan. xiv. Qui me diligit, diligitur a Patre meo,
et ego diligam ipsum, et aperiam ei incipsum.

Ibid. Si quis diligit me, sermonem meum ser-
vabit, et Pater meus diligit eum, et ad eum venie-
mus, et mansionem apud illum faciemus.

Matth. x. Ne metuatis vobis ab his qui occidunt
corpus, animam autem non possunt occidere.

Rom. xiii. His, qui diligunt Deum, omnia simul
adjumento sunt in bonum.

I Cor. viii. Qui Deum diligit, hic cognitus est ab C
illo.

I Joan. iv. Deus est charitas, et qui manet in
charitate, in Deo manet, et Deus manet in eo.

Basilii. Timor Domini animae purificatio est,
juxta prophetæ orationem, qui dicit: « Timor Do-
mini quævis animæ vitia et defectus superat. »

Necessarium debitum, amor Dei, a nobis postu-
latur. Hoc enim si careat anima, malum sustinet
præ omnibus aliis eam primis intolerabile.

Quicumque amorem erga Deum servant, his ipse
quoque sui communionem largitur. Dei autem
communio vita et lux est, et eorum quæ ab ipso
proficiunt bonorum fructus.

Deus non omnium Deus est, sed eorum, qui per
charitatem in ipsius quasi familiam recepti et ipsi D
conjuncti sunt.

Theologi. Timor Domini sapientiae initium, et cum
prima factus illius fons est. Et sapientia ubi timore
devicto ad dilectionem progressa est, nos Dei ami-
cos et filios pro servis efficit.

Nequaquam nos a Numinis contemplatione exor-
sos in timorem desinere oportet. Istiusmodi enim
contemplatio effrenis forsitan præcipites quoque
nos impelleret. Sed ubi a timore initio facto primis
rudimentis instructi et purgati, imo (ut ita dicam)
attenuati fuerimus, in sublime nos attolli conve-
nit.

Coloss. iii. 14. Charitas perfectionis vincu-
lum est.

Διὰ τὸν φόβον σου, Κύριε, ἐν γαστρὶ ἐλάβομεν.

Ἔσονται μοι εἰς λαὸν, καὶ γὰρ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς
θεὸν, καὶ δώσω αὐτοῖς καρδίαν ἑτέραν καὶ ὄψιν
ἑτέραν, φοβηθῆναι με πάσαις ταῖς ἡμέραις· εἰς ἀγαθὸν
αὐτοὺς τε καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῶν μετ' αὐτοῦς.

Ἀρχὴ σοφίας φοβεῖσθαι τὸν Κύριον.

Στέφανος σοφίας φόβος Κυρίου, ἀναβάλλων εἰρή-
νην καὶ ὀφείων λύτρωσιν.

Πλησιονή σοφία· φοβεῖσθαι τὸν Κύριον, καὶ με-
θύσκει αὐτοὺς ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῆς.

Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον ἐκπύουσι εἰς ἀγαθὰ καὶ
εἰς εὐφροσύνην αἰώνιον καὶ εἰς εὖ.

Οὐδὲν κρείττον φόβου Κυρίου, καὶ οὐδὲν γλυκύτε-
ρον τοῦ προσέχειν ἐντολαῖς Κυρίου.

Ἀγάπησις Κυρίου ἐκδοσος σοφία, καὶ χορηγῆται
αὐτῇ τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.

Ἀγάπα τὸν Κύριον, καὶ ἐπικαλοῦ εἰς σωτηρίαν
σου.

Ὁ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς
μου, καὶ γὰρ ἀγάπησεν αὐτόν, καὶ ἐφανέρωσεν αὐτὸν
ἐμαυτόν.

Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ
Πατὴρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτόν ἐλευσέ-
μεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν.

Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα,
τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτείνειν.

Τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖτε εἰς ἀγαθόν.

Εἰ τις ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, οὗτος ἔγνωται ὡς αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς ἀγάπῃ ἐστίν, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ
ἐν Θεῷ μένει, καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ μένει.

Φόβος Κυρίου καθάρσιον ψυχῆς κατὰ τὴν εὐχὴν
τοῦ προφήτου λέγοντος, « Φόβος Κυρίου παντοίων
ἐλαττωμάτων τῆς ψυχῆς περιγίνεται. »

Ἀναγκασιὸν ὄφλημα τὴν εἰς Θεὸν ἀγάπην ἀπαι-
τούμεθα, ὅτι ἐλλειπούσης ψυχῇ πάντων κακῶν ἐστὶν
ἀφόρητος.

Ὅσα τὴν πρὸς Θεὸν τηρεῖ φιλίαν, τούτοις τὴν
ἰδίαν παρέχει κοινωνίαν. Κοινωνία δὲ Θεοῦ ζωὴ καὶ
φῶς, καὶ ἀπαυσις τῶν παρ' αὐτοῦ ἀγαθῶν.

Οὐ πάντων Θεὸς ὁ Θεός, ἀλλὰ τῶν οικειωθέντων
αὐτῷ διὰ τῆς ἀγάπης.

Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου οἶόν τι πρῶτον σπάρ-
τανον. Καὶ σοφία τὸν φόβον ὑπερβάσκει, καὶ εἰς τὴν
ἀγάπην ἀναδιδάσκει, Θεοῦ φίλους ἡμᾶς καὶ υἱοὺς
ἀντὶ δουλείαν ἐργάζεται.

Ὁδὸς ἀπὸ θεωρίας ἀρετῶν εἰς φόβον χρὴ κα-
ταλῆγειν (θεωρία γὰρ ἀγαλλνυμένη τὰ ἄν καὶ κατὰ
κρημνῶν ὥσιν), ἀλλὰ φόβος στοιχειούμενους καὶ
καθαυρομένους, καὶ (ὡς οὕτως εἶπω) λεπτυνόμενους,
εἰς ὕψος ἀφροῖται.

Ἀγάπῃ ἐστὶν συνδεσμός τελειώσεως.

Δημιουργὸς ἀρετῆς ἀπάσης ἢ ἀγάπῃ.

ΛΟΓΟΣ Δ'.

Περὶ τῶν μὴ φοβουμένων τὸν Θεόν, μηδὲ ἀγαπῶντων αὐτόν.

Εἶπεν Φαραὼ πρὸς Μωϋσῆν· Τίς ἐστὶν ὃς εἰσακούσομαι τῆς φωνῆς· αὐτοῦ, ὥστε ἐξαποστελεῖται με τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ· οὐκ οἶδα τὸν Κύριον, καὶ τὸν Ἰσραὴλ οὐκ ἐξαποστελεῖω.

Οὐκ ἐστὶν ὁ Θεὸς ἐνώπιον αὐτοῦ· βεβηλοῦνται αἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐν παντί καιρῷ.

Οὐκ ἐστὶ φόβος Θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ.

Οἱ δὲ ἐχθροὶ Κυρίου, ἅμα τῷ δοξασθῆναι αὐτοῦ· καὶ ὑψωθῆναι, ἐκλείποντες ὡςτε καπνὸς ἐξέλκων.

Φόβος Κυρίου εἰς ζωὴν ἀνδρὶ, ὃ δὲ ἄφοδος αὐλοῦσθεται ἐν τόποις, οἷς οὐκ ἐπισκοπεῖται γνῶσις.

Υἱὸς δοξάζει πατέρα, καὶ δοῦλος τὸν κύριον αὐτοῦ. Καὶ εἰ Πατὴρ εἰμι, ποῦ ἐστὶν ἡ δόξα μου· καὶ εἰ Κύριός εἰμι, ποῦ ἐστὶν ὁ φόβος μου· λέγει Κύριος· παντοκράτωρ.

Ἐμὲ οὐ φοβήσεσθε· λέγει Κύριος· ἢ ἀπὸ προσώπου μου οὐκ εὐλαβήσεσθε τὸν τάξαντα ἄμμεν ὅριον τῇ θαλάσῃ, ἀκόνιον πρίσταγμα, καὶ οὐχ ὑπερβήσεται αὐτὸ, καὶ παραχθήσεται, καὶ οὐ δυνήσεται· καὶ ἡγήσουσι τὰ κύματα αὐτοῦ, καὶ οὐχ ὑπερβήσεται αὐτό· τῷ δὲ λαῷ τούτῳ ἐγενήθη καρδία ἀνηκούος· καὶ ἀπειθής· καὶ ἐξέκλιναν, καὶ ἀπῆλθον, καὶ οὐκ εἶπαν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, Φοβηθῶμεν δὴ Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν, τὸν διδόντα ἡμῖν ὕετον πρῶτον καὶ ὄψιμον, κατὰ καιρὸν πληρώσεως, πρίσταγμα θερισμοῦ.

Τὸ ἁμαρτάνειν ἡμῖν κατὰ ἀπουσίαν τοῦ Θεοῦ ἐγγίνεται.

Ὅσον ἀφίστατο τῆς ζωῆς ὁ Ἀδὰμ, τοσοῦτον ἤγγιζε τῷ θανάτῳ. Ζωὴ γὰρ ὁ Θεός· στέρησις δὲ ζωῆς ὁ θάνατος· ὅστες τὸν θάνατον ὁ Ἀδὰμ διὰ τῆς ἀναχωρήσεως· τῆς ἀπὸ Θεοῦ ἐαυτοῦ κατεσκεύασεν.

ΛΟΓΟΣ Ε'.

Περὶ ἐλπίδος εἰς Θεόν, ὅτι χρὴ εἰς Θεὸν ἐλπίζειν, καὶ μὴ εἰς τὰς τῶν ἀνθρώπων προστασίας.

Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας· καὶ ὁ Πατὴρ ὁμῶν ὁ οὐράνιος· τρέφει αὐτά.

Τῇ ἐλπίδι ἐτώθημεν. Ἐλπίς δὲ βλεπομένη, οὐκ ἐστὶν ἐλπίς· ὃ γὰρ βλέπει τις, τί καὶ ἐλπίζει· Εἰ δὲ ὃ οὐ βλέπομεν, ἐλπίζομεν, δι' ὁποιοῦς ἀπεκδεχόμεθα.

Κατέχωμεν τῆς ἐλπίδος· τὴν ὁμολογίαν ἀκλήνῃ. Πιστὸς γὰρ ὁ ἐπαγγελλόμενος.

Εἶπεν Δαβὶδ πρὸς τὸν ἀλλόφυλον· Σὺ ἐρχῃ πρὸς μὲ ἐν ῥομφαίᾳ καὶ ἐν ἀσπίδι· ἐγὼ δὲ προσάγω πρὸς σὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου Σαβαώθ.

Ὁ παποιδὼς ἐπὶ Κύριον σωθήσεται.

A *Chrysostomi. Omnis virtutis opifex vel architectrix est charitas.*

SERMO IV [al. CLXIV.]

De illis qui Deum nec timent nec diligunt.

Exod. v. Dixit Pharaeo ad Moysen: Quis est cuius vocem ipse audiam, ut dimittam filios Israel? Non novi Dominum, et Israel non dimittam.

Psal. Non est Deus coram ipso. Via ipsius iniquitatis sunt omni tempore.

Ibid. xxxvi. Non est timor Dei coram oculis ipsius.

Inimici Domini mox ut honorificati et exaltati fuerint, deficientes quemadmodum fumus defecerunt.

Prov. xix. Timor Domini vitam operatur homini. Non timens vero habitabit in locis, ubi non consideratur cognitio.

Malach. i. Filius patris aui, et servus domini honorem provehit. Si Pater sum ego, ubi est gloria mea? Et si Dominus sum ego, ubi est timor meus? dicit Dominus omnipotens.

Jerem. v. Nunquid me non timebitis? dicit Dominus, aut a facie mea non formidabitis, qui arenam terminum mari constitui, praeceptum sempiternum et quod non transgredietur? Turbabitur quidem, sed non poterit. Sonabunt flucius ejus, sed non transgredientur illud. At populo huic factum est cor inobediens et incredulum vel intractabile. Declinaverunt et abierunt, et non dixerunt in corde suo: Timeamus, quia Dominum Deum nostrum, qui dat nobis pluviam matutinam et serotinam, secundum tempus plenitudinis praecepti messis, etc.

Basilli. Quod peccare solemus nos, propter timoris Dei absentiam contingit.

Quantum a vita discessit Adam, in tantum morti appropinquavit. Vita enim Deus est, vitae vero privatio mors, adeo ut Adam ea defectione qua discivit a Deo, sibi ipsi mortem comparaverit.

SERMO V [al. CLXV.]

De spe in Deum, et quod spes in Deum non in humana praesidia collocari debeat.

Matth. vi. Respice ad volatilia caeli, quia nec serunt neque metunt, neque convolvunt in horrea, et Pater vester coelestis alit illa.

Rom. viii. Spe servati sumus. Porro spes si videatur, non est spes. Quod enim quis cernit, cur ideam speret? Si vero quod non videmus, speramus, id per patientiam expectamus.

Hebr. x. Teneamus confessionem spei non vacillantem. Fidelis enim vel verax est, qui promissit.

12 Reg. xvii. Et dixit David ad alienigenum vel Philistaeum: Tu venis ad me in gladio, et in hasta et in clypeo. Ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum.

Job. Qui Domino confidit, salvabitur.

Psal. xxxi. Sperantem in Dominum circumdabit misericordia.

Ibid. xxxvi. Spera in Domino, et fac bonitatem.

Ibid. Revela ad Dominum viam tuam, et spera in eo, et ipse faciet.

Ibid. xxxiv. Beatus vir, cujus spes est nomen Domini, et non respexit in vanitates et insanias falsas.

Ibid. cxvii. Bonum est confidere in Domino, quam confidere in homine. Bonum est sperare in Domino, quam sperare in principibus.

Psal. cxiv. Qui confidunt Domino, ut mons Sion.

Qui Domino confidit, sua ipsius sanctimonia iustus est.

Confide Domino in toto corde tuo.

Sap. iii. Qui Domino confidunt, intelligent veritatem, et fideles in dilectione adhaerebunt illi.

Isa. xii. Ecce Deus meus, Salvator meus Dominus, confidam illi, et salvabor per ipsum.

Jerem. xvii. Benedictus homo, qui confidit in Domino, et erit Dominus spes ejus: et erit quasi lignum rectum vel abundans juxta aquas.

Ecclesi. ii. Inspicite in antiquas generationes et scitote: Quis speravit in Dominum et confusus est? aut quis permansit in timore ipsius et neglexit eum?

Persuadeamus hoc nobis ipsis, fratres, ut in tempore tentationis non ad humanas spes recurramus et nobis ipsis venemur auxilia, quin potius in lacrymis et gemitibus, et laboriosa ac indefessa oratione et vigiliis assiduus Deum deprecemur. Sic enim auxilium ex afflictione percipit, qui humanum auxilium ut vanum et inane contemnit.

Laudo eum, qui spes vigilantium somnia esse dixit.

Theologi. Voluptatem quidem cura, tristitiam vero spes melior reprimit.

Maximum infortunatis subsidium est vicissitudinis spes, et melior status ob oculos positus.

Tandem submersa est navis, quæ multos ad portum feliciter appulit. Multi ex maxima tempestate ad portum evaserunt.

Chrysostomi. Impossibile est, ut a fine aut scopo suo aborret, qui tota mente in Deum sperat, et omnia sua pro virili agit.

Cum nulla usquam humani auxilii spes nobis affulget, ne desperemus nec despondeamus animum, sed fidei anchoram arripiamus, et instrumentum spei jaciamus, non quidem in mari, sed in cœlum, et tempestatum procellis agitata **13** navis ab omni periculo liberalitur.

Afflictio flos est bonorum quæ expectantur. Propter fructum ergo flos quoque nobis carpendus est.

Nihil perinde animam nutrit et vegetat, atque spes læta et bonorum expectatio.

Τὸν ἐλπίζοντα ἐπὶ Κύριον Θεὸς κυκλώσει.

Ἐλπίσον ἐπὶ Κύριον, καὶ ποιεῖ χρηστότητα.

Ἀποκάλυψον πρὸς Κύριον τὴν ὁδὸν σου, καὶ ἔλπισον ἐπὶ αὐτὸν, καὶ αὐτὸς ποιήσει.

Μακάριος ἄνθρωπος, ὃς ἐστὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐλπίς αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔβλεπεν εἰς ματαιότητα καὶ μανίας ψευδεῖς.

Ἀγαθὸν πεποιθῆναι ἐπὶ Κύριον, ἢ πεποιθῆναι ἐπ' ἀνθρώπων. Ἀγαθὸν ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον, ἢ ἐλπίζειν ἐπ' ἀρχουσιν.

Οἱ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον ὡς ὅρος Σιών.

Ὁ πεποιθὼς ἐπὶ Κύριον τῇ ἑαυτοῦ ἐσιδέτῃ δι-
B καίῳ.

Ἴσθι πεποιθὼς ἐπὶ Κύριον ὅλη καρδίᾳ σου.

Οἱ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον συνήσουσιν ἀλήθειαν, καὶ οἱ πιστοὶ ἐν ἀγάπῃ προσμενοῦσιν αὐτῷ.

Ἰδοὺ ὁ Θεός μου, σωτὴρ μου, Κύριος, πεποιθὼς ἔσομαι ἐπ' αὐτὸν, καὶ σωθήσομαι δι' αὐτοῦ.

Ἐλλογήμενος ἄνθρωπος ὅστις πεποιθεὶν ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, καὶ ἔσται Κύριος ἐλπίς αὐτοῦ, καὶ ἔσται ὡς ξύλον εὐθηνούν παρ' ὕδατα.

Ἐμβλέψατε εἰς τὰς ἀρχαίας γενεάς, καὶ ἴδετε. Τίς ἠλπίσεν ἐπὶ Κύριον καὶ κατήσχυνθη; ἢ τίς ἐνέμεινεν τῷ φόβῳ αὐτοῦ, καὶ ὑπεραίρεν αὐτόν;

Πείσωμεν ἑαυτοὺς, ἀδελφοί, ἐν καιρῷ πειρασμοῦ, μὴ πρὸς ἀνθρωπίνης ἐλπίδας ἀποτρέχειν, καὶ ἑαυτοῖς τὰς βοηθείας θηρᾶσθαι, ἀλλ' ἐν δάκρυσι καὶ στεναγμοῖς, καὶ φιλοπῶνᾳ προσευχῇ, καὶ ἀγρυπνίᾳ αὐτόν, τὰς δεῖσθαι; πρὸς Θεὸν ποιεῖσθαι. Οὕτως γὰρ λαμβάνει βοήθειαν ἐκ θλίψεως ὁ τῆς ἀνθρωπίνης βοηθείας ὡς ματαίᾳ καταφρονῶν.

Ἐπαίνῳ τὸν αἰσάμενος τὰς ἐλπίδας εἶναι γρηγορούντων ἐνὸς πνιγνῆ.

Ἐπικοπέτω σοι μέμνηται μὲν ἡρόνην, λύπην δὲ ἢ κρείττων ἐλπίς.

Μεγίστη τοῖς ἀτυχούσιν ἐπικουρία μεταβολῆς ἐλπίς, καὶ τὸ κρείττον ἐν ὀφθαλμοῖς κείμενον.

Πολλοὶ πρὸς ὁρμῆς εὐπλοῦν ἔδω σκάφος. Πολλοὶ προσωρμίσθησαν ἐκ τριχυμίας.

D Ἀμύχανον τοῦ τέλους ἐκπεσεῖν τὸν ὅλη διανοίᾳ ἐπὶ τὸν Θεὸν ἐλπίζοντα, καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ πάντα εἰσφέροντα.

Ὅταν μηδαμῶθεν ἀνθρωπίνης βοηθείας ἐλπίς ἡμῖν ὑπάρχῃ, μὴ ἀπογνώμεν, μὴ ἀτονήσωμεν· ἀλλὰ τὴν ἀγρυπνίαν τῆς πίστεως ἀρπάσωμεν, βίβωμεν τὸ ἐργάζεσθαι τῆς ἐλπίδος, μὴ εἰς θάλασσαν, ἀλλ' εἰς οὐρανὸν, καὶ τὸ χεῖμαζόμενον σκάφος τῶν κινδύνων ἀπαλλαγῇσεται.

Τῶν προσδοκωμένων ἀγαθῶν ἡ θλίψις ἀνθος ἐστὶ. Διὰ οὖν τὸν καρπὸν καὶ τὸ ἄνθος βραβύμεθα.

Ὁ δὲν οὕτως τρέφει ψυχὴν, ὡς ἐλπίς ἀγαθῇ, καὶ τὸ χρηστὰ προσδοκᾷ.

Ἐλπίς ἐστὶ προπάθεια τῆς, χαρὰ πρὸ χαρᾶς, ἢ ἀγαθῶν οὕσα προσδοκία.

Ἐλπίδα ἔθεός τῃ γένει τῶν ἀνθρώπων ἐγκατίσπειρεν, ἵνα ἔχοντες συμφορὰς παραμύθιον, ἐπαλφρύνωνται τὰς ἀνάς οἱ μὴ ἀνίστα δρᾶσαντες.

Τὸ ἀπροσδόκητον κακὸν θεωρεῖ πάντως ἐπιλήθον· τὸ δὲ προσδοκῆθαι, εὐτρεπὴ πρὸς τὴν πείραν εὐρύνει τὸν λογισμὸν, κουφέτερον ποιεῖ τὸ δεινόν.

Τὸ ἐλπίσθαι ἀγαθὸν εἰς τοῦναντίον περιπεσόν, ἀπαρμύθητον ἔχει τὸ πάθος.

Κινδύνων ἐλπίς ἀνευ κινδύνων τίθησι τὸν ἐλπίζοντα, τῷ προσηγαλίσθαι τῶν δυσχερῶν τῇ δοκῇσι τὰ πράγματα.

Οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρός, οὔτε ἐλπίς χωρὶς πόνου, γινώσκει τι χρήσιμον.

Τὰ γὰρ ἡδέα, καὶ μήματα παρῇ, τέρεται ταῖς ἐλπίσιν.

ΛΟΓΟΣ Γ΄.

Περὶ τῶν προειρηθέντων ἐπὶ πλούτῳ καὶ ἀνθρώποις, καὶ μὴ εἰς θεὸν τὴν ἐλπίδα καὶ ἀπολήθην ἐχόντων.

Εἶπεν Ἀνανίας ὁ προφήτης πρὸς Ἀσὰ βασιλέα Ἰούδα· Ἐν τῷ πεποιθέναι σε ἐπὶ βασιλείᾳ Συρίας, καὶ μὴ πεποιθέναι σε ἐπὶ Κύριον τὸν θεόν σου, διὰ τοῦτο ἐσώθη ἡ δύναμις τῆς Συρίας ἐκ τῆς χειρὸς σου.

Ἀσχύνῃν ἐφλήσουσιν οἱ ἐπὶ πόλεσι καὶ χρήμασι πεποιθότες.

Οἱ πεποιθότες ἐπὶ τῇ δυνάμει αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ πλούτου αὐτῶν κυχώμενοι.

Ὁφόνται δίκαιοι καὶ φοβηθήσονται, καὶ ἐπ' αὐτὸν γελᾶσονται, καὶ ἐροῦσιν· Ἰδοὺ ἄνθρωπος, ὃς οὐκ ἔθετο τὸν θεὸν βοηθὸν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπὶ ἡλπίσειν ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ πλούτου αὐτοῦ, καὶ ἐνεδυναμώθη ἐπὶ τῇ ματαιότητι αὐτοῦ.

Μὴ πεποιθατε ἐπ' ἀρχόντι, ἐπὶ υἱοῖς ἀνθρώπων, οἷς οὐκ ἐστὶ σωτηρία.

Ὁ πεποιθὼς ἐπὶ πλούτῳ, οὗτος πωλεῖται.

Εἶπεν Ἐφραίμ· Πενόνηκα, εὐρὸν ἀναφυχὴν ἑμαυτοῦ. Πάντες οἱ πόνοι αὐτοῦ οὐκ εὐραθίζονται αὐτῷ.

Ἐξωλοθεύθησαν πάντες οἱ ἐπεριεδόμενοι ἀργυρίῳ.

Ἐξεδίχθας μετὰ δυνάμεώς σου τοὺς ἀρχηγούς τῶν ἀμαρτωλῶν, τοὺς πεποιθότας ἐπὶ τῇ αὐθαδεῖᾳ αὐτῶν.

Οὐαὶ ὁ λέγων ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· Τίς με καταξεί ἐπὶ τὴν γῆν;

Ματαία ἡ ἰσχὺς ἡμῶν ἐγενήθη, καὶ οὐκ ἐβούλεσθε ἀκοῦειν, ἀλλ' εἶπατε· Ἐφ' ἱππῶν φευζόμεθα.

Ἐπὶ τίνι πίπιδας, ὅτι ἀπειθεῖς μοι; Ἰδοὺ πεποιθὼς εἰ ἐπὶ τὴν ῥάβδον τὴν καλαμίνην τὴν τεθλασμένην ταύτην.

Philonis. Spes pravā quaedam mentis est affectio, gaudium ante gaudium, ut quæ bonorum sit expectatio.

Spem Deus humano iniecit generi, ut congenitum sibi solatium habentes doloribus levarentur, illi nimirum qui nulla incurabilia patravissent facinora.

Nili. Malum insperatum omnino perturbat eum ingruit: quod vero expectabatur, compositam et preparatam ad periculum mentem inveniēns, calamitatem leniorem reddit.

Bonum speratum si secus et in contrarium cadens nos fallat, affectum vix ullo mitigandum solatio gignit.

Dionis. Periculorum spes tuam a periculis sperantem efficit, eo quod propter malorum expectationem res suas pramuniverit.

Socratis. Nec mulier absque viro, nec spes absque labore quidquam parit utile.

Leucippi. Quæ enim jucunda sunt, licet nondum adsint præsentia, spe tamen delectant.

SERMO VI [AL. CLXVI].

De iis qui divitiis et hominibus fidunt, nec in Deo spem et fiduciam omnem sitam habent.

II Paral. xvi. Et dixit Ananias propheta ad Asam regem Juda: Quoniam confisus es tu in rege Syriæ, et non confisus es Domino Deo tuo, propter hoc salvatus est exercitus Syriæ de manu tua.

C Job. Ignominiam sibi contrahent, qui in civitatibus confidunt et divitiis.

Psal. xlviii. Qui confidunt in virtute sua, et in multitudine divitiarum suarum gloriantur.

Psal. li. Videbunt iusti et timebunt, et super eum ridebunt, et dicent: Ecce homo, qui non posuit Deum adiutorem suum, sed speravit in multitudine divitiarum suarum et confortatus est in vanitate sua.

Psal. cxlv. Nolite confidere in principibus, in filiis hominum, quibus non est salus.

Proverb. xi. Qui confidit in divitiis suis, hic corruet.

Osee xii. Dixit Ephraim: Dives effectus sum, inveni requiem mihi. Omnes labores ejus non inveniuntur ei.

Sophon. i. Disperierunt omnes, qui confisi sunt suffulti sunt argento.

Habac. Punivisti cum potentia tua principes peccatorum, eos, inquam, qui confidunt in contumacia sua.

Ibid. Væ dicenti in corde suo: Quis me detrahet in terram?

Isa. xxx. Fortitudo vestra vana facta est, et non voluistis audire, sed dixistis: Super equos fugiemus.

Ibid. xxxvi. Cui confisus, es quia mihi es inobediens? Ecce confidis virgæ arundineæ, confractæ huic.

Isa. lxxi. Væ descendantibus in Ægyptum, qui equis confidunt et curribus. Quia Dominus inducet manum suam super eos, et laborabunt auxiliantes, et qui auxilio adjuti sunt, concident, et simul omnes peribunt.

Jerem. xvn. Maledictus homo, qui spem habet in homine et confirmabit carnem brachii sui super ipsum, et a Domino recesserit cor ejus.

Eccli. v. Ne sequaris animam tuam et fortitudinem tuam, nec dixeris: Quis me suo subjiciet imperio? Nam Dominus vindicans vindicabit.

Ibid. Ne lateris in opibus tuis, et ne dixeris: Sufficit mihi, etc.

Basilii. Qui in seipsum sperat, et periculis obnoxius est et execrationi, quæ dicit: Maledictus homo qui spem reponit in homine, et carnem brachii sui fulciet, et a Domino cor suum amovebit. Qui sermo his verbis: Qui spem reponit in homine et carnem brachii sui fulciet, fiduciam in sese collocare prohibet: utrumque autem eorum defectiōnem a Domino nominat. Nam erit tanquam myrtus silvestris in deserto, et non videbit bona.

Nili. Qui super quatuor ingreditur, impurus est. Ingreditur autem super quatuor, qui manibus innititur, et omnem in iis habet fiduciam.

SERMO VII [al. I].

De virtute.

Matth. vii. Arcta est via, quæ deducit ad vitam.

Rom. xii. Ne vincaris a malo, sed vince bono malo.

Solomon. Ne te seducant impii, nec in viam ipsorum abeas.

Sirach. Ne faceris quæ mala sunt, et mala te non apprehendent.

Basilii. Divitis nobilior virtus.

Sola possessionum virtus asserri nequit.

Virtutis exercitium tum possidenti pretiosum est peculium, tum incidentibus aliis jucundissimum spectaculum.

Ut ignem ultro locis splendor, et unguentum suavis odor sequitur: ita bona opera utilitas necessario comitari consuevit.

Hoc est virtus, declinatio videlicet mali, et operatio boni.

Principium ad recuperationem bonorum, 15 est a malis recessus. Declina enim, inquit, a malo, et fac bonum.

Rara et acquisitu difficilis est virtutis possessio, etiamsi multa ad hanc provocent et invitent.

Virtutem laudando Deum laudabo, a quo virtus hominibus data est.

Virtus mercenaria non est, ut virtus esse pergat, solam honestatem respiciens.

Celebres non modo præclarum et honestum aliquod factum reddit, sed et malitia exsuperans improbam sibi famam contrahit.

A Οὐαὶ οἱ καταβαίνοντες εἰς Αἴγυπτον, ἐφ' ἵπποις πεποιθότες καὶ ἄρμασιν. Ὁ γὰρ Κύριος ἐπάξει τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' αὐτοὺς, καὶ κοπιήσουσιν οἱ βοηθοὺντες, καὶ πεσούσιν οἱ βοηθούμενοι, καὶ θύα πάντες ἀπολούνται.

Ἐπικατάρτος ἄνθρωπος, ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον, καὶ στηρίζει σάρκα βραχίονος αὐτοῦ ἐπ' αὐτόν, καὶ ἀπὸ Κυρίου ἀποστελεῖ καρδίαν αὐτοῦ.

Μὴ ἀνακολουθεῖ τῇ ψυχῇ σου καὶ τῇ ἰσχύϊ σου, καὶ μὴ εἴπῃς· Τίς με θυναστεύσει; ὁ γὰρ Κύριος ἐκδικῶν ἐκδικήσει.

Μὴ ἐπιχαιρεῖς ἐπὶ τοῖς χρήμασι σου, καὶ μὴ εἴπῃς, Αὐτάρκη μοί ἐστιν.

B Ὁ ἐλπίζων εἰς ἑαυτὸν κινδύνους ἔχει ὑποπίπτειν καὶ τῇ κατάρτῃ τῇ λεγομένῃ· Ἐπικατάρτος ἄνθρωπος, ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον, καὶ στηρίζει σάρκα βραχίονος αὐτοῦ ἐπ' αὐτόν, καὶ ἀπὸ Κυρίου ἀποστελεῖ καρδίαν, αὐτοῦ τοῦ λόγου, διὰ μὲν τοῦ, Ὁς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον, καὶ στηρίζει σάρκα βραχίονος αὐτοῦ, τὸ ἐφ' ἑαυτοῦ πεποιθὲν ἀπαγορεύσαντος, ἐκάτερον δὲ αὐτὸν ἀποστασίαν ἀπὸ Κυρίου ὀνομάζοντος, ὅτι ἔστιν ὡς ἡ ἀγριομυρική ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ οὐκ ὀφείλει τὰ ἀγαθὰ.

Ὁς πορεύεται ἐπὶ τεισάρων, ἀκάθαρτος. Ἐπὶ τεισάρων δὲ πορεύεται ὁ τοῖς χερσίν ἐπερειδόμενος, καὶ πᾶσαν ἐπ' αὐταῖς ἔχων τὴν πεποίθησιν.

ΛΟΓΟΣ Ζ΄.

Περὶ ἀρετῆς.

C Στατή ἡ ὁδὸς· ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν. Μὴ νικᾷ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νικά ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν.

Μή σε πλανήσωσιν ἄνδρες ἀσεβεῖς, μηδὲ πορευθῇς ἐν ὁδῷ μετ' αὐτῶν.

Μὴ ποιεῖς κακὰ, καὶ οὐ μὴ σε λήψῃ κακὰ.

Τιμιώτερον ἀρετῇ ἢ πλοῦτος.

Μόνῃ κτημάτων ἡ ἀρετὴ ἀναφαίρετον.

Ἀρετῆς ἀσχετοίς τίμιον μὲν κτήμα τῷ ἔχοντι, ἥδιον δὲ θέαμα τοῖς ἐντυγχάνουσιν.

D Ὡς περὶ γὰρ τῷ πυρὶ αὐταμάτως ἔπεται τὸ φωτίζειν, καὶ τῷ μύρῳ τὸ εὐδοεῖν· οὕτω καὶ ταῖς ἀγαθαῖς πράξεσιν ἀναγκαστὶς ἀκολουθεῖ τὸ ὠφελεῖν.

Τοῦτο ἐστὶν ἀρετὴ, ἐκκλισίς ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησις ἀγαθοῦ.

Ἀρχὴ πρὸς τὴν ἀνάληψιν τῶν καλῶν ἡ ἀναχώρησις τῶν κακῶν. Ἐκκλινον γάρ, φησὶν, ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιήσον ἀγαθόν.

Σπάνιον ἡ τοῦ ἀγαθοῦ κτήσις καὶ πρόσπαντι, καὶ εἰ πολὺ τὸ μεθέλκον εἴη καὶ προκαλούμενον.

Ἀρετὴν ἐπαυνῶν, θεὸν ἐπαινέσομαι, παρ' οὗ τοῖς ἀνθρώποις ἡ ἀρετὴ.

Ἀμύθητος ἡ ἀρετὴ, ἵνα καὶ ἀρετὴ μείνῃ, πρὸς τὸ καλὸν μόνον βλέπουσα.

Ποιεῖ γὰρ περιδοήτους οὐ δεξιὰ πράξεις μόνον, ἀλλὰ καὶ κακὰ νικῶσα πονηρὰν εὐδοκίμησιν.

Πέφυκεν ἀρετὴ καταδεῖν τε καὶ κατακλήττειν καὶ Α τοὺς ἄνθρωποις δυσμενεστάτους.

Οὐκ ἔστι τὸν ἀρετῆς ἐπιμαζεύμενον μὴ πολλοὺς ἔχειν ἐχθρούς· ἀλλ' οὐδὲν τοῦτο πρὸς τὸν ἐνάρτεον. Διὰ γὰρ τῶν τοιούτων λαμπρότερος ἔστι μετίζωνος.

Πολλοὶ πολλάκι· αὐτὰς τὰς ἀρετὰς, διὰ τοὺς πόνους φεύγοντες, διὰ τὴν ἐξ αὐτῶν εὐφημίαν αἰροῦνται πονεῖν.

Θεῶ τοίνυν οὐ τὸ ἡναγκασμένον φίλον, ἀλλὰ τὸ ἐξ ἀρετῆς κατορθούμενον· ἀρετὴ δὲ ἐκ προαιρέσεως, καὶ οὐκ ἀνάγκης γίνεται.

Οὐχ ὁ τόπος τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' ἡ ἀρετὴ πέφυκε τὸν τόπον σημνύνειν.

Ἢ τοῦ κακοῦ στάσις ἀρχὴ τῆς κατ' ἀρετὴν ἔστιν ὁρμῆς.

Ἀδύποτον ἡ ἀρετὴ, καὶ ἐκούσιον, καὶ ἀνάγκης πάσης ἐλευθέρου.

Ὡς περ τὸ τῆς ζωῆς τέλος ἀρχὴ θανάτου ἔστιν, οὕτως καὶ τοῦ κατ' ἀρετὴν δρόμου ἡ στάσις ἀρχὴ τοῦ κατὰ κακίαν γίνεται δρόμου.

Ἢ τοῦ πονηροῦ ἀλλοτρίωσις τῆς πρὸς τὸ ἀγαθὸν οἰκειώσεως ἀπορριμὴ γίνεται.

Τὸ ἐξ αὐτῶν κακῶν γινώσκειν ἐντός ἐστι τῶν ἀγαθῶν καταστήσθαι.

Δυσπιστευτὸν μὲν εἶναι τὴν ἀρετὴν, μυρίοις ἰδρῶσι καὶ πόνοις, σπουδῇ καὶ κινήσει μόγις κατορθούμενην, παρὰ τῆς θείας Γραφῆς διδασκόμεν.

Κακίας ἐξοδος ἀρετῆς εἰσοδος ἐργάζεται, ὥς καὶ C τοῦναντίον ὑπεκατάστος ἀγαθοῦ, τὸ ἐπεδραῦον κακὸν ἐπιστρέφεται.

Ἀρεταὶ μόναι τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα κυβερνῶν ἐπιστάνται.

Ἢ θεωρία τῆς ἀρετῆς παγκάλῃ, καὶ ἡ πρᾶξις καὶ ἡ χρῆσις περιμάχτος.

Χαίρει τὴν ἀρετὴν ἡνίκα πρᾶτται· ἀλλὰ μὴ ἐπαίρου, μὴ ποτε τὸ ναυάγιον ἐν τῷ λιμένι γένηται.

Χρὴ τὴν ἀρετὴν μὴ χωλεύειν καθ' ἑαυτὸν, ἀλλ' ἐργῶ καὶ λόγῳ δρᾶν καὶ ἀπηρτισμένῃν κατ' ἀμφοτέρω εἶναι.

Οὐκ ἐνὶ ἐκ τοῦ παραχρῆμα λαμβάνειν τὰς ἀρετὰς. Σμικροὶ γὰρ τὰ μέγιστα πῶς ἂν τις εἴλοιο πόνοις;

Βραχεία ἡ ἀρετὴ, καὶ ὁρθὸς ὁμοῖ· ἐπ' αὐτὴν, καὶ οὐκ ἂν τις εἴλοιο ταύτην διχα πόνου μακροῦ.

Μισθὸς ἀρετῆς ἱπαινος.

Οἱ πονηροὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ χρηστότητα τινα ἐπαγγέλλονται, διὰ τὸν τρόπον οὐ πιστεύονται.

Ἀνδριάντα μὲν τὸ σχῆμα, ἄνδρα δὲ ἡ πρᾶξις κοσμεῖ.

Ὅπως· ζῆν προαιροῦ, ὥς μήτε ὑπὸ τῶν δυνατωτέρων καταφρονεῖσθαι μήτε τοῖς καταδεστέροις φοβερόν εἶναι.

Εὐ σοὶ τὸ μέλλον ἔξει, ἂν τὸ παρὸν εὖ τιθῇς.

Virtutis natura est, ut reverentia et auctoritate sua vel insensissimōs moveat et terreat.

Chrysost. Fieri nequit, quin qui virtutis studiosus est, quam plures hostes sentiat. Sed nihil hoc virtuti deditum movet: sic enim longe clarior evanet.

Multi saepe cum virtutem propter labores fagiant, propter gloriosam quae ex virtutibus provenit famam laborare volunt.

Deo, non quod necessitate sit, gratum est, sed quod virtutis studio recte geritur. Virtus autem in voluntaria electione, non necessitate consistit.

Virtutem non locus, sed locum virtus illustrare potest.

Vitii cursus inhibitus, principium est ejus, qui ad virtutem sit, motus.

Virtus dominium non exspectat, sed voluntaria est, et ab omni necessitate libera.

Quemadmodum vitae finis mortis initium est, sic si cursus virtutis sistatur, initium sit ejus, qui ad vitia tendit, cursus.

Mali abalienatio, familiaritatis cum bono operationem et ansam praebet.

Ex malis evadere, est intra bona consistere.

Virtutem infinitis sudoribus et laboribus vix acquiri, studio ac fatigatione vix recte administrari posse, ex sacris Litteris didicimus.

Philonis. Improbitalis exitus virtutis introitum efficit, quemadmodum et vice versa, si virtus vel bonum recesserit, malo accessus patet.

Sola virtutes hominum negotia gubernare noverunt.

Virtutis contemplatio longe pulcherrima est, ejusdem vero usus et actio digna sunt, de quibus summo contendatur studio.

Nili. Gaude cum virtutis opus edis, sed ne extollaris, ne forte naufragium in portu facias.

Cyri li. Virtutem non oportet claudicare a parte altera, sed tam dictis quam factis rectam et integram utrinque esse.

Virtutes illico assequi impossibile est. 16 Quomodo enim quam minimis laboribus res longe maximas aliquis assequi queat?

Aspera virtus est, et acclivis ad ipsam via, nec eam quis absque longo labore sibi comparaverit.

Synesii. Virtutis merces laus est.

Malis hominibus, licet boni aliquid polliceantur, propter mores tamen fides non habetur.

Plutarchi. Statuam quidem figura, virum vero ipsa actio ornat.

Ita vivere instituas, ut neque a potentioribus contemnas, neque inferioribus metuendus sis.

Isocratis. Bene tibi futura evenient, si praesentia bene disposueris.

Demonactis. Virtutis potius imagines tibi velis A monumenta relinquere, quam corporis.

Tantum ad virtutem adicies, quantum voluptatibus ademeris.

Turpe est in aliis probare virtutes, intra se eiam habere vitia.

Bianitis. Tarde aggredere agenda, aggressus autem constanter age.

Euripidis (1). Tempus non delet reliquias bonorum virorum; sed virtus etiam in mortuis resurgit.

Theognidis. Multi divites sunt mali, boni autem pauperes. Sed nos cum illis non permutabimus virtute divitias: nam illa semper stabilis est.

Pecunias autem hominum alias alius habet.

Aristot. Dei quidem est agere quæ vult: hominibus autem ea quæ convenit animo præsumere.

Procopii rhetoris. Boni indecorum aliquid facientes, peccare volentibus exemplum sunt.

Viri virtutes non principio, sed sine actionum indicantur.

Maxime bonum peculium est cuiusque propria virtus.

Neque convivium sine concordia, neque divitiæ sine virtute delectant.

Donum aliud virtute majus divinitus dari non potest.

Unica virtus est semper fugere indecorum et absurdum.

Deum optime coles, cum mentem Deo similem effeceris per virtutem. Sola enim virtus animum ad illud quod ei cognatum est trahit.

Malum virtutis testimonium, quam abundantiam opum mihi exhiberi. Illud enim bonæ mentis, hoc autem fortunæ affluentis encomium videbitur: *Hæc sententia in Græco exemplari non recte ascribitur Theognidi.*

17 SERMO VIII [al. XXIII].

De sapientia, et intellectu, et prudentia.

Matth. x. Estote prudentes instar serpentium, et simplices ut columbæ.

I Cor. xiv. Non mentem, sed malitiam infantes esse debetis: animis autem perfecti este.

Prov. iii. Beatus homo qui invenit sapientiam, et mortalis qui vidit prudentiam: præstat enim ipsam acquirere, quam auri et argenti thesauros; pretiosior est magni pretii gemmis; facile agnoscitur omnibus adæuntibus eam; nihil autem tam pretiosum est, quod ipsius pretium adæquet. Diuturnitas enim et anni vitæ in dextera ejus; in lava autem, opes et gloria. Ex ore ejus justitia progreditur; legem et misericordiam in lingua fert. Vix ejus vitæ sunt pulchræ, et omnes semitæ ipsius in pace.

Prov. xv. Vir prudens directus ingreditur.

Prov. iv. Acquire sapientiam, et intellectum tibi compara; ne obliviscaris, ut capiti tuo coronam det gratiarum.

(1) Græca desunt.

Βούλου τὰς τῆς ἀρετῆς εἰκόνας· ὑπομνήματα μᾶλλον ἢ τοῦ σώματος καταλιπεῖν.

Τοσοῦτον εἰς ἀρετὴν προσθήσεις, ὅσον ἂν ὑφάλης τῶν ἡδονῶν.

Αἰσχροὺν μὲν ἐν ἄλλοις ἀποδέχεσθαι τὰς ἀρετὰς, ἐν ταυτοῖς δὲ ἔχειν τὰς κακίας.

Βραδείως ἐγγείρας τοῖς πραττομένοις, ἐγχειρήσας δὲ, πράττει βεβαίως.

Β Θεοῦ μὲν ἔστι πράττειν ἃ βούλεται· ἀνθρώπου δὲ τὰ δέοντα προθυμίσθαι.

Οἱ ἀγαθοὶ, μὴ τὸ προσήκον ποιοῦντες, παράδειγμα πρόκεινται τοῖς πλημμελεῖν βουλομένοις.

Ἀνδρὸς ἀρετὴν οὐκ ἀρχόμεναι δηλοῦσιν αἱ πράξεις, ἀλλὰ τελευτῶσαι μνηνοῦσιν.

Μίγιστον ἀγαθὸν κτῆμά ἐστιν ἐκείνου ἡ εὐκλεία ἀρετῆς.

Οὔτε συμπόσιον ἀνευ ὁμονοίας, οὔτε πλοῦτος χωρὶς ἀρετῆς ἡδονὴν ἔχει.

Δῶρον ἄλλο μείζον ἀρετῆς οὐκ ἔστι παρὰ Θεοῦ λαβεῖν.

Μία ἐστὶν ἀρετῆς, τὸ ἀποπνέειν ψεύειν ἀεὶ.

Τιμήσεις τὸν Θεὸν ἀρίστα, ὅταν τῷ Θεῷ τὴν διανοίαν ὁμώσης δι' ἀρετῆς. Μόνη γὰρ ἀρετὴ τὴν ψυχὴν εἰκει πρὸς τὸ συγγενές.

Βουλομένη δ' ἂν περὶ ἀρετῆς μαρτυρηθῇαι μᾶλλον ἢ περὶ πλοῦτου θαφιλείας. Τὸ μὲν γὰρ ψυχῆς ἀγαθὸς, τὸ δὲ τύχης περιουσιαζούσης ἐγκώμιον δοξεῖ.

ΛΟΓΟΣ Η'.

Περὶ σοφίας, καὶ συνέσεως, καὶ φρονήσεως.

Γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστῆραι.

Μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσίν· ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρεσὶ τέλειοι γίνεσθε.

Μακάριοι· ἀνθρώπος δὲ εὖρε σοφίαν, καὶ θνητὸς δὲ εἶδε φρόνησιν. Κρεῖττον γὰρ αὐτῆς ἐμπορεύεσθαι, ἢ χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ θησαυρούς· τιμωτέρα δὲ ἐστὶ λίθων πολυτελῶν. Εὐγνωστός ἐστι πᾶσι τοῖς ἐγγίζουσιν αὐτῇ. Πάν δὲ τίμιον οὐκ ἔστιν αὐτῆς. Μῆκος γὰρ βίου καὶ ἐτη ζωῆς ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτῆς· ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ αὐτῆς πλοῦτος καὶ δόξα. Ἐκ τοῦ στόματος αὐτῆς ἐκπορεύεται δικαιοσύνη· νόμον δὲ καὶ ἔλεον ἐπὶ γλώσσης φορεῖ· αἱ ὁδοὶ αὐτῆς ὁδοὶ καλᾶι, καὶ πᾶσαι αἱ τρίβοι αὐτῆς ἐν εἰρήνῃ.

Ἀνὴρ φρόνιμος κατευθύνων πορεύεται.

Κτῆσαι σοφίαν, καὶ κτῆσαι σύνεσιν. Μὴ ἐπιλάβῃ, ἵνα δῶ τῇ σφί κεφαλῇ στέφανον χαρίτων.

Μετὰ σοφῶν συμβουλεύουσιν, καὶ μετὰ συνεισότητων ἴστω
ὁ διαλογισμὸς σου.

Σοφία ἐστὶν ἐπιστήμη θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καὶ τῶν τούτοις αἰτίων.

Διπλοὺν ἐστὶ τὴν φρόνησιν νομα. Ἡ μὲν γάρ τις ἐστὶ φυλακὴ τοῦ οἰκείου συμφέροντος, ὅσα ἢ τοῦ ὄψεως τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ συντηροῦντος ἢ δὲ τις εἴκοιεν εἶναι κακηντρέφεια τρώων, ὁρῶν τὸ ἴδιον λυσιστελεῖς ἐξουρίσκουσα, καὶ συνιστάζουσα τοὺς ἀκραιότερους· ὁποῖα ἦν ἡ τοῦ οἰκονόμου τῆς ἀδικίας. Ἡ δὲ ἀληθὴς φρόνησις διαγνώσκει ἐστὶ τῶν ποιητέων καὶ οὐ ποιητέων· ἢ ὁ κατακολουθεῖν οὐδέποτε τῷ ὀλέθρῳ τῇ· κακίας περιπαρήσεται. Ὁ τοίνυν νοῦν λόγου· φρόνησεως οἷός τις· μὲν σοφισματώδεις, εἰναι· δὲ οἱ κατὰ τὸν βίον πρακτικοί, καὶ τὰ βέλτεστα ἡμῖν ὑποτιθέμενοι· καὶ ὡς δοκιμὸς τραπεζίτης, τὸ μὲν καλὸν καθέξει, ἀπὸ δὲ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀφεξέεται.

Ὁ γὰρ τὸ τοῦ ὄψεως φρόνιμον περὶ τὸ κακὸν, τό τε τῆς περισσεύσεως ἀκέραιον περὶ τὸ καλὸν ἀναμίξας, οὔτε τὸ φρόνιμον ἐάσει κακοῦργον γενέσθαι, οὔτε τὸ ἀπλοῦν ἀνόητον.

Ἐφησὶ τις· ποῦ τῶν φιλοχρῆστων τάδε·

Θέλω τύχης σταλαγμὸν ἢ φρενῶν πίδακα.

Ἡ· μὴ παρούσης δυστυχουσιν αἱ φρένες.

Πρὸς δὲ τις ἀντίφρασις τῶν φιλοφρονῶν·

Ῥαίς φρενῶν μοι μάλλον ἢ βυθὸς τύχης.

Φρόνησις τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἀρχή.

Μόνος ὁ σοφὸς ἐλευθέρῳ τε καὶ ἀρχῶν, καὶ μνησίων τοῦ σώματος ἐχθρὸς δεσπότης.

Φρόνησις· εὐτυχίαν ὡς τὰ πολλὰ χαρίζεται, τύχῃ δὲ φρόνησιν οὐ ποιεῖ.

Πάντων μὲν ἐπιμελοῦ τῶν περὶ τὸν βίον, μάλιστα δὲ τὴν αὐτοῦ φρόνησιν ἀσκαί. Μέγιστον γὰρ ἐν ἐλαχίστῳ νοῦς ἀγαθὸς ἐν ἀνθρωπίνῳ σώματι.

Τοσοῦτον διαφέρειν ὁ Σόλων τὴν φρόνησιν ἐλεγε τῶν ἀρετῶν, ὅσην ἔρασαν τῶν ἄλλων αἰσθήσεων.

Οὔτε ἱππον χωρὶς χαλινῶ, οὔτε πλοῦτον δίχα φρονήσεως δυνατόν κρατεῖσθαι.

Τέκνον μεταβολαί οὔτε φρόνησιν διδάσκουσιν, οὔτε ἀφροσύνην ἀφαιροῦσιν.

Ὁ γὰρ οἱ πλάτεις,

Ὅδ' εὐρύνοται φῶτες ἀσφαλίστατοι.

Ἄλλ' οἱ φρονούντες εὐ κρατοῦσι πανταχοῦ.

Μέγας δὲ πλευρὰ βοῦς ὑπὸ μικρᾷ δὲ μῶς

Μάστιγος ὁρῶς εἰς ὁδὸν πορεύεται.

Ἴσον ἐκεῖνο παρ' ἐμοὶ κέχριται, φρονέειν τε εὖ, καὶ τῷ λέγοντι χρηστὰ παιδεύεσθαι.

ΑΛΦΕΥΣ Θ'.

Ἐπεὶ ἀφροσύνης, ἀφρονος, καὶ ἀνοήτου, καὶ ἀπειθεύτου, καὶ μωροῦ.

Ἡ δὲ ὁ ἀκούων μου τοῖς λόγοις, καὶ μὴ ποιῶν αὐτούς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ.

Eccli. ix. Cum sapientibus consulta, et cum prudentibus sit colloquium tuum.

Basilii. Sapientia est scientia de divinis et humanis rebus, earumque causis.

Duplex est prudentiæ nomen; altera enim est proprii commodi custodia, ut serpentis caput suum custodientis; altera vero videtur esse malignitas morum, acute quod sibi utile est deprendens, et simpliciores secum abripiens, qualis erat illa dispensatoris injustitiæ. Vera autem prudentia discretio est rerum, quæ faciendæ sunt et non faciendæ, quam qui sequitur nunquam interitu malitiæ afficietur. Qui igitur intelligit prudentiæ rationes novit quinam sint astuti, qui contra circa vitam activi, et optima nobis consulentes. Et ceteri probus nummularius, quod bonum est retinebit, ab omni autem mala specie absternebit.

Theologi. Nam qui serpentis prudentiam circa malum columbinæ simplicitati circa bonum commiscuerit, is neque ex prudentia malignitatem, neque ex simplicitate stultitiam fieri permittet.

Quidam avarus hæc verba protulit:

Malo fortunæ guttam, quam dolum mente plenum;

Nam illa absente infortunata mens est.

Cui quidam ex prudentiæ studiosis respondit:

Stilla mihi mentis potius oblingat, quam fortunæ [mare.

Philonis. Prudentia virtutum aliarum principium est.

Solus sapiens liber est ac princeps, etsi innumeros corporis dominos habuerit.

Plutarchi. Prudentia ut plurimum bonam fortunam donat; fortuna vero prudentiam non facit.

Omnia quidem vitæ negotia curabis, in primis autem prudentiam ejus exercebis. Quippe maxima res inclusa minimæ bonæ mens est in humano corpore.

Solon. Prudentiam Solon siebat tantum ceteris virtutibus antestare, quantum visus reliquos sensus excellit.

Pythagoræ. Neque sine freno equus, neque divitiæ sine prudentia gubernari possunt.

Bianis. Locorum mutationes neque prudentiam docent, nec imprudentiam adiuvant.

Non enim quadrati aut amplius lateribus viri tutis-

Sed qui recte sapiant, ubique vincunt.

Et hos cui magna sunt latera, vel parvo icus flagello, rectus per viam ingreditur.

(Sophocles in Ajax.)

Herodoti. Aequalia mihi videntur et recte sapere, et probe dicenti parere.

SERMO IX [al. XXVIII].

De imprudente, stolido, imperito et stulto.

Matth. vii. Omnis audiens verba mea et non faciens, similis erit viro stulto, etc.

I Cor. xiii. Non mente, sed malitia infantes debetis esse, mente autem perfecti esse.

Solomonis. Cor imprudentis dolorem domino suo parit.

Eccli. x. Labia imprudentis submergent ipsum initium sermonum oris ejus imprudentia; et exitus oris ejus, error malus.

Prov. xvi. Vir imprudens sibi mala fodit: et in labiis suis colligit ignem.

Eccli. xxii. Cum imprudente ne multum colloquaris, et hominem intellectu vacuum non adeas.

Mente vacuo sapientia nihil conducit: magis enim regitur ille imprudentia.

Ibid. Luge mortuum, ut cui lumen ademptum sit: et stultum desse, privatus est enim intellectu.

Ibid. Arenam, et salem, et glebam ferream sustinere facilius, quam hominem imprudentem.

Ne teipsum homini stulto subjeceris.

Eccli. viii. Cum stulto consilium ne ineas.

Theologi. Testam congelutinat, qui stultum docet.

Mentis neglectum turpitudinem astitima.

Cecum ducem accipere, et consultorem imperitum, nihil differunt.

Non tam pupilli, quam viri stulti tutorum presentia indigent.

Crates. Crates terebris comparabat stultos homines: quod nisi vinculis et necessitate coacti officium suum non faciant.

Sexti. Neque vox in piscibus, neque virtus in hominibus imperitis querenda.

SERMO X [al. XXVII].

De consilio et quod omnia consulto considerateque agenda sint.

Proverb. xi et xxiv. Multo consilio salus incit.

Omnia fac consulto. Cum consilio vinum bibe.

Omnis callidus agit cum cognitione.

Consilium sanctorum intellectus est.

Eccli. xxxii. Sine consilio nihil feceris: et inter faciendum non penitebit te.

Diu multumque deli. era, priusquam aliquid dicas aut facias. Non enim liberum erit tibi ut revocentur ea quæ semel dicta aut facta fuerint.

Eccli. Cum sapientibus consulta. Consilium enim sapientis fons est vitæ.

Ibid. xi. Aurum et argentum statum alicujus constabilerint: sed utriusque gloriam superabit prudentia.

Theologi. Actionem omnem consilium constans præcedat.

Melior est consultata tarditas celeritate temeraria.

Chrysost. Consilium vite lucerna ubique præstat.

In singulis rebus quid eas antecedit, quid sequatur, animadverte: et sic eas aggredere.

Si milles sapientes simus, et ea quæ fieri oportet conspectemus, homines tamen sumus, et consultore indigemus. Solus enim Deus citra indigentiam est, solusque consultore non eget; quam-

A Μὴ παιδία γίνεσθαι ταῖς φρεσίν, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιῶντες, ταῖς δὲ φρεσὶ τέλειοι γίνεσθε. Καρδία ἀφρονος ὁδὸν τῇ κτησαμένῳ αὐτῇ.

Κεῖνῃ ἀφρονος καταποντιοῦσιν αὐτόν. Ἀρχὴ λόγων στόματος αὐτοῦ ἀφροσύνη, καὶ ἐσχάτη στόματος αὐτοῦ περιφροῖα πονηρά.

Ἀνὴρ ἀφρων ὀρύσσει αὐτῷ κακὰ, ἐπὶ δὲ τῶν αὐτοῦ χειλέων θησαυρίζει πῦρ.

Μετὰ ἀφρονος μὴ πληθύνῃς λόγους, καὶ πρὸς ἀσύνετον μὴ πορεύου.

Οὐ χρεῖαν ἔχει σοφίας ἐνδεῆς φρονῶν· μάλλον γὰρ ἀγαστα ἀφροσύνη.

Ἐν νεκρῷ κλαῦσον, ἐξέλπιε γὰρ φῶς· καὶ ἐπὶ μωρῷ κλαῦσον, ἐξέλπιε γὰρ σύνεσις.

B Ἀμμον καὶ ἄλλα, καὶ βῶλον πιδιθοῦν ἀκοπώτερον ὑπενεγκεῖν ἢ ἀνθρώπον ἀφρόνα.

Μὴ ὑποστρώσῃς ἀνθρώπων μωρῷ σεαυτὸν.

Μετὰ μωροῦ μὴ συμβουλεύου.

Εὐκολλῶν ὁστρακον, ὃ διδάσκων μωρόν.

Αἰσχρὸς νόμιζε τὴν φρονίαν ἀκορμίαν.

Ὁδηγὸν τυφλὸν λαβεῖν καὶ σύμβουλον ἀνόητον ἴσον ἔστιν.

Οὐχ οὕτω τοῖς ὀφθαλμοῖς πεισὶν, ὥς τοῖς ἀνοήτοις ἀνδράσιν ἐπιτρέπουσι· χρὴ παρῖναι.

Κράτης ἀπαίκαζε τοὺς ἀνόητους τῶν ἀνθρώπων τοῖς τρυπάνοις· ἀνευ γὰρ δεσμοῦ καὶ ἀνάγκης, μὴ δὲν θέλειν τῶν δεινῶν ποιεῖν.

C Οὕτε ἐν ἰχθύσι φωνῇ, οὕτε ἐν ἀπαιδεύτοις ἀρετὴν δεῖ ἐπιζητεῖν.

ΛΟΓΟΣ Γ.

Περὶ βουλῆς, καὶ ὅτι χρὴ μετὰ βουλῆς καὶ σκέψεως πάντα ποιεῖν.

Σωτηρία ὑπάρχει ἐν πολλῇ βουλῇ.

Μετὰ βουλῆς πάντα ποιεῖ, μετὰ βουλῆς εὐνοποτεῖ.

Πᾶς πανοῦργος πράσσει μετὰ γνώσεως.

Βουλὴ ἀγίων σύνεσις.

Ἄνευ βουλῆς μηδὲν ποιήσει, καὶ ἐν τῷ ποιῆσαι τε, μὴ μεταμελεῖ.

Βουλεύου πολλὰ, πρὸ τοῦ λέγειν τι ἢ ποιεῖν. Οὐ γὰρ ἔξαις ἄδεια ἀνικαλέσασθαι τὰ λεχθέντα καὶ πραχθέντα.

D Μετὰ σοφῶν συμβουλεύου. Βουλὴ γὰρ σοφοῦ πηγὴ ζωῆς.

Χρυσίον καὶ ἀργύριον ἱπιστήσουσι πόδας, καὶ ὑπὲρ ἀμφοτέρω βουλὴ εὐδοκίμησει.

Πίστης πράξεως βουλὴ εὐσταθὴς· ἡγείσθω.

Κρίσεων λελογισμένη βραδυτῆς τάχους ἀπερίσχεπτου.

Λύχνος βίου παντὸς ἡγείσθω βουλὴ.

Ἐκάστου ἔργου σκόπει τὰ καθηγούμενα καὶ τὰ ἀκούοντα αὐτῷ, καὶ οὕτως ἔργου ἐπ' αὐτῷ.

Ἐν μυριάσι ὤμην σοφοί, καὶ τὰ δέοντα συνωρῶμεν, ἀλλ' ἀνθρώποι ἴσμεν, καὶ χρεῖαν ἔχομεν συμβούλου. Ὁ Θεὸς γὰρ μόνος ἔστιν ἀνενδεῆς, καὶ μόνος οὐ δεῖται συμβούλου· δεῖ καὶ περὶ ἡμῶν.

μόνου λέγεται· Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο; Ἄνθρωποι δὲ κινῶν μυριάκις ὤμεν σοφοί, μυριάκις ἐλεγχόμεθα, καὶ τὸ τῆς φύσεως ἡμῶν ἀσθενὲς διαφαίνεται. Οὐ γὰρ δύναται πάντα εἶναι ἐν ἀνθρώποις, φησὶν· οὐκ ἀθάνατος οὐδὲ ἀνθρώπου. Καθάπερ τοῦ ἡλιακοῦ φωτός τὴν ἀπατράπτουσαν ἀκτῖνα σκότος ἐπαλθὼν ἀποκρύπτει· οὕτω πολλὰκις καὶ τὴν σύνεσιν τὴν ἡμετέραν, καθάπερ ἐν σταθερᾷ μεσημβρίᾳ λάμπουσαν καὶ διαφανομένην, ἐπαλθοῦσα θόνη ἀπέκρυψε πολλὰκις. Καὶ ὁ μὲν σοφὸς τὸ θεῖον οὐ συνείδεν· ὁ δὲ ἐλάττων ἐκείνου πολλῷ ὀφείτερον τοῦτου ἐφώρασεν. Καὶ τοῦτο γίνεται, ἵνα μήτε ὁ σοφὸς ἐπαίρηται, μήτε ὁ εὐταλὴς αὐτὸν ταλαίνῃ.

Ὁ κακῶς διανοηθεὶς περὶ τῶν οὐκ αἰσίων οὐδέποτε καλῶς βουλευέσεται περὶ τῶν ἀλλοτρίων.

Σύμβουλος ἀγαθὸς χρησιμώτατος καὶ τυραννικώτατος ἀπάντων κτημάτων ἐστίν. Τὸ γὰρ λέγειν ὡς θεὸς τοῦ φρονεῖν εἰς μέγιστον σημεῖον ποιοῦμεθα.

Ἐν ἀλλοτρίοις παραδείγμασι παίδευσαι αὐτοῦν, καὶ ἀπαθὲς τῶν κακῶν ἐσθ.

Κρείσσων σοφὸς ἰσχυροῦ.

Ἄνευ μὲν εὐδουλίας οὐδὲν πίπτει δόναμις ὠφελῆ· σύνεσις δὲ κινῶν ἰσχύον μὴ προσλάβῃ, πολλὰ πολλὰκις ἐκπνέει.

Σοφὸν γὰρ εὐδούλευμα τὰς πολλὰς χεῖρας;

Νικᾷ· σὺν ὅλῳ δ' ἀμαθία πλέον κακόν.

Δείον τὰ τέλη τῶν πραγμάτων ἡμᾶς προορᾶν, καὶ οὕτως τὴν τοῦτων ἐγχείρησιν ποιεῖσθαι.

Φυεῖ γὰρ ἡ τῶν πλειόνων συγκατάθεσις κρατύνειν τὰ νοηθέντα.

ΛΟΓΟΣ ΑΓ.

Περὶ ἀδουλίας καὶ βραδυδουλίας, καὶ ὅτι τὸ ἀπερισκέπτον βλαβερόν.

Ὅσπερ πόλις τὰ τέλη καταβεβλημένη, οὕτως ἀνὴρ, ὃς οὐ μετὰ βουλῆς πάντα πράσσει.

Οἷς μὴ ὑπάρχει βουλὴ, πίπτουσιν ὥσπερ φύλλα.

Τῇ ἀδουλίᾳ αὐτῶν ἀτίσκονται παράνομοι.

Ὁξύθυμος πράσσει μετ' ἀδουλίας.

Πολλοὶ πολλὰκις ὑπὲρ τοῦ μὴ φανῆναι δεόμενοι συμβουλῆς τῆς παρ' ἐτέρων, εἰλοῦτο προδοῦναι τὴν ὠφέλειαν τὴν ἀπὸ τῆς γνώμης, ἢ δεξιάμενοι τὴν παραίνεσιν διορθῶσαι τὸ ἀμάρτημα· καὶ μᾶλλον ἀγνοεῖν, ἢ μαθεῖν κατεδέξαντο· οὐκ εἰδότες ὅτι οὐ τὸ μαθεῖν ἐγκλημα, ἀλλὰ τὸ ἀγνοεῖν κατηγορία· οὐ τὸ διδάσκεισθαι, ἀλλὰ τὸ ἐν ἀμαθίᾳ εἶναι· οὐ τὸ ἐλέγχεσθαι, ἀλλὰ τὸ ἀμαρτάνειν ἀδιόρθωτα. Ἔστι γάρ, ἔστι καὶ παρὰ ἀνθρώπων μικρῶν καὶ εὐταλῶν ἐρεθίζεσθαι τι τῶν θεόντων, ὃ παρὰ τῷ σοφῷ καὶ μεγάλῳ πολλὰκις οὐκ εὐρῆται.

Τὰ μὴ σὺν λόγῳ πάντα αἰσχρά· ὥσπερ τὰ σὺν λόγῳ κόσμια.

Χωρὶς θεωρίας ἐπιστημονικῆς οὐδὲν τῶν πραττομένων καλόν. Ἐπιστήμη γὰρ ἔγγονον εὐδουλίας, ἀδουλία δὲ πηγὴ κακῶν πάντων.

A obrem et de solo ipso dicitur: « Quis enim cognovit mentem Domini, aut quis consiliarius ei fuit? » Homines vero, etsi milles simus sapientes, milles redarguimur, et naturæ nostræ imbecillitas se prodit. « Non enim possunt, ait, omnia in hominibus esse; quippe non immortalis est filius hominis. Quemadmodum jubar fulgens a solis lumine caligo superveniens occultat: ita sapientum intellectum quoque nostrum veluti in ipsa meritis splendens, et luce sua conspicuum, stultitia vel amentia superveniens obscurat: et vir sapiens quod facta opus est non dispicit, alius autem multo inferior eo acutius rem apprehendit: atque hoc ita fit, ne vel sapiens superbiat, vel obscurus et vilis homo miserum se reputet.

Isocratis. Qui de suis rebus male statuit, nonquam bene consulit de alienis.

B Bonus consiliator res omnium utilissima et potentissima est. Nam ex opportuna oratione animi prudentiam ceu maximo signo conflatum.

Demonactis. Exemplis alienis sapere discito, et nulla mala te afficient.

20 Diodori. Sapiens robusto praestat.

Choricii. Sine bono consilio nihil efficit robur: prudentia vero quamvis robur non assumpserit, multa multoties excogitat.

Prudens enim consultatio manuum multitudinem vincit:

Imperitia vero cum hominum turba deterior est.

C Chnbria. Exitus rerum prospicere oportet, ac ita demum eas aggredi.

Plurium enim consensus res excogitatas confirmare solet.

SERMO XI [al. XXX].

De temerario et tardo consilio, et quod noxium sit inconsiderato agere.

Salomonis. Qualis civitas est, ejus diruta sunt moenia, talis est vir qui non omnia cum consilio agit.

Quibus consilium non est, cadunt tanquam folia.

Temeritate suis capiuntur praevaricatores.

Iracundus praecipitanter ac temere agit.

D Chrysost. Multi saepe ne viderentur indigere aliorum consilio, relinquere potius voluerunt utilitatem ex consilio capiendam, quam admonitione accepta errorem corrigere, et ignorare quam condiscere maluerunt, nescientes quod discere non sit vitiosum, ignorare vero culpandum. Non quidem discere, sed cum inscitia pergere: non redargui, sed errare, spem emendationis nullam habent. Licet enim vel apud exiguum ac chaceae sortis hominem opportuni quidpiam invenire, quod multoties apud sapientem et magnum aliquid inventum non est.

Philonis. Quae absque ratione sunt omnia sunt turpia; quae vero cum ratione, omnia decora.

Citra contemplationem scientificam nihil decore fieri potest. Scientia enim a bono consilio nascitur; at inconsulta temeritas malorum omnium scaturigo est.

Meditatio sera lucrum non habet, et in exitu rei A
inutilis est pœnitudo.

SERMO XII [al. XXXIX].

De fortitudine et robore.

Ephes. xvi. Induite totam armaturam Dei, et ut possitis stare adversus assultus diaboli. Quoniam non est nobis lucta adversus sanguinem et carnem, sed adversus principatus, adversus potestates, adversus mundi dominos rectores tenebrarum 21 sæculi hujus, adversus spirituales astutias in cœlestibus. Quapropter assumite universam armaturam Dei, ut possitis resistere in die mala, et omnibus periculis stare. State igitur, lumbis circumcinctis balteo per veritatem, et induti thoracem justitiæ, et caleati pedibus, ut parati sitis ad Evangelium B
pacis, super omnia assumpto scuto fidei, quo possitis omnia jacula mali illius ignita extinguere: galeamque salutaris accipite, et gladium Spiritus, qui est verbum Dei.

Prov. xxi. Equus paratur ad diem belli, auxilium autem a Domino est.

Sirach. XIII. Fortiori et diliori te ne communices. Quid communicabit olla ad cacabum? ipsa impinget, et ipsa conteretur.

Divi Basilii. Cujus gratia vitam diligis, propter id obire mortem ne dubites.

Robur cum prudentia juvat, sine ea vero, damno afficit possidentes.

Vires sine mente participes sui sepulchro tradunt.

Aristotelis. Fortior mihi videtur ille qui cupiditates, quam qui hostes vicit. Etenim seipsum vincere difficillimum est.

Fortis est non solum qui superat hostes, sed etiam qui voluptatibus superior fuerit. Sed, o miseriam humanam! multi enim cum sæpe hostes et alios homines vicerint, mulieribus servierunt. Quare modis omnibus muliebres vultus refugere oportet.

Multos quidem natura fortes genuit, experientia autem et exercitatio fortiores effecerunt.

Agasilæ. Nullus est fortitudinis usus absente justitia: si vero omnes justii essent, fortitudine nihil egerent.

SERMO XIII [al. XL].

De justitia.

Matth. v. Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam: ipsi enim saturabuntur.

Rom. xi. An nescitis quod cui exhibetis vos servos ad obedientiam, servi estis ejus cui obeditis, sive peccati ad mortem, sive obedientiæ ad justitiam?

Proverb. xiv. Justitia exaltat gentem, imminuunt autem populos peccata.

Preciosa res est vir purus, ambulans in viis justitiæ.

Ἀκερὴς ὁ βραβεὺς λογισμὸς· καὶ ἀνωφελὴς ὁ ἐν ἰσχύϊ μετὰ μᾶλιν.

ΛΟΓΟΣ IB'.

Περὶ ἀνδρείας καὶ ἰσχύος.

Ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στήναι πρὸς τὰς μεθοδεσίας τοῦ διαβόλου· ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ μάχη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους· τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἰπουρανίοις. Διὰ τοῦτο ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, ἵνα B
δυνήθητε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρῇ, καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι στήναι. Στήτε οὖν, περιεσάμενοι τὴν ὀσπὶν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης· καὶ ὑποδήσαμενοι τοὺς πόδας ἐν ἰτοιμασίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης, ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ παρωρυμένα σβῆσαι· καὶ τὴν περιεφραδαίαν τοῦ σωτηρίου διεξάσθε, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα Θεοῦ.

Ἴππος ἐτοιμάζεται εἰς ἡμέραν πολέμου· παρὰ δὲ Κυρίου ἡ βοήθεια.

Ἰσχυροτέρῳ σου μὴ κοινῶναι. Τί κοινῶνῃσι χύτρα πρὸς λέβητα; αὕτη προσκρούσει καὶ αὕτη συντριβήσεται.

Οὐ ἐνεκεν ᾧ ἔβλεψας, καὶ ἀποθανεῖν μὴ κατέκριναι.

Ἰσχύς μετὰ μὲν φρονήσεως ὤφειλεν· ἀνευ δὲ ταύτης ἔβλεψε τοὺς ἔχοντας.

Ἰσχύς νοῦν οὐκ ἔχουσα τάφω τοὺς ἐμπίπτοντας· παραβίβωσιν.

Ἀνδρείότερος εἶναι μοι δοκεῖ ὁ τῶν ἐπιθυμιῶν ἢ τῶν πολέμιων κρατῶν. Καὶ γὰρ χαλεπώτατόν ἐστιν ἑαυτὸν νικῆσαι.

Ἀνδρείος οὐ μόνον ὁ κρατῶν τῶν πολέμιων, ἀλλὰ καὶ ὁ τῶν ἡδονῶν κρείσσων. Ἀλλ' ὦ τῆς ἀνθρωπίνης ταλαιπωρίας! ὅτι πολλοὶ πολλὰς πολέμιων κρατοῦντες καὶ ἄλλων τινῶν, γυναῖξιν ἰδοῦλεύσαν. Αἱ οὖν πάσῃ δυνάμει τὰς γυναῖκας ὀφείει ἐκφεύγειν.

Πολλοὺς μὲν ἡ φύσις ἀνδρείους ὀπιδείξει· πᾶρα δὲ καὶ γυμνασία ἀνδρείότερους κατέστησεν.

Ἀνδρείας οὐδὲν ὄφελος, μὴ παρούσης δικαιοσύνης. Εἰ δὲ δίκαιοι πάντες γένοντο, οὐδὲν ἀνδρείας δεήσονται.

ΛΟΓΟΣ ΙΓ'.

Περὶ δικαιοσύνης.

Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται.

Οὐκ οἴδατε ὅτι ὃ παριστάμεται ἑαυτοὺς δοῦλου; εἰ ὁπακοῇ, δοῦλος ἵστα ὃ ὁπακούετε, ἦτοι ἀμαρτίας εἰς θάνατον, ἢ ὁπακοῇ εἰς δικαιοσύνην;

Δικαιοσύνη ὅφοι ἔδωκε, ἑλασσοῦσι δὲ φυλάς ἀμαρτίας.

Κτήμα τίμιον ἄνθρωπος καθαρὸς, πορευόμενος ἐν ὁδοῖς δικαιοσύνης.

Ὁδὸς δικαιοσύνης καὶ ἐλεημοσύνης εὐρήσεται ζωὴν Ἀ καὶ δόξαν.

Ὅρῳσαν βόθρον τῷ πλησίον ἐμπροστίαι εἰς αὐτόν.

Ζυγὰ δίκαια, καὶ μέτρα δίκαια, καὶ γούς δίκαιος ἔσται ὑμῖν.

Δικαιοσύνην μάθετε, οἱ ἐνοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς. Ὁ τὴν ἀληθῆ δικαιοσύνην μὴ ἔχων προσηγορευμένην αὐτοῦ τῇ ψυχῇ, ἀλλ' ἡ χρημασι διεφθαρμένος, ἡ φιλῶ χαριζόμενος, ἡ ἐχθρὰ ἀμυνόμενος, ἡ δυναστείας δοσικοῦμενος, τὸ κρίμα καταυθύνει οὐ δύναται.

Δικαιοσύνη ἔστιν ἔξις ἀπονεμητικὴ τοῦ κατ' ἄξιν. Δυσθερπτον δὲ τοῦτο, τῶν μὲν διὰ τὸ περὶ τὴν φρόνησιν ἑλλειπὲς οὐχ εὐρισκόντων ἑκάστῳ διανεῖμαι τὸ ἴσον, τῶν δὲ διὰ τὸ προκατέχεσθαι ὑπὸ παθῶν ἀνθρώπων ἀφανιζόντων τὸ δίκαιον.

Οὐτε πάντας ἐνταῦθα ἀπαίτει δίκην ὁ Θεός, ἵνα μὴ ἀπογνῶς τὴν ἀνδραγαθίαν, καὶ ἀκαλίψει τὴν κρίσιν, ὥς πάντων ἐνταῦθα διδόντων λόγον· οὐτε πάντα ἀφίησιν ἀτιμωρητὶ ἀπαλθεῖν, ἵνα μὴ πάλιν ἀπρονόητα εἶναι τὰ πάντα νομίση.

Δικαιοσύνη λέγεται ἡ ἀπασα τῆς ψυχῆς φιλοσοφία.

Δικαιοσύνη ἔστιν ἡ πασῶν τῶν ἐντολῶν πλήρωσις.

Οὐ δύναται ἡ ἀνθρωπίνη φύσις αὐτὸ καθαρῶς τὸ δίκαιον ἐν ψυχῇ θεάσασθαι, τὰ πολλὰ τῶν λογισμῶν ἀμειλιχόταυτα.

Ὡς ἔοικεν, ἡ δικαιοσύνη τετραγώνος ἐστὶ, πάντοθεν ἴση καὶ ὁμοία.

Ἡ τοῦ Θεοῦ δικαιοκρισία ταῖς ἡμετέραις διαθήκαις ἐξομολογούμεναι, καὶ οἷον ἀν' τὰ παρ' ἡμῶν, τοιαῦτα ἡμῖν ἐκ τῶν ὁμοίων ἀντιπράττειται.

Οὐ λέγομεν φονεῖας, ἡ αἱμάτων ἀνδράς, τοὺς κατὰ θεοὺς νόμους ἀποκτείνοντας τοὺς ἄξιους· τοῦ παθεῖν, ὥς οὐδὲ Σαμουὴλ καὶ Ἡλὴαν.

Ἀδικεῖται με πλοῦσιος, καὶ μὴ πένης.

Πῶον φέρειν γὰρ κρετιόντων τυραννίδα.

Ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ οὗ ἀδικῶς ἐπραξας, εἰς ἀδικήσεις.

Ἀνὴρ δίκαιός ἐστιν οὐχ ὁ μὴ ἀδικῶν,

Ἄλλ' ὅστις ἀδικεῖν δυνάμενος, οὐ βούλεται.

Εἰ βούλει τὰς κρίσεις δικαίας ποιεῖσθαι, μηδὲνα τῶν δικαζομένων καὶ δικαιολογούντων ἐπιγνώσκει, ἀλλ' αὐτὴν τὴν δίκην.

Ἀσφαλὴς· πᾶς τόπος τῷ ζῶντι μετὰ δικαιοσύνης.

Χρηστοῦ πρὸς ἀνδρὸς μηδὲν ὀνομαί κακόν.

Δίκαιος γὰρ ἀδικεῖν οὐκ ἐπίσταται τρόπος.

Δίκαια μὲν γὰρ λέγοντες πολλοὶ, ἀδίκῃ ποιοῦσι· δίκαια δὲ πραττόντων οὐδ' ἂν εἰς ἀδίκος εἴη.

Via justitiae et misericordiae, reperiet vitam et gloriam.

Qui fodit foveam proximo suo, incidet in eam.

Levit. xix. Siaterz justae, et pondera justa, et congrus justus erit vobis.

Isa. Discite justitiam qui habitatis in terra.

Divi Basilii Qui veram justitiam non prius in animo repositam habet, sed aut pecuniis corruptus est, aut amicitiae gratificatur, aut inimicitiae ulciscitur, aut potentia commovetur, rectum proferre judicium nequit.

Justitia est habitus, secundum dignitatem suam cuique tribuens. Hoc autem consequi arduum est, cum alii prudentiae ingeniique defectu quidamque aequale et congruum distribuant invenire non possint, alii vero, quoniam affectibus humanis prius occupatum habent animum, justitiam obliiterent.

Chrysost. Deus in hoc mundo neque ab omnibus poenam sumit, ne desperes resurrectionem, et animum de futuro, judicio despondeas, tanquam omnibus hic in praesentia rationem residentibus· neque omnes impune sinit abire, ne rursus omnia citra Providentiam evenire potes.

Justitia nominatur universa animae philosophia.

Methodii. Justitia est omnium praeceptorum integra observatio.

Natura humana non potest ipsam justitiam in anima pure conspiciere, cum in plerisque cogitationibus cœment.

Justitia, ut videtur, quadrata est, undecunque aequalis ac sibi similis.

Justum Dei judicium nostris affectionibus accomodatur, et quales quidem res nostrae fuerint, quoque se habuerint modo, talem eodemque modo retributionem sortimur.

Cyrilli. Non appellamus homicidas aut sanguinarios illos qui juxta leges divinas occiderint homines dignos qui mortem paterentur, ut neque Samuelem et Eliam.

Menandri. Injuriam dives inferat mihi, non pauper.

Facilius enim est ferre tyrannidem praestantiorum.

Chitarchi. Contendens ad defendendum id quod injuste fecisti, bis delinques.

Epicteti. Vir justus est, non qui injuriam non facit, sed qui cum facere possit, non vult.

Si volueris justas pronuntiare sententias, nullum eorum qui litigant et causam dicunt, sed ipsum jus cognoscito.

Omnis locus homini cum justitia viventi salus est.

De homine probo nihil suspicari mali.

Justum enim ingenium injuriam facere nescit. Xenophontis. Multi etenim, justa dicentes, injusta faciunt. Illorum vero qui justa faciunt nemo fuerit injustus.

Agesilai. Fortitudo nihil prodest absente iustitia; si vero iusti omnes fuerint, fortitudinis nihil opus habebant.

23 SERMO XIV [al. LXIV].

De virginitate, et castitate, et temperantia, et nuptiis honestis.

Matth. xix. Non omnes capiunt hoc verbum, sed quibus datum est.

Ibid. Sunt eunuchi, qui ab utero matris ipsorum ita nati sunt, etc.

Ibid. v. Intuitus mulierem ita ut concupiscat eam, jam adulterium cum ea commisit in corde suo.

Ibid. xix. Quod igitur Deus coniunxit, homo ne separet.

I Thess. iv. Unusquisque vestrum vas suum possideat cum sanctificatione et honore, non cum affectu concupiscentiæ, quemadmodum ceteræ gentes.

Ephes. iv. Non amplius ambulate, quemadmodum et reliquæ gentes ambulant in vanitate mentis ipsorum.

Rom. xii. Exhibete corpora vestra sacrificium vivum, sanctum, beneplacitum Deo.

Glorificate Deum in membris vestris.

Glorificate Deum in corpore vestro et in spiritu, quæ quidem Dei sunt.

Galat. v. Spiritu ambulate et affectum carnis ne impleatis. Caro enim desiderat contra spiritum, spiritus autem contra carnem: hæc autem adversantur sibi invicem.

I Cor. vii. Bonum est homini, uxorem non attingere. Attamen propter supra vitanda, suam quisque uxorem habeat, et suum quemque virum habeat. Uxori vir debitam benevolentiam reddat; similiter autem et uxor viro. Uxor proprii corporis ius non habet, sed maritus. Similiter et maritus proprii corporis ius non habet, sed uxor. Ne fraudetis vos invicem, nisi si quid ex consensu pro tempore, ut vacetis jejuniis et preceationi: et rursum in unum conveniatis, ne tenet vos Satanas propter intemperantiam vestram. Hoc autem dico juxta indulgentiam, non juxta præceptum. Nam velim omnes homines esse, ut et ipse sum. Sed unusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem sic, alius autem sic. Dico autem inconjugatis et viduis, Bonum eis est si manserint ut et ego; quod si se non continent contrahant matrimonium. Nam salius est matrimonium contrahere, quam uri. At conjugatis præcipio, non ego, imo Dominus: Uxor a viro ne separetur; quod si separata fuerit, maneat inupta, aut marito reconcilletur, et maritus uxorem ne dimittat.

Ibid. De virginibus autem præceptum Domini non habeo; consilium tamen do, tanquam misericordiam consecutus a Domino, in hoc ut sinu fidelis. Arbitror igitur hoc bonum esse propter præsentem necessitatem. **24** Nam bonum est homini

ἄνδρας οὐδὲν ὄφελος, μὴ παρὸς τῆς δικαιοσύνης· εἰ δὲ δίκαιοι πάντες γένοιτο, οὐδὲν ἀνδρίας ὄφελος·

ΛΟΓΟΣ ΙΔ'.

Περὶ ἀγνείας καὶ σωφροσύνης, καὶ παρθενείας, καὶ γάμου σεμνοῦ.

Οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἱ δίδονται.

Εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτῶν ἐγεννήθησαν οὕτως, καὶ τὰ λοιπὰ.

Ὁ ἐπιβλέψας γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτὴν ἤδη ἡρώχυσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

Ὁ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἀνθρώπος μὴ χωρίζτω.

Ἐκαστος τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτάσθω ἐν ἁγιασμῷ, μὴ ἐν πάθει ἀτιμίας [ἁλίας ἐπιτιμίας], καθάπερ τὰ λοιπὰ ἔθνη.

Μηκέτι περιπατεῖτε, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη περιπατεῖ ἐν ματαιότητι τοῦ νοῦς αὐτῶν.

Παραστήσατε τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ θεῷ.

Δοξάσατε τὸν θεὸν ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν.

Δοξάσατε δὴ τὸν θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν, καὶ ἐν τῷ πνεύματι, ἅτινά ἐστι τοῦ θεοῦ.

Πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελίσητε. Ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός. Ταῦτα δι' ἀντίκειται ἀλλήλοις.

Καλὸν ἀνδρὶ γυναικὸς μὴ ἀπειθεῖν. Διὰ δὲ τὰς πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἔχτω, καὶ ἑκάστη τὸν ἑῷον ἀνδρα ἔχτω. Τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλομένην ἀποδίδτω εὐνοίαν· ὁμοίως καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ. Ἡ γυνὴ τοῦ ἑῷου σώματος οὐκ ἔξουσιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ· ὁμοίως καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦ ἑῷου σώματος οὐκ ἔξουσιάζει, ἀλλ' ἡ γυνὴ. Μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μὴ τι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρὸν, ἵνα σχολάζητε τῇ ὑποστάσει καὶ τῇ προσευχῇ· καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἦτε, ἵνα μὴ περιῶσιν ὑμᾶς ὁ Σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν. Τοῦτο δὲ λέγω κατὰ συγγνώμην, οὐκ ἐπιταγὴν. Θέλω γὰρ πάντας ἀνθρώπους εἶναι, ὡς καὶ ἑμαυτὸν· ἀλλ' ἕκαστος ἑῷον χάρισμα ἔχει ἐκ θεοῦ, ὃς μὴ οὕτως, ὅς ἐστι οὕτως. Λέγω δὴ ταῖς ἀγάμοις καὶ χήραις· Καλὸν αὐτοῖς ἔστιν ἵνα μένωσιν ὡς καὶ γὰρ. Εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεῖσιν, γαμήσατωσαν· κρείσσον γὰρ ἔστιν γαμῆσαι ἢ πορεύεσθαι. Τοῖς δὲ γεγαμηκόσι· παραγγέλλω, οὐκ ἐγὼ, ἀλλ' ὁ Κύριος, γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρός· μὴ χωριθῆναι· ἂν δὲ καὶ χωρισθῇ, μείντω ἄγαμος, ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλλαγῆτω· καὶ ὁ ἀνὴρ γυναῖκα μὴ ἀφείναι.

Περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν Κυρίου οὐκ ἔχω· γνώμην δὲ δίδωμι ὡς ἡλεμένης ἐπὶ Κυρίου πιστὸς εἶναι. Νομίζω οὖν τοῦτο καλὸν ὑπάρχειν διὰ τὴν ἐνέστωσαν ἀνάγκην, ὅτι καλὸν ἀνθρώπῳ τὸ οὕτως εἶναι. Δίδεσθαι γυναῖκα; μὴ ζῆτι λύσιν. Δίδουσι ἀπὸ γυ-

ναϊκός; μή ζητεί γυναίκα. Ἐάν δὲ καὶ γαμήσῃ, οὐχ ἡμαρτε· καὶ ἐάν γήμῃ ἢ παρθένος, οὐχ ἡμαρτε. Θλίψιν δὲ τῇ σαρκὶ ἔχουσιν οἱ τοιοῦτοι.

Ὁ ἀγαπῶς περιμνή τὰ τοῦ Κυρίου, πῶς ἀρέσει τῷ Κυρίῳ· ὁ δὲ γαμήσας περιμνή τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί. Ὁμοίως καὶ ἡ ἀγαπῶς περιμνή τὰ τοῦ Κυρίου, πῶς ἀρέσει τῷ Κυρίῳ· ἡ δὲ γαμήσασα περιμνή τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῷ ἀνδρὶ.

Οὐκ οἴσθε ὅτι τὰ σώματα ὁμῶν μέλη Χριστοῦ ἐσιν; Ἄρα οὖν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ, ποιήσω πύργους μέλη; Μὴ γένοιτο. Ἡ οὐκ οἴσθε, ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ ἐν σῶμά ἐστιν· ὁ δὲ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ ἐν πνεύμα ἐστιν;

Εἰ τις δύναται ἐν ἀγνείᾳ μένειν εἰς τιμὴν τῆς σαρκὸς τοῦ Κυρίου, ἐν ἀκαυχησίᾳ μένειν· καὶ ἐάν γνωσθῇ πλέον τοῦ ἐπισκόπου, ἰσθαρται. Πρέπει δὲ τοῖς γαμοῦσι καὶ ταῖς γαμουμέναις μετὰ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου τὴν ἔκωσιν ποιέσθαι, ἵνα ὁ γάμος ἢ κατὰ θεόν, καὶ μὴ κατ' αἰσχροὺς ἐπιθυμίας.

Παρθενείας ζυγὸν μηδὲν ἐπιτίθει· ἐπισφαλὲς γάρ ἐδ κτήμα καὶ δυσφύλακτον, ὅταν κατ' ἀνάγκην γένηται.

Τοῖς νεωτέροις ἐκίτρεται γαμεῖν, πρὶν διαφθαρεῖσιν εἰς ἐταίρας.

Μαχαρία στείρα ἀμίαντος, ἥτις οὐκ ἔγνω κοίτην ἐν παραπτώματι· ἔχει καρπὸν ἐν ἐπισκοπῇ ψυχῶν.

Κρείσσον παρθενοεῖα μετὰ ἀρετῆς. Ἀθανασία γάρ ἐστιν ἡ μνήμη αὐτῆς· ὅτι καὶ παρὰ θεῷ γινώσκειται, καὶ παρὰ ἀνθρώποις· παρούσαν τε μιμούνται αὐτήν, καὶ ποθοῦσιν ἀπελθεῖσθαι· καὶ ἐν τῷ αἰῶνι στεφανηφορεῖσα πομπεύει, τὸν τῶν ἀμεινάντων ὄθλον ἀγῶνα νικήσασα.

Ὁ ἀντοφθαλμῶν ἡδοναῖς στεφανοῖ ζωὴν αὐτοῦ.

Θυμίαμα τῷ Κυρίῳ ὁ ἐν σώματι ἀγιασμός.

Ἡ ἐν γῆρᾳ σωφροσύνη οὐ σωφροσύνη, ἀλλ' ἀκρασία· ἀδυναμία· ἕως ἔσθι σοὶ θύναμις, κράτει τῆς ἀμαρτίας, τοῦτο γάρ ἐστιν ἀρετὴ. Ἐάν γὰρ ἀδυναμία σε παύσῃ τῆς ἀμαρτίας, τῆς ἀσθενείας ἡ χάρις. Ἐπαινοῦμεν δὲ τοὺς κατὰ προαίρεσιν ἀγαθοὺς, οὗ τοὺς ὑπὸ τινος ἀνάγκης ἐξαιρουμένους.

Νεκρὸς οὐ στεφανοῦνται. Οὐδαὶς δικαιο; δι' ἀδυναμίαν κακοῦ.

Δεῖ οὖν τὸν νοῦν ὥσπερ τινὰ κυβερνήτην, ἀνὸ καθήμενον τῶν παθῶν, καὶ οἰοεὶ πλοῖον τῆς σαρκὸς ἐπιθέντα· καὶ ἐμπειρῶς τοὺς λογισμοὺς ὥσπερ ὁκάκας περιστρέφοντα, καταπατεῖν μὲν γενναίως τὰ χύματα, ὑψηλότερον δὲ διαμείνοντα, καὶ δυσπρόσιτον ὄντα τοῖς πάθεσι, μηδεμοῦ τῆς ἀπ' αὐτῶν πικρίας, ὥσπερ ἄλμης τιδὸς, ἀναμπλάσθαι.

A sic esse. Affligatus es uxori? ne quæres divortium. Solutus es ab uxore? ne quæras uxorem. Quod si duxeris uxorem, non peccasti. Et si nuperit virgo, non peccavit. Affamen afflictionem in carne habitori sunt hujusmodi.

Ibid. Qui cælebs est, curat ea quæ sunt Domini, quomodo placiturus sit Domino; at qui duxit uxorem, sollicitus est de his quæ sunt mundi, quomodo placiturus sit uxori. Similiter et innupta curat ea quæ sunt Domini, quomodo placitura sit Domino. Contra, quæ nupta est, curat ea quæ sunt mundi, quomodo placitura sit viro.

I Cor. vi. An nescitis, quod corpora vestra membra sunt Christi? Num igitur tollens membra Christi, faciam scorti membra? Absit! An nescitis quod qui agglutinatur scorto, unum corpus est? At qui agglutinatur Domino, unus spiritus est?

S. Ignat. Si quis in castitate manere potest ad honorem carnis Domini, sine jactantia pergat. Et si pluribus quam episcopo id communicaverit, perit ei castitatis usus. Decet autem ut sponsi futuri et sponsæ cum episcopi assensu matrimonium contrahant, ut nuptiæ secundum Deum, non secundum turpem cupiditatem fiant.

Celibatus jugum nulli imponas; res enim est periculosa et custodia difficilis, quando per necessitatem facta fuerit.

Junioribus nuptias concede, antequam meretriciis amoribus implicentur.

Sap. m. Beata sterilis immaculata, quæ lectum non cognovit cum peccato; fructum habebit in visitatione animarum.

Mellior est virtuti conjuncta virginitas; immortalis enim erit ejus memoria. Nam et apud Deum, et apud homines cognoscitur, et presentem ipsam æmulantur, et absentem desiderant; et in sæculo coronata magnifice incedit, ut quæ victrix parisimil certaminis præmium obtinuerit.

Sirach. Qui despiciit voluptates, coronat vitam suam.

Sanctificatio corporis thymia ma domino.

S. Basilii. Continentia in senectute non continentia est, sed libidinis impotentia. Dum adhuc validus es, peccatum refræna; hoc enim virtus est. Nam si impotentia peccatum inhibeat, gratia imbecillitati habenda fuerit. Laudamus autem illos qui ex animi proposito boni sunt, non qui aliqua necessitate tales sunt.

Mortuus non coronatur; nemo justus est propter impotentiam ad malum.

25. Mentem igitur oportet, veluti gubernatorem quemdam supra affectus et perturbationes consistentem, et veluti navigium corporis ingressam, et cogitationes ceu gubernacula dextre moderantem, fluctus undarum generose conculcare, et altius eminentem, inque loco perturbationibus inaccesso constitutam, nequaquam implei amaritudine ipsarum, tanquam aspergine quadam salsuginis.

Theologi. Contubernalem tibi ne fratrem quidem A facile deligas.

Quorsum enim auiet intueri fomentum agri- tudinis?

Melius est ingenium subtriste, quam voluptua- rium.

Putido vasi non committitur unguentum.

Neque flamma permanet absumpta materia, sed una cum illo a quo accendebatur discedit: neque mens et cogitatio affectionibus obnoxia manet, si fomentum earum marcescat.

Oculus libidinosus violat castitatem. Lingua luxuriosa cimen incurrit. Pedes temere ambu- lantes animam in vitium aut periculum trahunt. Casta sit etiam animi cogitatio, non stertat, non oberret, nec rerum malarum typos in se admittat; est enim vel ipse typus scortationis pars; nec earum rerum quæ debent odio haberi, imagines in anima effingat.

Chrysost. Maxime necessarium est, ut qui Deo placere probusque et castus esse nititur, vitam degat non supinam, mollem et dissolutam, sed laboriosam, multisque negotiis et sudoribus ple- nam.

Ridiculum est, genitales quidem corporis partes servare castas, linguam vero negligere; aut obser- vare quidem linguam puram, visum vero vel au- ditum vel manus non observare: aut hæc etiam habere tuerique cum castimonia, cor autem non custodire, sed cum superbia et affectu scor- tari.

Qui freno regit affectus, quanquam semel domi- tos non negligit. Perpetuum enim est ab illo hoste bellam unicuique quandiu vixerit.

Climacis. Qui ventri deditus spiritum scortatio- nis superare conatur, similis est incendium restin- guenti cum oleo.

Evagrii. Virginitas bonum est voluntarium.

Philonis. Affinitatis vinculum familias conjungit diversas, et ex alienis familiares reddit, et neces- situdine obstringit.

Jamblichi. Temperans est, non qui prohibita non attingit, sed qui licitis etiam abstinet.

Socratis. Socrates interrogatus quid esset conti- nentia, dixit: Coercere et vincere corporis volu- ptatem.

Democriti. Temperantia patris maximum filii præceptum et documentum est.

26 Mensam opiparam fortuna, frugalem vero et præsentibus contentam exhibet temperantia.

Epicteti. Si conditionem servilem evadere velis, servitutem ipse tibi deponas; si autem liber, si affectibus solvaris.

Voluptas non quælibet, sed quæ finem honestum proponat, eligenda.

Sapientis est obsistere voluptatibus, stulti au- tem servire.

Voluptas veluti quædam esca ad omnem mali-

Σύννοιον αἰρού μηδ' ἀδελφὸν βραδίως.

Ὑπέκκαυμα γὰρ τῆς νόσου τί δεῖ βιάσθαι;

Κρείσσον κατηφὲς ἦθος ἢ ταθρυμένον.

Μύρον δοχεῖον σαπρὸν οὐ πιστεύεται.

Οὐτε φλόξ μένει τῆς βλῆς δαπανηθείσης, ἀλλὰ τῷ ἀνάπτοντι συναπέρχεται· οὐτε λογισμὸς ἐμπαθὲς ὑφίσταται, μαραινόμενον τοῦ ὑπεκκαύματος.

Ὁφθαλμὸς πορνεύων οὐ φυλάσσει τὴν παρθενίαν. Γλῶσσα πορνεύουσα τῷ πονηρῷ μίγνυται. Πόδες δταχτα βαῖνοντες ἐκκαλοῦνται νότον ἢ κίνδυνον. Τῷ νῷ παρθευέτω καὶ ἡ διάνοια, μὴ βεβηκόσθω καὶ πλανασθῶ. Μὴ τύπου· ἐν αὐτῇ φερέτω πονη- ρῶν πραγμάτων. Καὶ ὁ τύπος μέρος πορνείας ἐστί. Μὴ εἰδωλοποιεῖτω τῇ ψυχῇ τὰ μισούμενα.

Πᾶσα ἀνάγκη τὴν μέλλοντα εὐαρεστεῖν τῷ θεῷ καὶ δίκαιον εἶναι καὶ ἀγνόν, μὴ τὸν ἀνετον καὶ ὕγρον καὶ διατελειμένον διώκειν βίον, ἀλλὰ τὸν ἐπί- πονον, καὶ μέθων γέμοντα πολλῶν καὶ ἰσώτων.

Χλιεῖ τὰ μὲν τῆς παιδοποιίας ὄργανα τηρεῖν παρ- θένα, τὴν δὲ γλῶσσαν μὴ τηρεῖν· ἢ τὴν γλῶσσαν μὲν τηρεῖν παρθένον, τὴν δὲ βρασίην ἢ τὴν ἀκοὴν ἢ τὰ χεῖρας μὴ τηρεῖν· ἢ ταῦτα μὲν ἔχειν καὶ τηρεῖν παρθένον, τὴν δὲ καρδίαν μὴ τηρεῖν, ἀλλ' ἐταιρι- ζεσθαι τῷ ψυχ καὶ θυμῷ.

Ὁ τῶν παθῶν ἡνίοχος οὐχ ἅπαξ καθυποτάξας ἐξέ- λει γὰρ ὁ πολέμιος οὗτος ἵσταται, ἐφ' ὅσον ὁ ἀν- θρωπος ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ.

Ὁ τὴν αὐτοῦ θεραπέων γαστέρα, καὶ πνεῦμα πορνείας νικῆσαι θέλων, ὁμιλῶς ἐστὶ τῷ μετὰ ἱλαίου σβενδύνοντι ἐμπρησμένῳ.

Παρθενία ἐστὶν ἐκούσιον ἀγαθόν.

Δεσμὸς οἰκῶν ὀδνεῖται αἱ ἐπιγαμίαι, τὴν ἀλλοτριδι- τητα εἰς οἰκειότητα μετέγουσαι.

Σώφρων ἐστὶν οὐχ ὁ τῶν καλυομένων μὴ ἀπρό- μνητος, ἀλλ' ὁ τῶν συγχωρουμένων φειδόμενος.

Σωκράτης ἐρωτηθεὶς, τί ἐστὶν ἐγκράτεια, εἶπεν· D Τὸ κρατεῖν τῆς ἐν σώματι ἡδονῆς.

Πατὴρ· σωφροσύνη, μέγιστον τέκνους παράγ- γελμα.

Τράπεζαν πολυτελῆ μὲν τύχῃ παρατίθουσιν, αὐ- ἀρχὴ δὲ σωφροσύνη.

Εἰ βούλει δούλων ἐκτὸς ὑπάρχειν, αὐτὸς ἀπολύ- θητι δουλείας. Ἐσθ' ὁ ἀεὶ ἐλεύθερος ἐάν ἀπολυθῇ ἐπι- θυμίας.

Ἰδονὴν οὐ πᾶσαν, ἀλλὰ τὴν ἐπὶ τὸ καλὸν αἰρεῖ- σθαι δεῖ.

Φρονίμου μὲν ἐστὶν ἀντιτάσσειν ταῖς ἡδοναῖς, ἀφρονος δὲ δουλεύειν.

Πάσης ὄντως κακίας, οἷόν τι ἐδωκεν, ἢ ἡδονὴ προ-

θληθείσα, εὐχόω; τὰς λιγνοτέρας ψυχὰς ἐπὶ τὸ ἀγκιστρον τῆς ὀπωλείας ἐφέλκεται.

Αἰροῦ πρότερον τὰς ἐπιθυμίας κολάζειν, ἢ διὰ τὰς ἐπιθυμίας κολάζεσθαι.

Θάνατος καὶ φόβος καὶ πάντα τὰ ἄλλα θανάτου ὀφθαλμῶν ἔστω σοι καθ' ἡμέραν, καὶ οὐδὲν οὐδέποτε ἐνθυμηθῇς, οὔτε ἄγαν ἐπιθυμήσεις.

Ἵππευκαυμα ἐπιθυμίας λόγος ἱρωτικός.

ΛΟΓΟΣ ΙΕ'.

Περὶ πορνείας καὶ μοιχείας.

Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, «Ὁ μοιχεύσεις· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ἐμβλέψας γυναῖκα, πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτήν, ἥδη ἡμοίχευσεν αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

Πάν ἁμάρτημα ὃ ἐν ποίησιν ἀνθρώπου, ἐκτός τοῦ σώματος ἐστίν· ὃ δὲ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει. Οὐκ οἴδατε ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν ναὶς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου Πνεύματος ἐστίν, οὗ ἔχετε ἀπὸ Θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστὶ ἐκ τούτων;

Πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν δοῦλος ἐστὶ τῆς ἁμαρτίας· ὃ δὲ δούλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα.

Μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι, εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτῆς· μηδὲ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρτίᾳ. Οὐκ οἴδατε ὅτι ὅ παριστάνετε ἐαυτοὺς δούλους εἰς ὑπάκοην, δούλοι ἐστε ὅ ὑπακούετε, ἢ τοῖς ἁμαρτίαις εἰς θάνατον, ἢ ὑπικροῇς εἰς δικαιοσύνην;

Ἐάν ἀδελφός ὀνομαζόμενος, ἢ πόρνος, ἢ κλεονέκτης, ἢ εἰδωλολάτρης, ἢ λοιβόρος, ἢ μέθυσος, ἢ ἄρπαξ, τῷ ποιούτῳ μὴ δὲ συνεσθίειν. Ἐξάρτατε τὴν ποιητὴν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν.

Φεύγετε τὴν πορνείαν· πόρνοις γὰρ καὶ μοιχοῖς κρινεῖ ὁ Θεός.

Νεκρώσατε τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐκ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακῶν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἣτι· ἐστὶν εἰδωλολατρεία.

Φανερά δὲ ἐστὶ τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς, ὅτινά ἐστι πορνεία, μοιχεία, ἀκαθαρσία, ἀσελγεία, εἰδωλολατρεία, φαρμακεία, ἐχθροί, ἔρις, θυμολί, ζηλοί, ἐριθείαι, διχοστασίαι, αἰρέσεις, φθόνοι, φόνοι, μέθαι, κῶμοι. Οἱ δὲ ταῦτα ποιοῦντες βασιλεύουσιν τοῦ οὐ κληρονομήσουσι.

Μὴ πλανᾶσθε, Θεὸς οὐ μωτηρίζεται. Ὁ γὰρ ἐάν σπείρῃ ἀνθρώπου, τοῦτο καὶ θερίσει. Ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα ἐαυτοῦ ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει· ὃ δὲ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον· ὅτι οἱ σπείροντες ἐν δάκρυσιν ἐν ἀγαλλιάσει θεριοῦσιν ἀπέθινον.

Ἀνθρώπος ὅστις μοιχεύσει γυναῖκα ἀνδρός, ἢ ἐξ ἂν μοιχεύσῃ τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον αὐτοῦ, θανάτῳ θανατούσθω, ὁ μοιχεύων καὶ ἡ μοιχευομένη.

Etiam, delicatioribus animis obiecta, facile ad ha-

Elige potius castigare affectus quam propter ip-

Mors, corruptio et omnia alia terribilia quorū die tibi ante oculos versentur, et nihil unquam mali desiderabis vel appetes nimium.

Amatorius et lascivus sermo fomentum est concupiscentiæ.

SERMO XV (AL. LXV).

De scortatione et adulterio.

Math. v. Audivistis quod dictum sit veteribus : Adulterium non committis ; ceterum ego dico vobis, quod omnis intuitus mulierem ita ut eam concupiscat, jam adulterium cum ea in corde suo commisit.

Quodvis aliud hominis peccatum extra corpus est ; qui vero scortatur, in proprium corpus peccat. An nescitis quod corpus vestrum sit templum Spiritus sancti intra vos, quem habetis a Deo, et non estis ipsi vestri juris ?

Joan. viii. Omnis qui peccatum facit, servus est peccati ; servus autem non in æternum manet in domo.

Rom. vi. Ne regnet igitur peccatum in corpore vestro mortali, ut juxta concupiscentias ejus obtemperetis ei ; neque membra vestra præbet peccato instrumenta iniquitatis. An nascitis quod cui vos exhibetis servos ad obediendum, ejus servi estis, cui obeditis, sive peccati ad mortem, sive obedientiæ ad justitiam ?

I Cor. v. Si quis cum frater appellatur, fuerit scortator, aut avarus, aut simulacrorum cultor, aut conviciator, aut ebriosus, aut rapax, cum ejusmodi ne cibum quidem capiat, etc. Etiam profligate istum qui malus est ex vobis ipsis.

Ibid. vi. Fugite scortationem. Scortatores enim et mæchos judicabit Deus.

Coloss. iii. Mortificate membra vestra terrena, stuprum, immunditiam, molliem, concupiscentiam malam, et avaritiam, quæ est simulacrorum cultus.

Galat. v. Manifesta sunt autem opera carnis, quæ sunt scortatio, adulterium, immunditia, lascivia, simulacrorum cultus, venedicium, inimicitia, lis, emulationes, ira, concertationes, seditiones, sectæ, invidia, cædes, ebrietates, comessiones, et his similia, de quibus prædico vobis, quemadmodum et prædixi, quod qui talia agunt, regni Dei hæredes non erunt.

Ibid. vi. Ne eretis, Deus non irridetur. Quid enim seminaverit homo, hoc et metet. Nam qui seminat per carnem suam, de carne metet corruptionem : sed qui seminat per spiritum, de spiritu metet vitam æternam. Nam qui serunt lacrymis, metent inde cum exultatione.

Levit. xxviii. Homo qui alterius viri aut proximi sui uxorem adulterio corripuit, capite puniatur, tum ipse, tum mulier corrupta.

Levit. xxxii. Irritas faciens nuptias viri, sub duobus aut tribus testibus moriatur.

Ibid. xi. Quicumque concubuerit cum masculo concubuit muliebri, abominationem fecit. Ambobus moriantur; rei sunt.

Viri uxorem corrumpere, iræ furorem excitat qui contineri nequit. Est enim ignis ardens ex omnibus membris, nec semel ingressus radicitus perit.

Qui serunt absurda, dolores metent sibi ipsis. Ex præcepto Domini peribunt, et a spiritu iræ ipsius abolebuntur.

Nollus est locus ubi occultentur iniqua facientes.

Prov. v. Fili, bibe aquas de tuis vasis et de tuis puteis fontis; fons tuus aquæ sit tibi proprius, et haurire cum uxore in juventute tibi desponsa. Ne sis effusus in alienam, nec implicator ulnis non propriis. Sunt enim viæ hominis coram oculis Dei, et omnes semitas ejus aspiciunt.

Ibid. vi. Cave tibi a muliere nupta, ne te vincat pulchritudinis desiderium, neque capiaris oculis tuis, nec illa te palpebris suis rapiat. Pretium enim scorti, quantum et unius panis. Mulier autem virorum pretiosas animas capit. Num aliquis ignem in sinu fovet, et vestimenta non comburet? Ita qui fuerit ingressus ad mulierem nuptiam, non erit expers gravis pœnæ, nec innocens erit quisquis eam tetigerit. Non mirum est aliquem in furto deprehendi; furatur enim ut esuriem pellat; deprehensus autem numerabit septuplum, et expensis opibus universis seipsum eripiet. At mœchus, ob inopiam mentis, perditionem animæ suæ accersit, et ignominia ejus perpetuo durabit. Animus enim mariti plenus est zelo; non parret tempore vindictæ, nec ullo pretio inimicitiam commutabit, neque domus utcumque multis ea dissolvitur.

23 Mel distillat a labiis meretricis, sed in resiliis, nec immereris in loco ejus, nec oculos tuos in eam defigas. Abstine aqua aliena: et ex fonte alieno ne biberis, ut multum temporis vivas; adjiciuntur autem tibi anni vitæ.

Sirach. xxii. Homini scortatori quivis cibus suavis est; non cessabit donec intreat.

Athan. Qui formam concupiscit, quamvis sine facinore, peccatum sine teste commisit.

Chrysost. Radix adulterii est curiosa inspectio in faciem.

Seniorum. Qui corporeis voluptatibus tentantur, licet corporibus non conjungantur, animo tamen scortati sunt.

SERMO XVI [AL. CLXXI].

De injustitia et peccato et confessione.

Num. v. Vir aut mulier, quicumque commiserit peccatum aliquod humanum, et prævaricatione

A Ἀθετήσας τις γάμον ἀνδρός, ἐπὶ δυοῖν ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποδύνησκει.

Ἀνθρώπος δὲ ἂν κοιμηθῇ μετὰ ἄρσενος· καίτην γυναῖκα, βέβηλυγμα ἱποίησεν· ἀμφότεροι θανάτου ὀθώσαν· ἑνοχοὶ εἰσιν.

Θυμὸς ὀργῇ· ἀκατάσχετος τὸ μῖσθαι ἀνδρός γυναῖκα. Πῦρ γάρ ἐστι καίόμενον ἐκ πάντων τῶν μελῶν, οὐδ' ἂν εἰσέλθῃ, ἐκ ριζῶν ἀπόλλεσθαι.

Οἱ σπείροντες τὰ ἄτοπα ὀδύνας θερίσουσιν ἑαυτοῖς. Ἀπὸ προστάγματος Κυρίου ἀπολούνται, ἀπὸ δὲ πνεύματος ὀργῇ αὐτοῦ ἀφανισθήσονται.

Οὐκ ἐστὶ τόπος· τοῦ κρυβήναι τοὺς ποιοῦντας τὰ ἄνομα.

B Ὡς, πίνε ὕδατα ἀπὸ ὧν ἀγγείων, καὶ ἀπὸ ὧν φρεάτων πηγῆς· ἡ πηγὴ σου τοῦ ὕδατος· ἔστω σοὶ ἡδύα, καὶ συνευφραίνου μετὰ γυναῖκός τῆς ἐκ νεότητός σου. Μὴ πολὺς ἴσθι πρὸς ἄλλοτριαν, μηδὲ συνίχου ἀγκάλῃς ταύτης· μὴ ἰδίαις. Ἐνὺπιον γὰρ εἰσι τῶν τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμῶν ὁδοὶ ἀνδρός· εἰς δὲ πίστας τροχιὰς αὐτοῦ σκοπεῖται.

Φυλάσσεο ἀπὸ γυναῖκός ὑπάνδρου, μὴ σε νικήσῃ κάλλους· ἐπιθυμία, μηδὲ ἀγρευθῇ σοὶ· ὀφθαλμοί, μηδὲ συναρπασάτω σε ταίς βλεφάροις αὐτῆς. Τιμὴ γὰρ πόρνης, ὅση καὶ ἐνός ἄρτου. Γυνὴ δὲ ἀνδρῶν τιμῶν ψυχὰς ἀγρεύει· ἂν ποῦσαι τις πῦρ ἐν κόλπῳ, τὰ δὲ ἱμάτια οὐ κατακαύσει· οὕτως ὁ εἰσελθὼν πρὸς γυναῖκα ὑπάνδρου οὐκ ἀτιμώρητος· ἐστὶ κακὸν· ὡσαύτως οὐκ ἀθωοθήσεται· πᾶς ὁ ἀπτόμενος αὐτῆς. Οὐ θαυμαστὸν ἔαν ἄλλῳ τις κλέπτῃ· κλέπτει γὰρ ἵνα ἐμπλήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ πεινώσαν· ἔαν δὲ ἄλλῳ, ἀποτίσῃ ἐπαπλάσια, καὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ δοῖς, βύσεται ἑαυτόν. Ὅ δὲ μοιχὸς δι' ἑνδεκαν φρενῶν ἀπόλειπαι τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ περιποιεῖται· τό τε θυμὸς αὐτοῦ οὐκ ἐξαλειφθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. Μεσότης γὰρ ζήλους θυμὸς ἀνδρός αὐτῆς· οὐ φείσεται, ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, οὐκ ἀνταλλάξεσθαι οὐδενὸς λύτρου τὴν ἑχθραν, οὐδὲ μὴ διαλυθῇ πολλῶν ὥρων.

Μέλι ἀποστάζει ἀπὸ χειλέων γυναῖκός πόρνης· ἀλλὰ ἀποπῆθησον, μὴ ἐγχνονίσῃς ἐν τῷ τόπῳ αὐτῆς, μηδὲ ἐπιστήσῃς τὸ σὸν ὄμμα πρὸς αὐτήν. Ἀπὸ ὕδατος ἄλλοτριου ἀπόσχου, καὶ ἀπὸ πηγῆς ἄλλοτριας μὴ πίης, ἵνα πολλὴν ζήσης χρόνον· προστεθήσεται δὲ **D** σοὶ ἔτη ζωῆς.

Ἀνθρώπων πόρνον πᾶς ἄρτος ἡδύς· οὐ μὴ κοπιᾷσαι ἕως ἂν τελευτήσῃ.

Ὅ ἐπιθυμῆσας κάλλους καὶ διχα τῆς πράξεως, ἀμάρτυρον τὴν ἁμαρτίαν εἰργάσατο.

Πίζα μοιχείας ἡ περιεργός θεα τῶν ὤψεων.

Οἱ πειροζόμενοι ὑπὸ σαρκικῶν ἡδονῶν, καὶ μὴ κληροτάσσειν σώμασι, κατὰ διάνοιαν ἐξεπύρνευσαν.

ΛΟΓΟΣ ΚΓ'.

Περὶ ἀδικίας καὶ ἁμαρτίας καὶ δεσπορεύσεως.

Ἀνὴρ, φησὶν, ἡ γυνὴ, ὅστις· ἂν ποιῇ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν τῶν ἀνθρώπων, καὶ παρὶδὼν περιβῇ, καὶ

πλημάλῃσιν ἡ ψυχὴ ἐκείνη, ἔξαγορεύσει τὴν ἀμαρτίαν ἣν ἐποίησεν.

Ἐάν νοῆσιν ἀνθρώπος τῇ καρδίᾳ ἐπιστραφῆναι πρὸς Κύριον, ἀναγγελεῖ δὲ ἀνθρώπῳ τὴν αὐτοῦ μέμψιν, καὶ εἰσέλυσεται προσώπῳ καθαρῷ σὺν ἐξγορίᾳ.

Ἄδικία ἐν διαίτῃ σου μὴ αὐλιζέσθαι.

Ὁ ἀγαπῶν τὴν ἀδικίαν μισεῖ τὴν αὐτοῦ ψυχὴν.

Παρανομίαι ἀνδρα ἀγρεύουσι. Σειραὶ δὲ τῶν αὐτοῦ ἀμαρτημάτων ἕκαστος σφίγγεται.

Ὅσπερ ὁμοφᾶς ὁδοῦσι βλαβερός, καὶ ὁ καπνὸς ὁμομασιν, οὕτως παρανομία τοῖς χρωμένους αὐτῇ.

Γενεῖς ἀδίκου χαλεπὰ τὰ τέλη.

Ἀρετῆς μὲν σημεῖον οὐδὲν ἔχομεν δεῖξαι· ἐν δὲ τῇ κακίᾳ ἡμῶν καταδραπνήθημεν.

Ὡς ἀπὸ προσώπου θρασυ φεῦγε ἀπὸ ἀμαρτίας· ἐάν προσέλθῃς, δέξεται σε. Ὁδόντες λεόντων οἱ ὁδόντες αὐτοῦ, ἀναιροῦντες ψυχὰς ἀνθρώπων. Ὡς ῥομφαία δίστομος πᾶσα ἀμαρτία.

Πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἀμαρτίαν δούλος ἐστὶ τῆς ἀμαρτίας.

Τὰ ὀνόματα τῆς ἀμαρτίας θάνατος.

Τινῶν αἱ ἀμαρτίαι πρόδηλοι εἰσι, προάγουσαι εἰς κρίσιν· τίσι δὲ καὶ ἐπακολουθοῦσιν.

Ὁ ποιῶν τὴν ἀμαρτίαν ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστίν· ἐπὶ ἀπ' ἀρχῆς ὁ διάβολος ἀμαρτάνει. Εἰς τοῦτο ἐφανερώθη ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἵνα λύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου.

Ὁ ἀδίκων κομμεῖται ὁ ἥδιστος, καὶ οὐκ ἐστὶ προσωποληψία.

Ὅσπερ αἱ σκιαί τοῖς σώμασιν, οὕτω ταῖς ψυχαῖς αἱ ἀμαρτίαι παρέπονται, ἐναργεῖς τὰς πράξεις ἐκτεκνίζουσαι.

Ὡς γὰρ τὰς μέλισσας καπνὸς φυγαδεύει, καὶ τὰς περιστέρους ἐξελαύνει θυσοῦδια, οὕτω καὶ τὸν φύλακα τῆς ζωῆς ἡμῶν ἄγγελον ἡ πολυδάκρυς καὶ θυσοῦδος ἀφίστησιν ἀμαρτία.

Ἡ ἀμαρτία ἔω· μὲν ἂν ὠδίνῃται, ἔχει τινὰ αἰσχύνην· ἐπεὶ δ' ἂν τελεσθῇ, τότε ἀναισχυντοτέρους ποιεῖ τοὺς ἐργαζομένους αὐτῇ.

Εἰ μὲν καλὸν ἡ ἀμαρτία, φύλασσε ταύτην εἰς τέλος· εἰ δὲ βλαβερὰ τῷ ποιοῦντι, τί ἐπιμένεις τοῖς ὀλεθρίοις; Οὐδαὶς γοῶν ἡμέσαι ζητῶν, ἐκ πονηρῆς καὶ ἀκολάστου διαίτης πολυκλασίανα ταύτην αὐτῷ συναθροίζει.

Ἡδονὴ ἀγκιστρὸν ἐστὶ τοῦ διαβόλου, πρὸς ἀπώλειαν εἰκον. Ἡδονὴ μήτηρ τῆς ἀμαρτίας. Ἡ δὲ ἀμαρτία κέντρον ἐστὶ τοῦ θανάτου. Ἡδονὴ τροφὸς τοῦ αἰωνίου σκώληκος, ἡ πρὸς καιρὸν λιπαίνει τὸν ἀπολαύσαντα, ὥστερον δὲ πικρότερον χολῆς ποιεῖται τὰς ἀντιδόσεις.

Οὐδεὶς καιρὸν ἀναμένει ἐπὶ τῇ αὐτοῦ διορθώσει, διὰ τὸ ἀσφαλὲς μὴ ἔχειν περὶ τὴν αὐρίον. Πολλοὶ γὰρ πολλὰ βουλευσάμενοι, τὴν αὐρίον οὐ κατέλαβον.

A praevicacius fuerit, et anima ejus deliquerit, confiteatur peccatum quod admisit.

Job. Si quis ex animo ad Dominum converti proponat, narret autem alicui culpam suam, ingreditur facie pura cum confessione.

Injustitia in habitatione tua non moretur.

Psal. x. Qui diligit injustitiam, odit animam suam.

Prov. v. Iniquitates hominem capiunt. Constringitur autem unusquisque vinculis peccatorum suorum.

Ibid. x. Sicut labrusca dentibus nocet, ac fumus oculis, sic iniquitas exerceatibus eam.

Hominum injustorum mali sunt exitus.

Probatior quidem specimen proferre nullum possumus, in malitia autem nostra contabui-mus.

Sirach. xi. Fuge peccatum serpentis instar; mordebit te, si accesseris. Dentis ejus leonini sunt, et hominum animas interficiunt. Omne peccatum simile est accipiti gladio.

Joan. viii. Quicumque peccatum committit, servus est peccati.

Rom. vi. Auloramenta peccati mora.

I Tim. v. Quorundam hominum peccata ante manifesta sunt, praecedentia ad judicium, quosdam vero et subsequuntur.

I Joan. iii. Qui committit peccatum, ex diabolo est; nam diabolus ab initio peccat. Ad hoc apparuit Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli.

Coloss. iii. Qui peccat, reportabit peccatum suum, et non est personarum respectus.

Basilii. Quemadmodum umbræ corpora, sic peccata sequuntur animas, et manifestas facinorum representant imagines.

29. Ut fumus apes, et foetor columbas fugat, sic miserabile et putidum peccatum repellit vitæ nostræ custodem angelum.

Peccatum quidem adhuc parturiens aliquo pudore afficitur: jam vero peractum, impudentiores sui auctores efficit.

Si peccatum honesta res est, serves eam perpetuo: sin auctori suo damnosa, quid immoraris rebus perniciosis? Atqui nullus evomendæ bilis causa, pravo et luxurioso victu eam sibi augere studet.

Voluptas hamus est diaboli, ad interitum trahens. Voluptas peccati parens est. Voluptas est mortis stimulus. Voluptas est nutrix vermis æterni, quæ aliquantisper se fruentem exhilarat, postea vero amariorem felle mercedem tribuit.

Ut emendetur vita, minime procrastinandum est tempus, cum de crastino die incerti sumus. Multi enim, post multa consilia, crastinum diem non attigerunt.

Theologi. Malitia facilis est natura, et frequens A cursus ad deteriora.

Improbilas ad imitandum facilis et in promptu est, neque minus difficile quidquam exstat, ac fieri malum.

Plurimi ad rerum malarum societatem proclives aptique sunt.

Citius aliquis profundam improbitatem abunde consequetur, quam virtutis exiguum etiam paulatim.

Malitia virtutis profectum impedit, et foetida rei praesentia unguenti odorem obscurat.

Malitia tacita morbus occultus est in anima.

Ne graveris peccatum tuum effari, ut praesentis beneficio pudoris futurum effugias (nam et pudor aliqua futuri supplicii pars est), et ipsum traduendo velutique contumelia dignum in publicum protrahendo, vere tibi exosum esse peccatum declares.

Aspergitur pulvere, lacrymas et suspiria, et quam parit confessio vel alius abjectior vivendi modus emendationem usurpes.

Nihil aequè gratum est Deo, ac emendatio et salus hominis, in cujus gratiam omnis sermo et omne mysterium dirigitur.

Si praesentì tempore praetermisso futurum semper observes, novis paulatim dilationibus per diabolum confictis latenter deceptus, ut mos est illius (Mibi, inquit, da praesentia, Deo futura; mihi juventutem, Deo senectam: mihi voluptates, illi corpus inutile), o quantum tibi periculum, quanti casus 30 inexpectati imminet! Aut enim bellum absumit, aut tremotus obvolvitur, aut mare suscipit, aut rapit fera, aut morbus: extinguit, aut frigidus aer transiens, levissima causa, (quid enim facillius hominem mori, utcumque turgat sua specie? aut fluvius inundans, aut ventus ex alto deturbans, aut equus corripuens, aut pharmacum sive de industria per insidias datum, sive pro salutari venenum assumptum.

Nulla est occasio confitendi aut emendandi se, illis qui ad inferos descenderunt. Deus enim vitam et actiones praesentì tempore circumscripsit, factorum reddendam rationem futuro servavit.

Corpus quidem bene habet, licet animo male affecto: animus autem viget ac erigitur ubi voluptates absceiunt, et una cum corpore marcescunt.

Peccatum parit humiliationem, et humiliatione conversationem.

Solius Dei est nullis prorsus affectibus labi eo capi.

Cave ne quis alios tibi, tanquam firmo in fide, cogitationum suarum affectus narret, si invalidus fueris in affectuum certamine. Hinc enim animae tuæ perditio nasceretur, et bellum fieret duplex, cum non sit intra modum virium tuarum.

Chrysost. Tale quid peccatum est, antequam perficiatur, inebriat hominem cui inhaeret: ubi vero peractum jam et impletum est, tum inchoata

Φόβει πρόχειρον ἢ κακία, καὶ πολλὸς ἐπὶ τὸ χεῖρον ὁ δρόμος.

Εὐχέλωντο μέντοι καὶ πρόχειρον πρᾶγμα ἢ μοχθηρία, καὶ οὐδὲν οὕτω ῥᾶδιον, ὥς τὸ γενέσθαι κακόν.

Ἔτοιμοι πρὸς τὴν τοῦ κακοῦ μετουσίαν οἱ πλείστοι καὶ ἐπιτήδειοι.

Θᾶττον γὰρ ἂν τι· ὀλίγης κακίας μεταλάβοι πλουσίως ἢ ἀρετῆς βαθείας κατὰ μικρόν.

Κτήσιν ἀρετῆς ἐπικρίπτει κακία, καὶ μύρον ἀμαυροῖ παρούσα δυσωδία.

Μὴ ἀπαξιώσης ἐξαγορεύσαι σου τὴν ἁμαρτίαν, ἵνα τῇ ἐντεῦθεν αἰσχύνῃ τὴν ἐκείθεν φύγῃς (ἐπειδὴ μέρος καὶ τοῦτο τῆς ἐκείσε κολάσεως), καὶ δείξῃς ὅτι τὴν ἁμαρτίαν ὄντως μεμίσηκας, παραδειγματίσας αὐτὴν, καὶ θριαμβεύσας, ὥς ἀξίαν ὕβρεως.

Περὶ βαλὸν κόπρια, δάκρυα, στεναγμούς, τὴν δι' ἐξαγορεύσεως καὶ ἀτιμοτέρας ἀγωγῆς ἐπανόρθωσιν.

Ὡς οὐδενὶ τοσοῦτον χεῖρει θεός, ὅσον ἀνθρώπου διορθώσει καὶ σωτηρίᾳ, ὑπὲρ οὗ λόγος ἅπας καὶ ἅπαν μυστήριον.

Ἐάν δαί τὸ σήμερον πατραρέχων ἐπιτηρῇς τὸ εἰς αὖριον, ταῖς κατὰ μικρόν ἀναβολαῖς ὑπὸ τοῦ πονηροῦ κλεπτόμενος, ὥσπερ ἐκείνου τρόπος (Ἐμοὶ δὲ τὸ παρὸν, θεῷ δὲ τὸ μέλλον· ἐμοὶ τὴν νεότητα, θεῷ δὲ τὸ γῆρας· ἐμοὶ τὰς ἡδονάς, ἐκείνῳ τὴν ἀχρηστοσύνην)· ὅσος ὁ περὶ σὲ κίνδυνος, ὅσα τὰ παρελθόντα συμπτώματα! ἡ πόλεμος παρανάλωσεν, ἡ σεισμὸς συνέχωνσεν, ἡ θάλασσα ὑπεδέξατο, ἡ θηρίον ἤρπασεν, ἡ νόσος ἀπώλεσεν, ἡ φρενὶς παραδραμούσα, τὸ φυλόστατον, (τί γὰρ τοῦ ἀποθανεῖν ἀνθρώπου εὐκολώτερον, κἂν μέγα φρονῇ τῇ εὐδύνῃ;) ἡ ποταμὸς πλεονάσας, ἡ ἀνεμὸς κρημνίσας, ἡ ἱσπὸς συναρπάσας, ἡ φάρμακον ἐκ προνοίας ἐπιδουλεύσαν, τυχόν δὲ καὶ ἀντὶ σωτηρίου φανέν δηλητήριον.

Οὐκ ἔστι τοῖς ἀπειθεῦσιν ἐν ᾗδρ ἐξομολόγησις καὶ διόρθωσις. Συνέκλεισε γὰρ ὁ θεός ἐνταῦθα μὲν βίον καὶ πρᾶξιν, ἐκεῖ δὲ τὴν τῶν πεπραγμένων ἐξέτασιν.

Σῶμα μὲν εὐεκεῖ καμνοῦσθαι ψυχῆς· ψυχὴ δὲ θάλλει καὶ ἄνω βλέπει, τῶν ἡδονῶν ὑπερβαίνουσιν καὶ συναποκαρπαινομένων τῷ σώματι.

Ἄμαρτία ταπεινώσως μὴ τηρ, ἐπιστροφῆς δὲ ταπεινώσει.

Μόνου Θεοῦ τὸ παντελὺς ἀπαιτεῖται καὶ ἀνάλωτον πίδασι.

Ἐάν τις ἀσθενὴς ἐν τοῖς πάθεσι, φύλαξον σεαυτὸν μὴ ἔλσαι τινὰ σοὶ εἰπεῖν τὰ πάθη τῶν λογισμῶν αὐτοῦ ὥς πιστῶ. Ἀπόλεια γὰρ ἐστὶ τῇ ψυχῇ σου τοῦτο τὸ ἔργον· καὶ ὁ πόλεμος ἐκείνος διπλοῦς γίνεταί σοι, διότι οὐκ ἔστι τῶν μέτρων σου.

Τοιοῦτον ἡ ἁμαρτία, πρὶν ἢ μὲν ἀπαρτισθῇ καὶ μεθεῖναι πολεῖν τὸν ἀλόντα· ἐπειδὴ δὲ πληρωθῇ καὶ ἀπαρτισθῇ, τότε τὰ μὲν τῆς ἡδονῆς ταύτης ὑπεξ-

ίσταται καὶ σθένεται· γυμνὸς δ' ἔσται· λοιπὸν δ' ἄκατήγορος τοῦ συνεσθότος, δημίον τάξιν ἐπείγων, καὶ καταβαίνων τὸν πεπλημμεληκότα, καὶ τὴν ἐσχάτην ἀπαιτῶν δίκην, καὶ μολίβδου παντὸς βαρύτερον ἐπι-
καίμενος.

Ἀμαρτία ἔως μὲν ἐργασθῇ, πορεύεται τινὰ ἡδονὴν· ὅταν δὲ ταλασθῇ, τότε ἡ μικρὰ ἡδονὴ ὑπεξίσταται, ἐπιστρέφεται δὲ ἀθυμία.

Οὐδὲν δυσωδέστερον ψυχῆς ἐμπαθοῦς. Κυνὶ ἔοικεν ἡ ἡδονή, ἄνθρωπε· ἔάν διώξῃς, φεύγει· ἔάν ἐκτρέψῃς, παραμένει. Φεύγει τὴν τέρψιν διὰ τὴν θλίψιν, μὴ τοῖς σοῖς μέλεσι κατὰ σοῦ βέλαισι χρῆσθαι ὁ διάβολος.

Οὐχ οὕτω τοὺς ἀμαρτάνοντας ὥς τοὺς μετὰ τὴν ἀμαρτίαν μὴ συσταλλομένους· ἀποστρέφονται εἰσθεὶν ὁ Θεός.

Οὐ τὸ πεσεῖν γαλεπὸν, ἀλλὰ τὸ πεσόντα κεῖσθαι, καὶ μὴ ἀνίστασθαι.

Ἀποστήθῃ τῆς πονηρίας, πῦσαι τῆς κακίας, ἐπιλαβοῦ τῆς ἀρετῆς, καὶ ὑπόσχου μηκέτι αὐτὰ ποιεῖν· καὶ ἀρκεῖ τούτο εἰς ἀπολογίαν. Ἐγὼ διαμαρτύρομαι καὶ ἐγγυῶμαι, ὅτι τῶν ἀμαρτανομένων ὁμῶν ἕκαστος, ἂν ἀποστῇ τῶν προτέρων κακῶν, ὑπόσχηται τῷ Θεῷ μετὰ ἀληθείας, μηκέτι αὐτῶν ἄψοθαι, οὐδὲν ἕτερον ὁ Θεὸς ζητεῖ πρὸς ἀπολογίαν μελίζονα. Φιλάνθρωπος γάρ ἐστι καὶ ἐλεήμων, καὶ καθάπερ ἡ ὀδίνουσα ἐπιθυμεῖ τέκειν, οὕτω καὶ αὐτὸς ἐπιθυμεῖ τὸν ἑλὼν ἐκχεῖν τὸν ἑαυτοῦ.

Οὐδὲν οὕτως τὸν Θεὸν ἵλεων ποιεῖ, ὥς τὰ τῆς οἰκίας ὁμολογεῖν ἀμαρτήματα.

Οὐδὲν οὕτω βαρὺ καὶ δυσβάστακτον, ὥς ἀμαρτίας φύσις. Οὐδὲν οὕτω κάματον ἡμῖν παρέχει, ὥς τὸ τῆς πονηρίας εἶδος, καὶ τὰ πλημμελήματα. Διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς τοῖς ἐν ἀμαρτίαις ζῶσιν ἐλεγε· « Δεῦτε πρὸς με, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ ἐγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. »

Ἐπὶ ἐνὸς οὐ θέλομεν ἀσχημονῆσαι ἐνταῦθα, ἐπὶ δὲ μυριάδων ἐκεῖ τοσοῦτων τί ποιήσομεν;

Ἐννόησον ὅλον ἔσται τὸ τοῦ Θεοῦ δικαστήριον· ἀναλόγισαι τὰ ἡμαρτημένα σοι πάντα. Κἂν γὰρ αὐτὸς ἐπιλάβῃ τῶν πεπλημμελημένων, ὁ Θεός· οὐδέποτε ἐπιλάβεται· ἀλλὰ πάντα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν στήσει τῶν σῶν, ἂν μὴ προλαβὼν αὐτὰ καταλύσῃς νῦν διὰ μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως.

Ὁ μὲν ἀρχὼν καὶ ἐτέρος διορθῶσαι μετνόσθω τοῖς μέλλουσι δέχεσθαι τὴν θεραπείαν, καὶ ποιεῖτω βελτίους· ὁ δὲ ἀτονώτερος ὢν φευγέτω τοὺς πονηροὺς, ὥστε μὴ τὴν παρ' ἐκείνων δέχεσθαι λύμην.

Δύναται πολλάκις μία κερδηθεῖσα ψυχὴ μυρίων ὄχλων ἀμαρτημάτων ἀφανίσαι, καὶ γενέσθαι ἡμῖν ἀντίψυχον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ.

Οὐχ ἐστὶ ψυχῆς ἀντάξιός οὐδὲ ὁ κόσμος ἅπας· ὥστε καὶ μυρία ὄψς χρήματα πένησιν, οὐδὲν τοιοῦτον ἐργασθ, ὅσον μίαν ψυχὴν ἐπιστρέφω.

Οὐδὲν ἐν ἀνθρώποις καλὸν κακώτερος ἀμικτον. Εἴτε δὲ μὴ τὰ λυγρὰ πλεονα μοῖραν εἴχῃ !

A quidem voluptas recedit ac extinguitur: undus autem remanet accusator conscientie, carnicifera locum tenens, et peccatorem excrucians, et maximam pœnam exigens, denique quovis plumbo gravius incumbens.

Peccatum dum adhuc est in opere, hominibus voluptatis excitat; cum autem impletum fuerit, modica voluptas illa discedit, et in locum ejus subit tristitia.

Nihil tam pavidum est, quam anima affectibus obnoxia. Voluptas cani similis est; si persequaris, fugit: si nutrias, manet. Fuge voluptatem propter comitem ejus afflictionem, ne diabolus utatur membris tuis adversus te tanquam tellus.

Deus non tam aversari solet peccatores, quam illos qui post peccata non contrahuntur animo, nec tristantur.

Cadere non tam malum est, quam jacere lapsim, et non refugere.

Discede ab improbitate, relinque malitiam, arripe virtutem, et pollicere innovationem vitæ: hoc tibi pro defensione sufficiet. Ego sane assero et promitto quod si unusquisque de nobis peccantibus, relictis prioribus malis, Deo polliceatur se

31 non rediturum ad ea, nihil aliud ad plenioris satisfactionem Deus requisiturus sit. Amore enim et misericordia persequitur homines, et quemadmodum parturiens mulier desiderat parere, sic et ipsa cupit misericordiam suam effundere.

Nihil adeo Deum reddit propitium, quam ut quisque sua peccata confiteatur.

Nihil tam grave et onerosum est, quam peccati natura. Nihil tantum negotii nobis fecerit, quantum improbitas et peccata. Quamobrem Christus ad illos qui in peccatis vivunt, dixit: Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos.

In humanis rebus cavet sibi quisque ut ne coram uno quidem delinquat: quid autem fiet olim coram infinita multitudine?

Cogita quale futurum sit Dei judicium: expende omnia peccata tua. Nam licet ipse delictorum obliviscaris, Deus nunquam obliviscetur; sed omnia tuis oculis objicietur, nisi nunc præveniens ea dissolvas penituntine et confessione.

Qui etiam alios emendare potes est, converseorur illis de quorum salute spes fuerit, ne ipsos meliores reddat. Infirmitas autem fugiat improbus, ne lue ipsorum inficiatur.

Anima una lucrifacta sæpe eriminum infirmorum molem abolere potest, et animæ nostræ redemption fieri in die judicii.

Ne mundus quidem universus animæ pretium æquaret; quare, licet pecuniam absque numero pauperibus largiatur, nihil tantum efficiet, quantum unius animæ conversi ne.

Greg. Nyssen. Nihil boni inter homines expers est malitiæ. Utinam vero mala non obtinerent majorem partem!

Mira facilitate iter ad malitiam, et natura pro- A
clivis in deteriora fertur.

Voluptas homines ut plurimum sine ullo negotio capit, et magna promptitudo est nature ad hunc affectum, a durioribus studiis ad voluptatis teneritudinem facile prolabentis.

Cyrelli. Nemo non in multis delinquit. Natura enim hac aegritudine laborat ut facile in peccatum labatur, jam inde post primos hujus affectionis auctiores.

Athanassi. Quod ab initio malo procedit nunquam bene indicatur aut finit, cum totum sit malum.

Clementis. Timeamus, non morbum externum, sed peccata morbi causam, et morbum animæ, non corporis.

32. Omnem voluptatem cupiditas inchoat. Est autem cupiditas tristitia quædam et cura, propter defectum aliquid desiderans.

Philonis. Eisi lenis quidam motus videtur esse voluptas, revera tamen asper invenitur, et est.

Omne jucundum fuge, violententer enim allicit.

Joan. Climacis. Demones aut peccare nos impellant, aut nisi peccaverimus ipsi, judicare tamen peccantes: ut primum posteriore inquinant.

Animi vibices si publicentur, non fient deteriores, sed sanabuntur. Nihil enim tam roborat demones et cogitationes adversum nos, quam si tacili et sine confessione corde nutriantur.

Marci. Peccatum igitur est ardens, qui vel imminuetur vel inflammabitur pro materie additis subtractive modo.

Senilecium. Qui cunctatur et differt cogitationes suas consilii, præter id quod nihil inde juvatur, re ipsa confirmat quod nescio quid secreti ab inimico sibi revelatum sit, et metuat ipsum offendere et amorem ejus amittere, si spiritualibus viris rem aperiat.

Theotimi. Peccatum videtur esse quidem obex, benevolentiam Dei in nos extendi prohibens.

Josephi. In parvis aut magnis peccare, æquipollet; similiter enim utroque modo lex contemnitur.

Plutarchi. Nos ignis tunica, nec turpe delictum tempore celari potest.

Pythagoræ. Peccata tua non verbis tegere, sed reprehensionibus curare tentandum est.

Aristotelis. Non multum ab impeccabili discedit qui peccatum ut decet fateatur.

Didymi. Auget malitiam qui non ipse tantum precat, sed insuper aliis patracinatur.

Multiplex et secundissimum est malum in animis hominum; bonum vero angustum et rarum.

SERMO XVII [al. CLXXIX].

De penitentia et confessione.

Nath.v. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolationem accipient.

Πολλὴ πρὸς τὴν κακίαν ἐστὶν ἡ εὐκολία, καὶ δὲ ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τὸ χεῖρον ἢ φύσει.

Εὐλόγων ἐστὶν ὡς τὰ πολλὰ δι' ἡθονὴς τὸ ἀνθρώπινον, καὶ πολλὴ πρὸς τὸ πάθος, τοῦτο τῆς φύσεως ἡ εὐκολία, ἐκ τῶν τραχυτέρων ἐπιτηδεύματων πρὸς τὸ τῆς ἡθονὴς λείον ἐτοίμως καταπιπτούσης.

Πολλὰ πταίωμεν ἅπαντες. Νοοῖ γὰρ ἡ φύσις τὸ εἰς ἀμαρτίαν εὐκολον διὰ τῶν ἐξ ἀρχῆς αἰσθησιασμένων τὸ πάθος.

Τὸ τὴν ἀρχὴν ἔχει κακίαν ἐν οὐδενὶ καλῶς πρὸς χρθεῖαν, ὅλον δὲ φαῦλον.

Φοβηθῶμεν οὐχὶ νόσον τὴν ἔξωθεν, ἀλλ' ἀμαρτήματα δι' ἃ ἡ νόσος, καὶ νόσον ψυχῆς, οὐχὶ σώματος.

Πάτη: ἡθονὴς ἐπιθυμία κατάρχει. Ἐπιθυμία δὲ ἐστὶ λύπη τις καὶ φροντίς, δι' ἐνδείαν ὀρεγομένη τινός.

Δοκεῖ μὲν λεία τις εἶναι κίνησις ἡ ἡθονή· τὸ δὲ ἀληθές· τραχεῖα εὐρίσκεται καὶ ἐστίν.

Φαίγα πᾶν τὸ ἥδον, ὅτι βίαιως παρακαλεῖ.

Ἡ ἀμαρτήσας ἡμᾶς οἱ δαίμονες προτρίπονται, ἡ μὴ ἀμαρτήσαντας, τοὺς ἀμαρτάνοντας κρίναι· ἵνα διὰ τοῦ δευτέρου τὸ πρῶτον μολύνωσιν.

Μῶλωπες θριαμβεύοντες οὐ προσέφουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, ἀλλ' ἰαθῇσονται. Οὐδὲν γὰρ οὕτω τοὺς δαίμονας καὶ τοὺς λογισμοὺς ἰσχυρὸν καὶ ἡμῶν δίδωσιν ὡς τὸ τοὺς ἀνεξαγαγούτους ἐν τῇ καρδίᾳ σιτίζεσθαι.

Πῦρ ἐστὶ καίμενον ἡ ἀμαρτία· ὅσῳ ἂν περιχύρῃ τὴν ὕλην, τοσούτῳ ἂν περιστάι, καὶ καθ' ὃ ἂν ἐπιθῇ, τοσούτον καυθήσεται.

Διαμύλλον καὶ ἀνευόμενος ἐξαγορεύσαι σου τοὺς λογισμοὺς, πρὸς τῷ μὴδὲν ὠφελῆσαι, ἔργῳ βεβαίως ὡς μυστήριον ἐξαλάφυ σοὶ ἐχθρός· καὶ δίδωσκας προσκρούσαι καὶ ἰκπεσὶν τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, εἰ γε τοῦτο πνευματικοὶ ἀνδράσι ἀποκαλύψαι.

Ἔοικεν ἡ ἀμαρτία παρακαλύματι, καλύοντι τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν γενέσθαι.

Τὸ ἐπὶ μικροῖς ἢ μεγάλαις παρανομίαις ἰσοδυναμῶν ἐστὶ. Δι' ἐκατέρου γὰρ ὁ νόμος ὁμοίως ὑπερηφανεύεται.

Ὅτε πῦρ ἱερῶν περιστάλλαι δυνατόν, οὕτε αἱματὶν ἀμαρτήματα χρόνῳ.

Τὰ ἀμαρτήματά σου πειρᾷ μὴ λόγος ἐπικαλύπτειν, ἀλλὰ θεραπεύειν ἀλέγχοις.

Ὁδὸν πρὸς τὸ ἀναμαρτῆτον καθίστησιν ἑαυτὸν ὁ τὸ ἀμαρτῆθὲν ἐπισεικὸς ὁμολογῆσας.

Ἐπίτασις κακίας τὸ μὴ μέλον ἑαυτὸν ἀμαρτάνειν, ἀλλὰ καὶ συνηγορεῖν ἄλλοις.

Παλύχουν μὲν καὶ παλυφορώτατον ἐν ἀνθρώπων ψυχαῖς τὸ κακὸν, καταλόμενον δὲ καὶ σπένιον τὸ ἀγαθόν.

ΛΟΓΟΣ ΙΖ΄.

Περὶ μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως.

Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται.

Δεῦτε πρὸς με, πάντες οἱ καπιῶντες καὶ περισσῶς A
τισιμένοι, καὶ ἄναπαύσθε ὑμᾶς.

Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ὑψαίνοντες λατοῦ, ἀλλ' οἱ
κακῶς ἔχοντες. Πορευθέντες δὲ μάθετε τί ἐστίν·
Ἐλεον θέλω καὶ οὐ θυεῖαν. Οὐ γὰρ ἤλθον καλεῖσαι
δικαίους, ἀλλ' ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.

Λέγω ὑμῖν, ὅτι οὕτω χαρὰ ἐστὶν ἐν τῷ οὐρανῷ
ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι, ἢ ἐπὶ ἐννενηκον-
ταεννεία δικαίοις, οἵτινες οὐ χρεῖαν ἔχουσι μετα-
νοίας.

Χαρὰ γίνεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ ἐπὶ
ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.

Καθὼς παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ
ἁμαρτίᾳ, καὶ τῇ ἀνομίᾳ εἰς τὴν ἀνομίαν· οὕτως
παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ εἰς
ἁγιασμόν τῷ Θεῷ.

Ἐξομολογείσθε ἀλλήλοις τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν.

Πιστός ἐστι καὶ δίκαιος, ἵνα ἀφῇ ἡμῖν τὰς ἁμαρ-
τίας ἡμῶν, καὶ καθάρισεν ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας.

Ἐάν τις ἀποπλανηθῇ ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀληθείας,
καὶ ἐπιστρέψῃ τῇ αὐτῷ, γινώσκω, ὅτι ὁ ἐπι-
στρέψας ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης αὐτοῦ σώσει ψυχὴν ἐκ
θανάτου, καὶ καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν.

Εἶπε Δαυὶδ πρὸς Νάθαν τὸν προφῆτην· Ἐμάρ-
τηκα τῷ Κυρίῳ· καὶ εἶπε Νάθαν πρὸς Δαυὶδ·
καὶ Κύριος ἀφείλετο τὸ ἁμάρτημά σου, καὶ οὐ
μὴ ἀποθάνῃς.

Ἐάν ἀνομόν τί ἐστίν ἐν τῇ χειρὶ σου, πόρρω
αὐτὸ ποίησον ἀπὸ σοῦ. Οὕτως ἀναλάβετε τὸ πρόσω-
πόν σου ὥσπερ ὕδωρ καθάρων.

Ἐάν ὡς χίλιοι θανατηφόροι ἀγγελοι, εἰς ἐξ
αὐτῶν οὐ μὴ ἐρώσῃ αὐτὸν, ἐάν νοήσῃ τῇ καρδίᾳ ἐπι-
στραφῆναι πρὸς Κύριον.

Εἶπα, Ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ
Κυρίῳ· καὶ σὺ ἀφῆκας τὴν ἀσέβειαν τῆς καρδίας
μου.

Προφθάσω μὲν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολογῇ-
σει.

Ἐπὶ τὰς πεσείσται ὁ δίκαιος, καὶ ἀναστήσεται.

Δίκαιος ταυτοῦ κατήγορος ἐν πρωτολογίᾳ.

Καὶ νῦν λέγει Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν, Ἐπιστρέ-
ψατε πρὸς με ἐξ ὅλης καρδίας ὑμῶν ἐν νηστείᾳ, καὶ
ἐν κλαυθμῷ καὶ κοπετῷ· καὶ διαβρῆξατε τὰς καρ-
δίας ὑμῶν, καὶ μὴ τὰ ἱμάτια ὑμῶν, καὶ ἐπιστρέ-
ψατε πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ὑμῶν, ὅτι ἔλεημων καὶ
οἰκτιρμῶν ἐστὶ μακρόθυμος καὶ πολυέλεος, καὶ
μετανοῶν ἐπὶ ταῖς κακίαις.

Ἐπιστρέψατε πρὸς με, καὶ ἐπιστραφήσομαι
πρὸς ὑμᾶς, λέγει Κύριος παντοκράτωρ.

Οὐαὶ οἱ ἐπισπόμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν ὡς
σχοινίῳ μακρῷ, καὶ ὡς ζυγοῦ ἱμάντι διαβλέω, τὰς
ἀνομίας αὐτῶν.

Λούσασθε, καθαροὶ γίνεσθε, ἀφέλετε τὰς ποτηρίας
ὑμῶν ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ἀπέκλειψτε τῶν ὀφθαλ-
μῶν μου. Παύσατε ἀπὸ τῶν ποτηρῶν ὑμῶν. Μά-
θετε καλὸν ποιεῖν, ἐκζητήσατε κρίσιν, ρύσασθε

Ibid. xi. Venite ad me, omnes qui laboratis et
onerati estis, et ego reficiam vos.

Ibid. ix. Sani non egent medico, sed male affec-
ti. Ite et discite quid ait : Misericordiam volo, et
non sacrificium. Non enim veni ut vocarem justos,
sed peccatores ad poenitentiam.

Luc. xv. Dico vobis quod ita gaudium erit in
caelo super uno peccatore resipiscente, magis quam
super nonaginta novem justis, qui non indigent
poenitentia.

33 *Ibid.* Gaudium erit coram angelis Dei super
uno peccatore resipiscente.

Rom. vi. Quemadmodum prae buistis membra
vestra serva immunditiae et iniquitati ad aliam
atque aliam iniquitatem : sic et nunc praebe-
B membra vestra serva justitiae ad sanctificationem.

Jac. v. Constitimini invicem alius alii peccata
vestra.

Fidelis est et justus ut remittat nobis peccata
nostra, et purificet nos ab omni iniquitate.

Ibid. Si quis inter vos erraverit a veritate, et
converterit quis eam, sciat quod qui converti fecerit
peccatorem ab errore viae suae, salvam faciet ani-
mam a morte, et operiet multitudinem peccatorum.

II Reg. ii. Dixit David ad Nathan prophetam :
Peceavi Domino, et respondit Nathan : Et Dominus
amovit peccatum tuum, et non morieris.

Si quid iniquum est in manu tua, procul id amo-
C lire abs te : sic relucebit facies tua instar aquae
limpidae.

Si fuerint mille angeli lethiferi, nullus eorum
vulnerabit eum, si ex animo instituat ad Dominum
converti.

Psal. xxi. Dixi, Confitebor adversus me ini-
quitatem meam Domino : et tu remisisti impieta-
tem cordis mei.

Psal. xciv. Praeveniamus faciem ejus in confes-
sione.

Prov. xiv. Septies cadet justus et resurget.

Ibid. xviii. Justus sui accusator est in primo
sermone.

Joel ii. Et nunc dicit Dominus Deus vester :
Convertimini ad me ex toto corde vestro, in jejuni-
o et fletu et planctu : et sciudite corda vestra, non
vestimenta vestra, et convertimini ad Dominum
Deum vestrum, quoniam beneficus et misericors
est, longanimis et multae bonitatis, et poenitentia
ducitur super malo (quod scilicet infixit vobis, vel
inflicturus fuerat).

Malachie. Convertimini ad me, et ego ad vos
convertar, inquit Dominus omnipotens.

Isa. v. Vae qui autrabitis peccata ipsorum tan-
quam longo funiculo, et veluti loro hubulo iniqui-
tates ipsorum.

Ibid. i. Lavamini, mundi estote, auferite nequiti-
as ab animabus vestris coram oculis meis. Cessate a
nequitia vestris, discite bonum facere : querite
judicium, liberate injuria oppressum. Judicate pu-

pillo, et justificare viduam, et venite et discipemus, dicit Dominus. Et si fuerint peccata vestra sicut rubeum, quasi nivem dealbabo; si autem fuerint sicut coccinum, veluti lanam dealbabo. Et si volueritis, et exaudieritis me, bona terræ comedis; si autem non volueritis, neque audieritis **34** me, gladius vos devorabit; nam os Domini locutum est ita.

Cum conversus lugebis, tunc salvus fies.

Isa. xliii. Ego sum, ego sum, qui deleo peccata tua, et non recordabor eorum. Tu vero memoriam mihi reduc, iudicabimur simul. Narra tu primum iniquitates tuas, ut justificeris.

Sirach. iv. Non erubescas confiteri peccata tua.

Ne te pudeat animæ tuæ. Est enim pudor peccatum trahens secum; est item pudor gloriæ gratiæque conciliator. Ne cedas ulli faciei (id est, truculentiae aut blanditiis) quod animæ tuæ damno fiat, nec in tuam perniciem erubescas.

Ne differas converti ad Dominum, neque diem ex die ducas. Repente enim veniet ira Domini, et tempore ultionis peribis.

Male affecti sumus a peccatis, sanitatem recuperemus beneficio pœnitentiae.

Basilii. Diligens esto circa teipsum, ut pro delicti portione curationis quoque remedium adhibeas. Magnum et difficile quod admisisti, omnino tibi opus est confessione, lacrymis plurimis, vigiliis intensis, assiduo jejunio: sin leve et tolerabile peccatum fuerit, par ei pœnitentia fiat.

Nullus improbe vitæ homo desperet de seipso, sciens quod, sicut agricultura plantarum qualitates immutat, sic animæ cultus, per virtutem adhibitus, omne genus ægritudinis superare potest.

Deus enim peccatoris mortem non vult, sed potius ut convertatur et salvus fiat. Noli teipsum negligere tanquam in profundam malitiam dejectum. Tempus est patientiæ, tempus longanimitatis, tempus curationis, tempus emendationis. Lap-sus es, resurge: peccasti, desiste. Ne insiste viam peccatorum, sed resillito: cum enim te averteris, et luxeris, tum servaberis. Labores enim sanitas sequitur, et salus sudores.

Non ex mora temporis, sed animi affectione pœnitentia æstimatur.

Necessarium est peccata illis confiteri, quibus administratio mysteriorum Dei concredita fuerit. Sic enim etiam antiqui, pœnitentiam agentes, sanctis fecisse reperiuntur. Scribitur enim in Evangelio, quod Joanni Baptista peccata sua confessi sint; et in Actis, quod apostolis, a quibus etiam omnes baptizabantur.

Theologi. Nullo cultu tam gaudet Deus, quam afflictione animi peccatorum, et pro lacrymis benignum amorem retribuit.

A ἀδικούμενον, κρίναιτε ὁρραῶν, καὶ οἰκαιώσατε χήραν· καὶ δεῦτε καὶ διαλεχθῶμεν, λέγει Κύριος· καὶ ἐν ὧσιν αἱ ἁμαρτίαι ὁμῶν ὡς φοινικῶν, ὡς χιόνα λευκανῶ· ἐάν δὲ ὦσιν ὡς κόκκινον, ὥσπερ ἔριον λευκανῶ. Καὶ ἐάν θέλῃτε, καὶ εἰσακούσῃτε μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε· ἐάν δὲ μὴ θέλῃτε, μὴδὲ εἰσακούσῃτε μου, μάχαιρα ὁμᾶς κατέδεσται. Τὸ γὰρ στόμα Κυρίου ἐλάλησε ταῦτα.

Ὅταν ἐπιστραφεὶς στενάξῃς, τότε σωθήσῃ.

Ἐγὼ εἰμι, ἐγὼ εἰμι ὁ ἐξαλείφων τὰς ἁμαρτίας σου, καὶ οὐ μὴ μνησθῶ. Σὺ δὲ μνησθῇ καὶ κριθῶμεν. Λέγει δὲ σὺ πρῶτον τὰς ἀνομίας σου, ἵνα δικαιωθῇς.

Μὴ αἰσχυνθῇς ὁμολογῆσαι ἐφ' ἁμαρτίας σου.

B Περὶ τῆς ψυχῆς σου μὴ αἰσχυνθῇς. Ἔστι γὰρ αἰσχύνῃ ἐπάγουσα ἁμαρτίαν, καὶ ἔστιν αἰσχύνῃ δόξα καὶ χάρις. Καὶ μὴ λάβῃς πρόσωπον κατὰ ψυχῆς σου, καὶ μὴ ἐντραπῇς εἰς πτωσίαν σου.

Μὴ ἀναμείνῃ· ἐπιστρέφαι πρὸς Κύριον, καὶ μὴ ὑπερβάλλου ἡμέραν ἐξ ἡμέρας. Ἐξάπνης γὰρ ἐλευσεται ὁργὴ Κυρίου, καὶ ἐν καιρῷ ἐκδικήσεται· ἐξολή.

Ἐκκωδόμεν διὰ τὰς ἁμαρτίας, λαθόμεν διὰ τῆς μετανείας.

C Πρὸς τε σεαυτῷ, ἵνα κατὰ ἀναλογίαν τοῦ πλημμελήματος καὶ τὴν ἐκ τῆς θεραπείας βοήθειαν κατὰ δόξην. Μέγα καὶ χαλεπὸν τὸ ἁμάρτημα, πολλὴ σοὶ χρεὶα τῆς ἐξομολογήσεως, δικρύνων πλείστων, συντόνου τῆς ἀγρυπνίας, ἀδιαιρέτου νηστείας. Κούφον καὶ φορητὸν τὸ ἁμάρτημα, ἐξισάζεσθαι καὶ ἡ μετάνοια.

Μηδὲς ἐν κακίᾳ διάξας αὐτὸν ἀπογνωσάτω, εἰδὼς, ὅτι γεωργία μὲν τὰς ποιότητας τῶν φυτῶν μεταβάλλει· ἡ δὲ κατ' ἀρετὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλεια δυνατὴ ἵστι παντοδαπῶν ἀρρώστημάτων ἐπιχειρεῖται.

D Οὐ θέλει γὰρ ὁ Θεὸς τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέφαι καὶ σωθῆναι. Μὴ ὡς εἰς βάθος κακῶν καταρροήσῃς. Καίρῃς ἀσυχῆς ἔστι, καίρῃς μακροθυμίας, καίρῃς ἰάσεως, καίρῃς διορθώσεως. Ὡρίσθεις, ἐξέλθου· ἡμαρτε, ἡσύχασον. Μὴ στής ἐν ἰδῷ ἁμαρτωλῶν, ἀλλ' ἀποκήδησον· ὅτιν γὰρ ἀποστραφῇ καὶ στενάξῃς, τότε σωθήσῃ. Ἔστι γὰρ ἐκ πόων ὕγια, καὶ ἐξ ἰδρώτων σωτηρία.

Οὐ χρόνον ποσότητι, διαθεοὶ δὲ ψυχῆς ἡ μετάνοια κρίνεται.

Ἀναγκασιὸν τοῖς πιστευμένοις τὴν οἰκονομίαν τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ ἐξομολογεῖσθαι τὰ ἁμαρτήματα. Οὕτω γὰρ καὶ οἱ πάλαι μετανοοῦντες ἐπὶ τῶν ἁγίων ἐδύσκουνται πεποιηκότες. Γέγραπται γὰρ ἐν μὲν τῷ Ἐδαγγελίῳ, ὅτι τῷ Βαπτιστῇ Ἰωάννῃ ἐξομολογοῦντο τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν, ἐν δὲ ταῖς Πράξεσι, τοῖς ἀποστόλοις, ὅφ' ὧν καὶ ἰδαντίζοντο ἅπαντες.

Οὐδὲν ἄλλω ὡς κακοκατεῖξ Θεὸς θεραπεύεται, καὶ δάκρυσι τὸ φιλόδωρον ἀντιδίδεται.

Δείον εὐμετακινήτους μὲν εἶναι πρὸς τὸ κρείττον Α
ἀπὸ τοῦ χειρόνους, ἀκινήτους δὲ πρὸς τὸ χείρον ἀπὸ
τοῦ βελτίονους.

Τὸ μὴ ἀμαρτάνειν ἀνεκαιοσθέντως, ἀλλ' ἐπιγινώ-
σκειν καὶ συνερῆν τὸ πλημμεληθέν, οὐκ ἔστι μι-
κρόν· ἀλλ' ὁδὸς τίς ἐστι καὶ ἀρχή, πρὸς διόρθωσιν
ἀγούσα καὶ τὴν ἐπὶ τὰ κρείττω μεταβολήν.

Ἔως ἐστὶ καιρὸς, προφθάσωμεν τὸ τοῦ Θεοῦ
πρόσωπον ἐν ἐξομολογήσει, ἵνα ἡμερον αὐτὴν ἴδωμεν
τότε καὶ γαλήνῃ, ἵνα τὰς ἀπειληφόρου; ἐκείνας δυνά-
μεις διαφύγωμεν.

Οὐ δεινὸν τὸ πολεμοῦντα τραῦθῆναι, ἀλλὰ τὸ μετὰ
τὴν πληγὴν ἀπογινῶσκειν καὶ ἀμελεῖσθαι τοῦ τραύματος.

Μὴ τοῖνον ἀπογίνωσκε, μηδὲ ἀφίστασο τῆς εὐχῆς,
ἀλλὰ πρόσελθε ἀμαρτωλὸς ὢν, ἵνα δοξάσῃς σου τὸν
Δεσπότην, ἵνα ὧς αὐτῷ τὴν οἰκίαν φιλανθρωπίαν
ἐν τῇ συγχωρήσει τῶν σῶν ἀμαρτημάτων ἐπιδεί-
ξασθαι· ὥς ἂν φορηθῇς προσελθεῖν, ἐνεδόξας
αὐτοῦ τῇ ἀγαθότητι, διακώλυσας αὐτὸν τῆς χρηστό-
τητος αὐτοῦ, τὸ γὰρ ἐπὶ σοὶ ἔχον.

Ἡ ἀμαρτία ὁμολογουμένη ἐλάττων γίνεται· μὴ
ὁμολογουμένη δὲ, χεῖρων.

Μέγα ἀγαθὸν τὸ ἐπιγινώσκειν τὰ ἀμαρτήματα,
καὶ μνησθεσθαι αὐτῶν διηνεκῶς. Οὐδὲν οὕτως
θεραπεύει πλημμέλειαν, ὥς μνημὴ διηνεκῶς· οὐδὲν
οὕτως ὀκνηρὸν ἄνθρωπον ποιεῖ πρὸς καλίαν. Ἄν
ἐλθῇ τὰ ἀμαρτήματα διηνεκῶς· ἐν τῇ μνήμῃ, οὐ-
δέποτε τῷ πλησίον μνησικαχήσεις, οὐδέποτε ὀργι-
σθήσῃ, οὐδέποτε λοιδορήσῃς, οὐ φρονήσεις· μέγα,
ὃ περιπεσεὶ πάλιν τοῖς αὐτοῖς. Ἐάν γὰρ νῦν ἦς
ἐκτῶν μεμνημένος, καὶ συνεχῶς αὐτὰ προφέρῃς τῷ
Θεῷ, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν δέῃ, ταχέως· ἐξαλείψῃς αὐτά.
Ἐάν δὲ νῦν ἐπιλάβῃ, τότε αὐτῶν ἀναμνησθήσῃ καὶ
ἄκων ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης εἰς μέσον φερο-
μένων αὐτῶν, καὶ φίλων, καὶ ἐχθρῶν, καὶ ἀγγέλων.
Οὐ γὰρ δὴ πρὸς Δαυὶδ ἔλεγε μόνον, « Ἄ σὺ ἐποίη-
σας ἐν κρυφῇ, ἐγὼ ποιήσω πᾶσι, κατὰ δόξαν, » ἀλλὰ
καὶ πρὸς πάντας ἡμᾶς. Ἐλέγξω γὰρ σε, φησὶν, ὅπῃ
τοῖς ἀπάγων ὀφθαλμοῖς τιθεῖς σου ἀμαρτήματα.

Ὅπερ γὰρ ὁ τὴν θύραν εἰσβαλὼν ἔνδον ἐστίν,
οὕτως ὁ τὰ οἰκία λογιζόμενος κατὰ καὶ ἐπὶ τὴν
θεραπείαν αὐτῶν πάντως· ἤξει. Ἄν δὲ λέγῃ, Ἄμαρ-
τωλὸς εἰμι, μὴ ἀναλογίζεται δὲ αὐτὰ κατ' εἶδος, καὶ
λέγει, ὅτι τότε καὶ τότε ἡμαρτον, οὐδέποτε παύ-
σεται, ἀεὶ μὲν ὁμολογῶν, φροντίζων δὲ οὐδέποτε
τῆς διορθώσεως. Τὴν ἀρχὴν οὖν καταβαλλόμεθα,
καὶ πάντα εὐκόλως ἔσται καὶ ῥῆστα. Ἀρῶμεθα τοί-
νον, παρακαλῶ, ὁ μὲν ἀπὸ τοῦ τὰς εὐχὰς ἐπιστῆναι,
ὁ δὲ ἀπὸ τοῦ διακρύβειν συνεχῶς, ὁ δὲ ἀπὸ τοῦ κατη-
φῆν (οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτο τὸ οὕτω μικρὸν ἀνόνητον·
Ἐἶδον γὰρ, φησὶν, ὅτι ἐλυπήθη, καὶ ἐπορεύθη στρυγὶς,
καὶ λατάμην τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ), ὁ δὲ ἀπὸ τοῦ ἐλεημο-
σύνην ποιεῖν, ὁ δὲ ἀπὸ τοῦ ἀφίεναι τοῖς· πλησίον τὰ
ἀμαρτήματα, ὁ δὲ ἀπὸ τοῦ μὴ μνησικαχεῖν, μηδὲ
ἐμύνησθαι.

Οὐκ ἔστι προτροπή τις τοιαύτη πρὸς ἀρετὴν,
οἷον ἀμαρτημάτων ἀνάμνησις.

Ὅθι μετανοίας πέντε· πρώτη ἡ κατὰ γινῶσι· τῶν

A A deteriori ad melius facile mutari, vice versa
autem constantes esse oportet.

35 Non peccare insensibiliter, sed agnoscere et
videre delictum suum, non parva res est, imo via
quædam et principium ducens ad emendationem
et resipiscentiam.

Chrysost. Dum tempus nos sinit, præveniamus
Dei faciem confessione, ut mitem et placidum ipsum
tunc videamus, et minaces illas potestates effugia-
mus.

Non tam noxium est certo vulnere vulnerari, quam
vulnus indictum negligere et desperare.

Ne desperes igitur, nec a precibus desistas, sed
peccator cum sis, accede ut glorifices Dominum
tuum, et occasionem et præbeas declarandi nati-
vani benignitatem suam in scelerum tuorum remis-
sione : nam si dubites accedere, bonitatem ipsius
impedivisti, et benignitatem quantum in te est
prohibuisti.

Peccatum si confiteare, minues ; secus angelis.

Magnum bonum est agnoscere peccata, et assidue
ipsorum meminisse. Nihil tam curat peccatum,
quam assidua memoria, nec aliud adeo tardum ad
malitiam reddit hominem. Si peccata subinde in
memoria volvas, nunquam recordaberis injuriarum
quas proximus tuus tibi fecerit, nunquam irasceris,
nunquam conviciaberis, non altum sapiēs, non
denuo in eodem errores incidēs. Nam si nunc
eorum memineris, et assidue coram Deo ipsa com-
memores, et veniam ores, statim abolebuntur. Si
vero nunc eorum obliviscaris, in futuro sæculo vel
inivitus recordaberis eorum coram universo orbe,
amicis simul et inimicis et angelis in medium ea
proferentibus. Non enim ad solum Davidem dixit
Deus : Quæ tu fecisti in occulto, ego omnibus ma-
nifesta faciam, sed etiam ad nos omnes. Redarguam
enim te (inquit) omnium oculis peccata tua propo-
nens.

Quemadmodum per Januam ingressus aliquis
intus existit ; sic ille qui secum sua mala reputat,
ad curam eorum indubie perveniet. Si vero dicat,
Peccator sum, non autem sigillatim peccata recen-
set, dicendo, Hoc et illud peccavi, nunquam quie-
scet, dum semper constitetur, nunquam vero emen-
dationis curam habet. Principium igitur recte
instituiamus, et omnia levia sient et facillima. Inci-
piamus ergo ita ut alius orationem augeat, alius
subinde lacrymetur, alius vultu demisso tristetur
(nam ne hoc quidem, utcumque parvum, inutile
fuerit. Vidi enim (inquit) tristatum et ambulantiem
cum moestitia, et sanavi vias ejus), alius elemosy-
nam faciat, alius **36** peccata proximis condonet,
alius denique ab oblivione malorum et injuriarum
deposito ultionis affectu incipiat.

Nihil adeo virtutem promovet, quam recordatio
peccatorum.

Vitæ pœnitudinis sunt quinque : prima, agnitio

et increpatio peccatorum ; secunda, proximis suos errores condonare; tertia quæ sit per orationem; quarta, per eleemosynam; quinta, per humilitatem animi.

Clementis. Optimum quidem, non peccare; sed hoc etiam bonum est si peccatores in viam redeant penitentiae beneficio: quemadmodum et continua sanitas optima est, bonum tamen est amissam quod post morbum recuperare.

Vera penitentia est, non amplius eisdem affectibus obnoxium deprehendi, sed funditus ab anima evellere ista peccata, quorum causa aliquis se morte dignum iudicaverit.

Penitentia tunc omne peccatum abolet, cum aliquo in anima errore oborto moram non admittit, neque ad ullum temporis spatium affectionem transmittit. Sic enim nullum criminis vestigium in nobis relinqui potest, cum in primo ingressu revelatur, instar plantæ adhuc teneræ antequam radiceatur.

Quemadmodum cancri facile capiuntur insidiis, eo quod alias antrorsum, alias retrorsum incedant: sic etiam anima, nunc risui et deliciis, mox luctui dedita, nihil proficere potest.

Qui nunc luget, nunc deliciatur et ridet, similis est homini panem adversus canem, lapidis instar, projicienti, qui gestu quidem fugat canem, factio autem remanere hortatur.

Marci. Penitentiae opus in tribus hisce virtutibus absolvi iudico: purgatione cogitationum, oratione assidua, et ingruentium afflictionum patientia. Qui in istis aliquandiu moratur, tandem ad animi tranquillitatem perveniet.

Philonis. Nihil prorsus erroris committere proprium est Dei, et forte etiam hominis divini: ab errore autem ad inculpabilem vitam redire, prudentis est et utilia plane non ignorantis.

Peccantes non statim ulciscitur Deus, sed tempus eis permittit ad penitentiam et remedium ac emendationem erroris.

Theodorici. Ampia vulnera æque amplis remediis indigent: et qui difficili morbo laborat, maiorem curam desiderat: et qui magnis peccatis obnoxius est, maiore benignitate opus habet.

37 *Epicharmi.* Sapientem decet providentia, non penitentia.

Evagrii. Planta quæ subinde transfertur, non fructificat.

Aristoteles dicebat per omnem vitam tritum se punitissae, primo quod mulieri secretum aliquid commisisset, secundo quod navigasset quo pedibus ire licuisset, tertio quod unum diem intestatus mansisset.

SERMO XVIII [a. CLXXX].

De illis qui cito mutantur in deteriore statum et de penitentia.

Luc. ix. Nullus qui manu superinjecta aratro

ἡμαρτημένων· δευτέρα τὸ ἀφαινεῖν τοῖς πλησίον τὰ ἡμαρτήματα· τρίτη ἡ ἀπὸ τῆς εὐχῆς γινόμενη· τέταρτη ἡ ἀπὸ τῆς ἐλεημοσύνης· πέμπτη ἡ ἀπὸ τῆς ταπεινοφροσύνης.

Καλὸν μὲν τὸ μὴ ἁμαρτάνειν· ἀγαθὸν δὲ καὶ τὸ ἁμαρτάνοντας ἐπανέγειναι διὰ μετανοίας· ὥσπερ ἀριστον τὸ ὑγιαίνειν ἀεὶ, ἀγαθὸν δὲ καὶ τὸ ἀναστῆναι μετὰ τὴν νόσον.

Ἡ ἀληθινὴ μετάνοια τὸ μὴκέτι τοῖς αὐτοῖς ἐνοχλεῖσθαι· ἀλλ' ὁρῶν ἐκκρίνωσιν τῆς ψυχῆς, ἐπ' οὗ ταυτοῦ κατέγνω θάνατον ἁμαρτημάτων.

Μετάνοια τότε ἁμαρτήματο; παντὸς γίνεται ἀπαλειπτική, ὅταν ἐπὶ τῷ γενομένῳ ψυχῆς σφάλματι ἀναβολὴν μὴ δίδεται, μηδὲ παρατίμῃ τὸ πάθος εἰς χρονικὸν διάστημα· οὕτω γὰρ οὐχ εἴξει καταλεῖσθαι ἴχνη· ἐν ἡμῖν τὸ κακὸν, ὅτε ἅμα τῷ ἐπιδῆναι ἀποσπᾶσθαι, δίκην ψυτοῦ ἀρτισυστάτου.

Ὅσπερ οἱ λεγόμενοι καρκίνοι εὐεπιχειρήτοι τυγχάνουσιν, διὰ τὸ ποτὲ μὲν πρόσω βαίνειν, ποτὲ δὲ ὑπισθῆναι ὁσῶς καὶ ψυχῇ, ποτὲ μὲν γελῶσα, ποτὲ δὲ πνέουσα, ποτὲ δὲ τρυφῶσα, οὐδὲν ὠφελῆσαι δύναται.

Ὅ ποτὲ μὲν πνέων, ποτὲ δὲ τρυφῶν καὶ γελῶν, ὁμοῖός ἐστι τῷ μετὰ ἄρτου τὸν κύνα τῆς φιληθονίας λιθάζοντι, ὃς τῷ μὲν σχήματι τοῦτον δίδωκε, τῷ δὲ πράγματι παρεδρέκειν τοῦτον προτρέπει.

Λογίζουμαι τὸ τῆς μετανοίας ἔργον ἐν ταῖς τριῖσι ταύταις ἀρεταῖς ἐξυφαίνεσθαι· ἐν τῷ λογισμῷ καθαίρειν, καὶ ἀδολειπτικῶς προσεύχεσθαι, καὶ ἐδὲ ἐπερχόμενος θλίβεσθαι ὑποφέρειν· ἐν τούτοις ὁ ἐγγρονίζων εἰς ἀπάθειαν ἔρχεται.

Τὸ μὲν μὴδὲν συνδύως ἁμαρτάνειν ἴδιον Θεοῦ, τάχα δὲ καὶ θεῖου ἀνδρός· τὸ δὲ ἁμαρτάνοντα μεταβάλλειν πρὸς ἀνυπαίτιον ζωὴν φρονίμου καὶ τὸ συμφέρον ἅπαν οὐκ ἀγνοήσαντος.

Τοῖς ἁμαρτάνουσιν οὐκ εὐθὺς ἐπίξεισιν ὁ Θεός, ἀλλὰ δίδωκε χρόνον εἰς μετάνοιαν, καὶ τὴν τοῦ σφάλματος ἱασίν τε καὶ ἐπανόρθωσιν.

Τὰ μεγάλα τῶν τραυμάτων ἰσομέτρων δεῖται φαρμάκων· καὶ ὁ χαλεπὴ νόσος περιπεσοῦν πλείονος χρῆζει κηδεμονίας· καὶ ὁ μεγάλα πλημμελήσας πλείονος δεῖται φιλανθρωπίας.

Οὐ μετανοεῖν, ἀλλὰ προνοεῖν χρὴ τὸν σφεδρὸν ἀνδρα.

Φυτὸν μεταφερόμενον συνεχῶς καρπὸν οὐ ποιεῖ.

Ἀριστοτέλης ἔφη ἐν παντὶ τῷ βίῳ τρεῖς μεταμελίας· μίαν μὲν ἐπὶ τῷ γυναικί πιστεύσαι λόγῳ ἀπόρρητον, ἑτέραν δὲ, πλείους ὅπου δυνατόν περὶ εἶναι, τὴν δὲ τρίτην, ὅτι μίαν ἡμέραν φθιβάτω; ἔμμεναι.

ΛΟΓΟΣ ΙΓ'.

Περὶ τῶν ταχέως μεταβαλλομένων, καὶ περὶ μετανοίας.

Οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον.

καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω, εὐθετὸς ἐστὶν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

Κρείσσον ἐστὶ μὴ ἐπεγνωκέναι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ἢ ἐπιγνόντα ἐπιστρέφειν ἐκ τῆς παραδοθείσης αὐτῷ ἀγίας ἐντολῆς.

Ἐκουσίως γὰρ ἀμαρτανόντων ἡμῶν, μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, οὐκ ἐτι περὶ ἀμαρτιῶν ἀπολείπεται θυσία, φοβερά δέ τις ἐκδοχὴ κρίσεως, καὶ πυρὸς ζῆλος ἐσθλὴν μέλλοντος τοῦ ὀπταντίου.

Ὅσπερ κύων ὅταν ἐπιβῇ ἐπὶ τὸν βίον ἡμετέρου, καὶ μισητὸς γίνηται· οὕτως ἀφρων τῇ ἑαυτοῦ κακίᾳ ἀναστρέφας ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ ἀμαρτίαν.

Ἐν τῷ ἀποστρέφειν δίκαιον ἐκ τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, καὶ ποιῆσαι ἀδικίαν, πᾶσαι αἱ δικαιοσύναι αὐτοῦ οὐ μὴ μνησθῶσιν· ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ αὐτοῦ ἀποθνήσκει. Ἐκαστον κατὰ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἐν ᾗ εὐρω αὐτὸν, κρινῶ αὐτόν, λέγει Κύριος· καὶ ἐν ᾗ ἡμέρα ἐπιστρέψῃ ὁ ἄνομος ἐκ πασῶν τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ, καὶ ποιῇ δικαιοσύνην, οὐ μὴ μνησθῶ ἐτι πάντα τὰ παραπτώματα αὐτοῦ.

Δικαιοσύνη δίκαιου οὐ μὴ ἐξέλγεται αὐτόν ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ πλανηθῇ· καὶ ἄνομις ἀσεβοῦς οὐ καχῶσει αὐτόν, ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ἀποστραφῇ ἀπὸ τῆς ἀνομίας αὐτοῦ. Ἐκαστον ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ κρινῶ ὁ μὲν, οἶκος Ἰσραὴλ.

Ὁ ἐν προκοπῇ γενόμενος ἀγαθῶν ἔργων, εἴτα παλινδρομήσας πρὸς τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν, οὐ μόνον τὸν ἐπὶ τοῖς πεποιημένοις μισθὸν ἐζημιώθη, ἀλλὰ καὶ βαρυτέρας ἐξιώσεται τῆς κατακρίσεως.

Ὁ ἐπὶ τοῖς πρώτοις ἀμαρτήμασι παιδευθεὶς, καὶ τῆς ἀφέσεως καταξιώθεις, ἐὰν πάλιν ἀμάρτη, χειρόν τοῦ προτέρου κατασκευάζει ἑαυτῷ τὸ κρίμα τῆς ἐργῆς.

Πολλοὶ ἐπιστρέφοντες ἀπὸ πονηρῶν ἔργων, οἰοῦνται μνήμας τῶν παλαιῶν ἔργων παρακατέχοντες, δι' αὐτὸν πολλάκις ἀνανεύονται τὴν ἡσυχάζουσαν ἀμαρτίαν.

Ἀνθρώποι ταῖς νεφελαῖς ὁμοίασι, πρὸς τὰς τῶν πνευμάτων μεταβολὰς ἄλλοτε κατ' ἄλλο μέρος τοῦ αἵματος ἐμπεριμέναις.

ΑΓΓΟΣ 10^{ος}.

Peri tōn eis metάνοιαν μὴ ἐπιστρέφόντων.

Παρήσαν δὲ τινες αὐτῷ τῷ καιρῷ, ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν Γαλιλαίων, ὧν τὸ αἷμα Πιλάτου ἐμίξε μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Ἐδοκεῖτε ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι οὗτοι ἀμαρτωλοῦτεροι παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους ἐγένοντο, ὅτι τοιαῦτα πεποίησαν; Οὐχί, λέγω ὑμῖν· ἀλλ' ἐν μὴ μετανοήσῃτε, πάντες ὁσαύτως ἀπολείσθε. Ἡ ἐκείνοι οἱ δίκαια καὶ ὀκτὰ, ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ Σιλωάμ, καὶ ἀπέκταν αὐτούς· δοκεῖτε ὅτι ὀφείλεται ἐγένοντο παρὰ πάντας ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας Ἱερουσαλὴμ; Οὐχί, λέγω ὑμῖν· ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοήσῃτε, πάντες ἀπολείσθε.

Ὅταν δὲ λέγωσιν εἰρήνην καὶ ἀσφάλειαν, τότε αἰφνίδιος αὐτοῖς ἐπίσταται θάνατος.

Οἱ ἐν ἀμαρτίαις γενόμενοι, καὶ μὴ μεταγινόντες, οὐ μόνον οὐκ εἰσακούσονται προσευχόμενοι, ἀλλὰ

A retrorsum vertit oculos, idoneus est ad regnum D. i.

Apost. Præstat non agnovisse viam justitiæ, quam post agnitionem illius a sancta doctrina sibi tradita resillire.

Hebr. x. Nam si volentes peccaverimus post acceptam cognitionem veritatis, non ultra pro peccatis reliqua est hostia, sed formidabilis quedam expectatio iudicii, et ignis vehementia, qui devoraturus est adversarios.

Prov. xxvii. Quemadmodum canis reversus ad proprium vomitum abominabilis sit, sic insipiens qui ex malitia sua redit ad peccatum suum.

Ezech. xviii. Cum justus avertitur a justitia sua et injustitiam admittit, omnes justitiæ ejus a memoria cadent, morietur in peccato suo. Unumquemque in via sua, in qua invenero ipsum, judicabo, inquit Dominus, et quocunque die iniquus ab omnibus iniquitatibus suis se converterit, et fecerit justitiam, non amplius omnium delictorum ejus recordabor.

Ibid. xxxiii. Justitia justī non liberabit eum quo tempore aberraverit : et iniquitas impij non nocuit ei, quo die conversus fuerit ab iniquitate sua. Unumquemque vestrum in viis suis judicabo, o domus Israel.

Basilii. Qui postquam in bonis operibus profecit, iterum ad antiquam consuetudinem redit, non solum perdit bonorum operum mercedem, sed insuper graviore damnatione multatur.

C Castigatus aliquis propter prima peccata, et veniam assēcutus si denuo peccet, gravius priore iudicium iræ sibi accersit.

Multi a malis operibus conversi, sed adhuc veterum facinorum apud se memoriam servantēs, ejus culpa non raro quietum peccatum renovant.

Homines nebulis similes sunt, quæ juxta mutationes flatuum nunc huc nunc illuc seruntur.

SERMO XIX [*al.* CLXXXI].

De illis qui ad penitentiam non convertuntur.

Luc. xii. Aderant autem quidam eodem in tempore nuntiantes illi de Galilæis, 38 quorum sanguinem Pilatus miscuerat cum sacrificiis ipsorum. Et respondens Jesus, dixit illis : Putatis quod hi Galilæi præ cunctis Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt? Non, dico vobis, imo nisi resipueritis, omnes similiter peribitis. Aut illi decem et octo, supra quos cecidit turris in Silo, et occidit eos, putatis quod debitores fuerint ultra cunctos homines habitantes Hierosolymis? Non, dico vobis, imo nisi resipueritis, omnes similiter peribitis.

Apost. Cum autem dixerint pacem et securitatem, tum repentius eis imminet interitus.

Qui intricati peccatis non agunt penitentiam, illi non solum orantes non exaudientur, sed insu-

per exasperabunt Deum, improbitatis ipsorum memoriam ei excitantes.

David. Nisi convertamini, gladium suum vibrabit.

Prov. xviii. Impius, multitudine peccatorum obrutus, negligit: Ingruit autem ei dedecus et infamia.

Qui sibi in operibus suis non medetur, frater est lædentis seipsum.

Qui tegit impietatem suam, non fruetur prosperitate.

Jerem. vii. Hæc dicit Dominus: num cadens non resurgit, aut aversus non se convertit? Induraverunt facies suas plus quam lapidea duritie, et noluerunt converti.

Isa. Ecce ego litigo tecum, te dicente: Non peccavi: quia prorsus neglexisti emendare vias tuas.

Neminem suæ malitiæ pœnitet: Nemo est qui dicat, Quid feci?

Ecclesi. v. Ne dicas, Peccavi et quid mihi accidit triste? nam Dominus patiens est.

S. Basil. Occultatio vitii mortem accersit ægrotanti.

Si quid pulchri et honesti est peccatum, serves id perpetuo: sin auctori suo noxium, quid immoraria rebus perniciosius? Nemo cupidus evomendæ bilis pravo et luxurioso victu eam sibi augere studet.

Purgare convenit corpus a molestis, non autem morbum augere supra vires corporis. Vide ne, dum malorum molem tibi accumulās, spe liberationis futuræ interim fretus, peccatum quidem exaggeres, a remissione autem aberres.

Vide, homo, ne quando sera et inutilis malorum consiliorum pœnitentia tibi obveniat.

Chrysost. Non tam grave est labi, quam jacere lapsum et non resurgere.

Cum semel anima gustavit peccatum, idque sine sensu doloris, magnum inde augmentum ægritudini accedit.

Justini. Vix denuo erigitur animas ad bona illa a quibus delapsus est: et ægre detrahatur ab illis malis, quibus assuetus fuerit.

Subjici et concedere affectibus, extrema servitus est, quemadmodum imperare ipsis, unica libertas.

Cum optimum sit non peccare, secundi ordinis bonum est, ad justitiam redire. Qui vero multo tempore peccans in luxuria permanet, infelicissimus habeatur oportet.

Dionysii. Non fieri potest ut veniam consequantur illi, quos peccatorum non pœnitet.

SERMO XX (al. CLVI).

De futuro judicio.

Matth. xvi. Filius hominis venturus est in gloria Patris sui, et tunc reddet unicuique secundum opera ejus.

καὶ τὸν Θεὸν παροξύνουσιν, ὑπομνίσκοντες αὐτῶν τῆς αὐτῶν μοχθηρίας.

Ἐὰν μὴ ἐπιστραφῇτε, τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ ἐκδώσει.

Ὅταν Ἐλθῇ ὁ ἀσεβὴς εἰς πλῆθος κακῶν, καταφρονεῖ ἐπὶ ῥέχεται δὲ αὐτῷ ἀτιμία καὶ θνείδους.

Ὁ μὴ λῶμενος ἑαυτὸν ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ ἀδελφός ἐστι τοῦ λυμαινομένου ἑαυτοῦ.

Ὁ ἐπικαλύπτων ἀσέβειαν αὐτοῦ οὐκ εὐδοκῆσεται.

Τάδε λέγει Κύριος: « Μὴ δὲ πίπτων οὐκ ἀνίσταται, ἢ δὲ ἀποστρέφων οὐκ ἐπιστρέφει: Ἐστέρωσαν τὰ πρόσωπα αὐτῶν ὑπὲρ πέτραν, καὶ οὐκ ἠθέλησαν ἐπιστραφῆναι. »

Ἰδοὺ ἐγὼ κρίνομαι πρὸς σέ, ἐν τῷ λέγειν σε, Ὁὐκ ἡμαρτον ὅτι κατεφρόνησας ἀφ' ὧρα τοῦ δευτερώσαι τὰς ὁδοὺς σου.

Οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος μετανοῶν ἀπὸ τῆς κακίας αὐτοῦ, λέγων, Τί ἐποίησα;

Μὴ εἴπης, Ἥμαρτον, καὶ τί μοι ἐγένετο; Ὁ γὰρ Κύριος μακρύθυμός ἐστι.

Τὸ κρύπτειν ἁμαρτίαν συγκατασκευάζει ἐπὶ τῷ νοσοῦντι τὸν θάνατον.

Εἰ μὲν καλὸν ἁμαρτία, φύλασσε ταύτην εἰς τέλος: εἰ δὲ βλαβερὰ τῷ ποιοῦντι, τί ἐπιμένεις τοῖς ὀλεθριοῖς; Οὐδεὶς γολὴν ἐμέσαι ζητῶν, ἐκ πονηρῆς καὶ ἀκολάστου διαίτης πολυπλασίονα ταύτην ἑαυτῷ συναθροίζει.

Καθαίρειν προσήκει τῶν λυπούντων τὸ σῶμα, οὐχὲν κατασκευάζειν τὴν νόσον μείζονα τῆς δυνάμεως. Ὅρα μὴ ἐπ' ἐλπίδι τῆς ἀπολυτρώσεως πλῆθος κακῶν ἑαυτῷ συλλεξάμενος, τὴν μὲν ἁμαρτίαν ἀδρῆσθης, τῆς δὲ συγχωρήσεως ἀποτύχῃς.

Ὅρα, ἄνθρωπε, μὴ ποτέ σοι μεταμελήσῃ τῶν κακῶν βουλευμάτων, ὅτε θνείδης τῆς μεταμελείας: οὐδὲν.

Οὐ τὸ πεσεῖν χαλεπὸν, ἀλλὰ τὸ πεσόντα κείσθαι καὶ μὴ ἀνίστασθαι.

Ψυχὴ ἀπαξ ἁμαρτία: γευσάμενη, καὶ ἀναλγίτως διατεθείσα, πολλὴν παρέχει τῷ νοσήματι τὴν προσθήκην.

Δυσαναβίβαστος: ἡ ψυχὴ ἐπὶ ταῦτα ἀφ' ὧν ὥλεσθης καλῶν, δυσσεκιδάστος τε τούτων, ὧν συνεισθῇ κακῶν.

Τὸ ὑποπασεῖν καὶ παραχωρῆσαι τοῖς πάθεσιν ἐσχάτη δουλεία: ὥσπερ τὸ κρατεῖν τούτων ἐλευθερία μόνη.

Μεγίστου ἔντος ἀγαθοῦ τὸ μὴ ἁμαρτάνειν, δεύτερον ἀγαθὸν τὸ δικαιοθῆναι. Ὅστις δὲ πολὺν χρόνον ἀδικῶν ἀκόλαστος μένει, τοῦτον δεῖν νομίζειν τὸν ἀτυχέστατον.

Συγγνωσθῆναι οὐ μετανοοῦντας ἐφ' οἷς ἡμαρτον, αἰώνιατον.

ΛΟΓΟΣ Κ'.

Περὶ μελλούσης κρίσεως.

Μίλλει ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ, καὶ τότε ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Ἵνα περ συλλέγεται τὰ ζιζάνια, καὶ πυρὶ καίεται, αὐτὸς ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἀποσταλεῖ ὁ Ἰὼδς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν, καὶ ἐμβαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν χάμινον τοῦ πυρός. Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς, καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

Τότε ἔρξαι ὁ βασιλεὺς καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων· « Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ καταραμένοι, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Ἐπαίνασα γὰρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φραγεῖν. »

Σύμπαν τὸ ποίημα ἄξει ὁ θεὸς εἰς κρίσιν, ἐν παντὶ παρεωραμένῃ, ἔαν ἀγαθόν, ἔαν πονηρόν.

Ἐκίστου τὸ ἔργον φανερόν γενήσεται. Ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει, ὅ τι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται· καὶ ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ δοκιμάσει.

Ἐξαναστήσεται Κύριος, καὶ ἀνταποδώσει πᾶσι, καὶ τὸ ἀνταπόδωρα αὐτοῦ εἰς κεφαλὰς αὐτῶν ἀνταποδώσει.

Ἰδοὺ ἡμέρα Κυρίου ἔρχεται μετὰ θυμοῦ καὶ ὀργῆς, θάμνην τὴν οἰκουμένην πλην ἔρημον καὶ τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἀπολέσει ἐξ αὐτῆς.

Ὁ γὰρ σκόληξ αὐτῶν οὐ ταυτεῖται, καὶ τὸ πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται, καὶ ἔσονται εἰς ὄρασις πάση σαρξί.

Ἐκλάτυνεν ὁ ἄδης τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ διήνοιξε τὸ στόμα αὐτοῦ, τοῦ μὴ διαλιπεῖν καὶ καταδύσονται εἰς αὐτὸν οἱ ἔνδοξοι καὶ οἱ μεγάλοι καὶ οἱ πλούσιοι, καὶ οἱ λιμοὶ τῆς γῆς, καὶ ὁ ἀγαλλιώμενος ἐν αὐτοῖς, καὶ ὀφθαλμοὶ οἱ μετέωροι ταπεινωθήσονται.

Τοὺς τῆς ἀμαρτίας καμάτων τὸ τῆς γέννης ἐπίπουν καὶ σκυθρωπὸν ἀναμένει.

Ἐκαστος τῆς οικείας ἐργασίας ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀνταποδόσεως τοὺς καρποὺς ἐπιγνώσεται.

Κατὰ γὰρ τὸν Ἰσραὴλ, κυκλώσει ἕκαστος τὰ διαβόλια αὐτοῦ. Ὁφόμεθα γὰρ ἅμα πάντα οἰοῦναι παρεστῶτα ἡμῖν τὰ ἔργα, καὶ φαινόμενα ἀντιπρόσωπα τῇ διανοίᾳ ἡμῶν, μετὰ τῶν ἰδίων τύπων, ὡς ἕκαστος πέπρακται, ἡ ὡς λέλεκται. Οὐ μὴν χρόνους γε προσέκειαι νομίζειν καταναλωθῆσθαι, εἰς τὸ ἕκαστον ἰδεῖν ἑαυτὸν μετὰ τῶν ἑαυτοῦ πράξεων, καὶ τὸν κριτὴν, καὶ τὰ ἀκόλουθα τῷ θεῷ δικαστηρίῳ, ἀφάτω δύναμει ἐν ῥοπῇ καιροῦ φαντασιούμενου τοῦ νοῦ, καὶ πάντα ἀναζωγραφούντος ἑαυτῷ, καὶ οἰοῦναι ἐν κατόπτερω, τῷ ἡγεμονικῷ ἐνορῶντος τοὺς τύπους τῶν πεπραγμένων.

Οἱ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἐνοιδισμὸν καὶ ἀσχύνην ἀναστήσονται, ἐνορῶντες ἐν ἑαυτοῖς τὸ αἶσχος καὶ τοὺς τύπους τῶν ἡμαρτημάτων. Καὶ τάχα φοβερωτέρᾳ τοῦ σκότους καὶ τοῦ πυρός τοῦ αἰωνίου ἡ ἀσχύνη ἐστίν, ἥ μέλλουσι διακρινέσθαι οἱ ἀμαρτωλοὶ, ἀλλ' ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχοντες τὰ ἔργα τῆς ἐν σαρξὶ ἀμαρτίας, οἰοῦναι τινος βαφῆς ἀνεκπλύτου.

Ὡς βέλτιον εἶναι νῦν παθεῖσθαι καὶ καθαρισθῆναι, ἢ τῇ ἐκείθιν βασάνῳ παραπεμφθῆναι, ἥντινα κρίσις καιρὸς, οὐ καθάρσις.

Ibid. xiii. Quemadmodum colliguntur zizania et igni comburantur, sic erit in consummatione sæculi hujus. Mittet Filius hominis angelos suos, et colligent e regno illius omnia offendicula, et eos qui patrant iniquitatem, ac mittent illos in caminum ignis: ibi erit ploratus stridorque dentium.

Ibid. xxv. Tunc dicet Rex etiam illis qui ad sinistram sunt: « Discredite a me, maledicti, in ignem æternum, diabolo et angelis ejus paratum: esurivi enim et non dedistis mihi cibum. »

Ecclesi. xii. Deus in judicium adducet omne opus, cum omni occulta re, sive quid bonum, sive malum fuerit.

Cujusque opus manifestum fiet. Dies enim declarabit quod in igne revelatur, et cujusque opus quale sit ignis probabit.

Surget Dominus, et reddet omnibus, et retributionem suam in capita ipsorum retribuet.

Isa. xiii. Ecce dies Domini venit cum ira et furore, ut totum orbem habitabilem desertum faciat, et peccatores de eo perdat.

Ibid. lxvi. Nam vermis eorum non morietur, et ignis eorum non exstinguetur, et erunt ante conspectum omnis carnis.

Ibid. v. Inferi ingluviem suam dilatant, et ore suo sine fine dehiscunt, ut descendant in eos homines gloriosi, magni et opulenti, et peccatores terræ et qui in his letantur: oculi vero superbi humiliabuntur.

S. Basilii. Peccati labores dolore et tristitia plenum gehennæ supplicium expectat.

Quisque suorum operum in die retributionis fructus agnoscat.

Circumdabunt unumquemque, secundum Osee prophetam, consilia et cogitationes ejus. Videbimus enim omnia pariter, tanquam assistentia nobis opera, et animi oculis per formas proprias objecta intuebimur, ita ut singula facta dictave sunt. Non tamen convenit existimare quod aliqua temporis futura sit mora, ut quisque seipsum cum actionibus suis, et judicem, et quæ sequuntur divinum judicium, videat: mens enim inenarrabili quadam vi uno momento imaginabitur, et omnia sibi veluti picta proponet, imo tanquam in speculo formas actionum in principe facultate animæ conspiciet.

Qui malis operibus inquinati fuerint, ad ignominiam et confusionem resurgent, cernentes in seipsis turpitudinem et formas peccatorum. Et forte gravior quam tenebræ et ignis æternus hic pudor erit, qui semper inhærebit peccatoribus, in nunquam non ob oculos habeant vestigia sceleratæ vitæ, tanquam ineluctabilis alienius tincturæ.

Theolog. Præstat in præsentia castigari et purgari, quam in examen futurum transmitti, ubi tempus erit judicii, non purgationis.

Chrysost. Nullum omnino bonum utcumque parvum negligetur illic a iudice. Nam si criminum, et dictorum, et cogitationum pœnas daturi sumus, multo magis benefacta licet exigua computabuntur.

Qui sæpius offendentes pœnam non luunt, metuere ac timere sibi debent. Augeatur enim ipsis gravitas pœnæ.

Si vitam quavis morte tristiores degunt, qui lumen solis non intuentur, quid illos pœni credendum est qui luce divina privati sunt?

Non modo iustorum, sed etiam peccatorum corruptionis expertia corpora resurgunt. Sed istud honoris supplicium et pœnam impiorum alit ac augeat. Immortalia enim futura resurgunt, ut nunquam uri desinant. Quippe cum ignis ille sit inextinguibilis, talia sibi corpora desiderat quæ nunquam absumantur.

Cogitemus quantum sit mali in conflagratione perpetua, in tenebris, luctu infinito et dentium stridore, nemine exaudiente. Nam si apud nos quispiam ex ingenue educatis carceri inclusus, solum sœtorem, tenebras loci, et vincula cum homicidis communia, rem quavis morte acerbiorum putat: perpende quid sit comburi cum totius orbis homicidis, nec videntem alios nec aliis conspicuum, sed in tanta multitudine solum se existimantem. Siquidem opacæ illæ tenebræ ne proximos quidem dignoscere permittunt: verum ita quisque afficietur, tanquam solus supplicium luens. Quod si tenebræ etiam per se animos nostros angunt et turbant, quid fiet ubi tenebris tanti dolores et incendia accedunt? Nam eos qui fecerint iniqua, nemo supplicii illic futuris eripiet, non parentes, non fratres. Fratrem enim non liberabit quisquam, utcumque magnæ fiduciæ fuerit. **¶** Et multum valuerit apud Deum. Ipse enim est qui reddit unicuique secundum opera sua: et ex operibus nostris vel salutem vel supplicium consequi licet.

Terribile est, inquit, incidere in manus Dei vivi. Scriptum est enim: « Mihi vindicta, ego retribuam, et rursus: « Dominus iudicabit populum suum; » et alibi: « Super peccatores incumbebat ira ejus. »

Gravissima pœnarum pudor est, quam in iudicio quoque futuram didicimus: quoniam pii resurgent ad vitam æternam, impii vero ad pudorem et opprobrium æternum.

Bonis quidem operibus ornatos nemo arcere poterit a fruitione felicitatis futuræ, sed cœlestibus bonis fruuntur: illi vero qui boni quidpiam omiserunt, licet nullius admitti criminis rei sint, cum impiis in ignem gehennæ deducuntur. Etenim non facere bonum, hoc ipsum est facere malum. Dic age mihi, si quem servum haberes, neque furem, nec injurium, neque contradicentem tibi, et insuper tum ebrietati, tum quibuslibet aliis vitis

A Οὐδὲν ὅλως τῶν ἀγαθῶν, κἰν μικρὸν εἴη, παροφθίσεται ἔκαστ' ἐκ τῶν κριτῶν. Εἰ γὰρ ἀμαρτημάτων καὶ ῥημάτων καὶ ἐνθυμημάτων τινόντιν μέλλομεν τιμωρίας, πολλὰ μᾶλλον τὰ καπορθώματα κἂν μικρὰ λογισθήσεται.

Οἱ πολλὰ πταίνοντες καὶ μὴ κολαζόμενοι φοβεῖσθαι καὶ δεδοικέναι ὀφείλουσιν. Λέγεται γὰρ αὐτοῖς τὰ τῆς τιμωρίας.

Εἰ γὰρ οἱ τὸ φῶς τὸ ἡλιακὸν μὴ θεώμενοι παντὶς θανάτου πιμωτέραν ὑπομένουσι ζωὴν τὴν παθεῖν εὐδὲς τοῖς τοῦ φωτὸς ἀποστερηθέντας ἐκείνου;

Οὐ μόνον τῶν δικαίων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀμαρτωλῶν ἀφάρτα τὰ σώματα ἀνίστανται. Ἄλλ' ἡ τιμὴ αὐτῆς τοῖς ἀμαρτωλοῖς ἐφ' ὅσον κολάσεται; καὶ τιμωρίας γίνεται. Ἀφάρτα γὰρ ἀνίστανται, ἵνα διὰ παντὸς καίηται. Ἐπειδὴν γὰρ τὸ πῦρ ἀσβεστόν ἐστιν ἐκεῖνο, τοιοῦτον αὐτῷ δεῖ σωματίων, μηδέποτε διαπυρρυνόμενον.

Ἐννοήσωμεν οὖν, ὅσον ἐστὶ κακὸν κατακαίεσθαι διὰ παντὸς, καὶ ἐν σκότειν εἶναι, καὶ μυρία οἰμῶζειν, καὶ βρῦχειν τοὺς ὀδόντας, καὶ μηδὲ ἀκούεσθαι. Εἰ γὰρ εἰς δεσμοτήριόν τις ἐμβληθεὶς ἐνταῦθα τῶν εὐγενῶς ἐντετραμμένων, τὴν δυσωδίαν μόνον, καὶ τὸ ἐν σκότειν καίεσθαι, καὶ τὸ μετὰ ἀνδροφόνων δεδεῖσθαι, παντὸς θανάτου χαλεπώτερον εἶναι φησιν ἐννόησον τί ἐστιν, ὅταν μετὰ τῶν τῆς οἰκουμένης ἀνδροφόνων κατακαίωμεθα, μήτε ὀρώμεντες μήτε ὀρώμενοι, ἀλλ' ἐν τλήσει τοσούτῳ νομίζοντες; εἶναι μόνον. Τὸ γὰρ σκότος τὸ ἀλαμπές οὐκ ἀφίησιν ἡμᾶς οὐδὲ τοὺς πλησίον διαγινώσκειν, ἀλλ' ὡς μόνος τοῦτο πάσχων οὕτως ἕκαστος διακρίσεται. Εἰ δὲ σκότος θλίβει καθ' ἑαυτὸ τὰς ἡμετέρας ψυχὰς καὶ θορυβεῖ, τί ἐστὶ ἀρα, ὅταν μετὰ τοῦ σκότους καὶ ὀδύνας τοσαῦτα ὦσι, καὶ ἐμπρησμοί; τοὺς γὰρ δίκαια πράξαντας τῶν ἐκεί οὐδεὶς ἐξαιρήσεται, οὐ πατήρ, οὐ μήτηρ, οὐκ ἀδελφός. Ἀδελφὸν γὰρ οὐ λυτρώσεται ἄνθρωπος, κἂν πολλὴν παρήρησιν ἔχῃ, κἂν μεγάλην ἰσχὺν πρὸς τὸν θεόν. Αὐτοὺς γὰρ ἐστιν ὁ ἀποδίδους ἕκαστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· καὶ ἀπὸ τῶν ἔργων καὶ οὐδῆνα ἐνὶ, καὶ κολασθῆναι ἡμᾶς.

C Φοβερόν, φησὶν, τὸ ἐμπέσειν εἰς χεῖρας θεοῦ ζώντος. Γίγνεται γὰρ, « Ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω » καὶ πάλιν « Κύριος κρινεῖ τὸν λαὸν αὐτοῦ » καὶ πάλιν « Ἐπὶ ἀμαρτωλοὺς καταπαύσει ὁ θυμὸς αὐτοῦ. »

D Βαρύτατ' ἐκλάσσειν ἡ αἰσχύνῃ, ἣν καὶ περὶ τῆς κρίσεως ἐμαυθῆκαμεν, ὅτι οὕτοι ἀναστήσονται εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ οὕτοι εἰς αἰσχύνῃν καὶ ὀνειδισμὸν αἰώνιον.

Οἱ μὲν τὰ ἀγαθὰ πράξαντες τῶν ἐκεί οὐδεὶς ἐξαιρήσεται ἀγαθῶν, ἀλλὰ τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀπολαύσουσι καλῶν· οἱ δὲ ἐγκληθῆναι μὲν μὲδὲν ἔχοντες κακῶν, ἰλλελοπόντες δὲ τὴν τῶν ἀγαθῶν, μετὰ τῶν τὰ κακὰ ἐργασαμένων εἰς τὸ τῆς γέννησιν ἀπαχθῆσονται πῦρ. Τὸ γὰρ μὴ ποιῆσαι ἀγαθὰ, τοῦτο ἐστὶ τὸ ποιῆσαι κακόν. Εἰπέ γὰρ μοι, εἰ τινα οὐκ ἔχῃς ἔχοις; μήτε κλέπτουσα, μήτε ὀβριζοντα, μήτε ἀντιλέγοντα, ἀλλὰ καὶ μέθης κρατοῦντα καὶ τῶν ἄλλων

ἀπάντων, καθήμενον δὲ διὰ παντός ἀργόν, καὶ οὐδὲν τῶν ὀφειλόντων παρὰ οὐκείτου δεσπότη πληροῦσθαι ποιοῦντα, οὐ μαστιγώσεις; οὐ στρεβλώσεις αὐτόν; εἰπέ μοι.

Ἄξιόν σοι τῆς σποράς τὸ θέρος. Πικρίαν ἐσπύρας, ὀρέγῃ τὰ δράγματα· τὸ ἀνηλεὲς ἐτίμησας, ἔχε ὅπερ ἡγάπησας· ἐφυγες τὸν ἔλεον, φεύξεται σε ἔλεος· ἐδεδούλω πτωχόν, βδελύξεται σε ὁ δι' ἡμᾶς πτωχεύσας.

Οἱ ἄνθρωποι πέρας τιμωρίων νομίσουσιν τὸν θάνατον· ἐν δὲ τῇ θεῇ δικαστηρίῳ μολὶς οὗτός ἐστιν ἀρχή.

Ἐγειρόμεθα τοίνυν, αἰώνια μὲν ἔχοντες τὰ σώματα, οὐ πάντες δὲ ὅμοια. Ἄλλ' εἰ μὲν τις ἐστὶ δίκαιος, λαμβάνει σῶμα πνευματικόν, ἵνα δύνῃται μετὰ ἀγγέλων ἀναστρέφασθαι ἀξίως· εἰ δὲ τις ἀμαρτωλὸς ἐστὶ, λαμβάνει σῶμα ὑπομονητικόν τιμωρίας ἀμαρτιῶν, ἵνα ἐν πυρὶ αἰώνιῳ καίόμενος, μηδέποτε καταναλωθῇ. Καὶ δικαίως ἀμφοτέροις τοῖς τάγμασιν ὁ θεὸς παρέχει τοῦτο. Οὐ γὰρ χωρὶς σώματος ἡμῖν πέπρακται τι.

Ἄδου τινὸς ἀνοίγονται πύλαι βαθεῖαι, καὶ ποταμοὶ πυρὸς ὁμοῦ καὶ Στυγὸς ἀπορρώγας ἀνακεράνονται, καὶ σκότος ἐμπέπλεται πολυφάνταστον εἰδώλων, χαλεπὰς μὲν ὕψεις, οἰκτρὰς δὲ φωνὰς ἐπιφρόντων. Δικασταὶ δὲ, καὶ κολασταὶ, καὶ χάσματα, καὶ μυχοὶ μυρίων κακῶν γέμοντες.

ΛΟΓΟΣ ΚΑ'.

Περὶ ἀληθείας καὶ μαρτυρίας πιστοῦς.

Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός, καὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ ζωή.

Ὁ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν, ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ὅτι ἐν τῷ θεῷ εἰσιν εἰρηγασμένα.

Ἀποθέμενοι δὲ ψεῦδος, λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ, ὅτι ἐσμέν ἀλλήλων μέλη.

Οὐκ ἐμμενεῖ μάρτυς εἰς μαρτυρῆσαι κατὰ ἀνθρώπου κατὰ πᾶσαν αἰτίαν, καὶ κατὰ πᾶν ἀμάρτημα.

Χελεὶ ἀληθινὰ κατορθοί μαρτυρίαν.

Ἄ εἶδον οἱ ὀφθαλμοί σου, λάλει.

Μάρτυς πιστός οὐ ψεύδεται.

Ῥύεται ἐκ κακῶν μάρτυς πιστός.

Λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ.

Τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν εἰρήνην ἀγαπᾶτε, λέγει Κύριος παντοκράτωρ.

Μὴ λάβῃς πρόσκιπον δυνάτου· ἔως θανάτου ἀγωνίσαι περὶ τῆς ἀληθείας, καὶ Κύριος ὁ θεὸς σου ποιήσεται ὑπὲρ σου.

Πετεινὸν πρὸς τὰ ὅμοια καταλύει, καὶ ἀλήθειαν πρὸς τοὺς ἐργαζομένους αὐτὴν ἐπινέψει.

Ἀνδρες ἀληθεύοντες εὐορίθουνται ἐν σοφίᾳ, καὶ εὐδοκῶσονται ἕως ἐπισκοπῆς Κυρίου.

Τὸ κράτιστον ἀγαθὸν ἡ ἀλήθεια.

Ὁ ἀληθινὸς λόγος καὶ ἀπὸ ὀνείους διανοίας· προτὶν ἀπλοῦς ἐστὶ καὶ μονότροπος.

Δυσθήρατός ἐστιν ὁ τῆς ἀληθείας λόγος, βεβλῶς· δυνάμενος ἐκφυγεῖν τοὺς μὴ προσέχοντας.

PATROL. GR. CXXXVI.

A minime deditum, semper vero sedentem otiose, et nihil eorum quæ servis domino præstare debet facientem, non verberabis eum? non torquebis? dic mihi.

Gregorius Nyssen. Messis tibi respondebit æmentis: amaritum seminasti, carpe manipulos ejus: coluisti truculentiam, habet tibi quod dilexisti: execratus es pauperem, execrabitur te ille qui nostri gratia pauper fuit.

Homines extremi supplicii locum tribuunt morti, atqui hæc in judicio Dei vix principium est suppliciorum.

Cyrilli. Excitatur igitur, corporibus quidem æternis præditi, non tamen omnes similibus: nam qui justus fuerit, accipit spirituale corpus, ut cum angelis decenter conversari queat: peccator autem accipit corpus passibile, quod idoneum sit ferendo peccati supplicio, ut æterno igne conflagrans nunquam consumatur: et jure quidem utrisque sua reddi corpora Deus constituit. Nihil enim absque corpore nobis factum est.

Plutarchi. Plutonis dehiscunt profundæ portæ, et ignis fluvii simul et Stygis canales permiscuntur, et variis tenebræ simulacris implentur, quorum atrox aspectus est, et voces eduntur miserabiles. Judices item, et lictores, et voragines, et innumeris pleni malis recessus apparent.

SERMO XXI [al. XLV].

De veritate et testimonio fidei.

C Joan. xiv. Ego sum via, veritas et vita.

Qui veritatem facit, venit in lucem, ut opera ejus manifesta fiant, 42 quod in Deo facta sint.

Ephes. iv. Deposito mendacio quisque vestrum veritatem loquatur cum proximo suo. Membra enim sumus invicem.

Deut. ix. Non stabit testis unus ad testificandum contra hominem secundum omne facinus, et secundum omne peccatum.

Labia vera rectum testimonium proferunt, Quæ oculi tui viderunt, loquere.

Prov. xiv. Testis fidelis non mentitur.

Testis fidus liberat a malis.

Zachar. viii. Loquimini veritatem quisque cum proximo suo.

Ibid. Veritatem et pacem diligite, inquit Dominus omnipotens.

Sirach. xiv. Ne accipias personam potentis, ad mortem usque pro veritate certato, et Dominus Deus tuus pugnabit pro te.

Ibid. xxiii. Avis diverit ad aves, et veritas ad studiosos ipsius revertetur.

Viri veraces inveniuntur in sapientia, et agent feliciter usque ad visitationem Domini.

Basilii. Præstantissimum bonum est veritas.

Sermo vernus et a mente sana profectus simplex est et uniformis.

Ægre comprehenditur veritatis oratio, et non animadvertentes facile potest effugere.

Theologi. Verum quidem unum est, mendacium autem multiplex.

Chrysost. Veritas est firma comprehensio entis in animo.

Plerique magis inclinare videmur ad probabilia, licet inventu laboriosa, quam ad veritatem.

Dionysii. Veritas est Deus, utpote unum, non multa secundum naturam. Verum quippe unum est, mendacium autem multiplex. Nam et Christus, inquit: « Ego sum via, veritas et vita. »

Philonis. Veritas est facultas res obumbratas in lucem producens.

Evagrii. Veritatem tacere est aurum sepelire.

Plutarchi. Aequalitas frutina, veritas autem ratione philosophiæ examinatur.

A via et veritate aberrare malum est.

Menandri. Præstat eligere falsum quam verum malum.

Veritas quidem amara et ingrata est stolidis, mendacium autem suave et gratum: nimirum ut illis qui dolent oculos, molestus est lucis aspectus, tenebræ autem, visum reprimentes, claræ et minime molestæ sunt.

Democriti. Pietas palam declaranda est, veritas constanter defendenda.

Epicteti. Nihil veritate pretiosius haberi debet, ne amicitia quidem, utpote obnoxia affectibus, qui quod iustum est turbant et obumbrant.

Immortalis et æterna res est veritas. Non donat autem nobis pulchritudinem ⁴³ paulatim tabescentem, neque dicendi fiduciam et iustitia prodeuntem auferi: sed quæ iusta et legitima sunt, exhibet, discernens ab eis injusta et redarguens.

SERMO XXII [al. XLVII].

De mendacio et calumnia, et falso testimonio.

Exod. xx. Non dices falsum testimonium contra proximum tuum.

Paul. v. Perdes quotquot loquuntur mendacium.

Prov. x. Qui nititur mendaciis, ventos pascet, et aves alas persequetur.

Prov. xii. Labia mendacia Dominus abominatur.

Vanum et mendacem sermonem procul a me remove.

Lingua mendax odit veritatem.

Prov. xiv. Excitat mendacia testis iniquus, et discordiam fratribus immittit.

Ibid. xix. Testis falsus non erit impositus.

Ibid. xxi. Testis falsus peribit; testis iniquus deceptor est.

Zachar. Ne diligatis falsum iuramentum, quoniam Hæc omnia odi, inquit Dominus omnipotens.

Jerem. Veritatem non loquentur. Lingua eorum didicit loqui mendacium.

Basilii. Improbabilitatis extremus finis est mendacium. Lapsus a veritate privatio visus est in mente et obsecratio.

Τὸ μὲν ἀληθές ἐν, τὸ δὲ ψεῦδος πολυσχιδές.

Ἀληθεῖα ἴσιν ἡ τοῦ ὄντος ἀσφαλής· κατανόησις.

Ὡς τοῖσι, ῥέπομεν ἐπὶ τὰ ἐνδοξα μᾶλλον, καὶ ἐκίπνονα τυγχάνη, ἢ ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν.

Ἀληθεῖα ἴσιν ὁ θεὸς ὡς ἐν, οὐ πολλὰ τῇ φύσει. Τὸ μὲν γὰρ ἀληθές ἐν, τὸ δὲ ψεῦδος πολυσχιδές, Φησὶ γὰρ καὶ ὁ Χριστός· « Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός, καὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ ζωὴ. »

Ἀληθεῖα ἴσιν ἡ τὰ τῶν συνεστιασμένων πραγμάτων ἀνακαλυπτήρια ἔχουσα δύναμις.

Τὸ εἰσῆν τὴν ἀλήθειαν χρυσὸν ἴσιν θάπτειν.

Τὸ μὲν ἴσον ζυγόν, τὸ δὲ ἀληθές τῷ ἐκ φιλοσοφίας λόγῳ κρίνεται.

Ὅδοῦ καὶ ἀληθείας χαλεπὸν ἀποκλινεσθῆναι.

Κρεῖττον εἶσθαι ψεύδους ἢ ἀληθὲς κακόν.

Τὸ μὲν ἀληθές μικρόν ἐστι καὶ ἀγέ· τοῖς ἀνοήτοις· τὸ δὲ ψεῦδος γλυκὺ καὶ προσηγνός· ὥσπερ γὰρ οἶμαι, καὶ τοῖς νοσοῦσι τὰ ὀφθαλμοῦ, τὸ μὲν πῶς ἀνιερῶν ὄφθῃ, τὸ δὲ σκοτός ἀλυπὸν καὶ φίλον, οὐκ εἴη βέλτερον.

Χρὴ τὴν μὲν εὐσείδειαν φανερώς ἐνδείκνυσθαι, τῆς δὲ ἀληθείας θαρρύντως προῖστασθαι.

Μῆτ' ἐν τῇ ἀληθείᾳ τιμώτερον ἴστω, μῆδ' ἐφίλλας ἐκλογὴ ἐκτός [ἐντός] παθῶν διακειμένη, οἷς τὸ δίκαιον καὶ συγγέται καὶ σκοτίζεται.

Ἀθάνατον χρέμα ἡ ἀλήθεια, καὶ αἰδίων. Παρέχει δὲ ἡμῖν οὐ κάλλος χρόνῳ παρανέμενον, οὔτε παρρησίαν ἀφαιρῆν τὴν ὑπὸ δίκης, ἀλλὰ τὰ δίκαια καὶ τὰ νόμιμα, διακρίνουσα ἀπ' αὐτῶν τὰ ἀδίκαια καὶ ἀπειλόχουσα.

ΛΟΓΟΣ ΚΒ΄.

Περὶ ψεύδους καὶ συκοφαντίας καὶ ψευδομαρτυρίας.

Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μετὰ τυραν ψευδῆ.

Ἀπολεῖς πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος.

Ὅς ἐρεῖσθαι ἐν ψεύσειν, οὗτος ποιμανεὶ ἀνέμους. Ὁ δ' αὐτὸς διώξεται ὄνεια πτερωτά.

Βέβλυγμα Κυρίου γένη ψευδῆ.

Μάστιγον λόγον καὶ ψευδῆ μακρὴν ποίησον ἀπ' ἐμοῦ.

Γλώσσα ψευδὲς μισεῖ ἀλήθειαν.

Ἐκκαίει ψευδῆ μάρτυς ἀδικός, καὶ ἐπιτίμει καὶ κρίσεις ἀνὰ μέσον ἀδελφῶν.

Μάρτυς ψευδῆς οὐκ ἀτιμώρητος ἔσται.

Μάρτυς ψευδὲς ἀπολείπεται. Ὁ μάρτυς ἀδικῶν ὄσλος.

Ὅρκον ψευδῆ μὴ ἀγαπᾷς, δίδω, ταῦτα πάντα ἐπίσημα, λέγει Κύριος· παντοκράτωρ.

Ἀλήθειαν οὐ μὴ λαλήσωσι· μεμάρθηκεν ἡ γλῶσσα αὐτῶν λαλεῖν ψεῦδος.

Ἐσχάτος ὁρὸς τῇ· πονηρίᾳ ἴσιν τὸ ψεῦδος· τῆς ἀληθείας ἀπόπτωσις ἀσάφεια ἴσιν διανοία· καὶ τύφωσις.

Τὸ μὲν ἀληθὲς ἐν, τὸ δὲ ψεῦδος πολυσχιδές.

Εὐδαιμον τὴ πονηρία, καὶ πάντοθεν ἐαυτῇ περιπίπτουσα.

Ἡ ἀλήθεια τὴν γῆν κατέλειπεν. Οἱ συκοφάνται τὸ ψεῦδος πιπράσκουσιν, ἀλλήλους ψευδόμενοι τοὺς ὅρκους ἀνάλωσαν, εἰς τὸ ὁμνῆσαι καὶ μόνον τὸν θεὸν ἐπιστάμενοι.

Τὸ ψεῦδος ἐν πρώταις λεχθέν, πλεονα πίστιν ἔχει παρὰ τὴν ἐν δευτέρῳ λόγῳ δεικνυμένην ἀλήθειαν.

Τὸ μὴ ἐαυτὸν μαρτυρεῖν ἱκανὸν, τῆς δὲ ἀπ' ἑτέρου χρῆζον συνηγορίας ἀδίδαιον εἰς πίστιν.

Ψεῦδός ἐστι φαντασία τις παρὰ τὸ μὴ ὂν ἐγγινόμενῃ τῇ διανοίᾳ, ὡς ὑποστῶτος τοῦ μὴ ὑπάρχοντος.

Τὸ ψεῦδος ὅταν θάλῃ πιστευθῆναι, ἴαν μὴ πῆξῃ θεμέλιον δοκίμης ἀληθείας, οὐ πιστεύεται.

Καλὸν γάρ ποτε καὶ τὸ ψεῦδος, ὅταν ὠφελεῖν τοὺς λέγοντας, μὴδὲν καταβλάπτῃ τοὺς ἀκούοντας.

ΛΟΓΟΣ ΚΓ.

Περὶ ἀδελφῶν, καὶ φιλαδελφίας, καὶ μισοδελφίας.

Ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες, ὅτι ἔμοι μαθηταὶ ἔστε, ἴαν ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.

Ἐάν τις εἴπῃ ὅτι Ἀγαπῶ τὸν θεόν, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶ, ψεῦστης ἐστίν. Ὁ γὰρ μὴ ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ὃν εἶρακε, τὸν θεὸν ὃν οὐχ εἶρακε, πῶς δύναται ἀγαπᾶν;

Περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας οὐ χρειαζόμενοι ἔχετε γράφασθαι ὅρμιν. Αὐτοὶ γὰρ θεοδιδάκτοι ἔστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους.

Πᾶς ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἀνθρωποκτόνος ἐστίν.

Ἰδοὺ δὲ εἰ καλὸν ἢ εἰ τερπνόν, ἀλλ' ἢ τὸ κατοκεῖν ἀδελφοὺς ἐστὶ τὸ αὐτό;

Ἀδελφός ἐστὶν ἀδελφοῦ βοηθούμενος ὡς πόλις θυρεὸς καὶ ὄψλη· ἰσχύει δὲ ὥσπερ εἰ τεθαρμασμένον βασίλειον.

Ἀδελφοὶ ἐν ἀνέγκαις ἀλλήλοις χρήσιμοι ἔσονται· εἰς τοῦτο γὰρ γεννῶνται.

Ἀδελφοὶ καὶ βοηθεῖτε ἐν καίρῳ θλίψεως· καὶ ὅπῃ ἀμφοτέρω ἐλεημοσύνη ῥύσεται.

Μὴ μισήσῃς σου τὸν ἀδελφόν (καὶ ταῦτα ὡρεῖται) ὅπῃ οὐ Χριστὸς ἀπέθανεν, καὶ οὗς ἀδελφὸς ἐγένετο, θεὸς ὢν καὶ ἀγαπῶν.

Οὐκ ἔστιν ἀντίκτισις οὐδέμια ἀδελφοῦ, ὥσπερ οὐδὲ χειρὶς ἀναιρέσεως.

Οἱ ἀδελφοὺς παρὲντες, καὶ ἄλλους φίλους ᾗ τούτων, παρακλητοὶ εἰσι τοῖς τὴν ἐαυτῶν γῆν ἔδωκε, τὴν δὲ ἄλλοτρίαν γεωργοῦσιν.

(1) Longe alius sensus est apud Hebraeos.

A Theologi. Verum quidem unum est, mendacium autem multiplex.

Chrysost. Facile capitor improbitas, et undique per seipsam implicatur.

Veritas terram relinquit. Calumniatores vendunt mendacium, decipiendo se invicem juramenta consumunt, non aliter quam jurando solum Dei memores.

Isidori Pelusiota. Mendacium ab initio dictum magis persuadet, quam posteriori sermone indicata veritas.

Philonis. Non potest firmam fidem facere, cuius testimonium per se non est sufficiens, sed alieno patrocinio indiget.

Mendacium est imaginatio quidam circa non ens in animo oborta, tanquam subsistat id quod non est.

Severiani. Mendacium quando fidem facere voluerit, nisi veritatis apparentis fundamentum fuerit, non persuadebit.

Charictis. Bonum est aliquando mendacium quodque, cum ita juvat mentientes, ut audientes non laedat.

SERMO XXIII [a. CXXXVI].

De fratribus, et amore ac odio in fratres.

Joan. xiii. In hoc omnes cognoscant quod mei discipuli sitis, si diligatis vos invicem.

I Joan. iv. Si quis Deum se diligere dixerit, et fratrem suum odio habet, mendax est. Nam qui fratrem suum, quem vidit, non diligit: Deum quem non vidit, quomodo diligere poterit?

I Thess. iv. De amore fraterno non opus habetis ut scribatur vobis. Vos ipsi enim a Deo docti estis, ut nos invicem diligatis.

I Joan. iii. Quisquis odit fratrem suum, homicida est.

Psal. cxxxi. Ecce quid melius aut jucundius est, quam fratres simul habitare?

Prov. xviii. Frater adjutus a fratre est tanquam civitas munita et excelsa, et aequipollens bene fundato palatio (1).

Frates in necessitatibus sibi subveniant: ad hoc enim procreantur.

Sirach. xl. Fratres et auxilium tempore afflictionis; praeter utrisque autem misericordia liberabit.

Theologi. Ne oderis fratrem tuum, pro quo mortuus est Christus, idque gratis: et cum Deus ac Dominus esset, frater tuus factus est.

Plutarchi. Nulla est fratris recuperatio, ut neque minus ablatum.

Socratis. Qui fratribus relictis alios amicos quaerunt, consimiles sunt illis, qui rus suum deserunt, et alienum colunt.

SERMO XXIV [al. CXXXV].

A

ΛΟΓΟΣ ΚΑ'.

De amicis et amore fraterno.

Περὶ φίλων καὶ φιλαδελφίας.

Joan. xiii. In hoc omnes cognoscent quod mei discipuli sitis, si diligatis vos invicem.

I Cor. xiii. Si linguis hominum loquar et angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum aes rsonans aut cymbalum tinniens.

Galat. v. Universa lex in hac una completur, quæ proximum ut seipsum diligere præcipit.

Sirach. Quisquis fratrem pauperem odit, alienus est ab amicitia.

Basili. Improborum et imperitorum nemo est amicus. Nam honestas amicitia non cadit in pravam affectionem. Siquidem nihil turpe et indecens ad amicitia concinnitatem redigi potest. Quippe

Amicorum dicta, licet injuria, toleranda sunt. Minus suspecta esse debent vulnera quæ amicis inflixit, quam simulata inimicorum oscula.

Theologi. Nihil est quod mereatur pro fide amico permutari, nec potest satis ponderari decus ejus. Amicus fidelis validum munimentum est: et qui invenerit ipsum, invenit thesaurum.

Boni semper præferendi sunt non bonis. Malis autem conversans, omnino malus evades.

Amicitia tum patiende, tum audiendo 45 nihil non tolerabit.

Discordia propter pietatem melior est, quam concordia alicui viro obnoxia.

Chrysost. Qui inimicos regis familiares habet, non potest amicus esse regis.

Feltris non tantum inurit corporis naturam, quantum animos amantium se disjunctio.

Præstat solem nobis exstingui, quam privari amicis; multi enim solem videntes in tenebris sunt: qui autem amicorum copiam habent, in afflictione esse non possunt. Nihil enim, nihil amicitia jucundius accidere potest. Nam quid non faceret sincerus amicus? Quantum voluptatis, quantum utilitatis, quantum denique securitatis illo non afferret? Infinitos licet thesauros narres, nihil omnium tamen sinceri amici pretium æquaverit.

Valde amari cupere ex valde amando nascitur.

Animum sæpius excitat, non solum memoria illorum quos amamus, sed vestis etiam eorum visa, aut littera quam pinxerit exopista manus, aut aliud quodpiam factum obvium, quo illi utebantur.

Profecta ab illis qui amantur, licet exigua, desiderant videntur magna.

Quamvis gladium strinxeris adversus amicum, non tamen desperes. Patet enim reditus ad ipsum, si os aperueris: noli desperare, licebit enim reconciliari, si absit exprobratio et arcuorum detectio.

Ἐν τούτῳ εἰσονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἴστε, ἂν ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.

Ἐν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἡχῶν, ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον.

Πᾶς ὁ νόμος ἐν ἐνὶ μόνῳ πεπληρωται, ἐν τῷ, Ἄγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.

Πᾶς ὁ ἀδελφὸν πτωχὸν μισῶν τῆς φιλίας μακρὰν ἴστιν.

Οὐδεὶς πονηρῶν καὶ ὁμειῶν φίλος. Οὐδὲ γὰρ πίπτει τὸ τῆς φιλίας καλὸν εἰς μοχθηρὰν διδασκίαν. Δι' τὴν οὐδὲν αἰσχροὶν καὶ ἀνάρμοστον εἰς συμφωνίαν δύναται χωρῆσαι φίλος. Τὸ γὰρ κακὸν οὐ τῷ ἀγαθῷ ἐναντίον ἐστὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ ἑαυτῷ.

Τὰ παρὰ φίλων λεγόμενα, καὶν ὕβρις ἢ φορητά. Ἀξιοπιστότερα τραύματα φίλου ἢ ἀκούσια φιλέματα τοῦ ἐχθροῦ.

Φίλου πιστοῦ οὐκ ἔστιν ἀντάλλαγμα τῶν ὁντων οὐδὲν, οὐδὲ τις σταθμὸς τῆς καλλονῆς αὐτοῦ. Φίλος πιστὸς σκέπη κραταία· καὶ ὁ εὐρὼν αὐτὸν εὖρεν θησαυρόν.

Ἄξι προτίμα τοὺς καλοὺς τῶν μὴ καλῶν. Κακοὶ δ' ὁμιλῶν, καὶ καχὸς πάντως ἔσθ.

Πάντα εἴσει φίλος, καὶ πάσχουσα καὶ ἀκούουσα.

Κρείσσων ἐμπαθεὺς ἐμονοίας ἢ ὑπὲρ εὐσεβείας διάστασις.

Ὁ τοῖς ἐχθροῖς τοῦ βασιλέως συμφιλιάζων οὐ δύναται φίλος τοῦ βασιλέως εἶναι.

Οὐχ οὕτως πυρρὸς κατακαίειν εἰσὶν σώματος φύσιν, ὡς τὰς ψυχὰς τὸ καχερίσθαι τῶν φιλουμένων.

Βέλτιον ἡμῖν σεβεσθῆναι τὸν ἥλιον ἢ φίλων ἀποστερηθῆναι. Πολλοὶ γὰρ τὸν ἥλιον ὀρῶντες, ἐν σκότῳ εἰσὶ. Φίλων δὲ εὐποροῦντες, οὐδ' ἂν ἐν θλίψει γένοιτο. Οὐδὲν γὰρ, οὐδὲν τῆς ἀγάπης γλυκύτερον γένοιτο ἂν. Τί γὰρ οὐκ ἂν ἐργάσατο φίλος γνήσιος; πόσῃ μὲν οὐκ ἂν ἐμπούκασαιεν ἡδονήν; πόσῃ δὲ ὠφέλειαν; πόσῃ ἀσφάλειαν; καὶν μυρίους θησαυροὺς εἴποις, οὐδὲν ἀντάξιον γνησίου φίλου εὐροῖς.

Τὸ σφόδρα φιλεῖσθαι ἐθέλειν ἀπὸ τοῦ σφόδρα φιλεῖν γίνεσθαι.

Διανίστησιν ὡς τὰ πολλὰ τὴν ψυχὴν οὐ μόνον ἢ μνήμη τῶν φιλουμένων, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν αὐτῶν ὁρατὴν, καὶ γράμμα τῆς ποθομένης χειρὸς, ἢ ἄλλο τι, ὅπερ ἐκείνοι ἐχρῶντο, ἐπὶ χεῖρας ἰδόντες.

Τὰ παρὰ τῶν φιλουμένων, καὶν μικρὰ τοῦ καλῶν, μεγάλα τῷ ποθοῦντι φαίνεσθαι.

Ἐπὶ φίλων ἂν καὶ σπάσης βομφαλίαν, μὴ ἀπειπίσης· ἔστι γὰρ ἐπ' ἀνάθεος ἐπὶ φίλον, ἂν ἀνοίξῃς στόμα· μὴ ἀπογῶγες· ἔστι γὰρ διαλλαγή, ἀνευ ὁνειδισμοῦ καὶ μυστηρίων ἀποκαλύψεως.

Οἱ μεγάλοι κινδύνοι καὶ τοὺς τῆς φιλίας λύουσι. A Magna pericula dissolvunt etiam amicitiae leges. νόμους.

Τὸ μὲν ἀγαπᾶν τοὺς μισοῦντας ἀρετῆς καὶ θεῶν· τὸ δὲ τοὺς ἀγαπῶντας, ἀνθρώπινον καὶ κοινόν· τὸ δὲ μισεῖν καὶ τοὺς ἀγαπῶντας οὐδὲ θηρίων εἶμαι.

Φίλον ἡγγεῖον τὸν βοηθεῖν καὶ ἀντωφελεῖν ἐθέλοντα, καὶ μὴ δύνηται.

Ἐν πρὶν τοῖς ἄλλοις τὸ μέτρον ἀριστερόν· ἐν δὲ τῇ ἀγάπῃ ὁ τὸ πλεῖον ἔχων θεοφιλέστερος.

Ἰσχυροὶ μὲν ἀρετὴν ἐν πολέμῳ, φίλον δὲ πίστιν ἐν ἀτυχίᾳ κρίνομεν.

Ἐκείνη μὲν τὰ καὶνὰ κρείττονα, φίλια δὲ ἡ παλαιότερα. B

Πολλοὶ φίλους αἰροῦνται οὐ τοὺς ἀρίστους, ἀλλὰ τοὺς πλουτοῦντας.

Ἡ ἀληθινή φίλια τρία ζητεῖ μάλιστα· τὴν ἀρετὴν, ὡς καλὴν, καὶ τὴν συνήθειαν, ὡς ἡδύ, καὶ τὴν χρείαν, ὡς ἀναγκαῖον.

Βραδύς μὲν φίλος γίνου, γενόμενος δὲ πειρῶ διαμένειν. Ὅμοιος γὰρ αἰσχρὸν μηδὲνα φίλον ἔχειν, καὶ πολλοὺς ἑταίρους μεταλλάττειν.

Δοκιμάζεις τοὺς φίλους ἐκ τῆς περὶ τὸν βίον ἀτυχίας καὶ τῆς ἐν τοῖς κινδύνοις κοινωνίας. Τὸ μὲν γὰρ χρυσίον ἐν πυρὶ δοκιμάζομεν, τοὺς δὲ φίλους ἐν ταῖς ἀτυχίαις γινώσκομεν.

Τῶν ἀπόντων φίλων μέμνησο πρὸς τοὺς παρόντας, ἵνα δόξης μὴδὲ τῶν παρόντων ὀλιγωρεῖν.

Διὰ μὲν γὰρ τῶν ὀφθαλμῶν μόλις ὄρεται τὰ ἐμπροσθεν, διὰ δὲ τῶν φίλων καὶ τὰ ἐπὶ γῆς πέρα θέασθαι.

Διὰ μὲν τῶν ὤτων οὐκ ἂν τις ἀκούσῃ καὶ τὰ σφόδρα ἐγγύθεν· διὰ δὲ τῶν φίλων οὐθενὸς τῶν ἀναγκαίων ὁποῖδήποτε ἀνηκούσῃ.

Ῥᾶν ἂν τις συμφορὰν τὴν χαλεπωτάτην φέρει μετὰ φίλων ἢ μόνος εὐτυχίαν τὴν μεγίστην.

Τίς ἐπιτήδειος πρὸς φίλον; Ὁ πλεῖστα ἀδικεῖσθαι δυνάμενος.

Ὅσπερ οἶνος κινεῖται τοῖς τῶν πινόντων τρώποις, οὕτω καὶ φίλια τοῖς τῶν χρωμένων ἥθεσι.

Φίλον γνήσιον ἐν κακοῖς μὴ φοβεῖ.

Τὸν σπουδαῖον φίλον πρὸς μὲν τὰς εὐφροσύνας κληθέντα δεῖ παρῆναι· πρὸς δὲ τὰς περιστάσεις ἀποκλήθην δεῖ συμπαρῆναι.

Οἱ ἀληθινοὶ φίλοι καὶ τὰς φιλίας ἡδέας, καὶ τὰς συμφορὰς ἐλαφροτέρας ποιοῦσιν, ὧν μὲν συναπολαύοντες, ὧν δὲ μεταλαμβάνοντες.

Ἐπίσχεμα δὲ καὶ πεπείρασμα λίαν.

Ὅς τῶν ἐχόντων πάντες ἄνθρωποι φίλοι.

Φίλον ἐκείνον νόμιζε, ὅστις αὐτὸν οὐ, ἀλλὰ μὴ τὰ περὶ σὲ ἀγαπᾷ.

Βέλτιον πολλὰ χρήματα ἀπολέσασθαι, ἢ ἓνα φίλον κτεῖσθαι, ἢ ἓνα φίλον ἀπολέσασθαι, πολλὰ χρήματα κτεῖσθαι.

Photii patriarchæ. Diligere illos qui nos habent oīlio, divina quædam virtus est : amantes autem redamare, humanam et vulgare est : ipsos vero odisse diligentes, ne belluis quidem convenire videtur.

Philonis. Amicus ducendus est, qui auxilium et operam mutuam, si re ipsa non potest, voluntate saltem præstat.

Firmi. In cæteris quidem rebus laudatur mediocritas : in amore vero qui plurimum habuerit, is Deo charior sit.

Plutarchi. Equi bonitatem in bello, amici vero fidem in calamitate judicamus.

Vasa quidem meliora sunt nova : sed amicitia præstat quo vetustior.

Amicos nihil non optimos, sed divites eligunt.

Vera amicitia tria præcipue requirit : virtutem, ut honestum ; familiaritatem, ut jucundum ; et utilitatem, ut necessarium.

Isocratis. Tarde quidem inæas amicitiam, initam vero constanter serves. Equæ enim turpe est amicum non habere, ac in amicitia inconstantem esse.

Amicos probabis ex calamitate in 46 vita et communicatione periculorum. Aurum enim igne probamus, amicos in adversa fortuna cognoscimus.

Absentium amicorum apud præsentem mentionem facito, ut etiam præsentem non videaris negligere. C

Dionis. Oculis quidem vix ea videre licet quæ ante pedes sunt : per amicos autem etiam longius remota conspiciuntur.

Chrysost. Auribus quidem vix ea hauriantur quæ proxima sunt : per amicos omnia ubivis necessaria audire datur.

Facilius quis cum amicis gravissimam calamitatem fert, quam solus vel maximam prosperitatem.

Aristot. Quis idoneus est amicitiae ? Qui plurimas injurias ferre potest.

Demosthenis. Sicut vinum attemperatur ingenis bibentium, ita et amicitia pro moribus utentium variat.

D Socratis. Amicum sincerum in rebus adversis ne timeas.

Democriti. Probum amicum gaudiis quidem vocatum adesse decet, adversis autem casibus sua sponte.

Veri amici tum suaves amicitias fruitione communi, tum calamitates leviores participatione sua reddunt.

Euripidis. Hoc scio et plane expertus sum, quod omnes amici sunt divitibus.

Amicum existimes qui teipsum diligit, non tua.

Moschionis. Satius est multis pecuniis amissis unum amicum comparare, quam amico uno amisso multas adipisci pecunias.

Pecunie non debent pro amico haberi, sed ami-

eni pro pecuniis.

Theognidis. Multi ad pocula chari sunt amici, in rebus autem seris pauciores.

Menandri. Aurum quidem probari solet igne; amici vero benevolentia tempore judicatur.

Verus amicus est, qui calamitatum quoque particeps fuerit cum amicis.

Equi usum aspera via prodit, et amicum benevolum calamitates discernunt.

Epicii. In prosperitate facillime reperiri amicum: adversante autem fortuna difficillime.

Adversorum casuum necessitas amicos probat, arguit inimicos.

Amicis presentibus beneficia, absentibus bona verba conferre oportet.

A nemine amari se cogitet, qui neminem amat.

Et medicum et amicum deligere oportet, non qui jucundior, sed qui sit utilior.

Sexti. Amicum non diligas utilitatis gratia. Nam talis amicitia brevis et instabilis est.

Pittaci. Erga amicos esto constans, erga inimicos cautus.

Nicoelis. Primum judicare, deinde amare convenit, non vice versa.

Libanii. Si fueris sordidus, non habebis optimum amicum.

Cum amicis feliciter agentibus gaudendum est, et afflictis condolendum.

Omnibus esto comis, familiares autem habeas optimos.

Fidelis amici loco istum habeas, quem non computatio, sed temporis calamitas probat, et qui nihil tibi indulget nisi profuturum.

Solonis. Amicus secundum Deum veracibus verbis mel et lac profundit.

Raro ad amicum ingreditur, ne tui satur te oderit.

Nunquam desideres amicum tibi comparare, qui neque in corpus nec in animam tuam beneficus esse queat.

Idem fuerit, ex aureo poculo remedium bibere, et ab amico benevolo consilium capere.

SERMO XIV [al. CXXXVII].

De amicis improbis.

Prov. III. Ne mollaris in tuum amicum mala, prope habitantem et confidentem in te.

Ne deseras amicum veterem: novus enim non par est ei. Vinum novum, amicus novus, inveteratum autem cum gaudio bibes.

Amicus est in tempore suo (alias, particeps mensæ) et non permanebit afflictionis tempore. Dum res tibi secundæ sunt, erit sicut tu: et cum humiliatus fueris, erit tibi contrarius.

Ibid. Separare ab inimicis tuis, et ab amicis tuis tibi cave.

Οὐ τὰ χρήματα φίλοι, ἀλλ' οἱ φίλοι χρήματα.

Πολλοὶ παρ' χρητῆρι φίλοι γίνονται ἑταῖροι, Ἐν δὲ σπουδαίῳ πράγματι παυρότεροι.

Χρὺς μὲν οἶδε δοκιμάζεσθαι περὶ, Ἡ πρὸς φίλους δ' εὖνοια καιρῷ κρίνεται.

Φίλος ἀληθής ὁ κοινωνῶν καὶ ἐν ταῖς συμφοραῖς τοῖς φίλοις.

Ὅπου χρεῖαν ἰλέγχει τραχύτης ὁδοῦ, καὶ φίλον εὖνουν αἱ συμφοραὶ διακρίνουσιν.

Ἐν εὐτυχίᾳ φίλον εὐρεῖν εὐπορώτατον· ἐν δὲ δυστυχίᾳ πάντων ἀπορώτατον.

Ἡ τῶν περιστάσεων ἀνάγκη τοὺς μὲν φίλους δοκιμάζει, τοὺς δὲ ἐχθροὺς ἰλέγχει.

Παρόντας μὲν τοὺς φίλους δεῖ εὖ ποιεῖν, ἀπόντας δὲ εὐλογεῖν.

Ἦν' οὐδενὸς φιλεῖσθαι δοκεῖται τις, μηδένα φίλῳ.

Καὶ ἱατρὸν καὶ φίλον οὐ τὸν ἴδιον, ἀλλὰ τὸν ἀφελιμώτατον ἐκλέγεσθαι χρὴ.

Φίλον μὴ αἰροῦ διὰ τὴν ὠφελειαν· τοιοῦτή γὰρ φίλα βραχυτά καὶ ἀδύνατος.

Περὶ μὲν τοὺς φίλους ἰσθὶ βέβαιος, περὶ δὲ τοὺς ἐχθροὺς ἀσφαλής.

Δεῖ κρίναντας φιλεῖν, οὐ φιλεῖσαντας κρίναι.

Ῥυπαρὸς ὑπάρχων, οὐχ ἱεὺς ἀριστὸν φίλον.

Συγκαίρειν χρὴ τοῖς φίλοις καλῶς πράττουσιν, ὥς καὶ συναγαγεῖν λυπημένους.

Ἡδέως ἔχει πρὸς ἀπαντας, πλὴν χρῶ τῷ βέλτιστῷ.

Πιστοῦ φίλου νόμιζε μηδὲν ἄξιον.

Ὅν οὐ κρατῆρ ἰδαίξῃ, καιροῦ δὲ ζήλῃ.

Ὅς οὐ χάρις ἢ μόνον τὸ συμφέρον.

Ὁ κατὰ θεὸν φίλος βίβει μὴ καὶ γὰρ τοῖς ἀληθεῖσι λόγοις.

Ἐπάνιον εἰσαγε σὸν πόδα πρὸς τὸν φίλον, ἵνα μὴ σου πλησθεῖς μισήσῃ σε.

Μηδέποτε ἀρετῆς κτήσασθαι φίλον τὸν μήτε ψυχὴν μήτε σῶμα σου εὖ ποιεῖν δυνάμενον.

Ἐκ χρυσοῦ ποτηρίου πίνειν φάρμακον, καὶ παρὰ φίλου εὐγνώμονος συμβουλίαν λαμβάνειν, ταυτὸν εἶστιν.

ΛΟΓΟΣ ΚΕ.

Περὶ φίλων μηχανῶν.

Μὴ τέχταινε ἐπὶ τὸν φίλον καὶ περιουοῦντα καὶ πεπονητά ἐπὶ σοί.

Μὴ ἐγκαταλίπῃς φίλον ἀργαῖον. Ὁ γὰρ πρόσφατος οὐκ ἔστιν ἱκανὸς αὐτῷ. Οἶνος νέος φίλος νῖος· ἂν δὲ παλαιωθῇ, μετ' εὐφροσύνης πίνειται αὐτόν.

Ἔστι φίλος ἐν καιρῷ αὐτῷ (al. κοινωνὸς τραπέζων), καὶ οὐ μὴ παραμείνῃ ἐν καιρῷ θλίψεως· καὶ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς σου ἔσται ὥς σὺ· καὶ τὸν ταπεινωθῆς, ἔσται κατὰ σοῦ.

Ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν σου διαχωρίσθητι, καὶ ἀπὸ τῶν φίλων σου πρόσχε.

Ἔστι φίλος ὀνόματι φίλος.

Εἰ κτᾶσαι φίλον, ἐν πειρασμῷ (1) κτῆσαι αὐτόν, καὶ μὴ ταχὺ ἐμπιστεύσῃς αὐτῷ.

Ὁ ὀνειδίζων φίλον αὐτοῦ διαλύσει φιλίαν.

Οἱ ἀκόλαστοι τὴν γνώμην μέχρι μὲν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν τὰ σιτία τυγχάνει, εὐφημοῦσι, κολακεύουσιν, ὑπερθαυμάζουσιν· ὀλίγον δὲ τῆς τραπίζης· ὑπερταθείσης, ὥσπερ τισὶ λίθοις, τοῖς λόγοις, ταῖς βλασφημίαις βάλλουσιν, ὃν πρὸ βράχιοις ἴσα θεῶ δια τὴν ἡδονὴν προσεκύουσιν.

Φεύγειν δεῖ τὴν φιλίαν, ὣν ἀμφίβολος ἡ διάθεσις.

Μηδὲνα φίλον ποιῶ, πρὶν ἂν ἐξετάσῃς πῶς κίχρηται τοῖς πρότερον φίλοις. Ἐλπίζει γὰρ αὐτὸν καὶ περὶ σὲ γενέσθαι τοιοῦτον, ὅς τις καὶ περὶ ἐκείνου γέγονε.

Τὸ φιλεῖν ἀκαίρως· ἴσον ἐστὶ τῷ μισεῖν.

Τὸ μὴ δύνασθαι βοηθεῖν τοῖς φίλοις ἀπορίας, τὸ δὲ μὴ βούλεσθαι κακίας τακμήριον.

Ἀφροσι μὴ χρῶ φίλοις, ἐπεὶ κληθήσῃ καὶ οὐ παντελῶς ἄφρων.

Ἐλάσσω κακὰ πάσχουσιν οἱ ἀνθρώποι ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἢ ὑπὸ τῶν φίλων. Τοὺς μὲν γὰρ ἐχθροὺς δεδιότες φυλάσσονται· τοῖς δὲ φίλοις ἀνεωγμένοι εἰσι, καὶ γίνονται σφαλεροὶ καὶ εὐπειθοῦλες.

Μυστήριον ἐν φιλίᾳ ἀκούσας, ὕστερον ἐχθρὸς γινόμενος μὴ ἐκφάνῃ. Ἀδικαί, γὰρ οὐ τὸν ἐχθρὸν, ἀλλὰ τὴν φιλίαν.

Μὴ κτῆσαι φίλον, ᾧ μὴ πάντα πιστεύεις.

Αἱ ἐκ φίλων εἰς φίλους γινόμεναι λύπαι δυσθεράπευτοι· λίαν τυγχάνουσι, καὶ μαίζουσι· τῶν ἐχθρῶν ἔχουσι τὰς ἐπιτηρείας.

Μυστήριόν σου μὴ κατέπης τῷ φίλῳ, καὶ οὐ φοβηθήσῃ αὐτὸν ἐχθρὸν γινόμενον.

Ὅστις χάριν τὰ κρυπτά μὴ φάνῃς φίλου. Ἐλπίεις δ' αὐτὸν πάλιν εἶναι σου φίλον.

Ἦδιον πολλάκις φίλια μετὰ τὴν τῆς ἐχθρας ὑπόθεσιν, αὐτὴς εἰς καταλλαγὴν ἰδούσα.

Φεύγειν δεῖ κακῶν φίλας, καὶ ἀγαθῶν ἐχθρας.

ΔΟΓΜΕ ΚΓ΄.

Περὶ ἀγάπης, καὶ εἰρήνης, καὶ ὁμοφροσύνης, καὶ εἰρηνοποιῶν.

Ζήτησον εἰρήνην, καὶ διώξων αὐτήν.

Ἔστιν ἐγκατάλειμμα ἀνθρώπων εἰρηνικῷ.

Μετὰ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην ἡμῶν εἰρηνικός.

Οἱ θέλοντες τὴν εἰρήνην εὐφρανθήσονται.

Καλόπλουτοι ἐχθραν χειρὶ δικαία.

Ὁ ἐλέγγων μετὰ παρόρησις εἰρηνοποιεῖ.

Θυρὸν ἀνδρὸς πρᾶναι θεράπων σιγηρός.

Ὁ· κρύπτει ἀδίκημα ζητεῖ φίλιαν.

Πάντας τοὺς μὴ φιλονεικούντας καλύψει φίλια.

(1) ἐν πειρασμῷ αἱ εἰρήνην, experimento probatum.

A Ibid. xxxvii. Amicus est nomine amicus.

Ibid. vi. Si queris amicum, in rebus adversis eum tibi pares, et non statim credideris ei (1).

Ibid. xxi. Qui exprobrat amico suo, dissolvit amicitiam.

Basilii. Quorum intemperans animus est, illi dum cibos otenent, grata verba loquuntur, adulantur, et immodice admiranter: mensa vero aliquantisper dilata, verbis convicia tanquam lapides in illum effundunt, quem paulo ante iuxta Dei propter voluptatem adorabant.

Platarchi. Fugienda est amicitia illorum quorum animus incertus et dubius est.

Isocrati. Nullum tibi amicum sumas, priusquam inquisiveris, quomodo se cum prioribus amicis gesserit. Expectabis enim talem erga te quoque futurum, qualis fuit erga illos.

Socrati. Amor intemperatus similis est odio.

Democriti. Amicis subvenire non posse, inopie, non velle autem, malitie signum est.

Menandri. Stultos in amicitiam ne recipias, alloqui tu etiam plane stultus vocaberis.

Demonactis. Pauciora mala contingunt hominibus ab inimicis, quam amicis. Inimicos enim cum metuunt, ab eis cavent: amicis vero aperti sunt, unde periculis exponuntur, et insidiis ipsorum facile capiuntur.

C Arcanum in amicitia auditum, inimicus postea factus, ne efferas: ledere enim non tam ipsum amicum quam amicitiam.

Ne pares amicum, cui non ausis per omnia credere.

Libanii. Amicorum inter se offensiones agerime conciliantur, et majoribus contumeliis aguntur quam hostium.

Secretum tuum amico ne indicaveris, et non metues ipsum inimicum tibi factum.

Philitionis. Ne propter iram effutias arcana amici. Quia speres ipsum deuo amicum tibi fore. Sape jucundior sit amicitia, quæ deposita similitate ad concordiam rediit.

Fugiendæ sunt malorum amicitie, et bonorum inimicitie.

SERMO XXVI (et. LVI).

D De charitate, seu dilectione, pace, concordia et pacificis.

Psalm. xxiiv. Quære pacem, et eam persequere.

Psalm. xxxvi. Est derelictio hominis pacifico.

Psalm. cxix. Cum his qui pacem oderunt, eram pacificus.

Solomon. Cupientes pacem lætitia sufficiuntur.

Occulant inimicitiam labia iusta.

Libere reprehendens pacem conciliat.

Iram viri mitigat famulus taciturnus.

Qui celat injuriam, querit amicitiam.

Omnes non contentiosos tegit amicitia.

Responsum submissum iram avergit.

Melius est frustum panis cum lætitia in pace, quam domus multis bonis plena et iniquis victimis cum contentione.

Melius est accipi hospitem oleribus amice et gratiose, quam si apponerentur vituli cum inimicitia.

Zach. viii. Veritatem et pacem diligite, dicit Dominus.

Isa. xvi. Pacem, Domine Deus, da nobis, cum omnia nobis dederis.

Eccli. Multi pacifici sint tibi.

Matth. v. Dixit Dominus, Diligite inimicos vestros, benedicite iis qui exsecrantur vos, benefacite iis qui vos oderunt, et orate pro iis qui vos offendunt ut sitis filii Patris vestri qui est in cœlis: quia solem suum exoriri facit super impios et probos, et pluviam demittit super justos et injustos.

Beati pacifici, quoniam ipsi filii Dei vocabuntur.

48 Joan. xiv. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.

Matth. x. In quacunque domum ingressi fueritis, primum dicite: Pax huic domui; et si fuerit illic filius pacis, requiescet super illum pax vestra; sin secus, ad vos se reflectet.

Luc. vi. Dixit Dominus: Si diligitis eos qui vos diligunt, quæ vobis est gratia? Nam et peccatores eos a quibus diliguntur, diligunt. Et si benefeceritis his qui vobis benefaciunt, quæ vobis est gratia? Siquidem et peccatores hoc faciunt. Et si mutuum dederitis his a quibus speratis vos recepturos, quæ gratia est vobis? Nam et peccatores peccatoribus dant mutuum, ut recipiant paria. Quin imo diligite inimicos vestros, et benefacite, et mutuum date, nihil inde sperantes; et erit merces vestra multa, et eritis filii Altissimi, quia ipse benignus est erga ingratos ac malos. Estote ergo misericordes, sicut et Pater vester misericors est.

Joan. ci. Dixit Dominus: Præceptum novum do vobis, ut diligatis vos invicem, sicut ego vos dilexi, ut et vos diligatis vos invicem. In hoc enim cognoscent omnes quod mei discipuli sitis, si charitatem habeatis inter vos.

Ibid. xv. Hoc est præceptum meum, ut vos mutuo diligatis; majorem hac charitatem nemo habet, quam ut ponat aliquis vitam suam pro suis amicis.

Rom. xii. Quod a vobis fieri potest, cum omnibus hominibus pacem habete.

Hebr. xii. Pacem persequimini cum omnibus, et sanctionem, sine qua nemo Deum visurus est.

Rom. xiii. Nemini quidquam debete, nisi ut mutuo alii alios diligatis. Qui enim alterum diligit, legem complevit; nam illud: Non committes adulterium, non furaberis, non falsum dices testimo-

A Ἀπόκρισις ἀποκρίπτουσα ἀποστρέφει θυμόν.

Κρεῖσσον φωνὰς μετ' ἡδονῆς ἐν εἰρήνῃ, ἢ οἶκον πλήρη πολλῶν ἀγαθῶν καὶ ἀδικῶν θυμάτων μετὰ μάχης.

Κρεῖσσον ξενισμὸς μετὰ λαγάνων πρὸς φίλον χάριν, ἢ παρθέσις μόσχων μετὰ ἰχθύας.

Τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν εἰρήνην ἀγαπάτε, λέγει Κύριος.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, εἰρήνην δὸς ἡμῖν. Πάντα γὰρ ἀπιδωκας ἡμῖν.

Οἱ εἰρηνεύοντές σοι ἔστωσαν πολλοί.

Εἶπεν ὁ Κύριος, Ἀγαπάτε τοὺς ἰχθύας ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρτιμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισούντας ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διακόντων, ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ Πατρὸς ὑμῶν, τοῦ ἐν οὐρανῷ· ὅτι τὸν ἕλιον αὐτοῦ ἀνατίλλει ἐπὶ πονηροῦς καὶ ἀγαθοῖς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.

Μακάριοι οἱ εἰρηνευοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται.

Εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἑμὴν δίδωμι ὑμῖν.

Εἰς τὴν δ' ἂν οἰκίαν εἰσέλχῃθε, πρῶτον λέγετε, Εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ· καὶ ἂν ἡ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης, ἐπαναπαύσεται ἐν αὐτῷ ἡ εἰρήνη ὑμῶν· ἂν δὲ μὴ γέ, ἐξ' ὑμᾶς ἐπανακάμψει.

Εἶπεν ὁ Κύριος· Ἐὰν ἀγαπάτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποῖα ὑμῖν χάρις ἐστὶ; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσι. Καὶ ἂν ἀγαθοποιῇτε τοὺς ἀγαδοποιούντας ὑμᾶς, ποῖα ὑμῖν χάρις ἐστὶ; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐὰν αὐτὸ ποιοῦσι. Καὶ ἂν δανείζητε παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν, ποῖα ὑμῖν χάρις ἐστὶ; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανείζουσιν, ἵνα ἀπολάβωσι τὰ ἴσα. Πλὴν ἀγαπάτε τοὺς ἰχθύας ὑμῶν, καὶ ἀγαδοποιεῖτε, καὶ δανείζετε, μηδὲν ἀπελπίζοντες· καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν πολλός, καὶ ἔσονται υἱοὶ τοῦ Ὑψίστου, ὅτι αἱτ' ἐχρηστάς ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀγαρίστους καὶ πονηροὺς. Γίνεσθε οὖν οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστὶ.

Εἶπεν ὁ Κύριος· Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπάτε ἀλλήλους, καθὼς ἡγάπησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπάτε ἀλλήλους. Ἐν τούτῳ γνωσcentαι πάντες· ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστέ, ἂν ἀγάπῃ ἔχητε ἐν ἀλλήλοις.

Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ, ἵνα ἀγαπάτε ἀλλήλους. Μιζήσα ταύτης ἀγάπῃ οὐδεὶς· ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ.

Ὅσον δυνατόν τὸ ἐξ ὑμῶν, μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύετε.

Εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων, καὶ τὸν ἁγίασμόν, οὐ χωρὶς οὐδεὶς θύεται τὸν Κύριον.

Μηδὲν μηδὲν ὀφείλετε, εἰ μὴ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. Ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὸν ἑτέρον νόμον πεπλήρωκεν. Τὸ γὰρ, Οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις, οὐκ ἐπιθυμήσεις, καὶ εἰ τις ἑτέρα ἐν-

τοῖς, ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ ἀνακαταλύονται, ἐν τῷ, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν.

Ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται. Πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἀγάπη.

Πᾶς ὁ νόμος ἐν ἐνὶ μίᾳ πεπληρωται, ἐν τῷ Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον ὡς σεαυτὸν.

Ἐπὶ πᾶσι τὴν ἀγάπην διώκετε, ἥτις ἐστὶ σύνθεσμος τῆς τελειότητος.

Ἐκ καθαρά· καρδίας ἀλλήλους ἀγαπήσατε ἐκτενῶς. Ἡ γὰρ ἀγάπη καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν.

Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία, ἣν ἤκουσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους.

Ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην, ὅτι ὁ Χριστὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκεν ὑπὲρ ἡμῶν· καὶ ἡμεῖς τοιοῦτον ὀφειλομένον ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν θίβαιν τὰς ψυχὰς.

Ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῷ φωτὶ μένει, καὶ σκάνδαλον ἐν αὐτῷ οὐκ ἐστίν.

Τεκνία, μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ μᾶλλον ἢ γλώσσῃ, ἀλλ' ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ. Ἐν τούτῳ γνωσόμεθα, ὅτι ἐκ τῆς ἀληθείας ἐσμέν.

Ἀγαπητοί, ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστίν· καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται, καὶ γινώσκει τὸν Θεόν· ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν.

Θεὸν οὐδεὶς πώποτε τῶθεται. Ἐάν ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν μένει, καὶ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ ἐν ἡμῖν τετελειωμένη ἐστίν.

Ἐάν τις εἴπῃ, ὅτι Ἀγαπῶ τὸν Θεόν, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισεῖ, ψεύστης ἐστίν. Ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ὃν ἑώρακε, τὸν Θεόν ὃν οὐκ ἑώρακε, πῶς δύναται ἀγαπᾶν;

Οὐδὲν ἐστὶν ἔμεινον εἰρήνης, ἐν ᾗ πᾶς ὁ πόλεμος καταλύεται.

Ὅσον ἐστὶ τὸ τῆς εἰρήνης καλόν, τί χρὴ λέγειν πρὸς ἀνδρας υἱοῦ; τῆς εἰρήνης; οὐδὲν γὰρ οὕτως ἴδιον Χριστιανοῦ, ὥς τὸ εἰρηνοποιεῖν. Διότι καὶ τὸν ἐν' αὐτῷ μισθὸν μέγιστον ἡμῖν ὁ Κύριος ἐπηγγέλατο.

Κυρώσατε τὴν ἀγάπην, ἥς ἄνευ ἀτελῆ εἶναι πάσης ἐντολῆς ἐργασίαν αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῖν διωρίσατο.

Οὐ πάντων Θεὸς ὁ Θεός, ἀλλὰ τῶν οἰκισθέντων αὐτῷ διὰ τῆς ἀγάπης.

Τῆς ἀγάπης ἐξάρπεται δύο· τὸ λυσιθεῖν μὲν καὶ ἀγωνεῖν, ἐν' οἷς βλέπεται ὁ ἀγαπώμενος· χαλεπὸν δὲ καὶ ἀγωνίζεσθαι ὑπὲρ τῆς ὠφελείας αὐτοῦ.

Τὶ τὸ μέτρον τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης; Τὸ ὑπὲρ δύναμιν δεῖ τὴν ψυχὴν ἐπικρατεῖσθαι πρὸς τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα, καὶ κατὰ σκοπὸν καὶ ἐπιθυμίαν τῆς αὐτοῦ βόλης.

Οὐδὲν οὕτως ἰσχυρὸν πρὸς ἀγάπην, ὥς ἀντιδομένη διάθεσις.

Φιλάνθρωπον ἡ ἀγάπη, μᾶλλον δὲ αὐτοφιλανθρωπία.

Οὐχ ἱκανὸν ἡ διάθεσις, εἰ μὴ καὶ διὰ τῶν πρα-

nium. non concupisces, et si quod præterea est aliud mandatum, in hoc sermone summam comprehenditur, qui est: Diligito proximum tuum tanquam teipsum.

Dilectio proximum male non afficit; expletio igitur legis est dilectio.

Galat. v. Tota lex in uno solo completa est, in illo videlicet: Proximum tanquam teipsum diligito.

Coloss. iii. Super omnia autem hæc caritate induti sitis, quæ est vinculum perfectionis.

I Petr. i. Diligite vos invicem vehementer, ex puro corde. Caritas enim tegit multitudinem peccatorum.

I Joan. iii. Hoc illud est, quod audivistis ab initio præceptum, ut nos invicem diligamus.

Per hoc cognovimus charitatem, quoniam Christus animam suam pro nobis posuit et nos debemus pro fratribus animas ponere.

Ibid. ii. Qui diligit fratrem suum, in luce manet et offendiculum in eo non est.

Ibid. iii. Filioli mei, ne diligamus verbo neque lingua, sed opere et veritate. Per hoc cognoscimus quod ex veritate sumus.

Ibid. iv. Charissimi, diligamus nos invicem, quia caritas ex Deo est. Et omnis qui diligit, ex Deo natus est, et cognoscit Deum; quoniam Deus caritas est.

Ibid. Deum nemo vidit unquam. Si diligamus nos invicem, Deus in nobis manet, et caritas ejus est perfecta in nobis.

Si quis dicat se Deum diligere, et fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim fratrem suum non diligit quem videt, quo tandem modo diligere potest Deum quem non videt?

S. Ignat. Nihil est pace melius, qua omne bellum dirimitur.

Basillii. Quam sit res honesta pax, quid necesse est commemorare apud filios pacis? nihil est tam proprium Christiani, quam pacem conciliare et pacificum esse; itaque Dominus mercedem maximam nobis propter illam promisit.

Ratam facite charitatem, qua remota nullum mandatum perfici posse Dominus ipsi affirmavit.

Deus non omnium Deus est, sed illorum quos ei caritas concillaverit.

Charitatis duo sunt peculiaria: alterum, tristari et angī diappendio ejus qui diligitur: alterum, gaudere successu ejus et pro eo certare.

Quis modus est dilectionis erga Deum? Hic est, ut anima semper nitatur etiam supra vires suas ad voluntatem Dei, et juxta scopum ac desiderium gloriæ ipsius agat.

Theologi. Nihil tam firmum ad charitatem, quam mutua affectio.

Humana est caritas, vel potius ipsa humanitas sive benignitas.

Non satis est animi affectio, nisi et re ipsa de-

claretur : opus enim affectionis argumentum et probatio est.

Deo proximi rerumque divinarum participes esse censentur, qui pacis commoda amplectuntur, et e contrario seditionem oderunt et moleste ferunt.

Laudabilius est bellum, quam pax ea quæ nos a Deo disjungit et separat.

Præstat honeste vinci, quam periculose contra fas vincere.

Nemo existimet me in ea esse sententia, ut dicam omnem pacem esse amplectendam : novi enim ut seditionem quamdam optimam, sic nocentissimam concordiam : sed eam quæ honesta sit, et ob rem honestam suscipiatur, quæque Deo nos copulet, probandam esse censeo.

Plurimum valet ad concordiam, alienis afflicti malis, et ad conciliium capiendum, concordia.

Optima et præstantissima res est concordia et consensio mutua.

Ut enim cum irascimur, et contendimus, et confligimus invicem, diabolus gaudet et regnat : sic nobis in pace viventibus et iram regentibus, mœrore contrahitur et abjectus redditur ; quippe qui sit pacis hostis, et concordie inimicus, et invidentie pater.

Coloss. iii. Caritas est vinculum perfectionis.

Charitas colligat, et unum ex tribus, aut manet in suo statu, aut inde mota sistitur, aut si abierit revertitur : quemadmodum stirpes, si manibus violenter retrahas, et iterum dimittas, ad scipsas recurrunt.

50 *S. Chrysost.* ; *al. Theologi.* Opifex omnium virtutum est caritas.

Rom. xiii. Caritas natura satisfactionem nescit, sed dum semper fruitur dilectis, magis magisque inflammatur, et hoc insinuans alumnus charitatis Paulus dicebat : Nemini quidquam debetis præter mutuum amorem. Hoc enim debitum semper quidem expenditur, nunquam vero persolvitur. In hoc genere debere, bonum est et laudabile. Nam circa pecunias eos laudamus, qui nihil debent ; circa dilectionem vero eos qui nunquam non debeant beatos judicamus. Et quod illie ingratitudini, hic gratitudinali tribuitur.

Photii patriarchæ. Diligere illos qui nos oderunt, virtutis opus est et divinum ; diligentes diligere, humanum et vulgare ; cæterum odisse etiam diligentes, ne belluis quidem convenit.

Firmi. In cæteris rebus laudatur modus : in dilectione vero, qui majorem partem habet, gratior est Deo.

S. Greg. Nyss. Caput bene sentientium pax est. (*Vel, caput et summa prudentiæ pax est.*)

Ut valetudine recuperata morbus evanescit, et lumine illato tenebræ recedunt ; sic pace oborta dissolvuntur omnes perturbationes quæ ab adversario productæ erant.

Pax est dissidentium concordia et consensio.

Ἀ γράτων χωρίζαιμεν ἔργον γὰρ ἀπείδεις διαβόσεως.

Θεοῦ καὶ τῶν θεῶν ἔγγυς, ὅσοι τὸ τῆς εἰρήνης καλὴν ἀσπαζόμενοι φαίνονται, καὶ τῷ ἐναντίῳ τῇ στάσει ἀπεχθάνονται καὶ δυσχεραίνουσιν.

Κρίσσον ἐπαινετὸς πόλεμος εἰρήνης χωρίζουσης Θεοῦ.

Κρίσσον ἡττάσθαι καλῶς, ἢ νικᾶν ἐπιθαρλῶς καὶ ἀδύνατος.

Μηδεὶς οἰεσθὲ με λέγειν, ὅτι πᾶσαν εἰρήνην ἀγαπτεῖν· οἶδα γὰρ ὡς περ σταίνε τινὰ βελτίστην, οὕτω καὶ βλαβερωτάτην ὁμόνοιαν· ἀλλὰ τὴν τε ἀληθὴν καὶ ἐπὶ καλῷ, καὶ Θεῷ συνάπτουσαν.

B

Μέγιστον εἰς ὁμόνοιαν τὸ συμπάσχειν, εἰς δὲ συμβουλήν ἡ ὁμόνοια.

Ἄριστον ἡ ὁμόνοια καὶ τὸ συμφρονεῖν ἀλλήλοισι.

Ὅς περ γὰρ, ὀργιζομένων ἡμῶν καὶ πικρατόντων, καὶ πρὸς ἀλλήλους συγχρονομένων, χαίρει τὰ καὶ τίθηται διδασκαλίας· οὕτως εἰρηνεύοντων καὶ κρατούντων ὀργῆς, συστέλλεται πάλιν καὶ ταπεινῶνται, ὅτε ἐχθρὸς εἰρήνης ὢν, καὶ πολέμιος ὁμοφιλίας, καὶ βασκανίας πατήρ.

Ἀγάπη ἐστὶ σύνδεσμος τελειώσεως.

Ἡ ἀγάπη συνδεῖ καὶ τριῶν τὸ ἐν, ἢ ὅσα μένει, ἢ κινηθεῖσα καθίσταται, ἢ ἀπαιθεῖσα ἀπέναντι· καθάπερ τῶν φυτῶν ἂ βία χειρὸς μετασπώμενα, εἰτα ἀφίεμενα, πρὸς ἑαυτὰ πάλιν ἀνατρέχει.

C

Δημιουργὸς ἀρετῆς ἀπάσης ἡ ἀγάπη.

Ἡ τῆς ἀγάπης φύσις κόρον οὐκ οἶδεν, ἀλλ' αἰ τῶν ἀγαπωμένων ἀπολαύουσα πρὸς μέγιστον ἀφεται φλόγα, καὶ τοῦτο ὁ ταύτης τρόφιμος Παῦλος ἀπὸ τῶν ἱερογῶν· Μηδὲν μηδὲν ὀφείλετε, εἰ μὴ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. Τοῦτο γὰρ ὄφλημα αἰ μὲν καταβάλλεται, οὐδέποτε δὲ ἀποδίδεται. Ἐνταῦθα τὸ ἀγαπᾶν ὀφείλει καλὸν καὶ ἐπαῖνον ἄξιον. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν χρημάτων τοὺς μηδὲν ὀφείλοντας ἐπαινοῦμεν· ἐπὶ δὲ τῆς ἀγάπης τοὺς διηνεκῶς ὀφείλοντας μακαρίζομεν. Καὶ ὅπερ ἀγνωμοσύνης ἐκαί, τοῦτο ἐνταῦθα ἐγνωμοσύνης.

D

Τὸ μὲν ἀγαπᾶν τοὺς μισούντας, ἀρετῆς καὶ θεῶν· τὸ δὲ τοὺς ἀγαπῶντας ἀνθρώπων καὶ κοινῶν· τὸ δὲ μισεῖν καὶ τοὺς ἀγαπῶντας· οὐδὲ θεῶν οἶμαι.

Ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις τὸ μέτρον ἀριστον· ἐν δὲ τῇ ἀγάπῃ ὃ τὸ πλεον ἔχον θεοφιλέστατος.

Τὸ κεφάλαιον τῶν εὐφρονούντων ἡ εἰρήνη ἐστίν.

Ὅς περ ὄγεια· ἐπιλαβοῦσης ἡ νόσος· ἐξαφανίζεται, καὶ φωτὸς φανέντος οὐχ ὑπολείπεται σκότος· οὕτως καὶ τῆς εἰρήνης· λύεται πάντα τὰ ἐκ τοῦ ἐναντίου συνιστάμενα πᾶσι.

Εἰρήνη ἐστὶν ἡ τῶν διεστηκότων ὁμοφροσύνη.

Πόλεμος ἐνδοξος· εἰρήνης αἰσχρὰ· αἰρετώτερος.

Τὸ τῆς ἀγάπης ἀγαθὸν πολλὸν κατὰλογον τῶν ἀντικειμένων κακῶν τῆς ψυχῆς ἀπελευθεῖ.

Πᾶσα ἡ τῶν κακῶν ἀγέλη τῇ ἀγαπητικῇ σχίσαι ἐξαρανίζεται.

Πολλαχῶς ἀγάπη νοσῆται, διὰ πραυτητος, διὰ χρηστότητος, διὰ ὑπεμονῆς, διὰ ἀφθονίας καὶ ἀζηλίας, διὰ ἀμνηστικαίας· ἀμέριστός ἐστιν ἐν πᾶσιν, ἀδιάκριτος, κοινωνικῇ.

Τὸ ἀγαπᾶν τοὺς ἐχθρούς· οὐκ ἀγαπᾶν τὸ κακὸν λέγει, οὐδὲ κατέβηαι, ἢ μοιχεύειν, ἢ κλοπῇ· ἀλλὰ τὸν κλέπτην καὶ τὸν μοιχὸν, οὐ κατὰ ἀμαρτίαν, καὶ αἰσχρὰ ἐνεργεῖα μολύνει τὴν τοῦ ἀνθρώπου προσήγοριαν, καθὼς δὲ ἀνθρωπὸς ἐστὶ καὶ ἔργον Θεοῦ. Ἀμέλει τὸ ἀμαρτάνειν ἐνεργεῖα ἐστὶ, καὶ οὐκ ὁδός· οὐδὲ οὕτως ἔργον Θεοῦ.

Εἰρήνη, καὶ ἡ σφόδρα, ἐπὶ ἡμῶς· λυσιστελεστέρα πολέμου.

Εἰρήνη ἐξ ἡγεμονίας ὁρθῆς φύεται.

Τὸ μέγιστον ἀγαθὸν εἰρήνη, ὃ μῆδεις ἐκάνος ἀνθρώπων παρασχεῖν, ἐπὶ ταύτῃ τοῦτο ὅριον.

Κράτης μὲν οὖν λέγεται ὁ Θεβαῖος, τοῖς στασιάζουσιν οἴκους ἐπιφορτῶν, λόγους εἰρήνης διακρίνειν τὸς ἐριδίας.

Τὸ νικᾶν αὐτὸν ἐαυτὸν παῶν νικῶν πρώτη καὶ ἀρίστη· τὸ δὲ ἡτταῖσθαι αὐτὸν ὅρ' ἐαυτοῦ αἰσχιστόν τε καὶ κακίστον.

Λάμαχος ἐπατίμα τινὰ τῶν λοχαγῶν ἀμαρτήσαντα· τοῦ δὲ φθάντος· μῆκετι τοῦτο ποιῆσαι· οὐκ ἐστιν, εἰπεν, ἐν πολέμῳ δις ἀμαρτεῖν.

ΛΟΓΟΣ ΚΖ΄.

Περὶ ἐλεημοσύνης καὶ εὐποιας εἰς πτωχοὺς.
Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται.

Γίνεσθε ὅμοιοι τοῦ Πατρὸς· ὁμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.

Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὁμῶν μὴ ποιεῖν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θαυθῆναι αὐτοῖς· εἰ δὲ μὴ γέ, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ Πατρὶ ὁμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Ὅ· ἐὰν ποτίῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων πότηριον ψυχροῦ ὁμόν εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμήν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολῇ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.

Τότε ἔπει ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Ἐπὶ νῆα γὰρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φάγειν· ἐδίψησα, καὶ ἰποτίσατέ με.

Πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν, καὶ δότε ἐλεημοσύνην. Ποιῆσατε ἑαυτοῖς θάλασσα μὴ παλαιού-

A Bellum honestum pace turpi magis expetendum.

Dilectionis virtus magnam malorum ipsi contrarium numerum ex animo depellere et fugare solet.

Omnis malorum turba charitatis affectione exterminatur.

Clementis. Multis modis charitas intelligitur et sentitur, clementia, suavitatis, patientia, invidiam et emulationis vacuitate, et injuriarum oblivione; individua est in omnibus, inseparabilis, ad impetendum propensa.

Amare inimicos non jubet malum amari, neque impietatem, aut adulterium aut furtum; sed et perjurum et adulterum, non quia peccat et illa turpi actione hominis nomen sponte contaminet, sed quia homo sit et Dei opus. Peccatum certe actio est, non substantia, idcirco ne opus quidem Dei est.

Philonis. Pax vel cum magno damno conjuncta antior bello.

Pax ex recta praefectorum administratione nascitur.

Pax maximum bonum est, quod nullus omnino mortalium prestare potest, siquidem divinum hoc donum est.

Cratetis. Crates Thebanus fertur familias dissidentes adisse et pacificis verbis lites dirimisse.

Democriti. Seipsum vincere omnium victoriarum prima et pulcherrima; vinci autem a seipso et turpissimum et pessimum est.

Lamachi. Lamachus cum quemdam manipuli ductorem objugaret peccantem, illeque respondisset, se in reliquum tempus non peccaturum; Non licet, inquit, in bello his peccare.

SERMO XXVII [al. LVII].

De eleemosyna et beneficentia in pauperes.

Matth. v. Beati misericordes, quoniam et ipsi misericordiam consequentur.

Estote similes Patri vestro caelesti, quoniam solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super justos ac injustos.

Operam date ne eleemosynam vestram coram hominibus largiamini, ut spectemini ab ipsis; sin minus, mercedem non habetis apud Patrem vestrum caelestem.

Ibid. x. Quicumque dederit ad bibendum uni ex minimis istis calicem aquae frigidae in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

Ibid. xiv. Tunc dicat rex his qui a dextris sibi erunt; Venite, benedicti Patri mei, possidetis regnum paratum vobis ab exordio mundi. Esurivi enim, et dedistis mihi edere; sitiivi, et dedistis mihi libere.

Luc. xii. Vendite quae possidetis, et date eleemosynam. Parate vobis sacculos, qui non vete-

rascunt, thesaurum non deficientem in oculis, quo-
sur non accedit, neque linea corruptit. Ubi enim
thesaurus vestester est, ibi et cor vestrum erit.

Luc. xiv. Dicebat autem et ei, qui se invitave-
rat: Cum facis prandium aut cœnam, noli vocare
amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos
tuos, etc.

Ibid. xvi. Facite vobis amicos ex mammona In-
jusio, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna
tabernacula.

Act. xx. Beatius est dare quam accipere.

Luc. iii. Qui duas tunicas habet, communicet
non habenti: et qui habet cibos, similiter faciat.

Rom. xii. Qui impertit, id faciat in simplicitate;
qui præest, in diligentia, qui miseretur, in hila-
ritate.

I Cor. ix. Qui sementem facit parce, is parce
messurus est. Et qui sementem facit libenter se
benigne largiendo copiose messurus est. Unus-
quisque secundum propositum cordis, non ex mo-
lestia aut necessitate: nam hilarem datorem dili-
git Deus.

Hebr. xiii. Beneficentiæ et communicationis ne
obliviscamini: tñibus enim victimis placemus Deo.

I Joan. iii. Qui bene facit ex Deo est.

Deut. xv. Pauper non deerit in terra; quare
præcipio tibi, ut large aperiās manus tuas fratri
tuo pauperi, et indigenti in regione tua.

Job xix. Oculi eram cæcorum, pes claudu-
rum, ignis invalidorum.

Paul. cxi. Dissipavit, dedit pauperibus.

Prov. n. Eleemosyna et fides non relinquant te:
suspende eas a collo tuo, et invenies gratiam.

Ibid. iii et xiv. Ne parcas benefacere pauperi,
quando in potestate tua fuerit, unde juves eum.
Ne dixeris, Alias redi, et dabo cras, cum habes
quod largiaris. Nescis enim quid postridie fiat.

Ibid. xvi. Divitiæ propriæ redimere possunt ani-
mam hominis.

Beneficentiæ et fide explantur peccata.

I Cor. ix. Hilarem datorem diligit Deus.

Sirach. xxxv. In omni dato hilari sis vultu.

52 *Prov. xviii.* Donum hominis dilatat eum, et
confirmat eum coram magnatibus.

Isa. lviii. Frange esurienti panem tuum, et
pauperes sine tecto induc in domum tuam. Nudum
si videris, veste: et domesticos generis tui ne
despicias. Tunc erumpet tanquam aurora lux tua,
et incolumitas tua germinabit. Justitia anteibit
faciem tuam, et gloria Domini circumdabit te. Te
clamantem exaudiet Dominus, et adhuc loquenti
respondebit: En adsum.

Et paulo post: Si porrigas esurienti panem tuum
ex animo, et hominem afflictum satiaveris, orietur

Αμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς ὅπου
κλέπτης οὐδὲν ἰσχύει, οὐδὲ σὴς ἀφανίζει. Ὅπου
γὰρ ἐστὶν ὁ θησαυρὸς ὁμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὁμῶν
ἐστίν.

Ἐλεγεν ὁ Κύριος τῷ κεκληρότῳ αὐτόν. Ὅταν
ποιῇς ἀριστον ἢ δείπνον, μὴ φώνει τοὺς φίλους σου,
μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου, οὐδὲ συγγενεὶς σου.

Ποιῆσατε ταυτοὺς φίλους· ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς
ἀδικίας, ἴνα, ὅταν ἐκλήπητε, δέξωνται ἡμᾶς εἰ; τὰ
αἰωνίους σκηνὰς.

Μακάριόν ἐστι διδοῦναι ἥλλον ἢ λαμβάνειν.

Ὁ ἔχων δύο χιτῶνας, μεταδίδωτο τῷ μὴ ἔχοντι·
καὶ ὁ ἔχων βρώματα ὁμοίως ποιεῖτω.

Ὁ μεταδίδους, ἐν ἀπλότῃ· ὁ προϊστάμενος, ἐν
B σπουδῇ· ὁ ἐλεῶν, ἐν ἡλαρότῃ.

Ὁ σπείρων φειδομένως· φειδομένως· καὶ θερίσει,
καὶ ὁ σπείρων ἐν εὐλογίαις ἐν εὐλογίαις· καὶ θερίσει·
ἕκαστος καθὼς προαιρεῖται ἡ καρδία, μὴ ἐκ λύπης
ἢ ἐξ ἀνάγκης. Ἰλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ Θεός.

Τῆς εὐπορίας καὶ τῆς κοινωνίας· μὴ ἐπιλανθάνε-
σθε· τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ Θεός.

Ὁ ἀγαθοποιῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστίν.

Οὐ μὴ ἐκλήπῃ ἐνδεῆ· ἀπὸ τῆς γῆς· διατοῦτο ἐγώ
σοι ἐνελλομαι τὸ ῥῆμα τοῦτο λέγων. Ἀνοίγων
ἀνοίξεις τὰς χεῖράς σου τῷ ἀδελφῷ σου τῷ πένῃτι,
τῷ ἐπιθεομένῳ, τῷ ἐπὶ τῆς γῆς.

C Ὑψαλμὸς ἤμην τυφλῶν, ποὺς δὲ χυλῶν, ἐγώ
ἤμην πῦρ ἀδυνάτων.

Ἐσκόρπισον, ἔδωκε τοῖς πένῃσι.

Ἐλεημοσύναι καὶ πίστις μὴ ἐκλειπόμεναι σε·
ἀπαφαί δε αὐτὰς ἐπὶ σὴ τραχέλει, καὶ εὐρήσεις
χάριν.

Μὴ ἀπόσχῃ εὖ ποιεῖν ἐνδεῆ, ἥνικα ἂν ἔχῃ ἡ χεὶρ
σου βοηθεῖν. Μὴ εἴπῃς, Ἐπανελθὼν ἐπ' ἀντήκει, καὶ
αὐριον δώσω, δυνατοῦ σου ὄντος εὖ ποιεῖν· εὖ γὰρ
οὕτως τί τίθεται ἡ ἐπιούσα.

Λύτρον ἀνδρὸς ψυχῆς ὁ ἴδιος πλοῦτος.

Ἐλεημοσύναις καὶ πίστει ἀποκαθαίρονται αἱ ῥ-
τίαι.

Ἰλαρὸν δότην ἀγαπᾷ ὁ Θεός.

D Ἐν πίστῃ δόσεις ἰλαρώσων τὸ πρόσωπόν σου.

Δόμα ἀνθρώπου ἐμπλατύνει αὐτόν, καὶ παρὰ βου-
νάσαις καθίσταται αὐτόν.

Διὰ θρόνους πινῶντι τὸν ἄρτον σου, καὶ πτωχοὺς·
ἀστέγους εἰσάγαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. Ἐάν ἴσῃς γυμ-
νόν, περιβαλε· καὶ ἀπὸ τῶν εἰσίων τοῦ σπέρματός
σου οὐχ ὑπερήσει. Τότε βαγῆσθαι πρῶτον τὸ φῶς
σου, καὶ τὰ ἰσμάτ' αὐτοῦ ἀνατελεῖ, καὶ προ-
πορεύσεται ἐμπροσθέν σου ἡ δικαιοσύνη σου, καὶ
ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ περιστελεῖ σε· τότε βήσῃ, καὶ ὁ
Θεός εἰσακουστέσθαι σου, ἐπὶ καλοῦντός σου, ἐπεὶ ἴδῃ
πάρειμι.

Ἐάν δῶς πινῶντι τὸν ἄρτον σου ἐκ ψυχῆς σου,
καὶ ψυχὴν τεταπεινωμένην ἐμπλήσῃς, τότε ἀνταλεῖ

ἐν τῷ σκότει· τὸ φῶς σου, καὶ τὸ σκότος σου ὡς ἡ μεσημβρία, καὶ ἔσται ὁ θεὸς μετὰ σοῦ διὰ πάντα· καὶ ἐμπλησθήσῃ καθὰ ἐπιθυμήσῃ ἡ ψυχὴ σου, καὶ τὰ ὅσα σου πιανθήσεται, καὶ ἔσῃ ὡς κήπος μεθ' ὧν, καὶ ὡς πηγὴ ὕδατος, ἥ μὴ ἐξέλιπεν ὕδωρ.

Τὰς ἀμαρτίας σου ἐν ἐλεημοσύναις λύτρωσαι, καὶ τὰς ἀνομίας σου ἐν οἰκτιρμοῖς πνήξῃ.

Πῦρ φλογίζομενον κατασβέσει ὕδωρ, καὶ ἐλεημοσύνη ἐξίλάσκειται ἀμαρτίας.

Κλῖνον πτωχῷ ἄλυψ· τὸ ὄς σου, καὶ ἀποκρίθητι αὐτῷ ἐν πραότητι ἐλεηκεῖ.

Δὲς τῷ εὐσεβεῖ, καὶ μὴ ἀντιλαβοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ. Εὖ ποιήσων ταπεινὸν, καὶ μὴ ὄψ· ἀσεβεῖ.

Εὐχέλαιον ἐλεημοσύνην ἐν τοῖς ταμείοις σου, καὶ αὕτη σε ἐξέλκεται ἐκ πάσης κολάσεως, καὶ ὑπὲρ ὁδὸν ἀληθῆ· κατέναντι ἐχθροῦ πολεμήσῃ· ὑπὲρ σοῦ.

Ὁ ποιῶν ἔλεον ἐν καιρῷ θλίψεως, ὡς νεφέλη ὕετοῦ ἐν καιρῷ ἄροχίας.

Κρεῖσσον ποιεῖν ἐλεημοσύνην, ἥ θησαυρίζειν χρυσόν· ἐλεημοσύνη γὰρ ἐκ θανάτου ῥύεται, καὶ καθαρίζει ἀπὸ ἀμαρτίας.

Οἱ ποιῶντες ἐλεημοσύνην ἐμπλησθήσονται ζωῆς.

Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ παντὸς πτωχοῦ, καὶ οὐκ ἀποστρέφει τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπὸ σοῦ ὁ θεός.

Κρεῖττον μωρίων παῖδων πατέρα προσγορεῖσθαι, ἢ μυρίους στατήρας ἔχειν ἐν βαλαντίῳ. Τὰ μὲν γὰρ χρήματα καταλείψεις ἐν ταῦθα καὶ μὴ βουλόμενος· τὴν δὲ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις φιλοτιμίαν ἀποκομίσῃς πρὸς τὸν δεσπότην. Ὅταν δὲ ὅλος ἐπὶ τοῦ κοινοῦ κριτοῦ περιστάνας σε τροφία καὶ εὐεργετήν, καὶ πάντα τὰ τῆς φιλανθρωπίας ἀποκαλῶσιν ὀνόματα, θεός ἐστις ὁ ἀποδεχόμενος, ἀγγελοι εὐφημοῦντες, οἱ ἀπὸ κρίσεως ἄνθρωποι μακαρίζοντες· ὁ δὲ αἰώνιος, στέφανος δικαιοσύνης, βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν, δόξα σοι ἔσται.

Σκορπιζόμενος ὁ πλοῦτος καθ' ὃν ὁ Κύριος ὑποτίθεται πρόπον, πῦρκε παραμένει· συνεχόμενος δὲ, ἀλλοτριούσθαι. Ἐάν φυλάσῃ, οὐκ ἔχει· ἐάν δὲ σκορπίσῃ, οὐκ ἀπολέσει. Ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πίνησιν.

Καλὸν ἐντάφιον ἢ εὐσέβεια. Πάντας περιβαλλόμενος· ἀπελθε· οἰκεῖον κόσμον τὸν πλοῦτόν σου ποιήσον, ἔχε αὐτὸν μετὰ σεαυτοῦ· πεσέσθῃ καλὸς συμβούλων τῷ ἀγαπήσαντι σε Χριστῷ, τῷ δι' ἡμᾶς πτωχεύσαντι, ἐν ἡμέρῃ τῇ ἐκείνου πτωχεύει πλοῦτή· σωμεν.

Ἐλεός ἐστι πάθος, ἐπὶ τοῖς παρ' ἄξιαν τεταπεινωμένοις· παρὰ τῶν συμπαθῶς διατιθεμένων γινόμενον.

Ὁδεῖν τῶν πάντων οὕτως ὡς ἡλεῶ θεός θεραπεύεται, ὅτι μὴδὲ οἰκειότερον ἄλλο τοῦτο θεῷ, οὐ ἔλεος καὶ ἀλήθεια προπορεύεται.

Δὲς τι θεῷ χαριστήριον, ὅτι τῶν εὖ ποιεῖν δυναμένων ἐγγίνω, ἀλλ' οὐ τῶν εὖ παθεῖν δομένων· ὅτι μὴ βλέπεις εἰς ἀλλοτρίας χεῖρας, ἀλλ' εἰς τὰς οἱς ἑαυτοί. Πλοῦτήσων, μὴ περιουσίᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ εὐσεβείᾳ. Μὴ μόνον τὸ χρυσίον, ἀλλὰ καὶ τὴν

in tenebris lux tua, et sicut caligo tua sicut meridies, et Deus perpetuo tecum erit : saturaberis ex animi sententia, et ossa tua saginabuntur, ac similis evades horto irriguo, et fonti cui non deest aqua.

Don. iv. Peccata tua redime eleemosynis, et iniquitates tuas commiseratione pauperum.

Eccii. iii. Aqua restinguit inflammatum ignem, et eleemosyna expiat peccata.

Facilis esto ad audiendum pauperem, et cum mansuetudine placida verba ei responde.

Ibid. xii. Largire pio, et peccatori ne succurras. Benefacias afflicto, sed nihil eroges in impium.

Ibid. xix. Include eleemosynam cellis tuis, et ipsa te ab omni afflictione liberabit : et contra hostem tutius te defendet quam valida hasta.

Ibid. xxv. Misericors afflictionis tempore similis est pluviosae nubi in magna siccitate.

Tobias xii. Salus est misericordiam exercere, quam aurum congerere : aliquidem a morte liberat misericordia, et expurgat a scelere.

Qui misericordiam praestant, satiabuntur vita.

Ne avertas faciem tuam ab ullo paupere, et Deus quoque faciem suam a te non avertet.

Basili. Melius est innumeram proliis patrem vocari, quam stateres innumeros habere in loculis. Pecunias enim hic vel injitius relinques ; gloriam vero bonorum operum deferres ad Dominum ; et cum tuus populus apud communem judicem te circumdantes appellaverint suum auctorem, benefactorem, et omnibus benignitati proprii nominibus, Deus erit qui te suscipiet, angeli collaudabunt, et homines a condito mundo beatum te praedicabunt : ibi aeterna gloria, corona justitiae, et regnum caeleste, praemium tuum erit.

Si divitiarum spargantur eo modo quem Deus praescribit, remanere solent : sin retineantur, alienari. Si custodias, non habes : si vero dissipas, non perdes : Dissipavit, dedit pauperibus (Psal. m).

Pulcherrimum funus est pietas. Cum omnes vestieris, discede ; para tibi ex divitiis tuis ornatum proprium, ut opes tuas tecum habeas, obsequitor optimo consultori Christo, qui te dilexit, qui propter nos pauper fuit, ut nos ex ejus paupertate ditaremur.

Misericordia est affectus, qui fit cum aliquis animo commovetur erga afflictos indigne.

Theologi. Deus misericordia maxime omnium colitur, nec alius quisquam, Deo familiarior, quam ille quem misericordia et veritas antecedunt.

Gratitudinis aliquod specimen Deo exhibeas, quod te fecerit unum illorum qui beneficia prestare possunt, non autem qui opus habent accipere : et quod non inspiciente tibi alienae manus, sed aliis tuae. Dives esto, non solum opibus, sed

etiam pietate. Ne solum auri, sed insuper virtutis possessione alios antecelas, exhibendo te probiorem et benigniorem. Deus esto calamitosus, Dei misericordiam imitando: nihil enim beneficentia divinius in hominem cadit. Misericordiam tuam ne nox quidem intercipiat; ne dixeris, Alias redi, et in crastinum dabo, ne quid forte accidat inter propositum tuum et beneficium, unde impediatur.

Nudum si videris, vestito, honorans Immortale tuum indumentum, quod est Christus. Nam quotquot in Christo baptizati sumus, Christum induimus.

Benefici estote et liberales, non ex superfluis rebus, sed etiam usui vestro commodis. Etenim Deum magis delectat ipsa largitio, quam ejus copia vel magnitudo.

Pulcherrime hoc et benignissime Deus facit, quod non ex pretio rei datur, sed offerentis facultate et animo, donum aestimat.

Benignus esse ne differas, sed nunc esto: nec ideo quia pretii summa te destituit, totam relinquant liberalitatem; sed partem re ipsa praestes, partem animi promptitudine aut proposito in posterum.

Bonum est aliquid tineis et invidiae subtrahere. Christo debitor esse malis, quam omnia possidere, Qui etiam pro panis frusto regnum donat. Christum legis, nutrisque, pauperem nutrians. Relictis omnibus Christum tibi solum compara. Distributor enim es alienae pecuniae.

54 Quod si non vis omnia, plura tamen largire. At si ne hoc quidem, superfluis tamen erogandis esto pius.

Pauper accessit, et nihil consecutus abiit.

Metuo, Christe, ne et ego manu tua cadam.

Nam quod quis non dedit, accipere etiam non speret.

Ne inquiras sollicite, quis largitione dignus aut indignus sit. Multo melius enim est propter dignos indignis quoque parrigere, quam illos fraudare praeter metum et suspitione indignorum.

Praestat conferre quemque quod facultatis est suae, quam prorsus deficere.

Magnum calamitoso remedium est misericordia ex animo collata: et genuina condescendentia multo leviorum reddit calamitatem.

Pappertas non impedit eleemosynam: idque testatur vidua illa, quae quadrante clargita, ceteris etiam qui multa erogaverant praelata est (Marc. xii).

Magna vis est eleemosynae. Siquidem nutritores suos multa cum fiducia in regnum caelorum introducit. Nota est enim janitoribus caeli qui thalami fores custodiunt: neque nota solum, sed etiam venerabilis: et a quibuscunque se honoratam cognoverit, illos confidenter introducet. Nam si Deum in terram deduxit, et hominem fieri persuasit, multo magis hominem in caelum adducere poterit.

A ἀρετὴν γενοῦ τοῦ πλησίον τιμιώτερος, ἐκ τοῦ εἶναι χρηστότερος. Γενοῦ τῷ ἀτυχοῦναι θεός, τῷ εἶναι Θεοῦ μιμούμενος· οὐδὲν γὰρ οὕτως ὡς τὸ εἶποιεν ἄνθρωποι· ἔχει Θεοῦ. Μὴ διακοφῆται σου μηδὲ νύξ τὸν εἶπον· μὴ εἴπῃς, Ἐκαναλδὼν ἐπάνηκα, καὶ αὐρίον δώσω, μὴ τι μίσον γένηται τῆς ὁρμῆς καὶ τῆς εὐεργεσίας.

Ἐὰν ἴδῃς γυμνὸν, περιβαλε, τιμὴν τὸ οὖν εἶναι μα τῆς ὁμορφίας, Χριστὸς δὲ τοῦτο ἐστίν· ἐπιπλήσσει εἰς Χριστὸν ἐκπαισθημένον, Χριστὸν ἐνεδουλεύμεθα.

Ἔστω τὸ ἀγαθὸν ὁμῶν ἐκ τῆς χρείας, μὴ τοῦ περισσεύματος. Ἡ μὲλλον καρποφορία Θεὸς εὐφραίνεται ἡ πλήθει τῆς εἰσφορᾶς καὶ μεγέθει τῆς ἐπιδόσεως.

Τὸ κάλλιστον καὶ φιανθρωπότεστον, ὅτι μὴ τῇ ἀξίᾳ τοῦ δεδομένου, τῇ δὲ δυνάμει καὶ τῇ διαδοσει τοῦ καρποφοροῦντος μετρεῖ Θεὸς τὴν ἐπίδοσιν.

Μὴ ἀναμνήνης γενέσθαι χρηστὸς, ἀλλ' ἤδη γενοῦ· μὴ δ' ὅτι τῆς ἀξίας λείπει, τὸ πᾶν ἀλλήγη· ἀλλὰ τὸ μὴ εἰσναγχε, τὸ δὲ προθυμῆσθαι.

Καλὸν εἰ ἀπὸ στήτων ἀρπάσαι καὶ τοῦ πλούτου.

Χριστὸν χρεώσται μᾶλλον, ἢ τὰ πάντα· ἔχει,

Ὅ· καὶ βασιλείαν κλάσματος χαρίζεται.

Χριστὸν οὐκ οἶπες τρέφεις τὸν πτωχὸν τρέφῃ.

Ἡρόν τα πάντα, καὶ Χριστὸν κτεῖναι μόνον.

Εἰ γὰρ περιστῆς χρημάτων ἀλλοτρίων.

Εἰ δ' οὐ θέλῃς τὰ πάντα, ὅς τὰ πλεονα.

Εἰ δ' οὐδὲ τοῦτο, τοῖς περιστοῖς εὐδείσει.

Πένης προσήλθεν, εἰς ἀπῆλθε μὴ συχών.

Δείδοντα, Χριστὴ, μὴ κατὰ τῆς σῆς χάριτος πέσω.

Ὅ γὰρ τις οὐκ ἔδωκε, μὴδ' ἀποδέσσει λαβεῖν.

Μὴ δοκιμασίαν ζητεῖ τοῦ δεδομένου· ὅστις ἀξίος καὶ ὅστις οὐ. Πολλῷ γὰρ βέλτιον διὰ τοὺς ἀξίους δρέγειν καὶ τοὺς ἀναξίους, ἢ τοὺς ἀξίους ἀποστραφεῖν· εἰς τὸν ἀναξίον.

Κρεῖσσον τὸ κατὰ δυνάμιν εἰσναγχεῖν, ἢ τὸ πᾶν ἀλλοτρίαν.

Μείγα τῷ ἀτυχοῦντι· φάρμακον εἶδος ἀπὸ ψυχῆς εἰσπερόμενος· καὶ τὸ συναλγεῖν γνησίως πολὺ πικροῦ τῆς συμφορᾶς.

Οὐκ ἐστὶ κώλυμα πρὸς ἐλεημοσύνην πένια· καὶ μάρτυς ἡ χηρὰ ἢ τὰ δύο λεπτὰ βαλοῦσα, καὶ τοῖς τὰ πολλὰ καταθένας ὑπερακοινύσασα.

Μεγάλη ἡ τῆς ἐλεημοσύνης ἰσχὺς. Μετὰ πολλῆς γὰρ εὐλαγίας τῆς παρήλθειας τοῖς αὐτῆς τροφίμοις εἰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Γνωρίζῃ γὰρ ἐστὶ τοῖς ἐν τῷ οὐρανῷ πύλωσις, τοῖς τὰς θύρας κατεχούσι· τοῦ νομῶντος· οὐ μόνον δὲ γνωρίζῃ, ἀλλὰ καὶ αἰδίσματος, καὶ οὐκ ἐν ἐπιγνῶν τετιμημέντος αὐτῆς, μετὰ πολλῆς εἰσόδου τῆς παρήλθειας. Εἰ γὰρ τὸν Θεὸν εἰς τὴν γῆν κατήγαγε, καὶ ἔπαισεν ἄνθρωπον γενέσθαι, πολλῷ μᾶλλον ἄνθρωπον εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναγαγεῖν δύνασται.

Ἡμεῖς ἔσμεν κύριοι τοῦ τὸν Θεὸν ἐλεῆσαι ἡμᾶς, ἅ
αὐτὸς ἡμῖν τοῦτο ἐχαρίσατο· ἐὰν ἄξια ἐλέους προσ-
ῄωμεν, ἐὰν ἄξια φιλανθρωπίας τῆς παρ' αὐτοῦ,
ἐλεῆσαι ἡμᾶς ὁ Θεός· ἐὰν δὲ αὐτοὺς μὴ ἐλεῶμεν,
εἰς ἡμῶν φείσεται· Ἐλεῆσον τὸν πλησίον, καὶ
ἐλεηθῇ παρ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. Μεῖζον ἢ ἐλεημο-
σύνη ἐστὶν ἡ εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἢ εἰς τοὺς δι-
καίους· Ἐλεημοσύνη γὰρ τοῦτο ἐστὶ, οὐ τὸ τοὺς
κατορθώκοντας, ἀλλὰ τὸ τοὺς πεπλημελεηκότας
ἐλεῖν.

Οὐχ οὕτως ἐπαίνοιν ἄξιος ὁ μέγαν ὑποδεχόμενος,
ὡς ὁ τὸν οἰκτρὸν καὶ ταλαίπωρον. Καὶ ὁ μὲν τὸν
θαυμαστὸν καὶ περιφανῆ θεραπεύει πολλὰκις καὶ
πρὸς ἀνθρώπων ἐπιδείξειν τοῦτο ἐποίησε· ὁ δὲ τὸν
ἀπερίμενον καὶ ἀπεγνωσμένον διὰ μόνην τὴν ἐν-
τολὴν τοῦ Θεοῦ τοῦτο ἐργάζεται.

Ἐλεημοσύνη πίστις· ἀπηλλαγμένη ἀδικίας ἐστὶν·
αὕτη πάντα ποιεῖ καθαρὰ. Τοῦτο καὶ νηστείας
βέλτιον καὶ χαριτωμένης, καίτοι γε ἐκεῖνα μοχθηρό-
τερα καὶ ἐπιπικνότερα, ἀλλ' αὕτη κεραλατωτέ-
ρα χρεώζει· ψυχὴν, λεπτύνει, καλὴν καὶ ὀρεῖαν
ποιεῖ.

Ἀμήχανον, καὶ μυρία κατορθώσωμεν ἀγαθὰ τῆς
ἐλεημοσύνης χωρὶς, ἐπιδῆναι τῶν τῆς βασιλείας
πρεθύρων.

Ἐκεῖνα μόνον κερήσωμεν, ὅσα ἂν ἐκεῖ προπέμ-
ψωμεν· ἐκεῖνα μόνον ἐστὶν ἡμέτερα, ὅσα τῆς ψυχῆς
ἐστὶ κατορθώματα, ἐλεημοσύνη καὶ φιλανθρωπία.
Ὅδ γὰρ δυνατόν χρήματα λαβόντα ἀπελθεῖν· μέλ-
λον δὲ καὶ προπέμψωμεν αὐτά, ὥστε ἐτοιμάσαι ἡμῖν
σκηνὴν ἐν ταῖς αἰώνιας μοναῖς.

Ἐλεημοσύνης χωρὶς ἀκαρπὸς ἡ ψυχὴ. Πάντα
ἀκάθαρτα ταύτης χωρὶς, πάντα ἀνόητα. Τοῦτο
ἐστὶν ὃ ἐξισοῦσθαι δυνάμεθα τῷ Θεῷ, τὸ ἐλεῖν καὶ
οἰκτεῖρειν. Ὅταν οὖν τοῦτο μὴ ἔχωμεν, τοῦ παντός
ἀπιστερῆμεθα. Οὐκ εἰπεν, Ἐὰν νηστεύσῃτε, ὅμοιοί
ἐστέ τῷ Πατρὶ ὁμῶν. Οὐκ εἰπεν, Ἐὰν παρθευ-
σῃτε. Ἀλλὰ τίς ἐ Γίνεσθε οἰκτιρμονεῖς, ὡς ὁ Πατὴρ
ὁμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἐλεον γὰρ, φησί, θέλω,
καὶ οὐ θυμῶν.

Ὅν βουλόμεθα τυχεῖν παρὰ τοῦ Θεοῦ, τοῦτων
πρῶτον μεταδίδοναι τοῖς πλησίον ὀφειλομένον. Ἀν
δὲ τοὺς πλησίον τοῦτων ἀποστερώμεν, πῶς τυχεῖν
αὐτῶν βουλόμεθα; Μακάριοι, φησὶν, οἱ ἐλεημονεῖς,
ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθῶσονται. Ἀνέλεος δὲ ἡ κρίσις· τῷ
μὴ ποιήσαντι ἔλεος.

Ἐκτεινὸν σου εἰς χεῖρας μὴ εἰς τὸν οὐρανόν,
ἀλλ' εἰς τὰς τῶν πενήτων χεῖρας. Ἐὰν εἰς τὰς τῶν
πενήτων χεῖρας ἐκτείνῃς τὴν χεῖρα, αὐτῆς ἦψω τῆς
κορυφῆς τοῦ οὐρανοῦ· ὁ γὰρ ἐκεῖ καθημένος λαμ-
βάνει τὴν ἐλεημοσύνην. Ἀν δὲ ἀκάρπους ἀνατείνῃς,
οὐδὲν ὄνησας· οὐ γὰρ ἐν τῇ ἐκτάσει τῶν χειρῶν,
οὐδὲ ἐν τῷ πληθεῖ τῶν ῥημάτων, ἀλλ' ἐν τοῖς ἔργοις
τὸ ἐπακούεσθαι ἐστὶν. Ἀκούε γὰρ τοῦ προφήτου λέ-
γοντος, «Ὅταν τὰς χεῖρας ὑμῶν ἐκτείνῃτε, ἀπο-
στρέψω τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπ' ὑμῶν καὶ ἐὰν πλη-

Penes nos situm est ut Deus misereatur nostri,
ipse nobis hanc gratiam condonavit. Nempe si
offerimus ei quæ misericordia et benignitate ejus
indigna non sint, miserebitur nostri: si vero nos
nulla nostri misericordia tangimur, quis nobis
parcet? Miserere proximi, et misericordiam a Deo
consequeris. Major est quæ peccatoribus exhibetur
misericordia quam quæ justis. Hoc enim miseri-
cordia est, non illorum qui recte egerunt, sed qui
deliquerunt, misereri.

Non ita laudandus est qui magnum aliquem
suscipit, ut quam miserum et ærumnosum. Et qui
colit hominem præstantem et clarum, sæpe ad
ostentationem eorum hominibus id facit: qui verò
abjectum et desperatam curat, propter solum Dei
præceptum id agit.

Misericordia expers est omnis acerbis: omnia
reddit pura. Hæc et jejunio et cobitu super humo,
quamvis molestioribus magisque acerbis melior est
utpote utilior; hæc animam colorat, subtilem, pul-
chram et formosam efficit.

Ad regni vestibula accedere nequaquam licet,
quamvis innumera, sed absque misericordia,
peregerimus bona.

Ille sola lucrabimur, quæ præmiserimus illuc:
illa sola nostra sunt, quæ bona opera animæ di-
cuntur, misericordia et benignitas. Non enim licet
acceptis pecuniis abire: ægredum igitur eas præ-
mittamus, ut paremus nobis tabernaculum in æternis
habitationibus.

Anima sine misericordia sterilis est. Sine hac
omnia impura sunt, omnia inutilia. Hoc illud est,
quo Deo similes nos evadere licet, misereri, in-
quam, et condolere. Hoc nisi habeamus, privati
sumus omnibus. Christus non dixit: Si jejuneis,
similes eritis Patri vestro, neque: Si castitate
tueamini. Quid igitur? Estote misericordes sicut
Pater vester ecclesiis. Misericordiam enim, inquit,
volo, et non sacrificium.

Quæ a Deo consequi cupimus, ea prius commu-
nicare debemus proximis. At si proximos fraude-
mus eis, quomodo nos eadem consecuturos spera-
mus? Beati, inquit, misericordes, quoniam ipsi
misericordiam consequentur. Immisericors autem
judicium illi contiget qui misericordiam non
exereverit.

Extende manus tuas, non in cælum, sed in ma-
nus pauperum. Si manum in pauperis manus te-
tenderis, ipsum cæli verticem attigisti; nam qui
illic sedet, eleemosynam accipit. Si vero vacuas
extenderis, nihil profecisti. Non enim in extensione
manuum, neque in verborum multitudinem, sed in
ipsis operibus situm est ut exaudiaris. Audi enim
prophetam dicentem: Cum extenderitis manus
vestras, avertam oculos meos a vobis: et si copiosi
fueritis in deprecando, non exaudiam vos. Quin

potius iudicate pupillo et afflicto, et causam viduæ promote, et discite quod bonum est facere.

Nisi essent pauperes, non tam multa peccata abolerentur. Pauperes nobis vulnerum nostrorum medici sunt: remedia nobis porrigunt manus suas. Non adeo medicus extendens manus et imponens pharmaca sanationem efficit, quam pauper manus extendens, et quæ porrigimus accipiens, abstersio est malorum nostrorum. Expendi argentum, simul etiam peccata foras abierunt: tales etiam sacerdotes erant, de quibus scriptum est: « Peccata populi mei comedunt. »

Cæcus misericordiam consecutus in regnum cælorum ducere novit: et quamvis ad parietes ascendens, et incidens in foveas, ducem se præstat ascensionis in cælum.

Quid frustra laboras, o dives, res pauperum in thesauris tuis recondens? Cur indignaris petentibus illis tanquam **56** de tuo expendas? Bona paterna petunt, non tua, quæ tibi commissa sunt ipsorum gratia, non tecum nata. Da quæ accepisti, et usum eorum tibi concessum in lucro ponas. Satis est tibi quod dare, non accipere destinatus sis.

Nihil ita gratum est Deo, quam elemosyna. Quare sacerdotes antiquo ritu inungebantur oleo, sicut et prophete: divinæ namque charitatis symbolum credebatur oleum. Qui quidem oleo ungebantur, quia Deum miseret hominum. A misericordia enim sacerdotum in illis. Igitur reges quoque oleo ungebantur. « Omnium enim (inquit) misereri debes, cum possis omnia. » Nempe hoc ipsum, misereri dico, proprium est principatui. Cogita quod mundus per misericordiam constitutus sit, et imitare Dominum. Misericordia hominis in proximum suum, Domini autem in omnes homines extenditur.

Nihil tam simile Deo reddit, quam ad veniam improbis ac injuriis dandam paratum esse.

Greg. Nyss. Misericordia est voluntaria tristitia ex alienis malis producta.

Clementis. Facile posset Deus neminem facere pauperem, sed ita beneficentie ansam adimeret, nec amplius vellet aliquis condolere. Nunc vero illi aliorum gratia vel divites vel egeni sunt, ut locus et materia beneficentie suppetat.

Philonis. Talem te famulis tuis præbe, qualem tibi Deum optas. Audiemur enim a Deo, sicut nos audimus, et aspiciemur ab ipso ut nos aspiciamus. Afferamus igitur misericordiam pro misericordia, ut pro simili simile alispicamur.

Democr. Hospitibus et egenis impertire de rebus tuis. Nam qui non dat indigenti, nec ipse accipiet cum indigebit.

Pittacus injuriam passus a quodam cum illum puniendi potestatem haberet, dimisit, inquit: Venia melior est vindicta: hæc enim belluini est ingenii, illa mansueti.

Philitonius. Ex percepto dolore condolere discas; nam et tibi alius qui doluit, condolebit.

οὐκ εἰσακούσονται. Κρίναται δὲ πολλοὶ ἀνθρώποι καὶ ταπεινοί, καὶ δικαιοῦσιν ἑαυτοὺς, καὶ μάταια καλὴν ποιεῖν.

Εἰ μὴ πίνετε; ἔσαν, οὐκ ἂν τὸ πολὺ τῶν ἀμαρτημάτων ὑπετίμνυντο. Ἰατροὶ τῶν τραυμάτων εἰς τῶν ἡμετέρων οἱ πίνετε: φάρμακα ἡμῖν παρέχουσι τὰς αὐτῶν χεῖρας. Οὐχ οὕτως, ἱατρὸς χεῖρας ἐκτείνων καὶ φάρμακα ἐπιτίθει, τὴν ἱατρειάν παρέχει, ὡς πίνης, χεῖρα ἐκτείνων καὶ τὰ παρ' ἡμῶν λαμβάνων, ἐκμαγεῖον τῶν ἡμετέρων ἐστὶ κακῶν. Ἐδουκα τὸ ἀργύριον, συνεξήλθε καὶ ἀμαρτήματα. Τοιοῦτοι καὶ οἱ ἱερεῖς, παρ' ὧν γέγραπται, « Ἀμαρτίας λαοῦ μου φάγονται. »

Τυφλὸς οὖν ἐλεούμενος εἰς οὐρανῶν βασιλείαν χειραγωγεῖν, καὶ τοῖς προσκορῶν, καὶ βόθροις ἐνλοισθαίνων, οὕτως ὁδοποιὸς γίνεται τῇ εἰς οὐρανὸν ἀναβάσει.

Τί ματαιοπονεῖς, ὦ πλούσιε, τὰ τῶν πνήτων ἐν τοῖς σοῖς θησαυροῖς ἀποκρύπτων; Τί αἰτούμενος παρ' αὐτῶν ἀγανακτεῖς ὡς οἰκοδὸν ἀναλίσκων; Τὰ πατρῷα θελοῦσιν, οὐ τὰ σὰ, τὰ ἐγγειροσθέντα σοὶ δι' αὐτοὺς, οὐ μετὰ σοῦ γεννηθέντα. Ἄ φλαβὸς εἰς, καὶ τὴν χρῆσιν κέρδανον. Ἀρεῖ σοι ἐστὶ δίδόναι, εὐ λαμβάνειν ἐτάχθης.

Οὕτῃ οὕτως εὐφραίνει τὸν θεόν, ὡς ἐλεημοσύνη. Διὸ οἱ ἱερεῖς κατὰ τὸ παλαιὸν ἔλαιον ἐχρίοντο, καὶ οἱ βασιλεῖς, καὶ οἱ προφῆται. Τῆς γὰρ τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας εἶχον σύμβολον τὸ ἔλαιον. Ἐπειδὴ ὁ θεὸς ἐλεεῖ τοὺς ἀνθρώπους καὶ φιλανθρωπεύεται, διὰ τοῦτο ἔλαιον ἐχρίοντο. Καὶ γὰρ τὴν ἱερωσύνην ἀπὸ ἐλεος ἐποίησαν. Καὶ οἱ βασιλεῖς ἔλαιον ἐχρίοντο. « Ἐλεήσεις γὰρ, φησὶ, πάντας, ἐπὶ πάντα δύνασαι. » Τοῦτο γὰρ ἀρχῆς ἦεν, τὸ ἐλεεῖν. Ἐννόησον ἐπὶ δι' ἐλεος ὁ κόσμος συνεστάθη, καὶ μέμνηται τὸν δεσπότην. Ἐλεος ἀνθρώπου ἐπὶ τὸν πλησίον αὐτοῦ, ἐλεος δὲ κυρίου ἐπὶ πάντων σάρκα.

Οὕτῃ οὕτως ὁμοιοὶ τῷ θεῷ, ὡς τὸ τοῖς πονηροῖς καὶ τοῖς ἀδικοῦσιν εἶναι συγγνωμονικόν.

Ἐλεος ἐστὶν ἐκούσιος λύπη ἀλλοτρίοις κακοῖς συνισταμένη.

Δυνατὸς ἦν ὁ θεὸς ποιῆσαι μὴδὲν πίνητα· ἀλλὰ τὸ εὖ ποιεῖν περιηρείτο, συμπάσχειν οὐδεὶς ἡξίου. Νῦν δὲ ἀλλήλων ἐνεκα καὶ εὐποροῦμεν καὶ ἀπορούμεν, ἵνα τόπος γενώμεθα τῇ εὐποιᾷ.

Τοιοῦτος γίνου περὶ τοὺς σοὺς οἰκέτας, ὅσον εὐχῇ σοὶ τὸν θεόν γενέσθαι. Ὡς γὰρ ἀκούομεν, ἀκουσθήσεμεθα ἀπὸ τοῦ θεοῦ· καὶ ὡς ὁρώμεν, ὁραθήσεμεθα ἀπ' αὐτοῦ. Προσενέγκωμεν οὖν τοῦ ἐλεος τὸν ἐλεον, ἵνα τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον ἀντιλάβωμεν.

Εἰναι μεταδίδω, καὶ τοὺς δεομένους, ἐκ τῶν ἐόντων. Ὁ γὰρ μὴ δίδως δεομένῳ οὐδὲ αὐτὸς λήφεται δεόμενος.

Πιττακὸς ἀδικηθεὶς ὑπὸ τινος, καὶ ἔχων ἐξουσίαν αὐτὸν κολάσαι, ἀφῆκεν, εἰπὼν· Συγγνώμη τιμωρίας ἀμεινον. Τὸ μὲν γὰρ ἡμέρου φύσει ἐστὶ, τὸ δὲ θρησκείας.

Ἐκ τοῦ παθεῖν γίνωσκει τὸ συμπαθεῖν. Καὶ εὖ γὰρ ἄλλος συμπαθῆσθαι παθών.

ΛΟΓΟΣ ΚΗ΄.

Περὶ φειδωλῶν καὶ ἀμεταδότων, καὶ ἐλεημοσύνην μὴ ποιούντων.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἥδυσμον, καὶ τὸ ἀνηθον, καὶ τὸν κύμινον, καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον. Ταῦτα δὲ ἴδει ποιῆσαι, κάκεῖνα μὴ ἀφιέναι.

Εἰδότες καλὸν ποιεῖν, καὶ μὴ ποιοῦντι, ἀμαρτία αὐτῶ ἐστιν.

• Ἡ κρίσις ἀνίσταται τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος.

Τὰ σπλάγχνα τῶν ἀσεδῶν ἀνελεήμονα.

Ἔστιν ἀβρῶστία, ἣν εἶδον ὑπὸ τὸν ἥλιον, πλοῦτον φυλασσόμενον παρ' αὐτοῦ εἰς κακίαν αὐτοῦ· καὶ ἀπολείπεται ὁ πλοῦτος ἐκεῖνος· ἐν περισπασμῷ πονηρῶν.

Ἔστι πλοῦτῶν ἀπὸ προσοχῆς καὶ σφιγγίας αὐτοῦ· καὶ καταλείπει αὐτὰ ἐτέροις καὶ ἀποθνήσκει.

Ὁ συνάγων ἀπὸ ψυχῆς αὐτοῦ συνάγει ἄλλοις· καὶ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς αὐτοῦ τρυφήσουσι πολλοί.

Ὁ πονηρὸς ἑαυτῷ τίνι ἀγαθὸς ἔσται; Τέκνον, καὶ ὅσον ἔχεις, εὖ ποιεῖ σαυτῷ.

Ἄκουε, ἄνθρωπε, Σολομῶντος· μὴ εἴπῃς, Ἐπανελθὼν ἐπάνηκε, καὶ αὖριον δώσω, δυνατοῦ σου ὄντος· εὖ ποιεῖν. Οὐ γὰρ οἶδας τί τίξεται ἡ ἐπιούσα. Ὡς πῶλον παράγγελμάτων ὑπερορῆς, καὶ κατηφῆς· εἰ καὶ δυσέντευκτος, ἐκκλίνων τὰς ἀπαντήσεις, μὴ ποῦτε καὶ μικρὸν ἀναγκασθῇς τῶν χειρῶν ἐκβαλεῖν! Μίαν οἶδας φωνήν, Οὐκ ἔχων οὐδὲ δώσω, πένης γὰρ εἰμι. Πένης εἰ τῷ ὄντι παντὸς ἀγαθοῦ, πένης πίστεως εἰς Θεόν, πένης εἰ φιλανθρωπίας, πένης ἐλπίδος. Συμμεριστὰς ποιήσον τῶν σπῆτων τοὺς ἀδελφούς σου· πλεονεξίας εἶδος· χαλεπώτατον, μηδὲ τῶν φθειρομένων μεταδοῦναι τοῖς ἐνδεέσι.

Οὐκ ἠλέησας, οὐκ ἐλεθῆσθῃ· οὐκ ἤνοιξας τὴν οἰκίαν, ἀποκλεισθήσῃ τῆς βασιλείας· οὐκ ἔδωκας ἄρτον τῷ πεινῶντι, οὐ λήψῃ τὴν αἰώνιον ζωὴν.

Δεῖξον, ἄνθρωπε, τὰ ἔργα, καὶ ἀπαίτει τοὺς μισθοὺς. Οὐδεὶς μετὰ τὸ λυθῆναι τὴν πανήγυριν πραγματοῦται, οὐδὲ μετὰ τοὺς ἀγῶνας ἐπανελθὼν στεφανοῦται· οὐ τοῖνον μετὰ τὴν τελευτὴν εὖσεβεῖ.

Ἀξίον σοι τῆς σπορᾶς τὸ θέρος. Πικρίαν ἔσπειρας· δρέπου τὰ ἐργάματα. Τὸ ἀνηλεὲς ἐτίμησας· ἔχε ὅπερ ἠγάπησας. Ἐφυγες τὸν ἔλεον· ψεύζεται σε ὁ ἔλεος. Ἐδελύξω πτωχόν· βεβλύεται σε ὁ εἰς ἡμᾶς πτωχεύσας.

ΛΟΓΟΣ ΚΘ΄.

Περὶ εὐεργεσίας καὶ χάριτος, καὶ ἀχαριστίας.

Εἶπεν ὁ Κύριος, Ὅταν ποιήσῃς ἄριστον ἢ δειπνόν, μὴ φῶναι τοὺς φίλους σου, μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου, μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σου, μηδὲ γείτονας πλουσίους, μήποτε καὶ αὐτοὶ σε ἀντικαλέσουσι, καὶ γένηται σοι ἀνταπόδομα. Ἄλλ' ὅταν ποιῇς δοχὴν, κάλει πτωχοὺς, ἀνέλπιδους, τυφλοὺς, τυφλοὺς, καὶ μακά-

PATROL. GR. CXXXVI.

A

SERMO XXVIII [al. LIX].

De parcis et illiberalibus, et elemosynam non facientibus.

Math. xxi. Vae vobis, Scribae et Pharisei hy-poeritae, quoniam decimatis mentham, anethum, et cuminum, et quae graviora sunt in lege negligitis, iudicium scilicet et misericordiam : oportebat autem haec facere, et illa non omittere.

Jac. iv. Qui sciens bonum facere non facit, peccat.

Salomonis. Immisericors iudicium experietur qui misericordiam non fecit.

Prov. xii. Impiorum viscera misereri nesciunt.

Eccle. v. Vitium est quod vidi sub sole, divitias custodiri in malum domini sui : et illae peribunt malorum perversitate.

57 *Sirach. Est aliquis dives per curam et anxietatem suam, et relinquet opes aliis, ac morietur.*

Qui colligit animam suam defraudans, colligit aliis : et in bonis ipsius multi deliciabuntur.

Malus sibi ipsi, cuiusnam erit bonus? Fili, quoad potes, benefac tibi ipsi.

Basilii. Audi, o homo, Salomonem : ne dicas : Revertere alias, et cras tibi dabo, cum possis beneficium praestare ; nescis enim quid crastinus dies pariat. O quae praecepta contemnis, et tristitiam ac gravitatem praeter fers, declinans obvios, ne quid etiam modicum expendere cogaris ! Unam hanc vocem nosti, Cum nihil habeam, nihil dabo ; pauper enim sum. Atqui vere pauper es et inops omnis boni, inops fidel erga Deum, inops benignitatis, inops spei. Quin impertiris fratribus tuis ea quae aliter a tineis erodentur ? Pessimum istud avaritiae genus est, ne corruptioni quidem obnoxia indigentibus communicare.

Misertus non es, misericordiam non consequeris ; non aperuisti donum, excluderis regno ; non dedisti panem esurienti, non accipies aeternam vitam.

Ostende, o homo, opera, et pete mercedem. Nemo, solutis jam nundinis, negotiatur, neque post certamina reversus coronatur. Ne igitur post mortem demum pius esse velis.

Messis tibi sementi respondebit. Amaritiam sensit, carpe manipulos. Immisericordiam coluisti, haberas quod dilexisti : fugisti misericordiam, eadem te quoque fugiet : abominatus es pauperem, abominabitur te qui nostri gratia pauper fuit.

SERMO XXIX [al. LVIII.]

De beneficentia et gratia et ingratitudine.

Luc. xiv. Dixit Dominus, Cum facis prandium aut cenam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos tuos, neque vicinos tuos divites, ne quando et ipsi te vicissim invitent, ac rependatur tibi beneficium. Imo cum facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos, caecos, et beatus eris,

quia non possunt rependere tibi; rependetur enim tibi in resurrectione justorum.

Luc. vi. Sicut vultis ut faciant vobis homines, vos etiam eis similiter facite.

Apost. Qui bene facit, ex Deo est: qui vero male facit, Deum non vidit.

Cuius insituenti bonum Deus cooperatur in bonum.

Salomonis. Prudentiæ est etiam scire cuius sit gratia.

Sermo bonus melior est munere, bonus sermo superat donum.

58 *Ecclesi. xxix.* Labia justorum cognoscunt gratias.

Gratiam hominis tanquam oculi pupillam conserva.

S. Basilii. Ingratus animus videtur in ablatione demum bonorum beneficium præteritum agnoscere.

Bonorum operum gratiæ revertuntur ad largiores.

Benefactores quidem etiam feræ naturali instinctu amant; quid vero tantum boni amicus in nos confert, quantum inimici comparantes nobis benedictionem Domini, qui dixit: « Beati estis cum probra jecerint in vos, et persecuti fuerint, et dixerint omne malum verbum contra vos, mentientes propter me. Gaudete et exsultate, quoniam merces vestra multa est in cœlis? »

Theolog. Dum navigas secundis ventis, manum porrige naufrago, et dum bene habitus ac dives es, male affectum juvato.

Petitionis magnitudinem determinari convenit pro modo illius a quo petitur. Tam enim absurdum est magna a parvo petere, quam parva a magno. Hoc enim vile, illud importunum habetur.

Homo nihil tam Dei habet quam benefacere: quamvis hic in magnis rebus, illic in parvis benefaciat, uterque nimirum pro sua facultate.

Benefaciendo Deum imitari te puta.

S. Chrysost. Multos videmus, post accepta beneficia, auctores beneficiorum veluti mancipia contrahere, et frontem adversus ipsos contrahere.

Beneficii simus erga illos qui non sentiunt se beneficiis affici, ne vos vicissim aut laudantes aut aliter remunerantes mercedem nobis imminuant; nam cum nihil ab hominibus acceperimus, tunc majora accipimus a Deo.

Sæpe sufficit vel ipsa voluntas magnum aliquod bonum faciendi.

Non benefacit qui benefacit, sed beneficium ipse accipit potius quam dat. Majora enim accipit quam largitur; quoniam Deo mutuum dat, non hominibus; auget opes, non minuit. Minuit autem si nihil demat, si nihil elargiatur.

Greg. Nyss. Qui bonum sibi in voluntate tantum proposuit, impeditur autem imbecillitate quo-

ριος ἔσθῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναι σοι. Ἀνταποδοθήσεται γὰρ σοι ἐν τῇ ἀνάστασι τῶν δικαίων.

Καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως.

Ὁ ἀγαθοποιῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστίν· ὁ δὲ κακοποιῶν οὐχ ἑώρακε τὸν Θεόν.

Πάντῃ τῇ προαιρουμένῳ τὸ ἀγαθὸν συνεργεῖ ὁ Θεὸς εἰς ἀγαθόν.

Φρονήσεως καὶ τὸ εἰδέναι τίνας ἡ χάρις.

Κρίσεως λόγος ἀγαθὸς ἢ ὀδός· ἀγαθὸς λόγος ὅπερ ὅμα.

Χεῖρ ἀνδρῶν δικαίων ἐπιστάται χάριτας.

Χάριν ἀνθρώπου ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ συντήρησον.

Αἱ ἀχάριστοι ψυχὰι εἰχασιν ἐν τῇ ἀπαλλοτριώσει τῶν ἀγαθῶν τῆς παρελθούσης χάριτος ἐπαίεσθαι.

Τῶν ἀγαθῶν ἔργων αἱ χάριτες ἐπὶ τοὺς διδόντας ἐπαναστρέφουσιν.

Εὐεργέτας μὲν καὶ τὰ θηρία φυσικῶς ἀγαπᾷ· ἐν δὲ τοσούτῳ εὐεργετᾷ ὁ φίλος, ὅσον οἱ ἐχθροὶ προξενούντες ἡμῖν τὸν μακαρισμὸν τοῦ Κυρίου εἰπόντος· « Μακάριοι ἐστε ὅταν ἐνεῖδίσωσιν ὑμῖς, καὶ διώξωσι, καὶ ἐκπωσὶ πᾶν πονηρὸν βῆμα καθ' ὑμῶν, ψευδόμενοι ἐνεκὸν ἐμοῦ· χαίρετε καὶ ἀγαλλιάσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πάλυς ἐν τοῖς οὐρανοῖς; »

Ἔως πλεῖς ἐξ οὐρίας, τῷ ναυαγοῦντι ὁδὸς χεῖρα ἔως εὐεκτήεις καὶ πλουτεῖς, τῷ κακοπαθοῦντι βοηθήσων.

Συμμετρεῖσθαι δεῖ τῷ αἰτουμένῳ τὴν αἴτησιν. Ὁμοίως γὰρ ἄτοπον παρὰ μικροῦ μεγάλα ζητεῖν, καὶ παρὰ μεγάλου μικρὰ· τὸ μὲν γὰρ ἀκαιρον, τὸ δὲ μικρολόγον.

Οὐδὲν οὕτως ὡς τὸ εὖ ποιεῖν ἄνθρωπος ἔχει Θεοῦ, καὶ ὁ μὲν μέλλω, ὁ δὲ ἐλάττω εὐεργετῇ, ἐκείντος, οἶμαι, κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν.

Εὐεργετῶν νόμιζε μιμεῖσθαι Θεόν.

Ὁρῶμεν πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων μετὰ τὰς εὐεργετίας, καθάπερ ἀνδραπόδων, οὕτως ὑπερорώντας τῶν εὐεργετησάντων καὶ τὰς ὁρῶς ἀνασπώντων κατ' αὐτῶν.

Εὐεργετῶμεν τοὺς μὴδὲ ἀλογομένους ὅτι εὐεργετοῦνται, ἵνα μὴ ἀντιδόντες ἡμῖν τὸν ἱππικόν, ἢ ὁ τι δῆποτε, ἐλαττώσωσιν ἡμῖν τὸν μισθόν. Ὅταν γὰρ μὴδὲν παρὰ ἀνθρώπων λάβωμεν, τότε μέλλονα παρὰ Θεοῦ ληψόμεθα.

Ἀρκεῖ πολλοῦ καὶ προαίρεσις μέγα ποιῆσαι ἀγαθόν.

Οὐκ εὖ ποιεῖ ὁ εὖ ποιῶν, ἀλλ' εὖ πάσχει αὐτὸς, εὐεργετῆται μᾶλλον, οὐκ εὐεργετᾷ. Μείζονα γὰρ λαμβάνει, ἢ δίδωσι. Θεῷ γὰρ δανείζει, οὐκ ἀνθρώποις· αὐτεῖ τὸν πλοῦτον, οὐ μετρίως· μετρίως δὲ, ἐὰν μὴ ἐλαττώσῃ, ἐὰν μὴ ὁψ.

Ὁ θελήσας τὸ ἀγαθὸν μόνον, κωλυθεὶς δὲ πρὸς τὸ καλὸν τῷ μὴ δύνασθαι, κατ' οὐδὲν ἐλαττοῦται.

τῆς ψυχῆς διαθείσει τοῦ διὰ τῶν ἔργων τὴν γνώμην
δείξαντος.

Τὴν εὐεργετοῦντά σε εἰς ψυχὴν, ὡς ὑπέρειπεν
Θεοῦ μετὰ Θεὸν τίμα.

Οἱ βασιλεύοντες εἰς ἀναξίους, δι' ὧν ἐκτὴν θερα-
πεύεσθαι τοὺς ἀξίους, τρισὶν ἀτόποις ἐνόχους ἑαυ-
τοὺς ἀποφαίνουσιν· ἐξημέωσαν ἑαυτοὺς, ἐνύδρισαν
τοὺς χρηστοὺς, τοὺς φαύλους ἐνίσχυσαν, ὕλην ἀμαρ-
τιῶν χορηγήσαντες.

Ἀχάριστον εὐεργετεῖν, καὶ νεκρὸν μυρίζειν, ἐν
τῷ κεῖται.

Ὅφιν τρέφειν, καὶ πονηρὸν εὐεργετεῖν, ταυτὸν
ἴστιν. Οὐδετέρου γὰρ ἡ χάρις εὐνοίαν γεννᾷ.

Ἀνακρίων ὁ μελοποιῆς, λαβὼν τάλαντον χρυσοῦ
παρὰ Πολυκράτους τοῦ τυράννου, ἀπέλυτον, εἰπὼν·
Μισὼ δωρεάν, ἥ τις ἀναγκάζει ἀγρυπνεῖν.

Δημοσθένης ἐρωτηθεὶς τί ἀνθρώπος ἔχει ὁμοίον
Θεῷ, ἔφη· Τὸ εὐεργετεῖν καὶ ἀληθεύειν.

Μικρὰ χάριτες ἐν καιρῷ μέγισταί εἰσι τοῖς λαμ-
βάνουσιν ταύτας ἐν περιστάσει.

Μικρὰ δίδοναι βούλου μᾶλλον, ἢ μεγάλα ἔγγυθιν.
Ὁ τε γὰρ κίνδυνος ἀπεσι, καὶ ὁ λαβὼν ἔργων, οὐ
λόγου χρεῖαν ἔχει.

Ὅτινι τὴν χάριν καταβῇ, θάττον τὴν χάριν δίδου.
Ἢ γὰρ βραδυτῆς λυμαίνεται τὴν δόσιν.

Δυνάμενος χαρίζεσθαι, μὴ βράδυνε, ἀλλὰ δίδου,
ἐπιστάμενος μὴ εἶναι τὰ πράγματα μόνιμα.

Ὁ πλουσίῳ χορηγῶν οὐδὲν διαφέρει τοῦ εἰς θά-
λασσαν ὕδωρ ἐκχέοντος.

Οὐδὲν ἐν τῷ βίῳ τάχιστα γηράσκει ὡς χάρις.

Ἢ χάρις πρὸς εὐγνώμονας οὐδέποτε θνήσκει.

Μὴ φεύγε μικρὰ χαρίζεσθαι. Δόξεις γὰρ καὶ πρὸς
τὰ μεγάλα τοιοῦτος εἶναι.

Μὴ δουρίσσης τῷ φίλῳ σου χάριτας· ἔση γὰρ ὡς
οὐ δεδοκός.

Οἱ μὴ χρησάμενοι τοῖς καιροῖς ὀρθῶς, οὐδὲ εἰ
συνέδῃ τι αὐτοῖς παρὰ τοῦ Θεοῦ χρηστὸν, μνημο-
νεύουσιν.

Μὴ αἴτει μεγάλα, ἵνα μὴ δυοῖν θάτερον, ἢ τυγ-
χάνων λυπῆς, ἢ μὴ τυγχάνων λυπῇ.

Μὴ παρὰ πάντων τὰ δεδομένα δέχεσθαι χρεὶ· οὐ
γὰρ θεμιτὸν ἀρετὴν ὑπὸ κακίας τρέφεσθαι.

Τοὺς ἀγαθοὺς εὐ ποιεῖ. Καλὸς γὰρ θεσσαυρὸς παρ'
ἀνδρὶ σπουδαίῳ χάρις ὀφειλομένη.

Ἀδαπάνητός ἐστι τῆς εὐπορίας ὁ πλοῦτος· ἐν τῷ
διδόναι γὰρ λαμβάνεται, καὶ ἐν τῷ σκοπεῖν συν-
άγεται.

Λαβὼν τι παρὰ τινος, εὐθὺς ἀπόδος, ἵνα πάλιν
λάβῃς.

Χρήματα πορίζειν μὲν οὐκ ἀχρεῖον· ἐξ ἀδικίας δὲ
παντὸς κακίον.

Ὑμνοὺς τῷ Θεῷ, ἱππῶν δὲ τοῖς ἀνθρώποις παρ-
χεῖν δεῖ.

Εὐνοία καὶ χάρις πειθόντων ἴστιν, οὐ βιάζ·μένων.

A minus effectum det, nihil inferior est animi sui ha-
bitu, quam qui re ipsa propositum suum declara-
vit.

Qui animæ tuæ beneficium præstat, veluti mini-
strum Dei post Deum honora.

Photii patriarch. Qui largiuntur indignis ea quæ
dignis conferri debebant, tria committunt absurda:
nam et ipsi jacturam faciunt, et in bonos contum-
eliosi sunt, et malos sortes reddunt materia vitiorum
suppeditata.

59 Plutarch. Ingrato benefacere, et ungere mor-
tuum, eadem sunt.

Serpentem alere, et malo benefacere, idem est.
Neuter ad benevolentiam beneficium trahitur.

Anacreon. Anacreon lyricus cum auri talentum a
Polycrate tyranno accepisset, aliis id distribuit, in-
quiens: Odi munus quod vigilare cogit.

Demosth. Demosthenes interrogatus quid homo
simile Deo haberet, dixit: Benefacere et vera di-
cere.

Democ. Parva beneficia tempestiva maxima sunt
accipientibus ea in discrimine.

Parva potius largire, quam magna promitte.
Hoc enim periculo vacat, et qui accipit, re, non
verbis indiget.

Si cui benefactorus es, statim facito.

Tarditas enim vitiosum reddit munus.

Si benefacere potes, ne cuncteris, sed largire,
sciens quod res non sunt stabiles.

Socratis. Qui diviti largitur, nihil ab illo differt,
qui aquam in mare profundit.

Nihil in vita celerius beneficio senescit.

Catonis. Beneficium apud gratos nunquam mo-
ritur.

Epicuri. Ne recuses in parvis gratificari: vide-
beris enim in magnis quoque ejusmodi esse.

Sexti. Ne exprobes amico tuo beneficia; sic
enim eris tanquam non dederis.

Demosth. Qui temporis rationem non habent, nec
arripiunt occasionem, quamvis aliquid boni divini-
tus eis obtigerit non meminerunt.

Ne petas magna, ne alterum e duobus accidas,
ut vel compos redditus voti molestus fias aliis, vel
non compos, ipse molestiam sentias.

Cratetis. Non ab omnibus quæ dantur accipienda
sunt. Non decet enim virtutem ab improbitate nu-
triri.

Isocrat. Benefacito bonis. Pulcher enim thesau-
rus est apud virum bonum debita gratia.

Thespidæ. Opes non absumuntur beneficentia:
dando enim accipitur, et spargendo colligitur.

Cum quid ab aliquo accepisti, mox redde, ut ite-
rum accipias.

Non inutile quidem est pecunias acquirere;
per injustitiam vero, longe pessimum.

Hymnos Deo, hominibus laudes exhibere oportet.

Benevolentia et gratia persuadentium est, non
cogentium.

SERMO XXX [*al.* XXXIII].*De inopia et paucarum rerum indigentia.*

60 *Matth.* vi. Dixit Dominus : Ne solliciti sitis vitæ vestræ quid comedatis, neque corpori vestro quid induatis ; sed querite regnum Dei et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis.

Act. xi. Argentum aut aurum aut vestimentum nullius desideravi : ipsi scitis, quod necessitatibus meis, et his qui mecum sunt suppetitaverunt manus hæ.

Hebr. xiii. Sint mores alieni ab avaritia, contenti iis quæ adsunt. Siquidem ipse dixit ; Non te desero, neque derelinquo.

Philipp. iv. Nam ego didici in quibus sum, in his contentus esse. Novi et humilis esse, novi et excellere : ubique et in omnibus institutus sum, et saturari et esurire, et abundare et penuriam pati. Omnia possum per Christum qui me corroborat.

Psal. xxxvi. Modicum satius est justo, quam magnæ peccatorum divitiæ.

Psal. lxi. Divitiæ si affluent, cor ne apponite.

Prov. xxi. Vir indigens, amat sobrietatem. Qui vinum et oleum amat, non diascet (1).

Melius est pauca accipere cum justitia, quam multe possessiones cum injustitia.

Melius est convivium cum oleribus ad amicitiam, quam appositio vitalorum cum iniquiticia.

Prov. xvii. Melior est buccella cum voluptate in pace, quam domus plena multis bonis et injustis pecoribus cum contentione.

Ibid. xxx. Divitias et paupertatem ne mihi des, Domine, sed necessaria et quæ sufficiant mihi largire, ne saturatus siam vanus, et dicam : Quis me videt ? aut pauper facies furum committam, et iurem per nomen Dei mei.

Ibid. xxv. Invento melle quod satis est comede, ne forte repletus evomas.

Sirach. Præstat pugillus plenus cum quiete, duobus pugillis cum labore.

Homini sapienti sufficit exiguum.

Vita frugalitatem sequentis jucunda erit.

Somnus sanitatis in ventre moderato.

S. Basilii. Magnanimi sitis. Parietes vero seu parvis seu magni eundem usum exhibent.

Unus est scopus vestis, ut sufficiens tegumentum sit ad hiemem et æstatem.

Sumptus supra quam necessitas et usus postulant, abusus est.

Theol. Præstat exigua portio cum securitate, magnæ cum debilitate.

Greg. Nyss. Inopia tibi sit obsonium, et quod satietas non adjicitur satietati, nec appetitus hebetatur crapula.

Qui diem dedit, dabit etiam quæ ad diem necessaria sunt.

Rerum necessariorum usus et possessio **61** non

A

ΛΟΓΟΣ Α'.

Περὶ ἀκτημοσύνης καὶ ἐλιθοδελίας.

Εἶπεν ὁ Κύριος· Μὴ μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε· μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσθησθε. Ζητεῖτε δὲ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν.

Ἀργυρίου ἢ χρυσίου ἢ ἱματισμοῦ οὐδεὶς ἐπεθύμησα· αὐτὰ γινώσκете ὅτι ταῖς χρεῖαις μου, καὶ τοῖς οὔσι μετ' ἐμοῦ, ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὐταί.

Ἀφιλάργυρος ὁ τρόπος, ἀρκούμενος τοῖς παρούσιν. Ἀδελφὲς γὰρ εἶπεν, « Οὐ μὴ σε ἀνῶ, οὐδ' οὐ μὴ σε ἐγκαταλείπω. »

Ἐγὼ ἔμαθον ἐν οἷς εἰμι, αὐτάρκης εἶναι. Οἶδα καὶ ταπεινούσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν· ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσι μεμύημαι καὶ χορτάζεσθαι καὶ πεινᾶν, καὶ περισσεύειν καὶ ὑστερεῖσθαι. Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμούντι με Χριστῷ.

Κρεῖσσον ὀλίγον τῷ δικαίῳ ὑπὲρ πλούτον ἀμαρτωλῶν πολύν.

Πλούτος ἐὰν ῥέῃ, μὴ προστιθεσθε καρδίαν.

Ἀνὴρ ἐνδεὴς· ἀγαπᾷ σωφροσύνην. Φιλῶν οἶνον καὶ βλαῖον οὐ πλουτήσει.

Κρεῖσσον ὀλίγη λήψις μετὰ δικαιοσύνης ἢ πολλὰ γεννήματα μετὰ ἀδικίας.

Κρεῖσσον ξενισμὸς μετὰ λαχάνων πρὸς φίλον, ἢ παράθεσις μόσχων μετὰ εἰς θύρας.

Κρεῖσσον ψωμὸς μετ' ἡδονῆς ἐν εἰρήνῃ, ἢ οἶκος πλήρης πολλῶν αγαθῶν καὶ ἀδικῶν θυμάτων μετὰ μάχης.

Πλοῦτον καὶ πεινίαν μὴ μὴ δῶς, Κύριε· σύνταξον δέ μοι τὰ δέοντα καὶ τὰ αὐτάρκη, ἵνα μὴ πλησθῆις ψευδὲς γίνωμαι, καὶ εἴπω, Τίς με ὄρεῖ ; ἢ πενηθεὶς κλέψω, καὶ ὁμῶς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μου.

Μέλι εὐρὺν φάγε τὸ ἱκανόν, μὴ ποτε πλησθῆις ἐξέμεση.

Κρεῖσσον πλήρωμα δραχμῆς μετ' ἀναπαύσεως, ὑπὲρ πλήρωμα δύο δραχμῶν ἐν μόχθῳ.

Ὡς ἱκανὸν ἀνθρώπου πεπαιδευμένῳ τὸ ὀλίγον.

Ζωὴ αὐταρκείας ἐργάτου γλυκανθήσεται.

Ὑπνος ὑγείας ἐπὶ ἐντέρῳ μετρίῳ.

Μεγάλην ἔχετε τὴν ψυχὴν. Τοῖχοι δὲ καὶ μικροὶ **D** καὶ μεῖζους τὴν αὐτὴν χρεῖαν παρέχονται.

Σκοπὸς ἐσθλότητος εἷς, κάλυμμα εἶναι σαρκὸς, πρὸς χαιμῶνα καὶ θέρους αὐταρκείας.

Παράχρησις ἐστὶν ἡ ὑπὲρ τὴν χρεῖαν δαπάνη.

Κρεῖσσον μικρὰ μερὶς μετὰ ἀσφαλείας, ἢ μεγάλη μετὰ σαθρότητος.

Ὅσον σοὶ γένεσθαι ἢ ἐδεῖν, καὶ τὸ μὴ ἐπιβάλλειν κόρῳ τὸν κόρον, μηδὲ ἀμβλύνειν τῇ κραιπάλῃ τὴν δρεξίν.

Ὁ τὴν ἡμέραν διδοὺς, καὶ τὸ εἰς τὴν ἡμέραν σοὶ δώσει.

Ἡ τῶν ἀναγκαίων κτήσις καὶ χρῆσις οὐ τῇ

(1) Aliter legitur apud Hebræos.

ποιότητα βλαδερὰν ἔχει, ἀλλὰ τὴν παρὰ τὸ μέτρον Ἀ *qualitatem habet noxiam, sed ipsam præter modum quantitatem.*

Ἀγαθὸν ἀναγκαῖον ἢ ὀλιγοσιτία.

Ὁ σπουδαῖος ὀλιγοδεῖς, ἀθανάτου καὶ θνητῆς φύσεως μεθόριος· τὸ μὲν ἐπιδεῖ· ἔχων διὰ σῶμα θνητὸν, τὸ δὲ μὴ πολυδεῖς διὰ ψυχὴν ἐπιεμένην ἀθανασίας.

Ἡ αὐτάρκεια, πηγὴν ἔχουσα σωφροσύνης, μέτρον ἐστὶ τῶν ἀναγκαίων καὶ χρησίμων πρὸς τὸν βίον.

Ἀσκητέον ὀλίγων δεσθῆναι· τοῦτο γὰρ ἔγγυτάτω Θεοῦ, τὸ δὲ ἐναντίον μακροτάτω.

ΛΟΓΟΣ ΑΑ'.

Περὶ πλοῦτου, καὶ πλουσίῳ εὖ καὶ προσηκόντως *βιούντω.*

Εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυπήματος ραφίδος διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

Τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παρὰ γὰρ μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἡλικιᾶν ἐπὶ πλοῦτου ἀδηλόγηται, ἀλλ' ἐπὶ τῷ Θεῷ, τῷ παρέχοντι ἡμῖν πάντα πλουσίως εἰς ἀπόλαυσιν.

Οἱ βουλόμενοι πλουτεῖν, ἐπιπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου, καὶ ἐπιθυμίας ἀνοήτους καὶ βλαδερὰς, αἵτινες βυθίζουσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν.

Πλούτος προστίθῃσι φίλους πολλούς.

Πλούσιοι πτωχῶν ἀρξουσιν.

Ἀγαθὸς πλούτος, ὃ μὴ ἐστὶν ἁμαρτία.

Κρείστων πτωχὸς δίκαιος ἢ πλούσιος ψεύστης.

Μαχέριος πλούσιος· ὃς εὐρέθῃ ἀμωμος, καὶ ὃς ὀπίσω χρυσοῦ οὐκ ἐπορεύθη.

Πλούσιος σκελετόμενος· στηρίζεται ὑπὸ φίλων.

Ἀγρυπνία πλοῦτου ἐκτὴν αἰσάνει, καὶ ἡ μέριμνα αὐτοῦ ἀφιστᾷ ὑπνον.

Ῥευστὴ ἢ φύσις τοῦ πλοῦτου, χσιμάρβου δεῦτερον τοὺς ἔχοντας παρατρέχει, ἄλλοτε ἄλλον πέφυκε παραμυθεῖσθαι.

Δύνασαι μᾶλλον ὕδωρ τῇ χειρὶ περιλαβὼν κατασχεῖν, ἢ πλούτον διαρκῶς συντηρῆσαι.

Ὁ καλὸς, κατὰ τὸν ὁρθὸν λόγον τὰ παρόντα μεταχειριζόμενος, οἰκονόμος ἐστὶ τῶν παρὰ Θεοῦ· ἐπαινεῖσθαι καὶ ἀγαπᾶσθαι ὁ τοιοῦτος δίκαιός ἐστι διὰ τὸ φιλάδελφον καὶ κοινωνικὸν τοῦ τρόπου.

Ὁ μὲν δίκαιος οὐτε παρόντα ἀποστρέφεται τὸν πλούτον, οὐτε μὴ παρόντα ἐπιζητεῖ. Οὐ γὰρ ἀπολαυστικός ἐστὶ τῶν δεδομένων, ἀλλ' οἰκονόμος. Οὐδεὶς δὲ τῶν νοῦν ἔχοντων ἐπιτρέχει τῇ ἀσχολίᾳ τῆς τῶν ἀλλοτρίων διανομῆς, ἐὰν μὴ πρὸς τὴν τῶν πολλῶν ἀποδότην ὁρᾷ, οἷον θαυμάζουσι καὶ ζηλοῦσι τοὺς ἐν ἔξουσίᾳ τινὲ καθεστῶτας.

Ὡς ἀπόλοιτο πλούτος, εἰ μὴ βοηθεῖ πένησιν!

(1) Aliiter legitur apud Hebræos.

Paucitas cibi necessarium bonum est.

Philonis. Virtutis studiosus paucis indiget, in confinio mortalis et immortalis naturæ situs: indigentia quidem laborans propter mortale corpus, non multis autem indigena, propter animum immortalitatis cupidum.

Frugalitas, ex temperantia seu fonte scaturiens, rerum ad vitam necessariorum et utilium mensura est.

Exerceri oportet ut paucis egeamus: hoc enim Deo proximos reddit, contrarium ab eodem remotissimos.

SERMO XXXI [*al. CXLI*].

B De divitiis et divitibus, qui bene ac decenter vivunt.

Matth. xix. Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem in regnum Dei.

I Tim. vi. Divitibus in hoc sæculo præcipe ne altum sapiant, neque spem in opes instabiles reponant, sed in Deum qui nobis omnia porrigit ad fruendum abunde.

I Tim. vi. Qui ditescere volunt, incidunt in tentationem et laqueum diaboli, et cupiditates inutiles ac noxias, quæ demergunt homines in perniciem et interitum.

Prov. xix. Divitiarum multos amicos addunt.

C Ibid. xxii. Divites imperabunt pauperibus.

Bonæ divitiarum, quæ sine peccato sunt.

Ibid. xix. Melior est pauper justus, quam dives mendax.

Eccli. xxxi. Beatus dives qui inventus est inculpabilis, et qui aurum non affectavit.

Ibid. xiii. Dives concussus sulciatur ab amicis.

Ibid. xxxi. Vigiliæ divitiarum tabefaciunt corpus, et sollicitudo earum amolitur somnum.

Basilii. Fluxa divitiarum natura torrente celerius possidentes prætermecat, et alias alium præterlabi solet.

Aquam citius manu comprehensam tenueris, quam divitiis satis servaveris.

Qui bene et recta ratione præsentia administrat, œconomus est rerum divinitus datarum, et laudari ac diligere meretur propter ingenium ad fraternum amorem et communicationem proclive.

Justus quidem neque præsentia divitias aversatur, nec absentes requirit; non enim sibi tantum fruitur rebus quas Deus dederit, sed dispensator earum est. Nullus vero mente præditus sponte festinat ad negotium aliena dispensandi, nisi gloriam popularem respiciat; admiratur enim vulgus et felices judicat, illos qui aliqua potestate præcellunt.

62 Theologi. Utinam pereant divitiæ, nisi pauperibus subveniant!

Πολλὸν κακῶν ἐπικάλυμμά ἐστιν ὁ πλοῦτος.

Κὰν μυρίων πηχῶν γῆς κύριος ὑπάρχη, θανάτων γενήσῃ τριῶν ἢ τεσσάρων.

Ζημίαν αἰρού μᾶλλον ἢ κέρδος αἰσχροῦ· ἡ μὲν γὰρ ἀπ᾽ αὐτοῦ σε λυπήσει, τὸ δὲ διαπαντός.

Πλοῦτος κακίας μᾶλλον ἢ καλοκαγαθίας ἐστὶν ὑπηρέτης.

Τί ἐστι πλοῦτος; Θησαυρὸς κακῶν, ἐφόδιον ἀτυχημάτων, χορηγία πονηρίας.

Πλοῦτος ἀπὸ κακῆς ἐργασίας ἐπιγινόμενος ἐπιφανέστερον ὄνειδος κέκτηται.

ΛΟΓΟΣ ΑΒ΄.

Περὶ πλουσίων οὐκ εὖ βιούντων, καὶ τῶν παραπομένων αὐτοῖς κακῶν.

Εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι δυσκόλως πλούσιος εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν, εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυπήματος ραπίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν.

Ὅσοι ὑμῖν, οἱ πλουτοῦντες, ὅτι πεινάετε, ὅτι ἀπέχετε τὸν μισθὸν ὑμῶν καὶ τὴν παράκλησιν.

Οἱ πλούσιοι, κλαύσατε, ἐλποῦντες ἐπὶ ταῖς ταλαιπωρίαις ὑμῶν ταῖς ὑπερχομέναις· ὁ πλοῦτος ὑμῶν σέσηπε, καὶ τὰ ἱμάτια ὑμῶν σητόδρωτα ἐγένετο. Ὁ χρυσὸς ὑμῶν καὶ ὁ ἀργυρὸς κατεῖται, καὶ ὁ ἰὸς αὐτῶν εἰς μαρτύριον ἐστὶν, καὶ καταφάγεται τὰς σάρκας ὑμῶν, ὡς πῦρ.

Μὴ φοβοῦ δεῦν πλουτήσῃ ἀνθρωπος, ἢ δεῦν πληθυνθῇ ἡ δόξα τοῦ οἴκου αὐτοῦ.

Κυνήγια λεόντων θυαγροὶ ἐν ἐρήμῳ· οὕτως νομαὶ πλουσίων πτωχοί.

Πλουτοῦ σφαλέντος πολλοὶ ἀντιλήπτορες.

Ἐλάλησεν ἀπόρρητα, καὶ ἰδικαίωσαν αὐτόν.

Πλούσιος ἐλάλησε, καὶ πάντες ἐσίγησαν, καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ ἀνύψωσαν ἕως τῶν νεφελῶν.

Ὁ ἄδελφος ἐν πλούτῳ, ἐν πτωχείᾳ πτωχῶς;

Ἀνδρὶ μικρολόγῳ οὐ καλὸν ὁ πλοῦτος.

Ἀγρυπνία πλούτου ἐκτῆκε σάρκας, καὶ ἡ μέριμνα αὐτοῦ ἀφιστά ὕπνον.

Ὁ ἀγαπῶν τὸν πλοῦτον οὐ δικαιοθήσεται.

Ἐμίσησεν ἡ ψυχὴ μου πλούσιον ψεύστην.

Ἀγαθοῦ Θεοῦ γέγονας, ἀνθρώπε, ὑπηρέτης, οἰκονόμος τῶν ὁμοδούλων, μὴ πάντα οἶον εἶ ἡ γαστήρ παρεσκευάσθαι. Ὡς περὶ ἀλλοτρίων βουλευοῦ περὶ τῶν ἐν χερσὶ. Μικρὸν εὐφραίνει σε χρόνον, εἰς τὰ παραρρέοντα οὐχ ἔσται· τὸν δὲ ἐπ' αὐτοῖς λόγον ἀπαιτηθήσῃ μετὰ ἀκριβείας.

Ὁ πλούσιος οὕτως ζηλωτὸς ἐστὶ διὰ τὸν πλοῦτον, οὐχ ὁ δυνάστης διὰ τὸν ἔχοντα τοῦ ἀξιώματος. Ὅργανα γάρ ἐστι ταῦτα τῆς ἀρετῆς τοῖς καλῶς κεχρημένοις, οὐκ αὐτὰ ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντα τὸ μακάριον. Ὁ μὲν

A Divitiae multis malis quasi velum praetexunt.

Philistienis. Quamvis dominus sis plurimum terrae, et infinitis ruris cubitos possideas, mortuus ad tres aut quatuor redigeris.

Chilonis. Damnum potius quam turpe lucrum elige. Hoc enim perpetuo te affliget, illud semel tantum.

Divitiae magis inserviunt improbis, quam bonis et honestis studiis.

Quid est opulentia? Thesaurus malorum, calamitatis viaticum, improbitatis suppeditatio.

Divitiae ex malo principio paratae plus habent infamiae.

SERMO XXXII (al. CXLII).

B De divitibus qui male vivunt, et de malis eorum consequentibus.

Matth. xix. Dixit Dominus ad discipulos suos: Vere dico vobis quod dives difficulter ingreditur in regnum caelorum. Et iterum dico vobis: Facilius est camelum ingredi per foramen acus, quam divitem in regnum Dei.

Luc. vi. Vae vobis, divites, quia esurietis, quia mercedem et consolationem vestram recepistis.

Jac. v. Agite nunc, divites, plorate, ululantes super miseriis vestris quae advenient vobis. Divitiae vestrae putrefactae sunt, vestimenta vestra a tineis plane consumpta sunt. Aurum et argentum vestrum aergine vitiatum est, et aerugo eorum in testimonium vobis erit, et exedet carnes vestras sicut ignis.

David. Ne timeas cum ditatus fuerit homo, vel aucta gloria familiae ipsius.

Ecclesi. xiii. Leonum venatio sunt onagri in solitudine: sic etiam opulenti depascuntur pauperes.

Ibid. Divitis lapsi multi sunt adjutores.

Locutus est secreta, et absolverunt eum.

Ibid. Dives locutus est, et omnes tacuerunt, et extulerunt sermonem ejus usque ad nubes.

Ibid. xi. Infamis in divitiis, quanto foret in paupertate magis?

Hominem sordidum non decent divitiae.

Ibid. xxiii. Vigiliae divitiarum tabefaciunt carnes, D et sollicitudo earum avertit somnum.

Qui diligit divitias, non justificabitur.

Ibid. xxv. Animus meus odit divitem mendacem.

64 Incerti auctoris. Boni Dei minister factus es, o homo, aconomus conservorum, ne putes omnia tuo ventri parata esse. De rebus illis quas manibus tractas, tanquam de alienis consulta. Brevi tempore te oblectant, deinde praefluentes interibunt: tu vero exquisitam de ipsis rationem reddere jubeberis.

Dives non habendus est felix propter divitias, neque princeps propter excellentiam dignitatis. Haec etenim instrumenta virtutis sunt, si recte adhibentur, non autem ipsa felicitatem in se continent.

Ergo qui male divitiis utitur, miserabilis est, ut ille qui sponte se vulneraverit isto gladio, quem ad vindictam hostium sumpserat.

Ne misceamus opes nostras alienis lacrymis, a quibus tanquam æruginē et tinea consumentur (1).

Chrysost. Divites ut plurimum facile incidunt in malitiam. Cum enim abundantia rerum magnam pravis affectibus facilitatem præbeat, procliviores ad vitia feruntur.

Periculosa divitum est vita, et intractabilis mutatio. Quod si dixeris, Multos famulos circumducit dives, et multa terræ jugera possidet: primum scias difficilem ei reddendam esse de omnibus rebus suis rationem. Non enim fruendi gratia tantum accepit, sed ut aliis quoque utilis foret: deinde, quod nihil ei ab hac opulentia contingit, quam curæ, sollicitudo, ira, et perpetua perturbatio ac tumultus. Neque enim dives multos implet ventres, pauper vero unum solum: sed unum et hic et ille, et unum uterque corpus curat: idque aliter sine metu et anxietate, alter tremens et timens adversitates. Ne respexeris igitur quanta sit possessio, sed an major fructus majorem possessionem sequatur.

Nihil juvant opes divitem morientem, quas secum asferre nequit: et hoc duntaxat recepit lucrī, quod cum viveret beati titulum apud adulatores habuerit.

Multi divitiis affluentes vitam sibi minime vitam existimant; alii in extrema paupertate maxima cum hilaritate degunt. Imo illi post satellitia gloriam et honores, non raro vitam ipsam execerantur: hi vero obscuri, et ex obscuris, et omnibus ignoti, multis aliis se beatiore existimant. Hilaritas enim et tranquillitas animi non tam in rerum conditione, quam judiciis hominum consistere solet.

Ipsæ Christus pronuntiavit quod non possitis Deo servire et mammonæ, **65** et quod nemo possit duobus dominis servire; præcipiunt enim contraria. Christus inquit, Parce pauperibus. Mammonas inquit, Nudis etiam quæ habent abstrahē. Christus inquit, Evacua quæ habes. Mammonas inquit, Accipe etiam quæ non habes. Veruntamen magis auscultatur illi, cujus crudelia, immania et ferina sunt præcepta, quam illi qui nobis benigna et salutaria præcipiunt. Hæc causa est gehennæ, causa tenebrarum, causa fluvii igniti, denique perpetui vermis causa.

Cyrilli. Divitiis etiam recte uti licet, si expendas indigentibus.

Molestiæ divites plurimum sequi solent, et ex nimia superbia ad negligentiam detrahuntur.

οὐν κακῶς τῷ πλούτῳ καυχώμενος ἄλλοις ὡς ἐ τῷ ξίφει ὁ διαβε πρὸς τὴν τῶν πολεμίων ἀμυναν, τοῦτ' ἐκουσίως ἐαυτὸν κατατιτρώσκει.

Μὴ μίξωμεν τὸν ἡμέτερον πλοῦτον ἄλλοις διὰ χρυσίν, ὅτ' ὡς ἀπὸ τοῦ καὶ σιδήρος διαπανηθήσεται, ἢ τὸ, τῆς Γραφῆς εἰπεῖν, ἐξέμεθα.

Οἱ πλοῦστοι ὡς τὰ πολλὰ πρὸς κακίαν εὐαγγω- τῶς ἔχουσι· τῆς γὰρ εὐπορίας πολλὴν ταῖς πονηραῖς ἐπιθυμίαις παρεχούσης τὴν εὐκολίαν, ὁξύτερον ἐπὶ τὰ ἀμαρτήματα τρέχουσιν.

Ἐπισφαλὴς ὁ βίος τοῖς πλουτοῦσι, δυσμεταχείρι- στος ἡ μεταβολή. Εἰ δὲ λέγεις, Πολλοὺς οἰκίας περιάγει, καὶ πολλὰ κτήνεται πλεῖστα γῆς ὁ πλου- τῶν· πρῶτον γινώθι ὅτι χαλεπὰς ἔχει τὰς εὐθύνas, πάντων τὸν λόγον ὑπέχων. Οὐ γὰρ ὅπως ἀπολαύσει διαβε μόνον, ἀλλ' ὅπως καὶ ἑτέροις γένοιτο χρήσι- μος· δεύτερον, ὅτι οὐδὲν ἀπὸ τῆς περιουσίας αὐτοῦ γίνεσθαι ταύτης ἡ φροντίδας καὶ μέριμναι καὶ ὄργαι, καὶ τὸ διὰ παντὸς εἶναι ἐν ταραχῇ καὶ θυρόδοις. Οὐ γὰρ οὗτος μὲν μυριάς γαστέρας, ὁ δὲ πένης μίαν πληροῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ οὗτος κάκεινος μέιν, καὶ ἐν ἀμφοτέροις θεραπεύουσι σῶμα· ἀλλ' ὁ μὲν χωρὶς ἀγωνίας καὶ δόλου, ὁ δὲ μετὰ τοῦ δεδοικέναι καὶ τρέμειν τὰς ἐκπαινοτάσεις. Μὴ τοίνυν ἴδῃς ὡς πολλὴν ἔχει τὴν περιουσίαν, ἀλλ' εἰ πλεόν τι τῆς πολλῆς ταύτης ἀπολαύσει.

Οὐδὲν ὄφελος τῷ πλουσίῳ ἀπονησθῆσθαι· μὴ δυνα- μένῳ λαβεῖν τὸν πλοῦτον σὺν ἐαυτῷ, ὅς γε τοσοῦτον ἀπὸ τῆς ἀπολαύσεως ἐκέρδινα μόνον, ὅσον τὴν ψυ- χὴν αὐτοῦ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ παρὰ τῶν κολάκων μα- καριοθῆναι.

Πολλοὶ πλοῦτῳ περιβρεόμενοι τὸν βίον ἀδίσκον ἐνόμισαν εἶναι· ἑτέροι δὲ, πένια συζῶντες ἰσχύτη, πάντων εὐθυμότερον διέτελεσαν. Καὶ οἱ μὲν δορυφο- ρία· ἀπολαύσαντες καὶ δόξης καὶ τιμῶν πολλάκις αὐτὴν ἐπηράσαντο τὴν ζωὴν· οἱ δὲ ἀσθημοὶ καὶ ἐξ ἀσθημῶν καὶ οὐδὲν γινώριμοι πολλῶν ἐαυτοὺς μακα- ριωτέρους εἶναι ἐνόμισαν. Οὐ γὰρ ἐν τῇ φύσει τῶν πραγμάτων οὕτως, ὡς ἐν τῇ γνώμῃ τῶν ἀνθρώπων, τὰ τῆς εὐθυμίας ἴστασθαι πέφυκεν.

Αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἀπεφάνηται, ὅτι Οὐ δύνασθε θεῷ δουλεῦν καὶ μαμωνᾷ· καὶ ὅτι οὐδεὶς δύναται δυοὶ κυρτοῖς δουλεῖν· ἐναντία γὰρ ἐπιτάττουσιν. Ὁ Χριστὸς λέγει, Φείδου τῶν πενομένων· ὁ μαμωνᾶς λέγει, Καὶ τοὺς γυμνοὺς ἀπόδυσον αὐτὰ ἃ ἔχουσιν. Ὁ Χριστὸς λέγει, Κένωσον ἅπερ ἔχεις· ὁ μαμωνᾶς λέγει, Λάβε καὶ ἅπερ οὐκ ἔχεις. Ἀλλ' ὅμως ἀκούε- ται μάλλον ὁ τὰ ὁμὰ καὶ ἀπὴν καὶ θρηϊδῇ προ- τάττων τοῦ τὰ ἐπισιχὴ καὶ σωτήρια ἡμῖν καλεῖον- τος. Διὰ τοῦτο γένηνα, διὰ τοῦτο σκότος, διὰ τοῦτο ποταμὸς κυρὸς, διὰ τοῦτο σκώληξ ἀτελεύτητος.

Ἔστι καὶ πλοῦτῳ εἰς δέον χρῆσθαι, ὅταν εἰς τοὺς δεομένους ἀναλώσῃ.

Τῶς πλουτοῦσι μάλιστα παρίσθαι φιλεῖ τὸ δυσ- ἦνον, καὶ ἐκ πλείστης ἀγαν ἀγρυπνίας κατὰσφύρον- ται πρὸς τὸ βῆθμον.

(1) Quæ hic in Græco sequuntur aliquot verba, videntur corrupta.

Πλοῦτος κακία· ῥᾶλλον ἢ καλοκαγαθία· ἔστιν ἂν ὑπερέτης.

ΛΟΓΟΣ ΔΓ'.

Περὶ πτωχῶν καὶ πένητων,

Κραυγὴν πένητος· καὶ κραυγὴν πτωχοῦ εἰσακούσεται Κύριος.

Οὐκ εἰς τέλος ἐπιλησθήσεται ὁ πτωχός. Ἡ ὁπμονή τῶν πνήτων οὐκ ἀπολείπεται εἰς τέλος, Κρίνει τοὺς πτωχοὺς τοῦ λαοῦ, καὶ σώσει τοὺς υἱοὺς τῶν πνήτων.

Ἐγνων δεῖ ποιῆσαι Κύριος τὴν κρίσιν τῶν πτωχῶν, καὶ τὴν δίκην τῶν πνήτων.

Ὁ ἀτιμάζων πνήτη ἀμαρτάνει.

Ὁ συκοφαντῶν πνήτη παροξύνει τὸν ποιήσαντα αὐτόν.

Πενία ἀνδρα ταπεινῶ.

Πλουσίῳ πτωχός οὐχ ὑφίσταται ἀπειλῇ.

Πάντα τὰ ἔργα τοῦ πτωχοῦ φανερά παρὰ τῷ Θεῷ.

Ὅς ἀποφράσσει τὰ ὦτα αὐτοῦ τοῦ μὴ ἀκοῦσαι πτωχοῦ, τῆς δεήσεως αὐτοῦ οὐκ εἰσακούσεται ὁ Θεός.

Ἡ σοφία τοῦ πένητος ἐξουθενημένη, καὶ οἱ λόγοι αὐτοῦ οὐκ εἰσὶν ἀκούσιμοι.

Βασκισθῆσονται πτωχοὶ διὰ Κυρίου, πνήτης δὲ ὁ θρωπὸς ἐν εἰρήνῃ ἀναπαύσονται.

Ταπεινὸς ἐσθάλῃ, καὶ προσεπειμῆσαν αὐτῷ ἐφθέγγετο σύνοισιν, καὶ οὐκ ἰδύθη αὐτῷ τόπος.

Προσευχὴ ταπεινοῦ νεφέλας διήλθε, καὶ οὐ μὴ παρακληθῇ, ἕως ἂν ἐπισκέψῃται Ὑψιστος.

Σοφία ταπεινοῦ ἀνυψώσει κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐν μίσῳ μαγιστάνων καθιεῖ αὐτόν.

Πτωχὸς δοξάζεται δι' ἐπιστήμην καὶ εὐλάβειαν· ὁ δοξαζόμενος ἐν πτωχείᾳ, ποσάχως ἐν πλούτῳ!

Μὴ παρεκτείνου πένης ὧν πλουσίῳ, τῇ δὲ σὴ εὐνοίᾳ ἀπόσχου.

Ἐμίσησεν ἡ ψυχὴ μου πτωχὸν ὑπερέφανον.

Πτωχεύων, ἀνθρώπε, εὐφραίνου, ὅτι Λαζάρου σὺ τὰ ἀγαθὰ διαβίβεις.

Οὐδεμίαν αἰσχύνῃν τὸ πίνεισθαι προξενεῖ.

Ἐν τούτῳ διαφέρομεν τῶν πλουτούντων οἱ πνήτης, τῇ ἀμεριμνίᾳ· καὶ καταγελωμὲν αὐτῶν ἀγρυπνοῦντων, αὐτοὶ καθεύδοντες.

Πενία μετὰ ἀληθείας πάσης ἀπολαύσεως τοῖς σωζομένοις τιμιωτέρα.

Οὐ τὸ πίνεισθαι ἐκονεῖσθαι, ἀλλὰ τὸ μὴ φέρειν ἐγγυμένως τὴν πένιαν.

Πένης μὴ ἀθυμῆσης. Ἡ γὰρ εἰς ἄγαν κατάρχεια γίνεται τῆς ἀμαρτίας αἰτία, τῆς μὲν λύπης βαπτίζουσης τὸν νοῦν, καὶ ἀμηχανίας ποιούσης ῥιγῶν, τῆς δὲ ἀπορίας τῶν λογισμῶν τὴν ἀχαριστίαν ἀπογεννώσης. Μὴ γὰρ οὐκ ἐπιδέσκει τὴν στένωσιν ὁ Θεός; Ἐχει τὴν τροφὴν ἐν χειρὶ, καὶ ἀναβάλλεται τὴν δόσιν, ἵνα σου δοκιμάσῃ τὸ βέλαιον.

Οὐδὲν τῷ Θεῷ μέγα, ὃ μὴ καὶ πένῃσι δίδωσι.

Philonis. Divitiæ magis improbitati quam honestati inserviunt.

SERMO XXXIII [ol. CXLIII].

De egenis et pauperibus.

Job. Clamorem pauperis et clamorem egeni Dominus exaudiet.

Psal. ix. Non in perpetua oblivione jacebit egenus. Patientia pauperum non semper frustrabitur.

Ibid. vii. Judicabit inopes populi, et filios pauperum servabit.

Ibid. cxxix. Cognovi quod Domines acturus est causam inopum, et judicium pauperum.

Prov. xvi. Qui spernit pauperem, peccat.

Qui pauperem calumniatur, irritat creatorem ejus.

B Paupertas humiliat virum.

Prov. xiii. Pauper non sustinet minas divitis.

Omnia opera inopis manifestata sunt apud Deum.

Prov. xxi. Qui obstruit aures suas ne audiat egentem, illius preces non exaudiet Dominus.

Eccle. ix. Sapientia pauperis nihil reputatur, et verba ejus non audiuntur.

Isa. xiv. Inopes a Domino pascentur, et homines pauperes in pace quiescent.

Eccle. xiii. Humilis quispiam erravit, et increpatus est; locutus est sapienter, et non datus est ei locus.

Ibid. xxxv. Oratio humilis per nubes transivit, et non accipiet solatium, donec visitet Altissimus.

Ibid. xxxv. Sapientia humilis extollet caput ipsius, et collocabit eum inter principes.

Ibid. x. Pauper laudatur ob scientiam et modestiam: qui igitur pauper honoratus est, quanto dives idem esset honoratior!

Prov. xxi. Pauper cum sis ne contendas cum divite, sed per prudentiam tuam abstine.

Odit anima mea inopem superbum.

S. Basilii. Gaudeas, o homo, in penuria, quoniam Lazari bona te sequuntur.

Nullum dedecus paupertas producit.

Hoc uno pauperes a divitibus distamus, **66** tranquillitate animi: et vigilias ipsorum ridemus ipsi dormientes.

Paupertas cum veritate quavis fruitione pretiosior est apud prudentes.

Non turpe est esse pauperem, sed non æquo animo ferre paupertatem.

Pauper dum es ne abicias animum. Nimia enim tristitia gignit peccatum, in qua moeror submergit mentem, et veluti vertiginem facit ipsa perplexitas, et consiliorum penuria ingratiitudinem producit. An putas Deum non intueri angustiam tuam? Atqui ille cum victum in manibus habeat, largiri cunctatur, ut constantie tux experimentum sumat.

Theologi. Nihil magni possidet Deus, quod non etiam pauperibus largiatur.

Priestantior est paupertas possessione non A Κρείσσον πένια μὴ δικαίας κτήσεως.
justa.

Misera quidem paupertas, sed opulentia mala miserior.

Omnes sumus pauperes et indigi divine gratie, quamvis alius alii prestare videatur, si exiguis mensuris metiare.

Si creatorem irritat qui in pauperem fuerit contumeliosus, ergo ille qui colit opus, honorat opificem.

Prestabilior est juvenis pauper sapiens senesce insipiente.

Multitudo magnæ extinctionionis hominum unius pauperis pii dignitate inferior est.

Chrysost. Facilem sobrietatem, animæ cultum, modestiam promptam, non subitam inflationem, non B επιμέλειαν, καὶ τὸ μετριάζειν φάδιας, καὶ τὸ μὴ φυσιοῦσθαι ταχέως, καὶ δοξομανίης ἀπηλλάχθαι, καὶ πᾶσαν ἀπλῶς τὴν ἀλλήν ἀρετὴν μετὰ πολλῆς τῆς θαψιλίας ἐν ταῖς τῶν πνήτων ψυχαῖς βρούσαν ἰδοί τις ἀν' τοὺς δὲ πλουσίους ὡς τὰ πολλὰ ἱππομους ταύτης; ὅντας, καὶ πρὸς κακίαν εὐεμπιπώτως ἔχοντας.

Quid paupere magis beatum fieri possit, cum divitem quoque, si salvus esse velit, eundem in statum redigi prius oporteat, in quo nunc pauper existit? Nam si rebus suis tanquam alienis abstineat, et affatim indigentibus eas distribuerit, ita salutem consequi poterit. Sic fecit Job, sic Abraham, et res suas tanquam heriles et a Domino sibi commissas in consertos erogarunt. Idcirco neque presentibus eis parcebant, nec absentibus animo cruciabantur.

O insignem paupertatis excellentiam, hæc Dei persona fit! Deus in paupere absconditur, et pauper quidem porrigit manum, Deus autem suscipit quod offertur.

Qui cum paupertate philosophantur, magis magisque Deo appropinquant.

Non pauper est qui nihil habet, sed qui multa desiderat. Non dives 67 est qui multa possidet, sed qui nulla re indiget.

Qui aures suas (inquit) obturat, ut non audiat pauperem, illius orationem non exaudiet Deus. Beatus qui animadvertit ad mendicem et pauperem, liberabit eum Dominus in die malo. Est autem dies D malus, qui peccatoribus destinatus est.

Sexti. Paupertatem ferre non cuiusvis est, sed viri sapientis.

Didymi. Qui mendicii vel pauperes propter virtutem et pietatem facili sunt, illos magis ac diligentius curare debes: iidem qui propter morbos aut casus adversos inopia laborant, in illos magis beneficus esto, quam qui ex malo facinore aut luxuria ad paupertatem redacti sunt.

Aristot. Paupertas multis rebus indiget, inexplebilis omnibus.

Democriti. Si non multa desideres, pauca tibi

Δεινὸν πένεσθαι, χεῖρον εὐπορεῖν κακῶς.

Πτωχοὶ ἴσμεν ἅπαντες, καὶ τῆς θείας χάριτος ἐπιδαίς, καὶ ἄλλοι; ἄλλου προσχεῖν δοκῇ μικροῖς μέτροις μετρούμενος.

Εἰ γὰρ ὁ ἀτιμάζων πένητα παροξύνει τὸν ποιήσαντα αὐτὸν, τιμὰ τὸν ποιητὴν ὁ παρίπων τὸ πῶμα.

Κρείσσων νέος πνήης σώφρων γέροντος βασιλεῦς; ἄφρονος.

Ἀνδρῶν ἐνδόξων πλῆθος ἐνός πνήτης εὐσεβοῦς οὐκ ἀντάξιον.

Τὴν τῆς σωφροσύνης εὐκολίαν, καὶ τῆς ψυχῆς B ἐπιμέλειαν, καὶ τὸ μετριάζειν φάδιας, καὶ τὸ μὴ φυσιοῦσθαι ταχέως, καὶ δοξομανίης ἀπηλλάχθαι, καὶ πᾶσαν ἀπλῶς τὴν ἀλλήν ἀρετὴν μετὰ πολλῆς τῆς θαψιλίας ἐν ταῖς τῶν πνήτων ψυχαῖς βρούσαν ἰδοί τις ἀν' τοὺς δὲ πλουσίους ὡς τὰ πολλὰ ἱππομους ταύτης; ὅντας, καὶ πρὸς κακίαν εὐεμπιπώτως ἔχοντας.

Τὶ πνήτης γένοιτο μακαριώτερον, ὅταν δ' ἡ καὶ τὸν πλούσιον, εἰ μέλλει σώζεσθαι, πρότερον ἐνταῦθα ἀφικέσθαι, ἔνθα ὁ πνήης ἔστηκεν; Ἄν γὰρ τῶν οὐκίων ὡς ἄλλοτριον ἀποσχηται, καὶ εἰς τοὺς θεομηνούς αὐτὰ σκορπίσῃ μετὰ θαψιλίας ἀπάσης, οὐ μὲν δυνήσεται σωτηρίας ἐπιτυχεῖν. Οὕτω γοῦν ὁ Ἰσὺς, οὕτω καὶ ὁ Ἀβραὰμ ἐποίησαν, καὶ τὰ αὐτῶν ὥσπερ θεοπονητὰ ἐγγχειρισθέντες, οὕτως εἰς τοὺς θεοδόλους ἀνήλσκον. Διὰ τοῦτο οὕτε παρόντων ἐφέλκοντο, οὕτε ἀπόντων ἐδάκνοντο.

Ἡ πηλίκον ἀξίωμα τῆς πηνίας; Θεὸς γίνεταί προσωπειν! Κρύπτεται ἐν πνήτῃ Θεός, καὶ πνήης μὲν ὁ τὴν χεῖρα προτεινων, Θεός δὲ ὁ δεχόμενος.

Οἱ πηνία προσηλοσησαντες ἐγγίζουσιν ἀεὶ τῷ Θεῷ.

Οὐκ ἔστι πηνίης ὁ μηδὲν ἔχων, ἀλλ' ὁ πολλῶν ἐπιθυμῶν. Οὐκ ἔστι πλούσιος; ὁ πολλὰ κακτημένος, ἀλλ' ὁ μηδενὸς δεόμενος.

Ὁ; ἀποφράσαι, φησὶ, τὰ ὅσα αὐτοῦ, τοῦ μὴ ἀκοῦσαι πτωχοῦ, τῆς δεήσεως αὐτοῦ οὐκ εἰσακούσεται ὁ Θεός. Μακάριος ὁ συνίων ἐπὶ πτωχῶν καὶ πνήτης, ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ βύσεται αὐτὸν ὁ Κύριος. Ἡμέρα πονηρὰ, ἡ τοῖς ἀμαρτιολοῖς ἀποκεκληρωμένη.

Πηνίαν φέρειν οὐ παντὸς, ἀλλ' ἀνδρὸς σοφοῦ.

Μελίονα καὶ σπουδαιοτέρην τὴν ἐπιμέλειαν ποιῶ εἰς τοὺς δ' ἀρετὴν καὶ θεοσίδειαν πτωχεύσαντας ἢ πενομένους; ὁμοίως καὶ εἰς τοὺς ἐκ νόσων ἢ συμπτωμάτων ἀποροῦντας παρὰ τοὺς ἐκ κακοπραγμονίας ἢ ἀσωτίας πτωχεύσαντας.

Ἡ πηνία πολλῶν ἐστὶν ἐνδεής; ἡ δὲ ἀπληστία πίντων.

Ἦν μὴ πολλῶν ἐπιθυμῆς, τὰ ὀλίγα πολλὰ σοι

ὕψαι. Μικρὰ γὰρ ὄρεϊς πνίαν ἰσοσθενῇ πλοῦτου Α ποιεῖσι.

Τὰ μέγιστα τῶν κακῶν οἱ πένητες ἐκπεφυγασιν, ἐπιβουλὴν, φθόνον, καὶ μῖτος, οἷς οἱ πλούσιοι καθ' ἡμέραν συννοοῦσιν.

Τὴν πνίαν ὁ πύφρων καρτερία καὶ γενναϊότητι τιμῶν, πλοῦτου τιμιωτέραν ἀποφαίνει.

Οὐ τὸ πένεσθαι κατὰ φύσιν αἰσχρόν· ἀλλὰ τὸ δι' αἰσχρὰν αἰτίαν πένεσθαι βνείδος.

Κρεῖσσον καλῶς πένεσθαι μᾶλλον ἢ πλούτεσιν κα-
κῶς. Τὸ μὲν γὰρ ἔλεον, τὸ δ' ἐπιτίμησιν φέρει.

Γῆς ἐπίθην γυμνός, γυμνός δ' ὑπὸ γαλάν ἀπειμι.

Καὶ εἰ μάτην μοχθῶ, γυμνὸν ὄρω τὸ τέλος; Πά-
νης ἀποθανὼν φροντίδων ἀπηλλάγη· ζῶν γὰρ τέθνη-
κε, τὴν πνίαν νέκρωσιν ἔχων.

Ἀριστεῖος ὁ δίκαιος, ὀνειδιζόμενος ἐπὶ πνίᾳ ὑπὸ τινος πλουσίου, εἶπεν· Ἐμοὶ μὲν ἡ πνία οὐ-
δὲν ἰστορήσει κακόν· σοὶ δὲ ὁ πλοῦτος· παρὰ χάς οὐκ ὀλίγας.

ΛΟΓΟΣ ΔΔ΄.

Περὶ φιλαργυρίας.

Ῥίζα πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία, ἥς
τινες ὀρεγόμενοι ἀπεκτανήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως,
καὶ ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύνας πολλὰς. Σὺ δὲ, ὦ
ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, ταύτην ψεύγε· δίκαιε δὲ δικαιο-
σύνην, εὐσέδειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὁπομὴν, πρα-
τήτα.

Λογισμὸς φιλαργυρία περιεληγμένος τρυτάνη
ἐστίν, ἐπὶ τὸ βαρὺ τοῦ πᾶντος τὴν ῥοπήν καταφί-
ρουσα.

Χρυσὸς τῶν ψυχῶν ἡ ἀγχόνη, ἐξ τοῦ θανάτου
ἄγκιστρον, ἐξ τῆς ἀμαρτίας δέλεαρ.

Πένης ἐστὶν ὁ πολλῶν ἐνδεής· πολλῶν δὲ ἡμᾶς
ἐνδεῆς ποιεῖ τὸ τῆς ἐπιθυμίας ἀόρεστον.

Ὅσπερ γὰρ τοῖς μεθύουσιν ἀφορμὴ τοῦ πίνειν ἡ
τοῦ οἴνου προσθήκη γίνεται· οὕτως καὶ οἱ νεόπλου-
τοι, πολλὰ κτησάμενοι, κλειόων ἐπιθυμοῦσι, τῷ αἰ-
προστιθεμένῳ τὴν νόσον τρέφοντες, καὶ περιτρέπε-
ται αὐτοῖς ἡ σπουδὴ πρὸς τὸ ἐναντίον.

Πάντα χρυσὸν βλέπεις, πάντα χρυσὸν φαντάζεις·
τοῦτό σοι καὶ καθυδόντι ἐνύκνιον, καὶ ἐγρηγορότι
ἐνθύμιον. Ὅσπερ γὰρ οἱ ὑπὸ μανίας παράφοροι οὐ
τὰ πράγματα βλέπουσιν, ἀλλὰ τὰ ἐκ τοῦ πάθους
φαντάζονται, οὕτως σοι ἡ ψυχὴ τῇ φιλοχρηματικῇ
κατασχεθεῖσα, πάντα χρυσὸν, πάντα ἀργυρὸν βλέπει.
Ἦδιον ἂν ἦσιν τὸν χρυσὸν ἢ τὸν ἕλιον.

Ὁ φιλάργυρος οὐδέποτε στήσεται τῆς ἐπιθυμίας.

Μὴ γίνου φιλάργυρος, ἵνα μὴ ἀντὶ Θεοῦ δουλεύ-
ῃς τῷ Μαρμάρῳ.

Βαρὺ τι χρέμα τὸ χρυσὸν ἐστὶ· κοῦρον δὲ καὶ
ἀνωφερὲς· πρᾶγμα ἡ ἀρετὴ. Εἰ οὖν χρὴ τοῖς ἀνω
προσβαίνειν, τῶν καθελόντων πτωχεύσωμεν, ἵνα ἐν
τοῖς ἀνω γενώμεθα.

A multa videbuntur. Desiderium enim contrarium
paupertatem divitiis aequipollentem reddit.

Pauperes maximis malis non infestantur, ut in-
diis, invidia et odio, quibus divites expositi sunt
quod ille.

Extripidi. Sapiens paupertatem animo patiente
et generoso colens, divitiis pretiosiores efficit.

Apollonii. Paupertas non turpis est secundum
naturam, turpi vero de causa pauperem esse deduc-
tus est.

Catonis. Praestat honesta paupertas improbis di-
vitiis. Hoc enim opprobrium, illud miserationis causa
fit.

Luciani. Nudus in terram veni, et nudus in illam
redeo.

Quid frustra crucior, nudum videns exitum?
Pauper defunctus liberatur coris. Vivens enim
mortuus est, paupertatem cum mortem ferens.

Aristides. Aristides ille justus, cum dives quidam
paupertatem ei objiceret, dixit: Nihil quidem nihil
afferet mali paupertas, tibi vero divitiarum non pau-
cas perturbationes.

SERMO XXXIV [cf. XLII].

De avaritia.

I Tim. vi. Radix omnium malorum est pecunie
studium, cujus aliqui desiderio capti a fide aberrar-
unt, et multis seipsos doloribus implicaverunt.
Tu vero, homo Dei, ista fuge; sectare autem justi-
tiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, man-
suetudinem.

Basilii. Animus avaritia captus trutinā est ad
pondus inclinans regulam moventem.

Aurum est: laqueus animorum, hamus mortis, esca
peccati.

Pauper est qui multis indiget: multorum autem
indigos facit cupiditas. Insatiabilis.

Quemadmodum ebriis magis magisque occasio-
nem bibendi vinum bibendum praestat, sic etiam
homines recenter ditati cum multa possideant plura
desiderant, ex ipsa rerum accessione morbum su-
ventes, et suum eis studium vertitur in contra-
rium.

Quidquid vides, quidquid imaginaris, aurum est.
Hoc tibi dormienti somnium, et vigilantem cogitatio
est. Nam ut qui per insaniam delirant, non ipsas res
vident, sed quae eis affectio suggerit, imaginantur:
sic animus tibi avaritia detentus, nihil quam aurum
et argentum videt, et suavius quidem aurum quam
sol conspectui tuo se offert.

Chrysost. Avarus nunquam liberabitur cupidi-
tate.

Non fias avarus, ne Mammona, loco Dei, ser-
vias.

Gravis res est aurum, virtus contra levis et apta
in sublime ferri. Ergo si nobis accedenda sunt
sublimia, ea quae deorsum trahunt abjiciamus, ut
sursum sciamur.

Pintarchi. Silicernio seu funebri convivio similis est vita hominis avari, nam cum nihil non habet, oblectandum neminem habet.

Nec a mortuo colloquium, nec ab avaro beneficium petendum est.

Potu restringitur appetitus bibendi, et cibus desiderio cibi medetur: avaritiam vero non aurum nec argentum exstinguit.

Diogenes. Diogenes Cynicus philosophus interrogatus a quodam cur aurum palleret, dixit: Quoniam insidiatores multos habet.

Socratis. Avarorum divitiarum, ut sol post occasum, neminem mortalium oblectant.

Diodori. Quae nequeunt armis capi, facile expugnantur auro. Nihil non subijcitur argento.

Diphili. Si accipere nihil esset, nemo foret malus. Istud est avaritia, cum relicta consideratione Justo, lucto per omnia servis.

Mala lacra voluptates quidem breves, longae vero tristitiae sequuntur.

SERMO XXXV [al. XLI].

De avaritia, et qualibet in re plus habere volentibus et injustis.

Luc. xii. Videte et cavete ab avaritia, non enim in abundantia cujusquam vita ejus est ex his quae possidet.

I Cor. vi. Cur non potius injuriam patimini? cur non potius damnum accipitis? Imo vos injuriam facitis, et damno afficitis, idque fratres? An nescitis, quod injusti regni Dei hereditatem non consequentur?

69. *II ad Titum i.* Desistat ab injustitia omnis qui nomen Dei nominat.

Novit Dominus justos a tentatione liberare, injustos vero ad diem judicii puniendos servare.

II Petr. ii. Qui diligit injustitiam, odit animam suam.

Psal. xxxiii. Facies Domini super facientes mala ut aboleat a terra memoriam eorum.

Prov. x. Virum injustum mala corripient ad perniciem.

Thesauri non juvabunt iniquos.

Injustis omnia in sinum colliguntur.

Prov. xi. Hereditas praepropera principio tandem non benedicetur.

Ibid. xiii. Opes iniquitatis studio comparatae minuuntur.

Sap. Injusti cito peribunt.

Gentis injustae obliqui sunt anni.

Salomon. Ne gaudeas ob injustam pecuniam: nihil enim juvabit in die afflictionis.

Ecclesi. xlii. Oratio patientis injuriam exauditur.

Qui domum suam aedificat pecuniis alienis, similis est congerenti lapides in tumulum sepulturae suae.

Ibid. xliii. Leo insidiatur venationi, itidem pecuniarum facientibus iniqua.

Ἔοικεν ὁ τῶν φιλαργύρων βίος; νεκροῦ δειπνῶν πάντα γὰρ ἔχων τὸν εὐφρανθησόμενον οὐκ ἔχει.

Οὕτε παρὰ νεκροῦ ὀμιλεῖν, οὕτε παρὰ φιλαργύρου χάριν δεῖ ἐπιζητεῖν.

Ποτὴν μὲν ἐσθλασεν τὴν ποτοῦ δραξίν, καὶ τροφὴν τῆς τροφῆς ἐπιθυμίαν ἠκέσαστο· φιλαργυρίαν δὲ οὐ σθένυσιν ἀργύριον ἢ χρυσίον.

Διογένης ὁ Κυνικός φιλόσοφος ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τινος, διατί τὸ χρυσίον χλωρόν ἐστίν, ἔφη, Ὅτι πολλοὶ ἐπιβούλους ἔχει.

Ὁ τῶν φιλαργύρων πλοῦτος, ὥσπερ ὁ ἥλιος· κατὰς εἰς τὴν γῆν, οὐδένα τῶν ζώντων εὐφραίνει.

Τὰ τοῖς ὀπλοῖς ἀδύνατα χειρωθῆναι τῷ χρυσῷ ῥῥόνον ἐστὶ καταπολεμῆσαι. Τῷ ἀργυρίῳ ὑποτάσσονται τὰ σύμπαντα.

Εἰ μὴ τὸ λαθεῖν ἦν, οὐδὲ εἰς πονηρὰς ἦν. Φιλαργυρία τοῦτ' ἐστίν, ὅταν ἀφῆς σκοπεῖν τὰ δίκαια, τοῦ κέρδους διαπαντὸς δοῦλος εἴς. Τὰ πονηρὰ κέρδη τὰς μὲν ἡδονὰς ἔχει μικρὰς, τὰς δὲ λύπας μακράς.

ΛΟΓΟΣ ΑΕ΄.

Περὶ πλεονεξίας, πλεονεκτούντων καὶ ἀδικούντων.

Ὅρατε καὶ φυλάττεσθε ἀπὸ τῆς πλεονεξίας, ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστίν· ἐν τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ.

Διατί οὐχὶ μάλλον ἀδικεῖσθε; διατί οὐχὶ μάλλον ἀποστερεῖσθε; ἀλλ' ὑμεῖς ἀδικεῖτε καὶ ἀποστερεῖσθε, καὶ ταῦτα ἀδελφοί; Ἡ οὐκ οἴδατε ὅτι ἀδικοὶ βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν;

Ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα Κυρίου.

Οἶδεν Κύριος εὐσεβεῖς ἐκ πειρασμοῦ ῥύεσθαι, ἀδίκους δὲ εἰς ἡμέραν κρίσεως κολαζομένους· τηρεῖν.

Ὁ ἀγαπῶν τὴν ἀδικίαν μισεῖ τὴν αὐτοῦ ψυχὴν.

Πρόσωπον Κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακὰ, τοῦ ἐκλοθεῦσθαι ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν.

Ἄνδρα ἀδικῶν κακὰ θηρεύσει εἰς διαφθοράν.

Οὐκ ὠφελήσουσι θησαυροὶ ἀνέμους.

Εἰς κόλπους ἐπιτρέχεται πάντα ἀδίκους.

Μερὶς ἐπισπουδαζομένη ἐν πρώτοις ἐν τοῖς τέλει· ταῖς ταῖς οὐκ εὐλογηθήσεται.

Ἐπαρξὶς ἐπισπουδαζομένη μετὰ ἀνομίας· ἐλάττω γίνεται.

Ἀδικοὶ ἀπολοῦνται συντόμως.

Γενεὰς ἀδίκου σχολιά τὰ ἔτη.

Μὴ ἐπὶ χαίρει ἐπὶ χρήμασιν ἀδίκους. Οὐδὲν γὰρ ὠφελήσουσιν ἐν ἡμέρᾳ ἐπαγωγῆς.

Ἰσθίσις ἀδικουμένου εἰσακουσθήσεται.

Ὁ οἰκοδομῶν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐν χρήμασιν ἀλλοτρίοις ὥς ὁ συνάγων τοὺς λίθους· αὐτοῦ εἰς τὸν χειμάρρουν.

Ἄλῃν ἐνεδρεῖται θῆραν, οὕτως ἁμαρτία τοὺς ἐργαζομένους ἀδικα.

Μὴ ποιεῖς κακὰ, καὶ οὐ μὴ σε καταλάβῃ κακόν. Ἀπόσπῃθι ἀπὸ ἀδίκου, καὶ ἐκκλίνει ἀπὸ σοῦ ἀμαρτία.

Υἱέ, μὴ σπείρῃς ἐν ἄβυσσος ἀδικίας, καὶ οὐ μὴ θερίσῃς ἐπὶ ταπασίονα.

Θύων οὖν ἐναντί πατρὸς αὐτοῦ ὁ προσάγων θυσίαν ἐκ χρημάτων πνήτην.

Οὐαὶ ὁ πληθύνων ἑαυτοῦ τὰ οὐκ ὄντα αὐτοῦ, καὶ βαρύνων τὸν κλοιὸν αὐτοῦ στιβαρῶς.

Οὐαὶ οἱ ὁρσαυρίζοντες ἀδικίαν καὶ τάλαιπωρίαν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν.

Οὐαὶ οἱ συνάπτοντες οἰκίαν πρὸς οἰκίαν, καὶ ἀγρὸν πρὸς ἀγρὸν ἐγγίζοντες, ἵνα τοῦ πλησίου ἀφείλωνται. Μὴ οἰκίσετε μόνοι ἐπὶ τῆς γῆς; Ἠκούσθη γὰρ εἰς τὰ ὦτα Κυρίου Σαβα὿θ ταῦτα.

Ἀπύχου ἀπὸ ἀδίκου, καὶ οὐ φοβηθῇς, καὶ τρέμος οὐκ ἐγγίει σοι.

Μὴ ἔστω ἡ χεὶρ σου ἐκτεταμένη εἰς τὸ λαβεῖν, καὶ ἐν τῷ ἀποκιδῶναι συνεσταλμένη.

Πλεονέκτου ὀφθαλμὸς οὐκ ἐμπιπλάται ἐν μερίδι.

Ὅ τὰ ἐτέροις λαμβάνων καὶ ἐτέροις διδοὺς οὐκ ἤλεσεν, ἀλλὰ καὶ ἠδίκησεν ἀδικίαν τὴν ἐσχάτην. Εἰ μὲν γὰρ ἔλειπε ἐξ ὧν ἀδικεῖς, ἔλεσεν οὐδ' ἀδικεῖς. Εὐσεβὴς γὰρ ἐκείνος, οὐχ ὁ πολλοὺς ἐλεῶν, ἀλλ' ὁ μηδὲν ἀδικῶν.

Ὅσα βλέπει ὀφθαλμὸς, τσαῦτα ἐπιθυμεῖ ὁ πλεονέκτης. Ὁ ἄδης οὐκ εἶπεν, Ἀρχεῖ: οὐδὲ ὁ πλεονέκτης εἶπέ ποτε, Ἀρχεῖ. Πονηρὸς ἐν πόλει σύνοικος, πονηρὸς ἐν ἀγροῖς. Ἡ θάλασσα οἶδε τὰ ὅρια αὐτῆς, ἡ νύξ οὐχ ὑπερβαίνει ὁροθεσίας ἀρχαίας. Ὁ δὲ πλεονέκτης οὐκ αἰδεῖται χρόνον, οὐ γνωρίζει ὅρον, οὐ συγχωρεῖ ἀκολουθίαν διαδοχῆς, ἀλλὰ μιμεῖται τοῦ πυρὸς τὴν βίαν, πάντα ἐπικαλύπτεται, πάντα ἐπιμέμμεται.

Τί οὖν μετὰ ταῦτα; οὐχὶ τρεῖς σε πῆχεις ἀναμίσουν οἱ πάντες; οὐχὶ λίθων ὀλίγων βίρος ἀρκέσει πρὸς φυλακὴν τῇ δυστήνῃ σαρκί; Ὑπὲρ τίνος οὖν μοχλεῖς; Ὑπὲρ τίνος παρανομεῖς; Τί ἀπολογίῃς, ἐπειδὴν σε κύκλῳ περιστάνας οἱ ἠδικημένοι καταβοῶσιν ἐπὶ τοῦ κοινοῦ κριτοῦ; Πῶς παραπέσεις τὸν ἀπαρλόγιστον δικαστὴν; Οὐκ ἐστὶ ρήτωρ ἐκεῖ, οὐκ ἐστὶ πιθανότης ῥημάτων, κλέψας δυναμένη τοῦ δικαστοῦ τὴν ἀλήθειαν.

Ἄνδρὶ ἐπιθυμητῇ χρημάτων οὐκ ἐγγίνεται κόρος.

Ὁ μὲν γε πένης κἄν δοῦλος ᾖ, καὶ μὴ ὑπεμπίψας τὴν ἑαυτοῦ γαστέρα, προστηνοὺς μεταλαμβάνει τῆς διὰ τοῦ ὕπνου ἀνέσεως; πλοῦτου δὲ ἐπιθυμία σύνεισιν ἀγρυπνίας καὶ καμάτων τρέχει.

Χρυσοῦ δευτέρῃ πάντα ἀδίκους.

Ὁ μὴ δεδομένος τῶν ἀλλοτρῶν, ἀλλ' ἐν αὐταρχίᾳ νομίζων εἶναι, πάντων ἐστὶν εὐπορώτατος.

Ἀρκοὶ μὲν καὶ λύκοι ἐπειδὴν λάβωσι κόρον, τῆς ἀρπαγῆς ἀφίστανται· οἱ δὲ πλεονέκται κόρον οὐκ ἔχουσιν.

A Mala ne feceris, et non apprehendet te malum. Desiste ab injusto, et declinabit a te peccatum.

Ibid. vii. Fili, ne seras in sulcos injustitiam, ne septies tanto ampliorem inde messem facias.

Ibid. xxiv. Filium occidit coram patre suo, qui victimam offert ex pecuniis pauperum.

Habac. ii. Vae illi qui sibi res non suas multiplicat, et qui aggravat super se densum lutum.

Amos iii. Vae illis qui colligunt injustitiam et miseriam in manibus suis.

Isa. v. Vae illis qui domum domui conjungunt, et agrum agro apponunt, ut aliquid eripiant proximo. Num vos soli habitabitis in terra? Atqui Dominus exercituum auribus hæc percepit.

B *Ibid.* liv. Abstine ab injusto, et non timebis, neque tremor invadet te.

Ecclesi. iv. Manus tua non sit perfecta ad accipiendum, et ubi dandum est contracta.

Ibid. xiv. Oculi avari nulla portione satiantur.

Basilii. Qui alicui eripit et alteri dat, is non misericordiam, sed extremam injustitiam exercet. Nam ex injuriis materiam miserationis captas, miserere potius illorum quos injuria afficis. Pius enim ille est, non qui miseretur multorum, sed qui nemini facit injuriam.

Quæcunque videt oculus, ea omnia desiderat avarus. Inferis nunquam satis fit, nec unquam avarus sibi sufficere dicit. Malus hic vicinus est in urbe, **70** malus ruri. Mare suos fines agnoscit, et nox antiquos terminos non transcendit. Avarus autem tempus nullum reveretur, non agnoscit terminum, non cedit ordini successionis; sed ignis violentiam imitatur, omnia arripit, omnia depascitur.

Sed quid tandem fiet? Nonne tres omnino cubiti te manent? Nonne paucorum lapidum moles ad custodiam miseræ carni sufficiet? Ad quid igitur laboras? Quorsum iniquus esse pergis? Quibus verbis defendes te, cum affecti abs te injuria undique circumstantes sub communi judice contra te clamaverint? Quomodo persuadebis judici, qui falli non potest? Nullus illic orator est, nulla verborum probabilitas quæ veritatem judici abscondere valeat.

Theologi. Homini pecuniæ cupido nulla satietas innascitur.

Pauper quidem, licet servus et ventre non saturo, blanda per somnum quiete fruitur: cupidus autem divitiarum mentem vigiliis et laboribus cruciat.

Injusti nihil non auro postponunt.

Chrysost. Qui non indiget alienis, sed sua sibi sufficere existimat, omnium est ditissimus.

Ursi et lupi saturati rapinam relinquunt; avaris autem nulla satietas.

Inexplebilis admodum violenta est, et avaritia præpotens: rapaces vitam hominum perturbant, et hujus quidem rapinæ sunt, deliciae autem aliorum: in ipsum cadit execratio, fructio in alios: adversus ipsum eduntur suspiria, abundantia contingit aliis: adversus ipsum funduntur lacrymæ ab aliis usurpantur pecuniæ: ipse apud inferos punitur, et alii sæpenumero in ipsius divitiis voluptuantes cantillant.

Pleonexia, id est avaritia, est cum plus habet aliquis quam ad eum pertineat.

Avaritia est idololatria, imo deterior ea. Siquidem idololatriæ Dei creaturas adorant, et venerati sunt (inquit) et coluerunt creaturam præter Creatorem. Tu vero tuum ipsius opus adoras. Deus enim avaritiam non creavit, sed insatiabilis et immodica tua cupiditas eam excogitavit.

Si quis de suis non largitur, ab illo accusabitur in die iudicii, cujus non est misertus: quomodo illi venia dabitur qui rapuit aliena, undique circumstantibus eum illis quos affecit injuria? Non enim illic testibus, non accusatoribus, non argumentis locus est, sed ipsæ res per se, quales a nobis geste sunt, coram oculis nostris apparent. Ecce enim (inquit) homo et opera ejus. Etenim hoc quoque rapina est, et **71** avaritia, et spoliatio, sua non communicare. Nam Deus Judæos accusans per prophetam, inquit: « Protulit terra fructus suos, et non solvistis decimas, rapuistis bona pauperis. » Et rursus alibi inquit, « Ne quid eripias de victu pauperis. »

Plutarchi. Qui ex turpibus lucris ad honesta officia sumptum faciunt, simile quid faciunt illis qui ex sacrilegio Deum placare volunt.

Democriti. Divitiæ malo facinore partæ majori dedecore notantur.

Non inutile quidem est pecunias acquirere, per injustitiam autem, longe pessimum.

Socratis. Socrates avaros avibus comparabat, quarum alia deglutit quicquid invenerit, et quandoque suffocatur: alie vero sequuntur ut quod habet ei extorqueant, et ipsæ quoque alie post alias suffocantur.

Diogenis. Diogenes interrogatus quænam essent feræ pessimæ, dixit: In montibus ursi et leones, in civitatibus autem publicani et sycophantæ.

Antiphanis. Canis de carnibus edendis cogitans non amplius gregem custodire potest.

Mala lucra breves quidem voluptates, tristitiæ vero longæ sequuntur.

Platon. Paupertas existimetur, non imminutio rerum, sed inexplebilitatis adauctio.

Isoci. Nullum inique lucrantem æmuleris: sed magis approbato viventes cum justitia.

Nam qui magna rapiunt, an parva quoque rapiant, incertum est; qui vero parvis non abstant, illi nimirum ne a magnis quidem sibi temperabunt.

A Ἡ ἀπληστία τυραννεῖ, ἢ πλεονεξία δυναστεύει· οἱ ἀρπαγες τὸν βίον ταρασσούσι, καὶ αὐτοῖς αὐτοὶ αἱ ἀρπαγαί, καὶ ἄλλων αἱ ἡθοναί· αὐτοῦ αἱ κατάραι, καὶ ἄλλων αἱ θαραπαιαί· κατ' αὐτοῦ οἱ στεναγμοί, καὶ παρ' ἐτέροις οἱ πλεονασμοί· κατ' αὐτοῦ τὰ ἄκρως, καὶ παρ' ἐτέροις τὰ χρήματα· αὐτοὺς ἐν ᾧ κολάζεται, καὶ ἄλλοι πολλὰκις ἐν τοῖς αὐτοῦ τρωφόντες φάλλουσιν.

Πλεονεξία ἐστὶ τὸ πλέον ἔχειν τοῦ ὀρισμένου.

Ἡ πλεονεξία εἰδωλολατρεία ἐστίν, ἀλλὰ καὶ γαλεπωτέρα εἰδωλολατρείας. Οἱ γὰρ εἰδωλόλατραι τοῦ θεοῦ κτίσασαι προσκυνοῦσι· καὶ ἐσιδάσκουσι (φησὶ) καὶ ἐλάτρουσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα. **B** Εὐ δὲ τῷ κτίσματι τῷ σαυτοῦ προσκυνεῖς. Ὁ γὰρ θεὸς πλεονεξίαν οὐκ ἐδημιούργησεν, ἀλλ' ἡ τῆς σὺς ἀπληστίας ἐπιεὶδύρεν ἀμετρίαν.

Εἰ δὲ τῶν ἑαυτοῦ μὴ μεταδιδούς κατήγορον ἔχη τὸν οὐκ ἐλεθθέντα ἐν τῇ τῆς κρίσεως ἡμέρᾳ· ὁ καὶ τὰ ἄλλότρια ἀρπάσας ποίας τεύξεται συγγνώμης, πανταχόθεν αὐτῷ περιστρεφόντων τῶν ἡδικομένων. Οὐ γὰρ μαρτύρων ἔχει χρεῖα, οὐδὲ κατηγόρων, οὐδὲ ἀποδείξων· ἀλλ' αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ τὰ πράγματα, ὁσπέρ αὐτὰ κατεσκευάσαμεν, πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν φαίνεται τῶν ἡμετέρων. Ἴδου γὰρ, φησὶν, ἀνθρώπος καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἀρπαγὴ, τὸ μὴ μεταδιδόναι τῶν ὄντων, καὶ πλεονεξία καὶ ἀποστερήσις· τοῖς γὰρ Ἰουδαίοις ἐγκαλῶν ὁ θεός, διὰ τοῦ προφήτου φησὶν· « Ἐξήνεγκεν ἡ γῆ τὰ ἐκπρία αὐτῆς, καὶ οὐκ εἰσηνέγκασε τὰ ἐπιδικατά· ἤρπάσατε τὰ τοῦ πένητος. » Καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ λέγει, « Μὴ ἀποστερήσῃς τὴν ζωὴν τοῦ πτωχοῦ. »

Οἱ ἀπὸ τῶν ἀσχερῶν κερδῶν εἰς τὰς καλὰς ἀναλίσκοντες λειτουργίας ὁμοῖόν τι ποιοῦσι τοῖς ἀπὸ ἐκροσύλιας θεοσεβοῦσιν.

Ἰλοῦτος ἀπὸ κακῆς ἐργασίας ἐπιγινόμενος ἐπιπλεονέσσειν δοκεῖος κέκτηται.

Κρήματα πορρίζει μὲν οὐκ ἀρχεῖον· ἐξ ἀδικίας δὲ πάντων χίλιον.

Σωκράτης τοὺς μὲν πλεονέκτας εἰκαζε ταῖς θρησκυσίν, ὧν ἡ μὲν καταπίνει ὃ τι ἀν προστύχη, καὶ ἔστιν ὅτε πνίγεται· αἱ δ' ἄλλαι περιεκυλούμεναι, ἀρκεῖν αὐτὸ σπένδουσιν, ἵνα παρὰ μέρος πωγῶσιν.

D Διογένης ἐρωτηθεὶς ποία εἴη θηρία γαλεπώτερα, εἶπεν· Ἐν μὲν τοῖς ὄρεσιν ἀρκτοὶ καὶ λέοντες, ἐν δὲ ταῖς πόλεσι τελῶναι καὶ συκοφάνται.

Κύων, μελετήσας σαρκῶν ἀπογαγεῖσθαι, φυλάττειν οὐκ ἔτι δύναται τὴν ἀγέλην.

Τὰ πονηρὰ κέρδη τὰς μὲν ἡδονὰς ἔχει μικράς, τὰς δὲ λύπας μακράς.

Πενίαν ἡγήσειν εἶναι μὴ τὸ τὴν οὐσίαν ἐλάττω ποιεῖν, ἀλλὰ τὴν ἀπληστίαν πλείω.

Μηδὲνα ζήλου τῶν ἐξ ἀδικίας καρδαιόντων· ἀλλὰ μάλλον ἀποδέχου τοὺς μετὰ δικαιοσύνης ζώντας.

Οἱ μὲν γὰρ τὰ μέγιστα ἀρπάζοντας ὀδῶναι εἰ καὶ τὰ μικρὰ ἀρπάζουσιν· οἱ δὲ τῶν μικρῶν μὴ ἀπαιχόμενοι ὀδῶναι ὅτι οὐδὲ τῶν μεγάλων ἀφίχονται.

ΛΟΓΟΣ ΔΓ΄.

Περὶ αὐταρχίας.

Εἶπεν ὁ Κύριος· Μὴ μεριμνήσῃς τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσῃσθε.

Ἔστι δὲ πορισμὸς μέγας ἡ εὐσέβεια μετὰ αὐταρχίας· οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, δεῖλον ἔτι οὐδὲ ἐξαναγκάσειν τι δυνάμεθα. Ἐχοντες δὲ διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τοῖς ἀρχαιοσώμεθα.

Κρίσσειον μικρὰ μερὲς μετὰ φόβου Κυρίου ἡ μεγάλοι θησαυροὶ μετὰ ἀσεβείας.

Ἀρχὴ ζωῆς ἀνθρώπου ἄριστος, καὶ ὄψωρ, καὶ ἱμάτιον καλύπτον ἀσχημοσύνην αὐτοῦ.

Σοφὸς ἀνὴρ ἀρκεῖται τοῖς ὀλίγοις.

Ἡ οἰκονομοῦσα τὸ ζῶον δύνάμει αὐταρχίαν μὲν καὶ λιτότητα ῥηδὶως κατεργάσατο, καὶ φεικίσαι τῷ τρεφομένῳ· πολυτέλειαν δὲ καὶ ποικίλιαν βρωμάτων παραλαβοῦσα, εἴτα ἀντισχεῖν πρὸς τὸ πέρα· οὐκ ἐξερκέσασα, τὰ ποικίλα γένη τῶν νοσημάτων ἐποίησεν.

Οὐ πλοῦσίς ἐστιν ὁ πολλὰ κακτημένος, ἀλλ' ὁ μὴ πολλῶν δεόμενος.

Πρὸς χρεῖαν, ἀδελφοί, οὐ πρὸς ἔδον ἡ ζωὴ συμμετρεῖται. Τὸ οὖν περιττὸν τῆς φύσεως ἀποθίμειοι, τὸ ἀναγκαῖον μόνον ἀσπασώμεθα.

Ὁ πρὸς τοὺς ὑπερέχοντας βλέπων τῆς ἐνοῦσης αὐτῷ εὐπορίας οὐδέποτε δύναται λαθεῖν ἀσθεσίην· ἀλλὰ χρὴ αὐτάρχειαν πρὸς τὰ ἴδια ἔχειν, καὶ εὐχαριστεῖν τῷ Θεῷ.

Ἡ αὐτάρχεια καὶ τροφὴ ἐστὶ, καὶ ἔδον, καὶ ὕψις· τὸ δὲ πλεόν λύπη καὶ ἀηδία καὶ νόσος.

Φησὶν ὁ Χριστὸς, Ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν· ἡμεῖς δὲ τὴν τάξιν ἀντεστρέψαμεν, καὶ ζητοῦμεν τὴν γῆν, καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ ἀγαθὰ· διὰ τοῦτο οὕτε ταῦτα, οὕτε ἐκείνα ἔχομεν.

Μέτρον κτήσεώς ἐστὶν ἡ χρεὶς τοῦ σώματος, τὸ δὲ ταῦτην ὑπερβαίνειν ἀκοσμία λοιπὴν, καὶ οὐκ ἔτι χρεὶς ἐστίν.

Καλὸν τοῖς ὁροῖς τῆς χρεῖας ἐμμένειν, καὶ φιλονε καὶν πάσῃ δυνάμει, τοὺς μὴ ὑπερβαίνειν. Ἐάν γὰρ ὀλίγον παρενχθῇ τις ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἐπὶ τὰ ἔδεια τοῦ βίου, οὐδεὶς λοιπὸν ἴσται τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω πορᾶν.

Αὐταρχεῖ τροφὴ μικρὰ [/. μακρὰ] νύξ οὐδέποτε γίνεται.

Ὁρῶμεν ἑαυτοὺς· ἐοῖσιν ἀπὸ τῶν ὀλίγων ζῆν, ἵνα μὴ ἐν αἰσχροῖς ἐνεκεν χρημάτων μάθωμεν.

Σωκράτης ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τινος, Τίς σοι πλουσιώτερος· εἶναι δοκεῖ· εἶπεν· Ὁ ἐλαχίστος ἀρκούμενος· αὐταρχία γάρ ἐστι φύσεώς πλοῦτος.

Βέλτιόν ἐστιν ἐν μικρᾷ περιουσίᾳ συστελλόμενον εὖ δοῦμεν, ἢ μεγάλῃς ευγγάνοντα δυστυχεῖν.

Μῆτε λίαν πολυτελῶς, μῆτε ἄγαν εὐτελῶς περῶ

A

SERMO XXXVI [al. XXXII].

De virtute quæ animum suis et præsentibus rebus contentum reddit.

Matth. v. Dixit Dominus, Ne solliciti sitis pro vita vestra quid comedatis, neque pro corpore vestro quid induatis.

I Tim. vi. Est autem questus magnus pietas cum animo sua sorte contento. Nihil enim intulimus in mundum, videlicet nec efferre quidquam possumus: sed habentes alimenta et quibus tegamur, his contenti erimus.

Proverb. xvi. Præstat parva portio cum timore Domini, quam magni thesauri cum impletate.

Eccli. xxix. Principium vitæ hominis panis et aqua et vestis turpitudinem ejus operiens.

B Auctoris incerti. Vir sapiens paucis contentus est.

Facultas quæ gubernat corpus animalis, frugalem et simplicem alimoniam facile concoquit, et partibus nutriendis assimilat; sumptuosis vero et variis eduliis onerata, et impotens tandem ea superare, varia morborum genera producit.

Chrysost. Non qui multa possidet, sed qui non multis indiget, dives est.

Ad necessitatem, o fratres, non ad voluptatem metienda est vita. Quare deposito quod naturæ superfluum est, necessarium solum amplectamur.

Qui se superiores respicit, nunquam videre potest quam dives sit. Verum oportet sua sorte contentum esse, et Deo gratias habere.

Sobria frugalitas et alimentum est, et voluptas, et sanitas: nimium vero noxa, et fastidium, et morbus.

Christus inquit, Querite primum regnum Dei et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis. Nos vero invertimus ordinem, et querimus terram et bona terrena, quare nec hæc habemus nec illa.

Nili. Possessionis modus est corporis necessitas, ejus vero excessus, non usus aut necessitas, sed vitium est.

Bonum est intra fines necessitatis manere, et omnibus viribus contendere ne transcendamus illos. Nam si quis vel modicum per cupiditatem ad vitæ delicias dellexerit, nullus deinceps quominus pergat coercere potest.

Democriti. Si victus frugalis sit, nunquam videtur nox longa.

Clitarchi. Debemus nos assuefacere ut ex paucis vivamus, ne quid pecuniæ gratia turpe discamus.

Socratis. Socrates interroganti quis videretur sibi ditissimus, respondit: Qui paucissimis contentus est. In frugalitate enim sibi sufficiente existimant divitiæ naturæ.

Satius est in paucis opibus se continentem hilariter agere, quam in magnis infelicitur.

Plutarchi. Neque sumptuosum nimis, neque

sordidum, aut vilem in vestimentis, victu et reliqua vita te exhibeas; hoc enim odiosum aut miserabilem, illud invidiosum aut ridiculum reddit.

Assuescat corpus frugali et parabili modo vitæ sibi satisfacere. Nam qui paucis indigent, non fraudantur multis.

Familiarem tibi redde victum simplicem, ut sumptuoso nunquam indigeas.

SERMO XXXVII [al. XIV].

Quod major pars non semper melior sit.

Luc. xvi. Sublatis autem oculis Jesus vidit eos qui mittebant munera sua in gazophylacium divites. Vidit autem et quamdam viduam pauperculam mittentem illuc æra minuta duo, et dixit, Vere dico vobis, quod vidua hæc pauper plus quam omnes misit. Nam **73** omnes hi ex eo quod ipsis exuberat, miserunt in munera Dei: hæc autem, ex penuria sua universam substantiam quam habebat, misit.

I Cor. xiv. In ecclesia volo quinque verba mente mea loqui (ut alios instituum) potius quam decem millia verborum lingua.

Basilii. Per unum sapientem habitabitur civitas, gens autem iniquorum brevi desolabitur.

Nam si panis cor hominis roborat, non oportet obsonium cibi amplius necessario temere infurgitare.

Theologi. Breve regnum melius est longa tyrannide, et parva portio pretiosa præstat magnæ quæ vilis et periculosa sit possessioni, et exiguum lumen multis tenebris.

Chrysost. Eleemosyna non æstimatur ex mensura largitionis, sed ex animi liberalitate.

Jucunda quæ maxime rara sunt, inprimis delectant.

Incerti auctoris. Alexander audito Darium triginta myriades in aciem producere, dixit: Unus coquus non metuit multas oves.

Idem cum explorator ei referret majorem esse Darii exercitum, dixit: Oves etiam licet plures ab uno aut altero lupo capiuntur.

SERMO XXXVIII [al. LXVI].

De jejuniis et continentia.

Matth. vi. Cum jejunaveritis ne sitis veluti hypocritæ tetrici. Obscurant enim facies suas, quo perspicuum sit hominibus ipsos jejunare. Amen dico vobis, habent mercedem suam. Tu vero cum jejunas, unge caput tuum, et faciem tuam lava, etc.

I Cor. ix. Omnis qui certat, per omnia temperans est.

Chrysost. Qui carnem Christi Jesu crucifixerunt cum affectibus et cupiditatibus.

Isa. lviii. Ad lites et jurgis jejunatis et pugnis afflictum cæditis. Quid est quod mihi jejunatis? non enim tale jejunium approbo, dicit Dominus. Sed tu solve omnem nodum iniquitatis, dissolve nexus violentorum contractuum, oppressos dimitte cum libertate, et omnem injustam syngrapham

Α τὰ περὶ τὴν ἐσθῆτα καὶ διαίταν καὶ τὴν ἐτέραν διαγωγὴν τὸ σῶμα διακρίνει. Τὸ μὲν γὰρ φθονεῖσθαι ἢ γελᾶσθαι, τὸ δὲ μισεῖσθαι ἢ ἐλκεῖσθαι ποιεῖ.

Εἰθίσθω τὸ σῶμα δι' εὐτελείας πρὸς εὐκολίαν αὐταρκείας ἑαυτοῦ γινόμενον· οἱ γὰρ ὀλίγων δεόμενοι πολλῶν οὐκ ἀποτυγχάνουσιν.

Ἐθίξε σαυτὸν τῇ λιτῇ διαίτῃ, ἵνα τῆς πολυτελείας μηδέποτε προσδεθῇς.

ΛΟΓΟΣ ΑΖ'.

Περὶ τοῦ ὅτι οὐκ ἀεὶ τὸ πλεῖστον ἀριστον.

Ἀναβλέψας δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶδε πρὸς βάλλοντας τὰ δῶρα αὐτῶν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον πλουσίους. Εἶδε δὲ καὶ τινὰ χήραν πανυχρᾶν, βαλοῦσαν ἐκεῖ δύο λεπτά, καὶ εἶπεν· Ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ἡ χήρα ἡ πτωχὴ αὕτη πλεῖον πάντων ἔβαλεν, ἅπαντες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ· οὕτῃ δὲ ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτῆς ἅπαντα τὸν βίον ὃν εἶχεν ἔβαλεν.

Ἐν ἐκκλησίᾳ θέλω πάντες λόγους διὰ τοῦ νοῦ μου λαλῆσαι ἢ μυρίους λόγους ἐν γλώσσῃ.

Ἀπὸ ἐνὸς συνετοῦ συνοικισθῆσθαι πόλις· φυλὴ δὲ ἀνόμων ἐρημωθήσεται ἐν τάχει.

Εἰ γὰρ ἄρτος καρδίαν ἀνθρώπου στηρίζει, οὐ δὲ πλεόν τοῦ ἀναγκαίου τῆς τροφῆς τὸ προσόψημα ἀλέγως προσφέρεσθαι.

Κρείστων ὀλιγοχρόνιος βασιλεία μακρᾶς τυραννίδος, καὶ ὀλίγη μέρλις τιμῆς πολλῆς κτήσεως ἀγίου καὶ σφαλερᾶς, καὶ πολλοῦ σκότους ὀλίγον φῶς.

Οὐ τῷ μέτρῳ τῶν δεδομένων ἐλεημοσύνη κρίνεται, ἀλλὰ τῇ διαφύσει τῆς γνώμης.

Τῶν ἡδέων τὰ σπανιότατα γινόμενα μάλιστα τίθενται.

Ἀλέξανδρος, ἀκούσας ὅτι Δαρείος τριάκοντα μυριάδας εἰς παράταξιν ἄγει, ἔφη· Ἐἰς μάγειρος οὐ φοβεῖται πολλά πρόβατα.

Ὁ αὐτὸς, κατασκόπου λέγοντος αὐτοῦ, πλείους εἶναι τοὺς Δαρείου, ἔφη· Καὶ τὰ πρόβατα, πλείονα ὄντα, ὅφ' ἐνὸς ἢ δευτέρου λύκου χειροῦνται.

ΛΟΓΟΣ ΑΙΓ'.

Περὶ νηστείας καὶ ἐγκρατείας.

Ὅταν νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὥσπερ οἱ ὀπιοκρίται σκυθρωποί. Ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὥπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. Σὺ δὲ νηστεύων ἀλειψαί σου τὴν κεφαλὴν ἵλαίω, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι, καὶ τὰ ἐξῆς.

Πᾶς ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται.

Οἱ τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν ἐν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις.

Εἰς κρίσεως καὶ μάχας νηστεύετε, καὶ τύπτετε πυγμαῖς ταπεινόν. Ἰναὶ μοι νηστεύετε; οὐ γὰρ τοιαύτην νηστείαν ἐξελεξάμην, λέγει Κύριος· ἀλλὰ λύε πάντα σὺνδεσμον ἀδικίας, διάλυε στραγγαλίας βιβίων συναλλαγμάτων· ἀπόστειλον ταβραυσμένους ἐν ἀφίσει· καὶ πᾶσάν σου συγγραφὴν ἄδινον δίσσπα.

διάρρηκτε πεινῶντι τὸν ἄρτον σου, καὶ πτωχοὺς ἀστέγους εἰσάγαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. Ἐν ἰσθμῷ γυμνῶν, περιβαλε, καὶ ἀπὸ τῶν οἰκείων τοῦ σπέρματος σου οὐχ ὑπερβῆι.

Ἐπιποταῖζέ σου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγέ, μὴ πῶς εὐεχτοῦντος καὶ ὑπερζέοντός σου τοῦ αἵματος, ἀφορμὴ πρὸς ἁμαρτίαν ἢ πολυσαρκία γίνηται.

Μὴ κολάκευέ σου τὴν σάρκα ὑπὸ καὶ λουτροῦ καὶ μαλακοῖς στρώματιν, ἀλλ' ἐπιλέγων τὸ βῆμα τοῦτο· Τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματι μου, ἐν τῷ καταβαίνειν με εἰς διαφθοράν; Ὅσον γὰρ παχυτέραν σάρκα σαυτοῦ ποιεῖς, τοσοῦτον βαρύτερον τῇ ψυχῇ κατασκευάζεις· τὸ δεσμοτῆριον.

Ἀληθῶς ἔγκρατῃ· ἵστιν ὁ παντὸς πάθους ἀνώτερος, καὶ μηδὲν ἐξ ἡδονῆς ἐραθισμὸν προσέμενος, ἀλλ' ἔγκρατῶς καὶ ἀνεκδότως πρὸς πᾶσαν ἀπάλασιν βλαβεράν διακείμενος.

Ἐγκράτειά ἵστιν ἁμαρτίας ἀναρρεσις, πεινῶν ἀλλοτρίωσι, σῶματος· νέκυρις. Φυλάσσεται δὲ οὕτως ὁ τῆς ἔγκρατειας σκοπός· τοῖς μὲν εὐτελεστέροις καὶ ἀναγκαίοις πρὸς τὸ ζῆν μέχρι τῆς χρείας προδιατίθεται, τῶν δὲ πρὸς ἡδονὴν καθόλου ἀπέχεσθαι.

Ὅσον ὑπερβῇ τῆς σαρκὸς, τοσοῦτον ποιεῖς τῆς πνευματικῆς εὐεξίας τὴν ψυχὴν ἀποστειλάειν. Οὐ γὰρ σωματικοῖς τόνοις, ἀλλὰ καρτερίᾳ ψυχῆς καὶ τῇ πρὸς τὰς θλίψεις ὑπομονῇ τὸ πρὸς τοῦς δόρατους ἑχθρῶς περιγίνεται κράτος.

Ὁ τῇ σαρκὶ προσθήμενος τὸ πνεῦμα καταγνωρίζεται, καὶ ὁ πρὸς τὸ πνεῦμα κατατάξιμενος, καταδουλοῦται τὴν σάρκα. Ταῦτα γὰρ ἀλλήλους ἀντίκειται. Ὅτε εἰ βούλει ἰσχυρὸν ποιῆσαι τὸν νοῦν, δάμασον τὴν σάρκα διὰ νηστείας. Τοῦτο γὰρ ἵστιν ὁ φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι· Ὅσον ὁ ἐξωθεν ἄνθρωπος διαφθείρεται, τοσοῦτον ὁ ἐσω ἀνακαινοῦται· καὶ τὸ, «Ὅταν ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι.»

Ἐπειδὴ οὐκ ἐνηστεύσαμεν, ἐξέπεσομεν τοῦ παραδείσου. Νηστεύομεν τοίνυν, ἵνα πρὸς αὐτὸν ἐπανέλθωμεν.

Νηστεύοντος σεμνὸν τὸ χρῶμα, οὐκ εἰς ἐρυθρὰ ἐξανθεῖν ἀναδίδει, ἀλλ' ὠχρότετι σώφρονι κίκοσμημένον· ὀφθαλμοὶ πραεῖς, κατεσταλμένοι βάδισμα, πρόσωπον σύννουν, ἀκολάστερ γέλυται μὴ καθυβριζόμενον, συμμετρία λόγου, καθαρότης καρδίας.

Ἀτοπὸν ἵστι μὴ χαίρειν ἐπὶ ὀφείλῃ ψυχῆς, ἀλλὰ λυπεῖσθαι ἐπὶ βρωμάτων ἐναλλαγῇ, καὶ πλεονα χάριν φαίνεσθαι διδόντας ἡδονὴν γαστρὸς ἢ ἐπιμελείᾳ ψυχῆς· κέρως μὲν γὰρ εἰς γαστέρα τὴν χάριν ἵστησι, νηστεία δὲ πρὸς ψυχὴν ἀναδιδάκει τὸ κέρδος.

Ἔστι μὲν οὖν πάντα τὸν χρόνον ἡ νηστεία ὠφέλιμος τοῖς αἰρουμένοις αὐτήν. Ὅτε γὰρ ἐπήρεια διζυμένων κατατολμῇ τοῦ νηστεύοντος, καὶ οἱ φύλακες τῆς ζωῆς ἡμῶν ἀγγελοὶ φιλοπονοῦντες παραμύνοσι τοὺς διὰ νηστείας κεκαθαρμένους.

Μὴ μέντοι ἐν τῇ ἀποχῇ μόνον τῶν βρωμάτων τὸ ἐκ τῆς νηστείας ἀγαθὸν ἐρίζου. Νηστεία γὰρ ἀληθὴς ἡ τῶν κακῶν ἀλλοτρίωσις. «Λύε πάντα σύνδεσμον ἀδικίας, ἄφες τῷ πλησίον τὴν λύπην, ἄφες αὐτῷ τὰ

ΠΑΤΡΟΙ. ΓΑ. CXXXVI.

A tuam dilacera. Frangas esurienti panem tuum, et pauperes sine domibus introduce in aedes tuas. Nondum si videris, vestito, et cognatos generis tui non asperneris.

Basilii. Sagilla corpus tuum et servitute astringe, ne tuo sanguine aucto et effervescente, ad peccandum occasio tibi fiat carnosus corporis habitus.

Ne corpori tuo blandiare somno, et balneis, et mollibus stragulis, semper haec verba proferens: Quenam utilitas sanguini meo me descendente in perditionem? Nam quo crassiores tibi carnes acquiris, hoc graviores animae tuae carcerem paras.

Vere continens est qui omni perturbatione superior est, et nullum voluptatis irritamentum admittit, sed animo sobrio et nusquam cedente ad omnem fruitionem noxiam afficitur.

Continencia peccatum interimit, affectus amovet, corpus mortificat. Servatur autem hoc modo continentiae scopus, si villioribus quidem et necessariis ad vitam quantum requirit usus adhaereas, iis vero quae ad voluptatem pertinent, prorsus abstineas.

Quantum adimis carni, tanto nitidiores spirituali habitu reddis animam. Non enim viribus corporis, sed anima continentia, et in afflictionibus patientia, adversus inconspicuos hostes victoria comparatur.

Qui carnem anget, spiritum impedit, et qui spiritui se conjungit, carnem subigit. Haec enim adversantur sibi invicem. Ergo si mentem roborare vellis, domato carnem jejuniis. Hoc enim est quod inquit Apostolus, «Quantum externus homo corrumpitur, tantum renovatur internus;» et rursus: «Cum langueo, tum validus sum.»

Quia non jejunavimus, excidimus paradiso; jejunemus igitur, ut in paradysum redeamus.

Jejunanti color honestus est, non efflorescente lascivo rubore, sed pallore sobrio ornatus; oculus mitis, compositus gressus; vultus cogitabundus, non luxurioso risu indecenter affectus; modestia sermonis, puritas cordis.

Absurdum est non gaudere ob animae incolumitatem, sed propter cibos mutatos tristari, et videri magis gratificari voluptati ventris, quam animae cultui. Satietae enim gratia intra ventrem consistit, jejunium vero ad animam usque lacrum elevat.

Semper quidem utile est jejunium usurpantibus se. Nam neque contumelia demonum quidquam audet adversus jejunantem, et vitæ nostrae custodes angeli alacrius manent apud illos qui per jejunium purgati sunt.

ISA. LVIII. Non in abstinentia solum ciborum jejunii bonum circumscribas. Verum enim jejunium est malorum alienatio. «Solve omnem iniquitatis nodum» remitte molestiam proximo; remitte ei de-

bita. Ne jejuneis ad lites et iurgia. Carnem non comedis, sed comedis fratrem. Abstines vino, sed ab injuriis tibi non temperas. Vesperam expectas ad sumendum cibum, sed insumis diem causis forensibus. Quid juvat jejulare corpore, animam

75 vero malis innumeris repleri?

Verum jejunium est malorum alienatio.

Theologi. Non gloriamur mole mensarum et rupediis insensati ventris. Nihil enim laudamus illorum, quæ intra fauces sumpta ejusdem omnia pretii sunt, aut omnia potius æque vilia et rejicienda. Sed vivimus simplici facilique apparatu, parum sane hac in parte differentes a brutis animalibus, quorum imparatus et minime elaboratus victus est.

Chrysost. Mensæ simplicitas satiat, varietas autem appetitum excitat.

Jejunium non ciborum, sed peccatorum abstinentiam efficit.

Homini qui jejuniis maceratur nihil tam est intolerabile, quam aeris inæqualitas.

Cyrilli. Decet eos qui jejunant ex pia mente id facere, et non tanquam histriones in fabula, tetricam et deformem veluti personam sibi induentes, tantum non ipso habitu exclamare quod inedia labores ferant.

Philonia. Continentiæ proprium est sanitas et robur, incontinentiæ autem imbecillitas et ægritudo morti vicina.

Athanasii. Bona continentia est modicum citra necessitatem tempore cibi sumere, ut simul et cordi provideas, et occultos a tectis clam impugnes.

Non modo tarditas cibi sumendi jejunium est, sed etiam paucitas, neque in hoc sita est religionis exercitatio ut bini comedant, sed ne varia comedant. Est enim exercitatio mensa cibo simplici contenta, et dissolutam voracitatis morem cum minime gratum abominans.

Theodoreti. Verum jejunium est assidua indigentia.

Evagrii. Ne dixeris, Hodie non coraedam, quoniam non prudenter id facis. Noxam enim corpori tuo, et dolorem stomacho tuo contrahes.

SERMO XXXIX [al. LXVII].

De gula et incontinentia circa mensam.

Lucæ vi. Væ vobis qui impleti estis, quoniam esurietis. Væ vobis qui ridetis nunc, quoniam lugebitis et flebitis.

Jac. v. Voluptuarii et delicati in terra fuistis, nutritivisti corda vestra, tanquam in die mæstationis.

I Cor. vi. Escæ ventri destinatæ sunt, et venter escis. Deus autem et hunc et illas abolebit.

Hebr. xii. Nullus sit scortator aut profanus velut Esau, qui unico edulio permutavit jus primogeniti.

Exod. xxxii. Et sedit populus ut ederet ac biberet, et surrexerunt ad ludendum, et **76** dixit Do-

A ὀφλήματα. Μὴ εἰς κρίσεις καὶ μάχας νηστεύετε. Κρεῶν οὐκ ἐσθίετε, ἀλλ' ἐσθίετε τὸν ἀδελφόν. Ὀίνου ἀπέχη, ἀλλ' ὀφρεῶν οὐ κρατεῖς. Τὴν ἐσπέραν ἀναμίνεις εἰς μεταλήψιν, ἀλλὰ δαπανᾷς τὴν ἡμέραν εἰς δίκαστήρια. Τί ὄφελος νηστεύειν τῷ σώματι, τὴν δὲ ψυχὴν μυρίων κακῶν ἐμπληῆσθαι;

Νηστεία ἀληθής ἡ τὸν κακῶν ἀλλοτριώσεις.

Ὁ ἱερεὺς δὲ γὰρ φιλοτιμούμεθα καὶ φαρμακείας ἀναισθήτου γαστροῦ. Οὐδὲν γὰρ ἐπαίνουμένων μετὰ τὸν λαὸν ὁμοτίμων, μᾶλλον δὲ ἀτίμων ὁμοίως καὶ ἀποσλήτων. Ἀλλὰ ζῶμεν οὕτως ἀπίως καὶ σχεθῶς, καὶ μικρὸν τι τῶν θηρίων, οἷς ὁ βίος ἀσκεύς καὶ ἀνεπιτήδευτος, διαφέροντες.

B Τράπεζα, μονοειδὴς μὲν οὖσα, κόρον ἐνέθισιν· αἱ δὲ ποικιλίαι τὴν ὀρεξιν διεγείρουσιν.

Οὐκ ἀποχὴν βρωμάτων, ἀλλ' ἀποχὴν ἀμαρτιμάτων ἐργάζεται νηστεία.

Οὐδὲν οὕτως ἀφόρητον τῷ κατατρυχομένῳ νηστείαις, ὥς ἡ τῶν ἀέριων ἀνωμαλία.

Προσῆκει τοὺς νηστεύοντας ἐκ θεοφιλοῦς διανοίας τοῦτο δοῦν, καὶ μὴ κατὰ τινα; τῶν ἐπὶ σκηνῆς θαυμαστωτῶν, προσωπειῶν ὥσπερ στρυγνὸν τι καὶ αἰεῖς ἐαυτοὺς περιπλάττοντας, μονονοῦχι δὲ αὐτοῦ κειραγῆναι τοῦ σχήματος, ὅτι τοὺς τῆς αἰτίας φέρουσι πόρους.

Ἐγκρατείας μὲν ἴδιον ὄφελος καὶ ἰσχύς· ἀκρατείας δὲ ἀσθένεια καὶ νόσος γειννώσα θανάτου.

C Καλὴ ἐγκράτειά ἐστι τὸ παρὰ μικρὸν τῆς χρεῖας μεταλαμβάνειν ἐν τῷ καιρῷ τῆς διαίτης, καὶ τὴν κίρην τηρεῖν, καὶ πρὸς τὰ κρύφια πάθη κρυπτῶς πολεμεῖν.

Ὁ δὲ βραδυφαγῆσαι μόνον τοῦτο νηστεία ἐστίν, ἀλλὰ καὶ τὸ βραχυφαγῆσαι· καὶ οὐ τὸ διαδύο ἐσθίειν τοῦτο ἀσκησις ἐστίν, ἀλλὰ τὸ μὴ ποικιλοφαγῆσαι. Ἀσκησις γάρ ἐστι τράπεζα ἐν μονοειδίᾳ τροφῇ συνεσταλμένη, τὸ ἐκλυτὸν τῆς παντοφάγους ὥς ἀθή; βέλετορμένη.

Ἀληθὴς νηστεία ἡ διηνεχὴς ἔνδεια.

Μὴ εἴπῃς, Σήμερον οὐ βρώσομαι· ὅτι οὐκ ἐν ἐρονήσει ποιεῖς τοῦτο. Ἔσται γὰρ βλάβη τῷ σώματι σου, καὶ ὀδύνη τῷ στομάχῳ σου.

ΛΟΓΟΣ ΑΘ'.

Περὶ ἀκρατείας καὶ γαστριμαργίας.

Ὅσαι ὁμῖν, οἱ ἐμπλησθέντες ὅτι πεινάσετε· ὅσαι ὁμῖν, οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε.

Ἐτρυφήσατε ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐσπατάλησατε, ἐθρέψατε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς.

Τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ, καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασι. Ὁ δὲ θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσει.

Μὴ τις πόρους ἡ βίβλος ὡς Ἡσαῦ, δὲ ἀνὴρ βρώσις· μίς ἀπὸδοτο τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ.

Ἐκάθισεν ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πίνειν, καὶ ἀνέστησαν παίζειν, καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν.

βάσις, κατάθῃ τὸ τόχος ἐν αὐτῷ. Ἡ νόμος ἄ μινὺς ad Moſen : I, et ſtatim hinc deſcende ; peccavit enim populus tuus quos eduxiſti de terra Aegypti, cito prævaricati ſunt a via, quam præcepiſti eis, fecerunt ſibi ipsis vitulum conſtatilem, et adorarunt eum.

Ἡ δύναμις τοῦ Σατανᾶ ἐπ' ὀμφαλοῦ γαστρὸς.

Μὴ ἀπλησταῖς ἐπὶ τραπέζης, μὴ ποτε προσκόψῃς.

Ψυχὴ ἐν πλησμονῇ οὐσα κηρίοις ἐμπιζοι· ψυχὴ δὲ ἐνδεὴς καὶ τὰ πικρὰ γλυκία φαίνεται.

Ὁ κατασπατάλῃ ἐκ παιδῶν, οἰκίτης ἔσται.

Ἐν τῇ κοιλίᾳ ἐπέρνισα τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰακώβ.

Οἱ καθυδόντες ἐπὶ κλινῶν ἱεφανείων, καὶ κατασπατάλῶντες ἐπὶ ταῖς στρωματαῖς αὐτῶν, οἱ κατεσθίνοντες ἐρίπους ἐκ ποιμνίων, καὶ μοσχάρια ἐκ μέσου βουκολίων γαλαθηνά, οἱ πίνοντες τὴν διωλισμένον οἶνον, καὶ τὰ πρῶτα μύρα χρυόμενοι.

Οὐαὶ οἱ ἐγερμένοι τὸ πρωὶ καὶ τὸ σίκερα διώκοντες, οἱ μένοντες τὸ ὄψι. Ὁ γὰρ οἶνος αὐτοῖς ἐκκαύσει.

Ὅπισθ' τῶν ἐπιθυμιῶν σου μὴ πορεύου, καὶ ἀπὸ τῶν ὀρέξεών σου κωλύου. Ἐάν χορηγήσῃς τῇ ψυχῇ σου χορηγίαν ἐπιθυμίας, ποιήσει σε ἐπίχαρμα ἐχθρῶν σου.

Μὴ εὐφραίνου ἐπὶ πολλῇ τρυφῇ. Στρόφος· γὰρ μετὰ ἀνδρὸς ἀπληστοῦ.

Μὴ ἀπλησταῖς ἐν πάσῃ τρυφῇ· ἐν πολλοῖς γὰρ βρώματιν ἔσται νόσος.

Ἀνὴρ βλέπων εἰς ἀλλοτρίαν τράπεζαν, οὐκ ἔστιν ὁ βίος αὐτοῦ ἐν λογισμῷ ζωῆς.

Ἀσπὺς ἔστι καὶ ἀκοίμητος πρὸς τὴν τοῦ πλείονος ἐπιθυμίαν ἢ ἀνθρωπίνῃ φύσιν.

Βαρυνόμενη γαστήρ οὐχ ὅπως πρὸς δρόμον, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς ὕπνον ἔστιν ἐπιτηδεύει, διότι καταβλισμένη τῷ πλήθει οὐδ' ἡρεμεῖν συγχωρεῖται, ἀλλ' ἀναγκάζεται πολλὰς ποιεῖσθαι τὰς περιστροφὰς ἐφ' ἑκάτερα.

Γαστήρ συναλλακτικὴ ἔστιν ἀπιστότατος, ταμίον ἀφύλακτον· πολλῶν ἀπαιτῶν, τὴν μὲν βλάβην παρακατέχουσα, τὰ δὲ παρατεθέντα οὐ διασώζουσα.

Λίγη γαστήρ ἢ ἀεὶ ἀπαιτοῦσα καὶ μηδέποτε λήγουσα· ἢ λαμβάνουσα σήμερον, καὶ αὔριον ἐπιλινθανομένη. Ὅταν ἐμπλησθῇ, περὶ ἐγκρατείας φιλοσοφεῖ· ὅταν διαπνευθῇ, ἐπιλανθάνεται τῶν δογμάτων.

Φοβήθητι τὸ ὑπόδειγμα τοῦ πλουτοῦ· ἐκείνον παρέδωκε τῷ πυρὶ ἢ διὰ βίου τρυφῇ. Οὐ γὰρ ἀδικίαν, ἀλλὰ τὸ ἀβροδιαυτὸν ἐγκληθεῖς, ἀπληγανίζετο ἐν τῇ φλογὶ τῆς καμίνου.

Τῆς οὐν βαφίλου· καὶ παχέας τροφῆς αἰθαλώδεις τινὲς ἀναθυμιάσεις ἀναπνέονται, νεφελῇ δίκην

(1) Hanc sententiam alii ex Hebraeo sic vertunt : Qui seryum suum a pueritia delicate educat, postremo jus filiorum occupare molietur.

minus ad Moſen : I, et ſtatim hinc deſcende ; peccavit enim populus tuus quos eduxiſti de terra Aegypti, cito prævaricati ſunt a via, quam præcepiſti eis, fecerunt ſibi ipsis vitulum conſtatilem, et adorarunt eum.

Job xl. Potentia Satanæ ſita eſt in umbilico ventris.

Ne inexplebilis eſto in menſa, ne quando offendas.

Prov. xlvii. Anima repleta favos contemnit : animæ vero indigentī amara quoque videntur dulcia.

Ibid. xlix. Qui delicatus eſt a puero, ſervus erit (1).

Oſec. In utero matris fratrem ſuum ſupplantavit Jacob.

Amos vi. Qui dormiunt in lectis eburneis, et in ſtragulis ſuis deliciantur ; qui hædos ex gregibus comedunt, et vitulos teneros ex armentis, qui vinum defecatum bibunt, et præcipuis unguentis unguntur.

Iſa. v. Væ illis qui ſurgunt mane et ſiceram ſectantur, et cum ea exſpectant noctem. Vinum enim exuret ipſos.

Sirack. Ne ſequaris cupiditates tuas, et deſideriis tuis abſtine. Si animæ tuæ indulgeas et gratificeris pro cupidine ſua, faciet te Indibrium hoſtibus tuis.

Ne delectator multis deliciis ; tormina enim virum inexplebilem cruciant.

Ne fueris inexplebilis in quavis voluptate : ex multis enim eduliis morbus ſet.

Eccle. xl. Viri menſam alienam ſpectantis vita non eſt pro vita deputanda.

Incerti auctoris. Hominum natura vel noctes inſomnes ducit, nec unquam quieſcit præ deſiderio plura conquirendi.

Basilii. Gravatus venter non modo ad curſum, ſed ad ſomnum etiam ineptus eſt. Comprimus enim pondere non poſſet quieſcere, ſed frequenter hæc et illuc ſe convertit.

Nullam cum ventre fidem commercium contrahi poſſet ; eſt enim penu incuſtoſitum, et multorum quæ in eo depoſita ſunt noxam quidem retinet, ipſa vero depoſita non conſervat.

Ligurius venter ſemper aliquid poſtulat, et nunquam intermiſſit ; hodie accipit, et cras obliſcitur. Cum plenus eſt, de continentia cogitat, vaporibus autem cibi diſcuſſis obliſcitur eorum quæ ſtatuerat.

Divitis exemplum metue, quem voluptuaria vita igni tradidit. Non 77 enim de iniuſtitia, ſed viæ deliciis accuſatus, in flamma camini torrebatur.

A copioſo et pingui nutrimento fuliginosī quidam vapores ſublatis, inſtar nubes opacæ, interci-

piont illuminationem quæ a Spiritu sancto transmittitur menti; quamobrem et Moses cum ad Dei contemplationem mente conscenderet, sine cibo et sine potu diebus quadraginta mansit, imperturbatam sibi mentis aciem conservari satagens.

Cum corpus bene habitum est, et multa carne gravatur, necesse est infirmam et imbecilem esse mentem ad proprias functiones; contra cum anima bene habet, et exercitatione rerum bonarum ad suam magnitudinem attollitur, consequens est ut corporis habitus emarcescat.

Job xl. Robur Satanæ, inquit, in lumbis situm est, et potentia ejus in umbilico ventris. Etenim cibus ingestis pinguescente, necessario partes etiam subjectæ, humore copioso per inum ebulliente, ad naturales actiones moventur.

Satietas initium est injuriæ. Statim enim cum voluptate, ebrietate et variis condimentorum cupidinis omne genus belluinæ luxuriæ se immiscet; hinc homines equis ad libidinem furibundis similes redduntur, propter furorem ex voluptate in anima natum.

Ἀκρασίαν Græci vocant incontinentiam, quod κράτος, id est vim, nullam habeat adversus ingruentes voluptates.

Theologi. Incontinentiam voco quidquid superfluum est et usum excedit, idque esurientibus et indigentibus aliis, qui ex eodem luto et eadem

mistione producti sunt.

Nihil tam contentiosum est et primum in lites quam venter.

Admirabile quiddam est continentia, et rerum paucarum indigentia, et non vinci a voluptatibus, nec a ventre tanquam austero et illiberali domino regi.

Si quid voluptati carnis ademisis, date spiritui. In propinquo est pauper, juva ejus ægritudine, in illum aliquid de superfluis effundas. Quid est quod et tu labores fastidio cibi, et ille fame? tu crapula distendaris, ille hydropo? tu satietatem oneres satietate, et ille morbo conficiatur? Ne tuum Lazarum hic neglexeris, ne te faciat qualis illic erat dives ille.

Nulla satietas sobrie et prudenter agere potest; Etenim ignis solet excrecere per **78** materiam.

Ne terra et mare pretiosum nobis excrementum addueant. Non enim honorilicentius de voluptate loqui libet.

Chrysost. Cibo sataratus curam tui habeas. Præceps enim est voluptatis locus.

Venter crassus mentem subtilem non parit.

Cum natus calor cibos nimios concoquere non potest, sed obruitur, supernalant fumigantes, et multum fastidii molestiæque generant.

Α πικνῆς, τὰς ἀπὸ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐγγινομένης ἐλλάμψαι; εἰς τὸν νοῦν διακόπτουσιν· διὰ καὶ Μωϋσῆς πρὸς θεωρίαν Θεοῦ ἀνσθαίνων διὰ τοῦ νοῦ, δαίτο; καὶ ἀποτο; ἡμερῶν τεσσαράκοντα διατέλειεν, ἀθλόωτον διαμένειν αὐτῷ τὸ ἡγεμονικὸν διοικοῦμενός.

Σώματος; μὲν γὰρ εὐεχτοῦντος καὶ πολυσαρκίᾳ βαρυνομένου, ἀνάγκη ἀδρανῆ καὶ δτονον εἶναι πρὸς τὰς οἰκείας ἐνεργείας τὸν νοῦν· ψυχῆς δὲ εὐεχτοῦσης, καὶ διὰ τῆς τῶν ἀγαθῶν μελέτης πρὸς τὸ οἰκεῖον μέγεθος ὀφουμένης, ἐπόμεινός ἐστι τὴν τοῦ σώματος; ἔξιν καταμαραίνεισθαι.

Ἡ ἰσχὺς τοῦ Σατανᾶ, φησὶν ἐπ' ὀσφύϊ, ἡ δὲ δύναμις αὐτοῦ ἐπ' ὀμφαλοῦ γαστροῦ. Πισινομένης γὰρ ταύτης ὑπὲρ τῆς γούσεως, ἀνάγκη τὰ ἐπ' αὐτὴν μόρια ὑπὸ τοῦ πλημυροῦντος ὕγρου βρασσομένου ἐν βάθει πρὸς τὰς φυσικάς; ἐνεργείας κινεῖσθαι.

Κόρος ὕδρευς; ἀρχὴ· εὐθέως γὰρ συνεισπίπτει τῇ τρυφῇ καὶ τῇ μέθῃ καὶ ταῖς παντοδαπαῖς καρυκείαις; πᾶν εἶδος ἀκολασίας βοσκηματώδους· ἐνθεν ἵπποι θηλυμανεῖς οἱ ἀνθρωποι διὰ τὸν ἐκ τῆς τρυφῆς ὀστρον ἐπιγινώμενον τῇ ψυχῇ.

Ἀκρασία ἐστὶν ἡ μὴ ἔχουσα κράτος κατὰ τῶν ἐνοχλοῦντων ἡδονῶν.

Ἀκρασία γὰρ ἐμοὶ πᾶν τὸ περιττὸν καὶ ὑπὲρ τὴν χρεια, καὶ ταῦτα πεινῶντων ἄλλων καὶ ἐομένων, τῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ τε καὶ κράματος.

Οὐδὲν οὕτως ἐπιμαχόν τε καὶ φιλονεικον, ὡς γαστήρ.

Θαυμαστὸν ἡ ἐγκράτεια καὶ διγάρκεια, καὶ τὸ μὴ κρατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἡδονῶν, μὴδὲ ὡς ὑπὸ πικρᾶς καὶ ἀνελευθέρου δεσποίνης τῆς γαστροῦ ἀγεσθαι.

Εἰ περὶ τὴν τρυφὴν ὀφελυθὲ τι τῆς σαρκὸς, ὅτε τῷ πνεύματι. Ἐγγὺς δὲ πίνης, τῇ νόσῳ βοηθήσον, εἰς τοῦτον ἀνιρέσθαι τι τῶν περισσῶν. Τί καὶ σὺ κάμνεις ἀπαιτῶν, καὶ οὗτος πεινῶν; καὶ σὺ κραυγαλῶν, καὶ οὗτος ὕδριων; καὶ σὺ κόρον κόρῳ βαρύνων, καὶ οὗτος περιτρεπόμενος νόσῳ; Μὴ παρβῆς τὸν σὸν Ἀδάρον ἐνταῦθα, μὴ σε ποιήσῃ τὸν ἐκείθεν πλούσιον.

Οὐδέ τις κόρος πέφυκε σιωφρόνως ἔχειν· Καὶ γὰρ τῷ πυρὶ εἰωθε ταῖς ὕλαις θέειν.

Μὴ γῇ καὶ θάλαττα τὴν τιμίαν ἡμῖν κόπρον δορυφορεῖτωσαν. Οὕτω γὰρ ἐγὼ τιμῇν οἶδα τρυφῇ.

Φαγὼν καὶ πῖων καὶ ἐμπλησθεὶς, πρόσχε σταντῷ· ἀπόκρημνος γὰρ ἐστὶν ὁ τίπος τῆς τρυφῆς.

Παχεῖα γαστήρ λεπτὸν οὐ τίχται νοῦν.

Τοῦ κατὰ φύσιν θερμοῦ οὐκ ἀρχοῦντος τὰ πολλὰ κατεργάσασθαι βρώματα, ἀλλὰ καταχωννυμένου, ἐπικάινεται ἀνωθεν καπνιζόμενα, καὶ πολλὴν ποιοῦντα τὴν ἀηδίαν.

Τὰ πολλὰ στείσθαι παρδάλως καὶ λέοντος καὶ ἄρκτου ἐστίν.

Οὐκ ἐστὶν ἡμῖν πάλῃ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα. Καὶ γὰρ ἀριστῶσι, καὶ βαδίζουσι, καὶ λουμένους πάρεισιν ὁ ἐγθρὸς, καὶ οὐκ εἶδε καιρὸν ἀνακωχῆς, εἰ μὴ τὸν τοῦ ὕπνου μόνον· πολλάκις δὲ καὶ τότε πολεμεῖ, λογισμοῦς ἐμβάλλων ἀκαθάρτους, καὶ ἀσελεστεύρους ἀπὸ τῶν ὄνειράτων ἐργαζόμενος.

Ἡ αὐτάρκεια καὶ τροφή ἐστι καὶ ἡδονὴ καὶ ὕψος· τὸ δὲ πλεον λῦμα καὶ ἀθλία καὶ νόσος. Ἄ γὰρ ποιεῖ ὁ λύμης, ταῦτα ποιεῖ καὶ ἡ πλησμονή, μᾶλλον δὲ χαλεπώτερα. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἀπὸ πλάγῃ τοῦ ἀνθρώπου, αὕτη δὲ διατρῶγουσα καὶ σήφουσα τὸ σῶμα μακρῇ παραδίδωσι νόσῳ, καὶ ποτε θανάτῳ χαλεπωτάτῳ. Ἀλλὰ καὶ ὕλη ἐστὶν ἡ πλησμονὴ ταῖς ἀτέτοις ἐπιθυμίαις. Κἂν γὰρ πάντων ἡ φιλοσοφώτερος ὁ τρυφῶν, ἀνάγκη τὸ παθεῖν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ οἴνου, ἀπὸ τῶν σιτίων ἀνάγκη διαχυθῆναι· ἐντεῦθεν πρηνεῖται, ἐντεῦθεν μοιχεύεται. Οὐ γὰρ δύναται πεινώσα γαστήρ ἔρωτα τιθεῖν.

Ποδαλγίαι, καὶ καρθηβρίαι, καὶ ἀμβλυοπταί, καὶ χειραλγίαι, καὶ τρώμοι, καὶ παρίσεις, καὶ ἱκτερος, καὶ πυρετοὶ μακροὶ καὶ φρικτώδεις, ἐξ ἀδηφαγίας καὶ πλησμονῆς τίττεσθαι πεφύκασιν. Ἀχορίη γὰρ τροφῆς ὕψος, φασὶν ἰατρῶν παῖδες.

Τράπεζα μονοειδὴς μὲν οὕτα χρόν ἐντίθησιν· αἱ δὲ ποικίλαι τὴν δρεξίν διεξέρουσιν.

Ὅσῳ σοι γενέσθω ἔνδεια, καὶ τὸ μὴ ἐπιβάλλειν χρόν τὸν χρόνον, μηδὲ ἀμβλύνειν τῇ κρατῇ τὴν δρεξίν. Μὴ τῆς ὑπερφίας ἡ τῶν ἡδυσμάτων αἰσθησις τὸν χρόνον ἔχει, ἀπὸ δὲ τῆς ὑπερφίας ἀδιάκριτος ἡ τῶν ἐμβαλλομένων διαφορὰ, ὁμοτίμως τὰ πάντα τῆς φύσεως πρὸς δυσωδίαν ἀλλοιοῦσιν.

Ἐγκρατείας μὲν ὕψος καὶ ἰσχύς· ἀκρασίας δὲ ἀσθένεια καὶ νόσος γειννώσα θανάτῳ.

Θλιβομένης κοιλίας, ταπεινοῦται καρδία· θεραπευομένης δὲ αὐτῇ, γαυριᾷ λογισμός.

Ἐπιτηδύσαντες πολλάκις εὐρήστοιμα γελοῖον πικρὸν παρὰ τοῖς δαίμοσι καθ' ἡμῶν γινόμενον. Κορεσθέντας γὰρ ἡμεῖς κατανύττουσι, καὶ νηστεύοντας σκληρύνουσιν, ἵνα τοῖς νόθοις δάκρυσιν ἀπατηθέντες τῇ μητέρι τῶν παθῶν τρυφῇ αὐτοὺς ἐκώσωμεν, ὅστισιν οὐ πείθεσθαι δεῖ, μᾶλλον δὲ τούναντιον ποιεῖν.

Καρδίας ἡδυπαθούσης, λογισμοῦ λοιμοὶ ἀναφύονται, καὶ ἐν τῷ καπνῷ τὴν ἐγκατεμένην ὕλην ἐπιγιγνώσκωμεν.

Τί βέλτερον, τρυφᾶν ἐπὶ ὀλίγαις ἡμέραις, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς σαρκὸς ποιεῖν, καὶ στερεθῆναι τῆς αἰωνίου ζωῆς; καὶ τὰ λοιπὰ.

Ἦσαν ἔχειν παρὰ Θεοῦ αἰτούνται οἱ ἄνθρωποι, τὴν δὲ ταύτης δύναμιν παρ' αὐτοῖς ἔχοντες οὐκ ἴσασιν· ἀκρασίᾳ γὰρ τὰ ἐναντία πράσσοντες, αὐτοὶ προδίδται τῆς ὑψέας γίνονται.

Τάχος καὶ ἐπεξεῖς ἀπέστω τοῦ ἐσθίειν. Κυνῶδες γὰρ τοῦτο, καὶ θηρίῳ μᾶλλον ἢ ἀνθρώπῳ πρέπον.

Multa vorare ad pardalum, leonem et ursum pertinet.

Non est nobis lucta adversus sanguinem et carnem. Nam et praeudentibus, et ambulantiibus, et lavantibus, praesens est hostis, nec ullas inducias agnoscit, nisi tempus somni: quavis saepe tunc etiam impugnet, cogitationes impuras suggerens, et per insomnia lasciviores efficiens.

Frugalitas et alimentum est, et voluptas, et sanitas; nimium vero noxam, fastidium et morbum gignit. Nam quaecunque fames, eadem efficit repletio, imo graviora. Fames enim paucis diebus hominem relinquit: haec vero excedens et putrefaciens corpus in longum morbum impellit, interdum autem gravissimum mortem. Quia etiam materia est repletio absurdis desideris. Nam licet maxime philosophus sit et sapiat qui voluptati indulget, necesse tamen est eum aliquid pati a vino, et a cibis affici: hinc scortationes et adulteria procedunt. Venter enim famelicus amores gignere non potest.

Pedum dolores, et capitis gravitates, et oculorum hebetudines, et manuum aegritudines, et tremores, et resolutiones, et aurigo, et febris longae ac horrentes, ex voracitate et repletionem produci solent. Nam cibo non saturari sanitatem esse medicorum filii pronuntiant.

Mensae simplicitas saturat, varietas appetitum excitat.

Obsonii loco tibi sit inopia, et quod satietas non obruitur satietate, nec appetitus hebetatur per crapulam. Condimentorum sensus ad palatum terminatur, deinceps vero indifferens est quod ingeritur, omnia ex aequo ad foetorem usque alterante natura.

Philonis. Continentiam sanitas et robor sequitur: incontinentiam vero infirmitas et aegritudo morti vicina.

Climacis. Onerato ventre, deprimitur cor: si autem ratio ejus habeatur, exultat mens.

Saepe si observemus ridiculum malum daemones contra nos moliri 79 inveniemus: astoratos enim nos pungunt (id est, instigant ad lacrymas), jejunantes autem indurant, ut spuris lacrymis decepti voluptati perturbationum parenti nos dedamus. quibus non obediendum, sed contrarium potius faciendum est.

Marci. Quando cor indulget deficiit, rationi pestis innascitur: cognoscimus autem materiam insitam ex fumo.

Isaiae. Utrum melius est, an deliciari paucis diebus, et carnis desiderio satisfacere, et privari aeterna vita? etc.

Democr. Homines a Deo sanitatem petunt, ignorant autem quod ejus potestatem penes sese habeant. Nam per incontinentiam facientes ei contrarii, ipsi desertores sanitatis existunt.

Celeritas et festinatio abest a comedendo. Ille enim caninum est, et belluae convenit magis quam homini.

Antisthenis. Antisthenes rogatus quid festum A esset? dixit: Inurgitationis occasio.

Epicteti. In convivii memento duos tibi hospites nutriri, corpus, inquam, et animam, et quidquid in corpus contuleris, id statim effundi, quod autem in animam, perpetuo servari.

Theognidis. Multo plures viros satietas interemit quam famēs.

Dionegis. Lupus cum vidisset pastores in tugurio comedentes ovem, accedens dixit: O quantus foret tumultus, si ego istud facerem!

Columna suæ basi innititur, scortationis autem affectus satietati incumbit.

Satietas injuriam parit, imperitia vero potestati conjuncta dementiam.

Mori longe præstat, quam animæ tenebras per B incontinentiam offundere.

Pythagoræ. Tres botri nascuntur in vite, primus voluptatis, secundus ebrietatis, tertius injuriæ.

SERMO XL [ad. LV].

De prodigalitate et luxuria.

Luc. xv. Et post dies non multos, omnibus collectis, junior filius profectus est in regionem longinquam, et illic vivens luxuriose substantiam suam dilapidavit.

Ephes. v. Ne inebriemini vino, in quo est luxuria.

Prov. xxix. Qui delicate vivit a puero, servus erit, tandem autem de seipso logetur.

Theologi. Aequè difficile est tum bonum aliquid ab initio acquirere, tum acquisitum conservare.

Si pueri alicujus tutor esses et bonis ejus acceptis ipsum miserrime affectum negligeres, sexcenti te acensarent, et pœnam secundum legem lueres. Jam vero acceptis Christi rebus, 80 cum ita temere eas profundas, non arbitraris pœnam te luiturum?

Dionis. Des operam ut nunquam temere consumas pecuniam, unde nullam tibi gloriam pares. Nam divitiæ magnæ non tam multa accipiendo, quam non multa expendendo colliguntur.

Menandri. Illi qui suas opes temere profundunt, Bonam famam cito in malam transmutant.

Chilonis. Si expendas ubi non oportet, parens eris ubi oportebat expendere.

Non possidere divitias, non adeo noxium est: præsentibus autem male uti, prorsus ad perditionem et inopem vitam redigit.

SERMO XLI [ad. LXVIII.]

De ebrietate.

Luc. xxi. Observate vos ipsos, ne quando graventur corda vestra per crapulam, ebrietatem et hujus vite ærunas, et subito vobis immincat dies illa. Irruet enim instar laquei super omnes sedentes in facie terræ.

Rom. xiii. Tanquam in die honeste ambulemus, non comescationibus et ebrietatibus, non cubilibus et lasciviis.

Ἀντισθένης ἐρωτῆθαις, τί ἐστὶν ἐορτή, ἔφη· Γαστριμαργίας ἀφορμή.

Ἐν ταῖς ἐορταῖσι μίμνησο οὐ δύο ὑποδεχῆ, σῶμα καὶ ψυχὴν, καὶ ὁ τι ἂν τῷ σώματι ᾄδῃ, τοῦτο εὐθὺς ἐξίχθῃς, ὁ τι δ' ἂν τῇ ψυχῇ, διαπαντὸς τηρεῖς.

Πολλῶ τοι πλέονας λιμοῦ κόρος ὥλεσεν ἤδη

Ἀνδρας.

Λύκος ἰδὼν ποιμένας ἐσθίοντας ἐν σκηνῇ πρόσθεν, ἀγγὺς προσελθὼν, Ἥλίκος ἂν ἦν ὁ θόρυβος, εἶπεν, εἰ ἐγὼ τοῦτο ἐποιοῦν!

Στύλος μὲν ἐκπεριβεται βίαι, πορνείας δὲ πάθος ἐπαναπαύεται κόρος.

Κόρος μὲν ὕδριν τίττει, ἀπαιδευσία δὲ μετὰ ἔφουσας ἀνοίαν.

Τεθνάναι πολὺ κρεῖττον ἢ δι' ἀκρασίας τὴν ψυχὴν ἀμαυρῶσαι.

Βότρυας τρεῖς ἡ ἀμπelos φέρει, τὸν μὲν πρῶτον ἡδονῆς, τὸν δευτέρου μίθης, τὸν δὲ τρίτον ὕδρευς.

ΛΟΓΟΣ Μ'.

Περὶ ἀσωτίας.

Καὶ μετ' οὗ πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα ὁ νεώτερος υἱὸς ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακρὰν, καὶ ἐκεῖ διεσχόρπισε τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ζῶν ἀσώτως.

Μὴ μεθύσκεσθε οἶνῳ, ἐν ᾧ ἐστὶν ἀσωτία.

Ὅς κατασπαταλᾷ ἐκ παιδὸς ἀσώτως, οὐκ ἔτις ἐσται, ἰσχυατὸν δὲ δδυνήθησθαι ἐφ' ἑαυτῷ.

Τῆς αὐτῆς δυσχερεῖα ἐστὶ καὶ κτήσασθαι τι τῶν ἀγαθῶν οὐχ ὑπάρχον, καὶ κτηθῆν διασώσασθαι.

Εἰ παιδὸς ἐπιτρόπους καὶ λαβὼν τὰ αὐτοῦ περιεώρας αὐτὸν ἐν τοῖς ἰσχύτοις ὄντα, μυρίους ἂν ἰσχύς κατηγόρους, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν νόμων ἰδέας ἂν εἶχεν· τὰ δὲ τοῦ Χριστοῦ λαβὼν, καὶ οὕτως μάτην ἀναλίσκων, οὐχ ἡγῆθ' ὁρίσιν εὐδύνας;

Μηδέποτε μάτην χρήματα σπουδαίᾳ ἀναλίσκειν, ἐξ ὧν οὐδεμία προσγίνεται εὐχλεία. Πλοῦτος γὰρ ἀκριβὲς οὐχ οὕτως ἐκ τοῦ πολλὰ λαμβάνειν, ὥς ἐκ τοῦ μὴ πολλὰ ἀναλίσκειν ἀβρολῆται.

Τοὺς τὸν ἴδιον δαπανῶντας ἀλογίστως βίον. Τὸ καλῶς ἀκοῦειν ταχὺ ποιεῖ πᾶσι κακῶς.

Δαπανῶμενος ἐφ' ἃ μὴ δεῖ, ὀλίγος ἔσθ' ἐφ' ἃ δεῖ.

Τὸ μὴ κερτῆσθαι πλοῦτον βλάβην οὐ κομίζει τοσοῦτην· τὸ δὲ τοῖς οὖσι κακῶς κερτῆσθαι ἀπώλυσιν τὸν ὄντως, φασί, κερτῆμενον βίον.

ΛΟΓΟΣ ΜΑ'.

Περὶ μέθης.

Προτρέχετε ἑαυτοῖς, μήποτε βαρυνθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ, καὶ μέθη, καὶ μερίμνοις βιωτικαῖς, καὶ αἰσθητοῖς ὑμῶν ἐπιστῇ ἡ ἡμέρα ἐκείνη· ὧς παγίς γὰρ ἐκπελεύσεται ἐπὶ πάντα τοὺς καθημέρους· ἐπὶ προσώπου τῆς γῆς.

Ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσωμεν, μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσυλγείαις.

Ὅς ἐστιν ἡδὺς ἐν οἴνῳ διατριβαίς, ἐν τοῖς ἑαυτοῦ ἀθυρώμασι καταλείπει ἀτιμίαν.

Πᾶς μέθυσος καὶ πορνόκοπος ἐνδύεται διεβήγ-
μένα.

Τίνι οὐαί; τίνι θόρυβος; τίνι κρίσεις; τίνι ἀν-
δραί καὶ λόγαι; τίνι συντρίμματα διακινή; τίνος
πελιδνοὶ οἱ ὀφθαλμοί; Οὐ τῶν ἐγχερόντων ἐν
οἴνοις, καὶ τῶν κατασκοπούμενων ποῦ πότοι γίνον-
ται;

Οἴνος τὸ παρὰ Θεοῦ δῶρον εἰς παραμυθίαν· τῆς
ἀσθενείας δεδομένον τοῖς σωφρονοῦσιν, ὅκλον δὲ νῦν
γεγόμενον ἀκολασίας τοῖς ἀσελγαίνουσιν.

Τὸ ἐκ τοῦ οἴνου πῦρ ἐγγιγνόμενον τῇ σαρκὶ ἑξαμ-
μὰ γίνεται τῶν πεπορωμένων βελῶν τοῦ ἔχθρου. Τὸν
μὲν γὰρ λογισμὸν καὶ τὸν νοῦν ὁ οἴνος καταβαπτί-
ζει· τὰς δὲ ἐπιθυμίας καὶ τὰς ἡδονάς, ὥσπερ ἑλαιὸν
φλόγα, ἐξάπτει.

Οὐδεὶς ἐκραιπλήσεν ἀπὸ ὕδατος· οὐδεὶς κεφαλὴ
ᾧδυνήθη ποτὲ ὕδατι βαρηθεῖσα· οὐδεὶς ἀλλοτρίων
ποδῶν ἐδεήθη ὕδροποσίᾳ συζῶν· οὐδεὶς ἐδέθησαν
πόδες, οὐδεὶς χεῖρες ἀπηχερώθησαν ὕδατι καταρ-
δόμεναι.

Μέθῃ Κύριον οὐχ ὑποδέχεται· μέθῃ Πνεῦμα
ἅγιον ἀποδιώκει. Κακὸς μὲν γὰρ φυγαδεύει μελίσ-
σας, χαρίσματα δὲ πνευματικὰ ἀποδιώκει κραι-
πάλη.

Μέθῃ αὐθαίρετος δαίμων ἐξ ἡδονῆς ταῖς ψυχαῖς
ἐμβολλόμενος. Μέθῃ κακίας μήτηρ, ἀρετῆς ἐναν-
τίσις, τὸν ἀνδρῆσαν δεῖλιν ἀποδείκνυσι, τὸν σώ-
φρονα ἀσελγῇ, δικαιοσύνην οὐκ οἶδε, φρόνησιν ἀναι-
ρεῖ. Ὅπως γὰρ ὕδωρ πολέμιόν ἐστι πυρὶ, οὕτως
ἀμετρία οἴνου λογισμὸν κατασθέννυσι σώφρονα.

Τοῖς μεθύουσιν ὕπνοι μὲν βαρεῖς καὶ δυσανάφοροι
καὶ πνιγώδεις, καὶ τῷ ὄντι θανάτου γείτονες· αἱ δὲ
γρηγορήσεις τῶν ὕπνων ἀνασητότεραι. Ἐνύπνιον
γὰρ ἐστιν αὐτοῖς ὁ βίος· οἱ γὰρ ἰμάτιον οὐκ ἔχοντες,
οὐδὲ τί φάγωσιν εἰς τὴν αὔριον, βασιλεύουσι, καὶ
στρατοπέδων ἀρχοῦσιν ἐν τῇ μέθῃ καὶ πόλεις οἰκοδο-
μοῦσι, καὶ χρήματα διανέμουν.

Αἱ μὲν γὰρ τοῦ λοιμοῦ βλάβαι χρόνῳ ἐγγίνονται
τοῖς ἀνθρώποις, κατὰ μικρὸν τοῦ αἵματος τὴν παρ'
ἑαυτοῦ φθορὰν ἐντιθέμενος τοῖς σώμασιν· αἱ δὲ παρὰ
τοῦ οἴνου, εὐθὺς συνεισπνέουσιν οὕτω γὰρ τὴν
ψυχὴν ἀπολωλότες, ὥς ὑπὸ πάσης κηλίδος εἶναι κα-
τεστιγμένοι, ἔτι καὶ αὐτῇ τοῦ σώματος τὴν ἐξὶν
προσδιαφθείρονται, οὐ μόνον τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἡδο-
νῶν ἐξοιστρούντων, ἐπὶ λαγνείας ἐκτετηκότας καὶ
δεδρῶντες, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τῷ ὀγκῷ πεπλασθῶς
καὶ βρωδῶς, καὶ τοῦ ζωτικῆς τόνου λελομένον τὸ
σῶμα φέροντες. Τούτων πελιδνοὶ οἱ ὀφθαλμοί, ὑπο-
χρῆς δὲ ἡ ἐπιφάνεια, πνεῦμα προεστηκὸς, γλῶσσα
παρειμένη, κραυγὴ ἀσημος, ἀκροσφαλεῖς οἱ πόδες,
καθὰπερ οἱ τῶν παιδίων.

Αἰρετώτερον πινθεῖν ἢ κομᾶζειν· καὶ συμπα-
ρεῖναι τοῖς λυπούμενοις ἢ τοῖς μεθύσκοις.

Τοῖς ἐν μέθῃ καὶ ἀκολασίᾳ βιοῦσιν ἡ ἡμέρα πρὸς
τὴν νύκτα μετατρέφεται σκότος οὐ τοῦ ἡλίου

Salomon. Qui gaudet immorari vino, in suis mu-
nimentis relinquet infamiam.

Prov. xxiii. Omnis ebrius et scortator vestietur
laceris vestibus.

Apud quem est dolor, tumultus, contentiones,
molestiae, loquacitas, vulnera temere inflata, et
livor oculorum? Nonne apud immorantes in vino,
et circumspicientes ubi computationes sunt?

Basilii. Vinum a Deo datum temperantibus do-
num ad consolationem infirmitatis, lascivientibus
nunc factum est instrumentum luxuriae.

Ignis ille qui carni ex vino innascitur, fomes fit
ignitorum jaculorum inimici. Rationem enim et
mentem vinum demergit: affectus autem et volu-
plates, ut oleum flamma, accendit.

Nullus ex aquae potu crapulam sensit; nullius
unquam caput doluit aqua gravatum, nullus aquae
potor alienis pedibus indiguit, nullius pedes ligati
sunt, nullius inutiles reddite manus aquae irri-
gatae.

Ebrietas non suscipit Dominum, ebrietas Spiritum
sanctum repellit. Fumus enim apes fugat,
crapula vero pellit spiritualia dona.

Ebrietas daemon est sponte admissus per volup-
tatem in animos. Ebrietas mater est malitiae, im-
pugnatio virtutis: haec ex forti timidum facit, ex
modesto lascivum, justitiam ignorat, prudentiam
abolet. Nam sicut aqua repugnat igni, sic im-
moderatio vini mentem sobriam exstinguit.

81 Ebriorum graves sunt somni, profundi, et
suffocationi, imo revera morti vicini; vigiliae vera
ipsorum minus etiam quam somni sensum ha-
bent. Vita enim eis insomnium est qui cum tuni-
cam non habeant, neque quod in crastinum com-
edant, regnant tamen et exercitibus imperant in
ipsa ebrietate, et urbes aedificant, et pecunias dis-
tribunt.

Notum quidem pestis cum tempore homini-
bus contingunt, aere ipso paulatim virus suum cor-
poribus inserente; vini autem noxae illico ingruunt.
Ebrii quippe cum adeo corruperunt animam, ut tota
sit inquinata et plena maculis, insuper etiam cor-
poris habitum perdunt; non praeter libidine solum ta-
bidi et diffuentes, voluptatibus eos vehementia sua
in furorem agentibus, sed ipsum quoque corpus
circumferentes mole sua turgidum et fluxidum,
et vitali vigore destitutum. His livent oculi, pallet
cutis, spiritus est angustus, lingua resoluta, vox
incerta, et pedes tanquam pueris cespitantes.

Theologi. Praestat lugere quam comessari, et
conversari tristantibus, quam se inebriantibus.

Chrysost. Illis qui in ebrietate et luxuria vivunt,
dies in caliginem nocturnam vertitur, non quidem

extincto sole, sed mente ipsorum per ebrietatem obfuscata

Ebrietas est rectæ rationis alienatio et delirium, et secundum animam sanitatis perditio.

Vinum immodice potum luxuriæ fomes est, voluptatum suppeditatio, lues juventutis, animæ venenum, rationis extinctio, virtutis alienatio.

Clement. Omnis enim vinosus (ut habetur in tragœdia) vincitur ab ira, et mente vacuus est.

Evagri. Corpus quidem vino roboratur, anima vero sermone Dei.

Plutarchi. Mundus quidem igne et aqua corrumpitur, luxuriosorum autem opes amore et ebrietate.

Injuria et vinum detegere solent amicis mores amicorum.

Multum merum parum sapere cogit.

Non enim copia potus, si quis observet,

Desipere facit, sed potantis indoles.

Molestum est autem cum quis præ vino nimis loquitur,

Nihil sciens, simulans vero scire. (*Mentandri.*)

Anacharsis. Anacharsis dixit, primum quidem peculium quod infunditur sanitatis bibi, alterum voluptatis, tertium injuriæ, ultimum insanitiæ.

Pythagoræ. Tres botri nascentur in vite, primus voluptatis, secundus ebrietatis, 82 tertius injuriæ.

Idem a vinpso quodam interrogatus quomodo quis ebrietatem averteret, dixit: Si sarpe quæ per temulentiam designat, consideret.

Sapientia quidam interrogatus quomodo aliquis compotandi studium desereret, dixit: Si ante oculos habeat vitia ebriorum.

SERMO XLII [af. LXIX].

De somno.

Prov. xliii. Laceras et pannosas vestes omnis somnolentus induit.

Sirach. Cura vigiliarum requirit somnum.

S. Basilii. Gratias age illi qui mirabiliter nos per somnum ab assiduâ laboribus recreat, et modicæ quietis beneficio rursus ad vigorem virium reducit.

Theologi. Vir somnolentus invenit somnia.

Somnus enim auctor est spectrorum, non rerum.

Chrysost. Somnus nihil aliud est quam mors ad breve tempus, et aliquot horarum obitus.

Philonis. Non temere qui rem vere considerant, somnum esse mortis præmeditationem, et umbram ac delineationem quamdam vite denno futuræ statuerunt. Imagines enim utriusque evidenter repræsentat. Quippe eundem hominem ex integro et auferit, et sibi restituit.

Somnus veluti publicanus dimidium vite nobis cum partitur.

Somnus est quædam naturæ cessatio imago mortis, cessatio sensuum.

Α σβεννυμένου, ἀλλὰ τῆς ἐκείνων διανοίας σκοτισμένης τῇ μέθῃ.

Μέθη ἐστὶν ἑκστασις τῶν ὁρθῶν λογισμῶν, καὶ παραφροσύνη, καὶ τῆς κατὰ ψυχὴν ὑγείας ἀναίρεσις.

Ὁ οἶνος ὅταν περιβῇ τῇ ἀμαρτίᾳ τὴν χρείαν, ἀκολασίας ἐστὶν ἀπέκκαυμα, ἡδονῶν χορηγία, νεότητος, λύμῃ, ψυχῆς δηλητήριον, διανοίας νέκρωσις, ἀρετῆς ἀλλοτριώσις.

Ἡδὲ γὰρ οἰνώδης, κατὰ τὴν τραγωδίαν, ἦττων μὲν ὀργῆς ἐστὶ, τοῦ δὲ νοῦ κενός.

Ῥώνυσσι μὲν οἶνος σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν λόγος θεοῦ.

Φθείρεται μὲν ὁ κόσμος πυρὶ καὶ ὕδατι, ὁ δὲ τῶν ἀκολάστων πλοῦτος ἔρωτι καὶ μέθῃ.

Ἵθρῖς καὶ οἶνος ἀποκαλύπτειν εἰώθασι φίλοις τὰ ἦθη τῶν φίλων.

Ὁ πολὺς ἀκρατος ὀλίγ' ἀναγκάζει φρονεῖν.

Οὐ γὰρ τὸ πλήθος, ἀν' σκοπῇ τις, τοῦ ποτοῦ

Ποιεῖ παροινεῖν, τοῦ πόντος· δ' ἡ φύσις.

Χαλεπὸν ὅταν τις ὦν πίνῃ πλέον λαλῇ,

Μῆδὲν κατείδως, ἀλλὰ προσποιούμενος.

Ἀνάχαρσις· εἶπε, κινναμένου κρατῆρος ἱεριστοῦ, τὴν μὲν πρῶτον ὑγείαν πίνεσθαι, τὸν δεύτερον ἡδονῆς, τὸν δὲ τρίτον ὕβρεως, τὸν δὲ τελευταῖον μανίας.

Βέρυρας τρεῖς ἡ ἄμπελος φέρει, τὸν μὲν πρῶτον ἡδονῆς, τὸν δεύτερον μέθης, τὸν δὲ τρίτον ὕβρεως.

Ὁ αὐτὸς ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τινος οἰνώφυλος, πῶς ἂν τοῦ μεθύειν παύσαιτο, ἔφη· Εἰ συνεχῶς θεωρεῖ τὰ ὑπ' αὐτοῦ πρασσόμενα.

Σοφός τις ἐρωτηθεὶς, πῶς ἂν τις μὴ ᾖ φιλοπότης, εἶπεν· Εἰ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχῃ τὰς τῶν μεθύοντων ἀσχημοσύνας.

ΛΟΓΟΣ MB.

Περὶ ὕπνου.

Ἐνδύεται διεσπῶγμένα καὶ βακώδη πᾶς ὕπνῳ δὴς.

Μέριμνα ἀγρυπνίας ἀπαιτήσαι νυσταγμένῳ.

Εὐχαρίσται, ἄνθρωπε, τῷ ἀκουσίῳ ἡμᾶς διὰ τοῦ ὕπνου τῆς συνεχείας τῶν πόνων λύοντι, καὶ ἐκ μικρᾶς ἀναπαύσεως πάλιν πρὸς τὴν ἀκμὴν τῆς δυνάμεως ἐπανάγοντι.

Ἄγῃρ ὕπνώδης εὐρέτης ὀνειράτων.

Μύστις γὰρ ὕμνος φασμάτων, οὐ πραγμάτων.

Ὑπνος οὐδὲν ἕτερόν ἐστὶν ἢ θάνατος πρόσκαιρος, καὶ ἐφήμερος, τελευταῖα.

Εἰκότως μελέτην μὲν θανάτου, σκιάν δὲ καὶ ὑπογραμμὸν τῆς αὐτῆς ἐσομένης ἀναδιώσεως, τὸν ὕπνον αἰ ἀληθῆ πεφρονηκότες ἀπεφάναντο. Ἐκτετέρων γὰρ ἐναργεῖς φέροι τὰς εἰκόνας. Μεθιστὰ γὰρ καὶ παριστὰ τὸν αὐτὸν ἐξ ὁμοκλήρου.

Ὁ ὕπνος ὥσπερ τελώνης τὸν ἡμισυν ἡμῶν τοῦ βίου συνδιατερεῖται χρόνον.

Ὑπνος ἐστὶ φύσεων (f. φύσεως) ποσὸς σύστασις, εἰκὼν θανάτου, αἰσθητικῶν ἀργία.

Εἰς μὲν ὁ ὕπνος, πολλὰς δὲ τὰς ὑποθέσεις καὶ ἡ ἀπιθυμία ἔχει· λέγω δὴ, ἐκ φύσεως, ἐκ βρωμάτων, ἐκ δαιμόνων, ἢ τάχα καὶ ἐξ ἄκρας καὶ ἐπιτεταμένης νηστείας, ἐξ ἧς ἐξαιτουῦσα ἡ σὰρξ, δι' ὕπνου λοιπὸν ἑαυτὴν παραμυθῆσθαι βούλεται.

Ὡς περ ἡ πολυπλασία συνήθεια εἴρηται, οὕτως καὶ ἡ πολυπνία. Χαλεπὸν οὖν συνήθειαν μακρὰν ἰδασθαι.

Ἡμερήσιοι ὕπνοι ἢ σώματος ὀχλήσιν, ἢ ψυχῆς ἀδημοσύνην, ἢ ἀργίαν, ἢ ἀπαιδευσίαν σημαίνουσιν.

Τὸ πέραν καθεύδειν τοῦ πρέποντος τοῖς τεθνηκόσι μᾶλλον ἤπερ τοῖς ζώσιν ἀρμόδιον.

ΛΟΓΟΣ ΜΓ'.

Περὶ ἐνυπνίων.

Μηδὲν σοι καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ· πολλὰ γὰρ ἔπαυον σήμερον κατ' ὕναρ δι' αὐτόν.

Ἦν δὲ τις μαθητὴς ἐν δαμασκῷ, ὀνόματι Ἀνανίας, καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος ἐν ὁράματι, κ. τ. λ.

Παραγίνεται ἐνύπνιον ἐν πλήθει πειρασμοῦ.

Ὡς ὁ δραστήμιος σκιάς, καὶ διώκων ἀνέμους, οὕτως ὁ προσέχων ἐνυπνίους.

Ὡς γὰρ ἐπὶ πολλὰ τὰ καθ' ὕπνον φαντάσματα τῶν μεθήμερινῶν ἐννοίων εἰσιν ἀπηχήματα.

Πεφύκασι γὰρ πως αἱ καθ' ὕπνον φαντασίαι, ὥς τὰ πολλὰ ἀπηχήματα εἶναι τῶν μεθήμερινῶν φρονεῖδων. Ὅποια γὰρ ἂν ᾖ τὰ κατὰ τὸν βίον ἡμῶν ἐπιτηδεύματα, τοιαῦτα ἀνάγκη εἶναι καὶ τὰ ἐνύπνια.

Αἱ νύκτες τὰς μεθήμερινὰς φρονεῖδας παραλαβοῦσι, ἐν ταῖς αὐτῶν φαντασίαις ἐξαπατῶσι τὸν νοῦν.

Τὸ κατ' ὕναρ ἰδεῖν τὰ ποθούμενα, φέρει τοῖς ἀγαπῶσι παραμυθίαν.

Οἱ μίθη καὶ ἀδελφὰ ἐδουλωμένοι οὔτε ὕπνον αἰροῦνται γνήσιον καὶ εἰλικρινῆ, οὔτε ὀνειράτων ἀπαλλάττονται φοβερῶν.

Ὁ τοῖς ὀνείροις προσέχων εἰσὶν τῷ τῇ σκιάν αὐτοῦ καταδιώκων.

Ὅπόταν ἐν τοῖς ὕπνοις τοῖς δαίμοσι πείθεσθαι ἠρξώμεθα, τότε λοιπὸν καὶ ἐγγηγορότας ἐμπαίζουσιν.

ΛΟΓΟΣ ΜΔ'.

Περὶ πίστεως.

Χάριτι ἴστε σεσωσμένοι διὰ τῆς πίστεως, καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν· Θεοῦ τὸ δῶρον, οὐκ ἐξ ἔργων, ἵνα μή τις καυχῆσθαι.

Πίστις ἐστὶν ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων.

Ἐπιδεικνυμένην πίστιν ἀναγγελεῖ ἔκчас.

Πίστευε τῷ Κυρίῳ, καὶ ἔμμενε τῷ πόνῳ σου, ὅτι κοῦφον ἐν ὀφθαλμοῖς· Κυρίου ἐξάνικα πλουτίσαι πένητα. Δόσις Κυρίου παρῆμεν εὐσεβεῖσι.

Τὸ γὰρ οὐκ ἐφικτὸν, οὐδὲ πιστὸν πως διὰ τὸν φό-

A Unus quidem somnus est, multas vero ejus carpendi suggestiones cupiditas habet: videlicet, a natura, a cibis, a daemonibus, et forte etiam a summo et intenso jejunio, quo debilitata natura somno statim se recreare cupit.

Quemadmodum vinolentiam vocamus malam quamdam consuetudinem, sic et somnolentiam. Difficile est autem consuetudini longae mederi.

Diurni somni aut corporis molestiam aliquam, aut animae anxietatem, aut segnitiam, aut imperitiam arguunt.

Aeschinis. Somnus diuturnior quam deceat, mortuis potius quam vivis convenit.

SERMO XLIII [al. LXX].

De insomniis.

B Matth. xxvii. Nihil tibi et justo illi; multa enim passus sum hodie in somnis propter ipsum.

Act. ix. Erat autem discipulus in Damasco nomine Ananias, et dixit ad eum Dominus in visione, etc.

Salomon. Insomnium accedit in multitudo tentationis.

Ecclesi. xxiv. Qui observat insomnis, similis est captanti umbram et ventos persequenti.

83 Basilii. Imaginationes in somnis ut plurimum diurnis cogitationibus respondent.

Solent enim fere imaginationes in somnis, ut plurimum respondere curis diurnis. Qualia enim fuerint vitae nostrae studia, talia necessario etiam insomnia fient.

Noctes excipiunt curas dierum, easque imaginando illudunt animis.

In somnis videre sua desideria, solatium ferunt amantibus.

Nisi Qui dediti sunt ebrietati et gulae, illi somnum genuinum sincerumque non capiunt, et terribilibus insomniis afficiuntur.

Qui observat insomnia, similis est umbram suam persequenti.

Quando in somnis daemonibus obedire incipimus, tunc etiam vigilantes deinceps illudunt.

D SERMO XLIV [al. CLIX].

De fide (1).

Ephes. ii. Gratia servati estis per fidem idque non ex vobis: Dei donum est, non ex operibus, ne quis gloriatur.

Hebr. xi. Fides est sperandorum substantia, argumentum rerum quae non apparent.

Salomon. Certam et exhibitam fidem prodibit iustus.

Ecclesi. xi. Crede Domino, et mane in labore tuo: quoniam facile est coram Domino pauperem sublevari. Largitio Domini apud pios permanebit.

Theologi. Quod aliquis non potest assequi, id

(1) Ierant non pauca quae etiam habentur supra primo sermone: ea hic omisimus.

simpliciter fieri posse non credi. Nam profanus animus nihil honestam et egregium quod credat dignam arbitratur.

84 S. Cyrilli. Quod fide suscipitur, non debet curiose examinari. Nam quod rationibus inquiritur, quomodo adhuc creditur?

SERMO XLV [al. CLVIII].

De Providentia.

Matth. x. Nonne duo passeruli minuto asse venduntur? et unus ex illis non cadet in terram sine patre vestro. Vestri vero etiam pili capitis omnes numerati sunt.

Rom. xi. O profunditas divitiarum, et sapientiar, et cognitionis Dei, quam imperscrutabilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus!

Eccli. xvi. Ne dixeris: Abscondar, et quis mei memor erit ex alto? Ecce cælum, et cælum cælorum, abyssus et terra in visitatione ejus concutientur. Vias ejus quis animo complectetur?

S. Basilii. Nihil sine Providentia, nihil neglectum est apud Deum; omnia contemplatur oculus vigilantissimus, omnibus adest, omnibus distribuit salutem.

Theologi. Numen providentia sua proutum in benignitatem, sæpe solet inopinatam salutem asferre.

Epicuri. Gratias ago beatæ naturæ, quod quæ necessaria sunt fecit parabilia, difficilia autem paratu, non necessaria.

Theopempii. Neque malorum auctorem Deum existimes, neque sine eo infortuniis nos affici putes.

Platonis. Cum Deus civitati beneficium præstare vult, bonos viros ei producit: cum vero civitati calamitatem immisurus est, aufert ab ea viros bonos.

Demadi. Quantum Deus justos adjuvat, tantum injustis adversatur.

Xenophontis. Nunquam differas necessaria comparare, donec ipsa te cogat necessitas: sed cum abundas maxime, tunc ante inopiam rem effice. Facilius enim acquiritur ab illis unde tibi opus est acquirere, si videaris inops non esse.

Divina providentia communiter omnibus ad utilitatem providet: quæ autem rebus accedunt noxia, et interitum asferunt, materiæ infirmitatem sequuntur.

SERMO XLVI [al. CLXVIII].

De oratione.

Matth. vi. Orantes non sitis multiloqui.

Affligitur aliquis inter vos? imploret.

Salomon. Impiorum sacrificia abominatio sunt Domino, preces autem rectorum acceptæ sunt ei.

Prov. Procul abest Deus ab impiis, precibus autem justorum auscultat.

Eccli. i. Ne sis pusillanimis in oratione tua.

Ne differas reddere orationem in tempore.

S. Basilii. Auscultatio Dei non indiget voce ad sentiendum. Novit enim statim ex motu cordis

nov. Ψυχῆς γὰρ βεβήλους οὐδὲν τῶν καλῶν ἀξιοκρίνον.

Τὸ πιστὰ παραδεχτὸν ἀπολυπρχμόνητον εἶναι χρῆ. Τὸ γὰρ βασανιζόμενον πῶς ἐτι πιστεύεται;

ΛΟΓΟΣ ΜΕ΄.

Περὶ Πρωτοίας.

Οὐχὶ δύο στουθία ἀσπαρίου πωλεῖται; καὶ ἐν ἐξ αὐτῶν οὐ πωλεῖται ἐπὶ τὴν γῆν, ἀνευ τοῦ Πατρὸς ὑμῶν. Ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἡριθμημέναι εἰσίν.

Ἡ βάθος πλοῦτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ, ὥς ἀνεξηρεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ!

Μὴ εἴπῃς, Ἀποκροθήσομαι· καὶ ἐξ ὕψους τῆς μου μνησθήσεται; Ἰδοὺ δὲ οὐρανὸς καὶ ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ, ἀδυσσος καὶ γῆ, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς, ἐν τῇ ἐπισκοπῇ αὐτοῦ σαλευθήσονται. Τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ τίς ἐνθυμηθήσεται;

Θυδὲν ἀπρονόητον οὐδὲ ἡμελημένον παρὶ Θεοῦ πάντα σκοπεῖσι δὲ ἀκοιμητὰς ὀφθαλμοῦς, πᾶσι παρέστι, σκορπίζων ἐκάστην τὴν σωτηρίαν.

Πολλάκις παραδίδους σωτηρία; οἶδε τὸ Θεῖον καυνομένῃν, νεύον πρὸς τὸ φιλόανθρωπον τῇ ἐαυτοῦ προνοίᾳ.

Χάρις τῇ μακαρίᾳ φύσει, ὅτι τὰ ἀναγκαῖα ἐπιόησεν εὐπόριστα, τὰ δὲ δυσπόριστα οὐκ ἀναγκαῖα.

Μήτε αἰτίον κακῶν τὸ Θεῖον ὑπολάμβανε, μήτε χωρὶς αὐτοῦ δυστυχεῖν ἡμεῖς.

Ὅταν βούληται Θεὸς εὖ πράξει πόλιν, ἄνθρωπος ἀγαθοῦ ἐπιόησεν· ὅταν δὲ μέλλῃ κακῶς πράξει πόλιν, ἐξέλε τοὺς ἄνθρωπος τοὺς ἀγίους; ταύτης τῆς πῶσις δὲ Θεός.

Ὅσον τοῖς δικαίοις τὸ Θεῖον συναγαγέτω, τ. οὐδὲν τοῖς ἀδίκτοις ἐναντιοῦται.

Μηδέποτε ἀναμένειν πορίζεσθαι τὰ ἐπιτήδεια, ἐστὶ ἂν ἡ χρεια σε ἀναγκάσῃ· ἀλλ' ὅταν μέλειται εὐπορίᾳ, τότε πρὸ τῆς ἀπορίας μηχανῶ. Καὶ γὰρ ταύτῃ μέλλον παρ' ὧν ἂν εἴῃ, μὴ ἀπορος δοκῇ εἶναι.

Ἡ θεία πρόνοια κοινῶς ἀπάντων πρὸς ὠφελειαν προνοεῖται· τὰ δὲ ἐπιγινόμενα φθαρτικὰ ἐπόμενα ἐστὶ τῇ τῆς ὕλης ἀσθενείᾳ.

ΛΟΓΟΣ ΜΓ΄.

Περὶ προσευχῆς.

Προσευχόμενοι μὴ βαττολογήσητε.

Κακοπαθεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσευχέσθω.

Θυσίαι ἀσεβῶν βδέλυγμα Κυρίῳ· προσευχαὶ δὲ κατεσθονόντων δεκταὶ παρ' αὐτοῦ.

Μακρὰν ἀπέχει δὲ Θεὸς ἀπὸ ἀσεβῶν· εὐχαῖς δὲ ἐκκαλῶν ὁπάκουσι.

Μὴ ὀλιγοφύχησις ἐν τῇ προσευχῇ σου.

Μὴ ἐμπέδωσις τοῦ ἀποδοῦναι εὐχὴν εὐκαίρως.

Ἡ θεία ἀκοή οὐ φωνῇ; δέχεται πρὸς αἰσθησιν. Ὡς γὰρ καὶ ἐν τῇ κινήσει τῆς καρδίας γνωρίζεται

ἐπιζητούμενα. Ἡ εὐα ἀκούεις ὅτι Μωϋσῆς μὴδὲν ᾤχετο λέγειν τοῖς ἀδελφείοις· ἐαυτοῦ στεναγμοῖς ἐντυγχάνων τῷ Κυρίῳ, ἥκούετο παρὰ τοῦ Κυρίου λέγοντος, Τί βοᾷς πρὸς μέ;

Ἔθος γὰρ τοῖς δαίμοσι κατὰ τὰς ὥρας τῶν προσευχῶν, προφάσει δὴθεν εὐλογοποιου αἰτίας, ἐπιλαίειν ἡμῖς πρὸς ὑποχώρησιν, ἵνα ἀπαγάγωσιν ἡμᾶς εὐλογοφανῶς τῆς σωτηριώδους εὐχῆς.

Μεγά ἀγαθὸν εὐχή, ἰδὼν μετὰ διανοίας εὐχαρίστου γίνεσθαι.

Ὅταν γὰρ ἐκ καθαρῶν χειλέων ἐξέρχεται δέησις, καὶ ἐκ καρδίας ἀνυποκρίτου, οἷς φθάσαι τὸ ἀκολάκτου οὗς τοῦ Δεσπότη.

Καλὸν πάντοτε διὰ προσευχῆς ὁμιλεῖν τῷ Θεῷ. Εἰ γὰρ συντυχία ἀνδρὲς ἀγαθοὶ βελτίοι τὸν ἐντυγχάνοντα, πόσω μᾶλλον τὸ καὶ ἐν ἡμέρᾳ καὶ ἐν νυκτὶ προσομιλεῖν τῷ Θεῷ;

Οὐχ οὕτως· τὸ πῦρ τὸν ἰὼν ἀποσμήχει, ὡς αἱ νυκτεριναὶ δέησεις τὸν ἰὼν τῶν ἡμετέρων ἀμαρτημάτων.

Ἐνώπιον Κυρίου εὐχεται ὁ πάντοθεν ἐαυτοῦ τὴν ψυχὴν συλλέγων, καὶ μὴδὲν ἔχων κοινὸν πρὸς τὴν γῆν, ἀλλὰ πρὸς ἐαυτὸν μετακίησας, καὶ πάντα ἀνθρώπων λογισμὸν ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἐκβαλὼν.

Ὅπου εὐχή καὶ εὐχαρίστια, ἀγίου Πνεύματος παραγίνεται χάρις, καὶ φυγαδεύονται δαίμονες, καὶ πᾶσα ἀντικειμένη δύναμις δραπέτευει καὶ ἀρίσταται.

Προσυχὴ λέγεται καὶ ἡ διὰ ῥημάτων δέησις, λέγεται καὶ ἡ ὑπόσχεσις καὶ ἐπαγγελία. Ἐξηχὺς ἐστὶν ἐκείνη ἡ φωνή, καὶ μέχρι τῆς θείας ἀναβαίνουσα ἀπόης, οὐχ ἡ μετὰ τινος διατάσεως γινομένη κραυγὴ, ἀλλ' ἡ ἀπὸ καθαρᾶς συνειδήσεως ἀναπτουμένη ἐνθύμησις.

Ἐὰν ἡ εὐχή τῇ σπουδῇ προσηγήται, ἡ ἀμαρτία παρῶν κατὰ τῆς ψυχῆς οὐχ εὐρίσκει. Τῆς γὰρ τοῦ Θεοῦ μνήμης ἐν τῇ καρδίᾳ καθιδρυμένης, ἀπρακτοὶ μένουσιν αἱ τοῦ ἀντικειμένου ἐπίνοιαι, πανταχοῦ τῆς δικαιοσύνης ἐν τοῖς ἀμφοισθητούμενοις μεσιτευσούσης.

Ἐκ τοῦ προσεύχεσθαι περιγίνεται τὸ μετὰ τοῦ Θεοῦ εἶναι· χωρίζεται δὲ τοῦ Θεοῦ ὁ μὴ συνάπτων ἐαυτὸν διὰ προσευχῆς τῷ Θεῷ. Τοῦ δὲ Θεοῦ χωριζόμενον ἀνάγκη πᾶσα τῷ ἐναντίῳ συνάπτεσθαι.

Προσυχὴ σωφροσύνης ἐστὶ φυλακτήριον, παρθεναίας σφραγίς, θυμοῦ παιδαγωγία, τύφου καταστολή, μνηστεικίας καθάρσιον, φθόνου καθαίρεσις, εἰρήνης ἀσφάλεια.

Ὅταν περὶ τινος ἀγαθοῦ παρακλίσεως τὸν Θεόν, καὶ μὴ εἰσακούσῃ σου παραυτίκα, μὴ ὀλιγοψύχῃς, μὴ ἐκ μικροψυχίας. Πολλάκι γὰρ πρὸς τὸ παρὸν οὐ συμφέρει σοι τὸ αἰτεῖν.

Τὸν εὐχόμενον δεῖ φρόνιμον εἶναι, μὴ λάθῃ τι εὐξάμενος κατ' αὐτοῦ.

Οἱ ἄνθρωποι τότε γίνονται βελτίους, ὅταν Θεῷ προσέρχωνται. Ὅμοιον δὲ ἔχουσι Θεῷ τὸ εὐεργετεῖν καὶ ἀληθεύειν.

A quæ requirantur cognoscere. An non audia quod Moses cum nihil loqueretur, tacitis suspiriis suis Dominum appellans, exauditus fuerit a Domino dicente: Quid clamas ad me?

Mos enim est dæmonibus orationum tempore, prætextu scilicet bonæ et justæ causæ, urgere nos ad secessum, ut nos a salutari oratione veluti per probabilem, ut videri potest, causam abducant.

S. Chrysost. Magnum bonum est oratio, si grato animo fiat.

Nam cum ex puris labiis prodiit oratio et corde non simulato, severam Domini aurem occupare potest.

B Bonum est semper cum Deo colloqui per orationem. Nam si boni viri occursus meliorem reddit illum quem convenerit, quanto magis colloquium quod dies noctesque cum Deo fit?

Ignis non ita abstergit æruginem, ut nocturnæ preces peccatorum nostrorum sordes expurgant.

Coram Domino ora, qui animam suam undequaque colligit, et nihil commune habet cum terra, sed intra seipsum migrat, et omnem humanam cogitationem ex anima ejicit.

Ubi oratio et gratiarum actio est, sancti Spiritus gratia accedit, et fugantur dæmones, et omnis contraria potentia aufugit ac discedit.

C Προσυχὴ Græcis vocatur, tum quæ verbis sit oratio vel precatio, tum pollicitatio et promissio. Sonora est illa vox et usque ad divinum auditum ascendens, non quæ cum clamoris aliqua intentione fit, sed quæ per conscientia puræ meditationem excitatur.

Si oratio feræ assiduitati accedat, nullus peccato ad animam accessus patet. Collocata enim Dei memoria in corde, nihil efficit machinis suis adversarius, justitia in omnibus de quibus ambigitur faciem præferente.

D Oratione acquiritur conversatio Dei, sejungitur autem a Deo, qui non se conjunxerit ei per orationem. Qui vero separatur a Deo, illum prius necesse est adversario conjungi.

Oratio custodia est temperantiæ, virginitalis sigillum, iræ castigatio, superbiæ moderatio, animæ memoris injuriarum expiatio, invidiæ demolitio, pacis confirmatio.

Nili. Quando bonum aliquod a Deo petieris, nec ille te statim audierit, noli teipsum negligere, nec animum dejicere. Sæpenumero enim non conducit tibi tua petitio ad præsens tempus.

Isocratis. Orantem oportet sapere, ne quid inscius contra seipsum oret.

Homines tunc sunt meliores, cum Deum accedunt. Habent autem similia Deo, beneficentiam et veritatem.

SERMO XLVII [al. CLXIX].

De actione.

Theologi. Actio est ingressus ad contemplationem.

Æque imperfecta sunt tum actio sine ratione, tum ratio sine actione.

Tacitum opus præstat infecto sermoni.

S. Chrysost. Actio evidentior est sermone, ut visus auditu, et doctrina quæ experimento sive exemplo constat, quam quæ sit ore.

Ex ethnicis. Malam actionem sermo bonus non abscondit; neque bonam actionem maledicentia ladii.

Malorum operum malus demon dux est.

Tempus emollit cuncta, et elaborat.

Multarum regum magister est tempus.

Gladii capulis, actiones temporis occasione apprehenduntur.

Statuam ornat figura, virum actio.

Præstat divitiis et voluptatibus multo emptis
auro

Hominum justorum et bonorum præsentia.

SERMO XLVIII [al. CLXX].

De doctrina quæ tum sermone tum conversatione fit.

Matth. v. Amen dico vobis, quicumque fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.

Jac. Omnis homo sit celer ad audiendum, et tardus ad loquendum.

Solomon. In aures insipientis nihil dicas, ne forte prudenter abs te dicta irrideat.

Eccli. xxi. Elocutio stulti est tanquam onus **87** in itinere: in labiis autem prudentis inveniatur gratia.

S. Basilii. Ne asperneris narrationem sapientium, et in dictis ipsorum exercere.

Theologi. Sermo est non opus aut creatura.

Præstat habenas sui committere peritioribus, quam aliorum aurigas esse imperitos: et aures potius præstare benignas, quam linguam indoctam clere.

Melius est in plana et trita via ingredi, quam salebrosa et invia.

Inexplebile est humanum genus tum loquendo, tum alterum loquentem audiendo.

Non incipientem, sed desinentem sermonem laudare convenit, et ingenium approbare modestum, non autem elatum ac superbum.

S. Chrysost. Melius est bene ignorare, quam male discere.

Sæpe verbis et prava cohortatione vincuntur illi, quos ipsa rerum natura non fefellit.

Non sine periculo aliquid (boni) auditur, cum id deinceps non reipsa præstat.

Cognitio alia sine ratione est, alia cum ratione. Sunt animi multi qui cognitionem quidem habent, rationem vero nullam.

A

ΛΟΓΟΣ ΜΖ.

Περὶ ἀκρίβειας.

Πρᾶξις ἐστὶν ἐπιβασίς θεωρίας.

Ὅμοιος ἀταλὴς λόγος πρᾶξις καὶ λόγος ἀπραγγός.

Ἀφῶν ἐργον κρείσσον ἀπράκτου λόγου.

Πρᾶξις λόγου ἐναργιστέρα, ὥς ἀκοῆς ὅψις, καὶ τῆς διὰ στόματος διδασχῆς ἢ διὰ χειρὸς διδασκαλίας.

Φαῦλην πρᾶξιν ἐσθλὸς λόγος οὐκ ἀμυροί· ἐὰν δὲ πρᾶξιν ἀγαθὴν λόγου βλασφημία λυμαινέται.

B

Κακῶν πρᾶξεων κακὸς δαίμων ἡγεμὼν.

Χρόνος μαλάσσει πάντα κἀξερράζεται.

Πολλῶν ὁ καιρὸς γίνεται διδασκαλός.

Τὰ μὲν ξίφη ταῖς λαβαῖς, αἱ δὲ πρᾶξεις τοῖς καρποῖς κρατοῦνται.

Ἀνδριάντα μὲν τὸ σχῆμα, ἄνδρα δὲ ἡ πρᾶξις κοσμεῖ.

Κρείσσον ἐκ πλοῦτου καὶ πολυχρύσου χλιδὴς

Ἀνδρῶν δικαίων ἀγαθῶν παρουσία.

ΛΟΓΟΣ ΜΗ.

Περὶ διδασχῆς καὶ λόγου καὶ ὁμιλίας.

Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅς ἐν ποιήσει καὶ διδασχῇ, ὅς τις μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

Ἔστι πᾶς ἄνθρωπος ταχύς εἰς τὸ ἀκοῦσαι, καὶ βραδύς εἰς τὸ λαλῆσαι.

Εἰς ὅτα ἀφρονό; μὴδὲν λέγει, μὴ ποτε μυκτηρίῃ τοὺς συνετούς σου λόγους.

Ἐξήγησις μωροῦ, ὥς ἐν ὁδῷ φορτίον· ἐπὶ δὲ χεῖλιν συνετοῦ εὐρεθήσεται χάρις.

Μὴ παρίδῃς διήγημα σοφῶν, καὶ ἐν ταῖς παραμύλαις αὐτῶν ἀναστρέφου.

Λόγος ἐστὶν οὐ γέννημα.

Βέλτιον τὰς ταυτῶν ἡνίας ἐνδιδόναι τεχνικτοῖς, ἢ ἄλλων ἡνιόχους εἶναι ἀνεπιτήμονας, καὶ ἀκοὴν ὑποτιθέναι μᾶλλον εὐγνώμονι, ἢ γλώσσαν κινεῖν ἀπαιδεύτον.

Ὅδον μὲν γὰρ πατεῖν ἀμεινον τὴν λεῖαν καὶ τριμμένην ἢ τὴν ἀτριβὴ καὶ τραχεῖαν.

Ἀκλήστον ἐστὶ τὸ τῶν ἀνθρώπων φῦλον πρὸς τὸ λέγειν, πρὸς τὸ ἐτέρου λέγοντος ἀκοῦειν.

Λόγον δὲ οὐκ ἀρχόμενον, ἀλλὰ παυόμενον ἐκτελεῖν προσήκει· καὶ τὸ μέτριον ἥθος ἀποδείκνυται καὶ μὴ τὸ μεταωριζόμενον καὶ τιτρωμένον.

Βέλτιον ἀγνοεῖν καλῶς, ἢ μινθάνειν κακῶς.

Πολλάκις οὐ; ἡ τῶν πραγμάτων φύσις οὐκ ἀσκέλιος, ῥῆμα καὶ παραίνεσις διαφθαμένη κτελεσθῆναι.

Οὐκ ἀκίνδυνον ἡ ἀπράξιας, ὅταν ἡ διὰ τῶν ἐργῶν προσθήκη μὴ γίνηται.

Ἔστι γνῶσις λόγου χωρὶς, καὶ ἐστὶ γνῶσις μετὰ λόγου. Καὶ γὰρ εἰσι πολλοὶ γνῶσιν μὲν ἔχοντες, λόγον δὲ οὐκ ἔχοντες.

Οὐδὲν ὄφελος· κατηχήτεως, ὅταν ἡ διὰ τῶν ἔργων Α

ἐπιδείξει μὴ συμβαίνει τοῖς λεγομένοις.

Βουλομένη δ' ἂν ἐγὼ τῶν ἀγαθῶν τι λεγόντων

ἀκούειν μᾶλλον, ἢ λέγειν αὐτός.

Περὶ αὐτοῦ πᾶς λόγος πρὸς διόρθωσιν, ὅταν ἡ τῶν ἀκούοντων πρὸς τὴν χειρὸν νεύουσα σπουδὴ τοῖς μετὰ συμβουλήν λεγομένοις ἐναντίως διδάσκεται.

Κατόπτροι· εἰκόσιον οἱ λόγοι, καὶ ὥσπερ ἐν ἐκείνῳ δ τοῦ σώματος καὶ τῆς μορφῆς ἐμφανίζεται τύπος, οὕτως ἐν ταῖς ὁμίλαις τὸ τῆς ψυχῆς εἶδος χαρακτηριζόμενον καθορίζεται.

Τότε ἀνύει διδάσκαλος, καὶ πιστεύεται λέγων, ὅταν ἀρ' ὧν πράττει παιδεύῃ, κατὰ τὸ· « Ἄν ἤρξαστο δ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν. »

Βίος ἀνευ λόγου μᾶλλον ὠφελειν πέφυκεν ἢ λόγος Β
ἀνευ βίου· ὁ μὲν γὰρ καὶ σιγῶν ὠφελει, ὁ δὲ βοῶν ἐνοχλεῖ. Εἰ δὲ καὶ λόγος καὶ βίος συνδράμει, φιλοσοφίας ἀπάσης ἀποτελέσουσιν ἀγαλμα.

Πράττει λογικῶς, καὶ λέγει πρακτικῶς.

Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἀπ' ἐσθλὰ διδάσκει· ἂν δὲ κα- [κοίσι

Συμμιγῆς, ἀπολείς καὶ τὸν ἔντονα νόον.

Τὰ μὲν γὰρ σώματα τοῖς συμμέτροις πόνοις, ἡ δὲ ψυχὴ τοῖς σπουδαίοις λόγοις αὔξασθαι πέφυκεν.

Ἐν μὲν τοῖς ἐσπείοις ὁ τῆς ὄψεως, ἐν δὲ ταῖς ὁμίλαις ὁ τῆς ψυχῆς χαρακτήρ βλέπεται.

Ἐν συλλόγῳ πρῶτος λέγειν μὴ ἐπιτρέπει. Μετὰ γὰρ πλείονας λέγων, ὄφει μᾶλλον τὰ συμφέροντα.

Αἱ μὲν χειλιόδους εὐδίας ἡμῖν προσημαίνουσιν, οἱ δὲ ἐκ φιλοσοφίας λόγοι ἀλυπία.

Μισῶ πονηρὸν, χρηστὸν ὅταν εἴπῃ λόγον.

Τὰ ὥτ' αὐτοῦ μὴ πᾶσιν ὕπαρχει λόγοις. Λόγος γὰρ κακὸς κακῶν ἔργων ἡγεμὸν.

Ἰσὸν ἐκεῖνο παρ' ἐμοὶ κίρταται, ὡσόντιν τε εὖ, καὶ τῷ λέγοντι χρηστὰ παιδευθαι.

Αἰρετώτερόν σοι ἔστω λίθον εἰς τὴν βαλεῖν ἢ ἀργὸν λόγον.

Ἰονοπίδης· ὁποῖα ἡ ψῆσις τοῦ ἀνθρώπου ἐστὶ, τοιοῦτον ἔφασκεν εἶναι καὶ τὸν λόγον.

Ῥωμύλος τὸν μὲν κέραμον ἐκ τοῦ κόπου ἔφη δοκιμάζεσθαι, τὸν δὲ ἀνθρώπον ἐκ τοῦ λόγου.

Ἀνδρὸς χαρακτήρ ἐκ λόγου γνωρίζεται.

Οὐ πῶποτε ἔργου μᾶλλον εἰλόμην λόγου.

ΛΟΓΟΣ ΜΘ.

Περὶ νουθεσίας.

Ἴδὲ ὕψους γέγονας, μηκέτι ἀμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένοιτο.

Παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, [ἀδελφοί, νουθετεῖτε τοὺς ἐτάκτους, παραμυθίσθε τοὺς ὀλιγοφύλους, καὶ ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενούντων, μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας. Ὅρατε μὴ τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινι ἀποδῇ, ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε.

Βλαίον μὲν γὰρ μάθημα οὐ πέφυκε παραμένειν·

Nihil juvat institutio verbis facta, nisi ipsius operis exhibitio dictis accedat.

Greg. Nyssen. Malim equidem audire dicentes aliquid boni, quam ipse dicere.

Nili. Frustra insumuntur omnia verba ad emendationem, quando animus audientium ad deteriora inclinans, contrarium consultioris sermoni institutum habet.

Photii patriarchæ. Speculo similis est sermo, et sicut in illa representatur species corporis et formæ, ita in colloquiis animæ forma expressa conspicitur.

Didymi. Tum proficit magister, et fidem dicendo facit, cum suis operibus docet, juxta illud: « Quæ cœpit Jesus facere et docere. »

Isidori Pelusiota. Vita sine sermone plus juvare potest, quam sermo sine vita. Vita enim juvat etiam tacita, sermo autem clamore suo molestus est. Quod si sermo et vita convenient, totius philosophiæ simulacrum perficient.

Agito cum sermone, et dicito cum actione.

Theognidis. A bonis etenim bona discas: si vero [malis

Miscearis, amittes quoque pristinam mentem. Corpora moderatis laboribus augeri solent, anima vero honestis sermonibus proficit.

In speculis quidem faciei, in colloquiis 88 autem animæ character videtur.

Clitarchi. In conventu ne studeas primus dicere sententiam tuam. Nam si post plures dixeris, magis videbis quæ utilia sunt.

Hirundines quidem serenitatem nobis fore præsagium, sermones autem philosophici vacuitatem tristiciæ.

Odi malum quando bonum sermonem dicis.

Aures tuas non culvis sermoni præbe; malus enim sermo malorum operum dux est.

Herodoti. Equale hoc apud me judicatur, tam bene sapere, tam bonâ dicenti obtemperare.

Pythagoræ. Lapidem potius temere projicere debes, quam otiosum sermonem.

Ænopidis. Ænopides talem dicebat sermonem esse hominis, qualis ejus natura esset.

Romyli. Romylus vas fictile icu et sono, hominem sermone probari dicebat.

Viri character ex verbis ejus noscitur.

Nunquam verba potius quam rem ipsam probavi.

SERMO XLIX [al. L].

De admonitione.

Joan. v. Ecce sanatus es, noli amplius peccare.

II Thess. v. Obsecramus autem vos, fratres, monete inordinatos, consolamini pusillanimes, sublevate infirmos, patientes estote erga omnes, etc. Videte ne quis malum pro malo culpiam reddat, sed semper quod bonum est sectemini.

S. Basilii. Doctrina violenta non solet permane-

re: quod autem cum delectatione et gratia se insinuat, tenacius quodammodo nostris animis insidit.

S. Chrysost. Conducit peccantes morderi acrimonia verborum, ut ipsa rerum infamia liberentur.

Diogenis. Mortuum medicari, et senem admonere, idem fuerit.

Aristot. Omnes fere libenter admittunt illos qui desideris ipsorum inserviunt, et eos non modo sibi benevolos arbitrantur, sed solos etiam homines vera esse. Molestae autem ferunt illos a quibus castigantur.

Euripidis. Omnes in admonendo sapimus;

Ipsi vero si quid delinquimus, non agnoscimus.

Aesopi. Aesopus dicebat unumquemque nostrum duas peras secum ferre, unam ante, alteram a tergo: et in anteriori quidem aliorum peccata reponere, in posteriori vero nostra.

Isocratis. Nulli male rei defensorem te aut patronum adhibeas. Videberis enim tu quoque ejusmodi facere, si facientibus aliis auxiliator fueris.

89 SERMO L [al. CXXXIII].

De disciplina et philosophia.

I Cor. III. Si quis sibi videtur sapiens esse inter vos in saeculo hoc, stultus fiat, ut reddatur sapiens. Etenim sapientia mundi hujus stultitia est apud Deum. Scriptum est enim: Qui comprehendit sapientes in astutia ipsorum. Et rursum: Dominus novit cogitationes sapientum, quod sint vanae.

Hebr. XII. Si extra disciplinam estis, spurii igitur estis et non filii. Quis enim filius est, quem non castigat pater?

Solomon. Nihil tam pretiosum est quod cum erudita anima permutari debeat.

Prov. III. Fili, ne contempnas disciplinam Domini, neque fastidias cum argueris ab ipso.

Dominus enim castigat quem diligit, et flagellat omnem filium quem suscipit.

Eccli. VI. Fili, in adolescentia tua elige disciplinam, et accede ad ipsam tanquam arans et serens, ac bonos inde fructus exspecta.

Theologi. Confessum esse puto apud omnes sapientes, disciplinam primariam apud nos bonum esse.

Qui vacatis philosophiae, ne nimium tribute rationibus, neque plus quam modum et rationem decet argumentis ac sophismatis inhærete: nec ubique velitis improbe vincere, sed alicubi etiam honeste vinci.

Præcipua sapientia est vita laudabilis et expiata Deo.

Prima sapientia est contemnere sapientiam, quæ ratione et verborum strophis, et improbis ac superfluis argumentandi contentione nititur.

Αὐτὸ δὲ μετὰ τέρψεως καὶ χάριτος εἰσδιδόμενον μωτέρων πως ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐνιζάνει.

Συμφέρει δάκυσθαι διὰ τῆς τῶν ῥημάτων ἀληθείας τοῦς ἀμαρτάνοντας, ἵνα διὰ τῆς τῶν πραγμάτων αἰσχύνῃς ἀπαλλαγῶσιν.

Νεκρὸν ἱατρεύειν, καὶ γέροντα νοουθετεῖν ταῦτόν ἐστιν.

Πάντας, ὡς ἔπος εἰπείν, τοὺς μὲν ὑπερηταύοντας αὐτῶν ταῖς ἐπιθυμίαις ἀποδίδονται, καὶ νομίζονται οὐ μόνον εἰδούς, ἀλλὰ καὶ μόνους ἀνδρας ὡς ἀληθῆς εἶναι· τοὺς δὲ συμφρονίζουσιν ἐπιχειροῦσιν ἀγῶς ἔχουσιν.

Ἀπαντὲς ἴσμεν εἰς τὸ νοουθετεῖν σοφοί·

Αὐτοὶ δ' ὅταν ποιῶμεν, οὐ γινώσκουμεν.

Αἰσώπος ἔφη, δύο πήρα· ἕκαστον ἡμῶν ἐπιφέρει, τὴν μὲν ὀπισθεν, τὴν δὲ ἐμπροσθεν· καὶ εἰς τὴν ἐμπροσθεν ἀποτιθέναι τὰ τῶν ἄλλων ἀμαρτήματα, εἰς δὲ τὴν ὀπισθεν τὰ ἑαυτῶν.

Μηδὲν πονηρῶς πράγματι μῆτε παρίστασο, μὴ συνηγόρῃς. Δόξεις γὰρ καὶ αὐτὸς τοιαῦτα πράττειν, εἰ τοῖς ἄλλοις πράττουσι βοηθεῖς.

ΛΟΓΟΣ Ν.

Περὶ παιδείας καὶ φιλοσοφίας.

Εἰ τις δοκεῖ σοφός εἶναι ἐν ὅμιν ἐν τῷ αἵματι τούτῳ, μωρὸς γινέσθω, ἵνα γένηται σοφός. Ἡ γὰρ σοφία τοῦ κόσμου τούτου μωρία παρὰ τῷ Θεῷ ἵσταται. Γέγραπται γάρ, Ὁ δρασσομένης τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν. Καὶ πάλιν, Κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν σοφῶν, ὅτι αἰεὶ ῥηταί.

Εἰ ἔκτός παιδείας ἐστὶ, ἀρα νόθει ἐστὶ καὶ οὐχ υἱοί. Τίς γὰρ υἱός, ὃν οὐ παιδεύει πατήρ;

Οὐκ ἔστιν ἀντάλλαγμα οὐδὲν πεπαιδευμένης φύλης.

Υἱὲ, μὴ ἐλιγώρει παιδείας Κυρίου, μηδὲ ἐκλίσθῃς αὐτοῦ ἐλεγχόμενος.

Ὅν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος, παιδεύει· μωρίαν δὲ πάντα υἱὸν, ὃν παραδίδεται.

Τέκνον, ἐν νότῃ σου ἐκλεξάσαι παιδείαν, καὶ ὡς ἀποτριῶν καὶ σπείρων πρόβαλλας αὐτήν, καὶ ἀνέμενε τοὺς ἀγαθοὺς καρπὸς αὐτῆς.

Οἶμαι δὲ πᾶσιν ἐν ἐμολογεῖσθαι τῶν νοῶν ἰσχυρῶν, παιδεύειν τὴν παρ' ἡμῶν ἀγαθῶν εἶναι τὸ πρῶτον.

Οἱ περὶ λόγους, μὴ σφόδρα τοῖς λόγοις θαρραῖα, μηδὲ σφίζεσθε περισσῇ καὶ ὑπερ τὴν λόγον μὴ νικᾶν ἐπιθυμεῖτε πάντα κακῶς, ἀλλ' ἔστιν ἃ καὶ ἡττᾶσθαι καλῶς ἀνέχεσθε.

Σοφία πρώτη βίος ἐκπινετός καὶ Θεῷ κικλίστα μένος.

Σοφία πρώτη σοφία· ὑπερορᾶν, τῆς ἐν λόγῳ κειμένης καὶ στεροπαῖς, λέξεων, καὶ ταῖς κισθῆλους καὶ περριτοῖς ἀντιθέσειν.

Ἐποὶ δὲ γίνονται πάντα λόγους ἐν ἐκκλησίᾳ λα-
λῆσαι μετὰ συνέσεως ἢ μυρίους ἐν γλώσσῃ.

Ὁ δὲ γὰρ ὁ ἐν λόγοις σοφός, οὗτός μοι σοφός, οὐδ' ἔστι γλῶσσαν μὲν εὐστροφὸν ἔχει, ψυχὴν δὲ ἀστα-
τον καὶ ἀπαιδεύτον· ἀλλ' ὅστις ὀλίγα μὲν περὶ ἀρε-
τῆς φθέγγεται, πολλὰ δὲ οἷ' ἐνεργεῖ παραδείκνυσιν,
καὶ τὸ ἀξιόπιστον τῷ λόγῳ διὰ τοῦ βίου προστίθη-
σιν. Κρείσσων γὰρ εὐμορφία θεωρουμένη τῆς λόγῳ
ζωγραφουμένης· καὶ πλοῦτος δὲ αἱ χεῖρες κατέχου-
σιν, ἢ βνεῖροι πλάττουσι· καὶ σοφία οὐχ ἡ τῷ λόγῳ
λαμπρυνομένη, ἀλλ' ἡ διὰ τῶν ἔργων ἐλεγχόμενη.
Εὐνέσεις γὰρ ἀγαθὴ πᾶσι τοῖς ποιῶσιν αὐτὴν (φη-
σιν), ἀλλ' οὐ τοῖς κηρύττουσι.

Ἡ γὰρ φιλοσοφία, ἡ τιμητὴν φιλοσοφίαν,
εἴπερ μὴ μέλλοιμεν παντελῶς ἔξω τοῦ καλοῦ πί-
πτειν, μηδὲ ἀλογίαν κατακρησθῆσθαι, λογικοὶ γεγο-
νότες, καὶ διὰ λόγου πρὸς λόγον σπεύδοντες.

Σοφώτεροι γὰρ τῶν πολλῶν οἱ κόσμου χωρίζαν-
τες ἑαυτοὺς, καὶ τῷ Θεῷ τὸν βίον καθιερώσαντες.

Οὐδὲν ἀναλωτότερον φιλοσοφίας, οὐδὲν ἀλυπώτε-
τερον. Πάντα ἐνδύσει πρότερον ἢ φιλόσοφος. Δύο
ταῦτα δυσκράτητα, Θεὸς καὶ ἀγγελός, καὶ τὸ τρίτον
φιλοσοφία, ἄλλος ἐν βίῃ· ἐν σώματι ἀπεριγράπτως,
ἐπὶ γῆς οὐράνιος, ἐν πάθειν ἀπαθής, πάντων ἡττώ-
μενος πλὴν φρονήματος, νικῶν τὸ νικᾶσθαι τοὺς
κρᾶταιν νομίζοντας.

Ἐγὼ μίαν σοφίαν οἶδα, τὸ φοβεῖσθαι Θεόν. Ἀρχή
τε γὰρ σοφίας φόβος Κυρίου· καὶ, Τέλος λόγου τὸ
πᾶν ἀκούει, τὸν Θεὸν φοβεῖ, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ
φύλασσει.

Ἐπεται τῇ γνώσει τὰ ἔργα, ὡς τῷ σώματι ἡ
σικία.

Ἀμύχανον τὰ μεγάλα πρὸ τῶν μικρῶν παιδεύ-
θηναί.

Ὅσπερ γὰρ ὁ ἥλιος ἀπάντων ἐστὶ φῶς τῶν ὄψε-
ις ἔχόντων, οὕτω καὶ ὁ σοφός τῶν ὄσων λογικῆς κεκοι-
νήκασιν φύσει.

Ὅντιν' εἰσιν ὁ τῶν ἀπαιδεύτων βίος, κενὰς
ἔχων φαντασίας.

Εὐπλάστον καὶ ὑγρὸν ἡ νεότης, καὶ ταῖς νεωτέ-
ραις ψυχαῖς ἀπαλαῖς ἐστὶ τὰ μαθήματα ἐνίσχεται.
Πᾶν δὲ τὸ σκληρὸν χαλεπῶς μαλάσσεται.

Τὸ πᾶν ἀπολογεῖσθαι θεραπευτικὸν καὶ οὐκ
ἀξιωματικόν· τὸ δὲ πάντων καταφρονεῖν ὑπερῆφα-
νον καὶ ἀνόητον.

Τὸ εἰδέναι τινὰ ὅτι ἀγνοεῖ σοφίας ἐστίν, ὡς καὶ τὸ
εἰδέναι ὅτι ἥδικησες δικαιοσύνης.

Τὸν γνωστικὸν οὐδέποτε τὸ πλουτεῖν γῆθαιν ποιεῖ,
οὐδὲ τὸ χρημάτων ἀπορεῖν εἰς ταπεινώσιν ἄγει, τῆς
ἀρετῆς· καὶ σοφίας αὐτὸν ὑπερψύσης, καὶ ὑπερ-
δύα αὐτὸν ἰσχυροῦσθαι παρασκευάζουσης.

Πᾶσα ἐπιστήμη, χωριζομένη δικαιοσύνης καὶ τῆς
ἄλλης ἀρετῆς, πανουργία, ἀλλ' οὐ σοφία φαίνε-
ται.

Ἀντισθένης ἐρωτηθεὶς, τί δὴ ποιεῖ οὐχ οἱ πλοῦστοι
πρὸς τοὺς σοφοὺς ἀπείσιν, ἀλλ' ἀνάγκην, εἶπεν,

II Cor. xiv. Mihi vero contingat potius quinque
verba in ecclesia loqui cum intellectu, quam decem
millia per linguam.

Non illum qui verbis sapit iudico sapientem, ne-
que illum cui lingua volubilis, animus autem incon-
sians est, sed qui parum quidem de virtute loquitur,
multa vero re ipsa præstat, et sermoni suo vita fa-
cisque fidem conciliat. Nam et pulchritudo subjecta
oculis præstat descriptæ verbis, et divitiæ manibus
comprehensæ, per somnium apparentibus. Et sa-
pientia non quæ verbis illusiratur, sed quæ in ope-
ribus deprehenditur, præstabiliior est. Intellectus
(inquit) bonus est cunctis re et opere declaranti-
bus eum, non autem sermone.

Aut philosophari oportet, aut honorare philoso-
phiam, si non prorsus ab honesto excidere velimus: et
cum rationales facti simus, et ratione feramur ad in-
dagandam rationem, neglectæ amissæque rationis
merito damnari.

Qui se a mundo segregarunt, et **90** vitam Deo con-
secrarunt, hominum vulgo sapientiores sunt.

Nihil inexpugnabilius philosophia, nihil tranquil-
lius. Omnia prius cedent quam philosophus. Duo
sunt invicta, Deus et angelus; et tertium philoso-
phia. Est enim philosophus quidem non materialis
in materia, in corpore autem incircumscribitus, in
terra cælestis, in affectibus imperturbatus, ubi-
que inferior cæteris præterquam animi magnitudi-
ne, et cedendo vincens illos qui se vincere putant.

Unam ego sapientiam novi, timere Deum. Etenim
sapientiæ initium est timor Domini. Et alibi:
Audi summam sermonis, Deum time, et præcepta
ejus observa.

Clementis. Cognitionem opera sequuntur, ut umbra
corpus.

Philonis. Non fieri potest ut magna discantur ante
parva.

Sicut sol omnium oculis præditorum lux est, sic
etiam sapiens omnium qui rationali natura partici-
pant.

Isidori. Somnio similis est imperitorum vita, va-
nas imaginationes habens.

Formatu facilis et mollis est adolescentia; et ju-
nioribus ingeniis adhuc teneris disciplinæ inna-
D scuntur. Omne autem durum ægre mollitur.

Omnibus rationem reddere, servile est et ab au-
ctoritate alienum: omnes autem contemnere, ho-
minis est superbi et stolidi.

Didymi. Scire quod nescias, scientiæ est, ut
agnoscere suam injustitiam, justitiæ.

Sapientis animus inopia pecuniæ non dejicit,
eum virtus et sapientia ipsum extollant, et altiorum
pecunia collocent.

Platonis. Omnis scientia si separetur a justitia
et reliqua virtute, calliditas, et non sapientia efficitur.

Antisthenis. Antisthenes interrogatus quamob-
rem divites non irent ad sapientes, sed hi ad illos,

dixit : Quoniam sapientes sciunt quid eis necessarium sit ad vitam, illi vero nesciunt : secus enim sapientiæ potius quam pecuniæ studerent.

Aristot. Demosthenes dixit radicem disciplinæ amarum esse, fructus autem dulces.

Democriti. Disciplina fortunatis quidem ornamentum est, infortunatis autem refugium.

Civitates ornant anathemata, animas vero mathemata.

Socratis. Socrates interroganti quodnam esset pulcherrimum animal, dixit : Homo doctrina ornatus.

Idem cum ei sermo barbarus exprobraretur : Ego quidem, dixit, barbarus sum verbis, vos autem moribus.

Solon. Soloni cum objiceretur quod cum haberet forense negotium, conduxisset **Θ**1 oratorem : Atqui, dixit, cum habeo convivium, coquum conduco.

Cleanthis. Cleanthes dicebat homines imperitos sola forma differre a bestiis.

Empedoclis. Empedocles ad quemdam dicentem quod nullum sapientem reperire posset : Non mirum est, dixit : oportet ut ille primum sapiat, qui sapientem querit.

Theocriti. Theocritus Chius ineptum quemdam poetam recitantem auscultans et interrogatus ab eo, quoniam ei placerent ? respondit : Quæ omisisti.

Philosophus quidam cum duos discipulos haberet, alterum quidem laboriosum, sed hebetis ingenii, alterum ingeniosum, sed ignavum : Ambo, dicebat, pereatis ; quoniam tu cum velis, non potes, tu vero cum possis, non vis.

Præstat sero, quam nihil discere.

Agricola terram, philosophus ingenium excolit.

Democriti. Civitatibus mœnia, animis vero mens per disciplinam exulta decus et munimentum præstant.

Cum juvenis in theatro gloriaretur, et sapientem se prædicaret, ut qui multis sapientibus conversatus esset, respondit quidam : Et ego multis divitibus conversatus, non tamen dives sum.

Idem dixit : Non decet doctum inter indoctos loqui, ut neque sobrium inter ebrios.

Ænopidis. Ænopides cum videret adolescentem multos libros conquirere, dixit : Non cistas, sed pectori.

Socratis. Socrates interrogatus quod in vita suavissimum esset, dixit : Disciplina et virtus, et rerum incognitarum cognitio.

Lasi. Lasus interrogatus quid sapientissimum esset : Experientia, dixit.

Idem cum indoctus quidam pictor ei diceret : Opere tectorio illine domum tuam, ut ipsam depingam, respondit : Minime, sed tu prius eam depinge, ut illinam postea.

Demadii. Rerum ipsarum experientia præstat omni sophisticæ doctrinæ.

A "Οτι οί σοφοί μὲν ἴσασιν ὅν ἐστιν αὐτοῖς χρεια πρὸς τὸν βίον, οἱ δὲ οὐκ ἴσασιν, ἐπεὶ μᾶλλον σφίσι ἢ χρημάτων ἐπεμελοῦντο.

Ἀριστοτέλης τὴν μὲν ῥίζαν τῆς παιδείας ἐφη εἶναι πικράν, τοὺς δὲ καρποὺς γλυκεῖς.

Παῖδεία εὐτυχοῦσι μὲν εἶναι κόσμος, ἀτυχοῦσι δὲ καταφύγιον.

Τὰς μὲν πόλεις ἀναθῆμασι, τὰς δὲ ψυχὰς μαθημασι δεῖ κοσμεῖν.

Σωκράτης ἐρωτηθεὶς, τί τῶν ζώων κάλλιστον, ἐφη· Ἄνθρωπος παιδεῖα κεκοσμημένος.

Ὁ αὐτὸς ἐνεδιζόμενος ὑπὸ τίνος ὅτι βαρβαρίζει, ἐφη· Ἐγὼ μὲν τῷ λόγῳ, ὁμοῖς δὲ τῷ τρόπῳ.

B Σόλων ἐνεδιζόμενός ποτε ὅτι δίκην ἔχων ἐμισθόσατο ῥήτορα, καὶ γὰρ, ἐφη, ὅταν δείκνω ἔχω, μάγειρον μισθοῦμαι.

Κλεάνθης τοὺς ἀπαιδεύτους ἐφη μόνῃ τῇ μορτῇ τῶν θηρίων διαφέρειν.

Ἐμπεδοκλῆς πρὸς τὸν λέγοντα, ὅτι οὐδένα σοφὸν εὐρεῖν δύναμαι, κατὰ λόγον, εἶπε· τὸν γὰρ ζητοῦντα σοφὸν αὐτὸν πρότερον εἶναι δεῖ σοφόν.

Θεόκριτος ὁ Χίος ἀφουὺς ποιητοῦ ἀκρόασιν ποιούμενος, ἐρωτώμενος ὑπ' αὐτοῦ ποῦ ἐστιν τὰ καλὰ εἰρημένα, ἐφη· Ἄ παρῆλπας.

Φιλόσοφος ἔχων δύο μαθητὰς, ἕνα μὲν ἀφυῆ, φιλόπονον δὲ, ἕτερον δὲ εὐφυῆ, ἀργὸν δὲ, εἶπεν· Ἀρ' ὀψότεροι ἀπόλοισθε· ὅτι σὺ μὲν θάλων οὐ δύνῃ, σὺ δὲ δυνάμενος οὐ θίλεις.

Βέλτιον ὀφθαλμῷ καλεῖσθαι, ἢ ἀμαθῆ.

Ὁ μὲν γεωργὸς τὴν γῆν, ὁ δὲ φιλόσοφος τὴν ψυχὴν ἐξημεροῖ.

Ταῖς μὲν πόλεσι τὰ τελεῖν, ταῖς δὲ ψυχαῖς ὁ ἐκ παιδείας νοὺς κόσμον καὶ ἀσφάλειαν παρέχεται.

Νεανίσκου ἐν θεάτρῳ ἐναδρυνόμενου, καὶ λέγοντος σοφὸς εἶναι, πολλοὺς ὀμιλήσας σοφοὺς, εἶπε τις· Κάγω πολλοὺς πλουσίους, ἀλλὰ πλεούσιος οὐκ εἰμὶ.

Ὁ αὐτὸς ἐφη· Οὐ καλὸν πεπαιδευμένον ἐν ἀπαιδεύτοις διαλέγεσθαι, ὥσπερ οὐδὲ νήφοντα μεθύουσιν.

D Οἰνοπίδης ὄρνῳ μετράκιον πολλὰ βιβλία κτῶμενον, ἐφη· Μὴ τῇ κιβωτῷ, ἀλλὰ τῷ στήθει.

Σωκράτης ἐρωτηθεὶς τί ἥδιστον ἐν τῷ βίῳ, ἐφη· Παιδεία καὶ ἀρετὴ, καὶ ἱστορία τῶν ἀγνοουμένων.

Λάσος ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τίνος τί εἴη σφώτατον, ἤειρε, ἐφη.

Ὁ αὐτὸς, ἀφουὺς ζωγράφου λέγοντος· αὐτῷ, Κενίασόν σου τὴν οἰκίαν, ἵνα αὐτὴν ζωγραφήσω, ἐφη· Οὐδμενοῦν, ἀλλὰ σὺ πρότερον αὐτὴν ζωγράψῃς, ἵνα μετὰ ταῦτα ἐγὼ αὐτὴν κονιάσω.

Ἡ διὰ τῶν πραγμάτων ἐμπειρία χρεῖται πάντης σοφιστικῆς διδασκαλίας ἐστὶ.

Τί ἡ γῆ βαρύτερον βασιτεῖται; Ἄνθρωπον ἀπαι-
δευτον.

Οἱ πεπαιδευμένοι τόσον διαφέρουσι τῶν ἀπαι-
δευτων, ὅσον θεὸς τῶν ἀνθρώπων.

Κακοὶ συνεχῶς ὁμιλῶν γενήσεται κατὸς ἐκεί-
νους ὁμοῖος.

ΛΟΓΟΣ ΝΑ΄.

Περὶ ἐκείνου.

Οὐαὶ ὅμιν ὅταν καλῶς εἰπῶσιν ὅμᾳς οἱ ἄνθρωποι·
κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποιοῦν τοὺς ψευδοπροφήτας οἱ
πατέρες αὐτῶν.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐξέρχεται εὐλογία καὶ
κατάρτα.

Δοκίμιον ἀργυρίου καὶ χρυσοῦ πύρωσις· ἄνθρω-
πὸς δὲ δοκιμάζεται διὰ στόματος ἐγκωμιάζοντων αὐ-
τόν.

Μὴ πρὸς ἐκείνους χαυνώδωμεν τοὺς ὑπὲρ τὴν
ἀλήθειαν.

Αἱ τῶν τιμῶν ὑπερβολαὶ παρασκευάζουσι τινα·
καὶ τοῦ δέοντος ὑπερφορῶνται.

Πρώτη τῶν εὐεργεσιῶν τὸ ἐπαινεῖσθαι τὰ καλά.
Ζήλου γὰρ ὁ ἐπαινος· πρόδεος, ζῆλος δὲ ἀρετῆς·
ἀρετὴ δὲ μακαριότητος, ἥ δὲ τὸ ἄκρον τῶν ἡμετέρων,
καὶ πρὸς ὃ τείνει πᾶσα σπουδαία κίνησις.

Πολλοὶ πολλὰκις αὐτὰ· τὰς ἀρετὰς διὰ τοὺς πό-
νους φεύγοντες, διὰ τὴν ἐξ αὐτῶν εὐφημίαν αἰρῶν-
ται ποιεῖν.

Οὐ μόνον τὸ μετεῖναι καὶ ζηλοῦν ἀρετὴν, ἀλλὰ
καὶ τὸ τοῦ· μετιόντας ἐπαινεῖν καὶ θαυμάζειν, φέρει
τινὰ μεθόδον ἡμῖν οὐ μικράν.

Ὅσπερ οὐχ οἱ τὰ φαῦλα πράσσοντες· μόνον, ἀλλὰ
καὶ οἱ τοῦτους ἐγκωμιάζοντες· αἵς αὐτῆς ἡ καὶ χα-
λεπωδὲς κοινωνήσουσι· κολάσεως· οὕτως οἱ τοὺς
ἀγαθοὺς ἐπαινοῦντες καὶ θαυμάζοντες, συμμερισταὶ
τῶν ἐκείνους ἀποκαίμενων στεφάνων εἰσι· καὶ τοῦτο
αὐτὸ ἀπὸ τῆς Γραφῆς ἐστιν ἰδίᾳ· πρὸς γοῦν τὴν
Ἀβραὰμ ὁ θεὸς ἔλεγεν· «Τοὺς εὐλογοῦντάς σε εὐ-
λογήσω, καὶ τοὺς καταρωμένους σε καταράσομαι.»

Ὁ γὰρ ἐπὶ τοῖς κατορθώμασιν ἐπαινος· σφοδρότε-
ραν τοῖς κατορθώμασι τὴν πρὸς τὸ κρεῖττον ἐπιθυ-
μίαν προστίθῃσι.

Σοφὸν τινα τῶν κολάων τινὲς ἐμακάριζόν· ὃ δὲ
φῆσι πρὸς αὐτούς· «Εἰ μὲν τοῦ ἐπαινεῖν με παύση-
σθε, ἐκ τῆς ὁμῶν ὑποχωρήσεως μέγα εἶναι ἐμαυ-
τὸν νοήσῃ· εἰ δὲ ἐπαινοῦνται· οὐ παύσεσθε, ἐκ τοῦ
ὁμῶν ἐπαινοῦ τὴν ἐμαυτοῦ ἀκαθαρσίαν στοχάζο-
μαι.»

Ἐπίπλεστοι· ἐπαινοί· ἀληθοῦς ἀνιμάρτης φέγου.

Θηρῶνται τοῖς· μὲν καὶ τοὺς λαγωοὺς οἱ κύνες, τοῖς
δὲ ἐπαινοῖς τοὺς ἀνθρώπους οἱ πολλοί.

Τὸν μὲν λιθωντὸν τοῖς θεαῖς, τὸν δὲ ἐπαινον τοῖς
ἀγαθοῖς ἀπονέμειν δεῖ.

Πιστοὺς ἡγοῦ μὴ τοὺς πᾶν ὃ τι ἀν ποιεῖ καὶ λέ-
γῃ· ἐπαινοῦντας· ἀλλὰ τοὺς τοῖς ἀμαρτανόμοις
ἐπιτιμῶντας.

Οὐδὲ γὰρ πολλοὺς πολλὰκις· καὶ λυθῆσθαι τῶν ἀν-
θρώπων ὁ ἐπαινος. Χαυνοὶ γὰρ τὴν προθυμίαν, καὶ
τὸν ὁρμὸν λυπαίνονται. Καὶ ἡγοῦμένους· τὰ αὐτὸ κατ-

PATRUL. GR. CXXXVI.

Quidnam gravissimum terra fert? Hominem im-
peritum.

Docti ab indoctis tantum differunt, quantum Deus
ab hominibus.

Si malis saepe converseris, fles etiam ipse similis
eis.

SERMO LI [ad. LI].

De laude.

Luc. Væ vobis cum laudaverint vos homines. Se-
cundum hæc enim faciebant pseudoprophetas patres
eorum.

Jac. III. Eodem ore procedit benedictio et exse-
cratio.

92 Argenti et auri probatio per ignem fit: vir
autem probatur per os laudantium eum.

S. Basilii. Ne nobis stude placeamus propter lau-
des quæ veritatem excedunt.

Theologi. Nimirum honores redigunt aliquos ad ni-
miam superbiam.

Præcipuum beneficium est in rebus honestis lau-
dari. Laus enim parit æmulationem, æmulationis virtu-
tem, virtus felicitatem, quæ supremum et finis est
omnium quæ desiderantur, et quo omnis viri boni
motus refertur.

S. Chrysost. Multi saepe cum virtutes ipsas propter
laborem fugiant, gloriæ tamen gratia sequentis eas
labores suscipiunt.

Nonsolum exercere et æmulari virtutem, sed etiam
exercerent alios laudare ac admirari, mercedem
non exigam nobis confert.

Quemadmodum non modo qui mala faciunt, sed
etiam qui laudant eos, ejusdem aut gravioris quo-
que participes erunt supplicii: ita qui bonos laudant
et admirantur, consortes erunt coronarum quæ
illis destinatæ sunt. Exemplum autem et argumen-
tum in Scriptura habemus; dixit enim Dominus
ad Abraham: «Benedicentes tibi benedicam, et
exsecrantes exsecrabor.»

Laus enim propter egregia facta augeat animi
aviditatem ad meliora in illis qui aliquid bene
gesserunt.

Clementis. Assentatores quidam beatorum prædi-
cabant sapientem quemdam; ille vero dicebat ad
eos: Si me laudare destiteritis, ex discessu vestro
magnum aliquem meipsum cogitabo; si vero lau-
dare non desinistis, ex laude vestra meam impuri-
tatem conjicio.

Laus ficta pejor est reprehensione vera.
Venatores quidem canibus venantur lepores,
stultos autem plerique capiunt laudibus.

Diis thus, bonis autem viris laudem tribuere
convenit.

Fideles tibi existimato non qui dicta factaque
tua laudaverint omnia, sed qui peccata reprehē-
dant.

Theodoret. Multis saepe hominibus nocet lauda-
tio. Laxat enim animi vigorem, et cursum impedit.
Et aliquis ipsum curriculum suum se consecratum

existens (hæc enim persuasio per laudem se insinuat) currere desinit. et victoriam perdit.

Moschionis. Si bene audire cupis, bene loqui discas. Coneris bene facere, et sic bene audiendi fructum acquires.

Polyani. Præsentes neque vituperes, neque laudes, hoc enim adulationem, illud 93 inimicitiam parit.

Antagenis. Operam da ut vivus laudabilis, mortuus autem beatus judicaris.

Idem dixit, Cum multi me laudant, tum nullius prelii meipsum existimo; cum vero pauci, bonum et egregium hominem.

Civilitatis ornamentum est fortitudo virorum; corporis, pulchritudo; animæ, justitia: his contraria decori sunt. Oportet autem virum, et mulierem, et sermonem, et factum, et civilitatem, et rem quamlibet, si laude digna sit, laudando honorare, indignam vero vituperio afficere. Æque enim vitiosum et stolidum est, vituperare laudanda, et laudare vituperanda.

SERMO LII [al. VIII].

De adulatione.

Luc. vi. Tunc quando bene vobis dixerint homines.

Juda. Hi sunt murmuratores, queruli, juxta concupiscentias suas ambulantes, et os illorum loquitur tumida, admirantes personas, utilitatis gratia.

Per blandiloquentiam decipiunt corda simplicium.

Solomon. Sermones astutorum molles sunt, sed feriunt penetralia viscerum.

Mellior est vir qui redarguit, quam qui adulatur.

Isa. Qui vos felices predicant, seducunt vos, et callem viæ perturbant.

S. Basilii. Fugiamus adulationem et assentationem, et insidiosæ vulpis astutiam et varias fraudes. Nihil enim intolerabilius est recte sapientibus quam vivere ad gloriam, et ad opinionem pluribus ratam respicere, non autem rectam rationem viæ ducem instituire.

In hoc amicus ab adulatore differt, quod hic quidem conversatur ad voluptatem, ille vero molestis etiam non abstinet.

Theologi. Est enim viri magnanimi, amicorum potius libertatem approbare, quam inimicorum adulationem.

Multo gâtius est per molestiam parvam utilitatis plurimum conciliare, quam voluptatem sectando totius sortis jacturam inferre.

S. Chrysost. Cum aliqua mutatio sit in deterius, tunc auferuntur adulatorum personæ: tum chorus histrionum, et rei simulatio arguuntur. Aperiantur omnium ora, execrandum, improbum et hominem pessimum vocitant. An non heri assentabaris ei, et manus ejus deosculabaris? Persona hæc

Α εὐληφίνας τοῦ δρόμου τὸ τέρμα (τοῦτο γὰρ ὁ ἱκανὸς ὑπαινίσταται) παύεται τοῦ τρίχειν, καὶ τὴν νίκην ἀπώλλυσι.

Εἰ θέλεις καλῶς ἀκοῦειν, μάνθανε καλῶς λέγειν· πειρῶ καλῶς πράττειν, καὶ οὕτως καρπώσῃ τὸ καλῶς ἀκοῦειν.

Παρόντων μὲν μῆτε φέγε, μῆτε ἱπταίνοι· τὸ μὲν γὰρ ἐχθρὸν φέρει, τὸ δὲ κολακείαν.

Ζῶν μὲν ἱπταίνου, ἀποθανὼν δὲ μακαρίζου.

Ὁ αὐτὸς εἶπεν, Ὅταν ἱπαινῶσθε με πολλοὶ, τότε νομίζω μὴθὲν· ἀξίος εἶναι· ὅταν δὲ ὀλίγοι, σπουδαίος ἄνθρωπος.

Κόσμος πόλει μὲν εὐανδρία, σώματι δὲ κάλλος· ψυχῇ [/. δὲ δικαιοσύνη], τὰ δ' ἐναντία τούτων ἀνομιμία. Ἄνδρα δὲ καὶ γυναῖκα καὶ λόγον καὶ ἔργον καὶ πόλιν καὶ πρᾶγμα χρὴ τὸ μὲν ἀξίον ἱπταίνου ἱπταίνω τιμᾶν, τῷ δ' ἀναξίῳ μῶμον ἐπιτιθεῖναι. Τῇ γὰρ ἁμαρτία καὶ ἀμαθία μὲμφισθαί τε τὰ ἱπταίνετὰ, καὶ ἱπταίνεσθαι τὰ ἠωρητά.

ΛΟΓΟΣ ΝΒ΄.

Περὶ κολακείας.

Οὐαί, ὅταν καλῶς εἰπωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι.

Οὗτοι εἰσι γογγυσταί, μεμφίμοιροι, κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν πορευόμενοι, καὶ τὸ στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπέρογκα, θαυμάζοντες πρόσωπα ὡφελείας χάριν.

Διὰ τῆς χρηστολογίας ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων.

Λόγοι κεκώπων μαλακοί, οὗτοι δὲ τυπτοῦσιν εἰς ταμεῖα σπλάγγνων.

Κρείσσων ἄνθρωπος ἡλέγχων τοῦ κολακεύοντος.

Οἱ μακαρίζοντες ὑμᾶς κτανῶσιν ὑμᾶς, καὶ τὴν τρίβον τῶν ἰδῶν ταράσσουσιν.

Φύγωμεν κολακείας καὶ θωπείας, καὶ τῆς ἐρχιλόχου ἀλώπεκος τὸ κεφαλῶν καὶ ποικίλων. Οὐδὲν γὰρ χαλεπώτερον τοῖς εὖ φρονοῦσι τοῦ πρὸς ὀξὺν ζῆν, καὶ τὰ τοῖς πολλοῖς δοκοῦντα περισκοπεῖν, καὶ μὴ τὸν ὁρθὸν λόγον ἡγεμόνα ποιῆσθαι τῷ βίῳ.

Τοῦτο φίλος κολακὸς διενήνοχε, τὸ τὸν μὲν πρὸς ἡθὲν ὁμιλεῖν, τὸν δὲ μῆτε τῶν λυπούντων ἀπείχεσθαι.

Ἔστι γὰρ ἄνθρωπος μεγαλόφρωνος φίλων ἀποβίχου καὶ μᾶλλον ἐλευθερίαν, ἢ ἐχθρῶν κολακείαν.

Πολλῷ βέλτιον βραχὺ λυθήσαντα, μῆγιστα ὠφελῆσαι, ἢ τὸ πρὸς ἡθὲν δυνάκοντα, ζημῶσαι τῷ κεφαλῶν.

Ὅταν μεταβολὴ εἰς γένηται πρὸς τὸ χεῖρον, τότε τῶν κολάκων ἀφαιρεῖται τὰ πρόσωπα· τότε ὁ χεῖρος ἀλέγχεται τῶν ὑποκαρτίων, καὶ ἡ σκλήρως τοῦ πρᾶγματος. Ἀνοίγεται πάντων τὰ στόματα. Ὁ μαρὸς, λέγοντες, ὁ πανηρὸς, ὁ ταμπόνηρος. Οὐ χυθεῖ αὐτῶν ἐκλόκευς; οὐ τὰς χεῖρας αὐτοῦ κατε-

φύλας; Προσωπείον ἦν ἔκείνα. Ἦλθεν ὁ καιρὸς, A erant; nunc tempus venit, in quo personam abieci, et animi mei sententiam declaravi.

Νόσος φιλίας ἡ κολακεία.

Τὰς τῶν ἀρχόντων εὐπραγίας μᾶλλον ἢ τοὺς ἀρχόντας αὐτοὺς εὐδόξαι θεραπεύειν οἱ πλείστοι.

Ἔοικεν ἡ κολακεία γραπτῇ πανοπλίᾳ. Διὸ τίρῃν μὲν ἔχει, χρεῖαν δὲ οὐδεμίαν παρέχει.

Τὰ μὲν ξύλα τὸ πῦρ αὐθιγόντα, ὅπ' αὐτοῦ πυρὸς καταναλίσκονται· ὁ δὲ πλοῦτος τρέφων τοὺς κολακὰς ὅπ' αὐτῶν τούτων διαφθείρεται.

Ὅσοι οἱ κόρακες παρεδραύοντες ἐξορύσσουσι τοὺς τῶν νεκρῶν ὀφθαλμούς, οὕτως οἱ κολακὰς τοὺς ἰκαίλους τοὺς λογισμούς διαφθείρουσι τῶν ἀνθρώπων.

Λαγὺ μὲν κύνα, φίλῳ δὲ κολακὰ φύσει πολέμιον ἦγγετον.

Χαίρει χρὴ τοὺς ἐλέγχουσιν, οὐ τοὺς κολακεύουσιν. Οἱ μὲν γὰρ ἡμᾶς λυποῦντες διεγείρουσιν, οἱ δὲ χαριζόμενοι ἐκλύουσι καὶ σκαλίζουν.

Διδρα καὶ τοὺς τέχνη κολακεύοντας, καὶ τοὺς μετ' εὐνοίας θεραπεύοντας, ἵνα μὴ πλείον οἱ πονηροὶ τῶν χρηστῶν ἔχουσιν.

Μίσει τοὺς κολακεύοντας, ὥσπερ τοὺς ἐξαπατώντας. Ἀμφότεροι γὰρ πιστευθέντες τοὺς πιστεύσαντας ἀδικοῦσι.

Ἐπὶ τῆς κολακείας ὥσπερ ἐπὶ τοῦ μνήματος αὐτὸ μόνον τὸ ὄνομα τῆς φιλίας ἐπιγράφεται.

Ὁ αὐτὸς ἐρωτηθεὶς τί τῶν θηρίων χάριστα δάκει, ἔφη· «τῶν μὲν ἀγρίων συκοφάντης, τῶν δ' ἡμέρων κολαξ.»

Δημοσθένης ἔφη, τὸν κολακὰ τοῦτο διαφέρει τοῦ κόρακος, ὅτι ὁ μὲν ζῶντας, ὁ δὲ νεκροὺς ἐσθίει.

Ἀντισθένης φησὶν· Αἰρετώτερον εἰς κόρακας ἱμπεῖσθαι ἢ εἰς κολακὰς· οἱ μὲν γὰρ ἀποθανόντας τὸ σῶμα, οἱ δὲ ζῶντος τὴν ψυχὴν λυμαίνονται.

Οἱ μὲν κόρακες τῶν τετελευτησάντων τοὺς ὀφθαλμούς λυμαίνονται, οἱ δὲ κολακὰς τῶν ζώντων τὰς ψυχὰς διαφθείρουσιν.

Ὅσπερ ὁ Ἀκταίος ὑπὸ τῶν τρεφομένων ὅπ' αὐτοῦ πυρὸς ἀπέθανεν, οὕτως οἱ κολακὰς τοὺς τρέφοντας κατασθίουσιν.

Κρέτης πρὸς νέον πλούσιον, πολλοὺς κολακὰς ἐπισυρόμενον, εἶπε· Νεανίσκα, ἐλεῶ σοὺ τὴν ἐρημίαν.

Ἐλέγχε σαυτὸν ὅστις εἰ, καὶ μὴ πρὸς χάριν

ἄκου', ἀφαιροῦ δὲ κολάκων παρέρχεται.

Χαίρει τοὺς ἐλέγχουσιν· οὐ μᾶλλον ἢ τοὺς κολακεύουσιν· ὥς δ' ἰχθύων χεῖρωνα· ἐκτρέφου τοὺς κολακεύοντας.

Ἡ τῶν κολάκων εὐνοία καθάπερ ἐκ τροπῆς φεύγει τὰς ἀτυχίας.

Ἀποστρέφου τῶν κολάκων τοὺς ἀπατηλοὺς λόγους· ἐξαμβλύνοντες γὰρ τοὺς τῆς ψυχῆς λογισμούς,

Clementis. Adulatio morbus est amicitiae.

Plerique magis sollicitatem principum quam principes ipsos colere solent.

Plutarchi. Adulatio similis est panopliæ pictæ: 94 delectat enim solam, nihil vero utilitatis præbet.

Ligna quidem augendo ignem ab ipso igne consumuntur: divitiæ autem cum nutriant adulatores, ab his ipsis perduntur.

Quemadmodum corvi cadaverum oculos effodiunt, sic adulatores suis laudibus hominum animos corrumpunt.

Lepori canem, amico adulatorem natura infestum esse cogitandum est.

Gaudendum est commercio reprehendentium, non adulantium; hi enim gratificando dimoluntur et subvertunt nos, illi vero molestiam exhibendo excitant et erigunt.

Vide quinam ex arte adulentur, aut ex benevolentia te colant, ne malis plus tribuas quam bonis.

Odio habeas adulantes, sicut decipientes. Utrique enim, ubi fides eis habetur, credentibus injurii sunt.

Diogenis. In adulatione veluti sepulcro nomen solum amicitiae inscriptum est.

Idem interrogatus quodnam animalium pessime morderet, dixit: «Ferorum quidem calumniam, cecurum autem adulator.»

Demosthenis. Demosthenes adulatorem in hoc differre dixit a corvo, quod hic mortuos, ille vivos devorat (1).

Antisthenis. Antisthenes inquit: Satiùs fuerit in corvos incidere, quam adulatores. Illi enim corpus mortui, hi vero animum viventis ledunt.

Epicteti. Corvi cadaverum oculos infestant, adulatores vero viventium animas corrumpunt.

Phavorini. Sicut Actæonem nutriti ab ipso canes occiderunt, ita devorantur ab adulatoribus nutritores eorum.

Crates ad juvenem quendam locupletem, multos adulatores secum ducentem, dixit: Adolescens, miseret me tuæ solitudinis.

Zenonis. Castiga te quisquis es, nec ad gratiam Audias, sed aufer assentatoribus libertatem.

Pythagoræ. Gaude potius argumentibus te, quam adulantibus; et tanquam deteriores inimicis adulatores aversare.

Socratis. Adulatorum benevolentia tanquam hostibus tergo dato fugit infortunium.

Philonis. Aversare fraudulentos adulatorum sermones, qui cum animæ rationem hebetent, verita-

(1) Apud Græcos lepida paronomasia est inter κόραξ, corvus, et κολαξ, adulator.

tem in rebus perspicere non sinunt. Aut enim laudant vituperanda, aut vituperant saepe quæ omnem laudem excellunt.

Sotionis ex libro Deira. Delphini quousque unda subest comitantur natantes, in litus vero nunquam **95** egrediuntur. Sic adulatorum in sereno rerum statu manent: sicut qui amicos ad peregrinationem cunctes, dum via plana est, deducunt, cum asperior esse recedunt.

Dionis. Omnium fere vitiorum turpissima deprehenditur adulatio.

Phocion. Phocion ad Antipatrum dicere solebat: Non potes me et amico et adulatorem uti.

SERMO LIII (al. LIII).
De vituperio et calumnia.

Matth. v. Beati estis quando probra in vos jecerint et persecuti fuerint.

I Cor. iv. Male audientes benedicimus, conviciis affecti obsecramus.

Prov. x. Abscondunt inimicitiam labia iusta: qui autem proferunt convicia, stultissimi sunt.

Sirach. Peccator turbabit amicos, et inter pacificos calumniam projiciet.

Priusquam examines rem, ne accuses; considera primum, et postea reprehende.

S. Basilii. Verba non solent molestiam et dolorem concitare, sed contemptus illius qui convicia dixerit contra nos, et sua cuiusque imaginatio.

Iliberales isti cultus magnos dominos comitari solent, apud quos qui nihil proprii boni habent unde innotescant, ex alienis vitis seipsos commendant.

Tribus simul damnosus est calumniator. Nam et illi quem tradit injurius est, et audientibus eum, et ipse sibi.

Non magna res est reprehendere, imo facilissima et cujuslibet volentis: suum vero consilium culpæ apponere, viri pii et cordati est.

Præstat male audire, quam male dicere.

Reprehensionem non vulgares modo, sed etiam præstantissimi incurrunt.

Quemadmodum benedictio et laudatio principum est amicitia, sic maledictio et calumnia inimicitia et odio, et infinitis malis initium et ansam præbet.

S. Chrysost. Fieri non potest ut qui virtute præditi sunt apud omnes bene audiant.

Si qui temere aures præbent, venia indigni sunt, quomodo illi se defendent qui calumnias et convicia proferunt?

Ne doleamus male audientes, nisi merito male audiamus.

Plurimi suis peccatis patrocinantur, accusant autem aliena.

Maximi. Calumniatori aures ne præbeas, ne duplex peccatum cum illo committas, tum te ipsum

A οὐ συγχωροῦσι τῶν πραγμάτων τὴν ἀλήθειαν. Ἡ γὰρ ἐκτανοῦσι τὰ φέγουσι ἄξια, ἢ φέγουσι πολλάκις τὰ ἱσχυρῶς χρῆσται.

Οἱ δελφίνες μέχρι τοῦ κλύδωνος συνδιανήχονται τοῖς κολυμβώσι, πρὸς δὲ τὸ ξηρὸν οὐκ ἐξοκίλλουσιν· οὕτως οἱ κολακῆς ἐν αὐτῇ παραμένονσι, καὶ τοῖς φίλοις εἰς ἀποδημίαν προπέμποντες μέχρι τῆς λείας συμπαρακολουθοῦσιν· ἐπειδὴν δὲ εἰς τραχείαν ἐλθῶσιν, ἀπίσιν.

Παῶν γὰρ τῶν κακῶν αἰσχίστην ἂν τις εἶποι τὴν κολακείαν.

Φωκίων εἰσθεὶς λέγειν πρὸς Ἀντίπατρον· Οὐ δύναται μοι καὶ φίλος καὶ κολακῆς χρῆσθαι.

ΛΟΓΟΣ ΝΓ'.

Περὶ ψόρου καὶ διαβολῆς.

B Μακάριοι ἐστέ, ὅταν ἐκείνων ὁμῶς καὶ δώξωσιν.

Λοιδοροῦμενοι, εὐλογοῦμεν· βλασφημοῦμενοι, παρακαλοῦμεν.

Καλύπτουσιν ἔχθραν χειρὶ δικαία· οἱ δὲ ἐκφέροντες λοιδορίας ἀφρονέστατοι εἰσι.

Ἄνθρωπος ἀμαρτωλὸς ταράζει φίλους, καὶ ἀνὰ μίσον ἐξηγουμένους βαλεῖ διαβολήν.

Πρὶν ἐξετάσης, μὴ μέμψῃ. Νόησον πρῶτον, καὶ τότε ἐπιτίμα.

Οὐ τὰ ῥήματα πέφυκε τὰς λύπας κινεῖν, ἀλλ' ἡ κατὰ τοῦ λοιδορησαντος ἡμᾶς ὑπεροψία, καὶ ἡ ἐκείνου αὐτῶν φαντασία.

Πεφύκασι πῶς ταῖς μεγάλαις δυναστείαις αἱ ἀνελεύθεροι αὐτὰ παραφύσθαι θεραπείαι, αἱ δὲ τὸ ἀπορεῖν οἰκίῳ ἀγαθῷ δ'· οὐ γνωριζώσιν, ἐκ τῶν ἁλλοτρίων κακῶν ἑαυτοῦς συνιστῶσιν.

C Τρισὶν ὁμοῦ προσώποις τὴν βλάβην προστρέχεται ὁ διαβάλλων· τὸν τε γὰρ συκοφαντούμενον ὀδύκει, καὶ πρὸς οὗς ὁ λόγος ἐστὶν αὐτῷ, καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν.

Τὸ μὲν ἐπιτιμᾶν οὐ μέγα· βέλτερον γὰρ καὶ τοῦ βεβλημένου παντός· τὸ δὲ ἀντεισάγειν τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἀνδρὸς εὐσεβοῦς καὶ νοῦν ἔχοντος.

Κακῶς ἀκούειν κρίσιν ἢ λέγειν κακῶς.

Ἀπύεται οὐ τῶν πολλῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρίστων ὁ μῶμος.

Ὅσπερ τὸ καλὸν λέγειν καὶ ἐγκωμιάζειν ἀρχὴ φίλας ἐστίν, οὕτω τὸ κακῶς λέγειν καὶ διαβάλλειν. **D** ἔχθρας καὶ ἀπεχθείας καὶ μυρίων κακῶν ἀρχὴ καὶ ὑπόθεσις γέγονε.

Οὐ δυνατόν τοις ἐν ἀρετῇ ὄντας παρὰ πάντων ἀκούειν καλῶς.

Εἰ οἱ παραδεχόμενοι ἀκοήν καταίαν οὐκ ἂν τύχοιεν συγγνώμης, οἱ διαβάλλοντες καὶ λοιδοροῦντες ποῖαν ἔξουσιν ἀπολογίαν;

Μὴ τῷ κακῶς ἀκούειν ἀλγῶμεν, ἀλλὰ τῷ δικαίως ἀκούειν κακῶς.

Οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων τῶν μὲν ἰδίῳ ἀμαρτημάτων συνήγοροι γίνονται, τῶν δὲ ἁλλοτρίων κατηγοροί.

Ἐπιστάμιζε τὸν διαβάλλοντα ἐν ἀκραίῃ σου, ἵνα μὴ διπλὴν ἀμαρτίαν σὺν αὐτῷ ἀμαρτάνῃς, καὶ σὺν

τὸν φιλοφρονεῖν οὐκ ἀνακρίπτειν.

Ὅς εὐχερῶς τὰς ἀλλοτρίας διαβολὰς ἀποδέχεται, οὐδὲ τῶν ὁμοίων οὗτος ἀπέχεται πράξεων. Ἡ γὰρ ἐργασία τοῦ ταπεινοῦς εἰς κοινωνίαν φιλεῖ καθέλειν καὶ τὸν ἀναίτιον.

Γνώσσα βλάβημος διανοίας κακῆς ἐλεγγος.

Καθάπερ ἡ Αἰσώπειος ἀλεκτορίς, πρὸς τὴν αἰλουρονῶς δὴ κατ' εὐνοίαν, αὐτῆς νοσοῦσης, ὅπως ἔχει πυνθανομένης, Καλῶς, εἶπεν, ἂν εὐ ἀποστής· οὕτω πρὸς τοιοῦτον ἄνθρωπον ἐμβαλόντα λόγον ὑπὲρ τῆς διαφορᾶς, καὶ πυνθανόμενον καὶ ὑπορούττοντα τῶν ἀποβόητων ἐνια χρῆ λέγειν· Ἄλλ' ἐμοίγε πρᾶγμα πρὸς ἀδελφὸν οὐδὲν, ἂν μήτε ἐγὼ τοῖς διαβάλλουσι προσίγω, μήτε ἐκεῖνος.

Υἱοῦρον καὶ διάβολον ἄνδρα μὴ προσδέχου· οὐ γὰρ ἔνεκεν εὐνοίας τοῦτο ποιεῖ. Ὅς γὰρ τὰ τῶν ἄλλων ἀπόρρητα ἀπεκάλυψε σοι, ὥσαυτάς καὶ τὰ ὑπὸ σοῦ λεγόμενα ἑτέροις ἀναθήσεται.

Ὑπὸ πολλῶν διαβάλλεσθαι κακῶν οὕτε ἀληθές οὕτε βλαβερὸν· τὸ δὲ ὑφ' ἑνὸς ἀγαθοῦ φέγεσθαι καὶ ἀληθές, καὶ λυσιτελές.

Τινὸς σοφιστοῦ αἰτιωμένου αὐτὸν, καὶ λέγοντος, Αἰὰ τί με κακῶς λέγεις; Ὅτι μὴ καταφρονεῖς, ἔφη, τὸν κακῶς λέγοντα.

Πελοπίδου ἀνδρείου στρατιώτου διαβληθέντος τῷ Δημῳάκτῃ, ὥς βλασφημοῦντος αὐτὸν, Ἐγὼ τὰ μὲν ἔργα, ἔφη, αὐτοῦ βλέπω, τὸν δὲ λόγον οὐκ ἤκουσα. Αἰ. Πελοπίδας ἀνδρείου στρατιώτου διαβληθέντος αὐτῷ, ὥς βλασφημοῦντος, κ. τ. λ.

Ἦσιον οὐδὲν, οὐδὲ μουσικώτερον

Ἔστ' ἡ δύνασθαι λοιδοροῦμενον φέρειν.

Καὶ γὰρ ὁ λοιδορῶν, ἂν ὁ λοιδοροῦμενος;

Μὴ προσποιεῖται, λοιδορεῖται ὁ λοιδορῶν.

Ὅστις διαβολαῖς γε καίθεται ταχὺ,

Ἦτοι πονηρὸς αὐτὸς ἐστὶ τοῖς τρόποις,

Ἡ παντάπασι παιδαρίου γνώμην ἔχει.

Πολλοὶ γοῦν ἤδη μεῖζω κακὰ πεπόνθασιν ὑπὸ τῶν διαβολῶν ἢ τῶν πολέμων. Καὶ πολλοὶ ἤδη μεῖζω ἠδίκηνται ὑπὸ τῆς τῶν ὧτων ἀσθενείας, ἢ ὑπὸ τῆς τῶν ἐγερῶν ἐπιβουλῆς.

Κακουργότερον οὐδὲν διαβολῆς ἐστὶ που.

Λάθρα γὰρ ἀπατήσας τὸν πεπεισμένον,

Μῆος ἀνακλάττει πρὸς τὸν οὐδὲν αἴτιον.

Ὁ διαβαλὼν φίλον μὴ εὐδοκιμεῖτω, κτλ ἀληθῆ λέγει.

Εἰπόντος αὐτῷ τινος, Ὁ φίλος σε λάθρα λοιδορεῖ, εἶπε· Μὴ ἔλεγγε αὐτὸν, ἐπεὶ φανερώς αὐτὸ ἔχει ποιεῖν.

Ὁ μὲν ἀγαθὸς δρομεὺς τῆς ὑσπληγγος εὐθὺς καταπεισοῦσης, μόνου τοῦ πρῶτον ἐπιεικόμενος, καὶ τὴν διάνοιαν ἀποτείνας πρὸς τὸ τέρμα, καὶ ποτὶ τὴν ἐλπίδα τῆς νίκης ἔχων, τῷ πλησίον οὐδὲν κακουργεί, οὐδὲ τι τοῦτου κατὰ τοὺς ἀγωνιστὰς πολυπραγμονεῖ· ὁ δὲ κακὸς ἐκεῖνος καὶ ἀναθλος ἀνταγωνιστῆς, ἀπογνοὺς τὴν ἐκ τοῦ τάχους ἐλπίδα, ἐπὶ τὴν κακοτε-

A pernicioso affectui assuefaciens, 96 tum illum adversus proximum negari non impediens.

Photii patriarchæ. Qui facile alienas calumnias admittit, ne ipse quidem similibus factis abstinet. Nam ipsa calumniarum admissio innocentem quoque qui admittit in societatem detrudere solet.

Plutarchi. Lingua blasphemata malæ mentis indicium est.

Quemadmodum Æsopica illa gallina cum ægrotaret, ad selem interrogantem eam tanquam ex benevolentia, quomodo valeret, Recte, dixit, si tu discedas: sic ad ejusmodi hominem, qui super disensione sermonem movet, et interrogat, et secreta aliqua suffodit, dicendum est: Atqui nihil ego in B fratre desidero, si nec ipse calumniante audiam, nec ille.

Socratis. Loquacem et calumniatorem ne admittas: non enim ex benevolentia id facit, sed ut aliorum arcana tibi detexit, similiter etiam quæ tu dixeris exponet aliis.

Moschionis. A multis malis traduci, neque verum, neque damnosum est: ab uno autem bono reprehendi, et verum et utile est.

Demonax. Cum sophista quidam culparet eum, et diceret: Cur mihi maledicis? respondit: Quoniam tu maledicentem non contemnis.

Cum Pelopides strenuus miles apud Demonaxem traductus esset, ut qui convicia in eum diceret: Ego, inquit, opera ejus respicio, sermonem vero non audiui.

Nihil suavius, neque magis musicum

Est, quam convicia ferre posse.

Nam convicia, si is contra quem dicuntur

Dissimulet, in sui auctorem recidunt.

(Philemonis.)

Quisquis statim fidem habet calumniis,

Aut moribus improbis præditus est,

Aut ingenium prorsus habet puerile. (Menandri.)

Rhegini. Multi jam majoribus malis affecti sunt per calumnias quam hostes. Et multi jam magis læsi sunt ob autium infirmitatem, quam hostium insidias.

Nihil usquam malignius est calumnia.

Hæc enim ubi clam aliquem a se persuasum decepit, Odium excitat adversus eum qui nihil est commercius.

Sexti. Qui calumniatur amicem, non laudetur, licet vera dixerit.

Chrysippi. Cum quidam ei dixisset: Amicus clam te traducit, respondit: Ne reprehendas eum; licet enim hoc illi etiam palam facere.

Luciani. Bonus quidem cursor, ut primum eurrendi signum datum est, nihil quam pergere desiderans, et animum ad metam convertens, et in pedibus victoriæ spem collocans, nihil aliæ molitur in proximum, neque quidquam de ipso 97 curat inter certatores; malus vero et ignavus antagonista, de celeritate sua desperans, ad malas artes se vertit,

et hoc unum prae omnibus spectat, ut currentem A quāvis modo retardet ac impediat, ut qui vincere nequeat, si hoc omiserit.

Dionysii regis. Dionysius rex cum audivisset duos adolescentes multa contumeliosa de ipso et tyrannide inter compotandum dixisse, utrosque vocavit ad cenam. Cum videret autem alterum ex temulentia petulantem et multa nugantem, alterum vero modeste et caute bibentem, illum ut natara ebriosum et stolidum dimisit, hunc vero interfecit tanquam ex animi proposito malevolum et inimicum.

Alexandri. Alexander cum epistolam contra medicum suum acceperisset, utpote insidiantem ei, et jam esset in ipso tempore bibendi veneni, adeo non credidit traducendi, ut simul et epistolam legerit, et venenum hauserit.

Eundem dicunt cum familiaris quidam traduceret apud eum, alteram aurem obstruxisse manu, scilicet ut illum puram absentem relinqueret.

Cleobulus illam civitatem maxime dixit bene compositam esse, ubi infamiam magis quam legem cives metuant.

Convictorum reprehensio non attingit illos qui secundum virtutem vivunt.

Diogenes. Cum a calvo quodam convicio afficeretur: Tibi contumeliam, inquit, non dico, sed capillos tuos laudo, quod melam effugerint calvam.

Cum proditor quidam ei malediceret: Gaudeo (inquit) me factum inimicum tuum: non enim inimicis, sed amicis male facis.

Aristippi. Aristippus cum contumelia a quodam afficeretur, secedebat: maledico autem persequente, ac dicente, Fugis? Etiam, inquit: nam tu male dicendi potestatem habes, ego vero non audiendi.

Demosth. Demosthenes cum quidam ei convicium faceret: Non descendo, inquit, in certamen, in quo victus victore superior est.

SERMO LIV [al. LXXXIV].

De memoria.

Luc. xii. Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur. Hoc facite in mei memoriam.

Apost. Memores estote Jesu Christi a mortuis excitati.

Prov. x. Memoria justorum cum laude, nomen autem impiorum extinguitur.

Eccli. vii. In omnibus operibus tuis memento finis tui, et non peccabis.

S. Basilii. Non fieri potest ut a justa via declinent, nisi qui Dei oblivionem animo aegri patiuntur.

Memoria est cognitū reservatio, reminiscencia autem elapsi recuperatio.

Theologi. Dei memoria magis necessaria est quam respiratio.

Deum operibus cole, verbis lauda, mente venerare.

Clementis. Evidens memoria mortis ciborum ap-

χρίαν τρέπεται, καὶ τοῦτο μόνον ἐξ ἀπαντός σκοπεῖ, ὅπως τὸν τρέγοντα ἐπισχῶν, ἢ ἀμποδίσας ἐπιστορεῇ, ὥς, εἰ ταύτου διαμάρτοι, οὐκ ἂν ποτα νικῆσαι δύναμενος.

Διονύσιος ὁ βασιλεὺς ἀκούσας δύο νεανίσκους πολλὰ βλάσφημα περὶ αὐτοῦ καὶ τῆς τυραννίδος εἰρηκέναι παρὰ πότον, ἀμφοτέρους ἐκάλεσε περὶ δειπνῶν· ὁρῶν δὲ τὸν μὲν παροινούντα καὶ ληροῦντα πολλὰ, τὸν δὲ κοσμίως μετ' εὐλαβείας ταῖς πόσει χρώμενον, ἐκείνῳ μὲν ἀπέλυσε ὡς φύσει παροινήσαντα, τοῦτον δὲ ἀνέβλεν ὡς δούλου καὶ πολέμιον ἐκ προαιρέσεως.

Ἀλέξανδρος ἐπιστολὴν κατὰ τοῦ ἱατροῦ δεξάμενος, ὡς ἐπιβουλευόντος, ἐπειδὴν ἔτυχεν ἐν αὐτῷ κατὰ φάρμακον ὥστε πλεῖν, τοσοῦτον ἀπέσχε πιστεύσαι τῷ διαβάλλοντι, ὥστε ὁμοῦ τε ἐπιστολὴν ἀνεγίνωκε, καὶ τὸ φάρμακον ἔπιεν.

Τὸν αὐτὸν φασὶ διαβαλλομένου τινὸς τῶν συνήθων, τὴν μὲν ἑτέραν τῶν ἀκοῶν ἐπιμελῶς ἐπιπράσσειν τῇ χειρὶ, ἀκαραίαν δηλονότι ταύτην διασώζοντα τῷ μὴ παρόντι.

Κλεόβουλος μάλιστα σώφρονεῖν ἔφη, ὅπου τὸν ψόγον μᾶλλον οἱ πολιτευόμενοι δεδούκασι, ἢ τὸν νόμον.

Τῶν κατ' ἀρετὴν ζώντων ὁ τῆς λαιδορίας μῦθος οὐχ ἄπτεται.

Λαιδοροῦμενος ὑπὸ τινος φαλακροῦ, ἔφη· Σὺ μὲν οὐχ ὕβριζω, τὰς δὲ τρίχας σου ἔπαινω, ὅτι κατὰ ἐξέφυγον κρᾶνιον.

Προδότης δὲ τινος κακῶς αὐτὸν λέγοντος ἔφη· Χαίρω ἑχθρὸς σου γενόμενος. Σὺ γὰρ οὐ τοὺς ἐχθροὺς, ἀλλὰ τοὺς φίλους κακῶς ποιεῖς.

Ἀριστίππος ὕβριζόμενος ὑπὸ τινος ἀνεχώρει· τοῦ δὲ ἐπιδωκόντος, καὶ λέγοντος, Φεύγεις; Ναί, ἔφη· τοῦ μὲν γὰρ κακῶς λέγειν εὐ τὴν ἀξιοσίαν ἔχεις, τοῦ δὲ μὴ ἀκροεῖν ἐγώ.

Δημοσθένης λαιδορουμένου τινὸς αὐτὸν, Ὁ σὺ καταβαίνει, εἶπεν, εἰς ἀγῶνα, ἐν ᾧ ὁ νικώμενος τοῦ νικῶντος ἐστὶ χρεῖτω.

ΛΟΓΟΣ ΝΑ'.

Περὶ μνήμης.

Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ἡμῶν διδόμενον. Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.

Μνημονεύετε Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐξηγαγμένον ἐκ νεκρῶν.

Μνήμη δικαίου μετ' ἐγκωμίων, ὄνομα δὲ ἀσέδων σέβννται.

Ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου μιμνήσκου τὰ ἑσχατὰ σου, καὶ οὐχ ἀμαρτήσεις.

Ἀμύχανον ἐκτραπῆναι τῆς δικαίας· ἰδοὺ μὴ λήθην Θεοῦ ταῖς ψυχαῖς νοσήσαντας.

Μνήμη ἐστὶν ἡ τοῦ γνωσθέντος τήρησις, ἀνάμνησις· δὲ ἡ τοῦ ἀπειθόντος ἀνάληψις.

Ἰημονιεύειν Θεοῦ μᾶλλον ἢ ἀναπνεύσειν.

Τὸν Θεὸν ἔργοις μὲν σέβου, λόγοις δὲ ὕμνει, ἐννοία δὲ τιμα.

Μνήμη θανάτου ἵνα γάρ τις περιέκοψι βρώματα

βρωμάτων δὲ ἐν ταπεινώσει κοπίντων συνεξισχύσαν πάθη.

Πλάτων ἔλεγε τοὺς μὲν νέους σφόδρα, καὶ τοὺς γέροντας ἀμνήμονας εἶναι· ὑποφέρειν γὰρ τῶν μὲν δὲ τὴν αὐξήσιν, τῶν δὲ διὰ τὴν φθίαν.

Ἐν δὲ μνημονεύεις, οὐκ ἔργάζῃ κατὰ ψυχὴν ἢ σῶμα θεὸς παρίστηκεν ἑφορός, ἐν πάσαις σου ταῖς προσευχαῖς καὶ ταῖς πράξεσιν οὐ μὴ ἀμάρτης, ἔξεις δὲ τὸν θεὸν σύνοικον.

Ὡς τῆδὺ τὴν θάλασσαν ἀπὸ γῆς ὁρᾶν, οὕτως τῆδὺ τῷ σωθέντι μνησθῆναι τῶν πόνων.

ΛΟΓΟΣ ΝΕ.

Περὶ ψυχῆς.

Ὁ εὐρών τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτὴν, καὶ ὁ ἀπολέσας αὐτὴν ἔκκεν ἐμοῦ εὐρήσει αὐτὴν.

Εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσωθεν ἀνακαινύεται ἡμέρα καὶ ἡμέρα.

Ψυχὴ εὐλογημένη πᾶσα ἀπλῆ.

Ἡ καταστροφή τῶν παρανόμων κακὴ. Τῇ γὰρ ἀσεβείᾳ τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν ἀφαιροῦνται.

Τέκνον, ἐν προθύγῃ δόξασον τὴν ψυχὴν σου, καὶ ὅς αὐτῇ τιμὴν κατὰ τὴν τάξιν [αἰ. ἐξίαν] αὐτῆς.

Ψυχῆς θησαυρὸς σῶματος ἔνδεια. Τοῦτου γὰρ πλουτοῦντος, ἐκείνη πένεται.

Δέχεται μὲν γὰρ ζωὴν ἐκ τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα· μεταλαμβάνει δὲ ἀληθόνας ἀπὸ τοῦ σῶματος ἡ ψυχὴ.

Αἰστανται καὶ πνοὴ κρατεῖται ἡ ψυχὴ. Τοῦτων γὰρ ἐκλειπόντων ἀναχωρεῖ καὶ ἡ ψυχὴ.

Οὐ μόνον ἄγγελοι τὰ καλ' ἡμεῖς· βλέπουσιν, ἀλλὰ καὶ πάντων ἀγίων αἱ ψυχαί.

Τί σοι θέλεις γενέσθαι; ψυχὴν ἐμὴν ἑρωτῶ. Τί σοι μέγα, ἢ τί μικρὸν τῶν τιμῶν; Κράτει σου. Ζήτει μόνον προθύμως τι λαμβρόν, καὶ δώσωμεν.

Σῶμα μὲν εὐεκεῖ καμνούσης ψυχῆς· ψυχὴ δὲ θάλλει καὶ ἄνω βλέπει, τῶν ἡδονῶν ὑποδαινουσῶν καὶ συναπομαραινομένων τῷ σώματι.

Τρέφεται μὲν διὰ ψυχῆς σῶμα, κοινωνεῖ δὲ διὰ σῶματος πάθος ἡ ψυχὴ.

Υποχωροῦσα τοῦ σῶματος ἡ ψυχὴ, ἐν συναισθήσει γίνεται τοῦ μέλλοντος αὐτὴν διαδέχεσθαι ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ, ἀλλὰ καὶ αἰσθάνεται τὸν ἐντεῦθεν εἰς αὐτὴν τελούμενον· αἱ δὲ τῶν δικαίων καὶ πρεσβεύειν ὑπὲρ ἡμῶν δύνανται.

Παίδομαι σοφῶν λόγοις, οὗτοι ψυχὴ πᾶσα καλὴ τε καὶ θεοφιλὴς, παιδὲν τοῦ συνδεμένου λυθείσα σῶματος· ἐνθὺνδε ἀπαλλαγῇ, εὐθὺς μὲν ἐν συναισθήσει καὶ θεωρίᾳ τοῦ μέλλοντος αὐτῇ καλοῦ γενομένη, ὅτε τοῦ ἐπισκοποῦντος ἀνακαθαρθέντος, ἡ ἀποτεθέντος· ἡ οὐκ οἶδ' ὅ τι καὶ λέγειν χρὴ, θαυμάσιον τινὰ ἡδονὴν ἡδεται καὶ ἀγάλλεται καὶ ἰσως χωρεῖ πρὸς τὸν ἑαυτῆς Δισπότην· ὥσπερ τι δεσμωτήριον χαλεπὸν τὸν ἐντεῦθεν βίον ἀποφυγοῦσα, καὶ τὰς περικειμένας ἀποσεισάμενη πείδας, ὅφ' ὧν τὸ

A petitum auferri: ablatiis autem cibis cum humillatione simul auferuntur et excinduntur affectus.

Platonis. Plato dicebat, tum valde juvenes tum senes obliuiosos esse: praeterfluere enim imagines memoriae, his propter immutationem, illis propter incrementum corporis.

98 Si semper memineris, quod operi abs te gerendo, sive per animam sive per corpus, Deus assistat spectator, in omnibus tuis et precibus et actionibus non errabis, sed Deum habebis tibi familiarem.

Ut iucundum est mare a terra prospicere, ita iucundum est servato meminisse laborem.

SERMO LV. [AL. CLXXVII].

De anima.

B Matth. x. Qui invenit animam suam, perdet eam: et qui eam perdiderit propter me, inveniet eam.

II Cor. iv. Quamvis externa noster homo corrumpitur, internus tamen renovatur de die in diem.

Prov. xi. Omnis anima benedicta simplex. Exitus iniquorum malus est. Abolent enim animam suam impietate.

Sirach x. Fili, per mansuetudinem gloriam animae tuae concilia, et eam honore quem meretur affice.

S. Basilii. Anima thesaurus est penuria corporis. Hoc enim ditato, illa inops est.

Corpus enim vitam ab anima recipit: anima vero dolorum corpora particeps sit.

Sanguine et spiritu continetur anima. His enim deficientibus anima quoque discedit.

Non solum angeli res nostras conspiciunt, sed omnium quoque sanctorum animae.

Theologi. Quid tibi vis fieri? sic animam meam interrogo. Quid tibi magnum, aut quid parvum inter res optabiles? Impera tibi. Pete splendidum aliquid, et dabimus.

Corpus quidem anima laborante bene habitum est: anima vero floret ac erigitur quando voluptates abscedunt, et simul cum corpore marcescunt.

Corpus quidem ab anima nutritur, anima vero passionis particeps efficitur a corpore.

D Anima cum a corpore discedit, praesentis quod adventurum ei est bonum aut malum, et quae hinc in ipsam conferenda sunt: iustorum autem animae etiam intercedere pro nobis possunt.

Sapientium dictis fidem habeo, quod omnis anima bona et pia, postquam astricto sibi corpore soluta hinc discesserit, mox sentiens et contemplans eventurum sibi bonum, utpote illo quod tenebras offundebat expurgato, sive deposito, sive quocunque alio modo dicebatur, mirifica quaedam voluptate mulcet, et exultat, et placida ad Dominum suum proficiscitur, a praesenti vita veluti carcere quodam gravi refugiens, et injecta sibi vincula decutiens, a quibus mentis ala detrahe-

batur, et jam quodammodo **98** per imaginationem A
destinata sibi felicitate fruitur.

S. Chrysost. Omnia duplici natura nostrae Deus
dedit, binos oculos, binas aures, binas manus,
binos pedes: si alterutra pars e duabus laesa fuerit,
necessitati per alteram inservimus: animam vero
unam dedit nobis; hanc si perdidimus, quid su-
perest quodcum in vita maneamus?

**Anima est substantia quaedam incorporea et im-
mortalis.**

**Anima est substantia genita, substantia viva in-
telligibilis.**

Chirarchi. Animæ tanquam ducis, corporis vero
tanquam militis curam habeo.

Philistionis. Animæ sapientis Deo conjungitur,
Animam non mors, sed mala vita perdit.

Zaleuci. Unumquemque igitur habere et parare
oportet animam suam, ab omnibus malis peram.
Etenim Deus non colitur ab homine malo, neque
placatur sumptibus, neque tragædiis capitur, sed
bona voluntate bonorum et iustorum operum.

Democr. Convenit homines animæ magis quam
corporis rationem habere.

Epicleti. Magis necessarium est animam quam
corpori mederi. Præstat enim mori quam male
vivere.

SERMO LVI [AL. CXLVI]

De medicis.

Luc. v. Non opus habent medico sani, sed male
affecti.

Hebr. xii. Facite ut recti sint gressus pedibus
vestris, ne claudicatio aberret a via, imo sanetur
pompus.

Solomon. Vir lenis et mansuetus medicus est
cordis.

Eceli. xxviii. Scientia medici extollet caput
eius, et eorum principibus in admiratione habebitur.

S. Basilii. Neque prorsus fugienda est ars me-
dica, nec omnem in ea spem collocare decet.
Verum ut agriculturam exercemus quidem, petimus
autem fructus a Deo, et gubernatores quidem com-
mittimus temonem, Deum autem obsecramus ut e
pelago servemur: sic etiam introducentes medicum,
in Deum sperare ne desinamus.

**Imperitus medicus ad ægrotos ingressus, pro
restitutione ipsorum in sanitatem, exiguas etiam
virium reliquias admittit.**

S. Chrysost. Veteres medicos existimo non sim-
pliciter, neque temere statuisse, ut variarum ope-
rationum exhibitio publica fieret, sed ut sanos ita
redderet tutiores.

**Illum qui non est medicus præstat non habere
medicamen. Nam ille qui habet perdit, nesciens
quomodo eo uti debeat.**

100 Gregor. Nyss. Quanto præstantior est anima
quam corpus, tanto majoris pretii est qui medetur
animis quam qui corpora curat.

Didymi. Perfectum medicum dicimus, non qui

A τῆς διανοίας περὶν καθέλκετο καὶ ὅλον ἦδη τῇ
φαντασίᾳ καρποῦται τὴν ἀποκειμένην μακαριότητα.

Πάντα διελθὼν δίδωκεν ἡμῶν ὁ Θεὸς τῇ ψυχῇ, θεὸς
ὀφθαλμοῦς, θεὸς ὠτῶν, θεὸς χειρῶν, θεὸς ποδῶν· ἐάν
ὀπότερον τούτων βλαβῇ, διὰ τοῦ ἑτέρου τὴν χρῆσιν
παρὰ μὲν οὐ μὴν ψυχὴν δὲ μίαν δίδωκεν ἡμῶν· ἐν
ταύτῃ ἀπολίσσωμεν, μετὰ τίνος ἐμδιστεύομεν;

Ψυχὴ ἐστὶν οὐσία τις ἀσώματος καὶ ἀθάνατος.

Ψυχὴ ἐστὶν οὐσία γεννητὴ, οὐσία ζῶσα νοερά.

Τῇ· ψυχῆς ὡς ἡγεμόνος ἐπιμελοῦ τοῦ δὲ σώματος
ὡς στρατιωτοῦ πρόνοια.

Ψυχὴ σοφοῦ ἀρμύζεται πρὸς Θεόν. Ψυχὴν θάνα-
τος οὐκ ἀπώλλουσιν, ἀλλὰ κακὸς βίος.

Ἐκαστον οὖν ἔχειν καὶ παρασκευάζειν δεῖ τὴν
ἐαυτοῦ ψυχὴν πάντων καθάρων τῶν κακῶν. Ὡς γὰρ
οὐ τιμᾶται Θεὸς ὑπ' ἀνθρώπου παύλου, οὐδὲ θερα-
πεύεται δαπάναις, οὐδὲ τραγωδίαις τῶν ἀλίσκο-
μένων, ἀλλ' ἀγαθῇ προαιρέσει τῶν καλῶν ἔργων
καὶ δικαίων.

Ἀνθρώποις ἀρμόδιον ψυχῆς μᾶλλον ἢ σώματος
λόγον ποιεῖσθαι.

Ψυχὴν σώματος ἀναγκασιότερον ἵσθαι· τοῦ γὰρ
κακῶς ζῆν τοῦ τεθνάναι κρείσσον.

ΛΟΓΟΣ ΝΓ΄.

Περὶ λατρῶν.

Οὐ χρῆσαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες λατροῦ, ἀλλ' οἱ
κακῶς ἔχοντες.

Τροχιὲς ὁρᾶς ποιήσατε τοῖς ποσὶν ὑμῶν, ἵνα μὴ
τὸ χυλὸν ἐκτραπῇ, λαθῇ δὲ μέλλον.

Πραθύμοιο· ἀνὴρ καρδίας λατροῦς.

Ἐπιστήμη λατροῦ ἀνυψώσει κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ
ἐναντὶ μεγιστάνων θαυμαστωθήσεται.

Ὅστις φευκτὸν πάντῃ τὴν τέχνην, οὗτ' ἐν αὐτῇ
πίστις τὰς ἐλπίδας ἔχειν ἀπολύνει. Ἀλλ' ὡς καυχῆ-
μεθα μὲν τῇ γεωργικῇ, αὐτοῦμεθα δὲ παρὰ τοῦ Θεοῦ
τοὺς καρποὺς, καὶ τῷ κυβερνήτῃ μὲν τὸ πηδάλιον
ἐπιτρέπομεν, τῷ Θεῷ δὲ προσευχόμεθα ἐκ τοῦ πε-
λάγους ἀποσωθῆναι· οὕτω καὶ λατροὶν εἰσαγόντες τῆς
D πρὸς Θεὸν ἐλπίδος· μὴ ἀπιστώμεθα.

Ἀνεπιστήμων λατροῦς πρὸς κἀμόνεας εἰσιὼν, ἀντὶ
τοῦ εἰς τὴν αὐτοῦς ἐκινᾶσθαι, καὶ τοῦ μικρὸν λαι-
φάνον τῆς δυνάμεως ἀφαιρῆσθαι.

Οἶμαι τοὺς ἀρχαίους τῶν λατρῶν οὐκ ἀπλῶς οὐδὲ
ἀλόγως νομοθετῆσαι, δημοσιεύειν τὴν τῶν ποικί-
λων ἐργασιῶν ἀπόδειξιν, ἀλλ' ἵνα τοὺς ὑγιαίνοντας
ἀσφαλίσκωται.

Τὸν γὰρ οὐκ λατρὸν βέλτιον μὴδὲ ἔχειν φάρμακον.
Ὁ μὲν οὖν μὴ ἔχων ἀπώλλουσιν, οὐκ εἰδὼς ὅπως χρῆ-
σται.

Ὅσην κρείττων ψυχὴ τοῦ σώματος, τοσούτῃ τι-
μιωτέρος τῶν τὰ σώματα θεραπευόντων ὁ τὰς ψυ-
χὰς ἐξυμῶνος.

Τίλειον λατρὸν λέγομεν οὐ τὸν θεραπεύοντα πᾶν

τως, ἀλλὰ τὸν μηδὲν εἰς ὠφέλειαν ἀνηκόντων καὶ Ἀ
θεραπείαν παραλείποντα.

Ἰατρὸν καὶ φίλον ἔγχευ τοὺς ἐν ἀνάγκαις σπου-
δαίους.

Νικοκλῆς τοὺς ἱατροὺς εὐτοχεῖ· εἰπεν, ὅτι τὰς
μὲν ἐπιτυχίας αὐτῶν ὁ ἥλιος ὁρᾷ, τὰς δὲ ἀποτυχίας
ἡ γῆ καλύπτει.

Στρατόνικος ἱατρὸν κολακεύων εἰπεν, Ἐπαινῶ
σου τὴν ἐμπειρίαν, ὅτι οὐκ ἐγὼ τοῦ ἀρρώστου κα-
τασπῆναι, τάχιον αὐτοῦ τοῦ ζῆν ἀπαλλάσσω.

Τοῖς Ἀσκληπιάδαις μεῖζον ὀφείλεται χάρις ἐπαρ-
χομένην ἀναστῆλousι νόσον ἢ παραπισσοῦσαν ἰαση-
μένοις. Τοῦ γὰρ ἀπηλλάχθαι κακοῦ τὸ μὴ πάσχειν
αἰρετώτερον.

Τοῖς μὲν νοσοῦσιν ἱατροῦς, τοῖς δὲ ἀνυχοῦσι φί-
λους· δεῖ συμπαρεῖναι.

Καὶ ἱατρὸν καὶ φίλον ὡς τὸν ἴδιον [ἢ ἥδιον], ἀλλὰ τὸν
ὠφελιμώτερον δεῖ ἐκλέγεσθαι.

Σοφὸς ἀκούσας παρὰ ἰδιώτου ἱατροῦ, ὅτι Γέρων
γίγνας, εἶπ· Ὅτι οὐκ ἐχρησάμην ἱατρῷ.

ΛΟΓΟΣ ΝΖ.

Περὶ νοσοῦντων.

Ἡσθίνησα, καὶ ἐπισκέψασθέ με.

Μιμνήσκεσθε τῶν δεσμιῶν, ὡς συνδεσμένοι τῶν
ἐσθενῶν, ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐν σώματι.

Ὁ· φράσσει τὰ ὅσα αὐτοῦ τοῦ μὴ ἀκούσαι ἀσθενούς,
καὶ αὐτὸς ἐπικαλεῖται, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἀκούων.
Μὴ δυναι ἐπισκέπτεσθαι ἀρρώστους.

Τέκνον, ἐν ἀρρώσθημασί σου μὴ παράβλεπε, ἀλλ'
εὗξει Κυρίῳ, καὶ αὐτὸς ἰάσεται σε. Ἀπόστησον
πληγμῆλαιαν, καὶ εὐθυνον χεῖρας, καὶ ἀπὸ πάσης
ἀμαρτίας καθάρισον καρδίαν. Καὶ μνημόνευσον
σεμιδάεως, καὶ ἱατρῷ ὁδὸς τόπον, καὶ γὰρ αὐτοῦ
χεῖρα. Καὶ μὴ ἀποστήτω σου· καὶ γὰρ αὐτὸν ἐκτι-
σεν ὁ Κύριος. Ἔστι καιρὸς ὅτε καὶ ἐν χερσὶν αὐτῶν
εὐδοκία. Καὶ γὰρ αὐτοὶ Κυρίῳ δεηθήσονται, ἵνα ὁ
αὐτοῖς ἀνάπαυσιν καὶ ἰαῖν χάριν ἐμβώσῃ. Ὁ
ἀμαρτάνων ἔναντι τοῦ ποιήσαντος· αὐτὸν ἐμπροστί-
ται· χεῖρας ἱατροῦ.

Τίλην ἀρετῆς ποιοῦ τὴν ἀσθένειαν.

Πολλάκις καὶ μάστιγις ἀμαρτημάτων εἰσι τὰ ἀρ-
ρώστηματα. Ὅν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος, παιδεύει.

Ἐπρεπεν ἡμῖν μὴ μακρίζεσθαι, μηδὲ κάμπε-
σθαι πρὸς τὰ πάθη, ἀλλὰ περιφρονεῖν τὸν πᾶν-
καὶ τὸ μὲν σῶμα εἶναι πείσγειν τὸ ἐκ τοῦ, πάντως ἢ
ὕστερον ἢ νῦν λυθησόμενον νόμῳ φύσεως (οἰχῆσεται
γὰρ ἢ νῦν καί μιν, ἢ χρόνῳ), ἡμᾶς δὲ ὅψου τὴν
ψυχὴν ἔχειν, καὶ μετὰ τοῦ Θεοῦ τάττεσθαι τοῖς λο-
γισμοῖς.

Ἐάν μὴδὲν ἔχῃς ἐνεγκεῖν τῷ ἀσθενούντι διὰ τὴν
πενίαν, σαυτὸν εἰσαγάγε, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ῥημάτων
αὐτῶν παραμυθίαν προσένεγκε· οὕτως γὰρ καὶ
κατ' ἐκείνην ἀκούσθαι τὴν ἡμέραν, Ἀσθενὴς ἤμην, καὶ
ἐπισκέψασθέ με.

Πολλάκις καὶ φύσις ἀέρων ἥρπαιος μόνη πρὸς τὴν
τοῦ κάμνοντος· ὕγαιαν· ἔστι δὲ ὄππου καὶ ὕπνο, προσ-
πισὼν πρὸς καιρὸν, παντὸς ἀπῆλλαξε πόνου τὸν
ἱατρὸν.

A omnino curat, sed qui nihil eorum quæ ad utilita-
tem ægri et curam pertinent omittit.

Hieronis. Medicum et amicum existimato, qui in
necessitate diligentes fuerint.

Nicoclis. Nicocles medicos felices dicebat, quo-
niam successus quidem ipsorum sol intuetur, erro-
res autem tellus operit.

Stratonici. Stratonicus adolans medico, dice-
bat: Laudo tuam experientiam, quia non sinis in-
firmos computrescere, statim eos a vita liberans.

Demadis. Major gratia medicis debetur ingruen-
tem morbum arcentibus, quam constitutum jam
medicantibus. Quippe magis optandum est non pati,
quam liberari malo.

Demetr. Aëris medicos, infortunatis amicos
adesse oportet.

Et medicus et amicus, non jucundior, sed utilior
eligendus est.

Sapiens quidam, cum imperitus medicus ei
dixisset, Senex factus es, respondit: Quia non
usus sum medico.

SERMO LVII [al. CXLV].

De ægrotantibus.

Matth. xiv. Ægrotavi, et visitastis me.

Hebr. xiii. Memores estote victorum tanquam
una cum illis victi: eorum qui affliguntur, tan-
quam ipsi quoque versantes in corpore.

Qui obturat aures suas ne audiat infirmum, ipse
quoque invocabit, et a nemine audietur.

Ecdi. vii. Ne cuncteris invisere infirmos.

Ibid. xxxviii. Fili, in morbis tuis ne sis negligens,
sed ora Dominum, et ipse sanabit te. Miasm fac
delictum, manusque rectas exhibe, atque omni
peccato cor tuum emunda, tamen suffimentum
adole, commendatitiamque similitudinem: deinde
lorum des medico, ut cujus Dominus auctor sit, nec
discedat abs te, quia ipsius indiges. Est enim medico-
rum quoque manus successum consequantur; nam et
ipsi Dominum orant, ut lenimentum secundet sibi,
vitæque causa curacionem. Qui in creatorum suum
peccaverit, in manus medici solet incidere.

S. Basilii. Infirmitatem facito virtutis materiam.

Morbi sæpe flagella sunt peccatorum. Dominus
enim castigat quem diligit.

Theologi. Decebat nos nec applaudere, neque
fleci passionibus, sed contemnere lutum: et corpus
quidem nostrum pati 101 sinere, utpote necessario,
sive nunc, sive non multo post, pro lege nature dis-
solvendum (peribit enim aut morbo aut longo tem-
pore confectum), nos vero animam in sublime tol-
lere et cogitationibus conversari Deo.

S. Chrysost. Si per inopiam nihil tibi sit quod
afferat ægrotō, teipsum ei exhibe, et verborum
consolationem offer. Sic enim etiam audies olim:
Infirmitas eram, et visitastis me.

Sæpe vel sola natura aeris solis fuit ad sanitatem
ægroti: interdum et somnus obveniens tempestive
omni labore medicum liberavit.

Athanasii. Corpora quidem negra curationis et abstinentiæ beneficio restituntur, restituta vero per negligentiam et repletionem paulatim relabuntur, et ad eosdem morbos recidunt.

SERMO LVIII [al. CLV].

De morte.

Joan. xi. Qui credit in me, licet moriatur, victurus est. Et omnis qui vivit et credit in me, in æternum non morietur.

Eccli. xxx. Melior est mors quam vita amara, aut ægritudo longa.

S. Basilii. Qui vivit adhuc, nondum beatus est propter finis incertitudinem: qui vero jam functus est officio suo, et vitam indobio sine conclusi, is demum constanter beatus prædicatur.

Nemo solutis jam nundinis negotiatur, neque post certamina rediens coronatur, neque post bella fortitudinis specimen exhibet.

Diuturnior hujus vitæ mora plurium vitiorum est occasio.

Mors autem inferitur expletis hujus vitæ terminis, quos ab initio singulis justum Dei judicium, quid cuique concedat multo ante providentis præfuit.

Cogita quod qui nos formavit et animavit Deus, propriam cuique animæ in hac vita transactionem dedit, et aliis alios exeundi terminos præscripsit. Alium enim diutius conversari cum carne destinavit, aliud vero citius corporis hujus vinculis liberari constituit, secundum ineffabiles sapientiæ ejus et justitiæ rationes.

Quemadmodum carceribus inclusorum alii quidem diutius in afflictione vincolorum permanent, alii vero celerius liberantur: sic etiam animarum alie diu in hac vita detinentur, alie brevius, creatore nostro providente nobis singulis sapiente profundoque consilio, quod humana mente indagari non potest, juxta mensuram ejusque dignitati convenientem. Non audis Davidem dicentem: «Educe e carcere animam meam?» Non audisti de sancto, quod **102** soluta sit anima ejus? Simeon autem Dominum nostrum omnibus complexus, nonne hæc verba protulit? Nunc dimittis servum tuum, Domine: Nam corporis conservatio ad superiorem vitam properanti quavis afflictione et carcere gravior est. μένω πρὸς τὴν ἀνω διαγωγὴν βαρύτερα πάσης ματὸς ἐστὶ διατριβή.

Incomprehensibilis quædam causa est, propter quam alii celerius hinc abducuntur, alii diutius molestæ huic vitæ misere immorantes relinquuntur.

Decet etiam incipientem vivere ob oculos habere mortem.

Quotidie nos paratos esse oportet ad discessum ex hac vita, et nutum Domini fixis oculis expectare. «Sint enim, inquit, lumbi vestri accincti, et ardentes candelæ, et vos similes expectantibus dominum suum, quando redeat ex nuptiis.»

Τὰ σώματα κάμνοντα μὲν ταῖς θεραπευσταῖς ἀναφέρει καὶ ταῖς ἰνδουαῖς· ἀνενεγκόντα δὲ ταῖς κατὰ μικρὸν ἀμειλίαις καὶ ταῖς πληρμοναῖς· πάλιν ὑπερβεί, καὶ πρὸς τὰς αὐτὰς ἀβήρωσις ἐπὶ νείσειν.

ΛΟΓΟΣ ΝΗ΄.

Περὶ θανάτου.

Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, κὴν ἀποθάνῃ, ζήσεται· καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα.

Κρείσσων θάνατος ὑπὲρ ζωὴν πικρὰν ἢ ἀβήρωσις ἐμνονον.

Ὁ μὲν ἐν τῷ βίῳ τυγχάνων οὐπω μακαριστὴς· διὰ τὸ ἀδελιον τῆς ἐκδόσεως· ὁ δὲ συμπληρώσας τὰ ἐπιβάλλοντα, καὶ ἀναντὶρρήτω τέλει τὴν ζωὴν κατακλείσας, οὗτος ἤδη ἀσφαλὲς μακαρίζεται.

Οὐδεὶς μετὰ τὸ λυθῆναι τὴν πανήγυριν πραγματούεται, οὐδὲ μετὰ τοὺς ἀγῶνας ἐπανελθὼν στεφανούται, οὐδὲ μετὰ τοὺς πολέμους ἀνδραγαθεῖ.

Ἡ ἐπιπλεῖον ἐνταῦθα διατριβὴ κλειδίων κακῶν ἐστὶν ἀφορμὴ.

Θάνατοι δὲ ἐπάγονται τῶν ὄρων τῆς ζωῆς πληρωθέντων οὓς ἐξ ἀρχῆς περὶ ἑκάστου ἐπηξεν ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ κρίσις, πόρρωθεν τὸ περὶ ἑκάστου ἡμῶν συμφέρον προβλεπομένου.

Ἐννέησον γὰρ οἱ τὰς πλάσας ἡμᾶς καὶ ψυχῶν· θεὸς ἰδίαν ἔδωκεν ἑκάστῃ ψυχῇ τοῦ βίου διαγωγὴν καὶ ἄλλοι· ἄλλους ὅρους ἐπέθετο τῆς ἐξόδου. Τὸν μὴ γὰρ ἐπιπλεῖον παραμένει τῇ παρουσίᾳ τῆς σαρκὸς ἠκονόμῃ, τὸν δὲ θάττον ἀπολοθῆναι τῶν δεσμών τοῦ σώματος διατάξας, κατὰ τοὺς ἀρρήτους τῆς σοφίας αὐτοῦ καὶ τῆς δικαιοσύνης λόγους.

Ὅσπερ οὖν οἱ ταῖς εἰρηταῖς ἐμπίπτοντες· οἱ μὲν ἐπὶ πλεῖον χρόνον τῇ κακώσει τῶν δεσμοτηρίων ἐναποκλείονται, οἱ δὲ ταχυτέραν εὐρίσκουσι τῆς ἐκκοπῆς· ἀπαλλαγὴν οὕτω καὶ αἱ ψυχαὶ, αἱ μὴ ἐπὶ πολὺ προσκατέχονται τῇ ζωῇ ταύτῃ, αἱ δὲ ἐπὶ θάττον κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἀέρας ἐλάσας, σοφῶς καὶ βαθύς, καὶ ὡς οὐκ ἂν ἐφίκοιτο νοῦς ἀνθρώπων, τὰ περὶ ἑκάστου ἡμῶν τοῦ κρείσσου ἡμᾶς προβλεπομένου. Οὐκ ἀκούεις λέγοντος τοῦ Δαβὶδ, «Ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχὴν μου· οὐκ ἤκουσας περὶ τοῦ ἁγίου, οἱ ἐπὶ λυθῆν αὐτοῦ ἡ ψυχὴ· τί δαὶ Συμῶν, ὅτε ἠναγκαλίσατο τὸν Κύριον ἡμῶν, ποίαν φωνὴν ἀφῆκεν· οὐχ οἱ· Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα· τῷ γὰρ ἐπὶ πλεονεξίας καὶ δεσμοτηρίου παντὸς ἡ μετὰ τοῦ σώματος.

Ἔστι τις αἰτία ἀκατάληπτος, δι' ἣν οἱ μὲν θάττον ἐνταῦθεν ἀπάγονται, οἱ δὲ ἐπιπλεῖον προσηλασμένον τῷ ὀδυνηρῷ τούτῳ καταλιμπάνονται.

Προσθεκεὶ καὶ τὸν ἀρχόμενον τοῦ βίου ἐν ἐφθαλμοῖς ἔχειν τὴν τελευταίην.

Δεῖ παρασκευασμένους· ἐφ' ἡμέραν εἶναι πρὸς τὴν ἐνταῦθεν ἀποδημίαν ἡμᾶς, καὶ τὸ τοῦ Δεσποτῆς νῆμα περιμένειν ἰσχυρῶς τοῖς ὀφθαλμοῖς. «Ἐκείσιν γάρ, φησὶν, αἱ ὁσφύς ὑμῶν περιζωσμέναι, καὶ οἱ λύχνοι καίμενοι, καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν κύριον αὐτῶν, τότε ἀναλύσει ἐκ τῶν γάμων.»

Θάνατός ἐστι στήρσις ζωῆς.

Ἦσαντι βροτῶν θνήσκοντι πάσα γῆ τάφος.

Εἰ πόλιν ἐκ πόλεως ἀμείβοντας τοῦ χειραγωγούν-
τος δεόμεθα, πολλῶν μᾶλλον ἢ ψυχῇ τῆς σαρκὸς
ἀπάρασα, καὶ πρὸς τὴν μέλλουσαν μεδισταμένην
ζωὴν, τῶν ὀδηγητόντων αὐτὴν δεηθήσεται.

Δεῖ δὲ ἐπὶ θανάτῳ χαίρειν, ἂν μὲν νέος, ὅτι τα-
χέως ἀπηλλάγη τῶν ἐν μέσῳ κακῶν· ἂν δὲ πρεσ-
βύτερος, ὅτι ὁ δοκεῖ ποθεῖν εἶναι, τοῦτο μετὰ
κέρου λαβὼν ἀπῆλθεν.

Πονηρὰς βιοτῆς πονηρὸν ἔσται τὸ τέλος.

Ὁ μὲν ἐν φόβῳ εὐρισκόμενος ἐν τῷ καιρῷ τῆς
ἐξόδου, ἐλευθερίῳ τρόπῳ τοὺς ταρταρίους οὐ παρ-
ελεύσεται ἀρχοντας. Συνήγορον γὰρ ὥσπερ ἔχουσιν
ἐκείνοι τὴν τῆς ψυχῆς δειλίαν τῆς ἑαυτῶν κακίας·
ἢ δὲ ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ ἀγαλλισμένη ψυχῇ ἐν
τῇ ὥρᾳ τῆς ἀναλύσεως ἐκείνων πασῶν τῶν σκοτει-
νῶν παρατάξεων σὺν τοῖς ἀγγέλοις τῆς εἰρήνης φέ-
ρεται.

Ἐκ τοῦ βίου κράτιστόν ἐστιν ἐξελθεῖν, ὥς ἐκ συμ-
ποσίου, μήτε διεφῶντα, μήτε μεθύοντα.

Ἐν νόσῳ διαθήκας γράφων, παρακλήσια πάσχει
τοῖς ἐν χειρῶνι θαλαττῇ εὐτρεπίζειν ἀρχομένοις
τὰ τῆς νεὸς ὄπλα.

Ἀφροῦ καλῶς τεθνάναι μᾶλλον, ἢ ζῆν αἰσχροῦς.

Κρεῖττον ἀποθανεῖν, ἢ δὲ ἀκρασία· τὴν ψυχὴν
ἀμαυρῶσαι.

Ταῖς νόσοις ὁ θάνατος ἀλλήλαις ἐπιλαμβάνουσας
οὐδ' αὐτὸς περιεῖναι ἀναβάλλεται.

Διογένης ὁ Κυνικός, ὀδυρομένου τινὸς ἐπαιδὸν ἐπὶ
ξένης ἱμελλε τελευτῆν, εἶπεν· Τί ὀδύρῃ, ὦ μάταια ;
πανταχόθεν γὰρ ἡ ὁδὸς ἢ αὐτὴ εἰς ἥδου.

Ὁ θάνατος τοῖς εὐτυχουσίᾳ ἐστι λυπηρότερος ἢ
τοῖς ἐπιπόνους ζωσιν.

Οἱ μὲν ζῶντες ἐκ τῶν φθῶν, οἱ δὲ τεθνεώτες ἐκ
τῶν ἐπιτρόπων δείκνυνται.

Ἐχρῆν γὰρ ἡμᾶς σύλλογον πεποιμένους·

Τὸν φόντα θρηγεῖν εἰς δε' ἔρχεται κακὰ·

Τὸν δ' αὖ θανόντα, καὶ πόνον πεπαμμένον,

Χαίροντας, εὐφημοῦντας, ἐκπέμπειν θέρων.

Ἀνήμεριτος νοσήσας καὶ ληθάρῳ περιπεσὼν, ὥς
ἀνένηψεν, « Οὐδὲν με, ἔφη, ἐξαιπάτῃσι ἢ φιλοζωίᾳ, »
καὶ ἐξήγαγεν αὐτὸν τοῦ βίου.

Ψυχὴν σώματος ἀναγκαϊότερον ἴσθαι. Τοῦ γὰρ
κακῶς ζῆν τὸ τεθνάναι χρεῖσσον.

Τύμβῳ γὰρ οὐδεὶς πιστὸς ἀνθρώπων φίλος.

Βίᾳ θεασάμενος μάχαιραν ἐρρίμμενην, ἔφη· « Τί
σε ἀπώλεσεν, ἢ τίνα σὺ ; »

Ὁ αὐτὸς ἐρωτηθεὶς ποῖος τῶν θανάτων καχδός,
ἔφη· « Ὁ ἀπὸ τῶν νόμων ἐπαγόμενος. »

Ψυχὴν θάνατος οὐκ ἀκόλλυσιν, ἀλλὰ κακὸς βίος.

A Mors est privatio vitæ.

Theologi. Cuilibet morienti quævis terra sepul-
crum est.

Chrysost. Si proficiscentes ab una civitate in
alteram indigemus duce, multo magis anima sol-
vens a corpore, et migrans ad futuram vitam, du-
cibus indigebit.

Gaudendum est morte, sive juvenis, quod sta-
tim liberatus sit hujus vitæ malis; sive senis, quod
rebus quæ in vita exoptandæ videntur, ad satie-
tatem usque fruius, abierit.

Malæ vitæ malus etiam finis erit.

Diadochi. Qui exeundi tempore laborat metu,
non libere transibit principes inferorum. Est enim
animæ timiditas illorum malitiæ veluti patrona et
adjutrix. Anima vero quæ in dilectione Dei exul-
tat tempore discessus, supra omnes tenebrosos
ordines elata, cum angelis pacis fertur.

Aristot. Optimum est e vita tanquam e convivio
discedere, neque sitientem nec inebriatum.

Qui ægrotans testamentum scribit, similiter
facit, ut qui in tempestate maris nautica instru-
menta parare incipiunt.

Socratis. Honestè potius mori velis, quam tur-
piter vivere.

Clitarchi. Satiùs est mori, quam incontinentia
animam obfuscare.

Moschionis. Mors, quando frequentes morbi alii
post alios ingruunt, ipsa actutum adest.

Diogenes. Diogenes Cynicus lugente quodam
quod in peregrina terra moriturus esset, dixit :
Quid luges, o stulte? Undecunque eadem via est
ad inferos.

Platonis. Molestior est mors fortunatis, quam
laboriose viventibus.

Vivi quidem ab amicis, mortui autem a tutori-
bus indicantur.

103 Oporteret enim nos conventu facto
Lugere natum propter multa mala quæ ingreditur;
Mortuum vero et laboribus solutum
Gaudentes et bona verba dicentes ex tædibus dimitti-
tere. (Æuripidis.)

Democrit. Democritus ægrotans cum in lethâr-
gum incidisset, et postea rediisset ad se : « Non
me decipiet, dixit, amor vitæ, » et seipsum e vita
eduxit.

Epicteti. Magis necessarium est animæ quam
corpori moderi. Præstat enim mori quam male
vivere.

Nullus enim hominum fidus amicus dicit sepulcro.

Bias. Bias conspectu ense projecto, dixit : « Quis
te perdidit, aut quem tu ? »

Idem interrogatus quænam esset mala mors,
respondit : « Quæ legibus inferitur. »

Philistionis. Animam perdit non mors, sed mala
vita.

Si nullus moreretur, impunita maneret malitia. **A**

Causiani lugent in lucem editos, defunctos autem beatos predicant.

SERMO LIX [al. LXXX].

De cognoscendo seipsum.

Matth. vii. Quid vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem in tuo oculo non animadvertis?

Rom. iv. Tu quis es qui iudicas alienum servum? proprio domino stat aut cadit; imò fulciatur ut stet; potens enim est Deus efficere ut stet.

Eccle. xi. Ambulato in viis cordis tui inculpatus, et nosce teipsum. Nam de omnibus istis Deus a te rationem postulabit.

Sirach. Qui seipsos cognoscunt, sapientes sunt. **B** Eccle. xiii. Observa et animadvertite diligenter, quoniam cum ruina tua ambulas.

S. Basilii. Accurata cognitio tui ipsius sufficienter te veluti manu deducet ad notionem et contemplationem Dei.

Memor naturæ, nunquam superbes. Memor autem eris ipsius, si teipsum observes.

Hoc tote patris quod accusas, et alienum quidem malum acute vides, tuum vero dedecus nihili facis.

S. Chrysost. Hic maxime seipsum cognoscit qui seipsum pro nihilo reputat.

Clementis. Si vis Deum cognoscere, fac antea teipsum cognoscas.

Antiphanis. Si mortalis es, bone vir, mortalia quoque sapias.

Demosithenis. Futura cunctis hominibus ignota arbitror esse, et parvæ occasionis maximarum sunt rerum causæ. Quapropter in bona fortuna moderatos esse convenit, et futura **104** prospicere videri.

Heraclitæ. Heraclitus adhuc juvenis omnium sapientissimus fuit, quia sciebat se nihil esse.

Socratis. Socrates existimabat nihil se scire præter hoc unum quod nihil sciret: reliquos vero ne hoc quidem scire.

Qui valde febricitant, appetitum et robur amittunt: qui vero principum aulas inhabitant, mentem et bonos mores perdere solent, nisi frequenter animo repetant hoc dictum: Nosce teipsum.

SERMO LX [al. CX].

De pulchritudine.

Matth. vi. Cognoscite illis agri quomodo crescant: non laborant neque nehi. Attamen dico vobis, ne Salomonem quidem in universa gloria sua sic amictum fuisse, ut unum ex his.

I Tim. ii. Volo mulieres in amictu modesto cum verecundia et castitate ornare semetipsas, non toris crinibus aut auro aut margaritis, aut vestitu sumptuoso.

Proverb. vi. Ne te vincat desiderium pulchritudinis, neque palpebris tuis utere ad illicitum.

ΕΙ μηδεις ἀπέθνησκεν, ἀτιμώρητος ἂν ἦν ἡ κτίσις.

Καυσιανοὶ τοὺς μὲν γεννωμένους θρηνοῦσι, τοὺς δὲ τελευτήσαντας μακαρίζουσι.

ΛΟΓΟΣ ΝΘ.

Περὶ τοῦ, Γνωθὶ σαυτὸν.

Τί βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σὺ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανέεις;

Σὺ τίς εἶ ὁ κρίνων ἄλλότριον οἰκέτην; τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει ἡ πίπτει. Σταθῆσεται δὲ. Δυνατὸς γὰρ ἐστὶν ὁ Θεὸς στήσαι αὐτόν.

Περιπάτει ἐν ὁδοῖς καρδίας σου ἁμωμος, καὶ γνώθῃ σαυτὸν· ὅτι ἐν πᾶσι τοῦτοις δέξαι σε ὁ Θεὸς οὐ κρίσιν.

Οἱ ἑαυτῶν ἐπιγνώμονες σοφεῖ.

Συντήρησον καὶ πρόσχα ἀποδῶς, ὅτι μετὰ τῆς πτώσεώς σου περιπατεῖς.

Ἡ ἀκριδὴς σεαυτοῦ κατανόησις αὐτάρκη σοι παρέχει καὶ χειραγωγίαν πρὸς τὴν ἐννοίαν τοῦ Θεοῦ.

Μεμνημένος τῆς φύσεως, οὐκ ἐπαρθήσῃ καὶ μεμνήσῃ δὲ αὐτοῦ [αὐτῆς], ἐὰν προσέχης σαυτὴν.

Ἐπαθεῖς, ἀνθρώπε, ὁ ἔγκυλεις; καὶ τὸ μὲν ἄλλότριον κακὸν ἐπιμελῶς βλέπεις, τὸ δὲ σαυτοῦ αὐτοῦ οὐδαμοῦ τίθεις.

Ὅτος μάλιστα ἐστὶν ὁ ἑαυτὸν εἰδῶς, ὁ μὴν ἑαυτὸν εἶναι νομίζων.

Εἰ βούλει γινῶναι Θεόν, προλαβὼν γνώθῃ σαυτὴν.

Εἰ θνητὸς εἶ, βέλτεστε, θνητὰ καὶ φρόνει.

Οἶμαι τὸ μέλλον ἅπασιν ἀνθρώποις δῶλον, καὶ μικροὶ καιροὶ μεγάλων πραγμάτων αἰετοὶ γίνονται. Διὸ δεῖ μετρίάζειν ἐν ταῖς εὐπραξίαις, καὶ προορμμένους τὸ μέλλον φαίνεσθαι.

Ἡράκλειτος νέος ὢν πάντων γέγονε σοφώτατος, ὅτι ᾔδει ἑαυτὸν μὴδὲν ὄντα.

Σοκράτης φητο μὴδὲν εἰδέναι, πλὴν αὐτὸ τοῦτο, ὅτι μὴδὲν οἶδεν τοὺς δὲ λοιποὺς μὴδὲ τοῦτο εἰδέναι.

Οἱ μὲν σφοδρῶς περὶ τὸν πῦρ δρεξιν καὶ τὴν ῥώμην, οἱ δ' ἐν ταῖς βασιλείαις παροικούντες, τοῦ νοῦ καὶ τὰ ἥθη περὶ καὶ διαφθείρεσθαι, εἰ μὴ ἐκ γνώθῃ σαυτὸν, συγχῶς ἑαυτοῖς ἐπιλέγουσιν.

ΛΟΓΟΣ Ξ.

Περὶ κάλλους.

Καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, πῶς αἰξάνει· οὐ κομιζέ, οὐδὲ νήθει. Λέγω γάρ ὑμῖν, ὅτι οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἐν τοῦτων.

Βούλομαι τὰς γυναῖκας ἐν καταστολῇ κοσμίᾳ μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν ἑαυτάς, μὴ ἐν πλέγμασιν, ἢ χρυσῷ, ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ.

Μὴ σε νικήσῃ κάλλους ἐπιθυμία, μὴδὲ ἀγρευθῇ σοὶς βλεφαροῖς.

Κάλλος προσώπου ἐπὶ ἡλικίᾳ στασίμη.

Μὴ βδελύξῃ ἄνδρα ἐν ὀρίσει αὐτοῦ, μὴδὲ αἰνίσῃ;
ἄνδρα ἐν κάλλει αὐτοῦ.

Κάλλος ἐστὶ τὸ ἐν τῇ συνθέσει τῶν μελῶν εὐάρμοστον, ἐπαυθούσαν αὐτῇ τὴν χάριν ἔχον.

Κάλλος νόμιζε τὴν φρενῶν εὐκοσμίαν.

Οὐκ ἀπὸ τῆς διαπλάσεως, ἀλλ' ἀπὸ τῶν τρόπων καὶ τῆς κοσμιότητος τὸ κάλλος χαρακτηρίζεται.

Εἰς κάτοπτρον κύβας, θεώρει· καὶ εἰ μὴν κάλῳ φαίνεται, ἄξια τοῦτου πράττει· εἰ δὲ αἰσχυρὸς, τὸ τῆς ὁφείας ἰλλεπίδες ὠραίεζε καλοκαγαθία.

Αἰσχυρὸς ὁνειδίζομενος ὅτι χαλεπήν ἔχει τὴν ὄψιν, ἔφη· Μὴ μου τὸ εἶδος, ἀλλ' εἰς τὸν νοῦν πρόσταχε.

Ὅταν φύσει τὸ κάλλος ἐπικοσμήῃ τρόπος· Χρηστὸς, διπλασιῷ· ὁ προσιῶν ἁλισκαται.

Τὰ τῶν καλῶν φιλήματα φυλάττεσθαι δεῖ, ὥς τὰ τῶν τοβόλων δῆγματα.

Διογένης, θεασάμενος μεϊράκιον εὐμορφον, καὶ διὰ τοῦτο φιλούμενον, ἔφη· Σπούδασον, μεϊράκιον, τοῦς τοῦ σώματος ἔραστὰς εἰς τὴν ψυχὴν μεταγαγεῖν.

Ὁ αὐτὸς, θεασάμενος νεανίσκον καλλωπιζόμενον, ἔφη· Εἰ μὴν πρὸς ἄνδρας, ἀτυχεῖ· εἰ δὲ πρὸς γυναῖκας, ἀδικοῖ.

Ἀριστοτέλης, θεασάμενος μεϊράκιον ὠραίζομενον, ἔφη· Οὐκ αἰσχύνεις, ὅτι, τῆς φύσεως ἄνδρα σε ποιήσας, ταυτὸν ταδέλυνας;

Ὁ αὐτὸς νέου τινὸς εὐειδοῦς μὲν τὴν ὄψιν, ἀσελγούς δὲ τὸν τρόπον, λοιδορουμένου αὐτοῦ καὶ λέγοντος, εἰ μάλιστα αὐτῷ ἐμισέτο ὅπῃ τῶν πολιτῶν, ἀπήγγελετο ἄν, ἔφη· Ἐγὼ δὲ ἀπηγγέμην ἄν, εἰ ἐπίσης σοι τῶν πολιτῶν ἐφιλούμην.

Ἐὰν καλὴν ἔχῃς σῶμα καὶ ψυχὴν κακὴν, καλὴν ἔχεις καὶ κακὴν κυβερνήτην.

Καλὴν γυναῖκα· ἔαν ὄσῃ, μὴ θαυμάσῃς.

Τὸ γὰρ πολλὸ κάλλος καὶ φέγων πολλῶν γέμει.

Σιμοκάτου τὴν τε ὄψιν οὕτε λόγος ἐκφράσειν, οὕτε ζωγράφου χεῖρες μιμήσαιντο. Ἦν γὰρ ὁ νεανίας εὐσθενής, ὀρθός, τὸ περιστέριον λάσιος· οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ ὀρκαδὸς αὐτῷ, τὸ δὲ βλέμμα οὕτε θυμῷ φοινισσόμενον, οὕτε μαλακώτερον τῇ ὑγρότητι, ἀλλ' ἀνδρείον καὶ πρὸν μοῦ· ἡ δὲ χροιά ἡ τοῦ σώματος οὕτε πρὸς τὸ μελανώτερον μετὰσεύαστο. Ἦ δὲ ὀρεῖ ἡρίμα πικρὸς ἐπεκύμασεν, ἐν τῇ οὐλότῃ κυανίζουσα. Αἱ δὲ παρειαὶ οὕτε κατέρρου [κατέρουθραι], γυναῖκες γὰρ, οὕτε πάλιν ὠχρότητι τὴν ἐκπρέπειαν ἐπασύγναζον.

Κάλλος ὀξύτερον τιτρώσκει βέλους, καὶ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν εἰς τὴν ψυχὴν καταρρέει.

ΛΟΓΟΣ ΣΑ΄.

Περὶ δόξης.

Ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν.

A Eccli. xxvi. Venustas faciei in ætatis vigore (vel, in ætate constanti).

Ibid. xi. Ne abomineris quemquam in vultu ejus, neque laudaveris virum in pulchritudine ejus.

Pulchritudo est bona illa concinnitas in compositione membrorum, florid inftar superinductam sibi gratiam habens.

Theologi. Pulchritudinem existima ornatum animi.

S. Chrysost. Non in corporis forma, sed in moribus et modestia pulchritudo sita est.

Plutarchi. In speculo te contemplare, et si pulcher appareas, ea fac quæ decent pulchrum; sin deformis, id quod faciei deest honestate morum supple.

B Æsopus ob deformitatem culpatus, dixit: No mihi formam, sed mentem aspic.

Cum naturæ venustatem exornaverint mores Probi, dupliciter aliquis accedens capitur.

(Menandri.)

Socratis. Oscula formosorum cavenda sunt, sicut morsus venenatorum animalium.

Diogenes. Diogenes cum vidisset formosum adolescentem formæ causa amari, dixit: Quin operam des, adolescens, ut corporis amatores ad animam transferas.

Idem conspecto adolescente qui se ornat, dixit: Si viris quidem te ornas, infelix es; sin mulieribus, injustus.

C Aristoteles cum adolescentem se ornare vidisset, dixit: Non erubescis, quod cum natura te virum fecerit, 105 tu teipsum effeminaris?

Idem cum juvenis quidam facie formosus, sed moribus petulans, inter alia convicia ei diceret: Si tam exosus essem civibus, ut tu es, laqueo vitam finirem, respondit: Ego vero laqueum mihi inferrem, si ita me cives amarent ut te.

Isocratis. Si pulchrum tibi corpus est, et anima mala, bonam navim habes et malum gubernatorem. Pulchram mulierem si videas, ne mireris; Eximia enim forma multis etiam criminibus scatet.

(Incerti.)

Simocentus. Simocati formam nec exprimere sermo, neque manus pictoris imitari poterant. Erat enim juvenis robustus, erectus, hirsuto pectore, oculis capreoli, visu autem neque minaci et rubicundo, neque humido, et molli, sed virili simul et miti; corporis colore, nec albebat nimium, neque nigricabat. Cæsaries vero placide fluctuabat, eripua et subcærulei coloris. Denique genæ, neque rubebant, quod muliebne est, neque pallore venustatem obfuscabant.

Leucippes. Pulchritudo acutius telo vulnerat, et per oculos in animam deficit.

SERMO LXI [AL. CXI].

De gloria.

Matth. vi. Querite primum regnum Dei et justificationem ejus, et hæc omnia adjicientur vobis.

Rom. viii. Non comparandæ sunt afflictiones præsentis temporis cum gloria futura quæ revelabitur nobis.

Prov. iii. Sapientes gloriam possidebunt, impii autem dum evehuntur ignominiam acquirunt.

Prov. xxi. Via iustitiæ et misericordiæ inveniet vitam et gloriam.

Sapientibus adest timor Domini et divitiæ et gloria et vita.

Eccli. vii. Ne ridiculus fias in gloria tua, et tempore gloriæ ne extollaris.

Ne petas principatum a domino, nec a rege solum gloriæ.

Multi potentes magna ignominia affecti sunt, et gloriosi in manus aliorum traditi sunt.

Ibid. ix. Ne æmulis gloriæ peccatorum.

Ibid. iv. Magnati humilia caput tuum.

Ibid. viii. Ne contendas cum homine potente, ne quando incidas in manus ejus.

Cum te potens aliquis ad se vocat, cedito, et tunc maxime te vocabit.

Noli te parem facere magnatibus in medio ipsorum.

S. Basilii. Si gloriam quæris, et cupis superior multis videri, et in rebus mundanis clarus fieri, sis justus, temperans, prudens, fortis, et patiens in **106** adversis pro religione suscipiendis. Sic enim et telpsum servabis, et per majora hora majorem adeptus eris splendorem.

Præsidem conditionis sue dignitas ne extollat, ne excedat beatitudinis præconio humilitati proposito.

Ejusdem. Debebat homo in gloria quæ penes Deum est manere, et sic non fictam celsitudinem, sed veram, Dei potentia promotus, habuisset: sed quoniam divinæ gloriæ desiderium deposuit, majorem exspectans, et quod assequi non poterat desiderans, id etiam perdidit quod habere poterat.

Ejusdem. Volo tibi vehementius inseri admirationem creationis. Primum igitur cum vides herbam graminis et florem, ad humanæ naturæ considerationem te convertas, memor comparationis apud sapientem Isaiam, quod omnis caro fenum sit, et omnis gloria hominis tanquam flos feni. Nam hujus vitæ brevitæ, et tam brevi tempore durans humanæ felicitatis lætitia et hilaritas, aptissime a propheta in hanc similitudinem trahitur. En aliquis floridi corporis hodie, et præ deliciis carnosus, pulchro colore nitidus, ætatis vigore vegetus, nervosus et prævalidus, hic idem cras miserabilis est, vel tempore tabefactus, vel morbo dissolutus. Alius præclarus est pecuniis et opibus, ambit eum adulatorum turba, comitantur amici fidei et sui ipsorum gratia colentes ipsum, adsunt cognati plerique et hi quoque simulati, denique infinita est caterva sive vicus sive alterius utilitatis gratia ei adhaerentium, quæ ille et procedendo in publicum et redeundo secum trahens, invidiosus est obvisi. Vides præterea divitiis accedere civilem quemdam potentiam, aut etiam honores a regibus

A Οὐκ ἔστι τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τῆς μέλλουσας δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς.

Δόξαν σοφοὶ κληρονομήσουσι, οἱ δὲ ἀσεβεῖς ἐπὶ σούσιν ἀτιμίαν.

Ὁδὸς δικαιοσύνης καὶ ἐλεημοσύνης εὐρήσεται ζωὴν καὶ δόξαν.

Γενεῖ σοφῇ φόβος Κυρίου, καὶ πλοῦτος, καὶ δόξα, καὶ ζωὴ.

Μὴ δὲς μῶρον ἐν τῇ δόξῃ σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ θύξης μὴ ἐπαίρου.

Μὴ ζῆται παρὰ κυρίου ἡγεμονίαν, μὴδὲ κατὰ βασιλείας καθίσταν δόξῃς.

Πολλοὶ δυνάσται ἡττάσθησαν σφόδρα, καὶ ἐπέκει παραδόθησαν εἰς χεῖρας ἐχθρῶν.

B Μὴ ζήλοισι δόξαν ἀμαρτωλῶν. Μεγιστὰν ταπεινὸν τὴν κεφαλὴν σου.

Μὴ διαμάχου μετὰ ἀνθρώπου δυνάστου, μὴ ποιῇς ἐκείνῃς εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ.

Προσκαλουμένου σε δυνάστου ὑποχωρῶν γίνου, καὶ τότε μάλιστα προτκαλεῖσθαι.

Ἐν μέσῳ μεγιστάνων μὴ ἐξιστάσθαι.

Εἰ δόξης ἐπιθυμεῖς, καὶ βούλῃς τῶν πολλῶν ὑπερβαίνεισθαι, καὶ εὐδαιμόνιος ἐν τοῖς κοσμητοῖς πράγμασι γίνεσθαι, ἴσο δίκαιος, σώφρων, φρόνιμος, ἀνδρεῖος, ὑπομονητικὸς ἐν τοῖς ὅπρῃς εὐσεβεῖας παθίμασι. Οὕτως γὰρ καὶ σεαυτὸν σώσεις, καὶ ἐκ μίλλου ἐπαθλοῖς μέζονα ἔξεις τὴν περιφάνειαν.

Τὸν προσιώτα μὴ ἐπαίρεται τὸ δέλωμα, ἵνα μὴ ἐκπίσῃ τοῦ μακαρισμοῦ τῆς ταπεινοφροσύνης.

C Ὁρεῖται ἀνθρώπος ἐν τῇ παρὰ Θεοῦ δόξῃ μαρτυρεῖσθαι, καὶ εἶχεν ἂν ὕψος οὐκ ἐκπλαστον, ἀλλ' ἀληθινόν, δυνάμει Θεοῦ μεγαλυνόμενος. Ἐπειδὴ δὲ τὴν τῆς θεῆς δόξῃς ἐπιθυμίαν μετέθηκε καὶ μέζον προσηύχθη, σκεπόμενος ὅπρῃ οὐκ ἔδυνάτο λαβεῖν, ἀπέκλεισεν ὅπρῃ ἔχον ἡδύνατο.

Βούλεται σοὶ σφοδρότερον τῆς κτίσεως ἐνιδρυθῆναι τὸ θαῦμα. Πρῶτον μὲν οὖν ὅταν ἴδῃς βοτάνην χόρτου καὶ θύρας, εἰς ἔκτασιν ἔρχου τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, μεμνημένος τῆς εἰκότος τοῦ σοφοῦ Ἠσαίου, οἱ ἅπαντες σὰρξ χόρτος, καὶ ἅπαντες δόξαν ἀνθρώπου ὡς ἄνθρωπος χόρτου. Τὸ γὰρ ὀλιγοχρόνιον τῆς ζωῆς, καὶ τὸ ἐν ὀλίγῳ περιτὰ καὶ ἁπλὰ τῆς ἀνθρωπίνης εὐθυμερίας, καιριοτάτης παρὰ τῇ προφῇ τετέλεχται τῆς εἰκότος. Σήμερον εὐδαλῇ, τῷ σώματι, κατασπαρκαμένους ὑπὸ τρυφῆς, ἐπαυδοῦσαν ἔχον τὴν εὐχρίαν, ὑπὸ τῆς κατὰ τὴν ἑλικίαν ἀρετῆς σφριγῶν καὶ σύντονος, καὶ ἀνυπόστατος τὴν ὁρμήν, αὐτὸν δὲ αὐτὸς οὕτως ἐλαυνόμενος, τῷ χρόνῳ μεταβάλλει, ἢ νόσῳ διαλυθεῖς. Ὁ θεῖος περίεργος ἐκ χρημάτων περισσεύει καὶ πλῆθος περὶ αὐτὸν καλέων, δορυφορία φίλων προσποιητῶν τὴν ἐκ αὐτοῦ χάριν θεραπεύοντων, πλῆθος συγγενείας καὶ τῶν κατεστημένων, ἐσπερὶ τῶν ἐπεπομένων μόρῃς τῶν τε ἐκιστίων, καὶ τῶν κατὰ τὰς ἄλλας χαλῆς αὐτῷ προσεδρεύοντων, οὐδὲ καὶ προίων, καὶ πάλιν ἐκτανίων ἐκιδυρόμενος ἐκπερὶθὼς ἐστὶν τοῖς ἐκταχάνουσιν. Πρὸς δὲ τῷ πλεόνῳ ἔθροισι, καὶ πολιταῖς

τινα δυναστείαν, ἥ καὶ τὰς ἐκ βασιλείων τιμὰς ἐθνῶν ἁπλοῦς καὶ ἐπιμύσειαν ἥ καὶ στρατοπέδων ἡγεμονίαν, καὶ τὸν κήρυκα μέγα βοῶντα πρόβοντα πρὸ αὐτοῦ, τοὺς ῥαβδοφόρους ἔνθεν καὶ ἔνθεν βαρυτάτην καταπληξίν τοις ἀρχομένοις ἐμβάλλοντας, τὰς πληγὰς, τὰς δασημαύσεις, ἐπαγωγὰς, τὰ δαυμάτῃρια, ἐξ ὧν ἀφόρητος ὁ παρὰ τῶν ὑποχειρίων συναθροίζεται φόβος. Καὶ εἰ μετὰ τοῦτο; Μὴ νῦξ, ἥ πυρετός ἥ πλευρητις, ἥ περιπνευμονία, ἀνάρπαστον ἐξ ἀνθρώπων ἀπάγουσα τὸν ἀνθρώπον, οἴχεται, πᾶσαν τὴν κατ' αὐτὴν σκευὴν ἐξαπίνης ἀπογυμνῶσασα, καὶ ἡ δόξα ἐκείνη, ὥσπερ ἐνύπνιον, ἀπηνέχθη. Ὥστε ἐκπίπτεινται τῷ ὁμοιωσὶς τῆς ἀνθρωπίνης δόξης.

Δόξης δὲ φρόντις τῆς αἰωνίου.

Ἡ γὰρ παρούσα ψεύδεται καθ' ἡμέραν.

Δόξαν διώκει, μὴτε πᾶσαν, μὴτε ὅταν.

Κρείσσον γὰρ εἶναι τοῦ δοκεῖν· εἰ δ' ἄμειρος εἶ,

Μὴ τὴν κενὴν θήρῃς, μηδὲ τὴν νέαν.

Ejusdem. Subjiciamur et Deo, et nobis invicem et res et benigniores illi fuerint. (Malum enim est benignitatem principum frangere pervercia, et cavendum) ne in nosipsos asperitatis illorum culpa recadat, si tranquillitatem immisso vento solverimus, luci tenebras immiserimus, et absinthium melli miscuerimus.

Ἡ μὲν γὰρ παρὰ τῶν ἀνθρώπων δόξα τῶν δοξαζόντων μιμεῖται τὴν εὐτελείαν, ὅθεν καὶ μεταπίπτει ῥαδίως· ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἀκίνητος μένει διηνεκῶς. Καὶ ταῦτ' ἀμφοτέρω θηλῶν ὁ προφήτης, κάλειν τὸ ἐμμετρώμενον, καὶ ταύτης τὸ μόνιμον, οὕτως ἔλεγεν· « Πᾶσα σὰρξ ὁρτός, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος ὁρτοῦ. » Ἀκασαν τὴν ἀνθρωπίνην εὐμερίαν οὐδὲ πρὸς ὁρτόν, ἀλλ' ἑτέραν ὕλην εὐτελεστέραν ὁ προφήτης· παρίθαλεν, ἄνθος αὐτὴν ὀνομάσας ὁρτοῦ πᾶσαν ὁμοῦ. Οὐδὲν γὰρ μέρος αὐτῶν προέθηκεν, ὅσον πλοῦτον, ἥ τυρφήν, ἥ δυναστείαν, ἥ τιμὴν, ἥ τι τοιοῦτον· ἀλλὰ πάντα τὰ ἐν ἀνθρώποις λαμπρὰ μὴ προηγοῖται τῇ τῆς δόξης περιβαλόν, οὕτως ἐπύγαγε τὴν εἰκόνα τοῦ ὁρτοῦ, εἰπὼν· « Πᾶσα ἡ δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος ὁρτοῦ, ἐξηράνθη ὁρτός, καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσεν. »

Θύσει μὲν γὰρ ὁρτοῦ (ψηοῖν) εἶκοις τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος, ἀνθὴ δὲ ὁρτοῦ ἡ ἐπιγινόμενη δόξα καὶ δυναστεία. Καὶ καθάπερ τοῦ ὁρτοῦ ξηραίνοντος τὸ ἄνθος ἐκπίπτει, οὕτως τοῦ θανάτου τοῖς ἀνθρώποις ἐπίδυντος ἡ δυναστεία καὶ ἡ ἐπερηφάνεια σβέννυται.

Τὰ μὲν φυσικὰ ἀπὸ τῆς αἰῶς, ἡ δὲ δόξα ἀπὸ τῆς πρώτης λήψεως [αἰ. λήσεως] αὐξάνει.

Οὐδέτις φρονεῖσθων δόξης ἀγαθῆς γένοιτ' ἂν ἀνὴρ φαῖλος. Καλὸν δὲ ἀντὶ [αἰ. ἀπ'] βραχείας ἀπολαύσεως ἀλλοτρεῶς δόξαν αἰώνιον.

Ἀξίωμα μέγιστον ἐστὶν οὗ τὸ χεῖρῃσθαι τιμὰς [αἰ. τιμῆς], ἀλλὰ τὸ ἄξιον αὐτὸν [for. αὐτῶν] εἶναι νομίζεσθαι.

Ὅταν τὰς δόξας ζηλοῖς, τοῦτων καὶ τὰ ὀρθὰ πρὸς ἐξ.

conferri, provinciarum curam, imperium militare, præconem alta voce antecedentem, satellites utrinque gravissimum terrorem incutientes subditis, verbera, vincula, abductiones, carceres, unde timor subditorum intolerabilis sit. Sed quid postea? Una nox et febris, aut costarum aut pulmonis acuta ægrotudo, ex vivis raptum hominem aufert. Sic tota illius scena subito denudatur, et gloria illa tanquam somnium evanescit. Commode igitur et vere inhumissimum flori humanam gloriam comparavit propheta.

τῷ προφήτῃ ἡ πρὸς τὸ ἀπαρτῆσθαι ἀνδρῶν

Curæ tibi æterna semper sit gloria :

Præsens enim quotidie fallit.

Gloriam sequitur nec omnem neque nimium.

Præstat enim esse quam videri : sibi temperare tibi [nequis.

107 Inanem gloriam aut novam saltem ne captes. (Theologi.)

principibus in terra, idque eo magis, quo leniores et benigniores illi fuerint. (Malum enim est benignitatem principum frangere pervercia, et cavendum) ne in nosipsos asperitatis illorum culpa recadat, si tranquillitatem immisso vento solverimus, luci tenebras immiserimus, et absinthium melli miscuerimus.

Chrysost. Etenim quæ ab hominibus conferuntur gloria, conferentium vilitatem sequitur, quare etiam facile dilabitur : divina vero non ita fluxa est, sed perpetuo stabilis manet. Et hæc ambo docens propheta, illius, inquam, lubricitatem et hujus stabilitatem, his verbis utitur : « Omnis caro sensum est, et omnis gloria hominis cen flos feni : » quibus omnem humanam felicitatem ne feno quidem, sed viliiori materię comparando, florem feni totam eam simul nominavit. Nullam enim partem ejus præfert, ut divitias, aut voluptatem, aut potentiam, aut honorem, aut aliquid hujusmodi, sed omnia inter homines splendida comprehendens una appellatione gloria, feni similitudinem subjungit, inquit : « Omnis gloria hominis est tanquam flos graminis, gramen exaruit et flos cecidit. »

S. Cyrilli. Hominum genus simile est naturæ graminis, flores autem graminis sunt quæ accrescit gloria et potentia : et sicut arescente gramine flos excidit, sic morte hominibus ingrante potentia et superbia extinguuntur.

Plutarchi. Plantæ quidem a radice, gloria vero (a bono opere) crescit.

Nullus honestam gloriam curans, vir malus esse potest. Pulchrum est enim pro brevi voluptate æternam gloriam permutando nancisci.

Aristot. Maxima dignitas est, non quidem usurpare honorem, sed honore dignum existimari.

Isocratis. Quorum gloriam æmularis, eorumdem bona facito.

Philonis. Qui didicit obedire mox etiam imperare A discit. Nam qui subijci non antea didicerit, nec obedire institutus fuerit, is nequaquam verus est princeps, licet totius terræ et maris imperium habeat.

Ex Antiquitatibus Josephi. Omnes qui recte obedire didicerunt, scient etiam imperare, potestatem adepti.

SERMO LXII [al. XCIX].

De invidia.

Matth. xx. Venientes autem primi putabant se plura accepturos, et ipsi quoque acceperunt denarium singuli.

108 *Jac. iii.* Ubi æmulatio et contentio, ibi inconstantia et omne opus prævum.

Salomon. Invidia quod utilius est præferre nescit. Æmulatur socius socium.

Eccli. xxviii. Ne consultes cum eo qui te suspectum habet; æmulantibus absconde consilium tuum.

S. Basilii. Invide, quid suspiras? propriumne malum, aut alienum bonum?

Non vides qualis res simulatio sit? et hæc fructus est, invidiæ. Animus enim duplex, et diversis stringens se partibus, ex invidia maxime hominibus accedit.

Nullos perniciosior affectus animis hominum innascitur quam invidia.

Nam ut ærugo ferrum, sic invidia quam infect animam consumit.

Canes nutritione cicurantur, et culta mansuescunt leones: invidi vero ad obsequia magis effrangentur.

Scriptura multis in locis invidiam cum cæde nominat.

Quemadmodum rubigo peculiare est vitium frumenti, sic invidia morbus est amicitia.

Inimici probitatis demones cum sibi familiares et congruas hominum vel intates invenerint, omnibus modis abutuntur eis ad suam libidinem, ita ut etiam oculis invidorum ad ministerium suæ cupiditatis utantur.

Theologi. Noli invidere præclarum aliquid facienti, quamvis illum tibi invidum esse persuasus sis, ac ideo succenseas.

Utinam pereat ex hominibus invidia, habentium se consumptio, et affectorum ærugo: solus inter affectus injustissimus simul et justissimus; justum dico, quoniam hædit a quibus fovetur; injustum, quia præclaris omnibus molestus est.

S. Chrysost. Invidet quidem dæmon, sed hominibus, nulli vero dæmoni; tu vero cum sis homo, hominibus invidēs, et quomodo consequeris veniam?

Si ille qui diligit amantem, nihil plus habet publicano: qui odio habet immeritum, qualem ille benevolentiam assequetur?

Ὁ μαθὼν ἀρχεσθαι, καὶ ἀρχεῖν εὐθὺς μαθάνει· οὐδὲ γὰρ, εἰ πάσης γῆς καὶ θαλάσσης τὸ κράτος ἀνάψαιτό τις, ἀρχὼν ἂν εἴη πρὸς ἀλλήλους, εἰ μὴ μάθῃ καὶ προπαιδεύσῃ τὸ ἀρχεσθαι.

Πάντες οἱ ἀρχεσθαι καλῶς μαθηκότες, καὶ ἀρχεῖν εἰσονται, παρελθόντες εἰς ἐξουσίαν.

ΛΟΓΟΣ ΣΒ.

Περὶ φθόνου.

Ἐλθόντες δὲ καὶ οἱ πρῶτοι ἐνόμισαν ὅτι πλείους λήφονται, καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνά θηνάριον.

Ὅπου ζῆλος καὶ ἀριστεία, ἐκεῖ ἀκαταστασία καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα.

Φθόνος οὐκ οἶδα προτιμᾶν τὸ συμφέρον.

Τῷ ἀνδρὶ δὲ ζῆλος παρὰ τοῦ ἑαυτοῦ.

Μὴ συμβουλεύου μετὰ ὑποδουλομένου σε· ἀπὸ τῶν ζηλούντων ἔκκρυψον βουλὴν σου.

Τὶ στενάξεις, φθονεῖ; τὸ ἴδιον κακὸν, ἢ τὸ ἀλλοτρίον ἀγαθόν;

Οὐχ ὁρᾷς ἡλίον ἔστιν ἢ ὑπὸ κρυφαίς; καὶ αὕτη καρπὸς ἐστὶ τοῦ φθόνου. Τὸ γὰρ διπλοῦν τοῦ ἥθους ἐκ φθόνου μάλιστα τοῖς ἀνθρώποις γίνεται.

Φθόνου γὰρ πάθος οὐδὲν ἀσθενέστερον ψυχῆς ἀνθρώπων ἐμφύεται.

Ὅσπερ γὰρ ἰδὲ τὸν σίδηρον, οὕτως ὁ φθόνος τὴν ἔχουσαν αὐτὸν ψυχὴν ἐξανάλισκει.

Οἱ κύνες τρεφόμενοι ἡμῶν, καὶ οἱ λέοντες χειροφθαῖς θεραπεύμενοι γίνονται. Οἱ δὲ βασκανοὶ ταῖς θεραπευσίαις πλέον ἐξαγριαίνονται.

Ἔθος τῇ Γραφῇ πολλὰ καὶ μετὰ τοῦ φθόνου τάσσιν τὸν φθόνον.

Ὅσπερ ἡ ἐρυσίδη ἰδὼν ἐστὶ τοῦ σίτου νόστος, οὕτως ὁ φθόνος φίλας ἐστὶν ἀφρώστους.

Οἱ μισοχάλοι δαίμονες, ἐπειδὴν οὐκ αἰσθάνονται τὴν ἐν ἑαυτοῖς προαιρέσιν, παντοίως αὐταῖς ἀποκρίχονται πρὸς τὸ ἴδιον βούλημα, ὥστε καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς τὴν βασκανὴν εἰς ὑπερηψίαν χρῆσθαι τοῦ ἰδίου θελήματος.

Μὴ φθονήσεις τῷ κατορθούντι ὀφθαλμοῖς [scilicet ὡς φθονήσεις], καὶ φθονεῖσθαι πεισθεῖς, καὶ διὰ τοῦτο κατανεχθεῖς.

Ἦ; ἀπολοῖτο ἐξ ἀνθρώπων ὁ φθόνος, ἢ δασύη τῶν ἔχόντων, ὁ τῶν πασχόντων ἰδὲ τὸ μόνον τῶν παθόντων ἀδικώτατον τι ἅμα καὶ δικαιώτατον· τὴ μὲν ὅτι πᾶσι διοχλεῖ τοῖς καλοῖς, τὸ δὲ, ὅτι ἀδικεῖ τοῖς ἔχοντας.

Ὁ δαίμων φθονεῖ μὲν, ἀνθρώποις δὲ, δαίμονι δὲ οὐδέν· οὐ δὲ ἀνθρώπος ὢν, ἀνθρώποις φθονεῖ, καὶ ποίας ταύτης συγγνώμης;

Εἰ γὰρ ὁ τὸν φιλοῦντα ἀγαπῶν οὐδὲν πλέον ἔχει ταλάνου, ὁ τὸν οὐδὲν ἀδικούντα μισῶν ποίας ταύτης φιλάνθρωπίας;

Ἀριστοτέλης, Φθόνος, φησιν, ανταγωνιστής ἐστὶ Ἀ

τῶν εὐτυχοῦντων.
Τοὺς μὲν διὰ τοῦ ἡλίου πορευομένοις ἔπεται κατὰ ἀνάγκην σκιά· τοὺς δὲ διὰ τῆς δόξης βαδίζουσιν ἀκολουθεῖ φθόνος.

Τὸ τῆς δόξης κάλλος ὡσπερ ὑπὸ νόσου τοῦ φθόνου ταχὺ καταφθείρεται.

Ἀνάχαρις ὁ Σκύθης ἐρωτηθεὶς, διὰ τίνα αἰτίαν ἀνθρώποι λυποῦνται πάντοτε, ἔφη· Ὅτι οὐ μόνον αὐτοὺς τὰ ἴδια κακὰ λυπεῖ, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀλλότρια ἀγαθὰ.

Ὅσπερ ὑπὸ τοῦ ἰοῦ τὸν σίδηρον, οὕτω τοὺς φθονερούς ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἡθους κατασθίβεται.

Ὁ αὐτὸς τὸν φθόνον εἶπεν ἔλκος εἶναι τῆς ἀληθείας.

Φθόνος στάσις ἀρχὴν ἀπεργάζεται.

Πολλοὶ θανόντας ἀμειβουσι τοῖς τάφοις, οὓς τῷ φθόνῳ πρότερον ἤλγυναν ζῶντας.

Ὁ αὐτὸς τὸν φθόνον ἔφη τῆς ψυχῆς εἶναι πρίονα. Κλεόβουλος ὁ Αἰνίδιος ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τίνος, τίνα δει μάλιστα φυλάττεσθαι, εἶπεν· Τῶν μὲν φίλων τὸν φθόνον, τῶν δὲ ἐχθρῶν τὴν ἐπιβουλὴν.

Βίων ὁ σοφιστής, ἰδὼν τίνα φθονερὸν σφόδρα κεκυρότα, εἶπεν· Ἡ τοῦτ᾽ μέγα κακὸν συμβέβηκεν, ἢ ἄλλῳ μέγα ἀγαθόν.

Ἀγάθων εἶπε τοὺς φθονερούς τῶν ἀνθρώπων οὐχ οὕτως εὐφραίνεσθαι ἐπὶ τοῖς ἰδίοις ἀγαθοῖς, ὥς ἐπὶ τοῖς ἀλλοτρίοις κακοῖς.

Θεμιστοκλῆς μαιράκιον ὦν οὐδὲν ἔφη πράττειν λαμπρόν· οὐκ γὰρ φθονεῖσθαι. Καθάπερ γὰρ αἱ κανθαρίδες ἐμφύονται μάλιστα τῷ ἀκμάζοντι σίτρῳ καὶ τοῖς εὐθαλέσι ῥόδοις· οὕτως ὁ φθόνος ἀπτεται μάλιστα τῶν χρηστῶν καὶ αὐξανομένων πρὸς ἀρετὴν, καὶ δόξαν ἡθῶν καὶ προσώπων κεκτημένων.

ΛΟΓΟΣ ΕΓ'.

Περὶ γέλωτος.

Ὅσαι ὑμῖν οἱ γελῶντες, οἱ πενήθεστε καὶ κλαῦστές.

Αἰσχρότης, καὶ μωρολογία, καὶ εὐτραπέλεια, καὶ τὰ οὐκ ἀνήκοντα, μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαριστία.

Διήγγις μωρῶν προσόχθισμα, καὶ ὁ γέλως αὐτῶν ἐν σπατάλῃ ἀμαρτίας.

Ἀχρὶ μὲν γὰρ μειδιάματα; παιδοῦ τὴν διὰ χυμὸν τῆς ψυχῆς ὑποπαίνειν οὐκ ἀπρεπές; ὅσον δειξέαι μόνον τὸ γεγραμμένον· Ἡ καρδίας εὐφραϊνομένης, πρόσωπον θάλλει. Ἐκκαχλάζειν δὲ τῇ φωνῇ [αἰ. τὴν φωνήν], καὶ ἀναδράσκεισθαι [αἰ. ἀναδράζεισθαι] τὸ σῶμα, οὐ τοῦ [δοκίμου] περικρατῶς ἔχοντος ἑαυτοῦ.

Γέλωτος θυμὸς ἔμφρων προτιμότερος. Αὐστηρὲς γὰρ διαθέσει προσώπου κατεβόουται ψυχῇ.

Aristotel. Aristoteles, Invidia, inquit, hostis est fortunatorum.

Plutarch. In sole ambulantes necessario sequitur umbra, in gloria vero constitutos invidia.

Gloriae pulchritudo ab invidia quasi morbo statim corrumpitur.

Anachars. Anacharsis Seytha interrogatus cur homines generatim tristentur, dixit: Quia non solum propria mala eis molesta sunt, sed etiam aliena bona.

109 *Plutarch.* Ut ferrum æruginē consumitur, sic invidi suo pte ingenio.

Democrit. Idem dixit invidiam esse ulcus animæ (1).

B

Invidia seditionis initium parit.

Socrat. Multi in monumenta defunctorum gratos et beneficos se exhibent, quos antea præ invidia vivere dolebant.

Idem dixit invidiam animæ serram esse.

Cleobul. Cleobulus Lindius, interrogatus a quodam quænam præcipue cavenda sint, dixit: Amicorum quidem invidiam, inimicorum autem insidias.

Bion. Bion sophista eam vidisset invidum quemdam valde tristantem demisso in terram vultu, dixit: Aut huic magnum malum contigit, aut alij cuiquam magnum bonum.

Agathon. Agathon dixit invidos homines non tam lætari propriis bonis, quam alienis malis.

C

Themistocles adhuc adolescens nihil dum præclare se facere dixit: nondum enim invideri sibi. Nam sicut capivarides vegeto maxime tritico innascuntur, et rosis pulchre florentibus: sic invidia maxime invadit bonos viros, et in virtute proficientes, et ingenii personæque gloriam sustinentes.

SERMO LXIII [αλ. LXXI].

De risu.

Luc. vi. Væ vobis qui ridetis nunc, quoniam lugēbitis et flebitis.

Eph. v. Obscenitas, nec stultiloquium, nec cavillatio, aut ea quæ non conveniunt, ne nominentur quidem inter vos, sed potius gratiarum actio.

Sirach. Narratio stultorum offensio est, et risus eorum in deliciis peccati.

S. Basilii. Ad lenem usque risum animæ hilaritatem subindicare non dedecet, juxta Scripturam, quæ ait: « Lætante corde vultus renidet. » Cachiunnari autem voce, et concui corpore, non est hominis probi, neque sui compotis.

Theologi. Animus gravis et prudens melior ac dignior est risu; severus enim habitus faciei emendat animam.

(1) In Stobæi locis Socrati attribuitur hoc dictum.

Sapientium animæ tristes sunt et in se contraria, insipientium vero inflantur et dissolunt.

Isocrat. Ne serius esto in rebus jocosis, neque inter seria ridiculus gaude. Nam quod intempestivum est, ubique molestum est.

Moschion. Qui cum adolescente ridere vult, turpes contumelias et reprehensionem lucrabitur.

Catonis. Qui in ridiculis serii sunt, in seriis sunt ridiculi.

Straton. Stratoniceus citharædus cum vidisset quemdam imperite jaculantem, abiens ad ipsum scopum constitit, et cum quidam interrogaret causam, respondit : « Ne feriar. »

SERMO XLIV [al. XXXVI].

De rationali, et ratione seu cogitatione.

Matth. xii. Bonus homo bona profert ex bono thesauro cordis, et malus homo ex malo thesauro mala profert.

Salomonis. Prudentis cogitationes viæ sunt vitæ : a cogitationibus autem ejus replebitur vir bonus.

Prov. xii. Cogitationes justorum judicia sunt.

Eccli. xxvii. Ut sordes in excusso cribro, ita spurcitias hominis ratio discernit (vel spurcitia inheret cogitationi hominis).

Prov. xix. Multæ sunt cogitationes in corde hominis; consilium autem Dei superabit in æternum.

Theologi. Ratio melior est actionibus aut pecuniis. Nam istæ corrumpuntur, ratio permanet.

S. Chrysost. Aviculis ideo datæ sunt alæ, ut fugiant laqueos; et ratio hominibus, ut a peccatis effugiant.

Mens non desinit producere cogitationes; tu vero malas evellere, bonas cole.

Clementis. Abstinencia factorum non justum reddit fidelem, sed cogitationum castitas et puritas.

Plutarchi. Solem sæpe nubes obumbrant, rationem affectus.

Pedi spinam, brutæ animæ ignorantiam eximere oportet.

Qui omnia secum ratione considerat, Malum removet, bonum autem carpit.

(*Philemonis.*)

Isocratis. Quæ tibi ratiocinanti optima videntur, eadem re ipsa perfice.

Quæ non facere convenit, de iis faciendis ne cogita quidem.

Quomodo ex civitate bonis legibus instituta hominem seditiosum, sic ex anima cogitationem ad mala inclinantem fugare oportet.

SERMO LXV [al. IV].

De voluntario et involuntario.

Luc. xii. Servus ille qui voluntatem domini sui novit et non facit, multis verberibus afficietur; qui autem ignorat, paucis.

I Cor. ix. Væ autem mihi est, nisi evangelizem.

A Αἱ μὲν τοίνυν τῶν σοφῶν ψυχὰς σκυθρωπίζουσι καὶ συστρίλλονται· αἱ δὲ τῶν ἀφρόνων ἐκπαίρονται διαγιγνόμεναι.

Μὴ παρὰ γέλοια σπούδαζε, μηδὲ παρὰ τὰ σπουδαῖα τοῖς γελοίοις χαίρει. Τὸ γὰρ ἀκαίρον πανταχοῦ λυπηρόν.

Γέλῳ δ' ὄθλων μετὰ μαιρακίου αἰσχρὰς ὕβρεις κερδῆσαι καὶ μέμψιν.

Οἱ σπουδάζοντες ἐν τοῖς γελοίοις ἐν τοῖς σπουδαίοις γίνονται καταγέλαστοι.

Στρατόνικος ὁ κιθαριστὴς θεασάμενός τινα ἀφῶς τοξόοντα, ἀπελθὼν ἔστη παρὰ τὸν σκοπὸν· πυνοθανομένου δὲ τινος τὴν αἰτίαν, « Ὅπως, ἔφη, μὴ πληγῶ. »

ΛΟΓΟΣ ΕΔ'.

B Περὶ λογικοῦ καὶ λογισμοῦ.

Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος, ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας ἐκβάλλει ἀγαθὰ, καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει πονηρά. Ὅδοι ζωῆς διανοήματα συνετοῦ· ἀπὸ τῶν διανοημάτων αὐτοῦ πλησθῆσεται ἄνθρωπος ἀγαθῶν.

Λογισμοὶ δικάίων κρίματα.

Ἐν σείσματι κοσκίνου διαμένει κοπρία· οὕτως σκύδαλα ἀνθρώπου ἐν λογισμῷ αὐτοῦ.

Πολλοὶ λογισμοὶ ἐν καρδίᾳ ἀνδρός· ἡ δὲ βουλὴ τοῦ Θεοῦ κρατῆσαι εἰς τὸν αἰῶνα.

Κρεῖστον λογισμὸς πράξεων ἢ χρημάτων. Τὰ μὲν γὰρ τῆς φθορᾶς ἔστιν, ὁ δὲ ἰσταται.

C Διὰ τοῦτο περὰ τοῖς στρουθοῖς, ἵνα φύγη παγίλα· καὶ διὰ τοῦτο λογισμὸς τοῖς ἀνθρώποις, ἵνα ἐκφύγῃσι ἁμαρτήματα.

Ὁ καύεται λογισμοῦς ἢ διάνοια τίχτουσα· οὐ δὲ τοὺς μὲν φαύλους ἐκτίλλει, τοὺς δὲ ἀγαθοὺς γέωργει.

Οὐχ ἡ τῶν πράξεων ἀποχὴ δικαιεῖ τὸν πιστὸν, ἀλλ' ἡ τῶν ἔννοιῶν ἀγνεία καὶ εὐκρίνεια.

Ἐπισκοπεῖ τῷ μὲν ἥλιος πολλὰκις τὰ νέφη, τῷ δὲ λογισμῷ τὰ πάθη.

Ἐκ μὲν τοῦ ποδὸς τὴν ἀκανθάν, ἐκ δὲ τῆς ἀλόγου ψυχῆς τὴν ἄγνοιαν ὀπείξεσθαι δεῖ.

Ὁ τῷ λογισμῷ πάντα παρ' ἑαυτῷ σκοπῶν, Τὸ κακὸν ἀφαιρεῖ, τὰγαθὸν δὲ λαμβάνει.

D Ἄ ἄν σοι λογιζομένῳ βίλισται, ταῦτα τοῖς ἔργοις ἐπιτίλει.

Ἄ μὴ δεῖ ποιεῖν, μηδὲ ὀπνοῦ ποιεῖν.

Δεῖ, ὥσπερ ἐξ εὐνομουμένης πόλεως φυγαδεύειν στασιαστὴν ἄνθρωπον, οὕτως ἐκ τῆς ψυχῆς τὸν πρὸς τὰ φαῦλα κεκλιμένον λογισμὸν.

ΛΟΓΟΣ ΕΕ'.

Περὶ ἐκουσίου καὶ ἀκουσίου.

Ἐκείνος ὁ δοῦλος ὁ γνούς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ, καὶ μὴ ποιήσας, δαρῆσεται πολλάκις· ὁ δὲ μὴ γνούς, δαρῆσεται ὀλίγας.

Ὅσα δὲ μοι ἔστιν, ἔάν μὴ εὐαγγελίζωμαι. Εἰ γὰρ

ἐκὼν τοῦτο πράσσω, μισθὸν ἔχω· εἰ δὲ ἄκων, οἰκονομίαν πεπρωμένην.

Ἀκούσιος ἐξῆλθεν ἀπὸ προσώπου ἐξουσιάζοντος.

Ἀμύλας γάλα, καὶ ἔσται βούτυρον. Ἐὰν δὲ ἐκπιέζη· μυκτῆρας, ἐξελεύσεται αἷμα· ἐὰν δὲ ἐξέλκη· λόγους, ἐξελεύσονται κρίσεις καὶ μάχαι.

Τὰ ἐν ἔθου κακὰ οὐ θεὸν ἔχει τὸν αἴτιον, ἀλλ' ἡμᾶς αὐτούς. Ἀρχὴ γὰρ καὶ ρίζα τῆς ἁμαρτίας τὸ ἐφ' ἡμῖν καὶ τὸ αὐτεξούσιον.

Ἐπαινοῦμεν τοὺς κατὰ προαίρεσιν ἀγαθοὺς, οὐ τοὺς ὑπὸ τινος ἀνάγκης εἰς τοῦτο ἔκοντας. Ὅπου γὰρ προαίρεσις ἐτοίμη, τὸ καλὸν οὐδὲν.

Βία γὰρ ἡ φόβος ἀρετῆς οὐκ ἂν ποτε γένοιτο δημιουργός· ἰσχυροῦσα γὰρ καὶ οὐκ ἀνάγκης τὰ καλὰ.

Τὸ ἐκούσιον λυπηρὸν τοῦ ἀκούσιου τερπνὸν τιμωτέρον.

Τὸ μὲν γὰρ ἐκούσιον μονιμώτερόν τε καὶ ἀσφαλίστερον. Φιλῶ τὸ βίᾳ κρατούμενον ἐλευθεριάζειν καιροῦ λαβόμενον.

Ποιμὴν ἀμύλας, εἰ θέλοι, καὶ τοὺς τράχους.

Ἄλλ' ἀντὶ γάλακτος αἱμάτων πηγὰς ὀρεῖ.

Οὐ τοὺς ἀνάγκη τῆς κακίας ἀπεχομένους, ἀλλὰ τοὺς προαίρεσει, στεφανῶν ὁ θεός.

Οὐκ ἀνάγκη καὶ βίᾳ, ἀλλὰ βουλῇ καὶ γνώμῃ προσάγεται ἡμᾶς ὁ θεός.

Οὐδεὶς καρπὸς ἀνάγκης, ἀλλὰ πᾶς μισθὸς προαίρεως· οὐ γὰρ λογίζεται ὁ θεὸς τὰ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ τὰ ἐκ προαίρεως κατορθούμενα.

Τὸ ἐκ φύσεως ἀγαθὸν ἀδόκιμον· τὸ δὲ ἐκ προαίρεως ἐπαινετόν.

Εἰ βούλει ἀταράχως καὶ ἀπαρέστως ζῆν, πειρῶ τοὺς συνοικοῦντάς σοι σύμπαντας ἀγαθοὺς ἔχειν· ἔξεις δὲ ἀγαθοὺς, εἰ τοὺς μὲν ἐκόντας παιδεύεις, τοὺς δὲ ἄκοντας, ἔπειτα καὶ χειρωμένους ὁποῦναι. Συμφετέσταται γὰρ τοῖς φεύγουσιν ἡ μοχθηρία θάνατος καὶ ἡ δουλεία· συνυπολείφθησεται δὲ τοῖς συμβαλόνουσὶ σοὶ ἡ χρηστότης καὶ ἡ ἐλευθερία.

ΛΟΓΟΣ 37.

Περὶ φόβου Κυρίου, καὶ ἀπλῶς.

Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένον ἀποκτείνειν.

Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.

Ἐπ' ἀληθείας καταλαμβάνω, ὅτι οὐκ ἔστι προσωπολήπτης ὁ θεός, ἀλλ' ἐν παντὶ ἰδοὶν ὁ φοβούμενος αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος· δικαιοσύνην, δεκτὴς αὐτῷ ἔστιν.

Φόβος Κυρίου πηγὴ ζωῆς, ποιεῖ δὲ ἐκκλίνειν ἐκ παγίδος θανάτου.

Τέλος λόγου τὸ πᾶν ἄκουε, τὸν θεὸν φοβῶ, καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ φύλασσε· ὅτι τοῦτο πᾶς ἀνθρώπος.

Χρήματα καὶ ἰσχύς ἀνυψοῦσι καοδίαν, καὶ ὑπὲρ ἑμφοτέρα φόβος Κυρίου.

A Nam si volens hoc faciam, præmium habeo : sin invitus, dispensatio commissæ est mihi.

Invitus exivit a facie potestatem habentis.

Prov. xxx. Lac si premas, butyrum exit ; qui nares emungit, sanguinem elicit : sed **III** si pro-tuleris verba, lites erumpent et pugne.

Incerti. Deus non auctor est malorum apud in-feros, sed nosipsi. Principium enim et radix pec-cati est arbitrium nostrum, et voluntatis nostræ libertas.

Landamus eos qui ex animi instituto, non ada-cti aliqua necessitate, boni sunt. Nam ubi prompta voluntas est, nihil prohibet.

Vis aut metus non possunt efficere virtutem ; ex voluntate enim, non necessitate proficiuntur bona.

Molestum spontaneum involuntario jucundo præstat.

Theologi. Voluntarium enim stabilius et tutius est. Quod violenter vincitur, id occasionem natum in libertatem se asserere solet.

Pastor si velit hircos etiam mulget,

Sed pro lacte sanguinis fontes hauriet.

S. Chrysost. Non illos qui necessario, sed qui sponte sua vitis abstinent, Deus coronat.

Deus nos allicit, non vi et necessitate, sed per voluntatem et rationem.

Nullus est necessitatis fructus, sed omnis merces voluntati tribuitur. Non enim reputat Deus quæ necessario, sed quæ ultro consultoque recte ge-runtur.

Chorici. Productum a natura bonum non appro-batur : a voluntate vero natum laudabile est.

Epicteti. Si vis sine perturbatione et placide vi-vere, fac ut omnes tibi familiares boni sint : erunt autem boni, si volentes erudias, invitos vero (in Græco additur, ἐπειτα καὶ χειρωμένους) dimittas. Simul enim fugieptibus illis improbitas et servitus aufugient ; relinquetur autem cum illis qui tibi conversantur probitas et libertas.

SERMO LXVI.

De timore Domini, et de timore in genere.

Matth. x. Ne timeatis ab illis qui corpus occidunt, animam vero occidere non possunt.

Ibid. xxv. Spiritus quidem promptus est, caro autem imbecillis.

Act. xi. In veritate deprehendo, quod Deus non est personarum acceptor, sed in omni gente qui metuit ipsum et iustitiam facit, acceptus est ei.

Prov. xiv. Timor Domini fons vitæ, facit autem declinare a laqueo mortis.

Audi omnem sermonis summam, Deum time, et præcepta ejus custodi.

Eccli. xl. Pecuniæ et vires extollunt cor, utrum-que vero superat timor Domini.

S. Basilii. Timores non inutiles sunt prudentibus, A sed valde boni et salubres. Quamvis enim eos fieri deprecamur, **112** factis tamen castigamur. Afflicta enim anima approquinquat Deo, ut pulcherrime a'scendi dicit P'trus.

Theologi. Non oportet initio a contemplatione facto in timorem descendere; contemplatio enim freno destituta, cito ad abrupta nos trahere potest; sed timore eruditi, purgati et quasi extenuati in altum efferramur.

Crepitantibus foliis terrentur lepores,
Viri autem timidi rerum umbris.

S. Chrysost. Non tantum verbis effici potest quam timore. Nam timor gehennæ regni coronam nobis asseret.

Multorum nobis bonorum, si velimus, causa sit diabolus: metuentes enim insidias ejus, sobrii sumus et memores Dei. Nam qui videt instantem hostem, ad illum confugit qui potest opem ferre.

Climacis. Quemadmodum solis ralius per foramen illapsus, quidquid in domo est illustrat, ita ut vel minima videantur, et pulvis ipse volitans: sic etiam Dei timor, cum discretionem natus in corde, omnia ejus peccata prodit.

Severiani. Dei timor initium est salutis hominum, et lex divina radix est nobis omnium bonorum.

Bias. Bias interrogatus quidnam in vita metu vacaret, dixit: Recta conscientia.

SERMO LXVII [al. CI].

De lege.

Joan. viii. Judicium meum justum est, quia non sum solus, sed ego et qui misit me; et in lege vestra scriptum est, quod dñorum hominum testimonium verum sit.

Rom. i. Qui sine lege peccarunt, peribunt etiam sine lege; et qui in lege peccarunt, per legem judicabuntur.

Salomon. Legem cognoscere est bonæ mentia.

Eccli. xxi. Qui legem Domini servat, imperat cogitationibus suis (vel servat voluntatem ejus).

S. Basilii. Non fieri potest ut servetur qui non facit opera secundum præcepta Domini, neque ullum ex præceptis sine periculo negligitur. Nam inaudita res est constituere nos iudices legislatoris, et legum ejus alias admittere, alias rejicere. Si enim perfectum esse oportet Dei hominem, omnino necessarium est ut in omnibus præceptis absolutus sit, ad modum et summam perfectionem Christi. Imo, ex lege divina, quantumcunque purum sit sacrificium, indignum est cultu Dei. Legem observans, ejicies timorem.

Vacat enim timore quilibet custos legis. (*Theologi.*)

Duo sunt quibus regimur, natura et lex. Fortior autem est natura quam lex.

S. Chrysost. Peccatis ex necessitate commissis leges etiam ignoscunt.

Legum genera tria sunt, lex naturæ, lex scripta quæ Moysi data est lex gratiæ.

Oi φόβοι τοῖς εὖ φρονοῦσιν οὐκ ἀχρηστοί, ἀλλὰ λίαν καλοὶ καὶ σωτήριοι. Εἰ γὰρ καὶ γίνεσθαι αὐτοὺς ἀπευχόμεθα, γενομένοις γε παιδεύομεθα. Κάμνουσα γὰρ ψυχὴ ἐγγίζει Θεῷ, φησί που θαυμασιώτατα λέγων ὁ Πάτερς.

Οὐκ ἀπὸ θεωρίας ἀρξαμένους εἰς φόβον χρὴ μεταλῆγειν. Θεωρία γὰρ ἀχαλίνωτος τάχα ἂν καὶ κατὰ χρημῶν ὤσειεν· ἀλλὰ φόβῳ στοιχειούμενους, καὶ καθαιρούμενους, καὶ ἴνα οὕτως εἴπω, λεπτυνομένους, εἰς ὕψος ἀφίεσθαι.

Φύλλον λαγυῶδες ἐκροδοῦσιν οἱ κτύποι,

Ἄνδρας δ' ἀνάνδρους αἱ σκιάι τῶν πραγμάτων.

Οὐ τοσοῦτον ἐργάσασθαι δυνήσεται λόγος, ὅσην ἐργάζεται φόβος. Ὁ γὰρ τῆς γέννης φόβος τὸν τῆς βασιλείας ἡμῶν κομίζεται στέφανον.

B Αἰτίαις ἡμῶν πολλῶν ἀγαθῶν, εἰ βουλοίμεθα, ὁ διάβολος· δεδοικότες γὰρ αὐτοῦ τὰς ἐπιβουλὰς, νήφομεν καὶ μεμνήμεθα τοῦ Θεοῦ. Ὁ γὰρ ἐφ' ὧν τὸν ἑχθρὸν ὁρῶν τῷ δυναμένῳ προστρέχει βοηθεῖν.

Ὅπως ἀπὸ τοῦ ἡλίου δι' ὅπτης εἰσελθούσα ἐν οὐρανῷ πάντα φωτίζει, ὥς καὶ τὸ λεπτότατον ὁρᾶν, τὸν πικροιστὸν πετόμενον· οὕτως καὶ φόβος Θεοῦ μετὰ διακρίσεως ἐν καρδίᾳ γενόμενος, πάντα αὐτῇ τὰ ἀποτῆς ἀμαρτήματα ὑποδείκνυσιν.

Ἀρχὴ σωτηρίας ἀνθρώπων ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος, καὶ ῥίζα πάντων ἐν ἡμῶν ἀγαθῶν ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος.

Βίας ἐρωτηθεὶς τί ἂν εἴη τῶν κατὰ τὸν βίον ἀποδόν, εἶπεν, Ὅρθη συνειδήσις.

ΛΟΓΟΣ XX.

Περὶ νόμου.

C Ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ δίκαια ἐστίν, ὅτι μόνος οὐκ εἶμι, ἀλλ' ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας με· καὶ ἐν τῷ νόμῳ τῷ ὁματέρῳ γέγραπται, ὅτι δύο ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία ἀληθὴς ἐστίν.

Ὅσοι ἀνόμως ἡμαρτον, ἀνόμως καὶ ἀπολύνται· καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἡμαρτον, διὰ νόμου κριθέσονται.

Τὸ νόμον γινώσκει διαβολὰς ἐστὶν ἀγαθὴς.

Ὁ φυλάσσων νόμον Κυρίου κρατεῖ τοῦ ἐννοήματος αὐτοῦ.

Οὐ δυνατόν σωθῆναι μὴ ποιοῦντα τὰ κατ' ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ ἔργα, οὐτε τὸ παρῆλθαι τι τῶν προσταγμάτων ἀκινδύνον. Αἰνὴ γὰρ ἡ ἐπαρκὴς κριτικὴ ἡμᾶς τοῦ νομοθέτου καθίζεισθαι, καὶ τοὺς μὴν ἐλαττοῦν τῶν νόμων, τοὺς δὲ παρακρίμμεσθαι. Εἰ γὰρ δεῖ τέλειον εἶναι τὸν τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπον, ἀνάγκη πάσα διὰ πάσης ἐντολῆς καταρτισθῆναι, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ· ἐπεὶ κατὰ τὸν θεῖον νόμον, πᾶν καθαρὸν ἢ τὸ τελούμενον, ἀπρόσβλητον εἰς ὁυδὶν τῷ Θεῷ.

Νόμους φυλάττων, τοὺς φόβους ἔξω βάλλει.

Φόβων γὰρ ἔξω πᾶς ὁ τοῦ νόμου φύλαξ.

Δύο μὲν γὰρ τὰ διάγοντα ἡμᾶς ἐστὶ, φύσις καὶ νόμος. Κρατεῖ δὲ τοῦ νόμου ἡ φύσις.

Ἰσάκι καὶ τῷ νόμῳ τὰ ἐξ ἀνάγκης συγγινώσκον ἀμαρτήματα.

Εἶθι τῶν νόμων τρία, νόμος ὁ τῆς φύσεως, νόμος ὁ τοῦ γράμματος ὁ τῷ Μωϋσεὶ δοθείς, νόμος ὁ τῆς χάριτος.

Ζάλευκος ὁ τῶν Λοκρῶν νομοθέτης τοὺς νόμους ἄλλας ἀρσενίους εἰπὲν ὁμοίους εἶναι. Καὶ γὰρ εἰς ἑκάστην ἔαν ἔμπεση μυῖα ἢ κύνωψ, κατέχεται· ἔαν δὲ σφήξ ἢ μέλισσα, διαρρήξασα ἀφίσταται. Ἐν τοῖς νόμοις ἔαν ἔμπεση πένης, συνέχεται· ἔαν δὲ πλούσιος, ἢ δυνατός λέγειν, διαρρήξας ἀποτρέχει.

Σίλων ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τίνος, πῶς ἀριστα αἱ πόλεις οἰκούνται, ἔφη· Ἐάν μὲν οἱ πολλοὶ τῶι ἀρχοῦσι πείθονται, οἱ δὲ ἀρχόντες τοῖς νόμοις.

Τοῖς μὲν δούλοις ἡ ἀνάγκη νόμος, τοῖς δὲ ἐλευθέρους ὁ νόμος ἀνάγκη.

Νόμος βούλεται μὲν εὐεργετὴν βίον ἀνθρώπων· οὐ δύναται δὲ ὅταν αὐτοὶ βούλωνται πάσχειν· ἐν γὰρ τοῖς παιδομένοις ἐνδεύονται τὴν ἰδίαν ἀρετὴν.

*Ὅσπερ τοῖς νοσοῦσιν ἱατροὶ σωτήρες, οὕτω καὶ τοῖς ἀδικουμένοις οἱ νόμοι.

Νόμοι ἀληθέστατοι οἱ δικαιοτάτοι.

Νόμῳ καὶ ἀρχοντι καὶ τῷ σωτῆρϊ εἰκεῖν κόσμιον.

Τὰ παρὰ νόμον γινόμενα ἀντὶ μὴ γινόμενων εἰσὶ.

ΛΟΓΟΣ ΣΗ.

Περὶ τοῦ ὅτι δεῖ τιμῶν ἀρετὴν, καὶ κολάζειν κακίαν.

*Ἐκπορεύονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως.

Ὅλβε Κύριος εὐσεβεῖς ἐκ πειρασμοῦ ῥύεσθαι, ἀδίκους δὲ εἰς ἡμέραν κρίσεως κολάζομένους τηρεῖν.

Ἡμιουμένου ἀκολάστου, πανουργότερος γίνεται ἀπακος.

Πανούργος, ἰδὼν πονηρὸν τιμωρούμενον, κραταιῶς αὐτὸς παιδεύεται.

Οὐ δίκαιον ἀτιμᾶσαι πτωχὸν συνετὸν, καὶ οὐ καθῆκον δοξάζειν ἄνδρα ἀμαρτωλόν.

Ἄδῃ τῷ δεομένῳ, καὶ μὴ θῶς τῷ ὀρχουμένῳ, ἵνα μὴ μετὰ τῶν σῶν χρημάτων καὶ τῇ ψυχῇ ἀπολέσης τὴν ἐκείνου· οὐ γὰρ αἴτιος εἶ τῆς ἐκείνου ἀπωλείας διὰ τῆς ἀκαίρου φιλοτιμίας. Εἰ γὰρ οἱ ἐπὶ τῆς ὀρχήσεως ἤδεσαν, ὅτι τὸ ἐπιτήδευμα αὐτοῖς ἀκερὲς ἐμελλεν εἶσεσθαι, πάλαι ἂν ἐπαύσαντο ταῦτα ἐπιτηδεύοντας.

*Ἀδικαί τοὺς ἀγαθοὺς ὁ φειδόμενος τῶν κακῶν.

*Ὅσοι τοὺς ἀδικούντας κολάζουσιν, οὗτοι τοὺς ἀλλοῦς ἀδικεῖσθαι κωλύουσιν.

*Ὁ ἀρετὴν τιμῶν πρῶτην ἀλήθειαν τιμᾷ, καὶ μάστιγα ὧς ἀγαθοῦ παντὸς ἡγεμονεύουσιν.

Σίλων ὁ σοφὸς ἐκείνην εἰπὲν ἀριστα οἰκείσθαι τὴν πόλιν, ἐν ᾗ τοὺς ἀγαθοὺς συμβαίνει τιμᾶσθαι, κακίστη δὲ οἰκείσθαι, ἐν ᾗ τοὺς καχοὺς.

Δύο ἀφορμαὶ κινεῖσιν ἀνθρώπον εἰς Θεοῦ ἐπιμέλειαν, τιμωρία δυσσεβείας, καὶ γνώμης εὐσεβοῦς ἀμοιβή.

*Ἀφόρητος γίνεται κακία ἐπαινουμένη.

Μὴ τιμωμένης ἀρετῆς ἡ κακία παρρησιάζεται.

Zaleucus. Zaleucus Locrensiū legislator leges aranearum telis comparabat. Illis enim. **113** si musca vel culex inciderit, detinetur: sin vespa aut apis, lacerat telam et avolat. Et in leges si pauper inciderit, retinetur: sin aliquis dives aut disertus, perrumpens evadit.

Solon. Solon rogatus a quodam quomodo optime civitates habitarentur, dixit: Si cives principibus, principes legibus obediant.

Demadis. Servis quidem necessitas lex est, liberis autem lex est necessitas.

Epictecti. Legis scopus est bene mereri de vita hominum; non potest autem erga hominis benefica esse, quando ipsi pati volunt: solis enim obedientibus suam virtutem declarat.

Ægri servator est medicus; injuriam-passi, lex.

Leges verissimæ sunt quæ justissimæ.

Legi et principi et sapientiori cedere decorum est.

Quæ præter legem sunt, pro non factis habentur.

SERMO LXVIII [aL II].

Virtutem honorandam et vitium puniendum esse.

Joan. v. Egredientur qui bona fecerunt, ad resurrectionem vitæ, qui vero mala perpetrarunt, ad resurrectionem judicii.

II Petr. ii. Novit Dominus pios a tentatione liberare, injustos autem ad diem judicii puniendos reservare.

Solomon. Cum punitur luxuriosus, prudentior evadit innocens.

Prudens multo sit doctior cum videt improbum puniri.

Eccli. x. Pauperem prudentem contemnere non justum est, neque peccatorem honore affici decet.

S. Chrysost. Egenti dato, et saltanti ne dederis, ne cum tuis pecuniis animam quoque illius perdas. Tu enim intempestiva liberalitate causas perditionis ejus. Nam, si scirent qui frequentant orchestram, inutile sibi hoc studium futurum, pridem sane his rebus vacare desissent.

Isa. Injurius est bonis qui parcat malis.

Qui puniunt injurias, ne aliis injuria fiat prohibent.

Qui virtutem colit, primo et maxime veritatem colit, utpote duceem bonorum omnium.

Solon. Solon ille sapiens optime dixit habitari civitatem illam, in qua boni honorantur, pessime autem illam, in qua mali.

Sexti. Due causæ movent hominem ad cultum Dei, impletatis poena, et mentis pie remuneratio.

Improbis si laudetur, intolerabilis sit.

Procopii rhetoris. Ubi virtus non honoratur, ibi malitia libertate fruitur.

114 SERMO LXIX [al. III].

A

ΛΟΓΟΣ ΕΒ'.

*Malitiam esse facilem et virtutem acquisitu difficilem.**Περὶ τοῦ ὅτι εὐκολὸς ἡ κακία, καὶ δυσέρωτος ἀρετή.*

Matth. vii. Ingredimini per angustam portam : lata enim est porta, et ampla via deducens ad perniciem.

Ἐξέλθετε διὰ τῆς στενῆς πόλης, ὅτι πλατεία ἡ πόλις, καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπόλειαν.

Hebr. xii. Omnis castigatio in præsens quidem non videtur esse gaudii, sed molestiæ. At postea fructum tranquillæ justitiæ reddit iis qui per illam fuerint exercitati.

Πᾶσα παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης· ὕστερον δὲ καρπὸν εὐφροσύνης τοῖς δι' αὐτῆς ἐγγεγυμνασμένοις ἀποδοῖσιν.

Prov. xiv. Est via quæ videtur apud homines recta esse, finis autem ejus proccedit ad fundum inferorum.

Ἔστιν ὁδὸς, ἥ δοκεῖ παρὰ ἀνθρώποις ὁρθὴ εἶναι, τὰ δὲ τελευταῖα αὐτῆς ἐρχεται εἰς πυθμένα ᾧδου.

Eccli. xxi. Via peccatorum lapidibus est cōmplanata, at in exitu ejus orci fovea.

Ἡ ὁδὸς ἀμαρτωλῶν ὠμαλισμένη ἀπὸ λίθων, καὶ ἐν ἐσχάτῳ αὐτῆς βόθρος ᾧδου.

Basilii. Quodnam bonum facile est? Quis dormiens tropæum statuit? Quis indulgens deliciis et tibiarum concentui, continentiae coronis redimitus est? Nullus sine cursu meruit bravium. Labores gignunt gloriam, et certamina coronas acquirunt.

Τὶ τῶν ἀγαθῶν εὐκόλον; Τίς καθύδνου τρόπῳ ἐστήσεν; Τίς τρυφῶν καὶ καταυλούμενος τοῖς τῆς καρτερίας στεφάνοις κάτεκροτήθη; Οὐδεὶς μὴ δραμῶν ἀνελετο βραβεῖον. Πόνος γεννᾷ δόξαν, κόματοι δὲ προξενοῦσι στεφάνους.

Multi multis ab adolescentia collecta, postquam ætatis medium attigerunt obortis afflictionibus per spiritus malitiæ, non potuerunt ferre vim tempestatis, utpote imperiti gubernationis, et rerum suarum omnium jacturam fecerunt.

Πολλοὶ πολλὰ συναθροίσαντες ἐκ νεότητος, περὶ τὰ μέγα τοῦ βίου γινόμενοι, ἐπαναστάτων αὐτοῖς πειρασμῶν ἐκ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, οὐκ ἠνέγκαν τοῦ χειμῶνος τὸ βάρος, διὰ τὴν κοστροφὴν αὐτοῖς μὴ παρῆναι· ἀλλὰ πάντων ἐκείνων τὴν ζημίαν ὑπέμειναν.

Theologi. Vix præstari potest recta virtus, et non parvis laboribus comparatur.

Δυσκρότῳτος ἡ ἀρετὴ, καὶ οὐ μικροῖς ἀλλοτρεῖται πόνοις.

Rara et ardua est possessio boni, licet nulla sint quæ ad bonum alliciant et provocent.

Σπάνιον ἡ τοῦ ἀγαθοῦ κτήσις καὶ πρόσπαντες, καὶ εἰ πολὺ τὸ μεθέλκον εἶναι καὶ προκαλούμενον.

In promptu est improbitas, neque quidquam tam facile quam fieri malum.

Πρόχειρον πρᾶγμα ἡ μοχθηρία, καὶ οὐδὲν οὕτω ῥᾶθρον ὥς τὸ γενέσθαι κακόν.

Æque difficile est vel acquirere bonum aliquod ab initio, vel acquisitum cōservare. Sæpius enim quod industria conquisivit, negligentia perdidit, et quod ignavia pessumdedit, diligentia recuperavit.

Τῆς αὐτῆς ἐστὶ δυσχερείας καὶ κτήσασθαι τὴν ἀγαθὴν οὐχ ὑπάρχον, καὶ κτήθην διασώσασθαι. Πόλλας γὰρ δὲ μὲν σπουδῇ προσέλαβεν, ῥαθυμία διέφθειρεν, δὲ δὲ δυνὸς ἀπώλεσεν, ἀνεκαίεσσαν ἐπέμλει.

Facilius est vitii participem fieri, quam cōmunicare virtutem.

Κακίας ῥᾶν μεταλαβεῖν, ἢ ἀρετῆς μεταδοῦναι.

Ut materia humida ignem, sic hominum natura bonum vix comprehendit; plurimi autem ad mala perpetranda prompti et idonei sunt.

Δύσληπτον μὲν τὸ ἀγαθὸν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, ὥσπερ καὶ τὸ πῦρ ὕλῃ τῇ ὑγροτέρᾳ· ἔτοιμοι δὲ πρὸς τοῦ κακοῦ ἐργασίαν οἱ πλείστοι καὶ ἐπιτηδεῖοι.

Celebritas illa malitiæ multos allicit ad similem rerum lubricarum affectionem.

Τὸ ἐν κακίᾳ περιέλειπον πολλοὺς εἰς τὸν ὁμοῖον ζῆλον τῶν εὐλοισθέντων ἐφέλκεται.

Malitia facilius sequitur malum, quam impediri a bono.

Πρόχειρον ἡ πονηρία τῷ κακῷ μάλλον ἀκολουθεῖν, ἢ ὑπὸ τοῦ κρείττονος ἀνακόπτεσθαι.

Facilius est ab initio non cedere malitiæ, et primum nascentem effugere, quam impedire et superare progressam : quemadmodum et lapidem ab initio apprehendere et retinere, quam repellere cum in motu est.

Ῥᾶν γὰρ ἀπ' ἀρχῆς μὴ ἐνδοῦναι κακίᾳ, καὶ προτοῦσαν διαφυγεῖν, ἢ προβαίνουσαν ἀνακόψαι, καὶ φανῆναι ταύτης ἀνώτερον· ὥσπερ καὶ πέτραν ἀπ' ἀρχῆς αἰρῆσαι καὶ κατασχεῖν, ἢ φεραμένην ἀνώσασθαι.

S. Chrysost. Multum voluptatis malitiæ, multum autem laboris sudorisque virtuti conjunctum est. Et quænam tibi gratia deberetur, aut quid mercedis 115 acciperes, nisi negotium esset laboriosum? Etenim multos ostendere possem, qui natura mulieribus misceri oderant. Mosne temperantes

Πολλὴ μὲν ἡδονὴ τῇ κακίᾳ, πόλως δὲ τῇ ἀρετῇ συνῆζευκται πόνος καὶ ἰδρώς. Καὶ ποῖα σοι χάρις ἦν; τίνα δ' ἀν' ἑλαβες μισθόν, εἰ μὴ ἐπίπνον τὸ πρᾶγμα ἦν; καὶ γὰρ πολλοὺς ἔχω δεῖξαι φύσει τὸ μὴ γενέσθαι γυναῖκα μισοῦντας. Τοῦτους εὖν εὐφρονας καλέσομεν, ἢ στεφανώσομεν; Οὐδεμίως. Σωφρο-

σὺν γὰρ ἔστιν ἰσχυράτεια, καὶ τὸ μαχόμενον πρὸς αὐτὴν ὀλιγοτέρας τῶν ἡδονῶν.

Πολλὴ πρὸς τὴν κακίαν ἔστιν ἡ εὐκολία, καὶ ὀξύρροπος· ἐπὶ τὸ χεῖρον ἢ φύσις.

Κόπῃ πολλῇ, καὶ μόθῳ, καὶ ἰσχύϊ, κατορθοῦται ἐν ἡμῖν ἥθος χρηστὸν καὶ εὐκατάστατον· καὶ τὰ πολλὰ μόθῳ κατορθοῦμενα δυνατόν ἐν μίᾳ καιρῷ βροτῇ ἀπολείπει.

ΛΟΓΟΣ Θ΄.

Περὶ εὐτυχίας καὶ δυστυχίας.
(Ἀεὶλαί τι ἐνταῦθα.)

Μεγίστη γὰρ ἐπικουρία τοῖς ἀτυχοῦσι μεταβολῆς ἐλπίς, καὶ τὸ κρεῖττον ἐν ὀφθαλμοῖς κείμενον.

Πληγὴ τοῖς εὖ φρονούσι παλῆυμα γίνεται, καὶ κρείττων εὐμερίας πολλάκις κακοπάθεια.

Μεγίστη συμφορὰ ἀνθρώπων δυσπραγοῦντι καὶ ἡ ἐρημία τοῦ ἀνακτησομένου.

Μέγα τῷ ἀτυχοῦντι φάρμακον εἶδος ἀπὸ ψυχῆς εἰσφερόμενος· καὶ τὸ συναγαγεῖν γνησίως πολὺ τι κουφίζει τῆς συμφορᾶς.

Οὐ μικρὸν δὲ καὶ τὸ ἐν εὐμερίᾳ γανομένους μὴ εἰς λήθην ἐμπεσεῖν τῶν εὐεργετησάντων.

Θρήνη τὸν ἀμαρτωλὸν εὐθηνούντα· τὸ εἶφο· γὰρ αὐτῷ τῆς δίκης ἐπιτίθεται.

Πάντων σου τῶν πραγμάτων κατευδοκούμενων, ἐκδέχου μεταβολὴν· καὶ πάλιν ποτὲ ὅπῃ ἀπροσδοκῆτων συμφορῶν κυκλούμενος, φαντάζου τὰ χρηστὰ καὶ κρεῖττονα.

Εὐδαιμονίαν κτήσασθαι μὲν, οὐκ εὐχερές· κτεθεῖσιν δὲ μέχρι τέλους διασώσασθαι, πολλὰ δυσχερές τεσσεν.

Πᾶσα συμφορὰ κούφῃ ἔστιν ἀνθρὶ μὴ κούφῳ.

Οὔτε τὸν ἀβρῶστευοντα ἡ χρυσόπους ὠφελεῖ κλίην, οὔτε τὸν ἀνόητον ἡ ἐπίσημος εὐτυχία.

Τοῖς μὲν νοσοῦσιν ἰατροῦς, τοῖς δ' ἀτυχοῦσι φίλους δεῖ συμπαρεῖναι.

Αἱ ἐπιφανεῖς τύχαι, καθάπερ οἱ σφοδροὶ τῶν ἀνέμων, μεγάλα ποιοῦσιν ναυάγια.

Ὅσοι οἱ ἐν εὐδρίᾳ πλέοντες καὶ τὰ πρὸς τὸν χειμῶνα ἔχουσιν ἱτοιμα, οὕτως οἱ ἐν εὐτυχίᾳ φρονούντες εὖ καὶ τὰ πρὸς τὴν ἀτυχίαν ἡτοιμάσασι βοηθήματα.

Ἔοικεν ἡ τύχη φαῦλῳ ἀγωνοθέτῃ. Πολλάκις γὰρ τοὺς μὴ νικήσαντας στεφανοῖ.

Ἀτυχίαν κρύπτει, ἵνα μὴ τοὺς ἐχθροῦς σου εὐφράνης.

Νόμιζε μὴδὲν εἶναι τῶν ἀνθρωπίνων βέβαιον· οὐτω γὰρ οὔτε εὐτυχῶν ἔση περιχαρὴς, οὔτε δυστυχῶν περὶλυπος.

Καὶ κυβερνήτης ἀγαθός· ἐνίοτε ναυαγεῖ· καὶ ἀνὴρ σπουδαῖος ἀτυχεῖ.

Καλὸν μὲν ἐπὶ ἐστίας φαίνεσθαι τὸ πῦρ λαμπρὸν, ἐπὶ δὲ τῆς εὐτυχίας τὸν νοῦν.

Σωκράτης ἐρωτηθεὶς, τί λυπεῖ τοὺς ἀγαθοὺς, ἔφη· ἡ εὐτυχία πονηρῶν.

A vocabimus aut coronabimus? Minime. Temperantia enim est continentia et voluptates pugnando vincere.

Gregor. Nysseni. Magna facilitas est ad malitiam, et in deteriora proclivis natura delabitur.

Joan. Climacis. Labore multo et sudore mores boni et recte compositi in nobis efficiuntur: serique potest ut quæ multo labore præclare facta sunt, uno temporis momento perdantur.

SERMO LXX [al. CXLVIII].

De fortuna bona et mala.

Qui in bona fortuna modum et disciplinam non adhibet, huic etiam dolenti consolatio nulla poterit.

Maximum præsidium calamitosis est vicissitudinis spes, et melior status ob oculos positus.

Afflicto prudentibus disciplina sit, et melior est interdum adversitas prosperitate.

Maxima calamitas est homini misero destitui a quo restituitur et recreetur.

Magnum remedium est infortunato misericordia ex animo collata: et sincera condolentia multo leviores reddit calamitatem.

Non parum est si fortunati facti non obliviscantur illorum a quibus affecti sunt beneficiis.

Nili. Luge peccatorem fortunatum. Intentatur enim ei gladius iudicii.

Cum omnes res tuæ bene procedunt, expecta mutationem: et rursus alias inopinatis malis circumdatus, sœpta et meliora tibi promitte.

Photii. Felicitatem acquirere non facile est: acquisitam vero ad finem usque servare multo difficilius.

Evagrii. Homini non levi quævis calamitas levis est.

Plutarchi. Nec agrum apricis pedibus suffultus grabatus juvat, nec stolidum insignis prosperitas.

Ægris medicos, infortunatis amicos adesse oportet.

Insignes fortunæ, sicut venti vehementes, inferunt magna naufragia.

Ut qui cælo sereno navigant, instrumenta etiam adversus tempestates in promptu habent: ita qui in læta fortuna recte sapient, præsidium quoque adversus infortunia comparant.

Fortuna similis est malo certaminum præsidi. Nam sæpe coronat illos qui non vicerunt.

Infortunium cœla, ne gaudium perias inimicis tuis.

116 Isocratis. Nihil in rebus humanis firmum esse cogites. Sic enim neque fortunatus nimium gaudebis, nec infortunatus tristabere nimium.

Democriti. Etiam bonus gubernator aliquando naufragus fit, et vir industrius, infortunatus.

In foco ignem, in bona fortuna mentem splendescere pulchrum est.

Socratis. Socrates interrogatus quid bonis viris molestum esset, dixit: Felicitas malorum.

Charicleus. Solet enim prosperitas inopinata contumellie facinorâ prolicere.

Moschionis. Quem fortuna contumeliosum reddit, is vapulat etiam a benignis.

Demonactis. Ut musicæ rudes organis, sic indocti fortunis accommodare se nesciunt.

Fugæ tempus in bello virum revera fortem declarat, infortunium vero prudentem.

Pharorini. In læta fortuna ne superbias, et inops ne dejicias animum. Fortunæ vices fortiter ferre scias.

Alexander rex cum Diogenem in dōlio dormientem vidisset, dixit : (*Deest aliquid.*)

Avarus quidam hæc verba protulit (1) : Malo fortunæ guttam, quam dolium mente plenum. Nam illa absente infortunata mihi est.

Cui quidam ex prudentiæ studiosis respondit : Stilla mihi mentis potius obtingat, quam fortunæ [mare.

Demetrius. Demetrius illum qui sinistram fortunam ferre nequeat, ne dextram quidem ferre posse dixit.

Cypseli. In læta fortuna moderatus, in tristi prudens esto.

Docti homines, quemadmodum in palæstra exercitati, etsi ceciderint, statim et cum dexteritate quadam ab infortunio resurgunt.

Ad faustam navigationem gubernatore et vento opus est, ad vitæ felicitatem vero ratione et fortuna.

Isacris. Rationis opem ceu boni medici in calamitate invocare oportet.

Stultus, bona fortuna tanquam ebrietate nimium fruens, stultior evadit.

Fortunatorum antagonista est invidia.

Qui meminit quid sit homo, nullum evenientem casum ægre feret.

Hieron interrogatus, quis felix esset, dixit : « Qui corpore sanus est, animo liberalis, et ingenio doctus. »

Romulus dixit : « Quæ nocent hominibus, vitam eorum docent. Multi enim cum ratione futura prævidere non possint, patiendi res intelligunt. »

Diodori. Oportet enim non ex eventibus bonos viros judicare, sed ex animi proposito. Illorum enim domina esse fortuna, hujus autem ipsa voluntas creditur.

Felicioris ingenii est infortunia cum dexteritate ferre, quam ingentem prosperitatem regere prudenter.

Libanti sophistæ. Calamitates etiam valde prudentem sæpe propulerunt verba aliqua suis indigna moribus efferre.

Bona conservare difficilius est quam acquirere.

(1) Græca cum Latinis non concordant, at lectionem utramque consulto delimus, nam hæc Diogenem dixisse nusquam legitur.

Φαίει γάρ εὐημερία παράλογος ὕβρεως ἔργα προκαλεῖσθαι.

Ὅν ἡ τύχη προπηλακίζει, καὶ παρὰ τῶν πρῶων οὗτος μάστιγας εὐρίσκει.

Οὗτε οἱ ἄμουςοι τοῖς ὀργάνοις, οὗτε οἱ ἀπαιδεύοιταις τύχαις δύνανται συναρμώσασθαι.

Δεικνυσὶν ἡ μὲν τροπὴ τὸν κατὰ ἀλήθειαν ἀνδρῆον, ἡ δὲ ἀτυχία τὸν φρόνιμον.

Εὐτυχὸν μὴ ἔσο ὑπερήφανος, ἀπορήσας δὲ μὴ ταπεινοῦ. Τὰς μεταβολὰς τῆς τύχης γενναίως ἐπιστᾶσο φέρειν.

Ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς, ἰδὼν Διογένην κοιμώμενον ἐν πίθῳ, ἔφη· Ὁ πῖθος μεστὸς φρενῶν. Ὁ δὲ φιλόσοφος ἀναστὰς, ἔφη· Ὁ βασιλεὺς μέγιστος, θέλω τύχης· σταλαγμὸν ἢ φρενῶν πῖθον.

Πρὸς ὃν τις ἀντιφθέσκει τῶν φιλοφρόνων·

Ῥανὶς φρενῶν μοι μάλλον ἢ βυθὸς τύχης.

Ἡ· μὴ παρούσης, δυστυχούσιν αἱ φρένες.

Δημήτριος τὸν μὴ δυνάμενον φέρειν ἀτυχίαν μὴ εὐτυχίαν ἔφη δύνασθαι.

Εὐτυχὸν μέτριος ἴσθι, ἀτυχῶ δὲ φρόνιμος.

Οἱ πεπαιδευμένοι καθάπερ οἱ ἐκ παλαιστράς, κἀν πέσωσι, ταχέως καὶ ἐπιθεξίως ἐκ τῆς ἀτυχίας ἐξανίστανται.

Εἰς μὲν τὸ εὐπολεῖν κυβερνήτου καὶ πνεύματος χρεία, εἰς δὲ τὸ εὐδαιμονεῖν λογισμοῦ καὶ τύχης.

Τὸν λογιστὸν ὥσπερ ἱατρὸν ἀγαθὸν ἐπικαλεῖσθαι δεῖ ἐν ἀτυχίᾳ βοηθόν.

Εὐτυχίας ὥσπερ μέθης ἀφρων ἐπὶ πλεῖον ἀπολαύσας, ἀνοητότερος γίνεται.

Τῶν εὐτυχούντων ἀνταγωνιστὴς ὁ φθόνος.

Ὁ μεμνημένος τί ἐστὶν ἀνθρώπος ἐπ' οὐδὲν τῶν συμβαινόντων δυσχερανεῖ.

Ἡρόν ἐρωτηθεὶς, τίς ὁ ἑδδαίμων, ἔφη· Ὁ τὸ μὲν σῶμα ὕγιης, τὴν δὲ ψυχὴν εὐπορος, τὴν δὲ φύσιν εὐκαλεῖστος.

Ῥωμύλος ἔφη τὰ παθήματα τοῖς ἀνθρώποις μαθήματα εἶναι περὶ τὸν βίον. Πολλοὶ γὰρ οὐ δυνάμενοι τῷ λόγῳ προεῖν τὸ μέλλον, τῷ πάσχειν ἡσθοντο τὰ πράγματα.

Χρὴ γὰρ οὐκ ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων κρίνειν τοὺς ἀγαθοὺς ἀνδρας, ἀλλ' ἐκ τῆς προαιρέσεως. Τοῦ μὲν γὰρ ἡ τύχη κυρία, τοῦ δ' ἡ προαίρεσις δοκιμάζεται.

Εὐτυχίστερον ὑπάρχει συμφορὰς ἐνεγκεῖν ἐπιθεξίως ἢ τὰς εὐμεγέθεις εὐημερίας ἐμψρόνως.

Αἱ συμφοραὶ καὶ τὸν ἀγαν σῶφρονα πολλὰκις ἐξήγαγον ἀφαινεῖν· τι βῆμα τῶν αὐτοῦ τρόπων ἀνάξουν.

Τὸ φυλάσσειν τὰ ἀγαθὰ τοῦ κτήσασθαι χαλεπότερον.

ΛΟΓΟΣ ΟΑ'.

A

SERMO LXXI [al. CXLVII].

De vitæ inæqualitate.

Περὶ βίου ἀνωμαλίας.

Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν, ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὁμεῖς, ὃ δὲ κόσμος χαρήσεται, ἀλλ' ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται. Ἡ γυνὴ ὅταν τίχτη, λύπην ἔχει, ὅτι ἤλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς· ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον, οὐκ ἔτι μνημονεύει τῆς θλίψεως διὰ τὴν χαρὰν, ὅτι ἐγεννήθη ἄνθρωπος· εἰς τὸν κόσμον.

Τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελλε, μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἡλπικεῖναι ἐπὶ πλούτου ἀδολότητος, ἀλλ' ἐν τῷ Θεῷ τῷ ζῶντι.

Θύσει μὲν οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων βέβαιον, οὐδὲ ἑμαῖον, οὐδὲ αὐταρκές, ἀλλὰ κύκλος τις τῶν ἡμετέρων περιτρέχει πραγμάτων, ἄλλοτε ἄλλας ἐπὶ μᾶς ἡμέρας πολλάκις, ἔστι δὲ ὅτε καὶ ὥρας, φέρων μεταβολάς. Καὶ αὖραις μᾶλλον ἔστι πιστεῦσιν οὐχ ἱσταμέναις, καὶ νηδ· πνευματούσης· ἴχνησι, καὶ νοῦτος· ἀπαιτητοῖς· ὁσιεραῖς, ὧν πρὸς ὀλίγον ἡ χάρις, καὶ ὅσα κατὰ φάμμιον παῖδες τυποῦσι παίζοντες, ἡ ἀνθρώπων εὐημερίας.

Νεκρῶν ἀχρηστότερα τὰ λαμπρὰ τοῦ παρόντος βίου.

Ἐν τῇ εὐδία ὧν τοῦ βίου, ἐκδύχου ποτὲ καὶ χεῖμῶνα πραγμάτων.

Τὸ περὶ τὰ φαινόμενα τὴν σπουδὴν ἔχειν ἰδιὸν ἔστι τοῖς μηδεμίαν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἑαυτοῖς ὑποκειμένοις ἐλπίζα.

Μὴ ἐξαπατάτω ἡμᾶς· ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ περιφανῇ καὶ λαμπρὰ δεικνύμενα πράγματα. Παρέργεται γὰρ πάντως, καὶ οὐδὲν τῶν φαινομένων στάσιμον.

Πάντων σου τῶν πραγμάτων κατευοδουμένων, ἐκτρέχου καὶ ζημίαν.

Πολλοὶ μὲν ἐπὶ τοῖς ἀμείνοσιν ἀλγοῦσι, πολλοὶ δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς χείροσι χαίρουσι· πόσοι μὲν γὰρ πλουτοῦντες ἀχθονται· πόσοι δὲ πένοντες ἡδοναί· Ἄλλους κάλλος καὶ ἰσχύς· ἕδρασαν· ἄλλους αἰσχος καὶ ἀσθένεια ὠφέλησεν. Ἕτεροι τὴν εἰρήνην πρὸ τοῦ πολέμου τιμῶσιν· Ἕτεροι πολεμεῖν μᾶλλον ἢ εἰρήνην ἐθέλουσι. Τί δ' οὐκ αἰετὶ τυράννουσιν· τινες· ἀποφύρονται· Καὶ τὸ μέγιστον, πλείστοι μὲν ὄνο· ἀνδρῶς ζῶσι, πλείστοι δὲ ἡδῶς· ἀποθνήσκουσι.

Ταῦτόν ἐστιν ἐπὶ εὐτυχίᾳ μέγα φρονεῖν, καὶ ἐπὶ ὀλισηρίᾳ· ὁδοῦ σταδιοδρομεῖν.

Ἔοικεν ὁ βίος θεάτρῳ· οἱ πολλάκις χεῖριστοι τὸν κάλλιστον ἐν ἑαυτοῖς κατέχουσι τόπον.

Ταῖς τῶν καίρων μεταβολαῖς καὶ οἱ σφόδρα δυνατοὶ τῶν ἀσθενεστέρων ἐνδεεῖς γίνονται.

Ἀνθρώπος· ὧν μέμνησο τῆς κοινῆς τύχης.

Θνητὸς πεφυκὼς, τὰ ὀπίσω πειρῶ βλέπειν.

Βέβαιον οὐδὲν ἔστιν ἐν θνητῷ γένει.

Βιοὶ γὰρ οὐδεὶς· ὅν προαιμεῖται τρόπον.

ΛΟΓΟΣ ΟΒ'.

Περὶ λύπης καὶ ἀθυμίας.

Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται.

Θ· ἵψιν ἔξετε ἐν τῷ κόσμῳ.

Joan. xvi. Amen, amen dico vobis, plorabitis et lamentabimini vos, mundus autem gaudebit, sed tristitia vestra in gaudium vertetur. Mulier cum parit, dolorem habet, quia venit hora ejus. Cum autem peperit puerum, jam non meminit anxietatis, propterea quod gaudeat hominem esse natum in mundo.

I Tim. vi. His qui sunt divites in praesenti saeculo, praecipe ne elato sint animo, neque spem ponant in divitiis incertis, sed in Deo vivente.

Theologi. Natura quidem nihil ex rebus humanis constans est, nec sibi aequalis, nec per se sufficiens, sed circulus quidam rerum nostrarum volvitur, alias atque alias in uno die saepius, interdum etiam hora una mutationes affertens. Et potius licet credere instabilibus ventis, et navis mare sulcantis vestigiis, et noctis fraudulente somniis quorum brevis est gratia, et quaecunque in arena pueri per ludum effingunt, quam hominum prosperitati.

S. Chrysost. Quae in praesenti vita splendere videntur, inutilia sunt defunctis.

Cum tranquillam degis vitam, expectes olim tempestatem tuis rebus adfore.

Gregor. Nysseni. Praesentibus rebus invigilare, proprium est illis qui nullam futuri saeculi spem sibi promittunt.

Nili. Ne decipiant nos res illae, quae in hoc mundo celebres ac splendidae videntur. Omnino enim praetereunt, et nihil ex apparentibus stabile est.

Cum tibi omnia negotia tua bene succedunt, expectes quoque jacturam.

Dionis Rom. Multi in meliore statu dolent, multi in deteriore gaudent. Quot enim divites anguntur! quot vero pauperes laetantur! Aliis obfuit forma et robur: aliis deformitas et infirmitas profuit. Sunt qui pacem praebello colant, alii bellum pari praeferrunt. An non semper fere in tyrannide constituti habent quod lamententur? Et quod maximum 118 est, plurimi quidem molesto vivunt, plurimi vero libenter moriuntur.

Idem est in secunda fortuna altum sapere, et in lubrica via cursu contendere.

Aristonymi. Vita similis est theatro: quare pessimi saepe primarium in eo locum obtinent.

Democriti. Temporum mutatio facit ut etiam valde potentes infirmioribus indigeant.

Hippothoontis. Homo cum sis, memor esto fortunae communis.

Enripidis. Mortalis natus, cura videre quae te sequuntur.

N. I est constans in genere mortali.

Nemo enim vivit quo desiderat modo.

SERMO LXXII [al. CXLIV].

De tristitia et dolore.

Matth. v. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolationem accipient.

Afflictionem habebitis in mundo.

Apost. Quis est qui me exultaret, nisi qui molestia A per me afficitur?

Prov. xxv. Ut vestem lineam, et lignum terreo, ita cor viri tristitia lardit.

Ecclesi. xxxviii. A tristitia mors contingit, et tristitia cordis debilitabit vires.

Colloquium cum aliis eodem animo affectis omnem solatur mœrorem.

S. Basilii. Ille igitur est prudens gubernator, qui ut coniecit rem propositam decere, contingentia quæque disponit, similis ipse sibi manens perpetuo, nec inflatus in lætitia, neque dejectus in calamitate.

Theologi. Communio et societas luctus solatio est dolenti.

Tristitia aliquando melior est voluptate, et mœstitia panegyri, et lacrymæ laudabiles inhonesto risu.

Magnum enim remedium fertur a condolentibus. Nam qui æquali affectione laborant, plus solatii patientibus exhibent.

Afflictio etiam quandoque bonum est pharvacum ad salutem.

S. Chrysost. Mœrendi tempus est, non cum male aſſecimur, sed cum male agimus.

Mœroris excessus a naturali mente sæpius exturbans animam submergere solet, et ad omnia bona inutilem reddere.

Tristitia in multos divisa minus cruciat patientem.

Medicorum filii dicunt (1) quod etiam in quodam stomachi affectu intempestiva mœstitia contingat. An non idem nobis evenire probabile est, cum dolemus, et dolendi causam nescimus?

Ne cruciemur ergo in afflictionibus, sed oremus ne facidamus in tentationem, instantem vero suscipiamus. Sic enim et præsentia peccata delemus, et si quid iustitiæ habemus, illam quoque reddimus illustriorem. **119** Argumento est Iob, qui magis claruit in tentatione.

Nihil æque splendoris et æmulatione dignos reddit, et infinitis bonis implet, ac multæ tentationes, pericula, labores, mœrores, insidiæ perpetuæ, et ab illis structæ, a quibus minime oportebat, atque hæc omnia æquo et benigno animo ferre.

Afflictionem habebitis in mundo, inquit Christus; magis igitur dolendum esset, si nos id tempus delictis et otio tribueremus, quod Christus afflictionis futurum prædixit.

Photii. Sola similes affectus expertorum colloquia mœrentibus sunt solatia.

Per afflictionem bona parantur hominibus, mala vero per inanem gloriam et voluptatem.

Qui ab hominibus injuriam patitur, effugit peccata et parem afflictioni opem consequitur.

Qui mandatam perfecit, tentationem super eo

Tis estin o eũφραίνων με, εĩ μη ó λυπούμενος εĩ έμου;

Ἐπὶ σῆς ἱματίῳ, καὶ σκώλῃς ξύλῳ, οὕτως λύπη ἀνδρὸς βλάπτει καρδίαν.

Ἀπὸ λύπης ἐκθαίνει θάνατος· καὶ λύπη καρδίας κάμψαι ἰσχύει.

Πάσης λύπης παρηγορία ἡ πρὸς τοὺς ὁμοφύχους· ἐστὶν ὁμιλία.

Οὗτος οὖν ἐστὶν ὁ νόημων κυβερνήτης, ὁ ἰσχυρομένως τῇ; ὑποκειμένης φύσεως μεταχειριζόμενος τὰ συμπίπτοντα, καὶ ὁμοιος αἰὲς αὐτὸς· ἑαυτῷ διαμένων, μήτε ἐπαιρόμενος ἐν ταῖς εὐθυμίαις, μήτε καταπίπτων ἐν ταῖς συμφοραῖς.

Φέρει παραμυθίαν ὁδυνωμένῳ κοινωνία τῶν στεναγμῶν.

Ἔστι ποτὲ ἡδονῇ λύπη τιμωτέρα, καὶ κατάρσια πανηγύρεως, καὶ γέλωτος· οὐ καλοῦ δάκρυον ἐπαινετὸν.

Μεγα γὰρ τὴ παρὰ τῶν ἀλγούντων φάρμακον· οὐ γὰρ τὸ ἴσον τοῦ πόνου· ἔχοντες πλέον εἰσὶν εἰς παραμυθίαν τοῖς πίσχοις.

Ἔστι γὰρ ὅτε καὶ τοῦτο φάρμακον ἀγαθὸν εἰς σωτηρίαν ἡ θλίψις.

Καίρως ἀθυμία· οὐχ ὅταν πύσχωμεν κακῶς, ἀλλ' ὅταν δρώμεν κακῶς.

Ἡ ὑπερβολὴ τῆς ἀθυμίας· οἶδε καὶ τῶν κατὰ φύσιν πολλὰκις ἐκβάλλουσα φρενῶν ὑπερβύχιον ποιεῖν τὴν ψυχὴν, καὶ πρὸς ἅπαντα ἀχρηστον ἐργάζεσθαι τὰ καλὰ.

Ἡ λύπη εἰς πολλοὺς διαμεριζομένη μετριώτερον δάκνει τὸν πάσχοντα.

Ἰατρῶν λέγουσι παῖδες, ὅτι καὶ παρὰ στομάχου κατασκευὴν ἀκαιροὶ γίνονται λύπαι. Ἡ οὐχὶ καὶ παρ' ἡμῖν τοῦτο συμπίπτειν εἰκόξ, ὅταν ἀλγῶμεν, καὶ μὴ εἰδῶμεν τῆς λύπης τὴν ὑπόθεσιν;

Μὴ τοίνυν ἀλῶμεν ἐν ταῖς θλίψεσιν, ἀλλ' εὐχόμεθα μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμὸν, ἐπιστάντα δὲ δειχόμεθα. Τὰ τε γὰρ ὄντα ἀμαρτήματα ἀποτιθέμεθα, εἰ δὲ τίνα δικαιοσύνην ἔχομεν, κακείνην λαμπροτέραν ἐργαζόμεθα· καὶ δεικνύομεν τὸ θεῶ, τότε μετίζοντες διαλάμψας.

Οὐδὲν γὰρ οὕτω λαμπροῦς ποιεῖ καὶ ζηλωτοῦς καὶ μυρίων ἐμπλήρησιν ἀγαθῶν, ὥς πειρασμῶν πλήθος, καὶ κίνδυνοι, καὶ πόνοι, καὶ ἀθυμίαι, καὶ τὸ διηγεῖσθαι· ἐπιβουλεύεσθαι, καὶ παρ' ὧν οὐδαμῶς ἐχρῆν, καὶ πρῶτος ἅπαντα φέρειν.

Θλίψιν ἔξετε ἐν τῷ κόσμῳ, ὁ Χριστὸς φησιν. Οὐκ οὖν τότε μάλλον ἀλγεῖν ἐχρῆν, εἰ ὅν προῖπιν ὁ Χριστὸς θλίψεως εἶναι χρόνον, τοῦτον ἐπαινούμεθα τρυφῇ καὶ ἀναπαύσει; καιρὸν.

Μόναι τῶν ὁμοπαθῶν ὁμιλία τοῖς ἀθυμοῦσιν εὐρίσκονται παρηγορίαι.

Διὰ θλίψεως τὰ ἀγαθὰ ταῖς ἀνθρώποις ἡτοίμαται, ὁμοίως καὶ τὰ κακὰ διὰ κενοδοξίας καὶ ἡδονῆς.

Ἐκφεύγει ἀμαρτίας, ὁ παρὰ ἀνθρώπων ἀδικούμενος, καὶ ὁμοίαν τῇ; θλίψεως εὐρίσκει ἀντιληψιν.

Ὁ ποιήσας ἐντολήν ἐκδεχέσθω τὸν ὑπὲρ αὐτῆς

(1) Videtur de hypochondriaco affectu accipiendum.

πειρασμόν. Ἡ γὰρ εἰς Χριστὸν ἀγάπη δι' ἐναντίων ἀεὶ δοκιμάζεται.

Φεῦγε πειρασμόν δι' ὑπομονῆς καὶ δεήσεως· εἰ δὲ ἐκτὸς τούτων ἀντιτάσσῃ, περισσotέρως ἐπέρχεται.

Ἡ ἐνείκη, καὶ ἡ ἀμεριμνία, καὶ ἡ ἀνάπαυσις, χυνοῦσι καὶ διαχέουσι τὴν ψυχὴν. Οἱ δὲ πειρασμοὶ συσφίγγουσιν αὐτήν, καὶ ἐνοῦσι τῷ Θεῷ, ὡς λέγει ὁ προφήτης· «Κύριε, ἐν θλίψει ἐμνήσθημεν σοῦ.»

Ὅδον μὲν τὴν λειοτάτην ἐκλέγεσθαι χρὴ, βίον δὲ τὸν ἀλυπότατον.

Ἐπεσθῆναι δεῖ τῷ μὲν θώρακι χιτῶνα, τῇ δὲ λόπῃ νοῦν.

Σωκράτης· ἐρωτηθεὶς, τί λυπεῖ τοὺς ἀγαθοὺς, εἶπεν· Ἐὐτυχία πονηρῶν.

Ὁ αὐτὸς ἐρωτηθεὶς, πῶς ἂν τις ἀλυπὸς διάγοι, τοῦτο ἀδύνατον, εἶπεν· οὐ γὰρ ἐστὶ πόλιν ἢ οἰκίαν οἰκοῦντα καὶ ἀνθρώποις ὁμιλοῦντα μὴ λυπεῖσθαι.

Τοῦτο γὰρ ἴδιον τῶν ὀφθαλμῶν, ἐν τοῖς μεγάλαις κακοῖς τὸ μὴ ἔχῃεν δάκρυον· ἐν δὲ ταῖς μετρίαις συμφοραῖς ἀφθόως τὰ δάκρυα καταρρέειν.

Πολλάκις γὰρ τὸ χαρᾶς ὑπερβάλλον εἰς ἀλγεινὸν περιήρτη· καὶ τῆς ἡδονῆς τὸ ἄμετρον ἐπισπάσσειν λύπην ἐγέννησεν.

Ἐπεσθῆναι τοῖς τερπνοῖς· εἴωθε τὰ λυπηρὰ.

Εἴ τις πλείστα τῶν ἀγαθῶν κατεκτημένος, μετὰ τοῦ λυπεῖσθαι διάγει τὸν βίον, ἀπάντων ἂν εἴη καὶ τῶν ὄντων καὶ τῶν ἐσομένων ἀθλιώτατος.

Τοὺς ἀφρονas· ὁ χρόνος, τοὺς δὲ φρονίμους· ὁ λόγος τῆς λύπης ἀπαλλάττει.

Εὐγνώμων ὁ μὴ λυπούμενος· ἐφ' οἷς μὴ ἔχει, ἀλλὰ χαίρων ἐν οἷς ἔχει.

Ἐπίκτητος· ἐρωτηθεὶς, πῶς ἂν τις τὸν ἐχθρὸν λυπήσῃ, εἶρη· Ἐαυτὸν παρασκευάζων βέλτεστα πράττειν.

Ὅσοις ἀλύπως τὸν βίον διήγαγεν, ἀνθρώπος ὢν, οὐδ' ἄχρι τέλους ἔμεινεν εὐτυχῶν.

Οὐκ ἐστὶν εὐρεῖν βίον ἀλυπον ἐν οὐδενί.

ΛΟΓΟΣ ΟΓ'.

Περὶ σιωπῆς καὶ ἀπορήτων.

Πάν ῥήμα ἀργόν ὃ ἐν λαλήσῃσι οἱ ἄνθρωποι, ἀποδύσονται περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.

Ἔστω πᾶς ἄνθρωπος ταχύ· εἰς τὸ ἀκοῦσαι, καὶ βραδύς εἰς τὸ λαλήσαι.

Ὅς φυλάσσει τὸ ἑαυτοῦ στόμα, διατηρεῖ ἐκ ὀλίφῃς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.

Ἀντιλογίαν πραῖνει σιγήρως, ἀγαπῶν δὲ ζωὴν αὐτοῦ, φείδεται στόματος αὐτοῦ.

Μισθὸν λαλῶν, ἐλαττοῦται κακίᾳ.

Ἀγαθὰ ἐκκεχυμένα ἐπὶ στόματι κεκλεισμένῳ.

Ὁ σιγήρως καὶ νοήμων τιμῆς ἀξιωθήσεται.

Σοφία κεκρυμμένη καὶ θησαυρὸς ἀφανής, τίς ὠφέλεια ἐν ἀμφοτέροις;

Ἔστιν ἑλεγχος, καὶ οὐκ ἐστὶν ὠραιοs. Καὶ ἐστὶ τις σιγῶν, καὶ εὐρισκόμενος σοφός.

A expectet. Dilectio enim erga Christum per contraria probatur.

Fuge tentationem patientia et oratione: sin abaque his praesidiis te opponas, vehementius invadit.

Dorothei. Remissio, incuria et quies laxam et dissolutam reddunt animam; tentationes vero constringunt eam, et uniunt Deo, ut inquit propheta his verbis: « Domine, in afflictione meminimus tui. »

Plutarchi. Via quidem eligenda planissima, vita vero tranquillissima.

Thoraci tunicam, tristitia vero mentem et rationem introducere oportet.

Socrates Interrogatus quid bonis molestum esset, dixit: Prosperitas improborum.

B Idem interrogatus quomodo quis vitam tristitia vana degeret, respondit: Hoc fieri non potest. Nani qui in civitate aut familia habitat, et cum hominibus conversatur, non potest non aliquando tristiari.

Laucippi. Hoc enim proprium est oculis, ut in magnis malis lacrymas non effundant, in mediocribus autem calamitatibus abunde lacrymentur.

Coricii. Immoderatum gaudium saepius exit in dolorem: et immodica voluptas accersit sibi tristitiam producit.

Moschionis. Tristitia sequi solet voluptatem.

Theopempti. Si quis plurimas opes possidens cum tristitia vitam transigit, is certe fuerit omnium qui sunt quique futuri sunt hominum miserrimus.

C Epicteti. Insapientes tempus, sapientes autem ratio mœrore liberat.

Sapit qui non tristatur propter absentia, sed gaudet praesentibus.

Epictetus interrogatus quomodo quis hosti dolorem excitare posset, dixit: 120 Si quis ita comparet seipsum, ut optima quaeque faciat.

Posidippi. Nullus hominum sine tristitia vitam transegit, neque fortunatus ad finem usque mansit.

Euripidis. Non est in quoquam reperire vacuam tristitia vitam.

SERMO LXXIII (al. XCIII).

De silentio et arcanis.

Matth. xii. De omni verbo otioso quod locuti fuerint homines, in die iudicii rationem reddent.

Jacob. Omnis homo sit celer ad audiendum, et tardus ad loquendum.

Prov. xxi. Qui os suum custodit, ab afflictione servat animam suam.

Tacitus lenit contentionem: et qui diligit vitam suam parci' ori suo.

Qui loquacitatem odit, malitiam mimit.

Ecclesi. xxx. Effusa bona sunt in ore clauso.

Ibid. xxi. Tacitus et prudens erit in pretio.

Ibid. xli. Sapientia abscondita et thesaurus latens, quid juvant?

Ibid. xi. Est cum minime sit speciosa reprehensio, et est cum quis sapienter taceat.

Theologi. Si quid habes silentio melius loquere : A diligas autem taciturnitatem, ubi silentium sermoni præstat.

Illis dicendi libertas concedenda est, quorum modestus ac vere mundus, et compositus et sobrius est sermo.

Non jucunda est fidelibus loquacitas, et sermonis contentio. Sufficit enim eis vel unus oppositus.

Melior est cum ratione tarditas inconsiderata celeritate.

Hoc etiam taciturnitatis lucrum est, quod non opus habeat multitudini respondere.

Silentium pro consensu haberi docetur etiam proverbio.

S. Dionysii. Aut melius aliquid die silentio, aut sile.

Sexti. Vir sapiens et silens Deum colit, et causam scit cur sileat.

Seniorum. Silere quam loqui malis. Silentium enim colligit, locutio dispergit.

Præ omnibus præceptis Deus elegit taciturnitatem ; scriptum est enim : « Quem respiciam nisi humilem et tacitum ? »

Qui cupit salvari, sequatur inopiam et silentium.

Plutarchi. Nemini dixeris quod taceri vis. Quomodo enim ab alio postulabis silentii fidem, quam tute tibi non præstitisti ?

Tacere non solum sitim aufert, ut inquit Hippocrates, sed tristitiam quoque et dolorem.

Silentii neminem, sermonis plurimos pœnituit.

Taciturnitas ubique totum ornamentum est juveni.

121 Qui non scit tacere, loqui etiam nescit.

Aristotel. Aristoteles interrogatus, quomobrem eum alios doceret loqui, ipse taceret, dixit : Nempe eos quidem ipsa non scindit, cultros autem acuit.

Hominis improbi sicut taciti canis silentium magis quam sermonem cavere oportet.

Idem interrogatus a quodam quis arcanum sermonem continere posset, dixit : Qui carbonem quoque ignitum lingua retinere potest.

Theophrastus peripateticus in convivio juvenem quemdam tacitum videns, dixit : Si rudis quidem eum sis taces, sapiens ; si vero doctus, insipienter taces.

Charetis. Linguam primis ubique moderari coneris.

Quod et seni et juveni decorum est.

Quod facturus es ne dixeris ; nam si non succedat, irrideberis.

Lycurgi. Lycurgus interroganti cur breviloxio staderent Lacedæmonii, dixit : Quoniam silentio vicinum est.

Simonidis. Simonides dicebat nunquam se pœnituisse silentii, sermonis autem sæpius.

Φθέγγου μὲν, εἴ τι κρεῖττον σιωπῆς ἔχεις ἄγαπα δὲ ἡσυχίαν, ἐνθα κρεῖττον λόγου τὸ σιωπᾶν.

Τὴν ἐν λόγοις ἐλευθερίαν ἔχειν δεῖ τοὺς μετρίους ἐν λόγῳ, καὶ ὡς ἀληθῶς κοσμίους καὶ σώφρονας.

Οὐχ ἥδὺ τοῖς πιστοῖς ἀδολασχία, καὶ λόγων ἀντίθεσις. Ἀρκαὶ γὰρ καὶ εἰς ἀντικειμένους.

Κρεῖσσον λαλογισμένη βραδυτῆς τάχους ἀπερισκέπτου.

Καὶ τοῦτο κέρδος τῆς σιωπῆς, τὸ τοῖς πολλοῖς μὴδὲ ἀποκρίνεσθαι.

Τὴν σιωπὴν συγκατάθεσιν εἶναι διδάσκει καὶ ἡ παροιμία.

Ἡ λέγει σιγῆς τι κρεῖττον, ἢ σιγὴν ἔχει.

Σοφὸς ἀνὴρ καὶ σιγῶν τὸν Θεὸν τιμᾷ, εἰδὼς καὶ διὰ τί σιγᾷ.

Ἀγάπα τὸ σιγᾶν ὑπὲρ τὸ λαλεῖν. Ἡ σιωπὴ γὰρ θησαυρίζει, τὸ δὲ λαλεῖν διασκορπίζει.

Πρὸ πάντων τῶν ἐντολῶν τὴν ἡσυχίαν ἐξελέξατο ὁ Θεός. Γέγραπται γάρ ὃ ἔπ' ἐπὶ τὴν ἐπιβλέψω ἅλλ' ἢ ἐπὶ τὸν ταπεινὸν καὶ ἡσυχίαν ;

Ὁ θέλων σωθῆναι διωξάτω τὴν ἀκτιμωσύνην καὶ τὴν σιωπὴν.

Ὅπερ ἂν σιωπᾶσθαι βούλῃ, μὴδὲν εἰπῆς. Ἡ πῶς παρὰ τινος ἀπαιτήσεις τὸ πιστὸν τῆς σιωπῆς, ὃ μὴ παρέσχετο σεαυτῷ ;

Τὸ σιωπᾶν οὐ μόνον δίδωκεν, ὥς φησιν Ἰπποκράτης, ἀλλὰ καὶ ἔλυπον καὶ ἀνόδουν.

Σιωπήσας μὲν οὐδεὶς μετενόησε, λαλήσαντες δὲ παμπληθεῖς.

Πανταχοῦ τῷ νῦν κόσμῳ ἀσφαλὴς ἐστὶν ἡ σιωπὴ.

Ὁ μὴ εἰδὼς σιωπᾶν οὐκ οἶδε λέγεσθαι,

Ἀριστοτέλης ἐρωτηθεὶς, διὰ ποίαν αἰτίαν τοὺς ἄλλους διδάσκων λέγειν, αὐτὸς σιωπᾷ, εἶπῃ ὅτι γὰρ ἡ ἀπόη αὐτῇ μὲν οὐ τέμνει, τὰ δὲ ξίφη ὀξεία ποιεῖ.

Φαύλου ἀνδρός, καθάπερ κυνὸς σιγῆρου, δεῖ τὴν σιγὴν ἢ τὴν φωνὴν εὐλαβεῖσθαι.

Ὁ αὐτὸς ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τινος, τίς κατασχεῖν δύναται λόγον ἀπόρρητον, εἶπῃ ὅτι ὅστις καὶ διάπυρον ἀνθρακὰ τῇ γλώσσῃ κατασχεῖν δύνησεται.

Θεόφραστος ὁ περιπατητικὸς, ἐν συμποσίῳ νεανίσκον τινὰ βλέπων ἡσυχίαν ἔχοντα, εἶπεν ὅτι εἰ μὲν ἀπαίδευτος ὢν σιωπᾷ, πεπαιδευμένος ὑπάρχεις ἢ δὲ πεπαιδευμένος, ἀπαιδευτὸς σιωπᾷ.

Γλώσσης μάλιστα πανταχοῦ παρῶν κρατεῖν,

Ὁ καὶ γέροντι καὶ νέῳ τιμὴν φέρει.

Ὁ μέλλει ποιεῖν, μὴ λέγει ὁ ἀποτυχὼν γὰρ καταγελασθήσεται.

Λυκοῦργος πρὸς τὸν εἰπόντα, διὰ τί Λακεδαιμόνιοι τὴν βραχυλογίαν ἀσχοῦσιν, εἶπεν ὅτι ἐγγὺς ἐστὶ τοῦ σιγᾶν.

Σιμωνίδης μὴδέποτε μὲν αὐτῷ ἔλαγε μεταμῆλῃσαι σιγᾶν, φθονεῖ μὲν δὲ πολλὰ κίχαι.

Ἄν ἄκοσμος ὁ βίος, τοῦτοις ἡ σιωπὴ μέγιστος ἄκοσμος.

Δημοσθένης, μαιρακίου παρὰ πότον πολλὰ ληροῦντος καὶ μὴ βουλομένου σιωπῆσαι, Μαιράκιον, εἶπε, πῶς παρ' οὐ ἔμαθες λαλεῖν, παρ' αὐτοῦ σιωπᾶν οὐκ ἔμαθες;

Ὁναδίζοντες αὐτῷ τινο ὅτι στόμα δυσῶδες εἶχε. Πολλὰ γὰρ, εἶπεν, αὐτῷ τῶν ἀπορρήτων ἐγκατεσάπη.

ΛΟΓΟΣ ΟΔ'.

Peri πολυλόγων καὶ ταχυλόγων, καὶ ἐκφερομυθούτων μυστήρια.

Ὁ τὰ πολλὰ λέγων καὶ ἀντακούσεται. Μὴ πολλὸς ἐν ῥήμασι γίνου. Μέχρι τίνος οὐ σιωπήσεις; Ἐπίσχε, ἵνα καὶ αὐτοὶ λαλήσωμεν. Διὰ τί ὡσπερ τετράποδα ἐσιωπήσαμεν ἐναντίον σου;

Ἄνθρωπος γλωσσώδης οὐ κατευθυνθήσεται ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἦκουσας λόγον, συναποθανέναι σοι.

Μὴ ἴσθι ταχύς ἐν λόγοις, καὶ μὴ συμπαρεκτείνῃ πένη· ὧν πλουσίῳ, μὴδὲ ζῆτει τῶν σοφῶν εἶναι σφώτερος.

Ἐκ πολυλογίας οὐκ ἐκφεύξῃ ἁμαρτίαν.

Ἐὰν ἐξελεύσῃς λόγον, ἐξελεύσονται κρίσεις καὶ μάχαι.

Ἔστιν ἑλεγχος, καὶ οὐκ ἔστιν ὥρατος· καὶ ἔστι τις σιγῶν, καὶ εὐρισκόμενος σοφός.

Ὁς ἀποκρίνεται πρὶν ἀκοῦσαι, ἀφρονύνη αὐτῷ ἔστι καὶ θνείδος.

Οἱ ἀπαίδευτοι ἀκρατεῖς γινώσκῃ.

Ἐὰν ἴης ἄνθρωπον ταχὺν ἐν λόγοις, γινώσκει ὅτι ἐλπίδα ἔχει μᾶλλον ὁ ἄφρων αὐτοῦ.

Ὁ ἄφρων πληθύνει λόγους· ὁ πλεονάζων ἐν λόγῳ μισηθήσεται.

Φωνὴ ἀφρονος ἐν πλήθει λόγων.

Μὴ γίνου ταχύς ἐν λόγῳ σου, μὴδὲ νωθρός καὶ παρειμένος ἐν λόγοις σου.

Χεῖλη πολυλάλων τὰ οὐκ αὐτῶν διηγῆσονται.

Ὁ θέλων ζῶν καὶ ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθὰς παυσάσθω τὴν γλῶσσαν ἀπὸ κακοῦ, καὶ χεῖλη τοῦ μὴ λαλήσαι ὁδόν, ἐκκλινέντω ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιησάτω ἀγαθόν, ζητησάτω εἰρήνην, καὶ διωξάτω αὐτήν.

Κόρος λόγου πολέμιος ἀκοαῖς, ὡς ὑπερβάλλουσα τροφὴ σώμασιν.

Ὁλισθοὺς ἀνθρώπος γλῶσσα μὴ λόγῳ κυβερνωμένη.

Φαινόμενων ἔργων περιττόν ἐστι μακρολογία.

Λόγος ἀπλῶς προνευχθεὶς ὁλοκλήρους πολλάκις αἰχρὺς ἀνέτρεψε, καὶ ψυχὰς ἀπώλεσε καὶ κατέδουσε. Καὶ τῶν μὲν χρημάτων τὴν ζημίαν πάλιν ἐνὶ λαλεῖν· λόγον δὲ ἐκπηδῆσαντα ἅπασι ἀνακτήσασθαι πάλιν οὐκ ἐν.

Τὰ λοιπὰ τῶν ἁμαρτημάτων καὶ λόγου καὶ πραγμάτων καὶ τῆς ἐξωθεν συνεργείας πρὸς τὸ γενέσθαι δεόνται. Ἡ δὲ τοῦ λόγου φύσις κατεξουσίαν ἔχει τὸ πλημμυλεῖν.

Quorum indecora vita est, illis maximum decus est silentium.

Demosthenis. Demosthenes, cum adolescens quidam inter pocula mulias nugas effunderet, et tacere nollet: Adolescens, dixit, quomodo non didicisti tacere ab illo, a quo didicisti loqui?

Cum objiceret ei quidam oris fetorem: Multa enim, dixit, secreta in eo computruerunt.

SERMO LXXIV [al. XCVI].

De multiloquis et festinate loquentibus, et arcana efferentibus.

Job xi. Qui multa dicit, ille vicissim audiet. Ne sis multus in verbis. Quousque non tacebis? Tace ut et ipsi loquamur. Cur veluti quadrupedes tacebimus coram te?

David. Vir linguarum non fortunatus erit in terra.

Solomon. Audivisti sermonem, commoriatur tibi.

Ne sis celer in verbis, et ne, pauper cum sis, contendens cum divite, neque sapientior sapientibus esse quæras.

Per multiloquium non effugies peccatum.

Si protraxeris sermonem, contentiones et pugnae protrahentur.

Eccli. xi. Est cum minime sit speciosa reprehensio, et est cum quis sapienter taceat.

Prov. xviii. Qui respondet priusquam audierit, insipientia et dedecore notatur.

Imperiti linguam continere nesciunt.

122 Si videris hominem loquendo velocem, scias plus spei esse stulto quam ipsi.

Insipiens multiplicat verba; qui abundat verbis habebitur odio.

Eccli. Sermo insipientis in multitudine verborum est.

Ne sis præceps in sermone tuo, neque piger et remissus in verbis tuis.

Labia loquacium nihil ad se pertinentia loquuntur.

I Petr. iii. Qui desiderat vitam, et honores videre cupit, prohibeat linguam a malo, et labia sua ne loquantur fraudem; declinet a malo, et faciat bonum; quærat pacem et sequatur eam.

Theologi. Satietas sermonis inimica est auribus, ut nimium alimentum corporibus.

Lingua non gubernata ratione subvertit homines.

Cum res ipsæ apparent, superflua est sermonis prolixitas.

S. Chrysost. Sermo simpliciter narratus integras sæpe familias evertit, et animas perdidit ac submersit. Et pecuniæ quidem jacturam resarcire licet, sermonem autem semel elapsum revocare non licet.

Gregor. Nyss. Reliqua peccata verbis et rebus et externa ope indigent ut perficiantur: sermonis autem natura sponte potest delinquere.

Qui pudore ac timore vacuus est, illi os effrene, A
et lingua remissa est.

SERMO LXXV [al. XCIV].

De illis qui linguam suam et os custodiunt, et de
sermone non duro neque contumace.

Job xxviii. Os meum non loquetur iniqua, nec
anima mea meditabitur iniusta.

Psal. xxxviii. Dixi, Custodiam vias meas, ne pec-
cem in lingua mea: ponam custodiam ori meo
cum coram me steterit impius.

Psal. cl. Pone, Domine, custodiam ori meo, et ja-
nuam munitionis circa labia mea.

Solomon. Omnia verba oris mei cum iustitia, ni-
hil in eis obliquum neque tortuosum.

A fructibus oris anima viri implebitur bonis, et B
retributio labiorum ipsius dabitur ei.

Prov. x. Argentum ignitum lingua iusti.

Ibid. xxiv. Amato labia, quæ rectos sermones
exhibent.

Ibid. xv. Nilis responsio avertit iram.

Sapit qui durum sermonem proferre parcit.

Ibid. xxi. Qui custodit os suum et linguam, ab
afflictione servat animam suam.

Ibid. xviii. Mors et vita penes linguam sunt:
qui vero moderantur eam, fructum 123 inde ca-
pient.

Ibid. xvi. Bona verba savi sunt mellis, et dulcedo
eorum remedium est animæ.

Eccle. x. Oris sapientis verba gratiosa sunt.

Mel et lac sub lingua tua.

Ne cohibeas sermonem in tempore salutis.

Eccle. v. Si quid vales dicendo, responde: sin-
minus, cohibeto manū os tuum.

Decet huius sermonis 75 finis et totus 76 qui in-
scribitur, De illis qui os suum et linguam non
custodiunt.

Ἡ μὴ ἐφεδρεύει αἰδῶς ἢ φόβος, ἀγάλινον τὸ
στόμα, καὶ ἀναιμένη γλῶττα λέλυται.

ΛΟΓΟΣ ΟΕ.

Περὶ τῶν θαντῶν γλῶττων καὶ στόμα φυλαττόν-
των, καὶ τοῦ μὴ σκληρῶς καὶ ἀπηνῶς διαλέ-
γεσθαι.

Ὁὐ λαλεῖται τὸ στόμα μου ἀνομα, οὐδὲ ἡ ψυχὴ μου
μελετήσῃ ἀδικα.

Εἶπα, Φυλάξω τὰς ὁδοὺς μου, τοῦ μὴ ἀμαρτάνειν
με ἐν γλώσσῃ μου, ἰδέμεν τῷ στόματί μου φυλακῇ,
ἐν τῷ συστῆναι τὸν ἀμαρτωλὸν ἐναντίον μου.

Θοῦ, Κύριε, φυλακῇ τῷ στόματί μου, καὶ θύρην
περιοχῆς περὶ τὰ χεῖλη μου.

Μετὰ δικαιοσύνης πάντα τὰ ῥήματα τοῦ στόματός
μου, οὐδὲν ἐν αὐτοῖς σχολίων οὐδὲ στραγγαλιῶδες.

Ἀπὸ καρπῶν στόματος ψυχὴ ἀνδρὸς πλησθήσεται
ἀγαθῶν, ἀνταπόδομα δὲ χειλέων αὐτοῦ δοθήσεται
αὐτῷ.

Ἀργυρὸς πεπυρωμένος γλῶσσα δικαίου.

Χεῖλη δὲ φιλεῖ ἀποκρινόμενα λόγους ὀρθοῦς.

Ἀπόκρισις ὑποπίπτουσα ἀποστρέφει θυμόν.

Ὁς φιλεῖται ῥῆμα προσθαί σκληρόν, ἐπιγνώμων.

Ὁς φυλάσσει τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ τὴν γλῶσσαν,
διατηρεῖ ἐκ θλίψεως τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.

Θάνατος καὶ ζωὴ ἐν χερσὶ γλώττης· οἱ δὲ κρα-
τοῦντες αὐτὴν ἰδονται τοὺς καρποὺς αὐτῆς.

Κηρία μέλιτος· λόγοι καλοὶ, γλύκισμα δὲ αὐτῶν
ἰσσις ψυχῆς.

Λόγοι στόματος σοφοῦ χάρις.

Μέλι καὶ γάλα ὑπὸ τὴν γλῶσσαν σου.

Μὴ ἀποκυλύσῃς λόγον ἐν καιρῷ σωτηρίας.

Εἰ ἔστι σοι λόγος, ἀποκριθῆτι· εἰ δὲ μὴ, ἔπω ἡ
χεὶρ σου ἐπὶ τῷ στόματί σου.

Δείκει τινὰ τοῦδε τοῦ λόγου, καὶ ὁλος ὁ ρλβ',
ὁ ἐπιγεγραμμένος· Περὶ τῶν μὴ φυλαττόντων τὸ
θαντῶν στόμα καὶ τὴν γλῶτταν.

MELISSÆ

PER

ANTONIUM MONACHUM GRÆCUM

CONGESTÆ

LIBER SECUNDUS.

(Joanne Ribitto interprete.)

SERMO I [al. CIII].

De rege commodo et æquo: et de magistratu ac
potestate.

Num. xxiv. Augebitur regnum ejus, gentes ho-

D

ΛΟΓΟΣ Α'.

Περὶ βασιλέως χρηστοῦ καὶ δικαίου, καὶ περὶ
ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας.

Αὐξηθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ, ἔσται ἐθνη ἐχθρῶν

αὐτοῦ, καὶ τὰ πάχη αὐτοῦ ἐκμυλίσαι, καὶ ταῖς βυσσίνουσιν αὐτοῦ κατατοξεύσαι ἐχθρόν.

Ἔωσαν ὁ Θεὸς τὸν Δαυὶδ ἐν πᾶσιν οἷς ἐπορεύθη, καὶ ἐβασίλευσε Δαυὶδ ἐπὶ πάντας. Καὶ ἦν Δαυὶδ ποιῶν κρίμα καὶ δικαιοσύνην ἐπὶ πάντα τὸν λαόν.

Ἐίπε Δαυὶδ· Ἀφετε αὐτὸν καταράσθαι, ὅτι εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός. Εἰ πως ἴδοι Κύριος ἐν τῇ ταπεινώσει μου, καὶ ἐπιστρέψει μοι ἀγαθὰ ἀντὶ τῆς κατάρσεως αὐτοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ.

Ἐμεγαλύνθη Σολομὼν ἐπὶ πάντας τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς πλούτῳ καὶ σοφίᾳ· καὶ πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἐξεζήτουν τὸ πρόσωπον Σολομῶντος, ἀκούσαι τῆς σοφίας αὐτοῦ ἧς ἔδωκεν ὁ Θεός εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὶ ἔφερον ἕκαστος τὰ δῶρα αὐτῶν.

Ἐν ταῖς ἡμέραις Ἀσᾶ ἡσύχασεν ἡ γῆ Ἰουδα δέκα ἔτη, καὶ ἐποίησεν Ἀσᾶ τὸ ἀγαθόν καὶ τὸ εὐθὺ ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, καὶ ἀπέστρεψε τὰ θυσιαστήρια τὰ ἀλλότρια καὶ τὰ ὀψλητά, καὶ συνέτριψε τὰς στήλας, καὶ ἐξέκοψε τὰ ἄλση, καὶ ἡσύχασεν ἡ βασιλεία ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἦν αὐτῷ πόλεμος ἐν τοῖς ἔτεσι ταῦτοις.

Ἐγένετο Κύριος μετὰ Ἰωσαφάτ, καὶ κατέθυσε Κύριος τὴν βασιλείαν ἐν χειρὶ αὐτοῦ, καὶ ἦν Ἰωσαφάτ πορευόμενος καὶ μεγαλυνόμενος ἕως εἰς ὕψος.

Κύριε, ἐν τῇ δυνάμει σου εὐφρανθήσεται ὁ βασιλεὺς, καὶ ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου ἀγαλλιάσεται σφόδρα.

Ὁ Θεός, τὸ κρίμα σου τῷ βασιλεῖ δὸς, καὶ τὴν δικαιοσύνην σου τῷ υἱῷ τοῦ βασιλέως, κρίνειν τὸν λαόν σου ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ τοὺς πτωχοὺς σου ἐν κρίσει.

Βέλυσμα βασιλεῖ ὁ ποιὼν κακὰ. Μετὰ γὰρ δικαιοσύνης ἐτοιμάζεται θρόνος ἀρχῆς.

Δικτὰ βασιλεῖ χαλῆν δίκαια, λόγους δὲ ὀρθοὺς ἀγαπᾷ.

Ἐν πολλῷ εἶναι δόξα βασιλέως, ἐν δὲ ἐκλείψει λαοῦ συντριβὴ δυνάστεως.

Λιμνητὼρ ἀσεβῶν βασιλεὺς σοφός, καὶ ἐπιβαλεῖ αὐτοῖς τροχόν.

Ὅταν βασιλεὺς δίκαιος καθίσῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου, οὐκ ἐναντιοῦται ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ οὐδὲν πονηρόν.

Δικτὰ βασιλεῖ ὑπηρέτης νοήμων.

Ἐλεημοσύνη καὶ ἀλήθεια φυλαχὴ βασιλεῖ, καὶ περικυκλώσουσιν ἐν δικαιοσύνῃ τὸν θρόνον αὐτοῦ.

Μάχηρα γλώσσα βασιλέως, καὶ οὐ σαρκίνη.

Μὴ ἀλαζονεύου ἐνώπιον βασιλέως, μηδὲ ἐν τόποις δυνατῶν ὑψίστασε. Κρίσσον γὰρ σοὶ βῆθῃναι, Ἄνδρινε πρὸς με, ἢ ταπεινώσαι σε ἐν προσώπῳ δυνατῶν.

Βασιλεὺς ἐν ἀληθείᾳ κρίνοντος πτωχοὺς, ὁ θρόνος αὐτοῦ εἰς μαρτύριον κατασταθήσεται.

Θυμὸς βασιλέως ἀγγελος θανάτου, ἀνὴρ δὲ σοφός ἐξιδάσκαται αὐτόν.

Βασιλεὺς ἀπειλὴ ὁμοία βρυγμῇ λέοντος· ὥς δὲ ὀρέος ἐπὶ χόρτον, οὕτως τὸ ἴλαρὸν αὐτοῦ.

A stium ejus edet, et quæ in eo sunt crassa, emedulabit, et sagittis suis conficiet hostem.

II Reg. viii. Servavit Deus Davidem in omnibus ad quæ profectus est, regnavitque in omnes, ac universo populo jus cum æquitate dicebat.

II Reg. xvi. Sinite, inquit David, illum maledicta jacere, quia Deus ipsi jussit. Si qua ratione respiciet Dominus in hanc meam abjectionem, ad me revertentur bona pro maledicto istius hoc ipso die.

II Paral. ix. Auctus est Solomon supra omnes terræ reges, opulentia et sapientia, ac omnes reges requirebant os illius, ut quam ei Deus largitus esset sapientiam audirent, suaque illi quisque munera offerebat.

II Paral. xiii. Regnante Asa quieti fuit Judæa annos decem, probeque se gessit Asa ac recte in conspectu Domini Dei sui, et altaria aliena excelsaque sustulit, ac columnas contrivit, et lucos excidit, et quietum fuit regnum in oculis ejus: nec fuit ei ullum bellum per illos annos.

II Paral. xvii. Fuit Dominus cum Josaphato, ac per manum illius regnum recte administravit, ac in vita sua auctus est Josaphatus usque ad summum.

Psal. xx: Potentia tua, Domine, lætabitur rex, et salute quam das, exsultabit valde.

C Psal. lxxi. Deus, judicium tuum regi da, et justitiam tuam filio regis, ut cum æquitate res populi judicet, et pauperum tuorum cum judicio.

Prov. xvi. Exsecrandus est regi, qui male facit, 124 quia cum justitia solum magistratus firmatur.

Prov. xiv. Accepta sunt regi labia justa; nam sermones rectos diligit.

In multitudine gentis gloria regis: at si defecerit populus, principis perniciēs est.

Prov. xx. Ventilator impiorum rex sapiens, et in rege rota ipsorum.

D Ibid. xx. Cum justus rex in solio considet, nihil improbum adversatur in oculis ejus.

Ibid. xvi. Acceptus regi minister intelligens.

Ibid. xx. Misericordia et veritas custodiæ sunt regi, et solium ejus cum æquitate circumdabunt. Lingua regis, gladius minime carneus.

Ibid. xxv. Ne sis arrogans coram rege, nec principum loca occupato; melius est enim ut tibi dicatur: Ascende ad me, quam ut abjiciaris in oculis potentium.

Ibid. xxix. Regis casus pauperum vere judicantis solum in testimonio firmo statit.

Ibid. xvi. Ira regis mortis nuntia: at vir sapiens placabit illum.

Ibid. xix. Regis minæ leonis rugitui similes; qualis autem est ros herbæ insidens, talis illius hilaritas.

Observa regis os, quia quicquid voluerit, efficiet: summa præditus auctoritate loquitur, et quis ei dicet, Quid agis?

Eccle. x. Regi ne in conscientia quidem tua maledictio, nec in cubiculi tui parte secretiore opulento maledicas, quia volucris æera deferet vocem tuam, et qui præditus est pennis, sermonem tuum denuntiabit.

Isai. xlii. En rex justus regnabit, et principes cum justitia imperabunt.

Populus pauper et civitates hominum injuria affectorum laudibus te afficient, quod fueris auxilio civitati afflictæ, et animam despondentes propter inopiam protexeris.

Diligite justitiam qui judicatis terram.

Sap. vi. Rex prudens populi stabilitas.

Sirach. Apud regem captiosus ne esto.

Tobias. Regis arcanum honestum est celare, at Dei opera renuntiare gloriosum.

Luc. iii. Interrogaverunt autem eum et qui militabant his verbis: Et nos, inquit, quid faciemus? Et ille: Neminem, inquit, concutiat aut calumniis prematis. Et estote contenti stipendiis vestris.

I Petr. ii. Subjicimini omni humanæ creaturæ propter Dominum, sive regi tanquam præcellenti, sive præfectis, ut qui per illum mittuntur ad sceleratorum quidem vindictam, proborum vero laudem.

125 *Rom. xiii.* Omnes homines potestatibus præcellentibus subjiciantur.

Ibid. Quisquis potestati resistit, Dei decreto resistit: at qui restiterint, sibi damnationem acquirant. Principes enim non sunt terror bonorum operum, sed malorum. Si vis non timere potestatem, quod bonum est facito, et ab illa laudem consequeris. Sin autem malum feceris, time.

Eccle. x. Qualis judex populi, tales sunt ministri ejus: et qualis gubernator civitatis, tales cives qui in ea habitant.

Eccle. vii. Ne quære præfecturam a Domino, nec a rege solium gloriæ.

S. Basilii. Regnum est legitima præfectura.

Ergo præcepta ea quæ a rege traduntur, qui quidem hoc vocabulo dignus fuerit, legitima sunt, communem utilitatem spectantia, nec privæ utilitatis causa comparata. In hoc enim differt tyrannus a rege, quod ille sua undecunque spectat commoda, hic eorum quibus præest utilitatem quærit.

Proprium est regis iis quibus præsit prospicere.

Prov. xxi. Si cor regis in manu Dei est, non servatur armorum robore, sed divino adminiculo ac ductu. Est autem in Dei manu non quivis, sed regis nomine dignus.

Rom. xiii. Dominus reges constituit, et idem deponit: nec est potestas, nisi a Deo ordinata.

A Στόμα βασιλέως φύλαξον, ὅτι πᾶν ὃ ἐὰν θῇ ποιῇσι. Ἐξουσιάζων λαλεῖ, καὶ τίς ἱρεῖ αὐτοῦ, τί τοῖσι;

Ἐν συνειδήσει σου βασιλεῦ μὴ καταράσῃ, καὶ ἐν ταμείοις κοιτῶνός σου μὴ καταράσῃ πλούσιον, ὅτι πετεινὸν τοῦ οὐρανοῦ ἀπολαύσει τὴν φωνήν σου, καὶ ὁ ἔχων πτέρυγας ἀναγγελεῖ λόγον σου.

Ἰδοὺ βασιλεὺς δίκαιος βασιλεύσει, καὶ ἄρχοντες μετὰ κρίσεως ἄρξουσιν.

Εὐλογῆσαι σε ὁ λαὸς ὁ πτωχὸς, καὶ πόλεις ἀνθρώπων ἀδικουμένων εὐλογήσουσί σε. Ἐγίνου γὰρ πάσῃ πόλει ταπεινῇ βοηθός, καὶ τοῖς ἀθυμήσασιν δι' ἐνδειαν σκέπη.

B Ἀγαπήσατε δικαιοσύνην, οἱ κρίνοντες τὴν γῆν.

Βασιλεὺς φρόνιμος εὐστάθεια δῆμου.

Παρά βασιλεῖ μὴ σοφίζου.

Μυστήριον βασιλέως καλὸν κρύπτειν· ἔργα δὲ Θεοῦ ἀναγγέλλειν ἐνδοξον.

Ἐπηρώτησαν δὲ αὐτὸν καὶ στρατευόμενοι, λέγοντες· Καὶ ἡμεῖς τί ποιήσομεν; Καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς· Μηδένα διαποισήτε, μηδὲ συκοφαντήσητε, καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς ὀφωνίοις ὑμῶν.

Ἵποτάγητε πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν Κύριον, εἴτε βασιλεῖ ὡς ὑπερέχοντι, εἴτε ἡγεμόσιν ὡς δι' αὐτοῦ πεμπόμενοις εἰς ἐκδίκησιν κακοποιῶν καὶ ἔπαινον ἀγαθοποιῶν.

C Πᾶσα ψυχὴ ἰεουσείας ὑπερεχούσας ὑποτάσσεται,

Πᾶς ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἰευσίᾳ τῇ τοῦ Θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν· οἱ δὲ ἀνθεστηκότες αὐτοῖς κρίμα λήφονται. Οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσι φόβος τῶν ἀγαθῶν ἔργων, ἀλλὰ τῶν κακῶν. Θέλεις μὴ φοβέσθαι τὴν ἰευσίαν; τὸ ἀγαθὸν ποιεῖ, καὶ ἔχει ἔπαινον ἐξ αὐτῆς. Ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς, φοβοῦ.

Κατὰ τὸν κριτὴν τοῦ λαοῦ, οὕτως καὶ οἱ λειτουργοὶ αὐτοῦ, καὶ κατὰ τὸν ἡγούμενον τῆς πόλεως πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ.

Μὴ ζητεῖ παρά Κυρίου ἡγεμονίαν, μηδὲ παρά βασιλέως καθέδραν δόξης.

Βασιλεῖα ἐστὶν ἐννομος ἐπιστασία.

D Αἱ οὖν παρά βασιλέως διδόμεναι ὑποθήκαι, τοῦ γε ἀληθῶς τῆς προσηγορίας ταύτης ἀξίου, πολὺ τὸ νόμιμον ἔχουσι τὸ κοινῇ πᾶσι λυσitteλὲς σκοποῦσαι, καὶ οὐχὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἰδίας ὀφελείας συνταγμέναι. Τοῦτο γὰρ διαφέρει τύραννος βασιλέως, ὅτι ὁ μὲν τὸ αὐτοῦ πανταχόθεν σκοπεῖ, ὁ δὲ τὸ τοῖς ἀρχομένοις ὀφελίμον ἐκπορίζει.

Ἰδιον βασιλέως προμηθεύεσθαι τῶν ἀρχομένων.

Εἰ καρδία βασιλέως ἐν χειρὶ Θεοῦ, οὐ σώζεται διὰ ὀπλιτικὴν δύναμιν, ἀλλὰ διὰ τὴν θεῖαν χεῖρα γωγίαν· ἐν χειρὶ δὲ Θεοῦ ἐστὶν οὐχ ὁ τυχὼν, ἀλλ' ὁ ἀξίος τῆς τοῦ βασιλέως προσηγορίας.

Κύριος καθιστᾷ βασιλεῖς καὶ μετιστα· καὶ οὐκ ἐστὶν ἰευσία εἰ μὴ ὑπὸ Θεοῦ τεταγμένη.

Πολλάκις ἀκρασία δήμου τὸν χεῖριστον εἰς ἀρχὴν Ἀ προσήγατο.

Πρὸς τὸ τοῦ ἀρχοντος ἥθος πλάττεσθαι πέφυκεν ὥς τὰ πολλὰ τὸ ἀρχόμενον, ὥστε ὅποιοι ποτε οἱ ἄγοντες ὡσι, τοιοῦτον ἀνάγκη καὶ τὸν ἀναγόμενον εἶναι.

Καλὸν ἀεὶ τὸ χεῖριστον ὑπὸ τοῦ κρείττονος ἀγεσθαι.

Παλαιὸς ἐστὶ λόγος τοὺς ἀρετῆς μεταποιουμένους μεθ' ἡδονῆς αὐτοὺς μὴ ἐπιβάλλειν ἀρχαῖς.

Τὸν προσετώτα μὴ ἐπαίρετω τὸ ἀξίωμα, ἵνα μὴ ἐκπέσῃ τοῦ μακαρισμοῦ τῆς ταπεινοφροσύνης.

Ἡ μὲν ἀταξία ἀναρχίας ἐστὶ γνῶρισμα, ἥ δὲ τάξις τὸν ἡγεμονεῦοντα δείκνυσσι. Τί γὰρ ἔφελος κυβερνήτῃ εἶναι χρηστὸν, πονηροῖς χρώμενον ἐρέταις; Β

Τό τε γὰρ ἀναρχὸν ἀτακτὸν· τό τε πολυάρχων στασιώδες.

Μή τις, ἐνὸν ἀκινδύνως· ἔπασθαι, ἄρχειν ἐπικινδύνως ἐπιθυμεῖτω, μὴ δ' ὁ τῆς ὑποταγῆς νόμος καταλείψω, ἥ καὶ τὰ ἐπίγεια συνέχει καὶ τὰ οὐράνια.

Τὸ βούλεσθαι βασιλεῶς ἄγραφός ἐστι νόμος τῷ κράτει συνηγορούμενος, καὶ πολὺ γε τῶν γραπτῶν ἰσχυρότερος, τῶν οὐ δυναστεία βοηθουμένων.

Οἱ βασιλεῖς, αἰδεῖσθε τὴν ἀλουργίδα. Νομοθετήσει γὰρ καὶ νομοθέταις ὁ λόγος. Γινώσκετε τί τὸ πιστευθὲν ὑμῖν, καὶ τί τὸ περὶ ὑμᾶς μυστήριον· κόσμος ὅλος ὑπὸ χειρὸς τὴν ὑμετέραν διαδήματι μικρῇ καὶ βραχεῖ βραχὺ κρατούμενος. Τὰ μὲν ἀνω μόνου Θεοῦ, τὰ δὲ κάτω καὶ ὑμῶν. Θεοὶ γίνεσθε τοῖς ὑφ' ὑμᾶς· ἵνα εἰπω τι καὶ τολμηρότερον, καρδία βασιλεῶς ἐν χειρὶ Θεοῦ καὶ εἰρηται, καὶ πεπιστευται· ἐνταῦθα ἴστω κράτος ὑμῖν, ἀλλὰ μὴ τῷ χρυσῷ καὶ ταῖς φάλαγγιν.

Τὸ δραστηκὸν δείκνυσι, μὴ τῷ δρᾶν κακῶς, τῷ δ' εὖ τι ποιεῖν, εἰ θέλει εἶναι θεός. Τὸ δ' ἐστὶν ἀνδρὸς εἰδότος συγγενέας. Κτείνεις δὲ βῆστα καὶ τευγῶν καὶ σκορπίους.

Οἱ δυνάσται, φοβεῖσθε τὸν δυνατώτερον· οἱ τῶν ὑψηλῶν θρόνων τὸν ὑψηλότερον.

Βασιλεῖας τοῦ Θεοῦ δύο εἶδεν ἡ Γραφή, τὴν μὲν κατ' οἰκείωσιν, τὴν δὲ κατὰ δημιουργίαν. Βασιλεύει μὲν γὰρ ἀπάντων, καὶ Ἑλλήνων, καὶ Ἰουδαίων, καὶ δαιμόνων, καὶ τῶν ἀντιτεταγμένων, κατὰ τὸν τῆς δημιουργίας λόγον.

Πολλοὶ καὶ ἄλλοι βασιλεῖς πολλάκι· ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἔλθοντες, τοὺς πάλαι λελοπληκτάς λαβόντες, ἀνάξιον εἶναι ἐνόμισαν τὴν ἀρχῆς ὄγκῳ τοσοῦτω δίκην ἀπαιτῆσαι τῶν πεπλημμελημένων.

Θεραπεύειν, οὐκ ἐρεθίζειν δεῖ τὰς ἐξουσίας.

Ὅταν ἀρχὸν ἀνετίληπτος ἢ πᾶσι, τότε δύναται μεθ' ὅσης βούλεται ἐξουσία καὶ κολάζειν καὶ συχωρεῖν τοὺς ὅπ' αὐτῷ ταττομένους ἅπαντας.

Οὐδὲν γὰρ οὕτω δείκνυσσι τὸν τὴν ἀρχὴν ἔχοντα ὥς φιλοστοργία περὶ τοὺς ἀρχομένους. Καὶ γὰρ πα-

PATROL. GR. CXXXVI.

Sæpennumero populi impotentia deterrimo magistratum dedit.

Ad principis mores ære ingi solent, qui in ejus sunt imperio, ut qualescunque tandem fuerint duces, tales esse qui ducuntur necesse sit.

Bonum est ut præstantior semper deteriori præsit et imperet.

Vetus est verbum, eos qui studeant virtuti, non cum voluptate magistratum accipere.

Qui præest aliis ne se effera propter auctoritatem, ne excidat beatitudine quæ posita est in animi abiectione.

Theologi. Confusio inordinata nota est reipublicæ magistratu carentis, at ordo qualis sit magistratus ostendit. Quid enim juvat gubernatorem esse moderatum pravis utentem remigibus?

Prov. II. Ubi enim nullus magistratus, ibi immoderate et sine ordine omnia feruntur, et magistratum multitudo seditiosa est.

Cum liceat sine periculo sequi, periculose præesse nemo concupiscat, neque subjectionis lex abrogetur, quæ et terrestria et cælestia continet.

Regis voluntas lex est non scripta, quæ potentia defenditur, et quidem multo scriptis firmior, quæ nullius 126 potentia juvantur.

Reges, purpuram metuite; legislator enim est et legislatoribus ipsa ratio; quid vobis sit commissum, cognoscite, et quale sit in rebus vestris mysterium; universus mundus sub manu vestra exiguo diademate et parvo panniculo tenetur. Superna solius Dei sunt, et inferna etiam vestra. Estote dii subjectis, ut aliquid dicam etiam audacius: Cor regis esse in manu Dei et dictum et creditum est; illie sit robur vestrum, non autem in auro et phalangibus.

Tuam in efficiendo vim et potestatem demonstra, non ut mali, sed ut boni aliquid efficiatur, si cupis deus esse. Hoc enim est viri innatam vim cogno-scentis: facillime autem pastinaca et scorpius necant.

Qui geritis potestatem, timele potentiorē: qui in alto throno sedetis, altiorē.

Chrysost. Regna Dei duo novit Scriptura, unum familiare et domesticum, alterum quod creationis rationem spectat. Est enim Rex universorum et Græcorum et Judæorum, et demonum, et adversariorum creationis habita ratione.

Multi etiam reges sæpe imperio accepto, eum eos qui sibi antea fuissent molesti in sua potestate habuerunt, in tanto imperii fastu indignum esse judicaverunt, qui pœnas reposeerent scelerate factorum.

Colenda, non irrianda potestas.

Cum princeps apud omnes inculpatæ vitæ fuerit, tum potest quanto volet arbitrio et punire subjectos omnes, et eisdem ignoscere.

Nihil est quod sic magistratum ostendat, ut amor et benevolentia erga eos qui sunt sub ipsius impo-

110; nam pater non solum procreando, sed etiam diligendo post procreationem efficitur. Quod si ubi natura est, charitate est opus, multo magis ubi gratia.

Non in veste et zona, nec in præconis voce cernitur princeps, sed in reficiendo fracta et fatiscientia, et quæ male constituta sunt corrigendo, ac improbos puniendo, nec permittendo ut violenter jus cuiquam eripiat et auferatur.

Ars est imperare, non solum dignitas, et quidem ars omnium maxime excellentissima.

Qui maxime ex humilibus sunt, cum dignitates nacti fuerint, facilius in arrogantiam tolluntur, quippe qui ad repentinos honores inepti sint.

Regnum terrenarum rerum asperitates exæquat.

127 S. Iren. Rex omnis justus sacerdotalem obtinet ordinem.

Joan. Damasc. Optimum principem decet in suis quidem peccatis esse acerbum judicem et minime ignoscentem, at in erratis subjectorum placidum et ad ignoscendum facilem.

Philonis. Deus nullius indiget, rex solius Dei. Imitare igitur eum qui nullius eget, ac largiter impertire petentibus misericordiam, non summo jure nec restricte cum supplicibus agens, sed omnibus quæ ad vitam degendam pertinent petentibus præbens.

Tyrannus est princeps belli, rex vero pacis præses.

Rex justissime, cum missus sis a natura ad supremam puppis partem occupandam, cumque gubernacula teneas, gubernam communem hominum scapham feliciter cum salute omnium: nulla re magis gaudeas ac lætitia afficiare, quam tua erga subjectos beneficentia.

Quid enim regis benevolentia subjectis populis optabilius aut melius esse possit?

Xenophontia. Principem omnibus quibus præsit simul succensere, magnum peccatum hoc quidem mihi videtur esse. Necesse est enim quia multis terrori sit, multos habere hostes: et quia omnibus simul succenscat, eosdem omnes ad concordiam commovere.

Plutarchi. Ne puero gladium, proverbio dicitur. Ego vero dixerim: Ne puero divitias, nec viro doctrinæ experti potentiam.

Nullum frivolum principis præsidium quam vera et constans benevolentia. Ubi enim vulgus et proceres assuefacti fuerint non principem, sed principi timere, tum multis oculis videt, multis auribus audit, ac quæ geruntur præsentiscit.

Potentiam, divitias, magistratum accipere, et quasi in humeros tollere, vel mulieres et pueri possunt; at magnam potestatis provinciam suscipere et administrare, nec succumbere, nec opprimi pondere et magnitudine rerum, id viri demum est virtute, prudentia et intelligentia præditi.

τὴν οὐ τὸ γεννῆσαι μόνον ποιεῖ, ἀλλὰ καὶ τὸ φιλεῖν μετὰ τὸ γεννῆσαι. Εἰ δὲ ἐνθα φύσις, ἀγάπη; χρεία, πολλῷ μᾶλλον ἐνθα ἡ χάρις.

Οὐκ ἐν τῇ χλιιδί καὶ τῇ ζώνῃ. οὐδὲ ἐν τῇ φωνῇ τοῦ κήρυκος ἄρχων, ἀλλ' ἐν τῷ τὰ πεπονηκέντα ἀναπύσθαι, καὶ τὰ κακῶς ἔχοντα διορθοῦν, καὶ κολλάειν μὲν ἀδικίαν, μὴ συγχωρεῖν δὲ ὑπὸ δυναστείαις τὸ δίκαιον ἀπαυδύνεσθαι.

Τίχνη τὸ ἄρχειν ἐστίν, οὐκ ἀξίωμα μόνον, καὶ τέχνη πασῶν ἀνωτέρω.

Οἱ μάλιστα ἐκ ταπεινῶν ὄντες, ὅταν ἀξιώματων ἐπιλάβωνται, εὐκολώτερον αἰρονται πρὸς ἀπόνοιαν, ὅτε ἀπειροκαλῶς ἔχοντες πρὸς τὴν ἐξαίφνης τιμὴν.

Βασιλεῖα τῶν ἐπὶ γῆς πραγμάτων τὰς τραχύτητας ἐμαλίζει.

Πᾶς βασιλεὺς δίκαιος ἱερατικὴν ἔχει τάξιν.

Τὸν ἀριστον ἄρχοντα ἐν τοῖς μὲν καθ' ἑαυτὸν ἀσύγγνωστον εἶναι χρὴ καὶ πικρὸν δικαστὴν, ἐν δὲ τοῖς τῶν ἀρχομένων πταίσμασι συγγνωμοτικὸν καὶ ἡμέτερον.

Ὁ μὲν θεὸς οὐδενὸς δίκται, ὁ βασιλεὺς δὲ μόνου θεοῦ. Μικροῦ τοίνυν τὸν οὐδενὸς δεόμενον, καὶ διφιλεῖν τοῖς αἰτούσι τὸν εἶπον, μὴ ἀκριβολογούμενος; περὶ τοῦ σὸς ἱκέτας, ἀλλὰ πᾶσι παρέγων τίς; πρὸς τὸ ζῆν αἰτήσεις.

Τύρανός ἐστιν ἄρχων πολέμου, βασιλεὺς ἡμερῶν εἰρήνης.

Βασιλεὺς δικαιοσύνη, παρακαμφθεὶς ὑπὸ τῆς φύσεως ἐπὶ πρύμναν ἀνωτάτω, καὶ τοὺς οἰκίας ἰχθυήσας, πηδαλιούχει τὸ κοινὸν ἀνθρώπων σκάφος σωτηρίας, ἐπὶ μηδελὶ μᾶλλον χαίρων καὶ περὶ μνησθῆναι ἢ ἐν τῷ τοῦς ὑπηρετοῦς εὐεργετῆιν.

Τί ἂν γένοιτο εὐμενείας βασιλεὺς ὑπηκόοις δεικνών;

Ἄνδρα ἄρχοντα πᾶσιν ἅμα χαλεπαίνει τοῖς ἀρχομένοις, τοῦτο ἔμοιγε δοκεῖ μέγα ἁμάρτημα εἶναι. Ἀνάγκη γὰρ διὰ τοὺς πολλοὺς φοβεῖν, πολλοὺς ἐχθροὺς ποιεῖσθαι· διὰ δὲ τὸ ἅμα πᾶσι χαλεπαίνειν, πᾶσιν αὐτοῖς ἐμνοοῖαν ἐμβαλεῖν.

Μὴ παιδί μάχαραν, ἢ παροιμία φησὶν. Ἐγὼ δὲ φαίην, μὴ παιδί πλοῦτον, μηδὲ ἀνδρὶ ἀπαιδεύτῳ δυνασταίαν.

Οὐδὲν οἶον ἀληθινὴ καὶ βέβαιος εὐνοία φιλακτῆριον ἀνδρὸς ἄρχοντος· ὅταν γὰρ ἐπισθῶσιν οἱ τι πολλοὶ καὶ δυνατόι μὴ τὴν ἡγουμένην, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ ἡγουμένου δεδιέναι, πολλοὺς μὲν ὁμῶς ὅρῃ, διὰ πολλῶν δὲ ὥτων ἀκούει, καὶ προσιθάνεται τὰ γινόμενα.

Τὸ λαβεῖν καὶ ἀναβιβῆναι δυνάμιν καὶ πλοῦτον καὶ ἀρχὴν καὶ γυναικός ἐστι καὶ παιδός· τὸ δὲ μεγάλην ἐξουσίαν ἐνεργεῖν καὶ μεταχειρίσασθαι, καὶ μὴ συνετριβῆναι, μηδὲ διαστραφῆναι τῷ βάρει καὶ μεγέθει τῶν πραγμάτων, ἀνδρός ἐστίν ἀρετὴν καὶ φρόνημα καὶ νοῦν ἔχοντος.

Ὁ μὲν Κλέων ὅτε πρῶτον ἔγνω τῆς πολιτείας ἀπεσθαι, τοὺς φίλους συναγαγὼν εἰς ταυτὸ, διελύσατο τὴν φιλίαν πρὸς αὐτοὺς ὡς πολλὰ τῆς ὀρθῆς καὶ δικαίας προτιρέσεως μαλάσσουσιν ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ πειράσσουσιν. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς πάλιν πρὸς τὸν εἰπόντα, ὡς ἄρῃ καλῶς, ἴσον ἅπασιν παρέχων ἑαυτὸν, Μηδέποτε, εἶπεν, εἰς τοιοῦτον ἐγὼ καθίσταμαι θρόνον, ἐν ᾧ πλέον οὐχ ἔξουσιν οἱ φίλοι παρ' ἱμοὶ τῶν μὴ φίλων. Οὐ γὰρ ἀφίλων αἱ πόλεις ἀνδρῶν καὶ ἀνταίρων, ἀλλὰ χρηστῶν καὶ σωφρόνων δέονται.

Πά. θ' ὅσα τοὺς ἀρχομένους καὶ φρονεῖν καὶ πράττειν βούλει, καὶ λέγε καὶ ποιεῖ. Οὐδὲν γὰρ ἂν μέλλον παιδεύσεις αὐτοὺς ἢ ταῖς ἐκ τῶν νόμων τιμωρίαις. Τὸ μὲν γὰρ ζῆλον, τὸ δὲ φόβον ἔχει. Καὶ ῥῥόν τις μίμνεται τὰ κρείττω ἔρῳν ἱερῶν γινόμενα, ἢ φυλάττεται τὰ χεῖρα, ἀκούων λόγῳ καλυδόμενα.

Πέφυκεν ὡς δεῖ πρὸς τὰς γνώμας τῶν ἀρχόντων τυποῦσθαι καὶ τὸ ὑπογεῖριον.

Πρὸς τὰς γνώμας καὶ τὰς πράξεις τῶν ἡγουμένων αὐτῶν οἱ πολλοὶ ἐξομοιοῦνται, καὶ ὅποια ἂν ἔκείνους ὀρῶντας ἴδωσι, τοιαῦτα καὶ αὐτοὶ, οἱ μὲν ὡς ἀληθῶς, οἱ δὲ καὶ προσποιούμενοι πρῶττουςιν.

Ποθητὸς εἶναι μέλλον ἢ φοβερόν· κατὰ τὸν βίον προαίρου. Ὅν γὰρ πάντες φοβοῦνται, πάντας φοβεῖται.

Τὸν ἀρχοντα δεῖ ἔχειν πρὸς μὲν τοὺς καιροὺς λογισμὸν, πρὸς δὲ τοὺς ἐναντίους τόλμαν, πρὸς δὲ τοὺς ὑποταγμένους εὐνοίαν.

Οἱ κακοὶ ἰόντες εἰς τὰς τιμὰς, δόξω ἂν μέλλον ἐνδοξοὶ ὄντες εἰς τὰς τιμὰς ἵκωσι, τοσοῦτον μέλλον ἂν ἀνυδρῆς γίνονται, καὶ ἀφροσύνης καὶ θράσους πίμπλονται.

Ἀρχων μὲν ἐπιτήδεε πρῶτος εἶναι, ἀρχόμενος δὲ, μεγάλωφρον.

Βασίλειά φρόνιμον τὸ διάδημα οὐ ποιεῖ. Νοῦς γὰρ ἐστὶν ὁ ἀρχων.

Ἀρχεσθαι μὴ μαθῶν, ἀρχεῖν μὴ ἐπιχειρεῖν.

Ἦ πλοῦτε καὶ τυραννίδι, καὶ τέχνῃ τέχνης.

Ἵπερφέρουσι τῷ πολυζήλῳ βίῳ,

Ὅσος παρ' ὁμῖν ὁ φόβος· φυλάσσεται!

Πρέπει μὲν, ὦ μακάριε, τῷ τῶν μεγίστων προστατοῦντι μεγίστης φρονήσεως μετέχειν.

Φαῖδισθαι χρὴ τῇ· ἐξουσίας τοὺς δυναμένους, ὅπως δεῖ παραμένῃ τὸ ἐξίπναι.

Τὸν ἀρχοντα ἢ κριτὴν δεῖ μήτε ὑπὲρ τῶν δικαίων λιπαρεῖσθαι, μήτε ὑπὲρ τῶν ἀδικῶν ἐκλιπαρεῖσθαι.

Ἀλέξανδρος, τοῦ οἰνοχόου αὐτοῦ ἀπολέσαντος φιάλην χρυσῇν, καὶ διὰ τοῦτο δυσφημούντος· [ἢ. δυσθυμούντος·], μαθὼν τοῦτο προσκαλεσάμενος αὐτὸν εἶπε, Θάρσει. ὦ παῖ· ὅπου γὰρ ἂν εἴῃ, ἡμετέρη ἐστὶ.

Ἀλέξανδρος ἐρωτηθεὶς ποῖος βασιλεὺς ἀριστος, ἔφη· Ὁ τοὺς φίλους ὁρῶντις συνέχων, τοὺς δὲ ἐχθροὺς δι' εὐεργεσιῶν φιλοποιούμενος.

Διογένης ἐρωτηθεὶς, πῶς ἂν τις πολιτευθῇ ἐπὶ

Cleon quidem cum primum statuisset rempublicam capessere, amicis in unum locum convocatis, eam quæ ei cum illis intercesserat amicitiam dirupit, tanquam quæ in administratione civitatis rectum et iustum institutum emolliat et transversum agat. Themistocles contra, qui cum quidam moneret ut præclare magistratu fungeretur: Nequaquam, inquit, in eo sessurus sum throno, in quo amici non 128 meliore sunt futuri conditione, quam non amici; non enim civitas homines amicis et sodalibus carentes, sed commodos et temperantes requirit.

Dionis Romani. Quæ velis eos qui sub tuo sunt imperio et sentire et agere, eadem tu et loquitor et facito: sic enim eos facilius et melius institueris quam iis quæ legibus constituuntur suppliciis. Illud enim æmulationem, hoc terrorem habet, et facilius quis optima imitatur quæ videt opere fieri, quam cavet pessima quæ audit verbo vetari.

Ad principum voluntatem populi mores semper conformantur.

Dicta et facta suorum præfectorum vulgus sequitur, ac ea quæ ab illis fieri animadverterit, eadem et qui sunt sub imperio, alii vere, alii simulate faciunt.

Democr. Desiderari magis quam timeri in vita expete; quem enim omnes metuunt, idem omnes metuit.

Principem in rerum opportunitatibus uti decet ratione, adversus hostes audacia, benevolentia autem erga subjectos.

Prov. xxviii et xlix. Mali qui accedunt ad honores, quanto magis sunt indigni qui honores assequantur, tanto magis calumniosi et imprudentia et audacia pleni turgent.

Cicilarchi. Si magistratum geris, mansuetus, si sub imperio alterius agis, magno animo præditus esto.

Regem prudentem diadema non efficit; mens enim est quæ imperat.

Si parere non didicisti, imperare ne aggreditor, Euripidis. O divitiar, et tyrannis, et ars artem Excellens, in vita hac æmulatione plena, Quantum invidia vobiscum latet!

D Platonis. Decet, o beate, qui rebus maximis præest, eum prudentiam præditum esse maxima.

Catonis. Debent potentes parce uti potestate, ut semper uti possint.

Magistratus aut iudex neque pro iustis orari, neque pro iniustis exorari debet.

Alexandri. Alexander, cum poculorum minister ejus phialam auream perdidisset, ob eamque causam animo affligeretur, jubet arcessi eum, et, Confide, inquit, puer, nam ubi ubi est, omnino nostra est.

Alexander, quis esset optimus rex, interrogatus, Qui, inquit, amicos donis retinet, et inimicos beneficiis amicos facit.

Diogenis. Diogenes interrogatus, quomodo quis

vivere debeat sub potestate, quemadmodum igni utendum esse **129** respondit, neque nimis prope accedendum, ne exuraris, neque nimium procul, ne rigeas.

Cyrus. Imperium non convenit ei qui nihilo iis qui sunt sub imperio est præstantior.

Solon. Impera, si prius parere didiceris; nam parere qui didicit, imperandi erit peritus.

Qui multis metuendus est, multos metuit.

Aristotelis. Qui potestatem gerunt, si sapientes sunt, debent non propter magistratus, sed propter virtutes cum admiratione laudari, ut fortuna mutata iisdem laudibus digni iudicentur.

Isocratis. Emulare non eos qui maximum imperium acquisierint, sed eos qui optime præsentibus uti fuerint.

Idem pessimimum imperatorem esse dicebat, qui sibi ipse imperare non posset.

Suscipe curam multitudinis, et jucundum imperium omnibus rebus antepone, intelligens et eam formam reipublicæ in qua pauci imperant, et aliarum rerumpublicarum illas diutissime conservari, quæ multitudinem curant et colunt optime. Bonus autem eris populi ductor et curator, si nec afflicti injuria turbam pati, nec injuria affectam negliges, sed id curabis, ut optimi quique honores accipiant, ceteri nulla afficiantur injuria.

Corporis tui custodiam tutissimam existima esse amicorum virtutem, et aliarum rerumpublicarum benevolentiam, tuamque ipsius prudentiam; his enim rebus et conservari et parari regna maxime possunt.

Gravis et metuendus fac. videre; nihil eorum quæ sunt, inexploratum relinquendo: clemens autem, leviora delictis supplicia statuendo.

Fac velis imperio dignus esse non acerbitate, neque graviter puniendo, sed efficiendo ut omnes superentur tua mente et intelligentia, arbitrenturque te melius quam ipsos pro sua salute consultare.

Diodori. Nemo eorum qui aliquam dignitatem asecuti sunt, si vehementer peccarit, speret se ad extremum sine reprehensione latere posse. Etenim si in vita sua effugerit reprehensionem et infamiam, post tamen expectanda ei est veritas cum libertate, quæ occulta olim silentio prædicabit.

Regem bene fungentem suo munere decet justum et magnanimum et sincerum et liberalem in largiendo esse, ac quavis cupiditate majorem; supplicia leviora delicto, gratiam autem beneficio majorum referre, **130** tum subjectis tum amicis.

Nullus princeps longius in vitia provehitur, nisi cupiditatum ministros habeat.

Agathonis. Tria meminisse decet magistratum: primum se hominibus imperare; alterum ex legibus imperare; tertium, se non semper imperaturum esse.

Antigoni. Antigonus rex cuidam anui se beatum prædicanti, Si scires, inquit, o mater, quam mul-

A εξουσίᾳ, ἐφη· καθάπερ πυρὶ, μήτε λίαν ἐγγὺς εἶναι, ἵνα μὴ κατακαῇ, μήτε πόρρω, ἵνα μὴ ριγώσῃ.

Ἄρχειν μὴδὲν προσήκει, ὅς οὐδὲ κρείττων ἐστὶ τῶν ἀρχομένων.

Ἄρχε πρῶτον μαθὼν ἀρχεσθαι· ἀρχεσθαι γὰρ μαθὼν, ἀρχεῖν ἐπιτήσῃ.

Ὁ πολλοὶς φοβερὸς ὢν πολλοὺς φοβεῖται.

Δεῖ τοὺς νοῦν ἔχοντας τῶν δυναστευόντων μὴ διὰ τὰς ἀρχάς, ἀλλὰ διὰ τὰς ἀρετὰς θαυμάζεσθαι, ἵνα τῆς τύχης μεταπεσούσης τῶν αὐτῶν ἐγκωμίων ἀξιώνται.

Ζήλου μὴ τοὺς μεγίστην ἀρχὴν κτησαμένους, ἀλλὰ τοὺς ἀριστα τοῖς παρῶσι χρησαμένους.

B

Ὁ αὐτὸς κάκιστον ἔλεγεν ἀρχοντα εἶναι τὸν ἀρχεῖν ἑαυτοῦ μὴ δυνάμενον.

Μαλέτω σοι τοῦ πλήθους, καὶ περὶ παντὸς ποιοῦ κεχαρισμένος αὐτοῖς ἀρχεῖν, γινώσκων ὅτι καὶ τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ τῶν ἄλλων πολιτειῶν αὐταὶ κλειστόν χρόνον παραμένουσιν, αἵτινες ἂν ἀριστα τὸ πλήθος θεραπεύσωσι. Καλῶς δὲ δημαγωγῆσεις, ἂν μὴτε τὸν ὄχλον ὀβριζέιν ἔῃς, μὴτε ὀβριζόμενον παριορῇς, ἀλλὰ σκοπεῖς ὅπως οἱ βέλτιστοι μὲν τὰς τιμὰς ἔξουσιν, οἱ δὲ ἄλλοι μὴδὲν ἀδικηθήσονται.

Φυλακὴν ἀσφαλεστάτην ἡγοῦ τοῦ σώματος· εἶναι τὴν τε τῶν φίλων ἀρετὴν, καὶ τὴν τῶν ἄλλων πολιτειῶν εὐνοίαν, καὶ τὴν σεαυτοῦ φρόνησιν. Διὰ γὰρ τούτων καὶ σώσειν καὶ κτεσθαι τὰς τυραννίδας μάλιστα ἂν τις δύναται.

C

Δεινὸς μὲν φαίνεται, τῷ μὴδὲν σε λανθάνειν τῶν γινομένων, πρὸς δὲ, τῷ τὰς τιμωρίας ἐλάττους ποιεῖσθαι τῶν ἁμαρτανόμενων.

Ἀρχικὸς εἶναι βούλου μὴ χαλεπότητι μὴδὲ τῷ σφόδρα κυλᾶειν, ἀλλὰ τῷ πάντας ἡτιδῶσθαι τῆς σῆς διανοίας, καὶ νομίζειν ὕπερ τῆς αὐτῶν σωτηρίας ἀμεινόν σε βουλευέσθαι.

Μηδεὶς ἐπιζέτω τῶν τυχόντων ὑπερχῆς τινας, ἂν ἐξαμαρτάνῃ μεγάλα, λήσειν διὰ τέλους ἀνεπιτήμητος. Καὶ γὰρ ἂν ἐν τῷ κατ' ἑαυτὸν βίῃ διαφύγῃ τὸν ἀπὸ τῆς ἐπιτιμῆσεως λόγον, ὕστερον ἤξιν ἐπ' αὐτὸν προσδέχεσθαι τὴν ἀλήθειαν μετὰ παρόρσειας κηρύττουσαν τὰ παλαι σιωπώμενα.

D

Δεῖ τὸν καλῶς βασιλεύοντα δίκαιον καὶ μεγαλόψυχον, καὶ ὀληθῇ καὶ μεταδοτικὸν εἶναι, καὶ πάσης ἐπιθυμίας κρείττων· καὶ τὰς μὲν τιμωρίας ἐλάττους τῆς ἀξίας, τὰς δὲ χάριτας, μείζους τῆς εὐεργεσίας ἀποδίδοναι τοῖς ὀνητοῖς καὶ φίλοις.

Οὐδεὶς ἐπὶ πλεον κακίας προβαίνει δυνάστης, ἢ μὴ τοὺς ὀνηρηθέντας ἔχῃ ταῖς ἐπιθυμίαις.

Τὸν ἀρχοντα τριῶν δεῖ μνησθαι, πρῶτον μὲν, ὅτι ἀνθρώπων ἀρχεῖ· δεύτερον, ὅτι κατὰ νόμους ἀρχεῖ· τρίτον, ὅτι οὐκ δεῖ ἀρχεῖν.

Ἀντίγονος· ὁ βασιλεὺς πρὸς τινα μακροβύτου ἀντὶ γραῦν, Εἰ ἤθεες, ἐφη, ὦ μήτε, ὅτων κακῶν

ἔστι τοῦτ' ἐν τῷ βόκῳ, δείξας τὸ διάδημα, οὐκ ἂν ἐπὶ κοπρίᾳ αὐτὸ κείμενον ἰδόντατας.

Ἐπαμινώνδας ὁ Θηβαῖος· ἰδὼν στρατόπεδον μέγα καὶ καλόν, στρατηγὸν οὐκ ἔχον, Ἥλικον, ἔφη, Θηρίον κεφαλὴν οὐκ ἔχει!

Τὸν βασιλεῖα δεῖ μνημονεύειν ὅτι ἄνθρωπος ὢν ἔχουσαν ἐληφεν ἰσθμὸν [f. θεσθὸν vel ἰσθμὸν], ἵνα προσιρῇται μὲν τὰ καλὰ καὶ θεῖα, φρονήσει δὲ ἀνθρωπίνῃ χρῆται.

Εἰ βούλει σου τὴν οἰκίαν εὖ οἰκίσθαι, μισοῦ τὸν Σπαρτιάτην Λυκούργον. Ὅν γὰρ τρόπον οὐ τίχῃσι τὴν πόλιν ἔφραξεν, ἀλλ' ἀρετῇ τοῦ ἐνοικοῦντος ὠχυρώσε, καὶ διὰ παντὸς ἐτήρησεν ἐλευθέραν τὴν πόλιν· οὕτως καὶ σὺ μὴ μεγάλην αὐλήν περιβαλε καὶ τοίχους ὀφηλοῦς ἀνίστα, ἀλλὰ τοῦ ἐνοικοῦντος εὐνοίας καὶ πίστεως καὶ φιλίας στήριξε· καὶ οὐδὲν εἰς αὐτὴν εἰσελεύσεται βλαβερὸν, οὐδ' ἂν τὸ σὺμπαν τῆς κακίας παρατάξῃται σίφρος.

Μηδὲς τῶν φρονιμῶν τοῦ ἀρχεῖν ἄλλοτριούσθω. Καὶ γὰρ ἀπέθεε τὸ ἀποσπῆν ἐκ τῆς τῶν δεομένων εὐχρηστίας, καὶ ἀγεννὲς τὸ τοῖς φαύλοις παραχωρεῖν. Ἀνέστην γὰρ τὸ αἰρεῖσθαι κακῶς ἀρχεῖσθαι μᾶλλον, ἢ καλῶς ἀρχεῖν.

Δειδὼν καὶ χαλεπώτατον τοῦ χειροῦ τῶν βελτιώων ἀρχεῖν, καὶ τοῦς ἀνοητοτέρους τοῖς φρονιμωτέροις προστάττειν.

Εὐμένης ὁ βασιλεὺς ἔλεγε τοῖς ἀδελφοῖς διὰ παντός· Ἐάν μὲν ὡς βασιλεῖ προσφέρῃσθε, ὡς ἀδελφοῖς ὑμῖν χαρίσσομαι· ἐάν δὲ ὡς ἀδελφῷ, ἐγὼ ὑμῖν ὡς βασιλεὺς.

Κότυς ὁ τῶν Θρακῶν βασιλεὺς, Θηβαίων σεμνονομένων ὅτι Λακισδαίμωνιόν ἡγήσαντο, Ἐγὼ, φησὶν, ἐώρακα χειμάρρους ποταμούς μείζους τῶν ἀνείνων γινόμενους, ἀλλ' ὀλίγον χρόνον.

Ὁ αὐτὸς ἐρωτηθεὶς, Τίτι καταλιμπάνεις τὸ βασίλειον; ἔφη, Τῷ δυναμένῳ.

ΛΟΓΟΣ Β'.

Περὶ βασιλείας μὴ ἡλιάρ θαυματούμενον.

Βασιλεὺς θεοῦς ἐμπροσθεῖται εἰς κακά.

Βασιλεὺς ὑπακούοντος λόγον ἀδικον, πάντες οἱ ὑπ' αὐτὸν παράνομοι.

Ἀγαθὸς πένης καὶ σοφὸς ὑπὲρ βασιλεῖα προσέυτερον καὶ ἀφρονα.

Οὐαὶ σοί, πόλις, ἥς ὁ βασιλεὺς σου νεώτερος.

Ἡ κακοπραγία περιστρέφει θρόνους δυναστῶν. Ἀκούσατε οὖν, βασιλεῖς, καὶ σύνετε, ἐνωτίσασθε οἱ κρατοῦντες πλήθους, καὶ γεγυρωμένοι ἐπὶ ὄχλοις ἰδὼν, ὅτι ἐδόθη παρὰ Κυρίου ἡ κράτης ἡμῶν καὶ ἡ δυναστεία παρὰ Ὑψίστου· ὃς ἐξετάσει ὑμῶν τὰ ἔργα καὶ τὰς βουλὰς διερευνήσει, ὅτι δηρὸνταί ὄντες τῇ· αὐτοῦ βασιλεῖς, οὐκ ἐκρίναν ὁρθῶς, οὐδὲ ἐφυλάξατε νόμον, οὐδὲ κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ ἐπορεύθητε, φρικτὸς καὶ ταχέως ἐπιστήσεται ὑμῖν ἐλεθρος· ὅτι κρίσις ἀπότομος ἐν τοῖς ὑπερέχουσιν γίνεται. Ὁ γὰρ ἐλάχιςτος· συγγνωστός ἐστιν ἱέλους, δυνατοὶ δὲ, δυνατῶς ἵτασθήσονται. Οὐ γὰρ ὑποστellaί τὸ πρόσωπον ὁ πάντων Δεσπότης, οὐδὲ

torum malorum sit hic pannus (diadema autem ostendebat), in stercore eum jacentem non tolleres.

Epaminondas. Epaminondas Thebanus cum videret exercitum magnum et ornatum, sed imperatore carentem: Quanta, inquit, bestia caput non habet!

Philippi. Rex meminisse debet, homo cum sit, se potestatem divinitus accepisse, ut quæ præclara sunt et divina sibi proponat et expetat, prudentia autem utatur humana.

Si vis domum bene habitari, Spartanum Lycurgum imitare; quemadmodum enim ille non muris cinxit urbem, sed virtute incolas obravit, sicque semper civitatem liberam retinuit; sic et tu facito: nec magnum vestibulum cingito, nec muros altos excitato, sed cives benevolentia et fide et amicitia firmato, et nihil in eam ingreditur infestum aut noxium, nec si universum quidem improbitatis agmen se opponat.

Prudens a gerendo magistratu ne se abdicito; impium est enim seipsum abstrahere ab indigentia utilitate et commolis, et improbis cedere minime generosum. Stultum est enim præcipitare male gubernari, quam bene gubernare.

Acerbum est et molestiæ plenissimum, deteriores præstantioribus imperare, et stultiōres prudentioribus præscribere.

Eumenis. Eumenes rex fratribus crebro dicere solebat. Si me rege usi fueritis, vobis tanquam fratribus gratificabor; sin autem tanquam fratre, ego vobis ut rex.

Cotyis. Cotys Thracum rex Thebanis gloriantibus quod Lacedæmonii imperarent: Vidi, inquit, torrentes perennibus fluvii majores factos, sed ad breve tempus.

Idem interrogatus cui relinqueret arcem regiam, Potenti, inquit.

131 SERMO II [ol. CIV].

De rege non multum admirando (vel de rege malo).

Prov. Rex audax incidit in mala.

Regis subauscultantis orationem iniquam imperio qui parent, omnes sunt exleges.

Eccle. iv. Pauper probus et sapiens est supra regem senem et insipientem.

Eccle. x. Væ tibi, civitas, ejus juvenis rex est.

Isa. iii, Sap. vi. Actio mala potentium solia evertit. Audite igitur, reges, ac intelligite, accipite auribus, qui imperialis multitudini, et in turbis gentium elati estis; datus est a Domino principatus vester, et potentia ab Excelsissimo, qui facia vestra examinabit, et consilia vestra perscrutabitur; quia cum regni ejus ministri sitis, non recte judicia exercuistis, nec legem servastis, neque ex Dei sententia et consilio vos gessistis, horribile vobis exitium ingruet, idque cito; judicium enim severe fiet in eos qui præcellunt aliis: minimus enim venia et misericordia dignus est, sed potentes potenter examinabuntur; non enim faciem et os cujusquam

verebitur omnium Dominus, neque magnitudinem reverebitur, quia parvum et magnum ipse fecit, æqualiterque omnium commodis consulit et prospicit; potentes autem diligenter et severe excutientur.

Ecclesi. viii. Multos perdidit aurum, et corda regum a recto deflexit.

Prov. xlii. Rex doctrinæ expers populum suum perdet.

Prov. xviii. Regnum a gente ad gentem transfertur propter injustitias et violentas injurias et pecunias dolosas.

Theologi. Non eadem reges et privatos decere existimamus, quod non eadem **132** sint dignitate. Privatis enim vel vafre aliquid facere concedemus; quem enim perspicuum est vi nihil agere posse, hujus vafrities veniam meretur. Regi autem cum valde turpe sit vi et potentia superari, tum turpius minusque decere arbitror, ut arte et callide conata perficiat atque instituta.

Philonis. Juventus cum summa potestate appetitionibus quæ cohiberi non possunt utens, malum inexpugnabile est.

Corporis quidem rex cuiusvis alteri homini par est; potestate vero dignitatis similis est, qui supra omnes est, Deo; non enim habet in terris se quidquam excelsius; itaque debet rex ut mortalis non tolli, et ut Deus non irasci. Eisi enim imaginis divinæ honore est affectus, pulveri tamen terreno implicitus est, per quem edocetur, quæ erga omnes situr, simplicitatem.

Musonii. Niti decet ut subjectis venerabilis magis quam terribilis esse videaris; illud enim gravitas, hoc vero feritas comitatur.

Democr. Improba natura, si potestatem assecuta fuerit, publicas asferre solet calamitates.

Antisthenis. Tum civitates interire solent, cum qui imperant improbos a probis discernere non possunt.

Ut furioso gladium, sic improbo potestatem dare periculosum est.

Menandri. Opulentia rationis expers, potestatem nacta, etiam eos qui sapere videntur stultos reddit.

Demosthenis. Nam fortunatum esse præter dignitatem, desipiendi præter dignitatem occasio est.

SERMO III [al. CLXXIII].

De episcopis moderatis et Dei mandata observantibus; gratiam ei talem quæ reprehendi non possit vitam eorum documentum esse iis quibus præsint.

Gen. xiv. Melchisedec rex Salem protulit panes et vinum Abrahamo, cum reverteretur ex occisione regum; erat autem Dei summi sacerdos.

Levit. Quisquis fuerit vitioso corpore, non ingreditur (aut accedet ad ministerium), non cæcus, non claudus, non mutilo naso præditus, aut auribus truncatis, nec qui fracta manu aut pede est, nec gibbus, nec facie lentiginosa, aut glaber ciliis, item

A ἐντραπήσεται μέγας· ὅτι μικρὸν καὶ μέγαν αὐτὸς ἐποίησεν, ὁμοίως δὲ προνοεῖται τῶν πάντων, τοῖς δὲ κραταιοῖς ἰσχυρὰ ἐπίστανται ἔρυνα.

Πολλοὺς ἀπώλεσε τὸ χρυσίον, καὶ καρδίας βασιλέων ἐξέκλινεν.

Βασιλεὺς ἀπαίδευτος ἀπολεῖ τὸν λαὸν αὐτοῦ.

Βασιλεία ἀπὸ ἔθνους εἰς ἔθνος μετέγεται διὰ ἀδικίαν καὶ ὕβριν καὶ χρήματα δόλια.

B Οὐ τὰ αὐτὰ βασιλεῖς τε καὶ ἰδιώταις πρέπειν ὑπολαμβάνομεν, ὅτι μὴδὲ τῆς αὐτῆς ἀξίας ἀμφοτέροι. Ἰδιώταις μὲν γὰρ καὶ τεχνικῶς πρῆξαι τι συγχωρήσομεν· ὃ γὰρ τὸ φανερώς βιάζεσθαι μὴ δυνατόν, τοῦτο συγγνωστὸν τὸ τῆς περιουσίας. Βασιλεῖ δὲ τοῦ δυνάμει κρατεῖσθαι λίαν αἰσχροῦ τυγχάνοντος, εἰ ἀσχετον οἶμαι καὶ ἀπρετίστατον τέχνη κλέπτειν τὰς ἐγγειρήσεις καὶ τὰ προκαίμενα.

Νεότης μετ' ἐξουσίας αὐτοκρατοῦς ὁρμαῖς ἀκαθεκτοῖς χρωμένη, κακὸν δόσμαχον γίνεται.

C Τῇ μὲν οὐσίᾳ τοῦ σώματος ἴσος παντὶ ἀνθρώπῳ ὁ βασιλεὺς, τῇ ἐξουσίᾳ δὲ τοῦ ἀξιώματος ὁμοίος· ἴσος τῷ ἐπὶ πάντων Θεῷ. Οὐκ ἔχει γὰρ ἐπὶ γῆς αὐτοῦ ὑψηλότερον. Χρὴ τοῖσιν καὶ ὡς θνητὸν μὴ ἡπαρῆσθαι, καὶ ὡς Θεὸν μὴ ὀργίζεσθαι. Εἰ γὰρ καὶ εἰκόνι θεϊκῇ τετιμῆται, ἀλλὰ καὶ κόνει γοικῇ συμπεπλεκται, δὲ ἡς ἐκδιδάσκειται τὴν πρὸς πάντας ἀπλότητα.

Πειρατίον καταπληκτικὸν μᾶλλον τοῖς ὑπηκόοις ἢ φοβερὸν θεωρεῖσθαι. Τῷ μὲν γὰρ σημανότης, τῷ δὲ ἀπήνεια παρακολουθεῖ.

Πονηρὰ φύσις, ἐξουσίας ἐπιλαβομένη, δημοσίας ἀπεργάζεται συμφοράς.

Τότε τὰς πόλεις ἀπόλλυσθαι συμβαίνει, ὅταν μὴ δύνωνται οἱ κρατοῦντες τοὺς φαύλους ἐκ τῶν σπουδαίων διακρίνειν.

Ἐπισφαλὲς μαινομένην δοῦναι μάχαιραν καὶ μοχθηρῷ δυνάμει.

Πλοῦτος, ἀλόγιστος προσλαβὼν ἐξουσίαν καὶ τοὺς φρονεῖν δοκοῦντας ἀνοήτους ποιεῖ.

D Τὸ γὰρ εὖ πράττειν παρὰ τὴν ἀξίαν ἀφορμὴ τοῦ κακῶς φρονεῖν παρὰ τὴν ἀξίαν γίνεται.

ΛΟΓΟΣ Γ.

Περὶ ἐπιστάτων χρηστῶν, καὶ συλλαιδόντων τὸς ἱεροτάτους τοῦ Θεοῦ· καὶ ὅτι ὁ σημανὸς καὶ ἀνεκλήματος τούτων βίος παίδευμα γίνεται τοῖς ὑποταγμένοις.

Μελιχισδεὶς βασιλεὺς Σαλὴμ ἐξήντηκεν ἄρτους καὶ οἶνον τῷ Ἀβραάμ ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτὸν ἀπὸ τῆς κοπῆς τῶν βασιλέων. Ἦν δὲ ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου.

Ἦς ἀνθρώπος ὃ ἂν ἡ μῆμος ἐν αὐτῷ, οὐ προσελεύσεται· ἀνθρώπος τυφλός, ἢ χωλός, ἢ κολοβόδωρος, ἢ ὠτόμητος· ἢ ἀνθρώπος ὃ ἂν ἡ σύντριμμα χειρὸς, ἢ σύντριμμα ποδός, ἢ κυρτός, ἢ ἐφηλός, ἢ πτελός, τοὺς ὀφθαλμοὺς· ἢ ἀνθρώπος ὃ ἂν ἡ ἐν αὐτῷ φώρα

ἀγρία, ἢ λαιχὴν, ἢ μονόρην. Τὰ γὰρ ὅρα τοῦ Θεοῦ ἄγρια τῶν ἀνίων.

Θεοὺς οὐ κακολογήσεις, καὶ ἔρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς.

Ἀνθρώπος ἐὰν ποιῇ ἐν ὑπερηφανίᾳ τοῦ μὴ εἰσακούσας τοῦ ἱερέως τοῦ παρεστηκότος λειτουργεῖν ἐπὶ τῷ θρόνῳ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, ἢ τοῦ κριτοῦ· ὃς ἂν γένῃται ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἀποθάνειται ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, καὶ ἔξερεις τὸν πονηρὸν ἐξ Ἰσραὴλ.

Οἱ ἱερεῖς σου ἐνδύσονται δικαιοσύνην, καὶ οἱ ὅσιοί σου ἀγαλλιάσονται.

Ἡμεῖς ἔγνωρίσαμεν ὅμιν τοὺς πάντας ἱερεῖς, καὶ Ἀεὺτας καὶ ἡθοῦς καὶ πωλεροὺς, καὶ τοὺς λειτουργοὺς τοῦ Θεοῦ, φόρον καὶ πρᾶξιν καὶ ἀποφορὰν οὐκ ἔχειν ὅμεις ἐξουσίαν ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτοὺς.

Γινώσκεις ἐπιγνώσῃ ψυχῆς ποιμανίου σου, καὶ ἐπιστήσεις καρδίαν σου οἷς ἀγέλαις.

Χαίρει ἱερεὺς φυλάττειν κρίσιν, καὶ νόμον ἐκζητήσουσιν ἐκ στόματος αὐτοῦ, ὅτι ἄγγελος Κυρίου παντοκράτορός ἐστιν.

Παρακαλεῖτε τὸν λαόν μου, λέγει ὁ Θεός, ἱερεῖς.

Δώσω τοὺς ἔρχοντάς σου ἐν εἰρήνῃ, καὶ τοὺς ἐπισκόπους σου ἐν δικαιοσύνῃ.

Ἐὰν ἴδῃς τὴν βομφαίαν ἐρχομένην, καὶ μὴ σιγᾶν· τῇ σάλπιγγι, καὶ ὁ λαὸς μὴ φυλάττειται, καὶ ἐλθούσα ἡ βομφαία λάβῃ ἐξ αὐτῶν ψυχὴν· αὐτὴ μὲν δὲ τὴν ἀνομίαν αὐτῆς ἐλήφθη, τὸ δὲ αἷμα αὐτῆς ἐκ τῆς χειρὸς σου ἐκζητήσῃ. Ἐὰν δὲ διαστελῇς τῷ ἄνθρωπῳ, καὶ μὴ ἀποστρέψῃ ἀπὸ τῆς ἀνομίας αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ, ὁ ἄνομος ἐκεῖνος ἐν τῇ ἀνομίᾳ αὐτοῦ ἀποθάνειται, καὶ σὺ τὴν ψυχὴν σου ῥύσῃ.

Οἶνον οὐ μὴ πίωσι πᾶς ἱερεὺς, ἐν τῷ εἰσπορεύεσθαι αὐτοὺς εἰς τὴν αὐλὴν τὴν ἐσωτέραν.

Τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεός Ἰσραὴλ· Ἀδικίαν καὶ τλαιπωρίαν ἀφέλεσθε, καὶ κρίμα καὶ δικαιοσύνην ποιήσατε. Ἐξάρτε καταδυναστείας ἀπὸ τοῦ λαοῦ μου, λέγει Κύριος ὁ Θεός.

Οἱ φυλάξαντες ὁπίω· τὰ ὅσια ὁσωθήσονται, καὶ οἱ διδοχθέντες· αὐτὰ εὑρήσουσιν ἀπολογίαν.

Ἱερεῖα φρόνησις καὶ βίος καὶ εὐσέβεια καὶ γνῶσις ποιεῖ.

Ἐν ὅλῃ ψυχῇ σου εὐλαβοῦ τὸν Κύριον, καὶ τοὺς ἱερεῖς· αὐτοῦ θαύμαζε. Ἐν ὅλῃ δυνάμει σου ὤδεσσον τὸν ποιητὰν σε, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ μὴ ἐγκύπτειν. Φοβοῦ τὸν Κύριον, καὶ ὤδεσσον ἱερεῖα, καὶ ὁδὸς τὴν μερίδα αὐτῶν, καθὼς ἐνετέλειτό σοι.

Ἠγούμενόν σε κατέστησα, μὴ ἐπαίρου. Γίνου ἐν πόλει ὡς εἰς ἐξ αὐτῶν.

Ἀνὴρ σοφὸς τὸν ἑαυτοῦ λαὸν παιδεύσει, καὶ μακαριοῦσιν αὐτὸν πάντες οἱ ὁρῶντες. Ὁ γὰρ σοφὸς ἐν λαῷ αὐτοῦ κληρονομήσει πιστίν, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα.

Εἶπεν ὁ Κύριος· Τίς ἔρα ἐστίν ὁ πιστὸς οἰκονόμος καὶ φρόνιμος, ὃν καταστήσει ὁ Κύριος ἐπὶ τῆς

A nec qui sera scabit, aut mentagra laborat, aut unil testis est. Dona enim Dei sunt sancta sanctorum.

Exod. xxii. Diis et principi populi tui ne maledicto.

Dent. xvii. Qui per superbiam non audierit sacerdotem adstantem ad ministrandum in nomine Domini Dei tui, aut iudicem qui illo tempore fuerit, is morte mulietur, et ex Israele tolles improbum.

Psal. cxxxi. Sacerdotes tui induentur iustitiam, et sancti tui exsultabunt.

B Esdra. Nos designavimus vobis omnes sacerdotes et Levitas, et cantores et janitores et ministros Dei, ne habetis potestatem imponendi illis tributum et exactionem et pensionem.

Prov. xxvii. Accurate agnosces animas ovilis tui, et cor tuum gregibus tuis praeficies.

Malach. ii. Labia sacerdotis observabunt iustitiam, et legem requirent de ore ejus, quia nuntius est Domini omnipotentis.

Esa. Sacerdotes, inquit Deus, exhortamini et consolamini populum meum.

Dabo principes tuos cum pace, et episcopos tuos cum iustitia.

C Ezech. iii et xviii. Si frameam videris, nec significaveris tuba, populusque non sibi cavcrit, sed gladius ipse unum aliquem ex illis ceperit, is quidem propter iniquitatem suam capitur: et sanguinem illius de manu tua repetam. Sin impium 133 reprehenderis, nec se converterit ab impietate sua, nec a via sua deflexerit, ille in impietate sua morietur, et in tuam animam liberaris.

Ezech. xxxiv. Nulli sacerdotes vinum bibent, quandiu quidem in aulam interiorem ingrediantur.

Haec dicit Dominus Deus Israelitarum: Injustitiam et vexationem auferite, et iudicium et iustitiam exerceite. Auferite oppressionem a populo meo, inquit Dominus.

Sap. iii. Qui sancta sancte servaverint, sancti futuri sunt: et qui ea didicerint, invenient defensionem.

D Prudentia et vita et pietas et scientia sacerdotem efficit.

Sirach vii. Toto corde metue Dominum, et sacerdotes ejus venerare: omnibus viribus tuis eum qui te fecit, laudibus afflicto, et ministros ejus ne deseras: metue Dominum, et sacerdotem laudibus afflicto, et (ut tibi praecepi) da illis partem suam.

Ecclesi. xxxii. Ducem te praefici, ne offerior: esto in illis ut unus de illis.

Ibid. xxxvii. Sapiens vir populum suum instituet, ac eum praedicabunt beatum quotquot eum viderint: nam sapiens in populo hereditariam fidem et auctoritatem sibi parabit, et nomen ejus vivet in saeculum.

Matth. xxiv. Quis est, inquit Dominus, fidelis rei domesticae praefectus, et prudens quem praeficiat

Dominus familie suæ, ut suo tempore det illis demensum? Beatus servus ille, quem cum venerit Dominus ejus, invenerit sic facientem. Vere dico vobis, eum omnibus bonis suis præficiet.

Joan. xxi. Dixit Dominus Petro: Simon, fili Jonæ, diligis me plus quam hi? Etiam, inquit, Domine. Tum ille: Pasce, inquit, agnos meos. Dixit illud iterum: Simon, fili Jonæ, amas me?

Actor. ix. Testificor vobis posthac me fore purum sanguinis et peccati omnium vestrum, non enim quidquam celavi, quin vobis totum Dei consilium enuntiarem. Prospicite igitur vobis et toti gregi, cujus vos Spiritus sanctus effecit episcopos, ut Ecclesiam Domini pascatis, quam suo sibi sanguine acquisivit.

I. Tim. iii. Si quis episcopi officium appetit, honestam munus concupiscit. Oportet igitur episcopum talem esse, qui reprehendi non possit, sobrius et vigilantem, moderatum, hospitum studiosum, ad docendum aptum, non violentum, non violentum et injuriosum, sed clementem et de suo jure cedentem, non pugnacem, a studio pecuniæ alienum, quique domui suæ **134** bene præsit. Si quis enim domui suæ præesse nescit, quo tandem modo Ecclesie Dei curam geret? non novitum, ne inflatus in damnationem incidat. Etiam oportet eum honestum testimonium ab externis habere, ut ne in probra et laqueum calumniatoris incidat.

I. Tim. v. Manus cito nemini imponito, nec alienorum peccatorum particeps esto; teipsum castum servato.

Tii. i. Oportet episcopum talem esse, qui neque redargui, neque convinci possit, tanquam Christi dispensatorem, non pertinacem, non iracundum, non injuriosum, non turpis lucri cupidum, sed hospitum et peregrinorum studiosum, bonitatis et probitatis amantem, temperantem, justum, sanctum, continentem, adherentem fidei doctrinæ sermoni, ut et possit sana doctrina exhortari, et contradicentes reprehendere.

I. Petr. v. Pascite eum cui præestis Christi gregem, non coacti, sed volentes, non avari, sed alacriter, neque tanquam dominantes in sortem, sed estote exemplar gregis, et cum prodibit pastorum princeps, recipietis gloriæ coronam, quæ nunquam marcescet.

Ignatii. Date operam ne resistatis episcopo, ut Deo subijciamini, et quo magis tacitum videritis episcopum, tanto magis eum metuite. Quemcumque enim mittit paterfamilias qui rei domesticæ præsit, sic decet excipere, ut eum ipsum qui mittit: itaque decet, ut episcopum tanquam Dominum ipsum suspiciatis.

S. Basilii. Auctoritas docentis orationem efficit acceptam ac discipulos reddit attentiores.

Qui præest aliis ne efferatur dignitate, ne amittat humilis animi beatitudinem, aut ipse inflatus in condemnationem incidat diaboli.

Α θεραπείας αὐτοῦ, τοῦ δοῦναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον; Μακάριος ὁ δοῦλος ἱκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ Κύριος; αὐτοῦ εὐρήσει ποιοῦντα οὕτως. Ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πάντοτε οἱ ὑπάρχουσιν αὐτὸν καταστήσει αὐτόν.

Ἐπεὶ δὲ Κύριος· τῷ Πέτρῳ· Σίμων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με πλέον τούτων; Λέγει αὐτῷ, Ναί, Κύριε. Λέγει αὐτῷ, Βόσκει τὰ ἀρνία μου. Λέγει αὐτῷ πάλιν τὸ δεύτερον· Σίμων Ἰωνᾶ, φιλεῖς με;

Δὲ μαρτύρομαι ὑμῖν ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ, ὅτι καθάρως εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος· πάντων ὑμῶν. Οὐ γὰρ ὑπεστυλαίμην τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν πᾶσαν τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ. Προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμεῖς· τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους· ποιμαίνειν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου, ἣν περιποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος.

Β Εἰ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ. Δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπιληπτον εἶναι, μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, νηφάλιον, σώφρονα, κόσμιον, φιλόστονον, διδασκικόν, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλ' ἐπισκεπτικόν, ἀμαχον, ἀφιλάργυρον, τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊστάμενον, τέκνα ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ μετὰ πάσης σεμνότητος. Εἰ γὰρ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστεῖναι οὐκ οἶδε, πῶς Ἐκκλησίᾳ Θεοῦ ἐπιμελησεται; μὴ νεφύρην, ἵνα μὴ τυφωθῇ; εἰς κρίμα ἐμπίση. Δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἑξωθεν, ἵνα μὴ εἰς ὀνειδισμὸς ἐμπίση καὶ παγὶς τοῦ διαβόλου.

Χεῖρας ταχέως μὴδὲν ἐπιτίθει, μὴδὲ κοινωνεῖ ἀλλοτρίας ἁμαρτίας. Σαυτὸν ἄγνον τήρει.

Δεῖ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον εἶναι, ὃς Χριστοῦ οἰκονόμον, μὴ αὐθάδη, μὴ ὀργιστον, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλὰ φιλόστονον, φιλόγαθον, σώφρονα, δίκαιον, ὅσιον, ἐγκρατῆ, ἀνταχόμενον τοῦ κατὰ διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα καὶ δυνατὸς ᾖ παρακαλεῖν ἐν τῇ ὑγιαίνουσῃ διδασκαλίᾳ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν.

Ποιμαίνετε τὸ ἐν ὑμῖν ποιμνιον τοῦ Χριστοῦ, μὴ αναγκαστῶς, ἀλλ' ἐκουσίως, μὴ αἰσχροκερδῶς, ἀλλὰ προθύμως, μὴδὲ ὡς κατακυριεύοντες τῶν κληρῶν, ἀλλ' ὡς τύποι γένεσθαι τοῦ ποιμνίου· καὶ φανεῖς τοῦ ἀρχιποιμένου, κομίσασθε τὸν ἀμάρτανον στέφανον τῆς δόξης.

Σπουδάσατε μὴ ἀντιτάσσεσθαι τῷ ἐπισκόπῳ, ὡς ἦτε Θεῷ ὑποτασσόμενοι. Καὶ ὅσον βλέπετε αἰγῶνα τὸν ἐπίσκοπον, πλέον αὐτὸν φοβείσθε. Πάντα γὰρ ἐν πάμναι ὁ οἰκοδεσπότης εἰς ἰδίαν οἰκονομίαν, οὕτως· δεῖ ἡμᾶς αὐτὸν δεχέσθαι, ὡς αὐτὸν τὸν πᾶμποντα. Τὸν οὖν ἐπίσκοπον ὡς αὐτὸν τὸν Κύριον δεῖ προδιδέχαι.

Ἀξιοποσία τοῦ διδασκόντος εὐπαράδεκτον μὴ τὸν λόγον καθίστησι, προσεχέστερον; δὲ τοὺς μαθητευομένους παρασκευάζει.

Τὸν πρεσβύτερον μὴ ἐπαιρέτω τὸ ἀξίωμα, ἵνα μὴ ἐκπίση τοῦ μακαρισμοῦ τῆς ταπεινοφροσύνης, ἣ καὶ αὐτὸς τυφωθείς εἰς κρίμα ἐμπίση τοῦ διαβόλου.

Ὁ τὴν κοινὴν φροντίδα πεπιστευμένος, ὡς ὀφεί-
λων λόγον δοῦναι περὶ ἑκάστου τῶν πεπιστευμένων,
ὁὕτως διακρίσθω.

Οὐδείς ἐν ἐπισκοπῇ ὧν ἐγκαλεῖται, εἰ τι κατὰ
ἀδιαφορίαν ἐν τῇ λαϊκῇ ἀπατηρήτως ἔγραψεν.

Αὕτη μοι φαίνεται τῷ ὄντι τέχνη τις εἶναι τεχνῶν
καὶ ἐπιστήμη ἐπιστημῶν, ἀνθρώπων ἄγειν τὸ πολυ-
τρεπώτατον ζῶον καὶ ποικιλωτάτον.

Ὅσπερ τοῖς σώμασιν οὗ τὴν αὐτὴν φαρμακείαν
προσφέρονται ἅπαντες, ἄλλοι δὲ ἄλλην, ἣ εὐεκότουν-
τες ἢ κάμνοντες, οὕτω καὶ τὰς ψυχὰς διαφόρων
λόγῳ καὶ ἀγωγῇ θεραπεύειν. Μάρτυρες δὲ τῆς
θεραπείας, ὧν καὶ τὰ πάθη. Τοῦ μὲν γὰρ ἄγειν λό-
γος, οἱ δὲ ρυθμίζονται παραδείγμασιν. Οἱ μὲν δέον-
ται κέντρου, οἱ δὲ χαλινού. Οἱ μὲν γὰρ εἰσι νωθεῖς
καὶ δυσκίνητοι πρὸς τὸ καλόν, οἱ δὲ θερμότεροι τοῦ
μέτρου καὶ δυσκάθεκτοι ταῖς ὁρμαῖς, καθάπερ πῦλοι
γυναικοὶ πόρρω τῆς νύσσης θέοντες, οὓς βελτίους
ἂν ποιήσεις ἐλέγχων καὶ ἀνακόπτων ὁ λόγος.

Οὗτος ὁρος πάσης πνευματικῆς προστασίας παν-
ταχοῦ τὸ καθ' αὐτὸν παρορᾷ πρὸς τὸ τῶν ἄλλων
συμμερόν.

Παιδὼν φρεῖσθαι πατρικὸς νόμος.

Μῆτε τῆς οὐ δεδομένης ἐπίσεσθαι χρῆ προστασίας,
μῆτε ἀπωθεῖσθαι τὴν δεδομένην. Τὸ μὲν γὰρ ἔστιν
θρασεῶν, τὸ δὲ ἀπειθῶν, καὶ ἀπαιδεύτων ἀμφό-
τερα.

Οἱς τὰ μέγιστα ἐν χερσὶ, καὶ ἐν οἷς τὸ πᾶν ταλαν-
τεύεται, τούτοις μάλιστα φροντιστέον Θεοῦ, καὶ τῆς
ἐντεῦθεν ἐπικουρίας.

Οὐδὲν οὕτω πείθει τοὺς πολλοὺς, ὡς πρᾶξις ἢ
σιωπῶσα παραίνεσις.

Τροφὴ καὶ τοῦ τρέφοντός ἐστιν ἡ διδασκία.

Τοσοῦτον ἀνώτερον βασιλείας ἔστηκεν ἱερωσύνη,
ὅσον πνεύματος καὶ σαρκὸς τὸ μέσον.

Πολλὴν μὲν τὴν σύνεσιν, πολλὴν δὲ πρὸ τῆς συν-
έσεως τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ χάριν, καὶ τρόπων ὀρθό-
τητα, καὶ καθαρότητα βίου, καὶ μελίζονα ἢ κατὰ ἀν-
θρώπων ἔχειν δεῖ τὴν ὁρετὴν, τὸν τῆς ἱερωσύνης
ἀναδεχόμενον τὴν φροντίδα.

Τῶν ἀκρίτων αὐτῶν καθαρωτέραν τοῦ ἱερέως τὴν
ψυχὴν εἶναι δεῖ.

Μέσος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως
ἔστηκεν ὁ ἱερεὺς, τὰς ἐκείθεν τιμὰς κατὰγων πρὸς
ἡμᾶς, καὶ τὰς παρ' ἡμῶν ἱκετηρίας ἀνάγων ἐκεῖ.

Πολλὴς τῆς ἐν τῷ λέγειν δυνάμειος χρῆσις τῷ ἱε-
ρεῖ. Ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἔμπειρον εἶναι δεῖ τῆς δια-
λεκτικῆς.

Μὴ ζητεῖ γενέσθαι χριτὴς, εἰ μὴ ἰσχύεις ἐξῆραι
ἀδικίαν.

Μὴ ζητεῖ γενέσθαι διδάσκαλος, εἰ τῆς τοῦ πράγ-
ματος ὁρετῆς ἀπέχεις, ἀλλὰ ἐλκόμενος ἀποπηδᾷ.

Ἐπικινδύνον γὰρ τὸν μὴ διὰ τοῦ πρακτικοῦ βίου
ἀναγκάσθαι διδάσκειν ἐπιχειρεῖν.

Οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι μυριάκις πίπτοντες, δύνανται
τυχεῖν συγγνώμης· ὁ δὲ διδάσκαλος ἐὰν τοῦτο πάθῃ,

Cui cura communis credita est, is quasi debeat
rationem reddere de singulis creditis, ita affectus
esto.

Theologi. Nullus episcopi munere fungens re-
prehenditur, si quid in rebus indifferentibus (in
oratione populari) inconsiderate scripserit.

Hæc mihi videtur esse ars quædam artium et
scientia scientiarum, hominem versatissimum om-
nium animalium ac maxime varium regere.

Ut corporibus non idem medicamentum adhibent
omnes, sed alii aliud, sive valentes sive ægrotantes,
sic et animas diversa ratione et institutione cura-
bimus, atque hujus curationis testes sunt qui et
perturbationibus animi afficiuntur. Alios enim du-
cit oratio, alii exemplis ducuntur **135** et corri-
guntur; alii calcari, alii freno egent; alii enim sunt
segnes et difficiliter ad honesta incitantur, alii su-
pra modum calent, etiam appetitionibus effrenatis,
quemadmodum generosi equi ultra metam curren-
tes, quos meliores efficias, si verbis reprehendas ac
retro inhibeas.

Hic est terminus cuiusvis spiritualis præfecturæ,
ubique sua negligere ad aliorum utilitatem.

Liberis parcere patrum est lex et consuetudo.

Neque eam quæ non datur præfectura appetere,
neque eam quæ datur repudiare debemus. Illud
est enim audacium, hoc vero rebellium et contu-
macium, utrumque indoctorum.

Qui res maximas tractant, quique rerum summam
tenent et tanquam pondere librant, ii maximo
Deum curare et ab illo auxilium petere debent.

Nihil tam movet vulgus, atque actio quæ est ta-
cita admonitio.

Alimentum etiam alentis est doctrina.

S. Chrysost. Tanto est superius regno sacerdo-
tium, quantum est inter spiritum et carnem inter-
vallum.

Non solum sagacitatem, sed etiam antea magnam
a Deo gratiam vitæque mores rectos et puros, ac
virtutem humanam majorem habere decet eum,
qui sacerdotii curam suscipit.

Radius ipsis purior esse debet anima sacerdo-
tis.

Medius inter Deum et hominum naturam stat sa-
cerdos, beneficia illinc ad nos deducens, et sup-
plices nostras postulationes illic subducens.

Magna dicendi facultate sacerdoti est opus, quin-
etiam dialectices valde peritum esse oportet.

Eccli. vii. Noli fieri iudex, si injustitiam tollere
non potes.

Noli esse doctor, si a rei virtute abes, sed etiam
si traharis resilito.

Periculosum est eum qui non sit in rerum ac-
tione versatus, docendi munus suscipere.

Etsi enim alii milles labantur, possunt tamen
veniam impetrare: at doctor si istud ei acciderit,

omni excusatione privatur, et extremo afficitur supplicio.

Qui adversus omnes pugnam suscepturus sit, eum nosse artes omnes oportet.

Sagacitas et intelligentia non ex ætate Judicanda est, nec presbyter a canitie probandus, nec juvenis est omnino arcendus a tali ministerio, sed neophytus; magnum est autem quod est inter utrumque medium.

136 Non novit ætatis differentiam universorum Deus, sed pietatem solam et rerum divinarum amorem et studium requirit; at si hæc in juvene repererit, hunc multis senioribus antepōnit.

Tunc maxime sacerdotes honore officere debemus, cum etiam reipublicæ venerabiles fuerint. Si enim quosvis propter ætatem venerabiles existimamus, multo magis patres spirituales.

Sacerdotii dignitate præditos lex deos nominat: «*Diis, inquit, non maledices, nec principi populi tui.*»

Honor qui habetur sacerdotibus in universorum Dominum redundat.

Episcopus dicitur ab ἐπισκοπῆν, id est, a speculando et spectando, quod universos speculetur.

Quanto major est dignitas, tanto majora sunt pericula.

Episcopi munere functi unum rectum officium sui muneris satis est, ut in cælum subducatur, et unum peccatum ut in gehennam ipsam detrudatur.

Si contingat quempiam vel per amicitiam vel per aliam causam ab aliquo ad episcopi dignitatem evehi indignum, omnium quæ ab illo acta fuerint, ipse reddet rationem; nam qui in numero privatorum est incautus, multo magis cum magistratum capessit. Etenim inanis gloria tum vehementius invadit, et pecuniarum cupido et pertinacia, magistratu potestatem præbente et offensiones et injurias et convicia.

I Tim. v. Manus, inquit divus Apostolus, cito imposito nemini, nec peccatorum socius esto. Quid ais? alius peccavit, et ego sum particeps criminationum et supplicii? Certe, inquit, quia improbitati potestatem dedisti: et ut si quis furenti et insano gladium in manus tradiderit, quem in sua habebat potestate, cædis quam fecerit per furorem ille insanus, culpam sustinet, sic et qui potestatem magistratus dederit homini improbo, universorum peccatorum illius et audacter temereque factorum ignem in caput attrahit suum; nam qui radicem tradiderit, ubicunque is eorum quæ ex ea nascuntur causa et auctor est.

Ut se Dominus, sic tu omnes ferto; omnes sustine cum charitate, postula prudentiam majorem quam habes; omnium morbos portato: ubi enim plurimum laboris, ibi quoque lucri plurimum.

Si quis a Domino gloriam consequi velit, oves nationis participes curato, fratrum suorum curam

πάσης ἀπιστίας ἀπολογίας, καὶ τὴν ἐσχάτην διδοῖσι τιμωρίαν.

Διὶ τὸν μέλλοντα τὴν πρὸς πάντας ἀναδίστασθαι μάχην τὰς πάντων εἰδέναι τέχνας.

Ὁὐ γὰρ τὴν σύνεσιν ἡλικία κρίνειν, οὐδὲ τὸν προσῦταρον ἀπὸ τῆς πολιτικῆς δοκιμάζειν, οὐδὲ τὸν νέον πάντως ἀπείργειν τῆς τοιαύτης διακονίας, ἀλλὰ τὸν νεώτερον· πολλὸ δὲ ἀμφοτέρων τὸ μέσον.

Οὐκ οἶδεν ἡλικίας διαφοράν ὁ τῶν ὁλων θεός, ἀλλ' αὐτίθειαν μόνην καὶ φιλοθεῖαν ζητεῖ· καὶ εὐρη ταύτην ἐν νέῳ, πολλῶν τοῦτον τίθεται πρεσβυτέρων.

Τοὺς ἱερέας τότε μέλιστα τιμᾶσθαι δεῖ, ὅταν καὶ ἀπὸ τῆς πολιτείας ὦσιν αἰδέσαιοι. Εἰ γὰρ τοῦς τοιχόντας διὰ τὴν ἡλικίαν αἰδεσφόροι· εἶναι νομίζομεν, πολλῶ μᾶλλον τοὺς κατέρας τοὺς πνευματικούς.

Τοῦς τῇ ἱεροσύνῃ ἐπιτηρημένους θεοὺς ὁ νόμος καλεῖ· «*θεοὺς οὐ κακολογήσεις, καὶ ἀρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς.*»

Ἡ εἰς τοὺς ἱερέας τιμὴ εἰς τὸν τῶν ὁλων δεσπότην διαβαίνει.

Ἐπίσκοπος παρὰ τὸ ἐπισκοπεῖν ἅπαντας.

Ὅσοι γὰρ μέγα τὸ ἀξίωμα, τοσούτοι μείζους καὶ οἱ κίνδυνοι τῷ τὴν ἐπισκοπὴν ἔχοντι.

Ἀρκεῖ ἐν κατόρθωσι ἐπισκοπῆς ἀνεργεῖν εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐν ἀμάρτημα εἰς αὐτὴν ἐμβάλειν τὴν γέννησιν.

Ἄν τύχη ποτὶ τίνα ἢ διὰ φίλων ἢ δι' ἄλλων πινέσθαι ἀνάξιον εἰς ἐπισκοπὴν παραγαγεῖν, πάντων τῶν ὑπ' ἐκείνου πραττομένων αὐτοῖς δώσει τὰς εὐθύνas. Ὁ γὰρ ἐν τάξει ἰδιώτου ὢν ἀνευλαβής, πολλῶ μᾶλλον ὅταν ἐπιτάσσεται τῆς ἀρχῆς. Καὶ γὰρ κεινοδοξία τότε σφοδρότερον ἐπιτίθεται, καὶ ἡρώμάτων ἔρωσι καὶ αὐθάδεια, τῆς ἀρχῆς τὴν ἐξουσίαν παρεχούσης, καὶ προσκρούσματα, καὶ ὕβρεις, καὶ λοιδορίας.

Χείρας, φησὶν ὁ θεός Ἀπόστολος, ταχέως μὴ ἐπιτίθει, μὴδὲ κοινωνεῖς ἀμαρτίας. Τί λέγεις; διόλος ἡμαρτε, καὶ ὡς κοινωνῶ τῶν ἐγκλημάτων καὶ τῆς τιμωρίας; Ναί, φησὶν, ὅτι πονηρία τὴν ἐξουσίαν παρίσχει. Καὶ καθάπερ τις ματωμένῳ καὶ παραπαιόντι ξίφος ἐγγεγραμμένος ἠκονημένον, ὃν ἐν ἐργάσθαι φόβον ὁ μεμηνώς, ἐκείνος ὑφίσταται τὴν αἰτίαν· οὕτω καὶ ἀνθρώπῳ τις πονηρία συζῶντι τῇ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐξουσίαν παρασχόν, τὸ πῶς ἀπάντων ἀμαρτημάτων ἐκείνου καὶ τῶν τοιμημάτων ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἔλκει κεφαλὴν. Ὁ γὰρ τὴν μέζαν παρασχόν πανταχοῦ, οὗτος τῶν ἐξ αὐτῆς γεννημένων ἐστὶν αἴτιος.

Ἄπαντας βάσταζε ὡς εὖ ὁ Κύριος πάντων· ἀγάπη ἐν ἀγάπῃ· αἰτοῦ σύνεσιν πλείονα ἢ· ἔχεις. Πάντας εὖ· νότους βάσταζε· ὅπου γὰρ πλείονος κόπος, τοῦτο κέρδος.

Εἰ τις εὐδοκίμειν βούλοιο παρὰ Θεοῦ, τῶν λογικῶν ἐπιμελεῖσθαι προβάτων· τῶν ἀδελφῶν κηδεύου

τὸν αὐτοῦ· οὐδὲν τοῦτον τῷ Θεῷ προτιμότερον κα-
τ' ὄραμα.

Ὁ γὰρ αὐτὸν ἀσκῶν εἰς αὐτὸν μόνον περίσσει-
την ὑπέλειαν· τὸ δὲ τῆς ποιμαντικῆς κέρδος εἰς
ἅπαντα διαβαίνει τὸν λαόν.

Οὕτω γὰρ τὸν Ιερία διακρίσθαι πρὸς τοὺς ἀρχο-
μένους, ὡς περ αὐτὸν πρὸς παῖδας· ἄγαν νηπίους
διάκειται. Καὶ καθάπερ ἐκείνων οὕτως κλητόντων,
οὕτως ὁδορομένων ἀποστρεφόμεθα, ἀλλ' οὐδὲ ἦν ἔκτα
ἂν γέλοιαι, μέγα ἐπὶ τοῦτω φρονούμεν ποτε· οὕτως
καὶ τοῦτον μῆτε τοῖς ἐπαίνοις ἐλογκοῦσθαι γὰρ,
μῆτε καταπίπτειν τοῖς φόβοις, ὅταν ἀκαίρως γίνον-
ται παρ' αὐτῶν.

Εἰ ὁ πατριάρχης Ἰακώβ θερμμάτων προσεῖς,
πρόβατα ἄλογα βόσκων, καὶ ἀνθρώπους μέλλων εὐ-
θύνα· διδόναι, καὶ νύκτας ἀνύπνους δ' ἔνυσσε, καὶ
καύματα καὶ κρύος, καὶ πάντα ἀέρων ἀνωμαλίαν
ἐπερεν, ὥστε μηδὲν παραπολιέσθαι τῶν θερμμάτων
ἐκείνων· πολλῶ μᾶλλον ἡμᾶς, τοὺς οὐκ ἀλόγων
ἐρεσιώτας, ἀλλὰ πατριῶν προβάτων, καὶ οὐκ ἀν-
θρώπων, ἀλλὰ Θεῷ τῆς ἐπιστάσεως ταύτης διδόναι
μέλλοντας εὐθύνας, πρὸς οὐδὲν ὀκλεῖν ἢ ἀναδύε-
σθαι γὰρ, τῶν δυναμένων ὠφελεῖσθαι τὰ ποιμνία.
'Αλλ' ὅσον βελτίων αὐτῇ ἡ ποιμνὴ ἐκείνης, καὶ ἀλό-
γων ἀνθρώπων, καὶ ἀνθρώπων Θεός· οὕτω καὶ ἡμᾶς
κλεινὸν σφειρότερον τὴν σπουδὴν καὶ τὴν προθυμίαν
ἐπιδείκνυσθαι γὰρ.

Ἐνταῦθα λέλειπε τι.

Τοὺς ἐπὶ τὴν παναγαστάτην ἰόντας Ιερουργίαν
ἀποκεκαθάρθαι δεῖ καὶ τὰς ἐσχάτας τῆς ψυχῆς
φαντασίας καὶ ὁμοιώσεις, καὶ οὕτως αὐτῇ κατὰ τὸ
δυνατὸν προσεῖναι.

Λόγῳ μὲν τὴν ἀρετὴν διδάσκει, ἔργῳ δὲ ταύτην
κῆρυσσε.

Ὁ γὰρ τῶν Ιερῶν τὰ πλημμελήματα ὅπλα γίνε-
σθαι τοῖς πολλοῖς, ἵνα μὴ, σκανδάλου πρόφασιν ἐν-
τεῦθεν λαμβάνοντες, ἀδῶς ἀμαρτάνουσιν. Εἰ γὰρ
ἔγωγε αὐτόπτης ἐπισκόπου γάμον ἀλλότριον διορύτ-
τοντο· ἐγγένειον, συνεκάλυψα ἂν τῇ πορφυρίδι τὸ
παρανόμως γινόμενον, ὥς ἂν μὴ βλάβοι τοὺς θεω-
μένους τῶν δρωμένων ἢ ὅψις.

ΛΟΓΟΣ Δ'.

Περὶ ἐπισκόπων μοχθηρῶν καὶ μὴ φυλαττόντων
τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ.

Ἐλαβον οἱ δύο υἱοὶ Ἀαρὼν Ναβὰδ καὶ Ἀβινὸς
ἕκαστος τὸ πυρίον αὐτοῦ, καὶ ἐπέθηκαν ἐπ' αὐτὰ
πῦρ, καὶ ἔβαλον ἐπ' αὐτὰ θυμίαμα, καὶ προσ-
ήνεγκαν ἑναντίον Κυρίου πῦρ ἀλλότριον, ὃ οὐ προσ-
έταξε Κύριος αὐτοῖς, καὶ ἐξῆλθε πῦρ παρὰ Κυρίου,
καὶ κατέφαγεν αὐτοὺς, καὶ ἀπέθανον ἑναντίον Κυρίου.

Ἐκρυψαν Ιερεῖς ἑδὼν Κυρίου.

Ἐδ' ἐπίγνωσιν ἀπόσω, καὶ γὰρ ἀπόσωμαι σὲ τοῦ
Ιερατείου μοι.

Οἱ ἡγοῦμενοι αὐτῇ· μετὰ θύρων ἔκρινον, καὶ οἱ
Ιερεῖς αὐτῆς μετὰ μισθοῦ ἀπεκρίναντο.

(1) Aut fortasse legendum πικτόντων, id est, cadentibus, labentibus.

gerito; nullum est Deo officium hoc gratius
et maioris dignitatis.

I Cor. iv. Qui seipsum exercet, soli sibi pro-
desi, at artis pascendi lucrum in totum populum
maiori.

Sic decet sacerdotem erga eos quibus praestit
affectum esse, ut pater erga filios prorsus infantes
solet affici. Et quemadmodum ab illis neque certan-
tibus (1) neque stentibus discimus, ac ne tum qui-
dem cum rident, ob id ipsum superbum et magni-
fice de nobis sentimus: sic et horum neque laudi-
bus inflari, neque vituperationibus animis conci-
dere debemus, cum id intempestive nulla a nobis
ocasionem praebita ab illis sit.

Gen. xxiii. Si patriarcha Jacob peculibus prae-
fectus oves rationis expertes pascens atque id ho-
minibus rationem reddiurus, et noctes insomnes
duxit, et aestum et frigus, et quamvis aeris intem-
periem ferebat, ut nulla ex illis peculibus periret:
nos qui non rationis experibus praesumus, sed pa-
ternis ovibus, nec hominibus, sed Deo rationem
reddiuri, multo magis debemus nihil gravate facere
aut recusare quidquam eorum quae gregibus pro-
desse possunt. Sed quanto hic grex illo, et homines
brutis, et hominibus Deus praestit, tanto pos ala-
crius et vehementius in hoc studium incumbere
debemus.

Desunt hic quaedam.

Dionysii. Qui ad purissimum accedunt sacrificium
eos perpuratos esse oportet extremis etiam animi
visis et similitudinibus, atque ita pro viribus ad
ipsum accedere.

Evagrii. Verbo quidem virtutem doceto, opere
autem eam praedicato.

Constantini imperatoris. Sacerdotum errata non
debeant nota esse vulgo, ne offendiculi excusatio-
nem hinc praetendentes licenter ac sine metu
peccent. Si enim ipse episcopum viderem alienas
nuptias perfodientem, contra legem admissum pur-
pura mea contegerem, ne facti aspectus spectatores
haederet.

SERMO IV [AL. CLXXIV].

*De episcopis improbis, nec Dei praecepta observanti-
bus.*

Levit. x. Duo filii Aaronis Nabad et Abin suum
quisque ceperunt thuribulum, et in ea ignem im-
posuerunt, inieceruntque suffumum, atque sic obtu-
lerunt in conspectu Domini ignem alienum quod
non jussisset ipsos Dominus. Et rediit ignis a Do-
mino, qui eos devoravit, ac in conspectu Domini
mortui sunt.

Osae iv. Viam Domini sacerdotes occultarunt.
Ibid. Tu scientiam repulisti, et ego te a sacerdotio meo repellam.

Michae iii. Praefecti ejus donis corrupti judica-
bant, et sacerdotes pro mercede responsa dabant.

Sophon. iii. Sacerdotes ejus sancta mea profanant, et legem meam impie violant.

Zachar. ii. O qui pascitis res inanes ovibus desertis.

Jerem. xxiii. O pastores, qui oves gregis dispergitis ac disperditis, ob quam causam hæc Dominus in pastores dicit, qui populum pascunt: Vos, inquit, oves disperdistis, ac eas rejecistis, nec visitastis. Ecce ego ulciscar vos secundum instituta vestra malitia plena.

Populus meus ut oves perditæ fuit; qui eum pascabant, repulerunt eos, et per montes ut errarent impulerunt.

Ezech. xxxii. Sacerdotes legem meam repudiaverunt, ac sacra profanaverunt, impura a puris non discreverunt, et in medio ipsorum profanaverunt.

Hæc dicit Dominus, Si eduxeris pretiosum ex indigno, eris os meum.

Ibid. iii. Fili hominis, speculatorem te posui domui Israeliticæ. Si non reprehenderis populum meum, morietur ille quidem in peccato suo, sed sanguinem ejus de manu tua reposcam.

Ibid. xxxiv. O pastores Israelitici, num pastores seipso pascunt? Lac devorastis, et lana amicii estis, et optimas oves mactastis, nec pascitis oves meas, infirmas non corroborastis, et ad errantes non reversi estis, et perditas non quæstistis, et robustas occidistis, et dissipatæ sunt oves meæ. Pastores seipso paverunt, quod non essent pastores, sed oves meas non paverunt: ob hanc causam agam nunc contra pastores, et oves meas de manibus ipsorum repetam.

Avertam os meum ab illis, et contaminabunt visitationem meam, et in sacra mea inverecunde intrabunt, eaque profanabunt atque sordidabunt: quia terra judicio sanguinum, et civitas iniquitate plena est.

Sap. vi. Minimus veniam et misericordiam impetrat, sed potentes severe examinabuntur.

Ibid. Non enim os cujusquam metuet omnium Dominus, nec magnitudinem verebitur.

Matth. xxii. In cathedra Moysi sedent Scribæ et Pharisei; itaque quæcunque jusserint vos facere, ea servate et facite, sed opera eorum nolite imitari; dicunt enim nec faciunt, quia alligant onera gravia et portatu difficilia, ac in humeros hominum imponunt, digito autem suo nolunt ea movere: quæcunque autem opera faciunt, ea, ut **139** ipsi spectentur ab omnibus faciunt.

Ibid. Vae vobis, Scribæ et Pharisei simulati, quia decimas datis menthar et anethi et cumini, quæ autem graviora sunt in lege, præteritis, judicium et misericordiam et fidem: hæc enim facere oportebat, et illa non pratermittere. Duces cæci, qui culicem percolatis, sed camelum deglutitis.

A O Ισραῖτες ἀδελφεοὶ βεβηλοῦσι τὰ ἁγία μου, καὶ ἀνομοῦν νόμον μου.

Ἡ οἱ ποιμαίνοντες τὰ μάταια, καὶ καταλείποντες τὰ πρόβατα.

Ἡ οἱ ποιμαίνοντες, οἱ διασκορπίζοντες καὶ ἀπολύοντες τὰ πρόβατα τῆς ποιμένης, διὰ τοῦτο τότε λέγει Κύριος ἐπὶ τοὺς ποιμένας, τοὺς ποιμαίνοντας τὸ λαὸν μου· Ὑμεῖς διασκορπίζετε τὰ πρόβατα, καὶ ἐξώσατε αὐτὰ, καὶ οὐκ ἐπισκέψασθε αὐτὰ. Ἐγὼ ἐκδικῶ ὑμᾶς κατὰ τὰ ποιητὰ ἐπιτηδεύματα ὑμῶν.

Πρόβατα ἀπολωλότα ἐγενήθη ὁ λαὸς μου, οἱ ποιμαίνοντες αὐτὸν ἐξώσαντο αὐτοὺς, ἐπὶ τὰ ὄρη ἐκπλήνυσαν αὐτούς.

B O Ισραῖτες ἡβήτησαν νόμον μου, καὶ ἐδεήθουν τὰ ἁγία μου, ἀνὰ μέσον τοῦ ἀκαθάρτου καὶ καθαροῦ ἐδίσταλλον, καὶ ἐδεήθουν ἐν μέσῳ αὐτῶν.

Τότε λέγει Κύριος, Ἐάν ἐξαγάγῃς τίμιον ἐκ ἀναξίου, στόμα μου ἐσθ.

Υἱὲ ἀνθρώπου, σκοπὸν δέδωκά σε ἐν ὄκῳ Ἰσραὴλ· Ἐάν μὴ διαστείλῃς τὴν λαὴν, ἐκείνος μὲν ἀποβήσεται ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτοῦ, τὸ δὲ αἷμα αὐτοῦ ἐν τῇ χειρὶ σου ἐκζητήσω.

C Ἡ οἱ ποιμένες Ἰσραὴλ, μὴ βόσκουσιν οἱ ποιμένες ἑαυτούς; Ἰδοὺ τὸ γάλα κατεσθίετε, καὶ τὰ ἵμνα περιβάλλετε, καὶ τὸ παχὺ σφάζετε, καὶ τὰ πρόβατά μου οὐ βόσχετε, τὸ ἡσθητικὸς οὐκ ἐνισχύετε, καὶ τὸ πλανώμενον οὐκ ἐπιστρέφετε, καὶ τὸ ἀπολωλὸς οὐκ ἐζητῆσατε, καὶ τὸ ἰσχυρὸν καταργήσατε, καὶ διασπάρῃ τὰ πρόβατά μου διὰ τὸ μὴ εἶναι ποιμένας. Ἐδόσκησαν οἱ ποιμένες ἑαυτούς, τὰ δὲ πρόβατά μου οὐκ ἐδόσκησαν· ἀντὶ τούτου ἰδοὺ ἐγὼ ἐπὶ τοὺς ποιμένας, καὶ ἐκζητήσω τὰ πρόβατά μου ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν.

Ἀποστρέψω τὸ πρόσωπόν μου ἀπ' αὐτῶν, καὶ μανύωσι τὴν ἐπισκοπὴν μου, καὶ ἐσσελεύσονται ἐν τῇ ἀγίᾳ μου ἀφυλάκτως, καὶ βεβηλώσουσιν αὐτήν, καὶ ποιήσουσι θυμὸν· δίδωμι ἡ γῆ πλήρῃς κρίσεως αἱμάτων, καὶ πόλιν πλήρῃς ἀνομίας.

Ὁ ἐλάχιστος συγγνωστὸς ἐστὶν ἔλεος· δυνατὸν δὲ δυνατῶς ἐτασθῆσονται.

Ὁ γὰρ ὑποσταλεῖται πρόσωπον ὁ πάντων ἀσπότης, οὐδὲ ἐντραπήσεται μέγας.

D Ἐπὶ τῆς Μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι· πάντα οὖν ὅσα ἂν εἰπω ὑμῖν ποιεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε, κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε· λέγουσι γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσι. ἀνομοῦνοι γὰρ φορτία βαρεὰ καὶ δυσβάστακτα, καὶ ἐπιτιθεσὶν ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων, τὴν δὲ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσι κινῆσαι αὐτά· πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσι πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις.

Ὁμοίαν ὑμῖν, Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἀποδεικαίνετε τὸ ἡδαισμον καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον, καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον καὶ τὴν πίστιν· ταῦτα γὰρ ἔδει ποιῆσαι, καὶ αὐτὰ μὴ ἀφίεναι. Ὁδηγοὶ τυφλοὶ οἱ διυλίζοντες τὸν κύνιον, τὴν δὲ κάμηλον κειμήλιον.

Οἱ αὖτις, Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκοιταμένοις· οἵτινες ἐξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἐσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας· οὕτως καὶ ὑμεῖς, ἐξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἐσωθεν δὲ μετὰ ὅσας ὑποκρίσεις καὶ πάσης ἀνομίας.

Ἰδὼν δὲ Σίμων ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων δίδεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσήνεγκεν αὐτοῖς χρήματα, λέγων· Δότε καὶ μοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ἵνα ὡς ἐὰν ἐπιθῶ τὰς χεῖράς μου, λαμβάνῃ Πνεῦμα ἅγιον. Πέτρος δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν, Τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ ἐνόμισας· διὰ χρημάτων κτῆσθαι· οὐκ ἔστι σοι μερὶς οὐδὲ κλήρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ.

Ὅσον ἐστὶ κακὸν, ἀντὶ ὀδύνης, πλάνης αἰτίον γενέσθαι τοῖς ὑποχείριτοις, συνορᾶν ἔχουσιν ἐκ τῶν ἀποστολικῶν διδαγμάτων· σημεῖον δὲ ἐστὶ τοῦτο τοῦ καὶ τὴν ἐντολὴν τῆς ἀγάπης ἀκατόρθωτον εἶναι. Οὐδὲς γὰρ πατὴρ περιορᾷ τὸ αὐτοῦ τέκνον μᾶλλον καταπίπτειν εἰς βόθρον, ἢ ἐμπεδὸν ἐναρτίῃ τῷ πτώματι. Πόσον δεινότερον ψυχὴν εἰς βάθος κακῶν ἐμπεσοῦσαν ἐναρτίῃ τῇ ἀπωλείᾳ.

Οἴχεται σερμότης ἱερατικῇ, ἐπιλειλοῦσιν οἰκονομίαι πτωχῶν, εἰς ἰδίας ἀπολαύσεις καὶ δώρων διανομὰς παραναλισκόντων πάντα τῶν φιλαρχούντων.

Ἀπώλει κρῖμα δίκαιον. Πᾶς τις τῷ θελήματι τῆς καρδίας αὐτοῦ πορεύεται· ἡ πονηρία ἀμετρος, οἱ λαοὶ ἀνουθέτητοι, οἱ προσετώτες ἀπαρρόηστατοι. Δούλοι γὰρ τῶν δειδωκότων τὴν χάριν οἱ δι' ἀνθρώπων αὐτοῖς τὴν δυναστείαν κατακτησάμενοι.

Τὸ παιδεύειν ἄλλους ἐπιχειρεῖν πρὶν αὐτοὺς ἑαυτῶν παιδεύσθαι, καὶ ἐν πίστῳ τὴν κεραμεῖαν μανθάνειν, τὸ δὴ λεγόμενον, ἐν ταῖς τῶν ἄλλων ψυχαῖς ἐκμελετᾶν τὴν εὐσέβειαν, λίαν μοι φαίνεται ἀνοήτων ἢ τολμηρῶν· ἀσυνέτων μὲν, εἰ μὴδὲ αἰσθάνονται τῆς αὐτῶν ἀμαθίας· θρασίων δὲ, εἰ συνιέντες κατατολμῶσι τοῦ πράγματος.

Τάξις οὐκ ἀρίστη διδάσκειν πρότερον, εἴτα μανθάνειν, μὴ ὅτι τὰ θεῖα καὶ τηλικαῦτα... (δοικε λέγειν τινά.)

Χειροτονεῖ δὲ βῆδως πολλοὺς μὲν ἁγίους, πολλοὺς δὲ ἀθίους παρὰ τὸ εἶδος ὁ καιρὸς, μᾶλλον δὲ πάντα ἀθίους.

Ταῦτα γὰρ τῶν νόθων καὶ παρεγγράπτων ἱερέων ἐστὶ, καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος ἀναξίον, οἱ μὲν τῇ ἱερωσύνῃ προσενηχόντες, μὴδὲ τοῦ καλοῦ πριταλαμπωρῆσαντες, ὁμοῦ μαθηταὶ καὶ διδάσκαλοι τῆς εὐσεβείας ἀναδείκνυνται, καὶ πρὶν καθαρθῆναι καθαρῶν· ὡς ἱερόδουλοι, καὶ σήμερον ἱερεῖς· ὡς τῶν ἁγίων ἐξω, καὶ μυσταγωγοὶ σήμερον, παλαιὸν τὴν κακίαν, ἐπισχέδιοι τὴν εὐσέβειαν.

(I) Ribittus legi, φιλαρχούντων. Alias φιλαρχούντων, potestatis ambitiosis,

A Ibid. Vae vobis, Scribae et Pharisei simulati, propterea quod similes estis sepulcris tectorio inductis, quae foris speciosa videntur, intus autem plena sunt ossibus cadaverum et quavis immunditie: ad eundem modum et vos extrinsecus hominibus videmini iusti, intrinsecus autem pleni estis simulatione et omni genere iniquitatis.

Act. viii. Cumque Simon animadvertisset per impositionem manuum dari Spiritum sanctum ab apostolis, obtulit eis pecunias. Et mihi etiam dat, inquit, hanc potestatem, ut cuiusque manus imposuerio, is accipiat Spiritum sanctum. Tum Petrus: Habe tibi, inquit, tuam pecuniam in perditionem, quod existimaris donum Spiritus sancti pecunia parari, non est tibi ulla societas aut ullum consortium in hac re.

S. Basilii. Quantum mali sit cum te ducem esse oporteat, erroris auctorem esse tuis, ex apostolicis documentis perspicere licet, atque hoc argumentum est ne praeceptum quidem de charitate recte esse perfectum. Nemo enim pater negligit filium suum, quem videt casurum in foveam, aut jam delapsum relinquit in illa miseria. Quanto indignius est animam in malorum profunditatem rui deciderit, in exilio relinquere?

Actum est de gravitate sacerdotali, defecerunt ministrandi pauperibus rationes, ad privatos usus, et munerum largitiones omnia consumentibus tribuum praefectis (I).

C Perit æquum iudicium. Nemo non instituit vitam ad arbitrium cordis sui, malitia est immensa, populus admonitiones non audit, praefecti loqui libere non audent. Servi enim sunt eorum, a quibus beneficium acceperunt, qui per homines sibi praefecturam et potentiam compararunt.

Theologi. Qui alios erudire conantur, priusquam ipsi satis eruditi sint, ac in dolo artem figuli discunt (ut est in proverbio) atque in animis aliorum pietatem ediscunt ac meditantur, nimis stultorum hoc mihi esse videtur, vel audacium. Hebetes quidem certe sunt, si non sentiunt se esse indoctos: audaces autem, si cum intelligant, tamau aggredi audent.

140 Ordo non optimus est docere prius, deinde discere, non solum in divinis ac tantis rebus... (Deesse aliquid videtur.)

Occasio facile creat sanctos permultos, et impios item plurimos contra jus, vel potius contra miseros.

Hæc enim sunt nothorum et obreptitiorum sacerdotum et designatione indignorum, qui cum ad sacerdotium nihil attulerint, neque quidquam honesti exercuerint, simul discipuli et doctores pietatis designantur, ac priusquam purgati fuerint ipsi, purgant alios, heri sacrilegi, hodie sacerdotes, heri exclusi sacris, hodie mystagogi, id est sacerdotum institutores, in vitiis veteres, in pietate repentini seu extemporanei.

Caput ne esto qui vix alicubi manus es, aut aliud aliquid ex corporis membris imperfectioribus. Unusquisque igitur in quo vocatus est ordine, fratres, in eo maneto, etiam si fuerit majoris aestimationis. Plus enim laudis consequetur si praesenti fuerit contentus, quam si quaesierit eam quam non accepit.

Nemo, cum liceat sine periculo sequi, ducere periculose concupiscat.

Nauticam consuetudinem laudo, quae remum aulea dederit ei qui nunc gubernator est, et illinc eum ad proram deduxerit: et commissis alicui munus quae in priore navis parte necessaria sunt, sic ad gubernacula selet post multam maris verberationem et ventorum considerationem.

Non ex virtute magis quam ex maleficio praesides constituuntur: neque digniorum, sed potentiorum sunt tribunalia.

Quis subjectos moderatos efficiat, cum sic qui praesunt affecti sint?

Subjecti celerrime praefectorum vitio malitia complentur, atque id multo facilius quam virtute contraria.

Cypseli. Magnitudo honoris non convenienter honori vivere instituenti us pœna accessionem facit.

Nihil doctore frigidius in verbis tantum philosophante; hoc enim non doctoris, sed histrionis est.

Non enim tam ex verbis quam ex rebus disciplinae in animum infunduntur.

Quanto ad alius magistratus fastigium ascendit, qui episcopi munus est sortitus, tanto maiorem cogitur reddere rationem, non modo de docendi ratione et pauperum praefectura, verum etiam de suffragiorum probatione, deque aliis infinitis.

Nihil prodesse poterit, si dicant se ignorare eum qui crearetur suffragiis, **141** sed ob hanc ipsam causam magis accusandi sunt, quod quem ignorabant, promoverint.

Nihil eo magistratu miserius, qui quibus praesit, nihil prodest.

Rem esse quietis et voluptatis praetextum non debemus existimare; omnium enim rerum laboriosissimum est animis praesae. Et eos qui eo accedunt, unctos esse oportet, ut qui in certamen laboriosum descendant.

Judic. ii. Discant si velint ab Abimelech et Gedeone subjectos non dictis, sed factis ad imitationem incitari: ille quidem lignorum fascies et faciebat et portabat, ac suis, Quemadmodum, inquit, vidistis me facientem, ita et vos facitote; hic autem ad res novas cum hortaretur et duceret suos, ipseque auctor esset facinoris: Quod me, inquit, facere videtis, idem vos quoque facitote.

Doctoris imperitia discipulae perdit, ac discipulorum calamitas periculum creat doctori, praesertim cum propter illius inscientiam illi imperiti et inertes fuerint.

Μὴ ἴστω τις κεφαλὴ, μολὶς που χεῖρ τυγχάνῃ ἢ ποῦς, ἢ ἄλλο τι τῶν εὐτελεστέρων τοῦ σώματος. Ἐκαστός· οὐδ' ἐν ἡ ἐκλήθῃ τάξει, ἀδελφοί, ἐν ταύτῃ μανέτω, κἂν ἢ τῆς κρείττονος ἀξίας, ἐν ᾧ στήρῃ [αἱ τῶν στέργειν] τὴν παρούσαν πλέον εὐδοκίαν ἢ ἐν τῷ ζητεῖν ἣν οὐκ ἔλαβεν.

Μὴ τις, ἰδὼν ἀκινδύνως ἵκισθαι, ἀρχεῖν ἱκανὸς εἶναι· ἐπιθυμῶτω.

Ἐκπαῖω τὸν νηϊτὴν νόμον, ὃς τὴν κύπην πρὸς τὸν ἔγχειρίσας τῷ νῦν κυβερνήτῃ, κάκιστον ἐστὶν πρῶταν ἀγάγων, καὶ πιστεύσας τὰ ἔμπροσθεν οὕτως· ἐπὶ τῶν οὐδίων καθίζει, μετὰ τὴν πολλὴν τυφθεῖσαν θάλασσαν, καὶ τὴν τῶν ἀνέμων ἐκσπένει.

Οὐκ ἐξ ἀρετῆς μᾶλλον ἢ κακουργίας ἡ προαίρεσις τῶν ἀξιωτέρων, ἀλλὰ τῶν δυνατωτέρων ἐθροίνοι.

Τίς ἂν τοὺς ἀρχομένους πείσσει μετρίως, ὡς προσώτων οὕτω διακειμένων;

Φιλεῖ τάχιστα τῆς τοῦ προσώτου κακίας· ἐκπιμπλάσθαι τὸ ὑπήκουον, καὶ πολὺ γὰρ ῥῆσον ἢ τὸ ἀντίον τῆς ἀρετῆς.

Τιμῆς μέγεθος τοῖς οὐκ ἀξίως τῆς τιμῆς ἢ προαιρουμένοις προσθήκη τιμωρίας ἐστίν.

Οὐδὲν διδασκάλου ψυχρότερον ἐν λόγοις φιλοφροῦντο· μόνον· τοῦτο γὰρ οὐ διδασκάλου, ἀλλ' ἐκκριτοῦ.

Οὐχ οὕτως· γὰρ εἰσὼθεν ἐνθάδε· τῇ ψυχῇ αὐτῶν μαθήματα ἀπὸ τῶν ῥημάτων, ὡς ἀπὸ τῶν πραγμάτων.

Ὅσον πρὸς μείζονα ὄγκον τῆς ἀρχῆς ἀναβήκειν ὁ τὴν ἐπισκοπὴν λαχὼν, τοσοῦτον πλείονα ἐκπαθησεται λόγον, οὐχὶ διδασκαλίας μόνον καὶ πᾶσι τῶν προστάσις, ἀλλὰ καὶ χειροτονιῶν δοκιμασία, καὶ μυρίων ἑτέραν.

Οὐδὲν ὠφελῆσαι δύναται, εἰ λέγοιεν τὸν χειρονηθῆντα ἀγνοεῖν, ἀλλὰ διὰ τοῦτο μείζον τὸ ἔγκλημα γίνεται, ὅτι ὃν ἠγνόουν παρήγαγον.

Ἀρχοντας μὴδὲν τοῖς ἀρχομένοις ὠφελοῦντες ἔδωκεν ἀθλιώτερον.

Μὴ νομιζέτωσαν ἀνίστασθαι καὶ ἀπολαύσεως εἶναι πρόσσιν τὸ πρᾶγμα· πάντων γὰρ ἐπιπονώματα ἐστὶν ἀρχὴν ψυχῶν. Καὶ δεῖ τοὺς ἐπὶ τοῦτο ἱερμένους· ἀκρίβησθαι, ὡς πρὸς ἀγῶνα ἐπίκουρον ἐκδύλοντας.

Μαθήτωσαν εἰ βούλοιντο τὸ παρὰ τοῦ Ἀβιμελὲ καὶ τοῦ Γεδεὼν, ὅτι οὐ λόγος, ἀλλ' ἔργον τοῖς ἀρχομένοις ἀνάγει πρὸς τὴν μίμησιν· τοῦ μὲν πρὸς σάντος φορτία εὐλῶν καὶ βασιτάσαντος, καὶ λέγοντος· Ὅν τρόπον ἴστέ με ποιοῦντα, ποιῆσατε καὶ ὑμεῖς· τοῦ δὲ ἔργων εἰσηγουμένου κινῶν, καὶ ἐαυτὸν προστάσσοντος· τῆς ἐργασίας, καὶ λέγοντος· Ἀν' ἐμοῦ ὄψεσθε, καὶ οὕτως ποιῆσατε.

Ἡ τοῦ διδασκάλου ἀκρίβεια ἀπώλλυται τοῖς μαθητευομένοις· καὶ ἡ τῶν μαθητευομένων ἀπώλεια κίνδυνον φέρει τῷ διδασκάλῳ, καὶ μάλιστα ὅταν παρὰ τὴν αὐτοῦ ἀνεπιστημοσύνην βεβηκοῖεν ἐκείνους.

"Αποπὸν ἐστὶ διώκοντα τὰς τιμὰς· φεύγειν τοὺς Ἀ
πόλους, δι' ὧν αἱ τιμαί.

Τοίς παρ' ἀξίαν ἐπιτυχούσι τῆς ἀνωτάτω τιμῆς
ὑπακούειν ἀνάγκη τοῖς παρασχοῦσιν.

ΛΟΓΟΣ Ε΄.

Περὶ ἀρχόντων χρηστών.

Δώσω τοῖς ἀρχοντάς σου ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ οὐκ
ἐν ἀκουσθήσει· ἀδικία ἐν τῇ γῇ σου, οὐδὲ σύν-
τριμμα, οὐδὲ ταλαιπωρία ἐν τοῖς ὁρίοις σου.

Ἐγὼ καὶ οἱ ἀδελφοί μου ἄρτον τῆς ἡγεμονίας
μου οὐκ ἐπάγομεν· οἱ δὲ ἀρχοντες οἱ ἐμπροσθέν
μου ἐδάρυναν τὴν κλοὴν ἐπὶ τὸν λαόν, καὶ ἔλαβον
παρ' αὐτοῦ ἄρτον καὶ οἶνον, καὶ ἰσχυρὸν ἀργυρίου
οἰκλους τεσσαράκοντα. Μνήσθητί μου, ὁ Θεός, πάντα
εἰς ἀγαθόν, ὅσα ἐποίησα τῷ λαῷ τούτῳ.

Ὁ σοφὴς ἐν τῷ λαῷ αὐτοῦ κληρονομήσει πίστιν,
καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ζῆσται εἰς τὸν αἰῶνα.

Πόλις οἰκοδομηθήσεται ἐν συνέσει δυνάστου.

Μὴ ὄψ· μῶμον ἐν τῇ δόξῃ σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ δόξης
μὴ ἐπαίρου.

Μὴ ζῆται παρὰ Κυρίου ἡγεμονίαν, μηδὲ παρὰ
βασίλειαν καθέδραν δόξης.

Μὴ ἀμάρτανε εἰς πληθὺς πόλεως, καὶ μὴ καταβά-
λῃς ἑαυτὸν ἐν ὄχλῳ.

Μὴ ζῆται γενέσθαι χριτῆς, εἰ μὴ ἰσχύεις ἐξάραι
ἀδικίας· μήποτε εὐλαβηθῇς ἀπὸ προσώπου δυνάστου,
καὶ θῆγῃ· σκάνδαλον ἐν εὐθύτητί σου.

Οἱ ἀρχοντες οὐκ εἰσὶ φόβος τῶν ἀγαθῶν ἔργων,
ἀλλὰ τῶν κακῶν. Θελοῦσι μὴ φοβέσθαι τὴν ἐξουσίαν·
τὸ ἀγαθὸν ποιεῖ, καὶ ἔξεις ἐπαινον ἐξ αὐτῆς. Ἐν δὲ
τῷ κακῷ ποιῇς, φοβοῦ. Οὐ γὰρ εἰκὴ τὴν μάχαιραν
φορεῖ. Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν, ἐκδικος εἰς ὀργὴν
τῷ κακῷ πράσσοντι.

Ὑποτάγητε πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν Κύ-
ριον, εἴτε βασιλεῖ ὡς ὑπερέχοντι, εἴτε ἡγεμόσιν ὡς
δι' αὐτοῦ πεμπομένοις εἰς ἐκτίχῃσιν κακοποιῶν,
ἐπαίρου δὲ ἀγαθοποιῶν.

Εἰ δόξης ἐπιθυμεῖς, καὶ βούλει τῶν πολλῶν ὑπερ-
φαίνεσθαι, καὶ εὐδόκιμος ἐν τοῖς κοίτοις· πράγμασι
γίνεσθαι, ἔσο δίκαιος, σώφρων, φρόνιμος, ἀνδρείος,
ὑπομονητικὸς ἐν τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας παθήμασιν.
Οὕτως γὰρ καὶ σεαυτὸν σώσεις, καὶ ἐπὶ μέλλουσιν
ἀγαθοί· μέλζονα ἔξεις τὴν περιφάνειαν.

Ἐναντι πάντων εἰσένεγκε τὴν φιλανθρωπίαν, ἥ
χαίρει Θεὸς μᾶλλον ἢ πᾶσι τοῖς ἄλλοις.

Μέζον τῷ φόβῳ τὴν ἐπισκεψίαν, χίρασον τῇ
ἀπειλῇ τὴν ἐπίβλιν. Πολλὰ καὶ χρηστότητα κατορθοῦν
εἴδει.

Τὸ ὁρσιτικὸν δείκνυται, μὴ τῷ ὄρνει κακῶς,

τῷ δ' εὐτε ποιεῖν, εἰ θέλεις εἶναι Θεός.

Τὸ δ' ἐστὶν ἀνδρὸς εἰδότος τὸ συγγενές.

Κτείνει δέ...

Αἰσλεῖ τινδ.

Esagii. Absurdum est qui persequitur honores
cum fugere labores e quibus nascantur honores.

Josephi. Qui indigne summos honores sunt asse-
culi, iis pareant qui tradiderint necesse est.

SERMO V [al. CVI].

De principibus moderatis.

Isa. v. Dabo principes tuos cum iustitia, nec
amplius in terra tua audietur injustitia, nec affli-
ctio, nec miseria in finibus tuis.

III Esdr. ii. Ego et fratres mei panem prae-
fecturae meae non edimus: magistratus autem qui ante
me fuerunt gravia vincula injecerunt populo, et
panem et vinum ab eo acceperunt, et ad extremum
argenti sielos quadraginta. Recordare, Deus, eorum
quae bene feci populo huic.

Sirach xxiv. Sapiens in populo suae auctoritatem
habetit hereditarium, et nomen ejus vivet in sae-
culum.

Civitas prudentia ejus qui potestatem obtinet
aëdificabitur.

In gloria tua vide ne des reprehensionis occa-
sionem, et in die gloriae ne extollaris.

Ecccl. vii. Noli petere a Domino praefecturam, nec
a rege cathedram gloriae.

Noli in multitudinem civitatis peccare, nec lei-
psum des in turbam.

Noli fieri iudex, si non potes expellere injusti-
tiam: ne venearis vultum potestatem obtinentis,
et impedimentum astrictas rectitudini et integritati
C tuae.

Rom. xiii. Principes non sunt terrori iis qui
bene, **142** sed qui male faciunt. Vis non timere
potestatem? quod bonum est facito, et ex illa laudem
consequere. Sin autem quod malum est feceris, ti-
meto; non enim frustra gladium gerit; Dei enim
minister est, vindex severus improborum.

I Petr. i. Subjecti estote cuius humanæ crea-
turae propter Dominum, sive regi tanquam prae-
lenti, sive praefectis tanquam per illum missis ad
scelestos ulciscendos, et probos laude afficiendos.

S. Basilii. Si laudem concupiscis, visque supra
vulgus eminere, et cum gloria in mundanis negotiis
versari, justus esto, temperans, prudens, fortis,
patiens in afflictionibus pietatis causa susceptis.
D Sic enim et tibi ipse salutem consequeris, ac in
majoribus bonis illustriorem obtinebis laudem et
excellentiam.

Theologi. In omnium conspectu adhibe humani-
tatem, qua Deus magis quam reliquis omnibus rebus
delectatur.

Clementiam terrori misceito, minis spem tempe-
rato. Multa etiam bona inde oriri scio.

Tuam in efficiendo vim demonstrato, non malum,
Sed bonum efficiendo, si cupis deus fieri.

Hoc autem viri est naturam sibi congenitam
[noscentis,

Occidit autem.....

Deest nonnihil.

SERMO VI [al. CVIII].

A

ΛΟΓΟΣ Γ'.

De principibus improbis.

Περὶ ἀρχόντων πορνῶν.

Prov. xxxi. Principes animosi sunt, vinum ne bibant, ut necum biberint, sapientiæ obliviscantur, nec tenuibus rectum possint exercere iudicium.

Si servus imperarit, violenter potestatem exercebit.

Misera civitas, cuius rex junior est, et magistratus tui mane cibum sumunt.

Ose. iv. Gladio cadent magistratus ipsorum, quod lingua sint inerudita.

Mich. vii. Hei mihi animæ, quod probus de terra sublatus sit, et quod inter homines, qui perfecte officium præstet, non sit; omnes cum sanguinis cupiditate judicant, fratrem suum quisque opprimit, ad maleficium manus suas paratas habent: princeps petit, iudex pacifica loquitur animi sui desiderio.

Soph. iii. Principes ejus in ea sunt ut leones rugientes, et iudices ut Arabici lupi.

Isa. i. Principes tui non obediunt, socii furum, munera amant, persequuntur remunerationes, pupillorum causas non judicant, et ad viduarum judicia non attendunt.

Præficiam juvenes qui illis imperent, et derisores qui in illos dominantur.

143 *Jerem. xii.* Oculi tui non boni, nec cor tuum rectum, sed habendi cupiditate rapitur, et contra sanguinem innocentium ad effundendum illum, et ad calumniam et injuriam, et ad cædem faciendam.

Ezech. xii. Principes in medio ejus tanquam lupi rapaces, qui prædam rapiunt violenter, ut suam avaritiam et habendi cupiditatem expleant.

Sap. Judicium severe in eos qui præcellunt, exercebitur.

S. Basilii. Principum mala subjectis important calamitatem.

Hoc enim video multis iudicibus nunc usu venire, qui facilius summis maxima concedant, quam minima infimis et tenuibus.

S. Chrysost. Non in pretiosa veste et zona, nec in præconis voce, cernitur princeps, sed in eo quod collapsa reficiat, quæ male constituta sunt, corrigat, ac in injuriosos animadvertat, nec patitur a potentioribus jus auferri.

Justinii Philosophi. Tantum possunt magistratu fungentes qui veritati gloriam anteponunt, quantum in solitudine latrones.

Aurigæ imperitia et vitio necesse est animalia jugata per præcipitia dari, ut contra ejusdem virtutis et peritia servari.

Philonis. Donec rerum externarum affluentia est, sagacitas et solertia eam comitari videntur; sin autem detracta fuerit, simul et opinio prudentiæ sublata erit.

Οἱ δυνάσται θυμῶδεις εἶναι, οἶνον μὴ πινέτωσαν, ἵνα μὴ πίνοντες ἐπιλάβωσιν τῆς σοφίας, καὶ ὁρῶν κρίνειν οὐ μὴ δύνωνται τοὺς ἀσθενεῖς.

Ἐὰν οἰκίτης ἀρξῇ, μεθ' ὁδρεῶς δυναστεύει.

Ὅλαί σοι, πόλις, ἥς ὁ βασιλεὺς σου νεώτερος, καὶ οἱ ἀρχόντες σου ἐν πρώτῃ ἐσθίουσιν.

Πισοῦνται οἱ ἀρχόντες αὐτῶν ἐν ῥομφαίᾳ διὰ ἀπαιδεύσαν γλώσση; αὐτῶν.

Ὁμοί, ψυχῇ, ὅτι ἀπόλειπεν εὐλαβῆς ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ὁ κατορθῶν ἐν ἀνθρώποις οὐχ ὑπάρχει. Πάντες εἰς αἵματα δικάζουσιν, ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐκθλίβουσιν, ἐπὶ τὸ κακὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐτοιμάζουσιν. Ὁ ἀρχὼν αἰτεῖ, καὶ ὁ κριτὴς λόγους εἰρηνηκοῦς ἐλάλησεν, καταθύμιον ψυχῆς αὐτοῦ ὡς ἔστιν.

Οἱ ἀρχόντες αὐτῆς ἐν αὐτῇ ὡς λέοντες ὠρυόμενοι, οἱ κριταὶ αὐτῆς ὡς λύκοι τῆς Ἀραβίας.

Οἱ ἀρχόντες σου ἀπειθεῖσι, κοινωνοὶ κλεπτῶν, ἀγαπῶντες ὄψρα, θύκοντες ἀνταπόδομα, ὄψωνος οὐ κρίνοντες, καὶ κρίσει χρηρῶν οὐ προσέχοντες.

Ἐπιστήσω νεανίσκους ἀρχόντας αὐτῶν, καὶ ἐπαίχεται κυριεύουσιν αὐτῶν.

Οἱ ὀφθαλμοὶ σου οὐ καλοὶ, οὐδὲ ἡ καρδία σου εὐθεῖα· ἄλλ' ἐπὶ τὴν πλεονεξίαν καὶ ἐπὶ τὸ αἷμα τὸ ἄθωον, τοῦ ἐκχεῖν αὐτὸ, καὶ ἐπὶ τὴν συκωπῆν, καὶ εἰς ἀδίκημα καὶ εἰς φόνον τοῦ ποιεῖν.

Οἱ ἀρχόντες ἐν μέσῳ αὐτῆς ὡς λύκοι ἀρπαγῇ, ἀρπάζοντες ἀρπαγμα, ὅπως πλεονεξίᾳ πλεονεκτῶσιν.

Κρίσις ἀπότομος ἐν τοῖς ὑπερέχουσι γίνεται.

Τὰ τῶν ἀρχόντων κακὰ συμφορὰ τοῖς ἀρχομένοις γίνεται.

Τοῦτο γὰρ ὁρῶ πολλοὺς τῶν νῦν κριτῶν πείσονται; οἱ ῥῆθον ἂν τοῖς ὑψηλοῖς τὰ μέγιστα συγχωρεῖται, ἢ τοῖς ταπεινοῖς τὰ ἐλάχιστα.

Οὐκ ἐν τῇ χλανιδί καὶ τῇ ζώνῃ, οὐδὲ ἐν τῇ φωνῇ τοῦ κήρυκος ἀρχὼν, ἀλλ' ἐν τῷ τὰ πεινηκότα ἀνακτάσθαι, καὶ τὰ κακῶς ἔχοντα διορθοῦν, καὶ κολάζειν μὲν ἀδικίαν, μὴ συγχωρεῖν δὲ ὑπὸ δυναστείας τὸ δίκαιον ἀπαλαυνέσθαι.

Τοσοῦτον δύνανται οἱ ἀρχόντες πρὸς τῆς ἀληθείας ὁδεῖν τιμῶντες, ὅσον καὶ ληστὰς ἐν ἐρημίᾳ.

Ἀνάγκη ἀπειρῆ καὶ κακίᾳ ἡνιόχου τὰ ὑπερέχοντα κατὰ χρημῶν φέρεσθαι, ὥστερ ἐμπειρῆ καὶ ἀρετῇ διασώζεσθαι.

Μέχρι μὲν γὰρ ἡ τῶν ἐκτὸς πρόσσεστιν ἀφροσύνη, οὐνεστι ἐπακολουθεῖν δοχεὶ καὶ ἀγγίνομα· ὅταν δὲ ἀραιεθῇ, συμπεριήρηται καὶ τὸ δοχεῖον εἶναι φρονεῖν.

Τῶν πολιτικῶν ἐν ταῖς ὕλας ἀφ' ἧς, κινῶν τάσων A
εὐρήσει·, νοῦν οὐκ ἔχοντα.

Ὅταν ἀρχῶν ἀπογῶ τὸ δύνασθαι κρατεῖν,
ἀνάγκη τοὺς ὑπηκόους εὐδὲς ἀφηνιάζειν, καὶ μά-
λιστα τοὺς ἐκ μικρῶν καὶ τῶν τυχόντων πεφυκότας
ἀναρεθίζεσθαι.

ΛΟΓΟΣ Ζ΄.

Περὶ δικαστῶν ἀδεκάστων, καὶ καθαρῶς ἐχόντων
τὰς χεῖρας. καὶ κρίμα καὶ δικαιοσύνην ποι-
ούντων· καὶ οὗτοι εὐδαιμονοῦν τῷ Θεῷ εὐθείας τὰς
κρίσεις ἐκφέρειν.

Ἀθῶν καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτενεῖς, καὶ οὐ δικαίω-
σεις τὴν ἀσεβῆ ἐνεκεν δώρων.

Δῶρα οὐ λήφει. Τὰ γὰρ δῶρα ἐκτύφοι ὀφθαλμοὺς
βλεπόντων, καὶ λυμαίνεται βήματα δίκαια.

Πένητα οὐκ ἐλεήσεις ἐν κρίσει.

Οὐ διαστρέψεις κρίμα πένητος ἐν κρίσει αὐτοῦ.

Οὐ ποιήσεις ἄδικον ἐν κρίσει, οὐ λήψῃ πρόσωπον
πτωχοῦ, οὐδὲ μὴ θαυμάσης πρόσωπον δυνάστου. Ἐν
δικαιοσύνῃ κρινεῖς τὸν πλησίον σου.

Οὐ λήφει λύτρα ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τοῦ φονεύσαν-
τος, τοῦ ἐνόχου ὄντος ἀναιρεθῆναι, θανάτῳ θανα-
τώσεις αὐτόν.

Οὐκ ἐπιγνώσῃ πρόσωπον ἐν κρίσει. Κατὰ τὸν
μικρὸν καὶ κατὰ τὸν μέγαν κρινεῖς. Οὐ μὴ ὑπο-
στείλῃ πρόσωπον ἀνθρώπου, ὅτι ἡ κρίσις τοῦ C
Θεοῦ ἐστίν.

Οὐκ ἐκκλινεῖς κρίσιν προσηλύτου καὶ ὀρφανοῦ καὶ
χήρας, καὶ οὐκ ἐνεχυρίασεις ἱμάτιον χήρας.

Δικαιοσύνην ἐνεδεύκειν, ἡμφιασάμην δὲ κρίμα,
ἴσα διπλοῖδι.

Καθαρῶς χερσὶν ἀναλάβοι θάρσος· ἄδικον καὶ
ἀνόμων καταγαλάσει.

Ἀνθρώπον οὐ μὴ αἰσχυνῶ· ἀλλὰ μὴν οὐδὲ βρο-
τὴν οὐ μὴ ἐνετραπῶ. Οὐ γὰρ ἐπίσταμαι θαυμάσαι
πρόσωπον· εἰ δὲ μὴ, καὶ ἐμὲ σήμετε ἐδόνται.

Δῶρα ἐπ' ἀθώοις οὐκ ἔλαβον. Ὁ ποιῶν ταῦτα οὐ
σαλευθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα.

Μακάριοι οἱ φυλάσσοντες κρίσιν, καὶ ποιῶντες
δικαιοσύνην ἐν παντὶ καιρῷ.

Ἄνοιγε σὸν στόμα λόγῳ Θεοῦ, καὶ κρίνε πάντα
ὀγιῶς. Ἄνοιγε σὸν στόμα, καὶ κρίνε πάντα δικαίως.

Εὐφροσύνη δικαίων ποιεῖν κρίματα.

Κτήμα τίμιον ἀνὴρ καθαρός.

Αἰδεσθαι πρόσωπον ἐν κρίσει οὐ καλόν.

Εἶπε Κύριος πρὸς Σολομὸν· Ἀνθ' ὧν ἠτήσω
παρ' ἐμοῦ τὸ βῆμα τοῦτο, καὶ οὐκ ἠτήσω ἐαυτῷ
ἡμέρα· πολλὰς, καὶ οὐκ ἠτήσω πλούτον, οὐδὲ ψυχὰς
ἐχθρῶν σου, ἀλλ' ἠτήσω συνέσιν τοῦ εἰσακοῦσεν
κρίμα, ἰδοὺ δέδωκά σοι καρδίαν φρονίμην καὶ
συνετήν· ὥς σὺ, οὐ γέγονεν ἔμπροσθέν σου. καὶ μετὰ
οὐκ ἀναστήσεται ὁμοίός σοι.

Si viris rempublicam administrantibus materias
et apparatus detrahas, inane sepulcrum reperies
mente carens.

Si magistratus desperant se imperium retinere
posse, subjectos statim rebellare necesse est, ac
eos qui ex tenuibus et vulgaribus prognati sunt
maxime irritari.

SERMO VII [et. CVIII].

De iudicibus incorruptis et puris habentibus manus,
quique iustitiam exercent. Et acceptum esse Deo
recte verique iudicia exercere.

Exod. xxiii. Innocentem et justum non occides,
nec ut justum absolves impium ob munera ac-
cepta.

Munera ne accipito, quia munera exerceant oculos
aspicientium et verba iusta labefactant.

Pauperis in iudicio ne miseretur.

Judicium pauperis in ipsius causa ne perversito.

Levit. xix. Nihil contra jus in iudicio facito:
pauperis personae rationem non habeto, nec mira-
tor personam potentis; ex jure causam proximi iudicato.

Pretium ne accipito ob redimendum 144 eum
qui eadem fecerit. Si convictus fuerit dignus qui
tollatur de medio, eum tu mortis supplicio afficito.

Deut. xxiv. Non agnosces personam in iudicio,
tum parvo tum magno æqualiter iudicium reddes;
non vereberis os cujusquam, quia iudicium Dei
est.

Non rejicies causam advenæ, nec pupilli nec vi-
duæ; nec pignori accipies viduæ vestem.

Job xxix. Justitia me induebam, et iudicio ute-
bar tanquam diploide.

Qui manibus est puris fiduciam sumit, injustos
et iniquos deridens.

Job xxxiii. Coram homine non afficiar pudore,
neque verebor mortalem. Non enim novi admirari
personam; si autem non, et me lineæ comedent,

Psal. xiv. Munera adversus innocentes non ac-
cepi: qui facit hæc non conceitietur in sæculum.

Beati qui observant justitiam, et quovis tempore
D eam exercent.

Salomon. Aperi os tuum Domini verbo, et de
omnibus judica integre: aperi os tuum, et de omni-
bus iuste judica.

Letitia iustorum est cum iudicia reddunt.

Regum. Res magni pretii vir purus.

Revereri personam cujusquam in iudicio, hone-
stum non est.

Salomoni Dominus, Quia, inquit, a me hoc
petiisti, nec multos annos dari tibi postulasti, nec
opulentiam, nec hostium tuorum capita, sed intel-
ligentiam et sagacitatem ad dijudicandas causas,
en do tibi cor prudens et sagax, et ut nullus ante
te fuerit qualis tu, nec post te existet quisquam
tui similis.

Soph. 11. Judicium exercete et justitiam quærite ; **A** quærite mansuetudinem, ut in die iræ Domini in tuto sitis.

Zach. vii. Judicium justum exercete.

Jerem. xxi. Hæc dicit Dominus : Facite judicium et justitiam, et eripite spoliatum de manu injuria afficientis illum ; et advenam, viduam et pupillum ne opprimatis, nihil impie agatis, et sanguinem innoxium ne profundatis.

Hæc dicit Dominus : Judicia justa exercete, justitia utimini. Beatus qui hæc agit, his adhærens, et manus suas abstinens ab injuria facienda.

Isa. i. Exquirite judicia, liberate injuria affectum, judicium reddite pupillo, viduam absolvi-
B tote, et venite et disceptemus, inquit Dominus.

Jerem. xxi. Hæc dicit Dominus : Judicate manū, et recta ratione dirigite ; eripite spoliatum et vexatum de manu ipsius injuria afficientis, ne ira mea tanquam ignis succendatur et exardescat, nec sit qui possit extinguere.

145 *Ezech. vi.* Injustitiam et calamitatem auferre, judicium et justitiam exercete, eximite tyrannidem e populo meo, dicit Dominus Deus.

Ecclesi. iv. Personam potentis ne respicito, ad mortem usque pro veritate certato, et Dominus præliabitur pro te.

Adversus animam tuam personam ne respicito.
Injurioli personæ ne assurgito.

Tum summis tum infimis jus dicto æqualiter.

Injuria affectum de manu injuria afficientis eximite, nec in jure dicendo sis pusillanimis.

Prius quam inquisieris ne accuses : primum cognosce, tum denique objurgato.

Sine judicio nihil quidquam feceris.

Nolite ex aspectu et vultu judicare, sed justo judicio judicate.

Qui facit justitiam justus est.

Justi animi index est integritas in judicando.

Ad cognoscendam veram justitiam profecto magno opus est ingenio et mente perfectissima. Fieri enim non potest ut qui non est in jure institutus, controversias possit recte dijudicare. Qui autem veram scit justitiam, ac per eam suam cuique tribuere didicit, is optime potest judicia dirigere et administrare. Quemadmodum sagittarius ad scopum dirigit tela, neque superando, neque submit-
D tendo, neque in utramvis partem convertendo, frustra sagittam emittit, sed collimat ; sic judex jus tractat, neque personas respiciens, neque quidquam faciens cujusquam hortatu et invitatione, sed rectas et minime contortas proferens sententias. Et duobus litigantibus stat in medio judex exequans, et tantum detrahens ei qui plus habet, quantum invenit ademptum ei cui iniuria facta sit.

Non est æqui iudicis pares paribus decernere

Κρίμα ἐργάσαθε, καὶ ζητήσατε δικαιοσύνην, ζητήσατε πραύτητα, ὅπως σκεπασθῆτε ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς Κυρίου.

Κρίμα δίκαιον κρίνατε.

Τὰδε λέγει Κύριος : Ποιεῖτε κρίσιν καὶ δικαιοσύνην, καὶ ἐξέλθετε διηρησμένον ἐκ χειρὸς ἀδικούντος αὐτῶν, καὶ προσήλυτον καὶ χήραν καὶ ὀρφανὸν μὴ καταδυναστεύετε, καὶ μὴ ἀσεβείτε, καὶ αἷμα ἀθῶν μὴ ἐκχέετε.

Τὰδε λέγει Κύριος : Ποιῆσατε κρίσιν, ποιῆσατε δικαιοσύνην. Μακάριος ὁ ποιῶν ταῦτα καὶ ἀνταγόμενος αὐτῶν, καὶ διατηρῶν τὰς χεῖρας αὐτοῦ μὴ ποιεῖν ἄδικο.

Ἐκζητήσατε κρίσιν, ρύσαθε ἀδικούμενον, κρίνατε ὀρφανῶν, καὶ δικαιώσατε χήραν, καὶ δεῦτε, καὶ διαλεχθῶμεν, λέγει Κύριος.

Τὰδε λέγει Κύριος : Κρίνατε πρῶτ, καὶ καταδυναστεύετε : καὶ ἐξέλθετε διηρησμένον ἐκ χειρὸς ἀδικούντος αὐτῶν, ὅπως μὴ ἀναρῶν ὡς πῦρ ἡ ὀργὴ μου, καὶ καυθῇσεται, καὶ οὐκ ἔσται ὁ σβέσειν.

Ἀδικίαν καὶ ταραχὴν ἀφελθε, κρίμα καὶ δικαιοσύνην ποιῆσατε, ἐξέρχεσθε καταδυναστεύειν ἐκ τοῦ λαοῦ μου, λέγει Κύριος ὁ Θεός.

Μὴ λάθῃς πρόσωπον δυνάστου, ἵως θανάτου ἀγωνίῃσι περὶ τῆς ἀληθείας, καὶ Κύριος πολεμήσει ὑπὲρ σοῦ.

Μὴ λάθῃς πρόσωπον κατὰ ψυχῆς σου.

Μὴ ἐξαναστῇς ἀπὸ προσώπου ὀδριστεῦ.

C Δικαίωσον μικρῶν καὶ μεγάλων ὁμοίως.

Ἐξέλθω ἀδικούμενον ἐκ χειρὸς ὀδικοῦντος, καὶ μὴ ὀλιγοψυχῆσης ἐν τῷ κρίνειν σε.

Πρὶν ἐξετάσης, μὴ μέμψῃ. Νόησον πρῶτον, καὶ τότε ἐπιτίμα.

Ἄνευ κρίσεως μὴ ποιήσης μηδέν.

Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε.

Ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην δίκαιός ἐστιν.

Ἐλεγχος τῆς τοῦ δικαίου διαθεσεως ἡ περὶ τὸ κρίνειν ὀρθότης.

Τὸ νοῆσαι τὴν ἀληθῆ δικαιοσύνην μεγάλης ὄντως διανοίας καὶ φρενὸς τελειότητος δεῖται. Ἀμύχανον γὰρ μὴ προπαιδευθέντα τοῦ δικαίου δοῦναι τὰς ἀμφισβητήσεις ὀρθῶς διακρίνειν. Ὁ γὰρ εἰδὼς τὴν ἀληθῆ δικαιοσύνην, καὶ δι' αὐτῆς διδάχθεις τὸ ὀικαῖον ἀπονεύειν ἐκάστην, οὗτος δύναται κατακυριεύειν κρίμα. Ὡςπερ ὁ τοξότης πρὸς τὸν σκοπὸν ἀπευθύνει τὸ βέλος, οὕτε ὑπερβολαῖς, οὕτε ἐλλείψεσιν, οὕτε ταῖς ἐφ' ἐκάστην περιτροπαῖς ἀποπλανῶν τὴν τοξείαν· οὕτως ὁ κριτὴς τοῦ δικαίου καταστοχάζεται, οὕτε πρόσωπα λαμβάνων, οὕτε ποιῶν τι κατὰ πρόκλησιν, ἀλλ' εὐθείας καὶ ἀδιαστρόφους ἐκφύων τὰς κρίσεις. Καὶ δύο κρινόμενων παρ' αὐτῷ ἵστηκεν ὁ κριτὴς ἐπανιστῶν αὐτοὺς πρὸς ἀλλήλους, καὶ τοσοῦτον ὀφαιρῶν τοῦ ὑπερέχοντος, ὅσον ἐλαττούμενον εὐρίσκει τὸν ἀδικούμενον.

Οὐκ ἔστι δικαίου κριτοῦ, ἴσας πρὸς ἴσας ὀρίξαι

τὰς ἀντιδόσεις· ἀλλ' ἀνάγκη τὸν κατάρξαντα καὶ μετὰ προσθήκης ἀποτίσαι τὰ ὀφειλόμενα, εἰ μὲλλοι αὐτοῖς τε βελτιῶνται· συμμορίαις γενέσθαι, καὶ τοὺς λοιποὺς σωφρονιστοῦς ποιῆσαι τῷ ὑποδείγματι.

Ποιήσατε δικαιοσύνης ὅπλον, καὶ μὴ θανάτου τὴν π. ἰδουσιν.

Ἰσθὶ κρινόμενος ὁ κριτὴς, καὶ ἤττον ἁμαρτήσεις.

Οὕτω δοκίμαζε τὸν ἀδελφόν σου, ὥς καὶ αὐτὸς ἐν τ. εἰς αὐτοῖς μέτροις κρινόμενος.

Τῇ τῶν δικαζόντων μακροθυμία οἱ λίαν ἄδικοι σκληρότεροι ἐαυτῶν γίνονται κατὰ τὸ ἀπειθεῖν. Καὶ οἱ τὸν κριτὴν εἰδέναι, ὅτι κρίσει Θεοῦ ὑπηρετεῖ, καὶ οὐ κύριός ἐστιν, ὥς βούλεται εἶναι τὸ κρίμα, ὥστε καὶ χαρίζεσθαι τοῖς κρινομένοις τάγματα.

Ἀποπον ἁμαρτήμασιν ἐνόχους εἶναι τοὺς τοῖς ἄλλοις τὰ δίκαια βραβεύειν ἐξισοῦντας.

Ὅταν αἰτιῶται δικαστὴς κρινόμενον, ἀνάγκη σωπῆν.

Ἄριστος κριτὴς ὑπονοεῖσθω ὁ ταχέως μὲν συνιείς, βραδέως δὲ κρίνων. Θάτερον μὲν οὖν εὐνοίας, θάτερον δὲ ἀκριβείας.

Ἀσχεπτῶς οὐ δεῖ προπετεῖν ἐν τῷ κρίνειν, ἐμ-
προσθεν δὲ βουλευέσθαι, μηδὲ τῷ σπεύδειν τῷ λο-
γισμῷ παρ' ὃ δεῖ λέγειν· ἀλλὰ βραδύνοντάς τε καὶ μέλλοντας, τὴν ὁρμὴν ἀκριβῶς πεπονημένους, καὶ μὴ πρὸς χάριν μεταβάλλεσθαι· ἤττον γὰρ τοῦ ἀδού-
λου τὸ εὐμετάβολον, καὶ τοῦ προπετοῦς τὸ κούφον.

Οὐχ οὕτω τῶν γραμμάτων χαρακτήρα ὁρθοῦν δεῖ, ὥς τὸν τῶν πραγμάτων τηρεῖν. Ἡ γὰρ κακὴ κρίσις πάντῃς κακοῦ αἰτία.

Μηδεὶς φρονιμῶν τοῦ ἄρχειν ἀλλοτριούσθω. Καὶ γὰρ ἀσέβεις τὸ ἀποσπᾶν ἐαυτὸν τῆς τῶν δεομένων εὐχρηστίας· καὶ ἀγεννὲς τοῖς φαύλοις παραχωρεῖν. Ἀνόητον γὰρ τὸ αἰρεῖσθαι κακῶς ἄρχεσθαι μᾶλλον, ἢ καλῶς ἄρχειν.

Οὐδὲ ἄλλο ἡγεμόνι πρέπει ἢ τὸ μηδεὶνα ὑπερηφα-
νεῖν, μηδὲ ἀδρύνεσθαι, ἀλλ' ἐξ Ἰσου πάντων προέ-
στασθαι.

ΛΟΓΟΣ Η'.

Περὶ δικαστῶν ληπτῶν καὶ δωροδοκουμένων, καὶ ἀθέσμως κατακρινόντων.

Ἐπικατάρατος πᾶς, ὃς ἀν ἐκκλησίᾳ κρίσιν προσ-
ῆλθον καὶ ὁρᾶν καὶ χῆρας.

Πῦρ κατακαύσει οἴκους δωροδεκτῶν.

Θυμὸς ἐπ' ἀσεβεῖς ἔσται· δι' ἀσέβειαν δώρων, ὧν εἰδόντο ἐν ἀδικίᾳ.

Εἰ ἀληθῶς ἄρα δικαιοσύνην λαλεῖτε, εὐθείας κρίνατε, υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ γὰρ ἐν καρδίᾳ ἀνομία· ἐργάζεσθε ἐν τῇ γῇ, ἀδικίαν αἱ χεῖρες ὑμῶν συμπλέκουσιν.

Ἔως πότε κρίνετε ἀδικίαν, καὶ πρόσωπα ἁμαρ-
τωλῶν λ. μβάνετε;

Ἐξέλωσιν ἐαυτὸν ὁ δωρολήπτης· ὃ δὲ μισθὸν δώ-
ρων λήψας ζῇσται.

A satisfactiones, sed auctorem mali necesse est cum additamento persolvere debita, si debeatur illa poena melior fieri, et reliquos suo exemplo reddere temperantiores.

Theologi. Nolite committere ut vestra eruditio sit mortis armatura, sed iustitiae.

Judex rei personam sustine, et minus peccabis.

Sic fratrem tuum probato, ut si ipse eisdem rationibus in iudicium vocatus esses.

Qui supra modum iniqui et injuriosi sunt, iudicium lenitate sunt asperiores ad non parendum et rebellandum: itaque judex ignorare non debet se Dei iudicium administrare, 146 se autem dominum non esse ut sic iudicia gubernet, at litigantibus et in iudicium vocatis poenam condonet.

Philanis. Absurdum criminibus teneri eos qui aliis jura exaequant et administrant.

Democriti. Cum judex reum accusat, iam iacere necesse est.

Optimus judex habeatur, qui cito intelligit, et lente judicial. Alterum quidem est benevolentiae, alterum autem diligentiae exquisitae.

Inconsiderate nihil oportet praecipitare in iudicio, sed prius deliberare: nec cogitatione festinandum ut aliquid plus quam decet dicas: sed lente et cunctanter appetitio accurate exercenda, nec ad gratiam immutanda est: nam inconstantem, temperarium et levem esse, deterius est quam consilio carente.

Non tam in litterarum figuris, quam in negotiis rectum sequi debemus: pravum enim iudicium omnis mali causa est.

Epicteti. Nemo prudens a se alienum iudicet magistratu fungi; est enim impium sese abstrahere ab iis qui commoda ab se requirunt, et parum generosum improbis cedere: stultum est enim magis expectare gubernari, quam bene gubernare.

Nihil est quod magis eum qui praesit, deceat, quam ut neminem vel superbe contemnat, vel indecore amiretur, sed ex aequo omnibus praesit.

SERMO VIII [al. CIX].

De iudiciis nummulariis et munera accipientibus, et contra jus et fas condemnantibus.

Dent. xviii. Exsecrandus quisquis rejecerit causam peregrini et pupilli et viduae.

Job xv. Ignis domos muneribus corruptorum exuret.

Iracundia in impios erit propter munus impietatem, quae inique acceperant ad alterius injuriam.

Psal. xiv. Si vero tandem iustitiam loquimini, recte, filii hominum, iudicetote. Etiam in corde iniquitates perficitis in terra, iniurias manus vestrae connectunt.

Ibid. lxi. Quousque tandem inique iudicatis, et personas sceleratorum respiciitis?

Salomon. Munera qui accipit, se ipse perdit: ac qui odit munera, vivet.

Pecuniam quæ dolo datur quasi testam existimare A debemus.

Impii personam admirari honestum non est, nec sanctum declinare jus in-judicio.

Qui occultat manus suas in sinum, injustus est, nec illas ori suo admovet.

147. Os impiorum deglutiet judicia.

Qui iustum judicat injustum, et injustum justum, impurus est apud Dominum et odio dignus.

Osæ. Cur impietatem reticentes tulistis, et injurias ejus vindemiastis?

Habacuc. Quousque tandem, Domine, clamabo, nec exaudies? cur demonstrasti molestias et dolores, ut inspicias miserias et impietatem me circumstantes? ex adverso judicium factum est, et judex recipit, atque ob eam causam dissipata est lex, nec perducitur ad finem judicium, quod impius justum potentia opprimit: cujus rei causa prodit judicium perversum.

Adversus me factum est judicium, et judex recipit, ob quam causam prodit judicium perversum.

Isa. i. Cum extenderitis manus vestras, os meum a vobis avertam; manus enim vestræ sanguine plene sunt.

Væ vobis qui justificatis et absolvisis impium munerum causa, et jus justo eripitis.

Pupillorum et viduæ causas non susceperunt. An non hæc visitabo, dicit Dominus, aut in talem gentem non vindicabit anima mea?

Væ scribentibus malitiam. Scribentes enim malitiam scribunt, a se rejicientes pauperum causam, rapientes judicia pauperum populi mei, ut vidua sit illis rapinæ et pupillus prædæ: at quid in die visitationis facient? afflictio enim ipsorum olim veniet: tum ad quem perfluent auxilii petendi causa?

Cur vos, inquit Dominus, injuriam facitis populo meo, et ora pauperum de læcore et ignominia afficitis?

Isa. v. Væ qui malum dicitis bonum, et bonum malum, et ponitis lucem tenebras, et tenebras lucem, et amarum dulce, et dulce amarum.

Improbiorum consilium iniqua deliberat, ut humiles oratione iniqua perdat, et pauperum sermones in judicio dissipet.

Ezechiel. Dejecisti superbum, et extulisti dejectum: pro injuria hoc ponam, dicit Dominus.

Ezech. xiiii. Animæ populi mei perversæ sunt et animas vivificaverunt (1), et apud populum meum profanarunt me pro hordei pugillo et frusto panis, ad eos interficiendos quos occidi non oportebat, et ut eos conservarent in vita quos vivere non oportebat.

(1) Id est absolverunt.

Ἀργύριον δίδομενον μετὰ δόλου ὡς περ δσπραχον ἡγνέον.

Θαυμάσαι πρόσωπον ἀσεβοῦς· οὐ καλὸν, οὐδὲ δσιον ἐκκλίνειν τὸ δίκαιον ἐν κρίσει.

Ὁ ἐγκρύπτων εἰς τὸν κόλπον αὐτοῦ χεῖρας ἀδίκως, οὐδὲ τῷ στόματι αὐτοῦ οὐ μὴ προσενέγκῃ αὐτάς.

Στόμα ἀσεδῶν καταπίεται κρίσεσις.

Ὁς δίκαιον κρίνει τὸν ἀδικον, ἀδικον δὲ τὸν δίκαιον, ἀκάθαρτο· καὶ βδελυκτὴς παρὰ Κυρίου.

Ἵνα εἰ παρσισηκῇσθε ἀσέβειαν, καὶ τὰς ἀδικίας αὐτῆς ἐτρυγήσατε;

Ἔως πότε, Κύριε, κερὰζομαι ἀδικούμενος, καὶ οὐκ εἰσακούσῃ; Ἵνα τί ἐδείξας κόπους καὶ πόνους, ἐπιθέλειπιν ἐπὶ ταλαιπωρίαν καὶ ἀσέβειαν; ἐξ ἐναντίας μου γέγονε κρίσις, καὶ ὁ κριτὴς λαμβάνει. Διὰ τοῦτο διεσκέδασται νόμος, καὶ οὐ διεξίγεται εἰς τέλος κρίμα, ὅτι ὁ ἀσεδὴς καταδυναστεύει τὸν δίκαιον· ἐνεκεν τοῦτου ἐξέρχεται τὸ κρίμα διεστραμμένον.

Ἐξ ἐναντίας μου γέγονε κρίσις, καὶ ὁ κριτὴς λαμβάνει· διὰ τοῦτο ἐξέρχεται τὸ κρίμα διεστραμμένον.

Ὅταν ἐκτείνητε τὰς χεῖρας ὑμῶν, ἀποστρέψω τὸ πρόσωπόν μου ἀπ' ὑμῶν. Αἱ γὰρ χεῖρες ὑμῶν αἵματος πληρεῖς.

Οὐαὶ οἱ δικαιοῦντες τὸν ἀσεδὴ ἐνεκεν δώρων, καὶ τὸ δίκαιον τοῦ δικαίου αἵροντες ἀπ' αὐτοῦ.

Οὐκ ἔκριναν κρίσιν ὁφθαλμῶν, καὶ κρίσιν χήρας· οὐκ ἔκριναν. Μὴ ἐπὶ τοῦτοις οὐκ ἐπισκέψομαι; λέγει Κύριος, ἢ ἐν ἔθνει τῷ τοιοῦτῳ οὐκ ἐκδικήσει ἡ ψυχὴ μου;

Οὐαὶ τοῖς γράφουσι πονηρίαν. Γράφοντες γὰρ πονηρίαν γράφουσιν, ἐκκλίνοντες κρίσιν πτωχῶν, ἀρπάζοντες κρίμα πενήτων τοῦ λαοῦ μου, ὥς τὸ εἶναι αὐτοῖς χήραν εἰς ἀρπαγὴν, καὶ ὁφθαλμὸν εἰς προνομήν. Καὶ τί ποιήσουσι τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐπισκοπῆς; ἡ γὰρ θλίψις αὐτῶν πόρρωθεν ἦξει· καὶ πρὸς τίνα καταφεύδονται τοῦ βοηθηθῆναι;

Τί ὑμεῖς ἀδικεῖτε τὸν λαόν μου, καὶ τὸ πρόσωπον τῶν πτωχῶν καταισχύνετε; φησὶν ὁ Κύριος.

Οὐαὶ οἱ λέγοντες τὸ πονηρὸν καλόν, καὶ τὸ καλὸν πονηρόν· οἱ τιθέντες τῇ φῶς σκότος, καὶ τὸ σκότος φῶς· οἱ τιθέντες τὸ πικρὸν γλυκὺ, καὶ τὸ γλυκὺ πικρόν.

Ἡ βουλὴ τῶν πονηρῶν ἄνομα βουλευεται, καταφθεῖραι ταπεινοὺς ἐν λόγοις ἀδίκτοις, καὶ διεσκέδασαι λόγους πενήτων ἐν κρίσει.

Ἐταπεινώσας ὑψηλόν, καὶ ὑψώσας ταπεινόν. Ἀδικίαν θήσομαι αὐτῷ, λέγει Κύριος.

Αἱ ψυχὰς διεστράφησαν τοῦ λαοῦ μου, καὶ ψυχὰς περιποιοῦντο, καὶ ἐδεήθην με πρὸς τὸν λαόν μου, ἐνεκεν δρακὸς κριθῶν, καὶ ἐνεκεν κλάσματος ἄρτου, ἀποκτείναι ψυχὰς ἃς οὐκ εἶδεν ἀποθανεῖν, καὶ περιποιοῦντο ψυχὰς ἃς οὐκ εἶδεν ζῆσαι.

Ξένια καὶ δῶρα ἐκτυφλοὶ ὀφθαλμοὺς σοφῶν, καὶ ἄ ὡς φρενὶς ἐν τῷ στόματι ἀποστρέφει ἐλεγμούς.

Ἔστιν ἀπολλύων τὴν ψυχὴν αὐτοῦ δι' αἰσχύνην, καὶ ἀπὸ λήψεως προσώπου ἀπολεῖ αὐτήν.

Εἰ προσωποληπτεῖτε, ἀμαρτίαν ἐργάσεσθε, ἐλεγχόμενοι ἐκ τοῦ νόμου ὡς παραδάται.

Δὲ ἀναπολόγητος εἰ, ὡς ἄνθρωπε, πᾶς ὁ κρίνων. Ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις. Τὰ γὰρ αὐτὰ πράττεις ὁ κρίνων.

Ἄδικος δικαστὴς μεμολυσμένη συνείδησις.

Ὁ τὴν ἀληθὴ δικαισύνην μὴ ἔχων προεναποκειμένην αὐτοῦ τῇ ψυχῇ, ἀλλ' ἢ χρήμασι διεφθαρμένος, ἢ φιλῇ χαριζόμενος, ἢ ἔχθρῳ ἀμυνόμενος, ἢ δυναστείᾳ δυσωπούμενος, τὸ κρίμα κατευθύνει οὐ δύνатаι.

Αἱ παρὰ ἄρχουσι κρίσεις οὐδὲ τὴν νίκην ἀξίμιον φέρουσιν.

Οὐ πρὸς δικαίου ἀνδρὸς σιωπῇ τὰς παρανομίας ἐπικαλύπτειν.

Τῇ τῶν δικαζόντων μακροθυμίᾳ οἱ λίαν ἄδικοι σκληρότεροι αὐτοὶ ἑαυτῶν γίνονται κατὰ τὸ ἀπειθεῖν. Καὶ δεῖ τὸν κριτὴν εἰδέναι, ὅτι κρίσει Θεοῦ ὑπηρετεῖ, καὶ οὐ κύριός ἐστιν ὡς βούλεται ἄγειν τὸ κρίμα, ὥστε καὶ χαρίζεσθαι τοῖς κρινομένοις τάγματα.

Φόβος Θεοῦ ἀνθρώπων σωτήριος, σπάνιος δέ. Ὅθεν οὐ χρὴ θαυμάζειν ἀφορῶντα πρὸς τὴν πένητας συκοφαντούμενους, καὶ πρὸς δικαστὰς παραλογιζομένους.

Τὸ νέμειν ἴσα τοῖς ἀνίστοις τῆς μεγίστης ἐστὶν ἀδικίας.

ΛΟΓΟΣ Θ'.

Περὶ γονέων χρηστῶν, καὶ ἐπὶ γρηθὶα σπουδῆς καὶ προσεκτικότητος τὰς τῶν τέκνων ἀναγωγὰς ποιῆσθαι.

Εἶπε Κύριος, Οὐ μὴ κρύψω ἐγὼ ἀπὸ Ἀβραάμ τοῦ παιδὸς μου ἃ ἐγὼ περὶ. Ἦδειν γὰρ ὅτι συντάξει Ἀβραάμ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ καὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ μετ' αὐτὸν, καὶ φυλάξουσιν τὰς ὁδοὺς Κυρίου, ποιεῖν δικαιοσύνην καὶ κρίσιν, ὅπως ἂν ἐπαγάγῃ ὁ Θεὸς ἐπὶ Ἀβραάμ πάντα ὅσα ἐλάλησεν πρὸς αὐτόν.

Ἀπέστειλεν Ἰωβ, καὶ ἐκαθέριζε τὰ τέκνα αὐτοῦ, ἀνιστάμενος τῷ πρωτῷ, καὶ προσφίρων περὶ αὐτῶν θυσίας κατὰ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν, καὶ μόσχον ἓνα περὶ ἀμαρτίας, περὶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν. Ἐλεγε γὰρ Ἰωβ· Μὴ ποτε οἱ υἱοὶ μου κακὰ ἐνενόησαν ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτῶν πρὸς Θεόν.

Παιδεύει υἱόν, καὶ ἀγαπήσει σε, καὶ δώσει κόσμον τῇ ψυχῇ σου.

Καλῶς ἐκτρέφει πατὴρ δίκαιος. Ἐπὶ δὲ υἱῷ σοφῷ εὐφραίνεται ἡ ψυχὴ αὐτοῦ.

Ὁ ἀγαπῶν ἐπιμελῶς παιδεύει.

Μὴ ἀπόσχες νήπιον παιδεύειν· ὅτι ἂν πατάξῃς αὐτὸν ῥάβδῳ, οὐκ ἀποθάνειται. Σὺ μὲν γὰρ πατάξεις αὐτὸν ῥάβδῳ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ θανάτου ῥύσῃ.

Ecclesi. xx. Xenia et munera excercant oculos sapientum, et quasi frenum in ore reprehensiones avertunt.

Est qui perdat animam suam per turpitudinem, et respectus personarum perdit eam.

148 Jac. ii. Si personam respicitis, peccatum admittitis: reprehendimini enim a lege tanquam violatores.

Rom. ii. Quare excusationem non habes, o homo, quisquis es qui iudicas: quo enim iudicio de altero iudicas, teipsum condemnas; eadem enim facis qui iudicas.

S. Basilii. Iniquus iudex contaminata conscientia.

Qui veram iustitiam in animo prius desitiam non habet, sed vel pecunia corrumpitur, vel amicitiae gratificatur et placere studet, vel inimicitiae ulciscitur, vel potentiae praebet obsequium, is recte iudicia exercere non potest.

Judicia apud magistratus ne victoriam quidem sine damno reportant.

Theologi. Viri boni non est iniquitates silentio contegere.

Injurioli supra modum qui sunt, iudicium lenitate fiunt contumaciores ad non parendum et detrectandum imperium. Et iudicem scire oportet se Dei in iudicio ministrum esse, non vero dominum, qui litigantibus leges et jura praescripta condonare possit.

Metus Dei hominibus salutaris est, sed idem rarus: quod mirandum non est si consideres tum pauperes calumniis oppressos, tum iudices falso iudicantes.

Maximae est injustitiae paria imparibus tribuere.

SERMO IX [al. CXXVI].

De parentibus bonis, et quod oporteat liberos diligenter ac decenter institui.

Gen. xviii. Non celabo, inquit Dominus, Abraham famulum meum, quare factururus sim. Scio enim quod praecepturus sit illis suis ac familiae suae futurae post ipsum, ut observent vias Domini, iustitiam et iudicium exercentes, ut adducat Deus super Abraham quaecunque locutus est ad illum.

Job i. Misit nuntios Job ad liberos, et purgavit eos, manequae surgens pro illis sacrificia obtulit, numero paria liberis: itemque vitulum unum pro peccato ac illorum animis: sic enim secum cogitabat: Liberi mei forte mala cogitarunt mentibus suis adversus Deum.

Corrige filium, et te diliget, afferetque ornamentum animae tuae.

Pater probus bene educat filios, animus autem ejus filio sapiente laetabitur.

Qui diligit, diligenter erudit.

Infantem castigare ne recusato: nam si virga eum cecideris, non morietur. Tu quidem virga eum caedes, animam vero ipsius e morte liberabis.

Juvenum gloriatio patres eorum : 149 plagæ A et reprehensiones dant sapientiam.

Prov. xix. Erudito filium tuum : sic enim bonæ spei futurus est.

Eccli. vii. Si tibi sunt liberi, instituito illos, et jam inde ab adolescentia ipsorum colla inflectito.

Prov. xiii. Qui diligit filium suum, continenter eum flagellet.

Eccli. xxx. Qui filium suum docet, emulationem inimico suo movet, et apud amicos eo lætabitur.

Eccli. xxx. Qui filium suum castigat, eo lætabitur, et inter familiares ac notos de eo gloriabitur.

Ephes. vi. Nolite, patres, liberos vestros ira vestra provocare, sed eos in eruditione et admonitione Domini educate.

Liberos vestros, patres, ne irritetis, ut ne animum despondeant.

S. Basilii. Ut parentes singulis liberis ex æquo corporis essentiam impertiti sunt, sic eisdem æqualiter parique conditione quæ ad vitam degendam pertinent jure optimo præbere debent.

Theologi. Patrum lex est liberis suis parcere.

Legitimum maxime et æquissimum est, ut liberorum bona pater cogitatione consideret.

S. Chrysost. Liberos modestiam et temperantiam patres non curantes liberorum interfectores sunt, atque gravius peccant quam illi, quanto scilicet animæ perditio et mors gravior est quam corporis.

Philonis. Quod Deus est mundo, hoc liberis parentes esse arbitror; nam ut ille quod non erat ut existeret, effectus: sic et hi imitantes, quoad fieri potest, illius potentiam, genus immortale reddunt.

Epicteti. Cura ut filios tuos eruditos magis quam opulentos relinquis: præstant enim eruditorum expectationes, quam indoctorum divitiæ.

Medici contumelia jucundum remedium (1).

Filia aliena possessio patri est.

Solon. Liberis ne arrideas, ut in posterum ne fleas.

Synesii. Filio et filix honesta gloriatio, laudes paternæ.

Virtutes Philonis. Patris et matris appellationes communes, sed potentix differentes sunt. Illum igitur qui hanc universitatem molitus est artificem, simul et patrem sui operis recte justique appellamus: matrem autem, ipsius fabricatoris scientiam, cum qua congressus Deus, non more humano, generandi semina inest, quibus illa Domini seminibus 150 acceptis perfecto et fecundissimo partu amabilem et sub sensu cadentem filium peperit.

SERMO X [at. CXXVII].

De parentibus liberorum educationem neglectam curantibus.

1 Reg. ii. Renuntiavi ei me ulturum familiam ejus

(1) Græcus codex habet, ιατρὸς (sic) ὕδρις ἢ δὲ φάρμακον.

Καύχημα νέων πατέρες αὐτῶν. Ἠλγήαι καὶ θλεγοὶ διδάσαι σοφίαν.

Παῖδευε υἱόν σου· οὕτως γὰρ ἔσται εὐέλπης.

Τέκνα σοὶ ἐστὶ, παῖδευσον αὐτὰ, καὶ κάμψον ἐν νεότητι τὸν τράχηλον αὐτῶν.

Ὁ ἀγαπῶν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐνδελχεῖται μάλιστα αὐτῷ.

Ὁ παιδεύων τὸν υἱὸν αὐτοῦ διαζηλώσει τὸν ἐχθρόν· καὶ ἐναντὶ φίλων ἐπ' αὐτῷ ἀγαλλιάσεται.

Ὁ παιδεύων τὸν υἱὸν αὐτοῦ εὐφρανθήσεται ἐπ' αὐτῷ· καὶ ἀνὰ μέσον γνωρίμων ἐπ' αὐτῷ καυχῆσεται.

Οἱ πατέρες, μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου.

B

Οἱ πατέρες, μὴ ἐρεθίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀθυμῶσι.

Δίκαιόν ἐστι τοῖς γονεῦσιν, ἵνα ὥσπερ ἐξ ἰσοῦ μετὰ τὸ δόξαι ἐκαστῶν τῶν παίδων τοῦ εἶναι, οὕτω καὶ τὰς πρὸς τὸ ζῆν ἀφορμὰς ἴσως αὐτοῖς καὶ ὁμοτίμως παρέχῃσι.

Παῖδων φείδεσθαι πατρικὸς νόμος.

Τὰ τῶν παίδων τῷ πατρὶ λογίζεσθαι τῶν ἐννομημάτων τε καὶ δικαιοτάτων.

Οἱ τῆς τῶν παίδων κοσμιότητος τε καὶ σωφροσύνης ἀμελοῦντες πατέρες παιδοκτόνοι τυγχάνουσι, καὶ χαλεπωτέρον ἢ ἐκεῖνοι, ὅσοι καὶ πρὸς ψυχὴν ἢ ἀπόλειαν καὶ θάνατον.

C

Ὅπαρ, οἶμαι, θεὸς πρὸς κόσμον, τοῦτο πρὸς τέκνα γονεῖς, ἐπειδὴ ὡς ἐκεῖνος τῷ μὴ ὑπάρχοντι ὑπαρξιν κατεργάσατο, καὶ οὗτοι μιμούμενοι καθ' ὅσον οἶόν τε τὴν ἐκείνου δύναμιν, τὸ γένος ἀθανάτιζουσιν.

Τοὺς υἱοὺς σου σπουδάζει παπαιδευμένους μέλλον ἢ πλουσίους καταλιπεῖν. Κρεῖττους γὰρ εἰσιν αἱ τῶν παπαιδευμένων ἱλπίδες ἢ οὗ τῶν ἀμαθῶν κλοῦτος.

Πατὴρ [ιατροῦ] ὕδρις ἢ δὲ φάρμακον.

Θυγάτηρ ἀλλότριον κτῆμα ὑπάρχει τῷ πατρί.

Υἱὸς καὶ θυγάτηρ μὴ προσμειδίῃς, ἵνα μὴ ὑστερον δοκρῶσης.

Τέκνοις αἰδέσιμον καύχημα πατρὸς ἐπαίνοιο.

D

Πατὴρ καὶ μητὴρ κοινὰ μὲν αἱ κλήσεις, διαφορὰ δὲ δυνάμεις. Τὸν γοῦν τὸ πᾶν τότε ἐργασάμενον δημιουργὸν ὁμοῦ καὶ πατέρα εἶναι τοῦ γιγνόντος· εὐθὺς ἐν δίκῃ φησόμεν· μητέρα δὲ τὴν τοῦ πεποιημένου ἐπιστήμην· ἢ συνὸν θεὸς οὐχ ὡς ἄνθρωπος, ἐσπεῖρε γένεσιν· ἢ δὲ παραδεξαμένη τὰ τοῦ Κυρίου σπέρματα, τελεσφόροις ὥδισι τὸν ἀγαπητὸν καὶ αἰσθητὸν υἱὸν ἀπέτεκεν.

ΛΟΓΟΣ Γ.

Περὶ γοῦν καταφρονητικῶς ἐχόντων εἰς τῶν τέκνων ἀναγωγὰς.

Ἀπήγγελλα αὐτῷ, ὅτι ἐκδικῶ ἐγὼ ἐπὶ τὸν οἶκον

αὐτοῦ ἕως αἰῶνος · ὅτι ἐκακολόγουν θεὸν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐνουθεῖται αὐτούς. Καὶ οὐκ οὕτως ὡμοῖα τῷ οἴκῳ Ἠλὲλ, εἰ ἐξήλασθήσεται ἀδικία οἴκου Ἠλὲλ ἐν θυμῷ αὐτοῦ καὶ ἐν θυσίαις αὐτοῦ ἕως αἰῶνος.

Ὁς φεῖδεται τῆς ἑαυτοῦ βακτηρίας, μισεῖ τὸν υἱὸν αὐτοῦ.

Πατὴρ ἀσεβεῖ μέμφεται τέκνα, ὅτι δι' αὐτὸν ὀνειδισθῆσονται.

Ἵππος ἀδάμαστος ἀποβαίνει σκληρὸς · καὶ υἱὸς ἀνευμένος ἐκβαίνει προαλῆς. Τιθήνησον τὸν υἱόν σου, καὶ ἐκθαμβήσῃ σε, καὶ μὴ συγγέλῃς αὐτῷ, ἵνα μὴ συλλυπηθῇς, καὶ ἐπ' ἐσχάτων γομφάσῃ τοὺς ὀδόντας σου. Μὴ ὁδὸς αὐτῷ ἐξουσίαν ἐν νεότητι, καὶ μὴ παρῶν τὰς ἀγνοίας αὐτοῦ. Κάμψον τὸν τράχηλον αὐτοῦ ἐν νεότητι. Θάλασον τὰς πλευρὰς αὐτοῦ, ὥς ἔσθ' ἡνῖπρος, μὴ ποτε σκληρυνθῇς ἀπειθήσῃ σοι, καὶ ἔσται σοι ἐξ αὐτοῦ ὀδὸν ψυχῆς. Παιδεύσον τὸν υἱόν σου, καὶ ἐργασαί ἐν αὐτῷ, ἵνα μὴ ἐν τῇ ἀχαρμωσίᾳ αὐτοῦ προσκόψῃς.

Τέκνα βδελυκτὰ γίνονται τέκνα ἀμαρτωλῶν.

Ἐγγονα ἀσεβῶν οὐ πληθύνει κλάδους, καὶ ρίζαι ἀκάθαρτοι ἐξ ἀκροτοποῦ πέτρας.

Ἐκ σπέρματος ὄφειν ἐξελεύσεται ἔκγονα ἀσπίδων · τὰ δὲ ἔκγονα αὐτῶν ὄφεις πετόμενοι.

Ἀδικώτατος περὶ τὴν τῶν ἐγγόνων ἐκτροφήν ὁ ἀσπίς. Δύο γὰρ ἐξαγαγὼν νεοττοὺς, τὸν ἕτερον αὐτῶν εἰς τὴν γῆν καταρρήγνυσιν, ταῖς πληγαῖς τῶν περὶ αὐτῶν ἀπωθούμενος · τὸν δὲ ἕτερον μόνον λαβὼν οἰκεῖ οὐταί, διὰ τὸ τῆς τροφῆς ἐπίμονον, ἀποποιούμενος δὲ ἐγέννησεν. Τοιοῦτοι τῶν γονέων εἰσὶν οἱ ἐπὶ προφάσει πεινίας ἐκτιθέμενοι τὰ νήπια, οἳ καὶ ἐν τῇ διανομῇ τοῦ κλήρου ἀνισώτατοι πρὸς τὰ ἔγγονα.

Ἰερεὺς ἦν ὁ Ἠλὲλ, καὶ τοῖς παισὶν ἀσεβοῦσιν ἐπέτρεπε μὲν, ὅτι δὲ μὴ σφοδρῶς ἐνεκλήθη, καὶ δίκην ὁπέσχε πατὴρ εὐλαβὲς παίδων παρανομίας.

Καταγέλαστον ἀνθρώπων, τῷ τῶν ἰδίων ἀπειδήσαντι, παιδεύειν ξένους ἐπιχειροῦντι.

ΛΟΓΟΣ ΙΑ'.

Περὶ παίδων τιμῶντων γονεῖς, καὶ ὅσα ἔσται ἀγαθὰ τοῖς ὑπακούουσιν αὐτοῖς.

Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ μακροχρόνιος ἔσῃ ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἐκαστος πατέρα αὐτοῦ καὶ μητέρα φοβεῖσθω.

Υἱὲ, φύλασσε νόμους πατρός σου, καὶ μὴ ἀπόστη θεσμούς πατρός σου, ἀρᾶσαι δὲ αὐτοὺς ἐπὶ σῇ ψυχῇ διαπαντός, καὶ ἐγκλοῖσσαι περὶ σῶ τραχήλῳ. Στέφανον γὰρ χαρίων δέξῃ σῇ κορυφῇ, καὶ κλαῖον χρύσειον περὶ σῶ τραχήλῳ.

Ἄκουε, υἱὲ, πατρός τοῦ γεννησαντός σε, καὶ μὴ καταφρόνει, ὅτι γεγήρακὲ σου ἡ μήτηρ.

Υἱὸς δοξάζει πατέρα. Καὶ εἰ Πατὴρ εἰμι ἐγώ, πῶς ἔστιν ἡ δόξα μου;

Ὁ τιμῶν πατέρα αὐτοῦ ἐξήλασται ἀμαρτίας. Καὶ ὡς ὁ ἀποθησαυρίζων, ὁ δοξάζων μητέρα αὐτοῦ.

usque in saeculum : quia filii ejus maledicebant Deo, nec illos castigavit, idcirco juravi familiae Eli, quod non expiatur iniquitas domus ejus in suffumigatione et sacrificiis usque in saeculum.

Salomon. Qui parcat suis baculis, filium olivae suae.

Eccli. xli. Patrem impium accusabunt liberi, quia propter ipsum probro afficientur.

Ibid. xix. Equus indomitus ore fit duro, filius indulgentius tractatus fit temerarius et praecipuus. Indulge filio tuo, et ipse terribabit te; ne simul cum illo rideas, ut ne simul cum illo tristeris et ad extremum dentibus tuis infrendeas. Ne des ei in juventute licentiam, et ignorationes ejus ne praetermittas. In juventute cervicem ejus flectito; et latera ipsius tundito dum adhuc puer est, ne robustus facilius nolit tibi parere, atque ex eo tuus animus dolorem capiat maximum. Filium suum erudito ac perpolitio, ut in turpitudine illius non offendaris.

Abominandi sunt liberi improborum et sceleribus infamium.

Impiorum posteri non multiplicabunt ramos, et radices ex acutissimo saxo impure.

Ex semine serpentum prodibunt aspidum fetus, fetus autem ipsarum serpentes erunt volantes.

Incerti auctoris. Crudelissima est in pullis educandis aquila; duos enim cum ediderit pullos, alterum alis impellens in terram dejectum allidit, alterum retentum tantummodo pro suo et legitimo habet, medio nutritionis quem procreavit ipsa repudians et abdicans. Tales sunt parentes qui paupertatis specie suos pueros infantes exponunt, qui et suis posteris in hereditatis distributione iniquissimi sunt.

I Reg. ii. Sacerdos fuit Eli, ac filios suos impie se gerentes reprehendit quidem, sed quia non satis vehementer objurgavit, pater religiosus poenam filiorum temeritatis et iniquitatis luit.

Diogenis. Ridiculum est eum qui suis parcat, alienos castigare velle.

SERMO XI [al. CXXVIII].

De liberis parentes honorantibus, et quae bona consequantur qui illis obtemperant.

Exod. xi. Honora patrem et matrem tuam ut tibi bene sit, et longo tempore in terra vivas.

151 Levit. xix. Patrem suum quisque ac matrem metuat.

Fili, cave vires a patre tibi impositas leges, et matris monita ne repellito, sed applicato semper animo tuo, et collo tuo alligato; gratiarum eam coronam in verticem capitis recipies, et monile aureum in collum tuum.

Audi, fili, patrem qui te procreavit, nec matrem senem contemnito.

Malach. i. Filius glorie erit patri. Quod si Pater sum ego, ubi gloria mea?

Eccli. iii. Qui patrem suum honore afficit, delet peccata. Qualis est qui thesauros recondit, talis est

qui matrem suam gloria afficit ; qui patrem honorat a filii lætitia afficietur, et orationis suæ tempore voti fiet compos. Qui patrem gloria affecerit, longævus erit, et qui audit Dominum matrem suam recreabit, et tanquam dominis serviet iis qui se procrearint. Verbo et opera patrem colito, ut ab illo tibi benedictio accidat. Patris benedictio domos liberorum firmat; at matris execratio radicibus fundamenta evertit.

Ibid. Fili, succurrito patri senescenti, et si amiserit intelligentiam, veniam mereatur, nec ulla ignominia affici ipsam pati pro omnibus viribus tuis. Patris enim misericordia non veniet in oblivionem; et ut serenitas glaciem liquefacit, sic peccata tua dissolventur.

Ex toto animo tuo, ut honor et gloriæ sis patri curato, nec matris tuæ dolorum obliviscitor. Recordare te ab illis esse procreatum : et quid illis reddes, quale ipsi dederunt tibi?

Honore afficito patrem et matrem tuam, et tanquam teipsum proximum diligit.

Ephes. vi. Liberi, parentibus vestris obedite in rebus omnibus, siquidem hoc Domino pergratum et acceptum est.

S. Basilii. Ciconiarum erga parentes senes benevolentia satis potest liberos nostros, si modo attendere velint, patris amantes efficere; nemo est enim adeo prudentia destitutus, qui non pudendum esse iudicet ab avibus rationis expertibus virtute superari; ille enim patrem præ senectute pennas dimittentem in orbem circumstant, ac pennis suis foveant, alimenta copiose suppeditantes, quantum etiam possunt volatum ejus adjuvant, placide pennis suis utrinque allevantes. Atque sic beneficiorum remunerationem ἀντιπλάργωσιν nominant, quasi dicas recedonationem.

Grati liberi magna faciunt patrum encomia.

152 Theologi. Quod honestum est exerceto, quia honestum est patri parere; etiamsi nihil aliud tibi accessurum esset, hoc ipsum merces est patri gratificari.

S. Chrysost. Quia eadem mensura, ut ait Dominus, in quaque re gerenda nobis redditur, parentes tanquam dominos honorare discamus, ut et a nostris ipsorum honore afficiamur liberis, et a Domino in hac re definitam mercedem amplam recipiamus.

Tanquam verna genitoribus tuis servito: quid enim illis tale reddas, quale ab illis accepisti? Nam vicissim generare illos non licet.

Aristot. Æquum est ut filius patris sit servus magis quam verna; ille enim natura patris est servus, hic lege.

Isocratis. Talem te præsta parentibus, quales optas tibi morigeros fore liberos.

Alexander rex cum interrogaretur, utrum magis desideraret patrem Philippum, an Aristotelem:

ὁ τιμῶν πατέρα εὐφρανθήσεται ὑπὸ τέκνων, καὶ ἐν ἡμέρᾳ προσευχῆς αὐτοῦ εἰσακουσθήσεται. Ὁ δοξάζων πατέρα μακρομερεύσει· καὶ ὁ ἀκούων Κυρίου ἀναπαύσει μητέρα αὐτοῦ, καὶ ὡς δεσπότης δουλεύσει τοῖς γεννήσασιν αὐτόν. Ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ τίμα τὸν πατέρα σου, ἵνα ἐπιβῇ σοι εὐλογία παρ' αὐτοῦ. Εὐλογία γὰρ πατρὸς στηρίζει οἴκους τέκνων· κατάρτα δὲ μητρὸς ἐκρίζει θεμέλια.

Τέκνον, ἀντιλαβοῦ ἐν γῆρᾳ πατρός σου, καὶ ἐὰν ἀπολίπη σύνεσιν, συγγνώμην ἔχτω, καὶ μὴ ἀτιμάσῃ· αὐτὸν ἐν πάσῃ ἰσχυρί σου. Ἐλεημοσύνη γὰρ πατρὸς οὐκ ἐπιλησθήσεται· καὶ ὡς εὐδία ἐν παγίτῃ, οὕτως ἀναλυθήσονται σου αἱ ἁμαρτίαι.

B Ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου δόξασον τὸν πατέρα σου, καὶ μητρὸς ὡδίων μὴ ἐπιλάβῃ. Μνησθήτι ἐτι δι' αὐτῶν ἐγενήθης· καὶ τί ἀνταποδώσεις αὐτοῖς, καθὼς αὐτοὶ σοί;

Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, καὶ ἀγάπα τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.

Τέκνα, ὁπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν κατὰ πάντα. Τοῦτο γάρ ἐστιν εὐάρεστον τῷ Κυρίῳ.

Ἡ περὶ τοῖς γηράσαντας τῶν παλαργῶν εὐνοία ἐξαρκεῖ τοὺς παῖδας ἡμῶν, εἰ προσέχιν βούλονται, φιλοπάτορας καταστήσασιν. Πάντως γὰρ οὐδεὶς οὕτως ἡλλείπων κατὰ τὴν φρόνησιν, ὥς μὴ αἰσχύνης ἄξιον εἶναι κρίνειν, τῶν ἀλόγων ὀρνίθων ὁσπερεῖν κατ' ἀρετὴν. Ἐκείνοι γάρ, τὸν πατέρα ὑπὸ γῆρας πεπερσμένα περιτάντες ἐν κύκλῳ, τοῖς οἰκείοις περὶ τοὺς περιθάλπουσι, καὶ τὰς τροφὰς ἀφθόως παρασκευάζοντες, τὴν δυνατὴν καὶ ἐν τῇ πτῆσει περιέχονται βοήθειαν, ἥρεμα τῶν περὶ τῶν ἐπικουφίζοντες ἐκατέρωθεν. Καὶ οὕτως τὴν τῶν εὐεργετημάτων ἀντίδοσιν ἀντιπλάργωσιν ὀνομάζουσιν.

Εὐγνώμονες παῖδες μεγάλα ποιοῦσι τὰ τῶν πατέρων ἐγκώμια.

Ἔργασαι τὸ καλὸν, ἐτι καλὸν τῷ πατρὶ πείθεσθαι· καὶ εἰ σοὶ μὴδὲν ἔσσεσθαι μέλλοι, τοῦτο αὐτὸ μισθός, τὸ πατρὶ χαρίζεσθαι.

Ὡς τοῖς αὐτοῖς μέτροις, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν, ἐφ' ἑκάστῳ τῶν πραττομένων μετροῦμενοι, μάθωμεν ὡς δεσπότης τιμᾶν γονεῖς, ἵνα καὶ ὑπὸ τῶν ἱδίων τιμηθῶμεν παῖδων, καὶ τὸν παρὰ τοῦ Κυρίου ὠρισμένον ἐπὶ τούτῳ πλοῦσιον μισθὸν ἀπολάβωμεν.

Ὡς οἰκέτης δουλεύουσιν τοῖς γεννήσασί σε. Τί γὰρ ἀνταποδώσεις αὐτοῖς; οἷα αὐτοὶ σοί; ἀντιγεννησάι γὰρ αὐτοὺς οὐκ ἐν.

Χρὴ τὸν υἱὸν δούλον εἶναι τοῦ πατρὸς ἢ τὸν οἰκέτην. Ὁ μὲν γὰρ φύσει τοῦ πατρὸς δούλός ἐστιν, ὁ δὲ νόμῳ.

Τοιοῦτος γίνου περὶ τοὺς γονεῖς, οἷους ἂν εὖ βίαι περὶ σεαυτὸν γενέσθαι τοῖς σεαυτοῦ παῖδα.

Ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς, ἐρωτηθεὶς, τίνα μᾶλλον ποθεῖ, τὸν πατέρα Φίλιππον ἢ Ἀριστοτέλην, τὸν δι-

δάσκαλον, ἔφη · ὁ μὲν γὰρ τοῦ γενέσθαι, ὁ δὲ τοῦ καλῶς γενέσθαι αἴτιος.

Ὁ αὐτὸς βαρὺ τι ἐπιταπτούσης αὐτῇ τῆς μητρὸς Ὀλυμπιάδος, ἔφη · Ὁ μήτερ, πικρὸν με ἐνοίχιον τῆς ἐνεαμηναίου ἀπαιτεῖς.

Οἷους ἀν ἐράνους ἐνέγκῃ· τοῖς γονεῦσι, τοιοῦτους αὐτὸς ἐν τῇ γῆρᾳ παρὰ τῶν τεκόντων [τέκνων] προσδέχου.

Ὅστις δὲ τοὺς τεκόντας ἐν βίᾳ σέβει,
Ὁ δ' ἐστὶ καὶ ζῶν καὶ θανὼν Θεοῦ φίλος.
Οὐκ ἐστὶ παισὶ τοῦτου κάλλιον γέρας,
Ἦ πατρὸς ἐσθλοῦ καγαθοῦ πεφυκέναι,
Καὶ τοῖς τεκοῦσιν ἄξιαν τιμὴν νέμειν.

Σβλὼν ἐρωτηθεὶς διατί κατὰ τῶν τυπόντων τοὺς πατέρας ἐπιτίμιον οὐχ ὤρισεν, ἔφη · Ὅτι οὐχ ὑπέλαβον τοιοῦτους τινὰς ἔσεσθαι.

Γαμβροῦ ὁ μὲν ἐπιτυχῶν εὗρεν υἱόν, ὁ δὲ ἀποτυχῶν ἀπώλεσε καὶ θυγατέρα.

Τοῖς γονεῦσιν Ἰσας πρὸς Ἰσας ἀποδοῦναι χάριτας τῶν ἀδυνάτων. Ἀντιγεννῆσαι γὰρ οὐχ οἶόν τε.

ΛΟΓΟΣ ΙΒ'.

Περὶ πατραλοῶν καὶ μητραλοῶν, καὶ ὅσα ἐψεται αὐτοῖς κακὰ.

Ὅς τύπτει πατέρα αὐτοῦ, θανάτῳ θανατούσθω.

Ὁ κακολογῶν πατέρα αὐτοῦ ἢ μητέρα αὐτοῦ θανάτῳ τελευτάτω.

Ἐπικατάρατος πᾶς ὁ ἀτιμάζων πατέρα αὐτοῦ ἢ μητέρα αὐτοῦ · καὶ ἐρεῖ πᾶς ὁ λαός, Γένοιτο, γένοιτο.

Υἱὸς ἀνέγκους ἐν ἀπωλείᾳ ἔσται.

Ὁ ἀτιμάζων πατέρα αὐτοῦ, καὶ ἀπωθούμενος μητέρα αὐτοῦ, κατασχυνθήσεται, καὶ ἐπινείδιστος ἔσται.

Κακολογούντος πατέρα ἢ μητέρα οὐδεσθῆσεται λαμπτήρ · αἱ δὲ κόραι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ὄφονται σκότος.

Ὅς ἀποβάλλεται πατέρα ἢ μητέρα, καὶ δοκεῖ μὴ ἁμαρτάνειν, οὗτος κοινωνός ἐστιν ἀνδρὸς ἀσεβοῦς.

Οὐκ εὐφραίνεται πατὴρ ἐπὶ υἱῷ ἀπαιδεύτῳ. Υἱὸς δὲ φρόνιμος εὐφραίνει μητέρα αὐτοῦ.

Ὅργη πατρὶ υἱὸς ἀφρων, καὶ ἐδύνη τῇ τεκούσῃ αὐτόν.

Ὅς βλάσφημος ὁ ἐγκαταλείπων πατέρα αὐτοῦ, καὶ καταπραμένος ὑπὸ Κυρίου ὁ παροργίζων μητέρα αὐτοῦ.

Μὴ δοξάζου ἐν ἀτιμίᾳ πατρός σου. Ἦ γὰρ δόξα ἀνθρώπων ἐκ τιμῆς πατρὸς αὐτῶν.

Οἱ γονεῶν ἀλογούντες ἑκατέρως μερίδος εἰσὶν ἑσθλοὶ, καὶ τῆς πρὸς Θεὸν καὶ τῆς πρὸς ἀνθρώπους.

ΛΟΓΟΣ ΙΓ'.

Περὶ υἱοῦ σοφοῦ.

Υἱὸς σοφὸς εὐφραίνει πατέρα αὐτοῦ. Υἱὸς φρόνιμος εὐφραίνει μητέρα αὐτοῦ.

Εὐφραίνεται ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ ἐπὶ σοῖ · καὶ χαίρειτω ἡ τεκούσά σε.

A Magistrum, inquit ; ille enim ut essem, hic autem ut præclare institutus essem auctor fuit.

Idem cum mater Olympias ei aliquid gravius imperaret : Acerbam, o mater, inquit, pro novem mensium onere mercedem exigis.

Melesii. Qualia in parentes contuleris beneficia, talia in senectute a liberis exspecta.

Vivens parentes qui colit,
Futurus est gratus Deo vivus simulque mortuus.
Nec præmium ullum est liberis honestius,
Quam si probò nascantur et honesto patre,
Dignisque parentes afficiant honoribus.

(Euripidis.)

Solon interrogatus, cur nullas pœnas adversus eos qui patres verberassent constituisset : Quod nullos, inquit, tales existuros existimabam.

Generum nactus, filium invenit : at qui malum nactus est, perdidit et filiam.

Philonis. Parentibus par gratia reddi nullo modo potest : nam vicissim eos generare omnino non licet.

SERMO XII [al. CXXIX].

De patricidis et matricidis, et quæ eos secutura sint mala.

Exod. xxi. Qui patrem suum verberat, morte multetur.

Levit. xx. Qui patri aut matri maledicti, mortis supplicio afficiatur.

Deut. xxvii. Exsecrandus quisquis patrem aut matrem ignominia afficit : cunctus autem populus, Fiat, inquiet, fiat.

Filius rebellis misere peribit.

Prov. vi. Qui patrem suum dedecorat, et matrem suam repellit, ignominiosus et probrosus erit.

Lumen exstinguetur ejus, qui in 153 patrem et matrem maledicta congesserit, et oculorum ejus pupillæ tenebras aspicient.

Qui patrem aut matrem rejicit, et putat se non peccare, is est viri impii socius.

Filio inerudito et non castigato pater non lætabitur ; at prudens filius lætitia afficiet matrem.

Filius insipiens auctor est ut semper irascatur pater, et genitrix dolore afficiatur.

Eccli. iii. Qui patrem suum deserit, similis est summi Dei conviciatori ; et qui matrem ad iram provocat, Domino exsecrandus est.

Philonis. In patris ignominia non est gloriantium : sua enim cuique gloria ex patris honore est.

Liberi parentum rationem non habentes in utramque partem, tum Deo tum hominibus sunt odiosi.

SERMO XIII [al. CXXX].

De filio sapiente.

Prov. xv. Filius sapiens patrem afficit lætitia. Filius prudens afficit lætitia matrem.

Lætetur de te pater et mater, et quæ te peperit gaudeat.

Viri sapientiam amantis lætabitur pater.

Si sapiens fueris, fili, tibi ipsi eris sapiens et aliis: sin autem malus et indoctus, solus feres mala.

Propter filium sapientem animus paternus lætitia afficitur.

Juvenis probus, pauper et sapiens, antecellit regem seniore[m] et insipientem.

Eccli. xvi. Filius unus probus præstat mille impiis.

Liberi in vita honeste versantes suorum genitorum ignobilitatem tegunt.

Theologi. Unus est liberorum felicitatis terminus, nempe virtus, et si in rebus laudandis parentum similitudinem referant.

Liberorum virtus patri gloriæ est.

Philonia. Satis bene secundi sunt, qui bonitatis et probitatis sunt periti.

SERMO XIV [al. CXXXI].

De filio insipiente, improbo et inerudito.

Prov. Filio inerudito non lætabitur pater.

Filius insipiens patrem deridet suum.

Insipiens filius patrem ad iram commovet, et genitricem dolore afficit.

Mali liberi patrem execrantur, et matri non benedicunt.

Mali liberi elatis sunt oculis, et palpebras semper motitant.

Eccli. xii. Deducori est patri proles inerudita.

Vitiosorum liberorum hæreditas **154** peribit, et in posteritate eorum continuabitur probum.

Liberorum multitudinem inutilium ne concupiscas, nec liberis impiis lætandum tibi est. Præstat sine liberis a vita decedere, quam impios habere liberos.

Liberi insipientia et imperitia gloriantes cognitionis suæ contaminant nobilitatem.

SERMO XV [al. CXXXII].

De filia honesta et modesta.

Levit. xix. Filiam tuam ne profanato, nec scortari sinito, nec patieris esse scortationem in terra, ne compleatur iniquitate.

Eccli. xxvi. Si tibi sunt filia, corpora ipsarum servato, nec hilarem vultum tuum illis ostendito. Elocæ filiam, et rem magnam perfeceris; atque viro sagaci in matrimonium dato.

Ibid. xii. Filia patris occulta est vigilia, et sollicitudo de ipsa eripit somnum patri, ac in juventute quidem, ne deflorescat forma, et cum nupta est, ne fiat odiosa; in virginitate, ne vitietur, et in ædibus paternis prægnans fiat; et elocata viro, ne leges matrimonii violet.

Ibid. xxii. Prudens filia viro est vice hæreditatis.

Puella pudica etiam virum reverebitur.

I Tim. v. Volo igitur juniores nubere, liberos procreare, rem familiarem administrare, nullam adversario conviciandi occasionem præbere.

Epieteti. Filia patri aliena possessio est.

A Ἀνδρὲς φιλοῦντες σοφίαν εὐφραίνεται ὁ πατήρ. Ὅτι, ἐὰν σοφὸς γένη, σεαυτῷ σοφὸς ἔσθαι καὶ τῷ πλησίον· ἐὰν δὲ κακὸς ἀποθῇ, μόνος ἀντλήσεις τὰ κακά.

Ἐπὶ υἱῷ σοφῷ εὐφραίνεται ψυχὴ πατρὸς.

Ἀγαθὸς παῖς, τένης καὶ σοφός, ὅπῃ βασιλεὺς πρεσβύτερον καὶ ἄφρονα.

Κρεῖσσον εἰς υἱὸς δίκαιοι; ἢ χλιδοὶ υἱοὶ ἀσεβεῖς.

Τέκνα ἐν ἀγαθῇ ζωῇ τὴν ἀναστροφὴν ἔχοντα τῶν ἰδίων γεννητόρων κρύψουσι δυσγένειαν.

Εἰς εὐτεχνίαν ὁρὸς, ἀρετὴ, καὶ ἡ πρὸς τὸ κρεῖστον ὁμοίωσις.

B Τέκνων ἀρετὴ δόξα πατέρων.

Εὐπαιδὲς οἱ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἐπιστήμονες.

ΙΑΘΟΣ ΙΔ'.

Περὶ υἱοῦ ἄφρονος, καὶ πονηροῦ, καὶ ἀπαιδεύτου.

Οὐκ εὐφραίνεται πατήρ ἐπὶ υἱῷ ἀπαιδεύτῳ.

Υἱὸς ἄφρων μυχτηρίζει πατέρα αὐτοῦ.

Ὅργη πατρὶ υἱὸς ἄφρων, καὶ ὀδύνη τῇ τακούσῃ αὐτόν.

Ἐγγονοὶ κακὸν πατέρα καταρᾶται τὴν δὲ μητέρα οὐκ εὐλογεῖ.

Ἐγγονοὶ κακὸν ὀφθαλμοῦς ὀφθαλμοῦς ἔχει, τοῖς δὲ βλεφαρίσιν αὐτοῦ σπάζεται.

Αἰσχύνη πατρὸς ἐν γεννήματι ἀπαιδεύτῳ.

C Τέκνων ἀμαρτυρίων ἀπολείπει κληρονομία, καὶ μετὰ τοῦ σπέρματος αὐτῶν ἐνδελεχρεῖ θυγατέρα.

Μὴ ἐπιθυμήσης πλήθος τέκνων ἀχρήστων· μετὰ εὐφραίνου ἐπὶ υἱοῖς ἀσεβέσι. Κρεῖσσον ἀποθανεῖν ἀτεκνον, ἢ ἔχειν τέκνα ἀσεβεῖ.

Τέκνα ἐν καταφρονήσει καὶ ἀπαιδεύσει γαυριώματα συγγενεῖας ἐαυτῶν μολύνει εὐγένειαν.

ΛΟΓΟΣ ΙΕ'.

Περὶ θυγατρὸς σεμνῆς καὶ κοσμίης.

Οὐ βεβηλώσεις τὴν θυγατέρα σου ἐκπορνέουσι αὐτήν, καὶ οὐκ ἐκπορνέουσι ἡ γῆ, καὶ πλησθήσεται ἀνομίας.

Θυγατέρες, σοὶ εἰσι, πρόσχε τῷ σώματι αὐτῶν, καὶ μὴ ἡλάρωσθαι πρὸς αὐτάς τὸ πρόσωπόν σου.

D Ἐχθροὺς θυγατέρα, καὶ ἔσθαι τετελεσμένον ἔργον μέγα, καὶ ἄνθρωποι συνειτὶ δώρησαι αὐτήν.

Θυγάτηρ πατρὶ ἀπόκρυφος ἀγρυπνία, καὶ ἡ μέριμνα αὐτῆς ἀφιστᾷ ὕπνον· ἐν νεότητι, μὴ ποτε παρακμάσῃ· καὶ παρακμηκυῖα, μὴ ποτε μισθῇ· ἐν παρθενίᾳ, μὴ ποτε βεβηλωθῇ, καὶ ἐν τοῖς πατρικοῖς αὐτῆς ἔγκυνος γέννηται· καὶ μετὰ ἀνδρὸς οὐδὰ, μὴ ποτε παραθῇ.

Θυγάτηρ φρονίμη κληρονομῆσει ἄνδρα αὐτῆς.

Θυγάτηρ εὐσχήμων καὶ τὸν ἄνδρα ἐντραπήσεται, Βούλομαι οὖν νεωτέρας γαμεῖν, τεκνοποιεῖν, οὐκ οὐδεσποτεῖν, μηδεμίαν ἀφορμὴν διδόναι τῷ ἀντικείμενῳ λοιδόριας χάριν.

Θυγάτηρ ἀλλότριον κτῆμα ὑπάρχει τῷ πατρί.

Γαμβροῦ δὲ μὲν ἐπιτυχὸν εὖρεν υἱὸν, ὃ δὲ ἀποτο-
χὸν ἀπόλασε καὶ θυγατέρα.

ΛΟΓΟΣ ΙΓ'.

Περὶ θυγατρὸς ἀσέβητου καὶ ἀκόσμου.

Ἐπὶ θυγατρὶ ἀδιατρέπτῃ στερήσεων φυλακῇν,
μήποτε ποιῇ σε ἐπὶ γάρμα ἐχθρῶν.

Θυγάτηρ ἐπὶ ἐλαττώσει γίνεται.

Πατέρα καὶ ἀνδρα κατατιγύνει ἡ θρασύεια καὶ
ὅπως ἀμφοτέρων ἀτιμασθήσεται.

Θυγάτηρ ἀσέβητων ἀτιμίαν κατατρίβει.

ΛΟΓΟΣ ΙΖ'.

Περὶ γερόντων ἐν ἀρετῇ καὶ συνείσει κοσμου-
μένων.

Ἀπὸ προσώπου πολλοῦ ἐξαναστήσῃ, καὶ τιμή-
σεις πρόσωπον πρεσβυτέρου.

Ἐπαρώτρῃσιν τὸν πατέρα σου, καὶ ἀναγγελεῖ σοι,
τοὺς πρεσβυτέρους σου, καὶ ἱερούσι σοι.

Ἐλάλησαν οἱ πρεσβύτεροι πρὸς Ῥοβοάμ, λέ-
γοντές οἱ· Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἔση δουλος τῷ
λαῷ τούτῳ, καὶ δουλεύσεις αὐτοῖς, καὶ λαλήσεις
πρὸς αὐτοὺς λόγους ἀγαθοῦ· καὶ ἔσονται σοι δου-
λοι πάσαι· τὰς ἡμέρας. Καὶ ἔγκυττε πρὸς Ῥοβοάμ
τὴν βουλὴν τῶν πρεσβυτέρων.

Ἀσφαλῆς τῶν πρεσβυτέρων ἡ εἰσῆγησις, τῇ
πολλῇ τοῦ βίου καὶ τῶν πραγμάτων παύρᾳ βοηθυ-
μένη.

Ἐν πολλῷ χρόνῳ σοφία, ἐν δὲ μακρῷ βίῳ ἐπι-
στήμη.

Στέφανος καυχήσεως γῆρας, ἐν δὲ ὀδοῖ· δικαιο-
σύνης εὐρίσκεται.

Δόξα πρεσβυτέρων πολιὰ.

Στέφανος γερόντων τέχνα τέχνων.

Πολιά ἐστὶ φρόνησις ἀνθρώποις, καὶ ἡλικία γη-
ρας βίᾳ· ἀκηλίδωτος.

Γῆρας· λεόντων κρείσσον ἀκμαίων νεδρῶν.

Ἐν πλῆθει πρεσβυτέρων στήθι· καὶ εἰ τις σοφός,
προσκολλήθητι αὐτῷ.

Μὴ ἀστέχει διηγῆματος γερόντων· καὶ γὰρ αὐτοὶ
ἔμαθον παρὰ τῶν πατέρων αὐτῶν.

Μὴ ἀτιμάσῃς ἀνδρα ἐν γῆρᾳ αὐτοῦ, καὶ γὰρ καὶ
ἐξ ἡμῶν γηράσκουσιν.

Στέφανος γερόντων πολυπειρία, καὶ τὸ καύχημα
αὐτῶν φόβος Κυρίου.

Ὡς ὥραϊον πολιὰς· χρίσις, καὶ πρεσβυτέρους
ἐπιγυνώσκει βουλὴν! Ὡς ὥραϊα γερόντων σοφία καὶ
θεοδοξαμένοις διανοήματα βουλῆς!

Ὅτε ἦς νεώτερος, ἐζώννυσες σεαυτὸν· ὅταν δὲ
γηράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου, καὶ ἄλλος σε
ζώσει.

Πάν το ἀρχαιότητι διαφέρειν αἰδέσιμον.

Πλέον τῷ ὄντι τῆς ἐπὶ θριβὶ λευκότητος εἰς
πρεσβυτέρους ἀπασι τὸ ἐν φρονήσει πρεσβυτε-
ρικόν.

Διαφέρει τοῦ νηπίου καὶ ἡλικίαν οὐδὲν ὁ ταῖς
φρεσὶ νηπιόων.

*Solonis. Generum nactus, filium invenit: nactus
autem malum generum, filium etiam perdidit.*

SERMO XVI [al. CXXXIII].

De filia minime honesta et immodesta.

*Eccli. XLII. Filiae iniquitatis pone custodem, re
gaudio afficiās inimicos tuos.*

*Filia (alias additur satua) minoris venit te li-
manda.*

*Ibid. Audax et impudens patrem et virum dede-
corat, et ab utroque vituperabitur.*

Ibid. xxi. Filia sine verecundia infamiam delebit.

SERMO XVII [al. CLIII].

De senibus viriute et prudentia ornatis.

*Lev. xix. Cano assurgendum est, et seniori ho-
nor habendus est.*

*Deut. Interroga patrem tuum, et annuntiabit
seniores tuos, et dicent tibi.*

*II Reg. II; II Paral. x. Locuti sunt ad Ro-
boam seniores in hunc modum: Si hodierno die
fueris servus populi huius, eique servieris, et bo-
nis et humanitatis plenis verbis locutus fueris, illi
futuri sunt in perpetuum servi tui. Sed 155 Ro-
boam consilium seniorum non est secutus.*

*Scholion. Tuta est seniorum doctrina, et con-
siliū longo vita et rerum usu adjutum et arma-
tum.*

*Job xii. In diuturnitate temporis sapientia, at
in longa vita scientia est.*

*Prov. xvi. Glorificationis corona senectus, quæ in
viis iustitiæ reperitur.*

Gloria senum cani sunt.

Corona senum liberi liberorum.

*Sap. iv. Canities est prudentia hominibus; et
senilis ætas, vita nulla labe contaminata.*

*Hippothontis. Leonis senectus præstantior est
hinnulorum juvena.*

*Sirach. Multitudini senum acquiesce, ac ei qui
sapiens est agglutinare.*

*Ne repudiato narrationes majorum natu; nam
illi a patribus suis didicerunt.*

*Noli contemnere quemquam in senectute; etenim
ex vobis etiam sunt qui futuri sint senes.*

*Corona senum magnus rerum usus, et gloriæ
Cipsorum Dei metus.*

*Quam decorum est cæditæi iudicium, et maioribus
natu nosse consilia! Quam pulchra est senum sa-
pientia, et ætate evectos quam decet consiliorum
intelligentia!*

*Joan. xxi. Cum juvenis esses, cingebas te ipse;
cum autem senueris, extends manus tuas, et alius
te cinget.*

*S. Basilii. Quidquid vetustate excellit venera-
bile est.*

*Senilis animi habitus et matura prudentia re-
vera præstantior vel capillorum canitiæ, quæ in
omnibus ætate provecitis reperitur.*

*Nihil interest inter ætate puerum et senem qui
mente pueros imitatur.*

Theologi. Melior est canities cum prudentia conjuncta, quam juvenus inerudita.

Magnum usum rerum et experientiam tempore collegimus, ex qua nascitur sapientia.

Non decent senes puerilia ludicra.

S. Chrysost. et **Sap. iv.** Canities non capilli albi, sed animi virtus.

Nec juvenem criminare, neque senem lauda; neque enim in ætatis, sed in animi differentia virtus et vitium consistit.

Non ætatum differentiam novit universitatis Deus; sed pietatem solam et rerum divinarum studium a nobis requirit: quod si hæc in juvene repperit, multis hunc anteposit senibus.

Senectus et paupertas duo sunt curatu difficilia.

Philonis. 156 Vere senex non ex temporis longinquitate, sed ex laudabili et perfecta vita spectatur.

Juvenili vitæ quæ in rerum actione versatur, senilis succedit præstantissima et sacratissima, eaque in rerum contemplatione cernitur, cui quasi gubernatori a se misso Deus gubernacula in manus tradidit, tanquam idoneo qui possit terrena gubernacula tenere; nam sine contemplatione et scientia nihil in rebus agendis honestum est.

Evagrii. Tum florescit animus ad scientiam percipiendam, cum robur corporis diuturnitate temporis marcescit.

Nili. Capillus albus factus animam hinc abituram testatur et clamat.

Symeon. Neque cuivis seni filendum est, neque quisvis omnino juvenis repudiandus. Fieri enim potest, ut opinor, ut et juvenis temperans sit, et senectus sæpe officium negligat.

Plutarch. Hiems tegumentum, senectus doloris vacillatorem requirit.

Solon. Solon senectutem portum malorum esse dicebat, quod ad eam omnia confugiant.

Phavorini. Qui sibi voluptatem reprimit, sapiens, qui repressione non indiget, beatus est: senectus ad utrumque (vel in senectute est utrumque). (Desunt quædam.)

SERMO XVIII.

De senibus inhonestis et imprudentibus.

Eccli. xxv. Senem adulterum intellectu carentem ex animo odi.

I Cor. xiv. Fratres, ne sitis puerili mente, sed viliis pueros imitamini, at mente perfecti estote.

Hebr. v. Tardi facti estis ad audiendum. Etenim qui propter diuturnitatem temporis debuistis esse magistri, rursus doctore egetis, qui vos doceat quæ sint divinatorum oraculorum principia et elementa, talesque estis qui lacte egeatis, non etiam solido cibo: quisquis autem lacte utitur justitiæ rationis imperitus est, quod puer sit. Solidus vero cibus est perfectorum qui per habitum sensus habent exercitatos ad discernendum mala a bonis.

A Κρείσσον πολὺ μετὰ φρονήσεως ἀπαιδεύτου νεότητος.

Πολλὴν ἐμπειρίαν τῷ χρόνῳ συνελέξαμεν, ἐξ ἧς σοφία γίνεται.

Οὐχ ὠρατὸν γῆρα παίδων ἀδύρματα.

Πολὺ οὐ τρίχες λευκαί, ἀλλὰ ψυχῆς ἀρετὴ.

Μὴ τὸν νέον διάβαλλε, μηδὲ τὸν γεγενηκότα ἐπαινεῖς· οὐτε γὰρ ἐν τῇ διαφορᾷ τῆς ἡλικίας ἀρετὴ καὶ κακία, ἀλλ' ἐν τῇ διαφορᾷ τῆς γνώμης.

Οὐκ οἶδεν ἡλικίας διαφορὰν ὁ τῶν ὄλων θεός· ἀλλ' εὐσέβειαν μόνην καὶ φιλοθεῖαν ζητεῖ, καὶ εὖρρη ταύτην ἐν νείῳ, πολλῶν τοῦτο προτίθησι προσκυτέρων.

Γῆρας καὶ πενία δύο πράγματα δυσθεράπευτα.

B Ὁ ἀληθεῖς προσκυτέρος οὐκ ἐν μήκει χρόνου, ἀλλ' ἐν ἐπαινετῷ καὶ τελείῳ βίῳ θεωρεῖται.

Μετὰ τὸν ἐν νεότητι πρακτικὸν βίον ὁ ἐν γῆρᾳ θεωρητικὸς βίος ἀριστος καὶ ιερώτατος· ὃν οἱ κυβερνήτην παραπέμψας ὁ θεός, ἐνεχειρίσας τοὺς οὐλακας, ὡς ἱκανὸν πηδαλιουχεῖν τὰ ἐπιγεία· χωρὶς γὰρ θεωρίας ἐπιστημονικῆς οὐδὲν τῶν πραττομένων καλόν.

Ἀνθεὶ πρὸς ἐπιστήμην ψυχῇ, ὅποτε ἐκ τοῦ σώματος, ἀκμαὶ χρόνου μήκει μαραινόμεναι.

Θρῖξ λελευκασμένη τὴν ἐντεῦθεν τῆς ψυχῆς ἀπο-
C δημίαν βοᾷ καὶ διαμαρτύρεται.

Οὐτε πάνυ γῆρα θαρραῖν, οὐτε νεότητα χρῆ παντάπασιν ἀποδοκιμάζειν. Ἐνὶ γὰρ, οἶμαι, καὶ σωφρονεῖν τὴν νεότητα, καὶ γῆρας πολλὰκις πού τοῦ καθήκοντος ἀμελεῖν.

Ὁ μὲν χειμὼν σκίπης, τὸ δὲ γῆρας ἀλυσίας δεῖται.

Σόλων τὸ γῆρας ἐλεγεν ὄρμον εἶναι κακῶν, εἰς αὐτὸν γοῦν πάντα καταφεύγει.

Ἡδονῆς ὁ μὲν εἰργόμενος σοφός· ὁ δὲ μὴ δούλων· μακάριος· τὸ δὲ γῆρας πρὸς ἀμφοτέρω.

ΛΟΓΟΣ ΙΗ΄.

D Περὶ γερόντων ἐν ἀνοίᾳ καὶ κακίᾳ βιούντων.

Ἐμίσησεν ἡ ψυχὴ μου γέροντα μοιχόν, ἐλαττούμενον συνέσιν.

Ἀδελφοί, μὴ παῖδιά γίνεσθε ταῖς φρεσίν, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιέεσθε, ταῖς δὲ φρεσὶ τέλειοι γίνεσθε. Νεοθροὶ γεγόνατε ταῖς ἀκοαῖς. Καὶ γὰρ ὀφείλοντες εἶναι διδάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον, πάλιν χρεῖαν ἔχετε τοῦ διδάσκεισθαι ὑμᾶς, τίνα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ, καὶ γεγόνατε χρεῖαν ἔχοντες γάλακτος, καὶ οὐ στερεᾶς τροφῆς· πᾶς γὰρ ὁ μετέχων γάλακτος ἀπείρος λόγου δικαιοσύνης· νήπιος γὰρ ἐστὶ. Τελείων δὲ ἡ στερεὰ τροφή, τῶν διὰ τὴν ἔξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἔχόντων πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ.

Διαφέρει τοῦ νηπίου καθ' ἡλικίαν οὐδὲν ὁ ταῖς Α φρεσὶ νηπιόδων.

Οἷδά τινας ἐν νεότητι πρὸς τὰ τῆς σαρκὸς πάθη κατωλισθῆσαντας, καὶ μέχρι πολιᾶς αὐτῆς διὰ συνήθειαν τοῦ κακοῦ ταῖς ἀμαρτίαις παραμεινάντας.

Αἰσχρὸν τὴν μὲν ἡλικίαν παραχμέσαι, μὴ παρακράται δὲ τὴν ἀσέλγειαν.

Παιδεύεται τι καὶ πολιᾶ, καὶ οὐ παντὶ ἐθ' γῆρας, ὥς ἔοικιν, εἰς σύνεσιν ἀξιόπιστον.

Ὅταν οὖν καὶ γέρων τὰ νεότητος νοσῇ, ὑπερβολὴ κακίας ἐστὶ· καὶ οὐδὲ ἐν νεότητι οὗτος ἀπολογίαν ἔχει· οὐ γὰρ δυνατός λέγειν· Ἀμαρτίας νεότητός μου καὶ ἀγνοίας μου μὴ μνησθῇ. Μὴ τοίνυν διὰ τῶν ἐν γῆρα γινόμενων ἀποστερήσης σεαυτὸν καὶ τῆς τῶν ἐπὶ νεότητι ἀμαρτημάτων συγγνώμης.

Τοὺς αἰῶνα πολὺν τρέψαντας ἐν τῇ μετὰ σώματος ζωῇ διχα καλοκαγαθίας, πολυχρόνιους παῖδας λεκτέον, μαθήματα πολιᾶς ἀξια μηδέποτε παιδεύθιντας.

Μέχρι τίνος ἡμεῖς οἱ γέροντες εἰ παῖδες ἴσμεν, τὰ μὲν σώματα χρόνου μήκει παλαιοί, τὰς δὲ ψυχὰς ὅπ' ἀναισθησίας κομιδῇ νήπιοι;

Γέρων ἀνόητος, ὥσπερ τρέφων παλαιοί, εἰς οὐδὲν ἔστιν εὐθετος.

Διογένης ἰδὼν γραῦν καλλωπιζομένην, εἶπεν· Εἰ μὲν πρὸς τοὺς ζῶντας, πεπλάνησαι· εἰ δὲ πρὸς τοὺς νεκροὺς, μὴ βράδυνε.

Ἔστι που σύνεσις νέων, καὶ γερόντων ἀσυνεσία· χρόνος γὰρ οὐ διδάσκει φρόνησιν, ἀλλὰ φύσις καὶ ὁρῆς διαίτα.

ΛΟΓΟΣ ΙΘ'.

Περὶ νέων παιδείας καὶ συνήσεως κοσμουμένων.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς υἱοῦ Ναυῆ νέος οὐκ ἐξέπορεύετο ἐκ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου.

Καὶ γε, νεώτερος ὁμῶν ὢν, οὐκ εἰμὶ ἀσυνετώτερος ὁμῶν. Νεώτερος μὲν εἰμι τῷ χρόνῳ, ὁμῆς δὲ ὅτε πρεσβύτερος· διὸ ἡσύχασα, φοβηθεὶς ἀναγγεῖλαι ὑμῖν τὴν ἐκ τούτου ἐπιστήμην. Εἶπα δὲ, ὅτι οὐχ ὁ χρόνος ἐστὶν ὁ λαλῶν· ἐν πολλοῖς δὲ ἔτεσιν οὐκ ὀφθαί σοφίαν· ἀλλὰ πνεῦμά ἐστιν ἐν βροτοῖς, πνοὴ δὲ Παντοκράτορος ἐστὶν ἡ διδάσκουσα με. Οὐ γὰρ οἱ πολυχρόνιοι εἰσι σοφοί, οὐδὲ οἱ γέροντες οἶδασιν κρίμα.

Ἐν τίνι κατορθώσει νεώτερος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ; Ἐν τῷ φυλάττειν τοὺς λόγους σου.

Κόσμος· νεανίας σοφία.

Εὐφραίνου, νεανίσκα, ἐν ἡμέραις νεότητός σου, καὶ ἀγαθυνάτω σε ἡ καρδία σου· καὶ περιπάτει ἐν ὁδοῖς καρδίας σου ἀμωμος, καὶ ἐν ὁράσει ὀφθαλμῶν σου καὶ γνῶθι ὅτι ἐπὶ παντὶ τούτοις ἀξί· σε ὁ Θεὸς εἰς κρίσιν.

Εἶπον οἱ πρεσβύτεροι πρὸς Δανιήλ· Δεῦρο κάθισον ἐν μέσῳ ἡμῶν, καὶ ἀπάγγειλον ἡμῖν, ὅτι σοι ἔδωκεν ὁ Θεὸς τὸ πρεσβυτέριον.

Τέκνον, ἐν νεότητί σου ἐπιλέξαι παιδείαν, καὶ

S. Basilii. Nihil interest inter ætatem puerilem et mentem pueros imitantem.

Novi quosdam qui cum in juventute in carnis vitia prolapsi essent, in eis propter consuetudinem ad canos usque perseverarunt.

Theologi. Torpe est ætatis vigorem deferuisse, liddinem autem non deferuisse.

S. Chrysost. Discit aliquid etiam canities, nec eujusvis senectus prudentiæ satis nacta esse videri debet.

157 S. Chrysost. Ergo cum senex hisdem quibus juvenis morbis laborat, maximum vitium est, ac ne de juventute quidem excusationem habet, neque enim illa potest dicere: Peccata juventutis meæ et ignoraciones meas ne memineris. Vide igitur ne propter senilia facta juvenilium peccatorum venia te prives.

Philonis. Qui multum ævi in vita corporis contriverint sine ulla virtute et probitate, eos longi temporis pueros appellare licet, ut qui nullis disciplinis eruditi sint senectute dignis.

Quousque tandem nos senes adhuc pueri erimus, corporibus quidem propter temporis longinquitatem veteres, animis autem propter ignorantiam et hebetudinem admodum pueri?

Plutarchi. Senex stultus, quemadmodum lacerna vetusta, nulli rei est aptus.

Diogenes. Diogenes, anum comptam conspicatus, Si, inquit, ad vivos, falsa es; sin ad mortuos, ne cunctare.

Philemonis. Reperiuntur aliquando juvenes sagaces, et senes hebetes; tempus enim prudentiam non docet, sed natura et recta institutio.

SERMO XIX [a'. CLI].

De juvenibus eruditione et prudentia ornatis.

Num. xxvii; Eccli. xlvi. Jesus, Nave filius, juvenis cum esset, non egrediebatur de testimonii tabernaculo.

Job xxxii. Etsi vobis sum junior, non tamen hebetior. Junior sum tempore, vos autem seniores; itaque me continui, veritus vobis explicare quæ sciebam. Illud autem cogitabam, tempus non loqui solere, atque non in multis annis sciri sapientiam, sed esse spiritum in mortalibus, aspirationemque Omnipotentis esse quæ me doceat; neque enim longævi qui sunt, iidem sapientes sunt, nec senes dijudicandi rationem norunt.

Qua in re adolescentiores vitæ institutum emendabunt? Si tuis sermonibus parebunt.

Adolescentium ornatus sapientia est.

Solomon. Eccles. ii. Dum juvenis es, lætare, et animo tuo obsequere, instituta cordis tui sine cuiusque reprehensione, et quæ viderint oculi tui, sequere. Sed illud scito fore, ut de his omnibus Deus te in judicium vocet suum.

Dan. xiii. Dixērunt seniores Danieli: Age, conside in medio nostrum, ac declara nobis quantum tibi senilem prudentiam largitus sit Deus.

Sirach vi. Fili, in ætate juvenili collige eruditio-

nem, et quasi arana et serens ad eam accede, illiusque optimos fructus **158** exspectato.

Fili, florem ætatis tuæ iutum conserva.

Ignatii; Theophori (1). Samuel cum adhuc parvus esset, videns est vocatus ac in prophetarum numerum cooptatus. Daniel adhuc juvenis consenes quosdam judicio damnavit, eosque non seniores, sed perditelibidinosos esse demonstravit. Jeremias cum juventutis causa eam quam Deus ei tradebat, prophetandi provinciam recusaret, a Deo illa audit: Te juniorem esse ne dicito; ad quoscunque enim te misero, proficisceris. Salomon autem ille sapiens cum duodecim haberet annos, magnam questionem de ignoratione mulierum non agnoscentium suos liberos dijudicavit. David propheta simul et rex adolescentulus adhuc a Samuele ad futurum regnum ungitur.

I Petr. Juniores, subjecti estote senioribus.

S. Basilii. Non enim ætate juvenis, sed qui animo imperfecto est junior dicitur.

Theologi. Si quis juvenis est, adversus cupiditates et perturbaciones fortis sit, tantumque ex ipsa juventute capiat utilitatis, ut juniorum perturbationibus non serviat, sed senilem prudentiam in vigenti corpore exerceat, et id erit gratia dignum majore, quam qui in Olympiis coronantur.

Optimum est juvenem vel ante tempus temperantem esse.

Juvenis es, sta contra motus animi perturbatos; cum baptismatis auxilio in Dei aciem fac adnumereris; contra Goliath gere te fortiter; assumemille aut decem millia: ad hunc modum fructum percipito juventæ.

Plutarchi. Plutarchus juvenes hortabatur ut hæc tria habere curarent: in animo temperantiam, in lingua silentium, in ore autem pudorem.

SERMO XX [*al.* CLII].

De juvenibus in imprudentia et ignoratione vitam degentibus.

III Reg. xii. Deliberavit Roboam cum adolescentulis æqualibus suis, qui circumstantabant illum: Quid, inquit, mihi consulitis, ut respondeam huic populo, et illis qui hac oratione apud me nentur: Jugum quod pater tuus nobis imposuit, levius facito? Illi respondent: His verbis, inquit isti, populo respondebis: Parvas mea lumbo patris mei crassior est; et nunc pater meus gravi jugo vobis imperavit, ego gravius imponam vobis; pater meus flagellis vos castigavit, ego vos scorpionibus castigabo.

Scholium. Audaci atque superbo consilio juvenum **159** dum paret Roboam, subjectos ad defriendum et rebellandum præparavit.

Prov. xxii. Stultitia appensa est cordi juvenum, virga autem et castigatio sunt procul ab eis.

Eccle. ii. Juventus et iniquitas nihil aliud sunt quam vanitas.

(1) *Ir epist. ad Magnesianos.*

A ὧς ἀροτρῶν καὶ σπείρων πρόσθε αὐτῇ· καὶ ἀνάμενε τοὺς ἀγαθοὺς καρποὺς αὐτῆς.

Τέκνον, ἀκμήν ηλικίας σου συντήρησον ἀσφαλῆ.

Ὁ Σαμουὴλ, παιδάριον ὢν, ὁ βλέπων ἐκλήθη, καὶ τῷ χορῷ τῶν προφητῶν ἐγκατελήθη. Δανιὴλ νῆς ὢν, ἐκρίναν ἐμογέροντάς τινας, δείξας ἐξώλεις αὐτοὺς καὶ οὐ πρεσβυτέρους εἶναι. Ἰερემίας διὰ τὸ νῆον παραιτούμενος τὴν ἐγχειρίζομένην αὐτῷ πρὸς τοῦ Θεοῦ προφητείαν, ἀκούει· ἰ. Μὴ λέγῃς, Νεώτερός εἰμι· δίδω πρὸς πάντας οὓς εἰν ἐξαποστάσεις, παύσῃ. ἡ Σολομῶν δὲ ὁ σοφὸς, διακατέτα τυγχάνων ἐτῶν, συνῆκε τὸ μέγα τῆς ἀγνοίας τῶν γυναικῶν ἐπὶ τοῖς σφετέρους τέκνοις ζήτημα. Δαυὶδ, ὁ προφήτης ὁμοῦ καὶ βασιλεὺς, μετρίκιον χρίσται ὑπὸ Σαμουὴλ εἰς βασιλείαν.

Νεώτεροι, ὑποτάγῃτε πρεσβυτέροις.

Οὗ γὰρ τὴν ηλικίαν νέος, ἀλλ' ἡ τὴν ψυχὴν ἀνήλῃ, νεώτερος λέγεται.

Νέος τίς ἐστι; κατὰ τῶν παθῶν ἀνδρίζεσθαι, καὶ τοσοῦτον ἀπολαύειν τῆς νεότητος, τὸ μὴ νεωτέρων παθεῖν, ἀλλὰ πρεσβυτικὴν φρόνησιν ἐν ἀκμαίῳ τῷ σώματι ἐξασκίειν, καὶ χάρις ἐστὶ τῇ νῆι πλέον ἢ ἐν Ὀλυμπίοις στεφανούμενοι.

Κράτιστον τὸν νέον καὶ πρὸ ὥρας σωφρονεῖν.

Νέος εἰ; στήθι κατὰ τῶν παθῶν· μετὰ τῆς τοῦ βαπτίσματος συμμαχίας εἰς Θεοῦ παράταξιν ἀριθμηθῇ· ἀρίστευσον κατὰ τοῦ Γολιάθ· λάβε τὰς χιλιάδας, ἢ τὰς μυριάδας. Οὕτω τῆς ηλικίας ἀπώλυσον.

Πλούταρχος παρεκάλειτο τοὺς νέους, τρία ταῦτα ἔχειν· ἐπὶ μὲν τῆς γνώμης σωφρονεῖν, ἐπὶ δὲ τῆς γλώσσης σιγῇ, ἐπὶ δὲ τοῦ προσώπου αἰδῶ.

ΛΟΓΟΣ Κ'.

Περὶ νέων ἐν ἀρροσότητι καὶ ἀγνοίᾳ ζῶντων.

Συνεβούλευσαντο Ῥοβοὰμ μετὰ τῶν παιδάριων τῶν ἐκτραφέντων μετ' αὐτοῦ, τῶν παρεστηκότων πρὸ προσώπου αὐτοῦ, ἐπὶ εἶπεν αὐτοῖς· Τί ὁμῶς συμβουλευέστέ μοι; καὶ ἀποκριθὼν τῷ λαῷ τούτῳ καὶ τοῖς λαλοῦσι πρὸς με· Κούφισον ἀπὸ τοῦ κλεῖου, οὐ ἔδωκεν ὁ πατὴρ σου ἐφ' ἡμᾶς. Καὶ ἐλάλησεν πρὸς αὐτὸν λέγοντας· Τάδε λαλήσεις τῷ λαῷ τούτῳ· Ἡ μικρότης μου παχύτερα τῆς σφύρας τοῦ πατρὸς μου ἐστὶ· καὶ νῦν ὁ πατὴρ μου ἐπέτασεν ὄρνεν ἐν κλεῖφ βαρεῖ, καὶ γὰρ προσθήσω ἐπὶ τὸν κλεῖον ὄρνεν. Ὁ πατὴρ μου ἐπαύειν ὁμᾶς ἐν μάστιγι, καὶ γὰρ παιδεύω ὁμᾶς ἐν σκορπίοις.

Τῇ θρασεὶ καὶ ὑπερηφάνῳ συμβουλία τῶν νέων πισθεῖς Ῥοβοὰμ, ἀφηνιάσαι τῆς βασιλείας; παρεκάλει τοὺς ὑπάρχοντες.

Ἀνὴρ ἐξήπται καρδίᾳ νέου· ῥάβδος δὲ καὶ πείρα μακρὰν ἀπ' αὐτοῦ.

Ἡ νεότης καὶ ἡ ἀνομία ματαιαίτης.

φύσει ἀρρώστημα τοῦτο νόσος, κοινώσῃ τὴν γνώμην· ἔχειν ἤδη νομίζουσι τὰ ἐπιπρόσθια· ὅταν γὰρ ποτε ἡσυχίας λάβωσιν, ἢ ἐρημίας νυκτερινῆς, ἀναπλάττουσιν αὐτοὺς φαντασίας ἀνυποστάτους, τῇ εὐκολίᾳ τῆς νόσους ἐπὶ πάντα φερόμενοι, ὑποτιθέμενοι περιφανείας βίου, γάμους λαμπροῦς, εὐπαιδείαν, γῆρας βαθὺ, τὰς παρὰ πάντων τιμὰς· εἴτα μεθ' αὐτῶν στήναι τοῖς λογισμοῖς θυνάμενοι, ὑποφυσῶνται, καὶ ὑπὸ τῆς ἀνοίας ἀπολαύειν δοκοῦσι τῶν ἐπιπρόσθιων, ὡς ἤδη παρόντων, καὶ ἐν ποσὶ καίμενων αὐτοῖς.

Κοῦπον ἡ νεότης, καὶ εὐκίνητος πρὸς τὰ φαῦλα, ἐπιθυμίας δυσκράδετος, ὄργαι θηριώδεις, προπύταιαι, ὕβρις, ὑπερηφάνεια, καὶ φυσιώσεις, σύντροφον τῇ νεότητι πάθος, φθόνοι πρὸς τὸ ὑπερέχον, ὀφθαλμοὶ πρὸς τὸ οὐκ οἶον· μυρίων κακῶν ἐσθλὴ συνάγειται τῇ νεότητι· ὧν πάντων ἀνάγκη ἀκολουθεῖν τοῖς ἀρχαίοις, διότι τὰ τῶν ἀρχόντων κακὰ συμφορὰ τοῖς ἀρχομένοις γίνεται.

propterea quod magistratum vitis subjectis importent calamitatem.

Εὐρίπιστος ἡ νεότης, καὶ βλάβος ταῖς κακὰς τῶν ἐπιπρόσθιων μεταπειρῶμενος. Εἰ δὲ καὶ ἐξουσίας ὑπερβῇ προσέη, μείζων μὲν ἡ κοινότης, εἰ μείζονα δὲ ἀνοίας καὶ πτώσει, ὡς τὰ πολλὰ προχωρεῖ.

Εὐρίπιστος ἡ νεότης, καὶ πρὸς κακίαν ἐξορροπία· διαφοροῖς γὰρ παθημάτων περιχύζεται κύμασι. Δείτται τοίνυν τοῦ ποδηγούτου, καὶ πρὸς τοὺς λιμένας διεσπύοντος.

Τί σαρκοῦς εὐπαθοῦς καὶ νεότητος παρρησιόμοις ἀπρονέστερον;

Νεότης βράσματα χρόνου.

Πρὸς θυμὸν καὶ πρὸς ἐπιθυμίας εὐεμπύκτος μᾶλλον ἐστὶν ὁ νέος· διὸ καὶ πλείονος δεῖται τῆς φυλακῆς, σφοδρτέρου τοῦ χαλινοῦ, ἀσφαλεστέρου τοῦ τοιχοῦ καὶ τοῦ κλωδύματος.

Ἡ πολλὰ τότε ἐστὶν αἰδέσιμος, ὅταν τὰ τῆς πολιτῆς πράττῃ· ὅταν δὲ νεωτερίζῃ τὰ τῶν νέων, καταγλαστοτέρα ἐσται.

Ἐπὶ πάντες ὡς ἐπὶ πολλὰ πράγματος ἐπισφαλῆς σύμβουλος ἡ νεότης, καὶ οὐκ ἂν τις εὖροι κατορθωθῆναι τὴν βλάβος τῶν σπουδῆς ἀξίων, ὃ μὴ καὶ πολλὰ συμπαρελήφθη πρὸς κοινωνίαν τοῦ σέξματος.

Νεότης μετ' ἐξουσίας αὐτοκρατοῦς ὁρμαῖς ἀκαθάρτος, χρωμένη, κακὸν δύσμαχον γίνεται.

Νεότης ποιεῖν οὐκ ἐθέλουσα, πρὸς τὸ γῆρας κακοπραγεῖ.

ΛΟΓΟΣ ΚΑ'.

Περὶ δεσποτῶν χρηστῶν.

Εἰ ἐπαύλιστα χρίμα θεράποντός μου ἢ θεραπεῖν κρινόμενων αὐτῶν παρ' ἐμοί· πότερον οὐχ ὧς ἐγὼ ἐγενόμην ἐν γαστρὶ, καὶ ἐκείνοι γεγόνασιν; Γεγόναμεν δὲ ἐν τῇ αὐτῇ κοιλίᾳ. Εἰ δὲ καὶ πολλὰς εἰπον αὐθιγαῖναι μου· τίς ἂν ἐγὼ ἡμῖν τῶν σαρκῶν αὐτοῦ ἐμπλησθῆναι; λίαν μου χρηστοῦ αὐταῖς ἐντος.

S. Basilii. Juventutis naturale vitium hoc est, ut propter levitatem consilii ea se habere jam arbitrentur quae spe concupierunt; cum enim quiescunt, aut noctu soli sunt, fingunt sibi visa quae nusquam sunt, facilitate ingenii per omnia cogitationem circumferentes, splendidas sibi vitae condiciones proponunt, magnificas nuptias, liberorum felicem procreationem, senectutem longam, ac honores sibi ab omnibus deferendos: deinde cum nusquam cogitatione consistere possint, inflantur, ac praestituta sperant se frui putant, tanquam praesentibus et ante pedes posit.

Juventus est levis et ad improbitatem proclivis; cupiditas effrenata, belluarum ira, temeritas, injuria, superbia, et inflationes, magnique spiritus, congenita et coacta mala juventutis haec sunt: invidiae adversus rem excellentem, suspiciones de familiaribus. Denique malorum tanquam examen juventuti connexum et copulatum est, quorum omnium fructum necesse est in subjectos redundare.

Juventute nihil mobilis, et facile vana spe effertur: quod si potestatem summam adipiscantur, tum levitas major sit, tum in majorem stultitiam et ruinam fere progreditur.

Mobilissima juvenis, et ad vitia propensa: diversis enim perturbationum fluctibus agitur. Eget igitur ductore, qui ad portum recta deducat.

Theologi. Quid insipientius corpore bene constituto ac deliciis affluente? aut juventute errante et nullis carnis sedibus consistente?

Juventus temporis est æstus.

S. Chrysost. Ira et cupiditatibus facilius juvenes ducuntur et vincuntur: quare majorem quamdam custodiam requirunt, ac frenum durius, parietes et claustra tutiora.

Canes tum demum venerabiles existunt cum quae canis digna sunt, sunt: cum autem juveniliter se gerunt senes, majore risu quam juvenes digni erunt.

Greg. Nyss. In omni fere negotio periculosus aetate adolescentium consilia, nec facile reperias qui aliquid recte gesserint rerum magnarum, quibus canes non fuerint ad considerationis communem adhibiti.

Philonis. Juvenis summam potestatem adeptus, cupiditatibus utens effrenatis, malum sit inexpressibile.

Juvenis laborem recusans in senectute miser et calamitosus est.

SERMO XXI [a. CXVI].

De bonis et benigna dominis.

Job xxi. Si perversi iudicium servi aut servae, cum apud me litigarent, an non ut ego in utero fui, sic illi fuerunt? Fuimus autem in eodem utero. Sin autem saepe etiam dixerunt ancillae meae: Quis det nobis ut carnibus ejus expleamur? cum illis valde essem commodus et clemens.

Salomon. Vir bonus jumentorum suorum vitam miseratur. **A** Δίκαιο; οἰκτερεῖ ψυχὰς κτηνῶν αὐτοῦ.

Ne curiose quæras omnia quæ ab illis dicuntur : ne servum tuum audias tibi male precantem.

Eccli. xxi. Si est tibi verna, tanquam alter ipse sit, quia sanguine comparasti eum. Si tibi verna erit, eum diligit : si est tibi utilis et frugi, utere eo tanquam fratre ; quia anima tua illius opera egebit.

Coloss. iii. Eadem, domini, illis facite, positis minis, quod intelligatis Dominum vestrum et illorum in cælo esse.

Ephes. vi. Justos et æquabiles præbete vos, domini, servis vestris, non ignorantes vos etiam Dominum habere in cælo.

Theologi. Omnibus mansuetus esto, si fieri potest ; multo magis autem proximis.

Philonis. Servis male institutis et insipientibus utilis est dominus formidolosus ; nam illius indignationes dum metuunt, vel inviti metu corriguntur.

Qui dicuntur domini opinione tantum, non jure tales nominantur.

Nullus ex procreatis vere dominus est, etiamsi imperium suum in omnes terras ultimas protenderit, sed solus est non falso dux et Dominus qui generatus non est.

SERMO XXII [al. CXVII.]

De improbis dominis.

Exod. xxi. Si quis percusserit oculum servi sui aut servæ, atque etiam excæcaverit, pro oculo eos manumittet ; sin autem dentem excusserit vel servo vel servæ, pro dentibus eos libertate donabit.

Si quis servum aut servam suam virga percusserit, et sub manibus illius moriatur, multa multabitur. Quod si supervixerit unum aut duos dies, non multabitur ; pecunia enim illius est.

161 *Salomon. ii.* Qui non diligenter obit familiam suam, pro hereditate ventos possidebit.

Eccli. iv. Ne sis ut leo in domo tuâ, nec morosus in servos tuos, et subjectos tibi ne deprimito.

S. Basilii. Si male servum tuum tractaris, isque te relicto aufugerit, qua via quæres illum ?

Quem pater inique in servitutem redegit, ac servum tibi reliquit, dona eum libertate, et illi leviores feceris poenam, et tibi veram paraveris libertatem.

SERMO XXIII [al. CXVIII.]

De frugi servis.

Salomon. Iram viri prudens servus mitigat.

Servus intelligentia præditus dominis insipientibus dominabitur.

Servi sapientis prosperæ erunt actiones et instituta ejus recta.

Sapiens jucundus domino servus.

Εἰς πάντας τοὺς λόγους οὗς λαλήσουσι, μὴ θῆς καρδίαν σου, ὥπως μὴ ἀκούσης τοῦ δούλου σου κτι-
αρωμένου σε.

Εἰ ἔστι σοι οἰκέτης, ἔστω ὡς σύ, ὅτι αἵματι ἐκτίθω αὐτόν. Εἰ ἔστι σοι οἰκέτης, ἀγάπησον αὐτόν· καὶ εἰ ἔστι σοι χρήσιμος, ἀγα αὐτόν ὡς ἀδελφόν· ὅτι ἡ ψυχὴ σου ἐπιτεθῇ αὐτῷ.

Οἱ κύριοι, τὰ αὐτὰ ποιεῖτε πρὸς αὐτοὺς, ἀνιέντες τὴν ἀπειλήν, εἰδότες ὅτι καὶ ὑμῶν καὶ αὐτῶν Κύριός ἐστι ἐν οὐρανῷ.

Οἱ κύριοι, τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητά τοις δούλοις παρέχετε, εἰδότες ὅτι καὶ ὑμεῖς Κύριον ἔχετε ἐν οὐρανῷ.

B Πᾶσι μὲν ἰσθὶ χρηστὸς, εἰ τοῦτο σθένος· κλειῶ δὲ τοῖς ἑγγίστα.

Καὶ ἀναγώγους καὶ ἀφροσιν οἰκέταις φοβερὸς δι-
σπότης· ὡφελίμος. Τὰς γὰρ ἐπαναστάσεις αὐτοῦ δε-
διότας, ἀκοντες φόβῳ νοθεύονται.

Οἱ λεγόμενοι δεσποταὶ δόξῃ μόνον, οὐ πρὸς ἀλήθειαν ονομάζονται.

Κύριος γεννητὸς πρὸς ἀλήθειαν οὐδεὶς, καὶ ἀπὸ παράτων εἰς πέρατα τὴν ἡγεμονίαν ἀνάψεται· μένος δὲ ὁ ἀγέννητος ἀψευδὺς ἡγεμὼν.

ΛΟΓΟΣ ΚΒ΄.

Περὶ δεσποτῶν μοχθηρῶν.

Ἐάν τις πατάξῃ τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ οἰκέτου αὐτοῦ, **C** ἢ τὸν ὀφθαλμὸν τῆς θεραπαίνης αὐτοῦ, καὶ ἐκτι-
φλώσῃ, ἐλευθέρους ἐξαποστελεῖ αὐτοὺς· ἀντὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ αὐτῶν. Ἐάν δὲ τὸν ὀδόντα τοῦ οἰκέτου αὐτοῦ, ἢ τὸν ὀδόντα τῆς θεραπαίνης αὐτοῦ ἐκκόψῃ, ἐλευθέρους ἐξαποστελεῖ αὐτοὺς· ἀντὶ τοῦ ὀδόντος αὐτῶν.

Ἐάν τις πατάξῃ τὸν παῖδα αὐτοῦ ἢ τὴν παιδίαν αὐτοῦ ἐν ῥάβδῳ, καὶ ἀποθάνῃ ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτοῦ, δίκην ἐκδικηθήσεται· ἐάν δὲ διαβίωσῃ ἡμέραν μίαν ἢ δύο, οὐκ ἐκδικηθήσεται. Τὸ γὰρ ἀργύριον αὐτοῦ ἔστιν.

Ὁ μὴ συμπεριφερόμενος τῷ ἑαυτοῦ οἰκῷ κληρονομήσει ἀνέμους.

Μὴ ἰσθὶ ὡς λέων ἐν τῇ οἰκίᾳ σου, καὶ φαντασιακο-
πῶν ἐν τοῖς οἰκέταις σου, καὶ ταπεινῶν τοὺς ὀφει-
D λούς σου.

Ἐάν κακώσης τὸν παῖδά σου, καὶ ἀπάρας ἀποδῇ ἐν ποίᾳ ὁδῷ ζητήσεις αὐτόν ;

Ἀδίκους [f. ἀδίκως] καταδουλωσάμενος ὁ πατήρ ἀφῆκε σοι δούλον, ὃς αὐτῷ τὴν ἐλευθερίαν, κάσιον κουφοτέρην ποιήσεις τὴν βάσανον, καὶ σιαυτῷ τὴν ἀληθινὴν ἐλευθερίαν παρασκευάσεις.

ΛΟΓΟΣ ΚΓ΄.

Περὶ δούλων χρηστῶν.

Θυμὸν ἀνδρὸς· πρᾶθνην θεραπείαν φρόνιμος.

Οἰκέτης νοήμων κρατήσει δεσποτῶν ἀφρόνων.

Οἰκέτου σοφοῦ εὐδοοὶ ἔσονται πράξεις, καὶ κατ-
ευσθυθήσονται αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ.

Οἰκέτης σοφὸς ἡδὺς δεσπότης.

Οικείται σοφοὶ ἰδίῳ; δεσπότας δαυέουσιν.

Γλυκεὶς ὁ ὕπνος τοῦ δούλου, εἴτε ὀλίγον, εἴτε καὶ πολλὸν φάγεται.

Μὴ κακώσῃ; οἰκέτην ἐργαζόμενον ἐν ἀληθείᾳ.

Οἰκέτην συνετὸν ἀγαπάτω σου ἡ ψυχὴ, καὶ μὴ στερήσῃ; αὐτὸν ἐλευθερίας.

Οἰκέτῃ συνετῷ ἐλευθεροὶ ὑπουργήσουσιν.

Οἱ δούλοι, ἀγαπάτε τοὺς κατὰ σάρκα κυρίους ὑμῶν, μετὰ φόβου καὶ τρόμου, ἐν ἀπλότῃ καρδίᾳ ὑμῶν, φοβούμενοι τὸν Κύριον, καὶ μὴ κατ' ὀφθαλμοδουλείαν, ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ὡς δούλοι Χριστοῦ, ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐκ ψυχῆς, μετ' εὐνοίας, δουλεύοντες τῷ Κυρίῳ καὶ οὐκ ἀνθρώποις, εἰδότες ὅτι ἕκαστος ὁ ποιήσει ἀγαθόν, τοῦτο κομίζεται παρὰ Κυρίου, εἴτε δούλος, εἴτε ἐλεύθερος.

Οἱ δούλοι, ὑπακούετε τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις, μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλείαις, ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ἐν ἀπλότῃ καρδίᾳ, φοβούμενοι τὸν Κύριον· καὶ ὁ εἰς ποιῇτε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε, ὡς τῷ Κυρίῳ καὶ οὐκ ἀνθρώποις, εἰδότες ὅτι παρὰ Κυρίου λήψετε τὴν ἀντιδοσιν τῆς κληρονομίας ὑμῶν.

Οἱ οἰκέται, ὑποτασσόμενοι ἐν παντὶ φόβῳ τοῖς δεσπόταις, οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπιεικέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς. Τοῦτο γὰρ χάρις παρὰ Θεῷ, εἰ διὰ συνειδήσιν ἀγαθὴν ὑποφέρει τις λύπας πάσχων ἀδίκως. Πείον γὰρ κλέος, οἱ ἀμαρτάνοντες καὶ κολαφιζόμενοι, ὑπομένετε; Ἄλλ' οἱ ἀγαθοποιῶντες καὶ πάσχοντες, ὑπομένετε, τοῦτο χάρις παρὰ Θεῷ.

Οἱ δούλοι μὴ ἐράτωσαν ἀπὸ τοῦ κοινοῦ ἐλευθεροῦσθαι· ἀλλ' εἰς δόξαν Θεοῦ πλεον δουλεύετωσαν, ἵνα κρείττονος ἐλευθερίας ἀπὸ Θεοῦ τυχώσιν.

Οἱ δὲ οἰκέται, καὶ μέλιστα οἱ Θεοῦ,

Μὴ φευγέτωσαν εὐνοεῖν τοῖς δεσπόταις.

Ἐλεύθερον καὶ δούλον ὁ τρόπος; γράφει.

Καὶ Χριστὸς ὡφθῇ δούλος, ἀλλ' ἡλευθέρου.

Γλυκεῖα δούλων ἀκοαί; δεσποτικῶν θαυμάτων διήγησις.

Μέγιστον ἐγκώμιον οἰκέτου μηδενὸς ὢν ἂν προστάξει ὁ οἰκοδεσπότης, ὀλιγορεῖν, ἀδίκως δὲ καὶ φιλοπόνως ὑπὲρ δυνάμιν πάντα σπουδάζειν αἰσὶν γνώμῃ κατορθοῦν.

ΛΟΓΟΣ ΚΑ'.

Περὶ δούλων μοχθηρῶν.

Ἰδοῦσα Ἄγαρ ὅτι ἐν γαστρὶ ἔχει, ἡτιμάσθη ἡ κυρία αὐτῆς ἐνώπιον αὐτῆς. Εἶπε δὲ Σάρρα πρὸς Ἀβραάμ· Ἀδικοῦμαι ἐκ σοῦ. Ἐγὼ δέδωκα τὴν παιδίαν μου εἰς τὸν κόλπον σου· ἰδοῦσα δὲ ὅτι ἐν γαστρὶ ἔχει, ἡτιμάσθη ἐναντίον αὐτῆς. Κρίνει ὁ Θεὸς ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ. Εἶπε δὲ αὐτῇ Ἀβραάμ· Ἰδοὺ ἡ παιδεία σου ἐν ταῖς χερσὶ σου. Χρῶ αὐτῇ.

PATROL. GR. CXXXVI.

A Servi sapientes dominos suos utiles sibi reddunt. Dulcis somnus servi est, sive parum, sive multum cibi sumpserit.

Eccl. xxxiii. Servum vincere opus facientem ne male tractato.

Prudentem servum ex animo diligit, nec eum libertate fraudato.

Sagaci servo liberi ministrant.

Ephes. vi. Servi, dominos vestros secundum carnem diligite, metuentes Dominum cum timore et tremore in cordis vestri simplicitate; non quidem, ut qui tantum serviunt oculis domini, ut hominibus placeatis, sed ut Christi servi facientes voluntatem Dei ex anima, cum benevolentia Domino, et non hominibus servientes; scientes quod quisque boni fecerit, id a Domino enim reportaturum; sive servus sit, sive liber.

Servi, obedite dominis vestris secundum carnem, non illis ad oculum servientes, quasi qui hominibus velitis placere, sed simplici corde Dominum metuentes: et quicquid feceritis, id ex animo facendum suscipite, tanquam Domino et non hominibus: illud non ignorantes fore, ut a Domino recipiatis remunerationem hereditatis vestrae.

I Petr. ii. Servi, subjecti estote in omni timore dominis vestris, non solum bonis et clementibus, sed etiam importunis; hoc enim gratum est Domino, si quis bona conscientia molestias et dolores patiatur immerito. Quid enim habet ea res gloriae, si propter peccata colaphis cæsi patimini? Sed si honeste et sancte viventes patimini et suffertis, hoc demum Deo est gratum.

Ignatii. Servi non querant mundanam libertatem, sed potius in 162 Dei gloriam serviant, ut meliorem a Domino consequantur libertatem.

Cum omnes, tum maxime Dei servi

Elaborare debent ut Domini benevolentiam consequantur.

Liberum et servum mores ostendunt,

Et enim Christus visus est servus, sed liberos nos fecit.

(Theologi.)

S. Chrysost. Jucundum est auribus servorum, si quid admirabile de dominis narretur.

D Philonis. Maximum est servi encomium nihil eorum quae praecripserit ei dominus contemnere, sed impigre et industrie supra vires diligenter omnia curare, ut bono consilio absolvat, et recte administret.

SERM. XXIV [al. CXIX].

De servis improbis.

Gen. xvi. Cum vidisset Agar se prægnantem esse, probris affecit dominam suam, ac præ se contempsit. Sara autem apud Abrahamum queritur sic: Injuria afficior abs te. Ego hanc puellam in sinum tuum collocavi; at postquam se prægnantem esse vidit, probrosa illi visa sum. Judicet Deus inter me et te. Abrahamus autem: Ancilla, inquit, sub tua

manu est, tracta eam ut tibi videbitur. Sara male
cepit tractare, ita ut aufugerit a conspectu ejus.

Prov. xix. Servus durus et pertinax verbis non
eruditur; nam etsi intelligat, non tamen obedi-
et.

Non conveniunt insipienti delicie; et si servus
magistratu fungatur, injuriose potestate utetur.

Prov. xvi. Flagellum equo, stimulus asino,
virga servo insipienti.

Eccli. xxxii. Pabula, virga, et onera asinum de-
cent: servum autem, panis, castigatio, et opus.

Cura ut servus opus faciat, et requiem invenies: si
remiseris manum illi, quaeret libertatem.

Servo improbo ne veretur latus ad sanguinem tun-
dere.

Jugum et lorum cervicem [duram] inflectent, ser-
vum autem malignum tormenta et quaestiones. Ad opus
faciendum compellito, ne fiat desidiosus et igna-
vus: multa enim vitia docuit otium. In ea ergo opera
applicato eum, quæ illi conveniunt: quod si non
pareat, graves injicie illi compedes.

Theologi. Mali enim servi est dominum arridentem
[colere,

Objurgantem autem et castigantem malum putare.

Illud est proprium malorum servorum ut heros
illos rejiciant, et dominis resistent, et liberos con-
servos reddent.

Philonis. Nemo tam insanit, quam qui, servus
cum sit, domino adversatur.

Hermog. Natura enim servi dominorum sunt
inimici.

SERMO XXV [al. LXI].

De probis creditoribus.

Exod. xxi. Si pecuniam mutuaveris fratri tuo
pauperi, qui apud te versatur, eum neque urgebis,
neque usuram ab eo exigis.

Levit. xxv. Tecum vivet frater tuus, nec ei dabis
pecuniam tuam ad usuram, nec ut plus recipias
dabis ei de alimentis tuis.

Deut. xxiii. Mutuum dato proximo tuo, quantum
ei opus est, nec gravate aut cum animi mœrore
dabis; nam ob istam causam fortunabit tibi Deus
omnia opera tua.

Non fœneraberis fratri tuo cibaria, aut aliud
quidquam, quod fratri tuo mutuaveris.

Job xxi. Syngropham quam habebam contra
quempiam humeris circumdatam tanquam coronam
legebam, et eam a me fractam reddidi, nihil acci-
piens a debitore meo.

Psal. xiv. Argentum non dedit scœnori, et mu-
nera contra innocentes non accepit: qui hæc exer-
cet, non conquassabitur ullo tempore.

Vir bonus est is qui miseretur et commodat,
disponit sermones suos in judicio.

Justus miseretur et commodat.

Solomon. Creditorem simul et debitorem con-
corde viventes inspicit Dominus.

Α ὡς ἂν σοι ἀρεστὸν ᾖ. Καὶ ἐκάνωσεν αὐτὴν Σάρρα.
καὶ ἀπέδρα ἀπὸ προσώπου αὐτῆς.

Λόγοις οὐ παιδευθήσεται οἰκίτης σκληρός. Ἐάν
γάρ καὶ νοήσῃ, ἀλλ' οὐχ ὑπακούσεται.

Οὐ συμφέρει ἀφρονι τρυφή· καὶ ἐάν οἰκίτης ἀρεῇ,
μεθ' ὕδρευς δυναστεύει.

Μάστιγι ἵππου, καὶ κέντρον ὄνου, ῥάβδος δὲ οἰκίτης
ἀφρονι.

Χορτάσματα καὶ ῥάβδος καὶ φορτία ὄνου· ἄρκος δὲ
καὶ παιδεία καὶ ἔργον οἰκίτης.

Ἔργαται ἐν παιδί, καὶ εὐρήσεις ἀνδραποῦν· ὄνει-
χεῖρα αὐτῷ, καὶ ζητήσῃ ἐλευθερίαν.

Οἰκίτης πονηρῷ μὴ αἰσχυνῆθῃς πλεονὲν αἱμάτων.

Ζυγὸς καὶ ἱμᾶς τραχὺλον κάμψουσιν, οἰκίτης
κακοῦργον στρέβλαι καὶ βάσανοι. Ἐμβαλε αὐτὸν
εἰς ἐργασίαν, ἵνα μὴ ἀργῇ· πολλὴν γὰρ κακίαν
ἐδίδαξεν ἡ ἀργία. Εἰς ἔργα κατάρτησον αὐτὸν ὡς
πρέπει αὐτῷ· καὶ ἐάν μὴ πειθαρχῇ, βάρυνον τῇ
πίδας αὐτοῦ.

Δούλου κακοῦ γὰρ προσγελῶντα μὲν εἶδεν·

Τὸν δεσπότην κληττόντα δ' ἡγεῖσθαι κακόν.

Δούλων ὑπάρχει κακῶν ἀθεταῖν δεσποτείαν, καὶ
ἐκπνίστασθαι κυριότητι, καὶ ἐμὲδούλων ἑαυτοῖς ποιεί-
σθαι τὸ ἐλευθερὸν.

Οὐδεὶς οὕτω μέμνηεν, ὡς δούλος ὢν ἐναντιοῦσθαι
δεσπότη.

Φύσει γὰρ ἐχθρὸν τὸ δούλον τοῖς δεσπόταις.

C

ΛΟΓΟΣ ΚΕ'.

Περὶ δανεισμάτων χρηστών.

Ἐάν ἀργύριον ἐκδανείσῃς τῷ ἀδελφῷ σου τῷ
πένητι τῷ παρὰ σοί, οὐκ ἔσθι αὐτῷ καταπειγών, οὐκ
ἐπιθήσεις ἐπ' αὐτῷ τόκον.

Ζήσεται ὁ ἀδελφός σου μετὰ σοῦ. Τὸ ἀργύριόν σου
οὐ δώσεις αὐτῷ ἐπὶ τόκῳ, καὶ ἐπὶ πλεονασμῷ οὐ
δώσεις αὐτῷ τὰ βρώματά σου.

Δάνειον δανείεις τῷ πλησίον σου, ὅσου ἐπιδέεται·
καὶ οὐ λυπηθήσῃ τῇ καρδίᾳ σου διδόντος σου αὐτῷ·
ὅτι διὰ τὸ ῥῆμα τοῦτο εὐλογῆσει σε Κύριος ὁ Θεός
σου ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου.

Οὐκ ἐκτοκίζεις τῷ ἀδελφῷ σου τόκον βρωμάτων,
καὶ τόκον παντὸς πράγματος, οὐ ἐάν ἐκδανίῃς τῷ
ἀδελφῷ σου.

Συγγράφην ἦν εἶχον κατὰ τινος, ἐπ' ὅμοις περι-
θέμενος, ὡς στέφανον ἀνεγίνωσκον, καὶ ῥήξας αὐ-
τὴν ἀπέδωκα, μηδὲν παραλαβὼν παρὰ χρεωφειλῶ-
ντος μου.

Τὸ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκεν ἐπὶ τόκῳ, καὶ
δῶρα ἐπ' ἀθώοις οὐκ ἔλαβεν. Ὁ ποιῶν ταῦτα οὐ
σαλευθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα.

Χρηστὸς ἄνθρωπος οἰκτεῖρων καὶ μικρῶν· οἰκονο-
μήσει τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐν κρίσει.

Δίκαιος οἰκτερεῖ καὶ μικρὰ.

Δανειστοῦ καὶ χρεωφειλῆτος ἀλλήλοις συνελθόν-
των, ἐπισκοπήν ἀμφοτέρων ποιεῖται Κύριος.

[Ὅστις] ἐνεχυρασμένον ὀφειλοντος ἀποδώσει, καὶ ἂν ἀργύριον αὐτοῦ ἐπὶ τόκῳ οὐ δώσει, καὶ πλεονασμὸν οὐ λήφεται, δίκαιος οὗτος ἐστὶ. ῥωή ζήσεται, λέγει Κύριος.

Ὁ ποιὼν ἔλεος θανειὶ τῷ πλησίον· καὶ ὁ ἐπισχῶν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τηρεῖ ἐντολὰς.

Τῷ αἰτοῦντί σε δίδου, καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι μὴ ἀποστραφῆς.

Ἐὰν δανείζῃς παρ' ὧν ἐλπίζεις ἀπολαθεῖν, ποία ὁμὴ χάρις ἐστὶ; καὶ γὰρ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς· δανείζουσιν, ἵνα ἀπολάβωσι τὰ ἴσα. Πλὴν ἀγαπᾷτε τοὺς ἐχθροὺς ὁμῶν, καὶ ἀγαθοποιεῖτε, καὶ δανείζετε, μηδὲν ἀπαιτίζοντες, καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὁμῶν πολλὸς ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Μήτε τὸν θέλοντα δανείσασθαι ἀποστραφῆς, καὶ τὸ ἀργύριόν σου οὐ δώσεις ἐπὶ τόκῳ· ἵνα ἐκ Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης τὰ συμπεριόντα διδαχῆς, μετὰ ἀγαθῆς ἐλπίδος πρὸς Θεὸν ἀπῆλθε, ἔχει τοὺς τόκους τῶν ἀγαθῶν ἔργων ἀποληφόμενος.

Εἰ βούλει τὸν Χριστὸν ἔχειν φίλον διηλεκτῶς, πολλῶν αὐτὸν κατέστησεν χρεώστην. Οὐδὲ γὰρ οὕτω χαίρει δανειστῆς ὀφειλέτας· ἔχων· καὶ οἷς μὲν μηδὲν ὀφείλει, τούτους καὶ ἀποφεύγει· οἷς δὲ ὀφείλει, τούτοις καὶ ἐπιτρέχει.

ΛΟΓΟΣ ΚΓ'.

Περὶ δανειστῶν μοχθηρῶν.

Πρίσπεχε σεαυτῷ, μὴ γένηται ῥήμα κρυπτὸν ἀνόμημα ἐν τῇ καρδίᾳ σου, λέγον· Ἐγγίζει τὸ ἔτος τὸ ἔδδομον τῆς ἀφέσεως. Καὶ πονηρεύεσθαι ὁ ὀφθαλμός σου τῷ ἀδελφῷ σου τῷ ἐπιδοσμένῳ, καὶ οὐ ὅψις αὐτῷ, καὶ βοηθεῖται κατὰ σοῦ πρὸς Κύριον, καὶ ἔσται σοι ἁμαρτία μεγάλη.

Πλούτος ἀδίκως συναγόμενος ἐξεμηθήσεται.

Πληθύνουν τὸν πλοῦτον αὐτοῦ μετὰ τόκων καὶ πλεονασμῶν, τῷ ἔλεοντι πτωχοῦς συνάγει αὐτόν.

Ἐπαρξὶς ἐπισπουδαζομένη μετὰ ἀνομίας ἐλάσσων γίνεται.

Δόσις ἄφρονος οὐ λυσιτελεῖ σοι λαβόντι. Οἱ γὰρ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἀνθ' ἑνὸς εἰς τὸ λαθεῖν πολλὰ· ὀλίγα δώσει, καὶ πολλὰ θνείδουσι· καὶ ἀνοίξει τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς κήρυξ. Σήμερον θανειὶ, καὶ αἶριον ἀπαίτει. Μισητὸς Κύριος καὶ ἀνθρώποις ὁ τοιοῦτος.

Ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, εὗρεν ἕνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ, ὃς ὀφειλὲν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια· καὶ κρατήσας αὐτόν, ἐπινιγε λέγων· Ἀπόδος ὃ τι ὀφείλεις, καὶ τὰ ἔξῃς.

Ἐὰν χρεωφειλέτην λάβῃς προσπίπτοντα, πίσαν συγγραφὴν ἄδικον διασπασον· μνήσθητι τῶν μυρίων ταλάντων, ὧν σοι Χριστὸς ἐδωρήσατο, καὶ μὴ γένη πρόκτωρ μικρὸς τοῦ ἐλάττονος χρέους.

Τῷ ὄντι ὑπερβολὴν ἀπανθρωπίας ἔχει τὸν μὲν τῶν ἀσεβητικῶν ἐνδοσῶν ἔχοντα ζητεῖν εἰς παραμυθίαν τοῦ βίου, τὸν δὲ μὴ ἀρκεῖσθαι τῷ κεφαλαίῳ, ἀλλ' ἐπιτελεῖ, ἐκ τῶν συμφορῶν τοῦ πένητος προσεύχου· ἐαυτῷ καὶ εὐπορίας προσάγειν.

(1) Id est, novarum tabularum,

Ezech. vii, xviii. Qui debitoris pignus reddiderit, et argentum suum sc̄nori non dederit, nihilque ultra sortem receperit, is vir bonus est, ait Dominus, et quam diutissime vivet.

Ecclesi. xxix. Qui misericordiam impertit, proximo mutuum dabit : et qui manu sua corroborat, pr̄cepta servat.

Luc. vi. Petenti abs te dato ; et ab eo qui vult abs te mutuum sumere, ne avertaris.

Si mutuum datis a quibus speratis vos recepturos, quæ vobis gratia est? etenim scelerosi mutuum dant scelerosis, ut paria sibi referantur : imo vero diligite inimicos vestros, ac benefacite, mutuumque date nihil inde sperantes, et erit merces vestra in cœlis copiosa.

S. Basilii. Neque volentem abs te mutuum sumere repellito, nec argentum tuum des sc̄nori ut ex Veteri et Novo Testamento quæ uilia sunt discas, bonaque spe accedas ad Deum, ubi usuras bonorum operum recepturus es.

Si vis Christum continenter amicum et faventem retinere, multarum rerum efficit illum debitorem ; neque enim tam gaudet sc̄nerator debitoribus : et quibus nihil debet, eos refugit, quibus autem debet, ad hos accurrit.

SERMO XXVI [al. LXIII].

De avaris et improbis creditoribus.

Deut. Cavendum tibi est, ne quid occulte impium in animo volutes ista ratione, qua dicas septimum annum appropinquare condonationis (1), atque ob eam causam sis iniquior fratri tuo egenti, nec des ei quidquam ; ille clamabit ad Dominum, peccatum autem tuum magnum erit.

Job xi. Divitiæ injuria conservatæ evomentur.

Salom. xxviii. Qui amplificat res suas usuris et præter sortem accessionibus, is impertienti misericordiam pauperibus eas conservat.

Osee. Divitiæ per injuriam comparatæ minuentur

Si quid largitus sit insipiens, non proderit ei qui acceperit ; oculi enim ipsius erunt pro uno, ut multa accipiat : pauca dabit, et multa exprobrabit ; et sic aperiet os suum, quemadmodum præco solet. Hodie mutuum dabit, et cras reposec : istiusmodi qui est, tum Deo tum hominibus odiosus est.

Matth. Egressus autem servus ille invenit unum ex conservis suis, qui centum denarios debebat, apprehensumque eum urgebat, ac dicebat : Redde quod debes, et quæ deinceps.

Theologi. Si debitorem deprehenderis supplicem, totam syngrapham iniquam discerpito ; recordare decem millia talentorum, quæ tibi Christus condonavit ; nec sis acerbus exactor debili minoris.

S. Basilii. Extremæ profecto inhumanitatis est subsidia vitæ querere ab eo cui necessaria desint, illi vero sortem non satis esse, sed ex calamitatibus pauperis redditus copias sibi parare cogitare.

Fœnus, ut opinor, a multiplici fetu mali nominatum est, nec aliunde: vel fortasse dicitur fœnus propter tristitias et dolores quibus affici solent animi eorum qui mutuuntur a fœneratoribus: ut enim dolor parienti, sic dies certus obærato incidit. Fœnus cumulatam fœnore, ex improbis parentibus improbi liberi. Fœnorum fetus viperarum proles recte dici possunt; narrant autem viperas, erosa matris alvo, in lucem edi, et fœnora devoratis debitorum domibus procreantur.

Quæ exigis omne inhumanitatis genus superant: ex incommodis alterius **165** tua paras commoda, ex lacrymis argentum colligis, nudum jugulas, esurientem verberas: nulla usquam misericordia est, neque cognationis ejus qui premitur recordatio ulla.

Agricola cum semel spicam seminis receperit, iterum sub radice scrutari non solet: tu vero et fructus habes, nec tibi unquam sors diminuitur. Incertum est cui coacerves; certus est qui fœnoribus pressus lacrymatur, at qui fruiturus sit isto modo comparatis opibus ambiguum est.

Canes si quid acceperint cicurantur: at fœnerator accipiens, etiam irritatur; non enim desinit latrare, ac plus plusque inquirere. Si juras, non credit: quæ intus sunt, scrutatur, in contractibus multum operæ ponit: si e domuncula prodeas, trahit ad se et scindit vestimenta: sin autem te ipse occultaveris, astat in vestibulo et ostium pulsat.

S. Chrysost. Cum invenerint debitores suos, quasi prædæ nacti sic lætantur, ac omnia faciunt ut totum repetant. Quod si minus id possunt propter eorum qui debent inopiam, iram pecuniæ causa inflammata in ærumnosorum corpus exercent, contumeliose flagris cadentes, et verberantes, et mille aliis incommodis afficientes.

SERMO XXVII [al. LX].

De iis qui mutuuntur et quod æquum est creditoribus gratos esse.

Salomon. Prudentiæ est cognoscere a quo proficiscatur gratia (id est, gratuitum beneficium).

Sirach. Gratiam hominum tanquam pupillam oculi conservato.

Qui gratiam reddit, futurorum meminit, et tempore suæ calamitatis inveniet stabilimentum.

S. Basilii. Qui de nobis bene meriti sunt, iis omnem benevolentiam præstare debemus.

Theologi. Reddamus igitur cum fœnore debitum si modo tantum possidere videamur.

Philonis. Nihil est quod facilius benevolentiam conciliare possit, quam ipsa beneficiorum grata commemoratio.

SERMO XXVIII [al. LXI].

De ingratissimis cum mutuum sumpserint.

David. Mutuatur improbus, nec unquam reddit.

A Τόκος, οἶμαι, διὰ τὴν πολυγονίαν τοῦ κακοῦ προσηγορεύεται· πῶθεν ἄλλοθεν; ἢ τάχα τόκος λέγεται διὰ τὰς ὀδύνας καὶ λύπας ὅς ἐμποιοῦν ταῖς ψυχαῖς τῶν δανεισμένων πέφυκεν. Ὡς περ γὰρ ἡ ὥθις τῇ τικτούσῃ, οὕτως προθεσμία τῇ ὑπόχρῳ περισταται. Τόκος ἐπὶ τόκῳ, πονηρῶν γονέων πονηρὸν ἐγγυον [f. ἐγγονον]. Ταῦτα λεγέσθω γεννήματα ἐχιδνῶν, τὰ τῶν τόκων ἀποκυήματα. Τὰς ἐχιδνας φασί, τὰς γαστέρας τῆς μητρὸς διεσθίουσας, τίκτεσθαι· καὶ οἱ τόκοι, τοὺς οἰκούς τῶν ὀφειλόντων ἐκφύγοντες, ἀπογεννῶνται.

B Ἄ λαμβάνεις, μισανθρωπίας ὑπερβολὴν οὐδεμίαν ἀπολείπει. Ἀπὸ συμφορῶν κερδαίνεις, ἀπὸ θακρύνων ἀργυρολογεῖς, τὸν γυμνὸν ἀγχεις, τὸν λιμώττοντα τύπτεις. Ἐλεος; οὐδαμοῦ, ἔνοια τῆς συγγενείας τοῦ πάσχοντος οὐδεμία.

Ὁ γεωργὸς τὸν στάχυν λαβὼν τοῦ σπέρματος, πάλιν ὑπὸ τὴν ῥίζαν οὐκ ἔρυνε· σὺ δὲ καὶ τοὺς καρποὺς ἔχεις, καὶ οὐκ ἀφίστασαι τῶν ἀρχαίων. Ἀθλον τίνι συνάγεις. Ὁ μὲν θακρύνων ἐπὶ τοῖς τόκοις πρόβηλος· ὁ δὲ ἀπολαβεῖν μέλλων τῆς ἀπὸ τούτων περιουσίας ἀμφίβολος.

Κύνες λαβόντες ἡμεροῦνται· ὁ δὲ δανειστὴς λαμβάνων προσερεθίζεται. Οὐ γὰρ παύεται ὀλακτῶν, καὶ τὸ πλεόν ἐπιζητῶν. Ἐὰν ὁμνῇς, ἀπιστοῖ· ἔρυνε τὰ ἔδωκεν· τὰ συναλλάγματά σου πολυπραγμονεῖ. Ἐὰν προῖης τοῦ δωματίου, ἔλκει πρὸς ἑαυτὸν καὶ κατασύρει. Ἐὰν δὲ ἑαυτὸν κατακρύψῃς, ἐφίστησι τῇ αὐλαίᾳ καὶ θυροκρουσεῖ.

Ἐπειδὴν εὖρωσι τοὺς ὀφειλόντας οἱ ἄνθρωποι, ὥς περ θήραμα εὐρόντες, οὕτως γεγήθασι, καὶ πάντα ποιοῦσιν ὅπως τὸ πᾶν ἀπαιτήσῃσι· κἂν μὴ δυνηθῇ διὰ τὴν πένιν τῶν ὀφειλόντων, τὴν ὑπὲρ τῶν χρημάτων ὀργὴν εἰς τὸ ταλαίπωρον τῶν ἀθλίων σῶμα, αἰκιδόμενοι καὶ τύπτοντες καὶ μυρία αὐτοῖς διατιθέμενοι κακὰ, ἐναφίσιν.

ΛΟΓΟΣ ΚΖ'.

Περὶ δανειζομένων, καὶ ὅτι χρὴ εὐγνωμονεῖν τοῖς κυριοχρέοις.

Φρονήσεως τὸ εἰδέναι τίνος ἡ χάρις.

D Χάριν ἀνθρώπου ὡς κέρην ὀφθαλμοῦ συντήρησον.

Ὁ ἀναποδιδὸς χάριτας, μέμνηται εἰς τὰ μετὰ ταῦτα· καὶ ἐν καιρῷ πτώσεως αὐτοῦ εὐρήσει στήριγμα.

Τοῖς εὐεργέταις πᾶσαν εὐνοίαν ἐκπληροῦν ὀφείλομεν.

Ἀποδώσωμεν τοῖνυν σὺν τόκῳ τὸ χρέος, ἂν ἄρα τοσοῦτον εὐποροῦντες φανώμεν.

Οὐδὲν οὕτως εὐάγωνοις εὐνοίαν, ὥς ἡ τῶν εὐεργετημάτων εὐφημία.

ΛΟΓΟΣ ΚΗ'.

Περὶ δανειζομένων καὶ ἀγνωμονούντων. Δανεῖζεται ὁ ἁμαρτωλὸς, καὶ οὐκ ἀποτίσκει.

Μη ἔστω ἡ χεὶρ σου ἐκτεταμένη εἰς τὸ λαβεῖν, **A** καὶ ἐν τῷ ἀποδιδόναι συνεσταλμένη.

Πολλοὶ ὡς εὖρημα ἐνόμισαν θάνατος, καὶ παρέσχον κόπους τοῖς βοηθήσασιν αὐτοῖς.

Ἄχρηστος ἐν διανοίᾳ ἐγκαταλείψει βυσσάμενον.

Μη μόνον λαμβάνοντα σεαυτὸν νοεῖ, ἀλλὰ καὶ ἀπαιτούμενον. Τί πολυπλόκην θηρίῳ ἑαυτὸν παραζευγνύεις;

Ὁ τόκος ἑαυτὸν ὑπεύθυνον καταστήσας, ὧν τὴν κτησιν οὐχ ὑφίσταται, δουλείαν αὐθαίρετον ἐδίξατο διὰ βίου.

Ὁρῶμεν οὐχὶ τοὺς τῶν ἀναγκαίων ἐνδεεῖς ἐρχομένους ἐπὶ τὸ δάνειον· οὐδὲ γὰρ ἔχουσι τοὺς πιστεύοντας· ἀλλὰ δανεῖζονται ἀνθρώποι δαπάναις ἀναιμίναις, καὶ πολυτελείαις ἀχάρποις ἑαυτοὺς ἐπιδιδόντες.

Εἶδον ἐγὼ ἑλεσινὸν θάλαμα, παῖδας ἐλευθέρους ὑπὲρ χρεῶν πατριῶν ἐλκομένους εἰς τὸ πρᾶτῆριον.

Οὐ νύκτες τῷ χρεώστῃ ἀνάπαισιν φέρουσιν, οὐχ ἡμέρα φαειρά, οὐχ ἥλιος τερπνός, ἀλλὰ δυσχεραίνει τὸν βίον, μισεῖ τὰς ἡμέρας πρὸς τὴν προθεσμίαν ἐπιγυομένης, φοβεῖται τοὺς μῆνας ὡς τόκων πατέρας. Κἂν καθεύδῃ, ἐνύπνιον βλέπει τὸν δανειστήν, κακὸν ὅναρ τῇ κεφαλῇ παριστάμενον· κἂν γρηγορῇ, ἐννοία αὐτῷ καὶ φρονεῖς ὁ τόκος ἐστὶ.

Τοιοῦτον ἡ εἰς τοὺς ἀχαρίστους χάρις. Ἄντὶ γὰρ **C** ὧν ὠφελήθησαν, παρέχουσι τὰς μεγίστας ζημίας τοῖς εὐεργετήσασιν.

ΛΟΓΟΣ ΚΘ'.

Περὶ ἐκμισθουμένων, ἥτοι κυριέργων χρηστῶν, καὶ μισθίων χρηστῶν.

Εἶπε Λάβαν τῷ Ἰακώβ· Ὅτι γὰρ ἀδελφός μου εἶ οὐ, οὐ δουλεύσεις μοι δωρεάν· ἀναγγεῖλόν μοι ὅ τι σοὶ ὁ μισθός ἐστι.

Οὐ κοιμηθῆσεται ὁ μισθὸς τοῦ μισθωτοῦ παρὰ σοὶ ἕως πρωῒ.

Οὐκ ἀπαδικήσεις μισθὸν πέντητος καὶ ἐνδεοῦς ἐκ τῶν ἀδελφῶν σου, ἢ ἐκ τῶν προσηλυτῶν, τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν σου. Αὐθημερὸν ἀποδώσεις τὸν μισθὸν αὐτοῦ. Οὐκ ἐπιδύσεται ὁ ἥλιος ἐπ' αὐτῷ, ὅτι πέντης ἐστὶ, **D** καὶ ἐπ' αὐτῷ ἔχει τὴν ἐλπίδα.

Μη κακώσης οἰκέτην ἐργαζόμενον ἐν ἀληθείᾳ, μηδὲ μίσθιον δίδοντα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.

Τῷ ἐργαζομένῳ ὁ μισθὸς οὐ λογίζεται κατὰ χάριν, ἀλλὰ κατὰ ὀφειλήμα.

ΛΟΓΟΣ Α'.

Περὶ ἐκμισθουμένων, ἥτοι κυριέργων πονηρῶν.

Μη καταδοῇσεται κατὰ σοῦ ὁ μισθός· πρὸς Κύριον, καὶ ἔσται ἐν σοὶ ἀμαρτία.

Ἐπικατάρατος ὁ ὕστερων μισθὸν μισθωτοῦ· καὶ ἔρεϊ πᾶς ὁ λαός, γένοιτο, γένοιτο.

Eccli. iv. Ne sit manus tua ad accipiendum porrecta, et ad reddendum contracta.

Id. xxix. Multi mutuum quasi inventum aestimant, exhibentque molestias eis qui ipsis subverperint.

166 Stultus et ingratus eum a quo fuerit aliquando liberatus, deseret.

Non solum est cogitandum tibi esse accipiendum, sed etiam reddendum, cum repetitur quod acceperis; cur te cum bestia nodosa conjungis?

Qui se fœnoribus subjectum reddit, quorum possessionem non tenet, voluntariam perpetuamque suscipit servitutem.

Non videmus eos quibus necessaria desunt ad mutuum sumendum accedere; non enim habent qui ipsis credant; sed ii soli mutantur, qui sumptibus profusis et luxui instructo se dediderunt.

Rem miserabilem spectavi, liberos homines, quorum patrimonia essent obœrata, qui trahebantur ut venirent.

S. Basilii. Non noctes debitori quietem afferunt, non dies ei jucunda, non sol delectans; sed per omnem vitam in tristitia versatur: dies odit, qui ad præscriptum tempus properant; menses formidat, quasi usurarum genitores; si dormierit, in somnis videt fœnematorem capiti imminentem, infastum somnium; si vigilarit, cogitatio et sollicitudo de usuris est.

Tale quiddam in ingratos efficit beneficii gratia; pro iis enim beneficiis quibus adjuti sunt, multis damnis afficiunt de se bene meritos.

SERMO XXIX [al. CXN].

De mercede conducentibus, seu operariorum dominis probis.

Gen. xxix. Dixit Labanus Jacobo: Quandoquidem ineus frater es, mihi gratis non servies; declara mihi, quam mercedem postulas?

Levit. xix. Non pernoctabit mercenarii merces apud te usque in crastinum.

Non fraudabis pauperem sua mercede, nec egentem ex fratribus tuis aut advenis, qui versantur in tuis civitatibus; eo ipso die mercedem reddes, nec occidet sol super ea; pauper enim est et in ea ipsa spem habet.

Eccli. vii. Servum opus vere facientem ne male tractato, nec mercenarium qui dat animam suam.

Rom. iv. Opus facienti merces non beneficii, sed debiti loco æstimatur.

SERMO XXX [al. CXXI].

De mercede conducentibus, seu operariorum dominis improbis.

Levit. xix. Vide ne mercenarius tuus clamet ad Dominum contra te, et peccatum in te sit.

Deut. xxvii. Exsecratus sit, qui mercenarium

167 mercede fraudaverit, et dicat cunctus populus, Fiat, fiat.

Job. Tennes sine cibo et mercede vineas im-
piorum coluerunt.

Jerem. Qui edificat domum suam non cum iusti-
tia, et cœnacula sua non cum iudicio, operarios
ex proximis suis gratuito sumit, nec mercedem
illis debitam tribuit.

Sirach xxxiv. Sanguinarius est (vel sanguinis
effusor) qui mercenarium mercede privat.

Matth. x; 1 Cor. ix. Dignus est operarius mer-
cede sua.

Bovi frumenta terenti os ne obturato; dignus
est operarius cibo suo.

Jac. v. En merces operariorum, qui messuerunt
agros vestros, quæ a vobis retenta est clamat, et
clamores messorum ad aures Domini exercituum
pervenerunt.

SERMO XXXI [at. IX].

De viris bonis et probis.

Num. xx. Suos Dominus cognoscit, et sanctos ad
se advocabit.

Deut. xvi. Qui diligitur a Domino, fidenter in ta-
bernaculo suo erit, omneque tempus ætatis ipsius
Deus ei gloriosum reddet.

1 Reg. xvi. Surge, inquit Dominus Samueli,
et unge Davidem, quia hic est vir probus.

Psal. xxxvi. Iusti terræ hæreditatem consequen-
tur, et in multa pace deliciabuntur.

Ibid. Cum senex sim, juvenis fui, nec vidi
in tum derelictum, nec semen ipsius panem men-
dicans.

Salus iustorum a Domino est, et eorum propu-
gnator est in rebus adversis.

Familia integrorum virorum beata erit, gloria
et divitiæ in domo illorum.

Vox exultationis et salutis in tabernaculis ju-
storum.

Solomon. Fame justos Dominus non necabit.

Ex ore iusti gratia fluunt.

Vix iustorum similiter ut lux splendent.

Vir bonus filios filiorum in hæreditate sua
cernet.

Acceptæ sunt Domino vix iustorum, et propter
ipsos etiam inimici sunt amici.

Vir probus ut leo confidit.

Moderati erunt incolæ terræ, et innocentes in ea
relinquentur: quia recti qui sunt, terram pro hære-
ditate possidebunt, et sancti in ea relinquentur.

Ex hominum proborum labiis gratiæ stillabunt.

Iustitia rectorum recte vias secat.

Domos iustorum beatæ sunt.

Iustorum radices non exstirpabuntur.

168 Qui aspiciet molliter, misericordiam conse-
quetur.

Qui sine cujusquam reprehensione in iustitia
versatur, liberos relinquet beatos.

Proborum lætitia est justa omnia facere.

Osee. Viro bono posuit in conspectu sapientiam,
cognitionem et lætitiā.

Quis sapiens est, et hæc intelliget? aut sagax,

Ἀδύνατοι ἀμπελωνας ἀσεδῶν ἀσετὶ καὶ ἀμισθὶ
εἰργάσαντο.

Ὁ οἰκοδομῶν τὸν οἶκον αὐτοῦ οὐ μετὰ δικαιοσύνην,
καὶ τὰ ὑπερῶα αὐτοῦ οὐκ ἐν κρίματι, παρὰ τῶν
κλησίων ἐργάται δωρεὰν, καὶ τὸν αὐτὸν μισθὸν αὐ-
τῶν οὐ μὴ ἀποδῇ αὐτοῖς.

Ἐχέων αἷμα ὁ ἀποστερῶν μισθὸν μισθωτοῦ.

Ἄξιός ἐστι ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ.

Οὐ φημισσεις βοῦν ἀλοῶντα, καὶ ἄξιός ἐστι ἐργάτης
τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἔσθι.

Ἰδοὺ ὁ μισθός τῶν ἐργατῶν ἀμνηστῶν τὰς χώρας
ὁμῶν, ὁ ἀπεστερημένος ἀπ' ὁμῶν κρᾶζει· καὶ αἱ
βοαὶ τῶν θεριστῶν εἰς τὰ ὦτα Κυρίου Σαβα὿θ
εἰσακληθῶσιν.

ΛΟΓΟΣ ΑΑ'.

Περὶ καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν.

Ἔγνω ὁ Θεὸς τοὺς ὄντας αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἀγίους
προσηγάγετο πρὸς ἑαυτὸν.

Ἦγαπημένος ὑπὸ Κυρίου κατασκευάσει πεποι-
θός, καὶ ὁ Θεὸς δοξάσει ἐπ' αὐτῷ πάσας τὰς ἡμέ-
ρας.

Εἶπε Κύριος πρὸς Σαμουὴλ· Ἀνάστα καὶ χρί-
σον τὸν Δαυὶδ, ὅτι οὗτος ἀγαθός.

Δίκαιοι κληρονομήσουσι γῆν, καὶ κατατροφῆτου-
σιν ἐπὶ πλήθει εἰρήνης.

Νεώτερος ἐγενόμην, καὶ γὰρ ἐγήρασα, καὶ οὐκ
εἶδον δίκαιον ἐγκαταλειμμένον, οὐδέ τὸ σπέρμα
αὐτοῦ ζητοῦν ἄρτους.

Σωτηρία τῶν δικαίων παρὰ Κυρίου, καὶ ὑπερασπι-
στὴς αὐτῶν ἔστιν ἐν καιρῷ θλίψεως.

Γενεὰ εὐθύνων εὐλογηθήσεται, δόξα καὶ πλοῦτος
ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν.

Φωνὴ θαλλιάσεως καὶ σωτηρίας ἐν σκηναῖς δι-
καίων.

Οὐ λιμοκτονήσει Κύριος ψυχὴν δικαίων.

Στόμα δικαίου ἀποστάζει χάριτας.

Αἱ ὁδοὶ τῶν δικαίων ὁμοίως φωτὶ λάμπουσιν.

Ἀγαθὸς ἀνὴρ κληρονομήσει υἱοὺς υἱῶν.

Δεκταὶ παρὰ Κυρίου ὁδοὶ ἀνθρώπων δικαίων· διὰ
δὲ αὐτῶν καὶ αἱ ἐχθροὶ φίλοι γίνονται.

Δίκαιος ὥσπερ λέων πεποιθὲν.

Χρηστοὶ ἔσονται οἰκῆτορες γῆς· δίκαιοι δὲ ὑπο-
λειφθήσονται ἐν αὐτῇ· ὅτι εὐθεὶς κληρονομήσουσι
γῆν, καὶ ὅσοι ὑπολειφθήσονται ἐν αὐτῇ.

Χεὶρ ἀνθρώπων δικαίων ἀποστάζουσι χάριτας.

Δικαιοσύνη ὁρθῶν ἀνδρῶν ὁρθοτομεῖ ὁδοὺς.

Οἶκοι δικαίων εὐλογούνται.

Αἱ ρίζαι τῶν δικαίων οὐκ ἐξηρῶνται.

Ὁ βλεπὼν λεῖτα ἐλεηθήσεται.

Ὅς ἀναστρέφεται ἀμμος ἐν δικαιοσύνῃ, μαχα-
ρίους τοὺς παῖδας καταλείψει.

Εὐφροσύνη δικαίων ποιεῖν κρίματα.

Τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ἀγαθῷ ἔδωκε σοφίαν πρὸ προ-
σώπου αὐτοῦ, καὶ γνῶσιν καὶ εὐφροσύνην.

Τίς σοφός, καὶ συνήσει ταῦτα; ἢ συνετός, καὶ

ἐπιγνώσεται αὐτά· διότι εὐθεῖαι αἱ ὁδοὶ Κυρίου, καὶ δίκαιοι πορεύονται ἐν αὐταῖς.

Δίκαιοι εἰς τὸν αἰῶνα ζῶσι, καὶ ἐν Κυρίῳ ὁ μισθὸς αὐτῶν, καὶ ἡ φρονίσις αὐτῶν παρὰ Ὑψίστου. Διὰ τοῦτο λήφονται τὸ βασίλειον τῆς εὐπρεπείας, καὶ τὸ διάδημα τοῦ κάλλους ἐκ χειρὸς Κυρίου· ἐτι τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ σκεπάζεται αὐτοὺς, καὶ τῷ βραχίονι ὑπερασπίζει αὐτῶν.

Δίκαιος ἐὰν φθάσῃ τελευτῆσαι, ἐν ἀναπαύσει ἔσται.

Χάρις καὶ εἰσὸς ἐν τοῖς ἐκλεκτοῖς αὐτοῦ, καὶ ἐπισκοπὴ ἐν τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ.

Ἀγαθὰ τοῖς ἀγαθοῖς ἔκτισται ἀπ' ἀρχῆς, οὕτω τοῖς ἀμαρτωλοῖς κακὰ.

Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει ἀγαθὰ.

Δικαίῳ νόμος οὐ κείται.

Ὁ ἀγαθὸς ἀγαθῶν ἐστι παρρητικός.

Ῥάβδος δικαίου κρείσσων ἢ τιμὴ κακοῦ.

Οἱ γὰρ ἄριστοι καὶ ξεῖνοις τελέθουσι προσηνέες.

Τοῦ γὰρ ἀγαθοῦ καὶ τὸ τραχὺ προσηνὲς διὰ τὴν ὠφέλειαν· τοῦ δὲ πονηροῦ καὶ τὸ χρηστὸν ὑποκτον διὰ τὸ κακότητος.

Οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ μόνος ὁ Θεός· τὸ ἄκρω ἀγαθὸν, φησὶ, μόνου Θεοῦ.

Τὸν πνευματικὸν καὶ ἀπόνηρον εἶναι δεῖ ἀπολῶν καὶ ἄδολον, καθάπερ ὁ Χριστὸς φησιν· « Ἐάν μὴ στραφῇτε, καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσελθῇτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. »

Ἄξι μὲν οὖν χρηθαιμάζειν τὴν ἰσχύϊν τῶν μετῴντων τὴν ἀρετὴν, μάλιστα δὲ ὅταν πολλῶν αὐτὴν ἀπολιπόντων, εὐρεθῶσι τινες αὐτῆς ἀντεχόμενοι.

Ὁ τῇ φύσει ἀγαθὸς καὶ ἀγαθῶν πάντων παρρητικός γίνεται.

Ὅσπερ τὰ εὐώδη τῶν ἀρωμάτων τῆς ἰδίας εὐπνοίας τὸν παρακείμενον ἀέρα πλήρη ποιεῖ, οὕτως ἀνὴρ ἀγαθοῦ παρρυσία τοὺς πᾶσι δύννησιν.

Ἴδιον παντὸς ἀγαθοῦ τὸ ὠφελεῖν.

Ἔστω (ἔσται) πῶς πάντως γνωριμώτατος ὁ φιλάρετος, καὶ ἄριστων ἐπιτηδεύματων ἀποτελεστής. Ὅνπερ γὰρ τρόπον τὰ τῶν ἀρωμάτων εὐοσμώτατα καὶ ἐξαίρετα, καὶ ἐν ἀγγελίᾳ κρύπτονται, τῆς ἐνοῦσης αὐτοῖς εὐσμίας ἐμπέλησι τὴν αἰσθησιν, οὕχι οἱ πῶς μόνους τοῖς ἀγγέλοις, ἀλλὰ γὰρ καὶ τοῖς μακρὰν ὑψὺς ὅτι ψυχὴ καὶ φιλάρετος, καὶ τῶν εἰς εὐσεβείαν ἀνδραγαθημάτων ἔχουσα λόγον, καὶ ληληθέντως, πάντῃ τε καὶ πάντως ἔσται γνωριμωτάτη.

Φιλάνθρωπος ὁ ἀστεῖος καὶ εὐμνῆς, καὶ συγγνώμων, οὐδενὶ μνησικακῶν τὸ παράπαν, ἀλλὰ νικᾷ τοὺς ἐχθρούς ἀξιών, ἐν τῷ ποιεῖν εὖ μᾶλλον ἢ βλάπτειν.

Τοῖς ἀγαθοῖς ἀγαθὰς ὑπάρχιν γνώμας· ἔοικεν ὁ Θεός, δι' ὃν ὠφελοῦντες ὠφελήθησονται.

Ἀνδρες ἀγαθοί, τροπικώτερον εἰπεῖν, κλονεῖς εἰσι,

et hæc agnoscat? quod rectæ sunt Domini viæ, quas probi ingredientur.

Sap. Viri boni vivant æternum; quorum merces in Domino est, et cura apud celsissimum, ob quam causam regnum decorum adipiscuntur, et pulcherrimum diadema manibus Domini eis imponetur, quia dextera sua teget eos, et brachio suo defendet.

Iustus si ex hac vita decesserit, in requie futurus est.

Gratia et misericordia in electis ejus, et visitatio in sanctis ejus.

Eccli. xix. Ut bona bonis a principio parata sunt, sic mala malis.

Luc. vi. Qui bonus est ex bono cordis sui thesauro bona promit.

Tim. i. Justo nulla lex imposita est.

S. Basilii. Bonus bonorum est largitor.

Theologi. Virga boni viri melior est, quam malis laudatio.

Optimi enim externis etiam sunt lenes et humani.

Boni enim viri vel asperitas lenis est, propter utilitatem, quam continet: mali autem etiam benignitas suspecta propter morum improbitatem.

Nullus bonus nisi solus Deus; his verbis quod summe bonum est asseritur Dei solius esse.

S. Chrysost. Spiritualis omni malitia carere debet, astutia et dolo, quemadmodum Christus inquit: « Nisi convertamini et effecti fueritis similes parvis pueris, non introibitis regnum cælestes. »

Atque robur quidem eorum qui virtutem exercent, admiratione perpetua dignum est; præsertim vero cum multis eam deserentibus nonnulli reperiuntur qui virtuti adhaerescant.

Greg. Nyss. Qui natura bonus est, idem ad bona omnia largienda propensus est.

Ut fragrantia aromata suo odore circumfusum complent aerem, sic boni viri præsentia proximis juvat.

S. Cyrilli. Proprium est bonorum omnium aliis prodesse.

Erit sane maxime insignis virtutis cultor, et præclarissimorum operum auctor. Quemadmodum enim odoratissima aromata et eximia, etiamsi in vase condita sint, fragrantia sua tamen explent odorandi sensum, non solum eorum qui prope adsunt, sed etiam eorum qui longius semoti sunt: ita sanctus animus et virtutis cupidus, et honeste factorum et ad pietatem pertinentium rationem habens, vel nihil tale cogitans, omnibus modis erit nobilissimus et clarissimus.

Philonis. Humanus urbanus et comis et ad ignoscendum propensus, nullius omnino injuriæ memor est, sed vincere hostes cupit benefaciendo, magis quam lacerando.

Bonis Deus bona suppeditat et inserit consilia, quibus, cum aliis prosint, ipsi maxime juvantur.

Viri boni, ut figurate dicam, columnæ sunt, po-

pulum totum confirmantes quasi domos magnas, A civitates et republicas.

Honestum tum est honestum, cum ut ab altero laudetur non eget, sed secum circumfert suæ pulchritudinis notas et insignia.

SERMO XXXII [al. XV].

De malis et improbis viris.

Deut. xiiii. Ut ne perdat scelerosus a scelere immunem, non vult Deus illi placari, sed accendetur ira Domini, et emulatio ejus in hominem illum.

I Reg. i. Ab iniquis exlegibus progrediatur improbitas et maleficium.

Improbe se gessit Achab in conspectu Domini, et sceleratior quam ii qui ante ipsum fuerant.

Nemo improbus cum sit, se fore innocentem confidat.

Dulce fuit in ore ejus vitium.

Modum transeunt errata improborum.

Malorum mors erit non decora.

Filii hominum quousque tandem dura geretis corda?

Psalm. iv. Scelerati multa flagella (*id est*, omnium generis afflictiones.)

Vultus Domini in mala patrans.

Mors sceleratorum mala est.

Molliores oleo sermones illorum, at ipsi sunt quasi bolides (*id est*, pondera funiculis affixa ad explorandum aliquid).

Jam inde ab utero matris abalienati sunt improbi, mendacia locuti sunt.

Salus longe abest ab improbis, quia jura tua juste instituta non exquisierunt.

Sanguinaris et dolosi ætatis dimidium non consequentur.

Peccantes in mala incident.

Prov. Qui malos castigat, sibi ignominiam merificiet: quique impium reprehendit, seipsum vituperabit.

Querent me improbi, nec tamen **170** invenient, sapientiam enim odere.

Animi eorum qui exleges sunt interibunt immaturi.

Exitus eorum qui legem violant, malus est.

Malos ne reprehendas, ut ne sis odio illis.

Prov. ix. Fili, si sapiens fueris, tibi et proximis tuis sapiens: si malus evaseris, solus exantlabis mala.

Dolus est in corde mala fabricantis.

Misericordiam et judicium non norunt iniquorum architecti.

Expelle e concilio pestiferum, et una cum illo exhibi contentio: cum enim sederit in virorum consessu, omnes probro afficiet.

Improbus non erit impunitus.

Amos iii. Odi repulique dies vestros festos, nec vestris conventibus delector.

ἄδῃ μὲν ὅλον ὑπεριδόντες, καθάπερ οἰκίας μεγάλας, τὰς πόλεις καὶ τὰς πολιτείας.

Τὸ καλὸν τότε καλὸν ἐστίν, ὅταν τῆς ἀφ' ἐτέρου συστάσεως οὐ διήται, ἀλλ' ἐν αὐτῷ περιφέρῃ τῆς οἰκίας καλλοῦς τὰ γνωρίσματα.

ΛΟΓΟΣ ΑΒ'.

Περὶ κακῶν καὶ μοχθηρῶν ἀνδρῶν.

Ἵνα μὴ ἀπολείψῃ ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν ἀναμάρτητον, οὐ μὴ θελήσῃ ὁ θεὸς πασθῆναι αὐτῷ, ἀλλ' ἐκκαυθῇσται ὀργῇ Κυρίου, καὶ ὁ ζῆλος αὐτοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ.

Ἐξ ἀνδρῶν ἐξελεύσεται πλημμελεία.

Ἐποίησεν Ἀχάβ τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐπὶ πονηρεύσατο ὑπὲρ πάντας τοὺς γενομένους ἐμπροσθεν αὐτοῦ.

Μηδαὶς πεποιθέντω πονηρὸς ὢν, ἀθῶος ἕσσεσθαι.

Ἐγλυκάνθη ἐν στόματι αὐτοῦ κακία.

Ἐξήσια πτώματα πονηρῶν.

Φαῦλοι ἐν θανάτῳ ἐξαίστην.

Ἵλοι ἀνθρώπων, ἕως πότε βαρυκαρδίοι;

Πολλὰ αἱ μάστιγες τοῦ ἁμαρτωλοῦ.

Πρόσωπον Κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακὰ.

Θάνατος ἁμαρτωλῶν πονηρός.

Ἐπαλῶθησαν οἱ λόγοι αὐτῶν ὑπὲρ ἑλπίον, καὶ αὐτοὶ εἰσι βολίδες.

Ἀπὸ τῆς μητρὸς ἐγενήθησαν οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ μητρὸς, ἐλάλησαν ψευδῆ.

Μακρὴν ἀπὸ ἁμαρτωλῶν σωτηρίαν, ὅτι τὰ δικαιώματά σου οὐκ ἐξεζήτησαν.

Ἄνδρες, αἱμάτων καὶ δολιότητος οὐ μὴ ἡμισυῶσιν τὰς ἡμέρας αὐτῶν.

Ἄμαρτάνοντας καταλήψεται κακὰ.

Ὁ παιδεύων κακὸς λήψεται αὐτῷ ἀτιμίαν· ἐλέγχων δὲ τὸν ἀσεβῆ, μαμμήσεται αὐτόν.

Ζητήσουσί με κακοὶ, καὶ οὐχ εὐρήσουσιν· ἐμίσησαν γὰρ σοφίαν.

Ψυχὰν ἀνδρῶν δολοῦνται ἄσχοι.

Ἡ καταστροφὴ τῶν παρανόμων κακῇ.

Μὴ ἐλαγχῃ κακοὺς, ἵνα μὴ μισήσωσί σε.

Υἱέ, ἐὰν σοφὸς γένῃ, αὐτῷ σοφὸς ἔσθι καὶ τοῖς πλησίον σου· ἐὰν δὲ κακὸς ἀποβῇ, μόνος ἀντιλήψεται τὰ κακὰ.

Δόλος ἐν καρδίᾳ τεκταινομένου κακὰ.

Οὐκ ἐπίστανται ἑλθόν καὶ κρίσιν τέκτονες κακῶν.

Ἐκβαλεῖς ἐκ συνεδρίου λοιμῶν, καὶ συνεξελεύσεται νεῖκος αὐτῷ. Ὅταν γὰρ καθίσῃ ἐν συνεδρίῳ, πάντας ἀτιμάσει.

Ὁ κακὸς οὐκ ἀτιμώρητος ἔσται.

Μερίσσεια, ἀπώσσει τὰς ἑορτάς ὁμῶν, καὶ τὸ μὴ ἀσφραδῶν ἐν ταῖς πανηγύρεσιν ὁμῶν.

Ὁς δίκαιον κρίνει τὸν ἀδικον, ἀδικον δὲ τὸν δίκαιον, ἀκάθαρτος καὶ βέλυκτος παρὰ Κυρίῳ.

Τὰδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Αὐτοὶ οἰκοδομήσουσι, καὶ γὰρ καταστρέψω· καὶ ἐπικληθήσεται αὐτοῖς ὄρια ἀνομίας, καὶ λαὸς ἐφ' ὃν παρατέτακται Κύριος ἕως αἰῶνος, οὐ μὴ μείνῃ εἰς τὸν αἰῶνα χρόνου σπέρμα πονηρόν.

Ἐκ σπέρματος ὁρεως ἐξελεύσεται ἔγγονα ἀσπίδων, τὰ δὲ ἔγγονα αὐτῶν ὁρεῖς πετόμενοι.

Τὰ ἁμαρτήματα ἡμῶν διόστισιν ἀνὰ μίσον ἡμῶν καὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀφ' ἡμῶν, τοῦ μὴ ἐλεῆσαι.

Ποιοὶ ἀφρονεῖς εἰσὶ, καὶ οὐ συνετοί, σοφοὶ τοῦ κακοποιῆσαι· τὸ δὲ καλῶς ποιῆσαι οὐκ ἔγνωσαν.

Τὰ ἔργα αὐτῶν ἔργα ἀνομίας· καὶ οἱ πόδες αὐτῶν εἰς κακίαν τρέχουσιν.

Εἰ ἀλλάξεται Αἰθίοψ τὸ δέρμα αὐτοῦ, καὶ πάρδαλις τὰ ποικίλματα αὐτῆς, καὶ ὅμας θυνήσεσθε εὖ ποιῆσαι μεμαθηκότες κακὰ.

Πτώσις κακῶ κατὰ σπουδὴν ἔξει.

Ὅδός ἁμαρτωλῶν ὠμαλισμένη ἀπὸ λίθων, καὶ ἐν' ἐσχάτων αὐτῆς βόθρος ἄβυσσος.

Τὸν ἁμαρτάνοντα εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίς διακωλύσει;

Τέκνα βέλυκτα γίνεται τέκνα ἁμαρτωλῶν.

Ὄνομα ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν ἐξαλειφθήσεται·

Ὁ πονηρὸς ἀνθρώπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὰ πονηρά. Ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα.

Τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, ἐνστήσονται καιροὶ χαλεποί. Ἔσονται γὰρ οἱ ἀνθρώποι φιλαυτοὶ, καὶ τὰ ἐξῆς.

Ἐν ἀμιλλαῖς πονηρίας ἀθλιώτερος ὁ νικησας, διότι ἀπέρχεται τὸ πλεῖον ἔχων τῆς ἀμαρτίας.

Τὸ ἐσχάτον ἐν πονηρίᾳ καὶ πρὸς ἑαυτῷ ἔστιν ἀσύμφωνον.

Πολλοὶ εἰσὶ τὰς πονηρὰς πράξεις ἀποδεχόμενοι, καὶ χαρίεντα μὲν τὸν εὐτράπελον λέγοντας, τὸν δὲ εἰσχρολόγον πολιτικόν· τὸν πικρὸν καὶ ὀργίλον ἀκαταφρόνητον ὀνομάζουσι· τὸν φειδωλὸν καὶ ἀκοινώνητον ὡς οἰκονομικὸν ἔπαινουσι· τὸν ἀσωτον ὡς ἐλευθερόν· τὸν πόρνον καὶ ἀσελγῆ ἀπολαυστικόν τινα δ' ἀναιμένον. Οἱ τοιοῦτοι τῷ στόματι μὲν εὐλογοῦσι, τῇ δὲ καρδίᾳ καταρῶνται. Ἐν γὰρ τῇ τῶν βημάτων εὐφημίᾳ πᾶσαν κατάραν ἐπάγουσιν αὐτῶν τῇ ζωῇ, ὑποδίκους αὐτοὺς τῇ αἰωνίῳ κατακρίσει, δι' ὧν ἀποδέχονται, καθιστῶντας.

Ὅπως ἀσυλλόγιστόν τι πρᾶγμα ἡ μοχθηρία, καὶ οὐδὲν ἔστιν ὃ τοὺς πονηροὺς βελτίους ποιῇ· σιεν.

Εὐζήλωτον μάντι καὶ πρόχειρον πρᾶγμα ἡ μοχθηρία, καὶ οὐδὲν οὕτω βρόδιον ὡς τὸ γενέσθαι κακός.

Ἀσοληπτον μὲν τὸ ἀγαθὸν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει,

Qui iustum iniustum judicat : et iniustum iustum, isimpurus apud Dominum et abominandus est.

Malach. Dominus omnipotens sic loquitur : Illi edificabunt, ego vero diruam, ut vocentur termini iniquitatis, et populus cui Dominus se opponet in saeculum : non mansura est in saeculum temporis improba progenies.

Isa. LIX. Ex semine serpentis prodibunt aspidum catuli, et illarum posteri volantes serpentes erunt.

Peccata nostra dissociant nos a Deo, propterque iniquitates nostras averit a nobis vultum suum, ut non misereatur.

Insipientes sunt nec sagaces, docti ad maleficendum, honeste facere non norunt.

Opera illorum, opera injusta, et pedes eorum in maleficium currunt.

Jerem. XIII. Si mutabit Aethiops cutem suam, et pardalis varietates suas, et vos poteritis benefacere cum mala didiceritis.

Ruina improbi sero tandem veniet.

Via scelerosorum elapidata et complanata, sed in extrema ipsa inferorum est fossa.

Peccantem in animam suam quis absolvet?

Liberi abominandi sunt ex improbis prognati.

Nomen sceleratorum hominum delebitur.

Matth. XII et Luc. VI. Malus ex cordis sui malo thesauro quem mala sunt, promit : ex abundantia enim cordis os loquitur.

I Tim. III. Illud autem cognoscite fore, ut in ultimis diebus insistent acerbis et difficilia tempora. Erunt enim homines sui amantes, etc.

S. Basilii. In improbitatis certamine miserior victor, quam victus, propterea quod ille pluribus peccatis onustus discedit.

Ultima in improbitate etiam secum ipsa discrepant.

Complures sunt, qui actiones pravas approbent, ac urbanum quidem gratiosum nominantes, et obsecenitate verborum utentem, civilem : acerbum et iracundum minime contemnendum vocant : parcum et alienum a liberalitate quasi rei familiaris administrandae peritum laudant ; prodigum, quasi liberalem ; scortatorem libidinosum, voluptarium quemdam et remissiore. Istiusmodi laudatores illis ore quidem bene precantur, at corde execrantur. Nam in illa verborum pulchra commemoratione omnem execrationem in illorum vitam inducunt ; imo eos aeternae damnationi obnoxios efficiunt, ipsa vitia approbantes.

Theologi. Profecto res est rationis expertis improbitas : nec quidquam est quod improbus efficere possit meliores.

Improbitas facile sui studium excitat, atque in promptu est, nihilque tam facile est, quam fieri malum.

Difficiliter bonum comprehenditur a natura ho-

minum, quemadmodum ignem non concipit humidior materies. At parati ad maleficium plurimi et dispositi.

Malum facilius et promptius improbum sequitur, quam coarceatur a meliore.

Animis profanis nihil honesti satis dignum videtur, cui persuadendos se præbeant.

S. Chrysost. Qui sæpe peccant nec puniuntur, metuere et vereri debent; augentur enim illis supplicia per supplicii tarditatem et divinam lenitatem.

Non tantum illi qui scelerate aliquid faciunt, verum etiam qui istos laudibus efferunt, eorumdem cum illis vel etiam graviorum participes erunt suppliciorum.

Sanctos quidem lucidi servant angeli, improbos B autem tenebrosi.

Abundantia cognitionis sapientiæ nobis multos conciliat angelos: impurus autem etiam ab eo qui ipsi a puero datus est, separatur.

Philonis. Improbus aliud sentit, aliud loquitur; aliæ etiam sunt ejus actiones: denique diversa ei et omnino pugnantia sunt omnia; non enim loquitur, quæ sentit, et contraria decrevit illi, quæ se

172 faciurum narrat, nec his consentanea exsequitur, ut proprie dicere liceat, improbi vitam secum bellum gerere.

Improbis nulla re gaudere concessum est: quemadmodum in prophetiis canitur oraculis: Gaudere non licet impiis, Deus ait. Sermo enim divinus, C verus et utilis est, tetricam et tristitiam deditam, ac infelicitatis plenam esse improbiissimi ejusque vitam.

Instabiles sunt malorum hominum spes, qui sibi quidem commoda proponunt cogitatione, quibus tamen adversa et illis digna contingunt.

Antisthenis. Antisthenes cum ab improbis quibusdam laudaretur, Vereor, inquit, ne quid mali a me designatum sit, quod istis placeo.

Mali adulationibus cum delinuntur, peiores evadunt.

Senem peccantem ne moneas; veterem enim arborem transplantare difficile est.

Diogenes. Diogenes improbum quemdam monebat, interrogatus autem quid ageret: Æthiopem (inquit) abstergo, ut candidum reddam.

Medici amaris medicamentis quæ lingendo sumuntur, mellis nonnihil adhibent, ut dulciora faciant: sic ingeniosi difficiliorum hominum congressiones hilaritate molliunt.

Ex factis magis quam ex verbis hominis periculum facito; multi enim cum vitam vitiosam agant, oratione suavi et ad persuadendam valenti utuntur.

SERMO XXXIII [al. CXXIII].

De muliere forti, et temperanti, et sagace.

Gen. xxxi. Rachel et Lia respondentes Jacobo, Num, inquam, pars adhuc nobis est aut hereditas in domo patris nostri? Nonne alienæ ab illo exi-

A ὥστερ καὶ τὸ πῦρ ὅλη τῇ ὑγροτέρᾳ· ἔτοιμοι δὲ πρὸς τὴν τοῦ κακοῦ ἐργασίαν οἱ πλείστοι καὶ ἐπιθήσιοι.

Πρόχειρον ἡ πονηρία τῷ κακῷ μάλλον ἀκολουθεῖν, ἢ ὑπὸ τοῦ κρείττονος ἀνακόπτεσθαι.

Ψυχαῖς βεβήλοις οὐδὲν τῶν καλῶν ἀξιόπιστόν.

Οἱ πολλὰ πταίνοντες καὶ μὴ κολαζόμενοι φοβεσθαι καὶ δεδοικέναι ὀφείλουσιν. Αὖξεται γὰρ αὐτοῖς τὰ τῆς τιμωρίας διὰ τῆς ἀτιμωρησίας καὶ τῆς μακροθυμίας τοῦ Θεοῦ.

Οὐχ οἱ τὰ φαῦλα πράσσοντες μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ τοῦτους ἐγκωμιάζοντες, τῆς αὐτῆς αὐτοῖς, ἢ καὶ χαλεπωτέρας, κοινωνήσουσι κολάσεως.

Τοὺς μὲν ἀγίους φωταγωγοὶ φυλάσσουσιν ἄγγελοι, τοὺς δὲ φαύλους σκοτεινοί.

Πλούτος γνώσεως σοφίας προστεθῇσιν ἡμῖν ἀγγέλους πολλοὺς· ὁ δὲ ἀκάθαρτος καὶ ἀπὸ τοῦ δοθέντος αὐτῷ ἐκ παιδὸς χωρίζεται.

Τοῦ φαύλου ἕτερα μὲν τὰ ἐνθύμια, ἕτερα δὲ τὰ ῥήματα, ἄλλαι δὲ αἱ πράξεις, διάφορα δὲ καὶ μαχόμενα παντάπασι· λέγει γὰρ οὐχ ἄφρονι, καὶ βουλεύεται τὰναντία οἷς διδάξει, καὶ πράττει τὰ τοῦτοις μὴ συνάδοντα· ὥστε, κυρίως εἰπεῖν, ὁ τοῦ φαύλου βίος πολέμιος.

Τὸν φαῦλον οὐδὲν χαίρειν ἐρίεται, καθάπερ ἐν προφητικαῖς ᾄδεται ῥήσις· Χαίρειν οὐκ ἔστι τοῖς ἀσεβέσι, εἰπεν ὁ Θεός. Λόγος γὰρ ὅτως καὶ χρησιμὸς ἔστι θεῖος· σκυθρωπὸν καὶ ἐπιλυπὸν καὶ μεστὸν βαρυσκαιμονίας εἶναι τὸν παντὸς μοχθηροῦ βίον.

Ἀδίδατοι αἱ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων ἐλπίδες, ἐκκαθόντων μὲν τὰ χρηστότερα, τὰ δὲ παλίμψημα καὶ ὧν ἄξιον τυγχάνειν εἶσι, πασχόντων.

Ἀντισθένης ἐπιανούμενος ὑπὸ πονηρῶν ἀνθρώπων, Ἀγωνιῶ, ἔφη, μὴ τι κακὸν εἰργασταί μοι, ἐπὶ τοιοῦτοις ἀρίστω.

Κακοὶ κολακεύμενοι κακώτεροι γίνονται.

Μὴ νευθεῖτε γέροντα ἀμαρτάνοντα. Δένδρον γὰρ παλαιὸν μεταφυτεύσαι δύσκολόν ἐστιν.

Διογένης ἐνουθετεῖ τινὰ πονηρὸν· ἐρωτώμενος δὲ ὑπὸ τινος, Τί τοῦτο ποιεῖς; ἔφη· Αἰθῖονα ἀμύχε, ἵνα λευκὸν ποιήσω.

Οἱ μὲν ἱατροὶ τὰς τῶν ἐκλεικτῶν φαρμάκων πικρίας μέλιτι, οἱ δὲ σοφοὶ τὰς τῶν δυσκολωτέρων ἀνθρώπων ὀμιλίαν ἱλαρότητι γλυκαίνουσιν.

Πεῖραν ἀνθρώπου ἐκ τῶν ἐργῶν λάμβανε μάλλον ἢ ἐκ τῶν λόγων. Πολλοὶ γὰρ βίῳ μὲν εἰσι κακοί, λόγῳ δὲ πιθανοί.

ΛΟΓΟΣ ΑΓ'.

Περὶ γυναικὸς ἀνδρείας, καὶ σώφρονος, καὶ συνετῆς.

Ἀποκριθεῖσαι Πάχηλ καὶ Λία, εἰπαν τῷ Ἰακώβ· Μὴ ἔστιν ἡμῖν μέρος, ἢ κληρονομία ἐν τῷ ὄκῳ τοῦ πατρὸς ἡμῶν; Οὐκ ἄλλότριαι λελογίσμεθα αὐτῷ·

Πέπρακε γὰρ ἡμᾶς, καὶ κατέφαγε καταδρώσας τὸ ἀργύριον ἡμῶν.

Ἦγγισεν Ἀδιμέλεχ ἕως τῆς πόλεως τοῦ πύργου, ἐμπρῆσαι αὐτὴν ἐν πυρὶ. Καὶ ἐβρίφη γυνὴ μία κλάσμα μύλου ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Ἀδιμέλεχ, καὶ ἰδὼσα ταχὺ πρὸς τὸ παιδάριον τὸ αἶρον τὰ σκεύη αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῇ· Σπάσαι τὴν ῥομφαίαν σου, καὶ θανάτωσόν με, μὴ ποτε εἰπωσιν, ὅτι γυνὴ ἀπέκτεινεν αὐτόν. Καὶ ἐξεκέντησεν αὐτὸν τὸ παιδάριον αὐτοῦ, καὶ ἀπέθανεν.

Ἀνήγγειλε τῷ Δαυὶδ Μελχὼλ ἡ γυνὴ αὐτοῦ λέγουσα· Ἐὰν μὴ σὺ σώσης τὴν ψυχὴν σεαυτοῦ τὴν νύκτα ταύτην, αὐρίον θανατωθήσῃ. Καὶ κατὰγει Μελχὼλ τὸν Δαυὶδ διὰ τῆς θυρίδος, καὶ ἀπήλθε, καὶ ἔφυγε, καὶ ἐσώθη.

Τίς ἔδωκε γυναῖξιν ὕψασματος σοφίαν, καὶ ποιητικὴν ἐπιστήμην;

Γυνὴ ἀνδρεία στέφανος τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς.

Γυνὴ εὐχάριστος ἐγείρει ἀνδρὶ δόξαν.

Ὅς εὖρε γυναῖκα ἀγαθὴν, εὖρε χάριτας, ἔλαβε δὲ παρὰ Κυρίου ἰλαρότητα.

Ὅς ἐκβάλλει γυναῖκα ἀγαθὴν, ἐκβάλλει ἀγαθὰ ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ.

Σοφαὶ γυναῖκες φιλοδόμησαν οἴκους· ἡ δὲ ἄφρων κατέσκαψε ταῖς χερσὶν αὐτῆς.

Γυναῖκα ἀνδρείαν τίς εὐρήσει; τιμωτέρα ἐστὶ λίθων πολυτελῶν ἡ τοιαύτη. Θαρρεῖ ἐπ' αὐτῇ ἡ καρδία τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς. Ἡ τοιαύτη καλῶν σκυλίων οὐκ ἀπορήσει. Ἐνεργεῖ τῷ ἀνδρὶ ἀγαθὰ, καὶ οὐ κακὰ. Οὐ φροντίζει τῶν ἐν οἴκῳ ἀνὴρ αὐτῆς. Οὐ χρονίζει, δις δὲ χλαίνας ἐποίησε τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς. Ἦνίκα ἂν καθίσῃ ἐν συνεδρίῳ μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, στόμα αὐτῆς διηνοιξε προσεχόντως καὶ ἐνόησεν, καὶ τάξις ἐντεταλατο τῇ γλώσσῃ αὐτῆς. Στεναὶ δὲ διατριβαὶ οἴκων αὐτῆς, οἷα δὲ ὀκνηρὰ οὐκ ἔργαζεν.

Πολλὰ θυγατέρες ἐκτήσαντο πολυτοῦτον, πολλὰ ἐποίησαν δύναμιν· σὺ δὲ ὑπέρχεισαι καὶ ὑπερῆρας πάσας. Ψευδεῖς ἀρέσκειαι καὶ μάταιον κάλλος οὐκ ἔστιν ἐν σοί.

Γυνὴ συνετὴ εὐλογεῖται, φόβος δὲ Κυρίου αὐτὴν αἰνεῖτω. Δότε αὐτῇ ἀπὸ καρπῶν χειλῶν αὐτῆς, καὶ αἰνεῖσθω ἐν πόλιν αὐτῆς.

Μὴ ἀσπάζει γυναῖκος σοφῆς καὶ ἀγαθῆς· ἡ γὰρ χάρις αὐτῆς ὑπὲρ τὸ χρυσίον.

Χάρις ἐπὶ χάριτι γυνὴ σιγηρὰ· καὶ οὐκ ἔστι σταθμὸς ἀξίως ἑγκρατοῦς ψυχῆς αὐτῆς.

Γυναῖκος ἀγαθῆς μακάριος ὁ ἀνὴρ, καὶ ἀριθμὸς τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ διπλασιασμένος. Γυνὴ ἀνδρεία εὐφραίνει τὸν ἀνδρα αὐτῆς, καὶ τὰ ἔτη αὐτοῦ πληρώσει ἐν εἰρήνῃ. Γυνὴ ἀγαθὴ μερὶς ἀγαθῆς· καὶ ἐν μερίδι φοβουμένων Κύριον δοθήσεται.

Χάρις γυναῖκος εὐφραίνει τὸν ἀνδρα αὐτῆς, καὶ τὰ ὅσα αὐτοῦ πιαίνει ἡ ἐπιστήμη αὐτῆς.

Γυναῖκος ἀνὴρ χρημ' οὐδὲν ληΐσεται. Κάλλιον ἐσθλῆς, ὥσπερ οὐδὲ χειρὸν τῆς ἐναντίας (1).

A stimatæ sumus? vendidit enim nos, et plane devoravit argentum nostrum.

Judic. ix. Accessit Abimelech usque ad turris portam, ut eam incenderet; mulier autem quendam fragmentum molæ in caput ejus conjecit: et statim clamans accersit puerum, qui arma ipsius gerebat. Cui, Educ, inquit, gladium tuum, et me interfice, ne dicant vulgo me a muliere interfectum. Et puer ejus pupugit eum, et mortuus est.

I Reg. xix. Melchol uxor Davidis, renuntiavit ei, dicens: Nisi hac nocte servaveris vitam tuam, cras morte afficeris; et dimisit maritum suum Davidem per fenestram. Sicque ille exiit, aufugit, et servatus est.

B Job. Quis dedit mulieribus tendi sapientiam, et artem acu variandi?

173 Prov. xii. Uxor fortis corona est viri sui. Uxor grata excitat viro gloriam.

Qui nactus est uxorem bonam, is gratias est adeptus, et a Domino accepit hilaritatem.

Qui ejicit uxorem probam, ejicit bona e domo sua.

Prov. xiv. Uxores sapientes ædificaverunt domos; at insipiens suis manibus demolita est.

Prov. xxxi. Uxorem fortem quis inveniet? talis pluris est æstimanda quam lapides pretiosi; ea confidit cor viri; hæc spoliis pulchris non carebit; bonis afficit virum suum, non malis. Vir non est sollicitus de rebus domesticis, sicubi autem diutius moratus fuerit, ipsa interea geminas confecit vestes. Cum autem in consessu seniorum considet, ipsa os suum aperit attente et legitime, ac ordinem ori suo tenendum præscribit. Taciturnæ autem sunt domus ejus exercitationes, cibum otiosa non capit.

Multæ filix divitiis et potentiam comparaverunt, in autem superasti omnes, et super illas te extulisti; falsa affabilitas et inanis pulchritudo non est in te.

Mulier sagax benedicitur, sed metus Domini eam commendat; date ei de fructibus laborum suorum, et vir ejus laudetur in portis.

Eccli. vii. Vide ne excidas uxore sapiente et bona; nam gratia ejus auro præstat.

Gratia duplicata mulier taciturna [alias pudica], nec est quidquam quod cum animo illius continente comparari possit.

Ibid. Probæ mulieris vir est beatus, et numerus dierum ejus duplicabitur. Uxor fortis exhilarat virum suum, et annos ejus cum pace complebit. Mulier proba portio bona est; et in parte metuentium Dominum dabitur.

Uxoris gratia virum exhilarat, et scientia ejus ossa viri saginat.

Theologi. Vir nullam rem acquirere potest uxore proba honestiorem, quemadmodum nullam deterio-rem improba.

(1) Versus constabit si legas, Κάλλιον ἐσθλῆς, οὐδὲ χειρὸν ἐναντία.

S. Cyrilli. Muliebre genus quodammodo lacrymarum amans est et animo ad misericordiam facili præditum.

Mulier vitat omnes calumniarum suspiciones; si neque se comat, neque ornet supra modum, precatationibus et deprecationibus attentione summa vacans.

Philonis. Narrant physici feminam nihil aliud e-se quam imperfectum marem.

Infirmiora quodammodo sunt mulierum consilia, nec extra res quæ sub sensu cadunt, quidquam possunt eorum quæ tantum sub intelligentiam cadunt, comprehendere.

174 *Philonis* uxor in complurium seminarum cretu interrogata, cur sola ex omnibus aureo non uteretur ornatu: Satis (inquit) uxori magnus ornatus viri sui virtus est.

Aristippus mulierem parvam, sed pulchram conspicatus: Parvum, inquit, malum, sed magnum pulchrum (1).

Uxorem temperantem querito, nec formosiorrem; illud enim est thesaurus qui surripi non potest, hoc autem animi opinio sive persuasio.

Protagor. Honestam uxorem et bonam si eris assecutus, vitam dolore vacantiem deges.

SERMO XXXIV [al. CXXIV].

De improbis mulieribus et adulteris omnique vitio plenis.

Prov. v, vii. Mulieri improbæ ne mentem adhibeto; mel enim ex meretricis ore fuit, quod ad tempus ungit guttur, postea tamen felle amarius invenies, et gladio anceps acutus.

Ne des mulieri opes tuas.

Filli, serva mandata mea, et vives, ut te servent a peregrina muliere et improba.

Mulier pretiosas virorum animas prædatur.

Tempus est ignominie, mulier quæ odit honesta.

Prov. ix. Mulier insipiens et audax cibo quo alatur carebit, quæ scilicet verecundiam non cognoscit.

Ibid. xi. Ut inauris in nare suis, sic in muliere malitiosa pulchritudo.

Qui adulteram retinet, insipiens et impius est.

Melius est habitare in solitudine, quam cum muliere pugnace et linguæ et iracunda.

Malach. proph. A conjuge tua tibi cave; nec quod facturus es, illi aperito.

Sirach ix. Ne tradas mulieri animam tuam; meretricibus obviam ne ito; ne psalteriam canentem frequentato; virginem ne considerato; averte oculos tuos a muliere formosa; cum uxore alterius omnino ne sedeto; forma enim et pulchritudine muliebri complures seducti sunt.

Vinum et mulieres ad deficientium impellunt etiam sapientes.

(1) Videtur potius invertendum ut sit: *Parvum quidem pulchrum, magnum autem malum*; καλὸν εὖ κακὸν apud Græcos facile permutari possunt.

Φιλόδακρυ πῶς αἰεὶ τὸ θῆλυ γένος, καὶ τὸν νοῦν εἰς ἔλεον εὐδιὰδρυπτον ἔχον.

Ἀνὸς ποττον εἰς διαβολὴν δεικνύσι γυναῖκα τὸ μὴ καλλωπίζεσθαι, μήτε μὴν κοσμεῖσθαι πέρα τοῦ πρέποντος, εὐχαῖς καὶ δεήσεσι προσανέχουσιν ἰκτανῶς.

Λέγεται ὅπο φυσικῶν ἀνδρῶν οὐδὲν ἕταρον εἶναι θῆλυ ἢ ἀτελὲς ἄρρεν.

Ἀσθενέστεραι πῶς εἰσιν αἱ γυναικες τῶν γυναικῶν, ἔξω τῶν αἰσθητῶν μὲν ἰσχύουσαι νοητὴν καταλαβεῖν.

Ἡ Φίλωνος γυνὴ ἐρωτηθεῖσα ἐν συνόδῳ πλειόνων γυναικῶν, διατί μόνῃ τῶν ἄλλων οὐ φορεῖ χρυσὸν κόσμον, ἔφη· Ἀδάρκῃς κόσμος ἐστὶ γυναικὶ ἢ τοῦ ἀνδρὸς ἀρετῇ.

Ἀρίστιππος γυναῖκα καλὴν μικρὰν ἰδὼν, Μικρὸν κακὸν μὲν, μέγα δὲ καλὸν, ἔφη. Αἱ Μικρὸν μὲν καλὸν, μέγα δὲ κακὸν.

Γυναῖκα σώφρονα ζητεῖ, καὶ μὴ εὐμορφῶν. Τὸ μὲν γὰρ θησαυρὸς ἀνέκλειπτος, τὸ δὲ ὑποψία γνώμης.

Ξεμῆς γυναικὸς καὶ ἀγαθῆς ὅταν τύχῃς, τὸν βίον ἄλυπον διατελεῖς.

ΛΟΓΟΣ ΑΔ'.

Περὶ γυναικῶν πορνῶν καὶ μοιχαλίδων, καὶ ἀδόξης κακίας κακῶν ἡρώμενων.

Μὴ πρόσθε παύλῃ γυναικὶ. Μὲν γὰρ ἀποστάσει ἀπὸ χειλέων γυναικὸς πόρνης, ἢ πρὸς καιρὸν λιπαίνει σὺν φάρυγγα, ὕστερον μὲντοι πικρότερον σχολῇ; εὐρήσεις, καὶ ἡκονημένον μάλλον μαχαίρας διατόμου.

Μὴ δῶς γυναικὶ τὸν σὺν πλοῦτον.

Υἱά, φύλασσε ἐμὰς ἐντολάς, καὶ βιώσεις, ἵνα σε τηρήσωσιν ἀπὸ γυναικὸς ἀλλοτρίας καὶ πορνῆς.

Γυνὴ τιμίας ψυχῆς ἀνδρῶν ἀγρεύει.

Χρόνος ἀτιμίας γυνὴ μισοῦσα δίκαια.

Γυνὴ ἄφρων καὶ θρασύεια ἐνδοξῆς φωμοῦ γίνεται, ἢ οὐκ ἐπιστάται αἰσχύνην.

Ὅσπερ ἐνώτιον ἐν βίῳ ὁδός, οὕτως γυναικὶ κακὸν φρονὶ κάλλος.

Ὁ κατέχων μοιχαλίδας ἄφρων καὶ ἀσεβής.

Κρεῖσσον οἰκεῖν ἐν ἐρήμῳ ἢ μετὰ γυναικὸς μαχίμου καὶ γλωσσώδους καὶ ὀργίλου.

Ἀπὸ τῆς συγκοίτου σου φύλαξαι τοῦ ἀναθίσθαι αὐτῇ, τί ποιεῖν.

Μὴ δῶς γυναικὶ τὴν ψυχὴν σου· μὴ ὅπαντα ἐταιριζομένη, μετὰ φаллоῦσης μὴ ἐνδελχίς. Παρθένον μὴ καταμάνθαι. Ἀποστρέφον τοὺς ὀφθαλμούς σου ἀπὸ γυναικὸς εὐμόρφου. Μετὰ ὑπάνδρου γυναικὸς μὴ κάθου τὸ σύνολον. Ἐν κάλλει γὰρ γυναικὸς πολλοὶ ἐκπληθήσαν.

Οἶνος καὶ γυναῖκες ἀποστήσουσι συνेतούς.

Πάσαν πονηρίαν καὶ μὴ πονηρίαν γυναῖκός.

Μὴ δῶς ὕδατι διέξοδον, μηδὲ γυναίκῃ πονηρὰ ἀνεῖν. Εἰ μὴ πορεύεται κατὰ χεῖράς σου, ἀπὸ τῶν σαρκῶν σου ἀπότμηται αὐτήν.

Συνοικῆσαι λέοντι καὶ δράκοντι εὐδόκησαι, ἢ συνοικῆσαι μετὰ γυναῖκός πονηρᾶς.

Μικρὰ πᾶσα κακία πρὸς κακίαν γυναῖκός · κληρὸς ἀμαρτωλοῦ ἐπιπίση ἐπ' αὐτήν.

Ἀπὸ γυναῖκός ἀρχὴ ἀμαρτίας, καὶ δι' αὐτῆς ἀποθνήσκουσιν πάντες.

Μὴ δῶς γυναίκῃ πονηρὰ παρρησίαν.

Ὅργη μεγάλη γυνὴ μέθυσος.

Καρδία πονηρὰ καὶ πρόσωπον σκυθρωπὸν, καὶ πληγὴ καρδίας, γυνὴ πονηρὰ ἀντιτασσόμενη τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς.

Πορνεία γυναῖκός ἐν μετεωρισμοῖς ὀφθαλμῶν καὶ ἐν τοῖς βλεφάροισι αὐτῆς γνωσθήσεται.

Κρεῖσσον πονηρία ἀνδρὸς ἢ ἀγαθοποιὸς γυνὴ.

Ἀπὸ ἱματίων ἐκπορεύεται σῆς, καὶ ἀπὸ γυναῖκός πονηρίας.

Ἐπὶ γυναίκῃ πονηρᾷ καλὸν σφραγίς.

Γυνὴ μεγαλόφρονος καὶ γλωσσώδης ὥσπερ σάλπιγξ πολεμίων εἰς τροπὴν θεωρηθήσεται.

Ὅσπερ γὰρ τὰ ἐπίσθια τῶν πλοίων καταγιγνέσκει καὶ ζάλαι ὑποδρύχια φέρουσιν, οὕτως αἱ πονηραὶ τῶν γυναικῶν διαθήσεις τὰς ἀσθενεῖς ψυχὰς τῶν συνοικούντων καταδαπτίζουσιν.

Τότε [πότε] οὖν ψυχῆς ἐπιμαλίσσεται ὁ γυναικίαις ἐπιθυμίαις δεδουλωμένος; οὐδεὶς γὰρ ἐξ ἀρχαῖς πλοῦτος, γυναικίαις ἐπιθυμίαις ὀνηρευόμενος.

Αἱ τῶν γυναικῶν ἀφρονέσονται, ἀποροῦσαι καὶ λελωὺς ρήξεσθαι, πρὸς τὰ χρήματα καταφεύγουσι · καὶ εἰσὶν, ὡς ἀν εἴποιμι, κοσμίως θεωριζόμεναι, δι' εὐσχημοσύνην ἀσχήμονες, καὶ δι' αἰσχος αἰσχροτέραι.

Ὁ κακὸν κακοῦ κάκιστον, γυνὴ πονηρὰ.

Δεινὸν δράκοντες, καὶ κακοῦργον ἀσπίδες.

Διπλῇ γυναίκῃ; δεινότερη ἐν θηρίοις.

Γυνὴ πονηρὰ οὐδέποτε ἡμεροῦται, ἀλλ' ὀδριζομένη μαίνεται, καὶ κολακευομένη ἐπαίρεται.

Σίδηρον ἐφεῖν, ἢ νοθεῖν γυναῖκα βῆρον.

Γινωσκέτω ὁ ἔχων γυναῖκα πονηράν, ὅτι ἤδη τοῦς μεθούς αὐτοῦ τῶν ἀνομιῶν ἐκομίσαστο.

Οὐδὲν ἐν κόσμῳ θηρίον ἐφάμιλλον γυναῖκός πονηρᾶς.

Τί δεινότερον λέοντος ἐν τετράποσιν; τί δὲ ὠμότερον δράκοντος ἐν ἐρπετοῖς; Ἄλλ' οὐδὲν, πλην γυναικός πονηρᾶς.

Δεινὸν πενιχρότεραν ἑαυτοῦ λαβεῖν γυναῖκα, δεινὸν εὐπορωτέραν. Τὸ μὲν γὰρ εἰς τὴν οὐσίαν ἐβλάψε, τὸ δὲ εἰς αὐθεντίαν καὶ ἐλευθερίαν τὸν ἄνδρα.

Ἵπὸ γυναικός ἀρχεσθαι ὕβρις ἀν εἰς ἰσχάτην.

Δεινὸν γυνὴ γνῶμην ἀνδρὸς παραλῦσαι καὶ παραγαγεῖν, καὶ μάλιστα μάχλος. Ἐνεκα γὰρ τοῦ συν-

A Omnem malitiam et non malitiam mulieris.

Aquæ ne des exitum, nec mulieri improbæ licentiam : si nolit monentem te audire, desecato eam de carne tua.

175 Cum leone et dracone potius habitato, quam cum muliere improba.

Omnia vitia parva sunt, si cum mulieris vitiis comparentur. Sors scelerati in eam incidat.

Ex muliere peccati initium est, et per eam omnes morti debemur.

Improbæ mulieri licentiam loquendi ne concedito.

Ira magna est mulier ebriosa.

Cor malum et vultus tristis cordisque valvus, mala mulier viro suo resists.

B Scortatio mulieris in elatione oculorum et in palpebris suis agnoscetur.

Praestat malitia viri, quam benefica mulier.

Ex vestimentis enascitur tineæ, et ex muliere malitia.

In muliere improba bonum est sigillum.

Mulier clamosa et linguæ quasi tuba hostium ad fugam spectabitur.

S. Basilii. Ut enim naves putres procellæ et tempestates demergunt, sic improba mulierum studia et affectiones imbecillas cohabitantium animas misere submergunt et perdunt.

Quando igitur animi sui curam geret, qui amoribus mulierum quasi servus addictus est? Nullæ enim opes satis sunt cupiditatibus mulierum.

Theologi. Mulieres insipientissimæ pulchritudine sua carentes ad pecunias confugiunt : ac sunt (ut sic dicam) theatri ornatu conspicuæ, propter formam deformes et propter deformitatem deformiores.

S. Chrysost. O malum quovis malo pejus mulierem improbam!

Asperi sunt dracones, aspides maleficæ;

Sed mulieris asperitas acerbior quam ferarum.

Improba mulier nunquam mansuetiet; si durius tractetur, furit : si blandius, tollitur et elata est.

D Ferrum coquere, quam mulierem emendare facilius.

Qui habet uxorem malam, suorum se peccatorum mercedem accepisse intelligat.

Nulla in mundo bellus est, quæ cum muliere improba conferatur.

Quid leone inter quadrupedes ferocius? Quid crudelius dracone inter serpentina? Nihil nisi mulier improba.

Acerbum est pauperiorem duxisse uxorem, acerbum item opulentiorum : illud enim rem, hoc auctoritatem et libertatem viri minuit et lædit.

Philonis. Mulieri parere contumelia est suprema.

176 Callidissimum est mulieris ingenium ad mentem viri luxandam et statu suo deturbandam,

maxime si fuerit intemperans; quia enim conscia sibi est huius vitii, mollior subinde redditur.

Sui amans est mulier, et zelotypa immoderate ac mire industria, ut possit viri mores pervertere.

Diogenis. Diogenes conspicatus mulieres inter se colloquentes: Aspis, inquit, a vipera venenum mutuatur.

Aristippi. Aristippus Cyrenæus philosophus, a quoquam interrogatus, an sibi ducere uxorem expediret, negavit. Si enim duxeris (inquirebat) formosam, habebis communem; sin autem deformem, penam.

Mulier os exornans animum deformem indicat.

Democr. Cum Democritum quidam percunctaretur, cur magnus cum esset, parvam duxisset uxorem: Ego, inquit, in malo eligendo, quod minimum erat, elegi.

Socratis. Cum te diligere et appetere te dixerit mulier, tum ab illa magis metuendum tibi est quam cum conviciatur.

Protagoræ. Protagoras interrogatus ob quam causam inimico filiam nuptum dedisset: Quia, inquit, nihil ei dare poteram pejus.

Idem cum vidisset anum exornatam: Si, inquit, viris, falleris; si sepulcro, ornata es.

Socratis. Socrates dicere solebat, tria se mala assecutum, grammaticam, paupertatem et perniciosam uxorem; quorum duo cum effugisset, perniciosam uxorem effugere non potuisse.

Idem se consulentibus de ratione matrimonii contrahendi, dixit: Quemadmodum pisces, o adolescentuli, qui nondum intra nassas sunt, volunt intrare, qui autem jam intus sunt, volunt exire; sic et vos ne idem vobis accidat videte.

Idem Xanthippen ornatam et ad spectacula euntem conspicatus: Non inquit, ut species, o uxor, exis, sed ut specteris.

Philoxeni. Philoxenus poeta cum quidam eum percunctaretur, quamobrem Sophocles bonas introducat feminas, ipse autem malas: Quia, inquit, quales oportet esse feminas Sophocles ostendit, ego vero quales sunt.

Calonis. Omnes homines uxoribus imperant, nos omnibus hominibus, nobis autem uxores.

SERMO XXXV [al. X].

De congregatione bonorum virorum; et præstantissimis adhaerendum esse, non item improbis.

177 *Prov. xiii.* Qui cum sapientibus conversatur, sapiens evadet.

Si videris sagacem ac prudentem, mane illum adito, et limina januarum ejus pedibus tuis detesto.

In multitudine seniorum steto, et si quis erit sapiens, huic te adjungito.

Narrationes sapientum ne contemnas, et in pro-
verbis illorum verberis.

Α εἰδός· μαλακιστέρα [· μαλκιστέρα ἢ μαλακιστέρα] γίνεται.

Φιλαντον γυνή, καὶ ζηλότυπον οὐ μετρίως καὶ δεινὸν παραλύσαι θῆη ἀνδρός.

Διογένης κοινολογούμενος γυναῖκας θαυμάζων, ἔφη· Ἀσπίς παρ' ἐχίδνης φάρμακον δανείζεται.

Ἀρίστιππος· ὁ Κυρηναῖος φιλόσοφος, ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τινος εἰ συμφέρει αὐτῷ γῆμαι, εἶπεν· Οὐκ· εἰ μὲν γὰρ καλὴν, κοινὴν ἐξεῖς· εἰ δὲ ψυχρὴν, ποινήν.

Γυνὴ τῷ προσώπῳ κοσμουμένη, τὴν τῆς ψυχῆς ἀμορφοῖαν ἐμφαίνει.

Δημοκρίτης ἔφη τις· Διατί, μέγας ὢν, μικρὰν ἔγχεμας γυναῖκα; Κόκκιος εἶπε· Τοῦ κακοῦ ἐλάχιστην ποιοῦμενος, τὸ ἐλάχιστον ἐξελεξάμην.

Ὅταν ποθεῖν σε καὶ στήριγεν λήγη γυνή, φοβοῖ παρ' αὐτῆς πλέον, ὢν λέγει κακὰ.

Πρωταγόρας ἐρωτηθεὶς, διὰ τίνα αἰτίαν ἐχθρῶν τὴν θυγατέρα δίδωκεας πρὸς γάμον, εἶπεν· Οὐκ εἶχον γὰρ αὐτῷ δεδωκέναι χεῖρον.

Ὁ αὐτός, ἐωρακὺς κικωρημένην γραῦν, ἔφη· Εἰ μὴ πρὸς ἀνδρα, ἐπλανήθης· εἰ δὲ πρὸς τάφοι, ἐκοσμήθης.

Σωκράτης ἔφη, Τριῶν κακῶν τίτευγμαί, γραμματικῆς, πενίης καὶ οὐλομένης γυναικὸς· τῶν δὲ ἐξέφυγον, οὐλομένης· γυναικὸς ἐκφυγεῖν οὐκ ἔδυνάμην.

Ὁ αὐτός πρὸς τοὺς αὐτὸν συμβουλευομένους περὶ τοῦ γῆμαι, ἔφη· Ὅσπερ οἱ ἰχθύες, ὧ νεανίσκοι, εἰ περὶ τοὺς κύρτους, οἱ μὲν ἐξωθεν ὄντες βούλονται εἰσελθεῖν, οἱ δὲ ἐνδον ὄντες βούλονται ἐξελθεῖν· οὕτως καὶ ὑμεῖς ὄρατε, μὴ τὸ αὐτὸ πάθητε.

Ὁ αὐτός, Ξανθίππην κικωρημένην καὶ ἐπὶ θίαν πορευομένην ἰδὼν, ἔφη· Οὐχ ἵνα θαύσῃ, γύναι, παρθεύ, ἀλλ' ἵνα θαυθῇς.

Φιλόξενος ὁ ποιητής, εἰπόντος τινός, διὰ τί Σοφοκλῆς χρηστὰς παραιοῖαι τὰς γυναῖκας, αὐτὸς δὲ φαύλας, εἶπεν· Ὅτι Σοφοκλῆς μὲν οἷός ἐστι εἶναι τὰς γυναῖκας λέγει, ἐγὼ δὲ οἶμαι εἶσθαι.

Πάντες οἱ ἄνθρωποι τῶν γυναικῶν ἀρχοῦσιν, ὧς καὶ δὲ ἀνθρώπων ἀπάντων, ἡμῶν δὲ αἱ γυναῖκες.

ΛΟΓΟΣ ΑΕ.

Περὶ συναγωγῆς χρηστῶν ἀνδρῶν· καὶ ὅτι χρὴ ἀρίστοις ἀνδράσι κολλᾶσθαι, καὶ μὴ πονηροῖς.

Ὁ συμπορευόμενος σοφῇ· σοφὸς ἔσται.

Ἐάν τις συνῇ, ἐρριζέ πρὸς αὐτὸν, καὶ βαθεῖς θυρῶν αὐτοῦ ἐκτριβέτω ὁ ποὺς σου.

Ἐν πλῆθει πρεσβυτέρων στήθι· καὶ εἰ τις σοφός, προσκολληθήτι αὐτῷ.

Μὴ παρίδης διήγημα σοφῶν, καὶ ἐν ταῖς παροιμίαις αὐτῶν ἀναστρέφου.

Λόγῳ σοφῷ παράβαλε ὁδὸν οὖς.

Ἄνδρες δίκαιοι ἐστῶσαν σύνδειπνοι σου.

Μετὰ ἀνδρὸς εὐσεβοῦς ἐνδελείχῃς.

Πετεινὰ πρὸς τὰ ὁμοία καταλύει· λειτουργοὶ αὐτοῦ, καὶ κατὰ τὸν ἡγούμενον τῆς πόλεως, πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ.

Ἀποστεγυοῦντες τὸ πονηρὸν, κολλώμενοι τῷ ἀγαθῷ.

Ὅσπερ οἱ ζωγράφοι ὅταν ἀπὸ εἰκόνος εἰκόνα γράψωσι, πυκνὰ πρὸς τὸ παράδειγμα βλέποντες, τὸν εἰκόνου χαρακτῆρα πρὸς τὸ ἐαυτῶν σπουδάζουσι μεταθεῖναι φιλοτέχνημα, οὕτω δὴ καὶ τὸν ἐσπουδακῶτα ἐαυτὸν πᾶσι τοῖς μέρεσι τῆς ἀρετῆς ἀπεργάσασθαι τέλειον, οἷον· πρὸς ἀγάματά τινα κινούμενα καὶ ἐμπρακτα, τοὺς βίους τῶν ἁγίων ἀποβλέπειν χρῆ, καὶ τὸ ἐκείνων ἀγαθὸν οἰκτεῖσθαι διὰ μιμήσεως.

Ἐάν τις ἐθνικὸν, βίου σώφρονος καὶ τῆς λοιπῆς κατὰ τὸ ἦθος εὐταξίας ἐπιλαβόμενον πλέον σεαυτοῦ, τὸ σπουδαῖον ἐπίτεινον.

Εἰ τοῖς καλοῖς ἐποίησιν νοθευόμενος,

Ὁὐκ ἐντραπήσῃ τοῖς κακοῖς γελώμενος.

Σοφῶν θύρας ἐκτρίβει, πλουσιῶν δὲ μή.

Μὴ κλείσῃς τὰ ὦτα πρὸς παιδείαν Κυρίου καὶ νοθεύσῃς, ὥς ἀσπίς πρὸς ἐπάγματα.

Ὁδὸ μικρὸν τοῖς σπουδαίοις καὶ μικρὰ τῶν μεγίστων ἡ μίμησις.

Κρεῖσσον δευτέρα ἔχειν μεγάλων ἢ πρῶτα πενήχρων.

Φιλεῖ πρὸς τὰς ἀναστροφὰς τὰ ἥθη ρυθμίζεσθαι.

Ἐλεγχος ἀνδρὸς ἡθους ἢ μετὰ τῶν τοιῶνδε συνουσία· ὃ τε γὰρ φαῦλος ἐξ ἀνάγκης τοῖς ὁμοίοις συνέσται· ὃ τε δ' αὖ πάλιν σώφρων καὶ σοφὸς τοῖς τὰ τοιαῦτα μετιούσιν.

Καλὸν δαὶ τῷ κρείττονι τὸ χεῖρον ἀκολουθεῖν διὰ βελτιώσεως ἐλπίδα.

ΛΟΓΟΣ ΑΓ΄.

Περὶ συναγωγῆς κακῶν ἀνδρῶν· καὶ ὅτι χρὴ φεύγειν τὰς τῶν μοχθηρῶν ἐταιρείας, ὥς βλέθρον προξενούσας.

Ἀφανίσαι τὸν πονηρὸν ἐξ ὁμῶν αὐτῶν.

Τὸ ἀπίχεσθαι ἀπὸ κακῶν ἐστὶν ἐπιστήμη.

Μαχίριος ἀνὴρ, ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεδῶν, καὶ ἐν ὁδῷ ἁμαρτωλῶν οὐκ ἔστι, καὶ ἐπὶ καθέδραν λοιμῶν οὐκ ἐκάθισεν.

Ὁὐκ ἐκάθισα μετὰ συνεδρίου ματαιότητος, καὶ μετὰ παρανομούντων οὐ μὴ εἰσελθῶ.

Ἄφρων ἐαυτῷ πεποιθὼς μίγνυται ἀνόμῳ.

Υἱέ, μὴ σε πλανήσουσιν ἄνδρες ἀσεβεῖς, μήτε πορευθῇς ἐν ὁδῷ μετ' αὐτῶν. Ἐκκλινον τὸν πόδα σου ἀπὸ τῶν τριβῶν αὐτῶν. Οὐ γὰρ μὴ ὑπνώσουσιν, ἐν μὴ κακοποιήσουσιν.

(1) In epist. ad Greg. De vita solitaria.

A Sermoni sapientis aures accommodato.

Viri sapientes sint tui convivæ.

Viro pio multum assidueque utitor.

Volucres ad pares divertunt : ministri, et omnes qui urbem incolunt, præfecti mores imitantur.

Rom. xii. Odio sit vobis malum : at bono agglutinamini.

S. Basilii (1). Quemadmodum pictores cum imaginem ab imagine pingunt, identidem exemplaria spectantes, illorum lineamenta ad suum opificii usum transferre student : sic qui studet se omnibus virtutis partibus perfectum efficere, debet elaborare, ut quasi ad simulacra motu et actione prædita, vitas dico sanctorum, sæpe oculos animi convertat.

Si videris ethnicum, vitam temperatam et reliquam in moribus moderationem diligentius, quam teipsum, conservare, fac ut studium tuum et diligentiam circa eadem augeas.

Si honestos sequeris monitus,

Non erubesces a malis derisus.

Ostia sapientum, non divitum terito.

(Theologi.)

Ad eruditionem et monitionem Domini ne obturato aures, ut aspis ad incantamenta.

Non exiguum quid videatur bonis, licet exigua maximarum rerum imitatio.

Præstat magnorum partes secundas, quam parvorum primas tenerè.

Solent ad rationem conversationis conviventium mores componi.

Cujusque ingenium quale sit ex conversatione arguitur; etenim improbus necessario cum sui similibus versabitur; contra autem temperans et sapiens cum iis qui eadem exercent.

Philonis. Bonum est semper ut improbius meliorem sequatur, propter emendationis spem.

SERMO XXXVI [al. XX].

De congregatione malorum virorum; et quod oportet sodalitates improborum exitiosas evitare.

Deut. i. Amoveat ex vobis improbum.

D I Cor. v. Se abstinere ab improbis viris, id demum scientia est.

Psal. i. Beatus qui in concilio impiorum non ambulat, nec in via scelerosorum 178 stat, nec in sedē pestiferorum sedit.

Non sedi in consessu vanitatis, nec ingrediar cum exlegibus.

Solomon. Insiptens confidenter se cum exlege commiscet.

Fili, vide ne te seducant impii, nec sequaris eorum instituta. Deflecte a viis illorum; non enim somnum capere possunt, nisi maleficium aliquod commiserint.

Noli æmulari exleges; ubicunque castra sua A posuerint, eo fac ne accedas; declina illos ac præteri; non enim somnum capient, nisi maleficium commiserint.

Viam impiorum ne ingrediaris, nec exlegum vias quaesieris.

Qui cum insipientibus concreditur, agnosceatur.

Fili, malos viros ne æmuleris, nec illorum cœtus appetas: falsa enim meditatatur cor illorum, et molesta labia eorumdem loquuntur.

Prov. xxxiii. Ne te adjungas sodalem iracundo, aut amico iracundo contubernalem, ne discas tandem illius vias, et laqueum capias animæ tuæ.

Isa. Abstine ab injusto, et non terreberis, nec tremor appropinquabit tibi.

I Thess. v. Præcipimus vobis, fraïres, nomine Domini nostri Jesu Christi, ut secedatis ab unoquoque fratre immoderate et sine ordine se gerente, et non ea ratione quam a nobis traditam acceperatis.

Fugite imitationes condemnatorum.

I Cor. v. Si quis, frater eum nominetur, fuerit vel scortator, vel simulacrorum cultor, vel conviciator, vel rapax, cum ejusmodi ne cibum quidem sumite; tollite ex vobis improbum.

Sirach. Cum disciplina carentibus ne colludas, ne parentes tui probro afficiantur.

S. Basilii. Perniciose sunt malorum congressiones: siquidem hæc est amicitie lex ac consuetudo, ut per similitudinem ingeneretur conjunctis. Ut enim in pestilentibus locis paulatim aer immissus morbum occulte illie degentibus immittit, sic improborum consuetudo multa mala importat, etiam si calamitas in præsentia oculis fugiat.

Bonos non bonis semper anteponito.

Nam si cum malis veriseris, malus omnino fies.

(Theologi.)

S. Chrysost. Delicatos et dissolutos ac improbos vitato, ac etiam eos qui scorta ducant.

S. Athanas. Non modo a vitis cavere debemus, ac ea vitare, verum etiam eos qui talia faciunt aversari.

179 S. Cyrilli. Improbis connivere, et noxium est et vituperatione dignum.

Clementis. A sceleratis liberari, est salutis initiari.

Nili. Probi viri ad improbos accedentes multo facilius vitia trahunt, quam virtutem impertiunt.

Philonis. Perniciose sunt stultorum congressiones: et animo sæpe audienti illorum dementiae simulacra imprimuntur.

Non rus improbos, non urbs bonos efficit, sed talium consuetudo.

SERMO XXXVII [al. XIII].

De illis qui optimos et sanctos viros honorant.

Gen. xx. Abimelechs mille didrachma argenti, oves, vitulos, pueros et puellas Abrahamo donavit:

Μὴ ζηλώσῃς ὁδοὺς ἀνθρώπων· ἐν ᾧ ἂν τόπω στρατοπεδεύσωσι, μὴ ἐπέλθῃς ἐκεῖ· ἔκκλινον ἀπ' αὐτῶν καὶ παράλλαξον. Οὐ γὰρ μὴ ὑπνώσουσιν, ἐὰν μὴ κατοικήσουσιν.

Ὁδοὺς ἀσεδῶν μὴ ἐπέλθῃς, μηδὲ ζητήσῃς· ὁδοὺς παρανόμων.

Ὁ συμπεριφερόμενος ἄφροσι γνωσθήσεται.

Υἱέ, μὴ ζηλώσῃς κακοὺς ἄνδρας, μηδὲ ἐπιθυμήσῃς εἶναι μετ' αὐτῶν. Ψευδὴ γὰρ μελετᾷ ἡ καρδία αὐτῶν, καὶ πόνοις τὰ χεῖλη αὐτῶν λαλεῖ.

Μὴ ἰσθὶ ἐταίρος ἀνδρὶ θυμῷδε, μηδὲ συναυλίζου φθὴρ ὀργλῇ, μήποτε μάθῃς τῶν ὁδῶν αὐτοῦ, καὶ λάθῃς βρόχους· τῇ σὴ ψυχῇ.

Ἀπέχου τοῦ ἀδίκου, καὶ οὐ φοβηθήσῃ, καὶ τρώμας οὐκ ἔγγεισσι.

Παραγγέλλομεν ὑμῖν, ἀδελφοί, ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, στείλασθε ὁμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος, καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν ἣν παρελάβετε παρ' ἐμοῦ.

Φεύγετε τὰς μιμήσεις τῶν κατεγνωσμένων.

Ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ἢ πόρνος, ἢ εἰδωλόατρες, ἢ λείδορος, ἢ ἄρπαξ, τῷ τοιοῦτῳ μηδὲ συνεσθίειν· ἐξάρπατε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν.

Μὴ πρόσβαις ἀπαιδεύτοις, ἵνα μὴ ἀτιμάζωνται οἱ γονεῖς σου.

Βλαβεραὶ αἱ πρὸς τοὺς καχοὺς συνουσίαι· ἐπειδὴ νόμος οὗτος φιλίας δι' ὁμοιότητος πεφυκέναι τοῖς συναπομένονσι ἐγγίνεσθαι. Ὡς γὰρ ἐν τοῖς νοστοποῖς χωρίοις κατὰ μέρος ἀναπεμπομένοις ὁ ἄθρ λευθάνουσιν νόσον τοῖς ἐνδιατωμένοις· ἐναποτίθῃσιν, οὕτω· ἡ πρὸς τοὺς φαύλους συνουσία μεγάλη κακὰ ταῖς ψυχαῖς ἐναφίησι, κὰν τὴν παρανομιὰ αἰσθῇσιν τὸ βλαβερὸν διαφεύγῃ.

Ἄει ἐκτρέψατε τοὺς καλοὺς τῶν μὴ καλῶ.

Κακοὶ δ' ὁμιλῶν καὶ κακὸς πάντως ἔσθῃ.

Φεύγε τοὺς βλάκας καὶ ἐκλύτους ἄνδρας καὶ πονηροὺς, καὶ ἡταιρηκότας.

Δεῖ μὴ μόνον ἀπέχεσθαι τῶν κακῶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας ἀποστρέφεσθαι.

Τὸ συνδιατρεῖσθαι τοῖς φαύλοις ἐπιβλαβὲς καὶ ἐνέφρονον.

Ἡ τῶν κακῶν ἀπαλλαγὴ σωτηρίας ἐστὶν ἀρχή. Πολλὰκις ἄνδρες ἀγαθοί, κακοὶ προσγενομένοι, πολλὰκις θάττον κακίας μετέλαβον, ἢ μετέδοσαν ἀρετῆς.

Βλαβεραὶ τῶν ἀνοήτων αἱ συνουσίαι· καὶ ἀκούουσα πολλάκις ψυχὴ, τῆς ἐκείνων φρενοβλαβείας ἀπομάττει τὰ εἰδωλα.

Οὐ ποιεῖ ἀγρὸς φαύλους, οὐδὲ ἄστὺ σπουδαίους, ἀλλ' ἡ μετὰ τῶν τοιῶνδε συνδιατριβή.

ΛΟΓΟΣ ΑΖ'.

Περὶ τῶν τοὺς ἀρίστους καὶ ἀγίους ἄνδρας τιμῶντων.

Καὶ ἐλαβεν Ἀβιμέλεχ χίλια διδραχμα ἀργυρίου, καὶ πρόβατα, καὶ μῆσους, καὶ παῖδας καὶ παιδίσκας.

σας, καὶ ἰδοὺς τὴν Ἀδράμ. Καὶ ἀπέδωκεν αὐτῇ Σάρραν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῇ· Ἰδοὺ ἡ γῆ μου ἐναντίον σου, καὶ οὗ ἐὰν ἀρέσχη σοι, παροῖκε.

Εἶπεν ἡ γυνὴ πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς· Ἰδοὺ ἔγνωσθε ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ ὁ ἅγιος οὗτος διαπορεύεται ἐν ἡμῶς διαπάντος· ποιῶμεν δὲ ὑπερῶν τόπον μικρὸν, καὶ θῶμεν αὐτῷ ἐκεῖ κλινὴν καὶ τράπεζαν, καὶ δίφρον, καὶ λυχνίαν· καὶ ἔσται ἐν τῇ εἰσπορεύεσθαι πρὸς ἡμᾶς, ἐκκλινεῖ ἐκεῖ. Καὶ ἐγένετο ἡμέρα, καὶ εἰσῆλθεν Ἐλισαῖ, καὶ ἐξέκλινεν εἰς τὸ ὑπερῶν, καὶ ἐκοιμήθη ἐκεῖ.

Ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμῆθησαν οἱ φίλοι σου, ὁ Θεός· λίαν ἐκραταιώθησαν αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν.

Ὁ ἀντιλαμβανόμενος δικαίων, ὁστος ἀνατελεῖ.

Μνήμη δικαίων μετ' ἐγκωμίων.

Εὖ ποιήσων εὐσεβεῖ, καὶ εὐρήσεις ἀνταπόδομα, καὶ εἰ μὴ παρ' αὐτοῦ, ἀλλὰ παρὰ τοῦ Ὑψίστου.

Ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου μισθὸν προφήτου λήψεται· καὶ ὁ δεχόμενος δικαίων εἰς ὄνομα δικαίου μισθὸν δικαίου λήψεται.

Ἐρωτῶμεν δὲ ὁμᾶς, ἀδελφοί, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὁμίᾳ, καὶ προϊσταμένους ὁμίᾳ ἐν Κυρίῳ καὶ νοουθετοῦντας ὁμᾶς, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτοὺς ὁρακτερισμοῦ ἐν ἀγάπῃ διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν.

Ἡρώτη τῶν ἐργασίων τὸ ἐκπαινεῖσθαι τοὺς καλούς. Ζήλου γὰρ ὁ ἐκπαινεὶς πρόξενος, ζήλος δὲ ἀρετῆς.

Τῶν ἀρίστων μάλιστα μνημονεύειν, ὧν καὶ τὸ μνηνῆσθαι ὅσον ἔμοι καὶ ὀφείμιον.

Πᾶσι τὸ καλὸν ὁμολογᾶς αἰδέσιμον.

Οἱ τοὺς ἀγαθοὺς ἐκπαινοῦντες μεριστὰ τῶν ἐκείνων ἀποκεκμημένων στεφάνων εἰσὶν.

Εἴ τις εἴη ἐν ἡμῖν τῆς ἐξαιρέτου ζωῆς ἐπιμελητῆς, καὶ τῇ τοῦ βίου λαμπρότητι μαρτυροῦμενος, τότε πᾶν τε καὶ πάντως ἔπαινον ἂν τὸ χρῆναι τιμᾶσθαι καὶ μὴ ἀπιστεῖσθαι πρὸς τινων, ἀλλ' εἰς ὅρκου δύναμιν δεχέσθαι παρ' αὐτοῦ τὸ ναὶ ναί, καὶ τὸ οὐ οὐ.

Οὐκ ἔστι μέγα τὸ φροντίζειν ἄνδρος δικαίου, ἀλλὰ χάριν λαμβάνει ὁ καταξιοῦμενος διακονεῖν αὐτῷ.

ΛΟΓΟΣ ΔΒ΄.

Περὶ τῶν τοὺς ἀγίους καὶ ἀρίστους ἄνδρας ἀτιμαζέσθαι.

Δίκαιοι καταγελῶνται· παραδίδονται γὰρ εἰς χεῖρας ἀσεβῶν.

Δίκαιος ἀνὴρ ἀμειπτος ἐγεννήθη εἰς χλεύασμα.

Ἄλλα γὰρ γνήθῃ τὰ χεῖρα τὰ δόλια, τὰ λαλοῦντα κατὰ τοῦ δικαίου ἀνομίαν.

Κατανοεῖ ὁ ἀμαρτωλὸς τὸν δίκαιον, καὶ βρῦξαι ἐπ' αὐτὸν τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ.

PATROL. GR. CXXXVI.

A reddidit etiam Sarram uxorem, eumque sic affatur: En terra mea est in conspectu tuo; ubicunque libitum fuerit, ibi habitato.

IV Reg. iv. Uxor dixit viro suo: Noli hunc hominem Deisaculum frequenter hac transire. Faciamus ei cœnaculum in parvo aliquo loco, ubi collocemus ei lectum et mensam, et sedem ac candelabrum, ut cum præteribit hac, huc divertere possit. Postea autem aliquando accidit, ut veniret Eliseus, et se recepit in illud cœnaculum, ibique dormivit.

Psal. cxxxviii. Valde autem honorati sunt a me amici tui, Deus: corroborati sunt admodum principatus eorum.

B Prov. ii. Qui bonis succurrit, magnus tandem aliquando evadet.

Eccli. xii. Memoria justorum cum laudibus conjuncta est.

Pio benefacito, et remunerationem consequeris, et si non ab illo, certe ab ipso Celsissimo.

Matth. x. Qui prophetam prophetæ nomine recipit, mercedem prophetæ accipiet: et qui justum recipit iusti nomine, iusti mercedem accipiet.

I Thesa. v. Rogamus autem vos, fratres, ut eos agnoscatis qui inter vos laborant: itemque eos qui præsent vobis, ad Domini laudem, qui que vos admonitionibus erudiunt et castigant, et habeatis illos in summo honore per charitatem, propter munus et officium, quo funguntur.

C Theologi. Primum inter beneficia est, ut boni laude afficiantur. Laus enim parit emulationem, æmulatio virtutem.

Præstantissimorum maxime memores esse debemus, quorum vel sola recordatio sancta mihi et utilis est.

Chrysost. Non estum ex æquo omnibus veneratione dignum videtur.

180 Qui bonos laudant, coronarum quæ illis repositæ sunt, participes sunt.

Cyriti. Si quis exstiterit inter nos eximie vitæ meditator, et testimonio comprobatus de vitæ præstantia, huic omnino consequens est, et ut honoratur, et fides ei habeatur: quin etiam iurjurandi loco ex illo accipiat simplex affirmatio aut negatio.

Res magna non est virum justum curare, sed gratiam meretur qui iusto ministrare satagit.

SERMO XXXVIII [al. XXI].

De iis qui sanctos et præstantes viros ignominia afficiunt.

Job xii. Iusti deridentur: nam in implorum manus traduntur.

Vir justus et irreprehensibilis factus est ad ludibrium.

David. Muta fiant labia dolosa, quæ contra justum loquuntur inique.

Observat sceleratus justum, et dentibus in eum frendet.

Prov. xxix. S. pientes et sagaces improbos vocant. A Viri sanguinarii quod sanctum est, oderunt.

Abominandus est scelerato divinus cultus.

In regione impiorum prohi gemunt : at in illorum exitio boni augebuntur.

Isa. iii. Miser animus illorum, quia malum ceperunt consilium contra seipso, dicentes : Vinculis constringamus justum, quia nobis est obnoxius. Ergo fructus operum illorum devorabunt.

Sap. iv. Si viderint justum, contemnent : Dominus autem irridebit eos : deinde ignominiose et contumeliose tractabuntur.

Ibid. v. Tunc cum magna constantia stabit justus adversus ora eorum qui ipsum afflixerint, et qui repudiaverunt labores ipsius, cumque viderint, gravi metu turbabuntur, et obstupescunt ad admirabilem illius salutis rationem : secum enim taciti loquuntur poenitentes : Hic est quem risui habuimus insipienter, et conviciis proscidimus, ac in eum conviciolorum proverbium jecimus, in vita eum insanire putabamus, et mortem ipsius ignominiosam arbitrati sumus : quomodo vero adnumeratus est inter filios Dei, et inter sanctos sors ejus cecidit ? Ergo aberravimus a via, et justitiae lux nobis non illuxit, et sol nobis non est exortus ; quid profuit nobis superbia ? quid opulentia cum arrogantia nobis contulit ? praeterita sunt illa omnia, quasi umbra, et quasi fama praetervolans.

I Tim. iii. Quicumque volunt pie vivere ex Christi Jesu instituto, si persecutionibus **181** agitantur : improbi autem homines et prestigiatore ad peiora proficient seducentes et seducendi.

S. Basilii. Saepe numero boni etiam in manus impiorum traduntur, non ut illi honore afficiantur, sed ut hi contemptu probentur.

Theologi. Siquidem me, malus cum sim, optimum exigitimas, quid mihi faciendum est ? An improbius ero, ut magis placeam tibi ? Nequaquam vero sic mihi consulam. Eodem modo nec si, cum recte fungar officio meo, labi et errare me credas, rectum officium propter te deseram : vivo enim non tibi magis quam mihi ipsi.

Fabricantur scelerati supra dorsum nostram, factique sumus commune theatrum et angelis et hominibus.

S. Chrysost. Fieri non potest ut qui virtuti dedicati sunt, apud omnes audiant bene.

S. Athanasii. Traduntur saepe etiam justi in sceleratorum manus, non ut isti honorentur, sed ut illi probentur : deridentur in praesens quandiu Christi bonitas permittit, occultantur aliquantisper magna et secreta penetralia earum rerum quae utrique sunt reservatae in illud tempus, cum et oratio, et actio, et cogitatio aequis lancibus penduntur, cum surgat ad judicandum universam terram, consilia, voluntates et opera ipsa congregantur et aperitur, quae apud ipsum consignata et clausa servan-

ur.

Τοὺς σοφοὺς καὶ συνετοὺς φαύλους καλοῦσιν.

Ἄνδρες αἱμάτων μέτοχοι μισήσουσιν θεῖον.

Βέβλυγμα ἀμαρτωλῶ θεοσέβεια.

Ἐν τόποις ἀσεδῶν στένονσι δίκαιοι· ἐν δὲ τῇ ἐκείνων ἀπωλείᾳ πληθυνθήσονται δίκαιοι.

Οὐαὶ τῇ ψυχῇ αὐτῶν, οὗ βεβούλουνται βουλὴν πονηρὰν καθ' ἑαυτὸν, εἰπόντες· Ἀφαισάμεν τὸν δίκαιον, ὅτι δυσχρηστὸς ἡμῖν ἐστίν. Τοῖνον τὰ γεννήματα τῶν ἔργων αὐτῶν φάγονται.

Ὀφονται τὸν δίκαιον καὶ ἐξουθενήσουσιν· αὐτοὺς δὲ Κύριος ἐγγυλάσεται· καὶ ἔσονται μετὰ τοῦτο εἰς πῦμα ἄτιμον καὶ εἰς ὕδριν.

Τότε στήσεται ἐν πύρρῃσι πολλῇ ὁ δίκαιος κατὰ πρόσωπον τῶν θλιψάντων αὐτὸν, καὶ τῶν ἀτιμούντων τοὺς πόρους αὐτοῦ. Ἰδόντες δὲ παραθήσονται φόβῳ θεῶν, καὶ ἐκστήσονται ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τῆς σωτηρίας. Ἐροῦσι γάρ ἐν ταῖς μετανοοῦντας· Ὁ δὲ τὸς ἐστὶν ἐν ποτὶ ἐσχομένῳ εἰς γέλωτα καὶ εἰς παραβολὴν οὐκ ἐπιστομῶν οἱ ἄφρονες· τὴν βίον αὐτοῦ ἔλογισάμεθα μανίαν, καὶ τὴν τελευταίην αὐτοῦ ἄτιμον πῶς κατελογίσθη ἐν οὐκίᾳ Θεοῦ, καὶ ἐν ἀγίοις ὁ κλέρις αὐτοῦ ἐστίν· Ἄρα ἐπλανήθημεν ἀπὸ ὁδοῦ, καὶ τὴν τῆς δικαιοσύνης φῶς οὐκ ἐπιδραμψεν ἡμῖν, καὶ ὁ ἥλιος οὐκ ἀνέτειλεν ἡμῖν. Τί ὠφίληται ἡμᾶς ἡ ὑπερφημία ; καὶ τί ὁ πῶτος μετὰ ἀλαζονείας συμβέβηται ἡμῖν ; Παρήλθεν ἡμεῖς πάντα ὥς σκῆ, καὶ ὥς ἀγγεῖα παρατρέχοντα.

Πάντες οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ ἡ- σου διωγθήσονται· πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι καὶ γόητες προκόψουσιν ἐπὶ τῷ χεῖρον, κτανόντες καὶ κτανόμενοι.

Παραδίδονται πολλάκις καὶ δίκαιοι εἰς χεῖρας ἀσεδῶν, οὐχ ἵνα ἐκείνοι τιμωθῶσιν, ἀλλ' ἵνα αὐτοὶ δοκιμασθῶσι διὰ τῆς περιπροσώτης.

Εἰ δέ με ὄντα κακὸν ἄριστον ὁπλάμβανες, τί με ποιεῖν ἐγὼν ; εἶναι μᾶλλον κακὸν, ἵνα πλείον ἄριστον σοι ; Οὐκ ἂν τοῦτο ἑμαυτῷ συνεβούλευσα. Οὐκ οὐδὲ εἰ κατορθοῦντα με πταίνῃ ὁπλομαίνεαι ; τὸ κατορθοῦν διὰ τὸ μετασθῆναι. Ζῶ γὰρ οὐ σοὶ μᾶλλον ἢ ἑμαυτῷ.

Τεκταίνουσιν ἐπὶ τὸν νῦτον ἡμῶν οἱ ἀμαρτωλοὶ, καὶ γιγνώμεν θέατρον κινῶν καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις.

Οὐ δυνατόν τοις ἐν ἀρετῇ ὄντας παρὰ πάντων ἀκούειν καλῶς.

Παραδίδονται πολλάκις καὶ δίκαιοι εἰς χεῖρας ἀμαρτωλῶν, οὐχ ἵνα ἐκείνοι τιμωθῶσιν, ἀλλ' ἵνα οὗτοι δοκιμασθῶσιν. Καταγέλλονται πρὸς τὸ παρὸν, ὡς ἐστὶ [ἐν] τῇ τοῦ Θεοῦ χρηστότητι κρύπτεται, καὶ τὰ μεγάλα ταμεῖα τῶν ὑπερὸν ἀποκειμένων ἐκατέρωθεν ἡνίκα καὶ λόγος καὶ πράξις καὶ διανόημα τοῖς ἀκαλοῖς σταθμοῖς ταλαντεύεται, ὅταν ἀναστῇ κρίναι τὴν γῆν, τὴν βουλὴν καὶ τὰ ἔργα συνάγων, καὶ γυμνῶν τὰ ἐσπραγισμένα παρ' αὐτῷ καὶ σκεῆματα.

ΛΟΓΟΣ ΑΘ'.

A

SERMO XXXIX [α'. VII].

Περὶ μισοπονηρίας, καὶ τῶν τὰ άτοκα ἀποστρεφόμενων.

Ἐγίνετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πολλαῖς ἐκείναις, μέγας γινόμενος Μωσῆς· ἐξῆλθε πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ. Κατανοήσας δὲ τὸν πόνον αὐτοῦ, ὅρᾳ ἀνθρώπων Αἰγύπτιον τύποντά τινα Ἑβραίων τῶν αὐτοῦ ἀδελφῶν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ· περιελεύσμενος δὲ ὧδε καὶ ὧδε, οὐχ ὅρᾳ οὐδένα. Καὶ πατάξας τὸν Αἰγύπτιον, ἐκρυψεν αὐτὸν ἐν τῇ ἄμμῳ. Ἐξελθὼν δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῇ δευτέρᾳ, ὅρᾳ δύο ἄνδρας Ἑβραίους διακλητιζομένους, καὶ λέγει τῷ ἀδικούντι· Διὰ τί τύπτεις τὸν πλησίον; Ὁ δὲ εἶπεν· Τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν ἐν ἡμῶν; ἢ ἀνελεῖν με θέλεις, ὅν τρόπον ἀνέλες; ὅτις τὸν Αἰγύπτιον;

Ἐμίσησα ἐκκλησίαν πονηρευμένων, καὶ μετὰ αἰσῶν οὐ μὴ καθίστω.

Οἱ ἀγαπῶντες τὸν Κύριον, μισεῖτε πονηρά.

Οὐ προσιθίμην πρὸ ὀφθαλμῶν μου πρᾶγμα παρ᾿ ἑαυτὸν, ποιῶντας παραβάσεις ἐμίσησα.

Ἀδικίαν ἐμίσησα καὶ ἐββηλοῦσάμην· τὸν δὲ νόμον σου ἠγάπησα.

Θεός· Κυρίου μισεῖ ἀδικίαν, ὄφριν τι καὶ ὀπαρηφανίαν καὶ ὁδοὺς πονηρῶν.

Μεμίσηκα διςπραμμένας ὁδοὺς κακῶν.

Ὁ μισὼν ἀδικίαν μακρὸν βιώσεται χρόνον.

Περικάθαρμα δικαίῳ ἄνομος.

Οὐκ ὀρίσκει δικαίῳ οὐδὲν ἄνομον.

Λόγον ἔδικον μισεῖ δικαιοσ.

Δίκαιο· οὐ προσέχει χεῖρας ψευδέσιν.

Εὐδοκία Κυρίου ἀποστῆναι ἀπὸ πονηρίας, καὶ ἐξίλασμός· ἀποστῆναι ἀπὸ ἀδικίας.

Δεῖξον, ἄνθρωπε, τὸ μισοπότηρον, ἀποστρεφόμενος μὲν τὰς ἁμαρτίας, ὑπεριμῶν δὲ τὰς ἀρετάς. Ἐν γὰρ ἐν' ἐκάστης πράξεως καὶ ἐν ποιήσεως τὰ βελτίονα, μακάριος· ἵση ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ὅτε κρινεῖ ὁ Θεός· τὰ κρυπτά τῶν ἀνθρώπων.

Τί τὸν θινεὲς ἐδικαίωσεν; οὐχὶ δικαία καὶ μισοπότηρος ὁργὴ κατὰ τῶν πορευομένων; δ· τὰ πολλὰ ἐπιεικὲς ὦν καὶ πρὸς, ἐπειδὴ εἴτε τὴν πορείαν τοῦ Ζαμβρὶ καὶ τῆς Μεδιανήτιδος ἀναφανδὸν καὶ ἀνηρυθριασμένας γιγνομένην, οὐδὲ συγκαλυπτόμενην αὐτῶν τὴν αἰσχύνην, τὴν ἀσχημονα θέαν οὐκ ἀνεχόμενος, εἰς θεόν ἀγρήσατο τῷ θυμῷ, δι' ἀρμόσιν ἐλθεῖν τὸν σπειρομάστιγον. Ταμὼς δὲ τὸν Ἀγὰν βασιλεῖα τοῦ Ἀμαλήκ ὑπὸ δικαίας ὁργῆς εἰς μέσον ἄγαθων καταφόνυσεν. Οὕτω γίνεται· πολλάκις ὁ θυμὸς ἀγαθῶν καὶ δικαίων πράξεων ὀνηρῆς. Ἡλίας δὲ ὁ ζῆλος τῆς τετρακοσίου καὶ πενήκοντος ἄνδρας ἱερεῖς τῶν εἰδῶν, ἐκθρόνισεν τὴν τράπεζαν Ἰσάβαλ, καὶ τετρακοσίου; ἄνδρας ἱερεῖς· τῆς αἰσχύνης, λελογισμένῳ θυμῷ καὶ σῶφρονι, εἰς ὄφελος παντὶ τῷ Ἰσραὴλ ἐναντίωσεν.

Ὡμῆς εἶχα ψυχῆς οὐ καθαίρεται κακία.

De improbitatis odio, ac de his qui quæ absurda suæ declinant.

Exod. II. Accidit autem longo post tempore, ut Moses jam grandis inviserit fratres suos filios Israel: cumque animadvertisset eorum molestias ac labores, videt ab homine Aegypto percussum Hebræum quemdam, unum ex fratribus filiorum Israel: cumque hoc et illic circumspexisset, nec quemquam vidisset, percussit Aegyptium illum, ac occulavit eum in arena. Postridie autem cum prodiiisset, vidit Hebræos duos compugnantes, ac injuriam facienti dixit: Cur verberas proximum tuum? Ille autem, Quis te, inquit, principem et iudicem constituit super nos? an me interficere vis, quemadmodum heri interfecisti Aegyptium?

Psal. xxv. Odi concionem improbe agentium, nec cum impiis habitabo.

Qui Dominum diligitis, improbitatem odissæ debetis.

Non proponebam mihi ante oculos rem quæ contra legem esset, transgressores et pravariatores odi.

Iniquitatem odi, et abominor: legem autem tuam diligo.

Prov. viii. Metus Domini injustitiam odit, et contumeliam, superbiā et improborum vias.

Odi tortuosas pravorum vias.

Qui odit iniquitatem longo vivet tempore.

Piaculum est iusto exiles.

Nihil legi adversum placebit iusto.

Verbum iniquum odit iustus.

Iustus non attendit labilis mendacibus.

Sirach xxxv. Gratum est Domino ab improbitate desistere, et placatur cum ab injuria desistitur.

S. Basilii. Demonstra, o homo, te improbitatem odissæ, peccata rejiciens, et virtutes honore afficiens. Si enim in unaquaque actione effeceris ut meliora vincant, beatus eris illo die, cum Deus occulta hominum judicabit.

Quid iustum effecit ipsum Phineam? nonne iusta et improbitatem exosa ira adversus scortatores? qui alioqui esset lenis et clement. Sed posteaquam animadvertit improbitatem Jambri et Mediantidis manifestam et inverecundam, illis non legentibus turpitudinem, deforme spectaculum non ferens, sicut decebat, iracundiam in illos exerevit, ac utrumque hasta sua transfodit. Samuel vero Agagum regem Amalecorum, iusta commotus ira, in medium adductum occidit. Ita expenunero bonarum et iustarum actionum ministra est ira. Itemque Helias ille semelior quadragesimo et quinquaginta sacerdotibus incorum, de mensa Hizebelis cibum auferens, et quadringentos turpitudinis sacerdotas, meditata ratione et ira sobria commotus, morte affecit ad universi populi israelitici utilitatem.

Philonis. Sine auro animo non repurgantur vicia.

SERMO XL [al. XVII].

A

ΔΟΓΜΕ Μ.

De iis qui malis delectantur, probantque improbitatem.

Davidis. Comprehenduntur in insidiis suis consiliis quæ excogitarunt, quia laudatur scelerosus in cupiditatibus animi sui, et injuriosus in eisdem bene audit.

Psal. XLIX. Quando videbas furem, una cum illo currebas, et cum adultero societatem inibas.

Quid gloriatur potentia præditus in vitio? Iniquitatem totos dies et injuriam commentata est lingua tua.

Qui dicit impium justum esse, is execeratus populi erit, et genti odiosus.

O qui malis delectamini, ac perversitate mala gaudetis, quorum viæ tortuosæ, et obliqua cursus vestigia.

163 Quærens mala comprehendetur ab illis.

Qui alterius interitu gaudet, non erit innocens.

Quovis tempore oculi improborum admittunt flagitia.

Amos. Ne gaudeas, inimica mea, quod ceciderim; nam resurgam, propterea quod etiamsi sedero in tenebris, Dominus illustrabit me: iram Domini sustinebo, quia in eum peccavi donec ipse iustificarit causam meam, et eduferit me in lumen, ac ipsius iustitiam videro. Videbit item hostis mea, et confusione turpi induetur, quæ mihi dicere solebat, Ubi est Dominus Deus tuus?

Isa. v. Miseri vos, qui dicitis malum bonum, et vicissim bonum malum: qui ponitis tenebras lucem, et lucem tenebras: itaque amarum dulce, et dulce amarum.

Laqueo capiuntur qui piorum ruina gaudent, et vehemens dolor conficiet ipsos ante mortem.

Non convenit scelerosum laudibus elferri.

Scelerosus amicos suos turbabit, et inter eos qui pacifice vivunt, inficiet calumniam.

Qui gestant gaudio propter viri mala, his consequent mala.

Rom. i. Qui quidem iusta Dei decreta cum cognoscant, eosque qui talia designassent mortis supplicio dignos esse, non solum illa faciunt, sed etiam approbant eos qui faciunt.

Proditio est veritatis, et assuefactio ad verum indifferentiam improbe viventium receptio.

Multi malas actiones approbant, ac festivum gratiosum dicunt: et obscenitate verborum mentem civilem nominant: et quæ deinceps sequuntur.

Non solum vitium imitari, sed etiam cum peccato viventes laudare, pœna dignum est, et supplicio non vulgari: et ut etiam admirabile quiddam dicam, si licet, nobis gravius imminet periculum quàm illis qui in ipso scelere vivunt; nam laudare peccantes majore animadversione dignum est, quam peccare, et merito. Est enim corrupti animi et morbo incurabili laborantis hæc sententia et ju-

Περὶ χαιρεκάνων καὶ ἀποδεχομένων τὰ πονηρὰ.

Συλλαβόμενοι ἐν διαβουλίῃς ὅς διαλογίζονται. Ὅτι ἐπαινεῖται ὁ ἀμαρτωλὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, καὶ ὁ ἀδικῶν ἐνευλογεῖται.

Εἰ θεώρεις κλέπτην, συνέτρεχας αὐτῷ, καὶ μετὰ μοιχοῦ τὴν μερίδα σου ἐτίθης.

Τί ἐγκαυχᾷ ἐν κακίᾳ ὁ δυνατὸς; ἀνομίαν ἔλην τὴν ἡμέραν, ἀδικίαν ἐλογίσαιο ἡ γλῶσσά σου.

Ὁ εἰπὼν τὸν ἀσεβῆ, ὅτι δίκαιός ἐστιν, ἐπικατάρατος λαὸς ἔσται, καὶ μισητὸς ἔθνη.

Ἡ οἱ εὐφραίνονται ἐπὶ κακίᾳ, καὶ χαίροντες ἐπὶ δικαιοσύνῃ κακῇ, ὧν αἱ τρίβοι σχολιαὶ, καὶ καμπύλαι αἱ τροχιαὶ αὐτῶν.

Ἐκζητοῦντα κακὰ καταλήφεται αὐτῶν.

Ὁ ἐπικαίρων ἀπολλυμένων οὐκ ἀθωοῦσθαι.

Πάντα τὸν χρόνον οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν κακῶν προσέχονται κακῇ.

Μὴ ἐπὶχαίρῃ μοι, ἐχθρὰ μου, ὅτι πέπεικα, καὶ ἀναστήσομαι. Διότι καὶ ἐγὼ καθίσω ἐν σκότει, Κύριος φωτιστὴς μοι. Ὁργὴν Κυρίου ὁπίσω, ὅτι ἤμαρτον αὐτῷ, ἕως τοῦ δικαιῶσαι αὐτὸν τὴν δίκην μου, καὶ ἐξέλξῃ με εἰς φῶς, καὶ ὀφθαλμοὺς τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ. Καὶ ὀφθαλμοὶ ἡ ἐχθρὰ μου, καὶ περιβαλεῖται αἰσχύνῃ, ἡ λέγουσα πρὸς με, Ποῦ Κύριος ὁ Θεός σου;

Οἱ αἱ λέγοντες τὸ πονηρὸν καλὸν, καὶ τὸ καλὸν πονηρὸν· οἱ τιθέντες τὸ σκότος φῶς, καὶ τὸ φῶς σκότος· οἱ τιθέντες τὸ πικρὸν γλυκὺ, καὶ τὸ γλυκὺ πικρὸν.

Παγιδεύονται οἱ εὐφραίνονται ἐπὶ πτώσει ἑσθίων, καὶ ὀδύνῃ καταναλίσκει αὐτοὺς πρὸ τοῦ θανάτου αὐτῶν.

Οὐ καθήκον δοξάζει ἄνδρα ἀμαρτωλόν.

Ἄνθρωπος ἀμαρτωλὸς παράξει φίλους, καὶ ἀπὸ μέσον εἰρηνοφόνων βαλεῖ διαβολήν.

Τοῖς γαυρίζουσιν ἐπὶ τῇ κακίᾳ συγγρηῖ τὰ κακὰ.

Οἱ τινες τὰ δικαιώματα τοῦ Θεοῦ ἐπιγινώσκοντες, ὅτι οἱ τὰ ταῦτα πράσσοντες· ἀξιοὶ θανάτου εἶναι, οὐ μόνον αὐτὰ ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσι τοῖς πράττουσιν.

Προδοσία τῆς ἀληθείας ἐστὶ καὶ ἰσομυθεῖα πρὸς ἀδιαφορίαν ἢ τῶν πονηρευομένων ἀποδοχή.

Ἄλλοι εἰσιν οἱ τῆς πονηρίας πράξεις ἀποδεχόμενοι, καὶ χαίροντες ἐν αὐτῇ, ἀντὶ τούτου λέγοντες, τὴν δὲ αἰσχρόλογον πολιτικὴν, καὶ τὰ ἑξῆς.

Οὐ τὸ ζητεῖν κακίαν, ἀλλὰ καὶ τὸ τοῖς ἐν αὐτῇ ζῶντας ἐπαινεῖν, φέρεται ἐνὰ κόλασιν οὐ τὴν τυχοῦσαν ἡμῖν, καὶ εἰ γὰρ τι καὶ θαυμαστὸν εἴπω, αὐτῶν τῶν ἐν πονηρίᾳ ζώντων, χαλεπωτέρων· τοῦ γὰρ ἀμαρτάνειν ἐπαινεῖν τοὺς ἀμαρτάνοντας πολὺ μέλινον εἰς κόλασιν; λόγον, καὶ μέλα εἰκότως. Διαφθορὰ γὰρ ἐστὶ γνώμης, καὶ ψυχῆς ἀνάστα νοσοῦσης, αὕτη ἡ ψήφος. Ὁ γὰρ ἐπαινῶν πονηρίαν τῆς ἐν

τοῦ μετανοῆσαι θεραπείας αὐτοῦν ἀπεστήρησεν ὥστε εἰκότως τοῦτο ἐκείνου χαλεπώτερον ὁ Παῦλος εἶναι ἔνομοθέτης. Διὰ τοῦτα οὐχ οἱ τὰ φαῦλα πράττοντες μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ τοῦτους ἐγκωμιάζοντες, τῆς αὐτῆς ἢ καὶ χαλεπότερας ἐκείνους κοινώνησιν·

χολάζουσιν. *Ἐπιχειρεκαχία ἀλλότριον σφῶν.*

ΛΟΓΟΣ ΜΑ'.

Περὶ πολιτῶν ἀγαθῶν.

Εἶπεν Ἀδραμ πρὸς Κύριον· Ἐάν ᾴσι πενήκοντα δίκαιοι ἐν τῇ πόλει, ἀπολέσεις αὐτούς; οὐκ ἀνήσεις πάντα τὸν τόπον ἕνεκα τῶν πενήκοντα δικαίων; μηδαμῶς οὐ ποιήσεις· τὸ ῥῆμα τοῦτο τοῦ ἀποκτείνειν δίκαιον μετὰ ἀσεβοῦς, καὶ ἔσται ὁ δίκαιος ὡς ὁ ἀσεβὴς μηδαμῶς. Ὁ κρίνων πᾶσαν τὴν γῆν οὐ ποιήσεις κρίσιν; Εἶπε δὲ Κύριος· Ἐάν εὕρω ἐν Σοδόμοις πενήκοντα δικαίους, οὐκ ἀπολέσω ἕνεκα τῶν πενήκοντα· καὶ τὰ ἐξῆς.

Ἐν ἀγαθοῖς δίκαιον κατασφραγίσαν πόλεις.

Ἐν εὐλογίαις δικαίων ὀφεισθήσεται πόλις.

Ἐπαύσεις δικαίων εὐλογοῦνται.

Ἀπὸ ἐνὸς συνετοῦ συνοικισθήσεται πόλις.

Καὶ γε τοῦτο εἶδον, σοφίαν ὑπὸ τῶν ἡλίων. Καὶ μεγάλη ἐστὶ πρὸς με πόλις μικρά, καὶ ἄνδρες ἐν αὐτῇ ὀλίγοι· καὶ εἰδὼ ἐκ' αὐτὴν βασιλεὺς μέγας, καὶ κυκλώσει αὐτὴν, καὶ οἰκοδομήσει ἐκ' αὐτὴν χάρακας μεγάλους· καὶ εὗρη ἐν αὐτῇ ἄνδρα πίνητα καὶ σοφόν, καὶ διασώσῃ αὐτὸς τὴν πόλιν ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ.

Ὅσπερ τὰ εὐώδη τῶν ἀρωμάτων τῆς ἰδίας εὐπνοίας τὸν παρακείμενον ἀέρα πλήρη ποιεῖ, οὕτως ἄνδρες ἀγαθοὶ παρουσία τοὺς πᾶσας ὀνύσιν.

Ἐγὼ ὅταν εἶνὰ τῶν σπουδαίων διατετώμενον κατ' οἰκίαν ἢ πόλιν θεάσωμαι, τὴν οἰκίαν ἢ τὴν πόλιν ἐκείνην εὐδαιμονίζω, καὶ αἰμᾶι τῆν τε τῶν παρόντων ἀγαθῶν ἀπόλαυσιν βεβαίαν, καὶ τὴν τῶν ἀπόντων προσδοκίαν τελεσφορουμένην σχῆζειν, τοῦ Θεοῦ τὴν ἀπεριμέτρητον καὶ ἀπερὶγράφου πλοῦτον αὐτοῦ διὰ τοὺς ἀξιούς καὶ τοὺς ἀναξίους δωροῦμένου.

Εὐδαιμονιστέον μὲν καὶ χώραν καὶ οἰκίαν, ὅταν ἔχη τινὰ σπουδαῖον· κακοδαιμονιστέον δὲ, ὅταν ἔρημος ἢ τοιοῦτου.

Ἔνεκα μὲν τῶν φαύλων οὐδεμία πόλις ἡρέμισεν· ἐν διαμένουσιν δὲ ἀστασίστοι δι' ἐνὸς ἢ δευτέρου συνοικοῦντος, οὗ ἡ ἀρετὴ τὰς πολιτικὰς νόστους ἰσχύει, γέρας ἀπονεμόντος τοῦ φιλαρέτου Θεοῦ καλοκαγαθίας, τὸ μὴ μόνον αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ τοὺς πλησιόζοντας ὠφελεῖν.

Ἄνδρες ἀγαθοί, τροπικώτερον εἶπέν, κλονέει· δημὸν ὅλον ὑπερβίοντες, καθάπερ οἰκίας μεγάλας, τὰς πόλεις καὶ τὰς πολιτείας.

ΛΟΓΟΣ ΜΒ'.

Περὶ πολιτῶν μοχθηρῶν.

Οἱ ἄνθρωποι οἱ ἐν Σοδόμοις ἁμαρτωλοὶ καὶ πονηροὶ ἵκταντο τοῦ Θεοῦ σφῶρα.

Οὐ πορεύσῃ θάλλως ἐν τῷ ἔθνει σου.

A dicium. Qui enim probitatem laudat, is se penitendi curatione privat, ut merito Paulus hoc illo gravis esse iudicavit. Itaque non modo qui improbe faciunt, sed etiam qui istos laudant, ejusdem vel etiam acerbioris participes erunt animadversionis.

Philonis. Malevolentia ac propter vitia delectatio **184** a sapientibus aliena est.

SERMO XLI [et. XL].

De bonis civibus.

Gen. xviii. Dixit Abrahamus ad Dominum: Si fuerint quinquaginta iusti in civitate, perdes eos? nonne condonabis propter quinquaginta justos? Nequaquam istud committas, ut iustum cum impio interficias, sitque eadem conditione justus cum impio: nequaquam, qui iudicas universam terram, non facias iudicium. Dominus autem: Si, inquit, invenero Sodomis quinquaginta justos, propter illos quinquaginta non perdam; et reliqua.

Prov. ii. Propter bonitatem justorum fortunatae fuerunt civitates.

In benedictionibus justorum exaltabitur civitas.

Habitationes justorum fortunatae et felices.

Per anius sagacis hominis prudentiam frequens erit incolis civitas.

Eccle. Ille etiam vidi, sapientiam sub sole, et magna est apud me parva civitas, et pauci in ea viri, adversus quam venit rex magnus, obseditque et magnos aggrece adversus eam conpressit et obvallavit. Inventus autem est pauper in ea, sed sapiens, qui eam urbem salvam praestitit sua sapientia.

Ut aromata odorata fragrantia sua circumfusum aerem complent, sic viri boni praesentia proximis utilitates adfert plurimas.

Philonis. Cum virum aliquem bonum vel in familia aliqua vel in civitate versari animadverto, eam familiam aut civitatem beatam praedico, existimoque eam et praesentibus bonis perfusa firmiter, et eorum quae desunt expectari non frustra copiam, cum Deus infinitam et incircumscriptionem opulentiam suam propter dignos indignis etiam largiri solet.

Felix iudicari meretur et civitas et regio et familia, cum aliquem virtute praeditum habuerit: infelix autem, cum tali viro caruerit.

Inprobiorum quidem causa nulla respublica tranquilla esset, sed sine seditione duraret propter unum aut alterum civem, cuius virtus civilibus morbis medetur, Deo (cui virtus et probitas placeat) hoc premium virtutis cultori tribuente, ut id non solum seipsum, sed etiam proximos adjuvet.

Boni viri (ut figurative dicam) columnae sunt populum totum sustentantes, tanquam magnas domos, civitates et respublicas.

SERMO XLII [et. XLIX].

De civibus improbis.

185 *Gen. xix.* Cives Sodomorum sceleratos et improbi in conspectu Dei vehementer.

Levit. xix. In populo tuo ne dolose agito.

Per stultum os illaqueatur civitas.

Impiorum ore dirutæ sunt urbes.

Prov. xvii. Perversum cor fabricatur mala quovis tempore : et homo talis civitati turbas excitat, ob quam causam repente venit illius exitium, disceditur et conteritur, ita ut nullum possit inveniri remedium, quia delectatur his omnibus, quæ Dominus ipse odit, conteritur autem propter animi impuritatem.

Subsannat cives mentis inops, vir autem prudens quietus est.

Eccle. ix. Peccans unus perdit bonitatem multarum.

Masce mortuæ putidam reddunt confectioem olæ suaveolentis.

Qui in ea habitabant, falsa loquebantur, et lingua ipsorum elata est in ipsorum ore.

Isti sunt viri qui mala excogitarunt, et malum consilium capientes in civitate hac dixerunt : Hæc est lebes, nos autem carnes in medio ejus. Itaque Dominus dicit : Mortui vestri quos in medio ejus percussistis, hi sunt carnes, hæc autem est lebes, vobis educam a medio ejus ; gladium meum, et ego gladium adducam in vos (dicit Dominus omnium rerum præpotens), et tradam vos in alienorum manus, et exercebo in vos judicia.

SERMO XLIII (et. XLII).

De monachis probis et bonis præfectis.

II Paral. xi. Estote fortes, nec manus vestræ dissolvantur, quia merces est operæ vestræ.

I Reg. ii. Domino juvante eurræ, singulari certamine pugnans, et auxiliante Deo transilium murum.

Psal. cixxi. Ecce igitur quid honestius, aut quid jucundius quam fratres concorditer habitare ?

Prov. Salutem quasi thesaurum recondit recte de gerentibus Dominus, teget quasi clypeo gressum illorum, ut serrent rationem justorum decretorum.

Eccle. iv. Duo præstant uni, quibus ipsis est optima merces in labore communi : quia si ceciderint, alter tollet socium suum. Et miser est qui solus est, si ceciderit, quia non sit alter, qui eum possit erigere.

Cant. v. Exui tunicam meam, quomodo eam induam ? Lavi pedes meos, quomodo contaminabo eos ?

Isa. lvi. Quem respiciam nisi humilem et quietum, et tremulentum sermones meos ?

Ibid. xl. Qui Dominum exspectant, novæ subinde vires recipient, et æquilarum penne emittent, current, et non defatigabuntur, ambulabunt, et non esurient.

Jerem. Utile est cuique viro sub iugo Domini fuisse in juventute sua, sedebit solus et tacebit.

Bonus est Dominus his qui ipsum patienter expectant.

Eccle. iii. Fili, si accedas ad scribendum Domino,

A 'Εν στόματι ἀφρόνων παγίς πολιταίς.

Στόματι ἀφρόνων κατασφραγισαν πόλεις.

Δυστραμμένη καρδία τεταίνεται κακὰ ἐν παντί καιρῷ. Ὁ τοιοῦτος παραχᾶς συνίστησι πόλει, διὰ τοῦτο ἐξαπίνης ἐρχεται ἡ ἀπώλεια αὐτοῦ, διακοπὴ καὶ συντριβὴ ἀνιάτος, ὅτι χαίρει ἐπὶ πᾶσιν οἷς μισεῖ ὁ Κύριος, συνερίβεται δὲ διὰ ἀκαθαρσίαν φυχῆς.

Μυκτηρίζει πολιτάς ἐνδεῆς φρονῶν. Ἀνὴρ δὲ φρονίμος ἡσυχίαν ἀγει.

Ἀμαρτάνων εἰς ἀπολείπει ἀγαθούσνην πολυλόν.

Μυταὶ θανατοῦσαι ἐκπρινοῦσι σάτυροιαν ἐλαίου ἡδύσματος.

B Οἱ κατωκύντες αὐτὴν ἐλάουν φευδῇ, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν ἐφύσθη ἐν τῷ στόματι αὐτῶν.

Οὗτοι οἱ ἄνδρες οἱ λογιζόμενοι μάταια, καὶ βουλεύμενοι βουλήν πονηράν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, καὶ λέγοντες· Αὕτη ἐστὶν ὁ λόγος, ἡμεῖς δὲ τὰ κρία· διὰ τοῦτο τάδε λέγει Κύριος· Τοὺς νεκροὺς ὁμῶν, οὓς ἐπατάξατε ἐν μέσῳ αὐτῆς, οὗτοι εἰσι τὰ κρία. Αὕτη δὲ ἐστὶν ὁ λόγος. Καὶ ὁμᾶς ἐξέβω ἐκ μέσου αὐτῆς. Ῥομφαίαν φοβεῖσθε, καὶ ρομφαίαν ἐπάξω ἐφ' ὑμᾶς, λέγει Κύριος παντοκράτωρ, καὶ δώσω ὑμᾶς εἰς χεῖρας ἀλλοτρίων, καὶ ποιεῖσιν ἐν ὑμῖν κρίματα.

ΛΟΓΟΣ ΜΓ'.

Περὶ μοιχῶν χρηστῶν καὶ ἡγουμένων ἀγαθῶν.

C Τυχούσατε, καὶ μὴ ἐκλυφῶσιν αἱ χεῖρες ὁμῶν, ὅτι ἐστὶ μισθὸς τῆς ἐργασίας ὁμῶν.

Ἐν Κυρίῳ δραμεῖμαι μονίζωνος, καὶ ἐν Θεῷ ὅσῳ ὑπερβήσομαι τειχος.

Ἰδοὺ δὴ εἰ καλὸν, ἢ εἰ ἐπαινὸν, ἀλλ' ἢ τὰ κατωκύνειν ἀδελφούς· ἐπὶ τὸ αὐτό ;

Θησαυρίζει Κύριος τοῖς κατορθοῦσι σωτηρίαν· ὑπερασπίζει τὴν πορείαν αὐτῶν, τοῦ φυλάξαι αὐτοὺς δικαιοματίων.

Ἀγαθὸν οἱ δύο ὑπὲρ τὸν ἓνα, οἷς ἐστὶν αὐτοῖς ὁ μισθὸς ἀγαθὸς ἐν μόχθῳ αὐτῶν· ὅτι ἐὰν πέσωσιν, ὁ εἷς ἐγείρει τὸν μέτοχον αὐτοῦ. Καὶ οὐαὶ τῷ ἑνὶ, ὅταν μόνῳ, καὶ μὴ ἢ δεύταρος ἐγείρῃ αὐτόν.

D Ἐξεδούμην τὸν χιτῶνά μου, πῶς ἐνδύομαι αὐτόν ; Ἐνυδάμην τοὺς πόδας μου, πῶς μολυνῶ αὐτούς ;

Ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν ταπεινὸν καὶ ἡσυχίον, καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους ;

Οἱ ὑπομείνοντες τὸν Κύριον ἀλλάξουσιν ἰσχύον, παροφύσουςιν ὥς ἀετοὶ· δραμεύονται, καὶ οὐ καὶ πιάδουσι· βαδίζουνταί, καὶ οὐ πεινάσουσιν.

Ἀγαθὸν ἀνδρὶ ὅταν ἀπὸ ζυγὸν ἐν νεότητι αὐτοῦ καθίσταται κατὰ μόνας καὶ σιωπῇσεται.

Ἀγαθὸς Κύριος τοῖς ὑπομείνουσιν αὐτόν.

Τέκνον, εἰ προσέρχῃ δοκλεῦσιν τῷ Κυρίῳ, ἐπὶ

ματον τὴν ψυχὴν σου εἰς πειρασμόν· εὐθύνει τὴν καρδίαν σου, καὶ καρτερήσῃ· καὶ μὴ σπῆσῃς ἐν καιρῷ ἐπαγωγῆς. Κολλήθητι αὐτῷ, καὶ μὴ ἀποστής, ἵνα αὐξήθῃς ἐπ' ἐσχάτων σου· πᾶν δ' ἐν ἐπαγγελίᾳ σοι, δέξαι· καὶ ἐν ἀλλάγματι ταπεινώσεώς σου μακροθύμησον· ὅτι ἐν πυρὶ δοκιμάζεται χρυσός· καὶ ἄθροονοι δεκτοὶ ἐν καμίνῳ ταπεινώσεως.

Ἐν μέσῳ ἀδελφῶν ὁ ἡγούμενος αὐτῶν ἐντιμος.

Μὴ ἐκλύεσθε ἰσχύειν ἐν Κυρίῳ, ἵνα κραταιώσῃ ὁμᾶς αὐτός.

Μὴ περιβόητοι ἐν πόλει πᾶσι, καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῆς μὴ πλανῶ.

Ἡγούμενόν σε κατίστησαν, μὴ ἐπαίρου. Γίνου αὐτοῖς ὡς εἰς ἐξ αὐτῶν· φρόντισον αὐτῶν, καὶ οὕτως καθίσον· καὶ πᾶσαν τὴν χρεῖαν σου ποιήσας ἀνάπαις.

Μὴ φοβῶ, τὸ μικρὸν ποίμνιον, ὅτι ἡδόκησεν ὁ Πατὴρ ὁμῶν, δοῦναι ὅμιν τὴν βασιλείαν. Πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὁμῶν, καὶ ὅτε ἐλεημοσύνην. Ποιήσατε ταῦτο· βελάντια, μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀεὶ ἐκλείπτον ἐν ταῖς οὐρανοῖς, ὅπου κλέπτῃς οὐκ ἔγγιζει, οὐδὲ σὺ διαφθείρεται. Ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὁμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὁμῶν ἐστίν. Ἔστωσαν δὲ αἱ ἀσφύες ὁμῶν περιεζωμέναι, καὶ οἱ λόγχοι καίόμενοι, καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν κύριον αὐτῶν, πῶς ἀναλύσει ἐκ τῶν γάμων, ἵνα ἐλθόντος αὐτοῦ καὶ κρούσαντος, εὐθὺς ἀνοίξωσιν αὐτῷ. Μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτῶν εὐρήσει γρηγορούντας· ἀμὴν λέγω ὁμῖν, ὅτι περιζώσεται καὶ ἀνακληθεῖ αὐτοὺς, καὶ παρελθὼν διακονήσει αὐτοῖς.

Ἐκεῖνος ὁ δοῦλος [δ] γνοῦς· τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ, καὶ μὴ ποιήσας, θαρσύνεται πολλά· ὁ δὲ μὴ γνοῦς, ποιήσας δὲ ἄλλα πληγῶν, θαρσύνεται ὀλίγας. Παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολὺ, πολὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ· καὶ ᾧ παρέθεντο πολὺ, περισσώτερον ἀπαιτήσουσιν αὐτόν.

Οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δοῦαι κυρίῳ δουλεύειν.

Ἀμὴν λέγω ὁμῖν, οὐδεὶς ἐστὶν ὃς ἀπῆκεν οἰκίας, ἢ γονεῖς, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἵνα κεν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ὃς οὐ μὴ ἀπολάβῃ πολυπλασίονα ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ζωὴν αἰώνιον.

Οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες πάντες μὲν τρέχουσιν, εἰς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον. Οὕτω τρέχετε, ἵνα καταλάβῃτε. Πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται· ἐκεῖνοι μὲν, ἵνα φθαρτὸν στέφανον λάβωσιν, ὑμεῖς δὲ ἀφθαρτόν.

Ἀδελφοί, ἑδραῖοι γίνεσθε, ἀμετακίνητοι, περιστοιχόμενοι ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Κυρίου πάντοτε, εὐδότας ὅτι ὁ κόπος ὁμῶν οὐκ ἐστὶ κενός ἐν Κυρίῳ.

Ἀδελφοί, ἐθυναμούσθε ἐν Κυρίῳ, καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ.

Μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων ὁμῶν, οἵτινες ἐλά-

ad tentationem animum tuum preparato. Cor tuum rectum facito, et durato, nec festines ipso captivitatis tempore; abjungo te illi nec defecito, ut ad extremum angeare. Quidquid grave impositum fuerit, id suscipe. Vicem abjectionis et humilitatis tuam leniter ferto: quia ut igne aurum probatur, sic homines accepti in humilitatis fornace.

In medio satrum, qui ductor est illorum, in honore est.

Ne deficiote, seu vacantes estote Domini auxilio, ut ipse vos corroboret.

Portas urbis nec circumspicite curiose, nec per vias ejus errato.

Si te alicui muneri praepositum videris, ne efferrare, sed ut unus de multis esto: curam gere illorum, sique sedeto: cumque te omnibus modis utilem praeberis, recumbito.

LUC. XII. Ne metus, exiguo grex, qui Patri placitum est dare vobis regnum. Vendite bona quae habetis, et ad beneficentiam conferte: parate vobis sacculos qui non sentiunt vetustatem: thesaurum, qui non deficiat in caelis, quo fur non accedit, et ubi tinea non corrumpit: ubi enim fuerit thesaurus vester, ibi erit et cor vestrum. Sint autem lumbi vestri praecincti, et lucernae ardentes, et vos similes iis qui expectant dominum suum, quando revertatur e nuptiis, ut cum venerit et pulsarit, statim aperiant illi: beati sunt servi illi, quos cum venerit dominus ipsorum vigilantes inveniit. Hoc enim vobis confirmo fore, ut ille se succingat et illos accubare jubeat, ac illis accumbentibus ministret.

Ibid. Servus ille qui voluntatem domini sui norit, nec exierit, largiter vapuletur, multasque accipiet plagas: qui autem non norit, sed plagis digna fecerit, paucas accipiet. Cuiusque autem multum datum est, ab eo ipso multum repetetur, et cui multum commissum fuerit, ab eo plus repositur.

Nullus servus potest duobus dominis servire.

Pro certo hoc vobis confirmo, nullum esse qui reliquerit domos, aut parentes, aut fratres, aut conjugem, aut liberos gratia regni caelestis, qui non recepturus sit, hoc quidem tempore multa, et in futurum vitam aeternam.

I Cor. IX. In curriculo omnes quidem currunt, sed unus accipit praemium. Sic currite ut apprehendatis. Quicumque certat omnibus modis continens est: at illi, ut corruptioni obnoxiam coronam accipiant: vos autem, ut immortalem et corruptioni minime obnoxiam.

Frates, firmi estote, immobiles, diligentissime versantes in opere Domini assidue, illud intelligentes laborem vestrum Domini causa non esse inane.

Frates, fortes et robusti estote in Domino, et infirmitate roboris ejus induite divinam armaturam.

Mementote eorum qui vobis duces praepositi

amot, qui vobis annuntiant divinum sermonem : A λησαν ὁμῶν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· ἦν ἀναθεωροῦντες· τὴν ἐκδοσιν τῆς ἀνατροπῆς, μιμεῖσθε τὴν αἰσιν

Parete ductoribus vestris, et cedite, ipsi enim vigilant pro animis vestris.

Nemo militans negotiis pro victu implicatur, ut ei qui se in militiam accersiverit, placeat : quod si quis eriet, non coronatur continuo, nisi legitime certaverit.

Videte ne perdatiis ea ipsa quæ perfecistis, sed ut plenam mercedem accipiat.

S. Basilii. Certior bonus, qui semel ad pietatis curriculum exutus est, fortiter et generose ferre debet ictus adversariorum, spe coronarum laudis adipiscendæ. Etenim in gymniciis certaminibus qui assuefacti sunt palestræ laboribus, non contrahuntur ad dolorem plagarum, sed cupiditate laudationis quæ a præcone fit, cum colluctatoribus pedem conf. runt, præsentia omnia despicientes.

Vinculis affectionum et perturbationum vitæ humanæ solvi debet, qui verè Dedu sequi ex animo decrevit, id quod per secretum plane perfectum et veterum morum oblivionem recte paratur ; nam nisi et a cognatione propinquitæque carnali, et vitæ communione nos ipsos abalienaverimus, quasi in alterum quendam mundum exercitatione et meditatione migrantes, ejus consilium sequentes, qui dixit : « Nostra autem conversatio in cœlis est, » omnino fieri nequit, ut scopum, qui est Deo gratificandi, attingamus : cum Dominus definito dixerit : « Quicumque ex vobis non valere jubet omnia sua, non potest esse discipulus meus. »

Est autem postrema salutatio bonorum e corde profecta, cum ad cœlestem 188 conversationem et administrationem se convertit.

Continentiam dicimus non omnino omnis generis ciborum abstinentioniam (hæc enim est violenta vitæ dissolutio), sed eam duntaxat quæ puritatis causa suscipitur.

Continentia est peccati detractio, ab affectibus abalienatio, corporis extinctio usque ad perturbationes etiam naturales et cupiditates.

Institutum et pietatis propositum non debemus existimare oīi prætextum aut laboris recusationem, sed argumentum certationis et plurium laborum, ac in afflictionibus patientiæ.

Ad hunc modum Dei templum efficimur, cum curis terrenis contentio memoriz perpetua non interrumpitur, cum mens inexpectatis perturbationibus non turbatur : sed hæc omnia cum effugerit divinarum rerum cupiditas, ad Deum ipsum secedit, ac depellens ea quæ ad vitia incitant, in his tantum immoratur officiis et muneribus, quæ ad virtutem ducunt.

S. Ignatii. Si bonos et honestos tantum discipulos diligis, nulla tibi gratia debetur : Magis rebelles lenitate tractare debes, ut erudiantur ; non enim omne vulnus eodem emplastro curatur : Ecturbationes perfusionibus sela.

την ἐκδοσιν τῆς ἀνατροπῆς, μιμεῖσθε τὴν αἰσιν

Πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ ὑπαίκετε· αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν.

Οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῇ στρατολογήσαντι ἰαρέσῃ· ἔαν δὲ καὶ ἀθλῇ τις, οὐ στεφανοῦται, ἔαν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ.

Βλέπετε ἑαυτοὺς, ἵνα μὴ ἀπολέσῃτε τὰ εἰργασθε, ἀλλ' ἵνα μισθὸν πλήρη λάβητε.

Τὸν ἀγωνιστὴν τὸν καλὸν ἀπαξ ἐπὶ τῆς εὐσεβείας στάδιον ἀποδυθέντα, φέρειν δεῖ γενναίως τὰς πληγὰς τῶν ἀντιπάλων ἐλπίδι τῆς θύξης τῆς ἀπὸ τῶν στεφάνων. Καὶ γὰρ ἐν τοῖς γυμνασίοις ἀγῶνι B οἱ κατὰ τῆς παλαίστρας τοὺς πόνους προσδιδόντες οὐ πρὸς τὸ ἀλγινὸν συστίλλονται τῆς πληγῆς, ἀλλ' ὁμοῖα χωροῦσι τοῖς ἀντιπάλοις, ἐπιθυρία [/. ἐπιθυμίαν δὲ] τὴν τῆς ἀναβρίθρας τῶν παρ' αὐτῶν πάντων ὑπερπορῶντες.

Αὐθῆναι δεῖ τὸν δεσμῶν τῆς προσπάθειας τοῦ βίου τὸν ἀληθινῶς τῷ Θεῷ ἀκολουθεῖν μέλλοντα· τοῦτο δὲ διὰ πάντεσσι ἀναχωρήσεως καὶ λήθης τῶν παλαιῶν ἡθῶν κατορθοῦται· ὥς εἰ μὴ ἀποχωνώσκειν ἑαυτοὺς καὶ συγγενείας σαρκικῆς, καὶ κοινωνίας βίου, οἷον πρὸς ἑτερόν κόσμον διὰ τῆς ἀσκήσεως μεταβάλλετε, κατὰ τὸν εἰπόντα, « Ἡμῶν δὲ τὸ πολιτεῦμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, » ἀμύχανῶς ἡμᾶς περιγενέσθαι τοῦ σκοποῦ τῆς πρὸς Θεὸν εὐσεβείας· τοῦ Κυρίου ὀριστικῶς εἰπόντος, ἐπὶ C « Πᾶς ἐξ ὑμῶν, ὃς οὐκ ἀποτάσσεται τοῖς αὐτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναται μου εἶναι μαθητῆς. »

ἀποταγή ἐστι κατὰ ἀνθρωπίνης πρὸς τὴν ἐν οὐρανοῖς πολιτείαν μετάθεσις.

Ἐγκράτειαν λέγομεν οὐ πάντως τὴν εἰς τὸ πᾶν ταλὲς ἀποχὴν τῶν βρωμάτων, τοῦτο γὰρ βία τὴς ἐστὶ διάλυσις τῆς ζωῆς, ἀλλὰ τὴν ἐπὶ καθάρσει.

Ἐγκράτεια ἐστὶν ἀμαρτίας ἀναίρεσις, παθῶν ἀλλοτριώσις, σώματος νέκρωσις μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν φυσικῶν παθημάτων τε καὶ ἐπιθυμιῶν.

Οὐ πρόφασιν ἀργίας, οὐδὲ ἀποφυγὴν πόνου, τὴν τῆς εὐσεβείας σκοπὸν ἡγεῖσθαι χρὴ, ἀλλ' ὑπόθεσιν ἀθλήσεως, καὶ πόνων περισσοτέρων, καὶ ὑπομονῆς τῆς ἐν θλίψεσιν.

Οὕτω γινώμεθα ναὸς Θεοῦ, ὅταν μὴ φροντίζῃ γῆναις ἐδὲ συνέχευς τῆς μνήμης διακόπτηται· ὅταν μὴ τοῖς ἀπροσδοκῆτοις πάθειν ὁ νοῦς ἐκταράττηται, ἀλλὰ πάντα φυγῶν ὁ φιλόθεος, ἐπὶ τὸν Θεὸν ἀναχωρῇ, καὶ ἐξελαύνων τὰ πρὸς κακίαν, τοῖς εἰς ἀρετὴν ἀγούσιν ἐπιτηδεύμασιν ἐνδιατριβῇ.

Καλοὺς μαθητὰς ἐν φιλή, χάρις σοι οὐκ ἐστὶ· μέλλον τοὺς ἀπειθετέρους ἐν πραότητι ὑπότασσει. Οὐ πᾶν τραῦμα τῇ αὐτῇ ἐμπλάστρῳ θεραπεύεται· τοὺς παροξυσμοὺς ἐμβροχαῖς παῖς.

Ἰππευτώμεθα καὶ θεῶ, καὶ ἀλλήλοις, καὶ τοῖς ἄλλοις γῆς ἀρχοῦσι· θεῶ διὰ πάντα· διὰ τὴν φιλαδελφίαν ἀλλήλων· δι' εὐταξίαν τοῖς ἀρχοῦσι· καὶ τοσοῦτον μᾶλλον, ὅσῳ περ ἂν ὥσιν ἡμερώτεροι καὶ χρηστότεροι (δεῖνόν γάρ ἐπιείκειαν δεκπαύσαι τῷ συνεχεῖ τῆς συγγνώμης), ἵνα μὴ καὶ τῆς ἐκείνων τραχύτητος αὐτοὶ δίκας ἀπαιτηθῶμεν, γαλήνην πνεύματι λύσαντες, καὶ φῶς ἴδοντες ἐπάγοντες, καὶ μέλιτι καταμιγνύντες ἀψίδιον.

Οἱ κόσμου χωρίζοντες ἑαυτοὺς, καὶ τὴν ἐρημον ἀπαζόμενοι, ζῶσι θεῶ, πάντων μᾶλλον τρεφομένοι ἐν σώματι· οἱ μόνον ἐν πάντῃ μοναδικὸν διαθιόντες (βίον, ἑαυτοῖς μόνους προελαλόντες καὶ τῷ θεῷ, καὶ τοῦτο μόνον κόσμου εἰδότες, ὅσον ἐν τῇ ἐρημίᾳ γνωρίζουσι· τοῖς μὲν ἄλλοις τεθηγότες ἀνθρώποις, καὶ πράγμασιν, ὅσα ἐν μέσῳ στροβιλλοῦνται, στροβιλλοῦνται καὶ στροβιλλοῦμενα, καὶ παύονται ἡμᾶς; τὰς ἀχρηστότητας μεταβολαῖς· ἀλλήλοις δὲ κόσμος ὄντας, καὶ τῇ παραθείσει τῇ ἀρετῇ ὀφειλόμενοι.

Τὸ μονάζειν ἐν τῇ εὐσταθείᾳ τοῦ τρόπου μᾶλλον ἢ τῇ τοῦ σώματος ἀναχωρήσει χαρακτηρίζεται.

Ὅρῃς τοὺς ἀδελφούς· τοὺς καὶ ἀναστρέφεις καὶ ἐκτρέφεις· μικροὺς καὶ ἀνάμεικτους, καὶ θεῶ κατὰ τοῦτο πλησιάζοντάς, τοὺς ἀνιπτόποδας, καὶ χαρμαυνοὺς, τοὺς κάτω καὶ ὑπὲρ τὰ κάτω, τοὺς ἐν ἀνθρώποις καὶ ὑπὲρ τὰ ἀνθρώπινα, τοὺς δεδεμένους καὶ ἐλευθέρους, τοὺς κικρατημένους καὶ ἀκρατήτους· ὧν οὐδὲν ἐν κόσμῳ, καὶ πάντα τὰ ὑπὲρ κόσμον· ὧν διπλοῦν τὸ ζῆν, τὸ μὲν ὑπερρωόμενον, τὸ δὲ σπουδαζόμενον· τοὺς διὰ τὴν νέκρωσιν ἀθανάτους, τοὺς διὰ λύσιν θεῶ συνημμένους, τοὺς ἐξω πόθου, καὶ μετὰ θεοῦ καὶ ἀπαθούς· ἐρώτος· ὧν αἱ πηγαὶ τοῦ φωτός, καὶ ὧν ἦδη τὰ ἀπυγάσματα· ὧν αἱ ἀγγελικαὶ ψαλμωδίαί, καὶ αἱ πάννυχτοι στάσεις, καὶ ἡ τοῦ νοῦ πρὸς θεὸν ἐκδηρία προαρπαζομένου· ὧν ἡ καθάρσις, καὶ ὧν τὸ καθαίρεσθαι.

Τὸ φιλοσοφεῖν ὅσον μέγιστον, τοσοῦτον καὶ χαλεπώτερον, καὶ οὐ πολλῶν τὸ ἐγγεγραμμένον, ἢ τῶν ὑπὸ τῆς θείας κακλήμενων μεγαλονοίας, ἢ τοῖς προηρημένοις καλῶς χεῖρα δίδωσιν.

Οὗς ἐστι τρυφή ἐγκράτεια, καὶ πρᾶξις ἡ ἀπραξία, καὶ δόξα τὸ μὴ γινώσκεισθαι.

Καλὸν ἡ ἀσκησις· μετὰ συμμετρίας καὶ γνώσεως ἀληθοῦς.

Οὕτως ὁρεῖται ὁ μὲν ἀρχὴ πάντοθεν ἑαυτὸν περισκοπεῖν, καὶ ἀκίνητον ἔχειν πρὸς τὴν ἑαυτοῦ φυλάκην τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα, ὡς ἐν μέσῳ παγίων διαδύων ἀεὶ.

Οἱ μὲν μάρτυρες πολλάκις καὶ ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπῇ ἀγωνισάμενοι ἐτελειώθησαν· ἡ δὲ τῶν μοναχῶν πολιτεία, καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀθλοῦσα διὰ τὸν Χριστὸν μαρτυρεῖ, οὐ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα παρατασσομένη, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ αἰῶνος,

Theologi. Subjiciamur tum Deo, tum nobis invicem, tum his qui in terra potestatem gerunt, ad Deo quidem omnibus modis; invicem propter fraternam charitatem et societatem; magistratibus propter ordinis conservationem, coque magis, si fuerint mansuetiores et benigniores. (Improbum enim est equitatem consumere perpetuo ignoscendo) ut ne etiam illorum asperitatis ipsi poenas luamus, tranquillitatem immisso vento solventes, et luci tenebram inducentes; et melle commiscantes absinthium.

Qui seipai a mundo separarunt, et solitudinem amplectuntur, Deo vivunt, omnium maxime qui corpore aluntur: qui solummodo prorsus solitariam praeficientes vitam secum et cum Deo colloquuntur, illud tantum de mundo cognoscentes, quantum in ipsa solitudine agnoscunt, aliis quidem mortui hominibus, et rebus quae in medio hominum variantur tum agitantur, tum agitatae in omnem partem, tum nos ludificantes volubilibus mutationibus: sibi invicem vero mundus sunt, et multa collatione virtutum accunt.

Solum esse, morum magis constantia quam corporis secessu formatur ac exprimitur.

Vides istos opibus et domibus carentes, exares, exiles et exsangues, etiam Deo hac ratione appropinquant, illis pedibus et humi cubantes: qui infra eum sint, inferiora superant, et inter homines supra humanam conditionem sunt, victos et liberos; detentos et tamen non teneri; quorum in mundo nihil est, et omnia supra mundum; quorum duplex est vita, una quae despicitur, altera quae appetitur; qui per mortificationem sunt immortales; qui per solutionem Deo copulati et apti sunt; qui carent amoris desiderio, et in divino et perturbationis experte cupidine; quorum sunt fontes lucis, et quorum jam sunt irradiationes; quorum angelicae psalmodiae, et pernoctes stationes, et mentis ad Deum raptus peregrinatio; quorum denique purgatio, quorumque repurgari est.

Philosophari quanto est majus, tanto etiam difficilius, quod non multi facere conantur, nisi per divinae mentis invitentur excelsitatem, quae boni quippiam proponentibus manum porrigit.

Gregor. Nyss. Quibus deliciae sunt continentia, et actio otium, et gloria a nemine cognosci.

S. Athanasii. Honestas res est exercitatio, cum moderatione et cognitione vera. Sic debet monachus undique seipsum circumspicere, et immobilem tenere animi oculum ad suam custodiam, quasi per medios laqueos semper incedat.

Martyres quidem saepe vel uno temporis momento cum certassent, perfectionem assecuti sunt; at monachorum vita singulis diebus per Christum certans martyr est, id est, testimonium Christo dicit, non adversus sanguinem et carnem in acie instructa, sed adversus principatus, adversus po-

testates, adversus mundi dominos rectores lætebra-
rum, adversus spirituales astutias usque ad ultimum
spiritum certamen habens, et certat et coronatur
armatura Dei induta.

S. Serapionis. Continenti convenit turbas fugere,
ut mentem non distractam retineat et perturba-
tione vacuam; multatenim est in turbis perturbatio.

Non dormientium et desidiosorum est regnum
Dei, sed violenti rapiunt illud. Hæc autem sola
violentia honesta est, Deo vim afferre, ab eodem-
que vitam rapere. Illo vero cognoscens violentos,
vel potius tenaciter in proposito durantes, eis con-
cedere solet. Gaudet enim Deus se hac in re vinci.

190 Justinii philosophi. Finis quem sibi propo-
nit qui philosophatur, est, ut Dei similis, quoad
ejus fieri potest, sit.

Philonis. Inæquale quiddam natura est meditatio
et exercitatio, modo enim in altum conscendit,
modo in contrarium remeant. Et alias quemadmo-
dum navis bona et felici navigatione vite, alias
autem infelici utens meditatorum vita alternat, ut
quidam ait, interdum vivens et vigilans, interdum
vero mortua aut dormiens. Neque vero hæc a pro-
posito aberrantia dicuntur. Sapientes enim huma-
num locum sortiti sunt ut habitarent, sursum tendere
semper assueti: mali autem inferorum recessus
et angulos petunt, a principio ad finem usque
mori assuefacti, et in senectutem a convulsiis cor-
ruptioni familiares effecti: ut meditatores medi
sunt inter extrema, et sursum ac deorsum fre-
quenter quasi in gradibus eunt, vel meliore quodam
fato sursum attracti, vel pejore retracti, donec hujus
certaminis et pugne præfectus Deus reddat præmia
præstantiori parti, contrariam in universum abo-
lens.

SERMO XLIV [al. XXII].

*De monarchis inconstantibus et ad vitia reverten-
tibus.*

David. Declinantes ad fraudes abducat Dominus
cum iis qui exleges sunt.

Prov. xxvi. Ut canis cum redit ad vomitum
suum odiosus est, sic insipiens ad vitium suum
reversus.

Eccle. vii. Animadverti justum percurrentem vani-
tate sua, atque id quidem vanitas est.

Zachar. viii. Ingenti et exenti non est pax
ab afflictione.

Isa. Defecit currens velut equus hinniendo
fessus.

Exech. xxxiii. Si justus deflexerit a justitia sua,
injusteque fecerit ad exempla peccatorum, quæ
committunt exleges, ejus omnes injustitiæ in quibus
ante se exercebat, in oblivionem venient propter
erratum ipsius, quo lapsus fuerit, ac in ipsis pecca-
tis quæ admisit morietur.

Justum non eripiet e malo sua justitia, quo die
ipse aberraverit: et impium iniquitate sua non
affliget quo die ab iniquitate sua discesserit. In
vitiis quemque vis et institutis judicabo, o domus
Israelitica.

A πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας, ἕως ἁγιάτης
ἀναπνοῆς τὴν πάλιν ἔχουσα, καὶ ἀθλῆ καὶ στερ-
νοῦται, τὴν παντοκλίαν τοῦ Θεοῦ ἔχουσα.

Ἀρμύζει τῷ ἔγκρατει καὶ τοῖς ὁκλοῦς φεύγειν,
ὅσα τὸν νοῦν ἀπερίσκατον ἔχη, καὶ τὴν διάνοιαν ἀτά-
ραχον· πολλὴ γὰρ ἐν τοῖς ὁκλοῖς ἡ ταλαιπώρη.

Οὐ τῶν καθυβόντων καὶ βλακυνόντων ἡ βασιλεία
τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' οἱ βίαιοι ἀρπάζουσιν αὐτήν· αὐτῇ
γὰρ μόνῃ ἡ βία καλῇ, Θεῷ βιάσασθαι, καὶ παρὶ
Θεοῦ ζῶν ἀρπάσαι. Ὅ ἐστι τοῖς τοῖς βίαιος, μὴ-
λον δὲ βεβαίως ἀντεχομένους, συνεχώρησε καὶ εἰς.
Χαίρει γὰρ ὁ Θεὸς τὰ τοιαῦτα ἡτιώμενος.

Τίλος τῷ φιλοσοφῶντι ἡ πρὸς Θεὸν ὁμιλία
κατὰ τὸ δυνατόν.

B

Ἀνώμαλον φύσει ἡ ἀσκησις, ποτὶ μὲν εἰς ὕψος
τοῦσα, ποτὶ δὲ ὑποστρέφουσα πρὸς τοῦναντίον, καὶ
ποτὶ μὲν (καθάπερ ναὺς) ἐπὶ τοῖς ἐπὶ τοῦ βίου, ποτὶ
δὲ ἐπὶ τοῖς ἐπὶ τῆς ζωῆς, ἀσκησις (ὡς ἐπὶ τῇ) τῶν
ἀσκητῶν ὁ βίος· ἄλλοτε μὲν ζῶν καὶ ἐργαζομένη,
ἄλλοτε δὲ τεθνηκυῖα ἡ κοιμώμενος. Καὶ τότε οὐ
ἀπὸ σπουδῆς λέγεται· σπουδὴ γὰρ τὸν ἀνθρώπου
χώρον ἔλαχον οἰκεῖν, ὅσα φασὶν εἶναι μεμαθηκέναι,
καὶ οὐ τοῖς ἐν ἡδὴ μυχοῖς, εἰς ἀρχῆς ἀκριβέως
ἀποδιδοῦσιν μεμαθηκότες, καὶ εἰς τῆρας ἐκ σπαρ-
γάνων φθορᾶς ἰσθμῆς ὄντες· οἱ δ' ἀσκηταὶ μετρίως
τὸν ἀκρον εἰσιν, ὅσα καὶ κάτω πολλὰς ὥς ἐπὶ
κλίμακος βαλίζουσιν, ἡ ὑπὸ τῆς χρεῖστος μοίρας
ἀναλόμενοι, ἡ ὑπὸ τῆς χειρὸς ἀντισπόμενοι, μ-
χρις ἂν ὁ τῆς ἀμύλης καὶ διαμύλης ταύτης· ὅρα
εὖ τῆς Θεοῦ ἀναβῆναι τὰ βραβεῖα τάς τῃ βελτίονι,
τὴν ἐναντίαν εἰς ἀπὸν κατελόν.

ΛΟΓΟΣ ΜΑ'.

*Περὶ μοραχῶν καὶ μετρίων καὶ καλὴν ὁμοιο-
τιαν εἰς καλὴν.*

Τόπος ἐκκλινόντας εἰς τὰς στραγγαλίας ἀπάγει
Κόριος μετὰ τὸν ἐργαζομένον τὴν ἀνομίαν.

Ὅσοι μὲν ὅταν ἐπὶ τῇ ἐπὶ τὸν αὐτοῦ ἔμμεν
μισοῦσιν γίνονται, οὕτως ἄλλων τῇ αὐτοῦ κατὰ
ἀναστρέφας ἐπὶ τῇ αὐτοῦ ἀμαρτίᾳ.

Εἶδον δίκαιον ἀπολλόμενον ἐν τῇ ματαιότητι αὐ-
τοῦ, καὶ γὰρ τοῦτο ματαιότης.

Τῷ εἰσπορευομένῳ καὶ ἐκπορευομένῳ οὐκ ἔστιν
ἐλπίς ἀπὸ τῆς ἐλπίδος.

Αἰδίσαντο οὐ τρέχων, ὡς ἵππος κίθιδος ἐν χρεμα-
τισμῷ αὐτοῦ.

Ἐν τῷ ἐπιστρέφει δικαίον ἐκ τῆς δικαιοσύνης
αὐτοῦ, καὶ ποιῆσαι ἀδικίαν κατὰ πάσας τὰς ἀνο-
μίας αὐτοῦ ἐποίησεν ὁ ἀνομος, πάσαι αἱ δικαιοσύναι
αὐτοῦ αὐτοῦ ἐποίησεν, οὐ μὴ μνησθῶσιν ἐν τῷ πα-
ρρητιώματι αὐτοῦ, ὅ παρρητιώσιν· καὶ ἐν ταῖς ἀμαρ-
τίαις αὐτοῦ αὐτοῦ ἐμαρτεν, ἐν αὐτοῖς ἀποθανεῖται.

Δικαιοσύνη δικαίου οὐ μὴ ἐξέλθῃ αὐτὸν, ἐν ἡ
ἐν ἡμέρᾳ τῆς ἐλπίδος· καὶ ἀνομία ἀπεδοῦς οὐ κατὰ
αὐτὸν, ἐν ἡ ἐν ἡμέρᾳ ἀποστραφῇ ἀπὸ τῆς ἀνο-
μίας αὐτοῦ. Ἐκστὸν ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ κρινεῖ
ὁ Θεός, εἰς τὸν ἵνα ἐλθῇ.

Ἐπαύγων ἀπὸ δικαιοσύνης εἰς ἀμαρτίαν, ὁ Κύριος ἡτοίμασε βορβόραν αὐτῆς.

Μὴ καταδουλεύσεις διδούς ἀμαρτίας· οὐδὲ γὰρ ἐν μὲν ἀθωώσῃ.

Βαπτίζομενος ἀπὸ νεκροῦ, καὶ πάλιν ἀπτόμενος αὐτοῦ, τί ὠφέλησεν ἐν τῷ λουτρῷ αὐτοῦ; Οὕτως ἄνθρωπος νηστεύων ἐπὶ τῶν ἀμαρτιῶν αὐτοῦ, καὶ πάλιν πορευόμενος, καὶ τὰ αὐτὰ ποιών, τῆς προδούλης αὐτοῦ τί; εἰσπύσεται; καὶ τί ὠφέλησεν ἐν τῷ ταπεινωθῆναι αὐτόν;

Οὐδὲς, ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐν ἄροτρον, καὶ στραφείς εἰς τὰ ὀπίσω, εὐθεὶς ἔστιν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

Εἰ γὰρ ἀποφυγόντες τὰ μίσματα τοῦ κόσμου ἐν ἰγνῶσει τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῖσι δὲ πάλιν ἐμπαλαίνετε, ἤτηνται, γίνονται αὐτοῖς τὰ ἔσχατα χεῖρονα τῶν πρώτων. Κρεῖττον γὰρ ἢν αὐτοῖς μὴ ἐπιγινώσκων τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ἢ ἐπιγινώσκον εἰς τὰ ὀπίσω ὑποστρέψαι ἐκ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς ἀγίας ἐντολῆς. Συμβέβηκε δὲ αὐτοῖς ἐκ τῆς ἀληθοῦς παροτρύσεως, Κύριον ἀπιστήσας ἐπὶ τὸν ἴδιον ἑξάρμα, καὶ ὅ; λουσαμένη εἰ; κύλισμα βορβόρου.

Ἐστινὸν θέαμα, μετὰ νηστείας, μετὰ σκληραγωγίας, μετὰ προσευχῆς ἐκτενῆς, μετὰ δάκρυον θαυμάσιον, μετὰ ἡλικίαν ἐκείνην εἰκοσι πέντε ἔτη, δὲ ἀποστρέψαντες ψυχῆς καὶ ἀμείλιαν, γυμνὸν ἀπὸ πάντων ἀποδειχθῆναι καὶ παρακληθῆναι γενέσθαι τῇ ἐργασίᾳ τῶν ἐντολῶν εὐθηνουμένων ἐκπύρου τινὶ μεγάλῳ πλοῦτι, ὃς τῷ πλῆθει τῶν ἀγωγίμων ἐπαγαλλόμενος, ἐξ οὐρίας αὐτῷ τῆς νηδὸς φερόμενης, τὰ φοβερά παλάγι διαδραμῶν, πρὸς αὐτοῖς τοῖς λιμῶσι διαβραγγέτω; τοῦ πλοῦτος, πάντων ἐρημος ἄδρος; ἀπεδείχθη· ἐκὼν καὶ οὕτως τὰ μύριον πόδας κτηθέντα μὴ προσβολῇ δαιμονίου ἀπολέσῃ, ὡς περ τινὶ ἀγρία λαίλαπι τῇ ἀμαρτίᾳ βυθισθεῖς. Πρέπουσα φωνὴ τῷ πλοῦτι ὁμοῦ τὴν ἀρετὴν ναυαγίσαντι, Ἥλθον εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, καὶ καταγίγς καταπόντιστέ με.

Ὁ ἐν προκοπῇ γενόμενος ἀγαθῶν ἔργων, εἴτα καλυδρομήσας πρὸς τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν, οὐ μόνον τὸν ἐπὶ τοῖς πεπονημένοις μισθὸν ἐζημιώθη, ἀλλὰ καὶ βαρυτέρας ἀξιοῦται τῆς καταχρίσεως.

Εἰ σοι μὴδὲν ἡλπίζετο δυσχερές, ἦντα τῇ φιλοσοφίᾳ προσέβαλες, ἀφιλόδοτος ἡ ἀρχή· εἰ δὲ ἡλπίζετο, εἰ μὴ οὐκ ἀπήντησε, τῷ θεῷ χάρις· εἰ δὲ ἀπήντησε, ἢ κατέβη πᾶσιν, ἢ ἑσθὶ φουδόμενος τὴν ὑπόθεσιν.

Ἐνιοὶ προεβάντες ἐκ ἀρετῆς, ὑπενόστησαν πρὶν ἢ ἐπιείσθαι τοῦ τέλους, τὴν ἀρετὴν φουμένην ἀριστοκρατίαν ἐν τῇ ψυχῇ καθελούσης τῆς ὀλιτοκρατίας, ἢ πρὸς ὀλίγον ἡμετέρας, πάλιν ἐξ ἀπαρχῆς μετὰ πλείονος δυνάμεως ἀντιπείθετο.

Πολλοὶ ἀσχητὰ γενόμενοι ἐπὶ τοῦ τέλους μετέβαλον τῆς ἀρετῆς [ἢ τὴν ἀρετὴν]· ὅς δὲ κατέβη ὁ θεὸς ἐπιστήμην δοῦναι, τοῦτο δὲ δὴ δὴ ἀμφοτέρω,

A Qui a iustitia ad fragilitatem defecit, ei Dominus preparabit gladium.

Ne connects gemitia peccata; nam ne in uno quidem innocens eris (id est, quasi innocens absolutus).

Eccii. xxiiv. Ei qui se laverit ob iacuum cadaver, et iterum idem tangit, quid prodest lavacrum? Eadem est ratio ejus **191** qui jejuna propter peccata sua, et iterum redit ad eadem; quis istius modi precationem audiet? et quid illi profuit quod se humiliaverit?

Luc. ix. Nemo cum manum suam aratro admo-verit, et ad posteriora se converterit aptus est ad regnum caeleste.

11 Petr. ii. Nam si, posteaquam refugerunt iniquamenta mundi per agnitionem Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi, rursus tamen his impliciti, superati fuerint, illis postrema peiora primis acciderunt. Melius enim illis fuisset non agnovisse viam iustitiae, quam ea agnita retrorsum reverti, et a sancto illo praecepto ipsis tradito deflexisse; accidit enim illis quod vero proverbio dici solet: Cautis reversus ad suum vomitum, et sus tota ad volutabrum cœni.

S. Basilii. Spectaculum miserabile, post jejunium, post duram exercitationem, post precationes assiduas, post multas et copiosas lacrymas, post continentiam annorum viginti fortasse vel etiam triginta per incogitantiam et negligentiam, denudatum omnibus ostendi, ac praeceptorum perfectione abundantem similem esse mercatori alicui opulentissimo, qui copia mercium advectiliarum exultans, navi secundis progrediente ventis, periculosa maria praetervectus, in ipso tandem portu navi fracta universis illis simul privatur: quod hic quoque infinitis laboribus comparata uno dinboli impetu perdat per peccatum, quasi per procellam quamdam immanem submersus. Haec vox ei convenit qui omnem simul virtutem naufragio amisit: Veni in altum mare, et procella submersit me.

Id. in Oratione contra ebrios. Qui progressum in bonis actionibus fecerit, deinde ad pristinam consuetudinem reversus fuerit, non modo laborum praeteritorum mercede privatur, sed etiam acerbioris condemnationis dignus judicatur.

Theologi. Si tu tibi nihil molestiarum fore putas cum ad philosophiam accessisti, alienum a philosophia fuit initium. Sin putabas et non accidit, Deo gratia est habenda: sin acciderit, aut patienter ferito, aut promissis scias te non stetisse.

Philonis. Nonnulli cum in virtute proficessent, deflexerunt et revocaverunt se priusquam ad finem pervenissent. Etenim optimam vivendi rationem ex animo detrahit turbulenta et pessima ratio, quae cum paulisper quierit de integro majoribus viribus renititur.

Complures meditatores cum essent, ad extremum virtutem mutarunt. **192** At cui Deus firmam laetitiam scientiam, huic utraque largitur, et virtutem

exercere, et ab hisdem nunquam desicere, sed semper recondere, et unamquamque semper conservare.

Jam quidam novarum rerum cupidi et fastidiosi, cum probitatem degustassent, ac spem status melioris dedissent, in eundem recidere morbum.

SERMO XLV [al. LXXXIX].

De iis qui opus libenter faciunt et studiosi. Item laborandum esse, quod labor utilitatem habeat.

Gen. iii. Cum sudore oris edes panem tuum.

II Paral. xxv. Robusti estote, nec fatigentur manus vestrae, quia est merces operæ vestrae.

Job. Ex sollicitudine et cura tibi exoriatur pax.

Psal. cii. Exhibet homo ad opus suum, et ad culturam suam usque ad vespertim.

Labores fructuum tuorum edes, beatus es, et bene tibi erit.

Prov. vi. Si impiger fueris, veniet veluti fons messis tua; indigentia autem velut egregius cursor effugiet.

Manus forium locupletant.

In omni sollicitate cogitanti inest aliquid redundans.

Qui accumulat sibi cum pietate, locupletabitur.

Prov. xxi. Porrexit brachia sua ad opus, ac intellexit honestum esse operari, et totam noctem lucerna ipsius non exstinguitur.

Condemnabit justus laborans viventes impios.

Bonorum laborum fructus gloriae conjunctus est.

Ecclesi. In omnibus operibus tuis assiduus esto, et nullus te morbus corripit.

Ecclesi. ii. Crede Domino, et persiste in labore tuo: quia leve est in oculis Domini repente ditare pauperem.

Ecclesi. Li. Facite opus vestrum ante tempus, et dabit vobis mercedem in tempore suo.

Præstat qui in omnibus aliquid operis facit, quam qui gloria afficitur, panis indigens.

In opere tuo cōsuesco.

Ad horam præscriptam surgito, nec tardus esto.

Joan. v. Pater meus adhuc operatur, et ego operor.

Matth. xxv. Homo quidam peregre profecturus vocalis servis suis dedit sua bona, alii quidem talenta quinque, alteri autem duo, alteri unum, ac pro facultate cuique, et peregre profectus est, et reliqua.

Act. xx. Ipsi noctis manus has necessitatibus meis et eorum qui mecum erant ministrasse: exemplo demonstravi vobis, sic laborandum esse, ut infirmis subveniatur; recordari enim debetis verba Domini, cum ipse dixerit: « Felicius est dare, quam accipere. »

I Thess. iv. Hortamur autem vos, fratres, ut abundantiores sitis, et studentis quieti, et privata opera faciatis, manibusque vestris opus conficiatis;

ἐργάζεσθαι τὰς τὰς ἀρετὰς, καὶ μηδέποτε αὐτῶν ἀφίστασθαι, ἀλλ' αἰετὰ ταμιεύειν καὶ φυλάττειν ἐκάστην.

Ἦδη τινες ἀφίκοιτο, γευσάμενοι καλοκαγαθίας, καὶ ἐλπίδα παρσχόντες ὑγείας, εἰς τὴν αὐτὴν ἐπιστρέψαν νόσον.

ΛΟΓΟΣ ΜΕ΄.

Περὶ φιλεργῶν καὶ σπουδαίων ὅτι χρὴ ποιεῖν, ὡφέλειαν γὰρ ἔχει.

Ἐν ἰβρωτί τοῦ προσώπου φάγη τὸν ἄρτον σου. Ἰσχύσατε, καὶ μὴ ἐκλείδωσαν αἱ χεῖρες ὑμῶν, ὅτι ἐστὶ μισθὸς τῆς ἐργασίας ὑμῶν.

Ἐκ μερίμνης καὶ φροντίδος ἀναφανέσκει σου ἡ ῥῆνυ.

Ἐξελύσεται ἄνθρωπος ἐπὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ ἕως ἑσπέρας.

Τοὺς πόνους τῶν καρπῶν σου φάγηται, μακάριος εἰ, καὶ κολῶς σοι ἔσται.

Ἐὰν δοκνὸς ᾖ, ἥξει ὥσπερ πηγὴ ὁ ἀμνὸς σου ἡ δὲ ἐνδοια ὥσπερ καλὸς ὁρμεὺς ἀπαυτομολήσῃ.

Χεῖρες ἀνδρῶν πλουτίζουσιν.

Ἐν παντὶ μεριμνῶντι ἔνεστι περισσόν.

Ὁ συνάγων ἑαυτῷ μετ' εὐσεβείας πληθυνθήσεται.

Ἦραις τοὺς βραχίονας αὐτῆς εἰς ἔργον, καὶ ἐνίστατο ὅτι καλὸν ἐστὶ τὸ ἐργάζεσθαι· καὶ οὐ καυσθίνυνται ὁ λύχνος αὐτῆς ὅλην τὴν νύκτα.

Κατακρινεὶ δίκαιος καμὼν τοὺς ζῶντας ἀσεβεῖς. Ἀγαθῶν πόνοις καρπὸς εὐαλείης.

Ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου γίνου ἐντροχῆς, καὶ πᾶς ἀπρόσδεκτος οὐ μὴ σε ἀπαντήσῃ.

Πίστευς τῷ Κυρίῳ καὶ ἔμμενε τῷ πόνῳ σου, ὅτι κοῦφον ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου ἑξαπίνης πλουτίζει πένητα.

Ἐργάζεσθε τὸ ἔργον ὑμῶν πρὸ καιροῦ, καὶ ὁδοῦ αὐτοῦ μισθὸν ὑμῶν ἐν τῷ καιρῷ αὐτοῦ.

Κρεῖσσον ἐργαζόμενοι ἐν πᾶσιν, ἡ δοξαζόμενοι καὶ ἀπορῶν ἄρτου.

Ἐν τῷ ἔργῳ σου καλαιώθητι.

Ἐν τῇ ὥρᾳ σου ἐξεγείρου, καὶ μὴ βραδύνῃς.

Ὁ Πατὴρ μου ἕως ἀρτι ἐργάζεται, καὶ γὰρ ἐργάζομαι.

Ἄνθρωπος τις ἀποδημῶν ἐκάλεσε τοὺς ἰλλοὺς δούλους, καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ καὶ ᾧ μὲν ἔδωκε πάντα τάλαντα, ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἓν, ἐκάστην κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν· καὶ ἀπεδήμησεν εὐθέως, καὶ τὰ ἐξῆς.

Αὗτοι γινώσκοντες ὅτι ταῖς χρεῖαις μου καὶ ταῖς οὐσίαις μετ' ἐμοῦ ὑπερέστησαν αἱ χεῖρες αὐταί. Τότε δεῖξα ὅτι ὅτι, ὅτι οὕτως κοπιῶντας δεῖ ἀνταρδάνεσθαι τῶν ἀποθνεύοντων, μνημονεύειν τε τῶν λόγων τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ὅτι αὐτὸς εἶπε· Μακάριον τὸ δοῦναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν.

Παρακαλοῦμαι δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, περισσεύειν μᾶλλον καὶ φιλοτιμεῖσθαι ἡσυχάζειν, καὶ ἀνταρδᾶν τὰ ἴδια, καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς χερσὶν ὑμῶν,

καθὼς παρηγγελάμεν ὑμῖν, ἵνα περιπατεῖτε εὐ-
σχημένως πρὸς τοὺς ἑξω, καὶ μηδενὸς χρεῖαν
ἔχητε.

Τὸ γὰρ πόνῳ κτηθὲν περιχαρῶς ὑπεδέχθη, καὶ
ἐπιπλέον διαφυλάχθη· ὧν μείντοι πρόχειρός ὁ
πορισμὸς, τοῦτων καὶ ἡ κτήσις εὐκαταφρόνη-
τος.

Μίσους ὄντως ἔία καὶ καταγνώσεως ἡ ἀργία,
μῦρκος καὶ μελίσσης χεῖρωνα ποιοῦσα τὸν ἀν-
θρώπον· ὅς γε καὶ ἐξ ἀρχῆς πλασθεὶς ἐτίθη εἰς τὸν
παράδεισον, ἐργάζεσθαι καὶ φυλάσσειν αὐτόν.
Ἵσται τὸ πρῶτον καὶ οἰκειώτατον τῶν ἀνθρώπων ἡ
περὶ τῶν ἔργων σπουδή, καὶ οἶονεῖ παρὰ φύσιν αὐτῶν
ἡ ἀργία.

Τί τῶν ἀγαθῶν εὐκολόν; τίς καθεύδων ἐρπαιόν
ἴσσησιν; τίς τρυφῶν καὶ καταυλούμενος τοῖς τῆς
ἐπιστάσεως στεφάνοις κατακοσμήθῃ; Οὐδεὶς μὴ δρα-
μῶν ἀνέλετο βραδαῖον. Πόνοι γεννῶσι δόξαν, κάμα-
ται προξενοῦσι στεφάνους.

Τὸ μὲν αὐτοῦ ἔνεκεν μεριμνᾷ, ἡ ἐργάζεσθαι,
παντάπασιν ἀπηγόρευται· κατ' ἐντολὴν δὲ τοῦ Κυ-
ρίου διὰ τὴν χρεῖαν τοῦ πλησίον μεριμνᾷ καὶ ἐρ-
γάζεσθαι σπουδαϊότερον χρή.

Οἱ ἐκ μακρᾶς συνηθείας μελετηθέντες πόνοι
ἀνυπότερον προσπίπτουσι τοῖς ἐγγεγυμνασμένοις.

Ἔστιν ἐκ πόνων θγεία, καὶ ἐξ ἰδρώτων σωτη-
ρία.

Ἐάν φύγωμεν τῆς σαρκὸς τὰ ἐπιπόνα, οὐκ ὀφεί-
μεθα τὰ ἀγαθὰ τῶν δικαίων.

Τὸ μικρὸν ἐπὶ σμικρῷ κατατίθεσθαι οὐ μόνον
εἰς ἀργυρίου προσθήκην, ἀλλὰ καὶ εἰς ἡντιναοῦν
ἐπιστήμην ὀρθῶς ἔχειν, τῷ σπουδαίῳ προσήκειν.

Τῆς αὐτῆς ἔστι δυσχερεία, καὶ κτήσασθαι τι
τῶν ἀγαθῶν οὐχ ὑπάρχον, καὶ κτηθὲν διασώσασθαι.
Πολλάκις γάρ, ὃ μὲν σπουδῇ προσέλασι, βραθυμία
ἀεθεῖται· ὃ δὲ θνός· ἀπώλεσιν, ἀνεκαλέσατο ἐπι-
μέλεια.

Φιλεῖ τὸ μὲν πόνῳ κτηθὲν μᾶλλον κρατεῖσθαι, τὸ
δὲ βραδίως κτηθὲν ἀποπτύεσθαι τάχιστα, ὥς πάλιν
ληφθῆναι δυνάμενον.

Αἱ γενναῖαι φύσεις, λόγου μὲν αὐτὰς παιδαγω-
γούντος καὶ διευθύνοντος, μέγα τι χρῆμα πρὸς ἀρε-
τὴν ἐπιλειπούσης δὲ ἐπιστήμης καὶ λόγου, τὸ ἴσον
εἰς κακίαν εὐρίσκονταί.

Μικρὸν κοπιᾶσμεν χρόνον, ἀγαπητοί, ἵνα μὴ τῶν
αἰώνιων ἐκπέσωμεν ἀγαθῶν.

Πρὸς ὅλιγον χρόνον ὁ κάματος, καὶ εἰς αἰῶνα
αἰῶνος ἡ ἀνάπαυσις.

Ὅπου πλείων ὁ πόνος, ἐκεῖ μείζων ἡ ἔδωξ.

Οὐκ ὀνεῖ δ' εὐ φρονῶν πρὸς τοὺς πόνους διὰ τοὺς
ἐκ τῶν πόνων καρπούς.

Πανταχοῦ διὰ δυσκολίας καὶ πόνων τοῖς ἀνθρώ-
ποις πέφυκε τὰ χρήσιμα παραγίνεσθαι.

Οἱ πόνοι τῶν ἀγαθῶν πανταχοῦ χορηγοί.

Μικρὰ ἐν πετεινοῖς ἡ μέλισσα, καὶ ἀρχὴ γλυκατμα-
των ὁ καρπὸς αὐτῆς.

A quemadmodum praeceperamus vobis, ut decenter
vos geratis erga extraneos, nullaue re indigeatis.

Incerti auctoris. Quod enim labore partum est,
maiore letitia accipitur, diligentiusque asservatur;
quorum autem facilis est comparatio, eorum ipso-
rum contemnenda est possessio.

Otium profecto condemnatione et odio dignum
est, quo formicis et apibus deterior homo reddi-
tur: qui quidem cum primo formatus esset, in
paradiso collocatus est, ut eum excoleret et cu-
stodiret. Quare primum et maxime accommodatum
est naturae hominis operis et laboris studium, et
quasi contra naturam ipsius otium.

Quid ex numero bonorum facile est? quis dor-
miens unquam tropaeum fixit? quis in deliciis vivens
et canibus sese oblectans, pietatis coronis est un-
quam decoratus? Nemo qui non ecurrit palmam
et bravium retulit. Labores gloriam parient, so-
dores coronas comparant.

Ut sui causa quis sollicitus sit et opus faciat, in-
terdictum est omnino; at praeceptum est divinum,
ut propter proximi necessitatem et solliciti simus,
et diligentissime in opus incumbamus.

Longa consuetudine exercitati labores minore
molestia ab exercitatis suscipiuntur.

Ex laboribus valetudo, ex sudoribus salus.

Si quae carni sunt molesta sugerimus, non frus-
tur iustorum bonis.

Paululum paululo adjungere, non solum ad pec-
uniae amplificationem, sed etiam ad quaecumque
scientiam utile, studiosi et diligentis hominis offi-
cium est.

Theologi. Ejusdem est difficultatis aliquid boni
acquirere quod nondum habes, et acquisita tueri.
Saepe enim quod studio partum erat, negligentia
perdidit: et quod negligentia perdidit, diligentia
recuperavit.

Quod labore partum est, diligentius retineri so-
let: quod autem facile quaesitum est, quam celer-
time respuitur, tanquam facile recuperari possit.

Generosa ingenia, ratione quidem moderante et
dirigente, magnam habent momentum ad virtutem
D sequendam: 194 at si desit scientia et ratio, non
minus promptae ad vitia labuntur.

S. Chrysost. Exiguo tempore, o dilecti, elabore-
mus, ne bonis exidamus aeternis.

Brevis est temporis labor, at in saecula multa re-
quies.

Ubi major labor, ibi major voluptas.

Qui prudentia praeditus est, ad laborem non
gravate accedit, propter consequentes laborum
fructus.

Utilia nusquam nisi difficultate et laboribus sup-
peditari solent.

Labores bonorum ubique sunt largitores.

Exigua est inter volucres apis, at inter dulcia
primum locum tenet fructus ipsius.

Dionysii Alex. Fortis autem et accurata oratio amara etiam dicit esse dulcium causas [vitalia], et laborum fructus esse voluptates : nam sine labore nihil potest pulchri contingere.

Philonis. Principium omnis boni et virtutis, si verum fateri volumus, laborem esse Deus hominibus ostendit, quo remoto [nihil boni apud genus humanum constitui potest.

Natura enim nulli mortalium boni possessionem sine laboribus largita est.

Hæc est animi rerum divinarum contemplatione versantis voluptas, ut laborare existimet dulcissimum.

Qui laborem fugit, ipsa bona fugit : qui autem tolerantius et fortiter sustinet dura, ad beatitudinem festinat.

Plurima et maxima bona certationibus exercitationis plenis et virentibus laboribus acquiruntur.

Democr. Labores debemus persequi, quibus homines magnas res et splendidas sibi comparant.

Naturæ virtutem corrumpit incuria, improbitatem corrigit doctrina. Et facilia negligentibus elabuntur : difficilia vero curis capiuntur. Ut enim instrumentum quod remittitur et intenditur, jucunda voluptate oblectat : sic etiam vita hominum [solum inter et laborem dispartienda est].

Socratis. Exerce te laboribus voluntariis, ut possis et non voluntarios tolerare.

Nullus unquam laudem est voluptatibus concessus.

Nullus negligens gloriam magnam est adeptus ;

Sed labores fortitudinis laudem parant.

(Carcini.)

Demosthenes a quodam interrogatus, quemadmodum esset dicendi facilitatem adeptus, Plus, inquit, olei quam vini consumendo.

195 Corpus laboribus exerce, animum autem fortiter et generose pericula sustinendo.

Xenophontis. Deus sic statuit, ut illis qui nolint imperare et præscribere sibi honesta facta, alios eis imperantes inducat dominos.

Labores voluntarii, non voluntariorum perpersionem efficiunt leviores.

Idem conspicatus juvenem industrium et laboris amantem, jucundissimum, inquit, æneceuti condidit obsonium

SERMO XLVI [al. XC].

De osoribus laborum et operum, ac pigris, nihil curantibus et incuriis.

Psal. LXXII. In laboribus hominum non sunt, et cum hominibus flagris non cædentur.

Prov. IX. Ite ad formicam, o piger, et æmulare rationem ac viam illius, sisque ea prudentior, nam cum illi desit ager quem colat, neminemque qui cogat ad opus habeat, nec sub illius dominatu vivat, parat tamen æstate cibum, multumque in messe æcervat quod sibi hieme apponat. Aut accede ad apem, discisque quam sit laboriosa, quamque opus

A Ὁ δὲ γε ἄβρῳμένος· καὶ ἀκριδῆς· λόγος· καὶ τὰ πικρὰ εἶναι φησι τῶν γλυκίων ἐφόδια, καὶ γίνεσθαι καρποὺς τῶν πόνων τὰς ἡδονάς. Ἀκριτὶ γὰρ οὐδὲ δύναται παραγενέσθαι καλόν.

Ἀρχὴν (εἰ δὲ εὐληθὲς εἴπειν) παντὸς ἀγαθοῦ καὶ ἀρετῆς ἀπάτης ὁ θεὸς ἀνείδει· ἐξεν ἀνθρώποις πόνον οὐ χωρὶς τῶν ἀγαθῶν οὐδὲν ἐστὶ παρὰ τῷ θνητῷ γένει· συνιστάμενον.

Θνητῷ γὰρ οὐδὲν κτήσιν ἀγαθοῦ δίχα πόνου φύσις δεδωρηται.

Αὕτη ἡδονὴ ψυχῆς ἀσκητικῆς ἡδιστον ἀντὶ πικρῶν ποσὶν ὑπολαμβάνειν.

Ὁ μὲν τὸν πόνον φεύγων φεύγει τὰ ἀγαθὰ· ἐκ ἐληνικῶς καὶ ἀνδρείως ὑπομένων τὰ δυσκαρτέρητα σπουδῇ πρὸς μακαριότητα.

Τὰ πλεῖστα καὶ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν ἀσκητικῇ ἀθλήσει, καὶ ἡδῶσι πόνους εἰσὼς περιγίνεσθαι.

Δεῖ τοὺς πόνους διώκειν, ἀπὸ τῶν τὰ μέγιστα καὶ λαμπρὰ γίνεσθαι τοῖς ἀνθρώποις.

Φύσει μὲν γὰρ ἀρετὴν διαφθελεῖ ραθυμία· φαυλότατα δὲ ἐπινοροὶ διδάσκει· καὶ τὰ μὲν ἄλλα τοὺς ἀμελούντας φεύγει· τὰ δὲ χαλεπὰ ταῖς ἐπιμελείαις ἀλίσκεται· ὥστε γὰρ ὄργανον ἄνεσιν πᾶσι πῆταισιν λαμβάνον ἡδὺ γίνεσθαι, οὕτω καὶ βίος.

Γύμναζε σαυτὸν πόνους ἐκούσιους, ἵνα δέξῃ καὶ τοὺς ἀκούσιους ὑπομένειν.

Οὐδεὶς ἐπαίνειν ἡδοναῖς ἐκτῆσται.

C Οὐδεὶς ράθυμος εὐχετῆς ἀνὴρ·

Ἄλλ' οἱ πόνου τίκτουσι τὴν εὐανδρίαν.

Δημοσθένης ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τίνος, πῶς τῆς ῥητορικῆς περιεγένετο, ἔφη, Πλέον ἑλαίου οἴνου λαμβάνειν.

Γύμναζε τοὺς μὲν πόνους ἐν σώματι, τὴν δὲ ψυχὴν γενναίως ὑπομένειν τοῖς κινδύνους.

Ὁ θεὸς οὕτως ἐποίησε, τοὺς μὴ θέλοντας ἐπὶ τῆς προσηκούσης ἐκποιεῖν τὰ ἀγαθὰ, ἀλλοὺς αὐτοῖς ἐπιτηκτῆρας εἰδέναι.

Οἱ ἐκούσιοι πόνου τὴν τῶν ἀκούσιων ὑπομὴν ἐλαφροτέρην παρασκευάζουσιν.

Ὁ αὐτὸς ἰδὼν νεανίαν φιλοπονοῦντα, ἔφη· Κάλιστον ὄφον τῷ γήρατι ἀετιεύει.

ΛΟΓΟΣ ΜΓ'.

Περὶ μισερῶν καὶ ὀκνηρῶν, καὶ καταπρονοήτων καὶ ῥαθυμοτέρων.

Ἐν πόποις ἀνθρώπων οὐκ εἰσὶ, καὶ μετὰ ἀνθρώπων οὐ μαστιγώθησονται.

Ἦτοι πρὸς τὸν μύρμηκα, ὃ ὀκνηρὸν καὶ ἥλιον τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ, καὶ γένου ἐκείνου σοφώτατος· ἐκείνῳ γὰρ γεωργίου μὴ ὑπάρχοντος, μὴδὲ πᾶσι ἀναγκάζοντα ἔχον, μὴδὲ ὑπὸ δασυτόνῃ ὄν, ἐτοιμάζεται θέρους τὴν τροφήν, πολλὴν τε ἐν τῷ ἀμύγμῳ κμαίεται τὴν παράθεσιν. Ἡ ποριυμένη πρὸς τὴν μίσσαν, καὶ μᾶθε φῶς ἐργαίας ἐστὶ, τὴν τε ἐργασίαν

δὲ σέμνην ποιεῖται, ἥς τοὺς πόρους βασιλεῖς καὶ ἡ πόλις πρὸς ὕψος προσφέρουσι. Ποσειδὼν δὲ ἐστὶ πᾶσι καὶ ἐπιλοξός, καίπερ οὐσα τῇ πόλει δοθέντες (τὴν σοφίαν τιμήσασα προίχθη). Ἔως πότι, ὀκνηρὴ, κατάκεισαι; πότι δὲ ἐξ ὕπνου ἐγερθήσῃ; Ὀλίγον μὲν ὕπνους, ὀλίγον δὲ κἀνάσαι, μικρὸν δὲ νυστάζεις, ὀλίγον δὲ ἐναγκαλίῃ χειρὶ στήθη. Εἴτα παραγίνεταί σοι, ὥσπερ ἀγαθὸς ὁρομεύς, ἡ πένια, καὶ ἡ ἐνθεῖα ὥσπερ καλὸς ὀρειπός.

Ποῦτος ὀκνηροὶ ἐνθεῖς γίνονται.

Ἐν ἐπιθυμίαις ἐστὶ πᾶς ἀργός.

Ὅδοι ἀργῶν ἐστραμμένοι ἀκάνθασι.

Τυχὴ ἀργοῦ πενία.

Ἐνδύεται διεργήματα καὶ βαχὼδῃ πᾶς ὕπνω.

Ὀνειδίζομενος ὀκνηρὸς οὐκ ἀλεγόμεται, ἀφάταις καὶ ὁ δανειζόμενος εἶπον ἐν ἀμνησῇ.

Ἐπιθυμία ὀκνηρὸν ἀποκτενεῖσιν, οὗ γὰρ αἰσθύνεται αἱ χεῖρες αὐτοῦ ποιεῖν τι.

Προφασίζεται καὶ λέγει ὀκνηρὸς· Δέων ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἐν δὲ ταῖς πλατείαις φρονεῖται.

Ὅς καταφρονεῖ πράγματος, καταφρονηθήσεται ὅτι αὐτοῦ.

Σοφώτερος ἐαυτῷ φαίνεται ὀκνηρὸς.

Ὅσπερ θύρα στρέφεται ἐπὶ τοῦ στρέφοντος, ὁσέως ὀκνηρὸς ἐπὶ τῇ καίτῃ αὐτοῦ.

Ὅδοι καταφρονούντων ἐν ἀπωλείᾳ.

Ἐν ὀκνηρίᾳ ταπεινωθήσεται δόκσις, καὶ ἐν ἀργίᾳ χειρὸν στάζει οἰκία.

Μὴ γίνου ταχὺς ἐν γλώσσῃ σου, καὶ νωθεὶς καὶ παραιμένος ἐν τοῖς ἔργοις σου.

Πολλὴν κακίαν ἐδίδασεν ἡ ἀργία.

Ἐν νεότητι σου οὐ συναγέσχας, καὶ πῶς ἐν εὐροῖς ἐν γῆρᾳ σου;

Ἐν ἀργίᾳ ἀλάττωσις πολλή· μήτηρ ἐστὶν ἡ ἀργία τοῦ λιμοῦ, δειλφὴ δὲ τῆς κλοπῆς.

Τῷ ἔχοντι πανεὶ δοθήσεται, καὶ περισσευθήσεται· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος καὶ ὁ δοκᾷ ἔχειν ἀρθῆσθαι ὅτι αὐτοῦ.

Εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μὴδὲ ἐσθίειν· ἐκούσμεν γάρ τινας ἐν ὕμιν ἀτάκτους, περιπατοῦντας, μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους. Τοὺς δὲ τοιοῦτους παραγγέλλομεν καὶ παρακαλοῦμεν ἐν Κυρίῳ, Ἰησοῦ ἡμετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι τὸν αὐτῶν ἄρτον ἐσθίσιν.

Ἀργία κακουργίας ἀρχή.

Ἰδὼν τοῦτο ἀβρόσθημα ἀργίης καὶ βεβήμου τυχῆς, ἐνύπνια βλέπειν ἐγρηγορότος τοῦ σώματος. Τίς, ἐν κατὰ ὁδοὺς οἰκῇ καθήμενος, ἐνδοκίτος τοῦ θερισμοῦ τὸν κείνου ἐπλήρωσι τῶν ὀργάνων; τίς ἐπρὺγξεν ἀμπελῶνα, τὸν μὴ παρ' αὐτοῦ πεφυτευμένον; Ἐκείνων οἱ καρποὶ ὦν καὶ οἱ πόνοι. Αἱ τιμαὶ καὶ οἱ στεφανοὶ τῶν νενικηκότων εἰσι. Τίς στεφανοῖ ποτε τὸν μὴδὲ ἀπρόδυντα πρὸς τὸν ἀντίπαλον; ὅπως οὐ νικῆσαι μὲνον δεῖ, ἀλλὰ καὶ νομίμως ἀδίκησαι, κατὰ τὸν Ἀπόστολον.

A splendidum efficiat, ejus laboribus tam reges tam privati utantur ad valetudinem: et ab omnibus amatur et celebratur, quanquam ait robore infirmo: sapientia enim deducta, honestata est. Quomodo, piger, decumbes? quando tandem e somno excitaberis? Paulisper dormis, paulisper sedes, paululum dormitas, admoves manus pectori, deinde paupertas velut egregius cursor ad te venit, et inopia velut celer visitor.

Pigri divitiarum sunt inopes.

In cupiditatibus versatur omnis otiosus.

Vix otiosorum spinis stratae sunt.

Anima otiosi esuriet.

Vestietur detritis pannis somniculosus.

Piger probis cum afficitur, non erubescit; similiterque qui commodato accipit frumentum messis tempore.

Cupiditates pigrum interficient; non enim manus ejus volunt quidquam facere.

Causatur et dicit piger, leonem esse in viis, et in vicis sicarios.

Qui rem contemnit, contemnetur ab ipsa.

Piger sibi videtur sapientissimus.

Ut ostium volvitur in cardine, sic piger in lecto suo.

Vix nihil curatius in perditione.

Pigritia deficietur et dirigitur lectum, et otio manum stillabit domus (1).

196 Ne sis lingua celeri, et in operibus languidus ac remissus.

Plurima vitia docet otium.

Eccli. xxiii. In juventute cum nihil colligeris, quomodo invenias in senectute tua.

Tobia. In otio multae res imminuuntur: otium mater est famis et frater furti.

Matth. xiii. Omni qui habet dabitur, et affuet: ab eo autem qui non habet, et quod videtur habere, auferetur.

II Thess. iii. Si quis operari recusat, is quoque nihil edat: audimus enim quosdam inter vos qui immoderate se gerant, nihil operis ipsi facientes, sed in aliena opera curiose inquirentes: quos monemus et hortamur per Dominum Jesum, ut quieti operantes suum ipsi panem edant.

Basilii. Otium maleficium principium,

Propria est hac agritudo otiosi et desidiosi animi, ut vigilante corpore somnia videat.

Quis, semelitis tempore domi sedens, instantioestate sinum suum manipulis implevit? quis vindemiavit vineam, quam ipse non conseravit? eorum sunt fructus, quorum fuerunt labores. Honores et coronae eorum, qui victoriam obtinuerunt, exae solent. Quis unquam coronandum putavit eum qui ad certandum cum adversario ne se exuerit quidem? quando non solum vincendum est, sed etiam, ut ait Apostolus, legitime certandum.

(1) Id est, stillicidiis plena erit propter otiosas manus.

Quis certaminum præfectus adeo caret iudicio, ut ipsam coronis dignos iudicet victorem et eum qui nihil certarit? Quis imperator est, qui eos qui ne visi quidem sint in prælio, ad parem victoribus spoliolum distributionem vocet?

Theologi. Quantum est malum ad pessima paratum esse, et ad optima cunctatorem et imparatum!

Honestum jam non est honestum, cum non sit honeste.

Infirma et dissoluta ingenia, tum ad virtutem, tum ad vitium, similiter remissa et languida sunt, difficiliaque ad se commoveundum; in neutram partem insigniter inclinant otiosorum momenta.

Segnities somni conjux.

Æque inuicilia sunt, et segnities nihili agens, et ardor sine doctrina; illa ad honesta non accedit, hæc honestum transilit, et iusto justius quiddam facit.

S. Chrysost. Nihil est tam facile, quod non valde grave et invisum magna pigritia reddat; nec quidquam tam laboriosum et difficile, quod studium et alacritas non facillimum efficiat.

197 Qui faciunt aliquid non ut decet, illud re ipsa non faciunt.

Clementis. Qui infirmi et imbecilles sunt, licet vel quod mediocre est supra vires ipsorum videtur.

Philonis. Labor utilis, et facilitas nocentia comitatur; qui autem labori facilitatem præponunt, licet utilia suadentibus succedant.

Continuata exercitatio scientiam efficit firmam, sicut inscientiam nulla exercitatio adhibita; itaque innumerabiles neglecta exercitatione robur etiam naturale enervaverunt.

Conspicuique et quiete confirmatum omnium insidiosum est.

SERMO XLVII (s. XXV).

De præstanti sensu et intellectu præditis.

Salomon. Tinea et erosio ossium est cor sensu præstanti.

Sensus prudentibus facilis.

Prudentis cor sensu viget.

Ecclesi. xxi. Qui sensum comparavit, se ipse diligit.

Cor viri sensu præditum, anima tristis.

Sollicitudine afficietur vir intelligentia præditus.

Vir prudens, thronus intelligentie.

Cor sapientis intelliget, quæ ex ipsius ore proficiuntur.

Ecclesi. Intelligentia præditus lapsus suum agnoscat.

Si audierit scientia præditus sapientem sermonem, laudabit illum, et ad illum adjiciet.

Τίς οὕτως ἀκριτὸς ἀθλοθέτης δὲ τῶν ἰσὺν ἀξίως σταθάνων τὴν νικητὴν, καὶ τὴν μηδὲν ἡγωνισμένον; Τίς στρατηγὸς εἰς τὴν μερίδα τῶν σκόλων ἐξ ἰσῶν ποτὶ τοὺς νικητῆρας τοὺς μὴδὲ φανέντας ἐπὶ τῆς μάχης ἐκάλεισεν;

Ὅσον ἐστὶ κακὸν ἐτοιμότης πρὸς τὸ χεῖρον, καὶ μάλιστα πρὸς τὸ βέλτιον.

Τὸ καλὸν οὐ καλὸν, ὅταν μὴ καλῶς γίνηται.

Αἱ ἀσθενεῖς καὶ διακεχυμέναί φρέσιν καὶ πρὸς ἀρετὴν καὶ πρὸς κακίαν ὁμοίως νοθεύονται· οὐδετέρως μὲν αὖτε νοθεύονται οἱ τὰ τῶν ἀρχόντων κινήματα. (Εγὼ ἰεργερὶν, Οὐδετέρως μὲν αὖτε νοθεύονται οἱ τῶν ἀρχόντων κινήματα.)

B Νοθεῖα ὁνομαζομένη.

Ὅμοιος ἀρχαῖος καὶ νεωρότης ἀπραγξός, καὶ θερμότης ἀπαίδευτος· ἡ μὲν οὐκ ἐγγίζουσα τῷ καλῷ, ἡ δὲ ὑπερκακιστοῦσα, καὶ τοῦ δεξιῷ ποιομένη καὶ δεξιότατον.

Οὐδὲν οὕτως ῥᾶδιον, ὅ μὴ σφόδρα βαρὺ καὶ ἐπ' ἀχθὲς· ὁ πολὺς δείκνυσιν ὄκνος· οὕτως ἐπὶ πόνους καὶ δυσχερεῖς, ὅ μὴ λίαν εὐκόλουν ἢ σπουδὴ καὶ ἡ πολλοῦ ποιεῖ.

Οἱ μὴ ὡς δεῖ ποιοῦντές τι, οὐδ' οὕτως αὐτὸ ποιοῦσιν.

Τοῖς ἀτόνοις καὶ ἀσθενεῖς τὸ μέτρον ὑπερ τόνου δοκεῖ.

C Πόνος μὲν τοῖς συμφέρονσι, βλαστάνη δὲ τοῖς βλαβεροῖς ἐπεται. Πόνου δὲ βλαστάνη προεκρίνεται, τοῖς τὰ συμφέροντα εἰσηγουμένοις ἀπεχθάνονται.

Ἡ συνήκης ἀσκησις ἐπιστήμην παγίαν ἐργάζεται, ὡς ἀμαθίαν ἀμελετήσια. Μυρία γούν' ἀδελφότητος ἔκαστος καὶ τὴν ἐκ φύσεως λαχὼν ἐξέλιπεν.

Ἡ δὲ ἰδύς καὶ σχολῆς ἀργία πρῆγμα ἐπίβουλον.

ΛΟΓΟΣ ΜΖ.

Περὶ αἰσθητικῶν ἀνθρώπων.

Εἰς ὁσίων καρδίᾳ αἰσθητικῇ.

D Αἰσθησις φρονίμοις εὐχερής.

Καρδία φρονίμου κατ' αἰσθησιν.

Κτώμενος αἰσθησιν ἀγαπᾷ αὐτόν.

Καρδία αἰσθητικῇ ἀνδρὸς λυπηρὰ ψυχὴ αὐτοῦ.

Ἐμπροσθεῖται μέμνηται ἀνδρὶ νοήμονι.

Ἄνθρωπος συνετός θρόνος αἰσθησίνης.

Καρδία σοφοῦ νοήσκει· τὰ ἀπὸ τοῦ ἰδίου σέβαστος.

Ὁ νοήμων εἶδεν ἐν τῷ ἐλπίσθαι αὐτόν.

Λόγον σοφὸν ἐν ἀκούσει ἐπιστήμων, ἀνίσταται αὐτὸν, καὶ ἐπ' αὐτὴν προτρέπει.

ΛΟΓΟΣ ΜΗ΄.

Περὶ ἀναίσθητόντων.

Ἐὰν μαστιγῶις τὸν ἄφρονα ἐν μέσῳ συνεδρίου, οὐ μὴ περιέλῃς ἀτιμάζων τὴν ἀφροσύνην αὐτοῦ.

Ἄφρων μαστιγωθείς οὐκ αἰσθάνεται.

Ἡσχύνθησαν, καὶ τὴν ἀτιμίαν αὐτῶν οὐκ ἔγνωσαν, καὶ οὐχ ὥς κατηγχαυμένοι ἡσχύνθησαν.

Ὡς ὁ ἐξεγείρων καθυδόντας ἐκ βαθέος ὕπνου, ὁ διεγούμενος ἄφρων, καὶ ἐπὶ τέλει ἔρει, τί τοῦτο; καὶ ἐπὶ συντελείᾳ ἔρει, τί πρότερον;

Μετά φρονος μὴ πορεύου, ἀναίσθητῶν γὰρ ἔξουθενεῖ σου τὰ πάντα · φύλαξαι ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα μὴ κόπον ἔχης.

Συγκολλῶν δοτρακὸν ὁ διδάσκων υἱοῦν.

ΛΟΓΟΣ ΜΘ΄.

Περὶ ὀνόματος χρηστοῦ καὶ χάριν ἔχοντος.

Ἦν Κύριος μετὰ Ἰωσήφ, καὶ κατέχευεν ἐπ' αὐτῷ ἔλεος, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ χάριν ἐναντί τοῦ ἀρχιδέσμο-φύλακος.

Αἰρετώτερον ὄνομα καλὸν ἢ πλοῦτος πολὺς · ὅπερ δὲ ἀργύριον καὶ χρυσίον χάρις ἀγαθὴ.

Χάρις καὶ φίλα ἡλευθεροί, ἃς τήρῃσον σεαυτῶν, μὴ ἐπινοήσιςτος γίνῃ.

Περιποιήσαι χάριν καὶ ἐννοίαν ἀγαθὴν ἐν ὀφθαλμοῖς Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων.

Ἀγαθὸν ὄνομα ὕπερ εἰσιον ἀγαθόν.

Φρόντισον περὶ ὀνόματος· αὐτὸ γὰρ σοι παραμεινέῃ ἢ χθιστοῖς μεγάλῳ θησαυρῷ.

Χάρις ὥς παράδοσις εὐλογίας.

Ἀγαθῆς ζωῆς ἀριθμὸς ἡμερῶν, καὶ ἀγαθὸν ὄνομα εἰς τὸν αἰῶνα μένει.

Χάρις καὶ ἔλεος ἐν τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ.

ΛΟΓΟΣ Ν΄.

Περὶ ὀνόματος πονηροῦ καὶ χάριν μὴ ἔχοντος.

Ὄνομα πονηρὸν αἰσχύνῃ καὶ θνείδος κληρονομήσει.

Ἀνθρώπος ἀχαρις μῦθος ἀκαίριος.

Ὄνομα ἀνθρώπων οὐκ ἀγαθῶν ἐξαλειφθήσεται.

Μωρὸς ἔρει· οὐχ ὑπάρχει μοι φίλος, καὶ οὐκ ἔστι D χάρις τοῖς ἀγαθοῖς μου.

ΛΟΓΟΣ ΝΑ΄.

Περὶ ζυγῶν, καὶ σταθμῶν, καὶ μέτρων ἀδίκων.

Οὐ ποιήσεις δίκον κρίσιν ἐν μέτροις, καὶ σταθμοῖς, καὶ ζυγοῖς. Ζυγὰ δίκαια, καὶ μέτρα δίκαια, καὶ χροὺς δίκαιοι ἔσται ὑμῖν.

Οὐκ ἔσται ἐν τῷ μαρσίῳ σου σταθμὸν μικρὸν καὶ μέγα · οὐκ ἔσται ἐν τῇ οἰκίᾳ σου μέτρον μέγα καὶ μικρόν. Σταθμὸν ἀληθινὸν καὶ δίκαιον ἔσται σοι, ἵνα πολυήμερος γένῃ ἐπὶ τῆς γῆς.

Σταθμὸν δίκαιον δεκτὸν Κυρίῳ.

Ζυγὸς δίκαιος, καὶ μέτρον δίκαιον, καὶ γοῖνιξ δίκαιοι ἔσται ὑμῖν.

A

SERMO XLVIII [al. XXIX].

De nullo sensu aut intellectu præditis.

Salomon. Si flagris insipientem cecideris in medio concilio, illi non detraxeris hac ignominia insipientiam.

Stultus flagris cæsus non sapit.

Jerem. Erubuerunt, et infamiam suam non agnoverunt, nec ut dedecore affecti verecundati sunt.

Velut qui excitat dormientes ex alto somno, sic qui stulto aliquid narrat: qui tandem ad extremum dicet: Quid istud est? et in consummatione, Quid prius?

Cum stulto ne congregitor, nam cum sensu careat, omnia tua contemnit: cave illum, ne molestiam suscipias.

Agglutinat testam qui stultum docet.

SERMO XLIX [al. CXIII].

De nomine bono et gratiam habente.

Gen. xxxix. Fuit Dominus cum Josepho, et impertitit ei misericordiam, deditque ei gratiam apud præfectum carceris.

Prov. xxi. Magis expetendum est nomen honestum, quam divitiæ multæ: argento et 198 auro præstantior est bona gratia.

Gratia et amicitia liberum faciunt. Has igitur fac serves tibi, ne sis probrosus.

Comparsa gratiam et notitiam bonam in oculis Dei C et hominum.

Eccle. vii. Bonum nomen pretiosius bono oleo.

Curæ sit tibi nominis fama: ipsa enim tibi magis proderit, quam mille magni thesauri.

Gratia est veluti paradisi benedictionis.

Honestæ vitæ numerus dierum: et honesta fama æternum durat.

Gratia et misericordia in sanctis illius.

SERMO L [al. CXIII].

De nomine malo et gratiam non habente.

Sirach. Nomen improbum turpitudinem et dedecus hæreditarium consequetur.

Homo gratia carens, intempestivus sermo.

Nomen virorum non honorum delebitur.

Stultus queretur nullum sibi esse amicum, et nullam esse gratiam in bonis suis.

SERMO LI [al. XLII].

De ponderibus, stateris et mensuris.

Levit. xix. Nihil inique feceris in iudicio, in mensuris, stateris et ponderibus; pondera vobis sint justa, et mensuræ et congruis justus.

Dent. xxv. Non erit in marsupio tuo pondus parvum et magnum, nec mensura magna et parva domi tuæ. Pondus verum et iustum erit tibi, ut diu vivas in terra.

Pondus æquum Domino est acceptum.

Ezech. xxv. Bilanx æqua, itemque mensura et chœnix æqua vobis sint.

SERMO LII (1).

De ponderibus et stateris et mensuris iniquis.

Psal. Lxi. Vani filii hominum, et fallaces in ponderibus, ut injuriam faciant; ipsi ex vanitate simul. Nolite spem habere in injuria, et rapinam non desiderate; divitiæ si affluerint, nolite cor in eis desigere (2).

Prov. x. Pondera dolosa abominanda sunt Domino.

Statera magna et parva, et gemina mensura, ambo impura sunt in conspectu Domini; quique ea facit, in suis institutis irretietur impeditus.

Delestatur Dominus duplicem stateram; et pondus dolosum in conspectu ipsius non gratum est.

Osee xii. Chanaan, est in manibus ipsius statera dolosa, oppressionibus delectata est, etc. Labores ejus non inveniuntur in eo, propter injurias quas fecit.

Amos viii. Audite hæc omnia, qui mane pauperem conteritis, et potentia mendicos opprimitis in terra, ac dicitis illa: Quando tandem præterierit mensis, ut mercaturam nostram faciamus, et aperiamus thesauros, ut minorem faciamus mensuram, et majora pondera, et lancem faciamus iniquam, ut argento comparemus egentes, et tenues calceamentis, ex omni genere fructus mercemur?

Michea vi. Non justificabitur in statera iniquus, nec in sacculo ponderum dolosorum, quibus divitias impietatis coacervarunt.

SERMO LIII [al. LXXVII].

De excarescentia et ira.

Matth. v. Quisquis irascitur fratri suo temere, judicio erit obnoxius.

Ephes. vi. Omnis acerbitas et excarescentia et ira, clamor, maledictum, ac simul omne vitium, a vobis tollatur.

Sol ne occidat super irritationem vestram, nec date locum criminatori.

Salomon. Minæ conterunt cor sapientis: insipiens ne flagris quidem cæsus sentit.

Stultus eo ipso die enuntiat iram, sapiens autem paulatim promittit.

Grave est saxum, et difficilis portatu arena, sed stulti ira utroque gravior; nam quo se inclinarit ira ejus ruinam dabit ipsi.

Iracundus et facile excarescens deformis est; itaque cum iracundo ne habites.

Sodalis hominis iracundi ne esto, neve contubernalis sis amico iracundo, ne quando ipsius instituta diseas, et laqueos tendas animæ tuæ.

Iracundus pugnas excitat: lenis autem et eam quæ excitari videbatur, sedat.

S. Basilii. Ira excitat rixam, rixa parit convicia,

(1) In editione Melissæ Stobæo subjuncta sermo iste superiori sine distinctione intermiscetur. Edy.

A

ΛΟΓΟΣ ΝΒ'.

Περὶ δολίων ζυγῶν, καὶ σταθμίων καὶ μετρῶν.

Μάταιοι υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, ψευδεῖς υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν ζυγαῖς τοῦ ἀδικῆσαι· αὐτοὶ ἐκ ματαιότητος ἐπὶ τὸ αὐτό. Μὴ ἐλπίζετε ἐπ' ἀδικίαν, καὶ ἐπὶ ἄρπαγμα μὴ ἐπιποθεῖτε. Πλοῦτος ἐὰν βῇ, μὴ προστίθεσθε καρδίαν.

Ζυγοὶ δόλιοι βέλυσμα Κυρίου.

Σταθμίον μέγα καὶ μικρὸν, καὶ μέτρα διςδὲ, ἀκάθαρτα ἐνώπιον Κυρίου ἀμφοτέρω· καὶ ὁ ποιῶν αὐτὰ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτοῦ συμποδοθήσεται.

Βέλυσμα Κυρίου διςδὲν σταθμίον· καὶ ζυγὸς δόλιος οὐ καλὸν ἐνώπιον αὐτοῦ.

B

Χαναὰν, ἐν χερσὶν αὐτοῦ ζυγὸς ἀδικίας, καταδυναστεύειν ἠγάπησεν. Πάντες οἱ πόνοι αὐτοῦ οὐκ εὐρήθονται ἐν αὐτῷ διὰ ἀδικίας ἧς ἤμαρτιν.

Ἀκούσσετε ταῦτα πάντα, οἱ ἐκτρέποντες εἰς τὸ πρῶν πάντα, καὶ καταδυναστεύοντες πτωχοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, οἱ λέγοντες, Πότε διαλεύσεται ὁ μὴν, καὶ ἐμπολήσομεν, καὶ ἀνοιξομεν θησαυροὺς, τοῦ ποιῆσαι μικρὸν τὸ μέτρον, καὶ τοῦ μεγαλύναι σταθμῆ, καὶ ποιῆσαι ζυγὸν ἀδικῶν, τοῦ κτεῖσθαι ἐν ἀργυρίῳ πτωχοὺς, καὶ ταπεινοὺς ἀντὶ ὑποδημάτων, καὶ ἀπὸ παντὸς γεννήματος ἐμπορευσόμεθα;

Οὐ δικάσθησεται ἐν ζυγῷ ἀδικός, καὶ ἐν μαρτυρᾷ σταθμῆ δόλου, ἔξ ὧν τὸν πλοῦτον αὐτὸν ἀσεβείας ἐπλήσων.

C

ΛΟΓΟΣ ΝΓ'.

Περὶ θυμοῦ καὶ ὀργῆς.

Πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκὴ ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει.

Πᾶσα πικρία καὶ θυμὸς καὶ ὀργὴ καὶ κραυγὴ καὶ βλασφημία ἀρῆσθαι ἀπ' ὁμῶν οὐκ πάση κακίᾳ.

Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδύετω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὁμῶν, μὴ δὲ δίδωται τόπον τῷ διαβόλῳ.

Συντρέβει ἀπειλὴ καρδίαν φρονίμου· ἄφρων δὲ μαστιγωθείς οὐκ αἰσθάνεται.

Ἄφρων αὐθημερὶν ἐξαγγέλλει ὀργὴν. Σοφὸς δὲ ταμνύεται κατὰ μέρος.

Βαρὺ λίθος, καὶ δυστάτατον ἄμμος· ὀργὴ δὲ ἄφρωνος βαρυτέρα ἀμφοτέρων. Ἡ γὰρ βροχὴ τοῦ θυμοῦ αὐτοῦ πτώσεις αὐτῷ ἔστιν.

Ἀνὴρ θυμώδης οὐκ εὐσχήμων· καὶ ἀνδρὶ θυμώδει μὴ συναυλίζου.

Μὴ ἐσθὶ ἑταίρος ἀνδρὶ θυμώδει, φίλῳ δὲ ὀργίῳ μὴ συναυλίζου, μὴ ποτε μάθῃς τῶν ἔδῶν αὐτοῦ, καὶ λάθῃς βρόχους τῇ σῇ ψυχῇ.

Ἀνὴρ θυμώδης παρασκευάζει μάχης· μακροθύμως δὲ καὶ τὴν μέλλουσαν καταπραΰνει.

Θυμὸς ἐγείρει μάχην, μάχῃ δὲ γεννᾷ λοιδορίαν·

(2) Hebraei habent, Si simul ponantur in bilanza ipsa vanitate leviores erunt.

αι δὲ λοιδορίαί πληγαί· πληγαὶ δὲ τραύματα· ἐκ δὲ τραυμάτων πολλάκις θάνατοι.

Θυμὸς βασιλεὺς ἀγγελοῦ θανάτου· ἀνὴρ δὲ σοφὸς ἐξιδάσκει αὐτόν.

Θυμὸς ἐστὶ ζῆσις τοῦ περὶ καρδίαν αἵματος, ἐξ ἀναθυμιάσεως τῶν χυμῶν συνιστάμενος· ὀργὴ δὲ ἐστὶν ὀρεσίς ἀντικυπτήσεως. Ὅτε δὲ μὲν ὀρεῖται ἔχει τοῦ πάθους· τὴν κίνησιν· ἡ δὲ μονιμώτερον καὶ παρατεταμένην ἐμφαίνει τὴν ἐπὶ τὴν λύπην ἐκπλήρωσιν.

Οὔτε στίφανοι χωρὶς ἀνταγωνιστῶν, οὔτε πῶμα χωρὶς ἀντιπάλου.

Τυφλὸν ὁ θυμὸς καὶ ἐπιλυπὸν, καὶ μάλιστα ὅταν τὸ δικαίως ἀγανακτεῖν παρῇ.

Πάνυ δὲ χρὴ θυμοῦ φείδεσθαι, καὶ μὴ εἰς ὀργὴν προθύμως καταφέρεσθαι, ἥτιν ἀφρονες δουλεύουσιν.

Οὐδὲν οὕτω καθαρότητα νοῦ καὶ τὸ διαίδεε θελοῦ τῶν φρενῶν, ὥς θυμὸς ἄτακτος· καὶ μετὰ πολλῆς τῆς βύμης φερόμενος.

Ὁ θυμὸς ὀξύς ἐστι καὶ ὀλιγοχρόνιος· ἡ δὲ ὀργὴ βραδυτέρα μὲν, μονιμώτερα δέ.

Δύο ἐν ἡμῖν γενικὰ πάθη, φυσικώτερα τῶν ἄλλων, θυμὸς καὶ ἐπιθυμία.

Μὴ ἀποδέχου ἐγκράτειαν, διωκομένης πραότητος.

Εὐτονωτέρας ἐπὶ τῆς ὀργῆς χρῆζομεν τῆς σπουδῆς. Τυρανικὸν γὰρ τὸ πάθος, καὶ πολλάκις παρασύρει τοὺς μὴ νήφοντες, καὶ πρὸς τὸ βάρβαρον αὐτὸ κατὰγει τῆς ἀνωλείας.

Πρόχειρον ὥς ἐπὶ πολὺ παρὰ πάντα τὸν βίον τὸ κατὰ τὴν ὀργὴν ἐστὶν ἀρρώστημα.

Ὅργιστος εἶ· ἔσο κατὰ τῶν ἀμαρτημάτων τῶν σαυτοῦ τοιοῦτος· ἐπιπληττε τῇ ψυχῇ, μάστιζε τὸ [τὴν συνειδήσιν] συνειδήσεις σου. Σφοδρὸς ἔσο κριτῆς, καὶ πικρὸς δικαστὴς τοῖς οἰκειοῖς ἀμαρτήμασι. Τοῦτο τῆς ὀργῆς τὸ κέρδος ἐστὶ, διὰ τοῦτο ἡμῖν αὐτὴν ἐνέβηκεν ὁ θεός.

Καθαροὶ θυμοῦ ὦμεν· οὐ γὰρ κατοικεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐνθα θυμὸς.

Οἱ θυμοὶ, καθάπερ αἱ κύνες, τυφλὰ τίχουσιν ἐγκλήματα.

Οἱ μὲν τραχεῖς ἵπποι τοῖς χαλινοῖς, οἱ δὲ ὀξεῖς θυμοὶ μετάγονται τοῖς λογισμοῖς.

Τὸ μὲν εὐκρατον ὕδωρ τὰς φλεγμονὰς, ὁ δὲ ἐπεικὴς λόγος τὰς ὀργὰς διαλύει.

Ὡς γὰρ ὁ καικίας τὰ νέφη, καὶ ὁ φαῦλος βίος ἐφ' ἑαυτὸν ἔλκει τὰς λοιδορίας.

Euripidis. Nimirum in omnibus hominibus habitat ira: nam qui jucunda audierit, voluptate corpus implet: qui autem contraria audierit, timore afficitur (1).

Μάτων ὀργιζόμενός ποτε τῷ οἰκίῳ, ἐπιστάντος ἀνοκράτους, λαβὼν, ἔφη, τοῦτον μαστίγωσον· ἐγὼ γὰρ ὀργίζομαι.

Κόλαζε κρίων, ἀλλὰ μὴ θυμούμενος.

Ἀνὴρ κακοῦργος πρῶτον ὑπεισελθὼν σχῆμα,

Κεχρομένην πρόκειται παγὶς τοῖς κλησίν.

Οὐκ ἔστιν ὀργῆς, ὥς ἔοικεν, φάρμακον

A convicia ictus, ictus vulnera, et saepe vulnera mors consequitur.

Régis ira mortis nuntia: sed sapiens placabit illum.

Iracundia est fervor sanguinis, qui circumfusus est cordi, ex evaporatione succorum constans: ira autem est libido ulciscendi, et vicissim molestiis afficiendi. Itaque illa celerem habet perturbationem et motionem, hæc autem diuturniorem.

Theologi. Nec corona datur sine adversariis, neque casus et lapsus sine adversario colluctatore.

Cæca est ira, et molestiarum plena, et maxime cum causa indignandi justa subest.

Ira maxime parcendum est, nec 200 statim de-
ceet in bilem ferri, cuius stulti servi sunt.

Chrysost. Nihil æque mentis puritatem et animi sinceritatem turbat, ac immoderata ira, quæ magno fertur impetu.

Iracundia est celeris ac brevis: ira autem tardior quidem, sed diuturnior.

Dux in nobis sunt generales perturbationes, naturales magis quam alie, ira et cupiditas.

Continentiam ne probes, ubi clementia rejicitur.

In vehementiore ira summum adhibendum est studium et cautio; est enim affectus tyrannicus. Sæpe enim non sobrios pervertit, et in larathrum exitii detrahit.

Prompta fere per omnem vitam iræ est ægritudo.

Iracundus es? Esto in peccata tua talis: objurga animum tuum, flagris cæde conscientiam, vehemens esto iudex et acerbus in propriis peccatis; hoc enim est iræ lucrum, ob hanc causam Deus nobis eam indidit.

Alieni ab ira simus; non enim ubi ira fuerit, habitat Spiritus sanctus.

Plutarchi. Iræ, quemadmodum canes, cæcas parant criminationes.

Equi duri frenis, at iræ vehementiores ratione ducuntur et reguntur.

Ut aqua tepida inflammationes, sic oratio humanitatis plena iram restinguit.

Ut enim cæcias nubes, sic improba vita in se convicia attrahit.

ira: nam qui jucunda audierit, voluptate corpus implet: qui autem contraria audierit, timore afficitur (1).

Plato. Plato, servo iratus, astanti Xenocrati, Accipe, inquit, et flagris hunc cædito; ego enim irascor.

Democriti. Castiga iudicio, non ira adhibita.

Vir improbus et veterator clementiæ obrepens ha-
[bitu,

Proximis quasi laqueus occultus prætenditur.

Nullum est, ut videtur, iræ remedium

(1) Locus iste deest in Græco.

Aliud, nisi apta amici oratio.

Etsi vehementer doleas, nihil irritatus temere

Agas: iram enim vincere, quæ alienissima ratio-
[nis est,

In perturbationibus maxime sapientem decet.

(Menandri.)

Theognidis. Πᾶσι licet, ira, tibi concedere congrua cuncta.

Ab iis qui injuriam fecerint, jus aut rationem facti ne exigo; sat est enim illos suo premi malo.

Impius est qui non reveretur honoratum virum, nec attendit **201** ut honorem illi habeat.

Immoderatum et inextinguibile citium aut stultitiam, aut insignem improbitatem procreat.

Leucippi. Dolor per pectus diffusus animæ fomitem liquat: ira autem, cor circumlatrans, B
furoris spuma rationem quasi undis obruit.

SERMO LIV [al. VIII].

De simplicitate et injuriarum memoria.

Marc. x. Amen, amen dico vobis, nisi conversi fueritis, et fiatís quasi pueri, non intrabitis in regnum cælorum.

Matth. lx. Si munus tuum obtuleris ad iram, ibique recordatus fueris fratrem tuum aliquid adversus te habere, relicto munere adito primum fratrem, eumque tibi reconciliato, deinde reddito ad oblationem muneris tui.

I Thess. v. Videte ne quis malum pro malo reddat cuiquam: sed semper quod bonum est persequamini.

Sol ne occidat super iracundiam vestram.

Si alii alios mordetis et devoratis, videte ne multo conficiamini.

Prov. xxiv. Si ceciderit inimicus tuus, ne illius malo luteris, nec casu illius tollare: quia Dominus intuebitur, nec placebit ipsi, ac iram suam ab illo avertet.

Vix eorum qui injuriarum sunt memores, ad mortem ferunt.

Injuriarum memor exlex est.

Ecclesi. xxviii. Condona injuriam proximo tuo, et tum, te precante, peccata tua dissolvuntur.

S. Basilii. Non decet ut super iracundia fratris sol occidat; ne quando nox traducatur inter utrumque, et relinquat in die iudicii inexcusabile crimen.

Improbis facillime condemnat bonum, bonus autem ne improbum quidem facile.

Nemo malum malo sanat, sed bono malum.

Cum inimicus tuus inciderit in manus tuas, non vindictæ, sed salutis occasionem esse credito.

Cum mente volutamus quæ a conservis passi sumus, cogitemus etiam quemadmodum ipsi nos erga Dominum gesserimus, ac nostrorum peccatorum metu impulsī, iram ex alienis peccatis susceptam cito deponere poterimus.

Si enim licet peccatorum meminisse, nostrorum

A "Αλλ' ἡ λόγος σπουδαῖος ἀνθρώπου φίλου.

Εἰ καὶ σφόδρ' ἀγαθὸν, μὴδὲν ἡσθεομένου;

Πράξης προσιτῶς. Ὅργης γὰρ ἀλογίστου κρα-
[τεῖν

Ἐν ταῖς παραχαῖς, μάλιστα τὸν φρονούντα δεῖ.

Ὅ δὲ δύναμαι σοι, θυμῇ, παρασχέιν δομένα πάντα.

Τοὺς ἀδικήσαντας μὴ πρᾶττε δίκα. Ἀρκεῖ γὰρ αὐτοῖς, ὅτι τῆς θείας ταπεινούσθαι κακίας.

Ἀσθεῖς δὲ οὐκ ἐπηγυόνη πρόσωπον ἐντίμου, οὐδὲ οἶδε τιμὴν θέσθαι τούτῳ.

Ἀμέτρητος οὖσα καὶ ἀόριστος ἡ ὀργὴ ἢ μωρίαν ἀπεργάζεται, ἢ κακὴν πονηρίαν.

Ἡ λύπη περὶ τὰ στίβια διανεμαμένη κατατῆκε τῆς ψυχῆς τὸ ζωपुरοῦν. Ἡ δὲ ὀργή, περιυλακτούσα τὴν καρδίαν, ἐπικλύζει τὸν λογισμὸν τῷ τῆς μανίας ἄγρῳ.

ΛΟΓΟΣ ΝΔ.

Περὶ ἀνακίας καὶ μνησικακίας.

Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῇτε, καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσιέλθῃτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Ἐὰν προσενέγκῃς τὸ δῶρόν σου εἰς τὸ θυσιαστήριον, καὶ καὶ μνησθῇς ὅτι ἔχει τὸ ἀδελφός σου κατὰ σοῦ, ἄφες τὸ δῶρόν σου, ὅπως, πρῶτον διαλλάγῃς τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου.

Ὅρατε μὴ τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδῷ τινι· ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε.

C

Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὁμοῦ. Εἰ ἀλλήλους δάκνετε καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπ' ἀλλήλων ἀναλωθῇτε.

Ἐὰν πείσῃ ὁ ἔχθρός σου, μὴ ἐπιχαρῇς αὐτῷ, ἐν δὲ τῷ ὑποσκελισματι αὐτοῦ μὴ ἐπαίρου· ὅτι ὁφείλει Κύριος, καὶ οὐκ ἀρέσει αὐτῷ, καὶ ἀποστρέψει τὸν θυμὸν αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ.

Ὅσοι μνησικάκων εἰς θάνατον.

Ὁ μνησικακῶν παράνομος.

Ἄφες ἀδίκημα τῷ πλησίον σου, καὶ τότε, διεθνήσκει σου, αἱ ἁμαρτίαι σου λυθίσονται.

Ὅ δὲ ἐπὶ παροργισμῷ ἀδελφοῦ δῦναι τὸν ἥλιον μὴ ποτε ἢ νύξ μεταστῇ μετὰ ξυ ἀμφοτέρων, καὶ καταλίπῃ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἔγκλημα ἀπαράτητον [ἀπαράτητον].

Ὁ μὲν γὰρ κακὸς τάχιιστα ἂν καταγνοῇ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, ὁ ἀγαθὸς δὲ οὐδὲ τοῦ κακοῦ φόβος.

Ὅσοις κακῶν κακὸν ἴσται, ἀλλ' ἀγαθῶν τὸ κακόν.

Ὅταν βῇς τὸν ἔχθρὸν ἐμπροσθέν σου εἰς τὰς χεῖρας· τὸς εὖς, μὴ νόμιζε τιμωρίας, ἀλλὰ σωτηρίας ἐκείνου εἶναι τὴν καίρῳ.

Ὅταν ἐνοήσωμεν ἅπας ἐπὶ πόρῳ παρὰ τὸν συνδούλον, λογισώμεθα καὶ ἅπας ἐποίησάμεν εἰς τὴν Δεσπότην, καὶ τῷ φόβῳ τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων τὸν θυμὸν τὸν ἐπὶ τοῖς ἀλλοτρίοις πλημμελήμασι τάχως ἀπόσπασθαι δυνάμεθα.

Εἰ γὰρ δεῖ μεμνησθαι ἁμαρτημάτων, τῶν οἰκείων

δεῖ μνησθῆναι μόνον· ἂν τῶν οὐκ αἰσίων μνημονεύσωμεν, οὐδέ ποτε τὰ ἀλλότρια λογιούμεθα.

"Ἄν ἀφῆτε τοῖς ἔχθροῖς· ὁμῶν, ἀφεθήσεται ὁμῶν. "Ἄφες δουρικὰ ἁμαρτήματα, ἵνα λάβῃς συγχώρησιν δεσποτικὴν ἁμαρτημάτων. Εἰ δὲ μεγάλα ἔδικησεν, ὅσῳ περ ἂν μείζονα ἀφῆς, τοσούτῳ μείζονα λήψῃ τὴν συγχώρησιν. Διὰ γὰρ τοῦτο ἐδιδάχθημεν λέγειν· "Ἄφες ἡμῖν καθὼς ἀφίμεν· ἵνα μάθωμεν ὅτι τὸ μέτρον τῆς ἀφίσεως παρ' ἡμῶν πρῶτον λαμβάνει τὴν ἀρχήν. "Ὅτε ὅσῳ περ ἂν ὁ ἔχθρος ἐργάσθῃται, καὶ τοσούτῳ μείζονως εὐεργετῇ. Σπούδαμεν τοίνυν καὶ ἐπισιγώμεθα καταλλάττεσθαι πρὸς τοὺς λελυπηκότας, ἂν τε δικαίως, ἂν τε ἀδίκως· ὀργίζονται. "Ἄν μὲν γὰρ ἐνταῦθα καταλλαγῇς, ἀπηλλάχῃς τῆς ἐκείνου· ἂν δὲ μεταξὺ μενούσης τῆς ἔχθρας, θάνατος· ἐπιστάς ἀπαγὰγῃ, τὴν ἀπέχθειαν μεσολαβήσας, εἰς τὸ δικαστήριον λοιπὸν ἐκείνου τὸ φοβερόν εἰσαχθῆναι τὴν δίκην ἀνάγκη· καὶ τὴν ἐσχάτην δόστις δίκην ἐπὶ τῇ ψήφῳ τοῦ δικαστοῦ πάντας ἐκείνου. Καὶ ἀμφοτέροις τιμωρίαν ὑποστήσασθαι ἀπραιτητον, ὃ μὲν ἀδίκως ὀργιζόμενος διὰ τοῦτο, ὅτι ἀδίκως, ὃ δὲ δικαίως· διὰ τοῦτο αὐτὸς, ὅτι δικαίως ἐμνησιμάχησεν.

"Ὁ τοίνυν διὰ νηστείας, καὶ ὀδυρμῶν, καὶ εὐχῶν, καὶ σάκκου, καὶ σποδοῦ, καὶ μυρίας ἐξομολογήσεως μόλις ἕτεροι κατορθοῦσι, τὸ τὰ ἁμαρτήματα ἐξαλείφειν λέγω τὰ ἑαυτῶν, τοῦτο ἔστιν ἡμῖν βραδύως ποιεῖν χωρὶς σάκκου καὶ σποδοῦ καὶ νηστείας, ἂν μόνον ἀπὸ τῆς διανοίας ἐξαλειφώμεν τὴν ὀργήν, καὶ μετὰ εὐκρινείας ἀφώμεν τοῖς ἡδικοῦσιν ἡμᾶς.

Παντὸς ἁμαρτήματος τὸ μνησικακεῖν χειρόν.

Συγγνώμην αἰτοῦμενος ἁμαρτημάτων, συγγνώσκω καὶ αὐτὸς τοῖς· εἰς σὲ πλημμελοῦσιν· ὅτι ἀφίσεις ἀντιδίδοται ἀφίσεις, καὶ ἡ πρὸς τοὺς ὁμοδούλους ἡμῶν καταλλαγὴ τῆς βίαις ὀργῆς γίνεται ἀπαλλαγῇ.

"Ἐν οἷς πλήττειν ἄλλους· ἐθέλεις, ἐν τούτοις βιάσῃν ἑλπίεις τὴν μείζονα.

"Ἐχθροῦ δεηθέντος μὴ ἀποστραφῇς τὴν ἀξίωσιν· τλήν ἀσφαλίζου σεαυτὸν. Οὐδὲν γὰρ κυνὸς διαφέρει.

Σπούδαζε τὰς μὲν ἔχθρας ὀλιγοχρόνιους ποιεῖσθαι, τὰς δὲ ἀγάπας πολυχρόνιους.

Μνησικακίαν σβέννυσσι δῶρα· καὶ πειθότω σε Ἰακώβ, τὸν Ἡσαΐ δόμασιν ὑπελθὼν μετὰ τριακοσίων εἰς ἀπάντησιν ἐξεληθόντα. "Ἄλλ' ἡμᾶς πένητας ὄντας τραπέζῃ τὴν χρεῖαν πληρώσωμεν.

"Ὁ δαίμοσι μνησικακῶν ἀνθρώποις· οὐ μνησικακεῖ· εἰρηνεύει δὲ μετὰ δαιμόνων ὁ τῷ ἀδελφῷ μηνίων.

Κροῖτος τῷ παιδοφόνῳ τὴν ὀργὴν ἀφίειναι λέγεται, ἑαυτὸν παραδόντι εἰς τιμωρίαν, καὶ Κύρος ὁ μέγας· αὐτῷ τούτῳ τῷ Κροίσῳ φίλος γενέσθαι μετὰ τὴν νίκην.

A meminisse debemus solum: quod si nostrorum memores erimus, nunquam aliena supputabimus.

Si condonaveritis inimicis vestris, vobis condonabitur. Ignosce servorum erratis, ut a Domino veniam impetres 202 peccatorum. Quod si graviter peccarit, et telaserit, quanto majora remiseris, tanto majorem impetrabis veniam. Idcirco enim docemur dicere: Remitte nobis sicut remittimus, ut intelligamus remissionis et condonationis modum a nobis primum initium capere. Itaque inimicus, quanto majori affecerit maleficio, tanto majori afficit beneficio. Festinemus igitur ac properemus, ut eos qui molestia et dolore nos affecerint, sive jure sive injuria irascantur, reconciliemus. Si enim hic reconciliatus fueris, illic judicii condemnatione liberaberis: sin autem interea manente ira, mors adstans suo intervntu abducet, interveniens simultati, in iudicium illud mntendum, quod reliquum est, causam adduci necesse est, et extremo officieris supplicio ex sententia illius omnium judicis. Et ambo supplicium subibitis inevitabile, alter injuste iratus, quia injustus: alter vero juste propter ipsam, utcumque justam, injuriam memoriam.

Quod igitur jejunio et lamento, precibus, sacco et cinero et infinita confitendi ratione vix alii perficiunt, ut peccata abstergeant sus, id nobis licet facile assequi sine sacco, cinere et jejunio, si modo ex animi cogitatione iram deleamus, et omnino ex animo iis qui nobis injuriam fecerint ignoscamus.

Quovis peccato injuriarum memoria deterior est.

Cum delictorum veniam petis, fac ipse ignoscas iis qui in te peccarint, quia condonatio condonatione remuneratur, ac conservorum nostrorum conciliatio nobis sit a divina ira liberatio.

Moschionis. In quibus alios reprehendere vis, in iis detrimentum majus esse existimato.

Epicuri. Hosti precanti ne denegato quod petit: sed te ipse manito adversus illum. Nihil enim a cane differt.

Theopompi. Da operam ut inimicitias suscipias. B breves, amicitias autem sempiternas.

Evagrii. Injuriarum memoriam mœra extinguunt, id quod ex Jacobo discere licet, qui se in gratiam Esau fratris sui muneribus insinnavit, cum trecentis obviis occurrentis. Sed nos pauperes cum sinu quæ desunt mense compleamus.

Martini anachoretæ. Qui memor est injuriæ demonum, non meminit injuriæ hominum: et pacem cum dæmonibus agit, qui fratri irascitur.

203 Cræsus. Cræsus filii interfectori, qui se ad supplicium offerebat, dedisse veniam dicitur: et huic ipsi Cræso magnus ille Cyrus post victoriam amicus factus esse fertur.

SERMO LV [al. LXXIV].

A

ΛΟΓΟΣ ΝΕ΄.

*De proximo ; quod proximi onera ferenda sint ,
eique succurrendum , et quod amice reprehendere
deceat , si quid indecenter egerit , non autem inimi-
citas cum illo gerere.*

*Levit. xix. Diliges proximum tuum tanquam
teipsum.*

*Acriter redargues proximum tuum , nec illius
causa scelus admittes.*

*Deut. v. Nihil eorum quæ sunt proximi tui ,
concupiscito.*

Psal. iv. Irascimini , sed nolite peccare.

*Melior est qui reprehendit et arguit , quam qui
jervicax est.*

Osee. Qui libere arguit , pacem conciliat.

*Cur ad impietatem silentio connixistis , et iniqui-
tates ejus vindemiastis ?*

*Zachar. Nemo vitia proximorum in corde suo
recordetur.*

*Misericordiam et miserationem impertimini quis-
que proximo suo ac fratri suo.*

*Ne ob quamlibet injuriam proximo tuo irasci-
tor.*

*Eccli. xxviii. Remitte proximo injuriam , et tunc ,
te precante , peccata tua delebuntur.*

*Melior est minore præditus intelligentia , si metu
se continet , quam abundans prudentia qui legem
violat.*

*Recordare præceptum , et sic proximum tuum non
negliges.*

*Recordare postrema quæ tibi evenient , et inimi-
citas gerere desinito.*

Ex teipso res proximi cognoscito.

*Math. v. Si obtuleris munus tuum ad aram , et
reliqua.*

*Si remisistis hominibus delicta ipsorum , re-
mittet etiam vobis Pater vester cælestis delicta
vestra.*

*Math. xviii. Tum Petrus Domino dixit : Quo-
ties peccabit in me frater meus , et remittam ei ?
num usque septies ? Dicit ei Jesus : Non dico tibi
usque septies , sed usque septuagies septies.*

*Math. xvii. Si frater tuus in te peccarit , objurga
eum ; et si pœnituerit , remitte illi ; et si septies
in die peccarit in te , septiesque in die revertatur
ac dicat : Pœnitet me , remitte illi.*

*Videte ne contemnatis unum de pusillis his : dico
enim vobis , angelos ipsorum in cælo continenter
videre faciem Patris mei qui est in cælis.*

*Rom. xv. Debemus nos qui robusti sumus ,
infirmos imbecillum ferre , nec nobis ipsis pla-
cere.*

*Unusquisque vestrum proximo placeat in
eo quod bonum est ad ædificationem.*

*Nemo sua quærat , sed proximi commodis quis-
que serviat.*

*Onera portate alii aliorum , et sic explebitis le-
gem Christi.*

*Περὶ τοῦ πλησίον· ὅτι γὰρ τὰ βάρη τοῦ πλησίον
φέρειν , καὶ ἀντιλαμβάνεσθαι αὐτοῦ· καὶ ἐλέγ-
χων ἀγαπῶν τὰ οὐχ ὡς ἐκδὸς γινόμενα
παρ' αὐτοῦ , καὶ μὴ μνησικακεῖν αὐτῷ.*

Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν.

*Ἐλεγμῷ ἐλέγξεις τὸν πλησίον σου· καὶ οὐ λήψῃ
δι' αὐτὸν ἀμαρτίαν.*

*Οὐκ ἐπιθυμήσεις πάντα , ὅσα τῷ πλησίον σου
ἐστίν.*

Ὅργιζεσθε , καὶ μὴ ἀμαρτάνετε.

Κρείσσον ἀνὴρ ἐλέγχων ἀνδρὸς σκληροτραχήλου.

Ὅς κρύπτει ἀδίκημα , ζητεῖ φίλαν.

*Ἵνα τί παρεσιώπησατε ἀσέβειαν , καὶ τὰς ἀδικίας
αὐτῆς ἐτρογγύσατε ;*

*Καχίαν ἑαστος τοῦ πλησίον αὐτοῦ μὴ μνησικα-
κεῖτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν.*

*Ἐλεος καὶ οἰκτιρμοὺς ποιεῖτε ἑαστος πρὸς τὸν
πλησίον αὐτοῦ , καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.*

*Ἐπὶ παντὶ ἀδικήματι μὴ μνησῆς τῷ πλησίον
σου.*

*Ἄφες ἀδίκημα τῷ πλησίον σου , καὶ τότε , διεγίν-
τος σου , αἱ ἀμαρτίαι σου λυθῶσονται.*

*Κρείσσον ἡττώμενος ἐν συνέσει ἔμφοδος , ἢ περισ-
σύνων φρονήσεως , καὶ παραβαίνων νόμον.*

*Μνησθετὶ ἐντολῆς , καὶ μὴ ἀμελήσης τοῦ πλησίον
σου.*

Μνησθετὶ τὰ ἔσχατά σου , καὶ παῦσαι ἐχθράν σου.

Νόει τὰ τοῦ πλησίον ἐξ ἑαυτοῦ.

*Ἐὰν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τῇ θυσιαστή-
ριον , καὶ τὰ λοιπά.*

*Ἐὰν ἀφῇς τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐ-
τῶν , ἀφήσει καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τὰ
παραπτώματα ὑμῶν.*

*Τότε ὁ Πέτρος τῷ Κυρίῳ εἶπεν· Ποσάκις ἀμαρ-
τήσῃ εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου , καὶ ἀφήσω αὐτῷ ;
ἕως ἑπτάκις ; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Οὐ λέγω
σοι ἕως ἑπτάκις , ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά.*

*Ἐὰν ἀμάρτη ὁ ἀδελφός σου , ἐπιτίμησον αὐτῷ·
καὶ ἐὰν μετανοήσῃ , ἀφες αὐτῷ· καὶ ἐὰν ἐπτάκις
τῆς ἡμέρας ἀμάρτη εἰς σὲ , καὶ ἑπτάκις τῆς ἡμέρας
ἐπιστρέψῃ λέγων , Μετανοῶ , ἀφες αὐτῷ.*

*Ὅρατε μὴ καταφρονήσητε ἐνὸς τῶν μικρῶν τοῦ-
των. Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν τῷ
οὐρανῷ διαπαντός βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς
μου τοῦ ἐν οὐρανῷ.*

*Ὁφείλομεν ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν
ἀδυνάτων βαστάζειν , καὶ μὴ ἑαυτοὶς ἀρέσκειν.*

*Ἐαστος ὑμῶν τῷ πλησίον ἀρασκῆτω εἰς τὸ ἀγα-
θὸν πρὸς οἰκοδομήν.*

*Μηθεὶς ἐδ ἑαυτοῦ ζητεῖτω , ἀλλὰ τὸ τοῦ πλησίον
ἑαστος.*

*Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε , καὶ οὕτως ἀνα-
πληρώσετε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ.*

Γίνεσθε οὖν εἰς ἀλλήλους χρηστοί, εὐπλαγχοί, ἁγαπᾶμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγαπᾶσθε ὁμῖν.

Γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ Θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπᾶ, καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ Θεῷ εἰς ὁσμὴν εὐωδίας.

Ἐνδύσασθε, ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ, ἅγιοι, καὶ ἡγαπημένοι, σπλάγγνα οἰκτιρμοῦ, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην, πραότητα, μακροθυμίαν, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων, καὶ χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, ὡς καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐχρημάτισεν ὑμᾶς, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγαπᾶσθε ὁμῖν, ὡς καὶ ὑμεῖς.

Παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, ἀδελφοί, νουθετεῖτε τοὺς ἀτάκτους, παραμυθεῖσθε τοὺς διλογόφους, ἀντιχεσθε τῶν ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε εἰς πάντας. Ὅρατε μὴ τίς κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδῇ, ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε, καὶ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας.

Εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων, καὶ τὸν ἀγιασμόν, ὃ χωρὶς οὐδεὶς ὀφείλει τὸν Κύριον.

Ἐκαστος τὴν κακίαν τοῦ πλησίον αὐτοῦ μὴ λογιζομένῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὁμῶν.

Τοὺς ἀμαρτάνοντας ἐνώπιον πάντων ἐλεγχε, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσιν.

Ὅσοι οἱ ἐπὶ τὴν αἰγιαλὸν ἐστῶτες, τοῖς ἐν θαλάσσῃ βαπτιζομένοις συμπάσχοντες, οὐ προλείπει τὴν οἰκίαν ἀσφάλειαν ἐν τῇ περὶ τῶν κινδυνεύοντων φροντίδι· οὕτως οὐδὲ οἱ τοῖς ἀμαρτήμασι τὴν πύλιν ἐπιστυγνάζοντες τὴν οἰκίαν ἀφανίζουσιν εὐφροσύνην· τοὐναντίον μὲν οὖν καὶ μεῖζονα ποιοῦσιν αὐτήν, ὑπὲρ τῶν εἰς τοὺς ἀδελφούς δακρύων ἀξιούμενοι τῆς χαρᾶς τοῦ Κυρίου διὰ τὴν συμπάθειαν· ἐπειδὴ τὸ τοιοῦτον δάκρυον οἰονεῖ σπέρμα καὶ δάκρυον γίνεται τῆς αἰωνίου χαρᾶς.

Ὁ ὑπὲρ τῆς τοῦ πλησίον ἀμαρτίας θυμὸν ἀποστάξας δάκρυον, ἑαυτὸν ἐξίασσε δι' ὧν τὸν ἀδελφὸν ἀποδύρατο.

Ὁ ἐφυσυχάζων καὶ μὴ ἐλέγχων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἀσπλαγχνός ἐστιν, ὥσπερ ὁ τὸν ἰὸν ἐναφείς τῷ δηθέντι ὑπὸ τοῦ ἰοβόλου.

Οἶδα· τί ποιήσεις τῷ πλησίον καλόν; Ὁ σεαυτῷ βούλει παρ' ἐτέρου γενέσθαι.

Ὁ ἀγαπῶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν οὐδὲν περισσότερον κέκτηται τοῦ πλησίον.

Ἄφες ὁ ἀφελής, ἐλέησον ὁ ἡλεημένος· κτῆσαι τῷ φιλανθρώπῳ τὸ φιλάνθρωπον.

Μὴ γέλασθε πτώμα τοῦ πέλας· διάβαινε δι' ἀσφαλῆς, ὅση σοι δύναμις· ἀλλὰ καὶ δίδου χεῖρα χαμαὶ κειμένῳ.

Εὐχρηστώμεν τι μικρόν, ἵνα μεῖζον ἀντιλάβωμεν. Ὅρατε νόμους ἀδελφείας, καὶ παλαιστῶν ἀγωνίσματα, οἱ τῷ κάτω κείσθαι πολλάκις, νικῶσι τοὺς ὑπερκειμένους.

Estote igitur alii in alios suaves et commodi, misericordes, condonantes vicissim, quemadmodum Christus vobis condonavit.

Estote igitur imitatores Dei tanquam filii charissimi, ac in dilectione ambulate, quemadmodum ipse Christus vos dilexit, et seipsum pro vobis offerendum et mactandum Deo tradidit in odorem suaveolentem.

Induimini ut electi Dei, sancti, ab ipso dilecti, viscera miserationis, suavitatem animi, demissionem, clementiam, lenitatem, serentes vos invicem et mutuo condonantes, si quis cum aliquo habet expostulationem: ut Christus condonavit vobis, sic etiam vos condonare debetis alii aliis.

Hortamur vos, fratres, ut eos qui immoderato nulloque ordine servato se gerunt, admonetis, eos qui parvo animo sunt consolemini, et debiles sustentetis, et lenes erga omnes sitis. Videte ut quis malum pro malo reddat, semperque quod bonum est, prosequimini, tum erga vos invicem, tum erga alios omnes.

Pacem cum omnibus et sanctificationem expetite, sine qua Dominum nemo visurus est.

Vitia proximi sui nemo vestrum in animo cogitet.

Peccantes coram omnibus reprehende, ut ceteri metu in officio retineantur.

S. Basilii. Ut qui in littore tuti sunt, cum eorum qui in mare demerguntur calamitate afficiuntur, suam securitatem et tutam stationem non amittunt propter sollicitudinem quam de periclitantibus suscipiant: sic etiam qui de proximorum peccatis moerent, suam non amittunt letitiam, sed contra majorem eam reddunt, dum per lacrymas quas fratrum causa profuderint, Domini gaudii digni habentur, propter affectionem illam qua alienis malis afficiuntur: quia talis lacryma quasi semen et sœnus æterni gaudii est.

Qui pro peccato proximi ferventem profuderit lacrymam, hic fratrem deplorando seipsum sanavit.

Qui conquiescit, nec fratris sui peccatum reprehendit, hic immisericors est, ut qui in plagam a serpente factam venenum infunderet.

Scisne quid boni proximo faciendum? 205 Quod tibi ipse vis ab altero fieri.

Qui proximum sicut seipsum diligit, is nihilo non capisco plus quam proximus possidet.

Theologi. Remitte, cum tibi sit remissum: miserere, qui misericordiam consecutus es, humanitateque tibi humanitatem parato.

Casum proximi ne rideto: tuto autem, quoad a te fieri poterit, transito; quin etiam porrigito manum humi jacenti.

Concedamus aliquid exiguum, ut majus impetremus, nempe concordiam; patiamur nos vinci, ut vincamus. Videte athletarum consuetudinem, et luctatorum certamina, qui sæpenumero hoc ipso quod suppositi sunt, adversarios sibi incumbentes vincunt.

Bonum est mansuetudine audaciam vincere, et A meliores efficere eos qui injuriam faciunt, dum toleramus patiēdo.

Unusquisque nostrum aliquid debet, et Christus multa facit nomina. Veniam demus, ut nobis remittatur.

Si Deo nihil supplicii debes,
Ipse quoque nihil afficiaris debentium miseriis;

Sin autem scis te debere, tu prior exhibe ele-
[mentiam.

Pro misericordia enim vel apud Deum ipsum mi-
[sericordia rependitur.

Satis est moderatis quidem injuriosos metu af-
fici, atque ea expectare quibus sunt digni; quā
enim quis tanquam perpeccatus metuit, eadem
patitur, etiamsi non patitur, et forte plus a seipso
punitur, quam ab iis qui cruciaturi essent.

Satis esse existimare debemus, si facienda po-
testatem habemus.

Satis mihi supplicii est adversus eos qui inju-
riam intulerint, si ulciscendi potestas fuerit.

Et serpenumero (1) mentionem facio veniē dan-
dæ, ut quæ ad salutem pudore affectum eum qui
injuriam intulerit, reducat, et metu liberatam ad
amorem alliciat mentem quæ non prorsus desipit.

Multo est melius dolore exiguo comparare utili-
tates maximas, quam voluptates sequendo summa
totius damnum inferre.

Bonis præditi moribus ad veniam dandam parati
sunt.

Ignoscamus alienis in nos peccatis, ut et ipsi
veniam impetremus.

Ne te fallat inanis et stulta cogitatio ut juste
persequi crimine vacare 206 credas, et injurium
legibus tradere puniendum.

Ut cum ratione vincere, sic et honeste vinci di-
dicimus.

S. Chrysost. Quanto fortior fueris, tanto æquius
est te imbecilliores ferre. Non enim sibi solum
fortis esse debet qui robore præditus est, sed etiam
aliis. Quod si dicis te fortem esse, et illius imbecil-
litate contemnis, duplicem dabis pœnam: nam
unusquisque nostrum de salute proximi sollicitus
esse jure debet: itaque non tantum commoda nostra
spectare et parare jussi sumus, sed etiam proximo-
rum. Pretio empti sumus; qui autem nos redemit,
hoc præscripsit ad communem omnium utilitatem.

Non simpliciter ad delictorum modum adhibenda
est objurgatio, vel castigatio: sed delinquentium
consilium etiam considerandum est: ne dum dissu-
tum consuere vis, deteriorem efficias rupturam.

Difficile esse arbitror ut qui futurus est aliorum
reprehensor et castigator, animum suum ab auda-
cia et superbia longissime abducatur, et verbis tan-
tum, non verberibus agat.

(1) Videntur hæc jungenda præcedenti versui.

Ἀγαθὸν χρηστότητι νικᾶν θρασύτητα, καὶ βελ-
τίους ποιεῖν τοὺς ἀδικούντας, οἷς καρτεροῦμεν πά-
σχοντες.

Ἐκαστος ἡμῶν ἐστὶν ἐν ἐπιτηδείοις, καὶ ὅχοις [ἢ ὁ
Χριστὸς] πολλὰ φέρει τὰ ὀφλήματα. Συγχαρῆσθαι
οὖν, ἵνα συγχαρηθῶμεν· ἀφῶμεν, ἵνα ἀφεθῇ ἡμῖν.

Εἰ μὴδὲν ὀφείλεις τῷ Θεῷ τιμωρίας,
Μὴ δ' αὐτὸς ἴσθι τοῖς ὀφειλοῦσι συμπάθης [ἢ ὀφεί-
λους ἀπαθῆς].

Εἰ δ' οὐδας ὀφλῶν, καὶ πρόχρησον τὸ πρῶτον.

Οἷκτω γὰρ οἷκτος καὶ Θεὸς σταθμίζεται.

Αὐταρκεῖς τοῖς γε μετρίοις τὸ τῶν λελοπηκότων
δῶκε, καὶ τὸ προσδοκῆσαι ταῦτα παθεῖν, ὧν εἰσιν
ἐξοί. Ἄ γὰρ τις ὡς παιστράμενος εἴδεαι, ταῦτα πέ-
πονθε, κἂν μὴ πάθῃ, καὶ πλείω παρ' ἑαυτοῦ τυγῇ,
ἢ τῶν δραστήων κολάζεται.

Αὐταρκεῖς ἡγεῖσθαι χρεὼν τὴν τοῦ ποιεῖν ἔξου-
σίαν.

Αὐτάρκης μοι τιμωρία κατὰ τῶν ἀδικούντων ἡ
τοῦ ἀντιδρᾶν ἔξουσία.

Καὶ τὸ συγγνώμην πολλάκις λέγειν, καὶ συγχαρῆσαν
αἰδοῖ κατεργῶν τὸν ἀδικήσαντα, καὶ πλείονος εἰς
φίλτρον ἐκ φόβου τὴν ἀσφαλεστέραν ἔννοιαν.

Πολλῷ βέλτιον μικρὰ λυπήσαντα μέγιστα ὀφε-
λῆσαι, ἢ τὸ πρὸς ἡδονὴν διώκοντα ζημιῶσαι τῷ κε-
φαλαίῳ.

C Ἔτοιμον ἐὼ χρηστὸν εἰς συγγνώμην.

Συγχαρῆσθαι τὰ εἰς ἡμᾶς, ἵνα καὶ αὐτοὶ τόχω-
μεν συγχαρῆσεως.

Μὴ σε ἀπατάτω μάταιος λογισμὸς, ὅτι τὸ δικαίον
ἐπιλθεῖν ἀναβῶνός ἐστι, καὶ τὸ παραδοῦναι τοῖς
νόμοις τὸν ἀδικήσαντα.

Ὡς περ οὖν λόγῳ νικᾶν, οὕτως καὶ νικᾶσθαι κα-
λῶς μεμαθήκαμεν.

Ὅσπερ ἂν ἰσχυρότερος ἦς, τοσούτῳ δικαιοτέρος
ἂν εἴης τὴν ἀσθενέστερον διαβαστάξαι. Οὐ γὰρ ἑα-
ντῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑτέροις ἰσχυρὸν εἶναι χρὴ τὸν
ἰσχύοντα. Εἰ δὲ, λέγων ἰσχύειν, τὴν ἀσθένειαν τὴν
ἐκείνου περιορᾷς, διπλὴν δώσεις δίχην. Ἵππεύοντες
γὰρ ἕκαστος ἡμῶν τῆς τοῦ ἀληθινοῦ σωτηρίας ἐστί·
D διὰ τοῦτο οὐχὶ τὰ ἑαυτῶν σκοπεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ
τὰ τῶν πέλα· ἐκελεύσθημεν. Τιμῆς ἡγοράσθημεν ὁ
δὲ ἀγοράσας ἡμᾶς; τοῦτο προσέταξεν ἐπὶ τῇ κοινῇ
πάντων λυσιτελείᾳ.

Οὐχ ἀπλῶς πρὸς τὸ τῶν παραπτωμάτων μέτρον
δεῖ τὴν ἐπιτίμην ἐπάγειν, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν ἀμαρ-
τανόντων στοχάζεσθαι προαιρέσεως, μὴ ποτε, τὸ
διαβρώγῃς βῆσαι βουλόμενος, χεῖρον ἐὼ σχίσμα
ποιήσης.

Δεινὸν οἶμαι τὸν μέλλοντα ἐλεγκτικὸν εἶναι· ὁρα-
σύτερος μάλιστα καὶ ἀπονοίας πορρωτάτω τὴν ἑαυ-
τοῦ ψυχὴν ἀπάγειν, καὶ τὸ δραστήριον ἐν τῇ φύσει
τῶν φημάτων, καὶ μὴ τῶν πραγμάτων ἐπιδιδύμ-
εσθαι μένον.

Πιστός εὖ μάλα ὁ μετ' ἐπιστήμης ἑλεγχος· ὅτε Ἀ καὶ τελεσιτάτη ἀπόδειξις εὐρίσκεται ἡ γνώσις τῶν κατεγνωσμένων.

Μεῖζον ἀγαθὸν τὸ ἐλεγχθῆναι τοῦ ἐλέγξει νομίζω, ὅσον μεῖζον ἐστὶ τὸ αὐτὸν ἀπαλλαγῆναι κακοῦ τοῦ ἄλλον ἀπαλλάξαι.

Καὶ τοὺς ἐπὶ ψεκτῆς αἰτίας περιπεσόντας, σκυθρωπῶς νοουθετῶν τις, οὐκ ἂν ἐλέγξῃ κατὰ λόγον κινούμενος. Τὸ γὰρ λέγειν, Διὰ τί ἡμάρτανες; βαρὺ μᾶλλον ἐστίν, ἢ πόνηον κοουφίλαι· μέγα δύναται κυρίως καὶ ὡς δεῖ προσαγόμενος ἑλεγχος.

Συγγνώμῃ μετάνοιαν πέφυκε γεννᾶν.

Γίνου τοῖς πᾶσιν, ὡς εὖ [f. σοι] θέλεις τοὺς πάντας.

Τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτημάτων ἡμῶν ἐν τῇ Β συγχώρησι τοῦ πλησίον εὐρίσκομεν· καὶ τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου ἐν τῇ ἐλεημοσύνῃ τοῦ πλησίον ἐγκέκρυπται. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος ἔλεγεν· « Ἀφετε, καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν, » ἐν τῷ θελήματι ὑμῶν λοιπὸν ἐστὶν ἡ σωτηρία ὑμῶν.

ΛΟΓΟΣ ΝΓ'.

Περὶ τῶν μὴ ἀφίεντων, ἀλλὰ μνησικακούντων.

Ὅσοι μνησικάκων εἰς θανάτων.

Κρύπτων ἔχθραν, συνίστησι ὄδον.

Ὅς μισεῖ κρύπτειν ἀδίκημα, διίστησι φίλους καὶ οικείους.

Ἐμνησικάκῃσαν καὶ ἐξεδίκησαν δίχην. Διὰ τοῦτο τάδε λέγει Κύριος· Ἐκτενῶ τὴν χεῖρά μου ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν, καὶ ἐξολοθρεύσω ἐξ αὐτῆς ἀνθρώπον, καὶ θήσομαι αὐτὴν ἐρημον.

Ὁ ἐδικίων παρὰ Κυρίου εὐρήσῃ ἐκδίκησιν, καὶ τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ διατηρῶν διατηρήσῃ.

Ἀνθρώπος· ἀνθρώπων διατηρεῖ ὀργὴν, καὶ παρὰ Κυρίου ζητεῖ ἵασιν· ἐπ' ἀνθρώπων ὁμοιον αὐτοῦ οὐκ ἔχει ἔλεος, καὶ περὶ ἁμαρτιῶν αὐτοῦ δεῖται. Αὐτὸς σὰρξ ὢν διατηρεῖ μῆνιν, καὶ τίς ἐξιδάσεται τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ; Μνήσθητι τὰ ἔσχατά σου, καὶ παύσαι ἔχθραν ἡμῶν. Μνήσθητι ἐντολῶν, καὶ μὴ μολῇς τῷ πλησίον σου· διαθήκην Ὑψίστου, καὶ παρ' ἡμῶν ἀγνοίαν.

Ἐὰν μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.

Εἰ ἀλλήλους δίκνετε καὶ καταθλίβετε, βλέπετε μὴ ὑπ' ἀλλήλων ἀναλωθῆτε.

Πολλοὶ εἰ τῷ πάθει τῆς μνησικακίας κρατούμενοι εἰς προὔπτον κακὸν ἑαυτοῦ· ἐμβάλλουσι τῇ πρὸς τὴν ἄμυναν σπουδῇ τοῦ καθ' ἑαυτοῦ ἀμελοῦντες. Οἴοντι γὰρ εἰστροπῇ τῇ μνήμῃ τῶν λελοπηκόων τηρόμενοι, σφύζοντες αὐτῶν τοῦ θυμοῦ καὶ πηδῶντος, οὐ πρότερον ἀπολήγουσι, πρὶν ἢ τι κακὸν δοῦναι τῷ παροξύναντι, εἰ που καὶ προσλαβεῖν ἑὼν τυχῇ.

Οἴδαμεν ὅτι χαλεπὸν ἐστὶ, προσφύτου τῇ· ἀδικίας οὖσης, καὶ τοῦ θυμοῦ ζέοντος ἐπὶ, παραδεδωγῆναι τοῖς λογισμοῖς. Τυφλὸν γὰρ ὁ θυμὸς καὶ ἡ λύπη,

Clement. Fidelis maxime, quæ schismata adhibita, sit reprehensio, quando perfectissima demonstratio est, condemnatarum rerum cognitio.

Methodii. Majus bonum esse judico reprehensionem ferre quam reprehendere, quanto majus etiam est teipsum liberari malo quam liberare alium.

Nec quisquam tetricæ monens, eos qui in vituperatione dignam rem inciderint, coarguendo oratione commota utatur: nam dicere, Cur peccasti? gravius est et severius, quam laboribus levare. Multum autem valet proprie et ut decet adhibita reprehensio.

Philonis. Venia penitentiam generat.

Evagrii. Talem te præsta omnibus, quales tibi omnes esse vis.

B Maximi. Veniam et condonationem peccatorum nostrorum in condonatione proximi invenimus. Et misericordia Domini in misericordia quæ impertitur proximo abscondita est. Quamobrem Dominus dicebat: « Remittite, et remittetur vobis, » in voluntate vestra relinquitur salus vestra.

SERMO LVI [al. LXXY].

De iis qui non remittunt, ac injurias meminerunt.

Prov. xvi. Via eorum qui injuriam meminerunt ad mortem ferunt.

Inimicitiam celans, dolus machinatur.

Qui odit occultare injuriam [acceptam], amicos 207 et familiares dissociat.

C Ezech. xxiv. Injurias meminerunt et ulti sunt, quamobrem hæc dicit Dominus; Extendam manum meam adversus Idumæam, et exterminabo ex ea hominem eamque vastabo.

Sirach xxviii. Qui se ulciscitur, cum Dominus ulciscetur, ejusque peccata sedulo observabit.

Ibid. Homo homini irascitur, et a Domino sanari querit: homini sui simili misericordiam non impertit, et pro peccatis suis precatur; ipse caro cum sit, iracundiam retinet, et quis pro peccatis illius exorabit? Fac eorum quæ adextremum tibi eventura sunt, memineris; et desine inimicitias gerere. Recordare præcepta, proximo autem ne succenseas. Perpende pactum Altissimi, et parce inscitæ.

D Matth. vi. Si non remisistis hominibus deficta ipsorum, nec Pater cælestis remittet vobis peccata vestra.

I Cor. iii. Si alii alios mordetis et devoratis, videte ne alii ab aliis conficiamini.

Basilii. Sæpe qui hoc morbo tenentur, ut injurias recordentur, in manifestum et certum malum se conjiciunt, ulciscendi cupiditate impuls, ac sui omnino oblit; Etenim quasi cæstro, memoria eorum qui molestia affecerint, tabescunt, et bulliente ac saliente eorum ira, non prius desistunt quam mali aliquid ei qui ipsos irritavit, dederint, sicuti forte in eum inciderint.

Theologi. Scimus difficile esse recenti adhuc injuria et ira fervente recipere rationis consilia. Cæca enim ira est et dolor, et maxime si justa fuerit indigna-

tionis causa. Sed non ideoque etiam nos ipsi injuria afficiemus, nec eum qui injuriam fecit tantum oderimus, quantum nobis non expedit: nec nostram erga Deum libertatem amittimus, inimici existentes eorum qui injuriam fecerint, et supra modum indignantes.

Peccata observamus, non ut lugeamus, sed ut exprobrems: nec ut sanemus, sed ut præterea vulneremus: et proximorum vulnera pro nostrorum malorum excusatione habemus.

Æque vitiosum est obsequium immoderatum, et condemnatio omni venia semota: illud enim totas laxat habenas, hæc acerbitate præfocat.

S. Chrysost. Quid potest esse injuriarum recor-
atione deterius, quæ humanitatem Domini prom-
ptam revocat et amolitur?

Cum memoria repetimus quæ a conservis passi sumus, et quæ deinceps 208 sequuntur (1).

Multi sunt peccandibus ipsis deteriores, qui ne salutare quidem dignantur priores, proximum existimantes se contumelia affici et contemni, si vel tenuem quamdam impertiant salutationem. Sed quid esse potest ista stultitia ridiculum magis? Tum enim contumelia afficeris, tum ignominia notaris, o homo, cum prior te tuus proximus alloquitur.

Non reconciliari ei qui molestiam exhibuerit, non tam est illum ulcisci, quam contumelia Deum afficere qui hanc legem præscripsit.

SERMO LVII [at. XLIII].

De gratis et beneficia agnoscentibus.

Psal. cxv. Quid retribuam Domino pro omnibus quæ mihi largitus est?

Psal. cxxxvi. Si obliviscar tui, Jerusalem, in oblivionem veniat dextra mea, agglutinetur lingua mea gutturi meo.

Salomon. Prudentiæ est agnoscere cui debeatur gratia.

Eccli. xxix. Qui gratiam refert in futurum prospicit, ac in tempore miseriæ suæ inveniet quo stabi-
lilatur.

Gratia hominis tanquam pupilla oculi obser-
vanda.

Luc. xvii. Unus autem de leprosis cum vidisset se esse sanatum, cum magna voce reversus est, Deum laude celebrans, et cecidit in faciem suam ad pedes Jesu, gratias illi agens: is autem erat Samaritanus.

II Thess. v. In omni re gratias agite: hoc enim Deus requirit a vobis, qui Christum Jesum agnos-
citis.

II Tim. ii. Impertiat Dominus misericordiam Onesiphori familiæ, quia sæpe me recreavit et refecit, nec catenæ meæ eum puduit: sed cum Romam venisset, summa diligentia me quæsit, et invenit: fexit Dominus, ut illo die misericordiam consequatur.

καὶ μάλιστα ὅταν τὸ δικαίως ἀγανακτεῖν παρῇ· ἀλλὰ μὴ διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς· αὐτοῦ· ἀδικήσωμεν, μὴδὲ τοσοῦτον τὸν ἡδικοῦμεν, ὅσον ἡμῖν οὐ συμφέρει· μὴδὲ τὴν παρρησίαν τὴν πρὸς Θεὸν ἀποβάλλωμεν, ἐχθροὶ τοῖς ἡδικοῦσι φανέντες, καὶ ὑπὲρ τὸ μέτρον ἀγανακτοῦντες.

Τηροῦμεν τὰς ἀμαρτίας, οὐχ ἵνα πινθῶμεν, ἀλλ' ἵνα οὐκ ἐκείνωμεν· οὐδ' ἵνα θεραπεύσωμεν, ἀλλ' ἵνα προσπληξώμεν· καὶ ἀπολογίαν ἔχομεν τῶν ἡμετέρων κακῶν τὰ τῶν πλησίων τραύματα.

Ὅμοιος γάρ ἐστι κακὸν καὶ ἀρεῖς ἀσωφρόνιστος, καὶ καταγνώσις ἀσυχώρητος· ἡ μὲν ὅλην ἐπιείσα τὴν ἡνίαν, ἡ δὲ τῷ σφεδρῷ καταγχεύουσα.

Τί ἂν γένοιτο μνησικαχίας χεῖρον, ὅταν φιλανθρωπίαν ἐξενηχέισαν ἀνακαλῆται Δεσπότης;

Ὅταν ἐννοήσωμεν ἅπαν ἐπάθομεν παρὰ τῶν συνδούλων, καὶ τὰ ἐξῆς.

Πολλοὶ βοσκημάτων διακείμενοι χεῖρους οὐκ ἐκπροσελπίσιν ἀνέχονται τῷ πλησίον πρότερον, νομίζοντες ὀφείζεσθαι καὶ ἐλαττωσθαι, εἰ φιλῆς τινος μεταβολὴν προσήρως. Καὶ τί ταύτης καταγχεύου-
μεν γένοιτο τῆς ἀνοίας; Τότε γὰρ ὀφείδης, τότε ἡτιμώσης, ἄνθρωπε, ὅταν ὁ πλησίον σοι πρότερον προσείη.

Τὸ μὴ καταλλάττεσθαι τῷ λελυπημένῳ οὐκ ἐκεί-
νόν ἐστιν ἀμυνόμενον τοσοῦτον, ὅσον τὸν Θεὸν ὀφεί-
ζοντος τὸν ταῦτα νομοθετήσαντα.

ΛΟΓΟΣ ΝΖ.

C *Περὶ εὐχαριστοῦντων καὶ εὐγνωμονούντων.*

Τί ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων ὧν ἀν-
απέδωκε μοι;

Ἐάν ἐπιλάβωμαι σου, Ἱερουσαλὴμ, ἐπιληθθεῖς ἡ δεξιὰ μου, κολληθεῖς ἡ γλῶσσά μου τῷ λάρυγγί μου.

Φρονήσεις καὶ τὸ εἰδέναι τίνος ἡ χάρις.

Ὅ ἀνταποδίδους χάριτας μέμνηται εἰς τὰ μετὰ ταῦτα, καὶ ἐν καιρῷ πτώσεως αὐτοῦ εὐρήσει στή-
ριγμα.

Χάριν ἀνθρώπου ὧς κόρην ὀφθαλμοῦ συντήρη-
σον.

Εἷς δὲ ἐκ τῶν λεπτῶν ἰδὼν ὅτι λάβη, ὑπέστρεψε
D μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων τὸν Θεόν, καὶ ἔπειτα
ἐπὶ πρόσωπον παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, εὐχαρι-
στῶν αὐτῷ. Καὶ αὐτὸς ἦν Σαμαρεῖτης.

Ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε· τοῦτο γὰρ θέλημα Θεοῦ
ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εἰς ὅμιας.

Ἀφῇ ὁ Κύριος Ἐλεος· τῷ Ὀνησιφόρῳ εἶπα, εἰ
πολλὰ καὶ με ἀνέψυξες, καὶ τὴν ἀλυσίν μου οὐκ ἐπη-
σχύνθη· ἀλλὰ γενόμενος ἐν Ῥώμῃ, σπουδαιότερος
ἀνεζήτησέ με, καὶ εὗρε· ὥν αὐτῷ ὁ Κύριος· εὐρεῖν
Ἐλεος· παρὰ Κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ.

(1) Vide supra in sermone 54, mox post citatum Basilium.

Πρέπουσα δοξολογία: ὑπόθεσις ἡ τῶν εὐεργετημάτων διήγησις.

Τοῖς εὐεργέταις ἰκοντικῶς πᾶσαν εὐνοίαν ἀποπληρωμέν.

Ἀποδώσομεν τοῖνυν σὺν τόκῳ τὸ χρεός, ἂν ἅρα τοσοῦτον εὐποροῦντες φανώμεν.

Ἐπειδὴ ὅσον ἐφελόμεν εἰς εὐχαριστίαν ὑμῶν εἰπαῖν οὐκ ἰσχύομεν, λέγομέν ὅσον δυνάμεθα.

Οὐδὲν οὕτως εὐάγων εἰς εὐνοίαν, ὥς ἡ τῶν εὐεργετημάτων εὐφημία.

ΛΟΓΟΣ ΝΗ΄.

Peri agnominorum et agnominorum.

Ἀνταποδιδόναι μοι πονηρὰ ἀντὶ ἀγαθῶν.

Ἀντὶ τοῦ ἀγαθοῦ με ἐνδιέβαλλον με· ἐγὼ δὲ προστηχόμην, καὶ ἔθεντο κατ' ἐμοῦ κακὰ ἀντὶ ἀγαθῶν, καὶ μῖσος ἀντὶ τῆς ἀγαπήσεώς μου.

Ὅς ἀποδίδωσι κακὰ ἀντὶ ἀγαθῶν, οὐ κινήσεται κακὰ ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ.

Οὐαὶ αὐτοῖς, οἳ ἀπεπήδησαν ἀπ' ἐμοῦ· δεδαισμένοι εἰσιν, οἳ ἠσέθησαν εἰς ἐμέ. Ἐγὼ γὰρ ἐλυτρώσασθην αὐτοὺς, αὐτοὶ δὲ καταδάσαντες κατ' ἐμοῦ ψευδῆ.

Ἀκούε, οὐρανὲ, καὶ ἐνωτίζου, γῆ, οἳ Κύριος ἐλάλησεν· ἡ γὰρ ἐγέννηται καὶ ὤφρα, αὐτοὶ δὲ με ἠθέτησαν. Ἐγὼ βοῦς· τὸν κτησάμενον, καὶ ὄνος τὴν φάτιν τοῦ κυρίου αὐτοῦ· Ἰσραὴλ δὲ με οὐκ ἔγνω, καὶ ὁ λαός μου οὐ συνῆκεν.

Ἀχαρίστοι ἐλπίς· ὥς χειμῆρις πάχνη ταχέσεται, καὶ ῥυήσεται ὥς ὕδωρ ἀχρηστον.

Ἀχαρίστοι· ἐν διανοίᾳ ἐγκαταλείπει ῥυσάμενον.

Ξενεῖς καὶ ποτιεῖς ἀχαρίστον, καὶ πρὸς ἐπὶ τοῦτοῖς μικρὰ ἀκούσῃ· διπλάσια γὰρ κακὰ εὐρήσῃ σοι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς, οἳ ἐάν ποιεῖς αὐτῶν.

Δεινὸν τὸν εὐεργετηθέντα, καὶ ταῖς μεγίσταις ὑπόχρεων χάρισι, πρὸς τῷ ἀχαρίστῳ, εἶτι καὶ ὕδρευς καὶ ἀτιμία καταρῆαι· δεινὸν μὲν, ἀλλὰ τῷ ποιοῦντι μετρίον ἐστὶ κακὸν, ἢ τῷ πάσχοντι.

Αἱ ἀχαρίστοι ψυχαὶ ἐν τῇ ἀλλοτριώσει τῶν ἀγαθῶν τῆς παρελθούσης χάριτος ἐπαισθάνεσθαι πεφύκασι. Ὅτε γὰρ ἀπέλαυσον τῶν χρηστοτέρων, οὐδὲ μίαν χάριν τῇ δεδοκίτη γνώσκοντες, μετὰ τὴν στέρησιν τὸ παρελθὸν μακαρίζουσιν.

ὑπερβολὴ τοῦτο γὰρ ἀγνωμοσύνη, τὴν φιλοφροσύνην τοῦ εὐεργέτου ἀφορμὴν ἀχαριστίας ποιεῖσθαι.

Τὸ τῶν δυσαρκεστουμένων πάσχουσιν οἱ πολλοί, τὸ μὲν παρὸν ἀτιμάζοντες, τῶν δὲ ἀπόντων ἐπιθυμοῦντες. Οὐ γὰρ τοὺς ὑποδεστέρους αὐτῶν ἀπαριθμοῦμενοι τὴν ὑπερῶν ἔχουσιν εὐχαριστίαν ἀποπληροῦσι τῷ δεσπότῃ, ἀλλὰ τῇ πρὸς τὸ ὑπερῶν συγκρίσει

S. Basilii. Beneficiorum acceptorum commemoratio honesta est laudandi occasio.

Bene meritis ultro debemus omnem benevolentiam praestare.

Theologi. Reddamus igitur cum senore debitum, si modo tanta copia abundare videamur.

S. Chrysost. Quando quantum debemus ad gratiam vobis referendam dicere non valemus, dicimus quantum possumus.

Philonis. Nihil tam valet ad benevolentiam conciliandam quam beneficiorum deprædicatione acceptorum.

SERMO LVIII[al. XLIV].

B De ingratia et beneficia non agnoscentibus.

Psal. xxxiv. 209 Mala pro bonis mihi reddiderunt.

Calumniabantur me, cum diligerem eos. Ego autem precabar et mala pro bonis mihi posuerunt, et odium pro dilectione mea.

Prov. xvii. Qui mala pro bonis reddit, ex ejus familia mala non movebuntur.

Osee vii. Vae illis, quia resiliunt a me; infelices sunt, quia impii in me fuerunt. Ego enim redemeram eos, ipsi vero oblocuti sunt mihi falso.

Isa. i. Audi, caelum; auribus percipe, terra, quia Dominus loquitur: Filios procreavi et evexi, ipsi vero me rejecerunt. Agnoscit hos possessorem suum, et asinus praesepe domini sui; Israel autem me non agnoscit, et populus meus non intellexit.

Sap. xvi. Ingrati spes ut hiberna pruinia liquecet, et desinet ut inutilis aqua.

Sirach xix. Ingrata mens deseret eum a quo aliquando fuerit liberata.

Ibid. Hospitio et potu excipies ingratum, et insuper acerba audies. Duplicia enim mala comparabis tibi pro omnibus bonis quae in eum contuleris.

S. Basilii. Indigna res, eum qui sit beneficio affectus, vel maximis oppigneratorum remissionibus et condonationibus, praeterquam quod ingratus sit, etiam injuria et ignominia lacessere; indignum quidem id est, sed facienti majori est damno, quam D patienti.

Ingrati animi in alienatione bonorum praeteritam gratiam sentire consueverunt. Cum enim acceperint a liberalioribus, nullam largienti habent gratiam, privati autem praeterita beata praedicant.

Admiranda illa quidem ingratitudo est, quae bene merentis benevolentiam ingratitudinis occasionem facit.

Permulti sunt morosis hominibus simplices, id quod adest contemnentes, et quae absunt requirentes. Non enim indigentiores ipsis enumerando, pro iis quae possident gratias agunt Domino; sed comparantes sua cum excellentissimis, et quantum

vincantur cogitantes, quasi propriis careant, quod aliena non habeant, cruciantur et queruntur.

S. Chrysost. Multos hominum videre licet beneficiis acceptis mancipiorum ritu de se bene meritos contemnere, et adversus illos supercilia contrahere.

Vitium maximum ingratitude mihi videtur, indignum profecto et perquam indignum vitium. Nam beneficio aliquo affectum non velle rependere, si non licet aliter, at saltem gratias verbis agendo, aut omnino **210** stulti et beneficia non sentientis, aut ingrati hominis est.

Hic deest Sermo LIX, qui inscribitur : *De consultore et illis qui consilium et reprehensionem admittunt, et quod intelligere oporteat qualis sit consultor.*

SERMO LX [al. XXXI].

De iis qui consilium et reprehensionem non admittunt.

Salomon. In aures insipientis nihil dicito, ne quando sermones tuos prudentiæ plenos irrideat.

Prov. xv. Malos ne reprehendito, ut illis odio ne sis.

Reprehensio impio est pro vibicibus.

Qui odit reprehensionem et castigationem, insipiens est.

Qui malos docet, sibi pariet dodecus.

Qui castigationes odere, turpiter vitam finient.

Imperitus non amabit castigantes ipsum.

Amos v. Oderunt in portis reprehendentem, et sanctam orationem abominati sunt.

Omnes reprehendentes in portis pro offendiculo habebunt.

Jerem. Locutus sum tibi in delicto tuo, et respondisti te non auditurum.

Hæc fatur Dominus : Ecce ego posui ante vestrum conspectum viam vite et viam mortis.

Eccli. Improbus vituperationem declinare solet.

Vir consilio carens, navigium est gubernatore destitutum.

Matth. xviii. Si peccarit frater tuus, reprehende ipsum dum soli estis. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum.

S. Basilii. Qui non recipit sibi a fratre adhibitam curationem, is secum ipse dissidet.

Theologi. Omnis anima repudians admonitiones incurabilis est.

Amice reprehendens non est extra terminos amicitiae ejiciendus.

Nili. Inanis est omnis oratio, quæ ad corrigendum adhibetur, si auditorum voluntas et studium, ad deterius inclinans, consilio nostro adversatur.

Chrysost. Multi sæpenumero, ne viderentur aliterius egere consilio, maluerunt prodere et amittere utilitatem, quæ a consilio profecta fuisset, quam audiendo admonitiones errata corrigere, et ignorare quam discere maluerunt, nescientes in di-

oson ἀπολιμπάνον· αἱ λογιζόμεναι, ὥς οἰκίσαν στα-
ρούμενοι τῶν ἐτέρων· προσόντων, οὕτως ἀνιώνται,
καὶ καταμέφονται.

Ὅρωμεν πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων, μετὰ τὰς εὐερ-
γείας, καθάπερ ἀνδραπόδων οὕτως ὑπερορῶντας
τῶν εὐεργετησάντων, καὶ τὰς ὀφρὺς ἀνασπώντων
κατ' αὐτῶν.

Διὸν μοι ἡ ἀχαριστία καταφαίνεται, δεινὸν, καὶ
πάνδεινον. Πιθόντα γάρ τι καλὸν μὴ ἀμείβισθαι
πειράσθαι, εἰ καὶ μὴ ἄλλοις δυνατὸν, εὐχαριστίας
γούν ταῖς διὰ λόγων, ἢ ἀνοήτου πανταλῶς καὶ ἀνα-
σθήτου τῶν εὐεργεσιῶν, ἢ ἀγνώμονος.

B

ΛΟΓΟΣ Σ.

*Περὶ τῶν συμβουλῆν καὶ ἐλέγχους μὴ δεχο-
μένων.*

Εἰς ὅτα ἀφρονος μὴδὲν λέγε, μὴ ποτε μυκτη-
ρίῃ τοὺς συναιτούς σου λόγους.

Μὴ ἐλέγχε κακοὺς, ἵνα μὴ μισήσωσί σε.

Ἠ ἑλέγχοι τῷ ἀσεβεὶ μῶλωπις αὐτῶν.

Ὁ μισῶν ἐλέγχους ἀφρων.

Ὁ παιδεύων κακοὺς λήψεται ἐαυτῷ ἀτιμίαν.

Οἱ μισοῦντες ἐλέγχους τελευτήσουσιν αἰσχροῦς.

Οὐκ ἀγαπήσει ἀπαλδαυτος τοὺς ἐλέγχοντας αὐτόν.

Ἐμίσησαν ἐν πύλαις ἐλέγχοντα, καὶ λόγον ὄσων
ἐβδελύξαντο.

Πάντας τοὺς ἐλέγχοντας ἐν πύλαις πρόσκομμα
θήσουσιν.

Ἐλάλησα πρὸς σὲ ἐν τῇ παραπτώσει σου, καὶ εἶ-
πας, Οὐκ ἀκούσομαι.

Τὰδε λέγει Κύριος. Ἰδοὺ ἐγὼ δέδωκα πρὸ προσ-
ώπου ὑμῶν τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ
θανάτου.

Ἀνθρώπος ἀμαρτωλὸς ἐκκλίνει ἐλεγμῶν.

Ἀσύμβουλος ἀνὴρ πλοῖόν ἐστιν ἀκυβέρνητος.

Ἐάν ἀμάρτη ὁ ἀδελφός σου, ἔλεγον αὐτὸν μετα-
ξὺ σοὶ καὶ αὐτοῦ μόνου. Ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρθησα·
ἐν ἀδελφόν σου.

Ὁ μὴ καταδεχόμενος τὴν παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ θε-
ραπείαν, προσαγομένην αὐτῷ, ἀσύμφωνός ἐστι καὶ
αὐτὸς ἐαυτῷ.

Ψυχὴ πάντα θεουδέτητος ἀθεράπευτος.

Οὐ δεῖ φιλικῶς ἐγκαλοῦντα ἔξω τι τῶν τῆς φίλης
ἔρων ποιεῖν.

Περιστὸς πᾶς λόγος πρὸς διόρθωσιν, ὅταν ἡ τῶν
ἀκούοντων πρὸς τὸ χεῖρον ἀποκλίνας σπουδὴ
τοῖς κατὰ συμβουλήν λεγομένοις ἐναντίας δι-
καίται.

Πολλοὶ πολλάκις ὑπὲρ τοῦ μὴ φανῆναι δεόμενοι
συμβουλῆς τῆς παρ' ἐτέρων εἰλοντο προδοῦναι τὴν
ὠφέλειαν τὴν ἀπ' τῆς γνώμης, ἢ δεξάμενοι τὴν
παραίνεσιν, διορθῶσι τὸ ἀμάρτημα· καὶ μᾶλλον
ἄγνωστον, ἢ μαθεῖν καταδέξαντο, οὐκ εἰδότες ὅτι οὐ

τὸ μαθεῖν ἐγκλημα, ἀλλὰ τὸ ἀγνοεῖν κατηγορία· οὐ τὸ διδάσκεισθαι, ἀλλὰ τὸ ἐν ἀμαθίᾳ εἶναι, οὐ τὸ ἐλέγχεσθαι, ἀλλὰ τὸ ἀμαρτάνειν ἀδιόρθωτα. Ἔστι γάρ, ἐστὶ παρὰ ἀνθρώπῳ μικρῷ καὶ εὐταεῖ εὐρεθῆναι τι τῶν δεόντων ὃ παρὰ τῷ σοφῷ καὶ μεγάλῳ πολλάκις οὐχ εὐρηται.

Αὐτὸ τῆς τοῦ Ἰωᾶδ παραλογισάμενος παραινέσας, προτίμησθαι, ἀλλὰ τὸ ἐν ὑπέπεσεν.

Ῥοβοᾶμ, ἀποστάμενος τὴν βουλὴν τῶν πρεσβυτέρων, τὴν λαὸν αὐτοῦ διεσκέδασεν.

Μεῖζον ἀγαθὸν τὸ ἐλεγχθῆναι τοῦ ἐλέγξει νομίζω, ὅτι μεῖζον ἐστὶ τὸ αὐτὸν ἀπαλλαγῆναι κακοῦ τοῦ ἄλλον ἀποκλῆσαι.

Οὐδενὶ τῶν φαύλων ἐπιστάς ἐλεγχος δι' ἡδονῆς ἐστὶ.

Περὶ τοῦ ὅτι τὰ δεόντα ποιεῖν πᾶς ὁ λόγος, ὅταν ἡ τῶν ἀκούοντων πρὸς τὸ χεῖρον ὁμόνοια ᾖ.

ΛΟΓΟΣ ΕΛ'

Περὶ αἰσχύνης ἀγαθῆς.

Λαβόντες Σὴμ καὶ Ἰάφεθ τὸ ἱμάτιον, ἐπέθεντο ἐπὶ τὰ ὄσκινα αὐτῶν, καὶ ἐπηρεύθησαν ὀπισθοφανῶς, καὶ συνεκάλυψαν τὴν γυμνασίαν τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτῶν ὀπισθοφανῶς, καὶ τὴν γυμνασίαν τοῦ πατρὸς αὐτῶν οὐκ εἶδον.

Ἔστιν αἰσχύνη, ἐπάγουσα ἀμαρτίαν· καὶ ἐστὶν αἰσχύνη, ὁδὸς καὶ χάρις.

Οὐκ ἐστὶ πᾶσαν αἰσχύνην φυλάττειν καλόν.

ὑπὸ βροντῆς κατασπεύδει ἀστραπή, καὶ ἀπὸ αἰσχυνητοῦ προελύσεται χάρις.

Αἰσχύνου ἀπὸ πατρὸς καὶ μητρὸς περὶ πορνείας· καὶ ἀπὸ ἡγουμένου καὶ τυράννου περὶ ψεύδους· ἀπὸ κριτοῦ καὶ ἀρχοντος περὶ κλημελείας· ἀπὸ κοινωνοῦ καὶ φίλου περὶ ἀδικίας· καὶ ἀπὸ τόπου οὐ παροικίας, περὶ κλοπῆς· ἀπὸ κατανοήσεως γυναικὸς ὑπάρχου, καὶ ἀπὸ περιεργείας παιδείας αὐτῆς· ἀπὸ φίλου περὶ λόγου ὀνειδισμοῦ, καὶ ἀποκαλύψεως λόγων κρυφίων. Καὶ ἐστὶν αἰσχυνητὴς ἀνηθὺς, καὶ εὐρίσκων χάριν ὕμναι παντὶς ἀνθρώπου.

Καλὸς δ' ἀκούων αἰσχύνου, μὴ δυσγενῆς.

Γένος γάρ εἰσιν οἱ πάλαι σεσηπότες.

Γένει προάργειν κρεῖσσον, ἢ λύειν γένος.

Τὸν αἰσχυνόμενον ἀμαρτίαν δεῖ αἰσχύνεσθαι, καὶ τὸ τῷ θεῷ προσκρούσαι, καὶ τὸ ποιῆσαι τι τῶν οὐ δεόντων.

Ἔστιν ἄρα καὶ τοῦτο δεύτερον ἀγαθόν, τὸ αἰσχυνεσθαι. Τὸ μὲν γὰρ ἀναμάρτητον θείας ἀντιπρὸς ἐστὶ καὶ μοίρας καὶ φύσεως· τὸ δὲ ἐπὶ τοῖς οὐκ εὖ γνωμένοις ἐρύθημα σωφροσύνης ἐμφαίνει χρῶμα.

ΛΟΓΟΣ ΕΒ'

Περὶ αἰσχύνης ποτηρᾶς.

Περὶ τῆς ψυχῆς σου μὴ αἰσχυνθῆς. Ἔστι γὰρ αἰσχύνη ἐπάγουσα ἀμαρτίαν· καὶ ἐστὶν αἰσχύνη, ὁδὸς καὶ χάρις. Καὶ μὴ λάθῃς πρόσσωπον κατὰ ψυχῆς σου, καὶ μὴ ἐντραπής εἰς πτωτὴν σου.

Ἔστιν ὅτι τις χάριν αἰσχύνῃς ἐπαγγελλόμενος φίλῳ, ἐκτίσας αὐτὸν ἐχθρὸν δωρεάν.

A scendo nullum esse crimen, sed in ignorando; nec discere, sed inscitiam retinere; nec reprehendi et castigari, sed peccare ita ut corrigi nolis, vitio dari. Licet enim, **211** licet vel apud hominem infimum et abjectissimum aliquid rectum quodque deceat invenire, quod apud sapientem et magnum saepe non reperitur.

David, Joabi monitione contempta, multae subiacuit divinae.

Roboam, consilio seniorum repudiato, populum suum dissipavit.

Methodii. Tanto majus bonum reprehendi, quam reprehendere arbitror, quanto majus est teipsum male liberari, quam alterum liberare.

Philonis. Nemini improborum castigatio voluptati B est.

Inanis est omnis ad honestatem exhortans oratio, cum audientium animi ad deterius conspirant.

SERMO LXI [al. XCI].

De pudore honesto.

Gen. xi. Semus et Japhetus acceptam vestem imposuerunt super dorsa sua, et aversi accesserunt, et nuditatem patris sui contexerunt: aversi igitur cum essent, nuditatem patris sui non viderunt.

Salomon. Est pudor qui peccatum adducit, est qui gloriam et gratiam.

Eccli. xxxii. Non est honestum quemvis pudorem cavere.

Ut a tonitru confestim prolii fulgur, sic a verocundo homine proficiscetur gratia.

Verecundare coram parentibus de scortatione, coram praefecto et tyranno de mendacio, apud judicem et magistratum de errato, apud socium et amicum de injuria: in loco ubi habitas de furto verendum est: in cogitatione, de muliere nupta, et a curiosa ejus ancilla: ab amico, de verbo exprobrationis, et patefactione arcanorum sermonum, et eris vere verecundus, erisque graciosus apud omnes.

Theologi. Malus si audis, verere, non ignobilis.

Genus sunt qui pridem jam putruere.

Genus incipere, quam finire melius est.

S. Chrysost. Verecundum oportet peccatum vereri, et ne Deum offendant, et ne quid turpe admittat.

Synesii. Est igitur et hoc secundum bonum, vereri; nam nunquam peccare palam, est divini cuiusdam fati et naturae. Robor autem qui ob non recte facta innascitur, temperantiae indicat colorem.

SERMO LXII [al. XCII].

De verecundia improbanda.

Eccli. De anima tua ne verearis; est enim pudor qui peccatum inducit, alter vero gloriam et gratiam. Et ne accipias personam contra **212** animam tuam, nec vertaris in ruinam tuam.

Est qui pudoris gratiam aliquando professus amico, paravit eum sibi inimicum gratis.

Non est honestum quamvis verecundiam observare.

Ira et impudentia et pudendum quiddam est, si uxor marito necessaria præbet.

Mulieri improbæ necessarium est obsignata esse omnia : et ubi manus multæ, claudendum est : cui-cunque dederis numero et pondere, et datum et acceptum omnia perscribantur.

Est qui pudore perdat animam suam et personæ acceptione perdet eam.

Philonis. Pudorem aiunt plerisque inutilem esse.

SERMO LXIII [al. LXXXV].

De iis qui iurejurando frequenter utuntur : item non licere frustra usurpare iusjurandum, aut omnino jurare.

Exod. ix. Nomen Domini Dei tui ne in vano usurpato; non enim purum existimabit Dominus eum qui nomen ipsius in vano usurparit.

Levit. xxi. Nomen meum ne jurate in re iniqua, nec profanate nomen Domini Dei vestri.]

Jurijurando ne assuefacio os tuum, et sancti nominationi non assuescas.

Eccli. xxiii. Qui multum jurat, iniquitate replebitur, nec flagellum ab illius domo recedet.

Math. v. Audistis dictum esse antiquis, non esse pejerandum, sed reddendum Domino iusjurandum. Ego vero dico non jurandum omnino : neque per cælum, quod thronus est Dei : neque per terram, quod est scabellum pedum ejus : sed nec per caput tuum juraveris, quia non potes capillum unum candidum aut atrum facere. Sed sit sermo vester, etiam, etiam, et non, non : quod enim præter hæc adjicitur, ex malo est.

Jac. v. Ante omnia, fratres mei, nolite jurare, neque per cælum, neque per terram, nec ullo alio modo juratote. Sed sit vestrum, etiam, etiam, et non, non.

Theologi. Lex ait : Non pejerabis : tu vero ne ab initio quidem jurato, neque per rem minimam neque per maximam, quod iusjurandum perjurium parit.

S. Chrysost. Iusjurandum omnis controversiæ finis est ad confirmationem.

S. Gregor. Nysseni. Juramentum est oratio confirmans per se veritatem.

Philonis. Iusjurandum est testificatio Dei de re controversa.

Iusjurandum ita fugito, ut ne sancte 213 quidem jures

Socratis. Bonos viros decet, ut eos mores afferre videantur qui sint iurejurando firmiores.

Iusjurandum oblatum duabus de causis suscipito, aut te a crimine absolvens, aut amicos ex magnis periculis liberans.

Pecuniæ causa nequidquam Deum juraris, ne si sancte quidem juraturus sis : aliis enim pejerare, aliis avarus esse videberis.

Eusebii. Multi solent monere alios, ut sancte jurent : ego vero ne ab initio quidem facile jurare licitum esse censeo.

Οὐκ ἔστι πίσαν αἰσχύνῃ φυλάσσειν καλόν.

Ὁργὴ καὶ ἀναίδεια καὶ αἰσχύνῃ πονηρὰ, ἴδαν γυνὴ ἐπιχωρηγῇ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς.

Ἐπὶ γυναικὶ πονηρῇ καὶδὸν σφραγίς· καὶ ὅπου χεῖρες πολλαί, κλείσων· ἥ ἴδαν παραδῶ; ἐν ἀριθμῷ καὶ σταθμῷ, καὶ δόσι; καὶ λήψις, πάντα ἐν γραφῇ.

Ἔστιν ἀπολλύων τὴν ψυχὴν αὐτοῦ δι' αἰσχύνῃ, καὶ ἀπὸ λήψεως· προσώπου ἀπολαί αὐτὴν.

Τὴν αἰδῶ φασὶ μὴ λυσιτελεῖν τοῖς πολλοῖς.

ΛΟΓΟΣ ΣΓ'.

*Περὶ τῶν τοὺς ὅρκους στεργόντων, καὶ οὗτοι οὐ χρὴ μάταιον λαμβάνειν ὅρκον, ἢ ὥς ἐμ-
νύειν.*

Οὐ λήψαι τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ μα-
ταίῳ· οὐ γὰρ μὴ καθαρίσει Κύριος τὸν λαμβάνοντα
τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαίῳ.

Οὐκ ἐμύσηθε τῷ ὀνόματι μου ἐπ' ἀδίκῳ, καὶ
οὐ βεβηλώσατε τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν.

Ὁρκῷ μὴ ἐθίστης τὸ στόμα σου, καὶ ὀνομασία τοῦ
ἁγίου μὴ συνεθισθῆς.

Ἄνθρωπος πολυὲς ὀρκισθῆσθαι ἀνομίας, καὶ οὐκ
ἀποστήσεται ἀπὸ τοῦ οἴκου αὐτοῦ μίστις.

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, Οὐκ ἐπι-
ορκή-
σεις, ἀποδώσεις δὲ Κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου. Ἐγὼ δὲ
λέγω ὑμῖν, μὴ ἐμύσαι ὅλως, μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, οὐ
θρόνος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, μήτε ἐν τῇ γῇ, οὐκ ὑποπόδιον
ἐστὶ τῶν ποδῶν αὐτοῦ, μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμό-
σης, οὐδὲ οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν
ποιῆσαι. Ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν ναί, ναί, καὶ οὐ, οὐ.
Τὸ γὰρ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν.

Πρὸ πάντων, ἀδελφοί μου, μὴ ὀμνύετε, μήτε τὸν
οὐρανὸν, μήτε τὴν γῆν, μήτε ἄλλαν τινα ὄρκον. Ἦτω
δὲ ὑμῶν τὸ ναί, ναί, καὶ τὸ οὐ, οὐ.

Ὁ νόμος· φησὶ, Οὐκ ἐπιορκήσεις· οὐδὲ οὐδὲ ὀμῇ
τὴν ἀρχὴν, οὐ μικρὸν, οὐ μετρίον. ὥς τοῦ ὅρκου τὴν
ἐπιορκίαν τίκτοντος.

Πίστης ἀντιλογία· πέρας εἰς βεβαίωσιν ὁ ὅρκος.

Ὁρκος ἐστὶ λόγος πιστούμενος δι' αὐτοῦ τὴν
ἀλήθειαν.

Ὁρκος ἐστὶ μαρτυρία Θεοῦ περὶ πράγματος ἀμ-
φισβητουμένου.

Ὁρκον περιφύγε, καὶ δικαίως ὀμνύειν.

Δεῖ γὰρ τοὺς ἀγαθοὺς ἀνδρας τρόπον ὅρκου πιστό-
τερον φαίνεσθαι παρεχόμενους.

Ὁρκον ἐπαχτόν προσδέχου διὰ δύο προφάσεις, ἢ
οσαυτὸν αἰτίας ἀπολύων, ἢ φίλους ἐκ μεγάλων κιν-
δύνων διασώζων.

Ἐνεκα χρημάτων μηδαμῶς Θεὸν ὀμόσης, μηδ' ἐν
εὐορκεῖν μέλλης. Δόξεις γὰρ τοῖς μὲν ἐπιορκεῖν, τοῖς
δὲ φιλοχρημάτων ἔχειν.

Οἱ πολλοὶ τοῖς ἀνθρώποις τοὺς [f. τὸ] εὐόρκους
εἶναι παρανοοῦσιν· ἐγὼ δὲ καὶ τὴν ἀρχὴν μηδ' εὐ-
πειῶς ὀμνύειν ὅτιον ἀποφαίνομαι.

Τρόπου καλοκαγαθίαν ὅρκου δεῖ πιστεύειν A Morum probitatem jurejurando firmiorem habere
ἔχειν. oportet.

ΛΟΓΟΣ ΞΔ'

Περὶ πολυόρκων, καὶ τῶν τοὺς ὅρκους ἀπαιτούν-
των.

Ἐν ψυχῇ ἀμάρτη καὶ ἀκούσθ φωνὴν ὀρκισμοῦ,
καὶ οὗτος μάρτυς ἢ ὠρακεν, ἢ σύνοιδεν, ἔν μὴ
ἀναγγεῖλη, λήφεται τὴν ἀμαρτίαν αὐτοῦ.

Ἐν ὅρκου προτεθέντος ἀκούσαντες μὴ ἀναγγε-
λωσι, φοβηθέντες, ἢ ἀσχυθέντες ἀνθρώπου, ὁπε-
καλίθησαν.

Τάδε λέγει Κύριος· Ζῶ ἐγὼ, ἔν μὴ τὴν διαθή-
κην μου ἦν παρέδω, καὶ τὴν ὀρκωμοσίαν μου ἦν ἡτί-
μωσι, δώσω αὐτὰ εἰς κεφαλὴν αὐτοῦ· καὶ ἐκπετάσω
ἐπ' αὐτὸν τὸ δίκτυόν μου, καὶ ἀλώσεται ἐν τῇ περιστῇ B
αὐτοῦ.

Ἀδίκους ὤρασεν ἐν ὁλώρ καταφρονήσαντες δσιό-
τητος. Οὗ γὰρ ἡμῶν ὀμνυμένων δύναμις, ἀλλ' ἡ τῶν
ἀμαρτανόντων δίκη ἐπεξέρχεται ἀπὸ τῶν ἀδίκων
παράδοσιν.

Ὅπερ οἰκτιρῶν ἐξεταζόμενος συνεχῶς ἀπὸ μά-
στιγος οὐκ ἐλαττωθήσεται, οὕτως ὁ ὀμνύων καὶ
ὀνομάζων διαπαντός ἀπὸ ἀμαρτίας οὐ μὴ καθαρι-
σθῇ.

Ἀνὴρ πολυόρκος πλησθήσεται ἀνομίας, καὶ οὐκ
ἀποστήσεται ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ μάστιξ.

Πιστούμενος· τὸ ψεῦδος διὰ τὸν ὅρκον, καὶ τὸν περ-
εμπόρευμα τῆς ἀπανθρωπίας τὴν ἐπιορκίαν προσ-
κίττειται.

Οὐχ οὕτως σφάζει ξίφος, ὡς ὅρκου φύσις· οὐχ οὐ-
τως ἀναίρει μάχαιρα, ὡς ὅρκου πληγὴ. Ὁ ὀμῶσα·
κὲν δόξῃ ζῆν, ἤδη τέθνηκε, καὶ τὴν πληγὴν ἐδέξατο·
καὶ ὥσπερ ὁ τὸ σπαρτίον λαβὼν, καὶ πρὶν ἢ τὴν
πλὴν ἐξελεῖν, καὶ δῆμιον ἰδεῖν ἐπιστάμενον, τέθνη-
κεν ἅμα τῷ τὰς θύρας ἐξελεῖν τοῦ δικαστηρίου,
οὕτω καὶ ὁ ὀμῶσας ἐπὶ ψεύδει, κὲν ζῇ, τέθνηκεν.

Ἐκ πολυορκίας ψευδορκία φύεται.

Φασὶ τινες τὸ εὐορκεῖν οὐκ ἀπὸ βλήτων· ἀλλ' ἤδη
ὁ γε ὀμνὺς εἰς ἀπιστίαν ὀπνοεῖται.

Μαρτυρία Θεοῦ ἐστὶ περὶ πραγμάτων ἀμφισβη-
τούμενων ὁ ὅρκος, μάρτυρα δὲ καλεῖν ἐπὶ ψεύδει τὸν
Θεόν, ἀνοσιώτατον.

Τὸν ὀμνύοντα μόνον ἐπ' ἀδίκῳ Θεὸς ὁ τὴν φύσιν
Παῦς οὐποτε τῆς αἰτίας ἀπαλλάξει, δυσκάρητον
καὶ μισρὸν ὄντα, κὲν διαφύγῃ τῆς ἀπ' ἀνθρώπων
τιμωρίας.

ΛΟΓΟΣ ΞΕ'

Περὶ ζήλου ἀγαθοῦ, καὶ μιμησεως χρηστῆς.

Ἐλεον ὁ Κύριος, Ὑπόδειγμα δίδωκα ὑμῖν, ἵνα
καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιήσητε ἀλλή-
λοις.

Ζηλοῦτε τὰ χάρισματά τὰ κρείττονα.

Μιμηταὶ μου γίνεσθε, καθὼς καὶ ὁ Χριστός.

SERMO LXIV [al. LXXXVII].

De multum jurantibus et jursurandum exigentibus.

Levit. v. Si anima peccarit et vocem jurisjurandi
audierit, et hic testis vel vidit, vel conscius est,
nisi enuntiari, asciscet sibi peccatum illius.

Salomon. Si qui jursurandum additum audierint,
nec enuntiaverint, quod homines aut metuerent,
aut revererentur, fraudem admiserunt.

Zachar. xvii. Hæc dicit Dominus : Vivo ego nisi
testamentum meum quod violavit, et jursurandum
meum quod dedecore affecit, dederō in caput ejus,
et extendam rete meum in eum, capieturque in
munitione sua.

Sap. Inique doloseque juraverunt, sanctitate
contempta ; non enim jurantium potestas, sed pec-
cantium supplicium persequitur semper iniquorum
prævaricationem.

Eccli. xxiii. Ut servus semper vapulans flagello non
emendatur, sit jurans et appellans semper a pec-
cato non repurgatur.

Qui multum jurat iniquitate plenus esse solet,
nec ab illius domo discedet flagellum.

Confirmans mendacium jursurando exitiosam
inhumanitatis mercem, videlicet perjurium, com-
parat.

S. Chrysost. Non tam interficit ensis, quam ju-
risjurandi natura ; non tam occidit gladius, quam
jurisjurandi plaga. Qui jurat, etsi videtur vivere,
tamen jam mortuus est, et plagam accepit ; ac
quemadmodum cui injectus est laqueus, priusquam
ex urbe egrediatur et astantem videat carnificem,
mortuus est simulatque januam egressus est præ-
torii : sic et qui falso mendaciterque juravit,
etiāsi vivat, mortuus est.

Philonis. Ex frequenti jurejurando perjurium
nascitur.

Alii quidam jursurandum verum non esse
rejciendum : sed jam 214 qui juravit, ejus fides
in suspicionem venit.

Testificatio Dei est de rebus ambiguis jursuran-
dum : testem autem adhibere in mendacio Deum,
summe impium est.

Frustra jurantem ob rem iniquam Deus natura
placidus nunquam culpa liberabit, utpote impuram
et scelestam, etiāsi hominum supplicia eva-
serit.

SERMO LXV [al. VII].

De zelo bono et imitatione bona.

Joan. xiii. Dixit Dominus : Exemplum dedi vo-
bis, ut quemadmodum ego feci vobis, sic et vos
alii aliis faciatis.

I Cor. xiv. Æmulamini dona perfectiora.

Imitatores mei estote, quemadmodum et ego
Christi.

Consideremus alii alios ad charitatis provocatio- A nem et honestorum operum.

Memores estote eorum qui vobis præsunt, qui vobis verbum Dei ministrarunt, quorum contem- plantes exitum conversationis imitamini fidem.

III Joan. 1. Dilecte, noli tibi malum ad imitan- dum proponere, sed id quod bonum est. Qui bene facit, ex Deo est; at qui male, Deum non vidit.

Synesii. Imitatio conciliatio est, et conjungit cum eo quod imitandum proponitur imitantem.

S. Basilii. Si videris ethnicum vite temperatæ et reliquæ morum honestatis studiosum supra te, tuum etiam studium intende, ut has assimilis fructuosæ fici, quæ per caprifici viciniam vires suas colligit, ac diffusionem colibens melius suos fructus alit et producit.

SERMO LXVI [al. XVIII].

De zelo et imitatione prava.

Levit. XVIII. Ego Dominus Deus vester. Secun- dum instituta Egypti, in qua incolæ fuistis, non vi- vetis: nec ex institutis Chananæorum vitam in- stituetis, in quorum agrum vos inducam, nec ex legibus eorum regimini, ne terra detestetur vos, sicut detestata est eos qui habitabant in ipsa.

Psal. 1. Beatus qui non adiit consilia impiorum, et in via sceleratorum non stetit, et in cathedra pestilenti non sedit.

Noli æmulari scelerate viventes, nec legis viola- C tores, quia sicut herba cito exarescent.

Salomon. Vide ne pravorum hominum decora asciscas, nec vias illorum sequaris.

215 Proverb. XXIV. Fili, noli æmulari improbos, nec cum illis esse concupiscas: mendacia enim meditatur cor eorum, et molestias labia eorum loquantur.

Ne delectare malis, nec improbos æmulare.

Proverb. IV. Fili, ne legis contemptorum vias se- quare; ubique castrametati fuerint, eo ne acce- das, declina illos et præteri; non enim somnum capere solent, nisi malefecerint: detractus est illis somnus, nec dormiunt. Isti enim cibis impietatis aluntur, et vino iniquitatis inebriantur.

Impiorum vias ne ingrediaris, nec ex legum viam quæras.

Ecclesi. Noli æmulari gloriam sceleratorum: igno- ras enim quid exitus ipsorum ferat.

Galat. IV. Semper decet æmulari honesta.

S. Basilii. Fugite imitationes condemnatorum.

Theologi. Noli quidquam æmulari eorum quibus non invidetur, sed qui odio habentur.

Noli cogitare te malis videri præstantiorem, sed tristare quod sis bonis inferior.

Κατανοώμεν ἀλλήλους, εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης καὶ καλῶν ἔργων.

Μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλά- λησαν ὑμῖν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὡς ἀναθεωροῦντες τὴν ἐκδοσιν τῆς ἀναστοχῆς, μιμεῖσθε τὴν πίστιν.

Ἀγαπήτε, μὴ μιμῶ τὸ κακὸν, ἀλλὰ τὸ ἀγαθόν. Ὁ ἀγαθοποιῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστίν, ὁ δὲ κακοποιῶν οὐκ ἐστὶν ἐκ τοῦ Θεοῦ.

Ἡ μίμησις οἰκειώσις ἐστὶ, καὶ συνάπτει πρὸς δ μιμεῖται τὸν μιμούμενον.

Ἐν βίῃς ἐθνικῶν βίου σώφρονος καὶ τῆς λοιπῆς κατὰ τὸ ἥθος εὐταξίας ἐπιμελούμενον πλέον σπου- τοῦ, τὸ σπουδαῖον ἐπιτείνειν, ἵνα γένη παραπλή- σιος τῇ καρποφόρῳ συκῇ, ἐκ τῆς τῶν ἀγρίων παρουσίας συναθροισθῇ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν μὲν βύσιν ἐπαχύσῃ, ἐπιμελέστερον δὲ τοῖς καρποῖς ἐκ- τριφύσῃ.

ΛΟΓΟΣ ΕΓ΄.

Περὶ ζήλου καὶ μιμήσεως πονηρᾶς.

Ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν· κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα τῆς Αἰγύπτου ἐν ᾗ παρεκχέσατε ἐπ' αὐτῆς, οὐ ποιή- σετε· καὶ κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα γῆς Χαναάν, εἰς ἣν ἐγὼ εἰσάγαγα ὑμᾶς ἔκει, οὐ ποιήσετε, καὶ τοῖς νο- μίμοις αὐτῶν οὐ πορεύσεσθε, ἵνα μὴ προσεχθῇ ἡ γῆ ὑμῖν, καθὼς προσέχθησιν ἐν τοῖς καθημένοις ἐν αὐτῇ.

Μακάριος ἄνθρωπος, ὁ οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεδῶν, καὶ ἐν ὁδῷ ἀμαρτωλῶν οὐκ ἐστὶ, καὶ ἐπὶ καθέδρᾳ λοιμῶν οὐκ ἐκάθισεν.

Μὴ παραζήλου ἐν πονηρευμένοις, μηδὲ ζήλου τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν, ὅτι ὡσεὶ χόρτος ταχὺ ἀπο- ξηρανθήσονται.

Μὴ κτήσῃ κακῶν ἀνδρῶν ὄνειδον, μηδὲ ζηλώσῃς τὰς ὁδοὺς αὐτῶν.

Υἱέ, μὴ ζηλώσῃς κακοὺς ἀνδρας, μηδὲ ἐπιθυμή- σῃ· εἶναι μετ' αὐτῶν. Ψευδὴ γὰρ μελετᾷ ἡ καρδία αὐτῶν, καὶ πόνους τὰ χεῖρ᾽ αὐτῶν λαλεῖ.

Μὴ χαίρῃς ἐπὶ κακοῖς, μηδὲ ζηλώσῃς ἀμαρτω- λούς.

Γιὰ, μὴ ζηλώσῃς ὁδοὺς παρανόμων, ἐν ᾧ ἂν τόπω στρατοπεδεύσῃς, μὴ ἀπείθῃς ἑαυτοῦ, ἐκκλινόν τ' ἐν πόδα σου καὶ παράλλαξον. Οὐ γὰρ μὴ ὑπνώσουσιν, ἂν μὴ κακοποιήσωσιν. Ἀζηρηταὶ ὁ ὕπνος αὐτῶν, καὶ οὐ κοιμῶνται. Οἷον γὰρ σιτοῦνται σῖτα ἀσεβείας, ὅνῃ δὲ παρανόμῳ μεθύσκονται.

Ὁδοὺς ἀσεδῶν μὴ ἐπείλθῃς, μηδὲ ζητήσῃς ὁδοὺς παρανόμων.

Μὴ ζηλώσῃς ὁδὸν ἀμαρτωλῶν. Οὐ γὰρ οἶδας τί τέλλεται ἡ καταστροφή αὐτῶν.

Καλὸν τὸ ζηλοῦσθα ἐν καλῷ πάντοτε.

Φεύγετε τὰς μιμήσεις τῶν κατεγνωσμένων.

Μὴ ζηλώσῃς τι τῶν οὐ φθονουμένων, ἀλλὰ μισου- μένων.

Μὴ φρόνις τῶν κακῶν φαίνεσθαίς κρείττων' λυποῖ δὲ τῶν ἀγαθῶν ἡττώμενος.

SERMO LXVII (1).

De charitate, pace, concordia et pacificis.

ΑΓΓΛΟΣ ΣΗ.

*Περὶ μίσους καὶ ἐχθρας καὶ τῶν μάχας συν-
πτότων.*

Ἀπίστευεν Ἰερθὰς ἀγγέλους πρὸς βασιλεῖα υἱῶν Ἀμμών, λέγων, Τί ἐμοὶ καὶ σοί, ὅτι ἤκεις ἐπ' ἐμὲ, πολεμῆσαι με ἐν τῇ γῇ μου; ἐγὼ οὐχ ἤμαρ-τόν σοι, καὶ σὺ ποιεῖς μετ' ἐμοῦ πονηρίαν τοῦ πολε-μῆσαι ἐν ἐμοί. Κρίναι Κύριος ὁ κρίνων, ἀνὰ μέσον υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ ἀνὰ μέσον υἱῶν Ἀμμών. Καὶ οὐκ εἰσῆκουσε βασιλεὺς υἱῶν Ἀμμών τῶν λόγων Ἰερθὰς, ὃν ἀπίστευε πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐγεννήθη ἐπὶ Ἰερθὰς Πνεῦμα Κυρίου, καὶ διέβη πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἀμμών, τοῦ πολεμῆσαι αὐτούς. Καὶ παρέδωκεν αὐ-τοὺς Κύριος ἐν χειρὶ αὐτοῦ, καὶ ἐπάταξεν εἰς αὐ-τοὺς εἴκοσι πόλεις, καὶ ἐνετράπησαν οἱ υἱοὶ Ἀμμών ἀπὸ προσώπου υἱῶν Ἰσραὴλ.

Παῦσαι ἀπὸ ὀργῆς, καὶ ἐγκατέλιπε θυμὸν· μὴ παραζήλου ὥστε πονηρεύεσθαι· ὅτι οἱ πονηρεύμε-νοι ἐξολοθρευθήσονται.

Διασκόρπισον ἔθνη τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα.

Μῖσος ἐγείρει νεῖκος.

Οὐδὲν εἰσέλθῃ ὕβρις, ἐκεῖ καὶ ἀτιμία.

Ἀνὴρ θυμώδης παρασκευάζει μάχας.

Ἀντιλογίαις ἐγείρει πᾶς κακός· ὁ δὲ Κύριος ἀγγε-λὸν ἀνελεῖμονα ἐκπέμπει αὐτῷ.

Φιλαμαρτήμων γαίρει μάχαις.

Λόγος λυπηρὸς ἐγείρει ὀργάς.

Μὴ ἐπίχαιρε καὶ πρόστιπτε εἰς μάχην ταχέως, ἵνα μὴ μεταμεληθῇς ἐπ' ἐσχάτων σου.

Σιδηρὸς σιδηρον ὀξύνει· ἀνὴρ δὲ παροξύνει πρός-
ῶπων ἐτέρου.

Μὴ φιλεχθρήσεις πρὸς ἄνθρωπον μάτην, ἵνα μὴ
τι εἰς σὲ ἐργάσῃται κακόν.

Σύντριμμα καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν, καὶ οὐκ ἔστι κρίσις ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν. Αἱ γὰρ τρίβοι αὐτῶν διεστριμ-μέναί εἰς ὀδοὺς, καὶ οὐκ οἴδασιν εἰρήνην.

Πῶς ὁ οἶκος Ἰσραὴλ φιλόνηκοι καὶ σκληροκάρ-διοι.

Ἀνὴρ ἀμικρῶς παροξύνει φίλους, καὶ ἀνὰ μέ-
σον εἰρηνευόντων βάλλει διαβολήν.

Ἐρὶς κατασπευδομένη ἐκκαίει πῦρ, καὶ μάχῃ
κατασπευδομένη ἐκχέει αἷμα.

Πῶσα βασιλεία, μερισθεῖσα καθ' ἑαυτήν, ἐρημου-
ταί· καὶ πῶσα πόλις καὶ οἰκία, μερισθεῖσα καθ' ἑαυ-
τήν, οὐ καθίσταται.

Διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν ψυχάζεται ἡ
ἀγάπη τῶν πολλῶν.

Εἰ τις δοκεῖ φιλόνηκος εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην συνή-
θειαν οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ.

Ὁ ταρασσὼν ὑμᾶς αὐτὸς βαστάσει τὸ κρίμα,
ὅστις ἂν ᾖ.

(1) Sermo iste nihil fere continet quod non le-
gatur in sermone 26 partis primæ, ejusdem est ar-
gumenti, De charitate scilicet seu dilectione, pace,

PATROL. GR CXXXVI.

A 216-218 SERMO LXVIII [al. LXXVII].

De odio et inimicitia, et pugnas serentibus.

Judic. ii. Jephtha nuntios misit ad regem Am-
monitarum, cum hujusmodi mandatis: Quid tibi
mecum rei est, quod venis in fines agri nostri
bellatum? nihil in te peccavi, et tu mecum mali-
tiose agis, qui mihi bellum infers. Judicet Domi-
nus de causa Israelitarum et Ammonitarum. Rex
autem Ammonitarum non acquievit orationi
Jephthæ, qua per nuntios apud illum usus erat: et
corripuit Jephtham Spiritus Domini, et progressus
est ad bellum inferendum filiis Ammonis, tradidit-
que eos Dominus in manus ei, vastavitque viginti
urbes: et Ammonitæ timuerunt Israelitas.

B

David. Seda iracundiam, et iram omitt; noli ita
æmulari ut improbe agas: quia improbi funditus
peribunt.

Disperge gentes quæ bella volunt.

Odium excitat contentionem.

Quocumque ingressa fuerit contumelia, eo etiam
ignominia.

Vir iracundus præparat pugnas.

Contradictiones excitat omnis malus: Dominus
autem illi mittet angelum immisericordem.

Peccandi cupidus pugnis gaudet.

Molesta oratio excitat iras.

Ne insultes aut irruas in prælium cito, ne ad
extremum te ejus pœniteat.

C

Ut ferrum acuit ferrum, sic homo hominem ir-
ritat.

Noli sine causa inimicitias cum quoquam susci-
pere, ne quid in te mali excogitet.

Isa. lix. Contritio et miseria in viis eorum,
nec viam pacis norunt, nec est in viis eorum ju-
dicium; viæ enim quas ingrediuntur, praviæ sunt,
nec pacem noverunt.

Ezech. Tota familia Israelitica ex contentiosis
219 et perversis constat.

Improbis exacerbat amicos, et inter concorditer
videntes injicit calumnias.

Ecclesi. xxviii. Contentio festinata emittit ignem,
et pugna accelerata effundit sanguinem.

D

Matth. xii. Omne regnum secum dissidens de-
solatur, itemque civitas omnis ac familia divisa
adversus seipsam, non stabit.

Quia multiplicabitur iniquitas, frigesceat charitas
multorum.

I Cor. xi. Si quis videtur contentiosus esse, nos
talem consuetudinem non habemus, nec ecclesiæ
Dei.

Qui conturbat vos, damnationem portabit, qui-
cunque sit.

concordia et pacificis. Igitur ex duobus unum feci-
mus.

Cum enim in vobis contentio et æmulatione sint, nonne carnales estis, et hominum ritu ambulatis?

Jac. iii. Ubi æmulatione et contentio, ibi inconstantia et omnis improbitas.

Servum Domini non deceat pugnare, sed erga omnes mitem esse.

I Joan. iv. Si quis dicat se Deum diligere, et fratrem suum oderit, mendax est.

Defecit dilectio mandatorum radix.

S. Basilii. In certaminibus improbitatis miserior est qui vicerit, propterea quod peccatis onustior discedit.

Solent contentiosi minus consilio valere, et sepe suis rebus male consulere, ut dolore afficiant suos adversarios.

Theologi. Præstat honeste vinci, quam periculose et injuste vincere.

A partibus adversariorum propemodum stant qui ingenio sunt bellicosos, gloriam suam ex publico venantes, et suo se dedecore ornantes. Nam et diabolus. *Apparet quidam deesse.*

Apertum hostem cavere facile est.

Inimicitia sine fac nosceas, non autem benevolentia.

S. Chrysost. Quid inter nos temere digladiamur? quid bellamus alii cum aliis, quibus præceptum est, ut qui nos oderint, amemus?

Si inter Paulum et Barnabam angustus et pusillus animus fuit, quid mirum si etiam inter nos?

Non ubique debemus velle vincere: interdum enim victoria detrimentum affert, vinci autem utilitatem præbet.

Democrit. Seipsum vincere omnium victiarum prima et præstantissima est; at vinci a seipso et turpissimum et pessimum.

Isocratis. Prava ingenia eadem solent esse et contentiosa, ut non prius finem faciant pugne et contentionis, quam letalem acceperint plagam, et supplicio memorabili afficiantur.

220 *Euripidis.* Unum consilium bonum multas vincit manus;

Turbæ vero conjuncta ruditas plus affert mali.

SERMO LXIX [at. LIV].

De oblocutoribus, et contumelia.

Deut. Auditionem inanem ne admittas.

Psal. xiv. Qui detrahebat clam proximo suo, eum persequabar.

S. Basilii. Qui fratri adversatur, aut audit detrahentem, et sustinet, ambo digri sunt qui extirpantur.

Theologi. Nihil tam jucundum est hominibus quam de alienis robis loqui, et maxime si favore alicujus aut odio ducantur, a quibus solet plurimum veritas occultari et suppressi.

Cum irasceris convicium facienti, probra confirmas. Quid est enim ira insipientius? Sin vero iræ parcas et lentus fueris, pudore afflicti injuriam facientem, reipsa temperantiam declarans.

A Όπου γὰρ ἐν ὁμῇ ἔρις καὶ ζῆλος καὶ διχοστασίαι, οὐ σαρκικοὶ ἐστέ, καὶ κατὰ ἀνθρώπον περιπατεῖτε;

Όπου ζῆλος καὶ ἐριθεία, ἐκεῖ ἀναταραξία καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα.

Δούλον Κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας.

Ἐάν τις εἴπῃ ὅτι Ἀγαπῶ τὸν Θεόν, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῇ, ψεύστης ἐστίν.

Ἐπιλέλοιπεν ἡ ἀγάπη, ἡ βίβλα τῶν ἐντολῶν.

Ἐν ἀμιλλαῖς πονηρίας ἀθλιώτερος ὁ νικῆσας, διότι ἀπέρχεται τὸ πλεόν ἔχων τῆς ἀμαρτίας.

B Παύκασι πῶς οἱ φιλονεικούντες ἀδουλότεροι γίνεσθαι, καὶ πολλὰ τῶν ἰδίων κακῶς διατίθεσθαι ὕπὲρ τοῦ λυπῆσαι τοὺς ἐναντιουμένους.

Κρεῖττον ἡττᾶσθαι καλῶς ἢ νικᾶν ἐπισηφαλῶς καὶ ἀδίσκως.

Τῆς ἀντικειμένης μερίδος ἔγγυς οἱ πολεμικοὶ τὸν τρῶπον, καὶ τὸ εὐδόκιμον τῷ κοινῷ κακῷ θηρώμενοι, καὶ τῇ ἑαυτῶν αἰσχύνῃ ἐγκαλλωπιζόμενοι· ἐπεὶ καὶ ὁ διάβολος. Ἔοικε τι λείπειν ἐνταῦθα.

Τὸ προβήλως ἐχθρὸν καὶ εὐφύλακτον.

Ἐχθρας ὄρους γίνωσκε, εὐνοίας δὲ μή.

Τί μαχόμεθα πρὸς ἀλλήλους εἰκῇ; τί πολεμοῦμεν ἀλλήλους, προστεταγμένοι καὶ τοὺς μισούντας φιλεῖν;

Εἰ μεταξὺ Παύλου καὶ Βαρνάβα μικροφυλία, τί θαυμαστὸν εἰ καὶ μεταξὺ ὁμῶν;

Μὴ δὴ πανταχοῦ ζητῶμεν νικᾶν. Ἔστι γὰρ ὅπου νίκη μὲν φέρει βλάβην, ἥτα δὲ ὠφέλειαν.

Τὸ νικᾶν αὐτὸν ἑαυτὸν πασῶν νικῶν πρώτη καὶ ἀρίστη· τὸ δὲ ἡττᾶσθαι αὐτὸν ὕψ' ἑαυτοῦ αἰσχιστόν τε καὶ κακίστον.

Παύκασι αἱ πονηραὶ φύσεις καὶ φιλονεικοὶ μὴ πρότερον λήγειν τῆς διαμάχης καὶ ἐριδος, πρὶν ἢ καιρίαν δέξασθαι τὴν πληγὴν, καὶ ἀνεπιλήστου τιμωρίας πείραν λαβεῖν.

Σοφὸν γὰρ ἐν βούλευμα τὰς πολλὰς χεῖρας;

Νικᾷ· σὺν ἐχλῷ δ' ἀμαθία πλεόν κακόν.

ΛΟΓΟΣ ΕΘ'.

D Περὶ καταλαλούντων, καὶ περὶ ὑβρεως.

Ἀκοὴν μεταίαν μὴ παραδίξῃ.

Τὸν καταλαλόντα λάβρα τοῦ πλησίον αὐτοῦ, τοῦτον ἐξεδίωκον.

Ὁ καταλαλὼν ἀδελφεοῦ, ἢ ἀκούων καταλαλούντος καὶ ἀνεγόμενος, ἀφορισμοῦ ἄξιος καὶ οἱ ἀμφοτέρω.

Οὐδὲν οὕτω· ἡδὺ τοῖς ἀνθρώποις, ὡς τὸ λαλεῖν τὰ ἀλλότρια, καὶ μάλιστα ἐὰν τύχωσιν ὅπ' εὐνοίας τινος ἢ μίσου; ἐλκόμενοι, ὅψ' ὧν φιλεῖ κλέπτεσθαι ὡς τὰ πολλὰ ἡ ἀλήθεια.

Ἐπὶ ὀργισθῇ κατὰ τοῦ λοιδοροῦσαντος, ἐδιδόκασας τὰ ὕδατα. Τί γὰρ ὀργῆς ἀγροῦστερον; Ἐὰν δὲ μείνης ἀόργητος, ἥσυχνα· τὸν ὑβρίσαντα, ἔργῳ τὴν σιωπρυσίην ἐπιδείξμενος.

Ὁ διαβάλλων τὴν πλησίον αὐτοῦ ἀδελφικὰ κρεατὰ ἔφαγεν, ὑπόληψιν τρώσας, καὶ μυρία ἕτερα ἔργασάμενος διὰ τοῦ λόγου κακὰ.

Ὡς περ τὸ καλῶς λέγειν καὶ ἠγκωμιάζειν ἀρχὴ φιλίας ἐστίν, οὕτω τὸ κακῶς λέγειν καὶ διαβάλλειν ἔχθρας καὶ ἀπεχθείας καὶ μυρίων κακῶν ἀρχὴ καὶ ὑπόθεσις γένονεν.

Ἄν μὲν οὐκ εἰδῶς σε ὁ ἔχθρὸς ἀμάρτημα, ὃ σεαυτῷ σύνοιδας, σὺ δὲ ἀκούσας, ἔκτεινον μὲν μὴ ὑβρίσης, στεναγμοῦ δὲ πικρὸν, καὶ τὸν Θεὸν παρακαλεῖς, εὐθὺς ἀπέθου τὴν ἀμαρτίαν ἅπασαν.

Μηδέποτε αἰδέσθῃς τὸν πρὸς σὲ καταλαλοῦντα, μᾶλλον δὲ λέγε, Παῦσαι, ἀδελφε, ἐγὼ καθ' ἡμέραν χαλεπώτερα πταίω. Καὶ πῶς ἐκείνον κατακρῖναι δύναμαι; Δύο γὰρ καρδαναί, ἐν μὲν ἐμπλάστῳ καὶ σεαυτὸν καὶ τὸν πλησίον ἰασάμενος.

Πλάτωνα τινος λέγοντος, ὅτι Τινὲς λοιδοροῦσιν σε, ἔφη· Ἄλλ' ἐγὼ οὕτως δίδω, ὥστε ἀπιστεῖσθαι αὐτοῦς.

Ὅταν λοιδορηθῇς, σκέπαι μὴ τί σοι πέπρακται τῆς λοιδορίας ἀξίον· εἰ δὲ οὐ πέπρακται, καπνὸν εἶναι τὴν λοιδορίαν νόμιζε.

Χαβρίας ὑπὸ πονηροῦ πολλὰ λοιδορηθεὶς, ἔφη· Κάλιστα ἐποίησας, μηδὲν τῶν προσόντων καταλιπών.

Ἡ μὲν μάχαιρα τίμει, ἥ δὲ διαβολὴ γαρίζει φίλους.

Ὅτε ἀρρώστου πληγὴν, οὔτε ἀνόητου ἀπειλὴν δεῖ εὐλαβεῖσθαι.

Φίλιππον τὸν Ἀλεξάνδρου πατέρα ἐλοιδορεῖ τις τῶν κακογλώττων ἀνθρώπων· καὶ παρήνουν οἱ φίλοι διώκειν τὸν λοιδορόν. Ὁ δὲ ἔφη· Οὐκ ἔστι καλὸν τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα μὴ ἐν πλείοσι περιεχόμενος κακῶς λέγῃ ἡμᾶς.

Ὁ αὐτὸς εἶπεν, ὅτι Χάριν ἔχω τοῖς λοιδοροῦσί με, ὅτι βελτίονα ποιοῦσιν. Ἐγὼ γὰρ σπουδάζων ψευδεῖς αὐτοῦς ἀπαλέγχειν, εἰ τι παῦλον ποιῶ, μεταβάλλομαι.

Εὐλαβοῦ τὰς διαβολὰς, καὶ ψευδεῖς ὥσπερ. Οἱ γὰρ πολλοὶ τὴν μὲν ἀλήθειαν ἀγνοοῦσι, πρὸς δὲ τὴν δόξαν ἀποβλέπουσι.

Τινὶ σοφῷ ἔφη τις, ὅτι Ὁ δεινὰ κακῶς σε ἐλοιδορεῖ ἐπὶ ἐμοῦ. Ὁ δὲ ἔφη· Εἰ μὴ σὺ ἥδυνος ἦκουες, οὐκ ἂν ἐκείνους με ἐλοιδορεῖ.

Λοιδορούμενός τις ὑπὸ τινος φαλακροῦ εἶπεν· Ἐὰν μὲν οὐχ ὑβρίσω, τὰς δὲ τρίχας σου ἐπαίνεσω, ὅτι κακὸν ἐξέφυγον κρανίον.

Λοιδορούμενός τις ὑπὸ τινος ἀνεχώρει· τοῦ δὲ ἐπιδιώκοντος· καὶ λέγοντος, Φεύγεις; Ναί, ἔφη· τοῦ μὲν γὰρ κακῶς λέγειν σὺ τὴν ἐξουσίαν ἔχεις, τοῦ δὲ ἀκούειν· ἐγώ.

Πολύταχός τις οὐκ εἰδόμενος ὑπὸ τινος, ἐπὶ τῷ γονέῳ ἀγεννῶν εἶπεν· Ἐμοὶ μὲν οὐκ εἶδος οἱ γονεῖς, σὺ δὲ τοῖς γονεῦσιν.

S. Chrysost. Qui fratrem suum criminatur, fraternas carnes edit, existimatione ejus læsa, et mille aliis malis lingua patrat.

Ut benedicere et laudare initium amicitie est, sic maledicere et criminari inimicitie et odii et sexcentorum malorum principium et occasio est.

Si tibi ut probum objicit inimicus peccatum, cujus tu tibi conscius es, nec tu audiens illum contumeliose excipis, sed acerbe gemis, Deumque precaris, statim omne peccatum a te removisti.

Clement. Fac nunquam reverearis eum qui apud te alterum proscindit, sed potius illum sic moneas, dicens : Desine, frater. Ego quotidie gravius labor et pecco : et qui possum illum condemnare ?
B Duos enim lucraberis, uno emplastro et teipsum et proximum sanans.

Plato. Plato cum quidam ei narraret esse nonnullos qui ipsum maledictis insectarentur : At ego, inquit, sic vivam, ut illis non habeatur fides.

Cum reprehenderis conviciase, vide nunc quid a te convicio dignum designatum sit ; si nihil tale actum est, summum esse convicium illud existimato.

Chabrias. Chabrias ab improbo quodam multis conviciis affectus : Bene, inquit, fecisti, quod nihil eorum quæ insunt prætermisisti.

Gladius secat, calumnia autem disjungit amicos.

Neque infirmi ictus, neque stulti minas metuere debemus.

Philippus. Philippum Alexandri patrem convicio afficiebat quidam effreni lingua præditus ; cumque amici hortarentur ut conviciatorem persequeretur :
221 Non est hoc, inquit ille, faciendum, ne amplius affectus et implicatus plura in nos faciat maledicta.

Idem dicebat se suis conviciatoribus gratiam habere, quod se meliorem redderent. Ego enim, inquit, studens illos mendacii convincere, si quid improbe fecerim, multo consilium, et penitentia emendo factum.

Democrit. Vitato calumnias etiam falsas : multi enim veritatem ignorantes existimationis et opinionis rationem tantum habent.

D Cum sapienti cuidam aliquis diceret, se præsentem ipsi a certo quodam convicium factum, tum ille : Nisi tu, inquit, libenter audivisses, nunquam ille mihi conviciatus esset.

Cum quidam afficeretur convicio a calvo aliquo : Tibi, inquit, contumeliam non dicam, sed capillos tuos laudabo, quod malum caput refugerint.

Convicio lacessitus quidam ab altero discedebat : cum autem conviciator persequeretur, sic diceret : Fugis ? Etiam, inquit ; nam tu quidem maledicendi potestatem habes, ego autem audiendi.

Cum cuidam multis modis aliquis ut probum objiceret, quod e parentibus prognatus esset ignobilibus : Mihi, inquit, dedecori sunt parentes, tu vero parentibus.

Diogenes. Diogenes convicianti sibi, At nec mihi, inquit, credit quisquam te laudanti, nec tibi me vituperanti.

Cum sapienti quidam diceret, eum a quopiam convicio impetitum : Non præsentem, inquit, etiam verberet me.

SERMO LXX [al. XCV].

De loquacitate et temeritate in dicendo.

Matth. xii. Illud autem vobis confirmo fore ut de omni verbo otioso quod locuti fuerint homines, in die iudicii rationem reddant ; nam ex verbis tuis justificaberis, et ex verbis tuis condemnaberis.

Jac. i. Sit omnis homo velox ad audiendum, et tardus ad loquendum.

Nullus sermo spurcus de ore vestro exeat, sed is qui aptus est ad ædificationem fidei.

Eccli. viii. Cum linguaci noli pugnare, nec in ignem ejus ligna congerere.

Ne festina pronuntiare verbum in conspectu Dei, quia Deus in cælo sursum, et tu in terra deorsum.

S. Basilii. Lingua ne sis in omnibus confidenti, ne quid tibi intempestivum accidat, quemadmodum oculus totum volens intueri solem, id etiam quod habet lumen perdit.

Theologi. Periculosa est lingua, quæ non ratione regitur.

222 *Chrysost.* Multi sæpe etiam temperantes, per obscena verba ad vitiosas actiones descendunt : anima enim nostra nec bona est natura, nec mala, sed ex instituto hoc et illud efficitur.

Nullus sit sermo otiosus : ab otioso enim in absurdos delabimur. Non est hoc tempus ridendi, sed lugendi, afflictionum et lamentationum. Tu vero scurræ agis. Quis athleta in stadium ingressus, omisso certamine cum adversario, urbana jactat dicta ? Astat diabolus, circumit rugiens ad rapiendum, omnia movet, omnia volvit in caput tuum, et machinatur, ut edomè te excludat, frendit dentibus, fremit, ignem sufflat contra salutem tuam : et tu sedes, urbanis dictis te oblectans, et stulta loquens, ac ea quæ non decet ore proferens.

Nili. Si ventrem contines, contine et linguam : ut ne sis alterius servus, alterius autem stulte liber.

Evagrii. Loquere quæ decet, et quando decet et de rebus honestis, et non audies inhonesta, quæque minime decet.

Amygdalas, quia omnium stirpium primæ florent, pruinâ corrumpere solet : sic homines fere linguæ temeritas et præceps loquacitas.

Isocratis. Quidquid dicturus es, id prius in animo considerato : multorum enim lingua mentem præcurrit.

Isocrates orator, cum Caræon loquax ejus vellet frequentare scholam, duplicem petebat mercedem,

Διογένους πρὸς τὸν λοιδορούμενον αὐτῷ, Ἄλλ' ὅτε ἐμοί, ἔφη, πιστεύει τις εὐφημοῦντί σε, οὕτε σοὶ ἐμὲ βλασφημοῦντι.

Ἐφη σοφῷ τις, Ὁ θεῖνά σε ἐλοιδορεῖ : ὁ δὲ ἔφη, Μὴ παρόντα καὶ τοιπύτω με.

ΛΟΓΟΣ Ο'.

Ἐτι περὶ γλώσσης καὶ

Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργὸν ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσι περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. Ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν λόγων σου κατακριθήσῃ.

Ἔστω πᾶς ἄνθρωπος ταχύς εἰς τὸ ἀκοῦσαι, καὶ βραδύς εἰς τὸ λαλῆσαι.

Πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκ βεπορευέσθω, ἀλλ' εἰ τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν πιστεύσῃ.

Γλωσσῶδεϊ ἄνθρωπῳ μὴ διαμάχου, μηδὲ ἐπιστοίβας : καὶ τὸ πῦρ αὐτοῦ ξύλα.

Μὴ σπείσης ἐξενεγκεῖν ῥῆμα πρὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐν τῷ ὄρατι ἀνα, καὶ σὺ ἐπὶ τῆς γῆς κάτω.

Μὴ πάντα θάρρει τῇ γλώσσῃ, ἵνα μὴ πάθῃς ὀκλίμως, καθάπερ ὀφθαλμὸς ὅλον τὸν ἥλιον ὅλιον ἀποδέξαι, ἀπολλύει καὶ ὁ ἔχει φῶς.

Ὅλιθος ἄνθρωπος γλώσσα μὴ λόγῳ κυβερνῶμένη.

Πολλοὶ πολλάκις καὶ σωφρονούντες ἀπὸ ῥημάτων αἰσχροῦν ἦλθον ἐπὶ πρίξει· πονηράς. Οὐ γὰρ ἔστιν ἡ ψυχὴ ἡμῶν οὔτε ἀγαθὴ φύσει, οὔτε κακὴ, ἀλλὰ προαιρέσει τοῦτο κάκεινο γίνεσθαι.

Μηδεὶς ἔστω λόγος ἀργός : ἀπὸ γὰρ τοῦ ἀργοῦ καὶ εἰς ἀτόπους καταπίπτομεν. Οὐ διαχύσεως ὁ παρὼν καιρὸς, ἀλλὰ πένθους, θλίψεων καὶ ὀδυρμῶν. Σὺ δὲ εὐτραπείῃ. Τίς ἀθλητὴς εἰς τὸ στάδιον εἰσελθὼν, καὶ τὴν ἀγωνίαν ἀφελὲς τὴν πρὸς τὸν ἀντικῶν, ἀστεία φθάγγεται ; Ἐφίστηκεν ὁ διάβολος, περιέρχεται ὠρυόμενος ἀρπάσαι, πάντα κινεῖ καὶ πάντα στρέφει κατὰ τῆς σῆς κεφαλῆς, καὶ μηχανᾶται τῆς καλεῖς : σε ἐκβαλεῖν. Τρίζει τοὺς ὀδόντας, βρυχᾶται, πῦρ πνεῖ κατὰ τῆς σωτηρίας τῆς σῆς : καὶ σὺ κάθησαι ἀστεία λέγων, καὶ μυρολογῶν, καὶ τὰ μὴ ἀνήκοντα φεγγόμενος.

Εἰ κρατεῖς γαστέρας, κράτει καὶ γλώσσης, ἵνα μὴ τῆς μὲν ὑπάρχεις δοῦλος, τῆς δὲ τυγχάνῃς ἀνόητος ἐλευθερός.

Λάλει ἃ δεῖ, καὶ ὅτε δεῖ, καὶ ὑπὲρ ὧν δεῖ, καὶ οὐκ ἀκούσεις ἃ μὴ δεῖ.

Τὰς μὲν ἀμυγδάλας, διὰ τὸ πρὸ πάντων φυτῶν τὸ ἄνθος ἐκφέρειν, ἢ πάχνη, τοῦ δὲ ἀνθρώπου ἢ προπίτεια τῆς γλώσσης ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον διαφθείρειν πέφυκαν.

Πᾶν ὃ τι ἀν μείλλης ἐρεῖν, πρότερον ἐπισκόπει τῇ γνώμῃ. Πολλὰς γὰρ ἡ γλώσσα προτερῆται τῆς διανοίας.

Ἰσοκράτης ὁ ῥήτωρ, Καραίωνος βυτῶν λάλου, καὶ σχολάζειν παρ' αὐτῷ βουλομένου, διττοὺς ἤτησε μι-

σθούς· τοῦ δὲ τὴν αἰτίαν πυθομένου, Ἐνα μὲν (ἐφη) ἅνα λαλεῖν μάθης, τὸν δὲ ἕτερον, ἅνα σιγᾶν.

Ὁ μὴ θέλεις ἀκούειν, μὴδὲ εἰπῆς· ὁ μὴ θέλεις λέγειν, μὴδὲ ἀκούει. Ὡτων καὶ γλώσσης μέγας ὁ κίνδυνος.

Κρεῖττον ἐστὶ τῷ ποδὶ ὀλισθαίνειν ἢ τῇ γλώσσῃ. Πλεονεξία τὸ πάντα λέγειν, μὴδὲ ἀκούειν ἐθέλειν.

Πολυλογία πολλὰ σφάλματα ἔχει, τὸ δὲ σιγᾶν ἀσφαλές.

Ἄ λόγοις ἀμάρτωμεν, ἔργοις τὴν τιμωρίαν ὑφέρομεν.

ΛΟΓΟΣ ΟΔ'.

Περὶ ἀντιλογίας, καὶ θρασυῦτος, καὶ ἐριδος.

Σὺ τίς εἶ, ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ θεῷ· μὴ ἔρει τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, τί με ἐποίησας οὕτως· ἢ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ πηλοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι, ὁ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦος, ὁ δὲ εἰς ἀτιμίαν;

Σιδηρὸς σίδηρον ὀξύνει· ἀνὴρ δὲ παροξύνει πρόσωπον ἑτέρου.

Πρὸ πυρὸς ἀτμὶς καμίνου καὶ καπνός· οὕτω πρὸ αἱμάτων λοιδορίαί.

Ἐρίς κατασπυρδισμένη ἐκκαίει· πῦρ, καὶ μάχη κατασπυρδισαὶ ἐκκαίει αἷμα.

Ἀντιλογίαν πράττει πᾶς σιγηρὸς.

Ἀντιλογία ἐγείρει πᾶς κακός· ὁ δὲ Κύριος ἀγγέλον ἀνελεῖμονα ἐκπέμπει αὐτῷ.

Ἀνθρώπος συνεθιζόμενος λόγοις ὀνειδισμοῦ, ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ οὐ μὴ παιδευσθῇ.

Ὅπου ἔχθραι, εἰρεῖς, θυμοὶ, φιλονεικίαι, θυροῦσος αἰσγήτους ταῖς ψυχαῖς ἐμποιοῦσαι, ἐκεῖ τὸ πνεῦμα τῆς πραότητος οὐκ ἀναπαύεται.

Ἡ ἀντιλογία τὸ αὐτοκρατορικὸν καὶ ἀνυπότακτον δείκνυσσι, κἂν ἐν σχήματι γίνηται ταπεινώσεως.

Φιλεῖ γὰρ τὰ γενναῖα φρονήματα πρὸς τὸ βίαιον κρατοῦν αὐθαδεῖσθαι, καὶ καθάπερ φλέξ ὕπ' ἀνέμου ριπιζομένη, τοσοῦτον μᾶλλον ἀνάπτεισθαι, ὅσῳ περ ἂν σφοδρότερον καταπνέγεται.

Εἰ τέλος παιδείας τὸ ἐαυτὸν αἰσχύνεσθαι, ἐσχάτης ἀπαιδευσίας τὸ μὴδὲ τοὺς ἄλλους αἰσχύνεσθαι.

Ἀναισχυντία μὲν ἴδιον φαύλου, αἰδώς δὲ σπουδαίου· τὸ δὲ μῆτε αἰσχύνεσθαι, μῆτε ἀναισχυντεῖν, τοῦ ἀκαταλήπτως ἔχοντος καὶ ἀσυγκαταθέτως.

Ἀριστοτέλης βλασφημούμενος ἀπ' ἀνθρώπου ἀσελγούς, ἐφη· Σὺ μὲν ἀκούεις τὰ κακὰ ῥάδια, καὶ λέγεις εὐχερῶς· ἐμοὶ δὲ καὶ λέγειν ἀγῆρας, καὶ ἀκούειν ἀγῆρας.

Τὸ μὴ αἰσχύνεσθαι κακὸν ὄντα κακίας ὑπερβολή.

Γλώσση θρασύει μὴ χρῆσθαι· πολλάκις γὰρ τὸ θράσος καὶ αὐτὴν διώλεσε τὴν κεφαλὴν.

Θράσει μὲν οὐδεὶς οὐδέπω, πόνῳ δὲ καὶ γενναίᾳ τῇ καὶ ἐπικειρῇ ἀρετῇ ἐπικτήσατο.

A cumque ille causam percunctaretur: Unam, inquit, ut loqui discas, alteram autem ut tacere.

Clitarchi. Quae nolis audire, ea ne dicito: quae nolis dicere, ea ne audito quidem. Aurium enim et linguae magnum est periculum.

Præstat pede quam lingua labi.

Socratis. Arrogantia est omnia dicere, nihil aures audire velle.

Theophylacti. Multiloquium multum damni adest, sed tacere tutum est.

Simocata. Quae verbis peccarimus, eorum supplicium factis seremus.

SERMO LXXI [al. LXXIX].

B De contradictione, et audacia, et contentione.

Rom. ix. Tu quis es, qui ex adverso respondes Deo? Num dicet figmentum fictori suo: Cur me sic fecisti? annon habet potestatem figulus luti, ex eadem massa faciendi aliud vas honorificum, aliud dedecoratum?

Prov. xvii. Ferrum acuit ferrum, homo hominem exasperat.

Ut ante ignem vapor camini et fumus præit, sic ante vulnera sanguinem convicia.

Ecclesi. xxviii. Contentio accelerata ignem accendit, 223 et pugna festinans sanguinem effundit.

Dissensionem sedat omnis taciturnus.

Dissensiones excitat omnis malus: Dominus autem illi angelum immisericordem mittit.

C Assuefactus verbis probrosis in omnibus diebus suis non castigabitur.

S. Basilii. Ubi odia, lites, ira, contentiones, magnos tumultus in animis excitant, ibi Spiritus mansuetudinis non requiescit.

Ipsa contradictio imperatorum quiddam et voluntatem nulli se subijciendi indicat, etiamsi in humili fuerit habitu.

Theologi. Solent enim magno spiritu præditi violentis contumaciter prefractoque resistere, et quemadmodum flamma a vento excitata, tanto magis accendi, quanto vehementius sufflatur.

S. Chrys. Si finis doctrinae est seipsum revereri, extremæ est imperitiæ, ne alios quidem revereri.

D Philonis. Impudentia est propria sceleratorum, pudor autem bonorum. Neutro autem horum affectuum moveri, eorum est qui nihil affirmant aut assentiuntur.

Aristotelis. Aristoteles cum ab impudente quodam conviciis lacesseretur: Tu, inquit, et convicia facile audis et libenter dicis: mihi vero et dicere non consuetum, et audire injucundum.

Si quis malus cum sit non erubescit, insigniter improbus est.

Socratis. Lingua petulanti non utendum. Sæpe enim audacia ipsum perdidit caput.

Euripidis. Audacia quidem nemo adhuc virtutem comparavit, sed industria, generositate et clementia.

Theophrastus. Theophrastus adolescentulum eru-
bescentem conspicatus : Macte, inquit, hunc enim
virtus habet colorem.

SERMO LXXII [al. LXXVII].

*De temerario et impudente, et iracundo, et efferve-
scente ira, et extrema bilis homine.*

Gen. XLIX. Simeon et Levi fratres injustitiam
perfecerunt propositi sui. In consilium eorum ne
veniat anima mea, quia in ira sua interfecerunt
homines, et in cupiditate sua enervaverunt tauros.
Detestanda ipsorum ira est ob contumaciam, et in-
dignatio eorum, quia inducunt.

Job. Scelerati, commoti ira, imbecillos everterunt.
Impius est qui non reveretur conspectum hono-
rati viri, nec novit ei honorem habere.

David. Fac finem iracundiae, iramque omittito.
Ira eorum est qualis serpentis.

Qui iracundus est, agit nullo consilio 224 adhi-
bito.

Iracundus indecore se gerit.

Gravis est lapis et portatu difficilis arena : sed
insipientis ira gravior utroque.

Animosus excitat rixam, iracundus autem effo-
dit peccatum.

Ubi non est discors, ibi quiescit pugna.

Insipientis labia in calamitatem docunt, os autem
ejus audax mortem accersit.

Os insipientis conterit ipsum, et labia illaqueant
animam.

Boreas excitat nubes, facies impudens linguam C
irritat (1).

Ore impudenti qui est, odio habebitur.

Propter injuriam superbiens temerario est corde.

Ne festina spiritu perturbari, quia ira in sinu insi-
pientium manet et conquiescit.

Ipsa. Nervus ferreus collum tuum, et facies tua
aeneae.

Jerem. Aspectus meretricis fuit tibi ; erga omnes
te impudenter gessisti.

Eccli. viii. Cum iracundo ne pugnes, nec iter fa-
cito cum illo in solitudine, quia nihili aestimat san-
guinem, et ubi nullus succurrere poterit, ibi te pro-
sternet.

Non potest animus iniquus justificari : nam com-
motio irae ejus ruina ipsius est.

Æmulatio et ira dies vitae minuunt.

Omnipotens Domine, Deus salutis mex, ne tradas
me voluntati hominis impudentis.

Temerarius ne sis, ut ne suferaris.

Matth. v. Quicumque fratri suo irascitur temere,
obnoxius erit iudicio.

Ephes. iv. Sol ne occidat super iracundia vestra,
nec date locum calumniatori.

Omnis amaritudo et exardescencia, et ira, et cla-
mor, et blasphemia tollantur.

S. Basilii. Postquam, semel deturbata ratione, irae
perturbatio animi dominatum occupavit, hominem

(1) *Juxta Hebraeos* vertitur : Ventus aquilonaris pellit pluvias, at vultus severus linguam absconsio-
nis, id est, quae clam defert.

θεόφραστος ἰδὼν μαιράκιον ἐρυθρίασαν, ἔφη·
θάρρει· τοιοῦτον γὰρ ἡ ἀρετὴ ἔχει τὸ χρῶμα.

ΛΟΓΟΣ ΟΒ'.

Περὶ προσητούς καὶ ἀναιδέους, καὶ ὀργίλου, καὶ
θυμώδους, καὶ δευχοδίου.

Συμῶν καὶ Ἀεὺδ' ἀδελφοὶ συντέλεισαν ἀδικίαν ἐξ
αἰρέσεως αὐτῶν. Εἰς βουλὴν αὐτῶν μὴ εἰθαι ἡ ψυχὴ
μου, ὅτι ἐν τῷ θυμῷ αὐτῶν ἀπέκτειναν ἀνθρώπους,
καὶ ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ αὐτῶν ἐνευροκόπησαν ταύρους.
Ἐπικατάρτος ὁ θυμὸς αὐτῶν, ὅτι ἀδόδατος, καὶ ἡ
μῆνις αὐτῶν, ὅτι ἐσκληρύνθη.

Θυμῷ κατέστρεψαν ἀδυνάτους οἱ ἁμαρτωλοί.

Ἀσεθὴς δ' οὐκ αἰσχύνεται πρόσωπον ἐνέμου, οὐ-
δὲ οἶδε τιμὴν θέσθαι τούτῳ.

Παῦσαι ἀπὸ ὀργῆς, καὶ ἐγκατέλιπε θυμὸν.

Θυμὸς αὐτοῖς κατὰ τὴν ὁμολοσίαν τοῦ ὕψους.

Ὁ ξυθύμος πράσσει μετὰ ἀβουλίας.

Ἀνὴρ θυμώδης οὐκ εὐσχήμων.

Βαρὺ λίθος, καὶ δυσβάστακτον ἔμμος· ὀργὴ δὲ
ἄφρονος βαρυτέρα ἁμαρτιῶν.

Ἀνὴρ θυμώδης ὀρύσσει νεῖκος· ἀνὴρ δὲ ὀργίλος
ἐξώρυξεν ἁμαρτίαν.

Ὅπου οὐκ ἐνὶ δίδυμος, ἡσυχάζει μάχη.

Χελεὶ ἀφρονος ἄγουσιν αὐτὸν εἰς κακὰ· τὸ δὲ
στόμα αὐτοῦ τὸ θρασὺ θάνατον ἐπικαλεῖται.

Στόμα ἀφρονος συντρίβει αὐτόν· τὰ δὲ χελεὶ αὐ-
τοῦ παγίς τῇ ψυχῇ αὐτοῦ.

Ἀνεμὸς βορρᾶς ἐξεγείρει νέφη· πρόσωπον δὲ
ἀναιδὲς γλῶσσαν ἐρεθίζει.

Ἀναιδὴς· προσώπῳ μισηθήσεται.

Μεγαλόφρων ἐφ' ὕβρις θρασυκάρδιος.

Μὴ σπείσης ἐν πνεύματι σου θυμοῦσθαι, ὅτι θυ-
μὸς ἐν κώλοισι ἀφρόνων αὐλίζεται καὶ ἀναπαύεται.

Νεῦρον σιδηροῦν ὁ τράχηλός σου, καὶ τὸ πρῶ-
τον σου χαλκοῦν.

Ὅψις πόρνης ἐγένετό σοι, ἀπησχύνθησας πρὸς
πάντας.

Μετὰ θυμώδους μὴ ποιήσης μάχην, καὶ μὴ δια-
πορεύου μετ' αὐτοῦ τὴν ἔρημον, ὅτι ὡς οὐδὲν ἐν
ὀφθαλμοῖς αὐτῷ αἶμα· καὶ ὅπου οὐκ ἔστι βοήθεια,
καταβαλεῖ σε ἐκεῖ.

Οὐδ' ἐνδύεται θυμὸς δίκους δικαιοθῆναι. Ἡ γὰρ
D βοήθεια τοῦ θυμοῦ αὐτοῦ πετώσας αὐτῷ.

Ζῆλος καὶ θυμὸς ἐλαττοῦσιν ἡμέρας.

Κύρις παντοκράτωρ, ὁ θεὸς τῆς σωτηρίας μου,
ψυχῇ ἀνδρὸς ἀναιδούς μὴ παραβῶς με.

Μὴ προσητὴς γίνου, ἵνα μὴ ἐξαρθῇς.

Πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκὴ ἐνοχὸς
ἔσται τῇ κρίσει.

Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδύτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὁμῶν,
μηδὲ δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ.

Πᾶσα πικρία, καὶ θυμὸς, καὶ ὀργή, καὶ κραυγὴ,
καὶ βλασφημία, ἀρθήτω ἀφ' ὁμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ.

Ἐπειδὴν ἅπαξ παρωσάμενον τοὺς λογισμοὺς τὸ
πάθος τῆς ὀργῆς τὴν δυναστείαν τῆς ψυχῆς παρα-

λάθη, ἀποθηριοὶ παντελῶς τὸν ἀνθρώπον, καὶ οὐδὲ ἄνθρωπον εἶναι συγχωρεῖ, οὐκ ἔτι ἔχοντα τὴν ἐκ τοῦ λογισμοῦ βοήθειαν. Ὅτι γὰρ τοῖς ἑσθλοῖς ἐστὶν ὁ ἦρ, τοῦτο τοῖς παροξυνθεῖσιν ὁ θυμὸς γίνεται.

Ὅτι γὰρ αἱ χαράδραι, πρὸς τὰ κοῖλα ῥέουσαι, τὸ προστυχὸν παρὰσφύρουσιν, οὕτως αἱ τῶν ὀργιζομένων ὀρμαὶ βίαιοι καὶ δυσκάθεκται, καὶ διὰ πάντων χωρεῖσιν ὁμοίως.

Οὐ πολὺ τοῖς θυμουμένοις αἰδέσιμος, οὐκ ἀρετὴ βίου, οὐκ οἰκειότης γένους, οὐ προλαβοῦσαι χάριτες, οὐκ ἄλλο τι τῶν τοιούτων οὐδὲν τίμιον παρ' αὐτοῖς ἐστὶ.

Οἱ ὀργιζόμενοι οὐ πρότερον ἴστανται, πρὶν ἂν διὰ μεγάλου καὶ ἀνηκέστου κακτοῦ, οἷον πομφόλυγος, τῆς ὀργῆς ἐκραγείης, διαπνευσθῇ τὸ φλεγμαίνον. Οὕτε γὰρ ξίφος ἀκμῇ, οὕτε πῦρ, οὕτε ἄλλο τι τῶν φοβερῶν ἱκανὸν τὴν ὑπὸ ὀργῆς ἐκμανεῖσαν ψυχὴν ἐπισχεῖν· οὐ μᾶλλον γὰρ ἢ τοὺς ὑπὸ δαιμόνων κατασχεθέντας, ὧν οὐδὲν οὐδὲ κατὰ σχῆμα, οὕτε κατὰ τὴν ψυχῆς διάθεσιν, οἱ ὀργιζόμενοι διαφέρουσιν. Ὅρεγόμενοι γὰρ τῆς ἀντιληπθείσης, περιζεῖται μὲν τὴν καρδίαν τὸ αἷμα, ὥστερ βίξ πυρὸς κυμαινόμενον καὶ παφλάζον. Πρὸς δὲ τὴν ἐπιφάνειαν ἐξανθῆσαν, ἐν ἄλλῃ μορφῇ τὸν ὀργιζόμενον ἑδεῖξε, τὴν συνήθη πᾶσι καὶ γνωρίμην ὥστερ τι πρὸς αὐτὸν ἐπὶ σκηνῆς ὑπαλλάξαν.

Θυμὸν χαλίνου, μὴ φρενῶν ἔξω πείσης.

Οὐδὲν οὕτως καθαρότερη νοῦ καὶ τὸ διακρίβει· θολοὶ τῶν φρενῶν, ὡς θυμὸς ἄτακτος, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ῥύμης φερόμενος.

Ποῖον οὕτω θηρίον ὦμιδν καὶ ἀνήμερον, ὡς δύσοργος ἀνὴρ καὶ ἀκράτῳ θυμῷ τυραννόμενος; ποῖα δὲ οὕτω θάλασσα, βαρβαρίαν αὐτῇ καταχεομένων πνευμάτων, ταῖς ἐγκυεμέναις πέτραις ἐρρήγνυνται, ὡς ἀνὴρ ἀκάθεκτος καὶ δευμὸς καὶ ἀγάλινος εἰς ὀρμας, καὶ ὅλας ὥστερ τῷ πάθει διδοῦς τὰς ἡνίας;

Τὸ ὀργίζεσθαι παρ' ἡμῖν μέχρι τοῦ παύειν τὰ ἁμαρτήματα περιορισθῆσεται. Ὅργιζεσθε γὰρ, φησὶ, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. Καὶ τὸ ἀκριβὲς κριτικὸν παραιτητέον, τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ λέγοντος· «Μὴ γίνου δίκαιος πολὺ.»

Θυμὸν μέλιστα δεῖ κυβερνῆσθαι χρῆσθαι. Καταληφθεὶς γὰρ ἀκυβέρνητος, ἄνω καὶ κάτω κυκώμενος ὑπὸ σάλου καὶ κλύδωνος, τὴν ψυχὴν ὀλην, καθάπερ ἀνεμμάτιστον σκάφος, ἀνατρέφει, συνανατρέφας καὶ τὸ σῶμα.

ΛΟΓΟΣ ΟΓ'.

Περὶ ταπεινοφροσύνης, καὶ πτωχῶν τῷ πνεύματι.

Ἀποκριθεὶς Ἀβραὰμ εἶπεν· Νῦν ἡρεξάμην λαλῆσαι πρὸς τὸν Κύριόν μου· ἐγὼ δὲ εἰμι γῆ καὶ σποδός.

Εἶπε Δαυὶδ πρὸς Ἀβεσσά· Ἀφ' αὐτὸν καταρῶσασθαι, οὗτις εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός, εἰ πᾶς ἴδοι Κύριος τὴν ταπεινωσίν μου, καὶ ἐπιστρέψει μοι ἀγαθὰ ἀντὶ τῆς κατάρας αὐτοῦ τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ.

Κύροντας ὀφθαλμοὺς σώζει ὁ Θεός.

Ἀκοῇ ὡς ἐξ ἡκούδ σου τὸ πρότερον, νῦν δὲ

A esset omnino, nec hominem esse patitur, qui a ratione amplius auxilium habeat. Nam quod est in venenatis venenum, id est in irritatis et acerbatis ira.

Quemadmodum enim torrentes per cava loca fluentes, quidquid occurrerit secum trahunt: sic iratorum impetus violenti sunt, talesque ut retineri non queant, ac per omnia similiter incurrunt.

Iralis non veneranda canities, non vicus vitæ, non propinquitas generis, non præterita beneficia. non 225 aliud quidquam talium apud tales magni æstimatur.

Irati non prius desistunt quam per magnum et insanabile aliquod malum ira ipsorum veluti bulla erumpat, et inflammatio discutiatur. Neque enim gladii acies, neque ignis, neque aliud quidquam eorum quæ maxime timentur, ira furentem animum coercere potest: non magis quam eos qui a demonibus occupati tenentur, a quibus irati nibil prorsus neque habitu, neque animi affectione differunt. Cum enim ulciscendi libidine quempiam dolore afficere cupiunt, tum ille sanguis circa cor effervesceat, quasi calore ignis agitalus, et ebulliens. At cum in extrema eute efflorescit, aliam irati speciem demonstrat, familiarem et notam omnibus veluti personam in scena immulans.

Theologi. Freno coerce iram, ne mente excidas.

Nihil tam puritatem et limpiditatem turbat mentis, atque ira immoderata, quæ multo impetu fertur.

C S. Cyrilli. Quæ fera adeo crudelis et immanis est, ut iracundus, et intemperatæ iræ imperio subditus? Aut quod more adeo vehementibus ventis agitalum et impulsum ad saxa illiditur, ut homo effrenis et asper, quique nullo modo retineri potest, quin iræ pareat, et totas libidinibus laxet habenas?

Dionysii Alex. Irasci apud nos eo usque extendatur dum peccata sedet. Irascimini enim, inquit, et ne peccetis. Et summum jus vitandum est, cum dicat Ecclesiastes: «Ne sis justus multum.»

Iræ maxime opus est gubernatore: nam si gubernatore careat, sursum et deorsum agitata fluctibus et procellis, animam totam quasi scapham fundo carentem evertet, corpore simul everso.

SERMO LXXIII [et. XXXIV].

De modestis et spiritu pauperibus.

* Gen. xviii. Respondens Abrahamus: Nunc, inquit, expro loqui cum Domino meo, cum tamen sim terra et cinis.

II Reg. xvi. Dixit David ad Abessa: Sinite eum maledicta jacere, quia dixit ipsi Deus, si qua fieri possit ut Dominus videat humilitatem meam, et redeant ad me bona pro maledicto et exserratione istius hoc ipso die.

Job. Demissos oculos Deus liberal.

Antea auribus te audiui, nunc vero meus oculus

te vidit : et meipse nihili feci, me terram et cinerem putavi.

Semel, Domine, locutus sum, sed iterum non loquar. Quis enim sum ut causam meam agam in conspectu tuo ?

226 *Psal.* xxi. Ego sum vermis et non homo, probrum hominum, et rejectamentum populi.

Prope adest Dominus contritis corde, et humiles spiritu salvos facit.

Sacrificium Deo spiritus contritus, cor contritum et humiliatum Deus non rejiciet.

In humilitate nostra memor fuit nostri Dominus, et redemit nos de inimicis nostris.

Prov. xxix. Modestos ad gloriam evehet Dominus. Superbis Dominus resistit, humilibus autem dat gratiam.

I Petr. v. Os humilium sapientiam meditatur.

Sanctum existimate eum, qui animum suum dejecit.

Isa. lxi. Quem respiciam, nisi humilem et quietum, sermonesque meos cum tremore servantem ?

Ezech. xvii. Ego Dominus sum qui lignum excelsum humile reddo, et lignum humile exalto : viride autem arefacio, et aridum florere facio. Ego Dominus dixi, et faciam.

Eccli. xvii. Igne probatur aurum, et homines accepti humilitatis camino.

Quanto majores, tanto submissius te geras in conspectu Domini, et gratiam nancisceris : quia magna Domini potestas est, et ab humilibus magnificabitur.

Principum thronos detraxit Dominus, et pro illis plantavit abjectos.

Matth. v. Beati pauperes spiritu, quia ipsorum est regnum coelorum.

Amen, amen dico vobis, nisi conversi fueritis, et facti fueritis ut parvi pueri, non ingrediemini in regnum coelorum. Qui igitur se abjecerit ut parvus puer hic, in regno coelorum is erit maximus.

Quicumque vult in vobis magnus esse, sit minister vester : et quicumque in vobis vult primus esse, sit omnium servus et omnium postremus. Etenim Filius hominis non venit ut ipsi ministraretur, sed ut ipse aliis ministraret.

Qui se ipse elate gesserit, humilis reddetur : qui vero submisit, in altum gradum evehetur.

Luc. v. Dixit Petrus Jesu : Exi a me, quia homo peccator sum, Domine.

Matth. Dixit centurio : Non sum dignus, Domine, ut tectum meum subeas.

Cum ab aliquo vocatus fueris ad nuptias, ne accumbas in primo loco, et quæ deinceps.

Cum feceritis omnia quæ præscripta sunt vobis, dicite : Servi inutiles sumus, quia quod debuimus facere fecimus.

227 *Rom.* ii. Dico autem per gratiam mihi datam culvis versanti inter vos, ne sentiat de se supra id quod sentire debet : sed ita sentiat, ut moderate et temperanter sentiat.

Α ὁφθαλμός μου εἶδὲ σε, καὶ ἐξουθένηται ἑμαυτὸν ἡγῆμαι ἑμαυτὸν γῆν καὶ σποδόν.

Κύριε, ἀπαξ ἐλάλησα, ἐπὶ δὲ τῷ δευτέρῳ οὐ προσέθην. Τίς γάρ εἰμι, κρινόμενος ἐναντίον Κυρίου ;

Ἐγὼ δὲ εἰμι σκώληξ, καὶ οὐκ ἄνθρωπος, θνητός ἄνθρώπων, καὶ ἐξουθένημα λαοῦ.

Ἐγγὺς Κύριος τοῖς συντετριμμένοις τῇ καρδίᾳ, καὶ τοῖς ταπεινοῖς τῷ πνεύματι σώσει.

Θυσία τῷ Θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον· καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουθενώσει.

Ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν ἐμνήσθη ἡμῶν ὁ Κύριος, καὶ ἰλυτρώσατο ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν.

Τοῖς ταπεινοφρονούντας ἔσται Κύριος εἰς δόξαν. Κύριος ὑπερηφάνους ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν.

Ἐσώμα ταπεινῶν μελετᾷ σοφίαν.

Ἀγιάσατε τὸν φαυλίζοντα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.

Ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω ἄλλ' ἢ ἐπὶ τὸν ταπεινόν, καὶ ἡσύχιον, καὶ τρέμοντά μου τοῖς λόγοις ;

Ἐγὼ Κύριος ὁ ταπεινῶν ὕψλον ὀψήλην, καὶ ὀψών ὕψλον ταπεινόν· καὶ ξηραίνων ὕψλον γλαυρὸν, καὶ ἀναθάλλων ὕψλον ξηρόν. Ἐγὼ Κύριος ἐλάλησα, καὶ ποιήσω.

Ἐν κυρίῳ δοκιμάζεται χρυσοῦς, καὶ ἄνθρωποι δοκτοὶ ἐν καμίνῳ ταπεινώσεως.

Ὅσῳ μέγας εἶ, τοσούτῳ ταπεινοῦ σαυτὸν ἐναντὶ Κυρίου, καὶ ἐσθῆσις χάριν· ὅτι μεγάλη ἡ δύναμις Κυρίου, καὶ ὑπὸ τῶν ταπεινῶν δοξασθήσεται.

Θρόνους ἀρχόντων καθεῖλαν ὁ Κύριος, καὶ ἐφύταυσε ταπεινούς ἀντ' αὐτῶν.

Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Ἀμὴν, ἀμὴν, λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθῃτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὅστις οὖν ταπεινώσῃ ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τούτου, οὗτός ἐστι μέγιστος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

Ὅς ἐὰν ἐν ὑμῖν θέλῃ μέγας γενέσθαι, ἔστω ὑμῶν διάκονος· καὶ ὅς ἐὰν ἐν ὑμῖν θέλῃ πρῶτος εἶναι, ἔστω πάντων δοῦλος, καὶ πάντων ἑσχατός. Καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι.

Ὅστις ὑφώσῃ ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται· καὶ ὅστις ταπεινώσῃ ἑαυτὸν, ὀψωθήσεται.

Εἶπεν ὁ Πέτρος πρὸς τὸν Ἰησοῦν· Ἐξέλθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἄνηρ ἀμαρτωλὸς εἰμι, Κύριε.

Εἶπεν ὁ ἑκατόνταρχος· Κύριε, οὐκ εἰμι ἱκανός, ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγῃν εἰσέλθῃς.

Ὅταν κληθῇς ὑπὸ τινος εἰς γάμους, μὴ κατακληθῇς εἰς τὴν πρωτοκλισίαν, καὶ τὰ ἐξῆς.

Ὅταν ποιῇσθε πάντα τὰ διατεταγμένα ὑμῖν, λέγετε· Δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν, ὅτι ὁ ὀφειλόμεν ποιεῖσαι πεποιήκαμεν.

Λέγω δὲ, διὰ τῆς χάριτος τῆς δοθείσης μοι, παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν, μὴ ὑπερφρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν.

Μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονήτε, ἀλλὰ τοὺς ταπεινοὺς συν-
πάγεσθε.

Τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγεσθε ὑπερέχον-
τες ἑαυτῶν, μὴ τὰ ἑαυτῶν σκοποῦντες, ἀλλὰ καὶ τὰ
ἐξείρων.

Ὁ Θεὸς ἡμᾶς τοὺς ἀποστόλους ἱσχύτους ἀπέδει-
ξεν, ὡς ἐπιθανατίους· οἱ θεάτρον ἐγενήθημεν τῷ
κόσμῳ, καὶ ἀγγέλοις, καὶ ἀνθρώποις.

Ὡς περικαθάρματα ἐγενήθημεν τοῦ κόσμου,
πάντων περίφημα ἕως ἄρτι.

Ταπεινώθητε ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ὑψώσει ὑμᾶς.

Ὁ Θεὸς ὑπερηφάνους ἀνείτασσει, ταπεινοὺς δὲ
δίδωσι χάριν. Ταπεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν κραταίαν
χεῖρα τοῦ Θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ ἐν καιρῷ ἐπισκο-
πῆς.

Ἀμύχανον ἴδεν μὴ καταδεχόμενον τὸ πρὸς πάν-
τας ὑποδεῖς καὶ ἱσχύον, δυνήσῃαι ποτε ἢ λοιδο-
ροῦμενον, θυμοῦ κρατῆσαι, ἢ ολιδόμενον, διὰ μα-
κροθυμίας περιγενέσθαι τῶν πειρασμῶν.

Γυμνάσιον ταπεινοφροσύνης, ἡ ἐν τοῖς εὐταπεινέ-
ροις πράγμασι διατριβή, ἥ ἐν πάθος τῆς φιλοδοξίας
θεραπεύουσα.

Δείκνυσιν ἡμῖν ὁ Κύριος ἀρίστην ὁδὸν ὑψώσεως
τὴν ταπεινῶσιν.

Ἰδὲ ταπεινὸν μετὰ τῆς εὐδοξίας ἔχει καὶ τὴν
ἀσφάλειαν.

Κρεῖσσον ὄντα σοφὸν ὑφίστασθαι δι' ἐπισείκειαν, ἢ
ἀμαθῶς ἔχοντα διὰ θράσος ὑπερεκτείνεσθαι.

Μὴ ἐν ἐσθῇ τὸ ταπεινὸν ἔχωμεν μόνον, ἀλλὰ καὶ
ἐν ψυχῇ καταστήματι· μὴδὲ θρόνους αὐθένους, ἢ
φωνῆς ὑψείας, ἢ προσώπου νεύσης, ἢ βάθος ὑπῆνης,
ἢ βαδίσματος ἤθος τὸ ταπεινὸν ὑποκρίνοιτο, τὰ
πρὸς ὀλίγον τυπούμενα, καὶ τάχιστα ἐλεγχόμενα.
Πᾶν γὰρ ὃ προσποιεῖται οὐδὲ μόνιμον. Ἄλλ' ὥμεν
ὀψήλοισι μὲν τῷ βίῳ, ταπεινοὶ δὲ τῷ φρονήματι· καὶ
τὴν μὲν ἀρετὴν ἀπρόσιτοι, τὴν συνουσίαν δὲ καὶ
λίαν εὐπρόσδοιοι. Πολιτικοῦ μὲν γὰρ ἔργον εἶναι
[*scilicet* οἰμαί] πάντα ποιεῖν καὶ λέγειν, ἐξ ὧν εὐδοκίμη-
σει παρὰ τοῦ [*scilicet* τῶν] ἐξωθεν· πνευματικοῦ δὲ καὶ
τοῦ καθ' ἡμᾶς πρὸς ἐν μόνον βλέπειν, τὴν σωτηρίαν,
ἢ τε ἀπλότης, καὶ τὸ τοῦ ἡθους ἀδολόν τε καὶ ἀμνη-
σικαχόν.

Οὐδὲν οὕτως τῷ Θεῷ φίλον, ὡς τὸ μετὰ τῶν ἱσχύ-
των ἑαυτὸν ἀριθμῆσαι.

Οὐχ οὕτως τὸν ἀμαρτάνοντα, ὡς τὸν κατορθοῦντα
χρῆ μεταίρᾶσθαι.

Ταπεινοφροσύνη ἐστὶ τὸ ὑψηλὸν ὄντα ἀπὸ κατορ-
θωμάτων ταπεινοῦν αὐτὸν ἀπὸ διανοίας.

Μηδεὶς ἀπονον οἰεσθῶ καὶ μετὰ βραδύνης ἐκπο-
ρεζόμενον τὸ τῆς ταπεινοφροσύνης κατορθώμα. Ἐμ-
πίφυκε γὰρ τὸ κατὰ τὴν ἐπαρσιν πάθος· παντὶ σχε-
δὸν τῷ κοινούντι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Διὰ πάν-
των τῶν κατ' ἀρετὴν ἐπιτηδευομένων τοῦτο ἐστὶν
ἐπιπυνώτερον.

A Videte ne vos elate geratis, sed abjectis et humi-
libus vos accommodate.

Philipp. II. Per humilitatem animi alium quisque
sibi antecellere existimato, non vestra commoda
spectate, sed etiam aliorum.

I Cor. IV. Deus nos apostolos postremos fecit,
quasi morti addictos, quia spectaculum facti su-
mus mundo et angelis et hominibus.

Quasi mundi purgamenta facti sumus, omnium
peripsema usque adhuc.

Jac. Humiliamini coram Domino, et extollet vos.

I Petr. V. Superbis Deus resistit, humilibus au-
tem dat gratiam. Humiliamini igitur sub potenti
manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis.

B S. Basilii. Fieri non potest, ut is qui non infi-
mam et postremam sortem sibi æquo animo feren-
dam persuasus sit, aut si convicium ipsi fiat,
iram comprimat, aut si prematur, patientia victor
evadat.

Exercitatio humilitatis est, in villioribus rebus
versari; sic enim gloriæ cupiditas coercetur.

Optimam dignitatis viam ostendit Dominus, hu-
militatem dico.

Humilitas cum honesta fama habet et securita-
tem.

Præstat doctum de suo jure cedere clementia,
quam imperitum per audaciam nimium alas exten-
dere.

C Non in veste solum utamur modestia, sed etiam
in animi constitutione; neque enim cervicis de-
jectio, aut vocis remissio, aut capitis nutus, aut
barba promissa, aut incessus compositus mode-
stiam recte exprimunt, utpote quæ ad tempus sin-
guntur, sed celerrime falsa deprehenduntur; quid-
quid autem est fictum, idem non diuturnum erit.
Simus igitur vita quidem elati, sed spiritu humi-
les, et virtute quidem inaccessibiles, conversatione
autem facillimus sit ad nos aditus. Est enim homi-
nis civilis officium, ut omnia faciat et dicat ex
quibus ab aliis gloriam consequatur: spiritualis
autem et ejus qui nobiscum sentit, in unicum rem-
spectare, nimirum salutem, quæ est in simplici-
tate, et moribus minime dolosis, ac injuriarum
oblivione.

S. Chrysost. Nihil est tam Deo gratum, quam
seipsum cum postremis numerare.

Non tam peccantem, quam recte facientem, de-
cet modum servare et mediocritatem.

Modestia est, fortiter factis et 228 virtutibus
excelsum animo seipsum dejicere.

Nemo credat labore carere, aut facile præstari
posse modestiæ et humilitatis officium. Innatum est
enim superbiæ vitium omnibus fere natura humana
constitutis. Quare hoc ex omnibus virtutibus operi-
bus difficillimum est.

Infamia non cum attingit, qui se moderatione et abiectione animi rexit.

Modestia est modeste sentire, alterum conviciantem ferre, agnoscere peccatum, accusationes pati.

Ταπεινοφροσύνη dicitur quod φρονήματος; id est spiritus, est ταπείνωσις, id est abiectione.

Modestus aut humilis est is qui cum possit elatus esse, seipse abjicit; ut si imperator subijciatur prætori aut præconsuli, modestus est, quod ex alto descenderit. Sin prætor imperatori, non est humilis idcirco; non enim ex alto se ipse abiecit et extenuavit.

Clement. Tanto quisque debet se submissius gerere, quanto major videtur esse. Decet enim ut superiorem deterior sequatur, ea spe ut fiat melior.

Nili. Beatus cujus est vita excelsa, spiritus autem humilis.

Evagrii. Armatura tutissima, animi modestia.

Legi, magistratui et sapientiori cedere, modestiæ est.

Patrum. Versare cum modestis, et mores ipsorum ediscas. Si enim contemplatio doctorum utilis est, quanto magis doctrina, quæ ex illorum ore proficiscitur!

Philonis. Tolerantiæ et prudentiæ et justitiæ amatorem decet elationem et magnos spiritus depellere; nam magnum est argumentum vere exerceri virtutem, si omnis modestia adsit, et arrogantia absit.

Si dignitatibus et magistratibus multum inflantibus es præditus, sicut bonus gubernator vela expansa contrahito, ne imprudens præcipiteris.

SERMO LXXIV [al. XXXV].

De superbis et protervis et arrogantibus, et inanis gloriæ cupidis.

Job XL. Omnem contumeliosum humilia, et superbum restringe: tabefacito impios repente, et ora ipsorum ignominia impleto.

Psal. IX. Dum superbus impius, ut ignis accenditur.

Psal. XVII. Oculos superbos deprime.

Vidi impium superexaltatum, et 229 in sublimi ut cedros Libani sublatum.

Psal. LXXXVIII. Tu depressisti, sicut sancium, superbum.

Psal. C. Cum superbo oculo et inexplibili corde cibum non sumpsit.

Prov. XI. Superbis Dominus resistit, humilibus vero dat gratiam.

Impurus est apud Dominum quisquis est elato corde.

Audax et præfractus et arrogans pestis vocatur.

Sophon. III. Perdam contumeliam exlegum, et superbiorum injuriam deprimam.

Si tam sublimis sublatas fueris quam aquila, ac

Ἀτιμία οὐχ ἀπύεται τῇ αὐτῶν ταπεινοφροσύνῃ παιδαγωγήσαντι.

Ταπεινοφροσύνη ἐστὶ τὸ ταπεινοφρονεῖν, τὸ ἐτέρου οὐκ ἐκδικούντος φέρειν, τὸ ἐπιγνώσκειν τὸ ἀμάρτημα, τὸ φέρειν τὰς κατηγορίας.

Ταπεινοφροσύνη διὰ τοῦτο λέγεται, ὅτι τοῦ φρονήματος ἐστὶ ταπείνωσις.

Ταπεινώφρων ἐκείνός ἐστιν, ὃ ὑψηλὰ δυνάμενος φρονεῖν, ταπεινοφρονῶν· ὅσον, ἔαν μὲν ὁ βασιλεὺς ὑποταγῇ τῷ ὑπάρχῳ, ταπεινώφρων ἐστὶν, ὅτι ἀπὸ τοῦ ὕψους κατέβη· ἔαν δὲ ὁ ὑπάρχος τῷ βασιλεὶ, οὐκ ἐστὶ ταπεινώφρων. Οὐ γὰρ ἀπὸ τοῦ ὕψους ἐταπείνωσεν αὐτόν.

Τοσοῦτόν τις μᾶλλον ὀφείλει ταπεινοφρονεῖν, ὅσον δοκεῖ μᾶλλον εἶναι. Καλὸν γὰρ εἶναι τῷ κρείττονι τὸ χεῖρον ἀκολουθεῖν διὰ βελτιώσεως ἑλπίδα.

Μακάριος ὁ τὸν βίον ὑψηλὸν ἔχων, ταπεινὸν δὲ τὸ φρονήμα.

Ἀρρήκτον ὄπλον ἡ ταπεινοφροσύνη τῇ ψυχῇ.

Νόμῳ καὶ ἀρχόντι καὶ τῷ σοφιώτερω εἶκειν, κόσμιον.

Συναναστρέφου τοῖς ἔχουσι ταπείνωσιν, καὶ μαθήσῃ τοὺς τρόπους αὐτῶν. Εἰ γὰρ ἡ θεωρία τῶν εἰρημένων ὠφελίμος, πόσῳ μᾶλλον ἡ διδασκαλία τοῦ στόματος αὐτῶν!

Τὸν καρτερίας καὶ φρονήσεως καὶ δικαιοσύνης ἔραστην ὀφείλῃ χρῆ καὶ τὸ μέγαλαυγον καθαιρεῖν. Τοῦ γὰρ ἐπιτηδεύειν ἀνδρώεως ἔραστην δεῖγμα οὐ μὴ κρὸν ἀσχητοῦ ἀντοφίας.

Εἰ δόξαις καὶ ἀρχαῖς μέγα φουδῶσαι ἐπίστασι, καθάπερ νηὶς ἀγαθὸς κυβερνήτης, τὴν πολλὴν τῶν ἱστίων χάσιν στελλόν, ἵνα μὴ λάθῃς ἐκτραχηλισθεῖς.

ΛΟΓΟΣ ΟΑ'.

Περὶ ὑπερηφάνων καὶ σοδαῶν καὶ ἀλαζόνων καὶ κροτοδόξων.

Πάντα ὀδριστην ταπείνωσον, ὑπερήφανον δὲ ὀδίσσον, σῆψον δὲ ἀσεβεῖς παραχρῆμα· τὰ δὲ πρόσωπα αὐτῶν ἀτιμίας ἐμπλήσον.

Ἐν τῇ ὑπερηφανεύσει τὸν ἀσεβῆ ἐμπυρίσεται.

Ὅφθαλμοὺς ὑπερηφάνων ταπεινώσεις.

Εἶδον τὸν ἀσεβῆ ὑπερυφούμενον, καὶ ἐπαιρόμενον ὡς τὰς κέρατους τοῦ Λιβάνου.

Σὺ ἐταπείνωσας, ὡς τραυματίαν, ὑπερήφανον.

Ὑπερηφάνῳ ὀφθαλμῷ καὶ ἀπληστῇ καρδίᾳ, τοῦτο οὐ συνήθειον.

Κύριος ὑπερηφάνους ἀντιτάσσειται, ταπεινοὺς δὲ δίδωσι χάριν.

Ἀκάθαρτος παρὰ Κυρίῳ πᾶς ὑψηλοκάρδιος.

Θρασὺς καὶ αὐθάδης καὶ ἀλαζὼν λοιμὸς καλεῖται.

Ἀπολέσω ὕδριν ἀνόμεν, καὶ ὕδριν ὑπερηφάνων ταπεινώσω.

Ἐάν μετρωρισθῇ ὡς ἀέτης, καὶ ἔαν ἀνὰ μέσον

τῶν ἑστρων θῆς νοσσιάν σου, ἐκείθεν κατάξω σε, λέγει Κύριος.

Ἦφανίσθησαν καὶ πετεινά, ὅτι εἶπαν, Οὐκ ἔσται Κύριος ὁδοὺς ἡμῶν.

Πάντας τοὺς πορευομένους ἐν ὑπερηφανίᾳ ταπεινώσει Κύριος.

Τότε ἐρουσί πρὸς ἑαυτοὺς· Τί ὠφέλησεν ἡμῖν ἡ ὑπερηφανία; καὶ τί ὁ πλοῦτος μετὰ ἀλαζονείας συμβέβηται ἡμῖν; Παρήλθε πάντα ὡς σκιά.

Μὴ ἐξύβρις σεαυτὸν, ἵνα μὴ πείσῃ καὶ ἐπαγάγῃ τῇ ψυχῇ σου ἀτιμίαν, καὶ ἀποκαλύβῃ Κύριος τὰ κρυπτά σου, καὶ ἐν μέσῳ ἐκκλησίας καταβάλῃ σε.

Μισήτῃ ἐναντὶ Κυρίου καὶ ἀνθρώπων ἡ κενόδοξα.

Εἰσὶν οἱ πλουτίζοντες ἑαυτοὺς, μηδὲν ἔχοντες.

Κρείσσον ἀνὴρ ἐν ἀτιμίᾳ δουλεύειν ἑαυτῷ, ἢ ὁ τιμὴν ἑαυτῷ περιβαλεῖ, καὶ προσεδέμενος ἄρτου.

Τί ὑπερηφανεύει, γῆ καὶ σποδός;

Ἀρχὴ ὑπερηφανίας ἀμαρτία· καὶ ὁ κρατῶν αὐτῆς ἐξομῶρθεῖ βδέλυγμα.

Ὁ ἀπότρεμος πίστεως μολυνθήσεται· καὶ ὁ κοινοῶν ὑπερηφάνῳ ὁμοιωθήσεται αὐτῷ.

Βδέλυγμα ὑπερηφάνοις ταπεινώσεις.

Μὴ ὑπερηφανεύου ἐνώπιον βασιλέως.

Ἐξέλιπεν ἀνομος, ἀπώλετο ὑπερήφανος, πεσοῦνται οἱ ὑψηλοὶ μαχαίρᾳ.

Δόξαν παρ' ἀλλήλων λαμβάνοντες, τὴν δόξαν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητεῖτε.

Πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται.

Τὸ ἀνθρώποις ὑψηλόν, βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Μὴ ὑψηλοφρονεῖ, ἀλλὰ φοβοῦ.

Μὴ γενώμεθα κενόδοξοι, ἀλλήλους προκαλοῦμενοι, ἀλλήλους φθονοῦντες.

Οὐ τὰ ῥήματα πέφυκε τὸς λύπας κινεῖν, ἀλλ' ἡ καὶ τοῦ λοιδορησαντος ἡμᾶς ὑπεροψία, καὶ ἡ ἐκαστοῦ περὶ αὐτῶν φαντασία.

Τῷ ὄντι θεραπευόμενα τὰ ὑπερήφανα ῥῆθι ἑαυτῶν ὑπεροπτικώτερα πέφυκε γίνεσθαι.

Ὁμοίως ἐστὶ χαλεπὸν ἐν τε δυσκολαῖς πραγμάτων ἀταπεινώσεων τὴν ψυχὴν διασώσασθαι, καὶ ἐν ταῖς ὑπερηφανίαις μὴ ἐπαρθῆναι.

Κενόδοξός ἐστιν ὁ ψαλλὴς ἐνεκεν τῆς ἐν τῷ κόσμῳ δόξης, τῆς παρὰ τῶν ὁρώντων ἢ ἀκούοντων, ποιῶν τι ἢ λέγων.

Μὴ ἐπαρθῇς μέγα, ἵνα μὴ μεῖζον κατενιχθῇς.

Μέγα τοῖς ἀνθρώποις ἡ κενὴ δόξα πρὸς ἀρετὴν ἐμπόδιον.

Ῥᾶστον ἑαυτὸν ἀπατῶν, καὶ οἰεσθαι εἶναι τι, οὐδὲν ὄντα, ὑπὸ τῆς κενῆς δόξης φουδόμενον.

Τὸ οἰεσθαι τοῦ εἶναι τὸ πλεῖστον ἀφαιρεῖται.

Μὴ φρόνει τῶν κακῶν φαίνεσθαι κρείττων· λυποῦ δὲ τῶν ἀγαθῶν ἡττώμενος.

Υβρις μικρὸν κρατοῦντα φουδῶσαι μέγα.

Τί τοῦ ψόφου καὶ τῆς ἀπονοίας αἰσχρότερον;

A Inter astra nidum posueris tuum, illinc detrahā te, inquit Dominus.

Jerem. Evanuerunt etiam pennigera, quia dixerunt Dominum non visurum vias ipsorum.

Dan. iv. Omnes qui superbe incedunt, Dominus deprimet.

Sap. v. Tunc dicent in seipsis: Quid profuit nobis superbia? quid item opulentia cum arrogantia conjuncta contulit? Omnia in umbræ morem præterierunt.

Noli te extollere, ne cadas, et animæ tuæ ignominiam inuras, et Dominus patefaciat occulta tua, et in medio ecclesiæ dejiciat te.

Eccli. x. Odiosa est in conspectu Dei et hominum inanis gloria.

B Sunt qui se divites prædicent, cum nihil habeant.

Melius est in ignobilitate sibi servire, quam honorem sibi assumere cum panis penuria.

Ibid. Quid superbis, terra et cinis?

Ibid. Superbie initium peccatum est (al. superbia initium peccati est), et præditus ea profundet execrabilia.

Eccli. xiii. Qui tangit picem, contaminabitur; qui cum superbo communicat, similis ei evadet.

Ibid. Detestantur superbi modestiam.

Ne superbe te geras in conspectu regis.

Defecit exlex, periiit superbus, cadent elati gladio.

C Laudem invicem accipientes, laudem a solo Deo non queritis.

Quisquis se ipse extollit, deprimetur.

Quod in hominibus excelsum est, id coram Deo abominatio.

Noli elatus esse, sed time.

Galat. v. Ne simus inanis gloriæ cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes.

S. Basilii. Non verba ipsa solent dolore afficere, sed conviciantis nobis contemptus, et ejusque de se ipso opinio.

Mores hominis superbi si vere sanati **230** fuerint, solent esse sui desipientiores.

Æque difficile est in rerum difficultatibus animum firmum servare, quam in prosperitatibus non extolli.

D Inanis gloriæ captator est, qui aliquid aut facit aut dicit mundanæ et nudæ gloriæ causa, quæ ipsi vel a spectatoribus vel auditoribus tribuatur.

Theologi. Ne multum tollare, ne magis dejiciare.

Inanis gloria magnum est ad virtutem impedimentum.

Facillimum est seipsum fallere, ac præ gloria inani inflatum se aliquid potare, cum nihil sis.

Opinari ab esse plurimum differt.

Noli cogitare te malis videri præstantiorem: sed potius tristere quod sis bonis inferior.

Injuria est, si quis cum paulum valeat, multum laetetur.

S. Chrysost. Quid fastu et arrogantia turpius?

Vere dicta est ab antiquis inanis gloria, quod A
inanis sit, nihil intus habens quod utile sit.

Greg. Nyss. Generis nobilitas et fastus superbi
cognitionem cum filiiis lateribus habent. (1)

Effrenatus et protervus tum aliis adiri non po-
test, tum ipse sibi inimicus est.

Si detrahas fastuosos mores, iræ nullus relin-
quetur locus.

Elatus est semper arrogantium animus, et ad su-
blimia semper fertur, convivere humilioribus non
sustinens, et moderatum et humilem despiciens
spiritum.

Laudatione summa dignus est, qui arrogantem
odit, videlicet ipsum arrogantiae vitium, quod est B
omnium malorum foedissimum, tum apud Deum
tum apud homines odiosum et rejiciendum. Quis
enim contemptorem non putat molestum et in-
tolerandum? quis turgilum non odit spiritum?
quis non inflatos objurgandos putat?

Semper enim quodammodo arrogans est audax,
asper, iracundus, et compesci non potest.

Clement. Excelso et glorioso affixa est volubilis
ad humilitatem mutatio et casus, ut divina docet
doctrina.

Philonis. Aiunt quidam sapientem omnium pos-
tremum exuere inanis gloriae tunicam; etenim ut
alias perturbaciones superet, a gloria et a populi
laudatione superari solet.

Ex his qui in republica versantur, si detrahas C
materias [*id est, quod forinsecus*], inane sepulcrum
231 reperies mente carens.

Honorem aut magistratum quis contempsit? Nul-
lus fere illorum qui adhuc immersi fuerunt inani
gloriae.

Evagrii. Indignum est ut is qui parum prodest,
multum gloriatur.

In omnibus rebus opinio impedit illud quod est
revera.

Ventilator virtutis animus superbus.

Cisterna destituta aquis, animus gloriae cupidus.

Superbus animus diversorium latronum.

Joan. Clim. Jejuniis gloriae inanis cupidus sum,
abdo me ut ignotus sim, tanquam prudens rursus
gloriam appeto. Splendide vestitus ab illa vincor:
vili habitu lectus, rursus gloriam cupio: loquens
vincor, tacens rursus victus sum: quocumque pro-
jeceris istum tribulum, aculeus stat rectus.

Difficile est inanis gloriae demonem effugere; nam
quidquid molitus fueris, ut hanc extirpes, id ipsum
erit alterius inanis gloriae initium.

Fur solem detestatur, superbus modestos despi-
cit.

Melior est cum ratione vini potio, quam cum
fastu aquæ.

(1) Nimirum quia omnes homines ex luto ut lateres originem ducunt.

Εικότως εἰρηται παρὰ τῶν πικλαιῶν κενοδοξία.
Διάκρινος γάρ ἐστιν ἔνθον, οὐδὲν ἔχουσα τι χρήσι-
μον.

Ἡ εὐγένεια καὶ ἡ σεμνότης τοῦ ὑπερηφάνου τὸ
συγγενὲς πρὸς τὴν πλίνθον ἔχει.

Ὁ ἀπηνὴς καὶ σοβαρὸς ἀπροσπέλαστός ἐστι τοῖς
ἐγγίζουσι, καὶ δυσμενὴς αὐτῷ.

Ἐὰν ὑφέλῃς τοῦ τύφου τὸ ἦθος, καίρῳ οὐχ ἔξει
τὸ κατὰ θυμὸν ἐγγενέσθαι πάθος.

Μετέωρός ἐστιν αἰεὶ πῶς τῶν ἀλαζδόνων ὁ νοῦς,
καὶ πρὸς τὰ ἄνω φέρεται, συζητᾷ χαμαλιωτέροις
οὐκ ἀνεχόμενος, καὶ τὸ μέτριον καὶ ταπεινὸν ἀτιμά-
ζων φρόνημα.

Εὐφημίας τῆς ἀνωτάτης ἀξίος ὁ τὸν ἀλαζδὸνα
μισῶν, ἡγουν αὐτὸ τὸ χρῆμα τὴν ἀλαζονείαν, τὸ
πάντων ἀσχιστον τῶν κακῶν, καὶ παρὰ θεῷ καὶ
ἀνθρώποις συγγερὸν καὶ ἀπόδλητον. Τίς γὰρ τὸν
ὑπερόπτην οὐχ ἡγεῖται φορτικόν; τίς τὸ ὑπερογ-
κον οὐ παραιτεῖται φρόνημα; τοῖς μέγα φυσῶσιν
τίς οὐκ ἐπιτιμᾷ;

Ἀεὶ γὰρ πῶς ἐστιν ὁ ἀλαζδὼν θρασύς, καὶ ἀτίθασ-
τος, δόσοργός τε καὶ ἀκαταύναστος.

Τῷ ὀφουμένῳ καὶ μεγαλυνομένῳ παραπέπηγεν
ἀγχίστροφος ἡ πρὸς τὸ ταπεινὸν μεταβολὴ καὶ πτώ-
σις, ὥς ὁ θεὸς διδάσκει λόγος.

Φασὶ τινες, ὅτι ὑστατον ἀποδύσεται τὸν τῆς κενο-
δοξίας χιτῶνα ὁ σοφός. Καὶ γὰρ τῶν ἄλλων παθῶν
περικρατῆσει· ἀλλὰ τῆς δόξης καὶ τοῦ παρὰ τοῖς
πολλοῖς ἐπαίνου πέφυκεν ἡττάσθαι.

Τῶν πολιτικῶν ἐὰν τὰς ὕλας ἀφέλῃς, κενὸν τάφον
εὐρήσεις, νοῦν οὐκ ἔχοντα.

Τίς τιμῆς ἢ ἀρχῆς καταπεφρόνηκε; Ἐχέδον τῶν
ἐν πεφυρμένῳ ἐν κεναῖς δόξαις οὐδεὶς τὸ παρά-
παν.

Δεινὸν ἐστὶ μέγα φρονεῖν μικρὰ πράττοντα.

Ἐν παντὶ τὸ οἰεσθαι τῷ εἶναι ἐμποδίζει.

Αἰκμήτωρ ἀρετῆς λογισμὸς ὑπερήφανος.

Λάκκος ἀνδρὸς φιλόδοξος ψυχῆ.

Ὑπερήφανος ψυχὴ πανδοχεῖον ληστῶν.

Νηστεύων κενοδοξῶ, καταλύω ἵνα μὴ γνωσθῶ, ὥς
φρόνιμος πάλιν κενοδοξῶ. Λαμπρὰ περιβεβλημένος
ἡττῶμαι ταύτην, καὶ εὐτελῆ ἐξαλλάσσω πάλιν κε-
νοδοξῶ· λαλῶν ἡττῶμαι, καὶ σιωπῆσας πάλιν ἡ-
τῆθην. Ὡς ἂν βίβῃς τὴν τρίβολον ταύτην, ὀρθὸν τὸ
κέντρον ἴσταται.

Χαλεπὸν διαφυγεῖν τὸν τῆς κενοδοξίας δαίμονα.
Ὁ γὰρ ποιήσει τις καθαρῆσειν αὐτὴν, τοῦτο ἀρχὴ
κενοδοξίας ἑτέρας γενήσεται.

Βδελύσσεται ἥλιον κλέπτῃς, ὑπερήφανος δὲ πρᾶξις
ἐξουθενεῖ.

Ἀμεινον ἢ μετὰ λόγου οἰνοποσία τῆς μετὰ τύφου
ὀδροποσίας.

Δεῖ τῶν νέων ἐκπνευματοῦν τὸ ὄλημα, καὶ τὸν τῷ φων, ὡς τῶν ἀσπῶν τὸν ἀέρα τοὺς ἐκχέειν τι βουλομένους χρήσιμον· εἰ δὲ μὴ, γέροντες ὄγκου καὶ φουσημάτος, οὐ προσδύχονται.

Τοὺς μὲν ἀσπῶδες τὸ πνεῦμα διίστησι, τοὺς δὲ ἀνόητους ἀνθρώπους τὰ ὄλημα.

Ὁ τύφος, ὥσπερ ποιμὴν, οὐ θέλει τοὺς πολλοὺς ἄγει.

Ἀλέξανδρος νοσήσας μακρὰν νόσον, ὡς ἀνέβρευσεν, οὐδὲν ἐφη διατεθῆναι χεῖρον ὑπέμνησε γὰρ ἡμᾶς ἡ νόσος μὴ μέγα φρονεῖν θνητοὺς ὄντας.

Ἐάν τις πονηρὸν εἰς ὕψος αἰρόμενον, λαμπρῶν τε κλοῦται καὶ τὴν γαυροῦμενον,

Ὅφρυν τε μεῖζον τῆς τύχης ἐπαίροντα·

Τούτου τῶχιν μεταβολὴν προσδόκα,

Ἐπαίρεται γὰρ μεῖζον, ἵνα καὶ μεῖζον πῶσῃ.

Ὁ τρισάθλιος, πάντες οἱ φουδῶντες ἑαυτοῖς μέγαλα!

Αὐτοὶ γὰρ οὐκ ἴσασιν ἀνθρώπου φύσιν.

Ἀριστοτέλης θεασάμενος νεανίσκον κατωφρυωμένον, μηδὲν δὲ ἐπιστάμενον, Νεανίσκος, ἐφη, οἷός μοι δοκεῖς αὐτὸς εἶναι, ἐγὼ γενομένην· οἷός δὲ τῇ ἀληθείᾳ ὑπάρχεις, τοιοῦτοί μοι οἱ ἐχθροὶ γίνονται.

Ὁ αὐτὸς κατανοήσας μετράκιον ἐπὶ πολυτελείᾳ τῆς χλαμύδος σεμνυνόμενον, Οὐ παῦσαι, ἐφη, μετράκιον, ἐπὶ προβάτου δορὰ σεμνυνόμενος;

ΛΟΓΟΣ ΟΕ΄.

Περὶ φιλαυτίας.

Ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτὴν καὶ ὁ μισῶν αὐτὴν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτὴν.

Οὐχ ὁ ἑαυτὸν συνιστῶν, ἐκεῖνός ἐστι δόκιμος, ἀλλ' ὃν ὁ Κύριος συνίστησιν.

Οἱ πάντες τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ τοῦ Χριστοῦ.

Πᾶς ἀνὴρ φαίνεται ἑαυτῷ δίκαιος· κατευθύνει δὲ καρδίας Κύριος.

Ἐγκωμιαζέτω σε ὁ πέλας, καὶ μὴ τὸ σὸν στόμα, ἀλλότρια, καὶ μὴ τὰ σὰ χεῖλη.

Πάντες μὲν εὐσεβεῖς ἐξ ἑνὸς τοῦ καταγινώσκειν ἀλλήλων ἀσέβειαν· ἡ τῶν μὲν ἰδίων πράξι κριταί, τῶν δὲ ἀλλοτρίων ἀκριβεῖς ἐξετασταί.

Συνῶμεν ἀλλήλοις πνευματικῶς, γινώμεθα φιλάδελφοι μᾶλλον ἢ φιλαυτοί.

Ὁ μὴ καταδεχόμενος τὴν παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ θεραπείαν προσαγομένην αὐτῷ ἀσύμφωνός ἐστι καὶ αὐτὸς ἑαυτοῦ. Οὐδεὶς φίλος, οὐδεὶς ἀδελφός· τὰ ἑαυτῶν σκοποῦμεν ἕκαστος, διὰ τοῦτο καὶ τὰ ἑαυτῶν κολοῦμεν· καὶ ἀσθενεῖς, καὶ εὐκαταγών·στοι καὶ ἀνθρώπους καὶ διαβόλους ἐσμέν ἐκ τοῦ μὴ συνασπίζειν ἀλλήλοις. Καὶ γὰρ ἐν πολέμῳ καὶ παρατάξει ὁ πρὸς τοῦτο μόνον ὁρῶν στρατιώτης, ὅπως ἑαυτὸν διασώσῃ φυγῶν, καὶ τοὺς ἄλλους μεθ' ἑαυτοῦ προσκόλλουσιν· ὥσπερ οὖν ὁ γενναῖος, καὶ ὑπὲρ τῶν αὐτὸν διασώζει.

A Platonis. Exhaustire oportet ex animis juvenum falsam opinionem et fastum, sicut aerem ex utribus utile quippiam infusuri exaugunt: secus enim inflatione et spiritu turgentes nihil admittunt.

Socratis. Utres aer distendit, homines autem stultos opinio.

Diogenis. Fastos sicuti pastor, quo libet multos ducit.

Alex. Alexander disturno morbo afflictatus, ut convaluit, negavit se pejus esse affectum; admonet enim nos ægritudo, mortales cum simus, ne magnifice de nobis sentiamus.

Si videris improbum in altum gradum evectum, Magnisque opibus et fortuna exultantem, Supercilique supra fortunam extolentem,

B Ejus celerrimam exspecta mutationem; Tollitur enim altissime, ut majori casu ruat.

Menandri. O ter miseri, quotquot magnis sunt inflati rebus!

Ipsi enim hominis naturam non norunt.

Arist. Aristoteles adolescentulum supercilis sublati superbientem conspicatus, sed nulla scientia præditum: Adolescentule, inquit, minam talis essem, qualis ipse tibi videris, qualis autem revers, tales fiant hostes mei.

Idem cum animadvertisset sumptuosa chlamyde adolescentulum se jactantem: Non desines, inquit, adolescentule, ovis pelle gloriari?

232 SERMO LXXV [et. LXXXI].

De amore sui.

Joan. xii. Qui amat animam suam, perdet eam: et qui odit eam in hoc mundo, in vitam sempiternam custodiet eam.

II Cor. x. Non qui seipse commendat, hic probatus est, sed quem Deus commendat.

Omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ sunt Christi.

Salomon. Quivis sibi videtur justus, sed cor Dominus dirigit.

Theolog. Laudet te proximus, non os tuum, labia aliena, non tua.

Omnes videntur pii in hoc uno, condemnando videlicet alii alios impietatis: suorum peccatorum parum severi judices, alienorum autem accurati examinatores.

Conversemur alii aliis spiritualiter, et simus fratrum magis quam nostri amantes.

S. Chrysost. Qui non fratris obsequium accipit quod ille offert, secum ipse discedit. Nemo amicus, nemo frater, suis quisque servit commodis, ideoque sua quisque minuit: et infirmi et debellati faciles tum hominibus, tum diabolo sumus, quod alii alios non defendimus. Nam etiam in pugna et acie miles qui suam solius salutem in animo habet cæteris quoque proripit et perdit. E contra vir fortis et se et alios servat.

ἄλλων τὰ ὅπλα τιθέμενος, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ

Philonis. Sua causa omnia agentes, philautia (id est, amoris sui) maximum malum exerrent.

Maximi. Amor sui est corporis ratione carens amicitia, ex qua quidem nascitur gulositatis ratio, et inanis gloriæ cupiditas: ex his autem nascitur universus malorum numerus.

Platonis. Cum deridebimus alios, deest in nos ipsos nos convertamus, consideremusque num ei ipsi iisdem vitiis simus obnoxii: multa enim amor sui celat et tegit, etiam in his qui maxime alios irrident.

Critia. Indigna res est, cum quis non sapiens sapere sibi videatur.

Apti sumus ad aliena vitia cernenda, ipsi autem si male facimus, non cernimus.

Socratis. Nemo in seipso vitia cernit, Pamphile, B alterius dedecora videt aperte.

Diogenis. Diogenes interrogatus quid esset diffidulum, Nosse seipsum, inquit; multa enim propter amorem sui sibi quemque presumere.

Idem nonnullos homines esse dicebat qui cum belle dicerent, recteque loquerentur, seipsos non audirent, in lyrarum morem, quæ cum belle sonent, nihil tamen sentiunt.

233 SERMO LXXVI [et. XXXVII].

De curiositate et securitate et quiete, ac quietum esse Dei cognitionem conciliare.

Gen. xxv. Jacobus erat vir simplex, domi se contentus.

Gloriam comparato domi sedens.

Job. Quiesces, et non erit qui tecum bellet.

Deridens magnam civitatis turbam, querelam autem exactoris tributorum non audiens.

Otium agite et cognoscite me esse Deum.

Solus sum ego dum præteriero.

Prov. Vir prudens quietem agit.

Ecclesi. Difficiliora quam quibus par sis, ne quaerito, et te profundiora ne scrutator: sed quæ tibi præscripta sunt, ea considerato; quæ enim ultra opera Dei sunt, in arcanis latent.

Boni viri perpetuo sunt quieti.

Amos v. In intelligentia præditus hoc tempore tacebit, quia tempus malum est.

Isa. LXXVI. Quem respiciam, nisi humilem et quietum, et timide audientem sermones meos?

Lætabuntur, qui tranquilli sunt in terra.

Jerem. vi. Ne egrediamini in agrum, nec per vias vadite, quia gladius hostium in orbem circumhabitat.

Benevolus Dominus iis qui ipsum expectant: animæ quæ ipsum quaerit, bene erit, et in salute Domini conquiescet.

Bene est ei qui tulerit jugum a juventute sua; sedebit solus et tacebit, quoniam in seipso sustinet; dabit percutienti maxillam. Saturabitur probris: quia non in æternum repellet Dominus.

Luc. x. Respondens autem Jesus dixit ei; Mar-

Ol ταυτων μόνον ἐνεκα πάντα πράττοντες φιλαυτίας μέγιστον κακὸν ἐπιτηδεύουσιν.

Φιλαυτία ἐστὶν ἡ τοῦ σώματος ὁλογος φιλία. Ἐξ αὐτῆς δὲ τίχεται ὁ τῆς γαστριμαργίας λογισμὸς καὶ ὁ τῆς κενοδοξίας· ἐκ δὲ τούτων τίχεται ὅσας ὁ τῶν κακῶν κατάλογος.

Ὅταν καταγαλῶσθαι τινων, ἐπιστρέφειν ἐφ' ἑαυτοῖς; καὶ σκοπεῖν δεῖ μὴ καὶ αὐτοὶ τοῖς αὐτοῖς ἴσμεν ἔνοχοι. Πολλὰ γὰρ τὸ φιλαυτον ἐπικρύπτει καὶ περιβάλλει, παρὰ τῶν μᾶλλον καταγαλόντων.

Δεινὸν δ' ὅταν τις μὴ φρονῶν δοκῇ φρονεῖν.

Ἀγαθοὶ δὲ τὸ κακὸν ἴσμεν ἐφ' ἑτέρων ἰδεῖν αὐτοὺς δ' ὅταν ποιῶμεν, οὐ γινώσκουσιν.

Ὁὐδὲς ἐπ' αὐτοῦ τὸ κακὸν συνορεῖ, Πάμφιλε· ἑτέρου δ' ἀσχημονοῦντος σαφῶς ὁφεται.

Διογένης ἐρωτηθεὶς τί χαλεπώτατον, τὸ γινώσκειν ἑαυτὸν, ἔφη. Πολλὰ γὰρ ὑπὸ φιλαυτίας ἔκαστον ἑαυτῷ προστιθέναι.

Ὁ αὐτὸς τῶν ἀνθρώπων ἐνίους ἔφη τὰ δίδοντα λίγοντας, ταυτὼν οὐκ ἀκούειν, ὥσπερ καὶ τὰς λύρας; καλὸν φεγγερομένης οὐκ αἰσθάνεσθαι.

ΔΟΓΜΕ ΟΓ'.

Περὶ πολυπραγμοσύνης καὶ ἀπραγμοσύνης καὶ ἡσυχίας· καὶ ὅτι τὸ ἡρεμεῖν τῇ τοῦ Θεοῦ γνῶσιν προξενεῖ.

Ἰακώβ ἦν ἄνθρωπος ἀπλῆτος, οἰκῶν οἰκίαν.

C Ἐνδοξάσθητι καθήμενος ἐν τῇ οἰκῇ σου.

Ἡσυχάζεις, καὶ οὐκ ἔσται ὁ πολεμῶν σοι.

Καταγελῶν πολυοχλίαν πόλεως, μέμψιν δὲ φορολόγου οὐκ ἀκούων.

Σχολάζετε καὶ γινῶτε ὅτι ἐγὼ εἰμι Θεός.

Καταμόνας εἰμι ἐγὼ, ἕως οὗ παρήλθω.

Ἀνὴρ φρόνιμος ἡσυχίαν ἄγει.

Τεχνητότερα σου μὴ ζῆται, καὶ βαθυτέρα σου μὴ ἐρευνά. Ἄ προστάγῃ σοι, ταῦτα διανοῦ. Τὰ γὰρ πλεονα τῶν ἔργων αὐτοῦ ἐν ἀποκρύφοις.

Ἀγαθοὶ ἡσυχάζουσι διαπαντός.

Ὁ συνῶν ἐν τῇ καιρῷ ἐκείνῳ σιωπῆσεται, ὅτι καιρὸς πονηρός ἐστιν.

Ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψας ἄλλ' ἢ ἐπὶ τὸν ταπεινὸν, καὶ ἡσυχίον, καὶ τρέμοντά μου τοῖς λόγοις;

Εὐφρανθήσονται οἱ ἡσυχάζοντες ἐν τῇ γῇ.

Μὴ ἐκπορεύσῃς εἰς τὸν ἀγρὸν, καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς μὴ βαδίζῃς, ὅτι βομφαία τῶν ἐχθρῶν παροικεῖ κυκλῶθεν.

Ἀγαθὸς Κύριος τοῖς ὑπομένουσιν αὐτόν· ψυχῇ ἢ ζῆτῃσι αὐτόν, ἀγαθὸν, καὶ ἡσυχάζει εἰς τὸ σωτήριον Κυρίου.

Ἀγαθὸν ἀνδρὶ, ὅταν ἄρῃ ζυγὸν ἐκ νεότητος αὐτοῦ. Καθήσεται καταμόνας καὶ σιωπῆσεται, ὅτι ἤρην ἐφ' ἑαυτῷ. Δώσει τῷ παλόντι σιαγὸνα, χορτασθήσεται ἐνεδισμῶν, ὅτι οὐκ εἰς τὸν αἰῶνα ἀπώσεται Κύριος.

Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῇ· Μάρθα,

Μάρθα, μεριμνᾷς καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλὰ. Ἐνὸς δὲ ἑστὶ χρεῖα. Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς.

Παρακαλῶ οὖν ὁμᾶς, ἀδελφοί, περισσεύειν μέλλον, καὶ φιλοτιμεῖσθαι ἡσυχάζειν, καὶ πράττειν τὰ ἴδια, καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς χερσὶν ὁμῶν.

Ῥᾶδιον ἐκάστῳ ἡμῶν πολυπραγμονεῖν τὰ ἄλλα τρία, ἢ τὰ οἰκία ἑαυτοῦ διασκεπτεσθαι.

Πολλοὶ μὲν τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ κατανοοῦσι, τὴν δὲ ἐν τῷ οἰκίῳ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐκ ἐμδέλουσιν.

Ὅτι γὰρ τὰ θηρία εὐκαταγωνιστά ἐστὶ καταψυχόντα, οὕτως ἐπιθυμία, καὶ ὄργαι, καὶ φόβοι, καὶ λύπαι, τὰ λογία τῆς ψυχῆς κακὰ, κατανασθέντα διὰ τῆς ἡσυχίας, καὶ μὴ ἐξαγριούμενα τῷ συνεχεῖ ἱρεθισμῷ, εὐκαταγωνιστότερα τῇ δυνάμει τοῦ λόγου γίνονται.

Τὸ ἀπισχισμένον καὶ ἰδιάζον τοῦ κοινωνικοῦ καὶ ἡνωμένου τοῖς πολλοῖς προτιμότερον.

Συντελεῖ πρὸς τὸ ἀμέριστον τῆς ψυχῆς τὸ ἰδιάζειν κατὰ τὴν οἰκίαν. Τὸ γὰρ ἀναμειγμένην ἔχειν τὴν ζωὴν τοῖς ἀφρόνως καὶ καταφρονητικῶς πρὸς τὴν ἀκριβοῦς τήρησιν τῶν ἐντολῶν διακειμένοις βλαβερόν.

Ἡσυχία οὖν ἀρχὴ καθάρσεως τῇ ψυχῇ, μήτε γλώσσης λαλοῦσης τὰ τῶν ἀνθρώπων, μήτε ὀφθαλμῶν εὐχρότας παραίτων καὶ συμμετρίας περισκοποῦντων, μήτε ἀποψῆς τὸν νόνον τῆς ψυχῆς ἐκλυούσης ἐν ἀκρόασι μελῶν πρὸς ἡθόνην πεποιημένων, μήτε ῥήματιν εὐτραπέλων καὶ γελιοαστῶν ἀνθρώπων, ὃ μέγιστα λύειν τῆς ψυχῆς τὸν νόνον πέφυκεν.

Νοῦς μὲν γὰρ μὴ σκεδανόμενος ἐπὶ τὰ ἔξω, μηδὲ ὑπὸ τῶν αἰσθητηρίων ἐπὶ τὸν κόσμον διαχέμενος, ἐπέκειται μὲν πρὸς ἑαυτόν, δι' ἑαυτοῦ δὲ πρὸς τὴν περὶ Θεοῦ ἐννοίαν ἀνοβαίνει· κακείνῳ τῷ κάλλει περιλαμπόμενός τε καὶ ἱλαμπόμενος, καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως λήθην λαμβάνει, μήτε πρὸς τροφῆς φροντίδα, μήτε πρὸς περιβολαίων μερίμναν, τὴν ψυχὴν καθελκόμενος· ἀλλὰ σχολὴν ἀπὸ τῶν γῆινων φροντίδων ἄγων, τὴν πᾶσαν ἑαυτοῦ σπουδὴν ἐπὶ τὴν κτήσιν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν μετατίθεται, πῶς κατορθωθῇ αὐτῷ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἀνδρία· πῶς δὲ δικαιοσύνη, καὶ ἡ φρόνησις, καὶ αἱ λοιπαὶ ἀρεταί.

Χρὴ τι καὶ ἡσυχάζειν, ὥστε ἀθολώτως προσομιλεῖν τῷ Θεῷ, καὶ μικρόν τι συνάγειν τὸν νοῦν ἀπὸ τῶν πλανώντων.

Τηροῦμεν τὰς ἀλλήλων ἀμαρτίας, οὐδ' ἵνα θρηνησωμεν, ἀλλ' ἵνα θνείδωμεν, οὐδ' ἵνα θεραπεύωμεν, ἀλλ' ἵνα προσπλήξωμεν, καὶ ἀπολογίαν ἔχωμεν τῶν ἡμετέρων κακῶν τὰ τῶν πλησίον τραύματα.

Ἢ ἀπράγμων ἡσυχία τῆς ἐν πράγμασι περιφανείας τιμιωτέρα.

Βίος ἡσύχιος χρημάτων πολλῶν περιφανέστερος.

Ἐπιπονος τοῖς νεωστὶ ἀποτασσόμενοις ἡ ἡσυχία. Τότε γὰρ καίρῳ λαβοῦσα ἡ μνήμη, πᾶσαν ἀνακινεῖ τὴν ἐκκειμένην ἀκαθαρσίαν, οὐ σχολάζουσα πρότερον

A lha, Martha, sollicita es et turbaris circa multas res, unum autem est opus. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

Philipp. 1. Obsecro igitur, fratres, ut magis ac magis abundetis, et quieti vos tradatis, et privata negotia geratis, et manibus vestris opus faciatis.

S. Basilii. Facilius est cuique nostrum alia curiose spectare, quam nostra propria considerare.

Multi festucam quæ est in oculo fratris considerant, trabem autem sui oculi non vident.

Ut enim seræ facile superantur, si demulceas; sic cupiditates, iræ, timores, dolores, venenata animi mala, per quietem consopita, nec effrata perpetua irritatione, vi rationis facilius domari solent.

Quod separatum et privatum est, pluris aestimatur, quam quod commune multis et conjunctum.

234 Utile est privatim et separatim habitare, ut animus in plures partes non distrahatur; nam in vita commiscere se cum his qui imprudenter et contemptum ad mandatorum observationem exquisitam affecti sunt, inutile et perniciosum est.

Quies igitur initium est purgationis animi, cum neque lingua res humanas loquitur, nec oculi corporum colores et aptas membrorum compactiones circumspeciant, nec aures animi intentionem solvunt audiendis canticis ad volepiatem modulatis, aut dictis senrilibus et ridiculis, qua re animi intentio languescere maxime solet.

Mens enim cum ad res externas non dissipatur, nec in mundum per partes in quibus siti sunt sensus diffunditur, ad se ipsa revertitur, ac per sese ad Dei notionem ascendit; atque illa pulchritudine cum circumlustratur atque illuminatur, ipsius quoque naturæ obliviscitur, non alimentis cura aut vestimenti animum sollicitans, sed liberata terrenis curis omnem suum studium ad companda bona sempiterna transfert, quo nimirum temperantiam et fortitudinem, justitiam et prudentiam, et reliquas virtutes habeat et exerceat.

D Theologi. Quietos nos esse oportet, ut non turbulente cum Deo colloquamur, et paululum revocemus mentem ab iis quæ seducunt et errori involvunt.

Observamus invicem errata, non ut deploremus, sed ut exprobremus: nec ut sanemus, sed ut insuper vulneremus: et pro defensione nostrorum virtutum habemus proximorum vulnera.

Gregor. Nysseni; Nili. Otiosa quies pluris aestimanda, quam negotiorum illustris tractatio.

Vita quieta multis pecuniis anteposenda est.

Molestum iis qui recens accesserunt, otium est, quod tunc occasionem nacta memoria, omnem repetit et movet insitam immunditiam, cum antea

ad id faciendum spatium non haberet, propter multitudinem distrahentium negotiorum.

Sapiens quietem et otium persequitur, ut rerum divinarum opportune compos fiat. Sapiens demigrat et transfugit a vita confusa et perturbata ad beatam vitam et pacificis convenientem.

Res profecto constans et vera existit sapientia; qui amat illam sapiens existit; cumque talis sit, tamen nos improbos præterit: bonum enim male comitatum esse non vult.

Socratis. Socrates interrogatus, qui sine perturbatione viverent: Qui, inquit, nihil sibi consciunt mali.

235 Aristippi. Aristippus cum quidam ei obijceret, ac diceret: Propter te ager periit; An non, inquit, melius me propter agrum, quam propter me agrum perire?

Demosthenes cum quidam diceret eum agrum negligere, ipsum autem se curare: Ea enim, inquit, curo propter quæ agrum comparavi.

Severini. Thaletem in cœlum suspicientem, et lapsum in barathrum ancilla conspicata, merito id illi accidisse dicebat, qui, cum quæ ante pedes essent ignoraret, cœlum contempleretur ut cognosceret.

Euchidis. Valens ægrotat omnis curiosus, aliena sollicite curans.

Demonactis. Cum quidam exquirerent, an mundus esset animatus, et rursus, an globosus: Vos, inquit Demonax, de mundo solliciti estis, at vestram ipsorum immunditiam non curatis.

SERMO LXXVII [cf. XXXVII].

De negotiorum sollicitudine et distractione.

Tota impii vita in sollicitudine est.

Job. Odi equidem universum laborem, quem sub sole sustineo, quia relinquo eum post me futuro hæredi: et quis novit sapiensne an insapiens futurus sit?

Peccanti dedit distentam anxietatem augendi et coacervandi, ut dei bono in conspectu Dei.

Eccli. iv. Fili, fac ne variis actionibus distraharis. Si enim auctus fueris, non eris innocens: qui sequitur questum, implicabitur litibus.

Cor malitiosum onerabitur laboribus.

Luc. xiv. Homo quidam fecit cœnam magnam, multosque vocavit, et misit servum suum hora cœnæ, qui juberet invitatos venire, quod jam parata essent omnia. Et coeperunt pariter omnes se excusare; ac primus dixit se agrum emissee, etc. Dico vobis, neminem illorum de cœna mea gustaturum.

Philipp. ii. Omnes de suis rebus solliciti sunt, non de iis quæ pertinent ad Christum.

S. Basilii. Fieri non potest, ut palietur aliquis laboriosa rerum divinarum meditatione, inter animi distractiones et occupationes rerum ad victum pertinentium.

Ut in speculo non repurgato cerni non possunt

A τοῦτο ποιεῖν, διὰ τὸ πλῆθος τῶν περισπώντων πραγμάτων.

Ὁ σοφὸς ἡρμῆσαν καὶ ἀπραγμοσύνην διώκει, ἵνα τῶν θεῶν ἐν εὐκαιρίᾳ ἐπιτύχῃ. Σοφὸς μέτοιχος καὶ μεταβάστης ἐστὶν ἐκ τοῦ πεφυρμένου βίου πρὸς τὴν μακαρίαν καὶ εἰρηναίαν πρέπουσαν ζωὴν.

Ἔστι μὲν ὑπαρκτὸν πρᾶγμα σοφίας· ἐστὶ δὲ καὶ ἡ κρατὴς αὐτῆς σοφός. Ὑπάρχον δὲ ὅμως, ἡμεῖς τοὺς φαύλους διακλήθυθα· ἀγαθὸν γὰρ οὐκ ἰδῆναι κακοῖς συνέχεσθαι.

Σοφράτης ἐρωτηθεὶς τίνας ἀπαράχως ζῶσιν, οἱ μὲν ἐν ἑαυτοῖς, εἶπεν, ἄτοπον συνεῖδότες.

Ἀριστιππος, λέγοντος αὐτῷ τινος, διὰ τὰ ἀπώλεν ὁ ἀγρὸς, οὐκοῦν, ἔφη, κάλλιον δι' ἐμὲ τὸν ἀγρὸν ἢ διὰ τὸν ἀγρὸν ἐμὲ;

Δημοσθένης, λέγοντος αὐτῷ τινος, ὅτι τοῦ ἀγροῦ ἀμειλίξ, αὐτῷ δὲ σχολάζεις, τοῦτων γάρ, ἔφη, ἐπιμελούμαι, δι' ὧν καὶ τὸν ἀγρὸν ἐκτησάμην.

Θάλην εἰς τὸν οὐρανὸν ὀρώντα καὶ ἐμπεισόντα εἰς βάραθρον θεράπεινα θεωροῦσα, δίκαια παθεῖν ἔφη, ὅς τὰ παρὰ ποσὶν ἀγνοῶν, τὰ ἐν οὐρανῷ ἰσκόμαι.

Ὑγιαίνων νοσεῖ πᾶς περιεργός, ὁ τὰ ἀλλότρια πολυπραγμονῶν.

Ἄλλων ἐξεταζόντων εἰ ὁ κόσμος ἐμψυχός, καὶ αὐθις εἰ σφαιροειδής, Ὑμεῖς, εἶπε Δημόναξ, περὶ μὲν τοῦ κόσμου πολυπραγμονεῖτε, περὶ δὲ τῆς ἑαυτῶν ἀκοσμίας οὐ φροντίζετε.

ΛΟΓΟΣ ΟΖ'.

Περὶ συνοχῆς πραγμάτων καὶ περισπασμοῦ.

Πᾶς ὁ βίος ἀσεβοῦς ἐν φρονεῖδι.

Ἐμίσησα ἐγὼ σύμπαντα μέγθρον μου, ἐν ἐγὼ μοχθῶ ὅπῃ τὸν ἥλιον· ὅτι ἀφίημι αὐτὸν ἀνθρώπῳ τῷ μετ' ἐμὲ· καὶ τίς εἶδεν εἰ σοφός ἐστι ἢ ἄφρων;

Τῷ ἀμαρτάνοντι ἔδωκε περισπασμὸν τοῦ προσθεῖναι καὶ τοῦ συναγαγεῖν, τοῦ δοῦναι τῷ ἀγαθῷ πρὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ.

Τέκνον, μὴ περὶ πολλὰ ἑστῶσαν αἱ πράξεις σου.

Ἐὰν γὰρ πληθύνῃς, οὐκ ἀθῶος ἔσῃ. Διώκων ἐργολάβειαν ἐμπεσάτω εἰς χρίσεις.

Καρδία πονηρὰ βαρυνθήσεται πόνους.

Ἀνθρωπὸς τις ἐποίησε δαίπνον μέγα, καὶ ἐκάλεσε πολλοὺς; καὶ ἀπέστειλε τὸν δούλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δαίπνου, εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις ἔρχεσθαι, ὅτι ἔτοιμά ἐστι πάντα. Καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παραταῖσθαι πάντες· ὁ πρῶτος, εἶπεν αὐτῷ, Ἄγρὸν ἤγρᾶσα· καὶ τὰ λοιπὰ. Αἶγες ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων γέυσεται μου τοῦ δαίπνου.

Οἱ πάντες τὰ ἑαυτῶν μεριμνῶσιν, οὐ τὰ τοῦ Χριστοῦ.

Ἐν τοῖς ἔλκουσι τὴν ψυχὴν, καὶ ἀσχολία; βιωτικὰς ἐμποιοῦσι, περιγενέσθαι τῆς ἐπιπόνου μελέτης τῶν τοῦ Θεοῦ ἀμύχανων.

Οὔτε κατόπτρῳ ῥυπῶντι δυνατόν τῶν εἰκόνων.

δέξασθαι τὰς ἐμψάσεις, οὐτε ψυχῇ ταῖς βρωτικαῖς προσκλωμένην μερίμναις, καὶ τοῖς ἐκ τοῦ φρονήματος τῆς σαρκὸς ἐπισποτουμένην πάθεισι, δυνατόν ὑποδέξασθαι τὰς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐλλάμψεις.

Ὅτι οὐκ ὀφθαλμὸν περιμαγόμενον συνεχῶς, καὶ νῦν μὲν ἐπὶ τὰ πλάγια φερόμενον, νῦν δὲ πρὸς τὰ ἄνω καὶ κάτω πυκνὰ μεταστροφόμενον, ἴδεν ἄναρχος τὸ ὑποκείμενον οὐχ οἷόν τε· οὕτω καὶ τοῦν ἀνθρώπων ὑπὸ μυρίων τῶν κατὰ τὸν κόσμον φροντισῶν περιελκόμενον ἀμύχανον ἐντατνίσαι ἐπὶ ἀληθείᾳ.

Οἱ σφόδρα ταῖς τοῦ βίου μερίμναις καταληγμένοι, οἷον ὀρνίθες πολυσαρκιοὶ, εἰσὶν ἐν πτερῶν ἔχοντες, κάτω που σύρονται μετὰ τῶν βοσκοκημάτων.

Ψυχὴ οὖν μὴ τῶν κοσμικῶν ἀπαλλαγείσα φροντισῶν, ὥστε τὸν θεὸν ἀγαπήσει γνησίως, οὕτε τὸν διδύκον βδελύσσεται ἀδίως. Κάλωμα γὰρ ἀπαῖς ἔχει φορτικὴν τὴν μερίμναν τοῦ βίου.

Ἐν θορυβούμενῳ καὶ ἀγωνίᾳ ἔχοντι νῦν οὕτε ἐννοεῖ τις τῶν καλῶν, οὕτε θεοῦ χάρις ἐγγίνεται.

Τελευταία ψυχῆς ἐστὶ τὸ ἀμερίμνον· ἀσέβους δὲ τὸ φροντίζει κατατρίβεσθαι.

Πέφυκεν ὁ ἄφρων, ἀεὶ παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον κινούμενος, ἥρεμῃ καὶ ἀναπαύσει δυσμεγῆς εἶναι.

Ἀνθρώπος πολυμέριμος· πρὸς καὶ ἡσυχίας γινέσθαι οὐ δύναται, διότι αἱ ἀναγκαῖαι αἰτίαι τῶν πραγμάτων, ἐν αἷς ταραίπνοται, ἀναγκάζουσιν αὐτὸν κινεῖσθαι ἐν αὐταῖς ἔκοντα καὶ μὴ βουλόμενον, καὶ διασκορπίζουσι τὴν γαλήνην αὐτοῦ καὶ ἡσυχίαν.

Χωρὶς ἀμερίμνιαις φῶς ἐν τῇ ψυχῇ σου μὴ ζητήσῃς.

Ὁ φαῦλος πόλιν τε καὶ τὸν κατὰ πόλιν ἔχον τε καὶ κυρτὸν ἀνθρώπων ὅμοῦ καὶ πραγμάτων μεταδίδωκε, φιλοπραγμοσύνην γάρ, καὶ πλεονεξίαν, δημοκρατίαν τε καὶ δημορχίαν, τῷ τοιοῦτῳ τιμαί· τὸ δὲ ἡσυχάζειν ἀτιμώτατον.

Δυσεύρετον, ἢ καὶ παντελῶς ἀνεύρετον, ἐν πεφυρμένῳ βίῳ τὸ καλόν.

ΛΟΓΟΣ ΟΥΨ.

Περὶ παρρησίας καὶ τοῦ ἐλέγχου.

Οἱ δέεις ἐν χροστή τι ποιεῖ, καὶ ζητεῖ αὐτὸ [αἱ αὐτὲς] ἐν παρρησίᾳ εἶναι.

Ἐάν τις καρδίᾳ ἡμῶν μὴ καταγνώσκη ἡμῶν, παρρησίαν ἔχομεν πρὸς τὸν θεόν, καὶ ἄνερ αἰτούμεν λαμβάνομεν παρ' αὐτοῦ, ὅτι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηροῦμεν, καὶ τὰ ἀρετὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ποιοῦμεν.

Μηδαίς σου τῆς νεότητος καταφρονεῖτω· ἐλέγχε αὐτοὺς ἀπαιτούμενος.

Ἐξουσίαν δίδωσι λόγους ἀρχὴ δικαιοσύνης.

Μὴ ἐκκαίγῃς ἀνδρακας, ἀμαρτωλοὺς ἐλέγχων, μὴ ἐμπυρίσθῃς φλογὶ πυρὸς ἀμαρτιῶν αὐτῶν.

Ὁ ἐφησυχάζων, καὶ μὴ ἐλέγχων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἀπλάτχνος ἐστίν· ὥσπερ ὁ τὸν ἰὸν ἐναφείς τῷ δαχθέντι ὑπὸ τοῦ ἰοδόλου.

A imaginum species : sic animus carnis victus allixus, et perturbationibus, quæ a carnis sensu suggeruntur, obtenebratus, Spiritus sancti illustrationem recipere non potest.

Ut oculus qui continenter circumagitur, ac nunc in transversa circumfertur, nunc sursum ac deorsum deflectitur, evidenter et clare rem propositam cernere non potest : sic et mens humana, sæcentis mundanis curis distracta, veritatem attente cernere, ac in ea delixia esse nullo modo potest.

Qui vehementer vite hujus curis occupati sunt, quasi aves corpulente frustra pennis præditæ deorsum trahuntur cum pecadibus.

S. Chrysost. Animus igitur mundanis nondum liberatus curis, neque vere Deum diligit, neque diabolus detestabitur, ut dignum est. Præteritum enim habet gravem, rerum ad victum pertinentium curam.

S. Cyrill. In mente tumultu et angore plena, neque rerum honestarum cogitatio, neque Dei gratia inest.

S. Nilf. Perfecti animi est cura vacillas : impli autem curis conteri.

Inspiciens præter rectam rationem motus tranquillitatem et quietem semper odisse solet.

Isaac. Qui multis curis distractus est, lentis et quietus esse nullo modo potest, propterea quod cause negotiorum in quibus miser est, cogunt eum commoveri invitum et nolentem, et ejus tranquillum et quietum statum disturbant.

Sine curarum vacillatōe lumen in animo tuo ne queras.

Philonis. Improbus civitatem ac civitatis turbam ac faciem hominum animi et negotiorum persequitur. Nam alienarum rerum curaciones et avaritia, popularitas et tribunatus plebis, istiusmodi homini ceu honorifica probantur : ac quietum esse probrosissimum est.

Difficile est, vel potius omnino fieri non potest, ut honestas in vita conturbata inveniat.

SERMO LXXVIII [cf. XLIX].

De libertate reprehendendi.

Joan. vii. Nemo quod in occulto facit, id vult palam fieri. (Aliis, nemo aliquid in occulto facit, et quærit ipse palam esse.)

I Joan. iii. Si cor nostrum non condemnet nos, fiduciam habemus apud Deum : et quæ petimus ab eo accipimus, quia mandata ejus exsequimur, et quæ illi placeant, facimus.

Fac ne quis juventutem tuam contemnat : reprehende eos severe.

Prov. xvi. Auctoritatem orationi conciliat initium iustitiæ.

Ne carbonas accendas, sceleratos reprehendens, ne flamma ignis peccatorum ipsorum exuraris.

S. Basilii. Qui quiescit, nec fratris arguit peccatum, inimicus est, ut qui venenum immittit in eum qui est a venenata bestia morsus.

237 In objurgando gravis ne esio; nec cito, nec affectu nimio reprehendito, hoc enim insolentia est: nec ob res leviores damnato, quasi summo jure cum his qui dereliquerint agens, et spiritaliter eos instans, quemadmodum monet Apostolus, teipsum considerans ne et tu tenteris.

Evidens est reprehensionis finem esse peccantis emendationem, injuriam vero nil aliud efficere quam ipsius confusionem.

Optabilius est objurgationem sapientis unius admittere, quam totius chori hominum improborum canentium fieri auditorem.

S. Chrysost. Libere loqui simpliciter est etiam vulgaris hominis sæpenumero: at sicut res postulata, et cum tempus idoneum est, adhibita modi regula et prudenter rebus uti, id sane magnum admodum et eminentem virum requirit.

Vita quæ ex legibus agitur, libertatis effectrix est.

Maxima est libertas, se non habere libertatem existimare: quemadmodum dedecus est maximum in conspectu Domini se justificare: testes sunt eorum quæ dicimus, Phariseus et Publicanus.

Nihil est quod magis arrogantiam augere soleat, quam præclarorum facinorum sibi conatus animus et utens libertate.

Isocratis. Concede libertatem tibi bene cupientibus, ut de quibus ambigis, qui tecum exquirant et probent habeas.

Præstat sua, quam aliena redarguere peccata.

Pythagora. Pythagoras, cum quidam dialisset: Nimum me irridis; Atqui, inquit, splenicis etiam æria et amara prosunt, dulcia nocent.

Neque gladio obtuso, neque immoderata libertate uti decet.

Socratis. Libertatis, ut cujusque partis anni, in tempore gratia jucundior.

SERMO LXXIX [at. CXXXIX].

De generis nobilitate et ignobilitate.

Joan. III. Quod natum est ex carne, caro est, et ex spirita natum, spiritus est.

Rom. IX. Non filii carnis fidem sunt filii Dei: sed filii promissionis habentur pro semine.

Eccli. Liberi honesti vitam agentes gentiorum sanorum regent ignobilitatem.

S. Basilii. Patres et majores non licet predicare nobiles, quia veritatis lex propria ejusque depositi encomia.

Theologi. Malum vocari pudeat, non item ignobilem.

S. Chrysost. Splendidum et nobilem non majorum nobilitas, sed animi virtus efficere solet.

Nihil generis nobilitas ad pecuniam: Opulentia enim vel pessimum inter primos colat.

A Μη βαρὺς ἐν ἐπιτιμήσει γίνου, μηδὲ ταχέως, μηδὲ ἐμπρόσθεν ἐξελέγχων· αὐθάδεις γὰρ τὸ τοιοῦτον· μηδὲ ἐπὶ μικροῖς καταδικάζων, ὡς ἀκριβοδίκαιος· αὐτὰς ὑπάρχων, τοῖς ἐν παραπτώματι προσηλυτίζομενος, καὶ πνευματικῶς καταρτίζων αὐτοὺς, ὡς ὁ Ἀπόστολος παραίει, σκεπὼν σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ παρὰσθῃς.

Ἔοικεν ὁ μὲν ἐλεγχος· τίλος ἔχειν τὴν διόρθωσιν τοῦ ἀμαρτανεύοντος, ὁ δὲ ἐνείδησις ἐπὶ ἀσχημοσύνῃ τοῦ ἐπιτιμώμενου γινώσκει.

Ἐκταίστατον ἐστίν, ἐπιτιμῆσθαι σοφοῦ ἰνδὸς διδασθαι, ἢ δύναιτο ἄνθρωπον φάσεων φρόνων γινώσκει ἀποσπῆναι.

Τὸ μὲν ἀπλῶς παρρησιάζεσθαι καὶ τοῦ τυγόντος πολλὰς ἐστὶ· τὸ δὲ εἰς τὸ θεῖον, καὶ καιρῷ τῷ προσήκοντι, καὶ μετὰ τῆς ἀποστούσης συμμετρίας καὶ συνείδεις τῶν πραγμάτων χρῆσθαι, μεγάλην καὶ θαυμαστὴν δίδει ψυχῇ.

Ἐνωμας ὡς παρρησίας δημιουργός.

Μεγίστη παρρησία τὸ μὴ νομίζειν ἔχειν παρρησίαν· ὥστε οὐκ αἰσχύνη μεγίστη, τὸ δικαιοῦν ἑαυτὸν ἰσχυρῶς Κυρίου· καὶ μάρτυς τῶν λεγομένων ὁ Θεριστὴς καὶ ὁ Τελώνης.

Οὐδὲν ὅπως εἰς ἀπόνοιαν αἰεὶν εἰσέναι, ὡς συνείδησις τῶν κατεργασμάτων, καὶ ψυχὴ μετὰ παρρησίας ζῶσα.

Δίδου παρρησίαν τοῖς τὸ φρονεῖσθαι, ἵνα καὶ ὅν ἀμνημονεύει, ἔχῃ τοῦ συνδοκίμασσαντος.

C Κρείσσον τὰ εἰκεῖα ἐλέγχειν ἀμαρτήματα ἢ τὰ ἀλλότρια.

Φησὶν οὖν· αὐτῷ τινος, Αἴαν μοι ἐπισκώπτεις, ἔφη· Καὶ γὰρ τοῖς σκληροῖς τὰ μὲν δριμύνα καὶ πικρὰ ὀφέλιμα, τὰ δὲ γλυκὴ βλαβερὰ.

Ὅτε μάχαιραν ἀμολεῖν, ὅτε παρρησίαν ἀτακτῶν ἔχειν δεῖ.

Τῆς παρρησίας, ὥστε ὥρας, ἐν καιρῷ ἢ χάρις ἔδωκεν.

ΛΟΓΟΣ ΘΘ.

Περὶ εὐγένειας καὶ δυσγένειας.

Τὸ γενημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σὰρξ ἐστὶ, καὶ τὸ γενημένον ἐκ τοῦ πνεύματος πνεῦμα ἐστίν.

Ὅ τὰ εἴκηνα τῆς σαρκὸς, ταῦτα εἴκηνα θεοῦ, ὁ δὲ τὰ εἴκηνα τῆς ἐπαγγελίας λογίζεται εἰς σπέρμα.

Τίχη ἐν ἀγαθῇ ζωῇ τὴν ἀναστροφὴν ἔχοντα τῶν ἰσθῶν γεννητόρων ἀνύψουσι δυσγένειαν.

Ὅτε ἔχομεν πατέρας λέγειν καὶ προγόνους περιφανείς. Ὁ γὰρ τῆς ἀληθείας νόμος εἰς ἐκδοτοῦ ἀπαρτὶ τὰ ἔγκλημα.

Καὶ δὲ ὁ ἀκούων αἰσχύνοιο, μὴ δυσγενής.

Ἢ εὐγένεια καὶ ἡ σεμνότης τοῦ ὑπερηφάνου τὸ συγγενεῖ· πρὸς τὴν κλισίαν ἔχειν.

Οὐδὲν ἡ εὐγένεια πρὸς τὰ χρήματα.

Τὸν γὰρ κλίσιν αὐτοῦ εἰς πρῶτους ἀγει.

Ὅταν δὲ κρητὶς μὴ καταβληθῇ γένους
Ὅρθως, ἀνάγκη δυστυχεῖν τοὺς ἐκγόνους.
Φεῦ φεῦ, παλαιὸς αἶνος οὐ καλῶς ἔχει·
Ὅτε δὲ γένοντο χρηστοὶ ἐκ κακοῦ πατρός.

Εὐγενεῖς εἶναι νόμιζε μὴ τοὺς ἐκ τῶν καλῶν
καὶ ἀγαθῶν γεγεννημένους, ἀλλὰ τοὺς καλὰ καὶ
ἀγαθὰ προαιρουμένους.

Ἐπὶ προγόνων εὐγενεῖς μὲν εἰς ἄχαια δόξα
πῶλον γὰρ ἔχουσι πάντες τοῦ γένους προκράτερα,
καὶ οἱ ἐν πορφύρᾳ καὶ βύσσῳ τραπέμενοι, καὶ οἱ
ἐν παντὶ ἀδύσσοι δαπανώμενοι.

Πολλοὶσι θνητῶν ἡ μὲν ὁδὸς εὐγενής.

Ὁ νοῦς δ' ἐν αὐτῇ δυσγενὲς εὐρίσκεται.

Τίς γὰρ κατόπτηρ καὶ τυρὴν κοινωνία;

Σώστρατος δ' αὐλητής, ὀνειδίζμενος ὑπὸ τινος ἐπὶ
τῷ τῶν ἐκείνων ἀσχημῶν εἶπεν· Καὶ μὴν διὰ τοῦτο
μᾶλλον ὠρεῖται θαυμάζεσθαι, ὅτι ἀπ' ἑμοῦ τὸ γένος
ἄρχεται.

Σταυρόνεται μὲν ὡς περ ἄλλων τινὲς τῶν καλῶν
ἐπ' εὐγενεῖς οὐκ ἀπεικάζουσιν· ἑγὼ δὲ μίαν ἀρε-
τὴν οἶδα, τὰ δ' ἄλλα πάντα τύχην. Καὶ γένοντ' ἂν
ὁ μὲν ἐκ φαύλων ἀγαθὸς καὶ βασιλεὺς καὶ πάντων
εὐγενέστατος, ὁ δὲ ἐξ ἀγαθῶν φαῦλος, αὐτοῦ αὐτοῦ
καὶ τῶν ταπεινοτάτων δυσγενέστατος. Ὅστις ψυχῇ
ἐπαίνειν ἀρετῆς, μὴ προγόνων τεθνηκυῶν εἰς ἀδοξ-
τίρους εὐγενέειαν.

Ὁ ἐξ ἀρετῆς γυναικεῖς, ἐκ αἵματος εὐγενὲς εἰκνίσεται.

ΛΟΓΟΣ Π.

Περὶ συνηθείας καὶ ἔθους.

Χρόνῳ κρατυνθὲν τὸ ἀρετῆς ἔθος ὡς νόμος δι-
σουλάθη.

Ὅδὲν οὕτως ἐπιθυμητὸν, ὥς μὴ τῇ συνεχείᾳ τῆς
ἀπολαύσεως εὐκαταφρόνητον γίνεσθαι. Ὅν δὲ ἀπαντα
ἡ κτῆσις, περισπούδατος ἡ ἀπολαύσις.

Παλαιωθὲν γὰρ τραῦμα ψυχῆς, καὶ κακοῦ μάλιστα
χρόνῳ βεβαιωθείς, δυσίατος ἐστίν, καὶ καὶ παντε-
λῶς ἀνίατος, ὥς τὰ πολλὰ τῆς ἔξωτος εἰς φύσιν με-
θοισταμένης.

Ἔθους χωρισμὸς καὶ τοῖς ἀλόγοις ἐστὶ δυσφορώ-
τατος. Καὶ ποτε εἶδον ἑγὼ βοῦν ἐπὶ φάνης δα-
κρύοντα, τοῦ συννόμου αὐτοῦ καὶ ὁμοζύγου τελευ-
τήσαντος.

Ῥῶν γὰρ ἀπ' ἀρχῆς μὴ ἐνδοῦναι κακίᾳ, καὶ
προϊούσαν διαφυγεῖν, ἢ προσβίνουσαν ἀνακόψαι, καὶ
φανῆναι ταύτης ἀνώτερος.

Δικτύῳ κομίζετον ὕδωρ, καὶ πλίνθιν πλύνειν εὐκα-
τίστοτον, ἢ κακίαν φοιτασθεῖσαν χρόνῳ πολλῷ ἐν
ἀνθρώπου ψυχῇ ἔξελειν.

Ὅδὲν οὕτως ἰσχυρὸν παρὰ ἀνθρώποις, ὥς συνη-
θεία· παλαιὰς τυραννίδας.

Τινὲς τῶν ἔξωθεν δευτέραν φύσιν τὴν συνηθείαν
ἐκίλειαν.

Δεινὸν ἡ συνηθεία καταστρεῖν πρὸς αὐτήν, καὶ μὴ
συγχαρῆσαι πάλιν διανοσθῆναι ἐπὶ τὴν πρώτην ἔξιν
τῆς ἀρετῆς.

A Quod si generis origo bene facta non fuerit,
Posteros in calamitate versari necesse est.
Non recte se habet velus hæc sententia:
Ex malo patre nunquam nascetur bonus.

(Euripidis.)

Theopempti. Generosos existimato non eos qui ex
bonis et probis nati sunt, sed qui honesta et bona
sequenda sibi proponunt.

Theopidis. Majorum nobilitate nemo gloriari de-
bet: omnes enim habent generis originem lutam,
tum il qui in purpura et bysso nutriuntur, tum il
qui in paupertate magna vivunt.

Scleris. Multi mortalium præ se ferunt nobilitatem
[in vultu,

Quorum tamen animus ignobilis et ingenerosus
[reperiuntur.

B Quil enim cæco cum speculo?

Sostrati. Sostratus tibicen, cum quidam ei ob-
jectaret, quod ex ignobilibus prognatus esset pa-
rentibus: Atqui, inquit, ob id ipsum debui magis
laudari, et in admiratione esse, quod a me genus
initium cepit.

Phalaridis. Nobilitate quemadmodum alia ali-
qua re honesta gloriari non indecorum est. Ego
vero unam virtutem novi, cetera omnia tribuuntur
fortunæ. Et fieri potest, ut qui ex improbia ali, bonus
fiat, et regum et omnium generosissimus: ex bonis
autem prognatus, improbus fiat, et seipso deterior
et humillimis quibusque ignobilior. Quare laudem
animi gloriose facta, non etiam majorum per igno-
biliores posteros emortuam nobilitatem.

C Ex virtute procreatus, generosus effingitur.

SERMO LXXX [ad. CH].

De consuetudine et more.

Salomon. Tempore confirmata impia consuetudo
ut lex servatur.

Nihil est tam appetendum quin perpetuo fruendo
contemptibile reddatur. Quorum autem rarior est
possessio, jucundior est usus.

Inveteratum vulnus animi, et mali medietate
tempore confirmata difficiliter curatur, vel potius
non curatur omnino, quod habitus sepe immoto in
naturam mutatur.

Ab assuetis disjungi vel rationis expertibus diffi-
cile et molestum est. Ipse aliquando animadvertit
bovem qui ad præsepe socium bovem et in pasto et
in iugo subeundo, mortuum foret.

239 Theologi. Facilius est a principio non se vi-
tio dedit, et effugere nascentem, quam fortibentem
rescindere, atque eo superiorem fieri.

Reticulo aquam ferro et laterem lavare facilius est,
quam vitium in hominis animo ex tempore diuturno
plantatum eximere.

S. Chrysost. Nihil tam firmum est in rebus hu-
manis, quam veteris consuetudinis tyrannis.

Externi quidam consuetudinem alteram naturam
esse dixerunt.

Mire efficax est consuetudo retinere, et non pati ut
ad pristinum virtutis habitum aliquis revertatur.

Philonis. Diuturnus mos natura ipsa firmior est, et leviora peccata, si non prohibeas, subinde nascuntur et magnitudinem assequuntur.

Naturam accensare non debemus, cum jucundam aut in iocundam vitam omnem efficiat consuetudo.

Chariclis. Ex omnibus enim passionibus quæ cito percipiuntur, ei facile remedium adhiberi potest: quæ vero longo tempore innata fuerit, prope est incurabilis.

Choricli. Nacta semel delicias natura vix ad labores vult reverti.

Socratis. Nihil natura iocundam aut in iocundum, sed omnia talia consuetudine fieri videmus.

Optimum vite genus tibi proponito: hoc enim iucundum efficiet consuetudo.

Pernificile est.

Ut longa consuetudo brevi tempore solvatur:

Consuetudo enim haudquaquam despicienda sunt.

Polyani. Consuetudo a parvis initium capit, neglecta autem vim maximam accipit.

SERMO LXXXI [at. CXXXVIII].

De conscientia.

Nemo liber est, qui seipso non continet.

Libertas impotens et immoderata facile amittitur.

Fieri non potest ut is liber sit, qui perurbationibus servit, et a perturbationibus vincitur.

Præstat servire decenter, quam libertate uti impudenter.

SERMO LXXXII.

De conscientia (1).

Epicteti. Parentes pedagogo pueros nos tradiderunt, qui ubique observaret ne quid laderetur: Deus autem jam viros insita conscientia custodiendos tradit, quæ quidem custodia et conservatio nequaquam contemnenda est, quoniam et Deo displiceret, et conscientia ipsi nostræ hostes essemus.

SERMO LXXXIII [at. XC VII].

De benignitate.

240 Luc. vi. Benefacite et motuum date, nihil inde sperantes: et erit merces vestra ampla, eritisque filii Altissimi: quia ipse in ingratis et improbis benignus est.

Ephe. iv. Estote benigni invicem et misericordes, condonantes sicut, quemadmodum ipse Deus vobis per Christum condonavit.

Induite viscera miserationis, benignitatem, animi humilitatem, lenitatem, clementiam.

S. Basilii. Imaginem habeo, dum rationis sum particeps: ad similitudinem autem Deo, dum benignitatem colo.

Theologi. Bonitatis habet laudem mansuetudine feritatem vincere, et in meliores efficere injuriam facientes, patienter ferendo quæ nobis inferuntur.

Omnibus esto benignus, sed maxime proximis.

Quære tibi Dei benignitatem, si benignus es.

Quodnam dogma charitatis dogmata brevius?

Talem te præbeas amicis et proximis.

Quales erga te illos esse vis.

(1) Græca desunt.

Ἐγγονίζον ἦθος φύσεως κραταιώτατόν ἐστιν· καὶ μικρὰ μὴ καλυπόμενα ἀμαρτήματα φύεται καὶ ἐπιδίδεται πρὸς μέγας συναυξάνοντα.

Μηδამὼς τὴν φύσιν αὐτῶν· πάντα γὰρ βίον ἔδδν ἢ ἀγῆ ἢ συνήθεια ποιεῖ.

Πάθος γὰρ ἀπαν, τὸ μὲν ἐξῆως γινωσκόμενον εὐδοκῆθητον, τὸ δὲ χρόνῳ παραπεμπόμενον, ἔγγυς ἀνίατον.

Λαδομένη ἀπ᾽ ἡδονῆς ἡ φύσις μόλις ἐθίσται πρὸς πόνο· χωρεῖν.

Οὐδὲν οὕτως ἔδδ ἢ ἀγῆς τῇ φύσει ὁρᾶσθαι· πάντα δὲ τῇ συνήθειᾳ γίνεται.

Βίον αἰρεῖ τὸν ἀριστον. Τοῦτον γὰρ ἔδδν ἢ συνήθεια ποιεῖ.

Ἀμύχανον

Μακρὰν συνήθειαν ἐν βραχεὶ λύσαι χρόνῳ.

Τὸ γὰρ συνήθες οὐδαμῶς παροπτέον.

Ἔθος ἔρχεται μὲν ἀπὸ μικρῶν, ἀμειλόμενον δὲ τὴν ἰσχὺν μέλιστα λαμβάνει.

ΛΟΓΟΣ ΠΑ΄.

Περὶ ἐλευθερίας.

Οὐδεὶς ἐλεύθερος ταυτὴν μὴ κρατῶν.

Ἐλευθερία ἀκρατῶς καὶ ἀμέτρως φερόμενη εὐφραίνεται.

Ἐλευθερον ἀδύνατον εἶναι τὸν πάντες δουλεύοντα, καὶ ἀπὸ πάντων κρατούμενον.

Ἀμεινὸν δουλεύειν ἐπαικτικῶς, ἢ ἐλευθεριάζειν ἀνασχύντως.

SERMO LXXXII.

De conscientia (1).

Epicteti. Parentes pedagogo pueros nos tradiderunt, qui ubique observaret ne quid laderetur: Deus autem jam viros insita conscientia custodiendos tradit, quæ quidem custodia et conservatio nequaquam contemnenda est, quoniam et Deo displiceret, et conscientia ipsi nostræ hostes essemus.

SERMO LXXXIII [at. XC VII].

De benignitate.

240 Luc. vi. Benefacite et motuum date, nihil inde sperantes: et erit merces vestra ampla, eritisque filii Altissimi: quia ipse in ingratis et improbis benignus est.

Ephe. iv. Estote benigni invicem et misericordes, condonantes sicut, quemadmodum ipse Deus vobis per Christum condonavit.

Induite viscera miserationis, benignitatem, animi humilitatem, lenitatem, clementiam.

S. Basilii. Imaginem habeo, dum rationis sum particeps: ad similitudinem autem Deo, dum benignitatem colo.

Theologi. Bonitatis habet laudem mansuetudine feritatem vincere, et in meliores efficere injuriam facientes, patienter ferendo quæ nobis inferuntur.

Omnibus esto benignus, sed maxime proximis.

Quære tibi Dei benignitatem, si benignus es.

Quodnam dogma charitatis dogmata brevius?

Talem te præbeas amicis et proximis.

Quales erga te illos esse vis.

(1) Græca desunt.

C

ΛΟΓΟΣ ΠΓ΄.

Περὶ χρηστότητος.

Ἀγαθοποιεῖτε καὶ θαυάζετε, μὴδὲ ἀπαιτεῖντες, καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς, καὶ ἔσσεσθε υἱοὶ τοῦ Θεοῦ· οἱ αὐτὸς χρηστὸς ἐστὶν ἐπὶ τοῖς ἀχαρίστοις καὶ πονηροῖς.

Γίνεσθε εἰς ἀλλήλους, χρηστοὶ καὶ εὐσεβεῖς, χαρίζεσθαι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ Θεὸς ἐν Χριστῷ ἔχαριστε ὑμῖν.

Ἐνδύσασθε σκλάβους οἰκτιροῦ, χρηστότητα, καὶ ἀνυποψοσύνην, μακροθυμίαν, πραότητα.

Τὸ κατ' εἰκόνα ἔχει ἐν τῇ λογικῇ εἶναι· τὸ δὲ κατ' ὁμοίωσιν γίνεσθαι ἐν τῇ χρηστότι· γενέσθαι.

Ἀγαθὴν χρηστότητα νικᾷν θρασυτητα, καὶ βελτίου· ποιεῖν τοὺς ἀδικούντας, οἷς καρτεροῦμεν πάντες.

Πᾶσι μὲν ἰσθὶ χρηστὸς, πλεονὲς δὲ τοῖς ἔγγυς· Ζῆτει Θεοῦ σοὶ χρηστότητα χρηστὸς ὢν.

Τὴν χρηστότητα ὄργανον συντομιώματος·

Τοιοῦτος ἴσθι τοῖς φίλοις καὶ τοῖς πᾶσι,

Οἷου· σπαντὶ τοῦδε τυγχάνειν θείας.

Οὐκ εὐεργετῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ κολάζων ἀγαθός ἔστι καὶ φιλόφρων ὁ Θεός. Καὶ γὰρ αἱ κολάσεις αὐτοῦ καὶ αἱ τιμωρίαι μέγιστον εὐεργεσίας μέρος εἰσὶν ἑπεί καὶ ἱατρὸς, οὐχ ὅταν εἰς παραδείσους καὶ λειμῶνας ἐξάγῃ τὸν κείμενον μόνον, ἀδ' ὅταν εἰς βαλανεῖα καὶ κολυμβήθρας δάξῃ, ἀλλὰ καὶ ὅταν αἰττον καλεῇ διαμεῖναι, ὅταν τέμνῃ, ὅταν πικρὰ προσάγῃ φάρμακα, τότε καὶ ἱατρὸς ἔστιν ὁμοίως, καὶ τὴν αὐτοῦ φιλοφροσύνην ἐκτείνουσι κλῆρον.

Ὁ τῇ φύσει ἀγαθὸς καὶ ἀγαθὸν πάντως παρακτινός.

Ἴδιον παντός ἀγαθὸν τὸ ὠφελεῖν.

Ὁ τοιοῦτος ὁ λόγος, ὅσον χρηστὸς τρόπος παιδεύειν δύναται.

Οἷσιν ὁ τρόπος ἔστιν εὐτακτός, τοιοῦτος καὶ βίος συντάσσεται.

Τέχνη μὲν γνωρίμους ἐκτενέσθαι.

Πολλοὺς, διὰ τὸν τρόπον διὰ τοὺς κλειστοὺς φίλους.

Θεμιστοκλῆς χωρίον πολλῶν ἐκτείνουσι κληρονομίαν, καὶ γέγονα χρηστὸν ἔχει.

ΛΟΓΟΣ ΠΑ'.

Περὶ πραότητος καὶ εὐλαβείας.

Εὐλαβεῖς ποιεῖτε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ.

Ὁ ἄνθρωπος Μωσῆς πρὸς σφόδρα παρὰ πάντας ἀνθρώπους, τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς.

Ὁδηγεῖτε πρὸς τὴν εὐλαβίαν, διδάσκει πρὸς ὁδοὺς αὐτοῦ.

Οἱ δὲ πρὸς κληρονομίαν γῆν, καὶ κατατροφῆσουσιν ἐπὶ κλήθῃ εὐφροσύνης.

Ἀναλαμβάνων πρὸς ὁ Κύριος, ὁφείτω πρὸς ἐν σωτηρίᾳ.

Πραῦς ἄνθρωπος ταχὺς ἱατρὸς.

Κρείσσον πραῖς ἄνθρωπος μετὰ ταπεινώσεως, ἢ μετὰ διαρπαγῆς οὐκὶ μετὰ ὕψους.

Μακάριος, ὅς καταπτήσῃ πάντα δι' εὐλάβειαν.

Ὁ δὲ σκληρὸς τὴν καρδίαν ἐμπνέεται κακοί.

Ἀπὸ τῆς ἀποκρίσεως ἀποκρίσῃ θυμὸν.

Ὅς φείδεται, ῥῆμα προέσθαι σκληρὸν, ἐκτρέφει μὲν.

Λόγος μαλακὸς συγκλίνει δὲ πρὸς ἑαυτὸν μαχητής.

Τέκνον, ἐν πραύτητι τὰ ἔργα σου διεξάγαγε, καὶ ὑπὸ ἀνθρώπου δεκτὸ ἀγαπήσῃ.

Γίνου πρὸς ἐν ἀποκρίσει λόγου, ἵνα συνήσῃ.

Ἐν μακροθυμίᾳ φέγγου ἀποκρίσιν. Εἰ ἔστι σοὶ σύνεσις, ἀποκρίσῃ τῷ πλησίον.

Τέκνον, ἐν πραύτητι τὴν ψυχὴν σου διδάσκει.

Ἐπίς τῶν ἰδίων καθέλειν ὁ Κύριος, καὶ ἐκτρέφει πρὸς ἑαυτὸν αὐτὸν.

Μακάριοι οἱ πρὸς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσιν τὴν γῆν.

Ἀπαρτὸν τὸν υἱόν μου ἐφ' ὅμας, καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρὸς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐφροσύνη ἀνάψουσιν εἰς ψυχὰς ὁμῶν.

Ὁ λόγος ὁμῶν πάντως ἐν χάριτι, ἀλλὰ ἡγευμένος, εἰδέναι πῶς δὲ ὅμας ἐπὶ ἐκαστῇ ἀποκρίσει εἶναι.

Non solum Deus benigne et humaniter nos tractat dum beneficiis nos afficit, verum etiam dān punit. Etenim animadversiones ejus et supplicia beneficii sunt pars maxima, quando et medicus non solum cum in hortos et pratis educit agrotum, aut in balneis et aquarum piscinas, sed etiam cum a cibo abstinere jubet, cum secat, cum amara adhibet medicamenta, tum quoque arquet est medicus, suamque magis declarat humanitatem.

Greg. Nyss. Qui natura bonus est, idem et honorum largitor omnino est.

Proprium bonorum omnium est prodere aliis.

Non tam verba, quam boni mores persuadere possunt.

Posidippi. Quorum mores sunt moderati, eorundem tota vita bene composita est.

Arte multos mihi familiares.

Moribus autem plurimos, amicos comparavi.

Themistocles. Themistocles pradium venditurus, jussit preconis voce promulgari, etiam bonum vicinum id habere.

SERMO LXXXIV. (AL. XCIVH).

De clementia et misericordia.

Levit. Verentes et modestos facite filios Israelis.

Num. xii. Moses mansuetus supra omnes homines qui sunt in terra.

Psal. xiv. Dedecet et mansuetus in judicio, et docet elementes vias suas.

Mites autem hereditabunt terram.

Excipiens elementes Dominus extollet, et eulem dabit.

Vir leni praeclitus animo celer est medicus.

Prov. xiv. Praestat leni esse animo cum humilitate, quam dividere apollis cum contumelia.

Beatus qui prudenter omnia timet: duro autem corde praedictus incidet in mala.

Prov. xv. Responsio sublimis iram avertit.

Qui cavet quo minus verbum emitat durum, prudens est.

Joel et Prov. xv. Mollis oratio confringit eam; nullis esto pugnator.

Eccli. Fili, in lenitate fac opera tua, perficia, et ab homine ipetato diligetis.

Eto lenis in responsione, ut intelligas.

Cum sapientia de responsione. Si intelligentiam habes, responde proximo.

Eccli. x. Fili, in lenitate animum tuum monstra.

(Alias, δόξασον, id est glorifica.)

Ibid. Radices gentium detrahit Dominus, et in locum illarum plantavit mansuetos.

Math. v. Beati clementes, quoniam ipsi terrae hereditatem capient.

Math. xi. Accipite jugum meum super vos, ac ex me discite, quoniam mitis sum et humilis corde, et animis vestris requietem invenietis.

Coloss. iv. Sermo vester semper in gratia, ale conditus, ut quemadmodum unicuique respondera convenit, scialis.

Modestia vestra nota sit omnibus.

S. Basilii. Quasi fundamentum quoddam est ad perfectionem verecundia-cum meta.

Cui senum clementia.

Juvenis mansuetas multa sustinet.

Nulla de virtutibus sic solet sapientiam parare, ut clementia.

S. Ignatii. Clementia ego, qua evaditur princeps hujus sæculi diabolus.

Bonos remunerator, malos despice.

Ut eos quoque bonos reddas tempore.

Clementium benignitas largitio est honesta.

S. Chrysost. Modestia nihil potentius, atque hoc declarans quidam, dicebat oratione molli ossa confringi: atqui quid ossa durius? Verum etiam quis adeo durus fuerit et minime flexibilis, facile tamen benignitate corrigitur.

Cyrilli. Exemplum summa omnia clementia ipsam habemus omnium Servatorem Christum, quem a tergo sequi debemus, et alii aliorum injurias necessario ferre; nam de illo scriptum est: cum contumelia vexaretur, non vicissim contumelia et convicia affecisse; dum pateretur, non minitatus, sed ei qui iuste iudicat, tradidisse iudicandum.

Juvenis lenis multa ferre solet: et enim senem angusti animi quis ferat? Irascendum sententiæ viduatum in thronum suum; major tamen de Juvenis spes habebatur, quam de illo.

Philosophus quidam cum uxorem haberet improbam, et garrolam, et ebriosam, percontantibus eum talem ferret: Ut domi, inquit, habeam philosophie gymnasium et palastram. Eo enim erga externos lenior, hac quotidie institutus. Sunt etiam qui ipsam ab hanc ipsam causam illam duxisse dicant.

SERMO LXXXV (al. VI).

De viro simplici et innocenti.

Gen. xrv. Jacobus erat simplex minimeque fectus, domi se continens.

Job viii. Dominus innocentem non repudiabit.

Psal. Serva innocentiam, et vide equitatem reatum, quoniam sunt reliquie homini pacifice.

Deus stabilit in domo constantes et integros indolis homines.

Dominus cum innocentia viventes bonis non privabit.

Salomon. Qui simpliciter ambulat, ambulat fidenter.

Quandis innocentes festis adhæresunt, non afficiuntur pudore.

Qui aspiciit benigne, misericordiam consequetur: qui recte ambulat, Dominum metuit.

Laudabilis est anima omnia simplex.

Simplex cuius sermoni credat.

Prov. iii. Benigni erant terra possessores, et innocentes in ea superstites erant: ovis recti corde terram inhabitabunt.

A Τὸ ἐπισκεῖν ὁμῶν γινώσκῃται πᾶσι.

Ὅθεν κρητὴς καὶ βᾶθρον ἐστὶ πρὸς τὴν τελειωσιν ἢ εὐλάβειαν.

Πολὺν γὰρ ὄντων πραΰτης.

Νέος πρᾶς πολλὰ ὑπομένει.

Ὁδὸν τῶν ἀρετῶν ὁδὸς αἰσίου τίτλιν σοφίαν, ὡς πρᾶτης.

Κρητὴς πρᾶτης, ἐν ᾗ καταλύεται ὁ ἄρχων τοῦ αἰῶνος τοῦτου διάβολος.

Καλοὺς ἀγαθούς, τοὺς κακοὺς περιφρόνει.

Ὡς ἂν καλοὺς καὶ τοῦδε ποιήσης χρόνον.

Τῶν πρᾶτων [ἢ] χρηστοῦς καλὴ δοξίς.

Ὁδὸν ἐπισκεψίας δυνατὸν εἶναι, καὶ τοῦτο δηλῶν τις εἶπεν, ὅτι λόγος μαλακὸς συγκαλῇ ὁσὶ καί τοι εἰ ὁσὶ σκληρότερον; Ἄλλ' ὅμως καὶ οὗτος τις σκληρὸς ἢ καὶ ἀκαμπής, βεβίως ὁ μὲν ἐπισκεψίας αὐτῷ χρώμενος διαρροῖ.

Ἰσχυρότερον τῆς ἀναισθησίας πρᾶτης αὐτῶν ἐκζητῶμεν τὸν τῶν ὁσίων Σαττήρα Χριστόν· οὐδ' ἂν κατόπιν ἴδωμεν σπουδαζόμεναι καὶ ἡμᾶς ἀλλήλους ἀνεξικακίαν ἀναγκαίον. Γέγραπται γὰρ περὶ αὐτοῦ, ὅτι λοιδορούμενος οὐκ ἀνέκδοκός ἐστι, πάσχων οὐκ ἡτταίαι, παραδίδοι δὲ τῷ κρίνοντι δικαιοσύνην.

Νέος πρᾶς πολλὰ ὑποφέρει, ἀνιγόμενον δὲ γίνονται τὴν ἀκαμψίαν; Εἰδὼν ἀργίαν γέροντα ἀνιγόμενον ἐν ὁρῶν αὐτοῦ· ἄλπις μὲντοι μᾶλλον ἔσχατον ὁ νῆος αὐτοῦ.

Φιλόσοφος τις, μοχθηρὰν ἔχων γυναῖκα, καὶ φίλον υἱόν, καὶ πόρνον, πρὸς τοὺς ἀμαρτανούς, τινος ἐνεκεν τοιαύτην ἔχων ἀνέχεται, εἶπεν· Ὅστις γυναικὸς καὶ παιδίστραν ἔχων φιλοσοφίαν ἐπὶ τῆς οἰκίας. Ἔσμαι γὰρ τοῖς λοιποῖς πρᾶτερος, φησὶ, ἐν ταύτῃ καὶ ἐκείτῃ παιδεύμενος τὴν ἡμέραν. Τινὲς δὲ καὶ διὰ τοῦτο ἀγαγέσθαι αὐτὴν αὐτοῦ λέγουσιν.

ΛΟΓΟΣ ΗΓ'.

Περὶ ἀπλοῦ καὶ ἀνδρὸς τὸν ὑπόπτον.

Ἰσχυρὸς ἦν ἀπλοῦς, οὐκ ὁσίων.

Ὁ Κύριος οὐ μὴ ἀποποιήσεται τὸν ἀπλοῦν, φύλασσι ἀκαμίαν, καὶ ἴσθι εὐθύτητας, ὅτι ἐστὶν ἐγκατέλειμμα ἀνθρώπων εἰρηνικῶν.

Ὁ Θεὸς κατοικεῖται μονοτρόπος ἐν ὁσίοις.

D Κύριος οὐ στεφθεῖται τὰ ἀγαθὰ τοῖς πορευομένοις ἐν ἀκαμίᾳ.

Ὅς πορεύεται ἀπλοῦς, πορεύεται πεποιθώς.

Ὅσον χρόνον ἔχεται ἀκαμία τῆς ἀκαμψιότητος, οὐκ αἰσχυνθήσεται.

Ὁ βέλτερος λαὸς ἐλεηθήσεται· πορευόμενος ὁρθῶς φοβεῖται τὸν Κύριον.

Τυχὴ εὐλογημένη πᾶσα ἀπλή.

Ἀκακὸς πορεύεται πᾶσι λέγει.

Χρηστοὶ ἴσονται οὐκ ὁρθοί τῆς· ἀκακὸς δὲ ὑπολειφθήσεται ἐν αὐτῇ, ὅτι εὐλαὶς κατεσκευάσεται γῆν.

Και ἦν Ἐφραϊμ ὡς περιστέρα ἀνός, μὴ ἔχουσα καρδίαν.

Γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστέρες.

Ὁ λόγος τοῦ σώματος ἐστὶν ὁ ὀφθαλμός. Ἐάν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς ᾖ, ἔσται τὸ σῶμά σου φωταῖον ἔσται.

Διεύς νοοῦμεν τὴν ἀκακίαν· ἡ γὰρ κατὰ τὴν ἀπό τῆς ἀμαρτίας ἀλλοτρίωσιν λογισμῷ κατορθουμένη, καὶ διὰ μακρὰς προσοχῆς καὶ μελέτης τῶν ἀγαθῶν οἷον τὴν βίαν τῆς κακίας ἐκτερόντας· ἡ κατὰ στέργειν αὐτῆς πανταχῇ, τὴν τοῦ ἀκακοῦ προσγορίαν δεχόμεθα. Καὶ πάλιν ἀκακία ἐστὶν ἡ μήκω τοῦ κακοῦ ἡμπερία, διὰ νεύτητα πολλάκις ἢ βίου τινὸς ἐπιτήδευσιν, ἀπείρους τινῶν πρὸς τινὰς κακίας ἐπιχειμάτων, εἴην ὁ καὶ οὐκ οἶδεν ὑπερηφανίαν, οὐκ οἶδε δόλον ἢ βελούργιαν. Τούτοις τοιοῦτους ἀκάτους λέγομεν, οὗς ὡς ἐκ προαιρέσεως κακίας κεχωρισμένους, ἀλλ' ὡς μήκω εἰς πείραν τῆς πονηρᾶς ἔβωας ἀφικνέμενους. Χαρακτηρίζεται οὖν τὸν ἀκακὸν ἡ ἀπλοότης τοῦ τρόπου.

Τὸ ἀπλοῦν καὶ ἁπλοῦν τοῦ ἥθους εὐδαιμονίας ἐξαρταί· τὰ ἀπόρρητα τῆς ψυχῆς.

Ἀφώλυτον ἡ ἀπλότης, καὶ ἡμεῖς κακίαν ὑφάρπαται τὸ κακίας ἐλεύθερον.

Βραδύ πρὸς ὑπόνοιαν κακοῦ τὸ πρὸς κακίαν δυσκίνητον.

Τὸ εἰς κακίαν οὐχ ἵτοιμον οὐδὲ εἰς ὑπόνοιαν εὐχερὲς.

Τὸ κακίας ἐλεύθερον καὶ ὑφορᾶσθαι κακίαν ἀργότατον.

Χαρακτηρίζει τὸν ἀκακὸν ἡ ἀπλότης τοῦ λόγου.

Ἡ ἀπλότης τιμωτέρα παρὰ θεῶν. Τὸ γὰρ πανουργον, εἰ καὶ δεκτὸν ποτε ἐν τοῖς κατὰ θεὸν σπουδαίοις, ἀλλ' οὐδ' αὖτις εἰς ἀρετῆς εὐδαιμονίας καταλογισθῆσεται.

ΑΥΓΟΣ ΠΓ.

Περὶ πανουργου, καὶ δολίου, καὶ σκαλιού τὸν τρόπον.

Ἐξολοθρεύσει Κύριος πάντα τὰ χεῖλη τὰ δόλια, γλώσσας μεγαλοβήμονας.

Τὸ στόμα σου ἐπιδόναται κακίας, καὶ ἡ γλῶσσά σου περιέκλειται δολιότητος.

Ἄνδρες αἰμάτων καὶ δολιότητος οὐ μὴ ἡμισυώσωσι τὰς ἡμέρας αὐτῶν.

Κόρει, βῦσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ χειλέων δόλιων καὶ ἀπὸ γλώσσης δόλιας.

Δυστραμμένη καρδία τεκταίνεται κακὰ· ἐν παντὶ καιρῷ ὁ τοιοῦτος παραχρᾶς συνίστησι πόλε· διὰ τοῦτο ἐξαιτίας ἐρχεται ἡ ἀπώλεια αὐτοῦ, ὅτι χαίρει πᾶσιν οἷς μισεῖ ὁ θεός.

Λόγοι ἀσεβῶν δόλιοι.

Ψυχὰ δικαίων κτανόμεναι ἐν ἀμαρτίαις.

Ὁ σκαλιὸς ἐπὶ τὸ ταῦτο στόμα φορεῖ τὴν ἀπώλειαν.

Ἄνθρωπος σκαλιὸς διαπύμπεται κακὰ, καὶ διαχωρίζεται φίλους.

Osee vii. Et erat Ephraim velut columba stollida et carens corle.

Matth. x. Estote prudentes sicut serpentes, et simplices ut columba.

Matth. vi. Lucerna corporis tui est oculus. Si igitur oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit.

S. Basilii. Duplitter innocentiam intelligimus; aut scilicet ab alienatione a peccato, quæ ratione dirigitur, ac per longam attentionem et exercitationem bonorum quasi radices vitiorum excisa; aut ex omni modo malitia privatione simplicitatis et innocentis appellationem accipimus. Et rursum, innocentia est ea quæ mali imperia est, ut arpe propter aetatem juvenilem, aut propter vitam genus nonnulli imperia sunt aliquarum improbitatum et vitiorum; ut puer non novit superbiam, non novit dolum aut versutiam. Tales simplices dicere solent, non quod ex instituto a malo et vitio sint separati, sed quod nondum senserint aut experiant malam animi affectionem. Format igitur simplicitas morum simplicitas.

Simplicitas et mores minime dolosi facile animi secreta enuntiant.

Theologi. Incerta est simplicitas, minimeque mali quidquam suspicatur, qui a malo liber est.

Tardus est ad mali suspicionem, qui ad malum agro impellitur.

Qui ad malum suscipiendum paratus non est, is ne ad mali quidem suspicionem facilis est.

S. Chrysost. Qui a malo liber est, is ad malum suscipiendum tardior.

Orationis simplicitas simplicitatem declarat.

S. Cyrilli. Maximus est pretii apud Deum simplicitas; nam etiam versutia aliquoties non rejicitur in rerum divinarum studiis, haudquaquam tamen in virtutis suscepcionis numerum repetitur.

SERMO LXXXVI [cf. XVI].

De versuto, et doloso, et perversis moribus praelia.

Psalm. xi. Disperdet Dominus omnia labia dolosa et linguam magnifica loquentem.

Os tuum malitia redundavit, et lingua tua dolos connesuit.

Virtus sanguinari et dolosi dimidium vite tempus non implebunt.

Libera, Domine, a labiis iniquis animam meam, et a lingua dolosa.

Salomonis. Perversum cor architectatur mala: in omni tempore talis turbas suscitatur civitati, quamobrem repente aderit internecio ejus, quod is omnibus delectetur quæ edit Deus.

Sermones impiorum insidiosi.

Animi justorum errant in peccatis.

Pravus in ore suo fert exitium.

Vir pravus immitit mala, et dissociat amicos.

Pravis, pravas vias mittit Deus.

Sermones sedulatorum molles, sed intimas partes feriunt.

Tortuosis viis ambulans implicabitur.

Luc. xvi. Filii hujus sæculi in genere suo filiis lucis sunt prudentiores.

S. Basilii. Duo significat avari vocabulum: alter enim ad nocendum aliis solertia ingenii utens improbus est: alter laude dignus, qui acute et prudenter sibi accommodatum bonum reperit, dolosa autem et insidiosa incommoda et detrimenta quam ab aliis afferuntur, declinat. Observa igitur diligenter astutiae vocabulum, ac medium quemdam id habere habitum intellige; qua qui ex Instituto sano ad utilitatem proximi sui usus fuerit, probandus est: at qui ad proximorum perniciem eam exercet, condemnandus, quod ea arte tanquam perditionis occasione et materia utatur.

Fuge varietatem et multiplicitem ingenii. Serpens enim varius ob id ad serpendum damnatus est.

Dolus est curiositas vitiosa ad parandas insidias parata, cum quis boni aliquid præ se fert, idque quasi escam præterdit ut insidias struat.

Occulta malitia est perniciosior quam aperta.

Philonis. Quibus vires desunt tyrannicis viris, item astu et insidiis moluntur.

SERMO LXXXVII [al. LXXXIII].

De puro corde et cogitationibus, et de iis qui puram habent conscientiam.

Job xxvii. Non loquentur labia mea legi adversa, nec anima iniusta meditabitur.

Purum cor meum verbis, et sagacitas labiorum meorum pura intelliget.

Psalm. xxi. Laudabuntur omnes qui corde sunt recto.

Res pretiosa vir integer.

Prov. iv. Omni cautione cor servato: ex hoc enim sunt exitus vite.

Cor viri aqua cogitet, ut a Deo gressus ejus dirigantur.

Cogitationes iustorum judicia sunt.

Ut probatur argentum et aurum in fornace ignis, sic corda electa apud Deum.

Cogitationibus suis implebitur vir bonus.

Vite vite, consilii sapientis.

Illigit Dominus corda pura, ac illi accepti sunt omnes, qui tales sunt ut reprehendi non possint.

Eccli. ii. Ambula in cordis tui via sine reprehensione, et scito te in omnibus his adductum iri a Domino in iudicium.

Eccli. xxviii. Remove iram a corde tuo, et malitiam repelle a carne tua.

Beatus quem tuus animus non condemnat.

A Πρὸς τοὺς σχολιοὺς· σχολιά; ἰδοὺ; ἀποστέλλαι ὁ θεός.

Λόγοι καρχώπων μαλακοί· οὗτοι δὲ τύπτουσιν εἰς ταμεῖα σπλάγγνων.

Ὁ σχολιαῖς ἰδοὺς ἱμνορεύμενος ἱμνακῆσθαι. Οἱ υἱοὶ τοῦ αἵματος τοῦτου φρονιμώτεροι θαρ τοῦ υἱοῦ τοῦ φωτός εἰς τὴν γενεάν αὐτῶν εἰσιν.

Αὗτο σημαίνει ἡ τοῦ πανουργοῦ προσήγορία. Ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ βλάβῃ τῶν ἑτέρων τῇ ἐπινοίᾳ ἀχρημῆνος, πονηρὸς· ὁ δὲ ἐκαινετὸς πανουργός, ὁκίως καὶ συνειτῶς τὸ οἰκτεῖν ἀγαθὸν ἐξουσίῳ, καὶ τὰς δόλῳ; καὶ ἐπιβούλῃς παρ' ἐτέρων βλάβας αὐτῷ σκευωρούμενας ἀποδιδράσκων. Πρόσεχε· ὁδὸν ἀκριβῶς τῇ τῆς πανουργίας ὁδῷ, καὶ γίνωσκε ὅτι μέση τίς ἐστιν ἔξι· καὶ ἦν ὁ μὲν ἐκ προαιρέσεως ὁγεὺς ἐπ' ὀφελείᾳ τῶν κλησθῶν αὐτῇ καχημένος ἀποδεκτός, ὁ δὲ ἐπὶ βλάβῃ τῶν πέλας μεταχειριζόμενος αὐτὴν κατεργασμένος, ἀφορμῇ πρὸς ἀπώλειαν τῇ ἐπιτηδεύματι χρώμενος.

Φεύγε τὸ παντοδαπὸν καὶ πολλαπλοῦν τοῦ τρόπου. Ὁ ὅρις ποικίλος διὰ τοῦτο καὶ ἱερπὴν κατεβήκατο.

Ἄλλος ἐστὶ τὸ ἐκ κακίας πρὸς ἐπιβουλὴν πλεῖστον· ὅταν τις ἀγαθὸν τι σχηματίζμενος, καὶ τοῦτο ὥσπερ δειλὰρ τι προθεῖς, διὰ τοῦτο τὰ τῆς ἐπιβουλῆς κατεργάζεται.

Αὐτοδάνουσα πονηρία τῆς προεκκηρυγμένης βλαβερωτέρα.

Οἱ; ἰσχυρὸς ὁ πρόσκειται τῶν τῆς φύσεως τυραννικῶν, πανουργίας τὰς ἐπιβούλας κατορθοῦσιν.

C

ΛΟΓΟΣ ΠΖ.

Περὶ καθαρῆς καρδίας, καὶ τῶν λογισμῶν, καὶ τῶν συνειθεῶν καθαρῶν ἐχόντων.

Ὁδὸ λαλήσει τὰ χεῖλη μου ἀνομιὰ, οὐδὲ ἡ ψυχὴ μου μελετήσει δίκαια.

Καθαρὰ καρδία μου ἄψρασι, σύνεσις δὲ χεὶλέων μου καθαρὰ νοήσι.

Ἐπαινεθήσονται πάντες οἱ εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ.

Κτῆμα τίμιον ἀνὴρ καθαρός.

Πάση φυλακῇ τηρεῖ τὴν καρδίαν· ἐκ γὰρ ταύτης ἔξοδοι ζωῆς.

Καρδία ἀνδρὸς λογιζέσθω δίκαια, ἵνα ἀπὸ θεοῦ διορθωθῇ τὰ διαβήματα αὐτοῦ.

Λογισμοὶ δικαίων κρίματα.

Ὅσπερ δοκιμάζεται ἐν καμίνῳ ἀργυρὸς καὶ χρυσοῦς, οὕτως ἐκλεκταὶ καρδίαι παρὰ θεοῦ.

Ἀπὸ τῶν διανοημάτων αὐτοῦ πλησθήσεται ἀνὴρ ἀγαθός.

Ὅδοι ζωῆς διανοήματα σοφοῦ.

Ἄγαπῃ Κύριος ἐστὶς καρδίας· δεκτοὶ δὲ αὐτῷ πάντες ἄμωμοι.

Περιπατεῖ ἐν ὁδοῖς καρδίας σου ἄμωμος, καὶ γνώθι ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἀξίαι σὺ ὁ θεός ἐξ κρισίν.

Ἀπόστησον θυμὸν ἀπὸ καρδίας σου, καὶ πάραγε πονηρίαν ἀπὸ σαρκὸς σου.

Μακάριος, οὗ οὐ κατέγνω ἡ ψυχὴ αὐτοῦ.

Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὁρῶνται.

Ἡ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστὶ, τὸ μαρτύριον τῆς συνευδήςσεως ἡμῶν, ὅτι ἐν ἀγνότητι καὶ εἰλικρινείᾳ Θεοῦ, οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ, ἀλλὰ ἐν χάριτι Θεοῦ ἀνестράφημεν ἐν τῷ κόσμῳ, περισσοτέρως δὲ πρὸς ὁμᾶς.

Ἀδελφοί, προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν. Πεποιθήμεν γὰρ ὅτι καλὴν συνειδήσιν ἔχομεν, ἐν πᾶσι καλῶς θέλοντας ἀναστρέφεσθαι.

Ἐάν ἡ καρδία ἡμῶν μὴ καταγινώσκῃ ἡμῶν, περήσιαν ἔχομεν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ὁ ἐάν αἰτῶμεν, λαμβάνομεν παρ' αὐτοῦ, ὅτι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηροῦμεν, καὶ τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ποιοῦμεν.

Πρῶτον μακαριστὴν τὸ ἐν τῇ διανοίᾳ ἡμῶν καθαρόν, ἐπειδὴ ρίζα τῶν διὰ τοῦ σώματος ἐνεργειῶν τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ βούλευμα.

Καθαρὸς τῇ καρδίᾳ ἐστὶν ὁ μὴ λαμβανόμενος ἑαυτοῦ ἐπὶ ἐντολῆς Θεοῦ ἀδελφῆσαι.

Οὐκ ἐν μικροῖς τὸ εὐσεβεῖς, οὐδὲ ἐν τῷ κατηγεῖ τὸ φιλόσοφον, ἀλλ' ἐν ψυχῇ στεφάνῳ, καὶ διανοίας καθαρότητι, καὶ γνησίᾳ τῇ πρὸς τὸ καλὸν νοήσει.

Οὐδὲν οὕτως ἡμᾶς εὐφραίνειν εἰσθεν, ὥς συνειδὼς καθαρὸν καὶ ἠλπίδες ἀγαθῆς.

Τὸ ὑνευδὲς ἀγαλλόμενον συγκαλλωπίζει ἑαυτὴν καὶ τὸ πρόσωπον, καὶ ἄρδει τὰς παρειὰς ἢ τῆς ψυχῆς εὐρωστία, καὶ οὐχ ἀπλῶς εἰρηται τῷ σὸφῳ· Καρδίας εὐφραίνουμένης πρόσωπον θάλλει.

Οἱ λαμπροὶ τὴν συνειδήσιν υἱοὶ φωτός καὶ ἡμέρας ἀναγορεύονται.

Οὐχ ἡ τῶν πράξεων ἀποχὴ δικάσι· τὸν πιστὸν, ἀλλ' ἡ τῶν ἐννοιῶν ἀγνεία καὶ εἰλικρίνεια ἀπαρνήσκει.

Καὶ λόγος καθαρὸς, καὶ βίος ἀκηλίδωτος, θρόνος καὶ ναὸς ἐστὶν ἀληθινὸς τοῦ Θεοῦ.

Ἀπαθὼν καὶ καθαρὸν ἐστὶν ἡ σωτηρία.

Σόφρων καρδία λιμὴν θεωρημάτων.

Οὐκ ἐκρίκωτος τῶν παθῶν, ἀλλ' ἀνταγωνιστὴς ἐστὶν ὁ λογισμὸς.

Ἐπειδὴ περ ἀράτως εἰς τὸν τῆς ψυχῆς· χῶρον εἰσδύεται ὁ Θεός, παρασκευάζομεν τὸν τόπον ἑαυτῶν ὡς ἐνεστὶ κάλλιστον, ἀξιοχρεῶν, ἐνδιαίτημα Θεοῦ γενησόμενον. Εἰ δὲ μὴ, λήσεται μεταναστεύς εἰς ἕτερον οἶκον ὁ Θεός.

Οἶκος Θεοῦ σοφοῦ διάνοια· τοῦτου καλεῖται Θεός· ἰδίως ὁ τῶν συμπάντων, ὡς φησὶν ὁ προφήτης, ὡς Θεός ἐμπεριπατεῖ οἷα βασιλεὺς.

Ὁφθαλμοὶ μὲν τὰ ἐν φανερῷ καὶ τὰ ἐν χειρὶ καταλαμβάνονται· λογισμὸς δὲ ἀέριαιος φθάνει καὶ πρὸς τὰ ἀόρατα καὶ μέλλοντα.

ΛΟΓΟΣ ΠΗ.

Περὶ καρδίας σαρηνῆς, καὶ συνευδότης κακοῦ.

Ἐκ τῶν κρυφίων μου καθίρισόν με, καὶ ἀπὸ ἀλλοτρίων φέισαι τοῦ θυμοῦ σου.

Δυστραπμένη καρδία τεκταίνεται κακὰ.

Matth. v. Beati puro corde, quia ipsi Deum videbunt.

II Cor. i. Gloriatio nostra hæc est, testimonium conscientie nostræ, quod in sanctitate et sinceritate Dei, non in sapientia carnali, sed in gratia Dei in mundo versati sumus, sed multo magis apud vos.

Fratres, precamini pro nobis. Confidimus enim nos bonam conscientiam habere, in omnibus honeste versari volentes.

Joan. Si cor nostrum non condemnat nos, ad Deum libere accedimus, et quidquid petimus, ab illo accipimus: quia præcepta ejus servamus, quæque illi grata sunt, facimus.

S. Basilii. Primum beatissimumque est quod in corde nostro purum: quia radix est omnium corporis actionum cordis consilium.

Puro corde est is qui se ipsum non convincit præceptorum Dei contemptu.

Theologi. Non est pietas in rebus parvis, nec philosophia in vultus demissione, sed in animi firmitate et cogitationis puritate et vera ad res honestas propensione.

Nihil est quod sic nos delectare soleat, ut conscientia pura et spes bona.

Conscientia læta et exultans sibi etiam vultum hilarem reddit, ac genas rigat animi bona valetudo, nec sine causa dictum est a sapiente: Ubi cor lætatur vultus florescit.

Greg. Nyss. Qui præclara sunt conscientia, illi lucis et dei prædicantur.

Non facinorum abstinentia fidelem justificat, sed cogitationum castitas et pura sinceritas.

Oratio casta, et vita nulla labe contaminata thronus et verum Dei templum est.

Eusebii. Salus est eorum qui perturbationibus carent et puri sunt.

Josephi. Cor temperans doctrinarum portus est. Non exstirpatrix perturbationum est, sed adversatrix ratio.

Philonis. Quia nobis non videntibus in animi locum inirat Deus, præparemus locum illum, quem licet pulcherrimum et idoneum maxime, futurum Dei habitaculum. Sin secus, nobis non sentientibus in aliam domum Deus migrabit.

Domus Dei cogitatio sapientis, ac hujus proprio vocatur Deus, qui universorum est (ut inquit propheta), quod Deus tanquam in regia in ea ambulet. Oculis quæ aperta sunt, quæque in manibus sunt, comprehenduntur; sed ratio sincera penetrat etiam quæ sub oculis non cadunt et futura sunt.

SERMO LXXXVIII [et LXXXIX].

De corde versuto, deque mala conscientia.

Psal. xviii. Ex occultis meis purga me, et ab alienis parce servo tuo.

Prov. vi. Distortum cor perficit mala.

Qui duro corde præditus est, ei bona non obtin-
gunt.

In corde bono conquiescet sapientia; at in corde
insipientium non dignoscitur.

Insapientes mala in animo volutant.

Duro corde præditus in miserias incidet.

Detestanda est apud Dominum iniqua cogitatio.

Nich. ii. Molesta cogitabant, et mala designabant
in cubilibus suis, et simul et illuxerat, et perfricebant.

248 Isa. Cogitationes eorum sanguinarie.

Eluito a malitia cor tuum: quousque tandem in
animo volutabis dolores et molestias?

Sep. Stultus stulta loquitur, et cor ejus in vanis
elaborat.

Pravæ cogitationes a Deo sejungunt.

Eccli. iii. Cor durum gravabitur molestiis.

Ut in motione cribri remanet sæx, sic rejecta-
menta hominis in cogitatione ipsius.

Ut vasa figuli probat fornax, sic distrahitur
homo in cogitatione sua.

Math. xv. Quidquid intrat in os, in ventriculum
descendit, et in saccum ejicitur: quod autem ex
ore exit, ex corde proficiscitur, atque id coquina-
tum hominem; nam ex corde exeunt pravæ cogitatio-
nes, cædes, adulterii, acortationes, furti, falsa
testimonia, maledictæ: hæc sunt quæ hominem
impurum reddunt.

Ex cordis abundantia os loquitur.

Jac. iv. Repurgate manus, acclerati, purificate
corda, duplicis animi homines.

Theologi. Illud solum non potest evitari, inter-
num et in nobis ipsis situm tribunal.

Cum turpe aliquid cogitas, complures adesce
existimato ac teipsee reveretor.

Greg. Nyss. Malum esse in ipsa solum voluntate
positum est, nequeque satis est ad vitii perfectio-
nem cogitatio.

Ipsam per se malum nusquam reperitur extra
voluntatem privatim subsistens, sed tum demum
procreatur, cum animo institumus illud.

Nulla res æque impudens facit atque mala
conscientia.

S. Cyrilli. Principium et radix et quasi fons et
procreatio nostrarum perturbationum est ad ma-
lum propensus appetitus, ad ipsas invitans mentem
ac primo præstigilis illudens, postea vim adhibens
et concutiens.

Siquidem fumi moris, vel etiam quemadmodum
vapores quidam insitarum voluptatum appetitus in
nobis nascuntur. Sed qui temperans est et fortis,
motus increpat, nec longius progredi sinit, faciles
infirmos adhuc perturbationis matus superat. Iners
autem et negligens voluptatum principia admittit,
quasi cogitationes nudas, cumque permiserit in
latitudinem progredi, difficillimum erit resistere:

O σκληροκάρδος; ὁ συναντῖ ἀγαθός.

Ἐν καρδίᾳ ἀγαθῇ ἀναπαύονται σοφίαι ἐν δὲ καρ-
δίᾳ σκληρῇ οὐ διαγιγνώσκονται.

Οἱ σκληροὶ διαλογίζονται κακὰ.

Ὁ σκληρὸς τῇ καρδίᾳ ἀνταρξίται κακοῖς.

Βόλυνγμα Κυρίου λογισμὸς δίκαιος.

Ἐγίνοντο λογισμοὶ κακοῦ, καὶ ἐργαζόμενοι
κατὰ τὴν ταύτῃ νότισιν αὐτῶν, καὶ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ συν-
ετίθουν αὐτά.

Οἱ διαλογισμοὶ αὐτῶν λογισμοὶ ἀπορόνων.

Ἀπόλυνε ἀπὸ κακίας τὴν καρδίαν σου, ἵνα
σωθῇς· ὅτι πᾶσι ἀπαρχοῦν ἐν σοὶ διαλογισμοὶ
πῶνον σου;

Ὁ μαρὸς μαρὰ λαλήσει, καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ μά-
ταια ποιήσει.

Σκληροὶ λογισμοὶ χωρίζουσιν ἀπὸ Θεοῦ.

Καρδία σκληρὰ βαρυνθήσεται πῶνι.

Ἐν αἰσματι κοσμεῖται διαμίνει κοπρία, οὕτως
ἐπὶ σκὰλα ἀνθρώπου ἐν λογισμῷ αὐτοῦ.

Ἐκτὴ παρακλίσεως δοκιμάζει καὶ ἀμνησ-
τικὸς ἀνθρώπου ἐν διαλογισμῷ αὐτοῦ.

Πάν τὸ εἰσπορευόμενον εἰς τὸ στόμα εἰς τὴν κοι-
τίαν χωρεῖ, καὶ εἰς ἀπερρώνα ἐκβάλλεται· τὸ δὲ
ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος ἐκ τῆς καρδίας
ἐξέρχεται, καὶ οὕτως κοινεῖ τὸν ἄνθρωπον· ἐκ γὰρ τῆς
καρδίας ἐξέρχονται πονηροὶ λογισμοί, φθῶν, μοι-
χία, κωπρία, κλοπὰ, ψευδομαρτυρία, βλασφη-
μία· ταῦτά ἐστι τὰ κοινεύοντα τὸν ἄνθρωπον.

Ἐκ τοῦ περισυόμενου τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ
στόμα.

Καθαρίσατε τὰς χεῖρας, ἀμαρτωλοὶ, ἀγνῶστε τὰς
καρδίας, διψήγοι.

Τοῦτο μόνον οὐκ ἐστὶ διαφυγῆν, τὸ εἶδεν καὶ ἐν
ἡμῖν αὐτοῖς δοκασίηται.

Ὅταν πᾶσι αἰσχυρὸν ἐννοῇ, ὁμῶς πολλοὺς παρ-
εῖναι, καὶ οὐκ ἔστιν ἐνερπῆσαι.

Τὸ γινώσκει καὶ ἐν τῇ προελθεῖν μόνον ἀπο-
κινεῖται· καὶ ἔρπονται πολλὰς πρὸς αἰτίαν κακίας
ὁ λογισμὸς.

Αὐτὸ οὖν καὶ ταῦτ' ἐστὶν καὶ ἵλιαν ὁδοῦται· ἵλιαν
προαίρεσις· οὐδ' αὖτ' ἐκ καὶ ἐν ἐρπονται καίμα-
νον, ἡ ὁρεστίς, ἀλλὰ τότε εἰς γένεσιν παράγεται,
ὅταν ἐννοῇ αὐτό.

Ὅθεν οὕτως ἀναλογιστὸν ποιεῖ, ὡς πονηρὸν συν-
εῖς.

Ἀρχὴ καὶ ῥίζα καὶ εἶον πηγὴ, καὶ γέννησις τῶν
ἐν ἡμῖν ἐστὶ παθῶν ἡ πρὸς κακίαν ὁρεσίς, ἐπ' αὐτοῖς
καλοῦσα τὸν νοῦν, καὶ καταγοητεύουσα μὲν ἐν
ἀρχαῖς, βιαζομένη δὲ μετὰ τοῦτο καὶ κατασι-
νουσα.

Καπνοῦ μὲν γὰρ δίκην, ἡ καὶ ὡς περ τινας ἀντοί,
τῶν ἐμφυτῶν ἡδονῶν ἀναλογιστὸν ἐν ἡμῖν αἱ ὁρεστίς.
ἀλλ' ὁ μὲν οὐφρων καὶ νεανίως ἐκτιμᾷ τοῖς κινή-
μασι, καὶ παρατρέφει προελθεῖν οὐκ ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἀπα-
ντῆ· ἐν τῷ τὸ πάθος ἡγεῖται ῥοδία· ὁ δὲ γὰρ ῥόδουρος
καὶ κατημαλῆμένος εὐοδίζεται μὲν τὰς τῶν ἡδονῶν
ἀρχάς, ὡς ἐννοεῖται ἐν ψιλῶς, ἐκτερέφεται δὲ
προελθεῖν εἰς πλάτος, δυσχερατάτην εὐρησθαι τὴν

ἀνίστασιν. Ὁ γὰρ προαλός καὶ προσηγμένος οὐ
τῶν ἰδίων ἐστὶ θελημάτων κύριος, ὑποκλίσσεται δὲ
μᾶλλον, καθάπερ ἐνὶ βαρβάρῳ, τῷ νικῶντι
πάθει.

Ἡ ἀμαρτία οὐκ ἐν μόνῳ ἀν γένετο τοῖς ἐπιθυ-
μίαις, ἀλλ' ἐν ταῖς ἐκδόσεσι τῶν ἀποταλασμάτων.
Καὶ ὥς μὲν ἐστὶν ἐν φόβῳ τοῦ νοῦ τὸ κακόν, οὕτως
ἐν κραιώσεϊ, οὕτως θάνατος.

Αἱ συνεισὲς ὑπομνήσεις τῆς κατὰ τὸ πάθος φαν-
τασίας, τύπους ἐγγράπτουσαι τρανὰς, βλέπουσιν
τὴν διάνοισιν, καὶ (δὲ ἤκουσαν) πότῃ πολλὰς παρ-
τρέπουσιν ἐν δὲ τοῦτοις σπῆμασιν ἢ σπῆμα· τὸ δὲ
ὑπομνήσκεσθαι, καὶ ἀναγγέλλειν, καὶ ἀναπαύειν,
κρατεῖ καὶ δουλοῦται βίαιως τὸν νοῦν.

Τῷ μὲν ἀγνοεῖν τοῦ κρείττονος διαμαρτυροῦντι
συγγνώμη παρείσχεται· ὁ δὲ ἐξεντῆδος ἀδικῶν
ἀπολογίαν οὐκ ἔχει, προκαλιπῶς ἐν τῷ σπῆματι
δικαστηρίῳ.

Τῷ ἔκδοι οὐκ ἐστὶν δικαστηρίῳ πᾶς ἄρῃον ἀλλοτρι-
ται.

Ἡδονὴ οὐ παράγεται πόνον, οὐδὲ λύπην χαρὰ,
οὐδὲ κατήλειον εὐφροσύνη.

ΛΟΓΟΣ ΠΡ΄.

Περὶ ὑπομονῆς καὶ μακροθυμίας.

Ἐπεὶ ἀπεθ, Ἀπεθ τὸν Σεμὶ καταράσασθαι,
οἱ εἰπὼν αὐτῷ ὁ θεός, εἰ πως ἦοι Κύριος τὴν
καταφασὶν μου, καὶ ἐπιστρέψει μοι ἀγαθὰ ἀντὶ
τῆς κατάρσεως αὐτοῦ.

Ἐάν ὑπομείνης, ὁ καρπὸς σου ἔσται ἐν ἀγα-
θοῖς.

Πάντες οἱ ὑπομείνοντες εἰ, Κύριε, οὐ μὴ κατα-
σχυνθῶσιν.]

ὑπομείνουν τὸν Κύριον, καὶ φύλαξον τὴν ἐδὴν
αὐτοῦ, καὶ ὁφείτωσι εἰς τοῦ κατακληρονομήσει γῆν.

Ἀνὴρ φρόνιμος πολλὰ ὑποφέρει.

Μακροθυμὸς ἀνὴρ καταδέσσει κρίσεις, ὁ δὲ ἀνα-
δύει ἐγχείρει μᾶλλον.

Μακροθυμὸς ἀνὴρ πολλὰς ἐν φρονήσει τὸ δὲ ἀνιγ-
χυοῦς ἰσχυρὰς ἀφραῖν.

Κρείσσων ἀνὴρ μακροθυμὸς ἰσχυροῦ· ὁ δὲ κρατεῖν
ἐργῆς κρείσσων καταλαμβάνοντός τελευτῶν.

Ἐάν ὑστερήσῃ, ὑπομείνουν αὐτοῦ, οἱ ἐργάται
ἔχουσι, καὶ οὐ χρονεῖ.

ὑπομείνουν με, λέγει Κύριος, ἐν ἡμέρᾳ ἀναστά-
σεώς μου εἰς μαρτύριον.

Χρηστὸς Κύριος τοῖς ὑπομείνουσιν αὐτοῦ ἐν κα-
ρῷ θλίψεως, καὶ γινώσκων τοὺς εὐλαβομένους αὐ-
τόν.

Οἱ ὑπομείνοντες τὸν Κύριον ἀλλὰ θύουσιν ἰσχυρῶν,
περοφυθίσουσιν ὡς ἀνέλι, θραυνοῦνται καὶ οὐ κα-
πιδύουσιν, βαδίζουσιν καὶ οὐ πινύδουσιν.

Ἀγαθὸς Κύριος τοῖς ὑπομείνουσιν αὐτόν.

Τερνία, μακροθυμῶν τὴν ἐπιλδοῦσαν ὁμῶν
ἐργῆν.

Ὅς καιροῦ ἀνέξεται μακροθυμὸς, καὶ ὑστερον
ἀναδύσει αὐτῷ εὐφροσύνη, ὥς καιροῦ κρῖναι τοῖς

A nam qui ante captus est et jam occupatus, is con-
siliis suorum non est dominus, imo magis
victis perturbabitur quasi barbaro alicui subji-
cietur.

Peccatum non erit in ipsis solis cupiditatibus,
sed in ipsis effectuum exitibus; ac quando-
dem est malum in mente pariterata, nondum
est extinctio, nondum mors.

Philonis. Perpetuas recordationes et imaginationes
perturbationum claras species imprimentes mentem
ludunt, et cedentem anpe illam pervertunt. In istis
igitur rebus salutaris est fuga: recordari autem, et
in ore habere, ac in animo volutare, id vincit
et violentem mentem in servitutem redigit.

Peccanti virtutis ignorantia venia parata esse
debet: at qui de inductria injuriam facit, excusa-
tionem non habet, quippe qui prius iudicio con-
scientie damnatus sit.

Interro ac domesticum iudicio quilibet insipiens
damnatur.

Nik. Voluptas dolorum non exhibet, nec memorem
gaudium, nec tristitiam latuit.

SERMO LXXXIX [al. LXXII].

De patientia et lenitate, vel longanimitate.

II Reg. xvi. Simla, inquit David, maledicta facias
Semei, quod Deus ipsi jussit, si qua ratione Do-
minus abjectionem meam videat, et ad me redeant
bona pro execratione istius.

Job xii. Si patiens fueris, fructus tuus in bonis
numerabitur.

Psal. iii. Quicunque patienter te expectant
Domina, si nunquam dedecore afficiantur.

Prov. xiv. Patienter Dominum expectatio, et viam
ejus observatio, et ipse te exaltabit, et terram possi-
dens.

Prudens multa fert.

Leni animo praeclius illas accensas extinguit, sed
impus magis excitat.

Longanimis multum prudentis habet: pusilla-
nimis autem valde stultus est.

Lenis forti praestat: et ira qui imperat major est
urbium expugnationem.

Nahum. Si tardaverit, tamen expectatio, quia
certo venies, nec procrastinabit.

Expecta me, inquit Domina, in die resurrec-
tionis meae in testimonium.

Malach. iii. Benignus est Dominus ille qui ipsam
expectant cum premuntur, et agnoscit timentes
eum.

Jas. xi. Qui Dominam spectant, vires renovatas
accipiant; aquilarem more renovabuntur eis alia:
current, nec fatigabuntur: decumbabunt, nec esu-
rient.

Bonus est Dominus ille qui ipsum expectant.

Baruch iv. Filii, leniter ferte iram super vos
venturam.

Ecdi. Ad tempus patientiam praestabit leni pro-
ditus animo, postea et afficietur initia, tempore

postulante occultabit sermones suos, et multorum labilis enarrabitur prudentia ejus.

Qui metuunt Dominum, preparant animas suas, ac in conspectu ejus humiliabunt animas suas, et lenitate utentur usque ad tempus visitationis ejus.

248 Fili, si servire Domino instituis, ad tentationem animum tuum preparato: rectum cor habeto, et perdurato.

Vide ne festines tempore calamitatis; expectato patienter Deum, ac illi adhaerescito, ut ad extremum bene tibi cedat.

Lenitate in respondendo ulior.

Haudquaquam tardabit patientia pii.

Eccli. x. Qui perseveravit usque in finem, is salutem consequetur.

Luc. xxi. Patientia vestra patientes, possidete animas vestras.

Ephes. iv. Obsecro vos, fratres, ego qui captivus sum et vinctus Domini nomine, ut, sicuti est vocationis vestra dignum, ambuletis cum omni modestia, mansuetudine et lenitate, ferentes vos invicem in charitate.

Facite ne vestram in dicendo libertatem amittatis, quae magnam habet mercedem. Patientia enim vobis opus est, ut voluntati divinae obtemperantes, promissiones accipiatis.

Certus est sermo: si commortui sumus, convivemus etiam: si patimur patienter, una etiam regnabimus.

Omne gaudium existimate, fratres mei praedilecti, si in tentationes varias incideritis, illud non ignorantes, probationem fidei vestrae patientiae electricum esse: patientia autem perfectum habeat opus, ut perfecti sitis et integri, nulla re indigentes.

Beatus qui tentatur et patienter fert: quia probatus cum fuerit, vita coronam accipiet, quam Deus illi promissit, qui diligunt ipsum.

II Petr. ii. Hoc gratia est, si bona conscientia quis dolores patienter tolque. Quae enim gloria est, si peccantes colaphis credimini et patimini? Sed si beneficientes cruciati patienter fertis, id sane gratum est Deo.

Si justus vix salutem consequitur, aequalis et impius ubi comparebit?

S. Ignatius. Firmiter dum caderis, ut iustus stas. Generosi est athlete cedi et vincere: maxime vero propter Deum nobis omnia ferenda sunt, ut ipse nos ferat.

Patienter alii alios cum mansuetudine patimini, ut semper Deus vos leniter ferat.

S. Basilii. Qui demissione animi suas cogitationes praemonerit, apud Deum minus dedecoris inveniet quam revera habeat: ac ex patientia sibi coronam parabit, alterius insaniam suae securitatis et quietis causam faciens.

Cum igitur ad convicia incitaris, teipso in iudicium adductum existimato: utrum ad Deum per

λογους αὐτοῦ, καὶ χεῖρα πολλῶν ἐκδιηγῆσθαι σὺν-
σιν αὐτοῦ.

Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον ἐτοιμάσουσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν, καὶ ἐνώπιον αὐτοῦ ταπεινώσουσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν, καὶ μακροθυμήσουσιν ἕως ἐπισκοπῆς αὐτοῦ.

Τέκνον, εἰ προσέρχῃ δουλεύειν τῷ Κυρίῳ, ἐτοιμάσον τὴν ψυχὴν σου εἰς πειρασμόν· εὐθύνον τὴν καρδίαν σου, καὶ καρτέρησον.

Μὴ ἐπαδῇς ἐν καιρῷ ἐπαγωγῆς· μάλιν τὴν ἀνεμῶν, καὶ κολήσθῃς αὐτῷ, καὶ μὴ ἀποστῇς, ἵνα ἀξίῃς ἐν τοχαῖων σου.

Ἐν μακροθυμίᾳ φέρῃς ἀπείριστον.

Οὐ μὴ καθυστατῇς ὁπομονὴν εὐδοκίᾳς.

Ὁ ὁπομῆνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.

Ἐν τῇ ὁπομονῇ ὁμῶν κτήσασθαι τὰς ψυχὰς ὁμῶν.

Παρακαλῶ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν Κυρίῳ, ἄξιως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθητε, μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος, μετὰ μακροθυμίας, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ.

Μὴ ἀποβάλητε τὴν παρόρσην ὁμῶν, ἥτις ἔχει μεγάλην μισθοδοσίαν. Ὑπομονῆς γὰρ ἔχεται χρεῖαν, ἵνα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ποιήσαντες, κομισθῆτε τὰς ἐπαγγελίας.

Μισοῦς ὁ λόγος. Εἰ γὰρ συναπαθάνομεν, καὶ συζήσομεν· εἰ ὁπομῆνομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν.

Πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ὅταν πειρασμοὶ περιπέσῃτε ποικίλοις, γινώσκοντες ὅτι δοκιμιον ὁμῶν τῆς πίστεως· καταργάσεται ὁπομονὴν, ἥ δὲ ὁπομονὴ ἔργον τέλειον ἔχεται, ἵνα ᾗτε τέλειοι καὶ ὁλόκληροι, ἐν μηδενὶ λειπόμενοι.

Μακάριος ἀνὴρ ὃς ὁπομῆναι πειρασμόν· οὗ δοκιμὸς γινώσκων λήφεται τὴν στέφανον τῆς ζωῆς, ἐν ἐπηγγελίᾳ τοῦ Θεοῦ τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.

Τοῦτο χάρις, εἰ διὰ συνειδήσιν ἀγαθὴν ὁποφίρει τῆς λύπης, πάσχον ἀλλήως. Ποῶν ὁμῶν αἰός, εἰ ἀμαρτανόντες καὶ κολαριζόμενοι ὁπομῆναι; Ἄλλ'· εἰ ἀγάδοιμπούντες καὶ πάσχοντες ὁπομῆναι, τοῦτο χάρις παρὰ Θεοῦ.

Εἰ ὁ δικαίως μολὶς σώζεται, ὁ ἀμαρτανῶς καὶ ἀσεβῆς ποῦ φανέλται;

Ἐστῇς ὡς ἀκμον τυπτόμενος. Μεγάλου ἀλόγητό· ἐστῇς καὶ νικῇ· μάλιστα δὲ ἐνικν Θεοῦ πάντα ἡμᾶς ὁπομῆναι διὰ, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἡμᾶς ὁπομῆναι.

Μακροθυμεῖτε μετ' ἀλλήλων ἐν πραότητι, ὡς ὁ Θεὸς μετ' ἡμῶν διαπαντός.

Ὁ τῇ ταπεινοφροσύνῃ τοῖς ἑαυτοῦ λογισμοῖς προκατασχόν πᾶσαν ἀτιμίαν ἐλάττωσα εὐρήσει τῆς ἀληθείας· καὶ τὸν ἀπὸ τῆς ὁπομονῆς προξενήσει ἑαυτῷ στέφανον, τὴν ἑτέρου παντὶ ἀφορμὴν οὐκ εἰς ἀσφαλείας ποιούμενος.

Ὁ [/. δταν] ὅν σοι κινήθῃ ὁ τῆς λειδορίας πειρασμός, νόμιζε κρῖναι ἑαυτὸν πότερον διὰ

μακροθυμίας προσχωρήσης τῷ Θεῷ, ἢ διὰ τῆς ὀργῆς ἀποτρέψεως πρὸς τὸν ἀντίπαλον.

Τοὺς εὐσεβεῖς ἀγωνιστάς, προλαβὼν ὁ προφήτης ὑπέδειξεν ἐν ἀρχῇ τοῦ ψαλμοῦ τὸ μακάριον τέλος, ἵνα τῇ ἐλπίδι τῶν ἀποκειμένων ἀγαθῶν ἀλύτως τοῦ βίου τὰ ἀλγεῖνὰ φέρομεν· οὕτω καὶ ὁδοιπόροις τραχεῖαν ὁδὸν πορευομένοις καὶ δύσβατον κουφίζει τὸν μόχθον, ἐπιτρέπει αὐτοῖς προσδοκῆσθαι καταγύγιον. Διὰ καὶ ὁ κοινὸς τοῦ βίου διορθωτής, ὁ μέγας διδάσκαλος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, σοφῶς καὶ ἐντέλως τοὺς μισθοὺς προσβάλλει, ἵνα ὑπερκύπτοντες τοῖς ἐν χειρὶ πόνους, τῇ διανοίᾳ πρὸς τὴν ἀπολαυσιν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἐκτιγώμῃ.

Οὐ γὰρ ὁ ἀπορῶν τῶν ἀναγκαίων καρτερικός, ἀλλ' ὁ ἐν ἀπορίᾳ τῆς ἀπολαύσεως ἐγκατεργῶν τοὺς δεσμοίς.

Σωφρόνων ἀνδρῶν τὸ μὴ κινδύνειν ἐπιρρίπτειν ἑαυτούς· γενναίων δὲ καὶ φιλοσόφων τὸ ἐμπαισύνειν φέρειν γενναίως.

Ἔστι τι παρὰ τῷ μύθῳ φύσει, ὃ θάλλει τεχνόμενον, καὶ πρὸς τὸν σιδηρὸν ἀγωνίζεται, καὶ (εἰ δαί ποιητῶν μεμνησθαὶ λόγου) θανάτῳ ζῇ, καὶ τομῇ φέεται, καὶ αὖξεται θαπνόμενον. Ταῦτα μὲν ὁ μύθος, καὶ ἡ αὐτονομία τοῦ πλάσματος· ἐγὼ δὲ δοκεῖ σαφῶς τοιοῦτο εἶναι τι ὃ φιλόσοφος, ὃς εὐδοκίμει τοῖς πάθεσι, καὶ ὕλην ἀρετῆς ποιεῖται τὰ λυπηρὰ, καὶ τοῖς ἐναντίοις ἐγκαλλωπίζεται, μήτε τοῖς δεξιῶν· ὅπλοις τῆς δικαιοσύνης αἰρόμενος, μήτε τοῖς ἀριστεροῖς χαμπεύμενος· ἀλλ' ὁ αὐτὸς ἐν τοῖς οὐκ αὐτοῖς διαμένων ἀεὶ, ἢ καὶ δοκιμώτερος, καθάπερ ἐν καμίνῳ χρυσός, εὐρισκόμενος.

Βέλτιον τοῦ τάχους ἢ μακροθυμία, καὶ τῆς αὐθαδείας ἢ συγκρατάσεως.

Ἀγαθὸν χρηστότητι νικᾶν θρασυτητα, καὶ βελτίους ποιεῖν τοὺς ἀδικούντας, οἷς καρτεροῦμεν πάσχοντες.

Οὐδὲν λεγρότερον τῶν πάντα φέρειν ἱστούμεν.

Ἀργούσι καὶ οἱ τῷ κόσμῳ προστετηχότες, καὶ πολλῶ πλεον τῷ Θεῷ δουλεύοντων· ἀλλὰ μισθὸς αὐτοῖς τὸ ἀλγεῖν ἡμῖν δὲ καὶ τὸ πάσχειν ἡμῖσθεν, ὅταν διὰ τὸν Θεὸν καρτεροῦμεν.

Μὴ γενώμεθα δοῦλοι κακοὶ, ἀγαθύνοντι μὲν ἱερομολογούμενοι τῷ Δεσπότη· παιδεύοντι δὲ, μὴ προστιθέμενοι. Καίτοι ποτὲ κρείσσον ὕψους πόνος, καὶ ὑπομονὴ ἀνάσεως, καὶ ἐπιστάσις ἀμελείας.

Οὐδὲν οὕτως αἰδεσίμους ποιεῖ, ὥς ὀβριζομένους φέρειν.

Καθάπερ τοῖς μετανοοῦσιν ἡ τοῦ Θεοῦ μακροθυμία ὥφελμος, οὕτω τοῖς ἀνευθέτοις καὶ ἐκληροῖς μειζρόνων γίνεσθαι κολάσεων πρόφασις.

Ἔθος τῷ Θεῷ μὴ ἐκ προοιμίου τὰ δεῖνὰ καταλύειν, ἀλλ' ὅταν κορυφωθῇ ἡ ἀβυσσὺς, ὅταν σχεδὸν μὴδὲν ὑποκαλειμένον ἢ τῆς τῶν πολεμούντων κακίας, τότε ἄθρως πάντα μεταβάλλει· ἐπὶ τὸ γαλήνῳ, καὶ πρὸς ἀπροσδοκῆτους τινὰς καταστάσεις αὐτὰ πραγμάτων ἀγει.

Ὅταν τις ἐπηρεάξῃ, μὴ πρὸς αὐτὸν ὀργῇ, ἀλλὰ πρὸς τὸν κινουῦντα δαίμονα, καὶ τὴν ὀργὴν ἅπασαν

A lenitatem accessurus sis, an per iracundiam a l adversarium recurras.

249 Plis certioribus Propheta inde a principio Psalmi beatitudinis finem ostendit, ut bonorum spe futurorum molestias vite non gravare feramus. Sic et iter facientium laborem asperum et salebrosam viam levat commodi expectatio diversorii. Quocirca communis vite rector, et magnus doctor Spiritus illé veritatis, sapienter et arte maxima pramnia proposuit, ut ultra labores et dolores presentes prospicientes, cogitatione properemus ad sempiterna bona perfruenda.

Non enim rerum necessariorum egens patiens est, sed qui in abundantia voluptatum perfert malum.

Temperantium est non se in pericula conjicere, sed fortium et philosophorum est, si inciderint, ferro fortiter.

Theologi. Est in fabulia, plantam quandam esse, quæ cum inciditur germinet, quæque cum ferro certare dicatur, ac si postquam 'more loqui licet, quæ morte vivat, et incisione nascatur, et consumptione augeatur. Talis mihi videtur esse sapiens et philosophus, qui in perturbationibus claritatem consequitur; cui virtutis materia est molestia, et adversis ornatio redditur, nec dexteris iustitiæ armis tollitur, nec sinistris flectitur aut deicitur, sed idem semper manet non lisdem, aut etiam probatior, quemadmodum aurum in fornace.

Melior lenitas celeritate, et consensus quam contumacia.

Utile est audaciam mansuetudine vincere, et meliores reddere injuriam facientes, quæ nobis inferuntur patienter ferendo.

Nihil est fortius iis qui ferro omnia parati sunt.

Dolent etiam qui orbi præfecti sunt, ac multo magis quam qui Deo servant, sed pramium illis est dolor: nobis vero etiam pati, non caret mercede, dummodo propter Deum patiamur.

Videndum est ne servi mali simus: et benigne quidem facienti Domino gratia a nobis sunt agenda; et castigante etiam eo, non ægre ferendum est. Etenim præstat aliquoties valetudini morbus, et patientia remissioni, et animi intentio negligentia.

S. Chrysost. Nulla res æque facit venerabilem, atque injuriam sustinere.

Quemadmodum penitentibus divina prodest lenitas, sic obstinatis et pertinacibus graviora afferi supplicia.

Solet Deus non a principio mala avertere, sed cum usque ad summum venerint et creverint, cum fere nihil intentatum fuerit ab hostibus, tum simul omnia in summam tranquillitatem convertit, ac præter omnium expectationem res ipsas optime constituit et firmat.

Cum quis te offendit, noli ad ipsam aspicere, sed ad dæmonem impellentem, et iram totam in il-

lum effundito, illius autem miscere qui a damno impellitur.

Non enim solum dum boni aliquid facimus, sed etiam dum mali patimur aliquid, magna premia expectare debemus: id quod Jobus ostendit, qui ex malis et rebus adversis magis quam a recte factis, clarus evasit.

Nulla profecto res est, quæ tam splendoris efficiat et imitatione dignos, ac bonis et commodis afficiat innumeris, quam multæ et variæ tentationes et afflictiones, pericula, labores, tristitia et continenter insidiis appeti vel ab illis qui minime debebent, sed omnia leniter ferre.

Quidquid enim a quocunque injuste patimur, aut ad peccatorum remissionem Deus nobis injuriam illam imputat, aut ad mercedis remunerationem.

Qui meditates habet afflictiones, non fastidiet cum opprimetur.

S. Nili. Contemnere et nolle pati calamitates magnæ et variæ est insipientiæ proprium.

Pythagoræ. Magnam eam peritiam existimato, per quam ferre possis imperitiam.

Clyconis. Notio Dei per lenitatem et clementiam in homines declaratur.

Metrodori. Sperare non debes ut ea quæ sunt, quem admodum vellis fiant: sed quemadmodum res ipsæ accidunt, ita accipere debes.

Josephi. Nihil tam plagas reprimat, quam eas ferre: et injuriam accipientium patientia quieta injuriam facientibus pudorem affert.

SERMO XC [at. LXXIII].

De non patientibus et animo parvo præditis.

Salomon. Parvo animo præditus valde est insipiens.

Animi virum angustî quis ferat?

Eccli. ii. Væ vobis qui patientiam perdidistis: quid facietis cum Dominus ad res inspicendas veniat?

S. Basilii. Si irascaris convicianti, conviciæ approbasti. Quid enim ira insipientius? Sin vero nihil moveris iram, injuriam facientem pudore afficisti, reipæ temperantiam manifestans.

Evidentibus argumentis Dominus noster patientiam nobis monstravit, leniter mansuetique percutientem ferens, nihilque se commovens. Effector enim coeli terræque et Dominus ab omnibus creatis adorandus, qui fulcit omnia verbo virtutis suæ, cum a quo alapa cæsus fuerat, haudquaquam vivum ad inferendos dehiscens terra demisit, sed monuit et docuit, dicens: «Si male sum locutus, testare de malo: sin autem bene, cur me cedis?» Si enim assefactus fueris omnium postremus esse, quemadmodum præceptum est Domini, nunquam indignaberis, quasi præter dignitatem tibi contingat injuria.

Theologi. Ex illis qui tentantur, alii mihi videntur in morem levissimorum lapillorum et inanum conchularum rapti, ac ne ad brevissimum quidem tem-

Α κατ' ἐκείνου κίνουσαν· αὐτὸν δὲ καὶ ὁδεῖ τὸν ὄν· ἐκείνου κινουμένην.

Ὁδὲ γὰρ τὸ ποιῆσαι τι χρηστὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ παθεῖν τι κακὸν πολλὰς ἔχει τὰς ἰσχυροτάτας καὶ δεικνύουσιν τὸ δὲ, ἀπὸ τῶν παθημάτων μᾶλλον ἢ ἀπὸ τῶν κατορθωμάτων εὐδοκίμους.

Ὁδὲν γὰρ οὕτω λαμπρὸς ποιεῖ καὶ ζηλωτὸς, καὶ κυρίων ἐπιτελειῶν ἀγαθῶν, ὥς πεπραγμένων πλεονέκτης, καὶ κίνδυνος, καὶ πόνοι, καὶ ἀδυναμία, καὶ ἐπιχειρῶνς ἐπιβουλόμενος, καὶ παρ' ὧν οὐδὲ μὴ ἐγρηῖν, καὶ πρῶτος ἀπαντα φέρειν.

Ὅτι γὰρ ἂν πάσμεν ἀδίκως παρ' ὅτουσιν, ἢ εἰς ἀμαρτημάτων διόλκον δὲ θεὸς ἡμῖν λογίζεται τὴν ἀδικίαν ἐκείνων, ἢ εἰς μισοῦ ἀντίστοιχον.

Ὁ μελετητικὸς ὁμιλεῖται οὐδὲ ἀποδοχῆς πρὸς τὸ κατεῖναι.

Τὸ διγυρεῖν καὶ μὴ θάλασσαν ὑπομένειν συμφορὰς μεγάλῃς καὶ ποικίλῃς ἀπορούσης ἔστιν.

Μεγάλῃν παιδείαν νόμιμα, δι' ἣς δύνηται φέρειν ἀπαυευσίαν.

Γνώσις θεοῦ διὰ μακροθυμίας καὶ πραότητος εἰς ἀνδρα γυαλίζεται.

Μὴ ζητεῖ γενέσθαι τὰ γινόμενα ὥς θάλασσα, ἀλλὰ ὅλη ὥς ἂν τὰ γινόμενα γίνηται.

Ὁδὲν οὕτω τὰς πλεονεξίας ἀναστρέφει, ὥς τὸ φέρειν καὶ τὸ τῶν ἀδικουμένων ἡσυχίαν τοῖς ἀδικούσι γίνεσθαι διατροπὴν.

ΛΟΓΟΣ ι.

Περὶ τῶν μὴ ἐκκοιμούντων, ἀλλ' ἀλιγοθυμούντων.

Ὀλιγόθυχοι· ἱσχυρὸς ἄρρων.

Ὀλιγόθυχον ἄνδρα τίς ὁμοιοῖ;

Ὁδαί. ὅμιν τοῖς ἀπολαύουσιν τὴν ὑπομονήν, καὶ εἰ ποιῶσι, ὅταν ἐπινοήσῃται Κύριος;

Ἐάν ὀργισθῇ κατὰ τοῦ λοιδορήσαντος, ἰδεσθῶντος τὰ ὄντα. Τί γὰρ ὀργῆς ἀπορροιστῶν; Ἐάν δὲ μείνῃ ἀσπληγτος, ἡσυχίας τὸν ὀδύσαντα, ἔργον τὴν ἀπορροιστὴν ἐπιτελεῖται.

Δι' ἀναγκῶν ὑποβεγγυμάτων δὲ Κύριος ἡμῶν ἐκτελεῖται ἡμῖν τὴν τῆς ὑπομονῆς ὁδόν, πρῶτος καὶ ἀκινήτως ἔχόμενος τοῦ τύπτοντος. Ὁ γὰρ οὐρανὸς καὶ γῆς ποιητὴς καὶ ἀσποκότης, ὁ παρὰ πάσης, τῆς κτίσεως προσκυνοῦμενος, ὁ φέρων τὰ πάντα ἐφ' ὀφθαλμοῖς τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, οὐχὶ ζῶντα ἐκτελεῖ τὸν ὀδύσαντα εἰς τὸν ὄντα, τῆς γῆς ὑποβεγγυμῶν, ἀλλ' ἐνοθεῖται καὶ ἰδεσθῶν, λέγων· «Εἰ μὴ κακῶς ἐλάλησα, μαρτυρήσω περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, εἰ μὴ ἔλεος;» Ἐάν γὰρ διδοθῇ πάντων ἱσχυρὸς εἶναι, κατὰ τὴν ἐντολήν τοῦ Κυρίου, οὐποτὶ ἀγανακτήσῃ, ὥς παρ' ἀδελφὴν τῆς ὕδρας ἀπαντήσῃ.

Τῶν πεπραγμένων οἱ μὲν ἰδοῦσιν μοι ὥς τὰ κοινὰ καὶ ἀπὸ τῶν καλῶν, καὶ τῶν κακῶν παρὰθεσθαι, καὶ οὐδὲ μικρὸν ἀντίχειν πρὸς

τὰς ἐκπαιδείας δυνάμει· οὐδὲ γὰρ ἔχουσιν ἐν ταῖς
στερρότεται καὶ βάρος λογισμοῦ σφόδρα καὶ προ-
πίπτουσιν ἀντιβαίνοντες. Οἱ δὲ αἰνῶσι πέτρα, τῆς πί-
τρας ἐκείνης ἔξω, ἐκ' ἧς βεβήκαμεν, καὶ ἢ λα-
τρεῖσμεν· δοσι φιλοσόφῳ χρώμενοι λόγῳ, καὶ ὑπερ-
ανθεσθέντες ἐν τῶν πολλῶν ταπεινότητι, πάντα
φέρουσιν ἀσίστως καὶ ἀνιάντως, καὶ διαγυλῶσι
μᾶλλον, ἢ ἄλλοις τοῖς σαρμένους, τὸ μὲν ὑπὸ φιλο-
σοφίας, τὸ δὲ ὑπὸ φιλανθρωπίας. Ἀλλοὶ δὲ τῶν αἰσ-
χρῶν εἶδενται ἀπόντα μὲν τὰ δεινὰ περιφρονῶν,
μᾶλλον δὲ μὴδὲν οἰσθαι, παρόντων δὲ ἡττάσθαι, καὶ
ταῦτ' αἰνῶν τῶν παρεχόμενων· καὶ τοῦ καιροῦ
μὲν ἔξω φιλοσοφῶν, ἐν δὲ ταῖς χρεῖαις ἀφιλοσόφους
φαίνεσθαι· ὥστερ' ἂν εἰ τις ταυτὸν νομίζῃ· τῶν
ἀδελφῶν, μὴδὲ καταβαίνειν εἰς τὸ σκόδιον, ἢ κωδερ-
νήτην τῶν εὐδοκίμων, ἐν μὲν ταῖς εὐδαις τῇ τέχνῃ
μαγαλοφρονῶντα, ἐν δὲ ταῖς ζήλαις μωδίστα τοῖς
οἰσάας.

Τὸ ἀλλοτρεῖν καὶ μὴ ὁλοῦν ὑπομένειν συμφοράς
μαγὰς καὶ ποικίλης ἀφροσύνης θίον.

ΛΟΓΟΣ ΙΑ΄.

Περὶ πολιτείας σαμῆς καὶ ὁμοκρήσεως.

Ἦσθεσανε οὖν ἐρρηθὲν τοῖς ἀρχαίοις· Ὁφθαλμοὶ
ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὁδόντα ἀντὶ ὁδόντος. Ἐγὼ δὲ
λέγω ὑμῖν, μὴ ἀνιστάσθαι ἐπὶ πονηρῶ· ἀλλ' ὅστις
σε βλάβῃσι εἰς τὴν δεξιὰν σταθόντα, σπέρνον αὐτοῦ
καὶ τὴν ἄλλην· καὶ ἐπ' ὅθλου· σοὶ κρηθῆναι καὶ ἐν
χεῖρὶ σου λαβεῖν ἄρας αὐτοῦ καὶ ἐν ἱμάντι· καὶ
ὅστις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἐν, ὅπαγε μετ' αὐτοῦ
ὅδῳ· τῷ αἰτούντι σε εἶδου, καὶ ἐπ' ὅθλου· ἔκ σου
δανεισάσθαι, μὴ ἀποστραφῇ.

Ἐάν τις με ἀγαπᾷ, ἐν λόγῳ μου τηρήσει, καὶ
ὁ Πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτόν ἔλε-
σόμεθα, καὶ μόνον παρ' αὐτοῦ ποιήσομεν.

Ταῦτα ποιεῖτε χωρὶς γογγυσμῶν καὶ διαλογισμῶν,
μηδὲν κατ' ἐπίθεσιν, ἢ κρυποδίσαν.

Μὴ γογγύζωμεν, καθὼς τινες ἡτῶν ἐγογγύσαν,
καὶ ἀπώλοντο ὑπὸ τοῦ ὀλοφρευτοῦ.

Αἱ γυναῖκες, ὑποτάσσεσθε τοῖς ἀνδράσιν, ὡς ἀν-
χιν ἐν Κυρίῳ. Οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας,
καὶ μὴ πικραίνεισθε πρὸς αὐτάς. Τὰ τέκνα, ὑπα-
κούετε τοῖς γονεῦσι κατὰ πάντα· τοῦτο γάρ ἐστιν
ἐὐάρεστον ἐπὶ Κυρίῳ. Οἱ πατέρες, μὴ ἐρεθίζετε τὰ
τέκνα ὑμῶν, ὡς καὶ ὁδοῦσιν. Οἱ δοῦλοι, ὑπακούετε
κατὰ πᾶν ταῖς κατὰ σάρκα κυρίαις, μὴ κατ' ὀφθαλ-
μοδουλείαν, ὡς ἄνθρωποι παρσέχοι, ἀλλ' ἐν ἀκλόγητι
καρδίᾳ, φοβούμενοι τὸν Θεόν· καὶ πᾶν ὅ τι ἐν
ποίητε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε, ὡς τῷ Κυρίῳ, καὶ οὐκ
ἀνθρώποις, εἰδότες ὅτι παρὰ τοῦ Κυρίου λήξεσθε
τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς κληρονομίας. Οἱ ἄρριοι, τὸ ἐλ-
κασιν καὶ τὴν ἐσθίοντα τοῖς δουλοῖς παρέχετε, εἰδότες
ὅτι καὶ ὁμαῖς ἔχεται Κύριον ἐν οὐρανοῖς.

Ἄδικον οὐδὲν ἦν ἐν χερσὶ μου, ἐσχῆ δὲ μου κα-
θαρὰ.

Οἱ ὀφθαλμοὶ σου ἔρῃα βλέπουσιν, τὰ δὲ βλέφαρά
σου νεύειν δίκαια.

Ὅς ἀναστρέφεται ἀμωμος ἐν δικαιοσύνῃ, μακρ-
οῦς τοὺς πόδας καταλείπει.

A pus insultum sustinere posse : neque enim in se
possident rationis temperate soliditatem et gravi-
tatem, quæ casibus irruentibus obstat. Alii vero
similes videntur petre, illa petra digni in qua sta-
mus, quamque colimus, quicunque ratione scientes
sapientie studiosi, vulgi excellant humilitatem, et
omni serunt æquo animo et infracto, ac vident
magia, quam misereantur alios, qui vexantur : illud
per philosophiam, hoc vero per humanitatem. Ipsi
autem turpe existimant, quæ absumt pericula contem-
nere et nihili æstimare, præsentibus superari, et
præsertim præteritis : et non in tempore philo-
sophari, in ipso autem usu philosophis experies
deprehendi, tanquam si quis se velit stultum ex-
istimari, qui nunquam in stadium descenderit, aut
egregium gubernatorem qui in serenitate magnos
obarcem sibi sumat spiritibus, intemperatibus autem
gubernacula dederat.

Proprium est insignis stultitiam, aduersas res parvi
facere, et nolle cum accidant pati.

SERMO XCI [et. C].

De republica honesta, et de obedientia.

Matth. v. Audistis dictum esse antiquis : Ocu-
lum pro oculo, et dentem pro dente. At ego dico
vobis, non esse malo resistendum ; sed qui aliam
vbi incusserit in malam dextram, obvertite ei et
alteram ; volentique tecum certare et tunicam au-
terre tuam, permittite et pallium : et si quis te ad-
egerit ire miliare unum, cum eo duo pergit ; pe-
tenti a te dato, et volentem ab te manum suam
ne auersator.

Si quis me diligit, sermonem meum servabit,
et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et
apud eum manebimus.

Philipp. ii. Hæc facite sine murmuratione et dis-
putatione, nihil per contentionem, aut inanem glo-
riam.

Ne murmuremus, sicut quidam liberos murmu-
raverunt et perditii sunt a peridente.

Uxores, subjectæ viris estote, sicuti docet propter
Dominum. Viri, diligite uxores, nec erga illas
acerbi sitis. Liberi, obedite parentibus in omnibus,
quia hoc Domino pergratum est. Patres, nolite li-
beros vestros irritare, ne illi despondeant animum.
Servi, subjecti dominis carnalis estote, non ad ocu-
lum servientes, quasi qui hominibus placere stu-
deatis, sed in simplicitate cordis Deum metuentes :
et quicquid facitis, id ex animo exsequi debetis,
quasi in conspectu Domini, non hominum, non
ignorantes futurum esse, ut a Domino remunera-
tionem hereditatis acceptari sitis. Quod iustum et
æquum est, domini, servis tribuite, quod sciatis
vos habere Dominum in celis.

Job xxxi. Iniquum nihil fuit in manibus meis,
precatio autem mea pura.

Prov. iv. Oculi tui recte aspiciant, et palpebræ
tue æqua nutent.

Qui sine reprehensione in iustitia versatur, libe-
ros relinquit beatos.

Senecius nonorata, non quæ multos habet annos, nec numero annorum metienda est, sed vita intaminata.

S. Basilii. Facdiscas, o homo, ac doctaris evangelicam conversationem, oculorum eruditionem, linguæ continentiam, corporis servitutem, animi humilitatem, puritatem mentis, iræ extinctionem. Cum aliquid ab te exigitur, etiam amplius adde: cum fraudatus fueris, iudicium ne petito: si te quis odit, amato: si persequitur, sustineto: si conviciis proscindit, obsecrato.

Factum tacitum dicto præstat infecto.

Nemo sine actione adhuc probatus est.

At absque verbis argute prolatis quam plurimi.

Non enim loquentibus, sed recte viventibus gratia (debetur.

Ubi res ipsæ comparent, longa supervacua est oratio.

S. Chrysost. Vita potentior oratione verbisque mores, et operum demonstratio verborum doctrinæ præponitur.

Philipp. 11; Paul. 11. Audi Apostolum dicentem, Cum timore et tremore vestram ipsorum salutem efficit: omnia facite sine murmurationibus et disputationibus, ut sitia simplices ac tales de quibus conqueri possit nemo, filii Dei sine reprehensione. Quin etiam vates David, Servite, inquit, Domino cum metu, quia ubique est Deus, audit omnia, omnia videt, non modo ea quæ aguntur et dicuntur, verum etiam ea omnia quæ in cordibus voluntantur, vel quæ sunt in fundo cordis: ipse enim est cupiditatum et cogitationum cordis iudex et cognitor.

253 S. Nili. Præstantioribus subjectum esse utilissimum est.

Infinia sunt mala quæ commaculant animum, a quibus expurgari et elui omnino non licet: necessario enim relinquuntur cuiusvis mortali sordes, quæ leviores fieri posse videntur, tolli autem omnino non possunt.

Obedientia junctæ continentiæ vel bestias subigil.

SERMO XCII [al. C].

De republica vituperanda, et inobedientibus ac rebellibus, deque illis qui moribus improbandis præditi sunt.

Quia noluerunt mea sequi consilia, sed increpationes meas deriserunt, vim suæ fructibus fruentur, et cupiditatibus suis explebuntur.

Jerem. Populo huic fuit eor inobediens et rebellis: omnes inobedientes sunt et per ambages ingrediuntur.

Ad quem loquar et testabor, ut audiat? Ecce aures eorum incircumcisæ sunt, nec possunt audire.

Ezech. 11. Qui audit me, audiat; et qui non parat, ne pareat.

Basilii. Ubi inimicitia, lites, iræ, contentiones,

Εἴρας τίμιον οὐ τὸ πολυχρόνιον, οὐδὲ ἀριθμῶν ἑτῶν μετρεῖται, ἀλλὰ βίος ἀκηλίδωτος.

Μάθε, ἄνθρωπε, διδάσθητι τὴν εὐαγγελικὴν πολιτείαν, ὀφθαλμῶν ἀκρίβειαν, γλώσσης ἑγκράτειαν, σώματος δουλαγωγίαν, φρόνημα ταπεινὸν, ἐννοίας καθαρότητα, ὀργῆς ἀφανισμόν. Ἀγγαρεύμενος πλεον ἐπίθεος, ἀπατῶμενος μὴ δικάζου, μισοῦμενος ἀγάπα, διωκόμενος ἀνέχου, βλασφημώμενος παρκαλέει.

Ἀφῶνον ἔργον χρίσσαν ἀπράκτου λόγου.

Βίος μὲν οὐδεὶς πώποθ' ὤψωθ' εἶχε.

Λόγου δὲ πολλοὶ τοῦ καλῶς φερούμενου.

Οὐ γὰρ λαλοῦντων, εὖ βιοῦντων δ' ἡ χάρις.

(Theologi.)

Φανερῶν ἔργων περιτεθὲν ἔστι μακρολογία.

Βίος λόγου δυνατώτερος, καὶ τρόποι ρημάτων, καὶ διὰ τῶν ἔργων ἐπίδειξις τῆς διὰ τῶν λόγων διδασκαλίας.

Ἀκούσον τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος· Μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν καταργήσετε· πάντα ποιεῖτε χωρὶς γογγυσμῶν καὶ διαλογισμῶν, ἵνα γένησθε ἀμωμτοὶ καὶ ἀκέραιοι, τέκνα Θεοῦ ἀμώμητα. Ἀλλὰ καὶ ὁ θεοπίσιος ἀκούσῃ· Δουλεῦσατε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ. Πανταχοῦ γὰρ παρῆστιν ὁ Θεός, πάντα ἀκούει, πάντα ὁρᾷ, οὐ τὰ πραττόμενα μόνον καὶ λεγόμενα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν καρδίαις ἅπαντα, καὶ τὰ ἐν τῷ βάθει τῆς καρδίας. Κριτικὸς γὰρ ἐστὶν ἐνδομήσεων καὶ ἐννοῶν καρδίας.

Τὸ ὑποτάττεσθαι τοῖς κρείττοσιν ὠφελιμώτατον.

Ἄπειρα τὰ καταβροχθαίνοντα τὴν ψυχὴν κακὰ, ὅπερ ἐκνέφασθαι καὶ ἀπολούσασθαι παντελῶς οὐκ ἔστιν· ἀπολείπονται γὰρ ἐξ ἀνάγκης παντὶ θνητῷ κήρυς. Λωφῆσαι μὲν γὰρ εὖ, ἀναρεθῆναι δὲ εὐσάπης ἀμύχανον.

Ἐπακοή μετὰ ἑγκρατίας ὑποτάσσει καὶ θηρία.

ΛΟΓΟΣ 118.

Περὶ πολιτείας ψευδούς, καὶ ἀνυποκόμπτων, καὶ ἀκόλλητων τῷ ἥθει καὶ τοῖς τρόποις ἔχοντων.

Ἐπειδὴ οὐκ ἤθελον ἐμαῖς προσχεῖν βουλαῖς, ἐμυκτήρισαν δὲ ἐμοὺς ἀλλόγους· τοιγαροῦν ἔσονται τῆς ἑαυτῶν ὁδοῦ τοὺς καρποὺς, καὶ τῆς ἑαυτῶν ἐπιθυμίας πλησθήσονται.

Τῷ λαῷ τοῦτῃ ἐγνήθη καρδία ἀνήκουος καὶ ἀπειθή· πάντες ἀνέηκοι, πορευόμενοι σκολιῶς.

Πρὸς τίνα λαλήσω καὶ διαμαρτύρωμαι, καὶ ἀκούσεται; Ἰδοὺ ἀπερίτμητα τὰ ὦτα αὐτῶν, καὶ οὐ δύνανται ἀκοῦειν.

Ὁ ἀκούων μου ἀκούτω, καὶ ὁ ἀπειθὼν ἀπειθήτω.

Ὅπου ἔχθραι, ἐστίς, θυμὸς, φιλονεικία, ὁρῶ-

βους ἀσιγίτους ταῖς ψυχαῖς ἐμποιοῦσαι, ἔχει τὸ Α

quæ in animis tumultus inexplicabiles excitant ibi spiritus elementis non requiescit.

Κρεῖσσον οἷμαι ἐπιτιμηθῆναι παρὰ πατρὸς καὶ δεσπότης, ἢ ἀπωσθῆναι.

Theologi. Præstat, opinor, a patre et domino objurgari, quam abdicari.

Αναίδης βλέμμα, καὶ μετέωρος αὐχὴν, καὶ συνεχὴς κίνησις ὀφρύων, καὶ βάδισμα σεσοδημένον, καὶ τὸ ἐπὶ μηδενὶ τῶν φαύλων ἐρυθρίειν, σημεῖα ψυχῆς ἐστὶν αἰσχίστη· τοὺς ἀφανεῖς τῶν οἰκείων ὀνειδῶν τύπους ἐγγραφεύσης τῇ φανερῇ σώματι.

Impudens oculus, cervix erecta, continua supercilliorum motio, incessus fastuosus, et ob nullam rem improbam erubescere, animi scdissimi signa sunt, oculitas probroborum suorum formas conspicuo corpori inscribentis.

Ἄει γὰρ ἀπειρήτων νόος ἀνδρῶν

Oppiani. Semper enim imperitorum mens viro-
rum

Δύσμαχος, οὐδέ θέλousι καὶ ἀτρεκέισι πιθῆσθαι.

Expugnata difficilis est; nec volunt etiam veris
[idem habere.

ΛΟΓΟΣ ΛΓ'.

Περὶ Ἀμοιότητος τῶν εὐ καὶ κατ' ἀρετὴν βιωσάντων ἐν ἀπεραντῇ μακαριότητι.

SERMO XCIII. [al. CLVII].
De remuneratione eorum qui bene et ex virtute vixerunt, in beatitudine sempiterna.

Ὁ Θεὸς ὁ φυλάττων τὴν διαθήκην αὐτοῦ, καὶ τὸ ἔλεος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, καὶ τοῖς φυλάσσουσιν τὰς ἐντολάς αὐτοῦ, εἰς χάριτας γενεάς.

Deut. xxviii. Deus qui servat testamentum suum, et misericordiam diligentibus ipsum iisque qui mandata ipsius exsequuntur, in mille aetates.

Δίκαιοι κληρονομήσουσι γῆν, καὶ κατασκευώσουσιν αὐτῇ· αἰῶνα αἰῶνος ἐπ' αὐτῆς.

Psal. xxxvi. Justi hereditatem terræ accipient, ac in ea in sæculum sæculi habitabunt.

Τὸ δὲ ἔλεος τοῦ Κυρίου ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἔως τοῦ αἰῶνος ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν.

Misericordia autem Domini continuatur per sæcula iis qui ipsum metuent.

Τοὺς δικαίους καταλήψεται ἀγαθὰ.

Salomon. Justi optime excipientur.

Ὁ πορευόμενος δικαίως βοηθηθήσεται.

Qui juste vivit, ei auxilium non deerit.

Χρηστοὶ ἔsονται οἰκήτορες γῆς, ἀκακοὶ δὲ ὑπολειφθήσονται ἐν αὐτῇ· ὅτι εὐθεὶς κατασκευώσουσι γῆν, ἐνθα ἀπὲρα δόδυν καὶ λύπη καὶ στεναγμός.

Benigni terræ erunt possessores, et innocentes in ea relinquentur; nam qui recti sunt, habitabunt terram, ubi abierit dolor, tristitia et gemitus.

Δίκαιος ἐὰν φθάσῃ τελευτῆσαι, ἐν ἀναπαύσει ἔσται.

C 254 Justus si extremum vitæ diem confecerit, in requiete futurus est.

Δικαίων ψυχὰν ἐν χειρὶ Θεοῦ, καὶ οὐ μὴ ἀφεται αὐτῶν βάσανος.

Justorum animi in manu Dei sunt, nec tanget illos cruciatus.

Τὰδε λέγει Κύριος, Ἰδοὺ οἱ δουλεύοντές μοι φάγονται, ὑμεῖς δὲ πινάσκετε. Ἰδοὺ οἱ δουλεύοντές μοι πίνονται, ὑμεῖς δὲ διψάσκετε. Ἰδοὺ οἱ δουλεύοντές μοι εὐφρανθήσονται, ὑμεῖς δὲ αἰσχυνθήσεσθε.

Isa. lxy. Hæc Domini sunt verba: Ecce, inquit, servi mei edent, vos autem esurietis. Ecce servi mei bibent, vos autem sitietis. Ecce qui serviunt mihi, lætabuntur, vos autem pudore afflicimini.

Ἐν τῇ καρτῇ ἐκείνῃ σωθήσεται ὁ λαὸς πᾶς ὁ εὐρεθεὶς γεγραμμένος ἐν τῇ βίβλῳ ταύτῃ, καὶ πολλοὶ τῶν καθευδόντων ἐν γῆς χώματι, ἐξεγερθήσονται οὗτοι εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ οἱ συνέντες ἐκλάμψουσιν ὥς ἡ λαμπρότης τοῦ στερεώματος.

Dan. xii. In tempore illo salutem consequetur omnis populus, qui fuerit inventus in hoc libro scriptus: multique eorum qui dormiant in terræ tumulto, excitabuntur ad vitam sempiternam, et qui intelligunt splendebunt quasi splendor armorum.

Δίκαιοι εἰς τὸν αἰῶνα ζῶσι, καὶ ἐν Κυρίῳ ὁ μεσθὸς αὐτῶν, καὶ ἡ φρονεὶς οὐτῶν παρὰ Ὑψίστου. Διὰ τοῦτο λήφονται τὸ βασίλειον τῆς εὐπρεπείας, καὶ τὸ διάδημα τοῦ κάλλους ἐκ χειρὸς Κυρίου.

D Sap. v. Justi æternum vivunt, et in Domino merces eorum, et de ipsa sollicitudo apud Altissimum. Itaque regiam magnificam et decorum diadema accipient de manu Domini.

Ἀγαθὰ τοῖς ἀγαθοῖς ἐκτίσθη ἀπ' ἀρχῆς.

Ecclesi. xxxix. Bona bonis jam inde ab initio condita sunt.

Τότε ἔρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Ἐπείνασα γὰρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν.

Matth. xxv. Tum dicet rex iis qui fuerint ad dexteram: Adeste, vos benedicti a Patre meo, possidete paratum vobis regnum a mundi constitutione. Esurivi enim, et dedistis mihi edere.

Πρόκειται ἀνάπαυσις· αἰώνια τοῖς νομίμως τὸν ἐνταῦθα διαβλήσαντι βίον, οὐ κατὰ ὄφλημα τῶν ἔργων ἀποδομένη, ἀλλὰ κατὰ χάριν τοῦ μεγαλόωρου Θεοῦ τοῖς εἰς αὐτὸν ἡλπιούσιν παρεχομένη.

S. Basilii. Proponitur requies æterna iis qui legitime in hac vita decertarint, quæ non ex debito operum redditur, sed ex Dei magnorum donorum largitoris gratia, iis qui in ipso spem habuerint, præbetur.

Iustorum corona Spiritus est gratia, quæ et copiosior et perfectior conceditur, cum pro ratione fortium factorum spiritualis gloria cuique dispertitur. In splendoribus enim sanctorum multæ sunt mansiones apud Patrem. Hæc sunt quæ dignitatum differentiam efficiunt.

Theologi. Ac alios quidem lumen inenarrabile excipit, ac sanctæ et regalis Trinitatis contemplatio, quæ lucidius et purius illustrat, quæque tota menti permista est: quod ipsum solum et maxime regnum cælorum existimo.

Premium virtutis deum fieri, et purissima luce collustrari.

Non qui non supplicio dignus, idem continuo et honore: quemadmodum et præmio indignus non statim supplicium meretur.

S. Chrysost. Regnum cælorum non est terra fluens melle et lacte, nec viridis senecta, nec liberorum copia, non cibus, non vinum, non ovilia, non bubilia, sed cælum ac ea bona quæ in cælo sunt, et adoptio et fraternitas cum Unigenito, et communio hereditatis, et una cum illo gloria affliri et regnare, et sexcenta talia præmia.

Intelligere debemus eos qui ex parte **255** mandata exsecuti fuerint, iuxta eandem rationem in regnum cælorum ingredi; qui autem ad perfectum venire volunt, necesse habent omnia prorsus exsequi; continet autem omnia mandata animæ abnegatio, quæ est mors.

SERMO XCIV [a]. CLVII.

De remuneratione eorum, qui in vitio et illicite vixerint: perpetuumque illis et interminatum propositum esse supplicium.

Deut. xxviii. Ut non perdat sceleratus innocentem, nolet Deus illi placari, sed exardescet ira Domini, et æmulatio ejus in hominem filium.

Job. xviii. Qui sementem absurdam fecerint, dolores sibi metent.

Impiorum lucerna exstinguetur. Veniet conversio eorum, et similes erunt palcis, quæ a vento dispelluntur.

Paululum cæsus es flagellis ob ea quæ peccastili.

Psal. x. Pluet in improbos laqueo, igne, sulphure et vento procelloso.

Facies Domini in eos qui mala patravit.

Mors sceleratorum mala.

Ut cera igne liquefit, sic peccatores interibunt.

Reddet illis Dominus iniquitatem ipsorum, et pro ratione malitiæ illorum Dominus Deus exterminabit eos.

Manasse. Ira tuarum in sceleratos minarum intolleranda est.

Prov. Promptum est impiorum exitum, de quo inimici lætantur.

In supplicio sceleratorum non est ullum remedium.

Vitam impiorum Dominus everiet.

A Τῶν δικαίων ὁ στέφανος ἡ τοῦ Πνεύματος ἐστὶ χάρις, διφιλεσιτέρα τε καὶ τελειοτέρα παρεχομένη κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν ἀνδραγαθημάτων τῆς πνευματικῆς ὁδοῦ διανεμομένης ἐκαστῷ. Ἐν γὰρ ταῖς λαμπρότησι τῶν ἀγίων πολλὰί μοι παρὰ τῷ Πατρὶ. Ταῦτ' ἐστὶν ἀξιωματῶν διαφοραί.

Καὶ τοὺς μὲν τὸ ἀφραστον φῶς ὑποδέχεται, καὶ ἡ τῆς ἀγίας καὶ βασιλικῆς Τριάδος θεωρία, ἑλλαμπόσης τρανότερόν τε καὶ καθαρώτερον, καὶ ὅλη· ὅλη νοὶ μινυμένης, ἣν δὴ καὶ μόνην καὶ μέλιστα βασιλείαν οὐρανῶν ἐγὼ τίθεται.

Ἄθλον ἀρετῆς θεὸν γενέσθαι, καὶ τῷ καθαρωτάτῳ φωτὶ καταστρέφεσθαι.

Οὐ γὰρ ὅστις οὐ κολάσεως ἔξῃς, ἤδη καὶ τιμῆς· ὥσπερ οὐδὲ ὅστις οὐ τιμῆς, ἤδη καὶ κολάσεως.

B

Οὐκ ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν γῆ θέουσα μέλι καὶ γάλα, οὐδὲ γῆρας λιπαρὸν, οὐδὲ πολυκαίδια, οὐδὲ σίτος καὶ οἶνος, καὶ ποίμνια καὶ βοσκόλια, ἀλλ' οὐρανός καὶ τὰ ἐν οὐρανῷ· ἀγαθὴ, καὶ υιοθεσία καὶ ἀδελφότης ἡ πρὸς τὸν Μονογενῆ, καὶ κοινωνία κληρονομίας καὶ τὸ συνδοξασθῆναι καὶ συμβασιλεύσαι, καὶ τὰ μυρία ἑπτάκις ἐκεῖνα.

Εἰδέναι χρή ἐτι καὶ οἱ μερικῶς τὰς ἐντολάς ἐργάζεσθαι κατὰ ἀναλογίαν εἰς τὴν βασιλείαν εἰσερχονται· οἱ δὲ βουλόμενοι εἰς τὸ τελειὸν φθάσαι ὀφίλουσι περιεκτικῶς πάσας ἐργάσασθαι. Περιεκτικῇ δὲ πασῶν τῶν ἐντολῶν ἐστὶν ἡ τῆς ψυχῆς ἀρνησις, ὁ ἐστὶ θάνατος.

ΛΟΓΟΣ ΙΔ'.

C

Περὶ ἀποδείξεως τῶν ἐν κακίᾳ καὶ ἀθέσμῳ βιωσάντων· καὶ ὅτι διηγεῖται καὶ ἀπέρματος ἡ ἀποκαίμενη αὐτοῖς κολάσις.

Ἵνα μὴ ἀπολέσῃ ὁ ἀμαρτωλὸς τὸν ἀναμάρτητον, οὐ μὴ θάλῃσι ὁ Θεὸς βασθεῖν αὐτῷ· ἀλλ' ἐκκαυθεῖται ὀργῇ Κυρίου, καὶ ὁ ζῆλος αὐτοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ.

Οἱ σπείροντες τὰ ἀποκτείνοντα θερίζουσιν ἐαυτοῖς.

Ἄσπεδον λύχνος οὐκ ἐσθῆσεται. Ἐλεύσεται δὲ ἡ καταστροφὴ αὐτῶν, καὶ ἔσονται ὥσπερ ἄχυρα ὑπὸ ἀνέμου.

Ὅλγιστ' ἔστιν ἡμάρτητας μεμαστῆναι.

Ἐπιβρίθει ἐπὶ ἀμαρτωλοῦς πηχὺς, πῦρ, καὶ θεῖον, καὶ πνεῦμα καταγιγῶς.

D

Πρόσωπον Κυρίου ἐπὶ ποιούντας κακά.

Θάνατος ἀμαρτωλῶν πονηρός.

Ὡς τηκεται κηρὸς ἀπὸ προσώπου πυρός, οὕτως ἀπολοῦνται οἱ ἀμαρτωλοί.

Ἀνταποδοῖσι αὐτοῖς· Κύριος τὴν ἀνομίαν αὐτῶν, καὶ κατὰ τὴν πονηρίαν αὐτῶν ἀφανίει αὐτοὺς Κύριος· ὁ Θεός.

Ἀνυπόστατος ἡ ὀργὴ τῆς ἐπὶ ἀμαρτωλοῖς ἀπειλῆς σου.

Πρόχειρο· καὶ ἐπίχαρτος γίνεται ἄσπεδον ἀπόλεια.

Ἐν ἐπαγωγῇ ἀμαρτωλῶν οὐκ ἐστὶν ἱστίς.

Ζωτὴν ἄσπεδον ἀναστρέφει Κύριος.

Διωγμὸς ἀσεβῶν εἰς θάνατον.

Ἐτοιμάζονται ἀκολάστοις μάστιγες.

Οἱ ἄνομοι διειλεῦσονται ἀγαθὰ, καὶ οὐκ εἰσελεύσονται εἰς αὐτά.

Φῶς ἀσεβῶν σβέννυται.

Ἀμαρτάνοντας καταδιώξεται κακὰ.

Ἡ καταστρεφὴ τῶν παρανομῶν κακὴ.

Κατὰρα Κυρίου ἐν οἴκοις ἀσεβῶν.

Οἴκοι ἀσεβῶν ἀφανισθήσονται.

Στηριῶ τοὺς ὀφθαλμοὺς μου ἐπ' αὐτοὺς εἰς κακὰ, καὶ οὐκ εἰς ἀγαθὰ.

Ἀσθενήσουσιν οἱ ἀσεβεῖς, καὶ ἔξαρῶ τοὺς ἀνόμους ἀπὸ τῆς γῆς, λέγει Κύριος παντοκράτωρ.

Ἰδοὺ ἡμέρα ἔρχεται ὡς κλίβανος καιομένη, καὶ φλέξει αὐτοὺς, καὶ ἔσονται πάντες οἱ ἄνομοι καλὰμνη, καὶ ἀνέψει αὐτοὺς ἡ ἡμέρα ἡ ἐρχομένη, λέγει Κύριος παντοκράτωρ· καὶ οὐ μὴ ὑπολειφθῇ αὐτοῖς ῥίζα, οὐδὲ κλῆμα.

Συντέλεια ἐπὶ ἀμαρτωλοῦς ἔξει.

Ἰδοὺ ἡμέρα Κυρίου ἔρχεται μετὰ θυμοῦ καὶ ὀργῆς, θίβειν τὴν οἰκουμένην ὅλην ἔρημον, καὶ τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἀπολέσει ἐξ αὐτῆς.

Οὐαὶ τῷ ἀνόμῳ! πονηρὰ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ συμβῆσεται αὐτῷ.

Κατακαυθήσονται οἱ ἄνομοι, καὶ οἱ ἀμαρτωλοὶ ἔμψα, καὶ οὐκ ἔσται ὁ σβέννων.

Ὁ σκόληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει, καὶ τὸ πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται, καὶ ἔσονται εἰς ὄρασιν πάσῃ σαρκί.

Ἐν συναγωγῇ ἀμαρτωλῶν ἔκλυθησεται πῦρ.

Πῦρ, χάλας, καὶ λιμὸς, καὶ θάνατος, πάντα ταῦτα εἰς κόλασιν ἀμαρτωλῶν ἐκτίσθη.

Ἐκτίθηται ἀμαρτωλῶν πῦρ καὶ σκόληξ· ἐπὶ ἀμαρτωλοῦς κατακαύσῃ ὁ θυμὸς αὐτοῦ.

Ὅπως συλλέγεται τὰ ζιζάνια καὶ πυρὶ καίεται, οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντέλει τοῦ αἰῶνος τούτου· ἀποστελεῖ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους· αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα, καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν, καὶ ἐμβαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν χάμινον τοῦ πυρός. Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλυθμός καὶ ὁ βρυγμός τῶν ὀδόντων.

Τότε ἔρεῖ ὁ βασιλεὺς καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων, Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ καταραμένοι, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ.

Οἶδε Κύριος εὐσεβεῖς ἐκ πειρασμοῦ ῥύεσθαι, ἀδίκους δὲ εἰς ἡμέραν κρίσεως κολαζομένους τηρεῖν.

Τοὺς πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομισθῇ ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθόν, εἴτε φαῦλον.

Ἐν καὶ τούτῳ τῆς τοῦ διαβόλου μεθοδείας, τὸ τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὥσπερ ἐπιλασθένους τῶν τεσσάρων καὶ τοιούτων τοῦ Κυρίου ἀποράσεων, τέλος κολάσεως ταυτοῖς ἀπογράφειν, καὶ εἰς τὸ μέλλον κατατομᾶν τῆς ἀμαρτίας. Εἰ γὰρ τῆς αἰωνίου κολάσεως ἔσται ποτὲ τέλος, πάντως ἔξει καὶ

A Impiorum afflictio mortifera.

Præparantur intemperantibus flagella.

Exleges præteribunt bona, et non ingredientur in ea.

Lumen impiorum exstinguitur.

Peccantes mala persequuntur.

Exitus iniquorum miser.

Exsecratio Domini in domibus impiorum.

Domus impiorum exterminabuntur.

Amos ix. Desigam oculos meos in illos ad calamitates inferendas, non prosperitates.

Sophon. iii. Infirmi erunt impij, et de terra tollam iniquos, Dominus ait omnipotens.

Malach. iv. Ecce dies veniet quasi clipeus exarscens, et cremabit eos, eruntque omnes iniqui stipules similes, et incendet eos dies illa quæ ventura est, dicit Deus omnipotens, neque relinquetur nec radix nec ramus.

256 Habac. Consummatio in scelerosos veniet.

Isa. xiii. Ecco dies Domini veniet cum vehemēti ira, ut totum orbem desertum efficiat, et ex eo tollat scelerosos.

Vae iniquo! mala, sicut opera ipsius requirunt, accident ei.

Exurentur iniqui et scelerati simul, nec exsistet quisquam qui ignem exstinguat.

Vermis eorum non morietur, nec ignis ipsorum restinguetur, eruntque omnibus spectaculo.

C Eccli. xvi. In consilio scelerosorum ignis exardabit.

xxix. Ignis, grando, et fames, et mors, hæc omnia ad sceleratorum supplicium condita sunt.

Matth. xxi. Vindicta scelerosorum ignis et vermis: in sceleratos ira illius exarscēt.

Quemadmodum colliguntur zizania, et igni exurantur, sic fiet in hujus sæculi consummatione; mittet Filius hominis angelos suos, et ex regno ipsius colligent omnis offendicula, eosque qui inique segerunt, et conicient in fornacem ignis, ubi futurus est fletus et stridor dentium.

Tum dicet rex iis, qui erunt ad sinistram: Discedite a me, execrati, in ignem sempiternum, qui diabolo et angelis ejus paratus est.

II Petr. ii. Novit Dominus pius ex temptatione eripere, iniquos autem in diem iudicii cruciandos servare.

II Cor. v. Ad tribunal Christi et sistamur omnes oportet, ut auferat quisque pro suis actionibus, quas in corpore gessit, sive bonum, sive malum.

S. Basilii. Ex insidiis diaboli sunt etiam istæ, ut multi homines, quasi obiti tot et talium Domini sententiarum, sinem suppliciorum sibi circumscribant, quo in futurum audacius peccent. Si enim æterni supplicii futurus est aliquando finis, omnino et vita æterna sinem habitura est. Quod si hoc de vita

æterna non probamus, qua ratione supplicio sempiterno finem concedemus? nam in utroque æternitatis vocabulum æque additum est. « Abibunt enim, inquit, isti in supplicium æternum; justi vero in æternam vitam. »

O quam te ipse laniabis! quam aspirabis et gemes frustra! sero scilicet plorans, rebus jam constitutis nec mutationem admittentibus, cum videris justorum splendorem in illa magnifica donorum distributione, et scelerosorum in profundissimis tenebris lemissionem et tristitiam.

Peccati labores tristis et laboriosa manet gehenna.

Sux quisque actionis fructus in illo remunerationis die agnoscat.

Theologi. Quam melius est nunc castigari et perpurgari, quam in illum cruciatum 257 venire, cum iudicii, non purgationis tempus erit.

Non enim licet iis qui ad inferos descenderint confiteri et se corrigere. Concludit enim Deus hic vitam et actionem, illic autem rerum gestarum examinationem, post quam non restat iudex maior, non per secunda opera defensio; non oleum a prudentibus virginibus, aut a vendentibus, lampadibus quæ jam extinguuntur, comparari potest. Nulla est poenitentia divitis, qui flammis exurit, et domesticis suis correctionem inquit: non relinquitur ad emendationem dies, sed solum hoc et supremum et formidolosissimum iudicium exstat.

O diem mihi infelicem! ubi illum effugiam?

Ei qualis sum? Metuo enim sterilis,

Metuo spinis et Gomorræ labrascis

Refertus apparere, quando iudicans Christus

Deus, assignabit pro dignitate d s

Locum, prout quisque lucis splendorem sustinet.

S. Chrysost. Non solum bonorum, sed etiam improborum immortalia surgunt corpora; sed honor hic sceleratis supplicii et cruciatu occasio est; immortalia enim resurgunt, ut semper ardeant. Nam cum ignis ille sit talis, ut nunquam extinguatur, ei talibus opus est corporibus, quæ nunquam conficiantur.

Excitamus ergo æterna habentes corpora, sed non omnes similia. Sed si quis est justus, is corpus spirituale accipit, ut digne cum angelis versetur. At si quis scelerosus est, corpus accipit quod peccati supplicia pati possit, ut igni sempiterno ardens conficiatur nunquam. Atque id iustissime Deus utrique ordinibus consiluit, quod sine corpore a nobis gestum est nihil.

SERMO XCV [al. CLXXV].

Quomodo subjici quis debeat, et valedicere mundo et postea exercere.

S. Basilii. Debent igitur qui in acesci et meditatione volunt vitam degere (ut qui in balneum ingrediuntur, omnem vestitum exuunt), omni materia negotiorum vitæ nudati, intra septa philosophicæ vitæ se abdere.

A ἡ αἰώνιος ζωῇ. Εἰ δὲ ἐπὶ τῆς ζωῆς τοῦτο οὐ καταδεχόμεθα, ποῖον ἔχει λόγον τῇ αἰωνίᾳ κολάσει τέλος δοῦναι; ἡ γὰρ τοῦ αἰωνίου προσθήκη ἐφ' ἑκατέρων ἐπίσης κεῖται. Ἀπαλειψούνται γάρ, φησὶν, οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Ὡ πόσα σπαράξεις ταυτὸν! ὦ πόσα στενάξεις ἀπρακτά! μετακλαίων ἐπὶ τοῖς ᾗδῃ βουλευθείσιν, ὅταν ἴδῃς τὴν λαμπρότητα τῶν δικαίων, ἐν τῇ λαμπρῇ διανομῇ τῶν δωρεῶν, καὶ τὴν κατῆφειαν τῶν ἀμαρτωλῶν ἐν τῷ σκότει τῷ βαθυτάτῳ.

Τοὺς τῆς ἀμαρτίας καμάντους τὸ τῆς γέννης ἐκπικνον καὶ σκυθρωπὸν ἀναμένει.

Ἐκαστος τῆς οικείας ἀργασίας ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἀνταποδόσεως τοὺς καρπὸς ἐπιγινώσκειται.

Β Ὡς βέλτιον εἶναι νῦν παιδεύθῃναι καὶ καθαροῦθῃναι, ἢ τῇ ἐκείθεν βασάνῳ παραπεμποῦναι, ἥνικα χρίσεως καίρῳ, ἀλλ' οὐ καθάρσεως.

Οὐκ ἔστι γὰρ ταῖς ἀπαιτούσαις ἐν ᾗδῃ ἐξομολογήσεις καὶ διόρθωσις· συνέκλεισε γὰρ ὁ Θεὸς ἐνταῦθα μὲν βίον καὶ πρᾶξιν, ἐκεῖ δὲ τὴν τῶν πεπραγμένων ἐξέτασιν. Μεθ' ἣν οὐκ ἔστι κριτῆς ὑφ' ἡλιότερος, οὐκ ἀπολογία δι' ἔργων δευτέρων, οὐκ ἔλαιον παρὰ τῶν φρονιμῶν παρθένων, ἢ τῶν πωλούντων, ταῖς ἐκλείπουσαις λαμπάσιν· οὐ μεταμέλεια πλουσίου φλογὶ τηχημένου, καὶ τοῖς οικείοις ἐπιζητούντος διόρθωσιν, οὐ προθεσμία μεταποιήσεως, ἀλλὰ καὶ μόνον καὶ τελευταῖον καὶ φοβερόν τὸ κριτήριον.

Φεῦ ἡμέρας μοι τῆς κακῆς! ἦν ποῦ φύγω;

Καὶ τίς γένημαι; ὧς δέος ἀκαρπίας, Δέος δ' ἀκανθῶν, καὶ Γομόρρας βοτρώων Πλήρη φανῆναι, Χριστὸς ἥνικα κρίνων Θεός, θεός, δίδωσι τὴν πρὸς ἄξιαν Χώραν, ἐκάστῳ φωτὸς ὧς ὅπως φέρεται.

Ὁ μόνον τῶν δικαίων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀμαρτωλῶν ἀφάρτα τὰ σώματα ἀνίστανται· ἀλλ' ἡ τιμὴ αὐτῇ τοῖς ἀμαρτωλοῖς ἐφόδιον κολάσεως καὶ τιμωρίας γίνεται· ἀφάρτα γὰρ ἀνίστανται, ἵνα διὰ παντὸς καίηται. Ἐπειδὴ γὰρ τὸ πῦρ ἀδοξαστον ἐκείνῳ, τοιοῦτον αὐτῷ δεῖ σώματων, μηδέποτε θάπτεωμένων.

Ἐγειρόμεθα τοίνυν, αἰώνια μὲν ἔχοντες τὰ σώματα, οὐ πάντες δὲ ὅμοια. Ἄλλ' εἰ μὲν τίς ἐστι δίκαιος, λαμβάνει σῶμα πνευματικόν, ἵνα δύνηται μετὰ ἀγγέλων ἀναστρέφεσθαι ἀξίως. Εἰ δὲ τίς ἀμαρτωλός ἐστι, λαμβάνει σῶμα ὑπομονητικόν τιμωρίας ἀμαρτιῶν, ἵνα ἐν πυρὶ αἰωνίῳ καίμενος μηδέποτε καταναλωθῇ. Καὶ δικαίῳ ἀμφοτέροις τοῖς τάγμασιν ὁ Θεὸς παρέχει τοῦτο· οὐ γὰρ χωρὶς σώματος ἡμῖν πᾶπρακταί τι.

ΛΟΓΟΣ ΛΕ.

Περὶ ἀποταγῆς, καὶ ὑποταγῆς, καὶ ἀσκησεως.

Χρὴ τοίνυν, καθάπερ οἱ ἐπὶ τὸ λουτρόν εἰσιόντες γυμνοῦνται παντὸς περιβλήματος, οὕτως καὶ τοὺς τῇ ἀσκητικῇ προερχομένους ζωῇ, πάσης ὅλης βιωτικῆς γυμνωθέντας, ἐντὸς τοῦ κατὰ φιλοσοφίαν γενέσθαι βίου.

Ἡ δὲ ἀληθὴς καὶ τελεία ὑπακοὴ τῶν ὑποκειμένων πρὸς τὸν καθηγούμενον ἐν τούτῳ δέικνται, ἐν τῷ μὴ μόνον τῶν ἀτόπων κατὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ προστάτου ἀπείχεσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἐπαινετὰ χωρὶς τῆς ἐκείνου γνώμης ποιεῖν. Ἡ γὰρ ἐγκράτεια καὶ πᾶσα ἡ σωματικὴ κακοπάθεια πρὸς τι χρῆσιμος ἔχει· ἀλλ' ἴδαν τις ταῖς ἰδίαις ὁρμαῖς ἀκολουθῶν τὸ ἀρεσκον αὐτῷ ποιῇ, καὶ συμβουλευόντι τῷ προστάτῃ τι μὴ πείθεται, μείζων τοῦ κατορθώματος ἔσται τὸ πλημμελοῦμενον. Ὁ γὰρ ἀντετασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ τῇ τοῦ Θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκε· καὶ ὁ τῆς ὑπακοῆς μισθὸς μείζων τοῦ κατὰ τὴν ἐγκράτειαν ἐπικατορθώματος.

Ἡ δεικτικὴ τῆς κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Θεὸν εὐαρεστήσεως ἐν τῇ ἀναχωρήσει τῶν μεριμνῶν τοῦ κόσμου, καὶ τῇ παντελεῖ ἁλλοτριώσει τῶν ἱερασμῶν ἡμῖν κατορθοῦται. Ὡς εἰ μὴ γε ἀποξενώσαιμεν ἑαυτοὺς καὶ συγγενεῖας σαρκικῆς, καὶ κοινωνίας βίου, οἴοντι πρὸς ἕτερον κόσμον διὰ τῆς σκέψεως μεταβάντες, κατὰ τὸν εἰπόντα· Ἡμῶν γὰρ τὸ πολλοῦμα ἐν οὐρανῷ· ὑπάρχει· ἀμύχανον ἡμᾶς περιγενέσθαι τοῦ σκοποῦ τῆς πρὸς Θεὸν εὐαρεστήσεως, τοῦ Κυρίου ὀριστικῶς εἰπόντος, ὅτι· Ὁὗτος· πᾶς ἐξ ὑμῶν, ὃς οὐκ ἀποτάσσεται τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναται μου εἶναι μαθητὴς· καὶ ἄλλα· Εἰ τις θέλει ὅπως μου ἀλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν. Ἀρνήσεις δὲ ἐστὶν ἑαυτοῦ ἢ παντελὴς τῶν παρελθόντων λήθη, καὶ ἡ τῶν θελημάτων ἑαυτοῦ ἀναχώρησις.

Τὸ μένειν γε ἐπιταγμένον οὐ χρὴ ἀντιλέγειν. Ἡ γὰρ ὑπακοὴ μέχρι θανάτου ἔχει τὸν ὅρον.

Ἀρετὴ ἀρχομένου καὶ τμὴ τὸ μένειν ἐπὶ τῆς ὑπακοῆς.

Ἰδὼν ἔφη τις πίστιν εἰς τινὰ, καὶ διδῶσιν ἑαυτὸν ὑποταγῇ αὐτῷ, οὐ χρεῖαν ἔχει προσεῖν ἐντολαῖς Θεοῦ, ἀλλὰ τῷ πατρὶ αὐτοῦ συγχωρεῖν τὰ θελήματα αὐτοῦ, καὶ ἔγκλημα οὐκ ἔχει παρὰ Θεοῦ.

Ἀνάπαυσον τὸν πατέρα σου, ἵνα ὅταν ἀπέλθῃ πρὸς Κύριον, παρακαλέσῃ ὑπὲρ σοῦ, καὶ εὖ σοι γένηται.

Ἐφόδρα ζηλοῦσιν οἱ δαίμονες τοὺς ἐν ὑποταγῇ πατρὸς ἀστράπτοντας, καὶ τρίβουσιν κατ' αὐτῶν τοὺς ὀδόντας, ὅτι ἐν τῇ ὑποταγῇ τὴν ἀποταγὴν ἀμερίμω· ἰζύγουσιν, καθ' ὃν καὶ προφάσεις ἀκριβολογοῦντες, προζυσοῦν ἀρτύουσιν, καὶ τῇ συμβαίνουσῃ ὀργῇ τὴν μῆνιν ἐγγλύφουσιν, ἔπειτα δὲ καὶ μίσος πρὸς τὸν πατέρα τὸ κατ' ἄλγιον ἐφόουσιν, ὥς ἅτε δῶκεν ἀδίκως ἐπικλητῆντος, καὶ κατὰ πρόσωπον προσέγοντος, ἵνα ἐκ διαφορῶν τρόπων τὴν ψυχὴν περιτινάξαντες τῶν πατρικῶν ἀγαλῶν σκορπίσωσι.

Ὁ βάλλων ἑαυτὸν εἰς ὑπακοὴν πατέρων ἀμεριμνίαν καὶ ἀνάπαυσιν ἔχει.

ΛΟΓΟΣ ΙΓ'.

Περὶ προσετώτος.

Υπαύθυνος οὖν ἐστὶν ὁ ἐφεστὼς τῇ ἀδελφότητι ἀγρυπνεῖν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν, καὶ μεριμνᾶν τὰ πρὸς σωτηρίαν αὐτῶν, ὥς λόγον ἀποδώσει· καὶ

Ceterum vera et perfecta subiectionum erga du-
ciorem obedientia in hoc ostenditur, ut non solum
ab absurdis, praefecti consilio obtemperantes, absti-
neant, sed etiam ut ne illa quidem quae laudabilia
sunt sine illius consilio suspiciant. Continentia
enim ac quævis corporalis afflictio ad aliquid utilis
est : sed si quis, proprios appetitus sequens, quod
sibi placet, 258 faciat, et praefecto consilium danti
non obtemperet, majus erit peccatum, quam offi-
cium. Qui enim resistit potestati, Dei ordinationi
resistit : ac obedientiae praeium quam continentor
facti majus est.

Exercitatio vitae ex Evangelio Christi instituta ut
Deo accepti simus, hæc est, ut secedamus ab omni-
bus mundi sollicitudinibus, et omnino a tentatio-
nibus alieni simus. Nam nisi abducamus nosipsum
ab omni carnis cognatione et vitae communione,
quasi ad alterum mundum migrantes per medita-
tionem, sequentes consilium illius, qui dixit :
« Nostra enim conversatio in caelis est, omnino
fieri nequit, ut propositum teneamus quo volumus
Deo accepti esse, cum Dominus definite dicat sic :
« Quicumque ex vobis non valere iusserit omnia
sua, non potest meus esse discipulus. » Et alibi :
« Si quis me sequi vult, abneget semetipsum. »
Abnegatio autem sui ipsius est perfecta praerit-
orum oblitio, et a sua voluntate omnino abalie-
natio.

Quod imperatum fuerit et praescriptum, non est
recusandum : nam obedientia vel ad mortem usque
extenditur.

S. Chrysost. Virtus subjecti et honor est in obe-
dientia persistere.

Si quis fidem habet in aliquem, ac seipsum tradit
illi subjiendum, nihil ei est opus, ut mandatis Dei
mentem adhibeat, sed ut patri suo omne voluntatis
suae studium deferat, et apud Deum crimine vacabit.

Refice patrem tuum, ut cum ad Dominum abie-
rit, pro te roget, et tibi bene sit.

Vehementer oderunt daemones eos qui in subje-
ctione patris eminent, et adversus eos dentibus
frendent, quod cum obedientia renuntiationem
copulaverunt, idque omni sollicitudine posita :
adversus quos, meditata rationes comminantes,
irritationem insitunt, ac ira jam innata adun-
gant iracundiam, deinde etiam odium in patrem
paulatim coquunt, quasi pater iniique objurget, et
personam respiciat, ut ex dissidentibus moribus
animum agitatam ex ulnis paternis extortum dis-
sipent.

Dorothei. Qui se in patrum obedientiam commit-
tit, secure et quiete vivit.

SERMO XCVI [al. CLXXII].

De praefecto.

S. Basilii. Ex officio incumbit praefecto fra-
trum sodalitati, ut vigilet pro animis eorum, ac de
salute ipsorum sit sollicitus, quasi qui rationem su-

redditus. At ita debet de animis illorum sollicitudinem suscipere, ut ad mortem usque studium pro illis suscipiat, et declaret, non solum ex mandato Domini quod **259** ad omnes pertinet, ut animam suam quis ponat pro amicis suis, verum etiam ex privato et proprio illius qui dixit (*I Thess. II*): « Studiosi vestrum ex animo cupiebamus imperire vobis, non solum Evangelium, verum etiam nostras ipsorum animas. »

Sic igitur persuasus esse debet prefectus, futurum ut, nisi cum ratione præsint fratribus, ea res ipsi gravem et inevitabilem iram adducat; nam sanguis ipsorum de manibus ejus requiretur, quemadmodum scriptum est. Subjectus autem sic paratus esse debet, ut ad nullum prescriptum et præceptum vel difficillimum pigritetur, ea spe fretus, quod merces ampla sit in caelis.

Obedi ntem spes consoletur vitæ, ut cum omni gaudio et patientia opus Domini fiat.

Testificare populo isti, inquit propheta, et si non audierint, tu culpa vacabis.

Solent subjecti quam celerrime prefecti sui vitis insae, atque id multo facilius quam contraria vitis virtute imbui. Facile enim est et promptum vitia imitari, nec quidquam est tam facile, quam fieri malum, etiam si nemo ad illud nos invitet et ducat.

Vitiorum apud vulgus celebratio multos ad simile vitæ genus attrahit, eorum maxime qui lubrici et inconstantes sunt.

S. Chrysost. Rectum non est ut leo pascat oves; nec totum est ut qui adhuc perturbationibus ducitur, iis præsint qui lisem moventur.

Capite enim male affecto, corpus etiam reliquum imbecillitatem participare necesse est.

Maximam offert subjectis utilitatem prefecti reverentia.

Vita prefectorum gravis, talisque quæ reprehendi non possit, subjectis pro eruditione est.

SERMO XC VII [al. CLXXVII].

De iis qui ob cibos offenduntur, et de mensarum differentia.

Coloss. II. Nemo igitur iudicet vos in cibo et potione, aut in parte diei festi, aut novilunii, aut Sabbatorum, quæ sunt umbra futurorum, corpus autem Christi.

I Cor. VII. Cibus nos non commendat Deo; neque enim si non edamus, inferiores sumus, neque si edamus, superiores.

I Tim. IV. Quæcumque Deus condidit, ut sumatur cum gratiarum actione a fidelibus, ea tangere fas est; quidquid enim Deus condidit, bonum, nec quidquam rejiciendum est, si modo cum gratiarum actione sumatur; sanctum enim efficitur per sermonem Dei et precationem.

260 Rom. XIV. At qui discernit, si ederit, condemnatus est, quod non ex se.

Noli detrudere opus Dei propter cibum: omnia

μαριμνῶν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν ἐπὶ τοσούτων, ὥς καὶ μέχρι θανάτου τὴν παρ' αὐτῶν σπουδὴν ἐνδείκνυσθαι, οὐ μόνον κατὰ τὸν κοινὸν πρὸς πάντας τοῦ Κυρίου λόγον, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν ἴδιον τοῦ εἰπόντος: « Ἱμερῶμενοι ὁμῶν, εὐδοκοῦμεν μεταβοῦναι ὑμῖν οὐ μόνον τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ καὶ τὰς αὐτῶν ψυχάς. »

Χρὴ οὖν τὸν προσιῶντα τιπτεῖσθαι, ὅτι τὸ μὴ κατὰ λόγον προστεῖναι τοῦ ἀδελφοῦ βάρειν αὐτῷ καὶ ἀπαραιτήτων τὴν ὀργὴν ἐπάγει· τὸ γὰρ αἷμα αὐτοῦ ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἐκζητήσεται, καθὼς γέγραπται. Καὶ τὸν ὑπήκουον οὕτως παρασκευάζεσθαι, ὥς πρὸς μηδὲν ἐπίταγμα, μηδὲ τὸ χαλεπώτατον ἀποκνεῖν, πεπεισμένοι: ὅτι ὁ μισθὸς πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Τὸν μὲν ὑπακούοντα εὐφραίνεισθαι ἢ ἐλπί: τῆς ζωῆς, ἵνα πάσῃ χαρᾷ καὶ ὁπομονῇ τὸ ἔργον Κυρίου γίνηται.

Διαμάρτυραι τῷ λαῷ τοῦτ', φησὶν ὁ προφήτης, καὶ μὴ ἀκούσωσιν, αὐτὸς ἀνεύθυνος ἔσθ.

Φίλει τάχιστα τῆς τοῦ προσιῶντος κακίας ἀναπύρασθαι τὸ ὑπήκουον, καὶ πολλῷ γε βέβον ἢ τοῦ ἐναντίου τῆς ἀρετῆς. Εὐδελωτον γάρ τι καὶ πρόχειρον πρᾶγμα ἢ μοχθηρία, καὶ οὐδὲν οὕτω ῥᾶδιον, ὥς τὸ γενέσθαι κακὸν, καὶ εἰ μὴ τύχῃ πρὸς ταύτην ἡμᾶς ἄγων μαχαίς.

Τὸν ἐν κακίᾳ περιβλεπόντων πολλοὺς εἰς τὸν ὅμοιον βίον τῶν εὐδελωθέντων ἐφελκεται.

Οὐκ εὐθὺς λείοντα πρόβατα νύμειν· καὶ οὐκ ἀσφαλὲς ἐμπροσθὶ ἐπὶ ἐμπροσθὺν ἄρχειν.

Κεφαλῆς γὰρ κακῶς διαχειμέντης, μεταλλαγάνειν ἀνάγκη τὸ σῶμα τῆς ἀσθενείας.

Μαγίστην φέρει τοῖς ὑπηκούοις ὠφελειαν ἢ τοῦ προσιῶντος εὐλάβεια.

Ὁ σιμὸς καὶ ἀνεκλήπτως τῶν προσιῶντων βίος παιδεύμα γίνεται τοῖς ὑποταγμένοις.

ΛΟΓΟΣ LX.

Περὶ τῶν ἐπὶ βρώμασι σκανδαλιζομένων, καὶ διαφορᾷ τραπέζων.

Μὴ οὖν τις ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσει καὶ πόσει, ἢ ἐν μέτρῃ ἑστῆς, ἢ νομηνίας, ἢ Σαββάτων, ἃ ἐστὶ σκιά τῶν μελλόντων.

Βρῶμα ἡμᾶς; οὐ παρίστησι τῷ Θεῷ. Οὕτως γὰρ εἶναι μὴ φάγωμεν, ὅσπερ οὐμῶς, οὕτως εἶναι φάγωμεν, περὶ σπουδῆς.

Ἄ ὁ Θεὸς ἐκτίσεν εἰς μετάληψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς, ἀπτεσθαι ἐκδοτοῦ χρή. Πᾶν γὰρ κτίσμα Θεοῦ καλόν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον. Ἀγιάζεται γὰρ διὰ λόγου Θεοῦ καὶ ἐντεύσεως.

Ὁ δὲ διακρινόμενος εἶναι φάγη κατακρίσεται, ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως.

Μὴ ἐνικνεν βρώματος κατάλυε τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ.

Πάντα μὲν καθαρά, ἀλλὰ κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ, τῷ Ἀ

δὲ πρὸς προκομμάτων ἐστιόντι.

Τράπεζαν ἰδίαν οὐκ ἐδεσμάτων πολυτέλεια ποιεῖ

μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν κακλήμενων ὀρεξίς.

Οὐ τῇ φύσει τῶν ἐδεσμάτων, ἀλλὰ καὶ τῇ διαθε-

σει τῶν ἐστιομένων ἡ πολυτέλεια κρίνεται τῶν τρα-
πεζῶν.

Λαμπρὰ τράπεζα εὐτελής φαίνεται, ὅταν μὴ μετὰ

τοῦ πεινῆν προσβάλωσιν οἱ παρόντες· καὶ εὐτελής

πάλιν πολυτελής δέκνεται, ὅταν πεινῶντας λάβῃ

τοὺς δαιτυμόνας.

Ψυχὴ γάρ, ψοῖν ἰὼδ, ἐν πλησμῶνι οὖσα, κη-

ρίρις ἐμπαίει· ψυχὴ δὲ ἰνδείει καὶ τὰ πικρὰ γλυκία

φαίνεται· οὐ τῆς φύσεως τῶν προκειμένων μετα-

βαλλομένης, ἀλλὰ τῆς διαθέσεως τῶν ἐστιομένων

χλεπτούσης τὴν αἰσθησιν.

Εὖν πλήθει βρωμάτων καὶ περιεργείᾳ πρὸς ἡδο-

νὴν μετασκευάζων τοῦ ἀδελφοῦ σου τὴν τράπεζαν,

κατηγορεῖς αὐτοῦ φιληδονίαν, καὶ καταχεῖς αὐτοῦ

γαστριμαργίας ὀνειδίῃ, ὧν κατασκευάζεις, ἐλέγχων

αὐτοῦ τὴν περὶ ταῦτα ἡδυνάθειαν.

Καθόλου τὸ ἐπιζητεῖν βρῶμα παρ' ἐντολῆν ἐστίν

τοῦ Κυρίου εἰπόντος· « Μὴ ζητεῖτε τί φάγητε, καὶ

τί πίητε, καὶ μὴ μετεωρίζεσθε. Ταῦτα γὰρ πάντα

τὰ ἐθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ. »

ΛΟΓΟΣ ΛΗ΄.

Περὶ τοῦ μὴ σκανδαλίζειν μήτε κρίνειν τινά.

Ἔδει παραδοθῆναι τὸν Ἰὼν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ'

οὐαὶ δι' οὗ παρεδόθη. Καὶ τὰ σκάνδαλα ἐλθεῖν

ἀνάγκη, ἀλλ' οὐαὶ δι' οὗ ἔρχεται.

Συνέφερον αὐτῷ, εἰ μύλος ὀνίδος περιέκειτο περὶ

τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ ἔρριπτο εἰς θάλασσαν, ἢ

ὅτι ἐσκανδάλισεν ἓνα τῶν μικρῶν τούτων.

Ἵνα δὲ μὴ σκανδαλισωμεν αὐτοὺς, βάλε ἀγκι-

στρον εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ τὸν ἀναβάντα πρῶτον

ἰχθύν ἄρον, καὶ εὐρήσεις ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ στα-

τήρα, τοῦτον ὅς αὐτοῖς ὑπὲρ ἡμῶν καὶ σοῦ.

Εἰ δὲ βρῶμα ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται, οὐκ ἔτι

κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς. Καὶ μετ' ὀλίγου· Καλὸν

τὸ μὴ φαγεῖν κρέα, μηδὲ πίνειν οἶνον, μηδὲ ἐν ᾧ

ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει, ἢ σκανδαλίζεται, ἢ

ἀσθενεῖ.

Ἀλλὰ τοῦτο κρίνεται μᾶλλον, τὸ μὴ προστείνειν

πρῶτοκομμα τῷ ἀδελφῷ εἰς σκάνδαλον.

Οὕτως δὲ ἀμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφούς, καὶ

τύποντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς

Χριστὸν ἀμαρτάνετε.

Ἀπρόσκοποι γίνεσθε, καὶ Ἰουδαίοις, καὶ Ἑλλήσι,

καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ.

Μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ Κύριος,

ὃς καὶ φωτίζει τὰ κρυπτά τοῦ σκότους, καὶ φανερώ-

σει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν. Τότε τοῦ Θεοῦ κρίματα

ἐκδικεῖν ἀπαραίτητος ἀνάγκη, ἵνα μὴ ἀπολύσῃ τῆς

ἐργῆς τοῦ Θεοῦ ὁ ἐφησυχάζων.

Μὴ ταχύς εἶναι εἰς κρίσιν ὑπὸ τῆς Γραφῆς νε-

νοουθήμεται.

A quidem pura, sed malum est homini, qui per offen-

diculum edit.

S. Basilii, Non solum ciborum sumptuosius ap-

paratus, verum etiam invitatorum appetitus, men-

sam efficit jucundissimam.

Non natura ciborum, sed appetitu et affectione

edentium apparatus judicatur mensarum.

Opiara mensa tenuis videtur, cum non exspe-

ciata esurie cibum sumunt : et contra vilis sum-

ptuosa sit, cum esurientes accesserint convivæ.

Anima enim, ait Jobus, in rerum abundantia

versans, savis illudit ; animæ autem indigenti amara

dulcia videntur, non quia appositorum natura

mutata sit, sed quia convivantium affectio sensum

fallit.

Multitudine ciborum et supervacanea copia ad

voluptatem apparans fratri tuo mensam, facile eum

accusas quod voluptarius sit, et effundis in eum

gulositatis probra, ipsa præparatione tua ceu de-

licatum eum arguens.

Matth. vi. Generatim cibum querere contrarium

est mandato Domini dicentis : « Nolite querere

quid edatis, et quid bibatis, et quid induatis : hæc

enim omnia gentes mundi requirunt. »

SERMO XXVIII [al. CLXXVII].

De non offendendo nec judicando quosquam.

Luc. xxi. Oportebat prodi Filium hominis, sed

vix illi per quem proditus est : et offendicula venire

necesse est, sed vix illi per quem veniunt.

Matth. xviii. Utilius esset ut mola asinaria collo-

ejus circumdaretur, et ipse in mare projiceretur,

quam ut unum ex istis parvis offeudat.

Ut autem eos ne offendamus, jace hamum in

mare, et cum qui primus ascenderit piscem tolli,

et in ore ejus invenies staterem, quem ilis dato

pro me et pro te.

Rom. xiv. Si propter cibum frater tuus dolet, non

ex charitate id agis. Et paulo post : Bonum est non

edere carnes, et vinum non bibere, nec quidquam

quo frater tuus impingat, aut offendatur, aut infir-

metur.

Sed illud judicate magis ne quid communitatis quo

frater offendatur.

Sic enim peccantes in fratres, et verberantes eo-

rum infirmam conscientiam, in Christum ipsum

peccatis.

Tales vos præstate, ut neque Judæis, neque Græ-

cis, neque Christi Ecclesiæ offendiculo sitis.

Nolite quidquam ante tempus judicare donec

venerit Dominus, qui et illustrabit 261 et in aper-

tum proferet quæ sunt occulta in tenebris, et cor-

dium consilia patefaciet. Hæc Dei judicia ulcisci

necesse est omnino, ne experiat iram Dei etiam

ille qui fuerit quietus.

Theologi. Ne velox sim ad judicandum, a Scri-

ptura admonitus sum.

S. Chrysost. Omnia ergo ita geramus, ut ne proximus offendatur. Vita enim quamvis recte instituta fuerit, si offendiculum aliis præbeat, omnia perdidit.

Qui vult igitur viam charitatis ingredi, nullius hominis suscipiet curam, ut neminem iudicet, sive rectus et bonus sit, sive secus.

SERMO XCIX.

De negligentibus et inertibus : et quod, si vigilemus, nihil nos diabolus possit ledere.

S. Basilii. Omnino ipsum per se Satanam nemini peccati auctorem esse posse arbitror, sed illum coronari et nos non vigilantes nec sobrios in sua obducatur ex moribus, qui in nobis interdum naturales, interdum etiam licet vetiti, nostro tamen arbitrio usurpati sunt.

S. Chrysost. Canis ritu diabolus insultat divitibus quasi qui a puero tenente offam aut placentam aulæ terre velit.

Diabolus cum animadvertit se nihil proficere, in posterum desistit, metuens ne aliarum nobis auctor sit coronarum.

Diabolus sibi malus est, non nobis. Nos enim si velimus, magnas per ipsum capiemus utilitates. Metuentes enim illius insidias, vigilamus et continenter Dei meminimus.

Novit enim, novit artifex variis diabolus vel per bonas actiones suum interspergere venenum.

Solent dæmonia non solum inter se mutuis uti ministeriis, verum etiam improbis hominibus pro instrumentis ad sui generis hominibus insidias ponendas.

Noli igitur expectare, ut cum remissione et incuria cælum videas; non enim licet; nemo speret se cum deliciis per angustam viam ingredi posse; id enim fieri nequit; nemo per latam ingrediens, speret se vitam consecuturum.

Non remissorum et securorum est regnum cælorum, sed violentorum.

Arena est hæc vita: in arena autem et certaminibus non potest remisse agere qui coronandus est.

Adhære igitur sedulo virtuti: sic enim, etiamsi novitius abieris, cum magna copia ibis, duplicemque semper vitæ festivitatem habebis, et a vitio abstinens, et virtutem exercens.

Remissionem ne queramus; afflictionem enim suis discipulis promisit 262 Christus; et Paulus: « Qui volunt, inquit, in Christo vivere, persecutionibus vexabuntur. » Generosus athleta in stadio balnea non requirit, nec mensam cibis et vinis onustam. Hæc enim non est athlete, sed mollis et ignavi. Nam athleta pugnat cum pulvere, oleo, solis calore, sudore multo, afflictione et angustia: certaminis hoc est et pugnandi tempus, ergo etiam vulnera accipiendi, dolendi, et sanguinis effundendi tempus est. Audi quid beatus dicat Paulus: « Sic certo, non quasi aerem verberans. » Omnem ergo vitam certaminis tempus esse existimemus:

Πάντα τοίνυν πράττωμεν, ὥστε μὴ σκανδαλισθῆναι τὸν πλησίον. Βίος γὰρ κἂν σφόδρα ὀρθὸς ᾖ, σκάνδαλον ἐτέρους παρέχων τὸ πᾶν ἀπώλεσεν.

Ὁ θέλων οὖν ἔλθειν ἐπὶ τὴν ὁδὸν τῆς ἀγάπης, ἀμνηστῆσαι ἀπὸ παντὸς ἀνθρώπου τοῦ μὴ κρίνειν τινὰ, εἴτε καλὸς ἐστίν, εἴτε μὴ.

ΛΟΓΟΣ ΙΘ'.

Περὶ ἀμαρτῶν καὶ βλαβερῶν· καὶ ὅτι ἐὰν νῆφωμεν, οὐδὲν ἡμᾶς ὁ διάβολος βλάπτει δύναται.

Καθόλου οἶμαι, ὅτι αὐτὸς καὶ ταυτὸν ὁ Σατανᾶς γινέσθαι αἰτίος τινι ἀμαρτίας οὐ δύναται· τοὺς δὲ ἐνοπάρχουσι ποτὶ μὲν φυσικοῖς κινήμασι, ποτὶ δὲ καὶ ἀπηγορευμένοις πάθει συγχωρομένοις δι' αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ οἰκεῖα πάθη ἀπάγειν ἐπιχειρεῖ τοὺς μὴ νήφοντας.

Καθάπερ κύων, οὕτως ἐνδίδεται τοῖς κλοστοῦσιν ὁ διάβολος, ὥστερ φωρὸν ἢ πλακοῦντα παιδοῦ κατεχόντος ἀποσπᾶται θύλῳ.

Ὁ διάβολος ὅταν ἴδῃ ταυτὸν μὲν ἀνύοντα, ἀφίσταται λοιπὸν, δεδοικὼς μὴ πλειόνων ἡμῶν στερῶναι αἰτίος γένηται.

Ὁ διάβολος ταυτῷ κακῷ, οὐχ ἡμῶν. Ἡμεῖς γὰρ εἰ βουλοίμεθα, καὶ πολλὰ καρπώσομεθα δι' αὐτοῦ κακῶ. Αἰδοῦντες γὰρ αὐτοῦ τὰς ἐπιβουλὰς, νήφωμεν, καὶ μεμνήμεθα τοῦ Θεοῦ διηνηκῶς.

Οἶδε γὰρ, οἶδεν ὁ πολυμήχανος διάβολος· καὶ διὰ χρηστῶν πράξεων τὸν ταυτοῦ παρασπείρειν ἰδὼν.

Ἔθος τοῖς δαιμονίοις, οὐ μόνον ἀλλήλοις ὑπερήταις, ἀλλὰ καὶ πονηροῖς ἀνθρώποις ὀργάνως πρὸς τὴν τῶν ὁμοφύλων αὐτῶν ἐπιβουλὴν καυχρῆσθαι.

Μὴ τοίνυν μετὰ ἀνέσιως προσδοκᾶτω τις τὸν οὐρινὸν ὄψεσθαι, οὐ γὰρ ἐνὶ μηδίς μετὰ τρυφῆς ἐλπιζέτω τὴν στενὴν ὁδὸν εἶδεν, οὐ γὰρ δυνατόν· μηδὲς τὴν εὐρύχωρον βαδίζων τὴν ζῴην ἐλπίζειν.

Οὐκ ἀνέτων καὶ ἀμερίμων ἐστὶν ἡ βασιλεῖα τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ βιαστῶν.

Σκάμμα ἐστὶν ὁ παρὼν βίος· ἐν δὲ τῷ σκάμματι καὶ τοῖς ἀγῶσιν οὐ δύναται ἀνέσιως ἀπολαύειν ὁ σπαρανέσθαι μέλλων.

Ἔχου τοίνυν τῆς ἀρετῆς. Οὕτω γὰρ, κἂν νέος ἀπὸ λῆθης, μετὰ πολλῆς ἡῆς τῆς εὐπορίας, καὶ διπλὴν ἰσότην διὰ παντὸς ἔξεις τοῦ βίου, κακὰς τε ἀπεχόμενος καὶ ἀρετῆς ἐπιμαρτυρούμενος.

Μὴ ζητῶμεν ἀνείσιν. Θλίβην γὰρ τοῖς ταυτοῦ μαθηταῖς ἐπηγγέλατο ὁ Χριστὸς· καὶ ἦρξεν ὁ Παῦλος. Οἱ θάλλοντες ζῆν ἐν Χριστῷ διωχθήσονται. Οὐδεὶς γενναῖος ἀθλητῆς ἐν τῷ σκάμματι λουτρά ἐπιζητεῖ, καὶ τράπεζαν κλήθουσιν στίλοις καὶ οἷον. Τοῦτο οὐκ ἐστὶν ἀθλητοῦ, ἀλλὰ βλακῆς. Ὁ γὰρ ἀθλητῆς μάχεται ἐν κόνῃ, ἱλαίῳ, ἀκτίως θερμότητι, ἰσρώτι πολλῷ, θλίβει καὶ στινωγορεῖ. Ἀγῶνος οὗτος· ἐστὶν καὶ τοῦ πικτεῦσθαι ἐν καιρῷ, οὐκοῦν καὶ τοῦ τραύματα λαμβάνειν, καὶ αἱμάττωσθαι, καὶ ἀλγεῖν. Ἀκούον τι ἦρξεν ὁ μακάριος Παῦλος, « Ὅπως πικτεῖται ὧς οὐκ ἀέρα ἐρίων. » Πάντα τὸν βίον ἐναγωνίως εἶναι νομίσαντες, οὐδέποτε θλιβόμενοι ξενισθῆσμεν· εἴπερ μετὰ

πύκτης, ὅτε ἐν ἀγωνίᾳ ἐστι, ἐνοπαθεῖ. Ἐπειδὴ ἐστὶν ὁ τῆς ἀνίστασθαι καιρὸς. Διὰ θλίψεως ἡμᾶς τελειωθῆναι δεῖ· εἰ καὶ μὴ διωγμός ἐστι, μηδὲ θλίψις αἰ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἡμῶν συμπέπτουσιν. Εἰ δὲ ταῦτα· οὐ φέρομεν, σφόδρ' γὰρ ἐκείνας ἐνέγκαιμεν ἂν. «Πειρασμός ὁμᾶς οὐκ εἴληψε, φθεῖν, εἰ μὴ ἀνθρώπινος.» Εὐχόμεθα οὖν τῷ θεῷ μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν· εἰσελθόντες δὲ φέρομεν γυναικός.

apprehendit, inquit, nisi humana. — Precemur igitur a Deo in tentationem ne incidamus; sin incidimus, fortiter feramus.

Οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων εἰσὶν· οἱ δὲ τὰ μὴ τοιαῦτα, ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Τὸ γὰρ μαλακὸν ἱμάτιον καὶ τὴν αὐστηρὰν ἐκλύει ψυχὴν, διακλῖ, διακλῖ· καὶ τραχὺ λάβῃ σῶμα καὶ σκληρόν, ταχίως διὰ τῆς τροφολογίας μαλακὸν ποιεῖ καὶ ἀσθενές. Ἐξ οὗ καὶ αἱ ἐπὶ τῶν ἀγρῶν τρεφόμεναι γυναῖκες τῶν ἀστικῶν ἀνδρῶν εἰσὶν ἰσχυρότεραι. Τοῦ δὲ σώματος γινόμενου μαλακωτέρου ἀνάγκη καὶ τὴν ψυχὴν συναπολαύειν τῆς λύμης· τὰ γὰρ πολλὰ καὶ συνδιατίθενται αὐτῆς αἱ ἐνέργειαι τῆ τοῦ σώματος διαθέσει.

Τίς οὖν ὁ τῆς κακίας δημιουργός; τίς δὲ ἄλλος ἄλλ' ἢ βραδυμία τῆς προσιρρίσεως;

Ἡ ἀνεσις καὶ ἡ ἀμεριμνία καὶ ἡ ἀνάπαυσις χαλνοῦσι καὶ διαχλῶσι τὴν ψυχὴν· οἱ δὲ πειρασμοὶ συσφίγγουσιν αὐτὴν καὶ ἐνοῦσιν αὐτὴν τῷ θεῷ, ὡς λέγει ὁ Προφήτης· «Κύριε, ἐν θλίψει ἐμνήσθημέν σου.»

Ἐάν τις αὐτὸν ἐν καιρῷ ἀναπαυόμενον ἀπὸ τῶν παθῶν, μὴ πιστεύσῃς σεαυτῷ, διότι στέλλουσιν αὐτοῦ οἱ ἐχθροὶ πρὸς καιρὸν ἐν πανουργίᾳ. Ἰσως δὲ ἀνθρώπος ἀπολύσει τὴν καρδίαν αὐτοῦ, νομίζων ὅτι ἀνεπαύθη· καὶ ἀπ' αὐτοῦ εἰσπληθῶσιν ἐπὶ τὴν ταλαιπωρίαν ψυχὴν, καὶ πάσουσιν αὐτὴν ὡς στρουθίον.

Τοῖς μὲν κοσμικοῖς οἱ δαίμονες διὰ τῶν πραγμάτων μάλλον παλαίουσι, τῇς δὲ μοναχοῖς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ τῶν λογισμῶν· πραγμάτων γὰρ διὰ τὴν ἰσχυρίαν ἰσχυρότερον. Καὶ ὅσον εὐκολώτερον τὸ κατὰ δύνανται ἀμαρτάνειν τοῦ κατ' ἐνέργειαν, τοσοῦτο χαλεπώτερος ὁ κατὰ διάνοιαν πόλεμος τοῦ διὰ τῶν πραγμάτων συνισταμένου. Εὐκίνητον γὰρ τι πρᾶγμα ὁ νοῦς, καὶ πρὸς τὰς ἀνοήτους φαντασίας δυσκάθεκτος.

ΛΟΓΟΣ Ρ'.

Περὶ τῆς μεταλήψεως τῶν ὁρίων τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων.

«Ὁ· ἂν ἐσθῇ τὸν ἄρτον τοῦτον, ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἐστί τοῦ σώματος· καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου. Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος· αὐτὸν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθίτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πίνετω. Ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρίμα αὐτοῦ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου.»

Ἀθετήσας τις νόμον Μωσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τριῶν μάρτυσιν ἀποδνήσκει· πόσω δοκεῖτε χείρονος; ἀξιώθησεται τιμωρίας ὁ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινῶν ἡγησάμενος, ἐν ᾧ ἡγιασθῇ, καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς

A nec unquam. Alii admitemur aut alupeamus; nam neque pugil, dum in certamine est, adversum aliquid sibi accidere miratur. Non hoc, sed aliud est recreationis tempus. Hic sane in afflictionibus perfectio nobis conquirenda est; quanquam illi casus quos experimur quotidie, persecutio et afflictio dici non debeant. Quod si tamen hos non ferimus, vix illas feremus. — Tentatio vos non

incidamus; sin incidamus, fortiter feramus.

Qui molli vestitu utuntur, in aula regum versantur; qui vero non tali vestitu sunt, in caelis sunt. Nam mollis vestitus vel austerum animum solutorem facit, frangit, diffundit; et si corpus asperum et durum nanciatur, conficuo delictis emollit et infirmius reddit. Ex quo fit ut mulieres quae ruri vivunt, viris in urbe degentibus sint robustiores. Atque corpore molliore reddito, necesse est etiam animum illius corruptionis esse participem, propterea quod ipsius animi actiones fere ad corporis affectionem consensu mutuo formantur.

Quis igitur est villi artifex? quis alias erit quam voluntatis desidia?

Dorothei. Remissio, securitas, requies, haec emolliunt et diffundunt animum; tentationes autem consolidant, ac cum Deo coniungunt; quemadmodum Propheta dicit: «Domine, in calamitate meminimas tui.»

Si animadverteris teipsum aliquo tempore perturbationibus solutum, vide ne tibi fidas, quia parant se hostes ad tempus opportunum versutis; fortassis homo soluto erit animo, omnia sedata esse credens, et repente in miserum animum insilient hostes, et quasi passerculum devorabunt.

Evagrii. Cum mundanis daemones per res ipsas magis luctantur, cum monachis autem fere per rationum disputationes; negotiis enim et operibus propter solitudinem soluti sunt. At quanto facilius est mente peccare, quam externa actione, tanto est animi bellum difficilior, quam ipsarum rerum. Est enim mens quiddam quod facile movetur, et ad contrarias legi phantasias effrenata.

SERMO C [αλ. CLXXXII].

D De participatione divinorum Christi mysteriorum.

I Cor. II. Quicumque panem huc ederit, aut biberit poculum Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini: probet autem seipse homo, ac sic de illo pane edat, et de poculo bibat. Qui enim edat et bibit indigne, iudicium sibi edat et bibit, non dijudicans corpus Domini.

Si quis legem Moysi rejecisset, sine misericordia, duobus aut tribus convictus testibus, morte afflictebatur: quanto graviore dignus erit supplicio, qui Filium Dei concularit, et sanguinem testamenti communem duxerit, per quem sibi ipse sanctifica-

tus, quique Spiritum gratia contumelia affecerit! Novimus enim cum qui dixit: « Mea est vindicta, ego retribuam, dicit Dominus. » Ac rursus: « Dominus judicabit populum suum: terribile est incidere in manus Dei viventis. »

S. Basilii. Impurum appropinquare sanctis mysteriis vel ex Veteri Testamento horrendum esse judicium docemur. Quod si amplius est hic templo, perspicuum est magis horrendum esse, id quod docet nos Apostolus dicens: « Qui edit et bibit indigne, judicium sibi edit et bibit. »

S. Chrysost. Tempus communionis non festus dies et celebris, sed conscientia pura, et vita criminibus libera. Et quemadmodum eum qui sibi nihil male conceit, docet quotidie accedere: sic peccatis preoccupatum, nec poenitentia mutatum, ne in festo quidem die tutum est accedere. Nam ut semel in anno licet cum dignitate accedere, non liberat nos a peccatis: ita hoc ipsum magis condemnat, quod semel tantum accedentes ne tuum quidem pure id faciamus. Quamobrem vos omnes obsecro, ne simpliciter propter festi necessitatem adbeat: sed si quando hujus sanctae participationis oblationis esse velitis, multo ante vos ipsos purgare debetis per poenitentiam, precationem et eleemosynam, et rerum spiritualium studio, nec rursus reverti canis ritu ad proprium vomitum.

Ad divina Christi mysteria negligenter accedere, supplicium intolerabile meretur: et si vel semel in anno hoc quis audeat, ignis spiritualis plena est ipsa mensa. Et quemadmodum **264** fontes naturaliter aqua scaturiunt, sic et haec mensa flammam quamdam ineffabilem sovet. Cave igitur accedas cum stipula, lignis et foeno, ne majus efficias incendium, et animum qui sit ejus particeps, exuras. Regem excepturus es per communionem; Rege autem in animum intrante, magna esse debet tranquillitas, magna quies, alta summaque cogitationum pax.

Migraturi hinc si mysteriorum fuerint participes, pura conscientia, cum extremum editori sunt spiritum, stipatores habent angelos, qui ipsos propter id quod sumpserunt, hinc deducunt.

S. Athanasii. Si quis gulositatem aut turpium consensu cogitationum, quasi luto contaminatus est, si quis odio et injuriarum recordatione quasi vertigine affectus est, si quis invidia aut ira perturbatus est, si quis superbia et arrogantia victus tenetur, is ad divina et pura haec mysteria accedere ne ausit, priusquam per poenitentiam convenientem eluerit et purgari seipsum ab omni carnis et spiritus inquinamento.

A χάριτος ἐνοσφίας; Οἴδαμεν γὰρ τὸν εἰπόντα, « Ἐμοὶ ἐνδίκης, ἔγω ἀνταποδώσω, » λέγει Κύριος· καὶ πάλιν, « Κύριος· κρινεὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ· φοβερὸν τὸ ἐμπροσθεν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος. »

Τὸ ἐν ἀκαθαρσίᾳ ὄντα τινα ἐγγίζει τοῖς ἁγίοις μυστηρίοις καὶ ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης φοβερὸν διδασκόμεθα τὸ κρίμα. Εἰ δὲ πλεον τοῦ ἱεροῦ ὄδε, φοβερώτερον δὴλον, ὅτι παιδεύσει ἡμεῖς ὁ ἀπόστολος εἰπὼν· « Ὁ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως κρίμα λαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει. »

Καὶ τοῦ κοινωνίας οὐχ ἰσότη καὶ πανήγυρις, ἀλλὰ συνειδὸς καθαρὸν, καὶ βίος ἑκκλημάτων ἀπηλλαγμένος. Καὶ καθάπερ τὸν ὁδὸν λαυτῷ συνειδὸς φαῦλον καὶ ἐκείτην δὲ προσεῖναι τὴν ἡμέραν, οὕτω τὴν ἐν ἁμαρτήμασι προκαταλημμένων, καὶ μὴ μετανοούντων, ὁδὸν ἐν ἰσότη προσεῖναι ἀσφαλές. Οὐ γὰρ δὴ τὸ ἀπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀπελάττει τὸν ἑκκλημάτων ἡμᾶς, ἀναξίως [/. ἂν ἀξίως] προσώμεν· αὐτὸ δὴ [/. δὲ] τοῦτο μεζόνως καταδικάζει, ὅτι ἀπαξ προσιώντες, οὐδὲ τότε καθαρῶς προσώμεν. Διὰ τοῦτο παρακαλῶ πάντας ὁμᾶς μὴ ἀπλῶς διὰ τὴν τῆς ἰσότης ἀνάγκην τὸν θεῖον ἀπαρτῆσθαι μυστηρίων, ἀλλ' εἰποτε μέλλοιτε τῆς ἀγίας ταύτης μεθεῖναι προσφοράς, πρὶ πολλῶν ἡμερῶν διακαθαίρειν διὰ μετανοίας καὶ εὐχῆς καὶ ἰλαρησύνης, καὶ τῆς περὶ τὰ πνευματικὰ σχολῆς, καὶ μὴ πάλιν ἐπιστρέφειν καθάπερ κύων ἐπὶ τὸν ἴδιον ἕμετον.

Τὸ βρώμας προσεῖναι τοῖς θεοῖς τοῦ Χριστοῦ μυστηρίοις· κλέπτειν ἀφόρητον ἔχει· κἂν ἀπὸ τοῦ ἐνιαυτοῦ τοῦτο τολμᾷ τις, πυρὸς αὐτὴ γέμει ἡ τριπέζα πνεύματι Κυρίου. Καὶ καθάπερ αἱ πηγαὶ φέουσι ὕδατος ἐναθλῶσιν, οὕτω καὶ αὕτη φλόγα τινὰ ἔχει ἀβύσσον. Μὴ τοίνυν προσηλθὼς καὶ ἀμην ἔχων, ξύλα καὶ χόρτον, ἵνα μὴ πλεονα τὴν ἐμπρησθὲν ἐργάσθῃ, καὶ κατακαύσῃ τὴν μεταλαμβάνουσαν φύχην. Βασιλεῖα ὑποδύεσθαι μέλλεις διὰ τῆς κοινωνίας· βασιλεῖας δὲ ἐπιβαίνοντος τὴν ψυχὴν, πολλὴν εἶναι δὲ τὴν γαλήνην, πολλὴν τὴν ἡσυχίαν, βαθεῖαν τὴν λογισμῶν τὴν εἰρήνην.

Οἱ μέλλοντες ἐνθύνει ἀπαίρειν, ἂν τύχῃσι τὸν μυστηρίων μετασχόντες ἐν καθαρᾷ συνειδήσει, ὅταν ἀποκνέιν μέλλωσι, δορυφοροῦντες αὐτοῦ· δι' ἐκεῖνο τὸ ληφθὲν, ἀπάγουσιν ἐνθύνει ἀγγελοι.

D Εἰ τις ὅπῃ γαστριμαργίας, ἢ συγκαταθείσας αἰσχυρῶν λογισμῶν βεβορδῶται, εἰ τις ὅπῃ μίσους ἢ μνησικακίας ἰσχύεται, εἰ τις ὅπῃ φθόνου ἢ ὀργῆς τιθόλωται, εἰ τις ὅπῃ ὑπερηφανίας ἢ ἀλαζονείας κεκρότηται, μὴ τολμήσῃ προσεῖναι τοῖς θεοῖς καὶ ἀχράντοις μυστηρίοις, πρὶν ἢ διὰ προσήκουσας μετανοίας ἀποκηφύμενος καθαρῶς λαυτὸν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος.

ADDENDA

MONITUM.

Eustathii epistolas, quæ profani omnino vel familiaris sunt argumenti, omittere statueramus; at, re maturius perpensa, ne antiquitatis studiosi nobis succenseant, quod tanti viri monumentum litterarium, etiam in familiaribus scriptis ludentis, resecare ausi fuerimus, eas in fine voluminis Eustathiani addimus, sed Græcæ tantum. Operosissimam enim rem, nostra quidem sententia, in se susciperet, operæ pretium forsitan non facturus, qui id genus opus Latine vertere aggrediretur. EDITION.

ΤΟΥ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΚΥΡΙΟΥ

ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

SANCTISSIMI THESSALONICKENSIIUM METROPOLITÆ

[DOMINI]

EUSTATHII

EPISTOLÆ.

Τῷ

Βότρυς οὗτος· ἄλλὰ μὲντοι μὲν ἐπὶ χώρας τὸ κάλυμμα τῇ καλᾷ, καὶ τῷ ἀπεριέργαστα φυλαττέσθω τὰ ἔνδον. Ἐγὼ δὲ σοὶ ἱρῶ, καὶ τίνων οὗτος ὁ βότρυς· διὸ οὐ σταφυλῆς βαγῶν (οὕτω γὰρ ἔκκειναι οὐδὲ περὶ αὐτῶν ἐστὶ μεμελητήκασιν)· ἄλλὰ μῆλων οὗτος· βότρυς. Ἀδρὸς ὁ βότρυς. Περσικὰ τὰ μῆλα· ἱερὰς ὁπώρας ἀλληλουχοῦμενος. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν στίβας ὁ κλάδος ἰδοτρυφώρησέ σοι· τὰ δὲ λοιπὰ, τῇ ῥοπῇ βαρυνθέντα, διεξίπτεσον τοῦ σμήνους, καὶ εἰς καλὸν μονήρας περιεγράφῃ, οὗ θύλοντα καὶ εἰσέτι συνδίδεσθαι, οὐδὲ θλίβεῖν καὶ ἀντιθλίβεσθαι· ἄλλ' εἰς ἀνετον ἐκδραμόντα, καὶ εἰς μοναδικὴν ἔλευθερίαν τὸν ἐν αὐτοῖς σύνδεσμον λύσαντα. Καλὰ ταῦτα πάντα, καὶ οἷα, καὶ ὁ Μῶμος ἰδὼν ἐκμύθεῃ, καὶ τὸ

Α γὰρ ὁ ἑσθίων συγκλείσθ, καὶ τὸ ἀγαθὸν καταπύψῃ, καὶ τῇς ὁπώρας οὐ καταχασμῆσται. Οὐ μὴλα ταῦτα Ἐσπερίων, ἀ μῦθος θρύλλει καὶ φυτῆκεται πρὸς ἄλλον τῷ Ἡρακλεῖ· ἀλλ' ἐκείναις ἀν' αὐτῶν ἕκαστον πρὸς δίσκον ἡλίου φαέδροντος, ὀκνήκα καὶ χρυσοῖς ἔκκειναι ὑπεραύθεται νύκτα· ἄλλον δ' ἀεὶ πηγῆς, τὴν Ῥοδόδακτυλον ἐπαρωμένην ἵνα φέιναι αὐτοῖς τὸ τοῦ χρώματος ῥόδου. Οὕτω πῇ μὲν λευκὸν παμφαίνουσι, πῇ δὲ πρὸς ῥόδον πορφύρεον βάπτονται. Ἀλλὰ τί μοι πρὸς ταῦτα ῥόδου μεμνησθαι, τῆς καλοῦ πρὸς δασυρῆσιν, διὸν Ἀφροδίτης αὐτὸ προσρίπτειν ποσὶν, ἵνα μὴ ποδῶν ἰχῶρες κατεπαίρωνται κεφαλῆς; Ῥόδου μὲν γὰρ δασυρῆν ἐκνοήθῃ ἐν τῇ, συννοούμενος ἱλκος ἔκκειναι τὸ Ἀφροδίσιον. Τοῦτο δὲ τὸ ἱλκος οὐδὲ ἐκ τραύματος, οὐδὲ τοῦ ἐκείθεν αἵματος· ἀλλὰ ἐκ τῆλίου ἀνωθεν, καὶ σφαίρας ἐκείνης,

ἢ συγγενὲς τὸ περιηγμένον τῆς κεφαλῆς. Καὶ ἔχει A ἂν οὕτω τὸ τῆς ὀπίρας ταύτης καλὸν τοῖς ὁσφραινομένοις, οἷσθιν οἶκαδε. Τοιοῦτον τὸ ἐμπνεύσιον τοῦτο; Ἐρως ἐπαρκεῖται τῷ ὄρωρ· καὶ μήποτε φιλοῦντες; Ἐρωτες, πυρροὶ τοῖς χιλιεσιν, ἐνιμάξαντό τι αὐτόθι τῆς τῶν χιλιῶν βαφῆς. Τί μοι βουκολικά; λέγει· κρήνας, αἱ αἱ Ὄραι πρὸς κάλλος τῶν χρῶτα λούουσι; καὶ τὴν ὀπίραν ταύτην ἐναποκλύεισθαι λέγει; εἰς ὠραίσμον; ἔξιν ἐκείνο μᾶλλον εἰπὼν, ὡς ἄρα τοῦ κάλλους ἐπιστάλαθῃ τῇ ὀπίρᾳ ταύτῃ κατὰ τὴν Ὀμήρου μοῦσαν· Ἐδότηρας Κυθέραια χρεῖε τὸ πρόσωπον. Τὰ μὲν οὖν μέχρι διῦρο τοιαύτης παρ' ἡμῖν ὀπίρας ἐνυποκομεῖτο χόριον, ἐπ' ἀμφυλαρὰ παστῶν φύλλων θαλαμειόμενον. Τὰ νῦν δὲ καὶ ἡλὲν δίδονται· καὶ εἰ βούλει, τὸ παραπίτασμα τοῦ λοιποῦ περιελών, μάθε, ὡς οὐ φευδόμεθα. Ἐδρήσεις γὰρ αὐτοὺς Ἐρώτων ἄθυρμα, Χαρίτων μέλημα, Κάλους, ὄχημα.

B. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ἐὰ καὶ ταῦτα τὰ τε μῆλα τῆς Πελοπίδας καὶ ὁ χρυσοειδὴς χρόνος, καλὸν ἐπὶ καλῷ (ἀκιναντίας τῇ παροιμίᾳ) καίμενος. Τί οὖν ἂν βῶι; ἐν τῇ Μεγαλοπόλει καινότερον; Ἐν ἀγροῖς μὲν τάχ' ἂν εὐπρόως τῶν τοιοῦτων σχολή τις· ἐνταῦθα δὲ, καὶ μάλιστα περὶ τὴν καθ' ἡμᾶς ταύτην μοῖραν, οἱ μάλα πολλὴ σπάνιος τοῦ λοιποῦ ἐστί. Καινὰ δὲ καὶ ἄμφορ διὰ τὴν ὥραν. Ὅπῳρα τε γὰρ τοιαύτη ἐν βαθεῖ φθινοπώρῳ ξενίζει· καὶ ἄνθος ἐν μετοπώρῳ, σπανίζον ἂν εἴη θέαμα.

Γ.

Ἡ πάνσοφος Κομνηνὴς ἡ παναίδατος κεφαλὴ, ὁ χρυσοῦς, οὐ μόνον τὴν κόμην καὶ τὴν τοῦ προσώπου χάριν, ἀλλὰ καὶ μάλιστα τὴν ψυχὴν τὴν ὄντως ἀρβύπρον καὶ στυλινὴν ἀρεταίς· οὐ χρυσοῦ μόνον καὶ ἀργύρου βεβῆσιν ἐπὶ χροῖ, ἀλλὰ καὶ πᾶν ἔχειν ἄλλο, εἴ τι κατὰ κόσμον τιμαλφεῖται, καὶ πολλοὺ ἀξίων κρινοῖται· οὐκ οὖν καὶ τοιοῦτος δεξιότης, ὃ δὲ τιμῶνται πολλοῦ. Ἄλλ' ἡμεῖς ὀφείλεται μὲν αὐτῷ πολλῶν δεξιούσεων· οὕτω δὲ τὸ τῆς χειρὸς ἡμῖν οὐ πέπληται, ὡς μὴδὲ μικροὶ τισὶν ἔχειν ἀφοσιώσασθαι τὸ δεξιόμα· Ὅρξ· γὰρ, ὅπως εἰς τοιοῦτο δραπετὴς τὰ εἰς ἡμᾶς ὁ χρυσοῦς, ὡς μὴδὲ τὴν ἐξ αὐτοῦ παρονομούμενην ὀπίραν ἀφείναι παρ' ἡμῖν εἶναι· ἄλλ' ἂν αὐτὴ ἐκπεπνευμένη τῇ σὴ μεγαλυπερόχῳ λαμπρότητι σταφυλῶν μὲν καὶ ταύτας· οὐ μὴν καὶ χρυσᾶς, ὅποια τὰ ἐν ὑποχείριστι. Ὑστερα γὰρ καὶ αὗται καὶ φυγάδες ἡμῶν κατὰ τὴν ἐπιστάτονοντα τῇ σφῶν κλήσει χρυσόν. Ὀφείλου ἡμῖν σταφυλαὶ αὗται χρυσᾶι, εἰδούς· δὲ τινες ἑτεροῖου· ὃς ἡ χυδὴν βέουσα γλῶσσα κοινουόδας καλεῖ· ταῦτόν δὲ γλαυκὰς εἰπεῖν· αἱ οἶμαι διὰ τὸ τοῦ χρώματος· ὁμοῖον, καὶ (ὡς ἂν εἴη τις) γλαυκωπὸν· ὁπογλαυκίζουσι γὰρ καὶ αὗται, ὅτε τις αὐτὰς τὸ πρῶτον ὀρίσεται. Καθάπερ οὖν ἐκείναι κηρύττουσι, καὶ δι' αὐτὰ αὗται μὲν ἐπονυμίας κληροῦνται γλαυκὰς, ἐκείναι δὲ διὰ τὸ κηρύττον τοῦ χρώματος ἐπονυμίζονται τῷ χρυσῷ. Μικρὰ μὲν οὖν ἡμῖν ἡ δόσις· ἄλλ' ἐκείνη πάντως ὡς ἐπὶ γένους, ἣν ἐγὼ μὲν ὑπερχ[όμην], ὑστερεῖς δὲ αὐτοῦ.

Εἰ δὲ τοῦ εἶδους οὐτι ποῦ ἐκὼν ἐφευσμαι, ἀλλ' ὅρξ, ὅπως καὶ αὐτὰ τῷ χρυσῷ προέκοφαν εἰς ἐκείνας τὰς ἐπιδόσεις· καὶ τὸ ἐκ φύσεως οἶον ἀπονιδάμεναι χρῶμα ἢ ἐπικρύψασαι, τῷ χρυσοειδῇ ἐπιγράφειν αὐτάς· καὶ καθά ποῦ τὰ χολοδάρινα, οὕτω δὲ καὶ αὗται καπνώδεις ἀτμοῖς φαρμαχθεῖσαι τὰ πρόσωπα, χλωρότητι χρυσοῦ σφύονται, καὶ πῶς εἰσι καὶ αὗται χρυσᾶι. Ἐοίκασιν οὖν, τὸ ἀγεννὲς ἐκκλίνουσαι, τὴ τῆς κλήσεως, ἐς χρῶμα τοιοῦτο μεταβάπτειν αὐτάς, ὡς ἂν ἔχοιεν παρῆγειν οὕτω τὸν βλέποντα καὶ δοκεῖν εὐγενεῖς· ἢ εἰ καὶ βουλόμεναι μεταχρώσθην; Ἀλλὰ μὴν τοῦτο καὶ πᾶσι τίπονθε σταφυλῇ, ὑποσφαιζούσῃ πῶς τῷ χρώματι, καὶ καπνῷ πυρσομένη πρὸς τὸ χρυσοειδὲς· ἢ καὶ ἄλλως εἰπὼν, ὡρῶδες κατὰ χρυσὸν τὰς; ἐκ καπνῷ ἀτμίδωσται. B Καὶ τοῦτο ἄλλος μὲν ἂν τις εὖρε πόρισμα πρὸς χρυσοῦ σιμυλόγημα, καὶ εἶπεν ἂν, ὡς ἄρα χρυσοῦ δοκεῖ πάντα ἐπίσθαι καθά τινας ἐρετοῦ ἀκροῦ· εἴ γε καὶ σταφυλαὶ χρυσᾶς οὐκ ἔχουσιν εἶναι, ἄλλον τρόπον ὑποκρίνονται τὸν χρυσόν. Ἐγὼ δὲ εἰς φέρον καὶ τοῦτο μεταγράφω τοῦ βιογράφου χρυσοῦ, εἴ γε καὶ σταφυλὴ φθίνουσα εἰς χρυσοῦ χρῶμα βίπτει τὸ πρόσωπον, καθὰ καὶ ὁρξ ἀργυρίζουσα τῷ μακρῷ τοῦ χρόνου εἰς τοιοῦτο χρῶμα μετέπειν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀλρήσθω μοι ταῦτα, ὡς ἂν ἡ σημνὴ ἐκείνη σταφυλὴ ἔχη ἐγκαλύπτεσθαι, καὶ τοῦτο γι τῆς ἐξ ἡμῶν ἀποκρυφῆς καρδάνη τὸ μὴ μεγάλη τῇ χρυσινομίᾳ σιμυνέσθαι. Αὕτη δὲ μοι ἡ τῶν βοτρυῶν στοιδῇ, εἰ καὶ μὴ σωρὸς ψύστη· χρυσοῦ κατ' ἐκείνας τὰς χρυσᾶς σταφυλὰς, ἄλλ' ἐστὶν ἄλλος; ἀληθῶς; C ὁπὲρ ἐκείνας, ἀπόθετον καλὸν, φθινάδος ὥρας ἀντίπαλον, μόνιμον ἀγαθόν, ἀμφοτέρως; συρμάδες, γλαυκῆς ὀπίρας γλαυκῆτος· κἂν τὸ πρόσωπον αὐτοῖς ὕδατι ρύψῃ, ἀποκλινουσιν μὲν τὸ νότον χρῶμα καὶ πρόσθετον, δι' οὐ μάτην σιμνοπροσωπεῖν τῶν; βούλονται· ἐκφανοῦνται δι' οὐ γλαυκώπιδας, καὶ αὐτὰς οὐκ εἰς φεύδονται. Ἄλλος μὲν οὖν ἐπὶ σταφυλῆς κάλλι δόσεως, καὶ τὰ μικρὰ πρὸς τοῦ ἀκτῶν μέγεθος, τὰς βάγας ταύτας, καὶ πιθάνους ἂν ὠνόμασε γλαυκώζοντος γέυματος, καὶ πλήθοντος γλεύκους ἀσπυκῶς, καὶ μέλιτος ἀποθήκας, καὶ χαρίτων δεξαμενὰς, καὶ δοχεῖα τρυφῆς. Ἄλλ' ἐγὼ τῶν τοιοῦτων μεθέμενος, σωρὸν τινα καλοῦ, καὶ τιδωνὴν ἥδονῆς, καὶ ταμεῖον γλαυκῆτος τὴν ὀπίραν ταύτην D ἔρω· καὶ ἥθελον δεδῶσθαι, καθάπερ Ὀμήρῳ τῷ σφῷ, βοτρυδὸν εἰπεῖν τὰς μελίττας πίτεσθαι, οὕτω καί μοι τοῦς βότρυας τοῦτους φάναι μελίσσηδην σιωπεῖσθαι, ὡς ἂν ἔσχον καὶ οὕτω σιμνύναι τὸ ἔωρον. Ἄλλ' ἐπεὶ οὐ μοι δέ[δοται] ὀνομάτων θέσεις ἐγγερεῖν, ἄλλως γοῦν μεταχειριστίον τὸ νόημα, καὶ ῥητέον, ὡς ἄρα σιμνῶν· τὴ καὶ οἱ βότρυες οὗτοι, καὶ ἐπισωρῶνται καὶ αὐτοῖς, καθάπερ αἱ μέλισσαι, καὶ τιθαδῶσουσιν ἡμᾶς ἄλλο τι μέλι, καὶ χλωρὸν καὶ γλαυκὸν· ὃ νῦν μὲν εἰς νεκτέρεον πίπῃται, δύνεται δὲ καὶ ἐκ πηκτοῦ βυτὸν γινόμενον εἰς ἀμφοτέρως βυτῆναι σταφύνας· ὡς ἔχειν τοῦτο τῷ λόγῳ τὸν θῆθεν λυρικὸν ποιητὴν εὐστοχώτατα τῆς Διμήτρος κἀρδρον εἰπεῖν τὸν τῆς σταφυλῆς δοτήρα λεινύσον, οἷα τῆς ὀπίρας ταύτης καὶ εἰς τρυφὴν συντε-

λούσης τὴν οὐκ ὕμνῳ, καὶ εἰς πόσιν δὲ συνεισφύ-
ρουσης τὸ χρήσιμον· ἃ δὲ καὶ ἀμφω ἀνέται τῇ
Διμήτρῃ, καὶ αὐτῇ ἐστιν ἔργον ἐξείρετον. Τοῦτου
μοι τοῦ καλοῦ σμήνου· ἡ γλυκύτης· μὲν ἀναιρου-
μελίσσεσθαι· τὸ δὲ κέντρον ἐξήρηται, καὶ τοῦτο
πλέον ἔχειν τοῦ μελισσοῦ κηρίου μοι φαίνεται. Εἰ
δὲ τὸ στεγόν ἐνταῦθα τὸ γλυκύτατον σχῆμα οὐ δοκί-
ασμῶς ἔχειν, ὥστε μὴ ἐσταγάνωται κατὰ τὰς ἐξα-
γώνους τῶν μελισσῶν σήραγγας, ἀλλὰ θεωρητέον,
ὡς ἐσχημάτισται σεμνότερον ἄλλως· κατὰ τὸ πᾶν,
καὶ ἡ τὸ σῶμα πᾶν ἴσω σφίγγουσα σφαίρα καὶ τὴν
ὀψώραν αὐτῇ ἐπικουσμῇ, καὶ οὕτω γίνεται τοῦτ'
τὸ καλὸν στεγανώτερον. Κάνεσθαι ἐστὶ τὸ μὲν τι
τῶν καθέκαστον σφαιριδίων τούτων ἀπολαβεῖν καὶ
φαγεῖν, εἴτε καὶ ἐναυσιζήσαντα ἐκπίειν· τὸ δὲ τι καὶ
ἀρτεῖναι ἐκόντως, μηδὲν τι τοῖς λοιποῖς λυμηνάμεσθαι.
Τῶν δὲ τοῦ μελισσοῦ σχημάτων οὐκ εὐχερὲς ἀπο-
σπάσαι τινα, μὴ περιβλήσαντα τὰ λοιπὰ γυναιμῶν.
Πλὴν ἀλλὰ εἰ μοι σεμνολογεῖν τὸ δῶρον· ὅπερ, εἰ
καὶ διὰ τὰ ῥήματα καλὸν καὶ κόσμιον καὶ θαυμά-
σιον, ἀλλὰ τρόπον ἕτερον ἐν μικροῖς τίεται· διὰ τὸ
τοῖς πολλοῖς τιμᾶσθαι μὴ πολλοῦ. Ἀρεῖ, Εὐστάθιε,
σοφιστεῖσθαι μακρὰ· εἰπὼν δὲ μόνον ἐκείνῳ πανάλη-
θες, ὡς οἱ πέποιθε σοι τοῦτ' ἐν δῶρον, αὐτὸ δὲ
τοῦτο καὶ μόνον ἐμφανὲς ἀμυδρὰν τῆς ἀπειροκλή-
θειας τῶν εἰς ἡμᾶς σου καλῶν. Οὐ γὰρ εἰς ὅσας
δύσταται ῥάγας· ὁ τῶν βοτρυῶν τούτων ἐσμός, ἀλλὰ
πλειστάκις ὑπὲρ αὐτὰς τῶν σῶν ἀγαθῶν ἡμεῖς ἀπο-
λαύομεν· ἀνθ' ὧν ἐν τῇ τῶν οὐρανῶν βασιλείᾳ χρ-
στὴρ σωτήριος σταίῃ σοι παρὰ τῷ παναγῶθι Θεῷ.

Δ'.

Κατὰ ξιφῶν ἐν καιρῷ, κατὰ κρημῶν, κατὰ
χυμῶν, κατὰ χιόνος βαθείας, κατὰ παγετοῦ
κακουργεσίας· καὶ πάντα ταῦτα διὰ φιλίας, εἰ τις
ὀρθά φρονεῖ· οὐ μὴν εἴ τι καὶ διὰ κοιλίας, εἰ μὴ τις
παραιοτεροῦ μαμάσκειν. Οὐ πολλὰ πρὸ ταύτης
ἡμέραι· καὶ ὁ μὲν νυκτερὸς ἐτυράννει τὸν τε ἄερα,
τὴν τε γῆν· τὸν μὲν συκαρῶνται, τὴν δὲ συγγίαν.
καὶ τὰ τῆς Σκυθικῆς ἑρμίας περὶ φαντάζων ἡμῶν,
ἔπειτα τῆς Ἡροδωτοῦ Μοδίου ἐστὶν ἀναλίσσεσθαι.
Ἦσαν ταῦτα· καὶ ὁ Εὐστάθιος ἐδρασμένο τὴν ὁδὸν,
καὶ εἰ· τὸν τοῦ Κορινθίου παρὰ κενὸν οἶκον, χιόνι
βρύων, καὶ τῷ κρύει παρηγῶς· βαμβαδίων ὑπὸ τοῦ
φύχους, καὶ (ὡς εἰπεῖν) ἡμίερος. Καὶ ἦν τοῦτο,
ὀδωμένῳ εἰπεῖν, φίλας (εὐλαβεῖσθαι) ἐν τῷ φιλοσοφῶν
κανόνα διὰ τὸ ἐν ἡμῶν ἀσύμμετρον· ἦν τοῦτο τοῖ-
νον, ἢ ἀσφαλῶς εἶπω, πιστῶς ὑπαλήθως εὐχαρί-
στου καὶ ἐν εὐχρήστῳ καίμενης, καὶ ἦν οὐκ ἂν τις
μέμφετο. Μὲν' ἐκείνην ἡμέραι δύο πρὸ τῆς ἀρεῖ·
καὶ τὸ πολλὸν μὲν τοῦ νυκτεροῦ ἀπῆλθε τακτῶν. Τοῦ δὲ
λειπομένου τὸ μὲν πλέον μετὰ τηκεῖν εἰς παγετὸν
πυκνωθὲν τῷ τριβομένῳ τῆς λεωφόρου σταθιρῶς
ἀπέμεινε· τὸ δὲ τι μόνον ἐπὶ τῆς φύσεως, τῆς
οἰκῆς τῆς ἐκ δειψῶν, καὶ τῆς ἐξ εὐωνύμων τοῖς πα-
ροξυνοῦσιν ἀνεστολῆσθαι, ἀέμου χιόνος, ἐπὶ τὴν
διαρρήκισθαι. Καὶ ἦν ἐνταῦθα καλὴν ὁρατοῦ· ὁ Εὐ-
στάθιος, καὶ κατεδόμα τοῦ παγετοῦ· καὶ εἶχεν
αὐτὸν αὐτὸς ὁ οἶκος τοῦ Κορινθίου διαρρήξαντα τὴν
ὁδόν. Δείγμα καὶ τοῦτο, οὐκ οὐκ (οὐδὲ νῦν λέγω)

Α φίλας (ὁ γὰρ λόγος ὑπὲρ ἐμῆ), ἀλλ' ἐδωκόμενος δια-
θείσας, εἴτεον δουλόφρονος σχέσεως. Ἀρκεῖται τοῦτο
τὰ μέχρι τοῦτου. Τὸ δὲ καὶ διὰ ὁρτάσματος καὶ ὀρ-
τον σώματος, κατατολμήσαι τὸν οὗτω μοι φερόμεν,
οὐκ ἐμὸν ἐστὶν· ἀλλ' εἰ τις ὀφείδουλος, καὶ εἰς γα-
στέρᾳ μαργαίνων, καὶ κινδύνου τὸ σπασαλῆν ἀλλαι-
τόμενος. Ἦ πῶς ἂν καὶ θαρβέην εἰσαυθὺς ὀδεῖν,
ὅς γε καὶ νῦν ὀρεῖται μεγάλα σῶσθαι Θεῷ τῷ περι-
σωσμένῳ με· Ἦ μὲν γὰρ πρώτη μοι ἐκείνη ὁδὸς
εἰ καὶ διὰ ταλμῶν ἐγίνετο, ἀλλ' εἰς χιόνον κατε-
χωννύμεν, καὶ οὐ μοι πολλὸν ἐν ἐλπίδι κακῶν
ἐτύγχανεν· ἀπαλὴ γὰρ ἡ χιὼν ὑπὸ τρωτο, καὶ οὐκ
ἐγκαταυδῆσαι ἂν τὸν περιεπαιτωκότα· καὶ εἰ μὴ,
κατὰ τὴν ποιήσιν, εἰς ὑπὸν λαίρην, ἀλλ' οὐδ' εἰς
ναρκωδὲς που πάθος κατενεχθῆναι, καὶ καλεῖσθαι τοῦν
ἀνθρώπων. Τὸ δὲ ἔναγχος βαθεῖαι, κατὰ βοθῶνων ἦν
βρῖναι, κατὰ βαράθρων, κατὰ χαρμῶνων, χαρμά-
των, κατὰ λίανων ἐλθῶν, κατὰ ἐστῆματος ὁδοῦ. Τὸ
μὲν γὰρ πολλὸν τοῦ παγετοῦ συνεχὲς τε εἶχε, καὶ εἰς
πάνυ στερέμενον ἐσκληρύνετο, καὶ οὐκ ἐξῆτο πολλῆς
λείων ἦν καὶ ἐξίστασθαι· ὡς εἶναι πᾶσαν ἀνέγκην,
τοὺς δυστυχεῖς ἡμῶνους ἐκλιπῆσθαι, οὐκ ἔχοντας
ἐκτραχύνειν οὐδὲ διατεῖν νοῦν τὸ πατοῦμενον. Τὰ
γὰρ σαλινὰ σφίον, εἰπεῖν δὲ παρῆσται, τὰ ὀπ-
πῶτα τοῖς ζώοις ἐκπίπτατα σιδηρία, θμολάτῃσι σιδηρῶν
ἀντιποῦνται, καὶ λεία ταῦτα λεία τῷ παγετῷ ἀντι-
πράττοντα, οὐκ εἶχον δ' εἰ καὶ ὀρέσουσιν· ἀλλ' ἦσαν
καθ' ἑαυτὰ οὐκ ἔχοντα δρᾶσθαι. Ἐστὶ δὲ κατὰ
τὸν ὁδὸν ὁ παγετός· μικροῦ δὲ ὑπὲρ τὸν οἰθῆρον
ἐκπύκνωτο. Καὶ τῷ μὲν λείῳ εἶχε τὸ ἐλίσσθαι, καὶ
ἀπρόσφραστον, τῷ δὲ πυκνῷ τὸ ἀνὸς πικτόν· ὅθεν
καὶ νῦν μὲν ἀνὰ πῶδας ἔχουσι τὸ ὑποζύγιον, νῦν δὲ
καὶ εἰς ἐκείτῳ ἐταλάντως τὸ πλάγιον, καὶ μόλις
εἶχεν ἐπείσθαι καὶ προβαίνειν τοῖς ἐρατῆς· καὶ
ἐφαίετο νῆλ παρηγῶν τὴν τῆς ἐκείνης ἐκπύκνω-
σιν, καὶ μᾶλλον, ἐνθα ποῦ τόπος ἀνθρώπων· τοῖς δὲ κα-
ταφύρουσι παρήγατο εὐπρεπῶς, ὡς οὐδ' ἂν σφαίρα
κατὰ πρηνούς. Ἐξερῶς δὲ τοῖς ἡμῶνους οὐκ ἔ-
χον καὶ ἡ τοῦ θόρυου κακοφρονία. Οὐ γὰρ ἦν πᾶσα-
τος γῆς, οὐ τὸν εἰσαλὸν χρόνον πασιφάνται, ἀλλ'
ἐκάρχαρ καὶ κινώτερον ἐνταῦθα τὸ ὑποκείμενον· καὶ
τῷ τραχυτέρῳ τοῦ φέρεται τὰ ζῶα πρὸς θυμὸν ἐτα-
ράττετο, καὶ ὁ ἐκείτης ἱκανοῖσθαι. Καὶ τοιοῦτο μὲν
τὸ πλέον τοῦ παγετοῦ καὶ τὸ λείον. Ὅτι δὲ καὶ τὴν
ἀπράγμυτον ταύτην παρελθόμεν ἑταρπὴν, διαδύοντο
ἡμᾶς πῇ μὲν Ἰσοβουί (οἱ βόθουοι) μέγα τι χαινο-
τες, ὕδατος πλήθοντες, παγετῶν ἀπαρῶντας ἐκπύκνω-
θεν δοκα καὶ ὄψας προεβλήμενοι, καὶ μέχρι καὶ εἰς
γαστρίᾳ τοῖς ἡμῶνους βυθίζοντας· πῇ δὲ βορρῶν-
μια, εἰς βάθος μὲν οὐκ ἂν εἴδον λόγῳ κοιλαινόμενοι,
τῆς δὲ λοιπῆς διαστάσεως· οὐκ ἐπὶ γράμματος ἔχοντα,
ὅποια τὰ τῶν ἀγγέλων εὐστομα. Εἴπας ἂν τὸν παγε-
τὸν τοῦτον ἰδόν, αὐτὰ μᾶλλον συνεκινεῖσθαι πρὸς ἀλλό-
γων ζώων ποδῶν· εἰς τοιοῦτο γὰρ ἠνέχετο, εἰς
ἴσον ἂν τις ἴππος χαλᾶν τὸν δολυκ. Μαχαλὴ χαι-
μῶνς αὐτῇ ζώοις ἐπὶ βουλοῖς, μαγγανία τις ταβίζα
πρὸς θήρατρον· ποδοκίχη φύχους, ἐκποδὸν παρ-
μένη θέσθαι τὰ ὑποζύγια. Ἐνταῦθα ἡμῶν ἡ Διμήτηρ
οὐκ εἰς μέτηρ ἦν, ἀλλ' εἰς μητρίαν μεταπέμπανεν·

οὐκ ἐστὶ ζωοτόμος, οὐκ ἐστὶ φυσίζωμος· ἀλλὰ ζωοφθόρος, ἀλλὰ φθοροποιός. Τοιαῦτα κακὰ ἦν ἡμῖν ἐμπο-
δὼν τῇ μετὰ τὴν πρώτην ἐξόν τοιοῦτον κλύδωνι
ἐφορούμεθα. ἔως τῆς φθιγγος ἐγενόμεθα γῆς,
καὶ τῆς συντροφίου ἀγορᾶς, καὶ τῶν καπνοβό[ων]
οἰκιῶν, καὶ τοῦ συνήθους πηλοῦ. Καὶ τὸ ἐνταῦθεν
εἶχεν ἡμᾶς· ὁ λιμὴν, καὶ σαρξόφθορος. Οἱμοὶ τοίνυν τῆς
σῆς αἰθρίας· τῆς ἀκαπνίου ἐστίας· τῶν καθαρῶν ἀε-
ρίων τῶν παγετῶν, εἴτεον παγετῶν, ἃς ἡμῖν ἐπηξεν
ὁ χειμὼν. Τί μοι τῆς πολλῆς χιόνος; ἢ τίς ὁμῖν μὴν
ἀπερβύη τοῖς ἀστικοῖς, ἡμῖν δὲ τοῖς ἐρημέζουσιν καὶ
ὕπερ τὰ Ῥιπὰλα πεπληθύνοντο· παρ' οἷς, εἴη ἂν τις,
περιέκρινεν τὴν κίρην, τὴν μὴν θαρρότητα καθάπαξ
περὶφραμένην ὅπως ποῦ μένειν ἐν Ὀλύμπῳ, τὴν δὲ
ψυχρότητα [περι]οῖσι κατα[πτή]ν[αι] λευκοῖσι, καλυ-
φάμεν τὸς ἐκ χιόνος φάρεσσιν. Οὐκ ἂν τὰ καθ'
ἡμᾶς οὐδὲ ὁ τοῦ θέρους καύσων ἀπαλλάξῃ, τοῦ ψύχους
τὸ ἀκραιφνὲς πυρούμενος· καὶ μόγις μὲν ποῦ καὶ εἰς
φθινόπωρον καταστήσεται ὁ χειμὼν· ἔστος δὲ δοκῶ
μοι ἐξ ὀνόματος καὶ μόνου μεμνήσεσθαι. Οὕτως ἡμῖν
ἡ χιὼν σπάρνεται εἰς θαλάσσιαν, οὐ μόνον (ὅπερ
ἔστι) μένουσα, γινωμένη δὲ καὶ πλεονεκτοῦσα. Τὸ μὲν
γὰρ αὐτῆς ἦδη τέτληκε, καὶ εἰς χρυσταλώδη σύστασιν
πέπρωται, καὶ κατὰ τὰς ἐκ μαρμάρου λίθου[ς] κατ-
έσπασται, καὶ φυλάσσει τὴν γῆν ὑποζυγίῳ ἀπρόσ-
δατον· τὸ δὲ τι συντέτληκε μὲν οὐδέπω πρὸς πλάκα
μ[ε]τ[ε]ν, καὶ συγ[μ]έχεται, ἀλλὰ διέχει, καὶ εἰς χρυστα-
λώδεας θρόμβους δίσταται· τὸ δὲ λοιπὸν ὑπερβάθη-
ται, χιὼν ἀκραιφνὴς μ[ε]μ[ν]ουσα, ὅσον καταδυσσομένη
πρὸς τεκιδόνα καὶ ἐπαυξήσουσα, εἰ ποῦ τὸ ἐκ χρυ-
στάλου λιθόστρωτον ὑπερβύσσει. Καὶ εἰσι [ταῦτα]
κακὰ καὶ κακοῖς, κατὰ τὴν παροιμίαν· ἢ καὶ ἄλλως,
διὰ δόξα κακῶν κακοῖς, ὥς ἡ τ[ρ]ιγυρία φ[η]σ[ι].
Φεῖδου τοίνυν μὴ μόνον τῶν ὑποζυγίων ἡμῶν, ἀλλὰ
καὶ ἡμῶν αὐτῶν. Οὐ γὰρ ὁδὸν ἂν γένοιτο, καὶ ἡμᾶς
δὲ γένοιτο τοῦ [ζῆ]ν[ος] ἀκραιφνὲς· εἰ δὲ τὸ στόμα πλῆθος
χρῶν, ἔχομεν σου τὰς καίμηλούς· τροφὰς, ἐξ ὧν
τὴν τροφήν ἀποκλήσμεν. Οὐ γὰρ κατὰ τὸ πάλαιον
μάννα ἡμέρας ἡμῖν ἔλ[λ]ιγ[αι]; τὰ δὲ μαμέτρηται
ἀγαθὰ· οὐδὲ περὶ τῆς αἰρίας μόνος ἡμῖν αὐτῆς μα-
ριμνῆς· ἀλλ' ὑπερβαίνει εἰς μακρὸν ταῦτα· καὶ
ἔστιν ὁ γλυκ[ασμός] ὁ δὲ πολυχρόνιος, καὶ ἡ μέριμνα
περὶ μακρῶν ἡμῖν τῶν ἰσχυτέρων. — Ἄλλ', ὦ τοῦ
θαύματος! εἴ μοι [ταύτην] ὑπαγορεύοντι τῇν γρα-
φήν, ἐπεφάσκει· ἄλλο τοῦτο καλὸν καὶ ὁ πολλὰς μοι
βρῆδας πετεινῶν περὶ τῶν σάρκας, ὃ δὲ γέγραπται;
ἐπιστάτας καὶ ἄρτι θρῶν ταύτην ἀνδοχόμεν, διακο-
λυμβώσαν οἷον ἐν νεύματι, καλὸν ἀλλόκοτον, τερά-
στιον γλύκασμα· ἦν οὐκ οἶδα. Καὶ πῶς νῦν μοι πρῶ-
τως εἰς τὴν ἐλπίδα, καὶ πορεύουσα εἰς τράπεζαν.
Ταύτην διαφθαρμένην, τὴν μὴν ἀσημαίνον, τὴν
δ' ἐξ ἐκπληγμένην καὶ ἐδέχον μετὰ χεῖρας ἔχειν ἀν-
τιγῆμα, καὶ θρῶν ταύτην ὀρεῖν καὶ οὐκ ὀρεῖν. Ὅσον
μὲν γὰρ εἰς ἔσθον ἐξήνθει, καὶ εἰς ὅσα πτερόντων
ἐκκληρύνοντο καὶ ποδῶν, τὴν θρῶν ὑπερβαίνει· τοῖς δὲ
λοιποῖς ἀνόςτοτος ἦν καὶ οὐδὲν θρῶν. Περικύφοντι
δὲ καὶ εἰς τὴν ἐλπίδα, πολλὴν εἶχε τὴν σόγῃσιν καὶ
τὴν καταργασίαν ἀξιομύθητον. Ἀμυγδαλῶν γὰρ δι-
χα, τὸ λοιπὸν ἅπαν εἶχεν ἀδευκρέητον, Συχὰ γὰρ

στόματι τὸ βλέποντον παραικάζοντες, ἐκβάλλοντες
χεῖρας· καὶ τὸ πτηνὸν δίδωσιν. Καὶ οὕτως αὐτὸ
κατείχοντο, ἀλλ' εἰς γαστέρα κατέσπαστο· καὶ οὐδὲ
τὴν πρὸ αὐτοῦ γνῶσιν εἴχοντο, ἀλλὰ καὶ εἰσῆλθον
τοῦτον. Καὶ τὸ εἰ τοῦτο περιμένει ἡμῖν, καὶ πυκνὰ
ἐκκαλεῖται ὁ ἱερὸς τοῖς βδοῦσιν· ἡμεῖς δὲ εἰ καὶ
πρὸς ταῦτα; Οὐδὲν, ἀλλ' ἢ πάντως, ὅπερ καὶ ἔσται,
τὸ εὐχάριστον καὶ τὰ τῆς εὐχῆς, ἃ καὶ μόνον τῶν
ἡμετέρων ἀντιδόσιμα πρὸς τὸν οὐρανὸν μεγαλόδοτον. Τὴν
πτηνὰ ταῦτα τὰ ὀλίγα τὰ ἱερὰ πρὸς μὴν ἐκείνην
τὴν τὸ πᾶν ἐν θρῶνι λογισθεῖν ἂν ἴδοιτο· εἰ δὲ τις
αὐτοῖς τὸ γένος λογιζοίτο, εἰς ἂν ἔξῃ καὶ ταῦτα
πολλοῦ, καθά γε καὶ ὁ χρυσός, πρὸς δὲ εἰς μάλα τὸ
γένος τοῦτο χρώσεται. Χρῶσται δὲ μύθος· ἐπλάσει γένος
ἀνθρώπων· καὶ ἔστιν ἐν παροιμίᾳ ἐκείνῳ πρὸ πάντων
ἀγόμενον. Πολλὰ δὲ πλεονέχοντα γένει τούτῳ τὴν τιμίαν
ὀλην προσάγει τις, τὸ τῆς περὶφραγῆς λογιζόμενος
χρῶσται· εἰ δὲ καὶ χρῶσται νεφέλαι χρῶσται κατα-
δρέζαι ποῦ λίγονται, χρῶσται δὲ λίγονται κακίως
ὁδρ, εἰ δὲ τὰ τοιαῦτα πτηνὰ χρῶσται στέλλονται.
Ἐχούσιν οὖν τι διὰ ταῦτα σμάνον καὶ αὐτὰ· εἰ δὲ
μὴ τοῦτο, ἀλλὰ γε διὰ τὸ πρὸς δύναμιν ἡμῶν
εὐγνωμον.

E.

Ἀγλῆν σοι ὀλην ταύτην στέλλω κοίμωδον πτη-
νῶν εὐγενῶν. Ὅρξ, ὅπως μὲν πῶς, ὥς εἴπαρ μετὰ
σφαγῆν καὶ ἀφῆλθαι τροφὴν θαλάσσης αὐτοῖς παρεῖ-
λετο φυσῶσα πρὸς τιμῆν; Ὅπως καὶ λευκὴν, λε-
λουμένην, ὥς ὁ ποιητὴς ὠκεανὸν λέγει τὸν ἥλιον,
οὕτω δὲ καὶ αὐτὴν οἶον; Ὅπως δ' εὐπρόσωπον
καὶ καλὴν; Ἐπὶ αὐτὴν ὀλην τὴν περιδόντων
λευκάζοντι χρώματι τῇ τιμῇ καὶ καλῶς κατὰ
τοῦ σώματος, ὑποφασκίοντι δὲ τι καὶ τῆς εὐγενούς
μύθου, ὑποφασκίοντι οἷον ἡμέρα πρὸς ἡμέραν
ἐκπολλῆς τῇ τοῦ οἶνου ἐμδάμματα· οὐ προκαλυπτο-
μένην παραπατάσματος πτερῶν φθονερῶν, ἃ τὸ κάλ-
λος ἐκδὼν ἐκποκρύπτουσι, ἀλλ' ἀποθεμένην τὸ
περιτὸν καὶ τὸν τὸν τὸν περὶφραγῆς τῶν βα-
λοῦσαν, ἃς ἦρε πρὸς εἰς ὅσον αὐτὴν· καὶ οὕτως οἷον
ἀπαντομολοῦσαν εἰς τράπεζαν, καὶ τὸν διατυμῶνα
τῇ σφῆματι κολλοῦσαν. Καλὰ μὲν αἱ στροβίλλες
ἀκινεῖσθε; αὐταῖς· εἰς δ' ὅπως ἀνὰ ἀγαθῶν ἀγαθί-
δας. Τί γὰρ μοι ταύτων τῶν οὐκίων πρὸς ἥλιον εὐερ-
γιστῶν; τί μοι τῶν φασμάτων πρὸς τοῦς προβλήτας;
εἰ δὲ τῶν Πυγμαλίων πρὸς τοὺς Ἰγνάντας; Ἰνα γὰρ
εἴλλα σου πτερῶν, τὴν δὲ τῆς ἡμέρας ἱερῆς, ἐκλήσας
μοι τὸν οἰκίσκου ἀγριμαλῶν θηρίων, ἄλλων ἄλλοις
ἐπισφραγισμένων, καὶ πάντων εὐ διατιθεμένων τὴν
τράπεζαν, ὅσα τε τὴν χεῖρα ἀνὰ περιβάλλεται, καὶ
ὅσα περὶ τὴν ἐξ ὀργῶν θήραν τὰ πλείστα ποιεῖ. —
Ἄλλ' ὅτε καὶ ἐπανέλθω τῇ μνήμῃ πρὸς τὴν κακὴν
οὐκωρίαν ἐκείνην τοῦ ἐναγχοῦς περὶ περιδόντων
διατρυφώματος, ἀλλ' ἐνταῦθα δὲ τε περὶ γὰρ μοι μέγα,
καὶ ὁ λόγος οὐκ εὐχερὲς ἔχει περιμετρεῖν ἐκείνην τῇ
χάρει. Οὐκ ἀχαρὶ δ' οὖν ἔστω αὐτὸ καὶ περιγῆστα-
σθαι μοι, καὶ ὅσον αὐτὸν τὸ ὥς ἂν εἴη καὶ τοῦτο
τῆς νῦν πανηγύρεως τῆς εἰς κοίλιν ἐπιστάδων, ἢ
καὶ παράρτυμα· οὐχ ὥστε σε καὶ μαθεῖν ἀγνοοῦντα

τὸ πρᾶγμα, ὃ δὴ τέλος οὖσα περιηγήσεως, ἀλλ' ἵν' ἡμαυτὸν δοκιμάσω, εἰ εἰ που ἔχω πρὸς λεκτικὴν ἐκτίπιστημὴν εὐφροσύνην. Σταίτινον φύραμα, εἰς βάθος μὲν κοιλανθὲν, εἰς σφαίραν δὲ γυρωθὲν, καλὴν ἐφθην ὁριν ἰθαλάμενον εἶω. Καὶ ἰδεὶ τὴν τοιαύτην σφαίραν ἀνακαλυφθῆναι [παρ'] αὐτοῦ τοῦ ἐπιθέματος, ὃ περιήκτο εἰς ἡμισφαίριον, καὶ τὴν ὁριν (καλὸν τι χρῆμα) ἐκκύψασαν ὅσον τοῖς τῶν ὁρώτων ἢ τρωγόντων ὁμασιν ἢ στομάσιν ἐμπέσειν· πῶνα μὲν ἰδεῖν, τρυφερὰν δὲ θιγεῖν, τακερὰν δὲ φαγεῖν. Τὸ δὲ φύραμα καὶ εἰς χύτραν ὠπτήθη τῷ ζῶει. Ἐν αὐτῇ γὰρ ἀνεψήθη, καὶ εἰς πινυκίσκον ἐπλάσθη. Ἐκ' αὐτοῦ γὰρ παρτέθη· ὡς εἶναι τὸ παρθέμα πᾶνθ' ὁμοῦ χρήματα ταῦτα· χύτραν, πινυκίσκον, ἄρτον, προσέθημα. Ὑστερανούτου μὲν γὰρ τὸ περιέχον, καὶ ὅλον εἰς χύτραν ἦν δοτρακοῦμαινον. Ἐὼ γούν αὐτοῦ πυρίω, καθὼς τις ἐφη, μαλακῶ προσομιλήσαν κατεργάσθη τὸ ζῶον πρὸς ἐφήσειν, πλὴν ὅσον οὐκ ἐκκυρῶναζε τὸ ἀγγος πρὸς πῦρ μελανθῆν· ἀλλ' ἐγείλα καπυρὸν, καὶ τοῦτο γέ τὴν χύτραν ἐφέδετο. Ἦν δὲ καὶ ὡς εἰς πῖνακα ὀποισίμενον. Ἐκ' αὐτοῦ γούν ἡ ὁριν εἰς βρώσιν παρέχετο· τὸ δ' ἐντέρι καὶ κελὸν τοῦ περιέχοντος· εἰς ἄρτον ἀπαλὸν ἐμαλάττετο, ζωμῷ δυσωπούμενον ζῶντι. Τὸ δὲ λοιπὸν ἐντέρι ὁριν· ἦν, ὅφω, ὧν ἂν εἴη τις, ἡδίστου. Καὶ ὅπερ ἄρτοι· τοῖς ἄλλοις αἱ ψίχες, τοῦτ' ἐκείνῳ τῷ ὑποκρινομένῳ τὸν ἄρτον ἢ ἐντέρι πικυζομένη ὁριν ἐτύγγανε, καὶ πρὸ γεύσεως τὴν διαφρησιν γοητεύουσα· ἡδὺ μάλα [πνέι]ουσα, καὶ κατ' ἐκείνῳ τῶν ζώων, ὅπου αὐτῇ εὐδομίᾳ τῆς ἀπορρῆς τὴν αὐτοῖς ἐπιβάλλουσαν θήσαν ἀνύουσιν, οὕτω δὴ καὶ αὐτὴ διαφρῆσαι θηραμένη τοῦ ἐντυγγάνοντος. Ὁσφρησάμενος, εἰπας ἂν, ἀρκεῖν σοι τὸ καλόν· οὕτω καλὸν ὡς τοῖς ὁρίνοιον. Γευσάμενος οὐκ ἂν ἀπέστης, μέχρις ἂν καὶ ἐς αὐτὸν τῇ χειρὶ τὸν πυθμένα κατέδυσ· οὕτω καλὸν τὸ ἐπαγγόν εἶχεν ὃ πολυσύνθετος ἐκείνος· χομῶς. Τὸ δὲ καὶ πάλιν ἦν εἰς ἄλλων τροφὴν ἐφαρκοῦν. Ἦσαν γὰρ ἐκεῖ τὰ ε' ἐντέρι τὰ τε θύραζε καὶ βρώσιμα καὶ καλὰ. Καὶ ἡ μὲν ἱστορία τῇ μνήμῃ τῶν πολλῶν περιήγησεν· τραπέζας ἐκείνας, αἱ [οἱ] ἀμφὶ τὸν Ἀγγίστου Αἰναῖον λιμὲν κινῶς ἔχοντες κατὰ χρησμὸν ἰδοιήσαντο· τὰ δ' ἦσαν ἄρτον, καὶ μόνον, καὶ σέμνον· κλῆρον οὐδὲν. Ἐνταῦθα δὲ τὸ πρᾶγμα τεράστιον. Ἔστι γὰρ αὐτὴν τῷ λογισμῷ καὶ ὡς ἐπὶ τρώσιμον, καὶ μὴν καὶ ὡς χύτραν καὶ πῖνακα· καὶ ἐνός τις ὅφου τοῦτου γευσάμενος, λέγοι· ἂν ταῦτα πάντα καταδοιμήσασθαι. Ἔστι γὰρ καὶ, ὡς οὕτως· εἰπεῖν, πανδοσία τὸ πρᾶγμα· καὶ θεὸν ἰσθὶν ὁμοῦ εἶδος ἂν ἰδίσματος τοῦτο περιτεθῆναι, καὶ πάντ' ἐοῦς περιελαβεῖν τὰ πρὸς τὸ καίριον τρέφειμα· καὶ ἀπολούθως ἐν τοῦτο φαγεῖν, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα φαγεῖν· ὡς εἶναι καὶ πλάσασθαι τι ἐντεῦθεν πνίγμα, γλαφυρὸν μὲν εἰπεῖν, συμβαλεσθαι δὲ δυσχερές. Φέρε γὰρ, εἰ τις ἔροισι σε· εἰ ποτε ἂν εἴη ταῦτόν καὶ ἐν ἀριθμῷ, τίνας καὶ χύτρα καὶ ὅφον καὶ ἄρτο· καὶ τράπεζα; καὶ πού καὶ εἰς ἱαμβεῖον αὐτὸ τοιοῦτον εὐρύθμως συνθήσει·

τράπεζα, πῖναξ, ψωμός, ὅφον καὶ χύτρα· Ἐπὶ οὐκ ἂν δυσχερῶς ἀναπνεύσῃς τὸ πρᾶγμα· Ἐπὶ

δὲ εἰς νοῦν ἀναβῇ σοι, τότε ἂν θαρρύνῃς· τὰ πρόβλημα τὴν τοιαύτην ὁκαινίσσασθαι τροφὴν ἀποφύνατο. Ὅποιον δὲ τινα ὃ οὐκ κομικὴς ἀνακαλύπτει τὸν αὐτοῖς ταλάροις τὸν τυρὸν κατεσθίοντα, οὕτω δὲ καὶ ὁ ταύτῃ προσπεσὼν· αὐτῇ χύτρῃ, αὐτῇ πινυκίσκῳ, αὐτῇ τραπέζῃ τὸν ὁριν κατεσθίοντα. Εἰ δὲ καὶ τοῖς ῥητορικοῖς ἀδούτοις ἔγκειται μέθοδος, τὰ γαλοῖα τῶν νοημάτων εἰς τὸ σπουδαῖον μεταγύουσα, ἢ καὶ τὰ σκυθρωπὰ πρὸς τὸ ἡλαρώτερον, ἔχω τῆς ὁρινθὸς ταύτης ἀπονάμενος πρὸς ὑπόδειγμα θατέρου μέρους τοῦ θεωρήματος. Δαίτα γὰρ Ἀγαμέμνονεον οἶσα μὲν ὃ εἰ ποτε βούλεται λείπει ὃ τοῦ Σοφίου, προσαρμόσις δὲ τὴν παροίμιαν καὶ ταύτῃ τῇ ὁρινθῇ. Χρυσόθεμις γὰρ οἱ τῶν ὅφων διαβαλοὶ ταύτην καλοῦσι παιδα· καὶ πάντως οἶδα τὴν Χρυσόθεμιν Ἀγαμέμνονος. Οὕτω τὸ πρᾶγμα σεμνὸν καὶ εἰς ὄνομα. Καὶ τοῦτο μὲν τοιοῦτο, ἵνα μὴ περὶ τὸ ἐφ' ἐκτὸν ἐπιπλῖον ἔχω λιγνύσασθαι. Ἐγὼ δὲ ἅμα τε πρὸς τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ ἀνείμι, καὶ τὴν ἐπιστολὴν συντελῶ, ἵνα μὴ σοι πλείω γράφων παρενοχλῶ. Πραγματοῦν σοι τοῦτο μεγάλων ὁρίων ἀντίδομα. Καὶ τοῦτο ἄλλος μὲν ἂν ὠνησεν ἰσως τομήσῃ· ἐγὼ δὲ (εἴτε θάρρους αὐτὸν δαίη τις εἴτε καὶ ἀγοικίας ἀπαίδευω γωγῆτου ἐνδείξιν) καὶ τεσθάρρηκα καὶ πατήρηκα· ὅφ' εἰ μὴ διαχέσθης τε καὶ γελῶσις, ἀλλ' οὖν τίνας οὐδὲ δυσχεραίνεις. Τὸ γὰρ καὶ ἐπικρατεῖσθαι οὐτε οὐκ ποιῆσαι, οὐτ' ἐμὸν ὑπονοῆσαι.

Γ.

Τῷ αὐτῷ. Μίχρη· τίνας ἐγὼ διὰ τὰς σὰς καλὰς, αὐθῆντῃ Κορινθίᾳ, ἐκ' ἐμαυτὸν ἀσκήσω τηλικούτους ἐγχερούς; ἔως τίνας τοὺς βριαρούς Γηγενεῖς, τοὺς καταράτους μύα; πλωρίους ἐκθάρρηκα κατ' ἐμαυτοῦ; εἰς οὐς μὴ καὶ Σμινθίως δεήσῃ σινός, ὃς ἐκποδὸν μοι ποιήσεται τὸ κακόν; Οὐκ ἂν πολέμοις τοιοῦτοις πολιορκεσθαι δύναμην, οὐκ ἂν ἔχομαι καὶ εἰσέτι θηριομαχεῖν! Τοιοῦτο κακόν μοι περιεστοίχισα κάρχαρον· τοιοῦτο στίφος θηρίων, καὶ τούτων ἀπροσμάχητον. Οὐ μόνον ἡ γῆ, καθὰ πού λόγος ἔχει παθεῖν τὸν ἱστορούμενον Κρήνδα, ἀλλὰ καὶ τείχος καὶ στήλη καὶ πύς· ὃ οὐκίσις ἐκείνῳ μοι οὐκ ἦνεν, ἢ τοὺς βατράχους· πάλαι τοῖς Ἀργυρτοῖς ἢ κατ' αὐτούς. Τοιαύτην πληγὴν τοὺς μύας τοῦτους ἐγὼ δυστυχῶ·

ὅπερ οὐ μόνον ἐκαπανώσει τὰ τοῦ ζῆν ἐπιτήδεα, ἀλλὰ καὶ ἂν αὐτοῦ τοῦ ὁπνοῦ μοι παρατρώγουσιν. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ὅφ' ἡμέρη τὸ πάλαιον ἐπιτίθεται, ἀλλὰ μοι καὶ αὐτοὶ νυκτερινὸς φόβος εἰσίν. Οὐδὲ ὅφ' ἄλλῳ μοι προσβάλλουσι λαμβάνειν, ὅτε τις εἴηεν ἂν αὐτοῖς ἐκποδὸν· ἀλλὰ νυκτὸς ἐπιφύονται, ὡς ἂν λαμβάνειν πάντοθεν ἔχοιεν διὰ τε τὸ τοῦ περιέχοντος ἀφώτιστον καὶ τὸ τοῦ σφῶν χρώματος νυκτερον. Διογένης μὲν οὖν αὐτοῦ· ἔχεν ἰδοῖαι, μύας ὁρίων (κακὸν τιθασθῆν) τὴν τράπεζαν ὑποτρέχοντας. Ἐφίκει γὰρ παρσίστους τίνας ἄρην ὅφ' αὐτῷ οἷα τρυφῶντι λιγνύομενος, καὶ ἀγραιφένους, καὶ τῆς εὐδαιμονίας συναπολαύοντας. Καὶ τοιοῦτοις σύνδειπνος τὰ τῆς πνίγας παρεμυθεῖτο θινῶν. Ἦμῶν δὲ οὐκ ἔστι τοιαῦτα πάχειν, οὐδὲ τοῦτον ἐγγός. Οὐδὲ γὰρ οἱ καθ' ἡμῶν μύας οὕτοι παράσονται· κατάσονται μὲν οὖν, εἴπερ ἦν ἡμῶν ὀνοματοθετεῖν. Κατασσεύονται

γὰρ οὗτοι τὰ περιπίπτοντα· εἰ δ' οὖν, ἀλλ' ἡμεῖς Ἀ
ἐκείνων μᾶλλον παράσται, τοὺς αὐτῶν λειψάνους
παρatreφόμενοι. Οὐκ ἔστι κατ' αὐτῶν μηχανή. Τὰ
τῶν παγιδῶν εἰς κενὸν διαχάσκει, καὶ τίλειον ἀπρα-
κτοί. Ὁ ἐκ ξύλου τοῖσδε Σμινθεὺς εἰς μάτην ἐν-
ταίνεται· καὶ ὅπως εἰς κενὸν ἡμῖν αἱ κατ' αὐτῶν
πᾶσαι σκάζουσι μηχαναί. Καὶ ἔστιν ὡς ὄντως ἀμή-
χανον τὸ κακὸν, ἐκεῖνο μὲ καὶ μόνον περιμεθεύμε-
νοι, ὅτι μοι τὸν οἰκίσκον ἐν μονίμῳ ἵστασθαι οἰωνί-
ζονται. Εἰ γὰρ καμνούσης οἰκίας, ὡς λόγος, ἐκπεύ-
γουσιν, ἐστρημένη πάντας προσμένουσιν. Οὐδὲν δὲ
παρέλκον, καὶ τι τῶν ραδιουργημάτων αὐτοῖς τῷ
λόγῳ περιηλώσαι μοι. Ἀγγεῖον οἰνοδόχον· ἀνωθεν
ποδὸν ἡμῖν ἀπώρηται πατάλου τινός, ἐξότου μῆνης
συχνῶ· καὶ ὁ τῆς ἀπαιωρήσεως σχοῖνος ἄρδρς, καὶ
ἄλλοι· ἀν εἰς μικροῦ δακτύλου διαστάσεις παχύνονται.
Εἰς τοῦτο ἐκ μεταφύσης οἰκίας, ὁ νυκτιλόχος, καὶ
αἰδείη ἐκείνη· ὁ καταβάντης, ὁ νυκτιλόχος, καὶ
νύκτα μίαν ἐπιφυλάττων τῷ πλάγματι, οὐκ ἔσχευ
εἰς τέλος ἀποφύγειν. Ὁ γὰρ τοι τῶν ἐδόντων τριγμὸς
ἐξέρουσι μὲ τοῦ ὕπνου, καὶ ἀφυκνίζων ἐξήγειρε.
Καὶ ἦν μοι λύχνος ἐν μισθῷ ταῖν χειρῶν, καὶ λύχνος ἐν
θανέρῳ. Καὶ ὁ κἀκιστος ἰδραπέτης, τραπέζης μὲν
εἰς φυγὴν, τρέμειν δὲ ὡς περ ἀφῆς τὸ ἀγγεῖον· ἐπὶ
ποδὶ γὰρ ἐκείνῳ μεταφέρωτο κραδαινόμενον. Καὶ
τοῦτο μὲν πρὸ τρίτης. Ἀλλὰ τὴν χθὲς ἤρυσται τὸ
ἄδλον τῷ καρτεροδύνῃ. Καὶ καταλθὼν βαθείας
νυκτός, καὶ λαθὼν, καὶ ἐντραγὼν τὸ σχοῖνιον ὁ κάρ-
χαρος πρῶτης, τὸ ἄγγος κατέρριψε. Καὶ αὐτὸ μὲν
ἀπηχρεώσεν· ἡμᾶς δὲ τοῦ ὕπνου ἐκπατάξας ὤχετο
μεταβαλὼν, καὶ ὑποστῶν, ὡς οἱ χαιρών, καὶ
παιδῶν μέλτων, ἐφ' οἷς ἐπαίξεσθαι ἡμῶν, ἄλλο μὲν
οὐδὲν ἀπονέμενος τοῦ μακροῦ πολέμου καὶ τοῦ τῶν
ἐδόντων καμάτου, αὐτὸ δὲ, ὡς εἶκα, τοῦθ', ὅτι περ
ἡμῶν κατωρχήσεται. Καὶ τοῦτο μὲν τοιοῦτο. Ἐκεῖνο
δὲ μὴ καὶ τοῖς περιδῶσις ἐντάττειν ἀποδύμασιν
ἔχοι τις. Κάλυμνος, ὡς εἰς ὄργυιαν μῆκος, τοῖς ἀκροῖς
διεστηκώς· ἐπὶ δὲ καὶ ξύλον ἐξ ἀκοντίου θρωσθὲν,
ισοδύστατον τῷ καλῶν τοίχῳ τινός, παρ' ἡμῖν
ἐξάπτοντος πλάγῳ· ὁ μὲν κάλυμνος ὑπερκαίμενος·
τὸ δ' αὖ ξύλον ὑποκαίμενον τῷ καλῶν βραχὺ τι
κατὰ τινα καθέτου ἰσότητος. Τοῦτων ἀπώρηται μοι
κατὰ ζυγὰ· καίμενοι βότρυες, οὐ μεγάλοι μὲν, ἀν-
τίπαλοι δὲ χρόνου τροπαί· οὐτε εὐρωτιδῶν εἰδότες,
καὶ πρὸς πλεοσμενὴ καὶ σφῆν ἀντιμαχοί, μέχρι καὶ
εἰς ἑαρ παραγγέλλειν μοι νομιζόμενοι· οὐδ' ἡ δημο-
τικῇ λακτικῇ κρυσταλίνους ἀποκαλεῖ· τάχα μὲν
διὰ τὸ ἐν κρίσει τὰ πολλὰ τούτους σφυγῶσθαι, τυχὸν δὲ
καὶ διὰ τὸ καθαρίως ἔχειν τοῦ φαινομένου κατὰ
κρυσταλλοῦ τινὰ ὁμοιότητα. Τοῖσις ἐπιβουλεύσας
εἰς τις, οὐκ οἷδ' ὅπως ὀρυκτίας, ἡ καὶ καταβράκτης,
καὶ ἀνωθεν καταπηδῶν εἰς αὐτοὺς, τὰ μὲν πρῶτα
περιλὼν, τὰς κρείττους τῶν βαγῶν ἀπώλετο, τὰς
μὲν ἄλλας ἀπορώγων, τῶν δὲ καὶ ἀπακμυζῶν ἄπιν
τὸ νόστιμον, τὰς δὲ καὶ ἄλλας ταῖς τῶν ἐδόντων θή-
ξεις ἀφρεῖων. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ πρῶτα. Τὰ δ' ἐν-
ταῖσθε τὸ ποιεῖν ἐκεῖνο θηρίον οὐκ εἶτι κατὰ βότας
δεῖν διέγνω τοῦ καλοῦ ἀποδρίπασθαι, ἀλλ' ὅλον ἀπε-
νεγκάμενον οἴχεσθαι τὸν καρπὸν, διὰ τὸ τὸ φύσει

λίχων, διὰ τὸ τὸ δυσχερὲς τῆς καταπιδέσεως. Ἐστὶ
γὰρ οὐ κατεστογῆν μὲν οὐκ εἶχεν εὐχερῶς τοῦ σκο-
ποῦ, ἀλλὰ τὰ μὲν πολλὰ δεξιῶς δίκην κλητός παρὶ-
δαινε τὴν τῶν βοτρυῶν κρημάθραν· ἔστι δ' ὅτι καὶ
κάτω που ἀπωλίσθαι. Καὶ τοῦτο οἱ ἐκείθεν δοῦποι
νυκτός ἡμῖν ὑπεσθμαινον. Κάττει τοῖνον ἐν μισθῷ
που· καὶ τοῦ ὑπερκαίμενου καλῶν προσηπιάς,
καὶ λαβόμενος μηρίθου μίδς, ὅφ' ἥς δύο τινὲς ὑπαν-
εἶχοντο βότρυες, ἀνάγειν ἤθελε τούτους ὄφου, ὅποι
ποτὲ ἤθελεν. Ἐπεί δὲ παρ᾽ αὐτοῖς ἦν τὸ τολμώμενον,
καὶ ὅλον ὑπερκαίμενον χεῖρα μυδς (ὡς οἱ μοι,
καὶ χεῖρα προσπλάσαι τῷ οὕτω παλαμναίῳ καὶ ἀρα-
στηρίῳ, καὶ τολμῆσαι καὶ ἐξυλάσθην εἰπεῖν αὐτὸ καὶ
χειρίσσομαι), βρῆται τε κάτω τὸ ἀρπαγῶν, καὶ τὰ βο-
τρυδία (οὕτω γὰρ ἐκ βοτρυῶν κατασχεδὸν πρότερον
B ὁ δάπανος τὸ ζευκτήριον ὑπεκρίσσειν) ἐκπύπτουσι
τὸν τοῦ ἀρπαγῶν ὄνυχον· καὶ πᾶς κατὰ κρείττω
τύχην πίπτουσιν οὐκ εἰς γῆν, ἀλλὰ παρ᾽ αὐτὰ τὸ
ὑποκαίμενον ξύλον ἐκρέμνεται. Κτύπος ἐπὶ τούτοις,
καὶ νυκτεγροσία πάλιν. Καὶ ἡμεῖς αὖθις ὡς ἐν νυ-
κτὶς φυλακῇ τοῦ προτέρου λόχου καὶ τοῦ λόγου γε-
νόμενοι, τὸν μὲν ἀρπαγῶν οὐκ ἐξυμῶμεν (ὥχετο γὰρ
μῦς, γανὼν εἰς μάτην, ποδῶν κτύπῳ τὴν φυγὴν
ὑπερκαίμενον ἡμῖν), τὸ δὲ ἀρπαγμα ἱερόμεν ὅπως τι
ἀνωθεν κατέσπετο, καὶ οἷας ἐν ἐκείτῃ τῶν βαγῶν
εἶχε τὰς ἀμυχὰς, ἐπὶ καὶ κραδαινόμενον. — Τοιαῦτα
ἡμῖν ἐπικατεβράβησαν τὰ κακὰ, δεῖνὰ φαγεῖν, ἀλ-
λοδοθῆναι δεξιὰ, πολυδόρα, παμφάγα, φυγῆς καὶ μίσους
ἄξια. Οὐδέτι γοῦν οἱ τοιοῦτοις ἀντάγειν ἔσμεν, μὴ
καὶ λάθωσι καταφαγόντες ἡμᾶς. Καὶ ταῖς μὲν στα-
C φυλακῇ οὕτως ἐπιβουλεύασθαι οἱ ἐχθροί· τοῖς δὲ γε
μεσπλοῖς τοσοῦτο ἐπίδεντο, ὡς μήκετι παρεσθῆιν
αὐτῶν, ἀλλ' ἀραμῆνους ἀπάγειν ὅλα κατὰ τοὺς ἀγθο-
φορεῖν δεξιούς, καὶ καθεκτάσας ἡμέρας οὕτω τὸν
ἀριθμὸν αὐτοῖς καθυφίσταται. Τοῖς δὲ κυδωνίοις μῆ-
λοις ἐμφυλάουσιν οἱ κἀκίπτοι, πρὸς καταδύσεις
αὐτὰ σπηλαιώδεις κοιλιώντες. Ἐγὼ τοῖνον δὲ
ἀνάγκην πρὸ ὥρας τὰς οἷας. Καὶ μοι τὸν καλὸν
προσπλάσαι· καὶ κακὸν ἡμῶς τοιοῦτον ἀπώλεσθαι
καὶ πῆρας τὰς οὕτω πολυδόρας, τὰς γαμψομύχους,
τὰς μικροῦ δεῖν κατὰ τὴν παροιμίαν ἀναρπαξάν-
δρους, ἀπαμύνοιν. Δεδόκαμεν οὖν, μήποτε τοῦ πο-
δομένου στερέντες, ἡμῖν αὐτοῖς οἱ παρ' ἡμῖν οὗτοι
παμφάγοι θῆρας ἐπιβουλεύουσιν. Ἐπίτοι δὲ μοι
D θαρρῆν ἄλλως, ὡς ἀρα τῇ κνίσῃ τακμαιρόμενοι
κατ' ἔχους φιλούμεναις ὀπύραις ἐρέθονται, καὶ ἀφί-
ξονται παρὰ σέ· καὶ μάθοις ἀντηνικαῦτα ἔργου
αὐτοῖς, οἷα τὰ τῆς μάχης ἡμῖν· οὐ πρὸς γερῖνους,
ὡς ἀν ἡμῶν αὐτῶν καταπαξίας· ἀλλὰ στρατὸν γη-
γενῆ, οὐ περιγνέσθαι μέγα ἔργον, καὶ ὅλον ἱστορίᾳ
δοθῆναι, καὶ λόγοις συγγραφῶν σημνύνεσθαι, εἰ τι
προσέκτειν τῷ πάλαι λόγῳ, ὅς περὶ τὴν Χρῖσαν.
Τρωϊκὸν δὲ ἦν ὅτι αὐτὴ πολλὸν ἰερόσθαι ἔσαν
λίγαι, καὶ σμίνθον ἔχειν τοῖς ποσὶν ἐπικαίμενον.
Ἐστὶ δὲ ἀρα ὁ μὲν Σμινθεὺς εἰς νῦν μεταλαμβόμε-
νος κατὰ γλῶτταν ἐγγύριον· ὁ δὲ γε κατὰ ἐπ' αὐ-
τὸν Ἀπόλων αἰμνός, ὅτι τοιοῦτο θηρίον ἐνίκησε.
Καὶ οὐκ ἐπαισχύνεται τὴν νίκην, ἀλλὰ καὶ χεῖρα
Σμινθεὺς ἐνταῖσθε καλούμενος.

Τῷ ἀσέβῳ. Τὰς νῦν καλάνδας πανηγυρίζουσι πάντες, οἱ τὰ Ῥωμαίων προσεύχεται, καὶ τῶν εἰς χαρμονὴν συνελουσῶν ἡμερῶν ταῖς μεγίσταις ἐγκρίνουσι· καὶ οὐκ ἔσθ' ἂν αὐτὰς οὐκ ἀγείη γλυκεῖαν ἑορτήν, εἰ μὴ βούλεται καὶ αὐτὸς ἡδυσμὰ τι παρακεῖσθαι τῇ πανηγύρει, καὶ τῇ τῶν ἑορταστῶν ἑλαρότητι παραρτῶσιν τὸν γέλωτα· αὐτὸς μὲν περυσινός ἐστίν· καὶ συνάγων εἰς σκυθρωπότητα τὰς ὁρῶν, τοὶ δὲ θειομένοις καθά που καὶ τοῖς Ἑλλήσι θεοσις ποτὲ πλατὺν ὑπανοίγων τὸν καγχασμὸν, ὡς ἐν θιάσῳ μέσῳ χορευόντων χαρμύδων, ἐπικύλευστον ἔδωκεν αὐτοῖς, ὡς ἀνεόρταστος, ὡς ἀνέραστος τοῦ καλοῦ, ὡς ἀντικρὺς ἀχαρίματος, πέτρας (εἴη τις ἂν) ἐγγελάστω κατὰ τὴν παροιμίαν ἀπόκοιμα. Ἀγούσι μὲν οὖν τὰς καλάνδας ἐν λόγῳ πανηγύρεως ἄπαντες· ἄγουσι δὲ ἄλλα ἄλλοι, ὡς ἕκαστος οἶδεν ἔχειν ἢ τοῦ βούλεσθαι, ἢ τοῦ δύνασθαι. Καὶ ὅποῖόν τι καὶ ἡλικίον ταῖς καλάνδασι κατὰ τῶν ἄλλων ἡμερῶν τὸ ἐκνίκημα, ὁ Σύρος ἔχει παραστήσαι σοι σοφιστής, ὃ τὴν κλήσιν ἐπέπνευσεν ὁ περικύριος ἐγγώριος Λίβανος, ὁ τῆς τῶν Σύρων γῆς ὑπερέλλων, καὶ κάτω που κεῖσθαι αὐτὴν ἐν κοίλῳ ἀφείξ. Ἀλλὰ εἰ σοι περιπλέκειν δοκῶ περιφράζων τὸν ῥήτορα, καὶ σοφιστικῶς τὴν τοῦ ὀνόματος παρωνυμίαν μεταχειρίζομαι; καὶ πῶς παρὰ τὸν ἄνδρα τῷ Λίβανῳ τῷ θραὶ, καὶ οὐκ ἐξάγω τῆς λόγχης, καὶ σοι παριστῶ τὸν δεινὸν σοφιστὴν τὸν Λιβανίον; φράζει γοῦν ἐκεῖνος, εὐ μάλα κατὰ τέχνην περιηγουμένους, ὅπως τῶν καλῶν τελευτῶναι πρὸς αὐτὰς, τοῦς· κρῖτους, τοὺς ὕμνους, τοὺς παιδνας, τὰ δῶρα, τὰλλα τῆς ἡμέρας ἀγαθὰ, ἃ σέμα Λιβανίου τεχνικῶς διαμυστοσάμενον ἔλκεναι τε καὶ τροφήν ἐνέθετο τοῖς προτελουμένοις· ἐπὶ καὶ βραποχορευμένοις ὅσον τὰ εἰς ῥητορικὴν. Ἐν δὲ τῇ τῶν τῆς ἡμέρας ταύτης καλῶν καὶ ἐδωρίσθαι καὶ ἀλλήλοις τι συντελεῖν, οὗ τοὺς αὐτοὺς ταῖς αὐτοῖς (συνδύαγμα γὰρ τοῦτο τοιοῦτον οὐκ εὐγενὲς, φρενὲς κερδαλέας τέχνημα· κέρδους ἀγεννοῦς ἐμπόρευμα, ψυχῆς οὐ φιλικῆς φρονούσης ἐμπόλημα), ἀλλ' ἄλλους ἄλλους· καὶ πάντας ἀλλήλους, ἄλλον ἄλλο τι χαρίζεσθαι· ὡς ἐστὶ μὲν οὐ τὴν χάριν ἀνακμπεῖν, καὶ πρὸς τὴν κατάρξασαν στρέφασθαι· ἐστὶ δ' ὅτι καὶ εὐθυμάρουσαν προβαίνειν κατ' εὐθείαν μετέδωκεν, οὐκ οὐκ ἀνείδωκεν· καὶ προῖρρῶν τὰς χάριτας, πῇ μὲν ἀνὰ κύκλον, καὶ (ὡς εἰπεῖν) ἀφορρῶν, πῇ δ' ἰθὺ πῶς τὸν ροῦν εὐθύρρῶν προβάλλεσθαι. Τὴν γὰρ παροιματικὴν ἀνάγκην διαγραπτὸν ἐνταῦθα, ὁρᾷ· καὶ λέγει, λέγουσαν. Ἐξοστρακιστὰ γὰρ αὕτη, πολυτελείας ὀφειλόμενης ἐκ ἀνεμπεδοῦν κοινονικῶν ἀνακρῶν, καὶ τὴν αἰλίαν ἐξ ἀνθρώπου βάλλουσα. Ἡμεῖς οὖν ἀπέχομεν ἥδη μυρία τῶν σὺν ἀγαθῶν, ἃ καταναλίσκει ἡμῶν ἡμέρας· δεῖ δὲ καὶ ἡμεῖς κατὰ τὰς ἐν συμβόλοις γραφαῖς ὀφειλόμενας χάριτας τῶν σὺν ἀπιστοφῶν γενέσθαι χαρίτων, οὐ δίδοντας, ἀλλὰ μεγάλων προεπαρξάντων ἀντιδίδοντας μικρά· καὶ χεῖρας χερσὶν ἐμβαλεῖν, καὶ καλοῦ τοῦτο κύκλου χορεύει· Χαρίτων κατάρξασθαι. Καὶ δὴ γίνεται τοῦτο πρὸς δύναμιν. Ἄλλοι μὲν οὖν ἄλλως ἀποσινοῦσθωσαν τῷ καιρῷ τὰ

Α τῆς χάριτος, εἴτε μὴν ἀντιχάριτος· ἡμεῖς δὲ οἱ λόγου, εἰ μὴ τῷ ὄντι θαρραλυτικοί, θαρράλλοντες δὲ ὅμως, τάχα δὲ καὶ ὁρητοὶ τὴν τιμίαν σε κεφαλὴν καὶ τοῦ παντὸς ἄξιον τῷ παρ' ἡμῶν τιμῇ δεξιωσάμεθα λόγῳ, συνδέντες τοῦτον ἑαυτοῦ σπινθῆρα τοῦ καιροῦ· οὐκ οὐκ κατὰ τὸν σοφιστὴν, ὃν ὁ λόγος ἀνω σοὶ παρεστήστω. Ἦν γὰρ ἐκεῖνος· ἰδὲ δεικνύειν, αὐτὸς ταμίον, ἔτριψε μόνος. Οἱ δ' ἄλλοι δοκῶ μοι ἂν τὴν τοιαύτην ἐκνήσωσαν ἀτραπὸν· οὐ γὰρ ἐστὶ σπῖς κατ' ἴχνος· βαίνειν τοῦ ῥήτορος. Γράφομεν δὲ κατ' ἐποδὸν ἄλλην, δι' ἣς τὰ τῆς ὥρας οὐκ ἐκπράσσομεν, ἀλλὰ φράσσομεν, τοῖς ἐκτῶν τὴν ἡμέραν σεμνύνοντας, καὶ τῷ περὶ καλάνδων λόγῳ ἐξοσιούμενοι τὴν κατ' ἐκείνας πανηγύριν. Ἐστὶ δὲ σοὶ κἀντεῦθεν τι βραχὺ προσωφέλημα· κἀν εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο, ἀλλ' ὅτι περ, ἃ πολλοὶς ἰδοῦσι βίβλων κατεσπάρται, ἡμεῖς ἀποταρμόμενοι, καθάπερ ἀδρά τινα δράγματα, ὡς εἰς εὐρεῖαν πανδεχὴ καλοῦ παντὸς ἀβλαβή, τὴν σὴν φιλολόγον ψυχὴν φέροντες ἐντιθέμεν, θέρος σοὶ τοῦτο σχεδιάζοντες εὐδοκίμων· ἐν μέσῳ χειμῶνος ὥρα· ὁ σὺ τὰχ' ἂν καὶ εἰς χρυσοῦν θέρος ἐγγράφας εἰκάσεις· οὐχ ὅτι τοιοῦτο, ἀλλ' ὅτι περ οὕτω σοὶ ταλαντεύεται τὰ ἡμέτερά, καὶ τιμᾷται πολλοῦ. Λέγομεν οὖν ἐνθεν ἐλόντας, [ὅς] οὐκ εἰς ἐνα τινὰ καιρὸν τὸ τῆς καλάνδας ἀγαθὸν στενοχωρούμενον περιγράφεται· συνεπιμαρτυρεῖται δὲ τοῖς δώδεκα μεγάλαις τμήμασι τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἃ μινώματος ἥλιος καὶ παραλάσων ἐκ τοῦ ζωδιακοῦ λοεστοῦ κύκλου δωδεκατημέριον ἕκαστον τέμνει· καὶ τὸν ἐνιαυτοῦ στίφανον οὕτω περιάγων, γράφει τὸν κύκλον ὁλοτελῆ· καὶ εἶσαι νοσημνίαι ὀπανακώπτουσιν, ἀρχὰς ἐνδιδόουσι τοῦ χρονικῶς πρέχιν ταῖς ἐφεξῆς, τοσαῦται καὶ καλάνδαι συνεκκρίπτουσιν, ἐκαστοῦ τῶν μηνῶν προεξάρχουσιν. Καὶ τάχα εἰς πολυνομημίαν τὸ τῶν λέξεων χρήμα συνάγεται· καὶ ἐστὶ ταυτὸν εἰς πρῶματος φῶτον, καλάνδας τε καὶ νοσημνίας ἢ ἱεροσημνίας εἰπεῖν ὥσπερ δὴ που καὶ ἐνιαυτὸν καὶ ἔτος, ἥδη δὲ καὶ χρόνον, ὡς ἡ κάτω κειμένη καὶ ταπεινὰ φεγεγομένη διδάσκει· ἂν ὑποφύγῃται. Οὐχ ὑποπίπτει δὲ τοιαύτη λέξις ἀρχῇ, οὐδ' ἐστὶ πρωτόθετο· ἀλλ' ἐκ τοῦ καλεῖν, οἷά τις ἀρχῆς, εἴτε μὴν ὕλης ἀρχηγόνου παράγεται. Καὶ ἐστὶ μὲν ἀληθῶς Λατίνων ἐγγώριος ἡ φωνή, καὶ ἐξω που τῆς Ἑλληνικῆς αἰλῆς θυραυλεῖ. Καὶ εἰδέναι ἂν ἀκριβῶς ἐκεῖνοι τὸ ῥῆμα, ὃ εἰ ποτὲ βούλεται. Φέρεται δ' ὅμως λόγος, ὡς ἄρα τὸ καλεῖν ὄνομα τὰς καλάνδας παρήγαγεν. Ὁ γὰρ τοι — εἴτε καὶ Λατίνος, εἴτε καὶ Ῥωμαῖος, βούλει λέγειν — ἱερῶς ἐν αὐταῖς παρικαλῶν τὸν κύκλον κηρύττει, τὰς τε σόννας τοῦ μηνός, πηνίκα γρηῖν ἀγιν, ἐξέδρα, καὶ τὰ· εἰδοῦς δὲ προανέκραξεν. Τίνας δὲ αὐταὶ εἰσι, βουλομένη ἐστὶν ἀποδοῖν· τίνας δ' ἀναμνῶν χρόνῳ. Ἦγοντο μὲν οὖν πᾶσαι καλάνδαι διὰ τμήτης, καὶ ἀρα ἦσαν ἡμέραι, ὅτε καὶ νοσημνίαι· καὶ τὸ τῆς ἀρχῆς οὕτω θείον ἀνείρανεν. Ἐδοξέ μοι πῶς τὰς ἱαννουαρίους καλάνδας προέχον τῶν ἄλλων, καὶ τὸ τῶν λοιπῶν προσεβίον ἐξιδιώσασθαι, καὶ ἀποκριφαί τὰς ἄλλας τῷ θαύματι· ὡς καὶ σεσηγῆσθαι τὰς λοιπὰς, καὶ μηδ' ὄνομα γοῦν καλάνδας ἐν

ἄλλοι μὴν πέρσονται· τάχα μὲν οὖν, οὐκ ἐπαρκούντων τῶν πολλῶν, οὕτω συχνὰς τὰς ἐν δόροις φιλοφροσύνας ποιεῖσθαι, ὥς ἡ τῶν ἡμερῶν ἀπατεῖν οἶδε λαμπρότης· τάχα δὲ καὶ, ὅτι τὸ τὰς θορτὰς ἄλλας ἐκ' ἄλλαις ἐπιτελεῖν συνεχῶς οὐκ ἔξω σκόδαματος ἐκίπτεν. Ἦν γὰρ ἀργίας τὸ πρᾶγμα τεκμήριον, καὶ τὸ τῆς πανηγύρεως ἀλλεπάλληλον ἀναπτύσσας ἐκρίνετο σύμβολον. Σημεῖον δὲ· καὶ γὰρ τις κομφοδεῖται πόδες ἐν ἱστορίαις, ὅτι πλείους τῶν ἐργασίμων ἦγε τὰς θορτὰς. Ὅπως δ' ἂν ἐξηγῇ τὸ πρᾶγμα, συνέλπε πᾶσαν τὴν τῶν καλῶνδ'ων τιμωρίαν τὴν Ἰαννουδρίου εἰς ταὐτὸν μὴν, πλεονακτῆσας τοὺς ἄλλους, καὶ τὸ κοινὸν ἐξιδιώσαντες. Ὁ μὲν ἐκ Χαιρωνείας φιλόσοφος ἐξιστόρηκεν, ὥς ὅτι εἶδοε Ῥωμαῖοις πάλαι ποτὲ καὶ, νέου ἔτους ἀρχὴν τὸν μῆνα τοῦτον προτιθεσθαι καὶ [πρὸς] τιμωρίαις τῶν [ἄν]δ[ρων] μὴν [ἄν]δ[ρων] ὑπερβαίνειν, ὅτι αὐτοὶ τε ὁ μ[ὴν] οὗτος·] ἦν οὐτε ἐνέστη, καὶ οἱ μὲν οὐκ εὖ παρ' αὐτοῖς μοναρχοῦντες τοῦ κρατεῖν παρελύθησαν, ἡ δὲ τῶν βαλίστων ὑπάρχον ἀρχὴ ἐντεῦθεν ἀρχὴν ἐκλήρωσεν. Προσπετίθησι δὲ τῇ ἱστορίᾳ καὶ τίνα Ῥωμαῖοις τὴν κλῆσιν μὲν Ἰαννον, τὰ δὲ πρὸς γεωργίαν καὶ τέλλα, ὅσα πάλιν τε οἶδε συνιστῆναι καὶ βίον πολιτικὸν συγκροτεῖν, ἄνδρα χαρίεντα, ὃς καὶ τοῖονμα ἐγκατατίθεται τῷ μῆνι, ὅποιά τινα, κενήριον σεμνὸν· εἰπὼν, εἶναι τὸν Ἰαννουδρίον Ἰάννου ἐπωνυμίον. Σημνύει δὲ καὶ ἄλλως· τὸν κατεῖν τοῦτον ἔκλεινος, ὅτι παρ' ἐκ τῶν νοτίων αὐτὸς ἦμιν ἐπανάγει τὸν ἥλιον, καὶ τῆς μακρᾶς ἀποδημίας στήσα· ἐπανακάρπειν ποιεῖ, καὶ πῶς τὸ ἐπ' ἡμῖν ὀπασιγῇ· καὶ μικρὸν ὅσον ἀναπαυανόμενος καὶ ὀπαύων τὸ φῶς καὶ χρονίζειν ὑπὲρ γῆς τὸν ζωογόνον φωσφόρον ποίων, ἀρχὰς τινὰς ἤδη γονίμους ἐνδίδωσι τῇ γῇ, καὶ ἡμέρα πρὸς γονιὰς ἀνοίγει, θύρα τις ὥσπερ γινόμενος ἐκείνῳ πρὸς γίνεσθαι. Τὸ δ' ἐντεῦθεν ὁ Ευροφονεὺς Πορφύριος· ἀλλήλους μοι τὸν λόγον, καὶ ὅς ἐκ τινος βαλόντος — τῆς θύρας ταύτης διεκτραμῖν, ἄλλον τρέπον αὐτὸς θυροκοπεῖ τὸν Ἰαννουδρίον. Καὶ στρέφεται μὲν οὐκ ἀνέχεται κάτω, καὶ τόπους τριβείν ἱστορίων· τὸ δὲ τῶν νοημάτων τοῦτων βρῖθας ἀποσιτισμένος, καὶ (ὥς οἶσται) περυσάμενος ὑπερνέμελος Ἰκαρος προσπλάττει τῇ ἀπλανεῖ. Κάκειθεν βούλεται μὲν τι λαλεῖν, οὐκ ἔχει δὲ τὸν ἀκούοντα· οὐχ ὅτι πολλὸ καὶ οὐ εὐμετρετὸν ἀκοῇ τὸ μοσιτεῦον τοῦ διαστήματος· ἀλλ' ὅτι τερατώδης ὁ λόγος, καὶ οἷος εἰς φύσιν εὖ λογιζομένην μὴ παρειδοῦσθαι, ἀλλ' ἄξιός ἐστιν τῷ πεπαισμένῳ ἀνοθεῖν ἐσφόρῳ συγκυριαφροσύνῃ. Καταβάσεις γὰρ τινὰς ἐξ οὐρανοῦ ὑποθήμενος καὶ ἀνιβάσεις αὐτῆς φύσιν, καὶ τι νομίζου· συμπράττειν ἐνταῦθα καὶ τὴν τοῦ θορτοῦ θείον, ὃ παραμεινὸν ὁ ἥλιος τὸν Ἰαννουδρίον ἐκμετρεῖ, ἔκτου ὀπ' αὐτοῦ ἔχει μετρούμενος· ἐντεῦθεν καὶ τὸν μῆνα παρονόμαζεν Ἰαννοῦδ'ον μὲν Ῥωμαῖοις εἰπὼν καλεῖσθαι τὴν θύραν· ἐκείθεν δὲ τῷ κατὰ τοῦτ' τὴν κλῆσιν τερατευόμενος διεκπεσεῖν, ὃ· εἶναι τίνα θυράϊον αὐτὸν ἀνὴρ τοῖσδε καὶ καθ' ὅσον διακονούμενον, αἷς καὶ θύρα τις πῶς συνεκκοῦσται. Πορφύριος μὲν οὖν χαρίτω, περυσάμενος ἄμετρα· καὶ τὸ περὶν λύσας Ἀρπυῖα

Α φερῖσθαι. Προσπετὸν δὲ ἄλλον τῷ Χαιρωνεῖ. Τρίτων γὰρ (εἴπαρ τις ἄλλος) Ῥωμαῖκῃς ἱστορίαις ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀνθρωπικώτερον φέγγεται, καὶ γῆθεν λαλεῖ· καὶ ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν λαμβάνων παρτοῦται τὰ καθ' ἡμᾶς. Τὸν Ἰαννον γὰρ ἐκείνον, ὅσπερ αὐτὸν μνησθῆναι προεξείμεθα, οἶδαι καὶ ἄλλοι λόγοι· Ἕλληνικοι, καὶ θρηνοῦσιν οἱ πάλαι τὸν ἄνδρα, καὶ τῶν Ἀθωριγίνων (Λατίων δὲ οὐ μικρὰ τις αὐτῇ ἀπόμνηρα) κατάρξει φασί. Διόδωσι δὲ αὐτῷ καὶ τὸ πρόσωπον, καὶ τῷ ἐν καὶ φυσικῷ καὶ δευτέρῳ προσπλάττουσι πρόσθετον, διπρόσωπον αὐτὸν ἀναπλάττοντες· ἄνθρωποι αὐτονομίας ποιητικῆς βαθὺν κρατῆρα συστήσαντες, καὶ πολλὴν μυθικῆς ἀδείας ἀκρατον σπάσαντες, καὶ ὥσπερ τῷ φεῦδαι μεθύοντες· ὥς ἐνταῦθεν αὐτοὺς οὐκ ἀπλὰ τὰ κατὰ τὸν ἔνα καὶ μονοφυῶ φαντάζεσθαι ἄνθρωπον, ἀλλ' ἡ φιλοτιμειοῦται πάλιν τῆς φύσεως μέτρια, πενίαν οἶμαι καταψηφισομένους αὐτῆς· ἡ συντιθέναι προσφύσεις, ἃ μὴ πέφυκε γίνεσθαι. Οὕτω τοὺς Ἰπποκρινταύρους ὁ παλαιὸς Ἕλληνας ἐξ ἀλλοφῶν σωματικῶν συνήγαν· οὕτω τὸν Κίρκον δρεῖς ἄλλῳ συνανέκλεξεν· οὕτω τοὺς Μολιονίδας ἐπανεβίβλασαν. Ἐντεῦθεν ὁ πολὺτερος Ἐκατόγχειρ, ἡ πολυέφαλος Ἰγέρ, Ἀργος ὁ κυριότατος. Προσανεβίβλασαν δὲ διφυῆ καὶ Ἰάννῳ τὰ πρόσωπα, φασὶν ἂν οἱ τὸ τοῦ μύθου νοσοῦν θεραπεύοντες, διὰ τὸ τοὺς τρέπους οὐκ ἀπλοῦν εἶναι τὸν Ἰάννον, ἀλλὰ κατὰ τὸν Πρωτότα πολὺτροπον. Ὁ μὲν οὖν Ἰαννουδρίος ἐντεῦθεν ποθεν ἴσχει τὴν ἐπωνυμίαν· αἱ δὲ περὶ αὐτὸν καλῶνδ'αι, καὶ ὅσα σεμνὰ τελοῦνται περὶ αὐτὰς, Ῥωμαῖοις προσεξυρήματα καὶ αὐτὰ· ἐν αἷς ἄλλαις τε ἐτελοῦντο ἄξια λόγου, καὶ ὑπὲρ ὕψους εὐχαί τοις κρείττεσιν ἀνταίνοντο. Ἐξῆν δὲ καὶ θεοῖς, δεσπότης συνεσφάζειν, καὶ ἄλλων τε κοινωνεῖν αὐτοῖς καὶ δὴ καὶ τῆς ἀλευθερίας στολῆς. Πρὸς τί μοι ταῦτα; Ὡς ἂν ἔχῃς μάθειν, ὅτι καὶ τὰ νῦν ἐπ' ἡμῶν τελοῦμενα τοιοῦτοί τινες ἐξήγοντο· λόγου. Τάλλα τε γὰρ οὐ μακρὰν ἐκείνων κτίσται, καὶ συμμετρεῖται ἐστὶν ἡμῖν ἀλλήλοισι τῶν παρ' ἐκείνοις, καὶ κοινωνίαν φιλικὴν συνιστῇ, ἡ φράζειν ἐν τῷ παρόντι· φιλοτιμία τις ἀκαίρος καὶ ἱστορικῶν νόμοις ἀντιθετός. Ὅτι δὲ καὶ νόστας καὶ εἰδοὺς ὁποτιμώσαντες οὐκ ἐντελῶς ὥς ἐν ἀπογραφῇ τινι· προσβίβλα, ὑποθετὸν καὶ χρῶμα τῷ ὑπογραμμῷ, καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ λόγου συντελεστέον σοι. Ὁ μὲν καθάπερ ὀδότης· εἰς τρία παρὰ Ῥωμαῖοις διηρεῖται τὰ τμήματα· τῶν δὲ τμημάτων τὸ μὲν κατάρχον τὴν κλῆσιν εἶχε τῶν καλῶνδ'ων· δεύροισι δὲ μετ' αὐτὴν ἡμέραν τινὰς φρεσμεῖταις νόστας ἐπέβαλον· εἰς δ' αὐτῆς μετὰ τὰς νόστας διασηνὴν ἡμέραν τοσούτω, καὶ τὰς εἰδοὺς ἐπιστήναι. Καὶ οὕτως ἀεὶ κατὰ τὰς εἰσὶν ὁ ἐκείνων μὴν τὰ ἴσα ἐκαστῇ διαίρηματα· καὶ εἰς πᾶς καταρχοῦσας μὲν τὰς καλῶνδ'ων, μετ' ἄλλῳ δὲ τὰς νόστας, παρεχουμένης ἐκ τῆς νεότητος τοῦ κατὰ αἰλήνῃν φωτός· ἐπὶ προσκυνητομένῳ καὶ εἰς ἐπὶ ἡλικίας ἡκοντος· καὶ μετ' αὐτὰς τὰς εἰδοὺς, ἐν αἷς ἤδη τὸ ἐκείνων εἶδος, ἔκτου καλλὸς ὁ οὐληναικὸς ἀπελάμβανε εἶδος. Καὶ πάλαι μὲν οὕτω τοιούτην εἶχον τὴν σή-

μασταν· καὶ οὕτως· ἀλλήλων διαστέλλοντο ταῦτα τὰ Ἀ
νόματα. Νῦν δ' ἄλλα τὰ τῆς κοινῆς ἐκείνης συνθήκης
παρὰ σπουδὴν· καὶ ἡ τῶν σχεδίων νοημάτων τό-
ραντος ἀνάγκη τὴν παιδιὰν χρῆσιν βίωσαν μὲν πα-
ρρησιαί, εἰδοὺς τε καὶ νόνας καὶ τὰς ἀπλῶς ἡμέ-
ρας ἀγούσα εἰς ταῦτόν. Καὶ ἔπαυον ταῦτόν· οἱ γραμ-
ματικοὶ ἄρτι, ὃ καὶ οἱ πεισύντες ὅπου πολυπραγίαν
πολυετή. Ἐκείνοι τε γὰρ ἐν στενῷ κομιδῇ καθειρ-
γμένοι, ὅτε οὐ πεισθέντες ἐνδείξ, οὐδὲ τῶν ἀφαι-
σίων ἀντιμετρή γλώσση σωματίων ἀπέχοντο, λιμοῦ
κάνταυθα διαταλουργοῦντος αὐτοῖς· καὶ αὐτοὶ τῷ
λαβυρινθῷ τῶν σχεδίων ἀλλογμῶν ἐναπαιγόμενοι,
καὶ λείποντο εὐπρόως οὐκ ἔχοντες, ἀλλ' ὡς εἰπεῖν
λιμώτοντας, αἱς περιεργότερον χρῆσονται, καὶ τῶν
τοιούτων κατεξανέστησαν, καὶ χορεύσαντες οὐκ ἀδια-
φόρος αὐτὰς συνελλόν εἰς ἐν. Ταῦτά σοι καὶ περὶ
τούτων. — Ἐπεὶ δὲ (ὃ καὶ γίνοντο, Χριστὲ βασιλεῦ),
καὶ ζωῆς μακρᾶς ἐπιμετρούμενης· σοὶ ἀνέοιτο ἐπὶ
μήκιστον, πρὸς ἄλλαις βίβλοις σοφῶν καὶ τοιαῦται
τινες εἰς χεῖρας ποιοῦνται σοι, ἐν αἷς εὐφροσύνης προ-
γεγραμμένοι, ὡς ἄρα τότε τι κατεπράχθη πρὸ τούτων
καλάνδων Ἰαννουαρίων τυχῶν, ἡ δὲ πρὸ τούτων
Ἰουλιαν (ὁποδαπὸν νόμον ἢ εἰδῶν) ὁ δὲ τὰ
καὶ τὰ διεπράξατο· καὶ ἔστιν ἡλικία, ἐπιστήσῃ σοι
τοῖς τοιούτοις ποσὶς πρὸς ἐκείνοις τοῖς τῶν συγ-
γραφῶν τόποις γενόμενον· εἰδέναι σε θέλω, ὅτι
καινότερα τοῖς τοιούτοις καὶ ἀκριβῆς ἀπαριθμῶσις
ἐπιχειρεῖται· ἀναμνήσω δὲ σε καὶ, πρὸς ἀκριβῇ
ὁμοειδέτι τινα προσκείμενος. Οἷδας παρὰ τοῖς Ἀε-
τικαῖς μέχρι καὶ ἐς τὰ εἰκοσὶν τοῦ κατὰ σαλῆν
μηνὸς τὴν κατ' ἀριθμὸν πορίαν εὐτάκτως κατ'
εὐθείαν βαίνουσαν φυσικῇ, μετὰ δὲ αὐτὰ ἀνὰ πόδας
χωροῦσαν, καὶ ὅσον ἀνακαυχόουσαν, ἢ καὶ κατὰ τοὺς
ὁμοιοτρόπους πόδας τὴν ἐπὶ τὰ ἐμπροσθεν ἀπαναι-
νομένην εὐδοκὸν πρόδον. Μετὰ μένει τὰς εἰκοσὶν
ἐννέτην ἡλικίαν ἐπὶ ὀλίγοντος· εἴτα δὲ μετ'
αὐτῇ, ὀλίγοντος ὀλίγον μηνός· καὶ ἐπὶ αὐτῇ
τοιαύτην δευτέραν· καὶ ἐκάστην ὁμοίαν ἔχουμένην
αὐτῇ· καὶ τοῦθ' οὕτως, ἕως καὶ εἰς τὴν νομηνίαν
ἡλικίας αὐτῇ, ἀνὰ πόδας τῇ ἀναριθμῶσι· χωρῶν.
Καὶ ἐξέπληται μὲν σε τὸ ἀλλόκοτον ἐκείνης τῆς
ἀριθμώσεως· ἐπιγραφῆς δὲ τὸ πρᾶγμα νόμος συνη-
θείας Ἀετικῆς. Ἦκουες δὲ καὶ αἰτίαν ἰσως οὐκ
ἔρωσον, ὡς ἄρα τὸ τοιοῦτο ἀριθμῆμα, μέχρι τινός
κατ' εὐθυαρίαν δραμῶν, καὶ ἐπὶ τὰ κατόπιν χωρή-
σαν, τὴν τῶν πλανήτων ὑπαντίστανται κίνησιν, πῇ
μὲν ἐν αὐτῶν φερομένων, πῇ δὲ κατ' ἄλλο κινή-
σεως εἶδος, αἰτῶν ἀντὶ περιφορᾶς συμπεριφερομέ-
νων τῇ ἀπλανεί. Οὕτως δὲ καὶ τὰς τοιαύταις τῶν
παιδιῶν βίβλων γραφαῖς ἔδος· Ῥωμαῖος ἄρδαν, τὸ
τοῦ ἀριθμοῦ περιεργάται ἐναλλόν. Τὴν γὰρ τοι-
οῦ μηνός αὐτῇ δευτέραν καὶ τρίτην, καὶ εἰ τις
ἄλλη τὰς νόνας μεσολαβεῖ, οὕτως προέφινον πρὸ
τασσάριων τυχῶν νόνης, εἴτα πρὸ τρίων. Καὶ
οὕτως καὶ ἕως καὶ εἰς αὐτὴν ἦλθεν τὴν πρὸ μιᾶς
νόνης· κἀνταῦθα εἰσβαίνον καὶ εἰς τὴν νόνην
αὐτῇ. Εἴτα μεταδάντες εὐτάκτως, καὶ ὡς· εἰ ὑπαρ-
χῆς προέλιντες ἄλλως, πρὸ εἰς εἰδῶν, ἀν' οὕτως τυχῇ,
ἔλεγον· τὴν δ' εὐθὺς μετ' αὐτῇ πρὸ πέρας εἰδῶν·

μετὰ δὲ πρὸ τασσάριων, καὶ εἰς ἡμέρας, ἄχρις
ἐν ὁδῷ μετροῦντες καὶ κατιόντες, ὡς ἀν' εἴπη τις,
ἀνω, ἢ καὶ τὸν ἀριθμὸν συνεισάγοντες· κατὰ ἀνάλογον,
ἀνέβησαν εἰς τὴν πρὸ μιᾶς εἰδῶν, καὶ ἐπ' αὐτῆς
μετανέβησαν εἰς αὐτὰς τὰς εἰδοὺς· μετ' ἂς τῇ αὐτῇ
πάλιν ἐπρόβη πρὸ τούτων καλάνδων ἀριθμῶν, ὅσον
πρὸ ἐνδεκά ταῦτα Ἰαννουαρίων καλάνδων, καὶ
εἰς τὴν πρὸ ἐννέα τῶν αὐτῶν καλάνδων· καὶ ὁμοίως
τὰς μετ' αὐτάς, ἕως ἀνέβησαν εἰς αὐτὴν τὴν πρὸ
μιᾶς Ἰαννουαρίων καλάνδων. Εἴη δ' ἀν' αὐτῇ ἡ
τοῦ δεκαμβρίου ἐσχάτη· ἡτις τὸν παροχόμενον
ἔλκον δεκαμβρίου μῆνα συγκαίσατος, τὴν τῆς εἰς
νομηνίας ὑπανοίγει· ὅραν τῷ ἐρχομένῳ, καὶ τὰς
προκηρυσσομένας Ἰαννουαρίας καλάνδας εἰσάγειν,
ἡτοι τὴν νομηνίαν αὐτῇ. Καλάνδας γὰρ καὶ
νομηνίαν ἀδελφονοίαν, φέρονται· εἴπομεν, ἰσως
μὲν καὶ περὶ τῶν καλάνδων οὕτως λεγόμεναι, ὡς καὶ
προκαίεται. Πλευτάρχῳ μένει ἄλλο τι ἀρῶσαι.
Βούλεται γὰρ ἐκείνος, ἦν ἀν' εἴπη τις νομηνίαν,
οὕτως καλεῖσθαι συγγενὸς τῷ κατὰ σαλῆν μετρο-
μένῳ μῆνι. Ἐκείνη τε γὰρ ὁνομαζέται τὸ ἡλιακὸν
φῶς, καὶ ὀφείλεται λάβρα πρὸς αὐτὴν, ἥλιον συν-
οδεύουσα. Καὶ Ῥωμαῖοι δὲ ἐπὶ τοιούτων πράξεων
κατὰ τὴν σφῶν ἡδύκατον τὸ κλίμα τιθεσθαι βού-
λονται, ἂν ὅπερ αὐτὸς καὶ τὰς καλάνδας καλεῖ-
σθαι νομοθετεῖται καιρῶν, καὶ ἐν Ἰαννουαρίῳ σαλῆν,
φῶς ἡλιακὸν ἐπισταμένην πρὸς αὐτὴν. Λέγεται δὲ
καὶ αἰτία τῆς ἐννοήσεως ταύτης καὶ εὐδοκιοῦσης
ἀναμετρήσεως. Ὅτι δὲ μοι οὐ πάντοτε τι ἤρεσκεν,
οὐκ ἐξαγράφω σοι ταύτην. — Τοῦτό σοι παρ'
ἡμῶν καλάνδαις πρόπον δῶρον, οὗτοι ἀποδίδητον,
οὐδὲ μὴν δίδωσκον (ἰχθῶρες γὰρ ἡ παροιμία τὴν
τοιαύτην λέγειν ἐπιφέρειν)· ἐπεὶ οὐδὲ δὲ Ἀλεξάνδρῳ
μὲν τῷ Πρίδμου δοτῆρι εἰπὶν· ἐπιλοισαμένο γὰρ
ὁ ἀνὴρ εὖ μάλα τοῖς δάροις τῆς φύσεως· καὶ ὅτι
παρ' εὐ εἶχεν αὐτῶν, οὐκ ἤγνων. Ἡμεῖς δὲ οὕτως
θαρροῦμεν εἰπὶν, ἐπ' οἷς λέλασκαμεν, ἕως καὶ τὴν
σὴν ἱερὰν κεφαλὴν ἐπινοήσαντες μάθομεν.

Μικροῦ ἐκπαίδεγμαι, αὐθιγὴ Κομηνῇ· καὶ
καθὰ τις ἐμπεδότητος, οὕτως καὶ αὐτὸς διακίμαι.
Ἀλλὰ τίς ὁ πάταγος; τίς δὲ ἡ βροντή; δι' ὧν ἐγὼ
τοῦ κατὰ φύσιν ἔχην ἐπέτραμμαι; Ὁ τοῦ καλλι-
στοῦ Δούκα ἀνεδισμός, ὃν ἀκούσας ἐγὼ (ἐπόμενον
τὴν σὴν ἱερὰν κεφαλὴν) ἀγανθῆς εὐθὺς ἔμεινα· καὶ
οὕτε λαλεῖν εἶχον, καὶ ὁ νοῦς δὲ μοι πολλοὺς κύ-
κλους ἐστρεφε λόγισμον. Ἐρώτησον αὐτὸν ἐκείνον
τὸν Δούκαν, τὸ ἐμὸν θαῦμα, τὸν τῆς φύσεως γνό-
μον, εἰ μὴ οὕτως με διαταθειμένον κατακτείν-
ταίχεν. Ὁ μὲν γὰρ περὶ τινὰ πῶς στενωπὸν ἐμπε-
ριτοχὺν μοι, καὶ δεξιότατα σχηματίζας τὸν λόγον,
ὤνείθεον, ὅτι ἰδὼν ἔξωθεν οὕτως εἶδον ἐμὲ ἄχρι
τῆς ἀρτι, ἀλλὰ καὶ νῦν ἐκ τοῦ παρατυχόντος. Ἐγὼ
δὲ οὐκέτι ᾤην ἐπὶ τοῖς ἡθελον· οὐδὲν γὰρ πάν-
τως, ἄλλ' ἢ οὐ χρηστότητα ὑποκρίψας· ἐπ' ἐμοὶ
εὐαγγέλιος· ὁ λόγος ἡνέστα. Οἷός μιν οὖν ὠχρος
ἔδειξεν ἀν' μου τότε τὸ πρόσωπον, ἢ καὶ τυχῶν ὅπως
ἴσχον τοῦ ἐρυθρῶσαι, εἰδείην ἀν' ἐπὶ ταῦτά μοι
ἐνδῶν. Ἀ' δὲ ἐγὼ συνόλβια ἑμαυτῷ, τοιαῦτα ἦν.

Ἐδελπον ὑπέδρα, τὴν ὕψιν βίβας εἰς γῆν. Καὶ A
 λαλήσαι μὲν οὐκ εἶχον, ὥς οἱ καταβροντηθεὶς τῇ
 φωνῇ (ἦν γὰρ ἡ μέμφεις οὐδὲ ἔξω λόγου). ἀλλ'
 ἔμεινα μὲν εἰπὼν, ὥς δῆθεν οὐδὲν ἀπηκούε.
 Ἐπὶ δὲ καὶ εἰς δευτέρον ἀνήχηθαι καὶ ἡ βροντὴ,
 ἐνταῦθα ἐπὶ πλεόν παθὼν τὴν ψυχὴν (συνῆδιν γὰρ
 ἔμαυτῷ, εἰ καὶ μὴ ἐκ προθέσεως, ἀλλ' ὁμοῦ ἔσω
 καίμενος μέμφεω), ἐλάλησά τι εὐλογον· καὶ οὐδὲ
 φευδῆς ἔκεινο. Τὸ δ' ἐνταῦθεν οὐδὲν τι ἔχονον εἰπεῖν.
 Ἀλλὰ καρδιώξας, καὶ ἑμαυτοῦ καταγνοῦς, οἱα πά-
 σχω διὰ τὸ ἔμολ ἀρᾶσκον — ὥς μὲν ἐγὼ κρίνω,
 ἀπλοῦν οὕτω καὶ οὐ περίρουν· ὥς δὲ τὰ πράγματα
 διαδείκνυσαι, βόθρμον καὶ δυστράπειλον — ἐνδὲς ἦν,
 οὐδὲν εἰς ἀπολογίαν λαλῶν, ἀλλὰ τὴν γε ψυχὴν τε-
 παραρμείναι, καὶ τὴν φωνὴν ἐπασχημένος διὰ τὸν
 ἐκδὸν τάραχον. Εἰπας ἂν ἰδὼν τινικαῖτα τὸν Ὀμη-
 ρικὸν ἱάκτορά τε καὶ ἄφρονα καθορᾶν. Βραχὺ δὲ
 τι διαγαγὼν, καὶ μολίς ἑμαυτὸν συναγαγὼν, καὶ
 συντάξας εἰς προσκύνησιν, καὶ τὸ δέον ἀφροσυά-
 μενος, εὐχόμεν τῆς ἐφεξῆς ὁδοῦ, μένων ἐπὶ σχήμα-
 τος, ἔως ἤλθον εἰς τὸν φίλον ἡγούμενον· ἔνθα καὶ
 ἐκλάλησα, τὸ πρῶμα, ἔσχον μὲν κωλύτερον. Οὕτω
 δὲ διαγενένημαι· οὐδὲ μὴν ἀναπαύσεμαι τοῦ ταρα-
 χου, κρινὴ τὴν ἀπὸ τοῦ συμπαθεστάτου δούκα σχολὴν
 γαλήνην, καὶ συγγνωμνηθεῖην, ἐφ' οἷς — ἀλλὰ πῶς
 ἂν ἀσφαλῶς εἰπω; — οὐκ εὖ παποίηκα. Σὺ δέ μοι,
 ὦ καὶ τὴν ψυχὴν ἀριστα καὶ τὰ εἰς τέχνην λόγου
 σοφώτατα, κατὰπραξαι καὶ τὴν συμπαθείαν ταύτην·
 ἀνοίσθον σου τοῦ λόγου τὸν ἥσασθαι, καὶ τι καὶ
 αὐτοῦ διαπάνησον δι' ἡμᾶς· ἐνδὸς τοῦ λόγου προβ-
 ῥέειν· ἐκάπας τῷ δούκᾳ τὴν γλῶσσαν ὑπὲρ ἡμῶν·
 καθίσσον κριτὴν τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὅπ' αὐτῇ τὸ δίκαιον
 βραδευομένη λάλησον. Ἐχεις ἐπιχειρήσαι πολλὰ γέ-
 θεν· οἶδας, ὅπως ἐγὼ δουλόσυνα φρονῶ εἰς ὑμᾶς (β'
 δὲ σοὶ καὶ εὐπορηθήσεται εἰς προέμιον)· οἶδας,
 ὅπως ἡδύττον ἂν ἑμαυτοῦ λαδοίμην, ἥ περ τῆς χρυ-
 στὸς ταύτης ὁμετέρας· οὐραῖ· οὐ δὲ ὁμῶν καλὰ τὴν
 καὶ εὐροβίας καὶ ἀληθὲς κήρυξ ἐγὼ τῶν ὁμετέρων
 καλῶν. Κἂν γὰρ αὐτὸς αἰσιπῶ, οὐ μόνον οἱ λίθοι τοῦ
 ἐμοῦ τούτου οἰκίσκου κεκράζονται, ἀλλὰ καὶ ἡ λοιπὴ
 ἀποσκευὴ μοι τοῦ ζῆν. Ἵνα γάρ τι καὶ σοφιστεύ-
 σωμαί ἐν καιρῷ· εἰ μοι τὰ περίρουν φωνὴν τερα-
 στίας ἦν ἀνάλαγεῖν, καὶ ἀνακράξαι, πόθεν μοι πε-
 ρίκενται, ὑπερκαυχάσαν ἂν τὰ δὲ ὁμῶν καλὰ τὴν
 ἐτέρωθεν μοι κτήσιν, καθὰ καὶ βροντῆς βόμβος
 ὑψόθεν ὑπερφωνήσῃ ἂν πάντας κτύπους τοὺς ἀπὸ
 γῆς. Προσπεπιτούτοις βητόρευσον καὶ, οἷος ἐγὼ πρὸς
 τὸν δούκαν, καὶ ὅπως αὐτὸν πνίω, καὶ φρενῶν
 ὕλτοις ἐγγράφας· ἔγω μνήσσομαι· καὶ ὥς τὰ τούτου
 καλὰ τοῖς εἰσελὶ ἐκείνους ἀποσιμνῶν· καὶ φύσιώς
 τε αὐτὸν δομαζῶ καλλιτέχνημα, καὶ καλὸν πολυ-
 σύνθετον, καὶ τὰ τε ἐντὸς τὰ τε θύραζε κάλλιστον
 ἐνδὲς τὰ εἰς ψυχὴν, θύραζε τὰ τοῦ σώματος. Οὐ γὰρ
 μόνον τὴν ἀνδρείαν ἐστὶ στερέμνιος, καὶ τὴν φρό-
 νησιν στάσιμος, καὶ τὴν ἀγχινοῖαν πάγιος, καὶ τὴν
 μεγαλοφυῶν ἡρωϊκὴς, καὶ τὸ ἐλευθέριον ἀεφίλης,
 καὶ τὰλλα τῶν εἰς ψυχὴν ἀγαθῶν εἰς ὑπεροχὴν·
 ἀλλὰ καὶ τοῖς περὶ σῶμα εὖ μάλα, καὶ ὥς οὐκ ἂν
 εἴη κάλλιον, συγκαρπύεται· πολὺς τὴν βωμάλει-

στατα, καὶ τὸν τοῖόντην ἡριβόωσα, καὶ τὸν αἰμωφώ-
 ρον οὐ φεύδεται· λαμπρὸς τὸ κάλλος, καὶ ὅλον ἂν
 ἀγαλματιστὴ καλλιτεχνία φύσει, ἀπασχολήσασα
 αὐτὴν εἰς ἔργον, καὶ τοῦ τελείου καταυστοχέσασα·
 στρογγύλος τὴν γλῶσσαν· γλυκὺς εἰπεῖν· καὶ τῷ
 κάλλει τῶν νοημάτων τὴν ἐν φωνῇ καλλιέπειαν
 πλουτῶν συναγείων, ἔκδοι τῷ δούκᾳ, ἐφ' οἷς αὐτὸν
 ἀεὶ ἐκθειάζας, οὐκ ἂν ἀρτὶ τὸ πρὸς αὐτὸν οἶδας
 θεῖην ἐν οὐδένι. Προσέπιθας, εἰ βούλει, τῷ λόγῳ, καὶ
 δεῖ μὴ πάνυ τι βαδιστικὸς· ἐδυστάθιος, δεῖ μὴδὲ
 στρατιωτικὸς· καὶ δεῖ ἀπαξ καὶ δις πού περιβαλὼν,
 ἀναβάλλεται τὰ συχνὰ ἐφεξῆς, μὴ καὶ φορτικὸς
 κριθεῖν, μοχθῶν ἐπὶ θυρῶν ἐκτριβαῖς· καὶ στέργει
 μὲν τὸ φίλον, καὶ σέβεται τὸ εὐεργετοῦν· τὰς δὲ
 συχνὰς ἐντυχίας εὐλαβεῖται ὥς τὰ πολλὰ. Ματαχεί-
 ρισαί μοι τὸν λόγον ἐπὶ βητορικώτερον καὶ ὥς ἐπὶ
 στοχαστικῆς τινος ὑποθέσεως, ἐπεὶ καὶ ἡμῶν ὁ μεμ-
 φάμενος περιφρόνησιν κατεστόχεσται, καὶ οὐκ ἐξ
 ἀναντιρρήτων ὥρμηται. Κεφαλαιώσαι τεχνικῶς παρὰ
 αὐτῷ τὸν τῆς βουλῆσεως τόπον, ὥς οὐκ ἂν τοῦ εὐ-
 γνώμονος Εὐσταθίου βουλευσομένου τὴν ὀνοηθεῖσαν
 αἰτίαν· εἰτα καὶ μετὰδὲς ἡμᾶς ἐκ ταύτης τῆς αἰ-
 τίας, καὶ χρώσω αὐτὴν εἰς τὸ χρηστότερον. Ἐχεις γὰρ
 μυρίας τὰς λαδὰς τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἐστὶ σοὶ καὶ τὸ
 πιθανὸν τῆς ἀπολογίας ἐκ τοῦ μὴ ἀντιστρέφοντος. Εἰ
 γὰρ καὶ ὁ περιφρονῶν οὐ προσκυνεῖ οἶδεν, ἀλλ' οὐκ
 ἤδη καὶ ὁ τὴν προσκύνησιν εἰσάπαξ πού μὴ ἀφροσυ-
 σάμενος εἰς ἂν περιφρονῇ τὸν καὶ σοὶ κἀνταῦθα
 κείται πλοῦτος ἐπιχειρημάτων πολὺς. Τούτοις τοῖς
 κεφαλαιώσις ἐμπλαυνάμενος, φύλαξον σεαυτὸν μόνου
 τοῦ ἐξείναι· ὁ δὲ ἀπονειμῆται μὲν εἰς κεφάλαιον τῷ
 φεύγοντι ἀντιληπτικῶς· ἔμολ δὲ ἐστὶν οὐ τολμητὸν
 οὐδ' εἰπεῖν. Εἰ γὰρ καὶ πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ'
 ἐστὶν ἐνταῦθα τὸ οὐκ εὐδύμφορον. Οὐ γὰρ μοι καὶ
 ἀρραίνειν ἔξεστι, καὶ τὸν εὐεργετοῦντων ἐκλανθάν-
 νεσθαι. Εἰ δὲ συχνὸν ὁ δούκας κατὰ σίνα λόγον βαρύ-
 τητος τὸ τοιοῦτον νόημα δεινότερα προχειρίζεται, καὶ
 αἰρωνίας λόγῳ λαλῶν δῆθεν ὑπὲρ ἡμῶν ἐξείναι
 εἴπη, ὥσπερ παντὶ, οὕτω δὲ καὶ τῷ Εὐσταθίῳ,
 ποιεῖν, ὁ βούλεται, ἐνταῦθα οὐ ἐξ ἀντιστρέφου με-
 ταβαλὼν, καὶ ὅλον στραφεῖς εἰς κατήγορον, τὸ
 πρῶμα μετὰβала καὶ τὸ πρόσωπον κατὰ κανὼνα
 βητορικῆς μεταλήψεως, καὶ εἰπέ, μὴ ἂν ποτε τὸν
 Εὐστάθιον ἐπὶ τοιοῦτῳ ἀπονουστάξαι πράγματι. Καὶ
 οὕτως ἀγωνισάμενος, εἰτα δὲ ἐπιλογικώτερον τῶν
 τοιοῦτων ἀνθρώπων κατὰδραμα, καὶ πανωλεθρίαν
 τοῖς περιφρονούσι τοὺς εὐεργάτας ἐπάρασαι. Καὶ
 ταυτ' οὕτω διασκευάσας, καὶ ταῖς οἷς μεθόδοις
 ἐπικοσμήσας· βητορικώτερον, ἢ πείσεις τὸν δούκαν,
 καὶ οὐκ ἀναμνεῖ τὴν ἀπόφασιν· ἢ ἀλλ' ὁ δικαστὴς,
 ἢ ἀλήθεια, τὸ αὐτῆς ἀποφανταί· καὶ τὸ ἀποφαν-
 θέν πάντως ἐστὶ ὑπὲρ ἡμῶν· καὶ τοῦ γνωματεύμα-
 τος οὐ κατακαυχῆσται ἔφρασις, ταῦτ' ἂν εἴη
 εἰπεῖν, ἐκκλητορ. Εἰς τίνα γὰρ ἐπὶ μέγιστον ἐφίτην
 τὰ τῆς ἀληθείας ἐκλήκευθησεται; — Ταῦτά σοι
 δικηγορήσαντι σοφώτατον ὑπὲρ ἡμῶν ὁ μὲν μέγας
 καὶ ὑπὲρ τὸν ὕλακον μισθὸς κείσεται, ὅθεν σοὶ καὶ

τὰ ἄλλα καλὰ. Εἰ δὲ καὶ πρὸς ὅλην ἀπονεύετε, ἰδοὺ ἂν σταφυλῶν οὗτοι βότρυες τῶν σοι φιλουμένων, λόγου ἀπρωρημένοι. Σοφὸς μὲν οὗτος εἰς τὴν καλλίστην Κορινθίαν, τῇ τῇ ἐμῇ ταύτῃ δίκῃ ἐν ἀγορεύσαντι· ἕτερος δὲ τῇ ὑπερχάλῳ δούκῃ, ἔαν ἦν εἰς ἐν συμβαίῃ, καὶ ἀπολύῃ τῆς μέμφους, πρὶν τὸν δικαστὴν ἀποφύνασθαι, ὧς· εἰς μὴ τοῦτο ποιεῖ (τάχα δὲ οὐ ποιεῖ· οὐ λέληθε γὰρ οὐδ' αὐτὸν τάλῃ-θεος), ἔσται σοι καὶ τοῦτο τὸ βοτρυφόρον χαμακίδιον εἰς ἐπιθήκην μισθοῦ. Τί γὰρ δεῖ φημίσειν καὶ τοὺς ἰχθυοῦς; ἵνα δὲ μάθοι ὁ λαμπρότατος καὶ κάλλιστος καὶ συνετώτατος δούκας, καὶ ὅπως ἐγὼ τοὺς γαύρους ἀνθρώπους μισῶ καὶ τοὺς ὀκνοῦντας τὸ προσκυνεῖν, ὑπανάγνωθι αὐτῷ λόγον κατὰ τῶν τοιούτων, ὃν ἐγὼ ἄρτι παλαιᾷ μυθικῇ ζῦμῃ ἐφωρασάμην· ὃς εἰς μεδίαν τὴν λεπτὴν καὶ σὲ προκάλεισται. Τὸ γὰρ ἀκραιφνὲς τοῦ γέλωτος τῇ πολυμῆρῳ τῆς νόσου ἀπέσχηκε. Παρήγεν ὁ Προμηθεὺς ἀνθρώπων, καὶ τὸ σῶμα ἔκλυε μὲν ἀπὸ γῆς· θεῖα δὲ ἔχρειν ἀλοιφή. Καὶ τοῦτο ἦν ἡ ψυχὴ. Ὅσα δὲ καὶ θεῖα πράγματα, τῷ σκαυεῖ τοῦ σώματος, ἐνετίθει καὶ φρονήσεως ἀμβροσίαν. Καὶ ὥριζεν εἰς μέτρον τὸ πολυτίμητον τοῦτο ὄργανον. Καὶ ἔδει τοὺς διαγομένους πεπλησθαι τοῦ ἐντιθεμένου, ἢ ἄλλὰ καὶ τὴν πλείονα αὐτοὺς προσεπιστάζειν τοῦ θεοῦ ὄργου. Πᾶσιν οὖν τῆς τοῦ φρονεῖν ἀμβροσίας ὁ Προμηθεὺς ἐγγεάμενος, εἰτα καθίζει αὐτοὺς ἰσχυρομένους εἰς τὸ σμυνότερον· καὶ μετακαλεῖται τοὺς τὸ ἀμβρόσιον ἐκεῖνο δεδεγμένους ὕδρον. Καὶ ἦν ἀνάγκη, ἔκαστον ἐπικύπτοντα δεικνύειν τὸ σκεῦος, τὸ σῶμα, διὰ τῆς κορυφῆς, εἴτε μεστέον, εἴτε καὶ ἄλλως ἔχον ἐστί· ὅσοις μὲν οὖν ἐπιστεφῆς φρονήσεως ἡ κεφαλὴ, κατέκλυτον ἐπιδεικνύοντες αὐτοὺς ἀνευδῶς· ἔχοντας· καὶ ἦν τοῦτο προσκυνεῖν, καὶ τὸν εὐεργέτην Προμηθεῖα φιλεῖν. Οἱ δὲ μήπω μεστοί, ἀλλ' ἐπιβεβῆς ἀμβροσίῳ ἐπιβροῆς, ἀνελεῖς ἦσαν, καὶ ἀκλινῶς εἶχον, καὶ ὅλον ἀνασταλόντες εἰς ὄρθιον. Καὶ ἦν τοῦτο ἀλαζονεύεσθαι, καὶ οὐκ εἰδέναι χάριν τῷ εὐ ποιήσαντι. Ἐκείθεν τοίνυν καὶ εἰς ἡμᾶς τὸ μὲν τὴν κεφαλὴν ἐν δέοντι κλίνειν, φρονήσεως αὐτὴν γέμειν περιηλοῖ, καὶ εἰς εὐγνωμοσύνης ἐνδείξειν τάττεται· τὸ δὲ ἐπὶ σχήματος ἰσπεσθαι, καὶ τὴν κλίσιν ὀκνεῖν τῆς κεφαλῆς, μετρία· γραφὴν ἀποφέρεται, καὶ εἰς ἀχαριστίαν ἐγγράφεται.

Θ.

Διαπόνειός σοι ἐξ ἡμῶν αὕτη ἐπιστολή. Καὶ εἰ μὲν ἀποδεχέαι καὶ φίλη τῇ σὴ μεγαλοδοξίᾳ, οὕτω θαρρήσαιο· ἂν ἐπισχυρισάμενος ἀποφύνασθαι· εἰ μὴ καὶ ἀντιγραφὴν χειρισάμενος, καὶ ὅπως αὕτῃ προσήνεχθης, ἐκείθεν μάθοιμι. Ὅτι δὲ ἐκ φίλου τὸ γράμμα, τοῦτο δὲ γὰρ οὐκ ἐγὼ μόνος θαρρόντως ἀπισχυρίζομαι, ἀλλὰ πρὸς μυρίους ἄλλους, ὅσοι καὶ αὐτοὺς ἦδη πεπληροφόρησαι. Ἀλλὰ που θαυμά σὰ ἦδη περιέρχεται, καὶ τὴν γλυκὴν καὶ ἡδονὴν ἐπιμειδίζεις, ἔαν ὁ τὰ πολλὰ σιγῶν Εὐστάθιος, ὁ τὰς γραφὰς ὀκνῶν, ὁ καὶ πρὸς τοὺς ἑγγύς ἐχέμυθος, δι' οὗτω μακροτάτου διαστήματος· φθέγγεται· καὶ δὲ ἐν τῇ Νικομηδείᾳ τὴν δουρικτὴν ἐνταγῆς που περιεζωμένον ἀρχὴν οὐ προσεῖπε γράψαι, νῦν ἐν τῇ τῶν Κίων

νῆσῳ διατρίβοντα προσφωνεῖ, καὶ ἀπαρόριον οὕτω γραφὴν διακρίπτει. Καὶ ἀληθῶς, αὐθέντῃ μου, πολλάκις μὲν καὶ πολλοὺς οὐκ ἐνδήμους φίλους ἐπιστολῶν λόγους ἐπαφῆκα· οὕτω δὲ μοι μέγρι καὶ ἰσάρετι ὁ πτερωτὸς οὗτος Ἑρμῆς δολιχεύσας εἰς μακρότερον ἔλυσεν τὸ πτερόν, οὐ κατὰ τὴν Ὀμηρικὴν Ἑρμῆν εἰς τὴν τῆς Καλυφούς κλαστήν νῆσον σταλλόμενος, ὃν μῦθος ποιητικὸς εἰς λευκὴν ἄρτι μεταπλάσας ἐπαφῆκε τοῖς κύμασιν· ἀλλ' ἄλλον τρόπον τῇ λευκῇ τοῦτ' ἐβίβησεν ὁλὰ τινι πορθμῆρι ἐμβεβαζόμενος, καὶ πρὸς τὴν διὰ σὲ ἰδωτάτην ταύτην νῆσον ἄρτι πεμπόμενος. Ζηλωτὴν μὲν γὰρ τὴν χρῆμα ἦν ὅτε ἡ νῆσος αὕτη, καὶ γενναῖον ἀνδρῶν οἰκητήριον· εἰ δὲ καὶ ληστρικὸν, ἔχει καὶ τοῦτο ποικίλην ἱστορίαν τριτὴν. Γέγονε δὲ ποτε καὶ τῷ ἐκ Διὸς Ἡρακλεῖ περιμάχητος, ὅτε καὶ τοὺς ἐνοικούντας ἀνδρικώτερον ἐκείνους ἐπιθήμενος ἐχειροκίνητος. Μέροις δὲ οἱ ἄνδρες, οὕτω πρὸς κλῆσιν ἰθὺικτῆς γυναιζόμενοι, καὶ τὸ προσὲν αὐτοῖς σμῦν ἔπι πλέον οὕτω προσαύξαντες· τὴν γὰρ ἀνθρώπου παντὸς ἐν κοινῇ κλῆσιν εἰς αὐτοὺς μεθεκλινύσαντο. Καὶ ἄμα τις ἔλεγε Κίωους, καὶ ἐπακάλει τοὺς Μέρους· καὶ ποῦ τῆς κοινῆς τῶν μερόπων ἀνθρώπων κατεξαναστάνας, ὡς αὐτὴ εἴπη, προσωνυμίας, ἀλῆστευσαν καὶ αὐτὴν αἶον καὶ ἐξιδιώσαντο. Εἰ δὲ καὶ ἀγαθὴ ἐνοικεῖν ἡ γῆ αὕτη, Ὀμήρου ἀναλεκτόν, εἰ ραιομένην πεποιχότος αὐτὴν. Εἰ δὲ καὶ καρποὺς φέρειν ἔστιν εὐφύης, καὶ ζῶων γόνιμος εὐγενῶν, ἄλλοι· ἱστορεῖν δίδωμι· οἱ τὴν Μεροπίδα ταύτην νῆσον τὴν Κῷ αὐτεῖν εἶπον καὶ τοῖνομα, διὰ τὸ τυχεῖν πάντοτε πολυζῶον καὶ ἀγαθοβέμνονα (πῶς γὰρ κατὰ διάλεκτον τὸ πρόβατον εἶναι τίθενται)· καὶ ὅθι καὶ τὴν νῆσον ταύτην, ὡς τοιούτοις ζώοις ἐνευθηνουμένην, τὴν πρὸς τὸ ζῶον ὀμωνυμίαν λαβεῖν βούλονται. Καλὰ μὲν οὖν οὕτω καὶ τὰλλα τῆς νῆσου. Ὅτι δὲ σε πλείουτ' εὐτυχὸς τῶν κατ' αὐτὴν ἐξάρχοντα, οὐδὲν ἂν εὐδαιμονίας ἔχει λειπόμηνον. Καὶ προσεπιγράφεται αὐτῇ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτα μέγα καλόν· καὶ λαμπρυνεῖς αὐτὴν τῇ σιλασφορίᾳ τῆς σῆς καλλονῆς, οὐχ ἦτορ ἢ καὶ ὁ καλὸς Ἥλιος τὴν περίπυστον Ῥόδον, αὕτῃ ἐπιφθμιζόμενος. — Ἄλλ' οὕτω μὲν (ὅπερ ἔφη) ἐπιστολιμαῖον Ἑρμῆν οὕτως ὑπερόριον ἀφῆκα φέρεσθαι, φειδόμενός μοι τοῦ κήρυκος. Νῦν δὲ διατεμψάμην, λογισάμενος, ὡς αὐτὸς τὴν σὴν μεγαλοδοξίαν, καὶ ἡμῖν δὲ τις ἕτερος αὐτὸθεν ἀντιπερὺς, καὶ δίδασκε, περιγενέσθαι καὶ πρὸς σὲ ἀφικέσθαι τὸν ἡμέτερον τοῦτον Ἑρμῆν, καὶ μὴ περὶ ποῦ μέσον τὸν πλοῦν κατακίσιον χαμόντα τὴν πῆσιν, καθά ποῦ λόγος ἔχει τὸν Ἰάκκρον, οὐ περιβέστον ἐκ κηροῦ καὶ ἡλέμ λυτὸν τὸ πτερόν· ὡς εἰ μὴ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἐδάρρησα τὴν ἐπιστολήν. Καὶ ἄλλως δὲ τὸν μὲν ἄλλον καιρὸν ῥῶον ἐνῆν ἡμῖν μαθεῖν τὰ κατὰ τὴν σὴν μεγαλοδοξίαν, διαχειριζομένην τὰς ἀρχὰς ἀγχιεῖς τῆς Μεγαλοπείας, καὶ οὐδὲν ἔδει τότε γραφῶν· εἰχομεν γὰρ αὐτίθεν, ὅπερ ἠθέλομεν. Νῦν δὲ ἀγανὴς μεταξὺ χύσις βαλάνσης· κἀνεῦθεν ἡμῖν ἡ περὶ σοῦ φήμη ἀνίσχει βράδιον, ἢ ὁ παρ' Ἡσιόδῳ τοῖς Πανέλλησιν ἥλιος. Ὅτι οὖν πα-

λὺς ἴδῃ χρίνος, ἐξ οὐπερ οὐκ ἦλθεν ἡμῖν αὐτίθεν φήμη σαφής, προκαλούμεθα ταύτην διὰ τῆς παρούσης γραφῆς. Τὸν δὲ γε διακονοῦντα τῇ παρουσίᾳ γραφῇ τίνος ἀν καλοῦ τιμησαίμην; τίνι ἀν ἀμειψαίμην; τί διαθέμενος ἀγαθόν, τυχεῖν ἐξισχύω τοῦ πρέποντος; Οὐδὲν πάντως, ἀλλ' ἢ τῇ σὴ μεγαλοδωρῶ αὐτὸν παραθέμενος, ὃν εὐεργέτην μὲν ἡγοῦμαι καὶ φιλοτατον, ὅτι μοι τῇ ἀγγελίᾳ ταύτῃ ἐξυπηρετήσατο. Ζηλῶ δὲ τῆς μακαριότητος, ὅτι σοι ἐντυχὼν ἀνὸ ἡμῶν, προσκυνήσῃ τε καὶ προσείπῃ, καὶ γλυκείας ἐπιλείας ἀκοῦσαι, καὶ τῶν σὸν καταρτυήσῃ καλῶν· περὶ οὗ καὶ δυσωπῶ. Δυσωπῶ δὲ ὁλοθύτως, ὥς ἀν ἀντιλήπτῳ χρηματίσας ἐπὶ τοῖς αὐτοῖσι πράγμασι τῆς ἀγίας τοῦ φιλανθρώπου μονῆς· ἥ· ἅγιον θέλημα καὶ αὐτὸς ἐστὶ καὶ τίμιον. Προσενεχθῆς αὐτῷ δικαίως διὰ τὸν δίκαιον κριτὴν, φιλανθρώπως διὰ τὴν φιλάνθρωπον, πρῶτος δὲ διὰ τὴν αὐτοπράδοτητα. Συνδουλοῖται δὲ ταῦτα καὶ αὐτὸς ὁ τιμωτάτος καθηγουμένος τῆς τοῦ φιλανθρώπου Σωτήρος μονῆς, φίλος μοι ἀνὴρ καὶ φίλων ἀπάντων ὁ βέλτιστος, ὃν ἐκ καινῆς ποιμένα τῇ ἐαυτοῦ οὐδαμῇ ποικίλῃ περιποίησητι ὁ φιλάνθρωπος, τὸν πρὸ αὐτοῦ καινότερον ἐκλεξάμενος ἐπιλογῇ βασιλικῆς διακρίσεως. Τούτῳ συνδύομαι, ὥς ἀν περίεπης τὸν παρόντα μοναχὸν καὶ τὰ τῆς μονῆς· καὶ γένοιτο δεξιὰ τῆς ἡγουμένης ταύτης ἀρχῇ, καὶ δεξιᾷ κἀναυθα τὸ σὸν μεγαλοπρεπές. Εἴη οὖν ἡμῖν τοσεντεύειν μαθεῖν ἀγαθὰ. Ποῖα ταῦτα; Τὴν σὴν ὁγίαν, τὴν ἀλυπίαν, τὴν ἐπὶ τοῖς ἀνὰ χεῖρα πρακτέοις σὸν θεῷ εὐδοκῶν πρόδον, καὶ ἐπὶ πᾶσι τὸ ἐμπρακτον τῆς ἡμετέρας ταύτης γραφῆς.

P.

Πανοσιότατέ μοι αὐθέντῃ· εἰ καὶ μίαν χελιδόνα μὴ ποιεῖν ἔαρ ἢ παροιμία φησὶν, ἀλλ' ἡμῖν ἡ σὴ μία χελιδὼν, τὸ βραχὺ ἐπιστίλιον, ἔαρ ἐν αὐτῇ χειμῶνι ὑπὴναιεν ἡδονῆς· χελιδὼν, οὕτε στωμύλα κυτίλλουσα, ἀλλ' οὐδὲ μὴν τὸν Τηρέα περιτραυλίζουσα καὶ τῆς ἐκείνου παρτρῶγουσα κλήσεως (καθ' ἃπερ ἐκείνος τὴν τῆς ποτε ἀνθρώπου Χελιδόνος γλῶτταν ἔκαινοτομῆσαι)· μικρὰ δὲ φθεγγόμενη καὶ τορὰ, καὶ (τὸ ὅλον εἰπεῖν) ἡμῖν προσφυῇ, ὅπως ἀν καὶ ἔχῃς νοῆσαι τὸ προσφύειν, εἴτε διὰ τὸ βῆ, εἴτε διὰ τὸ τῶν τοῦ σώματος διαστημάτων μικροφύει. Ἄλλ' ἐπιπλεμὸν ἡμῖν καὶ ἑτέραν χελιδόνα, καὶ αὐθις ἄλλην· καὶ ποιήσον ἡμῖν τὸν οἰκίσκον — οὗ λέγω χελιδόνων μουσεῖα (μαινομένην γὰρ ἀν), ἀλλὰ μουσεῖον ἀντικρυς, καὶ ἀηδόνων λόγμην, ἢ νῆσον Σειρήνων, ἢ καταγῶγιον ὄρφανισκόν· ὥς ἀν οὕτω καὶ τὸ ἔαρ σταθῇ τὴν ποιήσης, καὶ ὅη καὶ ἐς θέρος τερψίθυμον παραγγελλόμεν. Ποῖον ἐκείνο; Τὰς ἐπὶ τῇ σὴ πανσεδαστῇ ὑπεροχῇ· χρηστάς ἀλπίδας, ἀ· καὶ εἰς τέλος ἀγάγοι θεός τῃ αὐτοῦ χάριτι.

IA.

Ἐκείνος αὐτός, αὐθέντῃ Κομνηνῇ, ὁ διακονήσας τῷ τῆς ἀγγελίας μοι σκυθρωπῷ, εὐάγγελος γίνεται, καὶ λελευσθαί σοι τὴν μέμψιν μὴνύει, καὶ τὴν τῆς μικρᾶς ἐκείνης ἀναπτύσσας ἀπαλειφθῆναι γραφὴν, ἣν ἐγράφαμεν ἀν σε δριμύτως παρ' εὐγνώμοσι δικασταῖς, εἰ μὴ τὸν ἐλεγχον φθάσας τὴν τοῦ κατηγοροῦ γλῶσ-

σαν ἐνέκλεισας. Ἐχῆς οὖν τὸν γραμματοφόρον σου Βελλεροφόντην, ὃπῃ αὐτοῦ κομίζοντα γράμματα. Ἐκεῖνα γὰρ ἀπήγγειλεν, ὧν ἤκουσε· μᾶλλον δ', ἐφ' οἷς ἐν μέρει καὶ αὐτὸς τὴν κατηγορίαν ἀπεμαρτίσας σοὶ μὲν βραχὺ τι γεῦμα κομίσας, αὐτὸς δὲ τὴν ὅλην κύλικα τῆς μέμψεως προσεκίπων. Καὶ σοι γέγονεν ὁ ἀνὴρ, εἰ καὶ μὴ εὐάγγελος, ἀλλ' ἐτήτυμος ἀγγελος, οὐκ ἐπιχρώσας τὸ τοῦ λόγου πρόσωπον φέουσαι. Εἰ δὲ δεῖ τι καὶ περὶ τῆς ἡμετέρας (εἰ χρεὼν οὕτως εἰπεῖν) μικρολογίας ἀπολογησάσθαι, ταῦτόν τι καὶ αὐτὸς, αὐθέντῃ, πέποιθε, ὥς εἴπαρ πέπλη λαμπρῷ, καὶ φασινῷ σπιδόντι, καὶ καλὸν ἡλίας ὡς μαρμαρύσσοντι, ῥόπου μὲν ὄλιος οὐδὲν, ἀμυχήν δὲ τινα βραχεῖαν ἢ κόνεως ἐπιφόρησιν ἰδὼν, οὐ φορετὴν νομίζει τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ καὶ τὸ βραχὺ τοῦτο καὶ τοῦ μὴδὲν ἄξιον λόγου ἀκασμίαν οὐ μικρὰν τοῦ πέπλου νομίζειν. Ἐγὼς, ὁ βούλομαι λέγειν. Οὐ βούλομαι, αὐθέντῃ Κομνηνῇ, ἐφ' οὕτω μεγάλη σπουδῇ, ὅτε καιρὸς ἀγωνίας (εἴπαρ ποτὶ), ὅτε ὀλίκις χερσὶν ἀνδεκτέον τῶν ἔργων, τὴν χεῖρα βλέπειν τὴν σὴν ἀποκρίνουσαν. Καὶ βραχεῖα μὲν (εἰποῖς ἀν) ἡ ἀργία. Καὶ γὰρ (νῆ τοὺς λόγους) ἡλήθευσας: Ἄλλ' ἱμοὶ μέγα τὸ πταίσμα· οἶμαι δ', ὅτι καὶ σοί. Οὕτω καὶ ἀλείπτῃς, ἰδὼν τὸν γυμναζόμενον ἐφ' ἐν τι βῆμα ποδὸς ἢ καὶ χειρὸς ἀνάτασιν ἐαυτὸν οὐκ εὐρύθμως συντείνοντα, εἰ μὴ ἔργοις, λόγοις δ' οὖν οὐκ ἀγαθοῖς ἀμείβεταί τὸν ὑπαλειφόμενον. Μάθοις δ' ἀν καὶ στρατηγὸν, κἀν ἐπὶ βραχὺ τὸν στρατιώτην, ἐν αὐτοῖς ἀλείπει πρὸς πόλεμον, ἀπονυστάξαντα μάθῃ, σποδρῶς αὐτοῦ καθικνούμενον. — Καὶ τὰ μὲν ἡμέτερα τοιαῦτα. Σοὶ δὲ εὖ γένοιτο, ὅτιπερ εὐαισθητῶς ἔχεις αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοιοῦτοις δάκνῃ τὴν ψυχὴν, καὶ καθυπαμψαίνεις ταῖς τοιαύταις ἀρχαῖς, ὅποια σοι ἐς τοματέπειτα ἡ ἀγαθὴ τῆς ψυχῆς ἐστὶται προσάφησης.

IB.

Εὖ μοι τῆς ἡμέρας ταύτης, αὐθέντῃ πανσιότατε, καθ' ἣν τὸ σὸν γράμμα κατέμειψας· εὖ μοι τῆς Ῥοδοδακτύλου, καθ' ἣν εὐήμερον ἡμῖν ὑπηύγαγε μῆνυμα, ὀγιάζειν τὴν σὴν ἀντιλήψιν. Καὶ ἐκπνεύσῃς, θεᾷ σῶτερ, ἡμῖν συγνὰ τὸ τοιοῦτο ἀγαθόν, καὶ διασχεδάζῃς πᾶσαν τὴν ἐκ λύπης ζοφάρην ἐπιστάσιν. Ὑγιαίνομεν τίως καὶ ἡμεῖς, χαίροντες — εἰ μὲν ἐπὶ τοῖς καθ' ἡμᾶς νομίσις, οὐχί· μόνοις δὲ, οἷς τροπαιοῦχεῖν τὸν κραταῖον καὶ ἅγιον ἡμῶν βασιλέα ἐμάθομεν. — Τὰ κατὰ τὸν ἡγουμένον φρονέμεται, ὥς ἦν δυνατόν· οὐ δὲ ἄλλο τι, ὥς ὁ θεός οἶδεν· ἀλλὰ τὸ πλέον, ἵνα μὴ πράγματα ἔχῃ, ἐφ' οἷς οὐκ ἔχρην, ἢ σὴ ἀντιλήψῃς, διὰ τὸ τῶν ὑποθέσεων ἀμφιλογον. — Προσκυνοῦσι τὴν ἀντιλήψιν σου σὺν ἡμῖν ἅπαντες οἱ ἡμέτεροι, ἐπευχόμενοι τὴν μετὰ ὕψους αὐτοπρόσωπον ἐντευξίν, τὴν ζωσαν, τὴν γλυκεράν. — Ὑγιαίνει καὶ ὁ σὸς μικρός, ὁ ἡμέτερος μαθητής. Ἄλλ' οὕτω τὴν γλῶσσαν ἐστρεψα πρὸς τὸ σαφές. Οἶμαι γὰρ, ὅτι τὸν καλὸν ἔγνωες· τὸν ἐπὶ μὲν φύσει μικρόν, ἡμῖν δὲ μέγαν Ἰωάννην, ὃν αὐκ ἀνίης ἐπιγραφόμενός μοι μαθητὴν. Ἄλλὰ καὶ ἐκεῖνος μὲν ὀγιάζει· καὶ εἴη οὕτως ἔχων, καὶ μετὰ ὕψους ὀφθελὴν ἀνάγων βλάστην ἔω· εἰς τέλος. Καὶ

σοι τὰ εἰς ἔκλεινον οἱ εὐδοκῆς γραφέντων. Ἐμοὶ δὲ περὶ τοῦ κατὰ ἐνέργειαν μαθητοῦ τοῦ μικροῦ ἢ μνημῆ, ὅς καὶ αὐτὸς προσκυνῶν, οὐκ ἀόκτως μὲν εἶχεν εἰς γραφήν· ἔγραψε δὲ ἰδὼς κατὰ τὴν σὴν πρόσταξιν, ὅσα οἱ ἰδόμην. Καὶ ἐγὼ μὲν ἡδὴ παύομαι, ζῶν σοι πολυχρόνιον ἐπαυξάμενος· ὃ δὲ ὑποτασσέτω τὰ ἐαυτοῦ.

Π'.

Τίς ἂν εἴην ἔγώ, ὅτι καὶ ἐμοῦ λόγον ἐξ οὗτοι μακρὰ ἀποδημίας τίθεται ὃ τῷ ὄντι πανσεβαστος; οὐκ ἂν νοῦς μὲν οὐκ ἂν εἰπεῖν ἀρετῇ μοι μόνον ὡς αἰθέριος, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐγγίζων Θεῷ κατ' ἐκείνους νόας, οἷς ἐκ τοιοῦτο περιφλοσιμῆται ἀγαθόν· ἢ δὲ γλῶσσα ἐντελὴς διακονουμένη τοιοῦτον νοῦ, καὶ τῶν ἀδελφῶν μεγαλοφῶν νοημάτων εὐγενῆς ἐξάγγελος· ὡς τὸν μὲν κύειν καὶ πολλὰ καὶ καλὰ· τὴν δὲ, διαδεσμένην αὐτὰ, ἐπιμελῶς μαγεῦσθαι καὶ προάγειν εἰς ἐσθλόν, καὶ διακτοῦν σωματικώτερον μὲν· οὐ μὴν, ὡς καὶ ἀπελέγχων τὸ νοερὸν, ὅποια συμπίπτει πολλοῖς, ἐφ' ὧν ἡ γλῶσσα τὸν νοῦν πολλὰκις ἀπηχεῖται καὶ κατ' ἑαυτὴν· ἀλλὰ προσεπιτιθεῖσα καὶ αὐτῇ καὶ προεπαύουσα τὸ καλόν, καὶ ἐκ τοῦ νοῦς λαμπρὸν διεκφαίνουσα κατ' ἐκείνη τῶν περιδλημάτων, ὅσα λεπτορρηθέντα ἰσχυρότερον, οὐκ ἂν κάλλος σώματος ἐπακρύψουσιν, ἀλλ' εἰς χάριν ὅπως διεκφάνουσιν· αἱ δὲ χεῖρες ἡρώικαι, καὶ μεγάλων ἔργων ἐπιτελεστικαί· καὶ οὐ μόνον μεγαλοῦργοι καὶ πρὸς ἀνδρείαν καταρτισμένοι καὶ ἀπηχεῖσθαι εἰς ῥωμαλεότητα, ἀλλὰ καὶ τὴν καλλιγραφίαν καλλιτεχνήσασιν, καὶ τῇ παγκάλῃ γλώσσῃ, καὶ ἢν εἰκότως σεβομένη, πρέπουσαι καὶ συντρέχουσαι· ὡς εἶναι τὴν πανσεβάστην ταύτην κεφαλὴν πάντῃ πάντως ἀνεκδεδ τοῖς καλοῖς, νοῦς μὲν πλουτοῦντος τοῖς εὐγενέσι νοήμασι, γλώσσης δὲ καὶ χειρῶν — τῆς μὲν περιτρίβου τὰ νοήματα κηρυκτικῶς εἰς ἀποκὰς, τῶν δὲ τὸ καλὸν ἀποτιθεμένων ταῖς ὁφείναι εἰς τρυφὴν ψυχῆς καὶ μνημῆν διηνεχῇ. Ἄλλὰ τίς μὲν εἰμι ἐγὼ, οἶδα ἐγὼ· οἶδα δὲ, ὅτι τὸ μὲν. Ὅ δὲ μου μνησθεῖς, εἴη ἂν καὶ τοῦτο ποῶν κατὰ μέμνησιν Θεοῦ· οὐ τὰ τῆς προμηνείας ὡς καὶ εἰς αὐτὰ κινεῖται τὰ πάντῃ σμικρότατα. — Ἄλλ' ἱππαγάγοι σε Θεὸς τάχιον, τὴν πανσεβάστην μοι κεφαλὴν· αἱ μὲν καὶ ἡμῖν περιοῦσιν εἶναι, εὐχαίμαι καὶ μάλιστα· εἰ δ' ἄλλως εὐδοκῆθαι συμπεσέτω τὰ καθ' ἡμᾶς, τοῖς γοῦν λοιποῖς ἄπασιν, τοῖς πνεύμασι σε, ὅτι καὶ πολλῶν πρότερον τῷ μεγίστῳ αὐτοκράτορι, οὐ οὐ θεράπων τῷ ὄντι πιστότατος.

ΙΑ'.

Καὶ ἄλλως μὲν ἐν τῇ ψυχῇ φέρω ἀναγραφὴν τὴν πανσεβάστην σου ὑπεροχὴν καὶ οὐκ ἔστιν, ὅτι ἡ λέγων ἢ γράφων ἔξω μνημῆς αὐτὴν τίθεμαι. Ἄλλ' ὥστερ ὀφθαλμὸς ἐνεργῶν οὐκ ἐστὶ ὅπως οὐ δὲ ἄλλος ἐνεργεῖ, οὕτως οὐδ' ἡ ψυχὴ Εὐσταθίου τοῦ σοῦ, ἐνεργῶσα τὰ κατ' αὐτὴν, ἐκταῆς ἔξωθεν τὴν εἰδὴ τὴν σὴν καλλομένην· ἀλλ' ὀπηνίκα καὶ γραφὴν τῆς σῆς ἀντιλήψεως ἀνὰ χεῖρας δεξιέμενην, τῆν καὶ αὐτὰ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὅση χαρμονὴ τῇ ἐμῇ ψυχῇ ἐνσταλάσσεται, ἄπειν γὰρ σε βλέπειν δοκῶ, τῷ χρυσῷ σου στόματι φωνῆς γλυκείας μοι ἀνσπεγγόμενου. Καὶ

προσκυνῶ τὸν ἐν χειρὶ χάριτι, καὶ ὡς ἐμοὶ σέβαστον κατασπάζομαι, ὅτι τὰ τῆς σῆς ψυχῆς γεννηματα καὶ βουλεύματα φέρων ἀγγέλλει μοι. Εἴης οὖν πολυχρόνιος. Καὶ σοι, καθὼς ἡμεῖς εὐχόμεθα, διαβῆθαι τῆς ἀναβάσεως Θεοῦ, καὶ ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν μεγίστας ὁφύσσαι, διὰ τὰ τὰ ἅλλα σοῦ καλὰ, καὶ ὅτι τὴν ἐμὴν οὐδαμῶς τῆς λόγου καταξίως, Θεοῦ πρᾶγμα ποῶν· ὅς ἐκ τοιοῦτο θεοφάνειας ὅπως καὶ τὰ ταπεινότερα ἐπαρῇ. — Περὶ τῆς ἡ ἀντιλήψεως σου ἔγραψεν ἡμῖν ὑποδίσκως, ἐρροντισμένον ὅμα τῷ δεξασθαι τὴν γραφὴν σου· καὶ συνελόντα τὸ πρᾶγμα εἰπεῖν, ὃ ἀνθρώπος, ὃν οἶδας, ὁὗτος εἶπεν εἶναι τῆς σῆς ἀντιλήψεως· ἀκούσας καὶ πάλιν ὁρ' ἡμῶν, ἄπειρ καὶ ἡκούσε φθᾶς, καὶ τέρψαμαρ ἡμῶν. Στοιχάζομαι δὲ, ὅπερ οὐδὲ τὴν σὴν ἐν καιρῷ λάθοι ἀντιλήψιν, ὅτι ἰσως οὐκ ἔστιν σοι διὰ παντὸς παραμένους διὰ τὸ φρίγεσθαι τῆς ἐπὶ τὸ μέλλον βάσεως ἢ μεταβάσεως. Ἄλλὰ τί τοῦτο μέλον τῇ εὐδαιμονίᾳ σου; Ἐλθέτω ποιησάτω, ὃ θέλει. Χρησιμευέτω, ὡς οὐ δέον· ἐστὶ. Περιμενέτω τὸν δέοντα καιρὸν. Γενέσθω ἡ ναὺς ἀγωγίμων λογικῶν κατακόχυρος· μεθ' ἑαυτὸν οὐκ ἀπορνήτης ὁλῆς, ἀνεπαυδάσθω. Τελεσάσθω τὸ θέρος· καὶ ὁ γεωργὸς μετὰ τοῦτο ὅπῃ οὐκ καθήσθω, αἱ βούλοιο. Ἀνυσθῆτω ἡ ὁδὸς, καὶ ἀνεπαυδάσθω ὁ δόρυς. — Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως· ἡμεῖς δὲ καὶ πάλιν ἐν ὁχλήσεσιν, οἱ μὲν ἔχοντες. Καὶ σοι τὰ καθ' ἡμᾶς ἐπεὶ ὁ Καλοδοσιασὶς· ἐφ' οἷς καὶ ὑπομνηστικὸν ἀποστειλάμεν, θαρρόντως εἰς τὴν ἀντιλήψιν σου. Καὶ τὴν δυνάτην ἀκαίαν ζητοῦμεν βοήθειαν. Ἐάν δὲ καὶ τὸν ἐπηρᾶζοντα ἡμῖν ἀπηνία τε κρατερόν τε ἰδοῦσα ἡ σὴ αὐτόθεν ἀντιλήψις, ἀναμνήσῃ τε καὶ οὐκίσει, ὅτι οὐ καλὸν πρᾶγμα ἐποίησεν, εὐχαριστῶ καὶ ὑπὲρ τοῦτο. Διείσεις γὰρ οὐκ ἀπλῶς, ἀλλὰ φανερώς ἡδίκησας, βουλήσας, καὶ εὐθὺς αὐτῇ τῇ ὥρῃ ὑποκαρῆσας ἀντὶν χαλινῶν ὥστε τῇ ἐπαύριον ἀποσταλέντα πατριάρχῃ δουλεύειν, μὴ φθάσαι καταλαβεῖν αὐτόν, ἀλλὰ μαθεῖν, ὅτι ἐν τῇ Σκληρότῃ μάλιστα καταλύσαι. Εἴτα καὶ ἀποθήκην ἐβοῦλλας, πανταχόθεν ἐπεσφύλακτον· ὥς εἶναι πᾶσαν ἡμῖν ἀνάγκην, φυλακὰς ποιεῖσθαι νοκτὸς, μὴ ἀπολέσωμεν τὸ βραχὺ ἔκλειν ὁνείριον. Καὶ τὸ μέλζον, κακὸν ὅτι τῶν χωριτῶν ἀπάντων φεισάμενος, ἡμεῖς καὶ μόνους εἰς διασσεσμένον ἀπελίστατο, μήτε εἰδῆσθαι δοῦ, μήτε ἄλλο τι ποιήσας ἀνθρωπινόν· ἀλλὰ καὶ κλητικῶν βαρυνάμενον ὄντιον κύλιον τοῦ ἀρειποτοπίου, εἰς ὅπερ ἡμεῖς ἡσσεῖς (ὧν εἶμι καὶ οἱ παντακράτορες), τῶν μὲν ἄλλων ἀπέσχετο, ἡμῖν δὲ ἐνεκάθισεν. Ἄλλ' αὐτὸν μὲν ἱοῦμι πασχοντα, ὧν ἐστὶν ἄξιος· οὐ δὲ ὁ Θεὸς ποιῆσαι πολυχρόνιον.

ΙΕ'.

Εἰ μὲν καὶ ἄλλῃ τινὶ τύχῃ βάστατος ἐπικωμάζει, εἰ μοι λέγων; Ἐμοὶ δὲ ἀντικρυς ὅστις ἐπικωμάζει. Καίριος ἦν μοι ἄριστος· καὶ ἡ τραπὺς πτωχικῶς μὲν, ἐξήρτυστο δ' ὄν. Καὶ ἡδὴ ἐγγὺς ἡμῖν κληρώματος. Αἴρω; δὲ μοι πᾶσται τις τὴν θύραν. Καὶ αὐτὸς ἱερὸν· τίς ἐστὶν ὁ κόπιον τῇ θύρῃ; Καὶ μανθάνω τὸν κρούοντα, καὶ ὅτι γράμμα μοι κομίζων ἦναι σεβαστόν. Κἀγὼ μὲν ἐνδοῦς ὁρ' ἡδονῆς γεγυνώς, τὰς τε θύρας ἀναπτάσαι κλέψω, καὶ

ἡδύως τὸν τῆς γραφῆς διδάσκον ἀναδέχομαι. Ἐπεὶ δὲ καὶ εἰς χεῖρας τὸ γράμμα λάβοιμι καὶ ἀναπτύξας διελθούμην, γίνωμαι μοι κατὰ τὴν παροιμίαν ἀναλλὰ τὰ τοῦ προφήτου· καὶ οὐ μόνον οὐκ ἔλθους ἐτι, καὶ διεισότης γὰρ εἶναι μεμένηκα. Καὶ ἦν εἰκὸς τὸ πάθος. Κατὰ γὰρ τὸν τοῦ Σοφίου σοὶ μὲν εὖ πρότερον χεῖρα· εἰ δὲ σοὶ τὰ τῆς τύχης ἔμπροσθεν φέρεται, μέγαν ὄκνον ἔχω καὶ παρόδμημαι. Τοιοῦτόν μοι κῶμαν ἐπισήγαγε τῇ τραπίῃ τύχη τις φθορὰ ἀποκαθημένη· οὕτως μοι ἐπεκώμασε σφοδρὰ καὶ ἀκλόνητος· καὶ μοι τὸ τε στόμα συμπίπτουσα ἐπέσχε τοῦ ἐνεργεῖν, καὶ τὰς χεῖρας παρήκα· καὶ τί ποτε ἄρα ὁ τῶν Ἀρπυιῶν βούλεται μῦθος, αὐτοῖς ἔργου μοι παρεστήσεται. Ἐκείναι γὰρ τὸ προστυχὸν ἀπαρπάξουσιν, καὶ αὐτοὺς θινέας τῶν τε χειρῶν τῆς τε τραπέζης καὶ τοῦ στόματος ἀπαιρούμεναι τὸ οἶτον, ἐξίπταντο· καὶ οἱ τοῦ σοῦ δὲ γράμματος πεπρόντες οὗτοι λόγοι οὐδὲν τι κρεῖττον Ἀρπυίας διέθεντο τὰ κατ' ἐμέ. Καὶ ἦν μοι τοῦτο κακὸν ἀντίσταθμον τῶν σὺν μυρίων καλῶν, βασιλεῦσι τινὲς ἀντιστοιχέοντες δαίμονες. Ὁ γὰρ μοι πολλάκις καρυκαῖσσι, οὕτω λόγῳ ῥητορῇ, οὐδ' ὑποκρίπτονται μέγαν, διασκεύουσιν τὴν τράπεζαν, ἀπεκρίμασάν μοι τὴν εὐωχίαν, καὶ πικρίαν κατασκευάσας, ὁδωτά μοι πεποίηκας τὰ τῆς τροφῆς. Τί ἂν οὖν ἔχῃς ἀκούσαι καλὸν ἐξ ἀνθρώπου, δὲ πεινῶν ἰδεῖν σε, καὶ σου τὴν θείαν διψῶν, νῦν ἄλλως διὰ σε πεπνήνῃ καὶ καὶ δεδύφῃ· καὶ οὐκίτι σοι χάριτας ἔφασι, οὕτως ἑλλογῶν τι τοῖς βρώμασι, καὶ νῦν μὲν οὕτως, νῦν δὲ ἄλλως ἐπικαθήμενος τοῖς εἰς τὸ ζῆν· μέμνημαι γὰρ εἰσέτι καὶ τῶν ἐπὶ δόξων ἐκείνων καὶ τῶν ζημιῶν, δὲ ὑπομεινέμεναι τὰ τοῦ θύσου, καὶ οἷα πέπονθε τὰ θεία. Ἀλλὰ μὴ οὕτω μέχρι τέλους· γένοιτο δὲ μοι καλὸν τι πάθειν, καὶ γλυκέας ἀγγελίας ἐπισταλαχθῆναι μοι νέκταρ ὀψέ ποθεν, ὅφ' ἔς τὰ τῆς πικρίας ἀνασταλῇσθαι. Καὶ τότε ἀν' ἀνοίῃ τὸ στόμα, καὶ τορὴν ἀναφύξομαι. — Καὶ σὺ μὲν οὕτως. Ἀλλ' ἐγὼ τὸ σὺν ὅφω οὐ τοῖς ἰσοῖς ἀμείβομαι, ἀλλὰ τῇ· πικρίας ἀντιδώσω γλυκύτητα· καὶ ἀν' ὧν ἐπικρανῶς μοι τὸ ἀριστον, γλυκύτους πληρώσω σοὶ τὸ ἐστιάμα. Ἐγὼ γὰρ στείλας οἰνοῦντας, ὀλίγας μὲν, ἀλλ' ἀγαπητάς· ὥς οὐδ' ὅτι ἀποδέξῃ, οὐ μόνον ὥς ὄρωρον ἡμέτερον, ἀλλὰ καὶ, ὅτι περ ἔγω καίρου, ἢ πρὸ καίρου. — Ἐμφοροντίς ὧν ταῦτά σοι γραφά, πανσεβάστη μοι κεφαλῇ, καὶ οὐδ' ἔμπροσθεν σχεδὸν ὦν. Αἰτῶ τοίνυν συγγνώμην, εἰ μήτε μακρολογῶ, μήτε καλλιλογῶ. Ἀντιπροσπαροῦμαι τὸν ὄμιον.

19.

Ἀρκετὸν ἦμιν εἰς τὸ εὖ ἔχειν, πανσεβάστη μου αὐθέντη, τὸ οὕτως ἐν νύκτι καλεῖσθαι περὶ σοί, καὶ λόγου τυγχάνειν τοσοῦτον· ὁ δὲ καὶ ἄλλως μὲν ἐγνωσμένον, παρσταν δὲ καὶ ἄρτι διὰ γραφῆς, ἀνασπῆλαι τῆς νόσου πεποίηκεν ἡμᾶς καὶ ἀνακομισθῆναι μικρὸν τι ὅσον ἐπὶ τὰ πρότερα. Γίνωσκε, ὥς οὕτω μέχρι καὶ σήμερον ἀκραιφνὲς ἦμιν τὸ τῆς ὑγείας ἐπιμεριδίασεν ἀγαθόν· οὐδὲ τὰ τῶν κομμάτων κατεστρέφεται τέλειον, οὐδὲ ὁ χειμὼν εἰς ἔαρ ἐγχαλνύσεν. Ἀγαπητὸν δὲ, ὅτι τοῦ κακοῦ ἐπαναχλῆ-

θεύτης· μάλιστα γέγοναμεν ἑαυτῶν, καὶ λαλοῦμεν, καὶ βαδίζον ἐχομεν, καὶ εἰς τὴν ἀγνωστέην μεγάλην ἐκκλησίαν ἀπέρχονται, καὶ τῶν αὐτῆς ἐπαπολαβεῖν καλῶν. Τὴν δὲ σὴν πανσεβάστην κεφαλὴν ἀνέγει τῶν εἰς ἡμᾶς σου ἀγαθῶν ἀμείψαιτο ὁ θεός, ὃς ἀξία ἐγὼν (ἐστὶ δὲ, ὅς ἂν εἴποι τις, καλοῦ)· καὶ ἰδοὺ μὲν σε ἔχοντα, ὥσπερ εὐχόμεθα. Ἥμιν ἥδη μέλει καὶ τῆς εἰς τρυγητὸν ἀπαλειψέως, ὅπως ἂν ἔχωμεν, εἰ καὶ μὴ καλῶς. Οὐδαί· γὰρ τῶν τοῦ ἡμετέρου κίλλου, ὅστις ἂν μὴ τοῖς ἡμετέροις κατακολουθῇ ἔχουσιν· ἀλλὰ πάντες τοῦ αὐτοῦ κρατήρος ἡμῖν ἐπεβρόβωσαν· ὧν οἱ μὲν μικρὸν τι ἀνεκρυβίσθησαν, οἱ δὲ καὶ εἰσέτι βαρύνονται, φιλονεικούντες, ἐμποδὼν ἡμῖν γενέσθαι τοῦ ζῆν· εἰ καὶ ἡμεῖς [καταδο-] κοῦμεν τὸν θάνατον, καὶ παντὶ τρόπῳ τῶν ἑαυτῶν γινόμεθα. Οἱ δὲ τοιοῦτοι καὶ οὕτως ἔχοντες, ὅμως καὶ αὐτοὶ προσαγορεύας ἀξιοῦντες οὕτω σεβασμίας, προσκυνοῦσι καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῖν τὴν τὴν προσαγορεύσαν διαπεμφόμενον, καὶ τὰ ὅμοια συνεπιύχονται. — Προσαγορεύομεν πάντας· τοὺς τε εἰδότας ἡμᾶς πάντας καὶ ἀγνοῦντας· ἐκ τῶν τῆς ὑποταγῆς· καὶ τὸν ἀγαπητὸν κύριον Νικήτην, τὸν εἰπε Λάκωνας εἶπε Τιμωνα τὰ γὰρ εἰς ἡμᾶς, ἡ ἐπιληλησμένον· ἡ ἀλλ' ἐπίλειπε μοι τὰ τῆς κλήσεως. Τὸν γὰρ συνήλικα τί ἂν καλέσαιμι; ὥς ὥς ἐξ ἄρματος βραχὺ τι ἀπαστρέφας ἀπέσχετο, καὶ οὐκίτι ἔφανεν ἡμῖν μᾶς ἀξιώσας προαλαλίδ· ὃν ἀμύναντο θεοὶ τῇ στερήσει τῆς φιλομηνῆς θήρας αὐτῆς. Καὶ αὐτὸς μὲν αὐτῇ μοιπέσοι, τὰ φίλα ποιῶν· τὰ δὲ φιλότατα πτηνὰ περιδράμουν αὐτόν, ἐν χειρὶν ἄλλων πίπτοντα, καὶ τοῖς ἐνταῦθα ποριζόμενα πρὸς θαψίλειαν· ὁ καὶ γίνεται. — Ὁ ἱεροφάντης μεναχθὲς χάρις μὲν ἐτι τῷ τυρῷ φθόσας προσέειπεν ἡμῖν — ἔκτοτε δὲ τῇ σῇ καὶ μόνῃ πρόκειται εἰς ἀνερύφημα πανσεβάστη ὑπεροχῇ — μηδέποτε προσαγορεύσας ἡμᾶς· εἰ τίως καὶ ζῇ.

12.

Τοῦ αὐτοῦ, γεγονότος ἐπὶ τῶν δεήσεων.

Ἐχεις ἰδοὺ, πανσεβάστη μου αὐθέντη, πρῶτην τὴν τοῦ ἑσταθίου δῆσιν· καὶ σοὶ ἐγκαινίζω εὐτυχῶς τὸ ὀφείλον. Δέχομαι γὰρ, καὶ λυθῆσεται μοι τὰ τῆς δεήσεως. Καὶ ἴσται τοῦτο ἡμῶν μὲν ἄλλως χρηστὸν, τῇ δὲ σῇ πανσεβάστη ὑπεροχῇ οἰωνὸς ἀγαθός. Ἀλλὰ τίς ἡ δεήσις; Περιετύχον καὶ ὅδον τῷ καλλίστῳ αὐταδέλφῳ τῆς σῆς μεγαλυπερχοῦ λαμπρότητος· καὶ ἐπεὶ μὴ περιέρχους ἔχω πᾶν τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἄλλως τε καὶ ἐπ' ἀρισφαλῶς· βαδίζων ὁδοῦ, οὐκ ἔσχον ἐξακριβώσασθαι, ὥς ἄρα ὁ κάλλιστος ἀνθρώπων εἴη ὁ Δούκας, τὸ τῆς ὁδοῦ ἀγαθόν μοι συνάντημα. Ἐκάνθησε δὲ με καὶ τὸ τῆς προόδου ἀπέριτον· εἰς γὰρ καὶ μόνος ἐκείνου προώδευε, καὶ ἐκείνους ἐκ μακροῦ διαστήματος· ὥστε ἰδοὺ τίνα εἶναι τῶν ἄρτι λαμπραιμονούντων διὰ τὴν τῆς ἡμέρας παιδρότητα. Ὅθεν καὶ παρήλθον αὐτὸν ἀπροσφώνητον, βραχὺ τι ὥς μὴ γινωσκόμενός ἐπικλίνας τὴν κεφαλὴν, καὶ ὥς ἄλλοτρίῳ ἀφροσύνῃ μενος τὴν προσκύνῃσιν. Ἐπεὶ δὲ εἶχέ με τὸ βραχὺ (ὥς· αὐτὸς ἂν εἴπῃς) ὁ μικρὸς ἐμὲς οἰκίσκος, καὶ ἀνεκλήθην ἐπιτραπέζιος, καὶ ἥδη καὶ ἡ χεὶρ εἰς τὴν

μαγειρείαν ἐδάπτειτο, καὶ οἱ ὀρυγτες, οὗς ἐξηγορά-
ζαμην σοι, ἐπιτερούσονται κατὰ τῆς τραπέζης; καὶ
αὐτοὶ ἐνταῦθα ὁ σπανὺς ἰωάννης ὁ ἐξ ἐνδράς;
μοι ἐπιφύεται, καὶ ὀρυγὲς ἐπιπείθων, τί ἐποίησας;
ἀναβοᾷ διὰ τί τὸν δούξαν οὐ προσεφθέγξω; ἔγω
δὲ (μὰ τὴν κεφαλὴν σου, καὶ μὰ τὴν σωτηρίαν τῆς
ψυχῆς μου) εὐθὺς ἐπατάχθην ὡς ἐπὶ καινοτάτου
ἀκούσματος. Καὶ τὰς τε χεῖρας ἔσχασα, καὶ ἐξε-
πλάγην ἐπὶ τῇ ἀκοῇ. Καὶ ἰδοὺ δέομαι σου, ζητήσαι
μοι καταλλαγὴν καὶ συμπάθειαν, καὶ σπουδάζει
ταύτην μοι καταπράξασθαι. Μάρτυς γὰρ ὁ θεός·
ἐδαρύνθην πρὸς ἑμαυτὸν, ὅτι οὕτως ἀπροσέκτως
ἔσχον ἐπὶ τῷ πράγματι. Πλὴν εὖ πάνω ἔπαισα, δι'
ὅς εἰπον αἰτίας, καὶ δίδει οὐ συγχωρεῖς ἐντυγχάνω
τοῖς ἄλλοις, ὥστε καὶ ἀκριβεστέρους φέρειν τοὺς
τῶν ὁφείων χαρακτήρας· ὡς εὐθὺς ἔμα τῇ θείᾳ καὶ
ἐκ πρώτης ἐισβολῆς καταλαμδάνειν τὸ θεαθῆναι.
Προσκυῶν οὖν, καὶ τίθμι μετάνοιαν, καὶ ζητῶ
συγγνώμην. Ἔστω δὲ τῇ πανσεβάσῃ σου ἀνδοξά-
σῃ μοιστευτήριον δῶρον, τὰ μῆλα ταῦτα τὰ Περ-
σικὰ, τὸ ἐμὸν κήρυγμα· ὃν ἀπομερίσας ἂν ἐκ ἡμίσῃ
τῷ παγκάλῳ δούκῃ εἰς μελιγμα καὶ συμπάθειαν
ἐμὴν.

III.

Διέτριβεν ἐκταθείς πρὸς Ἑλλήνων περὶ που τὴν
Λημνίαν ἀπάνθρωπον ἔρημον φιλοκτήτης, ὁ Πολυ-
τος. Καὶ ἔχει μὲν πέτραν αὐτόροφον ὑπερέφετο
δὲ ὅσα καὶ θῆρ· ὕδαρ δὲ διψαίει τοῦτον οὐκ ἀέναντον
οὐδ' ἀπόρρητον, ἀλλ' ὀμβροῦ λαίφανον σσηπός, γῆς
ἐναπομείναν κοιλώματι καὶ κηρίοις, ὅσους ἐπάλασε,
τοῖς δεινοῖς· ἄλλως τε οὐδ' ἀρτίπους ὄν, ἀλλὰ κατὰ
γῆς ἔρπων, καὶ τοῦτο δὴ τὸ μέρος τὴν ἐκδοκίαν
τοῦτον μιμούμενος ἔχιδναν. Ἄλλ' ὅμως οὐτε τὸ τῆς
τροφῆς τοῦτον ἐλύπει δυσπόριτον, οὐτε τὸ στατὸν
ὕδαρ, οὐτε τὸ τῆς ἐχίδνης φόνιον χάραγμα. Ἐπειδὴ
δὲ τις χρόνιον ἐνδομήσας προτείνει μὲν ἔχειν
καὶ δεξιῶσαιτο, καὶ τέλος ἀναγόμενος πιστευθεῖν
μὲν πρὸς ἀνδρὸς ἐπιστολὴν ὧς τοὺς οἰκείους, εἰ'
ἀμελήσει — ἀλλ' ἦν τοῦτο τῷ φιλοκτήτῃ πάντων
δεινότερον. Ἐγὼς, ὁ λέγει, καὶ φθάσας τοὺς λόγους
ἀφῆρπασας. Οὕτω σοι νοὺς ἐξέτατος· καὶ εἰ μὴ
κωμικὸς ἦν ὁ λόγος, κυνηδὸν ἂν φαίην σὲ τὸν λόγον
σιτήσασθαι. Καὶ γὰρ τοι καὶ κύνας πτώμα ριπτού-
μενον ἀέριον, πρὶν κατὰ γῆς πεσεῖν, φθάνουσι
καταφάγειν. Ἄλλ', ὁ δαιμόνιος, ἔσπον ὄλον με τὸν
λόγον εἰπεῖν. Αὐτοὶ καὶ ἡμᾶς τὸ τῆς ἡμετέρας
ἐρήμου ἀπόκοτον, καὶ τὸ τῆς τροφῆς μεμετρη-
μένον, καὶ τὰ τῆς καθ' ἡμᾶς ἐχίδνης χαράγματα·
ἀλλ' ἔβασε πλέον τούτων ἡμᾶς, ὅτι περὶ τὰς πρὸς
σε δυστυχούμεν γραφὰς, καὶ γράφοντες δοχοῦμεν
μὴ γράρειν. Καίτοι τίνι ἄλλῳ (τῇ πρὸς σε γραφῇ
ἐπιστολῇ σου, ἢ τῇ τοῦ δεσπότη σου διδασκαλῇ
ἀδελφῷ καὶ θεῷ σῷ; Ἄλλ' (ὡς εἰπες) δεύτερα τὰ
ἡμέτερα θέμενος, τὸν οἰκαδε ἡπειρε πλοῦν, ἵνα
ἡμῖν ὁ πᾶς εἴη λόγος τραγωδικός. Οὕτως ἡμεῖς
δυστυχούμεν, ἐφ' οἷς εὐτυχούμεν. Μὴ γοῦν ἡμᾶς
μέμφου· κατατοξάζου δὲ τῆς οὕτω βαρείας τύχης,
δι' ἣν ἡμῖν οὐκέτι οὐδ' οἱ λόγοι περρόνουν, ἀλλὰ
βραχύτερον περρῶμενοι περρόρουσιν αὐθις,

καὶ περὶ αὐτὸν που τὴν ὁδὸν τῆς πηθείας παύου-
ται.

IV.

Τῷ κριτῇ τοῦ βήλου, κυρίῳ Γρηγορίῳ τῷ
Ἀντιόχῳ.

Τι δῆτα οὐκ ἂν ἀρῶσαιτο ἄνθρωπος; Παλαῖς;
ἐν τῷ καθέλιου καὶ οὐκ ἐμὸς ὁ λόγος οὗτος. Οὐτός γε
μὴν ἐμὸς, εὖ πρὸς γνώμην (κατ' ἐκεῖνον), ἀλλ' ἄλλος·
τί οὐκ ἂν ἡ ἐνέργειος γλῶσσα, ἡ ἀντερχὴ; φρήν; ὁ
κοινὸς ἀγαθὸς ἑταῖρος, ὁ κύριος Μιχαὴλ καταπράξῃ-
ται; Εἰ δὲ καὶ ἔσχωσι πείσαι, τὴν γραφὴν ταύτην
θαρήσῃ, καὶ μένους καὶ θάρρους ὑποπλήσας
δύκων οὕτω βαθὺν ἐρριζωμένον ἐξίσωσι τῆς
ψυχῆς, καὶ ἀναπαύωκτά ἐπιβρώσας ἐπέτρεψας,
καὶ ἀναβελγμένον ἐπάρουσι, μέλλον μὲν οὖν δε-
διότα ἰθαῦρον. Ἢ γὰρ οὐκ ἐπὶ τοῦ ἀπὸ τοῦ πολλοῦ
ἐμὸν σε Γρηγόριον; Μισοῖν ἂν ἑμαυτὸν (εἰ δὲ τοῦτο,
καὶ μαινομένην), ἔαν ἄλλας ἔσχον ἐπὶ σοι διακίμε-
νος. Οὐκ εἶχον ἐν ψυχῇ σε ἀνδραπτοῦν ἐν μορῇ
κρείττονι; Ἐξαιρείην τῆς τῶν ζώντων βίβλου,
εἰ σοι μὴ πᾶσαν πύχα τῆς καρδίας ἀνέφεα. Πότε
μοι τοῦ στόματος; ὁ ὑπὲρ σου λόγος ἀπέπη; Πότε
τὰ τῆς μνήμης; ἀπῆλπε; Τίνα ποτὶ τὸν περὶ σὲ
ἀφιζόμενον συνήθων ἰδὼν, οὐκ εὐθὺς τοὺς περὶ σοῦ
λόγους διακινήσας, τὸ τε χάρειν διεπιδέμαρην, καὶ
τὸν διάκτορον ἐξεπιδέμαρην, τὸ πτερὸν ἀέριον λυ-
σάντα; Ἐπίδημος ὢν, τὴν ἐμὴν ψυχὴν ἔχεις οἰκῶν·
ἀποδημῶν στελλάμενος, ἐν ἐμοὶ ἐναπέμεινας· καὶ
πῶς ψυχὴν νεμόμενος, ἔχεις τὸ ἐν ἡμῷ νοερὸν κατα-
γώνιον. Ἄλλ' ὅμως καὶ τοιοῦτον ὄντα σε παρ' ἐμοὶ,
ὀλίγον προσεῖπον ἐν γράμμασι· καὶ σοι μετρητὰ
τινα γράφας ἐν πίνακι τυκτῷ (εἴη ἂν Ὑμνος)
ἐξίσταται. Διὰ τί ποτὶ αἰτίον; Διὰ θεῖαν, ἣν φθά-
σαντες — ὁ λόγος μὲν ἀνθρωπολογήσατο, ὁ δὲ κύριος
Μιχαὴλ τῆς ψυχῆς μοι ἀπέσαστο. Ἀλλὰ τίς ἡ δι-
κία; Ὅτι ὁ μὲν εἰς ἀέρα χαμένος λόγος, καὶ ὁ πρὸ
διακόνους ἑτέροισι διαπεμπόμενος στόμασιν, οὐ ρα-
δίως ἐλέγχειν θέλει τοὺς στελλοντας· ἀλλὰ καὶ ὁ
πολλὸς καὶ ὁ ἀστοχὸς ἐνταῦθα γε τὸ ἴσον ἀποφάνεται,
παρὰ τοσοῦτον διαφέροντες, παρ' ὅσον ἔχουσι μνή-
μης ἢ καὶ λεκτικῆς ἐπιστήμης εἰ καθυπουργούντας
οἰσίαι καὶ ἀναφέροντας. Καὶ ἔστιν ἐνταῦθα παρὰ τοῖς
διακονοῦσιν ἢ τὸ διακινδυνεύειν, ἢ τὸ τυχεῖν· τὸ
γὰρ τῆς προσφωνήσεως δεξιὸν εἶπε καὶ μὴ αὐτοὶς
ἐπιγράφονται. Καὶ ὁ μὲν τὴν προσελὶαν ἐπιστολῆς
ἀμάρτυρα ἔχει, ὅποι ποτὶ ἄρα καὶ πέσει τὰ τῆς
προσγορεύσεως· ὁ δὲ ὅν τῷ προσγορεύοντι τὸ πᾶν
εἰς αὐτὸν ἀναδέχεται. Καὶ τοιαῦτα μὲν ἔκεινα. Ὅ
δὲ γε ἐν σωματικαῖς καίμενος λόγος οὐκ ἐδ' ὑπὸ ἀγ-
γέλου προάγειτο στόματι, οὐδ' ἐν ἑτέρῳ χεῖλασι
διακινδυνεύεται· ἀλλ' ἔστι ψυχῆς τῆς ἐπιστολῆς
ἀντικρυς κήρυμα, τοῦ δὲ ὑποδείξαντος κώδικος μα-
τυρία, σπαργανούτος οἶον αὐτὸν, καὶ οἷος ἐξέφυ
περιφύλακτοντος, καὶ τῷ φίλῳ παρακαλοῦντος, ὡς
εἰκόνα τοῦ στελλαντος. Εἰ δὲ τοιαῦτα δύναται τὰ
τῶν ἐπιστολῶν, καὶ καταγορεῖν οἷον ἐν ἐπιστο-
λάτῃ, ὅς τὰ ἐς λόγους ἐκείνους, καὶ οἷα τὰ τῆς
ψυχῆς αὐτῷ ἐστὶ γεννήματα, πῶς ἂν αὐτοὺς εὐλό-
γηται.

μῶς ἔχομαι, τὰς ἐμὰς πιθηκίδας πρὸς σε τὸν ἐν Ἀ
 ρητορείαις αἰθῶνα λόντα προάγων περιγυμναῦν,
 καὶ τῆς ἐμῆς ἀγροικίας ἰσχυφίλεισθαι; Οὐκ ἀντι-
 λέγομαι, ἐγγχειριδίου καὶ χειμηλίου ἐλέγχους ἀπο-
 τίθεσθαι τοῖς τῶς οὐκ εἰδότες τὰ κατ' ἡμᾶς, καὶ
 κατηγορίας ἔγχαράττειν κατ' ἡμῶν αὐτῶν, ὡς ἂν
 καὶ τοῖς ἐπιγόνους ἔχοιμαν περιδείγματιζεσθαι. Ἄλ-
 λοις μὲν οὖν τισι τάχα ἂν γράφων τεδιάρθῃκα, καὶ
 οὐχ ἀπεστάλην ἂν τῇ τῆς ἐπιστολῆς. Πρὸς σὲ δὲ —
 ἀλλὰ καὶ νῦν διός, μὴ τὰ τῆς γραφῆς ὄργανα σχά-
 σιντα, τὸ ἔργον ἀτελέες μοι προλήπωσιν. Οὕτω σε
 τίθηκα, οὕτω σου τὸ τῆς ῥητορικῆς ἐμπόριον πά-
 ρικα. Καὶ Ῥωμαῖοι μὲν ἀνδρὶ ('Αντωνίω, οἶμαι)
 λόγος ἐρρήθη ποδὶν, ὡς ἄρα ὁ δαίμων αὐτῷ τὸν ἐτί-
 ρου τινὸς παρόδεται· δαίμονα· ἡμῖν δὲ δαίμων μὲν
 φοβερός, εἰς τὴν τύχην μορμολυττομένην τὸ ὁμοιον, **B**
 οὗτι δεδόξασται. Πῶς γὰρ ἂν καὶ εἴη τοιαύτη τύχη
 παρ' ἡμῖν, οἷς τὸ πᾶν ὁ θεός; ὅπου τῶν Ἑλλήνων
 ὅσοι σοφώτεροι εὐνοῖαν θεοτέραν τὴν τύχην ὀρίζου-
 νται, καὶ εἰς ταυτὴν αὐτὴν τῷ καλῷ τῆς εὐδαιμονίας
 συνάγουσι. Τύχη μὲν οὖν ἡμῖν οὕτε ἔστιν οὕτως,
 οὕτε παρόδεται. Ὁ δὲ μοι λόγος φρίττει τὸν σὸν·
 καὶ ποῦ περιτυχὼν αὐτῷ, συσταλεῖς καταδύεται·
 καὶ καθά που λόγος ἔχει, σωματὸν κτύπους τινὸς
 ἐτέροις εἰκαιν, καὶ τοῦτων ἡγούτων ἐκείνους σιγᾶν,
 οἷα ἔχοντα; ἀντηχεῖν, οὕτω καὶ τοῦ σοφοῦ Γρηγο-
 ρίου τὸ σύντονον ἐν ῥητορείαις ἄδοντας, ἢ τοῦ Εὐ-
 σταθίου θαλερὰ οὐδ' εἰς τοιαῦτον τι ἀπὸ τῆς ὑποφά-
 λεται. Ἐτι μοι τῆς ἐπιστολῆς ἐκείνης ἰσχυράματα
 προτρέχει τῶν ὀφθαλμῶν, ἣν οὐ πρὸ πολλοῦ μετὰ
 χεῖρας ἤγουν· καὶ με τοῦ γράφειν ἐκτροπίζει ἐκ-
 θροοῦντα οὐχ ἦτον, ἢ τὸν θρῶλλον μὲνον ἀντιφέροντα
 τὰ ἐκείνου ἐκδειματοῦντα ἰσχυράματα. Ἐτι με ὁ
 γλυκὺς ἐκείνος ῥυθμὸς ἐπικροτεῖ· ἔτι με περιάγει
 τὸ κάλλος· τὸ τῶν νοημάτων ὕψος, ἢ πυκνότης, ἢ
 στρυφνότης· ἢ αὐταῖς ἀνακαταρραμένη γλυκύτης· ἢ
 τῆς λέξεως χάρις· ἢ ἐν σχήμασι ποικιλία· ἔλλα
 πάντα καλὰ, ἵνα μὴ καὶ φορὸν ἄλλως ὀνομάτων
 ἐπισυνάγειν δόξαιμι. Ἄλλὰ τί μοι ἐπιστολῆς ἐκείνης
 τῆς μᾶς, εἰ καὶ ἴαν καλῆς; Τί μὴ τὸν σοφὸν τῆς
 χεῖρας Πρωτογένην οὐκ ἐκ τῶν μεγάλων ἔργων, ἀλλ'
 ἐκ τοῦ παρόργου καλοῦ, πέρδικας ἐκπινῶ; Ἐπὶ
 νοῦν λαμβάνω τὴν σὴν καλλιγραφικὴν λογογραφίαν,
 [καὶ] θαυμάσας ὡς ἐνὶ μάλιστα, καὶ αὐτοῦ ἀπο-
 γνοῦς, σχημάσας τὴν τοριστικὴν, ἄλλους ἀντεπεξέ-
 γασθαι πρὸς τὴν σὴν (εἰ βούλοιντο) ῥητορεῖαν ἀφίημι.
 Καὶ ἤθελον ἰδεῖν τοὺς τοιοῦτους, οἵτινες ἄρα καὶ
 εἰν· ὡς ἂν εἶχον εὐδύμως, ἰδὼν ἡττώμενόν σε τὸν
 ἐμὸν φοβερόν. Οἱ δὲ — ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ὡς λόντα
 μηκέτις αἴγας παρόδονται. Καὶ σὺ μὲν κατὰ τὸν
 Ὀμηρικὸν ἔκτορα πάντα καθίζων τοὺς ῥητορεῖς
 δευνός, εἴτα τὸν ἀντίπαλον μονομάχον ζητεῖς· οἱ
 δὲ σιωπῶσι, καὶ οὐ παρῶσι τὴν ἐπιφάνειαν. Κἂν
 τις αὐτοῖς κατ' Ὀμηρον εἰπὼν· ὁμοῖς μὲν πάντες
 ἔδαρ καὶ γαῖα γένοιτο ἐπιφάσκηται, εἰ δὲ τὸν
 ἵνα τοῦτον διδύκεσθαι αὐτοὶ, οὐδ' οὕτως εἰς τόλμαν
 δύνονται, οὐδ' ἄνεια πάντας ἀνδίστανται σοι· ἀγα-
 πητὸν γὰρ, εἰ καὶ τίνα ἵνα, καὶ αὐτὸν οὐ κατὰ τὸν
 μέγαν Ἀλάντα, ἔγερουσιν ἀντίμαχον. Οὕτω σου πᾶν-

τε; ἡττήμεθα· καὶ ἔσμεν — ὁ μὲν σου τὸ δευτε-
 ρεῖον, ὁ δὲ, ὅτι τύχοι τῆς ἐπὶ τῷδε φερόμενος· τὰ
 σῶς. Ὡς λόγων ἄκρον γάργαρον· ὡς πλοῦτος
 ἐπιχειρήσεων, κατὰ χύσιν ἀμμου ἐκνευμένοις· ὡς
 ἀριθμὸς ἐνθυμημάτων ἀστέρων πολύχρους· ὡς πλη-
 θυσμὸς ὕψων νοημάτων, ἀστέρων δισην εἰς κλη-
 θος ἐμπλατυνόμενος καὶ εἰς λαμπρότητα θαυνοῦν,
 κατὰ διμῆρους ὀφθέν οἷον καταβρῆγνύμενος ὡς ἐν
 κατακλυσμῷ — εἰς δὲ ἂν εἴπῃ — ὁδῶν πολλῶν· ὡς
 βεῦμα λόγου θαφίλας, ἐπιβρίον ἅτε πόντου κύματα
 Ἰκαρίου, ἵπτα νεφάδων ἰοικέτα. Ἐκτασί μοι τὸ
 τῆς Σαρακουστίου Μεύσης εἰπεῖν, *δοσο δχλος, μίρ-
 μακας ἀνδράθμοι*, εἰς τὸν μυρμηκία λόγων σοφῶν.
 Εἴτα θυρόδους προβάλλῃ, καὶ πραγματικὸν ἐπιχυσὶν
 καὶ βίου σύγχυσιν, καὶ βλάβαν· οἷας καὶ τὴν δασ, **B**
 ὅφ' ἂν τοῦ φίλου λόγου περισκελῇται; Καὶ οὐκ ἐτι
 φη: οὐτε ταῖς πάλαι ποτὶ λάλας; ὁμοῖα, οὐτε βίβλους
 προσηγορεύματα, οὐδ' ὅπως ἐκείνα εἶναι, ἂν ἡμᾶς ὀ-
 δαμεν; Ὡς τῆς κατ' ἡμῶν σκηνῆς. Ἡ σκη[νο]βία· τῇ-
 σοι ὁ λόγος; Ἐσχημάτιστα; ἡνθισται. Ἐπικρύπτει
 ἡμῖν σκαυτὸν, οὐκ οἷδ' εἴτε κατὰ τὸν Ὀμηρικόν
 Ὀδυσσεῖα, ἢ εἰ τις κατ' ἐκείνου τὴν αὐτοῦ κρύφιν
 ἐσχηνοβάτησεν· εἴτε κατὰ τὸν ἐν σοφίσμασιν ἔγχε-
 καλυμμένον, ὡς ἂν βυττορὶν ἐκφῆας τὰ κατὰ σε, εἰς
 ἀντιφάσεις μηχανηρὰν συνελάσῃς ἡμᾶς, εἰδόμεν
 ἅμα καὶ οὐκ εἰδόμεν σε. Ὡς τῆς εἰρωνείας! Μυκτῆρα
 γὰρ εἰπεῖν τὸ πρῶγμα, οἶμαι οὐκ ἀσφαλές· καὶ μὴ
 οὐδ' ἀκκιμὸς ἢ θρόψης τὸ πάθος ἐστὶ. Τάχα δὲ
 κακείνα διαπραπτέον μοι, καὶ πόρρω τοῦ λόγου
 θετέον· κατεπείν γὰρ σου φορτικὰ πρὸς ῥῆσιν,
 πᾶν βαρὺ. Οὕτε γὰρ τὸ σκηκὸς ὁμολεῖν ἐν τοιού-
 τοις σπουδαῖον κρίνεται, καὶ τὰ τῆς εἰρωνείας; εἰ
 ἐν κακίᾳ μοίρα βέβληται. Ὡς τοῖνον τοῦ ἐπεικουῦς·
 ὡς καθυφέτας, εἰς ἣν ὁ ὕψηλος καὶ πολὺς τὴν σοφίαν
 κατήνεγκας σκαυτὸν. Ὡς τοῦ μετρίου φρονήματος,
 ὅφ' οὐ περιμετρεῖς σκαυτὸν τοῖς πολλοῖς, σημείων εἰς
 βάθος καὶ εἰς ὕψος ἄλλον τρόπον καὶ αὐτὸς αἰτιολό-
 γεως καὶ λαβὼν ἐκ θεοῦ· βάθος, τὸ διὰ ταπεινῶσιν
 κῆνο· ὕψος, τὴν κατὰ λόγους ἀνάστασιν. Ἐγὼ δὲ
 ἤξιον σκαυτὸν εἰδέναι, καὶ μὴ τοιαῦτα καταγράφειν
 σκαυτοῦ. Οὐ γὰρ τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο γράμμα στενο-
 χωρῶ, τὸ, *Γνωθὶ σκαυτὸν*, ἀλλ' εἰς πάντα ἀνθρώπου
 πλατύνω, καὶ συνεπιμερίζω τὸ ῥητὸν τοῖς καθί-
 καστα· ὡς δέον ὄν, ἕκαστον αὐτοῦ εἰδέναι· ἵνα
 μήτε ὁ τὸ μὴδὲν ὦν ὑψιστὸν τι φρονῇ, μήτε ὁ ὑπερ-
 ὕψηλος οὕτω πρὸς γῆν αὐτοῦ κατασπᾷ. Ἄλλὰ
 ταῦτα μὲν ἄλλην ἔχει τριβὴν, εἰθ' οὕτω ποιητέον,
 εἴτε καὶ μὴ. Σὺ δὲ τί ποτε φῆς, ἀνδρῶν λογώτατε;
 δυστόκως ἔχεις περὶ νοημάτων γόνος; καὶ ὅν ἱερὸς
 συνεχῆς καὶ θερμότης ἀντρεχῆς καὶ ἐνίου εἰς κο-
 κίδα φιλοσοφουμένην ἱστομῶσιν, ἀντιτυπία πραγμά-
 των ἐκρημνίσει; νεκρικῇ σε τύρβῃ φροντίζων; πε-
 ριγέλλῃ σου; καθέλε τὸν ὕψος; ἀνίστασαι;
 καταβίβληται; Οὐκ ἐτι ἐκείνος εἰ ὁ πάλαι Γρηγό-
 ριος; δὲ καὶ καταλογάδην περιπτύσας τι λόγιον, ἢ
 καὶ παραβρίφας στιχίδιον σχίδιον, εἰς ἀμύμητον
 αὐτὸ καὶ μέγα τοῖς ῥητορεῖς ὀλοοῖσιν ἐλεπτουργ-
 γησας σκάρειον. Οὕτως ἐν λόγοις ἀπειρος εἶην·
 περὶ μὴν οὕτω σοφίας· τοιαῦτα με λόγοι περὶ λό-

γους ἔνδεα. Ὡς πράγματα, λάβοιτέ με· ὧ φροντί-
 δες, ἔχοντέ με· ὧ τῦρβα καὶ ὄχλοι, ἀμφί μοι γέ-
 νοισθε κύκλον, εἰ οὕτω καὶ τενοῦν οὐδαὶ καὶ ἐν
 καθεστῶτι φυλάττειν τοὺς ῥήτορας. Ἄλλος μὲν οὖν
 τις, μέσοι· ἐναποληφθεὶς πραγμάτων οὕτω μεγάλων,
 ἐκασθεν ἂν ἀληθῶς, ἀπερ οὐκ ἀληθῶς· αὐτὸς ἐπι-
 γράφει σαυτῷ· οὐχ οἷος εἰ[ς]ης, προσθέμενος λέγειν,
 ἀλλ' οἷος ἂν τις γένοιτο, τηλικούτοις πράγμασιν
 ἐναγχεθεῖς. Σὺ οὖν οὐκουν τοιοῦτος οὕτε γέγονας,
 ἀλλ' οὐδὲ μelleῖσαι· ἐπεσθαι. Ἄλτιον δ', ὅτι πρὸς
 ὑπεροχὴν τῆς ἐν λόγοις ἐλήλυθας ἔξω, καὶ πρὸς
 ἐπιστήμης τέλος ἀλλήλας. Οὐκουν εἰς ἄκρον σο-
 φίας ἤκοντι ῥῆμα ἐκαστα καθ' ἡσίοδον, ἢ πρῆν
 χαλεπὴ γέγονε· καὶ σοὶ διὰ ταῦτα ἀπονος ἢ ἐνίρ-
 γεια, καὶ τὰ τῆς μεταχειρίσεως ἀμοχα. Καὶ ἔχει
 φύσεως οὕτω τὸ πρᾶγμα. Οὐκ ἔστιν, οὐκ ἔστιν
 ἰδραῖον τινα κατ' ἐπιστήμην γενομένων, μετακινή-
 θῆναι τοῦ ἀγαθοῦ. Ἐπ' οὐδενος τῶν, ὅσοι πρὸς ἔξιν
 ἐληλάκασιν λόγου καὶ τελειότητα πραγμάτων, ἐπιρ-
 ροὴ τὴν τοιαύτην ἀπῆλλαξε τῆς ψυχῆς. Ἀλλὰ μὴ
 μοι τὴν Ἐρμῶντος· πρόσφερε κῆρα· ἢ εἰ τις ἄλλος
 κατ' ἐκείνον τῇ εἰς ἄκρον εὐεξία σφαιλεῖς ἐξεκρού-
 σθη τοῦ εἰδέναι, καὶ δι' ὁζότητα φύσεως ταχὺ καὶ
 ἡνθησε καὶ ἀπῆλθης. Τὰ γὰρ τοιαῦτα τῶν περι-
 δειγμάτων καὶ σπάνια, καὶ οὐδ' ἀσυμμετρίας τὰς
 αἰτίας ἐσχηκασιν. Οὐκουν καὶ αὐτὸς εἰς τοιοῦτον
 ἔξω, ἤκων, καὶ δευσοποιὰ ἐπὶ ψυχῇ τὰ τῆς σο-
 φίας ἐντέξας χρώματα, ἀναπόκλυτον ἔχεις τὸ ἀν-
 θος καὶ λαμπρὸν οἷον προλάμπων ποικιλίαις γνώ-
 σεως. Ἐχεις κρατῆρας, ῥητορικῷ πυρὸς μένος
 ἀφέντας· καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοὺς ἐπιλιπεῖν, κἀν που
 δόξωσι διαλιπεῖν. Ἀλλὰ τὸ νοερὸν αὐδὺς πνεῦμα
 προσβάλλον αὐτοῖς ἀνίησι, καὶ εἰς ποταμοὺς πυρὸς
 ἐκφυσε λαμπρὸν ἐπιλάμπων σοὶ τοῦ λόγου τὸ φῶς.
 Ἐντεῦθεν οὐδὲ σοὶ (παροιματικῶς εἰπεῖν) ὁ λόγος
 σβέννυται. Σκύλος πυρὸς ὁ λόγος προτρέχει σοῦ· πῶς
 ἂν οὖν ὑπὸ σκότει γένοιο; Πῦρ οὐ κατὰ τὸ ἐν Ἀθή-
 ναις μυστικῶν ἀδελφῶν ἐκμύσει, Ἀντικεῖ δὲ σο-
 φίας ἄλλας ἐκμύσει, μὴ δὲ καὶ διακοπῇ σου τὸ
 τῆς φάσεως· ἀνάγκη γὰρ ποτε ἀνδρῶν γε ὄντι.
 Ἀλλ' οὐκ εἰς τέλος ἐκείνο τὸ πῦρ ἀπέσβεσται·
 ὑποσώζεται δὲ ζωοποιούμενον, καὶ τινος ἀρχῆς λα-
 βόμενον ἐπαιγέσθαι, καὶ ἀνάπτειν, καὶ εἰς λαμ-
 πρὸν πυρὸν αἵρεται. Τοιαῦτα πορὰ πολλὰ, ἐξυπο-
 σμύχοντα, ἀναλάμποντα· ἐξ ὧν ἡμῖν ἀπόθετον τῷ
 λόγῳ φυλακτέον τὴν τίτταν, ἥπαρ ἐπιχυθέντος
 ὕδατος ἐνεργεῖ κατὰ πῦρ. Λέγεται δὲ καὶ τις τέχνη
 τὰς παπύρους ἅμα τε εἰς ὕδωρ βάπτουσα, καὶ
 ἀχνόντως εἰς πῦρ ἀνάπτουσα. Καὶ μοι τὴν τίττα
 ἀπόθετον τίτταν ἐν τῷ πρὸς αἰτιολογίαν λαβὼν,
 μεταχειρίσαι· ἐκείνη γὰρ ὑποκαθήμενη ἐνδὲς, τὸ
 πῦρ τοῦτο κατὰ τινα μηχανὴν ταῖς παπύροις ἀφίη-
 σιν. Οὕτω δὲ καὶ σε τὸν ἐμπύρον ῥήτορα βραχύτα-
 τόν τι χρὴ ἐνιρῶσαι τῷ λόγῳ· καὶ ἢ γὰρ αὐτῇ
 αἰθέριον τὸν τοῦ λόγου πυρὸς σοὶ ἐνδοθέν ποθεν
 ἀνεκαλίσσεται. Μεσοβραγὴ καυώνας γῆς διασχόντας
 ἦν ὅτε ὕδατος ἐνεκαλοῖσαντο χάσματα, καὶ εἰς θα-
 λάσσας ὑπεκρίθησαν· καὶ τὸ ἐντεῦθεν αἰώνας ἐξ
 ὧλοι, καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ οὕτε τὸ εἶναι οὐδ' ἢ

Ἀλλήλους τὴν θάλασσαν ἐπιλάλοισιν. Οὕτω δὲ ἀρα καὶ
 οὐ τὸ τοῦ νοῦ — εἴτε κύτος φάναι χρῆ, εἴτε ἀδου-
 σον, εἴτε καὶ χάος διὰ τὸ τοῦ νοερῶς τοῦτο χωρίον
 πολυχανῶς — εἰς ὑπεροχὴν πάσης χρηστοτήτας
 ἔξω, καὶ δὴ πάσας λόγου πηγὰς καὶ πάντας πο-
 ταμούς εἰσετέλλει. Καὶ οὐκουν εἰς θάλασσαν πύρας
 εἰδύταν, ἀλλ' εἰς ἀκάνων μοι τὰ καλὰ ταῦτα συν-
 ἔβραυσαν χεῦματα, καὶ τοῦτον ἀφόρβρον, καὶ εἰς
 ἐαυτὴν κατὰ νοερὰν κύκλωσιν ἐπανίστα, καὶ κατὰ
 τινα στροφὴν ἀκράτων ἐλντέμενον, καὶ οὐκ εἰδὼτα
 πύρας. Οὐκουν τὸ χεῦμα τοῦτο λῆται ἂν σὺ ποτε,
 οὐδ' εἰ βούλοιο, ἀπαξ ἐνδοσίμου. Τὸ κινεῖσθαι
 λαβὼν ὁ οὐρανός, οὐ παύει τὴν κίνησιν. Οὕτω δὲ
 καὶ ὁ οὐδ' οὐρανός τοῦς οὐ κατέσταται κινούμενος,
 κἀν πάθῃ κατὰ τὴν ἀνωτάτω ποτὶ σφαίραν βραγείαν
 ἀντίκρουσιν· ἀλλὰ μικρὸν, καὶ γίνεται τῶν προτέρων
 αἰθῆς, καὶ δευρροπώτερον φέρεται. Γινώσκαι καὶ ὁ
 οὐδ' ἤλιος τοῦς οὐδὲν ποτὶ κατὰ τὸν αἰθέρα φά-
 λαιν ἀπυθῆ καὶ δόεται, εἰς ἐαυτὸν σπασίς· ἀλλὰ
 μετ' οὐ καλὸν ὀνέσχε, καὶ τὴν προτέραν φαῖσιν
 ἀπιδραῖν. Ὡς ἡμεῖς, οἱς βράδιον τοιοῦτος ἤλιος φαί-
 ναι, καὶ πολυμήνους, οὐκουν ἐξαμῆνους τὰς νύκτας
 τελεῖ· καὶ τι βραχὺ ἀναλάμψας, καὶ ὅσον ἂν εἰς
 θωλὴν χειμέριος αἰθῆς δόεται. Σὺ δὲ (ἵνα τὴν τρο-
 πολογικὴν σκευωρίαν ἀρείς, αὐτοῖς φιλοῖς ἐπιδύω-
 τοῖς πράγμασι) καὶ σπεύδων τοῖς ἄλλοις, μένεις
 ἀξυμβλητός, καὶ βρασιώνων ἀγων ἀήτητος· καὶ εἰς
 ἔργον ἤκων, εἴτε μὴν ἐκ παρόργου τι μετρώ, τῶν
 ἄλλων ὑπέρκειται· σαυτῷ μέντοι περιμετρούμενος,
 ὑπερβαίεις, οἷς σπουδάζεις, τὰ πάρεργα. Μὴ τάλιν
 τοιαῦτα γράφει, ἀλλ' ἀπὲρ τὴν γλῶτταν· ἀλῆμον, οὐ
 ἡμέτερος ἀκάνων· λάμπει, ὁ καὶ ἡμῶς ἤλιος·
 καὶ πολεῖ τὰ σεαυτοῦ. Ὅστις δὲ ποτε εἰ, εὐ μὴ
 λέγει· ἐροῦσι δὲ ἄλλοι, καὶ οὐδὲ τὰς ψήφους διχα-
 σωσιν· ἐροῦσι δὲ, ὅτι κατὰ πάντων ῥητόρων (ἀλλ'
 ἀπῶτω φθόνος) φέρεται τὰ νικητήρια. Σὺ γὰρ οὐ με-
 ἀρίσκει· ἀλλ' οὐδὲ πείθεις με, τοιαῦτα κρίνων κατὰ
 σεαυτοῦ. Ἡ Ἀνδραγαθία μὲν, λαμπρὸν ἀντικεῖων, τὸν
 Σκύθην περὶ τοῖς ἀκούουσι φέρεται· Γρηγόριος δὲ,
 ὑπερρωτῶν τοὺς ὅπῃ ποτὶ ῥήτορας, τὸν οὐκ εἰδὼτα
 οὐ φέρεται· Τὸν Τυρταῖον ἢ καλλιρροήσαντῃ με-
 τῆρας καὶ μετῴτερο ζεῖς θεόφραστον· καὶ ὁ βοὴν
 ἀγαθὸς Γρηγόριος εἰς ἄρμονον βάτον γεγράφεται,
 καὶ ὁ καλλιθέας ἐν ἀφώνου μοῖρᾳ τετάξεται· καὶ
 τίς ἂν εἴπῃ ταῦτα, καὶ τοῖς οὕτως ἀτίμους συνθήσε-
 ται· Ἐλεγε ποτε καὶ Σωκράτης, εἰδέναι· μηδὲν·
 προσέχῃ δὲ οὐδὲς ἐκείνῳ τὸν νοῦν. Ἀμείψαι γὰρ
 ἐξήλεγχε, σοφὸν ἀποφαινοῦσα. Οὐ μὲν οὖν οὐδ'
 αὐτὸς, εἰς τοιαύτην πίπτων σοφίαν. Ἐρμῆς ἡμῖν
 ἀνευ φόγου τετράγωνος ἱδρῶσαι. Μὴ γοῦν δίδωμι τὴν
 μετᾶπταισιν· μενεῖ; γὰρ εἰς τὸ πᾶν ἱερατός, καὶ
 οὐκ ἐμμετακίλιστος. Μουσῶν οἰκητήριον εἰ· οὐκ ἂν
 οὖν σε προλποῖαν, ἐπαναπαυομένη καθάπαξ ἐν
 σοί. Ἡ Ἐλικῶνα μὲν καὶ Αἰθιθερίους οὐκ ἤθελον
 προλιπεῖν, οὐκ ἔβια λόγου χωρεῖ. Μουσῶν ἀπονο-
 μαζόμενα· σὺ δὲ, καλὸν οὕτω λόγου χωρίον εὐροῦ-
 σαι, προλειψοῦσιν· Οὐχὶ πάντως· ἀλλὰ καὶ μένοντι
 συμπαραμενοῦσι, καὶ ἀποδημοῦντι συνεκδημήσουσι,
 καὶ σε τοῖς πάλοι ποτὶ σοφοῖς κἀν τοῖς ταῦτοισι

ἀνείμιμον θήσουσιν· ὡς περὶ μόνον ὅκοι μένοντες, ἅλῃ καὶ ἔπη ποτὶ ἀπύοντες, Ἑρμῇ καὶ Μοῦσαις ἐμῶνται. Ἐξοστρατεύετο ποτε Περικλῆς· οὐδὲν δὲ ἤτιον ἰδόντα τοὺς λόγους, ὡς περ ἀγοράζων ἐν εἰρήνῃ· καίρῳ, οὕτω δὲ καὶ στρατοπεδεύμενος. Ὑπερίον πολέμον ὁ γλυκεῖς ἐκονεῖτο Ξενοφῶν, καὶ πολλὴν γῆς ἐμείρει περίου· εἶχε δὲ συμπαριπτάμενον τὸν Ἑρμῆν, καὶ ὁ τῶν Μουσῶν ἀνὴρ συνουσίῃ τοῦ χοροῦ· καὶ οὐδὲν ἐπὶ τοῦ λόγου παρίστατο, οὐδὲ χρόνιος ὢν τοῖς βαρβάρους, τῆς Ἑλληνίδος παδείας ἐξέπαισεν ὑπερίορος. Ἐρρυγὶ που δημοσιόνης ἐξ Ἀθηνῶν· ἀλλὰ τὸν ῥήτορα συνεπήγατο. Τί σοι δοκεῖ τὸν ποιητὴν τὰ μακρὰ τῆς ἀποδημίας περὶ τὸ μεγαλόφρωνον εἶναι; Εἰ μὴ ἔρα καὶ πρὸς ὅλην λόγῳ λαμπρὰν τῇ ποιήσει συνελαμδάνοντο. Οὐδὲ θερμοτοκίλους τὴν γλῶτταν ἢ περὶ τὰ τοιαῦτα φροντίς ἰδωρβάρωσι. Μικροῦ δέιν ὁ τῶν ἄλλων κορυφαῖος Πλάτων, Ἀθήνηθεν τὴν εἰς Σικελίαν στείλλόμενος, ἐλαθεν ἄν παρεκκλίνας τὴν μάχην. Ἄλλ' ἰδοὺ ὥς ὑπὸ πειρατῇ τῷ λόγῳ καὶ σοὶ πάραστιν ἐξελέγχεαι, εἰ τι τὸν ἄνδρα τὸ ἀπόδημον βιάσθαι. Καὶ μὴ οὐτε παρενεπίδωκε τὸν τῆς σοφίας κρατήρη, ὅπερ δὲ τὸν Αἰναιὸν (ὥς ἂν τις εἴπῃ) προσεξεφύσσει, καὶ ἀνῆψε φανότερον. Οὐκ οὐν οὐδὲ σε τυχόντα τὰ πράγματα τῆς ὁδοῦ κατὰ φιλοσοφίαν ὁδοῦ περιπλάγχεσιν, οὐδ' ὥς τὰ τῶν ἀνεμαρτίστων, καὶ ὅσα μὴ φόρῳ βριθᾶται, σάλευσιν βιάσονται. Ὑπὸ καλῷ σκίπτωι βαινεις. Ἑρμαῖκή βακτηρία τὰς βάσεις ἐν ἀσφαλεῖ σοὶ καθίστησιν. Οὐ τοῖνον πρόδρομα πάθος, κἂν ἐπισφαλὲς σοὶ τὸ τῆς ὁδοῦ. Πολλοὶς ἀγωγίμοις βριθείς· ὅπ' ἀγαθῷ ἀρχιτίκτονι ἐκπεπνῶσται. Κατατόλμα γοῦν τῶν πραγμάτων· ὅρχῳ κατὰ κυμάτας, ἐκπετάσας ἱστίον πόμπημον. Διακυβέρνησα σκευὴν ἀθροῖς τοῖς κατὰ φύγην καὶ νοσημένοις ὁμασίαις, ἅπερ ἐγὼ πλείω περὶ σε θεωρῶ, ἥ περ ὅσα κατὰ σῶμα περὶ τὸν ἄλλοφον Ἄργον, τὸ πολυπονήν τινας, ἐκίμψαινον· ὅν ἢ ποιητοῦ πλάστικῇ εἰς πολλοὺς ἦνοιξεν ὀφθαλμοῖς, καὶ βρῦσιν ὡς περ πολλὰς ἐποίησεν ὄψεις, εἰς μυρία ὁματὰ κατατρήσασα, ὥς διαβρεῖν οὕτω τὸ σκεπτικόν τοῦ ὅλου σώματος, ὥς οὐ πολυτρήτου τινὸς ἀναγωγίως ὕδωρ πολυῖον ἐξακοντίζεται. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν οὕτω πρὸς τὸ πέρα· κτίνονται. Σὺ δὲ εἰ καὶ μὴ οὕτω πολυσύμματος, ἀλλ' ἄλλω τῷ ῥῳ συνεχεῖ καὶ ἀκαμάτῳ τῆς θεωρίας ὑποβάλλεις· τὸν Ἄργον· οὐδὲ σοὶ ὕπνος ἐπὶ βλεφάρους κείται (τοῦτο δὲ κατὰ τὸν Ὀμηρικὸν Ὀδυσσεύς), οὐ Πλειάδας εἰσοφᾶναι καὶ Τάδας καὶ σθίνος Ὀρίωνος (καὶ ταῦτα μὲν γὰρ θεωρητικώτερον), ἀλλ' ἐπὶ μᾶλλον βίβλοις προστετηκῶτι, καὶ τὰ ἐν αὐταῖς οὐράνια κάλλη προσβλέποντι ἀναπνεύματόν καὶ ἀγρόπῳ τῷ ὁματί· ἀφ' ὧν ἄκλυτος· ὅση φωτὸς οὐοῖς ἐπισκίχεται σοὶ χάρις τοῦ μεγάλου τῶν φῶτων πατέρος. Μὴ μοι τοῖνον πρόφραζέαις, ὁ τὰ ἐνταῦθα τεχνικῶς διακρινόμενος κύματα· μὴ ταραχούσθαι, ὁ κασιτῶν ἐκτὸν, ὅπῃ καὶ βούλοιο· μὴ φροντίδας, ὁ πολυφῶν τε καὶ ἀγχνίους· μὴ τὸ ἀσγολόν, ὁ θεωρητικώτατος· μὴ ὁ πραγματικώτατος πράγματα· μήπου, εἰ τι καὶ λέγειν ἔστι τοιοῦ-

τον, ὁ κατὰ πάντων πόλις, καὶ ὅπερ μὴδὲν τι τῶν ἀπάντων τὴν ἐν λόγοις εὐτεχνίαν ἐκπερδεύεται· μὴδὲ, ὅτι μακρὰν γῆν τῶν βίβλων, προύχου, βίβλο; ἢ ζῶσα καὶ ἐμφορος· μάλλον μὲν οὖν, ἢ τῶν λόγων πλήθους γὰρ, τὸ πολυτιμότερον βιβλιοφυλάκιον. Ἦ γὰρ ἂν αὐτὸς ἀποσταλὴς σκευτοῦ, εἰ τοῦτο πείσεις ἡμᾶς. Πείσεις δὲ οὐκ. Οὐδὲ γὰρ ἂν οὐδὲ αὐτὸς ἀποσταλὴς τὴν καινὴν ταύτην ἀπόστασιν. Τετλίμηκα, λαλάληκα, προσπεφώνηκα τὸν ἐν λόγῳ πολλὸν ὁ ἐλάχιςτος· μάλλον μὲν οὖν τὸν ἐν σερῇ πᾶν ὁ τὸ μὴδὲν. Καὶ οὐκ μὲν, ὅτι φίλα σοὶ ἀφίχονται, τοῦ μὴλόντος· ἐνερπόμενος, εἰ καὶ διαβόηται τοῖς ἄλλοις ποιήσεις, καὶ δημοσιεύσεις τὰ καθ' ἡμᾶς, καὶ ἀπαλγείς, ὅσοις ἡττώμεθα σοὶ· καὶ οὕτω λαμπρὸν θρίπιδον καταγάγῃς ἡμῶν. Ὡς δ' ἂν ἔχῃ, χαίρει ἐν Κῷ, μεμνημένο; ἡμῶν ἐπ' ἀγαθῷ, φιλοτάτη.

Τοῦ αὐτοῦ ἡδοκεῖται.

Ποιους· εἶπε λόγους Ὀμηκῆσαν, ὅτε τῇ ἐπαύριον μετὰ θάνατον τοῦ πολλὰ εὐεργετήσαντος αὐτὸν ἀγωνιστοῦ πατριάρχου κυρίου Μιχαήλ, τοῦ τοῦ Ἀρχιδίου, λουόμενος ἀντὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ μεγάλου οἰκονομοῦ τοῦ παντερχῆ τὸ ἔξω στρώμα καὶ τὰ ἱμάτια καὶ λοιπὰ, τὰ ἀσπείτως αὐτίκα δοθέντα πτωχοῖς.

Ἀνετίκακε οὕτω, ἀνέχου, μὴ καὶ κακὸν μοι γένοιτο κλειόν· ἀλεξίκακε θεῶ, ἀποσοθηθεὶ καὶ ἡ φαινομένη αὕτη κάκωσις. Ἄλλὰ τί δὴ ποτε τὰ παρόντα; Φαντασία τις ἄλλως καὶ δοκῆσις, ἢ πρὸς ἀλήθειαν ὑπεστήκασι; Ὅναι ἀναπλάττεται, ἢ ὑπὲρ τοῖς ὀφθαλμοῖς παρίσταται; Εὐσεχίμων ἦλθον· κοσμίως εἶχον, περιβολὴν τε φέρων, ὅπως τρυφερευόμενον σῶμα παράκειται, καὶ λαμπρότητα καὶ ἄλλον ὕπερ ἄλλον (ἀλλ' ὅμως) ἐπαγομένους. Τάκης ἀνθηρῶν ὑψηλῶν, λειμῶνες περιφαινωμένοι, οἱς ὅσα καὶ ἄνθεσι ποικίλοις διελάμπετο βάμμασι. Στρώμα ὁ τάκης ἀνέχεν, οὐ Μιλησίους ἔστο· εἰς αὐτὸν ἔλπιον, ὅποια καὶ ταῦτα εὐαφῇ καὶ ἀγαθῇ μαλακῶς ἐγκαθεύδειν· ἀλλὰ σεσαγμένον ἐνδον ἄνθεσι φυτῶν, ἃ σπείροντες ἄνθρωποι, εἰτα τὸ ἐκπαυθὸν ἐρωδᾷ [σὺν] πόνῳ συλλέγουσι, παρευδοκίμου τὴν τὸν ἐρίων χρῆσιν εἰς τὴν τρυφὴν ἀνακλίσας. Τὸ δὲ ἐκπολάζον λίνεον, ὥς ἐπεγχεῖται τὸ στρώμα, ἐχρῆν μὲν εἰς μελάνιν [βεβάρθαι] σκυθρωπότερον, διὰ τε ἐμὲ βίου τοιοῦτου ἀνθρώπου, καὶ διὰ τὸ πάθος, ἢ καὶ πένθος, ὃ μοι ἄρτι προσήρμησσε· τὸ δὲ, ἀλλὰ λευκὸν μὲν ἦν, ὥς ὁ ἥλιος, τὴν λεπτοσυρίαν, ὅπως ἀράχνης τεχνάζεται. Ἦν καὶ ἡ τῆς κεφαλῆς ἀνταυσις τοῦτ' ἐλάμειλλος, ὃς ἀνακείμενός με μὴ ἐκπαινεσθαι, ἀλλὰ τῇ τῶν ὑποκειμένων ἀπαλότῃ ἐγκαταδύσθαι, ἢ, οὐ καὶ μᾶλλον ἐγὼ ἐπείξοις δοκεῖν, μνημεῖον τι ἐγκαταχρύνουσαι. Ἦσαν μοι ταῦτα οὕτω οἰμένα. Αἱ δὲ συνδόνες (τὸ παραπετάσμα τῆς στρωμνῆς) ἄραι μὲν Σηρικαῖς ἐνέλαμπον χρόαις, καὶ ταῦταις ἀδουργῶς, καὶ οἷαις οὐκ ἂν ἀπαξίσθη τρυφῶν ἀνὴρ. Ἐπὶ ἂν τις βλέπων αὐτὰς μὲν Ἰβρίων δίκην παραλλήλους κείσθαι, τὸ δὲ μέσον, φῶς οἶον εἶναι· οὕτως ἀκράτως ἦν λευκόν. Ἦ δὲ λεπτότης—ἀλλ' οὐκ ἂν εἴπῃ ὁ ἰδὼν ὑφασμα βλέπειν, ἀλλὰ πεφωτισμένον ἥλιον ἄερα, ἀμεσολάβη-

τον σώματι. Ἡ δὲ στείλνότης ἀπολείπειν (ὁ φασιν) ἵδου· ὅσον ἐλαίον. Καὶ ἐκείνο χρῆμα καλὸν ἐπὶ καλῷ τῷ στήθει· αἱ συνθέσεις, δυσωπούμεναι τὴν θεοτήν, πόρος που μένειν, ὡς μὴ ὅτι γε ἐγκαθευδῆσαι, ἀλλὰ μὴδὲ εἰς τὸ πᾶν φαῦσαι, μὴ καὶ χραυθεῖν τὰ οὕτω τίμια. Τὸ δὲ ἐπικείμενον, εἴτε δάκρυ· αὐτὸ εἴτε καὶ κοινῶς ἀπώματος νοήματι σημνύναι· χρῆ, οὐκ ἂν ἀκρι ταχέαν ἐκφρασιν· ἐκείνο δὲ εἶπεν ἀκρι, ὡς ἄρα, ὃν τρόπον ὑπερθεῖν τῶν λοιπῶν ἐκείτο, οὕτω καὶ τῶν λοιπῶν ὑπερέκειτο. Σκεῖν ἐπὶ τοῦτοις τὰ μὲν ἀπὸ γυναικὸς χαλεπὸν, τὰ δὲ καὶ γυναικὸς κατετίτρου φανόσθαι, καὶ τὸν ἄρτυρον καθυποκρινόμενα. Εἶπεν ἂν ὁρῶν, αὐτοῖς ἐναπομένειν τὴν ψῆν. Ἐστίδον γὰρ καὶ ὑπὲρ αὐτὰ κάτοπτρα. Θῆκη μύρου στακτοῦ, ὁποῖον τε ἀποδίδει ρόδων, καὶ ὅπερ οἶνος σκευαρεῖ φαρμακόμενος εὐδοεῖσι μίγμασιν. Ἀνάφωρον καλὸν ἰδεῖν, πλαστὴ χωρησία. Καὶ ἡν αὐτὸ θῆκη χιτῶνος, ὃν οὐκ ἂν εἶπεν χιτῶνα καμῆν, καὶ ὁφασμάτων δὲ λασίον (ὡς ἂν εἶπεν) τῷ ἀπὸ λίνου τριχώματι, ἀχρὶ τὸν ἥδη λουσάμενον περιτθίσαι, ὡς ἀπομάττωσθαι τὴν ὀργήν. Καλὰ τὰ πάντα, καὶ τιμὴν πολλὴν εὐρίσκονται. — Ταῦτα ἐπιλαβόμενος (πολλὰ δέ μοι περᾶται, καὶ αὐτὰ τεραστίως, καὶ ὡς οὐκ ἂν ἡλιζόν), εἰχόμεν τὴν εἰς τὸ βαλάνειον. Καὶ τέλος ἡ ὁδὸς εὐθεία, καὶ εὐχέ με τὸ κατάντημα· καὶ σωρὸς τῶν σκευῶν ἐκείτο· καὶ [αὐ]τὸς ἀποδοσάμενος, καὶ τὴν στοιθὴν ἐπαυξήσας, οἷς προσεθέμην τὰ τοῦ ἱματισμοῦ, ἐχούρων ἔσω. καὶ τῶν θερμῶν ὀδόντων γίνομαι. Καὶ τὸν ῥόπον ἀποσύρας, καὶ εἰς καλλοῇν καταστάς ἥλιφ ἀντίμουν, ὅς καὶ αὐτὸς λαμπρὸν παμφαῖον ὁκεανὸς λουόμενος· ὅσας, ἐξήτουν ἀναδύναι μὲν τοῦ ἔνδον ἀλαμποῦς, ἀνατίλλαι δὲ οἶον φανωτήριος. Καὶ τοῦτο μὲν εἶχον αὐτῷ. Ζητήθην δὲ τὸ λουτήριον, τὸ περιδῆμα, ἔστιν οὐδαμῶς· ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἄφαντον, καὶ ἡ λοιπὴ δὲ ἀποκαυθῇ. Τί δὲ ταῦτα; Πόθεν μοι τὸ κακόν; Ἀρπναι ἀνερίψαντο, καὶ οὐκ ἂν περὶ αὐτὰ παροισθῶσαι ἐλάνθαν· ἀλλὰ χαυνότα γῇ ἀπεβέβητο. Καὶ οὐχ οὕτως ἡμεῖς τοῦ κατὰ αἰσινὸν πάθους δυναίσθητον· ἀλλὰ πῦρ ἀνάλωσε, καὶ ἡλεγγεν ἂν τέτρα τὸ τοῦ πυρὸς ἔργον. Τί δὲ ἀλλὰ φῶρας λυθόντες ἀπῆγαγον τὰ σήτοῦμανα; πῶς δὲ ἂν ἀλοκὸς τοσοῦτον ἀχθὸς οὕτω λαθὼν μέσης ἡμέρας ἄροτο; Ἀπαγωγὴ τῷ πρῶτῳ ληστρικῇ, ἐφῶδον· κολεμικῇ· ἐνδείξει, θαρραλέου ἀπαγμῆ. Οὐ ταῦτα δόλο, οὐ λαθραῖα ὑφαίσεις· ἀλλὰ μελέτη, ἀλλὰ σκέμμα· καὶ ἡ βίαις ἔργον, ἡ παλγνιον. Σκοπεῖτον· καὶ δὴ μὴ μόνον, πόθεν μοι τὸ κακόν, ἀλλὰ καὶ τὸ αἴτιον. — Ὡ μοι· συνῆκα τοῦ ἀποκλήματος, ὅθεν βέβηλαμμαι. Πρὸ ὀφθαλμῶν δὲ ἐλεγχος. Γυνὼν ὥσπερ μοι τὸ σῶμα, οὕτω καὶ τὸ τῆς ψυχῆς πταίσμα, καὶ ἡ καταδίκη ἔσω μέμψας. Ἀγαπήν, εἰ μὴ προσομῶν ταῦτα κατὰ μεγάλων ἀγῶνων. Ἀγαπήν ἂν, εἰ μέχρι τούτου μοι ὥρισται τὸ κακόν. Δίκη τὰ παρόντα θεῶν· τοῦ πλεονεκτεῖν ἀνταπόδομα· ψυχῆς οὐκ εὐχαρίστου ποιή· ἀδικίας ἀντίκτισις· ψυχῆς χρίσματος) ἐπαμάρτου ὀφείλοπον, ὡς τὰ πολλὰ ἔχει τὴν κάκωσιν. Καὶ αὐτὸ μὲν οὐκ ὀρθὰ βεβέβηκε, τὸ δὲ σῶμα σφαλλόμενον σπύλλεται· ἀλλ' ἐμοὶ φιλανθρωποτέρα ἢ ἐπεβέβηκε. Ἀγνομαι-

σύνες γὰρ οὐ νόσος ἀνταδίδη πρὸς νόσας, ἀλλ' ἐμπερικὸν νόσου ἀφαίρεσις. Μήποτε δὲ καὶ ὡς οὐκ εἰσὶν ἐν ἀγαρίστει τῶν ἐπανθοῦντων περιδένων, ὅσα καὶ φύλλον, ἀπογεγυμνωμένοι· ἢ καὶ ἄλλως εἶπεν, φύλλαρθρὸν τὴν εὐκλείαν· τάχα καὶ ὡς παραδείσου τροφῆς ἄξιος ἐκκεσεῖν. Τὴν παρούσαν ἐπέγνω γύνωσιν· μὴ μοι δὲ γένοιτο καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀποκατάστασις. Πένθος· χθὲς καὶ ἤχος κλαίωντων καὶ βαρυθυμία· καὶ ταῦτα περὶ ἁπλὴν τὴν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν· καὶ ἡ κατάστασις αὐτῇ καὶ σήμερον. Ἀλλὰ καὶ εἰς μακρὸν εἰτι πορραμενέ. Καὶ ἡμεῖς μὲν ἐν τρυφαίς, οὐκ ἔδει λίαν ἀξιοῦσθαι δάκρυσι. Οὐκοῦν ἐνδύω· ἢ δίκη μετῆλθεν ἡμῶς. Κεῖται ἀνὴρ αὐτόχρημα σοφία καὶ ἀγωνιστήν, οὐ τὸ μέγαλειον οὐ μόνον εἰς ἀρχιερετικὸν θρόνον ἀναφωδέντος· ἐξέφανε, ἀλλὰ καὶ πρὸ αὐτοῦ τὴν οἰκουμένην ἐπλήρου. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἐννοούμενοι τὸ πάθος δάκρυσι λυθόνται, καὶ τὸν πενθητήριον ἔδουσι· ἡμεῖς δὲ τὸ ἱερὸν ἀπύσαντες αἰσχύνῃν ὄρλομα. Ἐδράμομεν βίου ὅδον, ἐπ' ἣ οὐκ ἔστιν ὅς οὐκ ἂν νεμεσήσεις· καὶ βραβεῖον ἡράματα, καὶ τὸν ἀγωνιστήν περιόντα διὰ θαύματος ἤγομα· ὡς δὲ ἀπῆλθε λυθόντος τοῦ θεάτρου ἐκείνος, ἐξελαθόμεθα. Οὐκοῦν ἑσπερον γινόμεθα ἐπὶ γέλωτι, καὶ γυναικὶν οἶον ἔδλον τοῦτον ἀσχημοσύνης ἀνύομεν. Ὡς ἡμεῶν ἐκείνων, ἂν εἰς ἡμῶν περιδελπτοὶ τῷ λαῷ, τοῖς τοῦ ἱεροῦ συλλόγῳ, τοῖς ἐν ἀξίαις βασιλικαῖς· τὸ πᾶν εἶπεν, τοῖς ἁπασιν. Νῦν δὲ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὅσον περιπεφρονέμεθα. Ὡς χρυσὸς ἐκείνος ὁ καθ' ἡμέρας, ἔσται· ἥδη θέλει ἐπιλαίπειν ἡμῶς. Ἡμεῖς δὲ ἄλλως· τῆς ἐλπίδος εἰχομεν. Ὡς τιμὰ καὶ θρόνον παρρηγορήσεις καὶ ὁδὸν ἐπιστάσεις, καὶ ὅσας ἄλλοις ἡμεῖς χθὲς πῶς καὶ πρῶτον ἡμῶν ἐμπρόποντες· οὐκ ἐπληρονομήσαμεν ὁμῶν. Οὐ παρεμείνατε καὶ εἰς τέλος, ἀλλ' ἥδη ἀναχωρεῖτε, ἀλλὰ δρακτεῖσθαι ἔσονται. Νῦν ἑμαυτοῦ γέγονα· νῦν ἐπανήλθον εἰς νοῦν. Μόλις ἔγνω, οἶον ἀγαθὸν ἐστέρημαι, οἷος ἐστέτηρας ἐκπέτωκα. Οὐκ ἐν ἀποβλήνομαι· μενοῦν γε καὶ περιδελπόμεναι. Ἐλάνον πολλὰ τῶν ἀλλοτρίων περὶ ἐμῶν· νῦν δὲ καὶ τὰ παρόντα εἴχεται. Γυνωκτέρους ὅπερ οὐ λόγος παλαιὸς φησιν· ἡμεῖς δὲ οὐκ οἶδα εἰ καὶ αὐτοὶ κατὰ κράτος εἰς παροίαν, οὕτως κατὰ πρῶτον· εἰς γύνωσιν. Καλὸν ἢ παλαιὰ ἡμῶν γυναικῶν μακροσμοῦ εἶχε κλάσμα· ἐχρημάτιζε τὸν ἐν βίῳ σπουδαῖον ἀντίρριτον. Ἡ δὲ γύνωσις αὐτῇ κατὰ τὴν ἐκ κοίτης μητρός καθίσταται. Ἡδὲ τις καὶ γυνωσφιστεῖσιν ἡμῶς· μυκτηρίσκειν. Ἔστιν ἄρτι καιρὸς λέγειν· ἐξεδυσάμην τὰ ἱμάτια μου· πῶς ἐνδύσομαι αὐτά; Φαῦλας οἰωνὸς τὰ παρόντα, μὴ καὶ εἰς τὴν λοιπὴν οὐσίαν μοι τὸ κακόν διαθήσεται, καὶ ἀρχὴ ταῦτα μεζόνων ἔσται κακῶν. Ἰωσήφ ἐγυμνωθεὶς μὲν, ἄλλον δὲ τρόπον ἐσπινύοντο· ἐμοὶ δὲ οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν τὸ πάθος τις ἐγγράφηται. Χιτῶνα πολυτιμῆτον εὐπροσόντης περιετίθει· ἀλλ' ὅτι τὸν ἐξοφάναντα περιπεφρονένηκα, ὅτι γυνὴν ἐπὶ κεφαλῇ (ὁ φασιν) ἀπηναιδυσάμην, πάσχω τὴν ἐν γέλωτι ταύτην γύνωσιν. Ἐχρην δὲ ἄρα τὸν σπείδοντα κληροῦν τοῦς κληροῦς, ὃν μὴ ἐχρην, αὐτοῖς κληροῖς τὴν ἁπασαν ὀλέσει σκίπην, καὶ εἰς τοῦτο κατεστῆναι γυνω-

γλυκύ. Νῦν δὲ οὐ μοι θυμὸς τοσούτος ἐνέηται, μνησθὲν τῶν ἀποθνήσκοντων κρατήρων, οὓς ἐπιστεφάδας φερόμενους ἀναπαύω, ὅτι ἐνδύων τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, τί μὴ καὶ ἡμεῖς ἐκπαύοιμε, ἀλλὰ ἀνάγκη ἐπιστῆθαι, δαπανῶν χρήματα εἰς ἱματισμὸν, καὶ τὸ ζωτικὸν ἐκκενοῦν, καὶ τὴν ψυχὴν ἐκχεῖν, καὶ ὑποβρίβειν ὡς εἰς θορόαν· Ἄνθρωπε, ὅστις ποτὲ εἶ, ὁ λαοπονησάσας· ἡμεῖς (οἶμαι δὲ, εἶναι οὐ τῶν καὶ μεγάλων καὶ τῶν τοῦ βήματος· οὕτω γὰρ ὑποφιδυρίζει τὸ τῆς ψυχῆς στέμα), δίκαια ταῦτα· Ἐρεῖς μὲν, οἶδα, δίκαια· ἐγὼ δὲ ἀλλὰ εἰπαὶ μὲν ἄλλως οὐδὲ αὐτὸς ἔχω, ταπεινῶσαι δὲ ὅμως ἄμυναν. Μικρὸν ὅσον, καὶ ψῆφοι καὶ πολυπραγμοσύναι καὶ βίων πράξεις, ὧν ἐγὼ δὲ ἄλλα εἰπαὶ μὲν ἄλλως οὐδὲ αὐτὸς ἔχω, ταπεινῶσαι δὲ ὅμως ἄμυναν. Μικρὸν ὅσον, καὶ ψῆφοι καὶ πολυπραγμοσύναι καὶ βίων πράξεις, ὧν ἐγὼ ἐκπερίσταμαι· καὶ ζήτησις τοῦ τὸν ἱερὸν ἀναθεωρομένου θρόνου· καὶ οὐκ ἐναρθρα μὲν, βοήσομαι δ' οὖν, βήματα, ὅποιας ἐντέθραμαι· καταδοῦσθαι· συμφορῶν συνοφαντίας· ψεύδη συμπαλάσθαι. Ἰδιωτεύω μὲν τάλλα, οὐδὲ Λεωδμήριον οὕτως ἔχω σοφία· οὐχ οὕτω βαρβαρόφρωνος Κάρου οἱ περιπαλοῦμενοι· οὐκ ἐμμούσως ἔχω τῆς γλώττης· ἀλλὰ τὰ μὲν ταῦτα σοφίσσομαι. Ὁ δεινὴ τύχη, τοιοῦτον κακῷ με περιπαλοῦσα. Καὶ κυβιστῶν ποτε ἄνθρωπος θάφειται τὸ ἀμφιον, καὶ κίνδυνον ἔχει, ἀμφοτέραις ἐπικρούπται, ἢ μὴ θεοδοσιὰ ἔσται· ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς ἀλβὸς τοσαύτης ἐμπέπλησται. Ὁ οἱ περὶ ἐμὲ οὗτοι ἄνθρωποι, εἰ δὴ ποτε τοσούτος ἐχλός ἐπισυνίστασθαι μωκησόμενοι; Τί μοι τὴν θλίψιν ἐπαύεσται; Τίνα δοκαίτε βλέπειν; Ἡ ὡς ἐπὶ θεῶν ἦκατε, δραμούμενον γυμνικῶς θεωσόμενοι; Ἀνθρώπος ἐγὼ χεῖς μὲν ἐν τιμαῖς περιβλεπτός· αἱ δὲ ἦσαν οὐ φόβος. Ἄλλ' ἐγὼ ἠπατώμην. Καὶ τοίνυν αἱ μὲν οὖν περὶεξάμεναι σέχονται, αὐτὸς δὲ παραδειγματίζομαι. Ὁ οἱ τὸν ἱματισμὸν τὸν ἀλλότριον μερισάμενοι, σπαθὴν ἀντὶ δόρου φάγοιτε· χολεῖς γένεσθε· πικρία τὰ βρώματα τῷ ὅμῳ ἐφ' ἑαυτοῦ. Τί γὰρ ἐμοὶ καὶ ἡμῖν; Πτωχοὶ τότε· σκληροὶ γένεσθε. Ἀμώτεται· μὴ κόρος ὅμῳ ποτε γένεσθαι βρώσεως. Γυμνητεύοιτε· πῦρ ἢ παγετὸν ἐνδύσοιθε. Ἐν φυλακῇ τότε· βυθισθεῖσθε καὶ εἰς τέταρτον. Μὴ γὰρ ἂν ἐμοὶ ἀρτίστοι, ὅμῳ; ἐπιστεφασθαι. Ὑμῖν ἐγλιχευομένη· ὅμῳ ἐδραχμορίζον· ὅμῳ ἐμισθάρουν. Μηδὲ ἐγὼ ὅμῳ ἐγέννησα. Οἴχεσθε, τὰ ἐμὰ κατασπάσαντες. Ἐπεὶ ὁ κατάρατος βαλανεὺς καὶ τὸ ἐμὸν λούμα φησυχροφῶσι, καὶ καλαμίσσεται με ὀβολοὺς προσπασιῶν. Ἄλλος μοι τούτο θάνατος. Ὅμοιον γάρ, ἀποβαλεῖσθαι ψυχὴν, καὶ καταβαλεῖσθαι δραχμὴν. Ἐγὼ δὲ ἀνταπατήσω μὲν, ἢ οἱ κακῶς ἐν φυλακῇ ὀλέμενοι κατεβρόχθισαν· ὁ δὲ πού καὶ πληγὰς κατὰ κόρης ἐντρέφει μοι. Φιλήτω, εἰ μὴ προσπασιτοίη, καὶ ὧν φθάσας ἐστέρηται. Ὅλας δὲ δεξιαμάς θερμῶν ὀδόντων ἀπὸ τῆς αἰτίας καὶ ὁ μὲν ἐξήκει μισθὸν τοῦ λούματος, ἐγὼ δὲ καὶ χάριτας ἐποφείδω μοι ἡθελόν. Νῦν δὲ μέσος ἔχομαι, καὶ εἰς εὐδύνῃν προκείμεαι. Ὁ δὲ σκόμματα ἐπαφήσεται μοι, καμυρῶν εἰς τὸ φιλοδουτοῦν· καὶ πού καὶ εἰς ἱπποκ στατὸν παραβαλεῖ, εὐδοκία ποταμῷ λούεσθαι. Ὀμηρικὸς, φρεῖν, οὗτος ἱππος, ὅστις ποτὲ ὁ

ἄλλος οὗτος Ὀμηρος· καὶ ἦν ἀρα γαλέων ἀλκιδὴς τὸ πρῶτον. Πρίνος ἡγευόμεν, καὶ τάχα ἦν μοι οὕτως λούεσθαι. Ὑπερανέθην τὴν βρεφικὴν ἡλικίαν, καὶ οὐκέτι, ἀλλ' αἱ ἀρα ἐν ποταμοῖς. Ἠκμαζον, καὶ ἦν ἐν τοῖς αὐτοῖς· εἰλον οὕτω τὸν βίον ὁμαλῶς. Ὁμολογῶ τῷ βασιλεῖ· βίω. Παυκάλως εἰς παρ' ἐμὲ, χρυσὴν μέν. Ἐγνώμην τοῖς ἀγαθῶς διπράντοισι, καὶ τοῦ λοιποῦ κόπον οὐκ εἶχον τὸ κατὰλοῦσθαι. Οὐκ οὖν καλῶς αἰσχύνῃ μοι καταγίνεται. Εὐκταλὸν δὴ μοι, μέχρι τοσούτου στήναι τὰ λυπηρὰ (ὡς ἔγραψα καὶ τὸ αἰστέρι μᾶλλον φαντάζομαι), μὴ καὶ περιάγω με ὁ τοῦ βίου προχὸς εἰς ταῦτον ἀγῶνι πάθος τῷ θρῦλλοῦμένῳ ἔξω. Πολλοὶ κατ' ἐμὸν δαφνίως τὸ μέτρος ἰθρῆσαντο· πολλὰς ἐνταυροσύμην πικρίας ἔκρυσαν· οὐκ εἰσίοις ἐπαισθῆν βαρὺς· οὐδενὸς τῶν ἀπάντων ἀλογίζεσθαι εἶναι δεύτατος. Οἱ γένους ἀποχοῦντες λαμπρότητα μισθωτοῦ εἰσὶν ἐξουθενουμένῳ μοι· ἀπηξίου, ἐνταῖμας τοῖς ἐν ἀβυσσῶνι προσφύρεσθαι λογίου δὲ ἀκούσαι φωνήματος, ἀλλὰ τοῦθ' ὅμοιον παρ' ἐμοὶ, ὡς καὶ ἱπποκ χρηματισμὸς. Στρατιὸν οὖν, εἰ μὴ τὸ ἱμάτιον ἀποδυομένους ἐκιστοῦς, εὐσταλὴς ἔσται, λίθους ἐκπρίναι μοι, καὶ χιτῶνα τοῦτον (ὃ δὴ λέγεται) ἐνδύσομαι με ἄλβινον· καὶ νομιστέον, εἰς ἀγαθὸν μοι τὰ παρόντα γενέσθαι. Οἴχεται τὰ λαμπρὰ στρώματα· καὶ καλῶς. Οἴχεται ὁ ἱματισμός· ὡς εἶ γε. Οὕτω γὰρ κούφως δραμούμαι, καὶ λαθὼν διαπερφόμαι· ἢ οὐκ ἔστι, ἢ ἀλλ' εἰς τὸ βαρβαρόν.

16.

Τί ἐτι, ἀγνώστης μοι δέσποτα, τῷ μύρμηκι λένετος προσπλάττει ἀλκὴν; ἢ τῷ σκόληκι ταχύτης ἀρετὴν; Μᾶλλον μὲν οὖν, ἵνατι τὸν σκόληκα τάττει εἰς ἄνθρωπον, καὶ τὸν μῆδεν εἰς ἴσον ἄγει· τῷ δυνεῖ; ἢ δὴ καὶ τιμῶς ἐγκατατάττει; τὸν οὐδενὸς λόγου τιμώμενον; λογίζῃ καὶ ἡμεῖς μετὰ ἀνθρώπων; ἀριθμῶντες μετὰ τῶν ἀρίστων λόγου τινός; ἀγαθὸν τι φαντάζῃ περὶ ἡμῶν; Μὴ οὐ γε, ἀγνώστης δέσποτα· ἀλλ' εἶχον μένον ὑπὲρ ἡμῶν. Ἡμεῖς δὲ, οἱ εἰς ἡμῶν, οἱ μὲν ὁ Θεός· οἱ δὲ καὶ ὁ παρ' ἡμῶν κριτής, ἢ συνέστις. Οὐ λαθόντα μὲν δὲ οὐδὲ τοῖς ἀκριβοῦς ἐξιστοῦς τῶν κατ' ἡμῶν. — Ὅσα δὲ ἐφ' ἡμῶν ἔσθην, τὴν γραφὴν ἐξέταστος τῆς σῆς ἀγνώσεως, οἶδεν ὁ πάντας εἰδὼς Θεός. Ἀντικρὺς γὰρ αὐτῇ ἔδοξα ἐντυχεῖν τῇ ἀγνοσίῃ σου, καὶ τῆς γλυκύσεως ἀπολαβεῖν θίγας τε καὶ φωνῆς· ἥς ἐκπράγξαι καταφωθεῖς, ἀνάγραπτον αὐτῇ ἰσοῦς εἶναι ἐν τῇ ψυχῇ. Ποῖαι οὖν οὕτως, ἄγεις δέσποτα, καὶ φυγαγόναι διὰ γραφῶν· ὡς ἂν εἴη καὶ τοῦτο ἡμῖν τὸ καλὸν ἐκ Θεοῦ, ὅτ' οὐ μωρὰ εὐεργετήμεθα.

Κ'.

Εἰπον ἂν ὀκνεῖν τὸ γράφειν, ἡγασμένη μοι δέσποτα, εἰ μὴ τὴν πολλὴν σου φίλαν εἶχον ἐκπορεύουσαν με, καὶ πρὸς τὴν γραφὴν ἐπείθουσαν. Ἦν δ' ἂν μοι τοῦ δυνου πρὸς σῆς, οὐ μὴ τοῦ τυχόντος νῦν λόγου παρὰ τῆς σῆς ἀγνοσίῃς ἔξιστοιαί τε κατ' ἡμῶν· ὅπερ εἰ εἰ ἔχει, παρὰ σοὶ καὶ οὐκ κριτῇ. Ἄλλ' οἶδα ἂν κινεῖς ὑπογυγῶσας, καὶ τὸν ἀναίτιον αἰτιασάμενος. Οὐδὲν κινεῖς, δέσποτα μου, πεποιήσας ἢ πίπτοντας. Ἐγὼ γὰρ αὐτὸς, ἂν τοσούτος

ἔτυχον ἐναπελθεῖν πρὸς αὐτοὺς, ὅπου εἶπεν ὁ κύριος· ἔτι καὶ αὐτοὺς ἀγνοοῦσιν περὶ ἐλπίδας, ἐξελθόντων ἀνὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ὁδοῦ. Οὐκοῦν καινοπραγεῖς, ἀλλὰ συνεκρά-
χεις τῇ φύσει τοῦ πράγματος. Ὑγιαίνει οὖν· οὐδεὶς
μὲν ἀλυστος· εἰ σοὶ πιστεύω τὰ τῶν πραγμάτων.
Ἡμῖν δὲ ἀρκεῖ, ἂν ἐν ζωῇ ὡς καὶ μόνον φυλαττοί-
μεθα παρὰ τῇ τῆς σῆς ψυχῆς ἐστί, καὶ μόνον ἔστιν
ὅτι διὰ μνήμης φερούμεθα. — Περὶ τοῦ καλοῦ φί-
λου, τοῦ λογιστάτου κυρίου Γεωργίου, οὗ μὲν δεινὰ
ἐνόησεν, ἔμαθον· εἰ δὲ καὶ ἀπηλλάγη τοῦ κακοῦ,
ἔμαθον οὐδὲν. Διὰ καὶ συμπεριότης ἔκλειπεν τοῦ δεινοῦ
γίνονται διὰ λύπην, καὶ ἄλλως οὐ καλὰ πάσχον οὐδ'
αὐτὸς διὰ νόσον ἔμην δεινὴν τε καὶ πολυήμερον· ἥς
ἀνασφάλαι δαδύνηται.

ΚΑ.

Δοκῶ μοι βλέπειν τὴν ἀγνοοῦσιν σου, ἀγίε μου
δέσποτα, μὴδὲ λαθεῖν ἐπὶ χειρὰ θέλουσαν τὴν ἐμὴν
ταύτην γραφὴν ὡς ὀφίσκασιν, καὶ μετὰ πολλὴν οὕτω
καιρὸν γενομένην παρὰ τῇ οἱ ἀγίότητι. Καὶ που
καὶ γραφὴν τοῦ ἀμνηστῆ φίλου ἐπιγράψῃ ἡμῖν·
καὶ οὕτω διατιθέμενος ἔχεις, ὡς εἶκός τὸν ἐπὶ πολὺ
πρὸς τοὺς φίλους ἀπροσφώνητος μένινται. Ἀλλὰ
μὴ, ἀγίε μου δέσποτα· συνήθως δὲ ἀμνησιχαίει
καὶ νῦν ἡμῖν· καὶ μεθὼν τὴν αἰτίαν, μὴ ὅτι γε
ἄχθου καὶ ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ σκυθρωπύουσιν ὑπὲρ
ἡμῶν, καὶ εὖδει διὰ τὸν Θεόν. Ἰούλιος· μὴν κατέ-
κλινεν ἡμᾶς· καὶ οὕτω μέχρι καὶ σήμερον (ἔστι δὲ
ἀρχὴ τοῦ ὀκτωβρίου) καθαρὰν ὑγίαν εἶδομεν. Τίνος
οὖν οἶα, ἀγίωτατε δέσποτα, ἡμᾶς ἐν τοιοῦτῳ ἐπι-
στερέσθαι τῶν ἐν βίᾳ πράξεων; Ἡ τοῦτου πάντως
καὶ μόνου τοῦ, πῶς ἂν ἀνασφάλλωμεν, καὶ ἡμῶν αὐ-
τῶν γενομένων· ὃ καὶ γίνεται διὰ τῶν οὖν ἁγίων
εὐχῶν. Διὰ ταῦτα ἐμνημόμεθα μὲν ἐσσεὶ τῆς σῆς
ἀγιότητος, καὶ τὴν τῶν ὁν ἁγίων εὐχῶν ἐπιχορεύειν
ἀνεζητούμεν, ὡς καὶ ὁ καλὸς οὖν δομῆτικος γρά-
φειν δὲ οὐκ εἴχμεν, οὗ μὴδὲ ἔζη καθαρῶς. Συν-
έγνω, οἶδα, ἡμῖν, ἀγίε δέσποτα· Παρόντης·
ἀπὸ τοῦ τῆς καὶ ἡμῶν σκυθρωπύουσιν· καὶ δέξα τῷ
Θεῷ. ἔχου τὸν τὸν τὸν τὸν τὸν τὸν τὸν τὸν τὸν τὸν τὸν
ἡμῖν· οὐ διὰ τῆς σῆς θεοκλήτου εὐχῆς, λιτῆς γενο-
μένης διὰ παρουσίας τῆς μεγάλης ἀγνοοῦσιν αὐτοῦ,
οἷα οὐδὲ ποτε γέγονεν. Ὁ κόσμος· τὸ γὰρ (ὡς εἶπεν)
ἔλος παρῆν, ὡς καὶ πάντα στενωχευομένη τῷ ὄχλῳ,
καὶ τινος καὶ ἐκλείπειν τῷ πολλῷ τοῦ σφίγματος. Καὶ
θάρα κατὰ ποταμὸν ἐχούσιν· καὶ ἡσυχία ἐπὶ τῇ
ῥῃ τε καὶ κατεπράχθη, καὶ πάντα πρεσβῆ, ὅσα καὶ
ἐπὶ Νινευταῖς· ἰσχύονται· ταῦτα δὲ εἶπεν, οἷς ἐπι-
λεσούται Θεός.

ΚΒ.

Ὅς δὲ ἡμῶν τὸν δεινὰ· εἰπὲ τῷ δεινῷ προσπαγο-
ρευθῆναι ὁ δεινὰ. Οὕτω γράφουσιν οἱ γράφοντες
λόγον· οὕτω μνημονεύουσιν οἱ φιλοῦντες φίλον· οὕτως
ἐν γραφῇ παρέρω τοῦτον τιθεῖσιν· ἡ εἰς ἀνέλιπον,
ἡ εἰς πύραν κατὰ τὸν ἐν τῇ τραγῳδίᾳ φιλοκλήτην.
Μνηστῆρ γὰρ ἐν καιρῷ πρὸς τὸν τὰ φίλα χαλεπὸντά
σε. Εἰ δὲ καὶ ὁ προσπαγορευόμενος ἔρμου θαρσύνων
λογίου, βαβαί τῇ ὕβρει. — Φέρε, διελθῶμαι σοὶ τὴν
προσηγορίαν. Ὁ προσπαγορευόμενος ἡ οὐ πάντι
φιλεῖται, καὶ ἀρκεῖ αὐτῷ τὸ γοῦν μείλας τυχεῖν· ἡ

οὐκ ἔστι τῶν περὶ λόγους· καὶ εἰ πρὸς κύμα πολλὰ
λαλητῶν κωφόν; ἡ πολλὰς ἐπετελεῖ αὐτῷ· καὶ
εἰ δὲ πάλιν καὶ πάλιν γράφειν; Ἡ δὲ ξάμενος· συχὰς
τὰς ἐπιστολάς, οὐ τὴν ἰσὴν ἀντιγραφὴν καὶ αὐτὸς·
εἰ γοῦν δὲ κάμνειν τὴν χεῖρα γράφοντα, καὶ προσ-
λαλεῖν τὸν μὴδὲ γρὺ ἀντιπεγεγόμενον; Προσάγαγε
τοὺς καὶ ἡμᾶς τὴν διαίρεσιν. Μὴ ἔγραψας, οὐκ ἀν-
τεγράψαμεν δὲ; Ἡ φῆς, ὡς οὐτε ἔγραψας, οὐτε
ἔγραψα; Καὶ φεῖδῃ. Τρίτον γὰρ ἡμεῖς τὸ τοῦτο
γράμμα πρὸς σέ. Ἐπίστευας συχάκις, καὶ λέγειν
ναρκῆς; Καὶ πῶς ὁ μὴδὲ τὸ τῆς Ἥχου; μιμησά-
μενος δευτερόθεν; Ἀλλ' οὐ τῶν περὶ λόγους ἡμῶς;
Ἀλλ' ὁ λόγοι, καὶ μούσαι, καὶ χρόνοι, καὶ ἰδρύταις
καὶ ἐπὶ πᾶσιν, ὃ διδάσκαλοι, σύμφατε τῇ κορίᾳ
Γεωργίᾳ καὶ ὁμοῖς. Ἐν εἰ τῶν διακλῶν τῆς διαι-
ρέσεως λαίπεται. Φιλοῦμεν, καὶ οὐ φιλοῦμεθα. Ἐν-
τεῦθεν γράφομεν, καὶ ὁ ἀντιγράφον οὐδὲς. Αἰλοῦ-
μεν, καὶ οὐ προσφώνομεθα. Τί οὖν οὖν διώκεις,
ἐδυστάθεις; Τί τοῦς χάριτας ἐν κινεῖς ἀναλοῖς; Ἐχάσων
τὸ γραφεῖον· μὴ στῶμιλλε. Κἂν που γράφοντι τινι
ἐντύχῃ, ἐκείνου τὴν ἐπιστολὴν ἐπιδοῦν καὶ αὐτὸς·
καὶ προσπαγορευτῶν μόνον ἀρκεῖ. Τί γὰρ ἀλλοῦ; μὲν
λακωνίζεῖν χρεῖ, οἱ δὲ μακροῦς κατατείναν λόγους;
Καὶ ἀρκτεῖον ἐντεῦθεν· προσπαγορευτῶ σε, αὐδέντη
που.

ΚΓ.

Ὅμοιον ἐρῶ σοὶ αἰνίγματι. Ἐν ταυτῇ ἡττημαὶ
καὶ νενίκηκα· κατόπιν ὃν ἐμπροσθεν γέγονα. Λύσω
σοὶ τὸ αἰνίγμα. Ἡττημαὶ τοῦ κυρίου ἀμνηστῆρος
ἐπιστολῆς κάλλι· τὸ καὶ τάχει. Κατῆρξε γὰρ γρά-
φας, καὶ γράφας ἐλαμψε. Νενίκηκα σε κάλλι μὲν
γραφεῖς· οὐ (μὴ οὕτω μανθῇ, ὥσθ' οὕτω φρονεῖν),
τάχει δὲ. Κατῆρξε γὰρ. Κατόπιν ἤλθον τοῦ γράμ-
ματος ἐκείνου· φθάνω τὸ σὸν. Ὅρα γοῦν, μὴ σοὶ
δεῖσιν περιπλοκῶν τῷ γράμματι, εἰ μὴ κατὰ πῶδας
ἐπιστολῆς, καὶ κἂν γοῦν δευτέρας ἐλθῇ· ὡς ἡμῶς
γε καὶ πλατυτέραν δευτέραν μετ' οὐ πολλὸ καὶ τρίτην
σοὶ σταλούμεν γραφὴν· ὡς ἐντεῦθεν δευτέρῳ σε ἡ
τρίτῳ διακτείνω, ὃ εὐ μὴ ἀνάσχη. Εἰ δὲ μὴ, τόση
περιγραπὴν τῷ τὴν φίλῳ· καὶ τοσοῦτον σκάφα;
ἐκπαύσομαι.

ΚΔ.

Κάλλις τε καὶ πανοῦδασι μου αὐδέντη. Ἡμᾶς,
ὡς εἶπεν, οὐκ ἔστιν ἐπιλείπειν ποτε τὰ δυσχερῆ· τὰ
μὲν αὐτοῖς ἡμῖν ἐπιγινόμενα, τὰ δὲ καὶ τοῖς ἀνα-
γράφαις ἡμῖν εἰς φυγὴν· ἐρ' οἷς καὶ αὐτοῖς ὡς ἐπὶ
ἡμεῖς τοῖς κακοῖς διατιθέμεθα, καὶ λυπούμεθα μὴ
τὴν κεφαλὴν σου, ἣν οὐκ ἂν ὁμοῖας φεουδαίην ποτὲ.
Μικροῦ δὲ καὶ χάριτος ἀπαρρῶν μου τῶν χειρῶν
ἐπιδόντι μοι καὶ ἀναλεγόμεν τὰ ἐν αὐτῷ. Καὶ οὐαί
τῷ φθόνῳ· οὐ γὰρ ἂν ἄλλο τι τοιοῦτον αἰτιάσωμαι.
Ἡ δὲ ἀδελφεία σου εὐχαριστεῖται ἐπὶ πᾶσι τῷ Θεῷ,
καὶ αὐτὸς ποιήσει· ὅψι μὲν· ἀλλ' οὖν ἡμῶς προ-
κουνοῦμεν τὴν ἀντιλήψιν σου, ὁγαίνοντες μόνον,
ὁμοῖως καὶ πάντες οἱ τοῦ καλλίου μου.

ΚΕ.

Μεγάλη, ἐπιφανέστατὴ μου αὐδέντη. Ἐλθῶντος
ἐγὼ τὰς ἐπιστολὴν, καὶ κατὰ τοὺς ἀπέχου· τὸν
ζωγράφον διακτεῖμαι· οἱ οὐκ ἂν γράφοντες, εἰ μὴ

πρὸς ἀρχέτυπον γράφοιεν. Κάτω, εἰ μὴ τὰς ὁμιλί-
 ρας ἐμαυτῶ κατ' ὅμιλον προβαλοῦμαι γραφάς, οὐκ
 ἂν ἄλλως σχολῇν γράφειν. Στείλατε οὖν τὸ ἀρχέτυ-
 πον, πρὸς δὲ τὸ γράφειν κινήσομεν· ὥς ἡμῖν οὐκ
 ἄλλοθεν ἢ ἐκεῖθεν ἔσται τὸ ἐνδοξίμων· οὐδ' ἂν ἄλλως
 τὸ ἡμέτερον ἡγήσῃ χαλκίον, εἰ μὴ γραφικὸν ὁμιλί-
 αὐτοῦθεν ἀνεμὸν σχεδιάσατε. Πνεύσατε οὖν, καὶ χαλ-
 κὸς ἡγήσεται. Ἡ δὲ ἡχὴ φθάσει μέχρι καὶ ἐς ἡμᾶς,
 καὶ περικυτῆται τὰς ἀκοάς. Εἰ οὖν μὴ βαρεῖα,
 πάλιν πνεύσατε, καὶ πάλιν ἡγήσεται, καὶ αὖθις, καὶ
 πάλιν. Καὶ μὴ τοῦτο εἰς ἀπίστον, Χριστὲ βασιλεῦ·
 συντόμως γὰρ ὡοιμεν ἀλλήλους· καὶ ὁμιλήσαιμεν,
 μὴ μεσιταύνοτες γράμματος. — Ἄλλ' ὁρᾷ μοι τὴν
 οἰκονομίαν τῆς ἐπιστολῆς, ἣ μικροῦ με διέφυγεν;
 Ἀποστρέψας μὲ ταύτην δεξιούμαι. Καὶ τυχὼν μὲν
 οὐκ ἔξω λόγου, οὐκ καὶ τρόπου καὶ χρόνος καὶ πᾶσα
 περιστάσις ἦνωσεν, ἐνοῦν καὶ τῷ γράμματι. Ἄλλα
 σεμνύνω μᾶλλον τὸν χάριτον, καὶ ποιῶ τοῦτον πανή-
 γυριν. Οὐ γὰρ εἰς περὶ τοῦτον πονήσεται, ἀλλὰ
 χεῖρες τοῦτου δράζονται τέσσαρες· καὶ ὅμιλα περι-
 βλέπονται τοσαῦτα· καὶ χεῖλη τοῦτου περιπαλεῖται
 τοσαυτέρη· καὶ καινὸς οὗτος ὁρόμος ἐν σταδίῳ
 τοῦτῃ βραχεὶ ὁμιλίᾳ ἔσται καὶ χεῖλῶν· κἀνταῦθα
 καὶ μόνον τὸ τῆς θεᾶς ἐνθεὸν τάχος ἀνίστασθαι πρὸς
 τοὺς χεῖλες, προθεούσης μὲν καὶ ἀκαρῇ τὸ θέατρον
 ὁρώσης περιελθεῖν, παρομαρτούσης δ' ὅμως καὶ
 συγχρονίζουσης τοῖς χεῖλεσιν. Ὡς εὐτυχῆς, ὦ χάρις.
 Νῦν μὲν οὖν ὥς τοὺς Μολιωνίδας ἦν ὡσαυ γράψας
 μικρὸν δὲ καὶ ὡς Ὁρέστην διαθήσας καὶ Πολύδην
 ὁμᾶς. Καὶ οὕτω γὰρ κἀκεῖνως μένει τὰ τῆς φύλας,
 ἥ συνετάχεται.

ΚΖ.

Αὐτάριχς μὲν τὴν ἀρχὴν ὁ ἄνθρωπος πέπλασται,
 αὐτὸς ὀφείλων ἐαυτῷ ἐπὶ ταῖς κατὰ τὸν βίον πράξε-
 σιν ἐπαρκεῖν. Τρυφή δὲ παρεπισπούσα τῷ βίῳ, ἣ
 καὶ ἄλλως νουθεσία τις ἐν τοῖς πρακτέοις καὶ ἀνάντι-
 σις, τὸ τῆς θητείας ὄνομα παρεισηγάγε· δι' οὗ ἡμεῖς
 μὲν ἀναπεινωκότες ἡσυχίαν ἀγομεν, οἱ μισοθαρνοῦν-
 τες δ' ἀνὴρ ἡμῶν εἶλον τὴν ἀδελφότητα. Ἐκεῖ δὲ
 καλῶς ἰδοῦσα τὰ πράγματα ἔχειν, καὶ τὸ θεγεῖν
 φρεσὶν ἔχειν ἡμᾶς ἐπολεῖ, μηχανώμεθα καὶ δου-
 λεῖν, ὥς ἂν ἔχοιμεν τὸ θεγεῖν αἰώνιον. Ἔστι γὰρ
 ἡ δουλεία θητεία τις ἀμισθὸς τε καὶ πολυχρόνιος.
 Κἀνταῦθεν τὸ τοῦ δουλεύειν εἰς τὸν βίον παρεισέρ-
 ρη κακὸν, φῶσι μὲν ἀγνωστούμενον, πλεονεξίᾳ δὲ
 ἀνθρωπίνῃ παρευρεθέν. Ἦν ἂν οὖν ἀράσῃον Θεῷ
 τὸ τῆς δουλείας εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐλευθερίαν ἀποκα-
 θιστῆν, καὶ τὸ τῆς πλεονεξίας ἀμάρτημα ἐκταύσαι
 φυσικῇ ἀδελφότητι. Καὶ γὰρ οὐκ ἂν συγγνώμης εἴη-
 μεν ἄλλοι, εἰ Θεὸς μὲν οὐ φῶσι ἀσποπότης τοὺς δούλους
 ἡμᾶς ἀνάγει πρὸς ἀδελφότητα, καὶ καλεῖν ἀδελφοὺς
 οὐκ ἀπαξιοῖ· ἡμεῖς δὲ τοὺς ἀδελφοὺς ἐκ τοῦ τῆς
 ἐκείνου ὕψους εἰς δουλείας βάρβαρον κατάγειν
 ἐθέλομεν. Ταῦτα καὶ αὐτὸς ἐννοούμενος, τὰ κατὰ
 ἀκολουθίαν ἀνθρώποις συνήθη καὶ χρόνῳ παλαιῷ κρα-
 τυθεῖσαν περιελθόντα μοι ψυχάρμα [ἐλαῶ, δ] ἐν
 αὐτῷ τῷ χρόνῳ τῆς δουλείας ἐτεροῖα τῶν κατ' ἐμὲ
 τύχης ἐλογίζοντο (φῶσι γὰρ ἐλευθερον ζῶον ἅπας
 ἄνθρωπος)· καὶ ὅπως τὴν καθ' ἡμᾶς ζωὴν ἀποθί-

μενος πρὸς τὴν ἐκείνου λῆξιν μετάρω, οὐδὲ μηδὲν
 ἀσποπότη δουλοῦ τυγχάνειν βούλομαι. Ἄλλα μέχρι
 μὲν αὐτὸς ἐν τοῖς ζῶσιν εἰμι, μετ' ἐμοῦ ἔσονται.
 καὶ τῆς ἐξ ἔθους μοι κηδεμονίας ἀξιοῦσθαι· ἢ
 οὐκ οἶδα εἴπερ κρείττονα παρὰ τοῖς οἰκείοις ἂν ἔσχω
 γονεῦσι ποτε, οἰκᾶς μένοντες. Ὀπηνίκα δὲ τοῦ μεθ'
 ἡμᾶς μετὰζομαι βίου, ἀδεια τὸ ἐντεῦθεν αὐτοῖς ἐν-
 δοθήσεται, διάγειν, ὥς ἐλευθεροῖς ἐρεῖται Ῥωμαίοις,
 ἐνθαπερ ἂν βούλοιντο· καὶ οὐδαὶς οὕτε τῶν κατὰ
 γένους αἰμά σοι προσηκόντων, οὕτε τῶν ἄλλως οἰ-
 κείων τε καὶ γνωρίμων, ὥς δούλοις ἐγγεγρησὶ αὐ-
 τοῖς· τοῦ παρόντος ἐγγράφου μου ἀρκέοντες αὐτοῖς
 ἀντὶ ἀσφαλείας ἀπάσης πρὸς ἀποτροπὴν παντός
 βουλησομένου καταδουλώσαι αὐτοὺς, τοῦ δὲ εἰδέναι
 ὀφειλόντος, οἷοι οὐκ μὴδὲν ἀνύσται καὶ τῇ τοῦ με-
 γάλου Θεοῦ ἀρεῇ καθυποδολιθῆσεται ὥς ἀντιδιδόναι
 ἐθέλων δικαιοσύνην καὶ θεοφιλίαν οὕτω θελήματι·
 ὅπερ διὰ πλείονα βεβαιώσιν καὶ τῷ ἱερῷ ἐκδικίῳ
 ἐμφανισθῆναι ἡθέλησα, ὥς ἂν αὐτοῖς ἐπιγνωσθῇ
 εἰς ἐκδίκησιν τοῖς ἐμοῖς γενήσεται δοῦλοις, τῷ τε
 δαίνα καὶ δαίνα, εἰ ποτὶ τις τυχὼν μετὰ τὸν ἐμὸν
 θάνατον τῇ αὐτῶν ἐλευθερίᾳ ἐμποδὼν γενέσθαι βού-
 λεται.

ΚΖ.

Οὐκ εἶπον, καὶ ἰδοὺ τετέλεστοι. Τετέλεστοι δὲ,
 οὐκ ὅτιπερ εἶπον (μὴ οὕτω μανείην, ὥς καὶ τοῖς
 ἐμοῖς λόγοις οἰεσθαι κατ' ἔχρος συνεκτρέχειν τὰ
 πράγματα)· ἀλλ' ἔχω μαθὼν τῇ συγχῇ περὶ τὰ κατ'
 ἐμὲ, καὶ μάντεον ὑπέρτερον φθάνων αὐτὰ προση-
 μαίνομαι. Κῶδ' κύμα κυφὸν, ἣ τῆς νόσου μοι πλημ-
 μως ἀνεσάλευε, λιγὸς ἀνέμου τινὸς ἐκτεχόμενον
 κτεσθὼν· σήμερον κατερράγη τὸ πνεῦμα, καὶ οὐκέτι
 κύμα κυφὸν, ἀλλὰ βαρὺ βρέμον, τὴν ἐμὴν ταύτην
 ἐκμαίνει τοῦ κατάρρου θάλασσαν. Κῶδ' λεπτὴ τις
 ὑπέρτερον ἐπιφρεῖς, ὅπ' ἦς ἡρέμα τὸ τοῦ χυμοῦ βίθος
 ἐπόρφυρεν ἐπιπολλῆς· σήμερον ἐλθὼν ἐγείρεται κύμα,
 αὐτὸ μὲν οὐκ οὐκ οὐκ, ἡμᾶς δὲ τῆς ὁδοῦ περι-
 κινεῖν στάσεως, καὶ κλίνειν ἐπὶ κεφαλῇ. Ἐν προσι-
 μοῖς ἡ νόσος ἐναγχος, καὶ παρὰ πόδας δ' ἀγών· τοῖς
 προσιμοῖς ἀναλογεῖν οἷον νέφος ἐκείνο τῇ προτε-
 ραίᾳ, βραχὺ τὴν διεκτασιν, οὐ παχὺ τὴν σύστασιν·
 ἀλλὰ τὸν ἐκνεφίαν ἡμῖν οἷον ἐξέφύσησεν, ἀλλὰ τὸν
 χειμῶνα πηλίκον ἐξέρρηξεν. Εἰς τί μοι ταῦτα; Καί-
 μεθα νοσοῦντες, αὐθέντα Κορινθίᾳ, μικροῦ σπινθῆ-
 ρος ἐκείνου μεγίστην ἡμῖν πυρὰν ὑπανάψαντες πυ-
 ρετοῦ. Οὐκ οὐκ ἔστι τοιμῆσαι τὴν μετακίνησιν, μὴ
 καὶ λάθοιμεν τοῦ κακοῦ μεταδόντες τοῖς προστυ-
 χούσι· καθάπερ λέγοντες ὁρᾷν τὸν κατωδίατα,
 θηρίον ἐκείνο, οὐ πυρὸς κρατήρες (εἰποὶ τις ἂν) οἱ
 ὀφθαλμοί· εἰ ἅμα τε εἶδον ἄνω, καὶ πῦρ ἡκόντισαν
 ἢ ἐξετόξευσαν· καὶ τὸ προστυχὼν οὐκέτι ἀκτίνας
 περιέχοντα ὀπτικά, ἀλλὰ φλόγας ὀξείας βάλλουσι·
 καὶ τὸ βληθὲν καίεται καθὼν. Ἀναδιδάσκωμεν οὖν,
 ὅπως ἔχει τὰ καθ' ἡμᾶς, τὸν δαὲ τὸ φῶσι καλὸν τοῦ
 τρόπου καὶ τὸ τῆς ψυχῆς, μᾶλλον μὲν οὖν τὸ πάντα
 πάντως· καὶ τὸ πάντοθεν εὐγενές, ἐν λόγῳ τιθέμενον
 τὰ καθ' ἡμᾶς.

ΚΗ.

Οὐκ εἰς πληθὸς τὸ δῶρον, αὐθέντα Κορινθίᾳ.

Ἐρεῖς δ' ἂν αὐτὸς τυχόν, ὡς εἰς *πλῆθος*. Καὶ καλὸς ἐρεῖς. Καὶ τοῦτο γε πάντα; ἢ σοφίαι; ἢ κατὰ σοφίαν οὐ τὸν διδάσκαλον. Τάλαρος γὰρ οὗτος εἷς, δεύτερος ἐκεῖνος, τρίτος ἄλλος· τρεῖς οὗτοι. Καὶ πλῆθος ἰδοῦ. Ὁ γὰρ *τρία* ἢ πλῆθους ἀρχή, ἢ πλῆθους πύξη. Εἰς *πλῆθος* μὲν οὖν διὰ ταῦτα τὸ δῶρον μεταβαλλόμενος διὰ τὴν σὴν σοφιστικὴν, ἐρῶ καὶ αὐτὸς· οὐκ οὖν δὲ καὶ εἰς *πλῆθος*. Ἐν μετοπώρῳ γὰρ οὐ μόνον καινόν, ἐάν (ὡς ἢ παροιμία) ἄνθος ἀναφύῃ, ἀλλὰ καὶ ἐάν κατ' Ἀλκυλὸν ἀρτίδροπος ὁπώρα νεάζουσα τρυγηθῇ. Τοὺς μὲν οὖν σικυούς τούτους· σιγῶ· καὶ εὖ λέγω, οὕτε ἐν σπερματῶν καὶ τοῖς χρῆζουσιν φαγεῖν ἀγαθοί, οὕτε ἐάν τὸ πρᾶσιον ἀκραιφνὲς αἰῶνι· χρῶμα· ἀλλ' οὐδ' εἰ φρίσσουσιν δρυκόμοις ἀκάνθαις, ὅποια δορυφόρους τοῖς ἐπιβούλοις αὐτὰς προβαλλόμενοι. Οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ τὰ σῦκα ταῦτα σερμένω, κἄν τοῦ μέλιτος· παραπτύσῃ· κἄν γλυκὺ σερρήτα, καὶ οἶόν τινα ὑπανοίγοντα χεῖλη, ταυτὸν τι καὶ τὸν θεατὴν ἐπ' αὐτοῖς προκαλεῖται ποιῆσαι. Ἐπηλὺς ἢ ὁπώρα, καὶ τῆς ἐμῆς ξύνη γῆς, καὶ οὐκ ἰθαγενῆς· ἐμὴ δ' ὁμοῦς. Παρὰ φίλου γὰρ μοι τὸ δῶρον· ἐγὼ δ' ἄλλος ἐκεῖνος. Ὁ δὲ γε τῆς Περσείας καρπός, ἀλλ' οὗτος αὐτόχθων ἐστίν, ἐμὲς αὐτόχθων ἐστὶ· γέννημα γῆς ἐστὶν ἐμῆς· κατοικίδιος ὁπώρα, οὐ μεταφορητὴ, οὐ πολλῶν πειραθείσα χειρῶν· κορίσκη αἰσφρων, χθὲς ἀποσπασθεῖσα τῆς μητρὸς, ἀγνομένης τάχα, ὅτι ταύτης ἐστέρηται· ἀρτι τὴν τροφὴν παραμείψασα, ἀρτι τοῦ θαλάμου προκύψασα· οὐ κλανήτις, οὐκ ἀγοραία, οὐκ δημόσιον ἀγαθόν· ἐμὸν τὸ μέλημα· χειρὸς ἐμῆς μέλημα. Καρπὸς οὗτος, ὁρᾷς, ὅπως, ὅτε τοῖς ὁμαγενέσιν ἢ τῶν φύλων καταρβέῃ οὐλῃ, τῇ λάχῃ αὐτοῦς πυκαζόμενος, βούλον πρῶτον ἐκφύων, ὅτε τοῖς κατ' αὐτὸν τὸ γῆρας οἴχεται κατασπᾶσαν· νεάζων, ὅτε πᾶς τοιοῦτος ἄλλος ἐστὶν ἐν παρακμῇ· μᾶλλον μὲν οὖν οὐδαμοῦ· ἐνερπίδων ἐν μετοπώρῳ, ἢ πρόδρομος τῶν λοιπῶν, ἐάν ἀρτι παρὰ τοῖς προδρόμοις θῶμεν εἰναι τοῦ ἐνιαυτοῦ· ἢ ἐάν αὐτὸς περιπλόμενος ἐκτετελεσται, ἐπίγονος οὗτος καρπός, ἐχγονον ἐπίγονον εὐγενῆς, ἐνιαυτοῦ τελευτῶντος παῖς. Εἰ δέ τι καὶ φύγου μικρὸν ἐπισύρεται, ἀλλ' ἢ φυταλὶά μοι πάγκαλος. Πρωτοτόκον ἐστὶ μοι τὸ δένδρον· ἀρτι πρώτως ὁπώρας μήτηρ ἐκλήθη· ἀρτι καρπὸν προσέβαλετο. Οἶον οὖν ἐς νέωτα προσνήκη καρπὸν, ἀντεῦθεν ἐστὶ τεκμήρασθαι. Δίξαι γοῦν τοῦτον πρῶτον, ὡς πρωτογέννημα, ὡς ἀπαρχὴν, ὡς ἀρχὴν, ὡς διαθέσεως οὐ φαύλης θαύσειον. Εἰ δέ γε θελήσεις, ὅπῃ οὐκ ἂν βουλομένη, τοῦ λόγου καταναυανέσασθαι, εὐπορήσεις μὲν εὖ οἷδ' ὅτι (πολλὲς γὰρ σοι ἐπίων νομός· στραπτὴ δ' ἀνθρώπου γλώσσα καθ' Ὁμηρον)· ἐγὼ λογίσαν ἐνέγκωμαι, αὐτὸς οὐ καλῶς ἀκούων, ἢ τὴν τρέφειν μου μανθάνων ὁπώραν οὐ καλῶς ἀκούουσαν.

ΚΘ.

Τῷ δισυντάτῳ καὶ τῷ φουρνηγάρῳ.

Ἄπανθ' ὁ μακρὸς ἀναριθμητὸς χρόνος, καὶ τὸ ἐχόμενον, ὡς λόγιοι ὑφηγᾶσθε. Ἐξέφηεν δὲ τοιοῦτος καὶ ὁμοῦς· οὐκ οἶδα μὲν, εἰ καὶ χεῖρνας·

Δ ολιγώρου; δὲ πάντως ὅτι μάλιστα καὶ μικροῦ εἰς τὴν ψυχὴν· οἱ παραστάται τὰ εἰς φίλων ὄντες, εἰτα μικρὸν τι διαλιπόντων ἡμῶν καὶ ἀποστρεφθέντων ἀλλαχοῦ τὴν θέαν, ἠφαντόθητες δυσχεράναντες, ὅτι μὴ τοὺς ὀφθαλμούς· ἐπ' ὁμας μόνους ἐπιστηρίξμεν, ὡς ἄνθρωποι ἀξιολόγοι. Τί δὲ οὐ στραπτὸς ὁ τράχηλος, ὡς ὧδε καὶ ἐκεῖ μεταστρέφεται; Ὀφθαλμοὺς δὲ τί ποτε ἢ φύσις ἡμῖν ὅσο ἀπεκλήρωσεν, εἰ μὴ πρὸς διάφορα μετρίζειν τὴν θέαν ἐμελλόμεν, ἀλλὰ πρὸς ἐν τι ἀπειρίδῃν ἀεὶ τὰς τῶν ὁμμάτων βολὰς; Τί δὲ μὴ καὶ τοὺς πόδας ἀξιοῦτε στηρίξειν, ἢ καὶ εἰς μίαν τινὰ ὁδὸν ὑποπείνασθαι, καὶ εἰ· αὐτῆς ἀνακάμπειν διηγεκῶς; Ἄγε δὴ καὶ τὰς χεῖρας τῶν διαφόρων ἐπίσχετε πράξεων, καὶ τὸ πολύχρηστον ὄργανον εἰς μονοχρηστίαν τινὰ περιστήσατε. Ἢ γὰρ οὐ τοιαῦτα καταμνηχανάσθαι τῆς φύσεως θέλετε; Ἢ πρὸς μόνους ἐαυτούς ὅμας ἀπαγολεῖν βούλεσθε, τυραννοῦντες τὴν λαλίαν, καὶ μόνον οὐ βοῶντες· Ἡμῖν ἰδίαι καὶ μόνοις· καὶ ὁ τῆς Μούσης κάλαμος ἀγέτω μὴ ἀπὸ τῶν ἄλλων σχολῆν, ἐμπνεσθεῖν δὲ εἰς μόνην ἡμετέραν ἀκοήν. Ἀδικοῖτε, ταῦτα λέγοντες, οὐ μόνον τὴν ἑταιρίαν, ἀλλὰ δὴ καὶ ἡμᾶς· ἐκείνου; μὲν, ὅτι ἀπροσφωνήτους ἔσται, οἷς βούλεσθε· ἡμᾶς δὲ, ὅτι πρὸς ἀφίλιαν ἔλκετε. Εἰ δὲ ποτε προσφωνοῦμενοι καὶ ἐν ἑτέρων γραφαῖς, δυσχεραίνετε, καὶ παραβριπτεσθαι νομίζετε, ἀξιοῦντες ὁ καθένας προσλαλεῖσθαι ἰδιαίτατα γραφῇ, ὅτι καὶ ὁμοῖς οὕτω φατέ δεξιῦσθαι ἡμᾶς, οὐδ' ἐνταῦθα καλῶς λογίζεσθε. Κατέψαθε γὰρ τὸ τοῦ πράγματος ἔξω τόπον. Τὸ μὲν ὁμῶν ἐκάστου πρὸς ἑνα ἔρχεται ἰδίᾳ κατ' αὐτόν, ἐμὲ δηλαδὴ· καὶ πάντες (τραγωδικῶς εἰπεῖν) ὥστε τοξόται τοῦ σκοποῦ ἐμοῦ καταστοχαζόμενοι, πίμπετε τῆς γραφᾶς. Εἰ δὲ καὶ ἐγὼ πρὸς ἐκαστον ἑμαυτὸν ἐπιμερίσω τοῖς γράμμασιν, ὁμῶν ἂν εἴη μετρήσαι καὶ τὸν καιρὸν καὶ τὰ γράμματα. Τάχα γὰρ οὐδὲν ἄλλο μοι διὰ βίου ἔργον ἐστὶ, ἢ γραφὰς διαπύμπτεσθαι. Δότα μοι πυθέσθαι πρὸς ὁμοειδέτας ἔργου. Περισταλίσαι τινα ὄχλος μάλᾳ πολὺς· καὶ ἰλάσαι οὐχ ὁ μὲν τοῦτο, ἕτερος δὲ τις ἑταίριον, καὶ ἄλλος ἄλλο, καὶ οἱ πάντες ἀνόμοιοι· ἀλλὰ τὸ τοῦ λόγου ἔσλος εἰς νοῦν ἑνα ἀπένευε. Τί δὲ ποτε οὖν ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος ἐκάστους ἐπιμερίζει τὸν λόγον; Οὐκ οἶμαι, εἰ μὴ τὸν πνεῦμονα πονεῖν ἔλοιτο· ἀλλ' ἐνὶ λόγῳ τοὺς πάντας ἀμείψεται. Οὕτω καὶ αὐτὸς, εἰ μὲν ὁμας ἑώρων διασχιδιαμένους εἰς ἑταίρους λόγους, εἶχον ἂν πάντως ἀνάγκην, πρὸς ἐκάστου ἰδίᾳ λαλεῖν. Ὅτι δὲ μοι πάντες τὸ αὐτὸ ἀναφωνοῖτε (λύπην, ἐπ' οἷς ἀπαιμὶ· χαρὰν, ἐάν ποτὲ με ἴδῃτε· ὕγεια, εὐχὴν, καὶ ὅσα ἄλλα τοῦ στοχαστοῦ), περικόπτετέ μοι τὰς πολλὰς γραφὰς, καὶ τὴν πολυλογίαν συντέμνετε. Καλὰ διὰ ταῦτα συνάγω ὁμας τῷ λόγῳ εἰς ἐν· καὶ οὕτε συχνὰ γράφω, οὕτε πολλὰ, καὶ οὐδὲ πρὸς ἑπαντα· καὶ οὐδὲ ἔχω ἄλλως εἰπεῖν, κἄν εἰ καὶ πολλὰ μέμφοιθε. Σκέψασθε γὰρ, ὅπως τις χαρτίων ἐπιστοιβασθήσεται σφάκελος, ἐάν ἐπιστέλλειν τοῖς καθένα ὁμῶν δεῖαι ἡμέραι βουλομένη· τοῖς πολλοῖς Μιχαήλ, τοῖς τοσοῦτοις Ἰωάννης, τοῖς Βασιλείοις, τοῖς λοιποῖς, ὧν τὰ ὀνόματα

στενοχωρεῖ μοι τὴν γλῶσσαν, ἐκπαθῶντα τῆς ψυχῆς, καὶ διὰ τῶν χειλέων ὅσα καὶ θυρῶν προΐναι θέλοντα. Ἀλλὰ με τυχὸν μονόστιχον ὁ καθένα ἐπιστόλιον ἀπειτῆσατε, ὡς καὶ ἐκεῖνο ἀρκούν ἀποπλήσαι τὴν τῆς προσελπίας ἐφραίν; καὶ εἰς ταυτὸν ἤκατε πάλιν. Ἀνάγκη γὰρ με τῶν ἄλλων ἀφείμενον μόνου τοῦ θμῖν καὶ οὕτω γράφειν γίνεσθαι, ὅτι καὶ ὁμᾶ; εἰς χορὸν ἢ φίλᾶ πολυχώρητον ἀπεκύλισεν. Ἡ ἐπ' ἄλλων μὲν σωμάτων μικρὸν ἐπὶ σμικρῷ τι; θαμὰ κατατιθέμενος ταχὺ μέγα ἐποίησε τὸ ἐπιστόλιον ἑνταῦθα δὲ τὰ τῆς ἐπιθήκης ἄλλως ἔχουσι. Καὶ μὴν καὶ οἱ στοιχοῦντες, ὧν γράμματα, εἴτε ὄρατοι, εἴτε ὄγμοι (καθ' ὁμᾶς εἰπεῖν), τούτῃ τῆς Καλλιόπης - πυκνὸν ἐπισυντιθέμενον - μικροῦς βιβλίων λειψῶνας ἠπλώσαντο. Ὁ Καλλιμάχης πολέμαρχε, ὡς οὐδὲν ἄρα ἡς παρὰ τοιοῦτοις κρίται; πολλὰ μὲν βέλη πρὸς τῶν βαρβάρων δεξιόμενος, ὡς εἰ καὶ πρὸς δορυροδόκῃ τινα ἢ φαρέτρᾳ ἐπέτελλοντο, μὴ τοσαῦτα δὲ αὐτὸς ἐκείνοις ἀντεπαφεί; Ἀχιλλεύς δὲ ὅποῖός τις ἐν τοῖς τοιοῦτοις κριθήσεται, νιφάδας βελῶν κατακαταπορόμενον βλῖπται, αὐτὸς δὲ μὴν μελίαν ἀντιπέμπτων αὐτοῖς. Εἴτα σὺ μὲν, ὁ δαίνα, καὶ ἑτέρος τις, καὶ τρίτος ἄλλος, καὶ λοιποὶ τινες ὁ καθένα βραχὺ τι γράψαντες ἀναπαύσασθε· ἡμᾶς δὲ ἀξιώσατε διὰ βίου κινεῖσθαι περὶ γραφᾶς. Καὶ ὁμῶς μὲν λαχνοῖσθε· ἡμεῖς δὲ λόγους κατατινέμεν μακρούς. Τί δὲ μὴ καὶ ὁμῶς; ὡς ἀπὸ συνήματος τὰ γραφεῖα χειρισάμενοι πάντες, καὶ τόμοις ἐπιστολῶν καταρτίσαντες, εἴτα εἰς φόρτον σκευασάμενοι διαπέμψασθε, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἀνταποδιδόντες τὰ ἴσα εἰς τὰ ὁμοία διασκευάζωμεν αὐτούς; Ἔοικε δὲ ὁμῖν μὲν κείσθαι νόμος, ἕκαστον ἐν μέρει λαλεῖν, ὅτε καὶ βούλοιντο· ἡμᾶς δὲ αἰεὶ καὶ πρὸς πάντας γράφειν, καὶ εἰ λαλῶν μακρὰν γυνάξασθαι· εἰ δὲ μὴ οὕτω ποιοῦμεν, μισεῖσθαι. Ἀκούετε ὀνομάτων, οἷς ῥαδίως μετρητοῖς ἐκ πολλᾶς τοσοῦτων ἔδει τὰς ἀπαιτούμενας ἐπιστολάς διαπέμψασθαι. Προσαγορευθῆτω ἀφ' ἡμῶν ὁ πανεντιμώτατος ὁ δαίνα, ὃν οὐκ οἶδα, ποῦ ποτε ἐντρανίας ἀναλαμβανόμενον εὐφομαί· διὸ οὐδὲ τὴν κλήσιν τῆς εἰς τιμὴν ἀναδάσεως ἐξεθέμην, ἀγνοῶν τὴν ἀνύψωσιν. Ὅμοιος προσαγορεύας καταξιώσατε καὶ τὸν κάλλιστον ἐν φίλοις τὸν δαίνα· ὁ; οἶδα μὲν ὡς δυσχεραίνει, μὴ προσφανεῖς ἐπιστολικῶς· στέργειν δὲ ἀξίω, καθὰ καὶ ἡμεῖς. Ἀπᾶς γὰρ ἐλάλησε, καὶ ἀπᾶς ἤκουσεν. Ἡμεῖς δὲ οἱ γέροντες τὸ ἔθος οὐχ ὑπερέβημεν, ἀλλ' ὑπερανέβημεν. Πρόσρησι; φιλικῇ γενέσθω καὶ πρὸς τὸν θεοσεδέστατον ἐκδικῶν τὸν δαίνα, ὃς καὶ ἀξιώσθη ἡμῶν ὑπερεύχεσθαι. Χαιρετισμὸν δι' ὁμῶν ἀποστέλλω καὶ τῷ ἡγιασμένῳ δεσπότη μου τῷ δαίνα, περὶ οὗ καὶ μαθεῖν ἀξίω ἢ ἐξ ἐκείνου, ἢ ἀφ' ἡμῶν, πῶς ποτε ἔχων ἐστὶ. Τῶν λογισμάτων γραμματέων, τοῦ ἀγνοωτάτου δεσπότη, τῶν φιλότατων μοι Γρηγορίων ὁ μὲν εἰς, ὃ καὶ κλεῖον τί ἐσμεν προσήκοντες διὰ τὸ ἐντόπιον, ἔξωσθε τάχα ἡμᾶς λόγου βραχέος διαμηνυσάμενος γράφειν αὐτῷ, καὶ ταῦτα ὀκνοῦντι ποιῆσαι τὸ ὁμοιον· ἡμεῖς δὲ προσαγορεύας ταύτης δι' ὁμῶν ἀνταξιούμεν αὐτὸν, μετρίον τι ποιοῦντες.

Τὸ μὲν γὰρ ἡμέτερον ἰδοὺ βέβαιον· τὸ δὲ ἀπ' αὐτοῦ τάχα ὁ ἐλθὼν εἰς ἡμᾶς ἐπλάσεται, οἰκισόμενος· ἐκαστῷ μεγάλου ἀνθρώπου γνωριμότητος. Ὁ δὲ ἑτέρος κύριος; Γρηγόριος, καὶ ταῦτα Μουσῶν Ἀττικῶν ἐκγονο; ὢν καὶ γῆς, ἰξ ἡς οἱ λόγοι, οὐδενὸς οὐδὲ τοιοῦτου ἡμᾶς ἤξίωσεν οὐδὲ ἐν προσήματι. Ἡμεῖς δὲ ἀσπαζόμεθα προσαγορευτικῶς· ὁμοίως καὶ τὸν δαίνα. Προσείπατε καὶ τοῖς ἐλάττονας δομαστικῶς, τὸν δαίνα καὶ δαίνα. Καὶ οὕτως μὲν πολλάκις ἔγραψεν ἡμῖν, καὶ μεμνησθαι ἡμῶν ἔδειξε· καὶ εὐχοί μνήμης θείας ἐπ' ἀγαθῷ· ἐλθεῖν αὐτὸν ὁ θεός· καὶ γραφέντω πάλιν ἔχων καλῶς, πεπληροφορημένος, ὅτι οὐκ ἐπιλήσμονες φίλας ἡμεῖς, ὡς διαδείξει καιρὸς· ὁ δὲ ἑτέρος καὶ οὐκ ἐνδιδοῦντα, οἷα μὴδὲ ποτε μνησθεῖς ἡμῶν. Εἰ δὲ διὰ τοῦτο ἡμεῖς ἀνάξιοι μνήμης, ὅτι μὴ κατ' ἐκείνον τὴν πρὸ ἡμῶν μακρότερον ἀρχιερεῖα βριβόμεν ταῖς χερσίν, ἀλλ' ἀναμνησθῆτω, ὅτι καλαίτατος ἀφ' οὗ χρόνος καὶ ἡμᾶς ἐν τῇ τοιαύτῃ ἀνομοιότητι καὶ ἡσπάζετο καὶ ἐγνώριζε. Τί δὲ νῦν, εἰ μὴ λύπη τις ὑπομυχεται, τὸν δαίνα μικρὸν ἂν ἐξαλαβόρην προσφρονήσῃ; Διὰ τί; Ὅτι καὶ αὐτὸς ἡμᾶς. Κατάρχει δὲ ὁμῶς, αἰδοῦμενος ἀντ' αὐτοῦ ἡγγάρευσα δὲ ἂν αὐτὸν λαλῶν ἐξ ὁμῶν προσαγορευτικῇ κομισαί καὶ τῷ οἰκίῳ ἀδελφῷ, τῷ λογιστάτῳ καὶ ἐνεργεστάτῳ καὶ καλλίστῳ φίλῳ. Ἄλλ' ὁ μὲν οἶδα ὡς ὀκνήσει ἀκχεζόμενος· καὶ (οἷος αὐτὸς) τὰ πολλὰ παραωρήσει μὲν, τὰς χεῖρας ὁποισίον ἡρέμα ἐν τῷ βαδίσειν, παρακλινεῖ δὲ καὶ τὴν κεφαλὴν ὡς οἷα τρυφερευόμενος, καὶ παραβραμνύεται καὶ αὐτὸν τὸν ἀδελφόν. Ἡμεῖς δὲ ἀνακληρόσατε κένταυρα τὸ αὐτοῦ μὲν εἰλαίμμη καὶ ἡμέτερον θέλημα. Οἴδατε, οἷος φίλος ἡμῖν ὁ δαίνα· ὅτι δὲ καὶ γέμει τῶν κίτακίων αὐτοῦ ὁ ἡμέτερος κόλπος, ἰδοὺ ἀναδιδύχθητε καὶ αὐτὸ. Καὶ ὁμῶς ἀρκίσει αὐτῷ, προσαγορευθῆναι ὅφ' ἡμῶν. Αἴτιος δὲ ὁμῶς, τὸ τῆς γραφῆς πλήρης εἰς αὐτοὺς καθελκύσαντες. Τί δὲ ὁ δαίνα, ὁ τὰ πάντα καλός; ὁ καλὸς παπᾶς; ὁ καλὸς ῥήτωρ; ὁ πάνσοφος; Πόσων γραφῶν ἡμετέρων ἄξιος, ὅτι καὶ αὐτὸς οὐκ ἀνῆκεν, εἰς ἡμᾶς τοῦτο ποιεῖν; Ἄλλ' εἰς ἡμετέραν πομπὴν εἰσιπὶ καὶ ταυτὸ θρίαμβον, ἀρχεσθῆναι προσαγορευόμενος· μὴ καὶ ὀκνος δὲ αὐτοῦ καθίκοιτο ἐπιστέλλειν, καθὰ καὶ πρότερον. Τίως μὲν γὰρ προσηγορευσάμεν· ἄλλοτε δὲ καὶ πλατὺ γράφομεν. Τὸν ὑπάρχοντα φίλον ἡμῶν, ὦ Κυριώδη, τὸν αὐθέντην σου, ἀπασαι ἀφ' ἡμῶν, καὶ ἀξιώσον μεμνησθαι ἡμῶν· καὶ σὺ δὲ τὸν οἰκίον, ὦ κύρ Βασίλειον, τὸν δεσπότην μου, τὸν δαίνα μαλίστατος. Εἰ μὲν καὶ οὐκ οἶσθαι τῆς εἰς ἡμᾶς ἀμνηστίας, οὐ λυπήσεται ἡμᾶς· κάλλιον δὲ ποιήσατε, προσηκόντες τὰ συνήθη. Θέλω δὲ ὁμᾶς ἐξεῖπαι τῇ αὐτοῦ ἀγάπῃ, ὅτι φορτικὸν οἶμαι τὸ μὴ γραφῆς ἀξίον τὸν μεγαλοδοξότατον Δούκαν ἡμῶν, τὸν φίλον αὐτοῦ. Ἐάν δὲ τυχὸν εἴπῃ οὕτω ποιεῖν, τότε δὴ βαρεῖς ὁμῶς ἐπιπεσόντες αὐτῷ ἐμπλέξατε, καὶ πλατύνετε τὸν οὐκ οἰκόμενον, φάμενοι, διὰ τί μὴ καὶ ὁ Θεσσαλονίκης τοῦτο ἐγίνωσκεν. Ἐγίνωσκε δὲ ἂν, ἂν αὐτὸ μὲν πρὸς τὸν φίλον ἔγραφε, αὐτὸς δὲ ἐξ ἐκείνου τοῦτο ἐμάνθανε. Νῦν δὲ ἢ οὐ γράφει; τῷ φίλῳ, καὶ κακὸν πρῶγμα

Ἐρεῖς δ' ἀν αὐτὸς τυχὼν, ὡς εἰς πλῆθος. Καὶ καλῶς ἔρεῖς. Καὶ τοῦτό γε πάντως· ἢ σοφίῃ, ἢ κατασοφίῃ οὐ τὸν διδασκαλόν. Τάλαροι γὰρ οὗτος εἰς, δεύτερος ἐκεῖνος, τρίτος ἄλλος· τρεῖς οὗτοι. Καὶ πλῆθος ἰδοῦ. Ὁ γὰρ τρεῖς ἢ πλῆθους ἀρχή, ἢ πλῆθους πυρῆν. Εἰς πλῆθος μὲν οὖν διὰ ταῦτα τὸ δῶρον μεταβαλλόμενος διὰ τὴν σὴν σοφιστικὴν, ἐρῶ καὶ αὐτός· οὐκ οὖν δὲ καὶ εἰς πλῆθος μὲν. Ἐν μετοπίῳ γὰρ οὐ μόνον καίνων, ἐάν (ὡς ἡ παροιμία) ἀνὸς ἀναφυῇ, ἀλλὰ καὶ ἐάν κατ' Ἀισχύλον ἀρτίδροπος ὁπώρα νεάζουσα τρυγηθῇ. Τοὺς μὲν οὖν σικυούς τούτους σιγῶ· καὶ οὐ λέγω, οὔτε ἐν σπερματῶν καὶ τοῖς χρῆσταις φαγεῖν ἀγαθοί, οὔτε ἐάν τὸ πράσιον ἀκραιφνὲς αὔξῃσι χρώμα· ἀλλ' οὐδ' εἰ φρίσσουν ἐξυκνόμεναι ἀκάνθαις, ὅποια δορυφόρους τοῖς ἐπιβούλοις αὐτὰς προβαλλόμενοι. Οὐ μὴν ἄλλ' οὐδὲ τὰ οὐκα ταῦτα σεμνύνω, κἄν τοῦ μελιτοῦ παραπτύωσι· κἄν γλυκὺ σεσηρέτα. καὶ οἷόν τινα ὑπανοίγοντα χεῖλη, ταυτὸν τι καὶ τὸν θεατὴν ἐπ' αὐτοῖς προκαλεῖται ποιῆσαι. Ἐπηλὺς ἢ ὁπώρα, καὶ τῆς ἐμῆς ἐστὶν γῆς, καὶ οὐκ ἰθαγενῆς· ἐμὴ δ' ὅμως. Παρὰ φίλου γὰρ μοι τὸ δῶρον· ἐγὼ δ' ἄλλος ἐκεῖνος. Ὁ δὲ γε τῆς Πελοποννήσου καρπός, ἀλλ' οὗτος αὐτόχθων ἐστίν, ἐμὸς αὐτόχθων ἐστὶ· γέννημα γῆς ἐστὶν ἐμῆς· κατοικίδιος ὁπώρα, οὐ μεταφορητὴ, οὐ πολλῶν πειραθεῖσα χειρῶν· κορίσκη σῶφρων, χθὲς ἀποσπασθεῖσα τῆς μητρὸς, ἀγνομῆνης τάχα, ὅτι ταύτης ἐστέρηται· ἀρτι τὴν τροφὴν παραμεψάσα, ἀρτι τοῦ θαλάμου προκύψασα· οὐ πλανητὴς, οὐκ ἀγοραία, οὐκ δημόσιον ἀγαθόν· ἐμὸν τὸ μέλημα· χεῖρες ἐμῆς μέλημα. Καρπός οὗτος, ὁρᾷς, ὅπως, ὅτε τοῖς ὁμογενέσιν ἢ τῶν φύλων καταρρεῖ οὐλῇ, τῇ λάχῃ αὐτοῦς πυκαζόμενος, βούλον πρώτον ἐκφύω, ὅτε τοῖς κατ' αὐτὸν τὸ γῆρας οἴγεται κατασπᾶσαν· νεάζων, ὅτε πᾶς τοιοῦτος ἄλλος ἐστὶν ἐν παρακμῇ· μᾶλλον μὲν οὖν οὐδαμοῦ· ἐνεαρίων ἐν μετοπίῳ, ἢ πρόδρομος τῶν λοιπῶν, ἐάν ἀρτι παρὰ τοῖς προθύροις θῶμαι εἴναι τοῦ ἐνιαυτοῦ· ἢ ἐάν αὐτὸς περιπλόμενος ἐκτετελεσται, ἐπίγονος οὗτος καρπός, ἐκγονὸν ὀφίγονον εὐγενῆς, ἐνιαυτοῦ τελευτήτος παῖς. Εἰ δέ τι καὶ φύγου μικρὸν ἐπισύρεται, ἄλλ' ἢ φυταλῖα μοι πάγκαλος. Πρωτότοκον ἐστὶ μοι τὸ δένδρον· ἀρτι πρώτως ὁπώρας μήτηρ ἐκλήθη· ἀρτι καρπὸν προσβάλετο. Οἷον οὖν ἐς νέωτα προενέγκη καρπὸν, ἀνεῖθεν ἐστὶν τεκμήρασθαι. Δίξαι γοῦν τοῦτον πρῶτον, ὡς πρωτογέννημα, ὡς ἀπαρχήν, ὡς ἀρχήν, ὡς διαθέσεως οὐ φαυλὴς θαλούσιον. Εἰ δέ γε θελήσεις, ὅτι οὐκ ἂν βουλομένην, τοῦ λόγου καταναεναυέσασθαι, εὐπορήσεις μὲν εἰ οἷδ' ὅτι (πολλὴ γὰρ σοι ἐπίων νομός· στρεπτή δ' ἀνθρώπου γλώσσα καθ' Ὀμηρον)· ἐγὼ δὲ μᾶλλον ἂν ἐνέγκωμαι, αὐτὸς οὐ καλῶς ἀκούων, ἢ τὴν τρέφειν μου μανθάνων ὁπώραν οὐ καλῶς ἀκούουσαν.

ΚΘ.

Τῷ διονυκίῳ καὶ τῷ φουρνητῇ.

Ἄπανθ' ὁ μακρὸς ἀναρτίθμητος χρόνος, καὶ τὸ ἐχόμενον, ὡς λόγιον ὀφρηπάζαται. Ἐξέφηνεν δ' αἰσιούτος καὶ ὁμάς· οὐκ οἶδα μὲν, εἰ καὶ χεῖρνας·

Ἀ δὲ λιγύρους δὲ πάντως ὅτι μάλιστα καὶ μικροὺς εἰς τὴν ψυχὴν· οἱ παραστάται τὰ εἰς φιλίαν ὄντες, εἴτε μικρὸν τι διαλιπόμενον ἡμῶν καὶ ἀποστρεφόμενον ἀλλαχού τὴν θέαν, ἡφαντίωθῃτε δυσχεράναντες, ὅτι μὴ τοὺς ὀρθαλμούς· ἐφ' ὅμας μόνους ἐπιστηρίξωμεν, ὡς ἀνθρώποι ἀξιώλογοι. Τί δὲ οὐ στρεπτός ὁ τράχηλος, ὡς ὧδε καὶ ἐκεῖ μεταστρέφεται; Ὀφθαλμοὺς δὲ τί ποτε ἢ φύσις ἡμῖν δύο ἀπεκλήρωσεν, εἰ μὴ πρὸς διάφορα μερίζειν τὴν θέαν ἐμείλομεν, ἀλλὰ πρὸς ἐν τι ἀπειρεῖσιν ἀεὶ τὰς τῶν ὁμμάτων βολὰς; Τί δὲ μὴ καὶ τοὺς πόδας ἀξιοῦτε στηρίζειν, ἢ καὶ εἰς μίαν τινὰ ὁδὸν ὁποτεῖναισθαι, καὶ δι' αὐτῆς ἀνακάμπειν διηνεκῶς; Ἄγε δὴ καὶ τὰς χεῖρας τῶν διαφορῶν ἐπίσχετε πράξεων, καὶ τὸ πολύχρηστον ὄργανον εἰς μονοχρηστίαν τινὰ περιστήσατε. Ἢ γὰρ οὐ τοιαῦτα καταμηχανάσθαι τῆς φύσεως θέλετε; Ἢ πρὸς μόνους ἑαυτοὺς ὁμάς ἀπασχολεῖν βούλεσθε, τυραννοῦντες τὴν λαλίαν, καὶ μόνον οὐ βοῶντες· Ἡμῖν ἰάλαί καὶ μόνους· καὶ ὁ τῆς Μούσης κλάμος ἀγέτω μὲν ἀπὸ τῶν ἄλλων σχολῇν, ἐμπνεῖσθω δὲ εἰς μόνον ἡμετέραν ἀκοήν. Ἀδικεῖτε, ταῦτα λέγοντες, οὐ μόνον τὴν ἑταιρίαν, ἀλλὰ καὶ ἡμὰς· ἐκείνους· μὲν, ὅτι ἀπροσφωνήτους ἔδατε, οἷς βούλεσθε· ἡμὰς δὲ, ὅτι πρὸς ἀφίλιαν ἔλκετε. Εἰ δέ ποτε προσφωνούμενοι καὶ ἐν ἐτέρων γραφαῖς, δυσχεραίνετε, καὶ παραβρίπτεισθαι νομίζετε, ἀξιοῦντες ὁ καθένα προσλαλεῖσθαι ἰδιαιτάτα γραφῇ, ὅτι καὶ ὁμῆς οὕτω φατὲ δεξιούσθαι ἡμὰς, οὐδ' ἐνταῦθα καλῶς λογίζεσθε. Σκέψασθε γὰρ τὸ τοῦ πράγματος ἔξω τόπον. Τὸ μὲν ὁμῶν ἐκάστου πρὸς ἓνα ἔρχεται ἰδίᾳ κατ' αὐτόν, ἐμὲ δηλαδὴ· καὶ πάντες (τραγηδικῶς εἰπεῖν) ὥστε τοξόται τοῦ σκοποῦ ἐμοῦ καταστοχαζόμενοι, πίμπετε τῆς γραφῆς. Εἰ δὲ καὶ ἐγὼ πρὸς ἑκάστον ἑμαυτὸν ἐπιμερίσω τοῖς γράμμασιν, ὁμῶν ἂν εἴη μετρήσαι καὶ τὸν καίρην καὶ τὰ γράμματα. Τάχα γὰρ οὐδὲν ἄλλο μοι διὰ βίου ἔρχον ἐσται, ἢ γραφὰς διαπύμπεισθαι. Δότε μοι πυθίσθαι πρὸς ὁμοιότητας ἔργου. Περιμετοχιστέ τινα ὄχλος μάλα πολὺς· καὶ ἰάλαί οὐχ ὁ μὲν τοῦτο, ἑτέρος δὲ τις ἑτεροῖον, καὶ ἄλλος ἄλλο, καὶ οἱ πάντες ἀνόμοιοι· ἀλλὰ τὸ τοῦ λόγου τέλος εἰς νοῦν ἓνα ἀπένευε. Τί δὴ ποτε οὖν ὁ τοιοῦτος ἀνθρώπος ἐκάστοις ἐπιμερίζει τὸν λόγον; Οὐκ οἶμαι, εἰ μὴ τὸν πενόμενον ποιεῖν ἔλοιτο· ἀλλ' ἐνὶ λόγῳ τοῖς πάντας ἀμείψεται. Οὕτω καὶ αὐτὸς, εἰ μὲν ὁμάς ἐύρων διασχιδιαμένους εἰς ἑτεροῖους λόγους, εἶχον ἂν πάντως ἀνάγκην, πρὸς ἐκάστους ἰδίᾳ λαλεῖν. Ὅτι δὲ μοι πάντες τὸ αὐτὸ ἀναφωνεῖτε (λύπην, ἐφ' οἷς ἀπειμι· χαρὰν, ἐάν ποτέ με ἴδῃτε· ὕγαια εὐχὴν, καὶ ὅσα ἄλλα τοῦ στοίχου τούτου), περικύπτει μοι τὰς πολλὰς γραφὰς, καὶ τὴν πολυλογίαν συντέμνει. Καὶ διὰ ταῦτα συνάγω ὁμάς τῷ λόγῳ εἰς ἐν· καὶ οὔτε συχνὰ γράφω, οὔτε πολλὰ, καὶ οὐδὲ πρὸς ἑπαντας· καὶ οὐδὲ ἔχω ἄλλως εἰπεῖν, κἄν εἰ καὶ πολλὰ μέμνησθε. Σκέψασθε γὰρ, ὅπόσους τις χαρτίων ἐπιστοιδασθήσεται σφάκελος, ἐάν ἐπιστάλλειν τοῖς καθένα ὁμῶν ὅσα ἡμέραι βουλομένην· τοῖς πολλοῖς Μιχαῆλ, τοῖς τοσοῦτοις Ἰωάννῃς, τοῖς Βασιλεῖσι, τοῖς λοιποῖς, ὧν τὰ ὀνόματα

στανχοῦμαι μοι τὴν γλώσσαν, ἐκπηδῶντα τῆς ψυχῆς, καὶ διὰ τῶν χειλέων ὅσα καὶ θυρῶν προλέγειν θέλοντα. Ἀλλὰ με τυχὸν μονόστιχον ὁ καθένας ἐπιστόλιον ἀπαιτῆσθε, ὡς καὶ ἐκεῖνον ἀρχοῦν ἀποκλῆσαι τὴν τῆς προσελίδος ἔρσειν; καὶ εἰς ταυτὸν ἤκατε πάλιν. Ἀνάγκη γάρ με τῶν ἄλλων ἀφείμενον μόνου τοῦ ὁμῖν καὶ οὕτω γράφειν γίνεσθαι, ὅτι καὶ ὁμᾶ; εἰ; χορὸν ἢ φιλὰ πολυχώρητον ἀπεκύλισεν. Ἡ ἐπ' ἄλλων μὲν σωμάτων μικρὸν ἐπὶ σμικρῷ τι; θαρὰ κατατιθέμενος ταχὺ μέγα ἐποίησε τὸ ἐπισυνθῆμα· ἐνταῦθα δὲ τὰ τῆς ἐπιθήκης ἄλλως ἔχουσι. Καὶ μὴν καὶ οἱ στιχηροί, ὧν γράμματα, εἴτε ὀρθᾶτοι, εἴτε ὀγμοί (καθ' ὁμᾶς εἰπεῖν), τοὺς τῆς Καλλιόπης — πυκνοὶ ἐπισυντιθέμενοι — μικροὺς βλέπων λειψύνας ἠπλώσαντο. Ὁ Καλλιμάχεα πολέμαρχε, ὡς οὐδὲν ἄρα ἦς παρὰ τοιοῦτους κριταίς, πολλὰ μὲν βέλη πρὸς τῶν βαρβάρων δεξάμενος, ὡς εἰ καὶ πρὸς δουροδόκην τινὰ ἢ φορέτρην ἐστέλλοντο, μὴ τοσαῦτα δὲ αὐτὸς ἐκείνοις ἀνταπαιφεῖς. Ἀγίλλεος δὲ ὁποῖός τις ἂν τοῖς τοιοῦτοις κριθῆσεται, νιφάρας βελὼν κατατιθεμένων βέλτων, αὐτὸς δὲ μίαν μελίαν ἀντιπέμπων αὐτοῖς. Εἰτα σὺ μὲν, ὁ δαίνα, καὶ ἑτέρος τις, καὶ τρίτος ἄλλος, καὶ λοιποὶ τινες ὁ καθένας βραχὺ τι γράψαντες ἀναπαύεσθε· ἡμεῖς δὲ ἀξιώσασθε διὰ βίου κυπτάειν περὶ γραφάς. Καὶ ὁμῖς μὲν λαχονίσασθε· ἡμεῖς δὲ λόγους κατατενοῦμεν μακρούς. Τί δὲ μὴ καὶ ὁμῖς; ὡς ἀπὸ συνθήματος τὰ γραφεῖα χειρισάμενοι πάντες, καὶ τόμους ἐπιστολῶν καταρτίσαντες, εἴτα εἰ; φόρτον σκευασάμενοι διαπέμπεσθε, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἀνταποδιδόντες τὰ ἴσα εἰς τὰ ὅμοια διασκευάζωμεν ἑαυτοὺς; Ἔοικε δὲ ὁμῖν μὲν καίεσθαι νόμος, ἕκαστον ἐν μέρει λαλεῖν, ὅτε καὶ βούλοιο· ἡμεῖς δὲ δεῖ καὶ πρὸς πάντας γράφειν, καὶ εἰς λαλίαν μακρὰν γυνάσκεσθαι· εἰ δὲ μὴ οὕτω ποιούμεν, μμείσθαι. Ἀκούετε ὀνομάτων, οἷς ῥαδίως μετρητοῖς ἐκ πολλῆς τοσοῦτον ἔδει τὰς ἀπαιτούμενας ἐπιστολὰς διαπέμπεσθαι. Προσαγορευθῆτω ἅψ' ἡμῶν ὁ πανευτιμώτατος ὁ δαίνα, ὃν οὐκ οἶδα, ποῦ ποτε ἐντρανίσας ἀναλαμβάνομενον ὀφθαλμοῖς· οὐδὲ τὴν κλῆσιν τῆς εἰς τιμὴν ἀναβάσεως ἐξεθέμην, ἀγνοῶν τὴν ἀνύψωσιν. Ὅμοιος προσαγορεύας καταξιώσασθε καὶ τὸν κάλλιστον ἐν φίλοις τὸν δαίνα· ὃς οἶδα μὲν ὡς δυσχεραίνει, μὴ προσφωνηθεὶς ἐπιστολικῶς· στέργειν δὲ ἀξίω, καθὰ καὶ ἡμεῖς. Ἀπαξ γὰρ ἐλάλησε, καὶ ἅπαξ ἤκουσεν. Ἡμεῖς δὲ οἱ γέροντες τὸ ἔθος οὐχ ὑπερέβημεν, ἀλλ' ὑπερανέβημεν. Πρόσρησις φιλικὴ γενέσθω καὶ πρὸς τὸν θεοσεβέστατον ἐκδικον τὸν δαίνα, ὃς καὶ ἀξιώθηται ἡμῶν ὑπερυχεσθαι. Χαιρετισμὸν δ' ὁμῶν ἀποστέλλω καὶ τῷ ἡγιασμένῳ δεσπότη μου τῷ δαίνα, περὶ οὗ καὶ μαθεῖν ἀξίω ἢ ἐξ ἐκείνου, ἢ ἅψ' ἡμῶν, πῶς ποτε ἔχων ἐστί. Τῶν λογισμάτων γραμματέων, τοῦ ἀγνώστου δεσπότη, τῶν φίλτατων μοι Γρηγορίων ὁ μὲν εἰς, ὃ καὶ πλεόν τι ἐσμεν προσήκοντες διὰ τὸ ἐντόπιον, ἔξωστε τάχα ἡμεῖς λόγου βραχείος διαμηνυσάμενος γράφειν αὐτῷ, καὶ ταῦτα ὁκνοῦντι ποιῆσαι τὸ ὅμοιον· ἡμεῖς δὲ προσαγορεύας ταύτης δ' ὁμῶν ἀνταξιούμεν αὐτὸν, μίζον τι ποιοῦντες.

Τὸ μὲν γὰρ ἡμέτερον ἰδοὺ βέβαιον· τὸ δὲ ἅψ' αὐτοῦ τάχα ὁ ἐλθὼν εἰς ἡμᾶς ἐπλάσαστο, οἰκισόμενος ἐαυτῷ μεγάλου ἀνθρώπου γνωριμότητος. Ὁ δὲ ἑτέρος κύριος; Γρηγόριος, καὶ ταῦτα Μουσῶν Ἀττικῶν ἔκγονος ὢν καὶ γῆς, ἰξ ἦς οἱ λόγοι, οὐδενὸς οὐδὲ τοιοῦτου ἡμᾶς ἠξίωσεν οὐδὲ ἐν προσήματι. Ἡμεῖς δὲ ἀσπαζόμεθα προσαγορευτικῶς· ὁμοίως καὶ τὸν δαίνα, Προσεπίπτα καὶ τοῖς ἐλάττονας δομαστικῶς, τὸν δαίνα καὶ δαίνα. Καὶ οὕτως μὲν πολλὰκις ἔγραψεν ἡμῖν, καὶ μνησθῆναι ἡμῶν ἔδειξε· καὶ εὐχοὶ μνήμης θέας ἐπ' ἀγαθῷ· ἐλεήσει αὐτὸν ὁ θεός· καὶ γράψτω πάλιν ἔχων καλῶς, πεληροφωρημένος, ὅτι οὐκ ἐπιλήσμονες φίλας ἡμεῖς, ὡς διαδείξει καιρός· ὁ δὲ ἑτέρος καὶ οὐκ ἐπιδοκίμως, οἷα μὴ ποτε μνησθεὶς ἡμῶν. Εἰ δὲ διὰ τοῦτο ἡμεῖς ἀνάξιοι μνήμης, ὅτι μὴ κατ' ἐκείνον τὴν πρὸ ἡμῶν μακάριον ἀρχιερεῖα βριθομεν ταῖς χερσίν, ἀλλ' ἀναμνησθήτω, ὅτι καλίστατος ἅψ' οὗ χρόνος καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ τοιαύτῃ ἀνομοιοτήτι καὶ ἡσπάζετο καὶ ἐγνώριζε. Τί δὲ νῦν, εἰ μὴ λύπη τις ὑπομυχεται, τὸν δαίνα μικροῦ ἂν ἐξελασθῆναι προσφωνῆσαι; Διατί; Ὅτι καὶ αὐτὸς ἡμεῖς. Κατάρχω δὲ ὁμῶς, αἰδοῦμενος ἀντ' αὐτοῦ ἡγγάρευσα δὲ ἂν αὐτὸν λαλίαν ἐξ ὁμῶν προσαγορευτικῇ κομίσει καὶ τῷ οἰκίῳ ἀδελφῷ, τῷ λογιστάτῳ καὶ ἐνεργεστάτῳ καὶ καλλίστῳ φίλῳ. Ἄλλ' ὁ μὲν οἶδα ὡς ὁκνήσει ἀκκιζόμενος· καὶ (οἷος αὐτός) τὰ πολλὰ παραιωρήσει μὲν, τὰς χεῖρας ὑποσειὼν ἥριμα ἐν τῷ βαδίζειν, παρακλινεῖ δὲ καὶ τὴν κεφαλὴν ὡς οἷα τρυφερούμενος, καὶ παραδραμεῖται καὶ αὐτὸν τὸν ἀδελφόν. Ἡμεῖς δὲ ἀνακληρώσασθε κἀνταῦθα ἐν αὐτοῦ μὲν ἑλλειμμα καὶ ἡμετέρον θέλημα. Οἴδατε, οἷος φίλος ἡμῖν ὁ δαίνα· ὅτι δὲ καὶ γέμει τῶν πιτακίων αὐτοῦ ὁ ἡμέτερος κόλπος, ἰδοὺ ἀντιδιδάχθη καὶ αὐτὸς. Καὶ ὁμῶς ἀρκίσει αὐτῷ, προσαγορευθῆναι ὅψ' ἡμῶν. Ἀφ' οὗ δὲ ὁμῖς, τὸ τῆς γραφῆς πλήρες εἰς ἑαυτοὺς καθελκύσαντες. Τί δὲ ὁ δαίνα, ὁ τὰ πάντα καλός; ὁ καλὸς παπᾶς; ὁ καλὸς ῥήτωρ; ὁ πᾶνσοφος; Πόσων γραφῶν ἡμετέρων ἀξίος, ὅτι καὶ αὐτὸς οὐκ ἀνήκειν, εἰς ἡμᾶς τοῦτο ποιῶν; Ἄλλ' εἰς ἡμετέραν πομπὴν εἰπεῖν καὶ ταῦτ' ὁρμάδων, ἀρκεσθῆναι προσαγορευόμενος· μὴ καὶ ὁκνῶς δὲ αὐτοῦ καθίκοιτο ἐπιστέλλειν, καθὰ καὶ πρότερον. Τίως μὲν γὰρ προσηγορεύσαμεν· ἄλλοτε δὲ καὶ πλατὺ γράψομεν. Τὸν ἐπὶ κεφαλῇ φίλον ἡμῶν, ὦ Κυριωάνην, τὸν αὐθέντην σου, ἀσπασαί ἅψ' ἡμῶν, καὶ ἀξίωσον μνησθῆναι ἡμῶν· καὶ σὺ δὲ τὸν οἰκίον, ὦ κύρ Βασίλειε, τὸν δεσπότην μου, τὸν δαίνα μαλίστορα. Εἰ μὲν καὶ οὐκ ἐπίσταται τῆς εἰς ἡμᾶς ἀμνηστίας, οὐ λυπήσεται ἡμεῖς· κάλιον δὲ ποιήσεται, προσειπόντες τὰ συνήθη. Θέλω δὲ ὁμᾶς ἐξείπειν τῇ αὐτοῦ ἀγάπῃ, ὅτι φορτικὸν οἶμαι τὸ μὴ γραφῆς ἀξιοῦν τὸν μεγαλοδοξότατον Δούκαν ἡμῶν, τὸν φίλον αὐτοῦ. Ἐὰν δὲ τυχὸν εἴπη οὕτω ποιεῖν, τότε δὴ βαρεῖς ὁμῖς ἐπιπεσόντες· αὐτῷ ἐμπλέξαται, καὶ πλατύνατε τὸν οὐκ ἐπιστάμενον, φάμενοι, διατί μὴ καὶ ὁ Θεσσαλονικὴς τοῦτο ἐγίνωσκεν. Ἐγίνωσκε δὲ ἂν, ἔάν σὺ μὲν πρὸς τὸν φίλον ἔγραφες, αὐτὸς δὲ ἐξ ἐκείνου τοῦτο ἐμάνθανε. Νῦν δὲ ἢ οὐ γράφει; τῷ φίλῳ, καὶ κακὸν πρᾶγμα

ποιεῖς· ἡ γράφων ἀμνηστὶς τοῦ Θεσσαλονίκης· καὶ οὐδὲ τοῦτο καλόν. Ὁ Παριστικός μέγας παπᾶς μαθεῖτω, ἡμᾶς μὲν καλῶς ἔχειν, τὸν δὲ οὐκ αὐτοῦ περιβρῶσταιν· καὶ εὐχέσθω ὑπὲρ τε ἡμῶν καὶ ἐκείνου. Εἰ δὲ θέλων ἰλεῖν εἰς ἡμᾶς ποιεῖται τὸ τῆς θαλάσσης ὄχημα, ἡμεῖς ἄλλο τι τὸ γε νῦν ποιήσαι οὐκ ἔχομεν, ἕως ἂν τεκτενηταί τις ἡμῖν ἔκπον δοῦρσιον, ἢ καὶ εἰς τέτρωτον ἰλεφάντων εὐπορήσωμεν. Ὁ τοῦ δεῖνα πατήρ εἶθε ὕγιαίνει. Καὶ ἀναδιδασχέτω, οὕτως ἔχειν καὶ ἡμᾶς, Θεοῦ βοηθοῦντος. Τοὺς σοφωτάτους θεοφιλεστάτους μου ἀδελφούς προσκυνῶ, τὸν δεῖνα καὶ δεῖνα (ποιοὺς δὲ τῶν ὀνομάτων ἀγαρεῖσω αὐτοὺς, ἀγνοῶ· ἀναδιδασχέτην δὲ τὰ κάλλιστα)· ὥσπερ καὶ τὸν καλὸν μου ποτε ἀρχιεπίσκοπον. Οὐκ ἂν δὲ ἐνταῦθα λαθοίμην οὐδὲ τοῦ θαυμασιωτάτου δευτερευόντος, ἀλλὰ προσκύνῃσιν καὶ αὐτῷ δι' ὁμῶν διαπέμπομαι. Φιλικῆς παρρησίας ἀναμνήσατε καὶ τὸν ἀρρ.... βινδωνόν (εἶθε καὶ μὴ λῦσαι τὴν γλώσσαν, καὶ οὕτε ἡμᾶς ἀφήσει τοῦ κατακλύσαι, καὶ ἡμεῖς αἰσθησόμεθα)· ὁμοίως καὶ τὸν ἀδελφὸν καὶ ποτε σύντροφόν μου τὸν δεῖνα, τὸν καὶ αὐτὸν ἐκ τῆς ἐξδομάδος μου· ἐπεὶ γὰρ οἰκιστοῦμαι αὐτήν, καὶ οὐδὲ παύσομαι οἰκισόμενος, καὶ ἐπ' αὐτῇ καυχώμενος. Προσφωνήσατε δικαίῳ ἡμῶν καὶ τοὺς τοῦ μακαρίτου Λήμνου· καὶ τοὺς καλοὺς μου ποτε συντρόφους, τοὺς τῆς εὐεργετιδὸς μου ἀγίας Εὐφημίας κληρικούς· οἱ καὶ γνωσκέτωσαν, ὅτι, ὥσπερ οὐκ ἑμαυτοῦ, οὕτως οὐδὲ αὐτῶν ἐπιλανθάνομαι. Εἰ δὲ μὴ καὶ πρὸς πρᾶγμα ἐκφαίνειν τοῦτο δεδύνημαι, οὐδὲν θαῦμα· οὐπω γὰρ καιρός. Τὸν πανεντιμώτατον δεσπότην μου τὸν σακελλίω καὶ παρὼν ἐσθλαζόμεν, καὶ νῦν οὐκ ἄλλως δίδαιμαι. Δηλώσατε οὖν τοῦτο τῇ αὐτοῦ τιμιότητι προσκυνητικῶς. Γνωσκέτω δὲ, ὅτι, περὶ οὗ παρηγγελλήμεν, ζητοῦντες οὐκ ἀναπίπτομεν· ὁ δὲ θέλωμεν, οὐκ ἀδρίσκομεν· ἀλλὰ ἐλπιδας μὲν οὐ σταθεράς ἔχομεν ἔξυρῖσκειν, ἐντελέστερον δὲ οὐκ οὐδὲν ἔχομεν. Ὁ λογιώτατος διδασκαλὸς ὁ δεῖνα εἰ καὶ κατανωτιστάμενος ἡμᾶς· εἰκοι, λέγειν αἰδώς ἐν ὀφθαλμοῖς· ἀλλ' ὅμει; ἡμετέραν αὐτῷ διακομισάσθε πρόσρησιν, ἅμα καὶ ὁπολαοῦντες ὀνειδιστικώτερον, ὅτι οὐκ εἶναι πάντα φευδὲς εἰκοι τὸ τοῦ Εὐσταθίου ὀκνησῆμα, ὅτι τὰ τελευταῖα τοῦ φίλου ἀποθύμια ἔσαν αὐτῷ· οὐ γὰρ ἂν εἰς τοσοῦτον ἐσφίγησε, καὶ τὸν πᾶν γνῶριμον οὕτω ταχὺ ἀπίμαθεν. Ἔδει με τοῦ ποτε ἐν τοῖς πρώτοις τῶν φίλων, τοῦ λογιωτάτου δεινός, μὴδὲ μνησθῆναι τὸ σῶλον, πρᾶγμα παθόντος ἢ καὶ ποιήσαντος ἡμῖν ἀκαπαδόκητον, τὴν εἰς τοσοῦτον λήθην καὶ τοσαύτην σιγήν καὶ ἀνάπτωσιν. Τί γὰρ καὶ προσάγειται, εἰ μὴ τυχὸν τῆς Μεγαλοπόλεως; γέγονεν ἔκδημος; Τοῦτο γὰρ καὶ μόνον αὐτῷ πρὸς ἀπολογίαν ἱκανὸν ἐκκρίσεται. Ἀλλ' ἐγὼ μέμνημαι, καὶ οὐδὲ παύσομαι οὕτω ποιῶν· καὶ γενέσθω τοῦτο ὄχλον τῇ ἀγάπῃ αὐτοῦ. Ἀκούετέ μου περὶ τοῦ τοῦ φόρου νοτάριον τὸν δεῖνα, γνῶριμον ἡμῖν ἐκ παλαιού. Οὕτως οὐκ ὤκησας δι' ἐπιστολῆς προσφωνήσαι ἡμᾶς; Ἀμειβόμεθα οὖν καὶ ἡμεῖς αὐτὸν τοῖς ἰσοῖς διὰ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης. Νομίζω, τοῖς πανιερω-

Α τῶτοις δεσπότηταις μου, τῷ δεῖναι καὶ δεῖναι, διαλείπειν ἄρτι τὴν ἐν τῇ Μεγαλόπολει διατριβήν, στοχαζόμενος ἂν ὦν εἰκός· εἰ δὲ ἔχει τοὺτους ἢ μεγίστη τῶν πόλεων, προσκυνῶ καὶ δηλοποιῶ δι' ὁμῶν, ὅπερ αὐτοὶ διὰ τὴν κατὰ Θεὸν ἀγάπην ὑπὲρ ἡμῶν εὐχονται, τὴν ἐν τοσαύταις μερίμναις καὶ κόποις θεοῦ ἐν ὀφθαλμοῖς καὶ ὑπομονῇ. Ἀλλ' ἡμεῖς πλεονάζομεν ἰδοὺ κἀνταῦθα τὴν φιλίαν, καὶ προσλαοῦμεν τὸν φίλον. Εἰσὶν ἡμῖν καὶ ἑτεροὶ Ἀσκληπιάδαι φίλοι. Ἀλλὰ τοῦτων ὁ μὲν δικαίως προσαγορεύεται παρ' ἡμῶν, ὁ δεῖνα· πολλάκις μὲν γὰρ ἔγραψεν. Ὁ δὲ δεῖνα ἐς κόρακας, ὁ κακός· οὐδὲ γὰρ, ὅτι ζῇ, ἀνέμνησεν ἡμᾶς. Τάχα δὲ, εἰ παρῇ ὁ θεὸς αὐτοῦ, ὥθησεν ἂν αὐτόν. Ἦν δὲ καὶ τότε χωρὶς ἐκείνου. Ὅν ἀφήκα θεοφιλέστατον διδασκαλόν, τὸν Ῥαθηνόν, οἶμαι καταμέμψασθαι ἡμῶν, τὸ μὴ γράφαι αὐτῷ. Ἀλλ' αὐτὸς μὲν ἀναμνησθεὶς, ὅτι οὐ τοιοῦτος εἰς ἡμᾶς, παύσει τὴν μέμψιν· ἡμεῖς δὲ καινίζοντες τὴν ἀγάπην, ποιούμεν, ὅπερ οὐκ ἐκείνος, προσαγορεύοντες αὐτόν. Ἀλλ' οἷός με διεξέφυγε παρὰ βραχὺ Ῥαθηνός, ὁ κάλλιστος φίλος, ὁ καὶ γλυκὺς εἶπειν, καὶ πρᾶξι ταχύς καὶ ἐπιτυχής· ὁ θερμὸς εὐεργετήσας, καὶ εἰς ἀντιληπτικὴν χειραγωγίαν εὐδρομος. Ἀλλ' εἰς τοῦτον οὐδὲν χρὴ κοπιᾶσθαι ἡμᾶς. Ἀλλ' ὁ κύριος Στέφανος τὴν ἐξαδελφότητα συσπηθείς, ἀμυδρῶ μὲν καὶ φειδόμενῃ τῇ φωνῇ, προσαγορεύσει δ' οὖν, ἂν ἡμῶν ἀπαγαγὼν τὴν χεῖρα βραχὺ τι τοῦ στόματος. Ὁ Ἀντιοχείτης εἰς μελανθηρίαν ἐπὶ τοῖς βάπτειται, πολὺν προβεδλημένον τοῦ προσώπου τὸν ὥχρον, καὶ τοὺς ὀφθαλμούς ἀγριοὶ συνάγων εἰς ὄργην, καὶ παραδέλπει τὴν ἐπιστολήν, ποῦ ποτε αὐτῆς κείται. Καὶ ἰδοὺ καὶ αὐτὸς καὶ ἔχτω καλῶς, βοηθοῦμενος ἐκ Θεοῦ, καὶ μεμνήσθω ἡμῶν. Ἐάν δὲ προσκυνήσῃ ἂν ἡμῶν τὸν παναγιωτάτον μου δεσπότην, τὸν πατριάρχην θεοουπόλεως, καὶ ἐξαίτησται ἡμῖν εὐχὴν, εὐχαριστοῦμεν αὐτῷ, ὥς ἀντὶ βραχυτάτης ταύτης ἐπιστολῆς ἐπιστολὴν ἀντιδόντι ἀγασμοῦ. Πραγματεύουσι μοι καὶ οὗ, ὧ κύριε Ἰωάννη, εὐχὴν ἀγίου ἀνδρός, τοῦ Τετραγωνίτου, διὰ μέσου τοῦ φίλου, τοῦ μαθητοῦ ἐκείνου· ὃν καὶ πρόσκειται ἂν ἡμῶν. Οὕτω δὲ καὶ τὸν γενόμενόν ποτε Ξανθείας· εὐρήσεις γὰρ που καὶ αὐτόν, καὶ ἀναδιδάξεις, ὅτι ὕγιαίνωμεν, μεμνημένοι αὐτοῦ, ὅπερ διὰ γραφῆς ἡμετέρας μαθεῖν ἤξισεν. Εἰ δὲ καὶ τὸν δεῖνα ἰσχυροῖς που ἴδω, μὴ ὀκνήσης προσπεῖν, ὅτι μὴδ' αὐτὸς ὤκησεν ἐγγράφως μεμνήσθαι ἡμῶν. Ὀκνεῖτε, οἶμαι, τὰς ἀγγαρείας ταύτας, ὧ σπουδαῖσται, καὶ ἀναπίπτετε· καὶ ταῦτα οὐτε σταδίους οὐτε μιλίους ἐριζομένας, ἀλλὰ τὰς πλείους ἐνοδούς γεννησόμενας. Ἐάν δὲ ὅμεις οὕτω, τίς ἂν εἴη ὁ πρὸς τοσοῦτους ἄλλων ἐγγαράττειν γραφάς; Ἐμοὶ δὲ οὐκ οὐκ πείρας τὰ φιλικὰ ὀνόματα ἔσχον, ἀλλ' ἐμπέρις οὐχ ἦντο ἢ τῷ Ὁμηρικῷ Ἀσκληπιάδῃ τὰ τῆς νεκυίας εἰδωλα· εἰδωλα γὰρ πῶς καὶ αὐτὸς τῆς τῶν φίλων οὐσίας καλῶ τὰ ὀνόματα. Οὐκ οὖν κατ' ἐκείνον ἴκω καὶ αὐτὸς τὸ ξίφος τὸ τμητικὸν τῆς ἐπιστολῆς, καὶ ἀποσπῶ τὰ ἐπερχόμενα, καὶ παῦω ἡμᾶς τοῦ ἀσπλάχνειν. Καὶ ἐγὼ μὲν οὕτω, δεδοικώς τὸν ὑμέτερον Κίρκην, ἥτις· ῥαδίως οὕτω τοὺς ἀνθρώπους· ἀποθηριοῖ, ὅσοι

μη προσφθέγονται ἡμᾶς· ἦδη δὲ καὶ ὁ δεῖνα, ὃν ὑμεῖς κατ' ἐκείνην τὴν πάλαι τῷ καθ' ὑμᾶς κυκλῶνι εἰς χοῖρον μετασκευάσατε. Ἄλλον γάρ τινα τῶν ὑμετέρων, μὴ γένοιτο ὑμῖν. Ἀρκούντες γὰρ οἱ λοιποὶ τοῦ Ἐρμού μῶλυ φέρουσι φωνήν, καὶ αὐτὸς ἀναλαμβάνει. Καὶ οὐ κατὰ τὸν ῥόλλον τοῦ Χαιρωνέως· σοφοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὸν ὄντως ἄνθρωπον φθίγγεται· καὶ τὸν κυκλῶνα ἡμῖν περιτρέφει, καὶ ποιήσει, μὴ τοιαῦτα αὐτοῦ καταφθέγγεσθαι. Καὶ (νομίζω) εὗρησθε ἂν, σιγῇ αὐτὸν διὰ βίου, ἢ θέλειν γράφειν. Εἶδον γὰρ αὐτὸν κατὰ τὴν κυμῶσαν ὀξυλάαν δένδρα θήγοντα, καὶ θυμοῦ πνέοντα. Ὁ Θεὸς φυλάξει ὑμᾶς ὅγιαις καὶ παντὸς κακοῦ ἀπαθεῖς. Καὶ ἀντιγράφοις ἡμῖν, εἰ τι καλόν· καὶ πρὸ πάντων εἰς πλάτος τὰ τοῦ κραταιοῦ καὶ ἀγίου ἡμῶν βασιλείας ἀριστεύματα· ἃ περιδόνται μὲν, οὐκ εἰς εὐδιάρθρωτον δὲ ἡμῖν ἐπι περιηχούνται. Φθονεῖτε γὰρ ἡμῖν (οἶμαι) τοῦ καλοῦ, ἵνα μόνον καταπολαύετε· οὐκ εἰδότες, ὅτι καὶ ὁμῶν ἀπόντων αὐτὰ περιηχόμεθα, καὶ ὑμῖν χάριν οὐδαμῶν οὐδὲ ἐντεθεὶν εἰσόμεθα. Ὁ μοι τῆς λήμης, ὦ μοι τῆς παροράσεως, ἔδω ἀλλοις μὲν τῶν φίλων ἐνετράμικα, τὸν δὲ λογιώτατον δεῖνα ἀφῆκα ἰδεῖν· ὃν ὑμεῖς ἦδὼν τε μέγαν τε προσφρονούντες οὐ ψεύδεσθε· ὅμοιον, ὦ· ἔαν καὶ ἐπὶ τῶν παρ' Ὁμήρῳ Παναγαίων τοὺς μὲν ἄλλους προσέβλεπε τις, ὁ δὲ μέλινον Ἀίας αὐτὸν ἐλάνθανε. Καὶ τάχα παρέδραμεν ἂν καὶ ἡμεῖς, καθὰ καὶ ἐν τῇ περὶ τῆς βασιλείας τῶν πόλεων τοὺς τιτυσκομένους κατ' αὐτοῦ. εἰ μὴ τῇ διανοίᾳ καταστοχαζόμενος αὐτοῦ ἔτυχον. Καὶ ἰδοὺ κατέχω αὐτὸν τῇ ψυχῇ, καὶ χαίρειν προσφρονῶ, καὶ ἀξιῶ μνήμην ἔχειν ἡμῶν, στελλῶν καὶ προσκύνῃσιν δι' αὐτοῦ τῷ πανεντιμωτάτῳ δεῖνι. Πρόσθετε τῇ ὁμάδι τῶν προπαγορευομένων ἀδελφῶν καὶ τὸν λογιώτατον δεῖνα, τὸν καλὸν ἡμῖν μέχρι Θεσσαλονίκης. Τὸ γὰρ ἐντεθεὶν συντοξάμενος ὥσπερ ἀφῆκεν ἡμᾶς. Ἡδε- λων δὲ, εἰ ἐπιστρέφῃ καὶ προσέβλεψεν· οὐ γὰρ δεῖ- που δέδοικεν ὀξυλατισθῆναι τῇ ἐπιστροφῇ.

Α'.

Τῷ Ἀδελφῷ κυρίῳ Μιχαῇ.

Ὡς ἀγαθὸν ἔστιν, ἐκωνυμίας πολλὰς ἔχειν, εἶπεν, ὃν οὐδας. Ἐπὶ δὲ γέ σοι τὸ τοιοῦτον ἀποθῆναι εἰς οὐκ ἀγαθὸν ἔοικεν. Ἐως μὲν γὰρ πρωτονοτάριος ἦς, ἄλλος ἡμῖν ἐπαίνο· ἐπεὶ δὲ πρὸς ἐτέραις ἀξιώ- σεσι καὶ τὸ ἐκπροσωπεῖν ἔχρωσε σε πρὸς τὸ σεμνό- τερον, καὶ ὀνόμασιν ἐπαγράφης λαμπροτέροις καὶ πλείοσι, δέδομαι, ὅτι ἐκ προσώπου σου ἐξῆλθεν ἡ φι- λία ἡμῶν. Τί σκυθρωπὸς ἡμῖν παραυγάσεις τοὺς ὀφθαλμούς; εἰ δὲ πρόσωπον συννεφός; Οὐκέτι ἀλη- θῶς τίθης ἡμᾶς ἐν λόγῳ τῷ πρίν. Καὶ εἰ μὲν διὰ τὰ ἐκλαθόντα σε πράγματα, τοῦτο σοι τάχα αἰτίας ἀπο- λυσις· εἰ δὲ ἄλλο τι τὸ ἀπαλεῖψαν ἡμᾶς τῆς σῆς ψυ- χῆς, ἀλλ' ἐγὼ οὐτε σύνοιδα πταίσας· καὶ οὐ δι' ἀπη- λίφην, ἐξέδραμέ μοι τοῦ στόματος, ὅστις πον καθ' ἐκούσιον. Οὐ πιστεύω γὰρ οὕτω παθεῖν, εἰ μὴ καὶ τῆς βίβλου τῶν ζώντων πολλῶ πρότερον ἀπαλειφῆσθαι.

ΑΑ'.

Τῷ καλῷ Καίρῳ τῷ ἐξ Ἐνρίπου.

Ἄλλ' οὐ μόνον μεμνήσῃ ἡμῶν, ὃ πάντο μὲγα

ἡμεῖς οἱ μικροὶ ἔχομεν, ἀλλὰ καὶ μετὰ ὀρίων με- μνήσῃ, καὶ τούτων μεγαλοπρεπῶν καὶ ἄξιων πολλοῦ· καὶ οὐδέποτε παύσῃ, τῶν Εὐδοκῶν ὥραιων καρτί- μων, ὅσα τοῖς κατὰ τὴν Βύζαντος τιμῶνται, ἡμῖν κατὰ ποταμοὺς ἐκπεπληλῶν. Οὕτως εὐδαιμονοῦ- μεν ἡμεῖς διὰ σέ· οὕτως ἀνακληροῖς ἡμῖν τὸ ἐνδόν· οὕτως εἰς Εὐδοκίαν μετασκευάζεις καὶ μεταποιεῖς ταύτην τὴν καθ' ἡμᾶς· οὕτω τὰς ἀποθήκας ἀνευρύ- νομεν διὰ σέ, καὶ ἔχομεν σε ἀντικρυς ἐτήσιον ἀφι- νος, ἢ ἀήμετος καινοτάτην ἀκτήν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Κυκλώπειος ὁμοῖος ὥριος ἡμῖν ἐπαρρήγνυται σοι, ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα ἡμῖν αὐτὸθεν ἀναις τὰ ἀγαθὰ. Τί μοι ὁ καθημέριος τῆς ποιήσεως βό- τρυς; ὃν ἀλλαχού τε γῆς βλαστάνειν ὁ γέρον μῦθος σεμνολογεῖ, καὶ ναὶ δὴ καὶ περὶ ταύτην ἦν ὅτε τὴν κατὰ σέ, ἀφ' οὗπερ ὁσημέραι σπονδὰς οἱ ἐγγύριοι τῷ Διονύσῳ ἀπέβληον. Ἄλλ' ἐκεῖνος, εἰ τι καὶ πειστικόν τῷ μύθῳ, βότρυς ἦν, καὶ βότρυς εἰς, καὶ οὗτος τυ- χὸν ὁ ὁμφακίας· καὶ τὸ ἐκείθεν ἐλιδόμενόν τε καὶ ἀπορρέον, ὅσον ἂν ἀποστῆται βότρυς· ὦ· μολὲς ἂν τὸ ἐκείθεν ἐκπιεζόμενον, εἰ τις ἐφ' ὧν ἔτος εἰς ἀγ- γος· ἂν ἐπισυνάγειν ἐθέλοι, μίαν ἐπιχειρῇ ποιήσα- σθαι λάγυνον. Σὺ δ' ὅλους ἡμῖν αὐτὸθεν ἀμφορεῖς Διονύσῳ ταλουμένους δωρὰν ναυστολίσθαι ποιεῖς, καὶ τούτους νέκταρος ἐρυθροῦ καθ' Ὁμήρῳ ἀπορ- ρῶγας, καὶ τοῦ Ἰσμαριχοῦ, ὃ· καὶ τὸν ἀγρίον ὑπέ- σανε Κύκλωπα, μὴδὲν ἀποδόντας. Σιγῇ τὰς κο- λυμβάδας· ἐὼ τὰ ὀξυτά· τὰ τῷ χειρὶ εὐ μᾶλα κατηρτυμένα καὶ πρὸς ἡδονὴν ἔσκευαρημένα σκευ- ἄρια. Τί γάρ μοι τούτους ἐνδιατρίβειν, ἐξὼν ἐκεῖ ὁ εἰπεῖν, ὅτι περ ἀποπλουτεῖς ἡμῖν, καὶ οὐ κατὰ τὸν Ἀλεξάνδρου ὅρον εἰκεν ἐν σοὶ κεῖσθαι ἡμῖν ὁ θη- σκυρός; Εἴην ἂν ἐγὼ προσήκων μᾶλλον, ἢ περ Διο- μέδης ἐκεῖνος, σεμνύνεσθαι, ἢ ὁ τούτου δορύξενος; Γλαῦκος, ὅτι σε ζέινον φίλον τοιοῦτον οὐκ ἐν Ἀργεῖ μέσῳ, ἀλλ' ἐν Ἑλλάδι μέσῳ ἠδύχνησα. Ἡμεῖς δὲ τί σοι πρὸς ταῦτα; Τί δ' ἂν σχολήμεν ἀντιμετρήσαι τοῖς ἀγαθοῖς σου; Ἡμεῖς μὲν οὐδαμῶς· ὁ δὲ Θεός σοι ἀντιδοίη τὰ ὧν ἄξιος εἶ. Εἰ δὲ τοῦ παντός, ἀν- θρώπων πάντων κάλλιστος ὢν καὶ ἐλευθεριώτατος, καὶ τὸν ἑαῖρον μὴ ψεύδμενος· καὶ τί γάρ, ἢ Ἐρ- μοῦ παῖς, καὶ Μουσῶν ὀποφῆτης, καὶ Χαρίτων πι- σῶν μέλημα, καὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐκείνης τῆς καλαῆς εὐγενείας σκινθήρ; Ἡμεῖς δὲ σοὶ ἐκεῖνα προσπα- σόμεθα, ὃ καὶ πάσαις τις τῶν ὑπεραντλούμενων εὐ- τυχαῖς ἀνέκραγε, μικρὸν παραποιήσαντες· στήσόν ποτε τὴν χεῖρα· ἄλλε ἡμῖν τῆς σῆς ἀγαθοχουσίας. Ὅσον γὰρ ἡμῖν ἐπιδαφιλύη τὰς χάριτας, τοσοῦτον τὴν ἡμῶν στήλιτεύεις σθένειαν. Οὐδὲ γὰρ ἔχομεν, ὅ τι τῆς πρὸς ἡμᾶς σου χρηστῆς διαθέσεως ἐνδειξό- μεθα ἄξιον.

ΑΒ'.

Τῷ οὐκονομῳ.

Ἦλθόν μοι πρόσφατοι θεοῦ φωναί· θεόφοβος ὡς ἐξ οὐρανοῦ μοι κατεπέμφθησαν ῥήματα. Μάννα μοι ἐπεδρέχθη θεῖον, καὶ τοῦτο συγχὸν καὶ ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ, καὶ τὴν πρῶν πάλιν ἡμέτερο. Φωτεινός τις ἦλθε, φέρων μοι τοιαύτην παραψυχὴν, γράμμα δε- σπότη· ἐν ᾧ καὶ προσταθείς περὶ ὀφφικίου, ἅμα

ἐπὶ ἡθόν τὰς περὶ τοῦτου προσκυνητὰς συλλαβὰς, Α δόμενον. Τί δὲ πάσχειν ἐμὰ εἰκὸς, τοῦ ἐμοὶ δεόντως ἐφετοῦ ἀποτυχάνοντα (εἰ μὴ ἐκπίπτω, λογισμῷ ἀδιοίκητος), ἢ πάντως πάσχειν λύπην τὴν ἐπὶ μάλιστα; Πᾶσαν μὲν γραφὴν, ἣν ἂν ἐκ χειρῶν ἀπέρχασθαι ἀφῶσω, ἐφίεμαι ἀπελθεῖν, ἐνθα ἑσταται· οὐχ ἡκιστα δὲ, ἣν τομῆσας ἐντελοῦμαι πορευθῆναι πρὸς τὴν μεγίστην ἀγασσύνην σου. Καὶ οὐ λέγω, καθάπερ εἰ καὶ τοξότης βέλος ἀπείρ ἐφίσται βαλεῖν κατὰ σκοποῦ (τὸ γὰρ τοιοῦτον οὕτω τι μέγα βούλεται· ἀλλ' ὥσπερ ὁ εὐχόμενος εἰς θεὸν τὴν προσευχὴν ἰδέσθαι, κατευθύνεσθαι, καὶ μὴ κενωδιστῆν ἀτέλεστα εἰς μόνην λαλίαν. Καὶ ἐμοὶ μὲν οὕτως ἐστὶν ἐφίεσθαι· βλέπω δὲ, ὡς διαπίπτω τὰ πολλὰ τοῦ κατὰ ὀρθότητά ορεκτοῦ. Καὶ ἐγὼ μὲν ἀνοίγω στόμα πρὸς ἀναφοράν· καὶ ἴνα μὴ κατακυχωῖνται Ἄρπιοι, εἰς αὐραν ἀναβρίπτουσαι τὸ τῆς φωνῆς λεπτάλειον καὶ πνευματικόν, καταβαρύνω ταύτην, εἰς ὅσον δύναμις, παχύνων εἰς σῶμα, καὶ κατὰγων εἰς ἀφῆν, καὶ διφθέραις ἐνταίει· ὥς ἂν ἐκφυγοί μὲν τὸ ἀναφορεῖσθαι, καὶ εἰς αἶρα σκεδάζεσθαι, φέροντο δὲ ἰδυταινῶς, ἢ καὶ πέτοντο κατὰ τὴν ἱστορομένην [ποτὶ] θετταλικὴν μελίαν εἰς τὰς μακροθυτάτας χεῖρας, δι' ὧν καὶ ἐμοὶ πᾶσα εὐλογία καὶ τῷ κόσμῳ τὸ θεόθεν ἐξέλασμα. Οὐκ ἔχω δὲ διὰ τίλου, ὃ θέλω· ἀλλὰ τὰ πλείω πιδάζομαι. Τετμήριον δὲ ὁ σύνδουλός μου καὶ ποτε συνδιάκονος, ὁ δεῖνα· ἐμὲν θρέμμα, καὶ ἀγαθὸς ὑπογραμματεὺς, φίλος πιστοτάτος ἀνεψιός· ὃν ὁ φιλόανθρωπος ζῶντα μὲν εἰς ἡγούμενον ἐκάλεσε, θανόντα δὲ ἐν σκληραῖς ἀγῶνι (πεποιθὼς λέγω) ἀνέπαυσεν. Οὗτος δὲ ὁ σύνδουλός μου προεκλήθη δι' εὐχῶν τῆς μεγάλης ἀγασσύνης σου εἰς νομα ὀφθλόν, φήφου θείας μνησθείσης αὐτοῦ εἰς ἐπίσκοπον. Ὅτι δὲ οὐκ ἐχρῆν ἄλλως αὐτὸν τελεσφορηθῆναι ὅφ' ἡμῶν, εἰ μὴ καὶ τὴν τοιαύτην ἡμῶν τελεσιουργίαν εὐλογήσας ἡ μεγάλη ἀγασσύνη σου πλείω τὸν ἀγασμὸν ἐπιπέμψει αὐτῷ, καὶ τὸ ἐπὶ κεφαλῆς μύρον καταβῆναι ποιήσει πλημμύρον ἐπὶ πώγωνα καὶ ἐπὶ πᾶν, ὃ δὴ τοῦτου πέπταται δεκτικόν, ἀνηνέγκαμεν δεητικῶς. Ἄλλ' αἱ δεήσεις, τάχα κατὰ τὰς λογοποιουμένας λιτὰς χωλαὶ καὶ αὐταὶ διακδέσαι, κατέπαυσαν μου, καὶ οὐκ ἔσχον ἐξικνεῖσθαι, ἥκη παρ' ἡμῶν ἐπίμψθησαν. Καὶ ἐγὼ μὲν ὑπὲρ τοῦτου τρεῖς τὸν κύριόν μου, παναγιώτατον δεσπότην, παρεκάλεσα· οἱ δὲ (τί ἂν εἶπω;) διανοῦντές μου ταῖς δεήσεσιν, ἀφῆκαν παραδοκῆν τὴν λῶσιν, οὐκ οἶδα πηνίκα ἐλευσομένην μοι· ὅμοιον, ὡς εἰ καὶ ἐξανοίξας τις τὸ στόμα εἰς ἐνθεον, εἴτα διατριβὴν τοῦ ἐλπιζομένου δυστυχὴν καθήται, διαχάσκων εἰς ἀνεμον, ἢ καὶ τὴν κεφαλὴν ὑποκύψας καὶ ἀνακαλύψας εἰς εὐλογίας ὑποδοχὴν. Ἐπὶ μακρὸν δὲ ταύτην ὁρὸν διαμύλλουσιν, μένει ἐπὶ σχήματος, ἀφόμενος τῆς ὀρθότητος. Ἄλλ' ἰδοὺ καὶ ἡ ἐλεημοσύνη σου ἀγνωτάτου αὐθέντου καὶ εὐεργέτου πολλῇ περὶ ἐμέ. Καὶ τί δὲ καλεῖται, καὶ τίταρτα δεηθῆναι με; Τυχὸν οὐ φεῖσεται με. Ὅ γοῦν ταύτην κομίζων τὴν δεῖσιν γανήσεται ἡμῖν τὸ καλόν· καὶ ἐπὶ πλεόν οὐκ ἀναρτησόμεθα. Τολμῶν οὖν καὶ πάλιν σου δεομαι, ἀκούσαι σύνδουλόν μου τὸ εὐλογηθῆναι· καὶ ἔσται εὐλογημένος, εἰς ἣν πρὸς Θεοῦ ἐκλήθη ἐπισκο-

ΑΓ'.

Καὶ παντὸς μὲν τίλους ἀποτυχία λυπεῖ ἄνθρωπον· ἢ δὲ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ μάλιστα τὸν οὐκ ἔξω νοῦς βεμ-

1299

πην. Ἐτι δέομαι τῆς μεγάλης ἀγιασύνης σου καὶ θέσῃν ὁλόφυγον, καὶ ἦν ἂν καὶ Θεοῦ, μεμνηθῆαι τῆς ἐμῆς ταπεινότητος πρὸς τὸν ὀφιστον Θεόν, ὅταν ἐκεῖνος τὴν ἡμῶν σωστικὴν μεγάλην ἀγιασύνην σου. Πάνυ γὰρ τῆς τοιαύτης εὐκτηρίου μνήμης δέομαι· καὶ χωρὶς αὐτῆς οὐκ ἂν συνίστασθαι ἔχοιμι.

ΑΔ'.

Τῷ πανσεβάσῳ σεβαστῷ καὶ ἐπὶ τῶν δεήσεων.

Ὁ γλήρης, ὡς σοικεν. Ἐγὼ πάντοτε. Τοῦτο δέ, οὐχ ὅτι καὶ παπᾶς, ὡς ἂν εἴποιεν οἱ πολλοί· ἀλλ' ὅτι Θεὸς ἐπὶ τῇ ἀντιλήψει σου. Εἰ δὲ ἀπλῶς φορτικὸν τὸ ἐνδελγῆς τοῦ αἰτεῖσθαι, μήποτε καὶ τῶν συνεχῶν εὐχῶν αἰταθῆσιν, ἃς ὁπρὲς τῆς σῆς πανσεβάστου ὑπεροχῆς τῷ Θεῷ ἀναφέρωμεν. Ἀλλ' οὔτε Θεὸς ἐνταῦθα βρῖνκοιτο ἂν, (εἶναι γὰρ ἐτέρῳ τὸ τοιοῦτον τῶν ἐπ' ἡμῖν ἀναπεμφθεῖν ἂν;) οὔτε ἡ ἀντιλήψις σου βαρύνει ἂν ἐνέγκωι, αἰτουμένων ἡμῶν. Τίνα γὰρ ἂν προσκαλεσώμεθα ἡμῶν ἀντιλαμβάνεσθαι πλέον αὐτῆς; Ὁ δὲ ζήτοῦμεν, καθάκει μὲν ἡμῖν εἰς ὅγκον εὐεργεσίας· βαρύν· ἀβαρὲς δὲ ἄλλως ἐστὶ καὶ ἡλαφρότατον τῇ ἀντιλήψει σου. Εὐκταίον ἡμῖν, προσκυνησάμενοι τὸν πάντιμον κραταῖον ἡμῶν καὶ ἀγίον βασιλεῖα· καὶ τὸ στερεῖσθαι τῆς αὐτοῦ βασιλείας ὅμοιον ἡμῖν κρίνεται, ὡς εἰ καὶ τοῦ καλῶς ζῆν ἐκπίπτωμεν. Ὅτι δὲ ἡ νόσος καθάπαξ ἐνδοκούσα ἐνερθεῖ τοῖς ὀφόντας, καὶ οὐκ ἀνέσθιν βούλεται, ἀθέτως ἔχομεν πρὸς τὴν ὁδόν, ἐκεῖνο ὑπολογιζόμενοι, ὡς οὐδὲ εἰς ὅσον μῆνα βῆον ἡμῖν ἔσται κατανησσεῖ εἰς τὸ ποδοῦμενον. Περιελατόμεν οὖν μαθεῖν ἀπὸ τῆς ἀντιλήψεώς σου, ἵαν ὁ κραταῖος καὶ ἀγίος ἡμῶν βασιλεὺς ἐλπίσῃται πρὸς τὰ τέχας δούσας· ἐλθεῖν μέρη· ἵνα οὕτω στήριξαντες καρτερήσωμεν, καὶ ἵπτεμαῖομεν, καθὼς ἐγγυρεῖ τὰ τῆς ὁδοῦ· ὡς, ἵαν αὐτῷ ἐμδραθῶναι μέλλῃ, οὐκέτι μενεῖτον ἡμῖν, ἀλλὰ σταλτέον τὴν ἐπὶ τὰ αὐτῷ, καὶ ἐπὶ φορεῖον χρῆ στελλεσθαι. Τοῦτο μὲν οὖν ἡμῖν ἐν εὐεργετήμα, ἵαν γέννηται· ἕτερον δὲ οὐδὲν αὐτοῦ ἐλπίον ἐσθαι.

ΑΕ'.

Τῷ Γουδέλῳ κυρίῳ Λέοντι.

Ἐνεαρίξιν ὥσπερ ἡμῖν πάρεστι τῷ γράμματι τῆς ἀγάπης σου, τοῦ χειμῶνος ἐκλαβομένοις, ἐν καθ' ἡμῶν ἡ βαρυτάτη νόσος ἐξέμηνε. Συνεχύθημεν δὲ ἄλλως, ὅτι μὴδ' ἐνταῦθα τὸ ἔαρ ἡμῖν καθαρῶς αἰθριάζον ἦν καὶ ἀνέφελον· ἀλλ' εἶχε μὲν ὁποῖα τι βέδου ἀνθος ἐναστράπτων χάριν, τὴν σὴν ὀγείαν· ὑπεκένται δὲ ἡμᾶς καθάπτει τις ἀκανθώδης ἀκμή τὰ θλιβερά τὰ ἐπὶ σέ, καὶ ἡ τῆς λήπης ὀξύτης καὶ ἡ ἐντεῦθεν ἀλγυθὸν. Ταῦτα δὴ τὰ κακὰ διατεθέντα καὶ τὸ εἰλικρινὲς τῆς εὐχολας ἐπιβολοῦντά σοι. Ἀλλ' εἰ καὶ οὕτω ταῦτα, ἡμῖν δ' ὅθν ἤρκεσε τὸ ἀνθος εἰς παραφυγὴν, εὖ εἰδόντι, ὡς οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα μὴ περιπεφευμένα καὶ ἐκασθῶν. Ἡ τίνας οἶσι, καλέ μου δέσποτα, τῶν ἐν ἀπαντί τῷ βίῳ, μὴ ὅτι γε τῶν ἀστικωτέρων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπ' ἐρημίας μονάζοντων, καθαρὰν προσκομιμάτων τρέθειν τὴν τοῦ βίου ὁδόν; Καὶ εἴθε μὴδεῖς μεγάλοις τίσι προστρέβοντο κακοῖς. Εἰ δὲ μικροῖς τις παραχάσκει βόθοντος, ἢ καὶ λίθος βραχεῖα τοῖς ποσὶν ἐπιπροχάξει ἐπίβουλος, ὁποῖας δ

Συρακούσιος ποιητῆς· ἐκ τῆς ἀρδύλαις ἀεὶ δεινῶς παλαιούσας φησὶν· ἢ τριβόλος καὶ βάτος τις ὑποκάθεται, ἀλλὰ ταῦτα παρ' οὐδὲν θεῖον, ὑπερηβάντας, ἢ καὶ ἄλλως ἀποποιοῦμεν τὰ ἐμποδόν. Ἐρεῖς, μὴ τοιαῦτα εἶναι τὰ κατὰ σέ, ὡς βοδρίσχοις παρεικάζεσθαι, καὶ λιθιδίοις παραβάλλεσθαι, καὶ ἀκάνθοις παροισοῦσθαι, ὁποῖας ἂν τις καὶ παραβλέψῃται. Ἀλλ' ἐγὼ τοιαῦτα πάντα τέλλω φημι, καρατίζεις αὐτὰ πρὸς τὸ τῆς ὀγείας καλόν· ἦν ἔχων εὐχαρίστησι Θεῷ, ἀναθίμενος τὰ πάντα τῇ ὀνείας μεγαλοδυνάμει Θεοφάνει. Εἰ δὲ μέχρι καὶ ποσούτων τῶν περιττῶν ἐφίλωσαι, ὡς καὶ περὶ αὐτὸ τὸ τοῦ ἐνδύματος εὐπραγῆς ἀρχαίως ἔχειν, ἀλλ' ὅ τὰ κρινὰ κοσμών, καὶ τὸ βέδον ἀνταποδῶν ἡλίου λαμπρότητι, καὶ δένδροις χορηγίαν βύσσου φιλοτιμούμενας, καὶ σκώληκας μηρύσας διδοῦς τὰ τοῖς πολλοῖς τίμια· καὶ ἐκ λειμωνίδος, καθά ποῦ τις ἐρη, πῶς ἐξυραινέσθαι ποῖων, ὁποῖα οὐδὲ ἀράχης ἂν λεπτοεργήσσειν, οὐκ ἂν οὐδὲ σοῦ ἀμελήσειεν, ὅτι μὴδὲ ἡμῶν, οὐδὲ τινος ἄλλου τῶν καθ' ἡμᾶς. Καίρε οὖν ὀγείων, καὶ φυλάττοισι σοι τοῦτο τὸ ἀγαθὸν μέχρι παντός. Προεργασέουσιν οἱ ἡμέτεροι πάντες ἅμα ἡμῖν τὸν κύριον Μιχαήλ, τὸν (ὡς αὐτοὶ φασὶ) Τεῦκρον. Διὰ τοῦτο· ἀτόπι, φανελ, ὁποδοῦμενος, σοὶ καὶ ἀσπίδα τινα, τὴν σὴν ἐπιστολήν, καθάπερ ἐκεῖνος τὴν τοῦ Τελαμωνίου ἐπαθέσειν, ἐκεῖθεν ὑποφαίνεται· καὶ μικρὸν τι φανελ καθ' ἑαυτὸν τινα παλαῖον, ἀποκρύπτεται, ὡς οἷα δεῖνός, μὴ καὶ φανελ ἐπὶ πολλῷ βασκανθείη, εἴτε καὶ βληθείη, καὶ τι πάθοι μέγα κακόν, ἢ καὶ μακρότερα λαλήσας ἀποβρῆσθαι τὴν λαλίαν· οὐκ εἰδώς, ὅτι καταισχύνει ἐπὶ πλέον τὴν Ἀττικὴν, ῥήτωρ μὲν εἰς αὐτὴν κατεληλυθὸς, ἀποκαταστὰς δὲ εἰς ἄφωνον. Ὁ παρών (οὐκ οἷς) εἴτε ἡλίκουστος, εἴτε καὶ ἄλλως εἴποιεν μελανόχροος ἀρχὴν (τὴν γλῶσσαν γὰρ οὐ περιεργάζομαι, ἀλλὰ τοῦ προφανομένου μόνου γίνωμαι), οἷς ἤδη ἐλθὼν εἰς ἡμᾶς, καὶ ὡς ἐκ φίλων ἀποδεχθείς, τὸ μὲν πρῶτον εἰς μαυροκαλόγηρον ἐτιμήθη, ἄρτι δὲ καὶ εἰς μαυρογούμενον. Τοῦτο δὲ τὸ ἐν προδόροις τῆς Μεγαλοκίλειος· καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ μνήμης ἡμῖν. Ἐὰν δὲ ζωσὶν ἡμῖν ἐκταλῶν, τάχα ἂν εἰς Αἰθιοπία Μωσὴν αὐτὸν μεταμειψώμεν. Εἰς γὰρ τὸν καλὸν δημαγωγὸν Μωσὴν οὐκ ἂν λευκανθῇσεται. Εἰ δὲ τι ἄλλο ὅμοιον προσευκορήσαντες θηλώσας ἡμῖν μετ' αὐτοῦ, ἐκεῖνο καλέσομεν αὐτόν. Εὐχομαι δὲ, εὐήμερον φάος εἰς ὅμῳν αὐτὸν ἀναγγεῖλαι μοι· μὴ καὶ δόξω, νόκτα ἐπιπέμψαι ὅμῳ· ἢ καὶ ἀκούσομαι, ὅτι ἐγενήθη ὡς νυκτικῶρας ἐν οἰκονόμῳ ὅμῳ. Θεωρῶς ἐδόξας ἀπόβρομαι ταῦτα ἐκ φίλου, παραμυθεομένου καὶ ἐαυτὸν καὶ ὅμῳ.

ΑΓ'.

Τῷ πρωτοκαδελισσῳ ὑπεργάτῳ καὶ λογοθέτῳ, τῷ Ἀγιοθεοφάνει.

Μετὰ τὰς ὁπρὲς τῶν ἀγίων βασιλέων ἡμῶν ἐνδελγείς εὐχὰς ἔργον ὅμοιον ἡμῖν ἐπιτάσσει τὸ καλὸν καὶ ἀγαθὸν τῆς σῆς ἀντιλήψεως. Καὶ γίνεται τοῦτο διχόθεν· ἐκ τε τοῦ εἰς κοινὸν καθήκοντος, ἐκ τε τοῦ ἰδίᾳ πρέποντος. Ἐκεῖνο μὲν, ὅτι χρὴ τοῖς ἐγγυτάτοις παρστατοῦσι τῷ θεοκτεστάτῳ ἡμῶν αὐτοκράτορι,

καὶ τῆς ἐκείνου θέας καὶ θεραπείας ἀξιώσῃσι, κοινῶς ἡμᾶς ἀφοσιούσθαι τὰ τῶν εὐχῶν. Τίς δὲ ἂν προσήκων εἴη τοιούτοις σεμνοῖς ὑπερθεῖν τῆς σῆς ἀντιλήψεως; εἴπερ ὁ κράτιστος ἡμῶν βασιλεὺς, ὡς περ ἐκεῖνον θεός, οὕτω καὶ αὐτὸς; εὐρηξε σὶ θεραπείαν τὸ αὐτοῦ ἔνθεον ἱκανώτατον· ὥς τὸν μὲν αὐτοκράτορα βασιλείῳ ὑπερῆρθαι πάντων, οὗς ἔσω μεγάλου θαύματος ὁ μακρὸς χρόνος ἔθηκε· τὸ δὲ οὖν μεγαλοφυῆς ὑπερκεῖσθαι πάντων, θεοὺς οἱ πατέρες ἡμᾶς ἰδίδεξαν, καὶ οἷς ὀφθαλμοῖς αὐτόπτης ἐπέβλεπε. Καὶ οὕτω μὲν ἡμῖν ἐκεῖνο γίνεται ἐκ τοῦ κοινοῦ, καὶ οἷον εἶπαι τὸ κατὰ περιλήψιν τῆς εὐχῆς. Τὸ δὲ ἰδίδεξον ἔχομεν αὐτοὶ ἐκ τῶν εἰς ἡμᾶ, ἀγαθῶν τῆς σῆς ἀντιλήψεως· ὧν ἡμῖν τὸ βεῦμα, ὡς καὶ εἰς ἀνέκοντο ἔφαρκεν, ἐπεπλήμμυρον. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν τὸ τῆς εὐχῆς οὕτως εἰσαεῖ γίνεται, καὶ οὐδὲ λήξει· γινόμενον, ἔως ἂν καὶ ὁ νοῦς ἐν τῷ καθιστώτῃ μένῃ, καὶ τὸ στόμα πρὸς λόγους ἀνοίγῃται. Εἶδε δὲ ἦν καὶ ἐπὶ ταῖς τοῦ χρόνου ταῦτα γίνεσθαι. Ἡμῖν δὲ, ὅτι γράμμασι προσκυνησάντες, καὶ διὰ προσώπων οὖν ἔσω λόγῳ πιπτόντων ὁμοίως προσενεχθέντες, οὐκ ἔχομεν μαθεῖν, εἰ τὸ ἡμῶν ἀξίωμα εἰσῆλθεν ἐνώπιον τῆς σῆς ἀντιλήψεως, εὐλαδισθῆαι περιγίνεται καὶ τὸ πολλὸν τοῦ θαρβεῖν ὑποτίμνεται, μήποτε παρὰ θύρας (ὁ φασιν) ἤκομεν τῆς σῆς ἀγίας ψυχῆς, καὶ εἰς ἀποθυμίους πίπτομεν· ὅπερ μὴ ἡμῖν, κύριε μου, μὴ ἡμῖν· μὴ ἡμῖν, ἀντιληπτόρ μου· πρὸς τῆς σῆς ἀγίας ψυχῆς· πρὸς τοῦ πλάτους τῆς σῆς ἀγαθότητος, ἦν οὐκ ἔστι στενοχωρησάσθαι· πρὸς τῆς μνήμης. Ἀλλ' ὦ μοι, τί ἐπαθον, ὅτι τοιαύτην μνήμην οὐκ ἔδον ἐν κεκληρωταί, ἐν ἔδει ζῶντα τοῖς μὲν ἐντυγχάνουσιν ἀσπασίως βλέπεσθαι, τοῖς δὲ λοιποῖς διὰ γλυκείας μνήμης φέρεσθαι, καταδοκοῦσι τὴν εἰς νέοντα ἐντευξιν; Μὴ ἡμῖν, πρὸς τῆς μακαρίας μνήμης ἐκείνου τοῦ ὄντος μακαρίτου ἀρχιερέως, τοῦ δεσπότη μου· οὐ κατὰ σῶμα μὲν τάφος εἰς· αἱ δὲ πάντων ψυχαί, οἷς ἔγνωστο (ἔγνωστο δὲ)· ἐγκαίμενον φέρουσιν, οὐχ οἶα τινα κενήρια καὶ μέχρις ὀνόματος· ἀλλὰ θεϊότερον, ὅτι πρὸς πρᾶγμα καὶ νοερός. Ἀλλὰ τί δὴ ποτε αὐτῷ μὲν ἐμοὶ ἐξουσίᾳ μηχανὴν παρήγορον, τὸν δὲ ἑλθεῖντα ἐκτίκω τοῖς δάκρυσι, μνήμῃ φιλάτου ὀνόματος; οὐ στερεῖσθαι ταυτὸν ἂν εἴη τῷ μεμνημένῳ, ὡς ἔαν καὶ ψυχῆς. Τί δὲ τὸ πρὸς ἡδονῆς ἐμοὶ θηρώμενος, τὸ πρὸς ἐλεημοσύνην ἐπιστροφῶν, κρατῆρα λύπης ἐπιστάφω τῷ ἐνδοπιλευομένῳ τὸν ἔλεον, ἀντιμετρῶν οὐκ ἀγαθὰ, οὐδὲ τῶν κραιπνῶν ἀντικαταλλασσόμενος ὁμοία; Θέρε δὴ περιμετρήσω τῷ θλίβοντι τὰ ἱλαρὰ· ψυχαγωγῆσω τὸν μικροῦ καὶ ἐκλείποντα· ἀντιστήσω τὸ τέρπον τῷ λυπηρῷ· ἀντισταθμίσω τὸ γλυκάζον τῷ πικραίνοντι, καὶ μνήμῃ γλυκυτάτου ὀνόματος καταμερᾶσω τὸ πικράζον ἐκεῖνο, καὶ ἀνασχευάσω, πρὸς ὅπερ ἔχρη. Πρὸς τῆς ἐνθέου καὶ ἀγωγῆς βασιλικῆς κεφαλῆς, ὅφ' ἥς τὸ πᾶν τῆς οἰκουμένης σῶμα καὶ συνέχεται καὶ ἀνέχεται, εἰσαλθεῖν ἐνώπιόν σου ἡ δέησίς μου· δηλώσάτω ἡμῖν ὁ τὸ γράμμα περικυμίζων τῆς ἡμῶν ταπεινότητος τὸ τῆς σῆς ἀντιλήψεως περὶ ἡμᾶς εὐμενές, καὶ ζησόμεθα· ὡς νῦν γε παρὰ τῷ γεταί τῆς ζωῆς ἡμῖν, καὶ ἀποδοίκαμεν,

Ἄ μὴ καὶ παμπαγήσῃ τὸ λυποῦν, εἰ μὴ τὸ οὖν ἱλαρὸν κατὰ στόμα προσυπαντήσαν παύσει τῆς βορότητος.

ΑΖ'.

Τῷ Μυστικῷ.

Ὁ θεός, ὁ τοὺς ἀγίους ἡμῶν βασιλεὺς καὶ στερεώσας καὶ στερεῖν, καὶ δεῖ ἀνυψῶν καὶ ἐπαυξάνων τὴν ἔνθεον βασιλείαν αὐτῶν, ὧν σὺ θεράπων ἐγγίζων τε καὶ πιστότατος, ἐκεῖνος προσβείη μακροὺς χρόνους τῇ σῇ ζωῇ· ἵνα ἔχῃ σὶ ὁ κόσμος εἰς κοινὸν ἀγαθόν, καὶ ἀξιώσῃς. ὡς περ ἐνταῦθα μεγίστων τιμῶν, οὕτω καὶ ἐν τῷ ἐκεῖ αἰώνι τῆς πρὸς τὸν παμβασιλέα θεὸν ἐγγύτητος· ὅπερ καὶ θάρρει σὺν θεῷ. Εἰ γὰρ καὶ ἄλλοις κίνδυνος ὑπάρσιν ἀκούσαι, ὅτι τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου ἀπέλαβες, ἀλλὰ σὺ, ὡς πάντα ἐν θεῷ πράττων, καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἀφορῶν, καὶ τῆς ἐκεῖ δόξης ἐπιμέμενος, δὲ ἦν καὶ πάντα ποιεῖς τὰ πρὸς θεραπείαν θεοῦ· καὶ ὅδε τὰ ἐξ ἐκείνου ἔχεις ἀγαθὰ, καὶ ἐκεῖ δὲ ἀκούσεις· Ἐσταθε, δοῦλε, εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου. Ὁ θαυμασιώτατος καθηγούμενος ὁ δεῖνα, ὁ ἐνδιάθετος καὶ θερμότατος σου εὐχῆς καὶ κήρυξ τῶν σὺν ἀγαθοῦργιῶν διαπρύσιος, ἐπηύξησέν μοι τὴν εὐχαριστίαν, ἀναβιδάξας με, ὅτι ἐκ θεοῦ ὁδηγίας ἐμνήσθης πρὸς αὐτὸν τῆς ἐμῆς ταπεινότητος. Διὸ καὶ θαρρῆσας περικαλῶ, ἵνα διὰ τὸν θεόν, ἐν ὑπερβαλλόντως ποθεῖς, καὶ διὰ τὸ δίκαιον, οὐ ὑπερμαχεῖς, ἔάν τις τῶν τοῦ καλλίου μου ἔχων δυσκολίαν ἐξ ἀδικίας προσκαλήται εἰς βοήθειαν τὴν ἀντιληψὶν σου, ἐμπάρειχς αὐτῷ τῇ ἐπὶ δικαίῳ βοήθειαν. Καὶ πάντως δώσει ὁ θεός καὶ ὅπερ τοῦτο τὴν ἀξίαν ἀμοιβὴν τῇ ἀντιλήψῃ σου.

ΑΗ'.

Τῷ Σαρρῶν.

Ἐπεθύμησα, ὡς περ τοῦ ἰδεῖν σε, οὕτω καὶ τοῦ διὰ γραφῆς προσεῖπαι τὴν σὴν ἀγιότητα. Καὶ τοῦ μὲν πρώτου αἵτιοι οὕτε ἐγώ, οὕτε μὴν ἡ ἀγιοσύνη σου· οὐ γὰρ θαμίζειν πρὸς ἀλλήλους ἔχομεν. Τοῦ δὲ δευτέρου ἡ μὲν ἀγιοσύνη σου πῶς ἂν; τάχα δὲ οὐδὲ ἐγώ, ἀλλὰ τὰ περὶ ἐμὰ πράγματα. Πληροφορήθητι γάρ, ὅτι τοσοῦτος ἐχλός φροντίζων ἀμφίπει με, ὡς ἀπὸ φυλακῆς πρώτας ἔως καὶ εἰς ἥλιον οὐ καταδύντα μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὑπὸ γῆν ἐμβαθύναντα, δριβεῖσθαι εἰς ἐντυχίας πραγματικὰς, ὧν ἀμελήσαι μὲν οὐκ ἀρχιερατικόν, ἐπιμεληθῆναι δὲ καλὸν μὲν· ἀλλ' ἀπογείης οὐ μόνον ἀναγνωστικῶς, ἀλλὰ καὶ τῆς εἰς τοὺς φιλοῦντας προσφωνήσεως. Ἡ γοῦν παρούσα γραφή, πρῶτον ἐπισχυομένη, παρέτεινε ἔως καὶ εἰς ἄερα λαμπράδι φωτίζεσθαι θλίβοντα. Διὸ καὶ ἀποστένεται, καὶ βροχία λαλεῖ· καίρια μέντοι γε, καὶ ὧν ἡμεῖς ἐπιμέμεθα. Ὑγιαίνει, καὶ μέμνητο ἡμῶν ἐν ταῖς πρὸς θεὸν ἀγωγαῖς σου ἐντεῦξιν, ὀγαιώνων καὶ αὐτῶν ταῖς σαῖς ἱεραῖς εὐχαῖς, καὶ ἐκπαλουμένων τὴν ἐνταῦθεν θεοδὸν βοήθειαν. Τὸν θαυμασιώτατόν μοι φίλον, τὸν γραμματικὸν τῆς ἀγιοσύνης σου, προσαγορεύω· ὅς ἀδικεῖ μὲν, καὶ αὐτοῦ καθέργων εἰς ἀφωρίαν τὴν γλώσσαν καὶ τοῦ ῥητορεύειν ἀπείργων, ὡς εἰ καὶ σιγῇ κατακρίπτο·

ἀδικεῖ δὲ καὶ ἡμεῖς, μὴ γλυκαίνων, οἷς γράφει, τὰς Α ἀκούει·

ΑΘ

Τῷ Μετρητοπώλῳ.

Εἶθε μὴ ἔγραψας ἡμῖν, μὴδὲ ἰδῶκες ἡμῶν τὴν ψυχὴν διὰ τῆς γραφῆς. Ἦρκει γὰρ μεμνησθαι ἡμῶν τὴν ἀγάπην σου, καὶ ὑπερεύχεσθαι. Μάρτυς ὁ Θεός, ἡ ἀλήθεια· ἅμα ἔμαθον τὸν θάνατον τοῦ καλλίστου σου γαμβροῦ, καὶ οὕτως διετίθην, ὥς ἐάν ἀπέθανεν ἱμοὶ γυνήσιος συγγενῆς. Ὁ καλὸς μου παῖδον, ὦ ἀγαπητόν· ὦ θαυμάσιον. Ὁ περιμυθία τοῦ καλοῦ μου κυρίου Ἰωάννου· ὦ ἄνθος μαρνανθῆν ἄσπερον. Ἐνθυμούμαι τὴν ἐκείνου παιδείαν, τὴν κατέστασιν, τὴν πρὸς σὲ τιμὴν καὶ ἀγάπην, τὸ τοῦ βίου προνοητικὸν, τὴν γεροντικίαν ἐν νεότητι φρόνησιν, τὸ τοῦ ἡθους γαλήνην, τὰ ἅλλα πάντα τὰ ὅπῃ τὴν ἐκείνου ἡλικίαν· καὶ δάκνομαι μὲν καὶ αὐτὸς τὴν ψυχὴν, ἐνθυμούμαι δὲ καὶ σὲ, τί μάλιστα πάσχειν καὶ διπλάζω τὴν λύπην, καὶ ταλαιῶω τὸν βίον· καὶ τὰς ἐλπίδας ἡμῶν ἐννοούμενος, οἷα μὲν ἐλπίζομεν, οἷα δὲ ἐξ ἀποτυχίας πάσχομεν. Ἐδοξας εὐτυχῆσαι καὶ ἐντυγεῖν εὐρέματι, ὅτε τὴν ἀρχὴν εὖρας τοιοῦτον γαμβρόν· καὶ εἶχεν αὐτὸς τὸ πρῆγμα. Νῦν δὲ οἷον ἔπαθες, ὀλίγον γευσάμενος τοῦ τοιοῦτου γλυκυτάτου, εἶτα διὰ τῆς στερήσεως αὐτοῦ πικρανθεὶς πλίσσας· καὶ οὐ λέγω διὰ τὸ βάρος τῆς τροφῆς τῆς ἀθλίας ἐκείνου γυναικὸς καὶ τῆς τῶν βραχυλλίων ἀνατροφῆς, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐκείνου στέρησιν. Λογισθεὶς μὲν οὖν σὲ διὰ τὸ αὐτοῦ στέρεσθαι οὐ μὴ κωλύσω, ἵνα μὴ δέξω ἀπάνθρωπος καὶ ἀνάλγητος· ὅπου γε καὶ αὐτὸς ἐγὼ οὐ μόνον, δεξιόμενος τὴν γραφὴν σου, καὶ ἀναμαθὼν τὸν ἐκείνου θάνατον, ἄρως ἔμεινα ἐφ' ἱκανόν, ἀλλὰ καὶ εἰσέτι, ὁσάκις ἐκείνον ἐνθυμηθῶ, τὰ ὅμοια πάσχω· καὶ ἐπὶ τὰ ἐξῆς δὲ οὐδέποτε αὐτοῦ ἐπιλήσσομαι. Διότι ἐγγεγραμμένοι εἶχον αὐτὸν εἰς ψυχὴν ὡς [πλείστον] ἄξιον. Ἀξιώσω δὲ σὲ, μὴ παντελῶς ἐνδοῦναι τῇ λύπῃ, καὶ βυθισθῆναι ὑπὸ τῶν θλίψεων, ἀλλ' ὑπανάγειν σεαυτὸν καὶ ἀνακουφίσασθαι. Ἀρχίσαι σοι γὰρ ὁ ἐλευσόμενος καιρὸς εἰς τὸ θλίβεσθαι. Περιμυθεῖ δὲ καὶ τὴν ἐλευσὴν ἐκείνου γυναικὶ τρόπος ἄλλοις τε, καὶ διὰ τοῦ φαίνεσθαι οὐ μὴ πάντοτε κλαίοντα καὶ λυπούμενον. Οὕτω γὰρ καὶ ἐκείνη περιμυθίαν τινα λήψεται.

ΜΡ.

Υγιαίνοντες τῇ τοῦ Θεοῦ βοηθείᾳ, εὐχόμεθα ὑγιαίνειν καὶ τὴν ἀγάπην σου· ὁ δὲ καὶ μακάριον. Ἐάν δὲ θλιβερά σοι τινα ἐπιγίνωσκαι, τοῦτο τῇ τοῦ βίου προλογίζου ἀνωμαλίᾳ. Οὐδὲ γὰρ δυνατόν, ἀνθρώπων ἐν βίῳ τυγχάνοντα διαφυγεῖν, ὥσπερ οὐδὲ τὰς μερίμνας, οὕτως οὐδὲ τὰς λύπας. Καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἔχει τι παράδοξον. Τὸ δὲ ὑπολαμβάνειν σὲ, ὅτι ἐπελαθόμεθά σου, καὶ ὅτι μὴ φιλοῦντες οὐ γράφομεν, τοῦτο παράδοξον ἡμῖν ἔδοξε διὰ τὰ ἅλλα πολλὰ, καὶ διότι τὸ μὲν γράφειν καὶ βλέπειν ἀλλήλους ἔστι πρὸς φίλους· ἐνδεικτικόν· οὐκ ἦδη δὲ τὸ μὴ γράφειν, μὴδὲ εἰς ἐντυχίαν ἐρχεσθαι, ἀφιλίας λογίζεται ἐνδεικτικόν. Ἐνθυμηθεῖ, ὅτι, ὅπῃνα ἡμεῖς ἐδοξάμεθα τῇ Νιγολοπόλει, βραχὺ διάστημα ἐπέσαςεν ἡμῖν τὰς

οικήσεις· καὶ πολλὰς καὶ πόλιν πολὺμηνος διήρχετο, καὶ ὁ κύριος Κωνσταντῖνος ὤκειν τὴν εἰς τὸν Εὐστάθιον ἐπέλευσιν· καὶ ἐρωτώμενος, διατὶ τοῦτο ποιεῖ, ἐλάλει τὰ εἰκότα, καὶ ἐπαθε. Πῶς δὲ νῦν αὐτὸς οὐκ ἐννοεῖται περὶ ἡμῶν τὰ ἔμοια, ἐπικλῆ δὲ ἡμῖν ἀμνηστίας αἰτίας; Ἡμεῖς ἰδοῦμεν ἀντιγραφῆς ἀρκεῖν καὶ τὰς προσηγορίας, ἃς μυριάκις ἐπέβλομεν. Ἐάν δὲ εἰργνέτο, φόβος τοῖς ἀμαρτάνουσιν· ἡμεῖς δὲ ἀκαταίτατοι. Περὶ τῶν σὺν οὐκ ἔγραψας ἡμῖν, ὅπως ἔχουσι. Καὶ εἰ μὲν εὖ, οὐ καλῶς ἐποίησας, μὴ θλίβων συμπαρίτας ἡμῖν ἔχειν τῆς χαρᾶς· εἰ δὲ ἄλλως, ὅπερ ἀπαιτούμεθα, οὐ μὲν εἴποις· ὅτι οὐκ ἐπίσταίς, οἷα μὴ θλίβων θλίβειν ταῖς κακαγγελαῖς ἡμεῖς. Ἡμεῖς δὲ οὐδὲ οὕτως αἰτιάσεως ἀπολύσομεν σὲ, ὥς μὴ τὴν κοινὴν πείναν τῆς τύχης εὖ διακρίνοντα.

ΜΑ.

Τῷ πανσεβδωτῷ σεβαστῷ καὶ μεγάλῳ ἑταίρῳ ἀρχῇ.

Μία χελιδὼν ἐφ' ἡμᾶς γραφὴ πανσεβδωτῆς τῆς σῆς ἀντιλήψεως (καὶ αὐτὴ οὐ δύσκαρτος, ὅτι μὴτὲ λάλος· καὶ οὐδὲ οἷα κατὰ τὴν παροιμαζομένην φαίνειν βάρβαρον· ρεματρημένη δὲ τὴν γλυκαίαν λαλιάν, ὁποῖος οὗτος· νόμος ἐπιστολῆς, καὶ πρὸς ἑλληνίδος γλώσσης ἀπεξεσμένη εὐγένειαν) — μία μὲν οὖν, ὅπερ ἔφη, αὕτη χελιδὼν ἐπέτασεν ἡμῖν· ἀλλ' αἰθριάζον ἔαρ ἐποίησε. Τί δὲ, ἐάν ποτὲ τις δευτέρα ἐπιφανεῖ; Ἡ πάντως χρυσοῦν θέρους τηνικαῦτα μηνὸς εἰσόμενον. Ἐλθοὶ τοίνυν, καὶ ἡμεῖς οὐκ ὀκνήσομεν τὰ συνῆθη ἐπιμύλῃ αὐτῇ. Τοιοῦτόν τι καὶ παρὰ τοῖς πάλαι ἦν γινόμενον· καὶ οὕτως κατ' ἀρχὴν ταῖς χελιδόσι τοῦ φαίνεσθαι ἦν τὴν πρώτην ἢ καὶ δευτέραν, λόγοις ἰδεῖσθαι συνεκτιμώμενοι πρὸς ἐμψύλαιαν. Ἔσται οὖν τοῦτο καὶ ἡμῖν, οἷ οὐτε νῦν ἡμελησάμεν, ἀλλ' ἐπικροτήσαμεν καὶ φθιδῶς ἐκκροτήσαμεν, καὶ ὄρεϊαν καὶ πᾶν ἕτερον ἀγαθὸν τῇ ἀντιλήψει σου ἐπηυξάμεθα καὶ εἰς τὸ ἐπὶν δὲ τοιοῦτοι ἐσόμεθα· ὥς τάχιστα ἂν διακρίσθαι ἡμῖν ἢ γλώσσει τοῦ στόματος, ἢ περὶ αὐτὴν ἐπιλείπει λαλοῦσαν ὁ λόγος· ὁ περὶ τῆς σῆς ἀντιλήψεως. Τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ καιροῦ εἰς ψυχὴν αὐτὴν ἀνάγραπτον σε φέρωμεν· καὶ τὸν τε εὐχὸν καὶ τῆς λοιπῆς μνήμης φέροις παρ' ἡμῖν τὰ πρωτόκεια. Ἐπακούει δὲ Θεός.

ΜΒ.

Δ Τῷ φιλανθρωπικῷ παλαίτῳ, κυρίῳ Ἰωάννῃ, τῷ καὶ ὑστερον καθηγουμένῳ.

Νῦν ἔγνων, ὅτι περ ἐν οὕτω καλὸς τὸ ἐμὸν μέρος καίται, καὶ δένδρον· εὐγενεὶ κομῇ, καὶ θαύματος ἀξίως ἐνευθεῖνεται καρπός, καὶ πολλοὶς θάλλει τοῖς ἀγαθοῖς· καὶ ἐξαιρῶ τῶν ἄλλων τὸ ἐμὸν τοῦτο καλόν, καὶ γῆν αὐτὸ κρῖνον μακάριον· ὅτε καὶ τὸ τῆς σῆς ἀγιοσύνης μακάριον εἰς πόθον ἐξεκαλέσασθαι· ὅς γε καὶ κατασκόπους ἐπιπέμπεις, τῶν ἐμῶν ἀγαθῶν τι προδύοντας ἢ καὶ περισυλῆγοντας, δύο τούτους, δεινούς ἐπιβουλεύσαι, σοφοὺς τεχνεσθαι, δεξιούς κτασκέφασθαι. Οὕτω ποτὲ καὶ Ἰησοῦς, ὁ τοῦ Ναυῆ, τῆς ὕμνουμένης ἱερουργούντος ἐπιβαλόμενος, κατασκόπους ἐξέστειλε δύο· οἱ καὶ παρεπισπόντες ἐνδὸν τῆς πόλεως, καὶ πᾶν, ὅπερ ἐβούλοντο, πρὸς τέχνην

καταργητάμενοι, μέγαλ' τῷ στρατηγῷ, πρὸς ὅπερ ἡθελε, συνεβάλλοντο. Καὶ μὴν ἡ πόλις ἐκείνη μεγάλη ἦν, καὶ καλὴ ἦν, καὶ πολλὰ εἶχε τὰ ἐπαγωγὰ· καὶ τοῦτο οὕτως τοὺς ἐπιβουλευόντας, οὕτως μὴν πολλῶν πρότερον τοὺς ἐνοικοῦντας ἐλάνθανεν. Ἐμοὶ δὲ μόνῳ τῶν ἄλλων (ὡς εἶπες) μέχρι καὶ ἐσθρῆν οὐ πάνυ· τι ἐν ἀριμῷ ἦν· οὐδ' οὕτω περιέργως ἐνέβλεπον τοῖς αὐτοῦ· οὐδ' ὑπερλίαν ἐμαλὶ μοι τῶν κατ' αὐτό. Ἐκρύπτετο γάρ με τάχα καὶ τὸ κάλλος· οὐχ ὀψείφαρνευεν, οὐδὲ παραγύμνου τὰς χάριτας. Ἐδὲ οὐκ ἐλάνθανεν· ἀλλ' ἡ παρ' Ἡσιόδῳ πολυάλοος φήμη τὴν τοῦτο σε ἀλῆθειαν παρεκρίμαζεν, καὶ πρὸς φίλον ἐξέτασεν. Ἀμείλει καὶ τοὺς ἐπιβούλους εὐ μάλα καταρτίσας ἐπαρτήκας ἡμῖν· φθονῶν μὲν — οὐκ ἂν εἰποιμι (τοῦ γὰρ περὶ σὲ χοροῦ τῶν ἀρετῶν ὑπερήριος ὁ φθόνος ἐξωρίσται)· νέμεισιν δ' αὖ προσημαρτυρήσαι τῷ πράγματι ὀκνῶ κατ' ἑμαυτοῦ. Νεμεσθεῖσθαι γὰρ οὐκ οὖν βεβούλημαι. Κρίνω γοῦν, ὅτι ζήλος ὁ κρείττων ἐκκάει σε, καὶ ἡ τοῦ κήπου χάρις ἐφίλειται. Καὶ ἐπεὶ μὴ μεταστήσῃ μοι τὸ ἄλλος ἔχεις ἐπιστάστῳ τινὶ παλαμναίῳ, μὴδὲ μετακινήσῃ ἀνάγκῃ τινὶ μηχανῇ; ἐκπετόχειρος, αὐτὸ μὲν καὶ ἄκων ἐξέ· ἐπὶ χώρας μένειν, καὶ παρ' ἡμῖν εἶναι· ἐπισπᾶσθαι δὲ μαλετῆ; ἄλλως εὐμηχάνως τὴν εὐδαιμονίαν τοῦτου πρὸς ἑαυτὸν· καὶ οὐ μὴ αὐτὸν περιπαγεῖν ἔχεις, μεταγείνῃ θέλεις τὰ ἐν αὐτῷ. Οὕτω μοι καλὸς ὁ κῆπος· οὕτω πλεον· οὕτως εὐδαλῆς· οὕτως εἰς κερπογονίαν εὐφυής· οὕτως εἰς καλὸν ἄπαν εὐθεῖοι. Οἷός· οὖν εἰς ἀφίλειαν ἔγωγε, εἴπερ αὐτὸς μὲν τοιοῦτου καλοῦ ἐπιβόλος ὢν οὐκ ἔσχον ἐπιστάσθαι, ἄλλοι δὲ τὸ ἔμην ἀγαθὸν πόρρωθεν φαντασάμενοι ἐμοῦ μᾶλλον ἐξηκριδύσαντο. Οὕτως ἀμαθὴς ἐγὼ τοῦ δέοντος, καὶ προσήκων ὑποδιδάσκοντι τάττεσθαι, καὶ τὸ γινώσκων ἀπὸ παρ' ἄλλοις ἔχων κείμενον. Ἄλλα τί πρὸς ἄλλους γίνομαι, τοὺς δεινούς κατασκόπους ἀφεί; τοὺς ὑποφῆτας τῆς μηχανῆς; τοὺς ὑποδρηστήρας τῆς ἐπιβουλῆς; τοὺς τῆς ἐμῆς φυλακῆς βαρεῖς ἐπιβούλους; τοὺς τὰ μὲν ἄλλα κοινούς ἐταίρους καὶ ὡς ἐπὶ σταθμοῦ τὴν φίλαν ἐν ἰσότητι ταλαντεύοντας, ἐνταῦθα δὲ πρὸς ῥοπήν ἐπερὶ ζήλον τὴν πλάστιγγα μεταστήσαντας, καὶ πρὸς τὸ μὴ καλὸν ἑαυτοὺς καθελκύσαντας; ὃ δὲ προδοσίας νόμος, εἰ καὶ ὄκνος εἰπεῖν. Τί δὲ τοὺς τοιοῦτους παραδρῶν, ὡς ἐφθην εἰπὼν, περὶ ἄλλα τὸν λόγον πλανῶ; οἱ μικροὶ ὅσον ἂν με διέθεντο. Ἡμέρα ἐκίλαμπεν ἤδη, καὶ οἱ κατάσκοποι σου, τοῦ κατὰ λόγον ὀφελὲν νοουμένου μοι θεοῦ καὶ θεοῦ δὲν θημαγωγού, ἐπιστάντες τῷ ἄλλοι, περιεργάζονται τὰ κατ' αὐτό· ὁ μὲν πολὺς ἤδη, καὶ χρόνῳ τὴν ἐμπειρίαν μακρὰν συλλεξάμενος· ἡδὺς εἰπεῖν, ταχύς ἐπιτελέσει· ὁ δὲ προτρεῖν, βριθὺς ἐπιθέσθαι· σφοδρὸς τὴν ῥύμην, πενηδὺς τὸ τάχος· ἀπὸς ὥσπερ ἄνωθεν ποδὲν καταβράδξας ἡμῖν. Ὅδε γὰρ λοιπὸς καὶ δεύτερος ἀειδείεις, τοῦ προφρασθέντος· ἔχοντος· οὐπω μὲν τὰ πῖλλα πρὸς ὀξυκινησίαν κατὰ τὸν ἀετὸν εὐθετισμένους πατέρα, γαμβρόν; δὲ δμῶς ὀπίχων τοὺς δρυχὰς καὶ οἷους ἀφαρπάζειν τὸ προστυχόν. Τούτω; σου τοὺς κατασκόπους; οὐ πόρνη κατὰ

τὴν ὁμνουμένην ἱερικουσίαν ἐκείνην τῇ τοῦ ἐμοῦ τόπου καλῷ παρενέβρισε (φίλα τις δηλαδὴ πολυρέμματος; καὶ καλὸν δοκοῦσα — εἴποι ἂν ἡ Σαπφώ — δημόσιον)· ἀλλὰ καὶ καθαρὰ, καὶ κατὰ τὴν παρ' Ἡσιόδῳ Δίκην παρθένας, καὶ πολλοὺς ἀνομιλήτους. Οὕτοι περιεβλόντες ἄπαν μοι τὸ κῆπιον, εἴ ποῦ μὲν ἦλθον ἦν ἐκότερον· ὅσον τε ἐκ Παρσίδος ἔχει τάχα μὲν καὶ τὴν γίνεσιν, τὴν δὲ πᾶρυνυμίαν, ὡς οὐκ ἂν εἴη ἀμφίβολον· καὶ ὅσον δὲ τὴν ἀπλῶς τοῦ μήλου κλήσιν ἔλαχεν δονυδοῦσται; πρὸς ἐπιθετον· ἀλλὰ ταῦτα παρ' οὐδὲν ἐτίθεντο. Παρήρχοντο δὲ μοι καὶ τὰς εὐγενεῖς σταφυλὰς, οἱ δὲ ὄψακες· καὶ τὰς καλὰς λαμπρούσας ῥοιὰς, οὐτεπὲρ ἐν κίνοις λαμπροὺς ἔτι καὶ κάλυξιν. Οὐ προσείχον δὲ τὸν νοῦν οὐδὲ τὰς συκαῖς· οὐπω γὰρ τὸ τῶν σύκων μέλι προῦδέβληντο, οὐδ' εἰς ὁμιλίαν ὅσον ὑπέχαινον. Τί μοι μακρὰ λέγειν; Πάντα τὰ ἐκεί περὶδραμάντες· τὰ καλὰ, τὰ πολλὰ, τὰ λαμπρὰ, ἐνὸς ἐγίνοντο καὶ μόνου τοῦ περιψύστου δένδρου, τοῦ ἐπιφθόου· καὶ τῶν ἄλλων ἀποκρίναντες τὴν καλὴν μητέρα, τὴν ἀμυδαλὴν, περὶ τὸν αὐτῆς γόνον, τὸν ἐνα, τὸν ἀγαπητὸν ἐκαχίνεσαν· καὶ ἰδόντες τὸ ποθοῦμενον, ἀπογασθῆσαι οὐκ ἤθελον, ἀλλ' ὅλοι περὶ αὐτὸ ἦσαν. Καὶ ῥητὰ ῥητοῖς συνεβαλλον ψύθουρα· καὶ οὐκ ἔθ' ὅπῃ κόλπῳ συνεῖχον τὰς χεῖρας, ἀλλὰ παραγύμνου ἡρέμα, δεικνύντες ἡλέω. Καὶ εἶχον ἐν ἐτοίμῳ δράττεσθαι τοῦ καρποῦ, ὅπως ἂν καὶ ἔχοιεν, εἴτε πρὸς βίαν εἴτε καὶ ὅλιπ' περιγινόμενοι· κἄν ἐξέπραξαν, εἰ κατημέλησα ἐγὼ. Καὶ ὦροντο ἂν, ἀφαρπάσαντες· καὶ εἶδεν ἂν ἥλιος ἀρπαγὴν, καὶ ταύτην, ἣν οὐκ ἦν ἐξῶ ἐμοὶ γ' οὖν λόγου πασεῖν. Νῦν δὲ με περιελθὼν ὡς τάχος περὶ εἰς τις λογιζομὲς, καὶ κατεπὼν τὴν ἐπιβουλήν, παρέστησέ τε τοῖς ἐπιβούλοις καὶ ἀπεῖρε τοῦ ἐγχειρήματος, ἐλεγχόμενους, καὶ τῆς ἐπιβουλῆς ἐξάρρους μὴ γινόμενους. Ἐνταῦθα εἴ τι καὶ περιαυτολογησάμην με χρῆ, τεθαύμαξα ἑμαυτὸν, ὅτι πραϋθυμήσας καὶ μὴ θυμομαχῆσας καὶ ἐκπεσὼν ἑμαυτοῦ, κακὰ διαθέμην τοὺς τὴν ἐμὴν γῆν ταύτην περιεργαζαμένους οὐκ εὐστοχα. Καλὰ γοῦν μοι ταῦτα οἰκοδὲν πολιορκουμένων, καὶ ἀφ' ἐστίας ἔχοντι τὰ τῆς ἐπιβουλῆς. Τί οὖν ἂν εἴ μοι παρὰ τῶν ἄλλοδαικῶν μάλιστα γίνηται, εἰ τοὺς ἐμοῦ; ἐν ὅτῳ καιροῖς ἐπιβούλους ἐξείρηκα; Τί δ' ἂν εἰς ἀποφυγὴν ἐνέδρας αὐτὸς μηχανήσωμαι, τοὺς συμμάχους αὐτομάτους καθ' ἡμῶν ἐξευρών; Οὐδὲν ἄλλο πάντως, ἀλλὰ σοὶ ἀποπληρώσω τὸ θέλημα, καὶ τὸ ἐπιβουλεύόμενον ἐκὼν ἀίκων σοὶ διαπέμφομαι. Οὕτω γὰρ τοὺς τε κατασκόπους ἀμυνοῦμαι, καὶ ἀπὸ θυμοῦ πασεῖν σοὶ ποιῶ, διαπεσόντος αὐτοῦ; τοῦ σκοποῦ· καὶ οὐδ' ἀντιστήσομαι σοὶ τῇ βουλῇ, ὅτι μὴδὲ πάρος· ποτὲ τῆς σῆς ἀπαστάτου φρενός (τοῦτο δὲ τὸ Σοφάκλειον). Ἐχεις οὖν καὶ δὴ τὸ ἐμὸν τοῦτο καλὸν, τὸ μέγα, τὸ μονῆρας· ὃ τάχα μόνον ἐν εἶχεν ὁ καθ' ἡμᾶς ἀρετὴ βίος, ὡς τὸν τοῦ Περιόζου ποτὲ μέγαν καὶ κάλλιστον μάργαρον. Ἐχεις τὸ τοῦ κατ' ἐμὲ ἄλλους ἀγλάδιμα, τὴν τοῦ ἐμοῦ κῆπου καλλιτεκνίαν, εἰς ὃ τὴν πᾶσαν καλλιτεχνίαν ἡ φύσις φιλοτίμως ἐγκαταδέδλωται· οὐπερ τὰ καλὰ τὴν πρὸς τὰ ὁμογενῆ ἐκπέφουγε συμβολήν. Τοῦτο στερηθεὶς ἐγὼ

τὰ μὲν ἅλλα δυσφόρους ἔσχον· ὅτι δὲ ἡ μήτηρ (τὸ A τὰ μὲν οὖν ἅλλα τῶν δένδρων καρπὸν ἔλαγχοι δένδρον) οὐκ ὀλίγο· τοῦ βάρους ἀπεφορτίσαστο, τοῦτο μοι τὸ μόνον ἰλογισθὲ παρήγορον· ὥς, εἰ μὴ τάχιον ἔκκοπὴν ἀπεγίνετο, κατέσπαخان ἂν τι τῆς μητρὸς τῷ βάρει, καὶ εἰς τὰς ἐξῆς γονὰς ἀπηχρίσασε. Καὶ μὴν ἡ μήτηρ, εἰ καὶ τὸν φόρτον οὐκ ἔχει, ἀλλ' ὅμως ἐφίκει θρηγεῖν (εἰποὶ ἂν ὁ θεοκρίτος), τὸν ἕνα τὸν γλυκύν τοῦτον ἀφαιρεθείσα. Καὶ μεγάλην τὴν ἔκκοπὴν τοῦ καρποῦ κρηδαίνόμενος ὁ ἀκρέμων οὗτος, καλὸν κάρσιμον, ἐξεκρέματα. Σαλεύειν ἔδοκει, καὶ ὥς ἐν πίνθει κατασεῖσθαι, καὶ τὰ κάτω νύειν ἐκείνος. Ἐκουφίσθη μὲν, οὐχόμενος τοῦ καρποῦ, τὸ τοῦ βάρους πολὺ ἀποθέμενος· τὸ δ' ἦν οὐ κουφισμὸς ἀληθῶς, ἀλλὰ φυγὴ τις καὶ ἀνοικισμὸς καὶ εἰς ὕψος ἀποκατάστασις, μὴ καὶ αὐτῷ τὰ τῆς ἐπιθεούλου χειρὸς κακὸν τι διάθωνται· προσάφμενα· ἔπει οὐκ ἐτί πιστὰ τὰ γε εἰς αὐτήν. Καὶ μὴν ἄλλως ἡμέρας εἶχον καὶ ὁ φέρων ἀκρέμων καὶ ὁ καρπὸς ὁ φερόμενος· ὁ καὶ κάτω προκύπτων ἤθελεν ἐκπαθεῖν, καὶ τὸν ὑπερχομένον δρᾶσθαι. Καὶ ἦν ἐθὺς ἀνθρώπων κεφαλᾷς, καὶ χεῖλεσιν ὦμιλαι (ἤδει γάρ, ὅτι καὶ φιλεῖσθαι ἔστιν ἄξιον)· καὶ ὀφθαλμοὺς ἀνέπιπτε, καὶ γὰρ τοὶ καὶ ἄξιοθάτος. Καὶ ὁ δὲ καλὸς ἦν φιλάνθρωπον τὸ καλόν. Ὅτε μέντοι κατασπάσθη τὰ τοῦ καρποῦ, καὶ ὁ κλάδος ἀφῆρέθη τὸ ποθητὸν φέρημα, τότε δὴ ἀναίνεται τὸ χαιρόνθες· καὶ δραπέτης οὐχόμενος ἀναχωρεῖ, καὶ εἰς τὰ αὐτοῦ ἀναλύσας ὕψου ὅσον τάχος αἰρεται, ὥς ἐκ τινος μηχανῆς· οὐκ ἐτί φιλὸν ἀνθρώπου, οὐδὲ καταψάσσει θέλων ἀνθρώπων χερσίν, ὅψ' ὢν ὁ καλὸς ἐπιθεβούλευται τοκετός. Οὕτω καὶ πέρδιξ, ἀλόγος τοῦ νεοττοῦ, αὐτὸς περυσέμενος ὄχρετο. Κατὰ τὰ αὐτὰ δὲ που καὶ λέων, ἐπὶ δὲ λεοντιδεὺς αὐτῷ ἀνθρώποις λάθοι πσιὼν ὑπογείριος, ἀλκῆς λαθόμενος ἐδραπέτευσε. Βαβαῖ οἷος μὲν πέρουσι χρόνοις ἀπειροπληθὺς καρπῶν τὴν προεινεγκούσαν κατέστησε, καὶ ὡσπερ ἐντὸς ἐπέκασεν· ὥς δοκεῖν μὴ δινδῶρον εἶναι τὸ πρὸς θέαν ἐκκείμενον, ἀλλὰ βουδὸν ὅλον καρπῶν! Οἷος δὲ ἄρτι ἀντὶ πολλῶν ἐκείνων εἰς αὐτὸν κατακόμησεν, ἀξιόχρεως ἀντὶ μυρίων εἰς καλλιτεχνίαν τῇ μητρὶ! Καὶ πρῶτην μὲν πολυτοκοῦσα τὸν θεατὴν ἐμέριζεν εἰς πολλὰ, ἀμχανοῦντα, τίνος ἂν γένοιτο τὸν πολλῶν· νῦν δὲ παρατίσαντα τὴν παλαιὰν ταύτην παροιμίαν, εἰπεῖν· Ὁ πολλοὺς ἔτεκε, τεκοῦσα δὲ μέγαν ἔτεκε. Καὶ τάχα φιλοσοφεῖν ὁκεῖν ὁ ἡμῶς οὗτος καρπὸς, νῦν μὲν ὅσα καὶ φύλλα διδοὺς ἑαυτὸν εἰς τρυφὴν τῇ μητρὶ, αὐθις δὲ εἰς ἕνα καὶ μόνον προδεληγμένος, ὥς ἂν ἐντρέψας ἐκείνην πείσῃ, μὴ ἐπὶ πολυγονίᾳ μέγα φρονεῖν, ἀλλ' εἰς τὴν ἀρχὴν ἐπιστρέφειν, καὶ ἑαυτὴν εἰδέναι, ὥς ἐξ ἐνὸς τὴν ἀρχὴν μόνον καὶ τοιοῦτου εἰς τηλικούτου δένδρον προήχθη, καὶ τὸ μέγα καὶ πολυπληθὲς κατεπλούτησε τῆς πολυτεχνίας σημνόν. Καὶ μήποτε διὰ τὸ νῦν μου δίδικον καὶ οὕτως ἀρχεῖωδες τοῦ καρποῦ οὐδὲ ἐς τρυφὴν ἀποχρήσασθαι χρεὶ τῇ μονάδι ταύτῃ, οὐδὲ τὸ φύλον τίμιον αὐτῇ περιποιησέσθαι καὶ εἰς ἀρχὴν ὁμοίως γενέσθαι· ταμιασεσθαι, καὶ στέμμα εὐγενὲς αὐτὸ ἐκθεῖναι εἰς γῆν, ὅψ' οὐ γενήσεται ὁμοίον, καὶ πληθυνθεῖ τὸ καλὸν αὐξηθὲν ἐπὶ γῆς.

Τὰ μὲν οὖν ἅλλα τῶν δένδρων καρπὸν ἔλαγχοι εὐφορήσαντα κέκμηκε τίλειον εἰς ἔτος, ὅλα τὴν ὕλην τοῦ γεννᾶν δαπανήσαντα, καὶ τὴν γένεσιν (ὥς ἂν εἴπῃ τις) κατασπυρσάμενα· καὶ οὐκ ἐτί ἔχει καρπὸν οὐδένα προφέρειν. Μένει δὲ γονίμης φύσεως ἀσυντελῆ, φύλλοις εὐθιγνοῦμενα μόνους· ὥς ἔργον εἶναι, διαγινώσκει τὸν θεατὴν, εἴτε φύσεως ἡμέρου τὸ φυτὸν, εἴτε καὶ καθάπαξ οὐ γόνιμον ἡμέρου καρποῦ. Τὸ δὲ ἐμὸν τοῦτο φυτὸν, ἡ καλὴ ἀρ' ὕδαλῃ, τὸ νεαλὲς, τὸ πέρουσι καὶ πρωτοτόκον καὶ πολυτόκον, ὅτε τὰ αὐτὰ νῦν ἴδωι καὶ μάλιστα τοῖς ἄλλοις παθεῖν, καὶ πρὸς γένεσιν ἀποκαμῖν, οὐ κατ' ἐκείνα τίλειον λανθάνεται τῆς γονῆς· ἀλλ' ἀντὶ τῆς πάλαι μυριοπληθείας ἄρτι τὴν μονάδα προῖσχεται, καὶ τοκάδι πληροφορεῖ τῶς ἑαυτὴν εἶναι γόνιμον. Ἐπὶ γε μὴν κἀναυθα φιλοσοφεῖ, ἀνιστάει τε τὸν καρπὸν, καὶ αὐτῷ ὁποκαταβαίνουσα, καὶ ποτὲ μὲν πλήθος προῖσχομένη ἀνάρθριμον, ποτὲ δὲ τὸ ἐν αὐτῷ τὸ στοιχειωδέστατον, οὐ πᾶν πλήθος μετέχειν πη δεδιδύγμεθα· καὶ οὐδέποτε τὸ ἔργον τοῦτο ἀριθμῶς ἔστιν ἀνεπίγνωστον, ἢ τοῦ κατὰ παραύξησιν εἰς πολλὰ, ἢ τοῦ εἰς ἕνα κατ' ἀνάλυσιν. Ἐν δὲ ἄρα τὸ ὅν φυτὸν ἐπαινεῖν ἰσικας, ὁ χρεὶς εἰς ἐπίδειξιν πολλοῖς φιλοτιμητάμενον ἀριθμοῖς, σήμερον τοῦ παντός ἐξελάθετο. Ὡς εὐγενὴς τις ἀληθῶς ἀναχώρησις αὐτῇ τοκετοῦ, καὶ (ὥς εἰπεῖν) ἀνάπαυλὰ τις γενέσεως· καὶ οὐ κατὰ τὴν τῶν λεόντων συμπίεσιν φύσεως. Τοῖς μὲν γὰρ ἐκ πολλῶν γεννημάτων εἰς ἕνα τελευτῇ σκῆμον ὑποκαταβαίνων ὁ τοκετός· καὶ τῷ σκῆμονι τοῦτῃ εὐθὺς καὶ ἡ γένεσις ἐπισφράγιζεται, συγκατεσθίσης τῆς φύσεως. Τῷ δὲ ἐμῷ δένδρῳ ὁποκαταβαίνοντι τὸ ἐν τοῦτο οὐ τελευτῇ γονιμότητος, ἀλλὰ μονότης καὶ στάσις καὶ (ὡς φθάσει ἔργῳ) ἀνάπαυλα, καὶ ἐπαγγελία καρπῶν φιλοτιμητῶν εἰς νέματα. Οὐ γὰρ ἀπέκαμεν ἡ φύσις τοῦ δένδρου, ἀλλὰ νῦν ἀκμάζειν ἀπάρχεται, καὶ πολυγονεῖν μελετᾷ, καὶ ἔγγυσταί μοι τὴν πολυγονίαν αἰσθάνεται. Καί μοι τὸν ἕνα τοῦτον τὴν μέγαν καρπὸν προεινεγκὺν εἰς ἀρχέτυπον ὅποια, καρποδοτῆσαι πρὸς τὸ ἐπιόν. Ἀγχολεῖται περὶ κλάδων βλάστην, καὶ στελέχους αὐξήν, καὶ φλοιοῦ παχύτητα, καὶ πρέμνου στερεότητα· ὥς ἂν τοῦ ἐπιόντος ἔτους (ἀλλ' ἐπέστω βάσκανος ἀκοή) τὸν πολλὸν καρπὸν στείγειν, καὶ τὸ ἐκείθεν ὑπανέχειν βάρος δυνήσεται. Εἰς διαστάσεις εὐρύνεται, εἰς εὐρυχωρίαν ἐκτείνεται, εἰς τοπικὴν εὐφραν διίσταται. Ἀνατέλλει μοι κάμακας, ὃν ὁ καρπὸς ἐκείνος εἰς τὸ μέλλον θαψίλης ἀπαιρηθήσεται. Προνοεῖται τοῦ ἐπειτα στερεμνίου, ὥς ἂν μὴ τὸ πολὺ βριθὸς τῆς πολυτοκίας αὐτὸ κατακάμψαι. Τόπους παράγει, οἱ τὴν εὐδαιμονίαν χωρήσουσι. Σημασίας ὕψος, ἐφ' ὃν τὸ ἑαυτῆς ἀναστηλώσει καλόν, καὶ θριαμβεύσει τοῦ τοκετοῦ θεατρικῶς τὸ καλλίστευμα. Καὶ οὕτω μὲν εἰς ὕψος μεκύνεται· τῇ δὲ εἰς πλάτος διαστέσει εἰς ὄρεον ἐκπετάννεται, καὶ σκιὰν ἐνδοθεν ὑποβαλαμεύει, καλὴν τῷ βουλομένῳ ὑποκαθῆσθαι, καὶ ἡλίοις ἀνεκτιβούλευτον. Καὶ ταῦτα νῦν τὸ ἐμὸν τεχνασάμενον δένδρον εἰς ἔτος ἄλλο καὶ τῷ καρπῷ πολλῷ καλυνεῖται, καὶ ὥς ἡ Σέρφου κλάτανος πρότερον εἰς εὐφρὴν νυμφικῶς ἑαυτὴν ἀναδρομὴν σκευάσασα, καὶ

εἰς εὐγενὲς εὐσταθὲς μέγεθος διαστήσασα· εἴτα δὲ ἅ τῶν χαρτιδίων φήσομεν, εἰ περὶ ταῦτα καὶ τῶ τιμιωτάτῳ δεσπότη μου τῷ δέλνῳ, καὶ τῷ καλῷ δέλνῳ. Καὶ ἰσως οὐκ ἐπικινέσονται σε, ὅν ποιεῖς· εἰ δὲ εὐλογήσουσι σε, σχάσας τὴν γραπίδα, μένε ἀφικνος.

ΜΑ'.

Τῷ ῥέον Πατρὶν κυρίῳ Εὐθυμίῳ.

Πανιερώτατε ἀγίε μου δέσποτα· οὐδὲ τὰ ἄλλα εὐκράτιων, δυσπραγῶ κἀνταῦθα, ὅτι λύτην κατ' ἐμυτοῦ τρέφειν τὴν σὴν ἀγιοσύνην πεκληροφόρημαι. Καὶ ἤθελον μὲν μὴ λέγειν, ὅτι οὐ καλῶς· οὐκ ἔγω δὲ μὴ εἰπεῖν. Καὶ πῶς γὰρ ἂν καλῶς; εἴγε τὸν ἀναίτιον ἐν αἰτίᾳ τίθεσθαι κρίνεις, καὶ ἀποστέρεις τὸν πνεονά σε, καὶ ἀπραγμῶν; ἀποδοκιμάζεις τὸν ἐκ μακροῦ δόκιμον. Εἰ δ', ὅτι μὴ ἐπιστάλλω συχνά, τοῦτό σε δοκιμάζει καθ' ἡμῶν, εἶχον μὲν καὶ αὐτὸς ἀντεπαγαγὲν τὸ τοιοῦτον· μὴ μοι δὲ γένοιτο. Τό τε γὰρ ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἀμυντικὸν οὐ πρὸς ἀγαθοῦ ἀνδρός, καὶ οὐδὲ τεκμήριον σταθῆρὸν τὸ γράμμα φιλίας. Ἄλλὰ καλὸν μὲν, εἰ πέμποιτο· μὴ στελλόμενον δὲ διὰ τι παρεμπιπτόν ἀνάγκης, οὐδὲν τὴν φίλιν ἐλύπησεν, οὐδὲ παρενεπίδισεν. Οὐκ ἀντεπάγομεν οὐν διὰ ταῦτα τὸ ἴσον τῆς αἰτίαςσεως. Ἀπολογουμαι δὲ, ὑποφθετῶν τῇ ἀληθείᾳ· καὶ πέποιθα, μὴ ἂν ἀλῶναι ψεύδους, ἐπ' οἷς ἔρω. Οὐκ ἐπιστάλλω, δέσποτα, διὰ τοὺς φάυλας διακονοῦντας τοῖς γράμμασι, καὶ τὸν κοινὸν ἀδικούντας Ἑρμῆν· οἱ χειρίσασθαι μὲν ἐπιστολῶν ἀπὸ ἀνυπαταίς ἐπίπταται, κομίσαι δὲ τῷ φίλῳ καὶ ὑπὲρ τοὺς θνους νωθεύονται. Κερδαλέοι τινὲς, οἶμαι, οὗτοι ἀνθρώποι, πρὸ ἔργου τιθήμενοι, χαρτάρια ἐπισωρεύουσιν συχνά, καὶ εἰς ὀφαρτυτικὴν ἐμπορίαν φορτίζονται· τρυφῇ ἐπιβολὴν εὐπόριστον, ἐμπολὴν τρυφαῖς ἀγώγιμον, ὡς ἂν ἔχουσιν τοὺς ὅφεις ἡδύσματα καταλλάττεσθαι. Ἡ εἰ καὶ βουλόμενοι ἱερον φορτοὺς ἐπιστολῶν ἀγείρουσι μὲν, ἐπύχουσι δέ; Ὁ δὲ τοῦ πράγματος φορτικώτατον, ἱκεῖνόν ἐστιν, ὅτι πολλοὶ τῶν ταῖς γραφαῖς ὀπουροῦντων καὶ ἐν ἀξιώσεως τίθενται μέρεα τὸ πρᾶγμα, καὶ λιτάζονται χειρίσασθαι γράμμα, καὶ ἐξαίρουσι τῷ λόγῳ τὸν ἀπόδημον, καὶ φίλον ἑταῖρον ἐπιγράφονται· καὶ ἡ μὴν παρ' αὐτὸν κατὰ σπουδὴν ἰλθεῖν βεβαιοῦνται, ὡς ἐκ παλάτου εἰς λιμένα, καὶ ἐξ ὀδοπορίας μακρᾶς εἰς ἀνάγκυλαν. Καὶ ἡμεῖς ἐνικαῦτα πρὸς αὐτοὺς ἔχομεν τὸν νοῦν, καὶ δοκοῦμεν ἑρμαῖῳ ἐντυχεῖν, καὶ ἐπιτρέχονεν τῷ φαινομένῳ. Τὰ δὲ ἦσαν οὐδὲν, ἀλλ' ἡ χάρις γλώσσης, καὶ εἰς ἀέρα φέρος, καὶ κόμπο; κενός. Καὶ αὐτοὶ μὲν γράφομεν τὰ δοκούντα, καὶ δοκ εἶσιν ἐν ἀνάγκῃ, τεθαβρῆχότες τῇ ἐπικολαζούσῃ τῷ ἀγγελιαφόρῳ χρηστότητι· ὁ δὲ τὰ πολλὰ ἱκεῖνα λόγους κενὸς εἶναι· παραγμῶν ἀφελὲς, ἀτελεσφόρῳν ἔθετο τὴν ἐλπίδα τῷ στελλαντι. Ὁ μὲν γὰρ ἐν ἐλπίδι φέρει τὰ τῆς γραφῆς, τὴν φιλάτην ὅβιν αὐτοῦ παραδοκῶν οἶον ἐνοπριεσθαι· τὸ δ' ἄλλως εἴπεται. Καὶ οὕτως τὸ ποθεύμενον γίνεται, καὶ ἡ φίλια διαβάλλεται. Τίτι γοῦν τοὺς τοιοῦτους τιμησάμενός τις κρίνῃ ἂν εὐθύτατα, ἡ τάχα ἂν θανάτῳ; Καὶ μὴν οὐχ ἱκανὸς ἀνδρὶ τοιοῦτῳ θάνατος εἴς, οὕτως τοὺς φίλους διχάζοντι. Ἐπίδουλοι φίλιας οἱ τοιοῦτοι, ἀληθείας ἱερῶν σὺλοι, κακὸς ἐνοὶ· ἀδικοῦσι τὸν ἑταῖρον, ψεύδονται

ΜΠ'.

Τῷ δισυκάρῳ.

Ἄλλο οὐ γράφεις; Οὐκ εἰ; λαλεῖς; Τοῦτο κατάντημα τῶν συχνῶν ἱκεῖνων λόγων, τὸ μὴδ' ὤλω; λαλεῖν; Ἐγρῆν ἀπὸ [γῆτον] λιάζειν, καὶ ἀπὸ τοῦτο ποιεῖν, ἥπερ ἀλάμενον τασάδε (θετέον δ', ὅτι καὶ μακρὰ), εἴτα συμποδισθῆναι καὶ ἀκινητίζειν εἰς τὸ πᾶν. Καὶ τοῦ σωλήνος καλὴν τὸ σύστημα, ὡς ἂν τὸ ἐπιπρόεν ὅσω πνιγόμενον βῆν παράμονον· ἔαν δὲ πλατὺ χαλινῷ [ἀνεργμῆ]νον, τὸ πᾶν ἐξήμασε, καὶ οὐκ ἐπ' ἱκεῖνους εὐχρηστος. Συρρέτωδης μὲν, οὐκ ἀχαρὶς δὲ λόγος, ὅς φίλει καλὸν τὸ ὀλίγον καὶ πάντοτε. Εἰ δὲ τὸ ἀδωδωαῖόν μοι περιφέρεις χαλκίον, ἀλλὰ φύλαρος ἱκεῖνός; ὁ ἥχος, καὶ οὐδὲν τι προσήκει ταῖς φιλούμεναις ἐπιστολαῖς. Εἰ δὲ μὴ θαρρίζεις ἐς φίλου, μὴδὲ συχνά τοῦτο ποιεῖν, ὁ ἐξ ἀγορᾶς λόγος λαλεῖ· ἀλλ' οὕτως περὶ τῶν ὡς ἀληθῶς φίλων ἡ γνώμη, καὶ οὐδὲ ταυτὸν ποσὶ θαρρίζειν καὶ γράμμασι. Τάχα τοῖνον ἀπίστερτα; ἡμεῖς· οὐ γὰρ δῆπου φριδεσθαι σε

τὸν Ἑρμῆν, τὸ τῆς ἀγγελίας κιδνηλεύουσι καθάρων. Ὁ δὲν ὅλως εἰσὶν ὕμεις· οἱ καὶ ἡμῖν τὰ παρόντα ἐπιχειροῦντα πράγματα, πολλὰ μὲν λαβόντες γράμματα πρὸς τὴν σὴν ἀγιότητα παρ' ἡμῶν, ἀποδόντες δὲ οὐδὲ ἓν, καὶ διὰ τοῦτο ναρκῶν ἐπὶ τοῖς ἐφεξῆς παποιχότες ἡμᾶς, ὥς τὰ τῆς προσφωνήσεως ἡμῖν ἐν ψαλαῖς καὶ μόναις κίθραις προσαγορεύουσιν· εἰ ποῦ τις ἐνταῦθα γούν διδωσι τὰ πιστὰ, ὥς ἔγωγε οἶμαι, οὐδ' ἂν τοῦτο μοι συμπεσεῖν εὐτυχῶς. Ἔοικε γὰρ οὐδὲ προσκύνῃσι· ποθεν οὐδὲ λόγος ὁτισοῦν ἐξικνεῖσθαι σοι ἀπ' ἡμῶν· οὐ γὰρ ἂν οὕτως ἡμᾶς διεγράψας τῆς ψυχῆς. Μάρτυρες δὲ μοι τούτου — τοὺς μὲν ἄλλους τί καὶ λέγειν ἐχρῆν; ὁ δὲ τιμώτατος κύριος· Ἰωάννης, ὁ δευτερεύων πάντως· καὶ ἀπαράγραπτος· ὃς διαφόρους ἡμᾶς γραφὰς ἀναθεξάμενος, ἐξέστειλε γράφας καὶ αὐτός. Ἄλλ' οὐτε αὐτὸς ἦνυσσε τὰ τοῦ σκοποῦ, καὶ ἡμεῖς συνεξέπιστομεν. Ἐχει καὶ αὐτὸς ἀπαριθμεῖσθαι, πόσα ἔγραψεν ἐν κενοῖς, καθὰ καὶ ἡμεῖς. Τοῦτο μοι τὸ τοῦ μὴ γράφειν αἴτιον, ἀγίε μου δέσποτα· ὥς, εἰ γε θαρρόντες μοι ἦν, μὴ τοῦ ποθομένου ἐκπίπτειν, δυσχερῶς δὲ ἔφερες ὅλον πᾶσιν, οἷς εἶχον γράφειν συχνά. Οὐκοῦν ἂν δικαίως αἰτίαν ἔχοιμεν, οἷς οὐ γράφομεν. Τὸ δὲ καὶ ὀνειδίζειν, τύπον ἡμᾶς παθεῖν, ἐφ' οἷς τῷ σοφιστικῷ βαθμῷ προσέδωκεν, μὴ σύ γε εἴ. Τοῦ παντός γὰρ ἔδομεν τοιούτῳ τι παθεῖν· οἱ γε καὶ φαινόμενοι ἐρυθριῶμεν, καὶ ῥαβδίων τὰ εἰς ῥητορίας καλοῦμενοι, ἐγκαλυπτόμεθα, καὶ μόνον οὐ προβαλλόμεθα τῆς ὀφείας θοιμάτιον· ὁ δὲ τοῖς ἀπλουτέροις αἰδοῦς προκαλύμμα γίνεται. Ὁ δὲν ὁ Θεός, ὅτι οὐ φεῦδομαι. Οἷδας τὸ ἐμὸν οὐ πᾶν τι περιπόνηρον· τὸ ἐπὶ κροῖδας οὐκ ἐντροχέας· τὸ ἐπὶ ταῖς ἀνυψώσεσιν εὐλαβές· τὸ ἐπὶ τοῖς ὀφουμένοις ἀφθόνητον· τὴν σπουδὴν τοῦ λανθάνοντα ῥῆν, ἢ μὴδὲ ῥῆν. Πῶς ἂν οὖν τυφωθεῖν, καὶ οὐ μᾶλλον ἀγχοίμην, οὐ μὴ ἐμαυτὸν ἀξιοῦν εἶχον τούτου τυχών; Πολλοὶ πολλὰ κίς ἀνεπτέρουν ἡμᾶς· ἄλλ' ἡμεῖς· ἐδρίθωμεν κάτω, καὶ τὴν πρὸς γῆν διατριβὴν ἐστέργομεν. Ἀνεμείνησκον μακάρων τροφῆς· ἡμῖν δὲ ἥρεσε καὶ ὁ πρὸς ἡμέραν, εἰ που καὶ ἀρκῶν εἴη, ὁ κατὰδλωμος. Ἥθειλον ἡμᾶς οἱ φιλοῦντες αὐξάνεσθαι καὶ ἀνδρίζεσθαι· ἡμᾶς δὲ οὐκ ἐλάνθανεν, ἐπὶ κώνωπις ἡμεῖς, ἐπὶ μύρμηκες, καὶ εἰ τί που τούτων ἐλαττον εἰς εὐτέλειαν, κάτω συρόμενον, ἢ ἀνω φερόμενον. Καὶ που καὶ τοιαῦτ' ἤκουε πρὸς ἡμῶν ὁ τὸ ἡμέτερον ἐπισπωδῶν ὡφωμα· ἔασον

κακῶς. Οὐκ ἔγω φίλειν οὐδὲ τὸν Βελλεροφῶντα, ὃς ἀέρια [χαλκῶ]θεῖς ἐπαίξε κατὰ Πίνδαρον. Εἶχε γὰρ αὐτὸν ὑπερὸν τὸ Ἀλφειόν, κάτω περὶεὶοντα καὶ κτεπιχειροῦντα τῆς ψυχῆς, καὶ τὴν μετ' αὐτῶν συναναστροφὴν ἐκτρέπομένον. Τὸ δὲ τοῦ Ἰακάρου ὡφός κατενεχθέν εἰς ταπεινώσιν, παρομίαν ὥσπερ καθ' ὕδατος· ἔγραψεν. Εἶναι δὲ εἰκεν οὐδ' ἐκείνος ἀνθρωπος· προσηκόντως ἔχων εἰς ἔξαρχα· ἐνταῦθεν οὐδὲ τετελεσφόρηκε τὰ τοῦ σκοποῦ. [Ἐξ] ἰ[van]τίου [μοι] τοῖνον, εἰ ποῦ τις, λαίβαλος· τῷ τοιούτῳ γὰρ προσήκει τὸ τῆς πτήσεως. Αὐτίτως α[β]ραῖς οἱ Βορεάδες τὸ πε[ρὶ]ν, φ[ι]λ[ιστιμ]οῦντες τὸ τοιούτον κελόν. Οὐδὲ τὸν Περσέα μέμφομαι, θαρρόντα τὴν πτήσιν· ἦν γὰρ ἐκεῖνος περὶ τὸς τὰ εἰς βάθιον, [εἴτουν, καθ]άτις λόγος ποιεῖ, ἀρδύλοπτερος. Ἡμᾶς δὲ κάτω τις ἐάτω μένειν, καὶ πῶν τῆς γῆς καλὴν χορτάζεσθαι, εἴτουν κατὰ τὰ· [χαμαί] φύσεις ἐρέπτεσθαι. Εἰ δὲ ποτε καὶ δεήσει περὶεσθαι, ἀγαπητὴν, εἰ κατὰ τὴν Αἰδουκὴν στρουθὸν τὰ πολλὰ τῆς γῆς ἐπαπ[το]μεθα. Καὶ μὴν ἔχει καὶ Ὁρμῆς· πράγματα, διὰ τὸ πτερόν ἀστατῶν, καὶ νῦν μὲν χθόνιος, νῦν δὲ αἰθερῶν οὐράνιος ὢν. Τὰς δὲ Σαιρήνας [ὁ πάλας] μύθος αὐτῆς καὶ παρῆλθε τοῦ πτεροῦ καὶ κατέπνιξεν. Ὁ γούν ταῦτα λέγων Εὐστάθιος· καὶ πολλῶν πρότερον οὐ μέγα φρον[ή]σας, πανιερώτατέ μου δέσποτα, οὐκ ἂν πάντως ἔχοι τυφούσθαι, τοῦ ποθομένου βίου μεταναστὰς· στέργοι δ', εἰ [μετὰ] τὴν φλὴν γῆν [ποτὶ] αὐτὸν οὐρανὸς ἐλαφρίζοιτο. Ἀπολελόγημα· ἦδη, δίσκωτα, [οὐ] μ[ό]νον [κακῶς] ἀλλὰ καὶ ἀληθῶς προσήσω δὲ τῇ λοιπῇ [μου γραφῇ] καὶ τὴν κορωνίδα. Εἰ σου ἐπικαθόμην, λάθοιτό μου θεός. Ὅτι δὲ οὐδὲ φίλον ἐπιγράφωμαι τινα κρεῖτ[τονα] τῆς [σῆς] ἀγιότη[τος], οἶδα μὲν καὶ τοῦτο θεός· οὐ λανθάνει δέ, οἶμαι, οὐδὲ τινα τῶν, ὅσοι Εὐστάθιον τε τούτον ἀκριδῶς οἶδας, καὶ τὸν πανιερώτατον μητροπολίτην Πατρῶν. Εὐχου ἡμῖν, ἀγίε μου δέσποτα. Εὐχόμεθα καὶ ἡμεῖς πᾶν ἀγαθὸν ἐπὶ σῇ ἀγιότητι· συνευχόμεθα δὲ καὶ ἡεῖν αὐτὴν χαίρουσαν, καὶ τὰ φίλικα ἐν ὅσῳ προσεπαίειν. Τῷ τίως δὲ λύσον τὴν γλώσσαν, καὶ ἀντιφώνησον· καὶ οὕτως ἡμῖν τὴν ἐκ λύπης διέλωσιν συνάξει.

ME.

Τῷ αὐτῷ.

Ἥγειρας ἡμᾶς, οἷς ἐλάλησας· ἀνέστησας, οἷς ἐφώνησας. Ὁ λόγος γλυκὺς! Ὁ γλῶσσα Καρίτων γέμουσα! ὥς ἀρα σὺ μόνος ἐν τοῖς ἀπὶ λαλεῖς, ὅποια φέγγεται σοφὸς ἄνθρωπος. Ἰδὼν μὲν τὴν γραφὴν τῆς σῆς ἀγιότητος (ἐπιμαρτυροῦμαι μοι τοῖς λόγοις· ὁ τῆς ἀληθείας Θεός), καὶ τὸν τίτλον ταύτης περιελθὼν, ἐξελαθόμην τῆς ἀσθενείας, ἣ με περιεμάχουτο. Ὡς δὲ καὶ ἀνέπτυξαι, καὶ τοῦ ἀναγνώσκων ἐγνώμην, ἐπὶ μὲν ἡ ἀγνωσθῆναι σου πράγματα περιστοιχισθῇ, οὐ μάλα με ἐλύπησε (δύνασαι γὰρ Θεοῦ χάριτι τῶν τοιούτων ἐλαφρότητα ὑπερτίτεσθαι)· ἐπὶ δὲ ὀγαίνειν ἐλαχρς, τοῦτο εἰς ἐμὴν ἰλογισμὴν ὀγίσαν· ὁ καὶ φυλάττοιστό σοι διὰ βίου εἰς κοινὸν ἀγαθόν. Βραχὺ δὲ τῆς ἀναγνώσεως γενόμενος, καὶ μηκέτ' ἔχων διδόναι τοὺς ὀφθαλμοὺς· τῷ γράμματι (οὕτω γὰρ με ἡ νόσος διέβατο), εἰτα ἐπέγραψας ὅπως ἐπιδόλιν μοι τὰ τῆς ἐπιστολῆς ὥς ἐγένετο ἐκεῖνος· τῇ ἀνα-

γνώσει περί τὰ Σέρβια, ἐνταῦθα καὶ ἀνωρθώθην τοῦ κεισθαι, καὶ κατέχειν ἑμαυτὸν οὐκ εἶχον ὅφ' ἡδονῆς. Ὁ τῆς τῶν νοσημάτων γλυκύτητος! Σάλπιγξ μοι ὁ τόπος οὗτος ἐφάνη τοῦ γράμματος, κατὰ λόγον τῆς τελευταίας ἐκείνης ἀνιστώσά με τῆς νεκρώσεως. Εἰ δὲ καὶ σάλπιγγες κατὰ λόγον ἄλλον αἱ τοιαῦται τοῦ γράμματος ἐννοιαί, κατὰ τὰς τοῦ Ἰησοῦ, τὰς ἐπάλξεις τοῦ νοσήματος καταλείπουσαι, ὥστε μοι καὶ τοῦτο θαρρύνωντας εἰπεῖν, ὡς εἶναι διὰ ταῦτα τὴν γραφὴν τῆς σῆς ἀγιότητος εἰς πτωσίαν τε καὶ ἀνδραγαθίαν· ταύτην ἐμὴν ἐκείνην τοῦ ἀβρώστηματος. Φυλάττοι θεὸς ἐπὶ χρόνους μακροῦς τὴν γλῶσσαν ταύτην, καὶ τὸν ταύτης ἐπιστάτην νοῦν, καὶ τὴν σύνολόν μου δεσποτῆν τὴν ἀναπνοήν μου, τὴν παρηγορίαν, τὴν ἀναφυχήν, τὸν μόνον ἐμὸν. Ἀπαλλάττοι δὲ οὗτον δαί καὶ τῆς τῶν Κιμνίων Σερβιωτῶν γῆς, ἀποκαθιστῶν εἰς τὴν Ἑλλαδικήν, τὴν ἡλιώδη, τὴν αἰθριάζουσάν· ὁδηγῶν δὲ καὶ μεμνησθέντος, ἵνα ὅτε ποτε ὤμεν τοὺς καθαρῶς ζῶσιν ὁρίθωμοι. Νῦν γὰρ ἡμεῖς οὐδὲ ἡμίθιοι, ὡς οὕτως εἰπεῖν. Ἡ κλίη μὲν γὰρ ἡμᾶς οὐκ αἰεὶ ἔχει, ἀλλὰ πρὸς ὥραν ταύτης ἀπαλλάττομεθα· τὰ δὲ λοιπὰ, ὅσα οἱ πόδες κατὰ τοὺς τῶν βρεφῶν ἐκλάζουσιν· οὐχ ὅτι τὰ ἄνω βαρεῖς καὶ νανώδεις ἡμεῖς, ὡς ἐπιπίπτειν αὐτοὶς ἐκείθεν καὶ βιάζεσθαι τὴν ὑπὲρδυσιν (περιπίσμεθα γὰρ κατὰ τοὺς παρὰ τῷ Κωμικῷ σφικώδεις, καὶ — ὡς ἐκεῖνος· τοῦτο λέγει — διὰ δακτυλίου ἂν ἐκυσθεῖσμεν)· ἀλλ' ὅτι ἀνείναι τὰ νεῦρα, καὶ ὁ φυσικὸς ἐξήττησεν οὐδένα. Ὁ στόμαχος οὕτε τῇ φυσικῇ ταμιοχίᾳ στέργει, ἀλλ' ἀναβάλλειν ἐθέλει τὰ ἐντιθέμενα· κἂν στέρξῃ, παρενοχλεῖ, καὶ ὀδύνας ἀγεί· καὶ χεῖρον τοῦτο δοκεῖ ποιεῖν ἐκείνου τοῦ κακοῦ. Αἱ χεῖρες — γελᾶσαι ἂν, γλυκύτατε δέσποτα, ἰδὼν, ὅπως ὑπὸτρομοὶ γραφαὶ ὑποσημαίνονται, δεξιᾶν ποτε. Οὐδ' ἂν παῖς ἀναφάδῃτος, παιζὼν γραφίδι καὶ μελανί, τοιαύτας ἀνάγκη γραφάς μου. Ἡ κεφαλὴ — συνέπειε τι μικροῦ τινος λόγου ἄξιον, καὶ ἀνίστασθαι ἅπαν τὸ ὑποκείμενον· λόγου γὰρ ἀκούσαι σπουδαίου καὶ περιβολίως δεομένου, ἢ βιβλίον χειρίζεσθαι, ἢ ἑτέρου τοῦτο ποιοῦντος ἀνέξεσθαι, τοσοῦτον ἀποδέμεν, ὅσον καὶ οἱ τοῦ ἀγροῦ. Τί οὖν ζῶμεν, ἅγιε δέσποτα; Τὸ μείζον ἡμῖν πάντων τῶν κακῶν· τρεῖς ἰδοὺ σχεδὸν μῆνες, καὶ ὁ μυροβλύτης ἀποπτος ἡμῖν. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι πάντες τῆς εὐδαιίας ἐκείνου καταπολαβοῦσιν, ἡμεῖς δὲ D δεδιώμεθα, χοροὶ πάντως βορβόρου ἄξιοι. Εὐχου ἡμῖν, ἅγιε δέσποτα, ἀπὸ κλητῶν τῶν παρόντων κακῶν, ἢ γούν ἄλλὰ τὴν ἑτέραν ἀπὸ κλητῶν. Χάριτι μὲν γὰρ ἡμῖν ἢ προτέρᾳ· εἰ δὲ κίνδυνος· εἴη οὕτω ζῆν, εὐκταῖον πρῶτα καὶ ἡ λοιπῇ.

ΜΓ'.

Ὅσα μὲν ἔχει καὶ τῆς ἀρετῇ καὶ τῆς ἀγάπῃ σου ἐμνησθόμεν, λογιώταται καὶ ἡγαπημένα μοι δέσποτα, δυσσυχῇ μὲν, ἄλλως δὲ οὐ πᾶν τι φορτικῶς ἡμῖν καταφαίνοντο. Ἡ τε γὰρ νόσος διὰ τὸ εὐδαιμόμιστον ἐπιβίβας ἀγαθὰς ἡμῖν ὑπέτασε· καὶ τὸ λυπεῖσθαι δὲ ἐπὶ θανάτῳ συγγενικῶς εἶχον ἀπολογον. Καὶ διὰ ταῦτα οὐκ ἰδοῦσιν ἡμῖν αὐτὰ πολὺν τὸν φόρτον ἔχειν καὶ ἀπαραιμύθητον. Ὁ δὲ σήμερον ἔμαθον,

A ἀλλὰ τοῦτο μῆτε ἀληθὲς εἴη, μῆτε δευτερόν μοι παθεῖν γένοιτο εἰς ἀκοῆς, ὅτι διὰ τὸ τοῦ πένθους ἀκρατον καὶ ἄκριτον πρὸς παρηγορίαν κίνδυνος ἐστὶ θανάτῳ πάλαι καὶ σὲ. Τί σοι κέρδος τοῦ ἀπελθῆναι; καὶ βρωμάτων μὲν ἀπέχεσθαι εἰς τὸ παντελὲς, διακρῶν δὲ ἀρτους φωμίζεσθαι; καὶ λιμῶ μὲν τηρεσθαι, πένθους δὲ ἀφορήτου κορίνυσθαι; Ἡ φαῦλος ἐν σοφίᾳ ὁ εἰπὼν, μὴ δεῖν εἶναι τοὺς τεθνεώτας· γαστέρι πνεῖν. Ἐπαινεστέον ἄρα καὶ τοὺς ἀπαγομένους, ἐφ' οἷς ἐπὶ νεκροῖς ἄχθονται· ἐκυστέον δὲ καὶ τὸν σφαγέα καθ' ἑαυτῶν διὰ φόβου παντὸς τοῦ, ὅσοι ἐπὶ τοῖς οἰχομένοις παθαίνονται. Σοὶ δὲ ἀρκέσει καὶ λύπη βραχεία πρὸς τὸ μεμισημένον κατάντημα, ὅσα τεταρخیουμένη τῇ νόσῳ, καὶ οὐ καλῶς ἔχοντι. Εἰ δὲ καὶ τὴν τροφὴν ἐπισχῇς ἐπὶ πλέον, κακῶς τὸ B κακὸν ἰώμενος, ὥρα σοι μῆκετι εἶναι, τὸ πάντων ἡμῖν ἀκυσταύστατον. Ἐπαρτώμεν σοι τὸ ἐκ θεοῦ κρῖμα· στερούμεν σε δὲ καὶ τὸν γόμον σου εὐχῶν τῆς ἐπαινουμένης θερμότητος, οὕτω παραπιθούσης ἡμᾶς, ἐὰν καὶ εἰσέτι σεαυτὸν περιτρίβῃς, καὶ οὐκ ἀνενέγκῃς μετρίως τοῦ σώλου τῆς θλίψεως. Νήστευσον, λυπηθῇ, κλαύσον· ἀλλὰ καὶ φάγε, καὶ πίε, καὶ πάντα μετρίως καὶ κατὰ καιρὸν. Οὐ γὰρ ἀπαθὺς ἀξιοῦμεν διακρίσθαι σε, καὶ τὸν φιλόδελφον ψεύδεσθαι. Τί δὲ, ἐὰν τινα φιλοῦμενον ὁμοίῳ εἶδῃς περιπλέοντα, εἶτα δὴ κατὰ σὲ διατιθέμενον, ἐπήνισας ἂν; Οὐ δοκῶ πάντως. Οὐδὲ ὁ ἀδελφὸς φιλοῖ ἂν οὕτω σε διακείμενον. Ἰκανὸς ἐδυθίσθης τῷ κακῷ ἀνάγαγε τοῖνον σεαυτὸν. Κατεπόθῃς· ἀνάγειν. Διακρούσαι τὴν πολυχυμίαν τῆς θλίψεως· καὶ εἰ μὴ ἐν παντελῶς γαληναῖα, ἀλλ' ὡς ἐν ὀλιγοχυμάντῳ κατὰσθηθῇ. C Φύλαξε σεαυτὸν τὸ θύνασθαι τιμῶν ἐπὶ μακρὸν τὸν ἀδελφὸν πίνειν τῷ προσήκοντι. Ἐὰν δὲ οὕτω ταχὺ σεαυτὸν καταπονήσας ἐκτῆξῃς, οὕτε εἰς ὁ ποιεῖς ἐπαρκεῖς, καὶ ἑλθὼς ἐστέρησαι, καταβάλλων ἐκὼν σεαυτὸν. Εἴθε μὲν οὖν εἴχομεν καὶ πάλι χρεῖσασθαι, καὶ ἑλθεῖν παρὰ σὲ· οὕτω γὰρ ἂν τὸ πᾶν ἡμῖν ἦν· οὐτο. Νῦν δὲ δοκεῖ μέρος τι τοῦ παρ' ἡμῖν ἐνδιαθέτου ἀποσπᾶσθαι, καὶ τῇ γραφῇ ταύτῃ ἐγκατεσθαι, καὶ δι' αὐτοῦ σε περιχλητεύσασθαι. Πείσθητι οὖν διὰ τὸν θεόν, ἵνα μὴ, πρὸς οἷς ἄλλοις ἐγκαλούμεν, προσεγκαλέσωμεν σοι καὶ τὸ θέλειν, ἐφ' οἷς οὐ δεῖ, θλίβεῖν τοὺς ἀγαπώντάς σε.

ΜΖ'.

Τῷ Λαχανῷ.

Οὐ φαῖσομαι, οὐδὲ τὰ ὑπὲρ ἐμὲ κομφεῖσομαι. Λαλῶ μὲν, ἀλλ' οὕτε ρύθην, καὶ οὐδὲ τερὸν καὶ γλυκὺ· καὶ γράφω μὲν πρὸς βητορεῖαν, ἀλλὰ σχολαίῳ, καὶ ταῦτα τοῖς κατασκατοῦσι. Ἄλλοις μὲν γὰρ ἐνδειξάμεν, καὶ τὴν ἐμὴν θεωρεῖσθαι μουσικὴν, ὅτι ταύτης οὐδὲν μᾶλλον ἢ ὅνος λύρας ἐπαλίσσει· καὶ τῆς σφῶν ἀμουσίας κατατροφῇ. Σοὶ δ' οὐκ οἶδ' ὅπως ὑπάψω, οὕτω μεμνησθέντων, καὶ σοφιστικῶς καὶ λαμυρῶς ἔχοντι τοῦ νόος. Ἐπὶ δ' ἐπιστάλλων οἶδα (χρὴ δὲ τὴν ἐπιστολὴν ἀνθρωπίνως λαλεῖν, καὶ κατὰ τὸν Κωμικὸν ἀμαθέστερόν πως καὶ σαφέστερον), ἔγνωον εἰς μάτην δειλιῶν τὴν γραφὴν· κένταυρον γράφω. Ἦν δὲ με πείσης, ὡς οὐ γιγίσιος ἐγὼ παρὰ σοί, καὶ διαγῶσω, καὶ τριαγῶσω, καὶ τετράγῳ ἐπιβαλοῦ-

μα γράμματι. Ἐάν δὲ που δεῖσῃ, καὶ ἐπὶ τὰς Α τοῦ γράφειν προθήσεται. Πάντως δὲ πείσεις· εἰ μὴ καὶ σὲ ὁ δεῖνα παρήγαγεν, ὁ μὴ γένοιτο. Καὶ μὴν ἐγὼ καχυπόπτως ἔχω, καὶ δίδωκα, μὴ καὶ τὸ σὺν πρὸς τὸ λαυτοῦ ἤθος ἀνέξῃς. Τοῦτο δὲ μὴ σύ γε πείσῃ· μὴ καὶ, τοιοῦτον ἔκαστον εἶναι, ὡς περ ἡδεται ξυνών, ἐπιφθέγγυμαι σοι, καὶ σε τοῦτο γοῦν τὸ μέρος ὕδατι παρεικάσω διὰ τὴν τοῦ ἡθους συνεξομώσωσιν. Φιλεῖ γὰρ τοι κακεῖνο τοιοῦτον εἶναι, δι' ἧς ἂν γῆς πορεύεται. Οὐ μὴν ἀλλ' ὁ μὲν δεῖνα, εἰ μὴν βούλεται, στεργέτω· εἰ δ' οὖν ἀποστέργεται ἡμεῖς, ἐγὼ δὲ καὶ ἀπόντα φιλῶ. Προσθήσω δ', ὅτι ταῖα καὶ ἄλονται καὶ μὴ φεγγόμενον προσφανῶ, ὅμοιον ὡς [εἰ τις] ἀνδρίαντα φιλοῖη μηδὲν εἰδότες. Ἐκεῖνο μόνον οἶδα, ὡς ἐπιστέλλων αὐτῷ τοῦ λοιποῦ τὴν σύριγγα [προσθή]σομαι. Ἐκείσε γὰρ ὁ μὲν τις καλομίσχος τῶν ἄλλων ὑπερανίσταται· ὁ δὲ μετ' ἐκεῖνον δευτέρος ὑπολείπεται τῷ [μὴ]κει· καὶ ὁ τρίτος· τοὺς πρὸ αὐτοῦ ὑποκάθηται. Ὁ δὲ μετὰ τοῦτον ἐστὶ πλείων ὑποκαταβαίνων, ὅμως τοῦ μετ' [αὐτόν] ὑπερκάθηται· αὐτὸς δὲ εἰς βραχύτερον ἐστὶ συνίσταται. Καὶ τοῦτο μέχρι πάσης τῆς σύριγγος, ἔστ' ἂν ἱκανῶς βραχὺ, καταλήξῃς. Καὶ ἡμεῖς τὸ μὲν πρῶτον ἀγρόφωμον αὐτῷ μακρότερα· εἴθ' ὑποκαταβάνας συνεσι[άλημεν].

ΜΗ.

Τὴν ἱερὰν σου καὶ τριπόρτην κεφαλὴν, μέγιστε τῶν πόποτε γεγεννημένων Καيسάρων καὶ ἀξιώτα, νῦν ἀπόντα, ἧς συνελογα, θγιότητος. Καὶ νῦν σοφὸς δοκῶ γεγενῆσθαι, καὶ ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν λογίων συνηριθμῆσθαι, ὅπως μου σὺ τῶν λόγων ἔρξῃ. Ἐν αὐτῷ καὶ ταῦτα φιλομούσου καὶ γλώττης καὶ ἀκοῆς. Τί γὰρ θελὸς ἀλλήτῃ, εἰ αὐτοὺς μὴ ἔχοι καλοὺς, οὐδαὶς δὲ αὐτῶν ἀκούειν βούλοιο; Τί δὲ καθαριστῇ, εἰ ἐντείνει μὲν καλῶ, τὰς χορδὰς, οἱ δὲ ἐν γειτόνων τὴν ἐκεῖνου μουσικὴν ἀποστέρφονται; Εἰ δὲ καὶ ὁρμευὲς ἀγαθοὺς εἴη, οὐδαὶς δὲ ὄφθῃ βούλοιο ἱπτάμενον αὐτὸν ἐν τοῖς ὁρμοῖς, εἰ ποτ' ἂν ἀπόντα τῆς ἀκρότης; Οὕτως ἐγὼ τὸ μέχρι τοῦ νῦν κύμβαλον ἦν ἀλάλῳ, καὶ μάτην ἦχόν· ἀλλὰ σὺ με σεμνότερον διὰ τῆς ἐπιμελοῦς ἀπειδείας ἀκροάσεις. Καὶ ἵνα σοι ἐξαγγέλω, ὁ παρὰ σοῦ πείνοθα (ἀλλὰ μοι τῷ λόγῳ τὸν νοῦν πρόσχε)· σημείων ποιούμεαι τὴν σὴν περὶ τοὺς λόγους ἐπιθυμίαν τῆς σῆς ἀρίστης ψυχῆς, ἀφ' ἧς γίνεταί τὸ ἐπιθυμεῖν. Ἐγὼ γὰρ (ἵνα σοι τάληθῃ· ἔρω) οὐ ἥρως γέγονα τὴν σοφίαν, οὐδ' ὥσπερ οἱ πολλοὶ μέχρι τοῦ λέγειν προθυμηθέντες· ἀλλὰ παντοδαπὰς πᾶσι γέγονα πράγμασι, καὶ πᾶσαν φιλόκαλον ψυχὴν ἐπαινῶ· οὐ μόνον, ἥτις νοητοῦ κάλλους ἔρξῃ, ἀλλὰ καὶ ἥτις χρωμάτων ἀνθηρῶν, καὶ τέχνης ἀκριβοῦς, καὶ μαργαρίτου, καὶ σαπφείρου, καὶ ὁακίνθου. Τεκμήριον γὰρ τὴν περὶ ταῦτα ποιούμεαι ἔρεσιν τῆς ὑψηλότερας ἐπιθυμίας καὶ κρείττενος. Ὅταν δὲ τις λόγων κάλλους ἔρξῃ, οὕτως ἔμολ' ὑψηλότερός ἐστι τὴν ἐπιβολὴν τῆς ψυχῆς. Ὅσπερ γὰρ ὁ παντάπασιν τὴν γνώμην ἡλθίως ἀκίνητός ἐστι πρὸς πᾶσαν μουσικὴν, καὶ οὐδὲν αὐτὸν αἰρεῖ τῶν ὅσα τερπνὰ, ἀλλ' ἐν ἴσῳ τίθεται, βορδὸρον ἐγκαιν-

δεῖσθαι, καὶ ὑπὸ σύσκιον πύγκαιον ἀναπαύεσθαι· οὕτως ὁ γεγυμνασμένος τὰ αἰσθητήρια πρὸς διακρίσιν χειρόνος καὶ βελτίοντος, ἐπὶ τοῖς τῶν πραγμάτων ἐνθουσιᾷ κάλλει· καὶ θάλλεται μὲν τοῖς ῥυθμοῖς, ἐπαγλάττει δὲ συμφωνίας· καὶ ἁρμονίας· λόγων δὲ μάλιστα κόσμῳ καὶ κάλλει συνθήκης γοητεύεται ἀτεχνῶς. Ἐρῶ γάρ σοι λόγον ἀπὸρρήτον μὲν, φιλοσοφώτατον δέ. Ἡ ψυχὴ, κάλλιστε Καίσαρ, μετὰ τοῦ νοητοῦ κάλλους τῷ σώματι προσαρμόζεται· ἵεσθαι δὲ τοῦτο ἐν τῷ ὀλίκῳ κόσμῳ οὐ δύναται. Οὐ γὰρ χωρεῖ τὴν αὐλὴν ἡ ὕλη. Ἀπορροῖα δὲ τοῦτο καὶ ἔχρη ἐν σωματικοῖς θεωμένῃ κάλλεισιν, οἰστέ καὶ μύμητον, ομοίαν, ἐκεῖνο εἶναι, ὅπερ ἐν τῷ σώματι γενομένη θείσθαι. Διὰ ταῦτα περὶ τὰς πολυτίμους τῶν λίθων καὶ τὰ εὐεῖδη πρόσωπα καὶ τὰς μουσικὰς ἁρμονίας οἱ δὲ γε φιλοσοφώτεροι περὶ τὸ τῶν λόγων κάλλος ἐπὶσπένται· ὁποῖος εἰ σὺ. Ἀλλ' ἔδει σε καὶ τοιοῦτον φιλοσόφου τυχεῖν, ὁποῖου τοῦ Ἀριστοτέλους· μὲν ὁ Ἀλέξανδρος, τοῦ Πλάτωνος δὲ ὁ Διονύσιος. Ἀλλὰ σὺ μὲν κρείττων ἐκεῖνων (καὶ ὡς ἐγὼ δικάζω καὶ ἀποφαίνομαι)· ἐγὼ δὲ χειρῶν παραπολύ. Πλὴν τοσοῦτον αὐτόχηκα, ὅτι μου μᾶλλον ἔρξῃ ἢ τῶν φιλοσόφων ἐκεῖνοι· καὶ διὰ ταῦτα τὸ παρ' ἐμοὶ ἔλαττον πλεον ἤτῃ τοῦ παρ' ἐκείνους μείζονος· τε καὶ πλείονος. Πλὴν καὶ τοῦτο ἴσθι, ὡς ἐκεῖνοι μὲν, ὧν ἀρτίως ἐμνήσθην, σφοδρότατοι ἔρασε[α] τὸ κατ' ἀρχὰς· ἐπὶ τοὺς φιλοσόφους γινόμενοι, ὥστερον ὥσπερ οἱ τῶν ὁρμίων δόγῳροι καθυπῆξαν αὐτοῖς τοῦ ἔρωτος. Καὶ διὰ ταῦτα καὶ Διονύσιος ἐν τυράννοις ἠρῖσθηται, ὅτι τὰ Πλάτωνος ἡθέτησε δόγματα· καὶ Ἀλέξανδρος τῶν κρείττωνων ἐγκωμίαν ἐστέρηται, ὅτι τῆς Ἀριστοτέλους σοφίας καταπεφρόνηκε. Περὶ σοὶ δὲ οὐδὲν τοιοῦτον ὑπονοῶ, ὅτι καὶ κρείττων ἐκεῖνων πολλῶ καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν σύνεσιν. Ἐδει δὲ καὶ τοὺς βασιλεῖς τοῖς σοφοῖς ἐκεῖνοις μνησεικαχῆσαι, ὅτι οὗτ' Ἀριστοτέλης ἐγκωμίον Ἀλεξάνδρου, οὕτω Πλάτων Διονυσίου παροίηται. Διὰ ταῦτα ὥσπερ ὕδρισμένοι παρὰ τούτων, δίκην παρ' αὐτῶν τῆς ὕδρευς ἐκότεροι ἀπειλήσασιν. Καὶ ἵνα σοι καὶ τὸ περὶ ἐκεῖνων ἀνακαλύψω, εἰς ἄχρον μὲν φιλοσοφίας ἐληλέμισαν ἄμφω· λόγων δὲ χάριτας οὐκ ἐσχήκασι. Διὰ ταῦτα ἔλάττους ἐν τοῖς ἐγκωμίοις γεγονάσιν· ἐγὼ δὲ σοι ἥτιον μὲν τὴν σοφίαν ἐκεῖνων, κρείττων δὲ τὴν γλῶτταν περὶ τὴν εὐφημίαν εἰμί.

ΜΘ.

Πρὸς μὲν τυρούς καὶ ἴβας, ἴσως δὲ καὶ μύρα καὶ τίμματα καὶ ἀρώματα, ὁμαρθεύμαστέ μοι Καίσαρ, ἐπιστέλλειν καὶ ἀνταμείβεσθαι· δύναμαι· πρὸς δὲ ἱππον οὕτω μὲν καλόν, ὥστε δὲ μέγαν, οὕτω δὲ τρυφερόν, οὕτω δὲ ταχύ· καὶ εὐκίνητον, ἐπιστολὴν ἱσόμετρον τε καὶ ἱσόμετρον ποιῆσαι ἀμχανῶ. Εἰ γὰρ καὶ μὴ τοιοῦτος ἦν, μηδὲ τοσοῦτος ἐκείσεμην κάλλεισιν, ὁπόσοις οὐδ' ὁ τοῦ Ἀλεξάνδρου παρρησίας ἱππας (ἐκεῖνος γὰρ θυροποιεῖς ἄλλως ἦν, ἀποπτόμενος τὸν χαλινόν, καὶ δι' ὁπερβολὴν ἀγαρωχίας ἐπιβάτην μὴ προσέμενος)· ἀλλ' ἐπειδὴ παρὰ τοιοῦτου ἀνδρὸς δῶρόν μοι ἀπιστάται, ὅπως ἂν οὐδαὶς τῶν ἀπ' αἰῶνος γηγενῶν ἀντερίσειεν, πῶς ἂν διαμιλλή-

σαίμην λόγῳ πρὸς τὴν τοῦ πέμψαντος ἀρετὴν; Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ πεμπομὸς ἀνὴρ που κἀθεται τῶν νεφῶν, καὶ τὸ πέμπειν μικροῦ δεῖν τοῖς ὁμοειδέσι ζώοις ἀσύγκριτον· πρὸς δύο τηλικαῦτα, τὸ κάλλος ὁμοῦ καὶ τὸ μέγεθος δ'. Ἡρακλῆς ἐκείνος ἀναγωνίσαιτο, ἡ παροιμία φησὶν. Ἄλλ' ἔταν μὲν πρὸς τὴν σὴν ἐπιμύσας ὑπεροχὴν, τὸν ἵππον θαυμάσαι βουλῆσομαι, κάτω του τούτου καὶ τὸν Βουκεφάλαν καὶ τὸν Πήγασον τίθεμαι. Τί γάρ, εἰ ὁ μὲν εὐσαρκος μὲν τις ἦν, καὶ πύδατος, καὶ βολῆς κεφαλῇ διασημώτιστο ἐπὶ τοῦ μηροῦ, θρασυτάτος δὲ τάλλα, καὶ τὴν ἡνίαν μὴ προσείμενος· ὁ δὲ εἰς ἀέρα ἐπέρωτο, καὶ τὸν ἐπιδότην πολλάκις τῶν νώτων ἀπέκρουεν; Ἄλλ' ὁ γε πεμφθεὶς ἐμοὶ καὶ τῷ κάλλει μὲν καὶ τῷ μεγέθει ἐκείνους ἀνθάμιλλος· ἔχει δὲ μετὰ τῶν δυσὶν τούτων ἀρετῶν καὶ τὸ μὴ πρὸς πολλοῦ γιγνενῆσθαι, ἀλλ' ὁρτὶ ἡδὲν τὴν ἵππειον ἡδὲν, ἡμερὸν τε εἶναι, καὶ [μὴ] πρὸς θίξιν χειρὸς ἀγρίαίνειν, μήτε δεισθαί τοῦ περιπομπύζεσθαι, καὶ ὅλον τιθασεύεσθαι τε καὶ κολακεύεσθαι. Ὅταν μὲν οὖν πρὸς τὸν ἵππον ἀπιδῶ, οὕτως· τοῦτον ὑπερικτεπλήγμαι, καὶ ἀσύγκριτον πρὸς τοὺς λοιποὺς τίθεμαι· εἰ δὲ πρὸς τὸν ἀποσταλνέντα μεταδιδάσκω τὴν ἔννοιαν, τηλικαῦτα τὸ λυχνιαῖον φῶς θαυμάζειν ἀρεῖς, τοῦ ἡλίου τέθηκα τὴν μαρμαρυγὴν. Ἐπεὶ μὲν οὖν σε, ὅσον ἐπὶ ταῖς τῶν πραγμάτων ὑπεροχῇς, ὑπερνεφέων τε καὶ ὅλον ἀεροβατεῖν, καὶ καταρροεῖν τῶν ἐφημέρων ἡμῶν· νῦν δὲ, ὁ τοῖς ἄλλοις τὰς ὀρρῦς ὕπερ τὸ μέτωπον τήνθη, σοὶ καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αἰδοῦς ἐμπιπλά, καὶ μετριοπροσύνην ἀρρήτων ἐμποεῖ. Ἐγὼ δὲ [ἔτι] οὐ τὰ μεγάλα μόνον θαυμάζειν προήγμαι, ἀλλὰ σου καὶ τὰ πάρεργα ἀσύγκριτα καὶ ἀπαράμιλλα ἤγημαι· καὶ ὁ τὴν χθὲς [π]οῦ τοῖς καλλίστοις υἱοῖς σου συσσιτεύμενος, ὡς ἐπίστασαι, οὐκ ἀποκρύφομαι, ἀλλὰ λαμπρῶς διεγῆσομαι. Ὁ γὰρ παρὶ πόθητός μοι Ἀνδρόνικος τὸ τῶν γέρανων ἡδέως μοι διεγυόμενος κυνηγέσιν, καὶ ὡς τὸ βραχυτάτον ζῶον τὸ τοῦ γένους ἐπιβουλότατον θηράται, τοῦτον τὸν γέρανον, ὑπερνεφύοντα τοῖς πτέρυξι, καὶ ὅπῃ τὴν ἀγκάλην ἡρέμα ὑπαισὶν πολιορκεῖ τε, καὶ ὡς εἰχος μέγιστον καθαιρεῖ, καὶ ταῖς ὀνοξίν ἐκείνου διασπαράττειται· εἰτά μοι τὸν λόγον καταβιδάσας, ὅτι σοὶ καὶ πρὸ ὀλίγου θαυμάσιον ζῶον ὅπῃ γέρανου διέφθαρται, εὐ δὲ τοσοῦτου ἰδεῆθης ἀλγῆσαι, ὥστε καὶ παριγάνουσο, καὶ μικροῦ δεῖν τῷ τοῦ ζώου σπαραγμῷ ἀπεκίρτσης, ἐπαιτῶν, ὅτι ἀνηρέθη μαχόμενον, καὶ ὥσπερ ἐν πολέμῳ ἀπέθυσσε τὴν ζωὴν, ὥσπερ ἐπι- κῆδεν τινὰ λόγον ἐπῆρας τῷ ζῳῳ, εἰτά δὲ οὐδὲ ἡξίλωσας ἀποδοῦναι τοῦ ὀλισπεῖν, ἀλλὰ μετὰ τοῦ θώρακος καὶ τῆς λοιπῆς κατάσφας προβολῆς· σκιρ- τῆσαι πεποίηκε νῆ τὴν ἱερὰν σου ψυχὴν ἐπὶ τῷ θαυμασίῳ σουτῳ καὶ ὑπερνεφεί καὶ γένναίφθαι διεγῆ- ματι. Οὐ γὰρ ἀριστεῖται μόνον καὶ στρατηγήματα τὸν ἀνδρᾶ δεικνύουσιν· ἀλλὰ καὶ νεῦμα, καὶ λόγος, καὶ γέλως σαρμῆς, καὶ ἀπόφθεγμα Χαρίτων με- σιτὴν τὴν γε ἀρίστην ψυχὴν ἐξαικονίζουσιν ἀκριβῶς. Ἄλλα σὺ μὲν καὶ θηράσαι δεινός, καὶ ἱππασαοθαί περιδίδεις, καὶ ὄχθους ὑπερηπῆσαι γενναῖος καὶ ἀδής, καὶ διολισθέντα τὸν ἵππον εὐθὺ ἀνείρξαι καὶ

ἀναστῆσαι σύντομός τε καὶ ἐπιτήδειος. Ἐγὼ δὲ (καὶ ὀρκοποιούμαι τὴν σὴν φιλόστην ψυχὴν) οὕτω τοὺς ἵππους δίδωκα πέφρικτά τε καὶ ἐπτόημαι, ὥσπερ δὲ οἱ λοιποὶ τοὺς ἀλέφαντας καὶ τοὺς λέον- τας· κἂν βραχὺ τι περικινήσῃ τὴν κεφαλὴν ὁ φέρων ἐμὲ, εὐθὺς αὐτοῦ τῆς ὀδρας ἀπολισθαίνο, καὶ ἀκρα- τῆς ροῇ ἡ χεὶρ τοῦ χαλινοῦ γίνεται. Ἄλλ' εἰ μοι τοῦτο πρότερον ἐξ ἀπαλῆς καὶ δειλῆς φύσεως, νῦν δὲ μοι καὶ τὸ προσγεγόμενον νόσημα τὴν φυσικὴν πτολὴν ἐδίπλασεν. Ἄλλ' εἰ καὶ [τοὺς] ἄλλους ἵπ- πους παρόδημαι, ἐπὶ γε τοῦ σου θαρβρόντως ὀχῆσο- μαι. Οὕτως σου θαρρῶ οὐ τὴν ψυχὴν μόνον, ἀλλ' εἰ τινὰς ἔχῃς καὶ λέοντας.

Ν'.

Εἴτα δὲ ἀγνοεῖς, ὑπερνεφύεσθαι Κάισαρ, ὅτι τὸ ὕδρον ἀταλὲς ἐστὶ τῆς γῆς γέννημα, καὶ ὡς εἰπεῖν ἀμβλωθρίδιον; Οὐ γὰρ ἀποτίεται τοῦτο καὶ ἡ μήτηρ, οὐδὲ ταῖς ὥδισιν ἐξάγει πρὸς φῶς· ἀλλ' οἱ τὴν ἐμ- βρουλικίαν εἰδότες τοῦ θαυμασίου τούτου τόκου, ἐπειδὴν τὴν γαστέρα τῆς γῆς ἐξογκωθεῖσαν θαύσων- ται, τὰ σπλάγγνα ταύτης (εἰ χρὴ οὕτως εἰπεῖν) διασπαράξαντες, τὸ κῦμανον ὑπεξάγουσι· καὶ διὰ ταῦτα ἀμορφῶν ἐστὶ τὴν θέαν καὶ ἀκαλλῆς. Ἡ δὲ γε μήτηρ περιμυθουμένη τούτου τὴν ἀμορφίαν, ἡδονὴν ἐντίθεικεν ἀρρήτων· ὥσπερ δὲ τῷ δημαγωγῷ τῶν Ἀθηναίων τῷ σοφῷ τὴν γνώμην καὶ μεγαλοφρεῖ Περικλεῖ, προμήκει τὴν κεφαλὴν γεγονότι, νῦν ἐμ- μελῇ κατέσπειρεν ὁ θεός. Αὐτίκα καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ὑπέφειλλος ἦν τὴν γλῶτταν, καὶ ὁ Πλάτων ἐπικυρτός, καὶ ὁ Μυκρῶν ἐκείνους· Ἀλέξανδρος παρεγκεκλιμέ- νος τὸν τράχηλον. Οἷς μὲν γὰρ τὰ ἐξω περικαλλῇ, τὰ ἐνδον νοσεῖ· οἷς δὲ φαύλῃ ἡ περιβολή, τὸ ἐγκα- κρυμμένον θαυμάσιον. Ἀκαναθὰ γοῦν καὶ τοῦ ῥόδου προβιβλῆται· καὶ ἡ κυπάριστος ἀκαρπος. Τοιοῦτον δὲ καὶ τὸ ὕδρον ἐστὶ· τὸ μὲν φαινόμενον ἀμορφον, τὸ δὲ κρυπτόμενον τρώφειον. Ἡ σὲ ψυχὴ μόνῃ ὑπ- εξηρῆσθαι τοῦ λόγου· μέλλον δὲ τὸ σὸν κρῆμα, τὸ συγγεόμενον ἐκ ψυχῆς τε καὶ σώματος. Ἡ γε γάρ σοι τοῦ σώματος περιβολὴ θαυμασία ὄντως καὶ ἡρώϊκῃ, ἡ τε τῆς ψυχῆς φύσις νοῦ καὶ Χαρίτων μεστή. Ἄλλ' ἐπιλέλησμαι τῶν ἡμῶν κακῶν ὅπῃ τῶν σῶν ἀγαθῶν. Καίτοι γὰρ μοι ψυχολόγῳ τὸ θυ- γάτρι[ον]. ἡ νῦν πρῶτως μετὰ τὰ σὰ δῶρα μετηνέ- χθη πρὸς τὴν ζωὴν. Ἄλλ' ἡ μὲν ἡμίπνοος, ἐγὼ δὲ (νῆ τὴν ἱερὰν σου κεφαλὴν) ἀπνοος, τῷ σὴ μόνῳ νεύματί τε καὶ πνεύματι ἀναφίρων τε καὶ ζωογο- νούμενος.

ΝΑ'.

Τοσαῦτα, φιλοτιμώτατε Κάισαρ. Μήποτε δὲ σοὶ ἡ γῆ ἐκτεπύρνευται, καὶ διὰ τὴν ὥραν ἀπηναισχύν- τηκας· ὥστε μὴδὲ προφαίνειν τοὺς οἰκείους μα- στούς, ἀλλὰ καὶ ἐπιδιδόναι τοῖς ἀρεταῖν βουλευμένοις. Εἰ δὲ καὶ μὴ μαστοί, ἀλλὰ καὶ γυναι κρύφιοι, οὐκ ἐρυθριᾷ ἐπ' οὕτω πολλοὺς καὶ ἀμόρφους τόκοις· οὐκ ἐν ῥόδοις καὶ κάλυξιν ἀνδάνων ἐτέρων, ἀλλ' ἐν εἰδε- χθείσιν ὕδνοις ἐπιδεικνυμένη τὸ γόνιμον. Ἄλλ' (ὡς εἰοικε) πρὸς τὴν τοῦ μύθου ἀλώπεκα ἐαυτὴν περι- δάλλουσα, οὐ τῷ ἐξῆθεν ἀμόρφῳ, ἀλλὰ τῷ κεκρυμ- μένῳ τῆς ἡδονῆς ἐνσεμνύνεται. Εἰσάγεται γὰρ ἐν

τοῖς Αἰσώπου μύθοις· ἡ πάρολα· ἐπισκώπτουσα τὴν Ἀλῶπεκα, ὧς ἡ μὲν ποικίλη τε εἴη καὶ τοῖς φολιδόμοις κατὰστικτος, ἡ δὲ ἀσχημρὰ τὴν δορὶν καὶ τὴν χροάν πανεπάσιον ἀκαλλῆς· ἀλλ' ἡ γὰρ Ἀλῶπηξ, οὐ μὲν τοῖς φαινομένοις νικᾷ, ἐφῆσε, κάλλιστος· ἔγω δὲ τοῖς κρυφίοις τε καὶ λανθάνουσι. Τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ ὕδρον, οὐ γὰρ εὐάνθης, οὐτε τῷ σχήματι ἀπαιδόν· ἀλλὰ κατατέμνεται καὶ ἐκτετράχυνται, καθάπερ αἰχμοὶς καὶ φάραγγιν. Εἰ δὲ κατατέμοις, εἰ δὲ πρὸς ἀγάγοις τῷ στόματι, καὶ λεανεῖς τοῖς ὀδοῦσιν, ἀπορρήτου τινὸς αἰσθήσης παντάπασιν ἦδοντες. Ἀλλὰ μὴ οὕτως, μηδὲ κατὰ πλῆθος ἐπιδεικνύουσα ἡμῖν τὴν ἐξέλιπιν· ἀλλ' οἷον παραδείκνυσε ἡμῖν τῇ· ἦδοντες τὴν πηγὴν, ἵνα ἄλλων ἐξάπτῃς τὸν ἔρωτα. Τὴν Ἥραν δ' Ὀμήρου, οἷα δὲ τὴν σοφὴς ποιητῆς, ζήλοισιν μὲν ποιεῖ τῷ αἴτι, οὐκ εἰς εὐνὰς δὲ τοῦτο ὑπεκινουμένην, οὐδὲ τὴν ὥραν αὐτῇ θεωρεῖσσαν· ἐπεὶ δὲ ποτε ταύτην πολυτελῶς καθωράσκετο, καὶ τὸν κεστὸν ἐνδύσας προσήγαγε τῷ ἀνδρὶ, ἐξούρισε μᾶλλον, ἢ ἐπέραιστον εἶδειν. Ὁ γὰρ τοι Ζεὺς κόρον (ὡς εἰσκιε) σχόν τοῦ πρὸς αὐτὴν ἔρωτος, οὐχ ὧς ἀρωμηνὴν ἠγάγησεν, ἀλλ' ὧς ἀπατίσασαν κατήσχυσε καὶ ἡττήσασεν. Οὕτως δὲ κόρος ὕδριν γινώσκει. Ἀλλὰ εἰ μοι τὰ ὕδνα νῦν; Τί δὲ οὐχ (ὥσπερ οἱ μουσικαὶ) μεταβάλλεις· μοι γὰρ μέλη καὶ τοὺς ῥυθμούς; Ὁ γὰρ καιρὸς ὅμιν μὲν τοὺς ταῦνας καὶ τοὺς γαλαθνοὺς ἀρνεῖσθαι ἐπαγγέλαται· ἡμῖν δὲ τὸ γάλα, καὶ τοὺς τυρούς, καὶ τὸ ῥοδύρον, καὶ τὰ τῶν ἀλεκοπρίδων ὧς. Ἀλλὰ τὸν τὴν χορὴν· τοῖτο γὰρ νοῦ μοι φιλότιμος. Πυνθάνομαι δὲ σοῦ, [τῆς] πάντα καλλίστης· καὶ ἀσυγκρίτου ψυχῆς· καὶ πυνθάνομαι οὐ (μὰ τὴν ἱερὰν σου καὶ τριπόθητον κεφαλὴν) χρεῖσθαι, ἀλλὰ [βασι]λικῶς, ἴν' ἔχοις τροφῶν καὶ γελῶν. Πυνθάνομαι δ' οὖν· οὐχὶ πατρὶς ἢ πολυμήνητος Παφλαγονία ἐστίν, ὅθεν [ἐστὶ] ταρίχη κράς τῆς θείας; Τί δ' οὖν ἐγέλασας; Μήποτε τί φήθης; Εἰσὶ καὶ παρ' ἡμῖν λέοντες, οὐδὲν ὅπτα καὶ ἐφθὰ καὶ ταρίχη, ἀλλὰ καὶ ὧμα μικροῦ δεῖν ταῦτα θοινομένου.

NB.

Τὴν πρόδρόμον σοι τῶν ὀπωρῶν ἀπέσταλκα. Ἀλλ' οὐχ ὥσπερ τῶν νομῶν αὐτὴν προδύουσα, ἐκείναις καταλείπει τὸ σημαντικόν· εἶναι τῶν προτρεχουσῶν προανατίσχει δὲ τῶν ἄλλων, οἷα δὲ τις ὁδηγὸς ἐκείναις δεικνυμένη καὶ προδεικνύουσα τὴν εἰς τὸν βίον ὁδόν· οὐ διαταῦτα δὲ μόνον καλλίστη, ἀλλ' ὅτι καὶ ἡδίστη τῶν ἄλλων ἐστίν. Οὕτε γὰρ γλυκεῖ ἐκταράττει τὸν γαγευμένον χυμῷ, οὕτε δυσχεραίνει ποιεῖ τῷ μικρῷ, οὕτε συνάγει τὴν γλυτταν τῷ σφόφοντι· καὶ τὸ δὲδῶ δὲ ταύτης οὐκ ἀμετρον, ἀλλὰ συγκεκράται τῷ ἡδύνοντι. Χωρεῖ δὲ οὐ διὰ τῶν χαύνων μόνον, ἀλλ' ἦδη καὶ τῶν στερεῶν· μετρεῖ δὲ αὐτὴν τῷ ἐσθίνοντι. Ὅσπερ γὰρ τὸ ῥόδον κολάζει τὸν ἀτακτον θερσίτην τῇ ἀκάνθῃ, καὶ εἰ μὴ τις ἡρέμα δρέφαίτο, αἰσθόσαιο πάντως τοῦ κληξάντος· οὕτω δὲ καὶ αὐτῇ, εἰ μὴ τις ἐπιστημόνως διαμαρσάσαιο, καὶ ὅσον εἰχὼς μεταλάβοι, ἐχρήρει τι τοῖς ὁδοῦσιν ἀνιάρῳ, καὶ αἰμωδιάζουσιν οἱ γομφιοί, ὥσπερ δίχας ἀποτινύντες τῇ· ἀπλήστου τροφῆς.

PATROL. GR. CXXXVI.

Ἀ Προανατίλλει μὲν οὖν (ὥσπερ εἴρηται) συμπασῶν τῶν ἄλλων ὀπωρῶν· καὶ ἐστὶ τις πρώτη χάρις τοῦ ἔαρος, καὶ πλέον τῶν ἄλλων τῶν ἡλιακῶν αὐγῶν ἐκαιοθάνεται. Ὅμοῦ τε γὰρ ἐκείνος ἐστὶ τὸ ἱσημερινὸν σημεῖον ἐλήλυθε, καὶ προσηνύνησεν αὐτῇ, τῶν ἀκρεμόνων ἐγκύψασα. Κἄν δ' εὐσθερὰ σκυθρῶπάση, καὶ μὴ λαμπρὰς ἐπαφῇσαι τῷ φωτὶ τὰς ἀκτῖνας, ἐφ' αὐτῇ κέκρυπται, καὶ τοῖς φύλλοις μόνους τότε τὸ δινδρον κομᾷ. Καὶ τῶν μὲν ἄλλων ὀπωρῶν ἢ μὲν τις κεκρυμμένην ἔχουσα τὴν τροφήν, ἀδρωτάς ἐστὶ τῷ προδεδημένῳ· ἢ δὲ, τρέφουσα τῷ φαινομένῳ, τῷ κρυφίῳ οὐκ ἐστι. Αὕτη δὲ τὰ μὲν πρῶτα πρὸς πᾶσαν ἡδύτητα ἀρκεῖ τῇ φαινομένη περιβολῇ οὐδὲν ἑλαττον, καὶ τῇ κεκρυμμένη. Εἴτα δὲ, τοῦ χρόνου προδαινόντος, τὸ μὲν δεικνύμενον αἶον καὶ ἀδρωτὸν δείκνυσιν· τὸ δὲ κρυπτόμενον ἡρέμα παχύνουσα, ἰδωδίσιον ἀκριθῶς καταργάζεται. Ὅς καὶ στερεὰ τροφὴ χρήσαιο, καὶ (εἰ βούλει) καὶ ὀγροτέρῃ. Γάλακτος γὰρ ἀπορρήτους ἔχει πηγὰς, ὀσπνίκα καὶ βρωτὸν ἐστὶ καὶ ποτὶν, καὶ τοῖς Ἀσκληπιάδεας εἰς ἀμφοτέρω αὐταρχεῖς.

NI.

Κάρουον μὲν δὲ καὶ τοῦτο· καὶ ἄλλα μὲν ὁμοῖον τῷ κυρίῳ, ἑλαττον δὲ μόνον τοῦ μεγέθους ἐκείνου, πλὴν εἰ καὶ κατὰ τὸ σχῆμα σώζει τὴν ὁμοιότητα. Ἀλλὰ τὸ γένος ἑταρον παρὰ τὸ λοιπόν. Ἐκείνη μὲν οὖν πάντας κύκλους, καὶ ὁ ἱσθμὸς καὶ ὁ ἱσθμὸς· τούτῳ δὲ ἐτέρως ἔχει ἢ ἔγω περιβολῇ. Ἔοικε γοῦν αὕτη μυσιπία, καὶ ὁ καρπὸς ἀποδιδράσκοντι, εἴτα δὲ ὑποδύνει τὸ τῆμα. Γελῶ γοῦν, ὅταν ἴδω τὸν ὥρηναι ὀριπτήν ὑπελθόντα τὸ σπῆλαιον, ἵνα τὰς δυσκούσας ἀποδράσῃ χεῖρας. Τοιοῦτον δὲ αὐτὸν διέλαθεν, ὅτι μὴ ψηφίσα αὐτοῦ προέβηκεν, ὥσπερ ἡ σηπία προχέουσα τὸν θαλόν, ἴν' ἐκρυγῇ τὸν θηρατήν. Ἀλλίσκεται γοῦν φαινόμενος, ὥσπερ ὁ βολιδὸς τῷ βλαστῷ. Ὁ δὲ οὐκ αὐτίκα διεξέειπεν, εἰ μὴ τις αὐτῷ πολιορκήσῃ τὸ φρούριον· ἦν δὲ ἐπιχειρήσει, προελισθαίνοι εὐδύς, καὶ βούλεται διεκφυγεῖν καὶ ἀλούς. Ἀλλ' ἐλάθοντες, ὧς βελτίστη κεφαλὴ, ψυχοῦντες· τὸ ἀφύχον. Τὸ δὲ οὕτε ἀπείρασεν, οὕτε πέφουγεν, ἀλλὰ προέκυψεν ἐξ ἀρχῆς μετὰ τοῦ συμφοῦς καλόμεματος. Τοιοῦτο δὲ ἡ τέχνη τῆς φύσεως. Οὐ σπαργανὶ καθ' ἑν ἅπαντα τὰ κοῦματα· ἀλλ' ἑταρον ἄλλο τι ἐπενδύει, τὰ δὲ καὶ γυνὰ ἐτίθειν, ἵσθον αὐτὴν περιφιγῆσασα. Τοὺς γοῦν λόγους ἡμῖν θεωρητίον τῶν ἐκείνης μνημάτων, ἴν' ἔχοιμεν λόγων λόγῳ κατατροφῆν.

NA.

Εὐ μὲν δυσχερανεῖς ἴσως καὶ πρὸς τὰς λαμπράς τῶν κασάνων περιβολὰς· καὶ μάλιστα πρὸς τὴν τελευταίαν, ὅτι ἀπρὶξ ἔχειται τοῦ καρποῦ, καὶ τοὺς ὀχθους αὐτῆς ὑποδύεται. Ἐγὼ δὲ, ὀσπνίκα τῶν ἐνδρων ἀπέσπων αὐτὰ, εὐαφῶς ὥσπερ ῥόδον ἡπτόμην. τὰς ἀκάνθας αὐτῶν ὑπορῶντας. Μὴ οὐκ οἶδα γὰρ, ὅτι γνοῦσα ἡ φύσις σκληρὰν οὕτως ὀπωρὰν, οὕτως πᾶσι ἡσφαλίσαιο καὶ δυσπεποδωλότατον ἐργάσατο τὸν καρπὸν. Ἡ τάχα πεῖ (ἵνα τι προσπαίξας εἴπω), ἐπεὶ ὁρίον ὄρειον τὰ πολλὰ τὸ φυτόν, καὶ ἱμελλόν αὐτὸ ἀδρότερον χεῖρας τροφῆν, διαταῦτα ἀκανθώδες

αὐτὸ ἢ πλάττουσα φύσις ἐποίησε. Ποιμένων γὰρ αὐτὸν καὶ γεωργῶν τιτωμέναν, ὡς οἶσα, καὶ οὐ πάντις τῆς ἀκάνθης αἰσθάνονται. Οὐ παντὶ δὲ τῷ καρπῷ ὁ ἐσωτέρω προσέφυκε φλοιός, ἀλλ' ὅσοις μὴ ἐν τῷ δένδρῳ ἢ πῖψις ἐγαγόναι· μηδὲ ἡ ἀκανθα ἔσχιται. Τὸ δὲ σχῆμα τῶν περιδύλων αὐτῷ — ὁ μὲν ἀκριδῆς σφαῖρα, εἰ τις ἀφίλοι τὴν ἀκανθαν· ὁ δὲ ἡμισφαῖρου. Οἷος οὖν ἐγὼ περιττός, τῷ παντὶ τὴν ἐπώραν ἀπέκασα. Τοῦτο γὰρ ὁ μὲν οὐρανὸς ἀκριδῆς σφαῖρα. Τὰ δὲ γε στοιχεῖα βούλωνται μὲν οὕτως εἶναι· ἀλλ' οὐ σῶζ' αὐτὴν ἐμυστήτα, παρὰ τι δὲ τοῦ ἀκριβοῦς ἔρχεται σχήματος. Τοῦτο σοὶ τοῦ καρποῦ τὸ ἀπέρρητον. Καὶ τοῦτο μὲν ἐν φυγῇ κατάθου, τὸ δὲ φαινόμενον εἶδου τῷ σώματι.

NE.

Μάτην μετὰ τοῦ πέπνου· ἡ ἐπιστολὴ. Ἀρκαι γὰρ αὐτὸς, ἐαυτῷ ἀντὶ παντός· λόγου καὶ πάσης ποιήσεως, εἰ καὶ ὁ ποιητὴς εἰς οὐκ εἰδὸς τοῦνομα προφέρει τὰς Ἀρκαιοίς. Εἰ γὰρ εἰς ἐμὴν κρίσιν ἀναθεῖη τις τὰ εἶδη τῶν ὀπωρῶν, οὐδ' ἂν ὅλως ἀμφισβήτησας τὰ πρωτεῖα κατὰ τῶν ἄλλων θήσω τῷ πέπνῳ. Ἔστι γὰρ ὅσον κεφαλὴ, καὶ τῷ σχήματι ὁ αὐτός, καὶ πολυσχημάτων τοὺς εἶδους ὦν. Βίβρα μὲν γὰρ κατὰ κύβον· ἀνέστηκε δὲ κατὰ τυράμειον· περιήκται δὲ κατὰ σφαῖραν. Ἀλλὰ τί ἀπὸ τούτων τὸν πέπνον, καὶ μὴ οἰκοθὲν καὶ παρ' ἐαυτοῦ; Ἔστι γὰρ τι χρῆμα, ὅσον οὐκ ἄλλο· καὶ οὐ χρῶς ὅλον, ἀλλὰ τῷ σώματι. Ὅλος γὰρ διόλου ἡδονῆς ἐστὶν ἀρρήτου μέτοχος· καὶ οὕτως σκληρὸς κατὰ τὸ μῆλόν ἐστιν, οὕτως παντάπασιν ἀκαλὸς· καὶ ἀπέρρητος· ἀλλ' ἔστιν καὶ μὲν ὅσον μέτριον, εἴκει δὲ τοῖς λαφύροις, ὅπως καὶ τοῖς μακροβίοις ἐστὶν ἀποχρῶν. Τὸ δὲ τῆς ἡδονῆς· καὶ αὐτοθὲν, καὶ διὰ τοῦ φάρυγγος· καὶ μέχρι τοῦ στόματος ἀμφοτέρω τὴν ἐκπληροῦσιν· ἀσπασίαι καὶ ὀρεκτῶν ἀντὶ νίκταρος. Οὐ γὰρ πραικασίας αὐτοῦ τὴν ἡδονὴν οὐδεμιᾶ τῶν ἐν τοῖς καιροῖς ὀπωρῶν. Ἔστι δὲ κατὰ τὰς τοῦ παντὸς ὥρας καὶ τὰς τῶν στοιχείων χάριτας· μικροῦ γὰρ οὐδ' ὀνητός ἐστιν, ἀλλὰ οὐκ ἐραχρῶν γυργάθους ἀρεῖς δέκα τῆς ὀπώρας μετ' αὐτοῦ. Ἀφθονον γὰρ ἐστὶ τὰγαθόν, ὡς ὁ ἄηρ, ὡς τὸ πῦρ, ὡς ἡ θάλασσα. Οἶμαι δὲ, μηδὲ σκεπτικὸν ἄνθρωπον ἐνδοῖσαι περὶ τῆς τούτου γλυκύτητος, μηδ' εἶναι οὐδὲν τι μᾶλλον, μηδὲ εἰς ἐποχὴν ἔλθειν, ἀλλ' ἀπορήνασθαι, ὅτι συμπάσης κρατεῖ τῶν ἄλλων ὀπωρῶν.

NQ.

Ἔοικατον ἔμφω πρὸς ἄλληλα, ἐπιστολὴ τε καὶ σταφυλὴ· καὶ οὐκ ἂν τις παρὰ τὸ εἶδος ἢ τὴν ἐπιστολὴν τῇ σταφυλῇ ἀπεικάζειν, ἢ τὴν σταφυλὴν τῇ ἐπιστολῇ. Ὅ τε γὰρ λόγος· ἡδὲ τι ἄλλο, εἴπερ τι χρῆμα, φυγῇ· καὶ τῇ σταφυλῇ ποῖα τῶν ὀπωρῶν εἰς ἡδύτητα ἀντίρριπται; Ἐξοφρεῖται μὲν τοὶ αὐτίκα τὸν προσέμενον· καὶ ὥσπερ ταύτης τὸ μὲν τι αὐτοθὲν καὶ ἀνέργαστον τὸ ἡδύ, τὸ δὲ τι πλεόν καὶ ποτιμώτερον, ἀνεργασθῆσιν τῶν βαγῶν· οὕτω καὶ τοῦ λόγου διττὸν τὸ εἶδος (λέγω δὲ τοῦ σοφοῦ)· τὸ μὲν αὐτίκα καὶ ἐκ χειρὸς· τὸ δὲ εἰς τὴν διαίτην ἰδίαις, καὶ ὅπως ἐνδὸν εἴη, ἐκνεοῦν τῷ προσηγμένῳ πλεῖν· καὶ εἰ τις τὸν μὲν ἐν προφορᾷ λόγον

τῇ ἀνεκθλίπτῳ σταφυλῇ ἀπεικάζῃ, τὸν δὲ γε ἐν νοήσει κραίττονι τῇ ἱκανῷ διαίτησιν καὶ εἰς βεῖμα τὸν οἶνον προχέμεναι, εὐστοχότερον ἂν εἴποι, ἀπανταχῇ τὰς ἀναλογίας σκοπῶν. Εἰ δὲ καὶ τῶν σταφυλῶν αἱ μὲν χρυσοῦσιν ἀκριδῶς, αἱ δ' οὐχ οὕτως· ἀλλ' ἡ λευκότεραι εἰσὶν, ἢ μελάντεραι· αἱ δὲ ποικιλωτέραι τὴν χροίαν· ἀλλ' οὐδὲ τῶν λόγων τὸ εἶδος ἀπλοῦν· ἀλλὰ τὸ μὲν ὑπολευκόν, τῆς εὐαγγελικῆς καθαρότητος σύμβολον· τὸ δὲ ἀτεχνῶς μέλαν, τῆς παλαιᾶς σκιδῆς σύμβολον· τὸ δὲ ποικίλον καὶ μελάντερον καθαρῶς· ταύτῃ τοι καὶ χρεῶν μήτε ἐπιστολὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ σταφυλὴν, μήτε σταφυλὴν μόνον ἐκπέμπειν.

NZ.

Ἡμεῖς μὲν δὴ καὶ τὴν ἐπώραν ταύτην ἐπίσης τὰς ἄλλας λόγῳ τιμῇ προσιδέμεθα· καὶ οὐ γυνήν σοι ταύτην κατέμμεναι, ἀλλὰ μετὰ τῆς ἐπιστολῆς, ὡς ὀφεί. Ἀρκαι δὲ αὐτὴ τῷ ἀρχιγίνει εἰς κατηγορίαν τῆς φύσεως· λυτῇ γὰρ κατ' αὐτῆς οὗτος, ὡς ἀλόγως τὰ πλείεστα ποιούσης. Διαιτῇ γὰρ (τῆσι μὲν ἂν ἐκείνῳ) ἀπὴν οὖσαν ταυτηνὴν τὴν ἐπώραν μὴ ἐξωθεν ἢ φύσιν περιτείχουσιν· ἀλλὰ τὸ μὲν κάρυσον πολλοῖς φρουρίοις κατασφαλίεται, ὦν καὶ χωρὶς ἔρκει κατ' ἐαυτὸν ὁ καρπός· ταύτην δὲ ἀπὴν ὁμοῦ καὶ γυνήν πᾶσι προτίθειναι; Ἄλλ' ὁ ἀρχιγίνεις (εἴποιμ' ἂν ἐγὼ πρὸς αὐτὸν), διττὴ τίς ἐστι τὰς ὀπωρῶν παρὰ τῆς φύσεως; ἡ ἀσφάλεια· ἢ μὲν ἐσωθεν, ἢ δὲ ἐξωθεν. Καὶ δεῖ μὲν ἢ φύσιν τῶν γεννημάτων τῇ ἐξωθεν σπαργανῶν, ἔρημα τῆς ἐνδὸν ἀφίχουσιν· δεῖ δὲ ἐνδὸν κατασφαλίεσθαι, τοῖσι οὐ πάντις αὐτῇ μέλει τῇ· ἐξωθεν. Οἱ γοῦν πυρρῆς· κρυφίως δοίκασι μηχανήμασιν ἐσωθεν τὰς τῶν ὀπωρῶν σάρκας κρατοῦντας τε καὶ συνάχοντας. Οἱς οὖν ἀπὸ καρδίας, ὡς εἰπεῖ, ἢ φυλαχῇ, τοῖσι περιττός ὁ χιτών. Λόγου γοῦν καὶ τοῦτο τὸ εἶδος τοῦ καλλίστου μέτοχόν ἐστι. Διατάσσεται καὶ οὐδ' ἂν ἐξώσιαι τις ἀνὴρ θεωρὸς τῶν ἔργων τῆς φύσεως, φίλοις αὐτῷ χαρίζμενος, μὴ σὺν ἐπιστολῇ διδόναι. Εὐ δ' ὀνηνίκα φάγοις, ἐν παλάμῃ τὸν πυρρὴν θεῖ,· τοσοῦτον ἐνθυμήθητι, ὅτι οὗτος ἦν ὁ τοῦ καρποῦ φύλας καλλίων, ἢ οὐς Πλάτων ἐν τῇ οἰκίᾳ τίθησι πόλει.

NH.

Κριτὴς εἰς ὅσον κριτοῦ· καὶ ὁ δημώδης λόγος ἐνῆλλαται. Εἰ δὲ τὴν βουλγαροποικιλίαν ἀγωγὴν οὐκ ἐπίσταται, οὐδὲ τὴν ὀρεντικὴν εἶδον ἀποκατάστασιν, ἀλλὰ καὶ βουλγαροῖς καὶ ἐκδοῖς καὶ ὀρεντοῖς, καὶ ἀπαξίως σύμπεσιν, δεῖ δὲ ἀναθεῖναι κατὰ τοὺς αἰοδούς· θύουσιν, ἢ τούτου καμῖα ἀνέμκει· καὶ εἰς τὴν τούτου ἀρχεγονίαν ἀναποδίσθ, εὐρηγὲς τὸ γένος τὸν ἀρχαῖον βίον ζηλώσαντα. Καὶ θαύμασον, ὅτι τὸν πάντας ὑποδεξάμενον αὐτὸς ὑποδέδεξαι. Καὶ ὥσπερ τὴν εὐλήνην θαυμάζομεν, ὅτι τὰς κράσεις τῶν στοιχείων μεταποιεῖ· καὶ ἐπὶ μᾶλλον τὸν ἥλιον, ὅτι τοῦ φωτός αὐτῇ μεταδίδωσι· καὶ τούτου ἐπὶ μάλιστα τὸ στερέωμα, ὅτι περιάγει τούτον στρεφόμενον· καὶ ἐπὶ πᾶσι τὴν ἐξωτάτω περιόχον, ὅτι σύμπαντα εἰς ἐμνήν σπαργανῶ· οὕτω δὴ καὶ σὲ ἐκθεῖσόμενον, ὅν μέγαν τουτοῦ Κρόνον εἰς ἐαυτὸν συνείλκοντα, Ἔστι δὲ οὐ κα' ἐκείνον

σα, καὶ τὸ πλέον δικαστικὴ, καὶ ἐς τὸ τοῦ Παδα-
μάνθους ἦθε· τὴν σὴν ψυχὴν ἐπανάγουσα; Ἄλλὰ
οὐ γὰρ τοῦτο ποιεῖν, οὐχ εἰς ἂν ὁδὸς τῶν ἐξ Ἀλκμή-
νης παίδων τῷ Διὶ, ἀλλὰ θεῖος ἀνὴρ καὶ ἀγχιπύρρος
ὄντως τοῦ μόνου Θεοῦ.

ΣΤ.

Τῷ πατρίδῳ τῷ Λευχόδῳ.

Ἀνεμνήσθην ἰδὼν τὸν ἰχθύν, θεοτίμητα δέσποτα·
ἀνεμνήσθην — εἶνος; Τοῦ πάλαι μὲν ἐνοστερνιασα-
μένου με, νῦν δὲ (οὐκ οἶδ' ὅπως εἶπω) ἀπωσταμένου
με. Ἀνεμνήσθην ἀπὸ τῆς αἰσθητῆς ταύτης τροφῆς
καὶ καταγλυκαίνουσης· τὴν φάρυγγα, τῆς ψυχотρόφου
καὶ νοητῆς, τῆς τῶν σῶν λόγων ἀμβροσίας, φημί.
Ἀνεμνήσθην μὲν, ἀλλὰ μάλισ, ὥσπερ ἐπιλαθόμενος
καὶ τῆς εἰκόνος καὶ τοῦ παραδείγματος. Τοῦτο ἐκεί-
νο τὸ περισπούδαστον· ὁ ἐπιπόθητος ὄντως οὗτος
ἰχθύς· ὁ ποταμὸς ἐμφυλοχῶν καὶ θαλάσσης, καὶ
ἀμφοτέρους τοὺς κλήρους κληρουσάμενος οἰκητήρια·
ὁ καὶ ἐκ μέρους καλὸς καὶ ὅλος περικαλλής· ὁ πρὸς
τούς λοιποὺς τῶν ἰχθύων ὁμῶνμος, ὑπερκαίμενος δὲ
ὁμοίως καὶ πτηνῶν καὶ πικτῶν. Εἰ δὲ ὁ ἰχθύς τοι-
οῦτος, ὅποιο; ὁ πεπομφός, εἰ τὸ αἰσθητὸν ὑπερ-
φυές· τὸ νοητὸν κάλλος σὺ, πρὸς ὃν ἡ ἀνάμνησις,
τίνι παρειασθήσῃ; Οὐτως μὲν γὰρ ἐπιχωριάζει
τοῖς ὕδατι, καὶ μέρος τοῦ παντός ἀπαληφὴν ἐν
διαίτῃ. Σὺ δὲ δεσπόζεις τῆς κτίσεως, μὴ συγχυθεὶς
τὴν κατ' εἰκόνα μορφήν, ἀλλ' ἀτακίτων τετηρη-
κῶς τὸ ἀξίωμα· μᾶλλον δὲ ὁ νοητὸς; οὐ τυγχάνεις
παράδεισος. Ἄλλὰ πῶς δὲ ἀποδύρωμαι; πῶς δὲ τὴν
ἐμὴν τύχην ἀπολοφύρωμαι; Ἐνδον γὰρ πάλαι τυγ-
χάνων τῆς σῆς ὠραιότητος, νῦν ἀπελήλμαι. Πά-
λιν οὖν ὄνεις, καὶ πάλιν πλάσματα· καὶ πολλὸς ὁ ἰδὲ,
καὶ ἡ κατήγορος γλώσσα σφοδρά, οὐ τὰ στῆθε παί-
ουσα, βίλλουσα δὲ τὰ μετάφρενα. Διαταῦτα ἀπώ-
σμαι, καὶ καταδεικασμαι ἐρήμην κατακρινόμενος.
Ἄλλὰ ταῦτα μὲν πάλαι τε ἀποδύρόμην, καὶ μετα-
ταῦτα κλαύσομαι. Τὰ δὲ νῦν αἰθρία, πανήγυρις,
παῖδες, λαμπρότητες, καὶ τῶν ἀπαικτῶν ἀθρόων
μετάμειψς. Εἰ τοίνυν ἰδὼν τὸν ἰχθύν, οὕτως ὀξέως
μετήνεγκα πρὸς σε τὴν ψυχὴν, καὶ ἀκἀθεκτός εἰμι
τὴν ἑρμην· εἰ ἀπογευσομαι· εἰ γλυκανθήσομαι·
ἐνθουσιάζω πάντως εὐθὺς, καὶ πετασθήσομαι καὶ
καταπαύσω πρὸς σε. Οὐδὲν μοι τὸ τοῦ φθόνου μέσο-
τοιχον· σαθρὸν τῆς βασκανίας τὸ διαταίσιμα. Εἰ
δὲ καὶ καρτερὰ τὰ ἐρύματα, ἀλλὰ ψυχικαὶ προθυ-
μίαι· καὶ νεοροὶ δρόμοι· ὑποχωρεῖ πάντα καὶ ὑπο-
στέλλεται. Οὕτως ἐγὼ σου ἀπλήστως ἔχομαι τῆς
ψυχῆς· ἀλλ' ὁ δράκων τὴν πτέρναν τηρεῖ, καὶ
ἀνείργει τὴν πρὸδον. Ἄλλ' ἐπιθεσσομαι ποτι, καὶ
καταπάσης τὸν ὄρηα, κἂν λένω ἐστὶν ὠρεόμενος·
κἂν ἄρκτος ἀπορουμενὴ· κἂν βασιλίσκος, κἂν ἄλλο
τι τῶν δεινότερων καὶ ἀποδλήτων. Τί μοι λάθρα
προσλακτοῦσιν οἱ κύνας; Τί με κρύβειν οἱ θῆρες;
διασπαρττούσι; Σὺ; εἰμι· καὶ ἀπορρήγνυμένο;
μερὲς τῆς σῆς προνοίας, καὶ διασχίζόμενος ἀπ᾽ αὐ-
τοῖς ἀντιδρυχθήσομαι. Καὶ τότε γνώσῃ, οἷα μὲν λεόν-
τιον ὀρέμματα, οἷα δὲ πύθων μμμήματα.

ΣΔ.

Καίνομί μοι πρῶγμα προσηγγεῖλαι ὁ παρών.

Α Ἐφησε γάρ, ὅτι βουλόμενον ἀνεγείρει καταλυθεῖσαν
τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐγγαιτόνων τις οἰκὸν οὐκ εἴ· ὁ
καλῶν αὐτὸν ἐπιχειροῦντα μετασχηματίζει τὸ πε-
πωκός, ἀλλ' ὅμως τὸ καταλειμμένον κτεῖται παρεμ-
ποδίζων. Ἐγὼ μὲν οὖν ἀκούσας εὐθὺς ἠγέσασαι
ἄλλο τι εἶναι νομίσας τὸ καλυπόμενον. Ὁ δὲ μέχρι
παντὸς ἐνίστη μοι, τοῦτο αὐτὸ εἶναι, ὅπερ ἐξ ἀρ-
χῆς εἴρηκε. Τοῦτο δὲ ἄλλο ἐστίν, ἢ καινὴ τυρηνίς;
Ἄλλ' ἀπειθὴ πείνης ἐστὶν ὁ τυραννῶν, ἐπὶ μὲν τυ-
ραννικοῖς ἐγκλήμασιν οὐκ αἰτιαθῆσεται· ὡς δὲ γὰρ
αὐθάδης καὶ βίαιος, ἢ μᾶλλον πάντῃ ταχὺς καὶ ἀνδ-
ητος, τοῖς προσήκουσιν ἐπιτιμίοις σφραγισθήσεται.
Εἰ δ' ἄλλως ἔχει τὸ πρῶγμα, ἀφείλες τοῦ; κήρυκα;
αἰτιῶ τὸν Ἀγαμέμνονα.

ΣΕ.

Β Ὁ παρών οὗτος· ἡμέτερός ἐστι φίλος· ὅπερ οὐ
ἀξιώσαντος· ἡμᾶς. ἀξιώμεν τὴν σὴν ἐνδοξότητα
συνεργίαν δοῦναι αὐτῷ, ὥστε ἀπαιτῆσαι, ἢ κατέλι-
πε, λοιπαδάρια. Εἰ μὲν γὰρ ἀπαξ ἀπαιτήσεως, δευτέ-
ρας αὐδὺς παρῆται ἀπαιτήσεως, ὡς ματαίαν τὴν
ἀξίωσιν λόγισαι· εἰ δὲ οἱ ἀπαιτούμενοι ἐκακούργη-
σαν περὶ τὴν τῶν δημοσίων λειτουργημάτων ἀπόδο-
σιν, πᾶν δίκαιον, διὰ τὴν ἰκεῖνων κακουργίαν τε καὶ
ἀπειθειαν τοῦτον ὑποστῆναι ζημίαν, ὧν οὐκ ἐκέρ-
δισσε. Διαταῦτα γενέσθω αὐτῷ ἡ εὐγένειά σου εἰς με-
γάλην βοήθειαν, καὶ τὸ δικαστικὸν ἀξίωμα ἀπὸ τῆς
αὐτῆς χαρακτῆρον ὑποθέσσι. Δικαστοῦ δὲ οὐδὲν οὐ-
τως, ὡς τὸ βοηθεῖν τοῖς ἀδικουμένοις, καὶ τοῖς ἀδι-
κοῦσιν ἐπαξίειναι.

ΝΓ.

Γ Ὁ νοτάριος οὗτος· μᾶλλον δὲ — τί φημι νοτά-
ριον, ὃν δὴ κἄλλιον πτωχὸν ὀνομάσαι θρακῆσιον;
Οὗτος οὖν ὁ πτωχὸς θρακῆσιος, ἀποσταλλόμενος
παρ' ἐμοῦ εἰς· τὸ ὑπὲρ σε θέμα, ἐφ' ᾧ τίνα προση-
κουσαν ἐμοὶ δουλείαν ἀνῶσαι, ἡξίωσέ με, μετὰ τὸ
ταύτην ἐκφληρῶσαι, ὅπῃ τὴν σὴν γενέσθαι ἀντιληφὴν,
καὶ βραχέως τινὸς ὠφελείας τυχεῖν. Σκόπησον οὖν,
οἷος ἐγὼ σὸς φίλος· ὅτι βέβαιος· ὅτι ἀληθής· καὶ τὸ,
περὶ οὗ ἡ ἀξίωσις, ὅποιοι, ὅτι εὐπειτὸς καὶ καταπρο-
χθῆναι ῥάδιον. Καὶ ἀντιεξέστας τοῦτο πρὸς τὴν φίλειαν
ἡμῶν, ἀνανδοιάσας καταπράξον. Ὁ γὰρ νοτάριος
οὗτος οὕτως ἔκπεν κακτημένος πολλὴν, οὕτε μεγάλων
ἐπιθυμιῶν κερδῶν, ἐλάχιστον τὸ μέρος φανεῖται τῷ
θέματι. Εἰ δὲ σὺ διὰ τὴν ἡμετέραν φίλειαν εὐμενῶς
αὐτὸν ἴδοις, οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον τοῦτο φανεῖται.

ΣΖ.

Ἐκέτεινέ μοι τὴν πρὸς σε φίλειαν ὁ ἀνὴρ πρὸς,
περὶ οὗ σε ἡξίωσα, δηλώσας ἐν γραφαῖς αὐτοῦ, ὅσων
καὶ οἷον δι' ἐμὲ τοῦτον ἡξίωσας ἀγαθῶν, καὶ ὡς
περιφύλαξας, καὶ περιεποισας ἀπὸ τῶν ἀνηρεάσειν
αὐτῷ βουλομένων· ὅπερ ὧν καὶ εὐχαριστῶ, καὶ χά-
ριτάς σοι ὁμολογῶ, καὶ πρὸς ἀντιδόσεις τῆς τοιαύ-
της διαθέσεως εὐρεπιζομαι. Μᾶλλον δὲ οὐχ ὅπερ
τούτων, ἀλλὰ καὶ ὅπερ ἐτέρων πολλῶν χρεώστας σοι
κτεθέσθηκα, καὶ πρὸς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ χρέους οὐκ
ὀναβάλλομαι. Πρὸσθεας οὖν ἐν τῇ πρὸς τὸν ἀνδρὸς
διαθέσει σου, καὶ μᾶλλον ἐπαύξησον τὴν εἰς αὐτόν
σου εὐνοίαν· καὶ θερμότερα ἀντιλαβοῦ τῶν κατ'
αὐτὸν πραγμάτων. Καὶ οὕτως ποιήσον· ἵνα μὴ μόνον

ἐπιδημοῦντός σου αὐτοῖ, ἀλλὰ καὶ ἀποδημήσαντος Α' ἀκούοντα μὴ ἀκούειν. Οὕτω γὰρ ἂν μῶνως καὶ τὴν εὐ' ἔχη τὰ κατ' αὐτόν.

ΣΗ.

Τῷ μαγίστρῳ καὶ κριτῇ Θράκης καὶ Μακεδονίας Πόθῳ, τῷ γλῶτῃς Δροντταρίας.

Λαμπρότατε Κύριέ μου καὶ ἡγαπημένε ἀνεψιέ. Χεῖρα κατὰ τῆς ἀχειροποιήτου, καὶ δουλείαν κατὰ τῆς ἐλευθερωσάσης ἡμᾶς, καὶ ἐπήρειαν κατὰ τῆς ἀπαλλάξας τὴν ψύσιν. Ὁλίγως μὴ σὺ γε μὴδὲ οὐκ ἔχοιο φιλοσοφίας, μὴδὲ ἀπάναιο τῶν αἰνιδεῶν. Εἰ μὴ οὖν ψευδὴς ἡ προσαγγελία, ἔχου τῶν συνήθων ἡθῶν· εἰ δ' ἀληθὴς, ἐφ' ἑτέρον μεταδίδῃ λογισμὸν, καὶ φέσαι τῶν θεῶν, καὶ μὴ κίμαι τὰ ἀκίνητα. Εἰ δέ σοι μὴ τις ἐνεστι τῶν θειοτέρων φειδῶ, ἀλλὰ τῶν ἀνθρωπιωτέρων ἐπιστράφηι χρυσοδουλείων, ἐτίρων δικαιοματίων, συνθηλαίς χρόνιου, τῆς τῶν πρὸ σοῦ δικαστῶν αἰδοῦς περὶ τὴν μονήν. Εἰ δέ μὴ καὶ ψούτων σοι μέλει, ἀλλ' ἡμῶν γε ἕνεκα τῶν φίλων καὶ διδασκάλων ἐνδείξιν τινα ἀγαθότητος περὶ τὴν κτήσιν ἐπιδείξον τῆς μονῆς. Οὐκ ἀκαρδὴς σοι ἡ χάρις οὔτε παρ' ἡμῶν, οὔτε παρὰ τῆς θεομήτορος.

ΣΘ.

Οἱ τοῦ χωρίου Μαμότης οἰκίητορες ἀδικοῦσι τὸ μέρος τῶν μοναχῶν τῆς κατὰ τὴν ἀχειροποίητον μονήν. Προέστειον γὰρ τῷ μοναστηρίῳ προσήκον τῷ τοιοῦτῳ χωρίῳ παρῴκειται· Στρόβηλος τῷ κτήματι ὄνομα. Ἐν τούτῳ μύλοι τρεῖς δι' ὧν τοῦ χρόνου ἀνεργοῦντες ἱστοῖσι, τοῦ κινουontos αὐτοὺς ὕδατος διὰ πληθὺς ἀρκοῦντες ἐπιρροῆς. Οἱ δὲ τὸ δηλωθὲν χωρίον οἰκοῦντες, ἐνδὸς εὐποροῦντες μύλου, καὶ τούτου χειμερίου, ἐτόλμησαν τὸ τοὺς τρεῖς μύλους κινεῖν ὕδωρ μετοχετεύσαι, καὶ πρὸς τῷ [ν] ἴδιον μεταγαγεῖν μύλων, προρῶσις ἀναπλασμένοι καὶ αἰτίας κενός. Ἀξιοῦμεν οὖν σε, ἵνα καὶ δι' ἡμᾶς, καὶ δι' αὐτὸ τὸ δίκαιον, καὶ διὰ τὴν πρὸς τὴν θεοτόκον πίστιν σου καὶ εὐλάβειαν μὴ μόνον τὸ τωοῦτον βέβηαι ἐς τὴν προτίραν μεταβίβασης ὁδόν· ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνελεῖν τολμήσαντας χωρὶς εὐλογηθεὶς αἰτίας καὶ δικαιοσύνης ἀπορῶσαι, καὶ ἐτίραν ὁδὸν ὑπανοίξαι τῷ βέοντι ὕδατι, τιμωρήσης κατὰ τὸ εἶδος τιμωρίαν τὴν πρέπουσαν· ἵνα μήτε αὐτοί, μὴδ' ἑτέροι τοιαῦτα τολμῶν, τῷ κατ' αὐτοὺς συμφρονισθέντες παρὶς διγματοί.

ΟΙ.

Περὶ τοῦ παρόντος ἀνθρώπου καὶ ἐξίοντα σε τῆς πόλεως ἡξίωσαν, καὶ νῦν αὖθις ἀξιοῦμεν, ἀντιλαμβάνεσθαι αὐτοῦ ἐν ταῖς εἰσπράξεσι, καὶ εὐμενὺς βλέπειν, καὶ ὡς οἰκίῳ ἀντίχεοθαι. Ἀκούσαντες δὲ μικρῷ πρόσθεν, ὡς χαλεπῶς πρὸς αὐτὸν διατίθης, οὐκ ἠνιάθημεν, ἀλλ' ὤφθημεν, ὡς ἐκώσας, πρὸς βραχὺ ἀδικοῦντα εὐρῶν. Ἀλλὰ νῦν μεταβλήθητι πρὸς τὸ ἡμερώτερον, καὶ μὴ πάντα φάινου τούτῳ μικρῶς. Ἀποβλέπων γὰρ οὕτως πρὸς ταῖς ἐξόδους, ἀεὶ κατεδάλετο, οὐ δύναται διὰ πάντων τῷ δικαίῳ στοιχεῖν· ἐπεὶ οὐδ' ἂν ἐξισωθείη ταῖς ἀπὸ τοῦ δικαίου εἰσπράξεσι πρὸς τὴν τῶν συνθηκῶν ποσότητα. Ἀλλὰ σὺ μὴ πρὸς τοῦτο βλέπων συγχώρει ἀδικεῖν, ἀλλὰ τὰ πολλὰ παρὰβλέπει, ὥστε σε ὀρώντα μὴ ὁ δ' Α', καὶ

ἀκούοντα μὴ ἀκούειν. Οὕτω γὰρ ἂν μῶνως καὶ τὴν κατὰ τῶν δικαστῶν μίμῃν ἐκφύγης, καὶ τοῖς φορολογοῦσι μέτριος φανήσῃ, καὶ ἐπαικίῃ.

ΟΑ'.

Εὐχαριστῶ σοι, κύριέ μου, ἐφ' οἷς ἀξιώσας ἀέκχουσμαι. Ἠξίωσα δὲ πρόην περὶ τοῦ ἐμοῦ συγγενούς, ἐν ᾧ ἐμοῦ ἀντέχη τοῦτου καὶ τὰ δυνατὰ συνεργοῖς. Κἀγὼ μὲν ὡς ὤφθην ἐν μέρει τυχεῖν, ὡν ἡξίωσα· ὁ δὲ οὐ τοῦτό με δοξάζειν πεποίηκεν· ἀλλ' ὅτι τὸ βραχύτατόν μοι ἐκείνο γραμμάτων ἤρκεσεν αὐτῷ εἰς ὅλην τὴν εἰσπράξιν. Τοιοῦτόν ἐστι ψυχὴ βαθεῖα καὶ πῶν· βραχύτατον μὲν σπέρμα δευρομένη, τὸν δὲ καρπὸν ἀποδιδούσα μυριοπλασίως. Ἀλλὰ πρόην μὲν ἡξίωσα· νῦν δὲ, ὡς ὀφεί, εὐχαριστῶ, οἷς ἔτυχον· ρεῖζων δὲ ἡ εὐχαριστία τῆς ἀξιώσεως. Ἀντιμέτρησον οὖν καὶ σὺ τῇ εὐχαριστίᾳ πλείονα τὴν ἀντίδοσιν, καὶ γενοῦ μᾶλλον τοῦ πράκτορος ἐπιμελέστερος συνεργός· ἐν οὗτος μὲν ἡμῖν γράφῃ, ἃ τυγχάνει εὐεργετούμενος· ἡμεῖς δὲ ὑποθέσιν ταῦτα πλείονος εὐχαριστίας ποιήσωμεν.

ΟΙΒ'.

Παράδειγμα σοι ἔστω τῆς πρὸς ἐμὲ σου φιλίας καὶ διαθέσεως ὁ οὖς μὲν ἀπὸ φύσεως ἀδελφός, ἐμὸς δὲ ἀπὸ πνεύματος, ἐν τε ἄλλοις, καὶ τῷ παρόντι νοταρίῳ καὶ ὁμωνύμῳ τοῦ σοῦ θεματος. Αὐτόθεν γὰρ ὠρμημένος, τὴν τῆς ὑπὸ ὑπὸ οὐ ἐπαρχίας προσήγορεῖαν ἐκτέλεστο. Περὶ γὰρ τούτου ἡξίωσα πρὸς ἐκείνον ἐν γράμμασιν· ὁ δὲ ἀσμένως προσηκάμενος τὴν ἀξίωσιν, τὰ τε ἄλλα εὐ τοῦτον πεποίηκε, καὶ μετὰ τῶν γνησιωτάτων αὐτοῦ ἀνθρώπων ἠρθῆσεν. Ἐφελκιστο δὲ τοῦτον καὶ εἰς ὁ μετατέθη θέμα· ὁ δὲ γε σφόδρα φιλόπρεπτος ὢν, αὐτόθι καταμένειν ἠθέλησεν. Εἰ μὲν οὖν βούλει πρὸς παράδειγμα βλέπειν, τὴν ἀδελφὸν ἰδὼν, τὰ ὅμοια περὶ τὸν ἀνθρώπον ποιήσων. Εἰ δὲ σαυτὸν ἔχεις παράδειγμα τῆς πρὸς ἡμᾶς φιλίας σου, ταῖς προλαβοῦσαις χάρισιν ὅμοιαν τὴν περὶ τοῦ νοταρίου προσάρμοσον. Καὶ δεξιόμενος τοῦτον εὐνοϊκῶς, τὰ τε ἄλλα προστάτης αὐτοῦ γανῶ, καὶ τῆς προσηκούσης αὐτῷ οἰκίας ἀντιποιεῖ. Ἀλλὰ τί περὶ πολλῶν αἰτούμαι; Εἰ γὰρ συναριθμῶν μόνον τοῖς ὑπὸ αὐτὸ ποιήσεις, αὐτόματα ἅλλα τῷ πρώτῳ τούτῳ εὐεργετήματι ἴσεται.

ΟΙΓ'.

Ὁδὸ μικρὰν παρηγορίαν τῆς σῆς στερήσεως τὰ σὰ γράμματα ἔχομεν· δοκούμεν γὰρ δι' αὐτῶν ἐμμελεῖν, ἐμψυχον συνουσίαν τὰς ἀδελφούς σου προσερρηχίας οἰόμενοι. Παροτρύνεις δὲ ἡμᾶς ἐν τοῖς γράμμασι σου, εὐφρόμους φωνὰς ὑπὲρ σοῦ συνεσιγγεῖν εἰς τὸ τοῦ μεγάλου [βασιλέως] συνέδριον. Αὐτόδημιτοι γὰρ ἔσμεν εἰς τοὺς περὶ σοῦ ἐκείνους. Μάρτυς ὁ [κύριος], καὶ οὐ δέδομεθα γλώσσης διαγειρούσης ἡμᾶς. Καὶ οἱ μὲν οὐδὲν ἐστὶ σοι παρ' ἡμῶν ἐκωφελεῖς προσεγγίνετο, οὐκ ἀγνοοῦμεν· ἴσθι δὲ, ὡς ἀπαντὰ σοι πεπροσιμᾶσται, καὶ ὅσον τὰ ἐπιστάδια τῆς ὀφειλῆς ἐγίνετο. Σὺν ἐκείνῳ γὰρ ὁ βασιλεὺς τοῦ σοῦ μηνυμένου ὀνόματος, καὶ χρησιώτερον πρὸς τὰς ἐκπελούσας σοι συμφορὰς διατίθεται, καὶ ὅσον ἱτοιμάς ἐστὶ [ν] ἀντεπενεργεῖν τοῖς χεῖροσι τὰ βελτίονα. Διήλυσον δὲ ἡμῖν, ὑπότερα βούλει ἐλκεῖν ἡλιθύνειν, καὶ εἰς τὴν βα-

οὐδὲν, καὶ τῆς ἐνταῦθα προνοίας τυχεῖν· ἢ εἰς κρείττον θίμα;

Τὰ πρὸς Ὀλυμπον.

Οὐδὲν τῶν ὄντων ὅπερ τὸν Ὀλυμπον. Καὶ ἵνα τὰ τελευταῖα τοῦ λόγου πρῶτα ποιήσωμαι· παποικιλιται μὲν οὐρανὸς ἀστράσιν, ἀλλ' ἀψυχα ταῦτα σώματα, καὶ μένοντα ἐφ' ἧς ἐγένοντο φύσεως. Ὁ δὲ λογικαῖς κατακεκόσμηται φύσει, προκοποῦσάς αὐτὴν, καὶ εἰς θεὸν ἀναβαινούσας διὰ τῆς τῶν ἀρετῶν κλίμακος. Χωρὶον τρυφήν ἢ ἔδῃ, καὶ ἐν καλῇ τῆς συμπάσης καίμενον γῆς· ἀλλ' οὐπω ἀνθρώπους θεῶν καθομοιωθέντας ἐκλήρωσεν. Ἐπερφυῆς ὁ παράδεισος· ἀλλὰ δύοιν ποτε οἰκητῶρων ἡμοίωρσεν. Οὗτοι δὲ ἅμα τε τῶν ἐκείνων καρπῶν ἐγεύσαντο, καὶ τῆς πανευδαίμονος ἐκείνης· τρυφῆς ἀπηλόθησαν. Τὸ δὲ γε θίον τοῦτο καὶ πάμπορον ἔδος ἀνάγει μὲν ἀνθρώπους θεῶν, κατὰγει δὲ ἀνθρώπους θεῶν. Καὶ κοινόν ἐστὶν οἰκητήριον τῶν τε ὑπερφῶν τάξεων, καὶ τῶν τεταγμένων φύσεων. Ὁ τε καρπὸς αὐτῇ ζύμης τῶν ἀρετῶν οὐκ ἐδωδμος μόνον, ἀλλὰ καὶ τρέφειμος, καὶ πιαίνων τὴν νοῦν τῇ τε γλυκεῖ καὶ ζωφόρῳ τοῦ πνεύματος. Οὐ τὰ κρείττεται δὲ, ἀλλὰ καὶ τὰ πρὸς αἴσθησιν τοῦτω, πάσης ἄλλης ἡδύς τέρψεως τε καὶ χάριτος· ὁδῶν πηγαὶ καθαφαί· πόαι μαλακαί· εὐθαλαεῖς δένδρων τροφαί· ὀρνίθων ψεαί· εὐκνους ἀήρ· ἡλίου βολαὶ διαυγαί· ὥρων συμμετρία· πνεῦμα μὴ λυποῦν. Πάντων μὲν ἐστὶν ὥρων ὑπερκαίμενος, βάσιμος δὲ μᾶλλον ἢ τῶν πεδίων τὰ ὑπτία. Τό τε μεταίωρον οὐχ οἷον ἀπότομον, καὶ ἡ κάθοδος ἡρέμα ἐπικλινής. Εἶπω τὸ ζύμπαν· οὐδὲν αὐτῷ τῶν πάντων πρὸς σύγκρισιν αὐταρχες.

Ὀλυμπε, θεῶν ἔδος, αὐτῆς· τε τῆς Σιών καὶ τοῦ Ἀερμῶν ὑπερκαίμενον, καὶ πηγὰς ἀρρήτους τὴν ἡδονὴν τῆς νοητῆς Ἱερουσαλήμ κατακίον· τί ποτὶ σοι προσφθίγεται; Τίνα δὲ σοι ἀναθήσομαι χαριστήρια; Ἀπὸ ποῖων δὲ σε τῶν οἰκίων μερῶν ἀναθήσομαι; Ὡς παντοδαπὸς εἰ, οὐ τὰς θεοιότας μόνον Χάριτας, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀνθρωπικάς καὶ θελογούσας τὴν αἴσθησιν. Καὶ σε κρέμα πεποιήται ὁ θεὸς τῆς δικλῆς ἀρετῆς, ὅση περὶ τὸν οὐρανὸν καὶ ὅση περὶ τὴν γῆν. Οἷον μὲν γάρ σοι τοῦ Δαυὶδ τὸ φαλτήριον δέκα φθόγγους ἐντεταμένον, καὶ τὰς ἰσαριθμούς αἰσθήσεις τῆς τε ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἀντὶ χορδῶν προβαλλόμενον, καὶ ἕκαστον ἕκαστον καὶ πάντα πρὸς διλήλια ποιῶν σύμφωνον. Οἶα δὲ ἢ τῆς ἀηθρότης· ἡχώ. Παντοδαπὸν μὲν σοι τὸ ἀμφιλαρὲς τῶν δένδρων καὶ σόσκιον. Ὅποιόν τε τὸ τῶν ἀρετῶν ὀλίκιμον καὶ δασὺ, πνεῦμα εἰσάγων μέτριον, καὶ τὸ φιλογόμον ἀποταυγίζον τοῦ καθύσωνος, ὅστις· οὗτος ἐστὶ. Τὸ δὲ ζύμπαν, ἥρισαν ἐπὶ σοὶ οὐρανὸς τε καὶ γῆ, τίνας ἂν μᾶλλον γίνωιο. Ἐπερβέλοτο δὲ οὐρανός, καὶ σε δικαίως Ὀλυμπον ἐπωνόμακεν ὡς δευτέρου οὐρανόν.

Ὅση σου τῶν μερῶν τρέψω τὸν ὀφθαλμόν, Ὀλυμπε, ἀκήρατοι μοι εὐθὺς προσβάλλουσιν ἡδοναί· λειμῶνες ἐνταῦθα· ἐκεῖσε δένδρων εὐθαλαεῖς κόμαι· ἢ αὐλαεῖ βαθεῖα, ἐρβώλους καὶ πῶν ἢ ἀρουρα· ὁ κερπὸς τεθῆλως. Ἀλλ' ἑαρος ταῦτα δώρα. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἔρος εὐπνοῦν, καὶ οὐ μάλ' αὖ σου τῶν μερῶν κατα-

δυναστεύει ὁ ἥλιος· εἰ δὲ ποτε τὰ μεσημβρινὰ καταφλέγει, ἀλλ' αἶ γε τῶν πηγῶν αὐραὶ ἀντὶ πάσης ἀρκοῦσιν ἀναφυγῆς. Χειμῶνος δὲ ἡ μὲν ἄλλη ζύμπασα γῆ μετ' ἐσχηματισθαι δοκεῖ, καὶ τὸ ἐπὶ τὸν κάλλος ἀποκεκάρθαι· σοῦ δὲ οὐδέποτε ἡ καλλίστη τῶν ὥρων ὑπερέλθεται. Χλοάζεις γὰρ ἀπανταχόσε, ὥστε πρὸς αὐτῶ τῶν λίθων ἐκ φύσεως ἔχουσιν. Ἐκκίνυνται γοῦν σε πάντοθεν καὶ μυρρίναι καὶ σμύλας καὶ κίττοι· ἢ τε δάφνη σε στεφανοῖ, καὶ ἡ πίτυς καταχλοάζει· οὐδὲ ἔρως ἐπὶ σοὶ γηράσκει, οὐδὲ φυλλοβολαί ἢ συκὴ, ἀλλ' ἐπ' ἀθανάτω σοι καὶ ἀγήρῳ ἀθάνατα καὶ ταῦτα φύεται. Ἀλλὰ πόθεν σοι οὕτως ἡρμένῳ τῆς γῆς αἱ ἀφανεῖς τῶν ὁδῶν πηγαί; Ἡ πάντως ἐπὶ τῶν ἀθανάτων ἐκείνων πηγῶν ἐξου τοῦ βίωμα, ὡς Χριστὸς δίδωσι τοῖς διψῶσιν· ὅθεν οἱ τῶν ναμάτων σου ἐμφοροῦμενοι, εἰ καὶ μὴ ἀθάνατοι πάντῃ, ἀλλὰ γε καθ' ἑστέας μακροβιώτατοι.

Βασίλειά σοι, Ὀλυμπε, καὶ τὰ δρεῖα· καὶ δεῖ, κἄν τις ἐκείθεν ἦκων τὴν ἐπὶ σοὶ δυσχεράνη διαγωγὴν, ἀλλ' εἰ βούλοιο περιδραμεῖν σοι τὰς ἀφανεῖς οἰκησεις, ὅπως· εἰ σοὶ κατὰ πετρῶν ὠρυκται, ἡ αὐτομάτως κεκοιλανταί, ἐρρήσαι, ὅση τρυφήσειεν. Εἰ μὲν γὰρ ὑπὲλθει δένδρου σκία, αὐτίκα τοῦτον ἐπιγεγνώσκονταὶ κάτωθεν μὲν γῆς εὐναὶ μαλακαί· ὑπὲρ δὲ κεφαλὴν τὴν ὀπώραν κοσμοῦσιν αἱ Χάριτες. Τὸ δὲ γε ἀναβλύζον ἢ παραρρέον ὁδῶν ἀντὶ πάσης εὐφροσύνης γενήσεται· κἄν δεσῇ ἀναθῆναι κλίμακα, καὶ ὅπῃ ἐπὶ τὴν τρυφῶσαν γενέσθαι, ἐπιλήσεται ταχὺ μᾶλα τῶν ἐν τοῖς ἀστέρας λαμπροτήτων. Παντοδαπὴ γὰρ ἡ λίθος ἐνταῦθα καὶ ποικιλὴ τοῖς χρώμασιν· αἱ τε κέρβιναι ὀροφαί· οὐ μάλ' αὖ χειρίον ἀντιπίπτουσαι, ἀλλ' ὁμαλῶς διήρηται καὶ γεγυφάνται. Καὶ ἡ γράφουσα ταύτας χεὶρ ἐπιστομῆς ὡς μᾶλλον, ἢ ἐν ταῖς πόλεσιν. Ἀτυχῆσαι δὲ οὐδὲ τῶν ἄλλων τινός. Ἀλλὰ καὶ γῆ, καὶ θάλασσα, καὶ ἀήρ — ἢ μὲν βοσκήματα, ὁ δὲ ἔρως, ἢ δὲ ἡδύς· εὐοφορήσουσι. Κἄν θηρῶν αἰροῖτο, ἔτοιμος ὁ λαγός· καὶ ὁ πέρδις τοῦτον ὑποπτερόζεται· ἀκοντεῖ δὲ καὶ κατὰ κἄπρον· καὶ ἡ ἀρκτος οὐχ ὑπερδραμεῖται αὐτοῦ τὴν βολήν. Ἐπανάγοντα δὲ ἐκ τῆς θήρας πνεῦμά τε ὑποδέχεται εὐκνουν, καὶ σιτιάς σχήδιος ἐγγυθὶ καλαρῶντος νίματος.

ΟΔ'.

Ἦν ὅτε ποθεινὸς ἦν τῷ μεγάλῳ δεσπότη μου, τῷ Καίσαρι· καὶ μοι προσέειπε τὸν νοῦν καὶ λέγοντι καὶ συγγράφοντι, καὶ τὰς ἐπιστολάς περὶ πλεονος ἐπιθεῖν σπουδῆς, καὶ συγγράμματα ἐν βιβλίοις ἀπεθροσάριζε· καὶ ὅ τι εἴποιμι, ὅ τι ἐνδομηθεῖν, ὅ τι φιλῶς ἐννοήσοιμι, ἡσπάζετό τε καὶ περιέλετο. Νῦν δὲ μοι καὶ τὸ αὐτόχρημα τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων ἀφῆρηται. Κάμοι μὲν ἴσως οὐ παντάπασιν οἱ λόγοι κατεμάρτυθησαν. Σὺ δὲ μοι πρὸς τῆς παρακμῆς τὴν ἰσχὺν τῆς ἀγάπης κατέβαλες, καὶ τοὺς τε διαλόγους ἡμῖν ἐμπεπνυκας, καὶ ἀπροσδεδυτον ἀφελὲς τῆς πόλεως ἐξελήλυθας· οὕτε τὴν χεῖρα ἐπιβαλὼν, οὕτε πόρρωθεν ἐγκραγῶν. Οὕτω μοι εἰς· τεύοναντιν τὰ πρότερα καλὰ συνεβρύχηκεν· οὕτως ἐγὼ μετὰ τῶν ἄλλων λαμπρῶν καὶ τὸ κεφάλαιον τῆς λαμπρότητος, τὸν Καίσαρα, ἀπώλεκα. Καὶ οὐδὲν οἶδα, εἰ ποτε αὖτις

ἔσομαι, ἢ ἐπιλήσομαι, ἢ ἐτέραν πέμψω ἐπιστολὴν, ἢ Ἀ φροντίδας καὶ ἀποστραφῆσθαι, ἐγὼ δὲ ἔξομαι καὶ ἀποστραφῆσθαι τῆς πεμπθείσης. Βουλομένη γάρ, ἀνθίσσομαι καὶ θέλοντος καὶ μὴ θέλοντος· καὶ ἐπι-
 εἴ γε καὶ δύναμην ἐν ἑμαυτοῦ ζῆσαι ποτε, καὶ
 εἶσω τῶν περιβράντηριον γενέσθαι, ἢ καὶ αὐτοῦ
 παρὰ τοῖς ἀδούτοις καταπέτασμασιν. Εἰ μὲν οὖν οὐ-
 πως βίωψιν, καὶ ἀγαπήν ἂν καὶ πάνυ μὲν οὖν. Εἰ δ'
 οὖν σὺ μὲν καὶ αὐτὸς ὑποκνήσεις μοι τὰς ἐρωτικὰς

ἀνθίσσομαι καὶ θέλοντος καὶ μὴ θέλοντος· καὶ ἐπι-
 στέλω πολλὰς καὶ πολλὰς, καὶ ἐπαίνεσομαι καὶ
 θαυμάσομαι σε καὶ πάλιν, ὥσπερ εἰδέσθαι, καὶ πα-
 γίου φρονήματος καὶ τῆς ἀκρας συνέσεως, ἢ τῆς
 ἀπλουστάτης....]

INDEX

AD

ANTONII MELISSÆ

LOCOS COMMUNES.

Littera a pars prior, b posterior indigitatur. Numeri, non paginarum, sed sermonum ordinem denotant.

A

Absurditatis odium, b 39.
 Actio vel opus, a 46, 47.
 Admonitio, a 49.
 Adulatio, a 23.
 Adulterium, a 15.
 Adultera, b 51.
 Egrotantes, a 57.
 Emulatio, vel imitatio, proba, b 63.
 Mala, b 66.
 Eterna beatitudo, b 93.
 Eterna poena, b 91.
 Ambitiosi, b 74.
 Ambitio. Vide Gloria inanis.
 Amici, et Amicitia, a 34.
 Amici mali, a 13.
 Amor et timor Dei, a 2. Contrarium
 ejus, a 4.
 Amor et pax, b 67. Odium, b 98.
 Amor fraternus, a 23. Charitas, a
 26.
 Amor sui, b 75.
 Anima, a 55.
 Arcana, et taciturnitas, a 75. Effu-
 lgentes ea, a 74.
 Arrogantes, b 74.
 Avaritia, a 34, 53.

B

Beatitudo aeterna, b 93.
 Beneficentia in pauperes, a 37.
 Contrarium ejus, a 28.
 Beneficia et gratia, a 29.
 Benignitas simplex, ἀγαθία, b 54.
 Benignitas, χρηστότης, b 85.
 Biliosus, b 72.
 Boni vel mali, aut justi et injusti:
 Respub. Reges, Principes, Magistrat-
 us, Indices, Cives: Viri, Mulieres,
 Monachi, Episcopi, Liberi, Filii,
 Filia, Juvenes, Senes, Domini, Servi,
 Parentes, Amici, Divites, Creditores,
 Mutuum accipientes, Locatores seu
 mercede conducentes, Virorum so-
 cietates, Cor, Conscientia, Mores, Ἐ-
 mulatio vel imitatio, Pudor, Nomen,
 id est fama, Mensura, Pondera. Ho-
 rum singula reperies in nominibus
 substantivis.

C

Calumnia, a 23, 53

Candidi et grati, b 57. Contrarium,
 b 58.
 Castitas, a 14.
 Cautio et mansuetudo, εὐλαξία καὶ
 πραΰτης, b 84.
 Charitas. Vide Amor.
 Ciborum et mensarum diversitas,
 et de illis qui propter cibos offendun-
 tur, b 97.
 Cives boni, b 41. Mali, b 41.
 Censura Domini sacramentum, b 100.
 Cogitationes pure, b 87. Pravae, b 88.
 Cognito sui, a 59.
 Colloquium, a 48.
 Concordia, b 67.
 Conducentes mercede. Vide Loca-
 tores.
 Confessio, a 17.
 Conscientia, b 81. Pura, b 87. Im-
 pura, b 88.
 Consilium, et consulte agere, a 10.
 Contrarium ejus, a 11.
 Consilium serum, ibid.
 Consilium et reprehensionem non
 admittens, b 60. Locus, 59, de
 admittente consilium, desideratur.
 Consuetudo, b 80.
 Contemptus bonorum et sanctorum
 virorum, b 58.
 Contentiois studiosi, b 68, 71.
 Contentus sorte sua, a 36. Ὀλιγό-
 δεια, id est, paucarum rerum indi-
 gentia, a 50.
 Contradictio, b 71.
 Continentia et jejunium, a 38. Con-
 trarium, a 39.
 Contumacia sermonis reprehendi-
 tur, a 75.
 Contumelia, ὕβρις, b 69.
 Conversatio, societas, conventus, a
 48.
 Conversatio cum bonis inunda, b
 53. Malorum fugienda, b 36.
 Cor (id est cogitationes) purum, b
 87. Pravum, b 88.
 Creditores boni, b 23. Mali, b 26.
 Curiositas, et distractio in negotiis
 mundi, b 76. Tranquillitas, in eisdem
 locis, ibid.
 Custodia linguæ, a 73.

D

Desperatio et tristitia, ἀδομία, a 73.
 In Deum non sperantes, a 6. In Deum

pietas et fides, a 1. Impietas, a 2.
 Dei amor et timor, a 3. Eorumdem
 contraria, a 4. In Deum spes, a 5
 Ejus contrarium, a 6.
 Diabolus sobrius non laedet, b 99.
 Dilectio. Vide Amor.
 Diligentia, b 43. Negligentia, b 46.
 Vide Industriam.
 Disciplinæ et philosophia, a 50.
 Divitiae, et honestas earum usus, a
 51. Ejus contrarium, a 52.
 Divitiis freti, et non Deo, a 6.
 Doctrina et sermo, a 48.
 Dolosus, b 86.
 Domini boni, b 21. Mali, b 22.

E

Ebrietas, a 41.
 Educatio liberorum recta, b 9. Ne-
 glecta, b 10.
 Egeni, a 33.
 Eleemosyna, a 37. Contrarium ejus,
 a 38.
 Episcopi boni, b 5. Mali, b 4.
 Eruditio et philosophia, a 50.

F

Fama. Vide Nomen.
 Familiaritas. Vide Conversatio.
 Fastuosi, b 74.
 Felicitas et Infelicitas, quod ad for-
 tunam, a 70.
 Fides, et quod operibus juncta ma-
 xime splendat, a 1, 41.
 Fidei pravificatio, a 2.
 Filia pudica et honesta, b 15. Im-
 pudica et inhonesta, b 16.
 Filius prudens, b 15. Imprudens,
 b 14. Vide Liberi.
 Fortis et temperans mulier, b 33.
 Fortitudo, et robur, a 12.
 Fortuna secunda, et adversa, a 70.
 Fortune inconstantia. Vide Inaqua-
 litas.
 Fratres, et fratrum amor vel odium,
 a 23.
 Fraudulentus, b 86.
 Fragilitas, vel advāρης, 36. Ὀλι-
 γόδεια, a 50.

G

Garrulitas, b 70.

Gaudentes malis, b 40.
Gloria, a 61.
Gloria inanis, b 74.
Grati accepto mutuo, b 27. Ingrati, b 28.
Grati et candidi, b 57. Contrarium, b 58.
Gratia et beneficentia, a 29.
Gula et intemperantia, a 39.

H

Hominum et divitiarum, non Dei subsidio flecti, a 6. Quod non confidendum sit hominibus, a 5.
Honor conferendus in bonos et sanctos viros, b 37.
Honoranda virtus, a 68.
Honorandi parentes, b 11.
Humiles et pauperes spiritu, b 73.

I

Ignavis, b 46.
Ignobilitas et Nobilitas, b 79.
Ignoscere oportere, et oblivisci injuriam, b 53. De illis qui non ignoscunt, b 56.
Iliberales, a 28.
Imitatio. Vide Emulatio.
Immorigeri, b 92.
Impatientia, b 90.
Imperium et potestas, b 1.
Impietas in Deum, a 2.
Impietatis poena, b 94.
Imprudentia, b 48.
Imprudentia senum, b 14. Juvenum, b 20. Filii, b 14.
Impudens, b 73.
Inconstantes, a 18.
Inconstantes, et statim ad pravam ingenium redeuntes. Vide Mutabiles.
Inconstantia fortuna. Vide Inaequalitas.
Indigentia paucorum rerum, a 50.
Infamia. Vide Nomen.
Ingrati, b 58.
Inimicitia, b 68.
Injuria. Vide Contumelia.
Injuriarum oblitio. Vide Oblivio.
Injusti. Injustitia, a 16, 53. Vide Boni.
Innocentia morum et simplicitas, ἀναιμία καὶ ἀπλοχαιρία, b 54, 85. Et contrarium, b 86.
Inobedientia, et vitiosa respublica, b 92.
Inopia, et paucorum rerum indigentia, a 50.
Insensatus, b 48.
Inspiciens, a 9.
Insomnia, a 43.
Intellectus, a 8.
Invidia, a 62.
Involuntarium et Voluntarium, a 65.
Ira et animi ferror seu iracundia, b 53.
Iracundus, ferivus, biliosus, b 72.

J

Jejunium, a 38. Contrarium ei, a 39.
Judicandus nemo, nec offendendus, b 98.
Judicium futurum, a 20.
Juditia recta Deo gratissima, b 7.
Judices just, b 7. Injusti, b 8. Non jurandum temere, vel omnino non jurandum, et de procihibus ad juramenta, b 63.
Jurantes frequenter, et juramenta exigentes, b 61.
Justi, et injusti diversi. Vide Boni.
Justitia, a 13.
Juvenes prudentes, b 19. Imprudentes, b 20.

L

Laborandum esse, b 45.
Laud, laudatio, a 51. Vituperium, a 52.
Lex, a 67.
Levitas. Vide Longanimitas.
Libertas, b 82.
Libertas dicendi. Vide Fiducia.
Liberorum educatio recta, b 9. Neglecta, b 10.
Liberorum in parentes honor et obedientia, b 11. Inobedientes et parricidae, b 12. Vide Filii, Filia.
Lingua custodia, a 73.
Locatores operarum, seu mercede conducentes boni, b 29. Mali, b 50.
Longanimitas et patientia, b 89.
Pusillanimitas, b 90. Vide Mansuetudo.
Loquaces et arcana effutientes, a 74. Linguam suam custodientes, a 75.
Loquacitas, b 70.
Loquendi libertas, et redargutio, b 78.
Loquendum non dure, nec minaciter, a 75.
Luxuria, a 40. Ebrietas, a 41.

M

Magistratus (et potestas) bonus et malus, b 1, 2. Rex bonus et malus, b 1, 2. Principes boni et mali, b 3, 6.
Majorem partem non semper esse meliorem, a 57.
Malitia facilis, virtus difficilis, a 60.
Malitia punienda, a 68.
Malitia. Vide Vitia.
Mali, et mala diversa. Vide Boni.
Malis et vitia gaudentes, b 40.
Malorum oblitio. Vide Oblivio injuriarum.
Mansuetudo et cautio, κατὰ φύσιν καὶ ἐλάττω, b 84. Vide Longanimitas.
Matrimonium honestum, a 14.
Medici, a 56.
Memoria, a 51.
Mendacium, a 22.
Mensurarum et ciborum diversitas, b 97.
Mensura justa, b 51. Injusta, b 52.
Mercenarii boni, b 29.
Merces. Vide Retributio.
Mercenariorum conductores boni, b 29. Mali, b 50.
Metus, a 66.
Misericordia, a 27. Contrarium, a 28.
Miser et tristitia, a 72.
Monschi boni, b 43. An malitiam redeuntes, b 44.
Monachorum praefectus, b 96.
Moralis vita, et mundi valedictio, b 93.
Moribus innocens et simplex, b 83.
Contrarius ei, b 86.
Moribus malis praediti, et inobedientes, b 92.
Mors, a 58.
Mos et consuetudo, b 80.
Mulieres bonae, b 55. Male, b 34.
Munera non capientes iudices, b 7.
Muneribus corrupti, b 8.
Mutabiles cito, qui statim deserta virtute ad vitia redeunt, a 18.
Mutuo accepto grati, b 27. Ingrati, b 28.
Mysteriorum divinarum participatio, b 100.

N

Negligentia, b 46.
Negligentes in religione, b 99.
Negotiosa et occupationibus distracta vita, b 77.
Nobilitas et ignobilitas, b 79.
Nosce teipsum, a 59.

Nomen bonum, seu fama bona, b 39. Infame, b 50.
Nuptiae honestae, a 4.

O

Oblivio injuriarum, b 51, 53. Contrarium ejus, b 56.
Obedientia et respublica honesta, b 91. Inobedientia, b 92.
Obedientia liberorum erga parentes, b 11.
Obedientia in monastica vita, b 95.
Obrectatio et vituperium, a 53, b 59.
Occupationes variae, b 77.
Odium, b 68.
Odium in fratres, a 23.
Odium vitiorum, b 39.
Offendendus homo, nec judicandus, b 98.
Offensio propter cibos, b 97.
Opus vel actio, a 46.
Opera bona fidei conjuncta, a 1.
Oratio vel precatio, a 46.

P

Parci, a 28.
Parentes boni, et diligentes in liberorum educatione, b 9. Negligentes, b 10. In parentes honor, b 11.
Parricida, b 12.
Patientia et longanimitas, b 89. Impatientia, b 90.
Paucorum rerum indigentia, ἀναιμία, a 50.
Pauperes, a 53.
Pauperes (in) beneficentia, a 27.
Contrarium, a 28.
Pauperes et humiles spiritu, b 73.
Paupertas, a 50.
Pax et Pacifici, b 27. Inimicitia, b 28.
Peccatum, a 16.
Pecunia studium, a 31.
Philosophia et disciplina, a 50.
Pietas in Deum, a 1.
Pietatis retributio, b 93. Impietatis, b 94. Quod plus est, non semper prestare, a 37.
Plus habendi studium. Vide Avaritia.
Poena perpetua, b 91.
Poenitentia, a 17, b 23. Non poenitentes, a 19.
Pondera justa, b 51. Injusta, b 52.
Potestas. Vide Magistratus.
Praefectus monachorum, b 96.
Precatio, a 46.
Principes boni, b 3. Mali, b 6.
Providentia, a 45.
Proximo (de) quod onera ejus ferenda sint, communi ope juvandus, amice arguendus, et delictis ejus ignoscendum, b 55. Non ignoscentes, b 56.
Prudens et fortis mulier, b 33.
Prudens. Vide Senatus.
Prudentia et consilium, a 8.
Prudentia senum, b 17. Contrarium, b 18.
Prudentia juvenum, b 19. Filii, b 13.
Pudex filia, b 13.
Pudor bonus, b 61. Malus, b 62.
Pulchritudo, a 60.
Punienda vitia. Vide Vitia.
Puritas cordis, cogitationum, conscientiae, b 87. Impuritas, b 88.
Pusillanimitas, b 90.

Q

Quies a negotiis mundi, et tranquillitas curiositati opposita, b 76.

R

Ratio et Rationalis, a 64.

Redargutio, et libertas loquendi, b 78.
 Reprehensio. *Vide* Consilium.
 Respub. laudabilis, b 91. Culpabilis, b 92.
 Retributio vitæ piæ, b 93. Impiæ, b 91.
 Rex bonus et justus, b 1. Malus, b 2.
 Risus, a 68.
 Robur et fortitudo, a 12.

S

Sancti viri. *Vide* Viri, Virorum.
 Sapientia, a 8.
 Scandalum. *Vide* Offendere, Offensio.
 Scortatio, a 15.
 Secreta et taciturnitas, a 75. Equivocantes ea, a 74.
 Senes boni et prudentes, b 17. Stulti et improbi, b 18.
 Sensatus homo, b 47. Insensatus, b 48.
 Sermo et doctrina, a 47.
 Sermo durus, contumax, minax, a 75.
 Servi boni, b 23. Mali, b 24.
 Silentium. *Vide* Taciturnitas.
 Simplex et innocens, *ἀνακτός*, b 85.
 Contrarium ei, b 86.
 Simplicitas, *ἀνακτός*, b 54.
 Sobrius non laedet diabolus, b 99.

Societas. *Vide* Conversatio.
 Socordes in religione, b 99.
 Somnus, a 42. Insomnia, a 43.
 Spes in Deum, a 5. Contrarium, a 6.
 Spiritu humiles et pauperes, b 75.
 Slatere iusta, 51. Injusta, b 52.
 Stultus, a 9.
 Subjectio in monastica vita, b 95.
 Superbi, b 74.

T

Taciturnitas et secreta, a 75.
 Temeritas, a 11, b 71, 72.
 Temperantia, a 14.
 Temperantia et jejunium, a 58.
 Contrarium, a 59.
 Temperans et prodens mulier, b 53.
 Testimonium verum, a 21. Falsum, a 22.
 Timor, a 66.
 Timor et amor Dei, a 5. Contrarium, a 4.
 Tolerantia, b 89.
 Tranquillitas contraria curiositati et negotiis mundi, b 76.
 Tristitia, a 72.

V

Valedictio rerum mundanarum et exercitatio vitæ monasticæ, b 93.

Verecundia. *Vide* Pudor.
 Versutus, b 88.
 Veritas, a 21.
 Verum testimonium, a 22.
 Virorum bonorum et sanctorum honor, b 57. Contemptus, b 58.
 Virorum bonorum conventus, b 53.
 Malorum, b 56.
 Viri boni et honesti, b 51. Mali et improbi, b 52.
 Virginitas, a 14.
 Virtus, a 7.
 Virtus honoranda, vitia punienda, a 68.
 Virtus difficilis acquisita, vitium facile, a 69.
 Virtus senum, b 17. Contrarium, b 18.
 Vita negotiosa, et occupationibus distracta, b 77.
 Vitæ inaequalitas, et inconstantia fortunæ, a 71.
 Vitæ piæ retributio, b 93. Impiæ, b 94.
 Vita facilis, virtus difficilis, a 69.
 Vitia punienda, virtus honoranda, a 68.
 Vitiarum edium, b 59.
 Vituperatio et calumnia, a 55.
 Voluntarium et involuntarium, a 65.

ORDO RERUM QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

EUSTATHIUS THESSALONICENSIS METROPO- LITA.

OPERUM CONTINUATIO.

De Thessalonica urbe a Latinis capta.	9
Laudatio S. Philothei Opsiciani.	141
S. Demetrii martyris invocationes.	161
Panegyricus sermo de eodem.	169
Ad Styliam quemdam Thessalonicensem.	217
De SS. Alpheo et sociis martyribus.	263
De SS. martyribus Anania, Azaria et Misaele in for- nacem coniectis.	289
De obedientia magistratui Christiano debita.	301
Prologus ad Pindaricæ.	339
De simulatione.	373
Contra injuriarum memoriam.	407
Interpretatio hymni pentecostalis Damasceni.	501
Epistolæ.	1245

ANTONIUS MELISSA.

SENTENTIÆ SIVE LOCI COMMUNES EX SACRIS ET PROFANIS AUCTORIBUS COLLECTI.

PARS I. SERMO I [al. CLX]. — De fide et pietate in Deum, et quod omnibus bonis antecellant, quando maxi- me per bona opera resplendent.	765
SERMO II [al. CLXI]. — De illis qui pietatem ac fidem pervertunt, et in Deum sunt impli.	775
SERMO III [al. CLXIII]. — De dilectione et timore Dei.	781
SERMO IV [al. CLXIV]. — De illis qui Deum nec ti- ment nec diligunt.	785

SERMO V [al. CLXV]. — De spe in Deum, et quod
spe in Deum non in humana presidia collocari debeat.

785

SERMO VI [al. CLXVI]. — De his qui divitiis et homi-
nibus fidunt, nec in Deo spem et fiduciam omnem vitam
habent.

789

SERMO VII [al. I]. — De virtute.

791

SERMO VIII [al. XXIII]. — De sapientia, et intellectu,
et prudentia.

795

SERMO IX [al. XXVIII]. — De imprudente, stulto, im-
perito et stulto.

797

SERMO X [al. XXVII]. — De consilio et quod omnia
consulto considerateque agenda sint.

799

SERMO XI [al. XXX]. — De temerario et tardo consi-
lio; et quod noxium sit inconsiderato agere.

801

SERMO XII [al. XXXIX]. — De fortitudine et robore.

803

SERMO XIII [al. XL]. — De iustitia.

803

SERMO XIV [al. LXIV]. — De virginitate, et castitate,
et temperantia, et nuptiis honesta.

807

SERMO XV [al. LXV]. — De scortatione et adulterio.

813

SERMO XVI [al. CLXXI]. — De injustitia et peccato et
confessione.

815

SERMO XVII [al. CLXXIX]. — De penitentia et con-
fessione.

825

SERMO XVIII [al. CLXXX]. — De illis qui cito muni-
tur in deteriorem statum et de penitentia.

831

SERMO XIX [al. CLXXXI]. — De illis qui ad peniten-
tiam non convertuntur.

835

SERMO XX [al. CLVII]. — De futuro iudicio.

835

SERMO XXI [al. XLV]. — De veritate et testimonio fidei.	811
SERMO XXII [al. XLVII]. — De mendacio et calumnia, et falso testimonio.	813
SERMO XXIII [al. CXXXV]. — De fratribus, et amore ac odio in fratres.	815
SERMO XXIV [al. CXXXV]. — De amicis et amore fraterno.	817
SERMO XXV [al. CXXXVII]. — De amicis improbis.	831
SERMO XXVI [al. LVI]. — De charitate, seu dilectione, pace, concordia et pacificis.	833
SERMO XXVII [al. LVII]. — De elemosyna et beneficentia in pauperes.	861
SERMO XXVIII [al. LIX]. — De parcis et illiberalibus, et elemosynam non facientibus.	873
SERMO XXIX [al. LVIII]. — De beneficentia et gratia et ingratitudine.	873
SERMO XXX [al. XXXIII]. — De inopia et paucorum rerum indigentia.	879
SERMO XXXI [al. CXL]. — De divitis et divitibus, qui bene ac decenter vivunt.	881
SERMO XXXII [al. CXLII]. — De divitibus qui male vivunt, et de malis eos sequentibus.	883
SERMO XXXIII [al. CXLIII]. — De egenis et pauperibus.	889
SERMO XXXIV [al. XLII]. — De svariis.	893
SERMO XXXV [al. XL]. — De avaritia, et qualibet in re plus habere volentibus et injustis.	895
SERMO XXXVI [al. XXXII]. — De virtute quæ animum suis et presentibus rebus contentum reddit.	901
SERMO XXXVII [al. XIV]. — Quod major pars non semper melior sit.	903
SERMO XXXVIII [al. LXVI]. — De jejuniis et continentia.	905
SERMO XXXIX [al. LXVII]. — De gula et incontinentia circa mensam.	907
SERMO XL [al. LV]. — De prodigalitate et luxuria.	915
SERMO XLI [al. LXVIII]. — De ebrietate.	913
SERMO XLII [al. LXIX]. — De somno.	919
SERMO XLIII [al. LXX]. — De insomniis.	921
SERMO XLIV [al. CLIX]. — De fide.	921
SERMO XLV [al. CLVIII]. — De Providentia.	923
SERMO XLVI [al. CLXVIII]. — De oratione.	923
SERMO XLVII [al. CLXIX]. — De actione.	927
SERMO XLVIII [al. CLXX]. — De doctrina quæ tum sermone tum conversatione fit.	927
SERMO XLIX [al. L]. — De admonitione.	929
SERMO L [al. CXXXIII]. — De disciplina et philosophia.	931
SERMO LI [al. LI]. — De laude.	937
SERMO LII [al. VIII]. — De adulatione.	939
SERMO LIII [al. LIII]. — De vituperio et calumnia.	943
SERMO LIV [al. LXXXIV]. — De memoria.	947
SERMO LV [al. CLXVII]. — De anima.	949
SERMO LVI [al. CXLVI]. — De medicis.	951
SERMO LVII [al. CXLV]. — De agrotantibus.	953
SERMO LVIII [al. CLV]. — De morte.	955
SERMO LIX [al. LXXX]. — De cognoscendo seipsum.	959
SERMO LX [al. CX]. — De pulchritudine.	959

SERMO LXI [al. CXI]. — De gloria.	961
SERMO LXII [al. XCIX]. — De invidia.	967
SERMO LXIII [al. LXXI]. — De risu.	969
SERMO LXIV [al. XXXVI]. — De rationali, et ratione seu cogitatione.	971
SERMO LXV [al. IV]. — De voluntario et involuntario.	971
SERMO LXVI. — De timore Domini, et de timore in genere.	973
SERMO LXVII [al. CI]. — De lege.	973
SERMO LXVIII [al. II]. — Virtutem honorandam, et vitium puniendum esse.	977
SERMO LXIX [al. III]. — Malitiam esse facilem et virtutem acquisitam difficilem.	979
SERMO LXX [al. CXLVIII]. — De fortuna bona et mala.	981
SERMO LXXI [al. CXLVII]. — De vitæ iniquitate.	983
SERMO LXXII [al. CXLIV]. — De tristitia et dolore.	985
SERMO LXXIII [al. XCIII]. — De silentio et arcanis.	989
SERMO LXXIV [al. XCVI]. — De multiloquis et festinate loquentibus, et arcana effluentibus.	993
SERMO LXXV [al. XCIV]. — De illis qui linguam suam et os custodiant, et de sermone non duro neque contumace.	995
PARS II. SERMO I [al. CIII]. — De rege commode et aequo : et de magistratu ac potestate.	995
SERMO II [al. CIV]. — De rege non multum admirando (vel de rege malo).	1009
SERMO III [al. CLXXXIII]. — De episcopis moderatis et Dei mandata observantibus ; gravem et talem quæ reprehendi non possit vitam eorum documentum esse his quibus præsent.	1011
SERMO IV [al. CLXXIV]. — De episcopis improbis, nec Dei præcepta observantibus.	1021
SERMO V [al. CVI]. — De principibus moderatis.	1029
SERMO VI [al. CVII]. — De principibus improbis.	1031
SERMO VII [al. CVIII]. — De iudicibus incorruptis et puras habentibus manus, quique iustitiam exercent. Et acceptum esse Deo recte vereque iudicia exercere.	1033
SERMO VIII [al. CIX]. — De iudicibus nummaris et monera accipientibus, et contra jus et fas condemnantibus.	1037
SERMO IX [al. CXXVI]. — De parentibus bonis, et quod oportet liberos diligenter ac decenter institui.	1041
SERMO X [al. CXXVII]. — De parentibus liberorum educationem neglectam curantibus.	1043
SERMO XI [al. CXXVIII]. — De liberis parentes honorantibus, et quæ bona consequantur qui illis obtemperant.	1045
SERMO XII [al. CXXIX]. — De patricidis et matricidis, et quæ eos secutura sint mala.	1049
SERMO XIII [al. CXXX]. — De filio sapiente.	1049
SERMO XIV [al. CXXXI]. — De filio insapiente, improbo et inerudito.	1051
SERMO XV [al. CXXXII]. — De filia honesta et modesta.	1051
SERMO XVI [al. CXXXIII]. — De filia minime honesta et immodesta.	1053

SERMO XVII [al. CLIII]. — De senibus viriute et prudentia ornatis. 1035

SERMO XVIII. — De senibus inhonestis et imprudentibus. 1035

SERMO XIX [al. CL]. — De juvenibus eruditione et prudentia ornatis. 1037

SERMO XX [al. CLII]. — De juvenibus in imprudentia et ignorantia vitam degentibus. 1059

SERMO XXI [al. CXVI]. — De bonis et benignis dominis. 1061

SERMO XXII [al. CXVIII]. — De improbis dominis. 1063

SERMO XXIII [al. CXVIII]. — De fragi servis. 1063

SERMO XXIV [al. CXIX]. — De servis improbis. 1063

SERMO XXV [al. LXI]. — De probis creditoribus. 1067

SERMO XXVI [al. LXIII]. — De avasis et improbis creditoribus. 1069

SERMO XXVII [al. LX]. — De his qui mutuuntur et quod æquum est creditoribus gratos esse. 1071

SERMO XXVIII [al. LXI]. — De ingratulis cum mutuum suscipiant. 1071

SERMO XXIX [al. CXX]. — De mercede conducentibus, seu operatorum dominis probis. 1073

SERMO XXX [al. CXXI]. — De mercede conducentibus, seu operatorum dominis improbis. 1073

SERMO XXXI [al. IX]. — De viris bonis et probis. 1075

SERMO XXXII [al. XV]. — De malis et improbis viris. 1079

SERMO XXXIII [al. CXXIII]. — De muliere forti, et temperanti, et sagace. 1083

SERMO XXXIV [al. CXXIV]. — De improbis mulieribus et adulteris omnique vitio plenis. 1087

SERMO XXXV [al. X]. — De congregatione bonorum virorum; et præstantissimis adhærendum esse, non item improbis. 1091

SERMO XXXVI [al. XX]. — De congregatione malorum virorum; et quod oportet sodalitates improborum exitiosas evitare. 1093

SERMO XXXVII [al. XII]. — De illis qui optimos et sanctos viros honorant. 1093

SERMO XXXVIII [al. XXI]. — De his qui sanctos et præstantes viros ignominia afficiunt. 1097

SERMO XXXIX [al. VII]. — De improbitatis odio, ac de his qui quæ absurda sunt declinant. 1101

SERMO XL [al. XVII]. — De his qui malis delectantur, probantque improbitatem. 1103

SERMO XLI [al. XI]. — De bonis civibus. 1103

SERMO XLII [al. XXIX]. — De civibus improbis. 1103

SERMO XLIII [al. XIII]. — De monachis probis et bonis præfectis. 1107

SERMO XLIV [al. XXII]. — De monachis inconstantibus et ad vitia revertentibus. 1115

SERMO XLV [al. LXXXIX]. — De his qui opus libenter faciunt et studiosè. Item laborandum esse, quod labor utilitatem habeat. 1119

SERMO XLVI [al. XC]. — De osoribus laborum et operum, ac pigris, nihil curantibus et incuris. 1123

SERMO XLVII [al. XXV]. — De præstanti sensu et intellectu præditis. 1127

SERMO XLVIII [al. XXIX]. — De nullo sensu aut intellectu præditis. 1129

SERMO XLIX [al. CXIII]. — De nomine bono et gratulam habente. 1129

SERMO L [al. CXIII]. — De nomine malo et gemitum non habente. 1129

SERMO LI [al. XLII]. — De ponderibus, stateris et mensuris. 1129

SERMO LII. — De ponderibus et stateris et mensuris iniquis. 1131

SERMO LIII [al. LXXVII]. — De exandescencia et ira. 1131

SERMO LIV [al. VIII]. — De simplicitate et injuriarum memoria. 1133

SERMO LV [al. LXXIV]. — De proximo; quod proximi onera ferenda sint, eique succurrendum, et quod amice reprehendere deceat, si quid indecenter egerit, non autem inimicitias cum illo gerere. 1139

SERMO LVI [al. LXXV]. — De his qui non remittunt, at injurias meminerunt. 1143

SERMO LVII [al. XLIII]. — De gratis et beneficia agnoscantibus. 1147

SERMO LVIII [al. XLIV]. — De ingratulis et beneficia non agnoscantibus. 1149

SERMO LIX. — De consultore et illis qui consilium et reprehensionem admittunt, et quod intelligere oporteat quis sit consultor. (Desideratur.)

SERMO LX [al. XXXI]. — De his qui consilium et reprehensionem non admittunt. 1151

SERMO LXI [al. XCI]. — De pudore honesto. 1153

SERMO LXII [al. XCII]. — De verecundia improbanda. 1153

SERMO LXIII [al. LXXXV]. — De his qui jurejurando frequenter utuntur: item non licere frustra usurpare jusjurandum, aut omnino jurare. 1153

SERMO LXIV [al. LXXXVII]. — De mactum jurantibus et jusjurandum exigentibus. 1157

SERMO LXV [al. VII]. — De zelo bono et imitatione bona. 1157

SERMO LXVI [al. XVIII]. — De zelo et imitatione prava. 1159

SERMO LXVII. — De charitate, pace, concordia et pacificis. 1161

SERMO LXVIII [al. LXXVI]. — De odio et inimicitia, et pugnas serentibus. 1161

SERMO LXIX [al. LIV]. — De oblorentibus, et contumelia. 1163

SERMO LXX [al. XCV]. — De loquacitate et temeritate in dicendo. 1167

SERMO LXXI [al. LXXIX]. — De contradictione, et audacia, et contentione. 1169

SERMO LXXII [al. LXXVII]. — De temerario et impudente, et iracundo, et effervescente ira, et extreme bilis homine. 1171

SERMO LXXIII [al. XXXIV]. — De modestis et spiritu pauperibus. 1173

SERMO LXXIV [al. XXXV]. — De superbis et protervis et arrogantibus, et inanibus gloriæ cupidis. 1179

SERMO LXXV [al. LXXXI]. — De amore sui. 1183

SERMO LXXVI [al. XXXVII]. — De curiositate et securitate et quiete, ac quietum esse Dei cognitionem conciliare. 1187

SERMO LXXVII [al. XXXVI]. — De negotiorum sollicitudine et distractione. 1191

SERMO LXXVIII [al. XLIX]. — De libertate reprehendi. 1195

SERMO LXXIX [al. CXXXI]. — De generis nobilitate et ignobilitate. 1195

SERMO LXXX [al. CII]. — De consuetudine et more. 1197

SERMO LXXXI [al. CXXXVIII]. — De conscientia. 1199

SERMO LXXXII. — De conscientia. 1199

SERMO LXXXIII [al. XCVII]. — De benignitate. 1199

SERMO LXXXIV [al. XCVIII]. — De elementis et verecundia. 1201

SERMO LXXXV [al. VI]. — De viro simplici et innocente. 1203

SERMO LXXXVI [al. XVI]. — De versuto, et doloso, et perversis moribus prædico. 1205

SERMO LXXXVII [al. LXXXII]. — De puro corde et cogitationibus, et de his qui puram habent conscientiam. 1207

SERMO LXXXVIII [al. LXXXIII]. — De corde versuto, deque mala conscientia. 1209

SERMO LXXXIX [al. LXXII]. — De patientia et lenitate, vel longanimitate. 1213

SERMO XC [al. LXXIII]. — De non patientibus et animo parvo prædico. 1219

SERMO XCI [al. C]. — De republica honesta, et de obedientia. 1221

SERMO XCII [al. C]. — De republica vituperanda, et inopedenibus ac rebellibus, deque his qui moribus improbandis præditi sunt. 1223

SERMO XCIII [al. CLVII]. — De remuneratione eorum qui bene et ex virtute vixerunt, in beatitudine sempiterna. 1225

SERMO XCIV [al. CLVII]. — De remuneratione eorum qui in vitio et iniquitate vixerunt: perpetuumque illis et interminatum propositum esse supplicium. 1227

SERMO XCV [al. CLXXV]. — Quomodo subici quis debet, et valedicere mundo et postea excedere. 1231

SERMO XCVI [al. CLXXII]. — De præfecto. 1235

SERMO XCVII [al. CLXXVII]. — De his qui ob cibos offenduntur, et de mensarum differentia. 1235

SERMO XCVIII [al. CLXXVI]. — De non offendendo nec iudicando quoquam. 1237

SERMO XCIX [al. CLXXVII]. — De negligentibus et inertibus: et quod, si vigilemus, nihil nos diabolus possit ledere. 1239

SERMO C [al. CLXXXII]. — De participatione divinarum Christi mysteriorum. 1241

Index ad Antonij Melisse locos communes. 1233

FINIS TOMI CENTESIMI TRICESIMI SEXTI.

